„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține suplimentul gratuit *DILEMATIX*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **294** ● 1-7 octombrie 2009 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

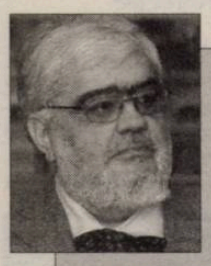

Andrei Pleşu
„Sus inima!“
pagina **3**

Jorge G. Castañeda
„A sosit momentul de a-l înfrunta pe Chávez“
pagina **5**

Dan Dungaciu
„Timpul retoricii a trecut“
pagina **24**

Fenomenul EMO

© D. Constantinescu

„Emoțiile se manifestă în teatrul corpului; sentimentele în cel al spiritului.“

ANTONIO R. DAMASIO – „LOOKING FOR SPINOZA: JOY, SORROW AND THE FEELING BRAIN“

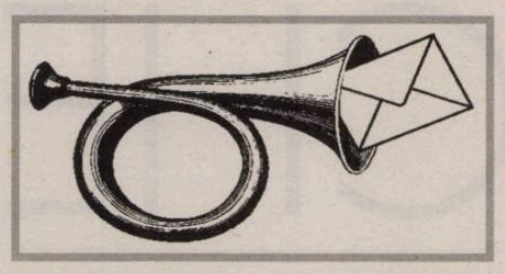

Actualităţi

Statul inutil

Cînd trenurile *express* româneşti – vagoane curăţele, dotate cu aer condiţionat, fotolii comode şi prize (nu toate de decor), începînd să fie tot mai populate cu inşi cu gulere albe şi bine croite haine *casual*, cumpărate din Viena, robotind adînciţi în *laptoape* – nu pregetă să-şi reducă de la an la an, lună de lună, viteza de rulare, parcurgînd acum distanţa Bucureşti-Arad în 10-13 ore înseamnă că avem *o problemă*. Nu spun nimic nou şi sînt conştient de asta, denumind „chestiunea" cu acest termen imprecis: *problemă* – o înregistrăm cu toţii zilnic, o respirăm, ne macină fără odihnă sănătatea. Mai greu e, din păcate, a fi definită. O resimţim ca pe un neostoit inconfort sufletesc, o speranţă anxioasă că noi nu vom sfîrşi surpaţi, centrifugaţi de sistemul tribal imuabil, de promovarea prin înrudire, cedînd resemnaţi, învinşi, pînă la urmă, ca părinţii noştri.

Ne confruntăm cu prăpastia asta năucitoare între dorinţa firească a multor tineri de a prinde aripi şi „voinţa" statului de a le facilita acest ţel. Înseamnă, aşadar, fie că aceşti oameni îngrijiţi, activi, de calitate se amăgesc singuri trăind încă aici, continuînd să se lase umiliţi, în condiţiile în care-s folosiţi doar de vaci bune de muls pentru a ghiftui paraziţii; fie că, pesemne, *statul unitar* e lovit de nulitate – o frază sterilă în Constituţie, trebuind, ca atare, desfiinţat, împărţit în felii politico-economice mai mici, autodeterminate – dacă tot e clar că abandonează la voia purei întîmplări teritoriul pe care *noi* îl mandatăm să-l administreze. Românii cu însuşiri şi ambiţii peste medie încearcă, la limita psihozei, să se comporte ca şi cînd ar trăi într-o ţară normală: sînt dinamici, se străduiesc să-şi „facă rost" de un trai decent, îşi cumpără *devices* complexe, care îi fac dependenţi de *wifi*, dar îi şi ajută să fie la curent cu toate noutăţile din domeniul lor, muncesc oricînd şi oriunde au... răgaz – tabele, rapoarte de sinteză, texte pe bloguri, articole, CV-uri trimise neîntrerupt. Cetăţeni ca aceştia despre care vorbim – responsabili, competenţi şi, uneori, bine şcoliţi, nu au nevoie de stat. Statul, pentru ei, e aşteptat a-şi face simţită prezenţa, mai întîi de toate, în infrastructură şi-n cadrul legislativ; el există pentru ca aceşti indivizi de încredere să se poată mişca nestingheriţi, să-şi dea liberi măsura dotării lor şi să primească înapoi roadele muncii lor, după merit. Se pot lipsi de „protecţia" guvernului, de intervenţia lui „providenţială", pentru că nivelul lor intelectual şi de pregătire profesională, experienţa lor, situate peste media naţională, le-ar permite să fie realmente independenţi, pe cont propriu, nimănui povară. Ei sînt cei care – într-o patrie mai acătării – *tractează* societatea, dîndu-i tonul, impunînd ritmul, ei sînt parte din elită, clasa de mijloc, *the trendsetters*.

În accepţiunea mea, *elita* nu-i cuprinde doar pe cei cu doctorate (cîtă vreme un Mischie are doctorat, iar un Umberto Eco – nu, fie-mi permis să tratez cu circumspecţie *toate* celelalte doctorate obţinute în România). Elita este masa celor care, pe lîngă veniturile din salarii, în caz că nu îşi pot asigura confortul lor şi al copiilor, se mai apucă şi de altceva, vînd o idee, o marfă, *produc* ceva în plus, în puţinul timp rămas liber. Pentru că au oroare să stea cu mîna întinsă la bugetul naţional! Este sub demnitatea lor.

Pentru această pătură socială cu iniţiativă privată, mîndră nevoie mare, statul român e un figurant agasant, în cel mai fericit caz. Lăsînd la o parte eufemismele, statul este *tîlharul* lor, de fapt. Piedică în calea succesului lor, frînă, temnicerul inteligenţei lor practice. O entitate nereprezentativă. Ei îşi achită prompt, maniacal, obligaţiile civice, fiscale, statul e veşnic încremenit în proiecte simulate, menite, *în teorie,* să ne facă viaţa mai lesnicioasă. Ei contribuie masiv la bugetul naţional şi la prestigiul României (şi aşa, precar) în lume, statul îi „găzduieşte" într-o ţară situată pe ultimele locuri la infrastructura de Internet, cu şosele medievale, strîmte, ocolite, suprapuse pe străvechile drumuri de căruţe.

Arad-Viena, pe calea ferată: şase ore. Arad-Bucureşti, cu CFR: 10-13 ore. Aceeaşi distanţă (un cititor cu bun-simţ al *Dilemei vechi* menţiona şi ruta Paris-Aix-en-Provence, 880 km: cca patru ore cu TGV – amintesc asta asta numai pentru a ţine trează lehamitea, a lustrui eticheta definitivă de *tărîm zadarnic*, lipită acestui spaţiu) şi piscul nesimţirii: aproape acelaşi preţ! În această ecuaţie, practic, România nu există. Pus în comparaţie cu administraţii funcţionale ale altor ţări (nu necesarmente superdezvoltate), statul român se neagă pe sine, se autodizolvă simbolic într-un lac de penibil. România seamănă unui staul lăsat de izbelişte, cu gardul în ruină, năpădit de bălării, oile de mult înjunghiate, dar locuit de ciobani traşi la patru ace, *armanizaţi*, blindaţi în maşini-tanc pe care nu au unde le folosi – şi nu fac aici trimitere la de-alde Becali, ci la politicienii din toate eşaloanele şi la beizadelele lor.

Cristian SÎRB
cristian.sirb@gmail.com

Bunăcuviinţa şi bunăvoinţa nu se învaţă: se imită!

– un proiect-confesiune –

1) Familia tradiţională a dispărut de mult. Familia modernă *lipseşte*. Nu are şanse să se reconstruiască... Familia înseamnă dragoste, seninătate, înţelegere, respect, cordialitate etc. Lipsa acestor elemente în construcţia fiinţei umane – copilul – este *devastatoare*.

2) Învăţămîntul la grădiniţă (4-6 ani) trebuie să fie *obligatoriu*.

3) Nu există o statistică a celor ce ar trebui să frecventeze grădiniţa. Prima necesitate: un recensămînt serios, bine făcut, care să-i cuprindă *pe toţi* copiii locuitori ai României. Numărul celor fără posibilităţi materiale ca să frecventeze această formă de educaţie este foarte mare. Numărul grădiniţelor este – la nivelul întregii ţări – foarte mic.

4) În aceste grădiniţe urmează a fi cuprinşi copiii din toate neamurile şi toate religiile, dintre care:

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

- 20% fără posibilităţi materiale;
- 20% din clasa de mijloc (taxe minime);
- 60% din familii care pot plăti taxe.

5) *Problema banilor:* Fondurile externe şi bugetare urmează să se îndrepte către IMM-uri. Toate grădiniţele vor fi construite, administrate, puse să lucreze de către IMM-uri, conduse de persoane cu vîrsta pînă în 40 de ani. Atenţie!: banii împrumutaţi pentru IMM-uri vin înapoi cu dobîndă. Toată lumea implicată în acest proiect are de cîştigat: cîştigă România, cîştigă cei implicaţi. Sînt salvaţi copiii şi părinţii – *societatea*.

6) Controlul întregii activităţi va fi exercitat de către Ministerul Învăţămîntului şi Cercetării, Direcţia generală Educaţie timpurie, Şcoli, Performanţă, Programe. Acest control se va extinde pînă la angajarea personalului educator. Există, la această oră, mulţi tineri disponibili (cu diverse „diplome") care prin cursuri de şase luni pot fi pregătiţi pentru această nobilă profesie. În felul acesta (plus completările de rigoare), vom putea ieşi din *criza* fundamentală – boala lipsei de etică, secundară – a banilor.

prof. Paula LITMAN
Bucureşti

N. red.: Textul de mai sus a fost însoţit de o scrisoare din care citäm:

„Am fost 40 de ani profesoară. Şi încă sînt... Din această *unică* meserie – unde dai şi primeşti dragoste – au plecat gîndurile mele: ele s-ar voi un proiect, dar eu nu ştiu, n-am capacitatea să gîndesc proiecte.

Ele sînt deci gînduri din tristeţea lumii de azi, puse (poate!!!) pe pagina unei reviste în care am numai prieteni (dar mi-a murit Lena Boiangiu şi sînt neconsolată). Să sper că acest proiect-confesiune va avea ecou?"

Am zîmbit la...

Duminicale

Un fotoliu comod suedez, o lampă verticală alături şi vastul tău *living* plin cu obiecte vechi, micul tău anticariat ambulant. Şi te întrebi, trăgînd cu urechea la toate boxele: oare lumea va înţelege vreodată ce mare muzician s-a stins odată cu Esbjorn Svensson?

Căldura duminicii în familie, acea taină a regăsirii cînd, în sfîrşit, eşti al tău şi te uiţi la ei şi ei nu vorbesc prea mult şi-ţi place şi i-ai săruta pe frunte întruna. Şi gîndul îţi mai alunecă spre cei de acasă, spre aşteptarea lor, spre vectorii parcă tot mai indecişi ai vieţii tale.

Te îndrepţi de spate cu un mic turn de cărţi în braţe, treci la triat. Momentul suprem al filtrajului. Cine va cîştiga – adică ce vei citi de luni? Stau la start unii ca Paler, Montherlant, Titulescu. Ca tenismanul în văzul tribunelor, amesteci în mînă trei mingi şi reţii în final doar una, după savantă comparaţie. Cîştigă unul ca Noica, grosuţ volum ce va fi plimbat prin metroul vienez, printre dosare de serviciu, la concurenţă cu iPod-ul din care curg prin tine unii ca U2 sau Porcupine Tree.

Şi cina e din paste cu fructe de mare, ai vin alb rece şi ăştia dau la TV *The Lake House* şi iubeşti acel „decalaj" din povestea filmului. Iubeşti, de fapt, poveştile.

Poate mîine vei începe săptămîna cu o alergare. Sau poate vei lenevi în pat şi şefii te vor aştepta să prestezi. Oricum, povestea continuă.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com
Viena

N. red.: ...iar noi, la Bucureşti, citindu-vă, ne-am pus un CD cu *Povestiri din pădurea vieneză*.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dreptul la moarte**
- **Infrastructura**
- **Cîrciuma**
- **Decreţeii**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sus inima!

E un îndemn pe care, în limbajul cotidian, îl rostim sau îl auzim ca pe o îmbărbătare. „Sus inima!“ înseamnă: „nu te lăsa!“, „fii tare!“, „nu fi trist“, „fii bărbat!“, „ridică-te deasupra necazurilor!“. Se spune și „capul sus!“, tot o formulă încurajatoare, dar cu o nuanță în plus: „fii demn!“, „nu te lăsa călcat în picioare!“, „rezistă dinaintea tuturor relelor, fără compromisuri și fără lamentații!“. Ambele imperative valorifică verticala, mișcarea ascensională, dar rămîn la nivel psihologic sau moral. „Sus inima!“ și „Capul sus!“ îndeamnă la a nu te lăsa copleșit de emoții negative și, respectiv, a-ți păstra coloana vertebrală dinaintea adversităților.

În liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, curînd după citirea Crezului, participanților la slujbă li se spune ceva asemănător: „Sus să avem inimile!“. Dar e limpede că, de data aceasta, nu mai e vorba de o simplă exigență sentimentală sau de un precept moral. În perimetrul mai tuturor religiilor, inima e un instrument de *cunoaștere,* dacă nu chiar cel mai eficient dintre toate, cînd e vorba de cunoașterea supremă. „Sus să avem inimile!“ e, în acest caz, o axiomă a efortului cognitiv, o indicație „metodologică“. Nu poți pricepe nimic, dacă te situezi mereu la firul ierbii, sau dacă scormonești, suspicios, „dedesubturi“. Trebuie, dimpotrivă, să privești lucrurile de la înălțime, să ai imaginea cîmpului, perspectiva integratoare a zborului. Nu e aducătoare de lumină decît ceea ce o parabolă hristică numește „făclia pusă în sfeșnic“, înălțată pe un suport generos. Marile contururi ale realului se văd mai deslușit de sus, așa cum siturile arheologice se percep mai bine din avion. Dar amplasamentul „la vîrf“ al cunoașterii are o iradiere existențială mai largă: nu e doar o tehnică de cercetare, ci și o atitudine de viață, modul optim de a te situa într-o lume „căzută“. „A fi la înălțime!“ nu e, pur și simplu, a trăi mereu cu obsesia superlativului și nici a privi către ceilalți de sus. Ceea ce se cere e să fii cuplat mereu la „polul plus“, să trăiești contingența avînd mereu în minte orizontul care o depășește și o cuprinde.

De la o asemenea problematică a sublimităților la peisajul nostru politic și mediatic picajul e, poate, prea mare. Dar meschinăria unghiului de vedere, bălăcăreala la prețuri mici, agitația noroioasă a multor politicieni și gazetari sar în ochi. Îți vine să le spui, mai prietenos sau mai răstit: ridicați-vă, măcar pentru o clipă, din mlaștina intereselor voastre imediate. Luați un pic de înălțime! Luați un pic de distanță față de harța zilnică, față de combativitatea partizană și față de voi înșivă! Desprindeți-vă, într-un minim elan igienic, de măruntaie, idiosincrazii, vorbe grele,

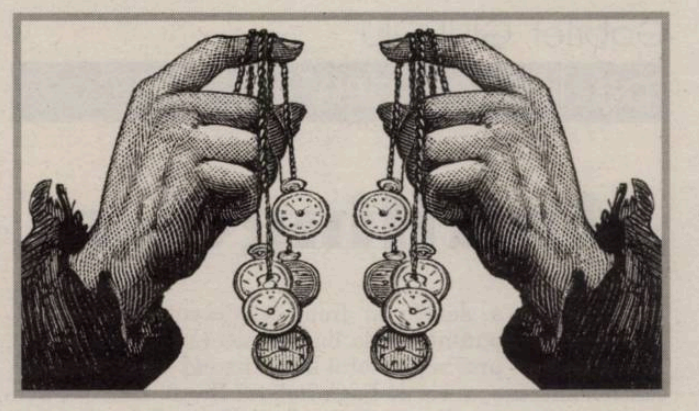

obsesii și nevroze. Respirați mai amplu, priviți, scurt, spre mijlocul cerului, reînvățați să surîdeți. Încercați să fiți, măcar o oră pe zi, „singuri și inactuali“ – cum spunea cîndva G. Călinescu. Există și alte bucurii decît bucuria de a-ți strangula dușmanul. Există și alte plăceri decît plăcerea de a răni, de a calomnia, de a cîștiga la șepticul electoral. Există, de asemenea, drame, spaime și dezastre mai mari decît cele care vi se vîntură pe sub nas în diversele *show*-uri televizate. Nu vă mai conduceți viața din subteranele sufletelor voastre agitate. Așezați-vă, la răstimpuri, pe un loc mai înalt decît voi înșivă. Sus inima! Și capul! Viața, viața adevărată e în altă parte...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Dezbatere fără substanță

Săptămîna trecută, un cunoscut (și bun) jurnalist m-a invitat la emisiunea TV pe care o realizează. Am întrebat despre ce ar urma să vorbim și mi-a spus că despre „radicalizarea discursului politic și atmosfera înveninată care s-a creat în politica românească“. Am refuzat invitația cît am putut de politicos, pentru că mi-am imaginat că emisiunea va fi – ca și alte *talk-show*-uri de la televiziunile românești – o „dezbatere“ a vorbelor pe care le spun politicienii unii despre alții, eventual cu accente pe expresiile tari sau colorate. N-am urmărit emisiunea – poate că pînă la urmă n-a fost așa – dar mă întreb dacă „atmosfera înveninată“ din politică nu este dublată sau triplată de aceste *talk-show*-uri înverșunate, în care niște moderatori în general încruntați și gravi se străduiesc cu tot dinadinsul să-i ațîțe și mai mult pe politicieni. Aparența e salvată: aleșii neamului vin în fața națiunii să dezbată problemele arzătoare, iar jurnaliștii le pun întrebări incomode. Avem dezbatere, care va să zică! Numai că „națiunea“ nu stă toată să asiste la *talk-show*-uri (am putea spune chiar dimpotrivă: audiența acestui tip de emisiuni nu e cine știe ce), iar întrebările incomode sînt, de cele mai multe ori, lipsite de substanță: nu se discută despre probleme și soluții, nu se discută despre idei politice ori despre programe care să pună în practică aceste idei, ci se discută despre ce-a zis X, ce-a declarat Y, ce-a contra-declarat Z. Se con-

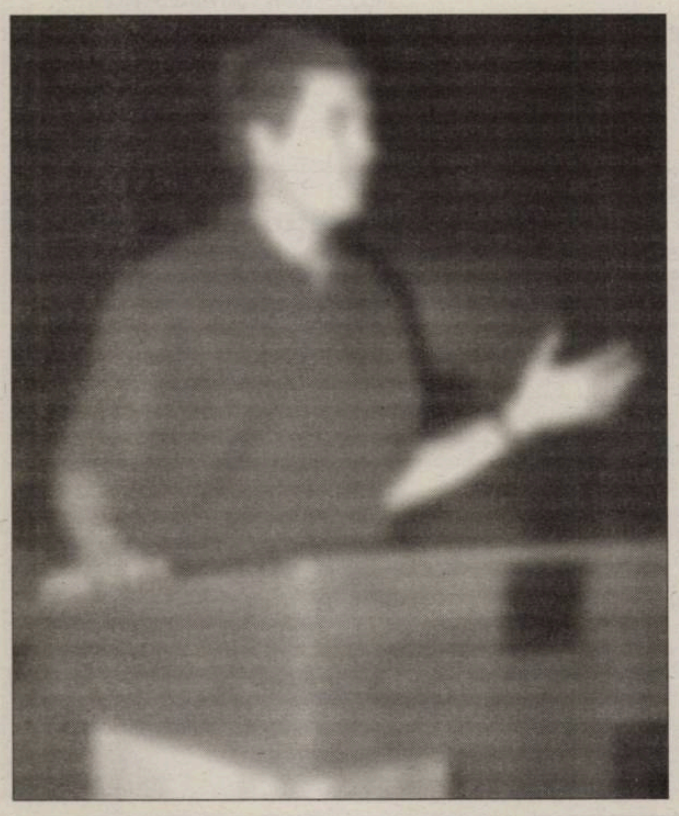

struiesc monologuri paralele iar la sfîrșit fiecare combatant pleacă, de fapt, cu convingerile cu care a venit, iar telespectatorul nu rămîne cu mare lucru. Sigur, acest fapt se explică în primul rînd prin calitatea proastă sau mediocră a multor politicieni de la noi: nu sînt bîntuiți de vreo idee, sînt doar buni de gură. Apoi, jurnaliștii și moderatorii nu vor dezbateri de substanță, ci controversă de dragul controversei, eventual chiar un conflict din care să poată face a doua zi o „știre“ (de genul „aseară, la emisiunea cutare, politicianul Cutărică a declarat despre politicianul Cutărescu următoarele...“). Nu știu cum le-a intrat în minte tuturor că o discuție cu cap și coadă, cu idei deștepte și pe un ton de oameni normali nu face audiență. Or fi știind ei ceva, dar mă tem că, după atîția ani în care s-a încurajat televiziunea-gîlceavă, producătorii TV se tem să încerce altceva și altfel, ca să nu-și piardă și audiența slăbuță pe care o mai au.

Numai că toată această dezlînare de vorbe are un efect pervers, pe termen lung: compromiterea ideii de dezbatere. Dacă la începutul anilor '90 politicienii își urlau monologurile de partid și nu voiau nici măcar să se întîlnească unii cu alții, deși toți declarau că vor dialog, acum au ajuns ceva mai „subtili“: se ceartă șmecherește la televizor și pretind că „dezbat“. Pe ce teme? Nu e clar. Ar fi trebuit, de pildă – după ce ne-am trîmbițat ani la rînd dorința arzătoare de a intra în UE – să se dezbată și la noi chestiunile care îi preocupă pe politicienii, jurnaliștii, cetățenii din alte țări europene. Nu zic de schimbarea climei – temă pe care mass-media de la noi a transformat-o în *campanie,* tot de dragul audienței –, dar ar putea, bunăoară, să fie pe față în chestiunea prețului la lapte. Telejurnalele au arătat protestele fermierilor belgieni, francezi și germani care au vărsat laptele pe cîmp ca pe o știre de senzație și atît. Or, nici agricultorii români nu stau prea bine, iar înainte de aderare s-a discutat (apoi subiectul a fost uitat, ca atîtea altele) despre faptul că România nu și-ar fi negociat bine cota de lapte, ceea ce va crea probleme în viitor. Iar acesta e doar un exemplu, pot fi găsite multe altele în această categorie a temelor de interes imediat pentru cetățean. Ce să mai vorbim despre teme majore precum Tratatul de la Lisabona, reforma instituțiilor europene, rolul României în UE ș.a.m.d.? Apoi: *cum* se dezbate ceea ce (se pretinde că) se dezbate? Argumentația e de cele mai multe ori slabă sau nu e; disponibilitatea de a-l asculta și pe celălalt e aproape la fel de scăzută ca în furtunoșii ani ai FSN-ului și „opoziției democrate“, doar că acum politicienii s-au mai lustruit oleacă, măcar acceptă să stea împreună în același studio de televiziune. Cel puțin, asta e *ce se vede.* Nu neg că există și dezbateri adevărate, funcționale, care au drept consecință găsirea soluției acceptabile pentru toate părțile. În comisiile parlamentare care discută unele texte de lege, adesea are loc așa ceva. Și în unele consilii locale, reprezentanții unor partide care se „ceartă“ la vîrf chiar dezbat, de pe poziții de parteneri, nu de dușmani irevocabili, problemele orașului lor și reușesc să coopereze în rezolvarea lor. Cu siguranță dezbaterile cu tot dichisul (cu proceduri cu tot) sînt cele

organizate de diverse ONG-uri. Tinerii din societatea civilă chiar au învățat bine lecția și o aplică (uneori cam rigid, dînd prea mare atenție procedurilor de dragul formei în sine – dacă mi se permite această observație rezultată din mica mea experiență de participant la asemenea dezbateri).

Lipsesc însă, de la o vreme, și dezbaterile interesante și substanțiale între intelectuali. Totul se reduce la atacuri și „raderi“, mulți dintre intelectualii care acum cîțiva ani erau prezenți pe scena publică s-au retras la ale lor, iar acea parte a publicului care ar fi interesată de așa ceva pare să fi cedat avanscena „forumiștilor“ de profesie, care se bagă în seamă pe site-urile ziarelor trăgîndu-se de brăcinar cu autorii articolelor de opinie și crezînd că „asta e democrația“. Nu e asta. Mai avem mult pînă departe. Și, deocamdată, e ceva putred în esența democrației de la noi, dacă „dezbaterile“ noastre publice sînt cum sînt.

ținerea de minte

„Atît de deseori am auzit expresia asta, încît am impresia, falsă desigur, că în țara mea pîinea e supremul scop al oricui și măsurătoarea tuturor valorilor sufletești. «Vreau să mănînc și eu o pîine» (și nimic altceva). «A mîncat pîine în casa mea.» «Dă-i și lui, acolo, o pîine.» Idealul fiecăruia pare să fie, cu exclusivitate, să cîștige cît mai multe pîini, izbînda în viață și-o apreciază după numărul de pîini de care dispune. Iar maximum de altruism constă în satisfacția «de a da și altuia să mănînce o pîine de pe urma ta» (dar nu mai multă, «că se obrăznicește»). Țară a grîului și a foamei cronice în trecut, trăiește și acum sub obsesia pîinii, care eclipsează oricare alte preocupări ale conștiinței, orice dramă în zona superioară. Tragediile sînt aci în gradul «luptei pentru existență», căci viața, infinit mai ușoară ca în Apus pentru cei mediocri, ca și pentru canalii, e neînchipuit de grea pentru oamenii de merit și pentru cei care vor să rămînă cinstiți, decît oriunde, în lume. De altfel, am aflat, în altă împrejurare, un fapt care îmi confirmă și mai mult această falsă impresie: în loc să răspundă la o polemică științifică a unui coleg al său, un savant localnic l-a vestit că are «să-l facă să se predea prin foame» și a manevrat așa încît a izbutit.“

(Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război,* prefață de Nicolae Manolescu, Colecția „Biblioteca pentru toți – *Jurnalul național*“, Editura Curtea Veche, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Multilingvism

„Da, dom'le, ai dreptate, sîntem buni la limbi străine." Asta îmi spunea taximetristul. Era prin septembrie 2006 (parcă). Mergeam spre centrul Infoeuropa, cel de lîngă Palatul Regal. Unii şi-l mai amintesc din zilele lui de glorie. Centrul, nu Palatul. Adică din perioada cînd, zilnic, acolo se întîmpla cîte ceva. Mă duceam spre o întîlnire organizată de Jonathan Scheele. Sînt sigur că şi pe el vi-l amintiţi. Participau experţi de la Institutul European din România. Jonathan stabilise tema: „România în UE: Rolul pe care îl va juca în perioada post-aderare, strategii de negociere a poziţiei şi agendei". A fost una dintre cele mai interesante conversaţii informale organizate de delegaţie.

Necunoşterea unei limbi străine este privită, în România, ca o mare ruşine. Prin vest, nici că le pasă.

Pe drum, gîndeam cu voce tare la ce voi spune. În felul ăsta, îl luasem partener involuntar de conversaţie pe şoferul taxiului. „Ce domeniu avem noi tare, dom'le, la care să zicem că ieşim în evidenţă, că e un plus faţă de celelalte ţări?" „Eu aş zice că agricultura şi turismul, cum zic toţi, dar e o prostie, o lozincă" – replică şoferul rapid. „Să fie programatorii, ăştia, softiştii, calculatoriştii, mai degrabă." „Da, dom'le, dar aici e deja un comisar, e madam Viviane Reading, e deja dat." După cîteva replici de genul ăsta, prinşi în trafic, mă sună pe mobil verişoara mea primară. O cheamă Adriana Ionescu, sînt tare mîndru de ea. A cîştigat prin clasa a XII-a un concurs internaţional de oratorie în limba engleză, a luat marele premiu care i-a fost înmînat de însuşi Prinţul Charles, chiar la Buckingham. Era primul cîştigător dintr-o ţară ne-membră a Commonwealth-ului. Anana (aşa îi zicem noi) mă sunase să îmi povestească despre aventurile masterului de interpreţi de la Universitate. Cei de la Bruxelles aveau nevoie de interpreţi de română într-un număr destul de mare, avînd în vedere că mai erau doar cîteva luni pînă la aderare. Clujul şi Bucureştiul nu puteau, din motive obiective, să „scoată" atîţia absolvenţi cîţi ar fi trebuit.

După ce am închis telefonul, îmi pică fisa: „Dom'le, traducători şi interpreţi putem să dăm Europei". Şoferul rămîne un pic perplex. Oricum, pe maşina lui scria mare: *„We speak english and spanish"*. Apoi, dezvoltăm subiectul. În România, vorbitul limbilor străine este o virtute. Prin comparaţie cu Sofia, Praga sau Budapesta, am avut mereu senzaţia că procentul de bucureşteni care pot să îţi indice o stradă vorbind în engleză (sau franceză sau germană) este net superior. Scandinavii sînt toţi fluenţi în engleză sau germană, dar în flancul sudic, lucrurile sînt cam vraişte. Francezii au avut nevoie de recente şi costisitoare campanii publice pentru a începe să înveţe engleza, italienii sînt prea vrăjiţi de frumuseţea propriei limbi, spaniolii învaţă local limba turiştilor majoritari (germana sau franceza, başca problema învăţării castilianei sau a catalanei). Ce mai, la prima vedere, vorbitul limbilor străine este un plus al românilor, un avantaj comparativ între celelalte ţări membre.

La seminar, atunci cînd Jonathan a pus întrebarea legată de domeniul în care România ar fi ceva mai răsărită, am turuit cu pasiune tot ce repetasem mai devreme în taxi. Ziceam: „Dacă pînă de curînd am fost croitorii Europei, şi nu era nici o ruşine în asta, de ce nu am fi traducătorii şi interpreţii Europei? Ne-am putea baza pe asta. În România, preşedinţii sînt luaţi peste picior atunci cînd gafează în limbi străine, ceea ce în alte ţări nu se prea întîmplă." (nu-i vorbă, peste cîţiva ani, un candidat la preşedinţie a fost pus şi la teste live de engleză şi franceză de către moderatorii unui talk-show). La noi, asta face parte din firea lucrurilor. Necunoşterea unei limbi străine este privită, în România, ca o mare ruşine. Prin vest, nici că le pasă. Ei au complexul culturilor mari, nu le trebuie să înveţe şi limba vorbită de vecin.

O coincidenţă a făcut ca, după acea întîlnire, la vreo două săptămîni, Comisia Europeană să anunţe că Leonard Orban, primul comisar european din România, se va ocupa de domeniul multilingvismului. Mulţi au sărit în sus de indignare. „Aşa ne trebuie, dacă nu am fost în stare să negociem, asta e urmarea proastei reprezentări la Bruxelles. Asta ne trebuie, şef peste copiatoare, ţară de mîna a doua ce sîntem!" Nu împărtăşeam defel acest val de critici. Priviţi organigrama Comisiei Barroso (ediţia întîi) şi spuneţi dumneavoastră ce alt portofoliu putea fi atribuit unei ţări debutante într-ale sforăriilor interguvernamentale europene. Pînă la urmă, Leonard Orban cred că şi-a făcut treaba de comisar. În aceşti doi ani, cu bătaie spre trei, nu a stat chiar degeaba. Pe agenda cabinetului său au apărut dosare aparent surprinzătoare, cu un substrat politic evident. Cererea de recunoaştere a limbii catalane ca limbă oficială este un singur exemplu. Corsicanii au cerut ceva similar. Nu mai vorbim de basci. Limba *gaeilge*, a Republicii Irlanda, a devenit limbă oficială a Uniunii. („ce să-ţi spun, crezi că există vreun irlandez care să nu vorbească engleza? Bine că au recunoscut şi gaelic, să mai angajăm nişte zeci de interpreţi şi traducători" – îmi zicea uşor amuzat un tehnician, angajat al Comisiei).

Englezii înşişi au constatat că firmele lor pierd o grămadă de bani şi productivitate deoarece, decenii la rînd, au evitat efortul de a învăţa o limbă străină.

Primul palier al muncii lui Leonard Orban a fost cel strict organizatoric. Bugete, programări, organigrame pentru un staff remarcabil ca număr şi calitate. A condus cel mai mare corp de translatori şi interpreţi din lume. Apoi, a avut de-a face cu amintitele solicitări cu substrat politic. În fine, ca prim-comisar pe asemenea domeniu, a desţelenit terenul şi a găsit şi o temă pentru o strategie comunitară: „Limbile străine şi competitivitatea economică". Nu-i de şagă o asemenea preocupare. Englezii înşişi au constatat că firmele lor pierd o grămadă de bani şi productivitate deoarece, decenii la rînd, au evitat efortul de a învăţa o limbă străină. Engleza părea de ajuns în business. Francezii au lansat cu mare tamtam, anul trecut, o campanie spectaculoasă (şi plină de umor) care îi îndemna pe cetăţeni să înveţe engleza. Motivul: din nou, competitivitatea economică.

Colac peste pupăză, Leonard Orban a mai trebuit să ţină şi tira reprezentării în Comisie a unei Românii nesigure, ezitante, începătoare în practica birocraţiei comunitare. Discret, fără panaşul altor colegi de Comisie, primul comisar român nu a fost nici puturos, nici mofturos, nici ridicol. El şi-a construit portofoliul de la zero, a gîndit politici şi strategii bune pentru Uniune, a fost pragmatic şi relativ eficient. Cred că portofoliul în sine, dovedit util va rămîne în structura Comisiei, indiferent ce (alt) mandat va obţine România.

dezbateri politice

Jorge G. CASTAÑEDA

A sosit momentul de a-l înfrunta pe Chávez

La începutul lui septembrie, cele mai mari companii din Columbia au surprins pe toată lumea declarînd că îl sprijină total pe preşedintele ţării, Alvaro Uribe, în conflictul acestuia cu Venezuela. Deşi riscau să piardă imensa piaţă de export din ţara vecină, au considerat acest lucru doar ca pe ceva regretabil.

Pentru prima dată, exportatorii columbieni, care trimit în Venezuela aproape toate produsele pe care aceasta e dispusă să le cumpere, de la hîrtie igienică la benzină, fructe şi legume, lapte şi carne, au dat preşedintelui undă verde să-l înfrunte pe liderul venezuelean Hugo Chávez, în loc să-l preseze să întoarcă şi celălalt obraz, aşa cum l-au îndemnat în ultimii opt ani, de cînd Uribe a preluat mandatul de preşedinte.

Venezuela a devenit o oportunitate de afaceri splendidă pentru exportatorii columbieni. Nu mai produce aproape nimic (în afară de petrol), are o rată oficială de schimb puternic subvenţionată şi foloseşte sume uriaşe de petro-dolari cu care poate cumpăra tot ce găseşte pe piaţă. În timp ce autorităţile columbiene au fost forţate să suporte insultele frecvente ale lui Chávez, intervenţii în afacerile interne ale Columbiei, achiziţii masive de arme şi istericale diplomatice, comunitatea de afaceri avea de profitat şi presa Guvernul să facă compromisuri. Pînă acum, Guvernul columbian a tăcut şi a înghiţit.

Ezitarea comunităţii de afaceri din Columbia de a se confrunta cu Chávez poate fi ultimul obstacol ce mai trebuia depăşit de Uribe, de Statele Unite şi de o mînă de democraţii latino-americane, înainte de a-l înfrunta pe Chávez. Era de mult cazul să o facă.

Locotenent-colonelul venezuelean asigură de ani buni adăpost, arme, sprijin diplomatic şi finanţare gherilelor FARC care luptă pentru răsturnarea Guvernului columbian. S-a angajat în achiziţii masive de arme din Rusia, Ucraina şi Belarus, cel mai recent caz incluzînd tancuri, avioane de vînătoare şi un submarin. A înăbuşit tot mai mult disidenţa, opoziţia şi libertăţile fundamentale în Venezuela şi a expropriat proprietăţi fără compensaţii.

Prin susţinerea aliaţilor săi din alte ţări latino-americane, de la Bolivia şi Argentina la Honduras şi El Salvador, incluzînd Peru, Nicaragua, Ecuador şi opoziţia din Mexic, Chávez a polarizat întregul continent latino-american în acelaşi fel în care a polarizat propria ţară. Mai mult, a implicat Venezuela în conflicte globale îndepărtate, aliindu-se cu regimul iranian şi devenind unul dintre puţinii amici ai regimului islamic la nivel global.

În ciuda tuturor acestor lucruri, nimeni nu a încercat încă să îl oprească pe Chávez. Mai mult chiar, Uribe însuşi pare tentat să caute noi compromisuri. Pe lîngă faptul că poartă de grijă intereselor de afaceri columbiene, el însuşi încearcă să modifice Constituţia Columbiei, spre a putea candida pentru un al treilea mandat – exact ce a făcut Chávez în Venezuela şi ce au încercat să facă aliaţii acestuia în Bolivia, Ecuador, Argentina (indirect) şi Nicaragua.

Uribe poate încă să renunţe la această idee, deşi după toată vîlva făcută de susţinătorii săi pentru schimbarea Constituţiei nu mai are mult spaţiu de manevră. Dar pare că e pe cale să găsească o soluţie comună cu SUA spre a îngrădi influenţa lui Chávez. Cei mai mulţi columbieni ar dori ca extrem de popularul Uribe să rămînă în funcţie pentru încă patru ani. Dar multe guverne străine nu sînt încîntate de idee. Preşedintele SUA, Barack Obama, se regăseşte în ambele argumente. El nu poate critica preşedinţia eternizată a lui Chávez, fără a-l lovi şi pe Uribe. Dacă Uribe va fi zugrăvit de criticii săi americani ca un violator al drepturilor omului care intenţionează să rămînă la putere la nesfîrşit, va fi aproape imposibil pentru Obama să cîştige reînnoirea de către Congres a „Planului Columbia“, programul de sprijin al Columbiei împotriva drogurilor şi a insurgenţei, lansat de Bill Clinton în 1999, ca să nu mai vorbim de ratificarea acordului de liber-schimb Columbia-SUA.

Nu îi va fi uşor lui Uribe să reziste unui apel direct din partea lui Obama de a se retrage după două mandate. Ar putea deci să facă un tîrg: Uribe se oferă să nu candideze din nou, dacă Obama începe să-l înfrunte pe Chávez aşa cum ar trebui: diplomatic, politic, ideologic; în faţa opiniei publice mondiale şi folosind dreptul internaţional. Doar cu sprijinul activ al SUA, poate Columbia să-şi prezinte cazul la Organizaţia Statelor Americane (unde ar pierde în acest moment), la Organizaţia Naţiunilor Unite (unde ar putea cîştiga) sau în faţa prietenilor şi aliaţilor din Europa şi Asia (unde fără îndoială ar fi în avantaj).

Pledoaria împotriva lui Chávez este solidă, dacă este prezentată aşa cum trebuie – ca o serie de violări repetate ale angajamentelor şi regulilor interne, regionale şi internaţionale semnate şi ratificate de Venezuela. Indiferent dacă aceste încălcări se referă la închiderea posturilor de televiziune, încarcerarea sau exilarea oponenţilor, înarmarea gherilelor din ţările vecine, provocarea unei curse a înarmării în regiune sau flirtarea cu programul nuclear al Iranului, toate pot fi dovedite şi denunţate.

Ţări precum Mexic, Peru, Chile (de după alegerile din decembrie), Costa Rica şi Republica Dominicană îşi fac toate griji că, dacă îl înfruntă pe Chávez, nu vor pierde doar, în anumite cazuri, generozitatea lui, dar îl vor şi provoca să se amestece în politica lor internă. Dar dacă Obama arată că tratează problema în mod serios şi intenţionează să urmeze o politică de îngrădire a Venezuelei, aceste ţări vor răspunde, probabil, favorabil. Ignorarea lui Chávez nu e o soluţie. Asta i-ar permite să aleagă el tema şi momentul următorului conflict, care oricum e de neevitat, ştiut fiind stilul său. Este momentul ca Obama să urmeze exemplul oferit de comunitatea de afaceri columbiană şi să se oprească să mai întoarcă şi celălalt obraz.

Jorge G. Castañeda, *fost ministru de Externe al Mexicului (2000-2003), este* Global Distinguished Professor of Politics and Latin American Studies *la New York University.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Paul IVAN şi Cristian GHINEA

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dialog cu Iranul

Există mereu o parte a lumii cu care nu e bine să ai de-a face: dictatori nebuni, insurgenţi incurabili care vor să pună planeta pe rugul credinţelor lor, figuri mesianice şi sîngeroase, în acelaşi timp, organizaţii sumbre şi apocaliptice, terorişti pe faţă sau şefi de stat cu suflete de terorist, în fine, o adunătură de indivizi foarte periculoşi, mai mult sau mai puţin organizaţi. Pentru un preşedinte al Statelor Unite, întîlnirea directă cu asemenea oameni este inevitabilă. Mai devreme sau mai tîrziu – dar, în general, destul de devreme –, preşedintele SUA are de luat decizii în privinţa acestui gen de oameni. Sigur, contează mult prejudecata cu care preşedintele a ajuns la Casa Albă. Dacă, filozofic vorbind, crede despre ei că sînt oameni buni în fond, dar stricaţi de anturaj, de viaţa grea, de frustrare şi de nevoi neîmplinite, va fi dispus la o anumită abordare. Dacă, dimpotrivă, crede că sînt inamici ireductibili, născuţi anume pentru a distruge America şi lumea liberă, că sînt Răul însuşi, va avea o altă abordare.

Preşedintele Barack Obama a venit la Casa Albă cu o convingere mai apropiată de prima dintre cele două variante mai sus descrise. Cu excepţia unui Osama Bin Laden, pe care a jurat că-l va vîna pînă la capăt, atitudinea lui Obama era aceea a deschiderii spre dialog cu oricine. Obama a anunţat că e gata să discute şi cu Teheranul şi cu Phenianul, ba chiar pare gata să discute şi cu talibanii – mai precis să-i mituiască – pentru a obţine decuplarea acestora de Al-Qaeda. Sprijinul naţional şi internaţional pentru o asemenea abordare este foarte mare. E firesc: orice om normal preferă negocierea războiului. Însă, mai devreme sau mai tîrziu, vine momentul în care deschiderea spre dialog poate însemna acceptarea resemnată a dezastrului.

În ianuarie, în vremea tranziţiei de la administraţia Bush la administraţia Obama, serviciile secrete americane i-au pus pe masă noului preşedinte dovezi clare că Iranul edifică o centrală nucleară lîngă oraşul Qom, a cărei existenţă nu a fost raportată conform regulilor impuse de ONU şi care, din cîte se pare, nu este deloc croită pentru scopuri civile, ci pentru scopuri militare. Tot atunci, Obama a putut afla şi detalii despre cealaltă centrală nucleară iraniană, de la Natanz, a cărei existenţă a fost recunoscută de Teheran numai după ce grupuri de iranieni aflaţi în exil în Occident au făcut publice dovezi clare ale existenţei acesteia. Informaţia cu privire la centrala de la Qom a fost distribuită şi spre Paris, şi spre Londra.

Pe 1 octombrie, la Geneva, diplomaţii americani, alături de ceilalţi membri ai Consiliului de Securitate încep negocieri serioase cu iranienii pe tema proliferării nucleare şi decizia iniţială a preşedintelui Obama a fost aceea de a cere diplomaţilor americani să pună pe masa discuţiilor informaţia aceasta şi să ceară, pe de o parte, imediat acces la documente iraniene relevante în legătură cu această centrală care este păzită în mare secret de cele mai fidele trupe ale faimoasei Gărzi Revoluţionare a Iranului şi, pe de altă parte, permisiunea iranienilor pentru o inspecţie urgentă a IAEA. Iranienii au aflat că occidentalii deţin aceste informaţii şi au informat de curînd, într-o manieră superficială şi cît se poate de criptică, despre existenţa centralei de la Qom, ceea ce a determinat pe cei trei lideri – Barack Obama, Nicholas Sarkozy şi Gordon Brown – să apară într-o conferinţă de presă comună, în timp ce se aflau la Pittsburgh pentru Summitul G20, şi să avertizeze serios Iranul. Din datele pe care le deţin occidentalii, centrala a început să fie construită în mare secret la mijlocul lui 2006 într-o locaţie subterană. Repet, existenţa ei a fost raportată abia acum cîteva luni, cînd iranienii bănuiau că occidentalii au deja informaţia. Cu cîteva zile înainte de conferinţa de presă, Barack Obama i-a telefonat lui Dimitri Medvedev şi l-a anunţat despre existenţa centralei de la Qom, iar liderul rus s-a mărginit doar să spună că este „foarte îngrijorat“ să afle aşa ceva. Ahmadinejad a făcut jocul lui obişnuit. Un amestec de insolenţă şi de inconştienţă, plus tupeul care derivă din cunoaşterea foarte bună a pattern-ului occidental de reacţie în faţa acestui gen de provocări. Occidentul se adună greu laolaltă, vrea mai întîi să stea de vorbă, discuţiile pot dura oricît, iar o reacţie de forţă, capabilă să oprească procesul nuclear iranian, nu va avea loc în timp

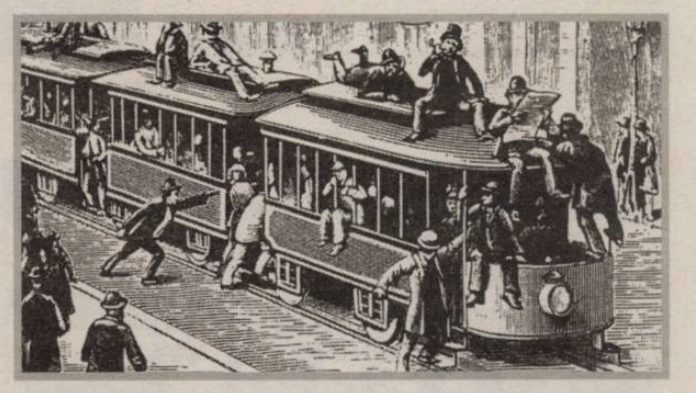

util pentru că, pur şi simplu, Occidentul nu reacţionează, în general, în timp util. Astfel, facilităţile nucleare se construiesc în continuare, în timp ce părţile discută în toate formatele posibile. La final, Occidentul va fi pus în faţa faptului împlinit: Iranul va avea arme nucleare. Sancţiunile vor fi inutile, iar o reacţie militară va fi şi ea tardivă.

Un om precum Barack Obama, care a cîştigat alegerile de curînd dînd speranţe americanilor şi occidentalilor că virtuţile dialogului vor fi regăsite sub administraţia sa, va avea de înfruntat, acum, o astfel de situaţie. Ce va ieşi, vom vedea. Oricum, ceva e sigur: cred că nici preşedintele Obama însuşi nu mai speră că Iranul va opri programul său nuclear, ca urmare a negocierilor de la Geneva. Singura şansă pentru Obama este ca Teheranul chiar să aibă dreptate, adică să edifice un program nuclear destinat exclusiv scopurilor civile. Din cîte ştim, e puţin probabil să fie aşa. Dacă e aşa, prestigiul dialogului se consolidează. Dacă nu e aşa, prestigiul lui Obama se ruinează.

ready made

„Ajungînd dama în lăcaşu-i, mă zvîrli pe-un covor, de unde mă strînsă slujnica ei, puindu-mă în buzunar. Acolo să-ntîmplă de mă-ntîlnii cu un mic fier de zulufi cu care, din vorbă în vorbă intrînd, ne aflarăm compatrioţi. Puteţi să vă-nchipuiţi, o iubitorilor de ţara voastră, ce v-aţi întîlnit în străinătate, cîtă şi cît de mare ne fu bucuria! Să deschisă fierul de zulufi şi, apucîndu-mă în mijloc, mă strînsă la sînu-i ca pe-o buclă papiliotă.“

(C. Negri, „Memoriile unii părechi de foarfici“, în *Scrieri,* vol. I, Editura pentru Literatură, 1966)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Paradoxuri fumigabunde

Fizicalmente, fumul este o dispersie. O, adică, împrăştiere,-n particule extrem de fine, a unei substanţe oarecare într-un mediu fie solid, fie lichid, fie, ca în cazul fumului, gazos. Pînă la un punct, acesta, fumul, poate fi ţinut locului şi orientat, – graţie, bunăoară, unor banale hornuri sau coşului cuptoarelor înalte, ca şi (fără aportul nostru, însă) infundibuliformelor guri de vulcan. După aceste praguri, vămi, oprelişti, fumul, indisciplinabil prin natură, îşi face tot mai mult de cap, forfotind haotic şi anarhic. Uneori, forfota aceasta este o horbotă de maximă fineţe, ca, bunăoară, pînza de păianjen: cazul molcomei spirale albăstrui (ce e un adjuvant al reveriei) a ţigării fumegînd în voie pe marginea unei scrumiere. Adesea, însă, terifiază, amintind o valomă barbară, o colcăire de reptile, o încleştare de balauri preistorici. Fumul, atunci, e emanaţia însăşi a bolgiilor infernale. Cu neputinţă să i te opui. (Masca de gaze nu-i decît un accesoriu – precar şi efemer, altminteri, – ce, încercînd să-l facă respirabil, te decuplează, silnic, de mediu-ţi ambiant.) Ce mai poţi face este să aştepţi ca fumegul să înceteze de la sine, lăsînd în urmă-i vrafuri de cenuşă, funingine şi dezolare. – Ce matematică a haosului, oare, poate, luîndu-l, cît de cît, în stăpînire, să-i descopere o normă şi o noimă?... Ei bine, exclusiv în spaţiul localurilor indigene constînd dintr-o singură, şi numai una, încăpere, în care fumătorilor li se rezervă o aripă, nefumătorilor – o alta, fumul îşi dezvăluie inteligenţa, oprindu-se exact la mijloc.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Apus cu vulcan

Pînă nu de mult, nu ştiusem ce înseamnă Caldera. Acum o priveam ca pe un peisaj aproape familiar. Prima oară îmi tăiase răsuflarea. Acum încercam să mă bucur calm şi pe deplin de frumuseţea locului, însă eram uşor apăsat de ideea că în cele din urmă va trebui să plec, că, în curînd, totul va fi doar o amintire. Aşa se întîmplă mereu şi, chiar dacă te-ai hotărî să rămîi definitiv într-un astfel de loc, vei sfîrşi prin a nu-i mai percepe frumuseţea. Unii îşi permit să se mute mereu dintr-un loc frumos într-alt loc frumos. În cele din urmă însă, şi aceştia vor obosi. Totul e trecător aşa cum şi umbrele norilor trec peste suprafaţa încreţită şi albastră a mării. Trecător e pînă şi peisajul din faţa mea, uriaşa căldare circulară cu cele două insuliţe din mijloc. Cea mai nouă a apărut abia acum 400 de ani. Înainte, acolo a fost mare. Şi mai înainte, în urmă cu 3600 de ani, totul era uscat şi peste întreg locul se întindea o mare insulă circulară şi prosperă. S-a declanşat însă teribilul cataclism care a afectat viaţa în aproape tot estul Mediteranei. Cerul s-a acoperit de nori groşi de cenuşă, pămîntul a fost zguduit de cutremure fără sfîrşit, iar apoi valuri gigantice au inundat partea centrală, prăbuşită, a insulei. Atunci era cel mai cumplit loc din lume. Acum e unul dintre cele mai frumoase. Vulcanul e însă tot acolo şi încă fumegă, am văzut cu ochii mei.

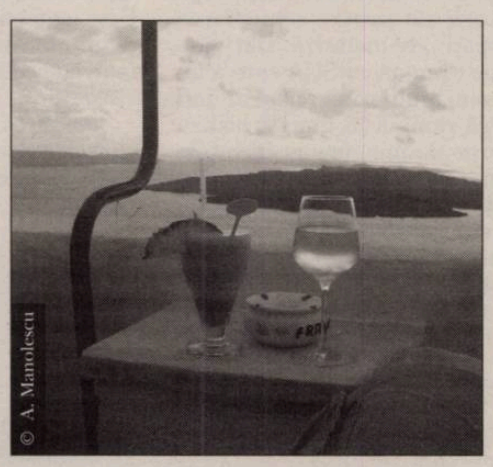
© A. Manolescu

Splendidul local al lui Franco, în care stau pe şezlong cu picioarele întinse parcă deasupra Calderei, a fost printre primele apărute în zonă. Italianul a investit cînd turismul nu prea exista şi cînd amintirile ultimelor erupţii, din 1940 şi 1950, şi a cutremurului din 1956 erau încă vii. Unii îşi mai amintesc că în timpul celei din urmă erupţii, dacă două persoane stăteau una lîngă alta, în locul unde astăzi se află barul, nu se puteau înţelege între ele nici ţipînd. Deşi aflat la destui kilometri, vulcanul acoperea totul cu zgomotul lui.

Acum, în bar se aude doar muzică simfonică. Telefoanele mobile se închid. Localul a devenit legendar graţie jurnaliştilor de la *The New Yorker,* care l-au descoperit. A fost cotat apoi de *Newsweek* printre cele mai frumoase localuri din lume, iar din anii '80, mulţi artişti faimoşi au început să-i calce pragul. În 2008 a primit şi o distincţie „Johnnie Walker". Apoi a dat peste el *Dilema veche,* tocmai cînd Franco punea Beethoven (cam prea vulcanic pentru atmosfera albastră a unei calde seri de septembrie).

Zeci de minute şi zeci de norişori pufoşi trec într-o dulce reverie simfonică. Pe nesimţite se insinuează şi un Mozart diafan. Un loc din care, cum spuneam, ai vrea să nu

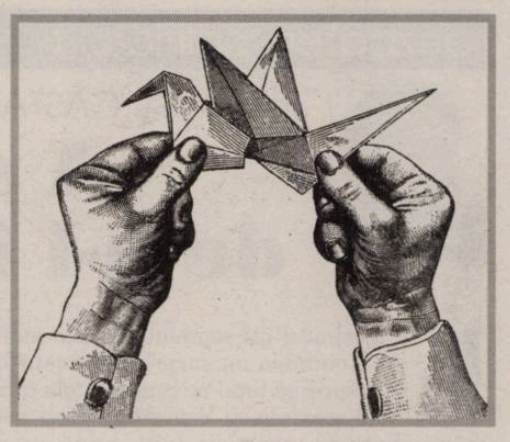

mai pleci. La apus, dincolo de vulcan, se zăreşte insuliţa aceea, parcă neterminată, Aspronisi. Aud că-i de vînzare. Proprietarul cere 9 milioane de euro. N-o s-o pot cumpăra pentru că, probabil, Franco îmi va cere banii ăştia pentru consumaţie.

Lîngă mine s-a aşezat un englez cu a sa... secretară (?). Are o cămaşă bleu, cu mîneci lungi, stil *corporate*. Suplu, manierat şi dezinvolt. În cămăşile astea ale lor au cucerit lumea. N-are cum bănui că alături de el, un geolog cinic se gîndeşte deja la ce frîntură de legendă va rămîne din toată civilizaţia britanică. Tot aşa cum legendă a rămas şi civilizaţia minoică de pe insula asta, pe cînd era rotundă şi grasă şi se chema Stongoli, nu Santorini. O biată ipoteză, nici măcar legendă, a rămas şi din încercarea minoienilor de a cuceri Athena. Erupţia de la 1600 Î. Chr. pare să fi dus la stingerea civilizaţiei lor. Platon mai ştia cîte ceva, dar nu ne-a spus pînă la capăt şi se pare că a mai şi exagerat, în scopuri „publicistice", iar Franco, patronul barului, pretinde că a căutat şi el... Atlantida. Am uitat să vă spun, aici în Caldera e de fapt locul cel mai probabil al Atlantidei, cea scufundată. Nimic nu e însă dovedit, iar Franco a obosit să mai caute probe. Spre fericirea noastră, a ales să ne dea de băut pe muzică frumoasă (acum a pus Maria Callas).

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

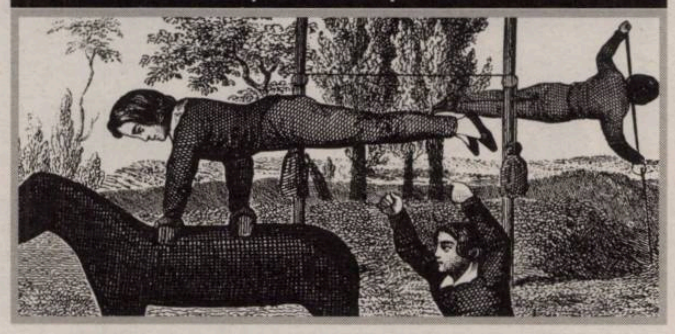

Despre ruşine, cu cititorii

Am aruncat o vorbă data trecută. Şi-am atins un subiect despre care lumea vrea să vorbească, fără ruşine.

Iat-o pe Teodora Costa:

„Ruşinea de a face ceva ruşinos... Dar ce mai este ruşinos în ziua de azi? Nu mai este ruşinos nici să te prostituezi, nici să fii filmat în momente delicate, nici să furi. Cînd mai roşeşte obrazul? Topită sub impactul cu pornografia, înjurătura groasă, scuipatul bărbătesc, tupeul de gaşcă, certurile ca la uşa cortului, ruşinea s-a diluat de la roşul sîngeriu al obrazului roşu de ruşine la paloarea invidiei pe capra vecinului. Azi e la modă să nu-ţi fie ruşine de nici o faptă care te poate îmbogăţi peste noapte sau îţi oferă o cît de mică plăcere.

Ruşinea de a cere bani, de a te tocmi pentru o simbrie, de a stoarce cît mai mult de la patron, stat sau orice stăpîn... nu mai există. Nu mai avem demnitate, ne plîngem pe toate canalele că o ducem rău – deşi avem maşină, casă, cumpărături inutile la supermarket –, că muncim mult pentru un salariu de mizerie.

Ruşinea de a-ţi spăla rufele în public – unde intră toate scandalurile otevizate, manelizate, tabloidizate pentru ratinguri infime. Merită oare să te expui stupid cu toate turpitudinile tale, cu toată mizeria interioară, mai ceva ca la o spovedanie, în faţa unor necunoscuţi avizi de priviri prin gaura cheii? Dar aici intervine acea lipsă a onoarei pe care nu se mai dă doi bani în zilele noastre. Onoarea care îţi impune să taci şi să rabzi cu demnitate trădările, minciunile, hoţia pe faţă, fără a te expune miticist pe canale TV care speri să-ţi facă dreptate cînd, de fapt, nu caută decît bufoni.

Ruşinea de a-ţi fi ruşine că eşti român, cînd pe străzile globului întîlneşti ne-ruşinea unor români cu apucături de maimuţe darwiniste.

Ruşinea se cultivă din fragedă pruncie de către bunici cu frica lui Dumnezeu, care îţi spun că nu este slobod să iei un fruct din «pomul oprit» pentru că te vede Dumnezeu. Nu ne mai vede nimeni, putem lua toate fructele interzise ale lumii, putem, dezbăraţi de spaimele ancestrale ale credinţei, să facem orice. Cum să-i inoculezi unui puşti ţintuit pe scaun în faţa unei armate virtuale, *ruşinea de a se simţi inutil,* în vreme ce părinţii se zbat să-i ofere *tot?* Cu ce cuvinte să-i explici ce este buna-cuviinţă care nu poate fi predată la grădiniţă sau la creşă, iar bonele pe care le-ai tot schimbat au îngroşat nesimţirea?"

Mai spune şi Adina Chirilă cîteva vorbe:

„Constatarea lipsei de ruşine e veche, o spun cu amar, dar vechimea ei nu mă consolează. Am deprins de la bunici şi părinţi şi din cărţi să aplic asupra comportamentului meu sita lui «nu se cuvine», «nu se cade» şi refuz să cred, deşi unii insistă, că sînt, în felul acesta, un om numai pe jumătate (în context i se mai spune şi *loser)* şi că pulsiunile atavice refulate (înjurătura?, urletul?, înşfăcarea?, exhibiţionismul?) se vor răzbuna cumplit. Ştiu sigur că nu sînt singura.

Port cu mine ruşini vechi, nu ca pe o povară, ci ca să îmi aducă aminte de ce am făcut şi am zis, şi nu trebuia. Dar nu despre astea e cazul să scriu. Ci despre ruşinea cea mai acută din ultima vreme: ruşinea de a-mi fi frică de cei fără ruşine. Mai bună este o reformulare: «Mi-ar fi ruşine să-mi fie frică de cei fără ruşine!»."

Şi tot Adina are o poveste despre ruşine:

„E zăpuşeală, troleibuzul e încins, aerul condiţionat nu funcţionează. Sînt vizibil însărcinată şi mă aşez pe singurul scaun liber, unul pentru persoane supraponderale, neocupîndu-l totuşi în întregime. La staţia următoare urcă doi... domni, iar unul dintre ei se înghesuie lîngă mine pe scaun, neluîndu-mă în seamă şi continuînd să vorbească cu celălalt despre nimic, dar abject, scabros, scatologic... Mi se face rău... fizic, mai ales de ce aud şi îmi pierd răbdarea. Cine spunea: «Vai de urechile care n-au pleoape!»?

«Domnule, cît să vă mai tolerăm?! Cenzuraţi-vă puţin!»

«I-auzi mă, da' îs cuvinte din limba română... ce?!»... şi altele care mă insultă.

Am folosit pluralul în întrebarea mea, dar personajul colectiv din troleibuz tace, n-aude, nu vede. Nu e cu mine, sînt singură."

Şi acum ce e de făcut? La întrebarea aceasta, răspunsul unui prieten căruia, şi lui, i-ar fi ruşine: „Ei, asta-i bună! N-am să mai ies pe stradă de frică... Să fim serioşi!".

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Frica

În ultimele zile am primit din trei surse diferite – persoane cît se poate de respectabile toate – acest mesaj, însoţit de un avertisment de genul următor: „Nu ştiu dacă este adevărat sau cît din toate cele prezentate aici sînt adevărate, dar cu siguranţă merită citit!“. Aşa că citiţi şi dumneavoastră şi pe urmă mai vorbim:

„A iesit la iveala adevarul despre gripa porcina: depopularea planetei!

În sfîrşit, o femeie din *Austria* a fost suficient de puternică şi a decis să relateze adevărul în faţa lumii întregi şi de aceea după cîteva zile şi-a pierdut locul de muncă, ceea ce reprezintă dovada că vaccinarea populaţiei în forţă ce are loc în SUA, Canada, Australia şi Marea Britanie nu e deloc sigură aşa cum ni se prezintă! În aceste ţări, toţi oamenii (100% din populaţie) sînt obligaţi să se vaccineze împotriva gripei porcine, şi dacă refuză sînt condamnaţi fie la 1 an de închisoare, fie trebuie să plătească 250.000 USD amendă, cum este în SUA! În celelalte ţări, se va vaccina fie toată populaţia, fie cea mai mare parte din oameni! Croaţia a făcut comandă la aprox. 2,5 mil. de vaccinuri, Serbia, Macedonia şi România la fel. Vaccinarea va începe în toamnă, cînd prin vaccinare se vor infecta oameni sănătoşi, iar atunci cînd vor începe decesele în masă, explicaţia oficială în mass media va fi «mutaţia virusului care nu mai poate fi oprită»! Fiţi înţelepţi şi cercetaţi această temă şi nu vă vaccinaţi împotriva gripei porcine, prea multe lucruri sînt suspecte fără logică! Prin această metodă se urmăreşte planul de *depopulare a lumii* din partea NWO (New World Order), ceea ce înseamnă eliminarea şi uciderea a 90% din oamenii de pe întreaga planetă! Producătorul vaccinului este firma *Baxter* care deja de vreo 5-6 ori a infectat prin *coincidenţă* oameni sănătoşi cu vaccinurile sale. Trebuie să vi se pară circumspect şi cum au reuşit să facă vaccin aşa de repede după apariţia virusului? Pentru că deja au avut vaccinul, dar voi n-o să-l primiţi, ci numai un grup restrîns de oameni aleşi, iar voi o să vă alegeţi nu cu vaccin, ci cu virusul activ introdus în organism prin programul de vaccinare în masă, fie obligatorie, fie prin manipulare mass media! Numele femeii care a făcut public acest adevăr este Jane Burgermeister, o jurnalistă cu multe premii şi distincţii, şi ca s-o cunoaşteţi mai bine puteţi accesa profilul ei în Wikipedia de unde veţi avea şansa să vă documentaţi mai amănunţit...“

Ceea ce este cu siguranţă adevărat este că pe 8 aprilie 2009, numita Jane Burgermeister a depus o plîngere la biroul procurorului din Viena împotriva societăţilor Baxter AG, Baxter International şi Avir Green Hills Biotechnology AG pentru a fi „realizat, produs, diseminat şi răspîndit o armă biologică de distrugere în masă pe teritoriul austriac între decembrie 2008 şi februarie 2009, cu intenţia de a provoca o pandemie mondială de gripă aviară şi de a trage profit din această pandemie“. După care şi-a extins plîngerea şi împotriva grupului Bilderberg, dar şi asupra unei serii întregi de personalităţi internaţionale, acuzate toate de a consimţi sau sprijini această campanie de „genocid profilactic“. O spusese înaintea ei şi o sub-secretară de stat din cabinetul Bush...

Prima mea reacţie nu a fost de a căuta un tratat de medicină, ci de a deschide cartea lui Delumeau despre *frica în Occident*. Căci principalul „adevăr“ al acestei denunţări – şi al multor altora de acelaşi gen – este unul mai degrabă sociologic, şi se referă la o „pandemie“ a fricii care începe să devină cronică în societatea noastră mondializată. Retorica teoriilor conspiraţiei este secundară în acest caz.

Sîntem expuşi! Corpul nostru este permanent supus unor intruziuni necunoscute, dacă nu de-a dreptul ostile, de la E-urile cu care ne luptăm zilnic în supermarketuri pînă la microcipurile pe care nişte instituţii oculte vor să ni le introducă sub piele. Nu mai ştim nici ce mîncăm şi ce bem, iar cînd cineva vrea să străpungă bariera dermică a intimităţii noastre intrăm în panică. Vaccinul este în sine o astfel de intruziune iar vaccinarea se vinde la pachet cu alte frici din societatea noastră de consum.

Aceasta nu înseamnă cîtuşi de puţin lipsa riscurilor. Doar că în cazul în speţă al gripelor recente, aceste riscuri calculate *a posteriori* au fost mai mici decît cel cu care se confruntă orice individ dacă se suie în maşina proprie, pentru a merge la serviciu. Măsurile luate de organismele internaţionale şi de statele naţionale au fost însă disproporţionate: ce se întîmplă, de fapt, ce se ascunde în spatele acestei panici instituţionale? – s-a întrebat lumea. Interese mercantile? Simplă incompetenţă? Sau intenţii criminale?... Căci şi autorităţile sînt cuprinse de frică. De data aceasta, virusul s-a răspîndit rapid, dar a fost puţin letal. Altădată s-ar putea să fie însă altfel. Şi atunci, ce-i de făcut? Există remedii: carantină, vaccinare etc. Dar nu mai sîntem obişnuiţi cu astfel de campanii în masă şi ele nici nu prea mai pot fi realizate în masele mondializate actuale. Vă imaginaţi închiderea simultană a tuturor aeroporturilor, gărilor şi şcolilor din lume şi miliarde de oameni stînd disciplinaţi la coadă pentru a fi vaccinaţi?

Pe de altă parte, suprapopularea este o altă frică a societăţilor actuale. Nimic mai „logic“ atunci decît a combina aceste frici difuze pentru a le „anula“ reciproc şi inconştient într-un scenariu apocaliptic. Nimic nou nici în această privinţă, doar că apocalipsa a trecut din mîna lui Dumnezeu în mîinile omului, devenind o tehno-apocalipsă – ceea ce pare a fi şi mai greu de suportat...

Diana MARINCU

Peisaj interior

La cea de-a 53-a ediţie a Bienalei de la Veneţia, numită *Making Worlds,* printre expoziţii uneori foarte spectaculoase şi ostentativ grandioase, alteori sărăcăcioase şi inconsistente, am descoperit o poveste spusă de Mona Hatoum – artista palestiniană stabilită la Berlin – despre ruptură, alienare şi dezrădăcinare. Biografia Monei Hatoum este marcată de urmele adînci ale traumei exilului pe care o problematizează continuu în demersul ei artistic, împreună cu ideea de cămin, de *acasă*, de străin. Născută în Beirut, într-o familie originară din Palestina, este nevoită să ia calea exilului în 1975, din cauza războiului care izbucneşte în Liban. Dacă în anii '80 arta Monei Hatoum se înscrie în tonul critic agresiv al artistelor feministe din Marea Britanie, treptat, discursul ei devine din ce în ce mai nuanţat, mai abstract şi mai simbolic.

Expoziţia *„Interior Landscape“* este găzduită de Muzeul Querini Stampalia şi este parte a unui proiect intitulat *„Conservare il futuro“*, axat pe relaţia dintre arta contemporană şi istorie. Primul nivel al expoziţiei cuprinde lucrări inserate în colecţia permanentă a muzeului. Printre obiecte decorative, mobilier, ţesături şi porţelanuri din secolul al XVII-lea, stau ascunse obiecte domestice complet disfuncţionalizate, obiecte banale care devin respingătoare, *ţepoase* sau doar bizare. Lucrarea *T42(gold),* o reflecţie metaforică asupra identităţii personale şi a ideii de cuplu, este formată din două căni lipite una de alta, care, anulîndu-şi reciproc funcţia, devin inutile.

Al doilea nivel al muzeului este dedicat în întregime lucrărilor Monei Hatoum şi cuprinde instalaţii sau obiecte răspîndite prin încăperi, în care am simţit cum absenţa, invizibilul şi tăcerea devin imposibil de ignorat. Am simţit, plimbîndu-mă printre state imaginare, hărţi erodate de molii, umbre şi ţesături din păr uman, că există o legătură fragilă cu o lume dramatică şi violentă, pe care artista nu o dezvăluie, ci doar o sugerează. Am simţit că trăirile şi reflecţiile mele devin o completare a ceea ce se vede şi cum apăsarea golului şi a pericolului se adînceşte tot mai mult. Pe tot parcursul expoziţiei, conturul Palestinei, stat existent doar la nivel proiectiv-emoţional, revine obsesiv, ca o formă delicată şi fragilă alcătuită din fire de păr aşezate pe o pernă sau ca o delimitare posibilă pe care urmele de ulei le lasă pe un carton.

Poate cea mai personală şi mai copleşitoare din expoziţie este lucrarea video* Measures of Distance, *din 1988.

Impenetrable – un cub suspendat format din fire subţiri de sîrmă ghimpată – transformă violenţa şi agresivitatea în magie, într-o ameninţare care levitează deasupra spectatorului. Pericolul încremenit, aproape palpabil, care planează ca posibilitate, se simte şi în instalaţia *Misbah*. O lampă, cu un abajur decupat sub forma unor soldaţi, se roteşte, proiectînd pe pereţi umbrele lor. Acestea ne amintesc de lămpile pentru copii în care sînt decupaţi peşti, flori sau alte forme naive. Soldaţii Monei Hatoum, însă, sînt exact opusul. Sînt un coşmar care invadează spaţiul dormitorului, mărşăluind neîntrerupt, inutil, în timp ce camera devine nesigură. Poate cea mai personală şi mai copleşitoare din expoziţie este lucrarea video *Measures of Distance*, din 1988. O poveste despre despărţirea artistei de mama ei şi despre separare în general, explorînd identitatea, sexualitatea, politica şi intimitatea. Fotografiile nud ale mamei sînt neclare şi parţial acoperite cu o barieră de text din schimbul de scrisori dintre ele. Pe fundal vocea Monei Hatoum se aude citind în engleză scrisorile iar vocea mamei citind în arabă. Imaginile sînt duble, sunetul e dublu şi rămîne privitorului să descifreze, să aleagă şi să clarifice. Să interpreteze şi să dea sens unei experienţe în primul rînd senzoriale şi abia apoi intelectuale. Acestea sînt cele două nivele la care artista şi-ar dori să funcţioneze lucrările, urmînd ca percepţia realităţii, a fizicalităţii imediate să fie completată şi continuată de privitor.

În final, spectatorului îi rămîne să încerce *să prindă* întregul acestui fragil peisaj interior.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pe deal, la Patriarhie

Aleea care urcă dealul există, aşa cum o cunoşteam pînă acum, din 1931, cînd acolo sus era Camera Deputaţilor (arhitect Maimaroglu), devenită Marea Adunare Naţională şi luată acum în stăpînire de către feţele bisericeşti. În partea de jos se găsea crucea lui papa Brâncoveanu, înfiptă de către Constantin-Vodă întru pomenirea tatălui său pe care soldăţimea răsculată îl tăiase în bucăţi în 1654, lăsîndu-l orfan de la naştere pe viitorul domn. Acest monument istoric a fost sfărîmat de un camion care trecea în goană pe acolo, dar, după o vreme, a apărut în acelaşi loc o bună copie de piatră cu inscripţia săpată în slove chirilice „ca la carte". De jos şi pînă sus, la poarta turnului-clopotniţă pe unde a trecut trăsura cu Barbu Catargiu atunci cînd un necunoscut l-a împuşcat, drumul era liber şi drept.

Ei, pe la jumătatea povîrnişului, a răsărit un Cuza de bronz, cu o sabie cît el de mare.

De ce? Fiindcă, în ianuarie 1859, alegerea lui ca domn al Ţării Româneşti, la cîteva zile după ce fusese ales în Moldova, a pus bazele Unirii Principatelor, nu în altă parte, ci chiar pe dealul acesta. Relaţiile lui Alexandru Ioan I cu Biserica n-au fost dintre cele mai bune. O fi adevărat sau nu că el şi Kogălniceanu s-au gîndit şi la altă Unire, aceea cu Roma, spre a cîştiga prin trecerea la greco-catolicism recunoaşterea europeană a transformărilor revoluţionare pe care ei le-au îndeplinit, oricum conflictul cu mitropolitul Sofronie Miclescu şi depunerea acestui prelat, precum şi secularizarea averilor mînăstireşti nu aveau cum să-i cîştige domnitorului recunoştinţa clerului ortodox. Cuza are, de o sută de ani, statuie la Iaşi. Dacă trebuia neapărat una şi la Bucureşti, se putea găsi pentru ea un loc mai potrivit.

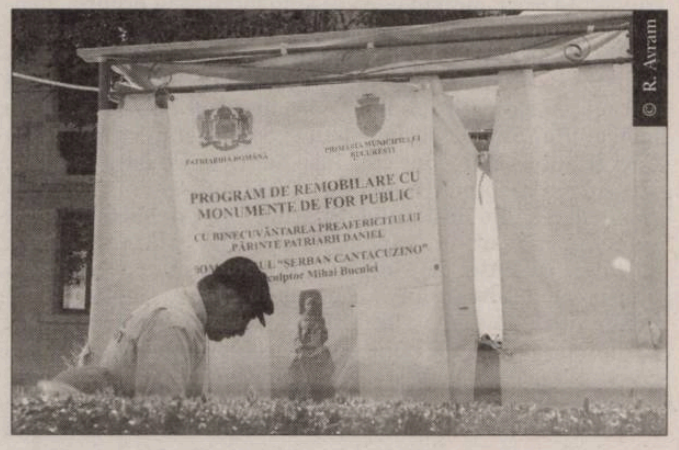

Încă o statuie a apărut ceva mai jos, încărcînd peste măsură perspectiva, şi, văzută de la distanţă, nu izbuteam să ghicesc a cui este. Un moşneag bărbos şi cam pleşuv, stînd pe vine, cu poala întinsă între genunchi şi ţinînd cu stînga un cărţoi. Cînd m-am apropiat ca să citesc numele pe care un tînăr tocmai îl săpa, literă cu literă, în piatră, am avut un şoc: *Şerban Cantacuzino,* de Mihai Buculei. Desigur, volumul era *Biblia lui Şerban* de la 1688! Sculptorului nici nu i-a trecut prin minte să caute cum arăta Măria Sa. Nu ştiu dacă avea chelie, fiindcă în toate portretele poartă coroană pe cap. Era un bărbat voinic, spătos, pe care moartea l-a cosit înainte de bătrîneţe. Mi-l aduc aminte aşa cum era zugrăvit, printre ctitori, în bisericuţa din pădurea de la Lespezi, deasupra Prahovei, unde, mai tîrziu, din tîmpenia celor care au betonat temeliile, umezeala a şters toate chipurile Cantacuzinilor. În colţul de nord-vest al pronaosului era el, Şerban, cu o barbă roşie, scurtă. Problema nu este dacă „seamănă", ci dacă era într-adevăr nevoie de el aici. De altfel, deoarece Virgil Cândea a descoperit că o parte din tirajul Bibliei poartă numele lui Brâncoveanu şi că, prin urmare, moartea pe neaşteptate a lui Şerban i-a îngăduit succesorului să-şi atribuie, măcar în parte, meritul marii isprăvi culturale şi tehnice, eu aş fi văzut Cartea în centrul compoziţiei, ţinută pe palme de cei doi bărbaţi în picioare de o parte şi de alta. Cel puţin

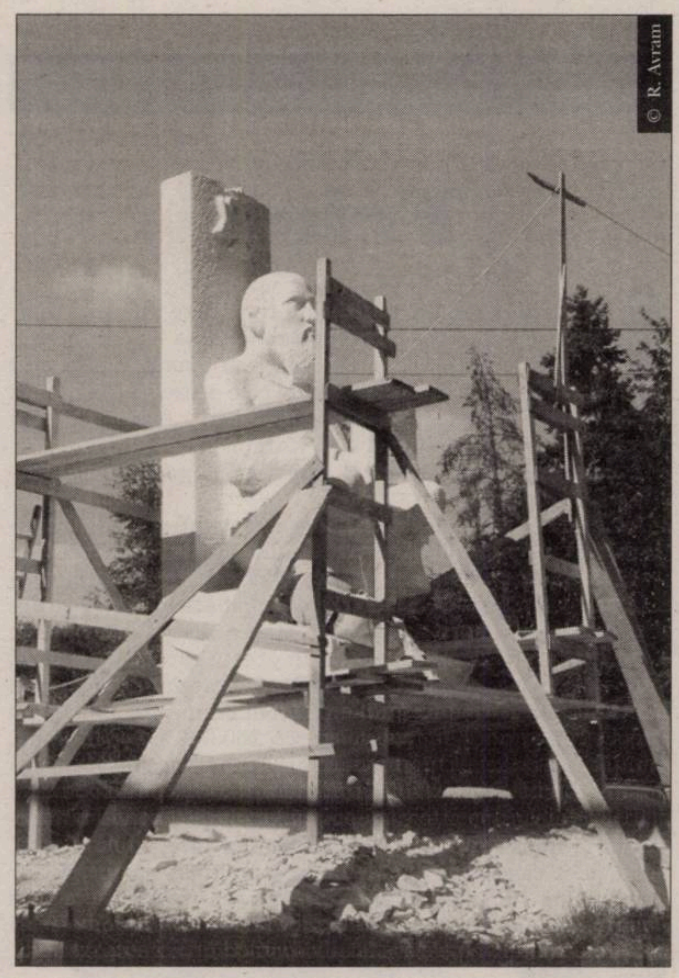

Brâncoveanu cel sanctificat ar fi fost la locul lui.

Aşa, avem ca o mobilă străină în mijlocul casei, cu care n-avem ce face. Din ce în ce mai multe asemenea monumente „de for public" năvălesc pe la toate răspîntiile, scump plătite şi inutile. Adevărul este că vremea statuilor convenţionale de personaje istorice a trecut. Dragă Mihai, cînd te-am cunoscut, aveai talent şi bun-simţ. Nu-mi vine să cred că le-ai pierdut. Dacă asta e părerea unui prieten, îţi închipui ce gîndesc duşmanii!

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Andreea ENEA (studentă, Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Adina POPESCU* ● *Lena RUŞTI (psihoterapeut, Mentarex Consult)* ● *Vera ŞANDOR (psihanalistă, preşedinta Fundaţiei „Generaţia")* ● *Andrei VASILESCU (elev, Colegiul Naţional „Mihai Viteazul")* ● *Constantin VICĂ (teoretician web)* ● ***Coordonatoarele temei:*** *Simona SORA & Dora CONSTANTINESCU*

Finding emo

N-am reuşit, deşi am încercat de cîteva ori, să văd Finding Nemo, *împreună cu fiică-mea. Cînd a apărut, n-am avut eu timp, apoi n-a mai avut ea chef. De cîte ori filmul ajungea la momentul în care peştele-arlechin Marlin îi spune fiului său, Nemo, „Îţi promit că nu voi permite să ţi se întîmple vreodată ceva rău!", fiică-mea găsea lucruri mai bune de făcut. Ea a văzut filmul împreună cu taică-su; eu l-am văzut singură, oprindu-mă în special asupra fazei în care Marlin, aflat cu amica lui amnezică în burta balenei, halucinează: „Crezi că poţi face anumite lucruri, dar nu poţi, Nemo!". Cu toate acestea, povestea lui Nemo ne-a venit ambelor în minte cînd ne-am apucat să ne documentăm împreună pentru dosarul despre fenomenul* emo. *Hotărît lucru, Nemo era un copil bun, cam emotiv şi cocoloşit, din motive biografice, iar Marlin – un* fish clown *supraprotector care-şi pierduse simţul umorului după o tragedie... Relaţia lor se rezuma în dialogul de urgenţă: „Care e primul lucru pe care trebuie să-l ştim despre ocean? – Faptul că nu e sigur".*

Dosarul de faţă a încercat să-l regăsească pe (N)emo mai întîi în viaţa reală. Am pus cîteva întrebări (1. Ce înţelegi prin emo: *un stil de viaţă sau o modă? / 2. Crezi că tristeţea este o caracteristică* emo? */ 3. Cum ţi se par accesoriile* emo: *fardurile, craniile şi piercing-urile? / 4. Să fii* emo *înseamnă să ai prieteni numai emo? / 5. Crezi că vei fi* emo *tot restul vieţii?), mai întîi unor* emo *declaraţi. Au răspuns, dar părinţii au refuzat publicarea, deşi identitatea le-ar fi fost protejată. Am trimis apoi întrebările pe site-ul comunităţii* emo *din România. Pînă la încheierea ediţiei nu am primit nici un răspuns. Aşa încît am transferat chestiunea în zona imediat apropiată acestora: colegi, simpatizanţi (sau dimpotrivă), psihologi şi psihoterapeuţi, sociologi. Pentru unii, problema arată mult mai fioros şi mai de neînţeles decît este în fond: îmbrăcaţi în negru, cu părul lung peste un ochi, ca piraţii, cu cranii la gît şi cu inimi rupte în două pe tricouri, tribul urban* emo *trezeşte varii sentimente, de la dispreţ la stupoare, de la frică la intransigenţă.*

Să zicem că scurta trecere în revistă a fenomenului emo, *în care protagoniştii n-au fost prinşi decît indirect, le este adresat mai ales celor ce vor să înţeleagă care e impactul noului trend la noi. În rest, vorba (de pe urmă) a arlechinului protector din* Finding Nemo *– „N-ai de unde să ştii vreodată dacă se va întîmpla ceva rău...".* **(S. S. & Dora Constantinescu)**

Andrei VASILESCU

Sînt 10% *emo*

În luna mai a anului trecut, o fată de 12 ani, despre care se credea că este *emo*, s-a sinucis. Atunci toată presa a făcut tămbălău pe marginea subiectului *emo-kids*. Poliţiştii timişoreni începuseră în acea perioadă să monitorizeze copiii adepţi ai acestui curent, pentru a preveni o nouă tragedie. Dar pînă la urmă ce este cu toţi *emo* ăştia? Ce e de capul lor? Toţi adolescenţii din ziua de azi sînt depresivi? Toţi îşi taie venele şi au gînduri sinucigaşe?

Probabil toţi am văzut pe stradă adolescenţi cu părul lung, întins cu placa, îmbrăcaţi în negru, avînd tricouri cu diverse formaţii, de genul Tokio Hotel. Pe site-urile de socializare *Hi5* sau *Facebook* găseşti la tot pasul diverşi băieţi şi fete cu poze tipice: se fotografiază singuri, ţinînd aparatul deasupra capului şi, evident, avînd înfăţişare *emo*. Trăim în era Internetului. Majoritatea adolescenţilor au acces la Internet, dacă nu acasă, măcar la şcoală. Astfel, informaţia se transmite mult mai rapid. La fel şi moda. Curentul *emo* se propagă cam în felul următor: fata pe care o placi vede un băiat *emo* şi spune „ce drăguuuţ!"; în acel moment, fiind îndrăgostit de ea, vei dori să semeni cît mai mult cu acel băiat – doar, doar s-o uita şi la tine.

I-am cerut părerea şi lui Roberto Drilea, elev în clasa a X-a la Colegiul Naţional „Mihai Viteazul" din Bucureşti, şi totodată redactor-şef al site-ului liceeni.net. Acesta consideră că stilul *emo* „este o modă, ceva trecător, deşi unii îl consideră un stil de viaţă. Îl consider o modă în principal, pentru că se materializează prin aspectul fizic, haine, freză etc., şi în mică parte prin altceva, ca de exemplu, stilul de muzică ascultat. Gusturile nu se discută, iar fiecare stil de muzică e o artă, chiar dacă e stilul *emo* sau altul. Simple Plan *(n.a.* formaţie catalogată drept *emo)* mai ascult rar, am cîteva melodii în playlist".

Este *cool* să ai părul lung, întins cu placa, să porţi *converşi*, *skate-shoes* şi să-ţi conturezi ochii cu dermatograf. Am văzut chiar şi un anunţ pe Internet la o frizerie, care suna cam aşa: „O colecţie de freze *emo* şi frizuri *emo* pentru cei ce sînt în căutare de o freză mişto!". Cei care vor să fie *cool* se vor lăuda că sînt *emo,* dar mulţi adolescenţi au doar simpla înfăţişare cu care să se *mîndrească*. Adevăraţii *emo* sînt deprimaţi din diverse motive, nu socializează, au chiar şi preferinţe bisexuale. Unii se automutilează considerînd că durerea fizică este mai puternică decît durerea spirituală şi astfel se pot relaxa. Ei nu vor spune niciodată: *da, sînt* emo. Cîţi însă din adolescenţii *emo* de pe stradă sau de pe site-urile de socializare sînt aşa? Se zice că *adevăraţii emo* au idei sinucigaşe, deşi de cele mai multe ori nu le pun în aplicare. Ajunşi la maturitate, foarte puţini rămîn adepţi ai acestui curent.

Această modă este mai răspîndită printre copiii de şcoală generală decît printre cei de liceu. La liceu adolescenţii deja încep să se maturizeze, să aibă altă perspectivă asupra vieţii şi, desigur, asupra stilului *emo* şi asupra dorinţei de a fi cool. În marile licee ale Capitalei (Colegiul Naţional „Mihai Viteazul", C.N. „Gheorghe Lazăr", C.N. „Sfîntul Sava", C.N. „George Coşbuc"), unde se presupune că se învaţă, iar elevii sînt mai maturi psihic, sînt doar cîţiva adolescenţi emo, deşi frezele tipice şi unghiile negre sînt pretutindeni.

Pînă la urmă, tot acest curent *emo* este doar o modă infantilă, o dorinţă de a fi cool şi o metodă de a agăţa fete. Deşi *emo* veritabili se vor maturiza, iar gîndurile sinucigaşe vor dispărea odată cu vîrsta, frezele şi unghiile negre vor rămîne ceva mai mult. Pînă una-alta, vă recomand un test pentru a vedea cît de *emo* sînteţi: http://testemo.tk/. Eu sînt 10% *emo,* iar prietenul meu Roberto este 24%.

Constantin VICĂ

Cioran Emil, *emo* din anii '30

Vara anului 2008 a fost dedicată generaţiei *emo:* de la tabloide la ziare serioase, forumuri, bloguri şi emisiuni de televiziune, toate anunţau, într-o simfonie a panicii, marele pericol social. O generaţie de sinucigaşi apăruse sub ochii vigilenţi şi puri ai unei societăţi minunate. Oare ce se întîmplă cu aceşti adolescenţi, de ce se joacă de-a emotivii, de ce se îmbracă aşa, de ce sînt rebeli fără cauză? Nu exista zi fără o poveste emo, au apărut şi bancuri, doar articolul de pe Wikipedia a rămas la fel de prost. Acest fapt e simptomatic: nu există o cultură, un cult sau o ideologie *emo* – cine să scrie articole serioase despre un fenomen umflat artificial de mass-media în căutare de subiecte fierbinţi?

Emo e o etichetă cu o circulaţie largă: poţi fi un pic *gothic,* un pic *punk* sau un pic poet sensibil şi ţi-ai cîştigat ştampila. De altfel, după unele opinii, odată cu anul 2000, asistăm la al treilea val *emo*. Unii susţin că din tot curentul a mai rămas doar partea de *fashion* şi stil. Alţii vorbesc despre întoarcerea agentului emoţional în lumea socială dominată atîta vreme de agenţi raţionali care-şi maximizează profitul. Cert e că odată cu apariţia unei noi zone de discurs – *criza* –, generaţia *emo* n-a mai stîrnit interesul nimănui. Dar în laboratoarele panicii, cu siguranţă se pregăteşte ceva pentru 2010.

La finalul anilor '90 eram elev de liceu şi în jurul meu era plin de *emo* care nu ştiau că sînt *emo*. Toţi citeau Cioran. Sinuciderea era un subiect la ordinea zilei, a fi un neadaptat – un titlu de glorie, decadenţa – un stil de viaţă. Singura diferenţă faţă de 2008 era lipsa stilului vestimentar şi a conturilor de *hi5* unde să-ţi pui pozele disperării. Cioranienii *emo* ai anilor '90 ţineau jurnal intim *offline* şi se retrăgeau în singurătatea parcurilor din oraşele postindustriale. Anii '90 au fost mai dinamici, aşa că subiect pentru panica morală erau sataniştii şi ale lor ritualuri de sînge, carne şi cimitire desfundate. Cioranienii nu puteau decît să viseze la gloria sataniştilor de conjunctură care purtau tricouri cu formaţii rock care acum nu mai există.

Fenomenul panicii morale a fost studiat încă din anii '70 ai secolului trecut. Dealerii de droguri, rockerii, punkiştii – toţi au stîrnit, la vremea lor, o reacţie de respingere şi acuzare. Avem nevoie de devianţi să putem afirma normalitatea noastră. Şi cum devianţii pot fi aleşi din spectrul larg al celor diferiţi, care nu se înregimentează stilului social dominant, e la îndemînă să găsim grupuri minoritare care pot simboliza răul, destabilizarea, pericolul social. Toată lumea e îngrijorată de *emo-kids:* de ce sînt aşa, ce îi nemulţumeşte, de ce au drame interioare etc.? Un caz izolat – o sinucidere – aruncă totul în aer: analişti de mare fineţe de la *The Sun* sau *Libertatea* afirmă răspicat că între noi, cei normali, şi ei, cei deviaţi, e o prăpastie de netrecut. Apoi se naşte consensul: *emo-kids* sînt o ameninţare pentru cultura şi societatea noastră, bazate pe ipocrizie. Consensul e şi punctul final al panicii morale. Am aflat cine sînt duşmanii, acum putem să schimbăm relaxaţi canalul. Ca întotdeauna, reacţia majorităţii e disproporţionată în raport cu faptele. În fapt, *emo-kids* nu sînt decît o minoritate între adolescenţi, o minoritate care afirmă vestimentar şi prea puţin ritualic predilecţia pentru explorarea negativului, pentru probleme metafizice. Nu sînt neadaptaţi, au instincte de grup, au umor şi folosesc lamele de ras pentru a-şi testa limitele. Cu ce ar fi mai periculoşi pentru societatea noastră multilateral dezvoltată decît adolescenţii care se bat pe stadioane? E cert că modelul pe care îl propun nu poate stîrni simpatie, dar e un model clasic, de la tînărul Werther încoace.

Războiul împotriva drogurilor, vînătoarea de vrăjitoare, ritualurile sataniste, *emo-kids* – există o legătură între toate acestea: teama difuză faţă de alt stil de viaţă, teama faţă de ceea ce este diferit şi necunoscut. Consumatorii de droguri, vrăjitoarele, sataniştii sau copiii *emo* nu vor fi niciodată o majoritate care va răsturna valorile societale. Dar lor li se vor adăuga noi şi noi categorii de devianţi, de la perioadă la perioadă, pentru a fi siguri că normalitatea noastră e bine păzită.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Buna distanţă de însoţire a adolescentului

– interviu cu Vera ŞANDOR, preşedinta Fundaţiei „Generaţia“ –

În prezentarea pe care şi-o fac (pe site-ul „comunităţii emo*“ din România), reprezentanţii acesteia cred că a fi* emo *nu e o alegere, ci, mai degrabă, urmarea unor traume care le-au modificat modul de a gîndi şi de a acţiona. Sînteţi de acord?*

Pentru unii dintre ei poate fi adevărat! Traumele – nu neapărat demonstrabile, evidente sau listate în tratate de traumatologie – pot genera stări de extremă fragilitate afectivă. O teorie a microtraumelor repetitive din relaţiile de familie, de exemplu, descrie geneza acestui tip de suferinţă. Aceste stări pot fi transformate într-un mesaj şi într-o „ideologie“ scoţînd astfel persoana din suferinţa singulară şi permiţîndu-i comunicarea cu „lumea“ şi cu alte fiinţe avînd aceeaşi suferinţă, cu acelaşi profil, cu aceeaşi nevoie de a transmite un mesaj. Pentru un alt grup, fenomenul *emo* poate fi rezultatul unei contagiuni – ca în toate fenomenele de grup, în special cele referitoare la adolescenţi –, rezultatul unui ecou, al nevoii de apartenenţă sau de identitate. Aceasta este moda!

Pentru grupul să-l numim „ideologic“, protestul împotriva a ceea ce în psihanaliză se numeşte „personalitate operatorie“ – refuzul emoţiilor, incapacitate de percepţie, elaborare, decriptare a propriilor emoţii, refuzul sau incapacitatea de a fi empatic şi intuitiv, refuzul logicii afective – poate fi la baza adoptării celeilalte extreme: devalorizarea adaptării exclusiv raţionale, „corporatiste“, afirmarea exclusivă a trăirii, a afectivului, a emoţiei. Citez din vocabularul identificărilor extreme utilizate chiar de ei: „distruşii“ *vs* „corporatiştii“ sau „cei cool“ *vs* „cei cuminţi“. Mai există, desigur, şi grupul celor care au o patologie depresivă gravă.

Adolescenţa copiilor este o perioadă foarte solicitantă emoţional pentru părinţi. Toate angoasele personale ale părinţilor din adolescenţă sînt evocate şi reactualizate de comportamentul copiilor lor şi asta pe lîngă toate angoasele parentale.

„Distruşii“ sau cei „cool“ *sînt, de obicei, adolescenţi cu personalitate puternică sau, mai degrabă, persoane cu o patologie depresivă?*

Pot face parte şi dintr-o categorie, şi din cealaltă. Nu acest diagnostic este esenţial, ci mai degrabă căutarea unei *forme* proprii, a unei identităţi acceptate şi puternice. În adolescenţă, regăsirea de sine trece prin idealizare şi imitaţie, şi adesea imitaţia naşte faţade false. Lupta pe care ei o duc pentru a face faţă avalanşei de emoţii şi provocări ale vîrstei poate găsi soluţii tranzitorii. În false faţade „prea reci“ sau, dimpotrivă, „prea calde“.

Aţi avut cazuri clinice din aceste tipuri adolescentine? Vin ei spre psihoterapeut, sau sînt aduşi de părinţi?

Ei cer foarte rar ajutor pentru că nu consideră că este ceva în neregulă cu ei. În multe cazuri chiar au dreptate şi viaţa lor ia un făgaş bun după ce trec de această etapă turbulentă şi de căutare. Cei ale căror căutări trec prin momente de intensitate şi manifestare patologică sînt adesea trimişi la medic pentru psihoterapie şi psihanaliză. Unii pot accepta ajutorul, alţii nu. Cei care îl pot primi şi pot face o alianţă cu terapeutul sînt însoţiţi spre ieşirea din (eventuala) boală sau din criza acestei etape a vieţii lor. Părinţii sînt însă cel mai adesea primii alarmaţi de schimbările pe care le văd la copilul lor. Adolescenţa copiilor este o perioadă foarte solicitantă emoţional pentru părinţi. Toate angoasele personale ale părinţilor din adolescenţă sînt evocate şi reactualizate de comportamentul copiilor lor şi asta pe lîngă toate angoasele parentale. Uneori alarma este nejustificată şi aceşti părinţi intuiesc rapid, într-o primă consultaţie, care ar trebui să fie „buna distanţă de însoţire“ a copilului lor devenit adolescent sau trăind o etapă vulnerabilă a vieţii lui. Alţi părinţi percep direct şi precis nuanţa de patologic din atitudinile, discursul, opţiunile fiicei/fiului lor. Ei vin adesea singuri să ceară ajutor. Apoi încearcă să-şi convingă şi copilul să accepte o consultaţie. Uneori reuşesc...

Există (în psihologie, psihanaliză) o bibliografie de specialitate dedicată acestor urmaşi ai punkiştilor sau sînt trataţi, alături de alţii, printre tendinţele unei anumite vîrste?

Există o bibliografie bogată referitoare la adolescenţă şi manifestările adolescenţei care include şi aspectele patologice sau/şi ale fenomenelor de grup: accesul la identitate, la rolul sexual, social şi profesional, regăsirea de sine, devenirea ca subiect, patologii specifice acute, cronice sau tranzitorii. De la Sigmund Freud la Anna Freud, Raymond Kahn, François Ladame, Evelyne Kestemberg, Moses Laufer şi desigur mulţi alţii.

Sînt pubertatea şi adolescenţa terenuri propice pentru construcţii identitare intens „emoţionale“?

Sigur! Pubertatea şi adolescenţa sînt perioade de transformare somatică şi identitară însoţite de o fragilitate psihică sau afectivă mai intensă sau mai puţin intensă, în funcţie de istoria persoanei şi de echipamentul ei vital, somatic şi genetic.

La ce diagnostic v-ar face să vă gîndiţi un tablou clinic care include „deprimare constantă, melancolie, nefericire asumată“ şi un aspect fizic în care negrul, deghizarea, părul coborît mult pe faţă, slăbiciunea fizică extremă sînt elementele esenţiale?

Aş avea mai multe ipoteze diagnostice, nu numai o singură ipoteză. Diagnosticul final ar putea fi pus numai după o investigaţie atentă, în mai multe şedinţe, adică ceea ce se numeşte „consultaţie terapeutică“. Dintre ipoteze ar putea face parte: depresia nevrotică, personalitatea demonstrativă isterică, depresia psihotică/atipică, eul fals *„as if“*, o traumă recentă sau rememorată recent, un fenomen de adolescenţă tranzitoriu etc. Diagnosticul nu este însă important decît pentru a aborda terapeutic o suferinţă sau o persoană. De obicei însă, aceste persoane nu apelează la terapie. Familia şi prietenii sînt cei care se alarmează. Pentru persoanele care au aderat la şi au exaltat atitudinea *emo*, această exaltare în sine, mesajul ei reprezintă o încercare de afirmare şi de vindecare... uneori reuşită. „O nebunie de tinereţe“ care naşte adesea poezie şi muzică, sfidează durerea, teama de viaţă, de celălalt, de falsificarea adusă inevitabil de „adaptarea la realitate“, aşa cum sînt văzute acestea de majoritatea oamenilor.

În cazurile într-adevăr grave este vorba despre categoria patologiei *borderline* în care integritatea psihică şi cea fizică a persoanei sînt în pericol grav şi pot duce la automutilare, anorexie, toxicomanie, suicid...

Ne puteţi descrie un asemenea caz clinic, desigur fără devoalarea identităţii persoanelor implicate?

Din păcate, normele deontologice şi de confidenţialitate îmi cer să am acceptul pacientului, pentru a scrie sau vorbi despre el. Nu l-aş putea obţine în timp scurt.

În general, chiar pacientul are nevoie de un răgaz de timp ca să se gîndească dacă acceptă sau nu. Adolescenţii sînt cei mai reticenţi, şi pe bună dreptate. Cazurile pe care le public ţin cont întotdeauna de această regulă. Pe lîngă această regulă, mai există una: cazul trebuie scris în aşa fel încît pacientul să fie singurul care să se poată identifica.

Trebuie ajutaţi aceşti copii încă din faza de curiozitate faţă de moda emo, *trebuie protejaţi încă înainte de a se ajunge la comportamente extreme, cum au fost diverse cazuri de sinucidere colectivă în America Latină? În ce fel?*

Evident! Strategia este de a urmări cu discreţie şi vigilenţă evoluţia interesului, de a interveni cu un autentic interes pentru ceea ce simte adolescentul faţă de această modă sau ideologie, şi formele lor de artă, de a nu manifesta dispreţ faţă de opţiune, ci doar faţă de anumite aspecte, de a-l ajuta să le înţeleagă şi mai ales de a calma jocul. Părintele şi educatorul nu au voie să manifeste angoasă sau dispreţ şi trebuie să facă un imens efort să menţină adolescentul legat afectiv de familie, să evite cu orice preţ ruptura. Cazurile de patologie gravă ajung la asistenţa psihiatrică şi psihoterapeutică. Unele cazuri însă disimulează suferinţa sau se ascund în spatele ideologiei ca sub un scut. Distructivitatea şi autodistructivitatea învinge uneori sfidînd orice efort. În acest caz, contagiunea de grup este periculoasă.

Rimbaud este adesea citat alături de alţi poeţi pentru a descrie fenomene extreme, dar şi o zonă a poeziei legată de suferinţă şi de exaltarea acesteia.

Cunoaşteţi cazuri clinice de acest tip decompensate care au ajuns aproape de sau chiar la sinucidere?

Da, dar sînt cazuri patologice grave şi cauza nu este aderenţa la fenomenul *emo*. Atît racolarea în secte, cît şi fenomene de grup ca *emo* presupun persoane mai vulnerabile din diverse motive, pe care am încercat să le descriu în răspunsuri anterioare.

Tendinţa emo *este o modă printre altele sau, din cauza conotaţiilor mortifere, un pericol?*

Este, desigur, şi un fenomen de grup, dar şi o modă; uneori constituie un pericol prin exaltarea unei sensibilităţi autodistructive pe care în mod normal o persoană încearcă să o vindece/fortifice, şi nu să o accentueze. Uneori această vulnerabilitate nu este uşor vindecabilă. Rareori, în cazuri fericite, ea se sublimează în artă. Veţi găsi în istoria literară modernă şi contemporană mişcări echivalente, dar şi opere poetice. Rimbaud este adesea citat alături de alţi poeţi pentru a descrie fenomene extreme, dar şi o zonă a poeziei legată de suferinţă şi de exaltarea acesteia. Cred că cercetarea fără teamă şi fără prejudecăţi a ceea ce aceşti *emo kids* iubesc şi consumă ca artă ne poate ajuta să-i înţelegem şi să îi ajutăm dacă şi cum este nevoie.

a consemnat Simona SORA

Analiza copiilor

„...Copilul este un obiect foarte favorabil pentru terapia analitică: succesele acestor terapii timpurii sînt radicale şi durează. Tehnica elaborată pentru adulţi trebuie, firește, modificată în mare măsură. Copilul este, din punct de vedere psihologic, un alt obiect decît adultul, el nu are încă Supraeu, metoda asociaţiei libere nu duce departe, transferul joacă un alt rol, dat fiind că părinţii reali sînt încă prezenţi. Rezistenţele interne pe care le combatem la adult sînt în cea mai mare parte înlocuite la copil cu dificultăţi externe. Atunci cînd părinţii sînt ei înşişi purtătorii rezistenţelor, scopul analizei este pus în pericol; de aceea este adesea nevoie ca analizei copilului să i se adauge o influenţă exercitată asupra părinţilor. Pe de altă parte, divergenţele inevitabile dintre analiza copiilor şi cea a adulţilor sînt atenuate de faptul că mulţi dintre pacienţii noştri au păstrat atîtea trăsături de caracter infantile încît analistul, tot pentru a se adapta la obiect, nu poate face altfel decît să întrebuinţeze cu ei unele tehnici din analiza copiilor.“

(Sigmund Freud – *Noi prelegeri de introducere în psihanaliză,* 1932)

Transformări adolescentine

„1. Transformările de la pubertate, asupra cărora Freud a insistat, mobilizează, în această situaţie nouă, mecanismele de apărare ce au permis depăşirea angoasei asociate situaţiei œdipiene. Din nou, principiul plăcerii şi principiul realităţii sînt gestionate prin recursul prevalent la clivaj. Am propus să recunoaştem, în această perioadă, o *poziţie de haos pubertar*.

2. Apărarea unităţii Eului conduce astfel întotdeauna la o *regresie narcisică* mai mult sau mai puţin marcată. Această regresie are două aspecte complementare: pe de o parte, morocăneala adolescenţilor, pe de altă parte (cum am putut constata adesea în consultaţiile de la Centrul «Alfred Binet») recursul la forme de erotism pentru a înăbuşi valurile depresive din cursul adolescenţei.

3. În sfîrşit, mă asociez acelora care consideră utilă definirea unui *sfîrşit al adolescenţei*. Acest sfîrşit corespunde acelui stadiu de dezvoltare căruia Freud îi atribuia două scopuri: iubirea şi munca. [...]

Cursul ulterior al vieţii va putea produce noi echilibre între instanţe, vor putea apărea încă răsturnări spre mijlocul şi spre sfîrşitul vieţii, dar esenţialul este construit la sfîrşitul adolescenţei. Mecanismele de apărare sînt mai stabile şi devin mai predictibile. Viaţa adultă a început.“

(Michel Vincent – *A îndura adolescenţa,* Editura Fundaţiei „Generaţia“, 2008)

Adina POPESCU

Perioade *emo* din viaţa noastră

Eram în clasa a VIII-a cînd, după trei ani de *„Enjoy the silence“* şi *„Personal Jesus“*, o colegă metallistă mi-a dat să ascult un album Metallica, cel din 1991. Mi-a spus doar atît: „E aşa de marfă de-ţi vine să-ţi tai venele!“. L-am ascultat în dormitorul părinţilor mei, la o combină făcută probabil „pe vapor“, căci se auzea oribil. După primele trei piese, încă eram sceptică, după următoarele trei, mi-am zis: de ce nu? Oricum mă săturasem de depechari, cu tunsorile lor regulamentare, o pleţuţă „studiată“, cu blugii lor impecabili, cu trandafiru-n dinţi, cu dansul lor *boring*, cu mişcări sacadate – dat din mîini în faţă, aplecat pe spate, dar mai ales cu superioritatea lor afişată şi cu lipsa totală de simţ al umorului. Ca să devii metallist aveai nevoie de: păr lung, ca să poţi să dai din cap pe muzică, una pereche blugi rupţi şi tociţi (nu-ţi trebuiau mai multe, căci ideea era să-i porţi pînă se jegoşesc şi se rup de tot), tricouri largi şi negre (ideal cu Metallica, dar alea erau scumpe), accesorii de tipul lanţuri şi ţinte (puteai să te lipseşti!), eventual o geantă din aia kaki, „din război“, în care se ţinea masca de gaze, cu înscrisuri cu pixul sau cu carioca (pe astea ţi le făceai singur, în cinci minute), una pereche bocanci şi, desigur, atitudinea de metallist (o învăţai de la alţii). Aceasta din urmă se putea rezuma la: eşti un dur în exterior – *„The Unforgiven“*, dar sufletul tău este unul sensibil şi iubitor de frumos, deteşti regulile sociale (însă le accepţi cumva, căci altfel ai fi punker), ai pune-o de-o revoluţie dacă ai avea cu cine – *„...And Justice for All“*, eşti un tovarăş de nădejde pentru ceilalţi metallişti şi rockeri – *„My Friend of Misery“*, mergi la concerte, te îmbeţi (asta după 16 ani) – *„Nothing Else Matters“*.

Analizînd toate aceste detalii, am devenit într-o noapte din depechară, metallistă. Astăzi, m-aş fi transformat probabil, la aceeaşi vîrstă, din hippioată în *emo*.

Gaşca fetelor deprimate

Majoritatea adolescentelor care făceau parte din găştile de rockeri, în anii '90, aveau complexe cu duiumul, probleme acasă şi stări depresive frecvente. Purtau tricouri largi pentru a-şi ascunde formele imperfecte, de care nu erau mulţumite, şi sperau că-şi vor găsi în gaşcă, la vreo beţie, un băiat din aceia „cu ochi imposibil de albaştri“ (formulare „de jurnal“) care să le acorde atenţie. Fetele „bune“, populare, cu *self-esteem* nu s-ar fi gîndit niciodată să devină rockeriţe şi, de altfel, erau dispreţuite profund de către acestea. Ele erau păpuşile Barbie care mergeau la discotecă cu băieţi banali, dar cu bani, în vreme ce rockeriţele îşi puneau întrebări legate de sensul existenţei lor, între două chete în Romană, pentru o sticlă de vodcă. Băieţii „din gaşcă“ le scoteau la înaintare; pentru cei mai mulţi dintre ei rockul nu însemna mai mult decît „tovărăşie“ şi beţie.

Aceste fete *emo* de acum 10-15 ani plîngeau la *„November Rain“* a lui Guns, cochetau cu ideea de a se îndopa cu pastile după ce respectivii cu ochi albaştri le dădeau papucii, aveau în general un comportament labil şi anarhic, erau într-o permanentă „criză“, mîzgăleau versuri triste, pe care le ştiau pe de rost, în caietele de română, fugeau de acasă. Pentru unele dintre ele, sinuciderea lui Kurt Cobain din 1994 a picat la fix ca să le demonstreze că au avut dreptate şi că *„it's better to burn out than to fade away“* („E mai bine să te mistui decît să te pierzi în umbră!“).

Din acea perioadă, îmi amintesc trei cazuri de fete de 15-16 ani care au încercat să se sinucidă: una a luat aspirine pentru că rămăsese gravidă, alta a vrut să se arunce de pe un pod pentru că o părăsise nu-ştiu-cine, a treia s-a tăiat prost cu o lamă, la iubitul ei în baie, doar pentru a-i atrage atenţia că era nefericită. Nici una dintre ele nu a apărut, însă, la ştiri.

„Omul e un vierme nemulţumit!“

Un alt „fenomen“, care a ajuns să mi se pară, în final, la fel de artificial ca fanii lui Michael Jackson, apăruţi peste noapte după primul său concert în România, din cauza puternicei mediatizări şi a indeciziei în privinţa gusturilor lor muzicale (în fond, trebuie să fii ceva, să aparţii unei găşti), a fost cel hippie sau neo-hippie. Băieţi şi fete, destul de normali în viaţa de zi cu zi, îşi îmbrăcau vineri ia „de week-end“ şi îşi lăsau pletele în vînt, după ce îşi ţinuseră părul prins într-o coadă discretă toată săptămîna şi „evadau“ la 2 Mai sau la Vama Veche. „Comuniunea cu natura“ şi redescoperirea spiritualităţii erau reprezentate aici de viaţa şi aventurile amoroase „la cort“, băutele pe plajă şi lălăielile la foc, cu acompaniament de chitară.

Un hippie „adevărat“ era prin definiţie trist şi măcinat de tumultuoase conflicte interioare. Nu era bine să-l întrebi ce mai face, că-ţi răspundea în dodii, versuri sau citate, te privea cu chipul său angelic şi cu ochii umezi: „Tu n-ai să înţelegi niciodată dramele umane şi nefericirea copiilor din Somalia! Pentru ei mă voi arunca acum în valurile mării, dar... nu dai şi tu o vodcă mică înainte?“, îţi spunea că scrie poezii pe care nu le va publica niciodată şi că va porni de unul singur într-o lungă călătorie iniţiatică pentru a găsi locul perfect, *The Beach* sau noul Woodstock; dacă nu erai dornic să te împrieteneşti şi să dai vodca, îşi aprindea un chiştoc de ţigară şi tăcea resemnat – semn că acea conversaţie se încheiase şi că pentru el sosise timpul să mediteze.

Aşadar, toţi acei băieţi şi fete cu flori în păr se întorceau duminică seara acasă şi redeveneau normali pentru încă o săptămînă în care mamele le spălau iile pline de nisip „de Vamă“ cu cel mai bun înălbitor.

În timpul regimului comunist, România a ratat mai multe „mode“ care ţin de diferite muzici şi stiluri de viaţă (decadent-occidentale, desigur), iar generaţiile din 1990 încoace încearcă să recupereze ceea ce n-au experimentat părinţii lor, trăind intens şi anapoda, fără să priceapă mare lucru din ce li se întîmplă. Privită din afară, toată această tristă poveste *emo* nu pare decît o altă jucărie adolescentină, un alt mod de comunicare, în căutarea unei identităţi.

Lena RUŞTI

Copiii cu lacrimi de sînge

Pentru a ieşi din copilărie, adolescenţii au nevoie de o mişcare de renaştere şi de redefinire interioară, proces uneori dureros, alteori haotic, rareori fără tensiuni de comunicare şi conflicte de familie. Este nevoia lor de a depăşi prima criză majoră de identitate (pentru mulţi poate singura prin care vor trece atît de deschis de-a lungul vieţii). Ca să dovedească – în primul rînd să-şi dovedească, dar proiectînd această nevoie şi asupra mediului din care fac parte – că nu mai sînt copii, au nevoie de o declaraţie de credinţă suficient de puternică pentru a fi resimţită în interior şi a fi văzută în exterior, care să le dea, din punctul lor de vedere, dreptul de a fi luaţi în seamă, respectaţi, de a fi trataţi ca adulţi. A fi adolescent devine a fi special. Dorinţa de a fi „altfel“ îi trimite pe adolescenţi spre mişcarea de revoltă, deschisă sau ascunsă, faţă de normele familiale, sociale, uneori chiar faţă de ei înşişi.

Pe fondul acestei vulnerabilităţi, ei se revoltă şi par că nu mai au nevoie de nici una dintre regulile dinainte, dar în ei rămîne fiinţa socială, care are nevoie de împlinirea sentimentului de apartenenţă, de recunoaştere şi apreciere. De aceea, adolescentul caută o direcţie cu care să se poată identifica, suficient de diferită faţă de regulile împotriva cărora se revoltă, pentru a-şi păstra în acelaşi timp latura sa „specială“. În funcţie de convingerile lor de viaţă, de modul în care au ales să vadă lumea şi să se raporteze la ea, mişcările pot fi mici (ore diferite de venit acasă, adoptarea unui comportament sau a unor atitudini diferite în raport cu situaţia, stări melancolice) sau uriaşe (un alt eu, care să îl lase în urmă pe cel cu care nu se mai identifică, dar şi lumea din care el făcea parte).

Adulţii, se înţelege de la sine, nu pot intra în această schemă de viaţă. Ei sînt „duşmanul“ sau măcar cineva care vorbeşte o limbă străină, cu care foarte greu mai găsesc căi de comunicare. Grupul de prieteni însă – cel deja existent (dacă trece prin aceeaşi criză ca adolescentul) sau format întîmplător în această perioadă – devine noul punct de reper. În felul acesta el îşi negociază şi starea de revoltă, şi sentimentul de apartenenţă: cei cu care se identifică sînt nişte „revoltaţi“ ca şi el. În orice naştere există suferinţă. Adolescenţii *emo* aleg însă să vadă doar ultima faţetă.

Fenomentul *emo* este uneori legat de acele familii în care adolescentul nu este apreciat, este îngrădit sau chiar agresat. Desigur, aceşti factori au influenţă, dar nu atît realitatea în care adolescentul trăieşte, ci modul în care el o percepe devine important în opţiunile lui ulterioare. Un adolescent poate hotărî să sufere, oricare ar fi familia din care provine. De aceea, unii părinţi au sentimentul că nu au existat cauze reale care să motiveze adolescentul în a deveni un *emo*. Cum însă realitatea este produsul propriilor noastre percepţii şi convingeri, un copil poate alege, de exemplu, să se simtă neglijat, pentru că atenţia de care are nevoie este diferită de cea pe care părinţii săi i-o oferă.

O aparenţă rebelă a copilului reprezintă adesea expresia unor probleme ascunse şi nerezolvate în familie. Această percepţie creează părinţilor un sentiment de culpabilitate pe care încearcă (în mod greşit) să-l atenueze, punînd presiunea asupra copilului şi încercînd în moduri simpliste să-l „repare“: punînd interdicţii, elaborînd reguli, pedepsind, trimiţîndu-l la psihoterapie, însă fără dorinţa de a schimba ceva în structura şi relaţiile de familie. În mod paradoxal, cu cît există mai multă presiune, cu atît copilul îşi realizează mai bine scopul şi se perfecţionează mai mult. Copilul rebel îşi ia forţa şi confirmarea din energia cu care părinţii încearcă să-i anihileze personalitatea, mai ales dacă e pentru prima oară cînd începe să se simtă „văzut“ în familie. Pentru că, pînă la urmă, nu contează dacă atenţia este pozitivă sau negativă, atîta timp cît o obţine.

Prin aparenţă şi atitudine, copiii *emo* provoacă şi vor să fie „văzuţi“, chiar dacă declarativ ei resping atenţia şi tentativele celor din jur de a interacţiona cu ei. Nevoia lor merge înspre o comunicare a tragicului în mod profund în atitudine, aparenţă, mod de exprimare, comportament. Sînt copii ai emoţiilor, copii cu lacrimi de sînge. Suferinţa devine o valoare şi poate fi dusă cît de departe, chiar pînă la suicid, atunci cînd este combinată cu anumite afecţiuni apărute pe fondul unei vulnerabilităţi psihice. În această nişă în care îşi explorează eul, ei aduc prezenţe (durerea, moartea, suicidul) care par curajoase, extreme şi cu care încep un joc ale cărui limite şi implicaţii nu le conştientizează, de cele multe ori.

Copiii şi adolescenţii din zona *emo* găsesc modalităţi diferite de cele comune de a-şi exprima durerea, mai ales atunci cînd simt că au ascuns-o prea mult timp, însă nivelul verbal e superficial şi gol. Automutilarea devine o falsă cale

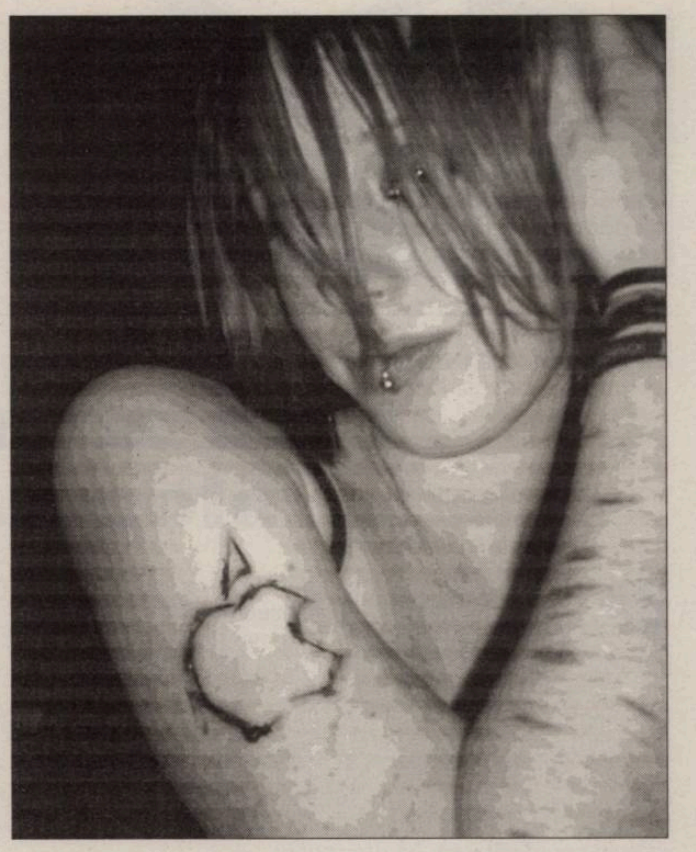

către vindecare şi durerea fizică devine o cale simplă prin care aceştia îşi exprimă durerea interioară. Adolescenţii comunică oricum foarte mult emoţional, pentru că vor în primul rînd să se exprime pe ei şi ceea ce simt. Identificîndu-se cu propriile emoţii, ei se aşteaptă ca acestea să fie respectate pentru ca ei să se simtă respectaţi, şi de aici apar şi multe conflicte de comunicare. În cazul adolescenţilor *emo*, emoţiile trebuie să fie grele, întunecate, copleşitoare, pentru a pune valoare în ele. Valorizîndu-se astfel, ei riscă să treacă cu vederea limita dincolo de care îşi fac mai mult rău, decît se exprimă. Cei care o fac însă conştientizează faptul că ar putea pierde controlul şi ştiu să ceară ajutor, iar uneori pot găsi alte modalităţi de a se exprima pe ei înşişi, fără a se pune în pericol şi fără suferinţă.

Adolescenţa ca „factor de risc“

– 5 întrebări pentru Mircea KIVU –

Intră emoţiile şi limbajul emoţional printre „obiectele“ ce pot fi analizate prin metodele clasice ale ştiinţelor sociale?

Uneori emoţiile, şi implicit limbajul asociat lor, devin fenomene sociale. Asta se întîmplă cînd ele, emoţiile, sînt la rîndul lor rezultatul unor fenomene sociale (sau, depinde de paradigmă, cînd capătă semnificaţii sociale). Atunci, ele nu se rezumă la acte individuale, ci caracterizează întregi grupuri sociale. De exemplu, repulsia faţă de un grup minoritar. Apoi, ca să mă apropii de tema discuţiei, fenomenul *hippie* a fost, în urmă cu patruzeci de ani, o reacţie de respingere a unui exces de condiţionare pe care-l exercita establishment-ul asupra individului, obiect al numeroase studii sociologice. Spre deosebire de o serie de *hippies avant la lettre* care adoptaseră comportamente similare cu mult timp înainte (George Sand, Maya Deren), dar nu au intrat (ca fenomen) în atenţia ştiinţelor sociale. Subculturile (sau contra-culturile) *punk* sau *emo* au început prin a fi stiluri de viaţă, iar prin amploare au devenit fenomene sociale, sînt prezente în *Encyclopedia of Contemporary Youth Culture* şi fac obiectul unor cercetări sociologice (un exemplu: http://wickedanomie.blogspot.com/ 2007/09/sociology-of-emo.html). Un subiect interesant pentru cercetarea sociologică ar putea fi şi reacţia panicardă a grupurilor dominante ale diferitelor societăţi faţă de *emo*.

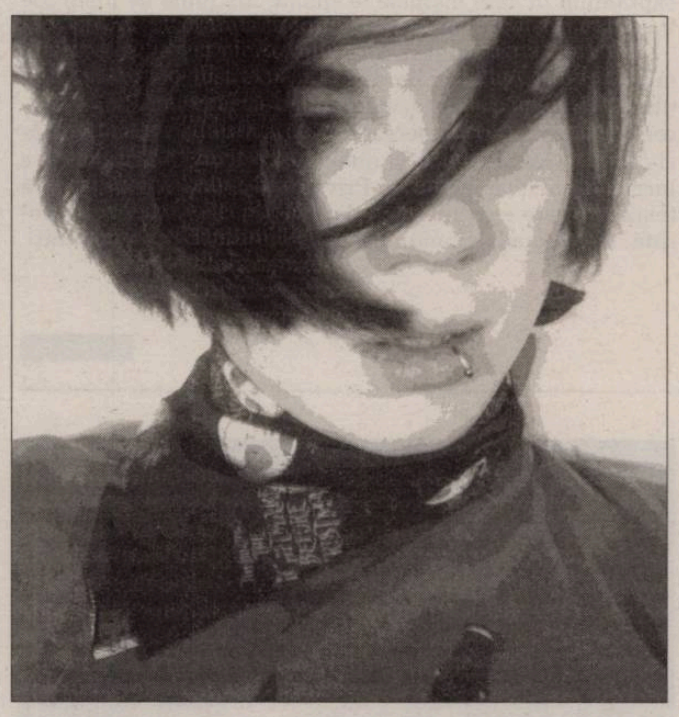

În România aşa-zişii emo-kids *(în majoritate adolescenţi) sînt mai degrabă apariţii pitoreşti pe stradă, decît un fenomen ca în America Latină sau în Occident. Credeţi că, în acest moment, există riscul ca acest trend să fie împrumutat?*

Cultura dominantă are capacitatea de a „recupera“ caracteristicile exterioare ale unor contra-culturi. De exemplu, jeanşii roşi şi rupţi, expresie a refuzului vestimentaţiei convenţional-opulente, au devenit produse de serie ale marilor caselor de modă, vîndute la preţuri piperate.

Ca mai toate tendinţele ultimelor decenii, fenomenul *emo* a apărut la noi mai întîi ca o modă, înainte de a deveni (sau nu) un fenomen social. (Singurul „trend neaoş“ pe care-l pot identifica în ultima vreme este cel al manelizării.) Deocamdată, în România *emo* e doar o modă – un stil vestimentar, un gen de muzică. Nu am informaţii clare despre comunităţi care trăiesc *emo*. Cazurile izolate de suicid (reuşit sau nu) nu au incidenţă mai mare în rîndul tinerilor purtînd însemnele exterioare caracteristice, decît la ceilalţi tineri. Deci, ca să răspund întrebării, este (deocamdată) un împrumut, dar există şi caracteristicile unui mediu social care să favorizeze împămîntenirea – nu de alta, dar societatea românească seamănă – mai ales în zona de activitate a adolescenţilor despre care vorbim – din ce în ce mai mult cu cea occidentală.

Aveţi cunoştinţă de statistici sociologice privind comunitatea emo *în România? Există aşa ceva?*

Nu ştiu să existe în România studii sociologice pe această temă (ceea nu înseamnă că sigur nu există); statistici, cu atît mai puţin. Preocupările din spaţiul public tratează sub-cultura *emo* mai degrabă panicard, cam aşa cum era tratată răspîndirea SIDA în urmă cu două decenii. Adică, cu intoleranţă. Or, tocmai intoleranţa, lipsa canalelor de comunicare cu „majoritarii“ pare să fie una dintre cauzele proliferării (na, am scăpat şi eu boii în terminologia patologică) stilului de viaţă *emo*.

Se poate face vreo apropiere între acest curent al „disperării şi nefericirii“ care vorbeşte mult despre moarte şi sinuciderile în rîndurile puberilor şi adolescenţilor?

Tentaţia (şi capcana) este să faci această legătură. Există o evidentă dominantă depresivă în versurile rockului *emo,* în vestimentaţia dominată de negru etc. Poate prea evidentă. Pînă una-alta, nu s-a stabilit cu certitudine statistică o probabilitate mai mare de apariţie a suicidului în rîndul adolescenţilor *emo,* decît la ceilalţi adolescenţi (adolescenţa fiind ea însăşi un „factor de risc“ pentru asemenea evenimente).

Am putea mai degrabă identifica o criză de integrare a unei generaţii într-o societate dominată de individualism, prea grăbită ca să-i înţeleagă problemele. Criză care să genereze, simultan, contra-cultura numită *emo,* dar şi o serie de tragedii individuale.

Credeţi că, cel puţin la noi, este justificată alerta părinţilor şi a profesorilor în legătură cu această modă, mai degrabă muzicală şi vestimentară?

Dacă e doar modă, nu văd de ce ne-ar îngrijora. Decît dacă, dintr-o proastă înţelegere, s-ar încerca reprimarea ei brutală. Abia atunci s-ar acutiza un conflict latent. Adolescentul e prin definiţie o fiinţă agresată de confruntarea abruptă dintre maturizarea biologică şi cea psiho-socială. La această vîrstă, relaţia cu părinţii şi educatorii îşi schimbă brusc natura, pentru că puberul îşi caută modele (idolii) în altă parte. Dacă în această situaţie sînt agresaţi de intoleranţa celor din jur (care au şi posibilitatea de a recurge la constrîngeri), atunci lucrurile pot deveni cu adevărat grave. Deci, există motive să ne îngrijorăm, dacă avem în vedere reacţia inadecvată a adulţilor.

Complexul homarului şi ţiparul pînditor

„Adolescenţa, ca perioadă de trecere, seamănă foarte mult cu naşterea. [...] Adolescenţa este o a doua naştere care se face progresiv. A părăsi propria copilărie, a face să dispară copilul din noi reprezintă o adevărată mutaţie. În anumite momente, această mutaţie seamănă cu moartea. Totul merge repede, uneori prea repede. Ştim ce nu mai există din noi, dar nu ştim încotro ne îndreptăm. Ceva «nu mai merge», dar nu ştim bine ce, de ce şi cum. Nimic nu mai e ca înainte, dar nu ştim în ce fel.

Homarii, cînd îşi schimbă carapacea, o pierd mai întîi pe cea veche şi rămîn astfel fără apărare pe timpul cît îşi fabrică una nouă. În acest timp, ei sînt în pericol. Cam acelaşi lucru se petrece cu adolescenţii. Iar a fabrica o nouă carapace îi costă atîtea lacrimi şi atîta sudoare, de parcă ar face-o picătură cu picătură. Iar în ţinuturile unde hălăduieşte un homar fără apărare, se găseşte de cele mai multe ori şi un ţipar de mare care pîndeşte, gata să-l devoreze. Fiecare avem ţiparul nostru, ceva care ne ameninţă – din interior sau din exterior – atunci cînd sîntem expuşi şi de care, adesea, uităm. Ţiparul poate fi copilul care am fost şi nu vrea să dispară, să-şi piardă protecţia părinilor. El ne ţine în propria copilărie împiedicînd naşterea adultului care vom fi. Ţiparul din noi este, de asemenea, copilul nervos care crede că, «înfoindu-se» în faţa adulţilor devine adult.

Ţiparul poate pîndi însă şi din afară, printre acei adulţi periculoşi, uneori profitori, care le dau tîrcoale adolescenţilor pentru că îi simt vulnerabili. Părinţii ştiu că aceştia există şi că sîntem înconjuraţi de pericole. Ei au adesea dreptate să ne îndemne la prudenţă, chiar dacă e atît de greu să acceptăm acest lucru. Căci adolescenţa este o mişcare plină de forţă, de promisiuni şi de viaţă, o adevărată explozie. Această forţă este foarte importantă, ea este chiar energia acestei transformări. Ca mlădiţele care ies din pămînt, ei au nevoie *să iasă*. Poate şi de aceea cuvîntul *a ieşi* este atît de important. *A ieşi* înseamnă a părăsi vechiul cocon, sufocant între timp, şi mai înseamnă a avea prima relaţie amoroasă. *A ieşi* e un cuvînt-cheie care traduce destul de bine mişcarea care ne zgîlţîie. Ne simţim bine cu gaşca, avem aceleaşi repere, un limbaj propriu, codat, numai al nostru, care ne permite să nu-l folosim pe cel al adulţilor. Ne-ar plăcea să nu existe acel «dumneavoastră», să nu existe decît acel «tu» frăţesc, fără condescendenţa adulţilor.

Nu există adolescenţă fără probleme, fără suferinţe; este probabil perioada cea mai dureroasă din întreaga viaţă. Ea e însă, de asemenea, vremea bucuriilor celor mai intense. Capcana rezidă în faptul că vrem să scăpăm de tot ce ni se pare dificil. Să fugim de noi înşine, aruncîndu-ne în aventuri dubioase sau periculoase, mergînd pe mîna unor oameni care cunosc prea bine fragilitatea adolescenţei. Sau, mai grav, să fugim în noi înşine şi să ne baricadăm în spatele unei false carapace şi astfel să ne credem, o dată pentru totdeauna, la adăpost.“

(Françoise Dolto, Catherine Dolto, Colette Percheminier – *Paroles pour les adolescents ou le complexe du homard,* Gallimard Jeunesse, 2003)

Andreea ENEA

Cum mi-am coafat blogul... *emo*

Pînă acum doi ani, termenul *emo* era vag menţionat la noi şi nu definea o modă sau un stil de viaţă, aşa cum se crede în prezent. Nu mai ţin minte contextul în care am dat de termen, dar ştiu că mi-a atras atenţia şi am sintetizat un material pe blogul meu proaspăt creat. Principalul lucru pe care l-am aflat între timp este acela că termenul *emo* desemnează o persoană introvertită care nu se arată celorlalţi şi care nici nu se declară *emo,* fiind mai degrabă preocupată de alte lucruri. Adevăratul *emo* nu se laudă cu statutul său sau cu preferinţele sale şi nici nu are ca scop popularitatea, ba din contră.

Urmărind mersul blogului personal, am estimat numărul comentariilor apărute într-un an la două texte despre *emo* la 350! Atît, pentru că am oprit primirea comentariilor. Deşi primul a fost scris acum doi ani, abia acum un an a început grava isterie în rîndul copiilor de 10-14 ani care „vor să se facă *emo* cînd vor fi mari“. Observînd termenii căutărilor timp de mai multe săptămîni, îmi dau seama că mai mult de 50% dintre vizitatori sînt Emonei sau Emonele în devenire. Iată termenii căutaţi zilnic: *ce înseamnă emo, stiluri emo, cum să mă machez emo, vreau să fiu emo, frizuri emo, inimi rupte emo, breton fete emo 2009, stil emo îmbrăcăminte, ce înseamnă emo?, poze triste, cum să-mi fac o frizură emo, poezii emo, emo style.*

Ulterior, au apărut site-uri cu poze, informaţii, chat sau forumuri cu şi despre *emo.* Mass-media începuseră să vorbească despre sinucideri juvenile. Cei de la *Mondenii* au descoperit în curentul acesta o bogată sursă de inspiraţie pentru episoadele-pamflet. De asemenea, a apărut un contracurent al tinerilor care nu suferă ideea de *emo,* care iau la bătaie adepţii stilului, care înjură şi jignesc tinerii prea sensibili şi „plîngăcioşi“. Dacă e să fac un profil sociologic al unui *emo* din 2009, ar arăta aşa: copil cu vîrsta între 10 şi 15 ani (o declară singuri), cu rezultate ordinare la învăţătură, cam agramat (greşeli crase de ortografie, ortoepie şi punctuaţie), cu un nivel al culturii scăzut (lipsa coerenţei mesajului), frustrat, dat la o parte uşor de prieteni (cel mai uşor lucru de observat a fost că majoritatea a lăsat id-uri de messenger, deci nu poate fi vorba de introvertiţi sensibili şi tăcuţi), uşor de manipulat (îşi fac modele de urmat printre prietenii ca ei), dornic de a ieşi în evidenţă şi de a aparţine unui curent popular (*„hy! sînt o fata.. am 14 ani si vreau si yo sa ma ajutati... yo si ku inka o fata vrem sa ne facem emo... mie una kiar imi place stilul asta si mi se potriveste... dak vrea cnv sa imi explice sa-mi ia id asta xxxxxxx ms mult“* fiind numai unul dintre sutele de mesaje asemenea), vag inconştient. Iar acest „portret“ vine din analizarea celor 300-400 de comentarii de pe bloguri şi/sau forumuri.

Generaţia *emo* la care avem acces este, într-adevăr, una tristă. Probabil singuraticii (şi veritabilii) *emo* se uită din umbră la moda nou creată şi, rîzînd pentru prima oară în viaţă, îşi mai taie o venă imaginară.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 1 octombrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DILEMATIX

Ora de horror (o groază de povești)

supliment pentru copii editat de Dilema veche

Odată am cunoscut o fetiţă care nu credea în fantome. Bunica ei îi spusese că fantomele au existat, într-adevăr, cu multă vreme în urmă, însă au început treptat să dispară din cauza faptului că s-au înmulţit oamenii şi le era cumva teamă (dacă vă puteţi închipui o fantomă fricoasă!) să-şi mai facă apariţia şi să mai bîntuie pe cineva. Însă fetiţa pe care o chema Inda s-a mutat la un moment dat, împreună cu părinţii ei, într-o casă veche care părea să aibă o personalitate ieşită din comun. Era o casă temperamentală, ba chiar furioasă, uneori. Acolo au apărut toate fenomenele stranii pe care le-aţi descris şi voi în poveştile voastre şi care însoţesc, de regulă, „bîntuirea“: scîrţîit de mobile, şoapte şi scîncete în miez de noapte, foşgăit de gîndaci, tîrşîit de paşi, cînd toată lumea doarme, uşi trîntite, lumini care se aprind şi se sting singure şi, desigur, siluete ceţoase care se plimbă de colocolo. Interesant era faptul că Inda nu auzea şi nu vedea nimic din toate astea şi nu ştia de existenţa fantomelor, decît din conversaţiile părinţilor ei, pe care nu le purtau de faţă cu ea, ca să n-o sperie, însă la care trăgea cu urechea.

Cu timpul, părinţii Indei au început să se simtă rău, se lăsau copleşiţi de o inexplicabilă tristeţe şi năpădiţi de cele mai negre gînduri. Se îmbolnăviseră de o boală care, de regulă, în timpurile noastre moderne, se numeşte depresie.

– Dile, uite ce se întîmplă! Locuiesc într-o casă bîntuită, însă eu nu pot vedea nici o fantomă. Părinţii mei, în schimb, le văd şi de la un timp încoace sînt foarte trişti, mi-a povestit Inda, într-una din zile.

Din vocea ei, mi-am dat seama că pe undeva regreta că nu putea să vadă fantomele şi că nu participa în niciun fel la „spectacolul“ pe care casa îl oferea gratuit, aproape în fiecare noapte.

– Din cîte ştiu eu, tu nu crezi în fantome, i-am răspuns. Părinţii tăi cred?

– Habar n-am! a zis Inda, după ce s-a gîndit un pic. Însă dacă ei zic că sînt fantome înseamnă că aşa e! Totuşi, tot nu pricep de ce pe mine mă lasă în pace...

Am rugat-o pe Inda să-mi dea un timp de gîndire, ca să studiez „cazul“, iar apoi să-i dau un răspuns.

– Îţi voi spune sincer ce cred, i-am zis la următoarea noastră întîlnire. Părinţii tăi sînt adulţi, iar viaţa de adult e alcătuită în mare parte din griji, frustrări, obsesii, ipocrizii, decizii greşite şi păreri de rău. Toate acestea sînt, de fapt, fantomele care îi bîntuie pe părinţii tăi, pe care ei „le văd“ şi le simt. Tu eşti încă un copil, însă cînd o să mai creşti, cînd o să faci sau o să spui anumite lucruri pe care le vei regreta şi îţi vei da seama că ceva s-a schimbat ireversibil, atunci vei vedea la rîndul tău fantomele şi o casă cu prea multă personalitate îţi va părea şi ţie bîntuită.

– În cazul ăsta, nu vreau să cresc mare şi nu mai vreau să văd nici o fantomă! a zis repede Inda.

– Ei, nu e chiar de speriat! am liniştit-o eu. Viaţa părinţilor tăi şi a celor ca ei are şi o parte luminoasă, însă de multe ori este tare bine ascunsă şi trebuie să-şi dorească cu adevărat să ajungă la ea.

În următorul an, părinţii Indei au vîndut casa şi s-au mutat într-un apartament de bloc. Au încetat să mai vadă fantome, cel puţin pentru o vreme. Inda devenise între timp adolescentă, iar viaţa ei era dintr-odată mult mai complicată decît şi-ar fi putut închipui. Într-o noapte a auzit pentru prima oară un zgomot de paşi în baia de lîngă camera ei şi pe cineva care făcea duş, apoi folosea pe rînd obiectele de toaletă. A verificat: nu era nimeni.

– Fantoma mea personală îşi petrece tot timpul în baie... face duş, se dă cu deodorant şi se machiază! mi s-a plîns ea a doua zi.

– Mai nou eşti obsedată de felul în care arăţi, nu-i aşa? m-am interesat eu, ridicînd o sprînceană.

– Cam da, a recunsocut Inda. Nu-mi place cum arăt, aş vrea să arăt cu totul altfel, mi se pare că nu sînt nici măcar drăguţă! Şi mai mi se pare că sînt grasă!

– *Welcome to the club!* În clubul vînătorilor de fantome, desigur! i-am zis eu, zîmbind ironic.

Aceasta este teoria mea despre fantome. Una dintre ele.

După multă vreme, Inda a învăţat cum să-şi controleze spaimele şi s-a împrietenit cu fantomele ei. Pentru că nu voia să se desprindă de partea aceea luminoasă despre care îi povestisem, a devenit asistenta mea şi, printre altele, scrie poveşti pentru copii şi mă ajută să facem împreună această revistă.

Iulia RADU

Mic ghid pentru părinți despre fantome

Din cîte am observat eu, sînt mai multe tipuri de fantome. Unele îi preferă pe copii, altele – pe părinţi. Sînt invizibile, deci le detectezi numai după efecte. Şi trebuie să fii iscusit ca să le verifici. Pentru că asta ai de făcut – să ştii ce fel de fantomă a trecut prin preajmă şi să pregăteşti o acţiune antidot. Dar să fii rapid, pentru că fantomele ştiu deja că totul ţine de timp.

Sînt fantome hazlii. Uite cum ştii că a trecut una prin preajmă: copiii îşi pun sandalele invers, îşi pun tricoul pe dos, uită ceea ce tocmai le-ai explicat. Fantomele hazlii pot să-i zăpăcească şi pe părinţi. Din moment ce toată lumea care a observat ceva anapoda zîmbeşte, chiar şi numai un pic, remediul nu mai trebuie căutat pentru că lucrează deja...

Fantomele urîcioase seamănă cu pînzele de păianjen – sîcîitoare şi lipicioase. Efectul lăsat în comportamentul copiilor e chiar neplăcut. Apar cînd te aştepţi mai puţin, ba chiar cînd ai de rezolvat mai multe treburi, şi eşti deja cu ochii pe ceas... simţi brusc cum pămîntul se-nvîrte ca un carusel scăpat de sub control – „Nu vreau! Tema asta e imposibilă!“, „Nu mă mai joc în viaţa mea cu sora asta!“, „Vreau *acum* să mă îmbrac cu rochiţa asta!“. Le ţii cu greu departe de copii, dar de pe la 7-8 ani – ai copilului, desigur –, capeţi experienţă şi poate chiar imunitate... Dar, pentru moment, ca om mare ce eşti, trebuie să sesizezi capcana şi să nu te înfurii. Explici ce şi cum, calm, ferm, la nevoie chiar şi de mai multe ori. Pînă cînd copilaşul se uită la tine şi înţelegi că te vede, te aude pe tine, nu o fantomă sau coada ei. Să vă daţi mîna unul altuia. Vă sperie pe voi nişte fantome urîcioase? Ai nevoie de ceva exerciţiu, dar merită. E ca febra musculară după ce urci pe munte. Ţii minte peisajele şi aerul tare, nu cum îţi tremurau genunchii. Mai e de spus că mamele tratează fantomele urîcioase într-un fel, taţii – în alt fel. Mamele au o trusă specială, din care mai scot soluţii pentru fel şi fel de probleme. Pentru fantomele urîcioase au plasturii, cu răbdare şi calm ascunşi în pliculeţe de ceai...

Mai sînt şi fantomele-magnet. Au lipici mai ales la mămici. Se adună în cămară, în frigider, în debara sau în coşul de rufe. Din cîte ştiu eu, aici părinţii au nevoie de ceva ajutor şi din partea copiilor. E destul de simplu, dacă aplicaţi nişte reguli care pot să împiedice fantomele-magnet să-ţi întoarcă ziua pe dos.

Gata! Am fugit! Cum, unde? Să prind lista cu reguli pe care mi-a luat-o chiar acum de sub nas o fantomă hazlie. Chiar cînd am deschis trusa de prim ajutor pentru efectele neplăcute ale fantomelor, ca să văd cîţi plasturi răbdare şi calm mai am.

PUBLICITATE

Dacă e trecut de miezul nopţii şi toate luminile din cartier sînt stinse, nu vei ştii niciodată cine te aşteaptă după colţ. Poate să fie o armată întreagă de zombi, aşa cum şi-a imaginat Alexandra, poate să fie un criminal periculos care are în plan să-l omoare pe bunicul, aşa cum se întîmplă în povestea Anei. Cel mai bine ar fi să ai la îndemînă o carte utilă în astfel de situaţii care poate să fie una de sfaturi despre cum să înfrunţi creaturile nopţii sau pur şi simplu un roman poliţist.

Cine l-a omorît pe bunicul?

– De ce nu pot să vin cu voi? am întrebat-o a şaptezecea oară pe mama.

– Offf! Ţi-am mai spus: i-am promis bunicului că te vom aduce la el, nu te-a mai văzut de foarte mult timp, spuse mama netezindu-şi rochia. Şi, în plus, nu ai fost invitat la petrecerea doamnei McDonald!

– Da, dar la bunicu' acasă pute a naftalină şi scara are unele trepte rupte şi...

– Grăbiţi-vă! strigă tata din garaj. Am reuşit să repar motorul microbuzului. Putem pleca!

Mama îi zîmbi reflecţiei sale din oglindă, îşi luă geanta cu diamante false şi ieşi pe uşă trăgîndu-mă după ea.

În aproximativ 15 minute am ajuns în faţa casei bunicului. El ne aştepta în prag, cu o umbrelă ruptă şi veche într-o mînă şi cu un baston lung în cealaltă. Ne făcu semn cu umbrela.

Tata opri în faţa casei şi coborî ca să îmi deschidă portiera. Am ieşit din maşină bombănind. Cînd tata închise portiera la loc, ea scoase un sunet îngrijorător.

Bunicul ne primi pe toţi trei în casă. Am strîmbat din nas, aruncîndu-i mamei o privire răutăcioasă. Mirosul de naftalină de anul trecut se amesteca acum cu unul de brînză mucegăită.

– Vai, ce-ai mai crescut de cînd nu ne-am mai văzut, zise bunicul cu o voce bătrînească. Ce mă bucur că vei sta la mine, în noaptea asta, băiete!

Mama îmi zîmbi încurajator. Bunicul mai spuse:

– Dragilor, rămîneţi să mîncaţi cu noi? Am pregătit copane de pui!

– Păi, tată, ne grăbim la o petrecere! răspunse tata repede. Sper ca tu şi Tomas să vă înţelegeţi bine. La revedere!

Mama mă sărută în chip de rămas-bun şi, aranjîndu-şi geanta oribilă pe braţ, ieşi cu tata pe uşa scîrţîitoare.

Bunicul mă luă pe după umeri şi, mergînd cu mine spre bucătărie, spuse tremurînd uşor:

– Sper că îţi plac copanele de pui! Tatăl tău mînca copane de pui cînd era ca tine.

Pe-atunci, scumpa mea Lily lucra la farmacia de lîngă Grădina Botanică. Colega ei, Miranda, ne-a ajutat foarte mult cu tatăl tău. Ştii... nu prea aveam timp pentru el...

Şi continuă aşa cu povestea lui, pe care, de altfel, o mai auzisem de cîteva ori pînă acum, pînă am terminat de mîncat.

M-am dus sus, în camera în care mă culcam de obicei cînd veneam la bunicu', şi am adormit repede.

Dar am fost trezit, în mod neplăcut, de un strigăt răguşit din camera de alături, în care dormea bunicul. Am deschis ochii şi m-am dat jos din pat pe jumătate adormit. Am stat puţin să mă gîndesc dacă nu cumva am visat, dar nu mi-am amintit de nici un vis cu bătrîni torturaţi.

Mi-am pus repede papucii şi am pornit încet spre camera bunicului. Înainte să intru, mi-am ţinut respiraţia, pentru că ştiam că mirosul de naftalină era mai puternic acolo decît în tot restul casei.

După ce am intrat, mi-aş fi dorit mai mult ca niciodată să fiu cît mai departe de acea casă sinistră cu miros neplăcut.

Bunicul zăcea întins pe jos, în faţa patului. Avea ochii larg deschişi, dar corpul îi era inert şi lipsit de viaţă. Paharul cu medicamentul dizolvat în apă, pe care îl lua bunicul la 1 noaptea, zăcea spart lîngă trupul bunicului şi lichidul care cu puţin timp în urmă fusese în pahar se scurgea pe covorul vechi şi ros de molii. Eu tremuram din toate încheieturile şi eram pe punctul de a leşina.

Era o linişte apăsătoare care nu prevestea nimic bun. Parcă aşteptam să se întîmple ceva oribil, din secundă-n secundă. Ca să îmi alung această presimţire, m-am gîndit: oare cum a murit bunicul? Probabil că fusese otrăvit sau poate că făcuse un atac de cord înainte să-şi ia medicamentul recomandat de către cardiolog.

Am mers în camera mea ca să mă îmbrac şi apoi să sun la poliţie. Ciudat, dar nu eram deloc alarmat sau exasperat, ci mai degrabă obosit.

Am intrat căscînd în cameră. Pe patul meu stătea foarte confortabil cel mai oribil bărbat pe care l-am văzut vreodată. Eram pe punctul de a leşina pentru că nu puteam să urlu de frică. Dar bărbatul vorbi, dezvelindu-şi dinţii gălbui şi strîmbi.

– Aha... spuse el cu o notă de nebunie în glas, deci tu eşti Tom.

Avea trăsături urîte, era chel, ochii lui mici mă analizau cu interes şi cu răutate. Era îmbrăcat în zdrenţe, dar cel mai înfricoşător aspect al lui era briceagul ruginit pe care îl ţinea strîns în mînă.

Nu puteam să răspund sau să mă mişc, îmi era prea frică de acest om care îmi inspira groază. Peste cîteva minute în care tot ce a făcut a fost să mă ţintuiască cu privirea, am spus încet:

– Tu l-ai otrăvit pe bunicu'!

Omul rîse batjocoritor şi gălăgios.

– Bineînţeles că eu nu i-am făcut nimic, spuse el cu o voce răguşită. Şi bunicul tău nu a fost otrăvit.

– Dar ce i-ai făcut? am zis eu mai încet ca înainte.

– Ţi-am mai spus, nu eu l-am omorît, răspunse el satisfăcut. Tu l-ai omorît. L-ai înjunghiat pe la spate.

Atunci chiar am împietrit de frică. Nu aveam cum să-l omor pentru că, în primul rînd, nu-mi aminteam nimic şi, în al doilea rînd, atunci cînd l-am auzit pe bunicu' că ţipa, eram în pat.

– Dar... eu... nu aş fi putut să-l omor! Şi... Minţi! am spus eu revoltat.

Bărbatul rîse iar batjocoritor.

– Păi, normal că nu tu l-ai omorît. Dar asta o să le spui tu scumpilor tăi părinţi. Dacă nu vrei să păţească şi ei la fel, spuse el mulţumit.

Am încercat să deschid gura ca să răspund, dar nu-mi ieşi nici un sunet.

Dacă le spun părinţilor mei că eu l-am omorît pe bunicu' din cine ştie ce motiv tîmpit, risc să mă duc la şcoala de corecţie şi să-mi distrug tot viitorul; dacă le spun adevărul, nebunul acesta va apărea din neant în casa noastră şi îmi va omorî părinţii.

Criminalul îşi curăţă cu unghiile lui lungi şi urîte rugina de pe briceag, parcă aşteptînd să-i dau un răspuns.

– Bine, am spus eu într-un tîrziu, cu glas şoptit, o să le zic tuturor că eu l-am omorît pe bunicu', dar te rog... spune-mi de ce i-ai făcut asta?

Bărbatul încetă să-şi cureţe briceagul şi zise cu o voce ridicată:

– Dacă vrei neapărat să afli, îţi spun. În copilărie, eram cel mai bun prieten al tatălui tău. Pînă într-o seară. Ne plimbam pe străzi şi vorbeam. Dar din depărtare am auzit un zgomot ca de geam spart şi apoi un strigăt de femeie. Amîndoi am fugit cît de repede am putut într-acolo. Un magazin de bijuterii fusese jefuit, vînzătoarea fusese legată.

Hoţul era încă acolo. Şi, ce surpriză, hoţul era chiar tatăl meu care voia să mai cîştige un ban pentru noi. Taică-tu şi cu mine am fost şocaţi şi eu l-am rugat disperat să nu-l pîrască pe tata nimănui, dar înainte să ia o decizie, poliţia a venit, şi el le-a dat toate detaliile despre jaf. Tata a fost închis, şi Eric, taică-tu, a fost erou pentru toţi. Eu i-am jurat răzbunare. Şi de-asta l-am omorît pe bunică-tu, pentru că atunci Eric ar fi suferit mai mult: moartea tatălui şi trădarea fiului. Un plan ingenios, nu?

După ce şi-a încheiat discursul, eu am rămas cu gura căscată. După ce am întors totul pe toate părţile, i-am zis:

– Chiar crezi că cineva o să creadă că un copil de 12 ani şi-ar omorî propriul bunic?

– Da, dacă copilul este prins asupra faptei, răspunse el cu răutate ameninţîndu-mă cu briceagul ruginit. Dimineaţa asta vei fi găsit cu acest briceag deasupra corpului bunicului tău. Ai înţeles?

– Da, am zis eu cu voce mică.

Peste două luni

Pînă la urmă, nu am ajuns la şcoala de corecţie. Să vă spun cum s-a întîmplat:

După ce mi-a arătat cum să stau cu briceagul deasupra corpului inert al bunicului, bărbatul a plecat repede şi eu am rămas singur. Dimineaţa, pe la 9, mama şi tata au venit să mă ia şi m-au găsit în camera bunicului. Mama a leşinat, şi eu a trebuit să-i povestesc tatălui meu ce s-a întîmplat. I-am zis că eu eram atît de furios pe bunic încît l-am omorît, dar tata a rîs scurt şi încet şi nu a vrut să mă creadă, aşa că m-a întrebat cine l-a omorît şi cine m-a pus să zic asta. Bineînţeles, nu i-am spus nimic. El mi-a smuls briceagul din mînă, i-a examinat mînerul şi, cu o privire sumbră, a întrebat:

– A fost aici, nu? O, Doamne!

Aşa că eu nu am fost vinovat pentru nici o crimă, şi părinţii mei au rămas în viaţă pentru că, teoretic, eu nu le-am zis nimic, tata şi-a dat singur seama.

Nu l-am mai văzut niciodată pe acel bărbat nebun, însă de atunci el şi briceagul lui îmi tulbură visele.

Ana GHENCIULESCU, clasa a V-a,
Colegiul German „Goethe", Bucureşti

Întîmplarea de la ora 3

Era ora 23. Tîrziu. Poate prea tîrziu pentru a mă uita la ştiri, mai ales la una ca aceasta: „Atenţie! În sudul României, în special în Oltenia şi Muntenia, pe tot parcursul acestei nopţi, vor fi zombi. Se recunosc după culoarea de mucegai pe care o au. Este de preferat să rămîneţi în case, să închideţi geamurile şi uşile cu zăvorul şi să trageţi perdelele şi jaluzelele. Asiguraţi-vă că aveţi provizii!". Ha, ha! Cine crede una ca asta? Sînt, cu siguranţă, fantezii pentru adormit copiii. Dacă m-ar adormi şi pe mine...

În timp ce mîncam o ultimă îngheţată, nu voiam să recunosc, dar mi s-a făcut puţin teamă, aşa că... am închis uşile şi ferestrele şi le-am zăvorît. Apoi, am încercat să mă culc. Degeaba. Mi s-a făcut iar poftă de îngheţată. Frigiderul avea orice, numai îngheţată, nu. Fără să mă vadă nimeni, am plecat la magazin. Cam sinistru, tot oraşul era mort, nu se auzea nici musca. Ura! Am găsit un magazin deschis, am găsit şi îngheţată, dar...

Un zombi a răsărit în faţa mea. Am scăpat îngheţata şi am scos un răcnet. Am fugit apoi într-un birou, aşa părea, din spatele magazinului. Pe drum, am aruncat cu lucruri în ei (se înmulţiseră) şi m-am purtat ca un zombi, adică aşa cum citisem nu de mult într-o carte cu sfaturi utile în astfel de situaţii: „Dacă tot te prind, încearcă să te prefaci că eşti şi tu un zombi". Tot acolo citisem că trebuie să mă adăpostesc într-o cameră şi să pun la uşă cît mai multe lucruri îngrămădite, ceea ce am şi făcut. Zadarnic însă, fiindcă... am uitat să încui uşa. Am fost încercuită de nişte zombi care de-abia aşteptau să mă muşte. Nu ştiam ce să mai fac!

Mi-a trecut prin cap să sar pe geam. Mai bine cu oase fracturate decît zombi toată viaţa! Totuşi, inamicii m-au urmărit pînă acasă. Abia am reuşit să intru, fugind şi urlînd, trîntind şi zbierînd. Am aprins un chibrit. Mi-am amintit că în garaj am benzină. Bineînţeles, m-au urmărit pînă acolo. Am reuşit totuşi să-i stropesc cu benzină şi pînă să mă muşte primul... am aruncat şi chibritul aprins. I-am ars! De tot! (Despre asta citisem tot în cartea aceea, poate vă prinde şi vouă bine, *Cartea fetelor*, de Juliana Foster, capitolul „Cum să te descurci dacă eşti atacată de zombi".)

Ce speriată am fost! Am intrat şi am făcut exact ce auzisem la ştiri. Am reuşit să adorm, chiar. A doua zi, am aflat, tot de la ştiri, că alţi zombi vor apărea abia peste zece ani. Pe termen scurt, scăpasem de ei!

Aşa am învăţat eu să fiu mai prudentă, mai ales cînd e vorba de fenomene meteo, precum ploaia de zombi!

Alexandra Ana LUCOV, clasa a VII-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

Batista pătată

Era vineri seara. Mă aflam la volanul maşinii. Mă îndreptam spre conacul bunicului. Afară ploua cu găleata.

Conacul bunicului este unul vechi, dar frumos, ce păstrează imaginea anilor trecuţi. Bunicul s-a schimbat foarte mult în urmă cu douăzeci de ani, cînd bunica a suferit un accident în care şi-a pierdut viaţa. Nu se cunoaşte nici azi cauza clară a decesului. Din acea zi neagră, bunicul s-a transformat din omul vesel căruia îi plăcea să fie înconjurat de mulţi alţii, în omul căruia îi place să trăiască retras, total izolat de lume.

Am intrat. Într-un fotoliu din hol stătea aşezat bunicul. S-a uitat la mine, apoi a privit trist şi dezinteresat peretele opus.

– De ce ai vrut să mă vezi?

Nu mi-a răspuns. Şi-a fixat o ţigară de foi între buze şi a aprins-o. Şi-a îndreptat apoi privirea tristă către mine.

– Douăzeci de ani... Douăzeci de ani şi eu tot nu am reuşit să mă resemnez. Simţeam că singurătatea mă termină, pînă cînd... pînă cînd...

– Pînă cînd ce, bunicule? îl întrerup eu.

– Lucruri ciudate se întîmplă. Ştiu doar că nu mă mai macină gîndul că sînt singur... şi ştii de ce? Pentru că nu sînt singur!

– Teoretic nu eşti singur: ne ai pe noi, familia ta. Noi îţi vom fi mereu alături...

– Familia... zice el ridicîndu-se şi îndreptîndu-se către fereastră. Tu nu înţelegi... Toţi aceşti ani am trăit singur, dar acum, s-a întors!

Treaba asta începea deja să mă sperie. Credeam că bunicul este obosit şi că bate cîmpii. M-am uitat pentru o clipă pe fereastră. Se oprise furtuna.

– Despre ce tot vorbeşti?

– Vorbesc despre Anette, bunica ta. Nu a putut sta să mă privească cum sînt măcinat de singurătate şi a venit în lumea noastră, ca să îmi fie alături.

– Bunicule! Este tare tîrziu. Eu zic să mergem la culcare. Deja ai început să spui lucruri fără nici o noimă.

– Oare? a fost răspunsul bunicului.

A fost de acord să meargă la culcare, aşa că mi-a arătat camera mea şi s-a dus în dormitorul lui. Ceea ce mi-a atras atenţia era uşa de la capătul coridorului, o uşă veche, din lemn uzat, baricadată, de parcă nimeni nu ar trebui să intre vreodată în acea cameră.

După ce bunicul a adormit, fiind curioasă, am luat o rangă şi am intrat în camera baricadată. Părea a fi un dormitor ca oricare altul, cu un mobilier în întregime alb. Pe măsuţa de toaletă se aflau mai multe articole de damă. Sub covorul în culori şterse, duşumeaua scîrţîia. Pe pat era o batistă cu un strop de sînge pe ea.

Fereastra era deschisă şi furtuna reîncepuse. Un fulger a luminat chiar lîngă fereastră o siluetă ce părea a unei femei îmbrăcate într-o rochie lungă. Fără a mai zăbovi mult, am ieşit din cameră şi am baricadat uşa la loc, pentru ca bunicul să nu-şi dea seama că am fost vreodată acolo.

Dimineaţa, bunicul părea foarte calm. Am luat micul dejun şi totul părea în regulă. Tot restul zilei am cercetat conacul şi grădinile din împrejurimi. Cam pe la ora 6 am luat cina, apoi am urcat la etaj, îndreptîndu-mă spre dormitorul meu. Pe acel coridor am rămas nemişcată în faţa unei poze: era fotografia unei doamne îmbrăcate într-o rochie lungă, albă. „Nu poate fi altcineva decît bunica cînd era foarte tînără“ – mi-am zis. Totuşi, femeia din tablou era identică cu femeia pe care o văzusem în seara precedentă lîngă fereastra din camera baricadată. Nu a trecut mult pînă ce pe scări am auzit paşii bunicului.

– Bunicule, cam ce vîrstă avea bunica în fotografia asta?

S-a uitat la ea şi a dat din cap.

– Fotografia asta nu este a bunicii tale. Probabil este fotografia fostei proprietare. Era aici cînd am cumpărat casa.

– Şi camera aceea? am întrebat eu, arătînd uşa baricadată de la capătul coridorului. Ce e cu ea?

– Şi ea era la fel cînd am cumpărat casa. M-am gîndit că cine a închis-o a avut motive să o facă, aşa că nu m-am deranjat să mai umblu la ea.

– Bunicule... de ce crezi că bunica s-a întors?

În mai toate aventurile „de groază“ există indicii care îţi pot veni în ajutor. Aşa că trebuie să fii atent la starea vremii, la pisicile negre care îţi taie calea şi care nu sînt ceea ce par a fi, la oglinzi sau la... batistele pătate cu sînge care pot salva viaţa bunicului.

– Lucruri ciudate se întîmplă. Pot simţi prezenţa unei alte persoane.

– Înţeleg...

Bunicul a intrat în camera lui. Am intrat şi eu în a mea. M-am aşezat pe pat şi m-am gîndit la cele întîmplate. Am stat aşa pînă cînd aproape am adormit. Deodată, am auzit un chicotit straniu, ce părea să aibă un ecou. Am alergat în camera bunicului, dar nu era acolo.

Am aprins una din lămpile de pe hol. Am observat uşa din capătul coridorului, care era larg deschisă. Am intrat în camera aceea, luînd lampa cu mine. Era o furtună violentă cum nu mai văzusem în viaţa mea. Fereastra era şi ea deschisă, iar lîngă aceasta se afla femeia în alb ce-l ţinea pe bunicul de gît şi încerca să-l sugrume.

– Anette, dă-mi drumul! ţipa bunicul.

– Bunicule, nu e Anette! Este fosta proprietară a casei! Vrea să scape de tine, aşa cum a scăpat şi de bunica.

Fantoma a rîs. Cuvintele mele, deşi adevărate, erau inutile. M-am uitat pe pat. Acolo era batista pătată de sînge. Pe ea începea să se facă vizibilă o a doua pată. În clipa aceea am înţeles ce era cu batista, aşa că am luat-o şi am rupt-o.

Zîmbetul de pe faţa fantomei s-a şters în clipa aceea, iar chicotitul a fost înlocuit de un ţipăt ascuţit. Petele de sînge au dispărut instantaneu de pe batistă, iar femeia a dispărut odată cu ele.

Înfricoşat şi confuz din cauza celor întîmplate, bunicul a acceptat să se mute la oraş, alături de întreaga familie.

Alice Elene COMAN, clasa a VII-a,
Şcoala generală nr. 197, Bucureşti

PUBLICITATE

Cele mai amuzante povești de groază

Un duh-bursuc, un vampir care își pierde colții și n-are bani de dentist, o fantomă care își face de rîs neamul pentru că nu poate să sperie pe nimeni... sînt doar cîteva dintre personajele pe care și le-au imaginat copiii de la Buzău.

La prima oră de română, le-am propus copiilor să punem împreună pe hîrtie care ne sînt temerile, spaimele, emoțiile negative ce ne cuprind la început de an școlar, să vorbim despre ele și, apoi, să le aruncăm la coș, unde le este locul. Compunerile copiilor de la clasa a VI-a au un fermecător amestec de fragilitate și de profunzime. Toți au în jur de 12 ani și sînt foarte iubiți de dascălii lor (prof. Mihaela Nicolae, Colegiul Național „Mihai Eminescu", Buzău).

Fantoma care nu știa să sperie

Cîndva, două fantome, Roger și Angela, trăiau fericite împreună pînă cînd Roger a rupt din greșeală colierul de oase al Angelei și a fost dat afară din casă. El, supărat, s-a dus la fratele lui, Joe, care era un schelet viu.

– Frate, Angela m-a dat afară fiindcă i-am rupt colierul de oase! zise Roger.

– Păi, am o idee ca să te duci înapoi, dar ai nevoie de 30 de lei.

– Ce pui la cale?

– Vom cumpăra un nou colier.

– Oh, dar cum fac eu rost de 30 de lei?

– Ohh, ești fantomă, sperie și tu pe cineva și ia-i banii.

– Bine, însă te avertizez că nu mă pricep.

Prima victimă a fantomei fu un copil care dormea liniștit. Roger spuse:

– Booo!!

Băiatul se trezi, dar nu se sperie, îi ceru un autograf; credea că este un actor.

– Nu îți dau autograf, am venit să te sperii.

– Bine, îți dau 10 lei pentru un autograf.

– Nu te-am speriat?

– Deloc.

Fantoma acceptă. Următoarea victimă avea să fie o fată milionară. El s-a gîndit la o nouă replică înfiorătoare inventată acum 10 minute:

– Sînt Roger cel Malefic al XII-lea, care rupe gîturile fetițelor.

– A, tu ești noul valet, fă-mi un masaj și-ți dau bacșiș 10 lei.

– Nu ești speriată?

– Nu.

Fantoma acceptă. După aceea a remarcat că nu speria pe nimeni și a hotărît să renunțe. A găsit un ziar în care scria: „Copil care abia s-a vindecat de infarct cu un antidot pe care îl ia zilnic..." Aflînd asta, s-a dus imediat acolo, zicîndu-i băiatului:

– Booo, sînt fantoma lui Roger Maleficul al XII-lea.

– Crezi că e amuzant? Am trecut printr-o groază de mușcături de cîini, de păianjeni și șerpi veninoși, ai noroc că sînt într-o stare bună, altfel ai fi murit. Ce vrei?

– 10 lei.

– Bine, dar pleacă.

Umilit, însă vesel că a făcut rost de alt colier, se întoarce în casa Angelei.

Angela l-a văzut la știri pe Roger, cel despre care se spunea că a făcut de rîs fantomele. A fost iar gonit, și legenda spune că el încă mai bîntuie străzile, ca să-și refacă reputația.

Teodor Aurelian MOLDOVEANU

Dilematix și duhul pompier

Într-o zi, Dilematix se gîndi să facă puțină curățenie în podul casei. Își aruncă privirea pe un cufăr vechi. Îl deschise și găsi în el o undiță de pescuit și un borcan cu rîme. Atunci uită complet de curățenie și porni la pescuit.

Afară se lăsase o ceață deasă. Dilematix își instală undița și începu să aștepte. Într-o clipă de neatenție, undița îi zbură din suport și îi fu trasă de apă. Speriat, Dilematix se urcă pe o barcă acostată. Reuși să atingă undița cu mîna, dar ceva o ținea prinsă în apă. Deodată, undița cedă și Dilematix căzu în apă. Era disperat, fiindcă nu știa să înoate. Atunci o mînă de-o culoare verzulie îl trase la mal. Arătarea avea un chip de maimuțică și strălucea în lumina soarelui. Speriat, Dilematix avu totuși puterea să-i mulțumească și curiozitatea de a o întreba cine este. Simpaticul duh îi răspunse că este Maimuțica „Vreau o undiță" și este un spirit-pompier. Arătarea era capabilă să înghită toată apa din lac ca să stingă cu ea incendiile. Tocmai atunci se auzi o sirenă, așa că duhul luă cu sine toată apa lacului și plecă în fugă. Dilematix fu nespus de fericit deoarece toți peștii din lac erau acum pe uscat.

Cosmin TUDOR

Vampirul și fereastra

Miss Smith citea o carte în camera ei. Era cea mai frumoasă femeie din Londra și își petrecuse ziua la curtea regală. Prin fereastra deschisă pătrundea tăios vîntul. Afară, cel mai caraghios vampir din Anglia aștepta clipa potrivită pentru a intra în camera ei. Bineînțeles, vampirul luase înfățișarea unui liliac. Miss Smith se ridică să închidă fereastra, iar vampirul, care nu observase geamurile (șterse cu *Clin,* cel mai bun detergent), se repezi spre suprafața rece. Gîtul tinerei era atît de apetisant și... deodată... Buff! Vampirul întîlni geamul și își pierdu unul dintre prețioșii colți. Și nici măcar nu avea bani de dentist – era cel mai caraghios vampir și nu prea scotea bani. Așa că hotărî să le spună celorlalți vampiri că „așa se poartă".

Atunci a apărut această senzațională modă printre vampiri. Cu un singur colț, ei puteau să sugă sîngele fără să lase două urme. Dacă urcați vreodată în pod și auziți niște sunete sumbre, să vă luați niște usturoi cu voi. Cine știe, în orice pod se poate ascunde un vampir!

Andreea POSIRCĂ

Duhul din deșert

Într-o zi de sîmbătă, Dilematix a mers la cîrciumă și a cîștigat, la o sticlă de Coca Cola, o excursie de două persoane în Egipt. A doua zi, Dilematix a și plecat spre aeroport, împreună cu Bob, cîinele său. După un drum lung cu avionul, vreo patru ore în care Dilematix a vomitat de vreo 17 ori, au ajuns în Egipt. Imediat cum s-a dat jos din avion, s-a cazat la hotelul din aeroport și a pornit într-o excursie spre deșert. Nu au mers mult. După cîteva minute, Dilematix a auzit un fîșîit în nisip. Bob începuse să latre. Găsiseră o lampă veche și ruginită, pe care Dilematix o deschise. Și, ce să vezi?! Din ea a ieșit un duh care i-a spus:

– Sînt duh și o să-ți îndeplinesc trei dorințe. Poți să începi.

Dilematix îi spuse:

– 1. Vreau să mă duci la hotel. 2. Vreau să mă urci în avion. 3. Vreau să cînt la pian un blues pentru un gnom.

Răzvan GHEORGHE

Duhul și frunza galbenă

Dilematix a întîlnit într-o zi un duh care l-a învățat cum să facă rost de bani. Duhul i-a arătat lui Dilematix o pădure cu niște arbori foarte înalți, apoi i-a spus:

– Vezi pădurea aceasta cu copaci uriași? Aceasta nu este o pădure obișnuită. În acest loc se găsesc fel de fel de comori. Într-un copac se află o ladă cu bani de aur. Sînt atît de mulți, încît, cu ei, îți poți cumpăra un palat.

– Dar în care copac ar putea fi?

– La copacul cu banii de aur se poate ajunge doar traversînd o zonă cu multe capcane. Trebuie să ai mare grijă pe unde calci, Dilematix!

– Dar de unde îmi știi numele?

– Sînt spirit și știu totul. Să ai încredere în mine!

– Dar de ce vrei să mă ajuți? Ce vrei în schimbul ajutorului pe care mi-l oferi?

– Doar să-mi aduci din acel copac o frunză galbenă.

– Dar la ce-ți folosește acea frunză?

– Mătușa mea, vrăjitoarea, mi-a spus să-i aduc acea frunză și trebuie să faci rost de ea.

– Bine.

Dilematix se duse spre locul acela, trecu de capcane și zări copacul căutat. Era cel mai înalt copac din pădure. Dilematix se urcă repede în copac, luă lada, luă și frunza galbenă și coborî.

– Am luat lădița care are, așa cum mi-ai spus, bani de aur. Dar tot nu înțeleg de ce îți trebuie și frunza?

– Nu-ți pot da explicații. Doar dă-mi-o!

Dilematix însă mai luase și o altă frunză galbenă din copac, fiindcă erau mai multe, și i-o dădu pe cea de-a doua. Duhul plecă, Dilematix se făcu mare bogătaș, căci frunza îi putea îndeplini dorințele. Acum înțelese de ce dorea mătușa duhului frunza aceea. Lădița era doar o amăgire...

Lucia JIPA

La castel

Un soldat se-ntorcea spre casă. Mergea fluierînd, deși era noapte și ploua. Se adăposti totuși, la un moment dat, într-un castel. Soldatul a strigat, dar nu l-a auzit nimeni. Soldatul a intrat, a urcat la etaj și a dat peste un coșciug în care dormea un om în negru, care era, de fapt, un vampir. Soldatul a scos pușca. Auzind zgomotul, vampirul a pocnit din degete și s-a transformat într-o bunicuță:

– Stai, nu trage, sînt doar o bătrînă neajutorată!

Soldatul se lăsă înșelat, așa că bunicuța îl adormi și se transformă înapoi în vampir. Soldatul îi simți suflarea rece, se trezi și spuse:

– Nu mă mușca! Nu mă mușca!

Vampirul îl mușcă, dar renunță imediat:

– Ce sînge amar! Ce grupă sanguină ai?

Denisa PĂNESCU

Dragonul fără foc

Un dragon trăia în vîrful unui munte, într-o peșteră îngustă, izolat de ceilalți dragoni. De ce? Pentru că nu putea să scuipe foc, cum făceau ceilalți. Într-o zi, oamenii au auzit de el și s-au dus să-i dea un dar.

– Ce căutați aici? a întrebat dragonul.

– Am venit să te ajutăm. Am făcut acest aruncător de flăcări pe care poți să-l pui după măsele.

– Și de ce mă ajutați?

– Condiția e să ne aperi și nouă țara și să ne ajuți în războaie.

Dragonul acceptă, cu un zîmbet dubios. Oamenii i-au dat mașinăria și, cum a luat-o, dragonul a și zburat spre împărăția dragonilor.

Cînd a ajuns în fața împăratului, acesta i-a zis să plece, dar, auzind că și acest dragon poate să scuipe foc, l-a testat. A pus un fermier în mijlocul unei ținte de lemn și i-a spus dragonului să tragă. Dragonul a tras și a pîrjolit două mile în jurul țintei. Atunci, împăratul dragon a dat un ospăț în cinstea semenului său. Însă dragonul a fost neatent: mîncarea a intrat pe tubul aruncătorului de foc și a explodat, spărgîndu-i dinții. Acum dragonul nu mai poate sufla foc și nici nu poate să muște pe cineva. E tot în peșteră.

Alexandru Lucian ZĂVOIANU

Un început de conversație

Dilematix își începuse plimbarea de dimineață morocănos. Dintr-odată, un trăsnet, urmat de un tunet puternic, a lovit pămîntul. Tocmai în locul acela a găsit Dilematix lampa magică. Se uită în stînga, se uită în dreapta și, amintindu-și o secvență dintr-un film cu rîme, începu să răsucească sticla de lampă. Ochii i se minunară, pentru că în fața lui apăru un bursuc.

– Tu ai ieșit din lampa aceea?

– Normal, mai vezi tu pe cineva în jur?

– Trebuia să apară un duh, nu un bursuc! spuse Dilematix.

– Ție ce-ți spun hainele astea că sînt?

– De unde să știu? Agent secret FBI!

– Nu, omule, sînt un duh-bursuc. Eram la o partidă de poker cu niște jucători profesioniști și tu m-ai deranjat!

Gabriel TOMESCU

Fata fără chip

De Crăciun, multe familii se reunesc, de cele mai multe ori, în casa celui mai bătrîn membru dintre ei toţi, şi deapănă amintiri de la sărbători trecute. Astfel şi-a serbat Crăciunul vechea familie Woodstone din Anglia, comitatul York, în iarna anului 1890.

Capul familiei, Sir George Woodstone, un bătrîn cu barba lungă şi sură, împreună cu nevasta sa, Mary Blankett-Woodstone, şi-au invitat toţi copiii şi nepoţii la Woodstone Mansion. Primul sosit, Arthur, fiul cel mai mic al lui Sir George, necăsătorit, era de obicei cel mai vesel dintre toţi. De data aceasta, se uita bănuitor peste tot şi arăta livid la faţă, avînd cearcăne, semn că nu dormise ca lumea de foarte mult timp. Următorul a fost George jr., moştenitorul lui Sir George, împreună cu soţia sa, Olivia, şi cei doi copii, Alexander şi Barbara. George jr. avea o fire blîndă, ba chiar mult prea îngăduitoare, aşa că, atunci cînd se făceau glume pe seama lui, el rîdea cel mai tare. În schimb, Olivia era exact opusul soţului ei, avînd un simţ practic foarte dezvoltat. Copiii erau, ca toţi cei de vîrsta lor, jucăuşi şi neastîmpăraţi, însă foarte bine crescuţi. Ultimul venit a fost Charles Woodstone, ţinîndu-şi de braţ proaspăta mireasă, pe Jane.

După ce au discutat despre vrute şi nevrute, s-au aşezat cu toţii la masă, aşteptînd-o pe bucătăreasă să aducă cina. Charles se aşează chiar lîngă fratele său mai mic şi îl întrebă:

– Hei, Arthur, ce s-a întîmplat?

Acesta, tresărind violent, îi răspunse:

– Dragă Charles, sînt cu nervii la pămînt, n-am mai dormit de cîteva săptămîni fără să mă trezesc de multe ori noaptea.

– Dar de ce, dacă îmi dai voie să te întreb?

Mezinul scoase un oftat şi începu:

– Este o poveste lungă. Acum şase luni, m-am îndrăgostit de o fată pe care am întîlnit-o, accidental, în timp ce mă plimbam prin Londra. A fost dragoste la prima vedere. Peste două luni ne-am logodit în secret.

– Stai puţin, şi nouă de ce nu ne-ai zis? întrebă Charles, rămînînd cu gura căscată.

– Le-am spus mamei şi tatei, dar, te rog, nu mă mai întrerupe. Am vrut să vă fac o surpriză, şi de aceea le-am dat părinţilor această idee, să sărbătorim cu toţii Crăciunul şi Anul Nou. Prin octombrie, pe cînd ne plimbam pe un drum forestier de munte de prin Scoţia, Louise a văzut o prăpastie şi s-a dus să arunce o privire, să vadă cît de adîncă este. Dar, vai! Cruda Providenţă a făcut-o pe iubita mea să se împiedice şi să cadă în hău! Am chemat pe toată lumea din satul din apropiere, dar cînd am găsit-o era deja prea tîrziu. De atunci, tot am senzaţia că nişte ochi ascunşi mă urmăresc pretutindeni, spuse Arthur, încheindu-şi cu un alt oftat trista povestire.

– Şi ce crezi, dragă frate, că fantoma ei te urmăreşte? întrebă bănuitor Charles.

– Mă tem că da, veni răspunsul.

Chiar atunci, un rîs cristalin şi totodată înfiorător răsună în toată casa, iar o persoană acoperită cu o glugă apăru de nicăieri. Arthur nu mai putu scoate un cuvînt, iar Charles nici atît. Mary leşină, iar fantoma începu să vorbească:

„Dragul meu Arthur, vino la mine, la iubirea ta, să fim împreună!“

Efectul hipnotizator îşi făcu efectul, însă Charles, venindu-şi repede în fire, îl ţinu strîns pe fratele său.

– Pleacă, demonule, nu ne vei lua pe nici unul cu tine, creatură spurcată a iadului! zise el, cu curaj.

„Hahaha!“ se auzi hohotul de rîs, iar fantoma îşi dădu jos gluga, iar pe faţă... nu avea *trăsături!*

– Dar... cum se poate...

„Vino la mine, dragul meu Arthur, vino la mine!“

De data aceasta, mezinul n-a mai rezistat şi îi dădu un pumn fratelui său, care îşi descleştă mîna, iar Arthur se aruncă în braţele arătării şi amîndoi au dispărut pentru totdeauna.

După ce s-a strîns toată lumea, Charles le povesti ce se întîmplase. Cînd se duse la mama sa, văzu că era moartă, probabil de spaimă. Veştile acestea triste îi îndurerară pe toţi, iar George jr. şi Olivia, pentru a-i proteja pe copii, părăsiră imediat după înmormîntare Woodstone Mansion.

După zece ani, fantoma revine

Şi uite aşa au trecut zece ani de la incidentele neplăcute ce au avut loc la Woodstone Mansion. Bătrînul Sir George murise aproape imediat după nevasta sa, probabil de inimă rea. Oricum, George jr. se mutase şi rămăsese la conacul părintesc, avîndu-i alături pe cei doi copii ai săi, Alexander şi Barbara, băiatul avînd 15 ani şi fata 17, şi pe nevasta sa, Olivia. Charles, împreună cu Jane şi cu Arthur, noul lor băieţel de numai cinci ani, trăiau deja la conac, de aceea toată familia rămînea unită.

Charles se specializase în fenomenele paranormale, adică în tot ce însemna *poltergeist,* fantome şi entităţi malefice. El credea că una dintre acestea din urmă îi răpise fratele, ducîndu-l în Infern.

Într-o noapte, micului Arthur i se făcu rău şi începu să ţipe după părinţii săi. Cînd ajunseră în camera băiatului, acesta îi rugă ca pe viitor să doarmă la ei în cameră.

– Dar de ce, Art? întrebă tatăl său.

– Aam o... o se-senzzzaţţiee că... că este ci-cine-nevvva îîînn came-eră, izbuti să spună printre sughiţuri micuţul.

Bineînţeles că Jane îi spuse să se culce la loc, pentru că nu este nimeni în cameră. Însă Charles îl luă pe Arthur în braţe şi îl culcă lîngă el în pat.

– Charles, ai înnebunit?! ţipă Jane la bărbatul său.

– Copilul acesta a simţit ceva şi, pînă nu aflu ce, va dormi cu noi, spuse prompt Charles.

Cei doi se certau de foarte multe ori pe seama fenomenelor paranormale care îl obsedau pe Charles, de aceea, pînă la urmă, în ziua următoare, Jane îşi făcu bagajele şi-i zise:

– Îl iau pe Arthur cu mine la mama şi la tata.

– Dar... de ce?

– De ce? *De ce?* Pentru că ai devenit obsedat, de-aia!

– Nu este adevărat, femeie!

Chiar în acel moment intră Arthur, iar cei doi amuţiră. Băiatul era livid la faţă.

– Vre... vreţi să vvă despărţiţi? întrebă el cu voce tremurată.

– Nu, dragule, nu, stai liniştit, oftă mama sa, mîngîindu-l pe creştet. Şi aşa au mai trecut doi ani. Nu au mai avut loc „turbulenţe“ în rîndul familiei Woodstone, însă era clar că Jane nu îşi mai iubea bărbatul ca la început.

Şi iată, Crăciunul! Această sărbătoare nu era deloc iubită de membrii familiei, din cauza evenimentelor neplăcute, întîmplate cu doisprezece ani în urmă. Cina a fost îmbelşugată, însă atmosfera – tristă. Deodată, Charles începu să vomite. Ceilalţi se alarmară şi săriră să-l ajute. După cîteva minute, îşi reveni.

– Iertaţi-mă că v-am stricat apetitul, se scuză acesta şi urcă în camera sa.

Cînd ajunse sus, începu să vorbească:

– Bine, unde eşti, demonule? Haide, arată-te, ştiu că eşti aici, te-am simţit întotdeauna! Haide, nu ne mai tortura!

Deodată, entitatea apăru de nicăieri, avîndu-l alături pe...

– Arthur! ţipă Charles înspăimîntat.

„Frateeee, ajută-măăă, te rooog!“ zise, rugătoare, fantoma.

– Arthur... zise Charles cu o voce pierdută.

Însă entitatea rîse într-un mod înfiorător, sadic:

„Hahaha! Este al meu, iar tu ai pierdut! Este al meu, al meu, al meu, al meu...“

Însă Charles, în ura sa profundă faţă de fantomă, scoase apa sfinţită pe care o purta mereu cu el şi o aruncă pe entitate. Aceasta se opri din rîs, care făcu loc unui zbierăt îngrozitor de furie. Însă Charles scoase Biblia şi un crucifix imens şi începu să recite. Entitatea se dezintegră treptat, iar dinăuntrul ei... apărură mii şi mii de spirite, care începură să zîmbească binefăcătorului lor. Arthur se apropie de fratele său şi-i zise:

„Frate, gestul tău este cel mai frumos lucru pe care mi l-a făcut cineva vreodată. Mulţumesc...“

Şi spiritul se îndreptă spre tavan, îi aruncă o privire plină de dragoste fratelui său şi dispăru. Charles văzu că o femeie îi urmă fratele. „Probabil că ea era aleasa inimii lui Arthur. Acum sînt împreună.“ Îşi văzu părinţii şi alte spirite ducîndu-se spre poarta raiului. Cînd ultimul spirit trecu, Charles se întoarse la masă, cu zîmbetul pe buze. Cînd ceilalţi îl întrebară ce s-a întîmplat, el răspunse:

– Sînt liberi şi fericiţi.

De atunci, pacea domni peste conacul familiei Woodstone.

Eugen DEDIU-SANDU,
clasa a VII-a, Şcoala generală nr. 5
„Corneliu M. Popescu“, Bucureşti

Conform statisticilor, cele mai multe stafii bîntuie castelele în paragină sau conacele izolate. Foarte rar veţi întîlni fantome în apartamente de bloc sau în vile din cartiere rezidenţiale. Am putea trage concluzia că spiritele nopţii au... un spirit romantic! Într-adevăr, de regulă ele bîntuie pe gratis, nu sînt interesate de cîştiguri materiale şi se dau în vînt după intrigi, mai ales după cele amoroase.

PUBLICITATE

În casa bunicilor

Priveam de la fereastra trenului crestele munţilor ce se pierdeau într-o pîclă albastră. De cîteva zile eram în vacanţă şi abia aşteptam să ajung în satul bunicilor mei, pierdut undeva la poalele munţilor, iar călătoria cu trenul părea că nu mai are sfîrşit. Acolo îmi petrecusem cele mai frumoase zile din copilăria mea. Îmi era dor mai ales de pădurea tăcută şi întunecată în care adeseori mergeam cu bunicul să căutăm ciuperci sau poposeam în preajma desişurilor cu mure. Cînd am ajuns în sfîrşit, după cîteva ore de călătorie, la gară m-au întîmpinat bunicii. Am pornit împreună spre casă, povestind fără încetare tot ce se întîmplase de cînd nu ne-am văzut.

Trebuia să traversăm pădurea copilăriei mele, plină de miracole odinioară, însă de data aceasta mi se părea că o lumină ciudată se cernea printre ramuri ca o ploaie deasă. Deodată, deasupra capetelor noastre au început să cadă pietre. Veneau din cer parcă, mînate de o forţă nevăzută, năpustindu-se asupra noastră, iar noi le urmăream înspăimîntaţi, fără să înţelegem ce se întîmplă. Bunicii m-au strîns de mînă, încercînd să mă liniştească, şi ne-am adăpostit sub un copac, apoi ne-am continuat drumul spre casă, în mare grabă.

Am regăsit camera mea caldă şi primitoare, însă am rugat-o pe bunica să lase întredeschisă, în timpul nopţii, uşa dinspre camera mea şi a lor. M-am întins în pat, încercînd să înţeleg cele petrecute în pădure. Uitasem, poate, deschisă uşa imaginaţiei mele şi mi-am amintit că unii strigoi sînt agresivi, că în lumea fantastică impii, demonii, goblinii au capacitatea de a arunca cu pietre, cu lucruri, de a provoca haosul şi că majoritatea omuleţilor, dacă sînt enervaţi sau se simt dispreţuiţi, pot provoca zgomote ciudate şi tulburi. Citisem oare prea multe povestiri despre vampiri, gremlini, *poltergeist,* dar acum hotarul dintre imaginaţie şi realitate dispăruse?

Stăteam în pat fără să îndrăznesc să mă mişc, cînd obiectele din cameră au început să zboare, mînate de un vîrtej nevăzut, iar geamul s-a prăbuşit cu zgomot pe podea. M-am ridicat speriat, vrînd să aprind lumina şi să fug spre camera bunicilor. Eram sigur că lăsasem uşa deschisă, însă acum era închisă, iar lumina nu se mai aprindea. Mi-am oprit cu greu un ţipăt şi am încercat să găsesc pe întuneric drumul spre cealaltă cameră. Am rămas însă lipit de perete, încercînd să-mi amintesc pe care dintre gremlini îl supărasem, încît se comporta astfel. După miezul nopţii zgomotele au încetat, iar eu am adormit într-un tîrziu şi, cînd m-am trezit, lucrurile erau la locul lor. Lumina blîndă a dimineţii de vară se oglindea în fereastra mea. Am hotărît să nu le spun nimic bunicilor care păreau că nu auziseră zgomotele din noaptea trecută.

Mihai are parte la şcoală de o distracţie un pic cam macabră. La materia care se numeşte *educaţia fizico-moroică* joacă fotbal cu un cap (uman, presupun) şi înoată în acid. Bîrrr! Visul vampirului Georgianei este să se stabilească în România, însă ţara noastră îl sperie destul de tare, aşa că îşi ia repede tălpăşiţa de aici. Iar Sorin împarte dulciuri unor impi sau goblini, ca să aibă parte de-o vacanţă liniştită, la bunici. Aceste poveşti nu se întîmplă în lumea reală, ci doar în imaginaţia copiilor care le-au scris.

Mi-am amintit că citisem undeva că poţi îmbuna un spirit malefic lăsîndu-i dulciuri ascunse în diferite colţuri ale casei. Spre asfinţit, le-am pus dulciuri pe pervaz, avînd grijă să nu mă vadă bunicii, pentru a nu-i speria.

M-am întins din nou în pat, aşteptînd să văd ce se va petrece. Liniştea nopţii era deplină, fără ca nici un zgomot să o mai tulbure. Nu ştiu cînd am adormit şi m-am trezit dimineaţa ascultînd cîntecul cocoşilor. Am înţeles că omuleţii se mulţumiseră cu darurile mele şi că de acum înainte nu mă vor mai deranja.

M-am simţit iarăşi fericit... în casa bunicilor!

Sorin George MARIN,
clasa a VI-a, Şcoala generală nr. 3, Moreni

Vampirul ghinionist

Moris era un vampir cam împiedicat de felul lui, dar cu un vis măreţ. El ar fi vrut să meargă în România pentru a deveni cel mai puternic vampir şi pentru a domni la castelul Bran.

Vampirul nostru luă avionul, conştient că avea de parcurs un drum lung din America în România. După ore lungi şi plictisitoare de zbor, a ajuns cu bine la destinaţie. În Bucureşti era întuneric şi ploua, iar vampirul nu-şi putea da bine seama cum erau locurile de aici. S-a plimbat ce s-a plimbat, fără să ştie încotro se duce, pînă cînd a dat de o clădire. Era mare şi plină de statui şi tablouri. Moris era foarte înfometat pentru că nu mai băuse sînge de mult timp. Mergînd pe coridor, a văzut o femeie nemişcată. Nu s-a mai putut stăpîni şi şi-a înfipt dinţii în pradă. Mare i-a fost uimirea să descopere că muşcase o statuie! În plus, a fost şi o surpriză dureroasă: şi-a pierdut dinţii. Era foarte trist!

Mergînd mai departe cu dinţii în mînă, văzu o altă siluetă. Se apropie de ea şi o atinse. Într-o fracţiune de secundă, silueta s-a prăbuşit peste el: era o mumie! De frică, vampirul o luă la fugă, crezînd că mumia a înviat.

În cele din urmă, a ajuns la o uşă care dădea spre afară. Ieşind, se pomeni într-un cimitir. Mergea printre pietre, tremurînd, cînd se împiedică de pelerină şi căzu pe o piatră de mormînt. În spatele lui simţi o răsuflare. Crezînd că era un mort, o luă la fugă de mîncă pămîntul. Nu ştia, sărmanul, că mortul nu era aşa mort, era paznicul cimitirului!

Îngrozit de evenimentele prin care a trecut, Moris a fugit din România. Ba chiar nu voia să mai audă de această ţară!

Şi aşa a fost să fie cu visul vampirului nostru!

Georgiana Tatiana ILIE, clasa a VI-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

Bine aţi venit la şcoală!

Se termină vacanţa şi începe şcoala, dacă pot să-i zic aşa. În prima zi ne adunăm în cimitir pentru a asculta pomenirea, pardon, urarea de bun venit la şcoală, spusă de directorul şcolii, Frankenstein, un senior verde la faţă, cu ochi strîmbi şi cu un ciudat miros de mucegai şi apă stătută. Mergem în clase unde o ascultăm cu atenţie pe Moartea cu coasă, zisă diriga. Ni se împart cărţile cu blesteme şi plecăm acasă. Mîine avem prima oră *limba şi literatura buhuvească* unde învăţăm să analizăm cadavre, să vedem din ce parte a corpului provin membrele şi cum să compunem un monstru. A doua oră trecem la *speriatiacă*. Stau lîngă un vampir şi mi se pare că tot la gîtul meu se uită. În această zi am învăţat că o sperietură bună + calm = o simplă sperietură, dar o sperietură bună + o sperietură bună = un atac de cord. În pauză intru într-o cameră de unde nu cred că o să mai scap. E... cantina. Aici mîncarea se tîrăşte şi te sugrumă, scaunele te muşcă cînd te aşezi, iar pereţii urlă întruna:

– Buhuhuuuuuu!!!

Noroc că sună şi plec. Dar mi se termină norocul cînd mă întîlnesc cu diriga care îmi seceră bucuria evadării.

La *biomumologie* o stafie este drăguţă şi ne arată organele importante. Ni le dă din mînă în mînă pînă ne convingem. La *mortalitate tehnologică* învăţăm să facem pisici spînzurate din membre, ne găurim capul cu bormaşina, dar cel mai plictisitor este să scriem normele de rănire în siguranţă.

Educaţia fizico-moroică este cea mai grozavă. Jucăm tenis cu bucăţi de carne, fotbal – cu un cap şi înotăm în acid.

La *geopricologie* învăţăm că muşchiul creşte pe partea nordică a criptei şi că luna răsare la est. Reuşim să localizăm morminte.

Acum că aţi aflat cum e la şcoală, cred că o să veniţi cu toţii la „distracţie". La revedere şi ţineţi-vă capul pe umeri! La propriu!

Mihai MĂHĂLEAN, clasa a VII-a,
Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu",
Cluj-Napoca

Andreea susţine că un vampir nu ştie ce este fericirea. Are dreptate. Eu, de-a lungul timpului, am întîlnit doar vampiri deprimaţi, mulţi dintre ei pentru că se săturaseră să se hrănească cu sînge uman. Ţineau întruniri la care luau cuvîntul pe rînd, ca la Alcoolicii Anonimi, ca să se laude că n-au mai muşcat un om de 100 de ani şi că preferă sîngele de porc sau de ţap. Mă rog, fiecare cu gusturile lui!

Neîmplinire

În pădurea părăsită, fără o urmă de viaţă, cu copacii ca nişte umbre sinistre, cu crengile lungi ca mîinile uscăţive ale unei vrăjitoare viclene, se aud paşi... tremurul unor paşi ce se simte în fiecare frunză şi pietricică. Crengile se izbesc de scoarţa aspră a copacilor şi sfîşie carnea fragedă, vulnerabilă, a bărbatului, lăsînd urme adînci, cu sîngele prelingîndu-i-se pe piele. Fuge gîfîind înăbuşit, alergînd disperat, neştiind pe unde s-o ia, cu o deznădejde incontrolabilă ce-i întunecă mintea şi-i zguduie corpul, deznădejdea că nu va mai vedea razele calde ale soarelui vreodată, că o să rătăcească prin labirintul acesta nesfîrşit, deznădejdea că nu va mai vedea chipul zîmbitor şi cuminte al fetiţei sale, deznădejdea că o să moară.

În spatele lui se aud paşi zguduind pămîntul, o umbră se strecoară printre copaci, un demon cutreieră pădurea ca un cimitir, regatul său de umbre, rînjind în întuneric. Se aude răcnetul tiranic, înfometat, al unui monstru, privirea-i seacă fulgeră pădurea absorbind orice şoaptă, orice sunet, atrăgîndu-l ca într-o gaură neagră, urmele adînci ale paşilor repezi ştergîndu-se ca şi cum nu ar fi fost vreodată cineva acolo, înghiţind orice dovadă, amănunt, orice urmă de viaţă, o fantomă urmărind sunetul paşilor speriaţi, nesiguri, ai bărbatului.

Alerga. I se citea teama în ochi, frica de moarte. În acea clipă era vulnerabil, alergînd haotic, nevrînd să înţeleagă că este o ţintă ce nu are unde să se ascundă, că nu mai există speranţă, că va muri... Gonea îngrozit printre copacii fantomatici, pe cînd privirea de gheaţă, ca un pumnal, îl urmărea, era fixată pe el împingîndu-l spre nebunie, spre o moarte înceată şi dureroasă. Era mai aproape decît credea, atît de aproape, dar se juca cu prada lui, o deruta, o controla, făcînd-o să uite că există fericire, dragoste, speranţă...

Apoi se năpusti din întuneric, rînjind satisfăcut, înfometat, cu o sete necontrolată. Bărbatul căzu la pămînt răpus de răceala morţii ce-l cutremură, îngheţîndu-i mintea. Şi vampirul însetat de sînge se năpusti asupra lui şi îşi înfipse colţii în carnea fragedă a trupului muritor, sfîşiind prada neajutorată, neluînd seama la strigătele disperate, gîlgîind însetat sîngele bietei făpturi, sugînd viaţa acestui corp muribund, cuprins de o foame, o nebunie ce-l stăpîneau.

Mirosul sîngelui, al durerii, al spaimei acestui om îl ademenea, îl copleşea, el neavînd puterea să se controleze, nevrînd să se controleze. Apoi dispăru, lăsînd cadavrul sfîşiat în voia vîntului risipitor şi a pădurii ce-l înghiţi în neant.

Era demonul pădurii, stăpînul pădurii, al umbrelor captive în această închisoare pe vecie. Era regatul lui şi oricine îndrăznea să păşească în această pădure nu avea scăpare.

Noaptea se lasă şi întunericul se strecoară pe nesimţite. Pe cer parcă picură cu stele de cristal şi luna şopteşte în noapte săgetînd văzduhul cu raze palide ce se strecoară prin frunzişul des, luminînd calm dansul umbrelor de pe cetatea părăsită.

Pe zidul rece, aspru, necruţat de urgia vremii, tocit de timp, stă ascunsă o fiinţă parcă fără viaţă, cu pielea albă, rece, acoperită de mantia neagră ce-i flutură în briza rece a nopţii. Cu ochii ca un păienjeniş în care îşi ademeneşte

prada naivă şi apoi o sfîşie lacom, cu sînge prelingîndu-i-se pe obrazul alb supt, un monstru, o creatură fără milă ce nu a cunoscut fericirea şi care trăieşte numai pentru hrană, un vampir, cel mai periculos prădător din lume.

La linia orizontului, mergînd încet, legănat, parcă plutind, se văd două siluete albe. Vampirul îşi aţinteşte privirea de gheaţă asupra lor şi aşteaptă în tăcere, la pîndă. Erau doi bătrînei, Hilda şi Zack, împreună de la început pînă la sfîrşit, asemenea lui Filemon şi Baucis, ţinînd unul braţul celuilalt pentru a simţi căldura şi dragostea.

Zack o privi melancolic pe Hilda şi zîmbi drăgăstos.

– Ce e, dragul meu?

– Nimic... Sînt fericit! Sînt foarte fericit!

– Şi care este cauza acestei fericiri? zise rîzînd şugubăţ cu glasul ca un clinchet de clopoţei.

– Păi, cum aş putea să nu fiu fericit? Am trăit o viaţă întreagă şi nu regret absolut nimic, pentru că a fost o viaţă trăită alături de tine şi acum, la sfîrşit, mă simt împlinit. Timpul pe care l-am petrecut împreună a fost magic, şi aş da orice să nu se termine, căci eu te iubesc din toată inima, spuse el cu lacrimi strălucindu-i în ochi.

– Şi eu te iubesc, dragul meu, şi după toate aventurile prin care am trecut împreună, doar nu ne-o fi frică de moarte... zise ea calm.

Bătrînelul privea mîndru la draga lui soţie.

– Este doar un alt pas într-o altă lume... Trebuie să avem încredere. Dar vom fi împreună şi dragostea ne va ţine uniţi.

Vampirul ar fi atacat, căci demonul din el îl îndemna spre sînge. Dar nu, ceva îl oprea. Părea nedumerit, pierdut în sclipirea ce dăinuia în ochii lor. Erau fericiţi! Ar fi putut el oare, un monstru, să fie muritor? Să trăiască o viaţă scurtă, să îmbătrînească, dar să fie fericit? Nu mai putea fi acelaşi, nu era vampirul însetat de sînge, dar nici om nu era şi nici nu va fi vreodată. Era trist... Ar fi vrut să cunoască acest sentiment minunat ce-i face pe oameni să rîdă, să păşească încrezători înainte: *fericirea*. Era un vampir, şi asta e tot ce va fi vreodată. Era rupt de restul lumii, un iceberg în mijlocul mării pustii şi reci, separat de culorile, fericirea şi dragostea ce pluteau în aer şi dădeau naştere viselor celor mai dulci care te ţin în viaţă, te ţin activ, vesel, voios, te fac nemuritor.

Şi trist, plecă în văgăuna lui, alungat de zorii zilei, întrebîndu-se ce e fericirea...

Andreea VOICU, clasa a VII-a,
Şcoala generală nr. 3, Moreni

Dilematix cînta la pian un blues

Următorul exerciţiu de imaginaţie a fost realizat, în întregime, în clasă, într-o zi de marţi, la ora 7,30, cînd fantomele, duhurile, vampirii sau dragonii se odihneau deja după o noapte agitată. Dis-de-dimineaţă, noi am trecut la treabă şi ni l-am închipuit pe Dilematix în formă, cîntînd blues, la pian, în compania unor făpturi neobişnuite, care au, şi ele, ca şi noi, oamenii, tot felul de trăiri înduioşătoare. Scrisul ne ţine departe de orice spaimă, cum ştiu copiii de la clasa a VI-a, Colegiul Naţional „Mihai Eminescu", Buzău (prof. Mihaela Nicolae).

● Dilematix cînta la pian un blues pentru o maimuţică ieşită la pensie: „O, biată maimuţică, / Ce faci acum, la bătrîneţe, / Pe lîngă faptul că spargi Banca Naţională, / De fapt, şi magazinul de haine, / Mall-ul, benzinăria / Şi magazinul de banane..."

Cosmin TUDOR

● Dilematix cînta la pian un blues pentru un dragon care era foarte supărat. Îşi pierduse prietenii şi îl rugase pe Dilematix să-i cînte ceva ca să-l mai aline. Dar cîntecul nu-l ajuta cu nimic. Dragonul nu-şi putea lua gîndul de la prietenii lui. Atunci, Dilematix l-a întrebat pe dragon dacă vrea să fie prieten cu el. Deodată, dragonul s-a înveselit şi, cu emoţie, a spus: da!

Valentin IORGA

● Dilematix cînta la pian un blues pentru un duh al său. Mulţumit, acesta chiar începu să danseze pe melodia cîntată de Dilematix. Drept mulţumire, duhul îi mai dădu lui Dilematix o viaţă de trăit. În noaptea următoare, Dilematix cîntă iar. Duhul chemă mai multe duhuri şi cu toţii făcură o petrecere. Mulţumit, duhul îi mai dădu lui Dilematix o viaţă. La un moment dat, duhul se sătură de o melodie şi, supărat, îi luă lui Dilematix înapoi toate vieţile pe care i le dăduse. Însă Dilematix a început să cînte o altă melodie, care îi pică duhului drept la suflet. Şi aşa, Dilematix şi duhul au redevenit cei mai buni prieteni. Dar vieţile nu le mai primi înapoi.

Andreea LECA

● Într-o zi, Dilematix cînta liniştit la pian, cînd s-au auzit adevărate ciocane în uşă.

– Cine e?

– Sînt mumia.

– Care mumie?

– Hai, deschide, sînt mumia Tuti, vecina ta!

– Dar ce-ai păţit, Tuti?

– Sînt supărată pentru că nu am bani şi am venit la tine să îmi cînţi ceva de supărare.

– Bine, stai jos.

Şi Dilematix a cîntat pentru mumia Tuti un blues care a făcut-o să plîngă. Acum vecina lui era cu adevărat supărată!

Dragoş HABĂRĂ

● Dilematix nici nu ştia că ar putea cînta la pian un blues pentru un dragon-fantomă. Era cea mai tristă melodie cu putinţă. Dintr-odată, lui Dilematix i se făcu foarte cald. Se uită în spate, în jur, dar nu văzu nimic. Începu din nou să cînte, dar, de data asta, simţi cum îi luă foc haina. Dilematix a găsit însă repede apă şi a stins focul. Apoi a reînceput să cînte, şi a tot cîntat, pînă cînd un dragon a apărut în faţa lui şi l-a ars cu respiraţia sa. Dar Dilematix tot nu vedea nimic, căci dragonul rămînea invizibil, adică era un dragon-fantomă. La un moment dat, dragonul i-a şoptit lui Dilematix la ureche:

– Nu mai cînta melodii triste!

Atunci Dilematix a ieşit afară şi a luat-o la fugă, pînă l-au lăsat picioarele. Îşi dăduse seama că, de fapt, casa lui era bîntuită!

Andreea Cristina IONESCU

● Dilematix cîntă la pian un blues pentru Bau-Bau, care este foarte tristă pentru că toţi fug de ea. Ceea ce i se pare absurd. Bau-Bau este însă o fiinţă blîndă, cu obrajii roşii, cu codiţe aurii, împletite. Poartă zilnic rochiţe albe, dantelate, iar duminica îşi pune o rochiţă roşie, cu volănaşe. Îi plac hainele scumpe, de la Paris. Bau-Bau are un ten foarte sensibil şi, de aceea, foloseşte pudră de orez, ca doamnele din anii '90.

Oana Roxana MANEA

● Dilematix cînta, de drag, la pian, un blues pentru un dragon micuţ-micuţ, de vreo 30 cm. Un dragonaş care scotea foc pe nări la auzul cuvîntului „blues". Dilematix ar fi cîntat oricum. După o oră de cîntat, dragonul era deja înconjurat de flăcări. Dilematix i-a turnat, la timp, dragonului celui mic, apă pe gîtlej. Însă, cînd a reînceput să cînte la pian, Dilematix a fost atacat de o cenuşă toxică (dragonul!) şi a fost dus la spital. Atunci s-a hotărît:

– Nu mai cînt niciodată unui dragon, oricît de mic ar fi!

Teodor Aurelian MOLDOVEANU

O afacere bîntuită

Era o zi posomorîtă de toamnă, într-una din marile provincii ale lumii, Teratoftia. Pămîntul crăpase şi nu existau recolte. Pe un deal, în depărtare, vedeai un conac care părea că arată foarte bine, înconjurat de o grădină înverzită.

Însă cu cît te apropiai mai mult, îţi dădeai seama că de fapt era o casă din piatră neagră. Avea o uşă spartă şi, cel mai înfricoşător, pe uşă cineva pictase o fantomă ţinînd un cuţit în mînă. Eu, care eram acolo din întîmplare, m-am gîndit că nu ar fi aşa de rău să intru.

Se lăsă o tăcere de mormînt:

– Sigur tre' să merg acolo? m-am întrebat eu totuşi.

În sfîrşit, am tras de zăvor, am deschis uşa şi am intrat. Numai că uşa se izbi la loc în urma mea. Ciudat, nu?

M-am uitat puţin împrejur. Casa era în dezordine, becurile sparte, iar pe una dintre canapele scria cu sînge: „plecaţi de aici!!!! lăsaţi-ne în paaace!!!". După ce am văzut asta, m-am gîndit să merg mai departe. Zis şi făcut. Am pornit pe un coridor care era cît de cît luminat. În timp ce înaintam, am auzit deodată:

„Buuuuuhhuuhuu!!"

Eu, nefiind foarte fricos, am început să cred ce îmi spusese un prieten de-al meu: cică de fapt fantomele, strigoii şi alte arătări ca ele ar fi oameni deghizaţi în creaturi ale nopţii. Am străbătut coridorul pînă am ajuns din nou într-o cameră întunecoasă, unde iarăşi am auzit ţipătul acela. M-am gîndit să inspectez locul. Am mers spre cămară. Totuşi, vedeam ceva! Acolo, în sfîrşit, l-am găsit pe prietenul nostru: fantoma!!

– Hei, fantomo, eu cred că eşti om. Nu-i aşa?

– Da, sînt om. Şefu' meu m-a pus să îi sperii pe cei care vin aici, dar nu îmi place să fac asta şi m-am şi plictisit de-atîta speriat, spuse ea cu glas scăzut.

– Atunci am o propunere.

– Ce fel de propunere?

– La mine la şcoală mai toţi colegii mă consideră plictisitor, aşa că am făcut un pariu cu ei.

Şi imediat mă întrerupse:

– Bine, dar eu cu ce mă aleg din asta?

– Ascultă pînă la capăt! Deci, dacă azi este sîmbătă, mai sînt 25 de zile pînă la sfîrşitul pariului. Aş vrea să invit 20-30 de copii pe zi, să vadă casa. Taxa pentru un copil va fi de 4 lei. Iar tu îi vei speria şi vei ţipa din cînd în cînd. Accepţi?

Cîteodată e profitabil să te împrieteneşti şi să faci o afacere cu o fantomă, însă nu dacă aceasta este chiar vecina ta. Ştiţi cum e cu vecinii, mereu apar scandaluri! Vecina ta fantomă mereu îţi va reproşa că nu l-ai speriat destul de tare pe poştaş, că n-ai bîntuit conştiincios garajul părăsit de la colţul străzii şi că ai mai tras şi cîte un pui de somn, spre dimineaţă, sau că n-ai făcut să dispară pisica neagră a bătrînei vrăjitoare de vizavi.

De regulă, majoritatea stafiilor au joburi respectabile, între orele 24 şi 6, şi rareori îşi dau demisia pentru a face ceva, un biznis, pe cont propriu. Cred că le e frică să nu dea faliment.

Ah, da, banii îi vom împărţi jumi-juma.

– Cred că da. Ar fi mult mai bine decît să iau pe lună 400 de lei, cît primeam înainte. Deci la ce oră începem?

Şi aşa a început afacerea. Pe la 4 după-amiaza, am chemat copiii. În următoarele zile, au venit din ce în ce mai mulţi, cu toţii foarte uimiţi şi bucuroşi că pot trăi o asemenea aventură. Au venit şi turişti adevăraţi, adulţi, şi, într-o zi, a venit chiar cancelarul Germaniei, care a fost încîntat de afacerea noastră.

Dacă vreţi şi voi să veniţi în Teratoftia, scrieţi-mi pe adresa Fantomei de la conac, strada Dealu mare, 65 900. Şi poate o să avem şansa de a descoperi împreună comoara la care oricine visează cînd vizitează o casă din alte timpuri.

Cezar VASILIU, clasa a IV-a,
Şcoala generală „Mihail Kogălniceanu", Iaşi

Fantoma din vecini

O bubuitură puternică s-a auzit lîngă patul în care dormeam. Deschizînd ochii brusc şi ridicîndu-mă în capul oaselor, focul mă înconjura din toate părţile cu trosnituri de lemn care ardea. Lumina gălbenă era peste tot: draperiile şi covorul ardeau, iar pereţii erau negri şi scorojiţi de la fumul gros. Cîteva cărţi se mai aflau în bibliotecă, dar şi ele erau în flăcări împreună cu rafturi cu tot.

Simţeam cum mă sufocam, dar... ce bine că totul a fost doar un coşmar!

M-am îmbrăcat şi am ieşit afară. Admiram cerul senin şi liniştea dimineţii din cartierul meu. Deodată, ceva ascuţit m-a lovit în spate, iar eu am căzut la pămînt, cu un geamăt de durere şi de frică. M-am răsucit ca să văd ce m-a lovit: un băiat pe bicicletă.

– Iartă-mă! strigă el. Nu te-am văzut! Am încercat să pun frînă!

– Dar ce cauţi cu bicicleta la mine în grădina? întreb eu.

– La tine în grădină? De cînd e grădina ta?

– De cînd m-am născut! i-am retezat-o scurt. Dar tu unde locuieşti?

– Chiar lîngă tine.

Şi arătă spre căbănuţa care se înălţa lîngă a noastră.

– Ce? exclam eu, luată prin surprindere. Nu ai cum să stai acolo!

– De ce? se interesă băiatul.

– Casa aceea e pustie.

– Acum nu mai este! Eu locuiesc acolo cu mama.

„Cum este posibil? Cum de poate să locuiască cineva lîngă noi fără ca eu să ştiu?" – mă gîndeam. Băiatul era de aceeaşi vîrstă cu mine. Avea părul roşcat, la fel de roşcat ca miezul unui dovleac, ochii căprui şi faţa plină de pistrui.

– Şi la ce şcoală înveţi? întreb eu.

– La şcoala din centru, în clasa a VIII-a, răspunde el.

– Uau! La aia mă duc şi eu!

Cum de nu l-am mai văzut pînă acum la şcoală?!

– Trebuie să plec. Ne vedem mai tîrziu.

La despărţire, băiatul se îndreptă spre casă păşind în umbra adîncă a acesteia, lăsîndu-şi bicicleta să cadă pe iarbă. Băiatul pur şi simplu se topise în umbră.

Unde este? A dispărut... ca o fantomă!

Soarele coborîse deja. După cină am urcat la mine în cameră, privind către casa lui. Deodată mintea mi-a fost invadată de întrebări. Cum s-a mutat cu familia lui în vecini, fără ca eu să fi observat? Cum poate să meargă la aceeaşi şcoală, fără să-l fi întîlnit vreodată? Şi cum de dispare în cele mai neaşteptate moduri?

Privind pe geamul „noilor" vecini, am văzut o femeie slăbuţă, cu părul blond, trebăluind prin bucătărie. Se pare ca băiatul cu păr roşcat nu era acasă.

Am bătut la uşa lor. Nu ştiu ce m-a apucat. Voiam să mă asigur că totul este în regulă. Şi cum n-a răspuns, am continuat să bat. Văzînd că nimeni nu îmi dă atenţie, am bătut şi la geam, dar nimic. Un gînd îmi trecea prin minte: „Nu mă aude pentru că nici ea nu e reală! La fel ca fiul ei".

Alerg cu groază spre casa mea. Felinarele de modă veche aruncau cercuri de lumină alb-albăstruie. Copacii, zvîcnind uşor, foşneau deasupra trotuarului.

Se auzi un zgomot de frunze uscate. Întorcîndu-mă, îl văd pe băiatul din vecini alergînd spre mine.

– Bună! Ce faci? întrebă el.

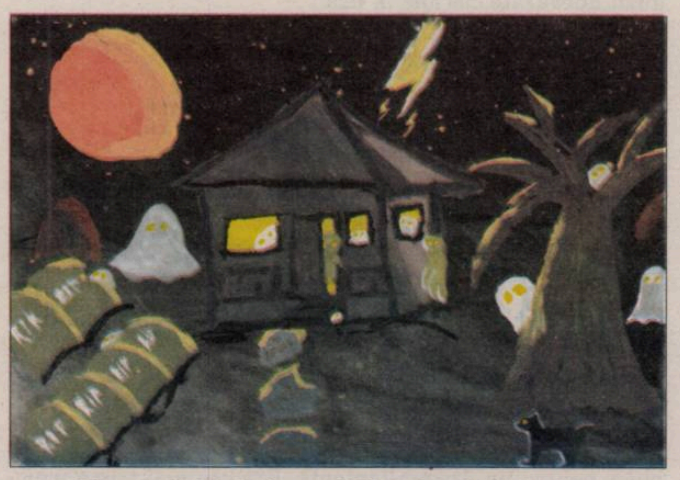

Negrea Gabriel, clasa a VII-a, Şcoala generală nr. 139 „M. Sântimbreanu", Bucureşti

– Bună. Am trecut pe la tine astă-seară, încep eu timidă. Era mama ta acasă, în bucătărie. Am tot bătut la uşă. Am tot ciocănit făcînd multă hărmălaie, dar mama ta nu a răspuns. Nici măcar nu s-a întors spre uşă.

În faţă ne apar casele noastre vecine. Pe peluza din faţa casei mele, o lampă de veghe arunca o lumină. Cealaltă parte a aleii era învăluită în întuneric.

– De ce nu a răspuns mama ta la uşă? îl întreb aproape în şoaptă.

– Cred că ar trebui să îţi spun adevărul. Vezi tu... vezi tu, mama mea este surdă.

Am rămas aproape amuţită. Nu era răspunsul la care mă aşteptam.

– Înţeleg, răspund eu stînjenită.

– Mamei mele nu-i place ca lumea să ştie lucrul ăsta. Consideră că oamenilor li s-ar face milă de ea şi nu prea îi place.

– Stai liniştit, n-am să mai zic la nimeni...

Dar fără să termin bine ce aveam de zis, mă împiedic şi cad. Vrînd să mă ajute să mă ridic, băiatul îmi întinde mîna pentru a mă trage în sus şi mîinile mele au trecut prin ale lui ca un abur. Eu aveam ochii măriţi de spaimă şi inima îmi bătea mai să îmi spargă pieptul.

– Ştiam eu... Eşti o fantomă!

– Eu? ţipă el. Nici gînd! Eu nu sînt fantomă!

Şi fără să mă avertizeze, veni lîngă mine şi trecu mîna prin toracele meu.

Băiatul alergă cît îl ţineau picioarele spre casa lui.

– Nu el este stafia, am zis eu cu voce tare. Eu sînt!

Acum totul se leagă. „Coşmarul meu!" – m-am gîndit. „Nu a fost un coşmar. A fost un incendiu, chiar a fost un incendiu." Pe obraji începură să-mi curgă lacrimi, iar picioarele mi se înmuiară.

„Dar ce e cu mama şi cu tata? Oare ei ştiu că sîntem fantome?"

– Mamă! strig eu, alergînd spre uşa de la intrare. Mamă!

Liniştе! Uitîndu-mă la ceasul de la mînă, acesta arăta ora pe care o indicase de dimineaţă. Atunci am realizat că timpul stătuse în loc şi pentru mine începuse veşnicia.

Monica BARBU, clasa a VII-a,
Şcoala generală nr. 197, Bucureşti

Clasa Thriller

Miroase a toamnă. Mă îndrept spre şcoală. Strada se întinde cenuşie în faţa mea. Poarta şcolii se închide brusc în urma mea. Urc pe scări şi ajung lîngă o uşă stranie. Deseori, cînd mă jucam în pauze, de acolo auzeam zgomote. Şi nu erau glasuri de copii!

Deodată, am împietrit. Simţeam că nu mă mai pot mişca. O mînă scheletică mă trase înăuntru. Eram în înfricoşătorul laborator de chimie! Cheia se afla în uşă. Am încercat să o deschid, dar cheia încuie singură uşa şi... căzu pe geam. Cine o fi făcut asta? Mă treceau fiori. Eram înfricoşat şi mi-am scos din buzunar un briceag nou-nouţ, fiind gata de a lupta cu oricine s-ar fi apropiat de mine. Era dreptul meu să mă apăr, dar nu le puteam face nimic celor de acolo, pentru că nu-i vedeam. Simţeam că nu aveam nici o scăpare. Am vrut să scot telefonul, să sun la poliţie, dar, stupoare! Nu aveam semnal. Fereastra devenise o grămadă de cărămizi. Ce puteam face? Aveam o singură soluţie: să-mi cunosc duşmanul!

– Hei, haideţi, ieşiţi la lumină! am strigat îngrozit.

Ca dintr-o ceaţă au început să apară în faţa mea strigoi, schelete, fantome, zombii, lilieci şi... cine credeţi? Cinci dintre dansatorii din clipul *Thriller*. Ce era să fac? Toţi monştrii aceia contra mea? Trebuia să găsesc o soluţie şi... ideea salvatoare a venit. Am făcut cîteva mişcări de dans, iar personajele din *Thriller* s-au prins care-i treaba: am început să dansăm toţi din sală, într-un sincron perfect. Mi-am dat seama ce să fac pentru a-i elimina: trebuia să-i scot la lumina soarelui, pentru a-i distruge. Una dintre fantome, fericită că dansează după atîta timp, deschise uşa şi toţi am ieşit pe culoarul şcolii cîntînd şi dansînd. Ni s-a alăturat şi clasa mea şi, trecînd prin mulţimea de fani din celelalte clase, am coborît la parter. Acolo, toţi am cîntat şi am dansat atît de bine, încît strigoii şi ceilalţi amici ai lor au ieşit afară din şcoală, la lumină şi... s-au evaporat. Noi am crezut că am scăpat de ei şi am început să ţipăm de fericire. Dar, minune! Ei se întoarseră recunoscători pentru că i-am eliberat de un blestem. Aveau aceleaşi chipuri hidoase, dar sufletele le erau acum bune. Ne-am obişnuit cu ei şi l-am convins pe domnul director să mai înfiinţeze o clasă a III-a, clasa *Thriller*. Vă invităm pe toţi să ne vizitaţi şcoala! În fiecare pauză, la noi se cîntă şi se dansează pe culoare!

Iustin FRUJINĂ, clasa a III-a,
Şcoala generală nr. 195, Bucureşti

Nu ştiu dacă Iustin este fan Michael Jackson, dar am aflat că la el la şcoală se va înfiinţa o nouă clasă în care vor învăţa dansatorii zombi şi strigoi din clipul *Thriller*. Mă gîndesc să le fac o vizită ca să-mi dezmorţesc un pic oasele cu un dans. După aceea, poate le voi citi povestea Mariei în care un vîrcolac iubeşte o fată-vampir. Sper să le placă, deşi e cam romantică pentru viaţa „de cimitir", care prespun că seamănă destul de bine cu cea „de cartier". Însă ar trebui să ştie că dragostea învinge totul, chiar şi-n poveştile de groază!

O viaţă fără scăpare

Printre copacii înalţi se vedeau siluete înşelătoare, gata oricînd să atace fără milă. Toată noaptea au urlat, creînd o atmosferă sinistră în pădurea ce odată era veselă şi plină de copii fermecaţi de frumuseţea ei. Nicholas, un vîrcolac înalt, cu blana cafenie şi cu ochii verzi precum smaraldul, se îndrăgostise de Miranda, un vampir cu părul lung şi roşu precum sîngele, cu pielea palidă şi cu ochii albaştri precum cea mai limpede apă. Dar această dragoste era interzisă de semenii lor. În trecut, s-au dus multe lupte între vampiri şi vîrcolaci, lupte care se ţineau în păduri îndepărtate din munţi, fără ca oamenii să afle vreodată de existenţa lor. Dar acum aceste specii se înţeleg bine şi vînează împreună persoane curajoase, care îndrăznesc să iasă după lăsarea întunericului în acest ţinut plin de răutate pură.

Lor însă nu le păsa. Se întîlneau pe ascuns în timpul zilei şi petreceau ore în şir, uitîndu-se adînc unul în ochii celuilalt, lăsîndu-se învăluiţi de flacăra dragostei ce le încălzea inima de gheaţă.

După un an de vînătoare şi iubire ascunsă, Miranda a decis să nu mai omoare oameni, ci animale. Inima ei fusese înmuiată de sentimentul dragostei pătimaşe pe care o împărţea cu Nicholas şi nu mai suporta să audă cum aceştia ţipă după ajutor în ultimele clipe ale vieţii, cum se zbat în chinuri îngrozitoare în propriul sînge. La început, nimeni nu a fost de acord, dar după ce ea nu a mai mîncat nimic, au hotărît să o lase să facă ce vrea. Nicholas nu a vrut să renunţe la plăcerea pe care o simţea cînd sfîşia carnea fragedă a oamenilor. Totuşi, după multe încercări ale iubitei sale de a-l convinge, a fost de acord.

Fratele Mirandei, Aldos, a observat ceva ciudat, încă cînd a primit vîrcolacii în casa lor, pentru a se sfătui.

– Nu se întîmplă absolut nimic între mine şi Nicholas! îi repeta sora lui.

Dar el nu mai avea încredere în ea. În noaptea următoare a urmărit-o pînă în pădurea de lîngă oraş. A observat cum, în urma ei, fata învia natura cu dragoste, cum reda fericirea şi frumuseţea ce domneau cîndva acolo. S-a înfuriat, cînd l-a văzut pe Nicholas aşteptînd-o în mijlocul pădurii, şi a urlat cu putere. Sunetul a cutreierat tot codrul. S-a năpustit asupra surorii lui, uitînd de legătura lor. A atacat-o ca pe o pradă neajutorată, cu multă cruzime, muşcînd de fiecare dată mai puternic. Simţea cum o ură puternică îl umple. O ură pentru că ea îşi găsise iubirea adevărată, un lucru interzis în lumea lor.

Nicholas privea neputincios cum iubirea lui dispare sub colţii familiei. Era înlemnit de durere şi simţea cum dispreţul faţă de Aldos creştea din ce în ce mai mult.

După ce a terminat cu Miranda, fratele ei l-a atacat pe vîrcolac. Colţii lui îi sfîşiau carnea, iar el ţipa cu putere, dar şi ghearele lui Nicholas rupeau pielea ca de marmură a vampirului. S-au luptat pînă cînd zorii zilei au străbătut văzduhul, alungînd întunericul apăsător, stropit cu sîngele otrăvit al creaturilor nopţii. S-au luptat pînă la moarte. Cu corpul mutilat şi plin de sînge, Nicholas s-a dus la cadavrul Mirandei şi a sărutat-o lung. Cu ultima suflare, i-a şoptit uşor la ureche: „Te iubesc!".

Aşa e lumea îngrozitoare în care trebuie să fii veşnic nefericit, din care nu ai scăpare, lumea creaturilor fioroase ce pîndesc în întuneric.

Maria Cristina PASCU, clasa a VII-a,
Şcoala generală nr. 3, Moreni

PUBLICITATE

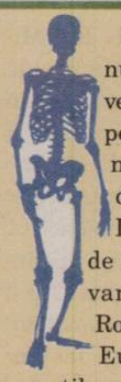

Vampirii sînt personaje destul de recente care nu au o „tradiţie“ şi nu aparţin poveştilor străvechi. Din acest motiv, pentru a se face mai repede remarcaţi şi pentru a se îmbogăţi peste noapte ei acceptă orice rol. Chiar şi în benzile desenate sau în filmele americane de serie B. De aceea veţi întîlni toate genurile de vampiri: de la vampiri orgolioşi, cum ar fi Dracula, la vampiri mincinoşi şi cam stupizi, cum este Ronald Webber, vampirul din povestea Iuliei. Eu unul, sincer să fiu, m-am cam săturat de poveştile cu vampiri!

Viaţa şi minciunile lui Ronald Webber

Este o noapte furtunoasă de Halloween. Pe cerul negru ca smoala, luminat de protectoarea lună, protejate de fulgerele orbitoare, se zăresc siluete ce zboară în noapte. Oamenii însă par să nu observe, continuînd să meargă din casă în casă conform obiceiului, în ciuda furtunii de afară.

Pe un deal, acoperit de copacii ce tremură şi se apleacă în faţa furtunii, se afla o casă stranie, aproape la fel de stranie ca persoana care locuieşte în ea, şi anume... un vampir. În această noapte, cînd dovlecii luminează şi alungă spiritele rele, cînd bucuria oamenilor alungă tristeţea vremii şi cînd copiii colindă ca să adune dulciuri, are loc unul dintre cele mai importante evenimente din lume, un eveniment care are loc o dată la o sută de ani, şi anume „Congresul Mondial al Vampirilor“. În această noapte, vampiri mari şi mici se vor aduna la Londra în unul dintre cele mai cunoscute muzee din lume, muzeul figurilor de ceară „Madame Tussaud“.

Vampirii, personaje stranii din mitologie, în a căror existenţă oamenii nu cred, cunoscuţi ca fiind băutori de sînge ce mor la lumina soarelui şi noaptea vînează, se vor reuni după o sută de ani ca să-şi povestească măreţele fapte.

După cum vă spuneam, pe un deal, într-un conac vechi şi straniu, trăia un vampir pe nume Ronald Webber, împreună cu servitorul său, William. El aştepta cu entuziasm ora la care urma să plece spre muzeu pentru a-şi întîlni prietenii din întreaga lume. Singurul defect al acestui vampir era faptul că era puţin cam tont, lucru ştiut doar de sluga sa.

– William, se apropie clipa. În curînd mă voi putea mîndri cu minunatele fapte curajoase pe care le-am săvîrşit, fără să fiu văzut măcar. Or să mă aclame!

Însă săracul William era singurul care ştia faptul că stăpînul său rareori reuşea să atace oamenii, iar cînd o făcea, era mereu văzut de poliţie sau vecini.

– Cu siguranţă vă vor aclama, domnule Webber, la cît de priceput şi inteligent sînteţi! spuse William, în mintea lui gîndind însă că Ronald era cel mai prost vampir care există pe pămînt.

Cînd a sosit momentul mult aşteptat, domnul Webber s-a transformat în liliac şi a dispărut în întuneric. A zburat mult timp ghidat de lumina lunii, pînă a ajuns la destinaţie. Deoarece a fost lovit de un fulger, a întîrziat puţin. Vrînd să îi ia prin surprindere pe ceilalţi, a început să meargă fără zgomot spre sala mare, slab luminată, cu şase coloane impunătoare, unde urma să aibă loc congresul.

În timp ce se îndrepta spre sală, a ajuns într-o cameră plină cu oameni. Aceştia erau de ceară, dar el nu şi-a dat seama. „Norocul îmi surîde“ – şi-a zis el. „Am ajuns la festin înaintea lor, nu stric nimic dacă mă servesc cu puţin sînge!“ Şi s-a aruncat la gîtul primei statui pe care a văzut-o, însă spre uimirea lui nu a simţit gustul sîngelui. A încercat şi la alte statui, şi atunci i-a picat fisa: îşi pierduse simţul gustului cînd l-a lovit fulgerul.

Cînd a intrat în sală, toată lumea a amuţit.

– Domnule Ronald Webber, ce bine îmi pare să vă revăd! a zis o femeie tînără, înaltă şi slabă.

– Bună ziua, şi mie îmi pare bine să vă revăd. Aţi văzut festinul din camera alăturată? Ce de bunătăţi!

Sala a izbucnit în rîs.

– Ce glumă bună, domnule Webber!

– Glumă? Ce glumă, Bella? Cine a glumit? întrebă Ronald puţin confuz.

– Cum ce glumă, domnule? zise Bella, încă zîmbind. Ne aflăm în muzeul figurilor de ceară, aţi uitat? Doar nu aţi muşcat oamenii de alături, crezînd că sînt oameni adevăraţi?

– Bb-bineînţeles că nu! zise domnul Webber cam stînjenit. Dar haideţi să lăsăm acest amănunt şi să revenim la adevăratul motiv pentru care sîntem aici.

Mai mulţi încuviinţară din cap şi „Congresul Mondial al Vampirilor“ începu. Fiecare vampir de acolo a povestit cea mai interesantă realizare a sa din ultimii o sută de ani. Ronald Webber aştepta cu nerăbdare să vină şi rîndul lui. Mai avea doar o persoană înainte.

– ...era o noapte furtunoasă ca aceasta, luna strălucea mai puternic ca niciodată. Din păduri se auzeau vîrcolacii care urlau la lună, fantomele se plimbau agitate prin cimitire căutînd oameni pe care să-i bîntuie, iar eu stăteam liniştit în casa mea de pe Dealul Morţilor, cu gîndul la următoarea lovitură. Atunci am auzit soneria... Cînd am deschis, în faţa mea se afla un străin îmbrăcat în negru despre care mi-am dat seama că era vînător de vampiri. L-am invitat în living, iar cînd credea că nu sînt atent, m-a atacat pe la spate. I-am dejucat planul şi astfel l-am ucis eu pe el, înainte să mă omoare el pe mine.

Vampirii îl aplaudară pe vampirul care îşi sfîrşise povestea.

– Şi acum, domnul Ronald Webber!

– Mulţumesc, Bella. Eram într-o misiune strict secretă (da' de unde, minţea, trecea pe acolo întîmplător), cînd am dat de casa unui criminal periculos (un bătrîn lipsit de apărare). M-am strecurat în casa acestuia, deşi el era înarmat (cu un baston) şi l-am prins singur într-o cameră întunecată şi sumbră (un dormitor normal). M-am apropiat de el, cînd am auzit un sunet ciudat. În timp ce eu ascultam, el şi-a chemat fraţii care erau tot asasini (de fapt, vampirul s-a împiedicat şi bătrînul a sunat la poliţie). Cînd ei au venit, i-am omorît pe toţi şi am dispărut fără urmă (de fapt... cînd s-a împiedicat, a blocat fără să vrea uşa, iar cînd poliţiştii au deschis-o, bătrînul stătea inconştient pe jos, iar mantia lui Ronald era lîngă geam, deoarece a lăsat-o în urmă din greşeală, cînd s-a agăţat de geam).

Sala aplauda, fără să ştie însă adevărata poveste şi ascultară în continuare alte întîmplări trăite de membri de seamă ai vampirimii.

Înainte de răsărit, Roland a ajuns acasă unde i-a povestit totul lui William, care abia s-a putut abţine să nu pufnească în rîs, căci cunoştea adevărata poveste.

Aşa trecură anii, pînă într-o zi cînd cineva bătu la uşă. Afară tuna şi fulgera, iar duşumeaua rece şi umedă scîrţîia. Cînd a deschis uşa, a observat un străin înalt şi slab, cu hainele negre, ude şi chipul aspru.

– Bună ziua, cu ce vă pot ajuta? a întrebat Ronald, gîndindu-se cum să-l atace.

– Bună ziua, a răspuns străinul cu o voce dură precum

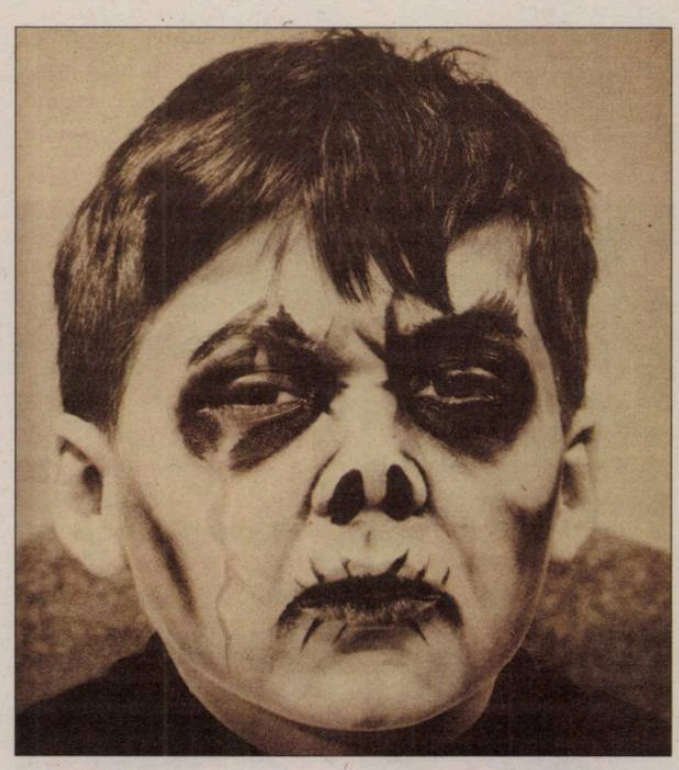

chipul lui. Dumneavoastră sînteţi Ronald Webber?

Ronald l-a invitat înăuntru şi au început să vorbească. William, care şi-a dat seama cine era cu adevărat străinul, l-a atenţionat pe domnul Webber să fie mereu atent la musafir. Crezînd că Ronald nu era atent, vînătorul nostru de vampiri, căci aceasta îi era meseria, sări pe gazda lui cu un pumnal în mînă. Urmă o luptă crîncenă între cei doi, pînă cînd Ronald luă pumnalul şi... alunecă pe robă, căzînd şi înfigînd fără să vrea pumnalul în inima vînătorului.

Astfel, Ronald a relatat la următorul congres prima lui poveste adevărată (uitînd intenţionat să precizeze că a alunecat şi l-a omorît din greşeală), şi William a recunoscut că, deşi stăpînul lui era cel mai prost vampir din lume, avea un noroc uimitor.

Şi povestea ar putea continua...!

Iulia Alexandra ANDREI, clasa a VI-a,
Şcoala nr. 197, Bucureşti

Ştiaţi că...

- Un vampir împlineşte vîrsta majoratului la 941 de ani, după ce a băut sîngele a minimum un animal sălbatic din Sierra Leone.
- Nu a existat nici un vampir în istorie îndrăgostit de o muritoare. Cei din familia lor îşi aleg partenerii în funcţie de miros, putere şi vîrstă; niciodată nu acţionează ghidaţi de sentimente.
- Transformarea copiilor în vampiri este strict interzisă. Aceştia ar deveni incontrolabili datorită frumuseţii şi puterii cu care îi pot controla pe cei maturi.
- În nemurirea lor, vampirii nu cunosc niciodată frica, dar panica pe care o provoacă în rîndul oamenilor este de 100%.
- Sondajele arată că acum 1000 de ani oamenii din toată lumea credeau în vampiri sub diferite denumiri, iar în prezent credibilitatea a scăzut cu 57 de procente.
- Astrologii prezic cea mai dificilă perioadă din toate timpurile pentru vampiri, deoarece: 1) o eclipsă de lună va avea loc în 2010; 2) Mercur este retrograd; 3) o nouă stea strălucitoare va apărea în galaxie.
- Încălzirea globală şi noile boli ale sîngelui încep să le îngreuneze existenţa.
- Nu există vampir înregistrat oficial în Cartea recordurilor.
- Numai vampirii bătrîni şi foarte culţi pot practica o meserie printre oameni, fiind plătiţi cu 45% din bugetul intern brut.

Diana ŢIGĂNILĂ, clasa a VII-a,
Şcoala generală nr. 109, Bucureşti

Fantoma de la Malu-Roșu și misterul din Fantasia

Vara aceasta am strîns un grup de copii din satele Armășești și Malu-Roșu (județul Ialomița) și am ținut, timp de o săptămînă, un Atelier de creație. Mai exact, am învățat să ne folosim creativitatea în activitățile noastre obișnuite. Ne-am jucat, am citit povești, am inventat piese de teatru, am construit castele din hîrtie colorată și carton. Am scris chiar și niște texte: trebuie să recunosc, copiii mi-au arătat că pot fi mai inventivi decît oamenii mari.

Elena STANCU, World Vision România

Casa bîntuită

Casa părăsită din Malu-Roșu a fost cumpărată. Peste noapte, niște ziduri imense au fost ridicate împrejurul ei. Unele guri din sat spun că, în fiecare noapte, o fată albastră se plimbă pe ziduri. Continuați povestea.

● Ceea ce lumea nu știe este că, înainte ca satul să existe, cu mulți ani în urmă aici a fost un oraș care a dispărut la marele cutremur. Și se spune că în orașul acesta străvechi a locuit o fată, pe nume Albăstrica. Fantoma ei este cea care bîntuie acum satul Malu-Roșu, în căutarea părinților ei.

Cum a aflat de incident, Echipa de Elucidat Mistere – formată din Velma, Shaggy, Daphne, Fred și faimosul Scooby-Doo – a venit să pună capăt și acestui mister. Primul lucru pe care îl fac este să controleze casa bîntuită în speranța că vor găsi vreun indiciu. Dar – surpriză! – într-una dintre camere dau peste un proiector performant și multe alte aparate. Ce se întîmpla, de fapt? Proiectorul conținea o casetă cu chipul lui Albăstrica.

Echipa noastră mai avea puțin și dezlega misterul din casa bîntuită. Trebuia să afle cine a pus la cale toată înșelătoria asta. Au continuat să controleze și restul casei cînd, deodată, Scooby-Doo, buclucaș cum îl știți, a tras de o manetă din spatele plitei. Brusc, s-a deschis un portal care ducea către orașul străvechi, plin de aur și argint. De fapt, orașul nu fusese distrus de marele cutremur. În oraș, le-au găsit pe cele mai bogate femei din sat: Sisi, Misi și Pisi.

– Și cu fata albastră ce s-a întîmplat? întreabă un sătean.

– Ah, fata albastră nu exista, era doar un proiector montat să oglindească imaginea ei.

Cele trei femei știau de existența orașului străvechi și voiau să îi sperie pe toți ca să poată rămîne cu tot aurul și argintul.

– Și am fi reușit, dacă nu erați voi, puști băgăcioși! spune Sisi.

– Scooby-Dooby-Doo!

Florina MOCANU, clasa a VI-a

● Într-adevăr, fata albastră a existat! Ea este acum spiritul păzitor al misterului de sub casă.

Demult, pe cînd fata de 13 ani trăia, bunicul său, la care ținea foarte mult, s-a îmbolnăvit. Bunicul a chemat-o pe Selia – așa îi era numele –, i-a strîns mîna la piept și i-a șoptit:

– Draga mea nepoată, eu am să pier curînd și vreau să-ți destăinui și ție marele meu secret care se află chiar sub casa noastră: castelul de amfă! În pivniță vei găsi cheia!

Selia a rămas uluită de spusele bunicului. Într-o zi, bătrînul și-a dat ultima suflare. Ea a plîns, dar și-a dat seama că nu mai poate schimba nimic.

Într-una din zile, Selia s-a hotărît să descopere Castelul de amfă. Și-a luat cei doi prieteni, pe nume Țîngulică și Pombilică, și au coborît în pivnița casei. Zărind o manetă, toți au tras de ea pînă au reușit să deschidă o ușiță. Acolo se afla un pergament îngălbenit de vreme. Erau scrise următoarele: „Pune-ți mintea la contribuție / Și vei găsi intrarea / Pe al treilea rînd din dreapta ușii / Cărămida care se află în ziua de Paști!".

S-au gîndit un timp și Țîngulică a venit cu rezolvarea:

– Să vă explic, e foarte simplu: Paștele e sărbătorit duminica, iar asta vrea să ne spună că e ultima zi din săptămînă, adică a șaptea. În concluzie: pe al treilea rînd din dreapta, cărămida a șaptea.

Au împins-o și o intrare secretă s-a deschis. Castelul de amfă era real. Toți au rămas uluiți de frumusețea lui. Acolo se aflau toate comorile strînse de bunicul Seliei: cărți vechi, bijuterii, arme, unelte și multe fotografii de familie.

Dar fantoma vrăjitoarei Gardenia a aflat de Castelul de amfă și și-a propus să-l cucerească. A ajuns acolo și s-a întîlnit cu Selia și cu cei doi prieteni ai ei care s-au speriat de moarte cînd au văzut-o. Și vrăjitoarea le-a spus:

– Am venit să vă iau castelul. De fapt, dacă stau bine să mă gîndesc, mai bine îl distrug. Sună mai diabolic.

Selia a leșinat, cînd a auzit-o. Prietenii ei au ajutat-o să-și revină. Cu ochii plini de lacrimi, a întrebat-o pe vrăjitoarea Gardenia ce-i poate da ca să nu distrugă castelul bunicului. Vrăjitoarea s-a gîndit puțin și a zis:

– Ar fi o soluție, dar foarte scumpă!

– Cere-mi orice! a zis Selia.

– Chiar așa? a întrebat Gardenia. Atunci dă-mi inima ta în schimbul Castelului de amfă.

– Dacă asta e singura soluția, ei bine, fă-o! a spus Selia plîngînd.

Vrăjitoarea voia inima fetei, pentru a se putea transforma la loc într-o ființă umană. Prietenii Seliei nu aveau nici o putere împotriva vrăjitoarei care a ucis-o pe fată chiar în fața lor.

Selia era îmbrăcată în albastru în ziua în care a fost omorîtă și de aceea se plimbă o fată albastră pe zidurile din jurul casei. Ea își păzește castelul, chiar dacă vrăjitoarea și-a ținut promisiunea și nu l-a distrus.

Mariana Mădălina STANCIU, clasa a VIII-a

● În răcoarea și liniștea serii, cînd toată lumea doarme, o fată coboară din cer și aleargă pe ziduri. Ea este albastră, strălucitoare, iar în păr are stele. Toată lumea se întreba cine este această fată misterioasă.

Această fată, care a stîrnit curiozitatea tuturor locuitorilor din sat, vine la fereastră și ocrotește somnul lin al tuturor. Lumea s-a gîndit că poate este un înger, dar îngerii nu pot fi văzuți de oameni.

Dar eu știu cine este această fată: e luna care ne luminează noaptea. De obicei, ea nu coboară pentru că Dumnezeu i-a dăruit stelele, să-i țină de urît. Însă de această dată a coborît din cer pentru că era întunecat, iar ei îi era urît singură acolo. Și, de fiecare dată cînd noaptea e fără stele, ea vine și aleargă pe ziduri ca o zeiță a cerurilor.

Cătălina ION, clasa a VII-a

Un caz dificil

În Fantasia, trăiesc piticii verzi care se hrănesc numai cu murele din copacii străvechi. Dar copacii au început să se ofilească. Împăratul e disperat și a adus cu mașina timpului un detectiv care să ancheteze cazul și să-i spună de ce se ofilesc copacii. Care este concluzia detectivului?

● Detectivul a început să lucreze la cazul său. Între timp, a descoperit niște indicii foarte folositoare. Deși prima oară a crezut că aerul era contaminat cu gaze toxice care distrugeau copacii, a continuat să ancheteze. Cercetările duceau însă pe mai multe piste.

După un timp, el a observat niște urme de animăluțe. Iar fructele aveau semne de mușcături. În sfîrșit, găsise răspunsul corect pe care îl căuta. Merse la împărat să-i dea vestea:

– Domnule împărat, piticii nu mai puteau să se hrănească cu mure deoarece niște animăluțe veneau și rodeau rădăcinile copacilor străvechi care se ofileau.

– Îți mulțumesc, domnule detectiv, pentru că ai rezolvat misterul.

Împăratul a vorbit cu animăluțele și, ca să lase copacii străvechi în pace, le-a dat alte fructe să le roadă. Și au trăit fericiți pînă la adînci bătrînețe.

Alina ȘTEFAN, clasa a VII-a

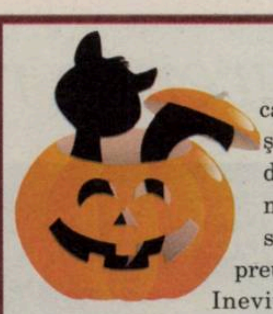

Multă lume crede că doar copiii care trăiesc la oraș au imaginație și pot să scrie povești. O prietenă de-a mea, Elena, a întîlnit mai mulți copii care locuiesc în două sate din județul Ialomița și împreună au pus la cale un joc creativ. Inevitabil au început să inventeze povești, iar Elena a descoperit că acești copii erau, de fapt, foarte talentați, însă nu prea avuseseră ocazia să devină povestitori. Dacă nu știați, pe vremuri, în sate se organizau șezători la care oamenii spuneau povești inventate sau auzite de la alții și „înflorite" pe alocuri. Acolo s-au născut cele mai frumoase basme, așa-zisele povești nemuritoare.

● Căutînd prin Fantasia, am găsit un fir de păr, de culoare maro. Am luat mașina și am plecat spre laboratorul din împărăție, dar acolo nu aveam cele necesare, așa că am luat mașina și am plecat la aeroport să zburăm spre Elodita, la laboratorul domnului doctor Frankenstein. Aici am găsit tot ce aveam nevoie, dar a mai intervenit o problemă: doctorul plecase în vacanță cu soția și venea abia a doua zi. Am așteptat, dar el a suferit un preinfarct.

În ziua următoare, am fost contactat de împărat, care era nerăbdător să afle rezultatul anchetei. Nu aveam de ales, doctorul era în spital, așa că eu m-am pus pe învățat și am făcut testele singur în laborator. Dar nu am aflat nimic.

M-am întors în Fantasia unde am găsit rădăcinile copacilor rupte. Am mai luat niște probe cu saliva găsită pe rădăcini. M-am dus din nou în Elodita și am făcut niște analize. De data asta era clar, erau urmele ursului! Cîteva zile am stat la pîndă pînă l-am prins. Așa că misterul s-a rezolvat, pînă la urmă.

Georgiana PANĂ și Florentina CARPEN, clasa a VIII-a

● Am aflat cine este făptașul a toate relele. A fost din cauza ursului sau, mai precis, ursul este responsabil cu ofilirea copacilor străvechi. Să vă povestesc.

Piticii erau în pădure și udau murele. Dar, deodată, apare Moș Martinel și hipnotizează toți piticii verzului. Am aflat asta de la prietenul meu cel mai bun, Ra, care a trimis o rază de soare la mine și mi-a spus cum regele ei a supravegheat totul din cer.

După ce a hipnotizat toți piticii verzi, vicleanul și afurisitul de Moș Martinel le-a spus că el este de acum înainte împăratul și să verse toate murele la el în bîrlog, mi-a spus Ra.

Să vă explic acum de ce s-au ofilit copacii străvechi. În timpul în care piticii au fost hipnotizați, ei nu au mai avut timp să ude copacii, așa că aceștia s-au ofilit. Și uite așa am elucidat misterul. Deci, dacă mai aveți nevoie de mine, mă găsiți pe Planeta detectivului.

Florina MOCANU, clasa a VI-a

● După cele întîmplate, detectivul nici nu a mai stat pe gînduri și a pornit cercetările. S-a dus la copacii cu pricina și a găsit pe crengile lor niște lăbuțe pe care le-a fotografiat și s-a dus la un laborator să le cerceteze. Rezultatul a venit imediat: era vorba de niște insecte zburătoare.

Împăratul a fost înștiințat de rezultatul primelor probe. Dar nu știa de unde vin aceste creaturi, așa că a pornit în căutarea țării lor. Și-a luat lucrurile de care avea nevoie și a pornit la drum.

S-a făcut seară și a rămas în mijlocul pădurii să doarmă și să se odihnească. Peste puțin timp, creaturile au început să caute mîncare și, cînd detectivul și-a desfăcut rucsacul, rontăiau de zor.

Zgomotul le-a speriat și creaturile au luat-o la fugă. Detectivul le-a urmărit și a dat peste tărîmul lor, Țara zburătoarelor. Creaturile n-au mai avut scăpare și detectivul a început interogatoriul. Zburătoarele au recunoscut că mîncau toate murele din copaci.

De cum află, împăratul îi mulțumi detectivului și le dădu zburătoarelor cîțiva copaci ca să nu mai mănînce din murele piticilor.

Cătălina ION, clasa a VI-a

Fablehaven: o rezervație magică

Kendra și fratele ei Seth habar n-au că bunicul lor este actualul îngrijitor al ținutului Fablehaven. În pădurea îngrădită, legi străvechi mențin o ordine relativă între troli avari, satiri răutăcioși, vrăjitoare complotiste, drăcușori ranchiunoși și zîne geloase. Cînd regulile sînt însă încălcate – Seth este un pic prea curios și nesăbuit pentru binele său – forțele puternice ale răului se dezlănțuie, iar Kendra și fratele ei au parte de cea mai mare provocare din viața lor. Pentru a-și salva familia, ținutul Fablehaven și poate chiar lumea, Kendra și Seth trebuie să-și adune curajul ca să facă lucrurile de care se tem cel mai tare.

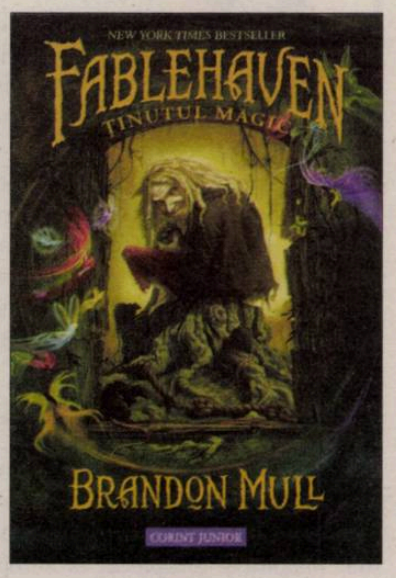

Ieșiră de pe potecă și merseră drept. Continuau să cerceteze pămîntul, dar nu mai găsiră alte găuri. Nu trecu mult și dădură de o albie de rîu secată și plină de pietre. Un pic mai încolo intrară pe o pajiște micuță. Tufișurile și florile sălbatice erau înalte pînă aproape de talie.

– Nu mai văd alte poteci, spuse Kendra. Sau vreo casă de monstru.

– Hai să ne uităm bine pe aici, pe pajiște, propuse Seth.

Cercetă în amănunt perimetrul pajiștii, fără să mai găsească nici găuri, nici alte potecuțe.

– Hai să fim serioși, zise Kendra. Dacă încercăm să mergem mai departe, o să orbecăim degeaba.

– Dar dacă am urca dealul ăla? sugeră Seth, arătînd cu degetul către cel mai înalt punct vizibil de pe pajiște, care era la o depărtare de mai puțin de o jumătate de kilometru. Dacă ar fi să-mi fac o casă în zonă, acolo aș ridica-o. Mai mult, dacă ne urcăm acolo, vom vedea mai bine toată zona. Din cauza copacilor ăstora, nu se zărește mai nimic.

Kendra strînse din buze. Dealul nu era abrupt, ar fi fost ușor de urcat. Și nici nu era prea departe.

– Dacă nu găsim nimic acolo, ne întoarcem?

– Așa rămîne.

Se îndreptară către dealul care se afla într-o direcție diferită de cea în care merseseră pînă atunci. Pe cînd își croiau drum prin tufișurile din ce în ce mai dese, auziră trosnind o crenguță undeva în lateral. Se opriră, ascultînd cu atenție.

– Începe să-mi fie frică, spuse Kendra încetișor.

– E în regulă. Probabil era un con de pin care a căzut.

Kendra încercă să-și alunge din minte imaginile cu femeia palidă învești mîntată în haine negre fluturînde. Simplul gînd o făcea pe fată să înghețe. Se temea că, dacă ar vedea-o aici, în pădure, s-ar ghemui, pur și simplu, la pămînt și ar aștepta să fie luată.

– Încep să nu-mi mai dau seama în ce direcție mergem, spuse ea.

Ajunși din nou sub copaci, nici dealul și nici pajiștea nu se mai vedeau la orizont.

– Am busola cu mine.

– Deci, dacă nimic altceva nu funcționează, putem să găsim Polul Nord.

– Cărarea pe care am venit mergea către nord-vest, o asigură Seth. Apoi am ieșit de pe ea și ne-am îndreptat către sud-vest. Dealul este la vest, pajiștea la est.

– Destul de bine.

– Singura șmecherie e să fii atent.

Nu trecu mult și copacii începură să se rărească, iar ei porniră să urce dealul. Arborii rămaseseră în spate, arbuștii deveneau mai înalți, iar boschetele, mai mari. Kendra și Seth urcau serpentinele moderate către creastă.

– A ce miroase? întrebă Seth.

Kendra se opri.

– Parcă gătește cineva.

Mirosul era slab, dar acum, că-l simțise, era distinct. Kendra cercetă zona, alarmată brusc.

– Oh, Doamne, spuse ea și se lăsă pe vine.

– Ce-i?

– Lasă-te în jos.

Seth îngenunche lîngă ea. Kendra arătă către creasta dealului. Dintr-o parte se ridica un firicel slab de fum – o distorsiune subțire, șovăitoare.

– Mda, șopti el. S-ar putea să-l fi găsit.

Din nou fu nevoită să-și muște limba. Spera ca nu cumva să-l fi gătit cineva pe bunicul.

– Ce facem?

– Stai aici, spuse Seth. Mă duc să văd ce e.

– Nu vreau să rămîn singură.

– Atunci vino după mine, dar ține-te un pic mai în spate. Doar nu vrem să ne prindă pe amîndoi în același timp. Să ai sarea pregătită.

Nu era cazul să i se reamintească asta. Singura grijă a fetei legată de sare era că mîinile ei transpirate aveau să o transforme în pastă.

Seth se furișa, rămînînd aplecat, folosind tufișurile pentru a se ascunde, îndreptîndu-se către firul slab de fum. Kendra îi imită mișcările, impresionată că orele lui de joacă de-a armata dădeau, în sfîrșit, roade. Chiar și acum, ținîndu-se după el, se chinuia să se împace cu ceea ce făceau. Să se furișeze către un monstru care gătea era una dintre activitățile de care se putea lipsi. Nu cumva ar trebui să se furișeze în direcția *opusă?*

Fuiorul tremurător de fum se apropia. Seth îi făcu semn să vină lîngă el. Fata se înghesui în fratele ei, după un tufiș lat, de două ori mai înalt decît ea, încercînd să respire cît mai încet. Își lipi buzele de urechea ei.

– O să pot să văd ce se întîmplă după ce ocolesc tufișul. O să încerc să țip dacă mă prinde sau ceva de genul ăsta. Fii pe față.

Acum își puse ea gura la urechea lui.

– Dacă ai de gînd să-mi joci vreo farsă, promit că te omor, pe bune că te omor.

– N-o s-o fac. Și mie mi-e frică.

Se strecură după boschet. Kendra încercă să se calmeze. Așteptarea era o tortură. Se gîndi să ocolească tufișul, ca să tragă cu ochiul, dar nu-și putea face curaj. Liniștea era de bine, nu? Asta dacă nu cumva îl doborîseră pe Seth pe furiș, cu o săgeată otrăvită.

Tăcerea se prelungea, neîndurătoare. Apoi îl auzi pe Seth întorcîndu-se mult mai relaxat decît plecase. Cînd ajunse după tufiș, merse drept și spuse:

– Vino încoace, trebuie să vezi ceva.

– Ce este?

– Nimic înspăimîntător.

Ocoli tufa împreună cu el, încă tensionată. În față, într-o zonă deschisă de lîngă vîrful dealului, se zărea sursa fumului – un cilindru de piatră care-i ajungea pînă la mijloc, cu un scripete și o găleată care se bălăngănea.

– O fîntînă?

– Da. Vino să miroși.

Merseră către fîntînă. Chiar și de aproape, fumul care se ridica era tot vaporos și vag. Kendra se aplecă, holbîndu-se în întunericul adînc.

– Miroase bine.

– A supă, spuse Seth. Carne, legume și condimente.

– Oare pentru că mi-e foame? Miroase delicios.

– Așa zic și eu. Crezi că ar trebui să gustăm?

– Să coborîm găleata? întrebă Kendra sceptică.

– De ce nu? răspunse Seth.

– Ar putea fi niște creaturi acolo.

– Nu cred, zise el.

– Tu crezi că e pur și simplu o fîntînă plină de tocană, îl luă în derîdere Kendra.

– *Sîntem* într-o rezervație magică, spuse el.

– Din cîte știm, ar putea fi otrăvitoare.

– Nu strică să aruncăm o privire, insistă Seth. Mor de foame. Apoi, nu e chiar totul rău prin zonă. Pun pariu că aici vin creaturile fermecate să ia cina. Vezi, are pînă și o manivelă.

Începu să o învîrtă, coborînd găleata în beznă.

– Eu țin de șase, spuse Kendra.

– Bună idee.

Brandon Mull a fost comediant, funcționar, copywriter, a pavat curți interioare și a promovat filme. Doi ani a locuit în deșertul Atacama din nordul statului Chile, unde a învățat spaniola și arta jongleriei. El este autorul unui roman fantasy care se numește *Fablehaven – Ținutul magic* și care va apărea și în limba română de Editura Corint Junior. Pe scurt, povestea lui Brandon Mull e cam așa: „Secole la rînd, creaturi mitice de tot soiul au fost adunate într-un refugiu ascuns numit Fablehaven, pentru a le împiedica dispariția. Sanctuarul supraviețuiește și în ziua de astăzi, fiind una dintre ultimele fortărețe de magie adevărată".

Kendra se simțea expusă. Erau destul de departe de vîrf, așa că nu putea să vadă nimic pe partea cealaltă a dealului, dar se aflau destul de sus ca să aibă o privelițte mai cuprinzătoare asupra copacilor și a terenului, cînd privea în jos. Fiind așa de descoperiți lîngă fîntînă, se temea că ochi nevăzuți ar putea să-i spioneze din frunzișul aflat un pic mai jos.

Seth continua să deșire frînghia, trimițînd găleata din ce în ce mai în adînc. În cele din urmă, auzi cum lovește apa cu un plescăit. Frînghia se detensionă un pic. După o clipă, începu să tragă găleata înapoi.

– Grăbește-te, spuse Kendra.

– Mă grăbesc. Chestia asta-i adîncă.

– Mi-e frică pentru că absolut orice din pădure ne poate vedea.

Băiatul nu mai dădu la manivelă, ci ridică găleata cu mîna, punînd-o pe marginea fîntînii.

Kendra veni lîngă el. În găleata de lemn, bucățele de carne, morcovi tăiați, fragmente de cartofi și ceapă pluteau într-o zeamă galbenă și aromată.

– Arată ca o tocană obișnuită, zise Kendra.

– Mai bună decît una obișnuită. O să gust un pic.

– Nu! îl avertiză ea.

– Calmează-te.

Seth pescui o bucată de carne din care picura sos și o gustă.

– Bună! declară el.

Scoase și un cartof și dădu aceeași sentință. Înclină găleata și sorbi niște sos.

– Uimitor! spuse el. Trebuie să guști.

Din spatele aceluiași tufiș pe care-l folosiseră drept ultimă ascunzătoare cînd veneau către fîntînă ieși o creatură. De la mijloc în sus, era un bărbat la bustul gol, cu un piept excepțional de păros și cu o pereche de coarne ascuțite deasupra frunții. De la mijloc în jos avea picioare de țap lățos.

Mînuind un cuțit, satirul se repezi direct la ei.

Atît Kendra, cît și Seth se întoarseră alarmați auzind zgomotul făcut de copitele care urcau panta.

– Sare, bolborosi Seth, vîrîndu-și mîinile în buzunare.

Bîjbîind după sare, Kendra se repezi după fîntînă, plasînd-o între ea și atacator. Nu și Seth. El rămase locului și, cînd satirul fu la cîțiva pași, aruncă un pumn de sare în omul-țap.

Satirul se opri brusc, în mod evident surprins de norul de sare. Seth mai aruncă un pumn, băgînd mîna în buzunar ca să mai scoată. Sarea însă nici nu scotea scîntei, nici nu sfîrîia.

În schimb, satirul părea uimit.

– Ce faci? întrebă el șoptit.

– Aș putea să te întreb același lucru, răspunse Seth.

– Nu, nu poți. Ne faci praf operațiunea. Satirul trecu iute pe lîngă Seth și tăie frînghia cu cuțitul. Vine.

– Cine?

– Eu mi-aș ține întrebările pentru mai tîrziu, spuse satirul, învîrtind funia pînă cînd aceasta fu strîns legată de scripete, înșfăcînd găleata și luînd-o la fugă la vale, vărsînd supă pe drum.

Prietenii mei, blajinii

Pagina cu numărul 13 nu conține o altă istorioară de groază, așa cum probabil că vă așteptați, ci o poveste inspirată din folclorul românesc, pe care și-a imaginat-o Bogdan. Făpturile pe care le cunoaște Bogdan sînt niște personaje puțin cunoscute, dar la fel de fascinante ca și spiridușii, dacă vreți. Așa că vă invit să-i descoperiți singuri pe blajinii de pe tărîmul de sub pămînt, unde nu ajunge oricine, doar cei care iubesc basmele!

Basmele, o lume ciudată, neobișnuită, poate chiar ireal de frumoasă, totuși multe basme au începuturi și sfîrșituri aproape ca-n realitate. Lumea noastră nu este cu balauri cu șapte capete și feți-frumoși care să-i învingă, ci este cu oameni normali, fără puteri uriașe de a înfige un om în pămînt pînă la brîu, dar care pot, prin muncă și perseverență, să realizeze lucruri la care nici nu ne putem gîndi. Bineînțeles, și în lumea reală există un soi de zmei și de balauri, dar spre deosebire de basme, nici un Greuceanu nu vine mereu să le taie toate capetele. De aceea eu prefer să trăiesc mai mult în basme. Desigur că și joaca, învățatul și multe altele sînt importante, dar basmele au farmecul lor aparte, ca într-o pînză veche și uitată de lume a unui păianjen de care te lipești și nu mai scapi, pînă nu se destramă și ultimul firișor.

Cam ăsta sînt eu... un iubitor al lumii basmelor, dar să nu vă gîndiți că trăiesc numai în basme. Trăiesc fiecare moment, mă joc, alerg ca un copil normal. Basmele au însă un farmec anume, mai ales la lăsarea serii.

Astfel, într-o zi oarecare mă trezesc, mă pregătesc și plec la școală. Pe drumul obișnuit, deși îmi este cunoscut, mereu îmi atrage atenția cîte un detaliu nesemnificativ, pe care alții nici nu s-ar sinchisi să-l privească. O masă veche de scris stătea între blocuri, iar o placă de lemn o sprijinea să nu cadă. Vîntul adusese multe gunoaie aruncate de oameni neglijenți, departe de magazine, străzi mari și priviri iscoditoare. De obicei, eu merg prin spatele forfotei orașului, fiind mai multă liniște și pace.

La școală, ca de obicei, m-am jucat în pauze și am stat și la orele plictisitoare, bineînțeles. Iar la cele foarte importante am ascultat și am răspuns ocazional, ca un elev silitor. La sfîrșitul orelor am ieșit și m-am plimbat prin toate locurile nu foarte depărtate de casă. Am ținut-o tot așa mult timp. Repede mai trece vremea în astfel de momente. Nici nu mi-am dat seama cînd s-a făcut seară. „Totuși ar trebui să mă grăbesc spre casă. Părinții sînt îngrijorați și nu mi-am făcut nici măcar o temă pentru următoarea zi. Pe unde o să mai scot cămașa, oare?“ – mi-am zis eu.

Deodată, în întuneric observ ceva strălucind. Cînd mă uit mai atent, văd că în locul anticei mese de scris sînt niște ușițe mici, strălucitoare, parcă făcute din lumină, ca pentru niște pitici. Mă aplec și le deschid. Văd o lumină orbitoare care mă trage înăuntru, ca într-un aspirator, apoi nu știu cum s-a întîmplat, dar în locul vechiului orășel întunecat prin care alergam îmi apare în față un ciudat drum de țară. Singura diferență dintre acesta și satul bunicii este că în jurul meu sînt fire de iarbă de trei ori mai înalte decît mine, iar copacii în care mă cățăram cîndva arată ca niște zgîrienori pe care nu-i pot cuprinde cu privirea.

Unde am ajuns? În orașul meu era noapte. Aici soarele e sus pe cer. Oare am murit și am ajuns în rai? Dacă este așa înseamnă că nu mi-am făcut tema la religie.

Cum merg așa hai-hui prin ciudatul sătuc, găsesc într-o vale, lîngă un rîu, niște căsuțe. Bat la ușa uneia dintre ele și îmi răspunde o bătrînică sărăcăcios îmbrăcată, care mă invită înăuntru.

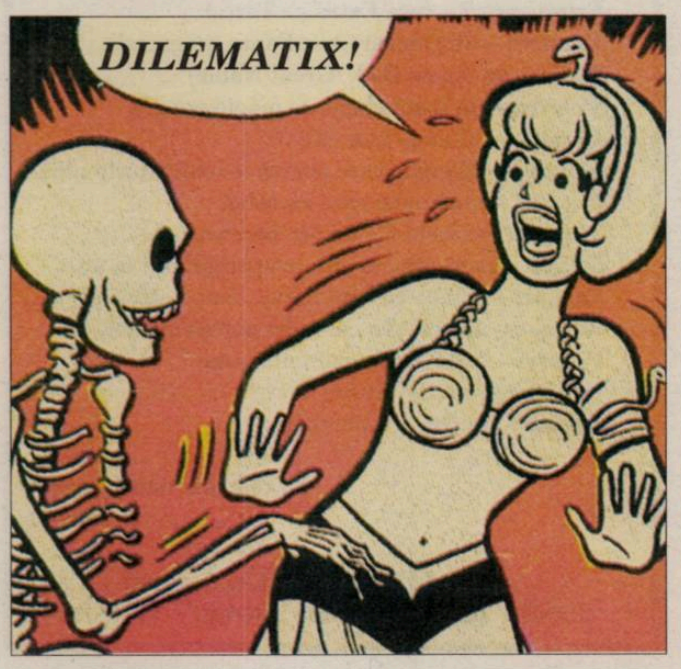

– Ziua bună, mămăiță! Îmi puteți spune, vă rog, unde sînt?

– Ziua bună, tinere! Se vede că nu ești de prin zonă. Sîntem în țara blajinilor, desigur.

– Și mai exact, ce sînt blajinii? Eu am auzit de pitici, de elfi, dar nu de blajini.

– Păi, așază-te comod să-ți istorisesc legenda! Se spune că înainte ca Dumnezeu să-i creeze pe oameni, a creat uriașii și blajinii. Uriașii distrugeau totul, fiind prea mari, iar blajinii se mulțumeau cu orice, fiind prea mici. De aceea Dumnezeu i-a distrus pe toți uriașii, pentru că nu-i respectau creația și cuvîntul, iar pe blajini sau rohmani, cum li se mai zice, i-a lăsat în viață. După ce a creat omul, o combinație dintre uriași și blajini, Dumnezeu i-a trimis pe blajini pe tărîmul de sub pămînt, unde nu ajunge oricine. Dar, pentru a nu-i favoriza pe oameni, blajinii au primit de la El o lume asemănătoare, cu soare, natură, plante și ape. În felul acesta, blajinii duc o viață sănătoasă, sînt credincioși, se mulțumesc cu puțin. Deci ăștia sîntem noi.

Ascultam buimăcit toate acestea și nu-mi venea să cred. Eu mai păsisem în lumea basmelor, dar doar printr-o poartă făcută din două coperte și foarte multe file. Nu mi-am imaginat niciodată că o voi putea vedea cu alți ochi decît cu cei ai minții. Totuși, ceva mă nedumerea:

– Bine. Înțeleg cum au apărut blajinii și că sînt un fel de pitici, dar eu ce caut aici?

– Asta este o altă legendă. Se spune că la fiecare o sută de ani se deschide o poartă, dintre lumea oamenilor și cea a blajinilor, dar numai oamenii pot trece prin acea poartă pentru că rohmanii știu de oameni și de năravurile lor, dar oamenii nu știu nimic despre noi. Astfel, fiecare om, care are șansa să intre în lumea noastră, devine unul de-al nostru. Chiar și după ce pleacă, undeva, în adîncul sufletului său are amintirile și simțirile unui blajin. Sper că ai să capeți niște învățături importante în această zi. Simte-te mîndru! Ești singurul om care știe de noi.

– Totuși, de ce tocmai eu?

– Pentru că poarta li se arată numai celor care cred în basme și în existența altor lumi mai frumoase decît a voastră. De aceea tu ești singurul care a găsit poarta.

Simțeam un fel de energie ciudată care îmi inundă corpul. Bucurie amestecată cu mîndrie și un strop de fantezie. Toți îmi spuneau că degeaba citesc basme, că sînt doar pentru copii, că sînt doar în mintea bebelușilor, și îmi recomandau alte cărți greoaie și imposibil de înțeles. Dacă ar ști cît de mult se înșelau! Tocmai voiam să plec, dar bătrîna blajină mă opri și îmi spuse:

– Tu ești singurul vizitator al acestei lumi. Profită de șansa asta, nu o irosi!

– Dar sînt în întîrziere la casa din lumea mea și părinții sînt îngrijorați!

– Nu-ți face griji! După ce petreci o zi în acest ținut, te vei întoarce exact la ora la care ai dispărut.

Într-adevăr. Ceasul de la mînă avea limbile înțepenite.

– Atunci o să mai rămîn puțin.

Bătrînica îmi dădu o mîncare din fructe și legume, apoi se oferi să-mi fie ghid în acea lume. Ea mă duse prin tîrg de unde am cumpărat niște ornamente făcute din iarbă și bețe. Blajinii sînt foarte inventivi, folosind puținul pe care îl au. Am cumpărat, cu niște fructe date de bătrînă, o brățară făcută din împletituri de iarbă. Am vizitat atelierul blajinilor, unde se fabricau haine. Omuleții, neavînd animale sau alte resurse nu aveau cum să-și facă o garderobă foarte diversificată. Pentru ei e simplu. Hainele lor se fac din iarbă, fîn, coji de fructe, au nasturi din lemn. Ele se usucă repede și trebuie să le shimbe foarte des. Am vizitat și locul de rugăciune. Blajinii se rugau pentru sănătate și o recoltă bogată. Neavînd alte resurse decît fructe, legume și cereale, întreaga populație depinde de roadele pămîntului. În cazul unei secete, toate viețile micuților ființe ar fi curmate.

Rohmanii nu au decît două anotimpuri. Toamna, cînd apar fructele, și primăvara, cînd înflorește natura. Tinerele blajine își fac haine din petalele proaspetelor flori ale primăverii.

Satul blajinilor este un loc iubit de Dumnezeu. El le-a dat oamenilor lucruri bune, dar și rele, pentru a-i testa. Însă pe rohmani i-a scutit de unele nejunsuri pe care le îndură oamenii. Ei nu au auzit niciodată de gripă, de răceală, de boală. Blajinii sînt, de asemenea, niște ființe foarte cinstite și muncitoare. Dacă unul dintre ei nu mucește, atunci nu va primi nimic din truda altora.

Cît de repede a trecut ziua în lumea blajinilor! Cred că ar trebui să plec înapoi în lumea mea. Toți blajinii s-au adunat în jurul porții de lumină care abia mai pîlpîia. Cu toți și-au luau rămas-bun, cum au știut ei mai bine: m-au îmbrățișat, mi-au dat sfaturi sau mici obiecte care să-mi amintească de ei. Tocmai cînd voiam să plec, bătrîna blajină care m-a îndrumat prin acea lume mă opri pentru a doua oară și-mi spuse:

– Stai! Mai avem un ultim cadou pentru tine. Noi avem niște puteri foarte mici, pe care le păstrăm în interiorul nostru și care nu pot face aproape nimic. Nici măcar nu pot usca o biată frunză verde. Dar punînd laolaltă energia fiecărui blajin, îți putem îndeplini o mică dorință. Un lucru nematerial pe care ți-l dorești, îl vei avea!

– Păi, aș putea să mă întorc în timpul meu, cu patru ore înainte de a descoperi poarta?

– Noi putem să-ți îndeplinim această dorință, dar asta ar însemna să nesocotim învățăturile pe care chiar noi ți le-am dat. Trebuie să-ți asumi singur responsabilitățile. Totuși, putem să-ți dăm ceva asemănător. Vei vedea la momentul potrivit.

Bunătatea blajinilor m-a impresionat. Din puținul pe care îl aveau mi-au mai făcut un cadou. Singurul fel în care puteam să-i răsplătesc era să le dau ceva mic, chiar nefolositor, care să le amintească de mine. Mi-am scos ceasul cu ora la care am dispărut și l-am dat bătrînei.

Apoi am trecut prin poarta care aproape dispăruse și am ajuns pe binecunoscuta stradă întunecată. Am mers cu inima grea acasă, știind ce avea să urmeze.

Ajuns acasă, părinții mă așteptau acolo cu bunicii lîngă ei. Ce a urmat era de așteptat: obișnuita morală cu anunțatul părinților oriunde ai merge, o mustruluială zdravănă pentru grijile provocate și pedeapsa – două săptămîni fără calculator și televizor. Pedeapsa-i pedeapsă, dar oare ce să fac cu școala? Atît îmi mai trebuie, să vin cu o notă proastă după întîmplarea de astăzi, că s-a zis cu mine! Am stat pînă după miezul nopții ca să-mi fac temele și să învăț, m-am trezit milităreşte la șase dimineața. Eram atît de ocupat cu temele și cu învățatul, încît nu mai știam de nimic din jurul meu. Nici nu mîncasem de dimineață. Tot ce voiam era să scap cît mai repede de acea zi nefastă. Dar cînd dau să ies afară, văd că niște troiene imense de zăpadă blochează ușa. Este cam prea devreme ca să ningă. Sîntem abia în 12 septembrie! Atunci mi-au venit în minte niște cuvinte cunoscute și am înțeles: „Vei afla la momentul potrivit!“. De atunci respect mereu sfaturile micilor mei prieteni, blajinii.

Bogdan Cătălin MEREUȚĂ, clasa a VII-a,
Școala generală nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galați

PUBLICITATE

Un final neașteptat și magic

Ileana a scris o recenzie la o carte pe care, mai devreme sau mai tîrziu, tot o veţi citi: *De veghe în lanul de secară*. Este un roman care nu a plictisit niciodată pe nimeni şi care poate fi înţeles în diferite moduri la 10, 20 sau 30 de ani. Iar Diana scrie despre „Amurg“, seria cu vampiri pentru care au făcut o obesesie aproape toate fetiţele între 12 şi 14 ani, pe care le cunosc.

Zori de zi este cel de-al patrulea volum din seria „Amurg“, sfîrşitul poveştii de care ne-am îndrăgostit irevocabil în cele peste 2000 de pagini scrise cu măiestrie de Stepenie Meyer. Cartea este dedicată eroinei sale, Jodi Reamner, şi trupei Muse, fără de care această istorie ar fi fost imposibilă.

Deşi mult aşteptatul final al seriei a stîrnit multe comentarii, iar fiecare cititor a adăugat viziunea proprie, a ceea ce înseamnă un final perfect, unei liste interminabile, toţi au găsit un capitol, o pagină sau un cuvînt pe care să-l adore şi să-l păstreze bine.

Romanul cuprinde trei cărţi în care toată acţiunea se ghidează după alegerea Bellei de a da totul pentru cel iubit: „Dacă viaţa ta ar fi tot ce ai putea să dăruieşti celui iubit, cum ai putea să nu i-o dai? Dacă ar fi cineva pe care l-ai iubi cu adevărat?“.

Cartea întîi este povestită din perspectiva Bellei. Cuprinde emoţiile dinainte de ziua cea mare, nunta şi luna de miere de pe insula Esme. Cei doi îşi trăiesc iubirea aşa cum Bella şi-a dorit încă din *Eclipsă*, a patra carte din serie. Iar în ultimul capitol, punînd cap la cap mai multe lucruri bizare, Bella înţelege că este însărcinată.

Cartea a doua este narată din perspectiva lui Jacob. Acesta este la fel de deranjat de gîndurile celor din haită, cum reiese şi din epilogul din *Eclipsă*. Cînd Bella se întoarce suferind de o boală rară, este convins că transformarea avusese loc, dar află că Bella este însărcinată. El trăieşte o tristeţe sfîşietoare văzînd corpul Bellei aproape desfigurat şi încearcă să o convingă să renunţe la sarcină. Însă Bella este dispusă să-şi continue sarcina chiar cu preţul vieţii.

Bella aproape moare în timpul naşterii, dar Edward o salvează injectîndu-i propriul venin în inimă. Jacob se hotărăşte să omoare copilul aflat în grija lui Rosalie, dar îşi găseşte sufletul pereche, în mod involuntar, în Renesmee, fiica Bellei.

Renesmee înveseleşte şi dă o altă culoare cărţii şi mai ales rezolvă triunghiul amoros dintre Edward, Bella şi Jacob. Ea este iubită de toţi, cum însăşi autoarea afirmă: „Cum să numeşti cel mai deosebit copil din lume?“.

Această parte conţine multe dintre cele mai profunde trăiri ale lui Jacob, dar sînt prezente şi unele secvenţe umoristice, precum neînţelegerile dintre Jacob şi Rosalie.

Cartea a treia este povestită din nou din perspectiva Bellei. Este cea mai palpitantă şi cea mai lungă parte a romanului. Primele capitole sînt dedicate debutului vieţii Bellei ca vampir. Bella îşi descoperă talentul „de scut“, de a proteja, fiind supusă unei mari presiuni, dorind mai mult ca orice altceva pe lume să-şi salveze copilul şi pe cel iubit. Bella se transformă, într-un timp foarte scurt, dintr-o fată ştearsă, neîndemînatică, într-o femeie frumoasă şi graţioasă, din adolescentă, în mamă şi soţie, din om, în vampir. Ea începe prin a fi cel mai slab element din poveste şi sfîrşeşte prin a fi cel mai puternic, cea care în final îi protejează pe toţi.

Apare din nou clanul Volturi şi o mulţime de vampiri noi, printre care şi doi români: Dracula unu Ştefan şi Dracula doi Vladimir. De aceea, la sfîrşitul cărţii se găseşte indexul vampirilor. Toţi aceştia sînt martori că Renesmee nu este un copil nemuritor. Iar în final, Volturi sînt convinşi că fiinţele ca Remesmee şi Nahuel, jumătate om şi jumătate vampir, nu reprezintă nici o ameninţare şi sînt nevoiţi să plece.

Titlul ultimului capitol vorbeşte de la sine: „Un final fericit“. Fiecare primeşte ce a visat: „Şi am trăit mai departe în această mică, dar perfectă bucată de eternitate“.

Ca o concluzie, *Zori de zi* este cea mai complexă şi mai frumoasă carte din serie. Nu aş schimba nimic, deşi imaginaţia mea mai zboară cîteodată, pentru că acest final neaşteptat este magic. Mi-a făcut o mare plăcere să o citesc, să simt trăirile personajelor şi să învăţ cît mai multe din talentul autoarei.

Diana ŢIGĂNILĂ, clasa a VII-a,
Școala generală nr. 109, București

Vîrsta la care apar obsesiile

„Ştiaţi că atunci cînd vine iarna, peştii pur şi simplu îngheaţă unde sînt, deodată cu apa?“ Glumesc, desigur!

Aş vrea să le propun colegilor mei publicişti şi cititorilor un pic mai mărişori, poate de vreo 12-14 ani şi urcînd pînă la 63, după mine, să pună mîna pe o carte deghizată sub titlul *De veghe în lanul de secară,* scrisă de un om minunat care şi el se ascunde sub numele de J.D. Salinger.

În cartea despre care vă zic este vorba de un băiat de 16 ani, pe nume Holden Caulfield, care, din păcate, era cam leneş şi tot trebuia dat afară din diverse şcoli... dar să nu vă închipuiţi că ar trebui să-l imitaţi pe acest prieten al meu! Ei bine, şi într-un an e dat afară de la Pencey, un colegiu de excepţie din America, chiar înainte de Crăciun. După o zi de vacanţă petrecută la şcoală, atmosfera îl deprimă, aşa că se duce şi îşi ia la revedere de la profesorul de istorie şi o porneşte spre New York, unde îşi va petrece următoarele zile. N-aş îndrăzni să vă spulber curiozitatea şi-am să vă zic doar că Holden se considera, ca mulţi dintre noi, dar într-un fel deosebit, pentru că el era un pic *ţache* – dacă înţelegeţi la ce mă refer –, foarte matur, ceea ce, dacă stai să te gîndeşti, e ciudat, avînd în vedere că el era deprimat. Cînd eşti deprimat, mîndria dispare cu totul. Iar *pentru că* se considera atît de matur, intră în diverse belele de adulţi. Şi, printre altele, Holden încearcă să-ţi dea impresia că ştie mult mai multe decît ne povesteşte, şi e adevărat că ştie el multe lucruri, dar, uite, tocmai pentru că *nu* e un adult în toată firea, ci doar pe drum, face multe greşeli pe care după aceea le regretă. Uite aşa planul său se tot destramă, rezultînd spre sfîrşitul cărţii o nuanţă nouă şi mult mai accentuată de depresie.

E adevărat că acţiunea din *De veghe în lanul de secară* nu se mişcă precum un biciclist pe o pantă, cum e în basmele cu prinţi şi balauri, cu regi şi regine, cu zîne şi prinţese, iar o mare parte e formată şi din ce ne povesteşte Holden chiar nouă, despre viaţa lui, despre sora lui mai mică, pe nume Phoebe care, din spusele prietenului nostru, e foarte deşteaptă, cum dealtfel era şi frăţiorul mai mic al lor, despre care, na, că nu vă zic nimic, trebuie să citiţi cartea! Holden trăieşte în New York, dacă nu mă înşel, chiar în celebrul cartier Manhattan.

Dar un lucru este de admirat la Holden. Oricît de tare îşi ura colegii, profesorii sau pur şi simplu pe oamenii din jur pe care-i întîlnea din întîmplare, aproape că se poate spune că o ridica în slăvi pe sora lui mai mică, Phoebe. E de văzut cît de dulce şi înduioşător poate fi faptul că eroina noastră va fi Phoebe, de fapt.

Pînă una, alta, vă voi da şi un exemplu scurt din spusele domnişorului Holden, ca să vă ademenesc: „În orice caz, m-am dus tiptil, tiptil în camera lui D.B. şi am aprins lampa de pe birou. Dar Phoebe nici măcar nu s-a mişcat. După ce am aprins lampa şi aşa mai departe, am stat cîteva clipe şi m-am uitat la ea. Dormea cu faţa pe marginea pernei şi cu gura căscată. E curios. Adulţii, cînd dorm cu gura deschisă, arată îngrozitor, copiii – nu. Copiii arată bine. Chiar cînd umplu perna de scuipat, tot bine arată“.

Iar pentru că n-aş şti cum să închei, vă anunţ oficial că vîrsta la care apar cele mai multe obsesii – cum ar fi, să spunem, o trupă sau un cîntăreţ, pînă şi un instrument muzical – începe pe la 12 ani şi de-aici continuăăăăă, maică, pîn' tîrziu de tot! Cum ziceam, Holden are 16 ani şi are şi el o mică obsesie, ca mai toţi. Şi cum îşi exprimă obsesia? Îi întreabă pe toţi taximetriştii din New York dacă ştiu „unde se duc raţele alea de pe lacul din Central Park cînd vine iarna?“. Iar prima mea replică din acest text este răspunsul unuia dintre taximetriştii la întrebarea cu raţele. Un răspuns despre peştii care îngheaţă iarna.

Sper că nu v-am băgat preaaa tare în ceaţă, şi vă urez o lectură... nu plăcută, ci amuzantă! Aveţi grijă să nu vă înecaţi în timp ce-nfulecaţi cartea! Cha-cha!

Ileana ZIRRA, clasa a VIII-a,
Liceul teoretic „Alexandru Vlahuță“, București

Un dicționar fantezist

Dragă Dilematix,

Începutul clasei a V-a a reprezentat, pentru mine, o probă destul de dificilă şi curioasă, care nu mi-a lăsat prea mult timp pentru poveştile „de groază“. Cu atît mai mult cu cît serile le-am petrecut alături de *Cişmigiu & comp.*, o carte care numai de groază nu e şi care mi-a arătat cum începeau şcolile în alte vremuri.

Prin urmare, am decis să răspund temei propuse de tine într-un mod mai simplu şi mai amuzant. Lista de personaje „terifiante“ pe care mi-o făcusem pentru poveste a devenit un fel de dicţionar fantezist pe care ţi-l transcriu mai jos. Poate va „servi“ şi altor copii în povestirile lor...

Demon – o demonstraţie de demenţă
Drac – un ac de cojocul drăciilor celor neastîmpăraţi
Dragon – un neon într-un loc drag
Djinn – un DJ amator de gin (cu gheaţă!)
Extraterestru – ceva Extra pe Terra!
Fantomă – un Om care bea Fanta (în exces!)
Gnom – un om cu G.N. (Great Name)
Monstru – un instrument de magie neagră
Moroi – locul unde mor oile (!)
Mumie – o *Mummy* care poartă ie (obligatoriu albă!)
Pricolici – prichindei care au colici
„Scheleţi“ – schele făcute din boscheţi
Strigoi – nişte oameni goi care strigă unii la alţii
Vampiri – vampe cu ochi irizaţi (sau electrizaţi)
Vîrcolac – un colac în care vîri puţină spaimă...
Viperini – nişte vipere cu mult venin
Vrăjitoare – să fie Vrăjite, oare?
Zombie – un Om din Zambia

Cu cele mai bune gînduri,
Smaranda

Smaranda VLAD, clasa a V-a,
Școala generală „Gh. Țițeica“, Constanța

Despre ce se mișcă în fața noastră și e horror

Luca este criticul de film „de serviciu“ care vizionează filme de groază numai după miezul nopții, atunci cînd unele dintre ele te pot speria cu adevărat, ca după aceea să nu mai poți adormi pînă în zori. Se pare însă că nu toate sînt chiar de groază, unele conțin prea multă și nejustificată violență, altele sînt prea comerciale, cîteva sînt numai bune de adormit copii. Din articolul alăturat le veți afla pe cele mai cunoscute, dar și pe cele care i-au plăcut cel mai tare lui Luca.

Notă de început: dacă nu înțelegeți ceva, vă rog să citiți mai întîi tot articolul și după aia să vă plîngeți.

A doua notă de început: copii, dacă citiți acest articol, începeți de la „parodii la filmele horror“ (nu cred că vreți să știți ce se întîmplă în *Hostel).*

Vă plac filmele horror?

Vă sperie filmele horror? Vă enervează filmele horror? Vă scîrbesc filmele horror? Vă uitați la filme horror? Nu vă uitați la filme horror?

Chiar dacă vă uitați, vă enervează, vă plac sau vă scîrbesc filmele horror, acestea tot sînt bune pentru că cineva are întotdeauna o părere despre ele. Oamenii întotdeauna cred ceva despre filmele horror. Nu am văzut persoane care să se poarte neutru cu filmele horror. Pentru că nu poți. Westernuri? Mulți oameni spun: n-am prea văzut... Nu știu ce să zic... Dar filme horror: nu! Nu îmi plac! Nu suport să mă uit! (ăsta sau inversul...)

Părerea mea? Îmi plac. Și mă mai și sperie cîteodată.

Totuși, filmele horror sînt preferate de public: ușor de văzut, la fel ca și comediile și filmele romantice.

Filme horror de care ați auzit sigur

Texas Chainsaw Masacre: Da... E horror... Și cu multă violență... Mai bine nu... (gradul 4). Despre un masacru cu fierăstraiele.

Shining: Da... Stephen King... Dar nu e prea mișto (gradul 3). Despre hoteluri și oameni posedați de fantome.

Exorcistul: OK. Merită văzut (gradul 4) și mai e și clasic, deci... Despre o fată exorcizată.

Hellraiser: Nu e ce ar trebui să fie... Mă rog. Eu am văzut un *sequel,* așa că s-ar putea ca primul să fie mai bun (gradul 3.5). Despre un fel de om care terorizează alți oameni și care cică e din iad.

Final Destination:????? Cum de au făcut atîtea? *And what's the point anyway?* Niște adolescenți care mor în tot soiul de moduri ciudate și unii care au previziuni? *That's the point?* (gradul 3)

Misery: Pentru informația dvs. generală, nu e deloc bun. Așa că luați-vă gîndul (gradul 2.5). Un scriitor terorizat de o fană.

Halloween: Da... Puteți să vă duceți să-l vedeți, dar nu vă așteptați la gradul 5. E de gradul 4. Nu știu despre ce e.

Chucky: Da... Dar e cam de gradul 2. Păpușa care ucide e OK, dar și de la ăsta sînt prea multe sequel-uri.

Hostel și Saw: (gradul 4). Da... Ambele sînt cu adolescenți torturați, dar Saw are o idee mai bună – persoanele trebuie să se tortureze singure ca să poată scăpa.

28 Days Later: Și urmările. Un virus transformă oamenii în zombi – ce poate fi mai plicticos? (gradul 3,5) Cu multă violență, totuși.

Dracula, Nosferatu și celelalte filme cu vampiri: OK. O dată, de două ori, de trei, dar chiar așa de multe? Nu credeți că sînt prea multe filme horror cu vampiri? (gradul 2-2,5, probabil)

Jaws – Rechini mari care mănîncă oameni. OK... Dar nu cea mai bună idee din toate timpurile (gradul 1,5).

Și mai sînt cîteva filme horror, pe care nu le comentăm... În orice caz, astea sînt cele importante.

Cum se clasifică filmele horror după mine

Clasificarea I

Gradul 1 – Cred că mai bine nu vorbim de astea: horror-uri pentru copii.

Gradul 2 – Film cu o singură chestie care să te sperie, sau cu extratereștri etc.

Gradul 3 – Horror-uri/Thriller-uri psihologice – pot fi mișto.

Gradul 4 – Filme cu multă violență, sînge, torturi etc. și filme care te sperie destul de tare.

Gradul 5 – Filmele care te sperie pe tine cel mai mult.

Clasificarea II

a) Filme horror vechi 1 (și aici vreau să spun alb-negru). Filmele horror vechi... pe cine mai sperie? Pe cîțiva oameni și copii mici – e răspunsul. În orice caz, trebuie văzute doar ca să știm cum a început nebunia. Exemple: *Doctor Jeckyl și Mister Hyde, Cabinetul Doctorului Caligari, King Kong* (deși nu sînt sigur că ar trebui să-i zicem horror), *Dracula.*

b) Filme horror vechi 2 (și aici nu mai vreau să spun alb-negru). Din seria asta există filme reușite, care eventual reușesc să te sperie... ce, filme? Alde *Dracula,* primul *Hellraiser, Chucky* și multe dintre cele menționate în filme horror cunoscute.

c) Filme horror noi și comerciale. Aici intră aproape toate filmele horror pe care le-ați văzut la cinema în ultima perioadă: *Knowing, Dragged to Hell, The Messengers* etc.

d) Filme noi și necomerciale. Aici intră filmele care nu au reclamele pe toate gardurile și care sînt în general cele mai bune și cu cel mai mult suspans: *Fragile, Orfelinatul...*

e) Filme după Stephen King. Stephen King are multe romane și mai toate... filme (info: S.K. cere studenților de la Facultatea de regie un dolar pentru a-i ecraniza cărțile). Exemple: *Misery, Carrie, Christine, Shining.*

f) Filme de Hitchcock care, de multe ori, nu sînt prea horror, dar merg.

Deci? Filme preferate horror... Ale mele?

1) *Fragile* de Jaume Balagueró, din 2005 – Da... Mă sperie, recunosc... Și știți de ce? Din cauza fetei mecanice... pe care o puteți vedea și dacă dați căutare *Fragile* pe Google. Filmul este despre o fată care avea o boală ciudată de picioare și care se întruchipează într-o fată mecanică și bîntuie spitalul și omoară oameni. Avem plăcerea să o vedem de două ori la față (și e urîtă). Și apropo... fata mecanică nu era pacientă... ci asistenta pacientei care s-a sinucis în casa liftului... Dar nu cred că trebuia să zic asta, nu?

2) *Duel pe autostradă* al lui Spielberg. Este despre un bărbat care este urmărit de cineva pe autostradă, care, se dovedește, voia să-l omoare. Numai că... Așa se întîmplă în filme, nu? Cel care trebuia să fie omorît îl omoară pe eroul negativ.

3) *Camera 1408,* după King, a fost mișto. Despre o cameră plină de spirite ale oamenilor care s-au sinucis într-un hotel care îți aducea aminte de toate întîmplările tale neplăcute și despre un scriitor care stătea în ea și care își amintește de mama și de soția cu care s-a certat și care îi dă foc camerei și pînă la urmă se termină cu bine.

Parodii la filme horror

Probabil ai văzut *Scary Movie* 1, 2, 3, 4 și mai vrei să vezi și 5. Cine te învinuiește? Sigur că, în opinia mea, dacă vedeai filmele în ordinea asta, nu ajungeai să le vezi pe toate. Dacă ar fi să facem un grafic, am face așa (cu note de la 1 la 4 ar fi așa: *SM* 1 – nota 2, *SM* 2 – nota 1, *SM* 3 – nota 4, *SM* 4 – nota 3). Așa că înțelegeți de ce ați fi renunțat să vedeți *Scary Movie 3,* cel mai bun din serie, dacă ați fi văzut întîi *Scary Movie 2* – cel mai prost din serie. *Scary Movie 1* și *4* sînt mediocre și nici măcar nu rîzi prea mult. *Scary Movie 2* este atît de prost și de scîrbos, încît îți vine să pleci din sală/fața computerului pentru că e prea prost/scîrbos. *Scary Movie 3* e bun și rîzi aproape încontinuu.

Filme horror pentru copii

Copiii și părinții lor se referă la filmele horror ca la filme înspăimîntătoare și în care apare bau-bau și alte creaturi din astea pe care nu are rost să le enumerăm pentru că sînt prea multe. Dar putem să spunem că *Chucky* se încadrează aici, deși nu o prea face, și filmulețele din seria *„Goosebumps“,* după *the best-selling books* ale lui R.L. Stine. Dar nu sînt grozave, normal... Doar sînt pentru copii. Așa că, dragi copii, vă recomand R. L. Stine și cu *„Goosebumps“*-urile lui. Dar Doamne ferește, nu! Să nu vă uitați la SAW!

Seriale horror

Singurul pe care l-am văzut este *Povestiri din criptă (Tales from the cript)* – ceva oribil, cu criminali în serie și cu unu care electrocuta oamenii (ăsta fiind un episod) și ghiciți ce? Cum credeți că s-a sfîrșit serialul? S-a sfîrșit cu sfîrșitul vieții criminalului, electrocutat. Nu... mai bine nu...

Mai există seriale horror. Da... Dar nu le-am văzut eu...

Cică mai e *Buffy, spaima vampirilor* și...

Altele...

Luca ISTODOR, clasa a VII-a,
Școala generală nr. 79, București

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 294
1-7 octombrie 2009
Coordonator:
Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ȘCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
Corina MÎȚĂ

O noapte de Sfîntul Andrei

Ştiu foarte multe poveşti cu personaje cărora numai simpla pronunţare a numelor face să ţi se ridice părul în cap de spaimă. Duhuri, moroi, vîrcolaci, suflete chinuite din negura timpurilor, vampiri sîngeroşi, strigoi care au căutat să se răzbune pe lumea ce se bucură la un moment dat de lumina soarelui, de viaţă. Dar îmi este milă să stric somnul liniştit şi senin al copiilor cuminţi, aşa că am să vă spun o poveste scurtă care mi-a fost împărtăşită de bunica mea cea dragă, cu spirite care mi-au devenit simpatice. Lucrurile s-ar fi petrecut cam aşa:

Cînd bunica mea era mică, înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, oamenii erau şi buni, şi răi, ca acum, numai că atunci spiritele morţilor care nu-şi găseau odihnă îi hărţuiau, fără milă, pe cei care îi nedreptăţiseră în timpul vieţii sau mai împărţeau pedepse celor care îşi pierduseră omenia. Într-un sat din Ialomiţa, într-o seară liniştită de noiembrie, cîinele Codosu' lătra. Pentru că străbunicul meu voia să iasă cu nuiaua la el, bunica a luat o bucată de mămăligă ca să i-o dea cîinelui şi să-l scape de bătaie. Cîinele lătra cu ochii spre grajdul vecinilor. Printr-o gaură în gard, bunica s-a strecurat pînă la grajd. A simţit trecînd pe lîngă ea ceva ca o adiere uşoară de vînt. A lăsat frica de o parte şi şi-a lipit ochii de o crăpătură dintre scîndurile grajdului. A văzut patru arătări aşa cum nu i-a mai fost dat să vadă de atunci. Mai tîrziu, după mulţi ani, şi-a dat seama că cei patru erau un vîrcolac, un vampir şi doi pricolici. Bunica mea a asistat la următorul dialog:

– Iar ai muşcat din lună, Vîrcolici? Ţi-am spus de atîtea ori să nu mai mănînci cînd avem întîlniri importante. Ştii că nu ne putem întîlni decît de cîteva ori pe an. Mîine e Sfîntul Andrei. Luminezi ca un felinar şi noi trebuie să ne facem treaba discret, a spus Pricolici 1.

– Nu am rezistat tentaţiei. Luna era atît de rotundă şi de suculentă...! Îmi pare rău.

– Vampirici, ai adus cana?

– Da, dar nu înţeleg de ce a fost nevoie să o aduc.

Pricolici 2 a rîs încet şi a spus:

– Femeia care locuieşte aici este foarte rea. Are vaci multe, dar niciodată nu a dat de pomană de sufletul morţilor, nici măcar o cană cu lapte. Dacă nu poate să-l vîndă, preferă să-l arunce, chiar dacă vede copii amărîţi şi înfometaţi. De acest Sfînt Andrei îi vom fura laptele de la vaci. De mîine, cînd le va mulge, în loc de lapte, va avea apă. Asta este pedeapsa hotărîtă de mine şi de Pricolici 1.

– Şi pe noi de ce ne-aţi chemat? a întrebat Vîrcolici.

– Vîrcolici, ştii bine că noi nu sîntem decît nişte copii şi nu ştim să mulgem vacile. Voi veţi lua cîteva picături de lapte.

Vîrcolici şi Vampirici s-au chinuit, dar au reuşit pînă la urmă să adune lapte în cană.

Pricolici 1 şi 2 au devenit foarte serioşi. Au bolborosit cîteva cuvinte de neînţeles deasupra cănii. După aceea au rîs în hohote şi au dispărut cu toţii. Întunericul a cuprins totul, ca şi cînd nimic nu fusese. Bunica mea a simţit din nou o adiere de vînt, ca atunci cînd ar trece cineva în grabă pe lîngă ea. Luna pe cer era sîngerie şi Codosu' nu mai lătra.

Bunica mea nu a povestit nimănui ce a văzut. Femeia cea rea s-a plîns la toată lumea din sat că nu-i mai dau vacile lapte. Nimeni nu ştia de ce. Doar o fetiţă ştia, dar nu a avut curaj să spună pentru că nimeni nu ar fi crezut-o. Mie mi-a povestit şi eu o cred. Voi credeţi sau nu?

Alexandru-Marian MOŢEI, clasa a VI-a,
Colegiul Naţional „Victor Babeş", Bucureşti

Acestea fiind spuse (şi povestite), vom încheia călătoria noastră printr-o lume „de groază". Aş dori să le mulţumesc tuturor copiilor care mi-au scris şi ale căror texte nu au apărut în paginile revistei, dar nu pentru că ar fi fost mai puţin interesante decît cele pe care le-aţi citit aici. Însă orice alegere e subiectivă, iar multe dintre poveşti erau destul de asemănătoare: aceleaşi fantome, aceiaşi vampiri, acelaşi mister. Am vrut să le publicăm pe cele mai originale şi sper că v-am speriat cît pentru un an (şcolar)!

PUBLICITATE

FastTrackKids®
Educaţie premium pentru liderii de mâine

Academii deschise
BUCUREŞTI
BRAŞOV
TIMIŞOARA
CLUJ-NAPOCA
SIBIU
CONSTANŢA
TULCEA

În curând
PITEŞTI
BACĂU

Detalii pe:
www.ftk.ro

„Piticul, vărul mai mic al măreţelor creaturi mitologice“

– interviu cu artistul Dominic VÎRTOSU –

Expoziţia Alege piticul *deschisă la Verde Café a fost un joc şi un experiment. Creatorul piticilor colorați din polistiren are 25 de ani, o privire amuzată asupra lucrurilor din jur şi o pasiune pentru materialele neconvenţionale din care poate sculpta idei. Lucrările vor fi disponibile şi online pe* www.dominicvirtosu.ro.

De ce pitici?

Pentru că piticul este un subiect care îmi inspiră joacă; joc fără să vireze în totalitate către ludic. Piticul este vărul mai mic al măreţelor creaturi mitologice, este la graniţa dintre toate tărîmurile şi astfel generează multiple valenţe ale percepţiei şi apropie spectatorul de lucrarea de artă. Piticul constituie de asemenea un subiect neaşteptat. E o temă rară chiar şi în pictura tradiţională. E un făgaş destul de puţin exploatat şi, tocmai de aceea, mult mai ofertant.

De ce polistiren?

Am plecat de la ideea de a ieşi din bidimensionalitate. A fost un imperativ, *trebuia* să-l execut. Ulterior am început să caut tehnici pentru a materializa această intenţie. Polistirenul a fost o opţiune firească. Se încadrează în toţi parametrii impuşi de proiect: e uşor, e maleabil, e prelucrabil şi oferă volum consistent. Una din sursele de inspiraţie a fost expoziţia galeriilor de la Grand Palais din Paris, din această primăvară. Am descoperit acolo nenumărate modalităţi de expresie, foarte îndrăzneţe. Printre altele, am zărit şi o lucrare, un fel de explozie din polistiren turnat care, în contrast cu formele dimprejur, căpăta o volumetrie excepţională. Tot ca sursă de inspiraţie l-aş cita şi pe Jean Dubuffet cu seria *„L'Hourloupe“*. Într-una din fotografiile de atelier, artistul ţine în braţe o bucată mare de polistiren în timp ce o prelucrează. Există o satisfacţie şi o bucurie nemăsurată în privirea lui. Mi-am spus că asta trebuie să încerc şi eu.

Artă pentru artă sau pentru decoraţiuni interioare?

Un scop estetic primordial a fost de a bucura ochiul. În acest demers am dezvoltat, pe lîngă substratul de naraţiune al piticilor, şi o puternică latură vizual-atrăgătoare. Lucrările vor aduce un plus de spaţialitate spaţiilor pe care le vor decora: scopul lor principal este să fie văzute şi să creeze o senzaţie de plăcere. Tocmai de aceea demersul a fost situat foarte apropiat de sfera decorativului, fără însă a intra în zona obiectului design. Lucrările care vor urma piticilor se vor situa, într-o manieră similară, aproape de ideea de decoraţie, printr-un mesaj destul de explicit formulat. Personal, nu vizualizez vreuna dintre lucrările mele fără a-i vedea şi finalitatea practică. Acest aspect nu împiedică însă dezvoltări ulterioare către direcţii mult mai neconvenţionale, cum ar fi arta video sau happening-ul.

Cum e să fii artist tînăr azi în România?

Există, cu siguranţă, o dificultate în practicarea artei în România de astăzi. Nu este însă insurmontabilă, ci este mai degrabă o provocare extraordinară pentru artist. Pentru mine, a fi artist în România este o oportunitate: terenul cultural de aici este fertil, iar oportunităţile sînt şi vor fi foarte mari. Mai ales în sfera artei experimentale şi neconvenţionale. Singurul impediment major (care este tot o provocare de depăşit) mi se pare a fi pericolul unei conceptualizări excesive a demersului artistic. Şi mediul de propagare a artei tinere (Internet, blogging, twitter etc.) este şi va deveni şi mai eficient, astfel încît singurul obstacol adevărat rămîne numai limita în materie de creativitate.

a consemnat Iulia ALEXA

Daria GHIU

Istoria lui Rubén Ochoa

„E de-ajuns să o porneşti în orice direcţie, şi, într-o bună zi, să te întorci în locul de unde ai plecat“ – spune artistul mexican Rubén Ochoa despre expoziţia sa, „360°“, proiect ce a fost expus pentru prima oară în Ciudad de Mexico, la Auditoriul Naţional, în 2005. Acolo a fost vizitată de peste 300.000 de persoane. S-a bucurat de mult succes, şi în 2007 a fost itinerată în mai multe ţări europene. Expoziţia de fotografie a fost prezentă pînă pe 30 septembrie 2009 la Muzeul Ţăranului Român, acolo unde, între 14-22 septembrie, au avut loc şi Zilele Filmului Mexican.

Cele 36 de fotografii ale lui Rubén Ochoa au fost instalate într-o sală de clasă, binecunoscutul spaţiu „Şcoala Satului“ al MŢR-ului. Un loc, aş spune din start, fericit ales. Sfatul lui Ochoa – de a o lua în orice direcţie şi de a te întoarce după o vreme de unde ai pornit – se aplică atît lui, artistului, cît şi privitorului. E, pînă la urmă, o declaraţie de credinţă despre fotografie, văzută precum o experienţă fără final, în care istoriile pe care le spui prin imaginea luată încep şi se încheie exact în acel prezent veşnic al fotografiei.

Istoriile personale ale mexicanilor – faimoşi sau nu – se spun la infinit şi se compun înlănţuit. Ochoa a fost plecat în căutarea personajelor fotografiilor sale timp de un an de zile. La final, s-a întors de unde a plecat: cercul s-a închis. Povestea conţine 36 de fotografii şi 36 de cuvinte-cheie. Fiecare imagine aduce cu ea un element nou care devine apoi, în următoarea fotografie, elementul-vedetă. Astfel că asistăm la crearea sub ochii noştri a unui lanţ solid, ale cărui verigi sînt viaţă, pur şi simplu. Povestea creşte pe măsura desfăşurării ei şi cîştigă prin adăugarea unu miez nou. Dar nu e o poveste cu schemă tipică. Nu are un punct culminant şi un deznodămînt. Aici apare capcana: e o poveste din 36 de poveşti, în care nici un element nu poate fi eliminat, nu pentru că ar distruge structura clasică, ci fiindcă fiecare istorioară este dependentă de cea dinaintea ei. Să dăm un exemplu – o parte din povestea fotografică a lui Ochoa: „Flora nr. 9. Aici şi-a expus lucrările pentru prima oară Frida Kahlo. Unele dintre amintirile ei se păstrează în această cutie. Cenuşa ei odihneşte într-o urnă de lut, înfăşurată într-un *rebozo* (şal tipic mexican). Pentru colorarea unui astfel de şal se folosesc vopsele roşiatice obţinute prin zdrobirea femelei de coşenilă, o insectă de mici dimensiuni, care trăieşte în cactuşii din deşert. Din ţepii de cactus se pot fabrica acele de patefon. Patefonul este unul dintre obiectele cele mai de preţ ale lui Cesar Olguin...“. Şi de aici povestea curge mai departe. „360°“ face ocolul lumii în 36 de fotografii strîns conectate. În care personajele principale nu pot deveni aşa decît datorită poveştii şi rostirii: o imagine te poartă către alta şi alta şi alta...

Spuneam la început că „Şcoala Satului“ (parte din expoziţia permanentă a muzeului) este locul poate cel mai potrivit pentru fotografiile artistului mexican. MŢR este prin excelenţă spaţiul rostirii, iar prezenţa unei expoziţii temporare pe pereţii destinaţi şcolii de altădată – loc ce reconstituie o sală de clasă cu bănci şi catedră, binecunoscut tuturor prin faptul că este destinat atelierelor de creaţie pentru copii, care au loc săptămînal la muzeu – adaugă o nouă poveste, a 37-a.

PUBLICITATE

Am cioplit frazele *Orbitorului* în cheia basmelor la români...

– interviu cu Laure HINCKEL –

Tălmăcitoare asiduă în limba franceză a unor tineri scriitori români – Dan Lungu, Cecilia Ştefănescu, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici –, dar şi a lui Camil Petrescu sau Andrei Pleşu, Laure Hinckel semnează a doua sa traducere din Mircea Cărtărescu (după Pourquoi nous aimons les femmes, *Denoël, 2008),* Orbitor. Aripa dreaptă *fiind publicat de editura Denoël şi lansat în librăriile Franţei pe 27 august.*

Ca orice traducător exigent cu sine, Laure Hinckel s-a înarmat cu răbdarea şi erudiţia dicţionarelor, dar a păstrat proaspătă bucuria literaturii – înţeleasă ca lume de cuvinte şi sensuri mai presus de cuvinte, capabile să irige în profunzime, la distanţă de „ani lumină", alte cărţi, alte suflete şi alte vieţi. Despre munca de traducere în limba ei natală, franceza, a romanului Orbitor. Aripa dreaptă, *Laure Hinckel vorbeşte cu un fel de evlavie, ca şi cum i-a fost dat să pătrundă prima în splendoarea unei catedrale, al cărei ghid privilegiat şi îndrăgostit, se declară a fi la ieşire. Ultimul* Orbitor *al lui Mircea Cărtărescu a ajuns la sfîrşitul verii în librăriile Franţei sub titlul* L'Aile tatouée: *în filigranul acestui desen de cuvinte, complex şi delicat, dialogul traducătorului cu opera originală e pe cît de invizibil, pe atît de spectaculos.*

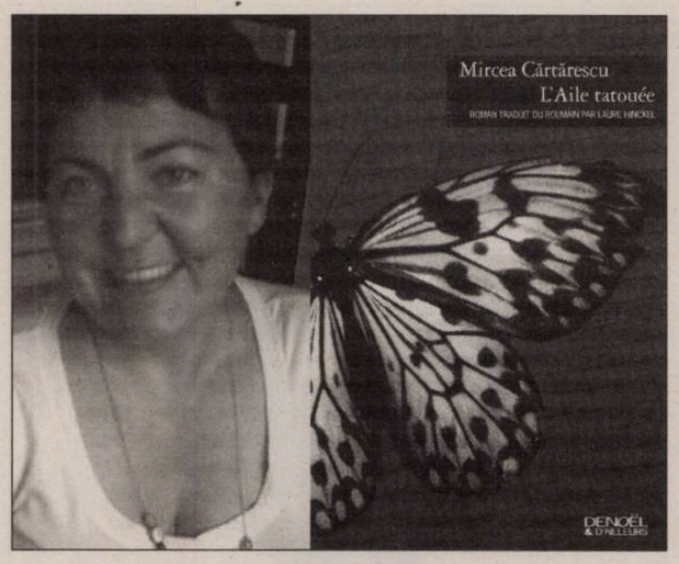

Care au fost dificultăţile şi voluptăţile traducerii în franceză a volumului III din Orbitor?

La capitolul voluptăţilor intră multe. Printre altele, bucuria de a privi de aproape vestita gravură a lui Dürer, *Melancolia*... Este vorba de cea cu îngerul şi poliedrul aşezaţi sub un careu magic de toată frumuseţea... O altă plăcere a fost şi recitirea *Infernului* lui Dante. Am ales traducerea lui Andre Pézard care foloseşte un lexic splendid, bogat în arhaisme recompuse de el pe cale etimologică, o operă îmbogăţită de extraordinare note de subsol: o excursie absolut necesară pentru a desluşi mai multe aspecte ale cărţii *Orbitor. Aripa dreaptă*. Am dat o raită şi prin *Ulysses* al lui Joyce, interesant pentru mine pentru că acolo am perceput parfumul specific amestecului de voce auctorială cu frînturi de dialog... Asemenea excursii prin opere majore ale literaturii – opere care ne hrănesc în continuare şi care irigă scrisul marilor scriitori pînă în ziua de azi – sînt profitabile, dar şi adevărate momente de răgaz pe timpul traducerii, deoarece majoritatea momentelor „voluptuoase", cum le spuneţi, constau într-o intimitate suflet la suflet între carte şi mine... E o luptă singuratică şi, asemenea luptei de pe Iabbok cu îngerul, nu se lasă prea uşor povestită. Vreţi un alt exemplu de fericire? Există un leitmotiv în *Aripa dreaptă:* „O, inimă, ce înseamnă mări de sînge?". După niscaiva rătăcire în memoria proprie – parcă îmi spunea ceva citatul acesta, dar nu îl regăseam –, l-am întrebat pe Mircea Cărtărescu de unde vine versul. Mircea mi-a răspuns imediat: din Rimbaud! Dragul de Rimbaud! Este unul dintre poeţii mei preferaţi. Chiar dacă este de bonton să te lepezi de asemenea pasiune, eu rămîn fidelă acestui poet genial şi meteoric. Am căutat poemul respectiv extras din volumul de versuri intitulat *Une saison en enfer* şi cu ocazia aceasta am găsit într-un articol biografic ce a scris Rimbaud mamei sale – ea fiind foarte nedumerită (ca să nu spunem mai mult) de opera fiului său – care voia să înţeleagă. „Ce ai vrut să spui?". *„J'ai voulu dire ce que cela dit, littéralement et dans tous les sens."* Vedeţi, lucrînd la traducerea unei cărţi mustind de atîta cultură cum este cea a lui Mircea Cărtărescu, dai de asemenea giuvaere ale literaturii... Ca un mare scriitor ce este, Mircea Cărtărescu nu lasă nici un aspect al vieţii în afara cărţilor lui. Mărturisind şi un gust aparte pentru ştiinţă, Mircea Cărtărescu dă ocazia traducătorilor şi cititorilor lui să descopere domenii foarte puţin cunoscute de marele public, cum este de pildă topologia cu cele şase figuri ale ei studiate de René Thom în cartea lui *Théorie des catastrophes* – termenul de „catastrofă" avînd aici sensul de „transformare"...Vă daţi seama, cred, că aceste „voluptăţi" reprezintă aversul medaliei: ele sînt voluptăţile dificultăţilor. Aş mai menţiona bucuria de a mă reîntîlni, profesional vorbind, cu cartea cărţilor, *Biblia*. A fost prima dată după traducerea cărţii *Despre îngeri* a lui Andrei Pleşu, în 2005, cînd am avut de lucrat din nou în mod sistematic cu Biblia – aş putea spune chiar cu mai multe versiuni ale Bibliei în limba franceză, deoarece o traducere a Bibliei ortodoxe în franceză nu există. Monologurile lui Herman, un personaj central în roman, sînt exegeze curate ale Bibliei şi fac referire la pasaje întregi din Biblie. O adevărată desfătare filologică şi spirituală. Dar şi o sfidare: pentru a reda cu exactitate textul Bibliei ortodoxe citată de Mircea Cărtărescu, a trebuit să citesc, să fac comparaţii şi în sfîrşit să aleg, plecînd de la mai multe versiuni franceze ale Bibliei: Biblia Louis Segond din 1910, Biblia de la Ierusalim, Biblia ecumenică, Biblia Darby... Fiecare versiune este înzestrată cu calităţi literare diferite, ca să nu mai vorbim de numele lui Dumnezeu care apare în feluri diferite în funcţie de orientarea catolică sau protestantă... Să vă mai spun că a trebuit să reiau de pe raftul bibliotecii personale *Basmele românilor* a lui Petre Ispirescu? Tot ca fundal, ca să-mi dau mai bine seama de libertatea de recreare a miturilor sub pana lui Mircea Cărtărescu, într-un capitol de o frumuseţe deosebită, pe la sfîrşitul cărţii, în care naratorul parcurge etapele iniţiatice specifice basmelor. Rătăcirea printr-o pădure de maci înalţi, sosirea într-un luminiş bălţat în culori, o întîlnire cu Omul-de-flori-cu-barba-de-mătase, ocolirea smîrcurilor de roua-cerului, florile carnivore, regăsirea casei strămoşeşti cu „miros de gaz, var şi sfinţenie, nuci şi rachiu, miros de casă de om, de singurul fel de casă în care omul ar trebui să trăiască" sînt tot atîtea pasaje care cer a fi scrise în cheia basmelor şi în limba franceză. A cerut o cioplire foarte atentă a frazei...

Se lasă Cărtărescu tradus? Credeţi că limba franceză se mulează pe stilul său? Îl avantajează sau îl dezavantajează?

Limba franceză poate desfăşura un eventai lexical foarte colorat şi evocator, în pofida faimoasei ei sintaxe rigide – a cărei evocare a devenit o banalitate care dă bine în orice convorbire, mai mult sau mai puţin literară... Sintaxa ei este mai flexibilă decît se crede: depinde dacă o stîlceşti ca un vorbitor neglijent sau neexperimentat sau dacă o forţezi ca un geniu de talia lui Céline! Este de asemenea o limbă dotată cu multe nivele de exprimare: ea se „mulează" perfect pe stilul cărtărescian, respectînd intenţia stilistică şi ritmul naraţiunii: fie simfonia de voci de la coada la pîine, fie dezmăţul „revoluţionarilor" în sediul CC-ului, fie nebunia nimfomanei Emilia/Estera, fie confesiunea lui Victor coborînd în infern – într-unul din capitolele înzestrate cu un ritm de-a dreptul drăcesc – sau perindarea în circumvoluţiunile memoriei: fiecare parte a cărţii este servită, cred, cu fidelitate şi devotament de către limba mea maternă...

Credeţi că volumul ce încheie trilogia Orbitor *– care este şi un roman despre Revoluţia română – va avea ecou la publicul francez?*

Eu cred că, dacă are parte de critici francezi care să dorească să o citească şi să-i releve cu adevărat valorile, ea va fie citită, indiscutabil, şi de public. Este şi o provocare pentru promotorii culturii române! Este într-adevăr marele roman al „perioadei de aur" şi o parodie comico-cinică a Revoluţiei române. Îi regăsim pe Omul-fără-gît, pe Omul-cu-două-mame, pe Omul-cu-barbă... De la primele zvonuri venind dinspre Timişoara, la legendele urbane făurite de-a lungul timpului în jurul personajelor Odiosul şi Odioasa, trecînd prin arestarea dictatorului: cititorul francez se va şi amuza, chiar dacă aceste zile de Crăciun 1989 au lăsat tuturor un gust amar.

Cît timp v-a luat munca la această carte şi ce vă rămîne în minte la sfîrşitul unui dialog atît de concentrat?

Este greu de spus. Am predat traducerea la mai bine de un an după semnarea contractului, dar am avut perioade cînd m-am ocupat şi de alte traduceri.... De fapt, am lucrat exclusiv la *Orbitor* timp de cel puţin opt luni, cu imersie totală, cîte 16 ore pe zi: acelea au fost faimoasele zile petrecute suflet la suflet între aripile din carte.

a consemnat Cristina HERMEZIU

Cristina HERMEZIU

Efectul fluture sau nostalgii cărtăresciene la Paris

În *Magazine littéraire* din septembrie 2009, criticul literar Bernard Fauconnier scrie despre *Aripa dreaptă* (Humanitas, 2007) de Mircea Cărtărescu: „Cu ultimul său volum – uluitor! –, autorul român atinge zenitul literaturii europene". Jubilaţia jurnalistului francez în faţa scriiturii cărtăresciene şi a traducerii franceze semnate de Laure Hinckel se revarsă, inevitabil, în epitete eclectice – „roman iniţiatic, simbolic, realist, specular, filozofic, poetic" – pentru a culmina, clarvăzător, cu pariul literar pe care îl inspiră creaţia lui Mircea Cărtărescu: „romanul total, romanul monstru, cvasicosmic rămîne între arte, mijlocul suveran de a rivaliza cu lumea, recompunînd-o: cîţi sînt dispuşi să ia seama, în vremurile derizorii pe care le trăim?".

Reflecţie retorică, al cărei răspuns, nechemat anume, s-a insinuat cu superbie, în timpul unei întîlniri, pe bulevardul Saint-Germain nr. 174, adresa librăriei *L'Ecume des pages* din Paris. În Franţa, toamna literară aduce pe piaţa cărţii în jur de 700 de titluri noi. În librăria *L'Ecume des pages* de pe bulevardul Saint-Germain-des-Près, deschisă pînă la miezul nopţii, tomurile proaspete sînt risipite ordonat pe mese sau clădite în turnuleţe efemere, de bun augur, dacă nu durează. Derulată pe repede, eficienţa zilei s-ar desena prin schimbătoarea geografie a loculuiu, în funcţie de cele mai mişcate din loc, mai răsfoite sau vîndute volume. Librarii înşişi, gazdele loculuiu, sînt primii cititori... părtinitori. În spatele diplomaţiei de comerciant, relaţia cu sutele de titluri include fidelităţi reconfirmate, decepţii descumpănite, iubiri pătimaşe, la prima citire, sau indiferenţe strunite. În fiecare toamnă însă, unu, două, trei titluri creează efervescenţă, suscitare, eveniment. „Spuma paginilor" *(L'Ecume des pages)* pare a se aduna, în acest an, în jurul *Aripii drepte*, devenită *L'Aile tatouée* în traducerea lui Laure Hinckel. „Mircea Cărtărescu e un scriitor copleşitor" – îmi mărturiseşte librarul Guillaume Le Douarin. „L-am descoperit recent şi pentru mine a fost un şoc." Colega sa, Caroline Baumel se îmbujorează de-a dreptul: „Îl citesc pe Cărtărescu de acum 16 ani, cînd a fost editat *Visul* în franceză. Azi îl consider unul dintre cei mai mari scriitori de pe planetă. Am citit toate volumele din *Orbitor*. Nu ştiu cum e în limba română, dar *L'Aile tatouée* în traducere franceză vibrează de-a dreptul, ca o aripă de fluture". Nu librarul profesionist, ci entuziasmul de cititor o face să mă întrebe dacă, pe lîngă cele şapte titluri deja apărute în Franţa, ar mai fi multe de tradus în franceză din opera lui Cărtărescu. Invitat la Paris de Institutul Cultural Român cu ocazia lansării de către editura Denoel a volumului al treilea din *Orbitor*, Mircea Cărtărescu se va întîlni cu studenţii şi lumea literară franceză pe 6 octombrie la Sorbona, iar pe 7 octombrie va oferi autografe chiar pe bulevardul Saint Germain la nr. 174, în librăria *L'Ecume des pages*.

Neverosimila coincidenţă de a da tocmai aici peste un adevărat fan, între mii de anonimi şi risipiţi cititori ai Franţei, ţine de magia acelor cărţi care tulbură într-atît, încît împînzesc lumea cu întîlniri potenţiale, care, întîmplate deja în lumea de cuvinte, n-au nevoie decît de foşnetul unei aripi de fluture pentru a se descărca în realitate. Caroline Baumel are deja nostalgia unei întîlniri iminente: ştie că există, dar oare cum arată *Enciclopedia zmeilor?*

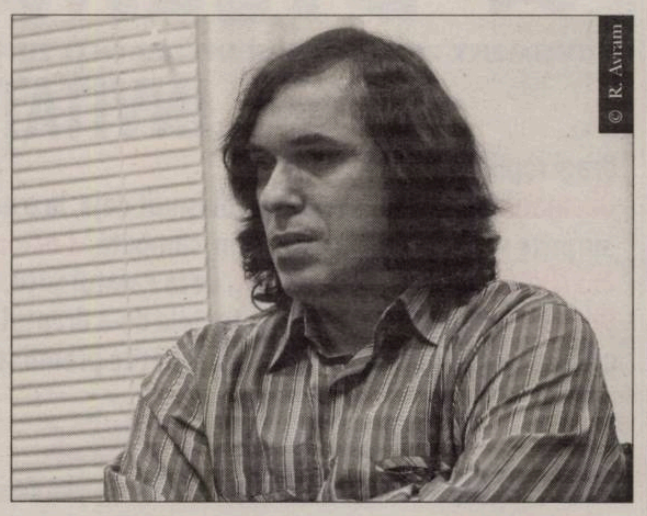

Marius CHIVU

feedbook

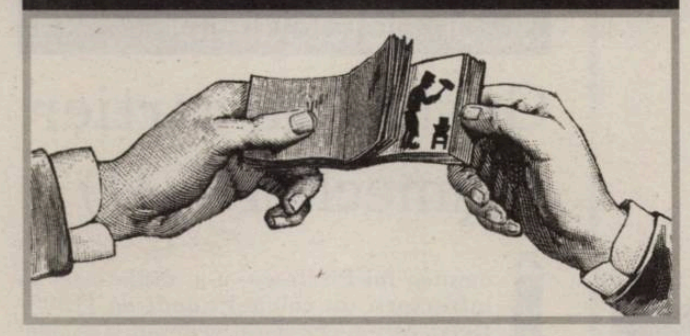

Liceenii joint & sex

● **Radu Paraschivescu, *Balul fantomelor*, Editura Humanitas, 2009.**

Art. 200 din Codul Penal care sancţiona cu închisoarea homosexualitatea a fost abrogat abia în 2001, dar între timp au apărut cluburi, se organizează parade şi party-uri gay, au avut loc *coming out*-uri în direct, s-a turnat prima telenovelă românească cu un personaj homosexual, vara asta pe scena de la Mamaia a concurat un transsexual, însă literatură gay & lesbian nu s-a scris. În schimb, art. 312 CP care pedepseşte cu închisoarea, şi posesia, şi traficul de droguri (inclusiv cele uşoare) a rămas şi va rămîne în vigoare multă vreme şi poate aceasta este explicaţia pentru care tema drogurilor şi a dependenţei a dat deja o duzină de romane, ba s-au turnat chiar două filme numai anul acesta (*Poliţist, adjectiv*, regia Corneliu Porumboiu, şi *Weekend cu mama*, regia Stere Gulea). Cum am făcut deja o recapitulare a romanelor scrise de tinerii prozatori români pe tema drogurilor în nr. 270 al revistei, de data aceasta mă opresc doar la două observaţii prilejuite de romanul de faţă. După Mircea Cărtărescu, Radu Paraschivescu este al doilea scriitor care nu face parte din generaţia tînără şi care scrie un roman cu droguri (prima ediţie a *Balului fantomelor* a apărut în 2000); apoi, este singurul prozator care abordează tema în cheie parodică, satirizînd politicile şi stilistica ONG-urilor antidrog şi de conştientizare a pericolului HIV. Militanţii pentru legalizarea marijuanei şi a haşişului ar putea găsi inspiraţie pentru textele lor în acest roman publicat, foarte potrivit, în colecţia „Rîsul lumii". E adevărat, romanul se inspiră din perioada de început a traficului de droguri la noi, însă nici prestaţia politicienilor de acum sau a jurnaliştilor de televiziune pe tema legalizării drogurilor uşoare nu este mai puţin ridicolă.

Sîntem, aşadar, în anii '90, iar Virgil Mihalcea este profesor de istoria literaturii universale la un liceu bucureştean. În vîrstă de 40 de ani, divorţat de patru ori, inteligent, nonconformist şi boem, dar sastisit profesional şi sentimental, retras faţă de colegi şi fără prieteni, uşor mizantrop şi misogin, viaţa profesorului blazat capătă ritm şi sens în momentul în care dă buzna în garsoniera sa eleva Carla Bracci, fiica voluptuoasă şi versată sexual a unui secretar de la Ambasada Italiei. Aceasta îl tîrăşte cu ea la o petrecere orgiastică ce se va încheia cu o înscenare: deşi vinovat doar pentru că la un moment dat leşină de la un joint cu haşiş, profesorul apare filmat pe o casetă ca şi cum, sub influenţa drogurilor, ar fi făcut sex cu eleva-i minoră cu paşaport diplomatic. Şantajat laolaltă cu alţi trei profesori de liceu şi o artistă (toţi constrînşi de propriile secrete, vicii şi nevoi), Virgil Mihalcea se vede nevoit să devină plasator de droguri pentru propriii elevi. Capul reţelei mafiote nefiind altcineva decît ataşatul cultural al Ambasadei Italiei, un fost mafiot cu identitate schimbată a cărui mînă dreaptă era chiar tatăl Carlei. Cum căminele studenţeşti erau teritoriul arabilor, iar cluburile, afacerea turcilor şi a ucrainenilor, mafia drogurilor în şcoli rămăsese singura opţiune pentru italienii cu cazier spălat ajunşi în ambasada din Bucureşti, „o piaţă nouă, care absoarbe masiv". Numai că respectiva casetă cu înscenarea sexuală ajunge şi la brigada antidrog şi profesorul Mihalcea este şantajat din nou (de data aceasta cu desfacerea contractului de muncă) şi nevoit să colaboreze şi cu autorităţile la închiderea reţelei de traficanţi. Deopotrivă dealer şi informator de nevoie, profesorul de istoria literaturii universale se trezeşte astfel prins între „Scyla poliţiei şi Caribda drogurilor" sau, după cum singur spune la un moment dat, predînd lecţii de literatură despre marii damnaţi, dar şi pachete cu heroină pentru micii drogaţi „într-o ţară haioasă, unde în acelaşi an vin Papa şi Pavarotti, are loc eclipsa, îi batem pe unguri la fotbal, iar Diana Ross concertează la Cerbul de Aur fără chiloţi. E ţara lui Fane Spoitoru, Gabriel Liiceanu, a lui Lăcătuş, Doina Cornea, Truţulescu şi Patapievici, Triţă Făniţă şi Dan Grigore... E ţara unde minerii intră în greva foamei dacă nu sînt disponibilizaţi. Unde se lansează – sinistră ameninţare – emisiunea *O noapte cu Adrian Păunescu...*" etc. Şi, conform principiului că nimic nu e ce pare a fi, jocul identităţilor false şi al agenţilor dubli se complică şi mai mult prin apariţia unui jurnalist de investigaţie, astfel că finalul cărţii aduce răsturnarea necesară care aruncă totul în aer.

Policier parodic cu elemente de thriller, dar şi de satiră socială, romanul este construit pe trei paliere narative. Mai întîi, avem naraţiunea la persoana întîi a profesorului Mihalcea care, dincolo de autoironia cu care îşi spune povestea, surprinde burlescul societăţii româneşti de tranziţie. Politica, presa, şcoala, ONG-urile, toate au parte de tablouri pline de absurd şi derizoriu, dar într-o cheie mai mult comică decît dramatică. Pitorescul şi paradoxurile epocii, comedia umană postcomunistă, noul limbaj de lemn ong-ist, totul trece prin filtrul culturii „spurcatului" bugetar, lucru care dă la tot pasul contraste amuzante. Apoi, în paralel cu confesiunea profesorului, toate detaliile ce ţin de trecutul şi organizarea reţelei italienilor, precum şi racolarea celor cinci ne sînt prezentate în capitole de proză realistă la persoana a treia. Aceasta este partea care opune volutelor parodice confesive, pline de jocuri de cuvinte şi referinţe culturale, ale blazatului, dar hîtrului profesor descrierea amănunţită, rece şi obiectivă, plină de tensiune şi, uneori, chiar de detalii horror, a unui narator omniscient. Cel de-al treilea filon narativ al romanului îl reprezintă transcrierea unor interviuri cu tineri sataniști şi dependenţi, printre care, la final, îl regăsim şi pe profesor.

Sofisticat construit, alternînd mai multe tipuri de discursuri narative şi cu un epic relativ complex, *Balul fantomelor* este un roman care impresionează şi place (în măsura predispoziţiei la gen), deşi nu întotdeauna cele două efecte se suprapun. Limbajul sociologic – raporturi, statistici, chestionare – cam taie maioneza naraţiunii, dacă mă pot exprima aşa, iar divagaţiile sînt, uneori, extinse peste necesităţile compoziţiei. Stilistic vorbind, Radu Paraschivescu este un prozator (umorist) versatil, cunoaşte toate trucurile ficţiunii şi are resurse pe care cei mai mulţi dintre scriitorii cu renume de la noi nu le au. De aceea l-aş apropia de Răzvan Petrescu, punînd însă accent pe deosebiri: nu pariază pe concizie (este, structural, un barochist), practică pînă la exces comicul de limbaj şi jocul referinţelor culturale (este un maestru al comparaţiei umoristice), dar, mai ales, nu ajunge la acel tragism surd al situaţiilor autorului *Micilor schimbări de atitudine*. Roman intelectual parodic, prin discursul (auto)ironic cult plin de citate al personajului, dar cu un subiect interlop cu prea puţine resurse comice, mă tem că *Balul fantomelor* este un roman menit să fie citit/gustat pe jumătate. Depinde de cititor ce jumătate va prefera.

Dilema veche vă recomandă

● Fără să-i pese sau să mă pedepsească pentru îndelungata mea neglijenţă în a-l recomanda pînă acum, Alfred Hitchcock continuă, în fiecare noapte de duminică, pe TVR Cultural, la ora 22,30, să-şi prezinte schiţele de o jumătate de oră, realizate în urmă cu ani, de ciracii săi. Într-un alb-negru care ocroteşte blînd un maniheism foarte simpatic şi naiv, cu intrigi şi caractere fără probleme incomensurabile, ele sînt, de fapt, exerciţii liniştitoare pentru inteligenţa noastră bine rodată în relele zilnice. Adorabile însă rămîn apariţiile maestrului, la început şi în final, cînd, în două-trei fraze de-ale lui, ne asigură ironia de care avem nevoie la orice oră din zi şi din noapte. (Radu Cosaşu)

● De azi începe Animest-ul, cel mai tare festival de animaţie din România (şi împrejurimi); *nu rataţi* retrospectiva Miyazaki (maestrul absolut), întîlnirea cu Mike Reiss (scenaristul *Familiei Simpson)* şi *masterclass*-ul elveţianului Georges Schwizgebel – momentele forte ale festivalului! Iar dacă vă plăcea (eu o adoram) Elaine din *Seinfeld*, o puteţi revedea pe Julia Louis-Dreyfus în chip de Christine în serialul, de pe PRO Cinema, *Aceeaşi Christine, alte povestiri*. Lunea şi marţea de la 15,45, miercurea de la 15,15. (Orele sînt *special* puse aiurea, pentru a testa fidelitatea! Zic şi eu...) (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Nimic special

● ***District 9* (SUA-Noua Zeelandă, 2009), de Neill Blomkamp.**

District 9, un SF realizat de un debutant, pe bani puţini (la standardele Hollywood-ului) şi fără vedete, şi-a creat o reputaţie formidabilă în rîndurile entuziaştilor de pe Internet, dar şi ale criticilor profesionişti din SUA. Cică ar fi altceva decît majoritatea *blockbuster*-urilor – cică ar fi mai vînos, mai supărat, mai imaginativ şi ar mai avea şi ceva de spus. În primele sale minute, filmul însuşi ne tot atrage atenţia asupra a cît de altfel-decît-în-filme e „întîlnirea de gradul trei" pe care ne-o prezintă: nava extraterestră nu s-a oprit deasupra New York-ului sau a Washington-ului, ci deasupra Johannesburg-ului (oraşul natal al regizorului Neill Blomkamp); atunci cînd au urcat la bord, pămîntenii n-au fost întîmpinaţi nici cu muzici celeste, nici cu spectacole de lumini. Asta s-a întîmplat cu 20 de ani înainte de începerea acţiunii. Ocupanţii navei – care arată ca nişte creveţi bipezi – şi-au petrecut aceşti 20 de ani într-un ghetou de la periferia metropolei sud-africane. *District 9* se prezintă iniţial ca un documentar: care va să zică, tot ce vedem ar proveni din arhivele diferitelor televiziuni şi din arhiva corporaţiei internaţionale care a administrat ghetoul. În tot acest timp, corporaţia a căutat o cale de a adapta, pentru uz uman, puternicele arme ale „creveţilor" (chiar aşa li se spune), dar în zadar: acestea nu răspund decît la ADN-ul lor. În cele din urmă s-a decis mutarea lor într-un lagăr. Funcţionarul însărcinat cu asta (Sharlto Copley) e eroul filmului. Aceasta e una dintre puţinele surprize autentice ale lui *District 9:* cu vocea lui plîngăreaţă şi mustaţa lui anti-stil, tipul n-are nimic dintr-un erou. El bate la uşile colibelor în care trăiesc „creveţii" şi le înmînează ordinele de evacuare, în timpul acesta purtînd un dialog vesel cu camera de filmat care se ţine după el. Integrarea acestor extratereştri creaţi pe computer în această stilistică de reportaj se anunţă productivă: în primele 15 minute, fiecare acţiune extraterestră prinsă în cadru are efectul unui gag – spectatorul tot întrezăreşte lucruri nemaivăzute, prin obiectivele camerelor zgîlţîite de nişte ştirişti şi documentarişti pentru care nemaivăzutul ăsta a devenit doar un aspect *ceva* mai insolit al mundanului. Dar, după ce se joacă un pic cu această stilistică, regizorul începe să se abată de la ea: ne arată doi extratereştri meşterind ceva într-un laborator improvizat, fără nici un cameraman de faţă; atunci cînd funcţionarul intră în laborator, cu cameramanul după el, şi se împroaşcă accidental cu fluidul la care meştereau ei, imaginea sare ca şi cînd documentariştii ar mai fi tăiat, dar discursul funcţionarului curge neîntrerupt; în fine, pînă începe funcţionarul să se transforme în extraterestru, ca urmare a acelei împroşcări, filmul a abandonat aproape total stilistica de reportaj, în favoarea unei stilistici convenţional-spectaculoase. *District 9* devine un film de acţiune – mai exact, echivalentul cinematografic al unui *third-person shooter* (joc pe computer în care împuşti şi tot împuşti) –, cu eroul luptînd umăr la umăr cu un extraterestru şi pulverizînd soldaţi dinăuntrul unei armuri de robot. La nivelul ăsta e, într-adevăr, mai vînos decît un film ca *Transformers*: bătăliile sale au un grad de încrîncenare apt să-i satisfacă pe cei mai exigenţi jucători de *shooter*-e. Dar nivelul e tot ăla din *Transformers*. De ce e lăudat acest film pentru concepţia lui regizorală isteaţă? Tot ce e isteţ în el – şi anume formula de documentar, care-i cere spectatorului o atitudine mentală activă – e abandonat după 20 de minute, în favoarea unui tip de spectacol care nu-i cere nimic.

Imaginaţia *nu* e punctul forte al acestui film. Da, extratereştrii lui sînt victime, dar ce altceva mai sînt? Nişte insectoizi cu mustăţi tentaculare, care se hrănesc cu mîncare pentru pisici. Altceva? Îşi iubesc copiii la fel ca noi. Altceva? Se înfurie la fel ca noi – dînd cu pumnul în perete. Altceva? Altceva, mai nimic. De exemplu, ar fi fost interesant de aflat dacă datul cu pumnul în perete e un gest deprins pe Pămînt sau dacă există şi în cultura lor. Ar fi fost interesant (pentru un spectator sărit de 13 ani, vreau să zic) de aflat ceva despre cultura lor, dincolo de faptul că fac arme puternice şi vorbesc în jargon de Minimax TV („Iniţiază comenzile binare!"). La început ni se vorbeşte pe fugă despre tranzacţiile dintre ei şi nigerienii cu care împart ghetoul – inclusiv despre prostituţia interspecii. Ei bine, ar fi fost interesant de văzut cum anume decurge – din punct de vedere tehnic – prostituţia asta. Realizatorii predică toleranţa faţă de Străin, faţă de Celălalt, dar nu sînt cîtuşi de puţin interesaţi să-şi imagineze o cultură străină. Iar trimiterile lor la istoria rasială a Africii de Sud nu dau bine deloc alături de stereotipizarea nigerienilor ca mîncători de oameni.

trecerea prin reviste

Dizarmonii

Mare şi frumos Festivalul „George Enescu“ de anul acesta. Util şi bine tipărit şi programul editat de organizatori. Poţi afla din el informaţii mai mult sau mai puţin relevante, în română şi engleză, despre fiecare orchestră, dirijor sau solist participant la festival. Afli astfel cine al cui discipol este, ce caracterizează o orchestră sau alta şi cum au mai fost apreciate pînă acum.

Există şi cîteva citate din presa internaţională favorabile ediţiei precedente a Festivalului „George Enescu“, din 2007.

Trecînd însă la ediţia din acest an, despre o mare vedetă a festivalului, Royal Concertgebow Orchestra din Amsterdam, care a concertat în două rînduri, se spune că excelează prin „sunet unic“, o „cultură a cîntului“, o „omogenitate şi o maleabilitate ideală“, toate acestea fiind „un secret al reuşitei celor 120 de instrumentişti ai săi şi al dirijorilor săi excepţionali“. Despre şeful acestei celebre orchestre, dirijorul leton Mariss Jansons, se scrie că are un umor fin care se regăseşte din plin în interpretarea partiturilor. Mariss Jansons dirijează şi o altă mare orchestră a lumii, cea a Radiodifuziunii bavareze, care şi ea s-a numărat printre piesele grele ale festivalului de la Bucureşti.

În privinţa unei alte faimoase orchestre, Royal Philarmonic Orchestra din Londra, informaţiile sînt destul de seci. Se spune că e cunoscută publicului român încă din 1995 şi îi sînt numărate turneele în străinătate. Celui care a dirijat această orchestră, Vladimir Ashkenazy, i se relevă calitatea de promotor al muzicii prin mass-media şi cu ajutorul programelor educative.

Mai departe, afli că violoncelistul David Geringas, care a cîntat sub bagheta lui Ashkenazy, cu această orchestră, este considerat a fi fost elevul favorit al lui Rostropovici.

Dar şi Liszt a avut un *strădiscipol* la festivalul din acest an. Este vorba de pianistul brazilian Nelson Freire care a studiat cu un elev al lui Liszt şi a debutat la vîrsta de cinci ani, cîntînd Mozart.

Despre Roberto Abbado, care a dirijat Orchestra Maggio Musicale Fiorentina (cu două simfonii grele, de Enescu şi Mahler), se spune că e genul „pe care ai vrea să-l urmăreşti iar şi iar“. Se dezvăluie relaţia sa de rudenie cu şi mai celebrul dirijor Claudio Abbado, care este unchiul lui.

Tugan Sokiev, dirijor al Orchestrei du Capitole de Toulouse, are numai 28 de ani, dar conform informaţiilor din program este „deloc întîmplător, director muzical al orchestrei din Toulouse“. Aceasta pentru că „are incandescenţă pe podium şi e capabil să transforme o interpretare bună într-una excepţională“.

Formatul în care a fost tipărit programul este unul mai puţin obişnuit în România, şi îi dă o oarecare originalitate. Deconcertantă e poate reclama la Petrom, care face ca, deodată, printre fine figuri de muzicieni să-ţi apară în faţă nişte lucrători în salopete portocalii cu căşti de protecţie pe cap.

Şi ar mai fi ceva. Poate că era mai bine dacă lipseau primele pagini. De ce? Pentru că ţin de o tradiţie „de tristă amintire“ în această ţară. Pe a doua pagină, după copertă, se iţeşte figura pătrunsă de o solemnă înţelegere a preşedintelui Băsescu, vizavi de poza zîmbăreaţă de pe cealaltă pagină a premierului Boc. Pentru ca tacîmul să fie complet, pe o pagină următoare apare şi poza ministrului Culturii. Fiecăruia dintre cei trei îi este dedicată cîte o pagină întreagă, cu poză şi citat tradus în engleză. Cine răsfoieşte programul începînd cu primele pagini îşi poate închipui că autorii sînt „de modă veche“ şi va avea probabil oarecari rezerve în a aprecia calitatea informaţiei ulterioare. Poate însă că autorii au avut în vedere semnificativa contribuţie a conducerii ţării la muzica ultimilor ani. **(A. M.)**

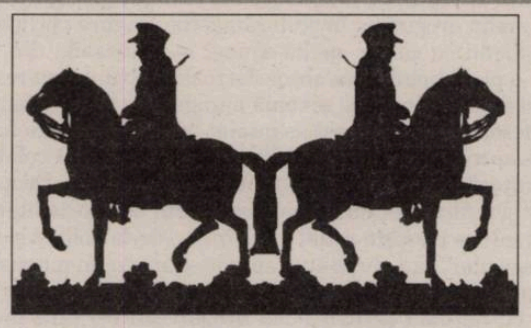

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la o inexistentă parteneră de viaţă

Domnule Radu Cosaşu, vă scrie partenera de viaţă a colonelului în rezervă Roibu.* Sînt pensionară a Teatrului de Operă şi Operetă din Bucureşti, după o carieră îndelungată în roluri mici şi mijlocii care m-au impus publicului, nu criticii. După decesul soţiei sale, acum 10 ani, fiind şi vecini de palier, ne-am apropiat foarte mult sufleteşte. Mi-a vorbit pe larg despre dvs., dar acum vă scriu fiindcă el este într-o situaţie critică, a fost internat la Spitalul Militar, secţia neurologie, a făcut o paralizie pe dreapta la o zi după ce cred că s-a certat cu fiica sa cea mare, editoarea, cum îi spunem în casă. Nu ştiu cît o cunoaşteţi, e o fiinţă greu de suportat. Eu, de cîte ori venea pe la noi, mă duceam în apartamentul meu ca să n-o văd şi să n-o aud. Roibu mă înţelegea. Alaltăieri, ea a venit la noi şi nu ştiu exact ce au discutat, dar spre dimineaţă lui i s-a făcut rău şi a trebuit să chem Salvarea. Am chemat-o şi pe editoare care trebuie să spun că stă aproape şi a venit imediat şi s-a dus cu el la Spitalul Militar unde cunoaşte multă lume. L-au internat imediat şi abia mai putea să vorbească din ochi. I-au făcut tot ce trebuia şi nu sînt deloc optimişti. A venit şi fiica lui de-a doua, au stat cu rîndul lîngă el, eu desigur că nu mai aveam ce căuta, chiar dacă cea mică mă suportă. Cînd am venit acasă şi am intrat în biroul lui, am găsit pe masă aceste hîrtii ale lui către dvs. şi consider că trebuie să vi le aduc la cunoştinţă, alăturat. După cîte îmi dau seama, a început să le scrie înainte de a i se fi făcut rău şi nu a mai putut săracul să le încheie, probabil că atunci a avut loc atacul şi s-a gîndit cu ultimele puteri, ceea ce e foarte impresionant, cred, şi pentru dvs.

„Dragă Cosule, poate că te va interesa şi îţi va face cumva plăcere ce ţin să-ţi scriu. Aseară a venit la mine cea mare şi a început să mi se plîngă că *Antologia ruşinii în presa română* editată de ea nu a avut parte de nici cea mai mică recenzie în vreo revistă serioasă. Eu nu i-am spus nimic, doar adevărul că nu am vrut s-o cumpăr şi atunci ea

Dragă Cosule, cred că sîntem amîndoi la o vîrstă cînd a pune răul în faţă nu mai constituie criteriul de bază pentru inteligenţa unui om. Mai sînt şi alte criterii la fel de importante.

Dragă Cosule, revin, ea nu era violentă, mai degrabă decepţionată cu măsură, eram hotărît să nu mă cert cu ea, după ce ultima oară mi-a zis că trebuia să includă în *Antologie* şi articolul tău despre Hruşciov din 1955** (pe care, atenţie!, nu mi l-ai trimis, cum te-am rugat...). Pentru prima oară însă mi-a cerut părerea ca unui tată, să zic aşa: de ce nu s-a scris nimic despre *Antologia ruşinii...?* Nu i-am răspuns fiindcă nu am vrut să-i spun ce cred: că s-o fi săturat lumea de ruşine... Nu voiam s-o enervez, e totuşi fata mea, nu?

Dragă Cosule, m-am gîndit toată ziua la următoarea întrebare, ca unul care ani de zile am fixat bibliografia în învăţămîntul politic şi ideologic din MAI: de ce niciodată nu am avut la dispoziţie ce le-au răspuns lui Marx, lui Engels, lui Lenin, cei criticaţi nimicitor de ei? Am făcut seminarii cu *Anti-Dühring,* dar niciodată nu am citit ce i-a răspuns Dühring sau Kautsky lui Lenin. Nu ar fi fost cazul? Ea era însă de părere, şi nu ridica vocea, că e din cauza lui Michnik care are acum prea mult succes la noi. Cred că a citit în ochii mei adevărul: abia îl cumpărasem. Ea a început să-mi explice, ca la «Ştefan Gheorghiu», ce susţine el, să nu-i mai demascăm pe vechii comunişti, să nu mai credem în dosarele Securităţii şi brusc, cu alt ton, mai blînd, că m-aş înţelege foarte bine cu Michnik. Atunci, am întrebat-o dacă mă lasă să trag un gît de Armagnac în cinstea mea şi a lui. S-a schimbat şi s-a dezlănţuit – nu s-a scris nimic despre *Antologie* pentru că anticomuniştii au devenit conformişti, nişte snobi şi e de bonton să ţii cu Michnik. Ea e hotărîtă să plece din România – mi-a spus-o clar, am auzit-o bine. Deodată nu am mai avut nimic în cap, nici o ironie, nici o glumă, aveam un gol, nu mai eram eu, mi se dusese tot humorul. E un moment groaznic să simţi cum se duce din tine nu sîngele, ci

Dragă Cosule, lasă-mă să-ţi mai spun că după ce a plecat fără să trîntească uşa, m-am dus să beau un gît de Armagnac, m-am gîndit că noi doi am fi putut să ne încuscrim şi mi-am pus la pick-up, ca să mă înzdrăvenesc definitiv, *Scrisoarea pierdută;* dar nu am putut trece de primele replici şi mă duc să mă întind ca Stalin cînd şi-a pus un concert Mozart cu Maria...“

Domnule Radu Cosaşu, lîngă hîrtiile astea am descoperit şi acest bileţel scris de mîna lui: „Dacă nu intrăm în mintea şi inima călăilor, dacă nu înţelegem de ce au făcut ce au făcut, ce anume i-a motivat, dacă nu facem efortul acesta, răul se va repeta, într-un mod sau altul (Nelson Mandela)“. Iertaţi-mă dacă v-am supărat că m-am implicat prea mult.

Cu stimă, Aneta Veleşceag

Ficţionarul s-a dus a doua zi la spital. Roibu murise în zori.

* pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* din 13.09.07
** pentru non-ficţionari: vezi *Dilema veche* din 7.05.09

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Găştile de cartier şi şmecherii (II)

Înaintea lui Pitulescu, n-a pitulat-ascuns infractorii un colonel *Căpăţînă* (1993-1994), care a enumerat generali şi colonei de poliţie cu relaţii în lumea interlopă. Generalii Niţu, Medrea, Suceava, Voicu, coloneii Petre, Soricică şi alţii au apărut în acel raport. O scurtă implicare a Parchetului militar s-a soldat cu un NUP. Căderea în dizgraţie a lui Constantin Constantin, patronul de la Sexy Club, iar a învîrtit nişte nume din lumea poliţiei şi politicii, bine filmate în scene erotice.

Căderea lui Truţulescu, prins în Ţigareta 2, a tras după el şi ofiţeri de informaţii, dar şi căderea unor reprezentanţi ai lumii interlope aflaţi în anturajul unor foşti demnitari din SRI şi din Ministerul de Interne: Costel Chiaţă (patronul discotecii Black and White), Jamal al Atm (patronul barului Golden Fish), generalul SRI Gioni Popescu, fostul ministru de Interne, Doru Ioan Tărăcilă. Istoria l-a reţinut după gratii doar pe Truţulescu.

Cei doi fraţi Ion şi Vasile Balint, Nuţu şi Sile Cămătaru au fost arestaţi pentru proxenetism, tîlhărie, şantaj şi înşelăciune şi i-au dat în gît pe cîţiva dintre cei care se jucau cu girafa lor de casă (Cămătarii chiar aveau o mică grădină zoologică): senatorul Vasile Duţă, membru în Comisia de abuzuri a Senatului României, şi Gigi Becali. Nuţu Cămătaru a declarat că i s-a impus să ajute PSD-ul, şi l-a ajutat. Senatorul Duţă era filmat în compania unor prostituate ale fraţilor Cămătaru. Iar unui alt senator, Rece, Nuţu Cămătaru i-a făcut cadou şase perechi de porumbei.

Această lume are bani, aşa că-şi angajează „avocaţi fini“: parlamentarii Nea Nicu Cerveni, om marcant al opoziţiei pînă în 1996, politicianul şi profesorul Ion Neagu, Antonie Iorgovan, părinte al Constituţiei, şi Cornel Bădoiu. Nu degeaba s-au opus cu toţii despărţirii funcţiei de parlamentar de meseria de avocat.

Fane Spoitoru merită un cuvînt în plus. Şi-a făcut primul botez din istoria postdecembristă la Palatul Parlamentului, unde a plouat cu dolari pe nasul unor oameni de vază în stat – Adrian Păunescu ori Mădălin Voicu. Nu ar fi fost băgat în seamă dacă într-o îmbrîncire cu un poliţist nu i-ar fi tăiat mîna cu ninja. A mirosit că nu se bagă Poliţia pentru el, aşa că a fugit în Canada, de unde a fost extrădat foarte greu, după ce iar exagerase: dădea interviuri presei din ţară şi dădea în cap canadienilor.

În Bucureşti, sectoarele au deja şefii lor, intrarea pe teritoriul deja stabilit al unui cap mafiot fiind plătită cu sînge. Sectorul 1 este condus de clanul Gemenilor, sectorul 2 – de clanul Duduienilor şi Gheară, sectorul 3 – de clanurile Stoacă, Burtea şi Scali, sectorul 4 – de clanurile Toboşari şi Benga, sectorul 5 de clanul Cămătarilor şi sectorul 6 – de Florian Călin, zis Malu, care este cel mai căutat traficant de droguri din ţară. Poliţia are meritele sale. Oamenii legii au reuşit să decapiteze diferite clanuri. Dar iată un episod despre cum făcea acest lucru. În 1998 a fost arestat celebrul Fane Căpăţînă, care s-a predat calm autorităţilor, venite în număr mare să-l aresteze: „Eu sînt Fane Căpăţînă pe care îl căutaţi de un an“.

Poliţia lasă viaţa mafiotă să se consume singură şi intervine, nu putem fi nedrepţi. Cea mai sîngeroasă dispută între cele două grupări interlope s-a consumat toamna. În noaptea de 17 spre 18 septembrie 2003, sute de ţigani înarmaţi cu săbii şi topoare au ieşit pe străzi pentru a le da o lecţie lui Cimino şi Caiac, interlopi despre care spuneau că, ori de cîte ori au ocazia, le agresează fraţii sau le pun interdicţie în diferite localuri craiovene. Cît de încet credeţi că a intervenit Poliţia? Să organizăm un concurs cu premii? Nu. Să ştiţi atît: nici unul dintre ţiganii consideraţi capi ai răscoalei nu se mai afla după o săptămînă în spatele gratiilor.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

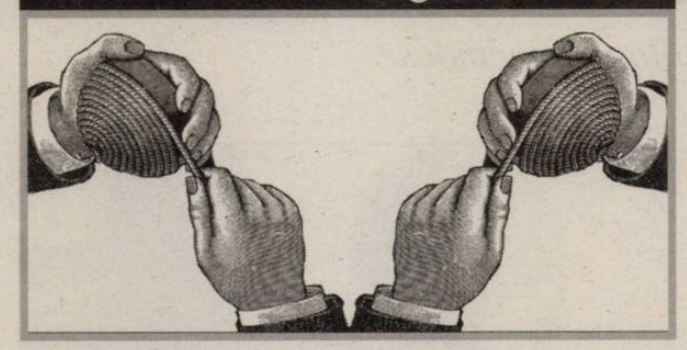

Curve, droguri şi libertatea presei

Reacţia presei faţă de raportul Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Riscurilor Sociale şi Demografice va deveni probabil un studiu de caz pentru ceea ce a devenit presa noastră. Şi nu, din păcate nu este vorba despre moguli şi influenţe politice, ci de prostie în masă, rea-credinţă şi abdicare de la minime standarde de practică jurnalistică.

Ne-am făcut griji ani în şir că puterea politică este cea care ameninţă independenţa presei, apoi că mogulii şi concentrarea proprietăţii media vor pune căluş jurnalistului care apără interesul public. Cînd vorbesc despre „noi", mă refer la mîna de ong-işti care au tot aplicat proiecte în domeniu şi la mîna de jurnalişti interesaţi de situaţia profesiei în general, nu doar de propriul salariu. La fel am crezut şi despre magistraţi: doar să-i ajutăm să scape de jugul politicienilor şi să vezi ce Justiţie vom avea... Şi ei au arătat în aceste zile că pot faulta legea şi bunul-simţ, dacă pică ceva la salariu. Aşa-zisul Pact pentru Justiţie recunoaşte şi promite să cimenteze imoralităţile şi privilegiile magistraţilor (explicaţia pe larg, cu exemple, în articolul „A fost semnat Pactul pentru o Justiţie Imorală", în *România liberă* de luni).

Cam la fel cu jurnaliştii. Clişeul pozitiv al jurnalistului responsabilizat de propria conştiinţă e sistematic contrazis în România. Iar curvele şi drogurile din raportul prezidenţial reprezintă doar un exemplu.

Raportul este un document sec, comprehensiv şi impresionant. Întreg documentul are 382 de pagini, sinteza sa, de unde a plecat isteria mediatică, vreo 70. Cred că este un instrument indispensabil pentru oricine va fi interesat de politicile sociale din România în următorii zece ani. Eu personal mi-am arhivat diverse capitole, astfel încît să ştiu unde găsesc date despre ocupare, locuire, demografie, sănătate, educaţie, atunci cînd voi avea nevoie de ele. Dar să spunem că asta e opinia mea personală, nu trebuie să fiu crezut pe cuvînt şi poate altcineva găsea datele respective de unul singur, nu era nevoie de o Comisie Prezidenţială să le sistematizeze.

Aş accepta şi o critică în cheie politică. Ceva de genul: Băsescu i-a pus pe oamenii respectivi să compileze 382 de pagini de statistici sociale, pentru a manipula opinia publică înainte de alegeri. Ar fi o critică stupidă, dar măcar în limita raţionalului şi a jocului politic. Altfel, m-ar bucura ca Băsescu sau orice alt politician să declanşeze în campania electorală dezbateri pe temele sociale cuprinse în raport.

Ce s-a întîmplat de fapt? Imediat după lansarea documentului, ziarele au ieşit în ediţiile electronice cu ştirea despre legalizarea drogurilor şi a prostituţiei. Băsescu vrea curve şi iarbă. Bineînţeles, Antena 3 a stabilit imediat ştacheta ticăloşiei lăsînd o oră pe ecran: „Vreţi droguri şi prostituţie la liber? Preşedintele vrea!". Dar nu a ieşit foarte mult în evidenţă, pentru că aceasta era ideea comună în presă: nişte tipi ai lui Băsescu ne propun droguri şi prostituţie legalizate.

Cînd am apucat să citesc sinteza, am găsit acolo subiecte importante pentru un jurnalist serios, fiecare dintre ele putînd deschide singur un ziar. Sistemul de pensii aproape de colaps, ce se întîmplă demografic cu satele din care pleacă oamenii în Spania şi Italia, faptul că sistemul de asigurări sociale este în acelaşi timp subfinanţat şi prost distribuit. Chiar şi pentru o minte tabloidă, se puteau găsi subiecte: faptul că în satele României mai puţin de jumătate dintre gospodării au maşină de spălat. Sau faptul că doar 21% din tinerii romi cu vîrste între 15-18 ani mai merg la şcoală. Sau că 53% dintre gospodăriile de romi au frigider, faţă de 92% cît e media pentru restul populaţiei. Şi este doar ce am pescuit cu un ochi de jurnalist citind rapid sinteza raportului, în primele ore.

Toată ziua, în schimb, televiziunile de ştiri erau concentrate doar pe droguri şi curve.

Susţinătorii preşedintelui Băsescu vor spune că mogulii au pus la cale manipularea, pentru a asocia imaginea şefului de stat cu subiecte frivole şi cu opţiuni împotriva opiniei majoritare. Ar fi bine să fie aşa, dar nu cumpăr această explicaţie. Mogulii nu sînt nici suficient de puternici, nici suficient de inteligenţi şi nici suficient de coordonaţi pentru a impune presei un subiect în asemenea măsură şi cu o abordare atît de îngustă. Am auzit şi explicaţia contrară, de la Sorin Roşca Stănescu: Băsescu ar fi vrut să atragă tineretul care votează pentru curve şi droguri şi de asta şi-a comandat un raport social de 382 de pagini unde a pitit trei paragrafe despre cele două subiecte. Trebuie să fii S.R. Stănescu să crezi aşa ceva. Înlăturăm deci conspiraţiile, atît cea a mogulilor, cît şi cea băsesciană.

Dar cum s-a întîmplat? Iată versiunea mea.

Vine un comunicat de presă, undeva la o agenţie de presă. Un ziarist plictisit, specia care crede că jurnalism înseamnă să dai primul poza cu ţîţele cuiva pe prima pagină. Sau să suni la analistul politic Ghinea şi să-l întrebi: „Ce părere aveţi că Băsescu încalcă iar Constituţia?" (nu e glumă, caz real!). Deci, jurnalistul nostru tolănit în propria autosuficienţă citeşte comunicatul. Demografie? Dacă nu e cu ţîţe, nu interesează. Pensii, colaps? Nu e cu pensionara porno. Vax! Bă, ce plictiseală! Aha, stai puţin, e cu ţigani. Cică sistemul de educaţie accentuează sentimentul excluderii. Bă, le-aş da eu la ţigani numa' excludere în gură! Cică faţă de 2004 a crescut mult numărul de permise de muncă pentru străini. Hai, bă, frate, cine vine în România să muncească, ţara asta de căcat care ne ocupă tot timpul?! A se slăbi! Plictiseală, frate! Aoleu, stai că am găsit! Droguri. Curve. Legalizare. Băsescu vrea curve. Dă-i! Bagă! Titlu: Băsescu – curve – droguri. Sună repede la Biserică pentru reacţie. Bagă pe flux.

Fluxul de la agenţie. De aici, scena se multiplică. Zeci de jurnalişti visînd la ţîţe stau plictisiţi şi practică *presă*. Se uită pe flux. Băsescu – droguri – curve. Ochii le fac ca în desene animate cu motani care văd caşcaval: piauu-piauuu-piauuuuuu!!! Bagă, frate, titlul repede pe site.

Cît am stat în Anglia mă miram mereu că ziarele mari comandau diverse studii, pe banii lor. Te trezeai pur şi simplu că *The Guardian* plăteşte pentru un studiu privind integrarea imigranţilor sau privind inegalităţile din sistemul de învăţămînt (că *The Guardian* reuşeşte să comande mai ales studii care îi confirmă orientarea de stînga e cu totul altă problemă, la un cu totul alt nivel). Rezultatele erau comentate şi analizate zile în şir, se cereau noi politici, noi abordări, miniştrii reacţionau. Presa noastră a avut pe mînă un raport coerent care fotografiază realitatea socială din România, un raport bine făcut, nu o poliloghie în limbă de lemn, cum mai scot universitarii noştri. A înţeles din el „curve şi droguri". Mai mult nu. Mai mult nu îl duce mintea pe jurnalistul român mediu (iar excepţiile, cum a fost dezbaterea încercată de *Evenimentul zilei* a doua zi, devin doar dureroase ieşiri din decorul mizer). Despre libertatea cărei prese vorbim?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

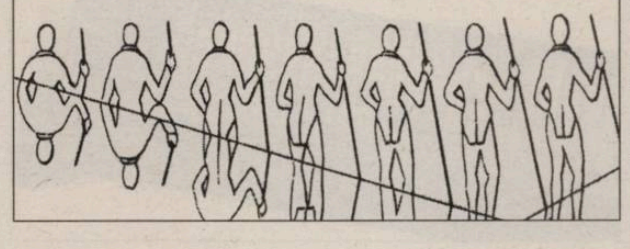

Festival de film pentru copii

În România a apărut, în sfîrşit, primul Festival Internaţional de Film pentru Copii: KINOdiseea, desfăşurat între 22 şi 27 septembrie a.c., la Muzeul Ţăranului Român şi la cinematograful Gloria, organizat de Asociaţia culturală SCRIPT şi Metropolis film. Directorul festivalului, **Daniel Mitulescu,** spune că unul dintre motivele pentru care a organizat festivalul este ca şi copiii români „să se poată bucura de filme independente de calitate, nu doar de producţii hollywoodiene scoase pe bandă rulantă".

Un alt scop al KINOdiseea este stimularea creaţiei autohtone pentru copii: la această primă ediţie a festivalului nu a fost înscris în concurs nici un film românesc. Au fost doar prezentate, *hors concours*, cîteva producţii neaoşe „clasice": *Dumbrava minunată* (1980, Gheorghe Nagi), *Maria-Mirabela* (1981, Ion Popescu Gopo), *Saltimbancii* (1981, Elizabeta Bostan) şi *Uimitoarele aventuri ale muşchetarilor* (1987, Victor Antonescu). De asemenea, s-a organizat un concurs de scenarii pentru filme adresate copiilor.

KINOdiseea a avut şi alte două idei mai puţin convenţionale: să organizeze o parte din proiecţii la un cinematograf de cartier, Gloria, unde se pare că au avut destui spectatori; şi să formeze un juriu din copii actori şi regizori. La care s-au adăugat atelierele de regie, actorie, costume şi efecte speciale, spectacole de teatru, lansări de cărţi şi un bal mascat în final.

Căluţul lui Winky (Olanda-Belgia 2005, regia Mischa Kamp) nu a fost printre cele mai bune filme din festival: a avut multe momente trenante (şi, din păcate, o urmare...). Însă personajul principal, Winky, o fetiţă chinezoaică emigrantă în Olanda, deschide categoria copiilor meditativi şi gravi prezenţi în multe dintre producţiile din concurs. Winky înţelege mai bine decît părinţii ei diferenţele culturale dintre China şi Olanda, precum şi regulile de adaptare la un alt mod de viaţă. Fetiţa apare de multe ori pur şi simplu cugetînd cu orice preţ, mimica rîzăreaţă cu care ne-au obişnuit filmele Disney nu mai e decît uneori vizibilă în cazul lui Winky.

În ce o priveşte pe Julia, eroina filmului *Prinţul de hîrtie* (Serbia, 2007, regia Marko Kostic), cîştigătoarea Premiului pentru cea mai bună actriţă, deşi nu la fel de gravă precum Winky, nu e mai puţin profundă. Înţelege foarte bine ce se întîmplă în familia ei, şi, aplicînd grila copilărească a soluţiilor absurd-imaginative (din perspectiva adulţilor), reuşeşte să rezolve problemele tuturor membrilor acesteia.

Tereza din *Cui i-e frică de lup* (Cehia, 2008, în regia Mariei Prochaskova) e obsedată de lupul din *Scufiţa Roşie* – în propria interpretare – şi, cînd nu înţelege ceva la adulţi, îi vede... extratereştri.

Copiii din *Te rog, votează-mă* (China-Danemarca-Africa de Sud) se luptă cu seriozitate pentru funcţia de şef al clasei, aplicînd principiile incipiente ale democraţiei, dar şi lovituri sub centură (de genul tu plîngi cînd eşti pusă în dificultate, eşti prea sensibilă – îi spune una dintre candidate, alteia...) în dezbaterea publică pentru mult rîvnita funcţie. Filmul, singurul documentar din competiţie, a luat, de altfel, Premiul pentru cel mai bun scenariu.

Premiul pentru Cel mai bun film l-a luat *În pod* (Cehia, 2008, regia Jiri Barta): un film de desene animate, „de toate felurile, inovative" – după cum au spus copiii din juriu cînd şi-au motivat decizia.

Pînă la urmă, o alegere... copilărească. Şi salutară, asemenea iniţiativei în sine a festivalului. Aşteptăm cu interes apariţia şi participarea creaţiilor neaoşe în domeniu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Nimic

Editura pariziană ALLIA publică mini-cărţi bizare: curiozităţi literare, bijuterii, texte uitate sau (re)descoperite. Printre ele, apăru în 2009 un *Elogiu al Nimicului,* dedicat Nimănui şi publicat de un Anonim. L-am citit cu delectare, ca şi cum aş fi savurat un vin vechi. Şi n-am regretat. Textul i se datorează unui anume Louis Coquelet, născut la Péronne (în 1676) şi mort la Paris, în 1754, după ce s-a făcut cunoscut prin broşurile sale fanteziste, apărute între 1727 şi 1737: *Almanahul Doamnelor, Măgarul, Elogiul picăturii, Elogiul a ceva dedicat Cuiva, Critica şarlataniei, Elogiul femeii rele.* În urma acestor mondene decantări, extenuat de atîtea frivolităţi salonarde, autorul a rămas pesemne admiratorul Nimicului, pe care s-a hotărît să-l preamărească printr-o delicioasă fandare encomiastică. Deşi a cunoscut mai multe ediţii, cărţulia, voit şi incitant anonimă, era pînă nu demult de negăsit, mai ales că ultima sa ediţie datează din 1861...

Anonimul (adineaori dezvăluit) se dedă unui ludic exerciţiu umanist, într-o augustă tradiţie asumată din capul locului: „Homer, întîiul poet grec, a scris un poem despre războiul şoarecilor cu broaştele, iar Virgiliu, prinţ al poeţilor latini, a comis un altul despre o musculiţă. Ovidiu a făcut elogiul puricelui, Lucian pe cel al muştei, Melanchton, Agrippa şi mulţi alţii, pe acela al măgarului. Isocrate a făcut elogiul lui Busirix, celebrul tiran; Cardan de Nero, Platon şi Carneades, pe cel al nedreptăţii. Etienne Guazzy a lăudat viaţa de parazit, Erasmus, nebunia, Johannes Fabricius, vagabondajul, Ulrich din Hutten, febra, Ieronimus Fracastor, iarna, Etienne Dolet, bătrîneţea, Douza, umbra, iar eu, Domnilor, mă pregătesc să vă prezint, astăzi, elogiul Nimicului". După cum se vede, ordinea antecedentelor nu e cronologică, pentru că exemplele pleacă dinspre derizoriul fabulistic, urcă spre culmile nebuniei politice – injustiţie, tiranie etc. – şi sfîrşesc, metaforic, în iarna senectuţii mizerabile, din a cărei umbră nu mai rămîne... nimic.

Tentaţie moralizatoare? Nu doar, sau nu în primul rînd. Ornat cu destule alte virtuţi, textul nostru e mai cu seamă o probă a gramaticii ca limită existenţială. O lecţie despre ambiguitatea limbajului. O forţare a elocinţei, pînă la punctul în care normele retoricii alunecă în golul din spatele semnelor. Mai ales cînd expunerea de motive primeşte irizări teologale: „Dacă vă uitaţi mai întîi la vechimea *Nimicului,* ce fiinţă, cu excepţia Fiinţei Supreme, e mai bătrînă decît *Nimicul?* Putem merge mai departe, fără teamă de necuviinţă, spunînd că *Nimicul* e la fel de străvechi precum însăşi Fiinţa Supremă: la urma urmei, ce exista înainte ca Îngerii şi Lumea să fi fost creaţi? *Nimic.* Ce fiinţează din veşnicie împreună cu Dumnezeu? *Nimic.* Totul a început din *Nimic,* şi *Nimic* n-a avut vreun început. Dacă socotim excelenţa *Nimicului,* o găsim admirabilă; asemenea Divinităţii, *Nimic* nu se poate defini prin sine însuşi. Ce este *Nimicul? Nimic.* La fel ca ea, *Nimicul* este imens, incomensurabil, şi se întinde dincolo de orice lucru. Nu l-am putea spori sau diminua. Adăugaţi *Nimic, Nimicului,* veţi avea tot *Nimic.* Scădeţi *Nimic* din *Nimic* şi obţineţi *Nimic*".

Discursul curge aşa pe pagini întregi: din nimic provin şi la nimic vor ajunge nu doar plăcerile, experienţele sau iubirile omeneşti, ci şi puternicii zilei, munţii sau chiar sufletul, această „glorioasă părticică de dumnezeire"... Anonimul, un părinte iluminist al nihilismului modern? Nu, pentru că dumnealui confundă, voit sau neştiutor, creaţia *ex nihilo* şi „nimicirea" imparabilă a celor create... Se face că ignoră diferenţa dintre ceva şi neant, opoziţia, tensiunea, dialectica dintre fiinţă şi nefiinţă. E ca o pictură flamandă de „vanitate", expusă în grota lui Platon... Ca joc intelectual, regal erudit şi desfăşurare lexicală spumoasă, micul tratat despre Nimic încîntă, edifică, suscită reflecţia şi amuzamentul. Ca teză de filozofie, pariul său pare totuşi pierdut, fără ca asta sa-i scadă originalitatea şi dreptul graţios de a fi supravieţuit.

Anca MANOLESCU

Haideţi

– clişee trendy şi ideologii mincinoase –

Cum mă aşez în faţa televizorului, simt că intru într-un regim de grădiniţă sau de internat. În toată clipa se aude colocvialul, dar imperiosul „haideţi". „Haideţi acum să vedem..., să vorbim..., să aflăm..." sau chiar „haide, etc." Expresiile reprezintă, bănuiesc, traducerea englezescului *let's*. Dar, în româneşte, ele sună a ordin de încolonare adresat, imparţial, publicului şi invitaţilor emisiunii. Tineri prezentatori de ştiri sau moderatori, toţi la fel de suverani, par să ne ordone încotro să privim, cît să auzim, unde şi cînd e potrivit să ne concentrăm atenţia. Un fel de guvernante mediatice, ei fac impetuos program de vorbire invitaţilor, program de receptare publicului. N-am auzit niciodată pe vreunul dintre ei spunînd „vă propun acum să...", „vă invit să...". Li se par probabil expresii prea lungi ori prea puţin persuasive, mai fără vlagă, decît şfichiul lui „haideţi...". Iar timpul trebuie economisit la sînge, ritmul nu trebuie să scadă. N-am auzit niciodată pe vreunul dintre ei – după ce se bîlbîie sau greşeşte – spunînd „îmi cer iertare". În televiziune, cu excepţia emisiunilor culturale, nu e timp, probabil, de convivialitate şi fineţuri. Aici domneşte paternalistul „haideţi...". De cîte ori îl aud, îmi vine să-mi eliberez cotul de glasul diriguitor, să revendic distanţa ce mi se cuvine faţă de omul din platou şi materialul lui.

Nu e oare distanţa între subiectul receptor şi materialul, care i se *propune,* însuşi spaţiul de libertate al judecăţii, al înţelegerii, al conştiinţei? Prin stilistica lor, canalele româneşti de televiziune ne refuză acest spaţiu, în loc să îl construiască. Omul de televiziune nu spune „îmi cer iertare" fiindcă şi-ar mina, probabil, astfel, poziţia de comandă. Scăpaţi de dictatura totalitară, suportăm difuza dictatură mediatică a unor autoproclamaţi „stăpîni de gîndire". Iar publicul tolerează, în majoritatea lui, această tutelă. Consumă fără prea multă exigenţă marfa pe care presa i-o administrează. Giovanni Sartori amintea undeva, în *Teoria democraţiei reinterpretate,* că diversitatea opiniilor nu e pricinuită, în primul rînd, de judecata cetăţenilor care se informează din mai multe surse, pentru a decide apoi, fiecare, ce poziţie adoptă. Ar fi bine să fie aşa, spune el. Varietatea de pe piaţa de presă este mai ales cea care, împărţind publicul în grupuri fidele, produce diversitatea de opinie în societăţile democratice. Publicul rămîne, în mare parte, un consumator supus.

Ciudat lucru, dacă îl punem faţă în faţă cu valorile pe care mizează modernitatea, modernitatea tîrzie mai ales. Căci pe noi, tîrziu-modernii, libertatea de expresie, de gîndire, de conştiinţă ne defineşte. Ea ne-a intrat în sînge. Ne apărăm *dreptul* la această libertate, vrem să fim siguri că toate *condiţiile* pentru exercitarea ei sînt îndeplinite, că – din punctul de vedere al *formelor* – nimic nu o stingherеşte. Cu ochiul pe cadrele formale ale libertăţii *lor* de gîndire şi de expresie, rigoriştii interzic prezenţa icoanelor în spaţiile publice, ludicii dau la tipar caricaturi religioase. Pe mine mă irită omniprezentul „haideţi" de la televizor. Dar în ce priveşte conţinutul gîndirii şi expresiei noastre libere, sîntem mai puţin vigilenţi, mai puţin pretenţioşi, mai puţin dotaţi cu repere şi principii ultime în raport cu care să ne exersăm reflexivitatea. Aşa cum remarca Marcel Gauchet, în democraţiile tîrziu-moderne, există abuz de reprezentare, de spectacol al drepturilor pe care indivizii şi le afirmă, şi le revendică, şi le pun în scenă, pe cînd conţinutul acestor drepturi, actele şi deciziile sociale, ce decurg de aici, contează mai puţin. Cum individul este eroul, categoria de căpătîi a modernităţii tîrzii, îl priveşte ce face cu libertatea lui, cum şi-o administrează, ce conţinut îi dă. Statul, societatea îi asigură (sau încearcă să-i asigure) condiţiile de dezvoltare, cadrul în care să se construiască cum îi place. Dar individul rămîne măsura completă a umanului, fără vreo transcendenţă la care să se raporteze. În asta stă, fără îndoială, demnitatea, dar şi vulnerabilitatea lui. Căci, construindu-şi singur o „concepţie despre lume", el riscă să rămînă la dispoziţia clişeelor *trendy* şi a ideologiilor, chiar a celor mai mincinoase. M-a luat cu frig în spate, de pildă, cînd un tînăr – revoltat, în parte pe drept, că prietenii lui nu izbutesc să-şi găsească o slujbă potrivită cu pregătirea lor universitară – a rostit atît de des auzita afirmaţie că, vezi bine, comunismul avea şi părţile lui bune; că, cine ştie, teoria lui generoasă de egalitate socială ar putea fi pusă mai bine în practică. Pentru acel tînăr, mărturiile generaţiei noastre privind umilirea individului, eliminarea libertăţii, mizeria – sistematic programate de comunism – erau prea puţin convingătoare. Ne-a declarat că judecăm comunismul dintr-un punct de vedere prea „personal". El îşi rezerva dreptul să-l judece mai obiectiv, adică din propriul punct de vedere. Nu conta că noi aveam experienţa comunismului, iar el doar imaginea sa utopică. Discuţia se purta, pentru el, de la opinie de individ la opinie de individ.

Se spune adesea că vîrstele premoderne nu recunosc demnitatea individului, că el e subordonat acolo unor ierarhii şi corpuri *colective*. Dacă afirmaţia conţine adevăr, relieful ei e dat de privirea noastră modernă, care îi accentuează anacronic umbrele. Cu mai multă îndreptăţire, cred, s-ar putea spune că individul era acolo subordonat persoanei, că era gîndit ca o ipostază limitată din statura completă a fiecărui om. Un semn al acestui raport între individ şi persoană îl constituie blamul care apasă, în societăţile vechi, asupra morţii subite, neprevăzute şi nepregătite. Cum moartea însemna trecerea spre altă stare de fiinţă, mai „apropiată" de realizarea totală a persoanei, a muri subit, fără a conştientiza separarea de varianta ta muritoare, însemna să rămîi întrucîtva captiv în legăturile lumii de aici, să nu te fi despovărat de determinismul ei, să mergi aşadar îngreunat pe drumul lung al propriului destin. Se spune adesea că vîrstele premoderne nu recunosc demnitatea individului. Poate că e aşa. Dar demnitatea persoanei, programul ei maximal erau, în schimb, esenţiale. În aşa măsură că, pentru a asigura împlinirea acestui program, libertatea de gîndire a individului putea fi, în mod paradoxal *pentru noi,* „încadrată", modelată, orientată de autoritatea dogmei. Putea fi chiar apăsată de teoria pedepsei şi a răsplăţii, concepţie subalternă, de altfel, în ochii sfîntului Ioan şi a sfîntului Pavel, ca şi în ochii unor mistici, precum musulmana Rabi'a, care dorea să stingă infernul şi să incendieze paradisul, pentru ca Dumnezeu să fie adorat în perfectă libertate. Doctrina infernului şi a paradisului îl exaspera pe Berdiaev fiindcă ea transformă viaţa spirituală în proces judiciar, răpindu-i omului tocmai libertatea şi responsabilitatea personală.

Paradoxul societăţilor vechi stă în faptul că – pentru a asigura condiţii de realizare completă persoanei – se foloseau mijloace „tari", care, la limită, puteau atenta la libertatea de gîndire, la libertatea persoanei înseşi. Paradoxul societăţilor moderne stă în faptul că – pentru a asigura condiţii de realizare completă individului – se folosesc mijloace „slabe", formale, care îi lasă intactă libertatea, dar neorientată, vulnerabilă: o libertate care, din perspectiva persoanei este oricum, prin definiţie, imperfectă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Bune intenţii şi fascism

Scandalul: Maia Morgenstern a acuzat-o pe o invitată permanentă, într-o emisiune de la Antena 3, de fascism; acuzaţia a fost întărită şi de regizorul Cristi Puiu.

Ce s-a întîmplat. Este vorba de emisiunea *Q & A*, moderată de Alessandra Stoicescu şi care o are ca invitată permanentă pe Floriana Jucan (stilul de „invitaţi permanenţi“ de la Antena 3). În ediţia cu pricina, invitaţii propriu-zişi erau Maia Morgenstern, Ion Lucian, Andi Vasluianu şi Cristi Puiu. Tema emisiunii a fost enunţată de la început, în discursul introductiv al Alessandrei Stoicescu: „Artistul român, aplaudat frenetic pe scenă, sortit parcă uitării cînd cortina a căzut... Vom învăţa să-i preţuim, sau pentru noi un artist e valoros doar după ce moare?“. A urmat un „clip“ lăcrămos cu cîteva personalităţi dispărute în ultimul timp: Adrian Pintea, Ştefan Iordache, Florian Pittiş, Gică Petrescu şi, desigur, Nicu Constantin. Comentariul din off spunea „Au murit prea devreme! Mai aveau ceva de spus... Un artist bun e un artist mort etc.“. Prin urmare, teza emisiunii era simplă: actorii nu sînt preţuiţi cum se cuvine în timpul vieţii, au salariile mici şi se confruntă cu tot felul de probleme, iar autorităţile nu-şi aduc aminte de ei decît după ce mor. Se preconiza un talk-show în care cei invitaţi să se plîngă de această nedreptate, iar moderatoarea şi invitata-moderatoare să-i mîngîie pe creştet, să-şi exprime revolta şi să „tragă un semnal de alarmă“.

Numai că, atunci cînd inviţi artişti, lucrurile nu sînt aşa de simple cum te-ai aştepta. Pur şi simplu, cei prezenţi în platou au refuzat de la bun început să facă jocul moderatoarei şi, în ciuda insistenţelor ei, nu au luat deloc în braţe rolul de victimă care li se propunea. Mai mult, au zis că lor le este foarte bine şi că nu au nici o problemă. „Ce vi se pare normal şi ce vi se pare anormal în actuala societate vizavi de artişti?“ – îi îmboldea moderatoarea, în speranţa că obţine ceva de la ei. Actorii erau însă opaci la pistele ei şi nu ofereau nimic care să facă emisiunea să meargă pe făgaşul stabilit. „Lucrurile sînt binevenite aşa cum sînt, iar noi trebuie să ne vedem în continuare de treabă“ – spunea Andi Vasluianu. Nu s-a întîmplat nimic nici măcar cînd Alessandra Stoicescu a ales, în disperare de cauză, să-şi pună cenuşă în cap: „Da, dar iată că actorii nu mai au acces la televiziuni, că locul a fost ocupat de politicieni. Noi, la televizor, dăm mai degrabă ceva controversat, o fustă mai scurtă, decît valoarea.“ „Nimeni nu ne poate lua demnitatea, spunea unul mai deştept decît noi, Mahatma Gandhi“ – i-a răspuns, cu înţelepciune, Maia Morgenstern. Deci tot nimic.

Atunci a luat cuvîntul Floriana Jucan, care a aruncat bomba: „Doamna Morgenstern, aş vrea să vă întreb dacă vi s-a părut normal să fiţi alături de manelistul Vali Vijelie într-o emisiune de televiziune“. „A gîndi «eu nu stau alături de cutare» e un mod de gîndire fascist“ – i-a replicat actriţa. „Da, dar aşa se face transferul de credibilitate de la Maia Morgenstern asupra unui manelist. Manelistul devine un model pentru că îl legitimaţi prin prezenţa dumneavoastră“ – a continuat Floriana Jucan. „Ce-i cu modul acesta de gîndire fascist?“, a taxat-o Morgenstern.

După cum se vede, situaţia e complexă. Maia Morgenstern se grăbeşte să catalogheze drept „fascistă“ o observaţie care nu aducea în discuţie etnii, ci doar regretabilul amestec de valori (artistice). Fascişti sau nu, nu cred că ne dorim să o vedem pe respectabila actriţă într-un context manelistic. Pe de altă parte, observaţia care pleda pentru puritatea valorilor a fost făcută de o domnişoară din zona presei tabloide, ajunsă celebră în urma unui scandal sexual cu un ambasador. Şi totul – topit în sosul bunelor intenţii ale Alessandrei Stoicescu, care voia şi ea o emisiune de mare simţire artistico-civică. Realitatea asta – aşa complicată şi încăpăţînată să nu intre în tiparele noastre alb/negru – e de-a dreptul fascistă, ce mai!...

Tudor Călin ZAROJANU

A patra criză în stat

Multe sînt lucrurile despre care vorbim fără să încercăm o cît de vagă definire şi fără cea mai mică preocupare privind verificarea în practică.

În această categorie se înscriu şi *puterile statului*. Vorbim despre împărţirea în „executiv“, „legislativ“ şi „judecătoresc“ ca despre un postulat şi o înscriem cu gravitate în Constituţia naţională, dar e foarte greu de spus cît e valabil din adevărul ei prezumat. Şi nu cred că problema e unic românească – deşi, cu siguranţă, pe meleagurile noastre a luat formele cele mai aberante.

Cum ar putea să fie serioasă această „sfântă Treime“, şi mai ales principiul separării puterilor în stat, cînd, în realitate, cele trei sînt una faţă de alta nu *independente,* ci *indiferente?* Avînd în vedere faptele concrete, atitudinile, dar şi limbajul reprezentanţilor celor trei puteri, îmi iau libertatea de a folosi un verb neacademic: executivului i se filfîie de activitatea legislativului, dacă vrea ceva dă o ordonanţă de urgenţă şi, pînă să apuce Parlamentul s-o discute şi eventual s-o respingă (ceea ce nu e cazul, dacă guvernul domină majoritatea), ea îşi produce efectul scontat; pe de altă parte, şi legislativului i se filfîie de ce face executivul, pentru că scopul cel mai înalt al parlamentarului (ca să nu vorbim despre cele mai puţin înalte) nu este acela de a gestiona în vreun fel treburile curente ale statului, nevoile populaţiei, problemele concrete şi urgente, ci acela de a da istoriei legi fundamentale, atît de fundamentale încît sînt schimbate în următoarea legislatură; dar cel mai tare şi cel mai tare i se filfîie de toţi şi de toate puterii judecătoreşti, care – la nevoie – se judecă inclusiv pe sine, propriile drepturi şi îndatoriri, aşa cum s-a văzut deja. Iar deasupra tuturora tronează Curtea Constituţională, care cu un simplu „Da“ sau „Nu“ poate decide cursul luat de naţiune! Doar întîmplarea a făcut ca opoziţiei să nu-i dea prin gînd să conteste la CC (îmi pare rău, nu e calamburul meu, dacă pe ei nu-i deranjează iniţialele...) împrumutul la FMI, de pildă.

Şi mai e ceva. Vorbim cu nonşalanţă despre „cele trei puteri“, de parcă n-am şti ce jocuri face, în România, instituţia prezidenţială. În 16 din cei 20 de ani postdecembrişti, preşedintele a fost cel mai tare din parcare, gesturile, replicile şi deciziile sale determinînd cursul evenimentelor, mai mult decît Guvernul, Parlamentul şi sălile de judecată la un loc. Singura excepţie a fost mandatul lui Emil Constantinescu, care s-a declarat învins la sfîrşit, dar s-a purtat de la început ca atare.

O breaslă fără egal

Bun. Dacă tot sînt atît de clare lucrurile legate de cele trei-patru puteri oficiale, de stat, ce ne-ar putea împiedica să vorbim despre încă una, a noastră, „presa“?

Presa care, după două decenii, rămîne posesoarea unor caracteristici unice, despre care nu prea pomeneşte nimeni, din motiv de funie în casa spînzuratului:

- singura breaslă fără sindicat;
- ocupaţia cu cea mai mare fluctuaţie a forţei de muncă (majoritatea jurnaliştilor au lucrat în 5, 10 sau chiar 20 de locuri);
- singura profesie în care poţi să pătrunzi, să avansezi şi să ajungi oricît de sus (din orice punct de vedere), fără nici o calificare prealabilă;
- meseria care, nu peste mult timp, va începe să scoată cel mai mare procent de pensionari fără pensie, căci cei mai mulţi bani plătiţi în jurnalism sînt sub forma drepturilor de autor (sau chiar fără nici o formalizare – cum se spune, „bani din buzunar“), deci nu contează la vechime, la şomaj, la pensie, la nimic;
- domeniul în care funcţionează cel mai aprig şantaj patronal, de tipul „Aşteaptă alţi zece la uşă!“, şantaj aplicat chiar şi asupra supervedetelor; nici un patron din IT nu-şi dă afară un bun profesionist şi nu-l presează să plece – din contră, ţine cu dinţii de el; dar pentru patronul de presă *succesul publicaţiei/canalului e mult mai puţin important decît celelalte interese ale sale,* aşa că, dacă ziaristul refuză sau evită să scrie la comandă – aşteaptă alţi zece la uşă!

Cine ne obligă să înghiţim asta – mai ales dacă avem altă meserie „la bază“? Pe primul loc aş pune naivitatea de a crede că putem schimba ceva; apoi microbul, drogul, nevoia irepresibilă de a face această meserie – o spun cu riscul de-a fi luat la mişto; în al treilea rînd, faptul că, totuşi, poţi să ajungi „undeva“; patru: pentru majoritatea, „meseria de bază“ fie nu prea mai există, fie e prea mult timp de cînd ne-am rupt de ea ca să putem reface legăturile; în fine, cum excepţia întăreşte regula, mai există şi cazuri în care presiunile sînt suportabile sau chiar lipsesc cu totul.

Oricum, *în aceste condiţii* şi neuitînd nici o clipă de latura tabloidă ori pur şi simplu imbecilă, jurnalismul este – o mai spun o dată, ca şi acum zece, ca şi acum 15 ani – profesia în care s-a progresat cel mai mult. Îmi cer scuze faţă de celelalte bresle, nu vreau să nedreptăţesc pe nimeni, dar vă rog să faceţi, pentru fiecare, comparaţia 1989-2009.

Un moment uitat

Şi dacă tot am plonjat în trecut, acum, în prag de aniversare generală dumasian-brucaniană, amintindu-ne cu drag şi emoţie explozia jurnalistică postrevoluţionară – de *Nu, Contrapunct, Phoenix, Tinerama, Opinia studenţească, Oblio, Mangafaua, Fraierul Român, Zig zag, Expres, Expres Magazin, Baricada* şi atîtea altele – e cazul să amintim un alt reper istoric al breslei, sfîrşitul anului 2004. Atunci s-au petrecut două lucruri formidabile, despre care nu s-a vorbit aproape deloc (tot din motive de funie), iar astăzi sînt uitate cu totul: 1. s-a oprit publicitatea de stat; 2. în televiziunea publică a fost desfiinţat orice tabu.

„Tu nu vezi ce-i în lume!? Zi mersi că ai o slujbă, mai vrei şi independenţă editorială!?“

Cele două măsuri, deliberate şi în deplină cunoştinţă de cauză, au redat presei româneşti – cel puţin celei centrale – un nivel de independenţă pe care nu-l mai experimentase de pe la mijlocul anilor '90. Independenţă faţă de stat, fireşte – căci independenţa faţă de patronat este un nonsens, oriunde în lume. Dar măcar atît, măcar faţă de stat!

Din nefericire, peste doar cîţiva ani au început primele adieri ale crizei, condiţii în care nu numai că s-a accentuat instabilitatea (şi aşa uriaşă) a locurilor de muncă şi a veniturilor în presă, dar prin cordonul ombilical dintre angajatori şi angajaţi au început să circule substanţe din ce în ce mai stranii, de la halucinogene şi afrodiziace pînă la metale grele şi dioxină. Criza n-a lovit presa doar reducînd redacţiile şi salariile, ci şi crescînd alarmant dependenţa faţă de interesele patronatelor. „Tu nu vezi ce-i în lume!? Zi mersi că ai o slujbă, mai vrei şi independenţă editorială!?“

Şi acum?

E un film. Desene animate. Cei care au copii îl ştiu sigur, dar cred că l-au văzut şi alţii. Se numeşte *Găsindu-l pe Nemo* şi se termină aşa: după ce au reuşit să-l salveze pe Nemo, căutat de tatăl lui de-a lungul şi de-a latul oceanelor lumii, peştii din acvariul, în care trăise o vreme şi Nemo, izbutesc să evadeze şi ei. Metoda: îl determină pe proprietarul acvariului, un dentist, să-i transfere temporar în pungi cu apă, legate la gură; împingînd şi rostogolindu-se, peştii fac pungile să cadă în stradă şi de acolo în apa portului. După chiuiturile de rigoare, îşi dau seama ce libertate au cîştigat: sînt în ocean, da, dar în pungi închise. Nici măcar nu pot să se hrănească – ceea ce e un grav pas înapoi faţă de acvariu. După două secunde de tăcere siderată, unul dintre ei întreabă: *„Now what?“*.

Poate că ar trebui să ne punem şi noi, într-o zi, întrebarea asta.

PUBLICITATE

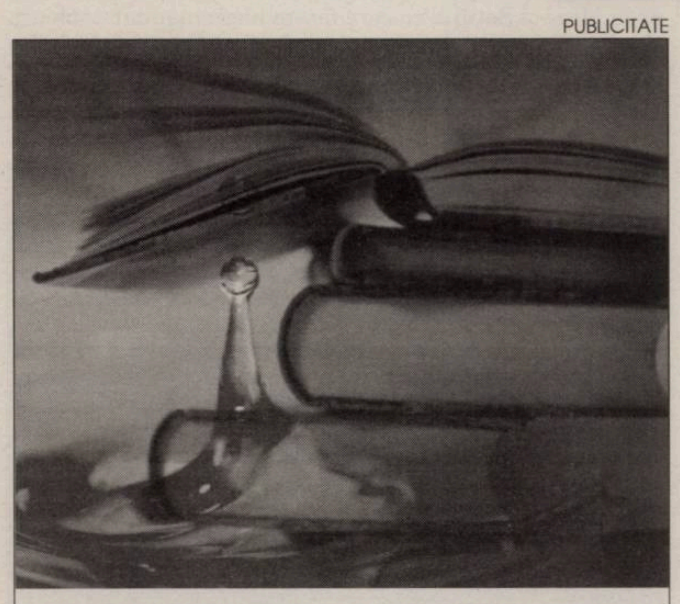

De la Lego la grădiniţă

– interviu cu Florentina COSTACHE, directoarea grădiniţei Lego –

Florentina Costache (45 de ani) are în Bucureşti o grădiniţă particulară numită Lego pentru care face de toate: este proprietar, director, administrator, chiar şi şofer. A început să lucreze cu copiii în 1995, cînd i-a venit ideea să îmbine două elemente din aceeaşi zonă ludică: copilăria şi jocul de Lego. Despre întîlnirea dintre cele două, dar şi despre birocraţia care încearcă să înăbuşe orice idee din sfera iniţiativei particulare în România, în ceea ce urmează...

Ce are grădiniţa dvs. în plus faţă de una, să spunem, obişnuită?

Nu cred că există grădiniţă „obişnuită“, fiecare are specificul ei. Noi am fost printre cei dîntîi pe piaţa grădiniţelor particulare, prima promoţie de copii a început în 1995; de asemenea, printre primii care aveau transport propriu. În ce mă priveşte, a început de fapt ca o combinaţie între faptul că eram părinte – aveam doi băieţi mici – şi, în acelaşi timp, importator de jocuri Lego.

Importator înseamnă că eraţi reprezentant de vînzări Lego?

Pe vremea aceea, pentru Lego comercial, cel care se vindea în magazine, erau mai mulţi reprezentanţi: se importau jocuri şi fiecare le împărţea în zona de care era responsabil. Le plăteam înainte să fie livrate, venea marfa, apoi mergeam cu ele în magazine sau în expoziţii şi le vindeam. Pe parcurs, avînd şi grădiniţa şi fiind interesată şi de educaţia copiilor mei, am deschis cu firma daneză o colaborare pentru Lego educaţional – Lego Dacta. Acest tip de Lego, spre deosebire de cel comercial, nu este creat pentru un singur copil, ci pentru grupe de zece, şi este organizat pe teme didactice: ferma de animale, grădina zoologică, casa, populaţiile lumii etc. Iar această combinaţie între educaţie şi Lego a dus la specificul grădiniţei noastre. Dar, dincolo de acest aspect, întîlnim aceeaşi afecţiune şi dăruire ca la toate grădiniţele. De-asta nu cred că există vreuna „obişnuită“.

Un joc valabil de la preşcolari la studenţi

De ce v-aţi gîndit să deschideţi o grădiniţă particulară?

Înainte de 1995, mulţi dintre prietenii mei plecaseră din ţară, în special în Canada, mai ales după mineriade. Şi mă gîndeam ce să fac, să plec sau să stau? Ei au plecat pentru copiii lor; m-am gîndit să rămîn tot pentru copiii mei. De curînd, chiar anul acesta, am vizitat prietenii care s-au stabilit atunci în Canada şi m-am întrebat dacă am făcut alegerea potrivită. Asta e marea mea dilemă.

Dar aţi reuşit să deschideţi o grădiniţă, care rezistă de atîta vreme.

O grădiniţă particulară înseamnă mai multă bucurie sufletească, decît financiară. Poate doar dacă reuşeşti să te extinzi şi ai sute de copii. Acum zece ani eram, printre celelalte grădiniţe particulare, destul de sus, din punct de vedere al spaţiului, al poziţionării. Am preferat să rămînă o grădiniţă mai mică, dar de calitate. N-am vrut să mă întind mai mult decît îmi este plapuma.

Cîţi copii aveţi la grădiniţa Lego?

20, în acest moment. Anul trecut am avut un pic mai mulţi. Sînt două grupe, în momentul de faţă, de cîte zece copii. Ca şi în alte grădiniţe, avem o mulţime de alte activităţi: dans sportiv, aikido, teatru. Luni vine o doamnă de la Muzeul Satului cu care facem lucru manual: tablouri, obiecte mici, cu materiale cum ar fi pănuşile de porumb. Ies nişte lucruri foarte frumoase.

Există Lego educaţional şi pentru grupe de vîrstă mai mare?

Da, pentru şcolari şi liceeni, chiar şi pentru studenţi. Am adus persoane din Danemarca să pregătească aici cîţiva oameni, la un moment dat am chemat şi inspectori şcolari, pentru o demonstraţie. Nici eu nu sînt prea abilă în relaţia cu autorităţile, stau cît mai departe de ele, dar cred că pentru a intra Lego-ul în grădiniţe sau şcoli trebuie să dai şpagă. Nici danezii nu sînt obişnuiţi cu asta. În plus, Lego educaţional în şcoală ar presupune un efort suplimentar: trebuie supravegheat fiindcă altfel se fură – şi aici se mai întîmplă să plece copiii acasă, din nebăgare de seamă, cu cîte o piesă în buzunar – e nevoie să lucrezi cot la cot cu elevii, să dezvolţi un proiect educaţional împreună cu ei. Am dus Lego chiar şi la Universitatea din Cluj şi la cea din Braşov, la facultăţile de mecanică, de automatică de acolo. Foarte multe se pot face. E adevărat că e scump, dar eu am jocuri în grădiniţă de zece ani şi se prezintă foarte bine. Cred că e o investiţie foarte bună.

Sînteţi şi educatoare?

Nu, sînt economist, am terminat ASE-ul în 1989 şi acum, în 2007, am terminat Psihologia. În ultima vreme, pentru că mi-au crescut copiii şi am avut mai mult timp să mă ocup de acest subiect, am studiat psihanaliza copilului şi a adolescentului. Avem şi doi psihologi – două colege care vin pe rînd la grădiniţă, vorbesc cu copiii, îi observă şi, cînd este cazul, discută şi cu părinţii.

Băiatul meu cel mic are acum 18 ani şi face parte din prima generaţie a grădiniţei mele. Le recomand celorlalţi copii doar ceea ce am considerat că este bun pentru ai mei.

S-a schimbat ceva în educaţia de grădiniţă, de atunci pînă acum?

La vremea aceea aveam multe calculatoare, toţi părinţii doreau pentru copiii lor să se obişnuiască de mici cu calculatorul. Această modă s-a schimbat, pe plan internaţional. De fapt, în străinătate, mai mult decît la noi, copiii de vîrstă preşcolară nu prea au acces la calculator şi televizor, unii chiar deloc. Aici, noi îi lăsăm să se uite la televizor, la programe destinate lor, doar foarte puţin, după-masă, înainte să plece acasă. Acum se pune accent pe jocul între copii, pentru că prin intermediul lui, ei socializează foarte bine. Trist este faptul că tot ce învaţă copiii la grădiniţă se pierde în primii doi ani de şcoală. Practic, învăţămîntul şcolar nu se ridică la nivelul celui preşcolar, mai ales comparativ cu grădiniţele particulare. Aici avem grupe de zece copii şi lucrăm cu fiecare în parte, la şcoală se vor duce în clase unde sînt mai mulţi. Iar părinţii nu au timp să se ocupe de ei.

Sistemul şcolar: jucăria de-a gata

De unde a fost împrumutat acest concept – al implicării mai mari a jocului de Lego în educaţie?

Există grădiniţe de acest tip în străinătate. De fapt, nu pot să spun că sînt grădiniţe specifice: tot programul se bazează acolo foarte mult pe a construi, a reconstrui, a modifica, a lua de la capăt totul, cu răbdare, fără să te superi. E clar că acest tip de joc – aşa cum existau cîndva la noi cele cu piese de lemn – dezvoltă imaginaţia, creativitatea, gîndirea. Unii dintre copii sînt aici de patru ani, se joacă cu aceleaşi piese şi nu se mai satură, tot timpul creează ceva nou: construiesc cîte o jucărie, o motocicletă, o casă şi sînt încîntaţi de rezultat. Lego-ul dezvoltă partea creativă şi inovatoare a firii umane. Unii renunţă la jucăriile de-a gata sau la o parte dintre ele. În preajma Crăciunului, organizăm o colectă de jucării cu care mergem la centrele de plasament. Am observat că de obicei copiii de la noi le donează pe cele care nu se pot transforma, nu se pot modifica, cele de pluş, făcute de-a gata. Acest tip de jucărie nu le mai satisface curiozitatea. Au văzut o păpuşă, au înţeles despre ce este vorba, în primele cinci minute, şi cu asta, basta. Multă lume condamnă jocurile pe calculator – dar eu cred că şi acelea, cu moderaţie, dacă sînt create pentru vîrsta lor, sînt bune fiindcă îi învaţă cum să accepte că au pierdut, cum s-o ia de la capăt în cazul unui eşec, cum să treacă de la un nivel la altul. Acest tip de competiţie, în sensul bun al cuvîntului, pe care îl deprind la grădiniţă îl pierd în primii ani de şcoală. Cred că aşa se şi explică de ce devin pasionaţi de jocurile pe calculator. Nu reuşim, ca societate, să facem ceva cu creativitatea lor, cu posibilităţile lor de afirmare. Sistemul şcolar seamănă cu jucăria de-a gata faţă de care copiii îşi pierd interesul în primele cinci minute: avem o clasă în care profesorul predă – acelaşi lucru, fie că sînt cinci copii sau 30, nu există interacţiune, nu le ceri ceva în schimb. Pe cînd jocul le cere ceva în schimb. Aţi observat că mai toţi copiii, cînd se duc la culcare, înainte să adoarmă, imită cu mîinile un avion, un animal. Acestor copii li se adresează jocul de tip Lego. Cînd spun că mai tîrziu ei sînt deformaţi de învăţămînt, mă refer la faptul că aşa este făcut sistemul educaţional din România, învăţătorii sau profesorii nu au nici o vină.

Lupta cu sistemul

Cît de greu este să susţii o grădiniţă particulară în România – mă refer la partea birocratică şi financiară?

E foarte dificil. Sistemul este aberant. În loc să fie un singur centru care să-ţi dea toate autorizaţiile de care ai nevoie, trebuie să mergi în nu ştiu cîte locuri. Nu vreau să vorbesc de rău bugetarii, dar am impresia că tot păienjenişul birocratic este special creat să ofere cît mai multe slujbe care altminteri nu se justifică. Săptămîna trecută a trebuit să alerg după autorizaţie de la pompieri, la protecţia muncii, apoi după avizul sanitar. Ar trebui să stau numai pe drumuri ca să le rezolv pe toate, de parcă ăsta ar fi scopul unei grădiniţe. La fel, cu inspectoratele şcolare: există unul general, unul de sector, pentru învăţămîntul preuniversitar particular etc. Toată lumea asta, care e bugetară, trebuie să vină în controale, iar eu să le dau materiale de controlat. Scopul meu este să le creez copiilor condiţii să înveţe, nu să fac hîrtii. O prietenă din Canada mi-a zis, cînd am vizitat-o anul acesta: „Ai grădiniţă particulară cu 20 de copii, trebuie să fii superbogată“. Anii trecuţi am avut mai mulţi salariaţi, chiar pînă la 16. Acum am cinci. Am optat pentru o grădinţă mai mică fiindcă nu mai pot să lupt cu sistemul. Mă întreb: statul cum îşi permite atîţia salariaţi? La 45 de ani, încă mă gîndesc dacă am făcut bine să rămîn în ţară. Vreau în continuare să fac un lucru bun, deşi condiţiile sînt dificile.

Iar legea este atît de stufoasă şi complicată, că pare anume făcută să nu poţi s-o respecţi niciodată în totalitate. De exemplu, vin cei de la pompieri şi spun: trebuie să daţi rafturile cu încălţăminte la o parte de lîngă uşă, ca să se poată fugi în caz de incendiu. Pe urmă vine Sanepidul şi zice că încălţămintea copiilor trebuie să fie exact în locul de unde o luasem. Dacă nu reuşesc să cadă de acord, de ce nu înfiinţează un singur departament care să se ocupe de toate lucrurile astea? Avem exact sistemul dinainte, în care şi ei se fac că muncesc, alţii se fac că-i plătesc, şi mută nişte hîrtii de colo-colo ca să mai treacă opt ore.

Aveţi copii din promoţiile trecute care vă vizitează, vor să-şi revadă grădiniţa?

Rar. Copiii cînd cresc au alte preocupări, se depărtează, amintirile de la grădiniţă se estompează, au alţi colegi, alt anturaj. Partea care mă bucură este că mulţi dintre cei care au trecut pe la noi i-au atras şi pe alţi copii din familie, fraţii, verişorii lor.

În schimb, părinţii sînt cei care ţin legătura cu noi, ne mai trimit fotografii, mesaje pe mail, să vedem cît de mare s-a făcut copilul lor, ce frumos a crescut. Ştiţi cum se zice: copiilor mici să le dai rădăcini, celor mai mari să le dai aripi. Ei trebuie să-şi ia zborul. Noi sîntem mulţumiţi că au crescut şi sînt bine. Dar e un domeniu care îţi aduce satisfacţii foarte mari. Pe lîngă copii, se formează o echipă. Am oameni – instructorul de aikido, profesoara de dans – cu care colaborez şi lucrez de mai mult de zece ani. Sînt foarte devotaţi profesiei lor. Există foarte mulţi oameni buni în România. Eu nu-i văd cînd deschid un ziar sau televizorul. Am impresia că în ţara asta ca să devii vizibil trebuie să faci ceva rău. Am avut de-a lungul anilor, în fiecare generaţie, şi unu-doi copii care n-au putut să-şi plătească integral taxa. Şi i-am ajutat. Am fost ajutată la rîndul meu şi de părinţii copiilor – repararea unei uşi, de pildă, care pentru noi contează. Senseiul de la aikido, de exemplu, predă în multe locuri şi unor copii care nu pot să plătească taxa pentru cursuri. Vrea să-i atragă spre un sport, în loc să fie atraşi de viaţa de pe stradă. Eu continui şi pentru că mă simt bine în preajma copiilor, ei mă fac să mă simt tînără. Cînd am deschis grădiniţa, aveam copii de o seamă cu băieţii mei şi eu eram de aceeaşi vîrstă cu părinţii lor. Acum am angajaţi de seama copiilor mei – băiatul meu cel mare are 23 de ani. Sper să ajung să am copii la grădiniţă de vîrsta nepoţilor mei.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Adrian CIOROIANU

Obama în Europa de Est

– pe scut sau sub scut? –

Nici dacă ar fi vrut, preşedintele Barack Obama nu ar fi putut greşi mai mult în plan simbolic anunţînd pe 17 septembrie a.c. suspendarea proiectului scutului antirachetă în Europa de Est (planul administraţiei Bush de implantare a 10 rachete interceptoare în nordul Poloniei şi a unui radar în Cehia – plus personalul aferent –, menite a opri presupuse rachete iraniene). Motivul oficial al „răzgîndirii": ameninţarea Iranului nu e atît de mare pe cît se credea. Motivele reale: i) proiectul costa mult (de ordinul miliardelor de dolari) şi ii) Rusia reacţiona „paranoid" (e cuvîntul lui Obama, rostit pe postul CBS, 20 septembrie a.c.) la ideea scutului, pe care-l considera îndreptat împotriva ei.

O zi cu probleme

Dacă l-ar fi interesat mai mult istoria zonei (pe el sau pe vreun consilier al său, se pare), Obama ar fi aflat că în acest an, chiar pe 17 septembrie, se împlineau 70 de ani de la invadarea Poloniei de către URSS, după pactul dintre Hitler şi Stalin din 1939. Uşor de înţeles amărăciunea polonezilor – şi de ce presa locală a vorbit caustic-temător despre pactul Obama-Medvedev, iar ex-preşedintele Lech Walesa declara unei televiziuni din Varşovia că „problema nu e scutul, ci felul în care [Obama] ne tratează".

Indubitabil, există valide raţiuni financiare în spatele acestei renunţări – care n-a fost o surpriză (informaţii s-au scurs spre marile ziare americane, de la finele lui august). Prins acasă într-o herculeană încercare de reformare a sistemului de sănătate, Obama trebuie să fie foarte strîns la pungă. În afară, Obama e blocat între două capcane: SUA au nevoie de Iran pentru a calma durabil situaţia din Afganistan şi, simultan, au nevoie de Rusia pentru a calma Iranul.

Nici o speranţă pentru o viitoare extindere spre Est a NATO

Şi, de parcă nu-i erau de ajuns, a mai apărut o a treia capcană: deja înaintea deciziei privind scutul, în Europa de Est Obama tindea să devină unul dintre cei mai puţin populari preşedinţi americani la început de mandat. Într-un sondaj *German Marshall Fund* operat în iunie-iulie a.c. în 12 ţări ale UE, Barack Obama avea 88 sau 92 % cotă de popularitate în Franţa sau Germania, şi doar 55 şi 58 % în Polonia, respectiv România. Acum trei ani, preşedintele Bush era criticat pentru că împărţea verbal UE în „vechea" şi „noua Europă". Iată însă că fractura există efectiv, sociologic, în funcţie de aprecierea lui Obama. Aşadar: decizia recentă privind scutul nu pune în pericol NATO/UE în faţa Iranului – dar poate submina grav încrederea est-europenilor în America şi în liderul ei.

De ce Obamania nu prinde în Est?

Nu pentru că Obama ar fi de culoare (cum se grăbesc unii să spună). Ci pentru că politica sa faţă de Rusia e mai neclară decît a oricărui preşedinte american din ultimele decenii. O scurtă recapitulare: Reagan i-a cerut (la propriu!) lui Gorbaciov să dea jos Zidul Berlinului, dar s-a şi implicat el însuşi serios în fisurarea lui. Bush-tatăl, deşi nu a dorit disoluţia URSS, în cele din urmă a lăsat colosul să sucombe. Bill Clinton a fost mai optimist: el a crezut posibil ca Rusia să devină un stat de tip occidental şi a ajutat reformele interne ale lui Elţîn. Bush-Jr. a fost mai pragmatic: cum schimbarea din interior a Rusiei întîrzia, el a împins NATO pînă la Prut şi a propus extinderea pînă la Harkov (Ucraina) şi pînă la Munţii Caucaz (Georgia). Pe scurt: preşedinţii SUA au oscilat între idealism (speranţa că Rusia poate fi occidentalizată din interior – precum Clinton) şi realism (impulsul de a securiza statele de la graniţele Rusiei – precum Bush-Jr.). Unde se află Barack Obama în acest peisaj? Niciunde. Obama nu poate influenţa cursul intern al politicii ruse, dar pare că nici nu vrea să se implice în încurajarea prooccidentală a statelor ex-sovietice.

Să revenim în prezent: Rusia a salutat drept „curajoasă" decizia lui Obama referitoare la scut şi a demarat o campanie propagandistică („victorie a diplomaţiei ruse" etc.). Serghei Lavrov, ministrul rus de Externe, a furnizat mesajul oficial: gestul lui Obama nu e o concesie făcută Rusiei, ci e îndreptarea unei greşeli a lui George W. Bush. Care fusese „greşeala" lui Bush? Proiectul scutului anti-rachetă cuprindea şi un radar de tip *X-Band* (planificat a fi dispus la Sud de Praga) ce urma să „perie" în jur o arie mare de teren – inclusiv din partea europeană a Rusiei (cea în care se află cele mai multe depozite de armament, inclusiv silozuri de rachete!). Bref: opoziţia Rusiei pleca din faptul că scutul anti-iranian îi fotografia la minut propriile mişcări. Pe hîrtie, NATO şi Rusia au o relaţie de parteneriat, de peste un deceniu. În fapt, Rusia percepe NATO ca pe un adversar.

Iată de ce Obama va trebui să înţeleagă că, indiferent de raţiunile deciziei sale, ea va fi interpretată în Est (şi) ca o cedare în faţa Moscovei. Ideea că scutul ar fi preţul pentru sprijinul Rusiei în dosare precum Iranul sau Afganistanul nu e un argument. În fond, nu numai SUA sau NATO ar fi deranjate de un eventual Iran nuclearizat, ci şi Rusia, care-i este vecină. Şi nu numai Occidentul pierde de pe urma haosului din Afganistan, ci şi Rusia, unde traficul şi consumul de droguri „afgane" la nivel urban creşte exponenţial.

Ce înseamnă, pe limba Estului, „resetarea"?

În februarie a.c., administraţia Obama a lansat cuvîntul magic: „resetarea" relaţiilor cu Rusia. Ideea a fost primită cu entuziasm la Berlin sau Roma şi cu scepticism în capitalele estice ale Uniunii Europene. Din cel puţin două motive: i) înainte de a lansa „resetarea", Obama nu s-a consultat/explicat cu aliaţii săi est-europeni – cei care furnizau, în virtutea unei datorii morale faţă de America, trupe în Irak & Afganistan (şi nici nu au fost foarte gălăgioşi cînd SUA a menţinut restricţiile la vize etc.). Şi alt motiv: ii) de fapt, cu care Rusie propune Obama „resetarea"? Cu Rusia care stăpîneşte *de facto* Abhazia & Osetia de Sud şi care manipulează „conflictele îngheţate" din Nagorno-Karabah sau Transnistria? Cu Rusia care în septembrie a.c. efectua manevre militare cu Belarus sub titulatura *Zapad '09* („Vest '09"), cu cca 13000 de soldaţi şi după un scenariu în care Uniunea Rusia-Belarus respingea un atac venit din Vest (adică dinspre Polonia, membru NATO!)? Cu Rusia al cărei şef al Marelui Stat Major vizitează Cuba şi promite cooperare militară, modernizarea armamentului şi training-ul forţelor armate cubane? Cu Rusia care a blocat iniţial o rezoluţie în Consiliul de Securitate al ONU privind noi sancţiuni împotriva Iranului – acel Iran care, în februarie a.c., îşi trimitea ministrul Apărării la Moscova pentru a cumpăra un sistem anti-rachetă rusesc SS-300 spre a se apăra „împotriva unui atac american sau israelian"? Cu Rusia care va vinde (pe credit!) tancuri şi avioane Venezuelei lui Hugo Chávez, în valoare de 2,2 miliarde de dolari (iar Chávez, sosit la Moscova, anunţa recunoaşterea „independenţei" Abhaziei şi Osetiei de Sud?)?

Lui Barack Obama trebuie să i se spună că est-europenii sînt prin natura lor suspicioşi – dar suspiciunea nu are de-a face numai cu scutul, ci şi cu preocuparea pentru state precum Ucraina sau Georgia, care au primit cuvinte calde (în iulie a.c.) de la vicepreşedintele american Biden, dar nu şi o foaie de drum pentru o continuare a apropierii de NATO. Cum stau, concret, lucrurile acolo? Georgia a pierdut (în august 2008, prin forţă) Abhazia şi Osetia de Sud, iar Moscova îi transmite pe diverse voci că ar face bine să-şi ia adio de la ele. Ucraina va avea, în ianuarie 2010, alegeri prezidenţiale – iar preşedintele Iuşcenko, pro-american şi pro-NATO, e cotat cu slabe şanse. Şi o ultimă cheie de lectură: noul secretar general al NATO, A.F. Rasmussen, a salutat decizia lui Obama privind scutul şi a anunţat că Alianţa doreşte „un dialog fără precedent" cu Rusia. Traducerea mea: nici o speranţă pentru o viitoare extindere spre Est a NATO.

Nu numai preşedinte, ci şi simbol

În fine, încă un lucru pe care, aparent, Barack Obama nu l-a înţeles: în Estul Europei el nu e văzut numai ca preşedinte al SUA, ci mai ales ca un campion al lumii libere, ca un simbol al valorilor acesteia. În numele Americii, el poate stabili orice relaţii doreşte cu oricine, în orice zi din an – numai că el e condamnat să nu poată vorbi numai în numele Americii.

„Resetarea" relaţiilor cu o Rusie care-şi caută prieteni „strategici" precum Ahmadinejad, Raul Castro sau Hugo Chavez poate fi parte dintr-un plan pe termen lung al lui Obama. E de urmărit. Numai că, pe termen scurt şi mediu, luna lui de miere cu noua Europă pare a se fi sfîrşit înainte de a începe cu adevărat.

Cea mai recentă carte semnată de ***Adrian Cioroianu*** *este* Geopolitica Matrioşkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială, *Editura Curtea Veche, 2009.*

PUBLICITATE

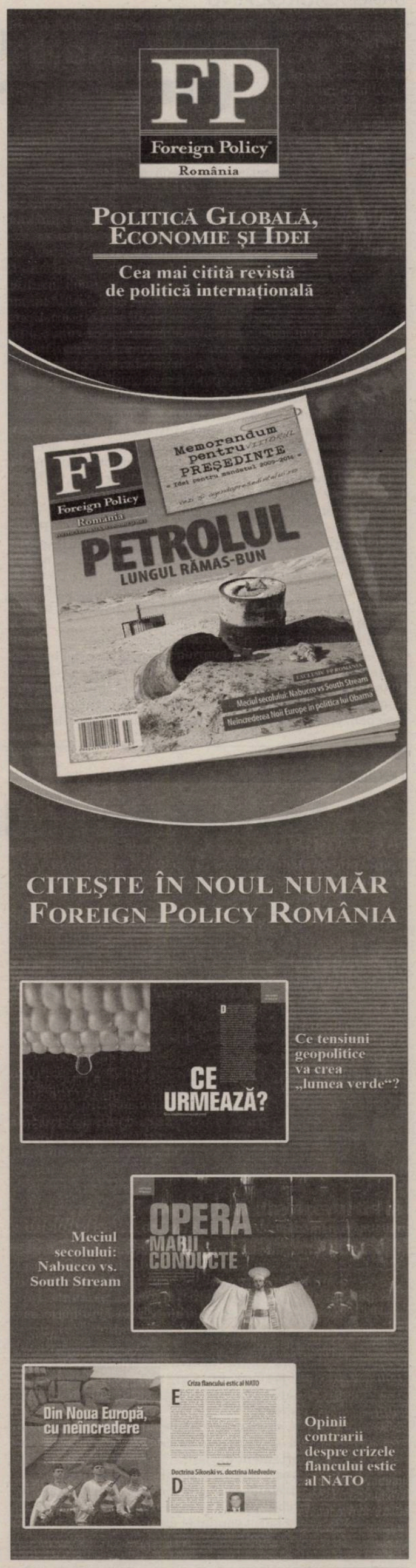

Stela GIURGEANU

Cînd mersul la şcoală (nu) e pentru toţi

Cu puţin înainte de începutul anului şcolar, am fost invitată la o conferinţă de presă organizată de Ministerul Educaţiei: „În şcoală nu e loc pentru discriminare“. S-au repus pe tapet problemele discriminării în şcolile din România, o discriminare pe care, statistic, societatea românească o manifestă în legătură cu grupurile dezavantajate, *via* minoritatea romă.

„Aud afirmaţia că ţiganii nu vor să-şi trimită copiii la şcoală“ – a declarat **Costel Bercuş,** fostul director executiv al Romani Criss. „Trebuie însă să avem în vedere că unii părinţi chiar vor să-şi trimită copiii la şcoală, dar un cumul de motive duc inevitabil la abandonul şcolar. Sînt alţii care nu au încredere în şcoală. Vorbim de comunităţile tradiţionale în care de la o vîrstă, fetele nu mai sînt lăsate să meargă la şcoală. Eforturile trebuie să vină atît din interiorul comunităţii, cît şi din exterior.“

Bineînţeles că dacă un segment al populaţiei e lăsat departe de educaţie, în afara faptului că îi negăm din start şansele egale şi reuşita în viaţă, întreaga societate are de suferit. (De altfel, un studiu în această problemă, efectuat în Ungaria, a relevat şi statistic acest fapt: în urma investiţiilor şi beneficiilor privind educaţia copiilor romi, întregul buget public a avut mult de cîştigat.)

În prezent însă, în şcolile din România, conform celor prezenţi la conferinţă, există încă segregare. **Liliana Preoteasa,** coordonatoarea proiectului, a declarat că „desegregarea din punct de vedere administrativ se poate face mîine, nu costă nimic. E mult mai greu însă să faci instituţia să înţeleagă că desegregarea e benefică pentru toţi, să înţeleagă şi părinţii romi importanţa claselor mixte, pentru că uneori chiar ei preferă doar clase de copiii romi“.

Ce se petrece în spatele discursurilor oficiale?

Pe de o parte, drama copiilor care vor să meargă la şcoală, dar sînt împiedicaţi şi transformaţi în victime şi (sau) în ţinte propagandistice, fără a li se oferi un sprijin concret. În ciuda campaniilor de incluziune, de conştientizare a acestui fenomen, problema încă trenează iar abandonul şcolar (mai ales în rîndul etniei rome) este în creştere.

Este segregarea cauzată doar de discriminarea venită din partea majoritarilor, sau şi din lăuntrul propriei etnii? Liderii romi susţin în continuare că cea mai importantă, la momentul actual, este „conştientizarea societăţii“, educarea ne-romilor întru acceptarea şi integrarea romilor. Multe voci ale opiniei publice aruncă blamul exclusiv pe romi, spunînd că ei sînt cei care n-au drag de carte.

Ce se face însă concret pentru eradicarea fenomenului?

La firul ierbii, dascălii se văd puşi faţă în faţă cu probleme sociale care îi depăşesc (de multe ori copiii romi sînt înscrişi mai tîrziu la şcoală, ceea ce îi determină pe profesori să formeze pentru ei clase separate, nu din rasism, ci din motive logistice), iar în încercarea de a găsi o soluţie de integrare cad tocmai în capcana corectitudinii politice, care uneori poartă stigmatul „segregare“.

Nimeni nu neagă problema discriminării, însă se pare că foarte puţini reuşesc să treacă de clişeele corectitudinii politice şi să observe micile insule de bune intenţii. Faptul că un preot baptist din Bucureşti a înfiinţat o şcoală *doar* pentru copiii romi dintr-un cartier de periferie poate fi considerat discriminare? E un lucru rău? De multe ori pot fi interpretate greşit tocmai aceste iniţiative concrete venite din alte medii, de la persoane individuale dezinteresate, iar dorinţa sinceră de a ajuta e blamată şi chiar interzisă de nişte canoane corect politice.

Bineînţeles, există şi rea voinţă, există şi prejudecată, există şi discriminare. Pe de altă parte, sînt însă şi oameni care doresc să ajute, dar nu găsesc un sprijin real. La mijloc rămîn copiii-statistici fără faţă, fără nume, doar detalii ale marelui context, care se pierd de multe ori într-o problemă uriaşă, fără o aparentă rezolvare. Trăind într-o societate unde întreaga situaţie a învăţămîntului este precară, probabil că problemele ar trebui rezolvate de jos în sus, de la firul ierbii înspre discursurile (corect) politice.

Teodora COSTA

Integrarea la firul ierbii

Problema integrării copiilor romi şi a copiilor cu cerinţe educative speciale (CES) în şcolile de masă a dus la o extindere a fenomenului de violenţă în spaţiul şcolar. De regulă există clase cu mai mulţi copii cu dificultăţi de învăţare (nu sînt obligatoriu romi, pot fi copii proveniţi din centre de plasament, copii cu situaţie materială precară, cu familii destrămate etc). Poate că ar fi mai bine dacă am renunţa la ipocrizia de a spune că toţi au aceleaşi şanse. Nu, nu au toţi aceleaşi şanse, în zadar tot susţinem această teorie corectă politic. Ca dascăl trebuie să te descurci cu materialul „pus la dispoziţie“. Problema nu e numai faptul că aceşti copii n-au din start bagajul minim de cunoştinţe pentru a fi integraţi într-un colectiv şcolar, dar n-au deprinderi sociale, nu ştiu să se joace, nu ştiu să respecte un program, nu rezistă fizic patru ore în şcoală (în clasa I îşi luau ghiozdanul în spate la fiecare pauză crezînd că vor pleca acasă).

Deşi la nivel de minister se tot atrage atenţia să nu se formeze clase cu copii predominant de etnie romă sau copii cu CES, cred că ar fi un avantaj pentru aceştia să participe la un program care să le permită asimilarea în ritm mai lent a unor cunoştinţe de bază. Într-o clasă normală cu 20, 25 sau 30 de elevi se vor pierde, pentru că nu ai timp fizic să te ocupi prea mult de ei, să le acorzi atenţie, să foloseşti programa adaptată la nivelul lor. Avantajul integrării într-o clasă obişnuită este că s-ar putea să se dezbare, prin imitaţie, de apucături. Dar practica demonstrează că agitaţia şi violenţa unui copil cu probleme se vor transmite la cei buni. „Integrarea“ presupune să mergi, în procesul educativ, cu două, trei sau mai multe viteze: una pentru copiii dezavantajaţi social, alta pentru cei care mai au ceva cunoştinţe – dar nu suficiente –, alta pentru cei mediocri şi abia la urmă îi laşi pe cei performanţi. Care să fie priorităţile? Cum dozezi „pilula amară“ a învăţării, astfel ca fiecare individ să se vindece de neştiinţă?

Segregarea se produce în momentul cînd un astfel de copil nu poate să se integreze în colectivitate – de obicei vine cu un comportament deviant – iar copiii îl izolează sau îi răspund cu aceeaşi monedă. De aici nenumărate acte de violenţă pe care trebuie să le gestionezi cu răbdare şi tact. Dar sînt situaţii cînd părinţii vin la şcoală indignaţi că un elev-problemă le-a bătut copilul şi doreşte transferul în altă clasă sau altă şcoală. Cu cine mai rămîi în colectiv? Nu tot cu romii şi cu cei avînd probleme de comportament?

Dacă tu ştii, ca dascăl, să îi aperi pe elevi de suspiciunile părinţilor şi să-i integrezi pe toţi în colectiv, nu vei avea probleme cu migraţia. Dacă la şedinţe le prezinţi şi latura pozitivă a unui copil, părinţii se vor mai schimba. Dar nu poţi să-l aperi la nesfîrşit, dacă violenţa se repetă.

Sînt copii care nu pot să asimileze, la vîrsta şcolarităţii, ceea ce alţii pot. Îi chinuim degeaba cu un pix în mînă patru sau opt ani de zile, poate, pentru că nu vor face nimic folositor. De ce nu-i canalizăm chiar şi mai de mici spre o meserie, pentru că mulţi au numai astfel de înclinaţii şi îi observi cum stau cu drag să împletească, să meşterească, să aranjeze, să cureţe ceva. La ce bun să-i „îndopi“ cu exerciţii şi texte literare, cînd ei nu deschid o carte acasă şi nu vor deschide niciodată?

Facem propagandă antidiscriminare în şcoli, dar cîţi dintre noi ne-am construi o casă lîngă un cartier de ţigani? Avem forme fără fond şi aici: vorbim despre integrare, nediscriminare etc., la nivel parlamentar. În lumea reală este altceva.

Mă întrebaţi: „E posibilă integrarea unor copii veniţi la şcoală mai tîrziu (romi sau ne-romi) într-o clasă deja formată, într-un colectiv care deja a avansat cu anumite cunoştinţe?“. Trebuie să fie posibilă! Faci program individualizat pentru ei şi-i şcoleşti în afara orelor. Mergi la cursuri de formare unde eşti instruit despre educaţia integrată, te mai dumireşti puţin cu nişte metode, dar nu prea ai pe cine să le aplici. Simţi că s-au pierdut cunoştinţe esenţiale şi că elevul nu va fi capabil să recupereze tot. Deci vei merge şi la clasă tot cu mai multe viteze. Dar se naşte o stare de confuzie: ai la dispoziţie doar patru calificative pentru a-i diferenţia. Între „foarte bine“ şi „suficient“ e un mare gol de cunoştinţe. Între FB-ul la purtare al unui copil binecrescut şi B-ul ce i-l acorzi unuia care ţi-a făcut probleme un an întreg se cască un gol care nu va fi umplut nici de programele guvernamentale, nici de rechizitele sau bursele acordate (tot celor indisciplinaţi, tot celor cărora mereu cer şi mereu li se dă). Îi integrezi şi apoi trebuie să le explici părinţilor de ce nu poţi să faci mare lucru, atunci cînd aceştia îi bat sau îi scuipă copilul.

***Teodora Costa** este institutoare la Şcoala Generală „Aron Densusianu“, Haţeg.*

Şcoala incluzivă

– interviu cu Liliana PREOTEASA –

Ordinul 1540, cel care interzice orice formă de discriminare în şcolile din România via *segregare, a atîrnat balanţa întru schimbarea mentalităţilor?*

Sînt convinsă că da. Un ordin de ministru nu poate fi ignorat, iar eu am un instrument prin care pot să impun un lucru. Dacă nu aveam ordinul, nu aveam nici o bază reală prin care puteam să intervenim în cazurile de segregare. În aceste programe am avut şi un parteneriat cu ONG-urile, prin care ei monitorizează cazurile de segregare şi ne trimit informaţii din teritorii unde Inspectoratele şcolare ne spuneau că nu au acest gen de probleme. Noi acţionăm în special pornind de la aceste semnale, şi din punctul acesta de vedere s-a lucrat foarte bine cu ONG-urile.

Discriminarea din şcoli are de-a face şi cu nivelul material? Cred că un copil rom bogat, nu ar fi discriminat...

În mod sigur. Programele vizează copiii din grupuri dezavantajate, pentru că „dezavantajat“ nu e doar pentru că este rom. Deseori se cumulează factorii: e rom, e sărac, un nivel foarte scăzut de educaţie la părinţi, acasă nu are de nici unele, avem situaţii în care profesorii de la şcoală au făcut chetă, au strîns obiecte pentru că erau familii cu şase copii care aveau o singură pereche de pantofi. Cum pot merge desculţi la şcoală? Pe cei bogaţi nu-i poţi pune în aceeaşi categorie. Noi am descris şcolile pe care le vizam, fără să le legăm de etnie, am descris un context economic, comunităţi sărace, cu mult şomaj sau oameni care nu au fost niciodată angajaţi, nivel scăzut de educaţie la părinţi, cu venituri reduse, sate amărîte, fără facilităţi, eventual o altă limbă vorbită acasă. Cînd le cumulezi pe toate acestea, pici fix pe aceste comunităţi de romi. Dezavantajul economic, cultural, social.

Şcoala inclusivă are în vedere şi copiii cu dezabilităţi? De ce la conferinţă nu au venit şi reprezentanţi ai acestor grupuri dezavantajate?

În primă fază am demarat proiectul privind grupurile dezavantajate, cu focalizare pe romi. Pentru că din punct de vedere educaţional este grupul etnic care participă cel mai puţin la educaţie sau care are rezultatele cele mai slabe. Nu se duc la grădiniţă, abandonează învăţămîntul obligatoriu, ceea ce este foarte rar pentru celelalte grupuri. Acum am extins programul la toate categoriile de grupuri dezavantajate, dar tratamentul pe care îl aplică şcoala este cam acelaşi: nu am timp de tine pentru că am o programă de care trebuie să mă ţin etc. Sînt şi părinţi care vor ca aceşti elevi să fie scoşi din sala de curs – copii cu tretapareză sau ADHD. Am reclamaţii de la părinţi care vor ca aceşti copii să fie duşi în şcoli speciale. Focusul a rămas pe romi, dar programele s-au diversificat. Dorim să creştem capacitatea şcolii de a se îndrepta către un copil care are o nevoie aparte.

Care ar fi concluzia acestui program?

S-au făcut paşi foarte importanţi, dar mai sînt multe lucruri de făcut. Aş spune că este un prim pas dintr-un drum foarte lung, acela al schimbării mentalităţii. Iar acesta este cel mai greu. Am pornit de la imaginea că şcoala noastră nu are nici o problemă, că este perfectă. Acum, cel puţin la nivel de limbaj, se acceptă faptul că există nişte probleme, dar şi nişte soluţii.

a consemnat Stela GIURGEANU

***Liliana Preoteasa** este coordonatoarea programului „Cunoaşte-mă înainte să mă judeci“, derulat prin Ministerului Educaţiei.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Cu 350 km/h prin stepa rusă.** Sankt Petersburg este legat de capitala Rusiei printr-o linie ferată de 650 km. În mod normal, drumul durează cam opt ore. Cu trenul rapid, poţi ajunge şi în puţin de cinci ore. Cum această linie este extrem de solicitată, căile ferate ruse vor să găsească o metodă şi mai rapidă de a lega cele două oraşe. Noul tren expres „Saspan", care va funcţiona din decembrie, va realiza traseul în doar trei ore şi jumătate. „Uliul" poate atinge pînă la 350 km/h şi va „zbura" cu o viteză medie de 250 km/h. E vorba de o versiune modificată a trenurilor din a treia generaţie de InterCityExpress din Germania, construite de Siemens. Modelul rusesc a fost adaptat la ecartamentul lat, iar pereţii exteriori ai vagoanelor au nu mai puţin de 30 cm grosime, din cauza stratului gros de izolare termică. În total au fost comandate opt garnituri. Guvernul va plăti pentru aceste trenuri şi pentru serviciile de întreţinere şi garanţie, pe 30 de ani, în jur de 600 de milioane de euro. După Spania şi China, Rusia este a treia ţară importatoare a acestui tip de trenuri. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● **Catalogul operelor furate.** Interpol a publicat recent un catalog al tuturor operelor de artă furate în ultimii 50 de ani în cele 187 de state membre. E o premieră mondială: este pentru prima dată cînd se publică o listă completă şi descrieri atît de minuţioase ale tuturor operelor de artă raportate drept furate. Scopul iniţiativei este să descurajeze traficanţii de a pune în circulaţie operele furate şi, pe de altă parte, să-i responsabilizeze pe cumpărători: nimeni nu va mai putea spune de-acum încolo că nu a ştiut că tabloul cumpărat are o origine dubioasă. Catalogul cuprinde peste 34.000 de opere de artă repertoriate în 26 de categorii.

E vorba de picturi ale marilor maeştri, obiecte liturgice rarisime, instrumente muzicale unicat, piese de aur din epoci străvechi, vase din ceramică, sculpturi, piese filatelice şi numismatice scumpe etc. Pentru aproape 26.000 dintre aceste opere nu există nici măcar un indiciu unde s-ar afla. Să tot faci un muzeu numai din aceste obiecte de negăsit... (după *Le Figaro)*

„A REMANIA" ÎNSEAMNĂ „A FACE LUCRURI UNEI OPINII DE 13 ANI CARE A SPART PIAŢA PESIMISMULUI, UNDE NECUNOSCĂTORII O GĂSESC NOUĂ"

● Din ciclul „Aventuri guvernamentale ale limbii române". Acum cîteva zile, premierul Boc plus nu ştiu cît la sută din presa română anunţă că „ministrul Dan Nica va fi remaniat". În *DEX* scrie că „a remania" înseamnă „a face modificări în organizarea unei instituţii", „a transforma parţial o maşină, o instalaţie sau o construcţie" sau „a înlătura defectele unor materiale sau ale unor produse". Pe scurt spus, nu se remaniază ministrul, ci Guvernul. Constat pe această cale că dl Boc nu poate cumula funcţia de premier şi calitatea de vorbitor al limbii române corecte. (**M. V.**)

● Am fost întrebat de o televiziune, la premiera filmului *Amintiri din Epoca de aur,* dacă mai există comunism... Cum să nu? – am răspuns. Comunismul nu e numai o chestie politică, e şi atunci cînd nu găseşti lucruri de strictă necesitate. Joia trecută, de exemplu, am plecat de dimineaţă în căutarea unui dop (pentru chiuvetă şi cada de baie). Credeţi că am găsit? Aş! La magazinul „Unirea" nu mai au raion tehnico-sanitar „de ani buni", mi-a zis o vînzătoare (cumva dispreţuitoare – la adresa raionului şi a întrebării aferente); în toată zona din spate nu mai e nici un magazin de acest tip, iar la singurul (de pe lîngă sinagogă) nu aveau, „încercaţi în Obor, la tarabe"... Pe vremea *aia,* măcar, în Bucureşti ştiai unde să cauţi „raionul": era la Predoleanu (cam în faţa Oborului) şi la Bărăţie (toată zona din spatele Pieţei Sf. Gheorghe). Acum, ia tehnico-sanitarele de unde nu-s – că deh, ne-am „îmburghezit": e plin oraşul numai de restaurante, magazine de ţoale şi farmacii. O capitală de îmbuibaţi împopoţonaţi şi bolnavi. (**a. l. ş.**)

● În vălmăşagul de opinii pro şi contra stîrnit de propunerea legalizării prostituţiei am auzit şi părerea (oarecum politic-corectă) potrivit căreia nu ar fi „corect" să se întîmple aşa ceva întrucît s-ar perpetua inegalitatea femeii faţă de bărbat... Dar cine împiedică deschiderea (şi a) unor bordeluri pentru femei!? Pentru restabilirea echilibrului şi a egalităţii (de şanse)... (**a. l. ş.**)

● Roman Polanski a spus, de mai multe ori, că „presimte" anumite lucruri. De pildă cînd a văzut-o pentru ultima dată pe Sharon Tate, fosta nevastă, a ştiut sigur că unul dintre ei va da curînd colţul. Săptămîna trecută, la Zürich, cînd a fost arestat pentru molestarea în secolul trecut a unei fetiţe de 13 ani, se pare că cineastul n-a simţit nimic. Se mai tocesc, cu vremea, pînă şi simţurile abisale. (**S. S.**)

● Se ştie că noua superputere economică China produce orice, în cantităţi industriale şi la preţ mic. Ultima invenţie, care a spart piaţa în lumea arabă, este un dispozitiv ce imită virginitatea. Minusculul aparat, care picură cîţiva stropi de sînge la momentul oportun, a cunoscut un succes atît de mare în zona musulmană – probabil ultima în care candoarea feciorelnică este încă o chestiune de viaţă sau de moarte –, încît clericii egipteni au cerut pedeapsa capitală pentru importatorii ilegali, relatează BBC. În Siria, dispozitivul se vinde la preţ de dumping – 15 dolari. Ar fi interesant ca soţii amăgiţi să găsească pe cearşaf, în dimineaţa de după întîlnirea nupţială, pe lîngă semnele integrităţii nevestelor, şi atotprezentul *made in China.* (**M. Ş.**)

● Sînt foarte optimist în ceea ce priveşte viitorul strălucit al pesimismului. (**R. C.**)

● Dialog cu un buchinist, la Universitate. „Cît costă cartea?" „250.000 vechi." „Bine, dar e la fel de scumpă ca în librărie, unde o găsesc nouă." „Da, dar la noi e deschis şi în week-end." (**M. Ş.**)

● Sîmbătă seară, la Studio, prima parte a trilogiei lui Cristi Mungiu, *Amintiri din Epoca de Aur.* Pe de o parte, subtitrat pentru necunoscătorii de română, în engleză, „tradus" pe de alta pentru „netrăiţii" acelor vremuri: lîngă mine, un domn în etate tot explica unei domnişoare adolescente ce se petrecea în film. La ieşire, domnişoara, infatuată: „Faza cu poza fusese cam exagerată. Puteau să folosească Photoshop-ul şi nu mai aveau nici o problemă". (**S. G.**)

Cu ochii-n 3,14

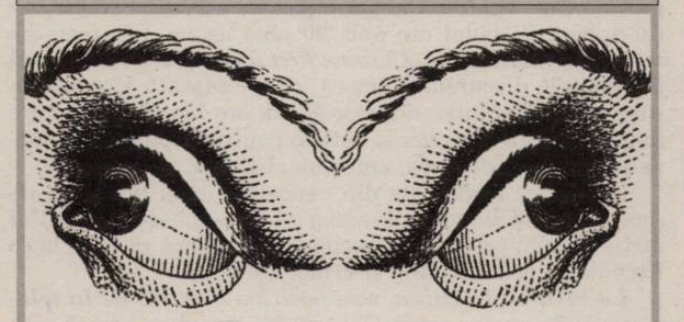

CÎTEVA ORE NU SÎNT O LEGENDĂ, NU PARTICIPĂ LA FESTIVALUL ANONIMATULUI, NU TREC GRATIS

● În anii '80, cînd îngheţam prin trenurile care opreau cîte două ore, nejustificat, în cîmp, fără să ştim dacă vom ajunge vreodată la destinaţie, circula o legendă despre trenurile japonezilor care întîrzie, în medie, un minut pe an, fapt pentru care oficialii îşi cereau scuze. În anul 2009, cînd trenurile de mare viteză care străbat jumătate de continent în doar cîteva ore nu sînt o legendă, ci o realitate, un Intercity întîrzie în medie 1,30 h pe distanţa Bucureşti-Oradea. Nu-şi cere nimeni scuze. Doar stăm şi aşteptăm în cîmp să treacă pe lîngă noi trenuri de marfă pentru că „se circulă pe un singur fir". Cu siguranţă că japonezii ne-ar fi împărţit sandviciuri şi cafele, ca o compensaţie mică pentru timpul pierdut pe banii noştri (deşi înclin să cred că dacă la un minut îşi cereau scuze, la o oră şi-ar fi făcut seppuku). CFR-ul a murit, trăiască SNCFR-ul! (**A. P.**)

● E toamnă, afară sînt 25 de grade, în interiorul trenului Intercity càre merge la Cluj adie o briză răcoroasă: 19 grade. Îl întrebăm pe naş dacă poate opri aerul condiţionat. „Nu se poate. Noi n-avem voie să umblăm la el!" Pe la Braşov, două doamne înfăşurate în şaluri strănută şi se revoltă. Naşul îşi scarpină mustaţa: „Să supunem la vot! Ridicaţi mîna ăştia de vreţi să-l oprim!". Tinerii rîd şi nu participă, ei nu votează niciodată. La clasa I e cel mai frig. În mintea celor care se ocupă de trenuri, confortul sporit înseamnă să bage aer condiţionat la greu. CFR-ul a murit, trăiască SNCFR-ul! (**A. P.**)

● La vagonul restaurant care se zdruncină şi saltă pe şine gata să se răstoarne, un ospătar e aruncat din perete-n perete, ţinînd tava într-un echilibru precar, ca într-un gag dintr-un film vechi. Inevitabil, varsă o cafea. Cu un zîmbet jenat: „Se mai întîmplă! Aşa e pe calea ferată!". „Căile Ferate Române!", adaugă cineva. „Corect!", îl aprobă ospătarul, chinuindu-se să toarne bere într-un pahar. Propun să li se dea un spor pentru mersul pe sîrmă şi alte acrobaţii. CFR-ul a murit, trăiască SNCFR-ul! (**A. P.**)

● Antipaticul propagandist Michael Moore a luat un premiu la Festivalul de la Veneţia. E clar: Veneţia se scufundă. (**M. V.**) Da, dar era un premiu nesemnificativ – gen „asociaţia orbilor îi ajută pe cei mai slabi regizori suraponderali". (**a. l. ş.**)

● Realizatorul emisiunii *Fanatik* de la Digi (era să scriu Gigi) Sport e bănuit că s-ar fi dat drept un jucător al Stelei şi, sub protecţia anonimatului, cu vocea deformată, a povestit telefonic în emisiune ce s-a întîmplat în vestiarul Stelei la pauza meciului cu Sheriff Tiraspol (episodul după care Gigi Becali l-a concediat pe antrenorul Bergodi). Ziarul *Adevărul* l-a chestionat asupra acestei bănuieli pe directorul departamentului Sport al amintitului post TV. Acesta a spus că, şi dacă bănuielile s-ar dovedi adevărate, „nu cred că am lua o măsură. Sîntem o televiziune comercială. Emisiunea este una de succes, iar publicul asta cere. Sînt o grămadă de alte emisiuni care fac rating pe chestiuni care nu sînt întotdeauna reale". Directorul Teodor Avramescu spune aşadar că publicul cere să fie minţit, cerinţă ce poate fi lesne îndeplinită de o televiziune (mai ales de una comercială). Păi, atunci de ce nu ne dă şi nişte interviuri cu Marius Hagi şi Gheorghe Lăcătuş ori un meci de fotbal din divizia a treia pe post de finală a Ligii Campionilor? Sau poate, şi mai mişto, să ne transmită o partidă de cricket drept meci de fotbal... „după noul regulament". (**A. M.**)

● Victor Ciutacu *dixit,* pe propriu-i blog: „Pentru prima oară-n viaţă, am ajuns în stadiul în care, deşi am posibilitatea să mă văd în reluare (şi să mă autoanalizez, cum făceam de obicei, în calitate de prestator), schimb canalul. Pur şi simplu, nu mă mai suport pe sticlă". Abia acum?... (**M. V.**)

● Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie, de cîte ori îl văd pe C.T.P. vorbind despre filme pe PRO Cinema cu pălăria aia neagră cu boruri largi pe cap, mi se face frică şi trec mai departe. (**M. C.**)

● Pe numeroase ecrane TV, o scurtă, dar violentă inexactitate: „Învaţă şi joacă poker pe gratis". E imposibil: pokerul nu se poate învăţa gratis, chiar dacă joci pe beţe de chibrit care ţin loc de bani. (**R. C.**)

MARILOR ARTIŞTI LI SE CUVINE, ÎN MATERIE DE CATASTROFE STUPIDE, O REGULĂ MUNICIPALĂ

● La arestarea lui Polanski, fugit din State acum mulţi ani în timpul unui proces în care era acuzat că ar fi făcut sex cu o fată de 13 ani, ministrul francez al Culturii a vorbit despre „faţa înfricoşătoare" a Americii. Din declaraţia lui antiamericană foarte pătimaşă nu se-nţelege dacă francezul consideră că marilor artişti li se cuvine, în materie de sex, orice delicatesă sau dacă nu cumva denunţă însăşi sancţionarea pedofiliei. Oricum, e(ra) aşteptat să se pronunţe şi Sarkozy. (**M. C.**)

● Săptămîna trecută am dat peste patru documentare diferite, pe trei canale de ştiinţă diferite, despre cum se topesc gheţarii şi cum va creşte nivelul mării cu pînă la 7 metri. Cu atîtea emisiuni despre catastrofe, pline de panici şi morţi (planetare), am impresia că se tabloidizează şi canalele de ştiinţă. (**M. C.**)

● Cea mai tare ştire (neconfirmată) despre trenuri auzită la „radio şanţ" Gara de Nord: există un tren particular către Constanţa care nu are ore fixe de plecare. O face, conform unei expresii stupide, „cînd vrea muşchii lui". (**I. P.**)

● Într-o pauză a unui concert de la recent încheiatul Festival „Enescu", am văzut un tip mai în vîrstă, genul activistului de partid de pe vremuri, tuns scurt şi cu o ceafă roşie şi lată. În mînă ţinea un ziar făcut sul. Ziarul ascundea, de fapt, o cameră de filmat. Concertul respectiv s-a transmis la mai multe televiziuni, se mai dau şi astăzi reluări. Se putea înregistra oricînd pe video. Omul probabil că nu ştia asta. Totuşi, la ce-i folosea o filmare proastă, pe ascuns? Să se laude apoi că a fost la concert? Cred că mai degrabă era mîndru să încalce o regulă, să păcălească pe cineva. Hoţomanul, tot hoţoman. (**A. M.**)

● Arta picturii a cucerit Cîmpina. Aflu din *Cafeneaua literară* nr. 8 (revistă editată de Centrul Cultural Piteşti) că Primăria şi Consiliul Local Cîmpina, Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza" din Cîmpina, în colaborare cu S.C. SOCERAM S.A. şi alte firme prahovene din grupul Neptun, au organizat, în perioada 5-6 septembrie 2009, „a patra ediţie a Concursului de Pictură Realizată Ad Hoc". (**D. S.**)

Dan DUNGACIU

Timpul retoricii a trecut. E vremea acţiunii

„Din discuţiile mele cu Gorbaciov am reţinut că principala sa preocupare era să menţină integritatea teritorială a Uniunii Sovietice... N-am putut decît să exclam: Dar Ţările Baltice şi Moldova nu aparţin Uniunii Sovietice!..“ (Margaret Thatcher, Le Figaro, *29 august 1990)*

Frontiera euro-atlantică a ajuns la Prut şi există riscul să rămînă acolo, cel puţin pentru încă o generaţie. „Revoluţiile colorate“ din regiune au însemnat ultimul proiect occidental coerent de mutare a frontierei înspre Est, dar consecinţele nu au fost cele aşteptate. România rămîne ţară de frontieră, ceea ce poate însemna şi criză, dar şi oportunităţi. Eterna şi fascinanta provocare a României postcomuniste rămîne în continuare Republica Moldova.

„Geografii simbolice“ sau de unde a pornit totul. Drumul integrării europene a fiecărui stat răsăritean este deja consacrat. Înainte de integrarea propriu-zisă în UE, toţi răsăritenii au trecut prin „filtrul“ NATO. Dar, anterior, primul pas al demersului euroatlantic a fost plasarea conştientă şi asumată a fiecărei ţări într-o geografie simbolică europeană. „Sîntem europeni!“, „Înapoi în Europa!“ – scandau aceste popoare în 1989. Asumarea unei „geografii simbolice“ a arătat că ele ştiau şi de ce. Răspunsul fiecăruia a fost după posibilităţi istorice şi oportunităţi geografice. Nemţii din Est şi-au asumat „geografia simbolică“ a Germaniei occidentale, reunificarea din 3 octombrie 2009 fiind prima extindere a spaţiului euro-atlantic; sau invers. Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia au fost şi ele norocoase – mitul „Europei Centrale“ („A treia Europă“) a fost utilizat copios şi eficace. După care, cuminte, a ieşit din scenă. România şi Bulgaria au avut probleme cu această „geografie simbolică“, pe care au căutat-o în multe locuri – românii chiar prin Europa Centrală! –, dar, pînă la urmă, s-au mulţumit cu europenitatea sud-estică şi cu o identitate de tip negativ – „noi nu sîntem balcanici“ –, atributul balcanităţii fiind plasat undeva în zona ambiguă şi sîngeroasă a fostei Iugoslavii. Balticii au fost cei mai radicali. „Geografia simbolică“ la care au apelat a fost intervalul interbelic, pe care l-au accesat urgent şi fără rest. Preambulul Constituţiei estone, de pildă, vorbeşte, senin, despre „dreptul imprescriptibil la autodeterminare al naţiunii proclamate în... 24 februarie 1918“! Cît despre fundamentele legitimităţii noii Constituţii, ele sînt plasate tot acolo: „poporul estonian a adoptat, pe baza primului articol din Constituţia intrată în vigoare în 1938, şi prin Referendumul din 29 iunie 1992, următoarea Constituţie“. Letonia nici măcar nu s-a sinchisit să scrie un text nou. În mai 1990, Consiliul Suprem al ţării a trecut o rezoluţie, declarînd că independenţa Letoniei, recunoscută internaţional în 1920, era *de jure* încă în vigoare şi a proclamat supremaţia legii letone asupra legii sovietice. Constituţia Republicii Letone a devenit, aşadar, cea din 15 februarie 1922, la care au fost adăugate o serie de amendamente în 2002. Resorturile legitimităţii Lituaniei sînt aceleaşi. Adoptată prin referendum, la 25 octombrie 1992 şi amendată la 30 martie 2003, Constituţia pune în prim-plan „naţiunea lituaniană“ şi invocă statul lituanian constituit „cu secole în urmă“, „lupta seculară pentru independenţă şi libertate“, „apărarea spiritului naţional, a limbii natale, a alfabetului şi a tradiţiilor“.

Următoarele pe listă estică euro-atlantică s-au considerat a fi Ucraina şi Republica Moldova.

„Ucraina nu e Rusia“. Dar ce e? Aici lucrurile au fost mai complicate. „Geografia simbolică“ a Ucrainei este ambiguă şi include, în proporţii aproape echivalente, Estul şi Vestul. Geopolitic vorbind, Ucraina este cetăţeanul turmentat din geniala piesă a lui Caragiale. Urmărindu-i traseul sinuos din 1990 încoace, ne-o putem lesne imagina formulînd memorabila întrebare: „Eu cu cine votez?“. Ambiguitatea, incoerenţa şi confuzia sînt cele care i-au marcat, sistematic, parcursul. „Ajutat“ masiv din Est, Kievul nu a reuşit să-şi gestioneze convingător crizele interne. Însă aşa cum personajul *Scrisorii pierdute* este cel care provoacă intriga piesei, dar şi aplanarea conflictului, la fel şi Ucraina ar putea să aibă scrisoarea misterioasă cu cheia soluţionării problemelor regiunii. Cel puţin pe asta s-a bazat tratamentul aplicat Kievului din anii '90 pînă astăzi. Strategia pe zonă a devenit, tacit, *„Ukraine first approach“* –, iar logica din spatele discursului era că, odată captată Ucraina în spaţiul euro-atlantic, nu doar Rusia era blocată ca putere imperială spre Vest, dar şi bătălia pentru Republica Moldova sau Belarus devenea, automat, cîştigată.

Numai că evaluările din cancelarii s-au lovit dur de complexităţile din teren. *Ucraina nu e Rusia* – aşa sună titlul cărţii fostului preşedinte Kucima. Dar atunci, ce e? Şi la ce Ucrainã ne referim, pînă la urmă? Nu ştim.

La braţ cu Ucraina sau politica externă de la televizor. Influenţele asupra Chişinăului sînt esenţiale. Şi asta pentru că Republica Moldova, cel puţin în ultimii nouă ani, şi-a gîndit şi ea parcursul european, în realitate, în termenii *„Ukraine first approach“*. În traducere, asta a însemnat, fie şi tacit, plasarea speranţelor Chişinăului în pachetul Ucraina – Republica Moldova. Mai pe şleau spus, un soi de politică externă la televizor: ne uităm cum merg lucrurile la Kiev şi ţinem pumnii „portocaliilor“ sau „băieţilor buni“ de acolo, aşteptîndu-i să cîştige şi să ne absoarbă şi pe noi la sînul cald al Europei. Dar dacă *nu* va intra? Dacă Ucraina, niciodată previzibilă, se îndepărtează de proiectul politic declarat? Ce îi va mai rămîne *atunci* Chişinăului?

Astăzi a devenit limpede ce îi mai rămîne de făcut: să schimbe, metaforic, *regiunea*. Eforturile de integrare europeană axate masiv spre pachetul „Ucraina-Republica Moldova“ mai sînt viabile doar pe hîrtie. După 29 iulie 2009, Chişinăul trebuie să închidă televizorul, încercînd să repare eroarea de a rata opţiunea „pachetului Balcanii de Vest“, doar pentru motivul că a propus-o Bucureştiul (primul partener economic european al Republicii Moldova). Drumul spre Europa nu trece prin Est, ci prin Vest. Chiar dacă, o bună bucată de vreme, Chişinăul s-a făcut că nu vede ce este acolo...

Statutul geocultural al Basarabiei. Şi aici revenim la problema „geografiei simbolice“ a Republicii Moldova, cea care va marca viitorul parcurs al acestui stat ajuns la vîrsta majoratului. Una dintre ideile de forţă ale Chişinăului, la începutul anilor '90, a fost că stînga Prutului nu este un spaţiu slav, nici istoric, nici etno-spiritual, nici lingvistic, în ciuda unei apartenenţe forţate la entităţi politice de această coloratură. În ciuda existenţei unor minorităţi slave sau slavizate, elementul predominant este cel latin, ilustrat în primul rînd prin limbă. Moldova nu este Ucraina sau Belarus, cu care, în termeni culturali, are în comun mai degrabă trecutul, respectiv, apartenenţa la URSS. „Europenismul“ tînărului stat are la bază în primul rînd această zestre identitară.

Dar tipul acesta de discurs a intrat în recul în timpul „regimului Voronin“. La aproape 18 de ani de la declararea Independenţei, unii lideri politici se codeau să rostească numele limbii pe care o vorbesc, perpetuînd formularea ridicolă de „limbă de stat“. Obsesia multiculturalismului, marota preferată a PCRM, respectiv obsesia cu minoritarii ruşi sau rusofonii din republică, în ciuda diferenţelor însemnate de pondere, sugera iarăşi acelaşi *trend*. În realitate, soluţia pentru minoritari este indirectă: realizarea în Moldova a „efectului baltic“, respectiv implicarea minorităţilor rusofone în proiectul majoritar de integrare euroatlantică, devenit credibil şi ispititor pentru ei. Dar pentru ca un asemenea proiect să fie eficient, este nevoie, precum la baltici, de existenţa unei majorităţi cu identitate limpede. Şi tocmai această majoritate este pulverizată în Republica Moldova de vinovata lipsă de asumare a unei identităţi etno-lingvistice. Problema nu este nici (numai) personală, nici (numai) de partid. A încerca să fentezi astăzi răspunsul la unele întrebări cruciale pentru prezentul şi viitorul Republicii Moldova este, dincolo de escrocherie culturală, un risc (geo)politic major – unul care se poate deconta negativ pentru viitorul unui spaţiu european prin destin, dar care risca să fie „slavizat“ prin decizie politică.

Din această perspectivă, contradicţiile Moldovei au fost endemice, şi obsesia ei de a fi un „caz excepţional“ – ineficientă. În realitate, singurele mecanisme prin care se poate plasa într-o geografie simbolică europeană ţin de limbă, religie, tradiţii istorice, mentalităţi. Adică tot ceea ce o leagă de vecina ei euroatlantică. Din acest punct de vedere, parteneriatul asumat cu România nu mai ţine de opţiuni personale, ci de opţiuni strategice. A clama o limbă deja europeană, existenţa unei Biserici care se subordonează unei Patriarhii europene (Mitropolia Basarabiei) etc. înseamnă a ieşi din geografia simbolică neeuropeană, sovietică sau rusă, care te duce, mai degrabă, în zona „străinătăţii apropiate“ sau într-o ambiguă zonă gri, decît în „vecinătatea europeană“ eficace.

Pregăteşte cineva şedinţa comună de guvern România – Republica Moldova? Alegerile din 29 iulie au fost preambulul unui nou proiect (geo)politic pentru Republica Moldova, care s-a mişcat prea mult între mimarea interesului faţă de UE şi umilinţele încasate – masochist sau nu – din partea Moscovei. Schimbarea politică trebuie să genereze o nouă viziune, un nou proiect, obligatoriu în contextul crizei mondiale. O viziune care trebuie să scoată Republica Moldova din seria necîştigătoare a „Parteneriatului Estic“, dar să o extragă *cu el cu tot*, adică nu negîndu-l, ci completîndu-l, printr-un parteneriat special cu un stat al UE, pe care, datorită genealogiei sale, numai Republica Moldova are şansa să-l realizeze. Soluţia ce ar individualiza Chişinăul în drumul spre UE ar putea suna aşa: *„Parteneriat Estic“ plus „parteneriat special cu România“*. Doar aşa poate spera vecinul estic al Europei că va reuşi să compenseze „oboseala extinderii“ care s-a instalat insidios şi agresiv în instituţiile europene. Căci iluzia într-un parcurs „normal“ va mai sacrifica o generaţie dincolo de Prut.

Contextul postelectoral devine, din această perspectivă, un veritabil test pentru ambele capitale. Gesturile ulterioare vor măsura nemilos distanţa dintre vorbe şi fapte, la nivelul elitelor politice de pe ambele maluri ale Prutului.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **295** ● 8-14 octombrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

interviu
cu scriitorul
Alain de Botton

pagina **13**

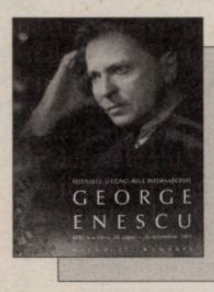

Dan Dediu
despre
Festivalul „Enescu“

pagina **21**

Ultima soluţie poate fi o soluţie?

„Toți oamenii mor, dar nu toți oamenii trăiesc cu adevărat.“

WILLIAM WALLACE

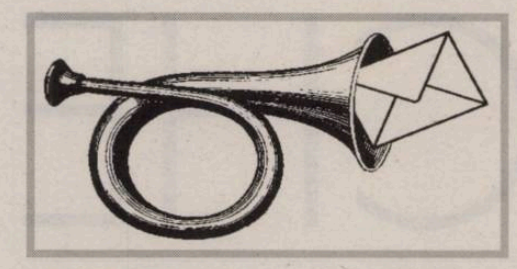

Nr. 292: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Dumnezeu în clasa I“

Interesant...

Interesant materialul domniei voastre... În primul rînd, îmi pun întrebarea dacă aparţineţi cultului ortodox sau nu. Pentru că dacă aparţineţi, atunci într-adevăr gîndurile dvs. expuse în ziar creează dileme... Mai peste tot în România, la început de an şcolar, preotul slujitor din parohia de care aparţine unitatea de învăţămînt respectivă se deplasează pentru a săvîrşi acea mică hierurgie la care a participat şi domnia voastră. Dacă aţi fost atent la rugăciunile de cerere pe care le-a făcut preotul (deşi mă îndoiesc că l-aţi urmărit), aţi fi auzind spunîndu-se ca Domnul să trimită asupra şcolarilor „duhul înţelepciunii şi al înţelegerii şi să le deschidă mintea şi cugetul şi să le lumineze inima lor spre primirea învăţăturilor celor bune“... Creştinul adevărat, care are conştiinţa trează, începe orice lucru prin invocarea ajutorului divin. Ce legătură există între credinţă şi cunoaştere? Păi, există, cunoaşterea de Dumnezeu se face prin credinţă, prin revelaţie naturală şi, mai rar, supranaturală. Sînt atîtea citate în acest fel, dar nu le voi enumera din lipsă de timp. Cum puteţi spune, contrariind atîţia teologi, că Dumnezeu e doar o teorie filozofică!?! În acest material expuneţi nişte idei infantile...

Veselin CIOCOV
veselinciocov@yahoo.com

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Domnule Ciocov, mă întrebaţi dacă sînt ortodox. Dacă aparţin acestui cult, ca să fiu mai precis. O să fiţi suprins, dar nu aparţin nimănui, ca principiu, nu după botez (întîmplat într-o biserică ortodoxă, ca noi toţi). Cam de vreo 300 de ani, în Europa, în caz că nu sînteţi la curent, oamenii sînt liberi să nu aparţină nimănui. Ştiu prea bine la ce se referă de fapt întrebarea dvs. O versiune mai sinceră ar suna cam aşa: „Eşti sectant, bre?“. Nu, nu sînt sectant. Sînt doar eliberat de dogme, rituri şi tradiţii. Şi aşa îmi doresc să-mi cresc şi copiii. Să-şi aleagă ei religia sau lipsa ei, cînd vor fi în stare. E destul că le-am impus să se spele pe dinţi!

Stimată Redacţie,

Nu contenesc să mă întreb care este motivul pentru care *Dilema veche* găzduieşte articolele dlui Lucian Mîndruţă. Este cumva „Putere prin diversitate“ unul dintre principiile care ghidează activitatea redacţiei? Se caută cumva atingerea unui spectru mai larg de cititori, prin evitarea unui discurs prea elitist, şi de aici, nevoia de a avea şi condeie ale unor jurnalişti mai puţin rafinaţi decît un, de exemplu, Pleşu, Baconsky sau, de ce nu, Foarţă?

Dar nu, pur şi simplu Lucian Mîndruţă nu reuşeşte să se ridice la ştacheta minimă a acestei publicaţii dragi nouă. Dacă, de exemplu, Gabriel Giugiu, cel de acum, a depăşit clar etapa tinerească şi uşor infatuată din anii '90, în schimb, Lucian Mîndruţă, odată cu trecerea anilor, nu reuşeşte să facă nici un progres. Şi ce poate fi mai trist decît să vezi cum cineva îmbătrîneşte, nu realizează că este mediocru şi continuă să ne împărtăşească mirările domniei sale?

Dragi colegi de redacţie ai lui Lucian, fie-vă milă şi îndrumaţi-l către cărţi, audiobook-uri, picturi şi filme. Dacă nu mai are timp să citească cărţi, poate foarte bine să se lupte cu cotidianul trafic infernal ascultînd audio-book-uri: Cehov, în minunata interpretare a lui Răzvan Vasilescu; Tolstoi, cu *Moartea lui Ivan Ilici* sau Urmuz cu *Pilnia şi Stamate,* citite de inegalabilul Victor Rebengiuc.

Dlor Alex. Leo Şerban şi Andrei Gorzo, împrumutaţi-i lui Lucian Mîndruţă primul episod din *Decalogul* lui Kieslowski, poate înţelege că algebra nu se pune în balanţă cu Dumnezeu...

Al dvs.,

Liviu GEORGESCU
Liviu_Georgescu@bat.com

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Domnu' Georgescu, ne scuzaţi pe noi, ăştia de la piaţă. Ne iertaţi că n-am citit, n-am studiat, am bătut mingea. Dracu' ne-a pus! Nu ştiu cum, de fiecare dată cînd deschideam o carte, mă lua un tremurat, ochii îmi lăcrămau şi-mi venea aşa, un leşin de la lingurică. Ce mai! N-am putut!

Şi oricum, am înţeles că *Moartea lui Ivan Ilici* nu e cu *happy-end*.

Nr. 292: Articolul lui Andrei Manolescu, „Sfîrşitul unei civilizaţii“

O alternativă

Stimate domnule Manolescu,

Permiteţi-mi să nu fiu în totalitate de acord cu titlul ales de dvs...

„Sfîrşitul unei civilizaţii“ îmi sună uşor apocaliptic şi mai ales îngrozitor de „final“ – ca şi cum după plecarea majorităţii saşilor, peste fostele lor vetre s-a abătut potopul. Nu cred că mutarea romilor în casele saşilor plecaţi în Germania reprezintă neapărat o catastrofă. Cred mai curînd că pentru unele sate, cum ar fi Viscri, reprezintă un nou început. Să ne gîndim care ar fi fost alternativa: o localitate depopulată, cu case părăsite şi părăginite, cu cîţiva oameni pe uliţa prăfoasă etc. În contrapartidă, avem un loc unde s-a păstrat structura veche a satului (indiferent cine veghează să se întîmple aşa!), o localitate vie, cu rele şi cu mai puţin rele.

Îmi permit să dau ca exemplu – mai curînd negativ – cazul Biertanului, o localitate superbă, dar cosmetizată, pe principiul (distructiv după părerea mea) de a dori „să fie ca la oraş“!

Şi dacă tot am început să vorbim despre Viscri, permiteţi-mi să cred că noi doi am vizitat localităţi diferite.

Dsv. aţi văzut – cu tot respectul – nişte saşi de vîrsta a treia care nu vor să întîrzie la masă, precum şi nişte juniori romi care şi-au exersat talentele native asupra turistului aborigen. Şi punct, Viscri a fost bifat, catalogat şi adăugat la insectar!

Eu am văzut o localitate unde romi, români şi saşi (menţionaţi în ordinea numărului de locuitori) *se străduiesc* să conviеţuiască în pace, pe petecul de pămînt pe care i-a trimis Domnul!

Şi dacă Domnul a fost ajutat în lucrarea Lui de Prinţul Charles, de Frau Karoline, de Sir Collin – arhitectul, de Fundaţia Mihai Eminescu Trust şi de alţii, cu atît mai bine.

Atîta timp cît în Viscri am întîlnit romi care m-au salutat primii (N. B. – ridicînd la propriu pălăria!) doar pentru că m-au întîlnit pe uliţă, sau romi care s-au deplasat cca 20 de metri pentru a arunca la coş un ambalaj de croissant, cred că nu este chiar totul pierdut în ţara asta! Deci se mai poate, camarazi (tovarăşi???)! Puteţi spune că este vorba despre o colaborare interesată din partea romilor, care au realizat rapid pe ce parte este unsă pîinea cu untură şi fac ce zic saşii rămaşi, ca să le fie lor bine. Posibil – şi chiar probabil în multe cazuri –, dar de cînd cointeresarea, pe baze legale, reprezintă un delict (de opinie)? Putem să convenim că Viscri este – din acest punct de vedere – un caz atipic, o enclavă sau chiar şi „o făcătură“. Dar asta nu înseamnă că nu este *real* şi (prin puterea exemplului) *posibil* a fi exportat în alte localităţi.

Cît despre savurosul personaj al potcovarului satului – un rom gabor chipeş, cu mustaţa ca o vrabie (acesta, dacă n-ar exista deja în realitate, ar trebui inventat. Un mai bun specialist în PR, o mai bună şi hîtră reclamă a etniei, un mai eficient „aspirator de turişti“, nici că am mai văzut).

Felul în care s-a despărţit de ultimul cal pe care l-a potcovit – în prezenţa onor turistului trăgînd la foale, strîngîndu-i în mînă copita proaspăt potcovită şi urîndu-i „Să le purtaţi sănătos“ & „Mai poftiţi pe la noi“ – a fost de un comic irezistibil!

Cu respect
Peter SZUGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

Răspunsul lui Andrei Manolescu

Bună ziua,

Eu n-am emis vreun calificativ catastrofic. Faptul că saşii au plecat e însă, incontestabil, un sfîrşit. Dacă poate fi şi un nou început, cum credeţi dvs., rămîne de văzut. Altfel, dvs. aţi văzut ceva, eu am văzut altceva. Avem dreptul la vederi diferite.

Toate cele bune

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Infrastructura**
- **Cîrciuma**
- **Decreţeii**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Pentru abonamente sunaţi la

0318.200.200,

număr cu tarif normal non-stop

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Caiete din anii '70

Distincții: lucruri actuale o *singură* dată și lucruri *mereu* actuale. Sau: definiții care așază obiectul definit în *simplitatea* lui și definiții care așază obiectul definit în *complicația* lui.

Apa ca răcoare comprimată. O metaforă reușită e reușită în măsura în care mijlocește un spor de cunoaștere: e frumoasă *pentru că* e adevărată.

Proiect de carte: *Symbolon*. Cinci contributii la hermeneutica unui concept. Sumarul: 1. Petru Creția, Symbolon. Originea și circulația termenului în cultura greacă. 2. Sorin Vieru, Simbolul în perspectiva semioticii lui Pierce. 3. Gabriel Liiceanu, Teoria simbolului de la Hegel la Cassierer. 4. Andrei Pleșu, Motivul sîngelui. Simbolica unui principiu vital. 5. Victor Ieronim Stoichiță, Bestiarul lui Brâncuși. Probabil că n-o vom scrie. Dar poate o vor scrie alții. Ar mai fi și alte idei: să luăm, de pildă, un text și să-l prezentăm în cinci lecturi diferite. Sau să facem un volum despre „utopii“ și „programe“. Sau o culegere de studii despre somn și veghe.

Oameni a căror supremă preocupare *spirituală* este să-și administreze igienic *corpul*. (De pildă, cei pentru care lucrul cel mai înalt pe care îl pot face pentru „spirit“ este să nu mănînce carne.)

Cazul G.B. Un amestec de orgoliu, sentimentalism și indigență intelectuală. Diavolul infantil.

1968

Marin T. îmi face cadou un pasaj din Kierkegaard: „...nu au desfășurat încetineala necesară pentru a scruta dificultatea înainte de a o explica“.

Paris, primăvara, 1976

Spectaculoasa diversificare a boemei în ambianța pariziană. Montmartre – boema, semi-rurală, a suburbiei. Montparnasse – boema citadină. St. Germain-des-Près – de la boema pitorească și fantastă a primelor două, la boema intelectuală. De la verva creativității la verva comentariului. Faubourg St. Honoré – boema burgheză. Frivolitatea înstărită. Les Grands Boulevards – boema mulțimilor, a vulgului. Marais – boema nobilimii scăpătate, boema crepusculară, istorizantă. Prin contrast, se conturează confortul urban, rezidențial, sedentar, al străzilor Montaigne, Foch, Rapp, Wilson. Instalarea adultă, de după aventura boemei.

București, 1996

Felicitarea de Anul Nou pe care ne-o trimite familia Aschoff constă dintr-un citat. E luat din *Badische Zeitung*,

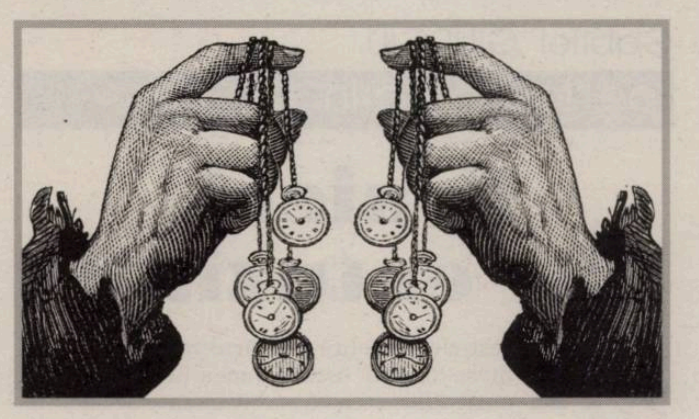

22 septembrie 1959, și poartă semnătura lui Paul Mayer: „În prima ediție a marelui lexicon *Encyclopedia Britannica*, apărută în 1768, termenul «atom» e explicat în patru rînduri. Termenul «iubire» e tratat de-a lungul a cinci pagini pline. În cea mai recentă ediție a aceleiași lucrări, termenului «atom» i se dedică cinci pagini. Termenul «iubire» lipsește cu totul“. Duioșia germană are, uneori, ceva rusesc...

Fără dată, cîndva înainte de 1989

De cîte ori n-ai scris sau n-ai pronunțat cuvîntul „moarte“. Vine însă o clipă, în care simți că scrii și vorbești despre moartea *ta*.

Chișinău, 1991

Tip de dezbatere românească: grîu sau orz? Mai bine grîu. E mai ortodox. Sau, poate, mai bine orz. E mai european...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Iar moare cultura?

În epoca noastră marcată de televiziunile comerciale, „poporul“ a preluat puterea prin intermediul telecomenzii și a cerut „să se vadă pe sine“ la TV, nu (doar) *anchormen*, moderatori, intelectuali și *showmen* profesioniști. Au apărut așadar niște producții în care protagoniștii erau oameni obișnuiți: uneori puși în situații-limită (precum în transmisiuni de tipul *Survivor*), alteori în situații de viață cotidiană (precum în emisiunile despre bărbați care își înșală nevestele, despre familii care fac „schimb de mame“ etc.). Iluzia realității i-a dat publicului satisfacția că a devenit cu adevărat personajul principal la TV și pare să fi confirmat ideea lui Marshall McLuhan că, departe de a fi „pasiv“ în fața micului ecran, telespectatorul e *activ*, căci imaginile TV se derulează de fapt *în el*. Inutil să adăugăm că e doar o iluzie: emisiunile de tip *reality-show* conțin o mare și rafinată tehnică a *montajului*, sînt „artefacte“ extrem de elaborate, și chiar și formate de tipul *Big Brother*, unde totul pare a se desfășura la vedere, nu sînt decît rezultatul unui complicat proces de re-fabricare a realității. Emisiunile de acest tip – plus marele număr de concursuri gen „și tu poți deveni vedetă“ – au închis cercul și sînt semnul clar al crizei finale prin care trece „televiziunea-așa-cum-o-știam“: telespectatorii au devenit protagoniști, se privesc „pe ei înșiși“ cu problemele lor cu tot și vor sfîrși prin a se plictisi de această oglindire mediatică a banalității.

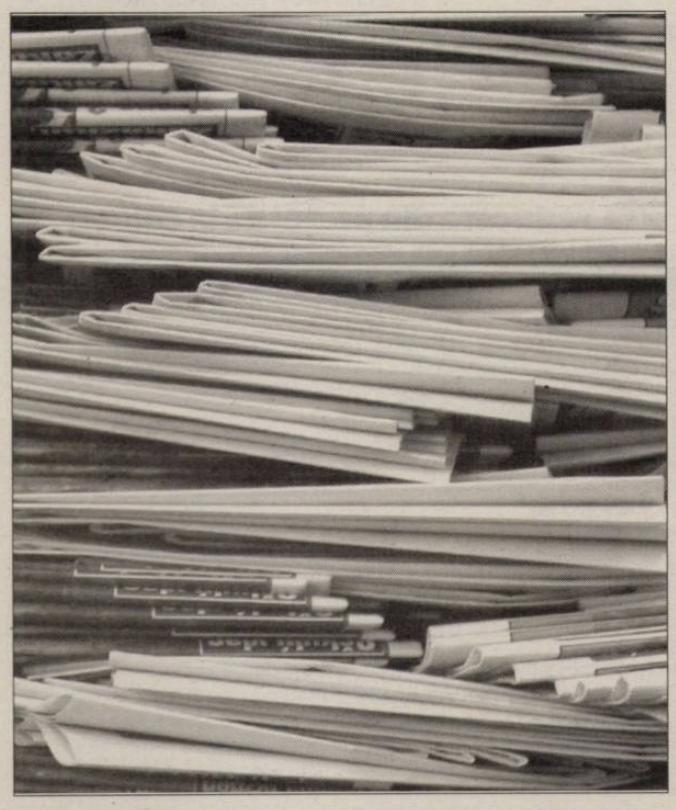

Același fenomen – dar la altă scară și cu alte mijloace – se petrece pe Internet, cu așa-numitul *Web 2.0*. Oricine este un potențial „producător de conținut“ pe care îl poate plasa în rețea. Prin intermediul unui blog, oricine poate deveni „autor“, făcîndu-și publice impresiile și ideile, povestind ce a visat azi-noapte sau dacă micul dejun i-a provocat indigestie, comentînd filme și cărți, exprimîndu-și opiniile politice ș.a.m.d. Prin *Facebook* și altele asemenea s-au născut „rețele sociale“ care îi pun pe oameni în legătură cu semeni de-ai lor care au idei, interese, pasiuni comune. Ori pur și simplu își caută parteneri/partenere. De viață sau de sex. Prin asta (și prin altele, multe altele), existența omului de azi „se mută“ tot mai mult în rețea. Nu mai e vorba despre o simplă „dependență de Internet“, ci de emoții, trăiri, cunoștințe ale căror surse și resurse „vin“ din rețea, nu din lumea reală.

Google, invenție genială a unor studenți superdotați, Sergey Brin și Larry Page, a apărut ca o „cheie universală“, ca o tentativă de a ordona, clasifica, ierarhiza lumea haotică a Internetului, iar acum, prin optimizare permanentă, își asumă misiunea de a deveni „motorul de căutare perfect“, care „înțelege exact ce vrei să spui și îți dă exact ceea ce vrei“. În ultimă instanță, Google ar trebui că devină „ceva la fel de inteligent ca oamenii, sau chiar mai inteligent“ – spunea Larry Page. Inteligență artificială, așadar, după cum declara celălalt fondator: „Cu siguranță, dacă am avea toată informația lumii atașată direct la creier sau un creier artificial mai deștept decît al nostru, am fi într-o situație mai bună“ (interviu în *Newsweek*, 29 martie 2004, http://www.newsweek.com/id/148272).

În noile circumstanțe tehnologice, era timpul să apară și altfel de dezbateri, care să depășească impasul celor vechi, axate pe disputa între „conținuturi“ și reduse, practic, la opoziția între „superficialitate“ și „cultură“, între „divertisment lejer“ și „valori“. Nicholas Carr, autorul unor cărți despre noile tehnologii, a publicat în august 2008, în *The Atlantic*, un articol care a fost apoi îndelung comentat, pro și contra: *„Is Google Making Us Stupid? What the Internet is doing to our brains“* (http://www.theatlantic.com/doc/200807/google). Ambiția fondatorilor Google de a crea inteligență artificială prin care să rezolve probleme altădată de nerezolvat este legitimă, crede Carr. Dar asumpția lejeră că am fi într-o situație mai bună dacă ne-am putea conecta la creier toată informația lumii e greșită: „Sugerează credința că inteligența este rezultatul unui proces mecanic, o serie de pași discreți care pot fi izolați, măsurați și optimizați. În lumea Google, în care pătrundem cînd sîntem online, nu prea e loc pentru indistincția contemplării. Ambiguitatea nu e o poartă spre înțelegere, ci o defecțiune care trebuie reparată. Creierul uman e doar un computer depășit care are nevoie de un procesor mai rapid și de un *hard disk* mai mare“. Efectele sînt așadar asupra creierului uman și asupra felului nostru de a gîndi. Iar Internetul în ansamblu predispune la lene intelectuală, la lectura de suprafață a unor texte scurte, doar pentru a culege din ele „informația optimă“, și distruge astfel lectura de profunzime. Și, implicit, gîndirea profundă, în care un rol esențial îl are contemplarea: „Lectura profundă pe care o promovează paginile tipărite este valoroasă nu doar pentru cunoașterea pe care o asimilăm din cuvintele autorului, dar și pentru vibrațiile intelectuale pe care aceste cuvinte le generează în mințile noastre. În spațiile liniștite pe care ni le deschide lectura susținută, concentrată a unei cărți tipărite sau orice alt act de contemplare, ne facem propriile asociații, ne schițăm propriile inferențe și analogii, ne construim propriile idei“. Nicholas Carr vede în Internet cam aceleași efecte pe care le reproșa Giovanni Sartori televiziunii în cartea sa *Homo Videns. Televisione e post-pensiero* (Laterza, 1998; tradusă la Editura Humanitas în 2005): modificări antropogenetice, schimbarea felului de a gîndi, format timp de milenii pe baza activităților intelective ale scrisului și cititului. Or, în zilele noastre, copiii devin „consumatori TV“ înainte de a învăța să scrie și să citească, ceea ce în timp va aduce schimbări la nivelul speciei umane.

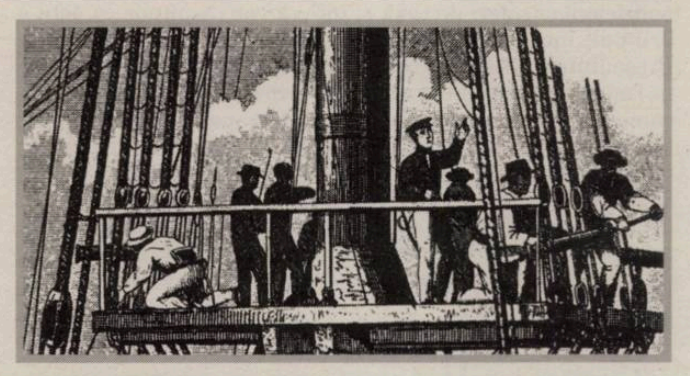

(fragment din cartea *Intelectualii și mass-media*, în curs de elaborare)

ținerea de minte

„ANDREI: O! Unde sînt zilele de odinioară! Cînd prezentul și viitorul erau luminate de speranțe! De ce oare devenim atît de goi, de cenușii, atît de trîndavi, nepăsători, netrebnici și nenorociți cînd începem să trăim?!... Iată! Orașul acesta are două sute de ani și o sută de mii de locuitori... și nu e nici unul care să nu semene cu ceilalți! Nici în trecut și nici în vremurile noastre nu s-a ivit printre ei vreun mare înfăptuitor, un cărturar, un pictor sau vreun om cît de puțin însemnat, care să stîrnească invidia sau dorința fierbinte de a-i semăna! Nu fac decît să bea și să mănînce, să doarmă și pînă la urmă să moară! Apoi se nasc alții care... trăiesc la fel! Ca să nu se tîmpească de plictiseală, se distrează clevetind, își umplu viața cu jocurile de cărți și cu băutura, cu judecăți fără rost. Nevestele își înșeală bărbații, iar aceștia mint, prefăcîndu-se că nu știu și nu aud nimic...

O educație grosolană otrăvește sufletul copiilor, înăbușind în ei orice scînteie divină. Așa cresc, devenind niște cadavre ce seamănă între ele, tot atît de jalnici ca și părinții lor... (și arătînd cu degetul spre copilul pe care îl are în fața lui, în cărucior): *și tu vei fi la fel!!!*“

A.P. Cehov, *Trei surori*, 1900

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Fraieri, dar entuziaşti

„Acest-club-de-elită-ale-cărui-reguli-se-aplică-nu-se-discută“ este Uniunea Europeană. Am auzit zilnic această poezie înainte de aderare. Ascundea, pe undeva, un sîmbure de adevăr. *Înainte* de aderare, negociai pachetul instituţional existent, mai precis, ritmul de absorbţie al acestuia în legislaţia naţională. Erai mai întîrziat la gropi ecologice de gunoi, amînai, de comun acord cu Bruxelles-ul, încă cinci ani. Ai mari interese în zona producţiei de soia modificată genetic? Negociezi excluderea lor din producţie la vreo zece ani după aderare. Şi aşa mai departe. Nu era însă potrivit să zici că regula gropilor ecologice este aiurea sau că soia modificată genetic poate fi cultivată fără mari pericole pentru sănătatea umană. Nu era cazul. Erai aspirant, nu membru cu drepturi depline.

După aderare, pe valul entuziasmului popular (peste 75% euro-entuziasm măsurat de barometrele de opinie publică!), a fost greu să ne revenim. Piaţa publică a ideilor în România a rămas dominată copios de aplaudacii integrării în profunzime a Uniunii. Adică, tema federalistă: cedare de suveranitate către instituţiile europene (Parlament, Consiliu, Comisie), lărgirea acquis-ului în zone unde nu a călcat încă (sănătate, educaţie, apărare, pensii, cultură) şi crearea Statelor Unite ale Europei. Întrebaţi ziarişti, editorialişti, politicieni şi şoferi de taxi, şi toţi vă vor răspunde că ăsta e drumul, încolo trebuie să ne ducem. Nici urmă de dubiu. Preşedintele Băsescu (consonant cu poporul, ca întotdeauna) aduce un argument zăpăcitor pentru un Parlament unicameral: şi-aşa există Parlament European, acela trebuie să fie camera superioară, nu avem şi noi nevoie de Senat naţional. Adică, merge pe ideea unei cedări suplimentare de suveranitate naţională. Total aberant. Presupunînd că am dori noi, ca ţară, să comitem aşa ceva, PE-ul nu ar putea să accepte. Adică, noi am vrea să „ne dăm“, numai că ei nu vor să „ne ia“. Pur şi simplu, nu au cum. I-ar opri toate tratatele Uniunii.

Entuziasmul cu care vrem să ne cufundăm într-o Europă din ce în ce mai integrată are mai multe origini. Este, în opinia mea, răspunsul la neîncrederea publică într-o „clasă politică mediocră“ (Doamne, ce urăsc generalizările astea, devenite axiomă). Este urmarea vechiului reflex naţional conform căruia „lumina vine de la Occident“. Este reflexul creat în ultimii 10-15 ani, de a zugrăvi Uniunea şi instituţiile sale ca aducătoare de înţelepciune politică nemăsurată, corectitudine absolută, un fel de rai pe pămînt, o societate liberă multilateral dezvoltată.

Dacă raiul pămîntesc există şi el este definit de nişte sute de mii de pagini care se numesc acquis comunitar, ce rost are să îi găseşti nod în papură? Perfecţiunea nu poate fi criticată. Perfecţiunea este, poate, cel mult plicticoasă, de aia noi, ziariştii, nu scriem despre ea. Este însă atît de dezirabilă, încît e absurd să cîrcoteşti. Nici măcar anecdotele de acquis tip „castravetele strîmb“ nu zdruncină credinţa nemăsurată a liderilor de opinie români în perfecţiunea „clubului-de-elită-ale-cărui-reguli-se-aplică-nu-se-discută“. Cînd, enervat, începi să iei peste picior parte a risipei bugetare comunitare sau mai multe decizii ale Comisiei/Consiliului/Parlamentului, ori tacticile unor state membre mai vechi, devii uşor nefrecventabil („măi, cu lucrurile astea nu se glumeşte, astea sînt chestiuni serioase. Ia treci pe TVR 3“).

Urmarea: lipsa totală a oricărei umbre de dezbatere publică românească pe tema viitorului Uniunii. Noi sîntem oamenii fără dubii, oameni cu convingeri. UE *trebuie* să devină un multi-stat de tip federal, *trebuie* să îşi extindă acquis-ul, *trebuie* să capete un guvern transnaţional cu puteri sporite, *trebuie* să îşi facă o armată, *trebuie* să accepte Turcia. Şi vine bomba: foarte multe state membre nici nu se gîndesc la aşa ceva, vreo două (Cehia şi Marea Britanie) doresc chiar *retragerea* Uniunii din unele domenii legislative, irlandezii au votat o dată NU, a doua oară DA, acum cîţiva ani Franţa (ah, Franţa, cea fondatoare şi absorbantă de fonduri agricole) şi Olanda (patria toleranţei şi a europenismului calm) au votat NU. Noi, românii, ce să înţelegem? Noi nu înţelegem nimic. Ce-au păţit ăia? Ce nu le place în raiul pe pămînt? De aceea, în etapa a doua, cînd Uniunea căuta Planul B, România nu era în stare să zică nimic. O dă cu federalismul entuziast care nu e de nici un folos în viaţa reală. Atitudinea infantil-entuziastă cu care abordăm orice provocare la adresa instituţiilor europene este profund dăunătoare. Nu ne aduce nici un cîştig, nu întăreşte nici o poziţie de negociere. Restul statelor membre aşteaptă de la România idei, atitudini, strategii, planuri. Noi răspundem cu un senin „Îmghî“ din fundul clasei, ca nişte fraieri zăpăciţi de norocul care a dat peste noi, de-am fost primiţi în aşa club de elită.

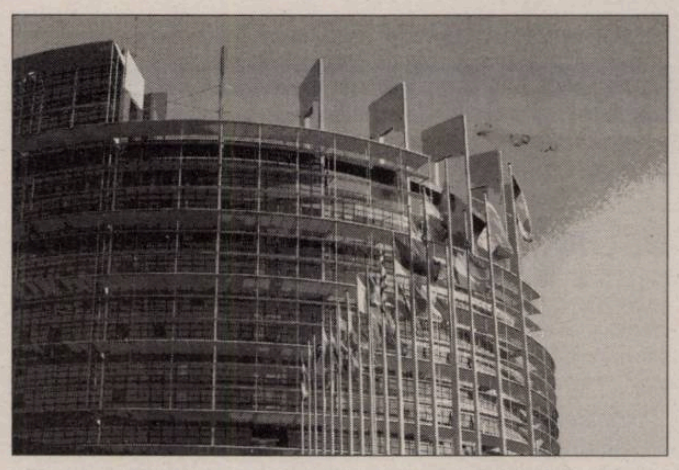

Aş fi în stare să mă înscriu într-un partid eurosceptic, să mimez euroscepticismul extrem (ceea ce nu cred defel), numai pentru a enerva lumea, a-i obliga să citească, să se documenteze, să critice ceea ce e de criticat, să nu mai creadă în lozinci ieftine despre raiul pre pămînt scoborît dinspre Bruxelles. Să analizeze performanţele comisarilor europeni cu aceleaşi măsuri cu care îi analizează pre miniştrii noştri scoborîţi dinspre Palatele Victoria/Cotroceni. Să se uite pe bugetele comunitare şi să găsească surse de risipă tip Ridzi. Să se întrebe la ce or fi bune agenda Lisabona sau runda Bologna. Să aibă un punct de vedere privind utilitatea unor instituţii cum ar fi Comitetul Regiunilor sau cel Economic şi Social, cu bugete imense şi rol consultativ.

Un bun cunoscător al cestiunilor europene îmi zicea deunăzi că ziariştii britanici scriu mai mult decît ziariştii oricărui alt stat membru, despre ce se întîmplă la Bruxelles. Se ştie că englezii sînt, în majoritate, eurosceptici. Îmi spunea că, în fond, uriaşul număr de articole critice la adresa Comisiei, scrise de presarii de pe Tamisa, reprezintă cea mai valoroasă contribuţie intelectuală cotidiană pentru viitorul instituţiilor europene. Le-au ţinut în priză, au atacat orice derapaj nerealist-federalist, au adus cu picioarele pe pămînt prea mulţii visători pan-europeni. Am rămas pe gînduri. Care va să zică, viitorul Europei este modelat (mai ales) de contribuţiile scepticilor? Posibil. Mă tem însă că, din această dezbatere, România lipseşte. Noi avem alte treburi, avem opinii clare, avem convingeri şi entuziasm. Astea ne ocupă tot timpul. N-avem vreme de dileme.

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Sînt necesare stimulentele economice?

Se poate spune că pachetele de stimulente economice au readus la viaţă economiile traumatizate ale lumii? Sau mai degrabă au pregătit contextul unei viitoare inflaţii şi povara datoriei publice? Răspunsul s-ar putea să conţină cîte ceva din fiecare variantă. Întrebareacheie se referă la ordinea în care se vor desfăşura lucrurile.

Teoria din spatele masivului efort al multor guverne de a acorda stimulente economice stă în noţiunea aşa-numitului „decalaj al producţiei". Acesta constă în diferenţa dintre producţia curentă a unei economii şi cea potenţială. Dacă producţia curentă se află sub nivelul celei potenţiale, aceasta înseamnă că cheltuielile totale sînt insuficiente pentru a cumpăra ceea ce economia poate produce.

Stimulentul economic este un sprijin guvernamental acordat cheltuielilor totale. Guvernul poate fie să cheltuiască banii ori poate încerca să stimuleze cheltuielile private prin micşorarea taxelor şi dobînzilor. Aceasta va creşte producţia curentă la nivelul celei potenţiale, acoperind astfel decalajul dintre ele.

Unii economişti – e adevărat, într-un număr tot mai mic – neagă că ar putea fi posibil un decalaj de producţie. Economia – argumentează ei – se află la capacitatea maximă de angajare. Dacă oamenii au slujbe mai puţine astăzi decît ieri este pentru că mai mulţi oameni au decis să nu muncească. Astfel, producţia de astăzi ar reprezenta ceea ce oamenii doresc să producă. Încercările de a o stimula nu pot să producă decît preţuri mai mari, fiindcă oamenii vor cheltui mai mulţi bani pe aceeaşi cantitate de produse şi servicii.

O perspectivă mai sensibilă susţine că economia actuală nu produce atît de mult pe cît ar putea şi sînt mai mulţi oameni care doresc să muncească, decît slujbe disponibile. Aşa că pachetele de stimulente economice vor sprijini atît producţia, cît şi rata de ocupare a forţei de muncă.

Dar cît de mari pot fi stimulentele economice? Biroul Bugetar al Congresului American (CBO) estimează că producţia americană curentă va fi, în linii mari, cu 7% sub cea potenţială, în următorii doi ani, ceea ce ar însemna cea mai adîncă recesiune de la Al Doilea Război Mondial încoace. Se preconizează că şomajul din SUA ar putea ajunge la 9,4% către sfîrşitul lui 2009 sau începutul lui 2010 şi se consideră că va rămîne peste 7% cel puţin pînă la sfîrşitul lui 2011.

Guvernul american a cerut un pachet de stimulare economică de 787 de miliarde de dolari, adică în jur de 7% din produsul intern brut. La nivel superficial, se pare că ar fi suficient pentru a acoperi decalajul de producţie – *dacă suma este cheltuită în acest an*. Dar, de fapt, este un program defalcat pe trei ani. Chiar şi aşa, nu este clar cît din suma alocată se va cheltui.

Acest fapt poate fi ilustrat printr-un exemplu simplu. Să presupunem că guvernul distribuie suma rămasă nealocată, cetăţenilor săi. O parte din ea va fi economisită. De pildă, economiile particulare ale familiilor americane au crescut brusc de la 0% la 5% de la începutul recesiunii, pentru a acoperi eventuale datorii.

O altă parte a surplusului de bani va fi cheltuită pe importuri, ceea ce nu ajută cu nimic la impulsionarea producţiei americane. Putem să scădem 20% pentru aceste două aspecte – distribuţia către cetăţeni şi importurile. Vestea rea, atunci, este că numai 80 de procente din cele 300 de miliarde, adică 240 de miliarde, vor fi cheltuite iniţial.

Vestea bună este că această cifră se multiplică în etape – cheltuielile unei persoane devin veniturile alteia ş.a.m.d. Valoarea multiplicării depinde de perspectivele asupra dimensiunii decalajului, a „scurgerilor" din valul principal de cheltuieli şi a efectului programelor guvernamentale asupra încrederii generale. Estimările variază de la o înmulţire cu 2 pînă la una cu 0. O multiplicare cu 2 ar genera 480 de miliarde de dolari cheltuieli suplimentare, comparativ cu o înmulţire cu 1, care ar genera doar suma iniţială de 240 de miliarde. Dacă multiplicatorul este 0, aşa cum cred unii economişti conservatori, nu va exista nici un efect asupra producţiei, ci doar asupra preţurilor.

O altă sursă de stimulare este „facilitatea cantitativă" sau, mai simplu spus, tipărirea de alţi bani. Cumpărînd obligaţiuni guvernamentale, banca centrală pompează bani în sistemul bancar. Intenţia este de a stimula cheltuielile private, micşorînd rata dobînzilor cu care băncile îşi împrumută clienţii. Sute de miliarde de dolari suplimentari au fost pompate în băncile din toată lumea în acest fel.

Dar stimulentul „facilităţii cantitative" este chiar mai puţin sigur decît cel al celor fiscale. Dacă această politică a făcut ca extinderea creditelor să încetinească şi lichiditatea pe piaţa obligaţiunilor să se îmbunătăţească, multe bănci şi-au folosit banii suplimentari pentru a-şi re-echilibra bilanţurile (echivalentul economisirilor particulare), mai degrabă decît să-i împrumute firmelor sau persoanelor fizice.

Cîteva concluzii pot fi trase din ceea ce constituie consecinţele acestor calcule. Prima este că pachetele de stimulente economice acordate în atîtea ţări au încetinit alunecarea în depresie şi e posibil chiar să fi sprijinit o uşoară revenire. A doua – că este prea devreme pentru a reduce stimulentele guvernamentale, aşa cum par să încline Japonia şi Statele Unite. A treia – că strategiile actuale, chiar dacă sînt menţinute, nu vor produce o revenire economică sustenabilă. În cel mai bun caz, oferă doar posibilitatea cîtorva ani de activitate, sub cea normală. O rundă dublă de pachete de stimulare este necesară pentru a constracara perspectiva unei recesiuni cu dublă cădere.

Vremea să ne îngrijorăm în legătură cu inflaţia va veni cînd revenirea începe să fie reală. E prematur să vorbim de reducerea chletuielilor guvernamentale. „Timpul potrivit pentru austeritate la Trezorerie este în vreme de avînt al economiei, nu de cădere a ei" – spunea Keynes. Avea dreptate.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru în consiliul de conducere al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cazul Polanski

În clasamentul meu, Roman Polanski nu este un regizor de top. Cîteva dintre filmele lui îmi plac foarte mult *(Chinatown, Bitter Moon* şi *The Pianist),* cîteva mă interesează pe alocuri *(Cuţitul în apă* sau „trilogia apartamentului" alcătuită din *Repulsion*, *Rosemary's Baby* şi *The Tenant),* dar multe mi se par mediocre, dacă nu chiar eşecuri lamentabile. Admit însă că Roman Polanski este un regizor legendar în conştiinţa publicului şi, tocmai de aceea, ştirea arestării sale acum, cînd are 76 de ani, pentru o faptă pe care a săvîrşit-o cu 32 de ani în urmă merită o scurtă meditaţie.

Pe 10 martie 1977, cînd a invitat-o pe Samantha Gailey, de 13 ani, în vila lui Jack Nicholson de pe Mulholland Drive la o şedinţă foto pentru revista *Vogue,* Roman Polanski avea 44 de ani şi statura unui regizor-cult la Hollywood. Filmele şi biografia sa îi creaseră imaginea omului talentat, cu o viaţă nedreaptă. În copilărie, a fost persecutat de nazişti. A trăit în ghetoul din Cracovia pînă cînd familia i-a fost deportată. Mama lui a murit la Auschwitz (deşi, după cîte se pare, nu era evreică), iar tată lui, evreu, a supravieţuit miraculos lagărului de la Buchenwald. Copilul Polanski a fost ascuns de o familie poloneză pînă la finele războiului. Mai apoi, tînărul regizor Polanski nu este deloc pe placul autorităţilor comuniste poloneze şi pleacă din ţara lui. În fine, după ce trece prin Paris şi Londra, se stabileşte la Hollywood, unde se căsătoreşte cu Sharon Tate şi trăieşte o tragedie îngrozitoare. În 1969, Sharon Tate, însărcinată în luna a noua, este ucisă cu bestialitate de un grup de deviaţi, un fel de derbedei satanişti care se comportau ca nişte *hippies,* conduşi de una dintre cele mai charismatice încarnări ale diavolului, Charles Manson. În autobiografia sa, Polanski va scrie că acela a fost momentul în care şi-a pierdut orice credinţă în Dumnezeu, devenind un agnostic încăpăţînat.

După ce şedinţa foto s-a terminat, Polanski îi dă copilei şampanie, un sedativ şi, deşi Samantha se opune, o forţează la raporturi sexuale de toate felurile. Iniţial, acuzaţiile împotriva sa sînt extrem de dure: viol asupra unui minor sub 14 ani prin administrare de droguri, sodomie şi perversiuni sexuale cu un minor, distribuirea de droguri către un minor. După negocieri între avocaţi şi procurori, Polanski urmează să ajungă în faţa judecătorului, sub o unică acuzaţie: susţinerea de raport sexual cu o minoră sub 14 ani. Scopul final al acestui *deal* este acela de a obţine o condamnare cu suspendare. Numai că, cu cîteva zile înainte de începerea procesului, judecătorul cazului, acum decedat, îi spune unuia dintre avocaţii lui Polanski că aranjamentul cu procurorii nu i se pare corect, că se teme ca reputaţia sa să nu fie ştirbită de faptul că lasă liber un violator şi că înclină să dispună condamnarea lui Polanski la cîţiva ani de închisoare şi expulzarea lui ulterioară, dat fiind că Polanski nu a fost niciodată cetăţean american. Aflînd acestea, Polanski pleacă imediat din America. Se va stabili la Paris pentru toţi anii care vor urma. Mandatul internaţional de arestare emis de autorităţile americane în 1978 nu a fost niciodată retras şi Polanski a avut mereu grijă să meargă în ţări în care ştia că executarea acestuia este puţin probabilă. Franţa a respins de două ori cererea oficială americană de extrădare.

În 2003, unul dintre filmele lui Polanski a fost nominalizat la Oscar şi s-a pus problema participării regizorului la ceremonie. Discuţiile au fost, îmi aduc aminte, foarte aprinse. Pînă la urmă, Polanski nu s-a dus. Pentru justiţia californiană, Roman Polanski rămînea un violator care fuge de justiţie. Cu acea ocazie, victima a ieşit din conul de umbră în care se plasase în ultimele decenii şi a stat de vorbă cu Larry King în celebrul lui talk-show. Samantha Gailey (acum Geimer), mamă a trei copii, a spus în acel interviu că l-a iertat pe Polanski, că nu crede că acesta e un pericol social şi că e sigură că Polanski ştie că a comis o mare greşeală atunci şi o regretă sincer. Samantha Geimer spune că acea întîmplare e cea mai urîtă amintire din viaţa ei, dar că s-a obişnuit să trăiască cu ea. Cu ani în urmă, ea şi-a reglat conturile cu Polanski contra unei sume secrete şi cere acum închiderea cazului.

Pe 26 septembrie a.c. Polanski a fost arestat pe aeroportul din Zürich, la punctul de intrare în Elveţia. Astfel, a început un adevărat război cultural. Pentru mulţi stîngişti europeni, dar şi americani, el este victima unui sistem monstruos care calcă marea artă în picioare, care sufocă libertatea artiştilor, care promovează un spirit brutal. Frédéric Mitterrand, ministrul francez al Culturii, a spus că arestarea este „absurdă" şi „revoltătoare", fiind opera „celei mai întunecate părţi a Americii, aceea care ne îngrozeşte pe toţi". Cam la fel s-au exprimat şi mogulul hollywoodian Harvey Weinstein şi ministrul francez de Externe, Bernard Kouchner, care a telefonat imediat lui Hillary Clinton pentru a obţine graţierea de la preşedintele Obama. De partea cealaltă, stau principiile dreptului şi, poate, o anume încrîncenare a spectrului conservator care a văzut mereu în artişti precum Polanski purtătorii unui fel de virus periculos.

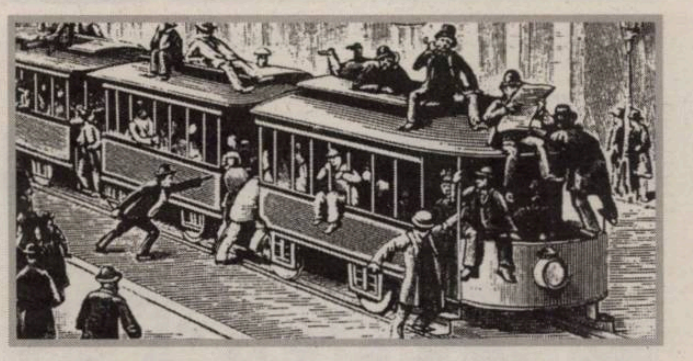

Nu ştiu cum se va termina această poveste, dar ştiu două lucruri. Primul: talentul unui mare artist sau o mare operă nu poate fi o cauză de impunitate penală. Al doilea: prescripţia şi graţierea sînt cele mai înţelepte instituţii ale dreptului penal.

ready made

„Conopide exportation mare gros timp
Conopide Cocoloşi de zăpadă
Conopide pitici foarte timpurii de Erfurt
Conopide mari *Luculus*
Conopide mari de vară Lenormand
Conopide mari de toamnă de Alger
Conopide mari *Minune de patru sezoane*"

(Catalogul general al Semînţeriei „La Bunul Grădinar" A. Clouard, 1936)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Le(s) grand(s) paris

(variantă)

Eşti la Paris, după Război (al II-lea, se înţelege). Trecut de prima tinereţe. Căsătorit, ai o fetiţă pe care-o cheamă Marie-France. Nume nu atît tricolorist, cît tricotat din rima verde a speranţei *(espérance)*. Nu ştiu precis: eşti apatrid, sau naturalizat francez, – dar asta nu prea ţine de foame, nici de sete. La tine-acasă, deşi tînăr, nu mai erai o *tînără speranţă,* ca, eventual, în capitala Franţei, în care,-n rest, nu eşti nimic. Sau, mai degrabă, nimeni. Nici acasă nu fuseseşi decît *nu,* dar *Nu*-ul ăsta erai tu, o carte plină de atu, în vreme ce acum eşti la discreţia oricărui rinocer (sau, doar, tatù). Epoca e mizerabilistă şi i te-acomodezi uşor (fiind şi tu un soi de *misérable);* numai că, acasă, îţi plînge Marie-France... Ţi-aduci, atunci, subit aminte că începuseşi, în română, o piesetă, o aiureală-n care plouă cu cîini şi cu pisici, – ca, dincolo de Mînecă, în Anglia. Te duci la tine,-o reciteşti şi o continui. Piesele norocoase aduc succes şi faimă; iar la răstimpuri, chiar *pièces de monnaie*. O duci, febril, la bun sfîrşit, gîndindu-te la Marie-France, cu gîndul la *ta petite* Marie... Şi, poate,-ţi spui în gînd (regeşte şi, deopotrivă, contrapeteristic): *„Marie vaut bien une pièce!"*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nu sîntem chiar la fel

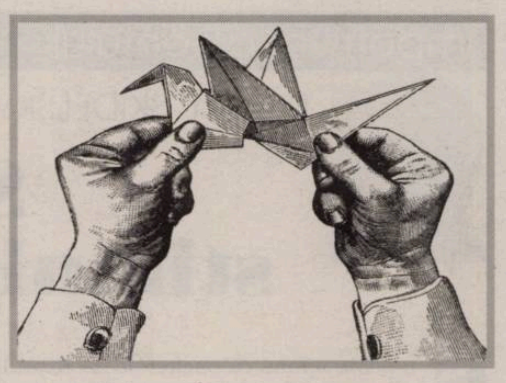

Varşovia e capitala unei ţări care a avut, de-a lungul istoriei, multe în comun cu România şi ne-a fost deseori termen de comparaţie. Numele de Varşovia vine, spune legenda, de la un pescar care s-ar fi aşezat pe malurile Vistulei prin secolul al XIII-lea şi pe care-l chema Vars. Al nostru fondator avea o ocupaţie la fel de tradiţională, era cioban, şi-l chema Bucur. După o formulă asociată adeseori ţărilor mai provinciale, aeroportul Varşoviei poartă numele unuia dintre cei mai cunoscuţi polonezi din istorie: Frédéric Chopin. E ceva mai mare decît aeroportul principal al Bucureştiului, al cărui nume e însă mai potrivit, pentru că am avut norocul ca în istoria noastră să existe personalitatea potrivită: Henri Coandă.

Zlotul e aproape echivalent cu leul nostru românesc, iar la casa de schimb de la aeroport cursul e la fel de dezavantajos ca la Otopeni. Anunţurile în engleză, din avion sau de la aeroport, sună ca şi cum ar fi în polonă şi uneori sînt greu de înţeles.

Bulevardul larg care duce spre centrul oraşului, cu blocurile rare care-l flanchează,

cu spaţiul verde care separă sensurile şi asfaltul destul de ondulat, seamănă cu bulevardele de intrare din mai toate marile oraşe peste care a trecut comunismul. Coloanele de maşini care se adună la stopuri sînt şi ele destul de familiare. Nu lipsesc nici cearşafurile cu reclame întinse pe clădiri (e drept, mai rare decît în Bucureşti). Pînă şi înaltul palmier dintr-o mare intersecţie aminteşte de obiceiurile exotice ale autohtonilor primari bucureşteni (dar Varşovia e mult mai la nord şi mai răcoroasă decît Bucureştiul).

Recepţionerii de la un hotel de cinci stele îţi cer să le dai cardul „doar pentru a-l înregistra, în cazul în care consumi ceva din frigiderul din cameră". Se asigură, cu alte cuvinte, pentru cazul în care au de-a face cu un hoţ. Pe oglinda liftului găseşti cărţi de vizită colorate pe care scrie „girl escort". La restaurante, chelnerii au obiceiul să-şi însuşească restul pe care îl consideră, cu de la sine putere, a li se cuveni, pe post de bacşiş.

Magazinele cu mari pretenţii şi preţuri exagerate alternează cu prăvălii aproape mizere, în care găseşti lucruri amestecate. Comerţul pare instabil şi încă marcat de chinurile tranziţiei, foarte asemănător cu al nostru. În sfîrşit, oamenii pe stradă sînt îmbrăcaţi cam la fel ca bucureştenii, deşi parcă procentul figurilor neurbane e ceva mai redus.

Comparaţiile nu pot merge însă mai departe. Varşovia e mult mai curată decît Bucureştiul şi nici pe departe atît de prăfuită. Nu auzi aproape niciodată claxoane sau înjurături între şoferi, deşi – aşa cum spuneam – ambuteiajele sînt la ordinea zilei. Şoferii de taxi sînt de obicei corecţi şi civilizaţi, chiar şi atunci cînd te duc la aeroport.

Varşovia a fost distrusă în proporţie de peste 80%, în timpul războiului. Aproape că nu mai rămăsese piatră pe piatră din cauza bombardamentelor germane şi a luptelor de stradă din timpul revoltei evreieşti şi a insurecţiei armate (ambele înăbuşite în băi de sînge). Varşovia de astăzi e un oraş complet reconstruit. Chiar sub regimul comunist a fost refăcut întreg centrul istoric (ceva mai mare decît centrul Sibiului nostru), casă cu casă, încăpăre cu încăpere. Nimic nu a fost modificat (în afară de proprietate), iar astăzi te poţi plimba cu trăsura prin pieţele pline de pictori, artişti şi saltimbanci. S-au reconstruit şi alte bulevarde şi clădiri importante (precum Opera, Primăria, Palatul Regal, Universitatea). Sub acelaşi regim comunist, împotriva căruia polonezii au luptat mai constant şi mai organizat decît noi, s-au reconstruit şi nenumărate biserici şi mari catedrale (şi cea prăbuşită de bombardamente peste pianul lui Frédéric Chopin, pe care-l adăpostea). Pe locul unde a fost cea mai frumoasă sinagogă din oraş, distrusă şi ea în război, s-a construit însă mai recent un bloc înalt de sticlă, subiect de mari controverse.

Una peste alta totuşi, ceea ce în Bucureşti s-a demolat în comunism pe timp de pace şi continuă a se dărîma astăzi în deplină libertate, în Varşovia a fost distrus în vremuri de război şi reconstruit chiar sub regimul comunist, cu o încăpăţînare civică demnă de o cauză aşa importantă. Nu sîntem chiar la fel...

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

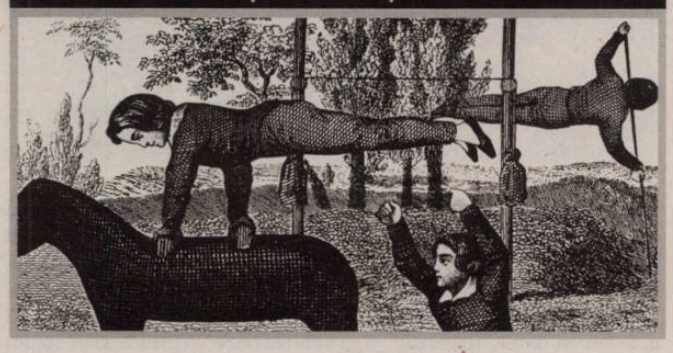

Candidoza

E o boală, probabil aţi auzit de ea. O ciupercă. Se dezvoltă în gît, dacă iei prea multe antibiotice. În cazuri extreme, nu mai poţi vorbi. În cele mai grave, probabil că mori. Există un tratament, aşa că cei mai mulţi scapă de ea.

Dar există şi un alt fel de candidoză. Cea electorală, cu mult mai grea şi – cel puţin pînă la ora închiderii ediţiei – fără tratament cunoscut.

Primele simptome: omul începe să dea din mîini. Mai rău, mîinile încep să se mişte singure, ca animate de o voinţă proprie. Curînd, închipuie gesturi. Cu mult înainte ca vorbele să iasă din gură, omul afectat de candidoză electorală e capabil să gesticuleze ca la tribună ore în şir. Nu ştie de ce face asta, şi de multe ori începe în somn, astfel încît atunci cînd boala e clar instalată, nu mai e mare lucru de tratat. La cîteva luni după apariţia acestor simptome, apar primele cuvinte. La început sînt fragmente „am să", „mă anga...", „vă cer", „sîntem imp...". Omul se chinuie să găsească un sens în asta. Însă candidoza nu e doar o boală a muşchilor sau a corzilor vocale. Afectează şi centrii limbajului. În scurt timp, omul nici nu mai încearcă să înţeleagă ce spune şi de ce, pentru că boala i-o ia înainte şi se instalează la cîrmă.

În faza de explozie a acestei cumplite maladii, pacientul începe să dezvolte fraze mai lungi. Ştii că nu sînt ale lui, pentru că sînt aceleaşi la toţi cei afectaţi. „Sîntem pe un drum greşit!" „Ceilalţi, toţi, au eşuat!" „Aşa nu se mai poate!" „Candidez din voinţa oamenilor!" „Fiţi alături de mine." Alte simptome în această fază includ vorbitul cu toată gura, care foloseşte la o singură propoziţie tot aerul din plămîni şi coloana înţepenită în poziţia de drepţi. Unele studii descriu şi mişcări dezordonate ale ochilor, în căutarea unei imaginare camere de luat vederi.

Faza agonică a candidozei e strîngerea de semnături. Bolnavul în delir doreşte să-şi vadă numele pe cît mai multe formulare de reţetă, semnate de cît mai mulţi doctori. Umblă cu ele prin oraş, dacă e externat, încearcă şi pe holurile spitalului, dacă nu e legat de pat.

În faza asta, bolnavii pot rămîne şi ani la rînd. Suferinţa e ciclică: sînt zile în care îşi văd de treabă ca nişte oameni normali, altele în care simptomele reapar. Ele sînt de obicei declanşate de lumini puternice, ca de studio, precum şi de întrebări aparent benigne, cum ar fi: „Care este soluţia dvs. la problema X?". În acel moment, bolnavul se dezlănţuie în explicaţii şi planuri care pot include, în cazurile extreme, delir arhitectural („vă fac grădini suspendate!"), sociologic („voi sînteţi poporul, nu ei!") sau pur şi simplu mistic („Dumnezeu mă votează şi el!").

Nu e clar dacă boala asta se ia prin contact direct, cu ocazia băilor de mulţime în prezenţa purtătorilor ei, sau dacă, pur şi simplu, e o afecţiune genetică ajunsă la scadenţă. E sigur însă că sîntem aproape de stadiul de epidemie. Nu trece o zi fără să dăm ochii cu încă un bolnav netratat, de multe ori neluat în evidenţă de medicul de familie. Sînt unii pentru care nu mai e nimic de făcut cînd ajung în ultima fază: deja au staff de campanie şi spoturi cumpărate la televizor.

Familia ar trebui să fie atentă la primele simptome. Însă de cele mai multe ori cei apropiaţi trec cu vederea ceea ce pare doar o excentricitate, generată poate de criza vîrstei mijlocii sau de stres. Cînd candidoza se instalează sever, nici o înfrîngere în alegeri, nici dezamăgirea celor care au crezut în delirul bolnavului şi l-au votat, nici măcar bunul simţ nu mai pot funcţiona ca tratament.

La început am avut toată compasiunea pentru aceşti suferinzi. Acum însă sînt prea mulţi, pentru a mai putea găsi vreun pic de înţelegere. Îmi doresc doar să fie luaţi de pe străzi şi de la mitinguri, culeşi din săli de şedinţe, puşi în cămaşă de forţă şi trimişi la un sanatoriu de munte. Unul cu mulţi brazi, cărora poţi să le vorbeşti de realizările mandatului tău imaginar (sau real) ore întregi, fără să-i plictiseşti vreodată.

Dar mi-e teamă că nimeni n-are curajul să le spună că-s bolnavi. Şi oricum, ca şi în cazul ulcerului, îţi trebuie măcar o radiografie a trecutului pacientului ca să te lămureşti.

Pînă atunci, sîntem liberi şi în toamna asta să confundăm competenţa cu candidoza şi să votăm simptomele, niciodată oamenii.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cum am devenit specialist

Dumneavoastră, ca specialist, ce ne puteţi spune despre...? Nu mă întrebaţi: „specialist în ce?“, căci nu aş putea să vă (mai) răspund. Iar cînd răspund totuşi că nu sînt deloc specialist în problema despre care sînt întrebat, mi se spune că nu contează sau că „nu se poate, dumneavoastră ştiţi...“. Ce-oi fi ştiind, nici eu nu ştiu! Dar pentru că mama m-a învăţat să fiu politicos, mă jenez să refuz şi spun şi eu ce ştiu...

Şi uite aşa, de cîţiva ani de zile, îmi dau public cu părerea despre ouă încondeiate şi urbanism, despre produse tradiţionale şi soarta României, despre lipsa WC-urilor publice şi excesul de maşini din Bucureşti, despre sondaje referitoare la tinerii din Europa şi despre utilizatorii de Canon din România, despre vînătorile lui Ţiriac şi despre bloguri, şi cîte şi mai cîte (dar nu despre politică!). Se poate şi mai rău, desigur. Un prieten, profesor de psihiatrie, îmi povestea zilele trecute, de pildă, că a trebuit să dea un interviu despre „de ce poartă Băsescu cămăşi în carouri (sau în dungi, nu mai ştiu)?“. *Dumneavoastră, ca specialist...* „Specialist în ce, Doamne iartă-mă!?“ – s-a crucit prietenul meu.

Nu a fost totdeauna aşa. Era o vreme cînd chiar eram specialist, adică pur şi simplu un profesionist într-un anumit domeniu, ştiind binişor cîteva lucruri, puţine, dar suficient de clare. E adevărat că pe atunci, în afară de cîţiva studenţi şi colegi, nimeni nu ştia acest lucru – şi oricum nimeni nu era interesat de acest fapt. Exceptînd un cerc academic restrîns, nimeni nu mă întreba ceea ce ştiam. Din momentul în care am devenit directorul MŢR, iar acesta a început să aibă o vizibilitate poate chiar excesivă, am devenit tot mai mult o „persoană publică“, de rangul doi spre trei, dar totuşi o persoană publică. Şi ca persoană publică am devenit, public, şi „specialist“, iar gestionarii acestui spaţiu public mă întreabă tot mai mult ce părere am eu, ca specialist, despre probleme de interes public tot mai depărtate de specialitatea mea.

Veţi spune că asta e strict treaba mea şi că toate cele de mai sus cam miros a ipocrizie. Nu, vă asigur că nu este ipocrizie; dar este adevărat că este, într-o anumită măsură, treaba mea personală, ca şi a oricărei alte „persoane publice“ aflate în această postură. Dar este doar într-o anumită măsură, căci aici este vorba despre o boală de sistem, nu (doar) de veleităţile sau reticenţele unora sau altora. Este vorba despre faptul că în societatea noastră regula jocului public s-a inversat: nu specialiştii care au de spus ceva de interes public devin persoane publice, ci persoanele publice sînt promovate ca specialişti care ştiu totul despre problemele considerate de interes public. Nu *specialistul* în antropologie a fost solicitat să se exprime în spaţiul public cînd şi cît e cazul, ci *directorul* a devenit specialist în de toate, chemat să se exprime public, indiferent dacă e cazul sau nu.

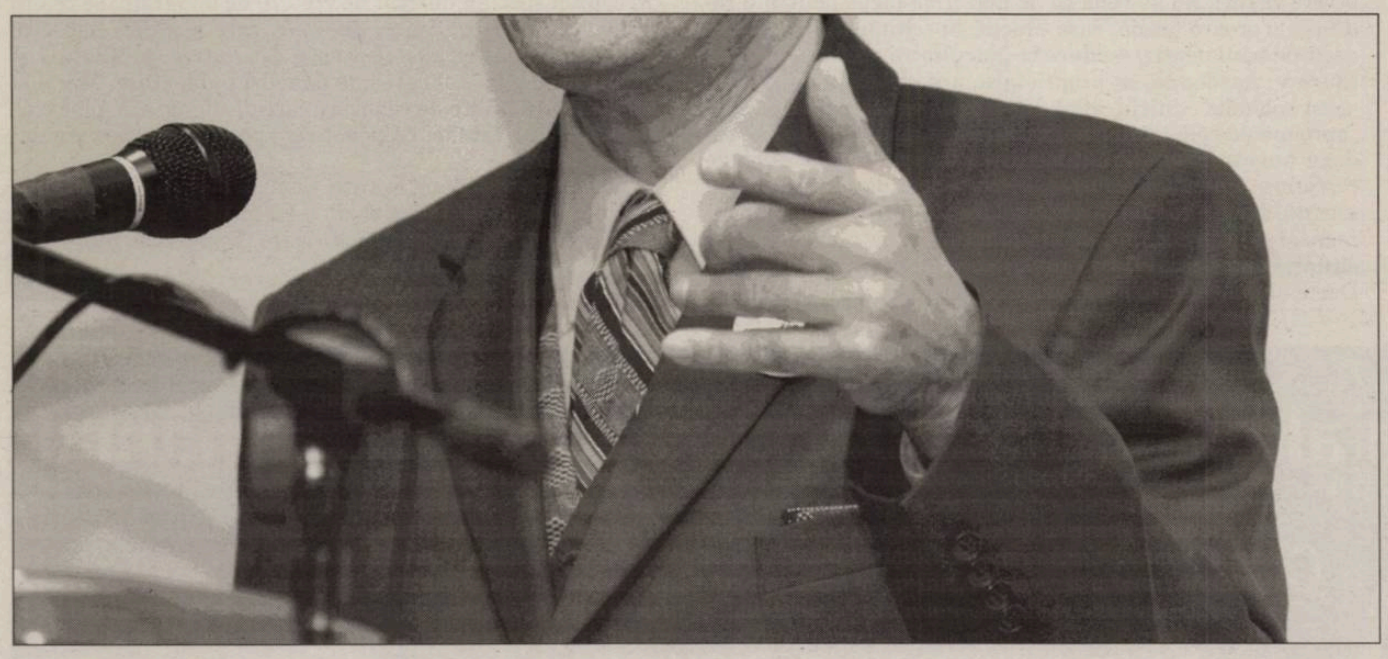

Pentru a mă face mai bine înţeles, daţi-mi voie să recurg la o întîmplare pe care o povestesc ori de cîte ori am ocazia. S-a petrecut în urmă cu cîţiva ani şi se referă la o discuţie purtată cu un producător de la BBC. Ca tot românul, am început să mă vait de comercializarea şi tabloidizarea presei noastre, atît de depărtată de standardele „adevăratei“ mass-media (aveam în vedere, evident, BBC-ul). A zîmbit şi a spus că sîntem de-abia la început şi că mai vorbim peste cîţiva ani. Peste foarte puţini ani am înţeles la ce se referea... *Dar nu asta e diferenţa între canalele voastre de televiziune şi BBC* – a ţinut el să precizeze. *Alta e deosebirea. Pentru ceea ce voi numiţi mai tot timpul talk-show, pentru toate aceste emisiuni de informare şi dezbatere, noi avem liste cu zeci sau sute – după caz – de experţi disponibili pentru fiecare domeniu important şi, în funcţie de tema în discuţie, facem apel la unii sau la alţii. Televiziunile voastre au practic o singură listă cu persoanele publice cele mai vocale şi care, în principiu, fac cel mai bun rating, indiferent de domeniul lor de competenţă. Comercializarea de care te plîngi este absolut firească sau, în orice caz, inevitabilă. Problema e că ar trebui să meargă mînă în mînă şi cu profesionalizarea – şi aici, mai aveţi de învăţat!...*

Se pare însă că nu am învăţat nimic, ratingul fiind în continuare – ba chiar din ce în ce mai mult – singura măsură a competenţei. Specialistul care nu-i expert public nu-i specialist destul, iar expertul public care nu-i specialist în toate nu-i expert destul. Aceasta permite şi jurnaliştilor să nu fie nici ei prea specializaţi (căci nu mai e cazul...) şi să pună întrebări după ureche. Iar publicul, căruia i se adresează şi unii, şi alţii, şi-a modelat şi el aşteptările după această reţetă. Şi astfel se închide cercul şi toată lumea e mulţumită, primind ceea ce se aşteaptă.

Mai mult decît atît însă: personajul „expertului public“ a devenit de acum un ideal social de urmat, un model clar de reuşită. Şi, ca atare, greu de evitat. Studenţii visează deja de pe băncile facultăţilor să devină astfel de „experţi“, nu „simpli“ profesionişti, specialişti ai lucrului bine făcut într-un domeniu sau altul. Iar publicul zapează agasat imediat ce aude o frază cu mai mult de subiect, predicat şi interjecţie. De fapt, profesionalismul este perceput tot mai mult ca un simplu ifos de intelectual frustrat.

Cîteodată mă mai încearcă şi pe mine un astfel de „ifos“, dar cînd cred că am reuşit, îmi dau seama că vorbeam de unul singur...

Mădălina ŞCHIOPU

Bucăţi de istorie

● Expoziţia *„Monument to Transformation“*, 30 sept. – 13 nov., Centrul de Introspecţie Vizuală, Bucureşti.

Un rucsac în culori ţipătoare, care încep să se faneze. Legenda: „Anne H., născută 1975. Am cumpărat nişte adidaşi urîţi şi un rucsac în culori de neon, ultimul încă e folosit de nepoata mea, încălţămintea, din cînd în cînd, de mama, cînd lucrează în grădină“. Un ceas cu pendulă aurită: „Reina R., n. 1971. Cu 39,93 mărci, am cumpărat acest ceas. A stat ani întregi pe un perete al biroului, pînă cînd pendulul n-a mai funcţionat. Pe urmă l-am dus în dormitor“. Două cămăşi simple, cîndva albe, care au căpătat nuanţe gălbui: „Monika J., n. 1947. M-am gîndit, pe vremea aceea, că oferta de două la preţ de una e foarte avantajoasă“. Alte obiecte, cu explicaţii asemănătoare: o jachetă, o pereche de blugi, o enciclopedie filozofică, o sticluţă de parfum, aparate de radio, discuri vechi şi bancnote. Proiectul artistei Peggy Meinfelder se numeşte „100 de mărci vest-germane“ şi are în spate următoarea poveste: în noiembrie 1989, mulţimea entuziastă de est-berlinezi care au reuşit să treacă pentru prima oară, după 40 de ani, zidul despărţitor au primit din partea RFG-ului cîte o sută de mărci, de bun-venit. Noii cetăţeni aveau parte astfel nu doar de promisiunea libertăţii, ci de acces în Deutsche Mark la paradisul consumist pe care îl visaseră atîţia ani şi din care făceau rost doar de frînturi, pe sub mînă. Prima intrare liberă în Vest coincide cu cea dintîi sesiune de *shopping* – pentru cei mai norocoşi, chiar la reducere. Nu e istoria, pînă la urmă, un amestec de tragedie şi derizoriu de fiecare zi, de schimbări de regim şi luptă pentru supravieţuirea cotidiană? În 2003, Meinfelder le cere est-germanilor să-şi amintească ce-au cumpărat cu primii bani RFG-işti, şi astfel se naşte proiectul ei artistic. Mărturiile laconice ale cumpărătorilor şi obiectele păstrate de ei curg spre artistă vreme de cîţiva ani, pînă se încheagă în forma de acum: un document istoric sub formă de bricabrac.

Proiectul nemţoaicei face parte din expoziţia *„Monument to Transformation“*, deschisă pe 30 septembrie la Centrul de Introspecţie Vizuală din Bucureşti. De fapt, evenimentul bucureştean oferă doar o variantă redusă din expoziţia cu acelaşi nume, de dimensiuni mult mai mari, organizată în acest an la Praga. Bucureştenii pot doar să-şi facă o idee fugară despre amploarea proiectului din capitala cehă, organizat de Galeria Oraşului Praga şi Tranzit, în colaborare cu Erste Stiftung. Evenimentul ceh a reunit zeci de artişti, proiecţii de filme, conferinţe şi a avut drept rezultat tipărirea unui „dicţionar al transformării“, cu termeni care au marcat evoluţia socială est-europeană în ultimele două decenii, de la „marxism“ şi „partid comunist“ la „societate civilă“, „nostalgie“, „liberalizare“ şi „reclamă“.

Curatorii Vit Havránek şi Zbyněk Baladrán – prezenţi la vernisajul de la Bucureşti – au dorit iniţial să marcheze cei 20 de ani de la căderea Cortinei de fier, dar au încercat apoi să depăşească şi să plaseze într-un context mai cuprinzător experienţa est-europeană, care riscă să capete conotaţii provinciale şi ghetoizante. *„Monument to Transformation“* include, pe lîngă lucrări cunoscute dedicate transformării estice din ultimii 20 de ani, şi proiecte ale artiştilor din Asia, America Latină sau Vestul Europei, din ţări ca Spania, Azerbaidjan, Guatemala, Danemarca etc. Deşi schimbarea din jumătatea ex-comunistă a Europei a fost una abruptă şi cu consecinţe uriaşe asupra vieţilor noastre, uităm că toate societăţile au trecut şi trec prin etape de transformare – în plus, tot mai mult, în epoca informaţiei fără frontiere, o schimbare într-o parte a lumii are reverberaţii neaşteptate în alte colţuri al globului. Din obiecte simple şi mişcări sociale, istoria se scrie în continuare.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Comisia

O Comisie Prezidențială – cea pentru Patrimoniul Construit, Siturile Istorice și Naturale – a început să funcționeze de anul trecut, de la 18 aprilie. Din ea au făcut parte douăzeci și una de persoane: arhitecți, istorici, istorici de artă, artiști, deținători de răspunderi în administrația monumentelor, cărora le-au fost asociați un expert britanic în restaurare, o față bisericească (părintele ieromonah Iustin de la Stavropoleos) și chiar un geolog (redactorul-șef de la *National Geographic* pentru România). Așadar, un *mixtum compositum* care n-a lăsat la o parte nici o competență care putea servi la alcătuirea unui bilanț al situației actuale a Patrimoniului. De acesta era nevoie pentru a propune soluții de protejare a unei avuții naționale care a fost pînă acum intolerabil nesocotită. Nu din vina celeilalte Comisii, aceea a Monumentelor Istorice care există pe lîngă Ministerul Culturii și Cultelor, minister care, de cînd a fost preluat de domnul Theodor Paleologu, se cheamă și al Patrimoniului. Pur și simplu, reducerea aceleia la rolul de „organ consultativ" și lipsa fondurilor ce ar susține o acțiune de mari proporții au frînat tot timpul

îndeplinirea măsurilor de care am fost cu toții conștienți că erau necesare.

Acum, de cîteva zile, avem rezultatul activității Comisiei Prezidențiale: un volum de peste 140 de pagini, multiplicat deocamdată, în așteptarea editării care i-ar asigura o largă difuzare, și cu un CD însoțitor. El a fost precedat de un raport „de urgență" ale cărui recomandări, încă de la 16 septembrie 2008, le-au putut cunoaște și Guvernul, și Parlamentul. Tot pentru informarea acestor instituții, care reprezintă „țara legală", există o Carte Neagră despre București, denunțînd degradarea monumentelor istorice din Capitală. De la primele pagini ale noului raport, regăsim aceeași problemă: „mediul istoric" pe care-l constituie orașul nostru este grav compromis și amenințat în continuare de extinderea unor proiecte de dezvoltare urbană în vechiul centru.

De fapt, o evaluare statistică a distrugerilor lipsește încă, iar ca ea să fie utilă trebuie întregită cu evaluarea monumentelor istorice deteriorate și a clădirilor de valoare care, în pericol, deoarece nu apar pe lista oficială a monumentelor, formează totuși importante repere ale peisajului cultural bucureștean. Autorii raportului Comisiei au atras atenția că i se pregătește Capitalei, ca și unor orașe din provincie care au suferit pînă acum mai puțin, „un viitor fără trecut".

Dintre exemplele mult mai numeroase ce ar fi de citat, au fost identificate linia de fortificații din jurul Bucureștilor, Curtea Veche, Catedrala Sf. Iosif și casa Macca. Centura de forturi fusese construită după Războiul de Independență, sub îndrumarea generalului belgian Brialmont, a cărui statuie se ridică în mijlocul Bruxelles-ului. Se recomandă reabilitarea pentru Chitila și Jilava, mai cu seamă. Curtea Veche a recăzut în starea de paragină din care speram acum 15 ani că va fi scoasă de o tentativă de restaurare. Despre catedrala catolică și despre sediul Institutului de Arheologie a mai fost vorba aici: dacă, în cel dintîi din aceste cazuri, nu se vede ce ar mai fi de făcut pentru a îndrepta o eroare fatală, casa Macca, în schimb, n-are nevoie decît de bani pentru a aduce la îndeplinire proiectul de restaurare. Academia, ca proprietară, are obligația de a salva acest splendid edificiu, aflat de ani de zile într-o dărăpănare „aproape de colaps". Faptul că, în momentul de față, se reduce bugetul Arheologiei, ca și al celorlalte institute de cercetare care țin de Academia Română, dovedește inconștiență! Nepăsarea cu care se neglijează întreținerea monumentelor istorice este, mai departe, exemplificată prin situația Căii Griviței în zona dintre intersecțiile cu B-dul Dacia și cu str. Buzești, unde abandonarea unor case de la

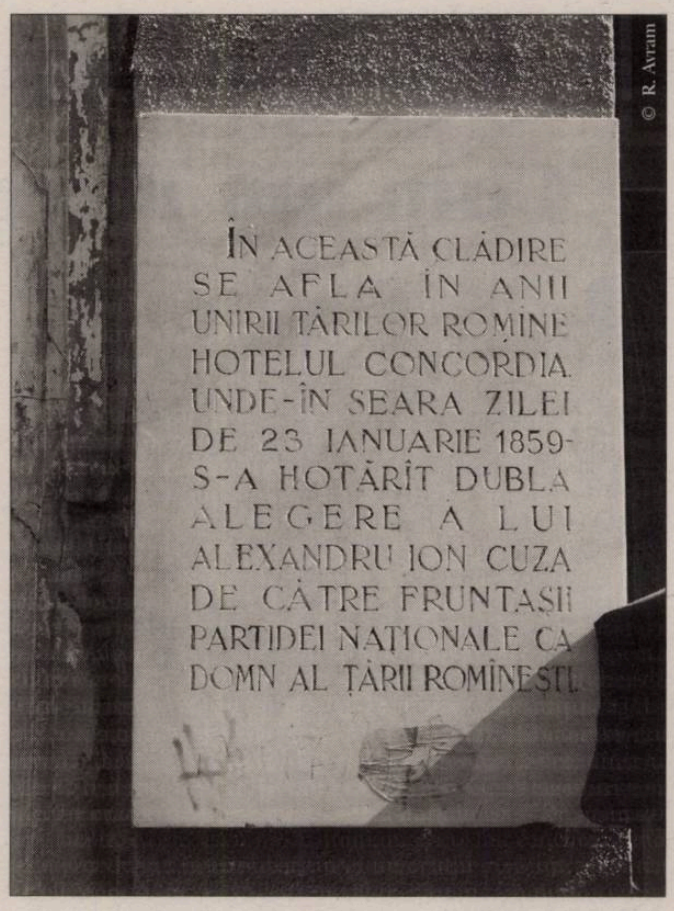

sfîrșitul secolului al XIX-lea vădește intenția de distrugere. Un capitol special, ilustrat de vreo 70 de fotografii, se referă la intervenții necalificate, agresive, care modifică aspectul fațadelor ca materiale, elemente decorative, profilaturi și finisaje, sau prin aplicarea de panouri publicitare. Mai nou a apărut încă un tip de renovare care desfigurează, placarea la repezeală a fațadei cu polistiren, pentru așa-zisa „reabilitare termică".

Singura întrebare la care Comisia Prezidențială nu e capabilă să răspundă este: cît o să mai suportăm această batjocură, cauzată de o provocatoare, bezmetică, lăcomie?

PUBLICITATE

Etalonul mondial în alcătuirea topurilor, acum în România!

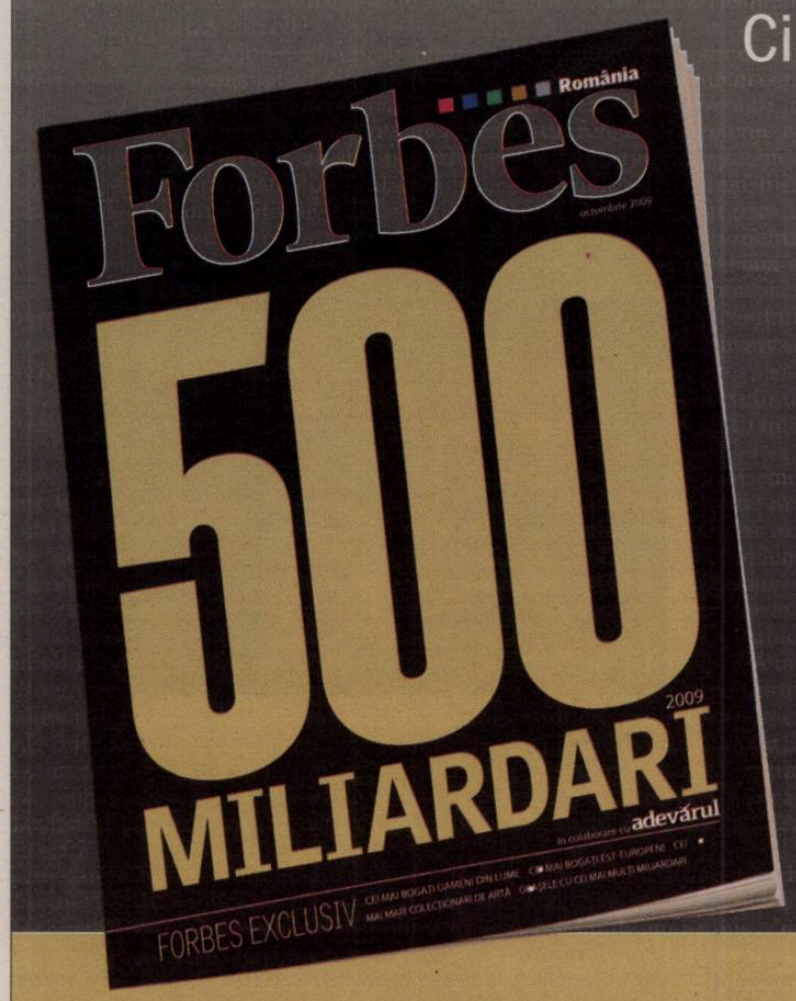

Cine a fost îngenuncheat de criză?
Cine a rămas în picioare?
Cine a profitat?

500 de pagini la doar 7,99 LEI
La toate chioșcurile

Ion Țiriac
850 - 900 milioane de euro

Anca Vlad
85 milioane de euro

Grigore Comănescu
55 milioane de euro

Gheorghe Dolofan
130 - 150 milioane de euro

Pentru abonamente la revista Forbes sunați la 0318.200.200, disponibil non-stop

Texte și opinii de: ● *Paul BOGDAN (preot, Vicar al Arhiepiscopiei Armene din București)* ● *Daniela CUTAȘ (dr. în filosofie aplicată, cercetătoare la Universitatea Göteborg)* ● *Anca MANOLESCU (eseistă)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Cînd sîntem între prieteni şi contextul e potrivit, spunem cîteodată o frază care stîrneşte zîmbete, de cele mai multe ori, deşi nu mai e de mult nouă: decît sărac şi bolnav, mai bine bogat şi sănătos. Cu alte cuvinte, un haz de necaz care se leagă, în mentalul nostru colectiv, de altul: ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus. Dacă în privinţa sărăciei fiecare se descurcă cum poate şi îşi stabileşte de bună voie priorităţile, în privinţa bolii lucrurile devin serioase. De multe ori, ajungi pe un pat de spital din motive „rezolvabile". Cînd eşti într-o asemenea situaţie, spui, poate, rugăciunile învăţate în copilărie şi începi să socoteşti, cu răbdare, zilele rămase pînă la externare. Apoi, gata! Mergi acasă pentru a uita cît mai repede experienţa neplăcută şi speri la ce e mai bun. Ce se întîmplă însă cu cei pentru care plecarea acasă nu este o opţiune valabilă? Cu cei care devin dependenţi de aparatura „miraculoasă", de care beneficiază astăzi medicina modernă? S-au dezvoltat tehnologii tot mai performante, ce permit menţinerea în viaţă a unor persoane care, în urmă cu numai cîţiva ani, nu ar mai fi avut altminteri nici o şansă. La prima vedere, un mare succes. La o analiză mai atentă, apar întrebări noi, la care nu avem încă răspunsuri mulţumitoare. Pînă unde poate merge tehnica medicală? Este oare moral ca viaţa unui om să fie prelungită în ciuda faptului că nu mai înseamnă decît o simplă stare vegetativă, fără nici un fel de perspectivă sigură de îmbunătăţire? Este corect să dăm speranţe unei familii sau unor prieteni care vor sta, ani la rînd, aşteptînd un miracol? Ce ar trebui să facă medicii puşi în situaţia de a decide viaţa sau moartea unui pacient, mai ales atunci cînd sînt supuşi presiunii – de orice fel – din partea familiei?

Sînt voci care spun că jurămîntul lui Hipocrate ar trebui măcar amendat, dacă nu chiar modificat. Acolo se spune că medicul are obligaţia să salveze vieţi, dar nu să le suprime. Cu toate acestea, cazurile de eutanasie au devenit foarte cunoscute, printr-o mediatizare susţinută, în întreaga lume. Cinematografia, de exemplu, mai ales cea americană, a preluat tema şi a transpus-o în filme care au umplut săli şi au adus problema în atenţia societăţii. Mai departe – dezbateri, argumente de ordin etic, religios, moral, discuţii despre dreptul la libertate, la liber arbitru etc.

Legislaţie pro şi contra

Argumentele care se invocă în favoarea eutanasiei şi a legalizării acesteia ţin, în principal, de dreptul omului de a lua singur decizii – nimeni, se spune, nu ar trebui forţat să trăiască o viaţă pe care nu şi-o mai doreşte, aşa încît, dacă un pacient alege să moară, decizia ar trebui să-i fie respectată. Nu de puţine ori, susţinătorii eutanasiei aduc în discuţie şi problema banilor. Dacă un bolnav în fază terminală sau unul care este menţinut în viaţă doar cu ajutorul aparatelor ar fi eutanasiat, fondurile cheltuite pentru îngrijirea şi tratarea acestuia ar putea fi redirecţionate către un pacient cu şanse reale de a supravieţui. Mulţi pacienţi care trec prin dureri insuportabile şi din cauza cărora ajung să-şi dorească moartea consideră eutanasia ca singurul mod în care pot scăpa de o suferinţă fără leac.

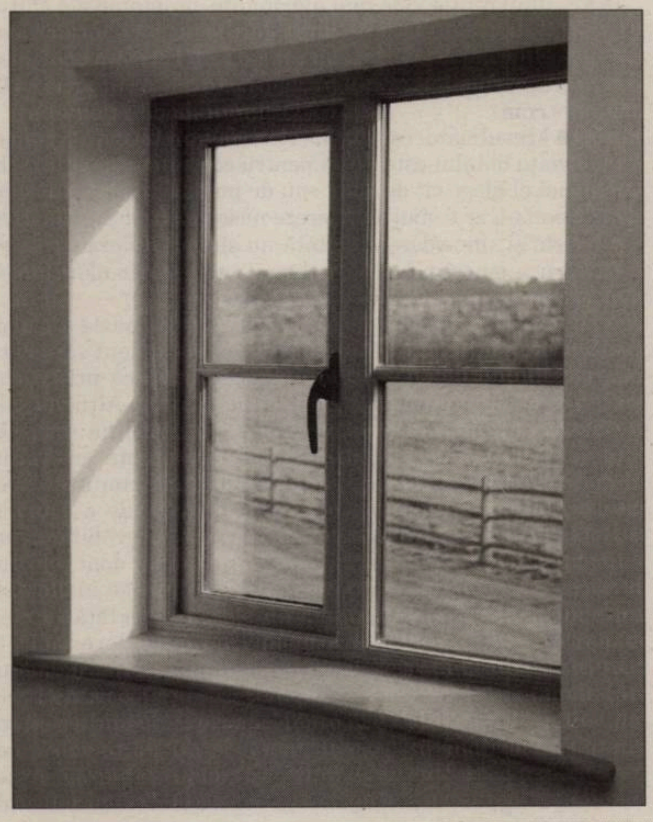

Ce există și la ce s-ar putea ajunge

Cu toate acestea însă, aproape peste tot în lume uciderea unui om, chiar şi cu intenţia de a-i alina suferinţa, este considerată omucidere, iar eutanasia este, în consecinţă, interzisă. În ciuda prevederilor legislative extrem de stricte, de-a lungul timpului multe ţări au adus în discuţie legalizarea acestei practici. De exemplu, pe 28 aprilie 2003, Înalta Curte de Justiţie din Budapesta a respins o propunere de lege prin care se cerea legalizarea eutanasiei, explicînd că nu există un argument plauzibil în favoarea modificării legilor deja existente, care catalogau eutanasia drept „masacru". Această lege a fost propusă de avocaţii unei tinere care şi-a înecat fiica de 11 ani, pe motiv că aceasta suferea de o boală incurabilă. În urma procesului, femeia a fost condamnată la doi ani de închisoare, fiind ulterior graţiată prin decret prezidenţial. În România, eutanasia este interzisă prin lege. La sfîrşitul anului trecut, un tînăr de 29 de ani, bolnav în fază terminală şi aflat de mult timp pe o listă de aşteptare pentru a primi un ficat, a trimis o scrisoare administraţiei prezidenţiale, prin care cerea să i se aprobe eutanasierea. Preşedintele Traian Băsescu i-a respins însă solicitarea, argumentînd că legile româneşti pedepsesc orice tentativă sau act de ucidere. Conform Codului Penal din România, orice medic care pune capăt vieţii unui pacient, în mod deliberat, riscă între trei şi şapte ani de închisoare. Singurele locuri din lume în care eutanasia şi sinuciderea asistată medical sînt permise de lege sînt Belgia, Olanda şi statele americane Oregon şi Washington.

Un scenariu sumbru

În Marea Britanie, propunerea de adoptare a legii eutanasiei a fost respinsă pe motiv că, odată acceptată, eutanasia poate deveni incontrolabilă din motive filozofice, raţionale şi practice, iar pacienţii ar muri contra voinţei lor, conform declaraţiei împotriva legalizării eutanasiei a Asociaţiei Britanice pentru Medicină Paliativă şi a Consiliului Naţional pentru Servicii de Azil şi Îngrijire Paliativă Specializată. Acest fapt a fost demonstrat de un grup de cercetători danezi care au arătat, pe baza unor rapoarte întocmite pe parcursul a zece ani, că în Olanda o mie de pacienţi sînt eutanasiaţi anual fără consimţămîntul sau dorinţa lor explicită. Chiar dacă sînt obligaţi prin lege să facă publice toate cazurile de eutanasie, medicii olandezi raportează doar o parte dintre ele, considerînd această condiţie „o pierdere de timp" (www.provitabucuresti.ro, „Experienţa Olandei în monitorizarea eutanasiei", *British Medical Journal,* 2005). Deşi iniţial nu puteau fi eutanasiaţi decît pacienţii cu boli terminale, medicii olandezi au ajuns să omoare, la cerere, bolnavi cronici, depresivi care nu aveau nici o suferinţă fizică şi nou-născuţi, pentru simplul fapt ca aveau infirmităţi (www.provitabucuresti.ro, Wesley J. Smith, *Ieşire forţată,* Dallas, 2003). Un alt argument adus în discuţie de oponenţii eutanasiei este faptul că legalizarea acestei practici i-ar pune sub o presiune prea mare pe bolnavii care, din cauza bolii sau a infirmităţii de care suferă şi a tratamentelor costisitoare, ar simţi că sînt o povară, în special pentru rude. În Oregon, spre exemplu, s-a demonstrat că numărul pacienţilor care au solicitat să fie eutanasiaţi pentru că doreau să-şi elibereze familiile de o grijă, a crescut cu 51% în decurs de numai doi ani. Îngrijorările vizavi de medici se referă la faptul că eutanasia ar putea deveni o metodă de tratament, riscînd să fie aplicată în cazuri de depresie, stres, singurătate, frică de eşec etc. Karel Gunning, un medic generalist olandez, susţine că „odată ce accepţi că uciderea reprezintă o soluţie pentru o singură problemă, mîine vei găsi sute de probleme pentru care uciderea poate fi privită ca o soluţie". Cît despre schimbările care ar putea interveni în relaţiile dintre medici şi pacienţi, dar şi în sistemul de sănătate sub toate aspectele sale, iată ce a declarat o persoană cu dizabilităţi, chestionată în privinţa sinuciderii asistate: „De cînd am fost lovită de o maşină, mi s-a spus de trei ori că sînt pe moarte. De fiecare dată, zilele păreau să-mi fie numărate, dar cu toate acestea se făceau toate eforturile pentru a primi cea mai bună îngrijire. Doctorii, asistentele, companiile de asigurări nu-şi făceau nici un fel de grijă în privinţa costurilor, ci puneau întotdeauna pacientul pe primul loc. Odată ce sinuciderea asistată ar fi legalizată, această situaţie s-ar schimba dramatic. Companiile de asigurări, de exemplu, ar constrînge medicii să reducă costurile de îngrijire a bolnavilor. Aceştia, la rîndul lor, ar constrînge pacienţii să aleagă o moarte subită şi ieftină, convingîndu-i că aşa este cel mai bine pentru ei. Cine, ce credeţi că ar alege? Gîndiţi-vă la acest scenariu sumbru, dar mult prea plauzibil". (**R. T.**)

Secolul XX, SUA – Sînt reluate discuţiile cu privire la legalizarea sinuciderii asistate. Legile care protejează dreptul la demnitate şi independenţă sînt modificate, aşa încît pacienţii au dreptul să ceară să fie deconectaţi de la aparate sau să refuze resuscitarea. Cu toate acestea însă, eutanasia rămîne în continuare interzisă prin lege.

1920 – Este publicată cartea *Permitting the Destruction of Life not Worthy of Life,* în care cei doi autori, medicul Alfred Hoche, profesor de psihiatrie la Universitatea din Freiburg, şi Karl Binding, profesor de drept la Universitatea din Leipzig, susţin eutanasierea pacienţilor care solicită acest lucru, dar doar în baza unor condiţii foarte clar stipulate şi respectate.

1935 – Se înfiinţează Societatea Britanică Eutanistică pentru promovarea eutanasiei.

1939 – În luna octombrie, Hitler ordonă „uciderea din compasiune" a oamenilor bolnavi şi a celor cu dizabilităţi. Programul nazist de eliminare a „vieţilor care nu mai merită trăite" – cunoscut sub numele de cod „Aktion T 4" – le era destinat, în principal, nou-născuţilor şi copiilor mici. Pentru acest lucru, moaşelor şi doctorilor li s-a cerut să facă un recensămînt al tuturor copiilor cu vîrsta de pînă la 3 ani, care prezentau retard mental, diformităţi fizice sau alte simptome dintr-o listă întocmită de Ministerul Sănătăţii al Reich-ului. În foarte scurt timp, în programul nazist de eutanasiere intră şi adolescenţii şi adulţii cu dizabilităţi. Printr-un decret antedatat 1 septembrie 1939, Hitler le conferă medicilor autoritatea să ucidă orice pacient care, în urma unui consult riguros, s-ar fi dovedit că suferă de o boală incurabilă.

1995 – Teritoriul de Nord al Australiei lansează o propunere de legalizare a eutanasiei, aprobată în 1996, dar revocată de Parlamentul Australian, un an mai tîrziu.

1998 – Statul american Oregon legalizează eutanasia.

1999 – Doctorul Jack Kevorkian îi administrează o injecţie letală unui pacient şi primeşte o pedeapsă de 10-25 de ani de închisoare. Moartea lui Thomas Youk este difuzată în cadrul emisiunii TV *60 de minute.*

2000 – Olanda legalizează eutanasia.

2002 – Belgia legalizează eutanasia.

2008 – Statul american Washington legalizează sinuciderea asistată medical.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Anca MANOLESCU

Moartea bună: o dezbatere în societate

E aproape inutil să spun că intenţia acestui text nu e să dea sfaturi ori verdicte unor oameni măcinaţi de maladii incurabile, pentru care moartea are o prezenţă mult mai palpabilă decît are pentru mine. Nu am calitatea să-i judec pe cei care se gîndesc să recurgă la eutanasia activă, la sinuciderea asistată. Libertatea persoanei e, poate, o valoare mai radicală decît viaţa ei. Aşa încît – într-o primă instanţă – acestor oameni le rămîne să delibereze şi să decidă pentru ei înşişi: e mai demnă moartea voluntară sau, dimpotrivă, moartea care survine după ce înduri ce e de îndurat, ajutat de medici şi medicamente, susţinut de cei apropiaţi şi, eventual, de o convingere spirituală? Însă apelul la sinucidere asistată nu e o decizie care să angajeze doar libertatea persoanei. Caracteristic îi e tocmai faptul că subiectul vrea să împartă responsabilitatea acestui act limită cu un altul. Cu medicul, în primul rînd, care se vede solicitat să participe la un omor. Cu societatea, apoi, fiindcă procedeele acestea resping singurătatea simplei sinucideri; presupun concertarea conştiinţelor şi o procedură inevitabil nesecretă. De altfel, cîţiva dintre cei care au vrut, în ultimii ani, să recurgă la astfel de metode au ţinut să facă din decizia lor un gest public, să marcheze un anumit raport al *individului* cu moartea sa, să devină, aş îndrăzni să spun, eroii unui *death style,* unui *style of dying*. În Franţa, Rémy Salvat şi Chantal Sébire i-au scris preşedintelui Republicii pentru a obţine încuviinţarea legală a actului lor, şi-au pledat poziţia pe posturi de televiziune. Dincolo de tragedia propriului caz, de dorinţa propriului sfîrşit, ei voiau să contribuie la o dezbatere în societate privind legitimitatea sinuciderii asistate ca fiind legată de demnitatea individului, teză susţinută de anumite curente de gîndire medicală şi filozofică.

Iar într-o asemenea dezbatere avem dreptul ca, alături de medici, filozofi, teologi, să ne spunem părerea. Avem dreptul să aducem contraargumente, de vreme ce viaţa umană constituie, în societăţile noastre, o valoare inatacabilă. Avem dreptul să invocăm concepţia religiilor privind persoana, destinul şi moartea ei, de vreme ce o parte dintre europeni au convingeri religioase, de vreme ce tradiţiile spirituale fac parte din cultura noastră.

Pentru cel care se raportează la o transcendenţă – fie ea reprezentată doar de viaţa pe care omul nu şi-o dă el însuşi

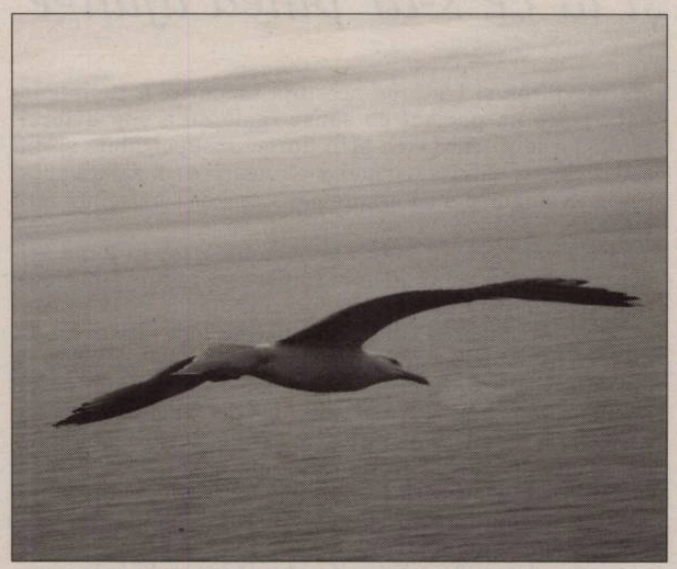

–, sinuciderea (asistată sau nu) e greu, dar posibil de înţeles pentru cazuri limită individuale; e de neacceptat ca avînd legitimitate de principiu. Socrate, care întorcea pe toate feţele aproape orice problemă, nu şovăie o clipă privitor la sinucidere. Potrivit argumentului său metaforic, sinucigaşul se aseamănă unui sclav fugar, care îşi trădează stăpînul, căci oamenii „se află în grija şi în stăpînirea zeilor". În asta stă demnitatea, nu mizeria lor. Dependenţa faţă de zeu înseamnă raport cu lumea nemuritorilor, o anumită participare la ea, înseamnă că omul are suflet nemuritor. A-ţi tăia singur firul vieţii e totuna cu a nesocoti acest raport şi, pe cale de consecinţă, a întuneca sau a compromite traseul sufletului tău nemuritor. În tradiţiile monoteiste, omul oglindeşte chipul divin şi e menit să îi devină din ce în ce mai asemănător. A-ţi lua viaţa înseamnă să iei ceva ce nu îţi aparţine, să atentezi la oglinda lui Dumnezeu din tine, să pui în pericol destinul total al fiinţei tale. Un ucigaş se poate căi, se poate rectifica, poate deveni un sfînt. Sinucigaşul, în schimb, îşi retează orice posibilitate de redresare în această lume. Cînd Biserica admite să-l cuprindă în ritualurile ei, o poate face doar socotindu-l cu mintea rătăcită.

Unul dintre argumentele de căpătîi în favoarea sinuciderii asistate priveşte libertatea individului. El ar avea dreptul să dispună cum vrea de viaţa şi de moartea lui. Sinuciderea ar reprezenta folosirea maximă a acestui drept. Pentru un antic, precum şi pentru un budist, un creştin, un musulman, un mozaic, tocmai libertatea omului este cea atacată, restrînsă, viciată de actul sinuciderii. Cel care îşi curmă viaţa nu consumă pînă la capăt încercările, şansele, posibilităţile episodului său terestru. Nu se eliberează de elementele muritoare din persoana lui. Le duce cu sine mai departe, în condiţia *post-mortem,* unde le va avea de îndurat povara, accentuată de faptul că nu le-a consumat la timp, că nu mai are condiţia corporală, cea potrivită ca să le parcurgă. Sufletul e ţinut în loc, e împiedicat să înainteze pe drumul spre transformarea ultimă, eliberatoare.

Pentru antici şi medievali, „moartea bună" era moartea prevăzută, care dădea răgaz omului să-şi încheie socotelile cu viaţa de aici, să termine (cu) lumea şi să aştepte – avînd ochii deja deschişi spre cealaltă lume – ca Dumnezeu să-l treacă pragul. Omul se roagă, împreună cu Biserica, pentru o trecere uşoară, dar nu îi decide momentul şi modalitatea.

Pledoariile pentru sinuciderea asistată s-au dezvoltat, se ştie, pornind de la reacţia salutară, din ultimele decenii ale secolului trecut, faţă de „înverşunarea terapeutică": capacitatea, pusă la lucru, a medicinei actuale de a conserva funcţiunile unui trup, despre care nu se poate şti dacă mai adăposteşte sau nu o persoană. Individul contesta medicului şi tehnicii medicale dreptul de a-i gestiona moartea. În raport cu destinul individului, suveranitatea lor era resimţită pe bună dreptate ca o nelegitimă transcendenţă. În spitalul unde a primit ultimele îngrijiri, conectat la aparate, părintele Henri de Lubac se revolta în faţa unui confrate pentru faptul că i se fură propria moarte.

Însă pledoariile pentru sinucidere asistată nu fac decît să înlocuiască un exces prin altul, o falsă transcendenţă prin alta. Împotriva suveranităţii medicului, ele afirmă suveranitatea individului. Ele rămîn în sistemul de referinţă creat de „înverşunarea terapeutică", bazat pe dominaţia omului (medic sau individ) asupra limitei ultime a umanului. Fie că stă sub conducerea medicului sau a pacientului, „moartea medicalizată" stîrneşte aceeaşi nelinişte: ea uzurpă principiul care defineşte umanul *prin transcenderea lui*, fie că acest principiu se cheamă viaţă, Realitate ultimă ori Dumnezeu.

Paul BOGDAN

Liberul arbitru

„Să nu ucizi!" Semenul, pruncul nenăscut, pe tine însuţi. Biserica va fi întotdeauna împotriva uciderii, indiferent de forma pe care o îmbracă acest păcat şi, de asemenea, va fi împotriva promulgării oricărei legi care favorizează săvîrşirea păcatului, indiferent de forma acestuia.

Eutanasia, privită deopotrivă ca o acţiune de sinucidere şi ucidere, chiar dacă semantic este o… „moarte frumoasă", iar social este înţeleasă şi susţinută ca fiind un act de compasiune, va fi, ca şi avortul, o problemă a conştiinţei de sine şi în nici un caz una a conştiinţei sociale, de grup. Desigur, mai există şi factorul favorizării acestei alegeri într-un cadru legal care se poate interpreta teologic ca un factor prin care se favorizează păcatul, iar acelora prin care vine păcatul, acceptanţilor sau mijlocitorilor, „mai uşor le-ar fi să-şi lege o piatră de gît". Există totuşi, atît în cazul aceluia care preferă sinuciderea ca pe o cale de scurtare a suferinţei, cît şi pentru cei prin care se împlineşte acest act, ceea ce se numeşte „liberul arbitru", de care ne-am făcut vrednici şi care ne dă posibilitatea însuşirii mîntuirii sau a damnării veşnice.

Avînd în vedere faptul că nimeni, nici chiar Dumnezeu, nu se opune alegerii omului, nici o guvernare şi nici o Biserică nu ar trebui să impună sau să limiteze prin Lege dreptul de a alege liber al fiecărui individ. Educarea credinciosului pe drumul mîntuirii ar trebui să fie prioritatea de vîrf a Bisericii. Legiuitorul oferă cetăţeanului posibilitatea de a opta. Hristos a dat poruncă Bisericii să I se facă Evanghelia cunoscută, iar purtarea Crucii este alegerea fiecăruia dintre noi. De aceea, Învăţătura, în contextul în care valorile creştine nu mai coincid ce ceea ce se numeşte conştiinţă socială, este importantă şi este responsabilitatea apostolică aflată pe umerii fiecărui preot şi ai fiecărui credincios conştient de Adevăr, căci fiecare pierdut din vina noastră este păcatul nostru.

Pr. ***Paul Bogdan*** *este Vicar al Arhiepiscopiei Armene din Bucureşti.*

Virtuţi

● „Creştinismul respinge orice acţiune sau omisiune prin care s-ar încerca ridicarea vieţii cuiva şi orice modalitate prin care cineva ar încerca să-şi ridice viaţa. [...] Eutanasia este expresia unei mentalităţi secularizate, care are pretenţia că omul are dreptul să dispună de viaţa lui şi a altuia. Eutanasia este şi expresia unei etici hedoniste şi utilitariste care nu vede şi rostul suferinţei. [...] Fie că este activă sau pasivă, eutanasia rămîne un act împotriva lui Dumnezeu. Omul nu poate atenta nici la viaţa lui, nici la viaţa vreunui semen de-al său pentru că, în ultimă instanţă, aceasta înseamnă atentat la suveranitatea lui Dumnezeu. Medicul (şi nici nimeni altcineva) nu are dreptul să curme viaţa vreunei persoane. Cel care nu poate da cuiva un drept nu i-l poate lua; aşadar, cel care nu poate da cuiva viaţa nu i-o poate lua. Ca instrument şi mijlocitor prin care Dumnezeu lucrează, medicul (valorificînd vocaţia şi menirea sa) este dator să aline suferinţele, dar nu are dreptul să grăbească intenţionat procesul natural al morţii. [...] Datoria noastră şi în special scopul medicilor este de a fi în slujba vieţii pînă la capătul acesteia; or, omul trăieşte chiar şi atunci cînd se află în stadiul terminal al vieţii fizice."

(fragmente din documentul despre eutanasie, redactat de Comisia Naţională pentru Bioetică şi aprobat de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe. Sursă: „BOR despre Eutanasie", www.catholica.ro, 11.07.2005)

● Cardinalul Francisco Javier Errazuriz Ossa de Santiago, preşedintele Conferinţei Episcopilor din Chile, a felicitat Camera Reprezentanţilor pentru decizia de aprobare urgentă a legii privind îngrijirea paliativă a bolnavilor pe moarte. Legea propusă de către Asociaţia Naţională a Rudelor Bolnavilor pe Moarte (ANFET) creează un buget special pentru oferirea gratuită de asistenţă medicală paliativă bolnavilor pe moarte. „Aprobarea unanimă a legii este un semn clar că ţara noastră crede încă în valoarea vieţii" – a spus Cardinalul Errazuriz. „Îngrijirea paliativă este o alternativă clară la eutanasie pentru cei care sînt pe moarte" – a spus el. Cardinalul a lăudat, de asemenea, „intervenţia decisivă a rudelor celor ce sînt pe moarte, pentru că aceştia au arătat care este factorul-cheie: asistenţa şi grija celor dragi, adunaţi în jurul persoanei aflate în suferinţă".

Preşedintele comitetului pentru sănătate al congresului, Carlos Olivares, a cerut Guvernului aprobarea rapidă a legii, pentru că „este spre interesul tuturor chilienilor, nu doar al unui anumit grup". („Episcopii chilieni consideră îngrijirea paliativă ca o alternativă la eutanasie", www.catholica.ro, 19.04.2001)

● Papa Benedict al XVI-lea şi-a exprimat îngrijorarea în ceea ce priveşte intenţia Luxemburgului de a adopta legea sinuciderii asistate, practică pe care o consideră total opusă adevăratei compasiuni şi, deci, condamnabilă. El spune că nici liderii politici, nici doctorii şi familiile celor în suferinţă nu ar trebui să uite că „hotărîrea deliberată de a priva o fiinţă umană inocentă de viaţă este nepermisă din punct de vedere moral şi nu poate fi acceptabilă nici măcar printr-o lege". Papa îi încurajează pe locuitorii Luxemburgului să urmeze calea umanizării alături de Biserică şi să susţină „inviolabilitatea şi grandoarea vieţii umane", iar pe doctori – să nu cedeze tentaţiei de a scurta viaţa pacienţilor, pentru că eutanasia este „unul dintre cele mai alarmante simptome ale culturii morţii". (sursă: Kathleen Gilbert, *„Pope decries Euthanasia as «Evil» As Luxembourg Advances with Assisted Suicide Legalization"*, 19 decembrie 2008, LifeSite News.com)

● Musulmanii condamnă eutanasia. Conform credinţei lor, viaţa omului este sacră pentru că a fost dată de Allah. Numai el alege cît de mult sau de puţin va trăi un om, iar oamenii nu ar trebui să altereze nicicum acest precept. Eutanasia şi sinuciderea asistată nu sînt considerate motive pentru a omorî pe cineva. (http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/islamethics/euthanasia.shtml)

● Părerile hinduşilor cu privire la eutanasie sînt împărţite: unii consideră că ajutarea unui pacient să moară mai repede este un act de compasiune şi că prin acest gest medicii îşi împlinesc datoriile morale. Alţii sînt de părere că scurtînd o viaţă, chiar şi una plină de suferinţă, ciclul natural al vieţii şi al morţii este întrerupt. Majoritatea însă sînt de acord că nici un doctor nu ar trebui să dea curs rugăminţii unui pacient de a fi eutanasiat. Cu toate acestea, *prayopavesa* – sau grăbirea morţii – este o practică acceptată în India, dar doar în anumite condiţii (de exemplu, cînd un om ajunge în imposibilitatea de a-şi mai purifica trupul) şi diferă faţă de ceea ce majoritatea oamenilor numesc sinucidere. Este o procedură non-violentă şi graduală, pentru ca pacientul să aibă timp să se pregătească atît pe sine, cît şi pe cei din jurul său. În timp ce sinuciderea este deseori asociată cu sentimente ca frustrarea, depresia sau furia, *prayopavesa* presupune seninătate. (http://www.bbc.co.uk/religion/religions/jainism/customs/fasting_2.shtml)

Daniela CUTAȘ

Prea puține cuvinte despre etica eutanasiei

Preambul

Prima precizare necesară pentru a putea vorbi despre eutanasie ca opțiune etică este aceea că în cazul eutanasiei, spre deosebire de alte motivații de a ucide, scopul este de a ajuta. A ajuta pe cineva să nu mai sufere sau a-l ajuta să moară. Așadar, de exemplu, neglijarea unui pacient, avînd drept consecință moartea acestuia, nu este eutanasie, la fel cum nu a fost nici uciderea persoanelor de o anumită etnie sau stare de sănătate sau orientare sexuală etc., în timpul regimului nazist.

Fiecare dintre tipurile de eutanasie enumerate în prezenta colecție (sinuciderea asistată, eutanasia activă, pasivă, voluntară, non-voluntară și involuntară) ridică probleme etice specifice. Desigur, într-o perspectivă în care eutanasia este greșită moralmente sub orice formă ar avea loc, distincțiile sînt irelevante și întotdeauna trebuie făcut totul pentru a prezerva viața.

În dezbaterea pe tema eutanasiei însă, de cele mai multe ori, unele aplicații sînt considerate acceptabile moral, altele – poate obligatorii, iar altele – problematice sau chiar inacceptabile. O opțiune este asumarea tacită a eutanasiei pasive, fără acceptarea explicită a semnificației sale. Astfel este, de exemplu, decizia de a nu acorda tratament nou-născuților cu dizabilități atît de serioase încît efortul de a-i ține în viață nu poate avea drept rezultat decît mai multă suferință, urmată implacabil de o moarte timpurie. Aici sînt invocate de multe ori distincția între acțiune (a ucide) și omisiune (a lăsa să moară), și doctrina dublului efect, conform căreia rezultatul previzibil și probabil al unei acțiuni este acceptabil moralmente, dacă nu constituie rezultatul intenționat al acțiunii respective. Conform acestei doctrine, de exemplu, este acceptabil să administrezi calmante prea puternice unui pacient cu scopul de a-i calma durerile, știind că astfel îi vei grăbi moartea, însă nu este acceptabil să-i administrezi o injecție letală cu scopul de a-l ucide. Este acceptabil să nu faci eforturi extraordinare pentru a salva viața unui bebeluș anencefalic sau chiar să nu-i administrezi antibiotice, hrană sau lichide, dar nu este acceptabil să-i administrezi o injecție letală. Conform multor susținători ai eutanasiei active, astfel de practici constituie alegerea mai puțin etică. Aceștia resping atît distincția acțiuni/omisiuni, cît și doctrina dublului efect și arată că acestea sînt doar tertipuri de a evita asumarea responsabilității pentru deciziile deja luate (de a nu salva viața cu orice preț). Un caz interesant este cel al Germaniei, unde tema eutanasiei este încă în mare măsură tabu, însă unde nou-născuții cu dizabilități extrem de severe sînt lăsați să moară, iar medicii nu au obligația de a face totul pentru a le prelungi viața (recomand articolul *„Bioethics and academic freedom", Bioethics,* 1990, publicat de Peter Singer după ce nu i s-a permis să abordeze tema eutanasiei în Germania).

O altă precizare necesară este că, în termeni pragmatici, eutanasia poate fi descrisă ca o temă *de lux:* una este discutarea eticii eutanasiei în general și cu totul alta implementarea de politici pe această temă. Eutanasia este propusă cu precădere în/și pentru statele dezvoltate, în care accesul la resurse este răspîndit, iar sistemul de îngrijiri medicale – performant. În al doilea rînd și cel puțin la fel de important, este propusă în contextul aderenței la principiul autonomiei individuale. Din ce în ce mai mult, în state ca Marea Britanie, Olanda, Suedia etc., pacienții sînt cei care iau deciziile în ceea ce privește sănătatea lor. Aceștia sînt din ce în ce mai informați și înclinați să înțeleagă și să aleagă între opțiunile pe care le propun medicii, iar paternalismul din partea cadrelor medicale este puțin popular. De altfel, mare parte dintre situațiile în care ar putea fi propusă eutanasia nu ar fi existat în urmă cu cîțiva ani, un deceniu și cu atît mai puțin un secol. Și încă nu există, pentru foarte mulți oameni, în zilele noastre.

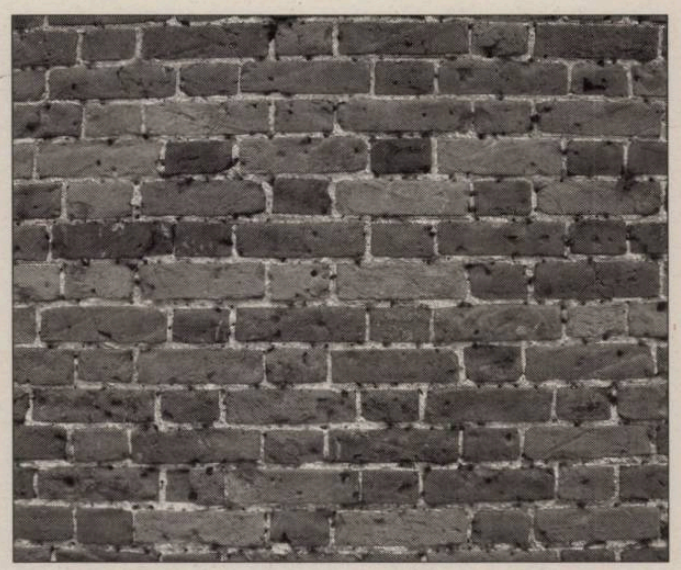

În plus, determinarea situațiilor în care eutanasia poate fi o alegere acceptabilă moralmente sau chiar singura astfel de alegere este, la rîndul ei, o temă separată: ar trebui permisă doar în cazul persoanelor care nu mai sînt și nu vor mai fi conștiente? Doar în cazul bolilor incurabile? Sau poate și în situații precum depresia?

De multe ori în dezbaterea despre eutanasie se vorbește despre *dreptul la viață*, despre *dreptul de a muri* sau despre *dreptul la o moarte demnă*. Este mai dificil însă de specificat *cine* are aceste drepturi. Dacă cineva nu mai există, ca persoană, sau nu are dorințe, interese, preferințe, nu poate face alegeri, iar această situație nu mai poate fi remediată, despre ce drept, al cui, la ce, mai vorbim? Și, nu în ultimul rînd, este dreptul la viață în același timp o obligație de a trăi?

Obligația de a respira

Progresul tehnologic aduce cu sine situații foarte dramatice, neprevăzute și pentru care, din păcate, nici una dintre opțiunile posibile nu este fericită. Mulți dintre noi ne amintim cazul lui Terri Schiavo, al cărei soț a obținut în 2001 permisiunea de a o deconecta de la aparatele care o țineau în viață, după 11 ani în care s-a aflat în stare vegetativă permanentă. Într-o situație ca aceasta, este foarte neclar cine este *rău* și cine *bun*, cine acționează în beneficiul persoanei incapacitate și cine nu. De o parte se aflau părinții, convinși, în ciuda evidențelor medicale, că fiica lor își poate reveni și că este conștientă, iar de altă parte, soțul acesteia, care înțelegea că nu se mai putea face nimic pentru recuperarea ei și care știa că ea nu dorise să fie ținută în viață în astfel de condiții.

Tocmai pentru a evita astfel de situații, mulți oameni au pregătit „testamente" în care specifică ce măsuri doresc să se ia în cazul în care nu mai au capacitatea sau puterea de a comunica sau implementa ei înșiși aceste decizii. Pentru mulți, ideea că vor fi, ei sau trupurile lor, vulnerabili și incapabili să se apere, incapabili să își controleze orice mișcare, fără șanse de recuperare, este mai înspăimîntătoare decît ideea propriei morți.

Cu siguranță, aceste dileme sînt noi și solicită revizuirea multora dintre credințele și opțiunile celor afectați de ele: cine sîntem, ce face ca viața să aibă valoare morală, cînd se poate spune că cineva a murit, avem voie să murim acasă în mijlocul familiei, avem voie să nu respirăm?

Obligația de a ucide

Se poate însă argumenta că aici nu este vorba despre dreptul la viață, în felul în care, de exemplu, putem discuta despre sinucidere. Diferența dintre sinucidere, pe de o parte, și sinucidere asistată și eutanasie, pe de alta, este că *altcineva* participă la sau realizează uciderea. Pot alege să îmi tai venele, însă faptul că am această libertate nu mă îndreptățește să mă aștept ca altcineva să facă acest lucru pentru mine (și mai mult, ca parte a profesiei sale) chiar dacă persoana respectivă acceptă acest lucru. Dar dacă nu acceptă? Ce se întîmplă în situația în care eutanasia voluntară activă devine legală, dar nimeni nu acceptă să o realizeze? I se poate impune, în mod legitim, vreunui membru identificabil al personalului medical obligația de a ucide?

În cîteva situații se argumentează că medicii au un drept moral de a refuza să întreprindă anumite proceduri. Avortul și eutanasia sînt printre aceste situații și, într-adevăr, în statele în care fie avortul, fie eutanasia, fie ambele sînt permise, cadrelor medicale le este recunoscut acest drept, în anumite condiții. Presupunînd că eutanasia este legală, că se găsesc medici dispuși să fie implicați în astfel de proceduri și că cei care refuză au totuși obligația de a transfera cazurile colegilor lor, dreptul de a refuza realizarea eutanasiei nu pare să ridice alte probleme. Dar dacă foarte puțini sau nici un medic nu acceptă să eutanasieze? Cu alte cuvinte, implică recunoașterea dreptului de a fi ajutat să mori o obligație din partea cuiva anume de „a finaliza" acest act? Conform unor autori (e.g. Savulescu, *„Conscientious objection in medicine", BMJ,* 2006), membrii personalului medical nu au astfel de drepturi: aderarea la o profesie implică disponibilitatea de a întreprinde acțiunile prevăzute în cadrul acelei profesii. Dacă valorile la care aderă un cadru medical nu sînt compatibile cu exercitarea în totalitate a obligațiilor de serviciu, atunci acea persoană nu ar trebui să lucreze în domeniul respectiv. Un astfel de argument devine însă și mai problematic în comunitățile în care exercitarea profesiei de medic este încă precedată de depunerea jurămîntului lui Hipocrate, conform căruia medicii nu au voie să ucidă.

Identitatea personală

În unele cazuri, o persoană își poate pierde capacitatea de consimțămînt, supraviețuind însă cu dizabilități mentale majore. Practic, persoana așa cum o cunoșteau apropiații săi, medicii etc. nu mai există, pentru că nu există continuitate psihologică între pacientul inițial și cel *nou*. În plus, de multe ori *noul* pacient nu suferă din cauza situației în care se află, rîde și se bucură de ajutorul pe care îl primește. Se poate argumenta (e.g. Buchanan, *„Advanced directives and the personal identity problem", PPA,* 1988), în această situație, fie că dorințele persoanei au prioritate în fața acestui *nou* chiriaș în același trup, fie că dînd curs unei solicitări anterioare de eutanasie, medicii de fapt ar ucide pe *altcineva*, care nu dorește să moară.

Din păcate, este cert că decizii de a eutanasia, sub o formă sau alta, vor trebui luate din ce în ce mai mult, odată cu evoluțiile din domeniul medicinei, cîtă vreme acestea nu vor putea fi corelate cu capacitatea nelimitată, atît tehnologic, cît și financiar, de a ne repara pe toți, întotdeauna și în totalitate.

Dr. ***Daniela Cutaș*** *(daniela@filosofi.gu.se) este cercetătoare în filozofie aplicată în cadrul Universității din Göteborg.*

Oregon – unul dintre cele două state americane în care eutanasia a fost legalizată – este întotdeauna dat ca exemplu de cum ar trebui practicată sinuciderea asistată, argumentele aduse în discuție fiind legile și măsurile de siguranță bine reglementate, menite să-i protejeze pe pacienți. Cu toate acestea însă, Organizația *„Right to Life"* din Wisconsin, care militează pentru interzicerea eutanasiei, avortului, infanticidului etc., a prezentat cîteva cazuri de abuz și exploatare a pacienților care optează pentru o moarte asistată. Redăm două dintre ele.

● La cîteva luni după ce a fost diagnosticat cu cancer și a aflat că mai are doar cîteva luni de trăit, Michael Freeland a solicitat și a primit de la doctorul Peter Reagan, un susținător a suicidului, un medicament letal. Dacă pacientul nu ar fi murit în șase luni de la administrarea medicamentului, medicul i-ar mai fi dat o doză. La un an însă după ce a primit medicamentul, Freeland a fost internat într-o clinică psihiatrică, pentru că era depresiv și avea porniri suicidale. Aici, în urma tratamentului prescris, starea pacientului s-a îmbunătățit. Cu toate că psihiatrul care l-a tratat pe Freeland a făcut o mențiune scrisă în care preciza că pacientul nu este pe deplin vindecat și că are nevoie de însoțitor, acesta a fost externat și trimis acasă după ce i-au fost confiscate toate armele pe care le avea în posesie, dar permițîndu-i-se să păstreze, în continuare, medicamentul letal prescris. Ajuns acasă, Freeland a încercat să contacteze *„Compassion în Dying",* o organizație care susținea moartea asistată, dar, din greșeală, a sunat la o altă organizație, cu un titlu asemănător – *„Compassionate Care".* Voluntarii acestei organizații i-au fost alături în ultimele luni de viață, l-au ajutat să se vindece de depresie și să-și reia legătura cu fiica sa. La aproape doi ani după ce a primit medicamentul letal, Freeland a murit din cauze naturale. Înainte să moară, bărbatul și-a dat consimțămîntul ca tot dosarul său medical să fie făcut public.

Nereguli în cazul Michael Freeland: pronosticul medicilor a fost incorect – Freeland avea mai mult de șase luni de trăit; medicul Peter Reagan a prescris un medicament letal unui pacient depresiv; chiar și după ce Freeland a fost declarat nevindecat pe deplin de depresie, i s-a permis să păstreze medicamentul letal.

● Dna S. din Oregon era bolnavă de trei ani. În ciuda tuturor eforturilor depuse de medici, boala i s-a extins la oase, creier și măduva spinării. În timpul unei vizite la doctorul care îi descoperise boala, dna S. a aflat că nu se mai putea face nimic și că era pe moarte. La sfîrșitul vizitei, doctorul i-a spus: „V-aș putea prescrie o doză mare de analgezice". Femeia a refuzat, a părăsit cabinetul și, disperată, i-a spus soțului său: „Vreau să mă sinucid". Cu alte cuvinte – au considerat cei doi soți – „viața dvs. nu mai merită trăită. Mai bine ați muri!". Cîteva zile mai tîrziu, dna S. s-a stins din cauze naturale, în locuința personală.

Nereguli în cazul dnei S.: orice propunere de genul acesta, venită din partea unui medic, este ilegală în statul Oregon.

(sursă: Wisconsin Right To Life, www.wrtl.org)

aduse cu poșta

Rostul nostru

Nu mă încumet a încerca o enumerare a perspectivelor din care ar putea fi privit subiectul, ori a schiţa o sistematizare a acestora. Nu am citit destul de mult ca să pot crede că sînt în stare să fac asta. Şi cu siguranţă nu am trăit experienţe extreme, care să valideze un gînd coerent. Ceea ce pot face, cred, este să încerc să identific, cît mai corect, propriul meu loc geometric, circumscris de un balans permanent între spaime şi încredinţări, întrebări şi lipsa răspunsurilor, căutare şi neştiinţă, şi care, toate, ar trebui să mă conducă spre o abordare cu rezultat. Un rezultat care să poată fi citit, fiindcă zero nu-i un rezultat, e o cifră care trădează grafic golul, abandonul. Pe de altă parte, semnul infinitului, cu plus ori minus, este cu siguranţă un rezultat, dar el trebuie descifrat. Şi între aceste două capete de şir, care nu au poziţie măsurabilă nici măcar în matematică, se află un întreg interval, în care doar îngerii, povestiţi atît de cuceritor de domnul Andrei Pleşu, ne pot conduce de mînă. Spre rezultat, desigur.

Aflat la vîrstă adultă, mărturisesc că, deşi întru totul viu, am început, de o vreme, să rezonez la subiectul „moartea“. A mea şi a altora. Îmi descopăr amintiri, imagini uitate, frivolităţi care, abia acum, îşi dezvăluie semnificaţiile. A devenit, în mod cert, un gînd aproape permanent, nu pregătitor, nu consolator, desigur temător, dar a cărui nevoie o simt. Nu la fel de mult ca şi gîndurile privind viaţa, deşi poate că ar trebui să fie exact raportul invers, pentru că viaţa – în orice registru – e limitată, pe cînd moartea – în aceiaşi termeni – nu are început şi sfîrşit. Iar preocuparea noastră ar trebui să fie, în logica omenească, pentru ceva ce durează mai mult. Aşa că aici nu găsim răspunsuri. Şi întîlnind punctul final, care nu este totodată şi lămuritor, discursul trebuie să se deplaseze, situîndu-se, zic eu obligatoriu, în unica zonă care ştie să-l trateze, religia. Ţesătura principiilor de credinţă este singura, cred, care ştie să lucreze cu acest termen şi să-l aşeze în raport omenesc, pentru că îi este intrinsec, e treaba ei, cu alte cuvinte.

Dreptul la moarte însă cred că înseamnă mai mult decît subiectul însuşi. E şi mai periculos, poate. Şi conţine germeni de derapaj; simplist privind lucrurile, ar putea fi negat sau asumat, în ambele cazuri cu argumente... ce rău îmi sună asta! Desigur că ceea ce intenţionez să spun nu este decît un punct de vedere şi nici măcar nu cred că am argumente destule (mă contrazic? e o dovadă a dificultăţii de abordare). Cred, cu toată sinceritatea, că acest subiect poate fi tratat, în încercare onestă, numai dinăuntrul religiei, al actului de credinţă, fie el asumat, acordat, recunoscut sau negat. Şi nu am deloc încredinţarea că argumentele medicale, sociale, filozofice sau morale sînt altfel decît pretinse. Medicina? Am un respect imens pentru această activitate, dar nu pot să nu-i observ neputinţele. Filozofia a oferit vreodată o posibilă rezolvare? Am citit despre uimirea afirmată a lui Constantin Noica, în timpul vieţii, în ce priveşte faptul că de-a lungul istoriei lor, oamenii nu s-au obişnuit cu gîndul morţii; dar am aflat şi că cei apropiaţi lui l-au regăsit temător, în ceasul încercării. Vă rog să citiţi, în ceea ce scriu, tot respectul pentru o personalitate. Apoi, laicitatea, libertatea de conştiinţă, ateismul au reuşit oare să ofere soluţii rezonabile? Dar este oare o chestiune care admite calificarea rezonabilităţii? Din ce este făcut trupul omului? Ce este viaţa lui? Ştim, oare, că el respiră exclusiv materialitate? Pe sufletul lui, de ce nu putem pune mîna? Şi, de fapt, reduse la minimun, aceste întrebări ar putea fi numai două: ştim?, nu ştim?

Eu, unul, cu siguranţă nu ştiu nimic despre moarte. Şi cu atît mai puţin despre vreun drept asupra morţii mele. Puţinii morţi, apropiaţi mie, lîngă care am stat în ceasul ultim, m-au învăţat un singur lucru: că ne ducem atunci cînd am devenit anacronici aici, cînd nu ne mai potrivim cu lumea, cînd trăim falimentul trupesc. Dar dreptul asupra acestui moment nu cred că ne este dat. Avem doar dreptul de a ne teme de moarte, pentru că sîntem, desigur, raţionali. Îmi vin în minte două exemple: în filmul *Ostrov,* călugărul Anatolie, după ce a cerut iertare toată viaţa, prin rugăciune, pentru moartea camaradului său, de care era responsabil, spune că nu se teme de moarte, ci de judecata lui Hristos. Şi unicul gest care îi aparţine în totalitate, este acela de a se culca de bună voie în sicriul cerut. Iar Jean Dominique Bauby, cel care îşi scrie cartea-mărturie, în limbajul, halucinant pentru oricine e om întreg, redus la clipirea pleoapei stîngi, se mută dincolo atunci cînd ştie că numai în acel unic loc va afla cum va vorbi, în veşnicie, fluturele liber al sufletului său, scăpat din scafandrul trupului împietrit. Amîndoi sînt liberi, dar nu hotărăsc nimic. Doar acceptă. Şi se supun. Pentru că au primit deja, ca noi toţi, dreptul la moarte, odată cu naşterea şi cu dreptul la viaţă.

Aşa că, în calitate de persoană cît se poate de oarecare, nici om de cultură, nici om de ştiinţă, care m-am născut, am urmaşi şi voi muri într-o zi, am o singură observaţie, dar nu am şi speranţa că o voi ţine minte, pentru că sînt slab: săraci sau bogaţi, inteligenţi sau banali, anonimi sau nume răsunătoare, nu murim atunci cînd vrem, putem, sîntem de acord ori credem că ne-am încheiat socotelile cu lumea. Ci atunci cînd rostul nostru, neştiut de noi, s-a împlinit, şi astfel îl aflăm.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Miracole

● În timp ce se afla la vînătoare, Don Hamilton (32 de ani) s-a împuşcat accidental în coapsă. În momentul în care a ajuns la spital, bărbatul pierduse foarte mult sînge, nu avea puls, iar tensiunea era foarte mică. După ce i s-au făcut transfuzii şi i s-a cusut rana, a fost transferat la un alt spital. Acolo, personalul medical a spus că toate semnele indicau moarte cerebrală. În plus, plămînii erau plini de lichid, iar rinichii cedaseră. Cu toate că a fost în comă cinci săptămîni, pe 14 decembrie 1987, Don Hamilton şi-a revenit, şi-a recunoscut familia şi a zîmbit. Văzînd progresele pe care le face pacientul, chirurgul George Nemanich a spus: „Sînt mai puţin de două luni de cînd a intrat în moarte cerebrală şi cu toate acestea sînt şanse de 90% să-şi folosească din nou piciorul accidentat, iar în şase săptămîni va putea pleca din spital“. (Jim Klobuchar, *„All the mysteries of life and death aren't covered in medical books“, Minneapolis Star Tribune,* 12.26.1987)

● În ianuarie 1999, Fernando Ibarra, un boxer profesionist, a intrat în comă în urma unui knockout. După ce l-au operat pe creier, doctorii au declarat că Ibarra s-ar putea să nu-şi mai revină din comă sau, chiar dacă îşi va reveni, va rămîne handicapat atît fizic, cît şi mental. Cu toate acestea însă, sportivul a ieşit din comă şi, la foarte scurt timp, a început să pedaleze pe bicicleta medicinală, să scrie, să urce şi să coboare scările. Mai mult decît atît, şi-a amintit perfect meciul în urma căruia a suferit atacul cerebral. *(„Boxer will continue recovery with Family“, St. Louis Post Dispatch,* 03.25.1999)

● În aprilie 1999, Maria Lydia Hernandez Lopez a început să acuze dureri severe de cap, afecţiune pe care medicii au pus-o pe seama faptului că era însărcinată. După ce a fost internată în spital, femeia a făcut un accident vascular, a intrat în comă şi, la mai puţin de o lună după acest moment, familia a fost de acord să o deconecteze de la aparatele care o menţineau în viaţă. În timp ce preotul oficia o slujbă, pacienta a început să tuşească şi să facă mişcări necontrolate. În următoarele două luni, Maria Lydia Hernandez Lopez şi-a recăpătat complet cunoştinţa şi, după şapte săptămîni, a născut gemeni. *(„Woman awakens from coma, gives birth to twins“,* Associated Press, 07.08.1999)

● În urma diagnosticării cu moarte cerebrală, familia unui tînăr de 22 de ani a fost de acord să-i doneze organele. În timp ce medicii se pregăteau să înceapă prelevarea însă, tînărul a dat „semne de viaţă“ şi a fost transferat la secţia de terapie intensivă a Spitalului Baptist din Winston Salem, unde a început tratamentul de recuperare. *(„Surprise for doctors – organ donor still alive“, Orlando Sentinel,* 09.29.1990)

(sursă: „End of Life Care: Miracles“, American Life League, 14 octombrie 2005)

Medicii, pro sau contra eutanasie?

Revista Română de Bioetică a prezentat, de curînd, rezultatele unei cercetări efectuate în rîndul medicilor şi studenţilor, pentru a evidenţia părerea acestora despre eutanasie. Majoritatea medicilor care au fost de acord să răspundă la chestionarul care a stat la baza acestei cercetări şi jumătate dintre studenţii intervievaţi au declarat că sînt de acord cu eutanasia şi cu legalizarea ei. Cu toate acestea, nu toţi ar practica-o, pentru că nu vor să încalce jurămîntul medical, dar, în egală măsură, ar dori să fie liberi să respecte dorinţa unui bolnav de a nu fi resuscitat. Unul dintre motivele pentru care ar suprima, totuşi, viaţa unui pacient este suferinţa acestuia din cauza unei boli incurabile sau a durerilor insuportabile „Pentru medici – explică George Cristian Curca, conferenţiar universitar, catedra de Medicină Legală, Universitatea de Medicină şi Farmacie «Carol Davila», Bucureşti – prezenţa durerii este cea mai importantă în luarea unei astfel de decizii; pentru studenţi, dependenţa de mijloacele de întreţinere artificială a vieţii – vîrsta îşi spune cuvîntul prin radicalitatea opţiunilor.“ Cît despre rolul membrilor familiei pacientului în decizia medicului, pentru chirurgi şi pentru medicii internişti, care colaborează mult cu pacientul şi mai puţin cu aparţinătorii, aceştia au un rol limitat; pentru medicii din secţiile de terapie intensivă însă, cuvîntul familiei contează în proporţie semnificativ mai mare. Pentru studenţi, opinia familiei unui pacient pare să aibă o foarte mare importanţă: „pentru un tînăr care se pregăteşte să devină medic este un fapt îngrijorător, întrucît acesta ar trebui să aibă configurat faptul că trebuie să-şi bazeze deciziile în deplina respectare a dreptului pacientului la autodeterminare şi într-o practică medicală mai puţin paternalistă“ (George Cristian Curca). Cei mai mulţi dintre respondenţi au declarat că sînt de acord cu eutanasia doar dacă pacientul ar fi menţinut în viaţă cu ajutorul aparatelor şi că nu ar administra o substanţă letală, care nu se află în schema terapeutică a pacientului, motiv pentru care cer o delimitare clară între eutanasia pasivă şi cea activă. *Concluzii:* „Studiul întreprins prezintă unele limite sub raportul numărului de medici care sînt consultaţi şi de specialităţi medicale în analiză. Pe de altă parte, studenţii, deşi iniţial declară favorabilă desfăşurarea unei astfel de cercetări, aflaţi în faţa întrebărilor şi a multor neclarităţi, evită să răspundă. Se desprinde, credem, necesitatea aprofundării modulului universitar de Bioetică la Medicină. Vîrsta lor aduce după sine radicalitate şi gîndire utilitaristă, dar, pe de altă parte, studenţii care au răspuns favorabil la chestionar dovedesc un nivel critic de analiză ridicat. Deşi în Europa Centrală şi de Sud-Est curiozitatea este în continuă creştere, eutanasia nu a fost încă dezbătută deschis în complexitatea sa, ceea ce constituie un aspect defavorabil întrucît generează puncte de vedere deseori simpliste, lipsite de profunzimea individuală şi socială a fenomenului.“ (**R. T.**)

(sursă: „Eutanasia: o radiografie în interiorul profesiunii medicale – studiu comparativ la studenţi la medicină şi la medici“, George Cristian Curca, conferenţiar universitar, catedra de Medicină Legală, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila“, Bucureşti, www.bioetica.ro)

● *Eutanasie:* terminarea activă, intenţionată a vieţii unui pacient de către un medic care consideră că moartea va fi în beneficiul pacientului;

● *Eutanasie voluntară:* eutanasia la cerere sau cel puţin cu consimţămîntul pacientului;

● *Eutanasia involuntară:* eutanasia împotriva voinţei unei persoane competente, care îşi poate exprima consimţămîntul;

● *Eutanasia non-voluntară:* uciderea unui pacient non-competent (de exemplu, o persoană care suferă de demenţă senilă sau un copil mic), dar cu consimţămîntul indirect al membrilor familiei;

● *Eutanasia activă:* terminarea intenţionată a vieţii unui pacient de către un medic care crede că moartea este în beneficiul pacientului, prin administrarea de medicamente letale *(eutanasie activă agresivă)* sau prin oprirea suportului vital *(eutanasie activă non-agresivă);*

● *Eutanasia pasivă:* terminarea vieţii unui pacient prin omisiune, spre exemplu, prin retragerea tratamentului;

● *Sinuciderea asistată medical:* terminarea de către pacient a propriei vieţi cu ajutorul medicului (în practică, diferenţa faţă de eutanasia voluntară este minimă).

(surse: www.provitabucuresti.ro şi www.bioetica.ro)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 octombrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„În aeroporturi ar trebui să căutăm formele modernităţii“

– interviu cu Alain de BOTTON –

Adorat şi contestat în egală măsură pentru formula multitasking *pe care o aplică – este scriitor, prezentator TV, proprietarul unei companii de producţie, iar cărţile sale trec în revistă treburi „lumeşti“, de la meserii, la plăcerea arhitecturii –, Alain de Botton abdică de la modelul romantic al intelectualului retras din trepidaţiile Cetăţii. Ba mai mult, are o moştenire considerabilă, pe care însă preferă s-o păstreze pentru zile cu adevărat negre, folosindu-şi cu succes abilităţile antreprenoriale. De curînd, elveţianul stabilit la Londra a petrecut o săptămînă ca scriitor rezident în mijlocul aeroportului Heathrow, experienţă ce se va transpune într-o nouă carte. Cea mai recentă carte a lui Alain de Botton apărută în limba română este* Arhitectura fericirii, *publicată de Editura Vellant.*

V-aţi terminat de curînd rezidenţa pe aeroportul Heathrow. Cum a fost experienţa de scriitor într-un context atît de solicitant?

În această vară am fost invitat de către patronul aeroportului Heathrow să petrec o săptămînă ca scriitor rezident al celui mai aglomerat aeroport din Europa de Vest. A fost o misiune fascinantă. Adevărata problemă a aeroporturilor este că noi avem tendinţa să mergem acolo doar cînd trebuie să prindem un avion – şi pentru că este atît de greu să ajungi la poartă, avem tendinţa să nu ne uităm deloc în jurul nostru. Şi, cu toate astea, aeroporturile chiar au cu ce răsplăti o a doua privire – sînt centre pline de imaginaţie ale lumii moderne. Aici ar trebui să căutăm, într-o formă concretă, toate temele modernităţii pe care altminteri le găsim doar în formele abstracte ale mass-media. Aici vezi globalizarea, distrugerea mediului înconjurător, consumerismul derulat pe fugă, crize de familie, sublimul modern etc., toate *în acţiune.* Am avut un birou în mijlocul zonei de *check-in,* aproape de terminalul de plecări nr. 5. Am ajuns să-i cunosc pe cîţiva dintre pasageri, pe cîţiva dintre angajaţi şi pe tot felul de oameni care ajung ocazional pe aeroporturi.

Care sînt următorii paşi ai acestui proiect? Volumul pe care îl veţi publica va conţine, din cîte am înţeles, atît texte mai tehnice, cît şi relatări despre componenta umană a acestui spaţiu de tranziţie.

De multă vreme mă fascinează un anume tip de literatură care poate descrie lumea modernă în toată complexitatea şi detaliile ei. M-am îndrăgostit de *Of a Fire on the Moon* a lui Norman Mailer, o descriere a aselenizării din 1969, iar această carte m-a inspirat, determinîndu-mă să încep un soi de antropologie a vieţii moderne. Am publicat de curînd o carte, *The Pleasures and Sorrows of Work*, în care analizez diferite locuri de muncă, multe dintre ele tipice pentru bizara lume nouă pe care o construim.

Ce v-a surprins cel mai tare în timpul şederii la Heathrow?

Cît de des se întîmplă să moară oameni pe aeroporturi. La Heathrow au fost cel puţin trei morţi într-o săptămînă. Multe dintre decese se petrec în magazinele Duty Free. De asemenea, aproape în fiecare săptămînă există cîteva situaţii mai mult sau mai puţin de urgenţă, în ceea ce priveşte buna funcţionare a aeronavelor. Dacă ţi-e teamă de zbor, într-un anume sens, ar şi trebui să-ţi fie...

Aţi scris destul de mult pe teme „lumeşti“, iar multe dintre cărţile dvs. funcţionează după modelul strategiilor de self-help, *aplicate în alte domenii. Ce răspundeţi criticilor referitoare la această abordare literară?*

Scriitorii au o mare responsabilitate de comunicare. Care este sensul scrisului, dacă nu te faci înţeles decît pentru o sută de oameni din mediile universitare? Ambiţia mea este de a scrie literatură cît se poate de serioasă, dar care să nu fie anevoioasă la citit.

Sînteţi, de asemenea, prezentator TV şi antreprenor şi, pe deasupra, aveţi o moştenire deloc de neglijat: o imagine a scriitorului, fundamental diferită de modelele romantice. Cum credeţi că s-a schimbat meseria de scriitor în ultima decadă?

Cred că este de datoria unui scriitor să rămînă angrenat în complexa piesă de teatru a politicii şi economiei moderne. Tentaţia este întotdeauna de a ne retrage într-o peşteră sau într-un turn de fildeş. Dar cu cît petreci mai mult timp în lume, cu atît ajungi la o bucătărie internă mai fascinantă. Cred că există o legătură de continuitate între munca mea de scriitor şi celelalte părţi ale vieţii mele: într-un anume fel, modest şi la scară foarte mică, încerc să schimb lucrurile în bine.

Deficitul de atenţie

Sînteţi membru fondator al proiectului „The School of Life“, care-şi propune o abordare mai pragmatică asupra educaţiei. Ce le oferă „The School of Life“ tinerilor, spre deosebire de sistemele educaţionale clasice, şi care credeţi că sînt principalele puncte slabe ale sistemelor educaţionale mainstream, din acest moment?

Unul dintre paradoxurile societăţii consumeriste moderne este că, deşi poţi găsi mii de business-uri foarte la modă, care să-ţi vîndă cafeaua sau tricoul perfect, dezamăgitor de puţine iniţiative sînt interesate să-ţi ofere ceva de pe urma căruia mintea ta ar avea de cîştigat. Un londonez care-şi doreşte să afle idei noi într-un context atrăgător şi dinamic are de-a face cu o criză serioasă de opţiuni. Majoritatea ofertelor educaţionale deschise publicului larg au loc în spaţii întunecate, în instituţii cu podele acoperite de linoleum, sub auspiciile unor oameni care ne reamintesc constant de ce „academic“ a ajuns sinonim cu retras sau plictisitor, şi de ce la un moment dat am fost foarte bucuroşi să abandonăm şcoala sau facultatea.

Tocmai de aceea am ajutat la deschiderea unei noi şcoli. „The School of Life“ crede cu pasiune că învăţarea poate deveni relevantă – şi, prin urmare, desfăşoară cursuri despre chestiunile importante ale vieţii de zi cu zi. În timp ce majoritatea colegiilor şi facultăţilor împart învăţămîntul în categorii abstracte („istorie agrară“, „romanul britanic al secolului al XVIII-lea“), „Şcoala Vieţii“ îşi intitulează cursurile în funcţie de lucrurile de care ne pasă, în general: cariere, relaţii, politică, familii, călătorii. O seară sau un week-end petrecut la un asemenea curs poate însemna reflecţie asupra unor chestiuni precum responsabilităţile tale morale faţă de un fost partener sau cum să ieşi dintr-o criză legată de cariera ta. Şcoala are, de altfel, un departament care oferă psihoterapie individuală, de cuplu sau familială – iar acest lucru se face într-un mod care exclude complet stigmatizarea. Pentru britanicii rezervaţi, în mod normal, ar trebui să fie o prioritate o astfel de instituţie care să ofere terapie oricui, de la oamenii obişnuiţi de pe stradă, pînă la cei din cartierele de lux, şi care să trateze ideea de terapie ca pe o chestiune la fel de atipică precum o tunsoare sau o pedichiură şi poate, mult mai utilă.

Într-o cultură unde oricine încearcă să deschidă o conversaţie serioasă este din start acuzat că aparţine „claselor flencănitoare“ şi unde orice prea intelectual este în pericol de a fi considerat pretenţios, ar trebui aplaudate locurile care încearcă să pună învăţarea şi ideile acolo unde ar fi trebuit să se afle dintotdeauna – chiar în mijlocul nostru.

Ce părere aveţi despre formele mai „democratice“ de a face literatură – de la SMS la Twitter?

Aceste mijloace de comunicare îi vor presa pe scriitori să ajungă mult mai repede la subiect – ne forţează pe toţi să ne adaptăm la un deficit de atenţie din ce în ce mai ridicat.

Dacă ar fi să folosiţi aceleaşi argumente din cartea dvs. Arhitectura fericirii, *în care afirmaţi că o clădire spune foarte multe despre proprietar, ce ar spune casa în care locuiţi despre dvs.?*

Locuiesc într-o casă foarte contemporană din Londra. Spaţiile sînt goale şi monastice: un mod de a crea un refugiu faţă de o viaţă foarte haotică şi ocupată, de altfel, şi faţă de oraş. Altfel spus, compensez haosul interior cu un calm exterior.

Ştiu că această carte a fost inspiraţia unui proiect de arhitectură, „Living Architecture“. *Cum încearcă această iniţiativă să schimbe percepţia oamenilor despre spaţiile construite în care trăiesc şi se mişcă?*

Living Architecture este o organizaţie care a cerut multor arhitecţi cunoscuţi sau abia în curs de afirmare din întreaga lume să ridice case prin Marea Britanie. Casele vor putea fi închiriate, de către marele public, pentru vacanţe. Inspiraţia proiectului a venit din dorinţa de a-i face pe oameni să experimenteze cum este să locuieşti, să mănînci şi să dormi într-un spaţiu conceput printr-o practică arhitecturală de excepţie. Deşi în Anglia sînt foarte multe exemple impresionante de clădiri moderne, acestea sînt, de cele mai multe ori, locuri de tranziţie (aeroporturi, muzee, birouri etc.), iar puţinele case moderne care există sînt toate pe mîini private şi nu pot fi vizitate. „Living Architecture“ îşi va pune casele spre închiriere începînd cu primăvara lui 2010.

Aveţi şi o casă de producţie, ale cărei proiecte se leagă foarte mult de genul de subiecte pe care le trataţi în cărţile dvs. A devenit cultura un business profitabil de cînd s-a apropiat atît de mult de entertainment?

Cred că adevărata întrebare vizează legătura culturii cu religia. Religia era principalul vehicul pentru a sugera idei folositoare. Se prea poate ca aceste idei să fi fost greşite pentru mulţi, dar cu siguranţă au hrănit o parte importantă a naturii umane. Speranţa gînditorilor seculari de secol XIX a fost ca arta să poată lua locul religiei. Această speranţă a avut parte de nenumărate frustrări, dar continuă să mă inspire şi să mă motiveze. De ce n-ar putea să fie, la urma urmei, o forţă pentru consolare, înţelegere şi hrană spirituală? Aceasta este întrebarea care stă la baza muncii şi vieţii mele.

a consemnat Andra MATZAL

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Simţăminte contradictorii: întrebări şi răspunsuri

Se află în plină desfăşurare, în clipa de faţă, unul dintre multele festivaluri de teatru pe care le aduce cu sine venirea toamnei: Colocviul Teatrelor Minorităţilor Naţionale din România. Ajunsă la cea de-a opta ediţie, această insolită reuniune bienală are loc, de circa şase ani încoace, la Gheorgheni (Harghita), în organizarea Teatrului „Figura“ din localitate, coorganizatori fiind, conform programului tipărit în trei limbi (maghiară, română şi germană), o serie de instituţii publice de nivel orăşenesc sau judeţean. Două dintre acestea – Consiliul Judeţean Harghita şi Centrul Cultural Judeţean Harghita – apar şi la capitolul „sponsorii principali“, alături, printre alţii, de Guvernul României, ipostaziat, pentru ocazie, în două entităţi: Departamentul pentru Relaţii Interetnice şi Ministerul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional. Nu mă pricep (din fericire? din nenorocire? nu ştiu) la chestiuni de politică organizaţională şi organizatorică, şi nici la circulaţia banilor obşteşti prin felurite canale mai mult sau mai puţin vizibile. Ceva, totuşi, mi se pare straniu în configuraţia pomenită, ceva care îmi reanimă o mai veche supoziţie personală: în ciuda sensibilităţii propagandistice extrem(ist)e faţă de orice atinge cît de vag subiecte precum naţiunea, naţionalitatea, naţionalismul ş.a.m.d., oficialităţile statului preferă, cînd se ajunge la fapte, să se spele pe mîini de orice răspundere efectivă, mărginindu-se doar să arunce, eventual, sume modice pentru închiderea gurilor potenţial gălăgioase. Simplul amănunt că la festivitatea de deschidere a Colocviului nu a asistat nici un reprezentant al numitelor oficialităţi este, cred, cît se poate de grăitor. Nu că oamenii de teatru ar avea nevoie, pentru a se simţi la largul lor, de asemenea asistenţă sus-pusă; dimpotrivă. Este vorba însă, dacă nu despre altceva, măcar despre o minimă politeţe a funcţionarilor statali faţă de populaţia plătitoare de impozite. Faţă de public, cum ar veni.

Colocviul din această toamnă coincide, de-altminteri, cu un eveniment care, la rîndul său, ar fi meritat puţin mai multă atenţie, mediatică şi nu numai: aniversarea a 25 de ani de la naşterea trupei „Figura“. Am mai scris despre micul grup de amatori (în ambele sensuri – etimologic şi actual – ale cuvîntului: iubitori şi neprofesionişti) care au întemeiat teatrul devenit, între timp, instituţie; asta se petrecea acum cinci ani, cînd, participînd la sărbătorirea celor două decenii de existenţă a ansamblului, am făcut o descoperire tulburătoare: anume, că sînt pe lume (erau, au fost...) oameni pentru care teatrul este (era, a fost...) nu o meserie şi poate nici, neapărat, o artă, ci un mod de viaţă. Oameni cărora teatrul le-a schimbat destinul, oameni pentru care teatrul reprezenta contactul cu un univers ocrotit de mizeria cotidianului, de întunericul, de frigul şi de frica din anii de culme ai „epocii de aur“, oameni care mergeau ziua la muncă doar pentru a se putea întîlni seara ca să facă teatru, oameni pentru care a face teatru însemna în primul rînd a vorbi cu semenii lor într-un grai nepervertit de clişeele momentului şi a construi, graţie ficţiunii, o existenţă comunitară reală. Am întîlnit acum cinci ani, la Gheorgheni, profesori, ingineri, economişti, „întreprinzători“ sosiţi din toată ţara şi, unii, din străinătate, pentru a-şi aminti, laolaltă, de repetiţii, de spectacole, de emoţii trăite pe scenă. Nu au mai venit la Gheorgheni, la acest început de octombrie ezitant între soare şi nori, la fel de mulţi ca atunci, dar cei care s-au aflat din nou împreună aveau în ochi aceeaşi sclipire umedă şi caldă, iar în glas, acelaşi tremur ascuns cînd îşi aminteau de teatrul „lor“. Un teatru născut din pasiunea a doi tineri, pe nume László Bocsárdi şi Gabriella Angi Bocsárdi. Cel dintîi, şcolit mai tîrziu cu acte în regulă, este regizorul consacrat de azi; cea de a doua, actriţă diletantă de rară sensibilitate şi charismă, a devenit în 2003, la numai 42 de ani, un nume pe o placă comemorativă dezvelită acum pe zidul noii săli Studio a teatrului harghitean. O sală recuperată, în clădirea Casei de Cultură din Gheorgheni, de la discoteca ce ocupase, la începutul anilor 1990, spaţiul în care fuseseră create spectacolele-totem ale trupei... Uneori, soarta uită să fie, după cum îi stă în obicei, ironică; cineva sau ceva o face să devină tandră. Poate, iubirea.

Aşa, între simţăminte contradictorii, între iubire şi indiferenţă pare că va trebui să-şi croiască drum şi actualul teatru „Figura“ din Gheorgheni. Trupa de acum, alcătuită în cea mai mare parte din tineri şi condusă de regizorul László Béres, fost, şi el, component al vechiului grup, îndreaptă spre veteranii care o înconjoară priviri respectuoase şi, cumva, uimite. Ce mai înseamnă, astăzi, să faci teatru? Mai au vreun sens înflăcărarea, dăruirea, uitarea de sine, jertfa? Sau, pur şi simplu, nebunia? Sînt întrebări cărora nimeni nu ar şti să le răspundă. Ori poate că răspunsul este obligat să şi-l dea, singur, fiecare.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Julian Barnes, *Nimicul de temut*, traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Colecţia „Babel“, Editura Nemira, 2009.**

La urma urmelor (sau la urna urnelor), e o carte despre cel mai comun dintre locurile comune: inevitabila moarte proprie. Deşi loc supercomun, s-ar părea totuşi că tema aceasta nu se banalizează decît în răstimpurile cînd uiţi de ea; altminteri, de cum ţi-o reaminteşti, frisonu-i gata, proaspăt ca întotdeauna.

Barnes ia fiorul cu pricina de coarne (sau, uneori, de urechi) şi mi ţi-l lăţeşte pe 300 de pagini, ca să-l vadă mai bine. Autorul e de-acum sexagenar, deci bine plasat pe scara maturităţii înţelepte, iar perspectiva (perfect probabilă) a măcar două decenii de viaţă de-aici încolo (dată fiind longevitatea genitorilor săi) asigură investigaţiei sale tot necesarul în materie de răbdare, calm, spirit dilematic, vibraţie cordială ori intelectuală, umor etc. Ce face el e un fel de colocviu pe tema morţii, la care convoacă şi umbre culturale, şi figuri din propria biografie, în „tentativa de a găsi acceptarea modernă, matură, nereligioasă a sfîrşitului nostru inevitabil“. „Ateu ferice“ în tinereţe, acum agnostic şi estet, Barnes are frămîntările omului care nu crede în Dumnezeu, dar îi simte lipsa. Certitudinea lui e una singură: că sîntem cu toţii nişte „amatori în propria noastră viaţă“. Iar cea mai aprigă întrebare, persistentă în subtextul tuturor meditaţiilor sale funebre, sună aşa: „...ne va ajuta asta să murim mai bine?“.

Întrebarea e retorică, bineînţeles, dar are în spate retorica unui scriitor minunat. Ironia lui cu striuri sentimentale, inteligenţa caldă, harul observaţiei cu haz, confesiunile oferite cu tandră chibzuinţă şterg orice urmă de macabru din această carte. Tema ei te face să frisonezi; lectura ei – să te simţi sinucigaş de confortabil.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

La luptă

● **Muse, *The Resistance*, Warner Bros., 2009**

Muse au o încredere oarbă în destinul lor. Genul acela de încredere contagioasă, buimăcitoare, aproape necuviincioasă care nu se sfieşte să proclame chestiuni bombastice, imparabile, precum: „noi vom fi victorioşi, ei nu ne vor controla“. Cînd ai de-a face cu astfel de strigăte de luptă, tranşante şi sublime, contează prea puţin cine ar putea fi „ei“ în ecuaţie. Important este să te laşi copleşit de forţa persuasivă, totală, binefăcătoare a lui „noi“, să semnezi degrabă o adeziune şi să îngroşi rîndurile celor ce vor fi victorioşi. Ce rău ţi s-ar putea întîmpla? „Noi“ garantează că te afli de partea celor mulţi, că eşti la adăpost, că te vei avînta în luptă, că „ei“ cei meschini, hrăpăreţi şi perfizi nu au nici o şansă. E al naibii de bine să te războieşti cu astfel de „ei“, să-i calci în picioare, să le scoţi gărgăunii despotici din cap, să-i înveţi minte, să le dai o lecţie, o mamă de bătaie, mai ales cînd ai în frunte nişte generali atît de neînfricaţi, precum Matt Bellamy, Cristopher Wolstenholme şi Dominic Howard. Cu astfel de conducători şi astfel de muzică de partea ta eşti ferit de îndoieli, de dileme, de temeri. Cu astfel de melodii, croite să te ia pe sus în ritmuri biruitoare, contează puţin sau deloc că „ei“ nu au un nume, un chip, o mamă, un tată, bunici, că, poate, nu ţi-au greşit cu nimic sau, mai rău, că poate că nici nu erai conştient de existenţa lor. Dacă ai crezut asta, ai făcut o greşeală. „Ei“ există. Sînt aici. Sînt răi. Sînt hidoşi. Matt Bellamy a spus răspicat de la primul refren de pe *The Resistance* că vor să ne controleze. N-o să le meargă. Vom fi victorioşi. La luptă!

Acesta ar fi mecanismul simplu pe care se bazează forţa acaparatoare a britanicilor de la Muse. Un mecanism visceral, sangvinic, patriotic, galactic. Mecanismul care face ca stadioanele să se umple, ca mîinile să se ridice fremătătoare în aer, ca inimile să se înflăcăreze, iar piepturile să izbucnească în imnuri eliberatoare. Este mecanismul vechi de cînd lumea a celor care pornesc la război mînaţi de ţeluri nobile, fără să se împiedice în detalii sau nuanţe de prisos, convinşi că universul trebuie salvat, că duşmanii sînt gata să ne invadeze, că este nevoie de adrenalină, de epopee şi, mai nou, de cînd cu secolul XX şi muzica rock, de multă, de foarte multă chitară electrică. Şi poate că n-ar fi rău să recunoaştem că e mult mai normal, mai sănătos, mai sigur şi mai senin să ştii că războaiele astea, care au prostul obicei să se lase cu un sînge cît se poate de concret, au în muzica rock un teren de joacă formidabil, un loc în care lozincile „noi vom fi victorioşi, ei nu ne vor controla“ încetează să mai fie periculoase şi neliniştitoare şi devin terapeutice iar, cu voia dumneavoastră, chiar suave. Sigur, şi aici, ca şi în terenurile de luptă mai concrete, riscurile să ai de-a face cu un manipulator cinic sînt aceleaşi. Spre cinstea lui, Matt Bellamy, vocalul, chitaristul, clăparul şi compozitorul din Muse este deasupra oricărei suspiciuni. Sinceritatea lui este genuină, încrederea în menirea sfîntă de asemenea, şi, ascultînd Muse de cinci albume încoace, convingerea că pentru el acei „ei“ duşmănoşi chiar există a devenit certitudine. Altfel, mecanismul simplu „noi“ *vs* „ei“ ar fi fost scurtcircuitat de o retorică găunoasă, muzica bombastică s-ar fi dezumflat inevitabil, albumele ar fi fost înghiţite pînă la urmă de ridicolul care le dă tîrcoale. Cumva, iar aici se află mecanismul aparent mai complicat, nu doar credinţa lui Bellamy în bazaconiile care-l fac să compună este cîştigătoare, ci şi că, în sprijinul ideilor sale pompoase, el se slujeşte, fără jenă, false pudori sau procese de conştiinţă de tot arsenalul muzical de care are nevoie. Pe *Resistance* se află, desigur, space-rock-ul cu uşoare teme progresive marca Muse, dar, în acelaşi timp, trimiteri evidente, la graniţă cu pastişa, spre simplitatea de paradă şi zorzoanele simfonice tip Queen, clenciuri de chitară U2, ceva pasaje hard & heavy fără nume, suficient glam şi synth-pop, una bucată piesă unde Timberlake se întîlneşte cu Timbaland, şi, desigur – se putea altfel? – ceva dintr-o nocturnă a domnului Chopin şi, bineînţeles – de ce nu? –, ceva din aria *Mon coeur s'ouvre à ta voix* a domnului Saint-Saëns. Adăugaţi, vă rog, şi simfonia „Exogenesis“ de final (Partea 1, 2, şi 3) şi o tentativă de „Bohemian Rhapsody“ numită „United States of Eurasia“ şi veţi vedea că Muse nu glumesc deloc. Prea mult? Posibil. Ridicol? Foarte probabil. Irezistibil? Fără îndoială!

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Un corp artificial, o tehno-natură şi alte metamateriale

● **Claude Fintz (coord.), *Les imaginaires du corps en mutation: du Corps enchanté au corps en chantier*, L'Hartmann, Paris, 2008.**

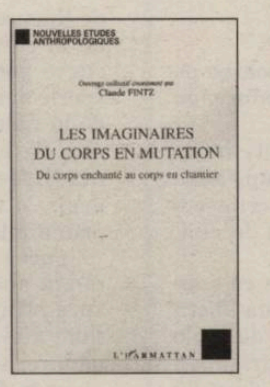

Colocviile despre corp au devenit la Universitatea din Grenoble o tradiţie. Volumul de faţă continuă cercetările începute în 2002, sub titlul *„Les imaginaires du corps“*, concretizate în două tomuri: *Quelques imaginaire du corps en littérature* şi *Corps et imaginaire: arts, sociologie, anthropologie.* Au urmat apoi alte două colocvii interdisciplinare: în 2002 *„Du corps virtuel... à la réalité des corps“* şi în 2003 *„Le corps comme lieu de métissages“*, toate fiind coordonate de Claude Fintz.

Şi acest ultim colocviu, ţinut în 2006, reuneşte contribuţii extrem de diverse, de la reprezentări mitologice, la imaginarul asociat tehnologiilor de ultimă generaţie. Printre cei 30 de cercetători am regăsit şi două prezenţe româneşti. Este vorba de Lucian Boia şi Corin Braga, care semnează aici alături de David Le Breton şi Jean-Jacques Wunenburger.

Dintre toate lucrările mi-au atras atenţia în mod special cele reunite în secţiunea *„Les corps fabuleux des sciences“*, care explorează posibilele aplicaţii ale noilor tehnologii în modelarea artificială a corpului uman. Se vorbeşte curent de intrarea într-o nouă etapă post-umanistă, de o posibilă post-umanitate, rezultat al progreselor în înţelegerea materiei şi a tehnicilor actuale de intervenţie şi manipulare la nivel subatomic. Mai mult, graniţa între substanţa vie şi materia inertă tinde să lase locul unei interfeţe generatoare de forme hibride, mutante, cu o limită indecisă între animat şi inanimat.

Secolul XXI ar aduce a treia mare revoluţie tehnologică cu impact industrial. Dacă prima a avut loc în secolul al XVIII-lea, cînd omul putea manipula materia la nivel de milimetru, iar a doua, pe la mijlocul secolul al XX-lea, odată cu intervenţii posibile la nivel de micrometru, prin toate aplicaţiile microelectronicii, acum se pot manipula unităţi de ordinul unei miliardimi de metru. Iată că principiul *Divide et impera* are un sens foarte precis în actualele nanotehnologii, care fărîmă şi domină materia altfel decît pînă acum, pregătind, în acest moment, intrarea în a treia revoluţie industrială.

Folosim deja fără să ştim produse care încorporează nanoparticule (de exemplu, cremele performante cu filtre UV). Se estimează că în cîţiva ani vom locui într-o tehno-natură, într-o adevărată nano-lume în care aplicaţiile nanotehnologice vor invada sectorul agroalimentar şi farmaceutic, industria textilă, materialele de construcţie, armamentul şi, nu în ultimul rînd, modalităţile de investigaţie şi tratament medical. Corpul uman devine un teritoriu predilect de aplicare a acestor nanotehnologii, menite nu doar să vindece, ci să îmbunătăţească performanţele fizice şi psihice, să împingă dincolo de imaginaţie limitele omeneşti. De aici necesitatea elaborării unei nanobioetici şi a unei constante reflecţii asupra acestui joc cu materia. Chiar în aceste zile, între 28 şi 30 septembrie a avut loc la Berlin a cincea întîlnire „Nanotech.Europe 2009“ organizată de Spinverse capital& consulting, o firmă specializată în comercializarea acestor *emerging technologies* care stăpînesc materia şi, probabil, lumea de mîine.

Pentru a nu fi luaţi prin surprindere de această bravă *Nanomonde* spre care ne îndreptăm, francezii au investit sume considerabile în cercetare. În 2006 s-a înfiinţat la Grenoble cel mai mare institut european de cercetare nanotehnologică, MINATEC. Este un adevărat poligon ştiinţific, întins pe mai multe hectare, ridicat într-o elegantă arhitectură albă, cu accente negre. Bineînţeles, nu au lipsit manifestările de protest *No Nano,* susţinute de sloganuri de tipul. *„Une puce identifiante, ça vous fait pas peur?“*. Ucenicii vrăjitori care lucrează aici nu ţin cont de vocile de Casandră care avertizează asupra tiraniei tehnologice ce ni se prepară, tăcut, în laboratoare, şi anul trecut au lansat un nou program intitulat R&D Nano 2012, specializat în nanobiotehnologii. Sub egida CEA (comisariatul de energie atomică), MINATEC în colaborare cu Grenoble Institut des Neurosciences, înfiinţat în 2008, pregăteşte pentru 2010 inaugurarea clinicii experimentale CLINATEC unde sînt prevăzute, într-o primă etapă, tratamente de vîrf prin implanturi microelectronice şi proteze nanotehnologice pentru maladiile cerebrale degenerative.

Colocviile interdisciplinare de la Universitatea din Grenoble nu sînt străine de proiectul general iniţiat de statul francez pentru organizarea unor dezbateri publice legate de impactul pe care îl vor avea în viaţa cotidiană aceste noi nanoştiinţe. Aplicaţiile acestor descoperiri fac posibile convergenţe neaşteptate NBIC (nano-bio-info-cogno). Aceeaşi preocupare şi peste Ocean. În 2002 a fost dat publicităţii raportul „Converging Technologies for Improving Human Performance“ în care sînt conturate liniile de perspectivă în colaborarea la vîrf între nanotehnologii, biotehnologii, biomedicină, tehnologia informaţiei şi ştiinţele cognitive. Pe acest teren se dezvoltă o serie întreagă de tehno-utopii care prevăd crearea unui corp artificial, prin încorporarea detaliilor tehnologice. Deocamdată, e deja posibilă conectarea creierului cu un ordinator, comenzile executîndu-se mental, iar într-o discotecă din Barcelona, accesul e posibil doar pentru cei care şi-au implantat un cip de identificare. Proiectele merg însă mult mai departe. Doar un exemplu: Ray Kurzweil, expert în informatică aplicată, anticipează că prin 2030 ar putea fi eliminată cea mai mare parte a organelor ce alcătuiesc corpul omenesc. Ar rămîne doar scheletul, desigur îmbunătăţit şi fortifiat, pielea, ameliorată şi ea, organele sexuale, fără îndoială cu performanţe impecabile, organele senzoriale, cu acuităţi formidabile, gura şi partea superioară a esofagului, totul coordonat de un creier blindat de circuite artificiale menit să coordoneze ansamblul de metamateriale cu metaproprietăţi. În privinţa emoţiilor, memoriei, inteligenţei, putem fi liniştiţi, nanoroboţii conectaţi la neuronii din dotarea naturală vor face toată treaba.

În aceste condiţii, următoarea scenă de roman *science-fiction* evocată de David Le Breton poate deveni, într-un viitor nu foarte îndepărtat, o simplă descriere depăşită. Un robot ieşit din uzinele *Général Electric* este împuşcat de un om, şi acesta are marea surpriză să vadă robotul izbucnind în lacrimi şi vărsînd sînge. Muribund, robotul mai apucă să tragă, la rîndul lui, şi este uluit să vadă fuiorul de fum, care se ridică din pompa electrică ce se afla în locul în care crezuse el că ar bătea inima omului.

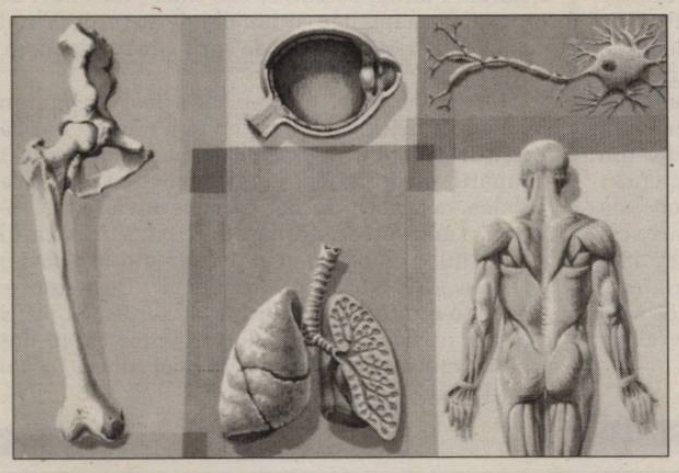

Dilema veche vă recomandă

● O delicioasă cină la care sînt invitaţi Virginia Woolf, Woody Allen, Truman Capote, Günter Grass, Gabriel Garcia Márquez şi Quentin Tarantino (discutînd despre Roman Polanski) puteţi citi pe blogul lui „pantacruel“: http://pantacruel.blogspot.com/2009/10/glorious-bards-cu-cutitul-prin-apa.html. Am reţinut-o, printre multele replici savuroase, pe cea a lui Tarantino: „Cred că ne-am apropiat prea tare de piftie şi ne-am îndepărtat de subiect“. (Alex. Leo Şerban)

● Nu altceva decît o datorie elementară faţă de ţară şi de sport ne face să recomandăm ultimele meciuri ale Naţionalei de fotbal, oricît ar fi ele de triste şi fără miză: Serbia-România, pe TVR 1, sîmbătă, la ora 21,25, şi România-Insulele Feroe, pe Antena 1, miercuri, la ora 21. Cel puţin un an de zile nu vom mai avea dileme în acest domeniu al Mondialelor de fotbal. (Radu Cosaşu)

● Celor care au renunţat de mult să mai asculte radiourile proaste din România (care par să aibă acelaşi concept: farse fără umor şi muzici fără idei) şi stau mai mult pe last.fm, le mai recomand un radio online ce poate fi configurat în funcţie de preferinţele fiecăruia: http://accuradio.com. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Examen

● ***Francesca* (România, 2009), de Bobby Păunescu.**

Francesca nu e un film cu bătaie prea largă sau prea lungă – în înălţime sau în adîncime, dar e un examen de regie-plus-scenaristică trecut cu nota 10 de Bobby Păunescu şi un examen de actorie trecut cu nota 10 de Monica Bârlădeanu. E o poveste „ruptă din actualitate“ despre o educatoare, Francesca (Bârlădeanu), care vrea să plece la muncă în Italia, consolidată cu o a doua poveste, mai „de senzaţie“, despre ce se întîmplă cu neisprăvitul ei de prieten (Doru Boguţă) atunci cînd intră în atenţia unor recuperatori, totul îngrăşat cu observaţii sigure despre corupţia din instituţiile publice româneşti, despre comerţul dur şi nu de puţine ori sordid cu locuri de muncă în străinătate, despre actuala dictatură a disperării capabile de orice, a primitivismului şi a obrazului gros. În acest film de debut, Păunescu e un realist şi un moralist (în sensul înalt al cuvîntului), după modelul lui Cristi Puiu (care de altfel a produs filmul), al lui Răzvan Rădulescu (care a fost co-scenaristul lui Puiu) şi al lui Radu Jude (care a fost regizor secund la *Moartea domnului Lăzărescu).* Ca moralist nu e la fel de interesant ca ei: observaţiile lui sînt corecte, dar sînt relativ uşor de făcut („uşor“ din punct de vedere moral, nu tehnic: nu e vorba despre chestiuni de fineţe, care-i impun unui observator să se uite bine şi în el însuşi ca să poată formula ceva valabil). Dar sînt inteligent formulate *cinematografic:* treaba cu realismul, Păunescu a înţeles-o bine. Costi Rogozanu îi reproşează „burţile prea «estetice»“ pentru „pretenţia dur-realistă a filmului“. Presupun că se referă la timpii morţi din vieţile personajelor – o secvenţă în care-l vedem pe prietenul Francescăi venind acasă şi mîncînd brînză topită pe un colţ de masă (şi atît), o secvenţă în care o vedem pe eroină la nişte prieteni de-ai ei, zăcînd pe o canapea şi lăsîndu-se tachinată pentru rochiţele ei cuminţi. Dar tocmai integrarea inteligentă a acestor timpi morţi face ca părţile mai „dure“ (cele cu recuperatorii) să fie cu adevărat realiste: recuperatorii pe care-i vedem aparţin aceleiaşi lumi în care oamenii mănîncă îngînduraţi, se relaxează cu prietenii etc. – pe scurt, au momente în care nu li se întîmplă nimic important. Spuneam că recuperatorii sînt elementul mai „de senzaţie“ al poveştii. Ei bine, numai ca materie primă; nu şi ca tratare. Evenimentele care-i privesc sînt prezentate la fel de sobru ca toate celelalte. Filmul nu conţine prim-planuri. De fapt, nu prea conţine tăieturi de montaj de nici un fel – decît, bineînţeles, de la o scenă la alta; deci nu în interiorul scenelor. Păstrarea limitei de discreţie şi suprimarea montajului sînt elemente esenţiale ale esteticii realiste, care trebuie înţeleasă şi ca o atitudine morală. Ce înseamnă asta? În cazul particular al scenei de sex (care rămîne neconsumată) sau al scenelor care conţin posibilitatea violenţei fizice (cele cu recuperatorii), asta înseamnă că evenimentele respective nu ne sînt *vîndute* pentru senzaţiile tari pe care ni le pot oferi; ele ne sînt prezentate astfel încît să le putem *analiza* la rece. Iar în general, asta înseamnă că sîntem trataţi ca nişte adulţi – că n-avem nevoie să ni se spună: „Acum e important ce zice el... acum e important chipul ei etc.“ (montajul ne spune lucrurile astea). Important e evenimentul în întregul lui; regizorul îl pune în scenă, iar analiza i-o facem noi (montajul îl şi analizează în locul nostru). Păunescu aplică aceste principii ca un om care le-a înţeles.

Şi Bârlădeanu? Cadrele lungi ale acestui film – minute întregi în care actorii trebuie să se mişte cu precizie prin decor, rostind cantităţi mari de text – nu mai lasă loc pentru nici o îndoială în privinţa profesionalismului ei. Uitaţi-vă la secvenţa în care izbucneşte în plîns, în autocarul care o duce în străinătate, atunci cînd află ce s-a întîmplat cu prietenul ei. Stilul de filmare nu-i permite să intre direct plîngînd, cum i-ar fi permis montajul (orice actriţă poate să facă o criză convingătoare de plîns, dacă e ajutată din montaj); ea trebuie să intre treptat în stare, în timp ce vorbeşte la telefon. Pînă atunci, Francesca e aproape mereu controlată, reţinută, preocupată (ceva mai puţin în momentele în care e cu prietenii ei sau în momentul în care e pe punctul de-a face sex, dar nici atunci nu renunţă complet la autocontrol) şi acest autocontrol îi vine bine actriţei: dacă există un pic de anxietate în controlul *ei,* aceasta i se potriveşte personajului. Rămîne un singur semn de întrebare referitor la ea (nu la ea în acest rol, ci la cariera ei viitoare): cîtă bogăţie, cîtă culoare e în ceea ce reţine, în ceea ce controlează? Sper că destulă şi sper ca în rolurile viitoare să lase să se întrevadă, ocazional, cîte ceva din asta. Dacă nu, riscă să ajungă să semene cu actriţele acelea care joacă avocate sau doctoriţe în serialele americane: întotdeauna competente, dar fără destulă culoare în competenţa lor.

trecerea prin reviste

Informaţie mură-n gură

Am fost întrebat recent de unde mă informez în ce priveşte Uniunea Europeană. Acest articol este un răspuns, o experienţă personală de îngurgitat informaţii din care selectez şi organizez ce am nevoie. Aproape inevitabil, totul începe la *EurActiv* – portalul de ştiri şi analize europene. Mica, dar inimoasa echipă românească ţine Euractiv.ro, cu articole despre România în context european sau traduceri ale unor articole din reţea. La rîndul său, portalul-mamă *EurActiv.com* (Bruxelles) face un tip de presă cu totul special: complet, septic şi echilibrat. *EurActiv* dă informaţiile, le sistematizează şi se fereşte ca de dracu' de interpretări sau opinii. Aproape frustrant pentru un consumator de presă obişnuit mereu să simtă umorile ziaristului. Cele mai bune sînt dosarele tematice pe care le găseşti pe site: iau o temă (directive importante sau o dezbatere mare – încălzire globală, de pildă) şi găseşti acolo toată povestea, de unde a plecat, care sînt poziţiile actorilor importanţi şi calendarul viitor. Atît *EurActiv* România cît şi cel mare oferă posibilitatea să te abonezi la *newsletter,* deci să primeşti în căsuţa poştală buletinele zilnice, electronic.

După Euractiv urmează *EUObserver*. Se apropie mai mult de presa clasică, un fel de ziar de Bruxelles. Care pune şi dilema interesantă: putem avea o presă europeană înainte să avem un popor european (chiar, pe cînd un tabloid european)? *EUObserver* intră deci mai mult decît EurActiv în jocuri politice, declaraţii politice, faulturi politice, în politică la modul general. Deci, www.euobserver.com este un site obligatoriu dacă vrei să te ţii la curent cu treburile zilnice din UE. O mişcare foarte bună a fost crearea de bloguri pe site, ţinute de experţi de la think-tank-uri sau de jurnalişti-corespondenţi ai unor ziare naţionale. De pildă, corespondenta *Gazetei Wyborcza* la Bruxelles ţine blog la *EUObserver,* care se numeşte chiar aşa: „Polonia în UE". Urmăresc frenetic şi blogul lui Nicu Popescu, tot la *EUObserver*. Popescu este expert în politica de vecinătate şi spaţiul estic la *European Council on Foreign Relations,* iar blogul său de la *EUObserver,* influent şi urmărit, a făcut probabil mai mult să ţină trează atenţia pe Moldova decît ar fi putut face guvernele român sau moldovean, cu metode clasice.

Nu mai am spaţiu să scriu pe larg despre celelalte publicaţii europene mari. După *EUObserver,* urmează *European Voice* (proprietate a grupului *The Economist).* Apoi, *The Parliament,* un hibrid între ziar şi buletin de propagandă/informaţii al Parlamentului European, dar bine făcut şi deci interesant. Dintre şmecheriile aflate tîrziu: Open Europe este un think-tank britanic eurosceptic, foar dur cu UE. Dar nu de asta îl menţionez, ci pentru că produce un buletin zilnic la care te poţi abona, numit *Open Europe Press Summary,* unde strîng articole relevante despre UE din cam toate ziarele naţionale şi europene de limbă engleză, plus rezumate ale unor articole în franceză, spaniolă, uneori polonă sau germană. Desigur, totul este ambalat într-un conţinut eurosceptic dur, iar selecţia urmăreşte mai ales articolele critice. Totuşi, exerciţiul de a urmări acest buletin este foarte util. O altă categorie sînt site-urile agregatoare, care încearcă să traducă articole din presa naţională a celor 27 de state şi să le pună într-un singur loc, pentru a crea un spaţiu de dezbatere comun. *Eurotopics* urmăreşte subiecte generaliste, iar *Eurozine* e specializat pe publicaţii şi dezbateri culturale *(Dilema veche* este partenerul din România, cititorii vor fi observat deja în revistă articole preluate din reţea).

Nu mai e loc de alte amănunte. Pentru ziarişti, nu uitaţi să vă abonaţi la listele de distribuţie ale grupurilor politice din Parlamentul European. Veţi fi bombardaţi cu informaţii şi declaraţii, unele utile. Pentru cei interesaţi în profunzime de politicile europene, aproape toate think-tank-urile europene au un serviciu de newsletter, prin care vă puteţi abona şi primi ştiri despre publicaţiilor lor. **(C. G.)**

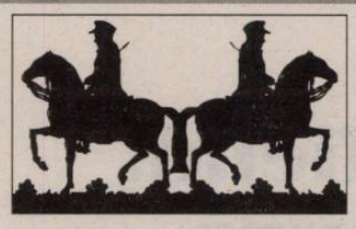

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă 100% reală

Am citit în nr. 292 – siderat, o spun de la bun început – scrisoarea pe care „Mihai M" i-ar fi adresat-o lui „DMT" şi pe care o reproduce (cu continuare în numărul următor) dl Radu Cosaşu.

Prima mea reacţie a fost să mă gîndesc cu oarecare amuzament, dar şi sarcasm, că, în vreme ce noi, Golanii, sîntem mereu apostrofaţi că, după atîta amar de vreme, tooot mai avem ceva cu dl Iliescu, comunismul şi criptocomunismul – iată că există oameni care mai sînt obsedaţi, după două decenii, de nocivitatea Pieţei Universităţii.

Uimirea (indignată) despre care vorbeam vizează însă uşurinţa cu care nişte „celebre versuri" sînt postulate drept reprezentative pentru Zona liberă de neocomunism, ca şi cînd, vreme de o lună şi jumătate, oamenii de acolo (toţi, se subînţelege!) n-ar fi avut altă preocupare decît să lanseze strigături sadice cu trimitere la boli grave (neconfirmate, slavă Domnului, nici după 20 de ani) ale unor apropiaţi ai celor pe care, noi, acolo, îi contestam.

Dle DMT, dle Mihai M, dle Radu Cosaşu, stimaţi dilematici de pretutindeni care nu v-aţi nimerit în zonă, care n-aţi TRĂIT acolo ceea ce am trăit noi, daţi-mi voie să vă liniştesc. Nici strigătura citată, nici vreo altă cimilitură nasoală, nici vreun gest obscen, violent sau tîmpit n-au fost definitorii pentru Piaţa Universităţii. Am fost acolo aproape în fiecare zi, timp de cîteva ore, şi n-am auzit niciodată aşa ceva. N-am să susţin, conform teoriei conspiraţiei, că acestea erau comise de „infiltraţi", cu scopul denigrării şi delegitimării fenomenului. Nu ştiu. Nu am dovezi. Ştiu însă ce fel de oameni am văzut acolo, cu cîţi dintre cei din LUMEA MEA m-am întîlnit, de la vecini şi prieteni pînă la foşti profesori din facultate.

Aceştia nu strigau nimic cu „canceroasă" şi vă asigur că erau MAJORITATEA, nu cîţiva intelectuali zăpăciţi şi manipulaţi, aşa cum s-a spus (de către intelectualii care nu s-au lăsat „manipulaţi"...). Nu, nu există un „folclor scatologic al Pieţei". Iar dacă pentru dl DMT faza cu strigătura o fi „tot ce am citit mai expresiv despre experienţa sentimentală a Pieţei" (nici mai mult, nici mai puţin) – asta nu dovedeşte decît că n-a citit destul. Eu, unul, mi-am pus pe noptieră cartea *Piaţa Universităţii,* cu scopul ca, dacă vreodată, peste ani, voi fi tentat să trec cu vederea ceea ce s-a întîmplat atunci (vezi mai ales relatările de la Jilava), să recitesc cîteva rînduri şi să-mi amintesc cu cine am (avut) de-a face. Cu toate acestea, nici măcar după 13-15 iunie – cu atît mai puţin înainte – nu s-a pus problema unei „uri drepte". Pe cine aţi auzit dvs. invocînd aşa ceva!? Pe poeta care făcea „declaraţii bulimice de amor" (oh!, ce frustrări şi complexe trebuie să stea în spatele unui asemenea verdict...)? N-am urît şi nu urăsc pe nimeni. Ceea ce n-aş putea garanta pentru toată lumea. Am crezut şi cred într-un anticomunism care, da, nu este cel al dlui MM – aici, măcar, sîntem de acord –, un anticomunism care spera să REALIZEZE, nu să ANALIZEZE. Oare cum ar fi arătat România în aceşti 20 de ani dacă Piaţa Universităţii ar fi impus aplicarea Punctului 8 al Proclamaţiei de la Timişoara? În rest, sigur, vorbim, studiem, dăm doctorate în anticomunism, e frumos.

Al dvs.,

Tudor Călin ZAROJANU
tczarojanu@yahoo.com

P.S. Şi nu, nu căutam nici o mîntuire, nici un alibi, nici o compensaţie a ceva (cum ar fi absenţa de pe baricadele Revoluţiei), nici un sprijin pentru autodefinire.

P.P.S. Evident, e neimportant dacă Mihai M şi/sau DMT sînt reali sau imaginari.

Răspunsul ficţionarului de serviciu

Stimate Dle Zarojanu – rîndurile dvs. nu m-au siderat, nicidecum indignat. De multă vreme m-am obişnuit cu incapacitatea multor, foarte multor intelectuali – chiar a unor confraţi ca dvs. – de a discuta liniştit, fără exclamaţii grozave şi majuscule ţepene, punctele de vedere opuse ideilor şi convingerilor lor. Dl Mihai M. (persoană deloc imaginară, cu adresă precisă de e-mail), aflat indiscutabil, ca şi dvs., pe aceeaşi baricadă a anticomunismului în 1990, a relatat o altă experienţă decît a *majorităţii* celor din Piaţă în care vă înscrieţi cu o vehemenţă care ajunge pînă la înfierarea celor din afara ei ca „zăpăciţi şi manipulaţi". Despre cei puţini, e adevărat că am auzit vorbe şi mai urîte; după cum admit că nu dreptul la diferenţă era obsesia Pieţei. Bucurîndu-mă că nu aţi urît niciodată şi că nu aţi auzit lozinci scabroase – vă întreb, deloc scandalizat: nu vi se pare totuşi (cel puţin) stranie rapiditatea cu care, încă în 2009, instituiţi o imagine idilică, imaculată, a Pieţei, în numele căreia lichidaţi orice deosebire de vederi, de opinie, de sensibilitate? Nu instalaţi o nouă corectitudine politică? Poate că a venit vremea să analizaţi. Vă mulţumesc pentru atenţie.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Belciugatele, judeţul Călăraşi

Cuvinte-cheie: loc de dat la peşte. Clasificare: 3 endorfine, pentru natură, pentru mîncare şi pentru curăţenie-amenajări-asfaltări.

Ce ştiam înainte de călătorie despre Belcygate? Că e în judeţul Călăraşi, că e la 25 de kilometri de Bucureşti, că e prima primărie din ţară tăiată de la curent electric, că sînt lacuri-gîrlă, că-s cîteva pensiuni chiar de patru stele (ceea ce-mi sperie demonul de la buzunar), că există o sîrbă de la Belciugatele creată de inegalabilul Fulgerică. Satul Belciugatele are şi un blogger, Mirela din Cîndeasca: „De-aş putea în trei cuvinte / să explic o viaţă-ntreagă / Tot ce-mi trece acum prin minte / E umorul şi «Mi-e dragă».

Popas cultural: spre Mănăstirea Pasărea ...Şi m-am abătut de pe drumul spre Belciugatele, spre stînga, şi această stînga mi-a rupt firul călătoriei. Într-un decor minunat, înconjurată de pădure, se află bariera. Şi în clipa în care am ajuns în faţa ei, mi-a tras clapa. A început o oră întreagă de lungă şi adîncă tihnă în care poţi socializa cu ceilalţi conducători auto. Încet-încet îşi pierd răbdarea, se dau jos din maşină, se ultă în lungul căii ferate, îşi testează dioptriile şi timpanele: nimeni nu vede şi nu aude nimic. Şi-ncep întrebările: se toarnă un film? E-n grevă bariera? A fost trimis în concediu barieristul? Este sincronizată bariera cu cea din Constanţa, sîntem proşti? Cu siguranţă nu va trece nici un tren, fiindcă, aşa cum s-a văzut la teve, unde nu e barieră, e tren, unde e barieră, nu trece trenul. Vîntul trecea ca trenul. Unii dintre vorbăreţi s-au hotărît să treacă în stilul „cu călăuză", adică unul dintre ei coborît şi uitîndu-se nătîng după tren, celălalt accelerînd. Îmi spun: sînt în natură. Sînt în plini draci. Sînt tot mai prost fiindcă am rămas printre singurii de la bariera Păsării. Eu şi autobuzul de Pasărea am mai rămas. Şi, cînd mă hotărăsc să trec, surpriză: se ridică bariera. Fără tren. Să spun despre Pasărea? E curată Pasărea. La întoarcere? Aceeaşi barieră căzută. Iar aşteptare. De data asta eu am dirijat o motocicletă.

Foamea de la Belciugatele. Nu mi-am oprit-o la Complexul Eliza şi nici la popasul Diana. Am luat asfaltul sub roţi spre Valea Iazurilor. Şi-am intrat în Cîndeasca. Valea Iazurilor? Dacă n-ar fi fost apa, n-ar fi fost decît un pustiu. Cîmp gol, fără personalitate, plictiseală de cătun. Aşa, apa dă contur, gust, cer, viaţă locului. Cobor spre restaurantul ca o corabie. Şi chiar trăiesc talazuri şi furtuni de zgomote în cortul-terasă amenajat lîngă restaurantul aşteptînd o nuntă. Aşa că nu chelnerul mi-a ţinut de urît vreun sfert de oră, ci dansul infernal al lanţurilor, cîrligelor, acoperămintelor. O fi fost dansul foamei mele? Şi cînd îmi doream chelnerul, a venit liota de pisici. Să le fi comandat lor de mîncare? Mi-ar fi adus peşte borş, platou pescăresc Valea Iazurilor? Chelnerul apare, ia comanda, dispare. Mă lasă pradă dezlănţuitelor forţe ale cortului. Şi muzicii tehno. Cînd vine iar, vine cu juma de kil de vinul casei. Comandasem sfert. Şi alarmat, a descoperit ceva pe fund, vreun OZN. Să-i fie de bine! Apare ciorba. Doldora de gust, peşte. E clar că bucătarul a prins peştele şi l-a aruncat în ciorbă. Platoul pescăresc are cinci-şase feluri de peşte cu mămăligă şi mujdei de usturoi. Vinul adus în sfîrşit nu-i rău, de şpriţ cinstit, demisec. Nu-s omul vinului alb.

În acest timp, prieten mi-a fost un motan şchiop. Muzica tîmpă, tehno m-a mîniat, aşa că cititul neostoit al listelor de bucate mi-a fost căpătîi şi rotunjime: iepure, oaie... Lipsesc la Valea Iazurilor: un bol de apă, oliviera, şerveţele. Încet-încet, terasa dansează în ritmul cortului tremurînd şi-n acordurile Mirabelei Dauer „Eşti bărbatul altei femei". Deşi se pregătea o nuntă în restaurant, pe terasa cu pisici m-am trezit înghiontit de un botez. Şi au dat peste mine fete, flori şi mătăsici albe... m-am simţit, am luat-o din loc.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

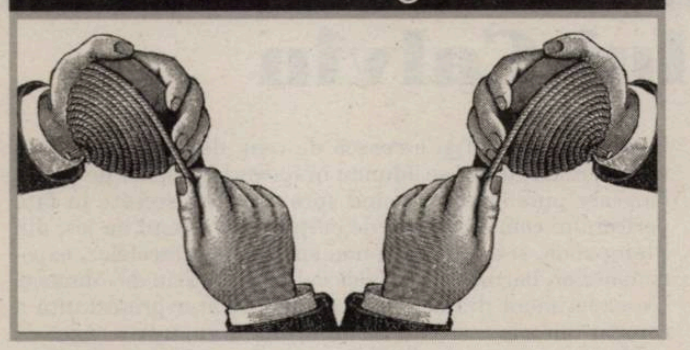

Problema cu referendumul

Teoretic, referendumul este un mijloc prin care democraţia reprezentativă se religitimează, se adapă de la izvorul ultim al deciziei politice. Asta, teoretic. În practică, referendumurile nu ne ajută foarte mult. Lumea în care trăim e atît de complexă, încît în majoritatea cazurilor nu avem de ales între două opţiuni, între DA şi NU. Dar referendumul tocmai asta face, reduce lumea complexă la un univers cu două opţiuni.

Exerciţiul referendumului are ceva succes acolo unde chestiunile puse sub nasul poporului participant sînt simple. Elveţia este cazul clasic. Acolo se fac referendumuri frecvente, cu întrebări simple. Vreţi să nu mai primim emigranţi? Da sau nu. Evident, întrebarea corectă ar fi fost: sînteţi dispuşi să practicaţi meserii mizerabile şi prost plătite pentru a nu mai vedea atîţia arabi, negri şi est-europeni pe străzi? Din păcate pentru ea, realitatea e mereu mai complexă decît opţiunile supuse referendumurilor. Să luăm cazul Californiei. Acolo e de ajuns ca orice organizaţie să strîngă un număr de semnături, pentru a supune la referendum o chestiune. California ţine mereu referendumuri iniţiate de cetăţeni. Cu alte cuvinte, California ar fi modelul de stat democratic ideal: poporul propune, poporul decide. Asta dacă nu ar fi un stat falimentar. Cel mai populat şi cel mai bogat stat american este de ani buni în prag de faliment şi trăieşte ba vînzînd proprietăţi publice, ba fiind salvat cu bani federali plătiţi de amărîţii din Dakota sau Wyoming (altfel nişte ţărănoi dispreţuiţi de lumea bună din California).

O avea asta legătură cu desele referendumuri din California? Acum cîteva luni, electoratul californian a votat în acelaşi timp împotriva creşterii taxelor şi împotriva tăierii cheltuielilor publice. Evident, întrebările fuseseră greşit formulate, normal ar fi trebuit să sune aşa: de unde mama naibii să plătim facturile statului? Dar la asta nu se poate răspunde cu DA sau NU.

Ajung, cum probabil m-aţi bănuit, la referendumul irlandez asupra Tratatului de la Lisabona. Avem deci un document de cîteva sute de pagini imposibil de citit. Comisarul irlandez a recunoscut înainte de precedentul referendum că nu a citit tratatul şi a fost aspru criticat. Criticile erau ipocrite: nu ai ce să citeşti din Tratatul de la Lisabona, este o înşiruire de propoziţii de genul „Articolul 1 va fi completat cu textul «pe baza căruia statele membre conferă competenţe pentru a îndeplini obiectivele comune»“. Tratatul de la Lisabona completează tratatele anterioare. Ca să îl citeşti, trebuie să deschizi de fiecare dată tratatul anterior, să vezi articolul modificat. Iar tratatul anterior modifică şi el un tratat anterior. Deci, dacă chiar vrei să pricepi, îţi trebuie şi respectivul tratat. Care şi el modifică... Pe scurt, ai nevoie de un raft de cărţulii ca să citeşti Tratatul de la Lisabona. Dar trebuie să fii nebun să vrei să o faci.

Bun, atunci de ce să supui la referendum un asemenea text pe care nimeni nu ar trebui să-l poată măcar citi? Aceasta e întrebarea. Cum ziceam, referendumul reduce lumea complexă la un sistem binar cu DA şi NU. Cum poţi reduce un tratat atît de nedigerabil la un sistem binar? Nu poţi.

Atunci ce votează oamenii cînd votează Tratatul de la Lisabona? Habar nu am. Şi cred că nici ei nu au. Nu e frumos să critici popoarele sau electoratele, dar ce să înţelegi din faptul că acum 67% dintre irlandezi au votat Tratatul de la Lisabona după ce în iunie anul trecut 53% votaseră contra documentului? Atenţie, nu exprim aici nici o opinie despre tratat, sînt printre puţinii relaxaţi care cred că modul în care va arăta UE ţine mai mult de dinamica politică şi de voinţa liderilor decît de tratate, aşa că patimile pro şi contra tratatului m-au lăsat rece.

Dar modul în care două referendumuri dau rezultate diferite la interval puţin mai lung de un an trebuie să ne pună pe gînduri. Experienţa aceasta nu spune mai nimic despre Lisabona, nici despre UE şi nici măcar despre Irlanda, ci despre referendum ca instrument de decizie. Există un fel de fetişizare a referendumului, atît pentru euro-entuziaşti, cît şi printre euro-sceptici.

Tocmai citesc în ziarul meu preferat, *The Times*, un editorial isteric care acuză liderii europeni (înşiraţi cu nume şi prenume: Brown, Blair, Mandelson, Merkel, Sarkozy) că „au făcut, refăcut, renumit tratatul şi au lucrat împreună pentru a împiedica Marea Britanie să aibă parte de referendum, ştiind că britanicii vor spune «NU»“. Suporterii taberei contra din Irlanda au împrumutat sloganul feminist „Nu înseamnă nu“. Cu alte cuvinte, un tratat respins o dată rămîne respins. Totuşi, de ce? Dacă poporul e suveran, de ce poporul care a vorbit în iunie 2008 e mai valoros decît poporul care a vorbit în octombrie 2009? Şi cum măsurăm, de altfel, valoarea popoarelor? Întrebarea a apărut imediat după referendumul privind Constituţia Europeană. Dacă vă amintiţi, atunci Constituţia a fost respinsă la referendumuri în Franţa şi Olanda. Dar, înainte de asta, documentul trecuse de referendum în Luxembrug şi în Spania (cu un covîrşitor 77%). Două organizaţii paneuropene s-au apucat atunci să facă următorul calcul: dacă adunai voturile pro din Spania, Franţa, Olanda şi Luxemburg, obţineai 26 de milioane, dacă le adunai pe cele contra, ieşeau 22 de milioane. Logica celor două organizaţii: voturile nu ar trebui să ţină cont de graniţă, aşa că respectiva Constituţie ar fi trebuit trecută printr-un referendum paneuropean unic. Nu intru acum în alte discuţii (este UE o Uniune de ţări sau de popoare?), dar şi acesta e un mod de a fetişiza referendumul: dacă tot ai chemat oamenii să voteze într-o formulă dată, admite că au respins propunerea.

Ce vreau să spun? Că tratatele UE nu sînt chestiuni uşor de băgat într-o grilă DA-NU. Că în teorie e o idee bună să întrebi popoarele şi sună chiar frumos: nu poţi construi Europa doar cu elitele. Dar, în practică, referendumurile europene nu fac decît să compromită ideea în sine de consultare populară. Dezbaterea este mereu despre altceva decît substanţa tratatului, referendumuri repetate dau rezultate diferite. În practică, avînd o lume complexă forţată să se comporte binar, e mai important pînă la urmă cine stabileşte agenda referendumului (data, contextul) decît ce votează oamenii. Referendumul este un instrument defectuos de decizie pentru tratatele europene. Şi asta nu pentru că popoarele ar tinde să respingă tratatele (pînă acum 20 de ani, europenii convinşi susţineau referendumurile, pe cînd euroscepticii contestau acest instrument), ci pentru că mi se pare că avem un instrument mult mai bun la îndemînă: democraţia reprezentativă. Alegem lideri permanent şi le dăm pe mînă decizii complexe. Chiar negocierea tratatelor este făcută de lideri aleşi şi se presupune că ei urmăresc în negocieri interesul naţional. De altfel, de asta arată tratatele UE atît de ilizibil, pentru că fiecare lider a ţinut să pună acolo diverse chestiuni, amendamente, excepţii şi chiar bazaconii de interes naţional. Nu spun că participarea populară este nefericită în sine, doar că în practica politică europeană referendumul nu e un instrument potrivit şi că nu ar trebui să aruncăm uşor la coş politica reprezentativă, intermediată de lideri aleşi.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

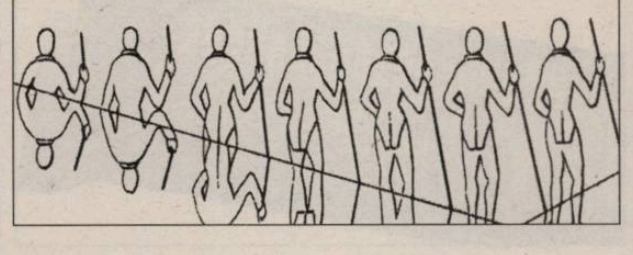

Stand-up comedy

Am ajuns, în sfîrşit, la un spectacol neaoş de *stand-up comedy:* trupa Jokers la Hard Rock Café. Claudiu Constantin, Cătălin Iliescu şi Cosmin Natanticu, trei dintre membrii acesteia, ne-au împărtăşit, timp de vreo două ore, dintr-un tip de umor relativ nou, comparativ cu alte genuri comice. El a apărut pentru prima dată la Café Deko, în 2003. „*Stand-up comedy* în România a prins contur, în mod spontan, ca un substitut al umorului învechit, românesc şi comunist (...)“ – aflăm de pe site-ul standupinthecity.ro. Tot acolo găsim informaţii despre originea lui americană: „Acesta îşi are rădăcinile în variate tradiţii americane de divertisment popular din secolul XIX, de la vodevil la monologuri umoristice. (...) Spre sfîrşitul anilor ’50 şi în anii ’60, o nouă generaţie de comici a început să exploreze subiectele politice, relaţiile rasiale şi umorul sexual. Fenomenul a explodat în timpul anilor ’70 (...)“.

Pentru mulţi români, *stand-up comedy* echivalează cu Seinfeld. Acesta este însă unul dintre maeştrii genului, care îşi face „glumele“ (evident, monologul lui era mai mult de atît) la un nivel greu de atins.

Trupele neaoşe sînt mai la început. Şi, oricum, nu ştiu dacă şi-l propun pe Seinfeld drept model. Nu mă declar (încă) o fană a lor: e greu, avînd în vedere că am văzut doar un spectacol al unei singure trupe. Le admir însă curajul de a sta, singuri şi descoperiţi, în faţa unui public foarte apropiat, gata oricînd să-şi exprime reacţia. Sau, şi mai grav, să nu şi-o exprime deloc.

Umorul lor constă, în general, în glume deloc politic corecte. Şi deocheate. Subiectele preferate, printre altele, sînt femeile, bătrînii, homosexualii, politicienii, vedetele, banii, sexul şi activităţile fiziologice. De pildă, unul dintre membrii trupei a încercat o clasificare a strănuturilor (strănutul pisicesc, contaminator, orgasmic etc.). Şi o pledoarie pentru – citez – „sînii graselor“, care sînt precum „zăpada pe munţi“ (în comparaţie cu cei ai femeilor subţiri, care spun „shhhh!“ de pe sub bluză). O altă temă aleasă a fost cea a toaletelor, între care una cu o oglindă unde te puteai vedea din cap pînă-n picioare...

Cel de-al doilea interlocutor, cred, a vorbit despre faptul că persoanele de vîrsta a doua ar putea prezice vremea prin durerile lor articulare. Iar despre bunici, nu mai ştiu care dintre ei, a povestit cum... scuipă şi au mania de a-şi săruta nepoţii pe gură. Un alt monolog povestea despre defectele fizice, dar pentru că se referea la el însuşi (la ego-ul lui artistic...) deveneau cu un grad mai suportabile: ideea era că s-a născut atît de urît, încît însăşi mama lui nu a vrut să-l alăpteze şi i-a spus că preferă să rămînă amici.

Lucrurile care contează, pînă acum, în textele trupei de *stand-up comedy* sînt toate legate de aparenţe: look-ul, vîrsta, sănătatea, sexul. Un univers pipăibil în punctele lui ostentative... O lume dură în care, dacă nu ai norocul să fii dotat de la natură şi în floarea vîrstei, devii rebut şi subiect de bancuri.

Nu toate glumele au fost la nivelul de mai sus (tind să cred că, probabil, acestea sînt cele mai apreciate de către public). Au fost şi altele care mi-au plăcut. De pildă, prima meserie din nomenclatorul slujbelor din România: „aburitor de plută“. O întrebare pe care comedianţii ne-au pus-o: de ce sînt străzile din Bucureşti explicate? („Mihai Eminescu – poet“ etc.) Sau de ce la PRO TV toate promo-urile sînt despre tine (spectator...): „Ştiu ce-ai făcut astă-vară...“, de exemplu.

Nu tematica aleasă mi-a displăcut, neapărat, ci modalităţile nu destul de rafinate de tratare a ei. Rafinamentul ar putea consta, probabil, în a fi incorect politic şi deocheat cu eleganţă. Va mai dura, pare-se, pînă se va crea o tradiţie în acest sens. Pînă una-alta, numărul final al lui Cătălin Iliescu, o paralelă între muzică şi sex, nu mi-a displăcut.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Salvarea în mit

Ne-am dorit obsesiv să fim membri ai Uniunii Europene: am obţinut (ultimii) acest statut – la pachet cu Bulgaria –, dar nu l-am transformat în sursă de idei europene şi nici în motor al unor practici sociale adaptate. La doi ani după momentul oficial al integrării, viaţa politică, sfera media şi societatea civilă din această ţară ilustrează exemplul cel mai frapant al fenomenului pe care îmi place să-l numesc *singurătatea în mulţime.* Nu orice individ participă, organic, la chimia particulară a grupului din care face parte. Aşa cum insecta mimetizată ca frunză nu este... frunză. Poţi fi undeva, formal, în vreme ce spiritul tău se află, de fapt, altundeva. E ceea ce ni se întîmplă nouă. Folosim apartenenţa la UE ca pe o pavăză menită să ne disimuleze opţiunea de a stagna, adică de a regresa lent, implacabil, spre mlaştina unui fetid imaginar pseudo-conservator. Pretindem că ne conservăm tradiţia, deşi perpetuăm doar viciile moştenite din trecutul unei modernizări fracturate schizofrenic.

Aruncaţi în realitatea europeană, trecem examenul numai dacă scoatem din manşetă fiţuica şi din flaşnetă, lozinca. Faptul, evident, că depăşirea pragului 2007 a rămas fără urmări profunde ne va fi în curînd explicat prin argumente eurosceptice rău plasate. Ni se poate spune, bunăoară, că UE subzistă ca organizaţie internaţională, dar că „europenii" nu se simt *în primul rînd* europeni, pentru că logica naţională (şi chiar naţionalistă) continuă să opereze. UE a reuşit să promoveze un proiect pacifist, menit să reconstruiască economic Europa postbelică. Însă olandezul sau francezul, italianul sau maltezul, suedezul sau spaniolul îşi păstrează, fiecare, propria identitate, la care nu are de ce şi nici nu vrea să renunţe. Doar familiile lingvistice, afinităţile confesionale (de pildă, sudul catolic) sau regionale (precum solidaritatea baltico-scandinavă) par să lucreze ca factori de coagulare a unor difuze ansambluri „supranaţionale".

Se aminteşte, adesea, că UE nu se poate compara cu SUA. Şi că nu va fi mai mult decît o piaţă mutualizată pînă cînd nu-şi va articula o politică externă şi de apărare „comună". Asemenea truisme nu pot fi scuze pentru cronica noastră retardare. E drept că „eurocraţii" – masa funcţionarilor care populează instituţiile comunitare – rămîn „departe" de opinia publică a statelor-membre, rupţi de „realitatea străzii" etc. Acesta este tristul stereotip folosit în politica internă a multor state-membre, pentru a face din UE ţapul ispăşitor al deficienţelor locale. În realitate, la Bruxelles se fac jocurile pe baza mandatelor politice din fiecare capitală. Nici o treaptă din procesul de „construcţie europeană" nu a fost urcată altfel decît prin însumarea, democratic validată, a unor „voinţe" naţionale proiectate spre centrul instituţional al UE. Oricît ar fi de mulţi, de hermetici în limbajul folosit sau de excesiv remuneraţi, funcţionarii comunitari oferă doar instrumentul prin care cei 27 generează – şi fructifică în politici sectoriale – consensul asupra destinului nostru comun.

La noi, frontul eurosceptic este slab organizat întrucît nivelul de cunoaştere al cetăţeanului mediu e aproape de zero, dar şi pentru că *ne credem* europeni, fără să ne comportăm ca atare. UE apare încă în costumul zînei bune, care ne poate atinge cu bagheta magică justiţia nereformată sau infrastructura debilă ş.a.m.d. Nu acuzăm demagogic *limitele* UE, pentru simplul motiv că nu le-am atins, *de facto,* în nici un domeniu. Pe de altă parte, persistenţa infantilă în stadiul mitologic al apartenenţei unionale acţionează ca frînă psihologică, pentru că oferă cea mai comodă justificare a imobilismului românesc. Atîta vreme cît „Europa" rămîne un mit, o credinţă salvaţionistă, realitatea autohtonă se poate gratula, paradoxal, cu propriile eşecuri. Prevăd chiar că vom adopta euroscepticimul cu mult înainte de naşterea primei generaţii româneşti compuse din europeni *plauzibili.*

Ioana BOT

Festivalul lecturii în oraşul lui Calvin

Odată la doi ani, toamna, Geneva îşi coboară cărţile din rafturile bibliotecilor şi librăriilor – pe străzi. *Fureur de lire* alege strategii din cele mai diverse pentru a celebra o ocupaţie de a cărei dispariţie nu se teme nimeni, acolo, în patria lui Calvin şi a cititorului impenitent Jean-Jacques Rousseau, dar care nu trebuie, totuşi, lăsată în voia sorţii: *lectura*. *Fureur de lire* s-a desfăşurat anul acesta între 23 şi 27 septembrie şi a reuşit să traducă în termeni lectoriali temele cele mai actuale şi tendinţele cele mai noi din viaţa oraşului, a cantonului, a lumii cosmopolite care se învîrte în jurul organizaţiilor mondiale de pe malul Lemanului. Toate marile nelinişti, toate marile dezbateri, chiar multe din culorile şi formele vitrinelor din oraşul vechi – totul s-a tradus în „cine, cum şi ce citeşte". Aşa se face că am văzut/citit politicieni în ipostaze populare (urmează alegerile!): cu cartea în mînă, mărturisind, volubili şi sentimentali, că au relaţii privilegiate cu cartea, că citesc în pat şi-n aeroporturi, că teama de plictisul unei şedinţe se combate cu o carte ascunsă în buzunarul sacoului... Poate că era un efect calculat, de PR, dar nu am putut să nu mă gîndesc la politicienii de-acasă şi la categorii cu totul diferite de „obiecte simbolice" cu care le place să se pozeze în mînă.

Marea deschidere a avut loc cu dezbaterea „Cărţi pentru a schimba lumea", în care etern-furiosul Jean Ziegler (ultimul titlu publicat, *La Haine de l'Occident,* Albin Michel, 2008) şi Susan George (autoare a volumelor *Un autre monde est possible,* Fayard, 2004, şi *La pensée enchaînée,* Fayard, 2007) aveau să îi dea replica lui André Schiffrin, editor newyorkez, fondator al unei edituri (The New Press, 1990) şi critic acerb al tendinţei aglomerării procesului editorial în marile conglomerate multimediatice mondiale. Pentru Schiffrin (incidental, fiul lui Jacques Schiffrin, fondatorul Pleiadelor franceze), regulile pieţei libere şi ale capitalismului liberal dezlănţuit sînt responsabile de o adevărată apocalipsă nu doar a editurilor mici şi mijlocii la nivel mondial, ci şi de o scădere vizibilă a accesului publicului larg la gîndirea critică, la o reală diversitate de opinii etc. Experienţa sa la americana Random House constituie, deja, subiectul unor cărţi emblematice pentru discursul antiliberal al intelectualilor occidentali. Dar tema părea să fie una arzătoare pentru micii editori elveţieni, care se văd ameninţaţi de criză şi caută să se apere, cît mai eficient. „Editurii fără editori", holdingurilor de presă pe care le acuzau, cu toţii, acolo, pe cele mai diferite voci, trebuie să le ofere alternative funcţionale îndelungata experienţă a diversităţii, a proporţiilor mici, dar decisive, a culturii populare, care fac parte din patrimoniul ţării cantoanelor. Personal, nu ştiu dacă bătălia mai poate fi cîştigată sau dacă nu cumva trebuie să ne descurcăm cu duşmanul în casă; ştiu însă că am auzit cifre şi statistici ale falimentelor din mediul editorial, că am simţit pulsul nelinştii locale, că am adulmecat răscrucea. „Sînt editurile în criză economică?" nu mai era, acolo, o dilemă, ci o întrebare cu răspunsuri neaşteptat de limpede formulate, într-o ţară care nu pare, totuşi, să îndure biciul crizei economice atît de aspru ca... altele (noi, de pildă, fireşte). „Lumea, văzută dinspre noi" – se intitula una dintre marile dezbateri ale editorilor elveţieni: nu s-a discutat doar despre politici editoriale, ci şi (cu invitaţi care au scris recent despre zonele de conflict ale lumii – Mathilde Fontanet, Odette Habiyakare, Marie Gaulis etc.) despre capacitatea cărţilor de a mai transmite oroarea realităţii, de a depune mărturie.

Lumea politică tolerantă şi pragmatică a Genevei s-a regăsit în programul realizat de Universitate, care invita la întîlniri cu scriitori libanezi şi la aniversarea celor 30 de ani ai librăriei arabe locale, „l'Olivier" (Măslinul). Nu în zadar Elveţia, mai ales după 11 septembrie 2001, a devenit destinaţia europeană favorită a lumii arabe: nici în Europa, nici în afara ei. În timp ce noi citeam, acolo, literatură libaneză, ziarele clamau din galantare discursul lui Ahmadinejad la celălalt ONU, de dincolo de Ocean. Pe un cu totul alt plan (sau poate că nu?), într-un canton în care magazinele se închid prin lege la 7 seara, singurul deschis la orele tîrzii din noapte cînd ne întorceam acasă de la „lecturile frenetice" şi ne era foame, *singurul în tot cartierul acela central,* era „arabul din colţ": baghete franţuzeşti, burgeri, lipii şi kebab, discursul preşedintelui iranian şi dezvăluirile amoroase despre Lady Di ale fostului preşedinte francez, alături, pe taraba luminată bolnav...

Asemenea vîrfuri de interes se iţeau printre ochiurile unei plase foarte dense de întîlniri cu cititorii ale scriitorilor locali (dar şi ale ziariştilor-scriitori-exilaţi din lumea arabă sau africană), de dezbateri şi „porţi deschise" pentru elevi de toate vîrstele; o lume întreagă foşnind a carte, în jurul meu, tarabe cu buchinişti răsărite peste noapte pe esplanadele mici şi discrete ale oraşului vechi, unde bibliotecile de cartier îşi vindeau la preţuri de nimic cartea scoasă din circuit, autorii înşişi îşi lichidau stocurile personale de vo-

lume (cu autograf şi o ceaşcă de ceai, dacă aveai chef de vorbă), micii editori se adunau în convorbiri cu aer de şuetă, dar care puteau vira oricînd spre confrerii secrete în faţa pericolului comun... Casa de cultură din oraşul de jos, din Plainpalais, şi-a oferit din nou spaţiile spectacolelor, experimentelor, barului *bio* şi talciocului de carte în devălmăşie. Un experiment din aceeaşi linie protestatar-protestantă a constat din expunerea unor autori la lucru, într-o cuşcă de sticlă, în care aveau un birou şi un calculator cu două ecrane: publicul putea citi ce se scrie, pe unul dintre ele, întors în afară. Inscripţii de grădină zoologică ne spuneau că e interzis să dăm de mîncare autorilor (urma să fie eliberaţi, simbolic, duminică, dar eu aveam să fiu deja în avionul întoarcerii). Erau mai ales scriitori tineri: Blaise Hoffmann, Paule Mangeat, Michael Perruchoud, Fred Bocquet şi Eugène, acesta din urmă clamîndu-şi origini româneşti pe copertele unor cărţi cu care m-am întors în valize, din curiozitate... patriotică. Vom citi şi vom vedea.

În paralel, în oraş continuau sărbătorile celor 500 de ani de la naşterea lui Calvin şi ale celor 450 de ani de la întemeierea „Universităţii şi Colegiului" protestant genevez. Biblioteca Populară şi Universitară expune carte veche, din perioada părinţilor Reformei (unele – achiziţii noi, oferite acum pentru prima oară lecturii), iar peste drum de ea, la Muzeul Rath, cîţiva artişti contemporani adăugau subversiv un E devizei oraşului, cu expoziţia *Post tenebras luxE,* jucînd pe ambiguitatea luminii spirituale şi a luxului intelectual, criticînd, complice, oraşul luxos şi scump, producător de *luxe*... Programul expoziţiei e redactat în franceză, engleză şi arabă. Traseele oraşului vechi continuă să fie scandate de uriaşe panouri fuchsia (voit stridente), care dau spre citire minunatele isprăvi şi exemplarele biografii ale „savanţilor şi cetăţenilor" ce au făcut gloria universităţii. Se recomandă traseul complet al lor, cu bicicleta, unde lectura panourilor (textul e abundent, îţi trebuie timp ca să le dovedeşti) poate funcţiona şi ca pauză de respiraţie. De obicei, e şi o cafenea prin apropiere, pentru că nu există lectură adevărată fără dichisul ciocolatei calde sau al cafelei „răsturnate" peste laptele proaspăt (muls) – un *renversé,* altă specialitate locală.

Sigur că un călător/cititor ironic va distinge aici, cu uşurinţă, atît reflexele bine antrenate ale unor instituţii cu ritmuri şi rutine vechi (canton, municipalitate, biblioteci, şcoli, edituri, cafenele etc.), cît şi psihologia burghezului protestant, mulţumit cu lumea sa şi neliniştit de lumea mare. Problema cu genevezii este că ei sînt primii care să se privească (auto)ironic, ţi-o iau înainte şi chiar te învaţă să te nu te laşi furat de contururile aparent perfecte ale lumii lor. Într-una din clădirile cele mai noi ale universităţii, UniMail, o expoziţie a arhivelor Jean Piaget *(„Bonjour, Monsieur Piaget")* îmi dădea, din nou, de citit, îmi amintea că şi el se numără printre „fondatori", îmi aşeza fotografiile lui, zîmbind ironic, sub paşi, pe treptele-amfiteatru ale holului mare. Aşa se face că-i şedeau pe creştet, direct pe bascul lui proverbial, turtit, fete în floare, studente citind cursurile anului universitar care abia începuse: foşnet de foi, de fuste şi de frunze.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

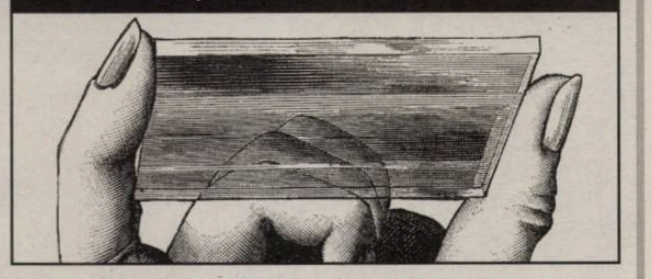

Valoare şi respect

Au început revoluţia morală a societăţii româneşti. La 20 de ani după ieşirea din comunism, iată că apar voci care clamează nevoia de civilitate în spaţiul public şi cer o corectă aşezare a valorilor. Se întrevăd zorii unei noi Românii, cum nu am mai avut de mult. O Românie guvernată de respect, în care nonvaloarea este pusă la colţ şi sînt promovate modelele culturale.

Am putea continua cu astfel de fraze înălţătoare pe mai multe pagini, mai ales că sînt în măsură să ne îmbărbăteze, să ne facă să ne simţim mai bine.

Am găsit ceva asemănător în două manifeste, numite ca atare şi apărute – întîmplător sau nu – simultan pe piaţă. Unul susţine o aşa-numită „Mişcare de rezistenţă" a *Jurnalului Naţional*, altul – campania „Noi vrem respect" a Realităţii TV. Unul e format din propoziţii scurte, cu subiectul „noi": „Noi trebuie să rupem tăcerea. Noi trebuie să ducem România înainte. Noi nu vrem funcţii şi nici putere. Noi nu cerem nimic" etc. Altul e stufos şi semnat de Marius Tucă: „*Jurnalul Naţional* devine, azi mai mult ca ieri şi mîine mai mult ca azi, promotorul modelelor culturale. (...) Sîntem mai mult ca oricînd copleşiţi de nefiresc, de fenomene dăunătoare, care tind să devină normă: manele, playback şi cîntăreţi la laptop, piţipoance, cocalari, kitsch, corupţie, şpagă, politicieni şmenari sau curve politice, opţiuni electorale doar între rău şi mai rău, pseudovedete sau pseudomodele, mitocănie, tupeu, ipocrizie, ignoranţă (...) În faţa acestei ofensive, manifestul nostru pare prea puţin. Este nevoie de mai mult. E nevoie să fim mai mulţi" etc.

În esenţă, cele două demersuri sînt lăudabile şi putem să ne facem că nu vedem raţiunile de marketing care stau în spatele lor. Iar Victor Rebengiuc, din clipul Realităţii TV este, ca întotdeauna, extraordinar.

Dar...

Nu ştim ce înseamnă „modele culturale" pentru *Jurnalul Naţional*, din moment ce Marius Tucă ne recita la televizor în fiecare seară, cîndva, cîte o poezie a marelui bard Adrian Păunescu.

Nu prea vedem ce caută campania de regăsire a respectului la Realitatea TV, de asanare a discursului public, cînd tocmai această televiziune a contribuit, de ani de zile, la degradarea dezbaterilor prin aducerea pe platouri a tot felul de personaje numai bune să facă din politică circ. Cînd această televiziune i-a făcut analiştivedetă pe unii ca Aurelian Pavelescu, Lavinia Şandru, Silviu Prigoană, Mădălin Voicu sau Adrian Păunescu (iată, ne întîlnim din nou cu acest personaj). Cînd această televiziune a instituit moda despicării firului în patru pe marginea unei declaraţii în doi peri spuse de un politician, a unei ziceri de tarabă care cerea în mod imperios un răspuns pe măsură din partea altui politician, din tabăra adversă, răspuns care trebuia la rîndul lui analizat şi tot aşa.

Astăzi, Realitatea TV continuă să ne prezinte nonştiri, cu nu ştiu ce personaj politic care s-a dus la Festivalul Sarmalelor, a îmbrăcat bundiţă şi a zis ceva „memorabil" de-acolo, dar din cînd în cînd spectacolul este întrerupt de un *fade to black*, pe care apare scris: „Noi vrem respect". În acest timp, vocea comentatorului ne spune în continuare ce fapte de vitejie a mai făcut personajul politic respectiv. Ai zice că la Realitatea TV se luptă două forţe şi că una, reprezentantă a binelui, încearcă să o bruieze pe cea rea, întunecîndu-i ecranul (sunetul, în schimb, nu i-l poate lua). Sau că avem de-a face cu o nouă formulă tip *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*.

Nu sînt un intransigent care crede că faptele din trecut te caracterizează orice ai face. Consider că pot exista momente de cotitură, de revelaţie pe drumul Damascului, care să te transforme radical. Dar cum ar fi fost ca personajul care a trăit celebra experienţă pe acel drum al Damascului să fi rămas în continuare Saul prigonitorul, dar să se recomande şi drept Apostolul Pavel?

Mihnea DUMITRU

Publicistica orbilor sau postacii de partid

În spatele unei campanii politice pe Internet există întotdeauna resursa umană necalificată, persoanele care publică unele comentarii în favoarea sau în detrimentul candidaţilor. Unii îi numesc „activişti online", alţii, mai puţin înţelegători, „postaci de partid". Oricare ar fi nominalizarea, ideea generală se referă la tineri care îşi petrec campania electorală în faţa computerului, monitorizînd şi intervenind acolo unde strategia de comunicare le-o cere. În general, dacă vorbim de mediul privat şi de o ofertă cuprinzătoare, firma care îi construieşte politicianului prezenţa pe Internet oferă şi ceva numit „activism politic online". Sintagma ascunde tocmai acest gen de activitate. Dacă vorbim de partide cu departamente dedicate unor astfel de activităţi online, atunci activiştii sînt membri ai organizaţiilor respective.

Istoria vorbelor

Postacii virtuali şi-au cîştigat notorietatea în timpul campaniei de suspendare a preşedintelui Traian Băsescu, deşi existenţa şi activitatea lor poate fi identificată de prin 2004. Abia în ultimii ani această modalitate de campanie a devenit mai structurată, în linie şi cu evoluţia Internetului în România. În nici un caz nu îşi găsesc originea pe plaiurile mioritice, dar, ca orice heirupism de campanie electorală, activitatea lor preia dimensiuni exagerate, îmbrăţişînd aberantul, ilogicul şi grobianul.

Dacă strategia de campanie conţine o astfel de structură de postaci, atunci tactica acestora se rezumă la publicarea comentariilor: pe bloguri, pe site-urile ziarelor sau pe forumurile acestora; oriunde există posibilitatea de a-şi da cu părerea. Uneori mai include şi pagini de Facebook, conturi de Twitter sau orice alt gen de interacţiune pe reţele sociale. Ideea este să se transmită mesajele candidatului la cît mai mulţi oameni, pe cît mai multe căi. La modul realist, însă, activitatea se poate denumi şi „îngroapă-ţi adversarul", deoarece comentariile articolelor se afişează, de obicei, în ordine invers-cronologică (ultimul articol este şi cel mai nou, primul, de sus). În cazurile cronologice, vorbim mai mult de necesitatea unui volum mai mare de comentarii decît al „adversarilor".

Şi cifrele vorbesc

Se presupune că, în timpul campaniilor electorale, toate partidele politice utilizează aceşti postaci. În România sînt în jur de 2 milioane de oameni care citesc variantele online ale ziarelor, cam 11% din populaţie şi vreo 30% din totalul persoanelor cu acces la Internet. Nu există o ecuaţie clară a utilităţii unei astfel de activităţi. Un articol de ziar poate primi şi 200 de vizualizări fără a atrage vreun comentariu. Există, bineînţeles, şi articole foarte populare care conţin de cîteva zeci de ori textul publicat în comentariile utilizatorilor site-ului. În principiu, se presupune o medie de 1 comentariu la 10 cititori ai articolului. Singurul lucru relativ sigur şi care se bazează pe accepţiile noastre subiective este că fiecare publicaţie online atrage şi un nucleu dur de comentatori. Este logic; în definitiv, nimeni nu citeşte toată presa pe Internet, ca mai apoi să comenteze acelaşi articol pe 5 sau 10 site-uri diferite. În general, acolo unde percepţia publică referitoare la o anumită publicaţie tinde spre un anumit partid, cel mai probabil se vor găsi şi comentatorii afiliaţi aceleiaşi structuri politice. Jocul de-a păcălirea moderatorilor, precum şi introducerea unor păreri comandate pe site-urile opoziţiei definesc această activitate a postacilor.

În toată această activitate, cel care scrie primul comentariu sau grupul care prezintă volumul cel mai mare de păreri cîştigă. De multe ori însă, se pierde din vedere tocmai sensul întregului exerciţiu. Nu poţi convinge un om care nu te citeşte. Or, ideea este să convingi acei 9 oameni din 10 care nu postează un comentariu, dar care au o părere, să empatizeze cu tine, postacul. Problema, de cele mai multe ori în perioadele electorale, este că heirupismul postacilor ajunge la o asemenea extremă, încît nimeni nu-i mai citeşte. Pe lîngă faptul că existenţa lor este documentată şi cunoscută de publicul larg, care automat este mai rezervat în a citi orice comentarii pro sau contra candidaţilor în perioada respectivă, injuriile, invectivele şi aberaţiile scrise de unii comentatori îi fac pe mulţi să ignore spaţiul respectiv. Literatura post-articol este cu mult mai dubioasă decît publicaţia în sine, şi aceea plasată, de multe ori, sub semnul publicităţii ascunse.

Aceste cuvinte nu-i dor

Din punctul de vedere al rezultatelor, metoda este dubioasă şi din cauza lipsei de atenţie a internauţilor. În principiu, o mare parte a utilizatorilor de Internet din ţară sînt tineri. Atenţia acestora rar depăşeşte 60 de secunde petrecute pe un site, de la citirea cîtorva titluri şi pînă la scanarea unor articole mai interesante. Chiar şi ca medie vorbind, din 100 de cititori ai unui articol, dintre care 10 comentează, în cel mai bun caz, restul de 90 nu vor ajunge să citească mai mult de un comentariu sau două, într-un moment de plictiseală totală. În situaţia în care ar vota, există şanse mai mari să-i convingi spre un candidat devenindu-i vecin în Farmville sau cerîndu-le prietenia pe Facebook, decît aberînd fără prea multă graţie în comentariile unor articole.

Cu toate acestea, postacii dăinuie şi evoluează în timpul campaniilor electorale, în principal din cauza lipsei de idei legate de campaniile electorale pe Internet. Oamenii comentează, îngroapă părerile altora şi raportează apoi marile realizări internaute într-o doză de succes care nu poate fi definită. Rezultatele se cuantifică şi în păreri negative la adresa candidaţilor care folosesc astfel de tactici şi oameni, tocmai din cauza spam-ului creat în siajul fiecărui articol publicat pe Internet. Mai mult, deserviciul de imagine este cu atît mai grav la adresa candidaţilor cu cît postacii înşişi nu sînt motivaţi de munca pe care o prestează, multe comentarii fiind amatoristice şi, evident, comandate, deloc în linie cu propriile lor păreri. Dar dacă partidul o cere...

Mihnea Dumitru *postează la comanda proprie pe blogul său, codexpolitic.us.*

PUBLICITATE

Maria BALABAŞ

Festivaluri. Multe şi la fel

Participarea la festivaluri este cel mai eficace mod de a înţelege şi de a putea critica fenomentul muzical de masă – ca act artistic, social, de propagandă, de promovare a unor valori, atitudini, convenţii etc. Festivalurile au crescut în amploare şi au devenit barometre de testat nivelul cultural, necesităţile, aspiraţiile şi gustul publicului. Dar reuşesc organizatorii români să fie la înălţimea conceptului de festival? Şi care este ideea generatoare a proiectelor lor?

Asaltul reclamelor

Bestfest. În faţa uneia dintre scenele cu nume de telefonie mobilă sau de bere s-au strîns aproape 20.000 de spectatori. Tineri, mai puţin tineri şi din ce în ce mai puţin tineri, cu gusturi muzicale diferite – văd şi tricouri cu simboluri rock, şi bluziţe colorate şi ornate la modă, şi pantaloni largi de raper, şi îmbrăcăminte lejeră de in. E noapte deja. Uit de cutiuţele de carton purtătoare de reclame, uit de flyer-ele care mă îndeamnă să cumpăr şi să cumpăr, deasupra mea e doar luna, lîngă – prietenii într-ale muzicii, iar în jur – alţi oameni, mulţi pregătiţi cu ochii, urechile şi sufletul pentru întîlnirea cu legenda Santana. Trec în revistă celelalte zile de festival: de la ploaia ce i-a ameninţat pe The Killers, la zîmbetul *soul* al lui Ayo, la forţa Motorhead sau dezamăgirea numită Moby, ajung la surpriza provocată de combinaţia de hip-hop şi jazz a unei trupe neanunţate iniţial în *line-up* – US3, mă opresc la dezinvoltura Franz Ferdinand, îi ascult acum pe The Charlatans, aplauze, o scurtă pauză şi Santana intră în scenă. Punctul culminant al ediţiei de anul acesta. Santana este un maestru în arta de a construi un concert. Ştie că mulţi au venit să-l asculte pentru piesele din tinereţe („Black Magic Woman", „Samba Pa Ti", „Oye como va"), dar şi mai mulţi fredonează „Mariiiia Mariiiaa..."

Anul acesta se împlinesc 40 de ani de la primul festival Woodstock. Au fost acolo, pe scenă sau în noroi, în extaz muzical sau chimic, Jimi Hendrix, Janis Joplin, The Who, Carlos Santana şi alţi 400.000 de tineri. S-a cîntat pentru libertate. S-a luptat contra războiului din Vietnam, s-a crezut, măcar pentru o vară, pentru cîteva zile, în binele universal pe care l-ar putea genera pacea şi dragostea în lume. Cei care au fost acolo, la Woodstock, în acel an, au fost mai mult decît spectatori, au participat la formarea unui ideal. Carlos Santana încă păstrează vie memoria acelor vremuri hippie, iar mesajul transmis în timpul concertului său de la Romexpo a fost acelaşi ca în 1969. Cu mici schimbări (George W. Bush a luat locul Vietnamului).

Plimbîndu-mă prin spaţiul alocat Bestfest, am simţit şi anul acesta că organizatorii nu sînt foarte preocupaţi de atmosfera festivalului. La fiecare pas te loveşte reclama – pe baloane, pelerine, brăţări, tricouri, insigne, flyer-e. Nu există un spaţiu liber în care să răsufli. Nu există decît ideea de *mainstage* şi *line-up* orientat exclusiv pe succesul de top. Nu există alt scop, doar *entertainment*. E prea puţin pentru un eveniment care se laudă că ar fi primul festival la nivel european al României. M-aş aşeza pe iarbă, undeva, aş comenta cu prietenii... De la Bestfest plecăm toţi şi doar pe drumul betonat înspre ieşire apucăm să schimbăm o vorbă.

Cîntînd în ploaie

Ca să ajungi la **Gărâna**, trebuie să urci un munte. Staţie de tren nu găseşti mai aproape de 30 de kilometri, aşa că de la Reşiţa fiecare se descurcă cum poate. Cu microbuzul, cu maşina personală, cu autostopul sau căruţa. Drumul în serpentine se străbate încet, cu atenţie, pentru a nu te rătăci, cu grijă la turmele de oi şi capre ce s-ar putea ivi brusc înaintea ta. Dacă e dimineaţă şi ai condus o noapte întreagă sau ai moţăit pe apucate în vreun compartiment de tren, cei 30 de kilometri ţi se par lungi şi nu pricepi cum ar mai putea exista, la capătul lor, şi un festival de jazz. Ajuns şi la a 13-a ediţie. Mulţi dintre cei care răzbat pînă în Munţii Semenicului aduc după ei corturi, saci de dormit, mîncare, pelerine, chitare, darbouka, tamburine, saci de reciclat, costume de baie etc. CD-urile le cumperi de la faţa locului. Gărâna este mai mult decît muzică. E o poveste care a reuşit să se menţină departe de urîtul în care degenerează astăzi evenimentele muzicale „de succes". Îmi pare aproape o utopie, susţinută de o pasiune neabătută pentru jazz. Iar publicul ştie, înţelege şi întreţine acest consemn.

© M. Chivu

În prima seară, vineri, jazz minimalist, modular, structuralist, cu Ronin, din Elveţia. Deviza lor: Extaz prin ascetism. Influenţe: funk, arte marţiale, comics-uri, zen şi ceaiul verde. Pianistul Nik Bärtsch îşi conduce grupul prin impulsuri strigate ca la luptă. Toţi reacţionează fără greş, într-un ritm care pulsează năucitor. Ronin este un organism muzical viu. Iar noi respirăm împreună cu ei sub cerul senin de la miezul nopţii. Apoi sîmbătă, la ora 3 noaptea, ies să mă dezmorţesc puţin din maşina în care dormisem pînă atunci, după ce cortul începuse a înota, la propriu. Ploaia ne luase pe neaşteptate. Hainele erau ude, sacii de dormit – aproape de înec, încălţămintea mustea la fiecare pas. Plecasem în fugă de lîngă scenă şi căutasem un acoperiş cît de cît solid. Venise potopul. E ora 3 noaptea, dar întîlnesc o privire strălucitoare, lîngă un cort. Fremăta. Printre picurii de-acum mai mărunţi, îmi povesteşte întretăiat că Helge Lien Trio au aşteptat o oră şi jumătate pe scenă, că în faţă se adunaseră cam o sută de oameni pribegiţi, că ploua în continuare, dar că norvegienii au spus că trebuie să cînte, trebuie neapărat, scoseseră amplificarea aşa că au cîntat aproape acustic, doar pentru cei strînşi acolo, lîngă ei, lîngă scenă, au emanat energie, o bucurie imensă, o vibraţie fantastică, trei bisuri... Helge Lien Trio au fost momentul ediţiei 2009. O ascult pe prietena mea şi-mi vine să intru în pămînt de ruşine. N-am crezut că va mai fi posibil un concert în asemenea condiţii meteorologice şi la o asemenea oră. N-am înţeles spiritul Gărâna, la anul voi fi mai pregătită.

E duminică. Mulţi au plecat de la Gărâna. Au rămas cei care au vrut să guste experienţa pînă la capăt. Stau pe unul dintre trunchii de copaci folosiţi ca bănci. E noapte. Peste păduri şi peste noi, se umple aerul de sunet cald. Pe scenă – trompetistul, compozitorul şi producătorul norvegian Nils Peter Molvaer şi formaţia sa, într-un show audiovizual fără precedent. Molvaer este un muzician inovator, adept al fuziunii dintre jazz, ambient, electronic house, funk, hip-hop, break beat, rock şi pop, considerat, datorită albumului *Khmer* (1997), un continuator al lui Miles Davis. Sîntem ochi, urechi, suflet, pentru că un astfel de concert, într-o astfel de atmosferă, n-am mai trăit. În Munţii Semenicului, la Gărâna, în plină inimă a Ardealului, în Poiana Lupului, organizatorii au o viziune.

Medievalismul kitsch

Ca în fiecare an, parfumul **Festivalului de artă medievală Sighişoara,** aflat la a 17-a ediţie, vine de la cei care nu s-au maturizat şi trăiesc încă într-o lume imposibilă, patronată de libertate şi sinceritate. Sînt aceia care aleg să se îmbrace peticit şi colorat şi să aducă poezia în stradă: pictează feţele copiilor, împletesc codiţe, cîntă la cîte-un colţ al cetăţii – mai puţin pentru bani, mai mult pentru o frumoasă poveste de bătrîneţe „am fost odată ceteraş la Sighişoara", vînd pe tarabe tot felul de nimicuri, într-o dezordine dementială care face ca pînă şi Dracula să supravieţuiască în preajma „Crezului" transcris pe o tăbliţă de lemn. Pe scenă, într-adevăr, sînt concerte adevărate. Dar s-o vezi pe pseudo-gladiatoarea Sofia Kallgren, interpretînd cîntece pe negativ, nu are prea mult haz. Nici concursul de Miss, iar prezentarea se înscrie şi ea în medievalismul nedorit al clişeelor. Un plus, totuşi, pentru ansamblul de muzică medievală Truverii... Cobor în stradă, din nou, şi aici dau de adevăratul spirit al festivalului. Un vrăjitor al undelor electromagnetice cîntînd Bach şi Schubert, la un instrument straniu. E un theremin făcut chiar de el. Aşa ceva nu mai văzusem de la concertul lui Jean-Michel Jarre, dar Benedict Popescu cîntă mai bine decît starul francez. Poate singurul sens al unui astfel de eveniment e să aducă în stradă aceste personaje baroce şi antice şi să ne deschidă ochii înspre alte tipuri de existenţă – departe de televizoare, ştiri mondene, sclipici prăfuit. Cobor mai mult pe stradă şi mă afund în kitsch – tarabe cu argintărie, geci de piele, ochelari de soare, balonaşe, păpuşele, luminiţe, porumb copt, mici, seminţe, manele, magneţi de frigider.

© M. Chivu

Festivaluri decăzute

Vara aceasta a văzut explozia festivalurilor în aer liber, dar nu în locurile convenţionale de prin oraşe – ci în păduri sau, ca în cazul festivalului de la Bran, în curtea castelului. **Iarmaroc, Forest Vibes, Bran Castle Fest, Teknival** – iată punctele de reper care au definit fenomenul. „Vara asta a fost vara festivalurilor ratate. Toată lumea îşi dorea să petreacă în afara Bucureştiului, în aer liber şi era normal ca după verile trecute în care, dacă nu gustai litoralul românesc, hălăduiai într-un oraş mort, piaţa să ofere alternativele. Şi le-a oferit cu vîrf şi îndesat, dar prost gîndite şi realizate. Succesul răsunător al Iarmarocului a pus pe gînduri o grămadă de organizatori *wanna-be* care au asociat imediat succesul la public cu succesul financiar (deşi organizatorii Iarmarocului nu au rămas cu cine ştie ce după eveniment) şi au crezut că au descoperit formula cîştigătoare: *Build it and they will come*. L-au construit şi nu a venit nimeni" – notează site-ul freshgoodminimal.ro. Articolul, intitulat „Sindromul post-Iarmaroc" prezintă realitatea pur funcţională într-un mod corect şi chiar trage o concluzie, care sperie, privitoare la modul de a funcţiona şi de a fi selectiv al generaţiei tinere: „Funcţionăm ca o turmă, ne uităm în jur, înainte să mergem undeva. Tu vii, ăla vine? Cică vin şi ăia. *Ambient awareness*. Nu e de ajuns să construieşti, înainte trebuie să adulmeci turma. Să canalizezi sau să te apuci de un trend, să faci un *line-up* atrăgător, să vii cu ceva nou şi aşteptat, să faci scandal, să te ştie lumea, să le fii simpatic". Deşi nu se compară cu Bestfest-ul în ceea ce priveşte cîştigul material sau *line-up*-ul, unele dintre aceste festivaluri, voit în afara mainstream-ului, prezintă la noi doar o formă decăzută, din mai multe motive:

1. *Line-up*-ul redundant. În proporţie de 60%, artiştii români chemaţi să susţină iniţiativa organizatorilor au fost aceiaşi. La Iarmaroc, Bran Castle Fest, Sîrnaville, Forest Vibes ne întîlnim şi răs-întîlnim cu Aria Urbană, Brum Conspiracy, Discoballs, Blanoz, L'Orchestre de Roche, Minus şi Ion, Rusu şi Flore, Şuie Paparude – toţi reprezentanţi mai mult sau mai puţin originali ai genurilor electro, funk, reggae, rock, chill, drum'n'bass. Semn că fenomenul muzical românesc underground este slab reprezentat.

2. Modelul pentru aranjarea pe scene şi genuri muzicale este oricum copiat din Vest, dar mesajul lipseşte. Tinerii care, în lipsa oricăror îngrădiri politice, ar putea genera o mişcare intelectuală liberă, se autoîncarcerează în stereotipii şi frici sociale mărunte. O comparaţie unică, între site-ul dedicat Iarmarocului (cel mai de succes festival de vară 2009) şi cel al festivalului Fusion din Germania, demonstrează instantaneu lipsa de program şi de viziune a primului.

3. Fiecare grup mic încearcă să tragă foloasele în urma organizării propriului eveniment, în loc să se încerce o coalizare a forţelor înspre un model de gîndire cu adevărat deschis, liber, vizionar. *Nota bene:* Stufstock-ul – care se doreşte un festival organizat în scopul menţinerii Vămii Vechi ca imagine a „culturii adevărate libere" – nu are nici el destulă putere.

Există o singură alternativă prezentă şi în România, o manifestare extremistă întru totul, dar care se apropie de idealul unui festival adevărat – datorită mesajului său, felului de desfăşurare, influenţei pe care o are asupra participanţilor. Mai mult sau mai puţin nociv, mai mult sau mai puţin acceptat de societatea noastră tradiţionalistă. Surprinzător, pentru că reperele sale muzicale sînt diferite – reia crezul Woodstock, apărut exact în urmă cu 40 de ani. Se numeşte Teknival, singurul său scop material este al supravieţuirii de la o ediţie la alta, locul pentru desfăşurare este anunţat cu două zile înainte, triburile postmoderne se adună dintr-un adevărat pelerinaj hippie şi, măcar pentru cîteva ceasuri, ai senzaţia apropierii de libertate. Cel puţin aşa povestesc cei care au fost acolo.

***Maria Balabaş** este realizatoarea emisiunii* Dimineaţa Crossover *la Radio România Cultural.*

Dan DEDIU

Stilul neo-ikebana în managementul muzical

– sau despre Festivalul Enescu, ediția 2009 –

Neo-ikebana și cavalerii Jedi ai muzicii

Nu de puține ori lucrurile mici, detaliile înrîuresc într-atît imaginea de ansamblu a unei structuri, de orice natură ar fi ea, încît ele devin emblematice pentru *ethosul* întregului. În acest fel, mărturisesc faptul că am găsit în aranjamentele florale ale Festivalului Enescu 2009 o reflexie vegetală simetrică politicii repertoriale asumate de către organizatori. Căci se poate face o analogie între îngrijitele aranjamente neo-ikebana de la Ateneu și Sala Mare a Palatului – cu jerbèle, flori de cîmp și ciuperci fixate individual într-un gazon moale și des de pe marginea scenei, arătînd ca o brățară șic și subțire – și unicitatea fiecărui concert ori eveniment artistic din cadrul acestui festival. Corespondența reiese cu acuitate dacă privim programul manifestărilor, fiecare componentă constituind cîte o floare unică, cu șarmul, prezența și parfumul ei. Chiar și concertele ce ne-au fost livrate „la buchet" – în serii imaginare precum „Mari orchestre ale lumii", „Creația muzicală românească contemporană", „Concertele de la miezul nopții", „Spectacole de operă și balet", „Concerte camerale", „Enescu și contemporanii săi", „Teme clasice în prelucrări moderne" – au dovedit o puternică tendință centrifugă, individualizîndu-se și cristalizîndu-se în amintirea noastră ca entități independente, monade expresive autentice ce au prilejuit experiențe limită unui auditoriu mesmerizat.

Căci cum se pot numi altfel decît magie sonoră momentele prin care am trecut ascultîndu-i pe marțianul Murray Perahia cu Saint Martin in the Fields, pe jupiterianul Mariss Jansons cu Royal Concertgebouw și Bayerischer Rundfunk, pe venusienii Joshua Bell și Horia Andreescu cu Royal Philarmonic Orchestra London? Momente de hipnoză în masă am captat apoi din concertele plutonianului Christian Zacharias cu Orchestre de Chambre de Laussane, neptunianului Cristian Mandeal cu Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino, mercurianului Heinrich Schiff și Wiener Kammerorchester, saturnienilor Dan Grigore și Vladimir Ashkenazy cu Philharmonia Orchestra, fabulosului klingonian Uri Caine și incredibililor atlanți Swingle Singers. Enumerarea poate continua fără probleme.

Într-o epocă a revenirii în forță și a fuziunii dintre credințe și rituri vrăjitorești globalizate, în lumea magiei lui Harry Potter și cea a hexalogiei pseudo-nibelunge a lui Luke Skywalker, iată că există și o altă categorie de magieroi care reușesc să ne electrizeze ființa și să ne poarte pe planete îndepărtate, acolo unde forța ne poate lua în stăpînire: marii muzicieni.

Criza și priza (la public)

Asemenea unui avion ce trece din modul invizibil *(stealth)* în cel vizibil, se poate materializa relativ ușor întrebarea cardinală care a tot circulat nerostită în mințile tuturor străinilor prezenți la festival, dar și în iscodirile unor concetățeni îngrijorați: *de unde au ăștia bani pentru un asemenea festival, mai ales în timpuri de criză economică?* Răspunsul nu poate avea decît cîteva variante, printre care cele mai previzibile pot fi: 1) au ocolit sau i-a ocolit criza, ceea ce, spunem noi, e fals; 2) au păstrat banii la ciorap pentru că s-au angajat înainte de criză la un asemenea efort financiar și vor să-și țină cuvîntul dat (și/sau să nu plătească penalități la contracte), ceea ce – zicem noi – e posibil să fie adevărat; 3) au preferat să investească în cultură și prestigiu cultural, mai degrabă decît în altceva, ceea ce – dacă ar fi chiar și pe jumătate adevărat – ne-ar situa printre cele mai respectabile și vizionare țări din întreaga lume.

Oricare ar fi situația, este clar că Festivalul Enescu a constituit un mare efort financiar din partea României. Dar, spre deosebire de alte eforturi financiare la fel de mari făcute pe parcursul a zeci de ani cu rezultate de la zero în jos, Festivalul Enescu a început să dea roade: a început să tragă după sine România în conștiința lumii. Putem să numărăm cîteva „lovituri" de imagine: clipul publicitar cu Festivalul Enescu difuzat pe CNN înainte ca Obama să anunțe că a cîștigat alegerile prezidențiale, transmisiunile directe pe Mezzo, prezența în România a unor corifei ai manevrelor de culise internaționale, reflectarea pozitivă în presa europeană de top. Astfel că, pentru prima dată în istoria Festivalului Enescu putem spune că a fost atinsă acea masă critică ce face ca un eveniment de importanță regională pînă în prezent să capete o anvergură internațională și o vizibilitate pilduitoare. Din cam toate părțile – participanți străini (să nu uităm ce au spus cei de la Swingle Singers în fața unui public pre-canibal, demn de paginile unui Cortàzar: *You have a wonderful festival here! Keep going, guys!*), spectatori, organizatori, presă, chibiți – s-a putut desprinde ideea generală a aprecierii acestui tip de celebrare globală a unei forme de cultură născută în Europa, anume instituția concertistică.

Căci ceea ce se întîmplă realmente cu Festivalul Enescu este faptul că el a devenit nu numai port-stindardul României ca brand de țară, ci mult mai mult, anume o redută a apărării unei forme de viață înaltă – *muzica clasică* –, o Masada a muzicii elaborate, a respectului pentru tradiție și a demnității umane, într-o lume în care pletora vacarmului, a parvenitismului și exhibiționismului invadează agresiv viețile și ambientul oamenilor de pe tot mapamondul. Astfel, pornit dintr-un impuls punctual, omagial și (în parte) propagandistic în anii '50, Festivalul Enescu ajunge în 2009 un fenomen mondial, model de urmat și pentru alții, o *agora* selectă a performanțelor muzicale ale epocii noastre.

M-a înfiorat ceea ce mi-a spus un amic olandez care lucrează într-o instituție europeană importantă, aflat în trecere prin București, după un concert la Sala Palatului: „Aici mai există încă o fărîmă de omenesc care la noi s-a pierdut". Nu știu ce a vrut să spună. Aș fi putut s-o cotesc spre bășcălie („Da, omenesc, chiar prea omenesc!" – aș fi putut spune, citîndu-l pe Nietzsche, dintr-un maso-patriotism entuziast...), dar ceva din expresia ochilor săi triști m-a făcut să iau aminte și să-mi dau seama că și alți prieteni din Vest mi-au răspuns aproximativ la fel atunci cînd îi întrebam ce anume le place în România. Să fie oare posibilitatea de a respira un fel de cultură a căldurii umane, ceea ce l-a impresionat pe amicul meu? Să fie o tradiție a imperfecțiunii candide, a dezordinii simpatice, care la noi e ubicuă? Să fie oare defectele noastre mai puțin defectuoase în ochii altora, iar ceea ce considerăm noi a fi calitățile noastre, să fie ele mai puțin calitative pentru alții? E de văzut.

Concursul

Ca membru în juriul concursului de compoziție, pot da cîteva detalii interesante din spatele ușilor închise. Juriul a fost compus din șapte personalități distincte care au notat individual și separat, pe o scală de la 1 la 10, cele 184 de lucrări care au fost trimise sub anonimat, doar cu un *motto* de identificare pe post de titlu. Astfel, mi-a luat trei săptămîni să „scanez" întreaga recoltă componistică și pînă la urmă am ajuns la o concluzie personală. În ziua x, ne-am adunat toți cei șapte „oameni furioși" din juriu, am comunicat notele, cele două secretare au făcut suma notelor și cîștigătorii au fost desemnați prin criteriul simplu al punctajului maxim. Astfel, s-a atins o obiectivitate „rece" în notare, obținîndu-se în același timp un mediu aseptic influențelor subiective. În tot acest context procedural, cei care au cîștigat au fost doi compozitori chinezi, unul din Shanghai, altul din Hong-Kong. La fel ca și la ediția trecută a Festivalului Enescu, chinezii sînt în top: au tehnică, talent și forță de expresie, muncesc enorm asupra partiturilor, sînt interesați și mereu „la curent", au idei și imaginație pe care le aplică într-un mod convingător și profesionist.

Nu mă pot împiedica să nu reflectez asupra acestei semnificații, mai ales că ea nu este răzleață. Bunăoară, premiul I la concursul de pian a fost obținut de un talentat muzician din Kazahstan. Doar vioara rămîne în Europa, prin energicul polonez care a meritat premiul I. În consecință, trebuie obligatoriu să ne schimbăm modul de a gîndi sistemul educațional muzical. Performanța muzicală se pare că a trecut într-o altă fază de dezvoltare: muzica clasică nu mai este apanajul exclusiv al europenilor, după cum kung fu sau judo nu mai constituie monopolul chinezilor ori japonezilor.

Desigur, metoda de selecție cu ajutorul concursului rămîne un filtru discutabil, conjunctural și relativ. Dar rămîne totuși calea cea mai obiectivă de validare a unei valori. Dacă vrem consacrare internațională pentru talentele românești, atunci va trebui să înțelegem că nu e cale de întors sau posibile ocolișuri. Furcile caudine ale competiției internaționale sînt de neevitat. Iar dacă-i așa, atunci va trebui să strîngem șurubul educației muzicale și să nu ne mai îmbătăm cu apa succeselor locale.

Muzica românească și Simpozionul Enescu

Apropo de local, metoda de a plasa la începutul festivalului o săptămînă de muzică românească încărcată pînă la refuz de lucrări și formații este eficientă din punct de vedere managerial, dar ineficientă din punct de vedere muzical. Nu am nici o idee de cum s-ar putea îmbunătăți acest lucru, însă, în actuala formulă, muzica românească nu are prea mare impact.

Îmi amintesc că în martie am fost la Cluj, pentru un simpozion. Acolo m-am întîlnit cu unul dintre cei mai importanți compozitori de pe întreg mapamondul, *globe-trotter*-ul György Kurtág, născut la Lugoj și revenit pe meleagurile natale după mulți ani de pribegie. Am ascultat la Cluj o frumoasă interpretare a *Simfoniei a III-a* de Tiberiu Olah, iar Kurtág a exclamat: „Ce capodoperă! Ce muzică extraordinară! De ce nu am cunoscut-o mai devreme? De ce nu se cîntă la Filarmonica din Berlin?". La aceste repetate „de ce?"-uri, n-am știut ce să răspund. Poate doar să întreb în continuare: „De ce n-ar fi Festivalul Enescu o portavoce pentru valorile inestimabile, nu multe, pe care le avem, și pe care tindem să le îngropăm și mai adînc în cenușa uitării?".

Cît despre Simpozionul Enescu, mi-a părut bine să salut participanții tradiționali ai acestuia și să remarc faptul că enescologia merge mai departe, deși nu cu aceeași forță. Iar acest lucru se datorează, în parte, și tonului apologetic predilect al multor comunicări. În opinia noastră, Enescu e mult prea mare pentru a fi perfect. Or, tocmai aceste asperități pot constitui jaloane ale unei cunoașteri mai adîncite și mai creative. Enescologia are nevoie de o cură de dezintoxicare ideologică, acest lucru e clar. Apoi, are nevoie de o revizuire a conceptelor fundamentale cu care operează, puse în concordanță cu viziunea actuală în științele spiritului. În fine, are nevoie de o reflecție critică asupra vocabularului muzicologic folosit și de o sincronizare sintagmatică cu ariile semantice cele mai puternice: franceză, germană și engleză americană.

Coda

În rezumat, Festivalul și concursul Enescu din 2009 au reprezentat o reușită din toate punctele de vedere, lucru pentru care organizatorii trebuie felicitați din inimă: public numeros, bilete vîndute, management eficient, prezențe muzicale electrizante, experiențe memorabile, diversitate repertorială, publicitate puternică, jurnal de festival dinamic, impact social, imagine internațională augmentată, statut simbolic.

Un singur lucru a început să scape de sub control: *Enescu*. Dar poate că a venit timpul să ne facem că renunțăm la Enescu muzicianul. Să-l lăsăm să mediteze visător și să ne privească lung din fotografie pentru o vreme. Să-l păstrăm numai ca nume de festival, ca etichetă... Ca formă fără fond, cum ar spune Maiorescu, eterna noastră soartă sisifică.

Atunci, peste cîtva timp, poate că nepoții noștri vor găsi undeva, bîjbîind prin întunericul manelelor sau prin grohotișul hip-hop-ului, muzica lui Enescu, și vor reîncepe să o asculte și să o cînte cu iubire. Ca spirit de frondă împotriva noastră, cei care l-au părăsit încet-încet. Ca neo-patriotism de contrabandă.

Atunci vom putea vorbi de învierea lui Enescu. Atunci el va redeveni prietenul nostru.

Iaromira POPOVICI

Meşteşuguri tradiţionale şi branduri eficiente

Comuna Laslea, din judeţul Sibiu, este situată nu departe de Sighişoara, şi nici de deja faimosul Saschiz: pentru gemul de rubarbă, cetatea sa şi capacitatea localnicilor de a exploata un brand local. Laslea nu se bucură, încă, de un asemenea brand: beneficiază însă, şi ea, de avantajele fundaţiei ADEPT, cea care a ajutat la faima gemului. Şi de capitalul de imagine al prinţului Charles, care se pare că a devenit un personaj familiar în zonă, prin eforturile lui de a salva cît mai multe case vechi săseşti.

Chiar dacă, atunci cînd spui Laslea, nu ai imediat la îndemînă un cuvînt-cheie precum gemul de rubarbă, totuşi, oamenii de aici au încercat şi ei să facă ceva asemănător iniţiativei saschizene: să găsească produse şi meşteşuguri tradiţionale care, exploatate turistic, comercial şi... european, să aducă profit şi notorietate comunei.

Plimbîndu-ne prin sat, am întîlnit o specie interesantă de lăsleni: oameni care şi-au însuşit, tradiţional (din tată-n fiu sau mamă-n fiică, *ad litteram)* o meserie, şi care, acum, în actualele condiţii ale pieţei libere şi deschiderii spre Europa, au învăţat să facă din ea... un produs reprezentativ. Reprezentativ pentru tradiţia zonei, pentru specificul lăslean (pe drumul spre brand...). Această revalorificare comercială şi promoţională a tradiţiei este, cel puţin în cazul celor din Laslea, primul pas spre dezvoltarea unei mici industrii locale. Pentru aceasta, le lipsesc încă pîrghiile economice necesare, cum ar fi o bine organizată piaţă de desfacere.

Ţesătoarea la care a venit prinţul Charles...

Un anumit spirit comercial, încrucişat cu cel tradiţional, există şi-i face pe cel puţin unii dintre producătorii locali să meargă înainte. **Elena Neagu** este contabilă şi, în restul timpului, ţesătoare. „Lucrul de mînă e mai mult un hobby" – spune ea. Toţi meşteşugarii întîlniţi aici îmi confirmă acest statut al ocupaţiilor tradiţionale: nu se poate trăi numai din ele.

Elena Neagu ţese din bumbac, dar nu covoare (acestea sînt specialitatea unei alte ţesătoare locale): „Chiar acum fac o faţă de masă pentru cineva din America. Şi nişte perdele pentru un designer din Anglia. Perdele, prosoape, şerveţele – eu cam atîta lucrez. Şi cămaşă săsească".

Întrebată în ce măsură respectă datina atunci cînd lucrează, dna Neagu spune că încearcă s-o facă, atît la modele, cît şi la culori: „Am mai multe modele tradiţionale, din zonă. Fac unul la care se lucrează cu multe iţe, îi zice «cornul berbecului». Altul este Steluţa". În privinţa culorilor, acum le face naturale: „Alb şi negru la cămaşă, şi la ţesături alb, albastru şi bej". Înţelegînd mersul lucurilor, a făcut un curs de vopsit natural, „cu fierturi".

Elena Neagu e „celebră" pentru că la ea a fost prinţul Charles: „Anul trecut, pe 11 mai, am fost la Saschiz, la o expoziţie de produse tradiţionale, am dus şerveţele, mai multe lucruri. Prinţul era acolo şi m-a întrebat dacă le-am făcut cu mîna mea. Şi de ce nu i-am adus mecanismul ca să arăt acolo cum se face? Cum era să vin cu războiul de ţesut? I-am explicat... Atunci mi-a spus: mîine vin la tine. M-am uitat aşa şi am zis: bine. Şi în sinea mea: adică de atîţia ani vii aicea, la nimeni nu te-ai dus şi acuma mîine vii tocmai la mine... Aveam pe război întinse firele, dar nu erau băgate prin iţe şi spată. În ziua respectivă, am venit liniştită de la poştă, am pus mîncarea la foc. Ne-am apucat să băgăm prin iţă, şi la 4 a sosit. Zice: Ţi-am spus că vin, şi am venit... Anul trecut i-am uitat pachetul făcut. Anul acesta i-am dat un prosop. A fost în jur de 9 mai".

Dna Neagu îşi face probleme privind continuitatea meşteşugului ei: „Femeile tinere de acum nu mai ţes. Am, totuşi, o clasă de 15 fetiţe, mi-a dat Primăria o sală. Ele sînt între 12 şi 16 ani. Cu patru dintre ele lucrez chiar bine". Clienţii îi vin singuri, şi prin fundaţia ADEPT. Nu există un magazin. „Mai puţine le vînd în România" – conchide ţesătoarea.

...şi cea care a văzut Big Ben-ul...

Maria Nistor este cea de-a doua ţesătoare locală recunoscută: de astă dată, de covoare. De origine din Moldova, de pe lîngă Tîrgu Neamţ, comuna Pipirig. Soţul ei s-a mutat cu serviciul aici, din motive de sănătate. Acolo au rămas casa părintească şi grădina... ale nimănui. „Ţesătoria – meşteşugul îl moştenesc de la mama. Şi de la bunica. Mama a fost angajată la Arta decorativă în Tîrgu Neamţ, 20 de ani. Şi noi, fiind la mama cinci fete mici – ne-a învăţat tot, de la covoare şi preşuri de pe jos, la îmbrăcăminte. Tata avea oi şi lîna trebuia s-o folosim la ceva. O duceam la maşina de prelucrat, venea mama acasă cu ea, o torcea manual. Apoi, atunci o vopsea cu chimicale, cred că nu ştia altfel, erau cantităţi mari. Pe parcurs am ajuns să folosim naturale: urzică, brusture, foi de ceapă. Maro, crem, galben, gri... Apoi pregăteam urzeala. Alegeam şi începeam modelul. Acum am modele şi din Transilvania, şi din Moldova. Panseluţe, cu autograf şi denumirea satului. Furcuţa. Un covor ajunge cam la 2-3 milioane de lei vechi. Nu-i chiar scump. Îmi ia aproximativ două săptămîni să fac unul. Nu pot lucra mai mult de 4-5 ore pe zi. Mai sosesc turişti. E fundaţia «Mihai Eminescu Trust» şi turiştii de acolo mă cunosc şi vin la mine. Nu avem vreun contract cu cineva. E greu. Să zicem că luna asta aduc vreo două milioane, dar luna viitoare nu ştiu... Nu e un salariu fix."

Maria Nistor şi-a depănat singură, pe scurt, întreaga istorie. O văd cu războiul de ţesut în faţă şi o întreb, pur şi simplu, cum procedează. Pare o maşinărie tare complicată... „Dacă n-ar fi o plăcere, nu aş putea face. Pînă porneşte războiul, îmi ia 4-5 zile. Că tot modelul se face aici, în iţe. Mă ajută cineva să-l nividesc. O femeie stă acolo, eu aici, se numără... Cînd bag firele printre iţe, deja mi-a intrat în instinct. Şi eu, şi persoana respectivă sîntem pe aceleaşi idei. Acolo e vorba de matematică, trebuie numărat. O mică greşeală se cunoaşte. Încuiem poarta să nu vie nimeni, şi ne punem pe treabă..."

Şi ea l-a cunoscut pe prinţul Charles, dar nu acasă, ci la expoziţia de covoare de la Saschiz, unde acesta a văzut ce lucrează ea şi i-a plăcut. Dna Nistor a fost însă ea însăşi pe teritoriul prinţului, şi anume la Londra, la o altă expoziţie, în noiembrie trecut. Şi i-a priit foarte mult. Ne arată, bucuroasă, poze cu Big Ben-ul... De atunci încoace, a făcut şi un curs de calculator: are o fiică cu care trebuie să ţină legătura şi – cine ştie – poate va veni o vreme cînd business-ul ei se va dezvolta şi pe Internet.

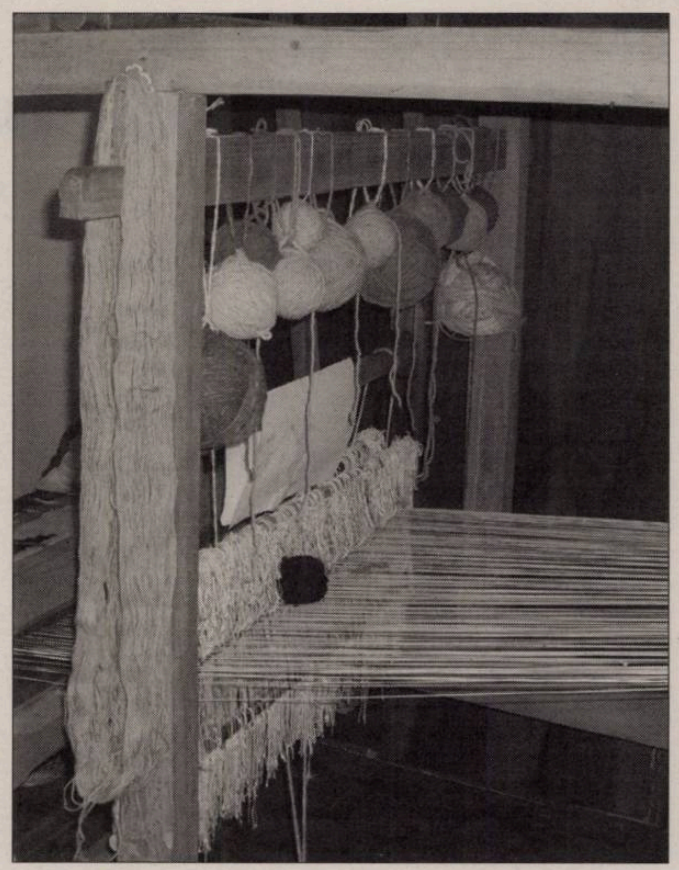

Dogarul-poştaş (pe care prinţul Charles nu l-a găsit, o dată, acasă...)

Următorul interlocutor pe care îl vizitez mi se prezintă: **„Horea Bud** – dogar – în timpul meu liber. În rest, agent poştal". Adică poştaş. Dogăria o practică pe lîngă... Tatăl lui a fost dogar, iar meşteşugul a prins la fiu. Nu mai are rost să spun că şi la el a fost prinţul Charles, ba chiar, o dată, nu l-a găsit acasă (era de Înviere şi dogarul plecase la iarbă verde cu familia, după ce aşteptase cît aşteptase). Acesta nu ştie doar să facă butoaie, respectînd tradiţia, ci s-o şi explice doct, dar pe-nţelesul tuturor. Aflăm, din discursul lui didactic, că şi facerea butoaielor, ca şi a covoarelor e o meserie complicată şi extrem de exactă, un soi de matematică aplicată la milimetru: „Procesul de fabricaţie: aduc lemnul acasă, îl tai la anumite dimensiuni. Un buştean de stejar are diametrul de 50, lungimea de vreo 70. Acolo fac doage în prima fază, sub formă de scînduri. Le trasez cu o secure, crapă exact ca un lemn de foc. Ştiu exact unde să lovesc: e taina meseriei.

A doua fază e cea a cioplitului: doagele sînt din lemn, într-un butoi intră între 25 şi 30 şi încă 10 pentru funduri. Se fac cu barda. Sînt finisate cu rindeaua şi cuţitoaia. Ele trebuie puse la uscat şi lăsate vreo şase luni.

Apoi se face asamblarea butoiului. Am o rindea lungă şi un şablon pentru fiecare butoi. Ca să-i dau unghiul corespunzător. Le trasez pe toate doagele la cant. Apoi le asamblez pe un cerc. Se prinde prima doagă de cerc, fixă, şi pe celelalte le pui lîngă ea. Odată puse toate, dai măsura jos şi le strîngi la un capăt. Închizi cercul. Bineînţeles că, ele avînd o formă ovală, deci la mijloc bombate, capetele mai înguste o să rămînă în partea cealaltă, o distanţă de vreo 2 cm şi jumătate. Acea distanţă trebuie închisă: în mijlocul butoiului se aprinde un foc într-un grătar – căldura face lemnul elastic. Dacă el este strîns în partea cealaltă, nu se rupe. Şi cu un mecanism acolo se strînge pînă se închide.

Doagele sînt retezate la capete cu un fierăstrău de mînă. Apoi finisajul interior se face foarte curat, exact ca un pahar, doagele toate la aceeaşi grosime. Urmează şanţul în care acestea sînt introduse.

Un milimetru pus aiurea şi butoiul va curge... Se şlefuieşte pe cant şi se lipesc doagele.

L-am asamblat şi îl tai cu fierăstrăul de jur împrejur. Îl subţiez spre capăt ca el să intre în şanţul ăla un pic forţat".

Cam în două săptămîni apare şi un butoi, la fel precum un covor. Un butoi de vin la 100 de litri e 250 de lei. Şi ţine 200 de ani, dacă e bine întreţinut, doar cu apă şi perie de rădăcină. Materia primă poate fi stejarul sau dudul. Stejarul e foarte bun pentru vin, dudul – pentru ţuică, pe care o face să semene a coniac de bună calitate, dîndu-i o aromă şi un gust speciale..

Cu materiile prime nu mai e prea uşor: „Duzii îi găseam în curţi la oameni. Acum foarte mulţi i-au tăiat pentru că fac mizerie".

Şi nici cu clienţii: „Am avut foarte mulţi clienţi. Luau butoaie saşii plecaţi de aici, pentru cadouri prietenilor şi şefilor din Germania. În ultima perioadă însă au venit mai puţin saşi. Doar cu fundaţia ADEPT mai am comenzi din ţară şi străinătate".

Şi totuşi, atît dogarul cît şi ţesătoarele îşi duc tradiţiile înainte, gestionîndu-le cît de bine pot. Sperînd că, în timp, ele vor fi chiar înglobate într-un sistem care va funcţiona: unul care le va face eficiente, fără să le distrugă...

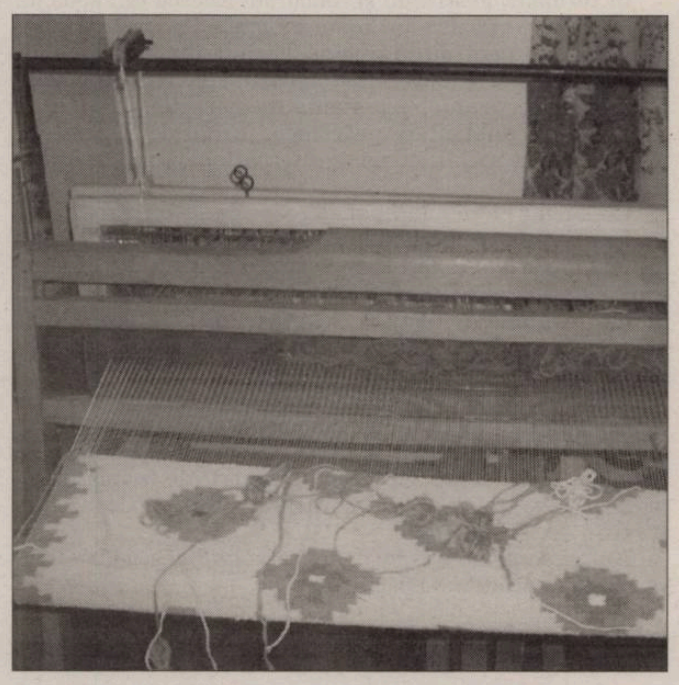

Ştiri nebăgate în seamă

● **Băncile franceze au început să-şi plătească datoriile la stat.** Société Générale, cu sediul la Paris, înfiinţată în anul 1864, este una dintre cele mai vechi şi prestigioase instituţii financiare din Europa. La începutul anului 2008, banca era prezentă în 77 de ţări. Pe 24 ianuarie 2008, Société Générale a anunţat o pierdere de 4,9 miliarde de euro; pierderile – spuneau şefii instituţiei – au fost cauzate de o serie de tranzacţii ilegale efectuate de unul dintre traderi, Jerome Kerviel. Criza financiară internaţională a adîncit problemele băncii, care s-a văzut nevoită să recurgă, de două ori, la ajutoare din partea statului. Guvernul francez este de altfel unul dintre primele care s-a angajat să injecteze sume substanţiale pentru a preveni o prăbuşire în lanţ a sistemului bancar. În ultimele luni, băncile franceze au început procedurile de restituire a ajutoarelor financiare primite din partea statului. După BNP Paribas şi Crédit Mutuel, a venit şi rîndul băncii Société Générale să anunţe intenţia de a returna banii primiţi ca ajutor în timpul crizei financiare. Exact ca în cazul celorlalte două bănci, s-a luat decizia majorării de capital pentru a acoperi împrumutul guvernamental de 4,8 miliarde de euro. Această sumă, împreună cu cele 5,1 miliarde de euro pe care îi are de înapoiat BNP Paribas şi cele 1,2 miliarde împrumutate băcii Crédit Mutuel reprezintă recuperarea a aproximativ jumătate din ajutoarele acordate anul trecut. Surse guvernamentale au indicat că alte bănci franceze sînt pregătite să înceapă (sau să accelereze) restituirea împrumuturilor. (după *Le Figaro)*

● **Pe 7 octombrie, acum 20 de ani...** RDG sărbătorea 40 de ani de existenţă. Ceremonie fastuoasă la Berlin şi în cele mai importante oraşe ale Germaniei de Est. Ceremonie fastuoasă, chiar dacă, cel puţin în rîndul liderilor politici, se ştia deja că în ultimele săptămîni fugiseră din ţară peste 10.000 de oameni. Europenii – scria atunci *Frankfurter Allgemeine Zeitung* – „se găsesc într-o stare de puternică emotivitate, aşa cum nu s-a mai întîmplat de la sfîrşitul războiului". Cu marea sărbătoare dedicată aniversării a 40 de ani de RDG, conducerea partidului încerca să convingă că totul merge strună şi că ţara s-a înscris definitiv pe calea socialismului. Nici Erich Honecker şi, mai mult ca sigur, nici Mihail Gorbaciov, invitat şi el la sărbătoare, nu puteau bănui că aceea avea să fie ultima aniversare a RDG. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* din 7 octombrie 2009 a publicat integral, pe pagina sa de Internet, pagina cu articolul de fond şi cu fotografia în care apar cei doi lideri comunişti sărutîndu-se pătimaş pe gură.

Cu ochii-n 3,14

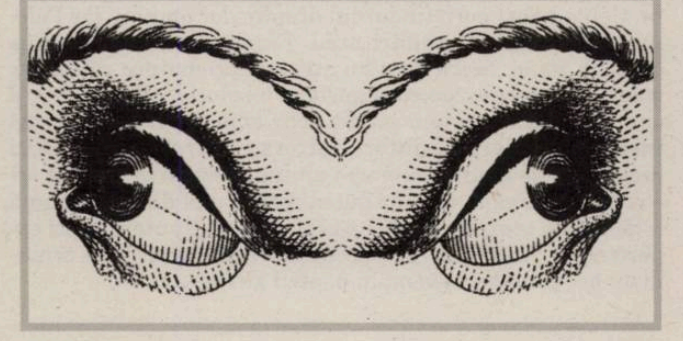

EPISODUL 1:
SÎNTEM O NAŢIE AER-CONDIŢIONATĂ (CU CEVA DIN FINEŢEA ÎMBĂTRÎNIRII AUTOMATE), CARE EXALTĂ UMED VIRTUŢILE PERSOANELOR OMOLOGATE DE ANONIMAT

● Alitalia, episodul 1. Am călătorit cu Alitalia pe ruta Bucureşti-Roma-Bologna şi retur. Ni s-a dat „de mîncare" un pacheţel cu vreo 4 biscuiţi (pe vremea lui Ceauşescu, pe cursele aeriene interne TAROM se dădea, totuşi, o ditamai punga de pufuleţi). Operaţiune săvîrşită de 4 (patru) stewardese, deşi, decît să plăteşti 4 salarii pentru atîta lucru, după mintea mea non-managerială, ar fi fost mai eficient să se pună la intrarea în avion o cutie cu pacheţelele respective şi fiecare pasager să-şi ia singur „cota". Zic şi eu... (**M. V.**)

● Un magazin de pe Calea Moşilor se numeşte „Hăinuţe pentru gravide". Încerc să-mi imaginez o gravidă mare cît o casă, cumpărîndu-şi hăinuţe pe măsură. Sau o fi vorba despre graviduţe? Un alt magazin, de pe la Gara de Nord, comercializează „Haine pentru grăsuţi". E clar, sîntem o naţie care foloseşte diminutivele în exces. Oare de ce augmentativele n-au nici un haz? Chiar nu s-ar vinde fustoaiele şi chiloţoii pentru grăsane şi grăsani? (**A. P.**)

● Pe str. Mihai Eminescu, la nr. 122, e o casă în care a locuit marele cărturar Perpessicius. Era şi o placă acolo, pe zidul casei, care amintea acest lucru... Spun „era" pentru că, de ceva timp, casa a fost renovată (termopanizată, aer-condiţionată, cu faţada calciovecchizată şi gălbenelizată – adică vopsită în galbenul acela vomitiv care a strop-shit una din cinci case din Bucureşti ca un găinaţ de pasăre), iar placa a dispărut: probabil că nu „cadra" cu restul. Ce-i drept, nu prea mai cadrează, dar eu zic că pînă şi o renovare de neam prost prinde puţină patină nobilă cu un semn marcînd faptul că acolo a locuit editorul lui Eminescu! Nu m-aştept ca Primăria sectorului 2, condusă de onor dom' Onţanu, să ia vreo măsură, dar Academia? Dar Ministerul Culturii (şi Patrimoniului)?... (**a. l. ş.**)

● În ultima vreme, un caz tipic de „prostituţie" televizată mi se pare Dan Capatos. Cînd l-am văzut prima data la Matinal, mi s-a părut un băiat simpatic, capabil, cu ceva din fineţea de început a lui Ianţu, prea puţin exploatat. Însă de cînd face show-ul de seară, păcatul lui este că a căpătat treptat un aer de cocotă. De s-ar legaliza odată prostituţia asta, ca să nu ne mai încurcăm în nuanţe! (**A. P.**)

● Un studiu, apărut recent în revista *The Lancet,* semnat de profesorul Kaare Cristensen de la Centrul danez împotriva îmbătrînirii, ne asigură că jumătate dintre copiii născuţi după anul 2000 vor depăşi suta de ani. Se prevede, astfel, creşterea serioasă a vîrstei de pensionare şi mai ales reducerea săptămînii de lucru pentru toată lumea, căci – nu-i aşa? – unde-s mulţi, puterea creşte. Ce ne facem însă cu celelalte studii, ale nutriţioniştilor americani (stil RAVE) sau britanici, după care, din pricina alimentaţiei chimizate şi hormonizate, copiii care se nasc acum vor muri, dacă o ţin tot aşa, înaintea părinţilor lor? (**S. S.**)

● Din ciclul „Arta, tehnica & farmecul traducerii automate". Am găsit o notiţă pe un blog: „Copie this anghinară la spre al tău website is strictly NU allowed. Totuşi, dacă tu asemănător this anghinară, tu poţi folos art.hot. HTML code sub la spre direct link la spre this anghinară." *No* comentarii. (**M. V.**)

● Duminică seară, TVR 1 a transmis filmul *About a Boy,* în care Hugh Grant joacă rolul unui burlac egocentric şi hedonist, care îşi schimbă perspectiva asupra vieţii prin prietenia cu un puşti pus pe şotii. Numai că pelicula respectivă era nerecomandată copiilor sub 12 ani (pe bună dreptate, după cum aveam să constat). Ce s-au mai schimbat lucrurile de la *Piciul* lui Chaplin încoace! Filmele care exaltă virtuţile transfiguratoare ale copilăriei nu mai pot fi văzute de copii. (**M. Ş.**)

● Acum două zile, la fel de ploioasă şi de friguroasă ca asta de azi şi ca alea care-or să vină, la ceas prelung de mohorîtă amiază, chiar peste drum de mine, de la „Esperanto"-ul lui Chişu, răzbătea prin frunzişul umed „Famous Blue Raincoat" al lui Leonard Cohen... (**a. l. ş.**)

● Pentru a scăpa de derbedei şi huligani (cine şi-a mai numit aşa contestatarii?), patronul Stelei a hotărît să nu se mai vîndă abonamente decît elevilor şi studenţilor harnici, precum şi persoanelor cu studii superioare. Adicătelea ca să-ţi cumperi un abonament în Ghencea te vei prezenta cu carnetul de note şi diploma de la facultate!? Ferească Dumnezeu de crizele intelectualiste ale unui incult. (**R. C.**)

● La Bucharest Food Festival, între 1-3 octombrie, s-au stabilit două performanţe mondiale omologate în *Cartea Recordurilor:* un lanţ de 2200 de pizze, lung de 496,97 m (vechiul record de 221 m aparţinea Australiei) şi cea mai mare ciorbă de burtă, cîntărind 1058 litri şi însumînd 5000 de porţii. Cred că e de bun gust să nu dezvălui care record l-am savurat mai mult, ca simplu cetăţean român şi al universului. (**R. C.**)

● În era aceasta supramediatizată în care numai cine nu vrea nu apare la televizor, pe YouTube, Facebook, blog etc., o adevărată performanţă/virtute/provocare ar fi să obţii măcar 15 minute de anonimat. (**M. C.**)

EPISODUL 2:
SÎNTEM O NAŢIE INTERESANTĂ ÎNAINTE DE A ADORMI, CARE PLÎNGE ŞI RÎDE CU FOARTE-FOARTE MULTĂ APĂ, CA ŞI CUM S-AR PUTEA STRICA DIN CAUZA DEPUNERILOR DE BANCURI

● Alitalia, episodul 2. Nu vreau să-i fac antireclamă bietei companii (că oricum îşi face singură), dar pierderea bagajelor mi-a prilejuit un moment de bună dispoziţie pe Aeroportul Otopeni, pe la 2 noaptea. Stăteam la coadă la biroul de bagaje pierdute să fac formalităţile necesare. Doi lucrători adunau de pe bandă nişte valize pierdute şi recuperate. La un moment dat, unul a zis către celălalt: „Şaizeci şi trei. Hai că n-avem multe!". La cursa mea, au fost 139 de pasageri şi au venit 94 de bagaje. Vedeţi – pardon de-o filozofie aşa ieftină – că ideea de „mult" e relativă? (**M. V.**)

● În comuna Cumpăna, din judeţul Constanţa, poţi să umbli oricît şi nu găseşti o cafenea. Ai zice că de vină e lipsa întreprinzătorilor în domeniu. Dacă-i întrebi pe locuitori, răspunsul lor e altul: la noi nu e timp pentru aşa ceva. Interesantă mentalitate neaoşă... (**I. P.**)

● Mai mulţi prieteni şi cunoştinţe mi-au mărturisit că preferă să se uite seara la TV, înainte de a adormi, nu la Mircea Badea, nici la Naşul sau la ştirile de pe Realitatea, nici măcar la filme pe HBO, ci la Animal Planet. O explicaţie firească ar fi că s-au săturat să vadă oameni. (**A. P.**)

● Cineva mi-a trimis un link la „piticigratis", care spune aşa: „Alex. Leo Şerban ştie cine sînt! Păcat că nu e reciproc". Ghinion, nici reciproca reciprocii nu e valabilă: habar n-aveam cine e „piticigratis", contul de Twitter – unde „leoşerban" zice despre blogul respectiv că e „cel mai bun din România" – *nu* e al meu... Aşa că-i ofer, (tot) gratis, un (deloc pitic) *LOL.* (**a. l. ş.**)

● Din suplimentul TV al ziarului *Libertatea* de vineri, 2 octombrie 2009, cîteva produse de teleshopping: „mărunţitor magic + pilă V cu suport", „aparat de tăiţei pentru tăiţei de casă de neîntrecut", „mătură cu aburi profi", „maşină de despicat lemne (crapă lemnul fără efort)", „lanţ cu beculeţe solare (la un preţ suplimentar de 14 RON vă oferim un model cu funcţia de clipire)", „lampă cu sare (puterea vindecătoare a cristalelor de sare din Himalaya în locuinţa dumneavoastră)", „păpuşă Susana (plînge şi rîde / bea din sticlă / închide şi deschide ochii / scoate sunete în timpul somnului)". (**D. S.**)

● Taman ce declarasem *ouzo* o băutură ce nu poate fi botezată (pentru că şi-ar schimba culoarea), ospătarul unui restaurant libanez din Piaţa Domenii a făcut demonstraţia excepţiei de la regulă, aducîndu-ne *arak* (un derivat libanez al băuturii greceşti) deja preparat cu foarte-foarte multă apă. Probabil arătam prea creştini, ca băutura să nu ne semene. Probabil arătam prea ageamii, ca să nu fim păcăliţi. În orice caz, motto-ul serii a fost: *Şi botezaţi, şi cu banii luaţi.* (**S. G.**)

● Cred şi eu că fructele iubesc Granini din moment ce sucurile naturale (în general) nu mai conţin de mult fructe. Doar nu e ca şi cum s-ar bea între ele. (**M. C.**)

● Cum premierul Emil Boc a devenit şi ministru interimar al Educaţiei, propun ca Executivul să fie format de acum încolo din 2-3 membri care să cumuleze toate portofoliile. I s-ar putea spune „Guvernul de uniune personală". (**M. Ş.**)

● Săptămînile trecute, Marius Chivu observa că banii daţi pe Calgon, ca să-ţi protejezi maşina de spălat, pot însuma în cinci ani (perioada în care maşina se poate strica din cauza depunerilor de calcar) exact valoarea unei maşini noi. Eu descopăr că etichetele de la majoritatea hainelor care se găsesc astăzi în comerţ arată că nu trebuie spălate la mai mult de 40° C (în cel mai bun caz). Asta, deşi majoritatea maşinilor de spălat care se găsesc astăzi în comerţ pot spăla pînă la 90° C. Putem conchide că, între fabricanţii de textile, cei de chimicale şi producătorii de maşini de spălat, trebuie să-i votăm pe cei din urmă. Whirlpool, Indesit şi Ariston să ne trăiască. (**A. M.**)

● În Armenia se spun bancuri cu Radio Erevan? (**M. C.**)

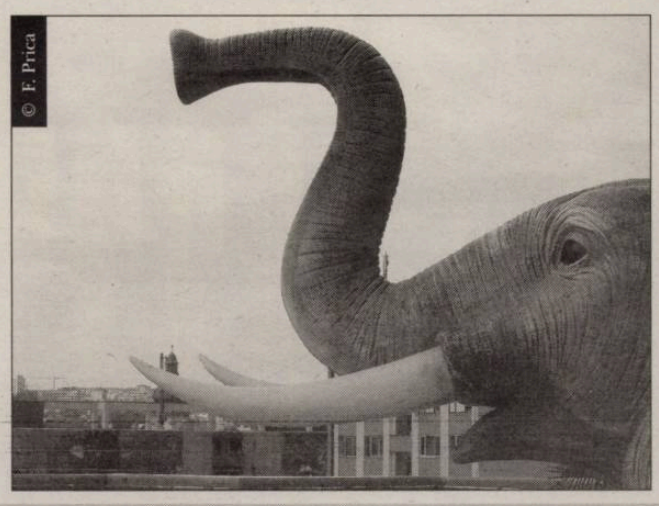

Andrei MANOLESCU

Centrul şi estul Europei

– o regiune complicată –

A şasea ediţie a forumului jurnaliştilor din Europa Centrală şi de Est, desfăşurată la Varşovia sub auspiciile organizaţiei Iniţiativa Central-Europeană, a scos la iveală problemele comune şi diferenţele dintre multele state şi naţiuni care trăiesc în această regiune. În ultimii 20 de ani, cetăţenii şi politicienii din estul şi centrul Europei nu au prea avut ochi să se vadă între ei. Unii au fost preocupaţi mai mult de fascinantul model vestic pe care au încercat să şi-l apropie, alţii s-au zbătut din greu sub influenţa nefastă a imperialismului sovietic şi ulterior rusesc. Experienţele istorice sînt comune, marile confruntări din secolul trecut au provocat tragedii similare pentru toate popoarele din zonă, dar interpretările date astăzi sînt diferite, la fel ca şi prejudecăţile. Fiecare naţiune din regiune a fost preocupată de propriile probleme, de propria tranziţie, de propriile clişee şi nu s-a prea interesat de chestiunile europene şi, mai ales, de ce se întîmplă în ţările vecine. Forumul a dat glas unor opinii din Polonia, Rusia, Ucraina, Belarus, Ţările Baltice, Republica Moldova, Cehia, Slovacia, Slovenia, Croaţia, Serbia, Bosnia, Albania, Macedonia, Italia şi Austria. (Românul care trebuia să vorbească s-a topit în propriile-i probleme – e şi aici un destin, după cum remarca Radu Cosaşu.) Un amestec efervescent de experienţe, idei şi viziuni.

Un fost jurnalist polonez, actualmente funcţionar al Comisiei Europene, Robert Soltyk observă că acum 30 de ani, în 1979, în Iran izbucnea revoluţia islamică, odată cu revenirea ayatollahului Khomeini, în timp ce Polonia era vizitată de nou alesul Papă, Ioan Paul al II-lea, care le spunea varşovienilor: „Nu vă temeţi". Unii polonezi au simţit atunci că e începutul sfîrşitului regimului comunist, tot aşa cum unii iranieni ştiau că orice proces de modernizare a ţării lor s-a încheiat. Zece ani mai tîrziu, în 1989, cădea Cortina de fier. Tot în acel an, în Iran, ayaltolahul Khomeini îşi dădea obştescul sfîrşit, fără ca asta să încheie regimul islamic. Tot în 1989, în China, studenţii manifestau, fără succes, împotriva puterii comuniste, în piaţa Tienanmen. În 2009, Polonia e o ţară liberă, membră NATO şi UE, China a devenit o mare putere economică fără să se democratizeze, Iranul ameninţă să devină o putere nucleară cu structuri medievale. Trei destine diferite marcate de anii terminaţi în cifra 9.

Polonia şi alte cîteva ţări din regiune par să fi intrat sub semnul unui destin mai bun, însă, pentru ucraineni, de exemplu, anul 1989 nu înseamnă nimic. Ţara lor şi-a cîştigat independenţa abia în 1991, iar revoluţia portocalie a avut loc peste încă 13 ani. Mykota Riabczuk, publicist de la Kiev, spune că, deşi o bună parte a ucrainenilor şi politicienii aflaţi la putere doresc integrarea în NATO şi UE, ţara lor aparţine în acelaşi timp unei regiuni cu vecini ca Belarus, Moldova sau Rusia. Există pluralism în Ucraina, dar nu şi democraţie instituţională, iar „mesianismul imperial rusesc e o gîndire de tip medieval, care se opune valorilor europene" – crede Riabczuk.

Ce fac noile membre UE, care le sînt planurile de viitor?

Jurnalistul Mitja Mersol din Slovenia e de părere că, în general, ţara sa a profitat de pe urma integrării în UE, dar observă că, în vreme ce unii sloveni remarcă schimburile culturale mai intense, mai bune cu restul Europei şi avantajele trecerii la moneda comună, alţii se plîng de proliferarea reţelelor de cerşetori veniţi din „noile membre UE de la Est", petrecută odată cu deschiderea graniţelor.

Lubos Palata de la ziarul *Lidove Noviny* din Cehia crede că toate problemele din centrul şi estul Europei au la bază istoria. Pe un fond istoric au apărut problemele dintre cehi şi slovaci, pe un fond istoric s-au despărţit în două state şi tot pe fond istoric s-a realizat în cele din urmă şi integrarea amîndurora în UE.

În schimb, Irena Lipowicz de la Fundaţia pentru Cooperare Polono-Germană susţine că nimeni din Europa nu e interesat de istoria încîlcită şi generatoare de resentimente a ţărilor din centrul şi estul continentului. Mai degrabă ar interesa ce pot aduce pentru viitor aceste ţări noi membre ale Uniunii. Europa nu vrea de la ele noi probleme, ci soluţii. Cu ce fel de produse, idei sau instituţii noi pot veni aceste ţări? Oamenii lor sînt creativi, mobili şi inteligenţi. Nu ei sînt frîna în calea succesului. Iar ţările din regiune au avut totdeauna un aport consistent pe piaţa mondială a bunurilor, ideilor şi instituţiilor. Croaţia a inventat cravata, Cehia a fost portstindardul drepturilor omului, iar Polonia a reinventat solidaritatea. Există însă o slăbiciune comună zonei, aceea de a nu şti să-şi promoveze calităţile. Irene Lipowicz crede că a găsit şi o soluţie: „Poate că aşa cum pînă acum ne-am gîndit doar cum să progresăm noi înşine şi să cerem ajutorul altora, ar trebui ca de aici înainte să ne gîndim cum să-i ajutăm pe alţii *(mai de la est* – n.r.). Poate că în asta ar putea consta una dintre cele mai importante contribuţii ale noastre şi aşa ne putem folosi experienţa". Tranziţiile de succes din unele ţări foste comuniste pot fi un bun exemplu pentru altele.

Ce probleme au ţările vecine sau aspirante ale UE?

Bielorusii se plîng că oficialii Uniunii Europene girează prin politica lor regimul ilegitim de la Minsk. Că nu-l izolează complet pe preşedintele Lukaşenko, cu care acceptă să stea de vorbă în timp ce în Belarus nu există nici pluralism, nici democraţie, nici libertate de exprimare. Parlamentarul european polonez Jacek Saryusz-Wolski, membru al Comisiei pentru Afaceri Externe, răspunde că UE preferă o poziţie mai blîndă faţă de Lukaşenko şi progrese cu paşi mici, unei poziţii morale, de forţă, dar din care să nu obţină nimic.

Ucrainenii constată cu amărăciune că includerea unora în Uniunea Europeană înseamnă automat excluderea altora. Relaţiile tradiţionale dintre Ucraina şi Polonia au avut de suferit odată cu admiterea Poloniei în UE, cînd s-a impus şi aplicarea unui regim mai restrictiv la graniţa dintre cele două ţări. În schimb, Ucraina are consolarea că s-a putut integra în Europa din punct de vedere fotbalistic, participînd la toate marile competiţii continentale.

Macedonenii se simt la rîndul lor frustraţi din cauza opoziţiei Greciei la admiterea lor în UE, pe motive legate de numele noului lor stat. Parlamentarii de la Bruxelles răspund acestor frustrări promiţînd că vor face lobby pe lîngă autorităţile de la Atena, dar insistă asupra faptului că şi Macedonia trebuie să mai renunţe la ideea de a şi-l asuma în mod exclusiv şi exagerat pe Alexandru Macedon (într-un stil ce face notă discordantă cu gîndirea europeană actuală).

Moldovenii au probleme cu Transnistria. Georgienii tocmai au trecut printr-un război cu Rusia. Armenii nu şi-au rezolvat diferendul cu Azerbaidjanul. De relaţiile Turciei cu UE am putea vorbi luni în şir.

O istorie comună?

E limpede că, oricît am vrea să scăpăm de condiţionările istorice, ele vin mereu peste noi. Poate însă această întreagă regiune să adopte o carte de istorie comună, acceptată de toate părţile? A fost una dintre marile întrebări ale forumului.

Istoricul rus Boris Sokolov crede că pot fi alcătuite cel mult manuale universitare pe bucăţi, de tipul unei istorii ruso-polone, la care să contribuie doar istoricii, fără nici un amestec politic. El spune că (contrar multor informaţii vehiculate în ultima vreme) în Rusia cercetătorii sînt absolut liberi să studieze istoria. Problema e că autorităţile continuă a se folosi de mistificări istorice, în scopuri politice (ceea ce a făcut şi Vladimir Putin în Polonia, la comemorarea a 70 de ani de la începerea celui de-Al Doilea Război Mondial). Pe de altă parte, Sokolov observă că în ţări diferite, aceeaşi istorie are semnificaţii diferite. Ce s-a întîmplat în pădurea Katyn, de exemplu, este pentru polonezi un simbol istoric, un eveniment tragic în care întreaga lor elită militară a fost masacrată. Pentru ruşi – spune Sokolov –, aceasta nu reprezintă decît una dintre multele crime comise de Stalin (pentru aceia care au aflat că masacrul nu a fost comis de nazişti, aşa cum a susţinut timp de zeci de ani propaganda sovietică). Au fost omorîţi acolo şi militari, şi civili, deşi între Polonia şi URSS, practic, nu a existat vreun conflict militar. Un alt exemplu, în Ucraina, bătălia de la Konotop, cîştigată împotriva ruşilor în 1659, are o mare importanţă istorică. În Rusia nici nu se mai ştie de această bătălie. Războiul a fost oricum cîştigat de trupele ruseşti. „Autorităţile ruse susţin în continuare ideea din timpul URSS că promovează un sistem bun care aduce fericire oamenilor" – spune istoricul Sokolov.

Directorul Institutului Polonez de Afaceri Externe, Slavomir Debski, observă şi el că puterea sovietică a fost percepută în moduri diferite. Pentru Occident era doar o ameninţare externă, pentru Estul Europei era o problemă de opresiune internă. Odată cu destrămarea URSS, pentru Vest a dispărut ameninţarea, dar pentru Est influenţa negativă a mai continuat în diferite grade. Vestul a rămas încă nelămurit pe deplin că URSS nu poate fi asociată cu vreun fel de progres al umanităţii, că Lenin sau Che Guevara, ale căror portrete apar adesea pe tricourile tinerilor, nu au nimic modern sau legat de vreun progres al umanităţii.

Lucrurile s-au complicat cînd a intervenit şi jurnalistul Erhard Stackl de la cotidianul austriac *Der Standard*, spunînd că şi ţara sa a fost un mare imperiu. „Astăzi, Austria e o ţară de mici dimensiuni care a rămas doar cu amintirea splendorii unei mari curţi imperiale cu baluri fastuoase şi prinţese de poveste. Nu ne place să vorbim prea mult despre trecut." El a povestit şi cum la 70 de ani de la începerea celui de-Al Doilea Război Mondial, unii politicieni austrieci au încercat să paseze orice răspundere istorică Germaniei, spunînd că ţara lor nici nu exista pe vremea cînd Germania ocupa Polonia. Dar – spune jurnalistul de la *Der Standard* – nu trebuie uitat că după înglobarea în cel de-al treilea Reich, unii austrieci s-au înrolat în elita armatei germane şi au luptat cu mult zel împotriva polonezilor.

Istorii individuale

O jurnalistă din Viena povesteşte că părinţii ei (care n-au avut nici o legătură cu comunismul) au perceput intrarea Armatei Roşii în Viena ca pe o fericită eliberare de nazişti. Ştie însă că alţi vienezi au văzut-o ca pe o catastrofă. Istoricul rus Boris Sokolov ţine să pună lucrurile la punct, pentru că din documentele studiate de el, Austria nu era pentru Armata Roşie subiect de eliberare, aşa cum era Polonia, ci subiect de ocupare (şi totuşi, Austria a reuşit să scape mult mai repede de sovietici decît Polonia).

Un ziarist ucrainean povesteşte cum tatăl său evreu a participat la ocuparea Austriei, comandînd un batalion de foşti prizonieri de mai multe naţii. S-a întors acasă cu o foarte frumoasă armonică (o adevărată operă de artă) pe care a pretins că a găsit-o într-o casă părăsită. Fiul se simte astăzi ruşinat de prezenţa armonicii în casa lui şi de ceea ce crede că a făcut cu adevărat tatăl său în timpul războiului.

La rîndul lor, sîrbii, croaţii şi bosniecii au de împărţit istorii şi evenimente tragice mult mai apropiate în timp. Discuţiile dintre ei pot fi mult mai aprinse. Slovenul Mitja Mersol crede că o istorie comună trebuie scrisă pentru nepoţi, şi nu pentru noi, cei de astăzi. Un jurnalist leton are ideea că nu mai trebuie să judecăm din punct de vedere al naţiunilor, ci că ar trebui alcătuită o istorie europeană, ca un întreg. „Poate că e bine să nu mai vorbim de gloria armatelor naţionale, ci de tragedii, responsabilităţi şi vinovăţii individuale" – spune el.

Unii ar prefera o istorie a faptelor fără interpretări, alţii cred că faptele trebuie puse alături de interpretările multiple şi chiar contradictorii. Cum se pot amesteca toate acestea într-o istorie comună? Cum se poate construi un viitor comun şi prosper al regiunii?

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **296** ● 15-21 octombrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Oboseli“
pagina **3**

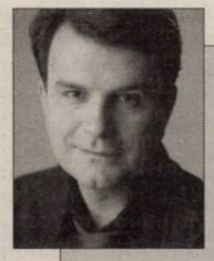

Lucian Mîndruţă
„Fericire
la pachet“
pagina **6**

Iaromira Popovici
„Eficienţe
şi aparenţe“
pagina **17**

Drumurile noastre, toate...

„În această perioadă, în care se crede că există o scurtătură pentru orice, cea mai importantă lecție care trebuie învățată e că drumul cel mai dificil este, pe termen lung, cel mai ușor.“

HENRY MILLER

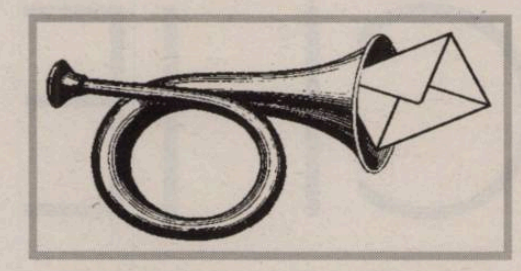

Nr. 292: Articolul
lui Lucian Mîndruţă,
„Dumnezeu în clasa I“

Cu gîndul la bunica mea...

Stimată redacţie,

Intenţia mea nu este aceea a iniţierii unui dialog şi cu atît mai puţin de a intra în polemică. Am dorit doar să-mi exprim opinia în legătură cu cele expuse de dl Lucian Mîndruţă în articolul „Dumnezeu în clasa I“.

Mi-a luat ceva timp să mă decid dacă să scriu sau nu, dar am hotărît să-mi urmez primul impuls. De dragul sincerităţii. Nu mai citesc articolele dlui Mîndruţă de multă vreme şi sînt subiectiv în a recunoaşte că nu-mi place cum scrie. Nu îmi permit să-i judec calităţile de ziarist şi am să continui a-i ignora textele. Dacă îndrăznesc să scriu acum este pentru că am greşit citind articolul respectiv. Şi m-am revoltat simţind că mă zgîrie...

Sînt de acord că există o doză de exhibiţionism în prezenţa mult prea fluturată a preoţilor, în momente de început şi sfîrşit de şcoală. Şi că se face asta cu mult mai puţin rost decît s-ar cuveni unei asemenea întreprinderi, în mai toate momentele oficiale, de după 1989. Ştiu bine că discursul preoţilor, mai ales atunci cînd este reţinut şi de bun-simţ, este cel puţin ignorat, dacă nu chiar luat peste picior, în atitudinea de frondă din careurile şcolare, unde, dintotdeauna, din motive juvenile, se rîde ostentativ şi se face paradă de dezinteres pentru mesajele transmise. Ceea ce doresc să spun este că am fost neplăcut surprins, nu atît de tonul lejer, cît de analiza, în viteză, a principiilor religioase, enumerate cu virgulă, de un condei zglobiu, de pretenţia de demontare catehetică din partea unui necunoscător, a motivaţiilor teologice decriptate în ritm alert şi cu umor. Numai aşa îţi poţi permite să ironizezi sancţiunile şi ocrotirea divină, în care unii, fumători sau nu, chiar cred şi fără ca aceasta să le răpească celorlalţi dreptul la îndoială. Avînd, ei înşişi, dreptul la întrebări fără răspuns. În calitate de credincios, nu mă simt ofensat de comentarea faptelor, ci de exprimarea, în spaţiul public, a unor opinii cu iz de cugetări destinate exclusiv blogului personal. Şi îmi expun dezamăgirea, tot în plan public, în legătură cu faptul că o persoană cu impact mediatic îşi permite „să ia peste şiret“ ceea ce semeni de-ai lui respectă, iubesc. Sincer, e mult prea democratic pentru gustul meu. Şi asta ar fi în regulă. Sîntem liberi să spunem ce gîndim. Ceea ce nu mi se pare la fel de potrivit este superficialitatea expedierii subiectului. Fiindcă raţiunea este – am învăţat eu de la alţii – definiţia paradoxală a credinţei, iar asumarea ori negarea ei nu o face mai puţin adevărată.

„Ce legătură are credinţa cu cunoaşterea?“ – ne întreabă dl Mîndruţă, cu o retorică tonică, şi cu privirea încordată către viitor! „Întunericul“, spune domnia sa – „...este misterul lui crede şi nu cerceta“ şi pe acesta „...trebuie să-l răspîndească şcoala“. Visez? Nu, scrie, negru pe alb! În ziar! „Şcoala ar trebui să le spună elevilor că nu există destin, ci doar note bune“. Într-adevăr? N-ar fi oare preferabil ca şcoala să-i înveţe pe copii ceva mai complicat, cum ar fi modul de a încerca să fie fericiţi? Iar Petre Ţuţea, dle Mîndruţă, n-a spus ceea ce afirmaţi dvs. ci că: „O babă murdară pe picioare, care stă în faţa icoanei Maicii Domnului în biserică, faţă de un laureat al Premiului Nobel ateu – baba e om iar laureatul Premiului Nobel e dihor“. Baba nu stă degeaba acolo, dle Mîndruţă, ci se roagă şi rugăciunea o duce în proximitatea sperată a divinului. A lui Dumnezeu, care, în scrisul dvs. de plătitor de taxe şi impozite, pe care le doriţi bine îndreptate în beneficiu social, este „...un alt individ căruia i se deleagă responsabilitatea existenţei tale...“. Aferim! Veştedă contradicţie cu o spusă a părintelui poet Ioan Pintea din Chintelnic-Bistriţa: „...am nişte babe aici... să vedeţi la ele credinţă!“

Dle Mîndruţă, bunica mea se ruga mereu lui Dumnezeu pentru reuşitele mele şcolare. Şi îmi spunea că ea „va citi“ pentru mine, dar că trebuie să „citesc“ şi eu, altfel cuvintele ei sînt vorbe goale în faţa examenelor mele. Aţi luat 4 la algebră, la fel cum am luat şi eu, ori de cîte ori „n-aţi citit“, chiar dacă aţi bolborosit un „Doamne ajută“. Despre „Cred Doamne, ajută necredinţei mele“, aţi auzit? Pentru că Domnul ştie matematică, dle Mîndruţă, dar dvs. nu aţi învăţat-o. O ultimă întrebare: ziceţi că nu există destin? Vă sugerez să vedeţi filmul rusesc *Ostrov*. Şi vă rog să nu scrieţi despre el.

Cu cele mai bune gînduri,

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Dle Idu, sînteţi singurul care are argumente. E adevărat, probabil că sensibilitatea credincioşilor nu e luată în calcul de umilele mele vorbe. Dar de sensibilitatea ateilor, de ea, de ce nu se îngrijorează nimeni?

Va propun un test. Eu pot să spun că nu există Dumnezeu. E dreptul meu legal, cel puţin în acest moment în România. Am dreptul s-o fac? Aveţi două variante:

a) Nu. Şi-atunci sîntem în Iran.

b) Da. Şi-atunci vă respect credinţele, deşi nu pot să simt la fel.

Însă vorbim aici de ce se întîmplă copiiilor mei, nu alor dvs. Cînd vreau să-i duc la biserică, aş vrea să fie alegerea mea. Nu a celorlalţi.

Reacţii

Ardeleanul Caragiale şi miticii contemporani

Sînt sigur că acest titlu îl va surprinde pe dl M. Costea, autorul scrisorii „Despre Mitică şi mitici“. Recunosc că aceste rînduri au fost scrise după ce am citit părerile autorului menţionat în nr. 291 al *Dilemei vechi*.

Locuitorii judeţului în care s-a născut autorul *Momentelor şi schiţelor* se identifică cu mîndrie cu cel ce avea să fie citat cu asiduitate, de peste o sută de ani, indiferent de regimul politic al României.

Dar, oare, Caragiale s-a simţit în largul său în perimetrul vechiului Regat? În ianuarie 1889, Caragiale se căsătoreşte cu Alexandrina Burelly. Deşi face voiajul de nuntă în Italia, fiind vorbitor de franceză şi italiană, în acelaşi an Caragiale semnează şi sub pseudonimul Hans.

Din arhivele din Braşov reiese că în anii 1891-1892 cochetează cu ideea de a se muta în Braşov, oraş în care se simţea minunat. Se pare că aceleaşi demersuri le-a făcut şi în oraşul Sibiu, oraş unde evada deseori din Bucureşti. În final, în anul 1905, se stabileşte la Berlin, deşi nu ştia deloc limba germană. Acelaşi destin l-au avut mulţi ardeleni, inclusiv etnici de origine germană („nemţi“, cum îi numeşte dl M. Costea).

La mijlocul anilor '70, pe cînd eram student în Bucureşti, intram cu colegii la o bere la restaurantul Gambrinus, în amintirea lui Caragiale. Mă întrebam atunci, oare la ce masă stătea conu Iancu să observe şi să asculte poveştile „muşteriilor“? Mărturisesc că nu am găsit un loc adecvat. De fapt, atunci, restaurantul nu avea nobleţea „Carului cu bere“, nu ştiu cum arăta la 1900, dar bănuiesc că, fiind în centrul Bucureştiului, avea clienţi din clasa mijlocie, funcţionari, negustori, personajele schiţelor maestrului.

I-aş fi recunoscător dlui Andrei Pippidi dacă ar avea răgazul să ne prezinte istoria clădirii şi a restaurantului, situaţia lui actuală, mai ales că astăzi arată ca o clădire uitată şi părăsită. Sper că nu se aşteaptă apariţia unui colos din sticlă şi oţel!

Revenind la scrisoarea dlui M. Costea, nu pot să nu semnalez o afirmaţie lipsită de logică. Referindu-se la miticii contemporani, precizează: „gradul de inteligenţă al lui Mitică este direct proporţional cu numărul de cai putere şi cu dotările de fiţe ale maşinii“.

Cred că „direct proporţional“ trebuia înlocuit cu „invers proporţional“. În matematică, pentru două mărimi invers proporţionale, dacă o mărime creşte, cealaltă scade. Or, nu cred că autorul a vrut să spună: mai multe fiţe egal mai multă inteligenţă!

Şi, ca să închei, la afirmaţia autorului: „ardelenii şi bănăţenii îi dădeau lui Mitică o alură peiorativă, dar de cînd i-au părăsit nemţii, au început şi ei să devină încet, încet mitici“, nu am decît următoarea precizare: are mare dreptate dl M. Costea. Ceea ce a făcut Caragiale în 1905 au făcut-o mulţi alţii, cu destinaţia Ardeal şi Banat, dar, vai, de o mai slabă consistenţă morală şi spirituală.

Noi am rămas, care am mai rămas, neschimbaţi. Poate mai resemnaţi.

Constantin BĂDILĂ
badilacrfpa@yahoo.com
Braşov

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cîrciuma**
- **Decreţeii**
- **Criza din cercetare**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Pentru abonamente sunaţi la

0318.200.200,

număr cu tarif normal non-stop

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Oboseli

Politicienii noștri sînt neobosiți. De o bună bucată de vreme își folosesc toate energiile, toată ingeniozitatea, tot timpul pentru a juca un joc din care spectatorii nu înțeleg mare lucru și din care nici ei, jucătorii, nu știu exact ce vor avea de cîștigat. Nu e vorba de un joc înalt, rafinat, nelumesc, un joc cu mărgele de sticlă. E un joc care se consumă în praful contingențelor, în mîzga răfuielilor de partid și de gașcă. Miza e simplă: cîștigarea alegerilor, rămînerea (sau accesul) la putere, demolarea adversarilor. Retorica e și ea simplă (și ipocrită): invocarea interesului național, a ieșirii din criză, a grijii pentru țară și popor. Parlamentarii sînt în plină fermentație, Guvernul se lamentează, dar e optimist, președintele mimează echidistanța și participă, electoral, la tot felul de serbări și datini. O lume închisă, care pare să-și ajungă sieși. Între noi și acest univers etanș, se aferează, seară de seară, un grup de analiști, comentatori și moderatori harnici, cînd acri, cînd indignați, cînd ironici, preocupați și ei mai mult de propriul spectacol decît de scena publică. Atmosfera generală e una de parapon și sfadă. Se trag șuturi, se pun piedici, se pun bombe, se trag sfori. Nimeni nu se bizuie pe nimeni. Strategia de guvernare a fost înlocuită de o brutală strategie de front, iar opoziția manevrează spiritul critic ca pe o bîtă exterminatoare. Nimeni nu vrea să stea de vorbă cu adevărat, nimeni nu vrea să construiască nimic, nimeni nu se simte obligat să asume răspunderi și să dea socoteală. Și toți se socotesc nevinovați, sabotați de „ceilalți“, împachetați în intenții bune.

Eu unul nu văd cum se poate termina tămbălăul. Și, ceea ce e mai grav, nici nu mă mai interesează. Toate soluțiile mi se par mediocre, slujite de inși fără imaginație, semidocți, prost crescuți, iresponsabili. Dacă, printre ei, mai apare și cîte un exemplar cu oarecari tendințe de normalitate, el este imediat luat de val, ridiculizat sau manipulat, înghițit de o majoritate fără prejudecăți și fără criterii.

Îmi pot închipui două soluții. Una ar fi ca jocul politic să treacă integral în penumbra culiselor. La televizor, să se dea numai filme și muzică, ziarele să se dedice unor teme generale, fără legătură cu „actualitatea“, iar noi, ceștilalți, să ne vedem de treabă, renunțînd la ambiția de a înțelege ce se întîmplă. În această situație, „jucătorii“ n-ar mai trebui să iasă la rampă decît la sfîrșitul jocului, pentru a ne anunța rezultatul. Oricum lucrurile se petrec într-un țarc pentru care nu contăm. La ce bun să ne enervăm chibițînd trist, de pe margine? Să poftească clasa noastră politică să se lupte în spatele cortinei și să ne scutească de o reprezentație bezmetică, fără reguli, fără urmă de maturitate, fără stil.

O altă soluție ar fi să se încropească un guvern anonim și discret, care să țină țara în funcțiune, în timp ce guvernul deja existent s-ar irosi în marea hîrjoană a luptei pentru putere. Am avea, astfel, două guverne: unul la vedere, țanțoș și caftangiu, teatral și ineficace, și altul în umbră, păstrînd viața cotidiană pe linia de plutire. Dacă mă gîndesc bine, ar fi bun și un parlament dublu: unul care să legifereze cuminte și altul care să se distreze făcînd și desfăcînd alianțe, elaborînd moțiuni de cenzură și punînd la cale suspendări din funcție spectaculoase. Ideea poate fi dezvoltată: o opoziție dublă (una decentă, consecventă și „constructivă“ și una de scandalagii), o președinție dublă (una angajată în campanie electorală și alta angajată în mod serios în efortul medierii politice și al pacificării naționale). Cum să nu devii visător? Să-ți imaginezi, de pildă, un Geoană care clămpăne neinspirat pe la adunări festive, dar și un Geoană revenit la micile lui dexterități diplomatice, la statutul lui de funcționar superior, fără ambiții deșarte, fără neconvingătoare jocuri de bicepși. Să ne imaginăm un Sorin Oprescu întors la chirurgie, un Ciuvică reconvertit la pediatrie, un Vanghelie dispus să-și investească toate capacitățile într-o încercare eroică de a învăța puțină gramatică, un Hrebenciuc care s-ar lăsa la vatră pentru a deschide un club de biliard și cîte și mai cîte asemenea fantezii, care, dacă s-ar împlini, ar face aerul mai limpede și țara mai puțin zbanghie. Ne trebuie o altă galerie de portrete sau măcar o serie de clone ameliorate, care să ne ajute să scăpăm de oboseală și de lehamite, să evadăm, măcar din cînd în cînd, într-un joc secund, mai pur...

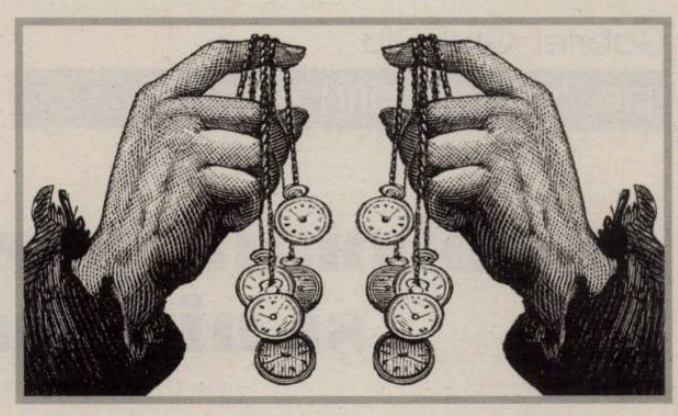

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Coadă la dezbateri

Închipuiți-vă un oraș medieval păstrat bine mersi (cu „patina timpului“ cu tot), nu prea mare (134.000 de locuitori), cu o universitate de pe la 1300 (tîrzior: cea mai veche universitate, cea din Bologna, fusese fondată la 1184, iar pînă la 1300 se umpluse Europa de asemenea instituții...), cu o viață culturală intensă, și care – pe deasupra – a fost folosit ca „decor“ în filmele lui Michelangelo Antonioni. Ferrara, desigur. Nu știu de ce, tocmai acest oraș a fost ales de revista *Internazionale* pentru desfășurarea festivalului său anual (festival.internazionale.it). Am participat și eu anul acesta și m-am întors cu un plăcut sentiment de normalitate.

Internazionale este un săptămînal italian fondat pe la jumătatea anilor '90 și construit după modelul lui *Courrier International:* cea mai mare parte a revistei preia articole din presa internațională, contribuția locală fiind minimă. Presa italiană de toate zilele (ca și cea românească) nu prea e interesată de politica internațională: paginile dedicate acestui domeniu în marile cotidiene conțin de obicei relatări din „locurile fierbinți“ (Irak, Afganistan etc.), știri și comentarii despre alegerile din țările europene (cînd au loc), cîte ceva despre Africa sau Asia (vreo catastrofă umanitară) și cam atît. Telejurnalele nu „dau“ nici ele mai mult. E cu atît mai interesant că, într-un asemenea context, *Internazionale* a prins și s-a dezvoltat. Festivalul e centrat pe dezbateri la care participă jurnaliști, politologi, scriitori din toată lumea. Dezbaterile au loc în săli mari (Teatro Comunale, Sala Estense și altele) și intrarea publicului este liberă. Am fost extrem de surprins să constat că, la dezbaterea la care am participat împreună cu colegii Gabriela Preda (jurnalistă stabilită în Italia) și Ovidiu Nahoi (redactor-șef la *Foreign Policy Romania),* Sala Estense (de vreo 300 de locuri) se umpluse cu vreo jumătate de oră înainte de ora începerii. Tema, ce-i drept, era incitantă (relația dintre România și Italia, percepția reciprocă, mai ales după infracțiunile comise de români în Italia și tot scandalul care a urmat), iar moderatorul era un jurnalist foarte cunoscut, Beppe Severgnini de la *Corriere della Sera.* Așa că am pus pe seama lor afluența de public – dat fiind că noi, protagoniștii, eram niște iluștri necunoscuți. Mi-am dat seama însă în zilele festivalului că judecata mea fusese pripită – probabil a unuia otrăvit deja de „star system“-ul românesc, de obsesia națională pentru audiență și pentru „nume mari“ care să atragă publicul. La toate celelalte dezbateri – inclusiv la una cu o temă mai degrabă acră, despre Tratatul de la Lisabona și viitorul Europei – publicul se așeza frumușel la coadă cu mult înainte de ora începerii, iar jumătate nu mai „prindea loc“. Sigur, cînd participanții erau cunoscuți (precum Sergio Romano, istoric, diplomat și editorialist la *Corriere della Sera,* Marc Lazar, politolog francez și alții, ca să nu mai vorbim de Roberto Saviano), lungimea cozii creștea. Dar nu doar atracția față de celebrități e explicația, ci și – simplu spus – dorința sinceră a oamenilor de a asculta opinii și idei, eventual de a intra în dialog (căci toate dezbaterile se încheiau, firesc, cu întrebări din sală). Un amestec de simț civic sănătos și de bună curiozitate intelectuală îi ducea pe oameni către sălile de dezbateri. Pe lîngă acestea, proiecțiile de documentare, expozițiile de fotografii ori concertele în piețele publice au marcat orașul timp de trei zile. În paralel – dar cu siguranță nu întîmplător – în jurul castelului familiei d'Este se desfășura un tîrg de vechituri și mărunțișuri și, în alt loc, o expoziție cu produse gastronomice tipice din Sicilia m-a făcut „să-mi las baltă toate interesele“, vorba poetului, și să iau la rînd produse de *pasticceria* cu nume precum *cannolo, coda di langusta* și altele...

Timp de un week-end, cît a durat festivalul, oamenii din Ferrara au fost pe străzi, în săli, în dialog cu participanții. Un oraș viu, un public cald și deschis. Discutam cu Ovidiu Nahoi despre posibilitatea de a face și în România așa ceva și ne-am blocat în următoarea ipoteză: într-un oraș românesc de o sută și ceva de mii de locuitori, *ce temă și ce participanți* ar determina niște sute bune de oameni să stea la coadă în fața teatrului local, pentru a prinde un loc? Ar fi posibil? *Cine* i-ar putea scoate din case? Cu siguranță, cîteva vedete mediatice ori intelectuali foarte cunoscuți. Dar la Ferrara, cu cîteva excepții, participanții nu erau celebrități. Așa încît atracția o dădeau tot temele discutate: oamenii, pur și simplu, voiau să știe mai mult, să înțeleagă mai mult. Revin: ce temă de mare interes ar stîrni o asemenea emulație? Ce i-ar atrage pe locuitorii din Vaslui, Botoșani, Tîrgu Mureș, Reghin, Turda, Lugoj sau Slobozia? Nu știu. Și nici nu vreau să-mi pierd prea curînd sentimentul de normalitate cu care m-am întors de la Ferrara. Așa că las întrebarea în aer, poate are cineva vreun răspuns...

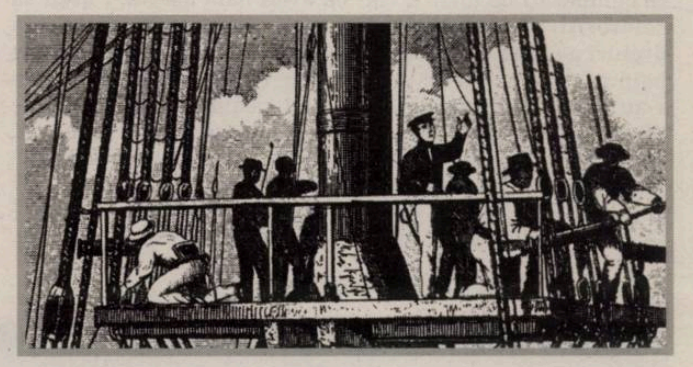

PUBLICITATE

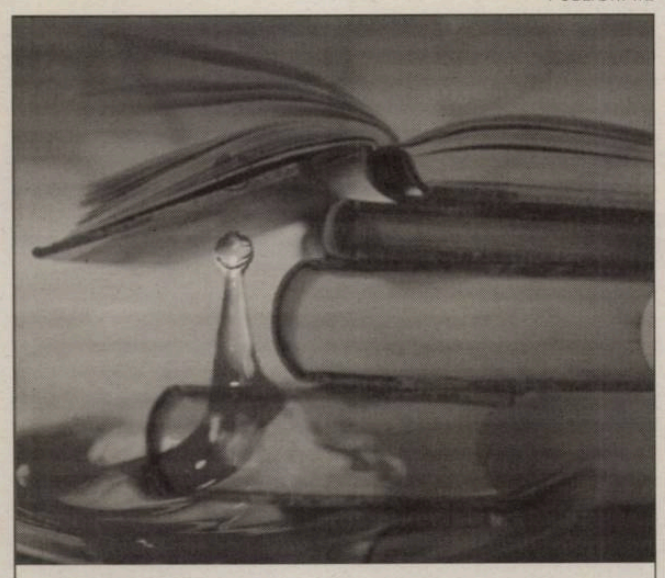

ținerea de minte

„O viață lungă nu mi-ar fi ajuns întreagă pentru a pătrunde sufletul omenesc în toată ticăloșia de care e în stare, așa ca cele cinci săptămîni trăite la Arnoteni. Deschisă vraiște oricînd, oricui, casa lor, contopire de ospătărie și de han, de tripou, de bordel și de balamuc, era locul de întîlnire al lumei deochiaților și deșuchiaților timpului: jucătorii și chefliii de meserie, desdrumații, poticniții și căzuții, curățații rămași în vînt, chinuiții de pofta traiului fără muncă și mai presus de putere, gata de orice ca să și-o satisfacă, cei cu mijloace nemărturisite sau necurate, cei fără-de-căpătîi și cei afară din rîndul oamenilor, unii foști în pușcărie, alții pe cale să intre și apoi femeile, mai respingătoare încă: bătrîne mucigăite la masa verde, somnoroase și arțăgoase, cu mîinile tremurînd pe bani și pe cărți, tinere desmăritate cel puțin o dată și de timpuriu borșite de avorturi și de boale, la pînă după vînat și ferindu-se de chiul și între ei și ele de tot felul și schimbătoare întovărășiri și nade, dezbinări și dușmănii.“

(Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche,* Editura Litera Internațional, Colecția *Jurnalului național,* 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Snobismul, poziţia dominantă şi nivelul de trai

„Ce vrei, dom'le, să-ţi spun, e taxa pe snobism", admite directorul magazinului. Mă chinuiam de vreun sfert de oră să aflu de ce preţurile din magazinul lui bucureştean (reţea englezească middle class) sînt cu 80% mai mari decît la surorile de trust de pe Oxford Street şi Bond Street. Întîi, a încercat să o dea cu taxele vamale. I-am replicat că alea nu există. Apoi, că transportul e de vină. Toată marfa din magazin îi încăpea în trei containere, mai mult de 10 centi pe produs nu putea fi. Să vezi, chiria e de vină. M-a pufnit rîsul. Marele Mall Vitan să fie mai scump decît un spaţiu pe cele mai aglomerate artere de shopping din Londra (Oxford şi Bond)? Să fim sobri... Pînă la urmă, a cedat. M-a rugat să observ că, în permanenţă, la casă sînt cinci-şase persoane la coadă. De ce să reducă preţul dacă lumea stă la rînd? Taxă pe snobism. Aceeaşi explicaţie am primit şi de la patronul unei foarte cunoscute firme de turism, atunci cînd l-am întrebat de ce noi, românii, plăteam de două ori şi jumătate mai mult decît vecinii noştri de hotel, britanici, în Spania. Mai mult, noi aveam demipensiune, ei plătiseră *all inclusive*.

La un moment dat, am făcut şi un sondaj (amatoristic, fără unelte sociologice profesioniste) pe Calea Victoriei. „De ce cumpăraţi de aici? E clar că aveţi bani destui. Puteţi să călătoriţi, să cumpăraţi haine de mai bună calitate, la preţuri pe sfert." Unul dintre răspunsuri m-a convins. „Sînt bani nemunciţi, făcuţi prea repede, se ard cu viteza cu care s-au făcut." Doamna care mi-a dat răspunsul ăsta coborîse dintr-un Porsche Cayenne. Era îmbrăcată cam agramat, dar toate accesoriile „ţipau" a branduri celebre. M-a surprins plăcut francheţea răspunsului.

Dincolo de sfîntul snobism, motor tradiţional al dezvoltării la români (şi nu numai), aş încerca şi altă explicaţie. Argumentez cu preţul coşului alimentar zilnic, las de-o parte hainele şi încălţămintea. „Ai de luat nişte Brie, vreo două sute de parizer, ceva pate de ficat, mîncare de pisică şi ouă." „Mă laşi, ouă nu iau, că iar se sparg pe avion." Conversaţia era telefonică. Eram în Bruxelles, în delegaţie. Soţia mea era acasă, la doi paşi de Hala Traian. Eu, în Place Rogier, la intrarea în supermarket-ul care e *proprietarul* celui de la Traian. Acum vreo doi ani, diferenţa de preţ era de vreo 30%, Bruxelles-ul fiind, evident, cel ieftin. Sună ridicol să îţi cumperi mezelurile de mic dejun de la 1700 de kilometri distanţă. Dacă însă ai ocazia, de ce să nu profiţi? Sătui să tot băgăm în buzunarul negustorilor români adaosuri comerciale uriaşe, tot din străinătate cumpărăm jucării pentru copil (cu 40-50% mai ieftine) şi haine pentru toată familia (cam aceeaşi diferenţă de preţ). E drept, profităm de faptul că profesia ne permite să călătorim mult. Nimeni nu este atît de idiot încît să călătorească prin Vest *numai* pentru parizer sau brînză topită.

Totuşi, care să fie motivul, de ce sînt (aproape) toate cele necesare mai scumpe în România faţă de Occident? Găsiţi răspunsul singuri dacă, în faţa rafturilor din supermarketuri, comparaţi un pic preţurile diverşilor producători. Atunci cînd (ca în cazul apei minerale, berii sau laptelui) toate cele patru-cinci sortimente se vînd cam pe aceiaşi bani, trebuie să sune clopoţelul de alarmă. Acolo miroase a înţelegere pentru fixarea preţului, între producători. Aşa-numita practică anticoncurenţială. Denumirea de specialitate este abuz de poziţie dominantă. În îndrumarul european de bune maniere economice, manevra respectivă este considerată o golănie detestabilă. Ceea ce nu înseamnă că nu se practică. Dar se şi combate. La nivel comunitar, cele mai spectaculoase acţiuni *recente* au fost cele împotriva giganţilor energetici (nemţii de la EON şi francezii de la GDF Suez; ambele firme sînt solid prezente în România). Pe 9 iulie, fiecare dintre corporaţii a „căpătat" cîte jumătate de miliard de euro amendă pentru că ambele s-au pus de acord să nu concureze una împotriva celeilalte pe pieţele interne.

De acord, de la giganţii energetici europeni la magazinul Unirea e cale lungă. Numai că principiul este acelaşi. Doar instituţiile sînt diferite. România, ca fiecare stat membru, are în inventar o organizaţie care se ocupă cu dreapta funcţionare a legilor pieţei. La noi, Consiliul Concurenţei a avut soarta tipică a instituţiilor create, „că aşa e la UE". A fost consolidat în perioada negocierilor de aderare, la oarecari presiuni ale comisarului de profil (Neelie Kroes). Au angajat oameni. Ei au început să înveţe de la zero. Era o meserie nouă pentru majoritatea celor angajaţi. Au avut ceva rezultate, foarte slab mediatizate (producători de ciment, operatorii de cablu, un distribuitor de gaze, ceva-ceva pe piaţa farmaciilor). Totuşi, cred că se putea mai mult (cum s-ar zice, tovarăşi, era loc de mai bine). Cred că de vină pentru discreţia cu care se lucrează acolo este şi instinctul de supravieţuire al celor din organizaţie. Meseria lor este apropiată de cea a poliţiştilor. Fac investigaţii complicate, sofisticate. Ating domenii extrem de sensibile, în care „grupurile de interese" au mult mai multe resurse financiare şi de influenţă politică la îndemînă decît amăriţii de angajaţi ai unei agenţii publice. Nu prea îţi vine să te dai erou-martir al luptei pentru piaţa liberă, în condiţiile în care nu ştii ce (cine) te paşte la finele investigaţiei.

Zilele astea, cînd ecranele încep din nou a se umple cu promisiuni de trăit mai bine, nu pot să nu mă gîndesc la atît de sucita piaţă românească şi la golăniile care se petrec în culise. Mici fabricanţi, negustori de alde toate, corporaţii multinaţionale fac şi desfac preţurile, profitînd *en-gros* (la propriu) de timiditatea autorităţii naţionale precum şi de neatenţia publicului (şi a colegilor mei de breaslă). De la candidaţii politici nu (prea) mai aştept soluţii minune pentru creşterea nivelului meu de trai. Mai am ceva de aşteptat pînă să pot descoperi care le sînt competenţele în materie de politici economice. Am pretenţii însă de la instituţiile create sub presiunea aderării (Consiliul Concurenţei nu este decît un exemplu, aş mai avea multe altele). Vreau ca ele să îşi revină la ritmul şi vigoarea funcţionării sub presiunea bunei performanţe. De la ele aştept, de fapt, creşterea nivelului meu de trai. Că d-aia am vrut să intrăm în UE, nu?

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Agenda nucleară a lui Obama

Anunţarea unei fabrici de uraniu îmbunătăţit plasate într-o bază militară din Iran a accelerat decizia preşedintelui Obama de a pune problemele proliferării nucleare în topul ordinii de zi globale. Anul 2010 va fi unul decisiv în acest sens.

În septembrie, atît la Naţiunile Unite, cît şi la summitul G-20 din Pittsburgh, mai multe ţări au fost de acord să conlucreze la agenda nucleară a lui Obama. Dar, în timpul întîlnirilor, s-a descoperit că Iranul construia în secret o a doua fabrică de uraniu îmbunătăţit pentru arme. La începutul lui octombrie, oficiali iranieni s-au întîlnit la Geneva cu reprezentanţi ai membrilor permanenţi din Consiliul de Securitate ONU (plus Germania) şi au fost de acord să-i permită Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică să investigheze această fabrică secretă. În plus, iranienii au spus că vor exporta uraniul cu îmbogăţire redusă deja existent, pentru a fi transpus în combustibil nuclear în afara ţării lor. Dacă aceste măsuri vor fi implementate, ele vor constitui paşi importanţi. Se răspîndise teama că Iranul va abroga Tratatul de non-proliferare (TNP) şi îşi va folosi tehnologiile de îmbunătăţire pentru a face o armă nucleară. Încă nu se ştie dacă vorbele şi faptele se vor sincroniza.

Între timp, Statele Unite şi Rusia, ale căror depozite conţin 90% din armamentul nuclear global, negociază la Geneva crearea unui tratat de reducere a înarmărilor care să înlocuiască acordul de control al armelor START 1, care expiră în decembrie. Dacă aceste negocieri vor avea sorţi de izbîndă, ele vor reduce cu pînă la o treime toate cheltuielile strategice pentru materialele explozibile nucleare. Senatul SUA va lua în considerare noul tratat pentru ratificare anul viitor. Administraţia Obama se consultă, de asemenea, cu Congresul în legătură cu momentul cînd să supună din nou aprobării Senatului Tratatul de interzicere totală a experienţelor nucleare (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty – CTBT), care a fost respins în urmă cu zece ani.

Acordurile internaţionale ce reglementează extinderea şi structura apărării naţionale au stîrnit de multe ori controverse în Senat. Noul tratat de reducere strategică a înarmărilor, care este încă în curs de redactare, şi CTBT au stîrnit deja scepticismul legislatorilor din opoziţie şi a creatorilor de opinie. Dacă Obama va supune aprobării Senatului ambele tratate în 2010, va avea nevoie să convingă publicul că acestea servesc unei strategii integrate pentru creşterea securităţii naţionale şi internaţionale. Dacă el dă greş şi Senatul respinge unul sau ambele tratate, aceasta ar putea avea un efect negativ puternic asupra regimului non-proliferării.

În mai, 189 de state membre ale TNP se vor întîlni la Viena pentru a-şi revizui statutul. Cînd TNP şi-a făcut intrarea în forţă în 1970, intenţiona să limiteze numărul de state înarmate nuclear la cinci (Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Franţa, SUA şi China). Una peste alta, tratatul a fost un succes. Mulţi, inclusiv preşedintele Kennedy, crezuseră, în anii '60, că va exista o duzină de ţări cu arme nucleare pînă acum, şi că folosirea lor va fi destul de probabilă. Din fericire, nu aceasta a fost situaţia. Din 1970 încoace, trei state care nu au semnat tratatul au achiziţionat arme nucleare (India, Israel şi Pakistan). Pe lîngă acestea, Coreea de Nord şi-a încălcat obligaţiile prevăzute în tratat şi a detonat două încărcături brute. Programul de arme nucleare, de care este suspectat Iranul, a trezit acum noi temeri privind distrugerea regimului de nonproliferare globală. Prevenirea acestui pericol va necesita eforturi multiple, coordonate şi susţinute timp de mulţi ani, dar ratificarea post START şi CTBT ar ajuta. De exemplu, un nou acord de reducere a înarmărilor ar îmbunătăţi relaţiile ruso-americane, ceea ce ar putea determina o poziţie mai constructivă a Rusiei în privinţa Iranului, în Consiliul de Securitate.

În martie viitor, Obama va găzdui un summit nuclear global pe teme de securitate în scopul de a dezvolta noi modalităţi de combatere a contrabandei nucleare şi a terorismului. În plus, scopul său declarat pe termen lung de a aboli armele nucleare va necesita multe pregătiri înainte să devină mai curînd operaţional decît aspiraţional.

Obama va trebui să înceapă convorbiri cu ruşii, de pildă, despre cum să trateze problema armelor nucleare cu rază scurtă de acţiune şi cum să regleze apărarea împotriva rachetelor antibalisitice, ca să menţină stabilitatea într-o lume cu mai puţine arme distrugătoare. La un moment dat, trebuie să iniţieze discuţii cu China, Franţa, Marea Britanie, pentru a înţelege condiţiile necesare pentru transparenţă şi verificare în vederea unei căi mai clare de eliminare a armelor nucleare în acord cu articolul VI din NPT.

În acelaşi timp, Obama nu poate permite ca aceste probleme pe termen lung să-i distragă atenţia de la cele cruciale pe termen scurt. Atîta timp cît lumea rămîne un loc periculos cu cîteva state înarmate nuclear, Obama trebuie să-şi reasigure aliaţii în ce priveşte credibilitatea garanţiilor americane de continuă descurajare a acestora. Altfel, reduceri care generează nelinişti în alte ţări le-ar putea încuraja pe acestea să-şi dezvolte propriile arme şi, astfel, să sporească numărul de ţări posesoare de arme nucleare. Obama va trebui să continue negocierile prin care să convingă Coreea de Nord să revină la convorbirile celor şase părţi, cu scopul de a renunţa în cele din urmă la armele sale nucleare (aşa cum a făcut cîndva Africa de Sud). Şi, de asemenea, să ducă mai departe negocierile cu Iranul pentru a-l convinge să se ţină de cuvînt şi să rămînă în TNP ca stat fără arme nucleare.

În ce măsură va reuşi Obama să gestioneze politica sa internă şi diplomaţia internaţională cu privire la ordinea sa de zi nucleară va constitui un factor important al eficienţei sale ca leader. Chiar mai important de atît, evoluţia sa în 2010 va spune mult despre capacitatea lumii de a menţine interdicţia existentă de 60 de ani asupra armelor nucleare.

Joseph S. Nye *jr. este profesor la Universitatea Harvard şi autorul cărţii* The Powers to Lead.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Iaromira POPOVICI

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Nobel pentru Obama

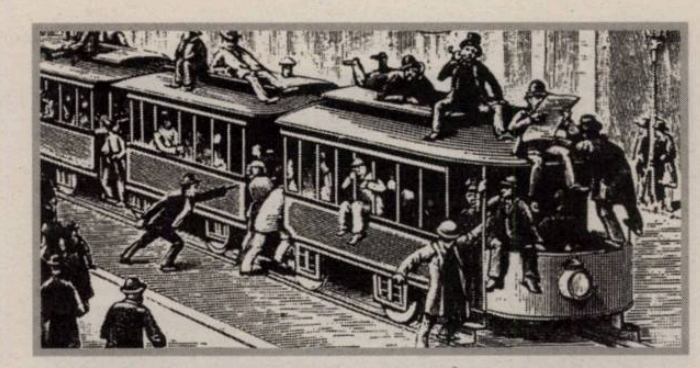

Premiul Nobel pentru pace este, desigur, o acoladă de cel mai înalt prestigiu, dar şi o curiozitate. Conform testamentului lui Alfred Nobel, premiul acesta se acordă de către un comitet format din cinci persoane, anume desemnate de Parlamentul Norvegiei. De ce suedezul Nobel a lăsat Norvegiei dulcea povară a atribuirii premiului rămîne un mister pe care nu îl sondăm acum. Deşi diferenţa dintre parlamentarismul nostru şi cel norvegian e ca de la cer la pămînt, totuşi există o logică parlamentară ce pare universală, de vreme ce Parlamentul din Oslo alcătuieşte Comitetul de acordare a Premiului Nobel pentru pace cam cum alcătuieşte Parlamentul nostru orice comisie, consiliu sau comitet care-i cade în mînă. Astfel, alcătuirea Comitetului reflectă compoziţia politică a Parlamentului. Anul acesta, Partidul Laburist a trimis în Comitet doi membri, iar Partidul Socialist, Partidul Conservator şi Partidul Progresului – cîte unul. Chiar aşa fiind, preşedintele Comitetului din acest an, laburistul Thorbjorn Jagland, a subliniat că opţiunea pentru Barack Obama a fost unanimă.

Prin urmare, Premiul Nobel pentru pace este un premiu cît se poate de politic. Este un premiu dat de oameni politici, iar pacea însăşi este, astăzi, o problemă politică. Conform testamentului lui Alfred Nobel, premiul urmăreşte recompensarea reuşitelor acelor lideri proeminenţi care au contribuit semnificativ la „fraternizarea naţiunilor, la abolirea sau reducerea forţelor armate, la constituirea şi promovarea congreselor de pace". Aşadar, e vorba despre recompensarea unor reuşite politice majore.

Barack Obama este al treilea preşedinte american care primeşte Nobelul pentru pace în timpul mandatului său*, după Theodore Roosevelt (1906 – pentru rolul esenţial în medierea Războiului Ruso-Japonez din 1904-1905) şi Woodrow Wilson (1919 – pentru rolul jucat în fondarea Ligii Naţiunilor). Diferenţa se vede imediat. Pe de o parte, Roosevelt şi Wilson au devenit laureaţi în timpul celui de-al doilea mandat, după ce influenţaseră deja decisiv cursul lumii, aşa cum se vede şi în motivaţiile premiilor. Motivaţia Comitetului Nobel pentru Obama sună astfel: „pentru efortul extraordinar de a întări diplomaţia internaţională şi cooperarea între popoare". Obama se află abia în primul an al primului mandat la Casa Albă, iar motivaţia indică, mai degrabă, o speranţă, decît o realizare indiscutabilă.

Prestigiul uriaş al Premiului Nobel pentru pace s-a construit şi consolidat cu un lung şir de laureaţi, mai toţi exemplari. Privind lista celor peste 100 de personalităţi şi organizaţii care au primit Nobelul pentru pace şi, mai ales, citind motivaţiile, vom sesiza că, dacă la începuturi premiul era acordat pentru un anume merit clar, necontestat, de la un moment dat motivaţiile au devenit generale, vagi, greu de explicat prin reuşite identificabile. Nu împărtăşesc părerea celor care văd în Nobelul pentru pace o manevră a propagandei de stînga şi nici nu cred că premiul şi-a deteriorat respectabilitatea în ultimii ani. Nici nu cred neapărat că, de cîţiva ani încoace, Comitetul Nobel urmăreşte copilăros de asiduu îndiguirea unilateralismului Americii. Ţinînd cont de contexte, acordarea acestui premiu unor Andrei Saharov (1975), Lech Walesa (1983), Desmond Mpilo Tutu (1984), al 14-lea Dalai Lama (1989) sau Aung San Suu Kyi (1991) a fost o declaraţie politică curajoasă şi a consacrat internaţional recunoaşterea meritelor unor personalităţi impunătoare, care chiar şi-au pus viaţa la bătaie pentru libertatea semenilor lor. Mai mult, Nobelul le-a protejat vieţile ameninţate de regimurile opresive cărora aceşti oameni li s-au opus. În asemenea cazuri, Nobelul pentru pace a consacrat şi a protejat adevăraţi eroi.

Totuşi, în cazul preşedintelui Obama, premiul a fost foarte controversat în media internaţională. Cel mai adesea, s-a spus că premiul a venit prematur şi că nimic din ceea ce a făcut Barack Obama pînă acum nu justifică o asemenea onoare. Şi mai există o speculaţie interesantă. Se spune că premiul a fost conferit anume pentru a inhiba previzibila decizie de a ataca Iranul. Nu poţi să iei Nobelul pentru pace şi să ordoni un război cîteva luni mai tîrziu. În acest caz, Nobelul chiar face politică şi s-ar trăda pe sine.

* Jimmy Carter a primit Nobelul în 2002, la două decenii după ce a părăsit Biroul Oval, cu o motivaţie care sună, mai degrabă, a lozincă – „pentru efortul neobosit depus vreme de decenii în scopul soluţionării paşnice a conflictelor, a promovării democraţiei şi drepturilor omului, a dezvoltării economico-sociale". Ceea ce toată lumea ştie că s-a premiat, de fapt, a fost opoziţia neîmpăcată a lui Carter faţă de politica preşedintelui în exerciţiu la acel moment, George W. Bush, atît de antipatizat de elita politică europeană.

ready made

„Fluturii. Prin Ploeşti şi împrejurimi, fluturii se prind abătându-i din sbor cu ajutorul unei măturuţi făcute din bălării băţoase. Ca să-i păstreze, copiii le fac gropi cubice, adânci de o palmă, două, pe cari le căptuşesc cu frunze mari, iar pe deasupra le pun bucăţi de geamuri. Peste marginile geamului pun ţărână; numai într'un loc lasă o mică deschidere, pe unde să se poată băgà fluturii prinşi. Totul s'acopere cu frunze. E foarte frumos jocul fluturilor de diferite colori în groapa cea verde."

(Tudor Pamfile, „Jocuri de copii",
în *Analele Academiei Române,* seria II, tomul XXIX,
Memoriile Secţiunii Literare, 1907)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Zero şi infinitul

Între Mr. Penn şi Pennsylvania, nu cred că este nici o legătură (tot astfel cum nici între dl Tran şi Transilvania). Pennsylvania se numeşte Pennsylvania pentru că este o peninsulă grecească, pe care se sărută, ziua-ntreagă, cu nymphele, sylvanii, în umbră de pădure sau, baremi, în penumbră de boschete. Penumbra e o umbră atenuată, – pentru care n-ai întotdeauna penelurile cele mai uşoare, mai străvezii şi mai subtile. Ca să redai penumbra peninsulei pendinte de soarele Mediteranei *(Mare nostrum)* trebuie, dincolo de semitonuri, să ai percepţia sfertului de ton. (Nietzsche se lăuda c-o are; pesemne că o şi avea.) De ce sfertul de ton, – nu semitonul? Pentru că penumbra nu e o *semiumbră*. Penumbra e o umbră al cărei radical a fost extras. E ca numărul 2 pe lîngă 4, ca 3 pe lîngă 9, ca 4 pe lîngă 16, ca 9 pe lîngă 81, ca 16 pe lîngă 256, ca 81 pe lîngă 6561, ca 256 pe lîngă 65.536, ca 6561 pe lîngă 43.046.721, ca 65.536 pe lîngă 4.294.967.296, ca 43.046.721 pe lîngă umbra lui... Sper ca nici un pas greşit să nu-mi adumbre acest calcul. Să nu-mi penumbre acest calcul. Să nu mi se preumble vreun demon maliţios prin maldărul de cifre lunecoase şi să mă umple, într-o clipă, de greşeala cea fără de voie.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un butoi deasupra Europei

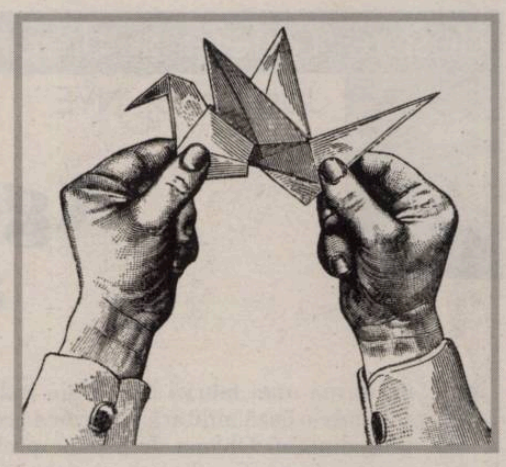

O ţară destul de aşezată, destul de curată, destul de organizată. Aşa mi se pare Polonia în timp ce o privesc de sus, din avionul care tocmai se înalţă. Cîmpuri, lacuri şi păduri, case noi şi drumuri nu prea dese. Primesc o chiflă rotundă cu brînză, întrupare a ceea ce pe bilet era notat drept „meal“. Nu după mult timp, avionul începe să coboare şi văd un verde parcă şi mai frumos, poduri şi şosele pe care asfaltul străluceşte, terenuri şi culturi de diferite culori, delimitate de linii drepte. Iată o ţară şi mai curată şi mai aşezată, îmi zic. De fapt, e o ţară cum puţine sînt pe glob: Germania. Zborul spre Bucureşti trece prin München, aşa e schema. Pilotul polonez aterizează aproape pe nesimţite şi nimeni nu aplaudă. Aeroportul münchenez ne întîmpină cu mai multe magazine pline de lucruri interesante şi utile, nu doar cu suveniruri scumpe, aşa cum era la Varşovia. Sîntem trei jurnalişti români şi sînt trei ore de aşteptat pînă la cursa spre ţară. Nenumărate baruri şi fast-food-uri cu bere din belşug ne înconjoară. Alegem un local mic şi o bere nefiltrată. E pe cît de ieftină, pe atît de bună. Am chiar impresia că n-am mai băut vreodată una la fel de bună. E început de October Fest în Germania. Din vorbă în vorbă, trec cele trei ore şi ne dăm brusc seama că-i tîrziu. Abandonăm halbele şi ne îndreptăm în grabă spre locul de îmbarcare. Aflăm că avionul are o întîrziere de o jumătate de oră. Ne întoarcem bucuroşi la localul cu bere miraculoasă şi ne continuăm degustarea şi discuţiile. „Ce ne facem dacă totuşi avionul vine mai repede?“ – întreabă unul dintre noi. „Potrivit regulamentelor internaţionale, nu poate să plece pînă nu ne strigă de cîte două ori pe nume pe fiecare“ – zice altul. „Păi, atunci, să stăm liniştiţi. Nu ne sculăm pînă cînd nu ne auzim numele la difuzoare. Să ne strige neamţul, dacă-i treaba lui, el ce grijă are?“ Stăm în continuare la taclale, dar la un moment dat ne cuprinde teama că s-ar putea să nu ne recunoaştem numele strigate în nemţeşte. Ne întoarcem la locul de îmbarcare, unde nu mai e nici ţipenie de om. „Am pierdut avionul, ne spunem. Al dracului neamţ, nu ne-a strigat. Nici la ei nu mai e ce-a fost.“ Observăm că burduful ce duce la avion încă n-a fost desprins şi ne precipităm într-acolo. Figura destinsă şi zîmbetul celei care ne rupe biletele, îmbrăcată cu un şorţ bavarez în carouri, de sărbătoare, ne linişteşte. Un steward de culoare ne întîmpină în avionul Lufthansa cu „Bine aţi venit!“. O rupe un pic pe românește şi ne invită să ne aşezăm unde vrem. Avionul e uriaş şi sînt locuri la discreţie. Decolăm. Stewardul ne dă o chiflă şi ne ispiteşte cu un pahar de vin roşu. Ne toarnă în pahare şi apoi rămîne acolo, cu sticla în mînă. Îl privim nedumeriţi. Ne face un semn discret să le dăm pe gît mai repede, ca să ne mai pună. Înţelegem că există o raţie care trebuie terminată şi dacă tot nu-s destui pasageri, cei mai simpatici, întîrziaţii şi bezmeticii ca noi, pot aspira la cantităţile neconsumate. „Rigoarea germană s-a defectat, s-au dat şi dumnealor pe brazdă“, ne zicem. Tot trăncănind, ne descoperim foşti colegi comuni. Facem presupuneri despre decizia Nicoletei Savin de a se angaja consilier la Gigi Becali. Vorbim de jurnalişti care nu văd pădurea de copaci. Ne plîngem de fundătura în care a ajuns presa românească. Ne aducem aminte de episodul în care nişte foşti colegi au omorît un măgar la comanda conducerii unui ziar. I-au injectat motorină în carotidă, apoi l-au vîndut unui local din Obor, în timp ce filmau cu o cameră ascunsă. Au pretins ulterior că aşa demonstrează, în interes public, cît de prost stă România la capitolul siguranţei alimentare. Paharele de plastic transparent ni se umplu cu *rotwein* imediat ce le golim, mai ceva ca-n poveşti. Avionul parcă începe să semene cu un butoi zburător. Pe sub noi trec Austria şi Ungaria. Trăiască Europa unită! Printre scaune e mare veselie. Se consumă vinul. Nu putem discerne dacă nişte mici turbulenţe sînt de la atmosfera din exterior sau de la lichidul din interior. Cînd se transformă în adevărate hurducăieli, realizăm că sîntem deja pe pistă. Nu ne vine să credem că am ajuns. Neamţul a trîntit avionul ceva mai neglijent decît polonezul, dar a recuperat toată întîrzierea. Din aerisitul München, iată-ne brusc, preţ de cîteva pahare, în Bucureştiul nostru cel de toate zilele. Ce tehnologie! Stewardesele vesele ne fac cu mîna. Ce oameni!

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

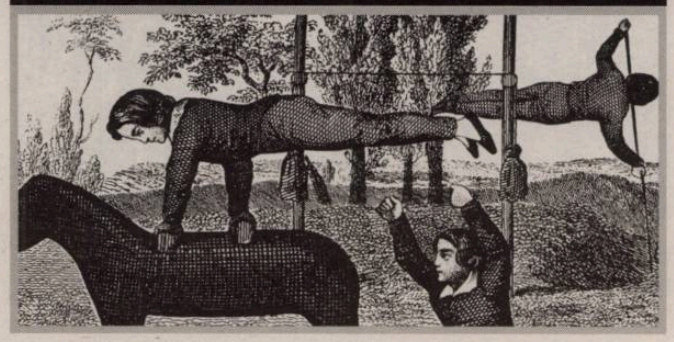

Fericire la pachet

„Auzi, eu chiar am crezut că omul e cine ştie ce chestie, pînă am luat primul antidepresiv“ – mi-a zis odată un prieten. „Dar după aia am realizat că suma trăirilor noastre e de fapt o combinaţie chimică în cap. Sufletul, ăla mai bun sau mai rău, fericirea sau lipsa ei, totul era o chestie de atomi şi molecule aranjate alandala“ – crede Ion, pe care îl vom numi aşa, întrucît ţine să rămînă anonim.

Prietenul meu era nefericit, în mod cronic, cu puseuri de disperare, din cînd în cînd. Motive? Mai grave sau mai modeste, de la o pană de cauciuc şi pînă la lipsa aprecierii din partea şefului. Ion putea să pună la suflet o pastă de dinţi aşezată de soţie în celalaltă parte a chiuvetei decît cea uzuală, dar şi să treacă absolut pasiv pe lîngă boala gravă a tatălui. Dramele lui păreau venite dintr-un suflet torturat, pe care în alt secol, amicii literaţi l-ar fi glorificat în pagini demne de un diagnostic mai bun.

Pînă la urmă, Ion s-a săturat de a fi el însuşi şi a apelat la un doctor. Cu o dorinţă foarte clară. „Domnu' Gabi (psihiatrul, *n.a.),* am rugămintea să mă tunaţi. Ştiţi, aşa, ca pe o maşină. Cînd alţii sînt trişti la sfîrşitul filmului *Titanic,* eu vreau să fiu vesel. Cînd alţii plîng cu capul pe cardul refuzat la plata la bancomat, eu vreau să plec fluierînd. Cînd alţii suspină după o ceartă cu nevasta, eu vreau să rîd în hohote. Se poate? Şi cît mă costă?“

Bine, am romanţat puţin povestea. Dar esenţa e asta. Ion şi-a dorit puţin tuning uman. Şi-a dorit să-şi schimbe sufletul, nicidecum să-l vîndă. Ion – am uitat să vă zic – e un mare fan al tehnologiei. Are ultimul telefon, penultima maşină (că totuşi depresivii nu cîştigă chiar aşa de bine) şi citeşte din cînd în cînd *American Scientific,* şi anume prin aeroporturi. De acolo a aflat care e treaba cu creierul lui, de acolo s-a lămurit că nu există suflet, cu atît mai puţin predestinare şi tot aşa a decis că poate să ducă o viaţă mai bună, contra cost.

Nici măcar n-a costat mult. Gabi l-a văzut. I-a explicat ce e în capul lui, care sînt moleculele care se lipesc de receptori ca noroiul de bocanci (e vorba de serotonină), după care i-a propus, foarte simplu, să ia o substanţă care îi curăţă. Pe ei, pe bocancii sufletului, ca să poată şi el să alerge, prin cap, după fluturi imaginari. Nu, nu vă grăbiţi, nu e substanţa aia care se găseşte cînd tragi nişte fumuri din ceva buruieni.

Ion a mers apoi la farmacie cu reţeta. În prima săptămînă, a fost doar ceva mai calm. În a doua, a început să-şi vadă vecinii. Din a treia, chiar să-i salute. În fine, după vreo lună şi ceva, Ion a început să rîdă la bancurile spuse de alţii la serviciu. Ceea ce, pînă la urmă, i-a adus şi o promovare. „Vezi, mi-a zis după aceea, ţi-am spus eu că n-are nici o legătură cu competenţa!“

Amicul meu are acum un ritual fix. Înainte de culcare ia o pilulă mică albă. În ea se găsesc, adunate de un laborator cu oameni serioşi şi-n halate albe, toate frumuseţile lumii, pe care Ion nu le-a văzut niciodată pînă atunci. În pilula aceea afli dimineţile liniştite, în ea găseşti, înghesuită, bucuria de a vedea soarele răsărind de după blocul de vizavi, în acel gram şi jumătate de substanţă găseşti, fără nici un efort decît acela al digestiei, fericirea de a exista, acum, pe Şoseaua Pantelimon, la stopul de lîngă intersecţia cu Morarilor. Asta e tot.

Sigur, pilula nu i-a rezolvat problemele lui Ion. Însă i-a adus înţelepciunea de a nu le mai căuta soluţii. Să fie resemnare? „Nu, măi, nu înţelegi. Mie îmi pasă că mi-au dat cu cheia pe maşină. Chestia e că mă bucur mai tare că am maşină, iar cheia aia nenorocită n-a făcut decît să-mi sublinieze vestea bună că nici azi nu mă duc, pe ploaie, la serviciu. Deşi nu m-ar fi deranjat.“

Fericirea asta la pachet e ieftină. Pe o zi – şi-a făcut socoteala Ion – costă mai puţin decît o bere. Efectul e însă mai lung şi mai puţin neplăcut: nu există mahmureală. Eşti în regulă, eşti bine, eşti OK, şi-ţi spui asta în fiecare oră. Şi nici măcar nu te enervezi că te repeţi.

„Există însă un mic neajuns, nu că m-ar afecta prea tare“ – îmi spune amicul, la capătul confesiunii. „Acum sînt fericit, chiar dacă nu e fericirea mea. Chestia e că nu mai pot face nimic să fiu fericit cu adevărat. Nu că e greu, dar nu mai e nevoie!“

La cîteva zile după vorbele astea, Ion a fugit de-acasă, cu zîmbetul pe buze, presupun. N-am mai auzit nimic de el. Iar doctorul, cu care familia a vorbit după aceea, mi-a zis într-o altă zi: „Ştii, fericirea nu ne prea uneşte!“

PUBLICITATE

Ramona CRĂCIUN

Cu BMW-ul la balul din sat

O descindere în comuna Cuca, din judeţul Argeş, se poate dovedi inedită nu doar datorită pădurii care se întinde în spatele fiecărei case, adăpostind căprioare, ciocănitori şi arici. Într-adevăr, pădurea e superbă, liniştea e totală, numai cîte un aparat de radio emite în depărtare sunetele civilizaţiei. În rest, oamenii par să trăiască în alt timp, cum trec cu bidoane şi canistre către izvor, cărînd la întoarcere apă pentru gospodărie; sau cum culeg în tihnă, cocoţaţi pe scări de lemn, mere şi struguri; cum îşi fac de lucru prin grădină sau smîntînesc oalele cu lapte şi gonesc pisica din vecini. Pămîntul miroase a mere căzute şi în spatele caselor le călcăm în picioare, pentru că peste tot e covor de mere care nu vor mai ajunge niciodată în coşuri.

Sîmbătă seara, după o zi de stat în liniştea unei poieniţe, ne-am hotărît să mergem la discotecă. Vecinii din stînga au trei copii care merg şi ei, ca tot tineretul, la balul comunal. „Încă se mai numeşte bal?“ – ne mirăm ca nişte neiniţiaţi ce sîntem. Ni se pare o poveste care merită aprofundată; aflăm că pe tinerii familiei vine să-i ia un BMW, pe la 11 seara, şi ne pregătim să plecăm pe la aceeaşi oră. Ne urcăm în maşina noastră mult mai puţin pretenţioasă, îmbrăcaţi în haine despre care ne dăm seama, înainte de a ajunge la locul faptei, că nu vor fi potrivite cu ocazia. Urmînd indicaţiile, intrăm după cîţiva kilometri pe un drum prăfuit, în capătul căruia se zăreşte deja, sclipind pe la colţuri, discoteca.

Păşim, în tenişii noştri bicolori, într-o lume preponderent albă. Ca într-un film suprearealist, albul străluceşte sub puterea neoanelor, care scot în evidenţă scamele de pe hanoracele noastre de tăvăleală. Ni se pune o ştampilă albă, despre care eu mă mir ca de un extraterestru: „Ia te uită, ştampilă fosforescentă!“. Nu era, evident, fosforescentă.

Apoi ne strecurăm printre băieţii în cămăşi strălucitor de albe, către un bar micuţ, în fapt o tejghea, străjuită de neoane mov şi verzi, de un tun de fum şi de un televizor la care se transmite, în mod nu foarte evident şi nici foarte practic, petrecerea de faţă.

Muzica e... de la Vîlcea. Apropierea spaţială îi transformă pe oameni în fani, cam cum se întîmplă în cazul echipelor de fotbal, dar aici e vorba de o afinitate completă, care îi face pe băieţi să ilustreze versurile cu mişcări largi ale mîinilor şi cu priviri mijite a înţelegere. Contrar aşteptărilor mele, sîntem scanaţi foarte scurt şi apoi ignoraţi total. Nu interesează pe nimeni că stăm pe o banchetă, fără să vorbim, îmbrăcaţi în haine fără nume.

Muzica de la Vîlcea are versuri care se prind de mine ca nişte lipitori; nu am cum să mă abţin: le repet pe cele mai delicioase, de două-trei ori, hotărîtă să le ţin minte. La urmă, am rămas doar cu ideea principală: banii şi femeile apar peste tot, sînt laitmotivele dorinţelor, deopotrivă împărtăşite, ale autorilor şi ale acestor adolescenţi care îşi petrec zilele în monotonia vieţii la ţară. Am mai reţinut că un localnic tocmai se întorsese din Italia, motiv pentru care a primit ca dedicaţie o piesă pe aceeaşi temă. DJ-ul localului, o voce antrenantă fără chip (i-am construit chipul în imaginaţie şi nu m-am putut despărţi de imaginea cămăşii albe, impecabile) citeşte dedicaţii pentru Mopsul şi fetele lui, pentru verişoarele lui Alin şi toate fetele din discotecă, pentru Mădălina, cea mai frumoasă fată, pentru Liliana, cea mai frumoasă fată, şi pentru Lavinia, Lavinia, Lavinia, fără număr, fără număr, fără număr.

În rest, nu s-a petrecut nimic spectaculos. Cîteva cupluri or fi apărut şi s-or fi desfăcut, dar fără urmări bruşte. Împărţiţi pe grupuri bine definite şi fără a se amesteca printre „ceilalţi“, tinerii par să îşi cunoască locul. Cîteva fete frumoase şi dichisite au devenit centrul unor grupuri de băieţi mulţumiţi.

Am plecat după o oră, însoţiţi de o undă subtilă de fum aromat. În uşă, am întors capul după tinerii strînşi în pridvor, aerisindu-se între două piese. Arată aşa cum trebuie să fi arătat, în urmă cu 40 de ani, părinţii lor, strînşi în acelaşi loc. Dacă nu ar scrie pe cămaşa unuia D&G, probabil ar fi leit taică-su.

Pe drumul prăfuit, o Dacie tunată ne depăşeşte în viteză, învăluindu-ne în praf. Nu am crezut nici o clipă că ar fi vorba de dispreţ, o fi mai degrabă vorba de o competiţie inspirată de cîteva versuri pe care nu mi le mai amintesc, ceva cu maşini tunate şi gagici în spate. Acum 40 de ani, cînd părinţii lor mergeau pe jos cîţiva kilometri către aceeaşi discotecă, spiritul de competiţie s-ar fi manifestat altfel. Cum, oare? – mă întreb privind casele frumoase, de oameni înstăriţi, rămase, unele, de atunci, martore tăcute de la care nu pot afla nimic.

Este asta România profundă a cărei soartă o deplîng unii şi alţii pe la televizor? Păi, nici nu-i aşa de rău. O zi de distracţie pe săptămînă, pe lună, poate, nu-i scoate pe tinerii comunei din tihna lucrului pe lîngă casă. Alternativele ar putea schimba *playlist*-ul şi poate atitudinea lor de mici războinici care visează bani şi femei, dar le-ar schimba cu adevărat viaţa şi preocupările zilnice? Să le plîngem de milă pentru că ascultă manele sau să le/ne plîngem de milă că nu îi învaţă nimeni să facă proiecte de agricultură ecologică şi să primească bani pentru ceva ce deja fac? Să le plîngem de milă că se ataşează de nişte imagini de spoială sau să le oferim alternativa unor tabere prin vest, unde la discoteca localităţii se ascultă, în mod distractiv, Pet Shop Boys şi Rammstein, una după alta? Să ne uităm lung după logo-urile de pe cămăşile apretate sau să-i ajutăm să-şi aleagă alt tip de modele? Sau mai bine să-i lăsăm în plata Domnului, că peste 3-4 ani oricum se însoară şi nu le mai arde de mers la discotecă?

Să începem cu emisiuni de cultură şi vizitele unor specialişti în proiecte europene sau să începem cu accesul la apă curentă?

Vă spun eu: în cîteva săptămîni în comuna Cuca se trag ţevile şi va exista apă curentă. Oamenii nu vor mai umbla, pe cărări înnoroite de mere strivite, către izvorul pe care îl împart cu animalele pădurii. O etapă din viaţa unui sat incredibil de paşnic şi de luminos se va încheia poate, urnindu-l un pas în plus către civilizaţie, către confort, către „oraş“. După mine, e mare păcat. Şi asta e singura mare tristeţe cu care am plecat din Cuca.

Carmen GAVRILĂ

Sirenele din insula Jeju

„He înseamnă mare, iar nya *înseamnă femeie“ – îmi spune o tînără de pe insula vulcanică Jeju, în Coreea de Sud. Peisajul este năucitor, pare ireal – cu ţărmuri negre care despart cu contur gros oceanul albastru închis de marea verde a culturilor de orez. Întreaga insulă se defineşte prin negru, gri, albastru şi verde aprins. Pe stîncile negre de pe ţărm, se pregătesc să intre în apă* henya *– femeile mării.*

Femeile mării din insula coreeană Jeju cîntă înainte să intre în mare, ca să o îmbuneze. Sau cîntă cîntece de dragoste: „luna este strălucitoare, hai să dansăm împreună“. Se scufundă fără tuburi de oxigen pînă la 20 de metri adîncime ca să adune scoici, fructe de mare, peşti şi ţipari. Fac asta de o viaţă. E o meserie grea transmisă peste generaţii din mamă în fiică. Cunoscute şi sub numele de sirenele din insula Jeju, ele au pus bazele unei culturi complet diferite de cea a restului ţării. Dacă în peninsula coreeană confucianismul a făcut din bărbat rege, pe insula Jeju femeile sînt motorul principal al societăţii, asta şi pentru că pe insulă confucianismul şi creştinismul, răspîndite în peninsulă, nu au fost adoptate de populaţia locală foarte legată de vechile practici şamanice şi de credinţa în nu mai puţin de 18.000 de zeităţi locale. Aceste zeităţi au fost toate mai întîi oameni care, după moarte, au căpătat statut divin.

Cele mai multe *henya* încep să se scufunde încă din copilărie – povesteşte o femeie de pe insulă: „Mătuşa mea a devenit *henya* la 12 ani, dar cele mai multe încep la 8 ani. Mătuşa mea are acum 70 de ani şi încă se mai scufundă în mare după scoici, dar sînt şi femei de 80-85 de ani care fac asta“. *Henya* nu au voie să se scufunde cu tuburi de oxigen ca să nu strice ecosistemul.

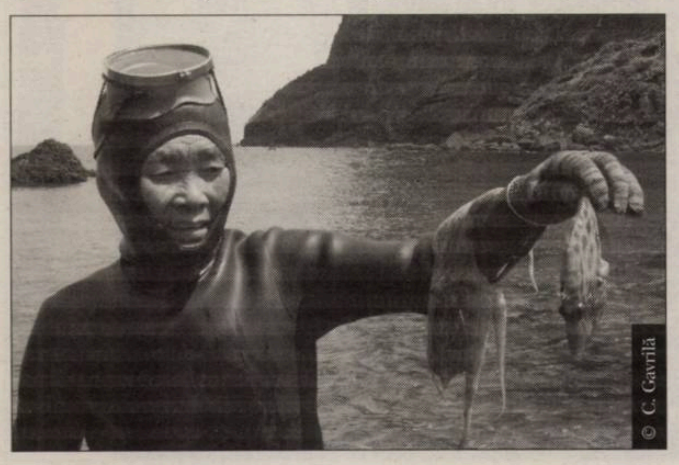
© C. Gavrilă

Henya stau în apă, fără să bea ori să mănînce, de la ora 9 dimineaţa pînă tîrziu după-amiaza. La 20 de metri adîncime în ocean, presiunea este foarte mare – îmi explică o femeie. „*Henya* suferă de boli specifice, pentru că stau în apă la mare adîncime, în timp surzesc şi au tot timpul migrene, de la presiune, dar în rest, au o sănătate de fier. Dar ele nu consideră asta un chin, dimpotrivă, mătuşa mea mi-a spus că ea e mai fericită în apă decît pe uscat, pentru că în adînc e frumos şi linişte“ – spune o localnică.

Pe insula Jeju cele care susţin familia sînt femeile scufundătoare pentru că munca lor grea este mai bine răsplătită; bărbaţii se ocupă cu pescuitul ori agricultura. „De multe ori, femeile scufundătoare din insula Jeju pleacă în Japonia ori China sau pe coasta Peninsulei Coreene, asta se întîmpla mai ales în timpul crizei economice, de acum cîţiva ani. Ele se scufundă acolo şi cîştigă bine, iar banii îi trimit acasă ca să îşi întreţină familiile şi să plătească pentru studiile fraţilor; de exemplu, aşa s-a sacrificat şi mătuşa mea“ – spune tînăra.

Tocmai pentru că femeile mării aduc mai mulţi bani pentru familie, există şi o zicală pe insula Jeju, destul de dură: „Dacă dai naştere unei fete, taie un porc şi fă petrecere, dacă naşti un băiat, dă-i un şut“. Se spune asta pentru că o fetiţă poate deveni scufundătoare şi poate aduce o avere familiei, o poate susţine. Chiar dacă lucrurile s-au mai schimbat, în continuare bărbaţii din insula Jeju sînt trataţi de parcă ar fi ceva rar şi preţios. „În Jeju, numărul femeilor e mai mare decît al bărbaţilor, mai ales pentru că mulţi bărbaţi sînt pescari şi mor pe mare.“ La întrebarea de ce numai femeile se scufundă în mare, o *henya* răspunde: „Se spune că trupul bărbaţilor nu se poate adapta la adîncime aşa bine ca al femeilor, asta pentru că femeile au mai multă grăsime care le ajută, de aceea, deşi munca asta e mai grea decît pescuitul ori agricultura, o fac doar femeile, eu personal cred că este doar o scuză a bărbaţilor“.

Henya se scufundă în mare chiar şi iarna, cînd apa e cumplit de rece, pentru că atunci e sezonul pentru ţipari. Dar *henya* refuză să se scufunde în anumite perioade, nu pentru că li s-ar părea prea greu, ci pentru că respectă ritmul naturii. „Nu doar femeile scufundătoare, dar şi pescarii şi agricultorii din Jeju sînt foarte superstiţioşi şi practică şamanismul. Este o zeiţă a mării, mai ales, care e foarte respectată aici. Oamenii cred că în prima parte a lunii februarie zeiţa se plimbă pe malul mării ca să refacă viaţa. Atunci, femei şamani conduc ritualuri, pregătesc mîncare şi fac petreceri. Nimeni nu merge pe coastă să pescuiască ori să cultive ceva, ca să nu o deranjeze pe zeiţă, altfel ea îi poate aduce ghinion“ – explică o localnică.

© C. Gavrilă

Pe insula Jeju se găsesc din loc în loc nişte statui din rocă vulcanică, negre, de un metru şi ceva înălţime, care înfăţişează stilizat bărbaţi numiţi gardieni. Se pare că au o vechime de sute de ani, dar nimeni nu ştie exact cum au apărut. Ciudat şi interesant este că statuile seamănă foarte tare cu idolii incaşi ori maiaşi din America Latină. Localnicii spun că este vorba despre echilibru. Cum pe insulă sînt mai multe femei, se pare că gardienii au rostul de a readuce echilibrul între *yin* şi *yang,* masculin-feminin. Fiecare statuie are o figură aparte, nu există două la fel, expresia feţei este mereu alta. O localnică îmi spune că pe insulă există o credinţă: „Dacă o femeie vrea să nască băieţi, trebuie să atingă cu mîna nasul unei statui-gardian“.

Carmen Gavrilă *este corespondentă Radio România.*

Andrei PIPPIDI

SOS București

O capitală veselă şi uşuratică

Un colocviu şi o expoziţie au fost prilej de a ne aduce aminte de Paul Morand şi de cartea pe care o publica despre Bucureşti în 1935. Colocviul „Paul Morand, europeanul“ a fost organizat de Institutul Francez şi de Biblioteca Centrală Universitară, în zilele de 21-23 septembrie, iar expoziţia, la Arhivele Naţionale, este deschisă pînă în noiembrie. Fără să aibă pretextul unei aniversări, dat fiind că Morand a trăit din 1888 pînă în 1976, date care nu rimează cu momentul actual, colocviul, la care au luat parte critici literari şi istorici francezi şi români, şi-a propus să fixeze locul scriitorului în epocă, în literatura ţării sale şi în cadrul relaţiilor sale cu România. Glasurile noastre, care-i măsuram meritele şi proiectam lumină chiar în ascunzişurile unei vieţi sinuoase, răsunau în aula Fundaţiei Regale Carol I unde el însuşi ascultase conferinţe. Expoziţia, pentru care s-au adus documente şi fotografii de la Paris, este o extraordinară evocare a biografiei şi operei unui personaj pe cît de înconjurat de admiraţie sau prietenie în vremea lui, pe atît de uitat astăzi.

Într-adevăr, cine a fost Paul Morand? Se poate spune că a avut o existenţă dublă, cea în lumea literară, în care, de tînăr, şi-a făcut intrarea impetuoasă, cu sprijinul fratern al lui Proust, Giraudoux şi Cocteau, cărora modernismul temelor lui le plăcea, şi aceea oficială de diplomat, la Londra, Roma şi Madrid, încheiată nenorocos la Bucureşti în anul de război 1943-1944. Berna, ultimul său post, de reprezentant al unei Franţe care era atunci învinsă a doua oară, a fost de fapt un refugiu: compromis prin colaborarea cu regimul de la Vichy, el a fost nevoit să rămînă în străinătate vreme îndelungată, iar alegerea, demult rîvnită, la Academia Franceză, n-a fost posibilă decît după moartea lui De Gaulle.

În această carieră literară, un loc special îl ocupă „portretele de oraşe“, o serie care a început cu New York şi Londra, cărţi care s-au bucurat de un mare succes, cu tiraje pe atunci imense, de peste 100.000 de exemplare. Venind după ele şi înainte de cartea închinată Veneţiei, *Bucarest* a apărut mai întîi sub forma unor articole de presă rezultate din experienţa mai multor călătorii, dintre care cea mai lungă în decembrie 1934 – ianuarie 1935. Ziarul parizian care i-a cules primele impresii a fost interzis în România, reacţia autorităţilor precedînd comentariile jurnaliştilor bucureşteni, jigniţi şi ei de tonul ironic, condescendent, pe care complimentele distribuite în dreapta şi în stînga n-au izbutit să-l atenueze. Îl citim astăzi pe Morand fără susceptibilitatea contemporanilor săi, fiindcă nu mai avem în faţa ochilor nici palatele boierimii, în care el era un oaspete primit cu amabilitate, nici mahalalele asiatice şi păduchioase. Ospitalitatea românească l-a plimbat pe la Capşa, dar şi prin cîrciumile unde cîntau lăutari. Nu-i de mirare că el s-a simţit în Orient, dar românii sînt totdeauna vexaţi cînd sînt consideraţi ca orientali, şi încă de către fraţii de gintă latină („Pe Tine, Doamne, Te-am reprezentat“!).

Dezordinea urbanistică a capitalei noastre, încă de atunci – între timp a devenit haos! – îl contraria pe vizitator: „Se întîlnesc aici zgîrie-nori, alături de paragina dezolantă

a Orientului. Aceşti fii ai Romei n-au moştenit rigiditatea romană; la ei nimic nu e drept, toate stau strîmb, politica şi străzile, hainele şi automobilele; trotuarele fac valuri, se ridică asfaltul şoselelor ca pietrele de mormînt la Judecata de Apoi, înălţări şi prăbuşiri se succed în mijlocul cartierelor inerte sau avîntate“. Pe Morand l-a fascinat acest oraş de contraste, unde „căruţele cu boi trec pe lîngă maşini Ford în plină stradă, taxiurile sar pe trotuare şi se întrec în toate direcţiile“. La Cercul Militar a văzut „terase babiloniene“: ce ar fi zis de Casa Poporului?

Concluzia acestei anchete e totuşi optimistă. În Bucureşti călătorul a găsit expresia cea mai grăitoare a unui spirit suplu, eminamente adaptabil, superficial, dar jovial.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Daniel BARBU (prof. univ., Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (cercetător, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga")* ● *Matei MARTIN* ● *Nicolae NOICA (fost ministru al Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului)* ● *Ana Otilia NUŢU (coordonator de programe, Societatea Academică din România)* ● *Mihaela PETER (director adjunct, Fondul Român de Dezvoltare Socială)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Cu susul în jos

Un studiu dat publicităţii în urmă cu cinci luni de biroul de la Bucureşti al firmei americane de consultanţă strategică şi de management AT Kearney (înfiinţată în 1926) spune că infrastructura rutieră din România va ajunge la nivelul celei din Europa de Vest peste cel puţin 130 de ani, chiar dacă se va menţine un ritm de creştere anual în domeniu de 30%. Densitatea drumurilor noastre este de 4 ori mai mică decît a altor state din regiune şi de 14 ori mai mică decît cea din statele dezvoltate ale continentului. Pentru această situaţie autorii studiului i-au arătat cu degetul pe politicienii care au promis mult şi au făcut mult mai puţin. Concluzia lor ar fi că populaţia vrea drumuri, că fonduri şi soluţii există, dar că autorităţile nu îşi fac treaba. Oficialii Ministerului Transporturilor au răspuns că studiul este nerealist şi ar fi fost făcut numai ca să apară în presă.

Numai că nici datele Institutului Naţional de Statistică privind drumurile existente nu sînt mai fericite. Potrivit acestora: între un sfert şi o treime din drumurile publice sînt modernizate; un alt sfert sînt acoperite cu aşa-numite îmbrăcăminţi rutiere uşoare; aproape o treime sînt drumuri pietruite, iar restul – drumuri de pămînt. Necazul e că şi dintre puţinele drumuri modernizate, jumătate au durata de folosinţă depăşită.

Cu cei aproape 11 mii de kilometri de cale ferată (ceva mai mult de o treime electrificată), România nu depăşeşte în densitate decît Bulgaria (dintre ţările Uniunii Europene) şi e mult în urma Ungariei.

La reţelele de apă e un alt dezastru, adică mai puţin de un sfert din gospodăriile rurale au apă curentă. Tot aşa, canalizarea acoperă mai puţin de un sfert din zonele rurale. Şi acestea sînt date adunate de o comisie a Administraţiei Prezidenţiale româneşti.

*În ultimul clasament al Forumului Mondial Economic (din septembrie 2009), la capitolul infrastructură, România era plasată pe locul 110, sub ţări precum Mali, Libia sau Zimbabwe. Am putea spune că, deşi geografic sîntem într-o zonă cu ceva pretenţii şi am auzit care ar fi standardele unei adevărate civilizaţii, realitatea arată că sîntem prea puţin civilizaţi, mai ales în ce priveşte infrastructura. O explicaţie profundă a acestei situaţii poate fi lipsa ştiinţei de a trăi, cum spune profesorul Daniel Barbu în articolul său. Lipsa de interes faţă de modul în care trebuie construită o societate civilizată. Micile aranjamente, hoţiile şi interesele meschine primează adesea în faţa proiectelor importante. Priorităţile nu sînt aşezate în ordinea lor firească. Sîntem mai dispuşi să începem prin a vopsi părţile aflate la vedere, acoperişul sau gardul, decît prin a consolida temelia. Sîntem încă o societate rurală, dar fudulă. Visăm avioane cu turişti străini şi ne facem că uităm de drumul desfundat sau de buda aflată încă în fundul curţii. (**A. M.**)*

Daniel BARBU

Infrastructurile

– sau ce nu poţi să faci atunci cînd nu ştii –

În urmă cu peste o sută optzeci de ani, A.I. Mihailovski-Danilevski, ofiţer superior rus cu secrete înclinaţii liberale, a fost obligat să petreacă două săptămîni prin ţările române, în serviciul împăratului său aflat în război cu Poarta otomană. Locurile nu i-au displăcut neapărat, dar oamenii locului – ţărani, tîrgoveţi şi boieri deopotrivă – i s-au părut nefrecventabili, inutili, lipsiţi de orice fel de apetenţă pentru muncă, politică sau cultură. Notabilul petersburghez se simţea sufocat de o atmosferă socială tot atît de apăsătoare ca cea a barbariilor asiatice. Pînă într-o zi, la Bucureşti, cînd s-a întîmplat să fie martorul a ceea ce putem considera acum a fi fost (deşi, aparent, istoricii nu i-au sesizat încă importanţa) unul dintre evenimentele fondatoare ale modernităţii româneşti: deschiderea primei librării. Printre cărţi, multe interzise în Rusia sa natală, Alexandr Ivanovici a început „să respire un aer cunoscut". Îşi aminteşte că a gîndit atunci: „m-am strămutat în Europa". Cu mult înainte ca cineva să fi avut cea mai vagă noţiune despre posibilitatea aducerii pe lume a unei Uniuni Europene, europenii erau capabili să se recunoască unii pe ceilalţi. Şi o făceau mai ales în mijlocul cărţilor.

Biblioteca şi librăria, populate cu volume pe care autoritarismele de tot soiul le-ar dori incinerate, sînt spaţiul de predilecţie în care s-a constituit identitatea civilă a Europei şi, prin extensie, a civilizaţiei de tip occidental, caracterizată de pasiunea pentru cunoaştere, de pofta de idei şi de libertatea gîndirii. Am putea spune, recurgînd la un procedeu narativ oarecum hegelian, că spiritul european a traversat – dacă nu cronologic, atunci măcar logic – trei faze, comandate fiecare de un imperativ: să ştii, să ştii să faci, să ştii să trăieşti. În mod ideal-tipic, această întreită ştiinţă are o reşedinţă de predilecţie sau, în termeni post-hegelieni, o infrastructură ce-i este proprie: universitatea. În spaţiul generic occidental, lucrurile (drumuri, poduri, clădiri publice, utilităţi) sînt făcute pentru că, pur şi simplu, mintea educată îşi poate imagina existenţa lor, sînt făcute pentru că există ştiinţa practică a facerii lor, sînt făcute pentru că o asemenea pricepere nu se cuvine irosită. Simplu spus, viaţa (chiar şi în înţelesul ei efemer, adică cotidian) trebuie să aibă exact calitatea ştiinţei despre viaţă pe care o societate este capabilă să o acumuleze.

De aceea, atunci cînd călători avizaţi, europeni ori nord-americani, vizitează universităţile româneşti purtaţi de curiozitatea de a verifica identitatea occidentală a României, primul loc pe care cer să-l vadă este biblioteca. Universităţile moderne, chiar şi în Africa sub-sahariană, sînt construite în jurul unei clădiri monumentale ce depozitează, în folosul profesorilor şi studenţilor, resursele intelectuale necesare producerii şi reproducerii cunoaşterii: colecţii de cărţi şi periodice, fie legate în tomuri dispuse liber pe kilometri de rafturi, fie disponibile instantaneu prin acces electronic. Niciodată însă universităţile româneşti nu au fost concepute în acest mod. Sediile lor istorice din Bucureşti şi din Iaşi au fost proiectate de statul liberal fără bibliotecă. În cele două oraşe, Fundaţiile regale au fost cele care, pînă în clipa în care regimul comunist le-a transformat în biblioteci centrale universitare, au suplinit parţial această absenţă constitutivă. Nici măcar după 1989, cînd statul postcomunist a creat campusuri universitare noi, la Constanţa şi Oradea de pildă, nimănui nu i-a trecut prin minte să organizeze noile instituţii în jurul bibliotecii. Din acest motiv, călătorul străin rămîne întotdeauna dezamăgit de universităţile româneşti şi pleacă surprins de faptul că cineva poate proiecta modernizarea unei ţări în afara relaţiei formative cu patrimoniul de cunoaştere ce reprezintă semnul cel mai vizibil al ieşirii din barbarie. Poate că România este lipsită de o reţea rutieră modernă, de apă curentă, de staţii de epurare, de incineratoare de deşeuri, tocmai pentru că dezvoltarea infrastructurii ce le precede logic, biblioteca, este încă în stadiu incipient.

În universităţile româneşti din trecut şi din prezent, manualul este substitutul bibliotecii. Disciplinele cele mai complexe şi ramificate sînt reduse la formule mnemotehnice din care orice fertilitate a ideilor a fost eliminată. Chiar şi aşa, studenţii zilelor noastre au tendinţa să se plîngă: învăţămîntul este prea teoretic şi nu le oferă acele deprinderi practice cerute de viaţa concretă şi de lumea contemporană a muncii. Ceea ce înseamnă că statul român (liberal, comunist şi postcomunist) fondator de universităţi, ca şi profesorul autor de manuale ori studentul nemulţumit de caracterul abstract al cursurilor operează aceeaşi distincţie radicală între gîndirea hrănită de cunoaştere şi viaţa reală. Semnul vizibil al acestei separări este tocmai absenţa infrastructurilor. Pentru că ele structurează de fapt în profunzime legătura dintre ştiinţa despre om şi lucruri şi ştiinţa de a trăi bine, de a trăi ca cineva care ştie cum este bine să trăieşti şi cum poţi atinge acest bine. În România însă, fostul student devenit politician, ziarist, intelectual, întreprinzător, magistrat sau funcţionar nu are nevoie să frecventeze lumea ideilor pentru a face o carieră de succes, iar a trăi bine nu este mai mult decît o formă de propagandă electorală. Din acest punct de vedere, dacă i-ar fi dat lui Alexandr Ivanovici să revină în Bucureştii zilelor noastre, singurul loc care i-ar părea cunoscut şi pe deplin european ar fi tot librăriile şi cele maximum două biblioteci ce-şi merită numele. În afara lor, ca şi în urmă cu aproape două secole, cărţile, cu tot ceea ce ele conţin, nu produc efecte asupra realităţii, iar ştiinţa a căror suport sînt nu structurează viaţa cotidiană a societăţii.

Promisiuni

● *Radu Berceanu, ministrul Transporturilor:* „Chiar dacă sîntem în condiţii de criză economică, ţinta poate fi atinsă şi, aşa cum am promis, cei 836 km de autostradă vor fi gata pînă în 2012." *(Gazeta de Sud,* martie 2009)

„De acum în cinci ani vom putea ajunge pînă la Braşov pe autostradă." *(Curierul Naţional,* aprilie 2009)

● *Ludovic Orban, fost ministru al Transporturilor:* „În conformitate cu strategia de dezvoltare a autostrăzilor şi a drumurilor naţionale, în următorii opt ani se vor realiza 2000 km de autostradă şi drumuri expres şi vom finaliza lucrările la tronsoanele aflate în construcţie." *(Cotidianul,* septembrie 2008)

„Estimăm că în următorii zece ani vom reuşi reabilitarea întregii reţele feroviare, respectiv 10.800 km şi creşterea gradului de electrificare de la 36% la 50%." *(Business Standard,* iunie 2007)

● *Gheorghe Dobre, fost ministru al Transporturilor:* „Vom avea în diferite stadii de execuţie circa 380 de kilometri de autostradă în 2006, 540 de kilometri în 2007 şi peste 800 de kilometri în 2008." (Rompress, iunie 2006)

● *Mihai Grecu, fost director la Compania Naţională de Autostrăzi şi Drumuri Naţionale din România:* „Termenul contractual prevede data finalizării tronsonului Cîmpia Turzii-Cluj Vest în februarie 2010, însă am reuşit să negociem cu reprezentanţii Bechtel astfel încît în octombrie 2008 se vor deschide primii 40 de kilometri. Am grăbit procedurile legate de exproprieri, ceea ce a ajutat la creşterea ritmului de muncă." (Ziare.com, octombrie 2007)

● *Din programul de guvernare PSD-PDL* (2008-2012):

Finalizarea coridorului IV pan-european, Nădlac-Constanţa (total 855 km), la nivel de autostradă pînă în anul 2012, cu excepţia tronsonului Sibiu-Piteşti (120 km), ce va fi realizat prin concesiune, cu finalizare în 2013-2014.

Finalizarea porţiunii între Borş şi Tg. Mureş (254 km) din Autostrada Transilvania.

Finalizarea tronsonului de autostradă Bucureşti-Comarnic (110 km).

Începerea lucrărilor la autostrada Ploieşti-Buzău-Focşani.

Începerea lucrărilor la autostrada Tg. Mureş-Iaşi şi la Autostrada Sudului Bucureşti-Alexandria-Craiova.

Începerea lucrărilor la autostrada Lugoj-Caransebeş-Orşova-Drobeta Tr. Severin-Craiova-Calafat.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

De la uliță la șosea

© V. Dorolți

„Țara este frumoasă, cînd nu ninge, nici nu plouă“ – remarca îi aparține lui Alexandre-Maurice Blanc de Lanautte, conte d'Hauterive, secretar al lui vodă Alexandru Mavrocordat Firaris (1785-1786) și se referă la Moldova. Dar asta nu înseamnă că Țara Românească ar arăta mai bine. Călători străini, consuli sau negustori ambulanți sînt unanimi în a descrie starea proastă a drumurilor din principate și lipsa totală de implicare în amenajarea acestora. Ninsoarea și ploaia fac țara impracticabilă: drumuri înfundate, troiene, poduri luate de ape, noroaie de netrecut, bălți și rîuri umflate îl opresc pe bietul călător să-și continue drumul, zile bune și chiar săptămîni, strică marfa negustorului prins de furtună la Turnu Roșu, forțează cucoanele și doamnele să petreacă zile și nopți în hanuri neîncălzite și pline de ploșnițe. Așa îi găsesc pe români modernizarea și rușii, la început de secol XIX.

Regulamentele Organice (1831/1832), prin secțiunea inginerească, cuprind proiecte mărețe: șosele, poduri, zăgazuri, drumuri mari etc. Or, de la proiect la practică calea e lungă și are nevoie de cît mai multe intervenții și imbolduri. Străinii, ce exercită o oarecare afacere în țările române (de la consuli la agenți comerciali), au reprezentat, ieri ca și astăzi, un factor important de presiune pentru că prosperitatea lor se leagă de buna infrastructură. Și tot de drumuri bune depinde și buna funcționare a serviciului poștal. Așadar, consulii francezi, diplomații englezi sau reprezentanții puterii de la răsărit intervin sau doar se plîng de starea proastă a drumurilor. Dar de la adoptarea Regulamentelor Organice și pînă la adoptarea unui nou proiect de „regularisire a părții tehnice în Principat“ trecură nu mai puțin de șapte ani, ani în care lucrurile se schimbaseră pe ici pe colo, dar insuficient. Și asta pentru că statul viza facerea acestei imense infrastructuri pe seama populației: mici proprietari sau mari proprietari care să ridice poduri și zăgazuri peste apele de pe domeniile lor, săteni care să lucreze la drumurile și șoselele ce trec prin satele lor, orășeni care să refacă caldarîmul pe ulițele lor. Greu de urnit la lucru o asemenea populație în mare parte săracă, în mare parte deloc dornică să contribuie la clădirea unui bun public. Să luăm ca exemplu refacerea caldarîmului în București. Regulamentul Organic hotărîse ca facerea caldarîmului să fie pe seama proprietarilor, dar la 1840 măsura este departe de a constitui o realitate: sărăcia unora, indolența altora, refuzul multora impun regîndirea măsurii. Astfel, un alt proiect se alcătuiește și vizează un nou impozit ce ar trebui suportat de căruțași, dar repede se constată că fondurile nu prea se pot strînge, și atunci caldarîmul rămîne o promisiune. Sau a șoselelor din Moldova ce ar trebui făcute și întreținute cu ajutorul sătenilor, obligați să muncească timp de patru zile pe an și răsplătiți cu 5 lei de fiecare stînjen (hotărîrea din 5 februarie 1837). Deși primesc o „răsplată“, deși participarea este lăsată la libera lor alegere, după muncile agricole, țăranii nu se supun de bunăvoie unei astfel de dispoziții și este nevoie de intervenții silite și aducerea altor săteni de prin alte sate pentru urnirea totuși a lucrurilor. Nu se poate spune că nu există proiecte sau bune intenții, domnii vizitează șantierele, încearcă să sancționeze abuzurile și lenea, se străduiesc să găsească noi surse de venituri, să cointereseze clasa politică și populația în aceste lucrări publice pentru interesul tuturor. Lipsa banilor, lipsa specialiștilor și mai ales dezinteresul multora duc la tergiversări, abandonări, lucrări de proastă calitate, bani investiți de două ori în același proiect, fonduri deturnate, sancțiuni insuficiente, complicități la cel mai înalt nivel.

În aceste condiții, cînd lucrurile avansează atît de lent, este de la sine înțeles că fiecare piatră de temelie, fiecare zid ridicat, fiecare metru de uliță pavată devin „realizări“ ce nu pot fi trecute cu vederea, de altminteri foarte folositoare în rapoarte și mesaje, în inaugurări fastuoase, prilej de mîndrie și de „înscriere“ de puncte contra celor care spun că nu se face nimic. Cînd Focșanul are, în sfîrșit, o uliță pavată, aceasta nu poate lipsi din mesajul domnului Mihail Sturdza de deschidere a Adunării Obștești; cînd se inaugurează podul peste Olt, cu fast, la 8 septembrie 1847, vodă Bibescu ține să rețină momentul cu o medalie comemorativă. Iată cu cîtă minuțiozitate numără vodă Sturdza podurile, pietrele din pavaj, stînjenii, în mesajul de deschidere a Adunării din 1843: s-au terminat 33.556 stînjeni de șosea, se lucrează la alți 46.128 stînjeni, s-au ridicat 107 poduri de piatră; Galațiul are gata 1585 stînjeni de pavaj, iar Iașiul, 2200 stînjeni, iar alți 2059 s-au nivelat. Lucrările publice devin subiect principal pentru domni și, înainte de a vedea vizibilitatea și utilitatea acestora, le întîlnim în mesaje numărate cu grijă, detaliate, disecate, analizate – obiecte de mîndrie.

Există ceva nedefinit în fibra acestui popor. Să fie lene, să fie delăsare, să fie indiferență, să fie băşcălie? Eu nu prea știu să spun, dar o spune medicul Constantin Caracaș, 28 de ani în slujba bucureștenilor (1800-1828). Și cum să nu-i cunoască!?

„Acest popor necioplit se dă lenei și pentru lucrările de utilitate publică. Drumurile neîngrijite ajung uneori impracticabile din cauza gropilor și a noroaielor; și cu toate că din această pricină pătimesc ei înșăși și vitele lor; totuși niciodată nu pun mîna să dreagă drumul sau vreun pod stricat, deși ar avea la îndemînă materialul trebuincios. Dacă guvernul face vreun drum sau pod, ori îl face vreun particul generos, se ruinează repede din neglijență, sau îl strică într-adins, furînd materialul pentru trebuințele lor. De aceia nici un lucru bun public nu durează.“ Așadar, nimic nu durează, podurile nu sînt întreținute, podinile se fură, noroaiele sînt ocolite, norodul înjură puterea, dar nimeni nu are de gînd să dreagă drumul. Peste aproape un secol, un alt medic, Pompiliu Samarian, ajunge la aceeași concluzie: măsuri s-au tot luat, dar niciodată n-au fost puse în aplicare, astfel încît *„nu se schimbă decît oamenii care le dictează și cei care nu vor să le execute“*.

Ana Otilia NUȚU

Autostrăzi în ritm de melc

Toți politicienii care s-au perindat în ultima vreme pe la șefia Ministerului Transporturilor s-au bătut în piept că vor construi autostrăzi în timp record. Sîntem însă în continuare pe ultimul loc în Europa, după Bulgaria, la autostrăzi pe mia de kilometri pătrați. În 20 de ani am construit sub 300 de kilometri, în timp ce vecinii noștri, care au deja autostrăzi, par să construiască și mai repede altele. Ne putem uita doar la Croația, țară mult mai mică, dar care are deja peste 1200 kilometri de autostradă și a făcut nu mai puțin de 500 de kilometri în ultimii cinci ani. Cum ei pot, și noi nu?

De-a lungul timpului, am avut multe scuze. Ba că nu sînt bani, dar deja de vreo opt ani încoace avem mai mulți decît putem folosi (doar pentru construcții, nu însă și pentru întreținere). Ba că se schimbă miniștrii și fiecare vine cu propriile idei despre cum să arate pe hartă viitoarele autostrăzi, dar pînă la urmă ne-a ajutat Comisia și ne-a desenat coridoarele europene. Și aici au fost discuții, în ultimii doi ani s-au discutat trei versiuni diferite de strategii de autostrăzi și drumuri expres, în care aceeași secțiune de autostradă ar fi fost finanțată fie de la buget, fie din granturi UE, fie din parteneriat public-privat, cu sau fără taxă (Sibiu-Pitești). Pe București-Brașov s-au făcut inițial licitații pentru parteneriat public-privat, cîștigate de trei firme străine, apoi s-a renunțat, și acum le construim din fonduri de la buget, cu alte firme. Ne-am chinuit apoi vreme îndelungată să facem cîteva proiecte bune, care să poată fi acceptate de Comisie pentru finanțare. În acest răstimp, faimoasa autostradă Transilvania, în lucru, se construiește cu o viteză amețitoare de 5-10 kilometri/an, la prețuri mai mari decît în Germania, pregătindu-ne pentru ce va urma cînd vom începe și alte proiecte.

Toată această bîlbîială s-a tradus în timp prețios pierdut, costuri suplimentare (studiile de fezabilitate vechi de cîțiva ani trebuie refăcute) și oportunități ratate (ani pierduți). Ne-am concentrat pe alte probleme, cum ar fi schimbarea strategiilor desenate cu carioca pe hartă, în loc să încercăm să rezolvăm criza instituțională profundă din sector: nu (mai) există suficienți oameni bine pregătiți în compania de drumuri, pentru documentații tehnice, licitații, evaluări de oferte, monitorizarea contractelor în timpul construcției.

În sfîrșit, lucrurile au început anul acesta să se miște cît de cît pe partea de pregătire de proiecte pentru finanțare europeană. Sînt gata documentațiile pentru Cernavodă-Constanța și șoseaua de centură a Constanței, aprobate deja și de Comisie, și s-au terminat studiile de fezabilitate pentru Timișoara-Arad, în total cca 120 de kilometri. Din păcate însă, nu mă aștept să fie construiți prea curînd, cum ne învață experiența Bechtel.

Trecînd peste modul în care a fost acordat contractul și clauzele lui, autostrada Transilvania merge în ritm de melc din cauze vechi, nerezolvate de mulți ani, deși pentru unele dintre ele există soluții simple. Sînt probleme cu exproprierea terenurilor, schimbarea aliniamentului în timpul construcției, supravegherea lucrărilor. Exproprierea se împotmolește dacă nu se înțeleg compania de drumuri și proprietarul asupra prețului și ajung în instanță, lucrările fiind blocate pînă se rezolvă cazul. În acest timp, constructorul privat stă pe loc și cere despăgubiri de la statul român, pentru întîrziere. Problema exproprierilor este chiar mai mare cînd contractele presupun ca firma care construiește să facă și studiul de detaliu al proiectului (așa-numitele *design&build).* Aceste contracte presupun ca înainte de contractare compania de drumuri să știe exact ce vrea, pentru a face un contract din care să nu piardă mai tîrziu, și să știe exact ce lucrări va avea de monitorizat. Nu prea avem însă o experiență fericită cu astfel de contracte, după cum vedem cu Bechtel, unde costurile estimate la sfîrșitul proiectului au crescut exponențial, de la 2,5 miliarde de euro inițial, la 5-6 miliarde vehiculate azi prin presă. Ar fi așadar mai bine să mergem deocamdată pe contracte de construcție simplă, cu studiile de detalii făcute anterior de alte firme, și să încercăm contracte mai complicate doar pe secțiuni pilot. E periculos să ne avîntăm direct în contracte mari, care epuizează bugetul de drumuri pe cîțiva ani, și al căror cost poate crește neașteptat. Iar în ceea ce privește exproprierile, terenurile ar trebui să poată fi folosite pentru construcție în timp ce statul român se judecă cu proprietarul în instanță pentru preț.

Pesimistă pînă la capăt, mai ridic o problemă, de care ne vom lovi dacă vreodată chiar vom avea autostrăzi. Și atunci cînd le construim, le facem la fel de periculoase ca drumurile naționale. Să ne aducem aminte de accidentul de acum doi ani de pe Autostrada Soarelui, în care, din cauză că utilitățile nu funcționau (panouri de avertizare, pază etc.), s-a produs un grav accident în lanț. Ca să fie la standarde occidentale, autostrăzile au nevoie de utilități speciale și contracte de întreținere a acestora. Deocamdată nu avem așa ceva, în ciuda unor încercări în anii trecuți. Așadar, înainte de a ne avînta în declarații pompoase despre viteza fantastică în care vom construi infrastructură, să ne uităm la cauzele profunde pentru care nu putem face asta, chiar dacă sînt mai puțin spectaculoase mediatic. E vorba de oameni bine pregătiți, gîndire strategică, pași mărunți, acolo unde nu ne pricepem, și un pic de modestie.

„La nivelul școlilor există încă bariere fizice pentru participarea școlară a copiilor cu dizabilități. În ciuda legislației care obligă la adaptarea clădirilor publice pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități, există încă dificultăți de fond în școli mai ales din orașe mici și din mediul rural. Rampa de la intrarea în școală este insuficientă pentru a asigura participarea efectivă, accesul la nivele superioare fiind încă limitat, iar grupurile sanitare neadaptate persoanelor în scaun cu rotile.

Există, de asemenea, bariere fizice pentru participarea la educație a copiilor din sate sau localități izolate, transportul școlar, atunci cînd este asigurat, fiind dependent de vreme și de starea drumurilor.

Numărul mic de locuri care există în grădinițe față de nevoi/cerere este cauza pentru care un mare număr de copii aparținînd grupurilor vulnerabile nu beneficiază de un serviciu care ar putea juca un rol semnificativ în creșterea șanselor de integrare școlară cu succes a acestora.“

(din raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, sept. 2009)

„Lipseşte respectul pentru lucrul bine făcut“

– interviu cu Nicolae NOICA –

Aţi fost ministru al Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului pe vremea guvernării CDR, iar în 2008 aţi publicat un impresionant album despre lucrările publice făcute în vremea lui Carol I.

De ce credeţi că nu se mai poate construi astăzi, cu migala şi cu arta cu care se construia la începutul secolului trecut? Ce ne lipseşte? Ce credeţi că s-a pierdut?

Palatul Băncii Naţionale a României, clădirea Şcolii Naţionale de Poduri şi Şosele, Ateneul Român, Biserica Domniţa Bălaşa, Palatul de Justiţie din Bucureşti, Podul peste Dunăre, Palatul Bursei şi Camerei de Comerţ (azi Biblioteca Naţională), Palatul Cercului Militar, Portul Constanţa, Palatul Ministerului Lucrărilor Publice (azi Primăria Municipiului Bucureşti), parcul Carol, iată numai cîteva edificii publice realizate între 1884 – 1914, în vremea Regelui Carol I.

Cum s-au putut construi aceste monumente de arhitectură atît de bine şi trainic într-o perioadă de greutăţi materiale şi financiare cînd tînărul stat român de abia se forma?

Cred că în bună parte datorită conducerii înţelepte a unui mare rege. Căci încă din momentul depunerii jurămîntului de credinţă la 10 mai 1866, Carol I le-a vorbit românilor despre „un plan intern de modernizare a ţării“.

Un plan pe care l-a început şi cu ample lucrări de construcţii de la şosele, poduri şi „drumuri de fier“, pînă la edificii publice pentru instituţii. Şi pentru a-l putea îndeplini, Carol I a înţeles să se înconjoare de remarcabilul corp tehnic românesc, în frunte cu Anghel Saligny, Elie Radu, Gh. Duca, Ion Mincu şi alţii, cărora le-a acordat toată încrederea şi respectul său.

Rigoarea, disciplina şi seriozitatea pentru punerea în practică a proiectelor propuse au fost trăsăturile acestei şcoli româneşti de construcţii, care explică şi de ce s-au putut face aceste lucruri.

Din păcate, au urmat cincizeci de ani de comunism, în care respectul pentru oameni şi tehnicieni a dispărut, iar rigorii şi disciplinei le-au luat locul „merge şi aşa“ şi „descurcă-te“.

Astăzi ne confruntăm şi în domeniul construcţiilor cu o lipsă de autoritate şi organizare la nivel instituţional şi de responsabilitate a cheltuirii banului public. Nu avem responsabilitatea *angajamentelor contractuale,* instrument esenţial în economia de piaţă. Ne lipseşte o disciplină „nemţească“ şi respectul pentru lucrul bine făcut.

Poduri fără suflet

Chiar atunci cînd s-a mai construit cîte ceva important, în ultimele decenii, din punct de vedere estetic, a fost la un nivel mult mai jos decît ce s-a făcut în timpul domniei lui Carol I. Un exemplu sînt podurile paralele peste Dunăre, de la Cernavodă. Cel al lui Anghel Saligny e o capodoperă, celălalt (făcut cu o sută de ani mai tîrziu) e un pod comun şi destul de urît. Ce s-a schimbat în gîndirea constructorilor?

La sfîrşitul secolului al XIX-lea, lucrările publice de genul podurilor şi viaductelor erau considerate „lucrări de artă“.

O astfel de lucrare a reprezentat-o podul peste Dunăre de la Cernavodă. Proiectat de ing. Anghel Saligny, el avea cea mai mare deschidere din Europa la acea vreme, de cca 195 metri liniari şi avea forma unei dantele. Forma sa urmărea o utilitate practică: preluarea eforturilor după diagrama de eforturi. Este impresionant că în condiţiile tehnicii de atunci construcţia podului a fost realizată în numai cinci ani (1890-1895).

Au trecut anii şi, din păcate, noul pod construit după anii '70 surprinde prin masivitate şi formă. El nu mai este opera unui om ce şi-a pus sufletul, ci este opera anonimă a unui colectiv, neinteresat de suflete şi respect.

Refacerea Centrului istoric al Bucureştiului pare o lucrare fără sfîrşit. În alte oraşe ca Sibiu sau Braşov, asemenea restaurări au reuşit mult mai bine şi mai repede. Există o explicaţie?

O explicaţie a fost dată în anii '30 de primarul Bucureştiului, Dem Dobrescu. El spunea: „Din păcate, lumea noastră politică crede că oraşul este o pastă caldă şi moale din care poţi face orice ţi-ar trece prin cap. Este nevoie însă de nişte competenţe, trebuie să ai anumite calităţi şi să înţelegi problemele edilitare şi urbanistice pentru a putea să le aranjezi în aşa fel încît să fie bine. De aceea cred că primar trebuie să fie cineva care să fie aplecat spre aceste lucruri şi să le înţeleagă“. Or, Bucureştiul nu a avut în ultimii 20 de ani un primar priceput şi o administraţie corespunzătoare.

Pentru refacerea Centrului istoric al oraşului, este nevoie de *voinţă politică,* de *cunoştinţe juridice* care să rezolve problemele de proprietate şi de *cunoştinţe tehnice* care să rezolve problemele edilitare şi de punere în siguranţă a fondului existent şi grav afectat în timp.

Podurile de la Cernavodă: vechi şi nou

De altfel, într-o discuţie recentă a primarului Capitalei cu autorii refacerii centrului din Sibiu, aceştia arătau că o primă măsură ar fi declararea Centrului istoric ca zonă de interes naţional. Cu surprindere constat că nu se ştie că în 29 august 1998 a fost dată o ordonanţă pentru declararea „noului Centru Civic şi a Centrului istoric“ ca zone de interes naţional. Iată lipsa de continuitate dintre administraţii! Ce să mai vorbim atunci de programe tehnice urmărite de oameni competenţi.

Contractele trebuie să fie publice

România are una din cele mai proaste infrastructuri de transport din Europa (cred că nu se poate compara decît cu Bulgaria). În aceste condiţii, tot ce se construieşte sau se repară se face în ritm de melc iar costurile par a depăşi orice calcul rezonabil, deşi lucrările sînt executate de firme străine care în alte părţi au făcut lucruri bune.

Şi aici este vorba despre lipsă de organizare şi lipsă de continuitate. Mai întîi trebuie arătat că dezvoltarea unei infrastructuri de transport depinde de lucrările publice – şosele, autostrăzi şi căi ferate – construite şi de amenajarea teritoriului şi trebuie să fie coordonată şi urmărită de un *minister de specialitate* care să răspundă pentru îndeplinirea exigenţelor tehnice ale lucrărilor, încadrarea în termen şi cheltuirea banului public. Acesta nu poate fi decît Ministerul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului care a existat în ţara noastră din vremea lui Alexandru Ioan Cuza, din anul 1862 pînă în anul 2000. Cu toate acestea, în 2001, Guvernul Năstase a desfiinţat acest minister, considerînd poate că lucrările publice şi amenajarea teritoriului nu reprezintă o prioritate naţională.

Un element determinant în realizarea corectă şi la timp a acestor lucrări publice îl reprezintă *contractul* încheiat între administraţia statului şi diversele firme româneşti sau străine. Acest contract trebuie să stabilească clar calitatea, preţul, termenul lucrărilor şi să fie public pentru că este vorba de banii cetăţeanului. Cu surprindere constatăm că aceste contracte se „dosesc“ sub pretextul confidenţialităţii. Confidenţialităţii cui? Numai astfel ne explicăm, spre exemplu, cum costurile autostrăzii Bechtel „au crescut în cîţiva ani ca Făt-Frumos“ de la 2,5 miliarde euro la aproape 5,6 miliarde astăzi şi nu s-au oprit. A afirma că un kilometru de autostradă costă 25 milioane euro este, cred, *o descalificare* pentru un specialist sau consultant. Estimările curente nu pot depăşi 4-5 milioane euro/km în zona de cîmpie şi 7-8 milioane euro/km în zona de deal. Ce fac firmele străine de care întrebaţi? Păi, se adaptează din păcate mentalităţii autohtone şi îşi urmăresc cu atenţie profitul. Dar unde este responsabilitatea ministerului de resort şi a Companiei Naţionale de Autostrăzi şi Drumuri Naţionale, organisme plătite pentru a apăra banul public? Aici este marea corupţie, căci lipsa de responsabilitate duce spre asta.

Apa curentă, canalizarea, căldura, spaţiul de locuit, transportul, elctricitatea sînt lucruri de bază ale unei civilizaţii. Poate cu excepţia electricităţii, la noi acestea sînt chestiuni nici pe departe rezolvate. Nu le percepem ca pe nişte lucruri urgente, de făcut înainte de toate celelalte?

Alimentarea cu apă, canalizarea, încălzirea casei, locuinţa, căile de circulaţie sînt elemente ale locuirii, elemente de bază ale unui mod de viaţă civilizat. Rezolvarea acestor probleme este o prioritate, cu atît mai mult cu cît starea acestora este departe de normalitate şi au influenţe deosebite asupra sănătăţii oamenilor. Ele nu pot fi rezolvate decît prin stabilirea unor politici de locuire pe termen lung (10-12 ani), aprobate de Parlament şi care să fie continuate de orice guvern, pînă la finalizare. Acesta este aspectul de fond al politicii, găsirea soluţiilor pentru rezolvarea problemelor esenţiale ale oamenilor. De acest aspect ar trebui să fim interesaţi toţi şi, poate în măsură mai mare, guvernanţii şi parlamentarii care să lase politicianismul şi mai întîi să făptuiască. În prezent este în derulare un amplu program care are ca scop dotarea cu instalaţii pentru apă şi canalizare a localităţilor ţării, program susţinut cu fonduri europene şi bani ai comunităţilor locale. Şi aici apare o lipsă de transparenţă a cheltuirii banului public. Astfel, anexele Hotărîrilor de Guvern prin care se aprobă caracteristicile tehnice şi costurile pentru lucrări nu sînt publicate, ci se păstrează la „strict secret“. De ce? Domnilor guvernanţi, să nu ne spuneţi că „aşa cere Uniunea Europeană“. Pe de altă parte, mulţi consultanţi, adesea străini, nu au în vedere soluţii alternative cu materiale locale, care sînt mai economice.

Nimic nu se continuă de la o guvernare la alta

Programe începute în timpul ministeriatului dvs., ca acela al alimentării satelor cu apă, n-au mai fost continuate în mod eficient sau au fost deturnate, ca în cazul ANL-ului. Cît e corupţie, cît neseriozitate şi cît lipsă de minte, din partea celor răspunzători de asemenea lucruri?

Întrebarea dvs. îmi oferă posibilitatea să restabilesc adevărul în privinţa guvernării din perioada 1996-2000. S-a afirmat că programele şi guvernarea Convenţiei Democrate au fost un eşec. Astăzi, după mai bine de 10 ani, cine are bună credinţă şi se apleacă asupra acestor programe şi a ceea ce s-a făcut în acei ani, şi ce se face astăzi, nu poate să nu admită că atunci au fost făcuţi primii paşi pentru rezolvarea problemelor cu adevărat prioritare ale societăţii româneşti. Atunci, guvernanţii au înţeles „urgenţa“ aspectelor pe care dvs. le-aţi subliniat anterior. Căci numai în ţară, în cele aproape 10.000 de sate, situaţia edilitară în anul 1997 arăta o stare îngrijorătoare: doar 8% din sate aveau alimentare cu apă, iar canalizare numai 3%. Şi guvernanţii au acţionat. A început un amplu program pentru normalizarea vieţii la sat prin alocarea anuală de la buget a unor sume importante pentru alimentarea cu apă a satelor şi pietruirea drumurilor comunale. A fost contractat un împrumut de cca 300 milioane euro pentru executarea lucrărilor pentru alimentare cu apă în cca 1000 de sate. Din păcate, o altă sumă pentru continuarea acestui program nu a mai fost procurată. De ce?

În acelaşi timp a fost promovat un program pentru construcţia de locuinţe prin înfiinţarea Agenţiei Naţionale pentru Locuinţe şi aprobarea legii creditului ipotecar. Pentru a uşura procurarea locuinţelor de către tineri şi cei cu venituri medii, s-au aprobat, prin Hotărîre de Guvern, cîteva facilităţi: scutirea construcţiei de locuinţe de TVA, preţul de contractare prin ANL ferm, oferirea terenurilor pentru construcţie de primării, care urmau să suporte şi utilităţile. Programul a demarat în anul 2000, cînd s-au construit peste 600 de apartamente în numai şase luni, în Bucureşti şi Braşov. Următoarele guvernări, din 2001 pînă astăzi 2009, au deturnat programele iniţiale ale ANL. Au reintrodus TVA şi au permis fluctuaţii nepermise ale preţului la contract. Apoi, pe criterii populiste, au trecut fie la construcţia de locuinţe pentru închiriere la tineri, cu alte cuvinte locuinţe sociale realizate cu bani publici, iar mai recent la programul Prima Casă, care nu-i favorizează decît pe dezvoltatorii imobiliari. Grav este că nu se înţelege că aceste programe trebuie continuate indiferent de guvernare.

Infrastructura ţine de domeniul public. Ne e greu să acordăm atenţie acestui domeniu pentru că sîntem preocupaţi (cetăţenii simpli, funcţionari ai statului sau politicienii) de domeniul privat pe care l-am redescoperit prea de curînd?

Cred că cetăţeanul simplu este preocupat de acest domeniu. În schimb, politicienii şi funcţionarii administraţiilor centrale şi locale, care au obligaţia să apere domeniul public şi să urmărească dezvoltarea lui echilibrată şi să concilieze interesele dintre domniul privat şi cel public, sînt mult mai indiferenţi. Căci atunci nu ar mai aproba „turnuri“ de tipul celor de la Biserica Armenească, Catedrala Sf. Iosif sau Biserica Sf. Mina, în zone protejate. Obligaţia primăriilor este tocmai să apere cetăţenii şi domeniul public de agresiunea unor proprietari – investitori care înţeleg „democraţia“ numai în interesul propriu, drepturile celorlalţi neexistînd.

a consemnat
Andrei MANOLESCU

Drumul şi apa comunităţii

– interviu cu Mihaela PETER, director adjunct FRDS –

Cum funcţionează Fondul Român de Dezvoltare Socială?

Putem spune că avem ca misiune reducerea sărăciei, diminuarea decalajelor între zone şi creşterea capacităţii comunităţilor de a se implica în acţiuni de interes general şi de a genera în continuare proiecte de dezvoltare. Avem fonduri de la Guvern sau de la alţi finanţatori. În proictele mari însă, am primit de la Banca Mondială şi de la Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei sume de bani pe care să le distribuim pe bază de competiţie către comunităţi. Ţinta noastră au fost în general zonele în care nu exista experienţă şi iniţiativă, iar lumea aştepta totul de la primar.

Cui vă adresaţi în aceste locuri?

Unor cetăţeni interesaţi care trebuia să formeze un grup de iniţiativă de zece oameni, să se înregistreze oficial la primărie şi să întocmească un proiect pentru noi. Ei se gîndeau, de obicei, la un drum sau la alimentare cu apă. Unii au dorit să aibă cămine comunitare sau proiecte pentru mici afaceri.

De ce vă loveaţi cel mai des în desfăşurarea proiectelor de infrastructură?

Fondul funcţionează din 1999 şi mai pe la început ne loveam de reticenţe din partea primăriilor care se simţeau concurate, pentru că noi nu lucram cu ele, ci cu grupuri de cetăţeni. Scopul era să-i facem pe cetăţeni să se implice. Iar pe atunci, primăriile credeau că numai ele ştiu ce îi trebuie comunităţii, iar de multe ori priorităţile stabilite în programul lor nu coincideau cu cele hotărîte de cetăţeni. Noi făceam totdeauna ce spuneau cetăţenii, ăsta era scopul nostru.

Primarii puteau să influenţeze lucrurile sau să strice proiectele?

Primarii pot întotdeauna să influenţeze, dar n-au ajuns chiar să stopeze proiecte. Majoritatea au înţeles, pînă la urmă, că e o oportunitate cu care nu se întîlnesc prea des şi că de proiectele acestea putea beneficia întreaga comunitate. Noi întîi instruiam grupurile de cetăţeni care se implicau în proiect. După aceea îi şi urmăream ce fac. Oamenii noştri merg pe teren şi, după cheltuirea primei tranşe de bani, verifică să vadă dacă totul e în regulă şi abia apoi dau drumul la următoarea tranşă.

Se întîmpla adeseori ca oamenii să facă altceva cu prima tranşă, să creadă că pot deturna banii?

Banca Mondială venea cu experienţa şi ideea că e bine să colaborezi cu oamenii care trebuie să înveţe ce înseamnă să faci un proiect de infrastructură. Şi în toată istoria fondului, adică la peste 1200 de proiecte, nu s-a întîmplat decît de vreo 4-5 ori să fie nevoie să-i acţionăm pe oameni în justiţie pentru a le lua banii înapoi. Într-un proiect, nu grupul de oameni a fost de vină, ci un intermediar care i-a escrocat. Asemenea cazuri au fost însă cu totul excepţionale.

Cît de uşor e să găseşti un astfel de grup care să formeze o echipă?

Aici a fost şi rolul nostru în a-i face să înţeleagă că, după ce se asociază şi îşi numesc trei reprezentanţi care gestionează banii, trebuie să meargă împreună pînă la capăt. Oricum, ei trebuie să aibă o contribuţie la proiect, ori în bani (şi de obicei nu prea au), ori în muncă, şi la asta se înscriu. Dificultăţi am avut şi în procesul de achiziţii, a fost greu să-i facem pe oameni să înţeleagă toată birocraţia aferentă. Am avut o perioadă în care se făceau mereu contestaţii şi se blocau lucrările. Aveau sau nu dreptate, constructorii respinşi la licitaţie făceau contestaţie şi, pînă la rezolvarea acesteia, totul se bloca.

Cine făcea selecţia?

Cetăţenii o făceau, nu noi. Bineînţeles că noi îi învăţam cum s-o facă. Mai este şi cineva care face o supervizare a activităţii lor. El poate să dea sfaturi chiar şi telefonic. Dar în anii 2006-2007 nu erau prea multe fonduri pe piaţă şi erau foarte mulţi constructori care voiau să fie implicaţi în lucrări. Făceau contestaţie în speranţa că mai au o şansă să cîştige.

Am avut de-a face şi cu nişte constructori neserioşi. Au fost cazuri în care a trebuit să reziliem un contract la mijlocul lucrărilor şi să încheiem altul cu altcineva pentru bucata rămasă neterminată. A fost acea perioadă în care existau o ploaie de firme de construcţii, mai mult sau mai puţin experimentate, dar care aveau documente. Veneau cu tot felul de poveşti. Era şi practica înfiinţării mai multor firme de către aceiaşi acţionari. Noi aveam o limitare: o singură firmă nu putea primi mai mult de trei proiecte concomitent. Ştiam că nu au capacitatea să facă trei lucrări în acelaşi timp. Dar ei îşi înfiinţau firme cu alt nume şi se mascau. Avînd proiecte prin toată ţara, am început însă să-i mai cunoaştem pe cei care practicau metoda asta.

Ne-am mai lovit şi de dificultăţi de genul creşterii rapide a preţului materialelor după ce am încheiat un contract. Atunci a fost nevoie să găsim soluţii alternative, să reducem tot ce nu era strict necesar sau să majorăm fondurile, dacă întreaga lucrare era în pericol.

În zonele rurale, proiectanţi se găseau mai greu. Făceam uneori şi cîte trei selecţii pînă veneau trei proiectanţi din care să puteam alege unul... Şi uneori proiectele tehnice erau neprofesioniste. Asta e o hibă de sistem, pentru că oamenii aceştia sînt acreditaţi, sînt certificaţi de cineva pentru abilităţile lor. Şi ei ar trebui să-şi facă bine meseria. Asta se vede şi la lucrările mari. De curînd, am văzut chiar în Bucureşti cum s-a făcut un pod care nu se îmbină. Pentru noi asta a fost o problemă foarte dificilă. Ne-am luat atunci dreptul de a refuza proiectul (deşi nu sîntem de specialitate), în cazul în care nu răspunde cum trebuie la tema de proiectare, nu are tot ce-i trebuie.

Probleme am avut şi cu unii diriginţi de şantier care probabil că-şi închipuiau că merge să nu dai pe la lucrare şi să dai drumul la bani (ei semnează situaţiile de lucrări). Astea iar sînt chestiuni de sistem care nu ţineau de noi. Ce puteam face era doar să oprim banii şi să cerem să se corecteze.

Aţi avut mai multe fonduri decît capacitatea comunităţilor de a genera proiecte sau a fost invers?

Nu am avut capacitatea de a finanţa mulţimea solicitărilor existente. Am avut peste 4000 de solicitări şi noi n-am putut finanţa decît 1200.

Au existat zone în care aţi lucrat mai bine şi zone în care aţi lucrat mai greu?

Am avut zone dinamice. La un moment dat, prin anii 2003-2004, s-a înţeles (şi au început să priceapă şi autorităţile) că soluţia sînt astfel de proiecte. Atunci a fost un bum de proiecte. Judeţul Sălaj a fost foarte dinamic, de asemenea Iaşul şi Alba. Dar în Alba, e zonă de munte şi lucrările sînt mai dificile. Sînt sate cu pante abrupte şi drumurile sînt mai greu de făcut, nu găseşti uşor constructori care să se priceapă. În plus, fondurile noastre sînt destul de mici, aşa încît nu poţi aduce cine ştie ce utilaje sofisticate. E vorba de obicei de pietruiri sau repietruiri de cîţiva kilometri, astfel ca accesul în cîte un sat să se facă mai uşor, să poată intra acolo Salvarea sau Pompierii. O pietruire bine făcută poate ajunge la o durată de funcţionare de zece ani. Iar realizarea şi întreţinerea unei asemenea lucrări nu costă mult.

Se pune şi problema întreţinerii şi a reparaţiilor ulterioare?

Da, proiectele vin şi cu un plan de întreţinere. Iar dacă drumul nu e unul asfaltat (la care întreţinerea costă mult

© V. Dorolţi

mai mult), ci doar pietruit, sigur că e mai la îndemîna unei primării să facă întreţinerea. Se aduce o basculantă de balast, se umplu găurile, se tasează puţin, şi asta-i tot. Şanţurile se sapă şi se întreţin de către oameni, fiecare în faţa casei lui. Noi solicităm asemenea planuri de întreţinere. După terminarea proiectului mai putem ţine legătura cu beneficiarii o scurtă perioadă. Ulterior intră în responsabilitatea Primăriei să se ocupe de mobilizare şi de întreţinere. Sînt zone – ca de exemplu, prin apropierea Sibiului – unde am fost la o supervizare de proiect şi oamenii aveau un obicei. Înainte de orice sărbătoare mare, făceau curăţenie. Dar prin curăţenie înţelegeau şi curăţarea şanţului, întreţinerea drumului etc.

Deci curăţenie în zone publice.

Da, asta era pe lîngă Sibiu, dar n-aş putea să vă spun că se întîmplă aşa şi prin sudul ţării. Sînt comunităţi şi comunităţi. Mi-amintesc de una dintr-un sat de pe lîngă Iaşi, care a avut un drum destul de lung de făcut şi unde, la un moment dat, a nins foarte tare. Preotul satului, care fusese implicat în proiect, i-a luat pe oameni după slujba de duminică să meargă să cureţe drumul de zăpadă. Le-a spus că a doua zi copiii trebuie să poată merge la şcoală, iar maşina cu pîine trebuie să aibă cum ajunge în sat. Exact ăsta e spiritul umanist al proiectului – să încercăm să găsim oamenii potriviţi care să-i mobilizeze şi pe ceilalţi şi să mai ştergem din această obişnuinţă a lipsei de interes pentru ce-i public. Mai demult mi-amintesc că nişte colaboratori francezi mi-au spus că se miră de ce în case e curat şi pe stradă ţi-e scîrbă să calci. Nu s-a păstrat acea cultură interbelică în care trebuia curăţat şi spaţiul din faţa curţii sau a prăvăliei.

De-a lungul anilor, ce proiecte au fost mai cerute, la drumuri sau la reţele de apă?

Drumurile au fost nevoia cea mai stringentă. Pe locul II au fost sistemele de alimentare cu apă. Drumurile au ajutat la mobilitate, la vînzare şi cumpărare de mărfuri, la mersul copiilor la şcoală, la înfiinţarea unor curse de microbuze sau autobuze pentru copii şi la dezvoltarea altor construcţii. Reţelele de apă au avut însă, la rîndu-le, un rol important. Avînd apă pe stradă poţi plăti conectarea şi îţi poţi construi o baie, poţi găti cu apă curată şi aşa mai departe. Sînt de fapt lucruri extraordinare din punct de vedere social. Pe locul următor au fost centrele comunitare. Într-un sat din Ialomiţa am văzut o mare bucurie a sătenilor să se întîlnească acolo, la inaugurare. Au încins o mare horă de bucurie. Mi-am dat seama atunci că merită să te implici în asemenea lucruri care nu sînt foarte simple şi nici foarte vizibile sau apreciate de alţii. Acolo, în sate, ele fac o mare schimbare.

În condiţiile de criză sînt fonduri mai puţine?

Da, pe de-o parte se subliciteză la lucrări, constructorii vor cu tot dinadinsul să ia lucrări. Nu ştiu dacă lucrează chiar sub cost sau dacă doar îşi scad dintr-un profit deja calculat. E adevărat că a scăzut şi preţul materialelor, ceea ce ar fi în avantajul lucrărilor. Înregistrăm nişte economii la proiectele în derulare cu care putem îmbunătăţi lucrarea sau putem finanţa alte proiecte. Încă nu ne-am confruntat cu falimente ale firmelor de construcţii, dar s-ar putea să vină şi asta. Pe de altă parte, dacă fondurile pe care le avem anul acesta sînt aproape de necesar, în anii următori ne aşteptăm să fie mai mici. Estimăm că în 2010 vom avea doar o treime din bugetul de anul acesta.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Doar între o cincime şi un sfert din gospodăriile rurale sînt *racordate la reţele de apă* şi *canalizare,* în vreme ce proporţia respectivă urcă în urban la peste 90%.

Ceva mai puţin de jumătate din gospodăriile rurale posedă *maşină de spălat rufe* şi puţin peste jumătate au acces la *telefon* (fix sau mobil), în timp ce la oraşe proporţiile respective sînt între 85 şi 90%.

Foarte mici sînt proporţiile gospodăriilor rurale care posedă *autoturism* (16,5%), *calculator personal* (13,0%) şi, mai ales, *acces la Internet* (1,5%); chiar dacă aceste lucruri sînt destul de rare şi în oraşe, dacă ne gîndim la situaţia din alte ţări, diferenţele faţă de rural sînt marcante, de vreme ce doar 33,7% din gospodăriile urbane posedă autoturism, 41,3% – PC şi 23% – acces la Internet.

În România, în ultimii 18 ani, s-au construit în medie anual doar 1,46 locuinţe/1000 locuitori, înregistrîndu-se cel mai scăzut ritm de construcţie din zona fostelor ţări socialiste din Europa Centrală şi de Est, cu excepţia Bulgariei.

Construcţia de locuinţe prin ANL nu a îmbunătăţit semnificativ situaţia accesului la locuire pentru grupurile/familiile vulnerabile. Totuşi, ANL a construit în medie în perioada 2001-2007 doar 1,03 locuinţe/1000 locuitori.

Investiţiile bugetare în locuire ca procent din PIB au fost extrem de reduse după 1989. Din bugetul de stat s-au alocat doar 0,2% din PIB pentru *„servicii publice, locuinţe, mediu, ape“* unde cheltuielile pentru locuire sînt marginale.

Locuinţele sînt în mare parte vechi şi de proastă calitate. Din stocul de locuinţe, 51,7% sînt construite înainte de 1970 şi 24,8% sînt construite din chirpici.

Doar puţin peste jumătate dintre locuinţele construite între 1990-2002 sînt racordate la reţeaua de apă potabilă, cca 45% sînt racordate la canalizare, o treime sînt încălzite utilizînd centrală termică şi 97% sînt racordate la reţeaua de energie electrică.

În mediul urban 9 din 10 locuinţe sînt aprovizionate cu apă în interiorul locuinţei, în timp ce în mediul rural doar 2 locuinţe din 10.

(din raportul Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Riscurilor Sociale şi Demografice, sept. 2009)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 octombrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Radu Pavel GHEO

Ministrul şi măturătorul

La începutul lunii septembrie am plecat împreună cu Alina în concediu în Croaţia, cu trenul. Am pornit din Timişoara, am trecut prin Budapesta şi ne-am continuat traseul pînă pe malul Adriaticii, în Split.

Prefer oricînd o călătorie cu trenul uneia cu autobuzul, cu avionul sau chiar cu maşina, iar căile ferate – mai degrabă decît şoselele – mi se par în continuare o dovadă a civilizaţiei şi un etalon al ei. Gările, liniile ferate, trenurile – mai ales trenurile, lumi în sine, comunităţi provizorii, dar pline de farmec – spun mai multe despre o cultură decît şoselele, teritorii ale individualităţii şi izolării în gogoaşa propriului vehicul. Sînt multe semne relevante pentru gradul de dezvoltare al unei ţări, dar starea căilor ferate mi se pare unul foarte limpede şi încărcat de semnificaţii. Felul în care o ţară administrează o asemenea reţea vie şi teribil de complexă, cu orare şi trenuri de toate tipurile, cu milioane de navetişti, călători ocazionali, turişti şi angajaţi, cu gări, vagoane, locomotive, bariere, cantoane, cu muncitori calificaţi şi operaţiuni de coordonare şi întreţinere complexe, felul în care o ţară reuşeşte să dezvolte şi să întreţină un asemenea univers în mişcare e ilustrativ pentru nivelul de civilizaţie şi de bunăstare al acelei ţări. Dacă vrei să înţelegi în ce fel de ţară te afli, călătoreşti cu un tren obişnuit, treci prin cîteva gări obişnuite şi o citeşti imediat.

Ori de cîte ori am călătorit cu trenul, mi s-a părut că trenurile din Europa de Est au ceva în comun: chipurile şi atitudinile călătorilor şi ale conductorilor sau impiegaţilor, gările, vagoanele. Cu diferenţele de rigoare, desigur – dar nu atît de mari încît să-mi provoace un şoc cultural. Ceva-ceva îmi spune mereu că sînt încă în „lumea mea“ estică, non-occidentală, chiar dacă trenurile sînt mai curate, gările sînt proaspăt renovate sau vagoanele au spaţiu pentru biciclete.

Gara Budapesta Keleti, de exemplu, dincolo de arhitectura superbă, de sfîrşit de secol XIX, e departe de a fi una impecabilă, curată şi bine organizată, cum sînt gările occidentale (sau cum ne imaginăm că sînt gările occidentale). E drept, era în renovare, aşa că peste tot plutea un anumit aer de provizorat. La ieşirea de pe peroane diverşi cetăţeni te invitau să joci cu ei şah (pe bani) la capătul de linie. Mai încolo, o cafenea cu aer de birt de cartier adună o faună din cea mai diversă. La bagaje de mînă un bărbat masiv şi sigur pe el, care ştie vreo două cuvinte româneşti, reuşeşte să ne facă să plătim patru ore, în loc de trei (cît ar fi fost corect), dar ne dă un bon doar pentru o singură oră. Ne dăm seama abia mai tîrziu şi rîdem mînzeşte: e „de-al nostru“. Pe tabela de afişaj trenul de Split e anunţat mai întîi la o linie, apoi, cu un sfert de oră înainte de plecare, e anunţat la alta, iar călătorii fug între un peron şi altul. Din pricina încurcăturii şi (cred) ca să nu lase pe cineva pe peron, trenul porneşte cu vreo zece minute întîrziere. Uite, se mai întîmplă şi la ei.

Şi atunci ce ne deosebeşte? Fiindcă ne deosebeşte ceva, evident. În cazul ăsta particular, ce deosebeşte – să zicem – MAV-ul maghiar de CFR sau SNCFR? Cred că, pentru început, o deosebire ar fi raportul dintre ceea ce merge bine şi ceea ce merge prost. „La ei“ se mai întîmplă şi să meargă prost. Lucrurile se repară din mers. „La noi“ mai merge şi bine, dar lucrurile se degradează din mers. Şi, inevitabil, marea diferenţă e dată de direcţia în care merg lucrurile.

Cum mă uitam pe ferestrele trenului ce mergea liniştit pe lîngă lacul Balaton, am văzut din loc în loc kilometri întregi de terasament jupuit de linie şi de traverse. „Uite că dezafectează liniile! Deci şi la ei...“ m-am gîndit cu tristeţe de iubitor al căii ferate. Numai că nu era aşa: nu le dezafectau. Le schimbau. În Ungaria se înlocuiesc zeci de kilometri de cale ferată. În multe gări muncitorii lucrau la schimbarea pavajului de pe peroane sau la renovarea clădirilor. Peste tot vedeam gări şi halte cochete, proaspăt zugrăvite, cu peroane curate şi frumos pavate şi mai ales cu flori – multe flori pretutindeni: în vaze de piatră, atîrnate deasupra peroanelor, la ferestrele clădirilor.

M-am gîndit apoi la nenumăratele halte dezafectate din România, clădiri solide, de cărămidă, care se năruie încetîncet. Le ştie oricine a circulat în ultima vreme cu trenul: nişte clădiri gălbui şi scorojite, cu tocurile uşilor şi ale ferestrelor smulse, cu acoperişul golit de ţiglă sau chiar pe jumătate prăbuşit. Liniile nu se mai repară decît cînd dă Domnul, iar atunci cînd deraiază cîte un tren, se caută vinovaţi din afară: hoţi sau sabotori. Sute de cantoane de cale ferată au fost dărîmate, sute de bariere au fost desfiinţate, iar la trecerile la nivel s-au înmulţit accidentele mortale – fiindcă şoferii sînt neatenţi, da, dar şi fiindcă nu mai are cine să-i împiedice să intre de pe şosea direct în calea trenului. În alte ţări, pentru accidente de genul celor petrecute pe liniile ferate româneşti, miniştrii Transporturilor şi-ar fi dat imediat demisia de onoare. În limba română însă o asemenea sintagmă a devenit ininteligibilă – şi nu cred că substantivul „demisie“ este cel care ridică probleme de sens. „Onoare“ a devenit un cuvînt incomprehensibil.

La întoarcerea din Croaţia, am ajuns noaptea tîrziu, pe la zece şi ceva, în gara Arad. Un angajat al CFR mătura peron după peron. A intrat în vorbă cu noi şi ne-a spus, printre altele, cum s-au făcut disponibilizări peste disponibilizări, astfel încît au rămas doar doi angajaţi la curăţenie – într-una din gările mari ale ţării. Apoi a venit trenul, am urcat în el, s-a făcut ora de plecare şi... trenul n-a plecat. A mai stat vreo jumătate de oră. Alina a coborît furioasă şi obosită (eram pe drum de peste treizeci de ore). Voia să afle ce se întîmplă. Politicos, cu o voce aşezată şi cerîndu-şi scuze, conductorul i-a spus că aşteaptă un alt tren – dinspre Deva, mi se pare –, care aducea, printre altele, oameni care voiau să ajungă la Timişoara, iar trenul nostru era ultima lor legătură pînă a doua zi dimineaţa. Am înţeles: nici mie nu mi-ar fi plăcut să rămîn opt-nouă ore într-o gară doar pentru că am pierdut unica legătură. Mai ales că trenurile sînt tot mai puţine şi mereu se mai anulează cîte unul.

Aşa merge treaba, mi-am zis. Undeva, la un nivel înalt, se plimbă declaraţii şi se fac afaceri pe spinarea statului. Eterna lamentaţie „Nu sînt bani!“ nu împiedică înalţi funcţionari din minister sau şefi de direcţii să cheltuie sume imense pentru afaceri dubioase pe bani din buget. Între timp angajaţii obişnuiţi se străduiesc să menţină sistemul în funcţiune atît cît se poate, fiindcă de el depinde şi supravieţuirea lor. Din motivul ăsta, sistemul de căi ferate, atîta cît a mai rămas şi aşa cum a mai rămas, e în realitate *al lor:* ei trăiesc din el şi prin el. Miniştrii, secretarii de stat, funcţionarii de la ministere şi direcţii sînt doar nişte etichete vagi şi interşanjabile. De aceea, între ministrul Transporturilor şi măturătorul Gării, îl prefer pe cel din urmă. El măcar are habar de ceea ce face.

Matei MARTIN

SNCFR nu e pregătită pentru UE

În urmă cu aproape un an, l-am auzit pe ministrul de Externe Cristian Diaconescu povestind, la întoarcerea dintr-o vizită oficială în Franţa, că şi-ar dori o prelungire a liniei TGV (tren de mare viteză) de la Viena, prin Bucureşti, spre Constanţa. Ar fi formidabil, dar e de domeniul fantasticului. Probabil că domnul ministru n-a mai circulat de mult cu trenul, poate n-a aflat că un drum de la Bucureşti la Constanţa durează acum aproape dublu, decît în urmă cu cinci sau şase ani.

Am păţit-o pe pielea mea, astă-vară: de la Bucureşti la Mangalia am făcut vreo şase ore, iar la întoarcere, drumul a durat mai bine de opt ore. E aproape ridicol: cînd i-am povestit prietenei mele din Franţa că distanţa dintre cele două oraşe este mai mică de 300 de kilometri, a rîs în hohote: între Paris şi Marseille sînt vreo 800 de kilometri, şi cu trenul se ajunge în trei ore. În fine, Franţa e pe alt continent, n-avea sens să mă gîndesc cum e la ei şi cum nu e la noi. Aşa că mi-am petrecut ultima parte a călătoriei încercînd să redactez o sesizare către SNCFR.

La început, am crezut că am avut ghinion, că pur şi simplu am dat peste două cazuri excepţionale. Însă cînd am primit răspuns la sesizare, mi-am dat seama că, de fapt, am avut noroc: trenurile care merg spre litoral au în mod sistematic întîrzieri de peste o jumătate de oră, iar uneori întîrzierile pot depăşi două ore. Pe toată perioada verii, trenurile spre litoral au avut mereu întîrziere, doar în cîteva cazuri excepţionale au ajuns la destinaţie conform orarului. De fapt, e o minciună tolerată de către conducerea CFR: călătorilor (clienţilor) li se promite un serviciu pe care compania ştie că nu îl poate furniza. Iar clienţii neavertizaţi plătesc pentru un serviciu pe care nu-l vor primi la nivelul aşteptat.

În răspunsul la sesizarea mea eram informat că „pe secţia Bucureşti-Constanţa se desfăşoară lucrări de reabilitare a infrastructurii feroviare în scopul alinierii la standardele europene (Culoarul IV Paneuropean)“ şi că „lucrările produc o serie de neajunsuri şi generează întîrzieri“. Publicul – spune compania – ar fi fost avertizat prin mijloacele mass-media. O fi fost, dar pe bilet – care e, de fapt, contractul de călătorie, sînt indicate ora de plecare şi ora de sosire. *Passons...* „Măsurile luate de companie (restricţii de viteză etc.) în vederea asigurării securităţii călătorilor şi a materialului rulant sînt îndeplinite întocmai.“ Explicaţia nu ar fi fost hilară dacă nu ar fi fost urmată de următoarea frază în care mi se refuză solicitarea de a mi se returna suplimentul de viteză: „Diferenţierea trenurilor după rang (trenuri rapide, accelerate etc.) se face în mică măsură în funcţie de viteza de circulaţie a trenurilor. Aceasta ţine seama de condiţiile de confort precum şi de serviciile oferite. Aşadar, întrucît aţi beneficiat de toate acestea, solicitarea dumneavoastră de a vă rambursa contravaloarea suplimentelor de tren nu poate fi soluţionată favorabil“. Carevasăzică, un tren care circulă cu o viteză medie de 50 km/h şi care oferă „condiţii“ (de pildă, aer condiţionat stricat) e tren rapid... Şi ce contează dacă ai luat bilet la rapid şi ai ajuns cu întîrziere: dacă ai ajuns la destinaţie înseamnă că transportatorul şi-a îndeplinit obligaţiile.

Apropo de obligaţii: iată ce spune „Regulamentul nr. 1371/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului din 23 octombrie 2007 privind drepturile şi obligaţiile călătorilor din transportul feroviar“:

Articolul 16 „Cînd este previzibil că sosirea la destinaţia finală prevăzută în contractul de transport se va efectua cu o întîrziere mai mare de 60 de minute, călătorii au imediat posibilitatea de a alege între: (a) rambursarea întregului cost al legitimaţiei de transport, în condiţiile de achiziţie a acesteia, pentru partea sau părţile de călătorie care nu au fost efectuate şi pentru partea sau părţile care au fost deja efectuate, în cazul în care călătoria devine inutilă în raport cu planul de călătorie iniţial al călătorului, însoţită de asigurarea, în cazul în care este nevoie, a transportului de întoarcere la punctul iniţial de plecare în cel mai scurt timp posibil. Rambursarea se efectuează în aceleaşi condiţii ca şi plata despăgubirii menţionate la articolul 17; sau (b) continuarea sau redirecţionarea, în condiţii de transport comparabile, spre destinaţia finală, cît mai repede posibil; sau (c) continuarea sau redirecţionarea, în condiţii de transport comparabile, spre destinaţia finală la o dată ulterioară, la alegerea călătorului!“. Articolul 17 al aceluiaşi regulament completează: „(1) Fără a renunţa la dreptul la transport, un

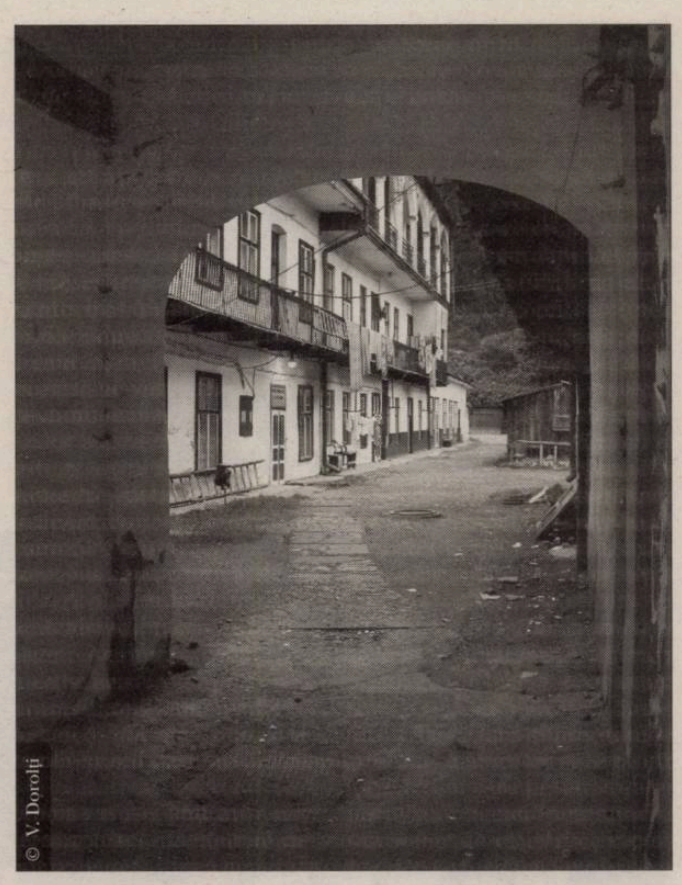
© V. Doroliţ

călător poate cere întreprinderii feroviare o despăgubire pentru întîrziere între locurile de plecare şi de destinaţie menţionate pe legitimaţia de transport pentru care legitimaţia de transport nu a fost rambursată în conformitate cu articolul 16. Despăgubirile minime în caz de întîrziere sînt fixate după cum urmează: (a) 25% din preţul legitimaţiei de transport pentru o întîrziere între 60 şi 119 minute, (b) 50% din preţul legitimaţiei de transport pentru o întîrziere de 120 de minute sau mai mult.“

Regulamentul intră în vigoare din decembrie. Sper să intre în vigoare şi în România, nu doar în Uniunea Europeană.

Ileana PINTILIE

„Performing the East“

– o aniversare în Vest –

Aniversar pentru Europa de Est, anul 2009 marchează trecerea unui interval mai semnificativ de la ridicarea Cortinei de fier şi reunificarea spaţiului european, divizat pînă atunci în două „blocuri“ opuse. În ceea ce priveşte artele vizuale, unificarea celor două spaţii culturale a însemnat şi redescoperirea artei central- şi est-europene, mai puţin cunoscută în Occident. S-a crezut că acest spaţiu ar fi rămas izolat şi în afara timpului, în raport cu fenomenele artistice internaţionale, dar realitatea a scos la iveală o lume artistică vie şi originală, în care se recunosc deopotrivă marile curente de idei sau stilistice ale neo-avangardei, dar şi interpretarea lor într-un context specific regional.

Printre genurile ce păreau greu de găsit în Est se numără şi *performance arta,* rebelă în raport cu formele artistice clasice, care păstrează clar distincţiile între subiect şi obiect. Acest gen artistic a întîmpinat unele dificultăţi în receptarea sa în Est, datorită asocierii frecvente cu conceptualismul sau cu multi-media, ceea ce l-a făcut uneori mai greu de înţeles. Marginalizat în Europa de Est, dacă nu chiar interzis (pentru că aducea o nouă perspectivă şi asupra corpului, un subiect tabu pentru regimurile totalitare sau post-totalitare) *performance arta* a rămas totuşi un gen practicat în acest spaţiu cultural, pentru diverse motive, mai ales pentru oportunitatea pe care o aveau artiştii de a comunica direct cu publicul.

Ideea de a marca această aniversare a douăzeci de ani de la revoluţiile din Est a apărut la Kunstverein din Salzburg, unde expoziţia *„Performing the East“* şi-a propus să prezinte cîteva poziţii artistice importante, unele dintre ele considerate azi „clasice“, ale genului. Este meritul curatoarei – Hemma Schmutz, bună cunoscătoare a spaţiului estic, cu o practică expoziţională importantă şi contacte artistice semnificative, de a fi articulat selecţia artiştilor. Constrînsă de împrumutul unor lucrări din colecţii publice sau private, ea a reuşut să aducă totuşi în prim-plan mai multe nume importante, cum ar fi, de exemplu, Marina Abramović, Raša Todosijević, Tomislav Gotovać, Ion Grigorescu, Julius Koller, Tibor Hajas, Sanja Iveković, Katarzyna Kozyra, Petr Stembera, Pawel Althamer, Lia şi Dan Perjovschi, Tanja Ostojić, Roman Ondak, Avdei Ter-Oganian.

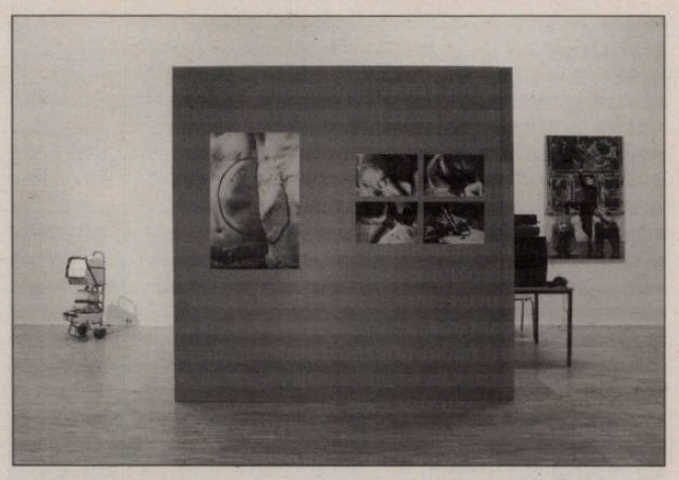

Organizată ca o amplă documentaţie, alcătuită din fotografii, filme video sau obiecte, expoziţia permite vizitatorului să se apropie, să ia loc pe scaune, pentru a urmări îndeaproape filmele şi a asculta în căşti sunetul, pentru a intra în atmosfera generală a acestor acţiuni.

Selecţia artiştilor din expunerea de la Salzburg cuprinde şi cîteva nume mari din generaţia matură, dintre care să-l amintim pe Tomislav Gotovać, artist multimedia, care s-a preocupat cu egală pasiune de film ca şi de *performance.* El este, între altele, autorul primei acţiuni stradale din fosta Iugoslavie şi cel care a creditat aşa-numita *behaviour art,* supunînd atenţiei publice comportamentul său privat. Gesturile simple de a-şi rade barba sau părul de pe cap au devenit astfel comportamente artistice afirmînd plenitudinea corpului, redescoperit şi reevaluat încă de la începutul anilor 1960. Această atitudine, de evaluare a raporturilor dintre public şi privat, l-a interesat în mod deosebit, devenind o constantă a creaţiei lui. În acest context, acţiunile sale cu caracter intim, prezentate în faţa publicului, au fost percepute de cele mai multe ori ca provocatoare, poate chiar scandaloase.

O altă figură legendară din spaţiul estic a fost artistul conceptual cehoslovac Julius Koller, care a optat pentru marginalitate, ironizînd regimul comunist, mai ales după invazia sovietică care a reprimat „primăvara de la Praga“, din 1968. El este autorul unor „anti-happening“-uri, mici acţiuni ironice, fără public, desfăşurate în cele mai neaşteptate locuri, cum ar fi, de exemplu, acţiunea cu paleta şi cu mingea de ping-pong peste acoperişuri, ieşind printr-o lucarnă.

Făcînd parte din aceeaşi generaţie şi debutînd amîndoi în circumstanţe similare, la Belgrad, Marina Abramović şi Raša Todosijević sînt două nume recunoscute internaţional pentru modalitatea prin care au îmbinat performance arta şi politicul. În acţiunea *Thomas' Lips* Marina Abramović a conceput o acţiune expresivă, căutînd limitele de rezistenţă ale corpului ei atunci cînd şi-a desenat cu lama pe abdomen o stea şi s-a întins, ca într-un fel de „răstignire“, pe un bloc de gheaţă cruciform. Făcînd trimitere la trecutul comunist, de partizani, ai părinţilor ei, această acţiune repunea în discuţie istoria recentă, percepută şi chiar raportată la propriul corp al artistului.

Considerîndu-se un outsider faţă de elitele cultural-birocratice ale regimului titoist, Raša Todosijević a lansat conceptul de *corpul proletar* al artistului, atît ca pe un „material de lucru“, cît şi ca un „instrument pentru intervenţii socio-culturale“. Acţiunile sale din anii 1970, angajate politic, dezvoltau un fel de „teatru al cruzimii“ – în sensul termenului lansat de Antonin Artaud –, în care agresivitatea era îndreptată împotriva celor din jurul său. Una dintre cele mai cunoscute acţiuni din această categorie, intitulată *Was ist Kunst?,* dirijează violenţa verbală şi fizică împotriva unei tinere femei mute şi imobile, care suportă la nesfîrşit brutalitatea, fără să schiţeze nici cel mai mic gest. S-a scris despre această acţiune conceptuală a lui Todosijević că ea a concentrat, prin singura întrebare repetată la nesfîrşit, cu caracter maniacal şi conţinut absurd – prin gradul de abstracţie şi de dificultate –, mai multe stereotipuri, recreînd prin sugestie o situaţie de tip totalitar.

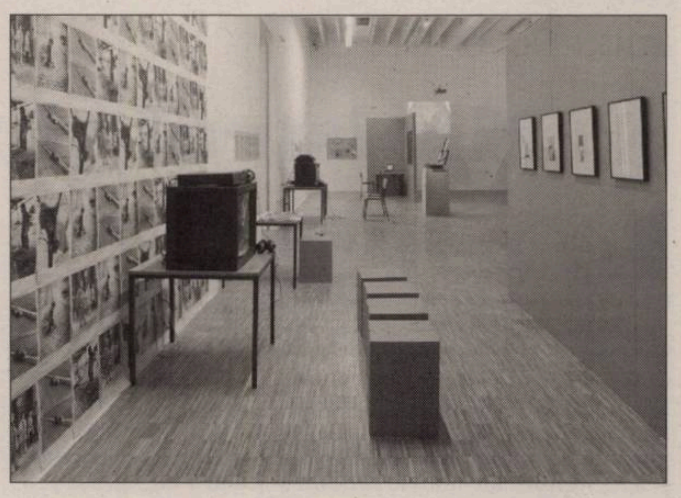

Printre artiştii importanţi ai perioadei anilor 1970 se află şi Ion Grigorescu, figurînd în expoziţie cu o serie de fotografii după o acţiune filmată de un prieten şi prezentată ca un fotomontaj. *Trăisteni* face parte din seria de acţiuni desfăşurate în natură, în care artistul cercetează un loc izolat, în afara timpului, în căutarea unui ritual, în absenţa oricărei sacralităţi. Imaginile, dominate de un aer melancolic, îl prezintă pe artist ca pe „eroul“ unic, pornit în explorarea spaţiului exterior, atent însă şi la relaţia creată între el şi lumea înconjurătoare. Cadrul pustiu al imaginilor transmite empatic izolarea în care artistul lucra, neputinţa de a comunica cu un public mereu absent.

Din seria artiştilor mai tineri, alături de Roman Ondak, Tanja Ostojić, Katarzyna Kozyra, Pawel Althamer, se numără Lia şi Dan Perjovschi, ambii prezenţi în expoziţie cu lucrări recente. În timp ce Lia a prezentat mai multe acţiuni într-o desfăşurare evolutivă cronologică, dar şi un poster de mari dimensiuni reunind cele mai semnificative performance-uri de pe la sfîrşitul anilor 1980, Dan Perjovschi a ales doar o acţiune dedicată unor evenimente politice din istoria recentă a României. Intitulată *Monument (History I Hysterie 2),* acţiunea din 2007, expusă într-un fotomontaj, relatează despre venirea minerilor în Bucureşti, în 1990, ca o forţă paramilitară, exercitînd o presiune asupra societăţii civile, nemulţumită de rezultatele primelor alegeri realizate democratic, dar cu numeroase nereguli.

Dacă artiştii din generaţia matură, aflaţi în această expoziţie, sînt deja incluşi în istoria artei contemporane, nici cei mai tineri nu se află departe de această realizare: *Strategies of Success / Curators Series,* acţiuni realizate de Tanja Ostojić cu mai mulţi curatori şi curatoare, înscenări ale unor strategii de imediată reuşită profesională, aşa cum ironic sublinia şi artista, care notează, cu umor şi ironie, pas cu pas, avatarurile la care trebuie să se supună un tînăr creator pentru a fi selecţionat şi apreciat în lumea artei actuale. Mult mai incisiv feministă, video-acţiunea *Appearance as Lou Salome* a Katarzynei Kozyra ironizează două figuri celebre ale culturii europene – Rainer Maria Rilke şi pe Friedrich Nietzsche – transformaţi în animale de companie.

Interesantă prin bogatul material pus la dispoziţia publicului, dar şi printr-o temă mai puţin cunoscută în Occident, aceea a artei actuale din Est, expoziţia *Performing the East* a fost completată de un program dinamic de *performance*-uri şi de conferinţe, acoperind interesul publicului faţă de o lume cvasi-necunoscută, descoperită recent.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

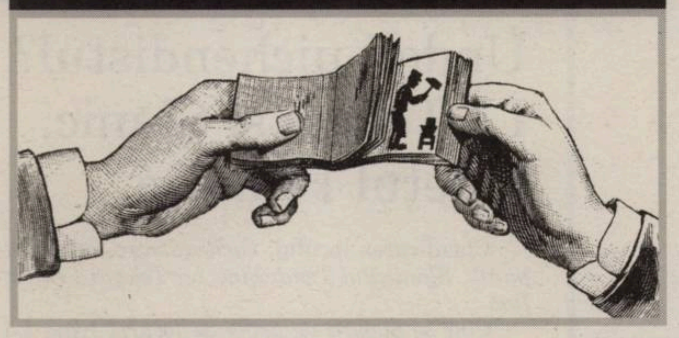

Cartea armeană a morţilor

● **Varujan Vosganian, *Cartea şoaptelor*, Editura Polirom, 2009.**

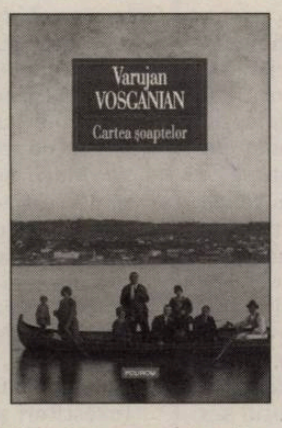

Nici ce a scris pînă acum Varujan Vosganian, nici cariera sa politică inconsecventă nu-i trădau calităţile necesare scrierii unui mare roman. *Cartea şoaptelor* este însă o revelaţie şi o anunţ ca atare, încă din debutul cronicii, cu entuziasmul cu care am citit pe nerăsuflate cele peste 500 de pagini de proză de o densitate uluitoare, scrise admirabil şi cu o mizǎ documentar-ficţională neobişnuit de ridicată pentru proza românească de azi.

Cartea se deschide pe un ton confesiv în care este evocată comunitatea armenească din Focşaniul de la începutul anilor '60. Mahalaua este văzută prin ochii unui copil curios, atent la detalii şi, mai ales, la arome. Bucătăria, meşteşugurile, ritualurile sau obiectele definitorii pentru identitatea armenilor (covoarele, rîşniţa de cafea sau vioara) creează o atmosferă caldă, calmă şi, deşi săracă, exotică, ce va rămîne încet în urmă pe măsură ce evocarea se deschide tot mai mult spre trecut aducînd, pagină după pagină, noi şi noi personaje. Pornind de la cei doi bunici, Garabet Vosganian şi Setrak Melikian – unul, intelectual în Focşani, celălalt, negustor la Craiova –, naraţiunea adaugă, mergînd pe firul genealogiei cu cîteva sute de ani înapoi pînă în străvechea Persie, tot mai mulţi strămoşi, fiecare cu propriile destine, toate avînd însă acelaşi numitor comun: fuga din faţa istoriei, adică a războaielor, dictaturilor, deportărilor şi masacrelor. Cartea se transformă pe negîndite într-o frescă, într-un fel de hartă în mişcare pe care urmărim, cu salturi în timp şi în geografie – de la mijlocul secolului al XIX-lea pînă în anii '70, din Constantinopol în Statele Unite, din Siberia în Argentina –, traseele şi poveştile unui popor întreg de armeni fugind din calea turcilor, apoi a sovieticilor, ascunzîndu-se de legionari, apoi şi de comunişti, risipindu-se în toate direcţiile, încercînd să supravieţuiască dar, mai ales, murind. Bunicii Garabet, un fel de filozof al istoriei („istoria au făcut-o învinşii"), şi Setrak, filozoful sîngelui („biruinţa este puterea de a-ţi vărsa propriul sînge"), sînt doar capătul unui lung şir de morţi, al unei genealogii presărate cu morminte, astfel că evocarea nepotului ajuns bărbat este datoria perpetuării memoriei. El este ultimul rămas să scrie letopiseţul unui neam înfruntat cu cîteva exoduri în lanţ, povestea „fără sfîrşit" a armenilor adunînd, ca într-un ghem, firele a nenumărate alte poveşti recuperate din convoaiele, lagărele, închisorile şi dosarele istoriei.

Aşa cum fotografia de grup a familiei este un album al ştampilelor poştale, istoria este prea puţin o înşiruire de date, este mai degrabă o hartă a mormintelor, în fiecare mormînt aflîndu-se un om şi povestea lui. De aceea, *Cartea şoaptelor* este, de fapt, cartea armeană a (memoriei) morţilor. Zeci de personaje absolut memorabile prind însă viaţă pentru a reconstitui teatrul istoriei ultimului secol: masacrele săvîrşite de otomani/turci între 1895 şi 1922, deportările, gropile comune, exilul, luptele de gherilă ale generalului Dro pentru menţinerea independenţei Republicii Armene de la 1918, ale cărei teritorii erau disputate deopotrivă de turci şi de ruşi, apoi acţiunile Legiunii Armene din anii '40, operaţiunea „Nemesis" ce urmărea asasinarea liderilor turci responsabili de genocid, stabilirea armenilor în România sub guvernarea Brătianu, deposedarea de proprietăţi a industriaşilor armeni şi micul comerţ ilicit din anii colectivizării (tînărul Ceauşescu şi Chivu Stoica apar ca personaje) şi, tot atunci, repatrierile forţate în Armenia Sovietică, proiectele secrete ale masoneriei şi multe, multe altele, imposibil de menţionat aici.

Dincolo de aceste istorii, unele fabuloase de-a dreptul, legende, poveşti de familie, dar şi fapte istorice, cartea are şi o dimensiune metanarativă. Există un spirit al *Cărţii* pe care naratorul, în postura lui de povestitor hărăzit, îl invocă cu o anume religiozitate. Cartea nu este opera lui, este memorie colectivă, în parte recuperată, în parte reconstituită, deci, fatalmente, incompletă: deopotrivă cronică, arhivă, album de fotografii şi rugăciune (cu dublă funcţie, de exorcizare şi de pomenire), în care oamenii au nume, sînt anonimi sau imaginaţi în spiritul memoriei unui popor martirizat de istorie („*Cartea şoaptelor* nu e o carte de istorie, ci una a stărilor de conştiinţă").

Alimentată cu material documentar din arhive, avînd caracter memorialist, dar fiind totodată şi operă de ficţiune, romanul lui Varujan Vosganian este un tur de forţă narativă cum rar se poate întîlni în literatura noastră. Bogat, dens şi variat, scris într-un ritm susţinut, cu zeci de personaje, toate principale, şi tot atîtea intrigi, cu un material istoric uriaş şi o mare diversitate de caractere, romanul reuşeşte, datorită dozajului echilibrat al efectelor, stilului fluent şi, mai ales, talentului de povestitor al autorului, să nu obosească. Naraţiunea nu urmează un fir epic şi nici o cronologie, dar nici nu este alcătuită din fragmente; are mai degrabă o construcţie simfonică în care povestirile se completează şi se întretaie cu fineţe, răspunzîndu-şi contrapunctic, cu laitmotive şi ecouri, lucru care conferă dinamism şi menţine interesul cititorului la un nivel constant. Un alt aspect important: nu doar personajele, geografia şi timpurile alternează, dar şi tonalităţile povestirii se schimbă permanent. Episoadelor tragi-comice din comunitatea armeană a Focşaniului le răspund scenele dramatice ale deportărilor din deşertul Deir-ez-Zor sau atrocităţile masacrelor din perioada Imperiului Otoman sau cele săvîrşite de Junii Turci (capitole foarte cinematografice, cu stop-cadre copleşitoare), iar rememorările pline de lirism, livresc, misticism ori realism magic oriental (cum ar fi secvenţele fotografierii oglinzii sau cel cu bunicul muribund care ia chipurile morţilor de dinaintea lui) lasă locul unor episoade mai seci de evocare istorică sau de intrigi politice. Ca şi cum, naratorul ar împrumuta, rînd pe rînd, măştile ficţionale ale unor Soljeniţîn, Pamuk, Borges sau John Le Carré.

Etnoficţiune istorică cu filon biografic şi caracter monografic, acoperind deopotrivă genocidul armean şi stalinismul românesc, *Cartea şoaptelor* este emoţionantă, frumoasă, atroce şi meditativă. Construcţia narativă complexă, caracterul ficţional-istoric şi miza documentar-identitară (atribute care, apropo, fac derizorii toate romanele postdecembriste scrise de „marii prozatori" ai generaţiilor '60-'70) conferă acestei cărţi armene a memoriei (care deja a început să fie tradusă) universalitate. Apropiată ca mizǎ, dar mai realizată literar decît *Cocoşul decapitat* al lui Eginald Schlatner (roman scris totuşi în germană), *Cartea şoaptelor* este cel mai bun, mai ambiţios şi mai durabil roman românesc de la *Orbitor 3* încoace.

Dilema veche vă recomandă

● Institutul de Istorie a Religiilor al Academiei Române, în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român, organizează începînd din octombrie 2009 un ciclu de conferinţe publice care vor dezbate probleme majore ale istoriei generale şi comparate a religiilor, prezentînd totodată rezultate ale cercetărilor întreprinse de membrii Institutului şi teme de un interes cultural mai larg. Conferinţele Institutului se vor deschide joi 15 octombrie 2009, ora 18,00, la Clubul Ţăranului, cu conferinţa „De ce le vorbeşti lor în parabole?" (Matei 13,10), susţinută de Andrei Pleşu. Conferinţele viitoare vor fi susţinute de Eugen Ciurtin, Bogdan Tătaru-Cazaban, Andrei Oişteanu, Mirel Bănică şi Mihaela Timuş, precum şi de invitaţi ai Institutului, din ţară şi din străinătate. (Mircea Vasilescu)

● Impresii foarte aplicate şi pertinente despre recent încheiata ediţie a Anim'est-ului („festivalul preferat al cinefililor bucureşteni", cum sună reclama) puteţi citi aici: http://www.movieblog.ro. (Alex. Leo Şerban)

● Neobosita noastră dilematică din Rîşnov, Alina Iordache, ne atrage atenţia că „filmuleţele lui Hitchcock", recomandate de noi în urmă cu două săptămîni, „se dau" nu numai duminica pe TVR Cultural, la ora 22,35, ci şi sîmbăta la aceeaşi oră. „Asta ca să nu le pierdeţi." Adăugăm că în această sîmbătă, 17 octombrie, la 23,10, tot pe TVR Cultural, avem un Louis Malle clasic deja, *Ascensor spre eşafod,* cu Jeanne Moreau, Maurice Ronet şi Lino Ventura, pe care orice hitchcockian îl pune în fondul său de aur. (Radu Cosaşu)

● A nu se rata retrospectiva Alexandru Tatos, organizată de revista *Film Menu* şi de Institutul Francez cu sprijinul ICR: 22-25 octombrie, la Cinematograful „Elvira Popescu", şapte filme (printre care şi capodopera *Secvenţe,* filmul meu românesc favorit ante-'89, a cărui proiecţie va fi duminică 25 octombrie, ora 18,00), plus intervenţiile echipelor de filmare. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Popular

● ***Amintiri din Epoca de Aur – Partea I: Tovarăşi, frumoasă e viaţa!* (România, 2009).**

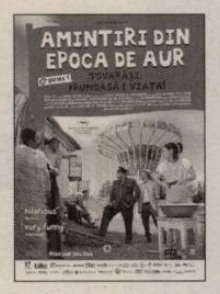

Amintiri din Epoca de Aur ar putea la fel de bine să se cheme „Comunismul pe înţelesul tuturor". Scopul lui Cristian Mungiu – producătorul şi scenaristul acestei serii de scurtmetraje – este să instruiască şi să amuze, să instruiască amuzînd. Mungiu dramatizează şase legende din epoca Ceauşescu, explicînd din mers ce însemna pe atunci o banană, ce însemna o butelie, ce însemna ziarul *Scînteia* etc. Unele dintre dramatizările lui sînt mai lucrate, altele – mai puţin. În a doua categorie intră *Legenda fotografului oficial* – cel de-al doilea scurtmetraj din cele patru care compun *Partea întîi*. Acesta se ţine exclusiv în poanta lui finală: un fotograf însărcinat să „mînărească" o fotografie cu Valéry Giscard D'Estaing şi Ceauşescu, astfel încît acesta din urmă să nu apară cu capul descoperit în faţa francezului, comite o gafă în urma căreia Ceauşescu apare, pe prima pagină din *Scînteia,* cu două căciuli – una pe cap şi alta în mînă. La fel ca într-un banc, situaţia care are parte de acest deznodămînt e schiţată extrem de sumar: fotograful vorbeşte un pic, la început, despre frica permanentă cu care trăieşte, mai vorbeşte un pic despre sănătatea sa şubredă, stăpînii săi de la Partid pocesc de două ori numele lui Giscard D'Estaing – şi ăsta-i tot filmul. Un banc, deci. Văzut la cinema sau auzit la o masă, e exact acelaşi lucru, ceea ce e un alt fel de a spune că e neinteresant din punct de vedere *cinematografic*. (Mulţi spectatori au o groază copilărească de ceea ce numesc „spoilere" – relatări prea amănunţite ale subiectului –, dar adevărul e că un film care chiar merită văzut nu poate fi *spoiled* prin simpla divulgare a ceea ce se întîmplă în el: ce-l face să merite văzut – ce-l face cinema, şi nu literatură scrisă sau orală – rezistă spunerii; dacă nu rezistă înseamnă că nu merită văzut – înseamnă că povestea respectivă e totuna filmată, scrisă sau spusă prin viu grai.) Scurtmetrajul respectiv e regizat de Hanno Höfer, dar, după cum arată, putea fi regizat de oricine (cu condiţia ca acel „oricine" să nu fie chiar incompetent). Tot ce-a făcut Höfer aici a fost să *administreze* filmarea scenariului lui Mungiu, să *ilustreze* – dar nu în vreun stil anume – acest scenariu. La acelaşi nivel este şi scurtmetrajul numărul trei – povestea unui activist zelos, care s-a ambiţionat să alfabetizeze, în timp record, un sat izolat. Regia, semnată de Răzvan Mărculescu, e tot mecanic-ilustrativă, atunci cînd nu e grosolană – uitaţi-vă la cadrele ieftin-ironice (un copil cască, o babă priveşte fără să înţeleagă nimic) intercalate în prelegerile activistului şi reprezentînd comentariul regizorului la adresa lui. Şi dacă *Legenda fotografului...* măcar avea o poantă bună, poanta de-aici e de-o calitate îndoielnică: activistul se alege cu o bîtă în cap de la singurul ţăran care a refuzat să treacă pe la orele lui – un baci care, văzîndu-l cum îşi scutură bocancii, cu mîna pe un stîlp de înaltă tensiune, crede că s-a electrocutat şi îl loveşte ca să-l salveze. Şpilul numărul unu: dacă un ţînc proaspăt alfabetizat nu i-ar fi citit baciului ce scrie pe stîlp, nimic nu s-ar fi întîmplat. Şpilul numărul doi: oare baciul chiar a crezut că activistul se electrocutează sau s-a folosit de scuza asta ca să-i ardă una în cap de plăcere? Oricum, baciul ăsta care nu ştie carte, dar care *ştie* că activiştii sînt răi, e, de fapt, un poncif realist-socialist cu semn schimbat: pe vremea realismului socialist, el ar fi ştiut – tot aşa, din instinct – că activiştii sînt *buni*. Întocmai ca un autor realist-socialist, Mungiu flatează „înţelepciunea populară" – un lucru nedemn de autorul lui *4, 3, 2*.

Nici scurtmetrajul numărul patru – povestea unui miliţian (Ion Sapdaru) care încearcă să omoare un porc în apartamentul său de bloc, fără ca vecinii să afle – nu e regizat grozav (în secvenţele-coperţi, plasate în şcoala unde învaţă copilul miliţianului, copiii rîd şi „fac nebunii" cam la comandă), dar situaţia în sine e una imparabilă (şi, în sfîrşit, una prin excelenţă cinematografică): e genul de situaţie care practic se scrie şi se regizează singură (regia e semnată de Constantin Popescu), iar Sapdaru e un mare actor comic. Am lăsat la urmă primul scurtmetraj din cele patru – despre un sat care primeşte o inspecţie în ziua de dinaintea unei „vizite de lucru". E de departe cel mai lucrat pe detalii – atît din scriitură, cît şi din regie (Ioana Uricaru): e mereu ceva de văzut în planurile doi şi trei ale imaginii. Iar atunci cînd inspectorii se aşază la masă cu oficialităţile satului şi încep să chefuiască devine un fel de *Nunta mută,* dar *bun. Nunta mută* vedea cultura românească a chefului ca pe o formă de rezistenţă la dictatură, ceea ce reprezintă un fel mult prea măgulitor – ca să nu spun „mincinos" – de a o vedea. Acest scurtmetraj – cel mai bun dintr-un calup modest – e un antidot binevenit.

trecerea prin reviste

Un stat eşuat

● *„Somalia zdrobită“*, National Geographic România, octombrie, 2009

Lista statelor eşuate, redactată anual de către Fondul pentru Pace, a clasat, pentru al doilea an la rînd, Somalia pe primul loc. Următoarele cinci locuri: Afganistan, Irak, Haiti, Insulele Solomon şi Republica Moldova. „Frontierele coloniale, trasate arbitrar, fără a ţine cont de realităţi etnice şi chiar topografice, au creat state artificiale“ – a declarat preşedintele Fondului pentru Pace, Pauline H. Baker, citată de Robert Draper, autorul articolului „Somalia zdrobită“, publicat în numărul din octombrie al *National Geographic România*.

Deşi articolul anunţat pe coperta revistei e un reportaj despre „cel mai înalt copac“ din lume, „Somalia zdrobită“, incursiunea pe care free lancer-ul britanic şi fotograful Pascal Maitre o fac în realitatea scindată a Somaliei de azi, rămîne totuşi piesa de rezistenţă a acestui număr.

Fragmente din istoria a ceea ce face să decadă o naţiune sînt inserate între episoadele de viaţă reală petrecută de cei doi pe teritoriul somalez.

„Ce a ţinut Somalia unită – şi uneori a dezbinat-o – a fost sistemul ei elaborat de clanuri. Controlul şi echilibrul bazate pe clanuri au început să dispară odată cu venirea europenilor. Britanicii din Somaliland – republica separatistă care alcătuia cîndva Nordul Somaliei – au condus cu o mînă mai puţin fermă decît italienii din Sud. Cu toate că Mogadiscio, sub stăpînire italiană, a devenit un oraş al plăcerilor cosmopolite, italienii au politizat ierarhia clanurilor somaleze răsplătindu-i pe bătrînii loiali, pedepsindu-i pe cei mai puţin loiali şi controlînd comerţul. Mecanismele locale de rezolvare a conflictelor au fost grav afectate. În 1960, puterile coloniale au plecat şi poporul somalez a fost cuprins de visuri naţionaliste. Dar naţionalismul a fost curînd obstrucţionat de neînţelegerile dintre clanuri, agravate în timpul stăpînirii coloniale.“

Azi, somalezii... „cei norocoşi migrează în afara zonei de conflict. (...) Cei mai puţin norocoşi – peste un milion – au ajuns în taberele pentru refugiaţi interni. Dar mulţi au ales să rămînă în Mogadiscio, care arată, la prima vedere, ca orice oraş african. Pe străzile desfundate domneşte o harababură de maşini lovite, capre nesupravegheate şi căruţe trase de catîri. Pieţele sînt pline cu mango şi banane strălucitoare şi cu marfă uzată din Vest. Trec femei cu văluri musulmane, băieţi lovind mingi de fotbal şi bărbaţi mestecînd *qat*. (...) Totuşi în mijlocul scheletelor de bănci, catedrale şi hoteluri de lux de pe faleză, unde altădată se ambalau motoarele bărcilor de agrement, iese la iveală un adevăr îngrozitor. Mogadiscio nu a fost niciodată ca alte oraşe africane. Mogadiscio a fost un oraş spectaculos. Chiar şi în desfigurarea lui, frumuseţea e încă acolo – mai ales în fantomaticul Hamarweyne, unde fotograful Pascal Maitre şi cu mine stăm pe bulevardul pustiu şi privim spre ocean, pînă cînd chemarea la rugăciune de la o moschee din apropiere ne aminteşte că e aproape cinci după-amiaza, oră după care orice activitate în exterior este interzisă.“

Azi, în Somalia domneşte un haos total. O ţară lăsată la îndemîna teroriştilor şi a piraţilor, „făcută pentru necazuri“.

„Scepticismul cu privire la perspectivele Somaliei a fost temperat pentru scurt timp la începutul lui 2009, cînd retragerea etiopiană a oferit speranţa că insurgenţa va dispărea.“ Cu toate acestea, deşi noul guvern s-a zbătut să păstreze controlul, pînă în luna iunie „forţele loiale guvernului fragil mai deţineau doar 7 din cele 18 districte ale Mogadiscio-ului. Cea mai recentă luptă a ucis peste 200 de oameni şi a strămutat alte zeci de mii“. (**S. G.**)

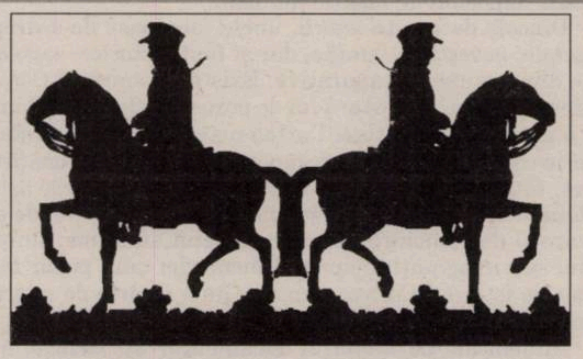

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la mama inexistentă a fiului inexistent

Îţi scriu din Reykjavik unde am sosit aseară, de la Roma*, chemată urgent de băiatul nostru, cu un glas pe care nu i l-am auzit niciodată. La Ierusalim i se întîmplase o nenorocire. Grunna începuse concursul fără el lîngă ea; el plecase la Afula să ia de la Veronica** articolele tale, întîrziase mult pe drum din cauza unei alarme şi, cînd a sosit, ea nu mai era în sala de joc; de la o parteneră a ei a aflat că s-a ridicat de la masă după ce făcuse o mare greşeală. El a fugit imediat la hotel şi a găsit-o în hol, cu valiza în mînă; i-a spus doar că nu va mai juca bridge şi că pleacă la aeroport să găsească o cursă spre Islanda. El nu a întrebat-o măcar cum de voia să plece fără să-i lase o vorbă... Nu a lăsat-o să plece singură şi au prins un avion pentru Rotterdam cu legătură la Reykjavik. De cînd au venit, ea este la spital lîngă tatăl ei care e încă sub perfuzii. Din cauza anesteziaţilor, omul a avut halucinaţii şi a cerut infirmierelor să-i fie adusă fiica. Ea, la Ierusalim, l-ar fi auzit şi, în logica islandeză, de aceea a greşit. Aşa mi-a explicat el foarte serios şi îţi dai seama că nu pot să-l cred. Mai mult – el e convins că totul s-a întîmplat şi din cauza lui, fiindcă nu a fost lîngă ea în timpul concursului. E o combinaţie între halucinaţie şi superstiţie, la care văd că el cedează surprinzător.

Oricum, ceva s-a schimbat în el.

Pentru prima oară îşi asuma o vinovăţie. Pentru prima oară mă rugase să vin urgent lîngă el. Nu-ţi mai spun cît m-a mirat plecarea lui în căutarea articolelor tale. Nici lui nu i-am spus-o, ca să nu-i apar patetică. Tot ce l-am întrebat a fost dacă îi spusese ei de ce pleacă la Afula şi mi-a răspuns că ea fusese de acord, dar cine putea să ştie că va întîrzia.

Situaţia se complică prin depresia ei; a închis magazinul, pe criza asta nimeni nu mai cumpără vechituri, cînd nu e la spital, stă acasă, dormitînd, în timp ce el caută de lucru şi se pare că a găsit ceva, nu mi-a spus ce, tot din superstiţie: mi te-a invocat – mi-a zis că nici tata nu punea titlul decît la urmă. Îţi repet: s-a dezgheţat Groenlanda din el.

Cu ea mă descurc greu, dar mă descurc într-o engleză combinată cu o românească la fel de elementare. Aseară, a luat deodată un pachet de cărţi şi m-a chemat lîngă ea; fără să mă întrebe dacă ştiu bridge – nu-i puteam spune că urăsc pînă şi şepticul – mi-a pus pe masă ceea ce am înţeles uşor că era, ca la şah, poziţia cărţilor cînd greşise; oricît nu te-am putut suferi cu bridgeul şi belota ta, tot ştiu ce sînt „un mort“ şi o levată. Am stat liniştită şi i-am dat să înţeleagă că o pot urmări în ceea ce-şi spunea mai mult ei decît mie. De cîteva ori a ridicat dama de treflă de la „mort“ şi mi-a arătat-o, exclamînd: „proastă eu... proastă eu“. Am încuviinţat în semn că pricep – nu trebuia să pună dama de treflă. M-a strîns la pieptul ei şi m-a legănat ca la o mare durere. El a intrat atunci în cameră şi ne-a surprins aşa şi a început să ne aplaude. Nici asta nu am văzut-o vreodată la el. Ea a început să se dea cu capul de masă, nu violent, ca un copil care ţine să se autopedepsească. El a luat-o şi a dus-o în cealaltă cameră, s-a întors şi a încercat să-mi explice că bridgiştii, ca şi şahiştii, nu sînt pe înţelesul nostru, că el l-a văzut pe unul care după o greşeală şi-a izbit capul de pereţi, iar un italian campion mondial a renunţat definitiv să mai joace, după o eroare ca a ei. Încerca să fie volubil, poate chiar dorea să mă amuze ca în poveştile celor normali despre nebunii inofensivi. Nu am intrat în jocul lui şi i-am spus, poate prea rezonabilă, că pentru mine e de neînţeles cum se poate face o depresie dintr-un joc şi cum a putut să folosească un cuvînt ca „nenorocire“ pentru cele întîmplate la Ierusalim. Altceva se numeşte nenorocire, acolo... M-a mîngîiat pe frunte şi mi-a spus cu o tandreţe, pe care de asemenea nu i-o cunoşteam, dacă nu m-am plictisit să le ştiu pe toate. Nu am vrut să-i răspund.

Pentru mine, problema gravă este alta. Niciodată tu nu ai ştiut să mă îngrijeşti nici măcar la o gripă, la o nevralgie; puteai fi speriat, dar mai mult, nu. El a vrut să se deosebească de tine în toate, dar ţi-a moştenit... Mă întrerup fiindcă trebuie să mergem la spital cu Grunna.

Nefiind chiar un Dickens care-şi ţinea la curent cititorii cu viaţa şi moartea personajelor sale, obişnuit de mult cu imputările feminine la adresa sa, angoasat de aeroporturi şi avioane, ficţionarul se gîndeşte să plece la Reykjavik, fie ce-o fi. Redactorul „la zi“ speră să-şi intre în pîine.

---

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 291 din 10.09.09

** *idem*

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Telega şi Slănic, judeţul Prahova

Clasificarea locului: *Uichendist.ro loveşte separat: Slănicului 3 endorfine, iar Telegăi 1 endorfină.*

Cine se bucură de astfel de locuri? Irina Loghin, tocmai îşi terminase tratamentul în Telega. *Între Slănic şi Telega e diferenţă ca de la cal la măgar.* La Slănic erau „cai“ pentru turism normal.

Endorfinele: masă-cazare-natură pentru Slănic merg la suflet. Ai un pic de vechime, o copleşitoare natură, o Casa Pădurii curat-ieftin-cu un ied de neiertat. Vinul e prost, ăla vărsat, dar culcuşul, curat şi izolarea de lume, aproape.

La Telega sînt măgari destui. „Măgarii“ turismului sînt nedezvoltaţi, împiedicaţi. Natura e domoală, dar cazarea omenească lipseşte. Căsuţele New York, stil Cacarumbas, nu, nu te pot bucura. Ai televizor, ai pat, dar nu-i decît o cutie de conservă.

Cu ce rămîne uichendist.ro în minte şi-n suflet după o asemenea călătorie?

Drobul de sare. Ţi-e frică să te bălăceşti în bălţile de sare din Slănic-Telega. Culoarea apei, viermuşii nestemaţi pentru Grota Miresei, Şoimul sau Cacarumbas sînt semne ale vitalităţii, pentru un om cu capul pe umeri – semne ale unei lumi cu care nu vrei să te contaminezi, pe care nu vrei s-o descoperi pe pielea ta. Natura se revoltă şi ea: căderile munţilor de sare cer investitori adevăraţi, care întîi să dreneze apele, reziduurile, scurgerile de hazna, apoi să stabilizeze cu adevărat pămînturile prin foraj în sare. Investitori şi inşi pricepuţi.

Viermuşii. Lupta Cacarumbas-Şoimul

Telega are soare, lună, cer, ţărînă şi un scandal. Al viermuşilor. Viermuşii de la Cacarumbas sînt mai buni decît cei de la Şoimul. Personalitatea fiecărui proprietar îşi pune amprenta pe mişcarea viermuşilor din lacuri. La lacul Şoimul, proprietarul mă invită să intru cu *„please“*, deşi este închis. Îmi povesteşte de planurile de amenajare: balustrade de lemn, pontoane de lemn, umbreluţe, restaurant cu terasă. Aici lacul are cota sus-sus. Viermuşii sînt noi, vii, puternici, sănătoşi, fiindcă proprietarul ne spune că are oarece experienţă occidentală şi, ca viermuşii să fie bine puşi în evidenţă, accentul se pune pe ordine şi simplitate. „Viermuşii să respire, să nu se sperie cînd aruncă un ochi spre mal.“ Şoimul bagă şi ceva poezie: viermuşul nu cere nimic, dar dă nămol sulfurat curativ. E, şi acum începe viermuşul de Şoimul, nou, „de bani gata“, vital să se răfuiască cu cel de la Cacarumbas, vechi, istoric, greoi, întărîtat de răutăţi nevăzute.

Lacul lui tanti Gina vine din istorie, a fost preluat de istorie şi e concesionat pe trei-cinci vieţi de acum înainte. Istoria reală şi romanţată vine peste mine... apa din lac a scăzut dramatic, amenajările s-au prăbuşit, construcţia destinată tratamentelor s-a frînt în două. Dar tanti Gina Cacarumbas este optimistă, viermuşul de aici clarifică lucrurile: acest lac este cel original, istoric, cu reale calităţi terapeutice, nu cel de la Şoimul. A scăzut apa anul ăsta, dar şi asta face parte din istorie, se întîmplă ciclic de patru ori în 100 de ani. Şi dacă viermuşul de la Şoimul e occidental, fără brizbrizuri, cel de la Cacarumbas e înconjurat de amenajări vechi. Cînd intri să te ciupească viermuşul de la Cacarumbas, intri printre tablouri, icoane pictate de proprietară, sfaturi terapeutice.

Despre război dă o replică doamna Cacarumbas, pe măsura peisajului de la Telega:

„Eu, administratorul Băilor Minerale Telega, faţă de situaţia dată, m-aş putea lăsa provocată şi să fiţi convinşi că aş putea să acţionez în consecinţă. Dar mi-am adus aminte de o poezie pe care o ştim cu toţii, a lui Elena Farago – «Căţeluşul şchiop»:

«Şi-aş putea să-l muşc odată / De picior, să mă răzbun, / Dar îl las aşa, să vadă / Răul, că un biet căţel / Are inima mai bună / Decît a avut-o el.»“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

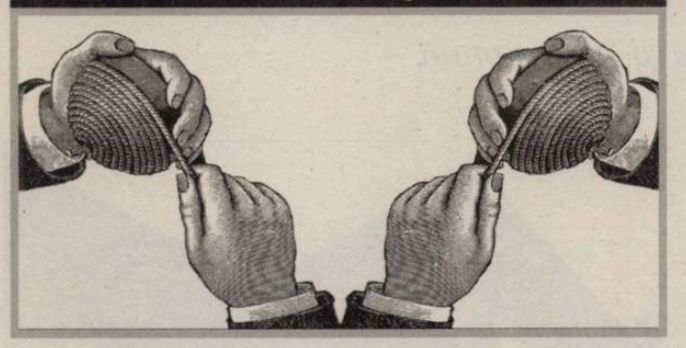

Ei, tovarăşi, exageraţi!

Un excelent banc sovietic zice aşa: cică Nichita Hruşciov stătea la plajă cu burta în sus şi aţipise. La un moment dat, un cîine vine şi îl linge prin... părţile intime. La care Nichita Sergheievici, oarecum încurcat, şopteşte fără să deschidă ochii: „Ei, tovarăşi, exageraţi!".

Mi-am amintit imediat de acest banc cînd am auzit că Barack Obama a luat Premiul Nobel pentru pace. Şi nu, nu vreau să spun că Obama este comunist sau ceva de genul ăsta, e doar o parabolă universală pentru tendinţa oamenilor de a fi mai linguşitori decît ar dori-o chiar obiectul adoraţiei lor, dacă obiectul adoraţiei are o brumă de bun-simţ. Odată, demult, am făcut împreună cu un amic analiza acestui banc şi am ajuns la concluzia că Hruşciov iese totuşi bine.

Nu mai discut şi eu dacă Obama merita sau nu premiul, e mai degrabă interesantă reacţia sa şi a multor susţinători faţă de eveniment. Mulţi se chinuie să scrie ditirambic că Obama merita premiul pentru că a fost ales şi a încheiat astfel o epocă. Alţii, că e un premiu acordat de fapt întregului popor american. Aceştia sînt cei jenanţi. Dar foarte mulţi dintre oamenii care îl simpatizează pe Obama au avut şi ei o reacţie *à la* Hruşciov: e prea mult, prea devreme, tovarăşi!

M-am mirat să văd rezultatele unui vot printre cititorii lui *The Guardian*. Cred că dacă ar fi putut vota în alegerile de anul trecut, 90% dintre cititorii ziarului ar fi votat cu Obama. Întrebaţi acum „Merita Obama Premiul Nobel?", doar 30% au ales varianta „Da, a schimbat peisajul politic", 70% au ales „Nu, este mult prea devreme". Cineva a numărat chiar reacţiile pe Twitter în primele ore de după anunţ. Twitter este ultima drăcie menită să le dea oamenilor impresia că sînt iubiţi, populari şi duc o viaţă interesantă şi, ca toate prostiile de acest gen, tinde să fie folosit mai degrabă de tineri, publicul favorit al lui Obama. Numărătoarea de care vorbeam a arătat că 31% dintre postările pe Twitter îl felicitau pentru primirea premiului, în timp ce 69% erau negative, variind de la „nu a făcut încă nimic" la „premiul ăsta a devenit o glumă".

Time, revista-majoretă pentru Obama anul trecut, a pus imediat pe site un articol intitulat: „Nobelul lui Obama: ultimul lucru de care avea nevoie". Ideea de fond este că are atît de multe promisiuni de îndeplinit pe agendă încît un premiu pentru promisiuni nu prea îi face bine, mai degrabă ridică aşteptările şi mai sus. Revista zice că ar fi fost de preferat un premiu pentru oameni care chiar au făcut ceva şi îl dă exemplu pe Greg Mortensen, care a construit cu organizaţia sa de binefacere 130 de şcoli în zone periculoase din Afganistan şi Pakistan. Concluzia articolului: „Uneori, cuvintele trec pe primul loc. Alteori, e mai bine să lăsăm faptele să vorbească".

The New York Times a găzduit, la rîndul său, o dezbatere foarte interesantă, adresînd cîtorva intelectuali întrebarea dacă premiul îl va ajuta sau îi va dăuna lui Obama în relaţii internaţionale. Josef Joffe, editor la *Die Zeit,* aflat acum într-o pauză la Hoover Institution *(think-tank* american), spune că decizia comitetului Nobel, care nu prea are sens altfel, este de fapt răzbunarea Europei pe George Bush. În capul celor care i-au dat premiul, spune Joffe, Obama este uşor ne-american: „dichisit la vorbe, adept al puterii *soft,* un social-democrat american care vrea să europenizeze ţara – mereu gata să întindă mîna celor care nu prea întind mîna Occidentului, şi nici nu-i doresc binele. Este exact imaginea pe care europenii, odată o rasă de cuceritori şi colonizatori, o au despre ei înşişi: iubitori de pace, cooperanţi, deschişi la minte – adică pe o altă treaptă de evoluţie decît America lui Bush (...) Acordarea premiului lui Obama onorează o anumită poziţie publică – o politică a binelui, îmbrăcată în oratorie excepţională. Este echivalentul moral al promoţiilor «zburaţi acum, plătiţi mai tîrziu» şi un şut dat lui George Bush şi celor din jurul său. Domnul Obama luptă acum în două războaie, ceea ce nu e tocmai un semn de pacifism încăpăţînat. Ce va face Comitetul Nobel dacă Irakul se va stabiliza pînă la urmă ca o ancoră semi-democratică a lumii arabe? S-ar dovedi o contribuţie în spiritul păcii. Îi va acorda premiul Nobel *post-factum* domnului Bush?". Aceasta a fost cea mai critică intervenţie dintre cele găzduite de *NYT.* Cea mai entuziastă i-a aparţinut lui Douglas Brinkley, profesor de istorie la Rice University. Brinkley spune că „Obama nu doar a scris «Îndrăzneala de a spera», dar a pus-o în aplicare: el este ambasadorul speranţei. În mod sigur, preşedintele Obama nu merită premiul pentru realizările din mandatul său. Nu a existat un moment *à la* Camp David. Şi în mod cert nu a pus capăt unui război major (cum a făcut Theodor Roosevelt în 1905). Nici nu a pus bazele unei instituţii cu scopuri generoase ca Liga Naţiunilor, precum Woodrow Wilson. Dar Comitetul Nobel nu a pretins că îi acordă premiul pentru a răsplăti cele nouă luni de preşedinţie. Se pare că Barack Obama merita premiul pentru abilitatea sa îndrăzneaţă de a naviga printre blestemele rasismului cu o integritate şi inteligenţă neegalate. Se pare că alt factor decisiv a fost promovarea de către domnul Obama a diplomaţiei internaţionale în tradiţia multilateralismului. Preşedintele Obama este una dintre cele mai strălucitoare făclii ale mişcării drepturilor omului de la Mahatma Gandi încoace. Premiul acordat domnului Obama pare a fi diferit. Nu contează cum evoluează preşedinţia sa sau ce se va întîmpla pe planetă, el deja şi-a confirmat locul printre cei mari" *(„he has already confirmed his place of greatness" – să nu ziceţi că exagerez eu din traducere* – nota C.G.).

Dacă vi s-a părut că tovarăşul profesor Brinkley exagerează, aveţi perfectă dreptate. Atîtea inepţii linguşitoare nu am mai citit de multă vreme într-un singur paragraf. Dar pînă şi din textul său transpiră de fapt uimirea: omul se chinuie să ne convingă că Obama merită premiul, nu pentru ce a făcut, ci pentru că e o inspiraţie. Obama e aşa o lumină încît şi dacă face varză planeta de acum înainte, premiul tot i se cuvine. Din întreaga dezbatere *NYT,* din care am citat doar cel mai critic şi cel mai linguşitor text, am rămas cu o singură impresie: cei care spun că Obama nu merita au o sarcină uşoară, au argumente evidente, de bun-simţ, îi fac pe ceilalţi din rever fără să vină la fileu. Iar mulţi dintre ei (e *NYT* totuşi) sînt chiar oameni care altfel simpatizează cu Obama, dar au spus de această dată „e prea mult, tovarăşi!". Ceilalţi, care spun că Obama trebuia să-l ia, se chinuie de mama focului, se dau peste cap, imaginează analogii prosteşti, ajung pînă la comparaţii jenante, cum făcea profesorul de mai sus. Cred că niciodată o dezbatere nu a fost mai uşor de cîştigat. Şi, repet, nu vorbim de radio-uri sau televiziuni conservatoare care sînt anti-Obama mereu, ci de medii unde obamania nu a trecut încă.

Pînă la urmă, asta e frumuseţea lumii libere: un „ei, tovarăşi, exageraţi!" se aude răsunător, copleşitor. Aproape că doare. În discursul său din ziua veştii, Obama însuşi părea încurcat, glumele sale (a venit fetiţa şi i-a zis: tati, tati, ai luat Premiul Nobel şi e ziua căţelului) păreau că sînt făcute ca să alunge duhurile prostiei făcute de alţii: hai, reveniţi-vă, avem treabă, tovarăşii au exagerat puţin!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

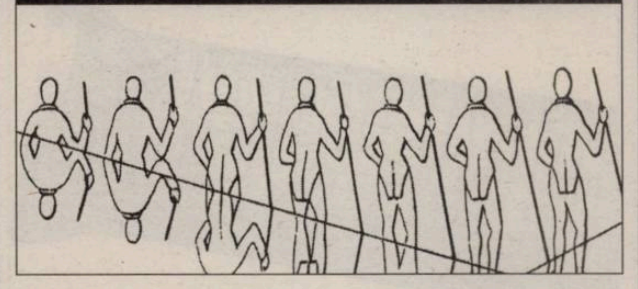

Eficienţe şi aparenţe

Din ultimele călătorii prin ţară am tras, în principiu, două concluzii: că ai noştri conaţionali pot, dacă vor, să fie multilaterali şi prea eficienţi; şi că aparenţele înşeală în modul cel mai umilitor pentru oamenii ce se cred luminaţi, dar, de fapt, se bălăcesc într-o mulţime de prejudecăţi...

Scena 1 se petrece într-o comună prosperă de pe lîngă Constanţa. M-am suit în tren şi am pornit spre „destinaţie" – cuvînt pompos, dar memorabil dintr-o poezie de-a copilului meu de cînd era mai mic, despre trenuri cred, pentru că rima cu „La cinci fix sîntem în staţie".

Povestea cu „fix"-ul nu mai e valabilă la trenurile neaoşe, decît uneori: al nostru a plecat cu 40 de minute întîrziere. Pînă la urmă, era şi normal, pentru că nu se forma din Bucureşti, ci tocmai din Oradea, străbătînd toată ţara. Cele directe Bucureşti-Constanţa s-au desfiinţat, la fel cu Intercity-urile şi rapidele, pentru că... nu mai e vacanţă.

În tren, în aceeaşi binecunoscută tradiţie CFR, toţi pasagerii de clasa I au fost înghesuiţi într-un singur vagon. Pentru siguranţă şi socializare, pare-se. Pînă a plecat trenul, cînd toţi s-au împrăştiat în compartimentele goale din jur.

Ajunşi – mă repet – la destinaţie, am găsit cu greu pensiunea: e drept că pe undeva, pe respectiva clădire, proaspăt zugrăvită în culorile tari la modă (?) scria şi cazare. Pe lîngă aceasta însă, mai erau şi alte inscripţii, toate funcţionale: Termopane, Vulcanizare, Magazin Mixt, Notariat... Părea un loc cu adevărat al zilelor noastre multifuncţionale şi eficiente.

Am fost cazaţi: camerele erau curate, dar mici şi aseptice, cu uşi, albe, de termopane (vezi firma de la intrare), care te trimiteau, fără să vrei, la ideea de spital sau toaletă. Sala de mese era tot mică, roză şi întunecoasă. Ceva în ea te făcea să nu-ţi priască mîncarea, altfel, gustoasă. La un moment dat, s-a aşezat lîngă noi (colega mea Stela Giurgeanu şi cu mine) gazda: varianta feminină. Ne-a povestit, practic, direct şi fără introduceri, viaţa ei; era în spiritul localităţii (una în care cu toţii se plîngeau că nu au timp, nici de o cafea, şi chiar nu aveau): se scula, zilnic, de la 5 dimineaţa şi se culca la 12 noaptea. Avea de aprovizionat vreo patru magazine, pe lîngă pensiune... Bărbatul ei ne-a confirmat că nu fuseseră în vacanţă... niciodată.

I-am apreciat, cu adevărat, pentru munca lor. Erau (şi sînt) nişte oameni care reuşiseră prin propriile puteri şi care nu îşi păcăleau clienţii (dimpotrivă, preţurile erau joase şi negociabile). Dar lipsea ceva în stabilimentul lor: atmosfera. Totul era prea eficient, dar, cumva, ca un decor de teatru în spatele căruia... nu se ascundea nimic.

În tren, la întoarcere, am nimerit, cel puţin la început, într-un compartiment gol. La prima staţie s-a urcat însă încă un călător: un tip mic de înălţime, dar destul de solid, îmbrăcat în negru din cap pînă-n picioare, cu un lanţ gros la gît şi cu laptop. Însoţit de o uriaşă valiză pe roţi. Cînd a păşit în compartiment, a spus nonşalant: „Nu vă ridicaţi (noi ocupam, neregulamentar, şi alte locuri decît ale noastre). Toate astea patru sînt ale mele". Replica în cauză ne-a stîrnit un sentiment de teamă amestecat cu admiraţie: ne-am gîndit că trebuie să fie un mare... mafiot, după cîte locuri avea şi cum era îmbrăcat. Ca atare, am fost foarte discrete în purtări. Pînă la un punct, cînd, după ce a venit controlorul, am avut o revelaţie: omul lucra la CFR. Era mecanic. Din vorbă în vorbă, am aflat că pasiunea lui era gătitul. Nimeni nu ştia mai bine ca el să adauge o frunză de mentă, pentru gust, în finalul vreunui fel de mîncare. Îmi dădea clasă de la o poştă, ştia reţete mai multe şi mai rafinate decît bunica mea... De asemenea, picta şi făcea colaje. Ne-am înţeles perfect pînă la sfîrşitul călătoriei. Şi ni s-a confirmat, încă o dată, locul, comun, dar adevărat cu... aparenţele înşeală.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

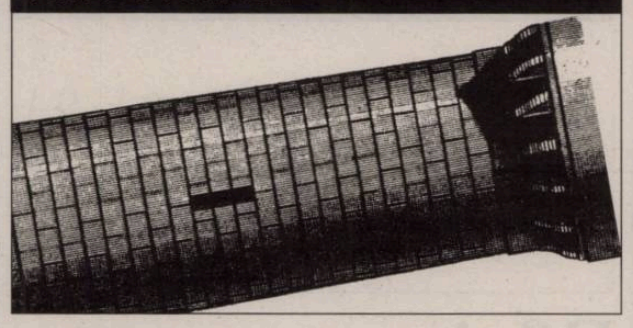

Democraţii noştri

Aristocrat de veche familie, stilist desăvîrşit, scriitor de romane, eseuri şi biografii premiate, Ghislain de Diesbach se numără printre ultimii „reacţionari“ ai marii naţiuni care i-a oferit lumii pe Joseph de Maistre şi Charles Maurras – stîlpi ai oricărei drepte care-şi merită numele. L-am mai pomenit cu alte ocazii şi nu pot decît spera că opera lui (sau măcar biografia Prinţesei Bibesco) va cunoaşte grabnice traduceri româneşti. Publicînd un *Petit Dictionnaire des idées mal reçues* (Via Romana, Versailles, 2007), Ghislain de Diesbach le oferă tuturor companionilor săi un regal salutar. Spun asta pentru că gîndirea de dreapta implică *sacralizarea critică a bunului-simţ*, împotriva tuturor „ideologiilor“ moarte (sau care nu vor să moară). Iată, deloc întîmplător, cîteva mostre dedicate „democraţiei“. Sper ca lectura lor să vă stimuleze nu doar neuronal, ci şi sufleteşte!

„Rezultatul, dacă nu cumva scopul democraţiei nu e acela de a le oferi tuturor şanse egale, ci de a-i lipsi de ele pe cei mai înzestraţi, pentru a nu-i ofusca pe cei mai puţin dotaţi. Ne forţăm să-i dezgustăm pe cei mai buni, spre a-i măguli pe cei mai şterşi (...) Democraţia este despotismul masei şi tirania mediocrităţii.“

„De-a lungul timpului apare un curios efect al democraţiei exprimat prin dezinteresul alegătorilor faţă de sufragiul pe nedrept numit universal. Dacă ţinem deopotrivă cont de alegătorii neînscrişi şi de absenteiştii tot mai numeroşi, observăm că sufragiul e departe de a fi universal şi că partidul care cîştigă alegerile reprezintă cel mult o treime dintre cei guvernaţi.“

„Arta retorilor democratici este aceea de a gîndi josnic asupra unor subiecte elevate.“

„Cînd ascultăm discursurile politicienilor, vedem că există cel puţin două forme de democraţie: democraţia propriu-zisă, graţie căreia ei sînt aleşi. Şi „adevărata democraţie“, pe care promit să o aplice „dacă sînt realeşi“.

„În democraţie, lupta pentru cucerirea şi păstrarea puterii împiedică de fapt exercitarea acesteia. Există prea mulţi oameni şi prea multe interese de menajat pentru a nu compromite realegerea cuiva.“

„Atunci cînd pretindem că vom combate un rău în numele democraţiei sau, mai rău, în numele virtuţii, putem fi siguri că-l vom înlocui printr-un rău şi mai mare.“

„Pe la începutul secolului trecut, un profet uitat întrevedea «o largă democraţie chemată să-şi condamne elita la muncă forţată», dar odată ce elita va dispărea, cine va mai munci pentru a-i hrăni pe atîţia leneşi?“

„Idealul *adevăratei* democraţii pare a fi acela de a-i împiedica să voteze pe alegătorii bănuiţi că n-ar fi *adevăraţi* democraţi.“

„În loc să trăncănească despre democraţie, ar fi mai nimerit ca oamenii politici să vorbească despre demografie, ale cărei cifre sînt mai elocvente decît discursurile lor.“

„După cum nota Eric Werner în lucrarea sa, *După democraţie,* Europa a intrat într-o fază cînd faimoasele valori democratice sînt sistematic şi cinic ignorate pentru a garanta victoria «gîndirii unice». Pentru asta ar trebui încă să existe o gîndire, dar e greu să numim astfel decerebrarea spirituală asigurată prin presă, şi mai ales prin televiziune, veritabilă operaţiune de spălare a creierelor.“

Personal, văd în asemenea glose încarnarea unui realism imparabil. Nu e vorba de a te situa undeva, de a vota cumva, de a contesta sau sprijini cutare figură: gîndirea de dreapta este, pur şi simplu, *gîndire dreaptă,* scutită de bandajul mumificant al iluziilor colective. Numai ea ne fereşte de idolatria oricărui *sistem* şi ni-l face acceptabil, în pofida limitelor sale, care, altminteri, devin zăbrele de puşcărie sau instrumente de lobotomizare. Trebuie să trăiesc într-o presupusă „democraţie“, pentru ca un lector de marxism la Politehnica Elenei Ceauşescu să-mi dea, bunăoară, lecţii de caracter. Şi tot în „democraţie“ descopăr că o făptură cu probleme de igienă (sufletească) – gură spartă a „societăţii civile“ şi autoare de blasfemii dramatizate – mă ia *de sus*, deşi visează să-mi fie egală...

Augustin IOAN

Temenos

– Prinţul Charles şi patrimoniul –

În 2005 am fost sunat de R.F., de la Ambasada Marii Britanii la Bucureşti. Trebuia să merg la Mănăstirea Horezu, pentru a pregăti, împreună cu o echipă britanică, vizita Prinţului Charles în România. Nu era prima şi nu avea să fie nici ultima, de atunci încoace. La Bucureşti m-am întîlnit cu secretarul Alteţei Sale şi cu comandantul gărzii sale personale. Doar al doilea era o persoană agreabilă, profund serioasă în misiunea sa de cartografiere a terenului, a obiectivelor de vizitat, a traseelor şi a posibilelor probleme de-a lungul lor. De primul nu mi-a plăcut decît atunci cînd şi-a cumpărat nişte coşuri de nuiele şi, mai tîrziu, cînd m-am întînit cu prinţul însuşi. Voi reveni.

Nu ştiam despre ASR Prinţul Charles decît ce ştie toată lumea, plus lucrurile pe care le ştie, în plus, un arhitect care nu e din Marea Britanie. Una dintre primele cărţi pe care mi le-am cumpărat la Oxford a fost a sa *A Vision of Britain.* Din două motive. Primul este acela că ştiam despre acest volum din istoriile postmodernismului, de felul celei a lui Charles Jencks, cu ale sale genealogii şi sute de nume (de acolo aflasem şi despre arhitectura organică ungurească, pe care am reîntîlnit-o în 1991 în pavilionul Ungariei la Bienala de la Venezia). Al doilea motiv era acela că volumul avea un preţ redus. Asociat cu alţi postmodernişti istoricişti, de felul fraţilor Krier, Prinţul Charles scria despre o ţară reîntoarsă către un trecut medieval idealizat, cu aşezări construite din materiale naturale, joase, redus populate, un fel de teritorii „rurbane“ de felul atît de pitorescului *countryside* britanic. Fraţii Krier au lucrat împreună cu prinţul şi la intervenţii istoriciste în mari oraşe din UK, iar ASR Prinţul Charles nu s-a sfiit niciodată să spună deschis ce crede despre cel puţin la fel de britanicul Hi-Tech arhitectural. A dus împotrivirea pînă la extrem, chiar: nu cu multă vreme în urmă, presa britanică a relatat cum un bun arhitect tehnicist a pierdut o comandă datorită intervenţiei contrare a prinţului, ceea ce este o eroare nu din partea iubitorului de arhitectură veche, ci din partea Prinţului de Wales, succesor la tron. Activitatea prinţului continuă să fie importantă şi în Marea Britanie, unde se construiesc comunităţi după principiile enunţate de Alteţa Sa (nu cu mult succes de public sau de critică, aş adăuga, postmodernismul istoricist fiind o direcţie expiată de douăzeci de ani şi mai bine, pe plan modial), ci şi în străinătate. Fundaţii pe care le patronează sau cel puţin le inspiră acţionează şi în România, după cum cu siguranţă ştiţi. Vizitele ASR în România sînt, cu toată discreţia cu care se desfăşoară, prilej de agitaţie în mass-media autohtonă.

De data aceasta, urma să descindă la Horezu şi, de acolo, să vadă o parte din mănăstirile preafrumoase ale Vîlcei. Ceea ce noi am făcut a fost să explorăm trasee cu putinţă de parcurs pe jos de la Horezu la aceste alte lăcaşuri de cult ortodox. Am explicat, pe cît de bine m-am priceput, celor doi reprezentanţi ai ASR ce înseamnă Mănăstirea Horezu. Dintr-un lemn, Bistriţa, Arnota şi toate celelalte care merită şi trebuie văzute. Sinteza brâncovenească este la fel de „postmodernă“ în sincretismul ei ca şi multe dintre teoriile prinţului. De asemenea, interesul său pentru confreriile de meşteri masoni operativi, a căror semnătură Vasile Lovinescu o vedea chiar în pictura bisericii de la Horezu, iar Radu Drăgan – în arhitectura palatelor de la Potlogi şi Mogoşoaia (în excelentul său articol „Au cunoscut meşterii lui Constantin Brâncoveanu secţiunea de aur?“), putea fi şi aici ostoit.

Între două vizite la mănăstire, parcurgeam pe jos şi în pas forţat pădurile din jur, după sfatul localnicilor şi al GPS-urilor din dotarea echipei britanice, căutînd trasee de plimbare optime. Prinţul Charles are vocaţie de pelerin şi parcurge distanţe mari în marş forţat, folosindu-se doar de bastonul său celebru. Mărturisesc că şi renunţasem la ideea de a participa la asemenea marşuri, după ce le-am făcut pe primele două; mi-am jurat în barbă să îi aştept în maşină deşi, probabil, discuţiile cele mai interesante vor fi avînd loc tocmai pe traseu. Aşa am parcurs pădurile şi mănăstirile vîlcene în trei zile: eu – uşor nedumerit de lipsa evidentă de interes a celor doi britanici pentru arhitecturile dumnezeieşti pe care le vizitam şi le explicam, iar ei – preocupaţi de drumuri, logistică, programarea drumurilor şi toate celelalte, în strictă colaborare cu echipa SPP, alocată pazei prinţului în România.

La întoarcere în Bucureşti, i-am dat secretarului prinţului cîteva dintre cărţile mele despre spaţiul sacru, cu rugămintea de a i le da prinţului, ca referinţă la contemporaneitatea temei pe care dorea să o exploreze. Eram convins, însă, după cum mi s-a părut de interesat musiu secretarul de ce îi spusesem pînă atunci, că ele, cărţile, vor ateriza în primul coş de gunoi de la Otopeni.

După cîteva timp de la această excursie de documentare, am fost sunat din nou de R.F. De la ambasadă. Venise prinţul, în cel mai mare secret, la Horezu. Nu mai era nevoie de ghidaj, vizita avea să fie ceva mai scurtă decît se anticipase,

dar eram, totuşi, invitat la o cină cu ASR. Mă rog. Se alesese praful de planurile mele de ghidaj. M-am prezentat în seara respectivă la Horezu. Mănăstirea era încuiată şi îşi îndeplinea cu cinste, încă o dată, rolul de fortăreaţă. Eram pe lista sepepiştilor, aşa că am intrat. Pentru că îi cunoşteam deja, am aflat cîte ceva despre vizită. Tot ce era de mîncare, absolut tot, mai puţin apa minerală, fusese adus în container din UK. Doi bucătari personali, valeţi, tot tacîmul. Escorta de prieteni cu care prinţul umbla prin variile sale drumeţii: un compozitor, un botanist, un istoric şi încă vreo trei-patru, mai degrabă companioni decît experţi în (alt)ceva. Ne-am scuturat mîinile la paharul de rigoare, în aşteptarea prinţului, care a apărut la ora cuvenită şi a stat de vorbă cu fiecare dintre noi cîteva clipe. Cu mine, îndrăznesc să spun, cîteva clipe în plus: citise cărţile trimise şi avea de lămurit cîteva detalii. Am vorbit pe tema arhitecturii religioase o bună bucată de vreme, eu explicîndu-i termenul de „retrofuturism“ aplicat în proiectul catedralei patriarhale din 2002. Am mai vorbit atunci despre Temenos Society. Temenos înseamnă în greceşte bucată de pămînt decuplată de la utilizarea comună, spre a fi oferită unui conducător sau zeului. Prin extindere, este vorba despre un teritoriu sau spaţiu sacru. Dacă am înţeles bine – pentru că interveniseră şi alţii în discuţie –, era vorba despre un grup de studiu al geometriei sacre în relaţie cu arhitectura, religioasă sau nu. Dar poate că nu am înţeles bine, pentru că pe Internet nu am mai găsit, după aceea, nimic. Sau, poate, nu este dintre grupurile care ţin să fie prezente pe Internet, nu ştiu. În orice caz, pretind că am avut o discuţie încordată şi serioasă, vreme de jumătate de oră, cu un interlocutor extrem de competent şi de interesat de patrimoniul din România, între altele. Era de faţă şi directoarea de la Mihai Eminescu Trust. Dar, apoi, pentru că nu eram la seminarul de arhitectură religioasă şi patrimoniu, ci înainte de o cină, ASR a trebuit să îşi întreţină ceilalţi cîţiva oaspeţi români, dintre care cei mai proeminenţi erau Principesa Margareta şi Principele Radu. Masa a avut loc în trapeza mănăstirii şi am avut privilegiul de a sta chiar în faţa Prinţului Charles, care îi avea de-a dreapta şi de-a stînga sa pe principesa României şi pe Principele Radu. Acesta din urmă i-a povestit vizita Regelui Mihai I la festivităţile de la Moscova dedicate momentului 1945, unde regele, se pare, fusese extrem de bine primit, ca singur şef de stat din acea vreme încă în viaţă.

În fine. Nu am făcut nici o fotografie, nu am nici o „dovadă“ că m-am întîlnit cu Prinţul Charles. Cred că e o fiinţă specială; prinţii nici nu pot fi altfel. Extrem de cult şi de pasionat de cele ale arhitecturii, patrimoniului, tradiţiei, ASR este inspiratorul, uneori finanţatorul unor proiecte care sînt extrem de interesante în România. Cazul Viscri este binecunoscut, în acest sens. Nu ştiu de ce, aceste exemple nu s-au constituit, încă, în masă critică de natură să declanşeze o acţiune proprie de introspecţie asupra modului în care privim patrimoniul, al „nostru“ sau al „altora“ (saşi, maghiari). Cred că ideea cea mai importantă dindărătul acestor proiecte este aceea de *community building:* comunitatea însăşi trebuie să priceapă de ce sînt valoroase casele vechi (unele, nu toate), de ce trebuie ele păstrate, nu neapărat aduse la zi (dar nici ţinute cu orice chip în starea „originală“) şi de ce patrimoniul trebuie să devină nu doar motiv de mîndrie individuală şi colectivă, ci şi *good business.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Slujba ştirilor de seară

Urmărirea ştirilor de seară a devenit un ritual al lumii în care trăim. Noua slujbă de vecernie. Ştirile ne pot plictisi sau nu, ne pot fi utile sau nu – principalul e să fim în faţa televizorului, să aflăm ce s-a mai întîmplat în lume. Este datoria noastră de telespectatori dreptcredincioşi.

Nu ne mai strîngem într-un singur loc, toată comunitatea, ci stăm fiecare în casele noastre, dar participăm la acelaşi ceremonial. Chiar dacă ne uităm pe posturi diferite, vedem de fapt aceleaşi ştiri, aceleaşi poveşti. Este povestea lumii în care trăim, cu lucruri grave sau derizorii, cu inevitabila doză de senzaţional şi – ca-n cazul oricărei religii care se respectă – cu necesarele prevestiri apocaliptice. Sîmburele Apocalipsei se află în mai tot ce vedem, de la accidentele de pe şosele, de pe calea ferată sau din aeroporturi, pînă la cutremure, inundaţii de anvergura Potopului şi alte catastrofe naturale. Am scris de mai multe ori, în cadrul rubricii de faţă, despre pasiunea preoţilor acestei noi religii, oamenii de televiziune, în a invoca Apocalipsa. Cît de nerăbdători sînt în aşteptarea ei (la gîndul ratingului pe care or să-l facă atunci) şi cît sînt de harnici în a ne arăta neîncetat că trăim vremurile cele de pe urmă. Dacă nu induci sentimente de teamă în rîndul credincioşilor, eşti un preot ineficient şi rişti să nu se mai sinchisească mai nimeni de religia pe care-o predici.

Am fost bucuros să regăsesc o abordare similară a fenomenului ştirilor de seară la Marc Augé, în cartea *Noile mitologii,* lansată săptămîna trecută de Editura ART (un volum colectiv, unde mai mulţi oameni de cultură francezi şi-au propus să continue, să aducă la zi, *Mitologiile* lui Roland Barthes din 1957).

„Orice rit are la bază un mit. Mitul jurnalului TV este povestea lumii, o poveste fără sfîrşit în care apar încontinuu aceleaşi personaje. Un mit nu e pur şi simplu o poveste, ci presupune existenţa unui univers ale cărui fundamente nu se discută" – scrie Marc Augé în textul intitulat „Jurnalul de la ora 8".

Într-adevăr, marea fascinaţie pe care-o exercită ştirile (în special cele de la sfîrşitul zilei, care sînt văzute de tot poporul, adunat pe-acasă de la diferitele joburi) se bazează pe faptul că dau impresia că spun povestea lumii. A cunoaşte lumea înseamnă, pentru telespectator, a-şi confirma apartenenţa la ea, pe de o parte, şi a o stăpîni, pe de altă parte. Unui individ neinformat i-ar fi mult mai greu să se integreze în societate, să aparţină cu adevărat lumii de astăzi, să găsească punţi de comunicare cu semenii lui. Apoi, cunoaşterea înseamnă posesie, stăpînire – chiar dacă e una simbolică. Cînd, din fotoliul tău confortabil, ai la degetul mic (al telecomenzii) tot ce mişcă în lumea asta, de la o inundaţie din China, pînă la nu ştiu ce naştere de octeţi din Mexic, de la deznădejdile la fericirile locuitorilor acestei lumi, cînd ochiul tău vede tot, de undeva de unde nu poţi fi atins, trebuie că ajungi să te consideri, măcar pentru moment, un dumnezeu. Partea proastă e că povestea lumii, pe care se bazează totul, este una contrafăcută, departe de ceea ce e sau înseamnă lumea cu adevărat.

Marc Augé, în textul său, merge pe sentimentul de siguranţă indus, mai degrabă decît pe cel de putere (deşi, pînă la urmă, puterea conferă siguranţă): „Acumularea de ştiri, fără nici o legătură între ele, constituie în sine o imagine de globalitate şi de totalitate caracteristice mitului şi ideologiei: acum ştiţi tot, puteţi dormi liniştiţi".

Autorul francez nu are experienţa noastră în privinţa acestui îndemn, „dormi liniştit!", dar iată că ştie cum funcţionează. Din păcate, românii au trăit pe pielea lor un episod din care au aflat că în spatele unei expresii ca aceasta poate să stea o groasă manipulare. Ceea ce se întîmplă, de altfel, şi în cazul ştirilor pe care le urmărim cu evlavie, tranchilizaţi, seară de seară.

Lucian POPESCU

Ştiri online pe bani

– o confuzie de modele –

Există două concepţii sau viziuni despre „afacerea" site-urilor de ştiri pe Internet. Una e cea în care se translatează modelul de afacere din presa tradiţională şi în care predomină termeni precum concurenţă, cotă de piaţă şi leadership. Cealaltă se bazează pe experienţele de business online şi se descrie în cuvinte precum colaborare, creativitate, orientare spre utilizator, participare.

„Google ne fură ştirile" – s-au plîns, la sfîrşitul săptămînii trecute, Rupert Murdoch, şeful News Corporation, şi Tom Curley, şeful Associated Press. Aflaţi la Beijing, la un summit al celor mai importanţi „executivi" din mass-media, cei doi s-au arătat foarte supăraţi pe motoarele de căutare, în special pe Google, şi pe agregatoarele de ştiri care le preiau informaţia fară să plătească.

„Agregatoarele de ştiri şi plagiatorii vor trebui în curînd să plătească pentru că ne preiau conţinutul" – a spus Murdoch; şi a adăugat: „Dacă nu profităm de actualul curent spre conţinutul cu plată, creatorii de conţinut – noi, cei de aici, din sală – vom fi cei ce vom plăti, iar hoţii de conţinut *(«content kleptomaniacs»)* vor triumfa".

Dacă e să vorbim doar de Google, dreptatea nu prea pare a fi de partea lui Murdoch. Pentru că lucrurile pot fi privite şi dintr-o perspectivă inversată. Se poate spune, de pildă, că Google este cel ce oferă un serviciu gratuit site-urilor de ştiri, aducîndu-le mai mulţi utilizatori. Google News preia doar titlul ştirii şi un fragment de text, iar cînd utilizatorul dă clik pe link intră în pagina de pe site-ul original. În plus, Google oferă explicaţii precise şi detaliate despre cum poţi face ca site-ul tău să nu mai fie văzut de roboţii de căutare. Cu alte cuvinte, dacă nu-ţi convine ce face Google, poţi foarte uşor să ieşi din lista de căutări şi să renunţi la serviciile lui. E simplu. Dar dacă e atît de simplu, de ce atîta înverşunare?

„Piaţa de conţinut"

Declaraţiile belicoase de săptămîna trecută de la Beijing ale lui Murdoch trebuie înţelese în contextul anunţului de acum două luni, conform căruia, din vara anului 2010, utilizatorii vor trebui să plătească accesul la ştirile de pe siteurile deţinute de News Corp. Sînt afirmaţii ce denotă o anume concepţie şi viziune asupra a ceea ce, de aici încolo, s-ar putea numi „piaţa de conţinut".

Pentru majoritatea oamenilor de Internet – pentru cei implicaţi în crearea unor afaceri profitabile online –, anunţul magnatului media a părut absurd, nebunesc şi au fost expuse sute de argumente împotriva acestui model de afacere, considerat demodat şi pernicios. Şi totuşi este foarte probabil că lucrurile vor merge în această direcţie. Cel puţin o vreme. De ce?

Cea mai bună explicaţie pare să o dea Michael Wolf (autor, între altele, al unei cărţi cu titlul *Autumn of the Moguls),* în *Vanity Fair:* „În concepţia lui Murdoch, media funcţionează ca o afacere bună doar dacă poate ajunge la un control semnificativ al pieţei – prin preţ, (...) prin controlarea distribuţiei (el şi-a petrecut douăzeci de ani încercînd să monopolizeze distribuţia prin satelit din toată lumea). Şi într-adevăr, anunţîndu-şi intenţiile de a livra tot conţinutul contra cost, nu numai că a făcut din acest model al plăţilor pentru conţinut principala temă a strategiilor digitale în alte companii de publishing tradiţionale, ci i-a imprimat forţa unui aproape *fait accompli".* Şi asta aproape fără ajutorul nimănui.

Ideea accesului plătit la conţinutul ziarelor reprezintă mai mult decît o încercare de salvare a jurnalismului tradiţional.

Întrebarea esenţială generată de felul cum pune Murdoch problema este aceea dacă e posibil să existe ceea ce aş numi „piaţă de conţinut". Sînt oamenii interesaţi să cumpere conţinut pur? (În fond, suportul/mediul ştirilor online e afacerea furnizorilor de Internet.)

Pînă acum, în realitate, nimeni n-a vîndut vreodată ştiri şi nimeni nu le-a cumpărat – argumentează Paul Graham, un cunoscut eseist şi programator (www.paulgraham.com). În cazul presei tipărite, lucrurile se petreceau ca şi cum editorul unui ziar vindea hîrtie, iar afacerea era gîndită din acest punct de vedere. Conţinutul ca atare conta mai puţin în afacere, era doar mijlocul de a vinde hîrtia. „Aproape orice formă de publicare a fost organizată ca şi cum suportul ar fi ceea ce se vinde, iar conţinutul ar fi irelevant. Editurile stabilesc, de obicei, preţurile cărţilor, pe baza costurilor de producţie şi distribuţie. Ele tratează cuvintele tipărite în carte aşa cum un fabricant de textile tratează imprimeurile de pe material" – spune Graham. Acum însă suportul hîrtie s-a evaporat, iar editorii ziarelor au ajuns să creadă că vor putea vinde doar conţinut. A existat, într-adevăr, şi înainte o piaţă de conţinut, dar ea era marginală şi era vorba de informaţii care îi ajutau pe oameni să facă bani. Şi astăzi abonamentele plătite la newslettere cu informaţii premium pentru diferite categorii de investitori merg destul de bine. Nu am auzit însă de abonamente plătite la newslettere cu ştiri.

Iar faptul că oamenii cheltuiesc o mulţime de bani pe software sau cumpără melodii de pe iTunes nu reprezintă un contraargument. Ei achiziţionează soft pentru că le este necesar în afaceri şi pentru că pot avea necazuri dacă folosesc versiuni piratate. Iar cînd cumpără o melodie de pe iTunes, plătesc, de fapt, o taxă pentru a putea asculta acea melodie pe un device anume. La fel ca şi în cazul presei tipărite, afacerea e gîndită din perspectiva device-ului numit iPod.

Moştenirea presei tradiţionale

În opinia mea, ideea accesului plătit la conţinutul ziarelor reprezintă mai mult decît o încercare de salvare a jurnalismului tradiţional, a redacţiilor de ziar din vechea ordine a printului şi a afacerilor media clasice. Conţinutul plătit mi se pare o încercare de translatare a modelului pieţei tradiţionale de media – a regulilor şi a magnaţilor ei – în domeniul conţinutului online.

Încă de la începutul anilor '90 se pot distinge două concepţii sau modele de a aborda afacerile site-urilor de ştiri şi conţinut de pe Internet, fie că e vorba de site-uri de ziare, de bloguri, agregatoare sau motoare de căutare, platforme video sau site-uri sociale.

De o parte, sînt cei ce privesc Internetul prin prisma pieţei tradiţionale de ştiri: un mediu „teritorializat", în care ceea ce contează este lupta cu concurenţa, cucerirea unui teritoriu, obţinerea unei cote de piaţă cît mai mari şi încercarea de dominare a pieţei. De cealaltă, sînt cei orientaţi spre utilizator, cei ce inventează noi modele de business şi de eficienţă, căutînd să răspundă adecvat nevoilor utilizatorilor sau clienţilor lor. În această a doua viziune, oricît de ciudat ar suna, dezvoltarea unui concurent al tău reprezintă un lucru bun, ce te ajută şi pe tine să creşti, dezvoltarea lui îţi creează şi ţie oportunităţi şi dezvoltă piaţa pe segmentul pe care te poziţionezi. Şi invers, investiţiile pe care le faci tu ajută şi concurenţa să se dezvolte. Vrînd-nevrînd, într-un astfel de model, concurenţii devin colaboratori. Într-un fel, se poate spune că, dacă Murdoch n-ar fi dat atîţia bani pe Myspace, probabil Facebook nici n-ar fi existat; investind în domeniul site-urilor sociale, a dezvoltat acest segment de piaţă. Deşi nu există un model clar, cu o descriere precisă, al succeselor pe Internet, e relativ uşor să-ţi dai seama dacă un proiect va funcţiona sau nu – e de ajuns să vezi că el răspunde nevoii cuiva. Sînt oamenii dispuşi acum să plătească pentru un conţinut mai bun?

PUBLICITATE

O viaţă între două meserii

– interviu cu Tomas AYUSO, pictor şi maseur –

În Spania, la Clinica Buchinger din Marbella, stabiliment de lux pentru „punerea în formă", una dintre cele mai căutate „proceduri" este masajul. Cînd am ajuns pentru prima dată acolo şi mi s-a recomandat să fac masaj, mi s-a părut o chestie de fiţe şi „neveste disperate". Mai ales că existau nenumărate feluri de masaj, de la normal la thailandez, limfatic, aromaterapie, subacvatic, shiatsu... Prima dată m-am dus la un masaj... normal. Holul de aşteptare era plin de tablouri neconvenţionale. Cînd am intrat în cabinet, pe pereţi erau, iarăşi, tablouri. Ce-i drept, unele mai clasice, figurative. Văzînd că mă uit la ele, maseurul, un tip grizonant, prezentabil, la vreo 50 şi de ani, mi-a spus: „Acestea sînt dintr-o perioadă mai veche". La început nu am înţeles la a cui perioadă se referea (îmi zburau prin minte amintiri despre perioada albastră...). Din vorbă-n vorbă, într-o englezo-francezo-spaniolă, am înţeles că era vorba... de tablourile lui. ***Tomas Ayuso,*** *căci aşa se numeşte interlocutorul meu, e pictor-maseur sau maseur-pictor. În orice caz, un maseur care a studiat artele plastice, a pictat de cînd se ştie şi pictează în continuare. Mai mult decît atît, care are o filozofie de viaţă bine definită şi un maestru spiritual. După ce l-am cunoscut, multe din prejudecăţile mele legate de masaj, fiţe şi locuri de lux au dispărut. Şi mi-am dat seama că e o prostie să judeci omul doar după profesia explicită.*

Cum vă prezentaţi?

Tomas Ayuso, maseur la Clinica Buchinger de 24 de ani. Pictor, în acelaşi timp. Am început să fac masaj acum 30 de ani. La început am fost pictor. Sper să fiu pictor din nou, în final.

Sînteţi originar din Marbella?

M-am născut în La Mancha, într-un oraş vechi, pe unde a trecut şi Don Quijote. Am stat acolo pînă la 17 ani. Tatăl meu era militar. Mama stătea acasă. Dar era foarte spirituală, creativă, cu ea comunicam mai bine, m-a influenţat.

Aţi avut o copilărie fericită?

A fost o copilărie fericită pentru că eram la ţară şi toată ziua stăteam pe stradă. Eram în perioada franchistă, în culmea ei de glorie. Tatăl meu era militar, şi franchist. De aceea am şi avut probleme cu el, nu ne-am înţeles, fiindcă eu nu eram de acord cu franchismul, nu-mi plăcea partea militară...

Cînd aţi început să desenaţi?

De cînd eram mic. În clasă, eu desenam pentru toţi colegii mei. Mai făceam còpii ale clasicilor, totul natural, fără profesor.

Întîlniri esenţiale: Van Gogh şi Prem Rawat

Studiul sistematic al picturii a venit mai tîrziu...

Am studiat sistematic pentru prima dată la Şcoala de Arte din Madrid. Îi ştiam, deja, şi-i admiram, pe clasicii spanioli, Murillo, Velazquez, El Greco, Goya... Asta înainte să-i descopăr pe Picasso şi Dalí... Apoi am fost cucerit de impresionişti, americani – Jackson Pollock –, expresionişti. Acum preferaţii mei sînt postimpresioniştii, în special Van Gogh. Prima dată am văzut picturile lui la Paris. Apoi la Amsterdam, la Muzeul „Van Gogh", care a rămas pentru mine un punct de reper.

Cum aţi ajuns la Amsterdam?

Nu a fost o călătorie propriu-zisă, plănuită. Am ajuns pentru că avionul spre India avea escală acolo. După terminarea studiilor, m-am dus să-l văd pe maestrul meu, Prem Rawat.

Ce fel de maestru?

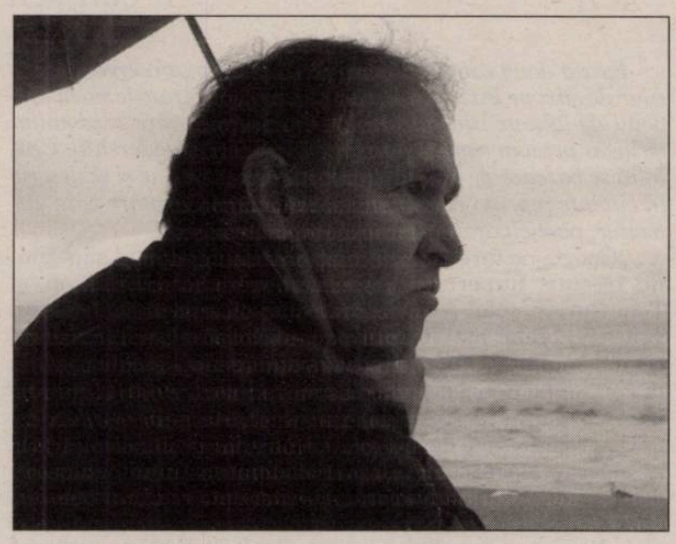

Nu e vorba de un maestru de pictură. Eram nemulţumit de viaţa mea. Aveam 21 de ani, după facultate. Făceam parte din mişcarea hippie. M-am dus la Ibiza. S-a apropiat de mine un tip care părea foarte liniştit, împăcat. Eu, în schimb, eram supărat, credeam că viaţa e o prostie, nimic nu e interesant. El mi-a spus că lucrurile pot fi bune în viaţă. Apoi mi-a vorbit de Prem Rawat. I-am spus că poate fi foarte bine, dar nu pentru mine. Doi ani mai tîrziu, alţi oameni au vorbit cu mine despre Prem Rawat: mie încă mi se părea că, în ce mă priveşte, nu era necesar. Dar un an după, m-am dus la Madrid şi într-o casă am văzut fotografia lui Prem Rawat. Şi am ştiut atunci că o să fie ce trebuie pentru mine. I-am citit articolele, i-am ascultat casetele.

Cine e Prem Rawat?

Prem Rawat îi învaţă pe cei interesaţi o tehnică de meditaţie numită Cunoaştere. El şi-a predicat învăţăturile în peste 80 de ţări, iar la începutul anilor '70 misiunea sa *(Divine Light Mission)* s-a extins foarte rapid în Vest. De altfel, a devenit cetăţean american în aceeaşi perioadă şi a renunţat la „stilul indian" de a-şi livra mesajele, pentru a le face mai uşor de înţeles europenilor, americanilor... Au existat şi critici la adresa lui, care se refereau la modul lui de viaţă opulent şi la conţinutul nu întotdeauna intelectual al mesajelor sale. Dar pentru mine rămîne un maestru.

Ce filozofie predica?

Despre sine şi cum să te găseşti pe tine. Esenţa filozofiei lui este că te poţi împlini întorcîndu-te spre interior, unde poţi descoperi o sursă de bucurie constantă. El consideră că individul are prioritate asupra societăţii. De aceea s-a concentrat în mod special pe modalităţi practice de a oferi pacea interioară oricui şi-o doreşte.

În India am ajuns abia mai tîrziu, în 1992. Am stat într-un ashram: 300.000 de oameni erau acolo. Mulţi erau din India, dar şi din Europa, America. Dimineaţa se făceau meditaţii, iar după-masă stătea de vorbă cu toată lumea.

Cum e să fii hippie *de-adevăratelea*

Spuneaţi că, înainte de a ajunge în India, aţi fost hippie. *Cum era?*

Despre *hippie* se ştie, în general, că trăiau în comunităţi proprii, ascultau rock psihedelic, erau adepţi ai revoluţiei sexuale şi foloseau droguri precum haşiş şi LSD. Existau însă şi alte tipuri de hippie: eu aparţineam unui grup de vegetarieni. Trăiam într-o comunitate de 6-7 oameni, care ne-am dus să locuim în munţi, lîngă Madrid. Acolo am stat timp de trei ani, am făcut pîine şi alimente integrale. Le vindeam şi trăiam din asta. Aveam 20 şi ceva de ani pe atunci.

Cînd s-a sfîrşit perioada hippie?

Niciodată, de fapt. În practică, pe la 28 de ani, cînd am aflat că am un copil, o fiică. În munţi se întîmplase. La Madrid am trăit separat de mama ei, am divorţat. Acolo lucram acasă, pictam, făceam bijuterii, artizanat. Le vindeam la El Rastro, o mare piaţă din Madrid. Era suficient ce scoteam din vînzări, nu aveam cheltuieli foarte mari, locuiam cu prietenii într-o casă mare.

O întîmplare care a durat 24 de ani

Şi totuşi, acum sînteţi în Marbella...

M-am dus să-mi văd fiica (care acum are 30 de ani şi locuieşte la Barcelona). Mama ei mi-a spus că există posturi de maseuri aici, dacă mă interesează. Ea era maseuză. Aşa că m-am dus la Barcelona pentru doi ani şi am studiat la Şcoala de masaj, una celebră. După care, am venit să lucrez în Marbella, la hotelul Puente Romano. Un hotel foarte frumos şi cu un club de tenis faimos. Acolo făceam masaj sportiv: veneau mulţi tenismani, printre care Boris Becker...

Drept urmare, aţi renunţat la pictură?

O parte din mine era alături de fiica mea: trebuia s-o întreţin şi-mi plăcea să fiu în preajma ei. Marbella nu-mi surîdea deloc, la început: în Madrid era viaţă artistică, existau multe galerii; în Marbella – nimic de genul ăsta. A apărut un post de maseur la Buchinger. Am spus că vin aici doar pentru un an-doi, şi am rămas... 24. Dar nu am renunţat la pictură: pictam în fiecare zi, după ora 14, cînd ajungeam acasă...

Aţi avut expoziţii?

În Marbella, nu. Dar am avut în Madrid. Acum am şi aici o gravură în Muzeul de Gravură Spaniolă Contemporană din Marbella. Acesta a fost înfiinţat în 1992 şi este considerat cea mai importantă instituţie de gen din toată Spania, avînd în colecţiile sale şi lucrări de Picasso, Dalí, Miro...

Grafica este preferata dvs.?

Acum cel mai mult îmi place să pictez în acrilic. Experimentez o nouă tehnică: fac un proiect pe calculator, cu multe culori, şi apoi îl trec pe hîrtie. Pictez nonfigurativ. Îmi transpun în culoare experienţele interioare.

Aţi păstrat legătura cu alţi pictori?

La Madrid am pierdut legăturile pe care le aveam. Aici la Marbella, ştiu un pictor cunoscut în Malaga. Am mai păstrat legătura cu foştii mei colegi de facultate.

Pictura a fost şi o sursă de venit de-a lungul timpului?

Am vîndut mai mult gravuri. Dar intenţia mea nu era să cîştig bani, ci pur şi simplu să creez. Nu voiam să fac din creaţie negoţ.

Cum aţi găsit viaţa într-o clinică de „punere în formă"?

Un loc de muncă şi atît.

Credeţi în ideologia Buchinger? Aţi încercat vreodată să ţineţi postul prin care clinica a devenit cunoscută?

Da, am ţinut post negru (numai cu lichide) de patru ori. Ultima dată – anul acesta. Am fost la Madrid, unde tatăl meu era foarte bolnav, apoi a murit. M-am hotărît să postesc pentru el, timp de două săptămîni. M-a făcut mai tare. Şi cînd a murit mama am postit. Postul te ajută să treci peste situaţiile critice. Şi îţi dezvoltă o spiritualitate autentică.

Cît vă mai gîndiţi să lucraţi aici?

Cred că maximum doi ani. Dar viaţa îţi oferă surprize.

Planificaţi să vă mai duceţi în India, pe urmele maestrului dvs.?

Da, vreau să-l mai întîlnesc, dar nu neapărat în India: el călătoreşte foarte mult, şi în Spania, şi în America.

Aiurea şi în Spania

Unde aţi mai călătorit?

În Franţa, Italia (de mai multe ori), Germania, Anglia. Dar şi în Africa, în Maroc, unde am străbătut, puţin, deşertul, şi în Americi: în cea de Nord, la Miami, şi în cea de Sud, în Argentina.

Dacă aţi face un top al locurilor vizitate...

Cel mai mult mi-a plăcut în America de Sud, m-aş întoarce oricînd în Argentina şi m-aş duce să văd Brazilia. Îmi plac culorile, întinderile, oamenii. Sînt mai deschişi decît în Spania.

Cum vi se pare Spania? S-a schimbat în ultimul timp?

S-a schimbat foarte mult. Înainte, oamenii erau închişi. Acum s-au mai deschis. Şi Spania s-a deschis către Europa. Viaţa e uşoară aici: clima e plăcută, e uşor să mănînci bine, e simplu să-ţi găseşti prieteni. Oamenii ies în fiecare seară, există viaţă de noapte. Cînd locuiam în Madrid, îmi aduc aminte că în fiecare zi ieşeam pe străzi. Singur. La sfîrşitul zilei, mă întorceam acasă cu cel puţin doi-trei oameni.

Cum priviţi tradiţiile spaniole, gen flamenco şi corrida?

Îmi place flamenco-ul, cînd e autentic. În ce priveşte corrida, apreciez culorile, costumele toreadorilor. Îmi place şi taurul, e un animal arătos. Dar nu sînt de acord că e omorît la sfîrşit. Tatălui meu îi plăceau corridele.

Pînă la sfîrşit, aţi avut o relaţie bună cu tatăl dvs.?

Da, pînă atunci eu nu îl înţelegeam pe el şi el nu mă înţelegea pe mine.

Oamenii de aici sînt religioşi?

Da, foarte religioşi. Eu sînt religios, şi fiica mea la fel. Dar am şi multe întrebări legate de religie. Cred că îmi trăiesc mistic viaţa, simt multe lucruri. Dar la biserică nu îmi place să mă duc. Nu mă interesează ritualul religios, ci spiritualitatea religioasă care mă ajută să descopăr ceva în interiorul meu.

Dintre picturile dvs., care vă sînt preferate?

Anul trecut am pictat un tablou foarte mare, de 2 m pe 1,50. În centru eram eu în fotografii de cînd eram bebeluş. *Testamento* se numeşte. E toată viaţa mea acolo.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

Denis CENUȘĂ

Reglementarea transnistreană

– cu UE, dar nu fără Rusia –

Intenţia guvernării liberal-democrate de a realiza un parteneriat strategic cu Rusia este supusă testării de la bun început, ca urmare a reintroducerii în discuţie a problemei transnistrene.

Reluarea demersului privind evacuarea trupelor ruse staţionate pe malul stîng al Nistrului, combinată cu animarea discuţiilor despre atragerea Uniunii Europene în procesul de pacificare în regiunea transnistreană, poate produce efecte nefaste asupra dialogului dintre Chişinău şi Moscova. Evoluţia ulterioară va depinde însă foarte mult de nivelul de conjugare a acţiunilor Chişinăului cu cele ale actorilor formatului „5+2“, precum şi de comportamentul individual al acestora.

Interesele Tiraspolului

Cursul ulterior în relaţiile Rusiei cu Republica Moldova şi invers va fi determinat în mod covîrşitor de negocierile în problema transnistreană. Chiar dacă noua guvernare de la Chişinău va încerca să profite de conjunctura internaţională şi regională, pentru a contribui la relansarea negocierilor cu Moscova, Tiraspolul se va împotrivi acestei idei, invocînd existenţa incomodei legi privind statutul special al raioanelor de est ale Republicii Moldova (2005), dar şi apropierea dintre cele două maluri ale Prutului. Gradul de ostilitate a regimului lui Smirnov este dictat şi de faptul că noua clasă politică moldoveană încearcă revizuirea rolului forţelor ruse de pacificare, criticate pentru ineficienţă. Înlocuirea forţelor ruse de menţinere a păcii cu o misiune internaţională, alcătuită din occidentali, nu este agreată de Tiraspol, care deocamdată evită asemenea discuţii pînă la obţinerea unei soluţii politice finale, însă stopată de administraţia „separatistă“ cu participarea activă sau pasivă a Moscovei.

Pe de altă parte, sentimentul de dispreţ anterior exprimat de regimul lui Smirnov faţă de comuniştii lui Voronin nu este transferat şi asupra noii guvernări. În primul rînd, orice mişcare politică a liberal-democraţilor favorabili României justifică existenţa regimului „smirnovist“, din punctul de vedere al adepţilor independenţei regiunii transnistrene faţă de Republica Molodova. În al doilea rînd, activitatea liberal-democraţilor va contribui la demararea de diverse proiecte finanţate din bani occidentali (UE, SUA sau instituţii financiare internaţionale), care vor cuprinde nemijlocit şi malul stîng al Nistrului confruntat serios cu dificultăţile crizei economico-financiare mondiale.

Din atitudinea şi retorica Moscovei formulate în cadrul întrevederii de la Viena a mediatorilor şi observatorilor formatului „5+2“ (6 octombrie) şi a summit-ului CSI de la Chişinău (9 octombrie) reiese clar linia comportamentală a Tiraspolului „separatist şi pro-rus“ faţă de Chişinăul „liberal-democrat şi pro-român“.

Misiunea „imposibilă“ a UE/Occidentului?

Tenacitatea cu care Alianţa pentru Integrare Europeană întreprinde măsuri proactive în vederea energizării procesului de integrare europeană (din care face parte şi soluţionarea problemei transnistrene) a găsit deja sprijin din partea Bruxelles-ului şi a actualei preşedinţii suedeze a UE. În asemenea condiţii, Chişinăul speră să obţină bunăvoinţa UE în privinţa aplanării conflictului separatist.

Tendinţele înregistrate recent în regiune formează un cadru valabil pentru oferte şi tranzacţii între marii actori internaţionali. „Încălzirea“ relaţiilor ruso-americane condiţionată de abandonarea proiectului privind montarea elementelor scutului antirachetă americană în Polonia şi Cehia, atingerea unor poziţii simetrice în dosarul iranian, receptivitatea ridicată a NATO faţă de Rusia (dar nu şi în dezbaterile privind parcursul euro-atlantic al Ucrainei şi Georgiei) etc. asigură un nivel de cooperare potrivit pentru încurajarea negocierilor în problema transnistreană. Aceasta se datorează deopotrivă şi susţinerii tot mai largi a ideii înfiinţării arhitecturii pan-europene propuse de Medvedev printre statele europene.

Totodată, numeroasele antagonisme generate de condamnarea crimelor comise de puterea sovietică, de către o serie de state europene (inclusiv în cadrul OSCE), şi opoziţia rusă fermă faţă de acestea pot altera indirect climatul politic şi diplomatic al interacţiunilor Rusiei cu exponenţii occidentali, inclusiv în contextul mecanismului de negocieri în chestiunea transnistreană.

Între timp, lipsa de reacţie solidă din partea Moscovei vizavi de prozelitismul forţelor liberal-democrate în privinţa eliminării potenţialului militar rusesc din regiunea transnistreană şi înlocuirii cu „misiunea internaţională“ denotă o nepăsare a autorităţilor ruse faţă de iniţiativa Chişinăului.

Punctele forte pe care se bazează Rusia în această problemă ţin însă de experienţa misiunii EUBAM (funcţional din 2005), care nu este activă pe teritoriul transnistrean, întîmpinînd indiferenţă, iar în unele cazuri chiar opoziţie, din partea autorităţilor transnistrene. De asemenea, convingerea părţii ruse rezultă din activitatea restrînsă a Misiunii UE de Monitorizare din Georgia (EUMM), care, nedînd atenţie Acordului de încetare a focului semnat de Medvedev şi Sarkozy (12 august 2008), nu dispune de acces liber în Abhazia şi Raionul Ţhinvali. Prin urmare, atît EUBAM din Republica Molodova, cît şi EUMM în Georgia relevă un handicap al europenilor de a acţiona în zonele conflictelor „îngheţate“ şi „dezgheţate“ din spaţiul postsovietic, inclusiv din Republica Molodova.

În general, tocmai gradul avansat de suveranitate şi independenţă al regimului de la Tiraspol, susţinut şi controlat de Kremlin, constituie principalul obstacol în vederea schimbării componenţei pacificatorilor ruşi de pe malul stîng al Nistrului, inclusiv din contul Uniunii Europene. De aceea, guvernarea liberal-democrată urmează să elaboreze un plan strategic amplu pentru reglementarea transnistreană, care să integreze viziunile partenerilor occidentali, dar şi ale Rusiei, şi să prevadă înlocuirea contingentului rus de menţinere a păcii sau cel puţin primenirea lui cu poliţişti europeni, la faza iniţială a negocierilor reînnoite (în concordanţă cu clauzele constituţionale şi acordurile internaţionale).

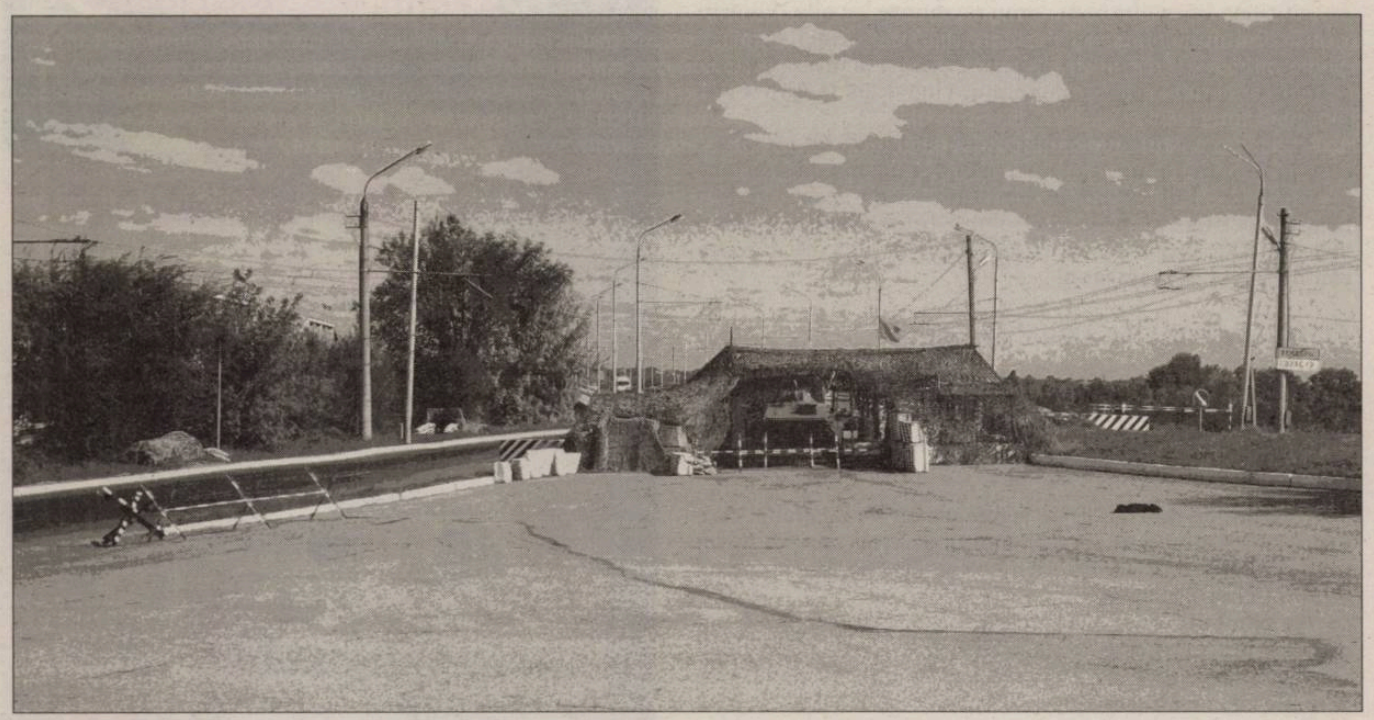

PUBLICITATE

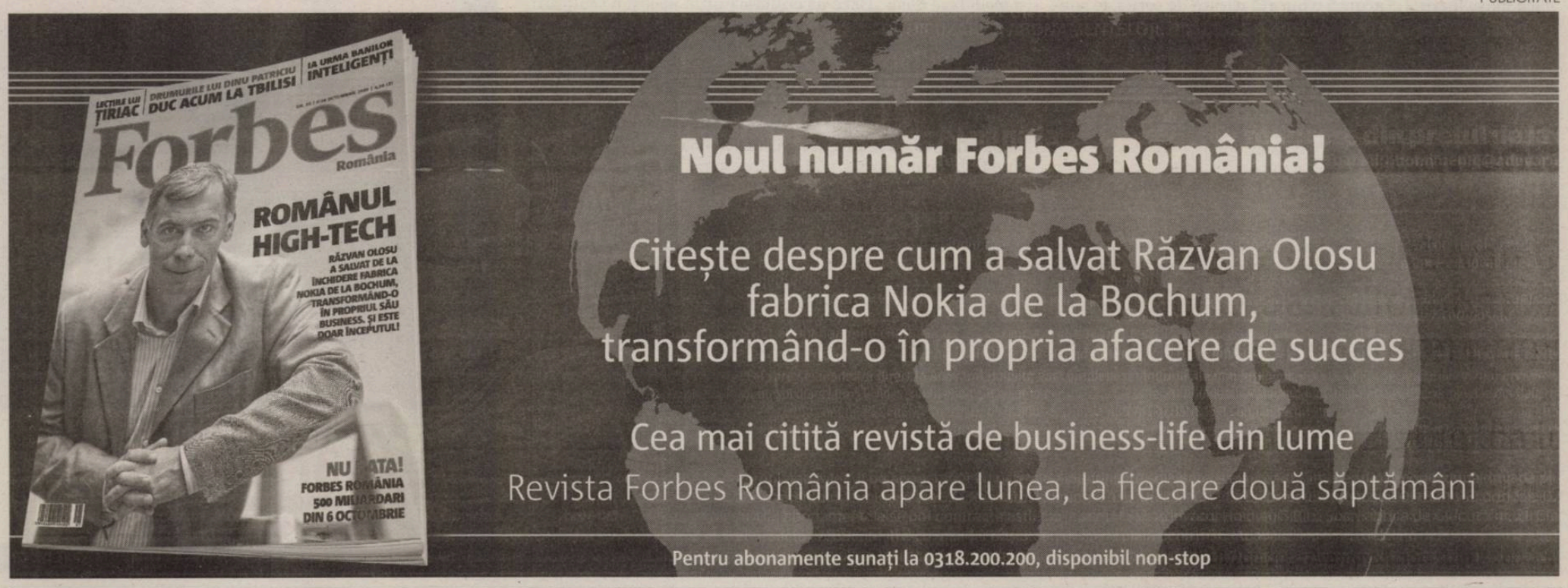

Liliana NICOLAE

Drumul la stînă

Pe vremea lui Ceauşescu, Văii Jiului i se spunea „Valea Fericirii“, pentru că se cîştiga bine din minerit şi au venit aici oameni din toate părţile ţării. Apoi, după 1989, i s-a spus „Valea Plîngerii“ şi mulţi au căutat să plece. Cei care au rămas îi spun simplu „Valea“. Unii se gîndesc la proiecte care ar putea să salveze zona. De exemplu, transformarea minelor închise în muzeu sau chiar în parc de distracţii, în care turiştii să intre cu vagonetul, îmbrăcaţi în salopetă, cu cască şi lămpaş. Un astfel de proiect, pentru care există finanţare de aproape trei milioane de euro de la Banca Mondială, vizează mina Aninoasa, care a fost închisă în urmă cu trei ani.

Apoi, în turism s-a investit şi în zona staţiunii de ski de la Straja. S-au construit cabane şi s-a modernizat instalaţia de teleferic. De altfel, în Valea Jiului, localnicii speră că turismul – şi nu mineritul – ar fi salvarea zonei. O zonă dificil de promovat, în condiţiile în care istoria locului e legată, în cele mai multe cazuri, de mineri agresivi sau de imaginea sinistră a coloniilor muncitoreşti. Urmele sărăciei se văd la tot pasul, dacă traversezi Valea. Pe munţii din jur, însă, e altă lume.

Petre Birău ne-a întrebat de trei ori: „Gîndiţi-vă bine: mergeţi sau nu mergeţi?“. Noi eram hotărîţi să facem drumul pînă la stînă, aşa că am ţinut-o pe-a noastră: „Sigur că mergem!“. „Bine, atunci la 9 dimineaţa sînteţi la mine acasă!“ Reuşim să-l convingem la un 9 şi jumătate, aşa că, a doua zi, la ora stabilită sîntem cu maşina la porţile mari ale casei lui, aşezată în deal, la poalele masivului Şureanu, din Parîng. Petre Birău ne vede de pe prispă şi coboară în grabă, alunecînd parcă peste trifoiul din curte acoperit încă de rouă. Ursu – un cîine cu blană ca de oaie – aleargă în urma lui în salturi. Nuţica – nevasta de-a doua – apare şi ea în prispa casei, să ne primească. A pregătit deja rucsacul pentru drum. Asta înseamnă: o bucată de brînză de oaie, una de slănină, pîine şi (ne-am fi aşteptat la ceapă!...) doi ardei mari şi graşi. Ca un veritabil excursionist, Petre Birău aruncă rucsacul pe umăr. Îşi pune pe cap o pălărie mică şi rotundă, din postav negru, iar de după uşă ia un băţ lung, cu o măciucă la unul din capete. Se cheamă boată şi e nelipsită de la stînele ciobanilor din Valea Jiului.

Nu e nici cald, nici frig. Nici soare, dar nici semne de ploaie. Aşa că o luăm spre munte, toţi patru, peste păşunile cu fineaţă. După primul deal, începem să gîfîim şi să cerem pauze dese, sub pretextul... „hai să mai facem o poză!“ sau „hai să admirăm peisajul!“. Petre ne spune din nou: „Dacă vă răzgîndiţi, acum e momentul s-o faceţi. Ne putem întoarce!...“. Nici gînd! Mergem mai departe şi, după vreo patru dealuri, urcate şi coborîte, drumul se pierde prin pădure, într-un urcuş uşor.

Trecem pe lîngă un gard, de care e legată o vacă. A lui. Bărbatul îi vorbeşte animalului ca unui copil, într-o limbă ştiută doar de ei: „Hai, Fătăluca! Fătăluca, Fătăluca... nemenia, ha!“. Iar vaca îi răspunde printr-un muget lung.

Puţin mai încolo, întîlnim cîţiva cai, lăsaţi liberi prin pădure. Cai frumoşi, de munte, zdraveni, tocmai buni să tragă după ei cîte un buştean. Petre Birău vorbeşte cu animalele şi le mîngîie coama deasă – pe care localnicii o împletesc sau o împodobesc cu panglici, atunci cînd se duc la cîte o serbare cîmpenească – sau coama ciufulită în care s-au prins frunze uscate.

Întîlnirea cu caii ne-a luat prin surpindere, pe noi, oameni neobişnuiţi cu muntele şi cu animalele crescute în semisălbăticie. Prin surprindere ne-a luat şi apariţia unor cîini de la o stînă. Petre Birău îi îmblînzeşte însă fără să facă mare lucru. Le aruncă o bucată uscată de şorici, le spune două-trei vorbe, şi mergem mai departe, prefăcîndu-ne că nu băgăm de seamă că încă ne latră straşnic, fără să se apropie însă de noi. E clar că între oamenii locului şi animale – oricare ar fi ele – e o legătură aparte. De altfel, Petre Birău ne spune că, în copilărie, cînd rămînea peste noapte la stînă, se simţea în siguranţă doar atunci cînd auzea cîinii afară, lătrînd.

Mina Lonea şi turnul Eiffel

În urma noastră – satul Cimpa, risipit pe dealuri. Spre vale – Jiul de Est, iar în depărtare, un furnal, o schelă, un pod suspendat – o construcţie ciudată, făcută parcă fără nici o noimă. Construcţia domină peisajul. E mina Lonea. Acolo a lucrat şi omul nostru, Petre Birău. „Cînd s-a deschis mina, ciobanii din zonă au cam lăsat oile. Apoi, prin '40, cine se ducea la mină scăpa de Armată, nu era trimis pe front, şi atunci mulţi au ales mina. Iar cînd au văzut că se cîştigă şi bine, oricît era de greu, s-au dus tot mai mulţi.“ La un moment dat, pentru cîţiva ani, pînă şi preotul satului a lăsat cădelniţa pentru lămpaş. Exploatarea de la Lonea a fost deschisă în urmă cu aproape 150 de ani, timp în care a suferit mai multe restructurări. La ultima, acum cîţiva ani, Petre Birău a fost disponibilizat. Şi-a luat salariile compensatorii şi a mers la oraş unde a făcut nici mai mult nici mai puţin decît Facultatea de Arte plastice. Acum e profesor de desen în Valea Jiului. Şi a început să şi picteze. Dealurile din sat, casele, oamenii, animalele, munţii.

Aşa a ajuns Petre Birău, pictorul, să fie invitat la expoziţii din străinătate. Cînd a urcat în Turnul Eiffel, la Paris, iar ghidul le-a spus că înălţimea construcţiei este de aproape 300 de metri, primul gînd care i-a venit în minte a fost că... „Acum am urcat 300 de metri în Turn, iar în mină coboram 300 de metri...“

De altfel, viaţa bărbaţilor din Cimpa a oscilat între adîncurile minei – unde spun că au cîştigat bani „cu roaba“ – şi înălţimile pe care şi-au aşezat stînele.

Prin pădurea de mesteceni se cască pe dreapta o rîpă, în timp ce pe stînga drumului, pe o culme acoperită de iarbă înaltă, încă verde, ascunsă parcă între două căpiţe de fîn, o colibă din lemn. Pe proprietarul ei – un cioban bucuros că vede chipuri noi – îl găsim dormind în iarbă. Petre Birău şi Ilie Dăjic se cunosc de mult, aşa că nu putem trece pe acolo fără ca cei doi să se salute şi să stea un pic de vorbă. Ilie s-a rupt şi el de munte timp de 20 de ani, pentru a lucra în mină. Povesteşte cum atunci cînd se ducea la serviciu, se oprea la jumătatea drumului şi se uita cu jind către coasta muntelui, unde păşteau oile. Pe atunci avea aproape 100, acum doar vreo 30.

Şi colibele în care stau ciobanii sînt tot mai puţine, aruncate pe cîte o culme. Din 30 au rămas 12. Înainte, erau şi oameni şi animale. Acum, munţii-s aproape pustii. Bărbaţii spun că asta ar putea fi chiar mai bine. Înainte, copiii nu mergeau la şcoală. Ilie, de exemplu, a fost doar de cîteva ori, în clasa I. Ştie să numere oile, pînă la 10, în schimb spune cu ochii închişi numele fiecăreia în parte. Acum, copiii merg la şcoală, apoi la oraş, după slujbe bune. Mulţi încearcă chiar să plece din Vale. Un puşti de vreo 10 ani mi-a spus că visează să ajungă direct în Spania, unde muncesc părinţii lui, ca atîţia alţii din sat.

Puţini mai rămîn pe lîngă casă, să aibă grijă de animale sau să muncească în minerit. „Pe vremuri – povesteşte Petre Birău – copiii mergeau la şcoală doar trei-patru luni pe an, cît ţinea iarna. În rest – erau pe munte, cu oile. Veneau profesorii după copii acasă, şi-i rugau pe părinţi să-i mai trimită din cînd în cînd la şcoală. Părinţii le dădeau cîte o găleată cu caş şi-i rugau să nu mai vină după ei, că vin degeaba!...“

Ne vedem de drum. Şi de poveşti. Petre Birău ne spune cum în Franţa a mîncat pentru prima şi ultima dată brînză cu mucegai: „Îmi ziceam că am venit eu de acasă, unde e brînza aşa bună şi grasă, să mănînc brînza aia care părea stricată. Dar într-o seară, ne-am ţinut de nas, că mirosea rău de tot, şi am mîncat-o!“.

De la Rubens la stîna lui Mitu

Apoi la Londra!... A luat la rînd muzeele şi a mers mult pe jos, ca să nu rateze nimic. Nici Big-Ben-ul, nici cheiul Tamisei, Trafalgar Square, catedrala Westminster şi atîtea alte locuri pe care le-a vizitat fără să uite nici o clipă de „acasă“.

Într-un an, de ziua lui, s-a nimerit să fie la Viena, cu o expoziţie. „Ce-mi puteam dori mai mult decît să stau pe fotoliu, la muzeul acela din Viena, şi să am în faţă un tablou original al lui Rubens?“

Ne povesteşte toate acestea în timp ce traversăm o pădure de pini. Culorile se amestecă prin copaci. Ce tablou frumos ar face dacă ar avea răgazul să vină în pădure cu pensulele şi acuarelele după el!

Pe marginea drumului, vede o buturugă pe care natura o modelase deja: „Dacă aş cizela-o puţin, ar ieşi o sculptură interesantă“ – spune Petre Birău. „Cînd ne întoarcem, poate o iau acasă! Oricum, n-o ia nimeni între timp!“

Stîna lui Mitu apare, ca prin vis, pe o culme acoperită de o ceaţă uşoară. O colibă din bîrne, înconjurată de o mică grădină. Un pic mai sus, două căpiţe, şi oile răsfirate pe munte. Împreună cu două femei care-l mai ajută la stînă, Mitu, un bărbat tînăr, înalt şi slab ca boata pe care o poartă după el, fluieră şi strigă la oi încercînd să le strîngă toate la un loc, la adăpost. Pentru că încet-încet a început o ploaie subţire, deasă şi rece. Grăbim pasul şi ajungem, însoţiţi de lătratul cîinilor, la coliba de pe culme. Înăuntru, arde focul în soba de pămînt şi un pisoi roşcat doarme pe o grămadă de lemne. Mitu se bucură şi el de oaspeţi. Dar popasul nostru e scurt. Provocarea a fost drumul pînă la stînă. Şi plăcerea de a merge prin pădure alături de Petre Birău şi de poveştile lui.

Ploaia subţire, deasă, rece ne ţine de urît tot drumul de întoarcere, pe care-l facem mai tăcuţi şi mai grăbiţi, cu mîinile înfundate în buzunare şi cu glugile îndesate pe cap. Petre Birău are noroc cu pălăria mică şi rotundă, ca un clop, din postav negru. La un moment dat, ne lasă să o luăm înainte şi el se opreşte să culeagă o mînă de bureţi, că aşa îi promisese Nuţicăi.

Nuţica ne aştepta cu mîncarea gata. Tocăniţă cu mămăligă şi un tort mare şi bun. Cu zmeură.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Reformă a învăţământului secundar din Franţa.** După ce anul trecut un proiect similar a fost întîmpinat cu neîncredere de partenerii sociali şi de partide, preşedintele Nicolas Sarkozy vrea din nou să propună schimbări în învăţământul liceal. Ca să nu bată la ochi, sintagma „reformă globală" a fost îndepărtată. Proiectul a fost prezentat ca un ansamblu de „măsuri rapide şi concrete" ce răspund unor „aşteptări concrete". Pachetul de măsuri vizează, printre altele, o reechilibrare a diferitelor filiere şi serii de bacalaureat. Unul dintre obiective ar fi să oprească declinul seriei L (literatură), pentru care nu mai optează decît 16% dintre liceeni. Şi pentru seria STI (ştiinţe şi tehnologii industriale) sînt preconizate modificări ale programei. O altă direcţie a pachetului de măsuri vizează parcursul şcolar. Preşedintele vrea mai multă flexibilitate în ceea ce priveşte posibilitatea de a schimba opţiunile în timpul liceului: adică o orientare „progresivă şi reversibilă", care permite „dreptul la eroare". Elevii vor putea astfel să schimbe orientarea (uman, real, tehnic etc.) între semestre sau la fiecare sfîrşit de an, graţie unor sesiuni de recuperare a materiei. Ceea ce se urmăreşte este stabilirea unei legături sistematice între liceu, instituţiile de învăţămînt superior şi mediul profesional. Poate că cea mai ambiţioasă dintre măsuri se referă la competenţele lingvistice: la terminarea liceului, elevii trebuie să stăpînească cel puţin două limbi străine. (după *Le Monde)*

● **Vălul islamic ar putea fi interzis în şcolile din Egipt.** Marele Şeic Mohamad Sayyid Tantawi este cea mai înaltă autoritate pentru islamul sunnit. În Occident este văzut ca unul dintre cei mai deschişi lideri spirituali musulmani. A provocat deja numeroase controverse în Egipt (şi nu numai). De pildă, atunci cînd şi-a exprimat acordul cu legea care interzice purtarea vălului islamic în şcolile franceze; sau atunci cînd a explicat că violenţa nu poate fi justificată în nici un fel prin recursul la Coran. Cel mai recent scandal datează de-acum două săptămîni. Într-o vizită la o şcoală din Cairo, Şeicul a îndemnat o fată să-şi dea jos *niqab*-ul, acel văl care îi acoperea întreaga faţă. *Niqab*-ul ar fi doar o tradiţie, doar un obicei, însă purtarea acestui văl nu are nici o legătură cu islamul. Decît să poarte văl, mai bine ar purta uniformă şcolară. Şi asta nu e tot: Şeicul a propus chiar o lege care interzice purtarea vălului în toate universităţile din Egipt. Propunerea a fost întîmpinată cu entuziasm de mediul academic, însă opinia publică este împărţită. Dacă liberalii şi/sau pro-occidentalii sînt gata să o accepte, tradiţionaliştii o privesc cu neîncredere. Liderii religioşi din Egipt, chiar şi cei radicali, nu îl contestă pe Tantawi. Oricît de radicale ar fi propunerile sale. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

DUPĂ CE FEMEILE DIN ROMÂNIA S-AU ALES CU CINCI GOLURI ÎNCÎNTĂTOARE ÎNTRE PATRU OCHI, A DOUA INTERDICŢIE VI SE PARE PREA TANDRĂ?

● După ce păsările noastre domestice au fost decimate de gripa aviară ori de prigoana lui Flutur, s-a constatat că nici păsările sălbatice nu se bucură de un regim prea bun în România. Probabil că vreuna a şoptit ceva la urechea vreunui comisar european şi Comisia a hotărît să dea în judecată România, la Curtea Europeană de Justiţie, pentru că nu protejază destul de bine păsările sălbatice. Cu alte cuvinte, Comisia a decis că guvernanţii români ar trebui să facă mai multe pentru protecţia păsărilor noastre sălbatice, fie ele de zi sau de noapte. Nu pare să fie vorba doar de o păsărică şi nici n-are legătură cu recente propuneri prezidenţiale de legalizare. (**A. M.**)

● După 1 Martie şi 8 Martie, o parte dintre femeile din România s-au mai ales cu încă o ocazie de a primi flori şi cadouri: Ziua Mamei, în a doua duminică a lunii mai. Şi pentru că se pare că sîntem singura ţară din Europa în care taţii sînt discriminaţi, căci nu au o zi a lor, s-a votat în Parlament şi Ziua Tatălui, în prima duminică din mai (chiar dacă iniţiativa a primit avizul negativ al Guvernului). Aşteptăm cu nerăbdare ca parlamentarii noştri să voteze Ziua Bunicii, a Bunicului şi – de ce nu? – a Fratelui cel Mare. (**A. P.**)

● O fi încasat naţionala de fotbal a României cinci goluri de la sîrbi, într-un meci care spune totul despre nivelul manelistic al fotbalului românesc condus de mafioţii Federaţiei şi ai cluburilor, dar măcar avem cinci canale de sport unde să transformăm înfrîngerea într-o tragedie naţională. Vi se pare puţin? (**M. C.**)

● Ultima care circulă prin Bucureşti: un cuplu octogenar, un el şi-o ea foarte de treabă, ajung în rai cu bine şi li se pune la dispoziţie, precum meritau, o vilă splendidă, cu o perspectivă încîntătoare, aer curat, linişte şi pace etc. El, în transă, către ea: „...şi cînd te gîndeşti că puteam fi aici de 20 de ani, dar tu, nu şi nu, toată ziua mă băteai la cap că să mîncăm sănătos". (**R. C.**)

● Printre obiceiurile de peste Ocean pe care nu reuşesc să le înţeleg, se numără acela de a-ţi prezenta scuze în public soţiei înşelate. Să fie o rămăşiţă laicizată a confesiunii puritane în faţa întregii comunităţi religioase? După Bill Clinton şi Eliot Spitzer, a venit rîndul omului de televiziune David Letterman să-i ceară iertare consoartei pentru adulter, în direct, la TV. Metoda mi se pare, în primul rînd, contraproductivă – pe lîngă doza inevitabilă de penibil: nu e mai jignitor să expui încă o dată povestea de faţă cu toată lumea, cînd lucrurile se pot tranşa civilizat acasă, între patru ochi? În comparaţie cu această spălare a rufelor în public pe ton de pocăinţă, Berlusconi apare aproape decent. (**M. Ş.**)

● Pe prima pagină a meniului din Piranha (o terasă în

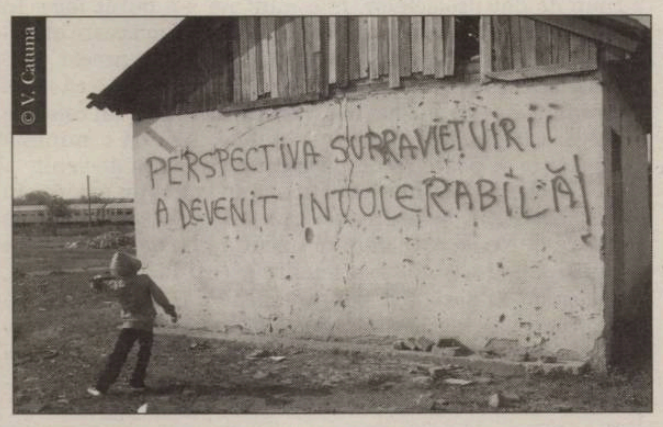

Cu ochii-n 3,14

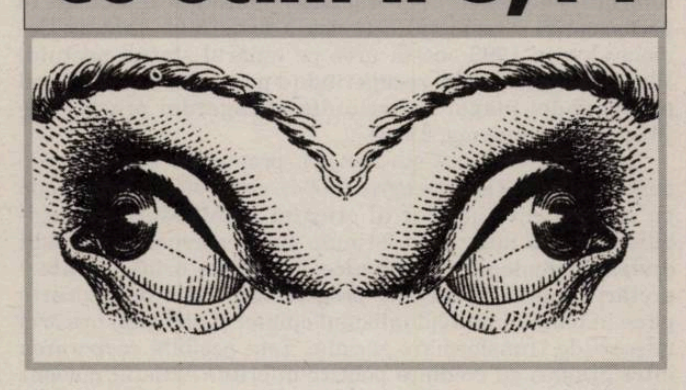

Regie) ni se atrage atenţia că în local nu e permisă intrarea cu animale sau cu oameni puternic alcoolizaţi. Totuşi, mai departe în paginile meniului, printre felurile de mîncare şi băutură stau doar poze cu animale de companie, iar şerveţelele sînt decorate doar cu piranha drăgălaşi. De ce oare nu există şi poze cu cea de-a doua interdicţie? (**S. G.**)

● Acum, că Hertha Müller a luat Nobelul, românii au şi dat buzna în librării să-i caute cărţile care se prăfuiau la preţul de 1 euro. Vi se pare surprinzător? (**M. C.**)

● Acel 0-5 de la Belgrad, între două adjective originale. Răzvan Lucescu: „A fost o seară tîmpită". *L'Equipe:* „Serbia a bătut facil o Românie prea tandră". De cînd nu am mai auzit de o Românie tandră? (**R. C.**)

DUPĂ CE UNUL DINTRE CITITORII CU NERVII LA PĂMÎNT SE MIRA CĂ NU GĂSEŞTE NICI O CARTE LONGEVIVĂ, PREŢUL UNUI ASTFEL DE MOMENT (ÎN TREPTE) VI SE PARE NEPOTRIVIT?

● Primesc într-o zi următorul SMS: „Incarca-mi si mie 20 de euro siti dau bani maine. Mihai". 1) Nici unul dintre foarte puţinii Mihai pe care îi cunosc nu mi-ar fi cerut aşa ceva. 2) Presupunînd că vreunul dintre foarte puţinii Mihai pe care îi cunosc ar fi avut nevoie urgentă să-i încarc cartela, ar fi avut bunul-simţ să pună altfel problema. La telefon, de exemplu. Nu mai avea credit, OK – s-au inventat însă şi telefoane fixe! Şi 3) Cum pot fi unii atît de lipsiţi de imaginaţie, mai ales cînd îi apucă cheful de „furtişaguri" de genul acesta? (**R. T.**)

● De pe site-ul ICR, am aflat că săptămîna trecută Mircea Cărtărescu s-a întîlnit la Paris cu cititorii săi francezi şi mai ales că „Publicarea primelor două volume din trilogia *Orbitor*... a stîrnit interesul lumii literare franceze, Cărtărescu fiind numit de critici «Borhes al românilor»". Parc-aş fi preferat „Borges", citit aşa cum se scrie şi cum îi ziceau nu de mult nişte adolescente în autobuz: „Citeşte, fată, Borges, să vezi ce marfă, gen!". (**S. S.**)

● Orice minune a tehnicii devine, mai devreme sau mai tîrziu, un instrument de tortură – spunea un gazetar interbelic, contemporan cu patefonul. Un adevăr fără epocă. Ultima metodă de schingiuire psihologică e practicată de companiile de telefonie mobilă. Ca să obţii o informaţie simplă, nu-ţi mai răspunde direct persoana de la relaţii cu publicul. Vreme de 5-10 minute, ţi se prezintă noile servicii şi oferte ale firmei. Alt sfert de oră e dedicat vechilor servicii, descrise în detaliu. În sfîrşit, cînd ajungi cu nervii la pămînt, o voce suavă te informează că „pentru îmbunătăţirea comunicării cu clienţii noştri, această convorbire poate fi înregistrată". Nici nu vreau să mă gîndesc ce reacţii ale mult încercaţilor clienţi s-au înregistrat în ultima vreme. (**M. Ş.**)

● O rudă de la ţară, care a citit „3,14"-le trecut în care Iaromira căuta o cafenea într-un sat şi se mira că nu găseşte, mă roagă să transmit următorul drept la replică: data viitoare cînd trec prin Bucureşti, o voi întreba pe doamna Popovici care e cea mai apropiată moară de Piaţa Romană (**C. G.**)

● Aşadar, Barack Obama a primit Premiul Nobel pentru pace. Cea mai scurtă replică ce s-ar putea da ar fi: *care* „Pace"!? Am înţeles că ar fi aşa, un premiu „de încurajare" şi „susţinere"... Asta e ca şi cum i s-ar da Nobelul pentru literatură unui tînăr scriitor care n-a scris nici o carte sau cel pentru ştiinţă unei echipe de savanţi care n-au descoperit încă nimic, dar lucrează la asta. (**a. l. ş.**)

● În Marea Britanie se discută oportunitatea ca femeilor să li se interzică purtarea pantofilor cu toc! (!) Se aduc drept argumente deformarea labei piciorului şi alte neplăceri. E clar, lumea a înnebunit – şi-ncepe să semene cu aceea pe care noi o cunoaştem prea bine (cea comunistă), în care statul decidea ce lungime trebuia să aibă părul bărbaţilor, îmbrăcămintea „potrivită" ş.a.m.d. Chiar, cum de nu s-au gîndit Ceauşescu & Tovarăşa să interzică pantofii cu toc?! Mătuşa mea – care i-a purtat nonşalantă de la 20 la 87 de ani – ar fi putut deveni cea mai longevivă „disidentă"... (**a. l. ş.**)

● Un smoc din părul lui Elvis Presley, păstrat de frizerul armatei pe cînd Regele se înrolase în 1958, va fi scos la licitaţie duminică la Chicago. Preţul de pornire a licitării este de 12.000 de dolari. Vi se pare mult? (**M. C.**)

● Cum Franţa are cel mai întins lanţ McDonald's din afara Statelor Unite, acum se pregăteşte deschiderea unui astfel de restaurant în incinta Muzeului Luvru. Vi se pare nepotrivit? (**M. C.**)

● Barack Obama a luat Premiul Nobel pentru pace. Felicitări! Cred că la un moment dat va cîştiga şi Premiul Oscar pentru cel mai bun rol secundar. (**M. V.**)

● Am auzit o ştire în care se spunea că în Spitalul Judeţean Ilfov nu mai există nimic în afară de tifon, iod şi spirt. Un chirurg îşi întreba insistent colegele: „Care dintre voi fuge să-mi cumpere repede nişte fiole?" şi un altul arăta un dulap plin de medicamente, aţă pentru suturi şi alte produse de uz medical, spunînd că toate au fost cumpărate din banii proprii. În spitalul cu pricina nu mai există ser fiziologic, nu mai există antibiotice, nu mai există soluţii perfuzabile şi, în curînd, nu vor mai exista, probabil, nici bolnavi, dat fiind că nu mai au cu ce să fie îngrijiţi şi trataţi. Oare cît va mai trece pînă cînd vom merge la spital cu patul, cu aparatul de sterilizare şi, eventual, cu masa pentru intervenţii chirurgicale, aduse de acasă? (**R. T.**)

● Cîteva specimene din bogata ofertă de „Vînzări diverse" a ziarului *Ziua* de miercuri, 7 octombrie 2009: „pahare festive de lux pentru miri şi naşi personalizate manual", „predictor de vreme", „10 stîlpişori marmură pentru balcoane sau trepte superlustruiţi", „rochie mireasă, nouă, mărime reglabilă din corset", „recipient menţinut ciorba la cald". (**D. S.**)

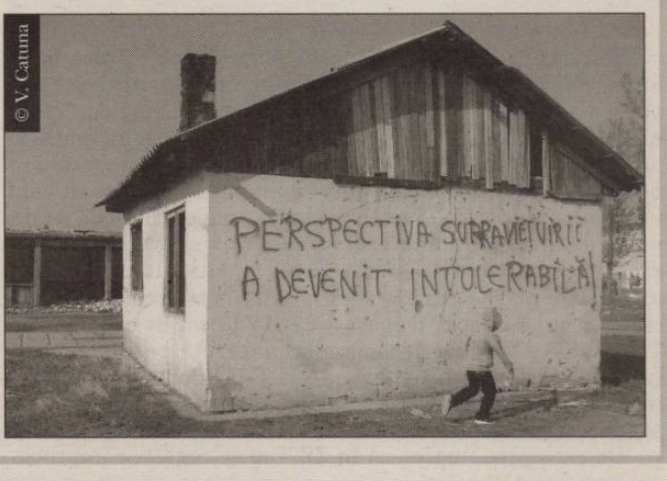

Constantin VICĂ

Transformativităţi

Pe 30 septembrie a fost vernisată, la Centrul de Introspecţie Vizuală, expoziţia *„Monument to Transformation“*. Intenţia celor doi curatori, Vít Havránek şi Zbyněk Baladrán, a fost să urmărească procesul transformării sociale, al schimbării raporturilor din spaţiul social după depăşirea unui regim, fără a se bloca în discursul reducţionist al postcomunismului european. Cercetarea s-a întins pe mai mult de doi ani, iar rezultatul încapsulează fenomene ale transformării din mai multe zone, nu neapărat geografice. Expoziţia de la Bucureşti *(„Monument to Transformation“* a avut vernisajul la Praga pe 28 mai) vizează în mod direct cîteva stereotipuri discursive ale Europei de Est, dintre care cel al stigmatizării este cel mai pregnant. Opţiunea curatorilor mută definitiv şi evolutiv accentul pe *ceea ce se întîmplă,* pe proiectul spontan şi colaborativ al schimbării sociale recente, conectat global. „Estul“ nu este un spaţiu blocat în reprezentările unui timp liniar, ci un mediu al transformării destul de rapide. Opţiunea pentru video-art şi instalaţie de obiecte, dublate întotdeauna de un teatru de concepte (pe site-ul expoziţiei există chiar un vocabular al transformării, care conţine termeni precum „istorie“, „homeless“ sau „societate civilă“), e cea mai bună alegere pentru o expoziţie care vrea mai puţin să reprezinte, cît să încapsuleze o stare mobilă de fapte. Recentul transformării se recompune din acţiunile singulare ale indivizilor. După proiectul unei raţiuni totalizante, urmează un timp al spontaneităţii.

Casetofoane, haine, seturi de cuţite, discuri, mărci estice...

Poate că lucrarea care explică cel mai bine explozia schimbării e cea a artistei germane Peggy Meinfelder. Ea încapsulează un fenomen local, dar cu o relevanţă majoră pentru experienţa postcomunistă: *100 Westmark* (2003-2006) e titlul sub care se prezintă o instalaţie de obiecte aparţinînd unor persoane reale. Imediat după deschiderea graniţei dintre cele două Germanii, cetăţenii estici primeau o sumă de bani din partea RFG, în semn bun-venit. Instalaţia adună peste 2000 de obiecte (doar o mică parte sînt la Bucureşti): toate sînt achiziţionate în acea perioadă fierbinte, de către est-germani. De la casetofoane, haine, seturi de cuţite, discuri, la bilete de concert sau mărci estice (raportul dintre marca estică şi cea vestică era de 4 la 1), toate sînt rezultatul unor acţiuni spontane, nedirijate. Instalaţia e imaginea tridimensională a visului occidental, dobîndit euforic de estici. Fiecare obiect are ataşată scurta mărturisire a posesorului: unii privesc ironic acel moment, alţii nostalgic, unii îşi doresc obiectele înapoi. Gestul statului vest-german e greu de interpretat: e o invitaţie la consum şi relansare economică, un cadou inocent sau forma cea mai brută a raportului capitalist între fericire şi bani?

Schizofrenia culturală într-o zonă postsovietică e surprinsă în lucrarea artistului azer Babi Badalov numită chiar *Schizopoetry* (2007). Un colaj de desene, fotografii, texte în alfabet chirilic şi latin dă forma unei hărţi poetice, o asumare personală a lumii postcomuniste, haotică, dar şi (re)generativă. O altă hartă conceptuală, denumită *Diagram of Truth,* investighează filmul *Pravda (Adevărul)* realizat de Grupul Dziga Vertov în 1969, la un an după intrarea trupelor sovietice în Praga. Autorii ei sînt artiştii Ayreen Anastas şi René Gabri, care au colaborat şi la *Atlasul Transformării* – carte ce face parte din conceptul curatorial. O documentare a unei intervenţii postcomuniste (o performanţă anarhistă) este cea a artistului Anatoly Osmolovsky: în 1993 acesta urcă pe umărul statuii poetului Vladimir Maiakovski, recuperîndu-l pe acesta din discursul propagandei înapoi în acţiunile avangardei progresiste *(Way to Brobdingnag,* 1993).

Lise Harlev, o artistă daneză, propune o instalaţie de pancarte, *I don't always agree* (2004), care comută atenţia de pe spiritul revoluţionar al oricărei manifestaţii pe posibilitatea de a mai putea formula opinii personale în medii divizate ideologic, antagonice. Deschisă oricărei interpretări (conservatoare sau progresiste), seria de pancarte pune în balanţă individualismul opiniei şi holismul oricărei mişcări de transformare socială. Este posibilă cooperarea între grupări cu credinţe politice diferite? Artistul polonez Artur Zmijewski pune împreună, în lucrarea de video-art *Them* (2007), două grupuri: catolicii conservatori şi stîngiştii progresişti. Aceştia se întîlnesc în spaţiul gol al unei fabrici unde are loc confruntarea între opţiuni şi ideologii. O lucrare care reuşeşte să pună în scenă exact cadrul democraţiei ca un conflict etern între poziţiile fundamentale, etice şi politice, ale cetăţenilor.

Expoziţia adună lucrările a zece artişti şi va fi deschisă pînă pe 13 noiembrie. Online există un site al proiectului (www.monumenttotransformation.org), alături de site-ul Centrului de Introspecţie Vizuală (www.pplus4.ro) şi www.tranzit.org, reţea co-organizatoare a expoziţiei.

Aron BIRO

Rock de voie bună

În zilele noastre funcţionează destul de bine criteriul spune-mi ce muzică asculţi ca să-ţi spun ce fel de om eşti. Folosim tot mai frecvent criterii culturale ca să împărţim lumea în oameni dezirabili şi oameni indezirabili. E vorba cu precădere de tineri care uneori consideră că e mai important să te căsătoreşti cu cineva care are aceleaşi gusturi, decît cu cineva cu care te înţelegi. În muzică diversitatea e destul de largă, încît să asigure o veritabilă rearanjare a structurilor sociale, cu plebe, patricieni şi oameni ale căror gusturi sînt atît de eclectice încît e posibil să fi venit de pe altă planetă.

Undeva, cîndva, rockul a fost doar o muzică de voie bună ridicată din popor şi adresată poporului.

Şeful meu, persoană educată, bine văzut în ţară şi în lume, cîndva pionier al cercetării româneşti, ascultă cel mai adesea manele, muzică pop românească şi muzică simfonică. Zice că pentru el muzica e o experienţă senzorială, şi nu una intelectuală; că, la cît a gîndit în viaţa asta, mai are nevoie şi de pauze în care pur şi simplu să se lase în voia vibraţiilor oferite de diverse şabloane sonore. Cumva, pe direcţia asta, a găsit numitorul comun între cîteva genuri muzicale aparent incompatibile. Şeful mai ascultă şi ZZ Top, una dintre puţinele trupe rock pe care le tolerează, din pricină că sound-ul rock îl oboseşte, îi dă dureri de cap. Dar ZZ Top merge. De aceea recomandarea de faţă pentru concertul ZZ Top din 20 octombrie de la Sala Polivalentă, organizat de D&D East Entertainment, va apela la cîteva dintre argumentele dumisale.

De exemplu, susţine că în ZZ Top se regăsesc improbabilele rădăcini (spirituale) comune ale rockului modern şi ale manelelor: *„Top coat, top hat, I dont worry coz my wallets fat / Black shades, white gloves, Lookin sharp and lookin for love / They come runnin' just as fast as they can / Coz every girl crazy bout a sharp dressed man“*. Versurile astea i-ar sugera lui Darwin că toate soiurile de muzică modernă au avut un strămoş comun, probabil pe vremea cînd toţi oamenii erau egali şi se puteau întîlni la o petrecere fără să se scoată din sărite reciproc umblînd mereu la playlist-ul din Winamp. Nu îmi dau seama cum ar fi sunat muzica aceea primordială şi muzica ZZ Top nu e chiar de-acolo, dar e destul de apropiată de originile rock, implicit de blues, acest pterodactil din care avea să evolueze o impresionantă paletă de muzici. Rockerii din zilele noastre cu greu sînt dispuşi să recunoască existenţa unei astfel de gene comune şi a faptului că undeva, cîndva, rockul a fost doar o muzică de voie bună ridicată din popor şi adresată poporului. *Viva Las Vegas, Planet of Women, Gimme All Your Lovin* sînt titluri care nu lasă loc la interpretări alternative. Probabil corelarea cu manelele sună forţat, cel puţin sub aspect geografic, dar fondul spiritual e acelaşi. Deşi afirmaţia poate părea o contrarecomandare, e mai degrabă un apel pentru identificarea terenului comun pe care trebuie să se plaseze publicul unui concert ZZ Top, indiferent de preferinţele particulare de acasă. Aş mai adăuga faptul că în rockul sudist, cu precădere în Texasul care ni i-a dat pe ZZ Top, un bărbat care nu are barbă (ori măcar mustaţă) e văzut ca o femeie care are. În şcoala rock sudistă pilozitatea facială e o podoabă a masculinităţii, vestigiu de imagine al unor vremuri comparabile cu ale paşoptiştilor noştri. În 1984 Gillette a oferit trupei 1 million de dolari în schimbul renunţării la legendarele bărbi (singurul membru al trupei care nu are barbă se numeşte Beard) cu ocazia unui clip publicitar, dar integritatea artistică a trecut testul, membrii trupei refuzînd oferta.

Raluca BEM NEAMU

De suvenir-survenire

Proiectul Marketing cultural – o nouă abordare a valorificării patrimoniului muzeal iniţiat de Fundaţia Culturală ARTEX şi finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional – este surprinzător pentru peisajul cultural românesc. Declarativ, prin proiect se propune un nou model de marketing muzeal pentru muzeele de la Şosea: Muzeul Ţăranului Român, Muzeul Naţional „Grigore Antipa“ şi Muzeul Naţional de Geologie. Concret, cîţiva artişti propun obiecte inedite pentru magazinele muzeelor.

Fluture din pluş care se transformă într-un cap de bufniţă, libelulă-broşă din sîrmă subţire, portofel în formă de elefant, tăbliţă magnetică pe care se aşază oscioare de dinozaur, bentiţe de păr cu modele de flori de mină sau cu coarne de dinozaur, cutie de bijuterii vitraliu, trusă arheologică, trusa micului explorator, perne decorative cu sărbători, semne de carte la metru, buzunare pentru dulapuri sau pereţi, obiect *cuvinte-pierdute-din limbă,* reţetare cu mîncăruri tradiţionale, şi cu greu închid lista de minunăţii propuse de trei artişti pentru trei muzee: Irina Anghel, Bogdan Herăscu şi Bogdan Ioniţă pentru muzeele de la Şosea.

Marketingul e pentru muzee un colac de salvare.

Proiectul a avut un parcurs profesionist prin faptul că a pornit printr-un studiu în ceea ce priveşte trecătorii de prag la magazinele deja existente ale muzeelor. Cine sînt, cum sînt, ce vor, ce cumpără, ce le place, ce le lipseşte? Şi nu e puţin lucru să afli despre exigenţi cumpărători de suveniruri din muzeele cu cea mai consistentă ofertă de acest tip. Şi am aflat că la Muzeul de Geologie copiii şi tinerii sînt principalii cheltuitori, că la Muzeul „Antipa“ tot copiii risipesc banii pe suveniruri, dar şi adolescenţii şi tinerii pînă în 30 de ani, precum şi persoanele de peste 60 de ani. La Muzeul Ţăranului, adulţii între 30 şi 60 de ani intră cu treabă sau fără treabă în cele două magazine cu nimicuri sau preţioase obiecte ţărăneşti. Acelaşi studiu a urmărit tot ceea ce oferă cele trei magazine: ce, cît, de ce fel, cît din ce se vinde? Asta ca să ştim de unde plecăm. Şi unde se ajunge?

Se selectează trei artişti care, după luarea la cunoştinţă a situaţiei celor trei muzee, pornesc cu imaginaţia înainte să propună idei noi de suveniruri inedite. Li s-au prezentat obiectele cele mai importante din muzee, tematica pe larg, preferinţele vizitatorilor şi pretenţiile muzeelor care vor să pună accent pe un anumit tip de imagine sau de obiect, pentru a nu se îndepărta de mesajele anterioare şi viitoare ale fiecăruia în parte. Şi se mai ştie că suvenirurile muzeale pot fi doar estetice, doar educative, doar utilitare sau puţin din fiecare. Combinaţia e ideală, modul de amalgamare a celor trei funcţii e variabil, iar creativitatea e esenţială. Restul e la îndemînarea artiştilor, în raţiunea şi în imaginaţia lor. Căutînd în schiţele lor cît e una şi cît e alta, îmi dau seama că nu folosesc multe dintre şabloanele ce se regăsesc în toate magazinele muzeelor lumii: nu prea găsesc magneţi de frigidere, iar agendele au formă inedită cît să nu mă ducă cu gîndul la vreun celebru muzeu de dincolo. Dacă sînt semne de carte, acestea sînt la metru şi asta n-am mai văzut, iar dacă sînt cutiuţe, ele sînt din vitraliu sau lemn cu inserţii populare cît să nu mă deranjeze similitudinea cu ceva celebru.

Artiştii au desenat cîte 33 de obiecte pentru fiecare muzeu, dintre care 11 au machete. Muzeele au văzut şi urmează să găsească banii pentru a le produce şi pune în magazine. Asta e miza proiectului. Asta se speră şi, pentru că anul acesta AFCN a avut puţini bani şi puţin timp de dat proiectelor, mai mult nu s-a putut face. În locul muzeelor, aş face tot ce se poate să am aceste obiecte în magazine, dar ştim contextul economic precar pentru instituţiile publice de cultură. Mai ştim însă că marketingul e pentru exact acest tip de instituţie un colac de salvare în aceste vremuri instabile. Aşa că o minimă investiţie se poate recompensa cu un maxim de venit.

Şi totuşi, dacă muzeele nu au, nu vor şi nu pot, eu, în locul artiştilor, le-aş produce *cum-necum* şi le-aş vinde pe Internet. Nu de alta, dar am trecut multe obiecte pe lista personală şi am mulţi prieteni născuţi în lunile ce vin, aşa că mi-aş dori să le pot avea pentru ei. Sper totuşi că proiectul va avea continuitate şi le vom găsi în magazine unde le este locul şi pentru care au fost făcute. Ar fi deci obiecte simpatice la locul şi la timpul potrivit.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **297** ● 22-28 octombrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Recitiri“

pagina **3**

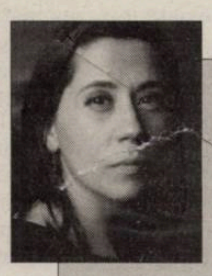

Ruxandra Tudor
„Infertilitatea, o boală necunoscută“

pagina **22**

Mădălina Şchiopu
„O ţară friguroasă, bine izolată termic“

pagina **24**

Cîrciuma: o instituție

„Ne întîlnim la bar. O să bem micul dejun împreună.“

W.C. FIELDS

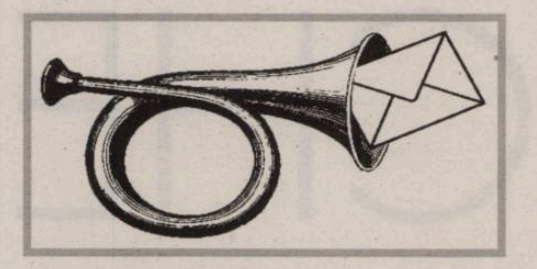

Nr. 295: Articolul lui Sever Voinescu, „Cazul Polanski“

„Cîteva amănunte“

Stimate dle Voinescu,

Cazul Polanski mai atrage atenţia asupra unor lucruri, de natură a ne pune pe gînduri pe noi, românii, în mod suplimentar: perseverenţa Justiţiei americane, pe de o parte, seriozitatea rece şi impasibilă a autorităţilor elveţiene sesizate cu mandatul de arestare, pe de altă parte.

Pornind de aici, lista comparaţiilor cu tradiţionalele situaţii de impunitate dîmboviţeană devine deschisă.

Tehnic vorbind, aplicarea regulilor prescripţiei răspunderii penale cazului Polanski ar fi discutabilă, fiind vorba despre o sustragere de la condamnare neimputabilă autorităţilor, în condiţiile în care prescripţia răspunderii penale se aplică unor fapte nedescoperite de autorităţi în termenul de prescripţie prevăzut de lege.

Nu cunosc legea penală californiană, dar principiul trebuie să fie acelaşi: autorităţile statale îşi pierd dreptul de a urmări penal şi de a cere tragerea la răspundere penală, dacă o îndelungată perioadă de timp nu au făcut nimic în privinţa faptei săvîrşite. Nu acelaşi este şi cazul de faţă, însă.

Pentru comparaţie: despre o prescripţie a răspunderii penale ar putea fi vorba în cazul Elodiei, dacă se vor face în timp cuvenitele descoperiri, într-un moment în care termenul de prescripţie al răspunderii penale ar fi deja împlinit. Comparaţia am făcut-o doar din raţiuni tehnice, fără nici o legătură cu senzaţionalul de mahala al acestui caz (tragic, de altfel).

Prin urmare, să nu uităm de aceste amănunte atunci cînd ne gîndim la utilitatea condamnării lui Polanski într-un moment atît de tardiv, amintindu-ne că momentul este tardiv din vina lui, iar nu din vina celor care acţionează în numele legii.

Desigur, ulterior condamnării poate interveni graţierea. Dar, pînă la aceasta, autorităţile judiciare americane nu uită că au o sarcină importantă: aceea de a condamna fapta şi făptuitorul, întîmplător – pentru ele – un cunoscut regizor.

Nu merită, oare, aceste autorităţi, admiraţia publică? Mai ales pe a noastră, a românilor, sătui de atîta indulgenţă subiectivă, aplicată unor „personalităţi“ a căror celebritate împiedică a se discuta, fie şi în principiu, anumite vinovăţii penale.

În cazul Polanski, după obligatoria soluţionare, va mai rămîne în discuţie doar vinovăţia morală. Şi abia atunci se va discuta oportunitatea graţierii (timpul a trecut, victima a supravieţuit şi a iertat condamnatul – vorbim deja despre un condamnat – este mult prea bătrîn şi a trecut adeseori prin cumpăna vieţii, nemaifiind moral ca societatea să îl mai pedepsească şi ea, astfel). Şi de unde ştim că, acum, după atîta timp, juriul îl va mai condamna?

Poate că, dimpotrivă, îl va achita. Rămîne însă efectuat pînă la capăt demersul juridic, ferm şi imperturbabil (şi iată exemplul pentru naţia noastră).

Cazurile noastre, cele care strigă după Justiţie, sînt cazuri în care nici măcar nu s-a început a se discuta vinovăţia penală, tocmai pentru că sînt abordate dintru început din perspectiva vinovăţiei morale (cazul „bietului“ Becali ar fi doar un exemplu).

În această cheie ar trebui să interpretăm noi, românii, cazul Polanski.

Ne-ar fi de un mai mare ajutor.

Cu deosebit respect,

Iulia VUCMANOVICI,
întîmplător avocat
iuliavuc@yahoo.com

P.S. 1. Nu ştiu dacă noi, românii, putem fi îndreptăţiţi la tot atîta clemenţă, cum poate că sînt francezii şi germanii. Justiţia noastră uită mai uşor decît a lor.

2. Chiar şi în prezent, Scotland Yard-ul încearcă să afle identitatea lui Jack Spintecătorul, printr-un demers criminalistic util identificării viitorilor posibili criminali de tip similar.

3. Poate că accesul la celebritate i-a îndemnat pe procurorii americani să vrea capul lui Polanski, dar ce bine ne-ar prinde şi nouă cîţiva noi procurori tot atît de vanitoşi...

Răspunsul lui Sever Voinescu

Stimată doamnă avocat,

Vă mulţumesc pentru reacţie. Am citit-o cu plăcere, pentru că este mereu reconfortant să citeşti texte care consonează cu ceea ce gîndeşti. Cu alte cuvinte, gîndim la fel. Vă mulţumesc şi pentru precizările legate de instituţiile juridice ale prescripţiei şi graţierii. Mi-am amintit prelegerile de drept penal pe care le ascultam pe băncile facultăţii cu două decenii în urmă – frumoase amintiri! Atît prescripţia, cît şi graţierea (putem adăuga şi amnistia) sînt instituţii ale dreptului care mărturisesc spiritul iertării. Asta am vrut să spun în ultima frază a textului meu despre Polanski. Vorbeam despre iertarea instituţionalizată penal. Cum ştim, există o prescripţie care se referă la răspunderea penală, alta care se referă la executarea pedepsei şi există – cum bine spuneţi – reguli care suspendă cursul prescripţiei. Nici eu nu ştiu regulile penale americane în această privinţă, dar în dreptul tuturor statelor spaţiului de civilizaţie creştină există iertarea instituţionalizată în forma graţierii sau a prescripţiei. Dacă ar fi după dreptul nostru, mă gîndesc că, în cazul Polanski, ar fi operat pe deplin prescripţia în varianta ei „specială“. Însă nu despre problema de drept penal e vorba aici. Eu spuneam că, în acest caz particular, apare o dilemă – asta e specialitatea acestei reviste. Ce ar fi de ales între imperativul indiscutabil al pedepsirii vinovatului, care prezervă coerenţa şi siguranţa de bază a cetăţii, şi iertare, o înţeleaptă terapie în viaţa oricărei comunităţi. În privinţa lecţiilor pe care ar trebui să le priceapă sistemul nostru judiciar, sînt perfect de acord.

Pentru abonamente sunaţi la

0318.200.200

număr cu tarif normal non-stop

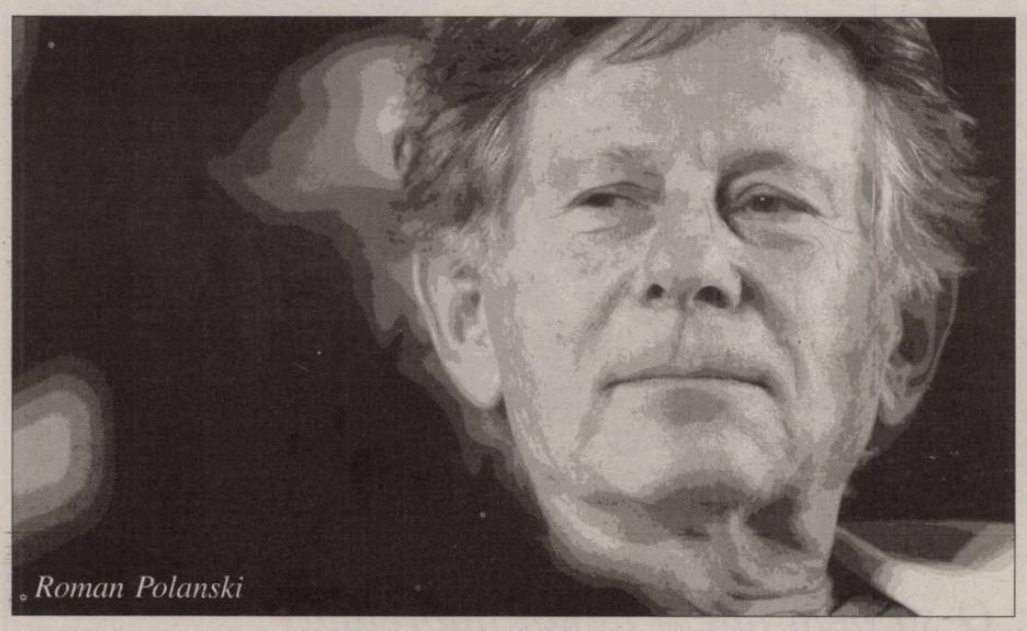

Roman Polanski

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 292, 293: „Din Hossegor despre Piaţa Universităţii“

„Îl invidiez pe Michnik!“

Să ştiţi că am citit şi eu cu multă nedumerire opiniile dlui MCM. Dar, cum spune un autor drag nouă, Stendhal, Fabrice del Dongo a văzut bătălia de la Waterloo, ca martor la firul ierbii; probabil că în aceeaşi postură, dl MCM a văzut Piaţa Universităţii. Argumentaţia domniei sale pare, totuşi, cam din vîrful limbii, uşor superioară. Spre deosebire de dl Zarojanu, n-am cum să depun mărturie despre acest loc, am fost de vreo două ori pe acolo, sînt piteştean. Am încercat în acele vremuri să facem ceva asemănător la Piteşti, ne-am pus nişte etichete de golan, pe care a trebuit să le scoatem după vreun minut. Provocatorii au declanşat o altercaţie generală, soldată cu cîţiva inocenţi bătuţi, *avant la lettre* de venirea minerilor. Îmi mai aduc aminte ce era scris pe peretele universităţii cam în locul Facultăţii de Filologie: *Păşiţi cu grijă, aici s-a murit pentru libertate*. Măcar pentru lucrul ăsta să încercăm să tratăm mai atent zona respectivă. Domnul explică atitudinea unora ca fiind determinată de anumite resorturi. Una din tinerele participante avusese probleme cu Securitatea şi devenise turnătoare. Probabil că dl MCM era la vremea respectivă destul de tînăr şi nu avusese „norocul“ îmbrăţişării otrăvite a securităţii. Eu, ca om păţit, pot să înţeleg ce simţea acea tînără şi cred că acolo, în Piaţa Universităţii, se descătuşa anarhic de veninul şi ura cu care te alegi din asemenea experienţă. Da, are dreptate dl MCM, nu am fost eroi, ne-am comportat nedemn, am făcut compromisuri, ne-am revoltat în gînd, am suportat îngenuncheaţi tratamentul animalic al lui Ceauşescu. N-am prea avut eroi, cei care au fost cu adevărat, am avut grijă să-i maculăm şi să-i eliminăm din spaţiul public, cînd aveam, în sfîrşit, dreptul de a ne exprima liber. Piaţa Universităţii a fost un fenomen al disperării, că, liberi fiind, eram călăriţi în continuare de politrucii reşapaţi ai fostului partid comunist. Mă întreb cum încercăm să-i judecăm pe unii oameni pentru slăbiciunile din comunism, instalaţi acum confortabil în democraţie. Şi asta nu-i reflecţia mea, ci a unui om curajos, care nu a ezitat să stea la puşcărie pentru ideile lui. Vorbind de mîndria de a fi român, dată de opţiunea părinţilor, îl invidiez pe Adam Michnik că e polonez!

Cu stimă,

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com
http://jolnegut.toateblogurile.ro

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Decreţeii**
- **Criza din cercetare**
- **90-60-90**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: diléma@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Recitiri

Caragiale: „...o criză, mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă!“. Pristanda despre Cataven-cu: „Mare pișicher! Strașnic prefect ar fi ăsta!“

Cioran (Cahiers, 1957-1972): „Nu trebuie să vrei să scrii cărți, ci să spui cîteva lucruri esențiale, de care să nu roșești la sfîrșitul vieții.“

„Violonistul, actorul, conferențiarul etc... Mi se pare de neconceput ca un om care se respectă să-și poată dori și să accepte aplauze.“

„Toate problemele mele ar fi fost rezolvate, dacă aș fi primit darul rugăciunii.“

„Gloria se abate asupra unui autor în momentul în care nu mai are nimic de spus; ea consacră un cadavru.“

„Cînd visează, omul nu se îndoiește niciodată – spune un text chinezesc.“

„Un cerșetor, pe care îl stimez pentru tarele și pentru dezechilibrul lui și care doarme de ani întregi sub cerul liber, îmi spunea deunăzi: Sînt liber în ultimul hal!“

Emmanuel Lévinas (Éthique et Infini): „Ceea ce a arătat critica istorică modernă și anume că, împotriva a ceea ce se credea acum cîteva veacuri, Biblia a avut mai mulți autori aparținînd unor epoci foarte diferite, nu schimbă nimic (...). Căci mi s-a părut întotdeauna că marele miracol al Bibliei nu stă într-o origine literară comună, ci tocmai pe dos, în confluența unor literaturi diferite către un același conținut esențial. Miracolul confluenței e mai mare decît miracolul autorului unic.“

André Gide (din *Falsificatorii de bani,* semnalat de M., cea mereu dătătoare de semne): „Cred că secretul tristeții tale – căci ești tristă, Laura – e că viața te-a împărțit, dragostea nu te-a dorit întreagă, ți-a cerut să dai mai multora ceea ce ai fi vrut să dai unuia singur.“ (Reflecție colaterală, pe care ar trebui, cîndva, să o dezvolt: O femeie adevărată este un amestec de dulceață, amărăciune, umor și destin.)

André Scrima: „Nu mai este posibil să fii creștin, rămînînd la tine acasă, în Egiptul fiecăruia (...).“

„Occidentul a uitat existența și, poate, utilitatea perenă a barbarilor.“

„Iubirea, singurul «realism», fiindcă recreează în fiece clipă realitatea toată. Orice altă cale de apropiere (cunoaștere, acțiune etc.) nu poate îmbrățișa și restitui totul.“

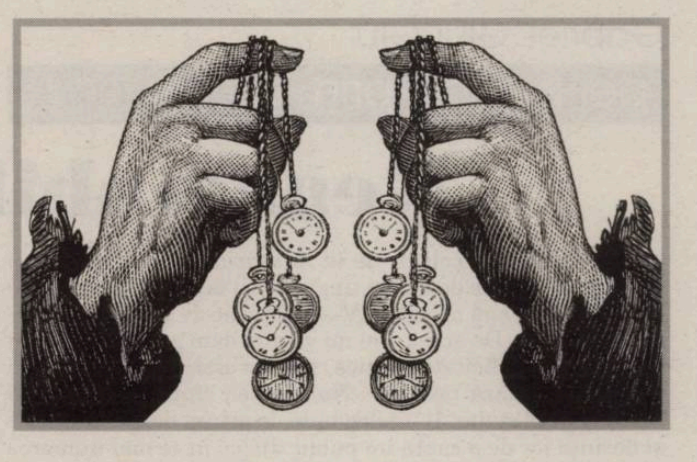

Post-scriptum „politic“. Mi se spune că, într-un interviu televizat, dl Traian Băsescu s-a arătat nemulțumit de serviciile mele de consilier. Dacă e să-l cred, s-ar zice că umblam de colo-colo cu tot soiul de dosare despre care declaram, în gura mare, că nu știu ce conțin, dar că trebuie semnate. Cu alte cuvinte, dintre noi doi, cititorul era el. Și fiindcă eu eram leneș și neserios, omul se înfuria și reacționa militărește. Eu nu-mi amintesc decît de un singur asemenea episod contondent, după care mi-am dat demisia. Îmi mai amintesc însă că, a doua zi, dl Traian Băsescu și-a cerut scuze pentru bădărănie. Mă mir că n-a povestit și asta, căci ar fi fost în avantajul lui. Regret, oricum, că i-am lăsat o amintire atît de ineptă și că, după atîția ani, i-am dat o nouă ocazie să fie inelegant.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Președinții noștri și Europa

În alergătura generalizată după contre și „lovituri de imagine“, în iureșul de „analize și comentarii“ care despică inutil în patru fiecare cuvîntel al candidaților, trece neobservat un lucru foarte important: președintele pe care îl vom alege va fi unul dintre cei 27 de lideri ai Uniunii Europene, membru în Consiliul European. Iar asta nu mai este o chestiune de „politică externă“, așa cum se crede îndeobște, mai ales după ce Tratatul de la Lisabona va intra în vigoare. Și se pare că va intra: președintele ceh Vaclav Klaus, care îl ținea în sertar, a anunțat că îl va semna, deblocînd astfel drumul către aplicare. Sigur, mai sînt britanicii, dar sînt raționali și rezonabili, chiar dacă uneori eurosceptici...

Cu alte cuvinte, președintele nostru va trebui să aibă un cuvînt de spus pe scena europeană, unde se vor lua tot mai multe decizii care ne privesc direct. A devenit un loc comun faptul că, *deja,* aproximativ 70% din legislație este adoptată de instanțele europene, și doar restul – de parlamentele naționale. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, va fi posibilă o reformă a instituțiilor europene și, prin urmare, va deveni și mai important cine și cum stă de vorbă cu ceilalți lideri europeni.

Or, la acest capitol stăm prost. Nici unul dintre candidați nu pare preocupat de dimensiunea europeană a candidaturii sale. (Știu, o să-mi spuneți: „c'eșt' copil?“, de asta le arde dumnealor?... Păi, să le ardă...). Campania e la un nivel foarte scăzut, făcută din contre verbale pe mize mici și din arătatul cu degetul unul spre celălalt. Obsedați de (ceea ce înțeleg ei prin) imagine și secondați de consilieri care sînt convinși că alegerile se cîștigă la televizor, prezidențiabilii se fugăresc pe ecrane și se combat în declarații de presă, tocîndu-și mărunt și reciproc replicile, dar nici unul nu se gîndește că – poate – referințele la UE și la felul cum ne va reprezenta în forurile europene ar putea fi de folos. S-a instaurat ideea că electoratul poate fi cumpărat ieftin: dacă nu *à la* Vanghelie, cu mici și bere, atunci cu vorbe care gîdilă urechile într-un mod plăcut – despre pensii și salarii, despre ratele de la bancă ș.a.m.d. Pe de altă parte însă, mă îndoiesc că vreunul dintre candidați *știe* cu adevărat ceva consistent despre cum devine cazul cu Uniunea Europeană sau că *își propune* cu adevărat să-și ia în serios rolul pe acest plan. Nici n-ar avea cum. Vi se pare – chiar și la o privire rapidă – că Mircea Geoană, Crin Antonescu sau Sorin Oprescu fac parte din aceeași familie de politicieni cu Jean-Claude Junker, Nicolas Sarkozy sau Angela Merkel? Că „au ce vorbi“ cu ei? Că împărtășesc viziuni comune despre viitorul Uniunii Europene? Că au ușile deschise pe unde trebuie? Că îi pot suna oricînd pe omologii lor și au șanse să li se răspundă? Dați-mi voie să mă îndoiesc profund. Cît despre actualul președinte, a arătat „ce poate“ în mandatul curent: la *summit*-urile UE se simte stingher, vizite în alte țări europene a avut foarte puține și nici omologii săi nu prea s-au înghesuit la București. „A șaptea țară ca mărime“ din Uniunea Europeană e doar un pansament identitar de uz intern: prezența României în dezbaterile europene e foarte slabă, nu există puncte de vedere românești pe tot felul de probleme, nu există propuneri și idei din partea liderilor politici români cu privire la construcția europeană.

Dacă ne uităm în urmă, totdeauna am stat prost la acest capitol. Ion Iliescu, la începutul anilor '90, era perceput în Occident ca „neocomunist“ și piedică în calea reformelor, așa că a fost mai degrabă ignorat (deși în mandatul său, în 1995, a fost depusă cererea oficială de aderare la Uniunea Europeană). Emil Constantinescu a pornit, în 1996, cu un avantaj enorm: îl învinsese pe „neocomunistul“ Iliescu, simboliza triumful democrației și al reformelor. A pierdut pe drum acest avantaj, făcînd o figură palidă pe plan european și afundîndu-se în propria convingere că România e „o putere subregională“, deși nu făcea mare lucru pentru a ilustra acest statut.

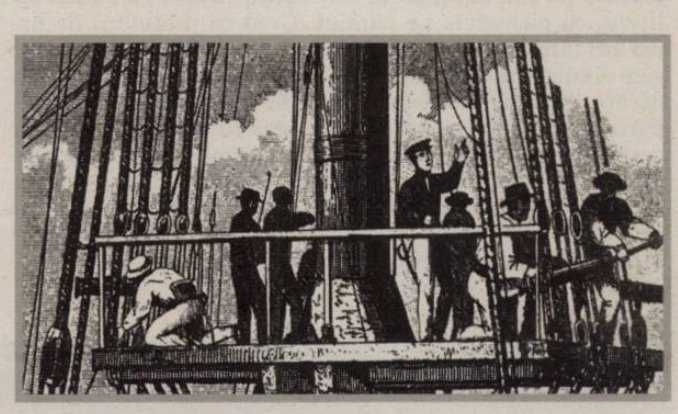

Indiferent cine va cîștiga alegerile prezidențiale, în următorii cinci ani probabil că ne vom păstra acest statut provincial, de țară care așteaptă „indicații“ de la Bruxelles, cu un șef de stat mai degrabă nebăgat în seamă de omologii săi. Pentru a schimba situația, ar fi nevoie ca „Europa“ să fie mai prezentă în dezbaterea internă și în discursul politic. Șeful statului – cine va fi el – ar trebui să-și propună o prezență mai consistentă în relațiile cu ceilalți lideri din UE. Pentru asta, ar trebui ceva mai multă detașare față de micile mize interne, ceva mai mult stil, ceva mai multă *clasă*. Găsim, la vreunul dintre candidați, așa ceva?

PUBLICITATE

tinerea de minte

„Cea mai ordinară brișcă popească, brișcă de asesor, dobîndind celebritate dintr-un capriciu al războiului civil, a ajuns să fie un cumplit mijloc mobil de luptă, a dat naștere unei noi strategii și unei noi tactici, a schimbat chipul obișnuit al războiului și a născut eroi și genii de taceankă. Așa e bunăoară Mahno, care a făcut din taceankă axul strategiei lui șirete și misterioase, desființînd infanteria, artileria, ba chiar și cavaleria, și care, în locul tuturor acestor namile greoaie, a montat pe brișcile lui trei sute de mitraliere. Așa e Mahno, multilateral ca natura. Căruțele cu fîn, rînduite în dispozitiv de luptă, pun stăpînire pe orașe. Un cortegiu de nuntă, ajungînd în fața unui comitet executiv de plasă, deschide un foc concentric, și un popă pirpiriu, care a desfășurat deasupra capului său steagul negru al anarhiei, cere autorităților să-i fie predați burghezii, să-i fie predați proletarii, să i se dea vin și muzică.

Armata de brișcă are o nemaipomenită capacitate de manevră.“

(Isaac Babel, *Armata de cavalerie,* traducere de Victor Kernbach, Editura pentru Literatură Universală, 1965)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Regretabilul dezgust

De curînd, colegii de la *Adevărul* s-au apucat de o campanie de marketing care îşi doreşte (şi reuşeşte) să atragă atenţia: „V-aţi săturat de politică şi politicieni? Şi noi. De aceea, noi nu vă mai dăm politică, nu vom mai presta publicitate politică, vă vom oferi multe pagini de calitate, dar fără politică". Nu acestea sînt cuvintele, am redat doar mesajul. Îi înţeleg bine, le pricep dezgustul, simt şi dorinţa lor de a capta un public din ce în ce mai numeros care, asemeni lor, s-a depărtat de spectacolul zilnic oferit de politicieni arţăgoşi. Înţeleg, dar nu pot fi de acord. Mai precis, nu îmi permit să fiu de acord. Ar fi mult prea periculos.

Ca şi pe colegii de la *Adevărul,* asemeni multor români, mă irită argumentele primitive, nivelul scăzut la care se poartă aşa-zisele dezbateri, temele minore, agresivitatea, agramatismele, lipsa de documentare a colegilor de breaslă, răcnetul, urechismele, analiştii de orice, lipsa de simţ al umorului, lipsa celor şapte ani de-acasă, irelevanţa, bombăneala, vorbele în doi peri, glumiţele de autobază, şmecherea reala, sentinţele tip Bulă, provincialismul, pasiunea de a ne privi propriul buric, politica făcută pînă la kilometrul 36, nervii vărsaţi în văzul naţiei, ipocrizia, lipsa de calitate.

La fel de tare mă supără şi defăimarea colectivă a ceea ce, din motive de simplificare grosieră, s-a numit „clasa politică". Meseria m-a obligat să „cresc odată cu ţara", să îi cunosc pe mulţi dintre membrii numitei „clase politice", de prin '90 încoace. Îi apreciez pe mulţi dintre ei. Există destui oameni cu bun-simţ, citiţi, sofisticaţi, educaţi, de bună calitate, cu picioarele pe pămînt. Cred că procentul de impostori între medici, avocaţi, arhitecţi, profesori sau ziarişti este similar cu cel din breasla politicienilor. Mai mult, „judecătorii", adică ai mei colegi de breaslă, nu sînt prea departe de invitaţii pe care îi ţintuiesc cu voluptate şi vorbe grele. Aceeaşi proporţie de lipsă a documentării/cultură generală, de agresivitate, de populism. Mai deunăzi, prezentatoare suave şi moderatori cu casca în ureche ţi-l lichidau pe Lucian Croitoru ca pe „un etern consilier, nepotrivit cu funcţia de prim-ministru". Nu reproduc aici CV-ul numitului, nu are rost să stau să demontez atare gogomănie. Un motiv în plus pentru a fi şi eu tentat să refuz dezbaterea politică: mediocra calitate a celor care o moderează şi analizează.

Cu toate astea, nu îmi pot permite să stau tot timpul pe Mezzo. Sînt tentat, dar refuz. Mă încăpăţînez să fiu atent (pe cît se poate, în doze rezonabile) şi la spectacolul politic cotidian. Sînt perfect de acord cu ideea (exprimată de Cristian Ghinea într-o *Dilemă veche* recentă) că, dacă te enervează gunoiul din jurul blocului, ai dreptul să îţi exprimi public supărarea pe primărie doar dacă, un timp, ai încercat să schimbi situaţia, ţi-ai mobilizat vecinii, activezi într-un ONG „de profil". Dacă Legea Publicităţii te supără, dă-ţi cu părerea, ţîfnos, la televizor, doar *după ce* ai încercat să o schimbi/amendezi, adunînd în jurul tău pe cît mai mulţi dintre cei interesaţi. Cînd bombăni traficul imposibil, pînă să înjuri cu foc primăria, încearcă mai întîi să parchezi *tu* regulamentar, să nu intri în intersecţie de pe contrasens, să încerci să îţi dezlipeşti mîna de pe claxon.

Aceeaşi idee – trecem la politica de partid. Dacă nu îţi place cum se face şi analizează gestul politic de partid, fă-o *tu* altfel. Încearcă să nu mai cauţi ratingul, ia vezi, îţi permiţi? Caută *tu* de găseşte argumente superioare intelectual celor pe care îi desfizi şi îi pui la stîlpul infamiei. Ia vezi, poţi? Încearcă măcar să vorbeşti tu corect limba română. Lasă politeţurile de complezenţă în platou şi corectează-i fără milă pe toţi invitaţii (politicieni sau analişti) care scapă prepoziţia „pe". Ia vezi, te ţin baierele? După aceea, după ce ai încercat tot ceea ce poţi încerca, exprimă-ţi dezgustul. Dar nu te retrage. Este păgubos pentru că încurajezi neatenţia la trebile cetăţii. Multe „rahaturi" s-au petrecut în istorie cînd poporul nu a fost atent, cînd se luase cu treburi şi lăsase mersul ţării în mîna unora, fără să-i mai pese ce şi cum.

Mai avem puţin pînă la împlinirea celor 20 de ani „ai lui Brucan". Aniversarea ne găseşte îngrijoraţi, un pic obosiţi, cu rate la bancă pe care le plătim cu greu de la o lună la alta, isterizaţi de ce vedem la televizor. Am vrea să scăpăm, cumva, de toate astea, să stăm într-un concediu luuuung unde să nu mai auzim, să nu mai vedem, să nu mai gîndim. Să-i refuzăm *pe ăia*. Nu este un lux pe care să ni-l putem permite. Ratele trebuie plătite oricum. În plus, avem de votat. Trebuie să încercăm să ştim cu cine. De aceea, avem nevoie, cu măsură, şi de nenorocitele de ştiri, de talk-showurile indigeste, de analişti antipatici şi semidocţi. Toate reprezintă o pacoste necesară. Să nu mă duc la vot nu este, pentru mine, o opţiune valabilă. Am trăit pînă la 24 de ani pe vremea *aialaltă* şi atîta certitudine am: mă voi duce la vot întotdeauna. Nu lipsesc nici măcar de la adunarea asociaţiei de locatari, cînd ne votăm administratorul.

Voi citi în continuare *Adevărul*. Îl citesc, oricum, de ani de zile. Este un ziar de calitate. Înţeleg orientarea spre un segment de piaţă care, din varii motive (de înţeles, toate), refuză politica de partid. Pricep sastiseala ziariştilor de acolo. Este clar că, atunci cînd îţi doreşti să fii „de calitate", îţi este din ce în ce mai greu să scrii despre ce se întîmplă în varii palate politice. Cu toate astea, cu toată greaţa, oboseala, răul pe care mi le oferă *en gros* evenimentele recente şi autorii lor, îmi voi da, în continuare, silinţa să fiu la curent.

În fond, dacă vrei să laşi copiilor tăi o ţară liberă, trebuie să te osteneşti. Un pic.

etica vieţii

Peter SINGER

O zi pentru dreptatea Planetei

Ceea ce facem noi planetei noastre, copiilor şi nepoţilor, săracilor, prin nesăbuita producţie de gaze cu efect de seră este unul dintre cele mai mari păcate morale ale epocii noastre. Pe 24 octombrie, poţi lua atitudine împotriva acestei nedreptăţi.

24 octombrie este ziua 350. Denumirea vine din numărul „particulelor pe milion" sau *parts per million* (ppm) de dioxid de carbon eliberate în atmosferă, număr pe care – după Jim Hansen, probabil cel mai cunoscut climatolog din lume – n-ar trebui să-l depăşim dacă vrem să evităm o catastrofă climatică. Problema serioasă care se pune este aceea că CO_2 a ajuns deja la 386 ppm, iar cifra creşte cu 2 ppm în fiecare an.

Nevoia de a reduce gazele cu efect de seră a devenit evidentă odată cu predicţiile încălzirii globale – idee văzută ca „alarmistă" acum cîţiva ani, cînd au fost făcute publice primele studii, devenită între timp foarte conservatoare. Ne apropiem însă de acel punct de unde nu mai există cale de întoarcere, va apărea un efect de bumerang, iar planeta se va încălzi fără să mai putem face ceva.

Topirea calotei glaciare este un exemplu. În urmă cu patru sute de ani, cînd exploratorii căutau legendarul „pasaj nord-estic" de-a lungul Europei de Nord, Rusiei şi Chinei, au dat de gheaţa arctică impenetrabilă, au renunţat la explorare şi s-au întors din drum. Anul acesta vasele comerciale au navigat cu succes în pasajul nord-estic.

Acesta este unul dintre cele mai recente şi dramatice semnale indicînd schimbările climatice şi faptul că planeta noastră s-a încălzit, iar că fenomenul durează de ani buni. Dar dezgheţul calotei glaciare este mai mult decît un simptom al încălzirii globale, este şi o cauză a viitoarei încălziri: gheaţa şi zăpada reflectă razele solare, iar suprafeţele eliberate de gheaţă absorb mai multă căldură de la soare decît cele acoperite de zăpadă sau gheaţă. Cu alte cuvinte, pe lîngă încălzirea care a topit gheaţa arctică, emisia de gaze cu efect de seră a creat şi un efect de bumerang care va genera şi mai multă încălzire, va topi şi mai multă gheaţă, chiar dacă începînd chiar de mîine am opri orice emisie de gaze.

Alte asemenea efecte de bumerang au creat pericole similare. În Siberia, mari cantităţi de gaz metan sînt depozitate în ceea ce se numeşte *permafrost* – regiuni în care se presupune că terenul este permanent îngheţat. Dar ariile care erau pe vremuri îngheţate au început acum să se dezgheţe, eliberînd gazul metan, contribuind astfel la o viitoare încălzire, la o şi mai accelerată dezgheţare a terenurilor, care vor elibera şi mai mult gaz metan.

Naţiunile în curs de dezvoltare au sesizat cît de scandalos se face în prezent distribuirea gazelor cu efect de seră. La summit-ul despre schimbările climatice, din septembrie, preşedintele Rwandei, Paul Kagame, a subliniat faptul că în timp ce naţiunile dezvoltate din afara Africii sînt responsabile aproape în întregime pentru această problemă, cel mai mare impact va fi probabil în Africa, care are puţine resurse pentru a face faţă acestor provocări.

Kagame a sugerat mai apoi, avînd în vedere că fiecare ţară are un credit de emisie de dioxid de carbon, să li se ofere ţărilor în curs de dezvoltare, aflate sub acest credit, posibilitatea de a negocia cu state care îl depăşesc. Banii pe care ţările în curs de dezvoltare i-ar primi nu trebuie consideraţi un ajutor, ci mai degrabă o recunoaştere a faptului că ţările bogate trebuie să plătească pentru ceva ce şi-au însuşit cu de la sine putere: capacitatea atmosferei de a absorbi deşeurile.

Sri Lanka a adoptat aceeaşi poziţie, folosind studiile UN Intergovernmental Panel despre schimbările climatice pentru a calcula faptul că în 2008 emisia permisă pe cap de locuitor era de 2172 kg de persoană. De fapt, pe cap de locuitor reveneau 4700 kg, ceea ce e mai mult decît dublul limitei permise.

Dar, în timp ce emisiile provenite din naţiunile bogate erau cu mult peste limita permisă, în Sri Lanka acestea atingeau 660 kg sau chiar mai puţin. După cum a subliniat guvernul din Sri Lanka, „asta înseamnă că ţările cu emisie scăzută de gaze ca a noastră nu mai pot emite în plus, pentru că spaţiul a fost deja exploatat de dezvoltarea şi poluarea celorlalte ţări, fără consimţămîntul nostru".

Situaţia este o nedreptate fără limite, amintind de colonialismul vestic din secolul al XIX-lea – fiind, de fapt, mult mai grav. Sarcina remedierii acestui lucru ar trebui să înceapă la întîlnirea de la Copenhaga din decembrie.

Mulţi lideri politici şi-au exprimat dorinţa de a sprijini acţiuni eficiente în ceea ce priveşte schimbările climatice, dar ceea ce mulţi văd ca „eficient" nu va fi şi îndeajuns să ne readucă la limita de 350 ppm. În unele ţări, incluzînd Statele Unite, sînt încă multe obstacole majore pentru a putea face chiar şi paşi modeşti pe calea rezolvării acestei probleme.

Pe 24 octombrie, oamenii din aproape toată lumea vor lua atitudine pentru a trezi conştiinţa nevoii unui tratat internaţional, pentru a readuce atmosfera la cei 350 ppm de dioxid de carbon. Vor fi alpinişti, atîrnînd bannere în înălţimile Himalayei, unde gheţarii se topesc, vor fi scafandri la Marea Barieră de corali din Australia, care este, de asemenea, ameninţată de schimbările climatice.

Bisericile vor bate clopotele de 350 de ori, 350 de biclişti vor traversa oraşele, vor fi plantaţi 350 de copaci.

La www.350.org puteţi afla mai multe despre ce se va întîmpla, puteţi să vă alăturaţi nouă sau să ne trimiteţi ideile voastre online. Numai nu ignoraţi lucrurile acestea, sperînd că ceilalţi vor face îndeajuns pentru a crea un impact. Gîndiţi-vă că va veni o zi cînd nepoţii voştri vă vor întreba: ce aţi făcut în perioada celei mai mari provocări morale a timpului vostru?

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.projectsyndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

1989 şi noi

Într-un recent comentariu*, Timothy Garton Ash numeşte anii 1989, 1990 şi 1991 „cei trei ani care au terminat secolul XX". Ce ani! Sensul vorbelor lui Ash este, desigur, acela că în acei ani s-a prăbuşit o lume, cu tot ce înseamnă asta – adică au dispărut o anumită gîndire colectivă, un set de prejudecăţi şi iluzii, un anume gen de atitudine. Eliberaţi de comunism, est-europenii au descoperit rapid că ceea ce credeau ei despre Occident nu este integral adevărat. La fel, occidentalii au avut ocazia să contemple de aproape şi să înţeleagă mai bine acea parte a Europei care le fusese confiscată de Cortina de fier devenită, de fapt, o limită a cunoaşterii. Într-un sens, după anii 1989-1991 a început o epocă a dumiririi continentale. Am început să ne cunoaştem între noi, după generaţii de separare. Pe lîngă eliberarea ţărilor estice de comunism, anii 1989-1991 sînt marcaţi de două evenimente cu uriaşă magnitudine politică, culturală şi geo-strategică: unificarea Germaniei şi dezmembrarea Uniunii Sovietice. O unire şi o divizare.

După cum ne spune un clişeu, la prăbuşirea oricărei lumi, se naşte alta. Iar la naşterea unei lumi, apar eroii fondatori. În Est, aceştia au fost oameni precum Vaclav Havel, Lech Walesa, Mihail Gorbaciov sau Boris Elţîn. În Vest, ei au fost Helmuth Kohl, François Mitterrand şi, poate cel mai proeminent dintre toţi, Papa Ioan Paul al II-lea. Revizitînd astăzi istoria acelor ani, nu te poţi opri să nu te întrebi dacă tumultul a fost provocat de aceşti charismatici şi curajoşi lideri sau, dimpotrivă, deciziile şi gesturile lor politice au fost doar simple acte de administrare a unui destin care a izbucnit, implacabil, din adîncuri insondabile. Ştim, de pildă, că Zidul Berlinului a căzut ca urmare a unei manifestaţii spontane a zeci de mii de berlinezi care au luat-o pur şi simplu spre Zid şi au ridicat barierele după ce un lider comunist est-german anunţase la televiziunea oficială *în mod eronat* că autorităţile pe care le reprezenta deciseseră să elibereze cu totul accesul redegiştilor în RFG. Dar ştim şi că, a doua zi, ultimul lider suprem al RDG, Egon Krentz, a primit prin Ambasada Sovietică felicitările lui Gorbaciov pentru că nu a reacţionat în forţă la manifestaţia care spulberase Zidul. După cum arată istoricii, Gorbaciov însuşi a fost victima unei uriaşe iluzii cînd a decis să nu intervină în valul de schimbări din Europa de Est. Ultimul lider sovietic era suficient de îndoctrinat încît să creadă că URSS este o ţară, şi nu un imperiu. Prin urmare, a crezut că valul de schimbări care avea să ducă inclusiv la retrasarea frontierelor se va opri la graniţa sovietică. Nu a fost aşa. Iar proba că atitudinea sa a fost bazată pe o evaluare greşită stă în răspunsul lapidar dat istoricului Robert Conquest, care l-a întrebat dacă ar fi acţionat în acelaşi fel în cazul în care ar fi ştiut că toate aceste schimbări vor duce, în final, la dispariţia URSS. Răspunsul lui Gorbaciov a fost: „Probabil că nu!".

Tectonica agitată a anilor 1989-1991 este, probabil, cel mai bun argument pentru a admite, cu modestie, că nu prea ştim ce este istoria. Cursul complicat al acelor evenimente care aveau să schimbe lumea nu dă dreptate nici fataliştilor, nici conspiraţioniştilor. În năvalnicul mers al evenimentelor, s-or găsi, desigur, şi comploturi sau diversiuni planificate şi executate de servicii de toate felurile. De pildă, Radio „Europa liberă" a anunţat în seara de 17 noiembrie 1989 că studentul Martin Smid a fost ucis la Praga în timpul demonstraţiilor şi asta a scos în stradă sute de mii de oameni, care au generat faimoasa „Revoluţie de catifea" şi au înlăturat, o lună mai tîrziu, regimul comunist al lui Gustav Husak. În realitate, studentul Smid era bine mersi, iar cel care, chipurile, murise era un agent cehoslovac al KGB care, după ce s-a prăbuşit în mijlocul manifestanţilor mimînd moartea, a fost dus pe targă după colţ, s-a ridicat şi a plecat în treaba lui. La fel, se găsesc şi multe momente, nu mai puţin decisive, care nu doar că nu au fost planificate, dar nu au fost deloc anticipate nici măcar cu cîteva ore înainte de a se produce. De pildă, ieşirea masivă a oamenilor în stradă pe 22 decembrie 1989 la Bucureşti. Sau reacţia în masă a berlinezilor la anunţul sus amintit. În plus, mai ales după 1989, evenimentele în desfăşurare în Europa de Est erau într-o asemenea măsură masive şi imprevizibile, încît marile puteri se abţineau de la decizii şi acţiuni tocmai pentru că efectele ar fi fost cu totul imprevizibile. Lumea o luase razna şi liderii ei au decis să nu intervină pentru a o lăsa să se liniştească.

Anii dintre 1989 şi 1991 au toate datele pentru a fi consideraţi ani fondatori. Şi totuşi, nu îi privim aşa. Gradul de scepticism a ajuns atît de ridicat, încît gîndirea critică o ia

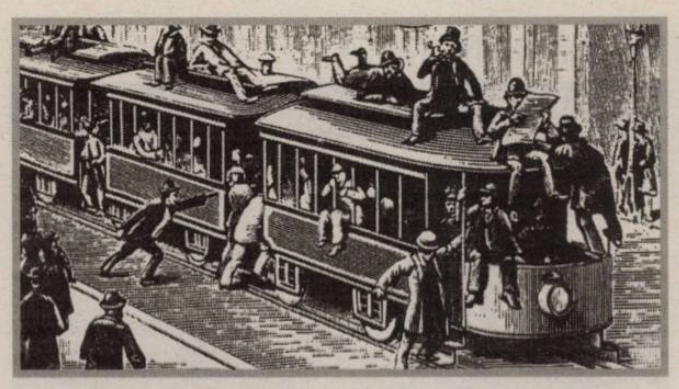

înaintea gîndirii simbolice şi o sufocă pur şi simplu. Lumea noastră e incapabilă să mai nască mituri. Cît de gravă este acea incapacitate, rămîne de văzut.

* „1989!" în *The New York Review of Books*, vol. 56, nr. 17 din 5.11.2009 (http://www.nybooks.com/articles/23232#fn9)

ready made

„La noi în ţară însă, în Republica Populară Română, nu se vor mai găsi critici care să se extazieze în faţa poeziei desnădejdii şi a morţii, sau în faţa poeziei bubelor şi puroiului, ori de cine ar fi semnată ea.

Rolul criticului este – faţă de asemenea opere – în primul rînd profilactic: să prevină pe tinerii scriitori, pe artişti, pe iubitorii de artă, că bubele şi puroiul sunt molipsitoare şi că împotriva lor există un singur vaccin: încrederea în viaţă, încrederea în om.

Abia în al doilea rînd îşi poate pune criticul întrebarea: ce a mai păstrat sănătatea tinereţii, ce a rămas încă neatins de cangrenă în opera lui Arghezi? Ce se poate transplanta fără a transmite totodată şi lichenii ucigători în păduricea tânără a literaturii noastre?"

(Sorin Toma, *Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi. Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei,* Editura „Scânteia", f.a.)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Liane şi lianţi

Ali a fost al patrulea calif. Bali a fost, prin dansurile sale, pentru Artaud, o revelaţie. Cali a fost o aşezare semirurală columbiană, ce a ajuns, apoi, oraş. Dalí a fost Dalí. Élie a fost prenumele lui Faure, istoric al artelor frumoase (de dinainte de Dalí). Falia este o despicătură. *Gallia est omnis divisa in partes tres*. Hully-Gully a fost o variantă a dansului pe nume madison. Ia-l, *I*, acum, pe *J*, drept cîrjă! Kali a fost (mai este?) zeiţa morţii, la indieni. Lally a fost guvernatorul general al coloniilor franceze din Indiile de Răsărit. Mali a fost, de pe la 1200 pînă pe la 1600, un vast imperiu african, între Niger şi Senegal, al populaţiei mandingheze. Na-l, *I*, pe *l* (minuscul) drept seamăn şi pereche! O alianţă, două verighete. Palii, adică cei pălinzi în situaţii-limită marţiale erau respinşi de Cezar, în favoarea celor ce, în situaţii similare, se înroşeau la faţă. Quagli-i au fost o dinastie de pictori scenografi faimoşi. Rali-America = Travis Pastrana. Salii a fost colegiul celor 12 preoţi ai lui Marte. Şal i-a trebuit nefericitei Isadora?! Thalia a fost muza comediei. „Ţal!“ i-a strigat *Zahl*-ului, într-un birt neaoş economic, Nenea Iancu. Ulia ar fi soţia uliului, dar nu e. Vali a fost la început Valeria. Walia, Xalia, Yalia, – nu cunoaştem. *„Zahl!“* i-a strigat ţalului, într-o *Wirtschaft* berlineză, Nenea Iancu.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Recuperări postcomuniste

Chiar în timp ce scriu aceste rînduri, un vecin dintr-un apartament de deasupra îşi găureşte pereţii. În ultimii 20 de ani aproape că m-am obişnuit cu acest zgomot, tot aşa cum m-am obişnuit şi cu talk-show-urile. În plus, sînt absolut convins că majoritatea pereţilor blocurilor din România, mai vechi sau mai noi, trebuie găuriţi. Lăsînd la o parte pura bucurie bărbătească de a folosi maşina de găurit, la asemenea imobile cred că e totuşi mare nevoie de reparaţii sau de amenajări interioare. Iar românul n-are astîmpăr şi s-a învăţat să fie inventiv: un diblu pentru un tablou colo, o gaură pentru a monta o policioară cu bibelouri dincolo, o plasmă de agăţat în perete, o galerie, o aplică, o oglindă. Oricînd se găsesc lucruri de agăţat şi totdeauna mai există un colţişor liber în care să fie plasate. Indiferent de ora sau de dispoziţia în care m-a prins declanşarea familiarului sunet, n-am bătut niciodată în ţeavă, n-am recurs la nici un fel de asemenea atenţionări. Asta pentru că de fiecare dată cînd îl auzeam, mă gîndeam cu o bucurie secretă la propriul meu Black&Decker. Şi niciodată n-am întîrziat prea mult cu represaliile. Abia cînd bormaşina mi s-a stricat, din motive de beton prea dur, am avut motiv să fiu supărat cu adevărat.

Instrumentul acesta e acum cît se poate de popular, se găseşte pe toate drumurile şi poate fi folosit de orice proprietar de apartament, fără nici un fel de instruire. Vechea metodă a cuielor bătute cu ciocanul nu mai ţine (aud că americanii nici nu mai folosesc ciocanul manual, au inventat un dispozitiv de bătut automat), iar sistemul de împuşcat în perete presupune un specialist cu respectiva unealtă. În plus, una era simpla găurire şi alta e cea prin învîrtire. Acum, cu bormaşina, nu mai depinzi de nimeni, şi nici nu mai rişti să-ţi dai peste degete, iar burghie (şpirale – cum zic „meşterii“) sau dibluri de toate lungimile şi grosimile se găsesc la orice colţ de stradă. Toţi adulţii care timp de decenii au fost frustraţi de asemenea operaţiuni, din lipsa instrumentelor, sînt acum liberi şi independenţi să îşi folosească asupra pereţilor întreaga gamă de ustensile şi dexterităţi personale.

Se vede şi că, parcă în ton cu nevoia generală de a da găuri, au evoluat şi instrumentele. Cele cu rotopercutor le-au depăşit pe cele care doar învîrteau burghiul, iar apoi cele cu un singur mîner (ca de pistol) au ajuns pe cale de dispariţie, înlocuite fiind de altele mai puternice, cu două mînere (ca la pistolul mitralieră) sau chiar cu dispozitiv de sprijinit în umăr, cu ulei şi mandrină automată. Acestea din urmă îţi oferă avantajul că nu mai pierzi periodic cheia de mandrină şi că poţi da găurile cu mai mult spor, chiar şi în beton. Iar satisfacţia găuritului cu două mîini şi chiar cu pusul umărului e incomparabilă, se pare, cu cea în care nu poţi folosi decît o mînă.

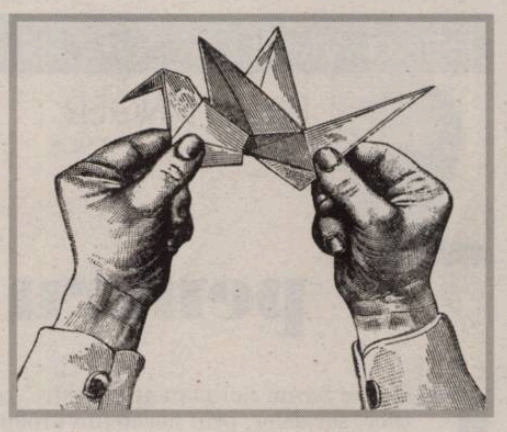

Acum cîţiva ani, la o simandicoasă conferinţă, într-un sediu al Ministerului de Finanţe, mari economişti şi jurnalişti vorbeau despre evoluţia leului şi a relaţiilor cu FMI (nu cele de acum). Cînd discuţiile erau mai în toi, a început şi respectivul zgomot naţional. Ministrul de atunci, Mihai Tănăsescu, a trimis un consilier să vadă „cine tot *driluieşte* tocmai acum?“. Consilierul a ieşit să pună lucrurile la punct. În cinci minute zgomotul a încetat şi lumea a răsuflat uşurată. După alte cinci minute însă, hîrîitul a reînceput. Programul de găurit al meşterilor s-a dovedit a fi mai presus decît programul conferinţei şi chiar decît autoritatea unui ministru de Finanţe.

Mai de curînd am asistat la acelaşi fenomen chiar la o ceremonie funerară. Acolo, zgomotul bormaşinii risca să perturbe întreaga adunare. Vorbitorii erau bruiaţi în mod penibil, dar nimeni nu i-a putut convinge pe muncitorii din încăperea de alături să înceteze. Pare mai uşor să întrerupi o înmormîntare decît să opreşti un om să găurească un perete.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

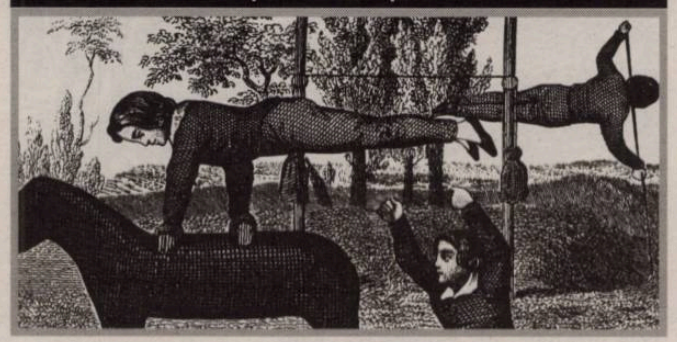

Bisturiu de fitze

Elena Cârstea s-a operat. Cornel Constantiniu are baterii noi la simulatorul nervos. Cristi Minculescu s-a ales cu ficat nou. Victor Socaciu a primit doi rinichi. Vine o vreme cînd încă o generaţie de vedete intră sub bisturiu.

Dar nu e orice bisturiu. E unul încrustat cu cristale Swarowski, din oţel special japonez, cu mînerul decorat de Botezatu. Motive tribale, în caz că vă preocupă trendurile (Polinezia, în speţă). Vedeţi dumneavoastră, vedetele, chiar şi cele pe care se odihneşte lumina galbenă a unui reflector scos de la naftalină, şi-au mai găsit o cale spre glorie. Cea medicală, de data asta.

Nu e vina lor. Media îşi ştie publicul: trecut de 40 de ani, îl mai ia cîte un junghi, urcă scara mai greu, nu-şi mai vede vîrfurile de la pantofi, de burtă. E momentul să vorbim despre leacuri naturiste, reţete de slăbit, brăţări magnetice cu efect terapeutic şi, în general, cetăţeni mai bolnavi decît noi.

Problema e ce fel de exemplu dau vedetele astea. Cu ce mesaj se despart ele de noi, după o viaţă „pusă în slujba publicului“, cum spune şablonul pe care orice editor prevăzător îl are pus deoparte în caz de comă, accident grav sau deces.

Păi, e simplu: vedetele n-au nici un chef să se amestece cu publicul, pe care altminteri îl iubesc (deşi nu aşa de mult în ultima vreme, de cînd nu mai cumpără CD-uri). Cornel s-a dus la Viena, deşi operaţia de schimbare a simulatorului, cu tot cu baterii, se face bine mersi şi la Bucureşti, e adevărat că pentru cetăţeni obişnuiţi. Elena Cârstea să zicem că trăia în America, o iertăm (şi-am ierta-o şi mai tare dacă n-am fi aflat că a costat-o prea mult, drept pentru care bănuim la orizont un teledon cu strîngere de fonduri). Cristi putea şi el să încerce un ficat la Bucureşti, unde sigur că e o listă de aşteptare pe care nu se făcea s-o sară. Singur Socaciu s-a operat pe masa aşternută cu tricolor, la noi acasă. Probabil că ceilalţi îl compătimesc că n-are pile.

Dar ce să ne plîngem, cînd însuşi preşedintele a dat tonul acum cîţiva ani cînd şi-a urcat hernia în avion şi-a dus-o departe, să n-o mai sperie doctorii români cu indecizia lor.

Exemplul personal al vedetelor e urmat, firește, de o mulţime de fani, care se înghesuie acum pe la Ministerul Sănătăţii cu celebrul formular 202 sau cum s-o numi el. În ordine alfabetică, ei cer tratamente cu celule stem în China, vindecarea cancerului în Siberia (a încercat Dan Iosif, nu s-a vindecat, dar nimeni n-a tras nici o concluzie de aici) şi masajele de recuperare în Ucraina. La 20.000 de euro sesiunea, masajele astea pot fi învăţate şi de părinţi, ca să le aplice acasă. Dar românii nu se pot ajuta singuri, nu după atîta vreme cît le-am spus că alţii trebuie să-i ajute. Alte tratamente minune, în ţări aflate la cît mai mare depărtare, unde doctorii sînt cu mult depăşiţi numeric de palmieri, vindecă paralizia, tusea măgărească şi SIDA. Totul e să crezi, să vinzi casa şi să pleci.

Între toate escrocheriile la care punem botul, contul şi cîteodată şi viaţa, cele mai triste sînt astea cu celulele stem. Sînt ţări în care cercetarea medicală n-a reuşit să producă nici măcar un vaccin de gripă. Cu toate astea, în orice moment vei găsi un milion de cetăţeni disperaţi gata să creadă că doctorii chinezi sau belaruşi au făcut saltul direct la lucruri mai complicate, între care terapia genetică şi creşcutul de urechi pe ceafă, pentru transplant. Nu sîntem noi românii un caz special: în anii '70, în Occident au fost la modă, pentru scurt timp, vindecătorii thailandezi, care pretindeau că fac operaţii printr-o tehnică străveche, fără bisturiu, scoţînd pur şi simplu cu mîna tumoarea canceroasă. Nici după ce analizele au dovedit că tumoarea era de fapt o biată bucată de ţesut de pui, oamenii nu s-au potolit. Ca şi în cazul religiei, credinţa e mai puternică decît faptele şi nu se împiedică de ele.

Dar să ne întoarcem la VIP-uri. Sezonul de operaţii şi decese a fost bogat în toamna asta. Ne-am specializat în rememorări triste ale unor oameni pe care altminteri nu i-am băgat în seamă în nici un fel, în ultimii 20 de ani. Mai rău, părem chitiţi să-i salvăm şi pe ăştia pe care nu i-am putut înghiţi cu nici un chip. Am rezistat la vestea bună că dl Constantiniu are baterii în simulator pentru următorii ani. Însă m-a dărîmat ideea că vrea să scoată un disc cu melodiile îndrăgite din tinereţea noastră comună.

A se păstra la dosar: eu ascultam AC/DC, nu Cornel Constantiniu. Şi aş fi părăsit orice fată prinsă cu aşa ceva în casetofon. Acum mă uit peste umăr la videoclipuri cu el, în montaj. Pentru ironia vieţii aveţi ceva, un tratament?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Jos capra!

„Murim noi, muriţi şi voi!“ Am crezut iniţial că nu am citit bine, aşa că am aşteptat, poate camera va reveni asupra acestei pancarte ridicate cu mînie spre cer de un grup de grevişti. Peste cîteva minute, lozinca a apărut din nou în prim-plan, acoperind tot ecranul. Da, aşa era...

– Să moară şi capra vecinului!... a comentat, gînditoare, soţia mea.

– Mda, cam aşa ceva... am recunoscut şi eu, cu ochii încă în televizor.

Deci asta era ce aşteptau oamenii muncii de la guvern – sau, mă rog, ce-o mai fi el acum. O stranie „pace socială“, cam necrofilă – căci despre negociere nu prea văd cum putea să fie vorba. Dacă tot e să ne ia dracu', barem să vă ia şi pe voi, şi atunci sîntem liniştiţi cu toţii.

– Stai să-ţi arăt ceva, se ridică nevastă-mea de pe fotoliu şi caută printre nişte hîrtii de pe o etajeră. Citeşte! îmi întinde ea un ziar mai vechi.

Mă apuc să citesc. „Prezent la inaugurarea unei fabrici din Luduş, preşedintele a declarat că «nici eu, nici Guvernul, nici Banca Naţională nu ne-am propus să scoatem ţara din criza economică, pentru că nu se poate acest lucru». «Criza e globală şi România depinde de ceea ce se întîmplă la nivel global», a continuat vesel preşedintele. Ca să vadă lumea cît e de deştept, Băsescu a continuat cu o cugetare apocaliptică: «Nu există nici o ţară care să se extragă singură din criză; ori ies toate, ori nu iese nici una». Mai pe românește, dacă e să ne ia dracu', măcar n-o să fim singuri şi asta ar trebui să ne facă să ne simţim mai bine.“ Deci tot un fel de „murim noi, muriţi şi voi“. Avem într-adevăr un preşedinte popular, care chiar gîndeşte în ritm cu ţara...

Articolul se intitula „Jos Miorița“ şi continua cu alte exemple, cotidiene, de fatalism mioritic. Sărmana mioară, cîte i s-au mai pus în cîrcă! Dacă ar fi să vorbesc şi eu în lozinci, aş striga mai degrabă „Jos capra!“, căci mai degrabă despre acest alt personaj al panteonului nostru poporan este vorba decît despre oaia năzdrăvană, care a vrut şi ea să facă un lucru bun şi uite ce vorbe i-au ieşit!

Nu despre fatalism este vorba în această poveste cu capra vecinului, ci despre un sentiment mult mai răspîndit – şi, altminteri, cît se poate de uman: invidia. O cunoaştem cu toţii, chiar dacă majoritatea încearcă să nu se lase stăpîniţi de ea. O cunoaşte şi bravul nostru ţăran, ca şi alte societăţi ţărăneşti din regiune care s-au temut de mult de nenorocirile deochiului şi au inventat şi terapia adecvată a descîntecelor. Dar deochiul era doar o putere inconştientă a unora, mereu controlată de către toţi ceilalţi, în timp ce capra vecinului a devenit morala unei practici dezlănţuite a fiecăruia.

Invidia aceasta fuge de ierarhie ca dracul de tămîie – şi mai ales de ierarhia care-l pune pe vecin deasupra mea. Ceva trebuie făcut ca această situaţie ruşinoasă să înceteze. Mai întîi, păcătosul este avertizat: „Ce ieşi aşa în faţă ca păduchele pe fruntea miresei?“. Şi dacă tot nu înţelege, i se deoache capra.

Morala caprei începe prin a număra. Se uită peste gard şi vede că vecinul are o capră, în timp ce eu nu am nici una, are trei camere, în timp ce eu n-am decît două, are o maşină nouă, în timp ce a mea de-abia îşi mai trage sufletul, a dat un tun şi s-a îmbogăţit, în timp ce eu de-abia am dat o ţapă de pe urma căreia nu m-am ales cu mare lucru. Apoi trage linie şi îşi face socoteala: dacă i-ar muri capra, am fi din nou egali şi lucrurile ar reintra în ordine...

Dar nu este totdeauna aşa, nu este numai aşa. Această variantă destructivă a moralei este dublată şi de una constructivă: omu' se pune să crească două capre, uite aşa, d'al naibii, să-şi ridice o casă mai făloasă decît a vecinului, să muncească pe brînci ca să-şi cumpere un merţan etc. Şi atunci este rîndul vecinului să riposteze, iar al omului nostru, să cînte, pe ritm de manele, „mor duşmanii de ciudă“. Economia României a crescut (atît cît a crescut) şi graţie acestei competiţii invidioase.

Nu invidia în sine este deci problema, ci faptul că în această morală a caprei eşti totdeauna umbra neliniştită a *celuilalt,* eşti ceva sau altceva nu pentru că vrei să fii aşa sau altminteri, ci deoarece vrei să devii astfel doar în comparaţie cu vecinul: nu *eşti,* ci te *compari*. Ai două capre, patru camere şi o maşină de lux nu neapărat pentru că asta ţi-ai dorit, ci pentru că şi el a avut. Furi şi înşeli nu neapărat pentru că aşa îţi este firea, ci pentru că vecinul a făcut-o cu succes, iar tu nu poţi să rămîi mai prejos. Individul nu mai este în sine, ci prin celălalt, eul nu mai este un proiect, ci un efect: ca să ştii cine eşti şi ce să faci, trebuie musai să te uiţi peste gard. Idealul vieţii devine atunci nu să vezi, ci să fii chiorul din ţara orbilor. Iar dacă nu se poate şi nu se poate, barem să orbim cu toţii!

Diana MARINCU

Eternii musafiri

Pavilionul Poloniei are poate cea mai fermecătoare şi mai consistentă lucrare dintre cele expuse în Giardini la ediţia de anul acesta a Bienalei de la Veneţia. Lucrarea video care împînzeşte pereţii fără geamuri ai pavilionului polonez îi aparţine artistului Krzysztof Wodiczko, născut în Varşovia, în prezent lucrînd în New York. Memoria colectivă, istoria, incompatibilitatea dintre lumi şi culturi sînt teme prezente în toate lucrările artistului polonez, întărite parcă şi mai mult de fundalul proiecţiei pentru care optează adesea: clădiri grandioase şi monumente publice.

Trăim anesteziaţi senzorial şi din ce în ce mai insensibili într-o societate care inhibă emoţiile. Pentru noi, imigranţii rămîn mereu eternii *musafiri,* invizibili, izolaţi într-un teritoriu exterior. Krzysztof Wodiczko încearcă prin lucrarea lui numită *Guests* să sugereze lipsa comunicării şi incompatibilitatea dintre cele două lumi, a *gazdelor* şi a *musafirilor*. Protagoniştii proiecţiilor video sînt muncitori imigranţi care spală, curăţă şi lustruiesc ferestre, iar noi, vizitatorii, ne aflăm în interior, privindu-i cu detaşare. Imaginile proiectate sînt răspîndite pe pereţii încăperii în beznă, chiar şi pe tavan, într-o punere în scenă fără nici un fel de artificii, creînd iluzia unor ferestre reale, inexistente în pavilion şi atingînd dimensiunile acestora. Tot în mărime naturală sînt şi siluetele oamenilor din spatele lor. Ne sînt puse la dispoziţie căşti pentru a asculta conversaţiile muncitorilor, dar şi dialogurile şi comentariile trecătorilor. Poate această alegere a artistului este cea care adaugă o componentă documentară întregului demers, de altfel foarte seducător la nivel pur vizual, dezvăluind un *statement* foarte apăsat despre statutul incert al acestor imigranţi ucraineni, vietnamezi, români, pakistanezi.

Imaginile se derulează simultan şi surprind momente în care personajele se odihnesc, vorbesc, muncesc şi încearcă să privească în zadar dincolo de bariera de sticlă. Nici noi nu reuşim să îi vedem clar, dar nici ei pe noi. Metafora lipsei de comunicare şi tensiunea dintre *noi* şi *ei* sînt foarte clar prezente, dar deloc ostentative sau facile. Geamul nu devine niciodată complet transparent. Contururile se disting vag şi devin parţial vizibile doar atunci cînd personajele ating cu o parte a corpului obstacolul, fereastra. Cînd îşi lipesc mîna, obrazul sau fruntea de sticlă dispare aureola pufoasă care îi învăluia pînă atunci.

Imaginile create de Wodiczko, atît de frumoase şi de poetice, ne amintesc că nu e suficient să priveşti, trebuie să şi vezi dincolo de sticla opacă şi de imaginile difuze, topite. De fapt, este vorba despre vizibilitatea celui ce rămîne invizibil. Oricum, spaţiul în care aceste reflecţii se declanşează este cel al pavilioanelor naţionale. Poate nu întîmplător.

PUBLICITATE

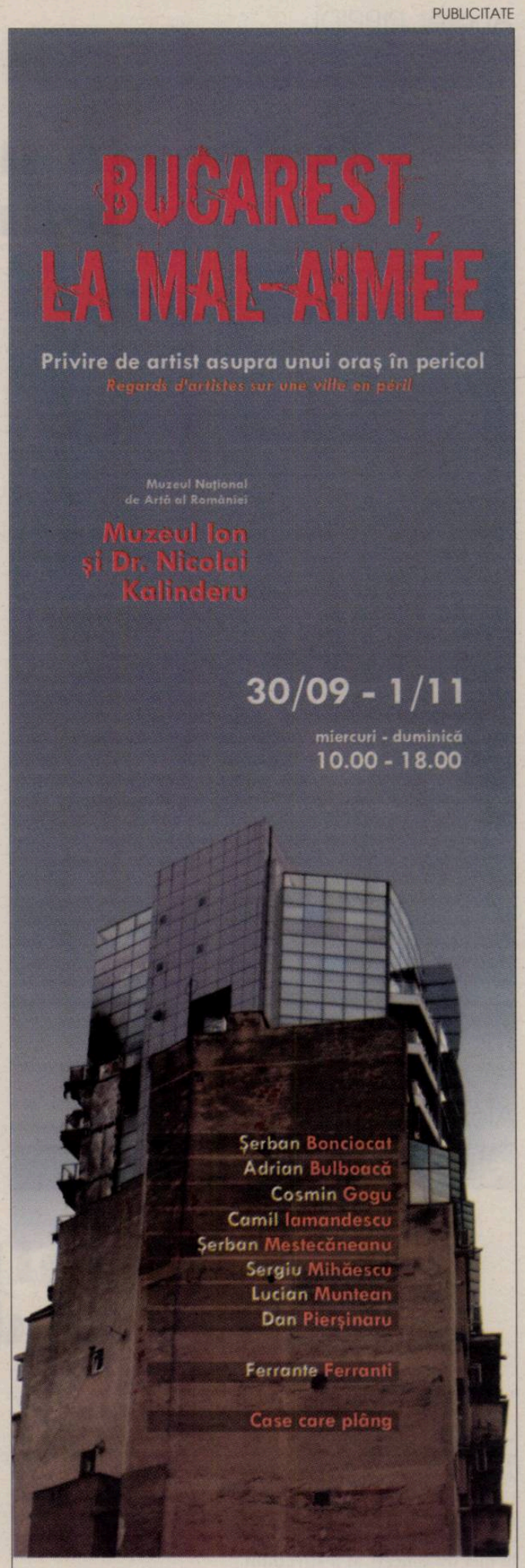

Andrei PIPPIDI

SOS București

Judecata unui martor francez

În aceeași vreme cu Paul Morand, alți vizitatori francezi de marcă ne-au lăsat impresiile lor despre București. Ele sînt convergente, o chezășie a exactității acestor observații.

Jacques Ancel a fost profesor de geografie politică la Institutul de Înalte Studii Internaționale al Universității din Paris. Lista publicațiilor lui începe din 1919, cînd i-a apărut o lucrare despre politica externă a Bulgariei. Acțiunea acestui stat în conflictele balcanice și în războiul care tocmai se încheiase este explicată prin tendința de expansiune și afirmare națională. O carte din 1921 relatează experiența pe care Ancel, specialist în etnografia balcanică, cu studii de istorie, cunoscînd limbile engleză și germană, a avut-o în Macedonia în timpul Primului Război Mondial, la biroul 2 (informații militare). E unul dintre fondatorii geopoliticii, știința nouă de care vor fi atrași la noi Gh. I. Brătianu și I. Conea. Cele mai importante din operele sale sînt *Manuel historique de la Question d'Orient* (1923), *Peuples et nations des Balkans* (1926) și, în 1937, acest *Manuel géographique de politique européenne*, din al cărui prim volum, consacrat Europei Centrale, am desprins următoarea caracterizare a Capitalei românești.

După ce descrie felul de viață al țăranilor în Muntenia, în Moldova și în Transilvania, care rămăsese pînă atunci izolat de influențele urbane, el ajunge la nucleul organizării de stat: „Această țărănime multiplă, Bucureștiul o privește de sus și dinafară. Dublu nod de drumuri, mai întîi între Carpați și Dunăre, apoi, din secolul XIX, de-a lungul cîmpiei muntene care a devenit exportatoare de grîu, București se găsește totuși aproape marginal față de țară, prin locul său în sud și prin istoria sa bizantină. Orașul a crescut mai puțin prin factorii economici, cît datorită conjuncturilor politice, întîmplătoare și vremelnice. Mai puțin caravanserai negustoresc, cît centru administrativ și spiritual, el a fost mereu, de la Fanarioți la Hohenzollerni, capitala dinaștilor străini, capul lumii de afaceri care îi cuprindea pe boieri și pe greci: pe cînd unii își vindeau proprietățile funciare pentru banii cu care să trăiască în Occident, ceilalți cumpărau terenuri, speculau clădirile, înființau bănci, drenau capitalurile din Franța sau Germania. București a rămas multă vreme un oraș cosmopolit, monden, politicianist: magazinele de „galanterie", ceea ce aici vrea să zică eleganță, librăriile cu mulți clienți, cafenelele, cluburile, trăsurile cu doi cai și vizitiii lor în caftane albastre, limba franceză vorbită de burghezie și jumătatea de milion de locuitori ai săi au contribuit la proclamarea sa ca «Parisul Orientului»; dar străzile sale, prăfuite sau pline de noroi, erau invadate de vînzători ambulanți cu căciuli soioase ori cu fesuri roșii, oferind rahat, vin mieros, cîrnați fripți, prune vinete, pui, cărbuni de lemn, bidoane de gaz; iar hîrtoapele, cîrciumile țigănești, bazarele din mahalale i-au păstrat multă vreme trăsăturile vechii Turcii. Oraș de lux, încercuit de o periferie sordidă. Un decor european și culise orientale".

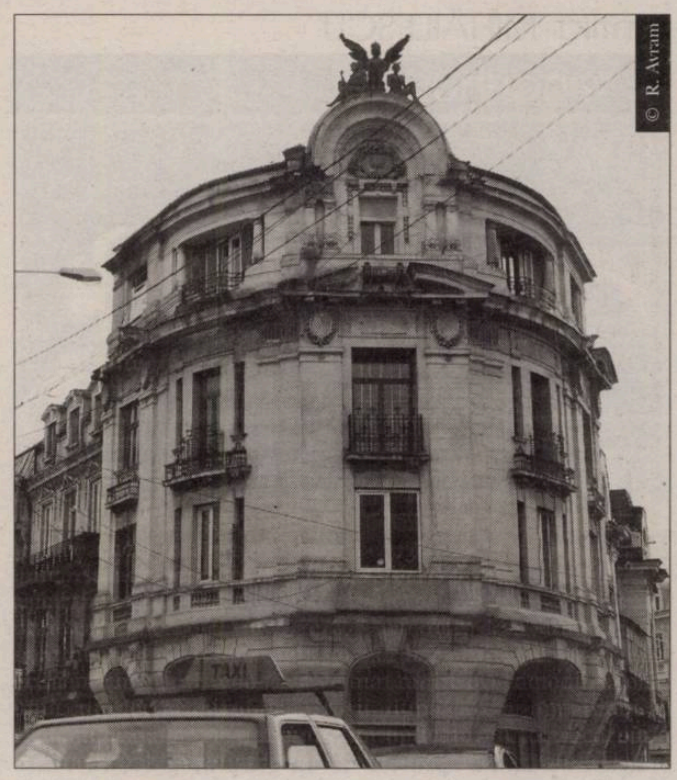

Imaginea e nemiloasă, dar nici modernizarea n-a adus cu adevărat reabilitare. „Acest tablou, repetat cîteodată de către amatorii de pitoresc, aparține deja trecutului. În numai douăzeci de ani București a devenit occidental. Francezul, desigur, se simte aici mai puțin străin decît aiurea. Dar orașul încă nu s-a contopit nicidecum cu țara. Iar Bucureștiul guvernează. În bisericile sale ortodoxe, în Parlamentul său occidental, în mulțimea sa de trecători pe Calea Victoriei, se vînzolește o oligarhie".

Situația pe care o constatase geograful, aproape aceeași în toate țările sud-est europene în perioada interbelică, era de tensiune între majoritatea rurală și acel stat-major de profesori, de funcționari, de ofițeri, care crease România. De atunci, Capitala s-a modificat foarte mult, pentru o populație de trei ori mai mare, și eliminarea acelor edificii socotite azi „învechite", după ce erau „moderne" în secolul trecut, continuă pas cu pas.

Fără să mai fie atît de vizibile în decor, disocierea între oligarhie și omul de pe stradă, dezacordul lor se mențin.

Alex. Leo ȘERBAN

efectul de ecou

(Festivalul) „Enescu": „brand de țară"?

Dragă Dan Dediu,

Am citit cu mult interes și plăcere articolul pe care l-ai scris despre Festivalul „George Enescu", apărut acum două numere. Ca-ntotdeauna, farmecul stilului tău – amestec de erudiție dezinvoltă dar *„reader-friendly"* și de flatante, pentru cinefili, referiri la cinema (și încă în varianta cultură populară, adică Harry Potter & *Războiul stelelor!*) m-a făcut să citesc textul, savurîndu-l, pînă la capăt, deși nu am fost la nici un concert al festivalului...

N-o să te plictisesc explicîndu-ți de ce n-am fost la concerte; scurt spus, e o combinație de über-snobism (nu-mi place să merg acolo unde merge toată lumea bună), de idiosincrazii auditive (prefer să ascult înregistrări perfecte decît performanțe *live)* și de, trebuie să recunosc, „afonie" (mai mult în sensul propriu decît în cel figurat) temporară: pot să treacă săptămîni întregi fără să ascult nici o piesă muzicală – nici măcar pop! Cînd s-a făcut împărțeala simțurilor, la mine-a ajuns mult văz, destul gust, tot atîta miros, ceva tactilitate și prea puțin auz. Dar nu cred că te interesează – nici pe tine, nici pe cititor – cum stă a.l.ș. cu auzul, așa că o să „atac" impetuos (= lol) problema care m-a făcut să tresar, sărac (muzical) și sceptic.

Spui, la un moment dat, că „el (Festivalul „Enescu", *n.m.)* a devenit nu numai portstindardul României ca brand de țară, ci mult mai mult, anume o redută a apărării unei forme de viață înaltă – muzica clasică"... Sînt *total* de acord cu „mult mai mult"-ul, dar deloc cu ideea „portstindardului" și a „brandului de țară". De ce? Pentru că eu cred că un „brand de țară" ar trebui să *producă,* nu doar să reproducă, artă – sau cultură, în general. Oricît de cunoscut (chiar celebru) în afară, un festival nu poate face asta: prin simplul fapt că el aduce – într-o țară – cultură *din afară,* chiar strecurînd cultura autohtonă în „meniu", el nu poate fi „portstindardul" respectivei culturi autohtone, ci – eventual – un bun comunicator al ei. O să-ți dau un exemplu din zona pe care o cunosc, adică Cinema-ul: Festivalul de la Cannes este, indiscutabil, nr. 1 pe piața festivalurilor de film; dar el nu este „brand" pentru Franța, ci pentru Cinematograful mondial. Brandurile franțuzești sînt altele – moda, vinurile și brînzeturile... Idem – Festivalul „George Enescu": unde nu se cîntă *numai* muzică românească, și nu cîntă *numai* soliști sau orchestre din România. (Nici măcar soliștii și orchestrele străine nu cîntă *numai* muzică românească!) Există o muzică simfonică românească absolut admirabilă – i-aș aminti numai pe „clasici": Bentoiu, Niculescu, Stroe sau Vieru –, dar mă-ntreb cît de cunoscuți sînt ei în afară? Cît de interpretați? Sau – ca să revenim la Enescu – cît de des și unde sînt interpretate piesele lui *(Oedip,* de exemplu)? Nu mă îndoiesc că știi răspunsul mai bine decît noi toți.

Știu și că o să spui că trag spuza pe turta domeniului la care mă pricep (= cinematograful), dar mie mi se pare că, în acest moment precis, singura artă care e în drept să fie numită „portstindardul României ca brand de țară" nu poate fi decît Filmul. Noul film românesc, mai exact: a primit cele mai mari distincții la cel mai important festival de film din lume, se vorbește despre el – în afară – mai mult decît despre oricare altă artă și este, într-adevăr, un produs original și 100% românesc.

Și o să închei cu o întîmplare plină de tîlc, zic eu: zapînd zilele trecute, am picat peste un interviu luat de TVR Cultural muzicienilor din ansamblul Yo-Yo-Ma (venit la București cu ocazia Festivalului „Enescu"); violonista chineză, am uitat cum o cheamă, spunea că a văzut, cînd era mică, un film românesc despre Enescu, așa a aflat prima oară despre el. Cînd am fost în China, am descoperit intrigat că filmul românesc cel mai popular era... *Ciprian Porumbescu!* Un film mediocru, dar cu „lipici" muzical. Nu am nici un dubiu că filmul văzut de interpreta chineză era acesta, nicidecum unul despre Enescu.

Mai ales că nu s-a făcut nici un film biografic despre Enescu, în România...

Cu multă simpatie,

a.l.ș.

PUBLICITATE

Texte și opinii de: *Mirel BĂNICĂ (cercetător, Institutul de Istorie a Religiilor) ● Adrian CIOROIANU (istoric) ● Stela GIURGEANU ● Cristina HERMEZIU (jurnalistă) ● Florin ONCESCU (scriitor) ● Andrei MANOLESCU ● Matei MARTIN ● Matei PLEȘU ● Ioana POPESCU (etnolog) ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU (cercetător, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga") ● Cecilia VOICULESCU (traducătoare) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Ne-am strîns (Stela Giurgeanu, Andrei Manolescu, Matei Martin, Matei Pleşu şi Adina Popescu) în prima zi friguroasă, dar senină a toamnei, cea în care se închid definitiv terasele la un restaurant cu ceva faimă în anii comunismului, dar care a rezistat şi după, în acelaşi loc, o casă de pe strada Vergiliu, vopsită astăzi într-un portocaliu care îţi zgîrie retina – Codrii Cosminului. *Înăuntru, la acea oră dubioasă pentru cîrciumi, ora siestei, adică nici prînz, nici tocmai seară, era plin, aşa că ospătarul, un bărbat cu cămaşă albă şi vestă vişinie şi cu alură de şef de sală de pe vremuri, care amesteca la un mod cordial amabilitatea cu un pic de obrăznicie şi de tras de şireturi, „ne-a lipit" două mese. Feţe de masă albe, ştergare roşii, curate. Atmosfera, una între local popular socialist şi restaurant „modernizat", inevitabil cam kitsch. Meniul – tras la xerox, buda – cu ciment pe jos, dar cu săpun lichid. Un loc în care se aşteaptă de la tine să nu-ţi iei doar un papanaş, ci să „consumi". Ceea ce am şi făcut, începînd cu un vin chilian roşu şi cu o cutie de suc de portocale pe care a insistat ospătarul să ne-o bage pe gît: „Ce înseamnă o cutie? Sînt două pahare!". Conversaţia de mai jos a fost una spontană şi aparent lipsită de substanţă, uneori chiar şi de coerenţă, ca mai toate taclalele „de cîrciumă". Am vorbit despre birturi, localuri, bufete, berării, baruri, crîşme, cafenele, restaurante, de ieri şi de azi, dar şi despre oamenii care se perindă prin ele.* ***(A. P.)***

S.G.: O porţie de clătite cu brînză şi cu caşcaval, pentru mine...

M.M.: Eu vreau o pastramă de berbecuţ. E bună?

Ospătarul: Nu bună, foarte bună!

A.M.: Eu, o salată de fructe.

M.P.: Încă o pastramă şi o salată de castraveţi muraţi.

M.M.: Staţi aşa! Doi castraveţi muraţi...

A.P.: Şi încă o pastramă.

M.P.: Şi nişte jumări de pui picante.

Ospătarul: Cît să fie?

M.P.: Aşa, vreo două sute de grame.

A.M.: N-am înţeles niciodată de ce în majoritatea cîrciumilor muzica e dată tare. La discotecă, da, înţeleg, dar într-o cîrciumă să pui muzica tare...

M.M.: Eu pot să vă dau explicaţia lui Voicu Rădescu, directorul de la Green Hours care a zis că sînt oameni care nu ştiu să comunice, nu ştiu să vorbească între ei şi atunci preferă să fredoneze ceva, să simuleze comunicarea pe un fundal muzical. Şi că, de fapt, muzica acoperă liniştea dintre gînduri şi liniştea dintre cuvinte.

M.P.: De cele mai multe ori muzica e pusă chiar de personal, ca să nu se plictisească.

A.M.: Să vorbeşti pe muzică e mai greu, dar să serveşti pe muzică probabil că e mai plăcut.

A.P.: Oare de ce cîrciuma a rămas totuşi în top cînd e vorba de ieşit în oraş?

M.M.: E o platformă culturală a comunicării.

S.G.: O comunicare mai leneşă! Oamenii socializează mult mai bine în jurul unei mese, decît la bowling. Sau la biliard.

A.M.: Şi întotdeauna după o partidă de biliard, îţi vine să te duci la cîrciumă. Sau chiar şi după o partidă de tenis.

M.P.: Mai e şi faptul că la cîrciumă eşti servit. În loc să mănînci acasă, mergi la cîrciumă unde fac alţii treaba în locul tău. Ţi se pune farfuria pe masă. Eşti boier!

S.G.: Şi nici nu trebuie să speli vasele dup-aia. Eu am senzaţia că, în ziua de azi, termenul de cîrciumă e unul peiorativ. Cînd spui cîrciumă te gîndeşti în primul rînd la beţivi, la mese şi scaune ieftine şi soioase, la o atmosferă sordidă.

A.P.: Mie îmi place termenul pentru farmecul său retro şi mă bucur că n-a ieşit încă din vocabular.

S.G.: Însă cum mai facem diferenţa între cîrciumă şi restaurant?

A.M.: Cîrciumă sună mai popular, dar cred că nu e nici o diferenţă.

M.P.: Cîrciumă e termenul vechi, slav, neaoş, restaurantul e mai nou în limba română, vine din latină, e o cîrciumă mai spălată. Prin anii '40, anii anti-alcool româneşti, cîrciuma era privită ca un fel de poarta Iadului, iar cîrciumarul ca un fel de ucenic al diavolului: îţi fura banii, îţi strica familia, dezbina prietenii, punea apă în vin.

A.P.: După ce criterii îţi place sau nu-ţi place o cîrciumă? Ce te face să te simţi bine? Şi cum îţi creezi o primă impresie?

S.G.: Te uiţi la clientelă, în primul rînd. Intri şi vezi ce oameni sînt acolo, apoi ţii cont de aspectul general. Mai întîi feţele de oameni şi apoi feţele de masă.

A.M.: Existau mai demult nişte reguli, dar nu cred că mai sînt valabile. De exemplu, dacă intri şi vezi acordeon, e clar că nu-i de bine.

Cu Dilema veche *la cîrciumă*

A.P.: Contează şi felul în care eşti primit. De exemplu, faptul că în Occident ospătarii te agaţă de pe stradă, ştiu ce să-ţi spună şi cum să-ţi zîmbească, astfel încît nu-i poţi refuza. Deşi ştii că asta e meseria lor şi că tot acest mic spectacol este de multe ori unul artificial, pînă la urmă nu te simţi deloc stînjenit, iar cînd intri în local eşti deja unul de-al casei.

A.M.: Şi meniul afişat afară e un semn de civilizaţie.

M.P.: Eu cred că mai ţine şi de paradisul culinar al fiecăruia, cum vede fiecare masa perfectă. Şi de stilul fiecăruia: stilul grataragiu, stilul vegetarian, stilul *nouvelle cuisine*. Eu prefer, de pildă, cîrciuma rustică, greoaie, stilul cramă, celor elegante, diafane.

S.G.: Mai contează şi recomandările altora. Dacă îţi spune cineva: du-te la cîrciuma aia libaneză că se mănîncă bine, te duci, altfel, probabil că n-ai fi intrat niciodată acolo.

M.M.: Din păcate, în România nu prea ai o alegere culinară. Oferta e foarte limitată. În Bucureşti ai, de exemplu, trei cîrciumi libaneze, cinci chinezeşti, două indiene... Iar meniurile din cele româneşti sînt identice, aceiaşi mici, aceleaşi grătare şi cartofi prăjiţi.

M.P.: E ciudat în România că atunci cînd vrei să duci un străin la un restaurant cu specific românesc, nu prea ai unde...

A.P.: La noi nu s-a dezvoltat încă un turism „de cîrciumă", cum e în Cracovia, de exemplu. Cartierul lor evreiesc, fostul ghetou unde a filmat Spielberg *Lista lui Schindler,* a fost restaurat şi altceva nu prea are, în afara cîrciumilor care sînt deschise pînă la ora 4 dimineaţa, amenajate în stilul „ghetou", cu un aer conspirativ, cu lumînări, cu obiecte personale de parcă ai intra în casa cuiva. Am aflat că, pe tot parcursul verii vin irlandezii şi englezii în week-end-uri şi practică turismul „bahic". Colindă vreme de două zile cartierul, se îmbată, după care se urcă în avion şi se duc acasă.

M.M.: Asta e o afacere pentru englezi sau pentru cei din ţările nordice unde alcoolul se găseşte, la cîrciumă, la preţuri exorbitante: să plece în week-end într-o altă ţară şi să bea. Cu tot cu costul drumului şi al hotelului, tot ies mai ieftin decît dacă ar fi tras o beţie la ei acasă.

M.P.: Mai contează şi „specialitatea casei": ştii că într-un loc vei mînca cea mai bună ciorbă de burtă sau că dincolo sînt micii cei mai buni.

A.M.: Cum erau faimoşii mici de la Cocoşatu.

M.M.: Mai e o condiţie: ospătarii să cunoască foarte bine produsele pe care le au în meniu. De pildă, aici am luat pastramă cu mămăliguţă, iar în porţie erau incluşi şi castraveţii muraţi. Ei bine, noi am comandat şi cîte o salată de castraveţi. Puteau să ne spună că murăturile sînt incluse în porţie.

A.P.: Cum era la cîrciumă în anii comunismului?

A.M.: Atunci stăteai mai mult, pentru că nu aveai prea multe de făcut. Mîncai însă mai puţin şi nici nu prea aveai de unde alege. Era clasica friptură cu cartofi prăjiţi şi am aflat la un moment dat şi de ce nu puteau să gătească şi altceva, lucruri absolut banale, cum ar fi o mămăliguţă cu brînză şi smîntînă. Exista un reţetar care trebuia aprobat, nişte norme şi erau doar cîteva feluri „măsurabile". Atunci, nimeni nu-şi asuma iniţiativa de a introduce în meniu şi altceva care nu făcea parte din acel reţetar. Şi cu băutura era o problemă.

M.P.: Da. Ăsta era un alt motiv pentru care îţi pierdeai mai mult timp la cîrciumă. Dacă găseai într-un loc bere, stăteai ca să termini toată berea pe care o aveau, căci cine ştie cînd mai prindeai...

A.M.: Îmi amintesc cum s-a golit, la un moment dat, amfiteatrul la noi la facultate şi am plecat toţi la Lido cînd am aflat că s-a băgat bere brună. Pe atunci erau trei terase mari şi late: Lido, Cina şi Butoiaş. Bere însemna un lichid fără spumă. Eu niciodată nu băusem şi nici măcar nu ştiam cum arăta berea brună. Aşa că ne-am luat genţile, băieţii cel puţin, şi am plecat în grup. Însă n-am apucat toţi.

A.P.: Am fost o dată cu părinţii mei la Neptun, la un restaurant care se numea Calul Bălan. Am rămas fascinată. Pe lîngă faptul că aveau Pepsi, am mîncat nişte fripturi uriaşe care pur şi simplu nu încăpeau în farfurie. N-am reuşit să le terminăm, aşa că le-am luat la pachet, la hotel. Însă cina i-a costat pe-ai mei în jur de 400 de lei. O mică avere.

A.P.: Există cîrciumi care v-au marcat viaţa? E prea mult spus... dar care au însemnat ceva pentru voi?

M.M.: Prima cîrciumă care mi-a marcat viaţa nu e chiar o cîrciumă, ci e un bar sau un pub – Lăptăria lui Enache, pentru că acolo mi-am petrecut o bună parte din serile de la liceu şi mai apoi din anii de facultate. Apoi, o mare parte din tinereţea mea s-a consumat la Green Hours. Şi un alt restaurant care mi-a marcat viaţa doar pentru o singură seară, însă mi-a marcat-o definitiv, din punct de vedere culinar, se află lîngă Marseille. E un restaurant de două stele în ghidul Michelin, ceea ce înseamnă foarte mult. Acolo am învăţat cum se face o supă-cremă de avocado. Am fost atît de impresionat de supa pe care am mîncat-o, încît m-am dus la bucătărie, l-am întrebat pe bucătar cum se face şi mi-a dat reţeta scrisă. Cu autograf.

S.G.: Tinereţea mea a fost marcată de MBL („Mai bine lasă!" sau „Mai bea şi lasă!", *n.r.),* din „cetatea" din Cişmigiu. Spre deosebire de Matei, eu nu-mi petreceam serile din perioada liceului, ci chiar orele de liceu, acolo. Făceam chetă pentru bere şi vodcă. Să n-audă mama!

A.P.: Cred că sînt doar cîrciumi „de drojdieri" cele care mi-au marcat viaţa. Este cîrciuma Argentin sau aşa-zisă „La proletari", vizavi de club A, cea unde vara se bea şpriţul la halbă şi unde, la ora închiderii, patronul îi ia pe cei care au adormit pe la mese, pe cei „împăiaţi" şi-i mută cu tot cu scaun în stradă, pentru a debarasa terasa. Apoi, mai era „Mica academie de şpriţ şi bere", pe Plevnei, vizavi de Preoteasa. Atmosfera era una de sală de mese de cabană, iarna mai ales aveai senzaţia că eşti undeva în vîrful muntelui. N-am petrecut prea mult timp acolo, însă m-a fascinat numele şi mi-a rămas în minte. Şi ar mai fi terasa La tribunal, chiar vizavi de locul în care sîntem acum, un local de genul cinci mese în faţa buticului, gard în gard cu tribunalul sectorului 5. A fost o perioadă în care „semnam condica" aproape în fiecare seară şi cunoşteam toţi cîinii cartierului care treceau pe stradă.

M.P.: A fost una pe la 3-4 ani. Se numea Select, o cîrciumă la noi în cartier. Era a fraţilor Chivu, un cuplu de cîrciumari faimoşi pe vremuri. Restaurantul mai există şi acum, dar n-are acelaşi farmec. Am fost acolo cînd şi-a dat taică-miu doctoratul, eu eram în cărucior. Mi-o amintesc pe Zoe Buşulenga care m-a luat în braţe şi mă tot ciupea de obraji. Mi-a spus versiunea de golani a poeziei „Afară ninge liniştit...". Cea cu mama care arde în sobă. Am fost şocat, din această cauză îmi amintesc acest episod. După aceea am rămas cu impresia că cîrciuma e un soi de loc ficţional. Mi s-a părut că am intrat într-o poveste.

M-a mai marcat o cîrciumă turcească, de fapt kurdă, Kervana, pe Şoseaua Viilor colţ cu Trafic greu. Era extrem de autentică, seara se strîngeau toţi kurzii din Bucureşti, trăgeau cu arma, dansau, erau petreceri ca la ei în estul extrem al Turciei. Eram acolo aproape seară de seară, într-o vreme. Aveau şi o mîncare formidabilă! Mîncam pentru prima oară mîncare orientală, grătare de oaie, salate spectaculoase, rachiu de anason. Astăzi, Kervana nu mai există.

A.M.: Îmi amintesc de un soi de bistro pe lîngă hotel Negoiu. Pe vremea lui Ceuşescu, ieşeam de la facultate, mergeam acolo şi luam vodcă şi chifle. Vodca era 15 lei, iar chifla 25 de bani. Era plin de arabi şi de negri, mai mulţi negri, bursieri din ţările africane. Ţin minte că se întuneca afară, noi începeam să ne ameţim şi vedeam numai ochii foarte albi ai negrilor, restul începea să dispară.

Şi a mai fost cîrciuma de la Casa Scriitorilor din Neptun care era de fapt un soi de cantină, însă atmosfera de acolo m-a marcat. Erau Fănuş Neagu, Băieşu, poetul Ahoe... Se îmbătau şi făceau tot felul de trăsnăi, iar eu, ca adolescent, descopeream astfel marile personalităţi literare ale României.

După Revoluţie, m-au fascinat multe cîrciumi din Turcia, mi s-au părut fantastice, ca-n poveşti, mîncăruri „suprapuse", unele peste altele.

M.M.: Ni s-a terminat sticla. Ce facem, mai luăm una?

Adrian CIOROIANU

Mărirea şi decăderea cîrciumii româneşti

De două secole şi mai bine, istoricii – ulterior sociologii, etnologii etc. – se întreabă în ce măsură *locanta* generică, sub diferitele ei categorii (de la tavernă la han etc.), este o *marcă* a civilizaţiei mediteraneene. Pentru majoritatea, răspunsul este afirmativ: localurile unde se mănîncă şi se bea (şi eventual se înnoptează) în afara căminului ţin de civilizaţiile şi ariile geografice caracterizate printr-o mare mobilitate a indivizilor. Şi, de 2500 de ani încoace, spaţiul Mediteranei – de la porturile sale pînă la oraşele aflate pe o rază în jurul coastelor – a fost unul al călătorilor şi călătoriilor. Vinul aspru şi negru, uleiul de măsline, sarea de mare, citricele şi pîinea coaptă în ţest dădeau gust, atmosferă şi acompaniament cărnii şi legumelor. Soldaţi, negustori, oficialităţi sau vînători de oportunităţi, plus cohorte de animatoare femei dădeau viaţă acestor locante în care monedele greceşti, apoi romane, răsplăteau serviciile. În Europa, la temelia tuturor serviciilor hoteliere, de *catering,* de alimentaţie publică, de restauraţie sau de *escort* de azi se află ceva din această veche tradiţie.

De la han la cîrciumă

În spaţiul românesc – ca şi în toată Europa –, hanul este o autentică instituţie premodernă (preponderent medievală). Pe drumurile comerciale, la intrarea şi la ieşirea din tîrguri, hanul e un reper pentru toţi. Cu o pivniţă încăpătoare sub nivelul solului (în care la început de februarie se aduceau blocuri de gheaţă ce rezistau, învelite în paie, pînă prin iulie!), cu o sală mare de mese plus acareturi, bucătării şi grajduri pe pămîntul bătătorit (şi amestecat cu pleavă de grîu) ce funcţiona ca podea, cu o duzină de camere de dormit la etaj, cu mese de lemn, grătare, adăpătoare pentru cai şi pomi bătrîni în curte, cu tacîmuri din lemn şi cu veselă de pămînt ars, hanul românesc rămîne una dintre moştenirile istorice – aş spune – iremediabil pierdute. Azi, hanul lui Manuc, din Bucureşti, sau hanul Ancuţei, de pe şoseaua ce leagă Suceava de Iaşi, sînt *ersatz*-uri drăguţe şi frecventabile, desigur – dar care nu mai oferă imaginea fidelă a hanurilor de altădată.

La începutul secolului al XIX-lea se producea mutaţia: cîrciumile din tîrguri încep să fure din clienţii hanurilor. Mai uşor de gestionat decît un han, cîrciuma este locul de întîlnire al oamenilor care (teoretic) la noapte vor dormi acasă. Cîrciuma nu este doar *altceva* decît un han – ci şi *altfel:* ele apar atît în tîrguri, cît şi în sate; apar pe drumurile principale, dar şi prin mahalalele desfundate. În teritoriile româneşti, cîrciuma evoluată – precursoarea restaurantelor de azi – se dezvoltă treptat după un model central-european. Vinul – care era „carburantul" principal al hanurilor în epoca medievală – este concurat, treptat, de *rachia* de prune, de fructe sau de struguri *(rachi* este un cuvînt turcesc, balcanic; rachiul nostru de boască de struguri este cu totul similar *grapei* italiene) şi mai ales de berea ce va răzbate tot mai mult dinspre Europa Centrală (statele germane şi Cehia, mai ales). Cîrciuma are nevoie de un spaţiu mult mai mic decît un han – un parter de casă e suficient, iar dacă există o curte sau o ieşire la stradă, cît să pui cîteva mese, cu atît mai bine.

Aşadar: în măsura în care hanul este locul de întîlnire din epoca tîrgurilor premoderne, cîrciuma este reperul urbanităţii incipiente, al bulevardului incipient, dar şi al mahalalei de la periferie. Meniul se schimbă: tăria (cinzeaca de rachiu = 50 ml de alcool de fructe) şi berea în pahare de sticlă concurează vinul în vase de lut de odinioară; în locul fripturilor din hanuri, în cîrciumă apar mezelurile (după reţetar central-european). Spre deosebire de han, la cîrciumă nu mai vii (şi nu mai pleci) cu calul şi nu mai ajungi să dormi (decît, eventual, cu capul pe masă).

De la Iunion-ul *caragalian la* cantina *stalinistă*

În 1879, cînd Caragiale publică *O noapte furtunoasă* şi îl face pe jupîn Dumitrache să-şi ducă *damele* la *comediile* de la *Iunion,* cîrciumile cu terasă erau deja un reper familiar pentru oraşele româneşti. Particular acelei Românii burgheze e faptul că existau cîrciumi pentru fiecare buzunar: cîrciumi de mahala, unde tăria este ieftină şi ieftini sînt şi lăutarii, şi cîrciumi-terasă cu pretenţii, unde consumatorul îşi scoate familia/consoarta/amanta şi plăteşte ceva mai mult pentru spectacolele *nemţeşti* pe care patronul le oferă ca bonus (de fapt, ele nu erau propriu-zis nemţeşti – ci austriece, acesta fiind modelul central-european cu reverberaţie din Imperiul Austro-Ungar, din Viena mai ales). De reţinut că funcţionarul de stat, patronul de rang mijlociu-mare şi ofiţerul regal aveau cîrciumile lor, centrale (unde bucătari veniţi de la Viena sau Paris încearcă reţete savante şi unde se bea şampanie, vin sau bere scumpe), după cum meseriaşul român de mahala avea cîrciuma lui: cea în care bea seara o cinzeacă-două-cinci cu amicii sau cu partenerii de afaceri şi cea în care-şi putea scoate duminica la prînz familia, ca o copie a socializării cu pretenţii ce se petrecea pe terasele-restaurant din centrul oraşului.

Perioada de glorie a cîrciumii româneşti durează de pe la 1880 pînă pe la 1940. Mîncarea nu-i, cel mai adesea, prea sofisticată, şi rămîne ieftină în România. Ţuica vine la masă cu cîteva măsline din partea casei (rafinament!, pentru că tot românul ştie că măslinele nu cresc la noi), pîinea şi brînza sînt aproape gratuite, iar peştele de apă dulce (crapul, carasul, ştiuca etc.) este considerat mîncarea săracului (drept care cîrciumile rar se încurcă cu aşa ceva – e o marfă ce se strică repede, plus că tot mahalagiul poate cumpăra peşte zilnic, pe cîţiva bani, pentru acasă). Elementul distinctiv al celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea îl constituie în cîrciumile-terase, cum spuneam, apariţia divertismentului – gen *comediile* de la *Iunion* –, care-s tot un semn al contagiunii central-europene. Ce semnifică ele? Mai ales apariţia unei veritabile concurenţe: în centrul oraşului, pe terase se produc comedianţii pe care jupîn Dumitrache îi înţelege sau nu; la periferie, în mahalale, se produc lăutarii de generaţia a doua, ai căror *guriști* (preponderent

ţigani) trec de la cobze şi doine de jale la ţambal şi romanţe.

După Marele Război (1914-1918), cîrciumile româneşti ajung la deplina maturitate. Fiecare dintre ele – mai ales cele ce contează – au deja tradiţie. Viaţa politică & ziaristică & culturală a ţării freamătă la Capşa, în Bucureşti. Marile oraşe au cîteva hoteluri după modă franţuzească, cu restaurante la parter. Funcţionarul tînăr, cu un venit stabil, îşi scoate logodnica sîmbăta seara în centru (toate oraşele ţării, gen Craiova, Timişoara, Iaşi, Chişinău, Cluj, Constanţa etc., au un *Corso* al lor) sau *la Şosea*, în Bucureşti, într-una dintre multele terase de acolo (vezi romanţa „Vrei să ne-ntîlnim sîmbătă seara...?"). Hanurile aproape au dispărut – dar clienţii au fost preluaţi de cîrciumi şi restaurante. Lumea se distrează, ieşirea în oraş la sfîrşitul săptămînii devine normă, băutura alcoolică cît de cît fină rămîne la noi mai scumpă decît mîncarea (hrana este accesibilă oricărui om cu serviciu sau ceva venit – de unde zicala de secol XIX „Mîncarea-i temelie, băutura-i fudulie"), în spaţiul urban berea concurează decis vinul (o altă dovadă a contagiunii central-europene!), terasele propun momente artistice (de la trupe ambulante străine pînă la voci neaoşe gen Maria Tănase, Fărămiţă Lambru etc.).

În prima parte a anilor '40 şi în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, România rămîne ţara hranei la preţuri accesibile – vezi martorii străini, gen contesa Rosie Waldeck (şi amintirile ei de la Athénée Palace din Bucureşti), Ivor F. Porter (prizonier britanic pe Calea Rahovei, căruia gardianul îi aducea zilnic un prînz excelent de la cîrciuma din colţul străzii) şi atîţia alţii.

Apoi au venit cele trei calamităţi majore, care au nenorocit restauraţia *românească:* seceta din 1945-'46, comunismul stalinist ca atare (1947-'60) şi mai apoi concepţia ceauşistă a „alimentaţiei raţionale" – promovată de Iulian Mincu în 1978-'84 –, care au alterat (iremediabil?) reţetarele cîrciumilor şi restaurantelor româneşti.

Fiecare dintre ele ar merita o rememorare aparte. Concluzia: la acest capitol, România anului 2009 este departe de România anului 1939. Cu mulţi paşi înapoi, adică.

Mirel BĂNICĂ

De la Mitică la Mitocănică

Cîrciumile *adevărate* au rămas din ce în ce mai stinghere. Florărare, aproape pe cale de dispariţie. Nu, nu îmi cereţi să definesc o „cîrciumă adevărată", ar fi imposibil. Vă pot spune însă cum miroase o cîrciumă bună, cum curge timpul acolo sau ce probleme grave sînt puse pe masă, lîngă halbele de bere. Dar nu-mi cereţi definiţii, clasificări morale, evaluări igienice sau o poziţie în privinţa fumatului *înăuntru*.

De ce dispar cîrciumile din Bucureşti? În primul rînd, cred că ar fi vorba de febra imobiliară, abia domolită de criză, care vînează orice petec de pămînt disponibil. Iar cîrciuma, floare rară, repet, avea obiceiul să se răsească tocmai prin acele locuri cu vad, cu „potenţial", cum spun mafioţii imobiliari. Ţoiul, mititelul şi halba nu au nici o şansă în faţa terenurilor vînate din elicopter, a firmelor offshore şi a răpitorilor îmbrăcaţi în Armani. Dispar pieţele tradiţionale, cum a fost cazul Oborului, iar cîrciuma are nevoie de piaţă şi de mulţime aşa cum lichenul nu poate creşte fără arborele mamă (sau tată?).

Să mai fie oare vorba şi de faptul că noii bogaţi, tipul de om care-şi împrumută Mercedes-ul unui muzician ca Nicolae Guţă pentru a filma un videoclip, nu mai agreează astfel de locuri care tocmai prin autenticitatea lor şi lipsa de minciună nu le permite să-şi arate „valoarea"? Mitică supravieţuia pentru că era deştept, iar cîrciuma era catedra şi catedrala sa. Mitocanul nu se simte bine în cîrciumile „adevărate" pentru că acolo ironia şi autoderiziunea merg mînă în mînă. Mitocanul nu posedă aceste două supreme însuşiri necesare supravieţuirii într-o cîrciumă.

Sau dispar pentru că pur şi simplu le-a trecut vremea, ca fetelor bătrîne şi pretenţioase, nu se mai potrivesc cu ritmul de viaţă nebun al zilelor noastre? Acum cîţiva ani, am „scos" la un mic şi la o bere doi prieteni francezi la cîrciuma Rogojina de lîngă Foişorul de Foc. Cîrciumă de cîrciumă, unde gunoierul îşi freca mîneca şi împrumuta muştarul profesorului universitar (prietenii ştiu de ce!). Au intrat repede în timpul atît de special al cîrciumii bucureştene, *tellement réposant* („atît de odihnitor"), după cum nu încetau să repete după fiecare nouă halbă sorbită cu dichis. Barul, pizzeria sau şaormeria, produse ale tulburelului existenţial specific capitalismului românesc, nu vor putea înlocui niciodată cîrciuma. În plus, ele nu vor mai produce niciodată Mitici de geniu, ci doar Mitocănici murdari de sosuri artificiale şi îmbătaţi de „valori" mitocăneşti.

Cîrciuma, ultima redută a miticismului-filozofie de viaţă, se clatină. Iar dacă se va prăbuşi, nu vom avea, chiar nu vom avea dragii mei, ce să mai punem în locul său. Să nu se supere Ardealul pe mine, mi-e teamă că nu au organ pentru înţelegerea lui Mitică – o măsură de precauţie.

În loc de concluzie: cîrciuma Rogojina mai există fizic,

dar a murit sufleteşte. A fost confiscată de indivizi cu facies lombrozian, dinţi de aur şi cilindri în V, care trosnesc în aer manele din portierele tractoarelor de lux parcate lîngă mese. Propun rapid subscripţie publică şi teledonuri diverse petru a-l clona pe Caragiale; doar el mai poate eradica fenomenul şi salva cîrciuma.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

Moravuri şi slăbiciuni

Cîrciuma reuşeşte să coaguleze o mare parte din formele sociabilităţii, fiind un loc cît se poate de natural pentru reunirea norodului în orice situaţie. Ea este prezentă în fiecare parohie, indiferent de mărimea acesteia. Vînzarea vinului reprezintă principala activitate, dar poate oferi de mîncare trecătorilor sau clienţilor obişnuiţi, distracţie, plăceri trupeşti. La cîrciumă se consolidează prieteniile, se încheie afacerile, se exprimă antipatiile, se rezolvă conflictele, se răspîndesc zvonurile. Este o prelungire a uliţei, dar incinta, prezenţa umană, consumul de alcool îi conferă o oarecare idee de protecţie, de intimitate. Este un teritoriu neutru, dar comun şi familiar în acelaşi timp: un loc al contradicţiilor care aparţine comunităţii. Aici, aproape totul se împarte: vinul, hrana, timpul, poveştile, informaţiile, laudele, sfaturile, ajutorul, uneori femeile. Bărbaţii se întîlnesc la cîrciumă, la cafenea, dar şi la spiţer sau la bărbier. Încheierea unei bune afaceri este un prilej potrivit de a arăta generozitatea, dar şi bucuria, oferind de băut celor din jur. A refuza împărţirea unui pahar poate fi socotit un afront. Venit de la Siştov şi reglînd ceva afaceri, Ghinea sîrbul îşi potoleşte setea şi-şi laudă reuşitele prin cîrciumile Bucureştiului şi, uite aşa, cu „chef de băutura vinului“, „n-a putut urmări gardul şi au adormit în Podul Tîrgului de Afară, pă nişte podini“, astfel că la primii zori s-a trezit buzunărit, fără pantofi şi căciulă.

Uneori documentele ne informează despre prezenţa femeilor la cîrciumă, şi nu este vorba de familia cîrciumarului sau de prostituate, ci de neveste căzute în „patima beţiei“. Comunitatea nu priveşte cu ochi buni această inversare de roluri; prezenţa femeii la masă alături de bărbaţi intrigă vecinătatea. Iat-o pe Păuna din mahalaua Popa Dîrvaşi, căzută în „partea curvăsării“, prinsă deseori de oameni prin „cîrciume şi cu alţii, ori ţigani sau turci sau ovrei“, cînd ar fi trebuit să-şi vadă de casă şi de soţul ei, Tudor zidarul. Sau pe Chiva, din satul Slomnul, judeţul Prahova, ce „umblă din cîrciumă în cîrciumă“ şi nu-şi caută de „casă şi de copii“, după cum mărturisesc vecinii, în timp ce amărîtul soţ o urmează, dar nu pentru a bea, ci pentru a-i plăti datoriile.

De altminteri, această prezenţă contaminează foarte repede reputaţia feminină şi, pînă la asimilarea cu prostituţia, nu mai este decît un pas. În vremuri tulburi sau cînd fenomenul se extinde, puterea şi Biserica se unesc în reglarea acestuia. Cîrciuma, fiind primul loc vinovat de stricarea bunelor moravuri, devine personaj principal în iterarea şi reiterarea unor sancţiuni. De pildă, la 25 noiembrie 1794, mitropolitul Dositei dă o circulară prin care cere „să lipsească cu totul partea femeească de pe la cîrciumi“; spătăreii primesc misiunea de a „cerceta“ cîrciumă cu cîrciumă, dîndu-le voie să ridice „nevestele şi fetele“ aflate acolo fără motiv, să oblige pe cîrciumari să-şi vîndă vinul, „vinul să-l vîndă totdeauna bărbaţii, care bărbaţi de vor fi căsătoriţi să nu-şi ţie soţia la cîrciumă sau fata“. Nerespectarea poruncii atrage pedeapsa: bătaia prin tîrg atît pentru cîrciumar, cît şi pentru celetnica-cîrciumăreasă, urmată de surghiun. Trei zile mai tîrziu, vodă Moruzi dă de ştire tuturor cîrciumilor din Bucureşti că dispun doar de trei zile pentru a pune în aplicare porunca bisericească, dînd mînă liberă marelui spătar şi marelui agă să facă „curăţenie“. Mahalagii sînt chemaţi să participe la această operaţiune de curăţenie morală prin denunţarea celor care n-ar fi respectat porunca: „mahalagii să fie datori cînd vor vedea fapte ca acestea urmîndu-se în mahalaua lor pe la cîrciumă sau între vecinii lor numaidecît să dea ştire zabiţilor ca să-i ridice pe unii ca aceia şi să le facă cercetare cu pedeapsă“. Chiar dacă are conotaţii morale clare, măsura se leagă mai degrabă de iminenta izbucnire a ciumei. În martie anul următor, vodă se vede nevoit să închidă toate cîrciumile, „cu beţii, cu lăutari, cu jocuri“, pentru a proteja populaţia, recomandînd vînzarea vinului cu „ocaua în vas de dus pe acasă“. Vînzarea vinului şi ţinerea unei cîrciumi sînt afaceri extrem de profitabile. Banii îi îndeamnă pe mulţi să nu respecte porunca domnească, să nu se teamă de ciumă şi să mituiască pe unul dintre dregătorii puterii pentru a obţine un „havaet“ care să le dea dreptul de a-şi continua activitatea printre toţi ceilalţi interzişi.

Măsura nu poate să dureze prea mult dacă ţinem cont că Biserica se numără printre cei mai importanţi producători de vin şi este, aşadar, deţinătoarea unui număr mare de cîrciumi, plasate peste tot prin mahalale şi sate. Are tot interesul să obţină profit şi să-şi vîndă vinul şi rachiul, chiar dacă efectele sînt (sau se consideră că sînt) cît se poate de nocive. Cum are concurenţi, ea cere şi primeşte dreptul de a-şi vinde vinul cu întîietate: „Şi vin sau rachiu nimeni să nu fie volnic a vinde din săteni sau din alţii fără numai vinul şi rachiul sfintei mitropolii să se vînză“. Abia „cînd nu va mai avea vin sfînta mitropolie să vînză, atuncea care din săteni va vrea să vînză vin, întîi să meargă să ia voie de la sfinţiia sa părintele mitropolit sau de la isprăvnicelul sfinţii sale şi dîndu-i voe, aşa să vînză“, sună un hrisov domnesc cu un astfel de privilegiu. Dar are cui să-l vîndă? Românii sînt mari iubitori de vin şi rachiu, iar medicul Constantin Caracaş scrie, la 1828, că plăcerea pentru „băuturi spirtoase“ îi domină pe foarte mulţi şi „în zilele de sărbătoare şi Duminicile preferă cîrciumile în locul rugăciunilor din sfintele biserici“. Şi cum sărbătorile sînt atît de numeroase, românii se află mai mult prin cîrciumi, decît la biserici sau la lucru. Acum nu trebuie să se înţeleagă că pe uliţele Bucureştilor se află numai oameni beţi, dar băutura vinului rămîne una din patimile românilor. Aşa de mare este cererea că se beau şi „oţeturile“ atunci cînd vinurile bune se termină sau nu se fac: „din anul trecut toate oţeturile s-au vîndut... eu aveam o bute de vin stricat, dă-l lăsasem să să facă oţet, şi l-am vîndut tot“, scrie un negustor pe la 1784. Patima atinge chiar şi tagma preoţească atît de rău că-l determină pe mitropolitul Ignat, la 1810, să intervină aflînd că „unii din preoţii politii Bucureştilor rău nărăviţi fiind s-ar fi plimbînd prin cîrciumi şi racherii dedîndu-se spre băutură de vin şi rachiu fără de nici o ruşine sau sfiială că se află parte bisericească“. Bătaia publică îi aşteaptă pe toţi cei prinşi la cîrciumă şi nu la biserică, acolo unde le este de fapt locul, ca exemplu pentru enoriaşi. Condica Mitropoliei reţine destule cazuri de preoţi rătăciţi prin cîrciumi, uitînd să celebreze liturghia, amestecaţi la „certuri şi gîlcevuri cu enoriaşii“, cu chef de „arţag“ sau veseli nevoie mare. În duminica Floriilor, popa Neagu şi popa Stoica, în loc să se „întîrzieze în biserică şi să se îndeletnicească în citanii“ se adună la cîrciumă cu un alt popă Ion şi, „cuprinşi de băutura vinului, au început a se pricinui“ pînă cînd unul dintre ei sfîrşeşte în lumea celor drepţi. Popa Mihai de la satul Greaca este un alt exemplu care, pentru a nu fi caterisit de tot, se angajează ca „vin sau rachiu să nu mai beau fiindcă dintru această pricină mi s-au întîmplat primejdie, încît m-au oprit de preoţie“. Dar cum se cunosc proprietăţile curative ale băuturilor alcoolice, i se face un mare hatîr, dîndu-i-se voie să bea 30 de dramuri de vin sau rachiu la „vreo slăbiciune“. Or, „slăbiciunea“ este un termen atît de cuprinzător...

Ioana POPESCU

Băutura-i bună, numai să te ţii de ea

(înţelepciune familială)

Am descoperit întîmplător, fără să ştiu pe atunci că există, metoda cercetării participative. Era prin anii '70 şi eu mă aflam în una dintre primele mele documentări de teren pentru studiul artei populare româneşti. Ştiam foarte bine ce trebuia să fac: să mă prezint mai întîi la primărie, să explic pentru ce mă aflu acolo şi să cer nume de persoane în vîrstă, cu mintea trează, care să mai poată povesti *cum se trăia înainte vreme*. La fel de bine ştiam că nu e cazul să ajung la oamenii către care mă îndruma primarul şi că cel de la care voi primi trimiterile bune va fi preotul. Abia aşteptam să ajung la bătrîna despre care părintele mă asigurase că ştia tot ce mişcă în sat şi care mă va putea şi găzdui în propria gospodărie – una dintre puţinele înstărite din sat. Zis şi făcut, am cunoscut-o, m-am instalat şi i-am spus repede ce vreau să aflu. Mi-a răspuns că n-are timp de vorbe, că ea, spre deosebire de mine, trebuie să muncească pînă tîrziu, singură şi fără nici un sprijin. M-am oferit imediat să o ajut, ca să putem sta de vorbă măcar serile. A acceptat pe loc şi... m-a trimis să pasc capra. O săptămînă, zi de zi. Detaliile acestei aventuri merită povestite separat, dar atunci am avut revelaţia felului în care poţi culege informaţiile cele mai neaşteptate, dacă munceşti ziua şi bei seara timp de o săptămînă împreună cu ţăranul.

A mai trecut un deceniu pînă să înţeleg că e suficient doar să bei, pentru început. Orice etnolog care se respectă descinde mai întîi nu la primar sau preot, ci în cîrciuma satului. Se simte privit prin sticla paharelor groase, în timp ce el însuşi trage cu ochiul la celelalte mese, încercînd să identifice posibilii buni informatori. E indicat să comande ceea ce vede că beau cei din jur. *De unde veniţi, cu ce treabă pe la noi, mai rămîneţi, o să ne daţi la televizor?* Dacă cercetătorul răspunde fără grabă, cu sinceritate, are şansa ca mai tîrziu, uneori mult mai tîrziu, să poată schimba rolurile şi să ajungă să aibă satul în palmă (şi ficatul greu încercat). Chiar dacă pentru unii e mai dificil să-şi petreacă „terenul“ constant la cîrciumă, decît să pască vitele, participarea e răsplătită cu o cunoaştere profundă a oamenilor locului. Pentru că – mă gîndesc – cîrciuma de sat este, poate, cea mai polifuncţională dintre instituţiile comunităţii.

La sat, într-o margine sau la o răscruce de drumuri, cîrciuma era îndeobşte parte a prăvăliei. Locul dracului de două ori – o dată pentru că acolo pîinea se măsoară în bani şi apoi, pentru că vinul otrăveşte minţile oamenilor – cîrciuma se învecina pe o latură cu o fîntînă cu cruce sau icoană. M-am bucurat să descopăr în urmă cu doar cîţiva ani, undeva pe lîngă Buzău, o terasă cu umbreluţe Coca-Cola, amplasată în jurul unei frumoase fîntîni vechi de răscruce, cu cruce şi pomelnic. Pe cît de absurd pare la prima vedere, gestul confirmă viabilitatea credinţei în anihilarea răului, prin cruce. Protejată astfel, cîrciuma devenea locul sociabilităţii comunitare prin excelenţă, cu tot ce presupune ea din perspectiva comunicării directe. Aici se transmiteau de la gură la ureche ştirile şi bîrfele zilei, aici se bea aldămaşul afacerilor mari şi mici, aici se tocmeau lăutarii pentru nunţi, sau uneori chiar logodnele şi zestrea, aici se rezolvau răfuielile vechi şi noi, se pregătea strigarea peste sat şi se năşteau textele hazlii, de aici plecau cătanele la armată, aici se spuneau seara poveştile adevărate cu duhuri şi arătări...

Aş fi fost înclinată să afirm că, în timp ce femeile plecau duminica la biserică, bărbaţii se duceau la cîrciumă, dacă n-aş fi descoperit de curînd varii doine în care... *Cine bea copii nu face / N-a ştiut şi maica mea / Că şi ea mergea şi bea*... Aşadar, în realitate mult mai frecventată decît îşi închipuie îndrăgostiţii de satul tradiţional auroral, cîrciuma era şi continuă să fie poarta cea mai sigură de pătrundere în inima unui sat.

Răsfoiesc culegerea de descîntece a lui Tocilescu: *de dragoste, de deochi, de strîns, de apucate, de junghi, de întors cuţitul, de rînză, de şarpe, de plîns, de sperietură, de Muma Pădurii, de bubă, de brîncă, de friguri, de izbitură, de mătrice, de gîlci, de Iele*... nici unul, dar nici unul *de băutură*. Asta dă de gîndit...

Florin ONCESCU

Bere şi cafea

Am descoperit cîrciuma în studenţie (1980-1985). Încă de la început, am adoptat o metodă de băut de inspiraţie livrescă (o aplică un personaj din *Cel mai iubit dintre pămînteni):* după o bere, o cafea. Şi tot aşa, pe durată nelimitată sau, mai realist, pînă la ora stingerii ori pînă la golirea buzunarelor. Teoria mea era că o cafea anihilează total efectul unei beri.

În primul an de facultate, găseam bere nemţească la braseria *Capşa*. În anul doi, dispăruse. În ultimul an, la terasa *Cina,* depănam planuri de viitor cu doi colegi, stimulaţi de apropierea absolvirii studiilor. Unul dintre ei, fiu de militar, ne-a destăinuit: „Eu vreau să mă înscriu la «Ştefan Gheorghiu». Azi, numai cu o facultate, eşti un nimeni".

Cîteva particularităţi ale cîrciumii din acei ani, pe care acum le văd ca pe nişte ciudăţenii: condica de reclamaţii şi sesizări; chifle plătite la bucată, după inspectarea coşului; băutură servită numai la mîncare; anunţarea închiderii localului prin stingeri şi aprinderi repetate ale luminii. Or mai fi şi altele. Relaţia mea cu onorabila instituţie şi-a atins climaxul în anii 1990-1995. Cîrciumă ca în acei ani n-am mai văzut. În mod sigur, nu în Canada. Dar nici cu ocazia întoarcerilor în ţară, oricît m-am străduit. Urmează trei episoade (din filmul memoriei mele legat de acea perioadă), în care apar însoţit de un tovarăş mai „capabil" decît mine.

Dacă-i marţi, e barul Bucium (unde se întîlnesc Griviţei şi Bdul Dacia). Cu Andrei, la un taifas literar. Eu: bitter – cafea – bere – cafea – bere – cafea. El: vodcă – bitter – cafea – bere – bere – cafea – vodcă – vodcă. Andrei dă la iveală un caiet dictando cu traducerea lui din *Franny and Zooey*. Pe fiecare pagină, cuvinte ori grupuri de cuvinte barate au alături unul sau mai multe variante. Andrei e un monograf de elită al familiei Glass. Despre fiecare membru al ei ştie cu precizie în care fragment din scrierile autorului îşi iţeşte capul. Băgînd înapoi caietul în geantă, îmi lansează o întrebare: „Ce-şi spun doi pereţi unul altuia?". Răspund cu voce de elev tocilar: „Ne întîlnim la colţ!". Drept răsplată, Andrei saltă paharul de vodcă, îndemnîndu-mă să ciocnim.

Cîrciuma dinspre capătul străzii care mărgineşte Palatul CFR, pe stînga, privind dinspre Gara de Nord. O construcţie improvizată, din tablă şi geamuri. În jurul ei, un teren viran, obţinut prin demolare. Clienţii, drojdieri de elită, cu feţe de recent ieşiţi din spital. Oferta de băutură: bere şi vodcă. Eu beau bere, Andrei, bere şi vodcă. Am venit direct de la Politehnică. Am cu mine noua mea servietă din piele naturală, cu trei compartimente, cadou de aniversare, de la Cristina. Merg spre casă cu ultimul metrou. La Crîngaşi, cobor şi prind un tramvai 41. Dimineaţa, cotrobăind în geantă, constat că pot să scot mîna afară prin lateralul compartimentului din mijloc. Privesc înmărmurit la despicătura întinsă pe toată înălţimea genţii. Îmi scanez memoria, la viteză mică. Nici metroul, nici tramvaiul nu au fost excesiv de aglomerate. Poate la cîrciumă? Mister! Din fericire, compartimentul adăpostea numai nişte lucrări de laborator. Cheile şi portmoneul le ţinusem în buzunare.

Cîrciumă de cartier (Militari). Cu Andrei, în faţa unor beri la litru, fără pahare. De la o masă alăturată, primesc salutările respectuoase ale omului de serviciu al blocului meu, un ţigan domiciliat pe aceeaşi scară cu mine, în spălătoria de la ultimul etaj. Andrei propune: „Să-i dăm o bere femelului de serviciu". Omul a primit-o cu plăcere. Peste ani, „femelul" îşi va asasina mama, o femeie încovoiată de spate, care-l ajuta deseori la muncă şi care-l striga uneori de răsuna blocul: „Măăă!".

Vorbe de cîrciumă

Unde mergem?
La... cîrciumă, crîşmă, birt, bufet, restaurant, cafenea, bar, pub, bistro, tavernă, local, ceardă, ospătărie, bodegă, locantă, tăgădău, făgădău, terasă, cramă, bombă, privatu.

Ce bem?
Şpriţ, bericioaică, rachiu, beutură, spirt, acetonă (băutură spirtoasă de proastă calitate), acuarelă (băutură spirtoasă de proastă calitate combinată cu suc), o citirică, o cinzeacă, o duşcă, o halbă, un ţoi, un ţap, o pişoarcă, o poşircă, un şnaps, o butelie, B.R.R.C. (acronim pentru bere rece utilizat în căminele studenţeşti pentru a scurta expunerea: cam. 210, P6, B.R.R.C.), un carcalete, un genocid (băutură spirtoasă de proastă calitate care va cauza stări neplăcute), un romulan, una mică, un trotil, un adio mamă (idem cu genocid).

Sporturi de cîrciumă
Halbere, sticlism, coniac canoe.

Fazele beţiei
Cocleala, muţenia, răpunerea şi împăierea.

După ce bei prea mult eşti...
Beat turtă, în stare de ebrietate, mangă, muci, răpus, cu chef, ciupit, împăiat, „bine dispus", pilit, varză, praf, aghesmuit, afumat, cherchelit, pe patru cărări, făcut, matosit, turmentat, grizat, candriu, turlac, vîjîit, amnărit, învinoşat, vinos, chermeleu, abţiguit, oţelit, sfiinţit, tămîiat, tîrnosit, trăsnit, turtit, mahit, matol, rangă, targă, torpilat, trotilat, Batman, rupt, keks, palangă, grindă, hentz.

Antonimul e unul singur: treaz.

Stela GIURGEANU

Rurale

Turistica

Cîrciuma de la pod este şi „punctul informaţional". Un ceva ce aduce mai degrabă a baracă, un fel de patru pereţi, din placaj, cu acoperiş. La intrare n-are uşă, doar o perdea de mărgele de lemn şi un frigider mare, plin cu sticle de bere şi apă minerală (cu bule). Frigiderul nu e băgat în priză, e pe post de dulap cu vitrină. Pe raftul de jos stau şi cîteva sticle de plastic cu suc. Mai cumpără oamenii pe la sărbători. Rar. Treci prin perdeaua cu mărgele de lemn, pe un fel de covor de cartoane, cu atenţie să nu aluneci în noroi. Înăuntru, adăpostite de vremea rea, stau patru mese, cu scaune scunde, toate de plastic verde. Într-un colţ, un fel de tejghea pe care adastă cîteva pahare, cu gura în jos, cu o patină a timpului foarte evidentă. Deasupra, un singur raft cu două sticle de un maroniu incert, cu etichetă ştearsă de vreme. Coniac Unirea, cîteva pachete de ţigări străine, gumă Orbit. Pe un perete atîrnă o foaie A4, un tabel cu „pariuri sportive". Un iz înţepător de ţuică, îmbibat în fum de ţigară şi miros de lemn uşor mucegăit.

Cîrciumarul este un domn solid şi creţ care amesteca de zor într-o roabă cu ciment; uşa, cică, i-au spart-o ţiganii mai zilele trecute. De-asta stă acum cu perdea cu mărgele, îl aşteaptă pe Ionică, tîmplarul, să vină să-i pună o uşă nouă. Cum adică „punct informaţional"? Păi... cîrcimarul lasă vergeaua la o parte şi zice că de aici poate să mă îndrume spre primărie, spre sursa izvorului (căci pe aici a fost turism puternic pe vremea Regelui, acum mai vin aşa, rătăciţi ca mine şi cînd e el le mai spune ce a fost odinioară cu locul ăsta). Acum – zice – e doar noroi iarna şi praf vara.

Întreb de tabelul cu pariuri. Şi ăsta a fost uitat de vreme, de pe cînd mai avea muşterii. Avea pe vremuri şi un televizor, se uitau serile la fotbal, dar acum l-a dus acasă. Nu mai rentează, oamenii au sărăcit, nu de cînd cu criza, mai demult de ea, după Revoluţie, cînd s-a închis fabrica şi au rămas mulţi şomeri. Azi, abia dacă mai prinzi cîţiva clienţi pe zi. Cînd vin, iau bere, uneori şi votcă. Mai scapă de acasă, cei pe care îi cicălesc nevestele să nu mai bea. Sau cărora le ascund băutura. Vin aici şi-şi spun ofurile. Pariori împătimiţi? Aş! Se prosteau şi ei să le treacă timpul, căci bani de băutură n-au avut niciodată şi altă distracţie prin noroaiele astea nu prea ai de unde. Iar cîrciumarul îmi întoarce spatele, văzîndu-şi concentrat de prepararea cimentului.

Mixta

Magazinul mixt din „centru" este de acum şi un soi de cîrciumă. Înainte veneau oamenii şi-şi cumpărau cele necesare, pîine, un mezel, pufuleţi, iar băutura o luau cu preţ de magazin, nu de restaurant şi, cînd să plece, nu plecau, ci rămîneau aşa, cu orele, să sprijine gardul magazinului. Mai deschideau o bere pe care tocmai o cumpăraseră, mai aprindeau o ţigară. Îşi încropiseră şi nişte scaune dintr-un butuc de copac tăiat, şi vreo doi bolovani. Patronul s-a gîndit atunci: păi, de ce să nu le pun eu şi o masă şi un scaun? Să stea omul ca omul, dacă tot stă.

Dar nu spune că magazinul e cîrciumă, nici nu s-ar înhăma la aşa ceva. Nu rentează, ar avea de plătit taxe mai mari, deci ar scumpi băutura, iar dacă scumpeşti, nu mai pupi clienţi. Aşa că o lasă deocamdată aşa, ca terasă încropită. Oamenii nu prea au unde socializa, căminul cultural e în paragină şi în afară de primărie, cînd mai e o acţiune, mai e doar biserica. Nici pe vremuri nu era cîrciumă, era doar căminul cultural, dar şi prin ăla bătea vîntul. Se ţineau serbările şcolare, cam atît. N-au unde să meargă să se cinstească după o zi de muncă. Şi nici tinerii n-au unde să petreacă. Doar aşa, dacă se mai adună pe la casele vecinilor. Dar azi nici asta nu se prea mai practică. Au devenit oamenii răi de sărăcie, nu mai au chef să dea. Ce să mai dea? Aşa că se adună la magazin, îşi plăteşte fiecare berea şi nu iese cu scandal. Îşi mai povestesc unii altora problemele cu recolta, micile intrigi dintre vecini, apoi cele mai mari, politica *via* primărie şi primar. Apoi se ajunge la Băsescu şi la guvern şi cu cine votezi la alegerile viitoare. Apoi se revine din nou la sat, se închide cercul, se mai iau unul de altul, apoi de directoarea de la şcoală, care a fost mare activistă, apoi de preot, ăl' de se jeluieşte mai abitir ca toţi de ce greu îi merge lui, da' ia s-o luaţi în sus, pe uliţă, să vedeţi ce viloacă îşi ridică popa. Cu termopan şi gresie pe jos, că – zice el – gresia e la modă. Parcă n-ar vrea toţi să fie la modă, dar cine îşi permite?

Comunala

Se află la o răscruce de drumuri. De unde iei rata pentru oraş. Este elegantă, cu termopan şi gresie. În faţă are o terasă de lemn, cu bănci prelungi şi mese lăcuite. Aproape urbană. Înăuntru este cald şi foarte portocaliu. Pe uşă, lipită de geam, o foaie scoasă la imprimantă: „aici e salon exclusiv pentru fumători". Dar pot sta şi nefumătorii, cît timp nu fac scandal că fumează pasiv. Un bar prelung, plin cu băuturi fine, Garone, Cinzano şi lichior de caise. Însă „astea-s mai mult de decor", le-au cumpărat acum un an şi nimeni n-a comandat vreodată aşa ceva – mă lămureşte chelneriţa, o domnişoară în uniformă, puternic fardată, care a terminat liceul, dar a rămas aici. Muşterii? Vin de la ambele sate din apropiere... uneori şi de la cele mai depărtate. De obicei se adună mai mult intelectualii. Profesorii iau ceai de fructe, iar cei de la primărie comandă cafea. Se vinde multă cafea la filtru, apoi bere şi apoi multă cola. Un televizor suspendat în colţ merge mai tot timpul, fixat pe un canal cu muzică.

Cîteva doamne stau într-un colţ, fumează şi beau bere, glumesc şi rîd, boscorodite de un grup de pensionari de la altă masă. Lîngă ei, trei tineri, aruncînd priviri curioase asupra noastră. Lîngă noi, un poliţist cu o domnişoară flirtează. Totul se petrece într-un decor portocaliu, cu manele şi fum, unde de multe ori se iese ca „în oraş", se consumă cola şi bere, cafea şi ceai, se fumează puternic, în (cam) singura alternativă de socializare rurală.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 octombrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cecilia VOICULESCU

Baruri suspendate, memorii palatale

Singurele cîrciumi unde mi s-ar putea dilua liniştit băutura şi înjumătăţi porţia de mîncare, şi tot mă voi fi ameţit şi săturat, sînt două restaurante pe care le-am vizitat deunăzi, aflate în vîrful unor zgîrie-nori, unul în Chicago, celălalt în New York. Locuri unde, la etajul 95, respectiv, 47, bei puţin şi te ameţeşti repede, gustul pare a se rafina odată cu alcoolul, prin simpla virtute a faptului că te afli fizic la înălţime, într-un firesc şi invizibil contact cu cerul, ceea ce te pune, paradoxal, în situaţia de a îndrăgi şi mai mult pămîntul.

Sînt la Chicago, în turnul John Hancock, înalt de 450 de metri, un obelisc de oţel şi sticlă ce se subţiază tot mai mult spre vîrf. Nimic din ce ştiu despre imaginea lumii nu mai seamănă; de la această înălţime, fac eforturi de memorie ca să mai ştiu cum e pe pămînt. De la etajul 95, uitîndu-te pe fereastră – de fapt, prin peretele exterior transparent al turnului – este aproape imposibil să distingi oamenii de pe stradă, doar cîteva puncte, mai mici sau mai mari, maşini în mişcare şi vîrfurile celorlalte clădiri, care au forme ciudate, dispuse haotic din unghiul din care le privesc. Bazat pe faimosul sistem tubular, spaţiul din interiorul turnului este incredibil de larg, fără stîlpi de susţinere, iar structura exterioară este întărită de tuburi de oţel dispuse transversal pînă la nivelul etajului 18. La sud, un *skyline* al oraşului ce citeşte vîrfurile unei întregi planete de turnuri, culminînd cu cel mai înalt, Sears (azi, Willis), de 110 etaje. Cerul privit din cer. La est, lacul Michigan, îngheţat, şi o palmă de pămînt, debarcaderul Navy Pier, pe care se desfăşoară un întreg spectacol de lumini, parcul de distracţii, artificii şi roata Ferris, prima din lume în 1893.

În restaurantul *Signature Room,* am băut un cidru de mere şi lămîie verde care, pe loc, şi-a inserat delicat o semnătură fermă şi precisă în memoria mea papilară, readucîndu-mi abundent aminte că am stat o clipă palpitantă pe un fel de acoperiş, de unde lumea nu mai e supusă gravitaţiei. În astfel de temporare refugii la înălţime, poţi uita gustul pămîntului, mestecîndu-l îndelung şi imponderabil pe cel al aerului şi al zborului. Dacă ne-am gîndi la gravitaţie ca la o simplă ipoteză, sigur am putea zbura – spune un prieten. În turnul Hancock, totul e izolat ermetic şi nu se aude zgomotul oraşului; privesc imaginile, ca dintr-un avangardist film mut. Din cînd în cînd, rîndunici lovesc cu ciocul ferestrele turnului, altele trec într-un viraj sigur şi milimetric. Un turn spaţial, cu vedere panoramică, supraterestră. De aici, cerul şi lacul Michigan capătă adevărata lor formă, întinderea şi culoarea lor, contopite, sînt abia acum reale.

Ameţeala perfectă, de 360 de grade, am obţinut-o însă în *The View Lounge,* la etajul 48 al unui hotel din New York. Jos, Times Square, un fel de obor al timpului şi spaţiului pe înălţime, unde viaţa pare bine ticluită şi tîrguită. Sus, etajele 47 şi 48 fac o rotaţie completă în interval de o oră, într-un spectacol non-stop, fin regizat de îndrăzneţii arhitecţi ai building-ului. Înalt de 174 de metri, construit din oţel şi beton nefinisat, turnul Marriot Marquis găzduieşte, printre altele, o sală de teatru de 1500 de locuri şi singurul restaurant rotativ din New York, care este şi cel mai căutat bar dintre toate cele situate pe acoperişul zgîrie-norilor din oraş. La ferestrele în întregime din sticlă – care sînt singura frontieră între mine şi spaţiu – soarele apune lent, lăsîndu-se fotografiat ca un *star*. Muzica e în surdină, nu doar din respect pentru conversaţie, ci şi pentru a distinge şuieratul subliminal al vîntului. Văzut seara dintr-un astfel de uriaş de sticlă, New York este o bijuterie, combinată din cristalele colorate şi sclipitoare ale celorlalţi zgîrie-nori şi ale ambarcaţiunilor de pe rîul Hudson. După cîteva clipe de urcat cu liftul, privirea de furnică s-a preschimbat într-una de satelit. Orice cocktail sau pahar de vin e aproape inutil, pămîntul se învîrteşte deja sub picioare. Preţurile includ desigur spectacolul înălţimii şi modularea sofisticată, psihedelică, a stării interioare. Chiar gustul conversaţiei pare a fi inclus în preţ. Există o artă a conversaţiei decente în aceste cîrciumi aerisite, în care subiectul (de cele mai multe ori profesia şi jobul) are mai puţină importanţă decît maniera: tonul ferm, limbajul controlat al trupului, privirea articulată şi coerentă, răbdarea de a-l asculta pe celălalt pînă la capăt, vestimentaţia studiată, dar rar şocantă. Toate, în penumbra unor lumini de decor, discrete şi suficiente.

„Cine nu locuieşte la New York nu ia viaţa în serios" – spune axiomatic un scriitor american contemporan. Dar cine nu locuieşte la New York poate importa bun-gust în ţara lui, profitînd în schimb de avantajul de a fi acasă? – încheiem maieutic.

13, rue de la Butte-aux-Cailles

Strada Gérard, tăiată adînc şi îngust între clădirile haussmanniene din arondismentul 13 al Parisului, atît de tăcută încît te crezi pe uliţa unui oraş scufundat, se transformă subit în strada Samson, la fel de adormită şi atît de impersonală încît nu mai rezistă şi se predă, la capăt, străluci toarei Butte-aux-Cailles. Stoluri gureşe de studenţi, înfofoliţi în fulare colorate, stau la un pahar şi la o ţigară, în picioare, chiar pe trotuar, în faţa cîtorva bistrot-uri care-şi fac concurenţă de o parte şi de alta a străzii, în pofida blestemelor proprietarilor din vecinătate, neodihniţi nostalgici ai oraşului scufundat. La nr. 13, La Taverne de la Butte-aux-Cailles, aşa cum e aşezată la colţul cu pasajul Boiton, pare prora unui vapor cu hublouri aurite de o veşnică şi nestingherită petrecere. Înăuntru, în prima sală, tejgheaua barului e ca un magnet, clienţii flecăresc între ei fără să se cunoască anume, familiaritatea e imediată şi fără pretenţii. În sala a doua, intimitatea se declină în doi sau grupuri de cîte patru, în jurul gheridoanelor aidoma şi a nevoii de a fi cu celălalt, mai la o parte.

Tunsă scurt – *garçon manqué* –, Louison, fata care serveşte cu gesturi fluide şi nimic în plus, nu cunoaşte istoria locului. De altfel, lucrează de puţină vreme aici, e studentă la École supérieure des arts et industries graphiques, nu departe de cartierul Butte-aux-Cailles, unde a învăţat celebrul fotograf Robert Doisneau. Locuieşte tot în cartier, e practic, fiind aproape de facultate şi aproape de „slujbă", în schimb stă cu chirie, în colocaţie. La Paris îţi cîştigi lesne independenţa, dar nu şi intimitatea.

Ca nişte rufe bine întinse la uscat, din tavan atîrnă şi se întretaie pe mai multe diagonale zeci de dreptunghiuri. Culorile lumii sînt mai toate acolo, în steguleţele de ţări înşirate ca la olimpiadă. România e şi ea calificată. Jamel, barmanul, decriptează jovial. Cînd e cîte un meci important – şi nu există meci neimportant – barul e rezervat din vreme, ambianţa electrică. Vreţi să ştiţi? La ultimul meci Franţa-România vedetele serii au fost Ioana şi Emanuel, un cuplu mixt, uite-i într-o fotografie printre alte zeci, într-un puzzle imens care închipuie scene domestice şi spontane din mişcătorul tablou de familie al tavernei.

În afara meciurilor de rugby sau de fotbal, succesul barului constă în specialitatea casei. În felia de timp foarte specială a zilei numită *happy hour,* de la 4 după-amiaza la 8 seara, băutura costă (numai!) 4 euro (ca la concurenţă!), dar din cînd în cînd cei care comandă se trezesc pe masă, din partea casei, cu delicioase porţii de tartine cu *méchoui* – un fel de zacuscă mai elaborată –, cartofi prăjiţi sau felii de brînză. Găselniţă gurmandă imbatabilă, studenţii ştiu de ce. *Côté boisson,* semnul distinctiv al casei este *ti-punch arrangé,* 10 shots costă 25 de euro. Sau 2,5 euro ori zece ciocănele de rom cu aromă de violete, portocale, smochine, migdale, cocos...

În mod clar, pe unele chipuri se vede imediat: lui Jamel îi place ce face, ţine barul de trei ani, proprietar e însă un văr de-al său. Jovial, comunicativ, lejer, lustruieşte pahare, zăpăceşte coktailuri şi întreţine subiectul zilei, care pare să vină de pe altă planetă, ameninţătoare, tulbure: clienţii prinşi de tejghea comentează a 25-a sinucidere printre salariaţii de la compania France Télécom. E grav. Cum se face însă că viaţa e făcută şi din mărunţişuri habar n-ai cît de salvatoare, şi Jamel scoate de sub tejghea o carte şi-mi arată o fotografie veche. *La taverne de la Butte-aux-Cailles* era, la 1910, o măcelărie... cabalină: „La boucherie hippophagique Amblard". Taverna de azi e deschisă şapte zile din şapte, fapt rar pentru Paris, unde sau duminică sau luni, barurile trag obloanele, măcar pentru o jumătate de zi. „Studenţii sînt studenţi şapte zile din şapte, argumentează Jamel. Butte-aux-cailles le-a intrat în ritual." Ritualul e de mai multe feluri: vecinii bistrot-urilor de pe rue de la Butte-aux-Cailles şi rue des Cinque Diamants cheamă periodic poliţia pentru gălăgie şi necivilitate. Resentimentul e moştenit de un secol, de cînd măcelăriile, tăbăcăriile, spălătoriile, ţesătoriile micului sat au fost desfiinţate rînd pe rînd, tîrgul a devenit un cartier şic de metropolă, seara cu aspect de blînd şi cochet dormitor burghez, mîndru pe ascuns de cele două străzi rebele care, cu faima lor de nesupusă veselie, l-au făcut să intre în ghidurile turistice.

Cristina HERMEZIU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Meşterii. Un coşmar

„Mi se pare mie sau, în ultima vreme, ai devenit mai blîndă?“, mă întreba, nu demult, la telefon, o prietenă care a ales să nu mai iasă aproape deloc din casă, dar care urmăreşte îndeaproape tot ce se scrie, se discută, se face şi se preface în materie de politică, societate şi cultură – şi mai ales de teatru, unde era, cîndva, o voce critică foarte apreciată. „Ori chiar s-a mai schimbat cîte ceva pe scenele româneşti şi nu mai ai motive de supărare?“ Nu, i-am răspuns eu pe loc, rezolvînd dintr-o silabă ambele probleme: nu, nu ţi se pare şi nu, nu s-a schimbat nimic. Nu. Doar că am cam obosit şi m-am cam plictisit să tot stric cheful oamenilor (de teatru) cu observaţii acre, acide, amare, usturătoare şi înţepătoare pe tema decăderii unei arte care – acum vreo opt-nouă ani, încă, sau chiar mai puţin – ne bucura sufletul şi ne trezea mintea, aşa cum o făcuse timp de lungi şi reci decenii. Evident, existau şi atunci (atunci, prin 1960-'90, şi atunci, prin 1994-2004, de exemplu) spectacole proaste, actori slabi şi regizori mediocri, cum au existat dintotdeauna şi oriunde pe acest Pămînt; nu exista însă delăsarea şi deprofesionalizarea care minează acum întreaga scenă românească, nu exista vînzarea (pe bani buni cîteodată, de acord) a talentului şi a numelui, care îi coboară pînă şi pe artişti respectaţi şi respectabili la nivelul unor prestatoare de servicii străvechi, nu exista rapacitatea lipsită de ruşine a unor făcători de spectacole pe bandă rulantă, care au fost odată creatori proaspeţi şi viguroşi. După cum nu existau nici lăudătorii angajaţi cu bucata pentru orice prostie, mărunţi scribălăi famelici şi nepricepuţi sau amici solizi în întreprinderi lucrative pe buzunarul public, gata să aplaude, să distingă, să premieze şi să înalţe în slăvi isprăvile celor de dinainte. Ori, dacă existau, măcar se ascundeau.

În relativa secetă a începutului de stagiune – care, la fel ca în ultimii ani, pare că aşteaptă valul coleşitor de festivaluri pentru a se mişca puţin, fie şi numai cu mişcarea înecatului printre alge –, un neobişnuit spectacol produs de Teatrul Odeon deschide drum unei discuţii de amploare privind starea actuală a artei scenice româneşti. Neobişnuit este, mai întîi, textul. Oricine frecventează sălile de spectacol sau doar literatura dramatică tipărită ştie că în piesa lui William Shakespeare intitulată *Visul unei nopţi de vară* unul dintre firele tramei constă în faptele şi activităţile unui grup de meşteşugari atenieni (avînd însă nume englezeşti, cum adesea procedează „marele Will“), care, stîrniţi de nunta conducătorului cetăţii, pun la cale să alcătuiască, pentru ocazie, o reprezentaţie teatrală inspirată din nobila şi tragica poveste a lui Pyram şi a iubitei sale Thisbe, un fel de *Romeo şi Julieta* la scară mai mică, zic comentatorii avizaţi. Zelul meşterilor amatori de teatru este sincer şi neostoit, ca şi dorinţa lor de a se arăta pe placul puternicilor zilei; mai rău stau ei cu priceperea şi cu inteligenţa. Momentele pregătirii şi, apoi, prezentării „spectacolului“ sînt de un haz imens; dintre nenumăratele variante ale aşa-numitei scene a meşterilor cunoscute de publicul românesc de-a lungul timpului o amintesc aici doar pe aceea din montarea Teatrului „Bulandra“, de acum vreo cincisprezece ani, în regia lui Liviu Ciulei şi avîndu-l în rolul Bottom/Fundulea („actorul“ principal) pe Victor Rebengiuc. În spectacolul de la Odeon, scena meşterilor devine „piesă“ de sine-stătătoare (traducerea şi adaptarea, remarcabil de adecvate, îi aparţin lui Andrei Marinescu), îmbrăcînd, la rîndul ei – şi la fel de neobişnuit pentru o montare „normală“ – patru variante diferite de mizanscenă. Nu descriu acum fiecare dintre cele patru variaţiuni pe tema dată, pentru că, pur şi simplu, aş anula, pentru eventualul spectator cu lectură prealabilă, surpriza şi forţa de impact a reprezentaţiei. Pot să spun doar că, pînă la un punct, m-am distrat copios, ba am rîs, chiar, cu hohote şi cu lacrimi, deoarece „găselniţa“ mi se părea foarte amuzantă; am avut, pe alocuri, răgazul să mă întreb dacă, pentru un neofit, aluziile multiple şi glumele cu subiect net circumscris profesiunii teatrale au aceeaşi savoare ca pentru membrii „breslei“ (care, ca întotdeauna la premieră, umpleau gradenele – se joacă avînd publicul instalat pe scenă – în seara cînd am văzut eu spectacolul), dar, una peste alta, *Pyramus & Thisbe 4 You* (acesta e, deloc întîmplător, titlul producţiei) mi-a apărut ca o realizare scenică bine clădită, simpatică, spirituală, sprinţară, vioaie ş.a.m.d. Pînă la un punct, repet. Pînă la punctul, anume, cînd rîsul mi-a îngheţat în gît şi cînd, dintr-o dată, vesela glumiţă de la Odeon a căpătat dimensiunile şi implicaţiile unei alegorii a teatrului românesc de azi. O alegorie înspăimîntătoare şi absurdă, teribil de adevărată şi teribil de tristă. Reproduc în continuare, alfabetic, lista realizatorilor acestui uluitor spectacol: Cosmin Ardeleanu (scenograf), Pavel Bartoş, Mircea Constantinescu, Marius Damian, Dorina Lazăr, Rodica Mandache, Ionel Mihăilescu, Ana Maria Moldovan, Paula Niculiţă, Gabriel Pintilei, Mihai Smarandache, Oana Ştefănescu, Antoaneta Zaharia (actori) şi Victor Cociorbă, Nicu Coman, Cristian Dunăreanu, Dan Iosif, Ion Iosif, Constantin Neagu, Dumitru Neagu (un regizor tehnic, un recuziter, restul – maşinişti); plus Casa Gontz, pentru „visuals“. Regizorul şi, nu mă îndoiesc, autorul moral al întîmplării este Alexandru Dabija. Cuvîntul *moral* e bine plasat aici, din toate punctele de vedere. Ceea ce a făcut Dabija este mult dincolo de un simplu spectacol, mult dincolo de o simplă idee „haioasă“, mult dincolo de o simplă farsă aşa zicînd colegială; este o luare de poziţie – cu atît mai importantă cu cît vine „dinăuntru“ – într-o chestiune gravă, pe care, de acum încolo, nimeni, în teatrul românesc, nu va mai putea s-o ignore. Decît riscînd să repete, la nesfîrşit, scena meşterilor din *Visul unei nopţi de vară*.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Irvine Welsh, *Dacă ţi-a plăcut şcoala, munca o să-ţi placă şi mai mult*, traducere din limba engleză şi note de Ciprian Şiulea, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2009.**

Deşi scoţian, Irvine Welsh se poartă destul de generos cu discursul său literar. Personajele celor cinci povestiri din acest volum sînt lăsate să sporovăiască în legea lor pitoresc-deocheată (chiar şi cînd îşi rumegă propriile gînduri) şi să bîntuie scenic după azimuturi perfect imprevizibile, cu precădere năuce. La o adică, prozele de aici ar putea fi privite ca o variantă punk a unei mari trăncăneli – şi mari brambureli – în versiune anglo-saxonă.

Cei care îl ştiu pe Welsh din *Trainspotting* – romanul care l-a lansat cu un succes abrupt pe autor (în 1993) şi după care s-a făcut şi un film (în 1996) – nu vor fi surprinşi de apetitul narco-alcoolic al protagoniştilor din *Dacă ţi-a plăcut şcoala...,* nici de amoralitatea fără cusur pe care o performează. În schimb, vor avea ocazia să vadă cît de colorată poate fi comedia neagră atunci cînd imaginaţia îşi face de cap cu cele mai improbabile scenarii, cînd limbajul îşi ia plasticitatea din latura stradală a obscenului şi cînd amorul – îndeobşte lucru mare – devine o chicoteală perversă, o tiflă sinistră, un rînjet cinico-ştirb.

Prima povestire, *Şerpii cu clopoţei,* are cea mai incredibilă scenă-limită. A doua, cea care dă şi titlul volumului, e cea mai lucrată ca limbaj. Următoarea, *Miss Arizona,* îşi ţine protagonistul în sevraj (lăsînd alcoolul în seama personajelor secundare) şi încheie cu o dezvăluire de cinci ori mai şocantă decît cea din *Psycho.* A patra proză e cea mai blîndă/feminină/dezintoxicată şi sondează cu o ironie gureşă snobismul „de firmă“. În fine, ultimul text, *Regatul din Fife,* e cel mai amplu al volumului şi cel mai simpatic în mişcarea lui bramburită, în care încap o decapitare şi un craniu fiert, dar şi meciuri ale Asociaţiei de Fotbal de Masă a Scoţiei de Est, şi recitări de poezie, curse de cai, bande de stradă şi de baruri, puţină politică rizibilă, un pastor de pomină şi o foarte nostimă consecvenţă a comparaţiilor cu zona prostituţiei, chiar cînd e vorba de meteo: „Întunericul cade ca rîsul unei curve la lucru: brusc, dar previzibil“.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un vin bun

● **Pearl Jam, *Backspacer*, Monkeywrench, 2009.**

Probabil că cea mai mare vină a celor de la Pearl Jam este că au debutat în 1991 cu *Ten*. Dacă acel album n-ar fi prins atît de bine esenţa anilor '90, – freamătul grunge astîmpărat cu senzualitate, melancolia preschimbată în explozie incandescentă, furia ca expresie a lirismului şi rafinamentul muzical devenit totuna cu sinceritatea – dacă *Ten* nu ar fi fost urmat doi ani mai tîrziu de *Vs.*, dacă noua apariţie n-ar fi adus o asperitate punk care a dat cum nu se mai poate mai bine, dacă, în 1994, n-ar fi apărut cel de-al treilea disc, *Vitalogy,* care a împins uşor muzica spre zone mai bizare, nimeni nu ar fi avut ceva să le reproşeze. Aşa însă, de la *No Code* încoace, lumea se încăpăţînează să compare fiecare album în parte, şi s-au făcut între timp nouă, cu cele trei care au făcut istorie, se aşteaptă ca vremurile acelea, energia, tinereţea, prospeţimea să se păstreze întocmai, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, iar Eddie Vedder, Jeff Ament, Stone Gossard, Mike McCready ar avea şi acum douăzeci şi ceva de ani. Realitatea este însă alta, măcar şi pentru că toţi aceşti domni mai sus pomeniţi au trecut binişor de patruzeci. Adevărul simplu este că la patruzeci şi ceva de ani, după nouă albume, cu o glorie împovărătoare şi un nume care nu admite sincope, Pearl Jam nu par a mai fi în stare să repete magia de la început. Grunge-ul s-a îndepărat suficient pentru a mai fi o stare de spirit, efervescenţa introspectivă tinde să fie copleşită de o maturitate senină, bizareriile ocazionale au fost curăţate de timp, furia s-a cizelat prea mult pentru a-şi păstra impactul imediat sau proprietăţile terapeutice, iar membrii formaţiei s-au resemnat la gîndul că un alt *Ten* nu mai este posibil. *Backspacer* este dovada clară a aceste stări de fapt. Concis şi curat, conştient de îndatoririle sale, sigur, sănătos şi previzibil, nu are nici gratuitatea, nici nonşalanţa, nici transa copleşitoare a vremurilor de graţie. Departe de a fi o neputinţă, un surogat decent, o copie palidă a tinereţii, *Backspacer* pare a fi primul album din 1996 încoace care ştie exact ce vrea şi cam ce trebuie să însemne Pearl Jam în 2009, care are echilibrul, răgazul, pofta, energia şi seninătatea să nu-i mai pese de trecut şi să-şi trăiască, deplin, pe îndelete, savuros, clipa. E reconfortant să-i vezi pe aceşti domni simţindu-se bine în pielea lor, să le simţi energia vie, nepretenţioasă cum se înşurubează plină de poftă în străfundurile solare ale rock-ului, şi asta de la prima melodie, „Gonna See My Friend“, şi pînă la ultima, „The End“. În mai puţin de 37 de minute, Pearl Jam survolează cotloanele clasice ale rock-ului sangvinic, haşurează zone de lirism ca în „Just Breathe“, bifează imnuri irezistibile ca „Amongst the Waves“ şi „Force of Nature“ şi sfîrşesc, *en fanfare,* cu sentimentul că prospeţimea a fost regăsită, că legendarei formaţiei din Seattle nu trebuie să-i mai pese de legenda sa, atîta vreme cît legenda continuă. Cred că tocmai resemnarea că vremurile pentru un alt *Ten* s-au încheiat i-a ajutat să redescopere acest stil simplu şi eficace, cîntat dintr-o suflare, fără zorzoane sau obiecte decorative de prisos, impecabil în vivacitatea sa aflată, de la început şi pînă la sfîrşit, la îndemîna oricui. Sigur, poate că, venit din partea unei formaţii precum Pearl Jam, *Backspacer* are o suprafaţă cam prea netedă ca să lase loc de profunzimi. Pe de altă parte, piesă cu piesă, noul album nu lasă loc de sincope, se mulează perfect pe starea de spirit mustind de adrenalină şi chitară a ultimilor ani şi, fără a deveni memorabil, arată că, atunci cînd vine vorba de vremurile bune de altădată, de energie livrată rapid şi fără cusur, cei vechi şi celebri sînt şi cei mai nimeriţi pentru meseria asta. E clar, mai clar ca niciodată, că acea placă uzată, cum că *Ten, Vs.* sau *Vitology* nu vor mai apărea vreodată, trebuie dată uitării. Da, Pearl Jam nu vor mai scoate astfel de albume, dar asta nu mai are nici o importanţă. Toate comparaţiile sînt deşarte, de vreme ce marii maeştri ai grunge-ului au găsit calea să îmbătrînească ca un vin bun, ca o licoare veche, plină de miresme, ca o certitudine că lucrurile şi gustul nu mai au de gînd să se schimbe. Pînă la noi indicaţii, asta trebuie să fie de ajuns.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Frumoasa şi bestiile

● **Henry-Jean Servat, *Bardot – La légende*, Éditions Hors Collection, Paris, 2009.**

Voluminosul album este catalogul expoziţiei *„Les années «insouciance»“*, deschisă în această toamnă, pe 29 septembrie, la Boulogne-Billancourt. Este un cadou nostalgic-somptuos primit de Brigitte Bardot cu ocazia împlinirii a 75 de ani. Răsfoind albumul, mă gîndeam că, în dicţionarul său de idei primite, Flaubert ar fi putut nota: *tinereţe – pierdută pentru totdeauna.*

Expoziţia promite o călătorie în timp, într-o perioadă numită pe bună dreptate şi *Les années Bardot* – titlul unei cărţi anterioare, semnată tot de Henry-Jean Servat. Sînt adunate imagini din acei ani din viaţa actriţei, deveniţi astăzi un fel de *lost world,* o vreme a tinereţii lipsite de griji, a cheltuielii nesocotite a energiei şi a livrării sinelui cu inconştienţă, fără drămuire, fără calcul, fără prejudecăţi. Din păcate, acea imperială nepăsare a tinereţii e recuperată din unghiul actualului rol asumat de fosta vedetă, acela de militantă plină de griji, preocupată exclusiv de soarta celor care nu cuvîntă, vajnică, încruntată şi vindicativă apărătoare a animalelor din lumea-ntreagă.

Nici nu deschid bine albumul şi, surpriză, pe prima copertă interioară dau (în chip de prolog?!) peste o fotografie relativ recentă, făcută seara, pe o stradă plină de zăpadă din... Bucureşti. Aflăm din generoasa explicaţie ce însoţeşte imaginea că poza e făcută cu ocazia unei *„expédition en Roumanie“*, după cină, în ziua în care făcuse o vizită *„écoeurante“* la adăposturile în care fuseseră adunaţi cîinii vagabonzi, locuri pe care ea le numeşte *„mouroirs à chiens“*. Poate că are dreptate, dar oricum nu pentru activismul ei dedicat cauzei animalelor o iubim noi pe cea care a făcut atît de celebre iniţialele B.B. Pînă şi ea recunoaşte că agitaţia ei în favoarea animalelor nu ar fi avut acelaşi ecou dacă nu ar fi fost, cîndva, Brigitte Bardot.

Dar cine a fost Brigitte Bardot? În afară de o mînă de cinefili, astăzi doar cei care se ocupă de studiile culturale mai glosează pe marginea acestui subiect. Dincolo de profilul ei de star internaţional de cinema, Brigitte Bardot a fost un adevărat „fenomen de societate“. Căzuţi în admiraţie, englezii au numit-o *„french sex kitten“*, dar cel mai cunoscut clişeu despre ea a fost lansat de preşedintele De Gaulle, care afirma că Brigitte Bardot a adus Franţei un venit mai mare decît uzinele Renault. Cu toate acestea, poate că B.B., această uzină de fantasme, avea încă o dată dreptate cînd spunea: *„Je ne me suis jamais considerée comme une actrice. J'avais une nature, c'est tout“*. Cel care a intuit foarte devreme potenţialul acestei „naturi“ a fost Roger Vadim. Cu ochi expert de Pygmalion, care îşi cunoaşte bine creaţia, îi prezice: *„Tu seras, un jour, le rêve impossible des hommes mariés“*. Vadim o descoperă pe coperta unei reviste, cînd ea avea 15 ani, la 18 o ia de nevastă, iar la 22 face din ea eroina blondă, dezgolită, irezistibilă din *Et Dieu créa la femme*. Apărut în 1956, filmul lansează definitiv acel „vis imposibil“, mai ales după declanşarea bardolatriei dincolo de Ocean.

Astăzi, după ce ne-au trecut prin faţa ochilor zeci de kilometri de peliculă în care culoarea dominantă e cea a pielii de femeie, expusă integral, cînd toate pliurile geografiei corporale au fost desfăcute, e poate greu să ne imaginăm şocul produs de primul corp gol văzut vreodată pe ecran, şi încă în culori, cu atît mai mult cu cît aparţinea unei femei cu un chip de o frumuseţe tulburătoare, insolentă, inclasabilă, şi care nu părea să aibă alt scop în viaţă decît să seducă şi să se lase sedusă, fără să ţină seama de constrîngerile sociale ori de preceptele morale, care îşi urma impulsurile fără culpabilităţi, cu o naturaleţe şi o libertate nemaivăzute, de neînţeles şi de neacceptat într-o societate conservatoare, plină de tabuuri, ipocrizii şi interdicţii. De fapt, corpul expus cu nonşalanţă nu a fost decît un detaliu al noii atitudini *„résolument“* moderne afişate de Brigitte Bardot, atît pe ecran, cît şi în viaţă. Oricum, ea e un caz particular, în care e foarte greu de separat lucrurile, în multe filme îşi joacă propriul personaj, iar pe stradă îi este vînat, fotografiat şi vîndut fiecare pas, cu lumini suplimentare pe cei făcuţi alături. Probabil fără să-şi propună asta, ea a reuşit să impună un nou model de feminitate, mai mult chiar, un nou stil de viaţă, în primul rînd un nou mod de a trăi tinereţea ca pe o nesfîrşită vacanţă. Pe o plajă. Într-o epocă în care fetele ar fi trebuit să devină repede femei serioase, soţii responsabile, mame de familie, cuminţi, la locul lor, ea inventează tipul veşnicei adolescente, neîmblînzite, nestatornice, independente, care refuză taioarele, tocurile şi orice putea fi asimilat unui fixativ, fie pentru păr, fie pentru a rămîne lipită de umbra unui singur bărbat.

Modelul a fost adoptat instantaneu, pretutindeni, de copile şi de femei îndeajuns de tinere, care încă puteau visa să-i semene. Toate celelalte au urît-o. În masă. Bardomania a fost de la început dublată de o bardofobie la fel de puternică, venită din partea femeilor aşezate, speriate de o atît de redutabilă rivală, mai ales pe un teren al fantasmelor, unde chiar nu aveau cum să intre, să lupte sau măcar să-i reteze părul. Părul ei sălbatic, despletit, pieptănat doar de vînt. Printre bărbaţii care se arată ultragiaţi se numără şi Gary Cooper, care spunea că îi pare rău că n-a avut un sac tras pe cap în timpul proiecţiei filmului. Oare să-l credem? Nimic nu a putut opri răspîndirea noului tip de femeie, cu toate că sistemul s-a apărat în fel şi chip. La recomandarea Vaticanului, preoţii avertizau în finalul predicii asupra gravului pericol de pierzanie reprezentat de filmele acestei făpturi corupătoare.

Totuşi, oricît a fost de copiată, fie de actriţe de toată mîna, de la Claudia Cardinale, Julie Christie, Faye Dunaway la Ursula Andress şi Pamela Anderson, fie de femei întîlnite la tot pasul sau de top-modele, dintre care Claudia Schiffer e exemplul cel mai evident dintr-o lungă serie de imitaţii, nimeni nu a reuşit să-i semene cu adevărat. A fost preluat negrul hipnotic din jurul ochilor, apoi gura puternic conturată cu buzele răsfrînte într-un botic în acelaşi timp răsfăţat şi agresiv, părul lung, liber sau tapat şi vag prins într-un coc *chou-croute* ori în fel şi chip de eşarfe, plus fustiţele ei în mici carouri Vichy, pantalonii scurţi (foarte scurţi), centurile late, fustele largi şi vestele hippy, caşmirul mulat şi blugii strîmţi, dar nici unul dintre aceste detalii nu poate explica sau reconstitui misteriosul efect pe care îl exercita asupra bărbaţilor. De ce-o fi spus Vadim că va fi visul imposibil al bărbaţilor însuraţi? Dezgheţul moravurilor plutea deja în aer, aşa că nu prezenţa unei soţii ar fi incomodat. Obstacolul e altul. Şi visul e în altă parte.

Într-un film oarecare, pe care l-am uitat, era un samurai care spunea că toată viaţa a căutat, fără să găsească niciodată, în ramurile de cireş, abia înflorite, bobocul perfect. Acel boboc care începează să mai fie mugur, dar nu e încă floare complet deschisă, adică deja trecută, în chiar momentul aparentei plenitudini. Cu ochii aceia imenşi şi gura de fetiţă supărată, cu silueta ei care nu mai era de Lolită acrişor necoaptă, dar încă mult prea suplă ca să treacă drept femeie deplină, dansînd în picioarele goale în nisip sau în iarbă, vivace, aeriană, un lujer cuprins de un dulce elan, ce părea că nu va lua niciodată traiectoria ofilirii, Brigitte Bardot a întruchipat mitul modern al tinereţii. Mai mult decît nişte pofte sănătoase, Brigitte Bardot stîrnea în bărbaţi o aspiraţie imposibilă, dorinţa de întoarcere către un acel moment imperceptibil al vieţii, în care timpul pare să se odihnească după efortul creşterii şi nu e încă decis să pornească, la început discret, apoi vertiginos, eroziunea devastatoare. Brigitte Bardot a părăsit ecranul la timp, înainte de a-şi deschide petalele, dar după ce i-a făcut pe toţi bărbaţii însuraţi să viseze la propria lor tinereţe, pierdută, desigur.

Orice legătură între doamna care îşi serbează acum 75 de ani şi bobocul perfect de odinioară este absolut întîmplătoare.

Dilema veche vă recomandă

● Cu multă, foarte multă grijă, care ajunge pînă la timiditate, cu o nesiguranţă credincioasă în toate problemele de gust, cu acea indiferenţă la tot ce mă poate face caraghios în faţa contemporanilor mei din mileniul 3, recomand, pentru duminică, 25 octombrie, pe Naţional TV, la ora 20,15, *Vagabondul,* filmul indian care, în urmă cu cincizeci şi ceva de ani, a „rupt“ Bucureştii, cu cozi interminabile din centru pînă la periferie, un oraş întreg fredonînd acel „Avaramu-aaa“ pe care orice bunic sau orice bunică vi-l poate îngîna şi azi. (Radu Cosaşu)

● Pentru că Mediafax-ul a încurcat nou-apărutul Festival de comedie de la Cluj cu TIFF-ul, publicînd recent o ştire despre „Premiile Festivalului Transilvania“ (gafă logică, în fond: zici festival de film la Cluj, zici TIFF), poate că nu strică să aflăm care sînt „învăţăturile“ acestuia citind savurosul articol al Ancăi Grădinariu despre ultima ediţie a TIFF-ului: http://agenda.liternet.ro/articol/9894/Anca-Gradinariu/Invataturile-TIFF-ului-TIFF2009.html. (Alex. Leo Şerban)

● Recentul roman al Danielei Zeca, *Istoria romanţată a unui safari* (Editura Polirom, 2009), o frumoasă poveste de dragoste maghrebină, dar mai ales o istorie (subtilă) a ipostazelor feminităţii. De căutat măcar, pentru că, se pare, primul tiraj s-a epuizat deja! (Simona Sora)

● În anul în care au scos albume noi Dream Theater, The Mars Volta, IQ, Saga, Porcupine Tree şi Marillion (un an extraordinar pentru rock-ul progresiv), eu vă recomand să priviţi puţin în urmă şi să (re)ascultaţi Rush (un trio care n-a îmbătrînit absolut deloc) cu *Retrospective 3 (via* Cărtureşti), best of-ul care cuprinde anii din urmă, 1989-2008, cu cîteva remix-uri şi instrumentale, cu „Dreamline“ („Time is a gypsy caravan / Steals away in the night / To leave you stranded in dreamland“), o variantă live la „Ghost Of A Chance“ şi cu „Nobody's Hero“ probabil cel mai frumos (singurul?) cîntec din zona progresivă dedicat unui gay („He only introduced me to a wider reality“). (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Daneliuc

● ***Cele ce plutesc* (România, 2009), de Mircea Daneliuc.**

O bună parte din acţiunea noului film al lui Mircea Daneliuc, *Cele ce plutesc,* se petrece în curtea unei ferme de la marginea unui sat dunărean. Acolo, un anume Avram (Valentin Popescu) antrenează cîini de pază, în scopul de a-i vinde în Italia. În timp ce fiul său (Liviu Pintileasa) pescuieşte gunoaie din Dunăre, Avram îşi înghesuie tînăra noră (Olimpia Melinte) printre cuştile cu căţei. Gospodăria lor nu e o gospodărie, ci o încropeală. Dincolo de gard e o şatră apărută peste noapte. Cîmpurile din împrejurimi sînt postapocaliptice. Din satul propriu-zis nu se vede mare lucru. Aceşti oameni – atît Avram, cît şi cei din şatră – au fost în Occident, dar n-au adus înapoi nici o idee de civilizaţie, de construcţie durabilă. Cu excepţia lui Avram (care totuşi are un nenorocit de proiect), nimeni de pe-acolo nu pare capabil de-a avea idei de nici un fel – sînt subumani. Maşina romilor, plăcuţa cu un nume franţuzesc de stradă care atîrnă în curtea lui Avram, laptopul la care-l vedem umblînd împreună cu fiul său – acestea sînt trofeele unor sălbatici. Daneliuc colecţionează incongruenţe de genul ăsta: fiul pescuieşte o cabină de WC ecologic şi defilează triumfător pe uliţa satului, vîrît în ea; sau tot încearcă să fixeze pe acoperiş o firmă cu beculeţe luminoase – „BAR“ (R-ul e rupt). De ce-o vrea acolo? Numai ca să-şi înfrumuseţeze locuinţa? Chiar plănuieşte să deschidă un bar? Pentru cine? Cu ce marfă? De ce nu spune nimic despre asta? Nu se ştie. Pe Daneliuc nu-l interesează decît ironia facilă a imaginii. La fel şi cu imaginea tatălui şi fiului umblînd la laptop: ce anume fac la el? Doar se zgîiesc sau chiar încearcă să-l folosească? În ce scop? Întrebarea e importantă – răspunsul ar putea nuanţa un pic impresia generală de subumanitate. Dar pe Daneliuc nu-l interesează. Nu-l interesează decît efectul de contrast. De-aceea e un efect facil – din cauza lipsei oricărei curiozităţi intelectuale din partea autorului.

Ca de obicei, Daneliuc e bun cu actorii. Valentin Popescu a mai jucat genul ăsta de personaj şi în *Ryna,* dar acolo părea genul de actor care, indiferent ce joacă, rămîne un actor – prin felul în care frazează: artificial, livresc, ca la cursurile de dicţie. Aici e un animal perfect convingător. Cu toţii sînt animale perfect convingătoare. Pe de altă parte, mă tem că asta e tot ce înseamnă să fii bun, ca actor, într-un film de Daneliuc: să fii natural *exact în felul* în care sînt naturale celelalte vietăţi (cîini, porci, gîşte) cu care împarţi ecranul. Viaţa acestor personaje se reduce la rut, arătat colţii şi învîrtit în cercuri. Un şătrar şi un sătean o violează pe nora lui Avram. Aceasta depune plîngere, dar o retrage atunci cînd Avram şi făptaşii se înţeleg asupra unei sume. După care nu se mai înţeleg: făptaşii sînt rău-platnici. Avram se bate cu ei, după care se tîrguieşte din nou. Fata vrea să-şi redepună plîngerea, poliţia n-o mai acceptă, făptaşii îşi cer înapoi banii deja plătiţi. Avram iar se bate cu ei, iar se tîrguieşte. Acesta e conflictul dramatic al filmului, numai că nu e nimic în joc: agitaţia pe care ne-o prezintă Daneliuc nu e nici măcar colcăială – e *nulitate.* De multe ori, ce se întîmplă nu e nici măcar inteligibil la nivel de cine-ce-cînd-cum. Secvenţe cruciale lipsesc din film (de exemplu, reacţiile sătenilor şi ale şătrarilor la descoperirea cadavrului unuia dintre violatori), alte secvenţe cruciale (de exemplu, cea în care Avram îşi găseşte cîinii otrăviţi; sau răfuiala lui cu celălalt violator, într-un tren, la sfîrşitul filmului) sînt atît de neclar puse în scenă încît abia dacă percutează la nivelul înţelegerii elementare. Nici măcar nu se poate şti sigur dacă neclaritatea asta e rezultatul incompetenţei sau dacă e dinadins. Fiind vorba despre Daneliuc, eu n-aş exclude posibilitatea că e dinadins – că e o formă stupidă de intransigenţă: un fel de a-i refuza vieţii nu numai însemnătatea (o însemnătate oricît de mică), ci elementara ei soliditate fizică, acel minimum de claritate şi consistenţă pe care i-l dă simpla continuitate în spaţiu şi timp. În filmele lui, această continuitate parcă-i atacată cu barda. Adesea nu se ştie de unde vin personajele adunate pe ecran pentru o anumită secvenţă, ca să se înjurebată-violeze înainte de a se risipi din nou. Ce treburi făceau în momentul de dinainte de a se aduna? Se adună exact aşa cum se adună nişte gunoaie care plutesc în derivă; nu au mai multă treabă decît nişte gunoaie. Nu e nimic de înţeles privindu-le, nu e nimic de văzut. În loc să se ridice, prin claritatea prezentării, deasupra derizoriului pe care ni-l prezintă, filmele lui Daneliuc devin una cu el. Sînt filme în care nu contează ce se întîmplă. Nu fac decît să se adauge la nulitatea pe care Daneliuc pare s-o vadă peste tot în jurul lui. Intransigenţa lui nu e, de fapt, decît o complacere, o închidere a minţii, un blocaj personal proiectat, laş, în afară.

trecerea prin reviste

CHIP, octombrie 2009

● Primul titlu de pe copertă, „Cine îmi încetineşte sistemul?“, mi-a atras atenţia şi m-a convins să cumpăr revista în speranţa unui răspuns, dar ghinion – textul pare să înceapă complicat pentru mine. Vorbeşte despre salvarea datelor şi crearea back-upului. Nu am încredere în cei care spun: „Îţi repar eu computerul, tu doar salvează tot ce ai. E posibil să dispară“. La paragraful următor însă încep sfaturile *profi*. Da, sînt pagini de decupat şi de pus bine, pentru momentele în care computerul nu mai porneşte sau merge ca o rîşniţă. Aflu că pe CD am primit cîteva aplicaţii care mă ajută să verific sistemul, pe toate componentele lui importante.

● Cel de-al doilea subiect, „Confruntarea platformelor mobile“, vine în continuarea primului. Sînt testate trei frumuseţi de telefoane cu ecran senzitiv: HTC Hero *vs* iPhone 3GS *vs* HTC Diamond2. La cum arată, mai că le-ai vrea pe toate, dar nu poţi trece peste criteriile de selecţie. Primul este bateria – poate fi telefonul oricît de atrăgător ca design şi plin de aplicaţii dintre cele mai stranii, dar dacă te lasă baltă fix cînd ai de dat un apel important, nu face două parale. Al doilea criteriu se referă la aturile pe care le are fiecare smartphone în parte. Aici, spectacolul ajunge la cote maxime. Vorbim despre gadget-uri care îţi cuceresc deopotrivă naivitatea şi raţiunea, încît începi să crezi că, fără să-ţi cumperi măcar unul dintre ele, viaţa nu are sens. Al treilea criteriu... nu mă mai interesează. Se referă la probleme şi lipsuri. În definitiv, nimeni nu e perfect şi nu vreau să-mi stric, chiar la final, părerea despre cele trei „graţii“.

● Pentru cei pasionaţi, recomand articolul „HDR – fotografii cu efecte speciale“. Pare complicat, dar ideea este, de fapt, foarte simplă – cum putem fotografia cadre dificile, fie că este vorba de unele în mişcare, cu contraste puternice sau insuficient iluminate. Dacă nu eşti specialist, nu ai cum să pricepi toate detaliile, dar măcar rămîi cu cîteva idei de pus în practică.

● Din paginile de noutăţi aflu o veste care mă face să zîmbesc – a apărut deja dispozitivul USB de 256 GB. Cînd îmi aduc aminte că primul meu desktop avea un hard-disk de 2,3 GB, mă simt ca-n povestea cu fiul împăratului care creştea într-un an cît alţii în zece. În tehnică însă, lucrurile sînt chiar mai spectaculoase decît în basme, dovadă următoare ştire.

● A apărut – în sfîrşit!!! – „laptop-ul cu două ecrane“. Am putea să ne întrebăm ce anomalie hi-tech mai e şi asta şi cine ar cumpăra şi, mai ales, cine ar putea căra o namilă de 5 kg? Să nu uităm însă că primul computer ocupa un apartament şi era alimentat cu cartele perforate.

● Iată şi alte noutăţi pe care le menţionez doar în treacăt: a apărut Bluetooth 3.0, puteţi cumpăra un mini PC care cîntăreşte doar cîteva sute de grame, va apărea un Windows care nu se virusează, cercetătorii IBM au fotografiat structura unei molecule, UE înăspreşte controalele privind site-urile care fac comerţ electronic, furtul de date este în creştere în perioada crizei, Samsung a realizat un display tridimensional fără ochelari, 2009 este anul superviruşilor.

● Nu rataţi nici paginile de *„tips & tricks“*. Sînt multe şmecherii care pot fi reţinute pentru a ne face utilizarea computerului mai uşoară. Bootare fără probleme vă doresc! (**R. T.**)

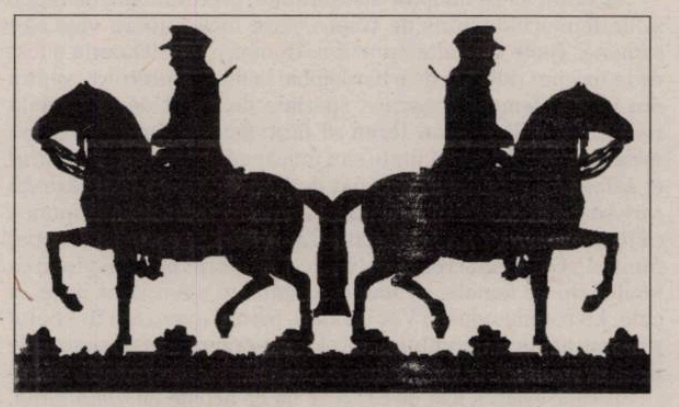

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Prezidenţiabilele adjective

Cred că nu şi-a pierdut nimic din vigoare şi actualitate acel portret-robot al candidatului la preşedinţia României, apărut acum 12 ani, într-un cotidian central. Autorul său îl concepuse „după gusturile electoratului român“ şi avea certitudinea că „ar trebui să sune cam aşa“, fără a ne explica dacă acest „cam“ e o prudenţă în faţa unui exces de calităţi. Azi îmi îngădui doar să le numerotez:

1) modest
2) cumpătat
3) realizat profesional
4) cu reputaţie
5) cinstit
6) drept
7) nici prea tînăr
8) nici prea bătrîn
9) integru
10) patriot
11) devotat
12) hotărît
13) altruist
14) perseverent
15) pragmatic
16) bun familist
17) moral
18) credincios
19) om de caracter
20) chibzuit
21) omenos
22) răbdător
23) prevăzător
24) sănătos
25) simpatic
26) cu stăpînire de sine
27) ferm
28) harnic
29) ordonat
30) bine-crescut
31) demn
32) energic
33) recunoscător

De la prima citire în cheie strict politică sare în ochi că Nicolae Ceauşescu, acel comunist de o omenie nepereche, ar semna acest portret-robot cu toate stilourile sale, ştergînd doar punctul 18.

Dacă trecem de la politic la apolitic, ni se impune o a doua evidenţă: absenţa oricărui specific. Cu acest pomelnic de frumuseţi pot fi conduse la fel de bine şi chiar exemplar Filarmonica, *România liberă*, Federaţia Română de Fotbal şi Înalta Curte de Conturi.

Dacă trecem şcolăreşte de la problemele de conţinut la stil, gramatică şi aritmetică, frapează cifra atîtor adjective şi bunătăţi căzute sub ochii noştri: 33, bob cu bob. Cifra e magică şi intimidantă. Cu dreptate sau nu, e greu să nu te gîndeşti că autorul a căutat-o cu un anume dinadins plin de semnificaţie şi apropo; altfel nu se explică lipsa totală a acelui simţ al cuvîntului care permite oricărui bacalaureat să ştie că „ferm“ e cam tot aia cu „hotărît“, „cumpătat“ cu „chibzuit“ etc. etc. O minimă atenţie faţă de ştiinţa sinonimiei ar fi dus la concentrarea celor 33 în maximum 3; să zicem, în ordinea intrării în scenă: patriot, moral, credincios. Schiţa aceea a lui Cehov – din care s-au adaptat excelente scheciuri cu Mircea Crişan, Caragiu, Cotescu şi alţii –, în care omul, la poştă, dînd o telegramă, elimină cuvintele inutile pentru a rămîne la atotcuprinzătorul „te iubesc“, ar trebui să constituie o bibliografie obligatorie pentru toţi roboţii campaniilor prezidenţiale.

În fine, sînt toate condiţiile ca, nici peste 12 ani şi alţi 12, să nu uit de şocul suferit constatînd lipsa din pomelnic a celui mai normal adjectiv prezidenţiabil: competent! Totu-i să rămînem şocaţi, dar sănătoşi.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Bran, Moeciu

Peisajul face toţi banii.

Omul face restul: hotelurile-pensiunile, gen fabrică. Puţine pensiuni de bun-gust, discrete.

Mîncarea este relativ bună peste tot, depinde ce cauţi. Nu găseşti peste tot produse tradiţionale. E posibil să mănînci chestii de la Metro, cum am păţit eu la Raza Soarelui. În gospodăriile mici, cu clienţi ocazionali, vorba e: „găsesc eu ceva să vă dau“. Or, nu ăsta e scopul unei călătorii, să te simţi bine. În restaurantele-hotelurile mari tradiţia poate să însemne balmeş-păstrăv-ţuică, pastramă. Puţin, nu? În rest, cefele de porc, şniţele, cartoful prăjit sînt la respect. Servirea este mai aproape de standarde. Te simţi om, copleşit însă de fabrică, obligat la distracţie, chiar dacă vrei discreţie, tihnă de uichend. Ai de ales, pe scurt. Mititelul în Bran este 3 lei, în Moeciu este 2,5.

Cazarea este strîns legată de gustul tău şi de buget. Vrei să stai la gazdă, să fii singurul tău bucătar, ai camere mai puţin plăcute, de sindicalist, mai închizi ochii la detalii, dar trăieşti în felul tău cu 800-900.000 pe noapte. Vrei să nu faci concesii? Mergi la hotelurile-pensiuni mari, cu restaurante proprii.

Cuvîntul-cheie, cu ce rămînem din călătorie: balmeş. Dacă nu ştii ce vrei, te-ai ars. Eşti ca Ulise pe mare. Trebuie să ai urechile îngropate în propria îndărătnicie şi să spui: vreau asta, mănînc asta, altfel vei fi ispitit de ieftin, de comun, de banal. Vei fi strivit. Numai alegerea clară te poate duce către satisfacţia de uichendist. Vrei ieftin, vei căpăta ieftinătate şi dubios. Vrei să stai cu cortul, mergi-mergi departe de orice vei găsi dincolo de Bran-Moeciu, locuri în care natura te seduce. Vrei să fii Athénée Palace, vei fi tratat ca un rege. Înainte de a pleca din Bacău, din Piteşti, din Rîmnicu Vîlcea, din Bucureşti, de unde eşti tu, cel cu chef de fugă-n uichend, alege întîi ce vrei. Şi dacă netul nu-ţi dă destule detalii, întreabă, experienţa proprie este singura edificatoare, dacă ştii pe cine întrebi.

Sfat: nu te îmbrănui, nu te moeci. Valorile locului pot fi false, precum cîrnaţii de urs, care nu există, dar ţi se vînd pe marginea drumului. Ai capul pe umeri – asta înseamnă să nu te îmbrăneşti-moeceşti.

Bran? Castelul, ca un joc de copil, cu trepte şi labirint. Shopping dulce, dulce, în rest.

Ursuleţi de pluş spînzuraţi lîngă măşti draculice. E şoping. E şoc. Ţi se fac dinţii ceară. Ţi se usucă mîna. Veveriţa de blană mică, căciula roşie, Dracula sub orice formă posibilă – tricou, carte poştală. Te îngreţoşezi.

Ceva coment interesant? Da. Femeia cîntînd din ocarină, fluier, obiecte de suflet meşteşugite de bărbatul ei. „Viaţa mea aşa a fost. Frumoasă ca o doină. Cu supărări, cu cîntat. Ce să faci, asta e situaţia. Cine cumpără un fluier e un om jucăuş.“

Ce avem la Moeciu? Deal blînd rupt în pădure cu cîte o vacă făcînd echilibristică veşnică la păscut, cîte o fîntînă cu toartă, o fîneaţă, lemn tăiat, gater, case de ţară vechi şi părăsite, case noi cu roşu strident sau cu lemn pe zidărie de ochii lumii şi termopan pentru eficienţă şi marile complexe de inferioritate şi agrement gen Cheile Grădiştei, casa WiaRusti, zisă a lui Patriciu de Bucureşti şi cea zisă a lui Mazăre de Constanţa. Sînt pur şi simplu nişte vertije, nişte ameţeli de hoteloaie cu toate distracţiile posibile – tenis, fotbal, saună, călărie, biliard, tenis de masă, coafor şi nu mai ştiu cîte altele – plantate în mijlocul unei fineţe, în verdele de neuitat al unor brazi.

Ce vrea uichendistul? Ieftin-ieftin şi să aibă acces la bucătărie-grătar. Să-şi facă el mîncarea. Omule, tu ştii cît mă costă să fierbi tu un om? – îşi spune povestea Soare, de la Raza Soarelui. Arzi cu ţigara, pîrjoleşti în jur, n-ai grijă, laşi nespălat, put lucrurile în urma ta. Ieftinul cheamă oameni ieftini. Raza Soarelui a renunţat la acest ieftin.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

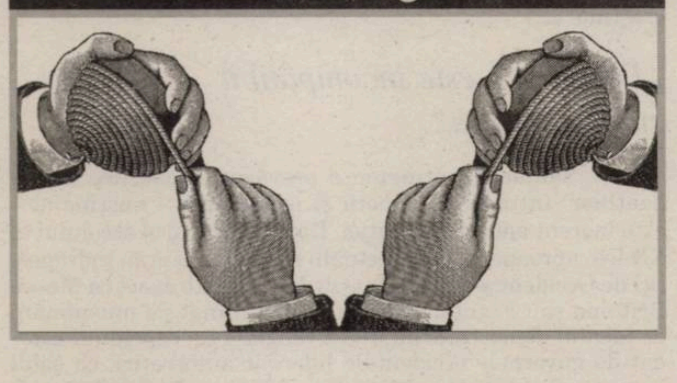

Ţăranii sînt de stînga sau de dreapta?

Cam de vreo lună de zile visez ţărani şi grafice. La propriu. Mi se întîmplă des atunci cînd mă pasionează un subiect. Iar ăsta cu ţăranii chiar m-a prins, probabil din motive de copilărie la ţară plus planuri de retragere acolo şi lipsă de dileme în ce priveşte cimitirul final. E drept că pasiunea academică mă ţine de mai multă vreme, dar să nu înţelegeţi că mă dau expert în politicile agricole. Expertul se numeşte Lucian Luca, este afiliat la Centrul Român de Politici Europene şi am produs împreună un raport publicat săptămîna trecută: „O ţară şi două agriculturi – România şi reforma Politicii Agricole Comune a UE". Pasionaţii de subiect pot citi cu atenţie prima jumătate, care face un istoric al PAC pentru a ajunge la punctele de dezbatere din prezent. Cei care nu au chef sau nu sînt interesaţi de contextul european pot sări direct la a doua jumătate, partea cu grafice sexy despre agricultura României (raportul se găseşte pe site-ul nostru: www.crpe.ro).

Ideea principală este că România are, de fapt, două agriculturi: cea de subzistenţă, cu exploataţii de cîteva hectare, şi cea cu firme foarte mari (2500 de firme care au fiecare peste 500 de hectare lucrează 30% din suprafaţa agricolă). România este atipică pentru Europa, nu seamănă nici cu zona anglo-nordică (ferme foarte mari), nici cu Franţa (suprafaţa aproape egal împărţită între ferme mijlocii şi cele mari), nici cu Polonia (domină fermele mijlocii). România nu e nicăieri în graficul comparativ pe care l-am făcut cu Lucian Luca, suprafaţa noastră agricolă se aglomerează la extreme: în ferme foarte mici şi în cele foarte mari.

Am analizat apoi distribuţia subvenţiilor europene în România. Cum plata se face pe suprafaţă, structura agricolă de mai sus duce la cea mai inechitabilă distribuire a subvenţiilor din Europa: 0,9% din ferme iau 51% din subvenţii (şi asta excluzînd din statistică cele 2,6 milioane de gospodării ţărăneşti care lucrează mai puţin de 1 ha, deci nu iau deloc subvenţii europene). Astea fiind cifrele prezentate, deja oamenii din sistem s-au enervat pe noi: lasă, dom'le, măcar să ia ăia mari banii să bage în tehnologie şi să producă, ţăranii dacă iau bani oricum îi beau. Cam asta e logica cu care au rămas cei care fac politici agricole în România: agricultura e doar o chestie de producţie la hectar. Dacă o fermă care are 5000 de hectare produce cel mai mult, atunci să băgăm bani publici în ea. De ce? Ca să producă şi mai mult. E un calcul oarecum corect. Pentru Danemarca. Diferenţa între Danemarca şi România este că prima are populaţie agricolă de 3%, iar noi avem 30%. E drept, dacă te uiţi la numărul de exploataţii mari nu e mare diferenţă: şi noi, şi danezii avem cîteva mii de ferme foarte mari şi productive. Doar că noi mai avem ceva în plus: vreo 3 milioane de gospodării ţărăneşti. Din care foarte puţine realizează venituri decente (venitul mediu din agricultură e de şapte ori mai mic decît salariul din alte domenii, unul din doi ţărani trăiesc în gospodării sub pragul de sărăcie).

Ei bine, problema este că, în UE, România votează sistematic cu Danemarca cînd vine vorba de fermele mari: ca şi cum am avea doar din astea. A vrut Comisia în 2008 să limiteze suma de bani pe care o poate primi o fermă, România s-a opus alături de ţările cu ferme mari (publicăm în raport şi lista celor mai mari primitori de subvenţii europene în România, primele zece firme iau cam 10 milioane de euro).

De aici înainte pot exista două scenarii: România tinde natural spre un model sud-american de agricultură, cu ferme foarte mari şi eficiente, care stau alături de sate foarte sărace. Fermele foarte mari nu angrenează forţă de muncă decît în mică măsură (de asta sînt eficiente), nu au efecte în structura socială a satului. Al doilea scenariu e cel polonez: gospodăriile foarte mici se vor concentra în ferme mijlocii, cu familiile tinere şi întreprinzătoare preluînd pămîntul şi trăind decent, cu cîteva zeci de hectare. Chiar dacă nu vor atinge producţia la hectar a fermelor mamut, cele mijlocii pot angrena în economia de piaţă familii care deja lucrează în agricultură, ridicîndu-le din sărăcie. Cred că ar trebui să avem ca scop strategic ridicarea unei clase de mijloc la sate, nu ridicarea cîtorva mii de ferme care vor face producţii record în mijlocul unui pustiu social, cu ţărani dependenţi de stat.

Problema este că subvenţiile europene în forma de acum încurajează primul scenariu. Detaliile argumentaţiei, soluţiile propuse de noi pentru ca România să adapteze PAC la nevoile sale şi pentru a prelungi programe naţionale utile (ca Renta Viageră) – le găsiţi pe toate în raport, nu e loc aici.

Am avut însă două reacţii amuzante din partea amicilor mei (care oricum nu prea înţeleg pasiunea mea subită pentru subvenţii agricole). Primul, un neoliberal curat, îmi zice: măi, asta cu „să luăm banii de la fermele mari ca să dăm la ţăranii mijlocii" sună socialist, ce te-a apucat?! Adevărul e că m-a lăsat mască. Nici nu mă gîndisem în termeni ideologici. În capul meu era doar o idee, zic eu, inteligentă şi post-ideologică: pur şi simplu, nu am chef să mă retrag la ţară în America de Sud, ci în Europa. Bineînţeles, tot în acelaşi sat mă retrag, dar una e să fie populat de fermieri în putere, care trăiesc bine de pe urma pămîntului, chiar dacă vor fi enervanţi, vor cere mereu subvenţii şi protecţionism etc. Alta ar fi să fie populat de ţărani famelici, care au rămas cu parcele minuscule de pe care cresc doar un porc pe an, unde cei mai norocoşi se angajează cu salariu mic la fermele mamut care produc foarte bine la hectar, dar nu ajută la nimic, pentru că majoritatea ţăranilor vor freca menta la cîrciumă, nu vor avea pensie şi asigurări de sănătate, vor depinde de ajutoare sociale şi îşi vor vinde voturile. Este asta o idee de stînga? Nu prea cred, în fond nu vreau să le iau celor mari decît subvenţiile de la stat, nu proprietatea. S-a întîmplat apoi să vorbesc cu alt amic, un stîngist foarte articulat care, din păcate, publică rar în România (lăsînd golanii de stînga să acapareze piaţa ideilor). Îi zic: măi, mă primiţi la voi, că neoliberalii mei sînt gata să mă dea afară? Îmi zice: mon'şer, stai liniştit, tot de dreapta eşti, a dori o masă de ţărani de mijloc este o agendă perfect conservatoare, noi, stîngiştii, am fi propus colective de agricultură bio sau transformarea ţăranilor în proletari industriali. Deci m-am liniştit.

Biserica din cimitirul de care vorbeam la început a fost jefuită de două ori în ultimii zece ani, angajarea paznicilor de noapte e obligatorie la pepeni şi legume, ceea ce ridică costurile pentru cei care au şi ura socială pentru toţi. Iar astea nu se lecuiesc cu ferme agro-industriale care produc mult la hectar.

PUBLICITATE

ALEXANDRU ANDRIEȘ
LANSEAZĂ PETALĂ ȘI
DESEN ȘI ARHITECTURĂ
MARȚI 27 OCTOMBRIE
ORA 18.00, LIBRĂRIA
CĂRTUREȘTI - VERONA
[CEAINĂRIE]

PUBLICITATE

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
vă invită la
MUZEUL THEODOR PALLADY
Colecția Serafina și Gheorghe Răut
MNAR
Program: miercuri-duminică, orele 11.00-19.00
Strada Spătarului nr. 22, București
www.mnar.arts.ro

PUBLICITATE

fides
98 % reuşită
la certificările internaţionale
Înscrieri: 2-13 noiembrie
Centrul de Limbi Străine FIDES
P-ţa. Rosetti, Bd. Hristo Botev Nr. 1, et. 1
Tel: 0 21 313.47.45 / 85 / 86
www.fidescentre.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

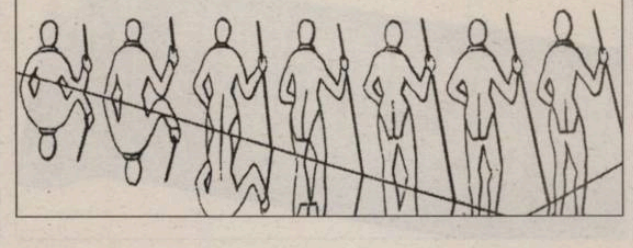

Micul feminism

(iar triumfător)

Am tot urmărit, de-a lungul timpului, evoluţia relaţiilor bărbaţi-femei în filmele de consum, de cele mai multe ori comedii romantice. Unul dintre „firele roşii" după care m-am ghidat a fost mica ideologie feministă aplicată, în jurul căreia se învîrt multe dintre producţiile în cauză.

Aplicînd această „grilă", constat, în cîteva filme văzute recent, o înflorire a ideologiei amintite, reflectată în situaţii de genul femeia e şefă şi bărbatul nu se jenează să lucreze pentru ea, şi apoi să se îndrăgostească de ea. De fapt, ceea ce se schimbă este perspectiva bărbatului în toate aceste contexte: el nu se mai simte inferior şi atins, în masculinitatea lui „feroce", de o atare poziţie. Chiar mai mult de atît, se conturează un nou tip de bărbat: sensibil, apt să se îndrăgostească, nu doar să facă sex, responsabil şi serios, capabil de sentimente de durată...

Visul oricărei femei, veţi spune, sau prea frumos şi, evident, mult prea siropos ca să fie adevărat. Aşa e, dar nu discut veridicitatea unor asemenea personaje, ci doar fenomenul apariţiei lor recurente. Andrew (Ryan Reynolds) din *The Proposal* (regizoare Anne Fletcher) este secretarul Margaretei (Sandra Bullock), de care, pînă la urmă, se îndrăgosteşte, deşi şefa lui e teroristă, carieristă şi insuportabilă. Ceva asemănător se întîmplă şi în *New in Town* (în regia lui Jonas Elemer), unde o şefă corporatistă (Renée Zellweger) îşi schimbă viaţa pentru sindicalistul local.

În *Idilă cu dădaca mea (The Rebound),* în regia lui Bart Freundlich, cea mai recentă producţie pe aceeaşi linie, personajul interpretat de Justin Bartha (Aram Finkelstein) este un incredibil monument de moralitate. Nu numai în relaţie cu şefa sa, Sandy (Catherine Zeta Jones), o femeie de 40 de ani, mamă a doi copii, proaspăt divorţată şi pe cale de a-şi începe o carieră – la care se angajează ca... bonă şi de care se îndrăgosteşte. Ci şi în ceea ce priveşte concepţiile lui despre viaţă: nu e interesat de ceea ce majoritatea oamenilor consideră drept succes, ci de slujbe în care să ajute oamenii. Nu-şi doreşte să iasă în faţă în vreun fel, ci să fie util pe fundal. Şi toate acestea, deşi e absolvent de colegiu şi are... 24 de ani.

Problema diferenţei de vîrstă este pusă, în *Idilă cu dădaca mea,* într-un mod aproape stupid de simplu, dar cu atît mai optimist pentru femeile care acceptă o atare convenţie cinematografică... încrezătoare: vîrsta nu e, nicicum, relevantă. Nu contează nici faptul că eşti divorţată sau că ai copii şi că, pînă atunci, nu ai început vreo carieră. Drumurile îţi sînt deschise chiar la mijlocul vieţii şi se găseşte undeva şi pentru tine un bărbat tînăr, dar matur în gîndire, care nu dă doi bani pe şabloanele macho şi pe prejudecăţile sociale...

O situaţie asemănătoare se derula şi într-un mai vechi film cu Uma Thurman *(Prime,* 2005, în regia lui Ben Younger): acolo, mondena femeie de carieră Rafi, în vîrstă de 37 de ani, are o idilă cu pictorul David (Bryan Greenberg), de 23. Dar aceasta... se sfîrşeşte, de la sine, concluzia filmului fiind că o astfel de relaţie nu merge decît pe termen scurt. Nu se întîmplă chiar ca în *Primăvara romană a doamnei Stone* (Jose Quintero, 1961), unde personajul interpretat de Vivien Leigh ajunge să aibă ca ultimă opţiune a vîrstei de 45 de ani... moartea. Dar concluzia rămîne una pesimistă.

Pe cînd *Idilă cu dădaca mea* revoluţionează de-a dreptul „genul": mama divorţată de 40 şi tînărul de 24 rămîn împreună *forever after,* după o despărţire temporară şi o matură chibzuinţă. Filmul, despre care nu afirm nicicum că ar fi o reuşită cinematografică (ci, dimpotrivă, o producţie plictisitoare şi complet lipsită de... strălucire), face încă un pas, lăudabil, în direcţia depăşirii – în imaginarul consumatorilor de cultură populară – a prejudecăţilor de gen. Şi de vîrstă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

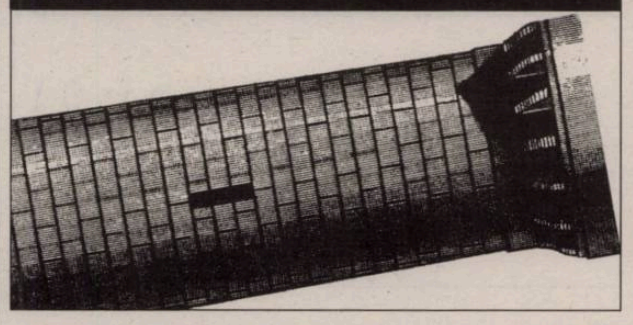

Acţiunea indirectă

Pe urmele lui Jean-Paul Sartre, intelectualul *militant* devine servitorul dogmatismului cu potenţial asasin. Pentru a-ţi consuma viaţa pe altarul unei „cauze“ profane, trebuie să crezi *doar* în Om (care nu există) şi să bei Utopia ca pe o cafea cu lapte, la micul dejun. Cine admite, dimpotrivă, că absolutul istoriei locuieşte la cimitir nu participă la nici o luptă *exclusiv* ideologică. Realismul dreptei i-a oprit mereu pe intelectualii conservatori să se arunce în arenă, precum gladiatorii. La noi, excesul comunist a produs, temporar, această mutaţie: intelectualul de stînga e mut pentru că n-a îngropat victimele suficient de adînc, pe cînd cel de dreapta ţine să fie *angajat*. Dar iluminismul, paşoptismul, semănătorismul, poporanismul, bolşevismul, nazismul, modernismul estetico-industrial sau postmodernismul obsedat de urgenţa „deconstrucţiei“ nu sînt locuri spirituale unde insul suveran în frenezia propriei gîndiri s-ar putea exprima. De aceea, susţin că viitorul intelectual al Europei depinde nu atît de reinventarea doctrinelor sau de critica populismului fără criterii, cît de coagularea unor elite libere, non-egalitariste, amorale şi inspirate – în acţiunea lor *gratuită* – de augusta tradiţie a teologiei politice. Pînă cînd societatea nu va permite şi încuraja formarea unor inteligenţe neînregimentate, capabile să denunţe imbecilitatea şi să refuze trivialitatea contagioasă a „mijloacelor de comunicare în masă“, nu vom avea acces la demnitate colectivă, adică la un echilibru social netrucat.

Ca întotdeauna, valoarea cuiva nu stă în cameleonismul demagogic şi nici în pofta de înjosire, ci în forţa lui de a trăi singur, vultureşte, deasupra tumultului. Nu eşti valoros dacă eşti „recunoscut pe stradă“, ci dacă eşti căutat de puţinii tăi semeni *chiar acolo unde ai ales să te afli:* departe de vulg şi vulgaritate, deasupra zgomotului, mai presus de noroiul cotidian. De asta rămîn fascinanţi marii duhovnici sau asceţi: pentru că te duci la ei, nu vin peste tine. Şi pentru că le spun adevărul numai celor în stare să-l primească, nu gloatei care orbecăie bezmetic, pe şapte cărări. Nu degeaba sînt cărţile interzise şi cele mai căutate...

Intelectualul care se vrea cu orice preţ *popular* şi-a ratat definitiv vocaţia. Tot la fel eşuează şi cărturarul care-şi vinde ideile, ca să nu moară de foame. Trebuie să fii bogat sau să trăieşti dintr-o altă meserie decît scrisul pentru a putea comunica *doar ce gîndeşti*, străin de prostituţia contractelor de „consultanţă“ sau de ipocrizia telecomandată a mercenariatului cu damfuri „analitice“. Ultima expresie europeană a diletantismului aristocratic a precedat cu cîteva generaţii apariţia jurnalismului, acest bastard al revoluţiei. Victoria spiritului de gazetă – travestit în mitul „expertului“ şi bazat pe veşnic debitata minciună a „presei libere“ – a demolat tronuri cu pamflete, a mistificat masele prin concursuri de caricatură, a înlocuit misterul voinţei prin magia de bîlci a sondajelor şi a desfigurat intimitatea sobră a deciziei prin exigenţa gregară a „transparenţei“. Mizînd pe supralicitarea imposturii şi a vacarmului, era jurnalismului compromite pe toată linia posibilitatea de a contempla, lucid, şansele şi riscurile propriului nostru timp.

Însuşi conceptul pseudo-liberal de „piaţă a ideilor“ ridiculizează gîndirea. Cum să-ţi duci ideile la iarmaroc? Cum să le faci cît mai accesibile fără să le falsifici, adică fără să le propui – în mediocra lege a marketingului – drept altceva decît sînt? Ideile se ascund în biblioteci, în mintea superioară, în memoria sacrului şi în sufletul ucenicilor devotaţi, gata de revoltă creatoare. Transformate în produse, reduse la condiţia de marfă, ideile se exilează, lăsînd la bătaie doar umbra lor batjocorită de nătîngi. Farsele media de tipul *10 pentru România* (ca să dau un singur exemplu) spulberă prestigiul ierarhiilor de merit, acelea care se întemeiază pe *suferinţa adevărului mereu nesuferit,* dar şi pe sănătosul dispreţ al înţeleptului faţă de beteala cocotei.

Karen ARMSTRONG

Dumnezeu

Pe măsură ce creşte numărul de victime ale războaielor religioase, Dumnezeu capătă o reputaţie tot mai proastă. Dar războiul împotriva lui Dumnezeu a avut şi el victimele sale. Iată de ce avem nevoie de un armistiţiu şi de ce secularismul este o ameninţare la adresa lumii în aceeaşi măsură ca şi fundamentalismul.

„Dumnezeu e mort“

Nu. Cînd Friedrich Nietzsche a anunţat moartea lui Dumnezeu în 1882, s-a gîndit că în lumea modernă a ştiinţei oamenii aveau să fie în curînd incapabili să mai conceapă ideea de credinţă religioasă. Deja la momentul în care *The Economist* a publicat celebra ediţie „Dumnezeu e mort“, în 1999, chestiunea părea indecisă, în pofida creşterii religiozităţii politizate – fundamentalismul – în aproape toate credinţele principale, încă din anii '70. Un ayatollah necunoscut l-a detronat pe şahul Iranului, sionismul religios a ieşit la iveală în Israel, iar în Statele Unite *Majoritatea morală* a lui Jerry Falwell şi-a anunţat opoziţia fermă faţă de „umanismul secular“.

Dar abia din 11 septembrie 2001, Dumnezeu a dovedit că este viu dincolo de orice îndoială – cel puţin în ceea ce priveşte dezbaterea publică globală. Cîtă vreme jihadiştii atacă America, Orientul Mijlociu este tot mai radicalizat şi, cu un „creştin renăscut“ la Casa Albă vreme de opt ani, e cam greu de găsit cineva care să nu fie de acord că Dumnezeu este viu. Chiar şi editorul-şef al *The Economist* a devenit recent coautorul unui volum intitulat *Dumnezeu s-a întors*. În vreme ce mulţi pun sub semnul întrebării relevanţa lui Dumnezeu în vieţile noastre private, în spaţiul public global există o cu totul altă dezbatere: este oare Dumnezeu o forţă a binelui în lume? Aşa-numiţii „noi atei“ – ca Richard Dawkins, Sam Harris şi Christopher Hitchens – au denunţat credinţele religioase nu doar ca fiind retrograde, ci de-a dreptul nocive; ei se consideră promotorii unei campanii pentru eradicarea lui Dumnezeu din conştiinţa umană. Religia – spun ei – creează diviziuni, conflict şi război; religia le face pe femei prizoniere şi spală creierele copiilor; doctrinele lui Dumnezeu sînt primitive, neştiinţifice, iraţionale şi, în esenţă, cultivă lipsa de complexitate şi naivitatea. Aceşti scriitori greşesc – nu doar în legătură cu religia, dar şi în legătură cu politica – pentru că se înşală asupra firii umane. *Homo Sapiens* este şi *Homo Religiosus*. Imediat ce au devenit umani, femeile şi bărbaţii au început să creeze religii. Sîntem creaturi care caută sensul. În vreme ce cîinilor, din cîte ştim, nu le pasă de condiţia lor şi nici nu se frămîntă pînă la agonie din cauza ideii de moarte implacabilă, fiinţele umane cad uşor în disperare dacă nu îşi găsesc un sens în viaţă. Ideile teologice vin şi trec, dar căutarea unui sens continuă. Aşadar, Dumnezeu nu va dispărea nicăieri. Cînd tratăm religia ca pe ceva ce poate fi luat în rîs, anulat sau distrus, riscăm să-i amplificăm defectele cele mai rele. Fie că ne place ori nu, Dumnezeu este aici definitiv şi a venit vremea să găsim o cale să trăim alături de el într-un mod echilibrat şi prin înţelegere.

„Dumnezeu şi politica nu ar trebuie amestecate“

Nu neapărat. Politicienii care nu au nici o idee despre teologie au dat religiei un renume prost multă vreme. O înţelegere neadecvată a lui Dumnezeu care „îl“ reduce la un idol după asemănarea noastră, care sancţionează sacral ceea ce ne place şi ceea ce nu, reprezintă forma cea mai gravă de tiranie spirituală. O asemenea aroganţă a dus la atrocităţi precum Cruciadele. Dezvoltarea secularismului în guvernare a avut ca scop să controleze această tendinţă, dar chiar secularismul a creat noi demoni care acum se impun asupra lumii. În Occident, secularismul a fost un succes, esenţial pentru sistemul economic şi politic modern, dar a fost realizat gradual, de-a lungul a aproape 300 de ani, permiţînd noilor idei despre guvernare să aibă timp pentru a fi filtrate la toate nivelurile societăţii. În alte părţi ale lumii însă, secularizarea a avut loc mult prea repede şi a fost respinsă de mari părţi ale populaţiei, care sînt încă profund ataşate de religie şi consideră străine de ele instituţiile occidentale. În Orientul Mijlociu, secularizarea prea agresivă a avut uneori efecte nocive, făcînd clasa religioasă şi mai conservatoare sau chiar radicală. În Egipt, de exemplu, remarcabilul reformator Muhammad Ali (1769-1849) a sărăcit şi a marginalizat atît de brutal clericii, încît aceştia au întors spatele schimbării. Cînd şahii Iranului au torturat şi izolat mullahii care se opuneau regimului, unii dintre ei, ca ayatollahul Ruhollah Khomeini, au ajuns la concluzia că era nevoie de reacţii mai dure din partea viitorilor lideri religioşi ai Iranului. (...)

Bineînţeles, *modul* în care religia este folosită în politică este mai important decît *dacă* este folosită. Preşedinţi americani ca John F. Kennedy şi Barack Obama au invocat credinţa ca pe o experienţă împărtăşită care uneşte ţara – o abordare care recunoaşte puterea comunitară a spiritualităţii, fără nici un apel la dreptul divin. Totuşi, acest consens nu este satisfăcător pentru fundamentaliştii protestanţi americani, care cred că SUA ar trebui să fie o naţiune creştină. (...)

„Dumnezeu este incompatibil cu democraţia“

Nu. Samuel Huntington a prevăzut o „ciocnire a civilizaţiilor“ între lumea liberă şi islam, care – susţine el – este inerent opus democraţiei. Dar, la începutul secolului al XX-lea, aproape toţi intelectualii musulmani erau îndrăgostiţi de Occident şi voiau ca ţările lor să arate exact ca Marea Britanie sau Franţa. Ceea ce i-a înstrăinat pe musulmani de idealul democratic nu a fost religia lor, ci sprijinul acordat de guvernele occidentale liderilor autocratici, ca şahii iranieni, Saddam Hussein şi Hosni Mubarak, care le-au interzis cetăţenilor lor accesul la cele mai elementare drepturi ale omului şi la drepturile democratice. Sondajul Gallup din 2007 demonstrează că există un sprijin larg pentru libertăţi democratice şi drepturile femeilor în lumea musulmană şi că multe guverne răspund tot mai mult pozitiv – deşi şovăielnic – la presiuni pentru o mai largă participare politică. Există totuşi rezistenţă la o adoptare completă a unui model secular occidental. Mulţi doresc să îl vadă pe Dumnezeu reflectat mai evident în viaţa publică, după cum sondajul Gallup din 2006 a arătat că 46% dintre americani consideră că Dumnezeu ar trebui să fie sursa pentru legislaţie.

Şaria – legea islamică – nu este sistemul rigid de care se plîng mulţi occidentali. Reformişti musulmani precum Sheikh Ali Gomaa sau Tariq Ramadan susţin că şaria ar trebui revăzută în lumina mereu schimbătoarelor circumstanţe sociale. O *fatwa* nu este universal obligatorie ca un edict papal; mai degrabă exprimă pur şi simplu opinia unui muftiu care o emite. Musulmanii pot alege ce tip de *fatwa* să adopte şi astfel participă la o piaţă liberă, flexibilă, a gîndirii religioase, aşa cum americanii pot alege ce biserică să frecventeze.

Poate că pînă la urmă religia nu este cauza problemelor politice ale lumii, totuşi avem nevoie să o înţelegem dacă vrem să rezolvăm aceste probleme. „Cine să fi luat religia în serios!“ – exclama exasperat un oficial guvernamental american după revoluţia iraniană. Dacă cei care trasau politicile ar fi făcut un efort să cerceteze şiismul contemporan, SUA ar fi putut evita erori stupide şi grave în timpul crizei iraniene. Religia ar trebui studiată cu aceeaşi imparţialitate academică şi acurateţe ca şi economia, politica şi obiceiurile sociale ale unei regiuni, astfel încît să aflăm cum interacţionează religia cu tensiunea politică, să înţelegem ce este contraproductiv şi cum să evităm ofensele inutile.

Am face bine să studiem religia pentru că Dumnezeu s-a întors. Şi dacă El este perceput într-o manieră idolatră şi *ad-litteram,* nu ne putem aştepta decît la mai mult dogmatism, rigiditate şi violenţă motivată religios în anii ce vor veni.

***Karen Armstrong** este autoarea a numeroase cărţi pe tema religiei, între care* A History of God, Islam: A Short History *şi, cea mai recentă,* The Case for God.

Versiunea completă a acestui articol o veţi putea citi în următorul număr al revistei *Foreign Policy România,* care va apărea pe 9 noiembrie.

PUBLICITATE

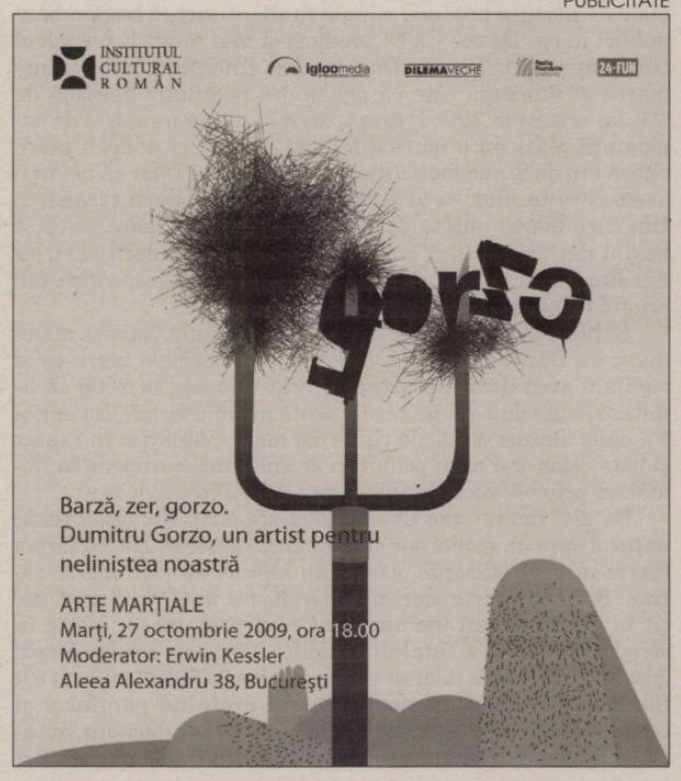

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

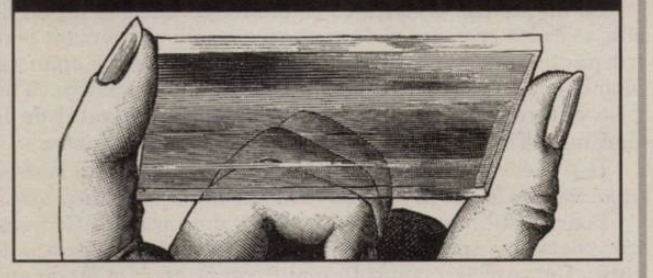

După-amiaza ratată a lui Pintilie

După-amiaza unui torţionar, în regia lui Lucian Pintilie. Inspirat de cartea *Drumul Damasculuilui* de Doina Jela care, la rîndul ei, porneşte de la un caz real: torţionarul Franz Ţandără, nume care figurează şi în *Lexiconul negru,* al aceleiaşi Doina Jela. Un text al reputatului critic de teatru George Banu, pe marginea acestui film, vorbeşte despre Oedip: „Dincolo de acest rău istoric, Pintilie confruntă, de-a lungul filmului, şi un alt rău, răul tragic. Răul uciderii de tată. Fără îndoială că perspectiva e œdipiană, dar integrarea acestui omor de tată în mlaştina istoriei nu ca un motiv central, ci ca o temă secundă, tulbură îndeosebi. Œdip îşi descoperă natura de asasin în mijlocul epidemiei de ciumă care s-a abătut asupra Thebei: el îşi ignoră vina. Aici, pe fond de «ciumă politică», fiii îşi ucid taţii sau se pregătesc să o facă fără cea mai mică reţinere. Lanţul paricidului pare neîntrerupt şi lipsit de orice culpabilitate. Toţi Œdipi în pace cu ei înşişi!". Frumos, nu?

Prin urmare, eram îndreptăţit să am cele mai bune aşteptări cînd m-am aşezat să văd filmul lui Lucian Pintilie – difuzat de TVR Cultural la sfîrşitul săptămînii trecute. (Ca să nu mai spun că sînt un fan al *Reconstituirii,* pe care-o consider una dintre cele mai bune pelicule româneşti...)

După-amiaza unui torţionar începe cu o secvenţă lungă, filmată într-un tren murdar, de navetişti. Într-un vagon din acela, necompartimentat, plin cu tot felul de feţe de oameni necăjiţi, se aude numai vocea lui Radu Beligan. Acesta monologhează în faţa unei tinere despre principiul cauzalităţii în univers, despre lumea materială şi cea spirituală care i se opune sau despre quark, „cărămida fundamentală a creaţiei". Te întrebi contrariat: „ce-i asta?", timp de vreo zece minute, cît durează scena. Afli care-i rostul acestei făcături de-abia cînd Profesorul, personajul interpretat de Radu Beligan, desenează pe geamul murdar al vagonului un triunghi echilateral, care reprezintă lumea materială, şi un altul răsturnat, despre care ni se spune că e lumea imaterială. Cînd Profesorul arată unde e Raiul în această lume imaterială, trenul se opreşte şi-l vezi în locul acela pe Franz Ţandără, care aşteaptă pe peronul gării Giurgiu. Deci zece minute de scenă neverosimilă, cu „filozofie" de doi lei de prin almanahuri, pentru o metaforă pusă cu mîna în film şi atît de demonstrativă, încît ajunge să fie de total prost gust.

De altfel, neverosimilul, lipsa de coerenţă şi stîngăciile narative vor caracteriza întreg filmul. Franz Ţandără, un personaj care altfel ar fi fost foarte ofertant, este construit schematic (e o adevărată performanţă să transformi un om viu, real, care are toate datele să fie un personaj interesant, într-o făcătură lipsită de verosimilitate!). Pintilie a vrut, chipurile, un personaj complex, nuanţat, un călău care are şi sensibilităţi, dar nu i-a ieşit decît o fantoşă dezarticulată care nu prinde deloc viaţă. Asta, în ciuda jocului lui Gheorghe Dinică, un actor care de obicei poate salva cam orice rol.

La acestea se adaugă o mulţime de alte lucruri, care fac din *După-amiaza unui torţionar* un film ratat în mod lamentabil: Oarba (Coca Bloos) care, din greşeală, are scene în care vede foarte bine, un Beligan care e pus să joace din nou rolul lui Agamiţă Dandanache („ia uite, a adormit, săracu'"), incursiuni rememorativ-onirice cu Dorina Chiriac pe post de vampă, dialoguri nefireşti, făcute parcă de studenţi care s-au apucat ieri de scris scenarii. De altfel, ai senzaţia că întreg filmul e făcut de un regizor debutant. Cînd, la sfîrşit, vezi reluată metafora de toată jena cu triunghiul de pe geamul trenului, dincolo de care se văd personajele, chiar că-ţi vine să-l pici pe studenţaşul care a regizat filmul şi să-l pui să repete anul!

Bogdan IANCU

„Ţară, ţară, vrem respect!"

– sau jocul de-a societatea civilă –

În urmă cu cîteva luni, media autohtonă a fost invadată treptat de cîteva campanii de delimitare de lumea politică, care sugerau o atenţie mai mare acordată realităţilor cu care publicul se confruntă în viaţa cotidiană. Aceste demersuri concertate, altfel lăudabile, sînt însă, după cum vom vedea, minate într-o măsură mai mare sau mai mică de produsele editoriale ale televiziunilor şi ale ziarelor care le promovează şi trimit la o întrebare căreia voi încerca să-i formulez un răspuns spre final: care este motivul pentru care se revarsă astăzi peste noi atîtea iniţiative de responsabilizare civică?

Respect, rezistenţă, pălărie

Cea mai vizibilă dintre aceste campanii a devenit – prin intermediul scandalului pe care l-a produs de curînd – „Noi vrem respect!", lansată de Grupul Realitatea-Caţavencu. Pentru cei mai mulţi dintre cei care au remarcat derapajele incredibile produse în ultimii ani în producţiile editoriale ale postului Realitatea TV, asumarea unei voci critice faţă de lumea politică mediatizată aproape non-stop în talk-show-urile postului a părut de la bun început improbabilă. Pentru a da un parfum de credibilitate în plus acestui demers, au transpirat către presă o listă albă şi una neagră care conţineau invitaţi dezirabili sau dimpotrivă, emise dinspre conducerea editorială a postului către realizatorii de emisiuni. Nu discut aici gusturile destul de incongruente ale celui care a elaborat aceste liste. Are rost să mai spun că ele au fost întocmite degeaba, pentru că nu au fost respectate de producătorii de talk-show-uri decît într-o măsură infinitezimală? Are rost să te întrebi dacă nu cumva am asistat la prima grevă privată din istoria modernă, atunci cînd majoritatea liderilor participanţi la greva de acum cîteva săptămîni fac parte din consiliul de administraţie al Realitatea TV, deţinută de Sorin Ovidiu Vîntu, şi dacă nu cumva păgubiţii de la FNI se vor afla acum pe marginea unei disonanţe cognitive colective?

O altă iniţiativă de tip CSR *(corporate social responsability),* asemănătoare ca demers, îi aparţine lui Marius Tucă. Cu tot manifestul patetic aferent: „Mişcarea de rezistenţă", promovată de *Jurnalul Naţional*. Şi în acest caz, rumoarea este dată de îndemnul la rezistenţă prin cultură promovat de un cotidian în ale cărui pagini semnează Victor Ciutacu, Lucian Avramescu, Radu Tudor sau Adrian Păunescu, cu toată „cultura" aferentă. În plus, un slogan de genul „Pentru că extragerile loto au ajuns unica speranţă pentru tot mai mulţi români, am pornit *Mişcarea de rezistenţă*" este forţat să rimeze cu lista cîştigătorilor de la Super Bingo Metropolis.

Cea mai recentă campanie de trezire a simţului civic autohton este cea demarată de PRO TV, „Jos pălăria!". Pe site-ul televiziunii, textul care însoţeşte sloganul campaniei aduce a pastişă după cel de la Realitatea TV: *„Pălăria* revine în forţă în colecţia *bun-simţ şi respect!* Dă şi tu un semn de *respect! Respectul* se vede! Participă la cea mai puternică revoluţie! Fă-i pe ceilalţi să-şi scoată *pălăria* în faţa ta! *Fii jos pălăria!"*. Singura găselniţă creativă în acest caz este pălăria. În rest, retorică goală în registrele marketizării unui produs aburos pe postul care şi-a construit brandul pe reţeta *Jurnalului de la ora 5.* Iluzia se destramă oricum după ce constaţi că pe locul 2 în topul „Jos pălăria!" este instalat un tip ale cărui merite rezidă în faptul că i-a sesizat, în timpul alegerilor europarlamentare de vara trecută, pe jurnaliştii de la BBC despre prezenţa „eronată" într-o fotografie a unei – citez – „bătrîne cu pielea tuciurie şi în haine ponosite, de etnie romă, ca simbol naţional al României". Pentru că ne-a „reperat" onorul de români verzi, individul a devenit o figură emblematică la „Jos pălăria!".

Marketingul civic

Am rezumat mai sus ceea ce poate fi interpretat ca un fenomen care va marca semnificativ mass-media din România ultimului deceniu, cu cîteva dintre incongruenţele şi contrastele lui. Trebuie spus că aceste campanii nu au apărut totuşi din senin, aceiaşi actori implicîndu-se anii trecuţi în mai multe programe sociale şi ecologice. Care sînt motivele care au generat acest cor de voci venite dinspre mass-media care clamează şi propovăduiesc respectul şi bunul simţ, dar şi delimitarea de lumea politică este o întrebare la care este greu să formulezi un răspuns simplu. Poate şi pentru că nu e deloc clar că asistăm cu adevărat la trezirea unor conştiinţe pătate de sute de ore de circ mediatic, în condiţiile în care sloganurile ocolesc conţinutul editorial, rămas neschimbat. Un răspuns poate fi găsit în lipsa de vizibilitate a actorilor veniţi dinspre societatea civilă, care asumau cu ani în urmă discursuri critice atunci cînd sesizau derapaje, şi preluarea şi mimarea rolului lor de către instituţiile media angajate în luptele la zi, care par să macine societatea autohtonă.

Societatea civilă din România a fost aproape destructurată prin migrarea cîtorva reprezentanţi ai acesteia spre mediul politic. În plus, cu largul concurs al presei, a devenit o prezenţă discretă şi pentru că un alt grup destul de consistent, neangajat politic a fost ostracizat sub formula „intelectualii lui Băsescu". Locul rămas gol prin aceste dispariţii l-au ocupat aproape pe de-a-ntregul analiştii încrîncenaţi şi politicienii disponibili şi slobozi la gură. Cînd, în „Invitaţia la rezistenţă", Marius Tucă spune „am ajuns ca din aproape în aproape să facem lucruri care nu sînt neapărat apanajul ziariştilor", putem depăşi simpla intuiţie că instituţiile media au luat calea societăţii civile, fiindcă formularea traduce clar o declaraţie.

O întrebare automată în condiţiile date: este legitim ca presa să joace acest rol şi această poziţionare este benignă pentru societate? Pentru că popularea pieţei din faţa guvernului cu sindicaliştii de trust şi casă ai lui Sorin Ovidiu Vîntu, agitînd pancarte inscripţionate cu „Noi vrem respect!", mi se pare mai mult decît îngrijorătoare. Iar efectul de credibilitate dat de prezenţa în spoturile campaniilor respective a unor personalităţi culturale de talia lui Victor Rebengiuc – cel care le sugera foştilor prezentatori ai telejurnalelor de dinainte de '90 să se şteargă la gură cu hîrtie igienică, dar pe care nu-mi amintesc să-l fi văzut invitat la dezbateri la Realitatea TV – miroase a manipulare împachetată inteligent în discursul suav al responsabilităţii sociale...

P.S. La ora la care scriu aceste rînduri, Crin Antonescu îşi dispută cu Traian Băsescu dreptul de utilizare în campania electorală a sintagmei „bun-simţ". Copyright-ul pe valori morale lipsea din peisaj, s-o recunoaştem...

PUBLICITATE

„Festivalul de la Gărâna e făcut cu prieteni“

– interviu cu Marius GIURA –

Marius Giura este omul care face posibil, de mai bine de un deceniu, Festivalul Internaţional de Jazz de la Gărâna, probabil cel mai important festival ţinut în România.

Pentru că puţină lume vă cunoaşte, v-aş întreba, mai întîi, cine sînteţi şi ce făceaţi înainte de a vă ocupa de festival?

Sînt timişorean, născut în Timişoara, şcolit şi educat în acest oraş. Am terminat Liceul „C.D. Loga“, una dintre cele mai bune şcoli din oraş, unde au absolvit şi Petru Creţia, Iurie Darie, Florin Călinescu, Ştefan Iordănescu şi mulţi alţii. Din 36 cîţi am fost în acea clasă, am rămas în ţară doar 8. Restul sînt risipiţi prin lume. Am terminat apoi Politehnica şi pînă în '96 am fost *project manager* la o uzină de fiare, care în '89 avea zece mii de angajaţi, iar acum e închisă.

A urmat o perioadă în care am fost directorul Editurii Sedona, după care s-a întîmplat să am şansa de a lucra ca manager de radio, un domeniu care se mula perfect pe pasiunea mea din copilărie – muzica. Am condus staţiile Radio Analog, Radio Europa Nova şi Radio Guerrilla din Timişoara. Din '98, începînd cu ediţia a treia, organizez Festivalul de la Gărâna, iar din 2006 Festivalul de la Timişoara (27-29 noiembrie).

Cum s-a născut Festivalul de la Gărâna?

După plecarea poemilor (nemţii şi slovacii care au populat aceste locuri începînd de prin 1700) în Germania în '90-'91, casele din Gărâna şi din Brebu Nou au fost cumpărate de timişoreni, iar aceste sate au devenit enclave timişorene. În 1996, Gigi Taus, proprietarul singurei pensiuni din Gărâna, şi Liviu Butoi au pus la cale, împreună cu Paul Weiner şi cu Puba Hromadka, renumiţi muzicieni români stabiliţi în Germania, organizarea unor concerte în curtea Hanului La Răscruce. Aşa s-a născut prima ediţie a Festivalului de la Gărâna. Ediţia a doua nu a adus mari schimbări. Banii erau puţini sau nu erau deloc, se cînta mai mult din prietenie, iar spectatorii erau timişorenii veniţi în week-end în aceste sate. Cu două luni înaintea ediţiei a treia, Liviu Butoi m-a căutat, rugîndu-mă să-l ajut cu promovarea şi cu găsirea unor sponsori.

Aţi vrut de la început ca festivalul să crească?

Da, am crezut în posibilitatea de a dezvolta acest proiect, dar nu mă gîndeam să ajungă la această dimensiune şi la o asemenea notorietate. Un aport important în evoluţia acestui festival l-a avut (şi îl are şi acum) Monica Tatoiu, care a făcut posibilă participarea primei vedete de mare clasă: Eberhard Weber. Publicul a fost atît de numeros, încît la următoarea ediţie festivalul s-a mutat în Poiana Lupului.

Cui îi aparţine Poiana Lupului?

Lui Rudi Koertvelessy, s-a născut în zonă, a copilărit în Gărâna. Are o carieră profesională de succes în Germania, iar după '90 a investit mult în Gărâna. Mulţumită lui, în sat există acum Internet, cablu TV şi o televiziune.

Cine sînt oamenii din spatele Fundaţiei Jazz Banat şi cu ce se mai ocupă fundaţia?

În spatele acestei fundaţii se află familia mea, soţia Gabi şi cei trei copii: Caius, Cristina şi Simona, mulţi prieteni şi cîţiva colaboratori permanenţi în perioadele celor două festivaluri. Pe lîngă Gărâna, acum există – cum spuneam – şi Timişoara Jazz Festival, un eveniment la fel de valoros, dar şi alte acţiuni organizate tot de noi, cum ar fi, de exemplu, cele două concerte cu Trilok Gurtu, la Timişoara şi la Bucureşti.

Cum alegeţi line-up-*ul festivalului?*

Artiştii care vin la Gărâna sînt muzicienii care mie îmi plac foarte mult. Am recunoscut întotdeauna că sînt subiectiv în ce priveşte selecţia.

Cît de dificil e să-i aduceţi pe cei mai în vogă dintre ei?

La început era foarte greu, eram priviţi cu suspiciune, România nu era aproape de traseele marilor turnee. Acum e mult mai simplu, există notorietate, există tradiţie şi, ce este foarte important, există încredere.

Aveţi suficienţi bani pentru artişti?

Nu au existat niciodată suficienţi bani să pot aduce pe scenă toţi artiştii pe care i-am dorit la o ediţie. Mai totdeauna am riscat, bazîndu-mă pe bilete. Fiind open-air, ploile pot compromite festivalul, dar pot să spun că pînă acum am avut noroc. Artiştii americani sînt mai scumpi decît cei europeni, cei din nord sînt mai accesibili şi mai prietenoşi. Oricum, faţă de artiştii pop sau rock, cei din jazz sînt mult mai ieftini. Din păcate şi sponsorizările sînt mult mai mici.

Care sînt dificultăţile din spatele festivalului?

Dificultăţile majore sînt cele de ordin financiar. Aportul statului este mai mult simbolic, ministerul şi consiliile judeţene fiind într-o competiţie a argumentelor referitoare la neputinţa lor de a sprijini un asemenea eveniment. Caraşul dă puţin ca judeţ defavorizat, Timişul dă puţin că e în alt judeţ, Timişoara nu mai dă, fiindcă după 10 ani un fost fotbalist a descoperit că Gărâna nu e în perimetrul oraşului. De Ministerul Culturii, anul acesta nici nu se poate vorbi. Cît despre AFCN, nasul subţire nu a însemnat niciodată bun-simţ, valoarea şi notorietatea evenimentului nu au fost niciodată apreciate.

Apropo, cum a ajuns Elena Udrea în postura de a fi huiduită la festival?

Cînd am început ediţia a treia, Pensiunea La Răscruce era singura din Gărâna. Acum sînt 38. În satele apropiate nu s-a întîmplat nimic. Pe Semenic, din şase hoteluri, au rămas două. Se poate spune deci că festivalul a fost motorul dezvoltării turistice în Gărâna. În anii trecuţi, Ministerul Culturii a finanţat festivalul, dar în acest an nu au avut buget. Sperînd că Ministerul Turismului are bani, am trimis o solicitare care nu a putut fi soluţionată. Elena Udrea a venit însă la Reşiţa la invitaţia Consiliului Judeţean Caraş şi a Consiliului Local Reşiţa pentru a rezolva situaţia staţiunilor Semenic şi Herculane, preluate (cumpărate pe doi lei, de fapt) în timpul guvernării Năstase de către doi pesedişti care le-au falimentat. A fost primul oficial care s-a interesat de aceste două staţiuni.

Cei din Caraş i-au propus să treacă şi prin Gărâna să vadă ce amploare are acest festival. Am fost sunat şi întrebat dacă am ceva împotrivă. Am spus nu, am spus chiar că sînt încîntat că un ministru poate vedea ce se întîmplă acolo. Vizita urma să aibă loc după-amiaza, dar programul lor s-a prelungit pînă tîrziu. Ideea nefericită de a trece prin faţa scenei îmi aparţine. Nu am crezut însă că publicul va fluiera în timpul concertului lui John Abercrombie. Consider şi acum că a fost o atitudine de prost gust, taxată pe măsură de Abercrombie.

Elena Udrea a venit, aşadar, cu gîndul de a sprijini în viitor acest eveniment, şi nu pentru o baie de mulţime. Cei 40 de fotografi şi blitzurile lor au creat contextul acelor huiduieli. Cred că oricine sprijină acest eveniment o face pentru valoarea lui şi mai cred că Ministerul Turismului nu politizează mai mult decît Ministerul Culturii acest festival. Cei care mă cunosc ştiu că nu am nici o afinitate faţă de politic. Pur şi simplu nu mă interesează. Rămîn însă la părerea că a fost un incident minor, umflat exagerat de presă.

Revenind, ce nu se (mai) vede din acest festival?

Ce nu se vede e faptul că se munceşte infernal un an de zile, se caută sponsori zi de zi, devii agasant şi enervant pentru prieteni, pe care rişti să-i pierzi. E necesar să spun că, pînă la urmă, acestora trebuie să le mulţumesc, pentru că lor li se datorează prezenţa marilor artişti. Festivalul de la Gărâna şi Timişoara Jazz Festival sînt făcute cu prieteni.

Deşi avem cîteva festivaluri de jazz în ţară, spuneaţi undeva că jazzul este la noi pe o pantă descendentă; de ce credeţi asta?

Foarte mulţi muzicieni sînt plecaţi din ţară. Marile noastre vedete sînt spre apusul carierei şi oricum cîntă destul de puţin. Cei care se manifestă mai frecvent au cam 50 de ani, iar cei foarte tineri nu prea apar sau pleacă şi ei. Singura facultate de profil s-a desfiinţat după trei ani. Un artist de jazz tînăr nu poate trăi din muzică în România. Majoritatea pleacă sau aleg alt gen muzical, mai facil, mai bănos, mai promovat. Cum ar putea fi oprit declinul cînd emisiunile de jazz sînt difuzate atît la radio, cît şi la TV mult după miezul nopţii?!

Planificaţi shimbări pentru ediţia de anul viitor?

E greu de spus ce va aduce 2010. Schimbări majore nu cred că vor interveni. Doresc să-i pot aduce pe Bella Fleck, Bradford Marsalis, Paolo Fresu, Anouar Brahem şi pe mulţi alţii. Dar de la dorinţă pînă la putinţă e cale lungă, iar la noi şi trenurile merg prost. Sper să scăpăm de criză, de crize, de prostie şi de indolenţă. Sper ca aprecierile să vină şi din ţară, nu doar din străinătate. Fundaţia Jazz Banat a fost primită în Europe Jazz Network, cea mai importantă organizaţie de gen din lume, semn evident de apreciere a evenimentelor realizate de noi.

Aţi primit, în general vorbind, şi critici?

Primesc frecvent critici, unele îndreptăţite, altele mai puţin. Celor care contestă criteriile de selecţie, le pot spune că voi proceda la fel, după gustul meu. Nu vreau să împart nici măcar un eventual eşec cu nimeni. Celor nemulţumiţi de condiţiile locului de desfăşurare, le pot spune că se fac eforturi an de an de primenire a locului, costurile sînt însă foarte mari şi nu am să fac niciodată transferul bugetului pentru artişti către costuri de amenajare. Am încredere că proprietarii locului vor face acest lucru. Celor deranjaţi de abundenţa comercială sau culinară le împărtăşesc nemulţumirea. E bine de ştiut că fundaţia noastră nu e implicată deloc în activităţile comerciale din perimetrul festivalului, neavînd nici un venit din acestea. Sperăm de mulţi ani să reglementăm această problemă cu cei în măsură să o rezolve.

Dar sînt şi nemulţumiri de alt gen: „orgoliul foarte puternic şi deranjant pe care îl au bănăţenii, de care te loveşti la fiecare pas“. E greu să răspunzi unor asemenea critici. Soluţia e să alegi litoralul, bariera de la Mamaia, farfuria cu Mazăre.

Care sînt satisfacţiile personale legate de acest festival?

Încă din anii '90, îmi doream să pot vedea şi la noi în ţară concerte cu marii artişti ai lumii. Pentru mine e o mare satisfacţie că pot vedea pe scenă muzicieni ca Jan Garbarek, Miroslav Vitous, Charles Lloyd, Mike Stern şi toţi ceilalţi. Mă bucură foarte mult şi satisfacţia publicului. E măgulitor pentru mine să ştiu că sînt oameni care, an după an, îşi programează concediul în funcţie de perioada festivalului. Dar e dificil să vorbesc de satisfacţii personale, ele trec repede, sînt doar patru luni între cele două festivaluri, stresul e permanent.

Ce faceţi totuşi în timpul liber?

Ascult muzică, citesc, mă ocup de casă şi de familie. Seara o dedic filmelor, fiind un mare fan al cinematografiei europene. Dar sînt vreo 15 ani de cînd nu am fost în concediu.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

„Nu e ţinta noastră să devenim neapărat mainstream“

– interviu cu grupul KUMM –

Kumm lansează vineri, 30 octombrie, la clubul Silver Church, al cincilea album din carieră, intitulat Far from Telescopes. *Kumm înseamnă Kovacs Andras (clape), Paul Ballo (tobe), Sorin Erhan (bass), Mihai Iordache (saxofon), Cătălin Mocan (voce) şi Eugen Nuţescu (chitară).*

Cînd un grup lansează un disc nou, trebuie să compară în faţa media şi să arate ce copil frumos a făcut. Vi se pare obositor acest lucru?

Kovacs Andras: Deloc. Ne place să ne lăudăm cu ceva nou.

Eugen Nuţescu: Poate că sună aberant, dar, dat fiind că, pînă acum, am crezut cu maximă sinceritate că fiecare nou album al nostru este cel mai bun, am jucat acest rol destul de sincer

Cum e să explici mereu la ce te-ai gîndit, cum s-a desfăşurat procesul de creaţie?

Mihai Iordache: Cred că cel mai bine nu explici. Poţi să spui nişte lucruri, dar nu poţi oricum să înlocuieşti muzica în sine, aşa că....

E.N.: Arhitectul Frank O'Gary a fost întrebat odată, la conferinţa de presă prin care s-a inaugurat o clădire de-ale sale, la ce s-a gîndit cînd a construit-o. Şi el a răspuns: „Întrebaţi-l pe psihologul meu“. Cred că un artist, dacă simte nevoia să adauge ceva, verbal, la muzica pe care a compus-o, o face singur.

Cătălin Mocan: Pe lîngă asta, cred că e mult mai fermecător să-şi facă fiecare părerea, cînd ascultă. Dacă tu spui că o piesă este despre ceva anume, poţi să produci chiar confuzie, pentru că cel care ascultă acasă încearcă automat să facă legătura cu ce ai spus tu. Asta înseamnă să-ţi pui ascultătorul pe un făgaş care, poate, nu e neapărat cel mai bun.

Există o cotitură stilistică pe Far From Telescopes; *cum aţi descrie-o?*

E.N.: Eu cred că diferenţa vine mai ales din orchestraţie, pentru că e mai simplă, mai rock'n'roll. Poate dacă am cînta piese de pe albumul anterior cu orchestraţiile pe care le-am folosit acum, distanţa n-ar mai fi percepută atît de intens. Este, într-adevăr, o diferenţă şi de sound, care ţine de experienţa noastră ca muzicieni, de inginerul de sunet, de studioul de sunet unde am înregistrat, toate astea contribuie la faptul că totul sună altfel.

Este acesta un album mai happy*?*

C.M.: E un album care spune chiar şi lucrurile triste cu un surîs în colţul gurii. Sînt piese vesele sau care în prima fază aşa par, dar sînt şi piese care aduc aminte de atmosfera albumului anterior. Vorba unui Beatles: „Dacă vrei s-ajungi la sufletul publicului trebuie să ai priceperea de a combina comedia cu drama sau invers“. Astfel, toată lumea se va regăsi, cumva, în cele spuse de tine. Lucrul ăsta cred că ne-a ieşit cu acest album.

Are un vocal actor nişte aşi în mînecă, datorită şcolii absolvite?

C.M.: De unde văd eu lucrurile, nu neapărat. Poate că şcoala de actorie ajută, în sensul că eşti obişnuit mai mult cu scena. Trebuie să existi pe scenă, nu poţi să stai cu mîinile în buzunare. Altfel, cred că e o problemă individuală. Eu, de exemplu, preţuiesc mai mult partea de actorie decît cea vocală, propriu-zis. Partea vocală mie mi se pare o chestie mai tehnică, or eu nu ţin să fiu tehnic. Aş putea să stau acasă să fac exerciţii non-stop şi să cînt o linie de cristal, dar doar atît. Să nu intri niciodată în palatul de cristal.... Prefer să cînt în aşa fel încît să spun ceva despre viaţa mea.

„Nu există rock'n'roll în România“

Mie mi se pare că sînteţi oarecum suspendaţi între trupele bătrîne, consacrate demult, şi stratul neconsistent de trupe noi, la care auzi o piesă, după care nu mai auzi de ea... Cred că lipseşte pătura medie de trupe bune...

M.I.: Cine a avut norocul sau ghinionul să prindă anii '70-'80 în România, dacă nu a deschis urechile să afle ce se mai întîmplă şi în afară, a rămas cu trei trupe, cinci actori şi cam atît. Pe vremea aceea, apariţia unui disc Iris era un eveniment în sine, aşa că sigur ţi-l luai. Nu avem cum să luptăm cu asta. E ca la prima dragoste...

C.M.: Eu cred totuşi că există un strat mediu. Eu aş spera să fim în zona aceea de Viţa de Vie, Omul cu Şobolani, Vank...

E.N.: Eu sînt mai radical şi spun că nu există rock'n'roll în România. Există o sumă de oameni talentaţi, dar a căror mentalitate, la fel cu a celor mai mulţi români, nu are nici o legătură cu rock'n'roll-ul. Românul s-a născut folkist...

Oare de aceea a spus Cătălin, la un moment dat, într-un concert la Vama Veche: „Vă mulţumim că vă place muzica noastră. Cred că sînteţi nişte extratereştri...“?

E.N.: Eu nu empatizez deloc cu gusturile ţării ăsteia, în materie de muzică. Artiştii care mie-mi plac şi sînt imenşi în State sau Anglia aici n-ar umple Sala Palatului. Aşa că pot să-i înţeleg remarca. Nu are nimic de-a face cu ideea de „noi sîntem buni, alţii sînt răi“. E exact ca la divorţ, nepotrivire de caracter. Vorbea Matei Florian despre asta, într-un articol. Între The Smiths şi Metallica, românul a ales Metallica. Asta e.

Ce vă lipseşte pentru a deveni o trupă mainstream?

C.M.: Nu cred că e o ţintă clară a noastră, să devenim mainstream. Dar nici nu ne ferim de asta. Dacă, ca o consecinţă a activităţii noastre şi fără să fim nevoiţi să facem mari compromisuri, apare mainstream-ul în jurul nostru, noi n-o să-l refuzăm.

Este Far from Telescopes *un pas spre mainstream? Piese mai scurte, poate mai uşoare...*

E.N.: Nu. Noi am cîntat pur şi simplu ceea ce ne place nouă. Iar dacă există pe albumul ăsta piese de 2 minute şi jumătate înseamnă că atîta le-a luat să spună ceea ce aveau de spus.

Apropo, sînt trei piese „trase în bucătărie“. Din textul uneia s-a extras chiar titlul albumului..

E.N.: Pur şi simplu am vrut să facem şi altceva decît aia cu mersul în studio şi tras serios. Sînt nişte intermezzo-uri muzicale. Pînă la urmă, de fapt aşa cîntăm noi. Zdrăngănitul la chitară e prima probă de rezistenţă a unui cîntec. *This is the campfire test!* Dacă nu funcţionează aşa, nu funcţionează altfel.

Şi la capitolul live cu toate instrumentele vă descurcaţi foarte bine. Mă impresionează faptul că pînă acum n-am văzut două concerte Kumm la fel...

K.A.: Asta fiindcă nu ştim să cîntăm! Greşim piesele! De-aia iese mereu altceva.

C.M.: Dar trecînd peste gluma asta, e bine dacă-i aşa. Am şi fost cotaţi drept cea mai bună trupă live din 2008. Sigur, habar n-am acum de către cine...

M.I.: Îţi spun eu, de *Actualitatea Muzicală,* revista aia gen care vine o dată pe lună acasă, fără să o fi cerut!

E.N.: Mihai, mi se pare mie sau eşti cam punk azi?

La ce vă aşteptaţi de la lansarea acestui album?

E.N.: Am două scenarii, cel rău şi cel bun. Primul zice că, asta e, fiecare zi poate fi ultima, chiar dacă sună cam patetic. Pe de altă parte, ne-am produs albumul singuri, nu a intervenit absolut nimeni între munca noastră şi produsul final. Ne-am implicat toţi, cu cît am ştiut şi putut fiecare. Şi simţim că se sudează totul, într-un mod nou şi plăcut pentru toţi. Cred că se naşte un nou Kumm, care se tot naşte de ceva vreme. Dar acum am făcut paşi mari, după ce am trecut printr-o perioadă de acumulări.

C.M.: Eu o să zic ceva mai puţin major şi apocaliptic. De-abia aşteptăm să lansăm acest album, mai ales ca să putem cînta live nişte piese pe care le-am păstrat, ca să avem ce oferi proaspăt la lansare. Va fi un concert la care se va cînta cu mult entuziasm, nu că asta nu s-ar întîmpla de obicei, ba dimpotrivă, uneori cred că există prea mult entuziasm care alunecă aşa, spre circ, cîteodată. Poate colegii nu sînt de acord, noi avem tendinţa de a ne contrazice foarte mult între noi...

K.A.: Nu-i adevărat!

E.N.: Hai că e bine că e aşa. Atîta vreme cît putem sta împreună la o masă şi ne putem spune părerile înseamnă că există toate uşile deschise de care e nevoie ca să fim cu toţii Kumm. Spuneai...

C.M.: Că eu sper ca procentul de circ să fie mai scăzut. Vor fi invitaţi pe placul tuturor, sper. Un concert bun este cel mai jos lucru la care vă puteţi aştepta. Şi, că tot sînt eu cu citatele azi – nu ştiu ce am – să vă spun ce am citit eu despre succes. Succesul înseamnă să treci peste multe eşecuri fără să-ţi pierzi entuziasmul.

a consemnat Ana M. CĂLIN

(varianta integrală a interviului poate fi accesată pe www.dilemaveche.ro)

Alex. Leo ŞERBAN

Anim'est rulează

I-am invidiat întotdeauna pe autorii de animaţie: dintre toţi cineaştii, sînt singurii care au controlul total asupra a ceea ce ajunge pe ecran. OK, o să spuneţi că şi Hitchcock (într-o oarecare măsură), şi Kubrick (într-o mai mare măsură), şi mai toţi regizorii care-şi sînt *şi* producători (precum al nostru Porumboiu)... E-adevărat. Dar *numai* autorii de animaţie „se joacă“ – la modul suprem – cu o (i)realitate care este, 100%, rodul mîinilor lor. Personajele pe care le vedem sînt desenate de ei, culorile pe care le vedem sînt alese de ei, copacii pe care-i vedem sînt „mişcaţi“ de ei... Autorul de animaţie este stăpînul absolut al lumii pe care ne-o aşază sub ochi. Mai mult: însuşi ritmul lumii acesteia este încetinit/accelerat de ei. Animaţia nu este pictură (sau grafică) animată; este cinema care lasă actorii în şomaj.

Anim'est a devenit – în numai patru ani – „cel mai iubit festival de film bucureştean“, aşa cum TIFF-ul a ajuns – în opt – cel mai iubit festival de film din România. Cînd organizatorii lui mi-au propus să fac parte din juriul ediţiei a patra am acceptat imediat, însă din cu totul alte considerente: pentru că am tot lipsit din ţară la ediţiile anterioare, pentru că aveam încredere în echipa festivalului, pentru că ştiam că e făcut cu mult suflet şi foarte puţini bani (rugăşine CNC-ului) şi pentru că, *last but not least,* mi-au spus că voi fi coleg de juriu cu Georges Schwizgebel...

Schwizgebel. Nu-l cunoşteam personal (genevezul G.S. e născut în 1944, premiat la Cannes etc.), dar îi văzusem mai multe scurtmetraje recente fie la Solothurn (= vitrina cinematografiei elveţiene), fie la Clermont-Ferrand (= vitrina scurtmetrajului mondial). Îndeajuns pentru a mă declara un fan al său: fascinaţia „universului Schwizgebel“ – ca nişte tablouri de Edward Hopper mixate în cubul Rubik şi ieşite *à la* Escher – este imediată şi este durabilă. Parcimonios (elveţianul lucrează cam doi ani la scurtmetraje de cca 7 minute), Schwizgebel gîndeşte îndelung fiecare mişcare a unui mecanism cinematografic perfect ca un ceas (elveţian, firește). El ne aduce în faţa unei evidenţe aparent paradoxale: pentru a visa, e nevoie de matematică... *Masterclass*-ul său (care a umplut sala cinema-ului Union) a fost entuziasmant (şi) pentru că, dincolo de afabilitatea omului – simplu, eficient şi fără fandoseli –, publicul a urmărit, într-o tăcere pasionată şi respectuoasă, toate „trucurile“ pe care magicianul elveţian i le împărtăşea. Relaţia dintre muzică şi mişcările imaginilor, secretele „transformismelor“ sale, tematizarea „retuşurilor“ şi metadiscursul pictural (vezi *Le sujet du tableau)* au fost exemplificate meticulos, pe-ndelete. A fost – aş spune – şi o lecţie de seriozitate a meşteşugului, căci, pentru a atinge acea perfecţiune de cristal care te lasă mut de admiraţie, e nevoie de multă muncă şi de (cum ziceam) matematică.

Schwizgebel-omul este la fel de ataşant, dar deloc „matematic“. Rigoarea este completată de sensibilitate, iar conştiinţa propriei măiestrii nu exclude curiozitatea şi disponibilitatea de a înţelege formule de animaţie diferite. Jurizarea alături de el (şi de foarte tînăra noastră colegă franţuzoaică, Guilaine Bergeret) a fost o plăcere.

Premiile. Am avut de văzut un număr năucitor de filme (celelalte jurii s-au descurcat cu mult mai puţin...): cinci programe de scurtmetraje, plus cinci lungmetraje! Dintre acestea din urmă, doar două au fost reţinute în discuţia pentru premiu: *Piano Forest* de Masayuki Kojima (care a şi cîştigat) şi *The Secret of Kells* de Tomm Moore (coproducţia irlandezo-franco-belgiană, cu siguranţă mai originală din punct de vedere al grafismului şi al subiectului, dar mai puţin surprinzătoare la nivelul naraţiunii şi lipsită de „pedalele“ emoţionale ale animaţiei japoneze).

La scurtmetraje am acordat două premii şi o menţiune; aceasta s-a dus înspre letonianul *Wings and Oars* de Vladimir Lesciov (graţioasă acuarelă plină de mister şi poezie), în timp ce premiul a fost adjudecat de francezul *Mei Ling* de Stéphanie Lansaque şi François Leroy (la fel de poetic şi de suprarealist), iar marele premiu – de dementul, inclasabilul *The Phantom of the Cinema* al olandezului Erik van Schaaik, care ni s-a părut de departe cel mai inventiv şi mai inovator. Ne-au mai plăcut portughezele *Diary of a Book of Records Inspector* şi *My Life in Your Hands,* americanele *Lutier* şi *The Royal Nightmare,* japonezul *Jam,* belgiano-olandezul *Jazzed,* olandezul *Variété,* italianul *L'anima mavi,* estonianul *In the Air* şi polonezul *Everything Flows.*

Nu rataţi ediţia a cincea!

Ruxandra TUDOR

Infertilitatea, o boală necunoscută

Conform statisticilor internaţionale, numărul persoanelor care nu pot avea copii pe cale naturală este în continuă creştere în ultimul deceniu. Cu toate că infertilitatea este recunoscută ca boală de Organizaţia Mondială a Sănătăţii, iar Parlamentul European le solicită statelor membre să le garanteze cuplurilor accesul universal la tratament, în România, sute de familii se luptă cu prejudecăţile, cu indiferenţa şi cu lipsa de implicare a unui stat în care nu există nici legi care să reglementeze procedurile de reproducere umană asistată medical (RUAM), nici subvenţii pentru plata acestor procedee medicale, pe care foarte puţini şi le pot permite fără să facă eforturi uriaşe.

Nimeni nu se joacă de-a Dumnezeu

În majoritatea ţărilor europene există o legislaţie foarte clară privind RUAM, iar costurile acestor proceduri sînt incluse în programele de sănătate publică. În Franţa, de exemplu, în toate spitalele mari există departamente specializate, medici specialişti în RUAM şi embriologi. Toţi cei care plătesc asigurări de sănătate şi au probleme de fertilitate au dreptul la şase inseminări artificiale (IA) şi la patru fertilizări in vitro (FIV), costul acestor procedee fiind subvenţionat 100% din bugetul de stat. „În această ţară – îmi explică Raluca Bonzi, o tînără de 31 de ani care locuieşte şi face un doctorat în ştiinţe politice la Paris – nimeni nu se joacă de-a Dumnezeu: toate procedurile sînt strict reglementate, iar criteriile de bioetică sînt sacrosancte. Pentru că încercăm de ani buni să facem un copil, dar nu am reuşit, soţul meu şi cu mine am apelat la FIV. Aici am beneficiat de toate consultaţiile preliminare – deloc puţine la număr, de proceduri în sine şi de toate medicamentele în mod complet gratuit. Nici măcar testul de sarcină nu l-am plătit. Asta nu înseamnă, automat, reuşita şi, din păcate, eu sînt dovada."

Aberaţii legislative

Ce se întîmplă însă cînd, pe lîngă trauma psihică a eşecului, te confruntţi şi cu impasul financiar, aşa cum se întîmplă în România? Deşi plătesc asigurări de sănătate, cuplurile infertile nu beneficiază de nici un fel de ajutor din partea statului, fiind nevoite să plătească chiar şi analizele hormonale preliminare. În plus, în lipsa unor legi coerente, apar frecvent aberaţii legislative care îngreunează şi mai mult o situaţie oricum neclară, un exemplu fiind recentul ordin al Ministerului Sănătăţii din 23 septembrie. Deşi scopul acestui ordin a fost interzicerea comerţului cu ovocite, semnarea lui nu a făcut altceva decît să treacă în afara legii orice procedură de RUAM. Pe scurt, nici o clinică privată sau de stat nu a mai avut voie să facă vreo procedură de inseminare artificială sau de fertilizare in vitro. La cîteva zile după ce ştirea a apărut în presă, prof. dr. Adrian Streinu-Cercel, secretar de stat în Ministerul Sănătăţii, a adus unele rectificări, spunînd că acest ordin nu îngrădeşte, de fapt, activitatea unităţilor sanitare, ci înăspreşte documentele ce trebuie emise pentru fiecare procedură. În acest fel, costurile procedurilor ar fi clar justificate şi s-ar elimina posibilitatea ca ovulele recoltate, dar neimplantate în uterul donatoarei, să fie folosite contra cost pentru alte paciente. În plus, ca şi cînd nu ar fi fost de ajuns că pentru foarte multe cupluri un singur FIV – care nu neapărat reuşeşte – ajunge la o sumă pe care cu greu şi-o pot permite, Ministerul Sănătăţii a mai anunţat că, începînd cu anul 2010, intenţionează să dezvolte o asigurare specială pentru cuplurile infertile care, *după ce ar cotiza* o anumită perioadă, „ar beneficia în mod *gratuit* de asistenţă în sistemul sanitar" (?!?).

Mofturi şi prejudecăţi

Elena Miclea a făcut două FIV-uri şi acum are gemeni. Procedurile în sine au costat-o 5000 de euro, iar analizele şi tratamentele preliminare s-au ridicat la încă 5000. Pentru a obţine aceşti bani, a făcut credite la bancă, dar a fost ajutată şi de părinţii ei. „Pentru un FIV – îmi explică – nu poţi să-ţi faci niciodată un buget. Stimularea ovariană, de exemplu, diferă de la pacientă la pacientă. Unele femei răspund bine la tratament şi atunci fac o stimulare uşoară, altele au nevoie de doze uriaşe. Stimularea ovariană variază, aşadar, între 500 şi 1500 de euro." Elena Miclea şi soţul ei au beneficiat de tot sprijinul familiei şi al prietenilor care au înţeles dorinţa lor de a avea un copil, dar nu au scăpat de comentariile răutăcioase ale unor necunoscuţi care considerau că e un moft să apelezi la FIV sau că, dacă Dumnezeu nu ţi-a dat un copil pe cale naturală, înseamnă că nu trebuie să ai. Unii – îmi povesteşte – spuneau că prin FIV vor doar să aleagă sexul sau culoarea ochilor copilului. „Dacă aud că un bărbat este infertil, mulţi cred că e impotent, deşi sterilitatea nu are nici o treabă cu potenţa. Sîntem catalogaţi drept egoişti pentru că vrem să avem copilul nostru în loc să înfiem. Puţini înţeleg că FIV nu exclude adopţia, dar, ca orice om care suferă de o boală, înainte să faci o operaţie, încerci nişte tratamente. Şi-n plus, nici adopţia nu este un lucru uşor. Cunosc cupluri care au depus actele de adopţie de mai bine de un an, dar nu au fost chemate pînă acum să vadă vreun copil. E uşor să judeci cînd nu eşti tu cel în cauză."

Orice femeie ar trebui să-şi impună o limită

În decurs de aproape trei ani, Alexandra Ioniţă a făcut trei FIV-uri, dar, deşi procedurile au reuşit, a pierdut toate sarcinile. Plînge cîteodată, în timp ce-mi povesteşte prin ce trece, dar are puterea să facă haz de necaz şi să răspundă la orice fel de întrebare, oricît de personală ar fi. „Nu ai ce face, trebuie să înveţi să trăieşti cu propria dramă. La fel de important este însă să ştii cînd să te opreşti. Foarte uşor poţi face din FIV o psihoză, mai ales după cîteva încercări eşuate – nici nu termini o procedură, că te gîndeşti, deja, la următoarea. Mi-aş dori ca orice femeie care trece prin aşa ceva să ştie să-şi impună o limită. Altfel, ajungi la menopauză şi-ţi dai seama că singurul lucru pe care l-ai făcut în viaţă sînt nişte tratamente pentru FIV şi multe victime colaterale."

În momentul în care a aflat că nu poate rămîne însărcinată pe cale naturală, în România nu existau prea multe alternative şi – îmi spune –, chiar dacă ar fi existat, cu greu ar fi putut cineva să o convingă să meargă la un medic care „a participat la cinci seminarii şi s-a apucat să facă FIV-uri". „Dacă eşti ginecolog nu înseamnă că ştii să faci şi aşa ceva. Cred că avem prea puţini embriologi şi medici specializaţi în proceduri de reproducere umană asistată. În plus, în România situaţia este aceea pe care o ştim cu toţii – nu se respectă dreptul la imagine, nu se respectă intimitatea, nu se respectă nimic. Nici o femeie nu se simte confortabil cînd intră într-un cabinet în care mai sînt încă trei femei, toate în fundul gol, aşteptînd să fie cocoţate pe o masă şi în care medicii fac ecografii (transvaginale – *n.m.)* cu pungi de plastic în loc de prezervative. Aşteptam într-o zi în faţa unui cabinet şi, prin uşa întredeschisă, am auzit-o pe doctoriţă spunîndu-i asistentei, în gura mare: «Să intre doamna infertilă». Cînd i-am explicat că «doamna infertilă» are un nume, m-a întrebat de ce sînt atît de afectată? În definitiv, nu sînt infertilă? Eram, dar putem, pe principiul ăsta, să-i spunem unui bolnav de cancer «cancerosule»?" Pentru astfel de scene, nu ai nervi. Cît despre putere, ţi-o conservi pentru a lupta cu propria situaţie, nu cu impertinenţele, cu lipsa de înţelegere şi de simpatie a unora.

De ce ar vrea cineva cetăţenie română?

Din nenumărate motive, dar, mai ales, pentru că situaţia financiară i-a permis – lucru în privinţa căruia se declară foarte norocoasă – Alexandra Ioniţă a ales să meargă la tratament într-o clinică din Grecia. Acolo, s-a simţit *om*... După ce pierzi o sarcină, de exemplu, imediat vine un psiholog, mama este supusă unor investigaţii aprofundate şi, în paralel, se încep şi analizele genetice ale fătului. În România, îmi povesteşte, acest lucru nu se face decît la cerere. Părintelui care solicită acest lucru i se dă un borcan cu părţi din copil, cu care trebuie să meargă personal la analize. „În Grecia, dacă un medic îi arată mamei fătul fără acordul acesteia, îşi pierde dreptul de practică. La noi... am auzit medicii discutînd între ei ce să pună la borcan. «Nu ştiu, pune şi tu o mînă.» Eu mi-am văzut ambii copii pe care i-am pierdut în urma primului FIV – erau gemeni şi i-am născut singură, ca un animal, într-un spital din Bucureşti. Cînd i-am spus doctoriţei că nu aş fi vrut să-i văd, că m-a terminat, că m-a rupt în două, mi-a spus scurt: «Ne pare rău, am uitat să-i acoperim». Ce om normal poate îndura aşa ceva? Dacă aţi avea posibilitatea, dvs. nu v-aţi duce în altă ţară?"

După ce a pierdut prima sarcină, Alexandra Ioniţă s-a gîndit să adopte un copil, dar s-a trezit blocată în iţele unui sistem care a făcut-o să se simtă ca un impostor, ea vrînd să facă un bine. În plus, soţul ei nu este cetăţean român, ceea a îngreunat şi mai mult procesul de adopţie. Situaţiile umilitoare prin care a trecut alături de ea l-au făcut să nu-şi mai dorească cetăţenie română: „Încerc să-l înţeleg – de ce ar face asta? Ca să se umilească pe la uşile şi pe la cozile din România? M-a văzut suferind de prea multe ori ca să-şi mai dorească aşa ceva. La Municipal, de exemplu, nu ni s-a dat voie să folosim cu liftul. Eu pierdusem o sarcină, abia ieşisem din operaţie, aveam branule în mînă şi sînii pansaţi ca să-mi oprească lactaţia, iar liftiera a refuzat să ne ajute pe motiv că după ora 18 liftul nu mai funcţiona pentru pacienţi. După cîte a văzut soţul meu în România, de ce ar mai vrea cetăţenie?"

Cine ridică primul piatra?

Ce şi-ar dori să se schimbe? Ţara cu totul – îmi spune zîmbind. Pentru toate cuplurile care trec prin drame greu de imaginat din cauza faptului că nu au copii, dar care îşi găsesc puterea de a merge mai departe, Alexandra îşi doreşte o schimbare. Ştie însă că, oricînd, se vor găsi unii care să spună: „Nu există antibiotice, nu avem chirurgi, mor copiii în spitale şi vouă vă arde de FIV". Asta pentru că puţini înţeleg, dar foarte mulţi au păreri şi, mai trist, ţin să şi le exprime. E adevărat, avem multe lipsuri pe care nu le putem suplini, dar de altele ne facem direct vinovaţi. Iar implicarea socială este unul dintre ele. Atîta timp cît se vor mai găsi unii care să posteze comentarii cum ar fi „Vino că ţi-o trag eu şi-o să ai tripleţi" sau „Hai că te rezolv eu dacă bărbată-tu nu e în stare", atîta timp cît vor mai exista replici de genul „E clar că Dumnezeu nu ţi-a dorit copii", lucrurile se vor schimba cu greu. Ar trebui să ne implicăm mai mult, chiar dacă nu ştim din experienţă ce înseamnă să nu poţi avea un copil. Sau ar trebui măcar să judecăm mai puţin şi să încercăm să înţelegem mai mult. Nu ne-ar strica să începem, de exemplu, prin a face diferenţa între un ovocit şi un embrion, între infertilitate şi impotenţă. De cele mai multe ori, dăm vina pe stat – statul nu face, nu se implică, nu susţine schimbarea, statul este iresponsabil. Noi însă, oamenii, ce facem? Haideţi, pentru un moment, să ne punem în locul celor pe care ne grăbim să-i judecăm. Cum ar fi dacă am uita să mai rîdem, am uita să ne mai bucurăm, n-am mai avea viaţă socială, n-am mai avea prieteni, o carieră sau o viaţă sexuală normală, dacă ne-am vinde, pe rînd, maşina, mai apoi – apartamentul, dacă viaţa noastră ar pendula între spitale, prejudecăţi, umilinţe, dureri fizice şi emoţionale, totul pentru un scop prea nobil? Ne-am mai înghesui să judecăm atît de repede?

● Asociaţia „SOS Infertilitatea" este formată dintr-un grup de persoane care, voluntar, militează pentru ca infertilitatea să nu mai fie un tabu, pentru obţinerea sprijinului statului român pentru cuplurile cu probleme de fertilitate şi pentru finanţarea de către asigurările de sănătate a tratamentelor de infertilitate. Campania desfăşurată de această asociaţie –„Infertilitatea este o boală. A avea un copil nu trebuie să fie un lux" – a primit premiul special pentru responsabilitate socială în sănătate în cadrul Galei Premiilor „Carol Davila" 2009. Blogul care mediază campania, www.infertilitate.com, a avut, în decursul a zece luni, peste 25 de pagini cu articole, sute de comentarii şi peste 75.000 de cititori. În primul an de existenţă, membrii asociaţiei au început un proiect de lege care a primit sprijin politic şi au lansat o petiţie colectivă care, pînă luna trecută, a fost semnată de circa 5000 de persoane. Asociaţia „SOS Infertilitatea" are şi un forum de discuţii care poate fi accesat la următoarea adresă: http://forum. infertilitate. com/.

● www.desprecopii.com, un site cu peste 800.000 de vizitatori unici şi peste 7 milioane de afişări lunar, sprijină, de asemenea, o campanie lansată în luna iulie a anului trecut de membrii forumului „Aşteptînd un îngeraş în viaţa noastră", prin care se doreşte responsabilizarea autorităţilor din România în problema finanţării RUAM. Pe acest site există şi o secţiune specializată în fertilitate şi infertilitate, îmbunătăţită constant cu informaţii de actualitate. „Încercăm însă să fim obiectivi şi moderaţi – îmi explică Mirela Popescu Zoiţa, o persoană care s-a implicat din simpatie şi convingere –, pentru că, în definitiv, vorbim de o *industrie*. Statul român ar trebui, în consecinţă, să ofere un cadru legal foarte bine pus la punct, aşa încît pacientele să aibă garanţia că vor fi tratate cu responsabilitate, şi RUAM să nu se transforme într-o maşinărie de bani, incontrolabilă."

Toate doamnele cu care am stat de vorbă sînt implicate direct în acţiunile şi campaniile de reponsabilizare asupra problemei infertilităţii. Tuturor le mulţumesc pentru sprijinul acordat la realizarea acestui reportaj.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Pentru pace şi popor...** Nici un efort nu e prea mare cînd în discuţie e protejarea mediului înconjurător. Transportul aerian se numără printre poluatorii de top. Numeroase companii aeriene încearcă acum, de voie, de nevoie (mai ales de nevoie, căci multe guverne sau instituţii cer, sub ameninţarea amenzilor, reducerea emisiei de gaze cu efect de seră), fel de fel de variante de carburant mai puţin poluant. O companie aeriană niponă a ajuns la concluzia că avioanele din dotare consumă (şi poluează) prea mult, pentru că sînt prea grele. Aşa se face că oficialii companiei au pus la punct un program prin care pasagerilor li se cere să... se uşureze înainte de a urca la bordul aeronavelor. Pe parcursul unui zbor transatlantic de lungă durată se emite cam o tonă şi jumătate de CO2. Dacă toţi pasagerii ar urca la bord măcar un pic mai uşori, atunci valorile lunare ale emisiilor de gaze cu efect de seră ar putea fi cu peste patru tone mai mici. Publicînd această ştire, cotidianul austriac *Der Standard* ne reaminteşte o glumă care circula, pe vremuri, pe la noi: cînd nu mai aveau combustibil, piloţii se uşurau în rezervoare...

● **Trafic de diplome la Universitatea din Toulon?** Preşedintele Universităţii Toulon, Laroussi Oueslati, şi doi vicepreşedinţi au fost suspendaţi din funcţie de ministrul francez al Educaţiei, Valerie Pecresse. În urma unui articol de investigaţie al ziarului *Le Monde* de la începutul lunii martie, direcţia pentru studii superioare din cadrul ministerului a comandat o inspecţie la universitate. În articolul respectiv se dezvăluiau o serie de probleme legate de admiterea studenţilor şi nereguli în ceea ce priveşte acordarea diplomelor de absolvire. Inspecţia coordonată de Ministerul Educaţiei nu s-a finalizat cu un verdict clar; conducerea universităţii nu a fost găsită vinovată. Cei trei şefi au fost suspendaţi pentru că au încercat să-i obstrucţioneze pe inspectori şi să-i ameninţe; inspectorii au de asemenea suspiciuni cu privire la autenticitatea unora dintre dosare; în fine, se presupune că cei trei şefi ai instituţiei de învăţămînt încearcă să şteargă urmele, să facă dispărute dosarele dubioase. Deocamdată ministerul nu a formulat acuzaţii ferme. O nouă inspecţie va avea loc deabia după instalarea unei noi conduceri la universitate.

Cu ochii-n 3,14

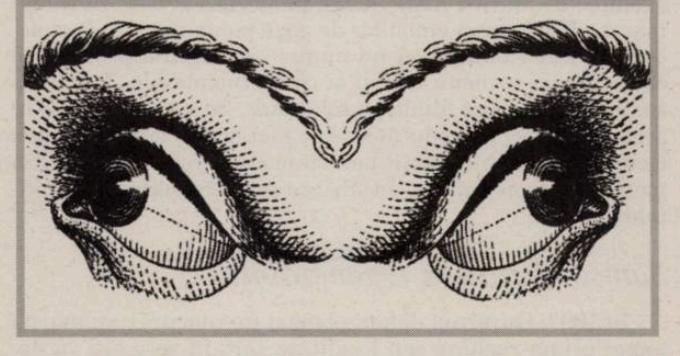

FIDEL PRINCIPIULUI „O ŢARĂ LIBERĂ NU E UN FRUCT", OMUL CU FOIŢE DE AUR PE VORBE NE-A DELECTAT SCRIIND CEVA PE MARGINEA MEMORIEI, ÎNTRU ARĂTAREA AMINTITEI ECLIPSE MORALE

● Fidel principiului „Sînt-prea-sărac-pentru-lucruri-ieftine", mi-am cumpărat din mall un pulovăr *made in China* al cărui preţ decenţa mă împiedică să-l fac public. Ajuns acasă, mi-am aruncat un ochi pe eticheta cu instrucţiunile de întreţinere şi am citit: „A se spăla manual în apă rece. A nu se înmuia. A se spăla, întors pe dos, cu articole de aceeaşi culoare. A nu se folosi aditivi. A nu se freca într-un singur loc. A nu se stoarce. A nu se usca la soare. A se usca la umbră, întors pe dos, aşezat pe o suprafaţă plană. A nu se călca". După ce am citit toate acestea în trei limbi diferite, l-am împăturit (întors pe dos) şi l-am aşezat cu grijă pe raft (suprafaţă plană) în dulap (la umbră). Nu ştiu dacă o să-l şi îmbrac, dar dacă veniţi pe la mine şi insistaţi s-ar putea să vi-l arăt. (**M. C.**)

● N-am nimic împotriva emisiunilor de divertisment de tip pamflet, chiar dacă de cele mai multe ori poantele, cu o orientare mai mult decît evidentă, sînt comandate „de sus". Însă a aduce în emisiunea *În puii mei,* pentru rolul lui Emil Boc, un pitic în carne şi oase mi se pare nu numai de prost gust, dar şi o sfidare dincolo de orice limită a bunului-simţ. (Con)fraţilor de la Antena 1, e o ţară liberă, puteţi spune oricîte bancuri şi calambururi vreţi, dar aşa ceva nu se face, în puii mei! (**A. P.**)

● *Dilema veche* are sediul în Piaţa Victoriei, vizavi de Guvern. Pe geam se vede şi măreaţa clădire a Parlamentului. Şi deşi săptămîna trecută, cînd a căzut Guvernul, eram cu toţii la redacţie, nu s-a auzit nici măcar un p(b)ocnet (poate pentru că n-a căzut de tot). (**A. M.**)

● Din seria „Pluto-nu-mai-e-planetă", pe Discovery am urmărit o emisiune în care se afirma că banana nu e fruct, e plantă. (**M. C.**)

● Două replici prinse din goana telecomenzii prin dreptul OTV: „Omul e mai abisal decît a scris Dostoievski" (Vadim Tudor *dixit)* şi „Este un vulgar de om" (o femeie). (**M. C.**)

● Deci Madonna a căutat prin debara şi a donat nişte pantofi ca să poată merge la şcoală copiii bulibaşilor ălora cu foiţe de aur pe case, fîntîni arteziene în dormitoare şi Mercedes-uri cu săbii în portieră şi carpete pe bancheta din spate. (**M. C.**)

● Un titlu din newsletter-ul Realitatea.net: „Geoană are o soluţie pentru datornicii la bănci: perioada de graţie de 12 luni. Cum comentaţi?". Comentez aşa: dl Geoană e în campanie electorală şi are „soluţii" din vorbe pentru orice. Şi b): dl Iliescu avea dreptate... (**M. V.**)

● Cum prietenul nostru Teodor Baconsky ne-a delectat scriind la rubrica sa, în numărul trecut, despre deliciosul „aricios" Ghislain de Diesbach (pe care l-am cunoscut la Paris, hăt, prin '91...), poate că n-ar strica să facă lobby pe lîngă el pentru ca, unindu-şi forţele – T.B., în calitate de ambasador, G.deD., în calitate de biograf al Marthei Bibesco –, să repună în fine la locul ei placa aşezată odinioară pe zidul casei prinţesei de pe Ile Saint-Louis. În ce mă priveşte, lobby-urile mele au depăşit deja de mult calitatea de hobby, şi nu-mi doresc să devină un job. (**a. l. ş.**)

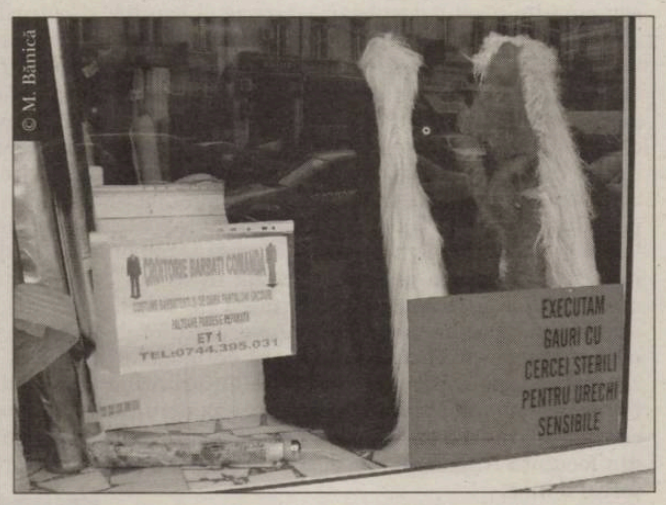

● Un pas înainte, lăudabil (dar insuficient), în mijloacele de transport în comun bucureştene: din cînd în cînd se aude un anunţ, presupun că din partea Poliţiei Capitalei, care ne spune să fim atenţi cu „bunurile" noastre şi vigilenţi cînd sesizăm ceva în neregulă cu ale altcuiva. (**I. P.**)

● Continuă reacţiile pe marginea gafei începutului de secol, „Barack Obama, Premiul Nobel pentru pace". Adunate de prin blog-uri americane: „Firmă de distribuţie, oferim Premii Nobel la domiciliu. Dacă doriţi un Nobel pentru pace, completaţi formularul ataşat cu datele personale. Nu e nevoie de nici o calificare suplimentară". „Care e diferenţa între laureaţii Nobel Al Gore şi Barack Obama? Al Gore a făcut efortul să comenteze nişte grafice." Din show-ul lui Jay Leno: „Barack Obama a primit Nobel-ul pentru pace în urma realizărilor lui ca preşedinte. Ironic, singura lui realizare ca preşedinte e că a primit Nobelul pentru pace". Şi, în sfîrşit: „În premieră mondială, iată cîteva imagini, cu camera ascunsă, ale Comitetului Nobel pentru pace în sesiune". Urmează secvenţe din *The Muppets.* (**M. Ş.**)

● În fluviul de mesaje care curgea duminică pe Antena 1, la meciul Poli Iaşi – Steaua, unul m-a atins pe frunte şi s-a dus pînă pe circumvoluţiunile memoriei: „Hai, Poli, pentru toţi românii din Rehovot!". Rehovot e o localitate de lîngă Tel Aviv, în Israel, în fosta Palestină, unde furia imbecilă a antisemitismului le „dorea" cîndva evreilor români, numiţi şi „jidani", să ajungă. (**R. C.**)

● Cabinetul din Insulele Maldive a ţinut o şedinţă în apele oceanului, pentru a atrage atenţia asupra încălzirii globale. Le convine: trăiesc într-o zonă tropicală, unde temperaturile depăşesc 20 de grade Celsius în tot timpul anului. Dacă vieţuiau în perioada asta lîngă Marea Nordului, ba chiar pe lîngă Marea Neagră, după prima scufundare ar fi emis o HG cu incantaţii întru arătarea soarelui. (**M. Ş.**)

● După Gina Pistol, care a avut ceva succese cu *Playboy,* a apărut Alina Puşcău, prima româncă de pe coperta unei ediţii americane a amintitei reviste. Le aşteptăm pe Nina Pumnal, Mia Praştie şi pe patroana lor – Lia Panoplia. Se poate pune şi Alina Plugaru. Chiar dacă n-are nume belicos, tot cu P o cheamă. (**A. M.**)

● Într-un articol recent din *El País,* Mario Vargas Llosa scrie despre cele trei cazuri intens mediatizate de „abuzuri ale libidoului", simptome ale unei „eclipse morale", dar, pe de altă parte, simple spectacole „utilizate nu în numele unor principii şi valori, ci în numele unor interese politice, reflexe condiţionate ideologice": Roman Polanski, Frédéric Mitterrand şi Silvio Berlusconi. Dar ce i se pare greţos scriitorului peruvian (iată, de modă veche) e felul în care „în cultura dominantă, poţi condamna asemenea fapte doar din punct de vedere estetic, adică poţi spune că e vulgar să violezi fetiţe de 13 ani, să mergi în Thailanda ca să închiriezi băieţei înfometaţi şi să angajezi hetaire pentru petrecerile de la palat şi apoi să le trimiţi în Parlamentul European". La noi, la nivel de „mase" e prizat, deocamdată, doar punctul de vedere al premierului italian, şi el vag aclimatizat: servicii contra ministere. (**S. S.**)

ACUM, OMUL CARE SE JOACĂ NON-STOP PENTRU A EVITA CAUZA CRIZEI NU MAI PUNE PREŢ PE UN ADEVĂR SIMPLU

● Nu ştiu de unde s-a pricopsit *Cotidianul* cu această doamnă cu nume predestinat (Magdalena Popa Buluc), dar articolele sale despre cinema sînt *buluc* de gafe enorme! Acum nici o lună scria – de la faţa locului – despre Festivalul de la Veneţia, făcînd din preşedintele juriului, Ang Lee, o „cineastă taiwaneză", „cîştigătoare" a doi Lei de Aur, iar pe celebrissimul George Lucas scriindu-l „Lukas"; acum, prezentă la Roma pentru festivalul de film de acolo, scrie un articol ca-ta-stro-fal, în care habarnismele sînt neverosimile: „*Amarcord* de *Benini*" (sic; de fapt, e Benigni, doar că *Amarcord* e de Fellini), „*La dolce vita* al lui Antonioni (ghinion: e tot al lui Fellini) etc. Dar ce să ne mai mirăm, dacă nici măcar numele unei starlete mondene precum Elisabeta Canalis (prietena lui George Clooney) nu-l copiază ca lumea, aceasta devenind (piu-piu!) „Canaris"?! Am înţeles că doamna respectivă se ocupă, îndeobşte, de teatru şi că dînsa călătoreşte pe banii ei. Oricum ar fi, e clar că nu iubeşte filmul. Mai mult: pare plătită să-şi bată joc de el şi de marii săi regizori! Iar dacă o face benevol e şi mai autogol – inclusiv pentru *Cotidianul.* (**a. l. ş.**)

● Nicolae Bacalbaşa este purtătorul de cuvînt al Spitalului Judeţean Galaţi. Domnia sa apare des la televizor şi, de fiecare dată, reuşeşte să mă facă să zîmbesc, deşi subiectele despre care este solicitat să vorbească sînt, cred, lesne de înţeles pentru toată lumea. Dl Bacalbaşa vorbeşte mereu în pilde, de parcă ar fi un bunic care îi învaţă pe nepoţi de-ale vieţii. Niciodată nu spune, de exemplu, „În unitatea de primiri-urgenţe a spitalului nostru a fost adus un pacient etc.". Nu, domnia sa, cu un zîmbet candid pe faţă, face nişte introduceri de ai impresia că asculţi poveşti. Asta şi datorită intonaţiei şi frazării domniei sale. Totul, evident, spontan. L-am auzit odată dîndu-le jurnaliştilor informaţii despre o amărîtă de femeie care fusese bătută de soţul ei. Sau, mă rog, asta era intenţia, pentru că ceea ce am reuşit să înţeleg de la dl Bacalbaşa a fost: în ziua de azi, omul nu mai pune preţ pe nimic; şi e păcat; uităm de valorile vieţii; chiar şi de sfîntul legămînt al căsătoriei care spune „împreună la bine, dar şi la greu"... (**R. T.**)

● Să fiu iertat dacă nu pot dezvălui amănuntele scenariului ero(t)ico-fiction care îmi umblă prin cap de cîte ori văd acest cuplu fermecător, Hillary Clinton & Serghei Lavrov, cei doi miniştri de Externe ai celor două mari puteri de care, cum-necum, atîrnă soarta lumii. Caut un Lubitsch, cel al Gretei Garbo în *Ninocika,* care să mă înţeleagă. (**R. C.**)

● În Maroc se joacă marocco? (**M. C.**)

● În comuna Cumpăna, cum vii de pe strada Cimitirului şi dai colţul, găseşti o firmă de servicii funerare care oferă „servicii complete şi non-stop". Complete? (**S. G.**)

● Deja mesajele omniprezente pe toate posturile de televiziune despre cum să ne ferim de gripa porcină mă obsedează. Oricine ar pune cu adevărat în aplicare toate aceste „sfaturi" ar consuma cantităţi industriale de săpun şi batiste de hîrtie, şi-ar evita prietenii care s-au ales cu o banală răceală, n-ar mai ieşi din casă pentru a evita aglomeraţiile şi mulţimile şi, în acest mod, ar scăpa de infestarea cu virusul H1N1, însă în scurtă vreme s-ar îmbolnăvi de o depresie maniacală. (**A. P.**)

● În Constanţa, lîngă terasa „Calul de mare" stă agenţia de imobiliare „Terra". Se poate oare bănui că, din cauza crizei, agenţii imobiliari îşi extind gama de clienţi şi la cei subacvatici? (**S. G.**)

● Mergi pe stradă şi poc! – un adevăr simplu sare dintr-o reclamă şi te pocneşte peste ochi: „Nimic nu te poate feri de dragoste. Nici măcar vata minerală Baudeman". (**D. S.**)

Mădălina ȘCHIOPU

O țară friguroasă, bine izolată termic

– Danemarca vs *încălzirea globală –*

„Apă, apă peste tot... Refolosirea prosoapelor, aici sau acasă, înseamnă economie la apă şi mai puţini detergenţi care poluează lacurile şi rîurile noastre. Doriţi să refolosiţi prosopul? Vă rugăm agăţaţi-l în cuier. Vreţi ca prosopul să fie înlocuit? Lăsaţi-l pe podea. Dacă doriţi să aflaţi alte idei despre cum să economisiţi apa, vizitaţi www.radissonsas.com. Un lucru oricît de mic contează."

Un flyer cu acest anunţ te întîmpină în baia camerei din hotelul Royal Radisson SAS din Copenhaga: scrupule de companie multinaţională care nu vrea să piardă puncte în cursa globală pentru protecţia mediului. Deşi există la mai toate hotelurile din Europa, în context scandinav te simţi culpabil pentru risipă: rugămintea e mai mult o invitaţie, aşa că, temător să nu devii un poluator şi un hulpav consumator de apă în plus, agăţi prosopul, cu spirit de răspundere, în cuier, ca să-l foloseşti şi în ziua următoare. Chiar înainte să păşeşti în hotel, cînd avionul se pregăteşte să aterizeze în zona scandinavă, poţi să admiri la ţărmul mării, prin hublou, pîlcuri-pîlcuri de turbine eoliene, ţevi albe, de vreo 50 de metri înălţime, dotate în vîrf cu elice, şi ele de culoarea zăpezii. Seamănă cu nişte lănci, ridicate la graniţă, precum odinioară fortificaţiile vikinge, de data asta în lupta pentru anihilarea combustibililor fosili. Cu entuziasmul cu care îmbrăţişează de un secol orice cauză considerată progresistă, de la educaţia pentru mase la feminism, nordicii au devenit standardul suprem şi în ceea ce priveşte ecologia. Protecţia mediului şi măsurile anti-încălzire globală s-au transformat de mult în politică oficială şi obiect de întrecere interscandinavă, asemănătoare cu campionatele de fotbal: dacă Suedia emite o legislaţie strictă anti-emisie de gaze cu efect de seră, imediat vecinii danezi şi norvegieni plusează. Restul lumii, inclusiv ţările industrializate pot doar să privească ca elevii spre copilul silitor al clasei: nici o şansă, coroniţa e deja rezervată.

De la Kyoto la Copenhaga sau „păcatul" industrializării

Deloc întîmplător, aşadar, că locul de întîlnire al statelor lumii pentru noul protocol în stil Kyoto, la 12 ani după faimoasa şi controversata conferinţă din metropola niponă, trebuia să se afle undeva în nordul Europei, unde se manifestă la cote maxime puterea exemplului. În decembrie anul acesta, un alt protocol, de la Copenhaga, va trebui să traseze noul plan mondial în privinţa reducerii emisiilor de CO2. De data aceasta, cu o Americă a administraţiei Obama mai conciliantă, deşi întîmpină încă o serioasă opoziţie acasă. Nu este singurul caz: protocolul de la Copenhaga pleacă de la premisa că vinovate pentru schimbarea climatică ar fi în cea mai mare parte ţările dezvoltate, care au poluat atmosfera începînd de la revoluţia industrială din secolul al XIX-lea încoace (unele voci compară încălzirea globală cu... colonialismul). Aşadar, ca să-şi răscumpere „păcatul", ar trebui să doneze bani şi tehnologie statelor în curs de dezvoltare sau sărace. Unii se întreabă, pe bună dreptate, ce legătură ar fi între emisiile de CO2 şi un tratat care se anunţă mai degrabă economic decît de protejare a mediului. Pe de altă parte, deşi Uniunea Europeană a fost de acord de la început cu aceste premise şi pare doritoare să fie dată drept exemplu, există încă persoane sceptice chiar şi pe sol european în legătură chiar cu încălzirea globală ca fiind cauzată de activitatea umană sau cu dimensiunile reale ale fenomenului. Ca să nu mai amintim un element de ultimă oră, un partener informal şi non-statal, care îşi va face însă simţită prezenţa tot timpul: recesiunea economică.

Astfel de dileme – şi multe altele – planează asupra protocolului încă nenăscut.

Pînă atunci, au loc conferinţe pregătitoare sau adiacente evenimentului din decembrie. Al 7-lea Forum Global al Project Syndicate, cu titlul „De la Kyoto la Copenhaga", dedicat presei, a reunit peste 380 de ziarişti din 140 de state. Scopul: să aducă în atenţia publicului din toate aceste ţări importanţa întîlnirii din capitala daneză. Printre vorbitorii cu greutate s-au numărat José Manuel Barroso, Kofi Annan, George Soros, Joshka Fisher, economişti ca laureatul Premiului Nobel, Joseph Stiglitz, fostul director al FMI, Kenneth Rogoff sau fostul şef al Băncii Mondiale, Nicolas Stern, miniştri ai Mediului şi oficiali din numeroase ţări.

Dincolo de întîlnirea oficială, conferinţa a fost un prilej pentru gazdele daneze să ofere presei internaţionale cîteva exemple de măsuri luate acasă, în spiritul Kyoto. În Danemarca, diminuarea emisiilor de gaze poluante e un fapt acceptat: în horă au intrat nu numai autorităţile şi activiştii ecologişti, ci oamenii simpli şi chiar companiile, fie ele cu sediul sau doar cu filiale pe sol danez. Se remarcă, printre aceste firme, cele producătoare de materiale izolante pentru locuinţe sau de instalaţii pentru energie regenerabilă, din motive lesne de înţeles. Încălzirea globală poate fi şi profitabilă.

Samsø: fermierii regenerabili

În 1997, Guvernul danez a lansat un concurs naţional cu tema: prima regiune sau localitate care în zece ani va deveni consumatoare strict de energie regenerabilă produsă local. Ideea a ajuns şi în insula Samsø, cu o populaţie de vreo 4000 de locuitori, majoritatea fermieri, una dintre cele mai conservatoare din ţară. Insula, situată la patru ore de Copenhaga – două cu maşina, celelalte cu ferry-boat-ul – se mîndrea, printre altele, cu cartofii deosebit de gustoşi, cu casele de vacanţă şi cu nişte vestigii vikinge, inclusiv un canal construit de strămoşi, acum parţial acoperit de iarbă. La început, printre locuitori s-au găsit cîţiva entuziaşti ai proiectului, dar majoritatea populaţiei a opus ceva rezistenţă. În scurtă vreme însă, după discuţii aprinse, opoziţia a fost înfrîntă: planul bicincinal a fost doborît în trei ani. Cu ajutorul a 11 turbine eoliene, achiziţionate de ei, cu plata în rate, a fost asigurat consumul de electricitate al insulei. Concursul a fost cîştigat. Încurajaţi de victorie, nu s-au oprit aici: acum şi-au îndreptat atenţia spre încălzirea centrală. Pe la sfaturi locale şi ceea ce ar fi echivalentul şezătorilor noastre, s-a ridicat serios această problemă. În curînd, au mai ridicat 2500 m2 de panouri solare, instalaţii geotermale şi nişte centrale de încălzire pe bază de lemn (nu, nu doboară copaci special în acest scop – ar fi împotriva principiilor lor: sînt folosite cu preponderenţă rumeguşul rezultat din activităţi casnice şi paiele rămase de la strîngerea recoltei). Din păcate, în ciuda eforturilor demne de toată lauda, în acest fel au fost acoperite doar 70 de procente din necesarul de căldură şi apă caldă, restul bazîndu-se în continuare pe surse tradiţionale de combustibil. Ca să răscumpere deficitul în această zonă, au mai cumpărat zece turbine eoliene. Sistemul funcţionează în felul următor: cînd nu bate vîntul – ceea ce se întîmplă destul de rar în climatul aspru din nord – energia e asigurată pe căi tradiţionale, printr-o centrală nucleară din Norvegia. În schimb, în perioadele cu vînt, energia în surplus – au cu zece turbine mai mult decît este necesar pentru electricitatea insulei – este stocată şi vîndută în zona continentală a Scandinaviei. Faima insulei Samsø, *energy island,* cum a fost numită de presa internaţională, a atras în scurt timp jurnalişti din toate colţurile lumii. De la BBC la *Der Spiegel* şi de la CNN la *Le Monde,* corespondenţii au venit la faţa locului, să vadă cu ochii lor un lucru nemaiîntîlnit: fermierul cu un ochi la preţul laptelui şi cu celălalt la cel al kilowattului. Localnicii au căpătat o degajare profesionistă, zîmbitoare în faţa camerei de luat vederi şi a aparatului foto. Printre ei se numără şi Jesper Kjems, un tînăr înalt, blond, venit din Copenhaga cu ocazia acestui proiect şi rămas aici, care ne-a fost ghid în timpul vizitei pe insulă. El lucrează în Samsø la ceea ce se numeşte Energy Academy: un centru dedicat studiului, conferinţelor şi workshopurilor care au ca subiect energia regenerabilă.

În pofida succesului mediatic, locuitorii nu au renunţat la ocupaţiile tradiţionale: creşterea vitelor, a oilor, agricultura (pe cîmpurile din Samsø, la mijloc de octombrie, se pot vedea nişte dovleci impresionanţi, mari şi arămii) şi primirea turiştilor, care trebuie să se conformeze codului de comportament, inclusiv ecologic, al insulei. Au un fel de mîhnire că autoturismele le sînt încă indispensabile, ultima piedică în calea energiei regenerabile totale şi a anihilării consumului de combustibili fosili. Însă sînt cu ochii pe noutăţile în domeniu şi speră că, într-o zi, vor putea folosi surplusul din turbinele pe bază de vînt pentru propriile maşini.

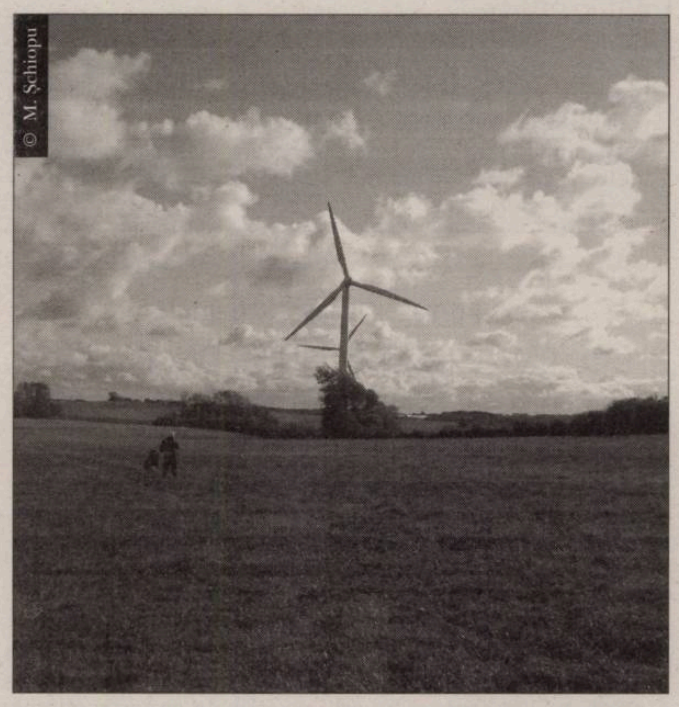

Stenløse sau conserva cu căldură

Bo Andersen are 42 de ani şi arată ca un tipic tată de familie scandinav: într-o vineri după-amiaza, în timp ce soţia se afla la serviciu, avea grijă de cei doi copii – un băiat de 2 ani, pe care îl ţinea în braţe, şi o fetiţă de 7, care se ascundea, timidă, în spatele lui. O imagine obişnuită în căsniciile nordice: şi pe străzi, procentul bărbaţilor mămoşi, cu bebeluşi în braţe şi cărucioare, e mai mare decît oriunde în lume. Casa lui se află la 30 km de Copenhaga, regiunea Stenløse, municipalitatea Egedal. O zonă liniştită, cu multe arii verzi, ca peste tot în împrejurimile capitalei daneze. Autorităţile din Egedal şi-au propus în 2003 să devină model naţional în privinţa standardelor ecologice pentru locuinţe, oricum printre cele mai stricte din lume. Deviza: economie maximă de electricitate şi căldură. Planul a constat în 750 de locuinţe cu consum scăzut de energie, dintre care jumătate sînt deja în folosinţă. Casele, construite cu materiale izolante ale firmei daneze Rockwool, sînt închise atît de ermetic, prin straturi de materiale protectoare pe acoperiş şi în pereţi, încît se conservă în interior, complet, şi căldura emisă de corp. Geamurile de la ferestre sînt triple. Un aparat special detectează orice urmă de scurgere de căldură din camere. Există şi un sistem de ventilaţie – altminteri atmosfera ar deveni irespirabilă –, care însă încălzeşte în prealabil aerul venit din exterior. Încălzirea şi apa caldă sînt produse şi cu ajutorul celor 5 metri pătraţi de panouri solare de pe acoperiş şi a unei pompe geotermale aflate la sol. PVC-ul este inexistent. Nimic nu se pierde: un rezervor special colectează apa de ploaie, care este folosită pentru toaletă şi spălarea autoturismului.

Deşi investiţia pentru materialele suplimentare ale unei astfel de locuinţe se ridică la cîteva zeci de mii de euro, Bo Andersen susţine că ea poate fi recuperată prin costul scăzut al facturii la energie electrică – taxată drastic în Danemarca, pentru a încuraja scăderea consumului. Mai precis – spune el – de cînd s-a mutat în noua casă, în 2008, plăteşte cam 500 de coroane pe lună pentru electricitate, cam o treime din factura unei locuinţe normale.

Încurajate de primele case ridicate după noile standarde, autorităţile din Egedal şi-au propus ca toate noile locuinţe să fie cu cel puţin 50% mai economicoase în privinţa consumului decît o gospodărie daneză obişnuită. „Costurile suplimentare pentru izolarea corespunzătoare, ferestre bune şi dotări eficiente pot fi recuperate de cîteva ori în existenţa unei astfel de case prin economiile la plata energiei – susţine şi Jan Poulsen, consultant pentru mediu şi climă al Primăriei Egedal. Astăzi, avem tehnologia necesară ca să economisim 75% din energia pentru încălzirea unei locuinţe daneze tipice. Nu mai avem nici o scuză să nu procedăm astfel." Tehnologie asemănătoare este deja folosită în Stenløse în grădiniţe, şcoli şi apartamentele sociale pentru persoane cu venituri mici, tot în scopul unei facturi mai mici la electricitate. Localitatea de lîngă Copenhaga arată deja, la scară mică, ideea guvernanţilor despre Danemarca viitorului imediat: inspirată de modelul Stenløse, o iniţiativă legislativă din 2007 cere autorităţilor locale din toată ţara să adopte măsuri similare pentru imobilele nou construite. Iar din 2015, sistemele de încălzire de tipul celui din locuinţa Andersen vor deveni obligatorii pe întreg teritoriul danez.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 298 ● 29 octombrie – 4 noiembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

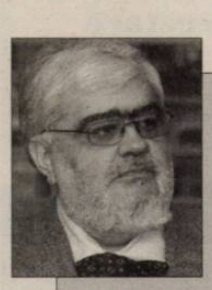

Andrei Pleşu
„Speranţa“
pagina **3**

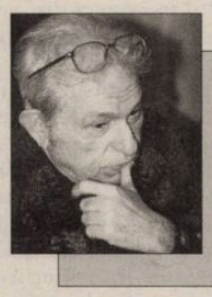

Radu Cosaşu
„La zi: 50 de ani la ukulele“
pagina **16**

Slavenka Drakulic
„Tito – între legendă şi thriller“
pagina **24**

Născuți la comandă

DECREȚEII

„Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România decretează: Art. 1: întreruperea cursului sarcinii este interzisă.“

DECRETUL 770, DIN 1966

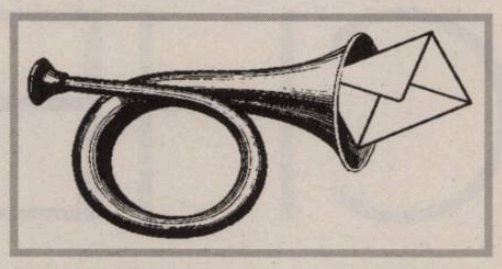

Nr. 294: Articolul Adinei Popescu, „Perioade emo din viaţa noastră“

Partidul, Ceauşescu, Rockmania

Pe la mijlocul ultimului trimestru al clasei a VI-a, am fost anunţaţi că în oraşul nostru urmează să-şi facă apariţia singurul prieten de nădejde al şoimilor patriei şi al pionierilor, conducătorul preaiubit, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Cum „Învăţaţi, învăţaţi, învăţaţi!“ pălea în faţa unei asemenea vizite, timp de o lună, în contul orelor de la sfîrşitul programului, eram încolonaţi milităreşte şi trimişi în faţa Casei de Cultură pentru a face pregătirile. Unii dintre noi aveam bluziţe roşii, alţii galbene, ceilalţi albastre, alcătuind astfel un tricolor puberal plin de hlizeală, îmbrînceală şi de bucuria nescoaterii la tablă. Trebuia să executăm cîţiva paşi de gimnastică pe ritmuri patriotice care nu ne smulgeau defel din schimonoseli şi nici nu ne potoleau ghiorăielile stomacurilor înfometate.

Dacă la început am fost încîntaţi că scăpăm de catedră, note, stat în bancă, după vreo două săptămîni osteneala începuse să-şi spună cuvîntul şi printre elevi, dar şi printre cadrele didactice. Cele trei, patru ore pe care le petreceam exersînd mişcările cu care aveam să-l întîmpinăm pe tovarăşul comandant suprem ne puneau nouă, celor mici, oboseală sub tălpi şi aduceau o stare de iritabilitate crescîndă în rîndul celor mari. Nimic nu ieşea ca lumea, nu ne puteam sincroniza nicicum: cînd cel din dreapta se ghemuia, cel de alături ţopăia, băieţii chicoteau, ridicînd cu fanioanele fustiţa plisată a fetelor, ne strecuram sandvişul între curea şi tricou, mestecam pe furiş cînd nu ne privea nimeni, ce mai!, era o brambureală generală la care participam toţi.

Într-una din zile, pe cînd supraveghetorii ajunseseră la capătul puterilor, văzînd că nu le iese nimic din ce îşi propuseseră, deodată în boxe, în loc de „Partidul, Ceauşescu, România“, s-a auzit o zbîrnîială care a zguduit întreg oraşul. Toată lumea a tresărit, căci ne-a luat prin surprindere şi instinctiv ne-am pus degetele-n urechi. Cei ce căscau gura la noi de la balcoane au închis repede geamurile şi se mai zăreau doar colţurile perdelelor săltîndu-se din cînd în cînd. Băiatul care se ocupa cu muzica a încurcat benzile şi pentru cîteva secunde ne-am putut delecta cu primele acorduri din „Sea of Madness“ de pe albumul *Somewhere in Time* al celor de la Iron Maiden. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu el ulterior, dacă a dat socoteală fiindcă asculta *cîntecele subversive ale duşmanilor poporului,* cert este că atunci am luat contact pentru prima oară cu rockul şi mi-a plăcut foarte tare. Poate şi din cauză că panica iscată mi s-a părut nefondată, am rînjit cu satisfacţie simţindu-mă complice cu cei care-mi destabilizaseră îndrumătorii cu detunătoarea vibraţie din difuzoare.

Ceauşescu şi-a contramandat venirea, iar noi am legat fericitul eveniment de întîmplarea cu pricina. Mulţumesc, omule, oricare ai fi, pentru zîmbetul acelor vremuri!

Pentru cei din generaţia mea muzica rock nu a fost o modă.

Odată cu rock-ul am descoperit că zgomotul poate îmbrăca forma revendicării, acordurile avînd ecoul unui pumn căzut pe masă. Braţele care manevrau chitarele electrice ne-au dat cravatele jos, ne-au aruncat uniformele şi ne-au arătat ce înseamnă protestul. Rock-ul a fost ca un profesor care ne-a învăţat să ţipăm, să rîdem, să ne elibe-

Andreea Natalia MEREUŢĂ,
medic stomatolog şi psiholog
(masterat psihoterapie)
andreea.nataliam@yahoo.com

Nr. 294: Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Frica“

Vaccinări obligatorii!?

Apariţia articolului „Frica“, al dlui Vintilă Mihăilescu, a coincis cu o vizită, lunară, în satul părintesc, lîngă munţi, cînd trecuseră vreo 2-3 săptămîni de la primul val al vaccinării contra unei boli obişnuite la păsările de curte. I-aş zice chiar boală tradiţională, frecventă primăvara şi toamna, pe nume *pseudo-pesta aviara.* M-am bucurat că, deşi cam leneşe la ouat, dar vaccinate, găinile mamei erau salvate fiindcă depăşiseră perioada critică. Celelalte gospodării ale cătunului, însă, o păţiseră! După primul vaccin le-au murit cîteva găini şi mai ales curci. Veterinarul îl administrează pe al doilea, la cele rămase, şi, finalmente, mor toate!... Parcă era o regulă că vaccinul nu se face după declanşarea bolii şi asta e valabil nu doar la găini şi curci! Iar cînd boala e declanşată se face tratarea şi nu vaccinarea.

Întîmplarea a făcut să-i duc mamei, tot atunci, cîţiva pui mari de găină şi curcă, nevaccinaţi, dintr-o gospodărie individuală, aflată într-o altă zonă a ţării. La aflarea veştii triste despre soarta curcilor din vecini, ne-a încercat *frica* de a mai apela la veterinarul satului, riscînd astfel „amenzi de zeci de ori mai mari decît contravaloarea vaccinării a o sută de găini“, cum scrie pe site-ul unei comune din Bărăgan. Din Gura Ialomiţei (vestită pentru construirea inutilă a unui WC pentru şcoală, la un preţ de P+1), mai aflăm cum „contravaloarea unui vaccin e mai mică decît preţul unui ou“. Cu toate astea, pînă la ieşirea din dilemă, căutînd un alt veterinar, am acceptat ca posibila prăpădire a unei găini să „reprezinte o pagubă mai mare decît costul total al manoperei de vaccinare“ (citate din acelaşi site)... Ca să aflu mai multe decît de la veterinar despre acest vaccin, caut producătorul acestuia. M-a atras banner-ul site-ului – lanţ muntos timid înzăpezit şi prim-plan cu văcuţe păscînd – şi am făcut abstracţie de poziţia sediului, undeva pe centura bucureşteană. Am găsit denumirea mai pretenţioasă a bolii cu pricina, *boala de Newcastle,* şi o mulţime de indicaţii, contraindicaţii, precauţii, recomandări, posologie şi mod de administrare, precum şi confirmarea că se foloseşte pentru găini, curci, fazani, bibilici, doar „clinic sănătoase“. Descurajat însă de

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> WILLIAM FAULKNER – *„LECŢIA DE CHIMIE“*

formularul de *contact,* care-mi cerea, obligatoriu, *oraşul* şi nu localitatea, am renunţat la o întrebare ce aştepta o explicaţie pentru săteni.

Cele petrecute acum m-au dus înapoi cu gîndul la isteria din perioada bolii ce spulberase clasica pseudo-pestă, ştiută de orice sătean, înlocuind-o cu *gripa aviară* şi, prin zelul peste măsură al ministrului de resort al vremii, se interzisese circulaţia galinaceelor pe uliţele satelor. La o altă vizită la părinţi, m-a cuprins din nou *teama.* Odată ajuns în sat, după o îndelungată călătorie, în care maşina fusese „botezată“ de cinci ori cu zeama lăptoasă, păsările localnicilor nu respectau interdicţia ministerială referitoare la traficul pe uliţe, iar în curtea părintească tocmai decedase o găină corpolentă... Dilemă uriaşă! Era de ales între a face satul celebru la ştirile de la ora 5, ori de a tăinui nenorocirea. Cînd am stabilit însă cauza morţii, decizia a fost uşor de luat. Găina dispăruse din curtea-la-vedere cam de două zile şi a fost găsită înţepenită între nişte butoaie mari, unde căzuse de la o înălţime apreciabilă şi era aproape strivită. Deci moarte prin accidentare. Ar fi crezut oare careva, atunci, un asemenea diagnostic?! În aceeaşi zi, găina a avut parte de o înmormîntare la mare adîncime, într-o livadă, departe de accesul cîinesc.

Revenind la cele de la început, să trecem mai întîi peste oarecum hazliul debut al suspectării românilor de ultima boală (apărută, inventată?!) şi ea posibil generatoare de pandemie, cînd mai-marii-vaccinurilor pîndeau prin aeroporturi, după vreun răcit. Doamna cu pricina, în loc să primească obişnuitul „noroc“, la primul strănut detectat în salonul Sosirilor s-a ales cu o internare în spital. Aşa a apărut, în sfîrşit, ştirea prin care intram în rîndul lumii (or fi fost niscai avantaje din asta). Norocul a fost, totuşi, de partea pacientei, care a fost declarată deplin sănătoasă în dimineaţa ce urma. Ştirea iniţială însă era cea care rămînea.

Românceле, din *teamă,* s-au opus, în mare parte, vaccinării fetiţelor lor împotriva unei boli ce-ar fi putut-o avea peste 20 de ani; sanitarii americani, deşi obligaţi, refuză cu îndîrjire să se vaccineze împotriva celei mai recente gripe; la chinezi, atît de mulţi, de ce or fi doar patru cazuri suspecte de „porcină“?!

Ne întrebăm ce ar putea urma? Un alt animal domestic, trăitor în turme, ar putea fi luat în seamă de cercetătorii zeloşi, descoperitori ai bolilor noi, ce ar continua să înspăimînte omenirea. Este blînda oaie. Să fie oare mai trainică imunitatea acesteia, cîştigată prin tăriile montane, în regimul transhumanţei (şi ea oarecum condamnată), o cauză a încă... marginalizării ei. Nu este exclus ca vulpea şi dihorul, deseori vizitatori interesaţi prin coteţele sătenilor, să... contribuie la „apariţia“ următoarelor gripe pandemice. Ştiinţa şi tehnologia o vor permite.

Nu cred că putem fi prea liniştiţi. Tehnologiile secolului acesta (ingineria genetică, nanotehnologia) s-ar putea dezvolta într-atîta încît nu vor mai putea fi controlate de oameni şi calea pînă la erori grave se scurtează. Iar dacă acestea sînt la îndemîna unor grupuri restrînse de indivizi, *frica* stîrnită va fi din ce în ce mai îndreptăţită. Găsiţi o mărturie din interiorul tehnologiilor informaţionale în *„Why the Future Doesn't Need Us“,* articolul lui Bill Joy, de prin 2000. Să ne amintim şi că istoria ne arată cum distrugerile în masă, exceptîndu-le pe cele provocate de cauze naturale, au fost posibile din cauza tehnologiei moderne.

Ion CONSTANTINESCU
ion.constant@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Criza din cercetare**
- **90-60-90**
- **Mai avem ceva sfînt?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Speranţa

S-ar zice că, de la o vreme, competenţa noastră supremă e disperarea. De la mica disperare cotidiană, pînă la teoria catastrofei, de la „marginile“ disperării (depresie, neîncredere, iritabilitate), pînă la „culmile“ ei (isterie, apostazie, resemnare bolnăvicioasă). Am obţinut, prin urmare, consensul: e rău, e foarte rău, nu mai avem nici un motiv de speranţă. Speranţa ne apare, cînd vorbim astfel, ca o virtute condiţionată. Adică o virtute care nu subzistă decît „cu motiv“ sau „în anumite condiţii“. Dar este virtutea, în general, compatibilă cu determinismul conjuncturilor? E ca şi cum ai spune: „sînt curajos, numai dacă mi se dau garanţii de imortalitate“, sau „nu mai am nici un motiv să fiu bun“. A-ţi pierde speranţa cînd circumstanţele nu o mai motivează e a nu fi avut-o niciodată şi, în orice caz, a nu fi reflectat niciodată la sensul ei. A-ţi pierde speranţa nu e un accident provocat de împrejurări nefaste, ci un păcat, adică un eşec al sufletului, chiar dacă unul favorizat de împrejurări nefaste. Pentru tot ce se opune speranţei din noi poate fi făcută vinovată lumea exterioară (istoria, stihiile, statul). Dar pentru pierderea speranţei nu putem învinovăţi pe nimeni. E o problemă personală, care nu se reglează pe stradă, la sindicat sau la tribuna electorală. Se reglează în singurătate sau în prezenţa unui duhovnic...

Definită corect, speranţa nu are nimic de a face cu fericirea. Pentru cel căruia nu-i lipseşte nimic, problema speranţei nu se pune: ce vom mai şti despre speranţă, în clipa cînd vom intra în Paradis? Absenţa speranţei poate fi, aşadar, trăită în cheie nocturnă, ca disperare, şi în cheie diurnă, ca speranţă împlinită, ca suficienţă a îndestulării. Prezenţa speranţei, în schimb, e de negîndit fără experienţa simultană a lipsei, a precarităţii, a unei ambianţe dezesperante. Speranţa e, în definitiv, un corelativ al carenţei. Ea îşi dă întreaga măsură, sau cel puţin măsura ei de virtute creştină, cînd nici un „motiv“ lumesc nu o mai justifică. Întrucît temeiul speranţei (ca şi al credinţei) e exterior lumii contingente, nimic din lumea contingentă nu o poate dizloca. Cînd speri, speri ca Avraam, „împotriva oricărei speranţe“ (cf. *Romani*, 4,18). Nu speri fiindcă ai de ce, ci fiindcă *nu* ai de ce, *în ciuda* faptului că nu ai de ce. Speranţa nu e replica veselă pe care o dăm unei promisiuni. E mai curînd felul omului credincios de a reacţiona la *ocultarea* promisiunii: e o adecvare la rău. De aceea, speranţa fără fisură e o virtute rară. Căci răul absolut, fără fisură, e şi el rar. Există însă, uneori, o evidenţă a răului, o carnalitate a lui, care îi conferă o oarecare tentă de absolut şi dă speranţei adevărate şansa de a se manifesta. Speranţa refuză să considere *evidenţa* răului drept *realitate* a răului. În plan metafizic, ea e un mod de a confisca răului orice valoare de adevăr. Tot ce subminează speranţa e fals. Numai ceea ce o întreţine e adevărat. Mi se va spune că mă complac în abstracţiuni. Şi că frigul de pildă, deşi subminează speranţa, nu e fals deloc! E tăios, substanţial, de nesuportat. Aşa e. Dar speranţa nu e o virtute nătîngă, o măsluire rozătă a răului. Ea nu pretinde că nu e frig sau că frigul e bun. Ea îşi poate permite să bombăne, să fie prost-dispusă şi, în orice caz, să dîrdîie. A-ţi păstra speranţa în ciuda frigului nu e a te iluziona cum că frigul nu există. Continui să dîrdîi. Dîrdîi şi speri! Omul care disperă e infinit mai nerealist. El face

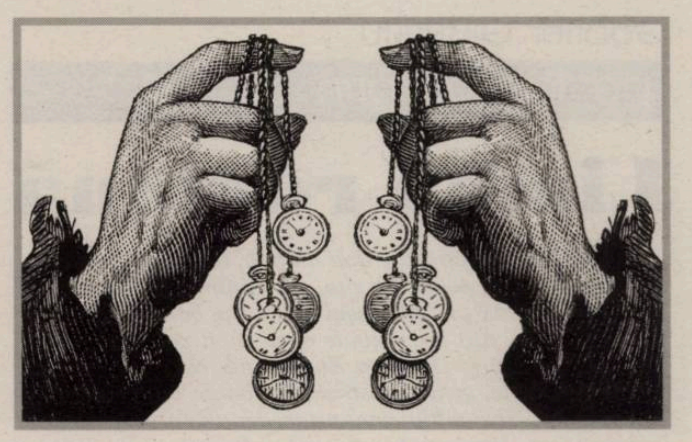

conexiuni enorme: din existenţa acută a friguluı, el induce, de pildă, inexistenţa lui Dumnezeu – sau lipsa de sens a vieţii. Omul care speră ia frigul drept frig. Şi socoteşte că ceea ce e esenţial în alcătuirea sa omenească nu atîrnă de această „rece“ constatare...

Potrivit Evangheliilor, salvatorul lumii – speranţa ei ultimă – şi-a făcut apariţia iarna, într-o iesle încălzită numai de răsuflarea vitelor. Aşa se strecoară, uneori, soluţia în istorie: în chip discret şi mizer. Frigul nu e, în cazul acesta, frig pur şi simplu, ci o parabolă a lumii. Iar a spera nu e nimic mai mult decît a fi atent la aburul cald al respiraţiei tale, în care se amestecă, ritmic, respiraţia vitelor cu respiraţia lui Dumnezeu.

(Textul acesta a apărut în revista 22 acum vreo 17 ani. Îi las pe cititori să decidă dacă, după atîta vreme, mai e nevoie de el.)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O criză greu de înţeles

Nu ştiu cîtă lume a observat că presa europeană a anunţat căderea Guvernului, ba a publicat şi unele comentarii pe tema crizei politice din România. Obsedaţi cum sîntem de „imaginea ţării în presa străină“, am ratat ocazia de a constata că, într-un fel, am intrat în rîndul lumii: ziarele nemţeşti, franceze, britanice şi italiene n-au mai scris, de data aceasta, nici despre copiii străzii, nici despre corupţie, nici despre cine ştie ce subiect „pitoresc“, ci au dat o ştire „normală“, aşa cum dau şi cînd e criză de guvern în orice altă ţară europeană. Anormalitatea începe de aici încolo, şi ea – din nou – ne aparţine.

Din străinătate, ce se întîmplă în România e greu de înţeles în termenii unei logici a democraţiei. Moţiuni de cenzură şi căderi de guvern se întîmplă peste tot, iar în unele ţări au fost, recent, situaţii speciale: Belgia, de pildă, a stat fără guvern o perioadă îndelungată, din cauza neînţelegerilor între valoni şi flamanzi. Dar e un caz aparte. Italia e obişnuită de decenii cu durate scurte ale guvernelor (recordul îl deţine un guvern condus de Giulio Andreotti, „trîntit“ doar după o săptămînă), doar Berlusconi a rezistat un mandat întreg. Tocmai de aceea însă, crizele de guvern se rezolvă după proceduri de-acum ştiute şi exersate, în care toată lumea – preşedintele, partidele, parlamentul – îşi asumă rolul instituţional. La noi, e greu de înţeles, înainte de toate, calculul sofisiticat pe care şi-l fac politicienii legînd căderea guvernului de alegerile prezidenţiale. Lucrăturile complicate, războiul tuturor împotriva tuturor, obsesia de „a cîştiga la capitolul imagine“ din te miri ce, personalizarea actelor care ar trebui să fie instituţionale alcătuiesc un comportament politic care, în ochii politicienilor sau comentatorilor occidentali, frizează absurdul. În condiţii de criză şi cu atîtea probleme care trenează de multă vreme – de la reforma sistemului sanitar la infrastructură, de la justiţie la educaţie – faptul că liderii politici români se joacă de-a vorbele la televizor e stupefiant pentru un om care trăieşte într-o democraţie normală.

Înţelegerea devine însă şi mai grea atunci cînd intervin rolurile instituţionale. Încercaţi vă rog să-i explicaţi unui neamţ, suedez, francez sau (chiar şi) italian situaţiunea: preşedintele a decis să numească un premier independent care să alcătuiască un guvern de tehnocraţi; dar pe lista executivului propus se regăsesc cîteva piese grele din arsenalul partidului care îl susţine pe preşedinte; care partid are cele mai multe mandate în Parlament, dar e, practic, „în opoziţie“, căci celelalte partide au alcătuit o nouă majoritate şi au altă propunere de premier, pe care preşedintele nu-l vrea; aşa că noua majoritate va respinge guvernul-independent-tehnocrat-cu-cîţiva-miniştri-de-la-PDL, iar preşedintele va trebui să numească alt premier; şi a anunţat la televizor că următoarea propunere va fi Mircea Geoană, contracandidatul său principal la prezidenţiale; şi a decis şi organizarea unui referendum pentru trecerea la un parlament unicameral, cu mai puţini membri; între timp, toţi liderii politici se combat în declaraţii la televizor, pentru că a început campania electorală. Încercaţi, aşadar, să-i relataţi (şi explicaţi) unui cetăţean european această situaţiune şi studiaţi-i atent mimica...

N-aş vrea, cu asta, să reiau micul stereotip pe care ni l-am format despre noi înşine şi pe care îl exprimăm în diverse formule devenite curente: „sîntem altfel“, „la noi totul e pe dos“. Vreau să spun doar că în spectacolul politic al acestor zile se observă multă neseriozitate şi multă iresponsabilitate. Să-l propui pe contracandidatul tău la funcţia de premier e neserios. În plus, miile de afişe apărute peste noapte care convoacă poporul la referendum conţin un

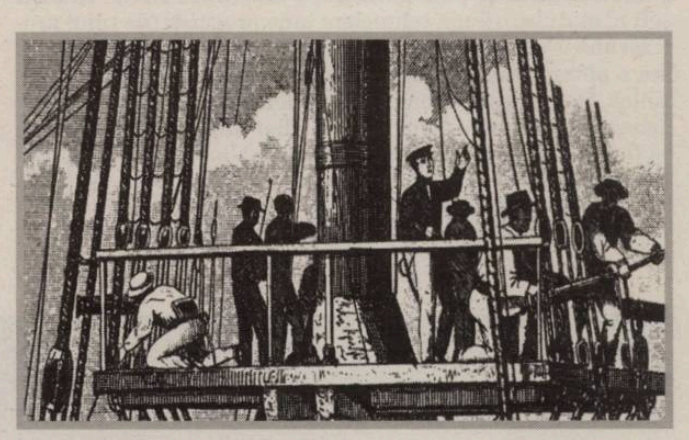

mesaj agresiv la adresa parlamentarilor, neserios şi irresponsabil: „De ce le e frică nu scapă“, zice preşedintele din afiş. Adică „le-arăt eu lor, o să-şi piardă posturile, căci vom avea un Parlament cu mai puţini membri“. Un fel de inimiciţie personală, plus prezumţia de vinovăţie („le e frică“ de ceva...) intervin cu totul neadecvat în ceea ce ar fi trebuit să fie un comportament sec, instituţional: preşedintele cheamă poporul la referendum pentru a-i afla părerea despre cum ar trebui să fie parlamentul. Atît. După care parlamentul însuşi va trebui să voteze legile necesare pentru a institui, eventual, un legislativ unicameral. Şi să schimbe şi Constituţia.

Toate acestea sînt probleme cu care „nu te joci“. Or, liderii noştri politici au început să se joace prea mult, se afundă în vorbe goale şi ironii ieftine, sînt obsedaţi să apară la televizor chiar şi cînd n-au nimic de spus. La rîndul lor, comentatorii şi jurnaliştii despică în patru fiecare vorbuliţă proastă a politicienilor şi întreţin obsesia acestora pentru imagine. Degeaba rosteşte preşedintele, din cînd în cînd, pe un ton solemn, expresia „instituţiile statului“. E primul care nu ştie – sau nu poate – să aibă un comportament instituţional.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Plouă de dimineaţă. Creioanele mi-s scurte. Acoperişurile ude. Cafeaua băută. De la o vreme, umblînd pe străzi subţiri, întortocheate, caut din ochi casa lui Tom Sawyer. Aş vrea să mă-ntîlnesc cu mătuşa Polly, cu Mary, cu Jim, chiar şi cu Sid. Ştiţi unde locuiau? În «biet tîrguşorul *St. Petersburg!*». Incredibil, îmi spun, să nu fi observat pînă acum că cei mai iubiţi «eroi» ai copilăriei mele locuiau într-un tîrguşor ce poartă numele oraşului în care locuiesc şi cei mai iubiţi «eroi» ai adolescenţei, tinereţii, maturităţii, personajele lui Dostoievski!!! Şi totuşi, iată, abia azi mi-am dat seama.“

(Emil Brumaru, *Cerşetorul de cafea* – scrisori către Lucian Raicu, Editura Polirom, 2004)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Limba română

Iaru-i luat de cap, să îi dau un hap, lil' dance in my lap, o s-o iau la trap, poate are zap, eu mănînc un nap, mie-mi place rap, lipiciul este pap, osul e de crap, barba e de ţap, şi berea e la ţap, aşa îmi trebuie dacă invit poeţi la discuţii despre România şi Uniunea Europeană, eu vorbesc chestii serioase şi grele, grave, abstracte, nebunie curată, cuvinte rare, acquis, ansamblu comunitar, coordonarea politicilor integrate, vine Iaru şi mă ia cu limba română, că lui asta i se pare grija numărul unu, doi şi trei a ţării în perioada de după aderare, e luat de cap, e poet, ce să-i faci, limba română e „onstromentul lui de lucru", e firesc să aibă pledoaria asta, instinctiv îi cînt în strună, şi ziariştii lucrează cu aceeaşi materie primă, dar îl bombăn că m-a scos din mînă, că nu asta aşteptam de la el, dar ce aşteptam, de ce l-am chemat în emisiunea asta?

Cam astea îmi treceau prin minte în timpul unei ediţii de prin noiembrie 2006 a răposatei emisiuni *Cartea Europeană*. Era un talk-show despre chestiuni europene. Format mai nepotrivit decît talk-show-ul pentru asemenea subiecte, greu de imaginat. Mie, însă, îmi era comod. Două, trei telefoane, o oră de studio şi gata emisia! Aveam o temă de mai multe ediţii, atunci, în noiembrie – decembrie 2006: „Proiectele post-aderare ale României". I-aş fi zis ceva cu „strategii", dar ar fi sunat prea pompos şi oficial. Încercam să pornesc, cît de cît, o dezbatere lipsă (şi atunci, şi acum) în spaţiul nostru public: ce facem începînd cu 1 ianuarie 2007? De intrat am intrat. Apoi, ce? Aşadar, după oameni politici (Iliescu şi Constantinescu în fruntea listei, ca foşti şefi ai statului), după tehnicieni bine pregătiţi (de tipul profesorului Puşcaş), zic „Hai să-l invit şi pe Florin Iaru", să am o părere „mai de poet", să mai ies din limbajul de Bruxelles. Şi am ieşit. Florin Iaru a demonstrat toată emisiunea cum prioritatea României imediat după aderare trebuie să fie corecta folosire a limbii române. Nu se plîngea de iminenta distrugere a identităţii naţionale, Florin nu face parte din *acea* tabără de panicoşi. Nu, el observa că, pînă să vorbim de strategii savante, important este să vorbim corect. Să redactăm corect un text. Să nu uităm de gramatică în nici un moment. Altminteri, nu avem decît şansa de a deveni, eventual, buni traducători.

Cu fiecare zi, îmi aduc aminte de sminteala mea din acel moment, că nu l-am luat (prea) în serios pe Florin. Am băgat acea ediţie la capitolul „emisiuni de culoare" şi am trecut mai departe. Ar fi trebuit să mi se aprindă un beculeţ oarecare chiar din epoca eludării încăpăţînate a prepoziţiei „pe". Încă mă uimeşte cum un tip cu educaţia domnului Tăriceanu, crescut cu multe cărţi în casă, scăpa de incomodul „pe" cu o energie demnă de o cauză mult mai bună. În memoria mea afectivă, de atunci au luat-o lucrurile razna. A apărut prea celebrul Vanghelie. Apoi, asemeni-faimoasa EBA. Jurnaliştii au rîs, au luat peste picior greşelile respective. Necazul este că, după cîteva minute de emisie, un ziarist sau vreun moderator le „comiteau", la rîndu-le, cu multă nonşalanţă. Lăsăm recent-apărutul „locaţie", trecem peste „optisprezece" sau „şaptisprezece". S-au banalizat. Au continuat să scoată capul „adusul aportului", „servici", dar şi „mijloacele mass-media" (ăsta din urmă, chiar într-un document emis de Academia Română şi CNA, despre corecta utilizare a limbii române în mass-media).

De ce îi dau dreptate acum, după patru ani, lui Florin Iaru? Păi, mă uit la brambureala din viaţa publică, la cacofoniile din feluritele strategii guvernamentale, la răcnetul de zi cu zi care a substituit dezbaterea argumentată. Un om care nu ştie a vorbi corect *măcar* propria limbă, nu poate fi creditat cu potenţa de a întocmi cruciale documente programatice. Structuri guvernamental-politice care nu stăpînesc la un nivel decent (pentru a fi drăguţ zic decent) gramatica, nu pot fi suspectate de competenţă sau coerenţă. Refuz să cred că un agramat (adică o persoană care a luat bacalaureatul prea uşor şi nu are o doză minimală de lecturi la activ) poate fi bun administrator al trebilor publice. Omul care nu foloseşte corect limba maternă dovedeşte că a trecut mult prea uşor prin şcoală. De aceea, nu cred că ştie bine nici economie, nici legile, nici anatomie, nici sudură, nici arhitectură. Contabilul, avocatul, medicul, instalatorul şi arhitectul respectiv nu pot să-mi inspire încredere dacă au probleme cu exprimarea corectă. De ziarişti, nu mai vorbesc.

În fond, corecta, riguroasa şi competenta utilizare a limbii române reprezintă primul semn al nivelului de pregătire profesională (indiferent de profesie). Orice demers, oricît de generos, de profesionalizare a României, trebuie să pornească de aici. Dintr-o prost înţeleasă politeţe, de multe ori, nu corectăm un interlocutor, atunci cînd „comite"

Florin Iaru

cîte una. Ni se pare de prost-gust. Ei bine, aş face cum fac francezii: la fiecare greşeală, pac, observaţia. Nu se zice aşa, corect este aşa. Recunosc, mai aplic (cînd sînt prost dispus) tactica asta şi mi-am atras ceva antipatii. Interlocutorii m-au bombănit în sinea lor şi, probabil, m-au taxat de arogant. Nu mă-nteresează... Am de gînd să perseverez. Aici nu am dileme, ştiu că fac bine, sînt şi eu un om cu convingeri, măcar într-un domeniu (chiar, habar nu am dacă, în vreun cod al bunelor maniere, este scris ceva pe tema corectării agramatului).

Îmi dau seama că, dintre toate ediţiile acelea dedicate programelor post-aderare ale României, singura propunere cu adevărat practică a venit din partea Poetului. Tehnicienii vorbeau despre Strategia Lisabona, rolul Consiliului, revizuirea tratatelor europene, societatea bazată pe cunoaştere, dezvoltarea sustenabilă (susţin în continuare că „sustenabil" este mai potrivit decît „durabil"). Toate ideile respective aveau, în sine, valoare. Păcatul lor era că riscau să rămînă vorbă goală atîta vreme cît societatea asta nu e în stare de coerenţă şi rigoare în trebile publice. Iar(u) cel mai la îndemînă argument pentru catastrofala-mi predicţie este uitarea bunei-cuviinţe în utilizarea limbii române.

De aceea, cred că orice bun chelner sau mecanic auto (de care România duce atîta lipsă) trebuie să treacă şi pe la orele de filozofie. Chiar dacă, între timp, a apărut Google, scula esenţială întru revelarea lui Herodot.

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Keynes *vs* clasici

– runda a doua –

Economistul John Maynard Keynes a scris *Teoria generală a folosirii mîinii de lucru, a dobînzii şi a banilor* (1936), pentru a „a pune capăt divergenţelor profunde de opinie dintre colegii economişti, care aproape au distrus, influenţa practică a teoriei economice…“ Şaptezeci de ani mai tîrziu, economişti de talie grea încă se mai iau la harţă, în aproape aceiaşi termeni ca în anii '30.

La cea mai recentă încăierare iau parte campionul neokeynesian Paul Krugman, de la Universitatea Princeton, şi noul campion clasic John Cochrane, de la Universitatea Chicago. Recent, Krugman a publicat un editorial intitulat „Cum s-au înşelat economiştii atît de tare?“. Nimic din economia *mainstream* – scrie Krugman – „nu trimitea la posibilitatea unui colaps ca acela care a avut loc anul trecut“.

Motivul e acela că „economiştii, ca grup, au luat frumuseţea purtînd straiele strălucitoare ale matematicii, drept adevăr“. Ei au oferit „o viziune idealizată a unei economii în care indivizi raţionali interacţionează în pieţe perfecte“. Din nefericire, „această viziune aseptică asupra economiei i-a făcut pe cei mai mulţi economişti să ignore tot ceea ce ar fi putut să meargă prost“. Economiştii vor trebui să accepte de acum „importanţa comportamentului iraţional şi, adesea, imprevizibil al pieţelor, să admită imperfecţiunile adesea idiosincrasice ale acestora şi să accepte faptul că sînt încă departe de o teorie economică elegantă despre orice“.

Loviturile grele ale lui Krugman la adresa Şcolii economice din Chicago l-au stîrnit pe Cochrane, un profesor de finanţe, să răspundă pe site-ul universităţii cu contra-lovituri furibunde, constînd în atacuri personale cu privire la integritatea ştiinţifică a lui Krugman. Cînd vine vorba de economie, loviturile lui Cochrane ţintesc două puncte: atacul lui Krugman asupra „teoriei pieţei eficiente“ şi pledoaria acestuia în favoarea „stimulului fiscal“ într-o economie aflată în recesiune.

Cochrane îl acuză pe Krugman de inducerea în eroare a cititorilor săi cu privire la teoria pieţelor eficiente, care susţine că, dată fiind informaţia disponibilă, pieţele financiare reflectă întotdeauna corect preţurile la active. În loc să apere această teorie, Cochrane admite că „preţurile la active se modifică peste aşteptările rezonabile faţă de *cashflow*-ul viitor“. Din păcate, „în momentul de faţă, nici o teorie nu excelează în această situaţie“.

Dar – consideră Cochrane – să atribui aceste fluctuaţii excesive „iraţionalităţii“, cum face Krugman, este nihilism teoretic. Ceea ce urmăreşte de fapt Krugman („deşi nu poate să vină şi să o spună pur şi simplu“) este ca guvernul să „preia sarcina alocării de capital“. Şi singurul lucru pe care îl ştim este că, oricît de rău evoluează pieţele, controlul guvernamental „a fost întotdeauna şi mai rău“.

Cochrane păstrează cea mai aprigă lovitură pentru poziţia lui Krugman în favoarea stimulului fiscal propus de preşedintele Barack Obama. El invocă străvechea „teoremă ricardiană a echivalenţei“, reanimată de economistul de la Harvard, Roberto Barro, potrivit căreia „cheltuielile finanţate prin creşterea deficitului nu au nici un efect, deoarece contribuabilii, anticipînd o creştere viitoare a taxelor, pentru compensarea datoriilor actuale, vor economisi, pur şi simplu, mai mult. Ei vor cumpăra noua datorie de la guvern şi nu îşi vor schimba deciziile de cheltuire“.

Pe scurt, Krugman „nu are nici cea mai mică idee despre ce anume a provocat criza economică, despre ce politici ar fi putut să o preîntîmpine sau cu privire la ce politici ar trebui să adoptăm de acum încolo“ – dar consideră că, în situaţia de faţă, guvernul ar trebui să cheltuiască bani ca un marinar beat. Departe de a face prea multă matematică, economiştii au nevoie chiar de mai multă, pentru a „păstra o logică sănătoasă“.

În ceea ce priveşte strategia stimulului fiscal, lui Krugman îi reuşeşte o lovitură de knock-out. Concepţia potrivit căreia cheltuielile suplimentare ale guvernului ar provoca revărsarea unei sume egale de cheltuieli private, astfel încît efectul lor net de stimulare este zero, ar fi adevărată numai într-o economie cu o rată de angajare a forţei de muncă de 100%. Într-adevăr, Şcoala din Chicago admite tacit că economiile funcţionează *întotdeauna* la gradul maxim de ocupare a forţei de muncă. Susţinătorii ei nu sînt îngrijoraţi de faptul că economia americană a scăzut cu 4% în ultimul an şi că evidenţele de şomaj au înregistrat peste şase milioane de oameni.

Pentru economiştii din Chicago, o creştere a numărului de oameni apţi de muncă inactivi reprezintă rezultatul alegerii voluntare de a nu munci. Ca o concesie în faţa bunului simţ, ei acceptă că oamenii pot greşi şi că, numai în această măsură, un stimul ar putea fi benefic. Dar ei insistă asupra faptului că unicul stimul eficient este tipărirea de bani. Aceasta va duce la scăderea dobînzilor şi la redresarea economică.

Împotriva acestei concepţii, Keynes arată că reducerea dobînzilor ar putea să nu fie o soluţie, deoarece la o dobîndă zero sau aproape de zero, investitorii ar prefera mai degrabă să păstreze banii, decît să-i dea împrumut. De aceea – după cum a spus el în 1932 –, s-ar putea să nu existe „nici o scăpare de la o recesiune economică prelungită şi, probabil, fără sfîrşit, cu excepţia intervenţiei directe a statului pentru promovarea şi subvenţionarea noilor investiţii“ – exact ceea ce, pe bună dreptate, face administraţia Obama.

La întrebarea privitoare la ce anume a provocat criza economică, dezbaterea este mai echilibrată. Krugman este dezavantajat de faptul că atribuie criza „iraţionalităţii“, ceea ce – arată Cochrane – nu este o teorie.

Krugman face asta deoarece refuză să ia în serios distincţia crucială a lui Keynes între risc şi incertitudine. După părerea mea, contribuţia majoră a lui Keynes la teoria economică a fost evidenţierea „precarităţii extreme a bazei cunoaşterii pe care trebuie să se sprijine estimările noastre asupra perspectivei de cîştig“.

Toate acestea contribuie la o stabilitate considerabilă a pieţelor, *atîta vreme cît convenţiile durează*. Dar ele sînt susceptibile de schimbări bruşte în faţa veştilor proaste care vin şi trec, deoarece „nu există o bază solidă de convingeri ferme care să le confere stabilitate“. Este exact ceea ce se întîmplă într-o sală de teatru aglomerată atunci cînd cineva strigă „Foc!“. Fiecare se va repezi să iasă afară. Ceea ce nu este un comportament „iraţional“, ci un comportament raţional în faţa incertitudinii. Este, în esenţă, ceea ce s-a întîmplat toamna trecută.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

traducere de Matei PLEŞU

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate-org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din nou, în chestia doctrinelor politice*

Veţi fi de acord cu mine că, într-o democraţie aşezată, există un consens asupra identităţii doctrinare a marilor actori politici. Chiar dacă exprimată în clişee care deformează prin generalizare, electorul democraţiilor euro-atlantice ştie ce realitate politică are în faţă. În America, nimeni nu contestă că republicanii sînt „de dreapta“ şi democraţii sînt „de stînga“. În Germania, e limpede pentru toată lumea că CDU este „la dreapta“ şi SPD „la stînga“. În Franţa, este unanim acceptat că UMP este „de dreapta“ şi PS este „de stînga“. La noi, ca de obicei, e altfel. Nu doar că nu există un consens în privinţa dispunerii partidelor pe eşichier, dar una dintre apucăturile preferate ale adversarilor este aceea de a contesta vehement însăşi identitatea asumată formal a partidelor sau personalităţilor. În ultima vreme, am văzut că dl Dinu Patriciu crede că dl Mircea Geoană este liberal. Dl Crin Antonescu nu este de acord. Acelaşi domn Antonescu, despre care dl Ion Iliescu spunea că îl simte ca pe un adevărat social-democrat. Cam toată lumea crede că, în ansamblul său, PDL este un partid fără doctrină, deşi se revendică programatic de la marele curent al dreptei populare europene. Aşadar, în cei mai tumultuoşi ani electorali ai României post-comuniste, aşezarea pe eşichierul politic a personalităţilor şi partidelor este cu totul dezordonată, iar cetăţeanul nu poate fi decît năuc. Ceea ce vede este că fiecare partid/personalitate asumă public un crez doctrinar, iar toţi ceilalţi susţin că nu e aşa. A recunoaşte cuiva care asumă, să spunem, social-democraţia calitatea de social-democrat autentic echivalează cu un gest de prietenie. Dimpotrivă, neprieten fiind, e de datoria oricărui om politic care se respectă să dovedească zelos că celălalt om politic nu este ceea ce spune că este. Prin urmare, discuţia despre doctrine şi ideologii mi se pare că trebuie să continue, spre beneficiul tuturor. Aşadar, să ne desluşim!

Există, cred, două motive pentru care identitatea doctrinară nu poate deveni, la noi, aşa cum ar fi normal, marca distinctivă a grupurilor şi oamenilor politici. Primul e acela că la noi doctrinele nu sînt luate în serios de către politicieni. În interiorul partidelor – o ştiu din proprie experienţă – ţi se spune că nu cu doctrina cîştigi alegeri, aşa că e bine să o laşi mai moale. Replici: dar cu doctrina guvernezi sau faci opoziţie, după cum îţi dă bunul electorat. În plus, soluţiile pe care le propui, din interiorul doctrinei vin. Ştim că doctrina este sistemul coerent al idealurilor şi practicilor politice pe care le asumă orice partid politic. Oricare partid vrea să asigure cetăţenilor o viaţă prosperă – diferenţa majoră constă în felul în care se atinge acest deziderat. Unii cred că prin redistribuirea bogăţiei acumulate la nivelul societăţii, alţii cred că prin dereglementarea pieţei, alţii cred că prin subvenţii, alţii cred că prin reducerea taxelor şi tot aşa. Aceste căi diferite sînt chiar căile indicate de doctrine. Aceste căi diferenţiază partidele între ele din moment ce obiectivele mari sînt identice pentru toate partidele democratice – admiţînd, fireşte, că partidele politice sînt, şi la noi, grupuri care au o accentuată conştiinţă de sine, care se pot identifica uşor invocînd un set clar de diferenţe specifice. În fond, a fi pesedist, pedelist sau penelist nu înseamnă doar că aderi la anumite culori şi la anumite figuri cu care simpatizezi, ci înseamnă că eşti de acord cu valorile şi practicile politice ale partidelor PSD, PDL sau PNL. Faptul că politicienii nu iau în serios doctrinele şi le socotesc chiar nefolositoare – deşi impresia mea este că, de fapt, se tem de ele din motive pe care le voi explica imediat – produce efectul evident: nici electorii nu iau în serios doctrinele. Le consideră şi ei inutile.

Doctrinele îi sperie pe politicienii noştri. Nu pentru că a pune în acord acţiunea cu crezul interior este o treabă dificilă pentru oricine, ci pentru că doctrina asumată devine un fel de criteriu de acţiune şi limitează fatalmente libertăţile. În România, cea mai apreciată calitate a omului politic este versatilitatea. O doctrină asumată şi, mai mult, profesată l-ar împiedica să se mişte liber, „cu talent“, aşa cum îi place. În privinţa partidelor, o aderenţă serioasă la doctrină ar impune anumite standarde în „politica de cadre“, ceea ce este de nedorit pentru că orice partid românesc trebuie să dea mereu semnalul către oricine că este binevenit. Toate partidele sînt într-o asemenea măsură ahtiate după noi membri, încît ideea verificării compatibilităţii doctrinare pur şi şi simplu nu se pune. În România, orice om politic se poate înscrie în orice

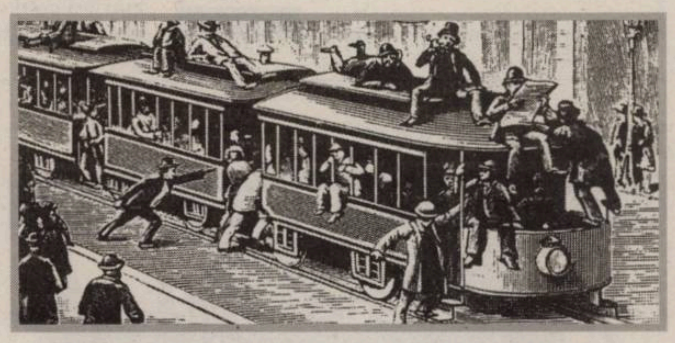

partid consacrînd un fenomen numit de toată lumea cu un cuvînt cam tare, „traseism“. Lista indezirabililor este extrem de limitată pentru oricare partid românesc. Dar despre felul în care putem lega mai consistent viaţa politică românească de doctrine, voi reveni în curînd.

* Mai mulţi cititori mi-au transmis observaţia că ar trebui să fac distincţia între doctrine şi ideologii în textele mele pe acest subiect. Cum această distincţie nu mi se pare că ar servi scopului acestui articol şi, mai mult, fiind unul dintre cei care consideră că cele două concepte sînt oarecum sinonime, prefer să nu o fac.

ready made

„Despre rolul *lugaciului,* autorul se exprimă într-un mod atât de încurcat, încât eu unul nu l-am putut înţelege.

D[omnia]sa zice: «Lugaciul se petrece de trei ori prin om (prin sânul cămeşii tras în jos, la omul mort lunatec, născut cu altul într-o lună) şi prin aceasta se dezleagă cel într-o lună născut, de vreun frate lunatec, ca să nu moară şi el după cel mort frate. Apoi, cel mort cu astfel prin sine petrecut lugaciu, se face frate: lugaciul se pune în sicriu la cel mort drept frate. Dar ajuns în lumea cealaltă, lugaciul pe loc se leapădă de astfel câştigatul său frate. Şi la groapă, prin fiare de picioare, se dezleagă de cel mort fratele lunatec».“

(B.P. Hasdeu, *Folcloristica,* vol. 2, Editura Saeculum I.O., 2003)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Place de la Concorde

A fost odată unul care, în sala tribunalului şi, după, în tărăboanţa ce-l ducea la ghilotină, citise, foarte absorbit de ea, o carte, pe care continuase a citi-o şi pe eşafodul din, doldora de gură-cască, Piaţa zisă, azi, *de la Concorde* (şi, pe-atunci, *de la Révolution*), în timp ce aştepta să-i vie rîndul, – care-i veni curînd; şi atunci el, scoţînd din buzunar un semn de carte, îl introduse grijuliu în carte, la pagina unde-ajunsese cu cititul; după care închisese cartea, pe care o vîrî în buzunar, şi-şi aşeză, pe urmă, gîtul în căuşul unde cuţitul trapezoidal desparte (aşijderi unui semn de carte – cartea, pe care o împarte-n două) capul de trunchiul ce tresaltă, făcîndu-le să lunece departe unul de celălalt, – cît mai departe... Coboară-ţi pleoapele, dacă priveliştea-i atroce, mult prea atroce pentru tine însuţi, ce-i cu putinţă să-ţi iubeşti aproapele, nu, însă, ca pe tine însuţi, – ce-ai devenit, în fine, un corpuscul, o moleculă (H_2O), ce se dizolvă-n apele orfane ale puhoiului de lume, pe care-agapele cu sînge proaspăt, aceste euharistii profane, o încîntă... Şi care poartă sacrul nume, în fine, de *umanitate*.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Modele bezmetice

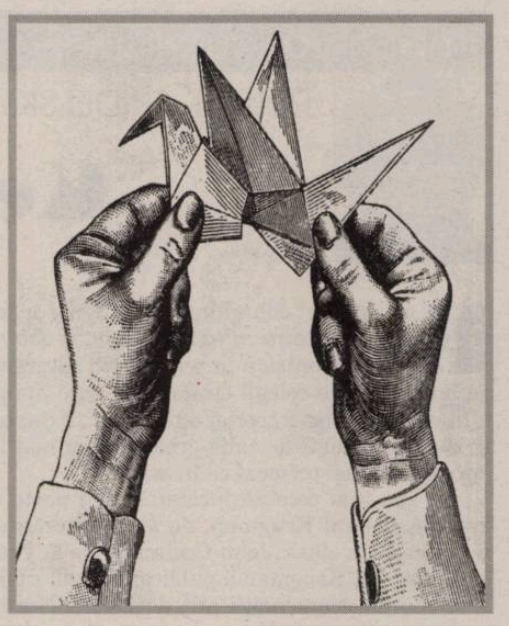

Presa a ajuns un fel de drog care mănîncă zilele unora dintre noi şi deformează percepţiile asupra realităţii. După ce că a ajuns foarte proastă în general, se pare că nici liberă nu e. Ne spun asta instituţiile internaţionale. Freedom House a coborît România pe locul 94 (faţă de 90 anul trecut) din acest punct de vedere (ţară cu presă parţial liberă). Sîntem adică la jumătatea clasamentului mondial, dar la coada Uniunii Europene. În recentul top întocmit de Organizaţia Reporteri Fără Frontiere stăm ceva mai bine, locul 50 din 175, dar tot la coada Uniunii Europene (pe penultimul loc după Bulgaria). Ce nu-i bine în presa noastră?

Cele două organizaţii consideră negative reincriminarea penală a insultei şi calomniei, manifestările verbale ale preşedintelui împotriva unor jurnalişti sau concentrarea presei în mîinile cîtorva patroni. Ar fi bine să fie doar atît, dar pentru a înţelege ce ne enervează uneori aşa de tare în ziare sau la televiziune putem găsi ajutor într-un recent studiu IMAS.

Peste 500 de jurnalişti din presa de toate felurile cu acoperire naţională sau locală au răspuns unui chestionar. Aflăm astfel că valoarea pe care cei mai mulţi jurnalişti o pun pe primul loc este *corectitudinea*. Urmează *echidistanţa* şi *intersul public*, iar pe ultimul loc e *respectul faţă de viaţa privată* (tot unii dintre ei lansează însă campania *Noi vrem respect*). Acestea sînt însă valori generice pînă la a căror întrupare în gazete şi pe ecrane mai e ceva drum de parcurs şi cu multe obstacole (doar o treime dintre ziarişti cred că normele jurnalistice sînt respectate în practică). Iar obstacolele pe care le observă jurnaliştii ar fi presiunile politice (despre care amintesc peste jumătate din ei), presiunile comerciale, influenţele patronilor şi opacitatea instituţiilor statului de la care cu greu se pot obţine informaţii clare şi complete. Şi mai e o mare problemă sesizată de mai mult de jumătate dintre respondenţi. Aceştia cred că încălcările deontologice din branşă sînt cauzate şi de insuficienta pregătire profesională a jurnaliştilor (cu alte cuvinte a lor sau a propriilor colegi). Rezultatele sondajului reflectă într-o oarecare măsură un bun-simţ al breslei, bunsimţ care e însă tot mai greu perceptibil tocmai în produsul muncii, în oferta pentru public. Poate că un asemenea chestionar se completează cu răspunsuri ca în teorie, iar în practică se procedează cu totul altfel.

Pe de altă parte, dacă ar fi să luăm partea negativă a răspunsurilor, am putea avea tot felul de surprize. De exemplu, 40% dintre jurnalişti consideră că pentru public e mai importantă rapiditatea cu care primeşte o informaţie decît acurateţea ei. Cu alte cuvinte ar fi, cică, mai bine să afli cît se poate de repede că lui Popescu i s-a dat o maşină chiar dacă, la fel ca în cunoscutul banc, nu era maşină, ci bicicletă şi nu i s-a dat, ci i s-a luat. Convinşi de acest lucru într-o proporţie şi mai mare sînt jurnaliştii din presa locală. Adică în provincie viteza de transmitere a ştirilor ar fi esenţială? Tot aşa, mai există destui jurnalişti (15%) care cred că nu e foarte importantă protejarea unei surse de informaţii ce doreşte să rămînă anonimă. Principiul ar fi că după ce „fraierul" ţi-a dat informaţia care-ţi trebuia, poţi să-l laşi liniştit să intre în bucluc.

Apoi, un sfert dintre jurnalişti nu cred că e importantă ideea că trebuie să-şi desfăşoare activitatea în interes public. Dar în ce fel de interes? Peste o treime nu consideră important să-şi informeze şefii asupra conflictelor de interese în care se află, iar unul din cinci nu crede că ideea respectării prezumţiei de nevinovăţie ar fi foarte importantă.

Peste jumătate dintre cei întrebaţi cred că nu există persoane suficient de credibile pentru a fi alese într-un organism care să judece încălcările deontologice. Cînd sînt însă întrebaţi ce modele de respectare a eticii (cu notorietate naţională) au în această profesie, ei înşiră următoarele nume (în ordinea procentajelor): C.T. Popescu, Ion Cristoiu, Robert Turcescu, Mircea Badea, Emil Hurezeanu, Andreea Esca, Marius Tucă. Toţi – jurnalişti de mare succes, unii chiar talentaţi. În ce priveşte respectarea eticii jurnalistice, nu cred însă că putem alege cu adevărat unul sau doi dintre cei numiţi. În sfîrşit, putem spune că asta avem, cu asta defilăm. Tocmai asta e şi marea problemă: n-avem de la cine învăţa.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

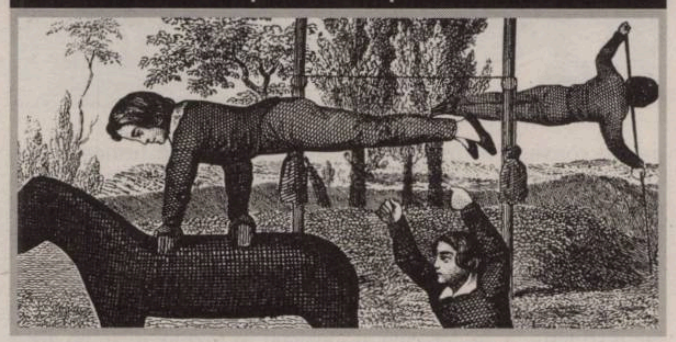

Vreau înapoi pe Lună

Sînt singur pe CNN şi aştept să se lanseze o rachetă. O cheamă Ares I şi nu duce decît saci cu lest. Pe desktop am o fereastră deschisă la CNN Live, unde îi aud pe controlorii de trafic de la NASA cum discută între ei despre pierderi de date pe linia principală. Între cuvinte normale, în engleză, se strecoară abrevieri cu nume scoase direct din *Odiseea Spaţială* a lui Kubrick. LVTC, ULT, CM şi încă vreo cîteva.

„We have a Go" se aude acum, cu patru minute înainte de începerea numărătorii oficiale. Vîntul la înălţimi mari e cam prea puternic, şi asta ar putea afecta *încărcarea dinamică* a vehiculului. De asemenea, şi cantitatea de electricitate din atmosferă contează. Despre toate astea vorbesc controlorii între ei, iar pentru mine, generaţia primei aselenizări, nu există muzică mai frumoasă decît cuvintele lor şi nici un motiv mai bun de mîndrie că sînt om.

Om, nu barbar, cum ar spune grecii. În acest timp lumea, mai degrabă barbară, îşi vede de ale ei: celelalte tituri de pe CNN vorbesc despre războaie, tentative de acorduri, încălzire globală şi nivel al mării, precum şi despre obiceiurile de consum ale doamnelor, care sînt aşteptate să lichideze criza odată cu rezervele de pe cartea de credit a soţului. Ştiu, sînt sexist, am înţeles că şi femeile cîştigă bani. Chiar şi pentru geanta aceea, ştie Ioana la care mă refer...!

Despre toate lucrurile astea e vorba însă aici, pe planetă. Racheta care stă să plece le va lăsa pe toate în urmă, rezolvate sau nu, capabile să ne aducă Armageddonul sau o simplă durere de cap. Peste toate astea se va înălţa, dacă vremea permite şi motorul merge cum a fost proiectat, pînă dincolo de stratosferă, unde încă nu s-a inventat parcarea din trei mişcări şi şedinţa de la ora trei cu colegii de la marketing.

E cam scump să mergi în spaţiu. Mai scump decît să găseşti leacul pentru cancer, se plîng leneşii care vor să rămînă confortabil pe pămînt, dacă se poate şi la o ţigară. E plicticos deja: în anii '60, o lansare din programul Apollo „spărgea" emisia la jumătate din televiziunile de pe glob. Astăzi, e nevoie ca lucrurile să meargă prost, nu bine: cosmonauţii vii nu mai ajung la televizor. Trebuie s-o păţească pentru glorie. Să cadă şi să ardă, nu să se ridice.

Sună cinic, dar nu e cinismul meu, e al nostru al tuturor. Fiindcă toţi sîntem publicul, iar publicul nu se mai entuziasmează la ideea călătoriilor spaţiale, mai ales de cînd a aflat că navele spaţiale n-au piele şi nici casetofon de bord performant. În plus, mai toată lumea a înţeles că, cel puţin în secolul ăsta, vor fi mai mulţi oameni cu piscine decît cu poze de pe Lună în albumul de familie: Cosmosul e pentru cîţiva. Un păcat de moarte în era consumerismului de masă. Chiar şi exclusivitatea are nevoie de un public mai larg...

Dar chiar şi dacă mîine mă duc la Breaza, nu în craterul Descartes, eu tot stau şi aştept lansarea. Mă uit cu poftă, ca la o acadea, la racheta subţirică, care, în comparaţie cu Saturn V, cea care a dus primul echipaj pe lună, pare să fi trecut printr-o dietă vegetariană, conform cu noile reguli de nutriţie din America. Mă uit la ea şi-mi închipui că sînt acolo, într-o cabină înghesuită, încojurat de cadrane şi beculeţe, conştient că stau cu fundul pe mai mult explozibil decît a produs în viaţa lui inventatorul dinamitei, domnul Nobel, mai cunoscut astăzi pentru premiu decît pentru ideea de a arunca lucrurile în aer, ieftin.

Am rău de înălţime, trebuie să vă spun aici. Ideea de a fi foarte sus, chiar pe orbită, îmi provoacă un tremur al tuturor organelor, începînd cu cel în care am pus micul dejun, acum două ore. Cu toate astea îmi doresc să fiu la cinci minute de spaţiu de cea mai mare înălţime la care a ajuns vreodată, cu voia lui, un animal de pe Pămînt (căţeaua Laika nu se pune, nu a întrebat-o nimeni!). E efectul unei copilării cu Jules Verne şi Isaac Asimov: pur şi simplu am trăit mai mult în alte lumi decît în asta.

Aşa că măcar la televizor, vreau să mă întorc pe Lună. OK, dacă insistaţi, accept şi Marte.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Moartea clinică a politicului

– gînduri în trafic –

Nu îmi aduc aminte să fi scris vreodată despre „politică“. Nu că nu mă interesează (mă interesează atît cît e firesc pentru orice persoană normală), dar nu mă pricep. Desigur, nu aş fi fost singurul nepriceput care îşi dă cu părerea despre politica ţării, dar asta e altă poveste. Pe scurt, nu mă pronunţ despre politică aşa cum nu mă pronunţ despre fotbal. Dar uneori „politicul“ dă peste tine unde şi cum te aştepţi mai puţin şi, fără premeditare, îţi scapă o părere printre dinţi.

Peste mine a dat zilele trecute, în intersecţia de la Moşilor, unde se crease o busculadă de nedescris. Maşinile se călcau pe roţi şi claxonau cu furie, şoferii îşi vînturau pumnii prin geamurile deschise, autobuzele forţau penetrări prin surprindere, abuzînd de avantajul celui mai mare. După vreo jumătate de oră am aflat şi motivul: o superbă maşină neagră parcase oblic pe bulevard, obturînd jumătate din partea de trafic. Am crezut că pur şi simplu fusese lăsată acolo, cu indiferenţa generală a bucureşteanului de care ne lovim cu toţii zilnic. Cînd am ajuns să trec totuşi prin dreptul maşinii cu pricina, am avut însă surpriza să văd o junăelegantă stînd impasibilă la volan. Nu m-am putut abţine şi i-am transmis o înjurătură mai ceva decît a birjarilor de pe vremuri, dar nu atît de colorată ca a şoferilor de astăzi. Prin oglinda retrovizoare am mai apucat să văd o mînă albă şi fină cu degetul mijlociu îndreptat spre cer, într-un gest impecabil de dispreţ absolut. Nici un muşchi nu i-a tresărit pe faţă, nici un gest în plus, calm şi senin ne-a trimis pe toţi acolo unde ne era locul.

– Ai văzut cine era? m-a întrebat colegul cu care eram în maşină.

– O ţoapă! am ţipat eu, clocotind încă de furie.

– Ţoapă, ţoapă, dar parlamentară! Era X...

Aşa cum o recunoscuse colegul meu, probabil că o recunoscuseră şi ceilalţi şoferi din trafic. Şi cu siguranţă, doamna X ştia că va fi recunoscută şi probabil că era mîndră de această popularitate. Care va să zică aşa... – mi-am rumegat eu resentimentele. Tocmai se încheie cei douăzeci de ani ai lui Brucan şi iată concluzia: *fuck you stupid people!*

Desigur, veţi spune, aceasta nu este „politică“, ci doar o întîmplare cu un om politic. Nerelevant! De acord, cu condiţia ca în viaţa noastră „politică“ să se întîmple şi altceva decît astfel de scene, ca „politicul“ să fie şi altceva decît o sumă de astfel de politicieni şi de relaţii de acest tip. *Şi atuuunci... le cad pantalonaşii în viiine... şi li se vede cocoşeelul!* Cu o astfel de filozofie politică, cineva ar putea să conducă ţara. Şi nu are rost, cred, să continui...

Problema nu mai este deci, cred, a acestei mîrlănii generalizate sau a incompetenţei fudule. Se mai întîmplă şi la case mai mari, unde a început să se vorbească despre „berlusconizarea politicii“. Fără a pretinde deci cine ştie ce monopol de „specific naţional“, mioritic sau de altă natură, am impresia totuşi că ne-am apropiat periculos de mult de moartea clinică a politicului. Pur şi simplu acesta dispare de pe scena politică, substanţa *sui generis* a politicului se dizolvă în relaţii ubicue de putere.

M-am gîndit de multe ori cu milă la colegii mei analişti politici (chiar există cîţiva!), privind cum le dispare obiectul muncii. Practic, dacă vor să rămînă specialiştii unui domeniu, nu mai au ce să analizeze, nu mai au despre ce să scrie. Ideologii, doctrine, stînga/dreapta, strategii pe termen lung şi tactici pe termen scurt? Au dispărut pe rînd cu toate. Ultimul articol de analiză politică pe care l-am văzut a fost cel al lui Cristian Pîrvulescu despre „statul captiv“, o problemă gravă şi structurală, care ar fi putut să fie scris însă şi acum cîţiva ani sau peste cîţiva ani. O „analiză politică“ de actualitate a devenit însă aproape imposibilă din lipsa unei „materii prime“ suficient de consistente şi de specifice pentru a fi cu adevărat analizată politic. Drept care „analizele politice“ curente, din ce în ce mai numeroase, se dizolvă şi ele în coma obiectului lor şi devin aproape exclusiv înjurături şi ameninţări vocale într-un ambuteiaj generalizat al traficului politic. Iar analiştii politici încep să semene şi ei tot mai mult cu politicienii pe care îi analizează şi să fie promovaţi de mass-media după aceleaşi criterii: nu mai ştii cine a blocat traficul, cine îl dirijează şi cine vrea pur şi simplu să circule.

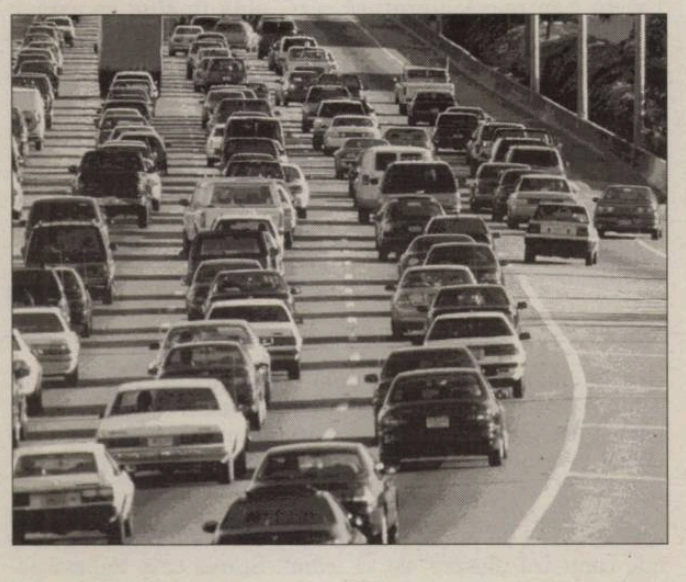

Desigur, se va ieşi din această comă agitată, căci altfel o societate întreagă ar urma să moară şi ea – ceea ce este practic imposibil. Doar că nimeni nu poate să prevadă cu precizie care vor fi sechelele post-traumatice şi cît va mai dura apoi recuperarea...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

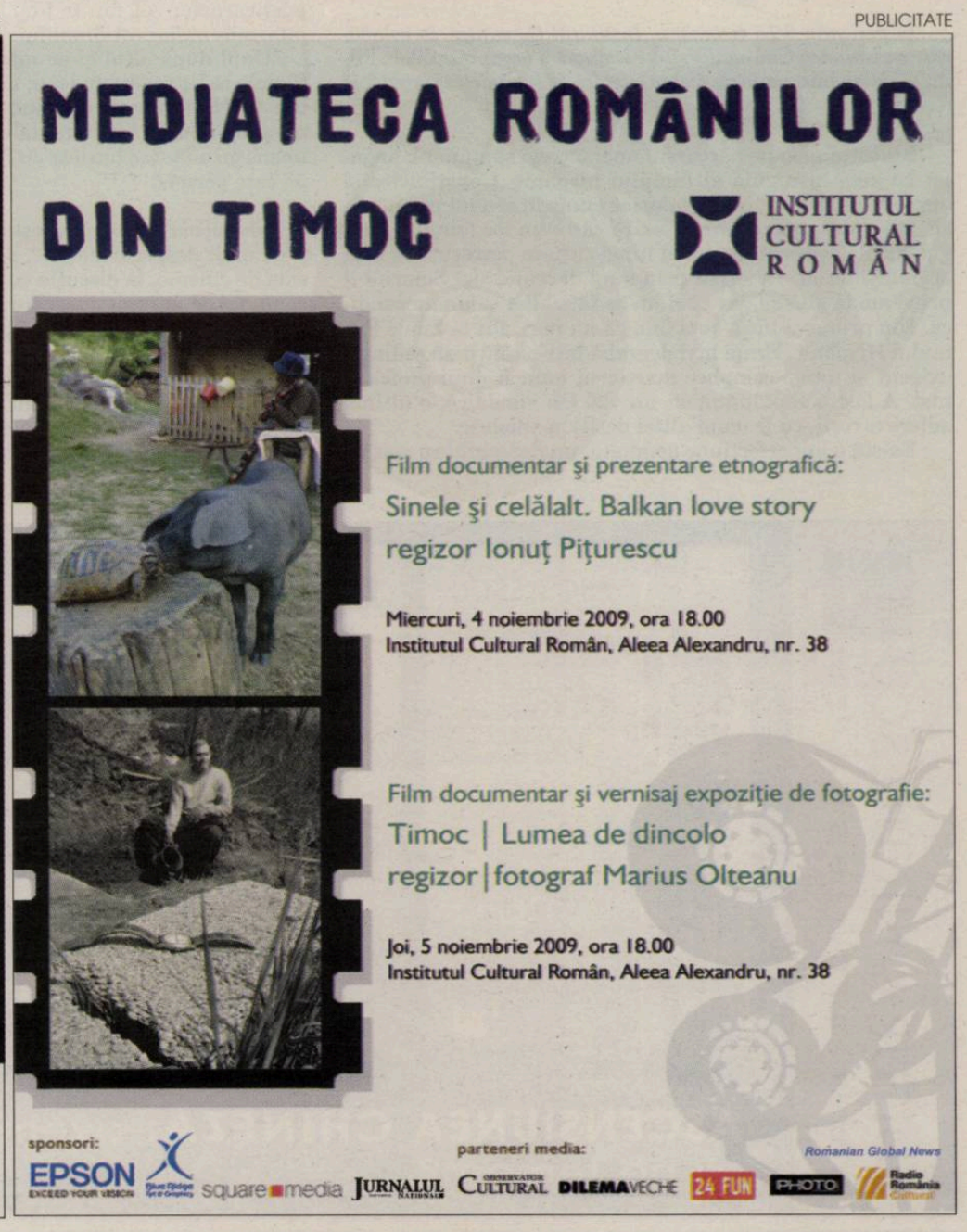

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cum se reconstruieşte o capitală

Scriitorul francez Alphonse Daudet a avut un frate, mai puţin cunoscut, deşi era un istoric învăţat şi talentat: Ernest Daudet (1837-1921). Deschid un volum de amintiri ale sale, în care e vorba de începuturile lui ca jurnalist în primii ani ai Imperiului al Doilea. Aici se povesteşte cum a ştiut Napoleon al III-lea să transforme Parisul prin dezvoltarea căilor ferate şi prin deschiderea de drumuri de acces dinafară şi în interior, precum şi prin demolarea unor cartiere insalubre, fie la marginea oraşului, fie insule arhaice din centru. În locul acelor unghere întortocheate în care se ridicau baricade la fiecare revoluţie, s-au întins bulevarde largi, pe care trupele puteau defila sau, la nevoie, lua poziţie de tragere. Iată un pasaj sau două din aceste memorii despre o activitate pentru care numele prefectului Haussmann a devenit simbolic.

„În curînd Parisul a devenit un vast şantier. Fusese atrasă o adevărată armată de zidari. Îndată după executarea celor dintîi proiecte, s-au născut din ele altele. Arhitecţii elaborau nenumărate planuri: biserici, hale, opera, spitalul Hôtel-Dieu. În fiecare zi apărea o întreprindere nouă. O febră a construcţiilor a cuprins întreaga populaţie. Exproprierile pentru cauză de utilitate publică se practicau pe scară mare. Oricine visa să fie expropriat. Proprietarii de case dărăpănate şi de maidane, patronii unor industrii care trăgeau să moară se vedeau deodată pe punctul de a cîştiga o avere din ceea ce pînă atunci ameninţa să-i sărăcească. Orice imobil destinat a fi expropriat îşi tripla valoarea. Juriile se arătau generoase, plăteau fără să se tocmească, deschideau resurse noi pentru speculă.

La început, demolările păreau justificate prin necesităţi sanitare sau strategice. Dar, puţin după aceea, ele n-au mai fost dictate decît de arbitrar şi de bunul plac, prin complezenţe venale. De toate astea beneficiau unii fericiţi, favorizaţi. Erau aceia care, graţie poziţiei lor sociale şi relaţiilor lor, erau ţinuţi la curent cu proiectele administraţiei urbane. De îndată ce aflau că un cartier urmează să fie dărîmat şi pe cînd restul muritorilor nu erau încă informaţi, ei se duceau la faţa locului, dobîndeau, la un preţ scăzut, proprietatea caselor şi terenurilor situate pe traseul străzilor proiectate şi, atunci cînd exproprierea le atingea, ea le îngăduia să realizeze, fără nici un risc, cîştiguri considerabile din care, uneori, cei care le atribuiseră acest avantaj obţineau în secret o parte.“

Dacă aţi recunoscut pînă acum o situaţie la care şi noi asistăm, veţi aprecia şi continuarea, în legătură cu efectele dezvoltării urbane: „Preţul lucrurilor necesare vieţii a crescut pînă la un nivel ruinător. Noile imobile erau capabile să întrunească toate aspectele celui mai rafinat lux. Pentru împodobirea lor se întrebuinţau aurul şi marmura. Construcţia lor costa scump, motiv pentru care creşteau şi chiriile în aceeaşi măsură“.

Veţi spune că, chiar aşa, capitala Franţei s-a modernizat, fără să piardă monumente istorice de o valoare deosebită. Cine cunoaşte istoria arhitecturii altfel decît din ghidurile pentru turişti grăbiţi vă va răspunde că oraşul luat drept exemplu a suferit atunci pagube ireparabile. De altfel, chiar la sfîrşitul epocii evocate de Daudet, Comuna din Paris a provocat incendiul care a nimicit palatul Tuileries, pe care unii arhitecţi, de curînd, şi-au propus să-l reconstruiască.

Există o întreagă literatură care, pînă în ziua de astăzi, enumeră minuţios tot ce a continuat să fie sacrificat din necesitatea deschiderii spaţiului pentru circulaţie. Marea diferenţă este că Parisul, pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, era o extraordinară colecţie a înfrumuseţărilor aduse, pe rînd, neîntrerupt, de regii celor trei dinastii de-a lungul malurilor Senei. La Bucureşti, din puţinul rămas, mult mai recent şi mai modest, ce se va păstra? Aurării avem şi noi, pe faţada casei lui Becali, marmură au pus băncile peste tot cu nemiluita în ultimii ani, dar sînt împopoţonări de parveniţi, umilitoare prin pretenţia lor.

Dominic NEGRICI

Zile de film spaniol

În perioada 9-15 octombrie, Institutul Cervantes, în colaborare cu Uniunea Cineaştilor din România, a organizat Zilele Filmului Hispanic, *unde au fost proiectate 12 lungmetraje spaniole recente.*

Statutul meu pe parcursul unei întregi săptămîni: angajat cu acte în regulă al filmului hispanic. Conştiincios şi aproape din reflex, ca un salariat ajuns în pragul pensionării, mă îndreptam seară de seară către un loc familiar care – domoală consecinţă a unei lungi cariere petrecute în faţa aceluiaşi birou – a sfîrşit prin a-mi deveni drag. Salariul îl primeam la ghişeu, iar cînd mi se tăia bilet semnam condica. Din prima zi încă, simţeam că nu mai sînt la Zilele Filmului Hispanic. Eram mai degrabă într-o continuă şedinţă, exigent şi totuşi complice martor al muncii unui profesionist. A fost o săptămînă cît un vis. Un vis dulce, o ultimă adiere a verii, cu iz (cum altfel decît) spaniolesc.

Există o imperfecţiune asumată, un dezechilibru voit pe care pare să îl emane fiecare dintre filmele spaniole (a se citi „hispanice“ – aşa cum se corecta, vădit jenat, şi directorul Institului Cervantes, iberic de origine). O explicitare a „conştiinţei crăpăturilor din zid“ care înfloreşte încet, dar sigur, afişîndu-ni-se ca un simbolism al Defectului uman. Este mult mai uşor să o remarci, această stare – căci este, în cele din urmă, o stare –, atunci cînd sorbi pe bandă rulantă poveşti hispanice într-o atmosferă al cărei (presupus) caracter solemn te împinge să le asimilezi fără luxul intermitenţelor cotidianului.

Unul după altul şi pe măsură ce le îndesam în boccea, filmele se întrepătrundeau; naraţiunile îşi preluau reciproc din ADN, deveneau o întindere lisă al cărei cadru formal nu-şi mai putea legitima individualităţile constituente. Un imens *grindhouse* burlesc cu filme de artă, dacă oximoronul ne este permis.

Una novia errante vorbeşte, cred, despre o femeie. „Chiar prea mult despre o femeie“, s-a auzit la un moment dat din sala de cinema, la discuţia cu regizorul secund al filmului – ca un fel de argument contra feminismului radical şi împotriva unei (inexistente, după părerea mea) politizări a artei. Nu văd, de altfel, unde şi-ar putea avea locul o asemenea obiecţie. Bărbatul nu lipseşte vreo clipă din peisaj, iar dimensiunea eroică a femeii nu este niciunde exacerbată. Elementul masculin rămîne, în schimb, imperfect: este ba autistic, ba laş, ba supraponderal. Fiind însă vorba de consecinţele uman-feminine ale unei despărţiri neaşteptate, mi se pare firesc ca, după momentul dezertării iubitului, orice bărbat nou intrat în scenă să pară înaintea spectatorului ca efasat şi bont. Avem, de asemenea, o plajă şi un proaspăt înecat. Se caută comori cu detectorul de metale.

La punta del diablo cu siguranţă vorbeşte, la rîndu-i, despre ceva. Pe la jumătatea filmului însă, simţi subit că nu mai contează „despre“ ce, ci „cum“. Starea care îmbibă pelicula te va fi învăluit deja şi nu te va mai elibera nicicum din hipnotica strînsoare. Vacuitate, tîrîre, *jamais vivre, toujours survivre*. Durerea fără trecut. Durere prin scenografie. Durere prin cromatică. Odrasla uniunii dintre Lynch şi Tarkovski: copil genial, dar avortat. Se îneacă un tînăr pe plajă.

Bajo las estrellas începe ca un western modern. Antieroul nebărbierit poartă aceleaşi haine de-a lungul întregului film. Un artist ratat (sau un ratat artist, mai degrabă) doldora de charismă, supradozat cu libertate (sau, mai curînd, cu liber arbitru), ce urinează tupeist puţin optimism anarhic în jurul closetului din casa părintească, unde revine ca o caricatură a fiului risipitor. În pofida unei familii destrămate şi incoerente şi a unei tragedii ce se abate asupra firimiturilor de neam care îi mai rămăseseră, el transpiră o *joie de vivre* insistentă şi contagioasă şi se plimbă cu tractorul pe sub stele. Din nou se caută comori cu detectorul de metale.

Para que no me olvides este, cel puţin aparent, despre bunici, război, amintiri şi jurnale. Este ca parfumul ce emană din cadavrul fericirii. Mai apoi ni se pare că este despre tineri, mame şi fotografii. Un *boy interrupted* emite, din mormînt, undele de superglue ale treburilor neterminate şi încheagă o familie zdrobită de şocul morţii lui premature. Se tentează un înec.

La Soledad este, prin excelenţă, schizoidal. Te obligă să te împarţi, ca privitor, în două (şi asta literalmente, graţie unui decupaj binomic care te subjugă autoritar). Insistenţa asupra detaliilor nesemnificative, ce iniţial pare a fi un artificiu stilistic forţat, ni se revelează ulterior ca ustensila perfect calculată a hiperrealismului. Completa extirpare a semnificatului, lucrurile reprezentate ca lucruri şi atît. O felie de viaţă fără început şi fără sfîrşit, tranşată aleatoriu dintr-un *chorizo* ordinar (dar nicidecum banal).

Ieşind din acest vis de o săptămînă, ne vine să ne scuturăm ca nişte cîini grăsuni după o siestă andaluză, dar ne dăm seama la timp că urmarea în sine a unui asemenea gest era tocmai renunţarea la a mai face trimiteri hispanofile. Concomitent, realizăm şi că publicul de cinema nu este supus probabilităţilor de nici un fel: cocalarii nu prea mai ştiu de frica filmelor de artă, iar snobilor recenţi se pare că le rămîne, iată, doar eticheta, şi nimic mai mult. La scenele tragice se va fi rîs, în stil tarat, aproape direct proporţional cu intensitatea dramei. Se va fi jubilat în mod strident la finalul unui film mult prea greu pentru răbdarea postmodernă. Se va fi etalat un ospăţ de grohăieli şi plescăieli cu nonşalanţa unui bebeluş. Dar, trăgînd deja în piept aerul toamnei, ne întrebăm: ce poate fi realitatea fără certitudinea unui vis?

PUBLICITATE

Texte și opinii de: *Adrian CIOROIANU (istoric) ● Ștefania HÎRTOPANU (traducător) ● Florin IEPAN (regizor) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Domnica MACRI (jurnalist) ● Lucian MÎNDRUȚĂ (jurnalist) ● Cristian PREDA (profesor, Universitatea București) ● Mălina VOICU (sociolog) ●*
Coordonatoarea temei: *Iaromira POPOVICI*

Un picior într-o epocă și unul într-alta...

Sînt, incontestabil, „decreţică“: născută în 1968, am „prins“ şi împărtăşit toate caracteristicile unei generaţii cu un picior (cel al copilăriei, adolescenţei şi tinereţii) într-o epocă (ceauşistă) şi un altul în cea actuală, capitalist-consumistă.

Am învăţat de mică, de la nişte părinţi deştepţi şi cît de cît supravieţuitori, să fiu duplicitară: să nu spun la şcoală ce vorbim acasă; acolo, în timpul orelor, să-i dau înainte cu „vitejia de secole a poporului român“ în introducerea standard a compunerilor mele, în timp ce în pauză mestecam gumă americană şi ascultam Abba, Boney M şi Beatles.

Am fost nevoită nu numai să port uniformă şi cravată de pionier, să cînt imnul în fiecare dimineaţă şi să învăţ statutul UTC, ci chiar să fiu competitivă la examene în care erau mereu peste 5 pe un loc şi se intra cu medii de aproape 9.

Să fiu o fată respectabilă, cu o morală solidă – nu neapărat datorită propriilor opţiuni, ci pentru că aşa înţelegeau – şi pe bună dreptate – mamele şi bunicile să-şi protejeze copilele de o maternitate prematură şi de a-şi rata toată viaţa ulterioară, pentru că mijloace anticoncepţionale se găseau greu şi avorturile erau interzise...

În '89, m-am aflat, ca toată suflarea de vîrsta mea, la „revoluţie“, în Piaţa Universităţii, de unde nu am înţeles mare lucru – decît că oameni de toate categoriile se adunaseră într-un entuziasm nestăvilit şi strigau împreună, în sfîrşit, neţinînd cont că, din cînd în cînd, cîte unul mai murea printre ei, împuşcat de te miri unde...

Apoi, ca tot cetăţeanul responsabil, am vînat teroriştii prin holul Universităţii, m-am tîrît pe lîngă ziduri de deasupra cărora se simulau împuşcături (am aflat după aceea) pentru a ajunge în locurile sacre (Casa studenţilor...) unde se „scoteau“ primele gazete postrevoluţionare.

Am dat ture prin Piaţa Universităţii, m-am revoltat împotriva minerilor, am votat cu Constantinescu, plină de „speranţa schimbării“.

Ca apoi să fac un copil, să devin proprietară, să merg cu maşina (mică!, nu cu autobuzul...), să plătesc taxe şi impozite, să ajung, măcar puţin, prin alte părţi, să văd cum este să consum, cu disperare, cultură populară, de la supermarketuri la mall-uri...

Şi ca în ziua de azi să constat că am devenit „cetăţean responsabil“, pe „umerii căruia se sprijină societatea noastră“, care se străduieşte să facă parte din clasa mijlocie. Care, teoretic e „la putere“: în sensul că noi, decreţeii, sîntem „oamenii mari“ de acum, care, într-un fel, ducem lucrurile mai departe, cît putem...

Numărul de faţă se voia o radiografie a acestei generaţii, cu un picior într-o epocă şi unul într-alta. Şi-şi propunea să vadă în ce măsură acest lucru influenţa modul de a se comporta, privat şi public, al acestei generaţii: mai naivă decît cea actuală, şi fără voia ei mai puritană şi mai puţin pragmatică, pare-mi-se...

A ieşit – cred – mai curînd o „antologie“ de mărturii personale: era şi greu să nu se întîmple aşa, avînd în vedere că majoritatea colaboratorilor (cu cîteva excepţii...) sînt, ei înşişi, decreţei... ***(I. P.)***

Aurora LIICEANU

Decreţeii sînt o generaţie tragică. Tragi-comică

L-am întrebat pe un coleg ce s-ar putea spune sau cum să defineşti ceea ce sînt decreţeii. El mi-a spus că nu decreţeii sînt o problemă sau nu ei sînt problema principală, ci femeile, cele care au făcut copii, cele care n-au făcut copii – numai ele ştiu cum –, toate însă fiind într-un raport nefiresc cu propria lor sexualitate din cauza unui decret care le-a considerat „incubatoare“, maternitatea fiind o obligaţie civică, patriotică.

Dar, dacă vrem să vorbim despre ei, pare să fie la fel de greu ca şi cînd am vorbi despre femei.

Dacă încerci să găseşti o definiţie certă, unanim acceptată a decreţelului sau a decreţeilor, ca grup, te rătăceşti în opinii foarte diferite. Tot aşa de diferite sînt şi modurile în care cineva îşi atribuie identitatea de decreţel sau acceptă apartenenţa la această categorie de indivizi. Nu spun de vîrstă, nu spun segment de vîrstă pentru că unii optează pentru a considera decreţel orice persoană născută după 1966, anul Decretului 770 privind interzicerea avortului şi contracepţiei la noi, pînă la anularea acestui decret, deci în intervalul 1967-1990.

Se ştie cît a crescut natalitatea în urma acestui decret, din 14.7 în 1966 la 27.4 în 1967 la mia de femei. Anul 1972 a adus extinderea vîrstei de aplicare a decretului – de la 40 de ani la 45 de ani – şi creşterea numărului de copii avuţi de la patru la cinci. Unii susţin că naşterile din 1967 au dus la cohorte de decreţei, că au fost „născuţi la comandă“ – este şi filmul regizorului Florin Iepan şi al producătorului Răzvan Georgescu – din cauza unui experiment social inuman. Alţii susţin că doar cei născuţi în 1968 pot purta această etichetă pentru că, după un timp, oamenii au reuşit să se adapteze la stilul de viaţă în care sexualitatea se trăia ca o constrîngere, ştiindu-se că asceza este imposibil de asumat.

Totuşi, este greu de presupus că această cohortă de copii născuţi în timpul decretului sînt decreţei pentru că nu toţi au fost nedoriţi, unii au intrat în viaţă acceptaţi. Unii, sigur, au ajuns în orfelinate, alţii au fost „defecţi“, alţii oricum ajungeau în instituţii pentru copii cu handicap. Cum îi putem diferenţia? Putem doar să-i amestecăm şi să-i considerăm copii care au crescut în comunism, putem să-i considerăm „copii cu cheia la gît“. Sînt cei care aveau aproximativ 20 de ani în 1989 şi care acum se uită în urmă la cei care s-au născut exact cînd ei au intrat, ca şi ceilalţi, în altă pagină a istoriei noastre.

Ce putem considera că-i face diferiţi? Numai copilăria şi dacă ne referim la copilărie, renunţăm la eticheta de decreţei. Urmărind pe net cum se percep aceste persoane, am văzut că ei nu au deloc caracterul unei cohorte omogene. Unii par să fie mîndri – chiar aduc argumente care susţin o imagine în care anumite trăsături de personalitate sau valori sînt pozitive, fără însă a omite şi unele „defecte şi tare“.

Unii cred că cei născuţi pînă în 1980, deci cei care sînt între 30-40 de ani, sînt cei mai „decreţei“, indiferent dacă ei acceptă sau nu eticheta. Dar alţii, născuţi în jurul lui 1970, reacţionează critic şi resping apartenenţa: „sînt născut în 1974 şi aflu că sînt decreţel; sînt surprins şi ofensat“, „decreţei înseamnă o înjurătură generalizată“, „nu eu am lipit eticheta asta, ni s-a lipit pe frunte şi nu cred că este aşa uşor de scăpat de ea precum speri“, „nu s-au născut atît de mulţi copii pentru că s-a dat decretul“. Aceştia par să fie cei care ştiu că au fost doriţi oricum. Alţii sînt plini de un reproş adînc adus părinţilor: „nu trebuia să ne naştem, n-am murit cînd au vrut ei“. Ce spune o femeie: „pe mine ştiu că s-au «chinuit» vreo cîţiva ani să mă aibă, soră-mea a venit după aceea «din greşeală», din vreo eroare de calcul a perioadei fertile. Nici acum, că e mare, n-a reuşit să depăşească momentul cînd mama i-a spus că ea nu era planificată. N-au fost nici un fel de diferenţe între felurile în care am fost crescute, însă la ea a lăsat urme adînci în suflet vestea aceea“. Am putea vedea aici o trimitere spre „trăiri psihanalitice“, spre adînci semne de întrebare şi speranţa de a se instala în certitudinea de a fi copil dorit. E ca ura perpetuă a unora care cică s-ar numi părinţi, o ură pentru cei care n-au putut să moară atunci cînd ei au hotărît să moară pentru că era decretul. De aici s-a născut convingerea că aceştia poate că au sărit să-l dea jos pe Ceauşescu – revoluţia tinerilor –, aceştia l-au executat cu prirea în care lucirea urii s-a scurs în bucurie, aceştia purtau în suflet dorinţa răzbunării.

Alţii au numit părinţii căzuţi în greşeală „părinţi decreţiţi“, folosind verbul „a te decreţi“.

Noi, decreţeii, sîntem diferiţi

În discuţiile între decreţei, mulţi consideră că, deşi ei „au asistat la naşterea computerului, a celularelor“, fiind izolaţi de ceea ce aveau copiii din spaţiul de dincolo de cortină şi care au astăzi copii chiar mici, au o capacitate mai mare de a se exprima, sînt buni bloggeri. Pare paradoxal, nu? Să fie o atracţie generată de frustrare, o recuperare sau o expresie a faptului că decreţeii „şi-au prelungit adolescenţa, mai ales bărbaţii“?

Diferenţa se exprimă prin însăşi copilăria lor diferită, prin faptul că nu văd nici o asemănare între cum au copilărit ei şi cum au copilărit cei născuţi după 1990. Iată ce au ei bun sau ceea ce ei percep ca pozitiv în structura personalităţii lor, în cine sînt ei astăzi:

– disciplinaţi, cuminţi, avînd ruşine şi control; au amintiri din viaţa reală, nu din cea virtuală; ştiu să vorbească, să se exprime oral, citeau şi vorbeau, nu „doar comunicau“, spun ceva şi au ce spune; erau creativi pentru că lipsurile dezvoltă imaginaţia; aveau pasiunea colecţionării (reviste PIF, capace); aveau cultura dialogului; aveau părinţi absenţi, dar nu părinţii absenţi de astăzi; sînt „perseverenţi, călîţi, orgolioşi, războinici, dar şi cruzi“; ştiau să se joace (nu singuri); „ajutam, ştiam să punem mîna, eram învăţaţi cu mătura şi lopata“.

Dar ce îi face să privească şi cu amărăciune la trecutul lor:

– frustraţi, se ascundeau pentru a avea trăiri adevărate, dar aveau adevăraţi prieteni; „purtăm patologia acelor vremuri“; iau lucrurile prea în serios; încă au reflexul naivităţii date de ignoranţă şi traiul într-un mediu artificial, cenzurat: „stăteam la vecini dacă uitam cheia, pînă veneau părinţii, dar nu mă gîndeam că vecinul se dă la soră-mea“; le este greu să se adapteze la ideea că nu ştiu cum arată viitorul şi că nu vor ieşi la pensie din slujba actuală; îşi fac probleme cum să-şi crească copiii.

Să fie oare decreţeii peste două milioane de „copii suplimentari“? Să fie ei violenţi, aşa cum susţine un psiholog italian, Margherita Carotenuto, care spune că „violenţa genetică a decreţeilor este cauza delictelor comise de români în Italia“ (într-o conferinţă din februarie 2009 şi publicată în *Il Sole 24).* Poate că este fascinant să speculezi psihanalitic tema copilului nedorit, abandonat, ca şi aspectul mai abisal al copilului nedorit în inconştientul mamei, dar pentru noi nu sună bine.

Este însă sigur faptul că această generaţie ar putea fi obiectul unei teze de doctorat, identificînd variabile care sparg imaginea globală a acestei categorii de persoane. Sigur, unii exploatează oferta existenţială a schimbării istorice, alţii sînt contaminaţi probabil de părinţi nostalgici, alţii au zburat în lume – poate că ei nu fac politică, ci pur şi simplu cred că „locu-i blestemat“ aici –, alţii pot să se acultureze, alţii amestecă valorile celor două lumi în care au trăit şi fac pact cu schimbarea, alţii...

Sigur este însă că cei care au rămas nu-şi pot şterge copilăria şi adesea, poate prea adesea, sînt obligaţi să exerseze ceea ce nu pot evita: comparaţia, această operaţie a gîndirii care ne face să ne rotim mintea între pesimism şi optimism şi să definim continuu viaţa. Uitarea nu este voluntară, iar memoria este selectivă. Sigur că le este pe cît de greu să se apropie de părinţi, pe atît de dificil să-i înţeleagă pe cei care au acum vîrsta pe care o aveau ei cînd s-a întors pagina istoriei noastre.

Să fie oare decreţeii o generaţie tragi-comică? „Ei nu-s oropsiţii generaţiei pentru că o generaţie care are multe exemplare are şi mulţi oropsiţi, şi mulţi oameni talentaţi“, „Pe noi ne ajută numărul“ – scriu unii pe blog. La ce îi ajută? – mă întreb. O generaţie hibrid, s-ar putea zice, suspendată între două lumi, asistînd la ciocnirea valorilor – unele nu mai merg, altele nu pot fi asimilate –, rătăciţi într-o lume în care cei care au vîrsta lor cînd a avut loc schimbarea au confiscat spaţiul public (televiziunea şi „ageism“-ul o arată) al unei reuşite sociale pe care n-o înţeleg, neputincioşi în a lua puterea – doar ei „au făcut revoluţia“ –, trăind în apa care curge rapid, cu un ochi la un mal şi altul la celălalt mal. O generaţie care şi-a trăit copilăria într-o lume, iar tinereţea în cu totul altă lume.

Lucian MÎNDRUȚĂ

Cea mai frumoasă zi din anii '80

Stau la geam şi mă uit pe Pantelimon. Ninge de dimineaţă şi-acum e 11, aproape timpul să plec la ţară. Jos, cinci etaje şi abia cîteva grade diferenţă, maşinile trec încet, ca măicuţele cu lumînări în noaptea de Paşte. Ninge rău şi Daciile (toate, dar absolut toate sînt Dacii 1300) se chinuie şi patinează pe roţile din faţă. Pare că nimeni nu are cauciucuri de iarnă (dar oare exista aşa ceva în România?).

De la geam, lucrurile astea nu sînt importante pentru un puştan fără carnet, fără părinţi cu maşină, fără nici un fel de atracţie pentru motoare şi jiglere în care să sufli – cum se laudă deja colegii, vorbind despre week-end-ul lor auto. De sus, se vede doar ninsoarea, cea mai frumoasă de anul ăsta, care riscă să blocheze oraşul. Riscă? De fapt, pentru mine asta e o speranţă.

N-am decît un rucsac. Negru, făcut din material de fîş de un croitor după un model din *Neckermann*. Mi l-a vîndut cu 100 de lei şi mama a strîmbat din nas: salariul ei nu trece de 2000 şi sîntem doi pe banii ăştia, de mulţi ani. 16, mai precis. În rucsac îndes casetofonul, Electronica 302, cel mai prost din istoria omenirii, singurul capabil să cînte şi să rupă caseta în acelaşi timp. Marfă rusească însă: ştiu că pot să cad pe gheaţă cu el, nu va păţi nimic. Lecţia asediului Berlinului s-a strecurat cumva pînă la principiile lui de construcţie: dur. Greu. De neînţeles.

Plec spre gară cu ultimul tramvai, după o jumătate de oră petrecută în staţie. Prin paltonul meu luat de la Galeria Modei în ziua deschiderii, singura în care au avut marfă, prin căciula rusească adusă din Basarabia de o mătuşă, prin fularul galben pe care îl am de la zece ani, prin toate astea frigul îmi dă o veste bună: vine Crăciunul. Am asortat la fular o portocală, una singură, pusă deasupra casetofonului, să nu se strivească.

Ştiu că sînt un norocos: oamenii din jurul meu, mai toţi în gri, duc pungi de-un leu pline cu pachete de ziar sau hîrtie proastă. Ştiu ce e înăuntru: brînză vărsată, în cel mai bun caz, slană în mod obişnuit. Nu găseşti nimic altceva, dar ăsta nu e nici măcar un motiv de suferinţă: aşa e ţara mea. Aşa e aici, acum. Şi-n veci vecilor, probabil.

De vizavi, de pe un panou albastru decolorat, un mesaj se chinuie să te facă atent: „Să respectăm principiile eticii şi echităţii socialiste!". E parte din peisaj, însă de mult cuvintele astea nu mai înseamnă nimic. Sînt doar tatuaje pe trupul unui mort: oraşul meu, ţara mea. Nimeni nu le mai citeşte vreodată. Cu toate astea, eu sînt viu. În tramvaiul 14, vechi şi mirosind a antebelic, a metal lustruit de palme şi lemn obosit să se plimbe, lumea se înghesuie în tăcere. Nu prea vorbim, n-avem încredere. N-avem chef. Drumul e lung şi anevoios: pe geam văd steagurile care flutură lîngă cabina vatmanului (se pregăteşte 30 decembrie, nici nu mai ştiu ce sărbătoare) şi zăpada care începe să acopere maşinile fără soţ lăsate în parcare. Aşa e la noi: un week-end din două n-ai voie să circuli. Plătim datoria externă (dar asta doar Europa Liberă ne lămureşte, nici nu mai ştiu care e explicaţia oficială). Spre gară, maşinile se răresc. Pesemne c-au anunţat la radio interzicerea traficului. Trenul meu e însă în stare de funcţionare. Al meu şi-al altor cinci mii de oameni, după cum arată lucrurile: lumea se buluceşte, cu sacoşe cu pîine, saci cu haine şi valize de lemn, pregătite pentru armata grea: un an şi patru luni. Tremur cînd le văd, ştiu că-mi vine şi mie rîndul. Dar încă nu sînt acolo. Am loc şi-n tren. Pe hol, unde miroase a urină şi-a spălat în derîdere cu clor, unde trei ţărani şi cinci orăşeni se chinuie să încropească, strîns uniţi, un focus-grup, cum i-am zice azi, gata să testeze rezistenţa omului la plictiseală. Pentru că trenul merge încet. Am drum pînă la Stolnici: patru-cinci ore, pentru 130 de kilometri. Ştiu fiecare haltă, ştiu fiecare fetişcană de 15 ani a impiegatului de mişcare care iese molfăind un măr, în iegări negri (tata mai face cîte-o şpagă, mai sparge cîte-un vagon, pesemne), să se mire la tren şi să rîdă la băieţi. Peste doi ani va fi cu burta la gură, dar nu e treaba mea şi nici genul meu. Eu mă duc la ţară, singur, cu un număr de telefon în buzunar, al unei fete pe care am s-o sun o singură dată, de la telefonul public din Piteşti. Atîta tot, ne mai auzim la anul. Nici mess, nici mobil, nici e-mail. Cum e posibilă dragostea în condiţiile astea? E posibilă. Ba chiar, dacă mă întrebaţi acum, după ce toate astea s-au făcut oale şi ulcele, iar noi – oameni cu maşini străine şi programare la coafor, pot să vă spun că doar aşa se mai putea face ceva în materie de apropiere între oameni: cu mintea, nu cu vorbele. Cu sufletul, nealterat de apropierea care sufoca, inocent, construind conversaţii zile şi zile, în minte, după cîteva vorbe într-un receptor îngheţat...

Dar nu despre asta e vorba acum: trenul meu a ajuns în Stolnici după şase ore de viscol, după o plutire cum bemveul de azi nu reuşeşte să imite, printre depărtări la care am avut răgazul să mă uit. Trenul meu a ajuns în staţie, iar eu am numărat pînă acum cu zecile locurile în care aş fi vrut să mă opresc: crîngul ăla, cîmpul acela sufocat de zăpadă, halta fără nume cu o lampă în geamul cantonierului. Dar ăsta e trenul: ajungi unde vrea el. Meniu fix. Gară pustie. Chiar pustie. Zăpada are şi-un metru pe lîngă ziduri, pe unde a înghesuit-o viscolul. Îmi fac drum prin ea, din două căzături. Mă întorc după rucsac, după ce bareta care s-a rupt m-a făcut să-l scap. Ştiam că-l coase cu aţă putrezită. Nici nu găseşti alta. În spatele gării e uliţa din Stolnici. Jumătate de kilometru pînă la drumul naţional. Cinci inşi, ăştia sîntem, în frunte cu mine, un Amundsen de la oraş, în blugi strînşi pe picioare, după o intervenţie în forţă a maşinii de cusut a bunicii. Din acest motiv, abia merg. Dar merg. Zăpada e pînă la brîu, dacă pici în şanţ: ghinion pentru cei care nu ştiu Stolniciul. Casele sînt cu porţile îngheţate, cîinii nu se mai aud, viscolul împinge peste noi răzbunarea nordului: de ce ne-am făcut case aici? Mai sînt două ore de lumină şi ajungem năduşiţi la drumul naţional. Pînă la casa bunicii mai am 12 kilometri. Dar sînt 12 kilometri de zăpadă: nici un plug n-a trecut pe aici. Ştiu că stau pe drum pentru că deasupra capului meu e un indicator: Hirşeşti, 2km. Primul sat de aici. Peste cîmp. Pe un drum care nu se mai înţelege cu noi, care nu ne mai poate spune nimic. Stăm şi aşteptăm la trecerea peste calea ferată. Cinci inşi, cinci mogîldeţe, care nu vorbesc, care poate că respiră, care visează la o casă caldă şi-o ţuică. Repere simple: sîntem nişte animale rătăcite. Sînt sigur că mai sînt altele ca noi în pădure, dar în patru labe. Şi totuşi, e cel mai frumos loc din lume. Şi totuşi, cîmpul înecat în zăpadă e proapăt şi blînd şi neatins. Şi totuşi, aproape fără nici o pregătire, în liniştea asta o lumină cade peste noi, o lumină violetă care ne trimite umbrele lungi pînă la liziera pădurii. Soarele. Cumva, a găsit o spărtură prin care să ne trimită, în seara de Crăciun, cel mai frumos glob pe care l-am putea pune în brad. Lumina lui se sfărîma în bucăţele mici în jurul meu, în dîmburile de zăpadă sub care ghicesc tufişurile de pe marginea drumului. Swarowski ar fi fost invidios, însă eu nu ştiu de el, nu ştiu de nimic altceva decît că în seara de Crăciun, cineva îmi trimite un semn.

Avortul în Codul Penal ceauşist

Art. 482. Acela care, prin orice mijloace, provoacă întreruperea cursului sarcinii în afara condiţiilor admise de lege, comite infracţiunea de avort. Întreruperea cursului sarcinii, efectuată cu consimţămîntul femeii însărcinate, se pedepseşte cu închisoarea corecţională de la 1 la 3 ani şi interdicţie corecţională de la 1 la 3 ani.

Art. 482/1. Întreruperea cursului sarcinii de către femeia însărcinată se pedepseşte cu închisoarea corecţională de la 6 luni la 2 ani şi interdicţie corecţionalăn de la 1 la 2 ani. Cu aceeaşi pedeapsă se sancţionează fapta femeii însărcinate de a fi consimţit la întreruperea cursului sarcinii efectuată de altă persoană.

Art. 482/2. Deţinerea oricăror instrumente speciale pentru întreruperea cursului sarcinii, ca şi deţinerea, în vederea întreruperii cursului sarcinii, a oricăror alte mijloace avortive stabilite de ministrul Sănătăţii şi Prevederilor Sociale, în afara instituţiilor sanitare de specialitate, se pedepseşte cu închisoarea corecţională de la 3 luni la 1 an.

Domnica MACRI

Generaţia jumi-juma

De curînd, în chip de relaxare, i-am cîntat fiicei mele de opt ani un cîntec de tabără din copilăria mea. M-am trezit că mai lungi decît cîntecul au fost notele de subsol, necesare ca să poată înţelege şi ea, de exemplu, ce-o fi vrînd să însemne: „Apa caldă nu mai vine / Şi săpunul stă pe tine". „Chiar?" – făcea ea, amuzată, la fiecare explicaţie.

Şi mi-am dat seama că, văzută din prima jumătate a vieţii mele, jumătatea actuală – cosmopolită, dinamică, liberală şi high-tech – pare SF. Şi invers – privind înapoi, prima jumătate se vede astăzi ca o fantezie livrescă, absurdă şi uşor lugubră. Iar la mijloc, exact la mijloc – acum două decenii, după două decenii de viaţă – r(R)evoluţia.

Dacă o scriu cu R sau cu r, depinde, iarăşi, din care jumătate a existenţei mele o privesc.

Căci privită din prima jumătate, Revoluţia era scopul meu, aproape o obsesie, o preocupare care mă definea. Cel mai groaznic ar fi, spuneam pe atunci, spre finele actului I, să moară Ceauşescu într-o zi, de bătrîneţe, fără ca noi să apucăm să facem nimic. Nu vedeam ceva mai ruşinos pentru români ca naţiune, sau o perspectivă mai sumbră pentru mine personal. De aici poate uşurinţa cu care am decis că o să rămîn în Piaţa Universităţii pe 21 decembrie, scandînd şi vopsind un prematur V al victoriei pe ziduri, indiferent de cîţi securişti ne-ar fi filmat de pe Intercontinental. Cu ochii de atunci, alergatul în faţa unei tanchete care muşca din asfalt cu un zgomot oribil nu părea deloc caraghios, riscul de a lua bătaie sau de a face închisoare nu părea disproporţionat, lipsa de informare era ca aerul pe care îl respiram – firească. Din prima şi umilitoarea jumătate a vieţii mele, cu cozile ei de ore întregi, prin zăpadă, şi lozincile ei sfruntate, servite dimineaţa, la prînz şi seara, şi nu doar în mass-media, periplul meu de cîteva zile, cu un drapel găurit în mîini, pe străzi unde şuierau suspect gloanţe prin întuneric exact acolo unde televiziunea şi radioul chema oamenii la o luptă oarbă cu inamici invizibili, era ceva logic.

Cam pe tot parcursul primilor mei 20 de ani mă pregătisem – nu-mi fac iluzia că ţine de generaţie, ştiu că a fost mai curînd o conjunctură personală – să dau acest examen de civism. Am trecut cu brio toate probele: sfidat barajul şi tirul armatei, fugit de scutieri, culcat sub gloanţe în faţa televiziunii, controlat cetăţeni nevinovaţi la metrou, păzit Casa Studenţilor în carturi, cu două arme şi 10 cartuşe la vreo două duzini de sentinele. Aşa se vedea atunci. Privită din a doua jumătate, informată, europeană, adultă, experienţa mea din 21-25 decembrie e material pentru o excelentă comedie amară, în care eu sînt eroul comic, clovnul care se bagă în tot felul de belele, fără să priceapă nici o clipă ce i se întîmplă. Ceea ce, copil fiind, consideram a fi o formă de rezistenţă la comunism – micile sabotaje cotidiene împotriva statului, munca la negru, mersul cu naşul, blatul pe troleu, aranjamentele pentru supravieţuire, într-un cuvînt, corupţia – nu a dispărut. Mă văd acum nevoită să redefinesc acest comportament drept o formă de rezistenţă la progres, de tăiere a crăcii de sub picioare, care nu s-a născut în vremea blamatului comunism şi probabil nici sub blamaţii fanarioţi. Iar din această perspectivă, revoluţia, cu minusculă, a fost şi ea o minusculă tulburare, menită să reaşeze curgerea nesfîrşită a favoritismelor înspre albia eşalonului doi, obosit să dea tot caimacul unui dictator isteric şi lacom. În rest, totul trebuia să rămînă la fel – şi a rămas.

Revoluţia a fost punctul de balans al generaţiei mele, cea mai numeroasă a României. De îndată ce am depăşit acel punct am început să îl văd altfel. Şi nu e vorba de a privi lucrurile la rece, ci pur şi simplu de a accede în alt univers, unde informaţia e pretutindeni, ca aerul. Au devenit clare mai întîi riscurile enorme pe care mi le asumasem. Apoi a devenit neclară necesitatea ca eu şi atîţia alţii să ni le asumăm. Apoi am început să mă întreb dacă eu, personal, aveam nevoie să inhalez fumul de lacrimogene, să mă uit cu ochii măriţi de groază cum scutierii sparg geamurile Teatrului Naţional şi se reped la noi, să străbat bulevardele pustii într-o basculantă deschisă, întrebîndu-mă care dintre pocniturile seci care răsunau sinistru în camionul de blocuri de beton era îndreptată spre noi, să stau de veghe o noapte într-un foişor, căutînd din priviri siluete suspecte pe acoperişuri.

Am ajuns acum într-un punct simetric. Revoluţia se află, aşa cum nu se va mai afla, fix în centrul cronologic al existenţei mele. Nu i-am negat niciodată valoarea ca test personal, de autocunoaştere. Dar de aici, din mijlocul actului II, primul act apare nu numai absurd şi grotesc. El este absurd şi grotesc de asemănător cu ce se întîmplă acum.

Un amestec indigest de veleitari, foşti securişti sau descendenţii lor, carierişti şi cabotini au preluat conducerea la toate nivelurile, iar aplauzele de la vechile congrese nu sînt aşa de diferite de vociferarea cacofonică a societăţii noastre debusolate. Tăcerea şi întunericul celor două ore de telejurnale şi lătrături patriotarde zilnice au fost înlocuite de zgomotul întunecat al valului asfixiant de *infotainment*. Corupţia e atotputernică, iar dacă acum poţi striga în voie e pentru că nu te ascultă nimeni. Nu vreau să fiu ingrată, nu regret trecutul. E minunată libertatea, dar tot mai mult am senzaţia că e de fapt limitată la libertatea de a pleca în altă ţară.

Sigur, veţi spune, dar în enclave, în cercuri profesionale restrînse, dacă face abstracţie de mizeria generalizată din jur, omul poate face ce vrea, se poate realiza, poate conta. Da, aş răspunde – ca şi atunci.

Adrian CIOROIANU

Generaţia şi decretul care au schimbat România

Până la începutul secolului al XX-lea, problema demografică – în România de atunci – nu se punea în termenii de azi. Reglarea era naturală: indicii de fecunditate ai populaţiei feminine, mai ales în mediul rural, garantau o creştere constantă a populaţiei – creştere care a continuat, ca atare, pînă prin primii ani ai istoriei postcomuniste (începutul anilor '90), cînd indicii au fost daţi peste cap de o autentică schimbare a paradigmei sociale.

Contrar clişeului pe care unii încă îl mai colportează, societatea românească de la 1900 nu era una habotnică şi nici ultrapuritană. Era, desigur, una patriarhală, pe alocuri clar conservatoare în moravuri – dar nu într-atît încît să nu îngăduie tacit întreruperile de sarcină, în lumea satului ca şi la oraşe. Ele nu erau acceptate de Biserică, se înţelege, ca şi astăzi (nici nu poţi să-i ceri Bisericii să accepte aşa ceva!); dar, ca şi astăzi, nici atunci românii nu făceau numai ce le recomanda părintele preot.

Războaiele, foametea şi lavanda

Apoi au venit cele două războaie mondiale. Odată cu ele, problema demografică a căpătat brusc o acută importanţă, peste tot în Europa.

După *marele război* din 1916-1918, populaţia noii Românii a crescut numeric, în ciuda (sau poate tocmai datorită) pierderilor de pe front – pentru că statul român ca atare s-a mărit cu noi provincii precum Basarabia, parte din Banat, Transilvania. În plus, imediat după ce soldaţii s-au întors acasă, indicele natalităţii – în continuare crescut – a început să absoarbă, treptat, pierderea celor sacrificaţi pe altarele lui Marte.

Dar problema s-a pus cu totul altfel după Al Doilea Război Mondial. În 1947, populaţia României era mai mică decît fusese în 1939 – din cauza pierderilor de pe cîmpurile de luptă şi mai ales din cauza pierderilor teritoriale suferite de statul român. Apoi a urmat seceta din 1946-'47 – grea lovitură pentru natalitatea rurală! Într-o sărăcire accentuată, pe timp de foamete, întreruperile de sarcină au sporit notabil: orice gură de hrănit era o sarcină în plus, deseori nedorită.

Pe acest fond a intervenit partidul comunist: el nu putea controla întreaga societate dacă nu controla şi femeia! În 1948, avortul era interzis prin lege – articolul 482, introdus în Codul penal, penaliza cu pedepse de la 3 luni la 5 ani întreruperile de sarcină. Măsura corespundea, desigur, logicii staliniste a industrializării ca semn imuabil al progresului: mai mulţi copii azi, mai mulţi proletari mîine – aceasta este ideea după care s-a ghidat Gheorghe Gheorghiu-Dej aproape un deceniu. De reţinut că acelaşi Dej era însă mai abil decît un dogmatic de rînd. În plus, el nu era tocmai prototipul familistului român: tată iubitor al propriilor fiice, el nu s-a mai recăsătorit după război şi a preferat (comuniştii nu-s scutiţi de tentaţii!) aventuri relativ discrete cu doamne şi tovarăşe în ochii cărora apărea ca fiind un bărbat puternic, cu simţul umorului şi care mirosea, viril, a tutun şi a lavandă (da, Gheorghiu-Dej folosea *after shave!)*. În paranteză fie spus, mi se par nefondate rumorile legate de episoadele de homosexualitate carceral ă ale lui Gheorghiu-Dej,

dintre care unele l-ar implica şi pe... Nicolae Ceauşescu. Dej şi Ceauşescu au avut mii de păcate – şi ar fi bine să le elucidăm pe cele reale, înainte de a le inventa altele, pe bază de bîrfe.

Aşadar, în septembrie 1957, regimul Dej a legalizat avortul la cerere. Era nu atît o dovadă de liberalism demografic, cît o încercare de reconciliere cu societatea din partea unui lider care descoperea gustul dulce şi beneficiile (pentru sine) ale comunismului „naţional". Temut de mulţi şi iubit de puţini, regimul Dej dorea însă şi subiecţi care să-l respecte. În plus, această relativă liberalizare nu a afectat semnificativ creşterea naturală a populaţiei în România. Statul încuraja pe mai departe natalitatea şi oferea o gamă de facilităţi (de la sănătate la învăţămînt) care, pentru multe familii, erau chiar importante. Prin această cheie trebuie privită, cred, politica demografică cu plusuri şi minusuri a lui Gheorghiu-Dej.

Ceauşescu şi cei 25 de milioane de români

Nicolae Ceauşescu a schimbat însă tonul. În comparaţie cu „libertinul" Dej, Ceauşescu era capul de familie model (chiar suspect de model pentru unii, din moment ce nici azi nu-i recunosc paternitatea pentru toţi cei trei copii ai săi – ceea ce consider că este o răutate fără nici o bază). Mai mult, Ceauşescu avea o dorinţă care în timp a devenit obsesie: să devină conducătorul unui popor tot mai numeros. Nu era nimic exagerat – gîndea Ceauşescu – în a-şi dori o Românie cu 25 de milioane de locuitori. Nu-i nimic surprinzător: produs el însuşi al unui mediu rural în care pauperitatea nu împiedicase natalitatea (el fusese al treilea din cei zece copii ai unei familii de ţărani săraci din Scorniceşti – Olt), Ceauşescu nu putea înţelege de ce românii nu ar fi dispuşi să aibă pe mai departe mulţi copii, cu atît mai mult cu cît regimul susţinea că le asigura condiţii mai echitabile decît vechiul regim burghez.

Aceasta este una dintre explicaţiile politicii demografice a lui Ceauşescu. O alta era admiraţia sa (nemărturisită întru totul) pentru eroul în viaţă al Franţei, Charles de Gaulle. Cu cîţiva ani înainte de a-l primi la Bucureşti în 1968, lui Ceauşescu i se spusese că De Gaulle era unul dintre liderii europeni care, constant, repeta că o naţiune puternică trebuie să fie şi o naţiune numeroasă (aceasta fiind o marotă a unor francezi încă după 1870, cînd Germania a început să dea coşmaruri la Paris).

Aşadar, în mintea de ţăran isteţ, dar necultivat a lui Ceauşescu, planul s-a înfiripat într-o logică proprie: statul construia blocuri de locuit, dispensare medicale la oraşe şi sate, şcoli şi grădiniţe, uzine şi fabrici. Tinerele familii, alcătuite din juni şi june aduşi de prin sate către oraşe de mirajul industrializării, aveau asigurat de stat un minimum necesar vieţii, muncii şi... procreării. Numai că societatea tindea către o anumită emancipare şi nu se mai rezuma (precum în timpul copilăriei lui Ceauşescu) la binomul *muncă-familie*. Eroii noii Românii post-dejiste nu mai erau Zoia Kosmodemianskaia, Pavel Stahanov sau mamele-eroine sovietice, ci Iurie Darie, Gina Lollobrigida sau Sylvie Vartan – iar unele dintre tinerele române purtau minijupă, întîrziau mariajul şi îşi petreceau seara în barurile de noapte recent (re)apărute la Bucureşti şi în ţară.

Pe scurt fie spus: la mijlocul anilor '60, dacă românce le ar fi fost încurajate să poarte fuste mini şi să divorţeze la prima palmă a soţului, proiectul celor 25 de milioane de supuşi ai lui Ceauşescu s-ar fi pierdut în neant. Drept care primul cap de familie al ţării a intervenit autoritar – şi aşa s-a ajuns la...

Celebrul decret...

Faimosul decret ce va rămîne în istorie legat de numele lui Ceauşescu a fost lansat în septembrie 1966, cu intrare în vigoare de la 1 octombrie acel an: întreruperile de sarcină, „liberalizate" de către Dej în 1957, deveneau iarăşi ilicite, sub grele pedepse. În cele două decenii următoare, campania a fost periodic revitalizată. Într-unul din anii din urmă, un student mi-a atras atenţia asupra unui detaliu de *petite histoire*: cîntăreaţa Margareta Pâslaru, înainte de a pleca (fugi?) din ţară, cîndva în anii '80, îşi inclusese în repertoriu cel puţin un cîntec ce fredona politica demografică a regimului. A fost acesta resortul revoltei sale? A fost acesta preţul pentru paşaport? O generaţie viitoare, mai dezinhibată, va da răspunsul pe măsura panoramei mai largi a acelei epoci.

Consecinţele decretului s-au văzut din anul imediat următor: astfel intră în scenă, începînd cu vara lui 1967, generaţia „decreţeilor". Istoria acestei generaţii e departe de a fi scrisă – din simplul motiv că ea este în curs. Prin această generaţie, Ceauşescu a trăit pe pielea lui păţania *ucenicului vrăjitor*: exact aceşti tineri în jur de 20 de ani, născuţi din dragostea părinţilor, dar şi din dorinţa *Conducătorului* de a-şi spori poporul, au fost în mare parte cei care au animat străzile în decembrie 1989.

Această generaţie animă astăzi agenţiile de publicitate şi foarte coloratele televiziuni autohtone (veritabilă răzbunare a copilăriei lor cu două ore de program pe zi!), tot ea tinde să domine presa şi Parlamentul României şi, peste unul sau două cicluri electorale, va da şi un preşedinte ţării. O Românie tot mai îmbătrînită şi mai mică (demografic vorbind) va fi condusă de un produs al epocii în care „comunismul naţional" visa o Românie tînără, cu maternităţi zumzăind precum stupii şi cu şcoli primare în care puberi cu cravate tricolor înnodate la gît recitau poezii prin care jurau credinţă eternă celui pe care aveau să-l hulească peste 20 de ani.

Decretul 770 (de întrerupere a sarcinii) din 1966

Avînd în vedere că întreruperea cursului sarcinii reprezintă un act cu grave consecinţe asupra sănătăţii femeii şi aduce mari prejudicii natalităţii şi sporului natural al populaţiei.

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România decretează:

Art. 1. Întreruperea cursului sarcinii este interzisă.

Art. 2. În mod cu totul excepţional întreruperea cursului sarcinii va fi autorizată potrivit prevederilor art. 5, în cazurile în care:

a) sarcina pune viaţa femeii într-o stare de pericol care nu poate fi înlăturat printr-un alt mijloc;

b) unul din părinţi suferă de o boală gravă, care se transmite ereditar sau care determină malformaţiuni congenitale grave;

c) femeia însărcinată prezintă invalidităţi grave fizice, psihice sau senzoriale;

d) femeia este în vîrstă de peste 45 de ani;

e) femeia a născut patru copii şi îi are în îngrijire;

f) sarcina este urmarea unui viol sau a unui incest.

Art. 3. Întreruperea în cazurile prevăzute la art. 2 se poate efectua în primele trei luni ale sarcinii.

În caz excepţional, cînd se constată o stare patologică gravă care pune în pericol viaţa femeii întreruperea cursului sarcinii se poate face pînă la şase luni.

Art. 4. Întreruperea cursului sarcinii se efectuează, în cazurile prevăzute de art. 2 şi 3, de medici obstetricieni-ginecologi, în unităţi sanitare de specialitate.

Art. 5. Autorizarea întreruperii cursului sarcinii se dă de către o comisie medicală raională sau orăşenească instituită în acest scop prin decizia comitetului executiv al sfatului popular regional sau al oraşelor Bucureşti şi Constanţa.

Art. 6. În cazuri de extremă urgenţă medicală, cînd întreruperea cursului sarcinii trebuie imediat efectuată, medicul are obligaţia ca înainte de intervenţie, sau cînd nu este posibil, în cel mult 24 ore de la aceasta, să anunţe în scris pe procuror, care urmează a constata, pe baza avizului medicului legist şi a oricăror alte date, dacă intervenţia pentru întreruperea cursului sarcinii a fost necesară.

Art. 7. Efectuarea întreruperii cursului sarcinii în alte condiţii decît cele prevăzute în acest decret constituie infracţiune şi se pedepseşte potrivit dispoziţiilor Codului penal.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 29 octombrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mălina VOICU

O generaţie a schimbării

Decreţeii sînt generaţia cea mai numeroasă din populaţia actuală a României şi rezultatul politicii demografice promovate de regimul Ceauşescu. În cele ce urmează voi folosi termenul de „decreţei“ cu referire la generaţia născută între 1967 şi jumătatea anilor '70, ca urmare a decretului dat de regimul comunist care interzicea întreruperea de sarcină, pe atunci metoda cel mai larg utilizată pentru controlarea naşterilor. O analiză sumară a structurii pe vîrste a populaţiei de la noi din ţară arată că decretul a avut efect nu numai asupra numărului de naşteri din anul imediat următor adoptării lui, ci şi în următorii ani, pînă cînd populaţia a găsit noi metode mai mult sau mai puţin legale pentru a-şi dimensiona numărul de copii în acord cu dorinţele personale, şi nu cu cerinţele regimului politic. Fac această opţiune pentru că cei născuţi în perioada respectivă reprezintă o generaţie în sens sociologic al termenului, fiind expuşi unor experienţe similare în perioada de formare, în timpul copilăriei şi adolescenţei. Această istorie comună de viaţă îşi pune amprenta pe modul de a gîndi şi a acţiona ulterior, la vîrsta adultă. Ceea ce vreau să subliniez este că decreţeii, dincolo de a fi doar un simplu fenomen demografic, reprezintă o generaţie care împărtăşeşte valori comune, iar cei care fac parte din ea prezintă o probabilitate crescută să se comporte similar.

Ce reprezintă decreţeii pentru societatea românească? Într-o primă etapă, o generaţie atît de numeroasă a reprezentat o reală povară pentru sistemul de educaţie românesc, complet nepregătit la vremea respectivă să primească de zece ori mai mulţi copii decît în anii anteriori. Îmi amintesc din copilărie despre clasele supraaglomerate în care învăţau simultan cît 45-50 de copii şi care se numerotau cu toate literele alfabetului, de la A pînă la Z. Spaţiul era insuficient, cadrele didactice erau adesea copleşite de numărul mare de ore şi copii cu care erau nevoiţi să lucreze, iar manualele erau deteriorate şi insuficiente. Situaţia se va repeta inevitabil în momentul în care această generaţie va fi din nou într-o poziţie de dependenţă odată cu vîrsta pensionării. În 25-30 de ani, sistemul de pensii şi cel sanitar vor trebui să facă faţă unei presiuni foarte mari pentru a susţine financiar şi cu îngrijiri medicale o generaţie mult mai numeroasă decît populaţia activă.

Decreţeii sînt mult mai dispuşi, în comparaţie cu generaţiile mai vîrstnice, să susţină un regim de tip democratic oricărei alte variante autoritare.

Intraţi însă pe piaţa muncii în anii '90, decreţeii au schimbat raportul dintre populaţia activă şi dependentă. În momentul de faţă, această generaţie reprezintă un atu pe care îl avem în comparaţie cu economiile avansate din Vestul Europei şi din America de Nord, puternic afectate de fenomenul îmbătrînirii demografice. Deşi spaima şomajului a bîntuit mult societatea românească în anii '90, piaţa forţei de muncă a reuşit să absoarbă mare parte din forţa de muncă suplimentară reprezentată de decreţei. Un mecanism oarecum natural de reglare a balanţei demografice pe piaţa muncii l-a constituit migraţia externă. Nu există date referitoare la amploarea migraţiei externe în rîndul decreţeilor, însă este destul de probabil ca ponderea lor în totalul migranţilor români din străinătate să fie una ridicată, pentru că, în perioada de maximum a acesteia, decreţeii erau deja la vîrsta maturităţii, însă erau suficient de tineri să se poată adapta noilor condiţii din statele de destinaţie.

Ajunsă acum în jurul vîrstei de 40 ani, generaţia decreţeilor a trăit o perioadă aproximativ egală în regimul comunist şi în cel democratic. Perioada comunistă şi-a pus puternic amprenta pe modul de a gîndi şi de a acţiona al acestei generaţii. Cu toate acestea, la începutul anilor '90 decreţeii abia ieşiseră din adolescenţă, se aflau în plină perioadă de formare a personalităţii şi au avut o mare capacitate de învăţare şi de adaptare la regulile jocului într-o societate democratică. Analizele de tip longitudinal asupra datelor culese prin sondaje de opinie arată că generaţia decreţeilor reprezintă „generaţia de ruptură“ în ceea ce priveşte valorile şi atitudinile împărtăşite.

Decreţeii aduc o schimbare în *pattern*-ul de suport faţă de regimul politic, fiind mult mai dispuşi, în comparaţie cu generaţiile mai vîrstnice, să susţină un regim de tip democratic oricărei alte variante autoritare. Tot decreţeii marchează o ruptură faţă de cohortele mai înaintate în vîrstă în ceea ce priveşte gradul de toleranţă etnică, precum şi în privinţa susţinerii acordate egalităţii de gen. În timp ce toate generaţiile anterioare îşi cresc mult nivelul de practică şi de credinţă religioasă în perioada post-comunistă, decreţeii se apropie mai mult de modelul societăţilor occidentale în care religia joacă un rol mult redus. Decreţeii sînt o generaţie a schimbării şi care a adus schimbarea în societatea românească.

Politica pro-natalistă promovată de regimul comunist şi-a avut originea în dorinţa lui Ceauşescu de a stăpîni un stat cît mai mare şi mai puternic. O populaţie numeroasă înseamnă forţă de muncă disponibilă pentru înfăptuirea măreţelor planuri ale regimului şi dădea totodată legitimitate externă. În plus, hrănea cu iluzii visurile grandomane ale lui Ceauşescu de a fi conducătorul unic al unei mari puteri. În principiu, decreţeii au apărut din dorinţa de a avea un contingent cît mai larg de „oameni noi“, adică de indivizi îndoctrinaţi să servească scopurilor regimului politic. Pentru a pune în practică aceste scopuri, guvernarea comunistă a controlat numărul naşterilor şi a introdus noi metode de îndoctrinare de la vîrste timpurii, precum participarea obligatorie de la vîrsta de 3 ani în organizaţii ale tineretului comunist de tipul Şoimii Patriei. Paradoxal însă, generaţia decreţeilor a fost cea care, în loc să „pună umărul“ la propăşirea comunismului în ţară, a avut o contribuţie importantă atît la înlăturarea regimului comunist, cît mai ales la reconstrucţia noii societăţi după 1990.

Florin IEPAN

Greva decreţeilor

Atunci...

erau miezul vizibil al unuia dintre cele mai mari experimente sociale din istoria omenirii. Ei îşi datorau existenţa decretului de interzicere a întreruperilor de sarcină semnat de Ceauşescu în 1966. Astfel s-au născut peste două milioane de copii în plus faţă de sporul natural al României, au murit zeci de mii de femei în urma întreruperilor ilegale de sarcină, dar în acelaşi timp sute de mii de copii nedoriţi au fost abandonaţi în spitale şi orfelinate, unde o parte dintre aceştia, care aveau dizabilităţi fizice şi psihice, au fost supuşi unui proces de exterminare cu acordul tacit al autorităţilor şi al personalului medical. România, la sfîrşitul anilor '80, era una dintre ţările cu cea mai mare mortalitate infantilă din lume.

La căderea regimului Ceauşescu decreţeii aveau între 15 şi 20 de ani. Unul dintre ei a făcut parte chiar din plutonul de execuţie de la Tîrgovişte.

În zilele noastre...

au în jur de patruzeci de ani, conduc o maşină mai bună decît Dacia, au copii, cîştigă decent, plătesc credite, au animale de companie şi călătoresc cît pot de des în afara României. Cam ăştia sîntem noi, un pic resemnaţi şi spectatori la tot ce se întîmplă în jur pînă într-o zi în care o să ne dăm seama că oportunismul, delăsarea, nesimţirea şi mizeria sînt la fel de mari acum ca şi atunci, pe vremea lui Ceauşescu. Pentru mine ziua aceea a fost cînd una dintre fetele mele, elevă la Liceul German din Timişoara, a mers la şcoală după vacanţă şi a intrat într-o sală de clasă care arăta ca o celulă devastată dintr-un lagăr de concentrare sovietic, cu pereţii scorojiţi, cu mobilierul distrus şi cu un „M...IE“ cu litere de-o şchioapă scris pe uşă. Acolo trebuie să înveţe copilul meu carte. Nu mai este nimic de spus după ce nenumăraţi dregători şi politicieni în frunte cu preşedintele mi-au explicat că învăţămîntul este o prioritate, că sîntem în plină reformă.

Ce avem aici? Au trecut douăzeci de ani de la căderea lui Ceauşescu. Avem una dintre cele mai prestigioase instituţii de învăţămînt din vestul României, moştenire de la Imperiul Austro-Ungar şi de la „drăguţul de împărat Franz Josef“. Elevii de aici fac parte din familiile bune ale Timişoarei. Şcoala este considerată emblematică pentru un oraş care se crede altfel şi care se percepe ca fiind mai occidental decît majoritatea oraşelor româneşti. Şi mai avem ceva: doamna directoare este o reprezentantă a minorităţii germane din Banat şi, atenţie, un politician local membru al partidului domnului Klaus Johannis. Sînt toate datele ca lucrurile să meargă bine la această şcoală şi totuşi, între această sală de clasă şi o sală de clasă de undeva din Irak nu este nici o diferenţă. Sîntem pierduţi! Fără şansă! Dincolo de poleiala noastră mic-burgheză, noi – generaţia decreţeilor – sîntem doar o masă de oameni redusă exact la condiţia părinţilor noştri de acum douăzeci de ani care, deşi nu au fost capabili să se opună în nici un fel dictaturii, nu au reuşit nici măcar să influenţeze cele mai mărunte şi concrete aspecte ale existenţei lor de atunci, să nu trăiască pur şi simplu în mizerie.

În mod cert actuala clasă politică este mulţumită şi nu pare dispusă în nici un fel să schimbe placa. În cel mai bun caz ea ne va recomanda o răsturnare de situaţie ciclică, un schimb post pe post, fără să renunţe la negocierea ultimului loc din administraţie. Aşa că eu propun o grevă a decreţeilor. O zi în care să nu mai facem nimic. Să ne îmbolnăvim toţi peste noapte. Un gest neoficial, nesindical – apolitic, dacă se poate aşa ceva – sînge în vene cum se spune, adrenalină. Haideţi să ne imaginăm două milioane şi mai bine de oameni între 30 şi 40 de ani, care să blocheze tot şi toate – armata, poliţia, drumuri, străzi, vămi, ministere, aeroporturi, fabrici şi uzine, televiziuni, ziare şi posturi radio. Fără lozinci. Fără revendicări. Fără lideri... Să nu spunem nimic, dar în primul rînd să nu facem nimic din ce vor ei, adică să ne lăsăm administraţi, conduşi, guvernaţi. Să ne oprim pur şi simplu. Să stăm.

Noi – generaţia decretului – nu am fi fost aici dacă România ar fi avut după război o soartă normală. Se spune că noi am făcut Revoluţia. Este ceva în destinul nostru care ne dă dreptul să nu mai fim cumsecade, înţelegători sau realişti, chiar dacă asta înseamnă să stricăm ritmul democraţiei, sau, mai nou, al autoritarismului din România. Aşa cum merg lucrurile acum vom pierde cu siguranţă ingredientele care ţin o societate împreună. Iar atunci pojghiţa de valori, bun-simţ şi încredere se va face ţăndări şi statul, în formula pe care o ştim, o să dispară peste noapte. O să fie o chestiune de ore sau zile.

Ce va face puterea cînd decreţeii or să blocheze strada? Va scoate preşedintele sau prim-ministrul armata din cazărmi ca să facă ordine, cum a procedat Ceauşescu? Eu cred că nu. Mai degrabă vor fugi. O să bată vîntul prin sediile partidelor, prin parcările de la Guvern şi ministere. Nu o să mai fie ţipenie de maşină scumpă pe străzi. Ei nu au cum să înţeleagă mecanismul acestei întîmplări pentru că ei gîndesc cu burta, cu fluidele din maţe... şi deodată o să-şi aducă aminte de Ceauşescu şi o să li se facă frică. Aşa cum îmi este şi mie frică cînd mă gîndesc la ce îi aşteaptă pe copiii noştri cînd vor fi mari şi noi nu vom fi acolo să-i apărăm de mizeria care ridică munţi în jurul lor. O să ne distrăm teribil. 24 de ore. Nici o secundă în plus. A doua zi televiziunile îşi vor relua programul. Noi o să ne întoarcem la treburile noastre. Ei vor ieşi încet, încet la lumină. Probabil se vor comporta ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar cu siguranţă lumea noastră o să fie mai bună. Iar noi, decreţeii, o să ne zîmbim complice cînd o să ne întîlnim prin supermarketuri pentru că ştim cît de frică le-a fost lor în ziua în care România s-a oprit.

Ștefania HÎRTOPANU

Fără răbdare

Zău că nu am timp să explic de ce am plecat din România, oh, mă apucă un plictis enorm, au trecut atîția ani!!, ce mai contează??, simt că mă sting de plictiseală și toate gîndurile și explicațiile au expirat deja. Zău, ce rost mai are să scormonim prin aceeași mătreață de toamnă, sub frunzele uscate ale idealismului de acum 20 de ani...

Societatea românească mi se părea ca un mîl în care te tot zbați să ajungi la un liman. (...) Viața e mai ușoară cînd oamenii nu au prejudecăți și ai de-a face cu ființe inteligente.

Cînd am început să cresc și eu în România comunistă, am început să văd că femeile și bărbații nu erau egali. Femeile nu numai că făceau mai multă treabă, dar chiar și treaba pe care o făceau era luată în derîdere ca și cum, prin simplul fapt că erau femei, aparțineau unei caste inferioare și orice emana din ele era de mîna a doua. Există multă nedreptate de acest fel, în școli, în fabrici și uzine – oooo –, dar și în bucătărie sau în dormitor. Pe lîngă nedreptatea politică, era cea de gen. Era și la universitate. Unde durea cel mai mult. Fiindcă era și ultima șansă de a descoperi acolo o umanitate completă. Iar biserica blagoslovea toată această nedreptate, ceva cu un ciolan de coastă, care justifica sclavia genului feminin.

Acu' dacă ai un cap, ai ceva personalitate și intuiție – această lege a lucrurilor ți se pare un impediment peste care vrei să treci cît mai repede. Fiindcă după cum a fost greu de trăit cu reaua voință a decretelor comuniste, cu lipsa lor de logică, tot așa era greu de suportat discriminarea de stil patriarhal.

Cine avea ochi de văzut nu putea să nu se îngrozească la gîndul că trebuie să continue să trăiască în această societate. Și atunci începeau să facă planuri... cum să plece.

Sincer, am plecat ca să pot să respir. Fiindcă societatea românească mi se părea ca un mîl în care te tot zbați să ajungi la un liman. Nu doream să mă zbat, nu doream să îmi pierd timpul cu astfel de tematici. Viața e mai ușoară cînd oamenii nu au prejudecăți și ai de-a face cu ființe inteligente. Am plecat la viața ușoară. Se poate spune că nu am avut răbdare cu mediul din jur, ca și acum cînd trebuie să mă explic, nu am răbdare cu ceva care nici nu sclipește de entuziasm sau deliciu intelectual, nici nu te învață la modul sfătos. Exact ca acest text neplăcut, oarecum ratat, incomplet și care nu măgulește pe nimeni. Se poate spune că ce m-a mînat să plec a fost o lipsă de răbdare cu mersul prea încet, prea bovin-creștin al facerii de dreptate în gen, în genere, ș.a.m.d., ș.a.m.d. Zău!

Cristian PREDA

Lecția democrației

Fiind născut în 1966, sînt printre ultimii ne-decreței. Dar fac parte din aceeași generație. Sînt un bucureștean format cu Beatles și Rolling Stones, cu lecturile de la Institutul Francez și cu traducerile de la Univers din anii '70, un bucureștean obișnuit să vadă Rapidul în B și să considere că o vacanță la vulcanii noroioși din Buzău e ceva de neegalat. O generație indiferentă la politică în deceniul opt, care nu știa mare lucru despre lagărele comuniste, dar care în decembrie 1989 a simțit în mod natural dorința de libertate.

Generația despre care vorbesc, care includea și tineri de 14-15 ani în decembrie 1989, e cea care a dominat momentul revoluționar, regăsindu-se apoi în Piața Universității. Decreteii au animat și redescoperirea partidelor istorice, și ideea coalizării împotriva moștenitorilor comunismului. Sînt cei care au suferit de pe urma înfrîngerii Convenției în 1992. Îmi amintesc foarte bine că atunci prietenul Aurelian Crăiuțu, profesor la Indiana acum, pregătise șampanie pentru momentul anunțării rezultatelor: cînd am văzut ecranul televizorului, am înlemnit cu paharele pregătite de victorie! Din clipa aceea, nu am mai băut niciodată șampanie la evenimente politice...

Aceeași generație a avut satisfacția victoriei în 1996, cînd se producea ultima alternanță din Est. Ce-i drept, mulți plecaseră, dezamăgiți de ceea ce se petrecea în țară, dar optimiști în privința unui viitor „afară". Era vremea în care retorica unei catastrofe iminente domina imaginarul public. Singura mirare venea din faptul că respectiva catastrofă nu se mai producea.

Generația decreteilor a făcut foarte greu pasul în politică, preferînd să asume postura suporterului pătimaș. Motivația venea de la generația părinților, care fuseseră vreme îndelungată, mai toți, membri PCR și care spuneau că partidele reprezintă un rău absolut. Responsabilitatea dezangajării nu ar trebui trecută în dreptul altcuiva: i-am crezut pe părinți și vina, dacă e vină, ne aparține.

Eu însumi am preferat ani de-a rîndul poziția definită ca non-partizană și așezată sub emblema societății civile, cu toate că valorile mele politice au fost clare de la bun început: și anume anti-Iliescu, indiferent de forma organizațională pe care fostul președinte a dat-o ambițiilor sale (FSN, FDSN; PDSR sau PSD). Cînd am decis să mă angajez alături de președintele Constantinescu, mulți prieteni s-au îndepărtat de mine, deși aveam aceleași opțiuni politice. A fost foarte neplăcut. E greu să auzi din gura unui prieten ideea că te contaminezi și că nu poți rămîne curat dacă faci pasul în politică. Atunci cînd ei au văzut că se poate, eu am realizat că prieteniile puse la încercare sînt pline de substanță.

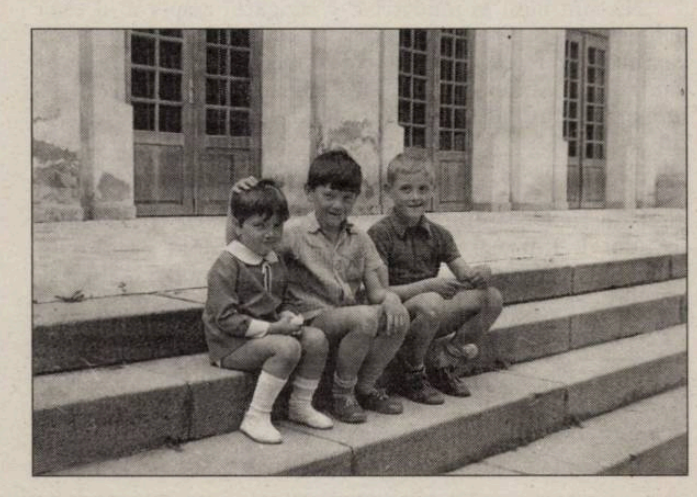

Între 2000 și 2004, am fost în opoziție, tot sub flamura societății civile. Acea epocă a fost cea mai penibilă. Îl apăram pe Ciuvică, arestat de poliția pesedizată, nu pentru că îl detestam pe Năstase, ci pentru că doream un stat de drept. Sînt convins că dl Ciuvică nu e animat de aceleași idealuri politice, dar acest fapt e irelevant. Căutam cu înfrigurare o informație decentă și o atitudine demnă. Din fericire, regimul Iliescu și-a întrerupt cursul și în 2004, așa cum se întîmplase și în 1996.

În 2005, am făcut un pas suplimentar pe continentul politic. M-a invitat să-l fac un decrețel, Mihai Răzvan Ungureanu, în acea vreme ministru, care mi-a oferit șansa de a lucra la Externe. Amicii nu au mai fost așa de șocați, unii pentru că vedeau în Externe o nișă non-partizană, iar alții pentru că începuse să nu le mai fie atît de frică de politică. La Externe m-am ocupat de organizarea Sommet-ului Francofoniei, dirijînd în acest scop o echipă care a numărat în septembrie 2006 circa 17.000 de persoane. Palatul Parlamentului, locul unde s-au întîlnit șefii de stat și de guvern, era admirat de toți participanții străini, de pe toate continentele. Simbol al puterii comuniste, clădirea a devenit atunci simbol al intrării noastre pe scena internațională și în primul rînd în Europa. În acele zile, președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, a venit la București cu mesajul intrării noastre certe în UE la 1 ianuarie 2007. Lecția re-simbolizării clădirii monstruoase de pe malul Dîmboviței e emblematică pentru convertirea petrecută în ultimii ani.

Știu că există radicali pentru care această convertire e lipsită de valoare. Eu cred în ea pentru că societatea de astăzi are o logică de funcționare cu totul diferită de cea din decembrie 1989. Înainte de toate, pentru că azi lecția democrației a fost asimilată.

Am putut s-o constat în mod direct, lucrînd din 2007 în 2009 cu actualul președinte și trecînd apoi eu însumi prin experiența unor alegeri în urma cărora am devenit deputat european. Conflictul dintre Parlament și președinte din ultimii ani nu stîrnește entuziasmul cuiva, dar democrația are nevoie de asemenea confruntări pentru a deveni stabilă. Criza o întărește. Cît privește procesul electoral, inclusiv cel la care am participat, el rezervă numeroase surprize. Partidele s-au maturizat. La un moment dat, erau 300, pentru ca acum, în cele două Camere, să nu mai fie decît patru. Ele au confiscat resursele și abuzează deseori de această poziție. Dar sînt convins că se vor schimba mult în anii ce vin. Contactul cu o altă lume, cea europeană, le modifică în mod inevitabil. Știu că un asemenea discurs e criticabil. Dar mai știu și că democrație fără partide nu se poate.

Generația decreteilor e parte a istoriei reinventării democrației. Numele generației s-a pierdut în adîncurile memoriei comunismului și e bine că *Dilema veche* îl readuce la suprafață ca o „temă". E semn bun: înseamnă că Revoluția s-a încheiat!

PUBLICITATE

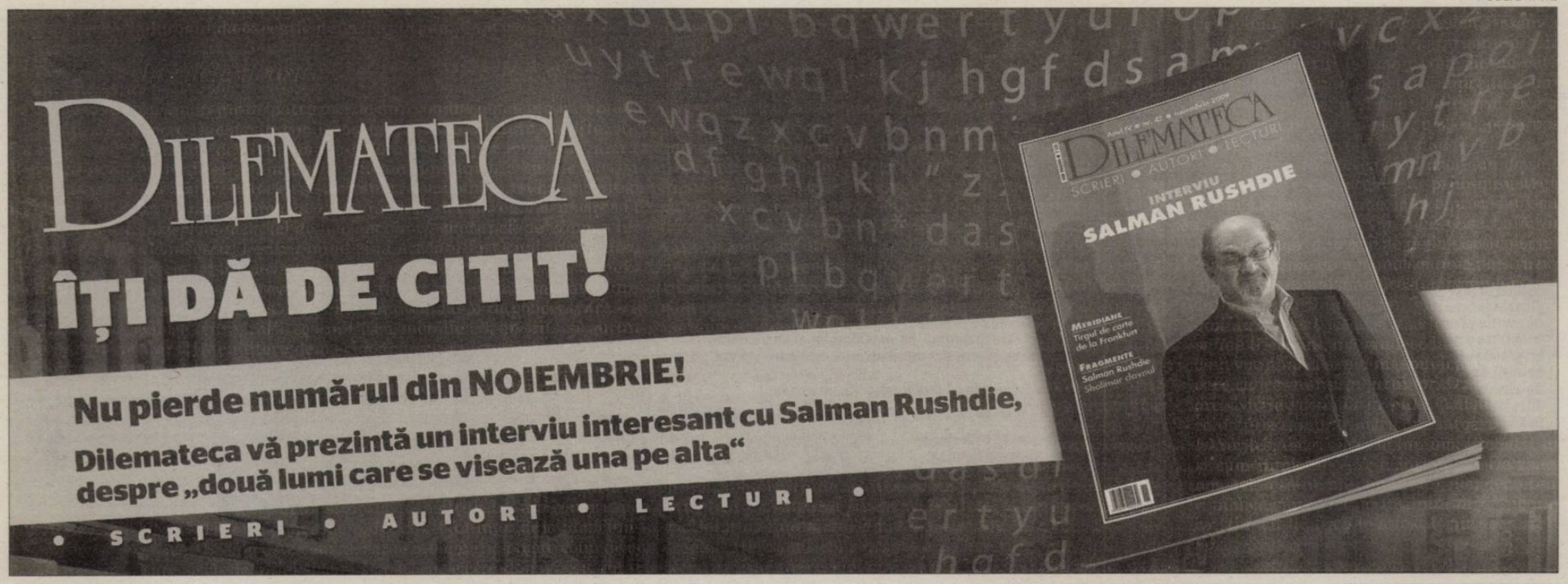

Constantin VICĂ

Războiul proprietăţii intelectuale a început

– partea I –

Joi, 22 octombrie, a avut loc la Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA) o negociere aproape privată între reprezentanţi ai organismelor de gestiune colectivă a drepturilor de autor (OGC), industria muzicală, societăţile de televiziune şi radiodifuziune, societăţile de telefonie şi transmitere de date etc. privind „protejarea operelor de creaţie intelectuală şi produselor purtătoare de drepturi conexe pe Internet". Ceea ce la prima vedere pare o acţiune legală şi legitimă este metoda prin care se instituie un privilegiu şi un monopol asupra tuturor activităţilor creative de informare, cunoaştere şi educaţie pe world wide web şi Internet.

ORDA, organism aflat *în coordonarea* Ministerului Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional, care funcţionează după o lege a utilităţii culturale, nu a proprietăţii private, a organizat netransparent şi cu o comunicare deficitară primele două întîlniri de mediere între deţinătorii de drepturi şi utilizatorii de drepturi care, conform legii, sînt firme, nu utilizatorii de Internet *(end-users)*. Trecînd peste faptul că legea privind drepturile de autor 8/1996 (revizuită şi completată) nu recunoaşte existenţa unor utilizatori-cetăţeni români, ORDA a îngrădit participarea la aceste negocieri care-i privesc pe toţi cetăţenii utilizatori de Internet (peste 7 milioane în acest moment, a zecea ţară din Europa) sau *web* pe telefonul mobil (motivînd că medierea priveşte metodologii „interne", greu accesibile publicului larg). Negocierea priveşte de fapt *cine* şi *cum* să colecteze în mediul online remuneraţii pentru orice „comunicare publică" a operelor. Nu s-a pus deloc problema unor drepturi ale utilizatorilor-cetăţeni (garantate prin art. 33, alin. 2 din Constituţia României: „Libertatea persoanei de a-şi dezvolta spiritualitatea şi de a accede la valorile culturii naţionale şi universale nu poate fi îngrădită", principiu după care ar trebui rescrisă legea drepturilor de autor). De altfel, există o hotărîre arbitrală a ORDA (contestată, din cîte am înţeles din discuţie, şi în instanţă) din 18 decembrie 2004 care stabileşte remuneraţii într-un mod arbitrar. De exemplu, nu exista nici o distincţie între persoana fizică şi persoana juridică, între utilizarea comercială a operei şi cea în spiritul articolului 33 din Constituţie, necomercială. Dacă scrii pe un blog şi vrei să-l ilustrezi la subiect cu un videoclip „încorporat" de pe YouTube sau Trilulilu.ro, trebuie să plăteşti anual 300 de lei. Desigur, dacă ai primit în prealabil o autorizare de la OGC-ul responsabil! Nici legea 8/1996, armonizată cu cadrul comunitar european, nu prevede la capitolul VI (limitele exercitării dreptului de autor) distincţia comercial – non-comercial absolut necesară pentru conservarea dreptăţii sociale şi echităţii, echilibrului între părţi în accesul la cultură.

Legea 8/1996 completată conţine de patru ori termenul „Internet" fără a se face apel la descrierea naturii speciale a acestei reţele a reţelelor. Ca o ironie, termenul „web", mediul în care se doreşte aplicarea unor noi norme metodologice, nu există! Iar ORDA preferă o cultură a secretului, chiar dacă aceste consultări sînt publice şi e în responsabilitatea Oficiului să aducă la masa negocierii toţi „factorii implicaţi". Am fost *singurul* utilizator-cetăţean de Internet prezent la această negociere, dar în calitate de jurnalist care a intrat pe geam după ce a fost dat afară pe uşă. Odată intrat, folosind argumente din legea 52/2003 privind transparenţa decizională în administraţia publică, atitudinea ORDA s-a schimbat. Sîntem 7 milioane de cetăţeni care putem face acest lucru.

„Internet legal", „noi reţele digitale" şi alte greşeli conceptuale

Întîlnirea de joi, 22 octombrie, a fost una a dezacordului. A început cu o critică a formulelor nefericite — „Internet legal" (aşa a fost comunicată întîlnirea pe site-ul MCCPN) şi „noi reţele digitale": Internetul este *de fapt* legal în România, iar reţelele sînt electronice (nici „noi" şi nici „digitale"). Litera legii este insensibilă la schimbările secolului nostru, iar interpretarea unor sintagme vagi precum: „comunicare publică", „punerea la dispoziţie", „comunicare către public" se face nu în funcţie de un principiu al echităţii, ci după interes. Cu greu s-a conturat intenţia participanţilor: găsirea unei categorii legale (una dintre cele trei de mai sus) în care să poată introduce mai multe tipuri de utilizări online ale operelor. S-au stabilit, fără o consultare tehnică adecvată, următoarele tipuri de utilizări: 1) *transmiterea simultană* sau *radiodifuzarea simultană,* adică *simulcast* (în această categorie intră televiziunile şi radiourile care fac *streaming live* online, iar în acest sens se reia noţiunea de *broadcasting* pe *web*), 2) punerea la dispoziţie a publicului – aici intră orice tip de *webcast*, *podcast*, inclusiv „încapsularea", dar şi accesarea unui catalog online, adică serviciul *la cerere (on demand),* 3) *muzica de fundal* (dacă postezi o discuţie înregistrată cu un webcam şi în fundal se aude o melodie, e vremea să plăteşti!). E neclar dacă tonurile de apel în telefonie sînt sau nu „comunicare publică".

„Nu sînt bani în industrie!" e strigătul disperat al unor indivizi care poartă negocierile nu foarte argumentat, ci mai degrabă prin metoda vocii celei mai puternice. Legea impune pentru „comunicarea publică" doar gestiunea colectivă. Industria muzicală intră în conflict cu OGC-urile, care la rîndul lor tratează conflictual utilizatorii-cetăţeni, industria telecom (cei care oferă serviciile de conexiune la Internet). Industria muzicală ar dori gestiune directă pentru platformele de UGC, *conţinut generat de utilizatori*. Utilizatorii-cetăţeni de Internet sînt, în optica legii, industriei şi OGC-urilor, doar „public" şi „consumatori". Dacă babilonia lingvistică nu era de ajuns, se pare că aceia care stau la masa ORDA trăiesc şi o altă schismă conceptuală: vor o *piaţă liberă*, dar prin *metode colectiviste* şi *prin monopol!* Într-o economie digitală în care actorii sînt din ce în ce mai diverşi şi mai activi, o economie a participării şi schimbului informaţional (pe Internet toate pachetele de informaţie sînt egale, nu şi în optica celor din dezbatere), nu mai există un „public" sau „consumatori" în sensul clasic, cel al omului care urmăreşte vrăjit emisia unei companii de *broadcasting*. *Web*-ul şi Internetul sînt multi-direcţionale, preferinţele sînt individuale (fiecare după cum alege şi fiecăruia după cum este ales), iar categoria „publicului consumator" pasiv e una deja depăşită.

Un acord care nu poate fi secret

Legile, mecanismele şi organismele produse de acestea au ca scop buna coordonare socială. O lege este regula de arbitraj între cetăţeni şi alte entităţi juridice, iar organismele produse de ea sînt arbitrii. Legea drepturilor de autor revizuită şi completată în ultimii 13 ani în mod special prin ordonanţe guvernamentale (unele „de urgenţă") este o lege depăşită social. Costurile de schimbare sînt mari, dar costurile de implementare sînt şi mai mari, iar rezultatul ar fi transformarea utilizatorilor-cetăţeni în virtuali infractori.

Discuţia de joi face parte dintr-un Acord propus de ORDA pentru „dezvoltarea şi protecţia operelor pe noile reţele digitale". Acordul nu are ca scop accesul echitabil la cultură, ci doar dezvoltarea unei pieţe digitale online. Probleme foarte grave, precum operele orfane (cele aflate sub drept de autor, dar autorul nu mai există) sau lipsa patrimoniului digit(al)izat (operele picate în domeniul public) sînt tratate în trei rînduri, în anexă. Acordul insinuează şi necesitatea colaborării dintre autoritatea publică şi furnizorii de servicii Internet pentru prevenirea şi combaterea pirateriei, cît timp aceste companii *nu sînt responsabile* legal pentru datele transferate în reţelele lor. ORDA propune amprentare digitală, dar şi licenţierea celor care pot face „comunicare publică" (ea există deja în metodologia din 2004). Fiecare rînd din proiectul acesta contrastează major cu felul în care cetăţenii români aleg să se dezvolte spiritual cu ajutorul Internetului. Mult mai grav e faptul că la Acord participă 11 OGC-uri, 6 titulari de drepturi (MediaPro e un exemplu), 6 furnizori de servicii şi, din partea cetăţenilor – nimeni. Existăm doar ca nişte consumatori în mediul pe care l-am dezvoltat, mediu în care toţi cei de mai sus au imigrat de curînd.

S-a vehiculat în timpul discuţiei că ar exista 11.000 de artişti reprezentanţi în acest Acord. Desigur, ei nu sînt întrebaţi despre colectivismul informaţional pe care reprezentanţii şi producătorii lor vor să-l instituie în acord cu legea. Nu ştiu dacă regizorul Cristian Mungiu – care a publicat un articol excepţional în *Adevărul* (21 octombrie 2009) despre cum un titular de drepturi i-a cerut 20.000 de euro pentru o strofă patriotică din perioada comunistă care se auzea timp de 17 secunde în fundal – şi-a exprimat opinia vreodată la ORDA. Acum 20 de ani au murit *indivizi* pentru libertatea de expresie şi pentru piaţa liberă, iar aceste două instituţii care garantează o societate liberă pot fi distruse de interesele unei minorităţi profesionale.

ORDA are premisele de a deveni un for public şi poate renunţa la aura secretului în care este învăluită. Această schimbare este necesară acum, cînd se pune problema neutralităţii şi guvernanţei Internetului şi *web*-ului, două dintre puţinele bunuri publice produse în mod privat. Dacă inventatorii acestor medii ar fi apelat acum 40 sau acum 16 ani la „proprietatea intelectuală", am fi fost încă în epoca televiziunii. Actuala formă a Acordului, ca şi metodologia din 2004, distruge natura Internetului şi e o ameninţare pentru dezvoltarea culturală a oricărui cetăţean. Ironia e că în cursă intră şi manelistul Adi Minune care, se zvoneşte, vrea propriul organism de gestiune colectivă.

PUBLICITATE

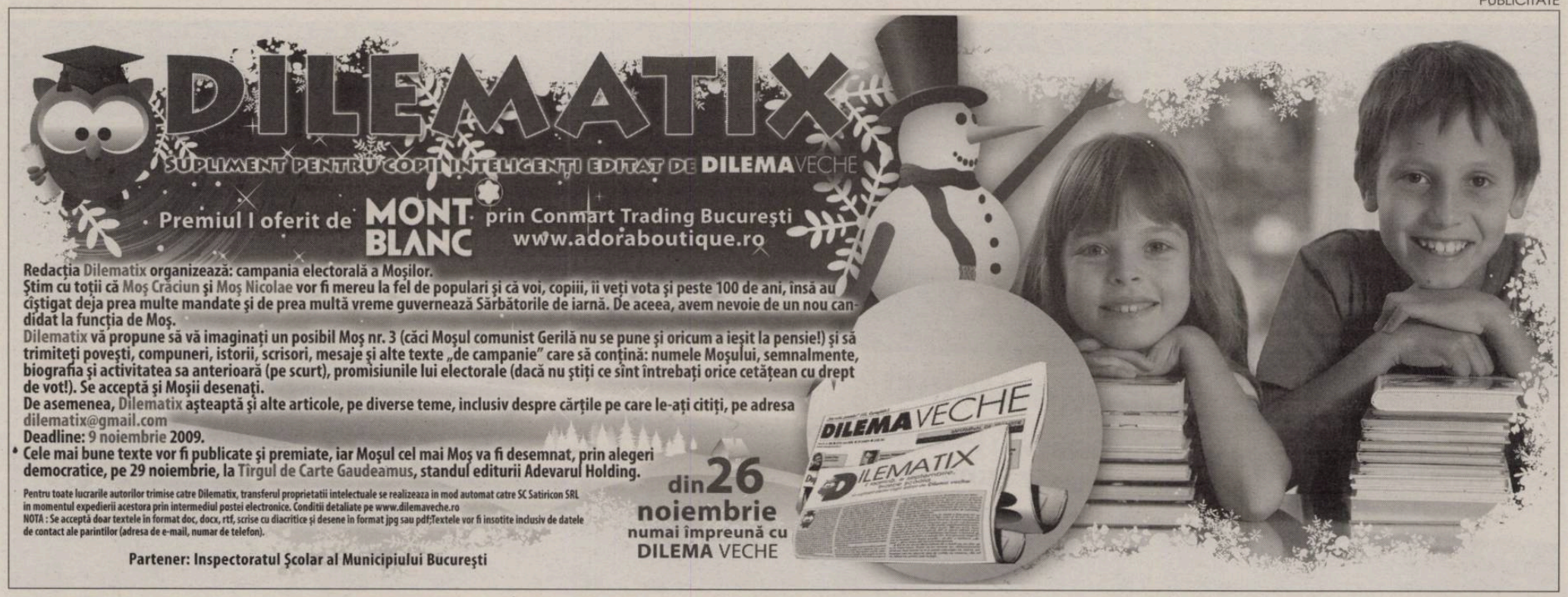

Marius CHIVU

feedbook

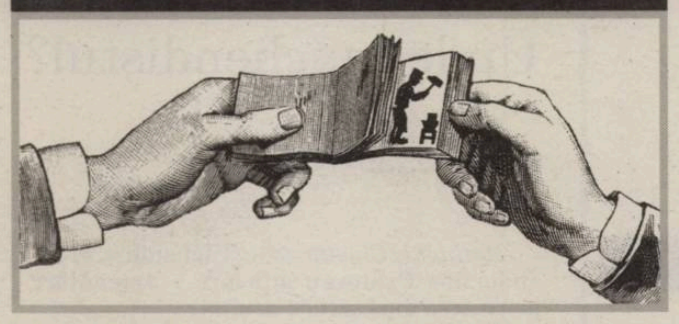

Frivolităţi hazlii cu boieri

● **Neagu Djuvara, *Amintiri şi poveşti mai deocheate*, cu ilustraţii de Andrei Gamarţ, Editura Humanitas, 2009.**

Neagu Djuvara (n. 1916) este, probabil, ultimul mare domn dintr-o Românie retrasă definitiv în cărţi. Născut într-o familie de origine aromână, ofiţer în campania din Basarabia şi Transnistria din 1941, licenţiat în istorie la Sorbona, apoi şi în drept şi, mult mai tîrziu, în 1972, în filozofia istoriei, intrat în diplomaţie la mijlocul anilor '40, implicat ulterior în procesele politice puse la cale de comunişti şi rămas în exil ca militant în organizaţiile diasporei, consilier diplomatic şi juridic mai bine de două decenii al Ministerului nigerian al Afacerilor Externe, predînd, în tot acest timp, de la o catedră universitară, dreptul internaţional şi istoria economică, apoi obţinînd o nouă diplomă, de la Institutul Naţional de Limbi şi Civilizaţii Orientale de la Paris, profilul intelectual a lui Neagu Djuvara este exemplar şi irepetabil. Diplomat şi intelectual *old fashion*, istoric eminent, memorialist şi scriitor cu totul special, distins, elegant, şarmant şi discret *hommes à femmes*, dar şi figură publică extrem de respectată şi de populară, Neagu Djuvara este, poate, singura personalitate de la noi care fascinează prin stil indiferent dacă apare în *Idei în Dialog*, într-o emisiune TV sau într-o revistă glossy de femei.

Volumaşul de faţă (ilustrat foarte reuşit de colajele retro suprarealiste ale lui Andrei Gamarţ) poartă un titlu relativ înşelător. Cu adevărat „deocheată" nu este nici una dintre cele patru „amintiri şi poveşti" adunate aici (revista în care au fost, la un moment dat, publicate – *Plai cu boi,* însă da), totuşi, titlul aparţine lui Neagu Djuvara şi trebuie să înţelegem termenul „deocheat" în accepţiunea lui etimologică, mai soft: care depăşeşte anumite limite ale bunei-cuviinţe. În cazul de faţă, buna-cuviinţă nu se referă atît la erotism, cît la conduita nobiliară. Amintirile şi poveştile pe care Neagu Djuvara le-ar fi dorit iniţial publicate în carte abia după moartea sa (cum ni se dezvăluie într-o notă a editurii această precauţie cumva copilărească) ne înfăţişează mai multe scene şi întîmplări hazlii – ruşinoase şi jenante – cu boieri şi politicieni, dar nu numai, surprinşi în ipostaze nedemne de codul manierelor nobiliare, altminteri cît se poate de „omeneşti".

Prima amintire, „La Mamaia-sat în 1922", începe cu evocarea surprinzător de amănunţită a unei vacanţe de vară la mare în centrul căreia se află o candidă tentativă de „introducere a instrumentului între buci" între micul Neagu de şase ani şi şi mai micuţa Elena, fetiţa de patru ani a unui magistrat, care, de altfel, nu ştie să ţină secret jocul erotic. Povestea-amintire evoluează însă imprevizibil, Elena ajungînd, peste mulţi ani, amanta lui Alecu Paleologu, iar Mia, sora ei mai mare, femeia de care se îndrăgosteşte cast tocmai Neagu, povestitorul şi „iubitul" precoce. Rememorarea se încheie însă într-o notă tragică, pentru că povestitorul e interesat mai degrabă să urmărească destinele personajelor decît efectele amuzante ale unei situaţii sau ale alteia. „Cum m-a învăţat şcoala franceză să scriu mai bine românește" este un text pur autobiografic despre perioada petrecută la Liceul Naţional din Nisa unde elevul Neagu Djuvara i-a avut drept colegi de şcoală pe fiii regelui Cambodgiei, pe viitorul rege al Afganistanului sau pe Osman, nepotul ultimului sultan, cel poreclit „le pétomane" pentru capacitatea sa de a trage vînturi la cerere, nenumărate şi pe diverse tonalităţi. Şi acest text se încheie cu un personaj secundar, profesorul de franceză, greacă şi latină, dl Moog, căruia povestitorul îi aduce un subtil omagiu. Tot în jurul unui personaj se construieşte şi următoarea evocare, probabil cea mai interesantă (dpdv istoric) şi amuzantă din carte. E vorba de Popovici-galoş, un diplomat cunoscut în Bucureştiul interbelic şi pe care mama lui Neagu Djuvara l-a chemat la un moment dat la vila lor închiriată din Sinaia pentru a i-o prezenta pe Jeanne, sora ei mai mică, nemăritată încă, deşi avea 40 de ani: „A doua zi după sosirea lui la Sinaia, era bolnav, sau se credea bolnav, şi s-a închis în odaia lui, cea mai mare din modesta lui locuinţă. În dimineaţa următoare, Jeanne, milostivă, bate la uşă aducînd tava cu micul dejun, cafea cu lapte, cozonac cu unt şi miere etc. Se aude dinăuntru: «Intră!» Deschide uşa – şi ce vede? Popovici îşi făcea nevoia mare pe ţucal, în pat, cu paltonul pe el, pălăria pe cap şi o umbrelă mare deschisă spre uşă, că, de, cum se zice mai la periferie, «Cînd e uşile dăşchise, trage corent». Jeanne, stupefiată, îi zice «Eşti un porc!», trînteşte tava pe masă şi iese. Nu e nevoie să spun că şederea tipului la Sinaia fu de scurtă durată". O scenă demnă nu de Charlie Chaplin, evocat de autor, ci mai degrabă de Sacha Baron Cohen. Tot un interes socio-istoric are şi ultimul text, „Căsătorii între ardeleni şi boieroaice regăţene şi viceversa", în care episodul „deocheat" se petrece în noaptea nunţii dintre o Ghiculeasca şi un naţional-ţărănist, cînd mireasa de viţă nobilă a început să ţipe, „în clipa fatidică" a pierderii fecioriei, iar mirele „nemilos, i-a zis, ardelenește, împingînd în vrăjmăşie: «Musai să intre, c-alta nu-i!»".

Volumaşul cu amintiri şi evocări boiereşti al hîtrului Neagu Djuvara este o „jucăreauă" memorialistică agreabilă, anecdotică, culegînd, cu multă înţelegere umană, pedanteriile, slăbiciunile, maniile şi viciile din viaţa privată a unor personaje nobile, dar, în acelaşi timp, oferind şi detalii interesante despre destinul, în general, al nobilimii de secol XIX. Educaţia, carierele diplomatice, mariajele, prieteniile, dar şi exproprietărirea sau exilul boierilor români, toate acestea apar undeva pe fundalul acestor amintiri frivole, dar scrise cu simpatie şi, mai ales, cu o rară eleganţă a limbii. O cărticică de seară (din păcate foarte mică) scrisă fermecător, cu un umor plin de distincţie.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

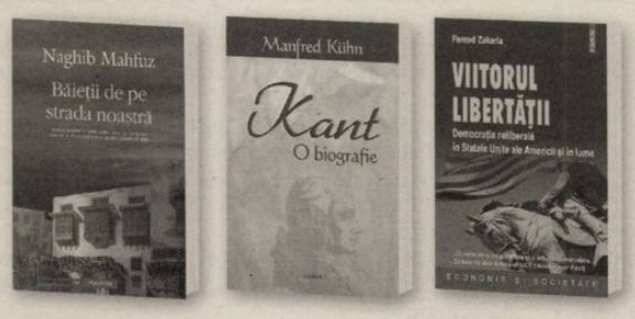

NEGHIB MAHFUZ
Băieţii de pe strada noastră
504 pp., 34,95 lei

MANFRED KÜHN
Kant – o biografie
480 pp., 44,95 lei

FAREED ZAKARIA
Viitorul libertăţii
272 pp., 28,95 lei

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● Atragem cît mai apăsat atenţia că *Suflu la inimă* al lui Louis Malle, de sîmbătă seară (TVR Cultural, ora 23,20), nu-i nicidecum o comedie – cum i se spune în *TV Mania* –, ci unul dintre cele mai dramatice filme despre o mamă şi fiul ei puber din cîte a îndrăznit să divulge cinema-ul. (Radu Cosaşu)

● Nu pierdeţi cele trei zile ale Festivalului Internaţional de Literatură „Re-writing the map of Europe", organizat de Oana Boca, Vasile Ernu şi Bogdan-Alexandru Stănescu la Clubul Ţăranului de la MŢR între 28-30 octombrie. Joi seară, de la ora 18, redacţia *Dilematecii* va participa la o discuţie aplicată despre revenirea în forţă a povestirii şi a prozei scurte. (Simona Sora)

● Am cunoscuţi care şi-au pierdut deja o noapte citind cap-coadă volumul de corespondenţă Michel Houellebecq-Bernard-Henri Lévy, *Inamici publici,* apărut la Polirom în foarte buna traducere a lui Daniel Nicolescu! (Eu, care nu pot citi noaptea, am terminat-o în cursul zilei.) Dar, dacă vreţi să prelungiţi plăcerea lecturii, recomand citirea ei în tandem cu alte două cărţi: *Cum m-am lăsat de gîndit (mic tratat pentru intelectuali epuizaţi)* şi *Enciclopedia lucrurilor care mă sîcîie zilnic (mic tratat pentru intelectuali agasaţi),* ambele semnate de Hannes Stein, traduse (la fel de bine) de Mihai Moroiu şi apărute, amîndouă, la Nemira. Împreună cu „duplexul" MC-BHL, formează un revigorator triptic incorect politic – din care iată, pentru conformitate, un citat din HS: „Che Guevara este dovada faptului că poţi comite orice crimă dacă urmezi ideologia potrivită". (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Adevăruri

● ***Amintiri din Epoca de Aur 2 – Dragoste în timpul liber* (România, 2009), de Cristian Mungiu.**

Ultimele două scurtmetraje din seria lui Cristian Mungiu, *Amintiri din Epoca de Aur,* regizate de Mungiu însuşi, sînt mult mai consistente decît primele patru, scrise de el, dar regizate de alţii şi lansate acum o lună. Într-unul din ele e vorba despre o Bonnie (Diana Cavallioti) şi un Clyde (Radu Iacoban) ai României ceauşiste – doi tineri care umblă din bloc în bloc şi-i fraieresc pe locatari, dîndu-se drept inspectori de la „Ministerul Chimiei" şi cerîndu-le apă şi chiar aer din apartamentele lor, în sticle şi borcane pe care apoi le vînd. Paralela cu *Bonnie şi Clyde* e explicită – Mungiu ni-i arată pe eroii săi uitîndu-se la celebrul film al lui Arthur Penn. Cei doi actori sînt frumos aleşi şi dirijaţi, astfel încît să aducă uşor cu Faye Dunaway şi Warren Beatty, dar să şi difere de ei în feluri grăitoare pentru diferenţele dintre America „marii crize" interbelice (reconstituită la Hollywood) şi România lui Ceauşescu. De exemplu, noul „Clyde" nu debordează de energie aşa cum deborda Beatty; delincvenţa lui e posacă, lipsită de entuziasm – România e un stat atît de represiv încît un Clyde autohton e redus la ciupeală măruntă, atît de măruntă încît mai mult îl sictireşte decît îl eliberează. Sictirul inteligent din ochii şi din mişcările lui Iacoban, asezonat cu mici sugestii de arderi interioare intense, spune mai mult despre comunism decît toate cele patru scurtmetraje din *Partea I,* ai căror eroi erau simpli hamali narativi, simpli cărători ai unor poante. Tot aşa, există adevăr şi în personajul interpretat de Vlad Ivanov în cel de-al doilea scurtmetraj de-aici – un şofer de la Avicola care ar vrea să iasă din ţarcul vieţii lui de om căsătorit, dar nu ştie cum, şi ale cărui tentative de a intra în graţiile unei hangiţe, cu ofrande de ouă luate de la găinile pe care le transportă, îl bagă în închisoare. În filme ca *4, 3, 2* şi *Poliţist, adjectiv,* Ivanov a jucat oameni cu personalităţi extrem de pronunţate. Aici, dimpotrivă, joacă un om cu contururi indistincte, un om care şi-a trăit toată viaţa, ca soţ şi cetăţean cuminte. Tînjirile lui adulterine nu sînt ascuţite, nu sînt încordate – sînt difuze: nu îndrăzneşte să le dea prea mult contur nici măcar la el în cap; totul e indistinct acolo – e un om care nu şi-a adunat niciodată gîndurile, care a trăit mai mult adormit decît treaz. E o creaţie considerabilă.

Dar acum că am vorbit despre ce-i adevărat în aceste două filme, aş vrea să vorbesc un pic şi despre ce nu e. Pe partea de regie, ele arborează unele dintre mărcile tehnice ale realismului (filmarea fără trepied, suprimarea parţială a montajului în interiorul secvenţei), dar, ca scenarii, sînt construite conform unui ideal „clasic" (ca să-i spunem aşa) de „bună construcţie" – un ideal care, oricum i-am spune, *nu* e idealul realist. Simetriile lor tematice (în primul film, „Bonnie" şi „Clyde" se uită chiar la *Bonnie şi Clyde)* şi narative (cele din al doilea film derivă din modelul basmului sau al bancului: în prima seară, şoferul dori să facă sex cu nevasta sa, dar aceasta dormea; în a doua seară, el iarăşi dori să facă sex, dar ea dormea; în a treia seară...) sînt, din punctul de vedere al unui realist autentic, *prea* simetrice – sînt „puse". Conform principiilor de „bună construcţie" cu care lucrează Mungiu, dacă „Bonnie" şi „Clyde" ai săi se uită la un moment dat la un film, filmul acela *trebuie* să fie *Bonnie şi Clyde,* altfel momentul n-are nici un rost, nu „joacă" în film; şi tot conform acestor principii, fiecare moment trebuie să „joace" – fie pe frontul narativ-dramatic (avansînd povestea, contribuind la caracterizarea personajelor), fie pe cel tematic. Această gîndire pune pe primul loc respectul pentru exigenţele dramatico-narative. Gîndirea realistă pune însă pe primul loc respectul pentru *compoziţia realului,* care conţine şi timpi „tari", şi timpi „moi" sau „morţi", şi momente importante, şi momente mai puţin importante. Un povestitor de tip „clasic" gîndeşte în informaţii relevante (din punct de vedere narativ, dramatic şi tematic), pe cînd realistul gîndeşte în *evenimente,* pe care nu admite să le reducă la semnificaţia lor narativă, dramatică sau tematică. Implicaţia este că spectatorul trebuie să desprindă el însuşi această semnificaţie din surplusul care i se dă, pe cînd, într-o naraţiune „bine construită" în sens „clasic", ea i se dă de-a gata – e tot ce i se dă. Opţiunea realistului pentru cadrul lung, în defavoarea montajului, decurge de-aici: cadrul lung *arată* un eveniment, pe cînd montajul *spune* o poveste într-o succesiune de imagini analoagă succesiunii unor părţi de propoziţie. Ei bine, în aceste două filme, Mungiu gîndeşte mai degrabă ca un povestitor „clasic" sau convenţional, dar îmbracă asta într-o stilistică realistă. Stilistica realistă e, aici, doar un machiaj sau o haină la modă. E neadevărul acestor filme.

trecerea prin reviste

Angoase bine exprimate

Ediția din această toamnă a revistei *Lettre Internationale* ne oferă texte de aceeași calitate și savoare cu care ne-a obișnuit. Așa este și povestirea din deschiderea numărului, semnată de scriitorul italian Andrea Canobbio, în care sînt descrise angoase specifice omului modern:

„Cînd m-am urcat la bord eram nervos. Avionul era gol pe jumătate, de fapt aproape în întregime gol. Dacă se prăbușea, aveau să fie mai puține victime. Mai puțină zarvă, mai puțină atenție. Stăteam în primul rînd de la clasa economy și îndată după decolare stewardesa mi-a închis în nas perdelele gri care trebuia să ne despartă de zona business. Poate că scopul e să-i împiedice pe pasagerii de la clasa economy să asiste la prînzul copios servit celor de la business. Știu numai că în clipa aceea gestul n-a făcut decît să-mi accentueze claustrofobia, făcînd-o să fie ceva mai puțin latentă".

O altfel de claustrofobie înfățișează Ion Vianu, cu o tușă de mare scriitor, într-un fragment din amintirile sale din adolescență, după ce fusese trasă *cortina de fier*:

„Toate stelele pe care le vedem aparțin Căii Lactee. Dar Universul e mult mai mare, conține un număr colosal de galaxii, invizibile nouă (...) Chiar cerul pe care-l privim, așa de negîndit cum sînt distanțele, anii lumină, timpul pentru ca lumina «să ne ajungă» ne trimite un mesaj de claustrare. Universul e finit, închis. Nici măcar zidurile acestei închisori nu le vedem. Vedem doar clădirea în care ne găsim, prizonieri, dar de umblat nu putem să umblăm decît în încăperea ce ne e dată. De cîtăva vreme sîntem legați cu lanțuri și nu mai putem ajunge nici la fereastra cu gratii, să tragem o gură de aer (...) Sentimentul de închidere metafizică pe care mi-l oferise privirea Căii Lactee se potrivea prea bine cu închiderea materială între frontiere și cu închiderea, deocamdată virtuală, totdeauna posibilă, între zidurile închisorii. Universul este o păpușă rusească, una din acele Marusii care apăreau adesea prin piețe. Femeia de lemn exterioară închide o alta, și o alta, și o alta... iar tu te aplatizai, deveneai o foiță de carne, te piteai între două... din aceste Géantes, fericit că nu te găsești în cea mai mică, de pe urmă".

Despre nostalgiile imperiale ale țării unde s-a inventat Marusia scrie Adrian Cioroianu (un fragment dintr-o carte ce urmează să apară). El citează dintr-o scrisoare deschisă pe care membrii Partidului Comunist al Rusiei i-a adresat-o Madonnei, în iulie 2009, înainte de un concert al acesteia în Piața Palatului de Iarnă, punct sacru al revoluției bolșevice din octombrie 1917:

„Ar trebui să înțelegeți responsabilitatea de a cînta aici, să vă îmbrăcați modest, să cîntați melodios și să păstrați în minte regulile moralei".

La rîndul său, Mircea Țicudean descrie într-o corespondență de la Praga obiceiuri din Cehia post-comunistă:

„Marea majoritate a maziliților supraviețuiesc însă la vîrf, în forme noi. Un fost număr cinci sau șase la social-democrați atinge apogeul mediatizării ca ministru al Apărării. Nu face mare lucru la armată, ba, dimpotrivă, face rău. Demis, dispare două, trei luni, apoi reapare ca șef al liniilor aeriene naționale. Liniile aeriene nu prosperă, ba dimpotrivă, intră în pierdere, iar fostul ministru dispare din nou. După încă o jumătate de an, apare din nou ca număr cinci sau șase în partid, ținînd umbrela șefului într-un aspru miting de campanie. Dacă partidul cîștigă alegerile la toamnă, se va întoarce la Apărare. Apoi ar putea trece la compania aeriană, apoi, poate la umbrelă, dacă pe traseu nu-i scapă picioruşul într-un consiliu de administrație al vreunui concern majoritar de stat, unde se poate odihni, ieșit din vîrtejul caruselului politic".

Bună revistă! (**A. M.**)

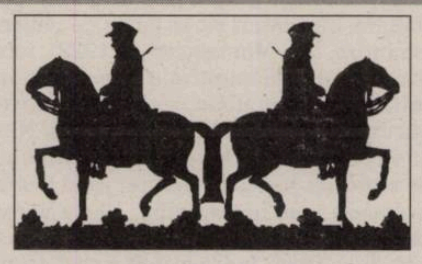

Radu COSAȘU

din viața unui extremist de centru...

La zi: 50 de ani la ukulele

Nu sîntem mulți, poate cîteva zeci de bărbați tehnocrați și gînditori, oricum talentați sufletește, cei care văd în *Unora le place jazzul* ultimul film de la care au plecat îndrăgostiți de o actriță ca niște flăcăi iremediabili.

Eram deja prin '60 și ceva*, măgari bătrîni – cvadragenari spre dura *„la cinquantaine"*, conștienți și mîndri că nu ni se mai pot întîmpla asemenea prostii la cinema – cînd, deodată, ne-au înghețat picioarele, ca lui Lemmon, și ni s-a tăiat respirația,

văzînd-o pe Marilyn Monroe înaintînd, subțire îmbrăcată, pe un culoar de tren, spre cușeta noastră, cîntînd la ukulele; am vrut să ne ținem dîrji și inteligenți, dar ea ne-a explicat ca lui Curtis, repede, că „nu sînt prea deșteaptă", dar nici nu mai voia „să fiu fraieră" și ne-am topit ca niște vrăbioi superior justificați; toată povestea ei în 3-4 fraze –

cum a avut de-a face numai cu saxofoniști care plecau lăsîndu-i doar un tub de pastă gol; cum s-a decis să bea; cum caută bărbați milionari cu ochelari fiindcă aceștia sînt neajutorați –

ne-a lovit drept în inimă, ne-a răscolit cu un fior postdostoievskian de care nu ne-am temut, nu ne-am dezis și nu ne vom dezice. În clipe de taină decent destrămată, ca între bărbați sexagenari (lăsați naibii calamburile cu vîrsta asta!), septuagenari și octogenari, vom mărturisi că știm pe dinafară celebra scenă de pe iaht,

cînd Curtis se ținea rece ca o friptură de fazan și îndrugă sub sărutările ei, bestial în epicurianism, fastuos în voluptate (în montaj paralel cu cel mai dement tango din istoria filmelor mele) că-i inofensiv, că nu l-au putut ajuta nici dansatoarele din Bali, că nu contează dacă-i putred de bogat, că a lucrat cu Freud la Viena...

Pînă ne vom răci în pămîntul primitor, ne vor aburi ochelarii și vom pluti pe șoapta acelui sărut care-l implora să se relaxeze. Nimeni pe lume n-a găsit o inocență mai sfîșietoare din creștet pînă în tălpi ca Marilyn cerînd: *„relax!"*.

Am plecat de la Capitol, iluminat, magnetizat de o predestinare. Tata fusese îndrăgostit de Greta Garbo, G.G. Ereditar, eu păcătuisem la Nero, pe Șerban-Vodă, cu M.M., Michèle Morgan, în *Quai des brumes*. O viață – liceul, armata, reporter de Bicaz, șomer ideologic – îi rămăsesem credincios cum numai cine-amorul o îngăduie, căci ce e cine-amorul?, ca acum să mă dezlege de ea aceleași inițiale.

Firește, pentru a nu mă simți anormal – una dintre cerințele majore ale stupidității universale: a fi normal în amor! – am căutat cu decență, cu prudență de cinesexuat, foarte periculoasă în orice dictatură, alți nebuni după M.M.

Au răspuns la acest strigăt, de-a lungul vremii, Arthur Miller și Norman Mailler, apoi, zice-se, John F. Kennedy, nu mai puțin Yves Montand și alți bărbați bucureșteni de certă valoare, dar nu se poate nega că am rămas o minoritate din ce în ce mai nostalgică și vibratilă.

Au opus rezistență prietenii care ne-au făcut de toate cele: de la „livreşti" la „voyeuri", de la „intelectualişti" la „vulgari". Am încercat cu ei, sistematic, un dialog, chiar în condițiile terorii puritaniste din acele decenii, a fost inutil. Totdeauna ultimul meu argument a fost pe cît de brav, pe atît de deplorabil: „e splendidă, mă!". Desigur, la noi, în urbe, nu-i un argument pentru a cuceri masele. Ele sînt puternice prin forța cu care demitizează și refuză splendidul; aș fi un netrebnic dacă nu aș admite că tocmai de aceea am momente, deloc muzicale, cînd mă simt mîndru de aceste mase critice. La noi, nimic nu-i real, dacă nu e demitizat.

Dar și mai opace au fost femeile. Poate că a lucrat aici un blestem, însă eu, unul, nu am întîlnit vreo femeie

frumoasă sau urîtă,
soție sau logodnică de-a pururi,
simplă cetățeancă sau șefă de cadre,
iubită sau doar bine apreciată,
mordantă sau duioasă,
plină de bani sau pensionară
căreia să-i placă Marilyn Monroe a mea, a noastră.

Și mai și: după ce o învesteau pe M.M. de toate păcatele, mi-o opuneau logic pe Simone Signoret. Aceea era virtutea matură, pe cînd Marilyn, viciul dat în pîrg. Voi avea pacea și seninătatea de a recunoaște că – tot de-a lungul vremii, octogeneralizîndu-mă – am reacționat ca Yves Montand și le-am împăcat pe amîndouă în sufletul meu cinemîngăiat.

Căci totul e concesie. Nimeni nu e perfect – cum încheie triumfal, nemuritor, Osgood Fielding al V-lea, bărbatul acela fantastic din tangoul cu Lemmon, în cea mai corectă și trăznitoare replică pe care a inventat-o vreodată finalul unei comedii. De Billy Wilder – rețineți acest nume pînă la glaciațiunea finală!

---

* realizat „la ei", în 1959, filmul a venit „la noi, pe ecrane", cu o întîrziere (cam) de un deceniu, obsedant și el...

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul?

– la Craiova, Beharca, Strehaia –

Ratingul/Clasificarea: Uichendist.ro dă 3 endorfine Craiovei: mîncare + amenajări + petrecerea unei seri de neuitat.

Uichendist.ro apreciază, în general, locul perfect cu 7 endorfine = mîncarea excelentă, la prețuri omenești + somn bun cu vise frumoase + peisaj care te încîntă + atmosfera care șterge stresul și gîndurile rele (natura+amenajări) + servicii de agrement care te fac să te simți puternic și învingător + petrecerea unei seri de neuitat + dorința de a reveni.

Cu ce rămînem din Craiova? Cuvîntul-cheie: perfectul simplu. Fusăi, mîncai făsui, mă culcai, mă certai și o pusăi de mămăligă, o dădui la întors.

Bine/Rău

Drumul Bucureşti-Strehaia: bun. *Prin Strehaia:* dezastru.

Sfînta friptură o găsești la Casa Zamfirescu: meniu turcesc-românesc. Prețuri de la 20 de lei în sus. Scumpuț, dar merită, dacă vrei să te simți boier.

** Somnul e posibil chiar la Hotel Jiul.* Spațiu meschin în cameră, dar curat, nou.

Orașul respiră între secolele XIX și cel al lui Ceaușescu. Merită o plimbare printre casele vechi.

Centrul e renovat, spre strada Kogălniceanu în jos și prin spatele Unirii mai sînt destule case în paragină. O fereastră, o intrare, o cercevea îți fură ochiul.

** Muzeul de Artă îți ia respirația. Puțin și bun. Parcul Romanescu îți dă* prospețime.

Peisajul între Craiova și Strehaia: dealuri și păduri, dar cu un sentiment de straniu. Sate, orașe fără nici o personalitate.

Carul din stele din Beharca: bună mîncarea, somnul e foarte curat, doar că nu prea poate fi început cînd îl vrei. Taraful de lăutari și șoseaua aproape îl fac un pic imposibil. Apa caldă vine greu pe țeavă și căldura merge după ora 6. În cameră.

Strehaia? Prăfuită, cu vestite case țigănești ce par să se ridice dincolo de dealurile înconjurătoare.

Ceea ce merită este însă mănăstirea. De secol XVI. N-ai unde mînca și dormi de încredere. Hanul Pandurilor e o putoare de loc. Așa că oprește-te la Beharca sau fugi spre – dracu' știe ce te așteaptă acolo – Severin.

Uite, merită ritualul de la Casa Zamfirescu: Kuzu, Adane, Urfa, Domestesh, Patlicanti (cam 20 lei), ceafă de cerb, fazan, iepure (cam 60 de lei), calcan, dorada (cam 30 de lei). Trimis de sonty, comentator al Craiovei mele, direct în brațele unui chelner prietenos, răbdător, obișnuit cu stinghereala omului mărunt în casă boierească.

** Chelner care te ia din prag și te plasează pe canapele,* să-ți tragi sufletul, să tragi o țigară și un aperitiv, pînă-ți vin mîncărurile. Faci ochii roată prin încăperea uriașă și-n decoruri te boierește.

Și ospitalitatea asta, camera generoasă și ritualul de la sine înțeles m-au îndemnat să schimb vinul, de la un „Beciul Domnesc" scîrbos am trecut spre un roșu „La Cetate" de un milion două sute.

De vrei ceva, ai clopoțel, de vrei să-i cauți cusur Casei Zamfirescu, îi găsești. Ritualul îți dă ocazia.

Sticla de vin stînd pe măsuța de așteptare și aperitiv, iar chelnerul dispărînd spre alte mese-încăperi, trebuie să străbați toată încăperea spre a te mulțumi cu vinul tău. Apoi, toaleta cu gresia spartă pe alocuri și vasul de tras apa e fragil ținut deasupra WC-ului propriu-zis. Și să nu uit, tablourile modeste, fără personalitate, pe pereți.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

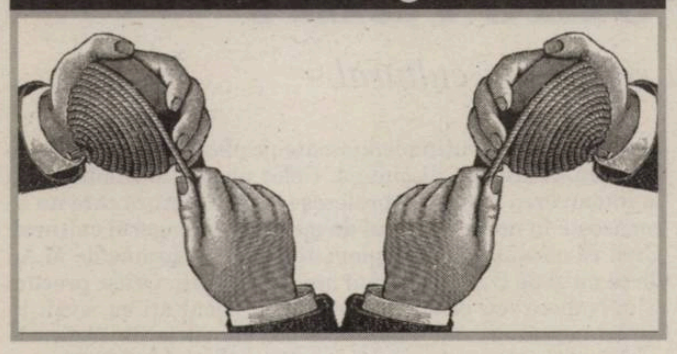

La Sofia

– notiţe –

Am fost recent la Sofia, la conferinţa „Noua agendă a reformelor în statele din Estul Europei“, organizată acolo de Programul Iniţiativele Europene al Fundaţiei Soros. A fost şi o ocazie să ne vedem la faţă autorii a două rapoarte colective ale aceleiaşi fundaţii bulgare despre a) agendele ţărilor din Est membre în UE şi despre b) reformele lăsate neterminate după aderare (eu fiind autorul capitolelor despre România al celor două rapoarte).

Conferinţa a fost un prilej pentru mine de a pune lucrurile în perspectivă. Iar atunci cînd realitatea (TV) românească te exasperează sau te plictiseşte, o punere în perspectivă prinde bine. Dintre mulţii vorbitori, am remarcat cîţiva, sînt curios dacă vă regăsiţi în aceste idei. O prezenţă captivantă a fost vicepremierul şi ministrul de Finanţe de la Sofia, Simeon Djankov. Omul a lucrat 15 ani la Banca Mondială la un nivel foarte înalt şi era practic necunoscut în ţara sa pînă acum cîteva luni, cînd a fost cooptat în Guvern. A expus cîteva priorităţi ale Guvernului: vama controlată de politicieni legaţi cu mafia (a concediat la începutul mandatului toţi vameşii şi a făcut reangajări pe bază de teste); energia (sector dominat de sindicalişti-politicieni organizaţi astfel încît să fure banii publici); sectorul de sănătate. A încheiat optimist: să nu ne mai găsim scuze, că sîntem în Balcani, că sîntem leneşi şi nu orientaţi spre afaceri. Nu avem nici o scuză. Avem un guvern monocolor, un prim-ministru cu 70% popularitate, nu putem da vina pe alţii.

Talk-show-urile seamănă cu telenovelele: puţine idei, conflicte personale şi mult teatru.

Tot în acest panel a vorbit şi Tony Lybek, reprezentant al FMI pentru România şi Bulgaria, care a prezentat un studiu de caz asupra României. La cina dinaintea conferinţei încercasem să scot mai multe de la el privitor la situaţia financiară de la Bucureşti dacă se va prelungi criza politică, dar nu s-a lăsat în nici un fel tras de limbă, a confirmat însă nişte analize pesimiste făcute de mine. La microfon a spus că în 2003-2007 România a fost excepţia în ce priveşte deficitul fiscal, în general celelalte ţări, chiar din Est, nu au crescut deficitele în perioada de creştere economică (coincidenţă: ceva mai devreme văzusem un sms de la colegul Chivu, care făcea o cronică la romanul lui Varujan Vosganian şi îmi cerea un adjectiv pentru cariera politică a acestuia. I-aş ura să aibă atît de mult succes literar încît să se lase de politică). Omul de la FMI a explicat apoi că decizia board-ului de a permite ca 50% din tranşa precedentă de bani pentru Bucureşti să intre direct la bugetul statului a fost neobişnuită, deşi nu fără precedent, cifrele erau interesante, dar nu e loc de ele. Enervant a fost că un economist bulgar care a vorbit ulterior a prezentat situaţia în oglindă de la Sofia şi era oarecum radios pentru că ei nu au mai avut nevoie de împrumut, deşi toţi credeau invers, la începutul anului.

Dacă ministrul lor de Finanţe mă impresionase, doamna ministru al Educaţiei a fost în total contrast, banalităţi inofensive de gen „educaţia a fost ignorată, dar educaţia e foarte bună, trebuie să facem eforturi...“. Mă uit pe CV-ul doamnei, care se găseşte în mapele organizatorilor: profesoară în Sofia pînă acum cîţiva ani, direct viceprimar pe probleme de educaţie. Cînd primarul a ajuns prim-ministru a pus-o ministru de resort. Politruc clasic. Singura dilemă în legătură cu ea e dacă se va mulţumi doar să se dea mare cu ecusonul de ministru sau îi vor veni idei grandomane.

Ultimul panel a fost excepţional. Ivan Krastev, un bulgar prezent în topul *FP-Prospect* al primilor 100 de intelectuali influenţi ai lumii, a comparat criza din 1997 cu cea de acum. În 1997 a fost scurtă şi foarte vizibilă, hiperinflaţia a ajutat reformele ulterioare, s-a creat Consiliul Monetar; în 1997 Bulgaria era în criză, dar lumea era în *boom*. Atunci au ajuns în criză făcînd invers decît ziceau (că fac reforme şi privatizare, şi nu făceau). În 2009 au intrat în criză, deşi au făcut exact ceea ce spuneau. În 1997 moneda s-a prăbuşit, exportatorii au cîştigat şi partea nereformată a economiei etatiste a fost devastată, în 2009 exportatorii au fost cei mai afectaţi şi partea cea mai competitivă şi inovativă a economiei bulgare a fost cea mai lovită pentru că era cea mai expusă fluxurilor externe. Concluzia acestei comparaţii: cele două crize vor genera politici complet diferite. În 1997 au apărut guvernele kamikaze care au trebuit să facă reforme şoc şi apoi să plece alungate de la putere. În 2009 măsurile care trebuie luate nu mai sînt atît de simple (de gen privatizare), e nevoie de politici mai complicate, de cooperarea populaţiei, deci de guverne populare. Dar, în acelaşi timp, cinismul public este enorm şi aproape că nu mai există baze stabile de votanţi.

Balint Molnar, director adjunct la Freedom House Europa, a prezentat un model explicativ pentru Ungaria, cu următoarele concluzii: încredere socială scăzută; confuzie la nivel de norme (două treimi dintre unguri cred că ei personal sînt oneşti şi decenţi, dar ceilalţi oameni nu sînt, majoritatea îi admiră pe cei care încalcă normele); inegalitatea veniturilor este mai mare la nivel de percepţie decît arată datele statistice că e în realitate; paternalism faţă de stat (ceea ce duce la disonanţă cognitivă: nu au încredere în stat, dar aşteaptă multe de la el).

Ceva mai optimist a fost Adam Jasser, care a mers pe ideea „e rău, dar pe de altă parte...“. Peste tot în Europa de Est încrederea în instituţiile europene e mai mare decît în cele naţionale; asta pentru că cele naţionale sînt detestate de majoritate. Totuşi, nu există aplecare către dictatură, votanţii văd sistemul lor politic ca imatur, dar nu putred în sine. Dezbaterile politice şi talk-show-urile seamănă cu telenovelele: puţine idei, conflicte personale şi mult teatru. Însă partidele s-au consolidat şi numărul lor a scăzut masiv faţă de anii '90, iar extremiştii sînt pe cale de dispariţie. Neîncrederea între partidele politice e imensă şi fiecare tinde să se bazeze prea mult pe serviciile secrete. Aderarea la euro a rămas singurul stimulent capabil să creeze o majoritate pro-reformă, aşa cum a fost aderarea la UE. Deci, euro nu este numai o problemă economică. Ziariştii şi presa practică critica în masă a politicii şi a politicienilor, astfel presa subminează democraţia liberală. Nu mai ţin minte dacă era un „dar...“ la această idee.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

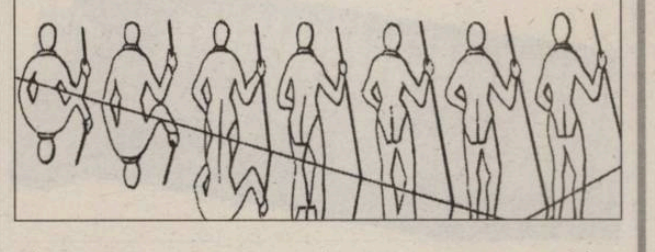

Animaţie (scurtă şi) britanică

O mamă şi un tată stau la masă împreună cu fetiţa lor. Mama şi tata sînt lungi, slabi şi cenuşii, la propriu. Fetiţa poartă o pălărie clasică şi atunci cînd de sub aceasta îi iese o şuviţă, şi-o îndeasă repede la loc, cu un gest vinovat. În timp ce părinţii se agită cu ritualul opresiv-convenţional al mesei obligatorii, pe fundal se agită... trei elefanţi.

Nu, nu e o scenă de pe Magheru, ci din scurtmetrajul britanic de animaţie *Elephants,* 2008, în regia lui Sally Pearce, prezentat în afara concursului la Anim'est-ul de anul acesta (2-11 octombrie). Festivalul mi-a deschis gustul unei altfel de animaţii: nicidecum adresată doar copiilor, departe fie de cea idilică, Disney, fie de cea şugubăţ-inovativă gen *Ice Age* sau *Shrek*. Uneori fascinantă, alteori prea ciudată pentru spectatorul mediu obişnuit cu *Tom şi Jerry* de duminica după-amiaza. În orice caz, o iniţiativă benefică şi de anvergură, care a dezvăluit neiniţiaţilor (şi le-a confirmat iniţiaţilor...) că animaţia nu e o joacă, ci un gen de sine stătător, foarte variat şi în expansiune.

Filmul cu elefanţii continuă: mama şi tata o trimit pe fetiţă în cameră fără să mănînce, crezînd că ea e de vină pentru zgomotele care se aud şi dezastrele casnice ce plutesc la orizont. Atmosfera dezumanizantă, robotică din familie aminteşte de cea din *Billy Mincinosul (Billy Liar,* 1963, în regia lui Tom Schlesinger) şi de cea din *Mon oncle* (1958, Jacques Tati), sau chiar de familia Adams. Lipsa de comunicare între generaţii e evidentă. Precum şi tendinţa de oprimare a copiilor în bună tradiţie dickensiană.

Evoluţia acestei mici antiutopii e însă simpatică, situaţia rezolvîndu-se spumos, pe linia unei logici a absurdului: cei doi părinţi *horror* cheamă un soi de... deratizare. Cei de la „stîrpirea animalelor dăunătoare“ ştiu că elefanţii pot fi identificaţi ca atare şi prinşi prin apetenţa lor pentru... gogoşi. Cînd intră în casă, primii peste care nimeresc sînt chiar părinţii în cauză: aceştia, cînd li se oferă gogoşile-capcană, se reped la ele cu poftă. Ca atare, sînt catalogaţi drept elefanţi şi închişi la grădina zoologică. Vizitatorii vin şi le oferă gogoşi, în timp ce fetiţa *lives happily ever after* cu elefanţii în domiciliul fost familial, care, acum, din cenuşiu, începe să se coloreze.

Un alt filmuleţ din seria celor britanice de animaţie, *hors concours*, *Keith Reynolds Can't Make It Tonight* e o satiră, pe aceeaşi linie absurdă, a culturii organizaţionale, a mediului *corporate* şi a relaţiilor interumane ale angajaţilor. Keith Reynolds e un „amploaiat“ dacă nu model, măcar standard al unei asemenea corporaţii. El nu-şi doreşte decît să fie promovat şi să-l iubească una dintre colegele de serviciu. Grafic vorbind, el nu este decît un omuleţ fără faţă, un contur colorat şi alungit, gen Pantera roz, vădit unidimensional şi asemenea tuturor celorlalţi angajaţi ai multinaţionalei lui, înfăţişate ca o clădire cu multe scări şi sertare (straturi peste straturi). Femeile sînt aceleaşi siluete colorate precum bărbaţii, doar că... au şolduri şi coc. Într-un moment de orbire, pentru ultraplatul Keith Reynolds, precum pentru Meursault din *Străinul* lui Camus, totul se schimbă: eroul îşi omoară un coleg care îi făcea curte aceleiaşi Sarah, de care şi Keith era interesat. Dintr-un accident în altul, Keith Reynolds devine ciminal în serie... Totul povestit într-un stil... *matter of fact*, cu mult vehiculatul calm şi umor negru britanic...

Prezent şi într-un alt scurtmetraj, de altfel, intitulat *This Way Up* (Smith&Foulkes, 2008). În acesta, cei doi ciocli, care se chinuie să ducă, profesionist, un coşciug la groapă, în stilul în care Stan şi Bran se străduiau cu celebrul lor pian (*The Music Box*, 1932) sînt, în ciuda feţelor lor *creepy,* simpatici. Şi umani. Restabilind, cumva, ideea de morală în animaţie; sau, măcar, de speranţă în aceasta.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

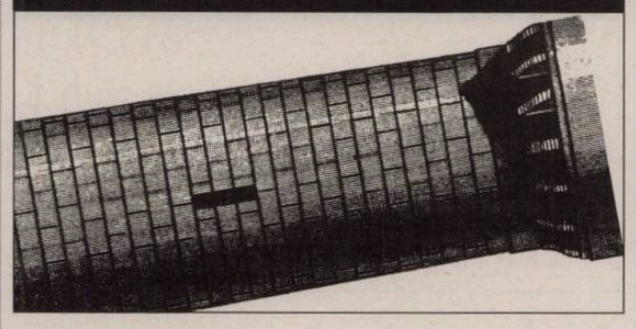

Francografie

În septembrie 2009, profesorul Lucian Boia a publicat, la editura Les Belles Lettres, a 13-a carte a sa apărută în Franţa, unde compatriotul nostru devine pe an ce trece mai cunoscut şi respectat. Volumul e intitulat *Hégémonie ou déclin de la France? La fabrication d'un mythe national* şi propune un eseu imagologic plin de obişnuita vervă intelectuală a unui autor echipat deopotrivă cu „metodă" (Şcoala Analelor 2.0), stil şi ironie sapienţială. Miza? O evaluare critică, echilibrată şi serenă – căci relativ detaşată – a discursului defetist profesat post-11 Septembrie într-o aparent largă secţiune a elitelor franceze. O constelaţie de istorici, filozofi sau sociologi – reuniţi sub zodia „declinologiei" – primesc astfel un ajutor „extern", din partea unui francofil fără iluzii, acomodat cu analiza „duratei lungi" şi convins că bazinul imaginarului colectiv necesită o periodică igienizare.

Arcul investigat debutează cu Marele Secol (Louis XIV) şi ajunge la decorul hiper-activ al prezentului sarkozyst, dar include, dincolo de figurile mai mult sau mai puţin „mesianice" ale Franţei „superguvernate" şi „greu guvernabile", serii statistice de ordin mai ales demografic şi economico-financiar, fără ticuri marxizante, desigur. Lucian Boia insistă pe pluralitatea culturilor (sau a familiilor spirituale) care compun peisajul hexagonal, aminteşte vocaţia narcisic hegemonică a unei ţări care a ocupat, singură, unul din talerele balanţei continentale, explică bisecularul „declin" antamat odată cu violenţa Revoluţiei de la 1789, compensată prin felurite episoade remisive, de la epopeea napoleoniană, trecînd prin Al Doilea Imperiu, pînă la tactica „excepţionalismului" gaullist. Paradoxul central rămîne acela că Franţa a fost *realiter* mai puternică atunci cînd s-a socotit slabă (sau a pierdut războaie) decît atunci cînd, prea sigură de propria forţă, s-a complăcut în imobilism. Cea mai populată, mai mare şi mai centralizată monarhie din ordinea Vechii Europe a pierdut două pariuri esenţiale: politica expansionistă, adică dimensiunea colonială, şi startul revoluţiei industriale, parţial ratrapat sub Napoleon al III-lea. O altă teză priveşte expansiunea Franţei prin seducţie culturală: potrivit autorului, exportul de idei a adus Parisului mai mult prestigiu decît fortificaţiile lui Vauban sau aerul de Mare Zid Chinezesc al Liniei Maginot.

Cîtă vreme Franţa a sfidat Europa şi, mai tîrziu, Statele Unite, toată lumea a avut ceva de pierdut. Acum, cînd profeţii declinului său înfloresc, Franţa lui Nicolas Sarkozy este de fapt motorul construcţiei europene, în tandem cu Germania, alături de americani (prin NATO) şi incluzînd Marea Britanie, cu ambiţia colectivă de a face din UE locul avangardei globale. Rămîn totuşi nedepăşite cîteva obstacole endemice: rolul Statului în economie, stimulat de tradiţia „colbertistă", care ne arată că francezii nu au reuşit niciodată să aleagă definitiv între etatism şi liberalism. Şi tendinţa, la fel de tradiţională, de a-şi supraevalua potenţialul, cu urmarea unor sistematice „deziluzii" (precedate de erori strategice aproape infantile). Lucian Boia culege toate argumentele în favoarea Franţei „revenite" ca protagonist comunitar, dar se arată sceptic faţă de „iradierea" internaţională a francezei, ale cărei poziţii extra-europene (mai ales africane) sînt prea slabe pentru a concura engleza – şi respectiv influenţa mondială a modelului anglo-saxon. „Pe drept cuvînt sau nu – scrie autorul în concluzie – francezii consideră că nu economia trebuie să modeleze societatea, ci societatea trebuie să supravegheze economia. Recent, criza financiară a părut să le dea dreptate în anumite privinţe. Spiritul critic al francezilor rămîne în mare măsură treaz (ceea ce nu e puţin într-o epocă de uniformizare a gîndirii); la fel şi capacitatea lor de a protesta sau chiar de a se revolta. În fine, ei rezistă cu un anume succes (oricum, mai bine decît majoritatea celorlalte naţiuni) la excesele globalizării culturale: identitatea franceză se ţine încă bine." *Ce qui n'est pas pour nous déplaire...*

Flavius-Alexandru ARDELEAN

Cum ne promovăm?

– despre infrastructura sectorului cultural –

România suferă de ani buni de un deficit de imagine în Europa. Probabil că vina este împărţită între participanţii la dialog: vocea politicii externe, care s-a auzit firav în ultimii ani, incapabilă să adopte o poziţie fermă, mass-media din spaţiul european, care uneori cu rea-voinţă sau din lipsă de informare a transformat imaginea României într-un canal de colectare a deşeurilor sociale, dar şi cetăţeanul resemnat, care – se spune – refuză să folosească limba română pe stradă în Vest sau ezită să se declare român. Acest articol nu se vrea a fi o anchetă de urmărire, la modă în anii electorali, ci o analiză a unui fenomen fundamental, dar prea ignorat cînd vine vorba de promovarea imaginii noastre, ca români, în lume: cultura şi rolul acesteia în dezvoltarea şi consolidarea unei ţări.

Pornesc în acest articol de la premisa că o politică culturală externă nu poate fi operativă şi susţinută coerent în lipsa unei infrastructuri interne în domeniul cultural. Metoda clasică a izolaţionismului cultural este anacronică în contextul actual al globalizării. Rolul culturii şi al artei este evident în procedeul de afirmare a unei naţiuni pe plan mondial şi european, mai ales una care se află în perpetuă reformă. Trebuie avută în vedere semantica termenului cu care operăm în cazul de faţă – dublul sens al „culturii": modul de viaţă, identitatea unui popor (sensul larg, studiat cu predominanţă pe tărîmul *culture studies* sau al antropologiei culturale) şi arta. Pentru primul termen există reuşite legislative remarcabile (UNESCO, „Our Creative Diversity", Paris, 2005; Art. 151 din C.E. pentru UE). Unul dintre punctele dificile în problematica responsabilităţii statului este şi această delimitare semantică – primul termen este reglat, dar cum susţinem şi promovăm artele?

Reducerea fondurilor este un rezultat al crizei financiare, însă asta intră în contradicţie cu însuşi efectul pe care îl poate avea cultura ca investiţie de stat.

România a organizat între 2005 şi 2008 peste 2000 de activităţi culturale în afara ţării. Conform planului Strategic pe 10 ani al MAE (http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=35097&idlnk=1&cat=3), se va avea în vedere promovarea culturii româneşti, cu toate că printre priorităţile Ministerului pentru anul 2009 nu se numără acest deziderat. A se compara modul de abordare cu cel al Germaniei, care, conform *statement*-ului oficial de pe site-ul Ministerului de Afaceri Externe al Germaniei, consideră diplomaţia culturală drept una dintre cele trei principii de bază ale politicii externe germane, pe lîngă relaţiile economice şi culturale. Nu mă pricep la economie, însă îmi îngădui să lansez un raţionament: probabil că reducerea fondurilor este un rezultat al crizei financiare, însă asta intră în contradicţie cu însuşi efectul pe care îl poate avea cultura ca investiţie de stat – domeniul artei şi al culturii este unul dinamic şi profitabil, predispus la extindere, creează locuri de muncă, dar reprezintă şi un potenţial creativ pentru economie. Nu este deloc surprinzător că multe companii din Vest lovite de criză au investit mai mult în cultură pentru a cîştiga simpatia clienţilor pierduţi şi pentru a-i sensibiliza. Cultura şi arta acţionează la un nivel profund al fiinţei umane, în chiar esenţa sufletului. După cîte văd, imaginea României a devenit obiect de lucru pentru noul Minister al Turismului, sînt însă curios să aflu în ce măsură participă Ministerul Culturii sau Ministerul Educaţiei la acest proces de (re)branduire a României pe sume imense de bani.

Problemele sînt însă acute pe plan intern şi rezultă dintr-o lipsă a personalului specializat în domeniul managementului cultural, a unei societăţi civile puternice şi a activismului cultural. În timpul „Mitingului breslei creative. Soluţii pentru dezvoltarea sectorului cultural independent", întîlnire din data de 21.02.2009 a ministrului Th. Paleologu cu sectorul cultural independent, eveniment organizat de The Ark la Bucureşti (http://www.cultura.ro/News.aspx?ID=1356), s-au menţionat următoarele probleme structurale ale sectorului cultural: 1. lipsa de comunicare cu MCCPN, birocraţia excesivă şi lipsa transparenţei (30,76%); 2. accesul greoi la finanţare (17,43%); 3. dezvoltarea resurselor umane, crearea unei clase de manageri culturali profesionişti (12,82%). Ultimul punct este cu adevărat important, pentru că munca în domeniul cultural este puternic interdisciplinară şi necesită cunoştinţe temeinice pentru a stăpîni procesele şi mecanismele actului cultural. Există puţini specialişti în acest domeniu, iar cei dornici de a se specializa sînt ori nevoiţi să se perfecţioneze în străinătate, ori prin intermediul puţinelor programe autohtone, prea puţin recunoscute pe plan internaţional, de educare în această disciplină. Celor plecaţi le rămîne însă la întoarcerea în ţară să profeseze cu o titulatură care nu se regăseşte în nomenclatorul de meserii: managerul cultural. Cred că o soluţie ar fi implemetarea de programe de M.A., de ce nu şi de B.A., în cît mai multe facultăţi. Oraşe precum Cluj-Napoca (cu cele în jur de 20 de facultăţi cu secţii în limba germană) sau Timişoara pot beneficia de resursele multiculturalismului deja existent. De ce tot ofer ca exemplu Germania? Pentru că în Germania acest proces de implementare s-a pornit în urmă cu 20 de ani (1989 Hamburg, 1990 Ludwigsburg şi Hagen) şi s-a dezvoltat puternic într-o disciplină pluralistă şi orientată spre domeniul practic, astfel încît putem considera evoluţia germană a managementului cultural o poveste de succes. Aceasta s-a realizat pe fundalul conştientizării forţei capitalului cultural pentru evoluţia societăţii şi a economiei. De ce nu ar funcţiona şi la noi? Delia Mucică aminteşte că un guvern ar trebui să implice arta şi cultura în politica externă. România, o ţară a eternei dezvoltări şi reforme (fără profunde schimbări însă), nu îşi mai permite să ofere forme fără fond şi nu are voie să se dezvolte fără a ţine cont de tradiţia culturală, dar şi de *fenomenele culturale actuale*. Termenul de *cultură* ca izvor al evoluţiei şi al creativităţii este minunat prezentat în raportul UNESCO din Paris, 2005 – „Our Creative Diversity".

Managerul cultural este nu numai un promotor, ci şi un *arhitect de punţi* şi un integrator (Hermann Rauhe, *„Kulturmanagement als Management für Kunst und Kultur"*, în: Hermann Rauhe/Christine Demmer (coord.), *Kulturmanagement. Theorie und Praxis einer professionellen Kunst*, Berlin, 1994, p. 7). Subliniez însă cu tărie că fiecare dintre noi poate fi un ambasador cultural al României în afara ţării, prin susţinerea valorilor culturale româneşti în afara graniţelor, şi un manager cultural în interiorul ei, prin sprijinirea artiştilor locali de valoare. Pledez în acelaşi timp pentru constituirea unei comunităţi de profesionişti în domeniul cultural, specialişti cu o profundă înţelegere nu numai faţă de cultura aşa-zis *înaltă*, ci şi faţă de cultura *underground*, a artei de stradă, sub toate formele ei. O clasă de profesionişti cu instrumentele necesare înţelegerii proceselor socio-economice şi cultural-politice actuale. Consider că aşa am putea oferi culoare nu numai unei societăţi civile prea puţin prezente, ci am deschide calea către un acces mai uşor la artă şi cultură, prin ONG-uri de gen, centre culturale etc. Dorinţa însuşirii unui rol european pe care să îl merităm, potenţialul nostru cultural imens şi toţi acei artişti tineri care simt nevoia unor platforme de exprimare – toate acestea au nevoie de o voce puternică cu un discurs cultural pertinent şi cu o conduită activă, care să ne aşeze valorile adevărate într-un dialog productiv cu celelalte culturi ale lumii.

Flavius-Alexandru Ardelean *(flaviusardelean.wordpress.com) este masterand cu o bursă DAAD la Institutul de Management Cultural din cadrul Facultăţii de Pedagogie din Ludwigsburg, Germania.*

PUBLICITATE

Putem privi obiectiv şi fără resentimente
o parte a istoriei noastre?
La **Radio România Muzical** ascultaţi
în fiecare duminică, ora 15,30
Muzica românească postbelică

O emisiune de
prof.univ.dr. **Valentina Sandu Dediu**

Radio România Muzical
se aude în FM (97,6 şi 104,8)
pe satelit şi live online
muzical.radioromania.ro

Parteneri media:
DILEMA VECHE
adevărul literar şi artistic

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

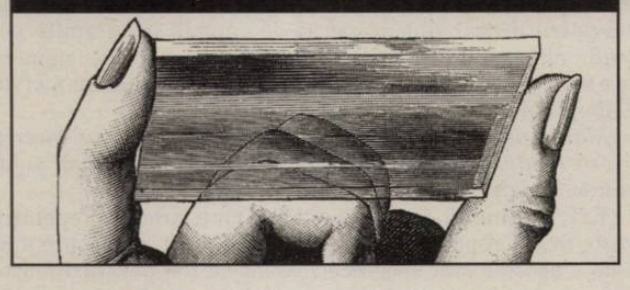

O altă faţă a *star system*-ului PRO

Am mai scris, în cadrul acestei rubrici, despre eficienta fabrică de vedete marca PRO TV, despre această formulă miraculoasă prin care televiziunea lui Adrian Sîrbu transformă în sclipici de paiete tot ce atinge. Formula a fost copiată şi de celelalte televiziuni (în fond, e reţeta marketingului agresiv al posturilor comerciale de peste Ocean), dar parcă le lispeşte un ingredient secret, de nu le iese şi lor la fel. În plus, ca un făcut, vedetele care pleacă de sub reflectoarele PRO TV îşi pierd instantaneu, aproape toate, aura şi devin provinciale, de mîna a doua. Televiziunea din Pache Protopopescu are darul să-i facă pe telespectatori să creadă că toţi cei care apar în studiourile ei sînt spirituali şi frumoşi – de la Măruţă şi „Busu", la actorii care joacă în telenovele sau la personajele care evoluează la *Dansez pentru tine*. Desigur, această formă de seducţie se bazează pe o iscusită manipulare şi pe forţa brandului PRO: în realitate, respectivii indivizi sînt departe de a fi înzestraţi cu prea multe calităţi. Totul e, desigur, o iluzie – iar PRO TV se pricepe de minune să creeze şi să vîndă această iluzie.

Lucrurile nu sînt însă aşa de simple precum par în această schemă. PRO TV nu este numai creatorul nonvalorii poleite, al modei maneliştilor aduşi să cînte la revelioane şi să-şi dea cu părerea în emisiunile de peste an, al lui State de România cu cravată de aur. Printre altele, televiziunea lui Adrian Sîrbu a dat tonul şi în privinţa emisiunilor de dezbatere serioasă şi chiar a celor culturale – ceva mai dinamice şi mai interesante decît cele cu care ne obişnuise Televiziunea Română pînă atunci.

Să ne amintim: PRO TV i-a oferit lui Nicolae Manolescu spaţiu pentru o emisiune despre cărţi, *Profesiunea mea, cultura*. Emisiune care arăta *altfel*. Desigur, aici intră în discuţie şi inteligenţa şi şarmul lui Manolescu –, dar meritul lui Adrian Sîrbu a fost că a ştiut să le pună sub lumina reflectoarelor. De la un anumit moment, la *Profesiunea mea, cultura* a început să aibă rubrică şi un personaj pe care nimeni nu-l vedea potrivit pentru televiziune: Dan C. Mihăilescu. După ce talk-show-ul lui Manolescu a dispărut din grila PRO TV, rubrica lui Dan C. Mihăilescu a devenit emisiune de sine stătătoare, iar astăzi *Omul care aduce cartea* este producţia TV culturală cu cea mai mare audienţă. Nu în ultimul rînd, urmaşa talk-show-ului *Profesiunea mea, cultura* a fost *Parte de carte* – mult timp un reper al emisiunilor culturale.

Şi, dacă vorbim de vedete, PRO TV l-a făcut celebru şi pe Garcea, dar şi pe Cristian Tabără. Acesta era la început corespondent al PRO TV Oradea, apoi, la Bucureşti, a fost pus să prezinte meteo, apoi a prezentat ştiri, a făcut cîteva emisiuni cu oameni simpli, de tipul *Dăruieşti şi cîştigi* sau *Te vezi la Ştirile PRO TV* şi, nu în ultimul rînd, a moderat emisiunea care se leagă cu totul de personalitatea lui mediatică, *Parte de carte*. Oricum, de fiecare dată, Tabără a fost decent şi şi-a făcut treaba cu profesionalism. Este şi el o vedetă PRO, e adevărat, dar la el a mai fost şi calitatea umană, care a contat hotărîtor în ecuaţie.

Acum a plecat, la rîndul lui, de sub umbrela imperiului lui Adrian Sîrbu, iar duminica trecută a avut prima ediţie a emisiunii *Ca la carte,* la TVR 1. Calităţile la care mă refeream mai sus, dincolo de efectele maşinăriei de succes a PRO TV, mă fac să pariez că Tabără nu va avea probleme de imagine în urma acestei schimbări. Emisiunea de duminica trecută, care a dezbătut cartea lui Adrian Cioroianu, *Geopolitica Matrioşkăi,* ni l-a arătat pe Cristian Tabără aşa cum îl ştim: un om informat şi care pune problemele în mod inteligent, numai bun pentru o astfel de emisiune culturală. Una dintre puţinele prezenţe decente în lumea tot mai isterizată care se perindă pe micile noastre ecrane.

George Daniel RÎPĂ

Războiul Casei Albe cu Fox News

Nu există, în istoria Statelor Unite, un preşedinte care să nu se fi plîns măcar o dată de modul în care presa prezintă activităţile Casei Albe. De fapt, ne este imposibil să găsim un preşedinte mulţumit de modul în care presa îi acoperă activitatea. Nu într-o democraţie funcţională. Practic, o relaţie de disconfort între un preşedinte şi propria presă reprezintă unul dintre fundamentele unui sistem democratic.

Şi totuşi, recent, Casa Albă a deschis un nou front de luptă, localizat nu în Irak sau Afganistan, ci chiar pe propriul teren. „War on Fox News" este poate cel mai întîlnit titlu din presa americană, în ultimele săptămîni.

Războiul recent vine la doar cîteva luni după ce mai multe corporaţii au renunţat, în urma unor presiuni, la a mai cumpăra publicitate la Fox News. Acest lucru are loc într-o perioadă în care Guvernul federal este tot mai prezent în afacerile private – finanţe, industria auto – şi intenţionează să se extindă în zone precum sănătatea sau energia.

„Tratăm Fox News ca pe un duşman"

Directorul de Comunicare de la Casa Albă, Anita Dunn, a lansat primul atac la adresa Fox News, anunţînd că postul se face vinovat de „jurnalism de opinie". Anita explica chiar că nu are o problemă cu emisiunile de analiză, ci cu programul de ştiri, ce ar avea o perspectivă conservatoare şi mult prea critică la adresa administraţiei Obama. „Fox News acţionează ca o aripă a Partidului Republican" – a explicat Anita Dunn. Cu toate că iniţial totul părea un simplu foc de paie, ofensiva la adresa Fox News a fost preluată de doi „generali" de la Casa Albă, mai precis de unul dintre principalii consilieri al preşedintelui, David Axelrod şi de Chief of Staff, Rahm Emanuel. „Fox News nu este chiar o staţie de ştiri. Nu este vorba doar despre comentatorii săi, ci despre programele sale de ştiri care forţează un punct de vedere" – explica Axelrod la *State of the Union* de la CNN.

Embargou eşuat

Oficialii Casei Albe au explicat clar că ceea ce intenţionează să obţină este delegitimizarea postului de ştiri. Doi dintre cei mai respectaţi oficiali de la Casa Albă, Axelrod şi Emanuel, au ieşit, aproape simultan, pe ABC şi CNN, pentru a cere public celorlalte posturi de ştiri să urmeze linia Casei Albe, şi nu pe aceea trasată de Fox News. „Pe voi nu vă vom trata ca pe Fox News" – declara Axelrod.

Prima încercare de excludere a jurnaliştilor de la Fox News a fost un fiasco total. Departamentul de Finanţe a încercat să interzică jurnaliştilor de la Fox să participe la un interviu cu Kenneth Feinberg, „ţarul" preşedintelui Obama pe probleme financiare. Interviul trebuia să aibă loc în prezenţa jurnaliştilor de la ABC, CBC, CNN, NBC şi Fox News. Cînd au observat că jurnaliştii de la Fox lipseau, ceilalţi au părăsit sala în semn de protest. Au anunţat că se vor întoarce, însă doar alături de colegul lor de la Fox, ceea ce, în cele din urmă, s-a şi întîmplat. Momentul a fost extrem de penibil pentru Casa Albă, ce şi-a văzut năruite planurile de a izola un post de televiziune. Analistul *Washington Post,* Charles Krauthammer, observa, în aceeaşi zi, că, pentru a-şi duce pînă la capăt procesul de demonizare a unei instituţii media, „administraţia are nevoie de complicitatea altor organizaţii media". Krauthammer amintea şi că Teddy Roosevelt a încercat să lupte cu trusturile de presă, însă motivul era că acestea impuseseră un adevărat monopol în media, sufocînd micii întreprinzători. Nu este cazul acum, cînd Fox este singura televiziune de ştiri conservatoare, într-un peisaj liberal (de stînga) din care mai fac parte ABC, NBC, CBS, PBS, NPR, CNN şi MSNBC.

Libertatea presei?

Jurnaliştii de la Fox News şi de la alte instituţii media conservatoare susţin că povestea reprezintă în esenţă un atac la libertatea presei, drept recunoscut în primul amendament la Constituţia americană. Unii comentatori s-au grăbit chiar să compare actualul conflict cu faimoasele liste pe care le făceau consilierii lui Richard Nixon, cu oamenii „răi" sau, dimpotrivă, cei „buni", din presă.

Ruth Marcus, analist la *Washington Post,* explică de ce războiul administraţiei Obama cu Fox News este „prostesc". În primul rînd, creează imaginea unei administraţii slabe. Întregul scandal relevă imaginea unui preşedinte care se coboară la nivelul lui Glenn Beck, unul dintre comentatorii Fox News, în loc să decidă ce strategie va urma în Afganistan.

Un alt efect al scandalului este acela că scoate la iveală încercarea de manipulare a presei (aceeaşi Anita Dunn explica cum în campania electorală consilierii lui Barack Obama manipulau presa) şi ipocrizia administraţiei. În opoziţie cu Fox există MSNBC, al cărui patron este unul dintre consilierii preşedintelui pe probleme economice. Într-o proporţie covîrşitoare, ştirile MSNBC ce îl au ca subiect pe Barack Obama sînt pozitive. În presa scrisă există exemplul *New York Times,* un cotidian tradiţional de stînga. „Jurnalismul de opinie" este criticat la Casa Albă doar dacă opinia este nefavorabilă. Opiniile lui Keith Olbermann, Jon Stewart sau Rachel Maddow, al căror motto este „Republicans suck", sînt apreciate.

George W. Bush a avut o presă mult mai proastă. Atacurile, însoţite de ironii şi jigniri, la adresa fostului preşedinte au creat cu siguranţă disconfort la Casa Albă. La un moment dat, materialele din *NY Times* sau MSNBC erau în proporţie covîrşitoare negative. Consilierii lui Bush au reacţionat o singură dată, acuzînd faptul că MSNBC citează greşit din discursurile preşedintelui.

Face bine la rating

Fox News a fost lansat în 1996, de magnatul media Rupert Murdoch, devenind destul de rapid televiziunea de ştiri numărul 1 din Statele Unite. Emisiunea lui Glenn Beck, una dintre gazdele demonizate de Casa Albă, bate pe intervalul său orar toate celelalte televiziuni de ştiri la un loc. În plus, de fiecare dată cînd un oficial al administraţiei Obama atacă Fox News, ratingul televiziunii creşte şi implicit mesajul ajunge la mai mulţi americani.

Ca observatori de la distanţă, cred că nu ne rămîne decît să sperăm că administraţia Obama va continua războiul din Afganistan cu aceeaşi determinare cu care se luptă cu presa defavorabilă.

PUBLICITATE

EDITURA LIDER
APARIŢII EDITORIALE

MURIEL LEVET
OAMENI FĂRĂ BOLI
208 pag., 24 lei

DENIS DOUCET
PRINCIPIUL MICULUI PINGUIN
160 pag., 23 lei

De curând, Editura Lider a lansat colecţia sugestiv intitulată SCHIMBĂ-ŢI VIAŢA ce abordează o problematică a societăţii contemporane privind adoptarea unui stil de viaţă sănătos şi echilibrat.

De asemenea, Editura Lider iniţiază o nouă colecţie – MED EXPRES – ce însumează lucrări executate într-o grafică de excepţie, prezentând metode alternative de combatere a diverselor afecţiuni fizice.

STRESUL
64 pag., 15 lei

OBOSEALA
64 pag., 15 lei

Tel./Fax: 021.316.32.55;
Mobil: 0744.530.970, 0723.335.197
E-mail: office@e-xtreme.ro; depozit@edituralider.ro
www.edituralider.ro

PUBLICITATE

NU VREI O DILEMĂ MAI PUŢIN ÎN VIAŢĂ?

Vino să te lămureşti care e treaba cu tango-ul argentinian. Te invităm la o lecţie gratis, să descoperi emoţia îmbrăţişării de tango şi bucuria de a improviza pe muzică. Nu este necesară participarea la lecţie în pereche.

www.fabricadetango.ro

Călătorii spre „albul pământului“

– interviu cu Uca MARINESCU, exploratoare –

La doamna Uca Marinescu te uiţi lung şi poţi să declari, aproape în deplinătatea tuturor facultăţilor personale, că o femeie ca ea nu există! S-a născut acum 68 de ani, prin Munţii Harghitei, a lucrat ca profesor de educaţie fizică, s-a pensionat şi a început să străbată globul terestru. A răzbătut pînă în Patagonia şi Ţara de Foc, a bătut Africa de la sud la nord, a călcat peste umbrele enorme ale lanţului himalayan şi, vara trecută, şi-a purtat paşii deasupra unor întinse ţinuturi ale Siberiei, precum şi ale Kamceatkăi.

Aş vrea să începem cu imaginea unei prejudecăţi: mulţi nu ştiu despre Siberia decît că este un fel de iad al Rusiei, ideal pentru deportarea deţinuţilor, dar Siberia are şi farmecul ei!

Într-adevăr – pentru mine este o zonă specială, care m-a atras încă din copilărie. Vorbim de un loc cu o suprafaţă imensă, sălbatic din punct de vedere al naturii şi al climei, de o zonă în care orice lucru din jur te inspiră, te face să creezi nişte lucruri extraordinare şi în care trăiesc oameni, cu toate că posibilităţile de locuire şi de adaptare la condiţiile de acolo sînt foarte grele. Pe unii dintre aceştia, pe altaieni, i-am şi cunoscut. Locuiesc în apropierea Munţilor Altai – care se aseamănă, întrucîtva, cu Carpaţii noştri, dar sînt mult mai mari – un loc special, încărcat cu multă energie pozitivă. Chiar în Altai există un vîrf care se numeşte Beluha şi care, în timpul eclipsei totale de soare din august 2008, a rămas învăluit de lumină, deşi totul în jur s-a întunecat.

Poate că strălucea datorită zăpezii şi a gheţii!

Poate, dar şi celelalte vîrfuri erau pline de zăpadă şi gheaţă! De-a lungul Văii Yarlu din Altai există o falie imensă, atît de adîncă încît nu-i vezi fundul, în care s-a construit un sanctuar. Prin 1600, Roerich, un filozof, poet şi un iniţiat al religiei şamaniste, a început să ţină aici procesiuni religioase. Imaginea este spectaculoasă – în mijlocul acestui sanctuar există o stîncă, o rocă care, se pare, nu este de natură terestră, ci o bucată dintr-un meteorit.

Mircea Eliade a scris pagini fascinante despre şamanismul siberian, în care a povestit despre arborele celest, întors cu ramurile în jos şi cu rădăcinile spre cer, pe care şamanul pretinde că urcă şi coboară. Pentru că a venit vorba de şamani, dansatori pe jar încins aţi văzut?

Nu, pentru că procesiunile lor sînt sacre, nu mulţi au acces la ele şi sînt ţinute doar în anumite perioade. De exemplu, pe Insula Olhon de pe Lacul Baikal, o dată la doi ani, cînd totul este învăluit de un magnetism special, şamanii din toată lumea se întîlnesc şi ţin aici ceremonii religioase, aducînd un omagiu focului veşnic, care simbolizează viaţa.

Natura siberiană

Tocmai aţi pomenit de Baikal, cel mai adînc lac cu apă dulce din lume...

Şi cel mai frumos, după mine.

...ţin minte ce a povestit Jacques-Yves Cousteau în momentul în care a ajuns pe Lacul Baikal, după prăbuşirea comunismului, dar şi a celor mai mari industrii din Rusia, cînd nu mai exista poluarea din perioada sovietică. Acesta a spus că a reuşit să filmeze, de la o adîncime de 20 m, o raţă care înota la suprafaţa lacului, proiectîndu-şi umbra în adîncuri.

Într-adevăr, şi acum poţi imortaliza, într-o fotografie, pietrele de pe fundul lacului, aflate la o adîncime de 30-40 m. Peisajul este fascinant – natura este incredibilă, nu există zone despădurite, ci, dimpotrivă, suprafeţe imense acoperite cu arbori seculari, asta şi datorită filozofiei de viaţă a celor care trăiesc în zonele Altai, Baikal şi mai sus, spre Peninsula Kamceatka. Toţi sînt dependenţi de natură, au mare respect pentru ea şi pînă şi culorile caselor şi ale gardurilor sînt împrumutate din natură.

Taigaua siberiană propriu-zisă aţi văzut-o?

Da, dar dinspre Oceanul Arctic, dinspre Peninsula Taimîr din zona Hatanga, de unde, în 2001, am plecat spre Polul Nord Geografic. Acolo am vizitat un renumit laborator ştiinţific, în care se studiau rămăşiţele unor mamuţi care fuseseră găsiţi în taigaua siberiană. După ce au fost descoperiţi, au fost desprinşi cu tot cu gheaţa şi cu pămîntul în care fuseseră prinşi şi, cînd am ajuns eu acolo, tocmai se lucra la „decuparea“ lor din blocurile de gheaţă, evident, la temperaturi extrem de scăzute pentru a nu se decongela.

Pe unde aţi mai trecut în drumul dvs. spre Peninsula Kamceatka? Pe Fluviul Amur, de exemplu, aţi ajuns?

Nu, din păcate, pentru că zonele sînt foarte întinse şi nu am avut timpul necesar pentru a le străbate. Am zburat cu avionul la Petroplavovsk, un fel de capitală, de centru administrativ al Kamceatkăi, şi de acolo am plecat spre faimoasa zonă vulcanică siberiană, unde poţi întîlni, deopotrivă, vulcani care erup, vulcani semi-activi sau urme ale vulcanismului. În aceeaşi zonă, poţi găsi şi zăpadă, şi vulcani activi, şi izvoare termale, dar şi vegetaţie foarte bogată.

Peisaje de zăpadă, aburi şi lavă

Una dintre cele mai exacte descrieri ale Peninsulei Kamceatka pe care le-am citit a fost în jurnalul de călătorie al lui James Cook care, în cea de-a treia călătorie a sa, a ajuns şi aici. Dvs. cum vi s-a părut acest peisaj împrejmuit de zăpadă, de aburi, de vulcani?

Unic! Faptul că te poţi plimba printre erupţiile sulfuroase, cum sînt la noi Vulcanii Noroioşi, că poţi să vezi şi, mai ales, să simţi cum se frămîntă pămîntul este extraordinar. Acolo simţi, cu adevărat, că pămîntul are viaţă, un lucru care mi se pare special mai ales pentru că noi, oamenii, avem tendinţa de a ne distanţa de natură şi, în felul acesta, ne limităm cunoaşterea.

La ce fel de erupţii aţi asistat? Numai de gaze şi de vapori de apă sau şi de lavă?

De lavă, nu. Am văzut, dacă vreţi, urme ale acestor erupţii – lavă împietrită sau aburindă.

Acum cîţiva ani, am urcat într-o vară pe Etna. Cu cîteva luni înainte, prin octombrie, avusese loc o erupţie vulcanică. Cînd am ajuns noi – undeva prin iulie, dacă îmi amintesc corect –, lava se putea desprinde de pe sol, iar în partea interioară era încă fierbinte. Sfărîmicioasă, cenuşie, dar, după atîta timp, încă fierbinte.

Explicaţia este oarecum simplă – răcirea lavei se produce, într-adevăr, la baza vulcanului, dar să nu uităm că sub el, sub pămînt, vulcanul încă lucrează şi degajă căldură.

Am asistat şi eu la un fenomen asemănător în Antarctica, în 1998 – cu cîţiva ani înainte avusese loc o erupţie vulcanică, iar lava scursă topise toată gheaţa şi ajunsese în Oceanul Arctic, încălzind apa pe o porţiune destul de mare. Cînd am ajuns noi acolo, se vedeau încă aburii proveniţi din topirea apei îngheţate. Avînd în vedere că vorbim de o zonă cu ierni foarte grele şi temperaturi extrem de scăzute, această energie termală este captată şi folosită la încălzirea localităţilor. Acest lucru se întîmplă şi în Kamceatka, unde condiţiile meteo sînt, de asemenea, foarte grele. Drumurile pe care le-am parcurs eu, de exemplu, sînt accesibile doar două, maximum trei luni pe an – în rest sînt pline de zăpadă, de gheaţă. Stîlpii de pe marginea drumului, înalţi de trei-patru metri, sînt acoperiţi de zăpadă în anumite perioade ale anului. Şi totuşi, în aceste zone trăiesc oameni care s-au adaptat la condiţiile climatice şi nu mai au nici un fel de problemă.

Mai mult ca sigur s-ar şi supăra dacă cineva ar încerca să-i strămute! Cum sînt flora şi fauna în cele două luni şi jumătate, trei de vară?

Extraordinare! Am găsit şi afine cît o cireaşă. Vegetaţia creşte foarte repede şi este foarte viguroasă, cît despre animale – acestea sînt specifice zonelor cu temperaturi foarte scăzute. Am văzut hermină, urs brun – mult mai „suplu“ decît la noi din cauza condiţiilor în care trăieşte – şi reni, animale de care depinde viaţa omului. Fiind nomazi ai sezoanelor – vara urcă spre nord, iar iarna coboară –, parcurg distanţe foarte mari pe sănii trase de reni şi, pentru a-şi asigura traiul de zi cu zi, folosesc blana, laptele, carnea şi tot ce se poate din aceste animale.

Enclave izolate, oameni reci

Pentru a ajunge la următoarea întrebare, aş vrea să vă spun o poveste extrem de interesantă şi „exotică“, în legătură cu fluviul Obi, dar mai ales cu localitatea Surgut. Am cunoscut la Bucureşti un tînăr din Basarabia, Vladimir Tricolici, care a făcut armata sovietică şi a fost deplasat cu unitatea sa de tancuri în Ungaria. Acolo a lucrat o vreme ca telefonist şi a învăţat limba maghiară – nu foarte bine, doar 3-400 de cuvinte, dar îndeajuns de multe pentru a putea comunica.

Limba maghiară este foarte grea, deci dacă a învăţat atît de mult înseamnă că a avut o înclinaţie!

Absolut. La scurt timp după ce a ajuns în Ungaria, a fost trimis la Surgut, unde se construia o hidrocentrală. Aici a cunoscut cîteva populaţii cu migraţie sezonieră, cu care s-a înţeles în limba maghiară. Nu vorbeau, evident, ungureşte, dar fiind vorba de triburi care se înrudeau cu ungurii din vechime, au reuşit să se înţeleagă, cuvintele comune fiind numele animalelor şi părţile corpului. Apropo de aceste populaţii, care dintre cele pe care le-aţi cunoscut vi s-a părut că are obiceiuri mai interesante?

Cu siguranţă, altaienii, nişte oameni foarte duri, cu un comportament „rece“, care trăiesc izolaţi şi care cu greu acceptă vreo intruziune din afară. În zona Mondeluca, de exemplu, acolo unde se strîng oameni veniţi din toată lumea pentru a cunoaşte tradiţia şamanică, s-a construit un adevărat centru turistic. Altaienii însă au avut grijă ca acest lucru să se întîmple cît mai departe de zonele populate de ei. Chiar dacă se oferă să te îndrume spre Mondeluca, niciodată nu se vor lăsa convinşi să ducă pe cineva şi în satele lor. M-au atras foarte tare muzica lor şi limba altaiană, care se aseamănă întrucîtva cu limba maghiară. Fiind foarte curioasă, am vrut să învăţ şi să-mi notez cîteva cuvinte uzuale, dar s-au făcut că nu înţeleg, tocmai pentru a păstra distanţa de care vorbeam mai devreme.

Cei patru poli ai pămîntului

Marea dvs. dragoste sînt şi vor rămîne zonele înzăpezite. Cîţi poli aţi cucerit pînă acum?

În aprilie 2001, am atins Polul Nord Geografic. Cîteva luni mai tîrziu, pe 24 decembrie, am ajuns la Polul Sud Geografic, după care, pe 7 martie 2007, am atins şi Polul Nord Magnetic. Îmi mai rămînea, astfel, o singură călătorie, care nu prinsese contur în mintea mea, dar la sfîrşitul anului 2008, am fost invitată să particip la o expediţie de studiu al impactului încălzirii globale asupra coastei estice a Antarcticii. Evident că am acceptat şi, pe 25 decembrie 2008, am ajuns în zona Polului Sud Magnetic! La întoarcere, pentru că era prima zi de Crăciun, am şi sărbătorit împreună cu australienii care mă invitaseră în această expediţie, toţi pasionaţi de zonele şi de filatelia polară.

Aţi cîntat şi o colindă românească?

Sigur că da – toţi am cîntat colinde specifice ţării noastre, lucru care s-a întîmplat şi pe 24 decembrie 2001, cînd am ajuns la Polul Sud Geografic, la staţia americană Amundsen-Scott.

Cît de departe este Polul Sud Magnetic de Polul Sud Geografic?

Mă bucur că aduceţi în discuţie acest lucru – spre deosebire de Polii Geografici care sînt puncte fixe, Polii Magnetici sînt „nomazi“, se mişcă tot timpul. Arealul Polului Nord Magnetic, de exemplu, este de aproximativ 84 km. Cît despre cel sudic, în urma determinărilor s-a constatat că, în o sută de ani de cînd a fost descoperit de Douglas Mauson, s-a deplasat cu aproximativ 800 km şi că nu mai este doar pe continent, ci a ieşit şi în ocean – practic, noi am fost pe o banchiză din Oceanul Antarctic. La ora actuală, distanţa dintre Polul Sud Magnetic şi cel Geografic este în jur de 1000 km.

a consemnat Radu Sergiu RUBA

Augustin IOAN

Ce nu sînt tehnocraţii?

– despre iluzia neutralităţii ideologice a expertizei –

Evident, ei nu sînt o soluţie la incompetenţa endemică a politicienilor din patrie de a gestiona criza de sistem de după 1989. A crede în această iluzie, a salvatorului care e expertul într-un domeniu (economic şi/sau financiar, dar nu oricare: un personagiu plăcut FMI-ului, de preferinţă) în care, pe moment, ţara „suferă“, este o copilărie, dacă eşti din afara sistemului, respectiv semnul unei retardări intelectuale definitive, dacă eşti din interiorul sistemului. Dar ce este un tehnocrat? Şi cine este tehnocrat în România? Pentru că numele ne indică nu doar competenţă verificată, internă şi/sau, de preferat, internaţională, într-un anumit domeniu de expertiză, ci şi capacitatea de a exercita o formă de putere sau de a fi protejat de aceasta. Or, ce fel de putere, alta decît politică, există într-un sistem democratic? Poate cea inefabilă, a prestigiului respectivului expert. Dar asta e o putere simbolică, fără acoperire în voturi parlamentare. Prin urmare, este vorba, la noi, despre eventuali experţi înregimentaţi politic sau susţinuţi de politicieni atîta timp cît acest lucru le convine.

Or, nu există nici o garanţie că o formă de expertiză sectorială, oricare, face din posesorul ei în chip automat şi un bun administrator al domeniului respectiv, un manager sau, şi mai puţin evident, un bun ministru. Amintindu-mi un text al dlui Andrei Pleşu, avem de-a face aici cu o manifestare a sindromului virtuţilor prost plasate: accesul la funcţia de conducere pare să reprezinte pentru orice expert român, aflat la jumătatea drumului vieţii sale (profesionale) sau, şi mai rău, la începuturile acestuia, un soi de apoteoză. Prea puţini dintre tehnocraţii români se uită înainte în zare şi văd doar un portofoliu, nu mai multă acumulare şi exercitare a domeniului propriu de competenţă. Viitorul nu reprezintă mai multe cărţi (eventual în străinătate), mai multe articole (co)semnate (eventual în publicaţii cotate ISI, citite şi citate), care să rezulte din încă şi mai multe proiecte de cercetare (internaţionale, de preferinţă ca şef de colectiv), ci sinecura, şefia de ceva, orice, sau portofoliul, oricît de efemer.

Un chestionar

Mai deunăzi, cutare săptămînal economic îmi cerea să dau numele de miniştri tehnocraţi pe care îi cred cei mai competenţi în „domeniul meu“ şi, firește, al unui prim-ministru, care, vorba legendei, îi şi întrece. Cred că răspunsul nu a plăcut, de vreme ce nu a mai fost publicat. Am ricanat de la bun început: nu-i de la sine înţeles că soluţia tehnocrată este panaceul la problemele de azi. Apoi, am mai scris despre domeniile pe care mi le atribuia organizatorul anchetei ca fiind cele în care, nu-i aşa?, oi fi fiind eu însumi barem un soi de „experţel“ (adică, unul cu destulă *techné*, dar aşa, mai fără *kratos*). Care erau acestea? Păi, dezvoltarea regională (sau ceea ce ar trebui să se cheme, într-o ţară normală, lucrări publice) şi cultură. În paranteză fie spus, deşi sînt profesor universitar şi am la activ proiecte de cercetare cu bani autohtoni, dar şi americani şi europeni, nu mă calificam de tehnocrat pe-acolo. Dar să trecem.

Iată ce am răspuns, dincolo de delimitările iniţiale. La lucrările publice, în loc de un nume de ministru, prefer să observ că perspectiva oricărora dintre cei de pînă acum (începînd cu primul, de centru-dreapta, care a avut o astfel de perspectivă decelabilă, adică dl ing. Nicolae Noica), a fost una, din nou şi din nou, etatizantă. ANL este o companie a statului. Statul este regulator, dar şi, prin ANL, jucător pe piaţa de investiţii imobiliare, în condiţii pe care nici un investitor privat nu le-ar putea vreodată egala. În loc să creeze condiţii egale pentru cei ce ar investi pentru tineri şi alte categorii sociale dezavantajate sau în loc să se limiteze la ajutorul dat acestor categorii pe o piaţă egală pentru toţi, statul intervine şi distorsionează chiar piaţa pe care o legiferează şi unde, ai zice, ar trebui să fie observator neutru, reprezentant al binelui public. Inutil să mai precizez: chiar şi în aceste condiţii dezavantajoase pentru concurenţă, ANL a construit, pînă acum, nu pentru cei cărora şi-a propus să li se adreseze, ci, în chip covîrşitor – dacă e să judecăm numai după ce a descoperit presa – pentru privilegiaţii de rangul doi şi trei ai regimurilor succesive. Statul creează, astfel, el însuşi condiţii pentru propria corupere. Cuvinte similare sînt de zis şi despre compania de investiţii şi despre alte instituţii din sistem. Nu ştiu dacă, prin urmare, un expert în domeniu – care? infrastructură? lucrări de artă? urbanism? arhitectură? management? – ar fi superior politicianului. Aceste instituţii sînt şi acum conduse de asemenea specialişti sectoriali, dacă-i vorba.

În ce priveşte cultura, mi-e şi mai greu să definesc ce înseamnă un tehnocrat aici, dincolo de domeniul managementului cultural. Observ că aceştia nu prea au căutare, fiind eliminaţi de-a dreptul din sistem sau marginalizaţi, iar conducerea trece, prin algoritm politic, în mîinile unor persoane cu totul străine de domeniile pe care le conduc, Dumnezeu ştie cum. Nu cred că este nevoie de un minister pentru a distribui puţinii bani pe bază de programe, aşa cum se obţin de la agenţia similară a Germaniei. Repet: Germania nu are un Minister al Culturii; noi tindem mai degrabă către o caricatură a modelului etatist francez, dar fără resursele acestuia. Să mai spunem cît este, dintr-o umbră de PIB ca al nostru, procentul „alocat“ culturii? Sau, din el, vai! – atît de plînselor monumente? Monumentele au legislaţie şi instituţii proprii, nu le lipseşte mai multă birocraţie, ci le dăunează şi cea care e, în absenţa unei înţelegeri a nevoii legiferate a dialogului şi a negocierii cu proprietarii de monumente. De asemenea, monumentelor le lipseşte o programă dedicată tinerei generaţii de „nespecialişti“, care să le educe ochiul şi mintea şi să înveţe ce e un monument şi de ce trebuie el păstrat, cam cum fac manualele de istoria artei şi arhitecturii din Italia, dacă tot e să ne inspirăm după modele occidentale mai pricopsite. Bocitoarele de serviciu ale monumentelor, „lideri de opinie“ netocmiţi, ar pune mai bine osul la treabă să scrie astfel de manuale, în loc să tot probozească. Avem nevoie şi de vulgarizare la fel de urgent ca şi de expertiză adusă la zi, de teorie şi de acţiune robace.

Ministrul ca „amator avizat“

Trebuie spulberată şi iluzia neutralităţii ideologice a expertizei profesionale. Pot argumenta în mai multe domenii ale disciplinelor socio-umane, dar şi tehnice, însă mă voi limita, firește, la domeniile mele de competenţă. Există perspective asupra oraşului, a arhitecturii şi a aproprierii mediului natural care sînt la fel de contaminate de paradigme politice ca şi deciziile eminamente politice. Eu însumi mă străduiesc, fără a fi foarte convingător, să adun un număr de specialişti în domeniu şi experţi politici, pentru a publica împreună un volum de perspective politice asupra oraşului. Este, în definitiv, un subiect informat de un soi de tautologie originară. Căci, ce este politica la Aristotel, în cartea omonimă, decît buna administrare a polis-ului (unde, în treacăt fie spus, politeţea este şi un fel de soft al urbanităţii). Dar nu este mai puţin adevărat că un primar social-democrat ar trebui să fie radical diferit în politicile sale urbane de unul creştin-democrat/popular şi, ambii, de unul liberal sau libertarian, bunăoară. Este vorba despre acelaşi oraş, este vorba despre specialişti recunoscuţi. Unii văd ca benefică ordinea urbană a unui regim (cel naţional-comunist) care, vai, a introdus nu dezordine, ci haos în Capitala României. Altul se uită la Bucureşti şi vede structură originară de plan prestabilit, specifică utopiilor renascentiste, iar un altul – o federaţie slabă de curţi boiereşti împrejurul unei curţi domneşti. Tot un specialist se uită la acelaşi oraş şi vede coprezenţă, straturi, violenţa înlocuirii reciproce a acestora, care continuă.

Închei spunînd că prezenţa specialiştilor este bună, utilă, în ipostaza de consilieri şi de furnizori de proiecte alternative de viitor, fie în *think-tanks* independente (mă rog, pe cît de mult e posibilă o astfel de inocenţă în România), fie în centre de studii doctrinare ale partidelor, fie în spaţiul academic şi institutele de cercetare ale acestuia. Mai departe însă, partidele ar trebui să îşi crească, în pepiniere proprii, tehnocraţi angajaţi politic, pentru a alcătui echipe de decidenţi în fiecare domeniu sectorial, aşadar cei capabili să judece politic, după ce le-au înţeles, opiniile divergente, dacă nu de-a dreptul concurente, ale experţilor neangajaţi politic, precum şi ale diferitelor grupuri de lobby dintr-un domeniu sau altul, conjugate cu cele ale societăţii civile nu neapărat experte. Decizia politică informată înseamnă, atunci, exercitarea mandatului de reprezentare transmis prin vot, pe baza căruia trebuie apoi să îi judecăm pe miniştrii noştri, tehnocraţi sau „doar“ oameni politici.

Dimpotrivă – am spus săptămînalului care mă chestiona – răspunderea, ca şi puterea trebuie exercitate politic, pentru că aşa au fost şi încredinţate politicienilor. Neavînd forme de *accountability* (responsabilizare), prin care performanţa oamenilor politici care ne guvernează să fie estimată şi, eventual, penalizată, „noi“ nu putem decît schimba prin vot situaţia existentă. Dar, dacă acum politicienii vorbesc despre guvern tehnocrat, recunosc implicit eşecul capacităţii lor de a guverna, care este singurul motiv pentru care sînt votaţi. Or, auzim astăzi un soi de conversă a propoziţiei următoare: „criza aceasta a fost creată de specialişti, nu de politicieni“. Prin urmare – ni se spune acum – „specialiştii ar trebui să scoată castanele din foc cu mîna lor, de ce să încasăm noi, oamenii politici, nota de plată a crizei?“. Cînd sistemul politic îşi recunoaşte în chip majoritar eşecul, poate că este vremea ca întregul sistem politic să fie amendat, fie şi doar moral.

Sau, poate, schimbat cu totul.

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Despre Cluj: un oraş care se schimbă de la sine

Bunicii mele

Nicăieri, în alte oraşe din ţară, n-am întîlnit semafoare a căror culoare roşie să dureze la nesfîrşit, cum sînt cele de la Cluj. Aparent poate să pară o lipsă de consideraţie faţă de pietonii nevoiţi să aştepte cîteva minute ca să traverseze strada, însă doamna Lazlo, vecina care făcea prăjituri haioş (un foietaj cu gem al cărui aluat conţine osînză de porc) atît de faimoase, încît veneau gospodine tocmai din Mănăştur care să le guste şi să-şi scrie reţeta, mi-a dat, în urmă cu aproape 20 de ani, o altă explicaţie posibilă: „Dacă mă întîlnesc pe stradă cu o prietenă, pînă se schimbă culoarea la stop, numai ce avem vreme să mai povestim, după aceea fiecare e cu drumul ei!". Într-adevăr, la Cluj poţi vedea în intersecţii mici grupuri de oameni care nu se grăbesc – între două stopuri, uită să traverseze, pentru a se saluta, pentru a lua în serios banala şi complezenta întrebare „ce mai faci?", pentru a se interesa şi de soarta altora, nu doar de cea a interlocutorilor, a cunoştinţelor comune cu care se vor întîlni probabil la următoarea intersecţie. Este doar un mic amănunt, însă care spune ceva despre ritmul oraşului, dar şi despre farmecul său.

Cartierul Gheorgheni de acum nu diferă foarte mult de cel al copilăriei mele.

De la an la an, Clujul se schimbă, iar cei care îl vizitează periodic sînt de acord cu faptul că „oraşul arată din ce în ce mai bine" sau că „aici nu te mai simţi în România". Nu este vorba doar de schimbări superficiale, de cîteva clădiri de patrimoniu restaurate, de o infrastructură pe alocuri refăcută şi de cartiere întregi lăsate în paragină (cum s-a întîmplat la Sibiu, înainte de a deveni Capitală Culturală Europeană). Sînt schimbări în profunzime, aduse nu doar de „banii lui Boc" – cum spun acei clujeni care îl apreciază – sau de investitorii străini. Aproape fiecare stradă are acel ceva „de civilizaţie", de multe ori doar nişte detalii care, în prima clipă, nici măcar nu-ţi atrag atenţia: o curte cochetă şi îngrijită, un rond de flori pe care nimeni nu le smulge, terasa unei cafenele, o casă zugrăvită recent, însă nu în culorile ostentative pe care le poţi vedea pe Valea Prahovei, un loc de joacă pentru copii ce pare alcătuit din piese Lego abia scoase din cutie sau pur şi simplu coşuri de gunoi pe care nu le răstoarnă nimeni. Însă faptul că ele se repetă, sub alte forme şi pe o altă stradă, atît în centru, cît şi în cartiere, îţi dă senzaţia de normalitate. De fapt, sînt schimbări care vin de la sine, căci ceea ce nu a fost nevoie să se schimbe în Cluj, de-a lungul timpului, este atitudinea pozitivă a oamenilor faţă de oraşul lor (care lipseşte cu desăvîrşire în Bucureşti, de pildă). Te plimbi pe străzile unui oraş pe care locuitorii săi îl iubesc şi din această cauză te ataşezi, la rîndul tău, simţi că-i aparţii.

Gheorgheni – un cartier cu repere

Cartierul Gheorgheni de acum nu diferă foarte mult de cel al copilăriei mele. A rămas cel mai liniştit cartier al Clujului, un „cartier dormitor", locuit în mare parte de pensionari, cu multe spaţii verzi, cu blocuri socialiste mai puţin dizgraţioase doar din cauza faptului că au doar patru etaje, despărţite de alei care îţi amintesc de cele ale unei staţiuni balneoclimaterice. Şi reperele Gheorgheniului, cele pe care le cunosc taximetriştrii, au rămas tot unele din trecut, fostele complexe agro-alimentare din vremea comunismului: la Hermes, la Gostat, la Ciupercă şi la Mercur.

Complexul Hermes, cel unde pe timpuri se formau cozile la unt şi la salam (puii sfrijiţi din care bunicile noastre reuşeau să gătească trei feluri de mîncare „se băgau" la Gostat, Ciuperca era faimos pentru croitoria sa, iar la Mercur de obicei bătea vîntul prin galantare), este acum în paragină. Supermarketul deschis prin anii '90, la parter, n-a rezistat fiindcă locuitorii cartierului îşi fac cumpărăturile la Iulius mall sau la piaţă, în locul cofetăriei de la etaj unde îmi cheltuiam pe vafe cu fistic cei 10 lei primiţi în „zi de pensie", e un bar obscur. Un mai mare succes l-au avut, în schimb, cele trei magazine second-hand care nu au fost înlocuite de cele cu haine turceşti de duzină, „orice produs la 15 lei". Sînt haine de bună calitate, atent „selecţionate", aduse din Italia, Germania şi Ungaria, care se pot proba şi nu au acel miros pătrunzător de lucru uzat şi de dezinfectant ca majoritatea hainelor purtate. Interesantă este însă atitudinea respectabilelor doamne din Gheorgheni care le pipăie, le aleg şi le cumpără ca şi cum s-ar afla într-un magazin de lux, cu haine „de firmă", în timp ce se conversează pe un ton molcom cu vînzătoarele, despre pliuri şi cusături. Chiar dacă preţurile sînt derizorii, nu cumpără nimic care „să nu le vină bine", iar gesturile lor nu trădează jena omului sărac care se mulţumeşte cu orice. A avea o garderobă şic „din second" este ceva de laudă pentru o clujeancă, chiar dacă este de condiţie medie.

Lîngă Hermes, piaţa care în urmă cu 20 de ani era alcătuită din trei tarabe cu lubeniţe şi cu cartofi a înflorit. Aici vin acum ţărăncile de la Vîlcele, Feleac, Apahida şi din alte sate din împrejurimi transformate în „suburbii" ale Clujului, femeile care nu aveau voie să-şi vîndă în mod „oficial" laptele, caşul şi smîntîna şi cunoşteau aproape fiecare scară de bloc din Gheorgheni pentru a bate la anumite uşi şi a-şi oferi produsele, uneori şi în schimbul unui tiv cusut la o fustă sau a unui pachet cu cafea, adus pe sub mînă din Ungaria. A face piaţa la Cluj este o bucurie, un schimb permanent de zîmbete şi amabilităţi, de aceea de cele mai multe ori aceleaşi respectabile doamne din Gheorgheni cumpără, la final, şi cîte un buchet de flori, simple, de cîmp, nu pentru a le dărui cuiva, ci pentru ele şi din respect de sine.

Petrec o jumătate de oră în părculeţul din spatele blocului. Sînt aceleaşi leagăne pe care mă căţăram cînd eram copil, aceleaşi bănci – oare cum de au rezistat? Pe o bancă, aceleaşi vecine îmbrăcate în capoatele lor cu flori sporovăiesc şi împletesc jerseuri. Printre ele, bunica mea care are acum 90 de ani. Nu aude nimic din ce se vorbeşte, dar se preface că ascultă şi clatină din cap, cu gravitate. Într-una dintre grădiniţele înjghebate sub balcoane (o iniţiativă stranie, de prin anii '80, a locatarilor nostalgici după viaţa lor de la ţară de a avea „pămînt" şi a împărţi o parte din spaţiul verde în parcele – fiecare apartament cu grădina lui) un bătrîn mînuieşte stîngaci o greblă. Un copil îl strigă pe altul „să iasă afară". Soarele a asfinţit, doar sus pe Feleac a mai rămas o pată de soare. Acolo s-a construit cartierul de vile Bună ziua, după numele ultimei străzi de la capătul oraşului care „te saluta" atunci cînd ajungeai cu maşina la Cluj.

Clujul se extinde, unii spun că în cîţiva ani va deveni o metropolă. Însă acolo, în părculeţul din spatele blocului, nu s-a schimbat nimic, iar sentimentul este atît de reconfortant încît poţi căpăta convingerea că anumite locuri există doar pentru a avea în permanenţă unde te întoarce.

Patriotism local şi nunţi cosmopolite

Patriotismul local, acela care îi determină să facă haz de „mitici" şi să le spună „să-şi ia paşaport de Ardeal", îmbinat cu un soi de naţionalism naiv (în copilăria mea, Andreea „românească" n-a avut nimic de împărţit cu Andreea „ungurească" şi se jucau împreună) i-a costat destul de mult pe clujeni. În urma mandatelor lui Funar s-au ales doar cu bănci tricolore, cu cîteva statui hidoase şi cu escavaţii în preajma statuii lui Matei Corvin, pentru a se descoperi „dovezi ale latinităţii". În 2004, oraşul era viu, dar arăta prăfuit şi avea acel aer trist provincial, ca şi cum timpul ar fi fost încremenit pe loc. „Şi eu l-am votat, însă nu-mi mai amintesc din ce motive" – spune Alexandra, cercetătoare.

Mircea, un alt cercetător care locuieşte de cîţiva ani în cartierul Bună ziua şi e încîntat de priveliştea de sus asupra oraşului, de care se bucură în fiecare dimineaţă, cînd îşi bea cafeaua, spune că îi place Clujul aşa cum e acum. „E un oraş suficient de mare ca să nu te simţi apăsat şi să nu te plictiseşti, dar suficient de mic ca să duci o viaţă liniştită." Mergem cu maşina lui prin centru şi îmi atrage atenţia asupra bunelor maniere ale şoferilor care aşteaptă la semafor fără să se enerveze şi „îşi fac cu farurile" nu ca să se înjure, ci în semn de salut. Apoi, îşi aminteşte de o altă perioadă „de înflorire" a Clujului, cea din perioada Caritasului, cînd „mergea la liceu cu taxiul". Atunci au explodat preţurile mai ales la locuinţe şi terenuri, iar Clujul a devenit un oraş scump. Inevitabil, cînd ultimii bani depuşi la Caritas n-au mai fost recuperaţi niciodată, perioada „de glorie" a trecut.

Astăzi, Clujul e un oraş care tinde să devină „universal". Am întîlnit în tren doi studenţi din Israel care urmau să-şi petreacă următorii doi ani la Facultatea de Medicină din Cluj. Nu ştiau nimic despre oraşul în care aveau să locuiască, însă buna reputaţie a facultăţii a fost suficientă ca să-i convingă să vină aici. Doreau să-şi închirieze o locuinţă care să aibă şi o curte pentru ca unul dintre ei să-şi aducă şi cei trei cîini de acasă. „În plus, nu sînt bombe!" – au rîs ei – un alt argument destul de solid.

În centru sînt la modă fast-food-urile cu specific chinezesc, deoarece clujenii s-au convins că pot mînca mai sănătos în pauzele de prînz decît la McDonald's. Pe de altă parte, birtul din Mănăştur, de vizavi de cimitir, loc unde se împărţeau pomenile şi se organizau parastase, s-a transformat într-un decent restaurant tradiţional românesc în care nu ţi-e jenă să inviţi un străin, căci în meniu au şi altceva în afară de mititei şi de sarmale. CFR Cluj, o echipă de fotbal de succes în ultimii ani are cei mai mulţi stranieri dintre toate echipele din România. Fanii mall-urilor – deschise tot în ultimii ani – sînt discreţi şi nu merg acolo „de fiţe". Iar o studentă de la Facultatea de Ştiinţă a Mediului a renunţat să se uite la filme hollywoodiene şi le-a descoperit pe cele europene datorită TIFF-ului.

Într-o duminică de septembrie, în Parcul Mare, într-un foişor, un ofiţer de stare civilă oficia cununii „în aer liber". La coadă stăteau mai multe perechi de miri, însoţite de nuntaşii lor, pe margine erau o sumedenie de gură-cască. Atmosfera de petrecere cosmopolită (am auzit vorbindu-se româneşte, maghiară, nemţeşte şi engleză) se îmbina cu cea de picnic. Pe mese pliante erau înşirate pahare de şampanie şi sticle de whisky, ardelence grăsuţe cu alură de mătuşi se plimbau printre invitaţi cu platouri cu prăjituri de casă, marşul nupţial se auzea în surdină. Chipurile mireselor, impecabil machiate, ca acelea din broşurile Oriflame, erau radioase, rochiile lor atrăgeau privirile tuturor celor din mulţime, printre flori şi baloane. Treizeci de nuntaşi se înghesuiau unii într-alţii ca să încapă într-o poză de grup, mireasa o ţinea de braţ pe o bătrînică de la ţară cu o privire năucă şi insista „ca mamaie să treacă în faţă!". Ceva mai departe de foişor, în diferite colţuri „idilice" ale parcului, încă mai puteai vedea alţi miri care îşi luau, la indicaţiile vreunui fotograf, o poziţie studiată pentru acea poză „artistică", unică, ce-ar fi trebuit să surprindă întreaga împlinire a acelui moment şi care urma să fie înrămată şi ţinută pe noptiera din dormitor o viaţă întreagă.

Dacă ai trecut prin parc, nu poţi să nu te simţi injectat cu o doză de fericire, ca atunci cînd te uiţi la o comedie romantică şi ignori clişeele, după care ai o superficială, dar plăcută stare de bine. Şi cu atîtea mirese în jur, nu poţi să nu-ţi închipui că-ţi va merge bine cel puţin un an.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Mo Ibrahim nu se acordă.*** Anul acesta, marele premiu pentru *leadership* african nu se acordă. Juriul care decernează acest premiu oferit de miliardarul sudanez Mo Ibrahim nu a găsit nici un candidat demn de această distincţie. Unul dintre cei mai importanţi investitori în domeniul telefoniei mobile din Africa, Ibrahim este de părere că întregul continent e subdezvoltat. Principalii vinovaţi pentru decalajul faţă de ţările europene bogate sînt liderii politici. Ibrahim susţine, de doi ani, o fundaţie care promovează buna guvernare; premiul anual pentru *leadership* e unul dintre proiectele importante susţinute de sudanez. Căutarea unui superstar politic african nu e tocmai uşoară. Cercul candidaţilor la acest premiu e mic, aşa că juriul are o misiune complicată. Şefii de stat şi de guvern în funcţie nici măcar nu sînt eligibili. Nici măcar dacă ar fi Nelson Mandela nu ar putea fi premiat: Mecena vrea să ofere acest premiu unui om politic care a făcut ceva pentru ţara lui şi care părăseşte, în mod democratic, funcţia publică. Ar fi, cum ar veni, exact opusul lui Robert Mugabe, adică un şef de stat dispus să se retragă în mod paşnic şi să accepte alternanţa la putere. Problema este sistemul clientelar, care nu doar că îi aduce pe lideri la putere, dar îi şi ţine legaţi de funcţia publică şi de cercul (mafiot) care i-a promovat. Premiul oferit de Mo Ibrahim e mai mult decît atractiv: o bursă de cinci milioane de dolari pe an, vreme de un deceniu, apoi o „pensioară" de două sute de mii de dolari pe an pînă la sfîrşitul vieţii. În plus, fundaţia îi oferă premiantului cheltuieli de reprezentare (costurile deplasărilor la vizite oficiale, conferinţe internaţionale etc.). Premianţii ediţiilor precedente sînt mozambicanul Joaquim Chissano şi botswanezul Festus Mogae. Unii îi reproşează lui Mo Ibrahim că aruncă banii pe fereastră: cu sutele de milioane oferite unor oameni care oricum sînt bogaţi, ar putea să finanţeze spitale, aziluri, şcoli. De fiecare dată, miliardarul răspunde criticilor că marea problemă în statele africane e *leadership*-ul, şi că exact acolo acţionează şi el. Schimbarea e bună, şi el tocmai asta vrea să încerce cu acest premiu generos: să-i facă pe lideri mai puţin obsedaţi de putere, mai dispuşi să renunţe la scaun. Alţi critici îi reproşează că întregul proiect e utopic, că nu va putea mişca niciodată nimic. Utopic? – le răspunde Ibrahim. Acum zece ani, el a fost unul dintre primii oameni de afaceri care au adus telefoane mobile în Africa. Nimeni nu a crezut, atunci, că africanii vor ajunge să vorbească la telefonul fără fir. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● ***Sos mortal.*** Poliţia germană investighează sosul de chili preparat într-un fast-food turcesc din Bremen pentru a vedea dacă poate sau nu să producă leziuni severe dacă este folosit într-un atac. Poliţia a prelevat probe din acest sos iute preparat în restaurantul situat în gara centrală a oraşului. Totul a început de la o ceartă între un client şi vînzător. Furios că nu a primit destule şerveţele, clientul l-a înjurat pe vînzător; acesta i-a răspuns improşcîndu-l cu sos de chili. Pînă la urmă, clientul furios a plecat la medic unde s-a constatat că faţa i-a fost arsă de sosul iute. Şi clientul, şi vînzătorul sînt cercetaţi de poliţie. *(Reuters)*

Cu ochii-n 3,14

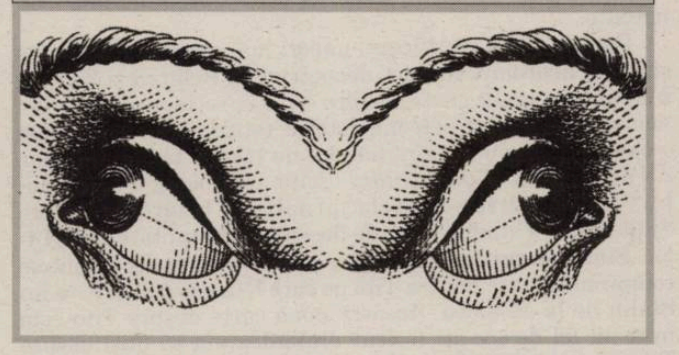

CUM ŞTII CĂ ACELAŞI LUCRU DEVINE ORICUM DIN CE ÎN CE MAI ÎNŢELES?

● Cum ştii că se apropie Crăciunul? Apar afişe cu Ştefan Hruşcă şi cu Ştefan Bănică jr. (**M. C.**)

● Pieton cuminte, aşteptam la stop culoarea verde a semaforului, pentru a traversa. La doi paşi de mine, un domn în alb (cămaşă albă, pantaloni albi) aştepta acelaşi lucru. Ceva mi-a atras privirea la cămaşa lui. Era genul simplu (spre cît se poate de banal), dar avea imprimate pe guler, cu negru (şi foarte vizibil), cele două litere şi cifra care dau formula apei: H_2O. Genial. (**D. S.**)

● Pe un camion al unei fabrici româneşti de mobilă, un nume de firmă: EGOCENTRISM. Realitatea devine din ce în ce mai complicată, de nu chiar intelectualistă. (**R. C.**)

● Din ciclul „Scenariile la români, că regia oricum e proastă": preşedintele Băsescu a declarat că, dacă guvernul propus de Lucian Croitoru nu va fi votat de Parlament, următoarea propunere de premier va fi Mircea Geoană. Ceea ce mă face să presupun că, dacă Mircea Geoană va cîştiga prezidenţialele, îl va numi premier pe Traian Băsescu. Aşa, ca să „i-o plătească"... (**M. V.**)

● Am primit un mesaj de la Alexa G., care mă vrea lîngă ea şi-mi promite, în cuvinte destul de „lascive", că-mi va schimba viaţa. D-apăi, stimată Alexa G., aş putea avea o problemă cu mesajul tău, care începe cu *„Good day, gentlemen"*. Dar n-am, pentru că mi se întîmplă destul de des să fiu întrebată, spre stupoarea şi totala mea lipsă de înţelegere, dacă Tudor este numele de familie sau numele mic, ca şi cum înfăţişarea mea nu ar fi de ajuns. Faci şi tu, aşadar, aceeaşi confuzie pe care o fac mulţi. În ultima vreme însă, sînt cam ocupată, dar cînd o să am mai mult timp şi, mai ales, cînd o să vreau să-mi schimb viaţa, poate o să-ţi dau un semn. Dar ai înţeles, sper, că sînt femeie! (**R. T.**)

CUM ŞTII CĂ TAINELE ANILOR ÎN CARE NE AFLĂM NU POT FI PĂTRUNSE NICĂIERI, CONFORM LEGII CU NUMĂRUL 13, PE NUME BODONGO (DUMNEAEI RETORICA FIIND PLECATĂ)?

● Textele din reclame devin tot mai absconse. De exemplu, un panou stradal pe care-l văd aproape zilnic în drumul meu cuprinde explicaţia „Tainele îndrăgostiţilor nu pot fi pătrunse nici cu maşina de găurit Panzer", alături de imaginea unei unelte mult îndrăgite de români, mai ales de cei trăitori la bloc – o bormaşină. Am încercat în fel şi chip să găsesc legătura, dar hermeneutica textului mă depăşeşte. Probabil comunicarea respectivă poate fi înţeleasă doar de un grup de iniţiaţi – îndrăgostiţii de bormaşină. (**M. Ş.**)

● Jean Sarkozy, fiul mai mic (23 de ani) al preşedintelui Franţei, a renunţat la preşedinţia EPAD (organism public însărcinat cu amenajarea cartierului de afaceri Défense) în urma presiunilor venite mai din toate părţile – şi mai ales ale siniştrilor socialişti, care l-au hărţuit (ce ironic!) şi pe Frédéric Mitterrand. Se pare că francezii nu mai cred în sentinţa corneliană „Valoarea nu aşteaptă numărul anilor"... (**a. l. ş.**)

● Din Top 10 perle marca Marian Vanghelie le-am reţinut pe următoarele (pe care le ratasem, la vremea lor): „Soarta mea a fost hotărîtă de destin" şi „Vocea mea se va face auzită oriunde. Şi pe sub apă". De aceea nu mă miră faptul că prezenţa lui „e datorită stării Bucureştiului în care ne aflăm". Fiecare oraş cu starea lui şi cu primarii pe care îi merită! (**A. P.**)

● Citind editorialele maniheiste şi idefixe (apropo: La mulţi ani, Astérix!) semnate Adrian-Paul Iliescu din *Cotidianul,* chiar nu-ţi vine a crede că domnul acesta este „profesor la facultatea de Filozofie"! Adică, înţeleg că presa a decăzut, dar *pînă şi filozofia?!* (**a. l. ş.**)

● În Grecia, la orice toaletă publică eşti atenţionat să nu arunci hîrtia igienică în closet, ci într-un coş alăturat. Un grec s-a adresat revistei *Athens News* explicînd că de 25 de ani consideră această practică extrem de supărătoare şi că n-a mai întîlnit-o pe nicăieri în ţări dezvoltate sau în curs de dezvoltare. Editorii au pasat întrebarea şefului asociaţiei instalatorilor din Grecia, un anume Thanasis Strumboulis, care a explicat că de vină sînt ţevile folosite în Grecia, pentru că ar avea un diametru mai mic decît în alte ţări. Regula e însă în vigoare şi pe vapoarele greceşti, ba acolo eşti chiar înştiinţat că, dacă arunci hîrtia în closet, poţi pune în pericol întreaga navă. Conţinutul acelor toalete se deversează direct în mare, iar mările Greciei nu par mai strîmte decît altele. Dar fiecare naţie cu păsărica ei. (**A. M.**)

● O binefacere, totuşi, a campaniei electorale: timp de o lună de zile, pînă la alegeri, conform legii, prezidenţiabilul George Becali nu are acces la teleemisiunile fotbalistice. E loc şi de mai bine. (**R. C.**)

● „Şi atunci Universul mi-a zis că va învăţa cu mine şi că dacă voi colabora cu numărul 13 şi voi procrea cu Britney Spears voi putea împiedica scufundarea planetei" (invitatul de pe OTV de luni seară). Oreste probabil murea de invidie. (**M. C.**)

● Spam-ul de mail cu oferte de tranzacţii financiare începe să atingă proporţii amuzante. După cunoscutul şiretlic nigerian, acum primesc propuneri de afaceri reciproc avantajoase din Burkina Fasso, Thailanda (un pretins avocat care vrea să împărţim o moştenire de la o rudă comună decedată – m-am uitat în oglindă, nu eram mai palidă decît de obicei) şi de la o doamnă cu domiciliu neprecizat, pe nume Bodongo. Ceva-ceva adevăr se găseşte în astfel de oferte: dacă aş fi primit cîte un dolar de cîte ori am şters mesaje de acest gen, acum aş fi în posesia unei averi frumuşele. (**M. Ş.**)

● Într-o seară, zapînd şi picînd pe Realitatea, mi-a fost dat s-o aud pe dna Corina Drăgotescu întrebîndu-l, dezinvoltă, pe ministrul Blaga „ce s-a mai întîmplat în politică", dumneaei fiind plecată în SUA şi tocmai întoarsă... Eu ştiam că un ziarist se informează înainte şi întreabă după; acum, se pare că întreabă înainte *tocmai* ca să se informeze! La televizor, în direct. *O, tempora.* (**a. l. ş.**)

● Cînd vezi rapid, din maşină, privirea limpede a preşedintelui Traian Băsescu, alături de fraza sibilinic-mefistofelică „De ce le e frică nu scapă", n-ai cum să te gîndeşti că e vorba de referendum, de cei 322, de „monstruoasa coaliţie", toată retorica resentimentară de cîţiva ani încoace. Vezi doar pe cineva destul de şui ca să pună ameninţări *personale* pe garduri şi destul de puternic ca să le pună în aplicare. (**S. S.**)

CUM ŞTII CĂ MAJORITATEA CELOR FĂCUŢI COVOARE BEAU LUMÎNĂRI LA INTRAREA ÎN AMINTIRE?

● Cum ştii că se apropie alegerile? Se sparg şi se (re)asfaltează străzile dintre blocuri. (**M. C.**)

● „Aş dori să-i fac pe oameni mai conştienţi de durata colosală a viitorului – viitorul planetei şi al vieţii în sine. Majoritatea celor educaţi ştiu că sîntem rezultatul a aproape 4 miliarde de ani de selecţie darwinistă, dar mulţi preferă să considere că am reprezenta chiar o culme. Însă soarele nostru nu a ajuns nici la jumătatea vîrstei lui. Nu noi, oamenii, vom fi spectatori la decesul solar, peste 6 miliarde de ani. Ci creaturile de atunci, la fel de deosebite de noi pe cît ne deosebim noi de bacterii şi de amibe" (Martin Rees, astronom şi profesor de cosmologie şi astrofizică la Cambridge). Cum vi se pare acum problema încălzirii globale: inutilă/ridicolă/meschină? (**M. C.**)

● Am fost, din nou, la Muzeul cinegetic (era să spun de animale împăiate) din Posada. Printre cerbi deveniţi cuiere şi urşi făcuţi covoare, am dat, în final, peste cîteva scăunele din... picioare de elefant. Probabil, un accent de exotism într-un „habitat" prea carpatin. Mi-a plăcut cu adevărat doar motanul foarte bătrîn din curte: viu. (**I. P.**)

● Iată ce spun nutriţioniştii, în diferite studii ale lor: „Francezii şi italienii beau mult vin roşu şi suferă de mai puţine atacuri de cord decît românii", „Mexicanii consumă multe grăsimi şi suferă de mai puţine atacuri de cord decît românii". „Nemţii beau foarte multă bere şi consumă multe grăsimi şi suferă de mai puţine atacuri de cord decît românii". O concluzie ar putea fi: „Mîncaţi şi beţi ce vreţi! Se pare că faptul că sînteţi români este ceea ce vă omoară". (**A. P.**)

● Pe uşa unei biserici (dintr-un sat de pe lîngă Călăraşi) stă lipit anunţul: „În această biserică este interzis accesul cu lumînări cumpărate din altă unitate". În vremuri de criză, şi accesul la credinţă se face cu cumpătare. (**S. G.**)

● La intrarea în Catedrala Patriarhală din Sofia (a poporului bulgar, cum ar veni), un afiş în engleză anunţă vizitatorul că lăcaşul a fost construit în memoria bravilor ostaşi „ruşi, bulgari, ucraineni, moldoveni, români şi finlandezi care s-au sacrificat în războiul din 1877-1878 pentru independenţa Bulgariei". Şi eu care ştiam de la şcoală că atunci a fost un război în care românii i-au bătut pe turci de le-au mers fulgii... Mă întreb: dacă îi aduni pe moldoveni cu românii, ieşim mai mulţi ca ucrainenii? Oricum, bine măcar că sîntem înaintea finlandezilor. (**C. G.**)

● Toată lumea ştie că cehii sînt antipatici, dar preşedintele lor – Václav (din păcate nu Havel, ci) Klaus – ţine s-o confirme la cel mai înalt nivel. Domnul acesta cu alură de colonel la pensie are ceva de administrator de bloc (comunist): convins că toţi ceilalţi se înşală şi numai el are dreptate, a mers cu „euro-scepticismul" pînă la a interzice arborarea drapelului UE deasupra intrării în palat (nu ştiu care palat, că cehii au multe...)! Rigiditatea lui e un eufemism, probabil că ar trebui să se vorbească de *rigor klausis*. Şi uite aşa, Cehia (care era ţara ex-comunistă cea mai avansată, mai europeană, mai etc. etc.) a devenit un bloc comunist de tristă amintire, unde administratorul a scris la avizier cu o grafie cazonă, subliniat, „Noi nu ne vindem Cehia!". (**a. l. ş.**)

Slavenka DRAKULIC

Tito – între legendă şi thriller

Îmi imaginez paradisul pe pămînt ca o mică insulă pustie înconjurată de apa albastră a mării, cu pini şi plaje cu prundiş. Exact ca aceea pe care am văzut-o acum cîteva zile, călătorind cu vaporul spre Brijuni, în nordul Adriaticii, lîngă Pula.

Probabil că Iosip Broz Tito a avut aceeaşi impresie cînd a vizitat insulele pentru prima dată, în 1947. Diferenţa este că, pentru el, acest paradis pe pămînt a devenit realitate. Curînd după aceea, fostul preşedinte al fostei Iugoslavii s-a mutat într-o reşedinţă nou construită în Vanga, una dintre cele 14 insule. După el, nimeni n-a mai avut şansa să nutrească un asemenea vis. Muritorii de rînd n-au mai putut nici măcar să viziteze insulele. Se spune că supravegherea era atît de strictă, încît chiar şi satul de pescari Fazana, aflat pe ţărmul din faţa arhipelagului, era populat doar de agenţi secreţi şi familiile lor.

După moartea lui Tito în 1980, arhipelagul Brijuni a fost declarat parc naţional. Cînd l-am vizitat atunci, am aflat că în cei peste 30 de ani în care Tito s-a bucurat de privilegiul de a trăi acolo, obişnuia să petreacă patru luni pe an în Vanga şi Veli Brijuni, pe care le iubea cel mai mult. Am putut afla totul despre viaţa sa la Brijuni dintr-o expoziţie de fotografii realizată în 1984 la etajul muzeului local. În sute de fotografii sepia, l-am văzut în rolul său de şef de stat cu oaspeţi importanţi, ca şi în împrejurări private. Am putut vedea de asemenea că, în timpul şederii sale în paradis, Tito nu doar se relaxa. Îşi petrecea vacanţele lucrînd – ca şef de stat, preşedinte al partidului comunist şi comandant al armatei. Totodată, a fost gazdă pentru lideri politici, de la Fidel Castro la Regina Elisabeta, de la Indira Gandhi la Willy Brandt, de la Leonid Brejnev la şalul persan Reza Pahlavi şi mulţi, mulţi alţii. Vedetele l-au fascinat pe Tito, şi multe personaje populare au fost invitate la Brijuini – de la cîntăreţul de operă Mario del Monaco la Valentina Tereşkova, prima femeie ajunsă în spaţiul cosmic. Dar cel mai mult îi plăceau lui Tito vizitele vedetelor de cinema – Elizabeth Taylor şi Sophia Loren, ca să le amintim doar pe acestea două.

Dacă un vizitator străin putea considera cam bizară această expoziţie, pentru mine ea a însemnat o călătorie în copilăria mea. Văzînd o fotografie cu Tito culegînd mandarinele din livada sa, de exemplu, mi-am amintit-o pe învăţătoarea noastră care ne spunea că întotdeauna Tito trimitea mandarinele la orfelinate – „era un om atît de bun", ar fi vrut să adauge. Noi, copiii, încercam să ne imaginăm cum Dumnezeu e gustul acestor fructe, pentru că nu se găseau de cumpărat în Iugoslavia pe vremea aceea. Dar nici unui vizitator nu-i putea scăpa informaţia că această expoziţie este o glorificare a „celui mai mare fiu al naţiunilor şi naţionalităţilor noastre" – aşa cum era numit Tito.

La parterul muzeului era o altă expoziţie, una foarte ciudată. Era dedicată animalelor lui Tito. Pe vremea aceea era o modă ca, atunci cînd vizitai şefi de state, să aduci, adesea, drept cadouri, animale exotice care nu se puteau adapta climatului local şi mureau în scurtă vreme. Erau împăiate şi expuse. Aşa încît, în timp ce la etaj îl puteai vedea pe Tito jucîndu-se cu un pui de urangutan, la parter puteai vedea cadavrul umplut cu paie al bietului animal. În timp ce la etaj Tito era fotografiat mîngîind un tînăr leopard, dedesubt vizitatorul putea vedea acelaşi leopard privindu-l cu ochi de sticlă. Deşi probabil nu aceasta fusese intenţia,

expunerea animalelor împăiate în acelaşi muzeu crease un contrast penibil şi morbid faţă de glorificarea de la etaj, transformînd muzeul într-o metaforă a dominaţiei lui Tito.

Expoziţia de fotografii veche de 25 de ani despre viaţa şi activitatea lui Tito este doar o modestă contribuţie la cultul personalităţii pe care iugoslavii l-au construit şi l-au hrănit cu succes atît de mult timp, cu consecinţele tragice cunoscute.

Dar, pe lîngă glorificare, uneori mai apare la suprafaţă şi o altă abordare. Recent, deopotrivă la Belgrad şi Zagreb, a apărut o nouă carte despre Tito care încearcă să demonstreze că acest personaj istoric, totuşi important, a fost – ca să folosesc un cuvînt blînd – nu tocmai fără pată. *Tito: A Phenomenon of the Century* („Tito: un fenomen al secolului") este o carte scrisă de jurnalistul belgrădean Pero Simici, care a studiat timp de decenii personalitatea lui Hitler. Simici a scris de asemenea o carte despre documentele compromiţătoare pentru Tito pe care le-a găsit în arhiva lui Stalin de la Moscova. Această nouă carte despre Tito este însă un fel de „ce-aţi fi vrut dintotdeauna să ştiţi despre Tito, dar n-aţi îndrăznit să întrebaţi". Cu alte cuvinte, Simici îi dezvăluie cititorului secrete şi jumătăţi de secrete despre viaţa lui Tito. Textul e format aproape în întregime din citate. Autorul citează surse oficiale şi private (există o lungă listă la sfîrşitul cărţii) şi nu comentează sau interpretează prea mult. Viaţa lui Tito pare să fie un mister. Nici măcar data naşterii nu e sigură: Simici a găsit 15 date diferite. Tot aşa în privinţa numelui lui Tito şi a numelui tatălui său. Informaţiile despre educaţia sa sînt şi ele problematice: nu e deloc clar ce fel de şcoli a urmat sau dacă şi-a încheiat studiile. Nu se ştie exact nici unde a lucrat şi pentru cît timp. Ş.a.m.d.

În cartea lui Simici sînt publicate pentru prima dată documentele despre perioada petrecută de Tito la Moscova în calitate de cadru al Comintern. Aparent, el a fost promovat pentru că dădea informaţii despre tovarăşii săi, mulţi dintre ei sfîrşind prin a fi executaţi. Faptul că a ajuns la vîrful partidului comunist din Iugoslavia pare de asemenea foarte suspect, conform lui Simici. De la începutul şi pînă la sfîrşitul carierei sale politice, Tito a fost nu doar un manipulator şi un mincinos, ci un trădător, vinovat că a ordonat uciderea colaboratorilor apropiaţi şi chiar a prietenilor – ca şi executarea în masă a prizonierilor de război la Bleiburg în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Tito apare ca un om ambiţios şi nemilos care nu se dădea înapoi de la săvîrşirea unor crime; probabil că cea mai apropiată paralelă s-ar putea face cu un şef mafiot.

Evident, scopul cărţii lui Simici este să-l discrediteze pe Tito ca persoană şi, astfel, să discrediteze şi deciziile şi proiectele sale politice. Totuşi, dat fiind că volumul este format din citate, este greu pentru un cititor obişnuit să-şi dea seama cît de adevărate sînt argumentele lui Simici. Credibilitatea sa depinde de credibilitatea surselor sale, care poate fi verificată şi judecată doar de specialişti, adică de istorici. Cei mai mulţi cititori vor putea doar să citească volumul ca pe un thriller.

Am vizitat Brijuni cu un jurnalist – corespondent pentru fosta Iugoslavie. În timp ce vizitam Veli Brijuni şi muzeul său, am dezbătut expoziţia şi cartea ca două abordări extreme ale lui Tito. Prietenul meu jurnalist m-a întrebat de ce, după mai mult de o sută de cărţi scrise despre Tito, nu există nici o biografie a sa demnă de încredere şi meticulos documentată. Este o întrebare excelentă, la care există multe răspunsuri, dar nici unul convingător. Unii spun că n-a fost timp pentru aşa ceva, pentru că ţara a trecut prin mai multe războaie. Alţii cred că atitudinea faţă de trecut în Balcani e în general problematică. Dar – insistă prietenul meu – poate acum, la treizeci de ani după moartea sa, a venit vremea pentru o biografie serioasă, care să poată fi folosită de istorici. Sînt întru totul de acord. Auzim adesea că „e prea multă istorie în Balcani". Ceea ce este adevărat, dar numai în sensul de evenimente istorice, nu de istorie ca disciplină. Tito este doar un exemplu despre cum, în fosta Iugoslavie, avem în continuare prea multe mituri şi prea multă ideologie, în loc de fapte. Tito are nevoie de o abordare serioasă. Îi datorăm asta ca personalitate istorică şi ne-o datorăm şi mai mult nouă înşine.

În timp ce aşteptam pe ţărm vaporul care urma să ne ducă la Brijuni în acea după-amiază, Stipe Mesici, preşedintele Croaţiei, împreună cu cîteva gărzi de corp, a debarcat în micuţul port Fazana. Cei cîţiva turişti şi localnici care aşteptau vaporul pe chei nici măcar n-au reacţionat faţă de prezenţa sa cînd preşedintele a făcut singur cîţiva paşi pe mal pînă la maşină. Prietenul meu a fost impresionat de stilul relaxat al preşedintelui. Evident, vremurile s-au schimbat – în afară de atitudinea noastră faţă de istorie, pe care încă o percepem ca pe un amestec de legende şi poveşti cu crime.

Vizita noastră a avut loc într-o perfectă zi de vară. Înainte să plecăm, am vrut să înot într-un splendid golf cu ruinele unei vile romane din secolul I şi cu un templu dedicat Afroditei. Legenda spune că, dacă înoţi chiar sub templu, vei găsi iubirea perfectă. Dar n-am înotat. Mi-a fost frică. M-am gîndit că nu trebuie să cerem prea mult de la viaţă. Ce idee ciudată pe o insulă unde, odinioară, un om pocnea din degete şi avea totul. Este trist că, după treizeci de ani de cînd a plecat ultima dată din Brijuni, pe 29 august 1979, încă nu ştim cine a fost Tito cu adevărat.

Apărut în *Eurozine* (www.eurozine.com).
© Slavenka Drakulic © Eurozine

traducere de Mircea VASILESCU

PUBLICITATE

DILEMAVECHE recomandă

A apărut noul număr Forbes România!

Citește despre noua generație de experți care au intrat în liga superioară a finanțelor globale

Cea mai citită revistă de business-life din lume

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la 0318.200.200, tarif normal, disponibil non-stop

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 299 ● 5-11 noiembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

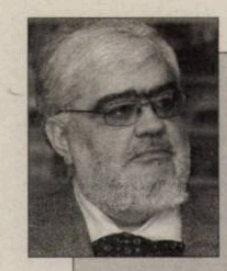

Andrei Pleşu
„Sfătuitorii de campanie“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„La Berlin, 20 de ani după Zid“
pagina **17**

Stela Giurgeanu
„Europa Mostiştei“
pagina **22**

CERCETAREA LA COLȚ DE STRADĂ

„Cercetarea înseamnă patru lucruri: creiere cu care gîndim, ochi cu care vedem, aparatele cu care măsurăm și… bani.“

ALBERT SZENT-GYÖRGI

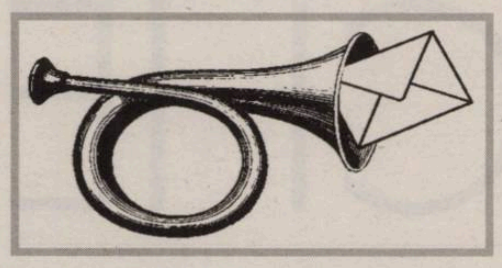

Nr. 294: „*Fenomenul emo*“

Încă ceva despre emo

Cred că fenomenul *emo* este o stare prin care trece fiecare generaţie, la timpul ei. Ea se manifestă, mai mult sau mai puţin evident, după cît de emotiv este tînărul aflat sub influenţa fenomenului.

Mi-aduc aminte de cele petrecute în tinereţea mea de prin anii ’20. Eram elev în ultimii ani de liceu, într-un liniştit orăşel din Banat, cu vechi tradiţii culturale. În timpul liber îmi plăcea să fac lungi plimbări în lungul Timişului, în Teiuşul caransebeşan. Aşezat pe o stîncă, priveam şi ascultam fascinat bolboroseala apei lovindu-se de stînci şi rotindu-se la picioarele mele, parcă să mă atragă în vîrtejul ei. Îmi pierdusem un prieten într-o tragedie pe care n-o puteam pricepe. Prietenul se îndrăgostise. Cred că toţi eram, mai mult sau mai puţin, îndrăgostiţi. Pentru vîrsta noastră, era cel mai normal lucru. Părinţii prietenului s-au opus dragostei lui. Consecinţa: tinerii s-au sinucis, împuşcîndu-se cu acelaşi pistol, sub o tufă de pe dealul Teiuşului, de unde, în zare, se întindea oraşul.

Tot în timpurile acelea am pierdut un alt coleg într-o împrejurare, pentru mine, la fel de absurdă. Într-o iarnă la un săniuş, colegul meu, în iureşul săniuţelor, a atins ciorapul unei doamne. Consecinţa: soţul, un judecător, l-a reclamat şcolii; dirigintele i-a scăzut nota la purtare. Colegul s-a sinucis cu arma de vînătoare a tatălui său.

După astfel de evenimente, între noi, elevii din aceeaşi clasă, ne surprindeam în lungi discuţii despre viaţă, despre rosturile ei şi mai ştiu şi eu despre cîte altele, cu o seriozitate şi o grijă deosebită să aflăm un răspuns la problemele care ne frămîntau. Tot pe atunci, mi-am pus în gînd să trăiesc pînă în anul 2000 – adică pînă la vîrsta de 84 de ani – să văd cum va arăta lumea atunci. Întîmplarea a făcut să-mi cadă în mîini o cărţulie, tradusă din engleză, *Ajută-te singur* (autorul nu mi-l mai amintesc). Tot în acelaşi scop, mi-am procurat o broşură din Colecţia „Biblioteca pentru toţi“ a unui oarecare Müller, intitulată *Sistemul meu*, în care descria gimnastica suedeză, la modă în vremea aceea. Ajutat de aceste cărţulii, mi-am făcut un program prin care să-mi asigur o viaţă care să mă ajute să ating ce mi-am propus. Atunci am trăit pentru prima oară în mod conştient libertatea. Mă simţeam liber, în stare să mut munţii din loc.

Dorinţa de a atinge anul 2000 şi convingerea că am în mine forţa necesară să pot realiza ce mi-am propus m-au ajutat să trec peste *emo*. De atunci, mi-a intrat în obicei să mă analizez şi să găsesc *singur* soluţii pentru problemele cu care mă confrunt în viaţa de zi cu zi.

Tot atunci s-a întîmplat să îl am profesor pe Horia Sima, şeful organizaţiei „Garda de fier“. Vorbea puţin peltic şi cam din vîrful limbii. Din curiozitate, împreună cu alţi colegi am participat la o „şedinţă de cuib“. Cînd am văzut atmosferea mistică în care a început şedinţa, cu evocarea unor martiri legionari morţi în luptele din Spania, precum şi mişcările de marionete ale membrilor prezenţi, mi-am dat seama că eu nu voi fi în stare niciodată să renunţ la libertatea pe care abia mi-o cîştigasem. Totuşi, am avut colegi ca Ilie Smultea şi Nicolae Orbulescu care l-au urmat şi au ajuns locotenenţii lui.

Eu pot să afirm că pe mine „ajută-te singur“ m-a salvat. „Ajută-te singur“ a devenit deviza mea şi am reuşit. Am apucat să trăiesc şi anul 2000 şi mă gîndesc acum să ating vîrsta de 100 de ani, îmi mai lipsesc 6 ani şi cîteva luni. *Emo* a rămas departe, estompat în amintiri, dar mă încearcă din cînd în cînd starea de anxietate. Obişnuit deja cu modul pragmatic de viaţă, depăşesc starea de anxietate nebuloasă şi mă bucur de mereu proaspătul dor de viaţă. Socotesc că *Dilema veche* îmi va permite să vă scriu cum văd lumea la 100 de ani.

Cu bine,

Nicolae COSTANGIOARĂ
str. Fabricii, nr. 4A, bl. 15 E, sc. 2, ap. 86, Bucureşti
15 brumărel 2009

Nr. 292: Articolul lui Andrei Pleşu, „Nu înţeleg“

„Totul este foarte simplu“

Chiar n-aţi înţeles pînă acum? Totul este foarte simplu. Nici eu nu înţelegeam, cînd, mergînd pe aleile dintre blocuri, găseam sacoşe cu gunoi aruncate, cu toate că proximul container se afla la 30 de metri. Şi mă indignam. La un moment dat, am avut o revelaţie. Spontan mi-au răsunat acordurile cîntecului superpatriotic „Noi sîntem români...“! Şi de atunci, cînd mai trec pe lîngă o sacoşă cu gunoi, zîmbesc şi încep să murmur cîntecul. Vă sfătuiesc şi pe dvs. să procedaţi la fel. Nu mai puneţi la inimă căci mai rău vă faceţi.

Trebuia să ştiţi pînă acum că românul este visceral şi duplicitar. Aţi uitat de „pupă-l în bot şi papă-i tot“, „te faci frate cu dracul pînă treci puntea“, „zicem ca ei şi facem ca noi“?

Tot am auzit de la diverşi că regimul comunist l-a făcut pe român duplicitar. Aiurea! Aşa a fost românul dintotdeauna. El linge unde a scuipat şi scuipă unde a lins! N-are nici un scrupul în a-şi pupa stăpînul undeva mai jos de spate şi apoi în a-l scuipa în faţă.

N-aţi văzut în această campanie electorală, care n-a început încă oficial, cum se înghesuie mulţimea să dea mîna şi să se pupe cu protagoniştii? Mai mult ca sigur că după aceea se duc la crîşmă şi-i înjură.

Toate acestea, spre deosebire de foştii noştri vecini din nord, despre care Stalin zicea că „a încerca să faci colectivizarea în Polonia este ca şi cum ai încerca să pui şaua pe vacă“!

M. COSTEA
str. Cameliei, nr. 16, bl. 30, sc. B, ap. 38, Ploieşti

Replici la... răspunsul lui Lucian Mîndruţă din nr. 295

Domnule Mîndruţă,

Apreciez tonul răspunsului dvs., drept pentru care mă simt dator. Ştiţi de ce cred că sensibilitatea ateului nu are motive să solicite egală atenţie cu scrupulele credinciosului? Pentru că el neagă, iar cu o negaţie nu se poate dialoga, condiţia minimă a dialogului fiind acceptarea unei teme de discuţie. Ateul ar trebui să cunoască limba credinciosului sau cel puţin ideile acestuia, pentru a nu vorbi în paralel sau în... dodii.

Desigur că aveţi libertatea de a duce – sau nu – copiii la biserică. Desigur că aveţi chiar dreptul de a le rezerva posibilitatea alegerii conştiente. Sper că veţi fi de acord cu mine, totuşi, că pentru a accepta sau a refuza orice este obligatoriu ca mai întîi să cunoşti subiectul şi predicatul ţintei. Puteţi afirma că nu există Dumnezeu, dar nu putem intra în dialog pe această temă, decît dacă adăugăm şi un verb potrivit: „cred că...“ sau „nu cred că...“, în loc de ritosul „ştiu“. Pentru că nu ştim, nici eu, nici dvs. Doar credem sau nu credem. Cum şi de ce unii credem şi alţii nu, ăsta e alt discurs.

Dacă vorbim despre copii, vă doresc să fiţi eficient mai degrabă în lupta cu legile educaţiei, cu principiile prost aplicate ale învăţămîntului, cu eşuările şi cu rezultatele dezastruoase pe termen lung ale funcţionării şcolii. Ceea ce li se „întîmplă“ la şcoală copiilor dvs. este valabil şi pentru ai mei. În egală măsură. Dar cred că n-ar trebui să confundăm mersul la şcoală cu mersul la biserică. Mă văd obligat să spun un truism acum, primul este o datorie, al doilea, o alegere. Cel care predă copiilor la şcoală religia nu face decît să se supună unui program. Îşi face treaba. Dar nu va avea niciodată impactul unui model de viaţă. Nu vă temeţi de el şi nu risipiţi muniţia bună pe vrăbii.

Domnule Mîndruţă, sînt convins că apreciaţi cultura, ca idee de viaţă, altfel nu v-ar plăcea să scrieţi. În *Dilema veche*, nu la *Formula As*. Există un drum elegant şi bogat, de la cultură către cult, afirmaţia aparţine dnei Madeea Axinciuc. Aşa că veţi gusta ceea ce vreau să vă spun: Camil, monahul, în predica de duminică ne-a amintit că, potrivit Evangheliilor, Pilat din Pont îl întreabă pe Isus: „Ce este adevărul?“, iar Acesta tace. Pentru că întrebarea e rău pusă: adevărul nu este un „ce“, este un „Cine“.

Cu stimă,

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Domnule Mîndruţă,

Văd că cititori habotnici sar din ce în ce mai des ca arşi să vă ardă pe rug. Vreau, în calitate de cititor vechi (nu chiar aşa vechi, patru ani, dar constant) al revistei în care scrieţi şi mare fan al articolelor dvs., să nu vă lăsaţi afectat. Şi eu am o fetiţă de 6 ani, care la anul va începe şcoala. Şi tare mi-e frică de orele de religie. Unde nu se învaţă, aşa cum cred mulţi, „morala creştină“, ci dogma ortodoxă!! Ştiţi foarte bine... În perioada interbelică existau, la licee, cursuri de educaţie civică, morală, etică etc. Pe acestea nu se gîndeşte nimeni să le introducă în programă. Există puştani care sînt de-a dreptul (sincer) surprinşi dacă le atragi atenţia cînd fac vreo mică mitocănie pe stradă. Dar de închinat, se închină cînd trec pe lîngă biserică...

Ca să scurtez. Voiam să vă zic că eu citesc revista, începînd cu articolul dlui Pipiddi şi apoi al dvs. Îmi place teribil stilul dvs.!! Pe bune! Trebuie să fii prost, orb şi rău ca să nu apreciezi acele articole. Sînt scrise exact cum le-aş fi scris şi eu dacă aş fi scris la gazetă. Şi cred că ştiţi foarte bine că cititorii care le apreciază sînt muuult mai mulţi decît cei care nu. Apreciez foarte mult faptul că *Dilema veche* e singura revistă culturală care acordă puţin spaţiu unor atitudini atee şi nu e înregimentată în curentul intelectualilor habotnici (majoritari la noi, din păcate). Grozav a fost numărul cu Darwin!! Vreau să le spuneţi tuturor colegilor care gîndesc ca dvs. să nu se lase şi să continue pe această linie de excepţie.

Cu stimă,

Radu OLTEAN
radu.olteanu@gmail.com
ART HISTORIA
http://www.historyarts.ro
http://art-historia.blogspot.com/

P.S. Aţi copilărit pe str. Cezar Bolliac? Eu parcă aşa am citit la un moment dat... Ştiţi că cea mai frumoasă casă veche de pe stradă a fost demolată...? (http://art-historia.blogspot.com/2009/04/casa-din-cezar-bolliac-17-bucuresti.html)

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **90-60-90**
- **Mai avem ceva sfînt?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sfătuitorii de campanie

Grea meserie! Să fii mereu prezent, să-i înfrunți mereu pe omologii tăi din echipa celorlalți candidați, să fii mereu apologetic, avînd însă grijă să pari cît de cît obiectiv, să fii loial fără să fii servil, să-ți păstrezi umorul, să-ți mulțumești șeful, dar, mai ales, să cîștigi voturi în numele lui, adică să mulțumești un electorat care nu e, întotdeauna, așa cum și-l închipuie el. Pe scurt, trebuie să fii inteligent, să ai nervi buni, condiție fizică și o fire tonică. În sfîrșit, trebuie să fii gata să-ți asumi o eventuală înfrîngere și să nu culegi laurii unei eventuale victorii.

Privitor ca la teatru de cînd a început campania, aș extrage, din numeroasele înzestrări pe care e musai să le aibă un șef de batalion electoral sau un purtător de cuvînt al insului care candidează, două sau trei de natură să asigure dacă nu succesul, măcar calitatea stilistică a luptei. 1) Purtătorul de cuvînt va trebui să fie expert în *defectele* clientului său. Despre ele va fi vorba în permanență, ele vor trebui domesticite, explicate, ambalate convenabil. În nici un caz oblojite, băgate sub preș, contestate orbește. Dacă crezi sincer că omul tău e virginal, inatacabil, abonat pe viață la desăvîrșire e mai bine să nu te bagi. Vei fi neconvingător, ca unul care nu vede ceea ce văd toți, ca o slugă idolatră, pentru care stăpînul e deja statuie. Cu alte cuvinte, e contra-productiv să arborezi – voluntar sau nu – un aer de îndrăgostit: să suferi cînd clientul tău e atacat, să refuzi, din principiu, orice obiecțiune manevrată de adversari, să pledezi, euforic, rupt de realitate, pentru un candidat resimțit ca mireasă. 2) Derivată din punctul 1, ar fi exigența unui perfect *control al emotivității*. Trebuie să vorbești în numele unei convingeri, nu în numele unui afect. Trebuie să fii calm, să nu te lași iritat de preopinenți, să îți construiești o prezență scenică destinsă (nu flască!), mai curînd rece. Ai de impus o evidență, nu un sentiment privat, nu o opțiune pubertară. Evident, nu e rolul tău să-ți deserveşti comanditarul, acceptînd, „obiectiv“, atacurile care îl vizează sau afișînd o indiferență clinică față de manejul electoral. Trebuie să fii angajat, ferm, prompt în reacție și, la nevoie, necruțător. Dar totul de pe poziția suverană a celui care nu înțelege să sacrifice rațiunea, buna-cuviință, umorul. Politețea e un imperativ esențial, cu atît mai binevenit cu cît interlocutorii sînt mai grobieni. Boieria casantă e în mai mare măsură persuasivă decît retorsiunea de maidan. 3) Purtătorul de cuvînt al unui candidat nu are doar sarcina de a distribui public o imagine atrăgătoare a clientului său. El o are și pe aceea, infinit mai grea (mai ales cînd e vorba de un client dificil, impetuos, prea sigur de sine), de a fi, în spatele scenei, purtătorul de cuvînt al electoratului dinaintea candidatului. Întrucît nu e direct implicat în luptă, întrucît știe foarte bine ce așteptări au alegătorii și ce derapaje speculează ceilalți combatanți, el va trebui să-l secondeze îndeaproape pe cel pe care îl slujește, să-i sugereze, fără menajamente, corecții (de limbaj, de atitudine, de strategie). Dacă consilierul nu se bucură de încrederea necondiționată și de respectul celui consiliat, războiul e pierdut din plecare.

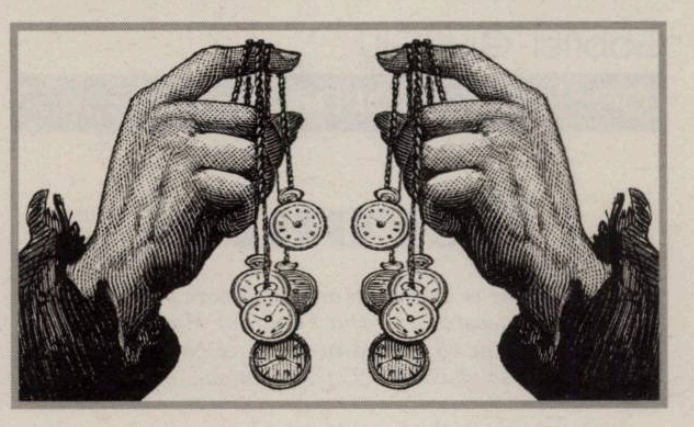

Am văzut, de curînd, o emisiune TV în care se confruntau trei dintre sfătuitorii de campanie ai principalilor candidați. A fost una dintre puținele emisiuni care nu mi-au solicitat agresiv coronarele. Dl Cosmin Gușă doza cu abilitate gravitatea cu gluma, dna Adriana Săftoiu vorbea limpede, cu un soi de melancolică discreție, iar dl Sever Voinescu avea o reactivitate necomplezentă, capabilă, totuși, să zîmbească. Toți trei se străduiau să salveze aparențele, să rămînă afabili, să nu evacueze cu totul eleganța. Să spun adevărul pînă la capăt? Toți trei mi-au plăcut mai mult decît candidații pe care îi reprezintă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Absenți din Europa, fermi la Bacău

Ideea de comisar e legată, la români, de popularul personaj al lui Sergiu Nicolaescu și de celebra lui replică „un fleac: m-au ciuruit!“. Ceea ce nu e neapărat rău. Dar un comisar european e cu totul altceva, iar politicienii noștri de vîrf nu par să fi înțeles diferența. Ciuruiți de obsesia propriei imagini și de fleacurile electorale interne, neglijează cu totul acest episod politic important pentru existența României în Uniunea Europeană.

Cu cîtăva vreme în urmă, președintele și premierul au anunțat că portofoliul vizat este cel al agriculturii, iar propunerea României este Dacian Cioloș. Fost ministru, un tehnocrat eficient, apreciat la Bruxelles tocmai pentru cunoașterea politicilor agricole europene, dl Cioloș are, fără îndoială, calitățile cerute de o asemenea funcție. E o propunere mai mult decît onorabilă. Dar în complicatul balet al formării Comisiei Europene, nu e suficient doar atît. E limpede că fiecare țară poate propune oameni competenți pentru diverse portofolii. E nevoie însă și de susținere politică și de un sofisticat sprijin „încrucișat“ din partea mai multor țări. În cazul agriculturii – portofoliul cu cel mai mare buget, dar și cu cele mai complicate probleme – cu atît mai mult. România miza pe sprijinul Franței, care a știut întotdeauna să-și apere interesele în materie de politici agricole și, fără îndoială, ar fi fost o voce puternică și în acest caz. Se mai vorbea de sprijinul Germaniei și de al altor țări. Ai noștri – președintele și premierul – păreau că se află pe cai mari și își plimbau mîndria pe la televiziunile române: iată, țărișoara noastră are șanse să obțină unul dintre cele mai importante și disputate posturi din Comisia Europeană. Vedeam (sau poate că mi s-a părut?) cum în ochi deja le mijește aerul triumfal cu care ar fi anunțat, eventual, numirea dlui Cioloș, trăgînd spuza „pe intern“: iată, Europa ne bagă în seamă, nu-i așa că sîntem buni? E interesant că în jurul acestei propuneri n-au existat polemici ori reacții contrare: nu e clar în ce măsură acest fapt s-a datorat (doar) calităților dlui Cioloș sau (și) dezinteresului manifestat de partide și politicieni pentru chestiunile europene. Una peste alta, propunerea românească era dată ca avînd mari sorți de izbîndă.

Între timp însă chestiunea s-a complicat. Normal, este vorba despre Uniunea Europeană și despre a ei Comisie. Fiecărei țări i s-au cerut trei propuneri, pentru portofolii diferite. Au anunțat că aspiră la portofoliul agriculturii Austria și Irlanda. Germania nu mai susține propunerea noastră, susține Austria, iar Franța pare să se fi reorientat spre Irlanda. România încă n-a trimis cele trei propuneri și nici nu e clar cine o va face: de cîtăva vreme, avem două guverne și fiecare stă într-un picior. Mă tem că vîrfurile noastre politice în continuare n-au înțeles mecanismele interne ale acestui paradis al negocierilor care este Uniunea Europeană. Acesta e și motivul pentru care România face o figură ștearsă la reuniunile Consiliului European și ale celorlalte organisme de decizie din UE. Iar președintele nostru e în continuare stingher – și la discuțiile oficiale, și la poza cu cei 27 de lideri.

Probabil că, formal și în ultimul moment, România va face cele trei propuneri cerute. Logic, eficient și normal ar fi ca printre cele trei propuneri să se afle și actualul comisar, dl Leonard Orban, care ar putea obține un portofoliu de educație și cultură *(y compris* multilingvism): deja știe ce are de făcut, s-a achitat conștiincios de obligațiile mandatului său, iar între timp a acumulat și o anume experiență politică, și o susținere pe plan european. În plus, un asemenea portofoliu ar fi mai potrivit cu statutul României: agricultura ar fi, s-o recunoaștem, o pălărie prea mare pentru țărișoara noastră.

Deocamdată însă, Parlamentul nostru e ocupat cu respingerea Guvernului Croitoru (eu scriu marți, cică miercuri o să-l respingă, dvs. veți citi joi și veți vedea...); încă premierul Emil Boc, cu o mulțumire demnă de o cauză mai bună, a spus că Guvernul său și-a făcut planul pînă la 1 octombrie; iar președintele Băsescu a anunțat acum vreo două zile, în timpul unei băi de mulțime la Bacău: „Rămînem fermi pentru comisariatul pe agricultură. Cu siguranță, orice politician are și un plan B, dar nu este momentul să vorbim acum despre el“. Eu cred că, din nou, președintele a vrut să folosească „la intern“ chestiuni europene care pot „da bine“ în campania electorală. În rest, mă îndoiesc că există un plan B. Iar „nu este momentul“ e o gogoriță: tocmai *acum* e momentul, acum se negociază viitoarele posturi, acum se formează, de fapt, structura viitoarei Comisii. Noi însă „rămînem fermi“, adică nemișcați. Mai lipsește să reluăm vechiul refren de pe vremea cînd se omagia statul dac al lui Burebista și pe care l-am auzit o dată reluat de un tînăr simpatic într-un tren care se oprise în cîmp și nu mai pleca: „sîntem aici de 2050 de ani...“.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

NEGHIB MAHFUZ
Băieții de pe strada noastră
504 pp., 34,95 lei

MANFRED KÜHN
Kant – o biografie
480 pp., 44,95 lei

FAREED ZAKARIA
Viitorul libertății
272 pp., 28,95 lei

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ținerea de minte

„Ce păcat! Ce păcat că Welles nu a cumpărat acțiuni Shell sau snack-baruri cu primele sale succese, ce păcat că a colindat lumea aruncînd banii pe fereastră. Ce păcat că nu a făcut alte investiții decît cele în propria-i plăcere... O spun fără ironie. Căci în afară de Rolls-urile sale, ar avea o casă de producție, iar noi am vedea o capodoperă la fiecare trei ani... Ce păcat pentru noi și cu siguranță pentru el, dar și ce superb destin, cel al acestui geniu, ducînd-o de azi pe mîine, trecînd pe la Paris pentru a fi decorat de Mitterrand, reîntorcîndu-se la ferma sa americană pentru a-și îngriji artrita, turnînd filme publicitare pentru sume ridicole. Ce siluetă superbă, cea a acestui bărbat imens în toate, condamnat să trăiască printre semipitici fără imaginație și fără suflet; și de la care să stoarcă, dintr-un suveran dispreț, doar cu ce să-și hrănească sau să-și adape trupul. Nu se va putea face niciodată un film despre Welles, cel puțin așa sper, fiindcă nici o persoană din lume nu va avea statura sa, chipul său și, mai cu seamă, acel soi de sclipire a ochilor niciodată îmblînzită care este cea a geniului.“

(Françoise Sagan, *Cele mai frumoase amintiri*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, Editura Nemira, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Decontul

„Dar ce părere va avea străinătatea, ce o să gîndească delegaţia Fondului Monetar care trebuie să ajungă în vizită, ce părere îşi vor face străinii cînd o să vă vadă?“ „O părere bună... mama ei de părere!“

Dialogul este perfect real. A avut loc recent, într-o dimineaţă, a fost transmis în direct de un post specializat în ştiri. Locul faptei: Piaţa Constituţiei. Intervievatul era unul dintre cele cîteva sute de ciobani care îşi cereau banii din subvenţiile directe pe cap de animal. Reporterul nu s-a descurajat. Era convins că „părerea străinătăţii“ este o găselniţă mult prea bună, un unghi jurnalistic valoros, aşa că nu s-a lăsat descurajat de un amărît de crescător de animale. A continuat pe aceeaşi linie, a primit răspunsuri similare. Ne-a explicat apoi, doct, cum banii de la FMI nu ar trebui să se ducă spre nişte prăpădite de subvenţii agricole.

Ştirile despre înghesuiala din Piaţa Constituţiei şi, mai apoi, de la Cotroceni m-au bulversat. Felul în care au fost relatate m-a amuzat. Am fost prompt informaţi cum că traficul se va desfăşura cu greutate în zonă (traficul, obsesia naţională), apoi s-a trecut repejor peste subiect, pentru că aveam de comentat/analizat/tăiat firul în cinşpe, pe alte subiecte, dintre cele „importante“, aflate în categoria: „cum îl enervează Bănicioiu pe Preda“. Păruiala în sine reprezintă, în opinia mea, un soi de moment istoric, cu tot burlescul de rigoare (secvenţa eliberării ciobanului dus în camion de către bravele forţe de ordine este de tot rîsul). Reprezintă, zic, un semi-moment istoric. Este prima confruntare violentă între fermieri şi stat (reprezentat loco de bravii jandarmi, apoi de bravul preşedinte cu portavoce). Reacţia publică merită, de aceea, analizată.

Încep cu „ai noştri“, cu ziariştii. Prima constatare: mai nici unul nu ştia cum e aia cu subvenţiile directe. Lăsăm deoparte faptul că nu este nici o legătură directă *(absolut* nici o legătură directă) între FMI şi subvenţiile agricole. Acestea există ca urmare a unei politici ample, numite CAP. Cele trei litere utilizate drept iniţiale pentru *„Common Agricultural Policy“* reprezintă o simplă coincidenţă. Nu ar trebui să fie nici o legătură cu CAP-urile de pe vremuri (oricum, dacă aş traduce în româneşte şi aş prescurta PAC de la *Politica Agricolă Comună*, nu ar avea haz). CAP-ul Uniunii Europene prevede, pe scurt, subvenţionarea directă a suprafeţelor de teren agricol, utilizînd cam jumătate din bugetul total al Uniunii! Adică, orice proprietar primeşte o sumă, parte de la Bruxelles, parte de la guvernul naţional, proporţional cu suprafaţa deţinută. Din motive pe care nu le mai dezvolt aici, noile ţări membre nu primesc aceeaşi subvenţie ca vechile ţări membre. Se porneşte de la un sfert din sumă, se ajunge treptat, în cîţiva ani, la paritate. Cît este de echitabil, cît este de moral mi-aş dori să dezbatem prin presă sau pe la colocvii. Dezbaterea asta lipseşte.

Banii respectivi intră în conturile fermierilor după ce aceştia depun la APIA (Agenţia de Plăţi şi Intervenţii în Agricultură) nişte formulare destul de complicate, îşi deschid un cont în bancă şi îşi identifică parcela pe ortofotoplan (o poză din satelit). Cît este de complicată birocraţia, cît de rapid se procesează datele şi cît de greu i-a fost ţăranului român să îşi deschidă un cont în bancă aş fi vrut să aflu şi din presă. Articolele astea au cam lipsit.

Poate cel mai interesant subiect ar fi fost mărimea parcelei minime, eligibile pentru subvenţie. La noi este de o treime de hectar. Rezultatul: aproape un milion şi jumătate de aplicanţi la nivel naţional. Priceperea mea la agricultură este limitată, însă nu cred că o plantaţie de o treime de hectar reprezintă ceva care merită a fi susţinut (prin subvenţie) în scopul încurajării unei agriculturi performante. De aceea, sistemul din România seamănă mai mult a schemă de ajutor social. Se putea alege un plafon mai mare, spre unudouă hectare. Scădea şi numărul de aplicaţii, se simplifica şi sistemul. Pentru mai mult de un milion şi jumătate de telespectatori (dacă punem şi rudele de la oraş), mă aşteptam la adevărate seriale de dezbateri publice pe subiect. Aş, de unde?

Rapida construcţie a Agenţiei de Plăţi şi a birourilor din teritoriu (întreg teritoriul naţional), angajarea de personal calificat, amenajarea de birouri, achiziţia unui sistem informatic performant, toate ar fi trebuit să fie subiect de reportaj pentru ziarişti şi de presiune pentru asociaţiile de breaslă ale fermierilor. Nu au fost. Şefii de la APIA au fost schimbaţi mai des decît antrenorii Rapidului şi nimeni nu pare a fi băgat de seamă, în condiţiile în care publicul direct sau indirect interesat numără circa 3 milioane de cititori sau telespectatori.

Pentru a nu arăta cu degetul doar spre jurnalişti, e cazul să îi amintim şi pe vitejii lideri de tip sindical ai agricultorilor. Atît de puţin sînt conştienţi de forţa lor socială şi de temele pe care ar trebui să preseze autorităţile, încît fostul ministru Dacian Cioloş (de rit francez, orice s-ar zice) a fost nevoit să le organizeze el, oarecum, activitatea. Le-a găzduit pînă şi conferinţele de presă în sediul ministerului. Săracul om, voia şi el să aibă cu cine să combată, cum a învăţat la şcoală, în Franţa, şi nu se arăta nimeni cu ouă sau lapte (de aruncat) în Piaţa Rosetti.

Necesară nuanţare tehnică: deşi în acord cu CAP-ul european, deşi negociată şi agreată cu Comisia Europeană, subvenţia directă pe cap de animal (nu cea pe suprafaţă) este una locală, finanţată din bugetul naţional, nu din bani europeni. Mecanismul este însă acelaşi, plăţile ar trebui (teoretic) executate tot prin APIA.

Decontul lipsei de interes pentru acest subiect s-a văzut în felul în care a venit (şi a trecut) ştirea păruielii între ciobani şi jandarmi. Nişte subvenţii – despre care *credem* că ar trebui să fie finanţate de Fondul Monetar, care ar trebui distribuite printr-o instituţie publică despre care *nu ştim* mai nimic, pe o schemă care este parte a celei mai vechi politici comune europene – dau naştere unor comentarii despre părerea străinilor şi despre greutăţi suplimentare în trafic. Mă tem că decontul unei asemenea abordări nu este departe. Îl vom găsi în repetarea retorică a întrebării „unde e potenţialul nostru agricol?“ şi în sărăcirea nemeritată şi inutilă a altor şi altor ţărani. Apoi, scenele violente se vor repeta. Cu mult mai multă violenţă. Nu vreau să pun pariu. Mi-e teamă.

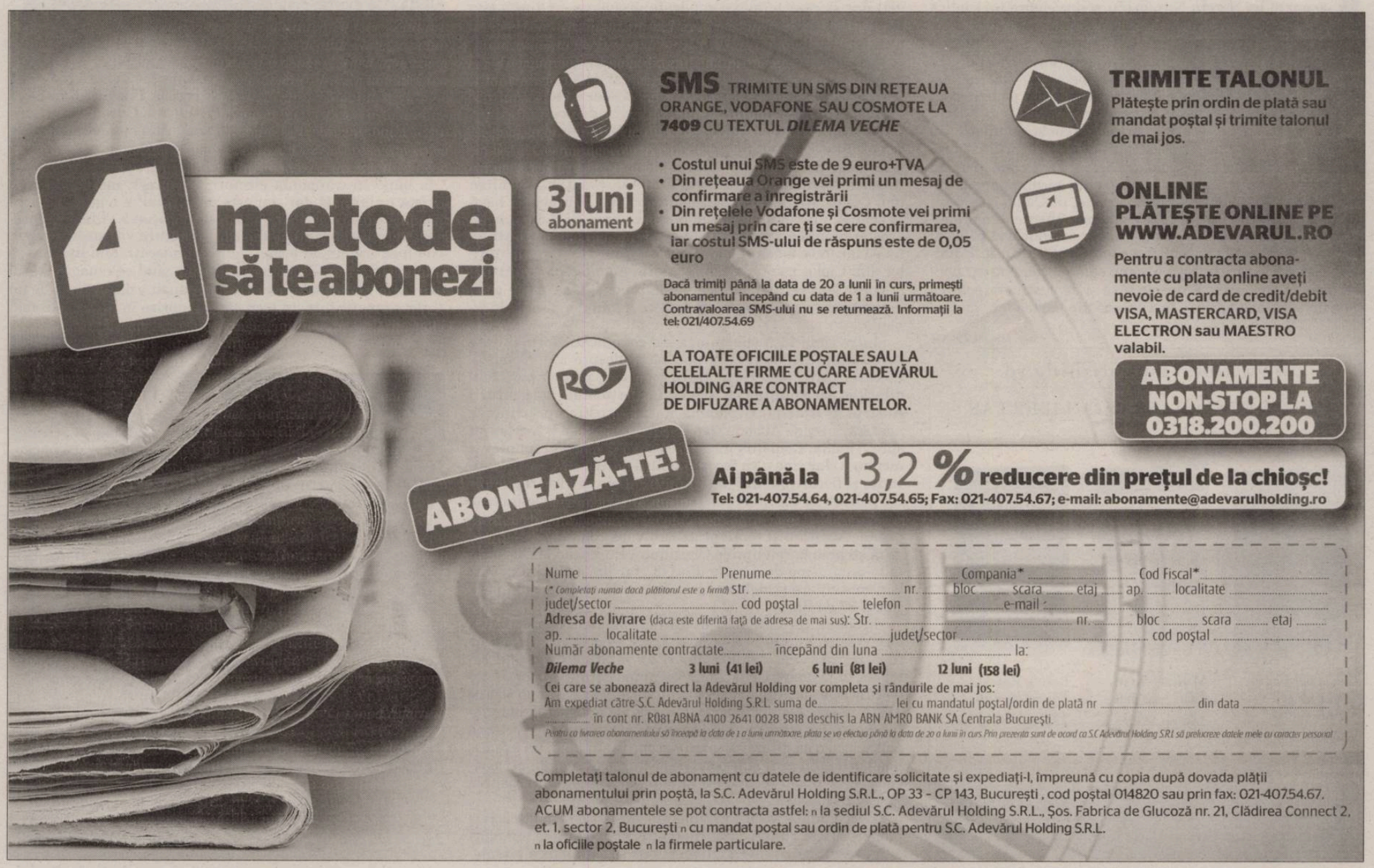

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Recompensarea speranţei

Prin acordarea Premiului pentru Pace pe 2009 lui Barack Obama, Comitetul Nobel şi-a asumat un mare risc. Chiar dacă Obama are în mod evident tendinţe pacifiste, preşedintele Statelor Unite conduce cea mai mare putere militară de pe glob, care încă poartă războaie în Afganistan şi Irak. Avînd în vedere toate acestea, alegerea nu apare drept una atît de evidentă.

Observatori de pretutindeni au criticat Comitetul Nobel pentru acordarea acestui premiu lui Obama, ca recompensă doar pentru o retorică elevată. Cred însă că acest gen de critică este pervers, inadecvat şi deci dăunător. Pentru că el condamnă speranţa ca nefiind altceva decît nişte vorbe efemere.

În politică, vorbele pot încă să aibă rol de acţiuni. De exemplu, discursul lui Obama de la Cairo din cursul acestui an a contribuit, cel puţin, la schimbarea climatului relaţiilor dintre lumea musulmană şi America. Cuvintele adresate de Obama Iranului poate că nu şi-au arătat încă roadele, dar discuţiile cu Iranul au fost reluate, iar Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică va trimite inspectori la instalaţiile nucleare de lîngă Qom, care pînă luna trecută erau secrete.

Tot unor cuvinte – două declaraţii urmate de o conversaţie – schimbate între Obama şi preşedintele Rusiei, Dimitri Medvedev, se datorează şi iniţierea unui program comun de dezarmare nucleară. Rezultatul acestui efort urmează a fi prezentat la conferinţa de revizuire a Tratatului de Nonproliferare Nucleară, din primăvara anului viitor.

Aproape oricine ştie că pericolul proliferării armelor nucleare poate fi redus, eventual chiar eliminat, doar prin acţiuni concertate din partea comunităţii internaţionale. Nici o ţară nu poate gestiona acest proces pe cont propriu. Aşa că pasul făcut de preşedinţii Obama şi Medvedev e esenţial, iar premierul britanic Gordon Brown, care are şi el în vedere mari reduceri ale arsenalului nuclear al Marii Britanii, s-a raliat în mod public la această iniţiativă.

În ciuda tăcerii sale, există indicii că şi China priveşte cu ochi buni acest proces. Şi, desigur, Franţa trebuie să-şi dezvăluie propria poziţie în ce priveşte dezarmarea nucleară. Pentru că, în acest caz crucial, acţiunile trebuie să urmeze cuvintele.

Dar dacă viitorul diplomatic în ce priveşte dezarmarea nucleară se înfăţişează promiţător, nu la fel se întîmplă cu alte domenii. De exemplu, dialogul cu Iranul şi cu lumea musulmană în general rămîne dependent de rezolvarea conflictului israeliano-palestinian, a cărui persistenţă poluează orice discuţie şi împiedică progresele în negocieri.

Protagoniştii acestui conflict rămîn puternic divizaţi. Atît în Israel, cît şi în teritoriile palestiniene, conducerea politică e foarte slabă. Faptul că în Israel o majoritate parlamentară încă permite expansiunea aşezărilor – construirea a 200 de noi clădiri de locuit a fost autorizată recent, în ciuda avertismentelor din partea preşedintelui Obama – înseamnă că aceia care subminează ideea păcii sînt în continuare activi. Continuînd expansiunea aşezărilor, Israelul lasă gradual tot mai puţin loc pentru crearea unui stat palestinian viabil, un stat care necesită teritorii învecinate şi unificate. Este ceva criminal în hotărîrea unor forţe israeliene de a distruge această ocazie şi ceva tragic în neputinţa restului societăţii israeliene de a împiedica acest lucru.

Elie Barnavi, fostul ambasador al Israelului în Franţa, tocmai şi-a publicat o importantă carte intitulată *Astăzi sau poate niciodată*, cu subtitlul *Pentru o pace americană în Orientul Apropiat*. Studiul său reliefează întregul declin al situaţiei şi dificultăţile crescînde ale ajungerii la o pace stabilă. El se agaţă de speranţa evocată de Obama şi de faptul că acesta, spre deosebire de cei doi predecesori ai săi, nu a aşteptat pînă în ultimul an al mandatului său abordarea acestei probleme.

Chestiunea aceasta a devenit chiar mai serioasă, de cînd suspendarea extinderii aşezărilor (care e cheia oricăror discuţii de pace) nu mai e sprijinită de Israel. Efectul este că am intrat într-o perioadă dificilă, pentru că îndeplinirea speranţelor exprimate de Obama va necesita o creştere a presiunii americane asupra Israelului, o postură care e nepopulară. Dar dacă nu se întîmplă nimic, vom avea de-a face inevitabil cu un alt eşec.

În logica acestei argumentări, Nobelul acordat lui Obama vine prea devreme, pentru că fapt încă nu s-a întîmplat nimic. Pe de altă parte, premiul întăreşte vizibilitatea, autoritatea şi legitimitatea internaţională a iniţiativei americane de pace. Nu e încă totul spus şi făcut iar succesul rămîne posibil.

Comitetul Nobel şi-a asumat un mare risc pentru că n-a recompensat o contribuţie recunoscută. Dar riscul a meritat, pentru că pacea e greu de atins şi trebuie hrănită cu speranţă.

Michel Rocard, *fost prim-ministru al Franţei, este lider al Partidului Socialist şi membru al Parlamentului European*

traducere de Andrei MANOLESCU

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O privire îngrijorată spre Turcia

1998. Primarul Istanbulului, Recep Tayyp Erdogan, este trimis la închisoare pentru opt luni. Chiar şi criticii săi cei mai acerbi recunosc că a fost un primar bun. Oraşul imens şi nebun care încalecă strîmtoarea Bosfor a devenit mai curat şi mai verde sub mîna lui Erdogan, iar percepţia populară de incoruptibil – o raritate în Turcia – nu putea fi contrazisă cu vreo dovadă oricît de palidă. Nu pentru vreo nefăcută dintre acelea cu care sîntem obişnuiţi prin părţile noastre a mers primarul la închisoare, ci pentru convingerile sale islamiste. Recitase la o adunare populară versuri care sunau cam aşa: „Moscheile sînt cazărmile noastre, domurile sînt căştile noastre, minaretele sînt baionetele noastre, şi credincioşii sînt soldaţii noştri…“ Convingerile sale islamiste erau notorii în 1994, cînd a devenit primar, iar islamiştii din întreaga Turcie au privit cu încîntare şi optimism victoria sa locală. Nu doar că îşi petrecuse tinereţea în cercurile militant-islamiste, dar Recep Erdogan luase, în calitate de primar, decizii care îi enervaseră pe toţi cei nedeprinşi cu asprimea unei vieţi profund (ca să nu zic radical) islamice, cum ar fi aceea de a interzice vînzarea băuturilor alcoolice în tot oraşul. Decizia aceasta, firească, nu a putut fi implementată, dar gestul adoptării ei a rămas viu în mintea anti-islamiştilor turci. În plus, partidul său, cu care cîştigase alegerile pentru Primărie în 1994, tocmai fusese desfiinţat de Curtea Constituţională a Turciei, pe motiv că milita împotriva Constituţiei, opunîndu-se caracterului laic al statului turc. În 1998, Turcia avea relaţii excelente cu Israelul şi cu Statele Unite, avea relaţii foarte tensionate cu Siria pentru că PKK găsise sprijin total în regimul de la Damasc şi aproape 80% dintre turci susţineau fervent intrarea ţării lor în Uniunea Europeană. Bill Clinton era la Casă Albă, Boris Elţîn – la Moscova, eu eram tînăr diplomat în Ministerul de Externe condus de dl Andrei Pleşu. Ce timpuri!

2009. 30% dintre turci mai vor ca Turcia să devină membru UE. Recep Tayyp Erdogan este, de 6 ani, prim-ministru, iar partidul său, numit „al Dreptăţii şi Dezvoltării“, are majoritatea absolută în Parlament după ce a cîştigat 47% din voturi la alegerile din vara anului 2007. Şi preşedintele Turciei, Abdullah Gul, provine din acelaşi partid condus, acum, de Erdogan. Despre relaţiile internaţionale ale Turciei, un ultim gest spune totul. Începînd din 1996, în fiecare început de toamnă, Turcia organizează ample exerciţii militare la care invită forţe militare ale NATO, Statelor Unite şi Israelului. Anul acesta, Turcia a anunţat oficial că nu mai invită Israelul la aceste exerciţii din cauza faptului că este „un stat persecutor“. A fost doar un şir din gesturile şi declaraţiile anti-israeliene cu care regimul Erdogan ne-a obişnuit în ultimii ani. A doua zi, Turcia invită oficial Siria pentru exerciţii militare comune şi stabileşte un Consiliu de Cooperare Strategică turco-sirian. De fapt, retorica tot mai islamistă a liderilor Partidului Dreptăţii şi Dezvoltării (PDD) se face simţită de mai mulţi ani şi, consecutiv acestei retorici, o reorientare a politicii externe a Turciei se simte evident. Nu doar strînsa cooperare cu Rusia la Marea Neagră, dezvoltată în detrimentul unei cooperări cu partenerii europeni e o dovadă, ci şi faptul că, de pildă, Turcia susţine Iranul în aventura sa nucleară. Marele risc la adresa stabilităţii regiunii şi lumii nu îl reprezintă posibilul arsenal nuclear iranian, ci perfect existentul arsenal nuclear al Israelului – zice diplomaţia turcă de astăzi, repetînd vorbele lui Erdogan. Mai mult, în interiorul lumii islamice, Turcia vădeşte o periculoasă înclinaţie de a spori relaţiile cu regimuri radicale, precum cele din Qatar sau Sudan, şi de a răci relaţiile cu regimurile mai prooccidentale, precum cele care conduc Egiptul, Iordania sau Tunisia. Interesant este faptul că, dacă citim textele oficiale prin care PDD se prezintă, vom afla că e vorba despre un partid moderat, care susţine puternic laicitatea statului, economia liberă de

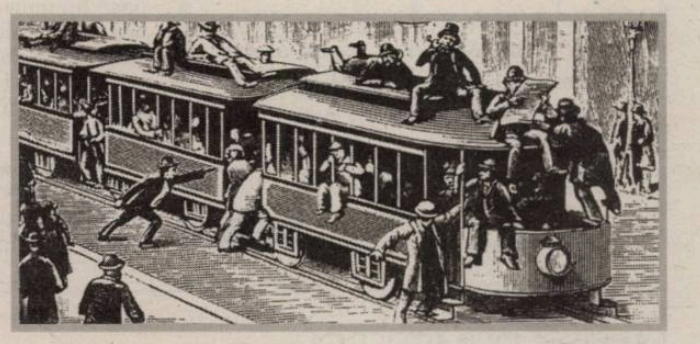

piaţă şi integrarea în Uniunea Europeană. Dacă urmărim însă poziţiile pe care liderii PDD le-au avut în ultimii ani pe diverse subiecte, vom sesiza imediat că nu este deloc un susţinător nici al laicităţii, nici al integrării în UE. Dublul limbaj pare a fi la mare preţ în politica turcă. De pildă, acum cîteva luni, PDD a declarat că singurul guvern legitim al poporului palestinian este cel al Hamas, iar Mahmoud Abbas este şeful unui guvern ilegitim. Şi totuşi, mai degrabă vrăjiţi de broşurile de prezentare scrise în limba engleză, liderii europeni relevanţi au admis ca PDD să aibă statutul de membru observator în Partidul Popular European. Toate aceste schimbări de orientare strategică a politicii externe a Turciei sînt primite cu bucurie în multe medii turceşti. Analişti binecunoscuţi şi respectaţi la Istanbul şi Ankara salută politica externă a lui Erdogan pentru că reîntoarce Turcia în Orientul Apropiat şi Mijlociu, acolo unde îi este locul. În acelaşi timp, UE şovăie în continuare dacă e cazul să consacre o dată pentru totdeauna europenitatea Turciei.

Islamizarea crescîndă a Turciei – altădată un bastion sigur al laicităţii în imperiul semilunei – are cauze multiple, dintre care cele mai multe sînt direct imputabile Occidentului. Aceluiaşi Occident care nu înţelege că pierderea Turciei este un adevărat dezastru geo-strategic.

ready made

„Ne suirăm pre muntecel de partea vîntului, ca să nu ne înece putoarea sulfurină, nice să ne plouă pre capete zgurile arzînzi, împroşcate recăzînd den aer. Den marginea abisului, în distanţă de trei paşi numai, putum momentan a ne arunca ochii în spăimîntoasa făurie a lui Plutone, asemenea unui cuptor de vărărie (sticlărie). Are periferia de cercitre trei stîngini, e înflăcărată şi cu marginile închegate de cristalizaţiuni sulfuroase.“

(Ion Codru Drăguşanu, *Peregrinul transilvan*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Eschatologicum parvum

Vai şi-amar a mai rămas din Weimar; vai şi-amar din ghetele lui Goethe; vai şi-amar din hainele lui Heine; vai şi-amar a mai rămas din Weimar!... A(a)ch und weh a mai rămas din Aachen; a(a)ch und weh a mai rămas din Sfînta-Vehme; a(a)ch und weh din Sfînta-Vehme şi din Aachen!... Toate aşezările-s premerse de prefixoidul *ex-:* Aix-la-Chapelle *(alias* Aachen), Aix-en-Provence, Aix l'Angillon, ş.a.m.d. EX! Expeditiv, exact, extrem... La chair est triste, hélas! Alas, alas, poor Yorick! Ay, Ayamonte a intrat sub ape! Yalele, în Yale, au ruginit. *Ahi, ahi e ahimè!* se văicăre Ahile ca o fată, în graiul lui Bocaccio & Petrarca. Arca lui Noe ar fi singura scăpare. Pare destul de greu de înţeles pentru un individ liber-pansist. Ansist, cu toate astea, asupra unui lucru, unul singur: Vai şi-amar a mai rămas din Weimar; vai şi-amar din ghetele lui Goethe; vai şi-amar din hainele lui Heine; vai şi-amar a mai rămas din Weimar!... A(a)ch und weh a mai rămas din Aachen; a(a)ch und weh a mai rămas din Sfînta-Vehme; a(a)ch und weh din Sfînta-Vehme şi din Aachen!... Toate aşezările-s premerse de prefixoidul *ex-:* Aix-la-Chapelle *(alias* Aachen), Aix-en-Provence, Aix l'Angillon, ş.a.m.d. EX!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Noapte cu palmieri

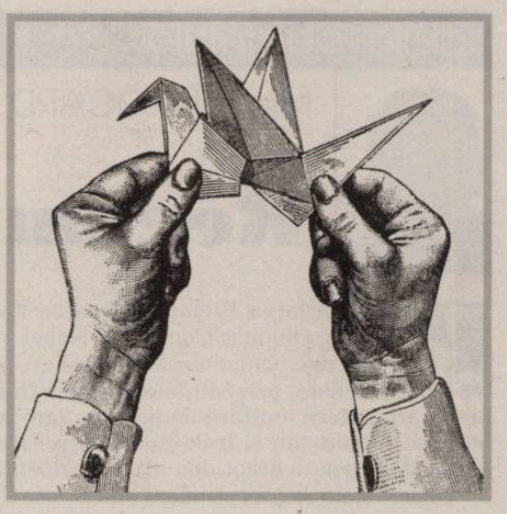

Era septembrie şi cald, iar cerul fără nici un nor căpătase nuanţe violacee. O seară tipic mediteraneană. Apăruseră pantalonii lungi, jachetele subţiri, mirosurile fine de parfum. Oamenii se pregăteau pentru ultima parte a zilei. Pentru unii era şi ultima zi de vacanţă. Cîteva geamantane impresionante apăruseră în faţa recepţiei, pregătite din timp pentru plecarea de a doua zi dimineaţă. Nişte copii încă se mai bălăceau gălăgioşi în piscina cu palmier în mijloc. Îi anima o mamă binevoitoare, rotunjoară şi albă precum o balenă. Blonda înţepată de la bar aranja mesele şi scaunele cu aerul că ar putea face şi lucruri mai importante în viaţă. Ştiam că se apropie momentul ei, cînd îi va pofti pe amatorii de scăldat să iasă afară pentru că programul la piscină se încheia. O mică notiţă de pe un perete preciza orele de baie. Aproape nimeni n-o observa însă, ceea ce făcea mereu necesară intervenţia barmaniţei, care poftea lumea afară din apă, cu vorbe seci, lansate din vîrful buzelor, lăsînd parcă să plutească în aer ideea unor sancţiuni groaznice pentru cei care ar fi îndrăznit să nu se conformeze. O păţisem şi eu în prima zi şi-mi dorisem atunci s-o împingă cineva în apă.

Prietenul nostru, chelnerul român, recuperase cîteva pahare şi tacîmuri de prin diverse locuri şi le ducea înapoi la bucătărie, cu paşii lui mari, legănîndu-se înainte şi înapoi. Nu lucra acolo decît în sezon, şase luni pe an. În rest îşi făcea de lucru „prin mai toată ţara" vînzînd electronice pentru Altex. Ne-a spus şi că una dintre colegele lui e din Australia. Era o fată foarte tînără, pe care o remarcasem din cauza felului neîndemînatic în care purta, pe deasupra clienţilor care-şi umpleau farfuriile de la bufetul suedez, castroane cu supă ori platouri în care se învîrteau sosuri colorate şi fierbinţi. Părea că se află mereu în locul nepotrivit şi era tot timpul obligată să se scuze. Aşadar, aterizase acolo tocmai de pe cealaltă parte a globului.

În seara aceea de sfîrşit de serie urma să cînte Billy Brown. Care va să zică, B.B. Înştiinţarea era făcută printr-un afiş mic şi parcă neconvingător. Muzicianul venea chiar din marea Americă să *performeze* pentru cinci bătrînei şi doi copii aflaţi în vacanţă. L-am reperat înainte de a-şi începe spectacolul, după liberele plete de artist, roşcate cu şuviţe cărunte. Numai el putea să fie. Şedea la o masă şi ţinea cu o mînă mare un mic pahar cu whisky, al cărui conţinut se străduia din cînd în cînd să-l strecoare pe sub mustaţa stufoasă. Alături îl aşteptau instrumentele, o orgă electronică, două chitare – una electrică şi una clasică. Avea să le folosească pe rînd, cîntînd piese din repertoriul universal. „Vreţi Elvis?" – întreba. Şi începea cu acordurile de la „Blue Suede Shoes", pe care o cînta liniar, după stilul său. „Vreţi Sinatra?" Şi pornea cu „My way" în acelaşi fel al său propriu – Billy Brown. La o masă mai îndepărtată se instalase un alt român împreună cu familia sa. Un tip hîtru cu oarece burtă.

Doi bătrînei prinseseră a dansa în jurul piscinei cu palmier. Domnul, pe cît de vîrstnic, pe atît de curtenitor, îşi conducea partenera cu o eleganţă desăvîrşită. Pe pielea pistruiată a decolteului ei străluceau pietrele mari şi verzi ale unui colier enorm. La fel îi luceau şi ochii, plini de bucuria clipei trăite. Invariabila fericire a pensionarilor din Occident.

Din cînd în cînd, românul comenta pe limba lui, fără a bănui că-l înţelege cineva: „P-aia cu maimuţa o ştii băi, Billy Petrescu?".

B.B. habar n-avea ce mare critic se afla în public. Îi dădea înainte cu ale lui: „Acum o să vă cînt «Unforgetable»". Vai de mine. După scurtele aplauze politicoase, reacţia românului nu s-a lăsat aşteptată. „Fii antenă – îi zice nevesti-sii – ăştia nu-i dau decît să bea, altceva nu primeşte. Cînd termină poa' să-i dea un şut în cur şi gata. Mîine nici nu-şi mai aduce aminte." „Hai, Tudorică, nu mai fi aşa de rău. Cîntă şi omul cum poate şi el. Ce vrei, doar nu sînt toţi cîntăreţii ca Pavarotti. Şi măcar de ar veni şi la noi, la Mamaia sau la Eforie vreau să spun, cîte unul ca ăsta să cînte la fiecare hotel de trei lulele." O floare exotică începuse să miroasă îmbătător. Unii clienţi ai hotelului ieşiseră pe la balcoane să asiste la spectacolul interior. Alţii trăgeau storurile deranjaţi. La un moment dat, Billy s-a oprit şi i-a cerut barmaniţei cu o voce hîrîită: „Get me some whisky, I need to drink". A băut paharul pînă la fund.

„Dă-i cu spirt pe corzile vocale să se ungă. Auzi, mamă, io dacă aş fi patron aici la hotel... i-aş da o sticlă de Chivas în plus, numai ca să-şi schimbe numele de scenă. Nu că nu-mi place, dar ar putea să adauge ceva la el, aşa, pentru savoare. Să-şi zică Billy Brown Sugar. Sînt sigur că ar accepta foarte uşor. Pe urmă l-aş turna cu tot cu mustaţă în ceai, ca să se dizolve." Noaptea mediteraneană devenea inedită.

Marina DUMITRESCU

Revelaţia Damian

Un Bucureşti haotic şi bolnav de hipertrofie publicitară a beneficiat cîteva săptămîni de o gură de aer proaspăt pentru plămînii săi înnegriţi. Retrospectiva Horia Damian, găzduită între 22 septembrie şi 1 noiembrie la MNAC, a oficiat reintegrarea în cultura română a unui mare artist, necunoscut publicului larg din simplul motiv că a trăit şi a creat peste 50 de ani în Franţa. Ansamblul celor 60 de lucrări ilustrînd apogeul carierei, majoritatea de mari dimensiuni, eşalonate pe trei nivele, a prilejuit celor care au apucat să-l parcurgă, echivalentul unei iniţieri. Într-un prezent continuu.

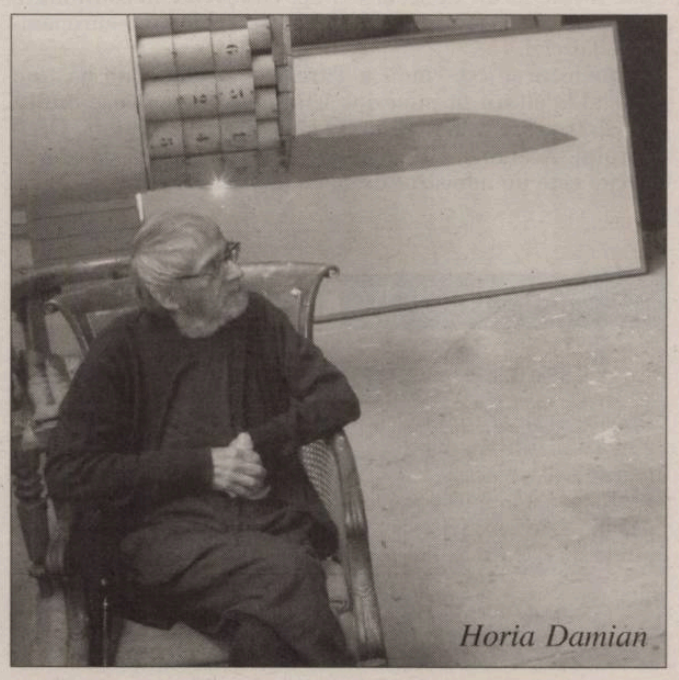

Horia Damian

Rupt ca prin farmec din hiperdoza de kitsch a Pieţei Unirii, chiar la intrarea în Muzeu, privitorul întîlneşte frontal doi *Filosofi* regal instalaţi în meditaţie, pe fundal de boltă înstelată, anunţînd, ca într-un prolog, cea de-a treia dimensiune constantă a tablourilor lui Damian: adîncimea – rezultată din rafinamentul unei opere plastice care obligă spiritul să o convertească în idei. Metafore. Ipoteze. Vise. Să-i descifreze discursul camuflat în compoziţii de tehnici mixte, pe cît de palpabile pe atît de hieratice. Pe un perete lateral, în dialog implicit, *Femeia la fereastră* (iubită? gospodină? adolescentă? curtezană?) pe acelaşi fundal obsedant de cer înstelat (disperată? nostalgică? satisfăcută? visătoare?) ameţeşte optic precum cupola unui planetariu şi incită spiritul precum o lectură teologică. Ancorat cu obstinaţie la graniţa între lumea văzută şi cea „de dincolo", între certitudine şi enigmă, viitor şi trecut, artistul nu ne propune să-i admirăm operele, ci să contribuim prin intermediul lor, la accesarea lumilor paralele şi pătrunderea misterelor existenţei.

Într-un alt capitol al traseului, cu personaje mitice precum Eva, Venus sau Cavalerul Lancelot (în poziţia întinsă a somnului-moarte, a odihnei pe paturi-catafalc) Damian ne dă brînci (prin ochii lor închişi!) într-un ocean al închipuirii pe care fiecare îl străbate cum poate. Integrate unei asemenea aventuri, Poarta, Sarcofagul vid, Cartea deschisă pe altarul-targă, Piramida, Colina, Coloana, Avionul (înglobînd în subtext crucea patimilor) devin puncte majore de tranzit; punţi către nevăzutul rîvnit al unei alte ordini. Aşa se face că virtuţile estetice ale operei lui Horia Damian se profilează şi ele „meta-fizic". Tehnicile mixte, cromatica, arta volumetriei – oricît de impresionante – nu se mai lasă abordate ca atare, într-atît sînt de organic conectate la vibraţia unui spirit căutător de sensuri. Cum altfel s-ar explica forţa sugestivă a ochilor mereu *închişi* (undeva între somn, meditaţie şi oboseală), decît ca o opţiune pentru privirea interioară sau, în termenii lui Kierkegaard, pentru personajul „etic" (opus celui „estetic")? Cum să înţelegem pregnanţa... *absenţelor* din *Paturile* însemnate cu cifre simbolice decît ca epurare a actului creator, pînă la absoluta înstrăinare de gratuitate?...

În cele cîteva săptămîni cît a fost deschisă, Retrospectiva Damian de la MNAC s-a bucurat de o atenţie a publicului peste aşteptări în raport cu slaba mediatizare de care a avut parte şi cu accesul stînjenitor de anevoios către Muzeu. În alte părţi, o asemenea expoziţie ar fi fost intensiv promovată şi eventual prelungită, pentru a permite cît mai multor iubitori de artă să se bucure de ea, dar în nici un caz închisă cu o săptămînă mai devreme faţă de programarea iniţială (1 noiembrie, în loc de 8) aşa cum s-a întîmplat la noi! Fără alte comentarii, nu putem decît da glas retoricului: *Cui prodest?!*

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Complexul nemţesc

– Dumneavoastră mergeţi la vot? mă întreabă taximetristul, după ce mă cîntărise cîteva minute cu coada ochiului să vadă dacă poate sta de vorbă cu mine sau nu.
– Mda... răspund eu fără chef.
– Şi v-aţi hotărît cu cine votaţi?
– Nu, încă nu... răspund eu cu şi mai puţin chef.
– Eu, dacă ar candida Klaus ăsta, l-aş vota cu ochii închişi. Neamţu-i tot neamţ, credeţi-mă! conchide taximetristul meu.

Pe seară am ajuns la Sibiu. Era prea tîrziu pentru a căuta un restaurant, aşa că am mers la un fast-food foarte decent chiar lîngă hotel. Mi-am umplut tava, am lăsat-o pe o masă şi m-am dus să-mi iau şi un pahar cu vin:
– Poftiţi! îmi întinde ospătarul paharul cît se poate de politicos. Dar nu vă întindeţi...
– Poftim? mă stropşesc eu, gata să fiu ofuscat.
– Ştiţi, noi închidem la 23,00, şi la noi, aici, asta chiar înseamnă la 11 fix, adică aşa, ca la nemţi!

A doua zi am mers mai departe, la o întrunire despre „produse tradiţionale". Româneşti, bineînţeles. Mult entuziasm şi multă pălincă. Eu nu aveam nici un rol activ în această poveste, aşa că mă uitam în jur cu dezinvoltură, mai gustam cîte o brînză şi mai schimbam cîte o vorbă. La sfîrşitul zilei, toată lumea se simţea bine, dar eu cel puţin nu aveam impresia că s-a stabilit ceva precis, aşa că l-am întrebat pe un coleg mai priceput şi mai d'al casei:
– S-a stabilit s-o ţinem tot aşa!... mi-a răspuns acesta fără chef. Ascultă-mă pe mine, aici e nevoie de mîna unui neamţ ca să pună ordine în toată treaba asta! a mai adăugat el, dînd peste cap cu obidă un ultim pahar de pălincă.

Trecînd la un moment dat prin Cristian, mi-am adus aminte, la rîndul meu, de o scenă petrecută cu cîţiva ani în urmă, cînd eram aici cu studenţii pe teren pentru a studia „Vecinătăţile" săseşti. E un sat săsesc tipic, în care se stabiliseră şi români cu cîteva secole în urmă, iar acum începuseră să vină alte valuri de români de prin împrejurimi, consideraţi însă de către toţi localnicii ca „viniturі" şi priviţi cu multă suspiciune. Era şi un grup de ţigani care locuia la marginea satului, ca de obicei, despre care voiam să ştim cum sînt priviţi de către ceilalţi şi dacă au şi ei Vecinătăţi sau nu, aşa că l-am întrebat pe informatorul nostru principal, un bătrîn român d-al locului. „Ei, păi ţiganii noştri nu mai sînt ţigani, sînt români, că s-au luat după saşi!" – ne-a răspuns acesta cu mîndrie.

Pe drumul de întoarcere, ne-am intersectat cu două autocare din care s-au revărsat zeci de liceeni din diferite oraşe ale ţării. Nu am avut impresia să fie cîtuşi de puţin „pui de saşi", dar participau cu toţii la „Zilele culturii germane". „Cu cît ne-au rămas mai puţini saşi în ţară, cu atît sărbătorim mai mult cultura germană de pe aceste meleaguri" – m-am gîndit eu, uşor nedumerit.

Nu ştiu *ce-a căutat neamţu' în Bulgaria,* dar nu pot să nu mă întreb ce caută el din ce în ce mai mult în imaginarul românilor. Şi să mă gîndesc că seamănă parcă tot mai mult a vis de ordine...

PUBLICITATE

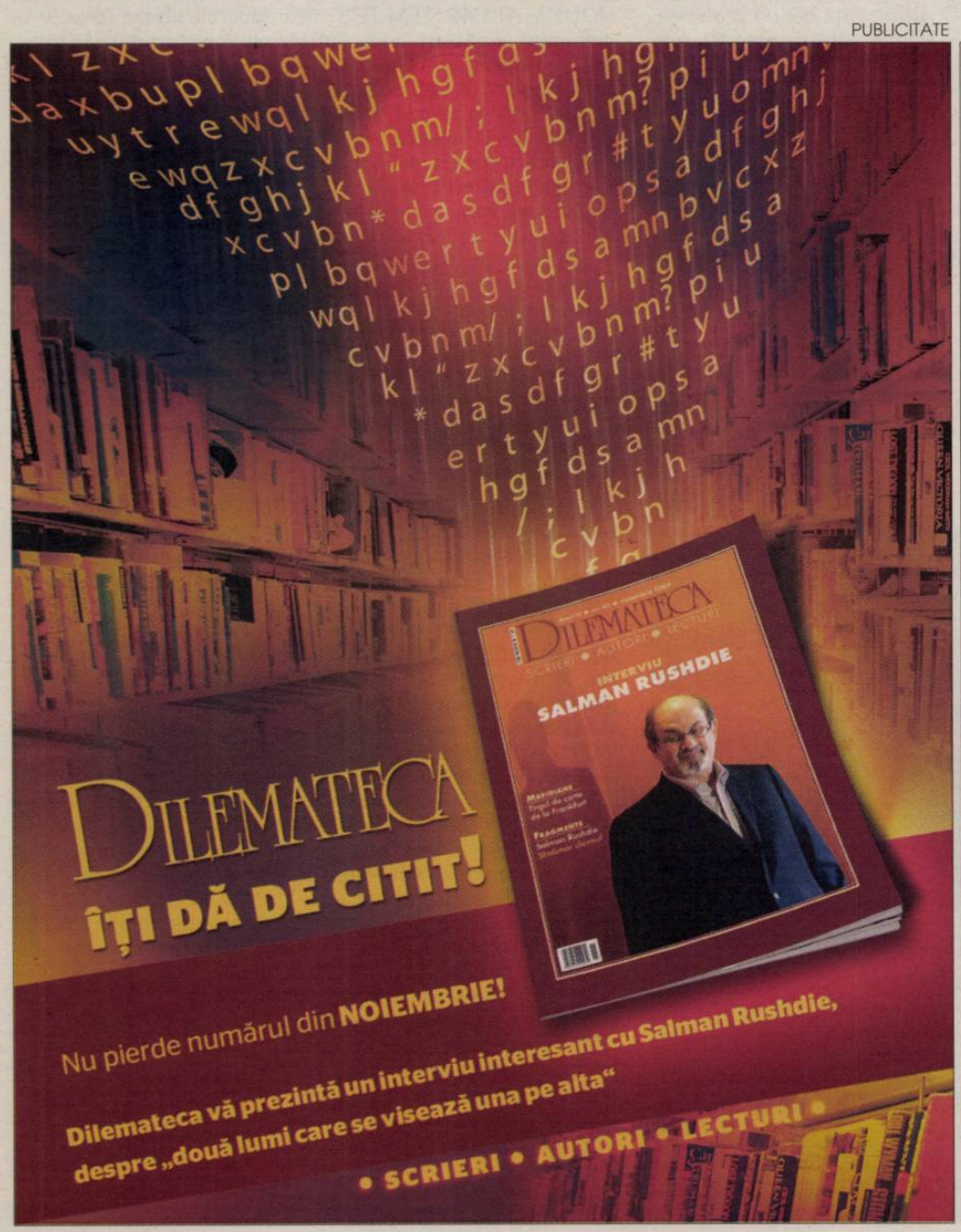

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Educaţie şi poezie

Ceea ce facem aici în fiecare săptămînă, adică trezirea conştiinţei concetăţenilor noştri faţă de distrugerea unui oraş care era frumos, fac şi alţii, din ce în ce mai mulţi. Şi nu se cuvine să treacă neobservată acţiunea lor civică, mai ales cînd educaţia pe care o întreprinde se uneşte cu o aleasă sensibilitate. Ele amîndouă puteau fi văzute într-o expoziţie care a durat toată luna octombrie, dar s-a terminat înainte să apară acest articol. Sfioasă expoziţie, fiindcă un singur afiş mi-a ieşit în cale, în ajunul închiderii.

Se chema *„Bucarest la mal-aimée:* Privire de artist asupra unui oraş în pericol". Ca organizatori figurau Ministerul Culturii şi Ambasada Franţei, în parteneriat cu Preşedinţia şi cu Muzeul Naţional de Artă. Aşa scrie pe afiş; nu mai transcriu şi numele firmelor care au contribuit financiar, fiindcă n-am impresia că a fost mare cheltuială. Iniţiativa contează, şi ea a aparţinut unui grup de tineri arhitecţi şi fotografi, adunaţi în jurul unui artist franco-italian, Ferrante Ferranti. Li s-au alăturat studenţii (nu numai de la Arhitectură) care, de mai mult timp, se afirmă curajos într-o asociaţie numită „Case care plîng".

Au avut ideea genială de a plasa expoziţia de fotografii în Casa Kalinderu. Aceasta, după o foarte contestată restaurare, funcţionează ca muzeu, purtînd numele celor doi fraţi colecţionari. În 1893, adresa era „Strada Renaşterii, 2" (acum, Dr. Vasile Sion nr. 2-4). Important este că stucaturile aurite, dar ştirbe, împreună cu pictura ştearsă a tavanelor şi cu tencuiala cojită sau murdară dau exact acea impresie de paragină care face atmosfera expoziţiei. Urcînd scara de marmură, cu o balustradă de bronz ciuntită pe alocuri, ajungi la etaj, unde pe podeaua de scîndură a holului central sînt întinse nişte ligheane, ca şi cum ar curge ploaia de sus, prin imensa placă de sticlă care formează plafonul acestei săli. Prin colţuri, fragmente de statui, ca într-un cimitir părăsit. Lipite pe pereţi sau chiar pe pardoseală, ca să calci pe ele, sînt fotografiile unor case din vechiul Bucureşti. Acelea, oricît de jupuite, închircite şi stîlcite ar fi, încă mai păstrează, cu aerul lor de nobleţe scăpătată, o frumuseţe de care ţi se strînge inima. Alte fotografii de case vechi sînt ascunse în „sertarele" unui decor de carton care e parodia unei faţade de bloc. În jurul lor flutură hîrtiuţe pe care sînt notate comentarii, ale vizitatorilor sau ale autorilor acestor fotografii. Cineva a scris: „Ţi se fură Bucureştiul!". Iar la subsol un proiector automat deapănă secvenţe de viaţă cotidiană sau imaginile pe care le-au descoperit tinerii de la „Case care plîng": un film de un sfert de oră. Păcat că nu avem şi fişele acestor peisaje urbane. Mizeria care apare în destule dintre ele este un certificat de paupertate intelectuală şi morală pe care şi-l dau românii de astăzi. Ne mai trebuia încă o dovadă, pe lîngă cele care ne sar în ochi, zi de zi? În orice caz, s-a adunat astfel un material documentar de mare valoare (de aceea, cred că identificarea adreselor, din care am recunoscut doar puţine, ar fi necesară, dacă, aşa cum ar trebui, expoziţia ar continua cu un album).

Într-adevăr, ni se fură oraşul. Sentimentul de neputinţă resemnată cu care voi, care mă citiţi, asistaţi la scufundarea lui în neglijenţă sau la spulberarea trecutului, care nu e decît forma pe care o ia acum lupta de clasă, lasă hoţilor mîinile libere. Bine, cel puţin, că celor mai tineri le-a venit nevoia de a protesta.

P.S. Am însemnat aici numele celor cărora li se datorează expoziţia: C. Bonciocat, Adrian Bulboacă, Cosmin Gogu, Camil Iamandescu, Şerban Mestecăneanu, Sergiu Mihăescu, Lucian Muntean (cu un aparat Voigtlander din 1937), Dan Pierşinaru. Apoi, Andra Antonescu, Iulia Dana Băceanu, Loredana Brumă, Călin Lupulescu, Oana Păval, Laura Poenar, Adrian Şandor, Cristina Tarţău. Sper că n-am uitat pe nimeni.

Andreea ENEA

Puls online

O armă împotriva sistemului corupt. O şansă la democraţie. Vocea poporului. Schimbarea pe care o vor toţi românii. Spune şi tu, îndrăzneşte şi tu, scrie o petiţie online şi tu. „Exprimă-ţi opinia liber." Şi tu te poţi alătura mişcării re-revoluţionare (redundante). Poţi interacţiona cu cei mai influenţi oameni, cei care iau în mînă frîiele şi conduc sistemul! Şi totul, prin înşiruirea unor doleanţe care să atingă inima celorlalţi neputincioşi în faţa sistemului şi o validare de cont, la un clik distanţă de putere. Cam cu aceste idei de viaţă naive vine românul să întocmească o petiţie online. Iar dacă e patriot adevărat, le semnează şi pe cele ale semenilor săi, întru schimbarea din urmă.

La ora actuală, există 1885 de petiţii online pe www.petitieonline.ro. 1885 de petiţii, dintre care doar 4 realizate. Iar acestea sînt chiar hilare. Prima este reintroducerea taxei speciale pentru cicliști la Telegondola Sinaia; revenirea unui artist multipremiat în România, Vitas (?), interzicerea fumatului în Iulius Mall din Timişoara – eco, aşa. Cea care m-a pus relativ pe gînduri, cu un zîmbet încurcat pe faţă, este următoarea situaţie (tipică): localnicii din comuna Marginea, Suceava, au construit un pod de lemn, într-o singură zi, pentru a nu mai fi îngreunat traficul. Autorităţile, destul de ridiculizate în urma acestei acţiuni, au luat măsuri, dar nu de a le mulţumi, ci de a-i „recompensa" cu urmărire penală şi posibilitatea de a face între 1 şi 3 ani de închisoare, pentru ilegalitatea comisă... Aşa că o fundaţie a pus mîna pe mouse şi a întocmit o petiţie pentru apărarea societăţii civile. Se pare că a fost de bun augur.

Nu neg, unele chiar sînt legate de teme de interes, dar nimeni nu va schimba lucruri care îi slăbesc buzunarele sau care nu respectă normele UE. Cele mai semnate sînt cele legate de problema abuzului sexual faţă de minori, de CODEX ALIMENTARIUS (interzicerea alternativelor în domeniul sănătăţii, cum sînt terapiile naturiste), de introducerea tichetelor de sănătate cu care oamenii nu sînt de acord. Se pare că unii doresc să aibă alocaţie şi copiii de peste 18 ani, fără să se menţioneze şi vîrsta maximă. Sîntem noi copii în sinea noastră, dar fără alocaţie. Bineînţeles, mai este votată petiţia pentru înlăturarea lui Becali de la Steaua, neobligativitatea introducerii cipului electronic şi reintroducerea celebrelor grile cu variante de răspuns pentru Universitatea „Spiru Haret".

În mare parte, oamenii chiar ajung să propună idei pentru rezolvarea unor probleme minore sau majore, de la aruncatul gunoaielor pe jos, salvarea unor muzee sau biblioteci importante, la fluidizarea traficului în Bucureşti. Problema e că multe dintre aceste soluţii propuse sînt cunoscute de către cei care se ocupă de asta. Există şi o petiţie împotriva concursului Radio Zu – „Love Hotel", în care 50 de cupluri luptă să conceapă un copil pentru 10.000 de euro, într-o cameră de hotel din Bucureşti, pe motivul că este o înjosire. Bineînţeles, a apărut şi o petiţie ca răspuns (!) la cea existentă, în care autorul este acuzat de o acţiune comunistă, pentru că „aroganţa Zu" este binevenită pentru cei care îşi doresc un copil. Adică petiţie contra petiţie.

Navigînd printre paginile întregi de dorinţe sufocate ale oamenilor, am dat şi de unele mofturi, să zic aşa. Unii vor arome noi de Mountain Dew în România, alţii vor să comemoreze amintirea lui MJ, desemnînd o stradă cu numele lui. Multe petiţii cer introducerea anumitor posturi TV în grila de programe. Pe post de petiţie, s-a înfiinţat o altă comunitate gen spunesitu.ro: „Români cu bun-simţ". Jucătorii de bun-simţ, însă, vor o lume specială de *admini* vs *playeri de pe triburile.ro*. OTV-ul trebuie desfiinţat ca de obicei, iar Mircea Badea cică trebuie ales preşedinte al ţării. Se mai cere fervent refabricarea îngheţatei Polar, un NU mare ştirilor de la ora 5. Bineînţeles, se vrea legalizarea drogurilor uşoare, castrarea violatorilor ca măsură de pedeapsă, dar şi o zi a împăcării în România.

Cam cu aceste idei de viaţă originale vine românul să întocmească o petiţie online. I se pare lui că nu prea mai merge ţara asta bine, că poate cei de la conducere nu sînt conştienţi de consecinţele unor acţiuni luate şi că „uită" de popor. I se mai pare românului că prea se cer bani pentru orice, prea se ţine tare sistemul universitar, prea nu se apreciază adevăratele voci internaţionale, chiar şi după moartea glasului. I se mai pare că lucrurile uşoare se rezolvă de la sine, că cele grele se rezolvă de la sine şi că are cine să asculte măcar. Vocea oamenilor sună a disperare.

PUBLICITATE

trecerea prin reviste

Vine barza

Titlul de mai sus nu reprezintă doar o propoziţie afirmativă legată de neamul păsăresc şi venirea pe lume a unui copil. Ci titlul unei reviste „pentru mama şi tata“, înrudite cu *Ioana*. Aşa cum răspicat ne spune Ancuţa Balan, redactor coordonator, dedesubtul unui desen pe fond înflorat ce înfăţişează o gravidă optimistă – „Momentul pentru care v-aţi pregătit îndelung se apropie. Mai precis, o făptură mică şi plăpîndă va colora şi va da un nou sunet vieţii dvs. În numai cîteva luni sau zile. Întrebările existenţiale s-au transformat din unde mergeţi în vacanţă anul acesta sau ce parfum vă cumpăraţi în: la ce maternitate veţi naşte şi cînd să începeţi să cumpăraţi haine, căruţ, mobilă şi nenumărate alte lucruri despre care ştiţi că ar putea fi vitale în viitoarea viaţă. Noi am organizat informaţiile pe trimestre pentru a vă ajuta în interpretarea simptomelor şi a tranformărilor prin care treceţi“.

Din paragraful de mai sus se desprinde... totul. Mai precis, aproximativ tot ce e cuprins în revistă: încărcătura diminutival-poetică ce nu poate lipsi din nimic legat de maternitate (partea cu „făptura plăpîndă“...); tendinţa moralizatoare (cea cu trecerea de la starea de iresponsabilitate la una de asumare a răspunderii...); şi cea serioasă, sistematică, în care apar cuvintele „simptome“ şi „trimestre“.

Cele trei tipuri de prezentare a informaţiei se împletesc, în general; nu apar de sine stătătoare: „A doua lună: *(n.a.:* a bebeluşului) încep să i se formeze mînuţele şi picioruşele, nasul, pleoapele, buza superioară precum şi trăsăturile feţei. La jumătatea lunii îşi începe activitatea ficatul, iar inimioara sa începe să funcţioneze precum a unui adult“.

Capacităţile copilului în fiecare lună sînt prezentate clar şi exact. Diminutivele au, probabil, rolul de a îndulci o expunere prea seacă. Şi, oricum, cînd e vorba de organul care va asigura viaţa micuţului, precum şi ulterioarele sale trăiri amoroase, cum putem spune altfel decît „inimioară“?

Revista continuă cu lucruri cît se poate de utile viitoarei mame: să nu ia nici un medicament fără să ceară, în prealabil, sfatul medicului; să nu bea alcool în timpul sarcinii, pentru că acesta „traversează foarte uşor bariera placentară, putînd afecta dezvoltarea fătului şi provoca naşterea prematură“; să nu fumeze, deoarece fumatul poate creşte riscul de a suferi un avort prematur, de a naşte prematur sau de a conferi copilului un retard de creştere.

Toate acestea sînt sfaturi utile şi punctuale, de care m-aş fi bucurat să fi beneficiat în perioada în care am fost gravidă (cea mai „tulbure“ de la sfîrşitul anilor '90). Acestora li se adaugă altele, la fel de necesare, precum alegerea maternităţii: „Într-o maternitate de tip nou, modernă, ţi se repartizează o rezervă confortabilă, cu grup sanitar şi alte facilităţi. De obicei, astfel de maternităţi beneficiază de aparatură medicală modernă, infecţiile spitaliceşti, datorită faptului că lăuzele nu stau în acelaşi salon, sînt foarte rare, fiecare rezervă are propriul grup sanitar“.

Numai existenţa şi, ca atare, nararea acestei posibilităţi în sine – pentru o mai veche mamă ca mine, care nu a avut de ales decît o maternitate veche şi al cărei copil s-a ales, evident, cu o asemenea infecţie – mi se pare o victorie. La fel, informaţiile legate de drepturile legale pe care le are o gravidă salariată. Sau sfaturile privind camera nou-născutului şi primele indicaţii de îngrijire a acestuia.

Dacă eu, una, aş fi avut acces la toate acestea, aş fi scutit cu siguranţă mulţi nervi şi multe nopţi (şi fire) albe. Partea utilitară mă face s-o mai trec cu vederea, ca fostă şi actuală „mămică“, pe cea afectiv-diminutivală despre care vorbeam: dacă, la capitolul „imperfecţiuni trecătoare“, am spune „cap prea mare“ în loc de „căpşor prea mare“, aşa cum apare în revistă, nu ar suna rece şi înspăimîntător? **(I. P.)**

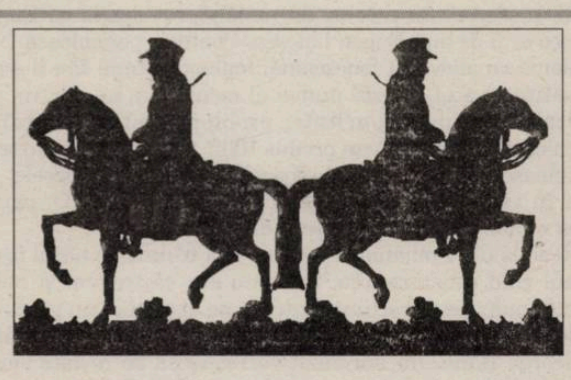

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La zi: despre „Monsieur Paul“

Paul Georgescu (7 noiembrie 1924 – 18 octombrie 1989)

Cu un talent literar, o limbă şi o minte demne de cei mai buni scriitori munteni născuţi la Haimanale şi pe Negustorii lui Kir Ianulea, putea fi oricînd la nivelul lui Lunacearski în cultură şi Philby, în cuminecătură; leninist convins, ar fi vrut să fie, într-o lume ideală, troţkist sau, şi mai bine, anarhist; marxist pînă la dogmă, luase două voturi de blam fiindcă nu-şi ţinuse gura vorbind de rău conducerea realist-socialistă a culturii; nu vedea nici o legătură între marxism şi realismul socialist; realist, nu-i suporta pe Balzac şi Zola şi îi punea cel mai sus pe Joyce, Proust şi Kafka; îşi scria romanele care, cică, se petreceau în urmă cu 50 de ani, ţinînd lîngă el pe masă *Ulise*.

Fascinant pentru cei inteligenţi – unul dintre ei, de la Paris, îi diagnosticase o „schizofrenie a talentului“ –, antipatizat pînă la ură de proşti, jidănit din cauza vehemenţei sale antilegionare (aici nu exista ambiguitate: „pînă aici!“), fiu de burghezie intelectuală a unui tîrg sofisticat din cîmpie, trădîndu-şi de mult, din ilegalitate, clasa, accepta şi apăra regimul, dispreţuindu-i pe toţi oficialii lui; îi spiona permanent, punînd mai presus de toate – cu un soi de junimism foarte agreat – anecdota bucureşteană aprigă, bine articulată, excelent povestită; geniul oral rivaliza cu labirintul moral. Congestionat la orice egalizare între Hitler şi Stalin, de unde faima sa de stalinist (cu mult înainte de a o fi scris John Le Carré, „Monsieur Paul“ o spusese calm: „Stalin i-a salvat pe toţi capitaliştii!“), lansase la *Gazeta literară* prima promoţie de critici, poeţi şi prozatori – Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Gabriel Dimisianu – curat antistalinişti; adora talentul, de la Radu Petrescu, Agopian pînă la Cărtărescu – detesta, cu o siguranţă în detectare de copoi fin, mediocritatea păşunistă şi naţionalistă; era la curent cu toate zvonurile agorei controlate – ştia perfect să contrainformeze, să intoxice reţelele, folosind perfect cea mai eficace metodă a oricăror servicii serioase: bîrfa. Romanele lui sînt şuete somptuoase despre politichie, boală şi suferinţă a oaselor şi a minţii.

„Monsieur Paul“ – aşa i-a rămas numele de la Ion Vinea care, la plecarea sa din biroul *Gazetei literare* nu a acceptat ca redactorul-şef să-i ţină paltonul şi i-a spus: *„pas encore, Monsieur Paul“*... – a fost întotdeauna rău cu tot ce scriam „de pe şantier“; nu-i scăpam nici o inflexiune, nici un rictus, nici o aluzie otrăvită; nu m-a îndemnat însă niciodată să scriu pentru partid, pe gustul cenzurii, dar pentru cine? *„Pentru Intelligence Service!“* Monsieur Paul mi-a dat *„pour l'éternité“* formula genială (de calibrul celeilalte: „ce sînt evreii români? ghetto-daci!“): scriitorul e de la *„Intelligence Service“*, în serviciul inteligenţei sale. Cînd am ajuns să lucrez la primele mele nuvele anticonformiste, mi-a atras atenţia, deşi, în sfîrşit, îi plăcuseră, să nu cad în *„Cuore“*. M-am enervat sumbru şi i-am replicat cît am putut de dîrz: „Şi cu crimele lui Stalin, ce facem? Alea-s tot din *Cuore?“* A fost concis: „Astea nu se discută aici – eram în camera lui austeră, doar cu caietul lui şcolăresc şi cu Joyce pe masă –, ci acolo“ şi ridică ochii lui straniu bulbucaţi spre tavan, spre un acolo în care ştiam că nu crede.

– Paul, va trebui să fim judecaţi, n-o să scăpăm! i-am zis cît se poate de clar şi real.

– Judecaţi-mă! şi îmi întinse caietul lui de dictando, cu scrisul acela de copil malefic, de demon angelizat. Nu putea suferi *Demonii* lui Dostoievski. Era al lor.

Între cele dintîi vise şi viziuni postdecembriste, l-am văzut în pijama, aşa cum obişnuia să lucreze, la o poartă a Purgatoriului, şi nu am avut putere decît să fiu concis:

– Paul, la Bucureşti sînt manifestaţii în care se cere la microfon ca toţi creştinii să îngenuncheze pentru „Tatăl nostru“ şi comuniştii să rămînă în picioare.

El începu să rîdă şi să sară ca un vrăbioi uriaş, strigînd:

– Am murit la timp! Am murit la timp!

Deodată se opri şi mă întrebă cu maxima severitate a ochilor săi bulbucaţi:

– Tu, cînd s-a strigat porcăria aia, ai îngenunchiat?

– Nu.

– Ai rămas în picioare?

– Nu, într-un picior.

Ca de obicei, coborî pleoapele grele, se gîndi o clipă şi îmi zise liniştit:

– Ai fost ironic toată viaţa. O s-o plăteşti. Nu te căi mai mult decît e normal.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? Valea Doftanei

Joi, ora 13, taximetristul ce nu-mi dă restul corect, Intercity-ul întîrziind, peisajul dezolant pe geam, defilarea cerşetorilor prin tren, sosirea în Ploieşti Vest, popasul lung la crîşma de lîngă gară, Ploieştiul cu inscripţii stranii, maxi-taxiul spre Cîmpina, în absenţa oricărui tren, Valea Doftanei, haloul, natura, omul absent la ora 9 seara, nici o pensiune ospitalieră: căldură, apă caldă, Nicu chelnerul zîmbitor mă hrăneşte, fuga la Cîmpina prin întuneric. Vineri, sîmbătă: moment poetic, beri, vodci, vorbe, ciupercă, barajul de la Paltinu, feminitatea pietrelor. Duminică: Cîmpina şi Brebu, Hasdeu, sfinţii stafidiţi de Cîmpina, puternici de Brebu. Întoarcerea, aceeaşi mizerie prin gări, prin tren.

De joi, de cînd am descins în Valea Doftanei, somnul mi-a fost furat de frig. Mi s-a spus ferm: s-a-nchis sezonul. Noi nu mai încălzim acilea, decît spre Crăciun. Asta a-nsemnat aventura din noaptea de joi spre vineri, cu fuga spre Cîmpina, cînd nu mai era ţipenie de om prin Valea Doftanei. Să trăiască, nea Nelu, că mă mîncau colţii nopţii şi ai frigului. În Cîmpina, sînt două hoteluri ce contează la zece noaptea: Petrom la trei milioane dubla şi Muntenia la un milion şase sute dubla. Am ales Muntenia, unde am stat la două stele ca la trei şi ca la Petrom. Curat, televizor, baie, apă caldă, lumină. Doar că... la opt jumătate mă trezea aspiratorul femeii de serviciu. Ce-am visat? Nimic. Eram înfricoşat că n-am unde să dorm. Lemn am stat toată noaptea. Cred că nopţile dormite în Cîmpina au însemnat lungi dialoguri în vis. Urlam către dimineaţă, din cauza serpentinelor. Visam că zbor de pe serpentine şi ţipam să nu cad de pe ele.

Aseară m-am întins la „Moment poetic“, la beri cu fraţi ţigani şi români. Nimic mai plăcut decît să vină care şi maşini pline ochi de lemn de la vale, de la deal şi să te prindă drăcia beţiei de picior. „Se numea «Moment poetic» că veneau oamenii, beau şi intrau într-o stare de-aia, dădeau cu oiştea în firmă, în moment poetic. Acum îi zice Cocodracu' nu ştiu cum îi zice, dar beţia şi oiştea au rămas“ – îmi spune chelneriţa. Bere după bere, am luat, nu mai ştiu ce bere am luat, a adus şi gluma serii: „le-au băgat asfalt ţiganilor ca ursul să ajungă mai uşor să-i mănînce“. Şi-n liniştea serii, Florin Salam merge la inimă. Ştiţi cum se auzea Florin Salam în pustia aia? În frig şi miros de iarnă.

Uichendist.ro dă Doftanei şi Văii ei 1 endorfină: natura face toţi banii. În rest, nu te simţi în siguranţă, dacă nu-ţi iei cort-carne-grătar de-acasă. E întuneric şi frig toamna, dacă intri în Vale, ăla eşti. Oamenii sînt amabili, cu chef de viaţă, dar sînt şi atît, n-au ce oferi. Caşcaveaua locală nu există, decît pentru festivaluri, ţuica nici atît, vinu-i mizerabil, drumurile-s bune, prost semnalizate. E efectul Nicu, de la Loissiana. E calm, răbdător, chiar dacă l-am luat de la meci şi l-am oprit să nu plece de la serviciu, dar ce mi-a dat? Atît putea: ciorbă de burtă, puţină-n burtă, ceafă cu cartofi prăjiţi, „tradiţionale bucate“ şi cu cartofi prăjiţi pripit, vin chimic de m-a luat durerea de cap. „Momentul poetic“ la fel: beri ca la oraş, ţuici-coniacuri din distilării de nici dracu' n-a auzit. Natura, da, e a lui Dumnezeu, turismul e al omului: nu-i. Nu ne ducem telelei prin lume, doar pentru a căsca gura. O facem o zi, după aceea vrem siguranţă. În Valea Doftanei eşti fiul ploii, mura ursului, ciuperca vitregă a pizzei de la oraş.

A, Cîmpina are biserica ei şi Castelul Hasdeu. Sînt de neratat. Zgîiţi-vă pe pereţi. Merită. Ah, Brebu. Locul acela tihnit, început de Matei Basarab şi definit de Brâncoveanu.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Eugen Ionescu, 2009

● **Noelle Giret (sous la direction), *Ionesco*, Coédition Bibliohèque nationale de France/Gallimard, Paris, 2009.**

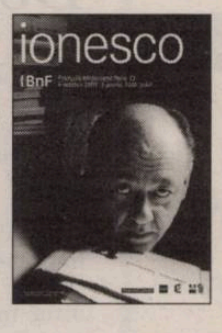

Nu. Nu voi vorbi despre marea expoziţie deschisă în această toamnă, la Biblioteca Naţională a Franţei, cu ocazia centenarului Eugène Ionesco. Din cîte am înţeles, în România şi pentru români în general, planează interdicţia de a sărbători 100 de ani de la naşterea acestui scriitor francez de origine română. Unica descendentă a scriitorului a dat acest ucaz în privinţa centenarului E.I., ulterior oferindu-ne şi ocazia de a admira sinceritatea cu care a lăsat să îi scape motivaţia acestei hotărîri, cel puţin surprinzătoare.

Această doamnă pe care am zărit-o o dată, în emisiunea Eugeniei Vodă, îmbrăcată într-un taior lucios-lucios de mătase roşie-roşie a spus (într-o discuţie cu actriţa Dorina Lazăr) că s-a săturat să tot audă pomenindu-se de originea română a tatălui său, arătîndu-se deranjată de această „tinichea" ce i se atîrnă în spate, împotriva evidenţei că el a fost şi a dorit să fie scriitor francez. Uimită de rezonanţa cuvîntului „tinichea", Dorina Lazăr se întreba de ce a fi român ar trece drept o ruşine, de ce ar fi un stigmat faptul de a te fi născut în România. Înainte de a medita la aceste întrebări curat metafizice, aş îndrăzni o nuanţă.

Nu mi se pare că Eugen Ionescu a fost animat în mod particular de ambiţia de a deveni un scriitor francez, deşi în 1934 are deja intuiţia destinului care îl aşteaptă: „Dacă aş fi fost francez, aş fi putut fi genial". Cred că a ţintit mai sus, a dorit să devină pur şi simplu scriitor, unul dintre cei cîţiva mari scriitori ai lumii. L-a interesat să impună o nouă viziune asupra condiţiei umane, dintr-un unghi incomod, necomplezent, fioros de lucid, care simţea că îi aparţine numai lui. Spre deosebire de Cioran, Ionesco nu a dat lovitura în primul rînd la nivelul stilului. El nu a avut precum Cioran obsesia de a se lua la întrecere cu francezii şi de a scrie mai bine decît ei. Ionesco nu deconstruieşte limba franceză în particular, ci semnalează general valabilul divorţ între limbaj şi lucruri, vidul ascuns după fals securizantele convenţii de comunicare. Desigur, el face demonstraţia într-o minunată limbă franceză, în care geniul său a ales să-şi găsească expresia. Romain Roland îi spunea lui Panait Istrati, pe vremea cînd acesta începea să scrie într-o franceză aproximativă, că el va putea fi scriitor în orice limbă. Acest compliment suprem i se poate aplica firesc lui Ionesco. Probabil că dacă ar fi scris în engleză sau în orice altă limbă de circulaţie, ar fi avut exact acelaşi succes, acelaşi ecou internaţional. De altfel, piesele sale au aptitudinea de a fi traduse, pe orice scenă din lume, tălmăcite în orice idiom, ele reuşesc să comunice la fel de limpede pretutindeni aceleaşi angoase şi aceleaşi zîmbete. Am mai aflat că piesele lui Ionesco, traduse în româneşte, nu se pot juca în acest an în România, sub semnul centenarului, pentru că fiica dramaturgului nu este de acord cu aceste reprezentaţii care ar da românilor senzaţia că Eugène Ionesco ar fi de fapt Eugen Ionescu. Confuzie periculoasă... şi o problemă cu adevărat ionesciană: Ionescu ăsta al tău îl scoate din sărite pe acel Ionesco numai al meu! Dacă nu cumva, prin vădita teamă de impuritate, problema este de natură... eugenică. Ca să rămînă un produs 100% franţuzesc, nici o trupă românească nu are voie să-i joace în străinătate piesele, nici chiar în variantă originală. La omagierea UNESCO, participarea românească a fost exclusă din start.

Reacţia din România la această uşă trîntită în nas a fost în primul rînd consternarea. Doar nu era să tragem şi noi de cealaltă pulpană a fracului verde, să ne disputăm nu geniul (că nu despre asta e vorba), ci genele acestui dramaturg. În afară de George Banu, nu am auzit voci care să se revolte sau să semnaleze calmul englezesc cu care toţi cei din România, pentru care Eugène Ionesco înseamnă ceva, au acceptat să fie trataţi ca nişte rude sărace, excluse din trib, anunţate că n-au ce căuta la petrecere.

De fapt sîntem în faţa unei false probleme. În ceea ce-l priveşte pe sărbătorit, lucrurile sînt clare. Eugen Ionescu debutează scînteietor în România ca eseist, apoi, după stabilirea în Franţa, alege limba franceză ca instrument de expresie literară şi cultura franceză ca platformă de lansare. De altfel, el este pe sfert francez, fiind fiul unui avocat român şi al fiicei unui inginer francez care lucra în România şi care se căsătorise la rîndul lui cu o româncă, de origine grecească – ţine să precizeze fiica scriitorului. Eugen Ionescu se naşte în România, dar copilăreşte în Franţa, astfel încît franceza îi devine limbă maternă. Reîntors în ţară, la vîrsta de 12 ani învaţă româneşte şi îşi face aici studiile. Este atras de literatură, spre totala dezaprobare a tatălui, cu care de altfel are o relaţie conflictuală ce va evolua spre ruptură. După ce emigrează în Franţa, în 1942, e nevoit să îşi schimbe numele din pricina sonorităţii ultimei silabe. Devine astfel Ionesco, nu din nevoie de franţuzire, ci dintr-o obligaţie să-i spunem eufonică (aceeaşi situaţie pentru M. Bibesco, G. Enesco sau E. Popesco). Numai o sfîntă mare naivitate sau o obtuzitate demnă de cea mai joasă bolgie pot conduce la ipoteza că Ionesco ajunge în Franţa la 33 de ani fără nici o încărcătură românească în bagajul lui spiritual (fie ea şi dureroasă), că atmosfera culturală a Bucureştiului interbelic nu a lăsat nici o urmă în decursul anilor lui de formare, că a fost insensibil la tonalitatea *Momentelor* lui Caragiale, orb la efervescenţa avangardei româneşti şi absolut neinfluenţat de vecinătatea provocatoare a unor „colegi de generaţie" ca Eliade sau Cioran.

În privinţa sărbătoritului, lucrurile sînt aşadar clare. Prin opera sa el a atins acel nivel în care biografia de fapt nici nu mai contează, în care nu mai aparţine exclusiv nici unui spaţiu cultural anume, fie el centrul convenţional al lumii literare sau o dispreţuită margine. Lucrurile devin mai tulburi atunci cînd vorbim de cei care îl sărbătoresc. Pare-se că inegalitatea dreptului de a-l sărbători are deja o istorie. Ca un fel de aviz amatorilor, catalogul expoziţiei *Ionesco* include, chiar la început, un text semnat de istoricul Alain Besançon, specialist în istoria Rusiei sovietice, în care acesta, în cursul evocării personalităţii scriitorului, rememorează o întîlnire organizată în California de American Romanian Academy of Arts and Sciences, în 1883, şi unde Eugen Ionescu este invitatul de onoare. Pe un ton *hautain, Monsieur* Besançon face cunoscute consideraţiunile sale globale asupra cercetătorilor de origine română veniţi acolo pentru a-l omagia pe Eugen Ionescu. Îi găseşte şterşi, pîrliţi, presupune că sînt prost plătiţi în obscurele lor universităţi americane, în care cine ştie de ce s-or fi aciuit. Îl deranjează că trebuie să le suporte o nătîngă bucurie şi un soi de patetică mîndrie ce pare să le lumineze faţa. Înţeleg că atunci cînd se bea o cupă de şampanie în cinstea lui Eugène Ionesco, nu toată lumea are voie să ridice paharul la fel de sus.

În rest, catalogul merită răsfoit. Cîteva minute, în picioare, în librărie.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Toţi cei care ştiu (sau nu ştiu) ce este un atac de panică ar trebui să citească proza excelentissimă cu care se deschide ediţia de toamnă a revistei *Lettre Internationale,* numită simplu „Presentiment" şi semnată de scriitorul italian Andrea Canobbio. De la ipohondrie la fandacsie, totul mişcă în mintea unui om inteligent atunci cînd urcă într-un avion care trebuie să-l ducă de la Paris la New York, ca să ajungă exact la timp pentru a trăi acolo acel cumplit 11 septembrie 2001. Expert în ale spaimei şi în ale humorului ei negru, Canobbio îl confirmă pe Montherlant: „Tragicul unui anxios constă în aceea că totul îl îndreptăţeşte să fie". (Radu Cosaşu)

● „PPP". Nu este vorba de Pier Paolo Pasolini, ci de titlul-parolă al noii emisiuni de pe TVR Cultural *Profil. Poveste. Personaj* (joia de la 22,30, duminica dimineaţa în reluare). Marius Constantinescu – care mai făcuse o emisiune incitantă, *V de la Vizual* – l-a avut ca invitat pe fotograful Alex Gâlmeanu (unul dintre cei mai buni din zona *lifestyle),* iar dialogul a fost viu, pasionant, revelator, „ţintit", dar firesc, fără fiţe, fără timpi morţi şi departe de orice şablon. Şi, firește, nu rataţi Festivalul SoNoRo: testul adevăratului meloman e muzica de cameră! (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Bună pace

● ***Bine aţi venit la Woodstock* / *Taking Woodstock*** **(SUA, 2009), de Ang Lee.**

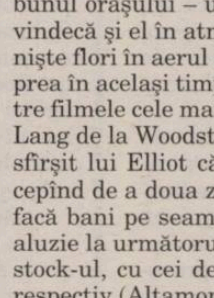

Bine aţi venit la Woodstock! povesteşte cum a fost pus pe roate legendarul festival – „trei zile de muzică şi pace" din august 1969. Evenimentul muzical propriu-zis nu e reconstituit în film. Personajul principal, Elliot Tiber (Demetri Martin), nu reuşeşte să ajungă la el, deşi e unul dintre organizatori. Porneşte într-acolo, dar doi hippioţi întîlniţi pe drum îl invită în casa-maşina lor şi îl servesc cu LSD: abia după o zi şi jumătate iese de-acolo. La fel ca eroul lui Stendhal din *Mînăstirea din Parma,* care reuşeşte să participe la marea bătălie de la Waterloo şi, în acelaşi timp, reuşeşte s-o rateze, Elliot e simultan în centrul unui eveniment istoric şi la marginea lui. Această ironie blîndă le dă dreptate şi woodstockiştilor care de 40 de ani încoace repetă că „trebuia să fii acolo, altfel n-ai cum să înţelegi ce-am trăit noi", cît şi „agnosticilor" care le răspund că, de fapt, majoritatea celor care au fost acolo n-au fost nici ei acolo – erau prea drogaţi ca să ştie unde sînt. Dar chiar dacă regizorul Ang Lee şi scenaristul său, James Schamus, optează pentru o reconstituire parţială a evenimentului propriu-zis, ei îi prezintă pe larg efectele benefice – undele terapeutice şi pacificatoare pe care festivalul începe să le emane cu mult înainte de a începe. Iniţial, părinţii lui Elliot (evrei veniţi din Rusia) nu par genul de cetăţeni care se înfrăţesc uşor cu hippioţii, dar se dau repede pe brazdă: tatăl se împrieteneşte la cataramă cu un travestit (unul voinic şi cu voce groasă, fost ofiţer în Coreea) – şi asta înainte de incidentul cu prăjiturile umplute cu haşiş, pe care el şi soţia sa le mănîncă fără să ştie ce sînt. La rîndul lui, Elliot – un tînăr virginal şi refulat – se dezgheaţă repede: o ţigară cu marijuana îl relaxează înaintea unei conferinţe de presă, transformîndu-l într-un vorbitor inspirat; amiciţia cu travestitul îl încurajează să dea frîu liber propriei homosexualităţi, treabă care se desăvîrşeşte, desigur, chiar în timpul festivalului, cu concursul unui viril inginer constructor. Nebunul oraşului – un tînăr proaspăt întors din Vietnam – se vindecă şi el în atmosfera festivalului. Cu toţii se deschid ca nişte flori în aerul acela. Ei bine, se deschid un pic prea uşor, prea în acelaşi timp, prea programatic. Acesta nu e unul dintre filmele cele mai complexe ale lui Lee. Ce-i drept, Michael Lang de la Woodstock Ventures (Jonathan Groff) îi spune la sfîrşit lui Elliot că momentul de graţie a cam trecut – începînd de a doua zi, nimeni nu se va mai gîndi decît cum să facă bani pe seama generaţiei Woodstock. Şi tot Lang face aluzie la următorul lui concert: ceva la fel de mare ca Woodstock-ul, cu cei de la Rolling Stones. Ei bine, la concertul respectiv (Altamont, decembrie 1969) lucrurile n-au mai ieşit atît de frumos. De fapt, au ieşit urît de tot: bătăi, călcări în picioare, o înjunghiere. Deci nu e oare de presupus că tensiunile care au explodat acolo existaseră, în stare latentă, şi la Woodstock? Şi nu era de sperat ca un artist ca Lee, care de atîtea ori s-a dovedit perspicace, să le dramatizeze?

Din alte puncte de vedere, e bine că un film cu subiectul ăsta a fost făcut de un om atît de civilizat ca Lee. Acesta nu insistă nici pe cît de încuiaţi sînt cetăţenii oraşelului care găzduieşte festivalul, nici pe cît de caraghioasă e compania teatrală „de avangardă" găzduită de Elliot în hambarul părinţilor săi: ambele sînt ţinte prea uşoare pentru un om de bun gust. Lee foloseşte cu măsură efectele „psihedelice". Cel mai spectaculos dintre acestea e în secvenţa în care Elliot iese din casa-maşina cuplului de hippioţi şi vede în sfîrşit concertul: e ca o cosmogonie. Durează numai cîteva secunde, după care Lee taie. Una peste alta, e surprinzător de multă *linişte* în secvenţele lui de festival şi, cu ajutorul acestei linişti (şi al luminii de afară, bibilită astfel încît uneori să semene a lumină electrică), el conjură un efect de iminenţă a supranaturalului. Lee excelează în genul ăsta de expresionism discret. Există şi o mostră de mizanscenă spectaculoasă – lungul drum al lui Elliot, pe motocicleta unui poliţist, printre miile de tineri veniţi la festival. Atunci descoperă (şi descoperim) cît de mulţi sînt. Alteori, Lee e mai puţin stăpîn pe situaţie – de exemplu, atunci cînd împarte cadrul în două-trei cadre mai mici, pentru a aduce mai aproape de spectator acţiuni care se desfăşoară simultan în acelaşi spaţiu: nişte tehnicieni discutînd, o secretară răspunzînd la telefon, Elliot flirtînd cu inginerul lui. De ce ne bagă în ochi fiecare dintre acţiunile astea (plus un procedeu tehnic care atrage atenţia asupra lui însuşi)? Dacă vrea să ne prezinte simultan mai multe acţiuni, de ce n-o face curat, ca Renoir sau ca Altman? În astfel de momente, Lee e un regizor care înviorează artificial prezentarea unui subiect pe care nu ştie de unde să-l apuce.

Alex. Leo ŞERBAN

Cuvînt de rămas-bun

Dragi cititori,

Sînt mai bine de 16 ani de cînd scriu la *Dilema (veche)*... (Este, practic, dublul celei mai lungi relaţii pe care am avut-o cu cineva!) Am fost de faţă la naşterea revistei, la aniversările ei succesive, la părăsiri (unele, din fericire, temporare) şi regăsiri, la prime-veniri şi primeniri, la schimbări şi mutări, la bucurii şi tristeţi, la suişuri şi coborîşuri şi iar suişuri. Cum se zice la nuntă, „la bine şi la greu".

A fost – o mărturisesc fără nici un bemol – cea mai plină experienţă profesională pe care am avut-o vreodată. La lansarea *Dilemei,* în ianuarie 1993, Cosaşu a spus (memorabil cum îl ştim) că o revistă se face dansînd. Ei bine, tot ce mai pot adăuga este că am dansat – dilematic – cît să schimb vreo zece perechi de pantofi. *Dilema* a reuşit acest pariu aproape imposibil: să armonizeze „stilurile de dans" diferite ale unor oameni feluriţi. Am dansat, fiecare cum am putut şi ştiut, însă pe aceeaşi muzică. *A dance to the music of time* (este titlul unui roman englezesc) în interpretarea orchestrei dirijate de Andrei Pleşu.

Iar la sfîrşit, o reverenţă.

Spun, aici, „sfîrşit" pentru că simt că, în ce mă priveşte, am ajuns la un fel de finiş. Cheful de a dansa mi-a pierit. A intervenit o rutină, o rugină, o insatisfacţie (pur personală) legată de meseria de jurnalist. Şi chiar de critic de film: am văzut, în ultimii ani, cum acest statut – la care visam, adolescent, nesperînd că visul mi se va împlini – a ajuns să nu mai însemne nimic. Credeam că sîntem utili, noi, criticii de film; îmi dau seama însă tot mai mult că probabil împărţim cu cronicarii de dans calitatea de „cea mai nefolositoare meserie din lume". Asta, văzuţi din afară. Dinăuntru, constat că ceea ce începuse ca o pasiune devine un soi de sinecură. Sîntem invitaţi la festivaluri, în jurii etc., ca şi cum am fi deportaţi în vagoane de lux. Condiţia fiind să nu ne uităm o clipă pe geam, ci numai la filme. Or, dincolo de geam, oamenii nu văd filmele pe care le vedem noi, ci filmele de la televizor, pe care noi le-am văzut deja. Părem că ne chinuim să stoarcem soare din castraveţi...

Am avut totuşi norocul să fiu martorul renaşterii filmului românesc. Numai că, din păcate, perspectivele – şi aici – sînt sumbre. Cînd doi dintre cei mai optimişti regizori români (Cristian Mungiu şi Tudor Giurgiu) recunosc, în diverse interviuri, că filmul românesc a luat un start bun, dar va rata finişul din indolenţă sau incompetenţă instituţională, lucrurile sînt mai grave decît dacă ar spune-o un pesimist incurabil. Nu ştiu dacă românii mai sînt interesaţi să vadă filme româneşti *bune;* ştiu însă sigur că statul nu dă o ceapă degerată pe ele. Ce să mai vorbim despre critică...

Mi-ar fi, cu siguranţă, foarte comod să mă prefac, avînd de partea mea – deja – comoditatea de a scrie uşor, fără efort. M-aş preface că jurnalismul e ceea ce-mi place mai mult să fac, că lumea e foarte interesată de opiniile mele, că statutul pe care mi l-am dorit e la fel de prestigios ca atunci cînd mi l-am dorit, că nimic nu s-a schimbat şi că, în fond, chiar dacă totul s-a schimbat, pot continua *ca şi cum* – un finiş comod, senin şi nedilematic. Dar, tocmai pentru că întrebările pe care mi le pun sînt mai numeroase decît răspunsurile pe care le-aş putea da, am decis să mă opresc aici. O experienţă se încheie, dar căutarea continuă, căci lumea e mare.

Vă mulţumesc că m-aţi însoţit o bucată de drum.

a.l.ş.

Ne-a plecat menuetul

Căci menuet era dansul asortat lui Alex. Leo Şerban în viziunea lui Andrei Pleşu de la începuturile *Dilemei*. Şi nu a plecat în ţara de origine a menuetului, în Franţa adică, ci mult mai departe, tocmai acolo unde domneşte tangoul şi unde, după cum spune o vorbă din redacţie, nu mai e nici extrădare, nici suspin. Ne-a lăsat aşadar în inferioritate numerică, să ne strecurăm fără ajutorul lui printre nenumăratele hore şi bătute locale. O să ne lipsească şi el şi tot bagajul lui, adică acel geamantan pe care cei de la aeroport o să agaţe un bilet pe care o să scrie Buenos Aires. A luat cu el şi poza de pe birou a lui Marilyn Monroe pe care o iubeşte nespus (poate chiar mai tare decît pe Woody Allen). Cu acelaşi geamantan pleacă peste mări şi peste ţări, spiritul lui graţios şi neobosit, spontaneitatea lui intelectuală, micile lui revolte de bun-simţ civic şi nemilitantist. Nu va mai fi cine să coordoneze în revistă cu uşurinţa lui teme imposibile precum „bunătatea", „răutatea" sau „lenea". Nu va mai fi nici cine să-şi asume ironic folosirea greşită, dar tot mai populară (fără negaţie) a adverbului *decît*. Va lua cu el instinctul şi măiestria lui speciale de a detecta şi pune la punct orice fel de fanatism sau terorism cultural şi nu numai. Dar, ce putem face dacă, după ce-a văzut toate filmele din lume, a ales lumea mare? Ne-a pus în faţa faptului împlinit, aşa că putem doar să-i urăm drum bun, şedere plăcută acolo unde se duce (aproape în Patagonia) şi adaptare uşoară la statul invers, cu capul în jos adică, de pe partea cealaltă a globului. *Decît* atît putem face pentru tine, dragă Leo.

Redacţia

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Philip Ó Ceallaigh, *Şi dulce e lumina*, traducere din limba engleză şi note de Ana-Maria Lişman, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2009.**

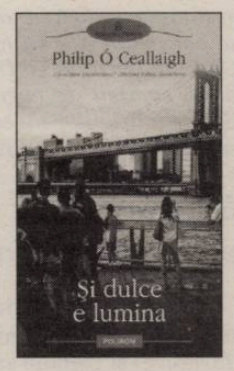

Irlandez din naştere şi bucureştean din 2000, Philip Ó Ceallaigh e un călător în stilul elveţianului Nicolas Bouvier: el nu „vizitează" ţări, ci trăieşte acolo pentru o vreme, stabilindu-şi un domiciliu şi luîndu-şi o slujbă sau alta. Asta face din el nu un turist, ci un expert în vieţi provizorii – şi, în consecinţă, un personaj terestru foarte interesant.

Lucrurile nu sînt mai puţin interesante nici cînd personajul acesta devine autor. Ó Ceallaigh se află deja la al doilea volum de proze scurte, după debutul cu *Însemnări dintr-un bordel turcesc* de acum trei ani. Noile povestiri – cele din *Şi dulce e lumina* – îl confirmă ca scriitor cu nerv fabulatoriu, experienţele trăite personal refuzînd transcrierea strict reportericească în favoarea unor dezvoltări ficţionale de varii anverguri. Aici se află şi sursa surprizelor la lectură. Cititorul nu va găsi în textele lui Ó Ceallaigh exuberanţa/exotismul/pitorescul unor însemnări de călătorie, ci mai degrabă semnele unei neliniştite navete între clipa de vrajă şi momentul dezvrăjirii, între secunda de graţie şi cea de dezabuzare, între inflamaţia trăiristă şi spectrul absurdului. Trei proze (inclusiv cea care dă titlul volumului) au ca decor Egiptul. O alta e plasată în România lui Zelea Codreanu, iar alta pare cocoţată pe cărările lui Calistrat Hogaş. Una (foarte frumos lucrată literar) se petrece în Irlanda, una plasează o ironică poveste mizerabilist-politistă în Georgia, alta asamblează ludic o parabolă în SUA, iar alta parcurge nu atît deşertul, cît – parodic – *Alchimistul* lui Coelho. Şi mai sînt vreo trei plasate – s-ar zice – într-un cartier mărginaş bucureştean, cu cîte o energică poveste de sex, ceva iţe intertextuale şi postcoitum postmodern.

Prozele lui Ó Ceallaigh te pun, de fiecare dată, pe un covor zburător şi îţi trag, în acelaşi timp, preşul de sub picioare.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un demers patriotic

● **Go to Berlin, *Just a Band*, Lockjaw Records, 2009.**

Sîntem patrioţi. Nu ne vindem ţara. În principiu, sîntem şi geniali. Nu, nu-i rău deloc. E bine să le ştii pe toate. Iar noi le cam ştim pe toate. Ce nu ştim, tot din principiu, nu ne interesează. Ne facem că n-am auzit, ne facem că nu există, ne facem că plouă. Dăm cu flit, boicotăm, dispreţuim, găsim o cale. Dacă ne mai scapă ceva de altundeva, ceva lejer, fumat, dispensabil, ca în muzica noastră dance, croim repede un calapod, îi punem pe toţi să îl urmeze, îl dichisim cu fete în costume de baie pe care le rugăm să se plimbe în videoclipuri pe cîmpuri şi pe la mare. Ne înţelegem noi cumva. Important e ca totul să fie frumos, părţile implicate să treacă pe la sală şi să transpire, iar totul să se petreacă în patrie. Pentru toţi ceilalţi care nu pricep astfel de chestiuni simple s-a inventat chestia aceea care se numeşte underground. De acolo, tot din principiu, n-ar trebui să evadeze nimeni dacă nu respectă regulile. Una dintre regulile de bază ar fi că vrem să ştim de unde vine muzica pe care o ascultăm. Vrem să fie de aici. Să o recunoaştem. Să ciripească din plopul cu păsări colibri, să susure lin de la terasele cu bere gratis, să ne cînte rock'n roll de Crăciun. În cel mai rău caz, acceptăm mici pasaje U2 şi, excepţional, Coldplay. Să fim înţeleşi, avem şi noi o limită. Ce ar fi ca de mîine toate albumele să fie scoase în Anglia? Ce s-ar alege cu posturile noastre de radio, cu demnitatea naţională, cu nepreţuitele noastre case de discuri? Ce ar fi dacă într-o bună zi bravii noştri cîntăreţi de rock ar lăsa deoparte solo-urile interminabile de chitară justiţiară, aceste veritabile bibelouri de sticlă uitate pe macrameul de pe televizor, ce ar fi dacă metaforele din versuri şi-ar pierde gustul de fructe de plastic, ce ar fi dacă filigranul de carpetă cu taur ucis al compoziţiilor ar fi înlocuit cu o fotografie cu ceaţă londoneză, Tamisa sau acorduri indie? N-ar fi un dezastru ca bunătate de lamentaţii vocale cu iubiţi părăsiţi şi coclauri însingurate să fie date la o parte de imnuri închinate puştilor pe skate-uri? Chiar aşa! Cum am suporta ca toată lumea să plece la Berlin, convinsă de o trupă fără damfuri, care are nemaipomenitul tupeu de a cînta, fără ifose sau inadecvări, o muzică simplă, eficace, directă şi cu desăvîrşire străină de plaiurile noastre pline de dor şi jale? Nu e mai bine să rămînem geniali şi singuri şi patrioţi, ca întotdeauna? Nu e mai bine să închidem ochii şi să ne astupăm urechile atunci cînd trupa Go to Berlin ne propune pe un E.P. de doar cinci piese un manual de utilizare rapidă a stilului indie britanic? Ce am putea face cu un album apărut la o casă de discuri din Anglia? Cu ce ne-ar ajuta această lecţie de bun-simţ, recursul ăsta la chestii de care nu avem habar, cum să suportăm afrontul că patru oameni, Robert „Lama" Enache, chitară şi voce, Matei Ţeposu, chitară, Alexandru Miu, bas, şi omniprezentul tobar Paul Ballo (The Amsterdams, Kumm) pot provoca, fără să-şi propună, o schimbare zdravănă a felului în care e percepută muzica în spaţiul carpato-dunăreano-pontic? Unde este revoluţia, unde sînt de găsit furia, miza celestă şi gloria eternă pe un album de cinci piese care se numeşte, revoltător de-a dreptul, *Just a Band?* E posibil ca tocmai în tonul relaxat, în tenta de blues arzător din „Show Off Song", în incandescenţa presimţită, trenantă pînă la momentul exploziei şi britanică pînă în măduva oaselor din „Cheap Friend" să se ascundă ceva ce n-am avut niciodată? Ceva eficace, percutant, melodios, contagios, curat, un lucru relaxat şi sincer şi binecuvîntat care să cuprindă anii-lumină ce ne despart de ceaţa londoneză de pe malurile Tamisei? Şi dacă ar fi aşa, cu ce ne-ar ajuta? Ce folos am avea din asta? Cu ce ne-am alege? Unde ar fi patriotismul din sunetul unor trupe ca The MOOod, The Amsterdams, Go to Berlin? Ce ar însemna să facem comparaţii între aceste trupe, să vorbim despre virtuozitatea cool a celor de la The Amsterdams, despre timbrul special al vocii lui Marius Moise sau despre persuasiunea fără cusur a refrenelor Go to Berlin? Unde am ajunge? Probabil că în altă parte, în locuri din acelea ceţoase în care lumea ştie să se îmbrace, să danseze, să-şi păstreze calmul şi, cu voia dumneavoastră, chiar să se amuze. Dragi cetăţeni, să nu ne vindem ţara.

PUBLICITATE

Radio România Cultural
1-8 noiembrie, Ora 19

1 noiembrie
Cântăreața cheală
2 noiembrie
Ucigaş fără simbrie
3 noiembrie
Eugène Ionesco - Cinci piese scurte
4 noiembrie
Rinocerii
5 noiembrie
Finale - O călătorie imaginară cu Eugène Ionesco
6 noiembrie
Victimele datoriei
7 noiembrie
Noul locatar şi Eu, Eugen Ionescu
8 noiembrie
Delir în doi... în trei, în câţi vrei

Foto: Sorin Radu

Ionesco Event On Air
în colaborare cu Festivalul Naţional de Teatru

Radio România Cultural
www.radioromaniacultural.ro
Parteneri media: DILEMA VECHE adevărul literar şi artistic

Constantin VICĂ

Războiul proprietăţii intelectuale a început

– partea a doua –

În urma părţii întîi a acestui articol, a avut loc un schimb intens de e-mail-uri cu reprezentantul Oficiului Român pentru Drepturile de Autor (ORDA), domnul Laurenţiu Oprea, care a ajutat la clarificarea proceselor instituţionale desfăşurate în aceste zile la sediul instituţiei. Apar date factuale noi, dar problema de fond rămîne. În acest moment se desfăşoară negocieri pe domeniul „Internet", iar încadrarea utilizării prin reţeaua Internet este „comunicarea publică". Întîlnirea de joi, 22 octombrie, şi cea din 4 noiembrie au ca scop reluarea negocierilor pentru o metodologie „privind remuneraţia datorată artiştilor interpreţi sau executanţi şi producătorilor de fonograme pentru comunicarea publică a fonogramelor publicate în scop comercial ori a reproducerilor acestora prin intermediul Internetului". Negocierile sînt necesare pentru că metodologia din 2004 (stabilită prin hotărîre arbitrală a ORDA) a „expirat", iar legea drepturilor de autor 8/1996 prevede că după trei ani negocierile pentru gestiune colectivă (unde se încadrează „comunicarea publică") se pot relua. Ele au fost începute acum un an, dar deciziile (178/22.09.2008 şi 181/29.09.2008) prin care se constituie două comisii de negociere au fost contestate în instanţă. Situaţia litigiilor nu este foarte clară, dar deciziile nu au fost suspendate sau modificate.

Regula jocului: puţini o negociază, toţi o aplică

O singură comisie a acceptat să reia negocierile (care trebuie să dureze, conform legii, maximum 30 de zile calendaristice) şi trebuie să definitiveze pînă pe 22 noiembrie un protocol între entităţile private participante. Dacă protocolul nu poate fi agreat, se ajunge iar la arbitraj şi/sau în instanţă. Traseul instituţional e lung, iar incompatibilitatea tehnologică a legii cu domeniul ales pentru reglementare (Internetul şi orice reţea de comunicaţii de date) este evidentă. Aşa cum observa şi reprezentantul ORDA, „majoritatea utilizărilor sînt neclare din punct de vedere juridic, ceea ce poate conduce la litigii". Este neclară în lege şi definirea „comunicării publice": ea se realizează „prin punerea la dispoziţie publicului, inclusiv prin Internet", dar, în acelaşi timp, este „orice comunicare a unei opere [...] făcută într-un *loc deschis publicului*". Un website nu e un loc. Iar proiectul de metodologie înaintat de Uniunea Producătorilor de Fonograme din România şi Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor Artiştilor Interpreţi sau Executanţi consideră că există o „punere la dispoziţie" interactivă (cînd utilizatorul alege ce să asculte dintr-un catalog) care nu se poate gestiona colectiv, ca orice „comunicare publică". De partea cealaltă a negocierii sînt Asociaţia Naţională a Internet Service Providerilor din România, Asociaţia Română de Comunicaţii Audiovizuale (care a acceptat reluarea negocierilor; e singura asociaţie care a susţinut drepturile utilizatorilor de Internet şi un principiu al echităţii), Vodafone, Orange, Artexim şi SRTV.

Metodologiile se aplică tuturor „utilizatorilor din domeniul pentru care s-a negociat". Prima problemă a acestei metodologii propuse este că tratează mediul *web* şi Internetul precum domeniul audiovizualului şi radiodifuzării. În această metodologie, utilizator este „orice persoană fizică sau juridică care deţine website-ul", iar în cazul în care acesta nu poate fi reperat, răspunderea revine titluarului de domeniu web sau celui care deţine serverul pe care este găzduit website-ul. Dar această „delegare a răspunderii" este nulă în multe cazuri, cum ar fi platformele internaţionale de găzduire. Dacă metodologia din 2004 în mod expres nu făcea distincţie între uzul comercial şi non-comercial al unei opere, această metodologie nici măcar nu o precizează. Astfel se lasă loc interpretărilor şi abuzurilor: „comunicarea publică" prin *webcasting* şi *simulcasting* de foarte multe ori *nu* aduce atingere operei şi titularilor de drept, în destul de multe cazuri fiind o arhivă publică „cu titlu gratuit" care asigură accesul la cultură. De altfel, web-ul este mai degrabă o bibliotecă şi o arhivă de documente în diferite formate, cu mii de aplicaţii tehnice independente, cu posibilitatea de a compune paginile din elemente prezente pe alte servere şi utilizate prin servicii externe (cum e „încapsularea", *embedding*-ul).

E foarte greu de acceptat că utilizatorul, aşa cum e definit de metodologie, poate fi făcut răspunzător pentru un conţinut care circulă, e fluid şi de multe ori e găzduit în altă parte. După cum a enunţat şi Laurenţiu Oprea, „nu este clară solicitarea asupra blogurilor". Ambiguitatea se află şi în felul în care toate persoanele fizice şi juridice care deţin un website sînt reprezentate de asociaţii ale providerilor de Internet sau de companii precum Vodafone sau Orange. Metodologia, în schimb, e opozabilă tuturor şi devine „regulă a jocului". O regulă care impune, printre altele, licenţiere neexclusivă şi o remuneraţie minimă de 5000 lei/an datorată artiştilor interpreţi şi alta, tot de 5000, datorată producătorilor de fonograme.

Basme pe discuri de vinilin

Negocierile între aceste entităţi private (organisme de gestiune colectivă, OGC, şi „utilizatori") sînt private, doar protocolul final devine public prin publicarea în Monitorul Oficial. Acest fapt nu exclude întrebarea de principiu cum entităţi private pot stabili reguli pentru toată lumea. Să luăm un caz specific românesc: basmele de pe discurile Electrecord. Ele au fost digitalizate în mod spontan şi colaborativ de către utilizatorii finali de Internet, chiar dacă era de datoria statului să o facă, aceste opere fiind parte din identitatea culturală a generaţiilor anilor '60-'80 şi parte din istoria comunismului. Multe sînt opere orfane (care, conform legii, rămîn în exploatarea unui organism de gestiune colectivă) sau opere pentru care autorii nu sînt titulari de drepturi. Acum, munca utilizatorilor-cetăţeni, care au vrut să restituie tuturor ca arhivă publică gratuită aceste opere cu valoare emoţională puternică, poate fi exploatată de cei care propun reglementările privind „comunicarea publică" pe web.

Acest caz este paradigmatic pentru „Acordul pentru dezvoltarea şi protecţia operelor pe noile reţele digitale" pe care

ORDA îl propune în dezbatere publică (în ziua în care apare acest articol, ar trebui să aibă loc o întîlnire cu toţi factorii implicaţi, inclusiv trei asociaţii pentru protecţia consumatorului şi utilizatorului final). Acest Acord, al cărui prim draft poate fi găsit şi pe site-ul instituţiei, are un scop măreţ: să scoată economia digitală românească din criză. Nu e construit pe principiul *„end-to-end"*, principiul tehnologic al Internetului şi web-ului, cu utilizatorul final în centrul problemei, ci e o încercare de a încuraja titularii de drepturi să digitalizeze repertoriul naţional. Ca în cazul basmelor pe vinilin, utilizatorii finali au făcut deja digitalizarea mult înainte ca industria şi OGC-urile să înţeleagă fenomenul. Acordul ar trebui să ducă la o strategie naţională pentru conţinut creativ legal, dar acest lucru e imposibil fără a adapta web-ului metodologiile privind gestiunea colectivă (şi nu invers). Şi se pare că negocierea în curs nu rezolvă problema. Este ciudat cum reprezentanţilor consumatorilor le revine doar rolul de a susţine „eforturile celorlalte părţi" implicate, iar providerilor de Internet li se cere „colaborarea pentru combaterea pirateriei". În anexă e clară critica adresată industriei care „preferă digitalizarea produselor comerciale", şi nu conţinutul valoros, iar muzica românească nu există în cataloage internaţionale. Propunerea ca digitalizarea arhivelor SRR, SRTV şi Electrecord să devină „prioritate naţională" este binevenită, dar e clar că utilizatorii-cetăţeni au acţionat înainte (cazul basmelor), iar statul, OGC-urile şi industria sînt tot în urma vremurilor digitale.

În comparaţie cu negocierile pentru metodologii, participarea la acest Acord este deschisă şi se caută „specialişti din domeniul juridic, tehnic şi academic", dar şi asociaţii care susţin dezvoltarea online. Ca acest Acord să poată deveni un ghid de bune practici, echilibrat şi echitabil, e vremea să ne implicăm toţi utilizatorii finali, cu riscul ca întreaga dezbatere să aibă loc „pe stadioane".

Paul BREAZU

Rock Da House

Sînt unele seri în care, deşi zeii optimismului economic par a fi împotriva ta, merită să bagi mîna adînc în buzunarele aproape goale pentru a fi martorul a ceea ce basistul satanist din Gorillaz, domnul Murdoc Alphonse Niccals, numea cîndva „singura creatură capabilă să-mi ridice prietenii în picioare, în afară de mine". Este vorba de seara de 6 noiembrie, cînd, la Sala Polivalentă din Bucureşti, vor fi pe scenă Gorillaz Sound System, Underworld şi Dubfire.

În timp ce zvonurile despre cel de-al treilea album al *cartoon band*-ului inventat de fostul membru al Blur, Damon Albarn, şi de desenatorul Jamie Hewlett devin din ce în ce mai extravagante, o copie audio-video a acestuia, numită Gorillaz Sound System, va performa alături de Underworld, trupa engleză care revine la Bucureşti după exact un an, şi de Dubfire, pseudonimul de scenă al iranianului Ali Shirazinia, unul dintre membrii Deep Dish. GSS e un proiect care a debutat acum doi ani, pe 23 octombrie, la MTV Send Off Party, ţinut la Bloombury Ballroom din Londra, iar ceea ce a văzut asistenţa acelei petreceri exclusiviste de după MTV Europe Music Awards 2007 era un angrenaj muzical de proporţii gigantesti: un sistem de 20 de proiectoare, un MC, patru DJ-i şi o vocalistă, pe lîngă o armată de invitaţi care au cîntat peste piesele originale Gorillaz în timp ce pe ecrane uriaşe rulau vizualurile create de ilustratorul britanic. Emanaţie a formaţiei iniţiate de Albarn şi Hewlett, Gorillaz Sound System e condus de MC-ul Nelson de Freitas, cel care i-a împrumutat vocea aceea piţigăiată lui 2D, şi e compus din DJ-ii Remi Kabaka, vocea lui Russel, un alt personaj al trupei animate, Jodo, Guy C şi Rolando şi de solista Rosie Wilson.

Capul de afiş al serii va fi Underworld, una dintre trupele care au inventat termenul de *stadium dance music,* care se va întoarce în România după concertul de anul trecut de la Romaero Băneasa, iar celălalt artist invitat este Dubfire, unul dintre cei doi premianţi Grammy de la Deep Dish.

PUBLICITATE

Cristian DIACONU

Mecanismele de siguranţă

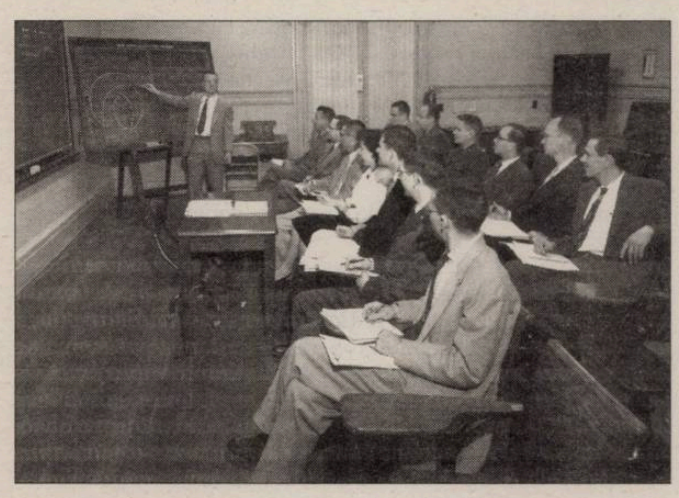

Am asistat la un început de finanţare sistematică, cu multe tare rezultate din neajustarea sistemului de evaluare la ambiţiile declarate. Lansarea unor proiecte a devenit posibilă, în particular proiectele internaţionale sînt mană cerească pentru cercetarea românească pentru că asigură traficul de expertiză. Vizibilitatea a crescut uşor, dar sîntem încă departe de normele de excelenţă, singurul ţel posibil în acest business. Nici o universitate din România (cu excepţia notabilă a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj) nu şi-a propus să devină un loc de excelenţă la nivel internaţional. Reforma sistemului nu s-a făcut, facultăţile continuă să fie beciuri întunecoase. Nu s-a făcut nimic pentru a declanşa *head-hunting*-ul de profesori universitari din diaspora, dimpotrivă, cei care s-au întors au revenit *„à la casserole"*, fără nici un avantaj şi sufocaţi de sistem. Excepţiile nu fac decît să confirme regula.

Expertiza externă a fost insuficient şi defectuos folosită, ceea ce a pus în pericol conceptul atît de necesar al unei evaluări independente. Dată fiind situaţia de înapoiere a cercetării româneşti (sper că sînt bine înţeles, există şi vîrfuri, dar pădurea se vede mai bine decît copacii, în cazul de faţă), o relansare se poate face numai prin expertiză externă. De altfel, este ceea ce se practică în toate ţările avansate: panelurile de evaluare sînt foarte rar formate exclusiv din cercetători locali. Ideea asta trebuie bine înşurubată în sistemul cercetării, pînă în prezent fiind aplicată mai mult de formă.

Ce văd în prezent e distrugerea încrederii, în particular în ceea ce priveşte programele internaţionale, în care partenerii externi asistă la un spectacol dezolant. Observ şi începutul unui nou val de migraţie cenuşie, asemănător cu anii '90. Studenţi care nu aveau de gînd să plece nu mai au de ales: nici cercetare şi nici economie.

Trei posibile soluţii (sugestii) pentru viitor: fonduri la nivelul de 1% din PIB. Este scînteia minimă care poate aprinde economia (în Occident se vorbeşte de 3%, oare de ce?). Este ineficient pentru început, dar nu există altă soluţie. A spune „degeaba investim acum pentru că nu se produce" este soluţia cea mai dezastruoasă (de altfel, o auzi din gura celor care nu prea au avut proiecte mari pe mînă şi care operează la nivelul teoretic – tot aşa am putea spune că degeaba mai investim în spitale, pentru că oricum mor oameni).

În al doilea rînd, e necesară injectarea expertizei externe în strategiile de cercetare. Încă 0,1% din PIB. Altfel nu merge. În al treilea rînd, inserarea cercetării în învăţămîntul superior. Echivalarea poziţiei de cercetător principal I cu cea de profesor universitar. Şi invers.

Putem adopta atitudini mai catifelate, care i-ar menaja pe cei foarte buni, dar ar menaja şi politica dezastruoasă din ultimul/ii an/ani. Spunînd lucrurilor pe nume, cercetătorii din România au fost din nou îngenuncheaţi de sistem. Mă tem că va costa foarte mult pentru a putea aduce cercetarea românească la un nivel minim (adică cel de excelenţă). Injectarea de fonduri e indiscutabil o necesitate, dar nu poate funcţiona singură, pentru că expertiza trebuie adusă din afară. Aici banii contează mai puţin, ceea ce contează e capitalul de încredere şi stabilitate al clasei politice. Trebuie construit un proiect atractiv, în care cei care doresc să participe să aibă garanţii de stabilitate. În ţări dezvoltate, nici măcar nu e nevoie de un plan plurianual: ceea ce conferă stabilitate este nivelul de cultură al clasei politice, care înţelege interesul păstrării în ţară a celor mai buni studenţi. În România trebuie găsite mecanisme de siguranţă care pot să ţină cursul în afara discuţiilor politice.

***Cristian Diaconu** este fizician, specialist în fizica particulelor, acceleratorul DESY, Hamburg.*

Mirel BÂRLAN

Criza *vs* investiţii

Indubitabil pentru mine că în ultimii 4-6 ani a existat evoluţie a cercetării în România. Este un lucru cît se poate de normal, deoarece sumele alocate cercetării au fost susţinute de programe/apeluri la programe făcute de diverse instituţii (ministere, Academia Română, servicii culturale ale diverselor ambasade...). Patru ani reprezintă pentru mine doar o „punere în problemă" în legătură cu un nou mod de funcţionare a cercetării în România. Am numit aici „cercetarea pe proiecte". Un proiect înseamnă ceea ce toţi cercetătorii ar trebui să ştie: o dată de început şi una de sfîrşit a proiectului, faze de proiect, colocvii, publicaţii, transmitere de cunoştinţe noilor cercetători şi studenţilor etc. Partea pozitivă a acestui sistem e constituită de impunerea unei mobilităţi în gîndirea celor implicaţi (cercetătorilor), capacitatea de iniţiativă a celor tineri, înlăturarea mentalităţilor cum că doar domnul profesor universitar sau doar directorul de instituţie sau doar şeful de secţie poate face astfel de propuneri. *All in all,* eu consider că cei care au fost pe lungimea de undă a instituţiilor finanţatoare au putut beneficia de pe urma acestei infuzii de mijloace financiare. Două cuvinte-cheie trebuie utilizate aici: mobilitatea de gîndire şi masa critică a celor care au fost implicaţi.

Lista mea de insatisfacţii legate de aceste finanţări ar fi destul de lungă: apelurile la proiecte nu au fost însoţite de documentele de lucru (cele care îţi dictează cum să montezi un astfel de proiect), absenţa de transparenţă la competiţiile organizate (de exemplu, pe ce criterii au fost făcute selecţionările, care sînt experţii pe discipline care au judecat pertinenţa proiectelor, care sînt evaluatorii fazelor şi criteriile de evaluare), absenţa pîrghiilor care să permită organizarea muncii unui proiect cu alte persoane (competente) decît cele care sînt deja angajate în institutul respectiv.

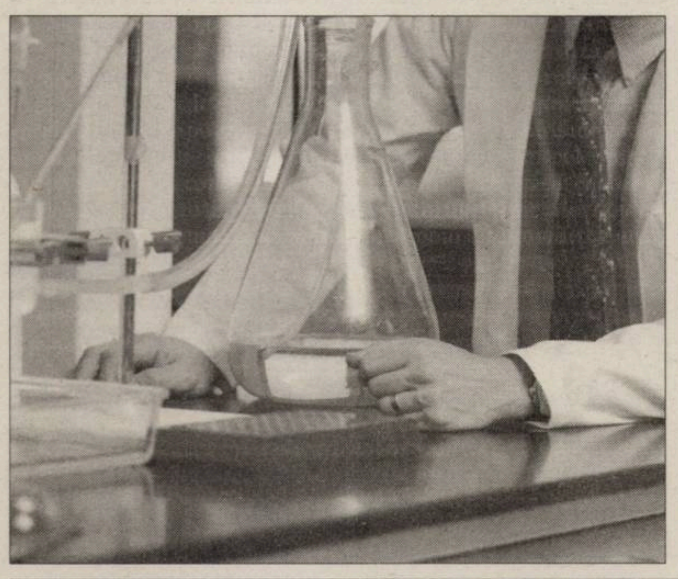

Să facem şi puţină aritmetică: un cercetător se formează după 4 ani de facultate plus încă 4 ani de doctorat (regula generală în lumea civilizată). La acest timp mai adăugăm încă 2 ani (minimum) pînă cînd devine capabil să propună/impună propria lui idee de cercetare. Totalul însumează 10 ani după bacalaureat. Dacă comparăm rezultatul acestui calcul cu cei 4-6 ani invocaţi înainte (în care considerăm că s-a investit în cercetarea din România), vom avea o imagine simplu de explicat: perioada în care cercetarea a fost finanţată decent a reprezentat jumătate din timpul necesar formării unei singure generaţii de noi cercetători. În plus, noile reguli impuse de „cercetarea pe proiecte" înseamnă încadrarea mentalităţilor existente în cercetare într-un nou „stil": acela de a fi suficient de bun ştiinţific pentru a putea propune teme ştiinţifice inovatoare. Cît din acest „stil" poate fi asumat de către cercetătorii români? Încă un răspuns pe care nu-l cunosc!

Cercetarea a fost afectată în întreaga lume de dificultăţile financiare. În alte ţări însă nu se concepe actualmente o ieşire din criză decît prin... investiţiile în cercetare. Cei 4-6 ani de finanţare decentă a cercetării în România nu pot fi edificatori pentru a face un audit a ceea ce s-a realizat. Dacă s-au acordat credite în perioada trecută, pe unele dintre ele imobilismul/centralismul birocratic le-a făcut mai puţin eficiente. Această perioadă de finanţare decentă nu a făcut decît să pregătească un cadru de lucru nou. În momentul în care regulile se schimbă (credit zero), speranţele în noua generaţie de cercetători români se spulberă.

Probleme suplimentare: Cine evaluează proiectele? Unde sînt listele care permit selectarea evaluatorilor? Care sînt rezultatele unor astfel de evaluări (bineînţeles, atunci cînd ele permit să fie făcute publice)? Sînt întrebări la care nu am răspuns. Sînt sigur însă că aceste întrebări îşi pot găsi ecou în rîndul celor puşi să ia decizii, odată ce comunităţile ştiinţifice încep să se facă auzite. Este de neconceput pentru mine ca munca din astronomie să fie judecată de către un sociolog, chiar dacă acesta este membru al Academiei Române. Ultimul punct la care mă voi referi este cel legat de colaborările şi cooperările cu instituţii similare externe şi cu cercetători români ce-şi desfăşoară activitatea în exteriorul graniţelor României. Şi aici lucrurile pot evolua, în sensul unor reguli mult mai flexibile, în care condiţia de a avea un doctorat sau o funcţie de răspundere în interiorul instituţiei de cercetare să nu devină insurmontabilă. Prezenţa persoanelor din instituţii similare din străinătate pe contracte de cercetare româneşti trebuie revizuită (nu cunosc situaţii de acest gen, de exemplu). A construi o nouă generaţie de cercetători acolo unde este o acută lipsă de expertiză reprezintă de fapt abecedarul revigorării ştiinţifice în România.

***Mirel Bârlan** lucrează la Observatorul astronomic din Paris.*

Călin ALEXA

Cu carul înaintea boilor

În ultimii ani, în peisajul cercetării din România a fost vorba despre o serie de programe naţionale de cercetare (PN II) care au copiat tipurile de contracte europene. Nu s-au bazat însă pe o analiză a potenţialului naţional, ci au forţat cercetarea din România să se plieze la un program copiat de la Bruxelles. S-a pus carul înaintea boilor. Această deficienţă majoră a fost compensată de sumele nemaiîntîlnit de mari puse acum la dispoziţie. S-a produs astfel o dezvoltare foarte rapidă a infrastructurii cercetării.

Însă finanţarea a fost făcută rigid, cei care au gîndit aceste instrumente financiare nu au făcut diferenţa dintre mari şi mici infrastructuri. Pentru dezvoltarea unor mari infrastructuri de cercetare au fost adunate fonduri din trei sau chiar patru proiecte, pentru a finaliza investiţia. În plus, toate proiectele au fost realizate doar cu un avans de 30% primit la începutul anului. Încercaţi să faceţi puţină aritmetică pentru a vă imagina cum se pot realiza mari achiziţii în infrastructura cercetării cu această sumă. Apoi, evaluarea proiectelor propuse a fost catastrofală! Numeroase anomalii de evaluare au fost semnalizate de unele institute de cercetare. Este punctul cel mai deficitar al PN II. Implicaţiile dezastruoase au început deja să apară şi vor continua să se propage în anii următori. Odată cu aceste proiecte, cercetătorul român a abandonat o bună parte din activitatea sa de cercetare dedicîndu-şi nepermis de mult timp birocraţiei impuse de PN II. Se poate vedea scăderea pronunţată a numărului de publicaţii. Există deja o punere în evidenţă a corelaţiei între numărul de proiecte cîştigate şi scăderea proporţională a rezultatelor ştiinţifice.

În prezent am devenit experţi în contabilitate, în achiziţii publice şi în calcule financiare. Nu mai sîntem cercetători decît într-o periculoasă proporţie. Analizăm zilnic ce soluţii financiare să mai găsim pentru a ne rezolva problemele curente din cercetare.

Pentru viitor? Sînt obligat să fiu pesimist. Nu cred că există soluţii în acest moment. Peste zece ani, mai discutăm. Cercetarea la ora actuală se face cu preţul unui randament foarte scăzut, risipind enorm de mult timp pentru a găsi soluţii economice, financiare, care să permită supravieţuirea cercetării în fiecare laborator din ţară, pentru continuarea participării în colaborări internaţionale.

***Călin Alexa** este fizician, specialist în fizica particulelor, Institutul Naţional de Fizică, Bucureşti.*

Pagină realizată de Dana JALOBEANU

ţionale. Orice ţară europeană îşi susţine cu precădere proiectele care îi permit accesul la piaţa tehologică europeană şi globală, iar noi cheltuim fonduri internaţionale pentru susţinere naţională. România este singura ţară care face paşi înapoi, contrar principiilor Uniunii Europene.

Pe scurt, România trebuie să aplice de urgenţă o strategie care:

– să asigure un sistem de cercetare generală în toate domeniile;

– să stimuleze identificarea şi dezvoltarea de nişe, cel puţin la nivel european;

– să intensifice efortul naţional în cercetare pînă la atingerea parametrilor medii europeni.

Raportat în valori absolute, efortul naţional de cercetare este mai mic de o zecime din cel mediu european. În această situaţie este evident că decizia de a finanţa şi dezvolta cercetarea are prioritate maximă.

Mihnea BOȘTINĂ

(cercetător ştiinţific, *Harvard School of Medicine)*

Au fost cîţiva ani în care, datorită unei finanţări ceva mai generoase, atmosfera promitea să se schimbe. Chiar dacă aplicăm corecţia de „România" – în sensul că totul se face mai încet, mai puţin şi mai prost – trebuie să recunoaştem că România începea să îşi facă loc într-un colţ al hărţii ştiinţifice a lumii.

Cred că primul efect catastrofal al acestei reduceri a finanţării este că nu vor putea fi terminate nişte colaborări deja pornite, cu contracte deja semnate şi cu rezultate aflate deja pe „linia de producţie". Rezultatul este că în ochii partenerilor externi, partea română îşi pierde credibilitatea instituţională. Or, atunci cînd este vorba de proiecte mari, nimeni nu este dispus să rişte. În al doilea rînd, cred că a îngheţat total valul de speranţă care îi anima pe mulţi dintre cei care îşi construiseră o carieră în străinătate şi care luau în considerare, dacă nu o întoarcere completă, cel puţin o colaborare serioasă cu un partener din ţară.

Dacă lăsăm la o parte situaţia financiară, este evident că soluţia este doar una: mutarea accentului de pe administrativ pe performanţă! Să nu se mai finanţeze „combinate" în care se face cercetare, ci să fie recompensaţi prin granturi substanţiale cei care au demonstrat că sînt capabili să publice în reviste recunoscute internaţional.

O altă soluţie, în materie de granturi de dimensiuni mai reduse, ar fi un concurs de proiecte în care se merge exclusiv pe idei, în care numele aplicantului este secret şi în care nu este permisă prezentarea de rezultate preliminare.

În sfîrşit, o condiţie obligatorie pentru orice institut de cercetare este formarea unui *board* consultativ, alcătuit din personalităţi din afara ţării, care să gireze politica de cercetare.

Ionel ANDREI

(director general Programe de Cercetare, Agenţia Naţională pentru Cercetare Ştiinţifică)

În anii din urmă, prima creştere reală a bugetului a fost destinată dezvoltării competitivităţii sistemului. După cincisprezece ani de subfinanţare, sistemul a beneficiat de o infuzie de capital care a permis să se comporte ca o Arie Românească a Cercetării. A fost posibilă mobilitatea internă şi internaţională a cercetătorilor ca o condiţie de a acumula şi difuza cunoaştere, şi nu ca o acţiune de exod. Pentru prima dată România a putut să-şi menţină talentele şi, mai mult, să înceapă să devină atractivă pentru cercetătorii români din diaspora. Instituţiile de cercetare din România erau în majoritatea cazurilor muzee ale cercetării desfăşurate înainte de 1989. Prin modernizare, achiziţii de echipament şi proiecte de cercetare derulate în parteneriat, unele au devenit adevărate laboratoare moderne şi active. Aceste rezultate au început să fie recunoscute prin disponibilitatea unor organizaţii prestigioase precum CERN sau Agenţia Spaţială Europeană de a accepta România în cadrul programelor lor. Acum România este parte a 9 infrastructuri de cercetare pan-europene (care grupează echipe de cercetători de vîrf în anumite domenii) din cele 44 planificate pentru a fi construite pînă în 2020. Una dintre acestea, *Extreme Light Infrastructure*, poate fi construită în România. Infrastructura electronică pentru cercetare, reţeaua de mare viteză şi capacitate pentru educaţie şi cercetare, informarea şi documentarea tehnico-ştiinţifică online, reţelele de calcul distribuit au fost aduse prin aceste investiţii la standarde internaţionale. A crescut în ultimii trei ani numărul cercetătorilor cu circa 2%, iar al doctorilor în ştiinţe, cu circa 15%, structura cercetătorilor s-a modificat, în sensul creşterii ponderii cercetătorilor tineri, de sub 25 de ani, de la 2,7% la 3,0%, şi a femeilor, de la 43,2% la 44,7%. Numărul de articole indexate ISI şi echivalent, cu cel puţin o adresă ştiinţifică din România, a crescut constant, de la 5030 în anul 2006, la 7005 în 2007, şi la 8938 în 2008. Numărul de publicaţii ISI editate în România a ajuns la 54, faţă de 11, în anul 2006.

Practic, măsura luată, prin dimensiunea şi concentrarea reducerii, nu a făcut decît să pună bariera pentru colaborare şi cooperare între componentele sistemului şi să pună sub semnul îndoielii coerenţa acţiunilor guvernamentale. Pentru tinerii talentaţi sau liderii de echipe de cercetare redevin tentante ofertele pentru a se îmbarca în această carieră în alte ţări. Investiţiile din fonduri structurale atît pentru resursa umană, cît şi pentru infrastructură vor putea fi contabilizate în viitorul apropiat la risipă, în condiţiile în care efortul intern pentru valorizarea lor se diminuează.

În perspectivă imediată, cercetarea ar putea fi optimizată prin viziune şi prin asumarea acestei viziuni, prin răbdare şi profesionalism în atingerea ţintelor propuse. Factorul politic a făcut, şi în România, din păcate numai în anii din urmă, pasul decisiv în a considera finanţarea publică a cercetării o investiţie, o investiţie cu un grad foarte mare de risc, dar care, ca şi investiţia în educaţie, nu a falimentat pe nimeni pînă în prezent. Ba mai mult, cei care au avut viziunea aceasta, susţinută cu determinare şi răbdare, sînt astăzi numai din ţările dezvoltate ale lumii. Ţări care, în condiţiile crizei de acum, fac apel la aceeaşi soluţie. Pentru că ştiu foarte bine, pe de-o parte, că domeniile sînt necesare pentru dezvoltarea socio-economică, iar pe de alta, că neglijarea sau lipsa lor este suficientă pentru pierderea calităţii vieţii sociale.

O creştere a investiţiei în cercetare este absolut necesară, dar aceasta trebuie să fie însoţită de reducerea fragmentării în sistem. Este astfel necesară focalizarea pe priorităţile care şi-au demonstrat capacitatea sau potenţialul unor rezultate competitive, cu stimularea mai puternică a performanţei, cu descurajarea mai fermă a lipsei de performanţă.

Iulia MIHAIL

(director, Biroul Român pentru Ştiinţă şi Tehnologie de pe lîngă Comisia Europeană, Bruxelles)

Ultimii ani, aş spune începînd cu 2005, au oferit o pantă ascendentă pentru sistemul de cercetare, dezvoltare şi inovare. Atît noi, cei din spatele unui birou, cît şi cercetătorii şi persoanele din domeniu, am evoluat, în sensul că la nivel naţional am reuşit să convenim o strategie aprobată de guvern, iar pe baza acesteia s-a conceput un cadru de lucru, Planul Naţional pentru Cercetare, Dezvoltare şi Inovare 2007-2013, care a reflectat priorităţile naţionale în armonie cu tendinţele europene. Important este ce s-a întîmplat cu aceste investiţii. Parteneriatul european sau internaţional a adus o plus-valoare proiectului naţional, accelerînd obţinerea unui rezultat prin partajarea activităţilor de cercetare. Exemple foarte vizibile şi palpabile sînt din domeniul agricol, dar cît la sută din populaţia României cunoaşte că pe masă are produse ce reprezintă un rezultat al cercetării româneşti?

În perioada 2007-2009, conform datelor statistice oficiale, România a avut 2207 participanţi în propuneri de proiecte europene şi numai 313 au încheiat un contract. Rata de succes este de 14,18% faţă de 21,59% cît este media europeană, iar media contribuţiei europene în proiect, pentru partenerul român, este de 131.000 de euro faţă de 297.000 de euro media europeană. Aceste date reprezintă o invitaţie deschisă pentru a accesa fonduri europene. Resursa umană este cheia, căci „omul sfinţeşte locul", fără a uita factorul „calitate".

anchetă realizată de Adrian STĂNICĂ

Octavian VOICULESCU

Ştafeta maraton

Pînă în 2008, creşterea finanţării spre nivelul necesar a avut un efect limitat. Efectul pozitiv – adevăraţii cercetători au fost mai puţin necăjiţi şi hărţuiţi de sistemul de finanţare. Dar acesta nu s-a îmbunătăţit pe măsură, lucru speculat în momentul „venirii crizei" – singura surpriză legată de aceasta fiind... surprinderea noastră.

Cred că şi sfera politicii, şi societatea s-au lăsat înşelate prea uşor de discursul potrivit căruia era o corecţie binevenită reducerea bugetului cercetării din 2008 (fără echivalent în alte părţi sau alte timpuri, fără vreo analiză a consecinţelor – măcar imediate). Schimbările din sistemul de finanţare nu erau zădărnicite de mărimea bugetului, ci de autarhia lui. Or, şocul pecuniar nu face decît să înţeleneaască şi mai mult parohialismul, închistarea încăpăţînată de care vorbeam. Aşa s-au pierdut şi puţinele efecte pozitive pe care le-a avut creşterea finanţării din 2008. De lovit, se loveşte în capitalul uman în cauză, oricum foarte rarefiat, greu de format, uşor de pierdut.

Se impun cîteva truisme, prea adesea ignorate: un om de ştiinţă ajunge la maturitate după două decenii de muncă postuniversitară. Ştiinţa nu se face doar cu vîrfuri, ci necesită un ţesut ştiinţific şi societatea în care acestea să funcţioneze – între altele, asta înseamnă că ştiinţa semnificativă se produce prin eforturi constante de zeci de ani. E un fel de ştafetă cu etape de maraton, în care echipele nu sînt naţionale – se formează doar potrivit unor imperative interne, între participanţi. Un lucru esenţial e un public atent şi competent, dar ultimul lucru de care e nevoie e un public chibiţ care cere socoteală pentru costul încălţărilor, tricourilor şi fanioanelor.

Oamenii de ştiinţă reprezintă, probabil, profesia cu cea mai mare mobilitate internaţională. Pe de altă parte, nu sînt muncitori sezonieri – odată plecaţi, nu se întorc prea uşor.

Ştiinţele pot fi împărţite în multe feluri: dure şi moi, aplicate/aplicative sau fundamentale ş.a.m.d. Sînt distincţii operaţionale, iar geloziile şi competiţia între ele ţin de firea omului. Dar lupta între ele, exclusivismul reciproc sînt nefundamentate şi extrem de toxice pentru toate.

Personal, reducerea finanţărilor nu mă afectează în mod direct. Dar mă afectează foarte mult din pricină că aparţin, prin alegere liberă, acestei naţiuni.

Absolut toţi cei pe care-i cunosc şi fac ştiinţa admirabilă (de orice fel) în România o fac din patriotism şi/sau motive sentimentale.

O politică nu are legitimitate exploatînd vreuna din aceste categorii, ci doar direcţionînd reglementările tehnice. Or, reducerea finanţării nu face decît un enorm şi greu reparabil rău, iar caleidoscopul de măsuri legislative din ultimul an – legate sau nu de aceasta – nu sînt nici bine definite, nici bine integrate. Aşadar, nu ajută deloc.

Nu mă pot gîndi decît la o soluţie, care implică trei componente, fără a fi imediată. Una este politicul. O sumă de reprezentanţi ai domeniului academic au putut să pună un (auto) diagnostic al sistemului educaţional drept „ineficient, nerelevant, inechitabil şi de slabă calitate"; sînt foarte curios: cum îşi apreciază clasa politica românească politicile ei din domeniu? Poate notabilităţile politicii româneşti au altă părere; pînă voi afla, socotesc că toate cele patru atribute sînt la fel de aplicabile. Nu sînt deloc interesat să măsurăm precis gradele de responsabilitate pentru dezastrul actual, ci doar de a stabili entitatea cea mai potrivită pentru renaştere. Cred că „politicul" ar trebui să îngăduie comunităţii, breslei ştiinţifice, structurată ea însăşi, să stabilească principiile şi să deseneze structura de rezistenţă a sistemului. Pe acel schelet e loc destul pentru opţiuni ideologice, dar măcar fundamentul ar fi mai bun decît în Legenda Meşterului Manole.

Publicul, în schimb, ar putea alege între acest model, al comunităţii, şi necontenitele valuri de schimbări brutale şi contradictorii pe care le vedem de 20 de ani, cu o finalitate indefinibilă.

Exigenţele şi responsabilităţile cele mai mari revin oamenilor de ştiinţă. Noi ar trebui să ne găsim simpla solidaritate de profesie, să ne structurăm discuţiile şi să ne putem găsi numitorul comun. Prin firea lucrurilor, sîntem individualişti, angrenaţi în peisaje diferite – tocmai de aceea, principiile fundamentale şi îmbinarea lor, asupra cărora sîntem cu toţii de acord, sînt cheia de boltă a oricărei construcţii. Altfel nu ştiu cum putem ajunge la ea şi cum se poate construi ceva stabil fără aceasta. Fără îndoială, nu e un exerciţiu uşor, dar cu siguranţă nu himeric – o structură a discuţiilor dialectice, dar constructive există deja: „Ad Astra", de exemplu, poate găzdui şi organiza, oricine este călduros invitat să participe.

Deocamdată, în România, punctual, se pot face cîteva lucruri, deşi cu atîtea sacrificii. După cum se vede, personal, aleg să nu – împotriva apartenenţei la un înalt şi bogat arbore familial (atît de sînge, cît şi de afinitate electivă) care a ales obstinat contrariul. Nu e din pricină că patriotismul meu nu intră în funcţiune de la o simbrie sau dregătorie în sus. Ci pentru că mă întreb dacă pot continua această filiaţie, din moment ce totul este supus unor schimbări străine de orice logică a profesiei şi societatea pare să fi pierdut interesul. E o catastrofă, fiindcă nu se poate trăi în lumea modernă fără ştiinţe, în sens cuprinzător. Şi nu putem împiedica această catastrofă doar acţionînd pe bucăţele.

Octavian Voiculescu *este specialist în biologie moleculară,* University College, Londra.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 noiembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Se mai poate face cercetare în România?

Semnale de alarmă, reduceri drastice de fonduri: sau 2009, un an de referinţă în istoria cercetării româneşti.

După aproape un deceniu, 2009 este primul an în care autorităţile nu lansează nici o competiţie pentru proiecte de cercetare. Primul an în care fondurile pentru contracte de cercetare deja semnate şi demarate se reduc considerabil. Autoritatea Naţională pentru Cercetare Ştiinţifică arată că nu există alte soluţii, atît timp cît fondurile dedicate cercetării de la bugetul de stat s-au redus considerabil. Majoritatea managerilor din cercetare şi a cercetătorilor din România vorbesc despre dezastru. Despre întoarcerea în timp. Despre blocarea planurilor de viitor. Despre nerespectarea unor responsabilităţi deja asumate nu doar pe plan naţional, ci şi european. Pe de altă parte, tot 2009 a adus şi critici ale sistemului de cercetare. Unii politicieni, unii guvernanţi, chiar unii cercetători au acuzat sistemul de cercetare din România. Pentru că apar nereguli la competiţiile de proiecte. Pentru că nu se văd rezultate palpabile. Pentru că unele ramuri ale cercetării nu sînt reformate. Pentru că cercetarea ar fi neperformantă şi necompetitivă.

Între timp, o serie de proiecte de cercetare româneşti sau internaţionale se zbat să supravieţuiască. Altele mor din lipsă de fonduri. Tinerii cercetători sau studenţii competitivi sînt din nou foarte uşor de convins că marile descoperiri se fac în altă parte.

Se poate face cercetare pe bani puţini? Merită investiţia? Sau, în vremuri de criză, cercetarea ajunge să fie un lux prea costisitor?

Cele de mai sus sînt subiecte ale unor discuţii aprinse într-o lume mică (cel puţin ca număr) – cea din jurul cercetării din România în acest an. Implicaţiile acestei discuţii vor ajunge, în timp, să ne afecteze pe toţi.

Am intervievat mai multe persoane, cercetători şi manageri ai cercetării din România şi din străinătate. Le-am solicitat răspunsurile la următoarele trei întrebări:

- *Care au fost schimbările din peisajul cercetării româneşti din ultimii ani?*
- *Cum vă afectează reducerea finanţării din prezent?*
- *Cum credeţi că ar putea fi îmbunătăţit viitorul cercetării în România? (**A. S.**)*

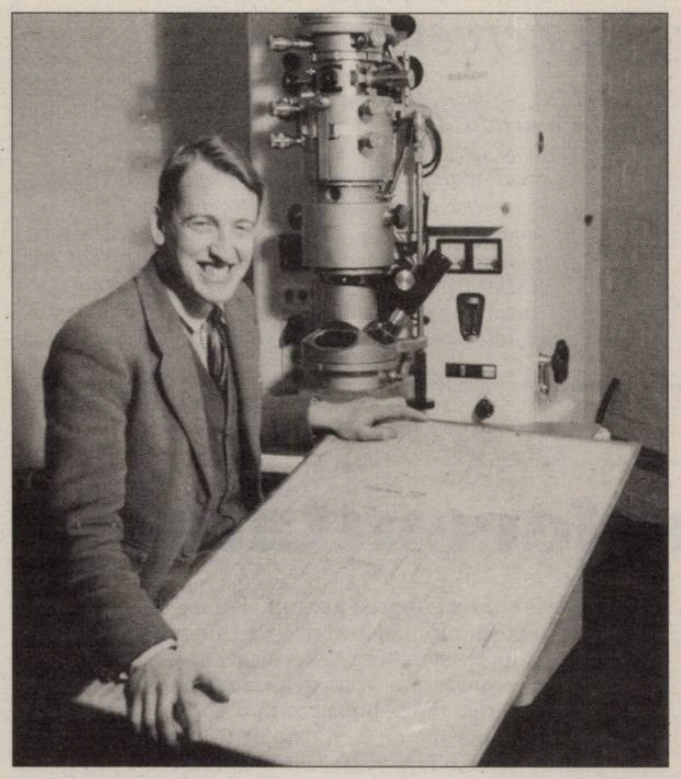

Roxana BOJARIU

(cercetător ştiinţific, Administraţia Naţională de Meteorologie)

În primul rînd cerinţa europeană de a mări procentul din produsul intern brut destinat cercetării s-a concretizat, în ultimii ani, într-o creştere a numărului de articole ştiinţifice publicate de specialiştii români în reviste cu vizibilitate internaţională. Din păcate, un astfel de semnal pozitiv nu se conturează în cazul produselor dezvoltării tehnologice. Premii cîştigate punctual în saloane de invenţii nu înseamnă nimic fără certificarea efectului lor economic. Un indicator cu care s-ar putea evalua activitatea de cercetare aplicativă şi dezvoltare tehnologică este numărul brevetelor cu autori români, recunoscute în SUA, UE şi Japonia.

Dincolo de efectele punctuale (sincopele în derularea unor proiecte cîştigate prin competiţie), problema principală e lipsa de predictibilitate din sistem. Puţini tineri mai sînt dispuşi să îşi asume o carieră în cercetarea din România. Fără ei, Şcoala românească se destructurează şi transferul de creativitate dinspre spaţiul academic spre economie şi societate dispare. Nu vom mai avea o Şcoală românească de climatologie, de exemplu, ci doar persoane izolate, risipindu-ne eforturile pentru supravieţuire.

Cred că soluţia nu este una excepţională. Ingredientele ei sînt la îndemîna noastră: raportarea la standardele internaţionale în evaluarea individuală şi instituţională şi consecvenţa în aplicarea politicilor europene privitoare la spaţiul academic şi de cercetare (inclusiv prin finanţare decentă şi continuă).

Alexandru ALDEA

(cercetător ştiinţific, Institutul Naţional de Fizica Materialelor)

În ultimii ani peisajul cercetării a fost ascendent, terminat cu o prăbuşire la 01.01.2009. În opinia mea, finanţarea crescătoare în cursul anilor a avut efecte benefice vizibile. Cred că principala realizare a fost modernizarea laboratoarelor prin achiziţionarea de aparatură modernă din bani româneşti şi europeni. Nu este de neglijat crearea unei atmosfere de lucru (chiar de entuziasm) bazate pe stabilitate şi încrederea în desfăşurarea normală a proiectelor de cercetare obţinute prin competiţie, asigurarea pentru toţi a documentării ştiinţifico-tehnice şi a posibilităţii de cooperare internaţională. Dintre măsurile de perfecţionare a mecanismului, mi se pare foarte importantă acţiunea de evaluare a capacităţii de cercetare a unităţilor de cercetare, universităţi şi institute, care a fost încheiată, şi pe baza căreia se poate verifica eficienţa folosirii banului public.

Deoarece munca voluntară nu mă sperie, reducerea finanţării proiectului de cercetare la care lucrez mă afectează prin imposibilitatea de a participa la manifestări ştiinţifice internaţionale, mai ales pentru că domeniul în care lucrez (proprietăţile electronice ale structurilor nanometrice) avansează într-un ritm incredibil şi este foarte dificil să stai conectat la noutăţi. De asemenea, mă afectează în mod deosebit imposibilitatea financiară de a angaja un tînăr doctorand în grupul de cercetare. Dar, la scară generală, tăierea finanţării proiectelor naţionale şi internaţionale conduce la pierderea resursei umane de cea mai bună calitate, intrarea în conservare şi uzura morală a echipamentelor proaspăt achiziţionate, pierderea vizibilităţii ştiinţifice şi a încrederii partenerilor europeni în capacitatea/seriozitatea sistemului românesc de a-şi îndeplini angajamentele. Culmea, toate acestea în 2009, an declarat „al creativităţii şi inovării".

Viitorul cercetării trebuie analizat la diferite scări. La nivel politic, trebuie decis dacă România va deveni o ţară a analfabetismului ştiinţific şi o colonie tehnologică sau dacă accedem la alt rang. Trebuie convinsă comunitatea ştiinţifică internă şi externă (inclusiv diaspora) că 2009 a fost un accident şi că în viitor atitudinea va fi alta. La nivelul organismelor guvernamentale responsabile de finanţarea şi strategia cercetării, trebuie ţinut cont de evaluarea instituţională existentă, trebuie perfecţionat corpul evaluatorilor ştiinţifici ai proiectelor şi luate măsuri drastice împotriva impostorilor din cercetare.

Dar, pe termen lung, totul depinde de gradul de performanţă al sistemului de învăţămînt. Îmi permit observaţia că acest sistem este imens, cu inerţie imensă, şi de aceea nu poate fi reformat ca întreg, aşa cum se speră acum. Cred că trebuie identificaţi şi salvaţi acei elevi/studenţi, profesori şi acele unităţi de educaţie care încă mai cred că progresul se realizează prin învăţătură şi efort.

Gheorghe OAIE

(director general, Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină – GeoEcoMar)

Între 2004 şi 2008, finanţarea cercetării a fost ascendentă. Anul 2008 a fost unul deosebit, fondurile fiind suficiente atît pentru salarii, cît şi pentru investiţii. Reforma cercetării s-a făcut în concordanţă cu politica UE, obiectivele urmărite fiind realiste şi legate strîns de evoluţia societăţii. Rezultatele cercetării erau pozitive şi acceptate de partenerii externi. Institutele erau căutate de partenerii externi, vizibilitatea crescînd permanent. Multe institute româneşti puteau fi regăsite în proiecte europene de vîrf, mulţi cercetători participau la reuniuni ştiinţifice, inclusiv în calitate de *key speakers*. România era din ce în ce mai prezentă ca nume şi ca implicare în viaţa ştiinţifică şi nimănui nu-i era ruşine să spună că este român.

În 2009 investiţiile în cercetare au fost practic sistate. Contractele în derulare pun mari probleme. Nu pot fi încheiate lucrările, nu se mai respectă termenele de execuţie, nu pot fi efectuate plăţi. Nu pot fi respectate condiţiile de lucru în proiectele internaţionale, în care statul român are o cotă de cofinanţare. Nu mai vorbim de respectarea prevederilor contractelor de cercetare, unele proiecte din cadrul Planului Naţional II avînd întreaga derulare blocată, iar finanţarea altora fiind redusă cu 2/3. Subfinanţarea drastică dă peste cap întreaga strategie de dezvoltare. Nici nu mai poate fi vorba să respecţi politica de personal, nu mai pot fi organizate concursuri, ca să nu mai vorbim că aducerea în ţară a celor stabiliţi în străinătate a devenit utopie. Tinerii îşi pierd încrederea într-un viitor în cercetare. Lipsa de comunicare nu-ţi permite să afli pînă cînd va dura această stare. Să nu uităm că majoritatea institutelor îşi asigură finanţarea doar prin competiţii, finanţarea directă de la buget fiind zero.

Cercetarea poate fi salvată prin înfiinţarea unei structuri de sine stătătoare, nu subordonată altui minister. Printr-o politică bazată pe cunoaşterea realizărilor cercetării, şi nu pe presupuneri. Prin numirea în funcţii de conducere a unor oameni competenţi şi cunoscători ai cercetării. Printr-o reorganizare logică a sistemului, luîndu-se ca suport acele institute care au rezultate, management performant şi recunoaştere internaţională. Să înceteze favoritismele şi amestecul politicului în cercetare. Să fie desfiinţate sau reorganizate din temelie entităţile de cercetare muribunde, care încă aşteaptă ca altcineva să le asigure fondurile. Nimeni nu se va opune reformei, atîta timp cît ea va fi realistă şi va respecta performanţa.

Alexandru CORLAN

(cercetător ştiinţific, Spitalul Universitar de Urgenţă Bucureşti)

Multe comunităţi ştiinţifice româneşti au evoluat, sub aspectul valorilor şi practicilor, într-o direcţie divergentă faţă de comunitatea internaţională, din cauza izolării extreme care a persistat pînă în anii '90. Ulterior, contactul s-a restabilit prin extinderea reţelei Internet şi prin creşterea finanţărilor, fenomen măsurabil prin creşterea vizibilităţii internaţionale. Comunităţile locale au devenit tot mai conştiente de aceste divergenţe faţă de care au luat o varietate de atitudini – uneori pozitive şi constructive, alteori de respingere şi de tranzitorie autoizolare. Pe un drum sau altul, cred că are loc pînă la urmă o reintegrare a României în lumea ştiinţifică. Procesul de divergenţă a fost însoţit însă şi de o involuţie instituţională care se recuperează mai lent. Pe lîngă pierderile financiare, cel mai grav efect cred că a fost o scădere durabilă a încrederii în declaraţiile politice, inclusiv atunci cînd îmbracă forma unor acte oficiale importante. De aici rezultă o revenire la dificultatea deosebită în planificarea şi execuţia lucrărilor, în special a celor experimentale şi de dezvoltare. Numeroase propuneri principial promiţătoare se găsesc în strategia naţională şi în publicaţiile „Ad Astra". Cred că ar trebui susţinută cu multă atenţie cercetarea teoretică care este deja, măsurabil, mai avansată. Contrar unor concepţii larg propagate, rezultatele teoretice sînt scheme predictive – descrieri, formule, programe de calculator – cu utilitate practică, inclusiv economică, imediată şi uneori substanţială. Direcţiile teoretice au – cred eu – cele mai mari şanse să se constituie în specificul de excelenţă al cercetării româneşti.

Marius-Ioan PISO

(cercetător ştiinţific gradul I, Agenţia Spaţială Română, membru al Academiei Internaţionale de Astronautică)

Prin consens politic şi datorită cerinţelor de integrare europeană – ţinta de 1% din PIB finanţare publică pentru cercetare în anul 2010 – s-a construit al doilea plan multianual de cercetare, care a generat tendinţa de creştere a domeniului către normal. Asigurarea multianuală a derulării cercetării a condus la încredere şi la dezvoltarea de competenţe, capacităţi şi rezultate remarcabile. Au început să se contureze nişe tehnologice, s-au realizat structuri compatibile cu cele internaţionale, cîteva domenii au intrat în normal. Stoparea finanţării cercetării a fost o surpriză pentru sistem şi este – sper – o greşeală pe care Guvernul şi-o va atribui şi care va fi corectată. Iar neregulile – acestea au fost şi apar în toate sistemele de cercetare din lume – se echilibrează şi se reduc prin menţinerea unei rigori şi a unei constante în managementul cercetării. O normalizare a procesului apare după 7-15 ani – perioada obişnuită în care apar rezultate.

Criza prezentă este gravă. A scăzut capacitatea competiţională pentru fonduri europene. Au fost stopate acţiuni pentru care s-au cheltuit bani şi eforturi care nu mai pot fi recuperate. În particular, reducerea finanţării afectează cel mai mult entităţile cele mai performante. Situaţia este paradoxală: din cauza stopării proiectelor naţionale în curs, se realizează cercetare în interes naţional din fonduri interna-

Texte și opinii de: *Călin ALEXA ● Alexandru ALDEA ● Ionel ANDREI ● Mirel BÂRLAN ● Roxana BOJARIU ● Mihnea BOȘTINĂ ● Alexandru CORLAN ● Sorin COSTREIE ● Cristian DIACONU ● Dana JALOBEANU ● Iulia MIHAIL ● Marius-Ioan PISO ● Laurențiu STAICU ● Adrian STĂNICĂ ● Gheorghe OAIE ● Octavian VOICULESCU ●* ***Coordonatorii temei:*** *Dana JALOBEANU, Adrian STĂNICĂ și Stela GIURGEANU*

De ce ar interesa (și) criza din cercetare?

*Avem, nu-i aşa, probleme „mai" grave. Instabilitate politică, ce ar putea conduce la dezechilibru economic, care ar genera dezechilibru social şi uite aşa, una peste alta, o ţară care s-ar duce de rîpă. Toată lumea bugetară se plînge de lipsa banilor. Profesorii, medicii, Metrorex-ul şi CFR-ul. Funcţionarii publici, judecătorii, pensionarii. Cu alte cuvinte... de ce m-ar mai durea pe mine, în calitate de cetăţean, cu şi aşa prea multe probleme pe cap, de soarta cercetării? De ce să nu lăsăm cercetarea pe mîna celor cu bani şi de ce să ne cramponăm de acest „lux" al societăţilor occidentale? Este sau nu o problemă reală faptul că fondurile pentru acest domeniu sînt de la scăzute la inexistente? Vom avea sau nu parte de ceea ce unii prezic a fi un iminent dezastru? La aceste întrebări au încercat să răspundă cei direct implicaţi, actori ai acestei probleme. Le mulţumim tuturor pentru implicarea în acest dosar, în special Danei Jalobeanu şi lui Adrian Stănică. (**S. G.**)*

Sorin COSTREIE

Finanţarea diferenţiată

Până în decembrie 1989, cercetarea românească se desfăşura sub cupola Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Tehnologiei, aflat evident sub puternice directive şi presiuni politice şi ideologice. Aceste directive trasau direcţiile generale de cercetare, focalizate în general către copierea şi producerea de inovaţii tehnologice şi marcate printr-o acută ruptură faţă de comunitatea ştiinţifică internaţională. Activităţile de cercetare care nu aduceau foloase tehnice şi (sau) tehnologice imediate societăţii comuniste, adică acele cercetări „neproductive" (umaniste, economice, sociale...) erau supuse unei subfinanţări şi marginalizări continue. O trăsătură aparte a cercetării industriale româneşti era că aceasta se concentra în mari institute naţionale de cercetare, cercetarea privată sau cea universitară fiind foarte slab reprezentată şi finanţată la nivelul întregii ţări. Chiar şi aşa, nu se poate spune că erau încurajate creativitatea şi inovaţia, cultura cercetării româneşti din acea epocă fiind centrată pe copiere şi îmbunătăţire (vezi cazul Dacia, de exemplu...).

După decembrie 1989 şi pînă în anul 2005 s-a conservat inerţial această stare de fapt şi, prin alocarea a doar 0,1-0,2% din PIB, cercetarea a fost menţinută într-o stare de subfinanţare cronică. Salariile mici, neproductivitatea, lipsa unei strategii şi viziuni naţionale coerente pentru a sprijini şi lansa activitatea de cercetare au făcut ca numărul salariaţilor din cercetare să scadă în mod continuu. Astfel, dacă în 1989 erau 148.513 salariaţi în cercetarea românească, în 1993 avem doar 73.611, pentru ca în 2003 să se ajungă la 33.077. Interesantă este însă dinamica acestui domeniu în raport cu cele trei sectoare în care se desfăşoară cercetarea. Astfel, dacă în 1993 aveam parte de o imagine încă foarte comunistă, în care 75% din salariaţii din cercetare erau în întreprinderi (22,3% în sectorul guvernamental şi 2,7% în universităţi), în 2003, odată cu colapsul industriei româneşti, aveam doar 43,4% din totalul salariaţilor din cercetare în întreprinderi, restul de 24,3% fiind în sectorul guvernamental şi 32,4% în învăţămîntul superior.

Proasta organizare şi lipsa unui sistem concurenţial, dublate de un management defectuos s-au tradus în toţi aceşti ani printr-o situaţie de-a dreptul hilară şi regretabilă, şi anume că România, începînd cu 1998, în calitate de stat asociat Uniunii Europene şi mai apoi de stat membru, nu reuşeşte să atragă din fondurile europene decît cel mult o treime din contribuţia pe care o plăteşte la finanţarea comună europeană.

Un moment de cotitură a fost poate anul 2004, cînd s-a făcut pentru prima dată o analiză naţională riguroasă a situaţiei cercetării, analiză care a stat la baza a ceea în 2005 se va numi Aria Românească a Cercetării. Un rezultat bun al conştientizării acestei situaţii a fost că în 2006 fondurile pentru cercetare aproape s-au dublat, ajungîndu-se la 0,38 din PIB. Obiectivul pe termen lung este ca pînă în 2010 cercetarea să primească 1% din PIB.

Reducerea actuală a finanţării afectează cercetarea în cel puţin două moduri. Un prim efect este cel absolut imediat predictibil, şi anume că prin scăderea fondurilor alocate unui domeniu, acesta va avea inevitabil de suferit.

Este de-a dreptul scandalos ca derularea unor proiecte de cercetare deja aprobate să fie grav afectată de revizuirea fondurilor alocate cercetării. Un cercetător care participă şi este finanţat dintr-un anumit grant îşi face un plan în ceea ce priveşte activitatea sa pe următorii ani, organizîndu-şi viaţa şi bazîndu-se pe aceste fonduri şi angajamente. Problema este că peste noapte realizează că angajamentul cade în mod unilateral, contractul de cercetare nemairespectîndu-se la parametrii stabiliţi iniţial. Angajamentul statului nu mai are practic nici o valoare, de unde şi o viitoare lipsă de încredere în funcţionarea acestui sistem.

Al doilea efect, nu neapărat atît de evident şi direct, dar cu un impact pe termen lung asupra societăţii ca întreg, este că astfel se constată o lipsă de coerenţă şi viziune în ce priveşte cercetarea. Poate buba cea mai mare a societăţii româneşti contemporane ar fi că este atît de tributară factorului politic, care se face remarcat prin majora lipsă de coerenţă la nivelul planurilor şi acţiunilor, făcîndu-şi un titlu de merit din întreruperea unor proiecte în derulare, doar pentru că au fost iniţiate în nişte timpuri ce aveau o altă coloratură politică.

Abordarea calitativă nu joacă un rol important în viaţa noastră universitară, promovările şi salarizarea făcîndu-se în continuare după criterii cantitative.

În lumina celor spuse mai sus, evident, o primă soluţie în acest sens ar fi să facem ceva pentru normalizarea vieţii noastre în calitate de cetăţeni, şi nu doar a activităţii noastre de cercetători. Cred că este nevoie de o ieşire de sub efemerul politicului şi trebuie să ne asumăm în mod coerent, la nivel naţional, strategii pe termen lung. Nu cred că avem exerciţiul angajamentelor pe termen lung şi acest lucru ne costă foarte scump la toate palierele existenţei noastre.

Una dintre funcţiile de bază ale oricărei universităţi este cea de „producere" de cunoaştere. Această funcţie este în mod evident corelată cu finanţarea cercetării ştiinţifice. Problema nu este însă cea strict cantitativă a insuficienţei fondurilor în cercetare, ci este şi una calitativă, în care se impune o clasificare a universităţilor şi a centrelor de cercetare româneşti şi identificarea acelor instituţii care pot şi trebuie să primească fonduri importante suplimentare ca unităţi de cercetare autentice. Atît timp cît finanţarea universitară se face doar cantitativ, în funcţie de numărul de studenţi, nu cred că avem un cadru propice în care să putem vorbi de o cercetare reală în viaţa academică, viaţă bazată pe competitivitate şi performanţă. Pentru a putea obţine ceva substanţial şi consistent în acest sens, cred că trebuie să trecem la o aventură colectivă, la finanţarea diferenţiată a universităţilor la nivelul întregii ţări.

Promovarea academică se face şi ea tot pe baza unor criterii cantitative (număr de lucrări, număr de ani de experienţă în domeniu...), or, cu adevărat importantă în viaţa academică este calitatea rezultatelor cercetării. Această calitate se poate şi ea cuantifica prin criterii de genul număr de citări, factor de impact şi aşa mai departe. Din păcate, această abordare calitativă nu joacă un rol important în viaţa noastră universitară, promovările şi salarizarea făcîndu-se în continuare după criterii cantitative. Faptul că un cercetător produce rezultate mai bune sau mai proaste decît colegii săi, că are lucrări mai mult sau mai puţin competitive decît colegii săi sau că ideile sale au sau nu impact academic nu influenţează şi nu se transpune cîtuşi de puţin în salariul pe care acesta îl primeşte sau în modul în care este promovat. Motivaţia de a cerceta devine astfel una strict personală şi totul este, în acest domeniu, o aventură individuală.

Sorin Costreie *este profesor la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti.*

Laurențiu STAICU

În spatele pasiunii stau banii

În ceea ce priveşte domeniul cercetării, în ultima vreme n-am remarcat prea multe schimbări. Sau, cel puţin, nu schimbări în bine. Reducerea fondurilor pentru cercetare a fost o „lovitură de graţie" pentru cercetarea românească, deja destul de firavă. În plus, reducerea în bloc a bugetelor pentru proiectele CNCSIS a fost o măsură dezastruoasă care arată cum se administrează fondurile şi care e viziunea managerilor de profil asupra cercetării. S-au micşorat bugetele la toate proiectele care au cîştigat competiţia, fără discriminare, însă obiectivele au rămas aceleaşi! Aşa ceva nu are nici o logică, bugetele sînt corelate cu obiectivele, nu poţi atinge obiectivele respective dacă nu ai fondurile aferente. Rezonabil ar fi fost să se acorde finanţare numai primelor X proiecte, în funcţie de fondurile disponibile, sau să se reducă finanţarea la toate, dar să se facă în corelaţie cu o restrîngere firească a obiectivelor.

Reducerea finanţărilor mă afectează direct, sînt membru al unei echipe de cercetători care a cîştigat competiţia de anul trecut, proiectul a fost acceptat pentru finanţare, dar ulterior bugetul s-a redus la o treime. Cum spuneam, obiectivele au rămas aceleaşi. Va fi practic imposibil să ducem la bun sfîrşit sarcinile asumate în planul de activităţi. De asemenea, faptul că anul acesta nu s-a lansat nici o competiţie pentru proiecte a fost o surpriză extrem de neplăcută; intenţionam să intru în competiţie cu un proiect la care lucrez de cîţiva ani.

Nu există o singură cauză care a dus la această situaţie dezastruoasă. (E totuşi surprinzător faptul că, în vreme ce politica europeană în privinţa cercetării urmăreşte stimularea şi încurajarea proiectelor care au o importanţă strategică, la noi se întîmplă exact pe dos.) Probabil că o primă măsură ar viza suplimentarea bugetului pentru cercetare. O alta ar putea urmări schimbarea mentalităţii guvernanţilor şi a publicului larg cu privire la importanţa cercetării ştiinţifice. Din ce în ce mai mulţi oameni urmăresc emisiunile de *popular science* difuzate de canale TV precum Discovery sau National Geographic, însă foarte puţini sînt conştienţi de faptul că acele descoperiri ştiinţifice şi progrese remarcabile se fac cu bani, nu doar cu pasiune şi entuziasm. De asemenea, ar fi de dorit o reformă reală a managementului de profil, implicarea în mai mare măsură a tinerilor care au experienţa cercetării din Occident. În sfîrşit, poate că ar merita luată în considerare şi atragerea fondurilor private pentru cercetare, încurajarea marilor companii şi a firmelor private să investească în sprijinirea cercetării sau a cercetătorilor, să ofere burse, să finanţeze proiecte etc.

Laurențiu Staicu *este conferenţiar la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

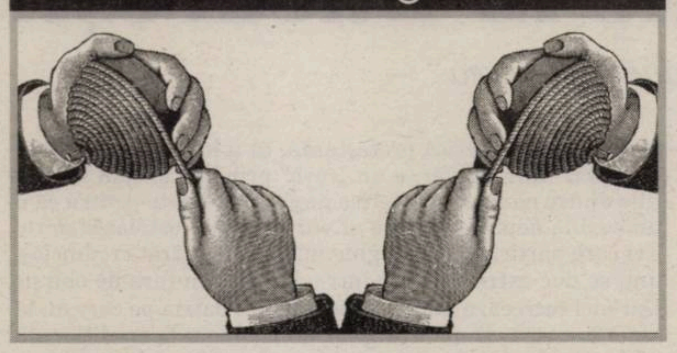

La Berlin, 20 de ani după Zid

– care zid? –

De unde eşti? – mă întreabă soldatul scrutător. Din România. Aha, zice cu neîncredere. Scoate un carneţel, caută ceva printre foi cu aer concentrat. Da, bine, zice în engleză. Deci, ştampila britanică de la *Berlin Brigade*, poc, ştampila americană de la *CheckPoint Charlie,* un poc şi mai apăsat, ştampila franceză *Regiment Dechassaeurs,* poc, şi ştampila comandamentului sovietic, poc asurzitor. Termină de pus ştampilele, ridică privirea. Ia uită-te în ochii mei, îmi porunceşte de parcă de el ar depinde viaţa mea. Se uită încruntat la mine. Ce mai faci? mă întreabă în română şi rîde. Deci asta căutase în carneţel, să îmi spună ceva în română. Bine, pufnesc şi eu în rîs. Gata, ai cele patru ştampile, plus permisul de trecere al RDG. Mi le dă pe toate mîndru de el. Poţi să treci în Vest. *Enjoy it!*

La douăzeci de metri în spatele lui, Poarta Brandenburg se înalţă majestuoasă, parcă mai mică în realitate decît în filme, dar tot e... Poarta Brandenburg. Evident, soldatul meu nu e soldat adevărat. Micul show m-a costat doi euro, dar un fior tot am simţit pipăind permisul de trecere, păşind în Vest. Deşi tocmai venisem din Vest cu metroul de suprafaţă, dar una e cînd treci fostul zid cu metroul şi alta cînd primeşti ştampile regulamentare şi o iei pe sub Poarta Brandenburg. Oare permisul redegist de trecere o fi autentic? E oricum făcut pe hîrtie învechită. Poate fi autentic un act emis de RDG pe 30 octombrie 2009? Actul autentic, statul nu. Toată săptămîna am văzut pe CNN şi BBC emisiuni aniversare şi promo la evenimentele care vor marca aici, la începutul lui noiembrie, 20 de ani de la căderea Zidului.

Mă uit la pozele cu Poarta Brandenburg înconjurată de zidul Berlinului. Se pare că Guvernul est-german avea în plan iniţial să facă un punct de trecere al frontierei şi aici. Dar vest-berlinezii care îi huiduiau de pe margine pe cei care construiau zidul, plus simbolistica locului i-au făcut să adopte o soluţie mai drastică: au înconjurat Poarta de zid. Au făcut din ea un simbol şi mai puternic al diviziunii. Azi, bulevardul care duce la Poartă dinspre Est este un loc care freamătă. În ce era altădată zona moartă, e plin de cafenele, hoteluri, lume. Un paraşutist american şi un soldat sovietic stau la pozat cu turiştii, statui vii de ofiţeri nazişti, britanici, americani fac gesturi majestuoase cînd aud că le-ai aruncat bani în cutiuţele din faţa lor. În fine, soldatul care mi-a dat permisul de trecere şi ştampilele. Apoi Poarta. Care e exact ca în poză, dar nu mai are acea tristă izolare.

După ce zidul a dispărut, nemţii au ales soluţia de a umple spaţiul, într-un fel de frenezie a construitului, un fel de frică faţă de locul gol. Poarta Brandenburg este acum sugrumată de clădiri colţoase din beton şi sticlă, care se opresc la doar cîţiva metri de ea. De ce nu or fi ales să lase spaţiul liber, să o lase să respire? În fine, poate că e mai bine aşa, pînă la urmă o poartă trebuie să fie o trecere, trebuie să treci pe sub ea, nu să o ocoleşti.

Am trecut în Vest. Anunţuri mici pe stîlpi spun că odată trecea un zid exact prin acest loc. Tocmai acum trece o coloană de Trabanturi. Scrie pe ele „Trabant safari". Par de jucărie. Peste stradă, cruci agăţate de un gard. Sînt doar cîteva. Nişte broşuri în cîteva limbi străine exprimă protestul unei organizaţii pentru că memorialul vechi a fost dărîmat. Sînt şi poze: peste o mie de cruci – numărul real al oamenilor împuşcaţi la Zid – dominau piaţa în care mă aflam. O fi fost prea mult pentru trecători şi turişti? Cît să plîngi morţii în mod corect? Organizaţia spune în cuvinte dure că statul german a ales să-i ignore pe eroi, au pus betoane peste cruci. Am aceeaşi senzaţie. Au ales să şteargă urmele printr-o frenezie a construirii. De parcă Zidul ar trebui să rămînă doar în memorie, şi memoria nu rezistă. Au construit de parcă ar trebui ca peste 20, 40 de ani oamenilor să li se pară greu de crezut că aici a fost un zid. Poate peste 2000 de ani va fi doar o ipoteză academică: conform unei teorii dezvoltate de nişte cercetători scoţieni, cu două milenii în urmă Berlinul era traversat de un zid. Teoria este însă infirmată de urmele de construcţie de la faţa locului.

În dreapta Porţii Brandenburg este Reichstag-ul. O altă clădire pe care o ştii fără să ştii că o ştii. Parapetul care coboară din centrul clădirii spre cele două margini. Aici mă ascundeam de gloanţele naziştilor care trăgeau din clădire. Am mers pe burtă în spatele acestui parapet şi apoi am sărit din crater în crater pînă am ajuns la coloanele impunătoare din faţă. Jocul era *Call of Duty*, iar eu eram soldat sovietic. Nu pot să-l uit pentru că e singurul *shooter* pe care l-am terminat. Coada de turişti se întinde mult dincolo de parapetul care mi-a salvat viaţa virtuală. O broşură distribuită printre turişti, să nu se plictisească la coadă, spune că acum e sediul Parlamentului, sediul deciziilor democratice. Să-l văd pe ăla care face un *shooter* interesant din aşa ceva!

Cobor spre rîu. Graniţa făcea aici o formă de U, cu zidul închizînd rîul pe ambele maluri. Peste fosta graniţă au construit acum un pod pietonal, ca simbol al unificării. E majestuos, îi lipseşte însă emoţia podurilor umane, e prea băţos. Nu mă omor după clădirile moderne. Mi-e frică să generalizez după ce am bătut la pas Berlinul doar două zile, dar am impresia că Estul s-a păstrat mai bine în centru. Berlinul de Vest se vrea un triumf al noii arhitecturi a anilor '60-'70: funcţională, seacă, betonată, unghiuri drepte, sticlă. Estul are în centru un aer de capitală veche, mult mai multe clădiri clasice, acum refăcute şi vopsite. Să fi salvat sărăcia comunismului mai mult din patrimoniul arhitectural decît furia imobiliară a capitalismului de acum cîteva decenii? Nu ar fi singurul caz, în fond Bratislava sau Budapesta, să nu mai zic de Praga, s-au salvat mai bine decît Bruxelles-ul. Poate greşesc, nu mă pricep. Plimbîndu-mă pe bulevardul Bismarck am găsit Opera Germană. O clădire oribilă. Un cub agăţat pe nişte piloane. E urîtă, neagră, pustie în noapte. A doua zi aveam să găsesc în Est Opera de Stat. Două companii de operă avea Berlinul în 1945, una a rămas în Vest, alta în Est, ambele clădiri distruse aproape complet. Cea din Vest a fost complet reconstruită şi aşa a apărut cubul sinistru. Clădirea din Est a fost refăcută din ce mai rămăsese şi e splendidă: coloane romane, stil clasic, faţadă lucrată cu migală, lumea freamătă în jurul ei, chiar şi în noapte. Lîngă operă, Bebelplatz, largă, apăsătoare. Aici au ars naziştii cărţile. În centrul ei, lumina iese din beton printr-un pătrat. Te uiţi în jos şi nu vezi nimic, doar rafturi goale de bibliotecă. E impresionant. Pe Under den Linden e trafic mult, dar cuminte. Universitatea Humboldt freamătă. Insula muzeelor şi catedrala te aşteaptă. Cine mai are timp de Zid? Care zid?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

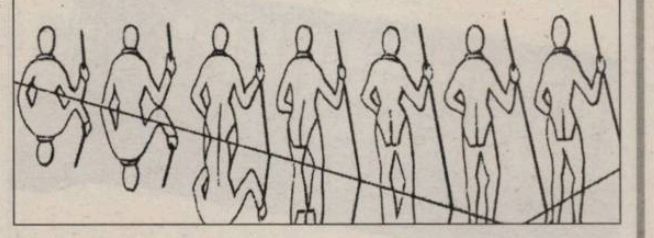

Pattern-uri obsesiv turistice

Sînt o persoană pasionată de turism şi hoinăreală. De aceea nu pot să nu constat, chiar pe propria piele, că turistul „de serviciu" devine, treptat, posesorul nu numai al unui „îndreptar" de purtări adecvate, în majoritatea situaţiilor previzibile, ci şi al unui extra-simţ al locurilor vizitate, oricare ar fi ele.

Cine e turist „de formaţie" şi are în sînge simţul hoinărelii observă că străzile aparent aceleaşi ale oraşului în care locuieşti se pot schimba radical, nu doar datorită apariţiei unei noi clădiri, ci şi a unei plante sau pisici întîmplătoare. Şi îşi construieşte un sistem propriu de „supravieţuire turistică". Asemenea lui Macon Leary, personajul interpretat de William Hurt în fermecătorul film al lui Lawrence Kasdan din 1988, *Accidental Tourist*.

Dacă Macon Leary ştia unde găseşti cel mai gustos hamburger din Paris sau de cîte săpunuri ai nevoie pentru o excursie în Atlanta, „hoinarul senzitiv", pe lîngă regulile strict practice, îşi construieşte şi un set de *pattern*-uri „spiritualo-pleziriste" pe care se străduieşte să le aplice de cîte ori vizitează... un loc.

Exemple din cea dintîi categorie menţionată (regulile practice) ar fi, în cazul României, să ştii străzile şi curţile unde se află „cîini periculoşi", ca şi pe cele care nu au trotuare deloc, deci nu te poţi plimba pe ele. Trecînd de această fază de strictă supravieţuiere, poţi, apoi, să fii posesorul informaţiilor legate de cîrciumi şi magazine în care merită să faci cîte un popas consumist în respectivele peregrinări.

Cea de-a doua categorie (*pattern*-urile...) îi este caracteristică, în general, turistului experimentat şi... obsedat. De un soi de perfecţiune turistică, de bifare cu valenţe spirituale. De pildă, acest gen de călător îşi propune, cînd trece pe lîngă peisaje, să zicem, de toamnă, să le sublinieze coloritul cunoscut fiecăruia dintre noi din compunerile de la şcoală. Apoi să le arate – celor-lalţi, dacă există... – rîul ce curge învolburat prin matca sa, gen Oltul în defileul său...

Odată ajuns într-un oraş, vrea neapărat să vadă case vechi şi biserici. Întreabă înfocat de „centrul vechi", există, nu există, şi de cel puţin singura biserică monument istoric locală. În anumite situaţii, nu poate fi decît dezamăgit: aşa cum mi s-a întîmplat mie în New York, unde, evident, nu puteam găsi biserici din secolul al XVI-lea, şi cînd m-am îndreptat spre una despre care se spunea că e „istorică", am aflat că istoria ei se referea la 11 septembrie 2001...

Căci, recunosc, fac parte din această categorie de vizitatori hoinari. Categorie care, atunci cînd revăd, chiar a nu ştiu cîta oară, oraşe precum Sibiul, ştiu că „e rost" ca simţul lor turistic de serviciu să intre în acţiune: e vorba, indiscutabil, de un oraş frumos, ardelenesc, cu centru vechi, biserici, turnuri şi ziduri... Ca atare, e musai să asişti, măcar puţin, la slujba din biserica evanghelică din centru, chiar dacă e în germană şi nu înţelegi nici o iotă din cărţile de rugăciune ce ţi se împart, conştiincios... La fel cum ai asista la slujba, în rusă, de la o biserică din Tulcea... Sau cum erai gata să intri într-una din Dorohoi, care te fascinase că era deschisă pînă noaptea tîrziu: de fapt, acolo era priveghiul pentru o înmormîntare...

Nu e grav, cred, să fii şi – puţin – fanatic, atîta timp cît aceasta se datorează unui entuziasm turistic genuin. Cred însă că există o modalitate mai degajată de a face lucrurile (pe care nu o „stăpînesc" bine nici eu însămi, încă...). Dacă te laşi în voia străzilor, e posibil să te întîlneşti faţă-n faţă cu primarul Johannis, tocmai cînd vorbeşti despre el (ceea ce mi s-a întîmplat mie pe lîngă deja amintita biserică...). Sau poţi primi indicaţia sinceră că, dacă vrei să vizitezi ceva semnificativ în oraşul respectiv (Cîmpia Turzii), cea mai indicată ar fi piaţa agro-alimentară locală. Sentimentul de libertate, însă, este cel care contează...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

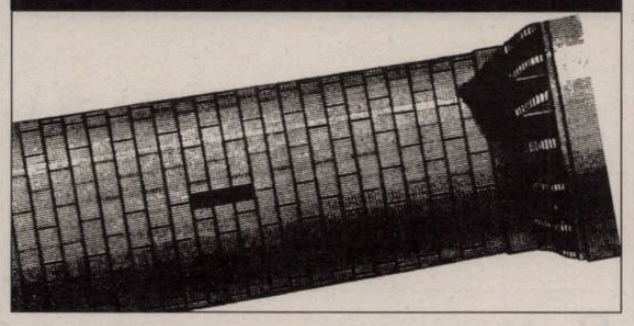

Geopolitica islamului

Recent, un radical musulman a invitat-o pe Regina Elisabeta a II-a să se convertească la islam. O glumă deplasată, desigur, mai ales la adresa persoanei aflate în fruntea Comuniunii Anglicane. Presupun că nici fostul prim-ministru Tony Blair, trecut la catolicism, sau Prinţul Charles, un prieten al ortodoxiei, nu vor fi băgat în seamă asemenea îndemnuri fantasmagorice. Dincolo de anecdotă, trăim însă pe o planetă unde islamul creşte, pe cînd celelalte religii stagnează, cu perspectiva de a regresa. E greşit să vedem coabitarea inter-religioasă a omenirii ca pe o competiţie sportivă, chiar dacă religiozitatea *à la carte* cîştigă adepţi, mai ales în societăţile secularizate. Religiile posedă propriul teren – simbolic sau existenţial – pe care eşafodează culturi greu permeabile. Inerţia tradiţiilor fondatoare, locurile de pelerinaj şi exaltarea limbilor sacre sînt tot atîtea elemente care fixează (şi închid) orizontul confesional. Pe de altă parte, istoria s-a accelerat, fenomenele migratorii se intensifică, datele demografice pregătesc mutaţii planetare şi viitoare (dez)echilibre, aşa încît noul *Dicţionar geopolitic al islamismului* (Paris, Bayard, 2009), publicat sub direcţia lui Antoine Sfeir, este un instrument de lucru util deopotrivă arabizanţilor, diplomaţilor şi publicului instruit, dornic să priceapă cu mai multă fineţe „pe ce lume trăim". Masivă, dar tehnoredactată în stilul *user friendly* al paginilor interactive, lucrarea pomenită include o parte dedicată conceptelor şi grilelor de analiză, urmată de o amplă secţiune consacrată curentelor culturale, religioase şi politice, precum şi personalităţilor din domeniul vizat.

Islamismul (sau fundamentalismul, cum spun anglo-saxonii) se defineşte ca un soi de Contra-Reformă menită să sufoce proiectul Renaşterii arabe inspirate de socialismul nasserist al anilor '60. Această vastă mişcare polimorfă se inspiră din gîndirea unui şiit persan – Jamaledin el Afhani (mort în 1898). În mai puţin de un secol, ea a reuşit să inflameze simultan masele arabe (sătule de dictaturi *à la* Saddam Hussein) şi elitele „reacţionare", seduse de teza centrală potrivit căreia salvarea islamului şi instaurarea Califatului universal pretind întoarcerea la Coran, la puritatea presupusă a „surselor"... Nu curentul electric şi planul cincinal sînt intrumentele optime de expansiune ale singurei religii adevărate, ci propria ei temelie, consolidată prin aplicarea teocratică a Legii coranice *(Sharia)*. Traumatism postcolonial agravat prin demonizarea unei modernităţi ratate în fapt? Fără îndoială că da. Există însă şi tiparul antropologic arab – o mistică „senzuală", sublimată prin eroismul credinţei fanatizate – la care se adaugă orgoliul lezat al unei civilizaţii care a dominat lumea mediteraneeană între secolele al VIII-lea şi al XI-lea, fără să-şi revină din declinul cunoscut ulterior.

Marea dificultate a islamului contemporan priveşte incapacitatea de a genera un proiect de societate în ton cu revoluţia tehnologică şi cu democraţia reală. Există un islam non-arab (de altfel majoritar), ca şi state islamice moderate, unde pluralismul îşi face loc timid, cu „voie de la poliţie". Însă nici Al Jazeera (contrapondere la CNN), nici deschiderile proclamate oficial nu corespund unor mutaţii reale în acţiunea elitelor politice ultraconservatoare. Între regimurile autoritare şi cercurile teroriste, majoritatea zdrobitoare a credincioşilor musulmani nefanatizaţi îşi trăieşte patetic prizonieratul ideologic, fără să impună, cel puţin deocamdată, o a treia cale. Din păcate, acest rapt al destinului lor colectiv a permis conturarea unei Internaţionale islamiste cu potenţial destabilizator. Mai mult: vocea astupată a majorităţilor islamice produce, ca efect pervers, islamofobia (mediatică sau savantă) din societăţile democratice. Se înţelege că mă refer la frecventul amalgam islam-islamism-terorism – sursă de erori strategice occidentale capabilă să transforme „conflictul civilizaţiilor" în profeţie autorealizată.

Mădălina ŞCHIOPU

Un colţ de Anglie în Bucureşti

– biserica anglicană „Învierea" –

Sub semnul numelui „Maria". Clădirea de cărămidă roşie tipic britanică, cu arhitectură de început de secol XX, de pe strada Xenopol, colţ cu Arthur Verona, e parte integrantă a peisajului bucureştean, o surprinzătoare bucată de Anglie în plin centru al Capitalei. Istoria pare să nu fi lăsat nici o urmă asupra faţadei ei sobre – dar este doar o aparenţă. În realitate, a fost martoră la atîtea întîmplări, încît ar putea fi cuprinse într-o carte.

Pe la 1900, în Capitală se formase o minusculă comunitate britanică, compusă îndeosebi din mult căutatele, de către familiile cu stare, guvernante englezoaice, din cîţiva evrei convertiţi de misionarii anglicani şi din personalul diplomatic al Majestăţii Sale în România. Se întîlneau, pentru slujbe religioase, în cîteva cămăruţe. Printre ei, un membru de vază: Maria, soţia prinţului moştenitor Ferdinand, nepoată a Reginei Victoria a Regatului Unit. Deşi convertită la ortodoxie după primirea în familia regală a României, voia uneori să participe la un serviciu religios în credinţa copilăriei ei. Regina Maria a promis ajutorul ei pentru ridicarea unei biserici anglicane; aceasta a fost terminată în 1914, dar avea să intervină Primul Război Mondial. A fost mobilată după încheierea conflagraţiei şi prima liturghie s-a putut ţine abia în 1920, cu potirul pentru euharistie ce fusese donat anterior de Regina Maria, din care credincioşii se împărtăşesc şi astăzi.

De Crăciunul anului 1940, biserica se închide: cum Marea Britanie şi Germania nazistă se aflau în război, iar România era aliata acesteia din urmă, lăcaşul de cult al duşmanului trebuia anihilat. Aici intervine un înger păzitor, tot o Marie, de data aceasta o femeie simplă, îngrijitoarea clădirii: vreme de patru ani, pînă la redeschiderea din 1944, cu un devotament ieşit din comun, s-a dus permanent, fără să fie plătită, a făcut curat, a avut grijă ca obiectele să rămînă aşa cum erau. Cu aceeaşi abnegaţie avea să rămînă statornică femeie de serviciu în perioada stalinistă, cînd relaţiile româno-britanice se înrăutăţesc din nou. Nici cînd a ieşit la pensie n-a lăsat-o inima să părăsească biserica de pe Xenopol şi comunitatea ei. La începutul anilor '80, Maria, copleşită, avea să primească Crucea Sfîntului Augustin din partea Arhiepiscopului de Canterbury.

Ar mai fi atîtea de povestit – din broşurile de prezentare a bisericii sau din amintirile enoriaşilor –, dar spaţiul e insuficient. Poate că merită amintit, în treacăt, filajul permanent din anii '80. Sau supravieţuirea în faţa secularizării galopante din ultimele două decenii, cînd s-a propus transformarea clădirii în spaţiu al Consiliului Britanic, dar mica comunitate de expaţi britanici s-a mobilizat exemplar să-şi păstreze locul de rugăciune. Aşa se face că psalmii cîntaţi în limba lui Shakespeare răzbat şi astăzi prin zidurile de cărămidă roşie.

De Ziua Tuturor Sfinţilor, fără Halloween. „În fiecare duminică, vin în jur de 40-50 de credincioşi – spune preotul David McKeeman. Chipurile se mai schimbă, pe măsură ce britanicii din Bucureşti se întorc acasă, şi alţii le iau locul. În jur de o treime dintre cei care vin sînt expaţi. Altă treime e formată din români, care vin fie din curiozitate, fie pentru că au soţi sau prieteni britanici. Iar altă categorie e formată din străini ne-britanici care ne vizitează pentru că e o biserică protestantă, ca a lor, sau le place atmosfera." Într-adevăr, e un „ceva" primitor şi cald în relaţiile dintre oameni la biserica anglicană. Poate pentru că unii se află departe de ţară şi vin să-şi mai ostoiască dorul. Cei care participă la liturghie nu sînt neapărat credincioşi, unii se duc extrem de rar într-o biserică în ţara de obîrşie. Dar aici recreează puţin atmosfera din patria pe care au lăsat-o în urmă. După liturghie, se întîlnesc la tradiţionalul ceai cu prăjituri, sînt prezentaţi nou-veniţii, se leagă prietenii. Cele patru fetiţe ale unui cuplu de olandezi desenează în camera dedicată Şcolii de Duminică. „Pentru mine, biserica înseamnă o bucată de Anglie – spune Colleen, plecat din Southampton. Mi-am făcut mulţi prieteni de cînd am venit aici." Este în România de patru ani şi predă engleză la cîteva şcoli private. Vrea să se întoarcă în Anglia definitiv, îşi face planuri pentru anul viitor.

Ca şi la catolici, e Duminica Tuturor Sfinţilor. De altfel, cu excepţia primatului papal, anglicanismul este foarte apropiat, dogmatic vorbind, de catolicism. Preotul McKeeman vorbeşte despre semnificaţia zilei şi de sfinţenia către care trebuie să tindă toţi credincioşii. Halloween-ul, care se sărbătoreşte zgomotos în comunităţile anglofone şi nu numai, nu pătrunde aici. În schimb, după slujbă, participanţii sînt invitaţi de către un britanic care lucrează pentru o organizaţie umanitară la apropiata sărbătoare a Complotului Prafului de Puşcă, foarte populară în Marea Britanie. Se fac planuri de întîlnire pentru săptămîna următoare: încă un prilej pentru britanici să se simtă ca acasă. Deşi n-au rămas insensibili nici la problemele ţării de adopţie: începe o discuţie cu predicţii despre cine va cîştiga alegerile prezidenţiale din România.

Preotul McKeeman, venit în septembrie alături de soţia lui, Susan, va pleca în curînd. Este pensionar şi a lucrat tranzitoriu, pînă la instalarea viitorului paroh.

Între tradiţie şi nou. Hotărîrea conducerii Bisericii Anglicane de a primi în rîndul clerului şi femei n-a fost primită de unii cu bucurie, la vremea respectivă. Un grup de preoţi chiar a părăsit anglicanismul, în favoarea mai tradiţionalelor Biserici catolică şi ortodoxă. În ciuda vîrstei venerabile, care-l situează într-o generaţie mai conservatoare, David McKeeman n-a considerat că este o decizie greşită: „Eu m-am aflat printre cei care n-au crezut că e o hotărîre exagerată. Pot să primesc euharistia de la o femeie preot, am acordat-o la rîndul meu femeilor". Alt semn al schimbării este adaptarea la spiritul şi tradiţia religioasă a locului, oriunde se află comunităţi anglicane: la biserica „Învierea", pe pereţi sînt o mulţime de icoane ortodoxe, unele primite de la înalţi ierarhi ai bisericii majoritare. De asemenea, în pofida faptului că anglicanismul este religie oficială a Regatului Unit, iar capul bisericii este monarhul însuşi, preoţii nu sînt salarizaţi de stat: totul, inclusiv întreţinerea clădirii, se finanţează din donaţii private. O adevărată provocare pentru puţinii credincioşi britanici de la Bucureşti. Însă optimismul nu-i părăseşte nici o clipă: la urma urmei, în secolul din urmă, comunitatea a trecut şi prin vremuri mai grele.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Presa instant

Televiziunile se află într-o continuă goană pentru a fi unele cu un pas înaintea celorlalte. Nu contează ce dai, ci să fii primul care a difuzat ştirea. Să te afli la faţa locului înaintea tuturor, să fii cel dintîi care transmite imagini şocante, să nu ţi-o ia nimeni înainte în anunţarea nu ştiu cărei grozăvii care s-a întîmplat. Dacă ai fost al doilea, eşti un *loser,* iar ştirea ta nu mai are nici o importanţă.

Desigur, această goană după întîietate produce un stres enorm în rîndul oamenilor de televiziune. Şi unii mai cedează nervos. E ca şi cu soldaţii în război, care aşteaptă cu degetul pe trăgaci să înceapă lupta dintr-o clipă în alta. De multe ori, se găseşte cîte unul care nu se mai poate stăpîni, vrea să curme aşteptarea şi se trezeşte deschizînd focul înainte de vreme.

Aşa s-a întîmplat de curînd cu un pifan de la Antena 3 care nu s-a mai putut ţine şi a dat drumul pe site ştirii cu titlul „A murit Gheorghe Dinică, unul dintre cei mai iubiţi actori ai scenei româneşti". Această ştire a apărut pe site-ul Antenei 3 în data de 27 octombrie şi a rămas acolo aproape o zi întreagă, pînă să-şi dea seama cineva s-o şteargă. Ni se spunea că „Gheorghe Dinică a murit astăzi, după mai multe zile petrecute în spital", că „în ciuda eforturilor depuse de medici, actorul nu a răspuns tratamentului administrat" şi apoi se continua cu filmele în care a jucat şi cît de mult e iubit el. Nu este prima dată cînd cei de la Antena 3 o „comit" în felul acesta. Au făcut la fel şi cu Silviu Brucan, cînd omul încă mai trăia.

De fapt, actorul Gheorghe Dinică, aşa de iubit cum e, nu le este de nici un folos în viaţă şi sănătos, oamenilor de la ştiri. Le-a făcut pustiul de bine să se îmbolnăvească şi să intre în spital, dar de ce nu e băiat de treabă şi tot prelungeşte suspansul? Corbii s-au adunat în jurul lui şi nu mai pot de nerăbdare în aşteptarea marelui festin. De ce întîrzie atît şi nu le oferă bucuria promisă? Iată că unii nu mai pot aştepta şi încep să-l devoreze cît încă e în viaţă. Asta, bineînţeles, din prea multă dragoste, căci – nu-i aşa? – e un actor foarte iubit.

Desigur, goana aceasta continuă după întîietate nu le dă televiziunilor posibilitatea să se oprească şi să judece lucrurile obiectiv, calm, detaşat. Totul e pe fugă, totul e superficial. Cine are timp de profunzimi? Îi interesează pojghiţa, aparenţa. O prezintă, apoi sar la o altă aparenţă.

De exemplu, vedem tot timpul accidente la televizor. O acumulare cantitativă, şi atît. Nimeni nu se opreşte să vadă care este cauza lor, nimeni nu încearcă o cît de sumară analiză. Sau măcar să urmărească ce se întîmplă cu oamenii implicaţi dincolo de momentul descarcerării. La o lună, la un an după. La fel cu violurile sau cu abuzurile care ni se tot prezintă la emisiunile de ştiri.

Am fost surprins totuşi să văd duminica trecută o abordare diferită, la PRO TV, la emisiunea *România, te iubesc!.* Este o emisiune de reportaje – un gen, din păcate, pe cale de dispariţie la televiziunile noastre. Reportajul cere cel puţin cîteva zile de documentare, dar cine mai are timp de aşa ceva, în epoca produselor TV instant? Materialul de la PRO TV se oprea asupra fenomenului moaştelor şi al pelerinajelor, mai precis asupra a ceea ce se întîmplă la Iaşi de Sfînta Parascheva. De obicei, canalele TV dau, de la asemenea ocazii, numai imagini cu oameni care stau cu orele la coadă sau se calcă în picioare să ajungă la moaşte. Reporterul de la *România, te iubesc!* a stat de vorbă cu cîţiva pelerini, i-a însoţit pe parcursul şederii lor la Iaşi. Bun, oamenii se îmbulzesc sau stau la coadă pînă le vine rău, dar de ce fac asta? Iar reportajul a avut calitatea că şi-a propus să afle din gura celor în cauză cîteva răspunsuri.

Nu putem decît să aplaudăm rarele ocazii cînd, la televiziunile noastre, oamenii încetează să mai fie o simplă statistică şi sînt luaţi în considerare, pur şi simplu, ca fiinţe umane. (Nu asta ar trebui să facă presa tot timpul?)

Matei MARTIN

Daţi un leu pentru... monumentele ne(re)cunoscute!

Vă mai amintiţi de sloganul „Daţi un leu pentru Ateneu"? Pe la începutul anilor '90, statul le cerea cetăţenilor ajutorul pentru a renova clădirea învechită, deteriorată, a Ateneului Român. Iniţiativa părea, după ani şi ani de comunism, de-a dreptul absurdă: de ce să plătească oamenii pentru un bun al statului? Pînă la urmă, rostit aproape obsesiv la radio şi la TV, sloganul a prins, iar programul a fost un succes: clădirea construită prin subscripţie publică a fost renovată tot prin chetă. Între timp, ne-am obişnuit şi că parteneriatul dintre stat şi cetăţeni este legitim şi util: dacă într-un moment de criză Guvernul nu poate susţine, financiar, patrimoniul naţional, atunci este firesc, ba chiar imperativ, să apeleze la comunitate. Ateneul este una dintre cele mai reprezentative construcţii din Bucureşti. Ce ne facem însă cu zecile de clădiri valoroase, dar necunoscute, frumoase, dar nereprezentative răspîndite prin ţară? Cine plăteşte pentru restaurarea acestor monumente „mici", care sînt totuşi prea costisitoare pentru autorităţile locale şi prea lipsite de importanţă pentru politicile culturale naţionale?

Restaurarea *nu e doar o emisiune culturală, ci şi o campanie socială, un îndemn să contribuim cu toţii la salvarea monumentelor istorice.*

Daţi un leu pentru... monumentele ne(re)cunoscute! Postul public de televiziune a lansat în urmă cu două luni emisiunea *Restaurarea,* prin care şi-a propus să strîngă fondurile necesare renovării unei clădiri de patrimoniu care necesită lucrări urgente. 30 de monumente istorice, selectate de experţi ai Ministerului Culturii, au intrat într-o competiţie în care publicul larg este chemat să decidă care dintre ele va fi restaurată. Aceste clădiri (care aparţin primăriilor) nu au trecut, de ani buni, prin nici un program important de restaurare. Multe dintre aceste monumente sînt într-o stare avansată de degradare sau în pericol iminent de prăbuşire. Zece monumente vor ajunge în finala care se va desfăşura pe 1 decembrie: în urma voturilor primite din partea publicului, doar una dintre aceste zece clădiri va fi restaurată. Tot pe 1 decembrie va fi organizat şi un tele-don (în direct) pentru strîngerea de fonduri necesare restaurării. Emisiunea mizează pe ideea de competiţie, de concurenţă. În fiecare serial sînt prezentate trei monumente dintr-o zonă a ţării, urmînd ca pînă săptămîna următoare, monumentul care a atras cele mai multe voturi să fie selectat pentru finală. Filmele documentare din acest serial se difuzează în premieră în fiecare duminică (la ora 16) pe TVR 1, şi sînt retransmise apoi pe TVR Cultural şi pe TVR 3. Emisiunea *Restaurarea* e o adaptare a unui format cunoscut, verificat deja de BBC: în Marea Britanie, emisiunea a atins o audienţă de peste 3 milioane de spectatori, un record pentru un program cultural. *Restaurarea* nu e doar o emisiune culturală, ci şi o campanie socială, un îndemn să contribuim cu toţii la salvarea monumentelor istorice.

Iniţiativa TVR este lăudabilă nu doar pentru intenţia finală (restaurarea unui monument), ci şi pentru faptul că îndeamnă la reflecţie: care ne sînt valorile? Ce monument merită, cu prioritate, atenţie (şi intervenţie hotărîtă) din partea publicului? Dacă te hotărăşti pentru restaurarea casei Marghiloman, atunci sinagoga veche din Cetatea Timişoarei este dezavantajată; dacă vrei să renovezi vechiul cinematograf de la Băile Govora, laşi neconsolidat castrul roman de la Porolissum; iar dacă vrei să protejezi biserica de la Părhăuţi, cine ştie ce alt monument, poate cel puţin la fel de valoros, riscă să se prăbuşească. *Pour une fois,* telespectatorii sînt invitaţi să gîndească precum un manager cultural. Pariul emisiunii ar fi ca voturile publicului să fie într-adevăr rezultatul unei deliberări responsabile, şi nu expresia unei ierarhii a popularităţii.

Gazda emisiunii, Cătălin Sava, joacă foarte bine rolul de observator implicat: jurnalistul s-a documentat cu minuţiozitate, povesteşte cu har esenţialul despre locurile pe care le vizitează, nu evită anecdotele şi, mai ales, nu ne încarcă memoria cu informaţii inutile. Sigur pe el, Cătălin Sava povesteşte pe un ton sobru şi în acelaşi timp convivial istoria acestor monumente uitate. Lasă mereu impresia că nu e doar un călător printr-un decor, ci un explorator atent al acestor vestigii. Dincolo de informaţiile interesante pe care le prezintă, seria de documentare e şi o fantastică aventură umană: micile drame umane se confundă, uneori, cu destinele unora dintre clădirile-monument. În fiecare episod am întîlnit oameni foarte competenţi şi dedicaţi, dar în egală măsură neputincioşi: muzeografi, profesori de istorie, preoţi etc. vorbesc cu pasiune despre micile lor descoperiri legate de monumentele pe care le îngrijesc şi despre intervenţii eşuate din lipsa fondurilor. În ochii tututor se poate citi disperarea: subvenţiile de la stat sînt insuficiente, autorităţile locale nu ajută, companiile locale preferă să sponsorizeze evenimente publice cu mare vizibilitate, iar casa lor, ruinele lor riscă să dispară din nepăsare.

Pariul emisiunii ar fi ca voturile publicului să fie într-adevăr rezultatul unei deliberări responsabile, şi nu expresia unei ierarhii a popularităţii.

Chiar dacă, pînă la urmă, doar un singur monument va putea fi restaurat din banii strînşi prin această campanie, emisiunea *Restaurarea* tot este un succes. Măcar pentru faptul că alte cîteva zeci de monumente au fost inventariate şi prezentate; măcar pentru faptul că, băgaţi în seamă de reporterii TVR, acei muzeografi dăruiţi, dar neputincioşi nu se mai simt atît de singuri; măcar pentru faptul că expunînd şi comentînd la televizor dezastrul acestor clădiri de patrimoniu, învăţăm să le preţuim şi să le îngrijim; măcar pentru faptul că aceste ruine reintră în circuitul public; măcar pentru faptul că dacă nu vor fi restaurate clădirile propriu-zise, cel puţin se va restaura imaginea lor.

PUBLICITATE

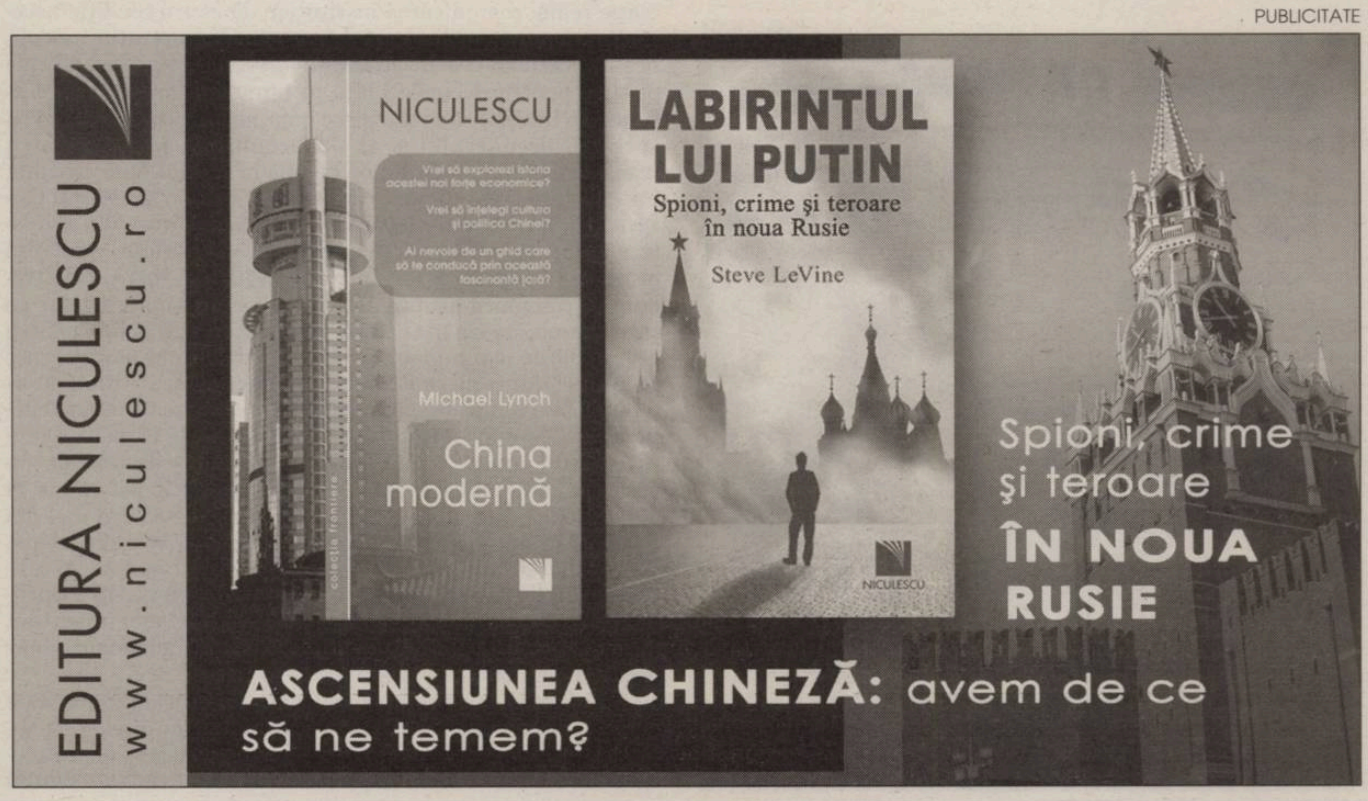

Cei care fac instituţiile să meargă sînt oamenii

– interviu cu Oana MARINESCU, director general în Ministerul Afacerilor Externe –

***Oana Marinescu** a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii Bucureşti, a lucrat apoi cîţiva ani ca jurnalist specializat în politică internă, iar între 2000 şi 2004 a fost consilier politic şi de presă la Ambasada Marii Britanii la Bucureşti, acoperind pentru o vreme şi Republica Moldova. Între ianuarie 2005 – februarie 2007 a fost secretar de stat şi purtător de cuvînt al Guvernului Tăriceanu. În prezent este director general pentru Diplomaţie Publică la MAE, unde coordonează activitatea Direcţiei Comunicare, a Diviziei Diplomaţie Publică, a Diviziei Relaţii Culturale, precum şi a Oficiului pentru Relaţii cu Publicul. Este cadru didactic asociat la SNSPA, unde susţine un seminar de comunicare instituţională.*

Cum se vede statul român pe dinăuntru? Aţi intrat acum cîţiva ani într-o instituţie, ca purtător de cuvînt al Guvernului. Care au fost primele impresii?

Prima mea impresie nu a fost roz. Pe de o parte, simţeam pe umerii mei o responsabilitate foarte mare, iar pe de altă parte, mi-a luat un timp să înţeleg ce se întîmplă şi cum. Nu aveam deloc experienţă în administraţia publică românească, ci doar în sistemul britanic. Mai în glumă, mai în serios, pentru mine, lucrul la stat este o sursă de dileme. Totuşi, nu am pretenţia că răspunsul meu este general valabil. Pentru că – aşa cum aţi spus – nu e vorba de o analiză ştiinţifică, ci de o experienţă personală. Ce văd eu coincide probabil cu ceea ce mulţi cetăţeni văd, fără să lucreze în sistemul public: este un aparat care are nevoie să se transforme în profunzime. Dar mai văd un lucru: această transformare chiar se poate produce. Doar că trebuie iniţiativă personală, curaj, efort, proiecte, viziune, susţinere, poate chiar o anumită etică a muncii. Da, este adevărat, uneori este foarte greu şi nu-ţi ies toate aşa cum le-ai planificat sau ţi le-ai dorit. Mai trebuie să te lupţi şi cu propriile dileme: „Nu e mai bine să lucrezi în privat, că poate e mai simplu şi mai recompensant?“, precum şi cu dilemele altora, cum ar fi: „De ce atîta agitaţie?“, „Nu s-a mai făcut niciodată aşa!“.

Chiar, de ce atîta agitaţie? Trebuie să explic cititorilor că ne-am intersectat cînd dvs. eraţi secretar de stat şi purtător de cuvînt, iar eu lucram cu Centrul pentru Jurnalism Independent într-un proiect privind publicitatea de stat. Vă ţin minte ca un demnitar agitat în sensul bun, care împingea birocraţia din subordine înainte. Mai multă lume vă cunoaşte aşa, pe diferite teme. De unde, deci, agitaţia?

Ha, ha, multă lume care mă cunoaşte spune că am prea multă energie. Dar nu e doar asta! Încercarea mea personală de a face schimbări în sistemul public vine dintr-o concepţie de viaţă: chiar cred că este de datoria fiecărui cetăţean să contribuie la viaţa cetăţii! Şi nu am să obosesc să spun asta, chiar dacă pare o formă de idealism. Pînă nu vom realiza cu toţii că dacă ne merge rău este şi pentru că nu acţionăm, ci stăm şi – eventual – ne plîngem, lucrurile nu vor merge mai bine. Cu cît sîntem mai mulţi cei care acţionăm pentru a ne fi mai bine nouă ca societate, şi nu doar nouă ca indivizi, cu atît vom evolua mai repede. Ca să dau un exemplu concret, am să vă expun partea de experienţă personală din proiectul legat de publicitatea de stat la care v-aţi referit. Am lucrat patru ani şi jumătate ca jurnalist. Modul în care era utilizată publicitatea de stat era printre lucrurile care mă deranjau. Cînd mi-am dat seama că nu prea am ce să fac şi că mă plafonez cu această ne-

mulţumire, am plecat şi m-am reprofilat profesional. Dar cînd am putut să acţionez, am făcut astfel încît să rezolv ceea ce eu consideram a fi o problemă.

Eu am observat că răspunsul „nu se poate“ vine din comoditate, mai ales în instituţii. Dacă nu se poate, atunci scapi tu personal de o bătaie de cap.

Am să dau un răspuns valabil şi pentru cei care nu s-au implicat în viaţa publică sau sînt în privat, dar şi pentru cei care lucrează în administraţia publică: da, uneori e comoditate, dar nu întotdeauna. Mai grav e cînd comoditatea se amestecă cu fuga de răspundere. Astfel de atitudini sînt ca un anestezic. Amorţesc durerea, dar nu vindecă. Vorba aceea că „omul sfinţeşte locul“ este foarte adevărată şi pentru aparatul birocratic. Chiar dacă aici mai intervin şi procedurile de lucru, şi cultura organizaţională, şi *leadership*-ul instituţiei, printre alţi factori.

Din experienţa dvs., procedurile, cultura organizaţiei sînt făcute să încurajeze sau să pedepsească iniţiativele personale?

Depinde foarte mult şi de *leadership*-ul instituţiei în care lucrezi, deoarece aceasta poate induce o presiune pentru acţiune chiar şi atunci cînd obişnuinţa, cutuma, procedurile, cultura organizaţională nu favorizează neapărat o astfel de abordare. Da, sînt cazuri în care e mai uşor să nu faci sau să faci ca şi pînă atunci, fără să schimbi nimic, decît să faci ceva sau să aduci o schimbare. Desigur, asta dacă îţi dă pace conştiinţa…

Cred că sînteţi prea optimistă. Haideţi să vă întreb altfel, daţi-mi exemple de nişte cazuri în care a fost mai uşor să faci ceva.

Am spus că e mai uşor „să faci ceva aşa cum se făcea“. În acest sens, am să dau un exemplu din experienţa mea de purtător de cuvînt la Guvern. Pentru mine poate ar fi fost mai uşor să continui să lucrez cum se lucra înainte: adică fără să dau informaţii despre deciziile luate în şedinţele de Guvern, să înşir cîteva titluri de acte normative, după şedinţele Executivului, să îi las pe jurnalişti să caute informaţia relevantă în Monitorul Oficial, atunci cînd erau publicate actele respective, iar eu să plec relaxată împreună cu colegii mei acasă mult mai devreme decît obişnuiam. Sistemul, aşa cum fusese conturat în ani de funcţionare, îmi dădea şi cutuma, şi procedura, şi justificarea perfecte. Eu cred însă că într-o democraţie reală, comunicarea instituţională este o condiţie necesară şi face parte din modul în care administraţia îndeplineşte criteriul de *public accountability*, adică responsabilitate publică pentru deciziile luate în numele comunităţii. Şi atunci am început să construiesc împreună cu colegii mei şi cu sprijinul premierului şi al Guvernului un proiect pentru transparentizarea actului de decizie la nivelul Executivului. Concret: am creat un grup de comunicatori în interiorul Guvernului, format din responsabilii de comunicare din ministere şi din agenţiile din subordinea Executivului, am creat proceduri de lucru şi am introdus regula că instituţiile trebuie să comunice asupra activităţii lor şi asupra actelor pe care le promovează în Guvern. Am avut sprijin politic pentru acest proiect, aşa cum am avut şi în echipa mea oameni care m-au sprijinit şi au contribuit la implementare. Altfel, nu aş fi putut face nimic. De-asta am spus mai devreme că totul depinde şi de *leadership*-ul instituţiei, dar şi de oameni. Datorită acestui proiect, comunicarea în privinţa şedinţelor de guvern s-a îmbunătăţit treptat. Pe de altă parte, pot spune că acest mod de lucru i-a forţat pe mulţi dintre colegii mei din administraţia centrală să lucreze altfel. Au fost şi rezistenţe, dar – aici e şi satisfacţia mea personală – au fost oameni care s-au raliat la această abordare, unii au dezvoltat-o în propriile instituţii sau au creat proiecte pilot. Iar cel mai important e că, oricît de dificile erau unele momente, a funcţionat, chiar dacă nu perfect.

Dacă vreţi să vă dau un exemplu şi legat de faptul că e mai simplu să faci decît să nu faci, aşa cum înţeleg eu întrebarea, am să mă refer la experienţa mea în gestionarea comunicării pentru inundaţiile din 2005. Din cauza modului necoordonat în care erau aruncate pe piaţă unele informaţii de către diverse instituţii de la nivel central şi local, în primul episod al inundaţiilor eram într-o situaţie de criză de comunicare. Atunci am introdus o serie de proceduri care au permis să dăm publicităţii în mod transparent şi unitar informaţii care să arate situaţia din ţară şi efectele inundaţiilor. Asta a presupus o schimbare de reguli şi de cutume, dar a fost mai bine că am făcut-o. Dacă nu am fi făcut-o, în loc ca autorităţile să se ocupe de gestionarea inundaţiilor, ar fi gestionat o criză permanentă de comunicare.

Dacă v-aş întreba care au fost cele mai mari trei realizări personale de cînd aţi început să lucraţi în administraţia românească, aceasta ar fi una dintre ele?

Pentru mine, cel mai important e faptul că am arătat că relaţia dintre o instituţie, pe de o parte, şi jurnalişti, şi publicul larg, pe de altă parte, poate fi construită pe principii de profesionalism şi de responsabilitate. Iar aici intră şi proiectul cu publicitatea de stat, şi modul în care am organizat comunicarea publică la Guvern, şi modernizarea centrului de presă de la Palatul Victoria. Iar o altă satisfacţie majoră a fost să constat că poţi găsi în administraţie oameni care vor să facă treburile altfel. Singur nu reuşeşti nimic. Centrul de presă de la Palatul Victoria este un bun exemplu în acest sens. Colegii mei de la Departamentul de IT şi Design lucrau şi ei pe partea lor la modernizarea instituţiei. A trebuit doar să facem echipă şi rezultatul se vede şi astăzi. Îmi doresc ca şi ceea ce lucrez acum pentru Ministerul Afacerilor Externe, împreună cu colegii mei, să se finalizeze cu un exemplu pozitiv.

Poţi găsi în administraţie oameni care vor să facă treburile altfel.

Ceea ce ne readuce în prezent. Ce faceţi acum la MAE?

Sînt director general pentru Diplomaţie Publică. Coordonez ceea ce înseamnă activitatea de comunicare publică, atît în interiorul ţării cît şi în exterior, precum şi partea de promovare culturală care ţine de atribuţiile MAE.

De unde grupurile de jurnalişti străini care umblă prin Bucureşti şi hărţuiesc liderii de opinie?

Este un program al Ministerului Afacerilor Externe în colaborare cu Agenţia de Strategii Guvernamentale. Am organizat împreună o serie de vizite ale jurnaliştilor străini în România, în contextul în care se împlinesc 20 de ani de la căderea comunismului. N-aş spune că hărţuiesc, ci pun întrebări şi caută informaţie, aşa cum face orice jurnalist. Au ocazia, în acest program, să se întîlnească şi să discute cu oameni din România din diverse domenii, în funcţie şi de interesele lor: mediul de afaceri, societate civilă, mediul academic, cultura, mediul politic, presa. Am încercat să le permitem un acces direct la oameni, la situaţii reale, tendinţe care se produc în societate, care să le permită să treacă dincolo de formulele simplificate care se pot citi în presă despre noi.

Am glumit cu hărţuirea; de altfel m-am întîlnit şi eu cu două grupuri şi a fost interesant. Care e prezumţia programului? Realitatea din România le va infirma proastele prejudecăţi despre ţară?

Premisa de la care pornim este că există în România o lume care nu apare de obicei în paginile ziarelor. De exemplu, am facilitat accesul unor jurnalişti la firme care au reuşit să dezvolte nişte proiecte de afaceri de succes în această perioadă, în România. Unii au mers să se documenteze la CNSAS şi la Institutul pentru Investigarea Crimelor Totalitarismului, ca să vadă ce ne marchează pe noi ca societate în trecutul recent. Le-am facilitat întîlniri cu analişti, sociologi, economişti, ca să discute despre tendinţele de profunzime. Unii dintre jurnalişti nu mai fuseseră niciodată în România sau o mai vizitaseră în urmă cu cîţiva ani, iar ei scriu despre ţara noastră sau despre această parte a Europei. Reacţia lor a fost bună, de deschidere.

Spuneaţi la început despre dilemele personale, despre gîndul dacă nu cumva o carieră în mediul privat ar fi mai bună. O să ieşiţi la pensie de la stat?

Mai e mult pînă la pensie! Dar nici n-am intrat la stat ca să am un loc călduţ de muncă sau să am de unde ieşi la pensie. Este într-adevăr o dilemă constantă pentru mine: să mai stau în sistemul public sau să revin în cel privat? N-aş spune în acest moment un „nu“ ferm nici uneia dintre cele două variante. Depinde însă de mulţi factori. Dar partea bună cu această dilemă a mea e că îmi dă o libertate şi o degajare personală foarte mare în raport cu aparatul de stat.

a consemnat Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Despre ziduri şi dialog

– interviu cu Andreas von METTENHEIM, ambasadorul Germaniei la București –

Zilele Culturii Germane de la Bucureşti se desfăşoară sub semnul Zidului. De ce aţi ales tocmai acest simbol drept temă centrală a festivalului?

Căderea Zidului Berlinului, pe 9 noiembrie 1989, este şi acum, prin dimensiunea politică şi umană a momentului, un prilej de sărbătoare. Cultura trăieşte din schimbul de idei şi din comunicare – iată două lucruri fundamentale care, prin construirea Zidului, au fost restricţionate. Vreme de decenii, Zidul a simbolizat divizarea Germaniei şi a Europei, iar căderea lui a însemnat o depăşire a acestei diviziuni şi impunerea, prin mijloace paşnice, a libertăţii, democraţiei şi a drepturilor omului. Afişul Zilelor Culturii Germane – la care vă referiţi – se bazează pe o caricatură a artistului Mihai Stănescu realizată în anul 1983.

Care sînt amintirile dvs. legate de Zid?

Zidul a fost de fapt doar parte a graniţei interioare a Germaniei, care despărţea Berlinul de Vest de Berlinul de Est. Graniţa şi „fişia morţii" traversau, de la Nord la Sud, întreaga ţară. Pentru noi, era o realitate amară. De această graniţă se leagă destine tragice, familii despărţite vreme de decenii, încercări eşuate de evadare, represiune din partea organelor statului. Pentru noi, RDG era pur şi simplu „dincolo", iar pentru redegişti, RFG reprezenta „Vestul". Zidul şi graniţa erau, pentru toţi, o ameninţare la adresa existenţei noastre. Ca milioane de alţi germani, am urmărit căderea Zidului la televizor. Şi acum am clar în faţa ochilor cum oameni din ambele părţi ale Germaniei s-au urcat pe zid, s-au îmbrăţişat şi s-au bucurat. Mulţi au început chiar atunci să rupă bucăţi din zid: unul dintre sloganurile mişcării pentru democraţie era chiar acesta: „Zidul trebuie doborît!".

La douăzeci de ani după căderea Zidului, Germania încă nu este pe deplin unificată, spun politologi şi analişti economici. Încă mai există diferenţe între cele două foste Germanii? Cum este întîmpinată această sărbătoare?

Unificarea Germaniei a fost şi este un mare succes. „Se îmbină ce trebuie îmbinat" e un slogan valabil şi astăzi. Dezvoltarea economică arată, chiar şi după douăzeci de ani, un tablou amestecat. În ceea ce priveşte latura pozitivă, pot să vă spun că efectul de transfer s-a produs: noile state ale federaţiei au recuperat mult din handicapul iniţial. Tot pozitiv este şi faptul că producţia industrială şi exporturile companiilor din Est au crescut exponenţial în ultima vreme. Acestea sînt semne foarte bune. Pe de altă parte, sigur că unificarea nu a reuşit întru totul, aşa cum ne-am fi dorit. Noile state ale federaţiei sînt, istoric, mult mai slab populate decît zona de Vest; acolo rata natalităţii este mai scăzută; în plus, mulţi oameni s-au mutat în zona de Vest. De asemenea, productivitatea încă mai trebuie să crească pentru a putea fi comparabilă cu Vestul. Însă diferenţele sînt tot mai mici. Şi mă refer atît la infrastructură – dacă mergeţi, de pildă, la Dresda sau în alt oraş din regiune, veţi vedea că locurile sînt de nerecunoscut – cît şi la mentalităţi. Cercetări empirice recente arată că identitatea şi specificul cultural al Estului sînt pe cale să se dizolve. Germanii din Est ar fi în continuare nişte „călători între lumi", care de-abia au poposit în noua lor patrie, şi care încă nu se simt pe deplin acceptaţi – se arată într-un studiu publicat recent. Pun mare preţ pe această apreciere – poate prea critică – pentru că ea arată o evidenţă: anume că procesele istorice au nevoie de timp. Chiar şi în Germania.

Se sărbătoreşte Unificarea în mod diferit în Est şi în Vest?

Jubileul celor 20 de ani de la căderea Zidului îi însufleţeşte pe toţi germanii. Asemenea aniversări constituie şi un prilej de reflecţie: Unde sîntem? Ce am realizat? Ce puteam face mai bine? Tocmai datorită experienţelor diferite înainte şi după, se întîmplă adesea să existe opinii şi atitudini diferite legate de această sărbătoare în Est ori în Vest. În mod paradoxal, punctele conflictuale se referă mai degrabă la trecut, de pildă la întrebarea dacă RDG a fost sau nu un stat nelegitim. Eu unul cred că mult mai important ar fi să găsim răspunsuri comune pentru viitor. Nici o minte limpede nu-şi mai doreşte astăzi sistemul comunist.

Cum poate fi folosită experienţa comună a Germaniei şi a României (trecutul comunist)? Ce pot învăţa românii de la germani, ce pot învăţa germanii de la români?

Pe români şi germani îi leagă descoperirea faptului că libertatea, democraţia şi drepturile omului se impun mereu, pînă la urmă. Mai cred că schimbarea şi experienţele comune legate de tranziţia încă neîncheiată – vizarea unor mari succese, dar şi o anumită acalmie după euforia începutului – au condus la o înţelegere specială între ţările noastre. Şi merită să folosim asta în plan bilateral – politic, economic, cultural –, dar şi în cadrul Uniunii Europene.

Cum aţi structurat programul Zilelor Culturii Germane?

Întîi de toate, am vrut să atragem atenţia asupra sărbătoririi celor douăzeci de ani de la căderea Zidului, să amintim de modul paşnic în care locuitorii RDG au ştiut să depăşească divizarea Germaniei. Într-un simpozion cu invitaţi din România şi Germania din acest program, se pune întrebarea ce mai înseamnă, în societatea de astăzi, curajul civic. Pe de altă parte, vrem să arătăm cum s-a dezvoltat Germania în aceşti 20 de ani de după schimbare. Dezvoltarea comună a Germaniei de Vest şi de Est a avut o dinamică specială. Şi vrem să prezentăm în România această imagine a Germaniei moderne, creative. Pornind de la aceste premise – şi cu ajutorul unor parteneri şi sponsori generoşi – am alcătuit un program care cred că prezintă o incursiune profundă în cultura germană.

Arhitectura şi urbanismul par să fie teme centrale ale acestui program. De ce insistaţi asupra acestui domeniu?

Germania de Est a devenit, datorită marilor transformări politice, sociale şi economice de după schimbare, un spaţiu în care s-a experimentat (în sensul pozitiv) mult în urbanism şi peisagism. În anii de după 1990 au apărut în Estul Germaniei cele mai bune performanţe în ceea ce priveşte domeniul construcţiilor – mai ales în sectorul public. Şi la Berlin – una dintre metropolele în continuă dezvoltare – istoria oraşului se oglindeşte în clădirile sale. Cum şi în România am regăsit provocări similare în ceea ce priveşte urbanismul şi infrastructura, ne-am gîndit că iniţierea unui dialog bilateral pe această temă ar fi de bun augur.

Care sînt evenimentele de pe agenda acestui festival la care ţineţi cel mai mult?

Avînd un program atît de încărcat în evenimente notabile, îmi este greu să mă decid doar asupra unora dintre ele. Aşa că voi menţiona doar două: simpozionul „Fuga şi curaj civic" mi se pare foarte important, deoarece va arăta cum curajul şi experienţa unor foşti disidenţi ca Ana Blandiana, Mihai Stănescu, Radu Filipescu sau Ion Vianu au rămas şi astăzi surse importante de inspiraţie. Pe de altă parte, mă bucur că îi vom avea alături de noi pe cei din trupa de hip-hop Fettes Brot; sînt nişte artişti care ştiu să se joace în mod isteţ cu limba germană.

Acest program cultural este prezentat şi în alte capitale europene? Goethe Institut şi Ministerul Federal al Afacerilor Externe au propus peste tot aceeaşi temă a Zidului?

Zilele Culturii Germane au loc în mod regulat în numeroase capitale, peste tot în lume. Tema centrală e hotărîtă în funcţie de interesele din fiecare ţară. Aniversarea căderii Zidului este, în această perioadă, tema noastră centrală. Ministerul Federal al Afacerilor Externe a organizat deja asemenea evenimente în Praga, Varşovia, Danzig, Bratislava şi Budapesta, unde am avut proiecţii de film, dezbateri publice, concursuri. Făcînd abstracţie de motto-ul general sub care s-au desfăşurat manifestările în aceste oraşe, Zilele Culturii Germane în România sînt un program personalizat, nu o producţie de masă.

Cum vă explicaţi faptul că viaţa sub dictatura comunistă mai e şi astăzi o temă literară, teatrală sau cinematografică atît de productivă? Pot fi literatura, teatrul sau filmul mijloace de clarificare a relaţiei noastre cu trecutul?

Arta în sens larg – deci şi literatura, teatrul sau filmul – este, pînă la urmă, nimic altceva decît un proces de recunoaştere şi dialog social cu mijloace diferite. Ne apropiem de teme ale trecutului din direcţii diferite şi de pe poziţii diferite. Filme precum *Nikolaikirche* sau *Fiecare tace despre altceva,* la fel ca parada modei de la sfîrşitul acestei săptămîni, în care arătăm efectele căderii Zidului asupra modei vestimentare, şi nu în ultimul rînd expoziţia de caricaturi politice semnate de Mihai Stănescu sînt menite să îndemne la comunicare. Iar comunicarea e o condiţie esenţială pentru clarificarea raporturilor noastre cu trecutul. Viaţa sub dictatură e, după părerea mea, o temă atît de productivă pentru artă pentru că ea poate să scoată la lumină experienţe-limită şi întrebări existenţiale. În acest sens, trebuie să recunosc, chiar în spiritul întrebării dvs., că e foarte corect ca anul acesta Premiul Nobel pentru Literatură să-i fie decernat scriitoarei Herta Müller, care pune în discuţie viaţa cotidiană sub dictatură şi care face o confesiune impresionantă despre acest trecut.

România este, nu doar datorită minorităţii germane, foarte legată de Germania. Această înrudire culturală poate fi folosită şi în plan politic?

Desigur, această înrudire culturală de care vorbiţi are şi o dimensiune politică. Iar minoritatea germană e un pod între noi. În Uniunea Europeană este important să ne concentrăm pe lucrurile care ne apropie, pentru a găsi răspunsuri la întrebări legate de viitor. Trebuie să întărim dialogul cu România pe chestiuni de politică europeană, pe teme legate de marile provocări politice şi instituţionale pe care cele 27 de state membre UE le au în faţă. Acest dialog a început deja.

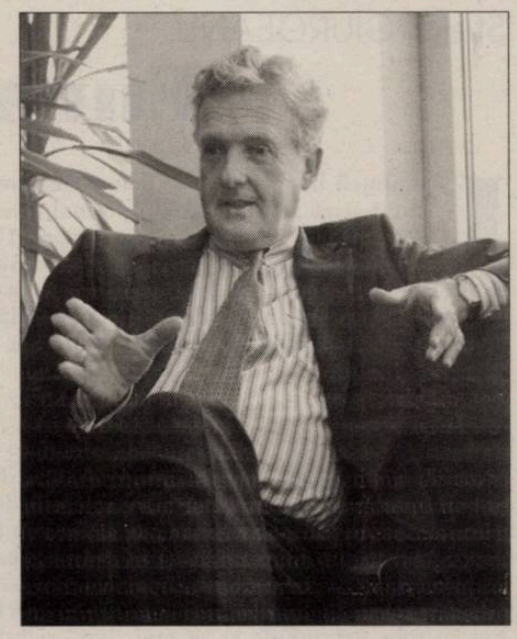

În afară de limba germană şi de cultură, ce altceva mai leagă astăzi România de Germania? Cum aţi caracteriza relaţiile de acum dintre Germania şi România?

Relaţiile bilaterale dintre Germania şi România sînt, atît din punct de vedere politic, cît şi din punct de vedere economic, excepţionale. Germania este cel mai important partener economic al României şi unul dintre cei mai importanţi investitori direcţi. Ţările noastre sînt parteneri importanţi în UE şi în NATO, în cadrul cărora cooperează îndeaproape. Mă bucur că aceste bune relaţii pot fi descoperite şi în cadrul Zilelor Culturii Germane, ele depăşind dimensiunea cotidiană a raporturilor dintre Germania şi România.

a consemnat Matei MARTIN

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Europa Mostiştei

Localnicii îl consideră al doilea Snagov. Datorită lacului şi peisajului. Există pe malurile Mostiştei un sat, destul de ascuns drumeţilor prin Călăraşi, la care ai acces doar pe un „drum" naţional hurducăit, cu gropi multe, dar şi frumos tivit de o parte şi de alta de plopi înalţi (probabil fără soţ), un sat ales de către Comisia Europeană între cele 20 de sate europene din România, al şaselea pe listă – Mînăstirea.

Cucii

Nu e Halloween. E un soi de bizarerie bogumilistică, Sărbătoarea Cucilor, un festin împrumutat de către cei din Mînăstirea de la fraţii bulgari şi asezonat cu tradiţii locale. A doua zi după Lăsata Secului, pe străzi apar tineri mascaţi, siluete albe, fantomatice, încinse peste cearceafurile albe cu brîie colorate sau negre, cete de flăcăi ce chiuie şi bat în tobe artizanale şi se mai „bat" şi între ei cu beţe lungi, aşa, ca pentru alungarea spiritelor rele. Se aprind focuri mari pentru exorcizare. Înainte se făceau movile de lemn şi din mobilă veche, să alunge răul din trecut. Azi, mai modern este focul din anvelope, căci probabil – spun hîtru localnicii – mirosul de anvelopă arsă alungă mai abitir spiritele rele.

După care urmează purificarea. Adică se adună oamenii la şpriţ, la halviţă, ca pe vremuri, la plăcinte şi distracţie. Şi se aşterne buna voie.

Inundaţia

Acum doi ani, la Mînăstirea au fost inundaţii. Din cele rele. S-a rupt digul de protecţie de pe Dunăre şi apele furioase au năvălit peste sat. A fost jale mare, sute de case prăbuşite, oameni rămaşi în cîteva ceasuri fără agoniseala de-o viaţă întreagă. E o poveste care încă trepidează ritmul discuţiilor. „A fost prăpăd mare" – povestesc oamenii. „Am fi scăpat, dar a intrat apa în zona de protecţie, a făcut legătura cu celelalte lacuri, iar la noi a venit puhoiul ca într-un fel de pungă. Îşi făcuse Dunărea... aşa, ca un... al doilea braţ. Atunci a fost lovitura cu digul. Era mai sus ca nivelul Dunării, iar cînd a făcut impactul cu capătul, cu fundul sacului, cum ar veni, a venit toată apa înapoi, spre sat. Atunci am văzut apa ajungînd pînă în centru."

Mai sînt şi teorii conspirative la care nu avem însă acces: „Nici atunci n-ar fi fost risc... dacă am fi fost mai atenţi. Tindem totuşi să credem că au fost forţele naturii..."

Tinerii

Pe vremuri, exista pe aici un soi de tradiţie, împletitul de nuiele. „Aveam o împletătorie de răchită, aparţinea de Ocolul Silvic" – povesteşte **Cornel Gheorghe,** implicat în proiectul cu „satul european". „Din păcate însă, meşteşugul e aproape dispărut. Cetăţenii au rămas cu *know-how*-ul, dar fără materie primă şi fără salariu, o fac doar de *hobby*, şi doar cei bătrîni se mai ocupă de aşa ceva."

Tinerii? Se gîndesc la venituri, în primul rînd. Dacă văd că din activitatea asta nu ies bani... de ce să se bage? Dacă ar fi dezvoltat turismul... împletiturile astea s-ar vinde ca pîinea caldă la nemţi. Dar aşa... tinerii n-au de ce să se implice. Şi mulţi pleacă. Aici realmente n-au ce face. Distracţii? Există un proiect în derulare, reabilitarea Căminului Cultural. Cînd au fost inundaţiile mari, în 2006, a fost transformat în depozit. Acum e o dărîmătură. „Sperăm că proiectul va trece... prima treaptă pentru dezvoltarea culturală a satului." Pînă atunci, tinerii din Mînăstirea se plimbă pe stradă... sau se duc în alte sate...

Preotul

„Sînteţi ortodoxe? Şi nu vă e frică de Dumnezeu? Puteţi s-o luaţi pe unde vreţi, dar doar înainte." Preotul satului este înalt, cu ochii albaştri şi scrutători. Vorbeşte rapid, se mişcă rapid şi uneori te ia peste picior atît de rapid, încît te bîlbîi să dai un răspuns diplomatic, fără să-ţi dai seama că de fapt era o glumă.

În exterior, biserica e o copie la scară redusă a Mînăstirii Curtea de Argeş. Înăuntru, pe pereţi, pe lîngă sfinţii ortodocşi, trişti şi traşi la faţă, apar şi sfinţii bucălaţi şi rubiconzi ai catolicismului. Două stiluri de pictură iconoclastă sălăşluind în pace pe pereţii aceluiaşi lăcaş. Pictura, începută de către Fratele Lecompte de Louis, catolic, a fost continuată de pictori ortodocşi. (Nu este singurul secret al bisericii. Aflăm că tot aici, pe vremuri, venea familia Ceauşescu, în timpul marilor demolări bisericeşti, să se roage.)

La biserică, preotul Surcele Banu ne spune: „Sînt fiul satului", născut aici, preot din '95 prin transfer de la o parohie învecinată. Parohia e una mare, „de gradul 1", numără „1884 de familii creştin ortodoxe", fără „32 de familii de penticostali".

Despre oamenii comunităţii spune că sînt „cinstiţi în primul rînd", mai ales azi, cînd „omul cinstit e şi sărac".

© I. Popovici

Istoria bisericii începe din secolul al XVII-lea, după un atac al tătarilor. „La 1648, tătarii din Peninsula Crimeea au năvălit prin sud pustiind întreaga zonă. Trecînd spre Oltenia, între bălţile Mostiştei şi Dunăre au fost aşteptaţi de armatele române. Încep ploile, şi în ambuscadă tătarii sînt omorîţi, iar robii pe care îi luaseră – eliberaţi. Biserica e construită de către Matei Basarab, ca o mulţumire adusă lui Dumnezeu."

Zidurile sînt de 1,40 m grosime, cu scară interioară care duce în turlă, unde „există sute de lilieci". Stau acolo precum ciorchinii, pe timp de zi, şi bîntuie, pe timp de noapte. „Era un turn de pază contra năvălitorilor. Ferestrele sînt puse în cele patru puncte cardinale. Dacă se vedea vreun pericol, se aprindeau focuri din 10 în 10 km şi astfel, în doar cîteva ore, vestea năvălirii ajungea la scaunul domnesc de la Tîrgovişte. Drumul de legătură prin pădure de la Bucureşti spre Mînăstirea, Curtea de Argeş şi Tîrgovişte era denumit „drumul sării sau al peştelui", pentru că din Bălţile Mostiştei plecau care cu peşte la scaunul domnesc, de acolo veneau încărcate cu sare la Schilea, un mic port unde se făcea comerţ cu Imperiul Otoman.

Directoarea

Ioana Mladin e o doamnă elegantă, brunetă, dichisită, amabilă. Este directoarea şcolii. Ne primeşte, dar pentru scurtă vreme, pentru că are ore. Este profesoară de chimie.

A avut multe inspecţii de la minister şi mai toţi reprezentanţii au spus că şcoala din Mînăstirea este printre cele mai bune şcoli din mediul rural. Aici, pînă şi copiii au iniţiative şi dna Mladin ne povesteşte de primul proiect, „Eco Şcoala", scris împreună cu profesorul de geografie, Ion Dane. A pornit de la o elevă (studentă acum la Geografie), care citise despre un asemenea concurs. Proiectul nu numai că a fost unul cîştigător – „am fost prima şcoală din mediul rural care a obţinut steagul verde" –, dar a fost şi un imbold pentru altele. Un proiect Phare, 500 de mii de euro, reabilitarea clădirii. „Am primit materiale, echipamente pentru domeniul agricultură, dar şi un laborator de patiserie." A urmat „Cultura deschide minţi şi închide temniţe", prin care s-a construit o sală multifuncţională, „probabil unica de acest gen în întregul judeţ", cu staţie de amplificare, cameră video, aparat foto. „Avem şi o mini-sală de sport, laborator de chimie şi agricultură." Tot printr-un proiect au extins şi modernizat biblioteca, iniţial un fel de debara, acum într-o reală competiţie cu cele mai faine biblioteci publice din Bucureşti. „În derulare avem un proiect cu Amare Rromentza, un proiect cu integrarea copiilor romi."

Şi probabil singurul element „tradiţional" rămas răzbate prin sunetul clopoţelului de pauză. Căci la şcoala din Mînăstirea, la fiecare 40 de minute, un domn urcă şi coboară scările, ca odinioară, agitînd clopoţelul amintirilor din copilăriile noastre.

Primăria

Dacă drumul ar fi bun ar fi rost de turişti pe aici, ne spun cu părere de rău gazdele. Nu-i doar sat european... aici există biserica cea veche şi plină de legende, mai e şi Casa memorială „Al. Sahia", iar ca *entertainment*... poţi veni la un pescuit ieftin, în decor de paradis. Căci dacă în Bucureşti, la poluare şi mizerie, ţi se iau cam 80-100 de lei pe ziua de pescuit, aici plăteşti doar vreo 5. Şi poţi oare compara peştele de Bucureşti cu cel de Mînăstirea?

Iulian Năstase, referent la Primăria din Mînăstirea ne povesteşte despre europenizarea satului: „Am primit acum cîţiva ani o solicitare, practic o provocare la concurs. Ni se cerea să spunem dacă s-a întîmplat ceva frumos în comună referitor la iniţiative ale cetăţenilor." Şi s-a întîmplat.

Istoria (recentă) a Mînăstirii se brodează cam pe acelaşi decor al şocului post-Revoluţie pe care l-au trăit majoritatea satelor din România. Pînă în '89, localnicii se ocupau foarte mult cu agricultura, „aveam cel mai bun IAS la nivel de ţară, unde se făcea şi practică cu studenţii de la Agronomie şi aveam şi culturi experimentale". Mai exista şi un atelier mecanic, care „deservea tot ce era pe partea de sud Giurgiu, Constanţa etc.". Apoi s-a închis şi ăsta. S-a închis tot. Şi IAS-ul, şi Atelierul. Apoi a început şomajul. Şomajul şi deruta. Oamenii s-au trezit dintr-odată abandonaţi de un sistem cu care se obişnuiseră, obligaţi să înveţe din mers să supravieţuiască. Apoi au vrut să trăiască mai bine. Aşa a început povestea cu „satul european".

„Pînă atunci n-a mai fost o activitate care să coopteze atîţia cetăţeni" – îşi aminteşte **Rică Ganea,** unul dintre cei implicaţi în proiect. „Totul a fost interactiv, s-a mers din casă în casă, s-a vorbit cu fiecare om în parte." S-a înfiinţat un comitet de iniţiativă locală, cu reprezentanţi ai tuturor categoriilor sociale şi etnice. „Lumea era neîncrezătoare, nu se întîmplase aşa ceva pînă atunci. Voiam să învăţăm să atragem bani, să ne rezolvăm singuri problemele, să nu mai aşteptăm să vie statul să ne rezolve. Noi nu ştim să facem proiecte. Dar am intrat pe net să vedem cine şi pentru ce mai dă bani şi am învăţat."

Aşa a început totul. Alimentarea cu apă şi pietruirea drumului au pus bazele europenizării, tradusă în termenii independenţei faţă de mentalitatea învechită.

Englezii

În aceeaşi perioadă au venit pe aici şi nişte englezi. Un proiect cu Ambasada Marii Britanii: îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale romilor din comunitate, *via* alimentarea cu apă. Au pornit aşadar englezii prin „ţigănie" să ţină cursuri de „educaţie igienică". Au constituit un ONG prin care aduceau şi oameni, şi fonduri, pentru a ridica nivelul de trai al comunităţii. Programele, avînd impact, au determinat finanţatorul să mai aloce fonduri şi uite-aşa oamenii din comunitate s-au apucat de muncă: au început să-şi facă singuri sistemul de alimentare cu apă, şi-au săpat singuri şanţurile, şi-au igienizat şi văruit fîntînile, au curăţat apa, le-au denisipat. Cei mai înstăriţi, cei care aveau cişmea în curte, au tras apa în casă, apoi şi-au făcut şi băi, şi duşuri... Şi uite-aşa „ţigănia" a devenit „comunitate de romi".

Cîştigul

Plăcuţa „Sat european" a fost mai mult decît o simplă denumire. A fost mai mult decît introducerea sistemului de alimentare cu apă şi mai mult decît pietruirea de drum. A insuflat oamenilor un anumit respect faţă de sine şi dorinţa de a face ceva, de a se rupe din încremeneală. Iar ideea că totul s-a făcut prin comunitate a avut impact şi la proiectele următoare. Cu toate astea, şi visele se lovesc de ziduri. Aici ar putea fi mult mai mult, dar, deşi peisajul e minunat, iar lacul – un punct de plecare întru dezvoltarea turismului, totul pare a fi un vis fără infrastructură.

„Noi avem idei, dar n-avem bani." Pe malurile Mostiştei, deşi generoase ca peisaj, e greu să faci ceva. „Apa o avem, dar nu e a noastră." Căci luciul de apă aparţine de OGLA (Organizarea şi Gospodărirea Lacurilor şi Apelor).

Cu toate astea, convingerea generală e că în 20 de ani Mostiştea va fi zona de agrement a Bucureştiului. Ce se va întîmpla însă pînă atunci, nimeni nu ştie.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Reactor nuclear în pericol.** Autorităţile pentru energie nucleară din Franţa, Marea Britanie şi Finlanda atrag atenţia asupra problemelor de siguranţă ale noului tip de reactor nuclear dezvoltat de concernul Areva. E vorba de un reactor de „a treia generaţie", proiectat în ultimii ani şi menit să deservească uzine atomice din mai multe state europene. Criticile vizează măsurile de siguranţă ale reactorului: interconectarea dintre sistemul de control şi cel de securitate este deficitară pentru că cele două unităţi nu sînt independente; anumite componente ale sistemului de control sînt folosite, în caz de avarie, de către sistemul de securitate. Or, spun criticii, aceasta e „o eroare de proiectare gravă", pentru că rolul sistemului de securitate ar fi tocmai să preia controlul în caz de defecţiune. Prea multă securitate înseamnă lipsă de securitate, cam asta ar fi morala... Areva construieşte în acest moment un reactor la Olkiluoto, în Finlanda, unul la Flamanville, în Franţa, două la Taishin, în China, şi a planificat construirea a încă două unităţi de acelaşi tip în Marea Britanie. Deocamdată, lucrările de pe şantierele europene au fost sistate. Inaugurarea reactorului din Finlanda, aflat în ultima fază a construcţiei, a fost şi ea amînată pentru o dată neprecizată. (după *Le Monde)*

● **Cît costă înjurătura?** În Germania, şoferii sînt în general calmi şi disciplinaţi. Blocajele din trafic sînt rare (tocmai pentru că şoferii sînt calmi şi disciplinaţi) şi aproape totul se rezolvă pe cale amiabilă. Ce se întîmplă însă cu puţinii şoferi recalcitranţi? Există amenzi. *Die Welt* a prezentat un top al micilor măgării rutiere care costă mulţi bani. Impolitеţea costă între 100 şi 4000 de euro. De pildă, pentru un semn neprietenos cu degetul mijlociu şoferii pot plăti între 600 şi 4000 de euro: e amendată „gesticulaţia obscenă". O înjurătură slabă (gen „scroafo" sau „nenorocitule") poate costa pînă la 2500 de euro. În schimb, dacă înjuri un poliţist, amenda creşte vertiginos: se consideră că jigneşti statul, adică organul care reprezintă comunitatea, aşa că se aplică amenda maximă, de 4000 de euro. Nimic nu e lăsat la întîmplare: pînă şi înjurăturile mai subtile sau cele indirecte (gen: „te-aş invita să mă pupi în cur") sînt taxate, cu pînă la 1600 de euro.

NUMAI
CEI CU PSIHICUL
ÎNTR-ADEVĂR COCHET,
ÎMBRĂCAŢI ÎN MARILE PÎNZE ISTORICE
PÎNĂ LA LACRIMI,
DESCHID LINII DE FINANŢARE
PENTRU PEREŢII GOI

Cu ochii-n 3,14

● S-a demonstrat ştiinţific: dragostea durează fix doi ani (nu trei, cum crede Frédéric Beigbeder!). Psihologii de la High Research Institute din California au mai descoperit şi că „iubirile de o viaţă" denotă „complicaţii patologice: obsesie, delir în lumea virtuală, psihoză, instabilitate emoţională. Altfel spus, numai cei cu psihicul tulburat pot iubi o viaţă întreagă la fel". Probabil că şi basmele (de adormit adulţii) cu „pînă ce moartea ne va despărţi" ar trebui revizuite, ca şi comediile romantice: în „lumina" noilor descoperiri, *happy end*-ul poate fi începutul unei patologii... (**a. l. ş.**)

● Pe site-ul www.metropotravel.ro/polling/Diverse/Care-e-cel-mai-frumos-loc-din-Romania, oraşul meu natal, Rîmnicu Vîlcea, a fost votat cel mai frumos loc din ţară. Sînt de acord. Oraşul este într-adevăr cochet (deşi unele părculeţe au dispărut ca să facă loc mall-ului şi hipermarket-urilor) şi foarte curat. Unde mai pui că se află amplasat între staţiunile Govora, Olăneşti şi Călimăneşti-Căciulata. Diferenţa mare însă între Rîmnicu Vîlcea (61,72%) şi Munţii Apuseni (4,32%), de pildă, mă face să cred că celebrii hackeri locali (cunoscuţi prea bine de FBI) au avut un cuvînt de spus în configurarea acestui top. (**M. C.**)

● În Cluj, Sibiu, Braşov şi, posibil, în alte oraşe din Ardeal sînt la modă restaurantele tradiţionale, de tip cramă. Au în comun: beciurile vechi în care sînt amenajate, ospătarii îmbrăcaţi în costume populare şi preţurile destul de piperate. La Cluj, în fostul birt destinat pomenilor şi parastaselor de vizavi de cimitir poţi mînca o tocăniţă din picioare de purcel, la Sibiu, în crama „Sibiul vechi" îl vei întreba pe ciobănaşul care te serveşte ce este o *tapşă*, în timp ce la ureche îţi va susura un cîntec de nai, iar la Braşov, la „Sergiana" (probabil pe patroni îi cheamă Sergiu şi Ana) vei putea alege din mai multe zemuri şi sosuri, amintindu-ţi nostalgic că aici era pe vremuri o cîrciumă de cîrciumă cu beri la halbă şi mititei. N-am nimic cu tradiţiile, dar ca orice exces, la un moment dat sînt şanse să-ţi pice greu. (**A. P.**)

● Peste noapte, în primele 24 de ore ale campaniei electorale, toată ţara s-a umplut de marile afişe cu Traian Băsescu şi îndemnul său la referendum. Timp de cinci ani, mobilizare mai eficientă a vreunui guvern sau autorităţi din ţara asta nici că s-a văzut. Păcat că cică afişele ar fi ilegal amplasate. Şi păcat că în bătaia vîntului marile pînze se strîmbă în toate felurile, cu tot cu figura unui preşedinte care se voia drept. (**A. M.**)

● Departe de mine vreo simpatie specială pentru Halloween, dar atacurile de anul acesta asupra sărbătorii de groază m-au pus pe gînduri. Întîi, Vaticanul a denunţat rădăcinile păgîne şi oculte ale evenimentului. Apoi, o directivă internă din unele şcoli americane sfătuieşte profesorii să susţină o imagine „pozitivă" a Halloween-ului, în care elevii să fie încurajaţi să se deghizeze în personaje istorice, fructe şi legume, în loc de vampiri şi fantome. Dacă simbolistica violentă e cea care deranjează, nu înţeleg de ce nu şi-au găsit drept obiect al criticii, de exemplu, felul în care este sărbătorită în aceeaşi perioadă Ziua Morţilor în America Latină (spaţiul cu cea mai mare comunitate catolică din lume şi locul de plecare al celei mai importante minorităţi din SUA) – cel puţin la fel de crudă, în manifestările ei simbolice, şi cu origini la fel de păgîne. Dar cred că atît Vaticanul, cît şi profesorii americani ştiu foarte bine că este permis să înfierezi spaima cu obîrşii celtice, pe cînd, dacă ţi-o alegi ca ţintă pe cea cu rădăcini aztece, ai încurcat-o. (**M. Ş.**)

● La 31 octombrie 2009, George Bush tatăl (85 de ani), Helmut Kohl (79 de ani) şi Mihail Gorbaciov (78 de ani) s-au întîlnit la Berlin cu Angela Merkel „pentru a-şi împărtăşi amintiri din toamna anului 1989". Şi se zice că nu mai există duioşie pe lume... Trebuie să fi fost frumos pînă la lacrimi. (**R. C.**)

● *„Feeling*-ul meu este că nu se mai deschid, în acest an, linii de finanţare pentru dezvoltarea resurselor umane", a declarat un domn de la Ministerul Muncii, pre numele său Cosmin Meleca. Această legătură directă între finanţare şi *feeling* mă face să cred că încă nu e totul pierdut... (**M. V.**)

● În timpul festivalului de film de la Sibiu, cîţiva colegi jurnalişti au îndrăznit să practice „turismul cultural" şi prima lor oprire a fost, desigur, la „Brukenthal". Majoritatea operelor de artă fiind „în turneu", ele au fost înlocuite nu cu reproduceri, ci cu fotografii. „Măcar dacă ar fi fost poze de bună calitate, dar nu erau!" – s-a plîns cineva. Mai bine îl chemau din nou pe Dan Perjovschi să deseneze pereţii goi, aşa cum a făcut acum cîţiva ani. (**A. P.**)

SUCCESUL CÎRLIONŢAT
ÎN MOD CLASIC SE COACE
CU ATÎT MAI TARE
CU CÎT ÎNTREAGA LUME
E MAI PLINĂ DE MEMBRI
CU SIGLA „FERICIT"

● Sorin Oprescu şi-a lansat campania electorală sub sloganul: „Hai România". Dacă ar fi pus şi un „Olé-olé" în faţă, succesul ar fi fost deja garantat. (**S. G.**)

● Un Nicolas Sarkozy blond şi cîrlionţat, timid, ascultător şi foarte *gentil*... Nu este vorba despre o poză transformată în Photoshop, ci de imaginea reală a preşedintelui, aşa cum este rememorată de învăţătoarea sa de la şcoala primară din Neuilly în cartea cu titlul echivoc *J'ai été la maîtresse de Nicolas Sarkozy*. Care-şi aminteşte că viitorul preşedinte nu era deloc bun la sport pentru că avea fesele prea mari şi care, în timpul recreaţiilor, prefera compania învăţătoarei celei a colegilor. „Atracţia puterii?", o întreabă – perfid – intervievatorul emisiunii *Télématin*. Oh, ştiţi, la vîrsta aia... Era mai mult nevoia de protecţie, îi răspunde învăţătoarea. (**a. l. ş.**)

● O curte de apel daneză a dispus urmărirea penală a doi medici şi o vindecătoare numită Jomanda, pentru tratamentul aplicat Sylviei Millecam, o populară actriţă olandeză care a murit de cancer la sîn acum cîţiva ani. Unul dintre medici a fost demis pentru malpraxis, iar celălalt a fost suspendat un an, pentru că nu a fost destul de convingător în a o determina pe actriţă să se trateze în mod clasic. Cît despre *Lady of the Light,* Jomanda, aceasta a fost achitată după ce avocatul ei a reuşit să pună în legătură boala cu implanturile mamare la care actriţa nu voia să renunţe. Totuşi, pe afişele tămăduitoarei se putea citi, după achitare: „Întotdeauna consultaţi medicul!". Dacă se poate, unul nedemis sau nesuspendat în ultimii 5 ani. (**S. S.**)

● „Afacerea Polanski" te face să te întrebi dacă nu ar mai trebui umblat la vîrsta majoratului pe-acolo, prin punctele esenţiale... E limpede că o fată de 13-14 ani nu mai este „fetiţă", că deja, de la şcoală, va fi aflat mai tot în materie de sex şi că, dacă romii pot primi dispensă să se căsătorească la vîrsta asta, nu văd de ce n-ar obţine şi adolescenţii sexualmente precoci (cum sînt mai toţi în ziua de azi) dreptul (legal) de a face sex (protejat!) cu adulţii: să fim realişti, e ceva atît de răspîndit încît e plină lumea de „criminali" în libertate. (Plus că e mai inteligent să fii iniţiat de un adult experimentat şi responsabil decît să bîjbîi nepriceput cu cei de-aceeaşi vîrstă...) Dar aş diferenţia majoratul sexual de acela „votant" – să zicem, majoratul sexual la 15 ani, iar celălalt la cel puţin 25. Mintea pentru politică se coace mai încet decît aia pentru sex. (**a. l. ş.**)

● Gripa porcină se extinde prin Europa, iar la noi situaţia se anunţă tot mai ameninţătoare. S-ar putea confirma zvonurile că ar exista o strînsă legătură între amploarea epidemiei şi numărul porciţilor. Se spune şi că gripa loveşte cu atît mai tare cu cît regiunea e mai plină de scroafe căţărate în copac. (**A. M.**)

● Vodafone, multinaţionala aceea cu 300 de milioane de clienţi în întreaga lume şi care face anual în România profit de cîteva (zeci de?) milioane de euro, a pus tarif (39 eurocenţi/apel) pe numărul de relaţii cu clienţi, dacă vrei să scapi de meniul interactiv. O mişcare tarifară cam meschină pentru ditamai multinaţionala. (**M. C.**)

● Preşedintele Traian Băsescu propune ca Parlamentul să nu aibă mai mult de 300 de membri. M-am prins de ce: ca să nu (mai) fie 322... (**M. V.**)

● Un primar a împărţit sătenilor făină primită din fonduri UE în pungi cu sigla PD-L. *Şoul* electoral a început! (**M. C.**)

● Un studiu realizat pe un eşantion de 11.400 de subiecţi din 16 ţări a stabilit că „pe unul din patru oameni, la nivel mondial, criza l-a făcut fericit". În spiritul cel mai groucho-marxist cer să-l văd şi eu. (**R. C.**)

SE SPUNE CĂ SPAŢIUL PUBLIC
TE ÎMBIE LA MICI LUCRURI PLĂCUTE

● Chio-Chipsurile, se spune în reclamă, sînt făcute din cartofi „naturali". Cum or fi cele din cartofi artificiali? (**S. G.**)

● A început să se difuzeze la TV un spot care ne atenţionează că „votul ilegal înseamnă închisoare". Hai să fim serioşi. Din cei peste trei mii de indivizi prinşi anul trecut votînd de mai multe ori, cîţi sînt acum în închisoare? (**M. C.**)

● Observ un abuz în spaţiul public al termenului „diversitate", de la politică la publicitate, de la „diversitate de opinii" la „diversitate de produse". Un magazin de mobilă din vecinătatea mea, ca să desfidă orice rival, a pus un afiş uriaş pe care clamează: „Avem cea mai mare diversitate!". Dacă aş fi fost concurenţa, aş fi replicat alături: „Noi avem o diversitate mică – da' vioaie!". (**M. Ş.**)

● „Ambalat în atmosferă protectoare" şi produs de ALKA Pro (Şos. Principală nr. 941, Filipeştii de Pădure) sub marca *NutLine,* te îmbie la ronţăit „Fisticul curajos". (**D. S.**)

● La Sibiu, la o primă – şi superficială – vedere, am văzut cel puţin trei lucruri care merg bine: 1) hotelul Ibis, cu cele mai uriaşe încăperi pe care le-am văzut vreodată, bar non-stop şi trei posturi de radio (în cameră), toate cu muzică bună; 2) magazinul de ziare, reviste şi mici lucruri plăcute de pe strada centrală, neaşteptat de bine organizat şi asemănător cu cele din Paris; 3) cîinii comunitari, ce-i drept prezenţi, dar toţi cu etichete de protejaţi şi, cel puţin ziua, paşnici... (**I. P.**)

Mirella NEDELCU-PATUREAU

„Teroarea noastră“ şi dreptul la sublim

– cîteva note pe marginea stagiunii teatrale pariziene –

Niciodată toamna nu fu mai frumoasă sufletului nostru doritor de teatru. De multă vreme stagiunea teatrală parizianã nu a debutat cu mai multă strălucire, cu mai multe promisiuni ce par să se împlinească seară de seară o dată cu cele trei lovituri de gong ce au anunţat revenirea Marelui Bob pe scenele franceze: *Opera de trei parale* de Bertolt Brecht montată de Bob Wilson, cu mitica trupă de la Berliner Ensemble pe scena de la Théâtre de la Ville, inaugurînd în acelaşi timp cel de-al 38-lea Festival parizian de toamnă. Şi totuşi, versul arghezian pe care l-am deturnat la începutul acestei cronici ascundea în el un secret şi funebru avertisment. În plin Festival, ne lovea vestea dispariţiei brutale a directorului său, Alain Crombecque – răpus de un infarct în culoarele metroului parizian – figură discretă, dar esenţială a peisajului teatral francez. Scurt şi straniu rapel al vechiului *adagio* despre spectacolul ce trebuie să continue ca zîmbetul printre lacrimi al arlechinului fulgerat de spaima morţii. Spectacolele pe care le-am urmărit nu m-au scos cu totul din această atmosferă lucidă, dar senină, şi nici nu au scăzut în calitate după cabaretul expresionist germano-american al maestrului Wilson ce ne-a aţiţat pofta de joc. Critica e unanimă, la Teatrul Naţional de la Colline din estul parizian, nu departe de Piaţa Gambetta şi de cimitirul Père Lachaise, tînărul Sylvain Creuzevault e, de acum, o certitudine. Îl descoperisem tot în cadrul Festivalului de toamnă în 2006, la Atelierele Berthier, un soi de „anexă experimentală“ a Teatrului Odéon. El şi gaşca sa de prieteni şi colegi de generaţie – nu avea nici unul 30 de ani – mă fascinaseră cu un spectacol de o energie sălbatică, ce străbătea spaţiul de joc într-o vîltoare neîntreruptă ce tăia răsuflarea, îmbinînd grotescul şi fiorul tragic, gustul pentru violenţă şi scandal, ca program estetic. Jucau piesa tînărului Brecht, *Baal,* poetul blestemat ce sfîrşea singur ca o fiară în noapte, sub bolta înstelată şi rece. Spectacolul care a urmat era complet în altă cheie, şi a fost reluat în actuala ediţie a Festivalului de toamnă la Teatrul de la Colline. *Le Père tralalère* (*tralalère,* sau *tralala,* refren naiv ce dă numele unui site muzical pentru copii) este un spectacol colectiv, o improvizaţie ce se petrece „aici şi acum“ în jurul unor figuri arhetipale din universul familial şi care culminează firesc cu uciderea rituală a tatălui. Totul începe banal, molcom, în sînul unui banchet nupţial, care se continuă cu alte şi alte ospeţe familiale, tonurile se adumbresc treptat, în mijlocul acestor conversaţii de circumstanţă, dar unde străpunge din cînd în cînd o notă de absurd, cîntecele nuntaşilor invocă sprinţare şi naive cancerul, boala, moartea, totul se reinventează, se recompune, se demontează ca într-un joc de copii, copii care nu reuşesc să realizeze cînd jocul a încetat, cînd au devenit adulţi, cînd gestul devine violent şi asasin şi scena e împroşcată de sînge, iar pe ea zac corpurile goale, ca nişte păpuşi de cîrpă. Reluat în momentul acesta la Colline într-o viziune bifrontală, spectacolul a evoluat, a cîştigat în teatralitate. Creuzevault şi echipa sa îl situează la nivelul zero sau la rădăcină, pe scara căutărilor lor, căci teatrul lor e ferm angajat pe calea unui teatru experimental. Pentru a avansa, în fine, pe prima treaptă cu un nou spectacol, *Notre terreur* („Teroarea noastră“), care l-a precedat în seria de reprezentaţii de la Colline şi care va fi reluat curînd la Lyon. Tot un spectacol colectiv, pe bază de improvizaţii, dar după o solidă documentaţie istorică, căci e vorba de mitul fondator al conştiinţei politice şi civice franceze, Revoluţia din 1789, în perioada Terorii. Actorii sînt prezenţi pe scenă înainte de începerea spectacolului, umbre livide în spatele unei perdele de plastic, îmbrăcaţi în costume contemporane, cadre superioare sau militanţi de stînga. Această proximitate fizică cu spectatorii, aşezaţi în versiune bifrontală, martori şi beneficiari sau moştenitori ai istoriei, devine de altfel principalul atu al spectacolului. Membrii Comitetului Salvării Publice sînt reuniţi în şedinţă în jurul unei mese încărcate de dosare, de sticle goale, de sendvişuri rispite peste tot. Sîntem după execuţia lui Danton, Robespierre îl va urma peste patru luni.

Totul se joacă *pleins feux,* adică sala şi scena sub aceeaşi lumină albă şi crudă, spectatori şi actori, în acelaşi spaţiu. Nouă actori se înfruntă şi se agită în jurul mesei. Publicul francez, hrănit din şcoală cu retorica precisă a acestor personaje istorice, îi identifică destul de repede. Robespierre, Saint-Just, Carnot, deliranţi, discursivi, entuziaşti şi însetaţi de sînge, obosiţi şi teribil de juvenili, revoluţionarii din 1794 sînt revoluţionarii sau teroriştii de astăzi, căci pentru Creuzevault este vorba aici de teroarea generaţiei sale, crescută după căderea Zidului şi eşecul ideologiilor. Spectacolul vorbeşte despre o teroare, fără majusculă, pune întrebările pe care şi le pun astăzi moştenitorii direcţi ai Revoluţiei Franceze. Ce urme a lăsat în prezentul nostru idealul de democraţie şi de absolut al oamenilor din 1793, cum privim astăzi această scenă primitivă a legendei revoluţionare şi, mai ales, mai are oare teroarea un viitor? Spectacolul are un impact formidabil, fără să fie bazat pe performanţe actoriceşti, toţi sînt foarte tineri, uneori stîngaci, forţa lor e ideea de grup compact, complice, în mişcare, dezordonat şi delirant, stenograma dramatică a acelor zile şi nopţi de nebunie, între 1793 şi 1794, celebrul 10 Thermidor, cînd după un discurs pasionat zeci de capete cădeau sub ghilotină, într-o Franţă în plin război civil, pradă foametei, mizeriei, fantasmagoriilor de tot soiul. Teroarea a fost unul dintre răspunsurile disperate la această situaţie. Finalul, ca de obicei la Creuzevault – mă gîndesc la *Le Père Tralalère* – alunecă într-un onirism straniu, pătat de sînge şi fantomatic. (În Parisul de după Teroare, publicul francez fremăta delectîndu-se cu *Diableriile* lui Robertson, strămoş al noilor tehnologii pe scenă, cu proiecţii de imagini, bîntuite de fantome şi apariţii fantasmagorice, cu capete de ghilotinaţi, în valuri de fum şi lumini. Procedeul era simplu, un joc de oglinzi, plăci de sticlă şi surse de lumină.) Epoca era macabră şi gusta cu deliciu balansul între două lumi, între două realităţi. Citînd un vers din Brecht, autorul său fetiş alături de Heiner Müller sau Marius von Mayenburg, tînărul regizor scrie într-un comentariu: „Altădată fantomele veneau din trecut, acum ele ne vin din viitor“.

Să revenim la Odéon, în sala sa de purpură şi aur: pe scenă, deschisă ca o cochilie obscură cu sclipiri malefice, o siluetă descărnată, prezenţă magică sau bufon tragic, un actor de geniu – Laurent Terzieff – e Philoctet. Christian Schiaretti, salutat anul trecut cu un Premiu Molière pentru un superb *Coriolan* de Shakespeare, unde duhneau toate miasmele puterii şi violenţa barocă a unor prinţi feloni, mizează de data aceasta pe cartea unui teatru tradiţional şi sobru. Terzieff e genial, dar nimeni nu mai joacă astăzi ca el, tot aşa cum, dacă divina Sarah Bernhardt a tulburat fantasmele adolescentului Proust, jocul ei ne vine de pe altă planetă. Aţi avut şansa să auziţi vreodată un vechi disc cu vocea ei? Teribil, dar poate că, pur şi simplu, epoca noastră a pierdut accesul la sublim. Terzieff e Philoctet, după Sofocle, pe un text adaptat de Jean-Pierre Siméon, fără să fie însă un text contemporaneizat şi tras cu sila pînă la noi. El e un bătrîn soldat din războiul troian, rănit şi abandonat de ai săi pe o insulă pustie, căci gemetele sale de durere şi mirosul abominabil al rănii displac foştilor săi fraţi de arme. El deţine însă un arc, ce ar putea permite grecilor să pună capăt războiului cu Troia şi pe care aceştia încearcă să-l recupereze, conduşi de vicleanul Ulise. Ciudată tragedie-poem unde nu moare nimeni şi singura victimă rămîne eroul confruntat cu vidul sau absurdul existenţei. Eroul e beckettian, fără îndoială, şi partitura – pe măsura acestui actor incandescent. Revenit după aproape 50 de ani pe scena Odéon-ului, Terzieff trezeşte poate şi el fantomele trecutului: reţinute pe memoria unei pelicule de film, mă bîntuie astăzi imaginile sublime ale unui spectacol pus în scenă aici de Jean-Louis Barrault cu Alain Cuny şi Laurent Terzieff, pe atunci tînăr şi de o frumuseţe halucinantă, alături de silueta masivă şi elegantă a lui Cuny. (Cine-şi mai aminteşte de trubadurul din *Visiteurs du soir* de Marcel Carné? – inutil să invocaţi bariera timpului, cinematecile există...) Spectacolul era *Tête d'or* de Claudel şi poate că ar trebui să regretăm cu toţii că am pierdut accesul la sublim...

Lauda de sine

Colega noastră Adina Popescu a mai luat un premiu. Nu ca jurnalistă, ci ca regizoare. Iată ce glăsuieşte comunicatul de presă de la Astra Film Festival, care s-a încheiat recent la Sibiu:

„Premiul pentru cea mai bună cercetare într-un film românesc, oferit de revista *Formula AS*, a ajuns la *Copiii uraniului / Children of Uranium* (2009) de Adina Popescu şi Iulian Ghervas.“

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 300 ● 12-18 noiembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

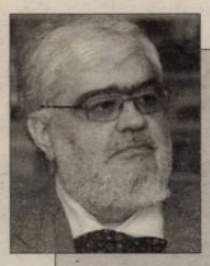

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

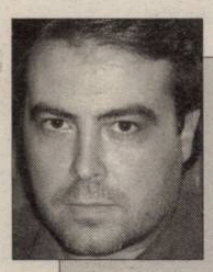

Adrian Cioroianu
„Greşeala
lui Obama“

pagina **5**

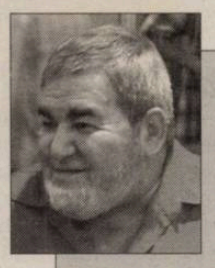

Şerban Foarţă
„Scatologicum parvum“

pagina **6**

Cum se vede Estul din Elveţia

© L. Muntean

„Dacă Dumnezeu era elveţian, ar mai aştepta şi acum momentul favorabil pentru a crea lumea.“

HUGO LOEBCHER

5 948467 000247 46

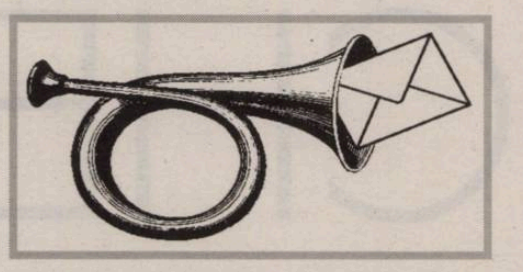

Nr. 297: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Bisturiu cu fitze“

„Sărac şi bun în medicină nu se poate“

Elena Cârstea nu a fost operată. A suferit o intervenţie neuroradiologică numită embolizare, ce nu poate fi numită propriuzis operaţie. Cornel Constantiniu a primit baterii la stimulator, pentru că acolo sînt stimulaţi nişte neuroni. Cristi a primit ficat de la soţie, deci nu sărea peste nici o listă de aşteptare. Celebrul formular este E112, nu 202. China nu este chiar inexistentă în medicină – au făcut transplant de faţă.

Articolul doreşte să tragă o concluzie plecînd de la ipoteze false.

Concluzia nu poate fi decît falsă, oricare ar fi ea. Mă tot chinuiesc să găsesc concluzia şi nu o găsesc. Ce nu e bine? Înţeleg că oamenii pleacă din ţară să se trateze în altă parte. Unii – vedetele – sînt suficient de inteligenţi să plece în centre medicale civilizate, alţii – oamenii de rînd – pleacă cu E112 în China pentru celule stem. Succesul clinicilor din China nu este dovedit şi acceptat de comunitatea medicală. Ar fi absurd dacă ministerul ar accepta să trimită oameni în China pe E112, pentru tratament cu celule stem. Ministerul ar fi de condamnat, nu omul de rînd care nu are nici o idee despre medicină. În plus, comisiile sînt formate din medici români. Aceştia decid dacă se poate face tratamentul în ţară sau nu. De obicei, în comisie sînt printre cei mai buni medici din ţară, care şi decid dacă ei pot face ceva sau nu. Deci E112 este de multe ori o salvare.

Poate nu am înţeles bine fraza cu medicii de la mari depărtări care vindecă paralizia, tusea măgărească şi SIDA? Era o ironie? Pentru că tusea măgărească are tratament, paralizia de asemenea, în funcţie de cauze (nu toate), mai puţin SIDA, deşi mulţi o consideră acum o boală cronică. Erau cumva exemple de boli incurabile?

Eu aş trage alte concluzii de aici. Şi anume – cine are bani pleacă. De ce? Pentru că pacienţii nu au încredere în medicii români. Cine nu are bani – vinde casa şi tot pleacă pentru soluţii disperate, inexistente. De ce? Pentru că nu au în ţară medici care să îi trateze sau care să îi facă măcar să înţeleagă că aceste tratamente în China, Ucraina etc. sînt nişte escrocherii. Deci din nou nu au încredere în medicii români. De ce nu au? Păi, să vedem...

Cred că sînt maximum două centre în România care fac embolizări, unul este la Spitalul „Bagdasar“, unde vine un profesor neuroradiolog din Ungaria, la cîteva luni, să facă embolizări. Deci nu poate fi vorba de un centru real. Iar altul – nu sînt sigur de această informaţie – cred că este tot în Bucureşti, însă în sistemul privat.

Din cîte ştiu, un singur neurochirurg face implanturi de stimulatoare în România, tot la „Bagdasar“, însă nu este o rutină, dimpotrivă. Cum să am încredere dacă nici măcar nu se face? Dacă nu se face, oricît aş citi din cărţi nu pot să ajung la experienţa centrelor în care se fac aceste proceduri şi implicit sfatul meu medical este departe de a fi unul expert în domeniu. Îmi dau doar cu părerea, cel mult.

Mi se pare că îi arătaţi cu degetul pe cei care pleacă – deşi ei nu au o soluţie în ţară. Mi se pare că empatizaţi puţin cu sistemul medical românesc şi nu înţeleg de ce, în condiţiile în care nu demult arătaţi tot felul de ştiri la televizor despre sistemul medical românesc corupt şi slab. Deci faceţi parte chiar dintre cei care au distrus şi fărîma „aia“ – pentru a fi în ton cu articolul – de încredere în medicii români care sînt corupţi, slabi etc. Deci şi din cauza dvs. pleacă în China oamenii, pentru că le-aţi arătat cît de putred este sistemul. În ultimii 15 ani, nu cred că numărul ştirilor pozitive despre medici a depăşit 5% din totalul de ştiri despre sistemul medical. Ştiri prezentate chiar şi de dvs.

Voi trage eu concluziile – oamenii pleacă pentru că nu se pot trata în ţară, pentru că nu au încredere în medicii din ţară, pentru că spitalele în mare parte sînt împuţite, pentru că sistemul este corupt, pentru că este subfinanţat. Dacă este corupt, nu poate fi şi bun. Pur şi simplu, corupţia şi excelenţa nu pot exista împreună. La fel şi cu subfinanţarea. Sărac şi bun în medicină nu se poate.

Domnule Mîndruţă, aţi scris un articol în care apar multe informaţii false, în care empatizaţi cu sistemul medical românesc pe care l-aţi denigrat ani la rînd, în care nu păstraţi o idee şi nu trageţi o concluzie. Iar dacă ascultaţi AC/DC, asta nu vă face decît un „metalist“ pe lîngă care, cu siguranţă, fata cu casete cu Cornel Constantiniu nu ar fi stat.

Dorin BICĂ
medic rezident neurochirurg
bicadorin@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai avem ceva sfînt?**
- **90-60-90**
- **De ce (nu) iubim FMI?**
- **Schimbările climatice**
- **Revoluţia „din depărtare“**
- **Monumentele UNESCO**
- **Prostia**

Actualităţi

Abuzul de charismă

Îndrăznesc să spun că nu există vreun lider contemporan, în orice tip de organizare socială, care să nu-şi fi folosit în ascensiunea sa propria charismă. Ba mai mult, acest complex „farmec personal“ (unii îi mai spun „priză la public“) este potenţat la maximum în scopul propensiunii social-politice sau chiar al... parvenirii. Se angajează inclusiv consilieri de imagine, care să dea cele mai bune sfaturi relativ la: gesturi, zîmbete, discurs, itinerare de promovare a imaginii etc. Într-un cuvînt: mare grijă la charismă!

Charisma poţi s-o ai sau să n-o ai – spun specialiştii din domeniul psihologiei maselor. Adică unii sînt născuţi să fie lideri (conducători). E adevărat, sună descurajator pentru ceilalţi – cei care n-au atît de mult „lipici“ la popor –, încît lipsa de charismă ar putea deveni un real... handicap pentru candidaţii, de pildă, ai unei curse electorale.

Folosită în abuz, charisma poate fi... înrobitoare. Îi poate subjuga pe cei din jurul liderului charismatic. Suit pe un anumit piedestal şi avînd „restul lumii“ la picioarele sale, „guru“-ul vreunei „şcoli de gîndire“ poate profita din plin de puterea pe care i-o conferă charisma sa. El îşi poate manipula după bunul plac „supuşii“, transformîndu-i într-o simplă masă de manevră (se mai foloseşte pentru acest fenomen şi: „spălarea creierului“).

În înţelepciunea sa însă, liderul charismatic poate face un important lucru: să-şi folosească „aura“ incontestabilă într-un mod ponderat, cu măsură, cu „bun-simţ... managerial“. Am putea numi acest mod şi astfel: un management corect al charismei personale.

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

România aproximativă

Este dimineaţă, în jur de ora 7. Lumea se grăbeşte spre serviciu, unde trebuie să ajungă aproximativ pe la 7,30. În România se munceşte aproximativ opt ore pe zi. Fiecare persoană, indiferent dacă este angajată ca muncitor, cadru de conducere, funcţionar la stat ori lucrează într-o firmă privată, are sarcini aproximativ clare de serviciu. Pe care le duce la îndeplinire aproximativ la termenele stabilite. De două ori pe lună, aproximativ la data prevăzută în contractul de muncă, ei vor primi un avans şi o lichidare, cu care se vor descurca aproximativ pînă la salariul următor.

Mulţi sînt navetişti. Ei pleacă cu autobuzele sau cu trenurile, aproximativ la ora stabilită şi ajung aproximativ la timp pentru a începe schimbul, aproximativ în cele mai bune condiţii.

Mulţi români au maşini proprietate personală, care corespund aproximativ pentru circulaţia pe drumurile publice. Desigur, există obligaţia verificării tehnice, care aproximativ la doi ani se şi face de către specialiştii de la autoservice-uri. Aceştia verifică aproximativ nişte caracteristici tehnice şi permit maşinilor să circule aproximativ alţi doi ani. Pe şoselele aproximativ reparate, cu marcajele aproximativ făcute, şoferii circulă, respectînd aproximativ regulile de circulaţie. Desigur, poliţia veghează şi aproximativ sancţionează încălcările codului rutier. Aceeaşi poliţie naţională asigură aproximativ liniştea în ţară şi respectarea legislaţiei economice. Altfel, dosarul contravenientului sau, Doamne fereşte, al infractorului va poposi la Parchet, care va declanşa procedurile împotriva aproximativ tuturor delincvenţilor şi le va înainta justiţiei. În instanţă, deja este treabă serioasă: absolut toate cazurile vor fi judecate aproximativ sever şi aproximativ egal pentru toţi, aproximativ în litera şi spiritul legilor în vigoare.

Legile ţării se nasc în Parlamentul României, unde se găsesc aceşti *Patres Patriae*, „Părinţii Patriei“. Ei gîndesc şi lucrează zi şi noapte, aproximativ în interesul ţării noastre. Ei sînt cei care votează legile care aproximativ asigură posibilitatea de dezvoltare politică, economică şi socială a ţării. Dar să nu uităm Guvernul! El este cel care conduce ţara, o gospodăreşte, aproximativ cu grija unui bun gospodar, aproximativ în interesul poporului român. El este cel care propune legile, aproximativ adaptate cerinţelor economiei, iar legile, odată votate, sînt aproximativ strict respectate pe spinosul drum al dezvoltării economice, pe baza unei ideologii extrem de clare, aproximativ de stînga-centru-dreapta, iar poporului i se promite cu certitudine că în aproximativ 2-20 de ani va trăi mult mai bine.

În această situaţie, noi toţi sîntem aproximativ siguri că, atîta timp cît va dura starea de aproximaţie generalizată, vom trăi aproximativ la fel de prost ca înainte, eventual chiar mai prost.

Aşa că, ar fi de dorit ca aproximativ întreaga clasă politică să îşi asume, în fine, aproximativ întreaga răspundere, iar următoarea tură de oameni politici care vor veni la putere după alegeri să termine o dată pentru totdeauna cu starea de aproximaţie generalizată.

În caz contrar şi noi vom ajunge la concluzia pe care a tras-o un „tovarăş de la raion“, după o şedinţă furtunoasă de analiză pe care a condus-o (cu mulţi ani în urmă), cînd a spus: „Tovarăşi, dacă vom continua tot aşa, vom ajunge unde sîntem!“...

Precis!

Gheorghe GRÜN
ggrun2000@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

12 august 1991

Distincția esențială între *gest* și *acțiune*. Gestul se mișcă în spațiul semantic „semn–semnal–simbol“: e un *accent* spontan pus pe o împrejurare dată, din perspectiva unei conștiințe vii, reactive. Gestul n-are durată, e punctual și – atît pentru cel care-l face, cît și pentru ceilalți – e relativ imprevizibil. E răspunsul prompt, nu neapărat reflectat, dat unei conjuncturi provocatoare. Gestul e gratuit. Rostul lui nu e eficacitatea. El indică, semnalează, califică. Acțiunea, dimpotrivă, are suită: e premeditată și vizează – cînd nu e precipitare bezmetică – un scop precis. Gestul e *fapta contemplativilor*, „pragmatismul“ lor. E actul celor care nu sînt „oameni de acțiune“.

Există împrejurări istorice în care acțiunea e imposibilă: e cazul perioadelor de totalitarism, de veghe polițienească neîntreruptă. În asemenea împrejurări, nu e posibil decît gestul. Cînd Jan Palach și-a dat foc la Praga, în ianuarie 1969, el știa că ceea ce face nu va avea consecințe imediate. Din unghiul bunului-simț, gestul apare nu o dată ca inutil, dacă nu ca nebunesc pur și simplu. Disidenții din Est au fost, de cele mai multe ori, oameni ai gestului. „Solidaritatea“ poloneză a fost o excepție: a fost o acțiune; a fost pregătită, a avut durată, a dat rezultate. Durată a avut și rezistența Doinei Cornea, dar, în cazul ei, a fost vorba mai curînd de un gest înghețat în propria lui tenacitate, un gest devenit *stare*. Nu o acțiune, căci n-a coagulat într-o faptă colectivă.

Totalitarismele digeră greu gesturile, tocmai pentru că ele au un uriaș efect simbolic, au nimbul unei incoruptibile purități și, fiind spontane, nu sînt anticipabile. Strigătul lor nu poate fi înăbușit profilactic și se aude pînă departe. Sînt greu de stopat pentru că nu implică masiv, cum este cazul acțiunii, *exterioritatea*. Gestul e rezultatul unei chimii intime, secrete și, pentru a-l suspenda, autoritățile ajung întotdeauna prea tîrziu. Strategia polițienească față de gest e să-l interpreteze ca acțiune, să-i găsească – mai degrabă să-i inventeze – premise tactice, agenți de influență, eventuali sponsori („agenturi“ etc.), pe scurt, să-l decodeze și să-l descrie ca pe un complot, ca pe episodul, bogat în ramificații, al unei conspirații.

Au existat, în România comunistă, *gesturi?* Da, dar puține. Mai curînd au existat *acțiuni* în anii '50, mai tîrziu în Valea Jiului sau, în 1987, la Brașov. Sub Ceaușescu, deși ar fi fost nevoie fie și de un minimum de acțiune politică (oricîte piedici ar fi existat dinaintea oricărei tentative de organizare), ea a lipsit. (Cu atît mai spectaculoasă a fost acțiunea solitară a unui Radu Filipescu.) Cîțiva inși au atins totuși sfera gestului. Nu s-a exprimat în asta o limită a lor, ci una a lumii românești de atunci.

Azi e nevoie mai mult decît oricînd de acțiune politică, de strategie, tactică și tact, de articulare doctrinară și pragmatică, de suită în fapte și idei. Or, intelectualitatea autohtonă – care ar trebui, în mod normal, să fie „în avangarda“ unei mobilizări generale – rămîne, în continuare, la gest. Mai rău: face *acum abia* toate gesturile pe care nu le-a făcut cînd trebuia. Iar gestul – în condițiile unei cvasi-totale lipse de risc – devine pură *gesticulație,* demagogie a atitudinii, mondenitate.

9 noiembrie 2009

Dilemă electorală: ce e mai bine? Să te înjure Dinescu sau să te laude Antonie Solomon și Gigi Nețoiu?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Intelectualii și cortina de zgomote

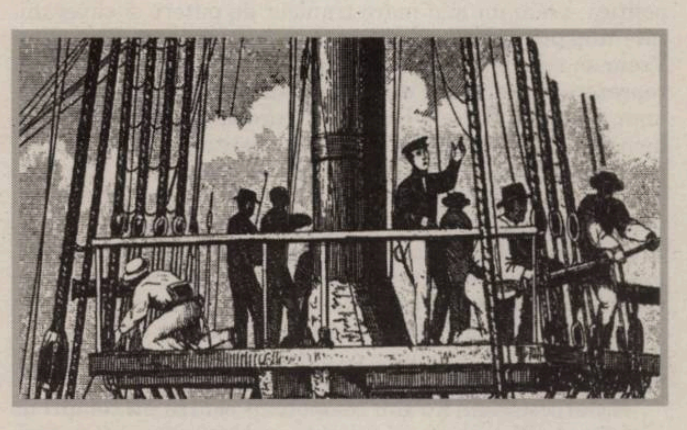

Alan Lightman este „Adjunct Professor of Humanities, Creative Writing, Physics“ la Massachussets Institute of Technology (MIT). Combinație greu de înțeles pentru noi: cum poate cineva să predea fizică, umanioare și *creative writing?* Și totuși, la americani se poate. Alan Lightman (mai multe despre el, aici: http://humanistic.mit.edu/people/faculty/homepage/lightman) a scris proză, eseuri, poezie, studii științifice, dar și volume care la noi s-ar numi (nu tocmai adecvat) de „popularizare a științei“ – în fapt, cum autorul însuși le definește, „eseuri despre fața umană a științei“. La un *MIT Communications Forum* de acum cîțiva ani, a vorbit despre rolul intelectualului public (http://web.mit.edu/comm-forum/papers/lightman.html). În opinia sa, există trei niveluri în „construcția“ unui intelectual public. Cel dintîi înseamnă „să vorbești și să scrii pentru public exclusiv despre disciplina ta“. Este un discurs „extrem de important, care presupune explicații simple și clare despre datoria publică, despre evoluția cancerului ori despre orice alt subiect“. Al doilea nivel înseamnă „să vorbești și să scrii despre disciplina ta și despre legăturile ei cu societatea, cultura și politica“. Cel de-al treilea nivel aduce consacrarea deplină, iar la el se ajunge *„by invitation only“* – crede Lightman: „intelectualul a fost ridicat la rang de simbol, de persoană care reprezintă mult mai mult decît disciplina din care provine“. Așa încît „unui intelectual de nivelul al treilea i se cere să scrie și să vorbească despre o gamă largă de probleme publice, nu neapărat legate de cîmpul său de expertiză“. Așa s-a întîmplat cu Einstein după ce a devenit celebru: „i s-a cerut să se pronunțe public despre religie, educație, filozofie sau politică“ – spune Lightman. Din lumea contemporană, Alan Lightman îi dă ca exemple pe Noam Chomsky, Carl Sagan, Steven Jay Gould, Susan Sontag, John Updike, Edward Said, Camille Paglia și alții.

Simplitatea unei asemenea „scheme“ se bazează pe faptul că, în cultura americană, definiția intelectualului e clară și se referă, de fapt, la *universitari,* la oameni care se ocupă cu studiile de vîrf într-o anumită ramură a științelor (fie ele umane, naturale sau exacte), care lucrează într-o universitate sau într-un institut de cercetări. Scriitorii, poeții, pictorii nu intră în această categorie. Nici editorialiștii sau comentatorii politici care scriu curent la gazetă. La noi e mai complicat. Toată lumea pare să știe ce înseamnă „intelectual“, dar nimeni nu poate furniza vreo definiție a intelectualului public. Simțul comun echivalează cuvîntul cu „absolvent de studii superioare“ (a se vedea expresia „provine dintr-o familie de intelectuali“). În decembrie 1989 și cîtăva vreme după aceea, intelectualii au fost invocați ca lumini ale națiunii și ale fragilei noastre democrații și au fost chemați să (re)constituie spațiul public. La mineriade, aceiași intelectuali au fost considerați dușmani ai clasei muncitoare și ai națiunii, pe ideea „noi muncim, nu gîndim“, li s-au pus etichete de „uneltitori“ împotriva interesului național, vînduți Occidentului ș.a.m.d. Și totuși, cu timpul, de două decenii încoace, în firavul nostru spațiu public s-au impus cîteva voci de intelectuali care s-ar încadra, cred, în „nivelul al treilea“ definit de Alan Lightman. N-au ajuns acolo însă *by invitation only,* ci pentru că „piața opiniilor“ avea nevoie de ei. N-au trecut neapărat prin nivelurile celelalte, ci au „ars etapele“ și – de voie, de nevoie – au ocupat avanscena. Ziarele și televiziunile, care aveau nevoie de prestigiul lor, i-au curtat, i-au exploatat, adesea i-au abandonat „pentru că nu fac audiență“, dar îi folosesc în continuare, măcar atunci cînd au nevoie de vreun ornament al inteligenței, de un pic de autoritate morală ori, pur și simplu, de o voce „alternativă“.

Diferența cea mai importantă față de încercarea de clasificare a lui Alan Lightman apare însă în statutul de „simbol“, de „persoană care reprezintă mult mai mult decît disciplina din care provine“. Trec peste faptul că, adesea, „disciplina din care provine“ e necunoscută sau uitată de marele public. După două decenii de evoluție democratică, în loc să se „așeze“, spațiul public românesc este distorsionat de unele porniri care ne întorc la începutul anilor '90. Se vorbește de „intelectualii lui Băsescu“ așa cum, atunci, lumea intelectuală era împărțită în două, în funcție de atitudinea față de Ion Iliescu. Se fac demascări ca pe vremea comunismului în *Cotidianul* (un ziar la care pînă nu demult colaborau mulți intelectuali publici, comentariile lor asigurînd o bună parte din calitatea ziarului), cu „liste“ de intelectuali care, chipurile, au beneficiat de „regimul Băsescu“, acuzați în termeni neo-staliniști („fripturiști“, „profitori“), pe care îi folosea și Ion Iliescu prin 1990-1991. Cît despre *expertiza* intelectualilor (nivelul I), despre conexiunile pe care ei le pot face între domeniile lor de studiu și societate (nivelul II), aproape că nu contează. *Expertiza,* în mass media de la noi, nu e luată în seamă. În siajul intelectualilor publici s-au scurs gazetari de toată mîna care își dau cu părerea despre orice. *Ei* dau tonul, *ei* „fac“ audiența, *ei* își permit să judece în dreapta și-n stînga. Un fel de „parain-telectuali“ (așa cum paramedicii, la urgențe, țin locul medicilor) creează o cortină de zgomote generatoare de impostură, de după care intelectualii publici adevărați greu mai pot să iasă.

(fragment din volumul *Intelectualii și mass media,* în curs de elaborare)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

IEROMONAH TIHON
Arhiereul
264 pp., 20 lei

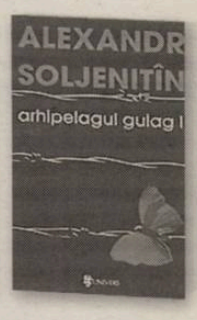

ALEXANDR SOLJENIȚÎN
Arhipelagul Gulag
(vol. I–III)
49,90 lei

DR. CONSTANTIN ANGELESCU
Nicolae C. Paulescu – omul și opera sa medicală
296 pp., 26,16 lei

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ținerea de minte

„O descoperire de ultimă oră din domeniul psihologiei afirmă că putem să ne controlăm viața mai bine atunci cînd facem ordine în jur. Tot felul de lucruri inutile – fleacuri, troace, boarfe, hîrburi – ne încarcă existența. Unele obiecte, se spune, sînt chiar dăunătoare, deoarece emit oscilații ostile către subconștientul nostru. Prin urmare, trebuie să străbatem banalul cotidian cu ochii deschiși și să ne întrebăm mereu, și acasă, și la birou: Am cu adevărat nevoie de asta? Și dacă răspunsul nu vine rapid, atunci putem arunca liniștiți masca magică africană, Cadillac-ul poleit în aur, marea ediție Brockhaus (dar să nu uităm să separăm gunoiul). Cine face curățenie în exterior pune ordine și în interior – îndată ne simțim înaripați, întineriți și ușurați. Apoi, să arunci e ieftin, orice copil e capabil! Trebuie doar să ne împăcăm cu un anume sentiment de gol care se instalează după ce actul de aruncare a fost îndeplinit. De-abia în vecinătatea minimului necesar pentru existență viața devine cu adevărat frumoasă.“

(Hannes Hein, *Cum m-am lăsat de gîndit* – mic tratat pentru intelectuali epuizați însoțit de exerciții practice, traducere din limba germană de Mihai Moroiu, Editura Nemira)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Avem tratat!

„Avem tratat!“ – îmi vine şi mie a striga, în gura mare. Nu a entuziasm, nici a necaz, ci doar a ştire ignorată de mai toţi concetăţenii mei. Adică, avem un nou tratat european. Cel de la Lisabona. Moşit mulţi ani, negociat tot atîţia, negat prin referendum de francezi şi olandezi, rebotezat să nu mai fie constituţional, trecut numai prin parlamente, respins şi apoi aprobat de irlandezi, refuzat şi amînat şi, în fine, aprobat de preşedintele ceh. Este un tratat care a trecut prin suficiente peripeţii astfel încît merită luat în seamă (măcar pentru asta).

Scurt istoric tip Wikipedia (adică subiectivă). Ideea a venit din entuziasm pro-european, întru mai profundă integrare a statelor membre. Nu mai sîntem mulţumiţi (doar) cu piaţa comună, cu moneda unică, libera circulaţie a mărfurilor şi standardele dure în privinţa protecţiei consumatorului şi a mediului. Vrem mai mult. Vrem integrare politică, vrem un mai mare transfer de putere şi suveranitate dinspre statele membre spre centru, spre Bruxelles. Vrem să creştem rolul Parlamentului European, dorim să reprezentăm cetăţenii direct în instituţiile din Place Schuman, visăm la Statele Unite ale Europei. De aceea, propunem un tratat căruia să îi zicem „constituţional“, să dăm o noimă expresiei „cetăţean al Uniunii Europene“. Atunci a venit primul şoc. Francezii şi olandezii au zis *Nu*. Un *Nu* foarte hotărît. Ups! Sîntem prea avangardişti, şi-au zis entuziaştii. Cetăţenii nu sînt încă pregătiţi pentru „marele pas“. „Mama lor de cetăţeni, îi ţinem pe subvenţii de atîta vreme, le asigurăm tot soiul de concedii şi drepturi în faţa patronatelor, le asigurăm sisteme de sănătate universale şi ei refuză un vot mic pentru o cauză mare?“ – bombăneau *off the record* mulţi tehnicieni, la Bruxelles.

E clar, cetăţenii nu sînt competenţi pentru un vot atît de important. Ei trebuie să îşi voteze doar primarii, pentru Europa nu au destulă carte, nu văd „imaginea cea mare“. În fond, proiectul european a fost născit, clocit, dezvoltat de o mînă de vizionari postbelici, în laboratoare închise vederii publicului. El, cetăţeanul, a tras doar foloasele. De aceea, ar trebui să ne vedem de treabă ca pînă acum. Noi gîndim „marile planuri“, Consiliul aprobă, cei 27 de şefi sînt de-ai noştri, ne descurcăm cumva cu Tony şi, mai apoi, cu Gordon. Popoarele să voteze prin parlamentele naţionale. Adică s-a renunţat la ideea referendumurilor. Democraţia cea mai directă mergea în Atena, în fond, acolo se discutau numai probleme locale. Mă rog, mai există în Elveţia, dar ăia nu sînt în Uniune. Drept compensaţie, mai mărim bugetele de comunicare, mai aruncăm pe piaţă două-trei campanii cu „Europa Cetăţenilor“ şi treaba va merge. Să nu uităm, scoatem nefericitul cuvînt „constituţional“ din titulatură, să nu se mai sperie oamenii. A mers o bună bucată de vreme. Acesta a fost pasul doi. Parlamentele naţionale au votat „pentru“. Chiar şi Gordon Brown a semnat, pe şest, Tratatul, în numele Marii Britanii. În afara programului oficial, fără declaraţii, fără poze de grup. Da, pe şest l-a semnat, venind mai tîrziu la Consiliu, fără să fie văzut de camerele de filmat şi de reporteri. A avut un program încărcat, acesta a fost motivul oficial. De fapt, i-a fost teamă de propriul electorat.

Buuuun. Au mai rămas doar irlandezii. Ei trebuie să treacă prin referendum, că asta e legea lor. Şi l-au trecut. Adică, l-au picat. Au votat *Nu*. S-a minţit în campanie ca la Vadu' Lat. Că ne ia copiii în armata europeană, că ne legalizează automat avortul, tot soiul de aberaţii. De partea aialaltă, din Bruxelles, nu au putut să se implice, să răspundă, ar fi arătat a încălcare de suveranitate. Altă pauză de reflecţie. Ce facem acum? Fără Irlanda, tratatul nu putea să intre în funcţie. I-au lăsat un pic, apoi i-au mai chemat o dată la vot. Unii irlandezi s-au enervat cumplit. „*Nu* înseamnă *nu*. Ce nu pricepeţi?“ – scria pe ziduri, înaintea repetării votului. De data asta, s-au implicat (pentru *da*) industriaşii locali – zic unii. Ei aveau toate interesele de pe lume pentru ca tara lor să nu fie Gică contra. Si a trecut de data asta. A mai rămas doar Cehia.

Alt caz picant. Preşedintele lor este un eurosceptic frenetic. A interzis abordarea „pseudo-drapelului“ albastru cu stelute galbene pe clădirile Preşedinţiei. „Cehia nu este o gubernie a Uniunii Europene.“ L-a demis pe premier şi a creat o criză politică internă exact cînd Cehia deţinea preşedinţia Uniunii, ceea ce nu a făcut defel uşoară viaţa euroentuziaştilor de pretutindeni. În fine, a amînat energic semnarea tratatului din partea Cehiei. După ce irlandezii s-au răzgîndit şi au zis *Da* la referendumul 2, uşor încolţit la ultimul Consiliu, a acceptat şi el să semneze, cu o condiţie: posibilitatea de *opt-out* pentru Cehia, în privinţa Cartei Europene a Drepturilor Omului (sau Carta Drepturilor Fundamentale). I s-a dat satisfacţie, spre stupoarea întregii lumi (a cetăţenilor liberi). Cum adică? Ce i-a venit preşedintelui Cehiei, ţara lui Václav Havel, să ridice tocmai *această* obiecţie, la *exact* 20 de ani de la (re)dobîndirea libertăţilor civile? Răspuns banal: proprietăţile nemţilor din regiunea sudeţilor. Toţi cititorii cu bacalaureat ştiu ce a însemnat Sudetenland în evenimentele care au precedat Al Doilea Război Mondial. Astăzi, e vorba de circa 500.000 de cetăţeni vest-germani (acuzaţi în 1945 de simpatii naziste) şi de urmaşii lor. Ei îşi pot revendica proprietăţile confiscate, după război, de regimul comunist. De aceea, lupta lui Klaus poate părea (cumva) legitimă. Deşi nu sînt convins.

Oricum, după toate aceste peripeţii instituţionale, avem (un nou) tratat. România nu prea a avut emoţii. Parlamentul nostru l-a aprobat printre primele (locul 3, după Franţa şi Ungaria). Vă amintiţi, desigur, dezbaterile, polemicile, bătălia de argumente care au precedat votul unanim. Cum, nu vi le amintiţi? Păi, e normal. Nici nu au existat. La noi, Tratatul de la Lisabona s-a votat ca pe vremuri: „Cine-ipentrucine-icontraseabţinecinevamulţumesc“. De unde deduc că, fie era prea puţin important pentru români (adică unul dintre tratatele internaţionale tip „cîte balene au voie să pescuiască islandezii anual?“), fie că, în buna şi mai noua tradiţie, tot ce este propus de la Bruxelles este automat bun pentru români.

Am aflat că avem tratat de pe *croll* (textul curgătoriu de la baza ecranului); era înghesuit între rezultatul meciului Steaua-Rapid şi un *breaking news* uluitor: „Premierul-desemnat a ajuns la Palatul Victoria“.

Adrian CIOROIANU

Cea mai mare greşeală a lui Barack Obama

– Zidul Berlinului & Războiul Rece ca fapte diverse? –

Surprinzător sau nu, preşedintele Barack Obama nu a putut vizita Europa acum: invitat fiind de cancelarul german Angela Merkel pentru a asista la ceremoniile de la Berlin legate de împlinirea a 20 de ani de la căderea Zidului (luni, 9 noiembrie 2009), Casa Albă a răspuns că această vizită era imposibilă, dată fiind agenda foarte încărcată a preşedintelui SUA – el tocmai urma să aibă un lung turneu asiatic, ce ar cuprinde Japonia, Singapore, China şi Coreea de Sud.

Premiu Nobel primit recent nu-l poate ajuta ba, dimpotrivă, presimt că se va transforma într-o povară suplimentară...

Fără îndoială, mesajul Casei Albe e credibil. Barack Obama nu are motive de a se plictisi în Biroul Oval. Prins acasă în meandrele şi capcanele reformei sistemului de sănătate federal american, iar în exterior între riscurile campaniei din Afganistan, declaraţiile ireverenţioase ale preşedinţilor „rebeli" din America Latină şi provocarea crescîndă (în sens de *challenge)* a Chinei, Obama are nevoie de nervi de fier pentru a-şi păstra coerenţa şi impulsul iniţial, atît de promiţătoare în prima parte a acestui an. Nici măcar surprinzătorul Premiu Nobel primit recent nu-l poate ajuta în acest sens – ba, dimpotrivă, presimt că se va transforma într-o povară suplimentară...

Şi totuşi, *cred că absenţa preşedintelui Obama de la celebrarea a 20 de ani de la căderea Zidului este una dintre marile greşeli pe care el le putea face*. Ea depăşeşte cu mult totala lipsă de inspiraţie (şi de expertiză?) care a dus la anunţul suspendării scutului anti-rachetă varianta Bush Jr. tocmai în ziua de 17 septembrie a.c. (cînd polonezii comemorau 70 de ani de la invadarea Poloniei de către armata sovietică!).

Absenţa preşedintelui Obama de la Berlin poate fi penalizată din cel puţin cinci perspective diferite:

1) în primul rînd că B.O. este cel mai „mobil" preşedinte american în cel dintîi an de mandat: el a vizitat pînă acum mai multe ţări (16) decît oricare dintre predecesorii săi (în primul an de mandat Bill Clinton a vizitat trei ţări, iar G. W. Bush – 11). Evident că destinaţiile vizitelor sale sînt planificate şi reprezintă ele însele un mesaj implicit. Dar, dacă acceptăm aceasta, atunci tot un mesaj implicit reprezintă şi refuzul unor invitaţii – precum cea din 9 noiembrie a.c..

2) Ecourile vizitelor lui Obama au fost net pozitive – vezi discursurile ţinute la Cairo, la Moscova, în faţa Parlamentului din Ghana sau la tribuna Naţiunilor Unite. Aşadar, B. Obama nu este un preşedinte „sedentar" şi nici unul care să nu creadă în puterea politică a discursurilor bine ţintite. Doar că, pesemne, nu toate audienţele i se par egale în importanţă. Să intre Europa de Est într-o categorie *B* a interesului său?

3) El nu a avut un astfel de discurs la 20 de ani de la căderea Zidului (ceea ce puţini preşedinţi americani ar fi putut rata!) – dar poate invoca alibiul că a fost la Berlin în 2008. Doar că anul trecut el nu era preşedintele SUA, ci era un candidat aflat în campanie, care venea într-un *tour de charme* european (ceea ce i-a şi reuşit). Absenţa din acest an i-a dezamăgit pe cei care l-au ovaţionat atunci, ca şi pe cei care n-au făcut-o – şi se întrebau poate dacă ar trebui să o facă.

4) Înaintea preşedintelui Obama, alţi preşedinţi americani (democraţi sau republicani deopotrivă) au fost cu mult mai sensibili la ideea (şi concreteţea) Zidului. Cu ocazia unei vizite celebre la Berlin, din iunie 1963, J.F. Kennedy se declara el însuşi, simbolic, *berlinez („Ich bin ein Berliner");* două decenii şi jumătate mai tîrziu, în iunie 1987, tot acolo, Ronald Reagan îi *striga* peste zid lui M. Gorbaciov să dea jos zidul *(„Mr. president, tear down this wall!")*. În ciuda acestei istorii reale, preşedintele Obama nu a părut că dorea să se înscrie pe această linie.

5) Întrebarea fundamentală, pînă la urmă, este dacă preşedintelui Obama (& echipei sale) îi lipseşte doar empatia faţă de memoria istorică a Europei (vezi eroarea vizavi de polonezi) sau dacă e vorba despre o înţelegere diferită a Războiului Rece, a locului SUA în acest conflict şi a importanţei pe care sprijinul american l-a avut în rezistenţa Europei în faţa acestei *„ofense aduse umanităţii"* (cum spunea JFK) reprezentate de comunismul de tip sovietic.

Pe scurt, un preşedinte american aflat altfel foarte des în avion, în genere atent la ceea ce înţeleg musulmanii, africanii, ruşii, chinezii sau latino-americanii din spusele şi actele sale, decide, totuşi, să lipsească de la o aniversare care era a Europei libere şi unite, dar şi a ţării lui, ca stat învingător în ultima (pînă acum) mare bătălie dintre tiranie şi democraţie. Ciudată şi neinspirată decizie.

***Adrian Cioroianu** este animatorul Centrului de Studii Europene şi Eurasiatice (EURAST – Bucureşti) şi al blogului http: / /geopolitikon.wordpress.com /*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Limbile noastre

Moartea ultimului vorbitor al limbii tribului Eyak din Alaska provoacă un articol splendid în *The Economist.** N-aş fi crezut că vestea dispariţiei unei limbi mă poate emoţiona într-atît! Nu sînt dintre cei care cred că o limbă este o *Weltanschauung* şi, prin urmare, că moartea unei limbi văduveşte iremediabil spiritul umanităţii. Dar sînt printre cei care – vorba unui proverb ceh care anonimizează, de fapt, un mare scriitor latin – cred că a învăţa o limbă străină, indiferent de ea, duce la dobîndirea unui suflet în plus. O limbă este un suflet sau, măcar, prilej de îmbogăţire interioară a oricui. De aceea mă simt vag trist cînd citesc despre limbi dispărute.

În teorie, există o diferenţă între limbile moarte şi cele dispărute. Primele sînt acele limbi care nu se mai vorbesc ca primă limbă, nu mai există ca limbi „native" – cum am traduce cam barbar din engleză – în nici o comunitate. De pildă, latina este o limbă moartă – există mulţi vorbitori de latină, dar nici unul nu o cunoaşte ca primă limbă învăţată. Limbile dispărute sînt cele pe care nu le mai vorbeşte absolut nimeni. Aşa cum, de curînd, a devenit limba eyak. Dispariţia limbilor sau, măcar, moartea lor este un fenomen al postmodernităţii. Acum, în ziua în care scriu acest articol, etnologii şi antropologii numără precis 6909 limbi vii şi ne asigură că secolul viitor va cunoaşte, doar, aproximativ 600. În suta de ani care urmează, 90% dintre limbile planetei se vor stinge. Tehnologia şi hărnicia antropologilor vor face ca multe dintre ele să fie înregistrate, poate chiar serios conservate într-un fel sau altul pînă atunci, dar oamenii nu le vor mai vorbi în chip natural. Ceea ce se întîmplă este, de fapt, inversul mitului Babel. Dacă în *illo tempore* oamenii or fi umblat străini unii de ceilalţi pentru că limbile li s-au „amestecat" la un moment dat (Facerea, cap.11), în vremurile noastre ne înţelegem tot mai mulţi cu tot mai mulţi. Probabilitatea de a nu te înţelege cu un străin întîlnit întîmplător într-unul din marile *hub-uri* de transport ale lumii, pe holurile uneia dintre universităţile planetei sau pe străzile cele mai turistice ale civilizaţiei noastre este tot mai redusă. Mă grăbesc să adaug, pentru cei ce se simt deja invitaţi la reflecţii despre condiţia contemporană a omului, că această crescută comunicabilitate a mediului social actual nu rezolvă deloc problema singurătăţii – după unii, dimpotrivă, chiar o amplifică şi o cronicizează în mod paradoxal. În orice caz, e greu de evaluat dacă scăderea drastică a numărului de limbi vii este o veste bună sau rea. Evident, cu un fel de spirit conservaţionist-ecologist, ne-am grăbi să deplîngem dispariţia unei limbi. În fond, o limbă este produsul unui efort intelectual creativ extraordinar. O limbă este un sistem coerent în sine, capabil să asigure deopotrivă comunicarea informaţională, dar şi emoţională de care o comunitate are nevoie. O limbă este, de aceea, şi un element identitar fundamental. Iată de ce, la extincţia unei limbi, se aude un requiem al spiritului omenirii, pentru că ceva din ea a murit. Articolul evocat, care mi-a provocat aceste rînduri, face parte din corul de lamentaţii de acest gen. Pe de altă parte însă, faptul că sînt tot mai puţine limbi nu trebuie deloc considerat ca fiind ceva negativ. Repet, ne putem înţelege mai uşor unii cu alţii, iar limbile rămase pot să se consolideze şi să-şi lărgească spaţiul de răspîndire.

Pe de altă parte, statutul de lingua franca al limbii engleze se consolidează tot mai mult. Sigur, e vorba despre o anume limbă engleză. Václav Havel lămurea lucrurile evidenţiind că există trei limbi engleze pe lumea asta. Prima este aceea pe care o vorbesc englezii între ei, la Londra. Din ea, noi ceilalţi înţelegem cam jumătate. Apoi, există engleza americană, cea care se vorbeşte în filmele hollywoodiene

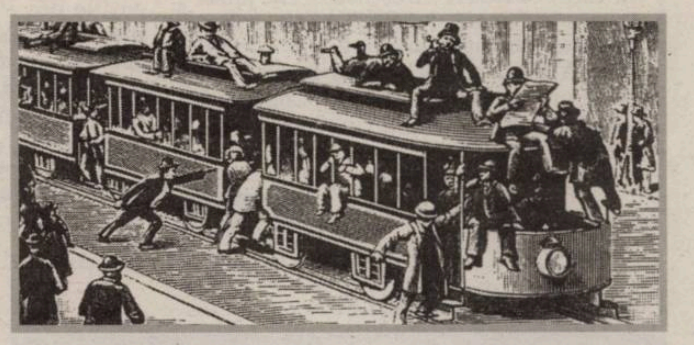

sau se cîntă în muzica rock şi din care înţelegem imediat cam 75%. În fine, mai există acea engleză universală pe care o vorbesc pe un aeroport italian un coreean şi un danez cînd se întîlnesc întîmplător. Această engleză este înţeleasă şi vorbită de toţi. Aş cuteza să mai adaug la idiomul universal descris de Havel şi o a patra formă a englezei, poate derivată din a treia. Este engleza computerului şi a Internetului, pe care o ştiu, de asemenea, miliarde de oameni născuţi sub stele cît se poate de depărtate între ele.

În diplomaţie, trecerea de la limba franceză la limba engleză ca instrument principal de comunicare a dus la schimbări serioase. Această înlocuire s-a produs relativ repede, imediat după Al Doilea Război Mondial, iar apariţia Organizaţiei Naţiunilor Unite (care, deşi admite cinci limbi oficiale, zise „de lucru", funcţionează mai ales cu limba engleză) a stimulat victoria englezei. Odată cu dominaţia limbii engleze, a crescut dinamismul şi a pălit formalismul în relaţiile internaţionale. Americanii au intrat definitiv în scenă ca superputere şi au schimbat serios agenda, dar şi stilul lumii. Dar despre impactul englezei asupra felului de a face politică externă *vs* stilul şi abordarea care însoţeau franceza, sper să am ocazia să revin cît de curînd.

* *„When nobody understands"* în *The Economist*, din 23 octombrie a.c. – http://www.economist.com/world/international/displaystory.cfm?story_id=E1_TNQRPQVT

PUBLICITATE

ready made

„Adevărul este că d-l Haşdeu are atîta caracter în figură şi-atîta viaţă în ochi, încît eu, unul, mărturisesc că dacă aş fi pictor, mi-aş face o întreagă galerie cu *Haşdeu scriind, Haşdeu citind, Haşdeu glumind, Haşdeu rîzînd, Haşdeu uitîndu-se dupe... o d-nă frumoasă* etc. etc."

(Barbu Ştefănescu Delavrancea, „Portretul d-lui Haşdeu", în *File de istorie literară*, Editura Albatros, 1972)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Scatologicum parvum

PROFA (de franceză şi dirigenţie): Copii, ce-i aia un *cacatoès?* COPIII (în cor): Un *cacatoès* e-un *papagal*. PROFA: Ce papă un *cacatoès*, copii? COPIII (în cor): Cacatoeşii beau cacao. PROFA: Corect, copii... Ce papagali mai ştiţi? COPIII: Papagalul kakadu, Madame. PROFA: Şi care e mîncarea preferată a unui kakadu, copii? UN COPIL (de consul în Tunis): *C'est le couscous, Madame*. PROFA: *Bravo, mon petit!* COPILUL (acelaşi): *Bon apetit, Madame!* PROFA (schimbînd subiectul): Copii, Tananarive e un lac, un cap marin, o capitală? COPIII (în cor): O capitală. PROFA: Ba nu, copii, este un lac. DOI-TREI COPII (mai cu tupeu): Doamnă, un lac e Titicaca. PROFA: Titicaca e o capitală. UN COPIL (obraznic): Titicaca nu-i o capitală; Titicaca-i o cacapitală! ALT COPIL (obrazic): Ba nu, doamnă! E o cacapipitală! PROFA: Muclesu şi mai puţin tam-tam! BULĂ: Obama vrea la pipi, doamnă. PROFA: Cine-i Obama? BULĂ: O polecră! PROFA (simulînd că nu-l aude): Ce copipil poate să-mi spună unde e cacapul Noa-Noa. UN COPIL (superimpertinent): Cacapul Noa-Noa este în noua noastră budă. FRATELE GEAMĂN (al celui dintîi): Doamnă, frate-miu e bîlbîit; vrusese (aşa-i, bă?) decît să zică capac de budă, de toaletă, nu cacap. PROFA (firoscoasă): Aţi auzit de regele Capac? O FETIŢĂ (superdezgheţată): Nu încă, doamnă, *pas encore!* PROFA (după o lungă pauză de gîndire): Să ne întoarcem la franceză... Copii, ce-i aia un *zizyphe?* COPIII: Un *zizyphe* e un *jujub!*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Parlamentul

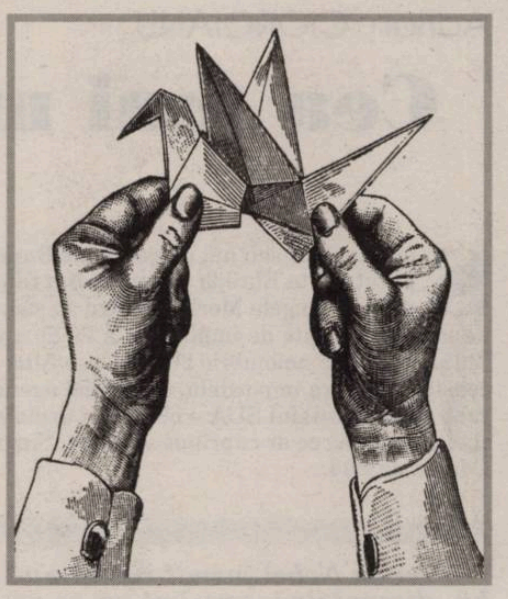

Ştim foarte bine că parlamentarii pot avea defecte. Mai mult sau mai puţin vizibile, aceste defecte sînt cam aceleaşi prin toată lumea. Uneori membrii unui parlament sînt apatici, absentează, citesc ziare sau dorm la şedinţe (chiar şi în Marea Britanie), alteori se încing în dispute şi ajung pînă la schimburi de pumni şi picioare (ca prin Asia de Sud-Est). Adeseori, parlamentarii îşi votează legi favorabile, iar unii sînt prinşi cu deconturi nejustificabile. Sute de membri ai parlamentului britanic au fost recent implicaţi într-un asemenea scandal. Parlamentari ai Uniunii Europene au fost şi ei descoperiţi, în urmă cu cîţiva ani, că încasau diurna de şedere la Bruxelles sau Strasbourg şi pentru zilele cînd stăteau acasă, în ţara lor de origine. Ştim că parlamentarii de oriunde pot pune la cale diverse afaceri dubioase, că pot fi corupţi, demagogi, mincinoşi, intriganţi, că pot avea relaţii cu lumea interlopă sau pot fi ei înşişi infractori.

Ştim şi că jurnaliştii vînează orice abateri ale parlamentarilor. Dar, de la o legitimă supraveghere a activităţii şi a felului cum cheltuiesc banii publici pînă la o denigrare gratuită, „pe placul" poporului, menită să crească audienţa sau tirajul, e un pas destul de mic. Un pas care se face prea adesea în media noastră. Chiar acum cîteva zile, un filmuleţ pe Hotnews prezenta discuţiile din Parlament despre un amendament la legea vînătorii. Era vorba acolo despre *cioara de semănătură* şi despre *vînturelul de seară,* iar parlamentarii se amuzau. Amuzant şi nevinovat putea fi şi reportajul, dacă n-ar fi ajuns în cele din urmă la facilul clişeu al banilor pe care-i cîştigă un parlamentar, sugerînd că noi, cetăţenii, i-am plăti ca să se distreze la şedinţe (ca şi cum de o lege a vînătorii ar trebui să se ocupe numai oameni încruntaţi). Nu mai pun la socoteală că reportajul era difuzat în timpul campaniei electorale în care preşedintele în funcţie (fost parlamentar şi el) susţine reducerea numărului de parlamentari.

Democraţia îşi are costurile ei şi ar trebui să fim deja conştienţi că pe parlamentari nu-i plătim ca să fie sfinţi. Ei trebuie doar să dezbată legi. Însă după nenumărate asemenea reportaje strecurate timp de 20 de ani în presa de toate felurile, multă lume, indiferent dacă a votat sau nu, a ajuns să considere Parlamentul o adunătură de ticăloşi care nu fac decît să pună beţe în roate mersului ţării.

În redacţia noastră, doamna Magdalena Boiangiu avea o vorbă: „Poţi să-i critici cît vrei pe parlamentari, dar nu critica Parlamentul". Era foarte conştientă că orice denigrare a Parlamentului nu face decît să mai scoată o cărămidă de la edificiul democratic. În vreme ce o critică la adresa unui guvern sau a unui preşedinte face parte din jocul democratic, critica la adresa Parlamentului (şi ea permisă în democraţie) e o chestiune mai delicată pentru că poate ajunge uşor să însemne un atac la adresa democraţiei.

Pe de o parte, nu ne putem face că nu vedem evoluţia parlamentarilor şi a Parlamentului de la începutul anilor '90 şi pînă astăzi. Pe de altă parte, dacă prin absurd toţi parlamentarii ar fi nemernici şi ticăloşi, latura bună e că niciodată nu vor putea fi cu toţii pe aceeaşi lungime de undă. E motivul pentru care rezultanta dezbaterilor şi a combinaţiilor făcute de ei nu poate fi, în general, decît una moderată. Acesta e de fapt mecanismul unei democraţii, construit să funcţioneze în beneficiu public, în ciuda defectelor şi intereselor individuale ale celor care-l compun.

Sînt lucruri ce pot părea extrem de banale şi evidente. Iată însă că trebuie repetate de foarte multe ori, chiar şi pentru oamenii deştepţi care, prin rafinate construcţii intelectuale, ajung de multe ori să uite (sau să ne facă să uităm) lucrurile fundamentale. În lume sînt multe tipuri de democraţii: cu preşedinte ales direct de popor, cu preşedinte ales de Parlament sau prin electori, cu Parlament bicameral sau unicameral. Există şi democraţii cu monarhie, fără preşedinte. Nu există însă democraţii fără Parlament. Ne place sau nu, Parlamentul este peste tot în lume o instituţie (sau chiar *instituţia)* fundamentală a democraţiei. La noi, această idee extrem de simplă nu pare prea clară nici unor profesori la facultatea de studii politice. Un astfel de om (care e şi consilier prezidenţial) a afirmat la un moment dat că România poate funcţiona şi fără Parlament. Pe atunci, preşedintele se lupta cu cei 322 şi voia vot uninominal. Astăzi se luptă cu alţi vreo 300 şi vrea Parlament unicameral, sub ameninţătorul slogan „de ce le e frică nu scapă", înşirat pe toate gardurile.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

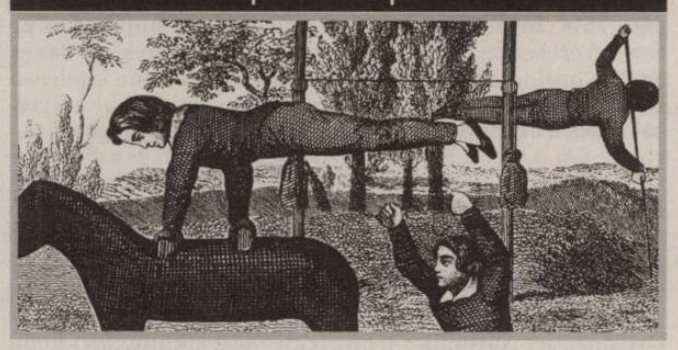

Iadul

– prezent şi perspective –

Cazanul e mare şi încins, iar înăuntru clocoteşte smoala. Nu ne întrebăm de ce e smoală: probabil că predicatorii n-au putut să aducă la zi materialul cel mai la îndemînă pentru evrei, în Orientul Mijlociu. Nu e clar ce arde dedesubt de-l ţine la temperatura potrivită şi nici cum rezolvă iadul problema gazelor cu efect de seră. Odată sosiţi în el, înţeleg că ne aşteaptă o veşnicie de chinuri, ceea ce ar fi chiar grav dacă vreunul dintre cei care ameninţă cu asta ar putea să-mi explice, clar, cît ţine veşnicia.

Nu e, de asemenea, lămurit unde se găseşte iadul, cu toate că, din raţiuni de economie, aş recomanda Venus sau Mercur: acolo e suficient de cald încît instalaţiile de provocat dureri să poată funcţiona, fără mari probleme, cu energie solară.

Cu toate astea, există oameni curajoşi care se tem că au găsit iadul, aici pe pămînt. Intraţi pe YouTube şi aveţi chiar o relatare (http://www.youtube.com/watch?v=Lu5I4FPLb4U). Nu e vorba de vreun iad metafizic, un iad abstract, ci iadul pur şi simplu, descris în Scripturi (Matei, plus exegeţii ulteriori). Dacă nu aveţi timp de filmuletz, vă fac un rezumat. Cică nişte oameni de ştiinţă ruşi au săpat un puţ în Siberia, pînă la 14.000 de metri adîncime. Acolo i-a surprins temperatura, de peste 1100°C. Au făcut o pauză de un sendviş şi-au coborît microfoane (pe care orice sondor care concurează duminică la concursul „Steaua fără nume" le poartă cu el). Microfoanele s-au topit, nu înainte de a capta sunete îngrozitoare, care par să fie strigătele a mii de oameni torturaţi. Povestea e împachetată frumos cu detalii: sondorii şi-au abandonat proiectul de frică (de ce, dacă nu-şi înşelaseră nevasta şi nici nu furaseră căciula colegului de schimb?), iar autorităţile comuniste au înăbuşit povestea. Dacă ai timp, YouTube îţi serveşte un meniu complet de dovezi privind existenţa fizică a Iadului, chiar sub tine, undeva la 20 de kilometri adîncime, între staţiile de metrou Timpuri Noi şi Unirea.

Alte bloguri se feresc să ne dea indicaţii pentru GPS-ul din maşină, însă vin cu argumente emoţionale privind existenţa iadului. Sigur, emoţia e mare şi logica e mică, după cum arată şi citatul următor: „Iadul e dovada respectului şi dragostei din partea lui Dumnezeu pentru om. Dacă nu L-ai vrut în viaţa asta, de ce să te oblige să stai o veşnicie alături de El în cer?". Nu mai ştiu de unde l-am luat, sper să nu se supere înţeleptul (cel puţin pentru mine) anonim.

Deci nu e aşa cum mă temeam, şi anume că raiul s-a umplut la capacitate încă din vremea Evului Mediu, cînd toată lumea se ruga dimineaţă, la prînz şi seara, precum şi imediat după incendierea unei vrăjitoare (jurnaliştii nu apăruseră încă). Nu, Raiul e pur şi simplu un cartier select în care eşti vecin cu Dumnezeu, un fel de Primăverii Ceresc, iar iadul, ei bine, un fel de Ferentari mai bine încălzit.

Stau şi mă întreb ce s-ar fi întîmplat dacă religia creştină ar fi apărut în Antarctica. Cum să vinzi acolo o pedeapsă prin foc, cum să-ţi imaginezi măcar că ar putea să te chinuie căldura? Zău, dacă Iisus începea cu eschimoşii, fac pariu că evangheliştii ar fi fost nevoiţi să facă nişte corecturi la textul clasic: Iadul – în versiunea Cercul Polar – ar fi fost un loc cu veşnică zăpadă, fără morse, dar cu diavoli albinoşi care te zgîndăre cu ţurţuri.

De fapt, ce ne sperie la perspectiva asta a chinului? Nu mare lucru acum, trebuie să fiu sincer. De fapt, chiar descrierea fizică a locului are un aer vetust: se vede că e un concept de două milenii. Suferinţa fizică veşnică, de care se speriau evreii, nu mai mişcă pe multă lume, cel puţin nu în epoca Algocalminului. O religie pornită la drum azi ar fi suficient să ne propună o veşnicie fără Internet. Pe mine asta chiar m-ar băga în sperieţi.

Iadul e un concept obosit: prea multă lume se laudă că trăieşte în el deja, pentru păcate cu mult mai mici decît cele zece din Vechiul Testament. „Am încercat să parchez: un iad!" – pare să fie osînda zilnică a cel puţin douăzeci dintre amicii mei.

Clar, avem multe de adăugat pe lista de păcate a lui Moise. Şi prima ar fi „să nu-ţi faci chip cioplit şi nici iad pe pămînt. Că poate uiţi, sau nu mai e nevoie".

Chiar aşa, cum e iadul vostru?

Aştept păreri la lucian@signfactor.ro.

PUBLICITATE

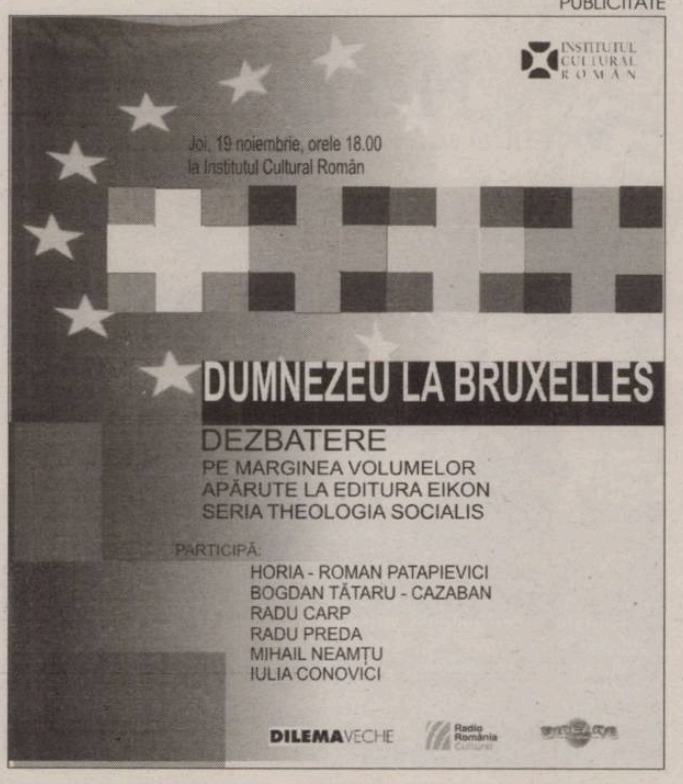

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Tot ce aţi dorit să ştiţi despre moarte (şi morţi)

– şi nu aţi ştiut unde să căutaţi –

Mda, cam despre asta ar fi vorba... Site-ul mi-a fost semnalat de către o fostă studentă *(tot vă interesează pe dvs. moartea online!)*. Nu, nu mă interesează, dar nu m-am putut abţine şi mi-am aruncat totuşi un ochi pe www.doliu.ro. La prima vedere, este pur şi simplu trecerea anunţurilor mortuare din diversele ziare prin care pensionarii îşi căutau cunoştinţele pe un suport electronic comun. Mult mai comod, mult mai eficient, dar pentru cine? – a fost şi prima mea reacţie. E adevărat că poţi afla orice deces anunţat, orice comemorare din oricare dintre regiunile acoperite de site (şi, în curînd probabil, din toată ţara), dar nu prea îi văd pe principalii clienţi ai acestei rubrici dînd seara, înainte de culcare, un *search*, ca să vadă ce şi cum. Pe de altă parte, pentru cei care se îndeletnicesc cu astfel de manevre, site-ul oferă, printre reclame la diferite tipuri de sicrie, şi informaţii despre morţi celebri, de la Pavarotti la Prinţesa Diana şi de la Coandă la Teoctist sau Dobrin. E ca şi cum te-ai plimba într-o duminică pe aleile unui cimitir metropolitan şi ai da, la cîte un colţ, de cîte un mort celebru care îţi reţine atenţia. Doar că ceea ce afli pe această „cruce" virtuală a răposatului sau a răposatei nu diferă cu nimic de ceea ce poţi găsi şi în Wikipedia, dacă eşti curios.

Dar site-ul e mai mult decît atît. Iată, de pildă, cum îl prezintă un ziar local:

„Faţă de varianta tradiţională de publicare a anunţurilor de deces în ziarele clasice, alternativa electronică prezintă cîteva avantaje clare. Astfel, se pot posta comentarii sau condoleanţe familiei îndurerate într-un mod uşor, modern şi foarte elegant." Condoleanţe moderne şi elegante, deci... Sună a publicitate la pantofi! Mai departe: „dată fiind colaborarea cu cotidiene importante din judeţele vizate, în cazul articolelor care surprind felurite accidente soldate cu decese, site-ul www.doliu.ro va cuprinde link-uri către articolele respective, cu posibilitatea de a se posta comentarii şi acolo". Asta deja sună a jurnalul de la ora 5 sau altele asemenea. Parcă văd postări de genul: „Ce ai simţit, dragă X, cînd ţi-ai văzut copilul strivit de maşina aia?".

Serviciile site-ului merg însă mai departe: „Pe de altă parte, www.doliu.ro se adresează şi românilor care, lucrînd în străinătate, au astfel posibilitatea să-şi exprime de la distanţă condoleanţe pe marginea unui anunţ de deces care priveşte o rudă sau persoană apropiată. Totodată, se pot găsi şi telefoanele firmelor de servicii funerare din cele cinci judeţe menţionate mai sus, astfel încît să se poată comanda cele cuvenite pentru o înmormîntare încă înainte de venirea în ţară. Anunţurile de deces sau comemorare pot fi căutate după nume, data postării sau judeţ". Ei, serviciul acesta se va bucura, cred, de un mare succes!

Ingeniozitatea supremă vine la sfîrşit: „Site-ul mai cuprinde eseuri despre sociologia şi psihologia doliului, cît şi sfaturi de suflet pentru cei care rămîn, brusc, fără o fiinţă dragă".

Am deschis deci ferestrele respective ca să mă luminez. Din „sociologia doliului" am aflat, în esenţă, următorul lucru: „Consecinţa negării colective a morţii este faptul că mai nou viaţa noastră nu se sfîrşeşte, ci se întrerupe, însă încheierea vieţii este un subiect atît de important încît merită deschiderea şi comunicarea despre această temă". Păi, asta au făcut oamenii de cînd sînt ei oameni! E adevărat că eufemizarea recentă a morţii a pus „sfîrşitul" sub preş şi că acesta nu mai este un subiect de bon ton. Iată că site-ul nostru ne propune să reîncepem să vorbim despre moarte. Nu prea am înţeles însă cum.

În sfîrşit, din rubrica „Consolare pentru cei îndureraţi" am aflat următoarele: „În cazul în care nu reuşim să depăşim pierderea unei persoane, o metodă folosită şi de către psihoterapeuţi este realizarea unei scrisori de «rămas bun» prin care persoana îndurerată are şansa de a transmite un gînd neîmplinit. În mediul rural bocetul serveşte aceloraşi scopuri". Ei, păi exact asta voiam să spun şi eu! Desigur, se poate merge mai departe cu asemănările şi să spunem că bocetul este şi el tot un „serviciu funerar" (cu atît mai mult cu cît bocitoarele sînt de regulă plătite). Sau, răsturnînd perspectiva, că un astfel de serviciu online nu este decît „externalizarea" bocetului. Dar oare totul poate fi „externalizat"? Da, îmi răspund singur, dar exact această constatare mă pune pe gînduri...

Pentru a nu rămîne însă prizonierul propriilor mele simţiri, am căutat să văd ce spun şi alţii. Şi iată ce am găsit, de pildă:

„Blasfemie de la Informmedia pe Doliu.ro – 25.02.2009 by Emil Trifa. Da mai departe! Comenteaza: Oare nu se intorc mortii in groapa cand apare despuiata aia langa pozele in chenare negre? Oare capetele luminate cu lanterna de la vanzari sau «maistrii» de la IT (aiti) nu s-au gandit ca nu are ce cauta fatuca (ca sa nu spun altfel) aia despuiata pe un site funebru, macabru si lugubru? Si in definitiv, de ce exista un site pentru morti? Oare pagina asta nu e in sine o blasfemie? E cool sa mori mai nou, nu? E fain, e misto..."

Aşa e, nu observasem: anunţurile mortuare, tristeţea oamenilor se scurg în chenare negre flancate de o reclamă de „capac frigorific de sicriu" şi o reclamă foarte sexy de lenjerie intimă. Altcineva comentează mai departe:

„25.02.2009 at 11:58, Andreea *says:* site-ul in sine sa zicem ca e ok, pentru ca nu toata lumea cumpara ziarul si il rasfoieste. De fapt aici apar anunturile din Jurnalul bihorean, insa m-a socat extrem de tare bannerul acesta, de aceea ti-am si zis sa pui screen-shot-ul pe blog pentru ca merita. E ceva revoltator. Ok, sa fie reclame, la monumente funebre, coroane, chiar si la electrocasnice... dar sa pui o blonda in sutien si in tanga pe un site de anunturi de deces mi se pare de-a dreptul deplasat. Foamea de bani nu are limite!"

Dincolo de aceste revolte, site-ul pare să meargă însă bine mersi, avînd un trafic foarte bun (recordul de vizitatori pe zi este de 637, iar media este de cîteva sute bune) şi este în plină expansiune. Altfel spus, este clar că a prins o nişă de piaţă încă neexploatată şi se mişcă bine în ea. Mă gîndesc chiar să-l accesez şi eu pentru a cere un sfat: oare de ce mă încearcă o uşoară depresie cînd îi parcurg ofertele de servicii bine puse la punct?

Hors concours...

Andreea ENEA

Dansul liber

Sîmbătă – seară de club. E greu să găseşti un loc bun, nu numai un mix bun, mai ales cînd trebuie să ieşi cu prietenii şi aceştia au gusturi diferite. Ca să diversificăm, am ales Malibu, de la care nu ne aşteptam la prea multe. Nu sînt fiţe, nu sînt gusturi extraordinare. Clubul Malibu este un refugiu pentru mulţi tineri dedicaţi dansurilor controversate. Situat într-un colţ obscur de pe strada Mihai Bravu, clubul aşteaptă oamenii să îşi elibereze din frîu pasiunea, pe ritmuri de ritm & blues, hip-hop, latino sau alte genuri specifice. Unii consideră stilurile acestea muzicale de prost gust sau comerciale, însă cînd ajungi acolo şi intri în pielea unui astfel de personaj, lucrurile nu mai sînt la fel. Spiritul tînăr se trezeşte la viaţă, îşi încarcă bateriile cu muzică şi se conectează într-un dans atît de sincer, reprezentativ, încît devine decadent – energia interioară ocupă primul loc.

Am fost acolo şi mi-am dat seama că nu e un club tipic. Am întîlnit multe personaje demascate prin dansuri pline de forţă şi pasiune, încadrate într-o imagine a dragostei şi a prieteniei. Prin simplele mişcări libere, pe ritmurile fiecărui sunet, trupurile dansează un dans al libertăţii, al curajului, al furiei, al fricii, al multor sentimente puternice specifice fiecărei identităţi în parte. Eliberaţi de sevrajul rutinei şi al limitelor de la nivelul societăţii, oamenii se „coboară" într-un spaţiu al libertăţii de mişcare şi al exprimării libere. Un grup de tineri între 19-25 de ani şi-au organizat propriul *battle*. Stînd în cerc, fiecare avea dreptul la un punct de vedere şi la replici exprimate, fireşte, prin stiluri proprii de dans. Fetele îşi exersau puterea de atracţie prin mişcări voluptuoase, iar băieţii îşi descărcau furia, remuşcările sau frustrările, într-un dans agresiv. Ai fi zis că urmează cursuri de dans, însă dintre cei care frecventează Malibu, cei care urmează şcoli de dans se pot număra pe degete. Asta am aflat de la Gomez (Andrei, de fapt), un tînăr foarte vesel, de 28 de ani. „Aici mi-am făcut mulţi prieteni, prin dans. Sînt alt gen de oameni. Dansul e limbaj al trupului şi poţi interacţiona cu oricine într-o secundă." Într-adevăr, pe lîngă noi s-au perindat mulţi, cu care am şi dansat cum nu am mai făcut-o niciodată. Într-un mod inconştient, se simt libertatea şi spontaneitatea alături de persoane foarte diferite.

Tot Gomez mi-a zis că e ceva nativ, de aceea mulţi nu au urmat cursuri de dans, în ciuda aptitudinilor. Se antrenează în săli de dans, cum este Malibu. „Ei vin în club ca să se elibereze de anumite stări negative pe care toţi le avem în noi. Sau să încalce limitele. Dacă simţi cu adevărat muzica, trebuie să îţi laşi trupul să se mişte de la sine, în mişcări noi. Asta înseamnă dans. Cu timpul ajungi să faci lucruri incredibil de frumoase: combini o mişcare latino cu una de *two step* sau începi prin una de balet şi termini cu una de breakdance. Dansul e o cultură mult prea complexă pentru omenire, să zic aşa *(rîde)*."

Multe dansuri devin intime, apropiate. E inevitabil, cred. „Trebuie să existe un contact fizic în dans, dacă vrei să fie ceva frumos. Dacă nu există, dansul nu are sens. Totul porneşte de la atingeri şi de la privire. Dansul e ca un preludiu" – îmi spune Gomez. Faţă de alte locuri, aici oamenii sînt direcţi şi dansează cu cine doresc, fără a se gîndi de două ori înainte. Dansează împreună şi se simt cu adevărat bine, ca între prieteni, pentru că împart aceeaşi pasiune pentru muzică. Nu voi spune că acolo vine numai lume educată sau că vin numai tineri rebeli, ci dimpotrivă, sînt multe tipare prezente sub acelaşi acoperiş: fete singure, băieţi timoraţi care au un stil de dans mai subtil, fete care au ritmul în sînge şi care se dedică trup şi suflet acestor genuri de muzică şi băieţi cu mult curaj, uşor sfidători, care dansează agresiv. Toţi au defectele lor, dar nu pretind că sînt ceea ce nu sînt. Pentru că – aşa cum cred şi cei care frecventează acest club – dacă ar merge în alte locuri mai selecte sau mai bine văzute, ar fi luaţi în vizor la primul pas de dans, pentru că mulţi oameni suferă de prejudecăţi.

„Eu unul nu mai vreau alt club. Malibu e casa mea şi acolo mă cunosc cu toată lumea. Acolo am întîlnit oameni simpli şi plini de viaţă. În mare, oamenii vin acolo să asculte muzică bună, să danseze, să fie fericiţi, cu prietenii, să se bucure de tot. Şi nu contează dacă ai 10 lei în buzunar, pentru că te regăseşti pe tine şi uiţi de toate neplăcerile prin dans" – continuă Gomez. Faptul că Malibu este frecventat atît de români, cît şi de străini sud-americani face din club un loc şi mai interesant, mai diversificat; dovedeşte foarte bine că, indiferent de naţionalitate sau de cultură, tinerii, mai ales, comunică printr-un limbaj cu vechime, dar expresiv: dansul liber.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Iarăşi o casă de profesor

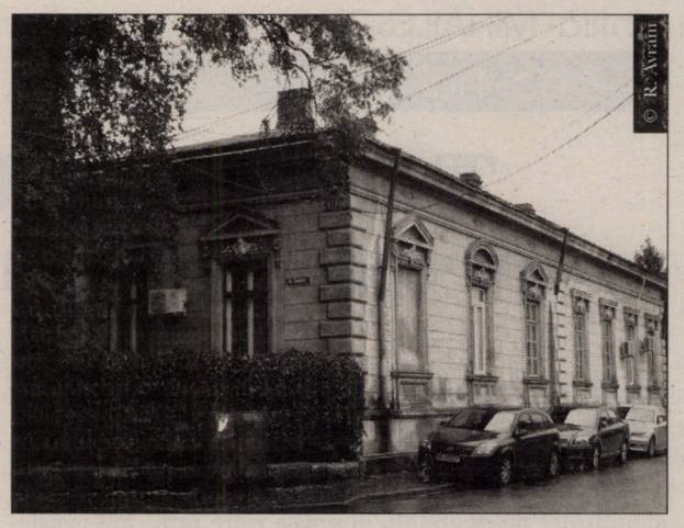

Ceea ce facem aici nu e numai apărarea unor exemplare remarcabile din arhitectura românească mai veche, pe care le ameninţă nesimţirea lacomă a investitorilor, ba şi a unor proprietari grăbiţi să părăsească locuinţa părinţilor lor. Nu e nici strădania de a păstra, odată cu acele case vechi, atmosfera Bucureştilor de odinioară, fiindcă, fără ea, cîtă şi unde mai este, am intra într-un decor de împrumut, aşa cum, altădată, fotografii ofereau clienţilor un panou cu găuri în care ei să-şi bage capetele, ca să facă parte din scena pictată pe scîndură sau pe carton, devenind vînător sau mireasă. Este, mai ales, o încercare de a semnala unei generaţii care a crescut fără memorie că între cutare ziduri scorojite şi scrijelate după 60 sau 70 de ani de neîngrijire au trăit oameni interesanţi, a căror amintire merită respectată. Să nu mai căutăm peste tot personalităţi, figuri istorice cu nume de gravat pe marmură. Orice cultură, şi cele mai mari ale lumii, şi a noastră, care nu e dintre acestea, deci măcar aici trebuie bine cunoscută, se face cu oameni cinstiţi şi muncitori, care răspîndesc în jurul lor învăţătură şi despre care cine-i va mai citi încă o vreme va spune că au clădit trainic. De acest fel a fost şi acela pe care-l am aici în vedere.

La nr. 37 de pe strada Romulus, la colţ cu strada Iuliu Valaori, se găseşte o casă fără etaj, numai cu parter înalt, dar întinsă, cu faţada întoarsă spre curte, de unde cîteva trepte urcă spre intrarea deasupra căreia se împletesc iniţialele „I. V.“ ca un blazon. Numele este acelaşi cu al străzii din spatele casei: aici a locuit Iuliu Valaori (1867-1936). Cine mai ştie astăzi cine a fost el?

Unul dintre acei reprezentanţi ai romanităţii balcanice a căror ambiţie se uneşte cu o fire severă şi o viaţă austeră, oameni de caracter şi de ştiinţă, el se născuse la Moscopole, centru aromânesc de mare tradiţie, iar numele său ne aminteşte de Aristotel Valaoritis, poetul cu un loc deosebit de important în literatura greacă a secolului al XIX-lea. Venind la Bucureşti în adolescenţă, a fost elevul lui Odobescu la Şcoala Normală Superioară, şi-a luat licenţa în 1895 înainte de a pleca la Paris, unde şi-a continuat încă un an pregătirea în filologie clasică pe care o va desăvîrşi în Germania. Studii preliminare la doctoratul său au apărut la Göttingen şi Berlin în 1901 şi 1902, analizînd meticulos fonetica limbii homerice şi particularităţi ale dialectelor greceşti antice. De reţinut că cineva care putea scrie în latineşte contribuţia sa la evaluarea cantităţii vocalelor la Homer preda limbile clasice la Seminarul Central din Bucureşti. A ocupat catedra universitară din 1907, fiind titularizat abia în 1919. A fost astfel dascălul unor învăţaţi al căror renume îl va întrece pe al său: Cezar Papacostea, Tache Papahagi şi Al. Graur, fără ca ei să fi uitat vreodată ce îi datorau profesorului lor. Cursul său la Facultatea de Litere din Bucureşti a fost publicat în 1924 sub titlul *Elemente de linguistică indo-europeană* şi a rămas ani de zile manualul de filologie comparată. Autorul se dovedea un erudit desluşitor de etimologii. Să adăugăm că în 1913, în timpul crizei balcanice, Valaori a făcut parte din delegaţia Societăţii de Cultură Macedoromână care, în frunte cu G. Murnu, a pledat în capitalele Austro-Ungariei, la Paris, la Londra şi la Berlin, pentru constituirea unei Macedonii a macedonenilor sau, eventual, a unui stat albanez în care aromânilor să li se asigure dreptul la dezvoltare naţională. Rolul său în viaţa publică a fost însă, după cum au recunoscut contemporanii, cu totul altul: secretar general al Ministerului Instrucţiunii în toate guvernele liberale de la 1918 pînă la 1936. Acest post nu era unul politic, ci reprezenta permanenţa administraţiei. În poziţia pe care a deţinut-o pînă la moarte, Iuliu Valaori a manifestat experienţa pe care o cîştigase alături de Spiru Haret.

Casa lui, într-un cartier care a început să primească lovituri, merită să fie cruţată, ca un reper al istoriei intelectuale româneşti.

Rodica BINDER

În mîinile femeilor

O femeie cancelar, o femeie la conducerea Bisericii Evanghelice reprezintă mai mult decît simple cezuri în istoria puterii laice şi religioase din Germania şi din Europa.

Unul dintre user-ii site-ului nostru pe Internet îşi exprima condescendent mirarea că o ţară a ajuns să fie guvernată de o femeie şi să aibă ca ministru de Externe un homosexual. Mă întrebam cum va reacţiona acelaşi user la auzul veştii că o femeie a fost aleasă la conducerea Bisericii Evanghelice.

Dar mă mai încerca şi o altă nedumerire: ce ar fi spus Martin Luther dacă ar fi ştiut că la aproape 500 de ani după ce şi-a ţintuit tezele pe poarta bisericii din Wittemberg, marcînd astfel începutul Reformei, soarta Bisericii Evanghelice din Germania avea să fie încredinţată, pentru prima oară în istorie, unei femei-mamă a patru fete, divorţată, hărăzită cu putere de convingere, talent retoric, charismă şi forţă de decizie –, intuind în momentele de suferinţă prin care i-a fost dat să treacă, în timpul unei boli, că, aşa cum avea să declare ulterior, *mai adînc decît în mîna Domnului nu poate cădea?*

Margot Kässmann este succesoarea episcopului Huber la înalta funcţie. Ascensiunea nu şi-a datorat-o unor oportunităţi de moment, nici hipercorectitudinii politice, ci în primul rînd unei vocaţii care a contravenit nu principiilor religioase, ci convingerilor laice ale lui Martin Luther. Mai exact, concepţiei sale despre femei.

Pentru marele reformator, *locul femeii este în bucătărie, toate relele din lume se trag cînd femeia nu ştie să gătească; ea este vorbăreaţă de la natură, are arta rostirii cuvîntului, retorica, în degetul mic, în timp ce bărbaţii cu mare trudă şi-o pot însuşi, dar mai bine ar fi ca femeile să fie gîngave şi să nu poată vorbi. Tot ponosul omenirii se trage de la femeie, căci dacă Adam nu ar fi păcătuit, n-am fi avut nevoie de pîine, am fi mîncat numai poame.* Sînt doar cîteva citate pe care G. Călinescu le reţinuse din lectura celebrelor *Discursuri conviviale* ale lui Martin Luther, presărîndu-le apoi în deliciosul său text „Doamna Luther“, din volumul *Scriitori străini.* Din lectura aceluiaşi text se mai poate afla ce părere avea Jules Renard despre propria sa soţie, şi cît de puţin măgulitor îşi descria nevasta blîndul Emil Gârleanu.

Dar să revenim la doamna Luther care, înainte de a fi devenit soţia reformatorului Bisericii, se numea Katharina von Bora, o persoană dintru început orice altceva decît supusă şi tăcută.

De spiţă nobilă, călugărită la ordinul benedictin, ca şi legendara Hildegard von Bingen, o altă rebelă a Bisericii Catolice, Katharina a fugit de Paşti, în anul 1523, însoţită de alte măicuţe, din mănăstirea Nimbschen din Grimma. A făcut-o cu binecuvîntarea lui Martin Luther, spre a răspîndi ideile acestuia în familiile de credincioşi, devenind doi ani mai tîrziu consoarta marelui reformator. Avea să-i dăruiască mai mulţi copii, să-l sfătuiască, să-l cicălească şi oblojească – povesteşte Călinescu, presărîndu-şi observaţiile cu citate amuzante şi picante, în original, extrase din scrierile lui Martin Luther.

Femeile au fost dintru început excluse din structurile de putere ale clerului creştin, poate după ce antichitatea „păgînă“ le rezervase unora rolul de mari preotese, recunoscîndu-le altora harul profeţiei.

Cît despre setea de putere, curajul de a o prelua intrînd într-o acerbă concurenţă cu bărbaţii, acestea nu au fost decît arareori apanajul femeilor, nevoite secole de-a rîndul să acţioneze eficient, din umbra alcovului şi din culisele scenei politice. Întîmplarea face ca Margot Kässmann să fi fost aleasă în fruntea Bisericii Evanghelice în aceeaşi perioadă în care Angela Merkel, prima femeie cancelar a Germaniei, fiică de pastor luteran, îşi lua în primire al doilea mandat.

Întîmplarea mai face ca în aceeaşi săptămînă în care Margot Kässmann era unsă în funcţie, pe marile ecrane din Germania să fi fost lansat filmul *Papesa,* o ecranizare a romanului cu acelaşi nume, un best-seller mondial al anului 1996, al scriitoarei Donna Woolfolk Cross.

Povestea Johannei, născută în anul 814 într-un sat din Saxonia, în familia unui preot fără suflet, care ajunge sub straie monahale bărbăteşti pînă în anturajul Papei Sergius, trecînd drept posibil succesor al acestuia, are toate ingredientele unui basm avînd la bază un sîmbure de scandal. O biserică în care preoţilor li se impune celibatul, care interzice divorţul, care elimină femeile din ierarhiile instituţiei nu avea cum să admită instalarea femeii în Sfîntul Scaun, decît în „travesti“ masculin. Păcat şi erezie! Totuşi, povestea Johannei apare în peste 500 de documente de tot felul, între altele şi în scrierile lui Boccaccio şi Petrarca.

Cît despre soarta Vaticanului în mîinile unei „Papese“– acesta ar fi fost un subiect apt să dea apă la moara luteranismului, să potenţeze criticile la adresa papalităţii, a depravării ce domnea la Roma, incapabil să spulbere însă legendarul misoginism al lui Martin Luther.

Şi care este situaţia azi? Dacă Biserica Evanghelică, la a cărei conducere se află acum Margot Kässmann, va trebui să facă mai puţin riscantă larga ei deschidere spre lume, ferind-o de o prea accentuată diluare a doctrinei, de transmutaţia teologiei în morală, de prea marele amestec în treburile lumeşti, Biserica Catolică pare a se cantona în continuare pe litera dogmei, mizînd prea mult doar pe forţa doctrinei de a insufla credinţa. Ambele Biserici se confruntă actualmente cu exodul enoriaşilor. De ce nu ar fi oare posibil ca tocmai o femeie să reuşească imposibilul? Un prim pas istoric – cum se tot spune – a fost făcut prin alegerea vajnicei, îndîrjitei, dar fragilei preotese, fost episcop de Hanovra, în fruntea unei instituţii a cărei soartă a fost pînă deunăzi pusă exclusiv în mîna bărbaţilor.

noiembrie 2009, Bonn

PUBLICITATE

Texte și opinii de: ● *Ioana BOT (prof. dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj)* ● *Libuše HECZKOVÁ (profesor asociat de literatură comparată, Universitatea Carolină, Praga)* ● *Jens HERLTH (prof. dr., Departamentul de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea din Fribourg)* ● *Valbona KARAKAÇI (cercetător dr. în politologie, Universitatea din Shkodra, Albania)* ● *Andreas ZEMAN (student la istorie și slavistică, Universitățile din Berna și Fribourg)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

De ce nu studiem Ucraina la Cîmpina

Vă puteți imagina că la – de exemplu – Cîmpina ar exista universitate, iar în cadrul universității s-ar înființa un Institut pentru Studierea Țărilor Vecine Mării Negre? Nu, nu vă puteți imagina. Și nu insist. Mă tem că nu veți citi mai departe...

Cîmpina are vreo 38.000 de locuitori (cifre din 2002, luate de pe Wikipedia). Acest oraș (luat la întîmplare, putea fi și altul) este considerat „de provincie", iar în limba și cultura română asta sună mai degrabă prost...

Fribourg este tot un oraș de provincie, dar din Elveția. Are 34.084 de locuitori (cifre din decembrie 2008, tot de pe Wikipedia). Are și universitate (bilingvă: cu programe în franceză și germană), iar de ani buni în cadrul ei funcționează un Institut pentru Europa Centrală și de Est. Prestigios, cu profesori foarte buni și cu invitați de marcă pentru conferințe și dezbateri. În fiecare an, acest institut organizează East European Day. *Un colocviu cu participare internațională, din Est și din Vest, în care se discută relațiile dintre „cele două Europe".*

Cum se explică interesul elvețian pentru Europa de Est? Prin interesele economice, desigur. După căderea comunismului, țările estice au devenit, cum se știe, piețe interesante pentru investitorii occidentali, iar avantajul a fost de ambele părți: vesticii și-au extins afacerile, esticii au avut parte de capitaluri pe care, altminteri, n-aveau de unde să le ia. Dar nu e vorba doar de atît. Țară mică și liniștită, care își păstrează cu sfințenie statutul de neutralitate, Elveția și-a construit o cultură a implicării *și a* responsabilității: *programele din Est sînt motivate și prin intenția de a contribui la diminuarea inegalităților economice și sociale în aceste țări. Nu întîmplător, Elveția coordonează în Est proiecte în care intră mult* know how: *pe lîngă fonduri, pune la dispoziția noilor democrații și experiența sa de organizare, și capacitatea de a găsi soluții clare și precise. E interesant că, deși nu este membră a Uniunii Europene, Elveția are cîteva programe pentru statele care au aderat la UE după 2004. Mai nou, elvețienii se implică și în dezvoltarea țărilor din fosta Iugoslavie. Iar interesele economice în sine nu explică totul: nu e o legătură directă între programele finanțate din bani publici și investițiile private într-o țară sau alta. Responsabilitatea are și ea un rol.*

Publicăm în acest număr cîteva dintre intervențiile de la East European Day *din acest an. Desfășurat la Fribourg, colocviul arată o perspectivă asupra Europei de Est, care nu e pur și simplu „a Vestului". E mai nuanțată. Dar, oricum ar fi, arată o preocupare constantă pentru acest spațiu al Europei. De aceea întrebam, la început, dacă vă puteți închipui că la Mediaș sau la Cîmpina s-ar crea un institut care să se ocupe cu studierea Ucrainei, a Georgiei și a celorlalte țări de la Marea Neagră. Ar trebui să se poată. Dar noi avem replica pregătită de-a gata, înainte măcar de a ne gîndi la o asemenea ipoteză: „păi ce, Cîmpina-i Fribourg?". Nu e. Între altele, tocmai pentru că ne trece prin cap o asemenea replică... (**M. V.**)*

Andreas ZEMAN

O zi (elveţiană) cu Europa de Est

1989. Soarele răsare la Est. Undeva dincolo de Zid. De patruzeci de ani, militarii noștri sînt urmăriți de coșmaruri: Tratatul de la Varșovia ar putea să ne mănînce pur și simplu într-o bună dimineață. Armata elvețiană numără încă 625.000 de soldați. Populația stă înarmată, pregătită în orice moment să răspundă atacurilor așteptate din Est.

2009. Soarele răsare la Est. Undeva în spatele gardului de sîrmă al graniței Uniunii Europene. Elveția supune la vot dacă și în viitor lucrurile vor trebui să fie tot așa. De data aceasta nu mai există amenințarea tancurilor sovietice: de data acesta cei care ciugulesc bogăția Elveției sînt corbii negri din Est, corbii de pe afișele Partidului Popular Elvețian (SVP), populist de dreapta, ce împînzesc cuprinsul țării. Elita economică elvețiană luptă împotriva campaniei SVP-ului, își mobilizează toate forțele și referendumul îi dă voie, în cele din urmă, să-și păstreze forța de muncă ieftină din Est: 60 de procente adoptă rezoluția federală privind dreptul liberei circulații a persoanelor și extinderea ei asupra României și Bulgariei. România și Bulgaria au reușit.

Opt luni mai tîrziu îmi este clar de ce: în deschiderea *EEDay (East European Day 09),* organizatorul principal, profesorul Nicholas Hayoz, impresionează publicul proiectînd și comentînd un tabel (este vorba despre clasificarea „Regime Types in Eastern Europe", www.freedomhouse.org). Grupul „Democrațiilor consolidate" cuprinde tocmai acele țări care fuseseră primite deja în 2004 în UE. În fruntea celei de-a doua grupe, a „democrațiilor semiconsolidate", se află Bulgaria și, pe locul al doilea, România. Pe locul al treilea se află, încă aspirantă, Croația. În dreptul fiecăreia sînt cifre care cresc cu fiecare nouă grupă. Conceptele de „state eșuate", respectiv de „state care eșuează", sînt utilizate atît de mult de profesorul Hayoz, încît toți sfîrșim prin a pricepe că ele se referă la țările cu numere mari. Cele deci tot mai spre Est, cele de unde răsare soarele și unde el va continua să răsară și de-acum înainte. Printre acestea se numără... Georgia! Îi salutăm pe invitații noștri est-europeni cu aplauze. Fostul ministru georgian al Învățămîntului, Ghia Nodia, îi urmează profesorului meu și ține un lung discurs fermecător, pentru a ajunge la concluzia că nu există nici o soluție exemplară pentru procesul de transformare. Însă în rîndurile din față, cineva exprimă rapid o opinie diferită: acesta se dovedește a fi un croat. El susține că nu cunoaște în mod deosebit istoria Georgiei și a regiunii, însă poate afirma, din propria experiență, că după moartea lui Franjo Tudjman în Croația totul este mai bine. Întrebarea lui sună astfel: „Nu există și în Georgia cineva după a cărui moarte totul să fi devenit sau să poată deveni mai bine?". Nu e alegoric, ceea ce aud e cît se poate de literal. „Din păcate, nu" – admite Nodia. Și așa se face că Georgia trebuie să mai rămînă un timp în grupa „Guvernelor de tranziție" din clasamentul clipind electronic pe zidul amfiteatrului.

Nu este lipsit de ironie faptul că statele est-europene *ar da* orice sau *au dat* orice ca să devină membre ale UE, în timp ce noi, elvețienii, am putea deveni, dar nu dorim să devenim membri ai UE. Miza Uniunii Europene e însă foarte limpede: este vorba despre comerțul liber, despre piețe de desfacere și despre geopolitică strategică. Integrarea politică și conștiința comună rămîn în planul al doilea. În calea lor stă naționalismul, poveste veche. Odată cu Primul Război Mondial au dispărut de pe hartă două importante imperii multinaționale. Noile granițe au fost trasate la Conferința de Pace de la Paris în mod arbitrar și sub egida unei elite politice restrînse. Astfel, au luat ființă state naționale care nu meritau acest nume, deoarece erau orice altceva decît omogene din punct de vedere etnic. Abia Al Doilea Război Mondial a înlăturat – parțial – această eterogenitate, recurgînd însă la groaznice epurări etnice și la deplasări de populații. Războiul Rece a întrerupt procesul omogenizării pentru aproape o jumătate de secol, el fiind reluat și continuat pînă astăzi, odată cu destrămarea Uniunii Sovietice, cu separarea Cehoslovaciei și cu războaiele din Iugoslavia. Cîte suferințe ne-a adus însă această delimitare de așa-zișii „ceilalți", cîte vieți umane ne-a costat acest război civil european!

Desigur: unificarea economică a UE are drept efect secundar destabilizarea granițelor. De acest lucru am devenit extrem de conștient eu însumi vara trecută, în timpul unui tur cu bicicleta prin Europa de Sud-Est. În regiunea de graniță dintre Ungaria și Slovacia – țări vecine, dar nu tocmai prietene – era plin de mașini cu numerele ambelor state, ca și ale multor altor state europene. Granița părea pur și simplu să nu existe. Schimbare de decor, două săptămîni mai tîrziu, pe cînd voiam să trec granița din Muntenegru în Croația: mă întîmpină un post de graniță nounouț și ultramodern. Pe un panou de la marginea străzii scria cu litere mari că această construcție fusese finanțată de UE. Uniunea Europeană șterge granițe, dar creează totodată altele. Cine aparține Uniunii Europene și cine nu, se decide, oare, în funcție de numărul atribuit țării respective, în tabelul amintit de pe zid?

În cadrul acestei *EEDay,* oricine a putut lua cuvîntul, indiferent cît de mare este numărul din dreptul țării sale. Desigur, lumea devine ceva mai atentă atunci cînd urcă la tribună fostul vicepreședinte polonez al Parlamentului UE (Janusz Onyskiewicz), însă încercăm să-i dăm fiecăruia aceeași atenție și același respect. Se fac schimburi de ponturi și de sfaturi, se observă repede că toți acești oameni au stat cîndva în aceeași barcă. Dar rămîne cu totul de neînțeles pentru mine de ce își croiește, atunci, fiecare singur drumul, în loc să meargă împreună cu ceilalți. De ce Croația și Slovenia se ceartă din pricina graniței, în loc să lase pur și simplu granița să dispară? De ce Ungaria și Slovacia se ceartă din pricina limbilor, în loc să vorbească o limbă comună? Și așa, rămîn cu impresia că în politica și economia reală nu este vorba, totuși, decît despre putere, bani și influență, iar cifrele din dreptul țărilor, în tabelul cel fascinant pentru mine, nu înseamnă nimic altceva decît asta.

În 1956, cînd Revoluția maghiară a fost înăbușită în sînge, Vestul simpatiza cu populația fără apărare. Simpatizam, de asemenea, în 1968, cu Primăvara de la Praga, cînd tancurile își rulau din nou șenilele împotriva Vestului. Odinioară plîngerile și descrierile disidenților și autorilor din Est găseau ascultare. Pături largi ale populației, de orice culoare politică, se solidarizau cu oamenii aceia și le deplîngeau soarta.

Astăzi ne este indiferent dacă oamenii din Ucraina îngheață de frig din cauză că le-a fost tăiată conducta de gaz. Important este că la noi gazul curge încă. Astăzi ne este indiferent faptul că, în Rusia, criticii regimului sînt închiși sau uciși. Important este că președinții se tutuiesc și sînt democrați fără cusur. Astăzi nu ne mai preocupă grijile oamenilor, ci ne întrebăm doar cum ne pot influența ele pe noi, aici, din punct de vedere economic. Astăzi nu-i mai sărbătorim pe emigranții din Est ca pe niște disidenți respectabili, ci lăsăm în seama lor muncile noastre murdare. Iar în loc să le fim recunoscători, politicienii noștri bat toba cu povestea imigrărilor în masă. În Est, politicienii de aceeași teapă amintesc mereu de nedreptățile și de greșelile celorlalți, cer delimitări imperioase și pedepse exemplare, demonizează Vestul, iar oamenii uită că urau cîndva tocmai aceste granițe și ziduri, și nu doreau altceva decît să le dărîme.

Că se poate și altfel o arată o zi precum *EEDay,* în care fiecăruia i se dă ascultare. Dar *EEDay* se întîmplă în insula unui campus universitar. Dacă ieșim din amfiteatru, din clădirile ultramoderne, înapoi spre Gara mare a orașului acestuia mic și catolic și provincial, mă întreb ce mai rămîne din solidaritatea asta? Unde este voința comună de a aparține aceleiași lumi și de a face să dispară nu numai granițele economice, ci și cele din mințile oamenilor? Soarele va continua să răsară la Est, însă eu sper că va răsări cîndva, o dată măcar, și deasupra Pacificului.

Andreas Zeman *studiază Istoria și Slavistica în cadrul programului comun al universităților din Berna și Fribourg. Are – insistă asupra coincidenței el însuși – 21 de ani. www.zeme.ch.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Ioana BOT

Povestind Europa de Est: funcţionarul, profesorul de filozofie, politicianul...

Principalul organizator al Zilei Europei de Est la Universitatea din Fribourg, profesorul Nicholas Hayoz, a deschis lucrările insistînd asupra faptului că nu fuseseră invitaţi specialişti occidentali, ci exclusiv est-europeni, pentru a permite acestora din urmă să se facă ascultaţi cît mai bine. Tot el a proiectat pe peretele aulei din campusul Peyrolles tabelele acelea spăimoase în eliptismul lor statistic (care se pot citi pe www.freedomhouse.org, pentru studiul *Nations in Transformation,* 2009), despre tipurile de regim din Europa postcomunistă, respectiv, despre corupţia noilor state europene. Ca să ştim despre ce vorbim, ca să punem în cauză, poate, prin istoriile noastre est-europene, ceea ce datele care „nu mint" construiesc în materie de imagine identitară, de predicţie politică, de neliniște, pur şi simplu. Mai alegorică decît o dorise chiar autorul ei, această deschidere vorbea, cum nu se poate mai limpede, despre percepţia generală asupra est-europenilor şi a problemelor care „trebuie că" îi frămîntă.

Conferinţa a continuat în acelaşi mod, printr-o suită de intervenţii ale oaspeţilor principali, care au devenit în ochii mei tot atîtea „scene simbolice" ale Europei de Est povestindu-se (pe sine) celor din afara ei. Ceea ce mă interesa, ca specialist în istoria literaturii române, era felul cum amintirile est-europene despre căderea comunismului, despre comunism sau despre post-comunism şi tranziţie sînt metabolizate de conştiinţa culturală a comunităţilor (cu mecanismele sale de memorie cu tot) pentru a deveni naraţiuni, pentru a se rosti ca poveşti întemeietoare şi explicative. Transformată în naraţiune, orice traumă e depăşită în coordonatele sale fundamentale. Nu mă aşteptam în schimb ca întîlnirea de la Fribourg să îmi ofere răspunsuri atît de substanţiale, încă de la primele sale momente, şi aceasta nu numai prin ceea ce vorbitorii spuneau, ci şi prin felul cum fiecare dintre ei îşi asuma rolul, de la catedra sălii. Dacă nu mi-a fost dat să aud dezvăluiri spectaculoase sau idei noi şi mari (în fond, tematica întîlnirii cunoaşte o bibliografie atît de abundentă, încît ne putem întreba şi „ce-ar mai fi de spus?"), am fost în schimb mulţumită – ca literat – de felul *cum* s-a vorbit, de retoricile memoriei practicate sub ochii mei. Ele concretizau fără să ezite toposuri cunoscute, îmbrăcau hainele unor tipologii străvechi cu succes garantat: adesea, nu conţinutul conferinţei era cel ce capta sala şi convingea studenţii elveţieni de adevărul („o frază de dînşii inventată...", zicea poetul acum un secol şi jumătate deja) rostit, ci retorica rostirii adevărului respectiv. Charisma vorbitorilor, capacitatea celor mai mulţi dintre ei de a dansa, subtil, între impoziţiile convenţiei academice occidentale şi anecdoticul extras din cultura proprie, exemplul adus de-acasă, excepţia scoasă în evidenţă precum porumbeii magicianului – aceasta a fost, la Fribourg, reţeta cîştigătoare a „istorisirii Europei de Est" pentru publicul universitar elveţian. Un triumf al artei naraţiunii ca garanţie a adevărului istoric, pe care nu puteam să nu o savurez (literat împătimit ce sînt!).

© L. Munteanu

Cultura intelectuală din Europa de Est este mai ales negativistă, societăţile civile se legitimează aproape exclusiv prin atitudini critice, dialogul intelectualilor cu populaţia este adesea un eşec...

Întîiul conferenţiar a fost o cunoscută activistă pentru drepturile omului, Sonia Biserko, actualmente preşedinta Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului din Serbia: precis şi tern, a transformat indicibilul traumei din fosta Iugoslavie într-un subiect abordabil fără accente patetice („Sensuri ale democraţiei în Balcani"). Între vorbitorii de renume, ea a întrupat tipul „funcţionarului" pentru care realitatea există în sine şi se regăseşte în statisticile obiective. Acolo unde ar fi putut răsuna accente vindicative, tonul a fost cel al eleganţei universitare. Ca în orice istorisire, numele au constituit şi aici strategia cea mai importantă pentru a realiza deplasarea de la întunericul spaimelor trecute la lumina raţiunii discursive: Sonia Biserko a vorbit despre înlocuirea efectivă, în teritoriul rănit al fostei Iugoslavii, a Iugo-slaviei cu o Iugo-sferă (...de influenţă politică), ceea ce trebuie înţeles ca o dezvoltare pozitivă a situaţiei, firește. *„Slavia"* înlocuită de *„sferă",* etnicitatea etern discutabilă substituită calm, pe neobservate, cu un concept fără conotaţii riscante – vorbitoarea cita rezultatele unor politici de dezvoltare şi de pacificare, invoca legi, convenţii şi strategii politice din *sfera* aceasta, al cărei slavism se vedea trecut printre cele nespuse, de mai mică importanţă, rezolvate implicit.

I-a urmat georgianul Ghia Nodia, director al Şcolii Internaţionale din Caucaz şi profesor la Universitatea de Stat „Ilia Chavchavadze" din Tbilisi, fost ministru, dar mai ales filozof neliniştit şi zîmbitor, a cărui charismă era de-ajuns spre a limpezi apele unei interogaţii enorme. El punea în balanţă statul şi libertatea în raporturile lor dificile din ţările postcomuniste, fragile sau chiar eşuate (potrivit tabelului invocat de Hayoz) pe calea spre democraţie: „o dilemă a tranziţiilor postcomuniste eşuate", pentru că – cu cît statul e mai puternic şi controlează tranziţia, cu atît libertatea e mai puţină, cetăţenii devin revendicativi, trăind sub impresia unei întoarceri la autoritarism. Sau, invers, dacă libertăţile sînt multe şi mari, cetăţeanul poate ajunge să îşi dorească o intervenţie puternică a statului pentru a reglementa ceea ce a devenit de o permisivitate invivabilă. Statele eşuate nu au reuşit să îşi construiască instituţii eficiente care să nu fie, automat, şi autocratice. Dar, privind lucrurile în general, ne putem întreba dacă statul constituie un mobil al libertăţii sau este un duşman al acesteia, dacă statul trebuie construit ca o garanţie prealabilă a libertăţilor democratice sau doar tolerat ca un rău necesar accederii la libertate. Fidel specializării sale, Nodia se sprijinea tot pe Locke, Hobbes şi alţi clasici, cînd era vorba să definească libertatea, obţinerea ei, reuşita sau eşecul unui stat. Iar concluziile sale nu erau comode, pentru că formulau – în cea mai bună tradiţie europeană, probabil – critici la adresa intelectualilor, aceşti „democraţi plîngăcioşi", care au avut după 1989 toate şansele accesului la putere şi le-au ratat. Cultura intelectuală din Europa de Est este mai ales negativistă, societăţile civile se legitimează aproape exclusiv prin atitudini critice, dialogul intelectualilor cu populaţia este adesea un eşec... Soluţii? Dincolo de anecdote, Nodia nu vedea foarte multe: vom continua să încercăm o cale de a ieşi din tranziţia eşuată. Cu subînţelesul că s-ar putea să nu o găsim – şi nu din vina cuiva, ci pentru că... aşa e lumea asta.

Adesea, Elveţia reuşeşte să facă alegorii din momentele cele mai banale.

Dar cel care a avut ovaţiile întregii săli a fost al treilea invitat din deschidere, Janusz Onyszkiewicz, fost lider al Partidului Democrat Polonez, fost ministru al Apărării Naţionale şi fost vicepreşedinte al Parlamentului European – toate acestea după ce se numărase printre fondatorii Solidarităţii şi participase activ la negocierile care au condus la căderea regimului lui Jaruzelski în Polonia. Răspicat, senin, fără ezitări sau interogaţii, Onyszkiewicz ne-a oferit în 25 de minute povestea unui incontestabil succes – al polonezilor, conduşi de Solidaritatea: răsturnarea regimului comunist prin Revoluţia de catifea, instaurarea democraţiei occidentale într-un proces ulterior, inteligent condus şi încheiat „fără rest". Istoria succesului polonez îşi îmbina episoadele într-o suită imbatabilă: la ei, comunismul a început să cadă din 1956, cînd grevele de la Poznan au atras atenţia asupra forţei clasei muncitoare, iar Polonia a devenit cu timpul „cea mai bună baracă din lagărul socialist". Independenţa micilor fermieri, respectiv a Bisericii Catolice în relaţie cu statul au fost garanţiile în timp ale posibilităţii de a realiza ceea ce a culminat în 1989. Fără violenţă, pentru că violenţa nu era o soluţie, Polonia a dezvoltat o societate civilă *underground,* încă din anii '70, căreia autorităţile nu au ştiut sau nu au vrut să îi răspundă. Mişcările de la Gdansk, Solidaritatea nu au fost decît culminaţia acestei construcţii în ascensiunea ei triumfală şi neîntreruptă. Aplauzele sălii, îndelungi, la finalul conferinţei, o confirmau: poveştile de succes sînt poveştile unor succese. Nimic despre nelinişti, nici o nuanţă nu venea să tulbure lumina intensă a amiezii în care Onyszkiewicz încununa, prin discursul lui bine construit, nevoia de naraţiuni victorioase şi integratoare a unui public obosit de povara întrebărilor.

În curtea de beton şi sticlă a campusului de la Peyrolles, spălată de ploile dimineţii, o instalaţie artistică de metal – arbori artificiali – îşi mişca ramurile vopsite în roşu ca pe nişte macarale mai mici, după voinţa unui soft misterios. Complexul arhitectonic a cîştigat un premiu pentru ideea decorativă – mi s-a explicat: e atît de potrivită cu ideea de inteligenţă, de oraş al viitorului, de universitate! Fără pomi şi fără frunze, adică. Precum povestea triumfătoare a lui Onyszkiewicz, fără interogaţii şi fără nelinişti. Adesea, Elveţia reuşeşte să facă alegorii din momentele cele mai banale – ale unei sesiuni ştiinţifice, de pildă...

Elveţia şi Balcanii de Vest

Pe 5 noiembrie a avut loc la Berna conferinţa anuală pentru cooperarea cu Europa de Est a Secretariatului de Stat pentru Economie (SECO), dedicată Balcanilor de Vest. Micheline Calmy-Rey, consilieră federală (ministru de Externe), şi Hido Biščevici, secretar general al Consiliului Cooperării Regionale pentru Europa de Sud-Est, au examinat, împreună cu participanţii, modalităţile de a stimula spiritul antreprenorial în Balcanii de Vest. „Acest spaţiu economic regional este interesant pentru investiţiile locale şi străine; este de asemenea un coridor geostrategic important pentru mărfuri şi resurse energetice. O populaţie tînără şi dornică să aibă o situaţie mai bună reprezintă un important potenţial de mînă de lucru, de antreprenoriat şi de schimbări culturale şi sociale."

Micheline Calmy-Rey a declarat că Elveţia are o responsabilitate în a consolida aceste avantaje ale zonei: „Unul dintre obiectivele prioritare ale cooperării noastre este dezvoltarea iniţiativelor cetăţeneşti şi a spiritului antreprenorial". Acestea ar duce la „reculul naţionalismelor" care au agitat zona în ultimele două decenii.

Consiliul Cooperării Regionale (CCR) este un organism înfiinţat în 2008, în locul fostului Pact de stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Elveţia are deja angajamente concrete în acest spaţiu: de exemplu, un program organizat de SECO vizînd diminuarea obstacolelor administrative suportate de economia privată în Serbia sau programele care promovează formarea profesională în Albania.

(Sursa: http://www.seco-cooperation.admin.ch)

Programe elveţiene în noile state membre ale UE

Elveţia, deşi nu face parte din UE, are programe de susţinere a noilor state membre ale Uniunii Europene, prin credite acordate anumitor proiecte. Scopul? „Reducerea inegalităţilor sociale şi economice" – cum scrie pe site-ul Secretariatului de Stat pentru Economie (www.seco-cooperation.admin.ch). În funcţie de mărimea şi de necesităţile fiecărei ţări, sînt alocate fonduri pentru anumite proiecte destinate în special regiunilor mai slab dezvoltate: Polonia – 489 de milioane de franci elveţieni; Ungaria – 130 de milioane; Cehia – 109 milioane; Letonia – 59 de milioane; Lituania – 70 de milioane; Slovacia – 66 de milioane; Estonia – 39 de milioane; Slovenia – 21 de milioane; Cipru – 5,9 milioane; Malta – 2,9 milioane. Acestea sînt sumele aprobate de Parlament pentru cele 10 state intrate în UE în 2004. Pentru România şi Bulgaria, pe 7 septembrie 2009 Consiliul Naţional a aprobat un credit-cadru de 257 de milioane de franci şi a trimis proiectul legislativ spre aprobare Camerei superioare a Adunării Federale elveţiene, Consiliul Statelor.

O singură Europă, mai multe istorii

– interviu cu Jens HERLTH –

Această zi dedicată Europei de Est la Universitatea din Fribourg este organizată de Institutul de Studii Est-Europene. De ce să fie creat un asemenea institut tocmai aici? Ce oferă el şi mai ales cui, căror studenţi?

Nu e o idee tocmai nouă. Există ceva similar şi la Universitatea din Basel. Universităţile din Berna şi Fribourg au constatat, de-a lungul ultimilor ani (eu însumi sînt titular aici doar din 2007), că au mulţi profesori foarte calificaţi, care se ocupă de probleme legate de Europa de Est, dar că fiecare o face cam pe cont propriu. Conferinţele în care se adunau doar cîţiva dintre ei laolaltă nu aveau destul impact asupra studenţilor. Aşa se face că am decis să construim o structură integratoare pentru toţi, care să ofere programe coerente şi susţinute, să avem parcursuri formative complete, să atragem studenţii. Pentru că avem impresia că, la 20 de ani după căderea Zidului Berlinului şi prăbuşirea sistemului comunist, Europa Occidentală – şi Elveţia nu face excepţie, de data asta – continuă să se confrunte cu probleme care sînt consecinţele respectivelor evenimente. De pildă, ne-am fi aşteptat în 1989 ca jumătatea estică a Europei să revină la normalitatea europeană, să îşi depăşească problemele, iar integrarea să fie o binecuvîntare. Or, se dovedeşte că nu e deloc aşa, că istoria a luat alt curs decît cel al aşteptărilor noastre relative la integrarea europeană. Toate revoluţiile colorate din ultimii ani, toate problemele care continuă să apară în Ucraina şi Bielorusia, traumele nerezolvate din Balcanii Occidentali, situaţiile dificile care apar neîncetat, toate acestea trebuie studiate atent, despărţindu-ne de prejudecăţi, recurgînd neapărat la o perspectivă interdisciplinară. De aceea, Institutul nostru adună la un loc studii politice, studii culturale, istorie, literatură, lingvistică, pentru că nu cred că putem înţelege ce se întîmplă acum, acolo, dacă nu cunoaştem istoria acelor ţări, dacă nu le cunoaştem limbile, miturile chiar, care continuă să contribuie la construcţia imaginilor de sine, a conştiinţelor naţionale ale popoarelor în chestiune. Deci, aceasta a fost ideea generală a proiectului. Institutul a oferit mai întîi studii la nivel de licenţă, iar peste doi ani va oferi şi un parcurs de nivel masteral, pentru studenţii de la Berna şi Fribourg.

„Tot ce s-a întîmplat în Europa sfîrşitului de secol XX a fost determinat de răscrucea lui 1989, de sfîrşitul comunismului ca sistem, de începutul unei «noi Europe».“

Credeţi că veţi atrage studenţi cu acest program? Europa de Est este interesantă pentru noile generaţii de elveţieni?

Aceasta e problema cea mai complicată. Desigur că avem studenţi interesaţi de domeniu, îi văd pe cei de la studiile de slavistică, unde predau eu însumi. Dar ne vedem puşi mereu în situaţia de a le explica ce vrem să facem, de fapt, cu această perspectivă integratoare. Noi credem că programul de studii, concentrîndu-se pe secolul XX, trebuie să fie interesant pentru studenţii de azi – istoria recentă e, în general, mai interesantă pentru ei decît cea mai veche. Studenţii noştri pot dori să lucreze în organizaţii sau întreprinderi internaţionale, publice sau private, care au relaţii privilegiate cu Europa de Est, şi pentru aceasta trebuie să înţeleagă lumea aceea, în toate manifestările sale culturale şi politice. Trebuie să îi vorbească limbile bine, de asemenea. Fireşte, ne confruntăm cu o lume universitară, cea elveţiană, foarte densă în materie de oferte de studiu, universităţile noastre se reformează în acesti ani în chip radical, ca urmare a implementării prevederilor Tratatului de la Bologna, începem multe programe noi, în regim concurenţial, şi vrem să dovedim că putem oferi studenţilor noştri specializări în acord cu lumea actuală, cu piaţa muncii, cu aşteptările lor. Avem la Institut specialişti de renume, care pot oferi garanţia unei bune pregătiri, deci sperăm să îi atragem.

Sînt sceptică – sau de-a dreptul tristă – cînd aud despre programe universitare pe termen scurt, adaptate vitezei de schimbare a pieţei muncii... Aparţinem amîndoi unei generaţii de universitari pentru care studiile superioare se presupunea că trebuie să aibă rezultate strălucite undeva, departe, în timp, într-un viitor pe care îl prevedeam, dar nu ţineam să îl controlăm. Piaţa imediată a muncii nu interesa universitatea generaţiei noastre.

Şi eu am aceleaşi mefienţe şi tristeţi, cu siguranţă! Şi eu regret acea viziune a universităţii europene în care am crescut. Dar să ne uităm la domeniul meu, Studiile de Slavistică – poate una dintre cele mai ficţionale invenţii ale vechii universităţi germane, ce avea o perspectivă (post)romantică asupra Europei. Să fim cinstiţi cu noi înşine: el nu corespunde realităţii imediate, politice şi culturale, a Europei de astăzi. Eu nu mă pricep la statisticile statelor eşuate, dar pot să explic cum se oglindeşte identitatea slavă într-un poem rus. Nu sînt specialist în studii culturale, ca să vă explic situaţia actuală din Caucazul de Nord, dar este sarcina noastră (vreau să spun, sîntem plătiţi de statul elveţian ca să formăm specialişti de rang universitar, asta ne e meseria..) să găsim modalităţi de a topi tradiţia academică în noile programe, de a-i justifica un loc, pentru că ea are un loc, acolo, indiscutabil. E realitatea universitară cu care ne confruntăm. Dacă luăm în serios ceea ce reforma Bologna a impus universităţilor europene, ceea ce am acceptat cu toţii, nu avem de ales. Dar sînt de acord cu dvs., perspectiva lungă asupra cercetării e mult mai atractivă pentru mine; sper să găsesc studenţi care să nu dorească numai o diplomă repede-repede, cărora să le pot transmite motivaţia unei cercetări de lungă durată, dar aceia vor fi studenţi excepţionali, vor fi elitele viitoare, puţin numeroase. Studenţii cei mulţi nu doresc să urmeze o carieră academică, nu visează la un doctorat, ci la o muncă cinstită care să le asigure traiul zilnic, o viaţă decentă. Trebuie să nu ne dispreţuim studenţii, ci să îi respectăm: nu toţi sînt în stare să facă studii avansate, să devină specialişti de elită. Poate că, pendulînd mereu, ca toţi universitarii, între masificarea universităţilor şi nevoia de elite, noi, cei de la Fribourg, sîntem mai norocoşi pentru că, deşi idealul managerial ar fi să avem cît mai mulţi studenţi, avem totuşi puţini, ceea ce face ca predarea să poată fi diferenţiată după capacităţile şi proiectele studenţilor. În fond, ne confruntăm cu o problemă pe care Europa nu a rezolvat-o de cînd, ca urmare a tulburărilor din anii '60, a permis accesul oricui la universitate, fără ca programele de studiu să se modifice în consecinţă.

Ediţia de anul acesta a Zilei Europei de Est a fost şi o ocazie de a anunţa noile programe de studiu, de a aprecia posibilitatea unor parteneriate cu universităţi est-europene, de a vă face reclamă printre studenţi?

Fireşte. Aniversăm o dată de răscruce pentru întreaga Europă: de 20 de ani încoace, trebuie să regîndim Europa şi acest proces nu a fost întotdeauna unul încununat de succes: ce motiv mai bun pentru a pune pe roate un program universitar care să formeze specialiştii acolo unde vedem că ei continuă, după 20 de ani, să lipsească? Apoi, tot ce s-a întîmplat în Europa sfîrşitului de secol XX a fost determinat, cred, de răscrucea lui 1989, de sfîrşitul comunismului ca sistem (în Europa), de începutul unei „noi Europe“. Pentru Universitatea din Fribourg este însă şi punctul culminant al unei tradiţii a Zilei Europei de Est, care se organizează din 1999 anual, toamna, tocmai pentru a marca schimbările din 1989.

Europa actuală o fi, poate, una singură, dar poveştile despre identităţile şi istoriile ei rămîn foarte diferite.

Care v-au fost aşteptările de la participanţii la această ediţie? În ce măsură s-au împlinit ele? Aţi avut surprize?

Sincer să fiu, subiectul a fost impus de matematica aniversării – se împlineau 20 de ani de la căderea comunismului, trebuia să dedicăm Ziua, unei reflecţii „de răscruce“. Mai departe, fiecare dintre profesorii organizatori a căutat să adune participanţi care să răspundă întrebărilor sale şi ale studenţilor. Pentru mine, ca profesor de literatură, a fost extrem de interesant să văd opiniile participanţilor despre felul cum literatura actuală a Europei de Est îşi metabolizează trecutul comunist. Am vrut să combin problemele naraţiunii, ale ficţiunii literare, ale duratei lungi din memoria popoarelor, cu înţelegerea şi retrăirea momentul traumatic al lui 1989. Pe de o parte, socotim mereu că literatura trebuie să aibă de-a face cu literatura, cu societatea, dar pe de altă parte, există nişte reguli estetice, implicite genurilor, care dau formă literaturii, uneori mai mult decît realitatea însăşi. Şi mai există contextele particulare ale literaturilor naţionale sau regionale. Toate acestea nu pot fi reduse la un numitor comun, ele interrelaţionează în operele literare, dar nu e lucru uşor pentru nici una dintre ele, rezultatul fiind scrieri care poartă urmele acestor dificile şi subtile tensiuni, provocate de negocierea între perspective sau date care nu pot fi uniformizate. Dacă titlul Zilei Europei de Est de anul acesta sugera că ne aşteptăm să auzim marile naraţiuni eroice „după 20 de ani“, mi se pare că rezultatul dezbaterilor este unul mult mai interesant şi mai surprinzător, dovedind că mai este încă mult de studiat şi de explicat studenţilor noştri. Toţi vorbitorii au arătat că nu se poate uniformiza, la nivelul discursului istoric, experienţa postcomunistă a Europei de Est, că aspiraţia spre normalizarea istoriei europene e doar o aspiraţie, că există o mulţime de meta-naraţiuni, dar ele nu sînt unificabile. Că Europa actuală o fi, poate, una singură, dar poveştile despre identităţile şi istoriile ei rămîn foarte diferite.

Cum explicaţi „anul 1989“ studenţilor dvs.?

De fapt, aşa cum a reieşit şi din dezbaterile de astăzi, personal, şi eu cred că 1989 evidenţiază, subliminal, felul cum este înţeleasă modernitatea europeană, în numele unei aspiraţii spre unificare şi „normalizare“. Momentul 1989 aparţine încă modernităţii istorice. Privind istoriile recente ale Europei, traumele şi dificultăţile integrării, poate că ceea ce se numeşte azi, superficial, „postmodernismul istoriei europene“ nici nu a avut loc. Antimodernismul, ca atitudine, e altceva: asta, da! Dar face parte din aceeaşi paradigmă a modernităţii, cu dificultăţile sale cu tot. Sînt foarte bucuros de rezultatul conferinţei, de faptul că ea nu confirmă triumfalismul titlului iniţial. Recunosc că e neliniştitor, totodată, să vezi o realitate „de teren“ atît de diferită de modelele prevăzute pentru ea acum 20 de ani...

***Jens Herlth** este profesor dr. la Universitatea din Fribourg, Departamentul de Limbi şi Literaturi Străine, specialist în istoria ideilor literare din cultura rusă şi polonă, cu un interes particular pentru interferenţa dintre discursul literar şi cel politic al ultimelor două secole. Cel mi recent volum publicat:* Ein Sänger gebrochener Linien. Iosif Brodskijs dichterische Selbstschöpfung, *Köln-Weimar-Wien, 2004.*

a consemnat Ioana BOT

Investiţii directe elveţiene în România

Conform datelor statistice furnizate de Oficiul Naţional al Registrului Comerţului (ONRC), la data de 30 aprilie 2009 erau înregistrate în România 2.009 societăţi comerciale cu participare elveţiană de capital, volumul total al aportului elveţian la capitalul social al acestora ridicîndu-se la suma de 606,6 milioane de euro (locul 11 în clasamentul ţărilor de provenienţă a investiţiilor străine directe în România), fiind cu peste 22% mai mare decît la sfîrşitul anului 2008.

Ultimul studiu statistic realizat de Banca Naţională a României (pe baza datelor disponibile la sfîrşitul anului 2007) indică un volum cumulat al investiţiilor elveţiene directe în România în sumă de 2,191 miliarde de euro, inclusiv investiţii ulterioare constituirii societăţii (profit reinvestit, dezvoltare active), care plasează Elveţia pe poziţia a şaptea în clasamentul ţărilor de provenienţă a investiţiilor străine directe, după Austria, Olanda, Germania, Franţa, Grecia şi Italia.

Conform datelor Băncii Naţionale a Elveţiei, tot la sfîrşitul anului 2007, volumul investiţiilor elveţiene directe în România se ridica la 1,6 miliarde CHF (locul 5 între ţările Europei Centrale şi de Est, după Federaţia Rusă, Polonia, Republica Cehă şi Ungaria), iar numărul de angajaţi în întreprinderile româneşti cu participare de capital elveţian era de aproape 13.000.

Principalele domenii spre care s-au orientat investitorii elveţieni în România sînt: industria chimică şi farmaceutică, materiale de construcţii, producţia de componente electromecanice şi electronice, industria alimentară, industria lemnului, producţia de încălţăminte, industria textilă, energie, mass-media.

(Sursa: http://www.berna.mae.ro/index.php?lang=ro& id=20652)

Libuše HECZKOVÁ

„Despărţirea“ de Václav Havel

Anul 2009 e pe terminate, iar pentru societatea cehă a fost unul straniu, cu o situaţie politică instabilă, cu mişcări absurde ale partidelor politice de la conducere, care ne-au subminat poziţia în Europa, cu criza economică globală, ca să nu mai vorbim de crizele acute ale ştiinţei şi culturii cehe (ambele suferind de pe urma unei teribile subfinanţări); şi, pe deasupra tuturora, am mai avut de îndurat eşecul absolut al echipei naţionale de fotbal.

Evenimentele politice curente amintesc întregii noastre societăţi cît este de dificil să ai o reprezentare politică solidă şi un sistem legal stabil. Dezbaterea amară şi iraţională pe marginea Tratatului de la Lisabona, pe care preşedintele în exerciţiu al Cehiei, Václav Klaus, neruşinatul nostru scandalagiu, refuză să îl semneze, dă naştere unui dor pe jumătate naiv, pe jumătate sentimental, după vremurile dinainte, cînd ne era preşedinte „rivalul“ lui Klaus, Václav Havel.

Sentimentul meu personal este că, odată cu plecarea lui Václav Havel, s-a pierdut ceva esenţial. Dar, pe de altă parte, despărţirea de fostul preşedinte a permis societăţii cehe să îşi arate adevăratul chip – fără politica lui deschis liberală, inteligentă şi îndatoritoare, fără creditul lui moral. Nu e uşor să admiţi că ţara aceasta e cît se poate de potrivit reprezentată (spre indignarea criticilor şi a idealiştilor), atît sub aspect artistic, cît şi social, de cărţile foarte banale şi foarte populare ale lui Michal Viewegh (traducerea italiană a ultimului său roman dezvăluie fundamentele mediocre, uşor pornografice, ale unor asemenea cărţi) şi de block-buster-urile lui Jan Hřebejk: o ţară de oameni autosatisfăcuţi, pasivi, şovini, uşor imorali, dar – în ochii noştri – „nostimi“.

Lumea aceasta actualizează fără să ştie ultima piesă a lui Havel, *Despărţire*, prima lui scriere după 19 ani, creată la patru ani de la ieşirea din politică (contextualizarea este accentuată de conflictele actuale dintre Havel şi Klaus în legătură cu UE şi cu NATO, ca şi de puternica opoziţie a lui Havel faţă de Moscova). Comedia *Despărţire* înfăţişează criza de putere şi de valori, ridicînd o serie de probleme morale referitoare la stadiul actual al societăţii. *Despărţire* se alătură altor piese profund politice, la fel de absurde, precum *Audienţă* sau *Tentaţie,* ceea ce dovedeşte că Havel a fost toată viaţa un om profund politic. Era cît se poate de firesc să devină conducătorul mişcării cehe de disidenţă, iar după căderea regimului comunist – preşedintele Cehoslovaciei. Poziţiile sale politice – pentru care este încă renumit – sînt influenţate de filozoful Jan Patočka, părintele spiritual al principalului text al disidenţei cehe, Carta 77 (Jan Patočka a murit în acelaşi an, ca urmare a anchetelor îndurate din partea regimului comunist) şi, prin intermediul acestuia, de etica umanismului evanghelic promovată de primul preşedinte al Cehoslovaciei şi filozoful politic care a fost Tomas G. Masaryk.

Ultima scriere a lui Havel este o comedie neagră, cu puternice elemente tragice, despre un fost cancelar care şi-a pierdut puterea. Autorul continuă să contureze aici situaţia unui om faţă cu o putere care îl poate corupe şi îi poate distruge umanitatea. Havel însuşi a susţinut că piesa este „construită pe o experienţă arhetipală a unei lumi care se prăbuşeşte, a prăbuşirii valorilor, a pierderii certitudinilor“. Piesa lui este ironic veselă şi absurdă, fapt evident în strania voce auctorială care rosteşte reflecţia autoironică. Într-un sens mai general, această ironie contrastează puternic cu elita noastră politică actuală, căreia îi lipseşte nu doar generozitatea, integritatea morală şi viziunea politică, ci şi simţul umorului, spiritul critic. Textul *Despărţirii* se referă la *Livada cu vişini* a lui Cehov şi la shakesperianul *Rege Lear,* şi criticii au văzut în ea cu precădere elemente biografice, chiar referinţe la disputele personale ale lui Havel cu Václav Klaus. Dar imaginea disperată a viitorului în care livada cu vişini este tăiată de noul lider şi de mafia lui pentru a face loc unui mall, unui cazinou şi unui bordel nu îl ţinteşte direct, exclusiv, pe Klaus. Ea reflectă frustrarea generală, cauzată de situaţia actuală îngrozitoare, dorinţa de a lupta pentru idealuri pe care Havel le-a avut întotdeauna şi cărora le-a dat glas de nenumărate ori.

În 1974, Jan Patočka a spus într-o conferinţă susţinută *underground* că normalizarea după invazia sovietică din 1968 era o trădare a „părinţilor“, a tradiţiilor cehe ale umanismului critic activ. Václav Havel a căutat, în operele sale, să se opună normalizării lacome şi „neclare“ a vremurilor noastre, să vindece dezgustul şi sentimentul de dezamăgire şi să interpreteze tradiţia umanismului ceh nu doar ca pe un dor romantic după trecut, ci şi ca pe o provocare importantă pentru viitor. Iar în societatea cehă actuală, aceasta este o muncă titanică sau chiar o sarcină sisifică. Poate că tuturor ne revine să o îndeplinim, să parcurgem *despărţirea* aşa cum a parcurs Václav Havel chatarsis-ul crizelor iscate de iluziile noastre despre noi înşine. Ar putea fi un traseu productiv, cred. *La speranza e sempre viva.*

***Libuše Heczková** este profesor asociat de literatură comparată la Universitatea Carolină din Praga.*

Valbona KARAKAÇI

Reflecţia continuă, dar timpul dumneavoastră a expirat!

(cîteva note marginale la atelierul al patrulea al Zilei Europei de Est de la Fribourg, cu tema „Poveşti din tranziţie: Literatura şi conştiinţa istorică în Europa Centrală şi de Est după căderea comunismului“)

Trăim „aici şi acum“, dar uneori aceasta ne impune mai mult decît putem duce şi, concentrîndu-ne asupra provocărilor momentului prezent, uităm repede de „ziua de ieri“. Mă tem că viteza cu care trăim momentul, un moment după altul, ne opreşte din calea unui (necesar) catharsis autoreflexiv. Conferinţe internaţionale precum această *East European Day 09* îmi seamănă cu binecunoscutele campanii ecologice de genul „O zi fără maşini“. De ce nu, hai să o facem şi pe asta; e, poate, şansa noastră de a ne purifica!? Venim cu toţii dintr-un trecut de umbre şi am traversat tranziţii pe care toate intervenţiile din cadrul conferinţei le-au calificat drept *incerte*. Întrebarea mea este: pînă cînd vor mai dura, aşa? Cît timp mai avem la dispoziţie?

Maciej Urbanowski (profesor de critică literară la Universitatea Iageloană din Cracovia) ne-a demonstrat că definirea „vechiului“ şi a „noului“ a fost adevărata răscruce dintre – cum se intitula conferinţa sa – „Valea nefiinţei şi valea bucuriei“; imaginile Poloniei în literatura naţională de după 1989 par să se întoarcă, post-traumatic, la creştinismul tradiţional local. Michael Müller (de la Slavisches Institut der Universität zu Köln), vorbind despre „Eseuri şi jurnale de călătorie germane: redescoperirea unor genuri literare, în dezbaterea despre colapsul vechii Iugoslavii“, ajungea şi el la concluzia că diferenţele culturale au rămas aceleaşi. Literatura imigranţilor a contribuit radical la schimbarea imaginii identitare a poporului ceh în post-comunism, deşi fenomenul nu poate fi legat exclusiv de tranziţia postcomunistă: mi se pare a fi observaţia cea mai importantă din prezentarea Libušei Heczková (profesor asociat la Departamentul de Literatură comparată şi cehă a Universităţii Caroline din Praga), care ne vorbea, de fapt, despre „Literatură şi conştiinţă istorică în tranziţie. Cazul lui Vaclav Havel, Libuse Monikova, Jachym Topol şi Jan Novak“, adică despre scriitorii cehi de succes... Trecutul devine cu uşurinţă o componentă a viitorului, iar viitorul se întoarce asupră-i pentru a-l descompune: este ceea ce vede critica literară actuală cînd e să scrie istoria literaturii comuniste şi postcomuniste. Din prezentarea Ioanei Bot despre „Cum să spui adevărul cu ajutorul cuvintelor? Literatura română postcomunistă“, am reţinut întrebarea neliniştită referitoare la absenţa unei istorii a literaturii naţionale din vremea comunistă. Românii, înţeleg, nu au (încă) aşa ceva. Nici noi, în Albania, nu avem una, deşi au trecut 20 de ani de cînd... Oare nu am avut timp de reflecţie, sau încă nu am metabolizat perioada comunistă şi continuăm să-i ducem pe umeri povara grea, pe căile tranziţiei postcomuniste, şi aşa dificile? (Ar fi un soi de „doi în unu“, plăteşti una şi primeşti două...)

Să dau un alt exemplu. Limbajul este una dintre uneltele cu care construim sau deconstruim realităţi. Am participat la această Zi a Europei de Est, 25 septembrie, 2009, la Fribourg, gîndindu-mă că în trecut avusesem de-a face, cu toţii, cu alte noţiuni geo-politico-culturale, precum Europa Centrală şi de Est, Europa de Sud-Est etc., în care trebuia să mă regăsesc pe mine şi pe ai mei. Recent, noi, albanezii, am descoperit că sîntem un popor „balcanic occidental“; din nou *Balcanii, balcanicii, balcanismul,* numele peiorative refolosite mereu şi mereu, dar care de data aceasta se înclină niţel spre Occident. Avem, în consecinţă, o identitate integrată, dar la fel de instabilă; Albania nu e nici între ţările care au aderat recent la Uniunea Europeană (din motive politice), nici alături de ţările fostei Iugoslavii, rămase pe dinafara Uniunii Europene (din motive culturale şi istorice). Absenţa unei identităţi suprastructurale, care să navigheze printre numele politice schimbîndu-se după cum bat ploile şi vin vremurile, a făcut ca scena istoriei noastre contemporane să fie şi mai haotică, şi mai nesigură. Incertitudinile ei pot conduce la căutarea unor rădăcini bazate pe identităţile tradiţionale, care vor intra astfel, *reloaded,* în competiţie cu noile identităţi europene, în loc să le alimenteze firesc.

Fiecare prezentare pe care am ascultat-o şi-a respectat timpul alocat, de 25 de minute, pentru o istorie de 20 de ani. Timpul a expirat, incertitudinile au rămas – deşi ar fi trebuit depăşite. E nevoie de o reflecţie profundă, temeinică, reală, pentru a putea înfrunta limpeziţi problemele celelalte, aduse în faţa noastră de globalizare. Nu ştiu cît timp ni se mai alocă pentru asta, e încă un lucru pe care nu îl ştiu, mă gîndeam, neliniştită, părăsind Fribourg-ul a două zi după... Ziua Europei de Est.

***Valbona Karakaçi** este cercetător dr. în politologie la Universitatea din Shkodra, Albania; a participat la implementarea în Albania a unor proiecte europene de colaborare regională şi ecosustenabilitate locală.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 noiembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Singurătate, moarte şi carte

– o întîlnire cu scriitorul José Luís PEIXOTO –

Scriitorul portughez José Luís Peixoto stă într-un fotoliu de pluş în holul hotelului. E aplecat de parcă n-ar vrea să ocupe prea mult spaţiu, într-un tricou negru de pe care rînjeşte figura unui diavol roşu cauciucat. Fără cei şase cercei urcînd ca o salbă de gîndaci pe o ureche, piercing-ul din sprînceană şi braţele tatuate, n-ar arăta ca un star excentric, ca „noul Saramago“, cum îl numesc criticii portughezi. Zîmbetul scoate la iveală nişte dinţi inegali, separaţi de mici strungăreţe. La 35 de ani, privirea e de copil. Gesticulează puţin şi are palmele frumoase ale unui tip rasat. Le foloseşte ca să deseneze linii drepte prin aer, gesturi cu care îşi maschează timiditatea.

Locuieşte la Lisabona şi e în Bucureşti de două zile. A participat la Festivalul Internaţional de Literatură (28-30 noiembrie), după care urma să plece în Brazilia. A venit să-şi promoveze romanul de debut, *Nici o privire* (traducere de Clarisa Lima, Editura Polirom). Deşi l-a scris cînd avea 23 de ani, abia după încă patru o editură portugheză a riscat să-l publice. *Nici o privire* e o metaforă, o lume între graniţele unui sat fără nume. Înăuntrul ei, Peixoto a pus personaje ciudate: Iosif, un cioban taciturn, nişte gemeni siamezi, Gabriel, un bătrîn în vîrstă de un secol şi jumătate, o Voce şi pe diavolul însuşi, care veghează asupra tuturor, fiind cînd „prietenul“ din umbră, cînd preot. În această lume, nici timpul, nici destinul nu pot fi evaluate. Singura certitudine e moartea. Despre care Peixoto scrie sfîşietor, poetic sau gingaş, dar întotdeauna cu conştiinţa rară că e o parte foarte prezentă a vieţii. Deşi asta nu dezechilibrează seninătatea universului. O spune şi unul dintre personaje: „Azi mor eu. Iar moartea mea nu înseamnă nimic în ordinea implacabilă a lumii“. Rezultatul: Peixoto a primit în 2001 Premiul „José Saramago“, iar *Nici o privire* a fost publicat în Anglia, în 2007, la celebra editură Bloomsbury, şi un an mai tîrziu a ieşit pe piaţă în Statele Unite.

Astăzi moartea e mult mai ignorată decît sexul. Oamenii nu vor să vorbească despre ea, nu e o temă agreată.

Îşi ridică mînecile tricoului, întinde braţele şi evaluează situaţia: loveşte sub umăr cu palma şi pielea se bălăngăne de la presiune. Rîde. „Muşchiul e cam flasc.“ Pe antebraţul drept scrie cu litere colţuroase: *Yoknapatawpha*. Pe mîna stîngă, la încheietură e o ramă cu model baroc, în interiorul căreia se văd pielea şi venele. Mai sus sînt trei pasaje din Biblie în latină, un ochi, trei omuleţi stilizaţi (un desen făcut de tatăl lui în ciment pe care şi l-a tatuat) şi cîteva cuvinte de la începutul romanului peste o femeie-înger: „Poate că cerul e o mare imensă de apă dulce şi poate că noi nu umblăm pe sub cer, ci deasupra lui; poate că vedem lucrurile răsturnate şi pămîntul e un cer, iar cînd vom muri, cînd vom muri, vom cădea poate şi ne vom afunda în cer“. Cu cerneală albastră.

Din fotoliu, vorbeşte despre ce-l defineşte. O face cu religiozitate, de parcă o forţă ascunsă l-ar ţine locului, într-o engleză care lăbărţează consoanele în căutarea „ş“-urilor şi a confortului de accent portughez. Iată cum arată lumea lui Peixoto în cinci cuvinte-cheie.

● ***Singurătatea.*** „Am o problemă cu singurătatea. Îmi place să fiu de unul singur, să fiu eu, dar nu-mi place prea mult să stau singur. Mă simt bine într-un loc fără oameni timp de cîteva ore sau chiar zile, dar trebuie să am siguranţa că există totuşi cineva. Cineva dincolo de asta sau după asta. Sînt mai multe definiţii pentru singurătate, pe care fiecare le stăpîneşte şi verbalizează de-a lungul vieţii în forme diferite. Săptămîna trecută am fost în Canada, apoi în Uruguay şi urmează să mă duc în Brazilia. Asta e o formă de singurătate, fiindcă astfel totul în jur se schimbă, cu excepţia ta. Dar poţi sta în mijlocul unui stadion şi să fii singur. Asta e, de fapt, singura formă reală de singurătate. Şi cea mai dureroasă.“

● ***Moartea.*** „Nu m-am gîndit vreodată să mă sinucid. Dar să mă nasc şi să cresc într-un sat din sudul Portugaliei – în Alentejo, o regiune agrară foarte săracă şi secetoasă, care m-a inspirat pentru crearea spaţiului din *Nici o privire* – m-a influenţat. Plecasem de la 18 ani de acolo, locuiam deja în Lisabona şi am scris romanul cu dor de Alentejo. Aici, rata de sinucideri e una dintre cele mai ridicate din Europa. Iar cei care se sinucid sînt mai ales bătrînii. O fac pentru că există credinţa în demnitate şi o fac atunci cînd încep să piardă autonomia asupra propriului trup. Pe mulţi dintre ei îi cunoşteam şi cu toate astea au rămas un mister. Mă gîndeam: există o persoană pe care o cunoşti, cu care te obişnuieşti şi despre care descoperi într-o zi că era mai mult decît ce ai văzut tu vreodată.

Am văzut oameni murind. Unii obişnuiau să ia otrava

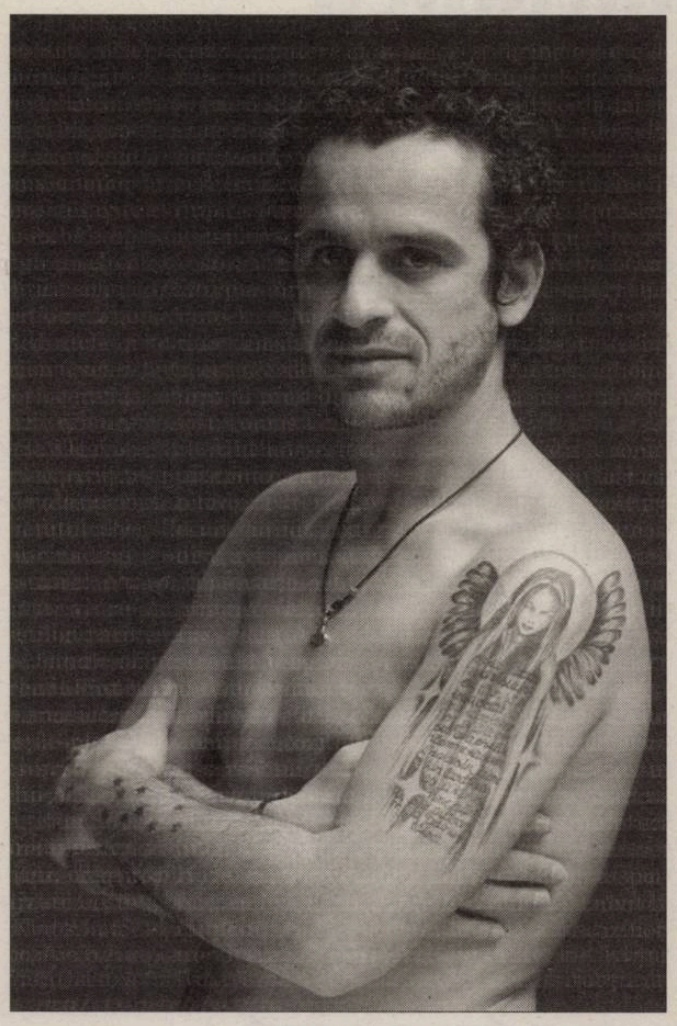

pentru gîndaci pe care o foloseau în agricultură. Dura ceva timp pînă se termina. Şi era foarte dureros. Pentru mine, sinuciderea e o realitate. În comunităţile mici ai o conştiinţă mai mare a morţii decît în oraşe. Cu *Nici o privire* am încercat să am o perspectivă umană şi individuală asupra regiunii, fiindcă cei care au portretizat-o înaintea mea au descris-o într-o cheie realistă, referindu-se la greutăţile muncii. N-am vrut să dau şi numele regiunii în roman şi nici coordonatele geografice, fiindcă la 23 de ani aveam ambiţia – naivă, poate, dar de care sînt mîndru – de a scrie o poveste universală.

Astăzi moartea e mult mai ignorată decît sexul. Oamenii nu vor să vorbească despre ea, nu e o temă agreată. Însă mereu trebuie să ne confruntăm cu ea: moartea părinţilor noştri, moartea noastră. Şi cu cît sîntem mai conştienţi de moarte, cu atît sîntem mai pregătiţi pentru ea.“

● ***Diavolul.*** „În roman e un element cu care vreau să ridic o problemă asupra rolului Bisericii Catolice în societatea portugheză. Dar şi ceva metaforic. Diavolul e doar un nume, o convenţie. Personajul nu face nimic care să-l facă să *fie* diavolul. E provocator, lansează tentaţii, dar e uman în tot ce face, nu e o figură transcendentală, magică. Reprezintă Tentaţia. Cel care le arată oamenilor cealaltă faţă a lucrurilor. Dacă n-ar veni el din cînd în cînd să le arate şi alte posibilităţi şi să le strecoare îndoiala în spirite, vieţile lor ar pluti cu calm...“

● ***Cartea.*** „Lucrez la un nou roman care este, la fel ca *Nici o privire,* foarte ambiţios. Ca să vedeţi cît de ambiţios e vă spun titlul: *Carte*. Vreau să-l termin de scris la Bucureşti, plănuiesc să mă întorc aici pentru asta. La Lisabona apar mereu lucruri de făcut, aici aş putea fi mai centrat pe muncă. Plus că mi-a plăcut Bucureştiul la nebunie. Iar unul dintre lucrurile importante din roman ţine de problema emigrării portughezilor înspre Franţa în anii ’60. M-am gîndit că fiind în Bucureşti, aş putea recrea mai bine experienţa acelor oameni care au ajuns într-o ţară în care nu cunoşteau limba, o ţară care era total diferită. Pentru mine, să vin azi la Bucureşti este mai uşor. Mă pot adapta, înţeleg limba şi lucrurile mult mai bine decît emigranţii care erau puţin educaţi şi veneau dintr-o ţară cu 30 de ani în urma Franţei, care fusese izolată aproape jumătate de veac din cauza unei dictaturi.“

● ***Muzica.*** „Să mă întrebi de muzică e mai intim decît să mă întrebi de mama. E ceva foarte personal. Şi, în general, nimănui nu-i place ce ascult. O piesă pentru oricînd? Mi-e greu. Mai bine o piesă pentru astăzi: «You are my sister», Antony and the Johnsons. Aşa mi-aş dori să-mi fie ziua.“

a consemnat Ana-Maria ONISEI

Berti BARBERA

Diana Krall

Te întrebi ce au unii artişti în plus, în afară de noroc, mai ales cînd îi ştii, îi vezi şi auzi pe cei care, valoric vorbind, sînt mult peste cei celebri. Diana Krall, în virtutea unui bun-simţ format şi acasă, şi în mediul muzical, bine calibrată şi de producători, în aceeaşi limită a decenţei şi a respectului pentru cei care vor (mai) mult de la muzică, nu numai să dea din mînuţe şi din şolduri, încearcă drumul de mijloc prin care poate vinde CD-uri publicului „iubitor“ de jazz, dar şi celor care pot fi păcăliţi mai greu. Nu mică e mirarea cînd descoperi cîte un artist cu educaţie prin topurile mondiale, chiar dacă este vorba despre una dintre cele mai importante voci ale jazz-ului feminin contemporan, cea care a fixat o direcţie importantă în maniera de exprimare a acestui gen devenit atît de divers. Diana Krall se află de peste un deceniu în zona accesibilă a jazz-ului, făcîndu-l agreabil printr-o adresare intim-feminină ce nu face rabat de la ţinuta muzicală. Dimpotrivă, în toate producţiile ei sînt implicaţi muzicieni dintre cei mai buni.

Pentru o seară de divertisment de bună calitate, Diana Krall este alegerea potrivită.

Quiet Nights, albumul pe care îl promovează în turneul care trece şi pe la noi – duminică, 22 noiembrie, la Sala Palatului – este o nouă colecţie de piese clasice trecute prin personalitatea bine conturată a unui artist care ne-a obişnuit cu delicateţea, senzualitatea şi subtilitatea atent dozată a interpretărilor. La fel de atent a fost selectat şi repertoriul. Bossa nova este elementul predominant, dar şi momentele în care vocea şi pianul arată atît de clar că provin din aceeaşi fiinţă. Claus Ogerman şi Tommy Li Puma sînt două dintre personajele care indică nivelul acestui album. Un orchestrator care poate face din cea mai complicată piesă o partitură cursivă şi luxuriantă şi unul dintre cei mai apreciaţi producători ai momentului dau greutate artistului şi albumului. Căci audiţia este surprinzător de lejeră, chiar dacă analiza amănunţită denotă o producţie sofisticată. *Quiet Nights* e departe de a fi o revelaţie pentru cunoscătorii jazz-ului, nu are greutate, dar ca ţinută a acestui limbaj este remarcabil. O ocazie pentru refractari de a se apropia de ceea ce încă nu înţeleg.

Un concert Diana Krall merită văzut pentru instrumentiştii foarte buni, pentru repertoriul deja clasicizat, solid, dar mai ales pentru că vine din acel mediu muzical care, chiar dacă uneori e poleit cu un strat subţire, dar inutil, de sclipici, poate da coordonatele normalităţii muzicale. E mai bine să-i vedem pe unii cum dau din mînuţe, crezînd că a asculta jazz înseamnă automat plasarea în înalta societate, decît să asistăm fără replică la concertele gratuite din toate punctele de vedere, concerte care adună oameni nepotriviţi în locuri şi mai nepotrivite. Măcar unii plătesc bilet. Iar cei care primesc invitaţii şi nu vin la concert vor primi şi mulţumirile indirecte ale celor care au intrat, dar n-au loc. Pentru o seară de divertisment de bună calitate, Diana Krall este alegerea potrivită.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce vrea naţiunea

Festivalul Naţional de Teatru din acest an (mai naţional decît cel de anul trecut sau cel de acum doi ani, întrucît, din cauza economiilor – ??! – reclamate de criză, nu şi-a permis decît un singur invitat din străinătate) a trebuit să lupte nu doar cu propriile sale dificultăţi – aceleaşi, mai mult sau mai puţin, la fiecare ediţie –, ci şi cu amintirea, foarte puternică, încă, foarte vie şi foarte frumoasă, a Festivalului Internaţional „George Enescu", eveniment pe care directorul şi selecţionerul unic al FNT, Cristina Modreanu, a avut neinspirata idee de a-l folosi ca termen de comparaţie într-o scrisoare deschisă adresată ministrului Culturii, în legătură cu fondurile destinate celor două reuniuni artistice. Cîţi bani a primit, pînă la urmă, aceea teatrală nu se ştie foarte exact. Nu mulţi, ar fi să răspundem dacă ne-am gîndi că teatrele selecţionate au fost nevoite să-şi plătească singure drumul (acelea din provincie) şi cheltuielile necesitate de montare, demontare, plata actorilor, a tehnicienilor ş.a.m.d. (toate); dar nici tocmai puţini, am corecta imediat, dacă ne-am gîndi că, înăuntrul „modulului" intitulat *Dezbateri, conferinţe, întîlniri*, Richard Schechner a susţinut ceea ce s-a numit *A 3 day presentation* (chiar aşa, fără traducere) şi că onorariul acestuia – judecînd după datele din 2008, cînd omul de teatru american a vizitat prima dată FNT în chip de conferenţiar – nu va fi fost tocmai mic. Cum însă, din păcate, nu am putut urmări oferta festivalului la pomenita secţiune, îmi limitez comentariile la această observaţie, menţionînd numai, ca şi anul trecut, că Schechner (personalitate marcantă a scenei americane în deceniul 1970-80) nu mai este astăzi chiar un om al momentului – nici ca teoretician şi nici (cu atît mai puţin) ca artist. Or, pentru o „manifestare" care şi-a afirmat deschis ambiţia de a oglindi actualitatea cea mai fierbinte, o anumită „updatare", ca să mă exprim specific, (şi) în acest sens ar fi fost, desigur, de dorit.

Pentru că, altfel, Festivalul Naţional de Teatru a făcut tot ce a putut spre a ne aminti că ne aflăm în anul de graţie 2009, adică în secolul 21, adică în mileniul 3: a înlesnit vînzarea de bilete *online*; a bombardat zilnic e-mail-urile persoanelor potenţial interesate şi ale redacţiilor tradiţionale şi virtuale cu informaţii despre program, personalităţi, spectacole etc.; a individualizat locurile de desfăşurare a spectacolelor, conferinţelor, dezbaterilor, lansărilor de carte prin „bannere" vizibile din depărtare – pe scurt, a încercat (şi, în bună măsură, a izbutit) să se impună atenţiei generale într-un moment deloc prielnic spiritului, cînd interesul bucureştenilor (şi nu numai) se îndreaptă spre chestiuni mult mai concrete. De aceea, din punct de vedere organizatoric şi „imagistic", ediţia 2009 poate fi contabilizată ca o reuşită a producătorului (UNITER), a finanţatorilor (Ministerul Culturii – chiar aşa zgîrcit cum a fost el... –, Consiliul General şi Primăria Municipiului Bucureşti), a co-producătorilor (printre care TVR, ArCuB şi Institutul Cultural Român) şi, mai la urma urmei, a tuturor sprijinitorilor, sponsorilor, „partenerilor de tradiţie", partenerilor media etc. menţionaţi, cu aceste „încadrări", pe ultima copertă a minusculului, dar operativului caiet-program distribuit cu generozitate în toate foaierele. Singura problemă a fost publicul.

Evident, într-un oraş de dimensiunile frumoasei noastre Capitale – frumoasă mai ales în noiembrie, pe ploaie şi pe debutul anual al lucrărilor edilitar-rutiere – nu e simplu să aduni oamenii în jurul unei propuneri culturale oarecum specializate. Cel puţin asta pretind organizatorii de festivaluri teatrale bucureştene, pentru că părerea celorlalţi, a organizatorilor de festivaluri teatrale în restul ţării, este diametral opusă: printre circa trei milioane de „capitalişti" găseşti mai uşor, fie chiar şi pe un parcurs de zece zile sau două săptămîni, două-trei mii de amatori de fapte scenice decît printre două-trei sute de mii (cînd nu douăzeci-treizeci de mii) de locuitori aşa-zicînd provinciali. După părerea mea, amatori găseşti pretutindeni, cu o singură condiţie: să le oferi ceea ce bănuieşti că ar putea să-şi dorească. În toate serile şi sălile FNT 2009, tineri simpatici insistau cu amabilitate pe lîngă spectatori să primească, să completeze şi să înapoieze o foaie de hîrtie tipărită pe ambele feţe şi conţinînd întrebări referitoare atît la reprezentaţia respectivă, cît şi la unele aspecte generale ale festivalului. Cristina Modreanu, căreia, pare-se, i-a aparţinut ideea acestui sondaj de opinie *ad hoc*, a precizat că încă de la ediţia precedentă (prima a directoratului ei de trei ani) publicul a fost consultat astfel; personal, în 2008 nu am remarcat prezenţa tinerilor voluntari, dar, fără îndoială, eroarea e de partea mea. Oricum, se poate înţelege de aici că fizionomia din acest an a FNT reflectă, măcar în linii mari, preferinţele şi doleanţele deduse din „feed-back-ul" primit anul trecut. Nu e o deducţie lipsită de riscuri.

Am frecventat, în cele opt zile de festival, aproape douăzeci de spectacole; la toate – subliniez: *la toate* – raportul dintre numărul spectatorilor „specializaţi" şi al celor „ingenui" era covîrşitor în favoarea celor dintîi, căci îi număr printre aceştia şi pe studenţii diverselor facultăţi de teatru, cărora li s-a permis cu generozitate accesul în sală; în sala care altminteri, în unele cazuri, risca să rămînă dezolant de goală... Or, după cum am spus, evenimentul s-a bucurat de o foarte bună susţinere publicitară. Ca explicaţie a paradoxalei situaţii rămîne, în condiţiile date, doar structura programului. Cu aceasta, ajungem la esenţa chestiunii, pentru că, oriunde în această lume şi oricînd, succesul unui festival depinde în mod decisiv de spectacolele din care se alcătuieşte afişul său. Cum a arătat afişul FNT 2009? Vom vedea săptămîna viitoare.

Matei MARTIN

Cum mi-am petrecut Festivalul Naţional de Teatru

Cei care anul trecut bombăneau că în Festivalul Naţional de Teatru au fost incluse, fără rost, prea multe spectacole străine, juisează: anul acesta, din cauza crizei economice, participarea internaţională a fost mult redusă. Păcat. Timp de nouă zile au fost programate în jur de 90 de evenimente. În „Romanian Showcase" – principala secţiune dedicată spectacolelor româneşti – au fost prezentate 21 de spectacole; în secţiunea debut au fost incluse cinci spectacole; am mai avut parte de-o premieră *(Prinţesa Turadot*, în regia lui Andrey Zholdak), de un *opera revival* (cu *Evgheni Oneghin, Othello, Macbeth, Orfeu şi Euridice* şi *Simfonia fantastică)*, de o secţiune *off* (nocturnă), de o serie de dezbateri şi conferinţe (printre invitaţi, Hans-Thies Lehmann, Richard Schechner, George Banu etc.), şi de un singur spectacol invitat din străinătate, *Cîntăreaţa cheală*, de Eugène Ionesco, în regia lui Jean-Luc Lagarce.

Un festival de teatru, oricît de *naţional* ar fi (dar cît de „naţional" ar mai putea să fie acum, cînd totul e global?), are nevoie de grade de comparaţie, de repere, de relaţii. Mai ales că selecţia oficială a mizat tocmai pe diversitate: a temelor, a autorilor, a perspectivelor regizorale. Dacă rolul unui festival de teatru e să prezinte vîrfurile unei stagiuni, atunci probabil că selecţia e greşită, căci diferenţa între spectacolele foarte bune şi restul e uriaşă. Dacă Festivalul vrea să fie reprezentativ, adică să acopere cît mai mult din zonele şi nişele creaţiei teatrale din România, atunci selecţionerul Cristina Modreanu s-a achitat cu brio de datorie.

Superlativele. Singurul spectacol străin invitat, *Cîntăreaţa cheală* în viziunea lui Jean-Luc Lagarce (realizat în 1992), a fost şi cea mai îndrăzneaţă montare din festival. Lagarce a căutat un sens în absurdul textului lui Ionesco. Protagoniştii din spectacolul său se mişcă nefiresc şi articulează ezitant. Fundalul (o peluză englezească în spatele unei case la fel de englezeşti) e la fel de instabil: pe cerul ca de hîrtie, luna gravitează nehotărît şi neregulat, lăsînd obiectele şi oamenii într-o penumbră neverosimilă. Din cînd în cînd, apare menajera, care polemizează cu Nicolas Bataille, primul regizor care a montat acest text. Finalul deschis – de fapt, a fost o enumerare a posibilelor epiloguri ale poveştii – e în spiritul lui Ionesco. (Am aflat şi care-i *background*-ul chestiunii: cînd a montat piesa, Eugène Ionesco i-a cedat lui Lagarce drepturile pentru a juca spectacolul oriunde mai puţin la Paris – drepturile exclusive pentru reprezentarea în capitală aparţin Théâtre de la Huchette).

Şi *Cîntăreaţa...* lui Alexandru Dabija de la Teatrul German de Stat din Timişoara a fost un spectacol reuşit. Dabija pune absurdul într-un decor hiperrealist. Absurdul e o formă de incomunicare, (pseudo)conversaţiile personajelor par nişte frînturi de discuţii de pe platformele de socializare *online*. Celebrul monolog al pompierului îşi găseşte audienţa perfectă în această lume absurdă: într-un joc al identităţilor incerte, interşanjabile, povestea neverosimilei încrengături de relaţii de rudenie nici măcar nu mai pare aşa... neverosimilă. Limba germană e poate mai zgrunţuroasă decît româna, mai colţuroasă decît franceza, dar spectacolul e lin şi rotund. O încîntare.

O încîntare a fost şi spectacolul *Trei surori* de Cehov, în regia lui Tompa Gábor, de la Teatrul Maghiar din Cluj-Napoca: regizorul face o echilibristică spectaculoasă şi reuşeşte să găsească măsura bună între fidelitatea faţă de textul original şi inventivitate. Iar imaginea finală – soldaţii aceia cu aripi de înger care pedalează în gol – o să ne bîntuie încă multă vreme.

Ratările. Uneori, eşecurile sînt la fel de memorabile ca marile reuşite. Un semisucces a fost, de pildă, *Lucia patinează* (de Laura Sintija Cerniauskaite, regia: Radu Afrim). Spectacolul se joacă pe terenul nesigur şi alunecos al relaţiei de cuplu. Un mic impuls pe gheaţă şi totul începe să se clatine. Despre asta e şi vorba: despre impulsuri şi dezechilibre. Existenţa lui Felix e bîntuită de coşmaruri: tatăl muribund şi libertinajele mamei îi tulbură prezentul. Imaginea e bună, deşi nu mai are claritatea şi profunzimea cu care ne-a obişnuit regizorul. Am văzut două momente poetice reuşite, însă nici un moment de graţie. (Mult mai bun – dacă tot a venit vorba de Radu Afrim – a fost *Omul Pernă*, dar acest spectacol a avut deja parte de cronici şi comentarii.)

În *Krum* (de Hannoch Levin, regia: Teodor Cristian Popescu) e vorba despre ratare. Krum se întoarce acasă după o absenţă îndelungată. E la fel de prost ca atunci cînd a părăsit oraşul. Şi nu va depăşi condiţia de ratat nici după întîlnirile „iniţiatice", „formatoare", cu alţi rataţi. Scena, deschisă la maximum, şi cu un decor minimal (dar inventiv) e insuficientă pentru dramele povestite: se joacă în culise, la balcoane, în lojă, prin sală. Se ţipă mult şi fără rost. Şi cam atît.

Nici *Cum traversează Barbie criza mondială* (de Mihaela Michailov, regia: Alexandra Badea) nu a fost mai strălucit. Din cîte am înţeles – dar poate n-am înţeles... – e vorba despre cum ne spală pe creier reclamele, de cum nişte nevoi primare precum hrana sau sexul sînt deturnate prin intermediul comunicării audiovizuale. Ar fi putut fi doar plictisitor (cîteodată, un puişor de somn e numai bun, mai ales într-un festival cu multe, multe spectacole), dacă regizoarea nu ar fi recurs la exact aceleaşi clişee pe care se bazează şi hulitele reclame. A fost pentru prima dată în viaţă cînd n-am mai rezistat şi am plecat, pe şest, înainte de terminarea reprezentaţiei. Într-un moment de beznă, am luat-o la sănătoasa pe un culoar îngust, spre ieşire. Pe drum, m-am ciocnit de alţi spectatori, care încercau şi ei să evadeze. Mi-a fost groază că mă voi întîlni în hol cu autoarea piesei sau cu regizoarea, şi că nu voi şti ce să se spun. Nici acum nu ştiu.

Topul spectacolelor nevăzute. N-am apucat să văd (şi-mi pare rău) *Casa Zoicăi* (după Bulgakov, în regia lui Alexandru Tocilescu), *Frumos* (de Jon Fosse, în regia lui Vlad Massaci), *Cîntăreaţa cheală* (Tompa Gábor), *Prinţesa Turandot* (de Carlo Gozzi, regia Andrey Zholdak), *România! Te pup* (de Bogdan Georgescu, regia David Schwartz). Am auzit (citit) că ar fi minunate.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

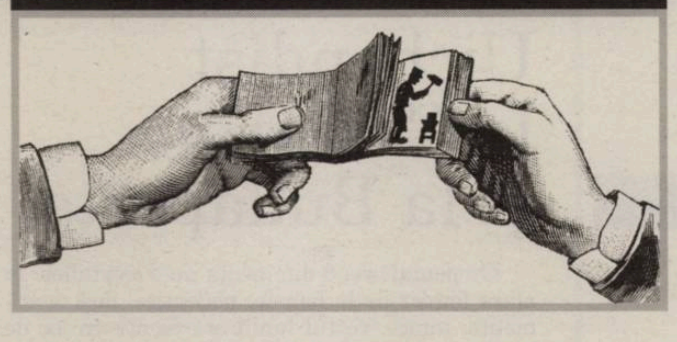

Impecabil

● **Cristian Teodorescu, *Medgidia, oraşul de apoi*, Editura Cartea Românească, 2009.**

Am scris şi cu altă ocazie cum, dintre cei optsprezece scriitori prezenţi în celebrul *Desant 83,* Cristian Teodorescu făcea notă discordantă, realismul său de mediu fiind în total răspăr cu entuziasmul textualist al congenerilor săi. Nicolae Manolescu l-a numit de-a dreptul „cel mai cuminte dintre prozatorii generaţiei '80, cel mai tradiţional în perspectivă şi cel mai puţin inventiv în tehnicile narative". Dacă reticenţa povestitorului realist faţă de formulele textuale experimentale şi sofisticate programatic l-a făcut atunci mai puţin interesant în ochii criticii literare, ironia naratologiei este că acum, la aproape un sfert de secol de la acel volum colectiv, doar el şi Mircea Cărtărescu mai contează cu adevărat în proza românească.

Debutul din 1985 cu *Maestrul de lumini* i-a conferit lui Cristian Teodorescu statutul de unul dintre cei mai buni povestitori şi analişti ai mediului social marginal, populat de micii funcţionari, muncitori şi ţărani, navetişti şi pensionari, intelectuali mărunţi, dar mai ales oameni simpli, mai degrabă needucaţi, trăind în tăcere rutina unei vieţi modeste, cu neliniştile, frustrările, problemele şi micile lor mari drame. Un deceniu mai tîrziu, în *Povestiri din lumea nouă*, mediul şi tipologia personajelor vor fi în pas cu tranziţia din postcomunism: bişniţari şi mici afacerişti, şomeri şi parveniţi, emigranţi şi foşti nomenclaturişti. Mediul e mai pestriţ, ritmul de viaţă şi de moarte – altul, rutina e înlocuită cu nesiguranţa şi, mai ales, cu senzaţionalul, schimbările răzbună letargia lumii de altădată, frustrările „noii lumi" nu mai vin din interdicţia politică, ci din nedreptatea socială şi din capcanele sociale ale tranziţiei. Cu *Medgidia, oraşul de apoi,* Cristian Teodorescu se întoarce în timp, în anii '40, într-un orăşel de provincie şi, ca niciodată, nu atît mediul, altfel foarte bine surprins, ci istoria este suprapersonajul celor peste o sută de povestiri ce alcătuiesc împreună o ficţiune micromonografică coerentă şi unitară pe care autorul însuşi o numeşte roman.

Mă opresc puţin asupra acestui detaliu formal important. Povestiri ce alcătuiesc un roman sau capitole de roman sub forma unor povestiri de sine stătătoare, cartea se citeşte perfect, indiferent de unde am începe şi unde am sări cu cititul. Ca miză, amploare, ritm şi exactitate a construcţiei narative (Lucian Dan Tedorovici, cel din *Celelalte poveşti de dragoste,* face acelaşi lucru, dar la un nivel mult mai puţin pretenţios), Cristian Teodorescu a reuşit o performanţă: fiecare text este suficient de autonom, dar comunică şi cu celelalte, prin personajele şi mediul comune, însă fără constrîngerea cronologiei ori a altor reguli de conjuncţie. Fiecare povestire reprezintă un episod, o secvenţă, un conflict sau o întîmplare închisă rotund şi suficientă sieşi, astfel că romanul se întregeşte şi e tot mai complet cu fiecare dintre cele peste o sută de texte, fără însă a fi dependent de o anumită ordine sau de un anumit număr de texte. Un roman alcătuit, aşadar, din concentrate narative, din micronaraţiuni independente, dar cu *accroche* contextual, ca într-un puzzle al cărui principiu este ca fiecare piesă să existe şi separat ca o imagine în sine, nefiind doar un decupaj, un fragment, un detaliu inteligibil doar în ansamblu. Un principiu narativ complex – a vrut, oare, revanşa „tradiţionalul" Cristian Teodorescu? – care are două enorme avantaje: menţine un ritm alert romanului şi îi conferă maximă omogenitate, dat fiind că digresiunile sînt („convertite" în) naraţiuni dispensabile, dar nicidecum inutile, formula narativă spulberînd însăşi ideea de umplutură. Poate că unora această formulă li se va părea un moft, dar îi lipseşte oare ceva acestui volum ca să nu-l numim roman? Eu cred că nu.

Revenind la conţinut, spuneam că prozatorul realizează o serie de micro-ficţiuni/istorii plasate în Medgidia anilor '40. În centrul celor cîtorva personaje principale se află Fănică Theodorescu. Fost brutar la ţară, cîştigă licitaţia pentru restaurantul gării din Medgidia pe care îl pune pe picioare cu ajutorul *connaisseur*-ului Ionică, fost chelner pe transatlanticul Queen Mary şi în Orient Express. Vechiul mandatar al restaurantului este Stelian, şeful legionarilor din oraş, un tip ambiţios şi violent şi care vrea să se răzbune. În urma unei rebeliuni legionare, Stelian va fi arestat de poliţistul Pomenea, iar restaurantul lui Fănică devine nu doar locul de întîlnire al notabilităţilor oraşului – judecătorul, maiorul Scipion şi angrosistul Haikis fiind celelalte personaje importante ale cărţii –, dar şi sediul Comitetului de criză al oraşului ce monitorizează şi dezbate mersul războiului. Restaurantul lui Fănică este locul în care, practic, se desfăşoară Istoria: legionarii îi sparg geamurile, România intră în război alături de nemţi, apoi ruşii ocupă oraşul, schimbă şi meniul, pentru ca, în cele din urmă, comuniştii să fure alegerile şi să-i confişte afacerea. În aceşti şapte ani, personajele cărţii/Medgidiei (notabili, negustori, meşteşugari, oameni de rînd, prostituate) sînt ucise de legionari, se căsătoresc, pleacă pe front, se sinucid, pleacă din ţară sau dispar, îşi pierd afacerile, sînt închişi de ruşi sau lăsaţi pe drumuri de comunişti într-un decor dobrogean ce reproduce fidel imaginea României acelor ani. Mersul istoriei se reflectă în istoriile individuale ale oamenilor: fiecare personaj, conflict, relaţie, întîmplare va fi prinsă într-una din cele peste o sută de povestiri ca într-un clasor al destinelor, al politicii şi al moravurilor epocii. Luptele politice, micile afaceri, pasiunile şi poveştile de amor, problemele şi dramele interioare, secretele, slăbiciunile şi prejudecăţile celor cîteva zeci de personaje de etnii diferite (români, ţigani, greci, evrei, turci, bulgari) dau cărţii un aspect de frescă şi conturează o lume ce se zbate, între speranţe şi temeri, pînă la ultimele suflări. Căci capitolele finale care consemnează, odată cu venirea comuniştilor la putere (curelarul Mînjică în rol de noul Stelian), dispariţia/moartea personajelor principale şi, totodată, a vechii Medgidii sînt de o tristeţe copleşitoare. Ultimul text, cel care pare că repovesteşte, cu un surplus de detalii, întreaga carte, are semnificaţia morţii: înainte de deveni oraşul de apoi, cititorului îi trece prin faţa ochilor, pe *fast-forward,* viaţa Medgidiei şi a comunităţii ei.

Arta de prozator realist a lui Cristian Teodorescu atinge în această carte rafinamentul suprem. Miza docu-ficţională, construcţia narativă inedită şi stilistica impecabilă (economia de mijloace cu care sînt scrise aceste proze, în care nimic nu e-n plus şi nimic nu lipseşte, este perfectă) fac din *Medgidia, oraşul de apoi,* cea mai bună carte de pînă acum a lui Cristian Teodorescu, cea mai bine scrisă carte de proză scurtă de la *Într-o după-amiază de vineri* (1997) a lui Răzvan Petrescu încoace şi, la concurenţă cu *Cartea şoaptelor* a lui Varujan Vosganian, cel mai bun volum de proză al anului.

Dilema veche vă recomandă

● O ispită pe neve: *În rolul victimei,* o dramă rusească din 2006, cu o tînără, Valia, care lasă şcoala pentru a intra în Poliţie, descoperind, asemenea acelui prinţ danez, că tatăl ei ar fi fost ucis de mama şi de unchiul ei. Ce va face Valia? Enigma este în altă parte: de ce filmul e programat, pe TVR 1, sîmbătă spre duminică, de la ora 4 dimineaţa pînă la 6? Totuşi, strict personal, mi-aş pune ceasul să mă sune. Hamlet nu era şi el un insomniac? (Radu Cosaşu)

● Brînzeturi şi „tradiţionalităţi" din carne, sosuri şi conservării (gemuri, creme, paste, poame şi paté-uri), pîini & biscuiţi, condimente & mirodenii, dulciuri, vinuri, sucuri, ceaiuri & cafele, toate produse tradiţional şi manual din agricultură ecologică la magazinul Pukka Food (pe www.pukkafood.ro găsiţi şi reţete) din str. George Vraca nr. 7 (lîngă Cişmigiu). Un mic rai eco pentru gurmanzi. (Marius Chivu)

● Un articol despre cum creşte reţeaua de librării Cărtureşti în vremuri de criză. Şerban Radu, co-fondatorul Cărtureştilor, explică de ce marketingul agresiv nu e bun în vînzarea cărţilor. Şi cum s-a pregătit pentru criză citind cartea *Lebăda neagră* de Nassim Nicolas Taleb. De unde se vede că cititul cărţilor e bun şi în afaceri. Pe *DailyBusiness,* un site de informaţii şi comentarii economice – http://www.dailybusiness.ro/stiri-lifestyle/cu-cartile-pe-fata-care-este-secretul-cresterii-librariilor-carturesti-in-plina-criza-34069. (Mircea Vasilescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Şotie

● ***Păcatele unui poliţist / The Bad Lieutenant: Port of Call New Orleans* (SUA, 2009), de Werner Herzog.**

Ce poate lega două cariere atît de diferite precum a regizorului german Werner Herzog şi a actorului hollywoodian Nicolas Cage? Veriga e *Nosferatu* – un film german din 1922, capodoperă a aşa-numitei şcoli expresioniste, regizat de F. W. Murnau, cu Max Schreck în rolul vampirului. În 2000, Cage a produs (fără să şi joace în el) un film intitulat *Umbra vampirului,* cu John Malkovich în rolul lui Murnau şi Willem Dafoe în rolul lui Shreck. Cît despre Herzog, acesta regizase în 1979 un *remake* foarte fidel după *Nosferatu,* cu Klaus Kinski în rolul titular. Relaţia de colaborare dintre Kinski şi Herzog e una dintre cele mai spectaculoase relaţii actor-regizor din istoria cinema-ului: Kinski era un continuator al tradiţiei actoriceşti expresioniste, deci un actor greu de utilizat în cinema-ul anilor '70-'80; dar stilul lui se integrează perfect în sistemul estetic al lui Herzog din filme ca *Aguirre, mînia lui Dumnezeu* şi *Fitzcarraldo.* În legătură cu contribuţia lui Kinski la *Aguirre...,* criticul Pauline Kael a notat că acesta produce *de unul singur,* numai prin felul în care îşi ţine corpul, efectul pe care filmele expresioniste clasice se străduiau să-l obţină prin cadre strîmbe şi decoruri violent-unghiulare. Despre personajul lui din *Fitzcarraldo,* Kael a scris că „nu seamănă cu nimeni altcineva, decît poate cu ce-ar fi fost Bette Davis dacă ar fi încercat să-l joace pe Rutger Hauer" – adică nu atît o fiinţă umană, cît „o icoană a anormalităţii flamboaiante". Şi tot Kael e cea care observa, încă din 1989, înclinaţia pe-atunci tînărului Cage spre expresionism kinskian: „El are unele ieşiri prin păpuriş de genul acelora pe care unii dintre noi le iubim, pentru fantezia lor, la actorii de film mut; şi le face să funcţioneze cu sunet".

În *Păcatele unui poliţist,* Cage lucrează pentru prima dată cu Herzog: în rolul unui poliţist care începe să se drogheze pentru a-şi alina permanentele dureri de spate (rămase în urma unui accident de muncă) şi care în cîteva luni ajunge să fure droguri de la infractori, ba chiar şi din sediul poliţiei, el îşi strîmbă trupul şi îşi bulbucă ochii cu o îndrăzneală kinskiană. Nu e uşor de spus dacă îndrăznelile lui funcţionează sau nu, pentru că nu e atît de clar ce anume se vrea a fi acest film. E un film lung de două ore, cu o desfăşurare destul de amplă şi de tacticoasă (în timp ce se afundă tot mai rău în problemele lui personale, eroul încearcă să rezolve şi un caz de omor multiplu, atît cazul, cît şi problemele personale plimbîndu-l prin multe locuri şi aducîndu-l în contact cu multe personaje secundare), plasat în New Orleans la scurt timp după uraganul Katrina şi filmat cu precădere în bejuri şi griuri. Toate astea par să indice un studiu dramatic serios (cel puţin în intenţii) al unei dezintegrări psihice şi morale, cu posibile trimiteri la un marasm mai general şi cu un anumit număr de clişee (eroul are o iubită prostituată; tatăl lui, care a fost şi el tot poliţist, e acum alcoolic). Numai că, treptat, pretenţiile de investigaţie psihologică şi morală trec pe locul doi (şi în cele din urmă dispar de tot), în favoarea *plăcerii* pe care atît Herzog şi Cage, cît şi eroul lor, o găsesc în deraierea acestuia din urmă. Pentru erou, a scăpa frîiele – a datora bani unor gangsteri în timp ce negociază cu alţi gangsteri pentru o cotă parte din drogurile lor, totul cu colegii din poliţie pe urmele lui – e o senzaţie delicioasă, iar, la final, filmul deraiază şi el, scoţînd din pălărie o serie de rezolvări fericite (toate încurcăturile pică în cîteva secunde) şi trăgînd concluzia că eroul, aşa cum e el, e un poliţist perfect funcţional: va continua să rezolve cazuri şi, în timpul liber, să fure droguri de la diverşi amărîţi, punîndu-le pistolul la tîmplă. *Bad Lieutenant* e cioaca unui anarhist bătrîn – o secvenţă în care eroul chinuie două doamne în vîrstă, ca să obţină o informaţie, e prezentată cu foarte clare intenţii umoristice („Din cauza voastră se duce ţara de rîpă!" – le ceartă el). Nu spun că merită. Spiritul anarhist al filmului e ca un chicotit interior irelevant şi, ca s-o zic pe şleau, cam senil. Dar n-aş spune nici că e un dezastru. E controlat: atunci cînd deraiază, o face la comandă şi, vorba lui Kael (apropo de umorul din *Aguirre),* e ca o ocheadă bruscă pe o faţă pînă atunci serioasă – „nu-ţi vine să crezi că ai văzut-o". Kinskianismul lui Cage e şi el modulat – una e comportarea personajului atunci cînd e moderat de drogat şi alta e atunci cînd e foarte drogat, una e pe heroină şi alta e pe cocaină. Ca şi eroul lor, Herzog şi Cage gustă deliciile deraierii fără a abandona pupitrul de control. Cu toate astea, *Bad Lieutenant* e un film care probabil că n-are decît de cîştigat dacă e văzut cu mintea un pic aburită sau afumată, ceea ce e un alt fel de a spune că în jurul lui se va crea, probabil, un cult.

trecerea prin reviste

Habar n-aveau! Habar n-avem!

EL PAIS Babelia

Lolita Bosch

Am citit săptămînile trecute în *Babelia* spaniolă, suplimentul ziarului *El País*, un articol pe cît de sintetic, pe atît de credibil despre noua literatură latino-americană. Semnat de tînăra scriitoare catalană Lolita Bosch, autoarea unui roman foarte bine primit de critică, intitulat *Familia tatălui meu*, articolul face o panoramă personală și implicată a literaturii de limbă spaniolă din America de Sud, *care nu poate fi găsită* în librăriile din peninsulă. Ca întotdeauna, lucrurile s-au pus în mișcare cu un prim titlu cu greu găsit: „Tocmai am terminat – își începe confesiunea bibliografică Lolita Bosch – o carte care mi-a plăcut la nebunie: *Izvorul tristeții (La origen de la tristeza)* de Pablo Ramos. Un roman trist și profund pe care Alfaguara l-a publicat în Argentina prin 2004, pe care l-am găsit, după ce am scotocit Internetul, într-o librărie de mîna a doua din San Francisco, SUA, și pe care am dat cu totul 40 de euro".

Cu Pablo Ramos însă, scriitoarea barceloneză a început o aducere la zi a literaturii care se scrie azi în limba spaniolă, dar în afara Spaniei. Iar surpriza a fost mare, cu atît mai mult cu cît toată această reactualizare pornise, cu amicii literari proprii, de la o anchetă de pe Facebook în care se comentau afirmația unui membru al juriului Nobel („În Statele Unite nu se scrie o literatură bună") și replica dură a lui Philip Roth. Ei bine, Lolita Bosch a vrut să-și facă propriul top latino pornind de la convingerea difuză (dar fermă) că în America Latină se scrie încă o excelentă literatură: „Le-am cerut unor prieteni scriitori, editori, librari și mai ales buni cititori, aflați de o parte și de cealaltă a Atlanticului, să spună cine cred ei că sînt cei mai buni scriitori care trăiesc în America Latină, dincolo de unanimități precum cele referitoare la Fernando del Paso sau Gabriel García Márquez. Iar răspunsurile lor m-au deconcertat, mai ales pentru că, în afara cîtorva extraordinari căutători de cărți, m-am trezit în fața unor cititori din altă tradiție care habar n-aveau de literatura care se scrie astăzi în castellană. Și-am mai dat de multe prejudecăți împotriva unei presupuse tendințe comune, de sclipiri narative care nu depășeau orizonturile naționale, de tăiosul filtru al editurilor spaniole care, adesea, ne limitează curiozitatea față de o literatură scrisă în propria noastră limbă".

Cît despre lista scurtă a Lolitei Bosch, despre care lumea bună madrilenă și barceloneză n-a auzit (mai ales pentru că spaniolii îi au pe ai lor de promovat, de premiat și de consacrat), ea cuprinde autori latino-americani excelenți, care vor deveni din nou inaccesibili cînd își vor mai inventa un *boom*. Pînă atunci însă, editorii români i-ar putea încerca, rînd pe rînd sau într-o colecție latino. Numele lor sînt: Inés Bortagaray (Uruguay), Fernanda García Lao (Argentina), Felipe Polleri (Uruguay), Claudia Apalablaza (Chile), Arturo Arias (Guatemala), Jacinta Escudos (El Salvador), Diamela Eltit (Chile), Javier Vásconez (Ecuador). Să recunoaștem, habar n-aveam de ei! (**S. S.**)

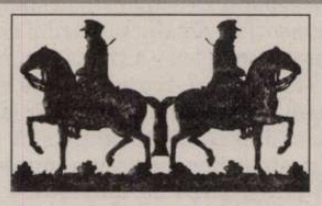

Radu COSAȘU

din viața unui extremist de centru...

Zi de zi, acum 20 de ani

Rez. cap. prec.: Ficționarul trebuia să plece la Reykjavik (vezi *Dilema veche* nr. 296 din 15.10.09). Privindu-l drept în ochi imputativ, redactorul existent i-a cerut să fie serios, adică sincron cu istoria „la zi", în sensul cel mai corect ca unitate de timp: la zi, după 20 de ani. Ficționarul a înțeles parola, s-a supus și, pentru prima oară în viața sa textuală, a deschis arhiva sa de jurnale personale, în vîrstă de 51 de ani, din care nu a citat niciodată. Deci, Noiembrie 1989.

1 noiembrie. E atît de lipsit de talent, patriotul, încît e mai bine să fie transfug cu talent.

Lipsa de talent nu e gravă cît nu se ticăloșește. Cu talentul e tot așa.

Scriu noaptea despre PSV Eindhoven – Steaua 5-1, la pauză 1-1.

2 noiembrie. Nouvelles de Moscou. Experiența atomică sovietică din 1949. Stalin și Beria sînt convinși că savanții îi trag pe sfoară, că nu e nimic înăuntrul aparatelor. Kurceatov îl roagă pe Stalin să încerce cu mîna fierbințeala unui aparat. Imediat după reușită, Beria îi telefonează lui Stalin să-l anunțe că a fost ca la americani și Stalin îi spune că știa deja. Beria urlă generalilor: „O să vă distrug!". Kurceatov ridică instalația cu deținuți.

3 noiembrie. O bolșevică de 83 de ani meditează: „Dacă perestroika ar fi fost făcută de Stalin, era făcută de mult...".

Nu-mi apare articolul despre Steaua în *Informația*. Mare scandal.

Stat la coadă pentru cîrnați de cerb. Din două vorbe, doi se găsesc bănățeni din Aluniș, cunoscîndu-și locurile, ba chiar oamenii din sat și cine-i noul secretar prim de Timișoara, și cum s-a făcut țuica și de ce unul din ei nu are toți anii de muncă (a fost, probabil, arestat, după mutră).

Cum arăta magazinul „Vînătorul", seara, la 19,00, cu oamenii în fața unor tăvi, după ce au mîncat la lumina unui neon nenorocit.

4. Festivalul filmului sovietic începe cu o tîmpenie penibilă din 1985. Tristețea zilei: a fi la fel de incondițional gorbaciovist pe cît ai fost incondițional brejnevist.

O boală virulentă în psihiatria sovietică: intoxicarea filozofică.

5. Cronică de bine, de foarte bine a lui Dan C. Mihăilescu în *Transilvania* la „Cap limpede". Iar eu care nu mai pot să scriu nimic bun.

Nouvelles de Moscou nr. 42 din 15 oct.: Necrologul lui Snegov, 90 de ani, cel pe care Hrușciov i l-a arătat lui Thorez cînd acesta nu a vrut să creadă în Raportul despre crimele lui Stalin: „Alioșa, scoate-ți cămașa și arată-i!" i-a cerut Hrușciov.

A descrie un om prin sublinierile lui pe o carte.

6. Mă chinui pentru *Secolul 20* al lui Hăulică, inutil, stupid, cu tîmpenii din Festivalul filmului sovietic.

Un telefon: Alo, domnul Carata?

7. Lagărul în dezagregare. Gatsby (lapsus? cod inconștient pentru Gorbaciov? – *notă azi, 2 noiembrie 2009)* o va sfîrși prost. Singurul lui avantaj: absența unui scenariu pentru a-l răsturna. Se va găsi.

Ultima manevră a KGB-ului: antistalinismul = negarea KGB-ului. Dulcea dialectică.

Arăboiu – nume kafkian pentru o parabolă bucureșteană.

8. Există o țară în care protestul social se face prin bancuri. Splendoare, Graham Greene, *Fin de partie,* tot ce am citit mai bun despre un scriitor care iubește și urăște o femeie lucrînd la romanul lui.

Detașarea coanei Victorița la agonia și moartea bețivului ei de Gigi.

9. Greene: „Îi tachinăm pe cei ale căror virtuți ne sînt străine."

Greene: „Și cine ar avea dreptul să măsoare curajul unui alt om?"

Mladenov în locul lui Jivkov. Se întîmplă ceva incredibil la Berlin.

10. Mă dezleg de Hăulică, invocîndu-i că-mi caut o casă. Mă înțelege.

11. Manifestație la Moscova: „Proletari din toate țările, iertați-ne!"

12. Mai mult ca sigur, mi-a încetat talentul.

Cu Janine și Ianoși, la Poștă, pentru abonamente la presa sovietică. Bătaie între un fost rector al ASE-ului și un tînăr, pentru un catalog. Diriginta atrage atenția să nu se bată „pentru că nu avem decît un singur exemplar".

13. Festivalul filmului sovietic la care m-am dus 7 zile, fără să pricep în ce prostie mă bag, scriind din greu și prost pentru *Cinema*-ul nostru, numai din orgoliul de a face din Bdul Magheru, Cannes-ul meu, *ma Croisette*. Sînt singurul care mai scrie despre asta. După articolul acesta, imediat unul și un altul pentru *Sportul*. Mă tîmpesc.

Îi spun lui Ianoși că totuși sînt singurul lui prieten cu care știe să se certe zdravăn, de vreo 20 de ani.

14. 3-1 cu Danemarca! Calificare la Mondial. Dacă ai fi fost Hagi, te-ai fi calificat azi, cînd sînt doi ani de la Brașov? Ai fi intrat într-o sărbătoare manipulată a fotbalului românesc, tocmai azi...? Cred că da, ca să nu-mi pierd meseria de fotbalist.

Noaptea, scriu pentru *Inf.* – un articol popular entuziast. Meseria de gazetar?

15. Dimineața, cpt. Bejan de la pașapoarte Iorga. Sînt în curs de rezolvare, dar să aduc o garanție fiindcă plătesc o pensie de întreținere. Notariat.

(urmare în nr. viitor)

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Uichendist la Comarnic și la Budapesta

Otopeniul orei 5 dimineața nu e ospitalier. În afara fetelor de la bagaje, neclintite, fără sentimente, tonice, restul lumii era ca-ntr-un joc de măști, care mai de care mai cerînd ajutor. Unde mergi în Otopeni o iei razna. Toaletele put, prețurile de la baruri te rup, iar vameșii sînt plini de măști antigripă. Otopeniul zgîrie. Barul, singurul loc unde ai putea să-ți încălzești aripile smulse de priviri și noaptea de afară, te zguduie cu prețurile.

Ajungi la vameșii mascați antigripă. Te dezbracă, te descalță, te piuie. E normal. De cine are grijă aeroportul? De om? Vai, omul nu există, e un pachet pe bandă.

Avionul? Așezat în fund. Deasupra stewardesa tot bibilea la aparate. Erau ecranele și filmulețele de pe display. Oi fi nebun, dar roboței din filmele Malev erau mai robuști. Sau mai de treabă, nu mă stresau din cutia lor electronică. Stewardesele însă cam da. Doar ce mi-au dat un ceai, o gălușcă de cocă și un suc, că pilotul a și anunțat să ne strîngem mesele că aterizăm. Ca și la decolare, aterizarea: a zdrăngănit avionul de am zis că acolo trăiesc gripa aviară, vițelară și porcină. Deodată.

Am luat un autobuz caracatiță, lung și bălăngănitor, din aeroport pînă la metrou. Am nimerit greu, întrebînd șoferul, ciulind urechile, înțelegîndu-mă cu degetele cu vînzătoarea de bilete ce mînca salam.

Mi-a plăcut că am oprit timpul. Am plecat la șase jumătate din București. La șase jumătate am ajuns la Budapesta. Nu mi-a plăcut că n-aveam platformă pentru bagaje cînd am ajuns la metrou. Legătura autobuz-metrou era dificilă. Erau unii cu bagaje mari ce-și jupuiau pieile că aleseseră transportul ieftin. Taxiul era 22 de euro. Taxiul la București mă costase 50 de lei. Mai ieftin, nu? Dar în Bucale nu era țipenie, altfel m-ar fi ras la 70-80.

Am ajuns la Burg Hotel. Un tip de clasă mi-a vorbit în românește. Mi-a spus că tatăl lui îl adusese încoace. Mi-a dat camera imediat. Frînt am adormit. Măștile din Otopeni, controalele la chiloți au dispărut. Ce voi face? Mănînc.

Există legume. Există vinul. La 21, restaurant, există ambele.

Țelina și vinul se întîlnesc altfel, neînchipuit în cerul gurii tale, după un tur de istorii din capul tău. Țelina și vinul nu-s în meniu, nu-s descrise, comentate în meniu.

Biografia ta caută țelina, biografia ta îți caută vinul. Biografia caută țelina – de refuzat și vinul – de recunoscut, convenabile, comode, la îndemînă. Biografia ta caută, afară e frig, e Budapesta, e ploaie. Și tu n-ai nevoie de biografia ta, n-ai nevoie ca pentru o amărîtă de țelină, un vin de pahar să fii răscolit în rărunchi. Ce să descoperi? Ce mai e de descoperit? Da, e o Budapestă care există. Da, există. Are plămîni, dește, piele, organe, boașe. Există.

Țelina încă se joacă cu tine, vinul încă te caută. Ce vor de la tine? E calm afară, e noiembrie, nu-i nimeni pe stradă. Ospătarii cu mutre de absolvenți de Oxford nu te îndeamnă, nu te grăbesc. Diana Kroll se rostogolește spre țelina ta, se lovește de pahar și vezi că țelina și ea dansează blues și gustul nefast poate, de leguminoasă, se îmblînzește, amintire devine. Și vinul, vinul se apropie de ciocolată, dar nu e amar sau dulce, e ciocolată, te iubește deplin.

Surpriză, nu disperare. Siguranță, nu aiureală, încurcătură de mațe. 21, asta e prin țelina și vinul lui al casei.

Ce-a fost de fapt? Ce mi s-a întîmplat?

Sirloin steak with goose liver and potato gratin 4980 HUF. Vinul 21 roșu sec 1470 HUF. Țelina ce nu era în meniu și despre care tîrziu spui că-i țelina și vinul, vinul care se oprește înainte de-a fi ciocolată. Total: 6450. Tîrziu, dar nu niciodată, întotdeauna, dar niciodată cum crezi.

Nu mă puneți să calculez în euro. Priviți Budapesta. Aici istoria chiar există. Biografia ta?

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

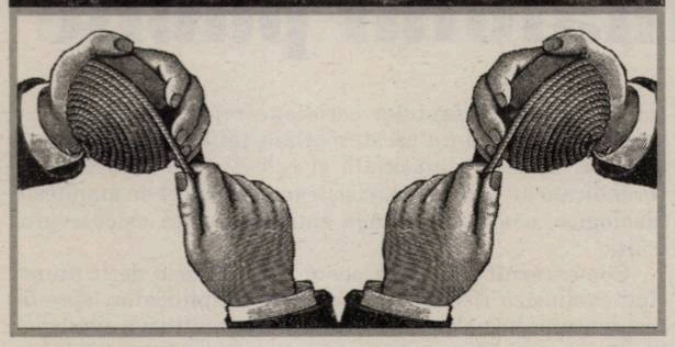

Aruncatul cu capul în zid

– ca strategie raţională –

Podul Millenium e o punte lungă şi subţire din Londra pe care doar pietonii pot circula, ideală pentru turiştii care bat la pas centrul oraşului, făcînd legătura între Muzeul Tate Modern şi Catedrala St. Paul. Dacă ţopăi pe pod îl poţi simţi cum vibrează şi mă jucam adesea în acest fel cît am stat la Londra, la doi paşi de el. Se simte mai ales noaptea, cînd e pustiu, ziua e plin de lume şi ţopăielile tale se pierd în ale celorlalţi. Habar nu aveam atunci că povestea e mai interesantă: după ce a fost inaugurat de regină în anul 2000, Millenium Bridge a fost închis după cîteva zile, se hîţîna periculos. Deşi fusese proiectat să reziste mersului cîtorva sute de oameni, proiectanţii au uitat ceva: oamenii simţeau vibraţia podului, aşa că îşi adaptau mersul la ea. Fiecare individ făcea ceea ce era raţional pentru sine, se adapta la mişcarea podului, dar efectul de masă era contrar: paşii mulţimii se sincronizau şi se crea un efect colectiv care zguduia podul în mod periculos. I s-au adăugat nişte dispozitive care absorb şocurile, astfel încît mişcările individuale să nu se mai sincronizeze pe toată distanţa podului, aşa că acum podul este practicabil, iar unduirea sa a ajuns şi ea obiectiv turistic.

Decizia bancherilor de a călări balonul era raţională, dar în afara eticii publice, era decizia lor. Acum, statul ratifică legătura între decizia individuală raţională şi etica publică.

Povestea îi serveşte unui anume John Cassidy ca o parabolă pentru actuala criză economică globală (eseul său a apărut în *New Yorker* la începutul lui octombrie, se intitulează *„Rational Irrationality – The real reason that capitalism is so crash-prone“*). Cînd simt că sistemul se clatină, jucătorii financiari (bănci, fonduri de investiţii, state) dau buzna să facă ceea ce e raţional pentru fiecare dintre ei: să-şi retragă banii. Ca şi pietonii de pe pod. Doar că efectul colectiv al unor decizii individuale perfect raţionale este dezastrul: podul e gata să se rupă, economia mondială întră în picaj. Pînă aici nimic nu este chiar grav, am putea spune că aşa se întîmplă în criză: cei mici dau buzna la bănci, cei mari dau buzna la bursă să scape de active proaste, per total sistemul cade.

Mai grav însă, spune Cassidy, este că şi modul în care se ajunge la criză se bazează pe acelaşi model: decizii individuale perfect raţionale care luate în mod colectiv produc dezastrul. Am mai făcut aici într-un articol de acum cîteva luni teoria bancherilor cuminţi, care nu îşi iau riscuri, dar sînt pedepsiţi de sistemul bancar aflat în expansiune. Cassidy e chiar mai radical în explicaţia sa şi vine cu cîteva exemple de bancheri care au fost forţaţi să extindă riscurile. Nu forţaţi la modul cu-pistolul-la-tîmplă, ci forţaţi la modul faci-asta-sau-eşti concediat. Lui Charles Prince, CEO la Citigroup, i s-a spus clar în 2005 de către consiliul de administraţie să adopte o strategie de dezvoltare mai riscantă, pentru că banca sa pierdea teren în faţa rivalelor UBS şi Bank of America. Şi mai rău chiar, spune Cassidy, aproape toţi cei implicaţi îşi dădeau seama că se află într-un balon *(bubble)* care urma să explodeze. Ce faci tu, în calitate de CEO la o bancă imensă, cînd îţi dai seama că tot domeniul financiar e într-un asemenea balon? Care este decizia raţională? Retragi propria bancă? Problema cu baloanele este că nimeni nu ştie cînd se sparg. Iar între momentul în care un balon începe să se umfle şi cel în care se sparge (adică de la cîţiva ani la cîteva decenii), o mulţime de oameni se îmbogăţesc. Concluzia? Toţi ştiau că se află în balon, o spun răspicat, ideea că nu şi-au dat seama e un mit. De fapt, decizia perfect raţională a fiecăruia a fost să călărească balonul atît cît pot şi să extragă profitul necesar. Dacă nu făceau aşa, erau concediaţi şi scoşi din sistem.

Asta îmi aduce aminte de un moment prin anii '90, cînd un unchi al meu a venit la tata şi i-a povestit de un „joc“ nou de la Cluj, Caritas se numea, unde te duceai, puneai bani şi peste cîteva luni luai de cinci ori mai mulţi. Mai sceptic şi nepriceput la bani din fire, tata se scarpină în cap şi îi zice că aşa ceva nu se poate, că nu înţelege cum fac ăia bani în acel ritm. La care unchiul i-a explicat foarte raţional că lumea vine, pune banii şi din ce pun toţi sînt plătiţi cei care au pus mai înainte, la rînd. Tata iar se scarpină în cap şi zice: dar la un moment dat se termină banii ăştia. Unchiul: da, dar noi luăm acum la început, profităm cît se poate. În fine, tata nu s-a băgat, unchiul a călărit Caritas-ul vreo două ture, dar la a treia a rămas fără bani. Din exemplele cu care vine Cassidy, balonul financiar de dinainte de criză seamănă perfect cu o schemă piramidală. Jucătorii ştiu că se va prăbuşi, dar decizia raţională a celor care intră în joc este să călărească balonul cît se umflă şi să fie atenţi să coboare înainte să se spargă.

Cele mai rele sînt exemplele în care decizia de a nu călări balonul te poate falimenta. Pentru că asta anulează orice speranţă în moralitatea individuală. Bancherii buni, care nu vor să joace la acest Caritas mondial, pierd rapid clienţii şi ies de pe piaţă. Cum lumea financiară e foarte competitivă, băncile care mergeau tot mai mult spre plasamente riscante furau clienţii celor care nu făceau asta. Ca să rezişti pe piaţă, trebuia să intri în joc, să călăreşti balonul. Aceeaşi logică perversă s-a aplicat şi agenţiilor de rating: o bancă X solicita unei agenţii Y să clasifice nişte plasamente. Dacă agenţia Y îşi dă seama că plasamentul este o prostie fără şanse de recuperare şi dă rating mic, banca X se duce la agenţia Z. Acum, Z are de ales: fie pierde şi ea un client, fie îi dă rating mai mare. Un mod perfect de a-şi fura singuri căciula. Dar un mod perfect raţional: banca ştie că plasamentul e prost, dar scoate profit din el, căciula se scumpeşte şi ne-o vindem unul altuia în profit.

Esenţial din această criză este să tragem lecţii folositoare pentru cea care va urma. Din păcate, părem că tragem lecţii greşite. Chiar uriaşele sume investite de state pentru a salva băncile au făcut întreaga schemă şi mai raţională (realitatea ne obligă să inventăm acest comparativ). Ce va face un bancher în viitor? Va fi pus tot în faţa dilemei: va călări balonul sau va fi concediat? Dar acum are un alt element care îl va ajuta să ia decizia: ştie că atunci cînd balonul se va sparge, statul va sări cu bani să îl salveze. Intervenţia masivă a statelor a transformat nişte decizii individuale raţionale în nişte decizii individuale bune: acum ştim că riscul pentru noi e de fapt minim, contribuabilul plăteşte pentru că altfel se duce tot sistemul de rîpă. Diferenţa între o decizie raţională şi o decizie bună ţine de etică. Iar etica desprinsă din criză e cu totul perversă. Pînă acum, decizia bancherilor de a călări balonul era raţională, dar cu totul în afara eticii publice, era decizia lor, îi privea pe ei. Acum, statul ratifică legătura între decizia individuală raţională şi etica publică: tu investeşte, scoate profit, te salvăm noi cînd balonul va exploda. Ceea ce înseamnă că următoarea criză a început deja, balonul se umflă din nou şi e şi mai raţional acum să-l călăreşti cît poţi.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

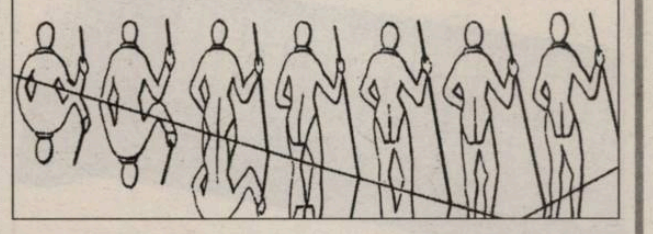

Animaţie din alte vremuri...

„Pin-Pin este un pinguin, personaj de desene animate, creat de Luminiţa Cazacu. Serialul s-a născut în urma filmării unor pinguini deosebit de sociabili. Prin rotoscopie, pelicula a fost transformată în desen animat, care era iniţial conceput ca *musical*. (...) Astfel, Pin-Pin devenea eroul unor întîmplări în diverse regiuni ale globului, unde întîlnea animale-copii pe care şi le transforma în prieteni. (...) După 1989, serialul de desene animate a devenit lungmetraj, intitulîndu-se *Călătoriile lui Pin-Pin*. (...) Într-o vreme, din cauza cenzurii devenite tot mai absurde, care găsea aluzii peste tot la traiul greu al românilor, au fost tăiate dialogurile dintre personaje.“

Toate acestea le aflăm din Wikipedia despre *Călătoriile lui Pin-Pin*, film prezentat, în afara concursului, la secţiunea „Proiecţii speciale“ (1990, regia şi scenariul Luminiţa Cazacu – care, de altfel, a primit, tot în cadrul Festivalului Anim'est, Premiul pentru întreaga activitate; voci: Anda Călugăreanu, Horaţiu Mălăele, Florian Pittiş, Valeria Ogăşanu...). Nu mă îndoiesc nici de faptul că a făcut săli pline în 1991, şi nici de tăierea dialogurilor dintre personaje, lucru obişnuit pe vremea aceea. Doar că, văzînd pentru prima dată filmul acum, în 2009 (nu ştiu din ce motive l-am ratat la vremea lui...), l-am recepţionat golit de aura îndulcitoare a amintirilor copilăriei. Şi influenţată de amintirile unei alte copilării, mai recente, şi anume cea a copilului meu, marcată de cu totul alte desene animate: *Babar, Franklin, Willy Fogg* sau *Familia trăsnită; Viaţa cu Louie, Lumea lui Bobby, Copiii de la 402; Piratul Jack, Dexter* sau *Fetiţele Powerpuff; Simpsonii; South Park*...

Deja lucrurile o iau razna, veţi spune, *South Park* nu e pentru copii... Nu, dar copiii un pic mai mari se uită la el, nu-i poţi opri complet şi, încet-încet, îşi schimbă percepţia asupra animaţiei şi a lumii în general. O doză de cinism o înlocuieşte pe cea de naivitate a generaţiei noastre, care ştia că, pînă la urmă, Albă-ca-Zăpada va învia şi va rămîne cu Prinţul, că Pinocchio, dacă face o faptă bună, nu numai că va fi salvat, dar va deveni şi om...

Generaţia lor află, tot din desene animate, că orice poate deveni personaj de desen animat – chiar şi... un excrement; că de orice îţi poţi bate joc, de la iubire la patriotism şi la religie; că părinţii nu sînt neapărat mai înţelepţi decît copiii, şi bunicii, aşijderea; că există diverse orientări sexuale; că se moare... Doza de cinism *versus* cea de idilism e evidentă.

Ca întotdeauna, adevărul e undeva la mijloc. *Călătoriile lui Pin-Pin* însă, chiar pentru un mare fan Disney, ca mine, au fost, totuşi, mult prea... idilice. *Albă-ca-Zăpada* şi *Pinocchio* sînt la fel de siropoase, dar e vorba de un idilism... profesionist, cu tradiţie. Cel din desenele animate româneşti e unul prea... pe faţă. Profesioniste şi ele din punct de vedere tehnic, desenele animate româneşti clasice nu au fost, în mare parte, pentru mine, nici pe vremea cînd eram în *target*, o reală desfătare. Da, mă uitam şi eu, ca oricare altul de vîrsta mea, la *Mihaela, Miaunel şi Bălănel, Pătrăţel*, dar mă enerva mereu latura uşor prea moralizatoare, nu întotdeauna mascată de un umor de foarte bună calitate.

La fel şi acum, cu Pin-Pin. Am apreciat curăţenia morală, să-i spunem, a desenului; m-am bucurat de lipsa răului absolut: în toate situaţiile, Pin-Pin nu numai că reuşea să-l învingă, ci şi să-l tranforme în umor. Personajele negative deveneau ridicole, şi erau astfel exorcizate. Desenele erau plăcute, iar cîntecele – simpatice.

Dar, ceva, pe undeva lipsea: totul se desfăşura într-o schemă prea bine definită, într-un *pattern* mult prea regulat pentru zilele noastre. Simţeam nevoia să o ia razna, pe alocuri... Dacă Pin-Pin ar fi călcat măcar puţin strîmb, o dată, cine ştie...

Dacă odraslele mai mari comentau ironic, pentru copiii mai mici însă, Pin-Pin a fost agreabil.

Teodor BAȚONSKY

turn înclinat

Dezinformare

Dacă vizitaţi portalurile de ştiri, veţi observa două trăsături frapante: proasta calitate a comentariilor şi atracţia utilizatorilor pentru atacurile *ad hominem*. În privinţa postărilor, concluzia e dramatică. Trivialităţi fără noimă. Rari sînt participanţii plasaţi peste nivelul ţaţei nervoase, care-şi agită sacoşa în staţia de tramvai. Subsolul articolelor e ocupat cu un delir onomatopeic demn de planeta maimuţelor. Nu vom găsi nicăieri o mai vastă colecţie de reacţii inadecvate, fără legătură cu subiectul. Doar ură primitivă, venin resentimentar, fantasme distructive şi pană de soluţii. În acest tartar, limba română suferă abuzuri nemeritate, de la siluirea colectivă a normelor gramaticale, pînă la improprietatea răspicată a vocabularului folosit. Încerc uneori să mi-i reprezint pe aceşti compatrioţi „conectaţi“ la propria mizerie şi dornici să ne-o impună. Cum arată ei în carne şi oase? Ce satisfacţie le oferă jobul ăsta infam: să înjuri, sub masca unei porecle, tot ce apare pe forum: opinie, ştire sau nume... Sînt într-adevăr plătiţi, cum se spune? Chiar speră că bîzîitul lor fecal poate degrada comunicarea socială în act fiziologic? Pe vremuri, emisiunile difuzate la Radio „Europa liberă“ erau ecranate de Securitate prin zgomotul staţiilor de bruiaj. După 20 de ani – şi din surse între timp „privatizate“ – dreptul la informaţie suportă distorsiuni similare...

Celălalt fenomen nu pare cu nimic mai puţin alarmant: textele polemice şi intoxicările sînt de zece ori mai accesate decît acelea care formulează idei, propun teme şi pretind un cît de vag efort receptiv. Ştirile din afara României trec neobservate. Analizele despre legi, tendinţe, evenimente majore, instituţii sau subiecte de societate se nasc moarte. Un titlu va fi mult mai prizat dacă include numele cutărui politician decît dacă face greşeala de a cita vreun concept, oricît de accesibil. Bref, sfera mediatică oficiază cultul unui soi de şamanism oligofren. Politicianul nu e un lider de partid, ca oricare altul, cu bune şi rele la activ, ci un Mesia sau un Demon, care trebuie exaltat sau exorcizat prin accese de furie sau extaz, scremete viscerale şi grohăieli ultimative. Nu mai contează ce valori asumă fiecare, ce proiect de societate urmăreşte sau cu cine face echipă. Important e să reafirmăm, prin gaura cheii, credinţa mistică în rolul lui salvator sau, dimpotrivă, nefast. Asemenea figuri paterne, strivite de misiuni sau de vinovăţii imposibile, pot genera doar extremism psihologic amestecat cu apatie civică – nimic mai mult. *Cui prodest?*

Jurnaliştii noştri interpretează literal sintagma *Breaking News*. O ştire care nu-ţi sparge timpanele e zero. Cum oare nu pricep că excesul de senzaţional în eprubetă produce greaţă? Cum să nu se banalizeze forţarea unui radicalism verbal fără consecinţe (în afara poluării morale tot mai corozive)? Diferenţa semantică dintre *Brainstorming* şi *Brainwashing* s-a estompat complet. Trăim din false evenimente supralicitate artificial, în vreme ce România reală se însingurează regresiv.

Ce mă miră, sincer, e faptul că pe net nu apare o reţea civică alternativă. Acolo, cenzura, minciuna şi reaua-credinţă pot fi oprite dacă există idei clare, dezbateri filtrate după reguli de club sau criterii etice de „familie spirituală“. Normal ar fi ca tînăra generaţie intelectuală să cucerească spaţiul virtual, să-l civilizeze şi să formeze nuclee de solidaritate în jurul unor modele precise. Oricum petrecem ore zilnice online. De ce Dumnezeu nu apare, măcar de acolo, suflul unor iniţiative *pe bune?* Cum e posibil ca atîtea minţi nou educate în Occident (sau care lucrează acolo) să nu-şi conjuge competenţele pentru a discuta problemele efective ale cetăţii: de pildă, lipsa unei *politici industriale,* noi forme de luptă anticorupţie sau educaţia minimală pentru viaţa în comun? Nu căutaţi *Respectul* şi *Mişcarea de rezistenţă* acolo unde mirosul lor trăzneşte a manipulare, ci în sufletul vostru de oameni încă liberi.

Mihail NEAMȚU

Dilema intelectualului public

Ce anume deosebeşte un analist politic, branşat la bîrfa electorală, de intelectualul public angajat în cetate? Cum obţinem echilibrul între studiul academic şi activismul civic? Care sînt instrumentele de analiză socială şi cu ce cădere putem revendica dreptul la ecarisaj moral? Cum pot coopera jurnaliştii competenţi cu universitarii şi oamenii de cultură pentru asanarea spaţiului nostru public? Acestea sînt cîteva întrebări la care România caută mai departe un răspuns.

Respectul acordat ideii de specializare profesională ne avertizează asupra dificultăţii transferului între competenţele din zona judecăţilor de tip cultural, în sfera acţiunii politice, a vieţii economice şi a transformărilor sociale. Iluzia larg răspîndită şi prea uşor acceptată, conform căreia despre fotbal şi politică ne putem exprima cu toţii din jilţuri cu egală autoritate, a descurajat negoţul multor inteligenţe contemplative cu literatura ştiinţelor sociale. Paradigma validată de Constantin Noica la senectute se bucură de un binemeritat prestigiu. Oroarea de diletantism, dar şi teama de realitate, maximalismul specializării profesionale, dar şi orgoliul elitist se pot ascunde în spatele „neamestecului“ cu penumbrele veacului. Cum rămîne însă cu lecţia lui Spiru Haret şi cea a lui Titu Maiorescu?

Răspunsul întîrzie pe măsura acumulării toxinelor într-un spaţiu public reglementat odinioară măcar de ipocrita civilitate. Astăzi, o legiune de oameni politici şi actori mass-media plonjează în abisul frivolităţii. Asumarea unui profil public, în aceste împrejurări, pare un act riscant. Cum să nu te ispitească retragerea mizantropă, dacă şi eseistica autohtonă incită, atît de frecvent, la generalizarea propagandistică, obrăznicia hoaţă, adversitatea patologică, improvizaţia jenantă sau impostura factice? În era blogosferei, cînd şi forumurile online sînt citate drept „operă de autor“, tentaţia izolării în reflexul hiperspecializării se arată îndreptăţită.

Şi totuşi. Marile proiecte academice şi cele mai nobile întreprinderi spirituale au, în ultimă instanţă, nevoie de susţinere politică şi consens civic. Finanţarea cercetării în ştiinţele exacte, reconstrucţia unor piramide ale canonului literar, reabilitarea gîndirii sistematice în filozofie în dialog cu marile opere – toate aceste ambiţii individuale nu se pot susţine în absenţa unei infrastructuri comunitare: un sistem educativ cu şcoli primare, gimnaziale şi liceale în care să fie predate cursuri, nu impresii subiective despre viaţă; un sistem capitalist al pieţei libere care să răsplătească munca şi să permită înflorirea artelor liberale; o justiţie care să pedepsească abuzul. Există deci un argument moral şi pragmatic pentru implicarea intelectualului public în treburile cetăţii.

Pe de altă parte, am identificat şi o provocare epistemică. Experţii de astăzi (atîţia cîţi mai sînt) în filozofia presocratică nu pot jubila atunci cînd descoperă puţinătatea instrumentelor lor de analiză a lumii contemporane. (De altfel, Thales şi-a demonstrat atît geniul matematic, redactînd teorema omonimă, cît şi excelenţa practică, închiriind într-un an toate presele de ulei din Milet, pentru a specula o excelentă recoltă de măsline...) Complexitatea dinamicilor economice, sociale şi politice specifice epocii noastre nu poate fi explicată fără şlefuirea continuă a observaţiilor într-un cadru de analiză comparativă. Renunţarea la exegeza faptelor cotidiene reprezintă aşadar o ispită la fel de mare ca stereotipia ţanţoşă, lăutărismul agresiv, invectiva matinală şi eclectismul demolator – revendicate de textieri narcisişti sau de autori de manifeste ideologice, aşezaţi la stînga sau la dreapta eşichierului politic.

Comentariul politic nu poate rămîne lucid decît atunci cînd evaluează riscurile demersului simplificator, specific rezumatului jurnalistic. În absenţa unei culturi a genurilor literare intermediare – situate între extrema tomului doctoral şi superficialitatea unui e-mail grăbit – întîlnirea breslelor cetăţii (literaţi, medici, profesori universitari, clerici, jurnalişti, oameni politici) devine imposibilă. Viaţa comunitară se bazează pe compromisul reciproc şi pe concesia admirativă: un expert în ştiinţele comunicării va trebui să laude clasicistul pasionat de comorile retorice ale lui Demostene ori Socrate; un economist format la şcoala austriacă a lui Ludwig von Mises sau Friedrich Hayek va admite ambivalenţa impactului socio-cultural al globalizării. Numai prin acest tip de deschidere transdisciplinară cunoaşterea noastră despre realitate se poate îmbogăţi.

Astăzi, sînt foarte puţini scriitorii capabili să stăpînească la fel de bine istoria unor universuri atît de diferite precum lumea elenistă şi Anglia victoriană (Arnold Toynbee şi Lewis Mumford au fost printre ultimii semizei ai acestui enciclopedism). Acceptînd provocarea gazetăriei nu contestăm deci valoarea indispensabilă a unei formări intelectuale de tip clasic – pentru care judecata morală şi rigoarea filologică, precizia istorică ori sensibilitatea poetică joacă, toate, un rol important. Pe de altă parte, educaţia umanistă va rămîne incompletă dacă evită conversaţia cu ştiinţele economice sau ştiinţele sociale – discipline recente care redau complexitatea interacţiunii dintre oameni, popoare, religii, grupuri etnice, imperii, naţiuni sau colectivităţi neomogene. Ar fi ideal să avem un raport complementar între intuiţiile morale oferite de înţelepciunea tradiţiei şi datele exacte livrate de gîndirea cantitativ-obiectivistă a modernităţii.

Pentru inteligenţa proteică sau versatilă a unui intelectual public, faptul de a observa personajele şi instituţiile secolului al XX-lea nu este mai puţin important decît studiul literaturii medievale pentru iubitorii limbilor romanice. Erudiţia obţinută pe culoarele obscure ale unei *bibliotheca antiqua* nu te ajută neapărat să înţelegi mutaţiile timpului nostru? De la globalizarea pieţelor financiare (fenomen declanşat la finele secolului al XIX-lea) pînă la statistica îngrijorătoare a natalităţii, problema criminalităţii urbane sau fenomenul migraţiei. Pe de altă parte, atunci cînd este cuplată cu şcolirea semidoctă, dexteritatea unui ventriloc angajat în *„public relations“* îţi poate tăia punţile de legătură cu lecţia istoriei ascunsă în zeci de secole timpurii. Iată cîteva încurajări pentru a ieşi din băşica de confort psihologic a competenţelor înguste.

(fragment din volumul *Verbul ca fotografie. Comentarii politice şi disidenţe culturale,* în curs de apariţie la Editura Curtea Veche)

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Florilegiu de limbă românească

Din cînd în cînd, CNA ne oferă un florilegiu de limbă adevărată, românească, pe care-o putem auzi la televiziunile noastre. De data aceasta, raportul bazat pe monitorizarea realizată de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“ a avut în vedere perioada 20 septembrie – 20 octombrie 2009. Cum cei care apar la televizor continuă să iubească cu foc formele „vroia“, „ca şi (premier)“ sau „care“ fără „pe“ în acuzativ, vom continua şi noi, alături de CNA, să-i arătăm cu degetul, doar-doar vor învăţa şi ei lucrurile pe care le află copiii încă din clasele mici.

Nu vom mai ţine prelegeri despre rolul de model pe care-l joacă televiziunea şi alte lucruri de genul acesta care se pare că nu impresionează pe nimeni, ci vom trece direct la adorabilele exemple.

La TVR 1, canalul naţional care ajunge în orice cătun al patriei noastre, există un domn, Sorin Burtea, care prezintă emisiunea *Interes general* şi care-i învaţă pe români să vorbească cam aşa: „din cauza la bănci“, „cred că sînt lucruri care ar trebui să le decelăm mai tare“, „numai să aibe unde să se culce“, „nu mai vrea să mai se întoarcă“ sau – bomboana de pe coliva limbii române – „pentru că este structura care este şi faptul care se întîmplă“. Sorin Burtea este un adevărat campion al siluirii limbii la TVR şi, aşa stînd lucrurile, dacă tot i s-a dat pe mînă o emisiune, poate i se acordă şi o primă.

La PRO TV şi la Antena 1, cele mai multe greşeli semnalate în raportul publicat de CNA sînt legate de titrări – virgule lipsă sau formulări telegrafice, de tipul „director spital“. Oricum, per total, cele două posturi stau destul de slăbuţ faţă de televiziunile de ştiri Antena 3 şi Realitatea TV care, avînd vorbărie mai multă, ne oferă perle de exprimare în mod proporţional.

La Antena 3 e un mare bairam cu limba română! Prezentatoarele de ştiri de la acest post au o predilecţie pentru dezacorduri: „glumele, cînd încerci să le faci singur, nu întotdeauna ţine“, „PSD şi PD-L va trebui să uite de certuri“, „ştim că aceşti pasageri li se vor pune la dispoziţie“ ş.a. De altfel, nu se ţin departe de stîlciri ale limbii nici analiştii postului, bărbaţii care fac paradă de ştiinţa lor: „cînd Biserica Ortodoxă şi Teoctist făcuse o mare greşeală“ (Valentin Stan, la *Sinteza zilei),* „eu vroiam să vorbim despre declaraţia care am citit-o ieri pe Mediafax“ (Andrei Bădin, la *News Magazine),* „va putea dispare şi zîmbetul de pe chip“ (Mihai Gâdea, la *Sinteza zilei).*

Încă şi mai grave sînt greşelile de limbă de la TVR Cultural, pentru că – nu-i aşa? – vorbim despre un post care şi-a propus să culturalizeze masele. Pînă să facă asta, ar trebui mai degrabă să fie el însuşi culturalizat, pentru că la *Jurnalul cultural* putem auzi lucruri ca „a lucrat ca şi director-adjunct“, „oameni care ştiu, oameni care le pasă“, „cu ajutorul Ambasadei Franţei la Bucureşti şi a Arhivelor Naţionale“, „transformarea gospodăriilor în galerii amenajate pentru colecţiile particulare îi fac pe turiştii străini“ şi alte minunăţii de genul acesta.

Tot aşa se întîmplă şi la Realitatea TV, cu nişte oameni de la care am avea oarece pretenţii. Nu vorbim de prezentatorii obişnuiţi, ci de doi oameni de litere, care – culmea! – sînt autorii celor mai grave greşeli de exprimare semnalate de raportul CNA. Poetul Mircea Dinescu, de exemplu, s-a inspirat de la idolul lui, Tăriceanu, şi are o problemă cu „care“: „poezia care o s-o citim astăzi“, „cele cinci miliarde, şase, care le-aţi luat pînă acuma“. Scriitorul Stelian Tănase iese şi el învins din lupta cu acordul: „românul îi place să se victimizeze“, „noi, care vedem spectacolul politic, ne e greu să“, „în ce măsură afirmaţiile lui Dan Nica a dus la demiterea sa“, „de liderii PSD, PNL şi a minorităţilor naţionale“. Te întrebi cum arată manuscrisele celor doi şi nu poţi decît să-i feliciţi pe corectorii şi pe redactorii de carte care le-au transcris pe româneşte valoroasele opere.

Codrin Liviu CUŢITARU

Şcoala de presă

În noiembrie 1989, eram student la engleză şi, prin jocul întîmplării, devenisem şi redactor-şef la publicaţia culturală *Dialog* (fosta *Alma Mater,* creaţia unui grup strălucit de intelectuali ieşeni din anii '70). Lucrasem din „bobocie“, în paralel, la *Dialog* şi la cealaltă gazetă prestigioasă a studenţimii ieşene, *Opinia studenţească,* aşa încît atunci, spre sfîrşitul studiilor, aveam ceva experienţă jurnalistică, mişcîndu-mă cu oarecare lejeritate printre reportofoane, maşini de scris şi tiparniţe. Noua postură însă îmi impunea responsabilităţi suplimentare şi, pînă la un punct, delicate. Pe de o parte, trebuia să păstrez standardul elitist al *Dialogului,* avînd o datorie morală faţă de cei care luptaseră, cu riscuri mari, să-l conserve ca pe un bastion al culturii înalte (implicit, anticomuniste) şi fuseseră, ca atare, îndepărtaţi din redacţia revistei unul cîte unul. Pe de alta, eram obligat să rezist la presiunile instituţiilor UASCR (Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România, în traducere liberă) şi să evit „ceauşescizarea“ discursului.

În sfîrşit, după Congresul al XIV-lea al PCR, aşteptat într-o stare de isterie latentă de întreaga ţară (se zvonise, absolut neverosimil, că tovarăşul Ceauşescu îşi va da demisia, în marele for bolşevic, din toate funcţiile deţinute, desemnîndu-şi un succesor!), am pregătit un număr cu noua echipă redacţională. Ulterior, plini de entuziasm, am luat calea Bucureştiului, întrucît protocolul prevedea ca redactorul-şef şi secretarul general de redacţie să meargă, cu sumarul fiecărei apariţii, la consiliul prim al UASCR (la tovarăşa Diaconescu, dacă nu mă înşală cumva memoria numelor), pentru a fi aprobat. Prin urmare, împreună cu prietenul şi colegul meu Laurenţiu Constantin, înarmaţi cu ordine de deplasare (de la – numita pe atunci – Casa Tineretului), diurne şi legitimaţii maro pe care scria, impozant, cu majuscule roşii, *PRESA,* am sărit în rapidul de 6 dimineaţa şi am ajuns, cu emoţii, pe la orele prînzului, în Gara de Nord. Tracul nostru era indubitabil justificat. Alcătuisem un număr inedit (ca structură) al *Dialogului,* cu suficiente „şopîrliţe“ ideologice şi estetice, şi ne temeam că vigilenţa tovarăşei Diaconescu nu ar fi putut fi păcălită. Ea nu vedea, desigur, textele, dar, chiar şi titlurile articolelor ar fi reuşit, la rigoare, să stîrnească reacţii.

Printr-un mic aranjament, complet inocent, ne-am cazat pentru o noapte la Hotelul Dorobanţi, colosul de lîngă Piaţa Romană, actualmente supermodernizat. Laurenţiu insistase să ne arătăm, în orice împrejurare, fără complexe, legitimaţiile de presă. Exersase el însuşi în trecut procedeul şi nu dăduse niciodată greş. Într-adevăr, trucul funcţiona ca o „iarbă a fiarelor“, deschidea toate uşile, indiferent de numărul lacătelor. La vederea magicelor litere roşii, feţele (anterior severe) se umpleau de zîmbet respectuos, iar gesturile deveneau afabile şi elaborate. Singura condiţie rămînea tăria psihologică de a scoate carneţelul fantastic din buzunar şi de a-l arăta. Nu conta dinspre ce *tip de presă* veneai, important era faptul că reprezentai *presa*. În ciuda aerului inevitabil imberb (aveam douăzeci şi unu de ani fiecare), lumea ne trata cu o stimă neobişnuită, aproape disproporţionată, imediat ce zărea legitimaţiile maro. Păream, paradoxal, doi ştabi din Capitală descinşi în inspecţie – din pură plictiseală – prin tîrgurile provinciei, şi nu nişte amăriţi de studenţaşi sosiţi la Bucureşti, cu ordinele de deplasare bine împăturite la piept, doar pentru a cerşi o

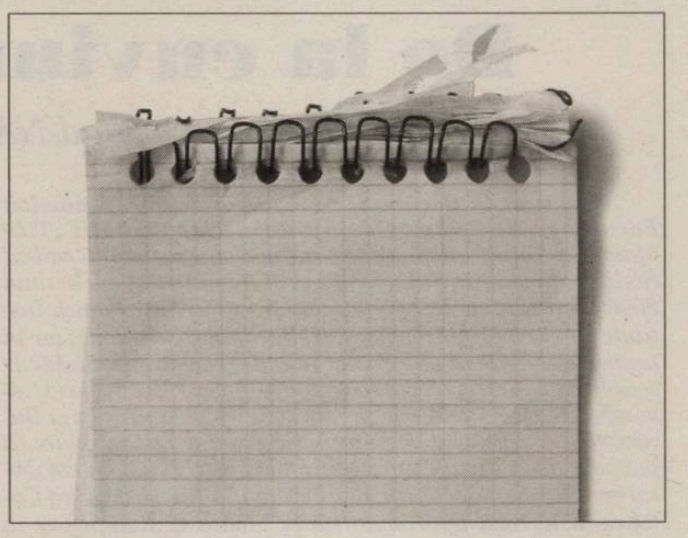

semnătură de la potentaţii zilei.

Pe acest fond triumfal, temerile vizavi de tovarăşa Diaconescu au început să dispară. După vreo două ore de la sosire, am intrat imperial în sediul central al UTC-UASCR, cu aceleaşi cartonaşe-talisman, şi am fost primiţi, neîntîrziat, într-un birou luxos, de şefa noastră supremă. Era o doamnă tînără, frumuşică şi – am avut senzaţia, în cele cîteva minute cît am conversat cu ea – binecrescută. A semnat sumarul fără nici o întrebare şi ne-a urat succes pe un ton protocolar. Am ieşit apoi, fericiţi, în minunata zi de toamnă bucureşteană. Copoul pălise (în memoria mea) în faţa luminozităţii de pe Magheru ori Calea Victoriei. Bucuria era întreruptă numai de fluierul ascuţit al vreunui agent de circulaţie care oprea traficul pentru accesul coloanelor oficiale (am avut impresia, la un moment dat, că-l zăresc pe Ceauşescu într-o maşină neagră, dar, aşa cum se credea acasă, putea fi foarte bine o sosie de-a lui). Am pătruns cu Laurenţiu – fluturîndu-ne legitimaţiile – în toate locurile posibile şi imposibile. Începuserăm chiar să ne jucăm cu cartonaşele, inventînd situaţii-limită din care, tehnic, n-am fi ieşit decît cu ajutorul lor.

În final, în dimineaţa dinaintea plecării, la micul dejun de la Dorobanţi, ne-a venit ideea unui ultim experiment: să lăsăm legitimaţiile, ca din greşeală, pe masă şi să urmărim atent reacţiile chelneriţei. Femeia se apropie şi ne informă neutru că avea omletă şi cîrnaţi polonezi. „Omlete“, am spus noi cu surîsuri enigmatice. Zărise literele stacojii de pe legitimaţii încă de cînd nota comanda. Am observat-o cum ezită timp de două-trei secunde. Apoi zise brusc: *„Au venit şi ruşii“.* Am tresărit violent, crezînd că face o ironie, că, pentru prima dată de la debutul micului nostru joc bucureştean, vom fi deconspiraţi. Nu înţelegeam unde sînt ruşii şi, mai ales, de ce veniseră *şi ei.* Laurenţiu mă privea cu blîndeţe, neînţelegînd, aparent, deruta mea. Mă trezi din dilemă cu o întrebare directă: „Ei, bătrîne, vrei roşii la omletă ori ba?“. Roşii?! La sfîrşit de noiembrie (pe vremea lui Ceauşescu, *n.m.)?!* Dumnezeule! Cum să nu? Voiam. Chelneriţa scrise agitată comanda şi dispăru cu viteză în bucătărie. Biata de ea spusese, în accentul inefabil al sudului, plină de serviabilitate faţă de „presă“, „au venit *şi roşii“,* nu „au venit *şi ruşii“!*

Oricum, pricepusem în mod absolut, la nivelul anului 1989, că presa funcţiona (deja) ca o mare putere. Un singur aspect îmi rămăsese obscur pe parcursul abuliei mele tomnatic-bucureştene: mai erau aproximativ patru săptămîni pînă la finalul aventurii comuniste!

PUBLICITATE

De la cuvinte la imagini

– interviu cu Vlad NAUMESCU, antropolog –

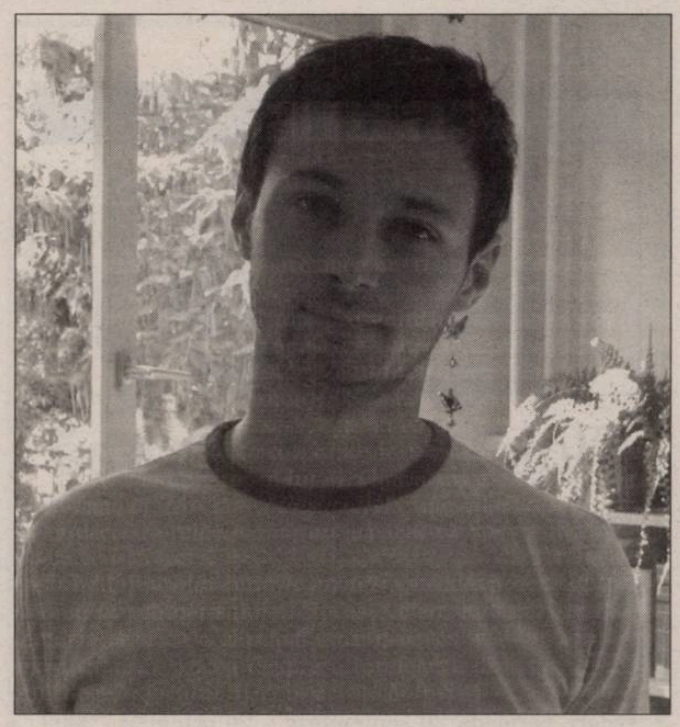

S-a născut la Bucureşti, pe 2 ianuarie 1977. A absolvit Facultatea de Psihologie, în cadrul Universităţii „Titu Maiorescu", apoi un master în antropologie socială în cadrul Şcolii Naţionale de Ştiinţe Politice şi Administrative. În anul 2006 Vlad Naumescu şi-a dat doctoratul la Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germania, iar în prezent este asistent universitar în cadrul departamentului de sociologie şi antropologie socială al Central European University, *Budapesta. A mai predat cursuri la Bratislava şi Bucureşti şi a beneficiat de numeroase grant-uri de cercetare. A publicat două cărţi:* Churches In-between *(2008), în colaborare cu Stéphanie Mahieu, despre situaţia Bisericii Greco-Catolice în Europa postcomunistă şi* Modes of Religiosity in Eastern Christianity *(2007), un studiu despre schimbările religioase şi sociale din Ucraina. A realizat împreună cu regizoarea Klára Trencsényi filmul documentar* Birds'Way (Drumul păsărilor), *o producţie Libra Film, 2009.*

Documentarul Drumul păsărilor *a cîştigat recent premiul pentru cel mai bun film din competiţia filmelor româneşti la Astra Film Festival 2009. În motivaţia juriului se precizează că filmul este un exemplu clasic de „antropologie de urgenţă", avînd în vedere subiectul pe care îl tratează: tradiţiile pe cale de dispariţie ale lipovenilor din Delta Dunării. Cît de bine se simte un antropolog în postura de realizator de film şi ce reprezintă astăzi antropologia vizuală?*

Filmul este rezultatul unei munci de teren cît se poate de antropologică, care s-a întins pe parcursul a trei ani. Eu am avut un rol mai mare în această primă parte a realizării filmului şi m-am implicat mai puţin în partea „tehnică" (montaj, sunet) de care s-a ocupat mai mult Klára *(Trencsényi – n.r.)*. Antropologia vizuală a promovat pînă acum un model de *filmmaker* „singuratic" care face de regulă totul: documentarea, filmarea, montajul etc. Nu prea cred în acest model pentru că mi se pare important să înveţi să lucrezi în echipă şi să ştii să colaborezi cu profesionişti din domeniul cinematografiei (cu un operator, un sunetist sau un editor de imagine). În plus, e foarte greu să treci dintr-un registru (cel al cuvintelor) într-altul (al imaginilor), iar pentru mine asta a fost şi este în continuare miza cea mare: cea de a învăţa să foloseşti imaginea în antropologie. Antropologia a acceptat cu greu ideea că imaginea poate duce la cunoaştere în aceeaşi măsură ca textul. Deşi a fost multă vreme privită cu scepticism, antropologia vizuală este deja o modă „îmbătrînită" pentru că cei care au creat-o au insistat pe film ca mediu predilect de a ilustra o cultură şi s-a dezvoltat teoretic în jurul „crizei reprezentării" provocate de postmodernism. În ultimii ani însă, s-a schimbat foarte mult, au apărut multe programe academice de antropologie vizuală, cărţi, festivaluri – a devenit *trendy*. În mediul academic însă, persistă impresia de frivolitate a vizualului şi antropologia vizuală nu este complet acceptată pentru că sistemul de evaluare academic e în continuare bazat pe „text" (cărţi, articole etc.).

Subiectul filmului nu este unul nou. Am văzut mai multe filme, unele neconvingătoare, pe aceeaşi temă, cea a credincioşilor de rit vechi, însă Drumul păsărilor *are ceva special. Cum aţi abordat subiectul şi cît de mult seamănă acum filmul cu ceea ce v-aţi propus iniţial?*

Cred că filmul nostru e înscris prea uşor în categoria *disappearing world* (prima serie TV britanică de documentar antropologic care includea filme despre culturi „tradiţionale" pe cale de dispariţie). Ca să revenim la „antropologia de urgenţă", acesta este doar un mod de a vedea filmul. Noi nu insistăm pe sentimentul de „urgenţă", pe necesitatea salvării unei comunităţi care dispare. E adevărat că am filmat într-un moment „de criză" cauzat de schimbări sociale importante, dar insistăm foarte mult pe ideea de continuitate. Oamenii din comunitatea de la Periprava nu-şi abandonează tradiţiile pentru altele noi, ci sînt în imposibilitatea de a le duce mai departe: nu-şi găsesc un preot şi li se pare că ăsta e sfîrşitul lumii. Dar cultura lor continuă de la sine, prin cărţi, icoane, dar şi prin copiii lor, care reuşesc să preia cîte ceva din ceea ce nu ştiu încă prea bine ce înseamnă. Acesta este, de fapt, finalul filmului pe care nu l-am găsit noi, dar ne-a „găsit" el, într-o bună zi. Cînd am văzut şi am filmat jocul copilului care intră în rolul preotului am ştiut imediat că aşa se va termina filmul nostru.

O comunitate rătăcită de tradiţie

Cît de mult v-aţi implicat în viaţa comunităţii, cît de receptivi au fost oamenii şi cum aţi reuşit să găsiţi un limbaj comun, o cale de comunicare?

Noi nu mai fusesem la Periprava şi am ajuns acolo căutînd un loc izolat din Deltă unde oamenii au trăit experienţa gripei aviare (iată un subiect care s-a dovedit irelevant pînă la urmă!). Ştiam despre staroveri, dar acolo ne-a fascinat de la bun început felul în care dimensiunea religioasă cuprinde fiecare clipă a vieţii lor. Şi asta se întîmplă într-o comunitate rămasă fără preot şi oarecum rătăcită de tradiţie. Oamenii care apar în film sînt de fapt cei de care ne-am apropiat foarte mult încă de la prima întîlnire – de exemplu, familia Danilov, cu patru generaţii sub acelaşi acoperiş. Străbunica Danilov amintea tot timpul de blestemul lor şi de neputinţa de a schimba ordinea lucrurilor: „E cum vrea Dumnezeu!" – spunea ea, de fiecare dată. Dincolo de stereotipurile care sînt asociate cu aceşti oameni în mod curent, noi am simţit un realism magic, povestea sfîrşitului unei generaţii, ca în *Un veac de singurătate*. Într-adevăr, acolo orice se întîmplă capătă o dimensiune cosmică. Klárei i-a amintit şi de povestea lui Borges, *Evanghelia după Marc*, pe care ne-a dat-o să o citim (mie şi editorului de imagine) ca să înţelegem cum se raportează o comunitate izolată la realitate prin prisma Bibliei, singurul metatext din viaţa lor.

Am petrecut mult timp cu oamenii din sat, dar mai ales cu cei pe care i-am îndrăgit mult. Copiii Danilov, de exemplu, au fost tot timpul cu noi, ne-au însoţit, ne-am jucat, am povestit împreună. Trei ani înseamnă mult pentru copii, îi vezi crescînd sub ochii tăi. În acelaşi timp am văzut şi dintre bătrînii noştri murind şi am simţit singurătatea celor doi bătrîni rămaşi fără soţii. Pentru ei, dispariţia unei generaţii (şi a unei tradiţii) era ceva foarte concret.

Sătenii ne-au privit cu neîncredere la început, pentru că fuseseră prea mulţi în trecere, care au filmat reportaje pe care ei le-au considerat jignitoare. După asemenea experienţe, e greu să vii cu o cameră şi să-i convingi că vrei să faci altceva. Îţi trebuie timp, răbdare, atenţie şi o cale de a stabili o intimitate culturală. Pentru noi asta a fost limba – deşi am vorbit foarte mult românește, pentru ei era important să ştie că vorbim ruseşte şi că înţelegem ce se întîmplă în biserică, că ne pot spune lucruri pe care le ştiu doar în ruseşte, cum ar fi poveşti, cîntece, rugăciuni.

În plus, ne-au adoptat foarte repede în momentul în care a apărut băiatul nostru pe care l-au văzut crescînd pe parcursul celor doi ani (s-a născut în 2007, adică în timpul filmărilor). Cred că emoţional ne-am legat foarte mult de ei şi filmul e doar un pic din ce le putem da înapoi.

Cum a decurs colaborarea dvs. cu Klára, care vă este şi soţie?

Ideea ne-a venit cînd discutam ce proiect ar putea face Klára în cadrul unui curs de film documentar (EsoDoc) la care a participat în 2006. Pentru mine, tot ce ţinea de lumea filmului era complet nou. Să scrii un script, să concepi un *pitching*, apoi montajul, toate acestea făceau parte din domeniul Klárei, care a terminat Şcoala de film la Budapesta. În schimb, pe teren ştiam foarte bine ce trebuie să facem şi m-am acomodat foarte repede locului. Pentru Klára foarte multe lucruri de pe teren erau complet noi şi asta a produs, cred, o tensiune creativă între noi. Şi a mai contat faptul că eu eram tot timpul axat pe cuvinte, poveşti, personaje, în timp ce Klára, care a fost, în acelaşi timp şi operatorul filmului, „vedea" lucrurile şi construia atmosfera şi naraţiunea din imagini.

„Biserica din catacombe"

Aţi absolvit iniţial psihologia. Cum v-aţi apropiat de antropologie şi de teme religioase cum ar fi cea a Bisericii Greco-Catolice, pe care o abordaţi în prima dvs. carte?

Am trecut de la psihologie la antropologie pentru că mă interesa foarte mult religia. Cred că antropologia surprinde perfect relaţia dintre experienţa individuală şi instituţii, practici, comunităţi. Iar „religia" e un subiect atît de vast şi surprinzător, te provoacă tot timpul să-ţi regîndeşti conceptele şi metodele.

Atît masterul, cît şi doctoratul meu au fost despre greco-catolici, mai întîi despre cei din România, apoi despre cei din Ucraina. Cu experienţa românească pe care o aveam mi s-a părut foarte interesant să urmăresc ce se întîmplă în Ucraina, unde greco-catolicii au avut o revenire spectaculoasă (în comparaţie cu România). În 2003-2004 am petrecut 15 luni în vestul Ucrainei, împărţindu-mi timpul între un cartier sovietic al Liovului, un sat şi o mînăstire greco-catolică. Multe lucruri îmi aminteau de povestea românească – de exemplu, persecuţia şi viaţa în ilegalitate a greco-catolicilor, în timpul comuniştilor, „biserica din catacombe" sau conflictul pe proprietăţi din perioada postcomunistă. Dar erau şi diferenţe semnificative, de pildă faptul că Biserica Ortodoxă ucraineană s-a spart în trei biserici distincte care împreună cu Biserica Greco-Catolică se luptau să devină biserici naţionale. Am terminat cercetarea cu cîteva luni înainte de „revoluţia portocalie", un moment special care îmi amintea de Piaţa Universităţii. Cred că această cercetare mi-a permis să am distanţa pe care nu aş fi avut-o niciodată în România, ca să înţeleg transformări sociale foarte similare.

Dinamica outsider-insider

Care sînt „zonele" de interes şi temele pe care le veţi aborda în viitor?

În antropologie terenul te defineşte foarte mult; datorită cercetării de pînă acum, eu sînt oarecum înscris într-o anumită „zonă" de interes: postcomunism şi religie. Religia este într-adevăr ceea ce mă interesează pe termen lung, din punct de vedere teoretic, în special abordarea cognitivă a religiei de care m-am ocupat în ultimii ani. Acum lucrez mai mult în zona relaţiei dintre secularism şi religie, în perspectivă comparativă, în Europa Centrală şi India. Aşa am început o nouă cercetare în India, pornind de la o tradiţie creştină autohtonă. Sper ca următorul „teren" pe termen lung să fie acolo şi din asta să iasă un nou proiect de film. Între timp însă avem un proiect de film concret despre religie şi migraţie în Rusia, deci nu părăsim regiunea atît de repede. Sperăm să găsim bani pentru a începe documentarea acestui proiect în primăvara viitoare.

Cum a fost „experienţa" Astra Film Festival?

Ştim festivalul de film de la Sibiu de foarte mulţi ani şi revenim acolo ori de cîte ori avem ocazia. Cred că e un festival unic care combină într-un mod extraordinar atmosfera intimă, profesionalismul şi atenţia acordată documentarului antropologic. Oraşul, festivalul şi oamenii săi ne sînt foarte dragi şi ne-am bucurat de un premiu neaşteptat, cu atît mai mult cu cît venea în acest context.

Există o comunitate căreia aţi dori să-i aparţineţi pur şi simplu, fără ca ea să devină „obiect de cercetare"?

Ca antropolog ajungi să-ţi exersezi „privirea antropologică" aproape automat, orice devine astfel un obiect de cercetare potenţial. Cred că asta mă şi atrage la antropologie, dinamica *outsider-insider* pe care ajungi să o practici ca mod de viaţă. Atunci cînd nu te aştepţi, îi descoperi însă şi limitele, de exemplu faptul că, spre deosebire de colegii mei psihologi congnitivişti, eu nu am reuşit să-mi transform copilul într-un „obiect de cercetare". Totuşi, devenind partenerul nostru de filmare, nu ştim încă cum se „resimte" după experienţa Deltei.

a consemnat Adina POPESCU

PUBLICITATE

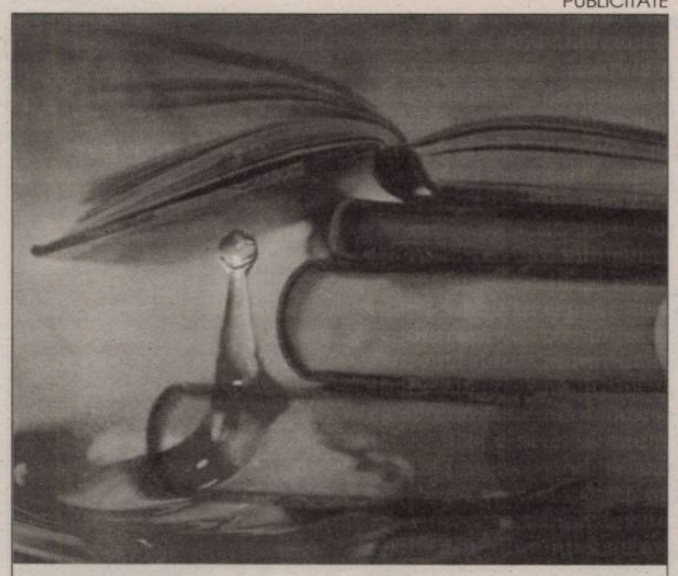

Matei DOBROVIE

Criza emoţională globală

Criza economică globală a pus serios la încercare sistemul bazat pe control. Lideri politici, bănci, întregi industrii au simţit cum le fuge pămîntul de sub picioare. Asistăm acum la o schimbare de conştiinţă la nivel planetar, provocată de criza emoţională, o căutare a valorilor şi a identităţilor individuale pierdute.

Toată lumea vorbeşte despre criza economică globală. Unii cîntă deja prohodul capitalismului, precum preşedintele iranian Mahmud Ahmadinejad, alţii vorbesc despre necesitatea reformării instituţiilor şi a sistemului financiar internaţional. Puţini sînt cei care înţeleg că în spatele cauzelor economico-financiare ale crizei actuale se află motivaţii umane. Palierul economico-financiar nu poate fi privit în abstract, fără a lua în calcul motivaţiile şi acţiunile actorilor individuali. Şi atunci perspectiva strict economică – a unor crize ciclice după perioade de relativă prosperitate, *boom* şi *bust* – lasă locul unei explicaţii bazate pe o altfel de criză, interioară, dar care are efecte, în exterior, la o scară mondială fără precedent.

Criza emoţională este o reflecţie a unor populaţii, a unor indivizi în căutare, în căutare de nici ei nu mai ştiu ce. Societatea de consum nu mai poate să le ofere şi nu le-a oferit niciodată decît o fericire iluzorie. Puterea lui „a avea" sau de a acumula cît mai mult a pălit în faţa aceleia de „a fi". Acum oamenii se caută şi se redescoperă pe ei înşişi şi relaţia cu ceilalţi, în vreme de criză.

Unele dintre instituţiile bazate pe lăcomie şi speculaţii – burse, bănci, fonduri de investiţii, întregi industrii, care deveniseră aproape atotputernice şi nu mai puteau fi „controlate" nici de statele naţionale – s-au prăbuşit în propria lăcomie. În toate colţurile lumii, slăbirea puterii bazate pe control creează valuri de turbulenţe. Vidul creat trebuie înlocuit de o nouă „societate socială" – care n-are legătură nici cu socialismul şi nici cu capitalismul –, în care omul este respectat ca fiinţă spirituală, care vrea să-şi exprime identitatea proprie.

Noi oportunităţi, noi drumuri

Unii dintre oamenii simpli, rămaşi fără case, incapabili de a returna împrumuturile ipotecare, sau cei rămaşi fără loc de muncă au descoperit noi oportunităţi de carieră în domenii în plină expansiune, precum energiile regenerabile, IT. Alţii au început cursuri de recalificare, de nevoie sau conştientizînd că niciodată nu le-a plăcut ce au făcut pînă acum. Prin criză, oamenii s-au obligat singuri să caute noi drumuri. Criza economico-financiară n-a fost decît o reflectare exterioară a unei crize interioare.

Acumularea n-a putut ţine loc de scopuri, de aspiraţii, de motivaţii personale. Stilul de viaţă al oamenilor a fost schimbat brusc de criză: simplitatea şi chibzuinţa au luat locul, de voie, de nevoie, lăcomiei sau risipei.

Competitivitatea economică se bazează pe angajaţi fidelizaţi, şi aceasta este miza economică a viitorului

În prezent, delirul achizitiv s-a domolit. Chiar dacă nu va dispărea, sistemul bazat pe dorinţa de a acumula cît mai mult şi-a dovedit limitele. El nu a putut să le ofere oamenilor ce-şi doreau cu adevărat: o identitate. Într-adevăr, în multe mari corporaţii s-a investit mult în noi tehnologii, dar nu în oameni. Nu stimulentele financiare au lipsit, ci cele umane. Este vorba despre respectarea calităţii lor de oameni, în primul rînd, a identităţii fiecăruia şi valorificarea potenţialului uneia dintre cele mai importante resurse pentru dezvoltarea societăţilor: cea umană.

„Competitivitatea economică se bazează pe angajaţi fidelizaţi, şi aceasta este miza economică a viitorului – să ai cei mai inovativi, creativi oameni şi să-i păstrezi. Ei vor face diferenţa" – îmi spunea laureatul Nobel pentru economie Edward Prescott, vara trecută, într-un interviu pentru *FP*.

Nemulţumirile lor faţă de lăcomia guvernanţilor şi faţă de propriile neputinţe au scos în stradă oameni din Rusia, Franţa, Germania. Oameni disperaţi, indignaţi, fără speranţă şi viitor. În SUA au avut loc proteste împotriva directorilor ale căror bănci se prăbuşeau, dar care îşi umflau şi bonus-urile pe marginea prăpastiei, în dispreţ total faţă de cetăţeni şi de bunul-simţ.

Dar derapajele guvernanţilor sînt sancţionate şi mai mult în vreme de criză. Scandalul deconturilor abuzive în Marea Britanie, în care au fost implicaţi miniştri şi oameni din toate partidele, a ieşit la iveală ca o nouă dovadă de lăcomie şi cinism în plină criză. Britanicii n-au ezitat să ceară imediat demisia premierului Brown şi să-i treacă pe laburişti pe locul 3 la europarlamentare, garantîndu-le o înfrîngere, după 12 ani de putere.

Căderea miturilor

Marile „imperii" ce păreau inconturnabile, precum GM, Chrysler şi multe altele, s-au văzut deodată pe marginea prăpastiei, întinzînd mîna către cei pe care îi sfidaseră: guvernele naţionale şi deci plătitorii de taxe.

Oligarhii ruşi au simţit criza prin faptul că averile lor s-au diminuat, din cauza prăbuşirii unor sectoare economice importante, precum cel al imobiliarelor. Cei care se credeau de neatins au fost atinşi.

SUA, reprezentînd cea mai puternică economie din lume, au fost afectate grav nu doar în plan financiar, de criza autoprovocată. Întreg sistemul de valori – bazat şi pe principiul „fiecare trebuie să fie proprietar" – şi stilul de viaţă bazat pe consum necontrolat au fost puse sub semnul întrebării.

Semnalul a fost cu atît mai puternic cu cît America a îndemnat la chibzuinţă, a cerut sprijinul Europei – a făcut apel la o solidaritate globală care să se manifeste printr-un plan european de relansare economică comparabil cu uriaşul plan economic de stimulare american. Mai mult, pe plan internaţional, atitudinea SUA s-a schimbat. Prima putere a lumii nu mai dă lecţii de economie şi de democraţie altora, ci încearcă să-i cîştige prin dialog pe aliaţi şi adversari şi să-şi reactiveze propriile valori. Deja administraţia Obama recunoaşte o lume cu mai mulţi poli economico-politico-financiari.

Sistemul asediat

La începutul anului, în Franţa au avut loc ample proteste de stradă împotriva modului în care autorităţile fac faţă crizei economice, la care au participat peste 2,5 milioane de oameni, potrivit *Der Spiegel*. Şcoli, căi ferate, bănci, teatre şi chiar staţii radio au fost închise temporar şi chiar dacă nu s-a ajuns la un nou Mai '68, furia împotriva lui Sarkozy şi a guvernului nu s-a domolit. Şi în Marea Britanie, care se confruntă cu cea mai puternică recesiune dintre toate economiile dezvoltate, muncitorii au ieşit în stradă, iar cota de popularitate a premierului Gordon Brown a scăzut la un nivel fără precedent.

Nici Rusia n-a fost scutită de proteste legate de problemele economice. Comuniştii şi alte partide de stînga şi contestatari ai regimului Medvedev-Putin au ieşit în stradă de la Pskov la Volgograd. Poze ale premierului Putin au fost distruse în Piaţa Roşie pînă să intervină poliţia. În China, regimul comunist se teme de tulburări sociale, din cauza încetinirii creşterii economice şi a celor 20 de milioane de şomeri anunţaţi oficial.

Cabinetele din aceste centre de putere simt că pierd controlul asupra populaţiilor. Liderii se tem că-şi vor pierde funcţiile, pe fondul furiei şi fricii electoratelor îngrijorate de şomaj şi de celelalte efecte ale recesiunii. Prevenirea tulburărilor sociale a devenit cuvîntul de ordine pentru guvernele din toată lumea.

Fără îndoială, ceva s-a schimbat, guvernanţii se tem acum de guvernaţi şi de efectele neaşteptate pe care le-ar putea avea criza economică, cît şi de vidul produs de criza emoţională. Sistemul bazat pe control se clatină.

PUBLICITATE

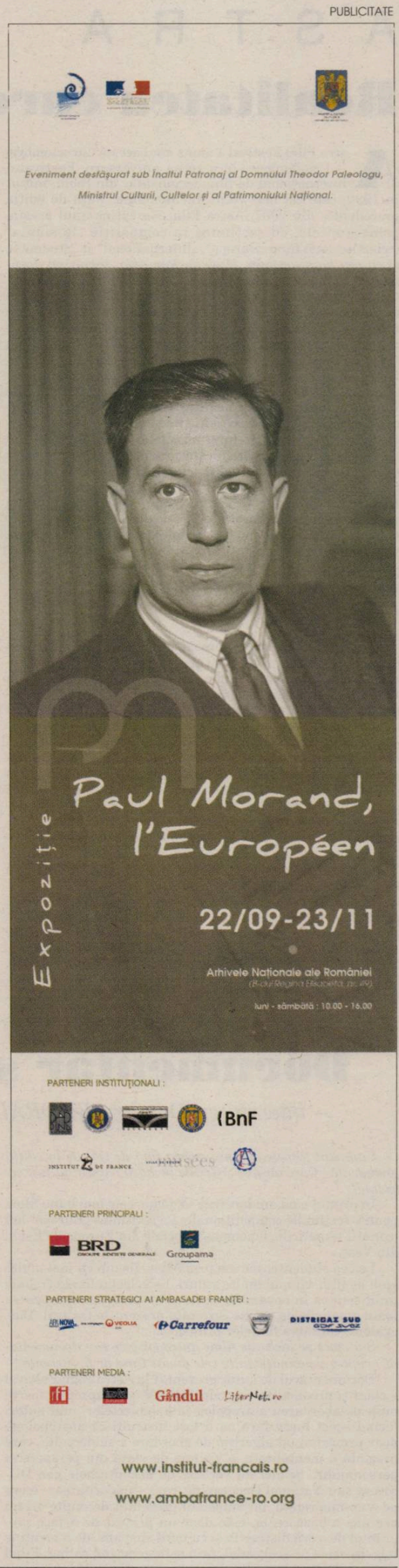

ASTRA FILM FESTIVAL

Realitatea care bate ficţiunea

Astra Film Festival a ajuns anul acesta (26 octombrie – 1 noiembrie) la a zecea aniversare. Festivalul internaţional de film documentar din Sibiu, iniţiat în 1990, este cel mai vechi din România. Faţă de ediţia precedentă, din 2007, Astra Film s-a extins anul acesta, printre altele, cu secţiunea în competiţie „România" (celelalte două fiind „Europa", „Internaţional" şi „Student"), şi cu cea *hors concours Made in Romania,* incluzînd documentare ale regizorilor români, dar şi străini, despre realităţi româneşti; cu un program de documentare despre copii şi pentru copii (între 6-11 ani); prin ideea unor documentare recomandate de regizori români consacraţi *(The Store,* 1983, în regia lui Frederick Wiseman, recomandat de Cristi Puiu şi *Out of the Present,* 1995, recomandat de Corneliu Porumboiu); şi cu masa rotundă „20 de ani de documentar românesc". Marele Premiu Astra Film Festival 2009, oferit de Fundaţia Raţiu, a fost acordat filmului *Copiii lui Gandhi/Gandhi's Children* (Australia, 2008) de David Mac-Dougall. Cele două jurii internaţionale au fost alcătuite din antropologi, regizori, producători, printre care Dan Alexe (cîştigătorul ediţiei din 2007, cu filmul *Cabală la Kabul),* Sorin Botoşeneanu (decanul UNATC „I.L. Caragiale" din Bucureşti), Michael Yorke, realizator de documentare şi profesor de antroplogie vizuală, la Oxford University, unde conduce Oxford Academy of Documentary Film, Cristi Puiu, Cristian Tabără.

Filme, premii, personaje, empatii (o opinie autorizată...)

Michael Yorke consideră că, anul acesta, „filmele erau de înaltă calitate, documentate solid şi... foarte tradiţionale. Deloc inovatoare, nimic cu adevărat nou şi uimitor în materie de tehnică cinematografică. La secţiunea europeană, erau cîteva filme de relevanţă politică. Nu observau doar o comunitate în sine, ci o contextualizau european". *Alioşa* (Estonia, 2008, Meelis Muhu, deţinătorul Premiului Sibiu-Hermannstadt, oferit de Consiliul Municipal Sibiu) este un asemenea exemplu, despre povestea postcomunistă – şi interpretările sale identitare – a Soldatului de Bronz din piaţa centrală din Tallinn. De asemenea, *My Class – From Russia with Relativity* (Ekaterina Eremenko, Germania, 2007) este un film ingenios: „regizoarea apare în faţa camerei şi-şi expune vederile ei ca realizator de film. Toţi regizorii buni au o ideologie. Nu poţi face un film bun fără o ideologie pasionată".

Michael Yorke continuă cu comentarea filmelor de la secţiunea română: „Cele mai multe filme s-au ocupat de cultura ţărănească tradiţională. Trei dintre ele au fost chiar remarcabile: *Constantin şi Elena* (Andrei Dăscălescu, 2008), încet, delicat, în ritmul personajelor; *The Funny Sisters* (Bjorn Reinhardt, 2008) este despre puterea femeilor de a forma o comunitate; în ciuda tragediilor, pur şi simplu iubeşte lumea...; *Drumul păsărilor* (Klára Trencsényi, 2009) reprezintă o analiză profundă a sfîrşitului unei comunităţi de lipoveni din Delta Dunării, în care tradiţiile mor şi bătrînii ei ştiu că şi religia lor se va stinge. Motivul pentru care acesta a luat premiu la secţiunea «România» este identificarea cu personajele".

Copiii lui Ghandi (Australia, 2008), filmul unui „maestru al genului" – David Mac Dougall – nu se remarcă numai prin tehnica desăvîrşită, ci şi prin conţinutul emoţionant: „Am plîns la acest film" – spune Michael Yorke.

De altfel, în viziunea sa, una dintre componentele principale ale documentarelor este tocmai empatia cu personajele: „O mare parte a producţiei de documentare are drept valori umanitatea explorată şi împărtăşită. Orice film bun se bazează pe un personaj bun".

Alte filme (opinii personale...)

Timp de o săptămînă, filmele au rulat non-stop la Sibiu; era practic imposibil să le urmăreşti pe toate. Am văzut cîte am putut, pe criterii aleatorii, în general. Multe dintre ele m-au „ţinut", în ciuda faptului că, altfel, sînt o amatoare de poveşti romanţate... Dar istoriile reale ale personajelor, narate uneori sec, fără vreo intervenţie auctorială, aproape în timp real, alteori implicat, regizorul devenind personaj, sau într-o combinaţie dintre cele două, m-au interesat şi emoţionat. Nu pentru că toate filmele erau cu adevărat „bune", ci fiindcă m-au pus în faţa... lumii. A unei lumi mult mai mari decît cea în care trăiesc de obicei.

Rough Cut / Decupaj (Iran, 2007, Firouzeh Kosrovani) ne pune în faţa unei poveşti aproape incredibile pentru o femeie europeană, chiar trăitoare în vremea lui Ceauşescu: cea a manechinelor de sex feminin din Iran, care, după ce dispăruseră complet în anii '80, au reapărut, însă mutilate – cu sînii tăiaţi şi fără chip. Autoarea reuşeşte să aibă o atitudine implicată, militantă chiar în această problemă, dar fără să fie deloc supărătoare, datorită registrului poetic pe care îl adoptă.

O altă regizoare, Natalie Assouline, în *Brides of Allah / Miresele lui Allah* (Israel, 2008) tratează o temă tot atît de gravă: o închisoare israeliană în care sînt încarcerate femei (în general palestiniene) implicate în atacuri teroriste. Natalie Assouline încearcă să rămînă obiectivă în interviurile pe care le face cu femeile din închisoare, deşi, uneori, nu rezistă să nu strecoare cîte o remarcă, chiar implicit moralizatoare. Femeile din închisoare îşi spun, pe rînd, destul de bine dispuse, cel puţin apparent şi la începutul filmului, poveştile, nemanifestînd vreo remuşcare. Abia cînd una dintre puşcăriaşe se întoarce la închisoare, pentru că e mai bine acolo decît acasă – spune ea – şi se sugerează (lucru întărit, treptat, şi de alte tovarăşe ale acesteia) că au fost mînate şi de diverse motive personale spre atentate, chiar forţate să le facă...

Un film ce adoptă o cu totul altă formulă poate fi la fel de interesant: *Shadow of the Holy Book / La umbra cărţii sfinte* (Arto Halonen, Finlanda, 2007); el declanşează o anchetă imposibilă pe urma Ruhnamei, „cartea sfîntă", dar şi doctrinară, promovată în multe ţări din lume de fostul dictator al Turkmenistanului; anchetă la care nu vrea să îi răspundă nimeni, dovedindu-se că importante companii occidentale fac afaceri cu Turkmenistanul, care îşi asigură traducerea Ruhnamei în cît mai multe limbi.

Humoresca (Diana Deleanu, România, 2007), în afara concursului, impresionează prin poveste (o bătrînă de 94 de ani, care nu are... nimic, decît un bărbat potrivit, mai tînăr decît ea – 79 de ani –, cu care vrea să se căsătorească ca să primească ajutorul social pentru „tineri însurăţei" de 200 de euro, ca apoi să-l folosească pentru... înmormîntare), dar şi prin structura bine închegată, poate prea demonstrativă.

Poveştile din filme pot continua la nesfîrşit, fie că sînt ale unei negrese din Camerun care îşi găseşte „fericirea" pe Internet, în persoana unui belgian de vîrstă mijlocie (François Ducat, *North South.com*, Belgia, 2008), fie ale locuitorilor din Băiţa Plai, unde mina de uraniu s-a închis, lăsînd în urma ei radiaţii şi şomaj *(Copiii uraniului,* Adina Popescu şi Iulian Ghervas, Premiul pentru cea mai bună cercetare într-un film românesc); sau ale unei mame din Albania, care, în loc să răzbune moartea fiului, conform legii locale nescrise, alege să-l ierte pe ucigaşul acestuia *(Against Blood Justice / Fără vărsare de sînge,* Natalie Rosetti şi Turi Finocchiaro, Franţa, 2008, desemnat Cel mai bun film pe o temă est-europeană). Ele ne oferă o altă perspectivă asupra lumii, dar şi a cinematografului: filmele nu sînt doar ficţiune, realitatea o poate bate de infinite ori; iar documentarele nu sînt doar reportaje de călătorie sau vieţi de animale...

***Copiii uraniului** de Adina Popescu şi Iulian Ghervas*

Documentar şi antropologie

– interviu cu Dumitru BUDRALA, director Astra Film Festival –

Cum sînt filmele de anul acesta faţă de cele de la ediţia precedentă? Care au fost criteriile pe baza cărora au fost selectate?

În primul rînd am încercat să găsim cele mai bune filme pentru secţiunile competiţionale. La secţiunea „Europa" am urmărit tematicile, fenomenele sociale din Europa de Est şi din Vest.

La cea studenţească am urmărit să fie din cît mai multe şcoli de film, cît mai multe stiluri. La selecţia finală trebuie ţinut cont ca în ansamblu să fie şi un program bun pentru toate gusturile de public care este prezent la festival. Dar, evident, calitatea filmelor primează.

S-a mers pe ideea de filme antropologice sau documentare, ori pe o combinaţie între cele două? Care ar fi diferenţa?

Documentarul de autor prezentat la Astra Film Festival – chiar şi producţiile, coproducţiile TV – s-a apropiat foarte mult de abordarea antropologică a subiectelor, unii autori făcînd acest lucru fără să fi fost instruiţi ca antropologi, doar urmărind un algoritm de abordare a subiectului, care prezintă o mentalitate, o viziune de viaţă din perspectiva personajului. Şi aici nu vorbesc de docudramele gen Discovery sau National Geographic, care – majoritatea – merg pe o anume reţetă, iar subiectul prezentat de multe ori nu are nici o bază reală, este doar un pretext de a face programul de o oră distractiv şi cu mult suspans, de a menţine televizoarele pe acel canal, prin asta generînd rating. Fiind un festival internaţional, nu putem prezenta doar filme antropologice.

Cîteva exemple de filme foarte agreate de public...

Sînt documentare, cum ar fi cel care tratează problema colaborării cu Securitatea, a grupului de scriitori saşi care au ajuns în puşcărie, Eginald Schlatner şi alţii din jurul lui, un film făcut de un autor austriac, care are efect de terapie la nivelul mentalului colectiv. Sînt traume, probleme, care dacă sînt puse pe ecran, se creează încă o ocazie de a vorbi, de a scoate la lumină, de a reformula adevărul. La fel a fost gustat din plin filmul despre Copşa Mică (producţie olandeză) sau *Carmen îl întîlneşte pe Borat* (producţie olandeză) sau cel despre migraţia în Italia, Spania. Aceste filme au nevoie de premieră în România într-un festival de film documentar.

Cum apreciaţi publicul de anul acesta?

Anul acesta am fost mulţumiţi să vedem roadele muncii prin atragerea unui public diversificat. Într-o ţară normală, proiectul festivalului ar fi evaluat şi prin felul în care a fost consumat produsul cultural prezentat, cînd se dă finanţare pentru o altă ediţie. În România, foarte puţini operatori culturali lucrează la acest capitol. Cei mai mulţi sînt depăşiţi de organizarea evenimentelor în sine, anunţă programul şi... Doamne ajută. Norocul de multe ori ajută, dar nu totdeauna.

Pe lîngă publicul constant al festivalului Astra Film, studenţii din toată ţara şi din străinătate, din domeniul ştiinţelor sociale şi de la universităţi de film, am avut copii din şcolile primare, am reuşit să atragem public prin tematici specifice.

S-a schimbat ceva în statutul internaţional al documentarului, în problematica abordată, în felul în care este tratată, în ultimul timp?

Da, este o schimbare mare, care încă nu s-a finalizat. Pe de o parte, aparatura profesională este tot mai accesibilă pentru oricine. Sînt multe cursuri de filme. Şi asta înseamnă că producţia de film documentar nu mai aparţine unei elite, care a terminat o şcoală de film de cinci ani. Este un fenomen asemănător cu ceea ce s-a întîmplat la începutul secolului al XX-lea – alfabetizarea populaţiei în masă şi accesibilitatea scrisului, a literaturii, se ştie cîte talente a adus la suprafaţă. Acum se întîmplă ceva asemănător în domeniul filmului. Un efect benefic, care se simte deja, se diversifică subiectele. Filmul ajunge să înregistreze şi să arate subiecte tot mai intime, mai inaccesibile prin producţii mari, complicate.

O altă schimbare mare este reprezentată de ceea ce a început să aducă Internetul pentru documentar. Marea problemă a distribuţiei de documentar pare să aibă o alternativă, un forum: platforme cum ar fi VOD sau biblioteci digitale ale patrimoniului digital. „Internetizarea" televiziunilor iarăşi va favoriza genul documentarului.

Dar în România, care este statutul documentarului?

În România, nu a fost nici o schimbare la capitolul „politică culturală" pentru documentarul românesc. Însă sînt tot mai mulţi autori tineri care pur şi simplu fac documentar, şi acest lucru este benefic.

pagină realizată de Iaromira POPOVICI

Ştiri nebăgate în seamă

● **Religia la CEDO.** Despre afişarea simbolurilor religioase în şcolile din Europa s-a tot discutat, în ultima vreme: în Italia, în Franţa, în Germania şi în Austria au apărut fel de fel de cazuri care au pus la încercare sistemul laic de educaţie. Săptămîna trecută a fost pentru prima dată cînd Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost chemată să se pronunţe în această privinţă. Curtea a hotărît că afişarea crucifixurilor în sălile de clasă contravine Convenţiei Europene a Drepturilor Omului. Afişarea simbolurilor confesionale ar încălca, pe de o parte, dreptul părinţilor de a-şi educa copiii după propriile convingeri şi, pe de altă parte, dreptul copiilor de a crede sau nu. Printre jurişti, această perspectivă e deja cunoscută, chiar controversată. Articolul 9 al Convenţiei, care se referă la libertatea de gîndire, de conştiinţă şi de religie, ar avea în vedere inclusiv „libertatea negativă de credinţă", spun unii: adică dreptul de a nu se confrunta cu mesaje religioase nedorite. Alţii susţin, dimpotrivă, că articolul 9 se referă exclusiv la credincioşi, mai precis la libertatea lor de opţiune. Cei şapte judecători ai Curţii de la Strasbourg au validat, în unanimitate, prima interpretare. Prima consecinţă: Italia trebuie să plătească 5000 de euro unei femei care a reclamat că în şcoala în care învăţa fiul ei atîrnă crucifixuri. A doua consecinţă: unele state europene (printre care Germania sau Grecia) vor trebui să iniţieze dezbateri serioase şi chiar revizuiri constituţionale, de vreme ce legile lor fundamentale pomenesc de „religie de stat". (după *Die Presse)*

● **50% energie verde.** Jumătate din energia electrică consumată duminica trecută în Spania a fost produsă de centralele eoliene – un adevărat record. Curenţii de aer puternici au făcut ca platformele eoliene să producă în 24 de ore mai mult de 11.500 de megawaţi (echivalentul a 11 reactoare nucleare). Asta înseamnă că mai mult de jumătate din consumul de energie electrică e acoperit de producţie „verde". Spania este una dintre ţările care a investit puternic în energiile regenerabile: în general, 13% din energia electrică este de origine eoliană, 10% e produsă de hidrocentrale şi în jur de 2,5% – cu ajutorul celulelor solare. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

UN ELEV INIŢIAT ÎN PIRAMIDE CREDE CĂ UN ÎNDREPTAR FONETIC CREEAZĂ MULTE GAZE PE TERITORIUL MOMENTULUI

● *Daily Express* a publicat un sondaj potrivit căruia un elev britanic din douăzeci crede că Hitler a fost un antrenor de fotbal, unul din şase zice că Auschwitz e un parc din cel de-al doilea mondial, un sfert dintre pueri afirmă că o bombă nucleară a căzut peste Pearl Harbour, iar unul din douăzeci ştie că Holocaustul a fost festivitatea de la sfîrşitul războiului. Sondajul – bazat pe un eşantion de două mii de copii, între 9 şi 15 ani – a fost realizat de organizaţia caritabilă pentru veterani Erskin. Poate greşesc, dar caritabil cred că ar fi fost să nu li se ofere unor bătrîni soldaţi asemenea triste tîmpenii contemporane. (**R. C.**)

● În emisiunea *Conspiraţia tăcerii* de pe N24 TV, scriitoarea română Melfior Ra a spus cel puţin două adevăruri incontestabile: 1) „În călătoriile mele astrale care îmi permit diferite cunoaşteri, am vizualizat faptul că Zamolxe era iniţiat în piramide" şi 2) „Soarele este alcătuit din entităţi foarte înalt spirituale care emit lumină". Oreste trebuie că şi-a luat notiţe. (**M. C.**)

● Am văzut, zilele trecute, proiectul unei edituri americane de publicare a unei antologii de proză scurtă românească. Aveau, imediat după pagina de gardă, un îndreptar fonetic, cu transcrierea, în context, a diacriticelor româneşti. Primele două cuvinte pe listă: *Cărtărescu* şi *mămăligă*. Iată două cuvinte din fondul fix, de neevitat. (**S. S.**)

● Lordul Stern de Brentford, fost economist-şef al Băncii Mondiale şi autor al unui raport privind combaterea încălzirii globale, e de părere că omenirea ar trebui să devină vegetariană pentru a salva planeta. Lordul susţine că fermele producătoare de carne duc la risipirea apei şi creează multe gaze cu efect de seră, cum ar fi metanul. Domnia sa nu s-a gîndit probabil că, dacă ne apucăm cu toţii să mîncăm vegetale, se reduce numărul plantelor de pe planetă şi nu mai are cine să absoarbă dioxidul de carbon din atmosferă. Şi asta n-ar fi totul, căci dacă înlocuim porcul cu fasolea... (**A. M.**)

● 20 de ani de la dărîmarea Zidului Berlinului aniversaţi printr-o ceremonie impresionantă, care, deşi organizată pe tipic american, a păstrat sobrietatea momentului. Păcat că nici o singură televiziune din România nu a găsit de cuviinţă să o transmită în direct. (**S. G.**)

SIMPATICUL CREATOR DE FIRIMITURI CREDE CĂ VARIANTA FRANCEZĂ A RESPECTĂRII NORMELOR (EXCEPTÎND PAPIONUL) E VISUL ORICĂRUI INVITAT VOIOS (MAI EXACT, SUB FORMĂ DE SIROP)

● Simpaticul psihopat care conduce Venezuela a mai comis una. Cică poporul este de vină pentru criza de apă, care duce la tăierea apei curente în fiecare zi. Iar Hugo Chávez are şi soluţia: duşurile scurte. El s-a enervat pe cei care stau mult în cadă şi cîntă la duş: „Am cronometrat: trei minute sînt mai mult decît suficient, şi uite că nu miros urît, vă asigur eu. Un minut să dai cu apă pe tine, un minut să te dai cu săpun şi alt minut să te limpezeşti. Mai mult de atît e risipă". (**C. G.**)

● Din dorinţa de a-şi feri manechinele de virusul gripei porcine, un creator de modă român va realiza o serie de măşti de protecţie. Evident, cu cristale Swarovski, pentru că frumoasele sale gazele n-ar putea defila pe podium oricum, cu măşti cumpărate de la farmacia din colţ. Sper ca pe prezidenţiabilii români să nu-i apuce vreo idee să-şi protejeze alegătorii (mă rog, în cazul politicienilor noştri, protecţia cetăţenilor este o chestiune strict teoretică şi are legătură exclusiv cu campaniile electorale), distribuind măşti cu sloganul de campanie şi sigla partidului din care fac parte, chiar dacă tendinţa generală este de a da peste nas şi de a astupa guri! Încercaţi să alăturaţi gripa porcină cu „De ce le e frică nu scapă" şi vedeţi ce iese. (**R. T.**)

● Cel mai ambiţios proiect ştiinţific din istoria umanităţii, Large Hadron Collider, a fost oprit din funcţionare, pentru o vreme, de cîteva firimituri de pîine scăpate de o pasăre. Se pare că în meciul dintre natură şi tehnologie încă e spaţiu destul pentru răsturnări spectaculoase de scor. (**M. Ş.**)

● „Variantă franceză a romanelor *Dinţi albi*, *De veghe în lanul de secară* şi *Jurnalul lui Bridget Jones,* toate la un loc", cam aşa caracterizează revista *Salon* romanul de debut al unei fete de 19 ani. Iată cît de precoce e literatura franceză! Cine zicea c-a murit!? (**M. C.**)

● Din ciclul „Cauze mici şi mijlocii": săptămîna asta a început la Recife, în Brazilia, o reuniune a Comisiei Internaţionale pentru Conservarea Tonului din Oceanul Atlantic (ICCAT). S-a discutat despre „modalităţile de garantare a refacerii stocurilor de ton roşu din Oceanul Atlantic, în special prin reducerea capturilor totale admisibile (TAC) şi a capacităţii de pescuit, consolidarea respectării normelor ICCAT şi adoptarea de măsuri corecte, fundamentate ştiinţific, pentru toate stocurile de peşte". Nu e o cauză mare, precum salvarea planetei, dar – pentru că îmi place tonul – am să urmăresc cu sufletul la gură rezultatele conferinţei. (**M. V.**)

● Am răsfoit şi eu revista *Elle Man* ca să văd ce se mai poartă toamna-iarna asta: ştrampi roşii cu pardesiu, pantaloni de stofă vîrîţi în cizme, espadrile cu papion, cămaşă peste cămaşă, pulovăr *en-coeur* vîrît în pantaloni, salopetă cu ghetre şi alte asemenea combinaţii. Cu această ocazie am constatat cu invidie că, exceptînd papionul, ştrampii şi ghetrele, cînd pleacă de capul lui cu vaca pe izlaz bunicul meu se îmbracă exact ca-n *Elle Man*. (**M. C.**)

● Ştiaţi că a apărut o nouă emisiune, pre numele său... *În puii mei?* De ce oare s-a mai mizat pe eufemism? Din pudoare sau pentru a pregăti CNA-ul pentru emisiunile pe şleau, de tipul *Mă BEEP în BEEP de BEEP"?* Publicul, se pare, e deja format. (**S. G.**)

● Ultima inovaţie în materie de pizza – visul oricărui gurmand: topping cu, printre altele, cartofi copţi sau prăjiţi. Numai la Disneyland în America am mai mîncat ceva asemănător: pizza cu garnitură de *french fries*... (**I. P.**)

● La emisiunea lui David Letterman, preluată de AXN cu vreo lună şi jumătate întîrziere, a fost invitat Barack Obama. La un moment dat, subtitrarea românească a unor cuvinte spuse de Obama, pe care nu le-am auzit în original, a fost „au luat ţeapă". Am înţeles atunci cu multă bucurie că şi Obama vorbeşte ca Băsescu, în puii mei. (**A. M.**)

● Pe Euronews i-am văzut, plimbîndu-se liniştiţi şi discutînd voios, pe Günther şi Peter, doi pensionari berlinezi, amîndoi poliţişti cîndva de o parte şi de alta a Zidului. Comentariul îi prezenta ca pe „cei mai buni prieteni din lume". Scrupuloasa noastră cultură politică – oripilată de tot ce-i împăciuitorism – ar fi cerut detalii. (**R. C.**)

● De unde vine fasolea? Mai exact, fasolea verde? Şi mai exact, fasolea verde păstăi tăiate? „Din grădina românului" e un răspuns doar pe jumătate corect. Într-adevăr, aşa scrie pe borcan. Dar mai scrie ceva: „Distribuitor: SC Agresiv 2000 SRL". (**D. S.**)

● Circulă pe Internet o destăinuire „horror" a unui angajat român la McDonald's care nu-şi dă numele, desigur, însă susţine că are cunoştinţe solide în ceea ce priveşte industria alimentară. Astfel poţi afla că bucata de carne pe care o conţine Big Mac-ul provine de la 100 de „animale decedate" (adică au murit de moarte bună, nu au fost sacrificate), că burger-ul de pui este făcut din capete, zgîrciuri şi gheare de găină, că salata nu e naturală, că sucurile vin sub formă de sirop în nişte tancuri dubioase şi că juice-ul „natural" de portocale e o combinaţie de fulgi congelaţi de portocale cu apă filtrată. Dar „credeţi-mă pe cuvînt, ceapa este în regulă!", mai spune el. Aşa că, dacă mai mergeţi la Mc, puteţi să comandaţi liniştiţi ceapă! (**A. P.**)

● După atentatul de la Fort Hood, Texas, soldat cu 13 morţi şi peste 30 de răniţi, a reieşit, printre altele, că autorul masacrului, Nidal Malik Hasan, se remarcase anterior prin declaraţii războinice, participare asiduă pe siteuri jihadiste şi propagandă islamistă în rîndul armatei americane. Însă superiorii lui, care ştiau toate aceste lucruri, de dragul „păstrării diversităţii în rîndul cadrelor militare" şi ca să nu fie consideraţi rasisto-xenofobi, l-au ignorat. Incidentul le-a reamintit multora de Mohammed Atta, unul dintre atentatorii sinucigaşi de la 11 septembrie, căruia, în acelaşi mod, îi fusese trecută cu vederea activitatea extremistă din momentul intrării pe teritoriul american. Practic, povestea a început să semene cu un joc cu focul, la propriu, în care fanaticul spune: „Vă omor, necredincioşilor!", iar potenţialele victime răspund senin: „Nţ, nu te credem! Dovedeşte-o!". (**M. Ş.**)

Mădălina ȘCHIOPU

Ziarist în Irak

– povestea Annei Zayer-van Ammelrooy sau cum se supraviețuiește în „cel mai periculos loc pentru jurnaliști“ –

Am cunoscut-o pe Anna Zayer-van Ammelrooy la Copenhaga, la o conferință care a reunit peste 300 de jurnaliști și redactori din toată lumea. Are în jur de 54 de ani și atrage atenția – chiar într-o mulțime de reprezentanți ai unei bresle care nu suferă de timiditate – prin personalitatea energică, de om dintr-o bucată, obișnuit să obțină ce vrea, genul de individ care, dat afară pe ușă, se întoarce nonșalant pe fereastră. E un fel eufemistic de a descrie situația: în cazul ei, ca și al multor ziariști din zonă, arătatul ușii înseamnă de fapt intimidări și amenințări frecvente cu moartea, ba chiar și supraviețuirea în urma unor atentate teroriste.

Redactor la cotidianul *Al-Sabah al-Jadeed* („Noua dimineață“ – nume ce are în spate o istorie în sine) și fondator al unui canal TV privat, Anna mai prezintă o particularitate: este olandeză și a ajuns în Irak urmîndu-și soțul, Ismail Zayer, redactor-șef al cotidianului unde lucrează.

Totodată, povestea ei se confundă cu evoluția și tribulațiile Irakului post-Saddam: un loc aflat odinioară în primplanul presei mondiale, despre care astăzi mai aflăm, sporadic, doar cîte o știre seacă, fără explicații, cu încă un atentat terorist sau lupte între grupări și miliții rivale soldate cu cîteva zeci de morți și răniți. Lupta pentru existența cotidiană, mai ales dintr-o poziție ce presupune expunere publică, formează partea cea mai importantă a peisajului irakian de astăzi.

Din Italia în Algeria

Anna Zayer-van Ammelrooy a început să lucreze ca ziarist, imediat după terminarea studiilor, la o revistă bimensuală olandeză, *OR-Informatie*. A devenit, la un moment dat, redactor-șef, dar a renunțat la slujbă, pentru că „prefer să fiu pe drum, ca ziarist de investigație, cu perioade de calm acasă, ca traducător. Dacă stai la birou, această muncă devine adesea o rutină plicticoasă, care nu-ți permite să-ți dezvolți și să-ți folosești nici un talent“. Așa că a învățat italiana și a plecat să lucreze în Peninsulă, ca freelancer. Spune că diferența între mentalitatea olandeză, așa cum o cunoștea de acasă, și cea italiană din anii '80 – mai ales din sudul țării – a pregătit-o pentru experiența irakiană de mai tîrziu: „Violența, corupția, inevitabilul oportunism al celor din jur, disperarea cetățenilor obișnuiți, cîteodată lipsa apei, a electricității sau a telefonului, scrisorile furate din cutia poștală... Am devenit pregătită într-o anumită măsură pentru ce aveam să trăiesc în Irak, unde nu se pune mare preț pe viața umană. Puțini știu, dar în 1985-'87, mai mulți oameni au fost asasinați în sudul Italiei decît în războiul civil din Liban“.

Mai tîrziu, Anna s-a întors în Olanda, unde a lucrat o perioadă la secția externă a agenției naționale de știri. În 1988 a plecat în America Latină și SUA pentru o documentare asupra unei cărți despre traficul de femei, care a fost publicată în 1989.

Între timp, în 1987, într-o perioadă petrecută în Algeria, „țară care se afla în acel moment într-o perioadă de dezgheț politic, asemănătoare cu perestroika“, își cunoaște viitorul soț, irakianul Ismail Zayer. Acesta se mută în Olanda în 1990 și, împreună, soții Zayer fondează o organizație ce oferă cursuri jurnalistice: „Am organizat, de exemplu, cursuri la Curtea Internațională de Justiție de la Haga, în colaborare cu Crucea Roșie și reprezentanți ai armatei, să familiarizăm jurnaliștii cu legislația și practica CIJ și cu conținutul convențiilor de la Geneva“.

„Stau pe scaunul lui și beau whisky din paharul lui“

Ismail Zayer și soția sa au devenit activi în diaspora irakiană: „Voiam să pregătim terenul pentru o schimbare de regim non-violentă în Irak, de tipul revoluției de catifea din Cehia și alte țări est-europene. Practic, în Irak nu mai exista nici un segment al societății care să sprijine sau să aibă cea mai mică urmă de simpatie pentru regimul lui Saddam, nici măcar armata, doar poliția și serviciile secrete“.

În 2002, cînd administrația americană pregătea intervenția în Irak, soții Zayer au fost chemați, alături de alți irakieni în exil implicați în mișcarea anti-Baath și cu contribuții notabile în diverse domenii, la Departamentul de Stat, pentru a pregăti detaliile viitoarei schimbări de regim. Pentru cuplul din Olanda, intenția era să ajute la reorganizarea ulterioară a televiziunii și radioului public, dar și să se implice în dezvoltarea sectorului ONG. Contrar a ceea ce se crede astăzi, SUA nu au pregătit în forță și fără dubii intervenția: „Washington-ul era de fapt foarte ezitant în legătură cu decizia de a invada Irakul, noi chiar ne temeam că Bush, pînă la urmă, o să se răzgîndească. Eu și soțul meu am fost invitați în vara lui 2002 să participăm la o sesiune de lucru la Departamentul de Stat, să discutăm ce se va întîmpla după înlăturarea regimului. Abia în noiembrie sau decembrie, Washington-ul s-a hotărît să intervină în Irak, iar intenția inițială a lui Donald Rumsfeld, pe atunci secretar al Apărării, era ca trupele americane să nu rămînă în țară mai mult de trei luni. Am primit de la Departamentul de Stat 100.000 de dolari pentru a sprijini crearea de asociații civice și a unui centru pentru organizații non-guvernamentale. Soțul meu a fost angajat cu doar două săptămîni înainte de invazie, ca omul ce va pune pe baze noi radioul și televiziunea publice“.

În martie 2003, Ismail Zayer pornește spre Kuweit, de unde se îndreaptă spre Irak. În aprilie, Anna primește un telefon; era soțul ei care, cu vocea sugrumată de bucurie, nu poate spune mai mult decît: „Acum stau în palatul lui și beau whisky din paharul lui“. Mulțimea invadase reședințele lui Saddam și ale familiei, pînă atunci fortăreță de nepătruns. Anna se îndreaptă și ea spre țara soțului său.

Despărțirea de americani

A urmat o perioadă de descătușare și de bucurie generală, asemănătoare cu ce s-a întîmplat la noi după 1989. Au apărut zeci de publicații, posturi de radio, televiziuni. Viitorul părea luminos. A urmat izbirea de pragul de sus al realității. Ismail Zayer avea să renunțe în curînd la funcția din conducerea radioului și a televiziunii, pe care le credea, după experiența petrecută acolo, de nereformat. Fondează ziarul *Al-Sabah* („Dimineața“), susținut cu bani americani și guvernamentali, care avea să atingă recordul de tiraj în Irakul post-Saddam. Scopul guvernatorului american era să-l transforme într-un ziar-model pentru media irakiană, aflată la început de drum democratic. Inclusiv un model de echidistanță: promisiunea nu a fost însă respectată, în viziunea redactorului-șef. Acuzînd ingerința în treburile interne ale cotidianului și proasta administrare, ca și faptul că dependența guvernamentală era privită tot mai prost de cititori, majoritatea echipei editoriale pleacă în toamna lui 2004 și fondează o publicație nouă, independentă, *Al-Sabah al-Jadeed* („Noua Dimineață“), cu Ismail Zayer ca redactor-șef. O parte din banii pentru susținerea publicației vin acum de la fundații olandeze. Anna își urmează și ea soțul în echipa ziarului.

Începe o nouă aventură, tot mai periculoasă: Irakul se divizează de-a lungul faliilor religioase și etnice, iar atentatele teroriste între organizații sectare sau pur și simplu între grupuri banditești par să nu se mai sfîrșească. Societatea irakiană este atît de fărîmițată, încît este aproape imposibil să scrii un articol, oricît de neutru, fără ca un grup sau un individ să nu se simtă deranjat. Frecvent, Irakul este considerat de către organizațiile de apărare a libertății de exprimare „cel mai periculos loc din lume pentru jurnaliști“.

Cu „victime colaterale“, viața merge înainte

În 2004, cîțiva indivizi încearcă să-l omoare pe Ismail Zayer. Tentativa eșuează, dar mai tîrziu sînt răpiți șoferul și bodyguard-ul lui; aveau să fie găsiți morți. În 2006, la cîteva zile, redacția părăsește în întregime capitala irakiană, din motive de securitate, și se mută la Erbil, în zona kurdă a țării. Cîțiva indivizi mascați pătrund în birouri și, dezamăgiți că nu găsesc pe nimeni, distrug totul. Amenințarea fizică propriu-zisă nu este singura problemă, se folosesc și alte metode de intimidare. „Munca noastră este permanent amenințată de acuzații false în justiție, zvonuri și minciuni – tipografia ne-a fost bombardată în 2006, rezerva de hîrtie incendiată, permisul meu de rezidență în Irak, pus sub semnul îndoielii, sîntem lipsiți de contracte avantajoase etc. – povestește Anna. Între 2006 și 2008, ziarele irakiene au pierdut cam 90% din tiraj! Regimul lui Saddam nu mai este, și acest aspect e foarte important. A fost un regim de exterminare care a ucis sute de mii dintre propriii cetățeni. Avem acum mult mai multă libertate. Dar situația socială și economică a locuitorilor din centrul și sudul țării nu s-a îmbunătățit, comparabil cu situația dinaintea embargoului și a primului război din Golf. Două milioane de oameni nu au apă potabilă, avem un milion și jumătate de refugiați interni, zeci de mii de văduve cu copii nu primesc ajutoare sociale, lista poate continua – iar o corupție sfidătoare macină societatea de la cap la coadă. Unii spun că americanii au dorit petrolul irakian – asta mi se pare amuzant. De cînd sînt aici, tot ce au făcut a fost să repare niște sonde vechi de 30 de ani, și acum producem o treime din ce producea vechiul regim, maximum două milioane de barili pe zi. Singura excepție în acest peisaj sumbru este regiunea kurdă.“

Mai mult decît orice, Anna este întristată de degringolada morală în care se găsește societatea irakiană: „În șase ani, ne-am mutat din teamă dintr-o locuință în alta de șase ori. Sînt obosită, foarte obosită de tot ce se întîmplă și cîteodată mă întreb: pentru cine facem toate astea? Irakienii au devenit nespus de egoiști, pun pe primul loc propria supraviețuire – ceea ce ar putea fi natural, dacă primii care ar face asta n-ar fi tocmai cei mai apărați dintre ei. Unii se întreabă cînd o să avem o societate funcțională și dacă vom găsi vreodată niște termeni morali comuni“.

PUBLICITATE

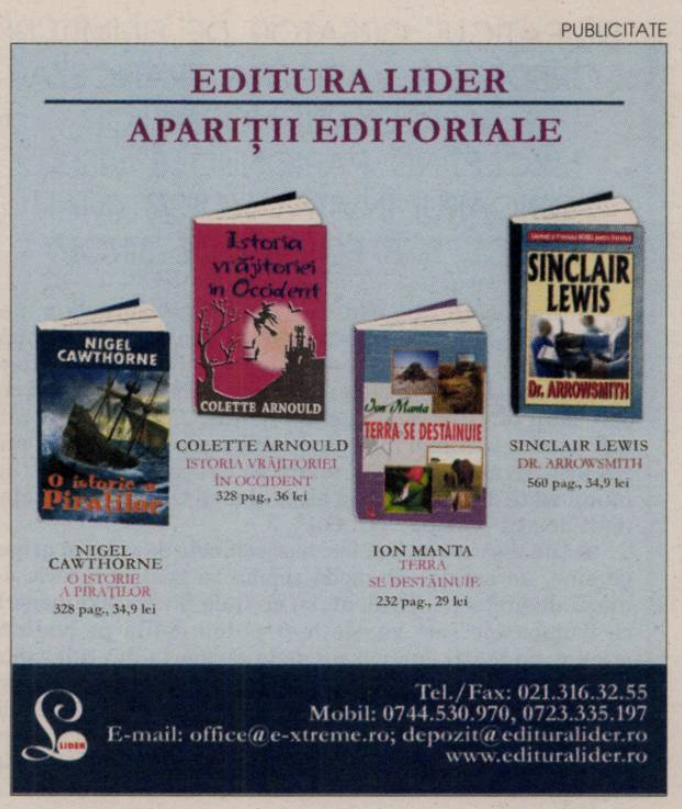

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 301 ● 19-25 noiembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

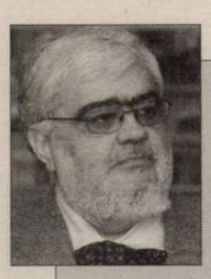

Andrei Pleşu
„Două scurte poveşti despre ortodoxie“
pagina **3**

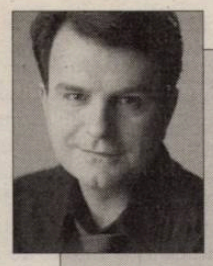

Lucian Mîndruţă
„Orbi prin România“
pagina **6**

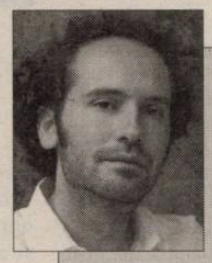

„O mie de oameni la un concert cameral“ interviu cu **Răzvan Popovici**
pagina **20**

VALORILE ROMÂNILOR

– în ce (nu) mai credem –

© V. Dorolț

„Am principii de fier. Dacă nu vă sînt pe plac, mai am și altele.“

GROUCHO MARX

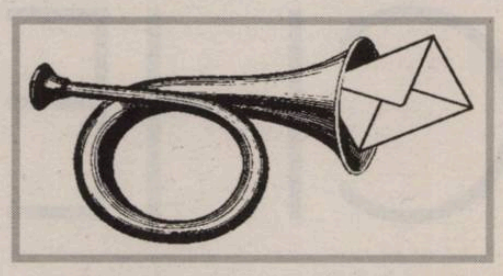

Nr. 297: Articolul lui Radu Cosașu, „La zi: 50 de ani la ukulele“

Merlina

Cine n-a fost copiliţă a anilor ’80 nu ştie care-i diferenţa dintre o *sofie* şi o *merlină*. Prima venea într-o cutie cenuşie precum erau cele pentru cuie, avea părul negru retezat pînă la umeri peste care îi tufliseră un batic, şoldurile bine ascunse sub o salopetă stahanovistă, doar ţiţele îi dădeau de gol provenienţa: erau mari, cărnos plasticoase, forma lor lăsînd urme în tavanul ambalajului de carton. Şi acum mă întreb cum de metafora-cu-nuri a trecut de cenzură şi a aţiţat poftele în pantaloni scurţi ale fraţilor noştri mai mari. A doua era bondoacă, blondă, purta o pălărioară împopoţonată cu panglici roz, jupoane năstruşnic aruncate pe talie, o poşetă *pour bonbons* pe umărul stîng, zvîrcoleli rimelate ale pleoapelor şi un dres dantelat ce-i acoperea poznaş întrecoapsele.

Cînd le-am văzut la cinematograf pe Sophia Loren şi Marilyn Monroe, m-a încercat un sentiment de culpabilitate. Atunci am descoperit că cele două cuconiţe din cauciuc ce-şi dădeau duhul în dulapul meu cu capetele scoase, corpurile zmîngălite cu cerneală chinezească, cu poponeţele plesnite, găurite şi înseringate, erau divele desfătătoare ale acelor vremuri. M-am îndrăgostit de Marilyn prin comparaţie: damele din sala de film nu aveau fîţîieli de şale, erau fardate cu vineţiul cearcănelor şi le bănuiam sînii scorojiţi sub ţesătura aspră a sutienului. Le priveam cum surîd suspicios spre ecranul acaparat de durduliul actriţei, strîngînd braţul însoţitorilor ca pentru a-i feri de o nenorocire.

Odată cu *Some Like It Hot* am realizat cîtă putere au furourile şi decolteurile adînci asupra bărbaţilor. Rochiile sub care colcăiau rotunjimile, portjartierele lăsate la vedere, auriul uşor tîmp al părului, vocea niciodată ţipată, ci mereu şoptită făceau din M.M. un *must have* nocturn al tuturor posesorilor de imaginaţie testosteronică. Spre deosebire de partenerele lor, Marilyn nu punea murături elenaceuşiste-n borcan, nu-şi cosea singură bluzele, nu se trezea la 5 dimineaţa să prindă rînd la lapte, nu dormea înfofolită-n cojoc pe timp de iarnă, fiind ea însăşi o sobiţă voluptuoasă ce ar fi putut încălzi o întreagă Românie-cu-prohab. Nu e de mirare că femeile din timpurile acelea n-o plăceau. Cochetăria lor înseamna un bigudiu incomod, o apă de trandafiri cu care-şi stropeau molcomul pielii, o fustă moşmondită *doi pe faţă, doi pe dos,* un ruj comsomolist şi ciorapii veşnic remaiaţi. Ukulele al lor era de fapt o balalaică, iar singurul Tony Curtis pe care-l aveau era un Florin Piersic ce le mai haiducea dorurile din cînd în cînd.

Le-am înţeles încă de atunci negările în legătură cu frumuseţea lui Marilyn. De n-ar fi fost atît de studiat vulnerabilă şi copilăros zăpăcită, de nu şi-ar fi plimbat corpul cu acel splendid fişneţ, duşmănosul ochiului n-ar fi existat. Nu deţineau resursele necesare pentru a concura cu un sex-simbol, săpunul de rufe nu era de-ajuns, levănţica din şifonier nu împarfuma hainele într-atît încît să răspîndească mirosuri provocatoare, rochiile erau mereu cîrpăcite cu dibăcie pentru ca nimeni să nu observe acest lucru. Dacă televizorul le-ar fi prezentat o duduie uscăţivă, palid neinteresantă, ar fi adoptat-o numaidecît, ferind-o de orice cuvînt defăimător, pe cînd aşa erau nevoite să-şi pună trupurile zid între realitatea lor şi dorinţa bărbatului care a fost mereu aceeaşi, indiferent de perioada politică străbătută. Orice gospodină ar fi vrut să aibă alură de blondă jucăuş planturoasă, aparent bleguţă, pentru a dansa pe genunchii închipuirii domnilor.

Andreea Natalia MEREUŢĂ
andreea.nataliam@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 296: Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Snobismul, poziţia dominantă şi nivelul de trai“

Însetat prin aeroporturi

Stimate dle Gabriel Giurgiu,

Îmi pare foarte bine că v-aţi alăturat valoroasei echipe redacţionale a *Dilemei vechi*. Competenţa şi documentarea dvs., tematica abordată – mai ales legat de UE – precum şi atitudinea dvs. faţă de aceasta sînt pentru mine de-a dreptul reconfortante.

Vă felicit şi vă urez o prezenţă îndelungată printre noi, cititorii!

În legătură cu articolul dvs. din nr. 296, în care vă referiţi la unele preţuri din România comparate cu cele din străinătate, v-aş povesti o întîmplare.

Astă-vară, pe la începutul lui august, am plecat într-o excursie în Elveţia. Plecarea cu avionul de pe Aeroportul „Henri Coandă“ la orele amiezii. Căldură mare. Îmi doresc şi cer la un mic bar din zona post-control o sticlă de apă minerală gazoasă de 0,5 l. Preţul: 9 lei (la acea dată 2,1 euro) mi se pare nerușinat de mare. Renunţ şi mă duc să beau apă la un grup sanitar. Aici, cu litere de-o şchioapă, ţi se făcea cunoscut în română şi engleză că apa nu era potabilă. Nu-mi vine să cred: o ţară europeană în secolul XXI îşi întîmpină oaspeţii la „cea mai importantă poartă“ cu apă nepotabilă? Sau e un mic ajutor, dezinteresat (?), dat celor de la bar? Ambele ipoteze mi se par scandaloase şi nu ştiu pe care s-o cred.

La întoarcere, pe aeroportul din Milano, am luat o sticlă asemănătoare. Preţul: 1,4 euro. Apoi, la fel, la un supermarket în oraş; preţul 0,9 lei (0,21 euro).

Cum de îşi permit (şi li se permite) aceşti (acestor) „oameni de afaceri“ un adaos comercial de 1000% la un produs de primă necesitate? Eh?

Asigurîndu-vă încă o dată de preţuirea mea,

Alexandru VIŞOIU
str. Maica Alexandra, nr. 14
Bucureşti

Replici

În atenţia dlui Mihai Idu

Dle Idu, cu toate că găsesc încîntătoare replica dvs. la răspunsul dlui Mîndruţă *(Dilema veche* nr. 299), sigur mai elocventă decît cea din nr. 296, trebuie să vă fac atent că în încercarea de a explica unui ateu, fie el şi un intelectual cu vădite realizări, că se află într-o mare eroare, faceţi chiar greşeala de care îl acuzaţi, pretinzînd să vi se accepte ceva cu referire la credinţă de către unul care nu „cunoaşte limba credinciosului“.

Eu, în circumstanţe asemănătoare, găsesc că e mai eficient să îmi exprim înaintea unui astfel de om nedumerirea legată de lipsa de impact asupra minţii lui de intelectual cu înclinaţii certe înspre a înţelege, a învăţăturilor (am scris special fără majusculă) lui Iisus, care, mai evident decît orice, sînt pline ochi de raţional.

Menţionez că personal sînt de acord cu toate dovezile aduse de dl Mîndruţă şi dl Radu Olteanu cu referire la relele făcute de către cei ce au aplicat şi aplică dogmatic Învăţătura.

Ştefan CODREANU
aline_elene@yahoo.com

Actualităţi

„Un subiect tabu? De ce?“

Distinşi dilematici,

Regret nespus citind în *Dilema veche,* la rubrica „Dilematici de pretutindeni“..., texte care se înscriu la „duel necivilizat“. Convingerile fiecărui dilematic sînt sfinte (ca să zic aşa), indiferent de fondul lor; iar colţul dilematicilor are tocmai rostul de a lămuri semne de întrebare, de a dialoga paşnic, de a găsi un *„modus vivendi“,* de a nivela asperităţile... Împieptoşările credincioşilor, revoltele (sincere, nu mă îndoiesc) ale celor care cred că au o calitate în plus doar dacă-şi clamează credinţa ortodoxă cu voce tare şi trăgînd de urechi inşi care-şi permit să nu fie „în rîndul lumii“ sînt penibile. Credeam că credinţa – cea ortodoxă sau oricare ar fi ea – e o problemă de convingere personală. Şi încă mai cred. Îmi place dl Mîndruţă, îmi place cum scrie şi-mi place curajul domniei sale de a aborda un subiect tabu (de ce?) cum este predarea religiei în şcoli – spaţiu public, care va să zică.

Sînt profesor de pictură, pensionar, cu două mandate de director la o şcoală mare (100 de cadre şi 1500 de elevi), cu destule probleme ca s-o mai adaug şi pe cea a religiei. Slavă Domnului, am prins perioada în care părinţii puteau alege şi semnam fără părtinire, în dreapta sus „de acord“, dacă părintele nu dorea ca fiul/fiica să fie forţat/ă să „aleagă“. Îmi pare rău s-o spun, dar religia n-a ajutat în nici un fel la „crearea profilului moral excepţional“. Copiii nu s-au transformat în „îngeraşi“, icoanele din clasă (ministerul s-a spălat pe mîini, lăsînd şcoala să decidă...) stau tot strîmb, pline de praf şi în rame improvizate, învăţătoarele (unele) debordează de credinţă şi fac rugăciuni colective cu orice prilej; turcii, tătarii şi alte „minorităţi“ se uită speriaţi/plictisiţi sau se foiesc stînjeniţi în bancă... De sărbători, şiruri lungi de copii pleacă la împărtăşanie, chiulind discret de la ore neconvenabile. În sfîrşit, şcoala se simte obligată (?!) să includă tot felul de parastase, deschideri festive, tăieri de panglici, să serbeze numele şcolii (dacă e vreun sfînt)... nimic nu mişcă fără preot, ceea ce – veţi spune – este o exagerare, dar, din păcate, o realitate existentă (aproape) în toate şcolile. E obositor şi, pînă la urmă, irelevant. Credinţa nu cîştigă nimic. Şi, sigur, acestea sînt doar aspecte singulare, simple observaţii subiective.

Mă întristează cele 800 de biserici noi, care se înalţă ţanţoşe, şi bibliotecile cu fondul de carte neîmprospătat de decenii; faptul că preoţii îşi rotunjesc veniturile, iar profesorii sînt blamaţi pentru meditaţii (o ipocrizie, ca atîtea altele), faptul că se cultivă un prozelitism agresiv, cu voie de la lege, ca şi incapacitatea noastră de a ne opune unei anomalii (intruziunea religiei în spaţiul public), de a discuta deschis şi fără ranchiune, de a găsi o soluţie. Ce înseamnă crucea din Parlament sau jurămintele pe Biblie (nu se poate să nu rîdeţi dacă aveţi puţin simţ al umorului), sau „obligatoriu – religie“ cu înghiţirea parabolelor, numai pentru că ele sînt în programă?... A tras cineva o linie dedesubt, a făcut o analiză sau vreo sugestie (ca, de exemplu, să păstrăm „religia“ la opţional, cum ar trebui să fie într-o democraţie autentică)?

Cum spuneam, îmi place dl Mîndruţă şi sînt alături de el. Ce face dînsul e o „cutezanţă“, adică „o atitudine care constă în a nu face ceea ce se aşteaptă de la tine, pentru a face ceea ce nimeni nu îndrăzneşte“, după spusa unui poet.

Am dreptul, şi datorită vîrstei, să spun „nu cred în Dumnezeu, dar îi simt lipsa“. Nu discutăm scopul, doar mijloacele. Poate din cauza asta *Dilema veche* va pierde cîţiva cititori, dar – cu siguranţă – va cîştiga alţii.

Cu speranţa că totul nu e decît o furtună într-un pahar cu apă...

Al dvs.,

Viorel LUNGU
str. Adamclisi 2A
Constanţa

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 14.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Două scurte povești despre ortodoxie

Mi s-a întîmplat, uneori, să fiu întrebat de prieteni din vest ce este, în fond, ortodoxia. Nici ei, nici eu nu aveam timp pentru ample dezvoltări istorice și dogmatice. Am ales deci o cale mai curînd anecdotică, pornind de la unele situații de viață. Una din ele mi-a fost relatată, cu mulți ani în urmă, de prietenul meu Horia Bernea. O trăise el însuși. Într-o zi de vară bucureșteană, foarte călduroasă, cu asfalt moale, străzi pustii și arome incerte, Horia ajunsese, ca din întîmplare, în preajma unei biserici. S-a simțit îndemnat să intre. Ca să se reculeagă, desigur, dar nu mai puțin ca să iasă un timp din bătaia soarelui și să se bucure de un salutar episod de răcoare. Voia, cu alte cuvinte, să beneficieze simultan de confortul sufletesc și de cel al respirației destinse, ambele reunite, în spațiul sacru, prin dubla semnificație a Duhului: adiere duhovnicească, însuflețitoare, și suflare proaspătă, dătătoare de viață. Din nefericire, acest elan nobil și legitim a fost amputat prompt, deîndată ce prietenul meu a intrat în biserică, înăuntru nu era nici un credincios: doar parohul locului, singur, așezat la o masă improvizată, dinaintea altarului. Masa era acoperită cu ziare, preotul înfrunta arșița îmbrăcat lejer, în maieu, iar pe masă așteptau să intre în rol, dacă nu cumva intraseră deja, o sticlă cu vin și un pahar. Horia Bernea avea, pentru vin, o afecțiune creștinească. Scena cu care se confrunta i s-a părut, totuși, indigerabilă, ceea ce, conform temperamentului lui necomplezent, n-a întîrziat să declare: „Bine Părinte, se poate așa ceva? Intru smerit în biserică, vreau să mă rog și dau peste dumneata instalat în fața altarului ca la bodegă! E normal?“ Preotul n-a dat nici un semn de tulburare. Nu s-a rușinat, nu s-a mîniat, nu și-a cerut scuze. A spus doar atît: „Fiule, aici e casa Domnului. Eu, unul, mă simt foarte bine sub acoperișul ei. Mă simt ca acasă. Dacă dumneata nu te simți bine, poftește afară!“ Ca unul pentru care „firescul“ era o virtute esențială, Horia Bernea a fost entuziasmat de reacția preotului. I se părea, cum mi s-a părut și mie după ce am ascultat povestea, că în cuvintele lui se exprimase o componentă constitutivă a spiritului ortodox: naturalețe, lipsa oricărei solemnități juridice, și un mod caracteristic de a trăi bucuria, fără ipocrizie, fără frustrări abisale, fără... psihanaliză. Farmecul unui astfel de amplasament spiritual e de necontestat. Ar fi de adăugat că acolo unde e farmecul e și primejdia. Naturalețea poate vira, în absența discernămîntului, spre trivialitate, iar refuzul mentalității juridice, al literalismului îngust, poate duce la relativizarea oricăror reguli, la excesul „pogorămintelor“, al concesiei scuzabile. Cît despre valorificarea bucuriei, ea poate aluneca oricînd către un imanentism lucrativ și voios, sentimental și nesimțitor deopotrivă.

O a doua împrejurare semnificativă mi-a fost relatată de Părintele Iustin Marchiș. E vorba de o întîlnire, la mînăstirea Sîmbăta, între doi frați ai Comunității catolice Saint Jean și Teofil Părăian, vestitul monah nevăzător al obștei făgărășene (trecut de curînd la cele veșnice). „Cu ce treburi

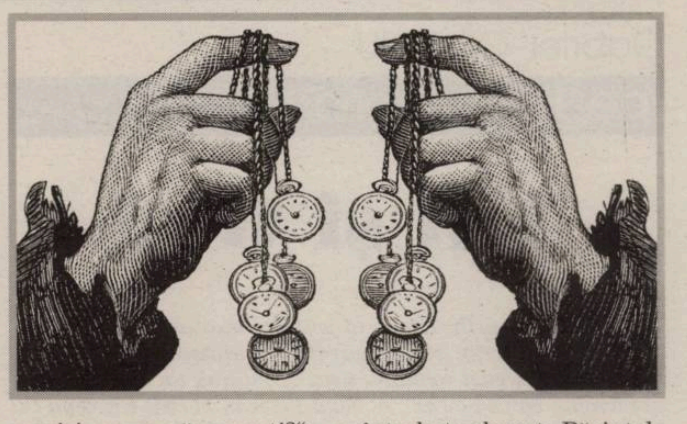

pe-aici, cu ce vă ocupați?“ – a întrebat, abrupt, Părintele Teofil. „Îl căutăm pe Dumnezeu“ – a sunat, cuviincios, răspunsul oaspeților. „Cum adică, sînteți călugări și nu L-ați găsit încă?“ s-a mirat, ironic, gazda ortodoxă. Dialogul acesta e cît se poate de instructiv pentru evaluarea orientării spirituale a celor două confesiuni creștine. Catolicismul mizează preponderent pe dimensiunea căutării, a interogației, a cercetării care nu exclude, ba dimpotrivă, instrumentarul rațiunii, în vreme ce ortodoxia e mai degrabă celebrarea extatică a faptului de a fi găsit. Catolicismul e febril, ortodoxia e euforică. De bună seamă, nu cauți niciodată fără perspectiva de a găsi („nu m-ai căuta, dacă nu m-ai fi găsit“ spune o vorbă celebră), și nu găsești niciodată pentru a te instala, decerebrat, în placiditatea unei soluții gata-făcute. Dar e limpede că avem de a face cu o caracteristică *diferență de accent:* investigație tenace, pe de o parte, sărbătoare glorificatoare, pe de alta. De la dogmatică la doxologie. Cum s-a ajuns la această fractură și în ce mod poate fi ea depășită, fără ecumenisme de conjunctură, asta este o altă poveste, greu de rezolvat anecdotic.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Barometre culturale

Începuse bine. În 2005, Ministerul Culturii a înființat un Centru de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii, unde s-au angajat cîțiva sociologi foarte buni și s-au apucat să lucreze la cîteva studii importante. În primul rînd, „barometrele culturale“: realizate periodic începînd din 2005, au radiografiat situația instituțiilor culturale, a infrastructurii din acest domeniu și au evaluat *publicul* actual și potențial al muzeelor, teatrelor, concertelor și celorlalte „locuri“ culturale. Din aceste studii am putut afla, cu o anume precizie, *cum stăm* în materie de cultură, după ce ani la rînd ne-am mulțumit să ne lamentăm, pe bază de „presentimente“ și „intuiții“, că „moare cultura“, că „devenim un popor de analfabeți“, că „nu se mai citește“ etc., etc. Cînd au fost date publicității, respectivele barometre au fost comentate în fel și chip (ceea ce e firesc), dar au fost destule voci intelectuale enervate de faptul că niște studii făcute riguros le dau peste cap „intuițiile“ de pînă atunci. Așa că nu și-au putut reține ironiile față de asemenea cercetări meticuloase. Și asta e firesc, pînă la urmă: studiile de acest gen nu sînt făcute ca să-i mulțumească pe cei cu fire de artist.

Nefiresc este că aceste studii n-au fost utilizate așa cum trebuia, nici n-au fost urmate de consecințe practice. Nu zic, directorii unor instituții culturale sau alți oameni care lucrează în branșă le vor fi studiat și vor fi învățat ceva din ele, dar nu la astfel de inițiative personale mă refer. În mod normal, Ministerul Culturii ar fi trebuit să elaboreze, – după ce *starea de fapt* fusese descrisă –, politici culturale, o listă de priorități, posibile măsuri pentru a favoriza creșterea consumului cultural, metode de a atrage publicul spre cultură. Ar fi trebuit, cu alte cuvinte, să-și joace rolul instituțional: ca administrator al unor bani publici, ministerul e dator să identifice și să pună în aplicare niște politici care să permită dezvoltarea eficientă a domeniului culturii. Schimbînd ce e de schimbat, nu altceva fac – de pildă – Ministerul Transporturilor sau cel al Agriculturii atunci cînd schițează dezvoltarea domeniilor lor pe cîțiva ani înainte. Ministerul Culturii însă – despre care prea multă lume (începînd chiar cu unii oameni de cultură) are impresia că ar trebui să „organizeze manifestări culturale“ – nu a reușit să vadă dincolo de cheltuirea fondurilor curente: de la an la an, nu face decît să „bifeze“ repartizarea banilor dintr-un buget tot mai sărac către instituțiile din subordine și către cîteva programe, și cam atît. Ani la rînd, de pildă, editurile au mers bine, piața de carte a crescut. Prin Administrația Fondului Cultural Național, ministerul subvenționează cultura scrisă. Ceea ce e foarte bine. Dar – dacă tot era creștere în domeniul editorial – de ce să subvenționezi *de toate, la rînd* (romane, eseuri, poezii, tratate de istorie ori de lingvistică, dicționare, cărți pentru copii etc.) și să nu aloci banii anumitor tipuri de cărți, cu care stăm prost și pe care altminteri editurile nu le publică „pe banii lor“? De exemplu: ediții critice din mari scriitori români. Sînt greu de făcut, costă mult și nu se vînd în tiraje suficient de mari pentru a-și recupera costurile. De ce ministerul n-ar subvenționa cu precădere așa ceva, timp de cîțiva ani la rînd, pînă se umplu rafturile goale măcar cu edițiile integrale ale autorilor importanți? E un exemplu simplu și practic, dar – dacă tot sînt bani puțini – în fiecare domeniu al culturii s-ar putea găsi astfel de priorități. Pe baza lor, s-ar putea elabora politici care să le creeze celor implicați în *producția* culturală condiții de manifestare.

Crearea Centrului de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii și realizarea barometrelor culturale ar fi fost un bun punct de plecare în această direcție. Momentul a fost ratat. Mă tem că, între timp, nici Centrul nu mai e ce-a fost. Pe site-ul său, www.cercetari-culturale.ro, scrie că „ultima

actualizare“ a fost făcută pe 19.06.2006, dar site-ul nu conține mai nimic, nici măcar organigrama instituției. Pe site-ul vechi se aflau barometrele culturale și alte studii, dar amicul Google nu le mai găsește. Iar săptămîna trecută a apărut un nou barometru, destul de sumar făcut, în care se compară consumurile culturale din 2009 cu cele din anii anteriori și se constată că au scăzut. Analiza e precară, iar concluziile sînt mai degrabă presupuneri și intuiții generale, de genul: „În condiții de criză, se înregistrează o dispoziție accentuată de economisire, care duce la scăderea consumului“; sau: „Consumul cultural este la fel de expus efectelor crizei, comparabil cu alte domenii“. Profund gîndit, clar exprimat!

E păcat că încă un lucru început bine continuă șchiopătînd, dar e tipic. E, am putea spune, o „trăsătură culturală“. A noastră și a ministerului nostru...

PUBLICITATE

EDITURA CETATEA DE SCAUN

www.cetateadescaun.ro

ÎN VÂLTOAREA RĂZBOIULUI RECE
Revoluția maghiară din 1956

PROPAGANDA COMUNISTĂ
ÎN ROMÂNIA (1948-1953)

ținerea de minte

„Acum nu mai am absolut nimic de ascuns. E sigură că o *ador* și asistă (cu ce sentiment?) la chinul meu de a rezista. Poate mi-i recunoscătoare... Poate o ofensez...

Voința mea e posibilă numai pentru că prezența ei mă ține cu ea și îmi paralizează imaginația despre ea, și mai ales aici acasă, unde nici o privelițe nu-mi solicită atenția. La douăzeci de ani, cînd iubești amorul în femeia iubită, imaginația ornează poetic împrejurările și pe femeie. La patruzeci, cînd nu mai iubești amorul, ci numai femeia, imaginația se concentrează asupra ei indiscret, realist și precis, dizolvă, ca un reactiv izolator, tot ce nu face parte din ființa ei... Condiția umană e teribilă! În țeasta cimpanzeului copleșit de instincte telurice, la un moment dat al evoluției și spre nenorocirea lui, apare o flacără rece, conștiința estetică și morală, care aruncă o lumină crudă peste mizeria iremediabilă. E una dintre multele crime ale naturii împotriva materiei vii.“

(Garabet Ibrăileanu, *Adela*,
prefață de Nicolae Manolescu,
Colecția „Jurnalul național“, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Ani şi Gigi

„Asta da, marfă. Iete-te la jenţi, numai astea fac cît garsoniera mea" – zice semiadmirativ, semidispreţuitor Xavier. „Cam de prost gust românul ăsta", continuă tot el. „Ehee, hai că vă spun eu ce-i cu el", se bagă Peter în vorbă. Prietena lui este româncă, lucrează în Bruxelles, la un birou de presă. Ştie totul despre Gigi. Cu atît mai mult cu cît ea e şi stelistă, dar „de pe partea bună", a lui Hagi, Popescu şi Balint, care îl privesc de sus pe Gigi. Amîndoi cad de acord că e de prost gust să te duci de la Bruxelles la Strasbourg cu Maybach-ul sau cu Audi Q-nu-ştiu-cît cu care a venit alt român. Toţi ceilalţi europarlamentari, cei obişnuiţi, merg cu maşinile Parlamentului, cele din parcul auto, pe care Xavier şi Peter le ştiu foarte bine. Ei acolo lucrează, sînt şoferi.

Dialogul respectiv a existat în realitate. Nu numai ei doi au comentat atitudinea ostentativă, de prost gust, a unor europarlamentari, între care doi români au făcut o figură remarcabilă. Expunerea limuzinelor ultra-scumpe în Place du Luxembourg a fost comentată aprig şi de mulţi trecători. Ceea ce ei au bombănit nu era bogăţia în sine, ci afişarea sa excesivă. Este socotită de prost gust, dovadă a lipsei de educaţie, probă a unui soi de primitivism social. Este ca şi cum te-ai scobi în nas în public.

În sine, averea unui politician nu este un păcat. Nici vorbă. Personal, aş prefera să am, pentru România, reprezentanţi aleşi care să fie cît mai bogaţi. Nu sînt de acord ca deputaţii şi senatorii să aibă salarii mici. Aş dori să primească chenzine cît de mari este bugetar-posibil. Argumentul meu principal nu are legătură cu izbăvirea alesului de ispita corupţiei. Un om foarte bine plătit nu este neapărat un tip incoruptibil. Pe alte meleaguri, mult „mai occidentale" şi mult „mai civilizate" şi mult „mai bogate" şi cu mult mai multă „tradiţie democratică" (ah, cît pot să urăsc şabloanele astea!), s-au văzut cazuri în care oameni cu mulţi bani şi multă influenţă au călcat pe bec. Luaţi măcar dramaticul caz Kohl (apropos, cît de nedreaptă pare istoria cu acest om care a fost coautor la unificarea Germaniei şi care, acum, este obligat să stea ascuns ochiului public).

Cetăţean român fiind, îmi doresc să fiu instituţional-reprezentat de oameni decenţi (nu neapărat brilianţi). Oameni care să poarte un costum bine croit, care să îşi permită să invite la masă un partener de dialog sau negociere şi care, măcar, să nu strîngă pixurile BIC de pe masa conferinţei, la sfîrşitul lucrărilor („le duc la copii" – replică reală, de prin 1992). Condiţiei materiale decente trebuie (evident) să i se adauge şi una culturală pe măsură. Bună creştere, dacă doriţi. Cîteva cărţi citite în liceu sau facultate, o oarecare preocupare pentru lumea în care trăim şi, dacă se poate, nişte 7 ani de-acasă cît mai intens utilizaţi.

În opinia mea, una dintre greşelile Guvernului Năstase a fost legea care impunea oamenilor de afaceri să aleagă între politică şi business. Înţeleg bunele intenţii din acea vreme. Rezultatele au fost însă mai degrabă proaste. Legea 544 şi legea Transparenţei (două rezultate bune ale numitei guvernări), precum şi declaraţiile de avere, profesionist utilizate de societatea civilă (în care intră presa), ar fi trebuit să fie suficiente pentru a preveni folosirea deputăţiei întru obţinerea de „foloase necuvenite". Din elan, s-a votat însă şi o altă lege care dorea să-i scoată în afara Parlamentului pe oamenii de afaceri. Pe undeva, există o logică: chipurile, e greu să reprezinţi interesul general al naţiei, simultan cu lucrul pentru interesul comercial al firmei tale. Urmarea însă nu a fost cea aşteptată. Averea medie declarată a aleşilor nu pare a fi scăzut. Avem de-a face cu mulţi oameni bogaţi în Parlament. Asta nu e rău. Rău este că ei par a fi fost obligaţi la ipocrizie şi fentă, la camuflarea intereselor (de cele mai multe ori, legitime) prin interpuşi sau sisteme sofisticate de sereleuri. Ei sînt „doar" acţionari, nu mai au funcţii executive în firme. Pînă la urmă, a trebuit să apară o instituţie specială, cu un acronim de-a dreptul suav şi angelic, ANI, care să verifice, din greu, corectitudinea declaraţiilor de avere şi interese.

Istoria extrem de recentă ne mai arată şi cît de pervers se poate încerca utilizarea informaţiei ANI. Date obţinute de oameni plătiţi din bani publici, pentru interesul public, pot fi „trase" înspre uz privat, spre bătălii politice camuflate de masca binelui comun. La prima vedere, doar întîmplarea a făcut ca „dialogul privat" de la Snagov să nu ducă la încheierea unei înţelegeri păguboase pentru public, bănoase pentru preopinenţi. La a doua vedere, nu vreau să ştiu. Televiziunile au dat în fiert comentînd scenarii posibile. Le ştiţi.

În loc de o agenţie a statului (ANI), aş fi preferat să am

în România o societate civilă (presa, în primul rînd) care să scoată, periodic, profesionist şi impecabil documentat, cîte un articol prin care aleşii care „se dedulcesc" să fie obligaţi să iasă în decor. În loc de o lege care să pretindă că scoate afacerile din deciziile politice (de parcă ar fi posibil aşa ceva), aş fi preferat transparenţa totală în actul administrativ. Să ştiu, aşadar, cînd, ce, cum, cine şi de ce a votat astfel, şi nu altminteri. De aici încolo ar începe bătălia între „politicianul veros" şi „sfînta societate civilă" care, pe cal alb, cu armură şi lance (într-o mînă), loveşte nemilos cu buzduganul opiniei publice (aflat în cealaltă mînă) în creştetul coruptului, dîndu-l de-a berbeleacul la groapa de gunoi a Istoriei.

Pe Xavier şi pe Peter i-am lăsat în faţa clădirii Parlamentului European, bombănind opulenţa afişată mitocăneşte. Le-aş spune lui Peter şi Xavier că au dreptate. Excesul în afişarea prosperităţii personale îmi pare de prost gust, fie pentru politician, fie pentru vecinul de cartier. Aş fi adăugat însă că, dacă în Parlamentul European ajunge vreo propunere de directivă privind regimul oieritului, al transhumanţei sau al tunsului lînii (scenarii perfect plauzibile), există măcar un deputat priceput în domeniu.

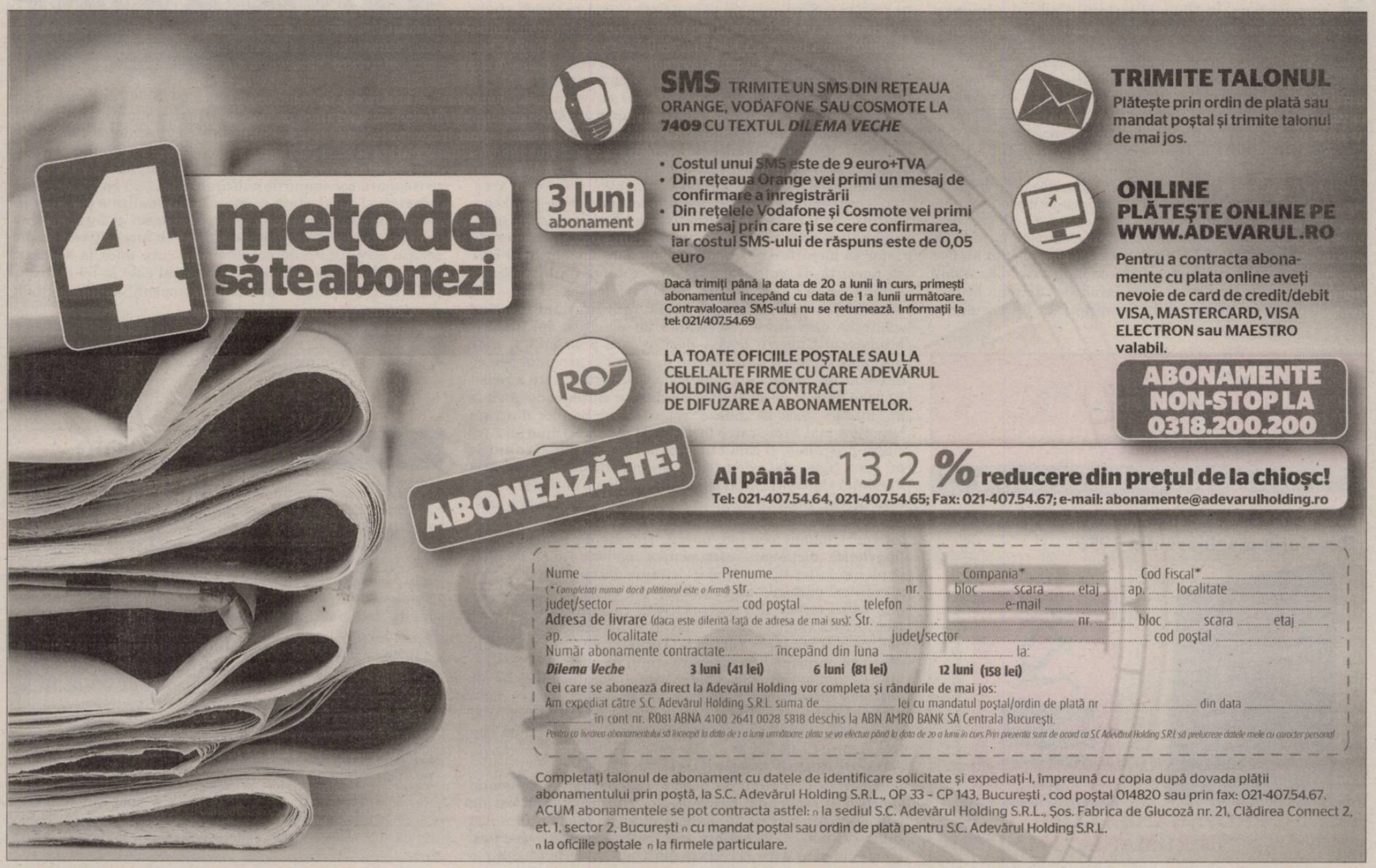

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Coreea de Sud: dezvoltarea puterii soft

La întîlnirea membrilor Asociaţiei Naţiunilor Asiei de Sud-Est din Thailanda, de luna trecută, prezenţa Coreei de Sud a fost una foarte importantă. Pe nesimţite, Coreea de Sud s-a depărtat de statutul creat prin asocierea cu problemele Coreei de Nord vecine, iar în prezent a devenit o importantă putere de mediere în context global: secretarul general al Naţiunilor Unite este un sud-coreean; Seul va găzdui anul viitor summit-ul G-20, iar Uniunea Europeană tocmai a încheiat un contract de comerţ liber cu această ţară.

Lucrurile nu au stat întotdeauna astfel. Dacă destinul depinde de geografie, Coreei de Sud nu i s-au împărţit cărţi tocmai bune. Îngrămădită într-o arie unde trei giganţi – China, Japonia şi Rusia – se confruntă unii cu alţii, Coreea a avut o mare dificultate în dezvoltarea unei puteri *hard** destul de eficiente pentru a se apăra. Într-adevăr, la începutul secolului al XX-lea, eforturile au dat greş, iar Coreea a devenit colonie a Japoniei.

După Al Doilea Război Mondial, peninsula a fost divizată între liniile bipolarităţii Războiului Rece, iar Statele Unite şi Naţiunile Unite au fost nevoite să intervină pentru a feri Coreea de Sud de subjugare în Războiul Coreean. Recent, în ciuda resurselor impresionante, Coreea de Sud a descoperit că o alianţă cu o putere îndepărtată, ca Statele Unite, continuă să ofere poliţa de asigurare necesară într-o vecinătate atît de dificilă.

Într-un raport de ultimă oră al naţiunilor membre G-20, publicat în ziarul *Chosun Ilbo,* Fundaţia Hansun a poziţionat Coreea de Sud pe locul 13 mondial în ceea ce priveşte puterea *hard*. De asemenea, Coreea de Sud s-a poziţionat pe locul 9 în ceea ce priveşte resursele militare, dar a avut puncte scăzute în ceea ce priveşte puterea *soft*. Citînd din articol, „stadiul uzinelor de fabricare a armamentului, armele *high tech,* infrastructura comunicaţiilor informatice avansate – acestea formează cheia pe care o naţiune trebuie s-o deţină pentru competitivitatea internaţională". Dar pentru ca aceste ingrediente *hard* să devină motorul dezvoltării ţării, trebuie să fie susţinute de o mai sofisticată şi mai eficientă putere *soft*.

Coreea de Sud are un potenţial impresionant pentru dezvoltarea puterii *soft*. Uneori sud-coreenii îşi compară naţiunea de 50 de milioane de oameni cu vecina China, sau cu super puteri, ca Statele Unite şi cred că nu pot concura cu asemenea giganţi. Poate fi adevărat, dacă ne gîndim la puterea militară, dar lucrurile nu stau la fel în ceea ce priveşte resursele *soft*.

Multe state, chiar mai mici, stau bine la acest capitol. Scopul politic al unor naţiuni precum Canada, Olanda sau statele scandinave este mai presus de puterea militară sau economică, ţintind spre afişarea unor scopuri nobile, ca acelea de ajutor economic sau planuri pacifiste, ca patent pentru imaginea naţională.

De exemplu, în ultimii 20 de ani, Norvegia, o ţară cu numai 5 milioane de locuitori, a devenit lider în discuţiile pentru pace. La fel, Canada şi Olanda şi-au îmbunătăţit abilităţile pacifiste nu doar prin politica pe care o promovează în cadrul Naţiunilor Unite, dar, de asemenea, prin dezvoltarea asistenţei umanitare pe care o desfăşoară peste Ocean. Asemenea politici legitime sînt deja disponibile şi pentru Coreea de Sud.

În plus, dacă e să vorbim în termeni de vizibilitate, Coreea de Sud are o poveste foarte interesantă. În 1960 se afla cam la acelaşi nivel de dezvoltare economică cu Ghana, una dintre cele mai prospere ţări independente din Africa. Azi, situaţia celor două ţări este total diferită. În următoarea jumătate de secol, Coreea de Sud a devenit cea de-a 11-a mare economie, cu un PIB pe cap de locuitor de peste 15.000 de dolari. A aderat la OECD (Organizaţia pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare) şi este un membru important al G-20. A devenit patria celor mai cunoscute mărci mondiale şi lider al Internetului şi informaţiilor tehnologice.

Încă şi mai important, Coreea de Sud a dezvoltat un sistem politic democrat, cu alegeri libere şi succesiune de putere fără violenţă între diferitele partide. Drepturile omului sînt bine protejate, la fel şi libertatea de exprimare. Cetăţenii se plîng deseori de neconcordanţele din sistemul lor politic, iar un raport al Fundaţiei Hansun a poziţionat Coreea de Sud pe locul 16 în eficienţa G-20 privind activitatea legislativă, şi pe locul 17 în domeniul stabilităţii politice.

Potrivit cercetării, „Standardele scăzute nu surprind, avînd în vedere obişnuitele şi violentele dezbateri între opoziţie şi putere privind controversatele proiecte de legi şi nesfîrşitele scandaluri legate de mita în rîndul politicienilor".

Cu toate acestea, în timp ce îmbunătăţirea acestui capitol ar spori puterea *soft* a Coreei de Sud, chiar faptul de a avea o societate deschisă în care asemenea subiecte pot fi discutate sporeşte vizibilitatea pozitivă a Coreei de Sud.

În cele din urmă, există şi o atracţie culturală a statului. Tradiţiile coreenilor, obiceiurile, meşteşugurile şi arta culinară sînt deja cunoscute în toată lumea. În timp ce cultura populară coreeană a depăşit de mult graniţele, în special în rîndul tinerilor asiatici, succesul impresionant pe care îl are diaspora coreeană în Statele Unite a continuat să sporească atractivitatea culturii şi să promoveze ţara. Într-adevăr, de la finele anilor '90, putem vorbi de „valul coreean" sau „Hallyu" – popularitatea crescîndă a subiectelor coreene, de la modă la film şi la domeniul culinar.

Pe scurt, Coreea de Sud are resurse de a-şi mări puterea *soft,* iar această putere nu poate fi ţinută prizonieră delimitărilor geografice care i-au constrîns puterea militară de-a lungul istoriei. Ca rezultat, Coreea de Sud începe să-şi contureze politica externă, ceea ce îi va îngădui să joace un rol mai important în ceea ce priveşte instituţiile şi reţelele internaţionale vitale într-o guvernare mondială.

** Prin conceptele de putere „soft" şi putere „hard", patentate de către Joseph S. Nye în urmă cu mai bine de un deceniu, se doreşte atît explicarea abordării complexe a relaţiilor internaţionale, cît şi înţelegerea politicii interne. Puterea* soft *se referă la abilitatea de a obţine beneficii prin cooperare şi vizibilitate, iar cea* hard *prin coerciţie militară.*

***Joseph S. Nye** predă la Harvard şi este autorul cărţii* Puterea de a conduce şi puterea soft: metodele succesului în lumea politică.

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

De unde vine şi cum s-ar trata criza

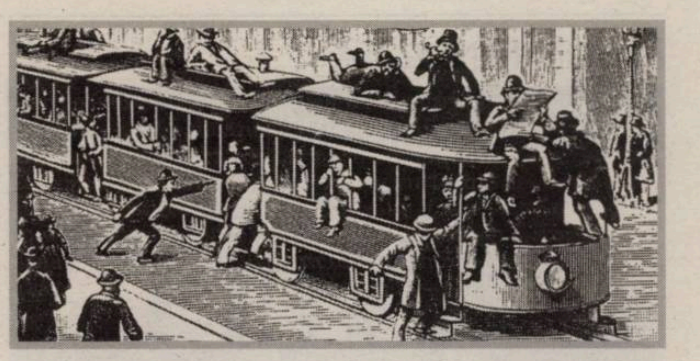

În 2003, cînd lumea arăta ceva mai bine decît acum, doi prestigioşi cercetători aflaţi în „portofoliul" faimoasei Harvard University, Robert Barro şi Rachel McCleary, au avut ideea de a corobora date economice cu statistici privind sentimentul religios din 59 de ţări şi au ajuns la rezultate cît se poate de interesante. N-aş spune că aceste rezultate sînt cu totul noi sau surprinzătoare, dar ele spun ceva important despre noi. În esenţă, studiul respectiv, care a luat în calcul ţări dominate de fiecare dintre marile religii ale lumii – islam, creştinism, hindusim sau budism – a constatat că există o creştere economică atunci cînd credinţa religioasă creşte ca pondere şi intensitate. Mai mult, în spaţiul creştin, creşterea economică se corelează cu intensificarea temerii de Iad/Infern. Raiul/Paradisul are şi el efect benefic asupra creşterii economice, dar nu atît de însemnat pe cît are opusul.

Se ştie de multă vreme că răspîndirea credinţei religioase produce economie liberă pentru că, într-un asemenea mediu, valoarea fundamentală a pieţei libere, *încrederea,* devine valoare profesată şi respectată pentru întreg sistemul social. Max Weber a vorbit într-o carte deja clasică despre impactul eticii protestante asupra capitalismului, dar şi mai înainte mulţi autori văzuseră limpede că acolo unde religia domină, prosperitatea creşte. Sigur, se pot găsi şi contra-exemple. Pe parcursul secolului al XX-lea, multe ţări din lumea subdezvoltării au îmbrăţişat la nivel naţional creştinismul sau islamul, dar efectul miraculos al credinţei asupra economiei nu prea s-a produs. Istoricii observă, de pildă, că marea revoluţie industrială care a împins definitiv Germania între cele mai bogate ţări ale lumii are loc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, adică la vreo trei secole de la faimoasele teze luterane. În orice caz, mai adăugăm la abia schiţatul dosar al problemei şi observaţia esenţială a marelui preşedinte american Ronald Reagan, care spunea că democraţia adevărată poate funcţiona numai într-o societate cu viaţă religioasă vibrantă. Asta pentru cei care, asemeni mie, cred că o economie capitalistă performantă nu poate exista decît într-o democraţie consolidată, reciproca nefiind, firească, valabilă.

Dar rămîne totuşi teza conform căreia legătura dintre credinţa în pedeapsa veşnică pentru potlogăriile comise în viaţă şi creşterea economică se dovedeşte cu cifre. Iar această teză este pe deplin concordantă cu rezultatele unui experiment condus nu de mult de psihologul Ara Norenzayan de la University of British Columbia care, supunînd mai mulţi tineri unui dificil test de matematică oferindu-le şi posibilitatea de a copia, a constatat că subiecţii care au puternice credinţe religioase au preferat să nu copieze. Mai precis, aceştia şi-au asumat suferinţa rapidă, imediată şi, oricum, vindecabilă, a picării testului gîndindu-se că evită suferinţele mult mai grele pe care trişarea le-ar provoca în viaţa veşnică.

Există, de altfel, analize pertinente care demonstrează că actuala criză economică – de o proporţie nemaiîntîlnită, spun unii – îşi are originea direct în erodarea fundamentului etic şi chiar religios al capitalismului. Lăcomia, lenea şi vanitatea – păcate cumplite în toate religiile – par a fi la originea actualei crize. Iar teza „dispariţiei" lui Dumnezeu, atît de influentă pentru postmodernitate, nu poate fi exclusă din arsenalul cauzelor care au dus la o asemenea alunecare a naturii umane trăitoare în context economic-financiar.

Sigur, întrebarea care se pune este ce putem face acum, în plină criză economică, ştiind toate acestea. Să cerem statelor să impună prin mijloacele care le stau la dispoziţie o intensificare a sentimentelor şi credinţelor religioase ar fi absurd. Să cerem bisericilor să fie mai active decît sînt, ar fi, iarăşi, inadecvat. În fine, să sperăm că oamenii, fulgeraţi de revelaţii proaspete, se vor ruga mai mult este, iarăşi, utopic. Ceea ce cred că putem spera, însă, este ca efectele acestei crize să fie resimţite tot mai mult ca un fel de pedeapsă divină. O redeşteptare a lui *homo religiosus,* în lipsa unei epifanii, ar fi posibilă doar dacă Cerul se resimte ca fiind mînios pe Pămînt. Este, ştiu bine, o speranţă cam palidă. Cînd criza ne este explicată mereu în grafice şi cifre, iar ieşirea din ea pare a fi doar o chestiune ce ţine de mecanismul creditului, de măsuri fiscale şi de intervenţia Băncii Centrale, e greu să speri că va exista răgazul privirii spre Cer acum, aşa cum oamenii sînt obişnuiţi să facă în vremuri grele, de vreo cîteva zeci de mii de ani. Preocuparea pentru cursul valutar este mai intensă decît cea pentru mîntuire şi, cum ar zice un amic, n-ai ce-i face...

ready made

„Ţi-am trimis o cutie de bomboane prin poştă la Roman. Calimah Catargi pleacă măini şi îţi trimit cu dînsul un capiuşuon comandat pentru mata chiar de cumnata lui Catargiu. Cît pentru coc, nu am găsit încă nimic după gustul meu. Mi-au spus însă un coafior că aşteaptă în zilele aceste mai multe cocuri din Paris. Voi merge să le văd şi voi alege ce-a fi mai potrivit cu pruba de păr ce mi-ai dat."

(Vasile Alecsandri către Paulina Alecsandri, în *Opere,* vol. X, *Corespondenţă – 1871-1881,* Editura Minerva, 1985)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Cordial

Motto: „Ne-am despărţit urîndu-ne, reciproc, sănătate şi succes...“ (Liviu Antonesei, Timpul, *8/2009, p. 24)*

Ne-am despărţit urîndu-ne de bine. Ne-am despărţit urîndu-ne, cu drag, prosperitate şi confort. Ne-am despărţit urîndu-ne o viaţă-n culori trandafirii, o *vie en rose,* – în timp ce unu-i fredona, în demişoaptă, faimoasa melodie celuilalt. Ne-am despărţit urîndu-ne, ca-n ziare, la rubrica *Anunţuri,* să împletim doar flori de crin şi lămîiţă, în cununa vieţii pururi verde. Ne-am despărţit urîndu-ne mutual o lungă, cît mai lungă primăvară. Ne-am despărţit urîndu-ne, ca-n basme, tinereţe fără bătrîneţe. Ne-am despărţit urîndu-ne să ne refacem, cît mai avantajos posibil, viaţa... Ne-am despărţit urîndu-ne să nu uităm să avem grijă maximă de noi. Ne-am despărţit urîndu-ne să ne refacem, cît mai avantajos posibil, viaţa. Ne-am despărţit urîndu-ne, ca-n basme, tinereţe fără bătrîneţe. Ne-am despărţit urîndu-ne mutual o lungă, cît mai lungă primăvară. Ne-am despărţit urîndu-ne, ca-n ziare, la rubrica *Anunţuri,* să împletim doar flori de crin şi lămîiţă, în cununa vieţii pururi verde. Ne-am despărţit urîndu-ne o viaţă-n culori trandafirii, o *vie en rose,* – în timp ce unu-i fredona, în demişoaptă, faimoasa melodie celuilalt. Ne-am despărţit urîndu-ne, cu drag, prosperitate şi confort. Ne-am despărţit urîndu-ne de bine. Ne-am despărţit urîndu-ne...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Puţină relativizare

Nu ne place senzaţia de haos, vrem reguli mai clare şi mai bine aplicate. Nu ne place politicianismul, nu ne plac disputele sterile duse la un nivel tot mai jos. Ne îngrijorează perspectivele economice şi datoria către FMI, ne sperie ideea încălzirii globale şi epidemia de gripă porcină. Ne supără birocraţia instituţiilor de stat, dar şi nepăsarea unor firme private. Ne enervează băncile şi societăţile de asigurări. Ne deranjează politicile societăţilor de telefonie mobilă sau de cablu. Ne e groază de spitale. Ne repugnă isteria televiziunilor şi diletantismul care se revarsă zilnic pe Internet. Avem impresia că sîntem furaţi întruna, că pe banii noştri se construiesc lucruri anapoda. Nu ne place nici unul dintre candidaţii la prezidenţiale. Pe unii chiar îi urîm, tot aşa cum urîm partidele din spatele lor. Comparăm situaţia de azi cu sumbrele zile ale începutului anilor '90, cînd oamenii se certau pe stradă şi cînd, pentru o opinie exprimată deschis, riscai să fii luat la bătaie. După scurta perioadă entuziastă din anii integrării în NATO şi Uniunea Europeană, am redescoperit voluptatea lamentării. Vocaţia de naţie oropsită ne-a ajuns din nou din urmă. Pare că odată ce ne-am obişnuit cu necazurile, le căutăm (şi chiar le găsim) şi atunci cînd ele ar trebui să dispară.

În fine, nu ne place punctul în care a ajuns societatea noastră şi poate că avem chiar motive reale să fim iritaţi şi îngrijoraţi. Totuşi, o comparaţie mai exactă cu ce era acum 20 de ani ne-ar putea însenina viziunile şi relativiza drama pe care o percepem astăzi. De exemplu, dacă priveşti fotografii cum sînt cele făcute înainte de 1989 de Andrei Pandele, expuse în urmă cu cîteva luni şi care circulă pe Internet, te simţi de-a dreptul izbit în faţă. Vezi acolo tramvaie din acelea cu oameni pe scară, agăţaţi de barele exterioare sau căţăraţi pe tampoane, între vagoane; autobuze delabrate, cu tuburi de gaz pe acoperiş, înaintînd supraîncărcate prin zăpezi cenuşii, în plin centru al Bucureştiului; indivizi în haine groase şi ponosite care stau la coadă să-şi umple buteliile pe care le-au transportat cu sania pînă la centrul de schimb; cozi uriaşe, pe mai multe rînduri, la *Alimentara;* îmbulzeli de oameni disperaţi în spatele unui camion din care se vînd cartoane cu ouă. Scene aproape darfuriene. O lume pauperă şi cenuşie, o populaţie chinuită şi coborîtă la stadiul de turmă, dintr-o ţară ocupată, nefericită şi uitată de civilizaţie. Din acele fotografii simţi parcă (sau îţi aduci aminte) pînă şi frigul care domnea în iernile de atunci sau mirosurile degajate de trupurile transpirate şi lipite unele de altele ale celor ce stăteau la cozile din perioada verii. Sîntem totuşi incredibil de departe faţă de acele vremuri. Am ieşit din acea groapă folosindu-ne, în cea mai mare parte, de propriile puteri. De acolo am evoluat pînă la nivelul (minim ce-i drept) al Uniunii Europene. Desigur, avem în faţă modele de neatins, pentru că obişnuim să ne comparăm cu Germania sau Franţa. Raportat la ele stăm încă foarte rău. Dacă ne uităm însă cu luciditate în urmă, ar fi poate cazul de puţină mîndrie şi de moral mai ridicat.

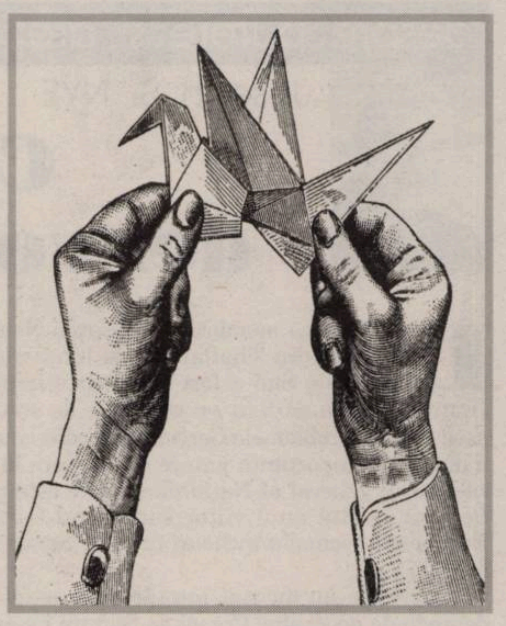

Se pare însă că prin regiunea asta, uitarea relelor din trecut şi exagerarea necazurilor din prezent e cît se poate de caracteristică. Dintr-un sondaj realizat de Pew Research Center, la 20 de ani după căderea Cortinei de Fier, reiese că doar 8% dintre unguri, 12% dintre ucraineni şi 13% dintre bulgari cred că în timpul comunismului situaţia economică era mai rea decît astăzi. De asemenea, în nici o ţară fostă comunistă din Europa Centrală şi de Est ponderea celor satisfăcuţi de viaţa lor actuală nu ajunge nici măcar la jumătate. Ba, în ţări ca Ungaria sau Bulgaria, ea este de doar 15%. E de înţeles mirarea polonezului care, în 2007, după ce şi-a revenit dintr-o comă de 19 ani (n-a apucat să vadă nici căderea comunismului şi nici 17 ani din evoluţia ulterioară), uluit de abundenţa din magazine sau de posibilitatea oamenilor de a vorbi la telefon pe stradă, nu reuşea să înţeleagă de ce lumea e aşa de nemulţumită. Oameni ce fuseseră conştienţi tot timpul păreau să fi uitat ceea ce el îşi amintea.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

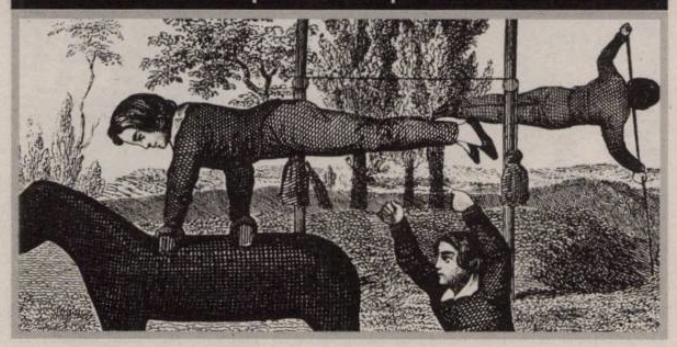

Orbi prin România

E nevoie de o cameră profesională HD, de un regizor plătit cu 1000 de euro pe zi şi de un comentariu din off care începe cu *„Romania, here is what we were expecting...“*

E nevoie de o emisiune fără fasoane de corectitudine politică, aşa cum e *Top Gear,* unde prezentatorul poate spune din off următoarea propoziţie: „ne aşteptam ca aici cetăţenii să fie ocupaţi să dea cu pietre în ţigani“ (hm, de ce cred că sînt unii dintre noi care chiar au povestit de tentaţia asta la o bere, cu echipa de filmare...?). Şi mai e nevoie de imagini din ţara noastră ca să descoperim că sîntem orbi. Orbi selectiv. În sprijinul acuzaţiei aducem proba unu: cadru larg, căruţă trasă de cal cu un cetăţean nebărbierit şi cu o privire uşor mai inteligentă decît a peştilor decorativi din acvariu.

Cînd l-aţi văzut ultima oară? Mai exact, cînd l-aţi văzut ultima oară cu adevărat? Eu, unul, recunosc c-am fost acum o săptămînă la ţară. Am trecut probabil pe lîngă zeci de căruţe pe drumul judeţean care duce la casa bunicilor din Argeş. Dar nu mai ţin minte nimic. Doar peisaje. Copaci. Pădure, un rîu. În rest, nici un om. Nici o căruţă, nici un copil mucos care bate mingea pe şosea la 10 dimineaţa, cînd în mod clar ar trebui să fie la şcoală. Nu-mi aduc aminte nici o babă cu cojoc şi un fel de fustă lungă nedefinită, care bate drumul cu o găleată cu apă, două lumînări şi-un colac. Nu-mi aduc aminte de ea, deşi ştiu sigur că măcar zece dintre clonele ei mi-au ieşit în cale în dimineaţa aceea. Pur şi simplu nu mai văd aşa ceva. De ce?

Ca să mă apăr, presupun. Ca să mă apăr de tot ceea ce nu-mi place, ceea ce nu pot accepta, ceea ce vreau să uit din ţara mea.

Să vă descriu mai bine peisajul clasei de mijloc, într-o astfel de zi în care nu sîntem în stare să vedem căruţaşul cu ţigara în colţul gurii, înjurătura în celălalt şi biciul pe bietul animal.

Păi, e simplu. În faţa noastră sînt cadranele maşinii. Statistic vorbind, sînt mai bine de două şanse din cinci ca pe ele să scrie în englezeşte. Pentru că în ultimii zece ani ne-am cumpărat masiv maşini noi, tocmai pentru ca să privim realitatea înconjurătoare dintr-o carapace care aparţine altei lumi. În dreapta, pe scaun, am pus geaca şi ochelarii de soare. Nici pe ea nu scrie nimic în româneşte. Nu seamănă cu cele pe care le poartă cei pe lîngă care trecem pe drum. A noastră e curată, are nume pe etichetă, cîteodată are nume mare brodat pe piept. Tommy sau Calvin sau Massimo sau ce vreţi dumneavoastră şi ce vă permiteţi. Pe gecile trecătorilor din satul aflat la minimum 10 kilometri de oraşul în care ne închipuim viaţa noastră în clasa mijlocie, nu scrie nimic. Sau mă rog, nu scrie cu litere. Sînt doar pete. Una de ulei, de cînd Nea Gheorghiţă s-a băgat sub tractor. Alta de vin, de la pomana de sîmbăta trecută. A treia de sînge, de cînd a tăiat găina. Încă una de noroi, apoi încă una de rosătură, acolo unde geaca se freacă mereu cu fierăstrăul, cînd trebuie tăiate lemnele. Şi aşa mai departe, în detalii mici, dar care fac diferenţa, cum vă va spune domnişoara cu aspiraţii de model şi vocabular limitat la trei sloganuri de marketing, care vinde la magazinul din mall.

Nu mai vedem toate astea, şi nu pentru că mergem repede. Ci pentru că mintea noastră nu mai vrea, nu mai poate, nu mai suportă să mai locuiască aici, unde nimic nu se mişcă. În zece ani, marea noastră realizare naţională e autismul. Ne-am construit mici fragmente de realitate paralelă, în care trăim stereotipurile culturii globale a clasei mijlocii. Cînd evadăm din zona de siguranţă, luăm o parte din ea cu noi, ca o bulă semitransparentă, care ne ajută să nu ne rătăcim sau să lovim vreo vacă cu maşina. În rest, imaginea se opacizează brusc la apariţia Vechii Românii, după acelaşi procedeu din televiziune, cînd blurăm anumite detalii. Cînd punem o perdea electronică peste fragmente din cadru care ar putea leza persoanele mai sensibile la sînge, lacrimi şi, în general, privelişti triste.

E nevoie să vină cîte o echipă de filmare din Anglia să ne arate ceea ce speram, în secret, să se fi desfiinţat, să fi trecut, să se fi evaporat între timp. România reală, aia în care timpul nu răspunde la comenzi, exact ca un avion care se prăbuşeşte cu motorul oprit, peste o mulţime de spectatori. Mie, unuia, aşa mi-a căzut în cap ediţia de *Top Gear* cu România. Mi-am adus aminte brusc de ţara mea de căruţaşi care merg pe marginea drumului şi pe care nimeni nu se opreşte să-i întrebe unde se duc şi, în general, care mai e viaţa lor.

Chiar aşa, nea Gheorghiţă, chiar există? Sau lucrezi la o agenţie de modele şi te-au luat cu 100 pe zi, să dea bine şi exotic şi est-european în cadru?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Sogno di spose

Nu mai făcusem de mult acest exerciţiu: o fotografie pe tema „exotic“, cu care începea masterul de antropologie. Cu ani în urmă, majoritatea pozelor rezultate înfăţişau fructe „exotice“ pe tarabele de la piaţă sau africani şi asiatici îmbrăcaţi „exotic“, surprinşi pe străzile Bucureştiului. De data aceasta, categoria dominantă de fotografii putea fi intitulată „incongruenţă“ (sau cum se exprimase o masterandă, *out of place):* exoticul părea să fie perceput în primul rînd ca nepotrivire, contrast, co-existenţă a unor elemente din lumi diferite, adică, în ultimă instanţă, ca dezordine – ceea ce presupunea, implicit, că în capul nostru se făcuse ordine...

Dacă aşa stau lucrurile, atunci Tirana, cu straturile sale de contraste, poate fi considerată în ansamblul ei ca „exotică“. La începutul parcursului său postcomunist avea vreo 250.000 de locuitori; acum are peste un milion, adică peste un sfert din populaţia ţării. După decenii de „legare de glie“, cînd aveau un soi de paşaport ce nu le permitea să-şi părăsească satul, albanezii au fugit care-ncotro imediat ce interdicţia a dispărut odată cu căderea comunismului. O asemenea dinamică explozivă este, evident, mediul ideal pentru acumularea contrastelor. Ceea ce este surprinzător pentru un postcomunist ca mine, venit din alte contexte, este însă faptul că regăseşti aici, îngheţate parcă într-o simultaneitate de straturi geologice, mai toate valurile succesive care la noi s-au înlocuit unul pe altul de-a lungul celor douăzeci de ani de „tranziţie“. Este suficient astfel să-ţi arunci ochii de jur împrejur sau să faci cîţiva paşi pentru a evoca o întreagă cronologie recentă: asta e de la începutul anilor '90, asta e din perioada stalinistă, asta e de prin '97-'98, asta e în plin 2000 etc. O plimbare prin Tirana este astfel şi un emoţionant traseu al memoriei.

O fotografie de început de pe terasa hotelului Tirana International („Intercontinentalul“ lor): pe fundal, semicercul clădirilor guvernamentale ridicate de italieni în anii 1920 (într-o fotografie de epocă de la muzeul naţional, în spatele şantierului proaspăt început nu se vedea nimic; acum este centrul unui oraş cu un milion de locuitori!); în stînga, moscheea Et'hem bei pe fundalul unui zgîrie-nori în construcţie; pe latura stîngă, clădirea gen palatul sindicatelor care adăpostea Opera şi în care s-a instalat acum ambasada Italiei, deasupra unor baruri cu terasă aflate la parter; în centru, evident, statuia impunătoare a lui Skanderbeg; la picioarele ei, într-un tir deschis este expus cu mare fast şi mîndrie naţională un record Guiness recent: cea mai mare *brush-painting* din lume, înfăţişîndu-l pe Michael Jackson (drept care toată piaţa este inundată de dimineaţa pînă seara tîrziu de muzica acestuia); în sfîrşit, pe latura din dreapta, fostul cartier nomenclaturist, ras dintr-o singură mişcare şi înlocuit cu bulevardul magazinelor şi cafenelelor occidentale. Totul traversat de un trafic asemănător celui din Bucureşti la oră de vîrf, dar – dacă vă puteţi închipui aşa ceva – mult mai haotic!

Las terasa hotelului şi cobor în stradă. La primul colţ, un bătrînel vinde ţigări (de contrabandă?) pe o masă pliantă acoperită cu o folie mototolită de plastic; era acolo şi la miezul nopţii, cînd am ajuns la hotel. Cîţiva metri mai încolo, un băieţel îmi oferă pixuri. Îmi fac loc prin trafic, căci stopurile nu au prea mare valoare şi o pornesc agale pe un bulevard plin de magazine şi baruri. Mă opresc în faţa unui magazin fastuos cu rochii de mireasă: *Sogno di spose*. O vitrină uriaşă expune cele mai recente şi extravagante „vise“ matrimoniale. O iau apoi pe un intrînd ce se întrezăreşte în dreapta magazinului şi mă pomenesc brusc într-un talcioc tentacular ce se infiltrează prin toate spaţiile dintre blocuri. Tot ce-ţi poţi imagina, ca pe vremea cînd toată România „făcea Turcia“: pantofi de tot felul, cîrlige de rufe, tot soiul de tostere, baticuri, blugi, adidaşi, „moartea pasiunii“ de toate mărimile, ceasuri şi cîte şi mai cîte. Apoi, la fel de brusc, mă pomenesc în alt bulevard, plin şi el de magazine şi cafenele. Îmi aleg una la soare şi cer un espresso (de vreo trei ori mai ieftin decît la marele hotel pentru străini unde stau). Excelent! *Italiano?* – mă întreabă chelnerul. *Comme ci, comme ça...* – mă pomenesc eu răspunzînd. Apoi îi explic că sînt român şi serviciul se desfăşoară mai departe într-o engleză aproape fluentă. Mă destind în fotoliul comod şi privesc împrejur. Totul este, evident, nounouţ. Doar în dreapta mea terasa este lipită de peretele unei căsuţe mici de piatră acoperită cu ţiglă, cam în stilul caselor ţărăneşti de munte din Albania. Din mijlocul peretelui mă priveşte o fereastră cît o ramă de fotografii, cu o perdeluţă lucrată de mînă. Pe hornul de deasupra ei iese fum de cărbuni.

Brusc, sînt trezit din reverii de un om al străzii, jerpelit şi neras, care se năpusteşte pe mine şi îmi cere bani. Se trînteşte pe jos, îmi cuprinde piciorul şi începe să-mi pupe pantofii. *Mangiare, mangiare!* – strigă el cît îl ţine vocea. Mirosea puţin a băutură, bineînţeles, dar şi mai tare a foame cruntă. Chelnerul se repede la el şi încearcă să-l înlăture, dar fără succes. Reuşesc la un moment dat să mă smulg din încleştare şi o iau aproape în fugă peste terenul viran din proximitatea fostei reşedinţe a lui Enver Hodja înapoi spre hotel.

Ajuns în holul hotelului, cer bagajul, las un euro bacşiş băiatului care mi-l duce pînă la Land Rover-ul pus la dispoziţie de „Universitatea europeană“, mă sui în maşină şi o pornesc spre aeroport. Este duminică, dar traficul este la fel de aglomerat ca într-o zi lucrătoare. Nimeni nu are unde să plece din Tirana în week-end.

PUBLICITATE

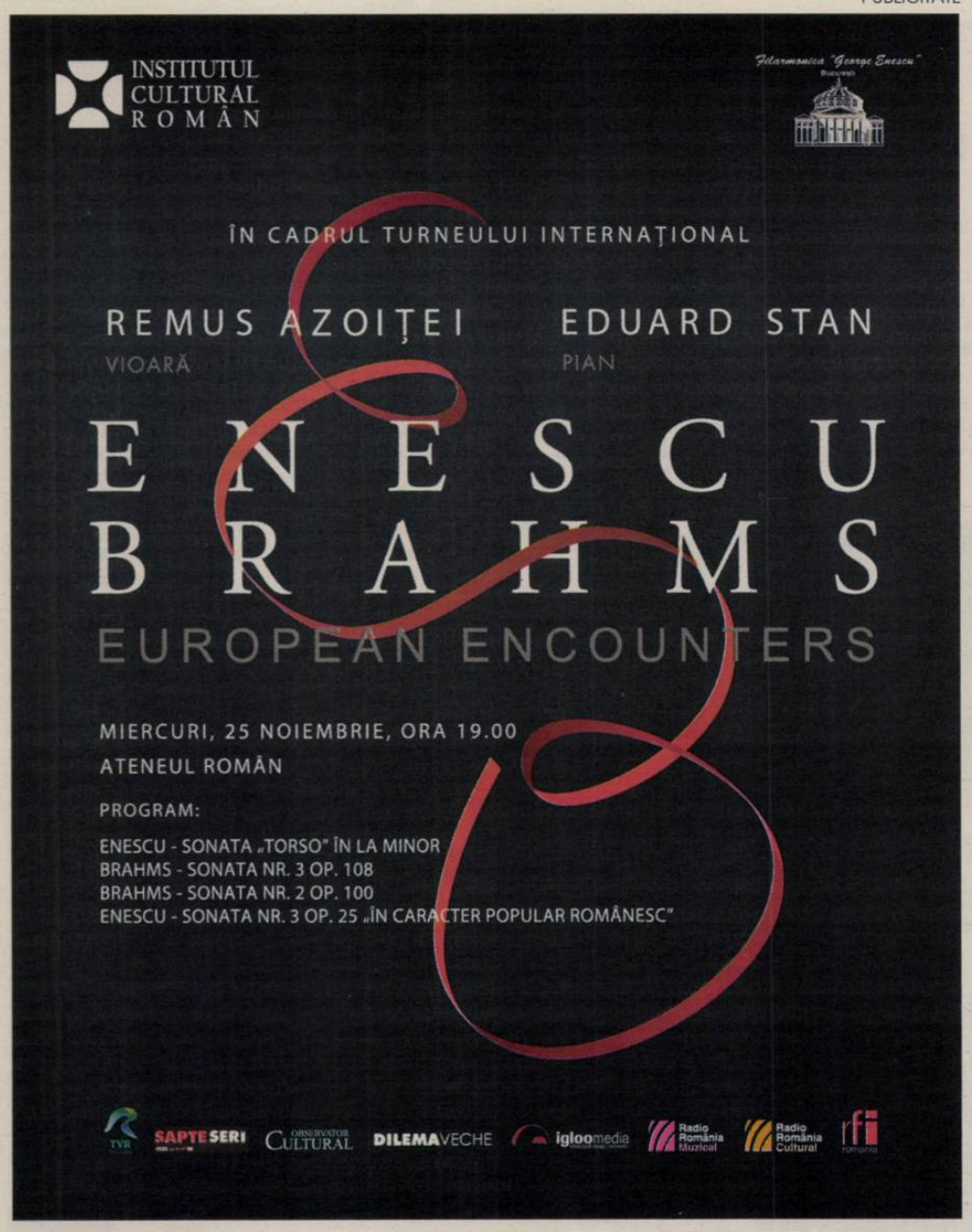

PUBLICITATE

Voi sunteți adevărata majoritate.

În 2007 când „majoritatea" a vrut să mă dea jos, românii au venit la vot şi vocea lor s-a făcut auzită. Acum, parlamentarii au format „o nouă majoritate" împotriva mea pentru că eu vreau un Parlament mai bun, cu mai puțini parlamentari, care să lucreze pentru oameni.

Însă, ca Preşedinte al României, singura majoritate de care țin cont a fost şi va fi poporul român. Eu am fost ales de voi şi nu vă voi trăda niciodată. Voi sunteți adevărata mea majoritate!

BĂSESCU
LUPTĂ PENTRU TINE!
basescu.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bulevard de închiriat

Îl cheamă Lascăr Catargiu, nume pe care-l purtase în toată prima jumătate a secolului trecut şi pe care i l-am dat înapoi în 1990, după ce comuniştii îi ziceau Ana Ipătescu, fiindcă-i acordaseră acestei cucoane belicoase de la „paşopt“ rangul de eroină naţională. La început se numea Bulevardul Colţei, iar acest început a fost un sfîrşit (de veac XIX): prima autorizaţie de construcţie datează din 1898, încă şase – din anul următor. Oraşul a fost cîndva mîndru de frumuseţea acestei străzi, care semăna, fiindcă aşa voiseră arhitecţii (străini sau educaţi în străinătate), cu cartierele elegante din capitalele occidentale. Ceea ce va fi fost, poate, rigid în imitaţie se umanizase mai tîrziu, deoarece bucureştenii adăugaseră cîte o şuviţă de grădină între casă şi trotuar, aşa încît, primăvara, pe gardul de fier forjat se căţărau zorele. În alte curţi, mai adînci, în fundul cărora se mai văd fostele grajduri cu remiza trăsurii de altădată sau cîte un fost porumbar, crescuseră castani (cei care n-au fost tăiaţi între timp se acoperă de o horbotă albă pe la 20 aprilie, iar în septembrie te bombardează cu mingile lor lucioase). Mai erau, pînă acum treizeci de ani, şi plopii care mărgineau de o parte şi de alta fosta alee de călăreţi din mijlocul bulevardului (în locul lor s-a plantat de curînd un singur şirag de firavi platani). Casele naţionalizate şi pline de locatari noi au arătat din ce în ce mai uzate. În 1989, o hotărîre a „tovarăşului“ condamnase aceste clădiri care-i aduceau aminte de detestatul regim burghezo-moşieresc şi dărîmarea lor începuse din Piaţa Victoriei spre Piaţa Romană. Am crezut că ele sînt salvate cînd Ceauşescu şi-a primit pedeapsa meritată. Deşi, de ani de zile, faţadele sînt desfigurate de cele mai tîmpite reclame, întrecîndu-se între ele ca urîţenie, cele două fronturi au rămas relativ intacte. Imobilul „Orange“, oricum, s-a înfipt pe terenul lăsat liber de ultimele demolări. Cîte o casă vopsită roz sau chiar noua clădire a Poliţiei care rupe ţesutul urban tradiţional sînt stridenţe cu care ne-am obişnui, dacă ar fi numai ele.

Sîntem într-o zonă protejată, dar, după ce, lîngă colţul cu strada Visarion, blocul ridicat (neterminat) în locul căsuţei lui Vlahuţă, demolată cît ai bate din palme, astupă perspectiva spre biserica de alături, este de temut o ofensivă distrugătoare. Pe aceeaşi latură a bulevardului, anunţurile „de închiriat“ sau „de vînzare“ se ţin lanţ. Criza, nu? Şirul începe cu splendida casă Petraşcu, restaurată exemplar de arhitectul Beldiman, de închiriat acum, şi continuă cu fosta ambasadă a Japoniei, de închiriat sau chiar de vînzare. Urmează nr. 10, în curtea căreia era o expoziţie de cactuşi (ei nu s-au vîndut, casa da). La ultimul etaj de la nr. 14, *„for rent“*. *„For sale“* este nr. 18, unde locuia în 1923 D.N. Bălescu „mare proprietar“, probabil în clădirea din spate, ascunsă de faţada mai nouă, aliniată cu cele vecine. Vom vedea cum se aplică legea urbanismului, recent votată.

Povestea caselor acestora este un capitol din istoria socială a oraşului. Cea mai veche care s-a păstrat este actuala ambasadă a Siriei, care în 1907 îi aparţinea unui doctor Andronescu. Din 1899 era casa Bossy, cu blazon pe turnul ei, care fusese mai înainte a inginerului N.C. Mironescu, inspector general şi director din 1902 al Şcolii de Poduri şi Şosele: a fost demolată după cutremurul din 1977. Tot din 1899 datează casa C. Pappazoglu (nr. 42, fost 56) care se restaurează acum. Arhitectul ei a fost un englez, M. Monckton. În 1900 apăruse, purtînd deja nr. 61, un adevărat palat, ai cărui proprietari erau Adina Ghica şi soţul ei, Grigore Olănescu, vice-preşedinte al Senatului, casa fiind moştenită, după moartea lor într-un accident de tren (deja în 1907!), de Alexandrina Cantacuzino. La demolarea sa, în 1989, a dispărut şi casa îngustă din spate, cu ieşire spre Calea Victoriei şi cu balcon spre Bdul Colţei, unde Elena Văcărescu, cînd venea în ţară, era găzduită de vara ei Zoe Caribol. Dintre cei mai vechi locuitori ai bulevardului au fost trei generali – Băicoianu, Lucasievici, Arion – şi, din 1906, un academician, Ştefan Hepites (1851-1922), meteorolog, climatolog, seismolog, astronom şi geograf.

Între cele două războaie, această arteră a rămas rezervată familiilor boiereşti, înalţilor funcţionari şi ofiţerilor superiori. În 1927, nr. 4 era al deputatului C. Brăescu, la nr. 31 locuia Gr. G. Duca, fratele ministrului liberal, la nr. 34 – diplomatul Carol Davila. În 1930, în casa de la nr. 22 (astăzi 20) era locuinţa ministrului Olandei, mai tîrziu un apartament, probabil acelaşi, fiind ocupat de ministrul Portugaliei, domnul Martin de Brederode.

S-ar putea să mai povestesc şi altădată despre cum aceste case au străbătut un secol şi despre oamenii care le-au însufleţit.

Nadine VLĂDESCU

Despre cărţile care (ne) leagă

Aţi auzit de *BookCrossing?* Dar de „The World's Biggest Free Book Club“? Iată cum este definit termenul în Dicţionarul Oxford: „practica lăsării unei cărţi într-un loc public pentru ca ea să fie găsită şi citită de alţii, care vor face mai departe acelaşi lucru“. Termenul provine de la *Bookcrossing.com,* un club de lectură online gratuit, înfiinţat cu scopul de a încuraja lectura şi de a transforma lumea întreagă într-o bibliotecă. Cu alte cuvinte, biblioteca se mută în stradă, în ideea că, dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed. Şi dacă ne amintim că pentru Borges paradisul era o bibliotecă înseamnă că cei care participă la experimentul acesta devenit fenomen (bloguri, forumuri, corespondenţe electronice uriaşe şi convenţii mondiale) sînt nişte „luminaţi ai inimii“ care fac parte dintr-un alt fel de frăţie secretă a cărţilor. Oricine poate participa, indiferent de felul în care „lansează“ o carte, cu condiţia să o înscrie pe *Bookcrossing.com* (fiecare carte avînd un cod propriu), pentru ca traseul ei să poată fi cunoscut, comentat, anticipat, cărţile fiind uneori chiar pîndite în locul unde au fost recent lăsate. Vînarea de cărţi poate deveni un nou curent: bookspotting-ul. Iată cum cărţile capătă picioare şi umblă: lăsate pe o bancă, într-o cafenea, într-un hotel sau dăruite pur şi simplu cuiva – oare ce e mai frumos decît să dai o carte unui necunoscut? – şi ce urmează ţine de destin, al cărţii şi-al celor cu care se va întîlni, căci nu se ştie niciodată unde poate ajunge un volum. Dacă întîlnirea cu o carte îţi poate schimba viaţa, cum este să-ţi iasă în cale un Sfîntul Augustin, un Dostoievski sau un Shakespeare? Ideea pare a fi perfectă pentru cei care se încăpăţînează să nu posede o bibliotecă (sau care nu-şi permit...), cît şi pentru aceia care citesc în metrou, gară, tren, autobuz, parc, săli de aşteptare; cărţile găsite, fie ele beletristică, biografii sau... cărţi de croşetat, fiind în mod evident alternativa sănătoasă la puhoiul de tabloide. La stomatolog, de exemplu, cînd tremuri de frică pentru că îţi vine rîndul, ar fi fantastic să te înveseleşti dînd peste un Jerome K. Jerome ori să mai uiţi de ale tale compătimind alături de un Svejk sau de un Moromete care ţi-a făcut cu ochiul sau, la vreo coadă interminabilă (da, mai există!), să poţi evada în alte timpuri întîlnind un Proust melancolic şi suav. Transpunerea în altă lume, printr-un gest simplu, poate da o nouă dimensiune lecturii ca fenomen de masă şi relansa pasiunea pentru cărţi, mai ales în rîndul tinerilor, fie şi pe această cale considerată de unii neortodoxă, prea excentrică sau cel puţin bizară. Deşi criticat pentru ipoteza scăderii vînzărilor de carte, site-ul iniţiator a ripostat argumentînd că procedeul poate face cunoscuţi cititorilor autori noi sau genuri literare neexplorate, încurajînd oamenii să citească mai mult şi chiar să cumpere mai multe exemplare ale unei cărţi preferate, pentru a le distribui prin intermediul BookCrossing. Dacă în lumea largă există mii de participanţi entuziaşti la acest exerciţiu amuzant şi reconfortant, care demonstrează că cititul poate lega oamenii în mii şi mii de feluri, în România oare cîţi vor fi dispuşi să se alăture jocului, acceptînd o „sugestie de lectură“ venită din neant? Încearcă, prinde o carte, las-o să te uimească şi-apoi dă-i drumul. Cine ştie, poate că într-o zi vei nimeri pasărea rară care-ţi va schimba viaţa.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Andrei CORNEA (filozof)* ● *Caius DOBRESCU (scriitor)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Ioana PÂRVULESCU (scriitoare)* ● *Adina POPESCU* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

(Noi) sîntem români: avem valoare!

Românii sînt un popor de oameni buni, loiali, demni şi mîndri. Bine educaţi în cei şapte ani petrecuţi acasă, dar mai ales în anii de şcoală (şcolile românilor sînt printre cele mai frumoase, mai îngrijite şi mai încălzite clădiri ale ţării, iar profesorii, bine pregătiţi şi bine plătiţi, scot olimpici în serie), ospitalitatea şi politeţea românilor sînt branduri de ţară. La bloc, pe stradă, în trafic sau în metrou – iată tot atîtea locuri pentru a urmări felul civilizat, într-o discreţie şi un respect reciproc impecabile, în care românii conviețuiesc: nu există îmbulzeală, nici înjurături (de altfel, „buna-cuviinţă" şi „bunul-simţ" sînt mama şi tatăl limbajului acestui popor care nu are decît vreo două înjurături, şi alea hilare prin candoare), iar răbdarea şi amabilitatea excesivă creează adesea situaţii absurde: uneori metroul pleacă de la peron cu vagoanele goale întrucît nimeni nu îndrăzneşte să urce înaintea celorlalţi.

Românii iubesc natura („codru-i frate cu românul", spune un celebru vers românesc, de altfel munţii, pădurile şi Delta Dunării sînt curate şi protejate, fotografierea peisajelor fiind singurul act de intruziune umană) şi îşi întreţin oraşele la un nivel al curăţeniei care fac din România mica Elveţie (oamenii nu scuipă şi nu aruncă chiştoace pe străzi, nu calcă pe iarbă – de altfel, România este singura ţară din lume unde acest lucru este interzis –, iar posesorii de cîini de companie spală aleile în urma lor cînd ies la plimbare cu patrupezii). Recent cîteva mall-uri au fost dărîmate în centrul marilor oraşe pentru a se construi parcuri pentru copii şi terenuri de sport (de altfel, România este o pepinieră de sportivi înnăscuţi, fiecare fetiţă este o potenţială Nadia Comăneci şi fiecare băieţel este un Ivan Patzaichin, un Ilie Năstase sau un Hagi mai micuţ).

Popor religios, românii şi-au însuşit valorile creştine în asemenea măsură încît se spune că este „noul popor ales" (Septuaginta *se va distribui în curînd împreună cu un cotidian). Cinstea, respectarea cuvîntului dat, spiritul caritabil* (remember *Caritas), devotamentul sînt calităţi banale în România, iar legile ţării sînt respectate cu sfinţenie (se spune că în România îţi poţi lăsa laptopul pe bancă în parc sau cardul în bancomat şi nimeni nu îndrăzneşte să se atingă de ele). Aflaţi de două mii de ani în acelaşi binecuvîntat spaţiu carpato-danubiano-pontic, românii au fost luptători curajoşi şi dîrji în a-şi apăra libertatea, tradiţiile, limba („o comoară în adîncuri îngropată", singura de origine latină din Balcani) şi, mai ales, întregul Occident creştin de atacurile păginilor migratori şi ale otomanilor. Aliaţi de nădejde, rolul istoric al românilor în oricare dintre războaiele zonale sau mondiale a fost decisiv. De altfel, românii sînt şi foarte toleranţi: romii, comunitatea de gay şi sectanţii conlocuiesc cu românii ortodocşi în pace, armonie şi bunăstare.*

Inteligenţi, muncitori neobosiţi, perfecţionişti şi ambiţioşi (cercetarea românească a făcut din România un Silicon Valley al Est-ului; stiloul, de pildă, a fost inventat de un român), românii sînt printre cei mai căutaţi meseriaşi/specialişti din lume. Consumul cultural ridicat al românilor este inexplicabil (a încercat, fără succes, Bourdieu): traducerea românească a opului heideggerian Sein und Zeit *s-a vîndut în cîteva mii de exemplare, Cioran a reformat limba franceză, Brâncuşi este un sculptor pentru mase (în parcuri lumea stă pe scaune sculptate de el), iar Enescu a dat numele unui festival mamut de muzică clasică ce se va ţine de anul viitor pe stadioane. Politica românească este şi ea un exemplu de cinste, devotament şi elocinţă: oricare dintre partide/politicieni ar fi la putere, situaţia ar rămîne neschimbată.*

*În ciuda intruziunii comunismului ca ideologie totalitară vreme de aproape o jumătate de secol, românii au rezistat prin cultură, iar acum, în contra relativismului postmodern, valorile lor s-au întărit, nu vor fi vîndute şi vor dăinui „ca soarele sfînt de pe cer!". **(M. C.)***

Adina POPESCU

Valori din copilărie

Cînd eram noi copii, adică în urmă cu mai bine de 20 de ani, şcoala încerca să ne educe în spiritul unor valori „impuse" care urmau să se regăsească în viitoarea noastră viaţă de adulţi. Pînă atunci ne asiguram premiul I, la final de an şcolar, dacă le includeam, într-o formă sau alta, în compunerile noastre de la limba română sau eram daţi drept „exemplu pozitiv" la întrunirile pionereşti, dacă acestea erau vizibile în atitudine şi comportament. Nici mai tîrziu, la facultate, n-am scăpat definitiv de „valorile copilăriei"; am avut ghinionul ca profesoara de dramaturgie să aprecieze doar scenariile în care era prezent un copil (un zîmbet, o floare...) care să privească plin de inocenţă realităţile adulţilor. Îmi amintesc că unul dintre cele mai importante repere era dragostea de ţară (de partid şi de conducătorii iubiţi...) pe care de multe ori nu ştiam cum e bine sau corect să ne-o manifestăm. O condiţie obligatorie era învăţarea de poezii patriotice pe care să le rostim cu glasuri înflăcărate pe la serbările şcolare, apoi ni se cerea aprofundarea istoriei neamului (şi împrumutam de la bibliotecă *Povestiri istorice,* singura carte „acceptată", pentru că avea nişte poze uriaşe) şi, în sfîrşit, participarea în grup la diverse evenimente, de la vizite la muzee, la mitinguri omagiale. Deşi ca un bun pionier ce eram îndeplineam toate aceste sarcini ce deveniseră o parte din „rutina" zilnică, nu-mi amintesc să-mi fi iubit ţara, în vreun fel, în acele vremuri. Prin urmare (căci se spune că tot ce înveţi să simţi în primii zece ani din viaţă contează, restul sînt doar ecouri), n-o iubesc nici acum.

Pe 14 iulie, pe Champs de Mars se adunau familiile de francezi ca să privească artificiile. Erau prezente trei-patru generaţii, cu toţii, de la bunici la copii, îmbrăcaţi cu cele mai bune haine, cu o sticlă de vin în traistă şi cu pahare de cristal în mîini. Copiii se jucau un timp pe pajişte, apoi se alăturau grupurilor ca să urmărească spectacolul care dura mai bine de o oră, pe muzică de Mozart. Nimeni nu dădea din coate, nici măcar nu vorbeau tare, doar îşi şopteau impresii la ureche şi aplaudau. E posibil ca acei copii, peste doar cîţiva ani, să devină emo, să şi-o tragă în venă, să fugă de acasă, să fie adepţii unor secte suspecte sau să aducă pe lume alţi copii, nedoriţi, la fel cum e posibil să fie nişte tineri exemplari, cu un viitor strălucit, însă niciodată nu-i va părăsi sentimentul (şi mîndria) de a aparţine unei mari naţiuni.

Dar să revenim la copiii unei mici naţiuni socialiste. După dragostea de patrie, ce putea fi mai important decît munca? În vreme ce tata ara ogoarele patriei, iar mama ţesea la război în fabrică (un caz ideal), datoria noastră, a celor mici, era să învăţăm. Poezia în care atunci cînd te duci seara la culcare trebuie „să te întrebi cu îngrijorare, ce am făcut eu oare azi?" mă urmăreşte şi astăzi şi îmi creează un sentiment de vinovăţie în zilele în care aleg să nu fac nimic. Obligativitatea muncii doar de dragul de a munci (acel tip de muncă stupidă şi neproductivă, „trasul la jug", acţiuni repetate, negîndite şi inutile suprapuse peste o doză reţinută de ambiţie şi dorinţa de a fi apreciat pentru nimic) ne-a dat peste cap un întreg sistem de valori. Acceptăm joburi prost plătite şi comode, nu avem iniţiative (sau curaj) de a face ceva pe cont propriu, ne conformăm în continuare „programului", nu facem performanţă, preluăm „formule" de succes occidentale pe care nu le pricepem şi nu ştim să le aplicăm. De fapt, habar n-avem la ce sîntem buni. Dar muncim.

O altă valoare a „epocii" era familia – mica familie care presupunea ascultare şi respect faţă de părinţi (dar şi faţă de acei bunici „idilici" de la ţară care de cele mai multe ori erau tot la oraş, în cartiere mai mărginaşe, la „casă cu curte") şi marea familie (cu mama şi tatăl noştri, ai tuturor). Pentru că eram nişte copii schizoizi, acasă această valoare se „traducea" prin: „Să nu spui ce avem în casă!", „Nu ne face viaţa mai grea decît este!" şi, în plus, „Ăia doi sînt nişte tîmpiţi, dar să nu spui la nimeni, că ne leagă!". Aveam nişte părinţi trişti, dar care, spre deosebire de părinţii de astăzi, aveau timp de noi (oricum nu aveau altceva de făcut, după cele opt ore „regulamentare" de program). De aici ni se trage sindromul cordonului ombilical netăiat (e valabil în special pentru generaţiile 30 *vs* 60). Conform unui studiu *Reader's Digest,* sîntem printre primele locuri în clasamentul naţiunilor ai căror adulţi îşi sună cel mai des mamele (dacă se poate chiar şi o dată pe zi), în vreme ce americanii sînt pe ultimul loc („nu ştiu/nu-mi amintesc" este răspunsul lor cel mai frecvent).

Am fost învăţaţi de mici „să iubim natura" şi să avem de-a face cu ea prin: plantarea de puieţi, colectarea de castane, creşterea viermilor de mătase, acţiuni de tipul „Clasa noastră ca o floare!" (eram obligaţi trimestrial să aducem la şcoală cel puţin două ghivece). Am plantat un singur puiet în curtea şcolii, pe strada Silvestru (de ceva vreme nu l-am mai văzut sau poate că nu-l mai recunosc), iar dudul imens din care „colectam" frunze pentru viermi a fost tăiat din motive necunoscute. Alte valori, cum ar fi curajul, prietenia, ajutarea celor neputincioşi sau năpăstuiţi prin fapte bune (de tipul „Am ajutat o bătrînică să treacă strada!"), le întîlneam doar în cărţi.

N-am fost învăţaţi nimic despre sex, relaţii de cuplu (de aceea mulţi dintre noi încă bîjbîim la acest capitol), discriminare (în România comunistă nimeni nu era discriminat!), religie (credem şi respectăm la un mod naiv, conjunctural), adevărate îndatoriri civice (cum ar fi mersul la vot) şi altele. „Valori" care ne-au rămas întipărite în minte şi după care încă ne ghidăm viaţa: şpaga (de la Alimentara, pentru un pachet de unt în plus), relaţiile utile (trebuie să ştii cu cine să bei, dar mai ales cu cine să te căsătoreşti), parvenitismul (mai nou se numeşte *upgrade)* şi America.

Aşadar, am fost crescuţi cu aceste valori „impuse". Unele dintre ele nu mai sînt valabile, altele şi-au pierdut sensul (dacă au avut vreodată vreunul). Nici una dintre ele nu s-a adaptat într-un mod decent timpurilor de acum. De aceea le privim ca pe nişte rămăşiţe dintr-o altă viaţă de care vrem să ne debarasăm, fără a avea altceva de care să ne agăţăm. Nu mai dăm doi bani pe patrie, pe conducători, pe muncă, nici chiar pe familie. Poate doar America să mai conteze, încă.

- Procentul de români care sînt de acord cu afirmaţiile:
  - sînt prea mulţi străini care prosperă în România în timp ce românii o duc prost (64%)
  - dacă vrei să avansezi, trebuie să faci ilegalităţi (62%)
  - minorităţile etnice ar trebui obligate să înveţe limba română (61%)
  - arabii, turcii şi chinezii sînt necinstiţi (61%)
  - pedeapsa cu moartea ar trebui reintrodusă (58%)
  - pluralismul politic nu oferă nici un avantaj (55%)
  - există rase superioare şi rase inferioare (46%)
  - bărbatul ar trebui să fie capul familiei (42%)
  - homosexualii sînt un fel de infractori (38%)
  - cercuri ascunse complotează împotriva României (38%)

- Românii consideră că românilor le pasă mai puţin de alţii şi au o înclinaţie spre agresivitate, autoritarism, necinste, lipsă de organizare, îngîmfare, idealism, superficialitate şi opinii conservatoare. Românii se consideră şi foarte vorbăreţi.

- Românii consideră că pluralismul, drepturile minorităţilor, egalitatea dintre bărbaţi şi femei şi democraţia sînt valorile, regulile şi drepturile europene cel mai respectate în România. În schimb, consideră că demnitatea umană, respectul pentru lege, egalitatea şi justiţia sînt valorile şi drepturile cel mai puţin respectate.

(din studiul cantitativ „Valorile şi credinţele româneşti şi europene: la fel sau nu?" realizat de IRSOP Market Research & Consulting Ltd., iunie 2005)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Problema e că binele poate fi demonetizat“

– interviu cu Ioana PÂRVULESCU –

Dat fiind că aţi scris o carte intitulată În intimitatea secolului XIX, *v-aş întreba care erau valorile în care credeau intelectualii şi politicienii români de atunci? În numele a ce construiau ei România modernă, ce-i motiva să pună bazele societăţii moderne?*

N-aş risca un răspuns global, pentru că valorile s-au schimbat de la o generaţie la alta, de la paşoptişti la junimişti şi de la junimişti la generaţia tînără din *belle époque,* precum şi de la om la om, dar, dacă e să caut, cum înţeleg că-mi ceri, un numitor comun, o valoare comună, aceasta este viitorul. Asta îi desparte complet de noi. Am mai folosit formularea: noi nu mai avem antrenamentul viitorului, muşchii viitorului ni s-au atrofiat. De la paşoptişti la Maiorescu sau la Caragiale sau la Carol I, oamenii se uitau cu telescopul spre viitor, adică încercau să şi-l apropie. Caragiale, cum ştii, scria cu ideea că omul viitorului i se uită peste umăr şi ar putea să rîdă de el, dacă nu-i oferă un lucru desăvîrşit.

Dacă paşoptiştii şi junimiştii ar vedea România de azi, de ce anume credeţi că ar fi (cel mai) mulţumiţi?

Cînd ai început întrebarea credeam că spui „cei mai nemulţumiţi“ şi mă pregăteam să mă lansez. Dar mulţumiţi? Cred că numai de avantajele tehnice sau medicale. Pe cele tehnice le anticipau aproape în totalitate – şi chiar peste ce-am izbutit noi –, în schimb pe cele medicale nu le-ar fi putut prevedea. La nivel politic şi de crezuri „istorice“, mă tem că n-ar fi avut nici un motiv de mulţumire. Poate că paşoptiştii s-ar fi bucurat să vadă că stau bine în privinţa străzilor, a statuilor sau în cartea de istorie. S-ar fi bucurat că am intrat oficial în Europa (deşi s-ar fi mirat că e nevoie de parafă pentru asta). Însă blazarea, cinismul, răutatea, robotizarea omului, incapacitatea de a te bucura de binele altuia, birocraţia halucinantă şi zeci de altele pe care nu le mai înşir i-ar fi uimit din cale-afară. Şi lipsa pălăriilor la bărbaţi şi pantalonii femeilor i-ar fi amuzat, poate! Uite că tot la întrebarea contrară am ajuns...

Dar pe interbelici ce-i „mîna în luptă“, în ce credeau ei cu tărie?

Interbelicii, din cîte pot să-mi dau seama citindu-le jurnalele şi ziarele, şi din ce am aflat de la oameni care au trăit atunci, împărţeau cu înaintaşii lor ideea de libertate, dar la ei nu mai era vorba de libertatea paşoptistă, de „ruperea lanţurilor“ cu ochii strălucitori şi pletele-n vînt, nu mai era vorba de libertatea ţării sau de cea socială, ci de libertatea personală. Pe de-o parte la nivelul moravurilor (libertate, nu libertinaj, deşi se putea ajunge şi aici), pe de altă parte şi, mai ales, în termenii gîndirii lucrurilor pînă la capăt. A gîndirii pînă la limita gîndului. Descoperiseră şi valoarea timpului, fiindcă erau între o prăpastie care se afla în urma lor şi una care, de la un moment dat, începuse să se întrezărească înainte. Aşa că îi mîna graba de a trăi şi de a lăsa ceva în urmă. E asta o formă de a crede în viitor? Poate, nu ştiu. Arghezi mărturisea la sfîrşitul vieţii că a scris poezie şi a muncit ca să-i treacă de urît.

Din ce spuneţi, pare că pe noi, pe contemporani, nu prea ne preocupă posteritatea. Dar dacă chiar ideea de viitor s-a compromis – din cauze tehnologice, bio-climatice, demografice: sîntem mai mulţi şi nicidecum mai buni, Pămîntul nu prea mai are resurse şi e poluat, tot mai multe state totalitare au arme nucleare etc.

Altceva e grav, cred. Viitorul, la noi, e lăsat în grija unor „foruri specializate“, se alocă fonduri pentru salvarea unor porţiuni din el, sînt oameni plătiţi special să se ocupe de aer, de apă, de învăţămînt sau de orice altă bucăţică parcelată din viitor. În momentul cînd viitorul devine chestie de job, e grav, fiindcă ceilalţi nu-şi mai bat capul cu asta. Dimpotrivă, unii se simt liberi să-l strice. În epocile pe care le-am numit, oamenii nu parcelau viitorul, aveau o percepţie generală asupra lui şi fiecare se gîndea aproape instinctiv la un viitor general, fără să primească bani pentru asta. Fireşte că un viitor general te include şi pe tine, ca individ, şi pe copiii tăi. Îmi place foarte mult formularea: „sîntem mai mulţi *şi nicidecum mai buni*“. Ce mă miră pe mine e că unii dintre noi nu acceptă asta. O fi vreo chestiune de vanitate „epocală“, de „lasă că nici ei nu erau mai breji“? Îmi pare rău s-o spun, dar destui şi prea destui erau „mai breji“ ca noi.

Valorile bune ca arme de atac

Acum un secol era o onoare să mori pentru patrie (s-a scris mult timp literatură patriotică), România rurală avea frică de Dumnezeu, domnii de la oraş îşi dădeau cuvîntul de onoare şi ridicau pălăria în semn de salut, politicienii ţineau parcă mai mult la blazon... E o fatalitate istorică faptul că toate aceste valori (credinţă, principii şi conduită) par acum vetuste?

Problema cu tot ce îi ajută moral sau sufleteşte pe oameni într-un moment istoric sau altul (iar de la nivelul istoriei „momentele“ pot dura veacuri) este că binele se întoarce împotriva lor sau e pervertit, demonetizat, făcut să-şi arate latura rea. Sau pur şi simplu se destramă ca mătasea naturală. Exact ca la toate lucrurile concrete care ţin de istoria omenirii, de progres (nu cred că-i nevoie de exemple din ştiinţă şi cum a ajuns aceasta să fie rău folosită sau cum îşi arată o faţă rea), şi lucrurile enumerate de tine pot fi, în feluri foarte diferite, primejdioase. Pălăria cam încurcă azi şi, dacă „scoţi capul pe fereastră“, în tren, ţi-o ia vîntul. Aş vrea să nuanţez întrebarea: şi oamenii de la sat

îşi scoteau căciula sau pălăria, şi oamenii de la oraş erau credincioşi –, dar ştiu că ai folosit formulele cu titlu de exemplu. Un pericol e ca o valoare bună să se transforme în armă de atac, în măciucă sau bombă. Credinţa poate da naştere la războaie religioase sau la superstiţie sau, pur şi simplu, să-şi piardă orice interioritate.

M-a interesat să văd ce s-a întîmplat cu credinţa la sfîrşitul secolului al XIX-lea, la oraş. E un moment foarte interesant, viu. Ştiinţa făcea concurenţă mare credinţei şi, pe de altă parte, superstiţia întuneca fiorul mistic autentic. Adică mulţi nu *căutau* („Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit“), ci se agăţau de icoane făcătoare de minuni şi altele asemenea, ca de un bilet cîştigător la loterie. Pe de altă parte, cerul oamenilor de secol 19 nu era complet gol nici la atei. Era, în *belle époque,* cam ca în fraza pe care o citează Steinhardt: „Dumnezeu în care spui că nu crezi, crede el în tine“. Personaj principal era binele, personaj secundar era răul. Dacă nu înţelegem că rolurile erau distribuite invers, nu putem înţelege epoca aceea.

Astăzi, eu, una, nu mă simt în stare să dau un verdict, nu ştiu ce se întîmplă, totul mi se pare haotic şi cred că trăim atît de repede, încît nici n-avem timp să ne mai dăm seama de ceva, bun sau rău, cum o fi. Chiar dacă valorile există încă, poate, atunci cînd treci în viteză pe lîngă ele, nu se mai văd, e ca şi cum ai merge cu 100 de km/h prin Galeriile Uffizi. Vor fi fiind lucruri frumoase, pe-acolo, dar cum să le opreşti în faţa ochilor tăi?

Dacă ar fi să alegeţi o valoare (socială, politică, morală, de caracter etc.), care astăzi este subevaluată / ignorată / ridiculizată, care ar fi aceea?

Normalitatea. A devenit ceva ruşinos, în zilele noastre, toată lumea fuge de ea. Şi să te bucuri pentru binele altuia. Era, cîndva, atît de uşor...

a consemnat Marius CHIVU

Bogdan IANCU

Modernizare prin rusticizare

În ultimul cincinal am participat, împreună cu studenţii sociologi sau antropologi de la SNSPA, la mai multe stagii de cercetare pe teren în diferite zone ale ţării, din Dobrogea, Bucovina sau Sibiu. Am să redau mai jos un inventar al textúrilor şi obiectelor a căror recurenţă mi-a atras atenţia în legătură cu universul domestic şi despre care cred că oferă o cheie de lectură asupra valorilor împărtăşite, în mod difuz, de oamenii întîlniţi. Iată, aşadar, portretul robot al „casei pe pămînt“ şi, prin ea, al proprietarului acesteia, model pentru o mare parte a celorlalţi membri ai comunităţii:

Mai întîi, brîul casei îmbrăcat în fragmente de bolovani de rîu sau de granit la care se asortează de obicei un gard de aceeaşi natură sau dintr-o combinaţie de pietroaie şi decoraţiuni de fier forjat care imită crengi înmugurite, înfrunzite sau înflorite. Curtea devine locul de întîlnire al unui foişor din lemn lăcuit, cu un balansoar „tradiţional“ acoperit cu şindrilă, cu un grup mai mare sau mai mic de pitici de grădină, cu un set de glastre de flori improvizate din trunchiuri de copaci (evident, lăcuite şi ele) şi cu o cuşcă de cîine acoperită şi ea cu şindrilă. Întredeschidem uşa nouă de metal după ce parcurgem scara de marmură de la intrare şi după ce ne-am sprijinit de balustrada de inox sau de lemn. Pătrundem în bucătăria populată cu spoturi fixate în tavanul fals, din care irump jeturi de lumină ce pun în valoare vesela expusă pretenţios în vitrine strălucitoare, şi mobilă modernă fără cusur. De-aici încolo ne ia în primire un living, o cameră bună, de oaspeţi sau „de parade“, în care stau cuminţi animale de pluş răzleţite printre teancuri de cergi şi perne cu modele brodate, pe canapele din piele sau imitaţie, după buget. Pereţii adăpostesc icoane viu colorate, italieneşti sau *Made in China,* şi, din cînd în cînd, sculpturi-pastişă după Brâncuşi, lustruite atent şi – deh, trebuie să mă repet – date cu lac. O proprietară de pensiune a întins pe gresia din livingul de la parterul vilei un covor obţinut prin coaserea a trei blăni de oaie. Mă opresc aici.

Am văzut de foarte multe ori, personal, dar şi răsfoind sute, poate mii, de fotografii ale colegilor de teren, acest gen de locuinţă. Variabilele nu pot modifica foarte mult esenţa a ceea ce percep din ce în ce mai acut ca tensiunea între tentaţia modernizării şi cea a proiectării într-un trecut idilic. Textúrile şi obiectele din inventarul domestic de mai sus au, în acest caz, „valoare de semn“ (Baudrillard). În loc să etichetăm drept kitsch acest univers, ar fi mai productiv să vedem cum pot fi citite semnele pe care le incorporează toată această cultură materială.

O întîmplare din timpul uneia dintre cercetări mi se pare că poate oferi un punct de pornire. Un cuplu de harnici gospodari a decis să amenajeze în interiorul casei prospăt renovate o toaletă utilată modern, dar ambii au recunoscut că au continuat să o folosească, cu predilecţie, pe cea veche din curte. Toaleta nouă le era destinată mai degrabă musafirilor. Aceasta devenise un spaţiu a cărui utilitate ţinea mai degrabă de reprezentare. Iar numărul acestor spaţii de reprezentare nu pare să se mai restrîngă la camera bună şi la poartă sau uşa de la intrare, de vreme ce cotloanele intimităţii sînt evacuate treptat. Gospodăria ţărănească devine, astfel, o vitrină în care luciul perfect al veselei neatinse vreodată rimează cu vieţuitoarele de pluş, puse să redomesticească un *acasă* din ce în ce mai public, dar şi cu broderia strămoşească. Pentru că, dintr-un motiv sau altul, reprezentarea sinelui capătă o importanţă ce trimite, în cele din urmă, la un individualism accentuat.

Universul domestic rural este colonizat (într-un ritm mai rapid decît cel pe care iubitorii imaginii ţăranului şi al satului tradiţional îl pot accepta) cu artefactele modernităţii ce descinde prin firele subţiri ale antenelor digitale din aproape fiecare curte sau prin paginile de decoraţiuni interioare aduse de rudele de la oraş. La fel cum şi semnele „nobile“ ale spaţiului rural sînt de găsit acum în rusticizarea prin intermediul accesoriilor cumpărate de la hipermarket. Paradoxul face ca săteanul să se alinieze practicilor consumeriste care îl fac pe orăşean să dea fuga la ţară pentru a gusta ceva *autentic*. Predilecţia pentru materiale şi obiecte ce sugerează o atmosferă rustică trimite, de fapt, la adoptarea unui model urban. „Ne-am modernizat şi noi: am făcut ceva rustic!“ – vorba ţărăncii consemnate de Vintilă Mihăilescu. Un manifest al emancipării care începe cu multiplicarea la indigo a caricaturii pe care ţi-au făcut-o alţii la oraş. Cum a ajuns rusticul simbol al modernităţii este o întrebare al cărei răspuns ar trebui căutat.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 19 noiembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea KIVU

Religia ca troc

De 20 de ani, un lucru e neschimbat în toate sondajele de opinie: Biserica este instituţia care se bucură de cea mai mare încredere, din partea tuturor categoriilor de populaţie. Românii ar fi, aşadar, un popor extrem de religios, cel puţin după standardele occidentale (am mai întîlnit procente asemănătoare în sondajele făcute în Irak, imediat după căderea lui Sadam). O atestă şi faptul că proporţiile înregistrate la ultimul recensămînt în dreptul categoriilor „fără religie“ şi „atei“ însumează, în România, cea mai mică valoare din Uniunea Europeană (0,1%). Cu alte cuvinte, nu greşim aproape deloc dacă afirmăm că „toţi românii sînt religioşi“.

Dar nici nu-i nevoie de prea multe statistici ca să constaţi asta. E suficient să te uiţi în jur. N-aţi văzut maşinile care au prinse de parbriz, cu ventuze, cîte douăzeci de cruci şi iconiţe? Eu am numărat (la un microbuz) exact 38. Plus un Christ răstignit, lipit de bord, cu aureolă din leduri multicolore. Nu mi-e clar dacă Domnul veghează asupra vehiculului cu o atenţie proporţională numărului de cruciuliţe, s-ar putea însă să fie o problemă cu dimensiunea cîmpului vizual rămas liber cuviosului şofer.

N-aţi văzut icoanele care împodobesc birourile tuturor funcţionarilor publici, de rang mai înalt sau mai modest, precum şi sălile de clasă (din şcolile publice)? La dezbaterea bugetului de stat pentru 2009, buget de criză, majoritatea celor 7000 (!) de amendamente depuse au avut drept obiect repararea sau construirea de biserici. Parlamentarii au citit în sondaje că biserica se bucură de mare trecere, mai ales în comunităţile rurale, şi sînt interesaţi să-şi asocieze acest sentiment de încredere. Bisericile sînt, pînă la urmă, proprietatea unor asociaţii religioase private. Ele trebuie deci finanţate (cu excepţia monumentelor istorice) din banii membrilor acestor asociaţii. Şi ar trebui ca această sursă să fie suficientă, de vreme ce trăim în ţara europeană cu cel mai înalt grad de religiozitate.

Aţi mai văzut, desigur, bulucelile şi înghiontelile deloc creştineşti întîmplate la fiecare expunere de sfinte moaşte sau distribuire de apă sfinţită („daţi numai cîte una, să se ajungă la toată lumea!“). Mii de oameni petrec nopţi în frig şi ploaie, se tîrăsc în jurul bisericii, într-un cuvînt, fac orice pentru a intra în contact cu divinitatea. Fenomenul nu e neapărat o exclusivitate românească, îl înregistrăm şi la Lourdes, şi la Mecca. Dacă există un specific românesc, el este dat de aglomeraţia de politicieni dornici de a arăta electoratului că împărtăşesc aceleaşi valori – oh, bineînţeles, ei nu stau noaptea la rînd, nu se tîrăsc în genunchi (cu o notabilă excepţie), ci coboară din limuzine cu benzina plătită de contribuabil, însoţiţi de SPP-işti (îi apără de furia Domnului?).

Dar să-i lăsăm deocamdată deoparte pe politicieni (motivaţi, desigur, de multele păcate pe care le au de ispăşit) şi să ne întrebăm de unde fervoarea parcă în creştere de la un an la altul a mirenilor de rînd. Întrebaţi de reporterii insistenţi (o întrebare e: ce caută aceştia acolo, cercetînd cu reflectoare şi camere de filmat, în ediţii speciale, străvechile moaşte?), răspund, cel mai adesea, că se roagă pentru sănătatea lor şi mai ales a copiilor, pentru o viaţă mai bună, ca să le crească frumos cozonacii, să-şi păstreze/recapete slujba şi alte asemenea împliniri, mai mult sau mai puţin nobile. Povestesc despre vecina care a participat anul trecut la ritualul respectiv şi a scăpat de reumatism, despre vărul care şi-a găsit slujbă, despre cunoştinţa care şi-a văzut, în sfîrşit, returnat TVA-ul.

În general, participantul la asemenea manifestări aşteaptă ca, în schimbul unei anevoioase prestaţii, să primească un ce beneficiu. Uite, Doamne, eu postesc, stau la rînd, tremur de frig, îmi julesc genunchii; Tu, în schimb, alină durerile provocate fiului meu de boala căreia medicii nu-i dau de leac, convinge patronul să-mi mărească leafa, găseşte un bărbat bun pentru fiica mea. E un fel de troc cu divinitatea, asemănător în esenţă mai degrabă cu jertfele aduse de vînătorii din Amazon înainte de a pleca la vînătoare. Întreaga poveste e redusă la o simplă relaţie funcţională (acţionez – se produce efectul dorit). Aş spune deci că aserţiunea corectă nu e că românii sînt religioşi, ci mai degrabă mistici.

Nu generalizez, există desigur în mulţime credincioşi care îndeplinesc ritualul sacru, pur şi simplu, cu smerenie, fără a se aştepta la o finalitate imediată, vizînd (dacă putem spune aşa) un lucru mai greu de operaţionalizat care se cheamă *mîntuire*. Aceştia însă se vor simţi stînjeniţi de intruziunea în intimitatea proprie (chiar dacă manifestată în spaţiul public) a camerelor de filmat şi, cel mai adesea, vor evita să dea curs insistenţelor reporterilor. În consecinţă, aceştia nu apar în reportajele televizate, imaginea care se transmite este a celorlalţi. Pe măsură ce ritualul sacru pătrunde mai mult în spaţiul public, actul religios devine tot mai mult un troc.

Întorcîndu-ne la oamenii politici, ne întrebăm de ce simt nevoia să fie filmaţi asistînd („participînd“ e oarecum impropriu) împreună cu familia la slujba de Înviere, sărutînd sfintele moaşte exact atunci cînd începe transmisiunea live, cînd aleargă dintr-un colţ într-altul al ţării în funcţie de programarea hramurilor cu audienţă. Nu cred că sînt mînaţi de dorinţa ca, prin exemplul personal, să-şi determine semenii la cuviosenie (de mult nu mai constituie modele). La urma urmei, un troc este ceea ce fac şi ei. Fac eforturi, sacrifică din timpul preţios, îşi iau riscuri (racla pe care o sărută nu e întotdeauna bine dezinfectată în prealabil). În schimb, beneficiază de asocierea propriei imagini cu a celei mai respectate instituţii – Biserica. Transferul de imagine îşi va arăta, mai devreme sau mai tîrziu, roadele. Efortul investit va fi răsplătit cu asupra de măsură. Totul e de vînzare şi prilej de speculă.

Florin DUMITRESCU

Majuscule din publicitatea Neamului

Biserica şi Şcoala: se scriu cu literă mare, atunci cînd apar în topul încrederii românilor în instituţii, dar şi în editorialele care le deplîng soarta. Înainte de a vedea cum sînt exploatate aceste Valori ale Naţiei de către publicitate, în chip de pîrghii argumentative sau de simple pretexte ilustrativ-narative, ar trebui spus că însemnătatea lor majoră face din ele mari prilejuitoare – chiar generatoare – de marketing. Căci tot cu B mare se scrie Biserică atunci cînd ni se relatează înfloritorul negoţ cu icoane şi mătănii, care acompaniază marile procesiuni. Şi tot cu Ş mare se scrie Şcoală, atunci cînd sînt denunţate chioşcurile de junk-food din curţile şcolilor (cu ş mic) sau malversaţiunile în comanditarea manualelor. Religia şi educaţia, întrupate în Biserică şi Şcoală, tabuizate în Calendar Bisericesc şi Programă Şcolară, dau ritm şi sezonalitate marilor mişcări de mărfuri.

Biserica & Şcoala, izvoditoare de consum

Paştele, Crăciunul şi sărbătorile conexe asigură cadenţa consumistă a anului, laolaltă cu Începerea Şcolii *(Back-to-School* sau *La Rentrée,* momentul revenirii din vacanţă, extins sub această etichetă şi către activităţile adulţilor). Aşa-zisa Curăţenie de Primăvară, moment de vînzări record pe piaţa amenajărilor, e tot o pregătire a Paştelui, un transfer la nivelul casei şi gospodăriei a marii primeniri din timpul postului. Cine acuză simonie, desacralizare şi devalorizare n-are dreptate decît în parte. Totul se petrece în aceeaşi logică a tîrgurilor şi iarmaroacelor din vechime, organizate cu aceleaşi prilejuri festive, în cadenţa dată de clopotul bisericii (cu b mic). Doar că tîrgul e azi televizat, amplificat şi industrializat. E adevărat, volumele cresc „o dată cu ţara“, în ritmul globalizării: se face măcel de miei pascali şi porci de Crăciun; se comite abuz de ouă şi vopsea alimentară; se produc inflaţii de mucenici panificaţi şi praf de scorţişoară. Dar pornirea de a negustori în templu (sau în preajma lui) nu-i deloc un păcat recent; aşa cum nu e vina exclusivă a noilor generaţii aceea de a căuta tot mai mult darul şi tot mai puţin harul.

Madam Isoscel & tovarăşul Pitagora

Te-ai aştepta ca acestor izvoditoare de marketing care sînt Şcoala şi Biserica să li se acorde – şi la nivelul tematicilor, al „conţinuturilor“ vehiculate în publicitatea românească, al repertoriului de argumente şi reprezentări – o preţuire pe măsură; să li se rezerve – vorba aceea – loc în strană! Iată că în realitate nu-i tocmai aşa...

În spoturile ambientate în şcoli, figura Profesoarei apare ca un un baubau exigent şi năbădăios, ca o prezenţă castratoare cu pretenţii exagerate de la bieţii elevi, a căror unică scăpare rezidă în nu'ş'ce napolitane sau snacks-uri; a căror unică consolare e făgăduită de nu'ş'ce cartelă prepaid... Aşa cum în basme baba e rea şi moşneagul e bun, se poate constata că, în reclamele româneşti, de obicei profa (la feminin) e nesuferită, iar proful (Dom' Profesor) e blînd şi simpatic, respectat şi iubit. Unui prof îi cîntă studenţii în cor „Andrii Popa“, în chip de *stand-up ovation*; de dragul unui astfel de Domn Trandafir se coalizează foştii elevi, abonaţi la aceeaşi reţea GSM, ca să-l colinde „ca pe vremuri“. Dacă vreo „madam profesoară“ inspiră şi ea o conspiraţie a întregului amfiteatru, e cu scopul de a fi ironizată printr-un happening colectiv: fie toţi apar îmbrăcaţi în roz (aşa cum obişnuieşte ea, chipurile...); fie toţi apar bandajaţi la lecţia despre faraoni şi mumiile lor... Isoscel (Tamara Buciuceanu) şi Socrate (Ion Caramitru) din seria *Liceenii* îşi transmit peste timp moştenirea prototipică. Ea – caricatural afurisită; el – înţelept şi *young at heart*.

La o primă vedere, se poate constata că, atunci cînd produsul publicizat se adresează adulţilor, vechii absolvenţi tind să privească în urmă cu duioşie, Şcoala e reprezentată nostalgic edulcorat şi întruchipată de un Profesor mascul, polarizator al respectului sincer faţă de autoritate. În schimb, atunci cînd se adresează tinerilor, adolescenţilor şi puberilor, propunînd produse escapiste şi branduri rebele, Şcoala e înfăţişată ca un loc de supliciu, iar personificarea ei este o Profesoară, o adevărată Mumă a Materiilor „aspră, dar severă“. Un caz aparte îl reprezintă spotul în care Toni Delaco, naşul brînzeturilor, dă buzna într-o clasă primară şi le recomandă şcolarilor, sub formă de ameninţare, să mănînce sănătos, respectiv să-şi ia cîte o roată de caşcaval la gustare. Cu sau fără voie, reclama cu pricina le atrăgea atenţia adulţilor asupra violenţei în şcoli. Simptomatic e că, fie şi în cazul unui unic spot (ce-i drept, temperat de ironie), publicitatea românească zugrăveşte Şcoala ca un loc nesigur, în care copiii au ocazia să înveţe şi lecţii ceva mai dure, despre lume şi viaţă.

Mai catolici despre papa

Cu Biserica se întîmplă alt fenomen straniu. Publicitatea românească, deşi se adresează unui public majoritar ortodox, mînat, în mare parte din deciziile de cumpărare, de vechi rînduieli pravoslavnice, apelează la un registru de imagini şi tropi mai degrabă catolic.

Într-unul din primele spoturi pentru lanţul de magazine Domo, mai multe călugăriţe goneau extaziate cu maşina să-şi cumpere electronice şi electrocasnice cu care intenţionau să-şi doteze chiliile. Uniforma tipică unui ordin catolic şi fasonul de comedie le apropiau mai degrabă de măicuţele din Saint-Tropez ale lui Louis de Funès. O sursă de umor se voia a fi contrastul (încă viu ca prejudecată populară) dintre modernitatea aparaturii cumpărate şi frustreţea vieţii monahale. Evlavia şi fervoarea au fost pînă nu de mult exprimate pe un panou făcînd reclamă unui mall bucureştean, în care un chip feciorelnic de fată se ivea din penumbră, abia luminat de o lumînare, în aceeaşi atitudine de rugă. Nimic care să conoteze mai precis confesiunea. Însă literele gotice cu care scria *Pure Sales* (subtilă poanta, hăh?) şi însăşi opţiunea pentru o glumiţă în engleză aveau darul să excludă orice aluzie la Credinţa Neamului. Idem, straniile rase călugăreşti pe care le purtau Hagi, Nadia şi Năstase în prima fază a *endorsement*-ului lor pentru BRD combinau elementele a cîteva ordine monahale catolice. Iar intrarea lor într-un bar de western (sic!), pe care o puteam vedea în spot, amplasa totul într-un spaţiu net neortodox.

O rară evocare clară, inechivocă, a Bisericii Strămoşeşti se află într-o veche reclamă, în care o mireasă fuge din aşezămîntul Domnului, în plină oficiere a căsătoriei, pentru a urca într-un automobil, alături de un răpitor care porneşte apoi în goană. Insistenţa pe elementele marcat ortodoxe (catapeteasma, straiele şi înfăţişarea preoţilor, fumul gros din tămîierniţă, cîntul coral murmurat etc.) marchează o situaţie apăsătoare pentru tînără, care găseşte scăparea în maşina cu fason occidental (dar produsă în România) pe care o publiciza spotul.

Iată aşadar că religiozitatea, credinţa, atitudinea bisericoasă etc. sînt prezente în publicitatea românească predominant în situaţii comice. Biserica e privită condescendent şi amuzat, ca o instituţie învechită, generatoare de anacronisme haioase. Dacă aluzia se face mai degrabă la catolicism, se pot găsi diverse motive: pe de o parte, statutul de tabu pe care îl atribuie publicul român elementelor tipic ortodoxe; pe de altă parte, implicarea şi preocuparea majore ale catolicismului faţă de cele lumeşti; şi, ca o consecinţă, imensul bagaj de topoi narativi şi retorici de inspiraţie catolică, împrumutat din filmele şi reclamele occidentale. Un alt posibil motiv pentru care anunţătorii români se apropie cu fereală de tematica religioasă pare să fie superstiţia; teama ca nu cumva reclama comandată de ei, scormonind prin „cele sfinte“ şi, în consecinţă, tulburînd voia Domnului, să nu atragă cumva ghinion. Dar despre publicitatea apotropaică, „targetată“ pe Doamne-Doamne, poate cu o ocazie viitoare.

Caius DOBRESCU

Trei teze despre relativism

Nu ştiu dacă am o opinie continuă despre relativism, un punct de vedere care să nu varieze. Nu sînt, probabil, suficient de ferm în relativismul meu. Dar cred că pot dezvolta trei idei mai mult sau mai puţin conexate pe această temă. De fapt, să combat energic trei prejudecăţi care, în opinia mea, dăunează bunei înţelegeri a noţiunii şi a fenomenelor pe care le denumeşte.

1. Relativismul nu înseamnă arbitrariu şi anomie

Am să precizez mai întîi că mi se pare greşită echivalarea spontană dintre „relativism" şi „anomie". Evident, există niveluri ale relativismului, cel care se referă la imposibilitatea cunoaşterii obiective diferind de cel care denumeşte varietatea unităţilor de măsură aplicabile comportamentului moral. Indiferent de planul în care discutăm, însă, rămîne un fapt că relativismul, luat în sensul său de bază, presupune o atenţie specială acordată *relaţiei,* adică *raportului*. A fi relativist înseamnă, de fapt, a gîndi fenomenele sau comportamentele în raporturile dintre ele sau în relaţia dintre ele şi modul în care este structurat aparatul nostru cognitiv. De unde nu mai e mult pînă la a realiza că relativismul este o doctrină a *sistemului de referinţă*. Relativism nu este, aşadar, totuna cu a spune şi a face tot ce-ţi trăzneşte prin minte. Nu implică un fel de libertate anarhică, un dispreţ arogant sau isteric al normelor, nu este acelaşi lucru cu arbitrariul, cu ipocrizia, cu oportunismul. Dimpotrivă – a gîndi în termeni relativi, în sensul de relaţionali, presupune să te supui întotdeauna rigorilor, coerenţei interne a unui cadru dat. Dacă relativismul presupune imposibilitatea adevărului absolut (o afirmaţie cu care nu trebuie neapărat să fim de acord pentru a înţelege urmarea prezentei fraze), atunci înseamnă că adevărul poate exista doar înăuntrul unor raporturi, al unui complex de coordonate, al unei configuraţii de determinări – toate acestea trebuind înţelese, asumate, construite cu grijă (cu grija cuiva care construieşte un castel de cărţi de joc). Nici o şansă să fi relativist în afara responsabilităţii, în afara autoimpunerii la norme şi reguli. Cu cît adevărul este mai fragil, mai slab şi mai vulnerabil, cu atît eşti mai obligat să-l protejezi, construind cadre formale, specii de coerenţă, seturi de proceduri, protocoale de compatibilizare, teste. Medii artificiale în care el să poată supravieţui.

În concluzie, oricîte păcate ar putea fi puse în cîrca relativismului, fie el cognitiv, moral sau cultural, faptul că ar crea dezordine şi indisciplină şi că ar semăna haosul în minţile oamenilor cumsecade nu s-ar cuveni să fie unul dintre ele.

2. Universal nu înseamnă absolut

Tindem să opunem foarte ferm ideea că adevărul unei propoziţii depinde strict de sistemul ei de referinţă şi ideea că pot exista adevăruri universale. N-am să pretind că ştiu cum se descurcă epistemologii cu asemenea subtilităţi, dar mă voi limita aici la chestiunea relativismului cultural. Aşadar, dată fiind varietatea derutantă de obiceiuri şi de credinţe pe care o putem constata de la eschimoşi pînă la băştinaşii unor izolate insule tropicale (sau în materie, de exemplu, de botezuri, nunţi şi înmormîntări între diversele zone etno-folclorice ale statului nostru naţional-unitar – dacă nu chiar între diferitele sectoare ale Bucureştiului), am fi siliţi să conchidem că lumea nu poate fi, în mod necesar, decît un montaj contrapunctic, că este pestriţă, nedisciplinabilă, energic-anahică precum, vorba filozofului, un bazar kuweitian. Cu toate acestea, în decursul timpului am ajuns să vorbim despre cadre inter- sau transnaţionale de negociere/dezbatere în chestiuni de economie, politică sau drept. Este adevărat că procesele de globalizare sînt contradictorii, că viitorul lor este incert. Dar aici avem nevoie doar de un experiment mental: este posibil să ne imaginăm o lume guvernată, în anumite privinţe precise, de norme acceptate de toate naţiunile şi societăţile? Nu voi da aici exemplul ştiinţelor exacte sau al ştiinţelor naturii, absolut aceleaşi, în acest moment, oriunde pe faţa pămîntului, fiindcă se poate imediat spune că universalitatea acestora este dedusă din inflexibila lor obiectivitate. Să ne gîndim însă la alte forme de normare/reglementare a existenţei, la dreptul civil şi penal, privat şi public, la criteriile estetice, la valorile politice, la aspiraţiile religioase. Presupun că nu există nimic care să ne împiedice să ne imaginăm un stat global, de dorit liberal şi democratic. O lume în care, printr-un joc al conjuncturilor pe care este indiferent dacă-l considerăm fast sau nefast, oamenii ar fi ajuns la convingeri şi valori uniforme. Într-o asemenea lume, vor exista în mod necesar adevăruri universale, pur şi simplu pentru că avem un context coextensiv cu civilizaţia umană. Aceasta nu va însemna însă că adevărul este absolut, fiindcă avem oricînd posibilitatea să ne imaginăm o fază ulterioară a sistemului (să spunem, aceea în care o fericită federaţie democratică a planetelor este complet cucerită de klingonieni) în care vom avea un consens la fel de larg şi la fel de dens, numai că *diferit*. Putem, aşadar, avea un cadru universal care să genereze adevăruri universal valabile, şi putem considera o asemenea situaţie cît se poate de dezirabilă, fără ca aceasta să anuleze conştiinţa relativistă a faptului că există *n* posibilităţi alternative pentru emergenţa unui cadru universal.

3. Scepticismul este şi nu este relativism

O idee devenită astăzi înţelepciune comună, e drept, mai mult în lumea occidentală decît pe meleagurile noastre, spune că numai relativismul poate fi tolerant şi că orice formă de a postula nu doar adevărul absolut, ci fie şi numai *posibilitatea* acestuia conţine în ea sîmburele opresiunii, al voinţei de a-i impune celuilalt punctul tău de vedere – dacă nu de-a dreptul de a i-l tatua pe toată suprafaţa corpului, ca în „Colonia penitenciară" kafkiană. În plus, se presupune ca evident că oricine întreţine, în orice formă, noţiunea adevărului absolut este incapabil să înţeleagă subtilităţile şi frumuseţile diversităţii, ale pluralismului, ale relativismului. Această opinie mi se pare cît se poate de falsă. Fiindcă este posibil să înţelegi foarte clar dificultăţile ontologice, logice, morale, culturale care stau în calea ideii adevărului absolut, şi totuşi, fără a încerca să le mistifici sau reduci *în nici un fel,* să ţi se pară totuşi că este o idee bună. Că reprezintă o cauză pentru care merită să te străduieşti şi un scop către care merită să tinzi. Aş spune că filozofia sceptică reprezintă un asemenea mod „natural" de a împăca şi capra, şi varza. Nu mă refer aici la scepticismul dogmatic, care susţine că nu poţi avea nici o certitudine, ci la acela consecvent, care pune la îndoială inclusiv certitudinea negativă tocmai formulată. În opinia mea, scepticismul, subtila şi complexa artă a îndoielii, reprezintă un mod de a extrage esenţa relativismului, care presupune deschiderea atenţiei, percepţia energiei aparte a posibilităţii-ca-pluralitate-implicită, fără a ajunge la compactările şi compartimentalizările relativismului ca atare. Neducînd, adică, procesul pînă la capăt, pînă la gramaticalizarea lui, astfel încît să se poată salva disponibilitatea pentru posibilitate-ca-plenitudine-unificatoare. Adică, pentru a tinde, fără pasiuni şi ambiţii dominatoare, dorind să-l serveşti, nu să ţi-l subjugi, tocmai către adevărul absolut. Cam aşa cred că reuşeau să se înţeleagă înţelepţii creştini, evrei şi musulmani, în timp ce cruciaţii şi sarazinii se măcelăreau fără milă unii pe alţii.

Andrei CORNEA

„Opţiunea secundă"

Cînd, în 1997, publicam la Editura Nemira *Turnirul khazar (împotriva relativismului contemporan),* reeditat în 2003 de Editura Polirom cu completări importante, problema pe care mi-o puneam nu era, *stricto sensu,* respingerea relativismului cultural, epistemologic şi etic. Aceasta mai întîi, fiindcă o doză bine temperată de relativism mi se părea (şi mi se pare în continuare) a fi necesară pentru respingerea oricărui tip de dogmatism şi fundamentalism. În al doilea rînd, ocupîndu-mă de chestiunea relativismului, am constatat că respingerea relativismului, mai ales a celui radical, este o sarcină destul de simplă şi de care se achitaseră deja, demult, aproape pe deplin, Platon şi Aristotel. Într-adevăr, a declara că totul – orice valoare, orice sens, orice ierarhie – ţine numai de context şi că nu poate exista judecată imparţială şi obiectivă în nici un domeniu este o propoziţie care se auto-invalidează şi dincolo de care orice discurs cu pretenţii de generalizare amuţeşte. Sigur, poate că unele evidenţe trebuie repetate iarăşi şi iarăşi sub diferite forme, deoarece propensiunea pentru susţinerea de absurdităţi nu expiră niciodată; totuşi, lupta cu un inamic care îşi contrazice propriile spuse în mod constant, fie şi numai prin felul său de viaţă, nu oferă prea mari satisfacţii intelectuale.

Problema reală şi dificilă era de a pune ceva în locul relativismului care să nu fie un esenţialism dogmatic sau un fundamentalism religios. Cum să reconstruieşti un sistem de valori, o anume ierarhie, o orientare în absenţa unor presupoziţii „tari" despre lume şi fundamentele sale? E oare posibil un asemenea pariu care, acceptînd critica relativistă la adresa fundamentalismului, nu e totuşi un relativism? Da, cred că e posibil: metoda pe care am pus-o în evidenţă, bazată pe „opţiunea a doua" şi pe „comparaţia intrinsecă" oferă, cel puţin în unele cazuri, un mod de a discerne între sisteme, valori, poziţii filozofice şi culturale care nu presupune o judecată *a priori*. Semi-legendarul rege al khazarilor care, pus să opteze între creştinism, iudaism şi islamism, alege iudaismul fiindcă creştinul şi musulmanul aleg şi ei iudaismul drept opţiune secundă, nu s-a bazat pe preferinţe *a priori*. Mai mult, oricine în locul lui, urmînd aceeaşi procedură, ar fi ajuns la acelaşi rezultat, ceea ce nu s-ar fi întîmplat dacă ar fi urmat oricare altă procedură. De unde rezultă că procedura „comparaţiei intrinseci" *este intersubiectivă şi stabilă, dar şi că ea este singura astfel.*

În ediţia a doua a cărţii am răspuns la unele obiecţii interesante, iar în volumul *De la Şcoala din Atena la şcoala de la Păltiniş* (Editura Humanitas, 2004), am încercat să aplic sistematic metoda „opţiunii secunde" la studiul utopiilor şi al ideologiilor. Motivul a fost că, în general, calificarea unui sistem de gîndire sau a unei ideologii drept utopice este un gest extrem de supus contextului, în sensul că, de regulă, adepţii unui sistem îl califică pe acesta drept „realist", în timp ce adversarii îl consideră „utopic". Pentru a evita relativismul şi contextualitatea mi s-a părut că o opţiune secundă etică – ceea ce am numit „proba responsabilităţii" – îngăduie să se decidă în mod intersubiectiv, nu asupra faptelor nude, ci asupra valorii lor. Vom afla astfel, nu ce să alegem, ci ce să nu alegem.

Cred, în general, că a căuta „opţiunî secunde" reprezintă un demers fertil în destule domenii, unele ţinînd de metafizica cea mai pură. Încerc astfel o aplicaţie într-o carte dedicată temei nefiinţei în filozofia greacă – carte care va apărea anul viitor.

De fapt, după cum, vorba lui Monsieur Jourdain, facem proză fără să ştim, aplicăm în viaţa practică „opţiunea a doua", firește cu destulă supărare, fără să fim neapărat conştienţi că, în acest fel, întemeiem o judecată de valoare pe preferinţe mai raţionale, mai constante şi mai generale decît atunci cînd decidem numai în baza „opţiunii prime". Aşa, de pildă, vom proceda în curînd toţi cei care, în al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidenţiale, vom vota, destul de frustraţi, cu un alt candidat decît cel cu care am votat la primul tur de scrutin. De fapt, am putea spune că va fi următorul preşedinte al României tocmai acela care va atrage asupra sa cele mai multe opţiuni secunde ale electoratului. Dar interesant mi se pare altceva: la „prima opţiune" sîntem aproape cu toţii, cum se poate vedea în ultimele luni, împătimiţi şi isterici, închişi într-un sistem de preferinţe autoreferenţial. La a „doua opţiune" vom deveni mai rezonabili, mai lucizi, abandonînd într-o măsură considerabilă idiosincraziile. Şi, cine ştie, s-ar putea ca rezultatul să fie pozitiv, ca în următoarea istorie povestită de Plutarh:

Se spune că, după lupta de la Salamina, generalii greci din toate cetăţile s-au strîns pentru a decide căruia dintre ei să-i acorde premiul pentru a fi fost cel mai bun comandant. S-a hotărît ca fiecare să treacă pe un bilet două nume. Cînd voturile au fost desfăcute, s-a constatat că pe prima poziţie toţi generalii se trecuseră pe sine, dar că, pe a doua poziţie, toţi îl puseseră pe Temistocle. În acest fel, Temistocle a fost desemnat ca cel mai vrednic general, dat fiind că întrunise cele mai multe voturi sosite chiar de la adversarii lui, deşi aceştia îl urau şi nu l-ar fi recunoscut niciodată în mod deschis drept mai bun decît ei toţi.

Gabriela GLĂVAN

Ochiul străin

Cărţile Hertei Müller sînt rezultatul unei exorcizări a traumei. Comunismul românesc, întors pe toate feţele în diverse registre discursive şi narative recente, devine, în aceste volume, un loc al expunerii subiective. Fondul biografic favorizează o revizuire radicală a suprapunerii dintre istorie şi memorie, dintre întreg şi detaliu, individ şi societate. Fără edulcorări nostalgice sau estompări ale contururilor ascuţite, aici trecutul esenţializat în proză are consistenţa unui metal greu, surd şi otrăvitor.

Regele se-nclină şi ucide, tradus în româneşte în 2005 la Polirom, este probabil cel mai dens dintre textele sale publicate la noi. Metafora din titlu aminteşte de jocul de şah, de tensiunea concentrată a adversarilor şi de importanţa unui pion atotputernic. Jocul e mai mult o vînătoare *(Încă de pe atunci vulpea era vînătorul* se intitulează un volum apărut în 1992) din care singura şansă de scăpare e fuga, fuga speriată a celui aflat în bătaia puştii. *Regele...* este o carte a aducerii-aminte neiertătoare. Copilăria, petrecută într-un sat din Banat, Niţchidorf, este rememorată în fragmente, impregnate de toate nuanţele înstrăinării. Temă esenţială a cărţilor sale, înstrăinarea pare o adevărată modalitate existenţială în viziunea Hertei Müller.

Aparţinînd unei minorităţi numite pe atunci, distant şi superior, *conlocuitoare,* vorbind un dialect îndepărtat al limbii germane, avînd o familie marcată de război, lagăre şi naţionalizare, persecutată de Securitate, Herta Müller afirmă un destin exemplar al rătăcirii înstrăinate prin spaţiul real şi istoric al comunismului românesc.

Accentele introspective ale acestui volum îi conferă o dimensiune poetică neobişnuit de intensă, în care naraţiunii îi răspund, într-un limbaj liric şi ermetic, semnificaţii imposibil de redat în alt mod – „arţarul roşeşte mărul surîde / dusu-s-au stelele popcorn ceresc / regele se-nclină şi ucide". Amplificată de o obsesivă recurenţă a morţii, perceperea cît mai acută a realităţii este, încă din copilărie, o mizăexistenţială. Cadavrul şi sicriele, ritul funerar şi absenţa celui plecat dintre vii sînt elemente ce vor dobîndi sensuri dramatice în anii maturităţii. „Îmi amintesc de vremea dictaturii ca de o viaţă spînzurată de-o aţă subţire, în care ajunsesem să aflu tot mai multe lucruri dintre cele care nu pot fi spuse în cuvinte". *(Regele...* p. 116) Aceasta pare a fi marea provocare a prozei Hertei Müller, transpunerea în limbaj a unei experienţe incomunicabile, natura ei fiind una periferică umanului. Frica, umilinţa, marginalizarea, toate sînt noţiuni cunoscute, comprehensibile, ceea ce nu poate fi exprimat este forma particulară în care acestea se manifestă în raport cu individul. Acesta este motivul pentru care experienţele ultime sînt în mod necesar inaccesibile celorlalţi, deoarece limbajul nu poate rămîne fidel unor atît de variate nuanţe. Apropierea acestei proze de poezie se justifică aşadar prin efortul ei poetic de a exprima întregul conştiinţei şi al experienţei individuale. Acestei încercări îi este specifică o expresie curată, rece şi un spectru narativ care să poată comunica adevărul aspru al acelui timp. Epoca Ceauşescu a fost o dictatură brutală, iar individul, şi el abrutizat, îşi pierduse libertatea şi trăia, rupt de lume, sărăcit şi înfometat, într-o ţară dominată de nomenclatura comunistă şi supravegheată de Securitate. Probabil cel mai misterios şi odios dintre sistemele care făceau comunismul să pară etern, Securitatea era ochiul demonic al regimului, rămas pînă în ziua de azi o cvasi-necunoscută a istoriei româneşti recente. În cimitirul săracilor, cei reduşi la tăcere erau îngropaţi aproape creştineşte, dacă nu cumva vreunul dintre ei era dezgropat şi devorat de cîinii vagabonzi. O vizită în acest loc transformă pagini din volum în mărturii legate de morţile inexplicabile ale unor sinucigaşi neverosimili, ale celor înecaţi cu mîinile şi picioarele imobilizate cu sîrmă, sau ale celor ucişi în banale accidente. Textul scrutează acuzator lipsa de umanitate a celor ce au făcut posibil, prin zelul lor absurd şi pervers, unul dintre cele mai atroce sisteme politice din Europa secolului al XX-lea. Iar despre oroare nu se poate vorbi astfel încît ea să nu pară ficţiune: „Cînd, cu cîţiva ani mai tîrziu, ne aflam cu toţii în Germania şi ne-am hotărît să vorbim despre monstruozitatea crimelor lui Ceauşescu, ceilalţi prieteni ne-au atras atenţia că e mai bine să trecem sub tăcere cele văzute de noi doi la cimitirul săracilor: «Nimeni n-o să vă creadă, cu aşa o poveste ajungi de rîsul lumii. În cazul cel mai bun ne vor considera pe toţi nebuni şi nu vor mai crede nimic din ce spunem».".

Corupţia intelectuală începea devreme, astfel că şi copiii de grădiniţă mimau comportamentele abuzive ale maturilor, dezvoltînd abilităţi de spionaj, patriotisme ridicole şi supunere în faţa unor falşi superiori. Neadaptată, incapabilă să colaboreze, urmărită şi persecutată, Herta Müller trăieşte într-un exil perpetuu, concentrat în mai multe direcţii, cea mai interesantă fiind cea a limbajului şi vorbirii. Această fractură în nivelul primar al comunicării este nodul poetic al unei viziuni subiective asupra limbii, mereu străină şi insuficientă. Cuvinte româneşti, alăturate unora din dialectul şvabilor bănăţeni, şi ele diferite de germană, pronunţii ciudate şi cîntece vechi, alcătuiesc împreună vocabularul înstrăinării.

Inventarul unui timp conţine, pe lîngă imagini şi cuvinte, şi cîteva obiecte, banale şi inofensive, desprinse din tapetul anost al unui deceniu cenuşiu – pălăriile căptuşite cu satin alb, pe care securiştii şi le scoteau de pe cap cu un gest inubliabil, căciula de blană, furată din fabrică, cămăşile de noapte, vîndute la talcioc, hainele cusute la croitoreasă, tablourile şi scaunele mutate prin casă, semn intenţionat lăsat de vizitatorii de la Securitate, o imagine-reclamă a vagoanelor de dormit aparţinînd Căilor Ferate Germane.

La noi în Germania, penultimul capitol al volumului, defineşte dimensiunea ultimă a exilului. Insuficiente, originea germană şi limba maternă, germana, nu asigură o adaptare imediată în noua patrie, la început dificilă şi inaccesibilă. De la pronunţia vocalelor lungi şi pînă la dialogurile minimaliste cu vînzătorii, interacţiunile sînt abrupte, iar senzaţia persistentă este cea a neadaptării.

Neiertător este şi finalul. Herta Müller vede cum România nu se poate trezi din coşmarul propriei istorii. Ce e, însă, de iertat, într-un trecut greu de mîluri întunecate, persistente şi în prezent, a căror putere corozivă nimic nu o poate stinge?

Jay-Jay live

Primele trei albume *(Whiskey, Tatoo* şi *Poison)* ale lui Jay-Jay Johanson, acest Sinatra tînguitor filtrat prin sound-ul trip-hop *made in Bristol,* m-au făcut din prima audiţie dependent de vocea alinătoare ce-şi jelea tristeţea cu o aşa delicateţe, încît o încălzea pînă la seninătate. Apoi m-a descumpănit albumul din 2002, *Antenna,* o deviaţie disco-electroclash pe a cărei copertă apărea bustul lui gol de schilod androgin cu freză vanilla-sauvage. Trei ani mai tîrziu, suedezul cu voce elegiacă şi înfăţişare de *zombie camp* scăpat dintr-un horror disco se ţinea tot de dj-ială şi tot cu „puterea nebănuită a muzicii dance" ne aburea înregistrînd *Rush* (2005), un album ce se încadra aiurea în peisajul house francez, cel mai sudic loc de pe continentul european unde avea un succes cît de cît notabil.

Mi-am recăpătat însă cu mare bucurie tristeţea datorită albumului cu un titlu depresiv irezistibil, *The Long Term Physical Effects Are Not Yet Known* (2007), album cu care Jay-Jay şi-a învins tentaţiile glamour ale clubului retrăgîndu-se la tejgheaua barului întunecat, sorbind pînă la fund amarul dulceag al solitudinii şi cîntînd, ca nimeni altul, frisonul insomniac al despărţirii şi subteranele izolării. Niciodată tristeţea nu avusese melodii mai potrivite şi nici melancolia nu îndrăznise să fie mai copleşitoare. Întorcîndu-se la temele solitudinii şi regretului, Jay-Jay lucra din nou cu muzicienii de pe primele albume. Cadenţa monotonă hărţuită de riff-urile chitarei de pe „She Doesn't Live Here Anymore" impunea ritmul unui album extrem de omogen, cu versuri simple şi cu orchestraţie uneori de o discreţie şi de o eleganţă halucinante. Printre „Time Will Show Me", cu o chitară ce părea mînuită de Mick Harvey, „Only for you" (satie-ană), „As Good As It Gets" *(jazzy tribut* adus lui Chet Baker, idolul său) şi „Rocks in Pockets" *(piano-groovy* cu vioară pe fundal), celelalte piese se strecurau cu fineţe în interstiţiile sonore dintre un electro-pop minimalist şi un trip-hop esenţializat, melodios şi fără tendinţe progresive.

Self-Portrait de anul trecut e scurt ca un joint şi intens ca un trip în cea mai decăzută dintre zile: 45 de minute de depresie pură şi de regret dublu-rafinat. Clape cristaline de pian îngheţat, corzi de chitare ruginite, tobe sparte bătînd cadenţe funerare, viori cu stridenţe morbide din mijlocul cărora o voce „ghidată de disperare" cîntă „Trauma" *(„On the border line of silence / Trauma setting in"),* „Mother's Grave", „No Medicine", „Sore"... Pe 4 decembrie, la The Ark (Calea Rahovei nr. 196 A), Jay-Jay vă testează live rezistenţa la acustica interioară a suferinţei. Atenţie: reacţii fizice secundare pe termen lung necunoscute! **(M. C.)**

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce vrea naţiunea (2)

Încheiasem, săptămîna trecută, relatarea despre Festivalul Naţional de Teatru de la Bucureşti, ediţia 2009, cu observaţia – de o banalitate dezarmantă, dar şi dezarmant de necesară, de fiecare dată – că, dincolo de toate şi de orice, o reuniune artistică se defineşte prin calitatea produselor „specifice" pe care le oferă. Degeaba ai (de pildă) într-un festival muzical zece lansări de discuri, cincisprezece conferinţe şi întîlniri cu muzicieni ori cincizeci de „evenimente stradale" dacă, în concert, orchestra cutare, adusă pe post de vedetă, sună rău, dacă dirijorul Cutărescu, pe care îl lauzi ca excepţional, se dovedeşte mediocru sau dacă, la Operă, domnişoara Cutăreanu, pe care vrei s-o lansezi ca primadonă absolută, ratează sistematic notele acute. Desigur, în artă, valoarea, excelenţa sînt, în mare măsură, noţiuni relative, supuse aprecierii imperfecte a simţurilor; totuşi, un minimum de criterii există chiar şi aici, iar criteriul ultim este, în lipsă de altceva, bunul-simţ. Adică, intuiţia corectă şi, mai ales, liberă de prejudecăţi. O privire fugară asupra afişului FNT 2009 (modestuţ ca inventivitate grafică şi urîţel ca aspect) naşte, din capul locului, perplexitate. Trei spectacole diferite cu *Cîntăreaţa cheală* de Eugène Ionesco, marcînd, e drept, aniversarea recomandată de UNESCO a centenarului naşterii autorului româno-francez, greu pot reprezenta un punct de atracţie pentru publicul obişnuit, tot astfel cum două spectacole diferite cu *Trei surori* de Cehov sau cu *Psihoză 4.48* de Sarah Kane îi îmbie comparativist doar pe specialişti. Se ştie că, în epoca interbelică au existat în Bucureşti trei montări concomitente cu *Hamlet*, avînd în rolul titular trei mari actori ai vremii, care se întreceau astfel, în luptă dreaptă, să obţină sufragiile spectatorilor; un eveniment unic nu îşi poate permite însă acest tip de competiţie, dacă doreşte să aibă cu adevărat audienţă – mă rog... – naţională. Ca dovadă, majoritatea locurilor au fost ocupate de nenumăraţii studenţi ai nenumăratelor facultăţi de teatru din Bucureşti, care se înghesuiau la intrare. Se înghesuiau însă, trebuie precizat, doar la spectacolele „cu nume" – fie al regizorului, fie al trupei, fie al amîndurora –, celelalte rămînînd să fie vizitate conştiincios doar de membrii mai proaspeţi ori mai... veterani ai breslei, sosiţi (în general, cu speranţa unui „loc în plus", nu cu invitaţie) să-şi vadă colegii. O statistică a frecventării (reale) a FNT 2009 ar fi pasionantă.

Aşa cum am mai spus, directorul şi selecţionerul unic (pînă în 2010) al festivalului, Cristina Modreanu, a iniţiat, pare-se, încă de anul trecut o consultare empirică a spectatorilor pe tema producţiilor văzute, dar şi a reuniunii în ansamblu. Dacă e să o socotim efectivă, această consultare a evidenţiat preferinţa necondiţionată a publicului pentru unele trupe şi unii creatori. Se poate presupune, de exemplu, că Teatrul Naţional din Timişoara, invitat cu trei spectacole (*Trei surori*, în regia Adei Lupu, *Poveste de iarnă*, în regia lui Alexander Hausvater, şi *Cum traversează Barbie criza mondială* de Mihaela Michailov, în regia Alexandrei Badea), după o prezenţă la fel de masivă anul trecut, ar fi favoritul numărul 1 al bucureştenilor amatori de fapte scenice. Personal, mă îndoiesc că e chiar aşa; mai mult, cred că Naţionalului timişorean – instituţie aflată într-un proces de redefinire a personalităţii şi obiectivelor – i s-a făcut un imens deserviciu prin această avantajare vădită, căci nu toate etapele unei asemenea dureroase şi dificile renaşteri trebuie expuse judecăţii publice. La fel, nu cred că un regizor renumit ca Mihai Măniuţiu trebuie „arătat" cu orice preţ lumii – şi încă prin două producţii: *Psihoză 4.48* (Teatrul Naţional din Cluj) şi *Moartea lui Danton* de Georg Büchner (Teatrul Maghiar de Stat din Cluj) – dacă starea (momentană, e de sperat) a creativităţii sale nu e tocmai etalabilă. Cît despre *Prinţesa Turandot*, adaptare de Lia Bugnar după Carlo Gozzi, montată la Teatrul Naţional „Radu Stanca" din Sibiu de ucraineanul Andriy Zholdak, artist provocator şi „nebun", de obicei beneficiar al unor partizani şi detractori egal de înflăcăraţi, a fost nu atît o cădere, cît un fel de penibilă dezumflare, la final, în rîsetele ironice a aproape o mie de spectatori (ocupanţii restului de locuri pînă la 1135 şi ai strapontinelor, scărilor, culoarelor etc. de la Sala Mare a Naţionalului bucureştean plecînd, în cîrduri, pe parcurs). Adusă în Capitală „pe ne-ve", ca „premieră în FNT" (???), producţia sibiană, de un tezism incredibil (imaginarul imperiu oriental al crudei prinţese era figurat prin simboluri naziste), a constituit, în efigie, un soi de pedeapsă a aroganţei, nepriceperii şi incorectitudinii ce au definit, din păcate, în multe privinţe, fizionomia din acest an a celui mai important festival de teatru al României – finanţat de Ministerul Culturii şi de alte organisme publice nu chiar ca Festivalul „Enescu", cu care se compara orgolios, dar, s-ar părea, mai mult decît suficient. Muzele tragi-comice ale teatrului sînt, probabil, nemiloase.

Am vorbit, pînă acum, mai ales despre lucruri triste. Să le enumerăm însă şi pe celelalte, pentru a încheia, cum ne sfătuiesc înţelepţii, pe ton pozitiv. Am revăzut cu bucurie o excelentă echipă – Teatrul Maghiar din Cluj, cea mai solidă trupă din România orei de faţă – într-un spectacol (foarte) bun: *Trei surori*, în regia directorului instituţiei, Gábor Tompa, care tot în stagiunea trecută a refăcut la Naţionalul clujean *Cîntăreaţa cheală*, vechiul său succes de la începutul anilor 1990; mai puţin strălucitoare ca ediţia-princeps, montarea de acum a avut, pentru cunoscători, ceva nostalgic, dar, pentru tinerii de azi, farmecul noutăţii. Am văzut un frumos spectacol cu... *Frumos* de Jon Fosse, la Teatrul „Toma Caragiu" din Ploieşti, în regia lui Vlad Massaci. Am receptat (inclusiv în ficat) un promiţător *România! Te pup* de Bogdan Georgescu, în regia lui David Schwartz, la Naţionalul din Iaşi, unde am descoperit, în ciuda teribilismelor, doi tineri artişti pasionaţi de munca lor şi, cum se zice, „cu potenţial". Am admirat (din nou) talentul lui Radu Afrim de a crea spectacol, chiar dacă pe seama textului (*Omul pernă* de Martin McDonagh, la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila), fără să pot revedea, tot în regia lui, *Lucia patinează* de Laura Sintija Černuskaite, cu Teatrul „Andrei Mureşanu" din Sfîntu Gheorghe – mai coerent şi mai elaborat, după părerea mea. Am găsit multe lucruri interesante (uneori, şi emoţionante) în *Trei surori* al Adei Lupu. Am plecat bine-dispusă de la *Cîntăreaţa cheală* montată de Alexandru Dabija la Teatrul German de Stat din Timişoara. Cred că e bine că a figurat în festival *Lear* al lui Andrei Şerban („Bulandra"). Sper să văd *Casa Zoikăi* (Comedie, Tocilescu) în curînd. Ar mai fi ceva? Desigur, tăcerea...

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Trecutul continuu

● **Alice in Chains, *Black Gives Way to Blue*, Virgin, 2009.**

S-au întors. După 14 ani. S-au întors ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ca şi cum Layne Staley ar răscoli şi acum straturile ascunse ale furiei cu vocea sa pătrunzătoare şi nazală, copleşit de droguri şi de alţi demoni, departe însă de orice poveste sfîşietor de simplă, departe de resemnările triste care prevestesc sfîrşitul şi de combinaţiile letale de heroină şi cocaină. S-au întors ca şi cum Staley nu ar fi murit niciodată, ca şi cum William DuVall l-ar putea înlocui, ca şi cum, împreună cu Jerry Cantrell, chitaristul şi desăvîrşitul vocal din umbră, magia ar putea fi reinventată, ca şi cum incantaţia densă a sunetului ar fi în stare să trezească la viaţă fantome adormite, iar vîlvătaia abruptă şi pîrjolitoare a vocilor şi-ar găsi breşa prin care să izbucnească din nou. S-au întors ca şi cum grunge-ul, oricare ar fi el – cel visceral, abraziv şi punk al celor de la Nirvana, cel dichisit, melodios şi cu tente clasice marca Pearl Jam, cel aspru, încărcat şi metalic scos la iveală de Soundgarden – s-ar afla şi acum în plină efervescenţă inovatoare, gata să supună lumea cu suflul său tăios, direct şi ultimativ, pregătit să deturneze sensul muzicii spre angoasă şi sinceritate totală. S-au întors ca şi cum, la sfîrşitul unui alt deceniu dintr-un alt secol, acel amestec de melancolie întunecată şi riff-uri grele de chitară (împrumutate de la formaţii şi mai grele precum Pantera, Slayer sau Anthrax) nu şi-ar fi ştirbit cu nimic transa copleşitoare şi hipnotică, ca şi cum persuasiunea lui te-ar îndemna şi acum să te scufunzi în undele tulburi, adînci, vîscoase, vitale ale unui sunet ciudat şi neclintit, marca distinctă, inconfundabilă Alice in Chains. Nu în ultimul rînd, s-au întors ca şi cum nu ar avea nimic de împărţit cu nimeni, ca şi cum ar fi ei, aceiaşi dintotdeauna – Jerry Cantrell, Sean Kinney, Mike Inez, cu William DuVall în locul lui Layne Staley – ei, stilul lor şi atît, ca şi cum nu ar avea altceva de demonstrat decît că unele lucruri nu au obiceiul să se schimbe, iar un stil ca al lor, cu atît mai puţin, ca şi cum nu ar trebui să dea socoteală decît sincerităţii şi pasiunii de a crea muzică. Iar amănuntul ăsta, aparent simplu, al sincerităţii dublate de pasiune, are suficientă forţă încît toate discuţiile teoretice să devină dacă nu găunoase, atunci cel puţin inutile.

Nu, hotărît lucru, William DuVall nu este şi nu poate fi Layne Staley, oricît de mult s-ar strădui să reînvie acea incantaţie arzătoare. Tocmai pentru că se străduieşte prea mult să redea spaţii esenţiale dispărute, vocea sa sfîrşeşte într-o reverberaţie fără personalitate, într-un fundal pasabil, într-un ecou. Nu, orice s-ar spune, 14 ani de tăcere sînt ai naibii de mulţi, iar în timpul ăsta lucrurile lăsate de izbeliţe au obiceiul să se umple de păianjeni, de praf şi de uitare. Unele chiar să se năruiască din temelii. Fatalitate sau nu, epoca grunge a apus şi ea de mult: Kurt Cobain s-a grăbit mai tare decît Staley şi a rezolvat problema grupului Nirvana şi a dependenţei sale de droguri încă din 1994, cu un glonte bine plasat în creier, Pearl Jam s-au împăcat cu gîndul că un alt *Ten* nu mai este posibil, iar Chris Cornell de la Soundgarden a descoperit, mai nou, o fascinaţie tulburătoare pentru muzica dance. Altfel, după cum era şi firesc, furia revoluţionară născută în Seattle a fost absorbită de vremuri, iar riff-urile heavy, atît de dragi chitaristului Jerry Cantrell, au încetat să mai fie atît de atrăgătoare şi au dispărut, pentru un timp, din decorul muzical. E greu, dacă nu imposibil, să nu simţi pe *Black Gives Way to Blue* toţi aceşti ani lăsaţi în suspensie, toţi aceşti ani care au preschimbat grunge-ul dintr-o chestiune vitală într-una de nostalgie, e greu să nu-ţi dai seama că locul acestui album se află acolo, la jumătatea anilor '90, ca urmaş demn şi firesc al ireproşabilului *Dirt*, e la fel de greu să nu observi că, în definitiv, Alice in Chains a fost şi a rămas o formaţie mai apropiată de metal decît de orice altceva. Şi nu este neapărat meritul compoziţiilor bine închegate, coerente capcoadă, nici al densităţii grave, care se regăseşte pe toate cele 11 piese, nici măcar meritul lui Jerry Cantrell că acest nou album survolează toate neajunsurile posibile. Nu. Dacă *Black Gives Way to Blue* se dovedeşte inatacabil, o continuare firească a unui timp trecut, este doar pentru că Alice in Chains au rămas, miraculos, ei înşişi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **José Luís Peixoto, *Nici o privire*, traducere din limba portugheză de Clarisa Lima, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2009.**

Romanul acesta de debut al portughezului Peixoto e, pur şi simplu, o carte de mare scriitor. Pe mine m-a înmărmurit. M-a făcut să uit pe loc de lucrurile *seducătoare* pe care mă obişnuisem să le caut prin texte şi m-a reînvăţat ceea ce nu credeam să mai prizez vreodată: poezia gesturilor taciturne, poezia aridităţii, poezia lucrurilor esenţiale, grele ca pămîntul. Fronda unei asemenea proze este comparabilă cu cea a DJ-ului dintr-un club de noapte care ar pune să răsune, brusc, în difuzoare, incantaţiile lui Doru Liviu Zaharia din *Nunta de piatră*. Împietreşti.

Personajele romanului sînt nişte săteni cu nume biblice şi cu ocupaţii consacrat-rurale. Lumea lor iese din timp pe toate căile posibile: prin moartea la naştere sau, dimpotrivă, prin straniile performanţe într-ale longevităţii; prin „îndeletnicirile" lor cotidiene, constînd în iubire, suferinţă şi moarte; prin devălmăşia de bîlci metafizic care le structurează peisajul (există în sat o tavernă a lui Iuda, un diavol care le oficiază căsătoriile şi le strecoară în suflet îndoiala, un om „care stă într-o cameră fără ferestre şi scrie", o „prostituată oarbă", doi gemeni siamezi lipiţi la degetul mic, o bucătăreasă care găteşte sculptural, un tîmplar ciung, olog şi fără o ureche, o „casă a bogaţilor" cocoţată pe Muntele Măslinilor, fără stăpîni, dar cu servitori şi cu o misterioasă „voce închisă într-un cufăr" etc.). Dar mai ales îi scoate din timp cercul în care se închid, de fiecare dată, istoriile petrecute aici – căci cele două părţi ale cărţii povestesc, pe două generaţii succesive, acelaşi of tăcut, tradus într-un neîncetat joc al privirilor.

Altminteri, aşa cum se întîmplă în cazul prozelor mari, vraja vine, în primul rînd, din scriitură – puternică, frust-poetică, senin-vicioasă, ca a unui călugăr cu tatuaje de ocnaş, cu „ochi de frig şi de piatră neagră" şi cu privirea „aşternîndu-se trist doar pe ce era esenţial".

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Literatura unui savant auster

● **Claude Lévi-Strauss, *Oeuvres*, Bibliothèque de la Pléiade, Gallimard, Paris, 2008**

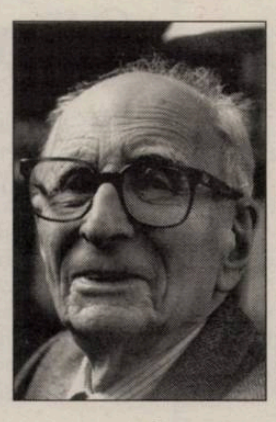

În clipa despărţirilor, e aproape un reflex – dacă nu cumva un ritual – să evocăm momentul primei întîlniri. Claude Lévi-Strauss a intrat în viaţa mea prin intermediul unor fotografii. A fost un contact bulversant, borna care îmi desparte copilăria de restul vieţii.

La parterul blocului era o tutungerie, un debit, cum se spunea pe atunci. Abia aşteptam ca tata să mă trimită să-i iau ţigări, pentru că spaţiul acela strîmt, cu un miros aspru avea ceva de loc interzis, în care parcă intrau doar bărbaţi. Înăuntru, sub o tarabă de sticlă, pe lîngă ţigări, tot felul de ţigări (le admiram pe cele cu profilul frumoasei Nefertiti şi nu pricepeam de ce tata voia doar Snagov) se mai găseau doar nişte cutiuţe de carton, diferit colorate, însă avînd toate acelaşi desen: un fluture. Făceam un constant efort de imaginaţie, fără să ghicesc ce-ar fi putut să încapă în acele minuscule pachetele. Nici nu îndrăzneam să întreb, mai ales că tutungioaica schimba priviri lucioase cu cei care le cumpărau şi deasupra capului meu încrucişa cu ei tot felul de vorbe şi aluzii pe care nu le înţelegeam. Mă învăluia rîsul lor lipicios şi o atmosferă ca o haină prea mare, de nedesluşit mister, care se rupea întotdeauna brusc la remarca: „Gata, domnilor, nu vedeţi că sînt şi copii pe aici?“. Mă cunoştea.

Eram colegă cu fiica ei, o fetiţă durdulie care mă uimea prin felul în care rîdea, cu tot corpul. Se întîmpla uneori să venim împreună de la şcoală, şi într-o zi, presupunînd că ştie mai multe decît mine, am întrebat-o direct ce se află sub aripile acelor fluturi desenaţi. Mai întîi m-a inundat cu o cascadă de rîsete. Apoi şi-a luat un aer important, mi-a spus că tatăl ei, care locuia în alt oraş, nu-i dă voie să vorbească „prostii“, dar că îmi poate arăta o carte, cu condiţia să-i fac toate compunerile pînă la sfîrşitul trimestrului. Hmm... Nu mai era mult, se apropia vara, terminam în curînd clasa a III-a. Am căzut de acord, mai ales că puteam vedea cartea imediat. Era singură acasă.

După ce descuie uşa cu un aer de mare ceremonie, intrăm într-o cameră în care totul este parcă prea roşu. Din spatele unor bibelouri cu pescari, dintre tot felul de almanahuri şi multe volume aliniate, ce au pe cotor o cheiţă albă, scoate de sub sticla unei vitrine o carte destul de groasă. Nu mă lasă încă s-o ating, nici nu apuc să văd coperta, o deschide brusc şi îmi întinde pozele. Sînt numai ochi şi uluire. Văd pentru prima oară imagini cu oameni goi: bărbaţi, femei, copii, cu toţii de-a valma, în aer liber, printre copaci. Şocul meu e dublu. Mă izbeşte nu doar goliciunea aceea teribilă, ci şi faptul că sînt altfel, cu totul altfel decît toţi oamenii pe care-i văzusem pînă atunci. Ochii, nasul, gura alcătuiesc un chip în mod straniu diferit de ce ştiam eu că e un chip omenesc. Găsesc ciudat şi părul lor tăiat abrupt într-un breton abundent, pînă şi sînii femeilor mi se par deosebiţi de tot ce văzusem la mare, la băile de nămol, ani de-a rîndul, ca să nu mai vorbesc de penele înfipte în nas, desenele complicate de pe obraz şi podoabele torenţiale atîrnate de trup. Sînt foarte derutată pentru că mi se par în acelaşi timp diferiţi şi foarte asemănători cu oamenii văzuţi zilnic pe stradă.

Dintr-odată, cu un deget micuţ, colega mea împunge imaginea unui bărbat în unicul loc în care avea corpul acoperit, sumar, de o teacă ornamentată. Chicotind, îmi spune că sub aripa fluturelui se află ceva pentru bărbaţi, ceva care se poartă *în acel loc* atunci cînd se face amor. Amor? Pentru mine acest cuvînt exista doar în formula scrijelită pe băncile din parc sau pe copacii din Poiană, în variaţiuni pe tema „Gigel + Geta = Amor“. E adevărat că mă întrebam din cînd în cînd cum apar pe lume copiii, dar de fiecare dată, zvonul că bărbaţii intră în corpul femeilor şi lasă acolo o sămînţă de copil mi se părea ceva de necrezut şi oarecum înspăimîntător.

Privind acele fotografii, problema, lăsată atîta vreme în suspensie, devenea de o subită actualitate. Caut titlul cărţii: *Tropice triste*. Nu mă ajută cu nimic, nici nu ştiu măcar ce înseamnă „tropice“. Foarte tulburată, mă ridic şi spun că trebuie să plec. Chipurile, să nu fie îngrijorată bunica de o prea mare întîrziere. De fapt, vreau să fiu singură şi să pun cap la cap tot ce ştiu, să mă lămuresc odată ce e cu acel „+“ dintre Gigel şi Geta. Recapitulînd datele anatomice reperate pe plajă şi în detaliile fotografiilor din carte, ajung la concluzia că nu poate fi doar o întîmplare faptul că, exact în acelaşi loc, bărbaţii şi femeile aveau alcătuiri diferite, însă special făcute pentru a putea fi îmbinate. Acum pricepeam de ce amorului i se mai spunea şi „împreunare“. Zvonul acela era dintr-odată mai puţin terifiant, pentru că mi se părea că pot să înţeleg, în mare, cum funcţionau cele două „liniuţe de unire“. Am ajuns acasă foarte mulţumită că rezolvasem în sfîrşit marea enigmă a oamenilor mari, deşi încă nu mi-era clar de ce ochii le deveneau lucioşi, iar rîsul lipicios cînd vorbeau între ei despre asta. Deocamdată trebuia să-mi fac lecţiile pentru a doua zi şi să caut în dicţionar cuvîntul „tropice“.

Mult mai tîrziu aveam să aflu de ce tropicele erau triste. Eram studentă cînd am regăsit cartea într-un anticariat bucureştean. Am cumpărat-o din pură nostalgie pentru emoţia trăită odinioară. După ani buni, la o universitate americană, la un curs de *Ethnographic Writing* am aflat cît de importantă e această carte, însă am citit-o abia după întoarcerea acasă, în acea veche ediţie românească, din 1968, şi am introdus-o imediat – cap de listă – în bibliografia cursului introductiv de antropologie. De atunci am răsfoit-o în fiecare an înainte de a-l preda pe Claude Lévi-Strauss, de fiecare dată gîndindu-mă că n-ar strica o reeditare, deşi aveam senzaţia că în ceea ce mă priveşte, nimic nu poate înlocui plăcerea de a regăsi vechile imagini pe hîrtia deja îngălbenită, în formatul care mi-a marcat copilăria şi, cine ştie în ce fel, alegerea meseriei, poate şi gustul de a vedea lumea din unghiul nesfîrşitei ei diversităţi.

Ultima întîlnire cu Claude Lévi-Strauss e somptuoasă. Pentru prima oară îl citesc în franceză, în ediţia-bijuterie Pléiade, apărută anul trecut cu prilejul împlinirii vîrstei de 100 de ani. Pe lîngă *Tropice triste*, volumul conţine *Totemismul astăzi, Gîndirea sălbatică* şi „micile mitologii“ cred că încă netraduse la noi – *La voie des masques, La potière jalouse, Histoire de lynx* – precum şi scrierile lui despre artă *Regarder, écouter, lire*. Selecţia textelor aparţine autorului.

Intrarea lui Claude Lévi-Strauss în cea mai prestigioasă colecţie de literatură este poate ultima sa mare lecţie. Înainte de a pleca, acest „savant auster“ ne spune că antropologia veritabilă este literatură, pentru că doar arta poate spune ceva important despre om, de la complicitatea cu o pisică la disperata luptă cu atotputernicul *„rien“*.

PUBLICITATE

Tel./Fax: 0251-560 396; Mobil: 0721/229 348
e-mail: editura.arves@gmail.com
office@arves.ro; tipografie@arves.ro
www.arves.ro www.librariecarti.ro

Dilema veche vă recomandă

● Pentru cei prinşi în zbuciumul alegerilor, posesori ai unei culturi clasice, o bibliografie relaxantă – Caragiale, de la „Situaţiunea“ care cere o dictatură ca-n Rusia, pînă la comedia aceea care începe cu „Curat murdar“ şi se încheie cu „Muzica! Muzica!“. Pentru postmoderni – *Levantul* şi *De ce iubim femeile* de Mircea Cărtărescu. (Radu Cosaşu)

● Jan Garbarek în concert la Sala Palatului, miercuri, 25 noiembrie. Sau, dacă nu ajungeţi, în jazz-shopul de vizavi de Facultatea de Drept, noul lui album: *Dresden In Concert*. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Păşuni

● ***Katalin Varga* (România-Ungaria-Marea Britanie, 2009), de Peter Strickland.**

Povestea realizării filmului *Katalin Varga* este una frumoasă: regizorul britanic Peter Strickland l-a filmat din propriii lui bani (veniţi în urma unei moşteniri), în Transilvania, cu actori români de limbă maghiară; rămas fără fonduri pentru faza de postproducţie, el a fost salvat de producătorii români Oana şi Tudor Giurgiu. O poveste frumoasă, deci. Ea ar fi încă şi mai frumoasă dacă filmul ar fi unul de reală valoare artistică. Numai că, din păcate, nu e. E povestea unei femei, Katalin Varga (Hilda Péter), care îşi ia băieţelul şi pleacă din satul ei atunci cînd soţul ei (Florin Vidamski) află că băieţelul (Norbert Tankó) nu e şi al lui. Băieţelul provine dintr-un viol. Katalin îi găseşte pe făptaşi. Pe unul (Roberto Giacomello), care încearcă să o seducă din nou, îl ucide. Pe celălalt (Tibor Pálffy), care regretă fapta şi a devenit un om de treabă, îl cruţă. Dar prietenii primului violator, care i-au luat urma, nu sînt dispuşi s-o cruţe pe ea. E clar că filmul aspiră la conotaţii de tragedie clasică şi că regizorul debutant a văzut Transilvania ca pe un decor numai bun pentru asta – o lume suficient de tradiţională, de arhaică, pentru a putea „duce“ conotaţiile respective. Dar nu s-a obosit (sau n-a ştiut cum) să *plaseze* ca lumea această dramă, s-o integreze *cu adevărat* în decor, să adauge, la osatura poveştii pe care şi-a imaginat-o, carnea observaţiei întreprinse la faţa locului, privitoare la cum vorbesc şi la cum se comportă, de fapt, oamenii de acolo. Katalin e o idee livrescă despre o ţărancă răzbunătoare: o idee livrescă, nu o ţărancă posibilă. Arată ca o boemă de la oraş (basmaua, fusta şi cizmuliţele ei ar putea foarte bine să provină de la Hippie Hippie Shake) şi, atunci cînd îşi ţese plasa în jurul celor care au violat-o (şi care n-o recunosc imediat), e zîmbitor-enigmatică şi ispititoare într-un stil profund-„actriţos“. Livreşti sînt şi lucrurile pe care le spune. „Pădurile îmi amintesc de tine. Copilul îmi aminteşte de tine. Îmbrăţişările soţului meu îmi amintesc de tine“ – îi mărturiseşte ea (în maghiară) unuia dintre violatori. Asta nu e o femeie alungată din satul ei, ci una scăpată dintr-o piesă de teatru. Şeful poterei pornite pe urmele ei (Sebastian Marina) nu se lasă nici el mai prejos: „Eşti o femeie tare“ – îi spune el (pe româneşte). „Suficient de tare încît să supravieţuieşti şi în iad, căci acolo vei ajunge.“ Actorul mai şi alege să spună lucrurile astea cu o voce catifelat-ameninţătoare (nu că ar fi putut fi spuse cu mai mult folos în vreun alt fel): sună ca personajul negativ dintr-un James Bond (deşi se presupune că joacă un ţăran).

Şi mai e şi sunetul (pentru care filmul a primit un premiu la Festivalul de la Berlin). Acesta e, într-adevăr, lucrat cu migală, dar faptul că e lucrat cu migală nu înseamnă automat că aduce o contribuţie valabilă din punct de vedere estetic. E genul de bandă sonoră care proclamă insistent – prin hăuleli, huruieli, foşnet de grîu dat tare etc. – că e ceva Misterios sau chiar Ocult în aer, cam în acelaşi fel în care vrăjitorul din Oz zdrăngăna lucruri în spatele perdelei sale, ca să-i convingă pe oameni că are puteri magice. Şi el parcă nu se cobora într-atît încît să folosească sunete care aduc a frînturi de liturghie satanistă. Chiar şi nepunîndu-le la socoteală pe cele deosebit de căznite, efectele „misterizante“ ale lui Strickland sînt complet găunoase. Cum ar putea fi altfel, din moment ce (cu excepţia spartului de semînţe între dinţi) în tot filmul nu există un singur gest în care să se poată recunoaşte vreun adevăr omenesc? Nu există decît sfori melodramatice străvechi, trase prea pe faţă: fără să ştie că băieţelul lui Katalin este şi al lui, cel de-al doilea violator îl ia imediat în braţe; fără să ştie că eroina plănuieşte să-i omoare bărbatul, soţia violatorului începe imediat să-i povestească străinei cît de bun şi de sensibil e el. Degeaba încearcă Strickland să toarne, peste lucrurile astea, varianta lui sonoră de elixir-mister (preparată după reţete învăţate, probabil, de la David Lynch, Nicolas Roeg şi Peter Weir), pentru că n-are peste ce turna. Dacă e în comerţul cu exotism transilvănean kitschos (şi pe jumătate e), trebuia să recunoască acest lucru faţă de sine însuşi şi să bage în film un vampir sau doi. Ar fi fost o treabă cinstită, nu ca estetismul ăsta pe cît de pronunţat, pe atît de neelevat. Da, imaginile recurente cu eroina pe drum, în căruţa ei, sînt frumoase (în sensul de căutat-picturale), dar zău dacă nu e ceva comic în ideea că un englez a muncit ani întregi, cu atîta dăruire şi pe banii lui, pentru a aduce înapoi păşunismul în filmul românesc. Parcă supravieţuiam şi fără.

trecerea prin reviste

ALIA – 1000

Fondat în 1920, *Adevărul literar şi artistic* a fost, în perioada interbelică, un magazin literar de bună calitate, care a adunat în jurul său nume importante ale vremii, din toate domeniile culturii. Spre deosebire de principalul său concurent, *Universul literar* (editat de *Universul),* care a trecut prin mai multe schimbări de directori şi n-a reuşit să se impună, *Adevărul literar şi artistic* a beneficiat mulţi ani de o anume stabilitate, datorată directorului Mihail Sevastos. O bună parte a colaboratorilor provenea din gruparea revistei *Viaţa românească* (Sevastos însuşi trecuse pe acolo), şi ea parte a trustului *Adevărul:* Mihail Sadoveanu, George Topîrceanu şi alţii. Dar revista nu a făcut „politică de grup" şi nu a susţinut o anume ideologie culturală, ci a fost vie, cu multe informaţii de actualitate, cu buni cronicari pe toate domeniile (carte, muzică, artă).

Reînfiinţat în 1990, a apărut separat de ziar. De aproape doi ani, are o structură nouă, simplă şi dinamică (interviu, reportaj-anchetă, plus cîte o pagină dedicată diverselor domenii ale culturii) şi este distribuit gratuit împreună cu *Adevărul,* în fiecare miercuri. Se adresează, aşadar, unui public numeros şi „amestecat". Meritul echipei redacţionale actuale (condusă de Cezar Paul-Bădescu, vechiul nostru coleg dilematic) este că a ştiut să se adapteze ritmului şi necesităţilor unui supliment cultural care apare în zeci sau sute de mii de exemplare. Cronicile sînt scurte şi la obiect, interviurile conturează întotdeauna portretul în mişcare al unei personalităţi culturale aflate în actualitate, anchetele şi reportajele aduc în atenţie subiecte cu totul neglijate de alte publicaţii (foarte interesante sînt cele legate de patrimoniu, de starea instituţiilor culturale sau a monumentelor). În plus, suplimentul cultural al *Adevărului* are multe informaţii despre evenimente artistice în curs, din ţară şi din străinătate. Numărul 1000 „adună între file" nume şi locuri importante ale culturii, de la noi şi din alte părţi: interviul este cu saxofonistul Jan Garbarek, care va susţine un concert la Bucureşti; ancheta are drept temă „Cum se iese dintr-o criză de inspiraţie" şi îi provoacă să-şi destăinuiască „metodele" pe Emil Brumaru, Gabriela Adameşteanu, Iulian Tănase, Filip Florian, Ana Maria Sandu şi Mimi Brănescu; Marius Chivu scrie despre noua carte de proză a lui Cristian Teodorescu, Anca Grădinariu despre festivalul de film de la Salonic, Dan Boicea despre spectacolul *poimîine alaltăieri* de la Teatrul Mic, Victoria Anghelescu despre expoziţia „Magic Blocks" deschisă la Muzeul Ţăranului Român, Oltea Şerban-Pârâu despre un recital Enescu-Brahms susţinut la Concertgebouw de trei muzicieni români. La pagina de „turism cultural" (o prezenţă unică, mi se pare, în presa culturală de la noi), Andrei Crăciun scrie despre Amsterdam şi despre Muzeul „Anna Frank". Mircea Cărtărescu şi Şerban Foarţă sînt şi ei „prezenţi" în recenzarea cărţii *Primii mei blugi,* o antologie apărută la Editura ART. Şi asta nu e tot...

Numărul 1000 nu are nimic „festiv". Este un număr dens şi interesant, aşa cum sînt toate, de la o vreme încoace, şi sperăm să fie cît mai multe... (**M. V.**)

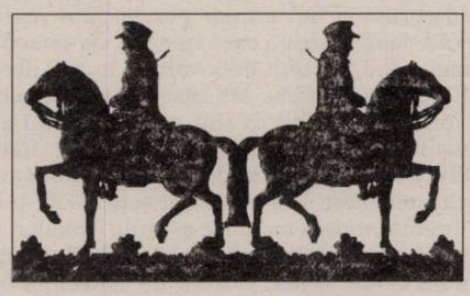

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Zi cu zi, acum 20 de ani (II)

17 noiembrie 1989. Citesc articolul patriotic din *Inf.* – la Miliţie, aşteptînd. Nu-mi place deloc. Ajung la ghişeu.

– V-a căutat colegul meu?

Parolă bună, în zece zile pleacă la semnat.

Mă duc cu Alina să ridicăm raţia. Raţia de carne, de zahăr, de ouă. Întunecric. Articolul din *Informaţia* e prost.

18. Cehii dau paşapoarte, noi – mîncare. 200 grame salam de om, pe buletin. 15 ouă pe lună. Jumate pachet de unt. Scriind articole, mă gîndesc la carte. Toată săptămîna viitoare *à cause* de Congres, nu scriu nimic, nu e loc de frivolităţi. Ce bine! Trebuie să dau, ca rezervă la carte, „Supravieţuirea unui gazetar".

19. Din Greene: „În faptul de a scrie, atîtea depind de superficialitatea zilelor noastre. Poţi fi preocupat de cumpărături, de impozite, de conversaţiile întîmplătoare, dar fluviul inconştientului continuă să curgă liber, el rezolvă problemele, face noi planuri; te aşezi la birou, descurajat, cu creierul steril şi brusc apar cuvintele. Lucrul s-a făcut în timp ce dormeai, alergai prin magazine şi pălăvrăgeai cu prietenii"...

20. King Kong-res *(notă în 2009: abreviere pentru Congresul 14).* Bridge la Lulu Ulici. Matache de la Mecanică Fină vine de acolo şi ne povesteşte, alb, ce a fost acolo, cu Pîrvulescu, nu mai licităm nimic, apoi începem să ciripim slab: o treflă... o pică...

Doamne, ce bine scriam acum 10 ani! Articol despre cei 50 de ani ai lui Mickey Mouse, în noiembrie 1979. Şi alte două, exacte, fără urmă de minciună, din 18 şi 25 noiembrie 1979.

21. Cartea, cartea... Schimbat formula cu fotbalul ca liant, nu, ceva mai larg – ziarul ca autobiografie. Viaţa mea e un ziar. Cu proiectul de epitaf ca motto:

„Aici zace... care a visat să fie cronicar sportiv şi a fost."

22. Morţii duc viaţă sexuală?

Radio Erevan: E posibil, fiindcă prea se înmulţesc! După război, mulţi viteji se arată. Dar cînd, dacă nu după război? Berlin? Concret, nimic! – vorba lui Mazilu.

23. De început o nuvelă aşa: „La 110 ani de cînd Moses Gaster intrase în camera lui Eminescu să-i povestească basmul oriental al Luceafărului, trezindu-l din somn..."

Găsit într-un „Ogoniok" din octombrie, ultima poză a lui Isaac Babel, în închisoare: gras, urît, ca în clişeele despre chiaburi.

Ce-ar fi să fac o rubrică „Ştiaţi că...?"

„Ştiaţi de concursul de orientare turistică?"

„Ştiaţi că sîntem în grupa a doua valorică la popice?"

„Ştiaţi că s-au încheiat întrecerile juniorilor la pentatlon?"

„Ştiaţi că am jucat la rugby cu Samoa de Vest?" etc. etc. şi în final: „Ştiaţi că se dau 200 gr de salam?"

24. Ispita goethiană („mai bine injustiţia decît dezordinea") transpusă azi: prefer securitatea politică unei insecurităţi economice. Huo!

Comenzi de articol pentru *Fotbal* (despre Ozon), pentru Valentin Albulescu la *Sportul Studenţesc* – bravo, Intelectualule!, ţi-ai văzut visul cu ochii: gazetar sportiv.

25. Se cere ca poporul să aibă „o înaltă inteligenţă şi o sănătate fizică puternică."

Nu e un lucru uşor nici să iei hotărîri proaste.

Primit *Lire* pe '88, de la Ion de la Paris. Venit exact la timp – un interviu cu Graham Greene: *„Je ne perdrai jamais ma foi dans les coïncidences, Henri...",* tot din Greene.

Un poem despre cel care stă mereu lîngă preşedinte cu toată cultura lumii în cap. Şi despre cel care informează minţind. Şi despre copilul care face parte din grupul de protocol. Cu titlul: „Poemul Agerpres".

Articolul din *Inf.* despre meciul cu Danemarca s-a lipit pe un panou din faţa unui minister; mi-o spune, ca o laudă, Nae Ioniţă, itebistul meu. Mă bucur ca un prost. Ceva grav mi s-a stricat la cap.

26. Vine din nou Dubcek la Praga? Berlin, Berlin, *über alles!*

27. Seară la Gogu *(notă în 2009: Rădulescu).* Cu Doina şi Romi, Vali Seciu, Zigu şi Ada Ornea, Gabi şi Geta Dimisianu, Nicolae Manolescu care face azi 50 de ani. Pînă vine Gogu de la aeroport, plecat să-l primească pe şef, vedem, într-o tăcere etanş, *Nostalgia* lui Tarkovski. De o inteligenţă a tăcerii, cumplită. Nu îndrăznim nici o vorbă – de parcă l-am fi auzit pe Rostropovici la Berlin. Gogu vine de la aeroport, unde cică l-ar fi aşteptat pe Petre Stoica. Stupoare; ne traduce în şoaptă: petrestoica înseamnă, între activişti, perestroika. Se ciocneşte pentru Nicolae, căruia, deodată, îi cade de pe faţă masca tinereţii şi îmbătrîneşte brusc sub ochii noştri.

(urmare în nr. viitor)

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde pleacă uichendistul? Călăraşi-Dervent-Peştera Sfîntu Andrei

E o grădină zoologică destul de mare. Spre surprinderea mea. N-au elefant. Dar au lei făcînd sex *(numai pentru uichendist.ro),* emu adult, jaguari poftind la păsăret, emu tînăr, urşi de vreo două feluri, cel negru avînd tic nervos: scoicşora minute un singur punct negru în ciment. Şi iarăşi: hipopotam uriaş şi fragil, ca toţi hipo *(preferatul meu, minute am stat să-l văd mîncînd şi nehalind decît cîteva paie),* crocodilul de piatră, boa trei, păsăret, peşti, o ţestoasă de mîl decisă să nu se-nece.

Sexul între lei? El îl iubeşte pe el. În acel moment. El o arată. Celălalt el cască o dată. Lui i se taie. El se rostogoleşte înfrînt. Ăsta-i sexul. De grădină zoologică. Dorinţă scurtă, plictiseală. Placiditate: ce să faci cu atîta viitor?

Acum, la cîteva ore după Călăraşi, senzaţiile mi s-au aşezat. Precum oraşul e aşezat şi el. E o senzaţie a istoriei care şi-a făcut treaba. Boierimea-negustorimea şi-a făcut casele, gata, şi-a încheiat rolul istoric. Comuniştii au lucrat şi ei la Călăraşi, gata, şi-au încheiat şi ei rolul. Grădina zoologică are mîndria ei. E pusă bine deoparte. Călăraşiul e bine delimitat. Zoo la zoo, combinatul prăbuşit la combinat prăbuşit. Statui la statui. E un oraş făcut de un copil ordonat. Nu străluceşte prin nimic, dar are de toate.

E multă statuie în Călăraşi.

De la preaurecheatul primar vechi la Burebista-Decebal-Dromihetes-Carol I, Voievozii neamului s-au adunat la sfat în Călăraşi. Statuile nu depăşesc nivelul didactic. Şi, de aceea, Călăraşiul cred că poate fi un bun oraş ca material didactic. Ştiţi cum ne scoate învăţătoarea să ne arate natura la orele de biologie de clasa a III-a? Pe materii: ai case negustoreşti-ai blocuri-poţi preda istoria mergînd la faţa locului, aşa cum tot pentru istorie ai statuile voievozilor. Mergi cu şcolarii şi le arăţi la faţa locului, uite ăsta e ăsta, ăsta e ăsta. Grădina zoo e bună pentru materiile: zoologie-biologie. A, pentru artă abstractă e bun Călăraşiul. Are. Din fier de la Combinatul făcut praf, se înalţă un păianjen, diverse turbine, încovoieri, o lupoaică cu capul căzut.

La Dervent călugării stau la bloc de două etaje, şi ăsta-i lux. Credincioşii, în biserică, „fac de trei ori trenuleţul" doar-doar minunile se vor pogorî atunci, pe loc. Credincioşii de picnic lasă maşina cu toate uşile deschise ca să sară din ea diavolii de motor, de portbagaj, de pe locul şoferului şi locul mortului, iar sinelui lor îi dau să mănînce pre lîngă Izvorul Tămăduirii, izvor cu robinet de cea mai înaltă calitate tehnică. E o credinţă rătăcită la Dervent, uitînd de credinţă şi aşteptînd gură cască minunea şi profitînd de cele mai noi minuni ale civilizaţiei, printre care enumerăm şopingul.

Omul nu mai e de mult o minune aici. În tăcerea lui Dumnezeu, credincioşii citesc nevoia unei umilinţe peste măsură combinată cu o inventivitate de prost gust. Minunile ce-au fost, cine le mai ştie? Minunile ce vor veni i-au luat omului mintea, speră să i se întîmple lui, lui, nu altuia şi de aceea exerciţiile lui de smerenie arată grotesc.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

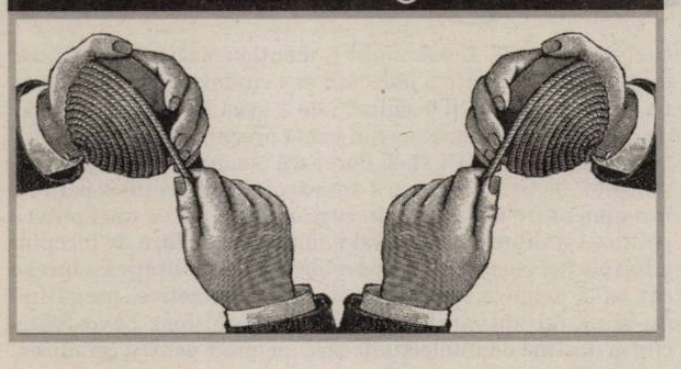

Cine crede în Republica Moldova?

Acum, că Republica Moldova a revenit în forţă pe agenda publică românească, se vorbeşte iar mult despre ţara, uitată mai ieri, de la est. Din păcate, vorbim în acelaşi stil, mult şi prost, plin de bune intenţii, frustrări identitar-istorice şi fără concluzii practice. Rar auzi noutăţi şi abordări originale, iar clişeele facile abundă. Mi s-a întîmplat însă chiar luni să aud un discurs coerent şi interesant de la Oleg Serebrian. Este politolog şi deputat la Chişinău şi a vorbit la dezbaterea organizată de Institutul European din România, „Republica Moldova între vecinătatea eternă şi integrarea europeană".

Rezum pe scurt cele spuse de Oleg Serebrian, cu precizarea că nu este un citat, ci doar cîteva notiţe scrise atunci. A vorbit despre un anumit sentiment al falimentului în Moldova, faliment politic, economic şi identitar. A pus de mai multe ori întrebarea seacă „Cine crede în acest stat?" şi a dat şi răspunsul la fel de sec: „Nimeni". Cei care se consideră români văd viitorul lor într-o unire cu România, rusofonii se gîndesc la apartenenţa la o uniune de state ruso-asiatice. Şi unii şi ceilalţi văd actualul stat Republica Moldova ca pe ceva tranzitoriu, provizoriu, în care nu merită să investeşti. Partidele politice din Moldova oferă oamenilor un discurs geopolitic, mai mult decît un discurs politic. Cînd întrebi ce program de guvernare au, ţi se răspunde: să îmbunătăţesc relaţia cu Moscova, să rezolv problema cu gazele, problema cu exportul de vinuri – asta trece drept un discurs de stînga la Chişinău. Dacă răspunsul se referă la îmbunătăţirea relaţiei cu România, problema europeană, eventual NATO, atunci e un discurs de dreapta. Politicile interne nu sînt luate în considerare, ideea e că dacă le rezolvăm pe acestea, relaţia cu Moscova, relaţia cu Bucureştiul, restul se rezolvă de la sine. Sîntem un stat în căutare de suzeran.

Ce propune Serebrian? Mai întîi pune o întrebare care ar trebui să fie baza de plecare pentru orice discurs serios de viitor: chiar e pregătită România să încorporeze un milion de rusofoni? Să înghită Moldova cu problemele ei majore, pe lîngă Transnistria şi Găgăuzia? Concluzia, inevitabilă, ar fi că România ar trebui să sprijine Republica Moldova să se consolideze aşa cum este ea astăzi, ca un stat separat şi să încerce să o aducă în Uniunea Europeană, astfel graniţa de pe Prut ar deveni simbolică. Un fel de model al relaţiilor existente acum în interiorul UE între Germania şi Austria.

Din păcate, discursul lui Serebrian, deşi foarte aplaudat, mai degrabă s-a pierdut printre altele, oarecum tipice pentru discursul dominant atunci cînd se întîlnesc români din cele două ţări. Sînt cîteva linii logice. Este în primul rînd discursul sentimental-istoric: sîntem un neam, trebuie să ne ajutăm. De obicei asta se spune în faţa unei săli pline de oameni care sînt convinşi deja de asta şi e un fel de ritual de reconfirmare, de reasigurare că aşa este. Plăcut auzului, dar inutil în context. Mai e apoi discursul de tip terapie de grup: ce rău ne-a fost şi ne este, sîntem săraci, comuniştii şi moldoveniştii au dominat tranziţia, corupţia e enormă, sărăcia colosală. Atît, acest discurs nu face aproape niciodată pasul spre viitor, doar constatăm şi ne plîngem că e rău. În fine, ultima formă de discurs inutil este şi cea mai rafinată: discursul geopolitic. De obicei, Rusia este mare, puternică, hotărîtă şi nu va lăsa niciodată Moldova din mînă, Europa este slabă, divizată, nu înţelege Moldova şi oricum nu o vrea, iar România e prea mică pentru a face ceva. Nu zic că nu e adevărat, afirm doar că dacă facem din geopolitică o obsesie, atunci ne luăm jucăriile şi plecăm acasă. În discursul meu de la conferinţă am încercat să sugerez să lăsăm puţin deoparte şi blestemul geopoliticii, şi lamentările, iar strategia la Chişinău şi Bucureşti ar trebui să fie următoarea: să ne comportăm ca şi cum aderarea Moldovei ar urma un plan cu finalitate certă, să se facă reformele necesare şi lobby-ul necesar şi să aşteptăm fereastra de oportunitate, astfel încît atunci cînd UE va fi pregătită, aderarea să se facă rapid. Experienţa de pînă acum, inclusiv aderarea României la NATO şi UE, arată că astfel de ferestre de oportunitate apar oricum.

Între timp, trebuie să ne fie clar şi aici, şi la Chişinău care este obiectivul major. Serebrian are perfectă dreptate, România are o dilemă majoră: urmăreşte reunificarea cu Moldova sau întărirea statului moldovean? Ştiu că politica oficială a României este că nu urmărim unificarea, nici nu am putea spune altceva în mod deschis. Dar întrebarea este: chiar credem asta în sinea noastră? Dacă într-adevăr credem asta, atunci cum se face că numai oficialii vorbesc despre Republica Moldova ca despre un stat pe termen lung, pe cînd în dezbaterile publice vorbim ca şi cum unificarea va urma cîndva, firesc? Îmi pare că această idee că vom fi împreună în Uniunea Europeană nu a făcut pasul dinspre politica oficială a MAE spre spaţiul public, spre sinele popular, nici aici, nici la Chişinău. Deşi e evident că numai aceasta este soluţia. Aderarea Moldovei la UE este o chestiune care mai curînd unifică societatea moldovenească, unirea cu România este o chestiune care mai degrabă o dezbină. Cumva energiile proromâneşti de la Chişinău ar trebui concentrate spre planul european. Apropierea de UE ar putea fi singurul proiect politic major care ar întruni aproape un consens acolo, nici unul nu mai are acest potenţial. Intrînd în UE, Moldova şi-ar rezolva practic şi dilema sa ca stat sfîşiat între cei care vor să intre în România, cei care vor să rămînă independenţi şi cei care vor să intre în spaţiul rus. Pentru cei de acolo care se consideră români, diferenţa practică între o unificare iluzorie cu România şi o aderare la UE cu toate drepturile în, să zicem, 20 de ani (monedă comună, graniţă deschisă în spaţiul Schengen pe Prut) ar fi minoră. Pentru cei care se consideră moldoveni şi ruşi ar fi o soluţie la fel de mulţumitoare, nu au fost cuceriţi de România, au statul lor, iar o relaţie privilegiată cu Rusia poate fi posibilă şi în interiorul UE.

Scriu toate acestea cu gîndul la enorma risipă de energie care se duce cu chestiuni identitare şi cu dispute inutile, vizibile inclusiv la conferinţa de luni: învăţăm istoria românilor sau istoria moldovenilor, ce limbă vorbim, încotro ne îndreptăm. Nu că nu ar fi chestiuni importante, dar de cînd asist la asemenea dispute nu mi s-a întîmplat să văd nici un singur caz de „moldovenist" care să fie convins, în urma unei asemenea discuţii, că el e român sau de un „românist" care să fie convins de alţii că e mai întîi moldovean. Fiecare rămîne înverşunat în tranşeea proprie şi Moldova e un *no man's land* între tranşee. Altfel, toţi par convinşi că sînt europeni. Şi dacă doar pe atît se înţeleg, acesta este şi singurul plan posibil.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

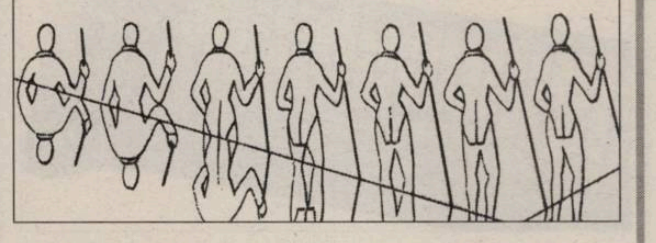

Dr. House

Dr. House (House M.D.) este un serial difuzat de cîteva posturi româneşti de televiziune (AXN şi TVR, pare-mi-se). Nu l-am „scăpat", fiind – din motive oscilînd de la estetice la... omeneşti – o mare amatoare de seriale. Am văzut cît de multe am putut, de la începuturile PRO TV-ului încoace: de la *Quantum Leap* la *MASH, Familia Bundy, Viaţa can filme* şi, în sfîrşit, *Seinfeld;* trecînd prin *Beverley Hills 90210, Who's The Boss, Dădaca* şi *Ally McBeal;* şi ajungînd la mult mai actualele şi complicatele *Neveste disperate, Lost* sau *Prison Break*. Am putut, astfel, urmări evoluţia mentalităţilor epocii, dar şi a concepţiilor cinematografice din anii '90 încoace. De la morala explicită a lui Brandon Walsh din *Beverley Hills* sau a lui Sam Beckett din *Quantum leap,* trecînd prin cea delirant-imaginativă a lui Ally McBeal ori creativ-ironică din *Seinfeld* şi pînă la cinismul lui dr. House e... drum lung.

Numai că Gregory House, doctor specialist în diagnostice la spitalul universitar Princeton-Plainsboro din New Jersey, nu e doar un cinic. E un personaj al zilelor şi al serialelor noastre: în 2010 (pe cînd eram noi mici, în SF-urile de prin anii '80, multe dintre antiutopiile viitorului se petreceau prin 2010...) oamenii nu mai trăiesc şi gîndesc nici ca familia Walsh, nici măcar ca JR Ewing de altădată. Dr. House e genial, un diagnostician de excepţie nu doar prin pregătirea sa, ci şi prin tenacitatea cu care îşi urmăreşte scopul: împreună cu echipa lui, alcătuită din trei doctori (fiecare dintre ei o „voce", întruparea unui anumit tip de gîndire şi morală), Cameron, Chase şi Foreman, nu se lasă, practic, niciodată pînă cînd nu află ce are de fapt pacientul său. Şi pînă nu îi salvează viaţa.

În demersul său investigativ, House e comparat cu Sherlock Holmes. Alte puncte comune cu acesta pot fi considerate singurătatea, iubirea pentru muzică, consumul de droguri (House ia Vicodin, un medicament pentru problemele sale cu piciorul pe care şi-l tîrăşte) şi prietenia cu colegul său, nu Watson, ci Wilson, căruia îi împărtăşeşte... totul.

Sigur că, în ce-l priveşte pe House, spre deosebire de Sherlock Holmes, acesta reuşeşte să-şi salveze pacientul, în cele mai multe dintre cazuri, împiedicîndu-i moartea (şi nu rezolvînd enigmele care apar după ce aceasta deja s-a petrecut). De altfel, în ciuda caracterului său să-i spunem antipatic (deşi după mai multe episoade vizionate nu mai pare aşa), a mofturilor în alegerea cazurilor (nu le vrea decît pe cele neobişnuite), a nerespectării regulilor şi a abordării directe a subiectelor celor mai delicate, House e un erou salvator. Intră fără drept de apel în această categorie, lăsînd deoparte romantismul fantastic *à la* Batman şi Spiderman, în favoarea unui lucru mai important: faţa reală, chiar dacă neplăcută a lucrurilor.

De altfel, în 2010, cînd multe s-au spus deja, în destule feluri posibile, un erou clasic, bine crescut şi în cuplu fericit cu o... prinţesă, nu ar mai fi posibil. House are toate caracteristicile supereroului, amestecate cu cele ale *lonely ranger*-ului, adaptate zilelor noastre mai alienate şi cinice: e, de fapt, tot îndrăgostit de Stacy, fosta lui iubită, dar nu mai poate avea o relaţie cu ea (şi nici, pînă la capăt, cu celelalte două „admiratoare" ale sale, Cuddy – directoarea spitalului – şi Cameron); salvează vieţi, şi nu se lasă pînă nu o face, dar fără poleiala menajamentelor faţă de pacienţi.

Actorul britanic Hugh Laurie a reuşit să fie dr. House. Iar serialul, datorită lui, a subiectului (principalul său creator e David Shore) şi a filmărilor spectaculoase (cînd un pacient suferă de ceva, camera intră pînă în adîncul organelor acestuia, de pildă...), a fost cel mai vizionat din lume în 2008 (distribuit în 66 de ţări) şi a luat, printre altele, un Premiu Globul de Aur şi trei Emmy Primetime.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

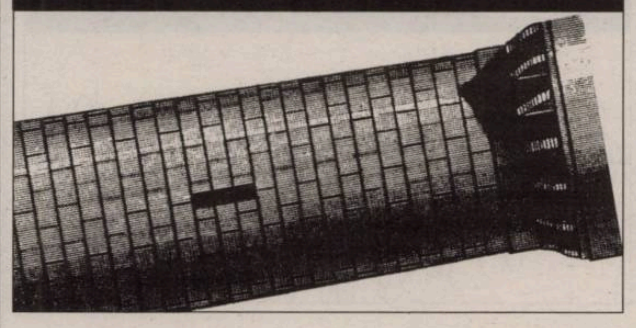

Ariel şi Caliban

Trăim într-o perioadă istorică bizară. Prima în care nu avem o paradigmă dominantă, adică o schemă civilizaţională subsumată unei viziuni filozofice şi unei spiritualităţi distincte. Resturi amestecate ale trecutului şi prefigurări ale unui viitor neconsensual, iată lotul nostru de angoase şi rezervorul nostru de violenţe, pe care nici o instanţă critică şi nici o disciplină nu reuşesc să le raţionalizeze. Profeţiile recente – moartea ideologiilor, sfîrşitul istoriei sau globalizarea – par deja caduce. Iar eforturile politice de a pregăti, prin digitalizare şi bioştiinţe, modelul economic post-petrol, se reduc la un joc de sumă nulă: noi demagogii şi monopoluri se substituie celor tradiţionale. Sistemul internaţional, paradoxal definit ca anarhie controlată, se află şi el într-un echilibru spasmodic. Singura tendinţă – mai mult dorită, decît inevitabilă – descrie mişcarea dinspre hegemonia americană, neconstestată după căderea comunismului, spre multipolarismul „puterilor emergente": în locul unui singur lider, G20.

Nici unul dintre pilonii modernităţii – laicitate, progres, drepturile omului, primatul individului – nu a rămas intact sub asaltul forţelor contrare: fundamentalisme agresive, relativismul menit să nege pertinenţa oricărei valori „universale" şi noile comunitarisme au intrat în joc pentru a demola, dinăuntru sau din afară, bătrînul edificiu al Luminilor. Democraţia însăşi este simultan exaltată ca finalitate inexorabilă şi denunţată ca sursă de corupţie sau compromitere a participării prin reprezentare...

Vechii greci formulaseră etica armoniei cosmice. Pînă în secolul al XVIII-lea, creştinismul a impus etica teandriei, focalizată pe întruparea Logosului. De atunci încoace, lumea occidentală a creditat ethosul invers al umanităţii divinizate. Acum, singura noastră morală predică salvarea „mediului" şi amurgul idolilor. Planeta şi tabloidul. Pădurea amazoniană şi gaura cheii. Responsabilitate verde şi demitologizare a radicalei imanenţe în care ne-a zidit Consumul. Trebuie să vedem în acest punct startul unei alte transcendenţe? Nu mă grăbesc să răspund afirmativ, întrucît revenirile postmoderne ale „sacrului" nu au schimbat, în intimitate, datul secularizării. Retorica „deschiderii" spre orice orizont şi imperativul de a gospodări capitalismul ca pe o reţea mondială au generat sincretisme, mimetice sau structurale, fără să repună faptul religios în centrul societăţilor noastre. Unica expresie post-nihilistă a transcendenţei pierdute pare să fie lumea virtuală a Internetului, triumf al egalităţii drapate în toga unei libertăţi finalmente nelimitate. Din păcate, nu dispunem de o constituţie a lumii virtuale, pentru că ea nu şi-a primit încă fundamentul epistemologic: ce este, în sine, dar şi în raport cu individul şi societatea, acest „acolo" situat la limita mereu mobilă dintre imaginar şi real? Ce statut are textul într-un spaţiu unde colcăie mai multe opinii decît autori clari, mai multe discursuri decît idei şi mai numeroase imagini decît reguli? Totul se poate „face" pe net – de la socializare şi shopping, pînă la exhibiţionism personal şi sexualitate fantasmatică –, dar cum se poate salva echilibrul dintre autoritate şi responsabilitate pe acest teren vag, omniprezent şi totuşi imaterial? Petiţii online, civism spectral, inflaţie a sinelui în blogosferă, postări anonime pe forumuri: sînt acestea tranşeele unei angajări într-o cetate umană reconstruită? Cine e prezent pe ecrane, există, într-adevăr, dar este el mai autentic, mai real şi mai influent decît eroii de film din secolul al XX-lea? Tinerele generaţii, care cresc în faţa computerului şi se (in)formează pe Google, dau pînă una-alta dovada pasivităţii: viaţa online e o „Second Life"... în agenda căreia cultura, memoria, eul şi ceilalţi apar doar ca funcţii narcisice, triste figuri ale solitudinii colective. Noul Gavroche e mai curînd Peter Pan, în vreme ce Ariel şi Caliban îşi schimbă neîncetat măştile, într-o feerie care poate oricînd vira spre coşmar.

Anca MANOLESCU

Declinul ideologiilor?

În primii ani după 1990 am avut convingerea tonică, exaltantă chiar, că intrăm într-o epocă imună faţă de ideologii. Aveam impresia că, după ce consumaseră şi fuseseră consumate de oroarea celor două totalitarisme, societăţile europene au prea multă experienţă pentru a respinge fără şovăială orice fel de utopii sociale, orice discurs care promite paradisuri terestre. Dacă în 1955 Raymond Aron socotea verosimil sfîrşitul ideologiilor, mi se părea că acum ceasul lor de pe urmă sosise într-adevăr. Credeam – eu însămi în mod utopic – că societăţile şi indivizii sînt de acuma vaccinaţi şi că vor lua ideologiile drept ceea ce sînt: truse cu cîteva etichete care ne permit/ispitesc să sortăm binar realul, să ne dăm cu părerea despre toate. Credeam că ideologiile nu se vor mai putea preface în credinţe, că nu li se va mai permite să atingă ardoarea funestă a unui crez de inginerie socială. Mă înşelam, desigur. Experienţa istoriei, fie ea şi recentă, nu e de ajuns ca să ţii ideologiile la locul lor. Le stă în natură, spunea Andrei Pleşu, să fie „invazive", le caracterizează „tendinţa spontană de a «coloniza» existenţa umană în întregul ei".

Într-o excelentă emisiune *Înapoi la argument,* H.-Patapievici i-a invitat de curînd pe directorii Centrelor culturale polonez şi ungar la Bucureşti pentru a vorbi despre pregătirea căderii comunismului în cele două ţări, despre organizarea opoziţiei şi tratativele ei cu comuniştii reformişti. Emisiunea s-a încheiat cu reflecţia melancolică a unuia dintre invitaţi: am fost în stare, spunea el, să ne obţinem libertatea, dar nu sîntem în stare să trăim în libertate. Reapar naţionalismele, extremismele; puterea lor de seducţie e departe de a se fi epuizat.

„Sublimarea politicii ca alternativă a religiei s-a epuizat pentru că a triumfat."

Într-adevăr, nu trăim deloc într-o lume imună la ideologii. Cele fabricate în Occident (naţionalismul, deja în declin aici, dar importat acum pretutindeni; mai nou corectitudinea politică sau feminismul) coexistă cu ideologii religioase de cele mai variate surse. Fundamentalismul are, pentru cei mai mulţi dintre noi, culoare islamică, dar fiecare religie îşi dă lotul ei, de la teleevangheliştii americani neoprotestanţi, la rigoriştii extremişti evrei, la naţionaliştii religioşi hinduişti şi budişti. De curînd, la al doilea Sinod referitor la Africa, Papa Benedict al XVI-lea şi episcopii africani considerau că fundamentalismul religios este unul dintre „virusii" care ameninţă continentul.

Fundamentalismele religioase sînt forme, în mod special periculoase, de ideologie. Căci ele nu trebuie să-şi creeze cu materiale strict omeneşti pretinsul mesianism, cum au făcut totalitarismele secolului al XX-lea; nici nu trebuie să detroneze credinţa pentru a-i prelua, prin opoziţie, prestigiul absolut, aşa cum se întîmplă cu religiile seculare. Cele din urmă şi-au pierdut – ca „religii" – credibilitatea, tocmai fiindcă şi-au învins „adversarul". „Sublimarea politicii ca alternativă a religiei s-a epuizat pentru că a triumfat" – spunea Marcel Gauchet. În schimb, fundamentalismele lucrează cu „material intern", îşi arogă capitalul de absolut al religiei de la care se reclamă, pe care o instrumentează. Folosesc un vocabular tradiţional, familiar şi prestigios în ochii comunităţii, agită teme eschatologice care pot stîrni uşor elanul celor mulţi. Numai că le folosesc pentru a crea tot un soi de religie seculară, în sensul că scopurile lor sînt terestre, sociale, politice.

Fundamentalismele religioase sînt forme în mod special contradictorii de religie. Căci ele impun cu agresivitate religiei-gazdă un chip colectivist: persoana umană trebuie să devină un robot pios, iar libertatea ei este desfiinţată. Nici măcar Dumnezeu nu are dreptul să protesteze, şi el trebuie să se conformeze portretului pe i-l stabilesc ideologii fundamentalişti.

S-a spus de multe ori că intelectualii (un anumit fel de intelectuali) sînt cei care creează ideologiile. Mai e nevoie, desigur, pentru ca ele să prindă rădăcină, de un personaj de masă, un Lenin şi un Stalin, un Führer, un Căpitan, un „mult iubit şi stimat Tovarăş". Chiar în cazul fundamentalismelor religioase, al celui islamic de pildă, cercetătorii spun că interpretarea agresivă a tradiţiei are drept autori oameni cu formaţie universitară. Luînd act de şansele oferite individului în societăţile moderne pluraliste, ei închipuie un contra-model de societate în care aceleaşi şanse ar fi garantate de o ortopraxie încruntată şi de eradicarea pluralismului, un model în care ei au, desigur, monopolul discursului, al puterii, al adevărului.

Dar dacă un intelectual este autentic, poate el *adera* la un regim monopolist de gîndire, de judecată, de expresie? Cîteodată da, pierzîndu-şi ceva din autenticitate. Vorbind despre tensiunile din care se alcătuieşte condiţia intelectualului, Leszek Kolakowski o menţionează pe cea dintre exigenţa de libertate a judecăţii şi a cuvîntului, pe de o parte, şi dorinţa de „a fi ascultat", de a avea influenţă publică, pe de altă parte. Dacă cea din urmă precumpăneşte, intelectualul poate fi ispitit să-şi dorească „monopolul asupra cuvîntului" şi, în fond, asupra adevărului. Iar preţul constă în înregimentare ideologică, în curtarea şi slujirea unei puteri politice totalitare. Kolakowski aminteşte de faza de început a Revoluţiei ruse, cînd grupări ale intelectualităţii au încercat să-şi asigure sprijinul noii puteri sovietice, pregătindu-şi astfel autoanihilarea. Czeslaw Milosz povesteşte cîteva destine de intelectuali care au optat pentru „gîndirea captivă".

Dar, în genere, predomină cealaltă exigenţă, cea de libertate a gîndirii şi a expresiei, faţă de care dorinţa de impact public e secundă. Pentru ca actul intelectual să poată avea loc, e preferabil un model pluralist de cercetare şi de reflexie, modelul pieţei deschise de dezbatere, asupra căruia insistă Horia Patapievici.

Intelectualii sînt potriviţi pentru a demonta ideologiile, inclusiv religioase.

În studiul introductiv la cartea despre *Origen* a lui Henri Crouzel, Ioan I. Ică îl numeşte pe alexandrin „contemporanul nostru". În el vede un tip de teolog care redevine exemplar odată cu apariţia modernităţii. Într-adevăr, pentru specialiştii de azi, ca şi pentru gînditorii Renaşterii sau pentru un filozof ca Berdiaev, Origen reprezintă teologul libertăţii: nu numai fiindcă aşază libertatea persoanei în centrul doctrinei lui, ci fiindcă practică *o teologie în libertate,* mizînd pe pluralitatea sensurilor şi a interpretărilor, eventual în tensiune, pe cercetarea – deseori polemică, dar riguroasă – a altor credinţe şi filozofii. A accepta diversitatea teologală şi teologică, pertinenţa unor linii de cercetare diferite, teologumena, riscul, dezbaterea – cu conştiinţa că ele reprezintă efort de înaintare colegială spre absolut, iar nu posesiunea şi fixarea lui în discurs – înseamnă a reflecta, în viaţa intelectuală, libertatea creatoare a Duhului. Pentru André Scrima, această atitudine e legitimată biblic: „În Epistola către Galateni, Pavel spune limpede: «Iar cînd Chefa (Petru) a venit în Antiohia, pe faţă i-am stat împotrivă, căci era vrednic de înfruntare». După cum se vede, exercitarea colegialităţii apostolice este departe de a se confunda cu o idilă; cu atît mai bine, va spune Tradiţia răsăriteană, deoarece Duhul face adesea să i se ivească limpezimile prin confruntarea între *complementarităţi*... Iar Petru şi Pavel figurează tocmai complementaritatea, aşadar libertatea". André Scrima însuşi a fost o prezenţă spirituală atît de captivantă tocmai fiindcă se mişca în propria tradiţie cu o libertate şi cu o adeziune, ambele fără rest.

Dat fiind că optează în genere pentru libertatea gîndirii şi pluralitate colegială, intelectualii sînt potriviţi pentru a demonta ideologiile, inclusiv religioase, pentru a le da pe faţă simplismul invaziv, monopolist, răpitor al libertăţii.

PUBLICITATE

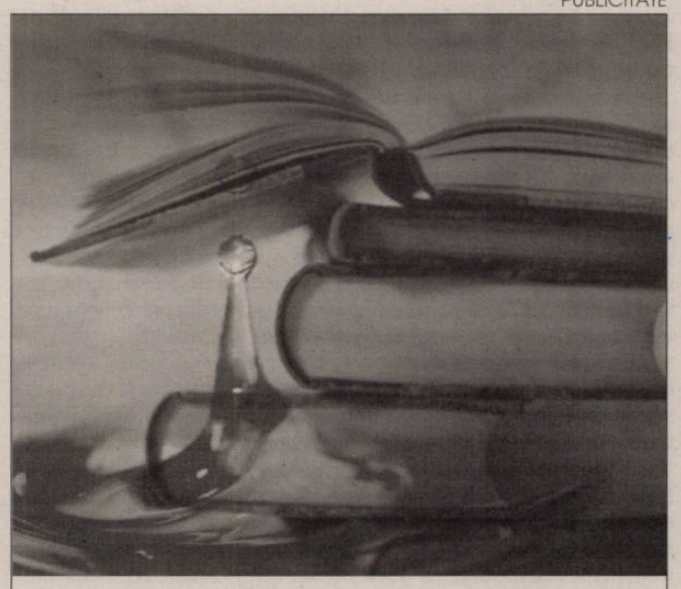

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

În pat cu Mihaela Rădulescu

Mihaela Rădulescu este şi scriitoare – şi de aceea ajungem să ne ocupăm de ea într-o rubrică dedicată culturii la televizor. Editura Polirom i-a publicat în 2007 volumul *Despre lucrurile simple* (primit bine de voci ale criticii literare şi transformat în *best-seller* de către public), iar acum ne îmbie cu o altă carte a vedetei, *Nişte răspunsuri*.

Biografia scriitoarei Mihaela Rădulescu nu este consemnată de biografi, ci de revistele tabloide. Prin urmare, dacă ne interesează, de exemplu, legătura de dragoste dintre Franz Kafka şi Milena Jesenska şi citim cu interes scrisorile în care el îi şoptea vorbe dulci, tumultuoasele amoruri ale divei-scriitoare ar trebui să ne lase reci. Nu ne interesează nici de ce s-a despărţit de milionar pentru un puştiulică, nici de ce l-a părăsit pe puştiulică pentru a se consola în vila de la Monte Carlo a milionarului. De altfel, Mihaela Rădulescu a plecat la Monte Carlo tocmai declarîndu-se scîrbită de presa tabloidă de pe meleagurile noastre, care – spunea vedeta – i-a invadat viaţa privată. Deci biografii tabloizi ar trebui să-i arate puţin respect şi să nu se mai bage în sufletul ei. Ceea ce respectivii au şi făcut, cît vedeta a fost plecată.

Şi, pentru că asta nu era de ajuns, a pus la cale un montaj literar-artistic în care să fie implicat chiar băiatul.

Iată însă că scriitoarea s-a reîntors de curînd în ţară să-şi prezinte ultima ei carte, *Nişte răspunsuri*. Şi a găsit de cuviinţă să facă prezentările de rigoare taman în emisiunea iubitului-puştiulică, *Neatza cu Răzvan şi Dani*, de la Antena 1. Şi, pentru că asta nu era de ajuns, a pus la cale un montaj literar-artistic în care să fie implicat chiar băiatul.

A tocmit o actriţă să recite din cartea ei, dar a dorit ca acela căruia i se adresează actriţa să fie Dani Oţil. Acesta a făcut la început mofturi, dar nu a avut ce să facă şi s-a conformat. Fragmentul recitat făcea parte din povestirea „Studiu despre tine – trei zile“, iar scriitoarea ne-a mărturisit că în el este vorba de iubire, ca de altfel în toate povestirile sale. Frumos, nu?

Şi se porni actriţa să recite... E un text care se adresează unui bărbat, despre care naratoarea ne spune că-l vede în fiecare dimineaţă gol şi-l studiază. În timpul acesta, pe fundal, se aude o melodie suavă, bună de o cină romantică. Vedem din cînd în cînd faţa lui Dani Oţil care, pe măsură ce textul înaintează, e din ce în ce mai tulburat. Camera ne-o arată şi pe diva-scriitoare. Ea zîmbeşte cu satisfacţie, părînd că ştie ea ce ştie!... La sfîrşitul recitării, Dani Oţil e cu lacrimi în ochi. Mihaela Rădulescu apasă zîmbind pe acceleraţie şi ne spune că, dacă s-ar fi recitat întregul text, l-ar fi făcut „pînă şi pe puber să plîngă de-a dreptul“. Apoi, dîndu-şi seama că a obţinut de fapt ceea ce dorea: „Dacă şi puberului i-am stors o lacrimă înseamnă că e bine!“. Moment în care „puberul“ nu se mai poate abţine, izbucneşte în plîns şi se retrage în culise.

În fine, nu e cazul să mai prezentăm emisiunea de mare simţire artistică. Ea a continuat cu replici în direct între cei doi amanţi, care făceau trimitere la lucruri pe care le trăiseră împreună, cu dialoguri între ei despre fanteziile sexuale ale Mihaelei Rădulescu, punctate de izbucniri în plîns ale puştiului. De unde se vede că biografii-tabloizi i-au lipsit foarte mult vedetei, la Monte Carlo.

Mihnea DUMITRU

Campania politică prinde gripa viralului

Campania politică online din România virează înspre senzaţional şi încearcă, cu orice preţ, să mobilizeze electoratul partidelor înspre rezultate la urne prin mediul internaut. Eforturi în scopul unor mai bune rezultate în ziua votului s-au realizat şi în alte state democratice, cel mai sonor fiind al lui Barack Obama în Statele Unite. Comparaţiile, în acest sens, sînt însă inutile şi lipsite de valoarea exemplului, în situaţia în care pătrunderea Internetului în SUA este de trei ori mai mare decît în România, la o populaţie de 15 ori mai numeroasă. În plus, nici unul dintre partidele prezente pe scena politică autohtonă nu deţine resursele şi organizarea necesare chiar şi pentru un efort raportat la scara sus-amintită.

Cu toate acestea, elemente comune există şi vor fi redate de-a lungul acestui articol, în prezentarea, pe scurt, a evoluţiei Internetului politic românesc prin copierea unor reţete de succes. În esenţă, campaniile internaute din domeniul politic au avut trei evoluţii majore în ultimii patru ani, perioadă egală cu creşterea accesului la mediu în teritoriul urban. Diferenţa tehnică între ceea ce reprezenta site-ul lui Obama în timpul alegerilor din SUA şi ceea ce reprezintă prezenţa online a principalilor candidaţi, cu excepţia notabilă şi semnificativă a strîngerii de fonduri prin intermediul Internetului, nu mai există.

Domnule Năstase, dărîmaţi acest zid!

Prima fază a evoluţiei Internetului politic românesc au constituit-o blogurile. Într-un fel, politicienii s-au regăsit pe Internet. Şi-au creat prezenţe online, bloguri şi site-uri. În principal dezvoltate în campanie şi de rare ori aduse la zi în afara perioadelor electorale, cenzurate împotriva comentatorilor prea liberi în păreri şi structurate în jurul unor imagini publice nu tocmai bine gîndite, blogurile au reprezentat primul pas al politicienilor în mediul internaut. Cei mai mulţi n-au dispus de altceva decît de un serviciu pur tehnic în dezvoltarea lor, fără agenţii specializate sau consilieri de imagine dedicaţi efortului. Rezultatul, evident, a fost de multe ori comic, atît în aspectul unora dintre bloguri, cît şi în comunicările aferente mediului, cu multe dintre site-uri prezentînd doar cópii fidele ale declaraţiilor politice din realitate. Ca informaţie inedită, nu domnul Adrian Năstase a fost primul politician cu blog, ci Ioan Mircea Paşcu.

Viralul sau mai exact clipul video care, prin natura mesajului său, tinde să se transforme, pe calea Internetului, într-un tsunami digital imposibil de oprit.

Cel de-al doilea capitol al dezvoltării Internetului politic a fost reprezentat de transformarea site-urilor de candidaţi în centre de comunicare „web 2.0“, sintagmă care defineşte orice tehnologie de unire a utilizatorilor în jurul unor interese comune. În căutare de susţinători, site-uri precum YouTube, Facebook sau Hi5 au devenit centre de recrutare. Este important de menţionat, însă, faptul că aceste creşteri în numărul susţinătorilor internauţi nu au fost, per total, un efort bilateral, cu candidatul şi, mai ales, votanţii căutîndu-se reciproc prin site-urile sociale. De cele mai multe ori, echipele responsabile cu dezvoltarea prezenţei online a candidaţilor au căutat şi adăugat posibili votanţi en-gros, cu rezultate cuantificate prin simplul volum de date.

În ceea ce reprezintă totuşi o mică revoluţie a onlineului politic românesc, după ce politicienii şi-au stabilit prezenţele online, s-au trezit că există, practic, şi vizitatori. Interacţiunea cu ei a fost extrem de slabă, trădînd şi dezinteresul electoratului faţă de mediul politic românesc, dar cel mai clar incapacitatea politicienilor de a-şi adapta discursul unei audienţe în general tinere şi cu atenţie limitată. Un exemplu bun în acest sens îl reprezintă Radu Mazăre, care în campania de la locale s-a concentrat exclusiv pe formele web 2.0 de interacţiune cu electoratul. Un exemplu mai puţin bun din cadrul aceluiaşi tur de scrutin este Andrei Chiliman, primarul sectorului 1 din Bucureşti, care avea pagină de Hi5, la 62 de ani.

A treia fază a politicului internaut se vede acum, atît în instituţionalizarea activismului politic online, cît şi în efortul de transformare a mesajelor transmise de candidaţi în elemente virale. Este, dacă doriţi, faza „dacă voi nu ne vreţi, voi vă vrem!“ şi, practic, vorbim de adaptarea discursului politic la rigorile Internetului. Au apărut echipe de activişti politici sau „postaci“, obicei care pînă acum nu devenise un factor important în campaniile online. Mesajele politice sînt scurtate, în mod automat, comunicarea se face prin terţi, nu prin aceleaşi canale oficiale atît de des folosite. Încercări în acest sens s-au mai văzut în alte campanii, probabil cel mai cunoscut exemplu fiind cel al gherilei portocalii din 2007, dar niciodată nu au avut organizarea şi volumul eforturilor curente. Odată cu radicalizarea discursului şi cu evoluţia percepţiei că alegerile prezidenţiale sînt *endgame*-ul politicului românesc, crearea unor celule de activişti politici concentraţi strict pe online, tocmai mediul cel mai lipsit de cenzură, a devenit evidentă. Zeci de membri de partid sînt astăzi angajaţi în această luptă de orgolii, fără ca rezultatele ei să se vadă în altceva decît hărţuirea şi obosirea electoratului cu acces la mediul online.

Afară plouă şi pe Internet

Un alt element al acestui ultim capitol îl reprezintă viralul sau mai exact clipul video care, prin natura mesajului său, tinde să se transforme, pe calea Internetului, într-un tsunami digital imposibil de oprit. Ingredientele sale sînt simple: o preconcepţie a societăţii şi o exagerare voită, adeseori în negativ, a mesajului transmis. Exemplul cel mai recent (şi poate cel mai bun pînă acum, în această campanie) este cel în care preşedintele Băsescu se autovictimizează în faţa unor ziarişti, sub umbrela binecunoscutului său discurs anti-moguli. Clipul conţine şi o doză de autoironie, deoarece umanizează candidatul, dezvoltînd astfel o puternică conexiune cu cel care vizualizează mesajul. Este ultimul într-o serie de zeci de astfel de materiale, toate încercînd să atingă miile de vizualizări necesare pentru a fi declarate „virale“ şi, automat, de succes. După cum spuneam însă, succesul rămîne un joc al volumului şi al numerelor, al comunicării de sus în jos, dinspre clasa politică.

Eforturile virale se adaugă site-urilor, blogurilor, conturilor de Yahoo Messenger, Twitter sau Facebook, pentru majoritatea candidaţilor. Partidele sînt ajutate şi de diferiţi susţinători cu acces uşor la tehnică şi cu entuziasmul puţin cam exagerat. Unii dintre aceştia chiar riscă să aducă deservicii diferiţilor candidaţi. Un exemplu în acest sens este clipul pro-referendum cu „mărimea contează“ care, dacă n-a alienat electoratul feminin, în mod sigur a făcut ca restul celor care l-au apreciat să-şi infirme coeficientul de inteligenţă.

În turul doi vine furtuna

Mesajele nu pot decît să crească în intensitatea lor tabloidă şi virală, odată cu turul doi. Din acest punct de vedere, online-ul românesc se va transforma într-un adevărat front de război, cu informaţii cît mai intime şi dezvăluiri cît mai şocante, găsindu-şi locul, în format digital, pe blogurile susţinătorilor de partid. În acest moment există peste 1000 de bloguri politice, în majoritatea lor aparţinînd membrilor şi susţinătorilor diferitelor partide. Dintre partidele parlamentare, PSD are 142, PD-L – 129, PNL – 99 şi UMDR – 5 în limba română. Li se alătură 313 bloguri de comentatori sau persoane care nu şi-au declarat apartenenţa la vreun partid, dar scriu pe teme politice, şi 150 de ziarişti cu bloguri pe teme de resort. Oricare dintre acestea sînt gata să preia şi să transmită informaţii mai departe, în cadrul unei audienţe relativ limitate cantitativ, dar extrem de active.

Nu există metode clare de cuantificare a modului în care Internetul trimite alegătorii la vot. Campaniile online, în România lui 2009, sînt, mai degrabă, folosite pentru mobilizarea electoratului dedicat diferitelor partide sau candidaţi, în ciuda încercărilor de a sparge zidul dintre votanţi şi organizaţii politice. Viralizarea campaniei trădează însă şi dorinţa partidelor de a atinge alţi alegători, aflaţi în afara sferei partidului, necesitatea de a adapta mesajul la mediu şi la doleanţele votanţilor nehotărîţi. Din păcate, în situaţia în care prezenta campanie politică este atît de polarizată, găsirea de modalităţi de comunicare cu aceştia sau cu electoratul celorlalte partide nu vine chiar atît de uşor.

Internetul l-a ajutat pe candidatul Obama să reprezinte un element coagulant al societăţii, o revenire la normalitate, lucru care nu poate fi văzut întîmplîndu-se în ziua de astăzi în România. Mai mult, şi, poate, cel mai important, acei oameni doreau să devină fani cu conturi de Facebook, să discute cu el pe Yahoo Messenger sau să-şi creeze bloguri pe site-ul său de campanie: pentru că aşa atingeau celebritatea şi succesul acelui candidat. Or, o astfel explozie de solidaritate nu există în România faţă de nici unul dintre candidaţi. Cu toate acestea, însă, Internetul politic a evoluat destul de mult în cei patru-cinci ani de cînd a început să fie luat în serios şi, cel mai probabil, va rămîne o oglindă destul de clară a societăţii româneşti.

O mie de oameni la un concert cameral

– interviu cu Răzvan POPOVICI, director al Festivalului SoNoRo –

A patra ediţie a Festivalului internaţional de muzică de cameră SoNoRo, al cărui director sînteţi, mi s-a părut organizată într-un mod cît se poate de natural. Adică, a părut că lucrurile au mers de la sine. De exemplu, programele şi jurnalul oferite gratuit spectatorilor au ajuns întotdeauna pentru toată lumea, chiar dacă afluenţa publicului a depăşit probabil aşteptările, la fel s-a întîmplat şi cu vinul, şampania, apa minerală sau pişcoturile oferite şi ele gratis sau incluse în preţul biletelor. Nu au fost stridenţe, desincronizări sau excese (care sînt aproape curente în România). Îmi închipui că în spatele acestei funcţionări „naturale" trebuie să stea, de fapt, foarte multă muncă şi o adevărată ştiinţă a organizării. Aveţi un model de festival pe care l-aţi urmat?

Mi-am făcut ucenicia cu un mic festival din Germania, ţara în care am crescut de la vîrsta de 15 ani, după ce am plecat din România (tata a rămas în Germania în 1988, a plecat cu ultimul tren, cumva, iar eu am plecat împreună cu mama şi sora mea, imediat după Revoluţie). După trei ani de festival în Germania, mi-am zis că trebuie făcut ceva la Bucureşti. Pe scurt, aşa s-a născut SoNoRo. Cîntînd toată vremea în întreaga lume, am luat parte la foarte multe festivaluri şi serii de concerte care sînt organizate extraordinar, deci, am văzut, am auzit şi am mai învăţat şi făcînd. Eu am şi aşa, în general, o ştachetă extrem de ridicată pentru că, oricum, ca artist trebuie să tinzi mereu către mai mult. Şi mi s-ar părea aberant să aduci artişti extraordinari, iar festivalul să fie prost organizat. Ar fi o mare lipsă de respect faţă de aceştia şi faţă de public. Sînt puţine festivaluri de acest fel în România şi tocmai de aceea cred că cele care sînt trebuie să fie făcute ireproşabil. Şi sigur, de ce să nu fie paharul acolo, de ce să nu fie programul acolo, de ce să nu fie broşura tipărită cum trebuie? Mai sînt şi scăpări, normal, dar din ce în ce mai puţine. Anul viitor va fi cel mai important, la a cincea ediţie SoNoRo. Pentru că, după părerea mea, un festival trebuie construit timp de cinci ani. Următoarea etapă e de la cinci la zece ani.

În ce constă diferenţa între aceste etape?

Următoarea etapă e cea în care să putem ajunge să concurăm cu festivalurile importante de gen. În ce priveşte potenţialul creativ implicat în organizarea festivalului, web-site, grafică, filmuleţul festivalului, spotul radio şi aşa mai departe, cred că sîntem în topul topurilor. Asta pentru că în alte ţări chestiile astea pot fi greu făcute, sînt extraordinar de scumpe, iar oamenii creativi nu sînt neapărat interesaţi. Dar aici, am reuşit să motivez o întreagă echipă fantastică de oameni creativi cu care sînt convins că putem puncta la nivel de *world class*.

Pe de altă parte, am observat că aţi reuşit să aduceţi nişte muzicieni spectaculoşi, de-a dreptul impresionanţi.

Ei bine, calitatea aceasta e pentru mine de la sine înţeleasă. Conceptul şi calitatea artistică au fost pentru mine de la început *nec plus ultra*. Am mulţi prieteni foarte buni cu care cînt în întreaga lume şi e altfel cînd îi ştii şi îţi sînt apropiaţi, pentru că îi poţi suna şi invita la festival iar ei acceptă. În schimb, dacă începi să apelezi la agenţii şi la manageri, e cu totul altceva, treci în altă dimensiune, apar persoane intermediare şi preţurile se schimbă. Aici e ca şi cum ar fi crescut un fel de familie. Am apelat la relaţiile personale în aproape toate situaţiile. Bine, în cazul a unul sau doi pe care voiam neapărat să-i aduc pentru că se potriveau la programele respective, cum au fost, de exemplu, Gilles Apap şi band-ul lui, am mers prin agenţie.

Finanţarea nu e încă ideală

Aţi ţinut concertele în săli foarte frumoase, pe care bucureştenii în general nici nu prea au ocazia să le vadă, cum ar fi cea de la Palatul Bragadiru, de la Cercul Militar, Sala Unirii, de la Palatul Cotroceni sau cea de la Muzeul Enescu. Poate şi asta a adus un spor de atractivitate, dar spuneaţi că oricum nu vă aşteptaţi să vină atît de mult public. Sălile acestea foarte mari au fost şi foarte pline, deşi e vorba de un festival de muzică de cameră.

Sînt totuşi nişte locuri făcute pentru asta şi unde ar trebui să se petreacă mereu asemenea evenimente. Pentru mine a fost foarte interesant să alegem săli adecvate. Iată că acestea există şi doar trebuie convinşi şi aduşi în barca noastră responsabilii lor. Mă aşteptam să fie afluenţă de public, dar nu mă gîndeam chiar la o asemenea nebunie. Aţi văzut cum a fost la Catedrala Sf. Iosif unde au venit, cred, spre o mie de oameni. Suplimentasem de dimineaţă băncile obişnuite ale bisericii cu încă 150 de scaune, pentru că anul trecut lumea a stat în picioare şi n-am vrut să se mai repete asta. Dar acum au fost şi mai mulţi decît anul trecut şi iar s-a stat în picioare. Mă uitam din spatele altarului şi nu-mi venea să cred. Chiar fiind eu un optimist de-a dreptul bolnav, acea afluenţă mi-a depăşit orice aşteptări.

Interesant e că afluenţa a fost similară şi la concertele gratuite, şi la cele cu bilete plătite.

Festivalul fiind finanţat în proporţie de 90% prin sponsorizări private, normal că o parte din invitaţii a fost făcută

prin companii. Însă acestea au promovat festivalul în interiorul lor într-un mod foarte ingenios, aşa încît invitaţiile nu au ajuns la neaveniţi. Numărul de invitaţii a fost destul de limitat, dar am reuşit prin PR-ul şi marketingul acestor companii să motivăm şi alte persoane să cumpere bilete. Acum e adevărat şi că nimeni nu merge la un festival de muzică de cameră ca la un concert Madonna, doar pentru că are bilet gratuit. Dar noi nu am ajuns încă la o finanţare ideală a festivalului, adică, o treime din sponsorizări, o treime de la Guvern şi o treime din bilete. Aşa ar arăta o finanţare profesionistă. Partea cu biletele funcţionează din ce în ce mai bine (totul a fost plin), deşi se simte încă o mentalitate veche: oameni care îşi pot permite foarte bine să cumpere bilet se interesează de invitaţii.

Aţi avut o idee neobişnuită, aceea prin care au fost create două vinuri special pentru acest festival. Vinuri care au fost oferite spectatorilor în pauze. Cum s-a întîmplat?

Festivalul a produs în fiecare an cîte un disc sau un album. Anul acesta, am ajuns la povestea cu vinurile printr-o simplă discuţie cu un prieten creator de vinuri. Sînt două, unul roşu şi altul alb, scoase într-o ediţie limitată – sînt adevărate produse de artă, foarte bune. Nu sînt ieftine deloc, dar spectatorii au primit cîte un pahar cadou.

Trecînd la subiecte mai personale, am aflat că nu vă place să cîntaţi în frac. E pentru că vă plac lucrurile mai informale?

Nu. Îmi place eleganţa, am crescut într-un anumit ambient, cu o străbunică proprietăreasă de vii, mîncam dulceaţă din porţelanurile fine care mai rămăseseră în familie şi eram obişnuit cu astfel de lucruri. De exemplu, ador butonii pentru cămăşi. Dar chestia cu fracul e altceva. E foarte inconfortabil să cînţi în frac, pentru ceafă, pentru gît şi aşa mai departe. Mai ales că viola, instrumentul meu, e ceva mai mare, iar cînd cînţi simţi nevoia să fii mai liber în mişcări. Pe de altă parte, muzicianul era pe vremuri un fel de angajat, în Anglia oricum, iar în alte părţi era al prinţului, al papei, al cardinalului. Era un anumit codex al hainelor. Acum nu mai e cazul. Sigur că trebuie să fie o îmbrăcăminte foarte elegantă şi adecvată. Nu poţi cînta în blugi în aula Muzeului Enescu sau să-ţi pui o bluză portocalie cînd concertezi la Cercul Militar. E vorba de o anumită noblеţe care trebuie să se potrivească şi cu tradiţia, dar care poate fi în acelaşi timp ceva contemporan şi *smart*. De cînd mi-am dat demisia din orchestra din München, eu n-am mai purtat frac.

„Într-o orchestră ajungi să lucrezi ca într-o corporaţie"

Care a fost motivul acelei demisii?

Festivalul SoNoRo. Trebuia să fiu lunar aici şi să mă ocup de el ca să se dezvolte aşa cum s-a dezvoltat. Şi în argumentarea scrisă a demisiei am motivat că trebuie să conduc acest festival de la Bucureşti. Evident că a fost puţin ca la pocker, pentru că în orchestra de la München aveam un job pe viaţă, bine plătit. SoNoRo a fost deci primul motiv al demisiei, cel de-al doilea fiind că se înteţiseră concertele la care trebuia să particip în mod independent de orchestră.

Festivalul acesta a necesitat deci sacrificii şi riscuri importante.

Da, sacrificii mari. Cînd a fost să fie o gaură în buget, de exemplu, a trebuit s-o acopăr tot eu, din fonduri personale. Dar, a fost cea mai bună decizie a vieţii mele. Plecarea din orchestră mi-a dat şi libertate artistică. Atunci cînd eşti membru într-o orchestră, oricît ar fi ea de bună, eşti legat, chiar şi atunci cînd ai – aşa cum în mod luxos aveam eu – o jumătate de normă. Acum am un program flexibil, iar timpul meu artistic e foarte satisfăcător pentru că s-au înteţit concertele şi, pe deasupra, din punct de vedere financiar lucrurile sînt mai bune pentru că am ocazia să cînt mai mult.

La München înţeleg că vă simţeaţi ca un fel de slujbaş.

Da, exact. Iar mie îmi place să mişc lucrurile. E o chestie de atitudine. Într-o orchestră stai şi e un dirijor care-ţi spune ce să faci. Eu am cîntat mult şi la Filarmonica din Berlin. Bun, e cea mai bună orchestră din lume, a fost foarte frumos. Dar nu mi s-a potrivit, e contra naturii mele. Acolo nu vibrezi cu adevărat, iar pe termen lung te plafonezi. Sigur, oricine vine de la Berlin cîntă apoi oriunde ca un prim concertmaistru, e fantastic. Dar am văzut şi oameni care stau într-o astfel de orchestră cîte 20 de ani şi devin evident obosiţi, extenuaţi artistic. Pentru că la un moment dat ajungi să nu mai faci muzică de dragul muzicii, ci să lucrezi ca într-o corporaţie.

Locuiţi în continuare în Germania?

Da, deşi acum am şi o locuinţă la Bucureşti, dar de fapt parcă sînt mai mult în avion. Toată vremea sînt pe drumuri. Mă voi muta probabil la Zürich din decembrie.

Vă interesează politica din România? Cum vi se pare ce se întîmplă aici?

Mă interesează şi nu prea. Eu sînt relativ apolitic. Uneori însă mă crucesc auzind certurile astea interminabile şi, mai ales, nu pot să înţeleg cum politicienii schimbă de azi pe mîine partidele. În Germania aşa ceva nu există. Apoi, dacă te-a prins că ai făcut ceva, trebuie să-ţi dai imediat demisia. Dar aici, în România, te prinde, şi nu ţi-o dai. E un comportament inadecvat pentru persoane care ar trebui să fie nişte modele. Am cunoscut şi oameni extraordinari implicaţi în politică, dar eu m-am concentrat pe artă şi vreau să fac ceva care să funcţioneze, iată, şi în asemenea vremuri tulburi de certuri, moţiuni de cenzură şi căderi de guverne. Şi uite că lumea vine şi în asemenea momente tulburi la acest festival. Pentru mine e un semn că se pot face lucruri şi fără ţigănie şi certuri. Încă există foarte multă lume normală. Şi am reuşit asta cu muzica de cameră, un gen care părea ostracizat în România. O mie de oameni la un recital cameral cu muzică de Beethoven şi Mozart mi se pare ceva absolut nemaipomenit.

Păsăroiul negru a punctat

Cum e în Germania la asemenea concerte?

Diferenţa e că acolo sînt sute de asemenea festivaluri şi sigur că, per ansamblu, e vorba de multă lume care merge la ele. Dar, pentru că are un impact atît de mare (din punct de vedere mediatic şi creativ) festivalul de aici e cu totul special. Toţi muzicienii străini care vin sînt absolut fascinaţi, li se pare incredibil. E o mare efervescenţă şi o afluenţă de public tînăr, asta e frumos. Chiar cred că am reuşit să punctăm cu acest păsăroi negru pe fond galben – emblema festivalului.

Trebuie să spun că o viaţă concertistică şi muzicală adevărată implică vreo zece concerte în fiecare seară, într-un singur oraş. Pînă acolo mai e. Potenţialul din Bucureşti e însă enorm.

Ce veţi mai inventa pentru acest festival de la Bucureşti?

Am invitat deja cîţiva artişti pentru anul viitor. E vorba de cea mai frumoasă, diversă şi bine organizată ediţie de pînă acum. Va fi totuşi o ediţie aniversară. E ceva şi cu cincinalul ăsta, perioada pe care o foloseau comuniştii.

Există probleme, obstacole de care vă temeţi, în general, mai mult, avînd în vedere şi experienţele de pînă acum?

Sînt două genuri de probleme. În primul rînd, îmi doresc să am finanţarea necesară, şi chestiunea asta de obicei nu e clară pînă în ultimul moment. În al doilea rînd, mă tem să am de-a face cu oameni neparoliști. În primii doi ani am avut surprize pentru că oamenii au spus că fac ceva şi pur şi simplu n-au făcut. Eu eram obişnuit cu stilul *gentlemen agreement*, cu cuvîntul dat, cu strîngerea de mînă şi n-am semnat contracte scrise. Între timp m-am învăţat. Aş mai spune că am avea nevoie şi de mai multă susţinere guvernamentală pentru a putea construi pe termen lung. Ministerul Culturii m-a ajutat din primul an, iar în ultimii doi ani şi Primăria Capitalei (prin ArCuB) şi Primăria sectorului 6. Sînt parteneri principali, dar mai e loc. Dacă ne gîndim că pentru Festivalul Enescu se dau milioane de euro, zece mii pentru Festivalul SoNoRo este o sumă relativ limitată. Pînă acum am avut mijloace, nu minime, dar limitate şi a trebuit să fim foarte inventivi. A trebuit să obţinem mult ajutor benevol. Iar eu zic că o asemenea calitate trebuie onorată şi de o susţinere pe măsură. E vorba de o construcţie care a devenit un fel de brand românesc. Deja se vorbeşte de SoNoRo Bucharest.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Ioana AVĂDANI

Hey, Jude contraatacă!

– despre noul Cod deontologic al jurnaliștilor –

De la un timp încoace, m-am îmbogățit cu un nou tip de parteneri de corespondență. Îmi scriu oameni lehămesiți de presă. Îmi trimit pagini de ziare. Îmi semnalează gogomănii televizate. Partenerii mei de corespondență nu fac spume la verb. Nu sînt lezați în interesele lor, nu sînt ofuscați, nu cer sînge de jurnalist. Sînt doar cuprinși de o mare amărăciune și întreabă: chiar nu (li) se poate face nimic? Chiar nu putem face nimic – noi, împreună sau separat?

Eu, la rîndu-mi, am un acut sentiment de *déjà-vu*, scriind din nou despre autoreglementare, jurnaliști și coduri deontologice. Am mărturisit, cu oarecare vreme în urmă, adorația mea față de St. Jude, patronul cauzelor pierdute și credința mea că, și în materie de auto-reglementare, Jude este, cum scrie în fișa postului lui de sfînt, „speranța celor fără de speranță".

Cu sau fără intervenția lui, iată că a apărut „Codul deontologic unic al jurnaliștilor". A fost o gestație elefantină și o naștere convulsivă, dar acum există și rîde la soare. Au lucrat la el jurnaliști, experți în *„media development"* (nu cred că există echivalent românesc pentru această ocupație, „dezvoltatori" îmi repugnă tot atît cît „activiști"), șefi de redacții și reporteri de teren, reprezentanți ai sindicatelor și patroni de presă. L-au compus din distilarea codurilor deontologice și de bună practică adoptate în România, utilizînd cele mai fericite formulări, cele mai potrivite și acoperitoare cuvinte. Au adăugat, acolo unde buna practică românească nu ajunsese să impună reguli, practici de prin alte țări, unde presa se face cu mai mult respect față de ea însăși. Este – dacă ne permitem să fim optimiști (măcar acum, la naștere, un pic) – chintesența standardelor profesiei jurnalistice, așa cum le văd practicanții ei români.

Codul deontologic unic pare fantastic și inaplicabil „la noi", în pofida faptului că el conține doar prevederile uzuale într-un astfel de document și – cum spuneam – care existau anterior, în diferite forme, în regulile autoasumate. Se vorbește despre dreptul jurnalistului la un mediu profesional liber de cenzură și presiuni, despre datoria lui de a servi interesul public și de a acționa întotdeauna de bună-credință. Se vorbește despre datoria lui despre a-și verifica informația și de a-și baza opiniile pe fapte, despre datoria de a acționa cu responsabilitate și decență cînd e vorba de copii sau de persoane vulnerabile. Lucruri – cum spuneam – care țin de elementarul meseriei.

Ceea ce aduce cu adevărat revoluționar („la noi") noul Cod este soluția pentru evitarea conflictului de interese la nivelul jurnalistului, care poate fi, în același timp, jucător pe piață (prin controlul pe care îl deține asupra unei companii) și agent de informare publică. Va putea, oare, jurnalistul să scrie onest și echidistant, critic chiar, despre subiecte în care are un interes patrimonial? Răspunsul omenesc este, orice s-ar spune, nu. De aceea Codul introduce obligația impusă jurnalistului de a depune către superiorii săi editoriali o declarație de interese, prin care să își enumere zonele în care are interese patrimoniale. Codul recomandă, de asemenea, redacțiilor, să facă publice aceste declarații și lasă jurnalistului posibilitatea de a-și face singur publică declarația de interese, ca gest individual voluntar. Declarația de interese este, în acest mecanism, un „pact" între jurnalist și redacția sa, prin care editorul se obligă să nu-l pună pe jurnalist, în mod deliberat, în situația de a-și încălca obiectivitatea.

S-a discutat mult pe marginea acestei prevederi și a eficienței sale în practică. Modelul „declarației de interese" este luat de la *The New York Times*, care recunoaște dreptul jurnalistului de a deține acțiuni și alte interese economice și nu vede rolul redacției în a-i împiedica pe angajați să-și exercite dreptul de proprietate după cum găsesc de cuviință. Jurnaliștii români (neparticipanți la procesul de elaborare a Codului) pe care am „testat" acest articol au fost mai degrabă neliniștiți, neîncrezători sau pur și simplu s-au opus. În opinia lor, un șef care știe că mai ai o sursă de venit va profita de informație cu ocazia primei micșorări de salariu sau a următoarelor disponibilizări. Mai mult, s-au îndoit jurnaliștii, oare publicul nu va reacționa exact invers, privind cu suspiciune acest exercițiu de transparență și consolidîndu-și convingerea că „toți jurnaliștii sînt ai cuiva"? Legătura dintre transparență și încredere părea ea însăși a fi pusă sub semnul întrebării, semn al unei neîncrederi aparent funciare în societatea de azi.

Va rezista Codul testului realității? Cel mai probabil nu în întregime.

Da, Codul deontologic unic ține sus. Standardele impuse sînt „dure". Există prevederi imperative – și există prevederi care s-au transformat din recomandări (cum apăreau în codurile anterioare) în imperative – cum ar fi interdicția impusă jurnalistului de a se ocupa și de atragerea de contracte de publicitate pentru publicația sau postul pentru care lucrează. Nu devenim, oare, nerealiști (a se citi caraghioși) cu atari cerințe – a fost întrebarea pe care ne-am pus-o permanent în elaborarea Codului. Va rezista Codul testului realității? Cel mai probabil nu în întregime. Dar Codul este un set de standarde, nu un proces-verbal de constatare a realității înconjurătoare. Mesajul lui este „așa trebuie să stea lucrurile", „noi așa vrem să ne facem meseria". Ni s-a părut păgubos să coborîm propriile standarde, „negociind" cu realitatea practicilor curente, pe care le considerăm viciate și împotriva cărora acționăm prin chiar adoptarea Codului. Dacă punem ștacheta deja jos, pentru că doar atît ne permite situația de acum, la ce bune practici mai putem visa? Practicile se împămîntenesc prin erodarea subtilă a standardelor, prin „frecarea" lor corozivă de compromisurile la care ne silește viața de zi cu zi. „Flexibilizarea" standardelor ar fi însemnat să adoptăm ca normă slăbiciunile noastre curente – și să proclamăm că mai mult nu se poate.

De bună seamă, Codul unic nu va putea fi mai bun decît capacitatea semnatarilor lui de a-l implementa. De aceea, ne-am imaginat și un mecanism care să-l gestioneze. Un mecanism care, pentru prima oară, ar invita, la județul jurnaliștilor, și oameni din afara breslei, reprezentanți ai societății civile. Din nou, o lucrare a lui Jude, care crede cu tărie în interesul public și în capacitatea publicului de a-l clama și apăra. Stă deci să se nască inițiativa unui Grup pentru bunele practici jurnalistice – nu consiliu, nu comitet, nu comisie, căci acești termeni par a fi deja conotați negativ și cu credibilitatea ciupită. Grupul ar urma să fie chemat să „sancționeze" prin expunere publică cazurile de abateri de la Coduri, comise de cei care și le-au asumat. În plus, pentru a merge un pas mai departe, Grupul ar putea exprima puncte de vedere în cazurile de încălcări flagrante ale deontologiei jurnalistice, chiar și atunci cînd făptașii nu și-au asumat Codul. Aceste puncte de vedere au rolul de a semnala publicului că regulile meseriei nu sînt acelea, că profesia se apără pe sine de cei care abuzează de libertatea presei și respinge utilizarea unor importante libertăți garantate constituțional doar pentru șoc, spectaculos și cîștig.

Evitînd autoreglementarea, jurnaliștii dau temeiuri serioase celor care își doresc un control pe cale legală asupra profesării jurnalismului.

Greu, veți spune, și nu va fi nimeni care să vă contrazică. Dar eu cred că încă mai putem să discernem cauzele, de pretexte, și neputința noastră, de imposibilitatea statistică. Cred că, evitînd autoreglementarea, jurnaliștii dau temeiuri serioase celor care își doresc un control pe cale legală asupra profesării jurnalismului. Știm cam cum ar arăta o lege a presei – dezbaterile pe marginea Codului Penal și a Codului Civil, de vara trecută, nu ne-au lăsat nici o iluzie. Control, botniță, închisoare și amenzi usturătoare pentru (aproape) orice.

În context, mi se pare hazlie competiția pentru autoreglementare care pare să se contureze în ultimul timp. În paralel (dar nu sinergic) cu definitivarea Codului Unic, Clubul Român de Presă a anunțat crearea propriei Comisii media, un mecanism de autoreglementare format împreună cu Asociația Jurnaliștilor Români (jurnaliștii care în urmă cu doi ani au părăsit CRP și și-au format propria organizație, pentru a sparge – citez – „struțocămila" pe care o reprezenta o organizație în care jurnaliștii erau reprezentați de patronii lor). CRP a salutat apariția Codului Unic, dar și-a anunțat intenția de a utiliza pe mai departe propriul Cod, pe care îl va administra prin intermediul Comisiei media. Mișcarea se dorește – cred – un răspuns de apărare la ideea de „tragere la răspundere" la nivel de breaslă. Un soi de „cine sînt ăștia să ne spună nouă cînd greșim?". O combinație de control asupra profesiei și orgolii îmbățoșate. Părerea mea!

Am – ziceam – un sentiment de *déjà-vu*. Tentativele de autoreglementare la unison par încă sortite eșecului. Dar încă mai cred, lăudat fie St. Jude, că de lucrurile astea trebuie să vorbim, mult, mai mult, mai mulți. Și îmi doresc ca această convingere să nu se oțetească prea curînd, să nu se transforme în lehamite. Dar atîta timp cît îmi scriu oameni cu drag de presă – chiar și cu amărăciune, chiar și cu obidă –, eu încă mai sper.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

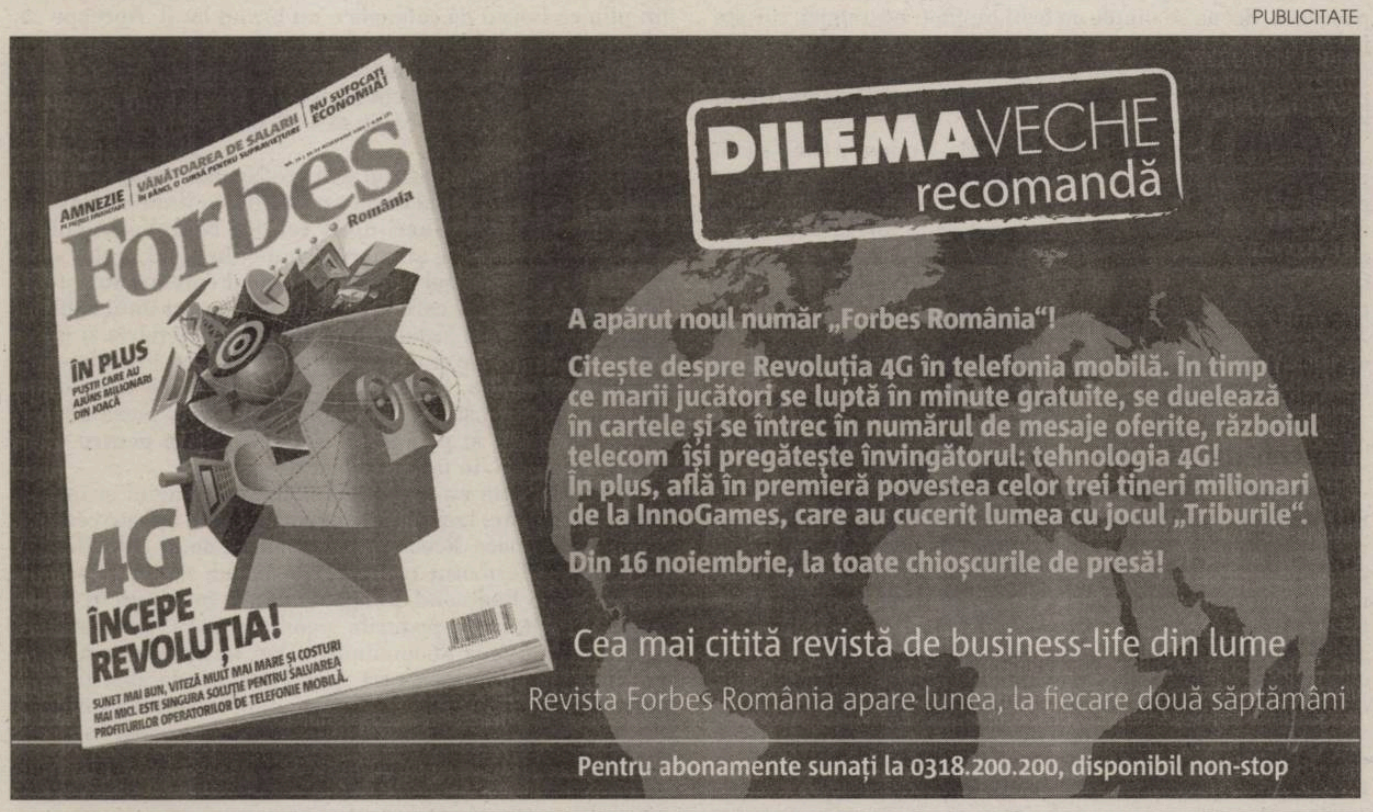

Bogdan BARBU

Povestiri din New York şi Seattle

– from coast to coast –

Welcome back to the US!

Bucureşti-New York, cursă directă. Zece ore. Solemnitatea de altădată a zborului transatlantic a rămas doar o amintire. Se stă cu picioarele rezemate de peretele ce desparte, în partea de mijloc a avionului, clasa economică de business class. Se doarme pe cîte trei scaune alăturate, transformate în pat. Mame în şosete fac ture pe culoare cu copii plîngăcioşi în braţe, pentru a-i calma. Ai senzaţia că eşti într-o sală de aşteptare zburătoare. Senzaţia e accentuată şi de faptul că sistemul de *entertainment*, adică acele activităţi ce au ca scop să te facă să mai uiţi că zbori cu 800 de kilometri pe oră, la peste 10.000 de metri deasupra Pămîntului, nu funcţionează. Nu tu muzică la căşti, nu tu traseul zborului pe ecran, nu tu un film. Ba da. Uite că film se dă, s-a rezolvat cu imaginea, dar sonorul tot nu funcţionează, aşa că vedem un film mut pe fundalul sonor al bîzîitului de motoare.

Aterizăm, în sfîrşit, pe *John F. Kennedy International Airport*. Bîzîitul motoarelor e înlocuit cu cel al sistemului vechi de aer condiţionat din transportorul care ne duce de la avion la terminal. Pare acelaşi cu cel care ne-a luat de la avion în 1995. Încă de atunci mi se păruse din alte timpuri, arăta ca o victorie a ingineriei americane din epoca Nixon. Ne aşezăm pentru formalităţi la o coadă lungă şi şerpuită, care aminteşte de materialele de promovare ale ONU: un lanţ uman ce include toate rasele şi fizionomiile pămîntului. Un angajat al aeroportului, mic de statură, cu trăsături indiene şi cu mustăcioară *à la* Clark Gable organizează coada şi ne indică ghişeul la care să mergem. Printre picături, ocheşte cîte o fată drăguţă şi singură şi îşi încearcă norocul, informînd-o că ştie New York-ul ca pe propriile buzunare şi oferă cazare în Queens. Nu prea are succes azi, mie însă mi-a purtat noroc. M-a repartizat la un ghişeu cu o domnişoară ofiţer foarte drăguţă, amabilă şi zîmbăreaţă. Amprentat, pozat, paşaport ştampilat şi, în compensaţie probabil pentru complicata procedură, un reconfortant *Welcome back to the US!*

Manhattan, spre seară

Terminalul „Sosiri" pe care am aterizat e mic, vechi, întunecos şi haotic. Periodic apare cîte un cîrd de pasageri dezorientaţi, în căutarea unui *connecting flight*. Cumpăr un bilet de *shuttle*, pînă în Manhattan, aştept vreo 25 de minute şi iată-mă pe bancheta din mijloc a microbuzului, alături de o pereche de nemţi. În spate, doi italieni şi un britanic, iar lîngă şofer – un coreean, după toate probabilităţile. Destinaţia: spre zgîrie-nori.

Pînă să intri în Manhattan, New Nork-ul pare un oraş american ca toate celelalte: şosele late, cu benzi multe, case cu parter şi etaj aliniate pe marginea drumului, copii jucînd baschet sau baseball pe terenurile din cartiere. Drumul trece prin Queens, care aduce cu o mare hală industrială. Clădiri cu aspect de fabrică veche, piloni metalici nituiţi şi ruginiţi pe care e întinsă calea metroului suspendat. Colegii de *shuttle* par cam desumflaţi, dar odată cu apariţia la orizont a zgîrie-norilor, se înviorează brusc. Încep să îşi dea coate şi scot rapid de prin rucsaci aparatele foto.

Oricît ai fi de ameţit după zece ore de zbor, oricît ar continua să îţi zbîrnîie în cap zumzetul motoarelor de avion şi al transportorului de pe JFK, odată ajuns în Manhattan îţi revii ca prin miracol. Deşi ajungi la hotel cu gîndul de a te odihni, oraşul îţi face cu ochiul din secunda în care ai coborît din *shuttle*, obligîndu-te să îţi reconsideri planurile. Cazat, duşat, refrişat, dai un tur pe canalele TV-ului lat şi plat, remarci că toate posturile importante transmit în *High Definition*, observi că ultima modă în materie de reality show-uri sînt cele de tip *Dansez pentru tine*, dar cu concurenţi graşi, în care pentru a cîştiga nu e de ajuns să dansezi cel mai frumos, ci şi să dai jos cele mai multe kilograme, şi simţi că păcătuieşti pierzînd vremea între patru pereţi.

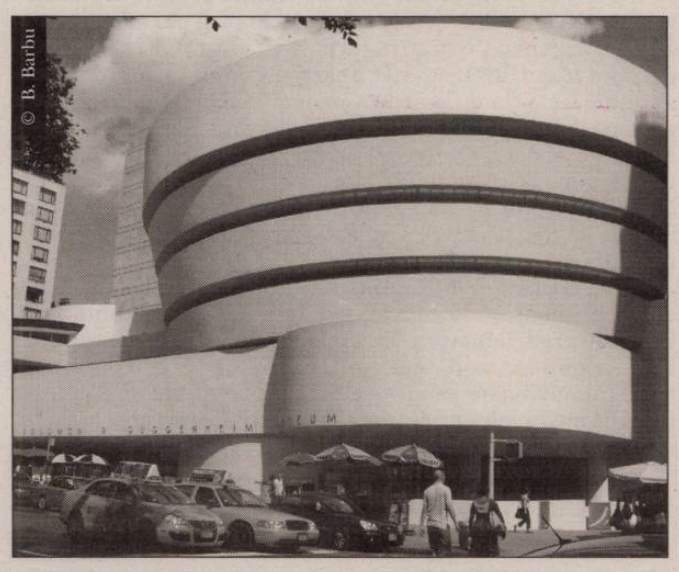

Se lasă seara în Manhattan. Razele asfinţitului se strecoară printre zgîrie-nori, pe unde pot, ciocnindu-se de cîte un perete de sticlă, intrînd prin cîte o fereastră de *yellow cab*, luminînd pieziş cîte o vitrină de pe 5th Avenue. La ora asta, străzile se află sub ocupaţia a două armate: armata turiştilor în tricouri, pantaloni scurţi şi şlapi, purtători de aparate foto-video, şi armata gulerelor albe ale Manhattanului. Soldaţii celei din urmă armate poartă sacouri şi cravate impecabile, respectiv taioare de firmă perfect asortate cu pantofii şi genţile de piele scumpe. Coboară din birourile cocoţate în zgîrie-nori, îndreptîndu-se spre metrou, spre restaurante sau spre teatre.

Broadway, la 14 ore de Bucureşti

Pe Broadway, reclamele teatrelor te ameţesc. Sînt anunţate, într-un dezmăţ electric multicolor, clasicele *West Side Story, Chicago, Mary Poppins, The Phantom of The Opera, Wicked,* dar şi nou-veniţi, care au făcut mai întîi carieră în film, precum animaţii *Lion King* şi *Shrek*. Nu toate teatrele sînt pe Broadway, multe sînt plasate pe străduţele adiacente, zona fiind cunoscută ca *Theater District*. Unul dintre panouri anunţă că se joacă din nou *Hair*, după mai bine de 30 de ani. Unde? La Al Hirschfeld Theater, pe strada 45. Piesa începe peste fix 25 de minute. Ajung într-un sfert de oră. Lumea stă la coadă să intre. Casa de bilete e închisă, dar... *Hello, would you like a ticket?* Nu e bişniţar, are alură de hippy convertit în profesor universitar boem. Cam piperat, dar e preţul de pe bilet. *Why not?*

Sala e arhiplină, nu vezi nici măcar un scaun liber. E împărţită în două zone, ca toate sălile de pe Broadway: *orchestra*, adică partea din faţă a parterului, şi *mezzanine*, adică ultimele rînduri de la parter plus balconul, unde am şi eu locul. Atmosfera e de concert rock, lumea chiuie, fluieră şi ţipă, intrînd în priză de la primele acorduri ale faimosului *Aquarius*. Sonorizarea e excepţională, vocile actorilor, preluate cu microfoane de lavalieră, se aud clar, iar acompaniamentul live e impecabil. Lipseşte un singur ingredient: spiritul hippy autentic. Primul *Hair* a fost un show revoluţionar, transmiţînd pe scenă energia generaţiei care a inventat *counter-culture*. Acum perioada hippy face parte din istorie şi spectacolul o tratează ca atare, într-o notă recuperator-duios-ironică. Actorii, de douăzeci şi, nu îşi însuşesc spiritul flower-power decît prin costume. În joc se distanţează de identitatea hippy a personajelor, ies din pielea lor, tratîndu-le ca nişte copii năzbîtioşi ce se distrează pe seama părinţilor imitîndu-i, adesea cu gesturi caricaturale.

Mesajul pare a fi acela că ceea ce rămîne, după atîţia zeci de ani, este în primul rînd muzica. Melodiile fac audienţa să vibreze şi o ţin în priză pe parcursul celor două acte, ce durează vreo două ore şi jumătate. Totul se termină cu lumea în picioare, cîntînd *„Let the Sun Shine in"* împreună cu actorii care, în timp ce cîntă, instalează punţi de metal între scenă şi sală, pe care spectatorii sînt invitaţi să păşească. Scena se umple cu foşti hippioţi nostalgici, turiste japoneze cu flori în păr, turişti europeni cu lacrimi în ochi şi adolescente americane însoţite de părinţi. Pacea ne cuprinde pe toţi, iar eu realizez că legendarul Broadway e la doar 14 ore de Bucureşti...

Aşa a trecut prima zi în New York. Nu mai e timp să vă povestesc ce a urmat: metroul-saună, porumbelul de pe Empire State Building, macaralele de la Ground 0, fetele care fac plajă în Central Park, hot-dogul de la Rockefeller Center, fanii iPhone de la magazinul Apple, doamna de pe scuterul roşu, caruselul din Bryant Park, exponatele de la Metropolitan, MOMA şi Guggenheim, parfumurile de la Macy's, turnul Babel din Times Square, vaporaşul de la cheiul 83 şi cîte şi mai cîte... Mă grăbesc, trebuie să prind zborul de Seattle!

Supa de scoici, cafeaua şi acul spaţial

Avionul de Seattle, aparţinînd aceleiaşi companii, e mult mai primitor decît cel care ne-a adus de la Bucureşti. Scaune din piele moi, monitoare individuale, personal mai amabil. *Entertainment*-ul funcţionează, şi încă bine, pe lîngă muzică şi filme există jocuri electronice şi vreo 14 posturi de televiziune pe care le poţi viziona live. Entuziasmul mai scade cînd afli că pentru filme şi jocuri trebuie să treci cu cardul, debit sau credit – nu contează – prin canalul special amenajat în scaunul din faţă. Cele aproape şase ore trec mai uşor şi ajungi pe aeroportul din Seattle, în care benzile de bagaje rulează chiar în sala unde sînt aşteptaţi pasagerii. Aşa că, dacă nu te grăbeşti, rişti să ajungi la ieşire în urma propriului tău bagaj, ceea ce în fond nu e rău, cu condiţia să nu îl ia altcineva.

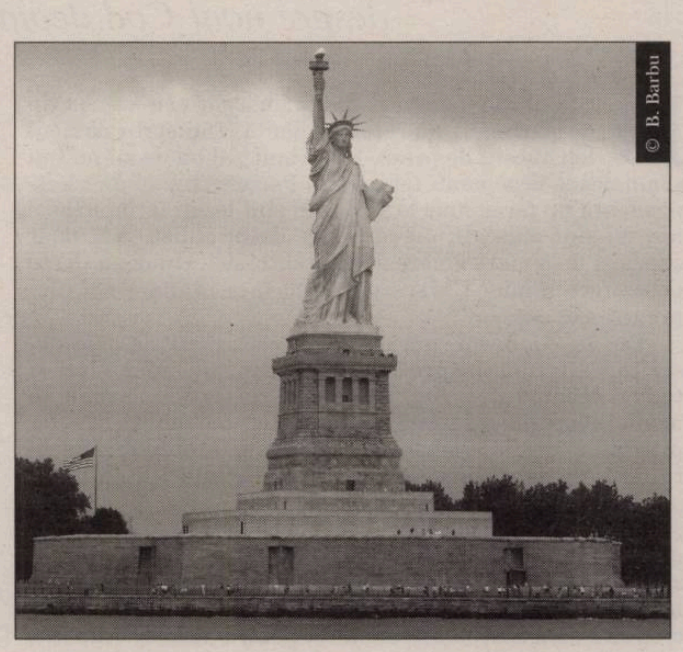

În comparaţie cu New York-ul, Seattle pare aproape un oraş provincial. *Downtown*-ul e micuţ, un *grid* de străzi paralele şi perpendiculare, unele dintre ele urcînd şi coborînd nişte deluşoare abrupte, ca în San Francisco. Şi totuşi, oraşul are mult farmec. Străzile marcate pe hartă cu linii orizontale paralele duc toate spre golful Elliott, a cărui faleză e plină de viaţă. Între staţia de feribot şi Acvariu se înşiră, unul lîngă altul, restaurante şi taverne pescăreşti. Numele sînt sugestive: Anthony's Fish Bar, Ivar's Fish Bar, Crab Pot, Elliott's Oyster House, The Salmon Cooker, The Fisherman's, toate decorate cu ancore, năvoade, parîme, mese şi scaune din lemn şi cu oferte de preparate din peşte proaspăt, care mai de care mai tentante. Am regăsit aici chiar şi tradiţionalul *fish and chips* britanic, într-o variantă îmbunătăţită, cu somon, în loc de cod. Dar regina culinară a oraşului e delicioasa *clam chowder*, supa de scoici, albă, cremoasă şi nelipsită din meniul oricărui restaurant din zonă.

Cu peştele proaspăt te reîntîlneşti în Pike Place Market, un alt loc de referinţă al oraşului. Un fel de Piaţa Obor, dar mult mai curată şi mai bine organizată, Pike Market reuşeşte să fie, simultan, loc de cumpărături şi obiectiv turistic. Sînt foarte căutate de turişti show-urile vînzătorilor de peşte, care, atunci cînd vine marfa sau cînd au o comandă specială, se aliniază cîte trei-patru şi îşi aruncă peştii mai mari de la unul la altul. Vizavi de piaţă e un alt simbol al oraşului: o mică prăvălie în care se vinde cafea fierbinte. Bine, dar cafea fierbinte se vinde şi în Piaţa Obor, la pahare albe din plastic, veţi spune. E adevărat, dar pe geamul micuţei prăvălii e un semn circular, pe care scrie Starbucks-Coffee-Tea-Spices. Şi ce dacă, veţi spune, acum există Starbucks şi la noi. E adevărat, dar acel semn circular e prima siglă Starbucks, iar clădirea din Pike Market e prima din lume, deschisă în urmă cu 25 de ani. În Seattle se simte din plin că lanţul de cafenele e un brand local. Aproape că nu există stradă din *downtown* în care să nu găseşti un Starbucks, iar în perimetrul oraşului sînt peste 100 de cafenele, aşa că atunci cînd savurezi un espresso în una dintre ele, e foarte probabil să vezi pe geam, peste drum, firma alteia.

Un alt simbol al oraşului e Space Needle, „acul" înalt de 184 de metri, din vîrful căruia poţi admira linia elegantă a zgîrie-norilor, mai tineri decît cei din New York, golful Elliott cu portul uriaş şi împrejurimile. În jurul acului spaţial se întinde un vesel parc de agrement care găzduieşte şi cîteva muzee, dintre care deosebit mi s-a părut unul dedicat muzicii moderne şi legendelor locale, Jimi Hendrix şi Kurt Cobain. Muzeul are şi un *music lab*, unde poţi experimenta cîntatul la chitară, la tobe, la clape, poţi mixa o melodie, poţi intra într-un studio pentru a înregistra o piesă împreună cu prietenii şi poţi chiar să devii vedetă pentru o zi, cîntînd pe scenă, în faţa publicului.

Şi din Seattle mi-a rămas o tolbă de imagini şi întîmplări nepovestite: trenuleţul suspendat care uneşte centrul oraşului cu Space Needle, apusul văzut de la Alki Beach, călătoria cu feribotul în Port Townsend, vizita la sediul Microsoft din Redmond, imaginea veşnic învăluită în ceaţă a muntelui Rainier, podurile gigantice, gara, locomotivele de epocă şi cascada Snoqualmie... Dar, iarăşi, nu e timp. Alerg din nou către aeroport, pentru a prinde zborul spre Montana. De acolo zbor în Arizona, apoi urmează un *road trip* în California şi Nevada. Despre toate acestea însă, cu altă ocazie.

E FOARTE IEFTIN SĂ REFUZAŢI O CANTITATE SEMNIFICATIVĂ DE ABSENT GLOBAL

● Un sms de la o prietenă plecată la Viena cu o bursă în fenomenologie: „E foarte ieftin să cumperi Nietzsche pe aici. Sînt fericită!“. (**M. C.**)

● Primesc într-o zi un telefon de la un domn care încerca să mă convingă să optez pentru un pachet de programe TV „mult-mai-avantajos-doamnă-că-e-păcat-să-daţi-atîţia-bani-«decît»-pentru-cîteva-posturi“. Nu ştiu ce-mi vine şi „mă dau“ la vorbă, spunîndu-i că mi se pare inutil să optez pentru alte, să zicem, 20 de canale TV pentru a vedea, mai mult ca sigur, aceiaşi nătărăi şi emisiuni despre nimic. Atîta mi-a trebuit: omul începe să urle în telefon cît îl ţineau rărunchii şi, cu un „trebuieşte să fiţi inconştientă să refuzaţi aşa ceva“, îmi trînteşte telefonul în nas. De obicei, în astfel de situaţii, încerc vorba bună: „Sînt în trafic, nu pot vorbi“, „Nu sînt în ţară, sunaţi-mă vă rog peste două săptămîni“ etc., dar nu prea ţine. De data asta, am încercat vorba… proastă şi tot n-a prea ţinut. Am o dilemă: oare ce să mai încerc data viitoare, că-i plină lumea de pisălogi?! (**R. T.**)

● Săptămîna trecută, NASA a declarat că, în sfîrşit, s-a găsit „o cantitate semnificativă“ de apă pe Lună. Nu vi s-a făcut brusc sete? (**M. C.**)

● În mareea de afişe electorale care a inundat Bucureştii, cineva s-a vrut absent din peisajul confruntării şi a etalat (pe un bloc din apropierea Hotelului Intercontinental) un *banner* cu acest text: „Proprietarul imobilului este apolitic“. (**D. S.**)

● Un *vis-à-vis* de-al lui Perjovschi, din revista *22*, intitulat „Satul global“: „Vaca nebună, gripa aviară, gripa porcină“. (**M. C.**)

CATEGORIC, EXISTĂ (PE DRUMURILE DE ŢARĂ) TOATE VARIANTELE DE PANTOFI DISPERAŢI LA NIVEL OFICIAL

● Luni, 16 noiembrie, alegeri prezidenţiale la Liga Profesionistă de Fotbal, duminică, 22 noiembrie, alegeri prezidenţiale pe ţară, luni, 23 noiembrie, alegeri prezidenţiale la Uniunea Scriitorilor. Categoric, există domenii în care nu ştim ce-i aia criză. (**R. C.**)

● Britanicii de la *Top Gear* îşi imaginau despre România că este „o ţară plină de boi“ (se refereau la animalele care se perindă pe drumurile de ţară, neasfaltate) sau cel puţin aşa au spus în deschiderea emisiunii filmate la noi şi difuzate duminica trecută de BBC. Pînă la urmă şi-au schimbat părerea şi s-au arătat încîntaţi de ţara noastră. Îmi pare rău să-i dezamăgesc: în linii mari, au avut dreptate. (**A. P.**)

● După ce am încercat toate variantele convenţionale (afişe, şantaj sentimental, drumuri săptămînale de 1000 km), mizez pe inteligenţa-bunătatea-norocul cititorului de *Dilema veche:* am pierdut-o în luna iunie a acestui an, la Deva, pe strada Elena Văcărescu – cam pe unde se petrece

Cu ochii-n 3,14

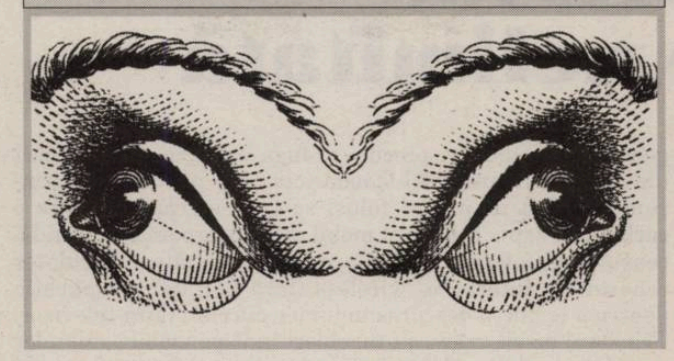

romanul *Agata murind* de Dora Pavel –, pe Bela, o pisică tricoloră (cu o pată albăstruie pe burtă) care citeşte (vezi coperta numărului 267/2009 al *Dilemei vechi),* scrie, şi (ca pisicile naumiene) vede prin ziduri. Găsitorului, recompensă la alegere! (**S. S.**)

● În campania electorală pentru prezidenţiale, potenţialilor votanţi le sînt oferite, pe stradă, acele pacheţele formate din broşurică, şapcă, pix, sacoşă cu chipul sau slogan celui mai bun dintre cei buni. Problema este că la mine în cartier acestea sînt distribuite uneori de obişnuiţii copii-cerşetori bucureşteni, cu haine rupte prin care li se vede pielea, încălţaţi cu resturi de pantofi şi părul năclăit de murdărie. Nimeni din staff-urile de campanie nu-şi dă seama de sinistra contradicţie de a promite o viaţă mai bună prin imaginea consacrată a mizeriei urbane româneşti – copilul străzii? (**M. Ş.**)

● Rapiditatea, energia şi plăcerea cu care fiecare candidat la preşedinţie îi declară disperaţi pe ceilalţi mă fac să mă gîndesc la celebra învăţătură de la Mazilu citire: În limba română, nici un cuvînt nu trebuie luat *mot-à-mot.* (**R. C.**)

● Dacă vreţi să vedeţi de care candidaţi sînteţi cel mai aproape la nivel de opţiuni ideologice şi politice, nu raportat la gargara de la televizor, faceţi testul de la www.testvot.eu. Garantez personal pentru cei care l-au făcut. (**C. G.**)

● De cîte ori văd afişul electoral al lui Sorin Oprescu, pe care scrie mare „Hai România!“, îmi vine în minte ultimul meci oficial important al echipei noastre naţionale de fotbal. Nu cred că trebuie să mai amintesc cuiva rezultatul. (**A. M.**)

ÎNCĂ LIBER, UN CITITOR N-AR TREBUI SĂ ÎNCEAPĂ PRIN A NU LOCUI ÎN PARANTEZĂ, MĂCAR O MICĂ PARTE DIN TIMPUL CELĂLALT?

● Internet încă liber. Stop. Acord ORDA anulat. Stop. Se reia scrierea acordului. Stop. Contribuie şi tu pe www.sectorulcultural.info/acord. Stop. (**M. C.**)

● Domnul care a moderat excelent dezbaterea de la Cluj dintre Traian Băsescu şi Crin Antonescu se numeşte Mihnea Măruţă, a fost redactor-şef la *Cotidianul* (înaintea erei Nistorescu, bineînţeles) şi acum este blogger şomer. A scris pe blog despre experienţa dinainte şi din timpul dezbaterii şi merită să fie citit. Blog-ul este mihneamaruta.ro, iar postarea se cheamă „Alegerea bună e cea de care ţi-e teamă“. Între altele, spune şi că nu a fost plătit şi nici nu a cerut bani, ceea ce a atras un comentariu foarte bun de la un cititor: „Cred că aţi procedat greşit. Ar fi trebuit să cereţi măcar o sumă simbolică. Trebuie să le intre în cap odată că şi echidistanţa are o valoare economică de piaţă, nu doar manipularea lejeră gen chirieac-stănescu“. Foarte corect. Cu „c“ şi „s“ mici e şi mai corect. (**C. G.**)

● Dacă Realitatea TV chiar vrea respect n-ar trebui să înceapă prin a nu-i mai chema în studio pe Cornel Nistorescu, Lucian Bolcaş, Sorin Roşca Stănescu, Bogdan Chirieac, Lia Olguţa Vasilescu, Cozmin Guşă etc.!? (**M. C.**)

● Pentru cei care încearcă să mă convingă că Apocalipsa va veni în 2012 în cutare zi, am o propunere de afacere: facem un contract prin care îmi vindeţi casa dumneavoastră la 20% din valoarea de piaţă de acum şi, în schimb, puteţi locui în ea pînă în dimineaţa Apocalipsei. Vă băgaţi? E simplu, eu vă dau banii, voi nu pierdeţi nimic, puteţi să-i tocaţi, să vă duceţi la curve, să mergeţi în jurul lumii, să vă cumpăraţi cărţi de pe Amazon şi să citiţi toţi ăştia trei ani care v-au rămas, să-i donaţi lui Crin Antonescu, mă rog, prostiile obişnuite pe care le fac oamenii cu banii lor. Şi apoi, pac, vine năpasta şi eu rămîn de fraier. Ce ziceţi? Atunci nu mă mai plictisiţi cu subiectul. Şi de unde moda asta subită cu mayaşii, s-a mai adeverit ceva din ce au prezis ei, aşa, ca idee? (**C. G.**)

● Din buzunarul exterior al geamantanului aparţinînd în paranteză semnatei, călătorind de la Bucureşti la Paphos, undeva pe drum, de la predarea la cală înspre destinaţie, a dispărut ultimul număr al *Dilemei vechi.* O declar revistă rîvnită, citită, furată. De români sau de ciprioţi. (**S. G.**)

● M-aş fi aşteptat ca la moartea unuia dintre cei mai buni actori pe care România i-a avut vreodată – Gheorghe Dinică – televiziunile noastre să ia pauză cîteva zile de la *Te pui cu blondele?,* producţii Hong Kong cu Jackie Chan, mondenităţi voyeurist-obscene şi să redifuzeze măcar o mică parte din zecile de filme şi spectacole de teatru televizate în care acesta a jucat. Aş! Cu cîteva excepţii (TVR 1, PRO Cinema), s-au rezumat la obişnuitele jurnale de ştiri lacrimogene, aducătoare de audienţă (de altfel, un canal TV se grăbise să anunţe decesul înainte ca el să se fi produs – probabil deja îşi frecau mîinile de bucurie în aşteptarea rating-ului). Am impresia că sîntem o naţie care ştie să bocească, dar habar n-are să preţuiască. (**M. Ş.**)

● Mai toată presa lumii a arătat imaginea cu Silvio Berlusconi moţăind în timpul discursului ţinut de preşedintele rus Dimitri Medvedev. Sigur, e jenant pentru un prim-ministru să doarmă la o reuniune internaţională. Dar nu şi-a pus nimeni problema că Medvedev e monoton şi plicticos? Berlusconi ar fi trebuit să sforăie în toată legea… (**M. V.**)

● Unul s-a născut la 28 noiembrie 1908, celălalt la 11 decembrie 1908. Primul e Claude Lévi-Strauss şi tocmai ne-a părăsit, celălalt e Manoel de Oliveira şi a fost filmat dansînd pe platoul de filmare (www.youtube.com/watch?v=NDFDpXITOoA). Se poate spune că filmul bate structuralismul? (**M. C.**)

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE

vă invită la Gaudeamus

Redacţia Dilematix mulţumeşte copiilor pentru toate propunerile trimise şi anunţă data oficială a alegerilor pentru noul Moş al Sărbătorilor de iarnă.
Dilematix vă invită cu mic, cu mare, să alegeţi Moşul cel mai Moş în cadrul Tîrgului de Carte Gaudeamus, duminică, 29 noiembrie, ora 11:30, la standul Editurii Adevărul Holding.
Va fi un eveniment pe cinste: oferim cadouri pentru toţi copiii, cîntăm împreună, avem invitaţi speciali şi vă dezvăluim din secretele artei de a împături hîrtia (Origami).

Premiul I oferit de MONT BLANC prin Conmart Trading Bucureşti www.adoraboutique.ro

Surprize de la Aquafresh

din 26 noiembrie numai împreună cu DILEMA VECHE

Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

Codruţ CONSTANTINESCU

Superofertă: comunicare nelimitată

Timpul prezent este dominat de obsesia comunicării. Sîntem îndemnaţi de prin toate mijloacele de informare să comunicăm mai mult, mai bine, să ne facem înţeleşi, să socializam, să ieşim din îmbufnare. Teza noastră: cu cît comunicăm mai mult cu atît o facem mai prost, mai superficial, împinşi de la spate de nenumăratele campanii de marketing ale firmelor direct interesate. Paradoxală este comprimarea cuvintelor din comunicarea scrisă. Dacă în trecut scrisoarea avea o formă normală, cuvintele se scriau în întregime, în ultimele două decenii s-a trecut la comunicarea electronică, întîi la e-mail, care era un fel de scrisoare electronică, apoi la formula de Messenger care a început distrugerea cuvintelor, înlocuindu-le cu tot felul de prescurtări aberante, pentru a se ajunge la twitter. *Twitter – (ciripit, ciripitor)* pentru neiniţiaţi – este un site web fondat în 2006 care permite utilizatorilor scrierea şi transmiterea de mesaje de cîte maximum 140 caractere. Este uneori descris ca fiind „SMS-ul Internetului“. Nu este clar care este numărul utilizatorilor, deoarece firma nu-l face public, dar se crede că în 2008 au fost circa 4-5 milioane, iar la mijlocul lui 2009 – circa 20-25 de milioane. Utilizatorii pot trimite şi primi tweet-urile (mesajele de pe situl Twitter) prin SMS sau prin aplicaţii-client. Utilizarea prin Internet este gratis, dar cea prin SMS nu este totdeauna astfel (conform wikipedia.ro). Din ce în ce mai puţine cuvinte, din ce în ce mai concentrat pentru a exprima, în definitiv, ce? Concentrarea nimicurilor. Banalizarea lor. Ruinarea scrisului adevărat. Digitalizarea lui. Cu cît mai mult, cu atît mai bine, chiar dacă, în mod paradoxal, numărul semnelor (literelor) se diminuează (oare cînd vom ajunge din nou la hieroglife?).

Efectul mor(t)al al mobilului

A nu răspunde la telefonul mobil devine din ce în ce mai des o adevărată infracţiune. Este clar, vrei să ascunzi ceva. A nu răspunde la telefonul mobil este un semn evident al răcirii relaţiei (de prietenie sau dragoste), un semn clar al inamiciţiei. Căci telefonul devenind mobil are drept singur scop acela de a-l plimba peste tot cu tine. Dar oare telefonul mobil nu îţi îngrădeşte libertatea, căci teoretic el te face disponibil mereu pentru toată lumea? În cazul în care nu-l ai sau este închis, acesta reprezintă un alt semn care este interpretabil. Uneori credem că se lasă voit impresia că a comunica înseamnă cu adevărat a face ceva în planul real al lucrurilor, ceea ce este de cele mai multe ori o iluzie. Multe instituţii mai degrabă comunică, decît întreprind acţiuni în planul concret. Poate că în viitor se va patenta implantarea unui microcip în cutia craniană sau în ureche, pentru a nu mai fi nevoiţi să cărăm după noi telefonul mobil, chiar dacă acesta este din ce în ce mai mic, dar şi pentru a nu mai avea nici o scuză pentru că nu am răspuns la telefon. În plus, în această viitoare societate a lui Big Brother, prin acest telefon implantat în organism am putea fi localizabili oriunde, oricînd. George Orwell nu a avut această premoniţie în a sa celebră carte *1984*. A se studia efectul mortal pe care l-a avut telefonul mobil asupra generalului Dudaev, precum şi fuga de el ca de un obiect diavolesc a liderilor Al-Qaeda (cei care nu respectă consemnul sfînt de a nu-l folosi se trezesc rapid cu cîte o rachetă în cap). Telefonul mobil deja încorporează agenda, ceasul, casetofonul, MP3-player-ul deşteptător, calculator conectat la Internetul wireless (fără fir), dar şi aplicaţie pentru a te putea descurca în lumea cifrelor, mini-televizor. Telefonul mobil a devenit un obiect indispensabil oamenilor de azi şi nu sîntem deloc siguri că aceasta îi face cumva mai fericiţi. Mai implicaţi în concret, da. Mai puţin visători pentru că realitatea trage de noi cu fiecare apel pe care-l recepţionăm.

A fi în reţea

În alte timpuri, comunicarea îşi păstra magia ei. Declaraţiile de dragoste se făceau altfel decît la telefon sau printr-un mesaj *(te plak-eshti foarte funy eshim together la un suk?)*. Oamenii îşi scriau scrisori care erau transportate cale de sute şi mii de kilometri în poştalioane sau vagoane de tren, ajungînd la destinatar după săptămîni, dacă nu după luni bune. Acea comunicare avea o valoare. Era aşteptată şi preţuită. Este minunat că am ajuns la acest stadiu al comunicării în care ea este neîngrădită (pînă şi dictaturile au dificultăţi în a îndigui informaţia şi mai ales Internetul, de aceea poate că în viitor inventatorii Internetului ar putea primi Premiul Nobel pentru Pace, căci telefonia mobilă poate fi contractată/ascultată mult mai uşor de către dictaturi), liberă, abundentă, însă întrebarea care se ridică este dacă nu cumva această inflaţie degradează calitatea informaţiei, o face din ce în ce mai obositoare pentru om, căci, se pare, nu prea mai există oprelişti în a transforma orice în informaţie care trebuie neapărat comunicată. De prea multe ori nu mai comunicăm nimic, nici la nivel societal, nici la nivel individual, de aceea este cu atît mai inexplicabilă dependenţa de telefonia mobilă care pare a fi mai mult decît o modă indusă în scopuri pur comerciale. Sîntem asaltaţi încontinuu de marketingul acestor firme de telefonie mobilă care ne propun oferte din ce în ce mai avantajoase, propun abonamente peste abonamente cu mii şi mii de minute în reţea, în afara reţelei, seara, ziua, în timpul week-end-ului, înaintea week-end-ului, sute de mesaje, abonamente cu prietenii (pentru a-mi întări afirmaţiile aduc aminte de o campanie publicitară a uneia dintre cele mai importante firme, în care sînt implicaţi doi prezentatori de la o emisiune infantilă şi matinală de la Antena 1 care se sună încontinuu, chiar dacă nu au absolut nimic să-şi comunice – dar sînt în reţea! Iar această facilitate, cu cele 2000 sau 3000 de minute, trebuie consumată, doar nu o să renunţăm la minutele firmei de telefonie mobilă!). Nu există conferinţă, seminar ştiinţific, piesă de teatru sau prezentare a fondurilor structurale fără ca ţiuitul strident al vreunui telefon mobil să nu deranjeze întreaga audienţă. Ba mai mult, studiile ştiinţifice care relevă nocivitatea folosirii îndelungate a acestor aparate (din compoziţia cărora nu lipsesc diverse substanţe nesănătoase) sînt contracarate de alte studii, sponsorizate de aceleaşi firme de telefonie mobilă care le dezmint pe primele. Obsesia telefonului mobil afectează din plin tinerele generaţii, care sînt atrase precum un magnet de micul obiect magic. Telefonul mobil este şi un simbol al puterii, o modalitate directă de a vedea cîtă putere concentrezi în mîinile şi mrejele tale. Telefoanele mobile trebuie afişate în faţa posesorului, asemănîndu-se cu nişte căţei bine dresaţi care abia aşteaptă să ţopăie, să muşte şi să latre (prin intermediul soneriilor de tot felul). S-a inventat chiar şi un dispozitiv special care se agaţă de ureche în vederea feririi de radiaţiile inerente. De multe ori avem impresia că domni bine îmbrăcaţi în costume scumpe, strînşi de gît de cravate de firmă, au luat-o razna vorbind şi certîndu-se de unii singuri, aceasta fiind doar o iluzie optică, căci ei, desigur, sînt prinşi în interminabile discuţii tehnice.

Fabuloasă este scena telefonării rudelor de la Tel Aviv de către familia sa din Ierusalimul anilor '30 extraordinar zugrăvită de Amos Oz în volumul autobiografic *Despre dragoste şi întuneric*. „Ani la rînd am ţinut regulat legătura prin telefon cu neamurile de la Tel Aviv. Îi sunam noi o dată la trei sau patru luni, cu toate că nu aveam telefon nici noi, nici ei. Mai întîi le scriam mătuşicii Hayya şi unchiului Tsvi, ca să-i anunţăm că, să zicem, aveam să-i sunam pe 19 din acea lună, care era miercuri (...) Scrisoarea era trimisă cu mult înainte şi apoi aşteptam răspunsul. În scrisoarea lor, mătuşica Hayya şi unchiul Tsvi ne asigurau că acea miercuri, 19, le convenea de minune, şi vor fi la drogherie puţin înainte de cinci. (...) Nu-mi amintesc dacă ne puneam cele mai bune haine în expediţia pînă la drogherie pentru telefonul la Tel Aviv, dar nu m-aş mira s-o fi făcut. Era o acţiune solemnă. (...) Puteam vedea ca aievea această singură linie care lega Ierusalimul de Tel Aviv şi, prin Tel Aviv, de restul lumii. Şi dacă această unică linie era ocupată, eram rupţi de lume“. În rest, vorba lui H.-R. Patapievici din *Omul recent:* Atunci cînd se cîştigă ceva se mai şi pierde altceva.

PUBLICITATE

EDITURA LIDER
APARIŢII EDITORIALE

SHOLEM ASCH
APOSTOLUL
544 pag., 35 lei

MARTIN SEYMOUR SMITH
100 CELE MAI IMPORTANTE CĂRŢI DIN ISTORIA OMENIRII
504 pag., 39,9 lei

JOHN BALDOCK
FEMEILE DIN BIBLIE
240 pag., 37,5 lei

BRIAN MOONEY
100 MARI LIDERI
328 pag., 34,9 lei

Tel./Fax: 021.316.32.55
Mobil: 0744.530.970, 0723.335.197
E-mail: office@e-xtreme.ro; depozit@edituralider.ro
www.edituralider.ro

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține suplimentul gratuit *DILEMATIX*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **302** ● 26 nov. – 2 dec. 2009 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

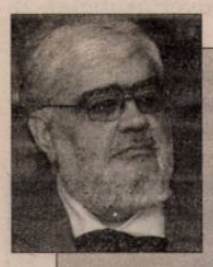

Andrei Pleşu
„Dezbaterea prezidenţiabililor“
pagina **3**

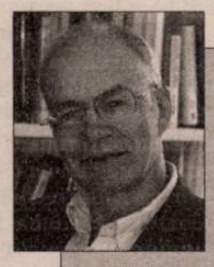

„Etică, biologie şi interese“
interviu cu
Peter Singer
pagina **24**

DILEMATIX
supliment
pentru copii

De la elitele disidente la intelectualii publici

„Melancolie şi utopie – între aceşti doi poli se află strălucirea şi decăderea intelectualilor europeni.“

WOLF LEPENIES

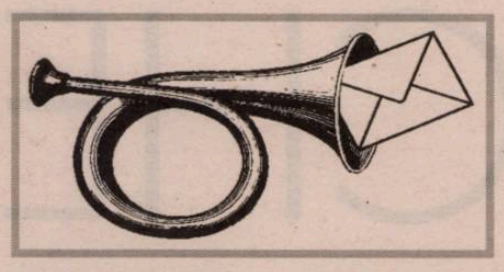

Nr. 301: „*Valorile românilor*“

Eu cred că încă avem....

Da, cu siguranţă că încă avem ceva sfînt şi nu cred că va dispărea vreodată acest ceva, dilematic în contur şi tare în conţinut. Vom avea mereu ceva sfînt, chiar dacă, uneori, numai „cîte ceva sfînt“ şi asta pentru că sîntem marcaţi de vremurile pe care le trăim, sîntem „sub vremi“, oricît de mult ne-ar plăcea să credem că ne construim destinul exclusiv prin puteri proprii. Spun asta pentru că zilnic ne dovedim a fi ştampilaţi de definiţia asumată a ceea ce „trebuie“, fie că-i spunem respect, frică sau încredere, adică de răspunsul propriu la întrebarea dacă mai avem ceva sfînt. Şi orice compunere, în fapte sau gesturi, am accepta înăuntrul acestei expresii, cred, neîndoielnic, că ele vor exista mereu ca repere greu de ignorat. Cred sincer că vom continua să vieţuim potrivit unor reguli, că nu vom accepta niciodată traiul de-a-ndoaselea, cu toate că sîn-tem consecvenţi în poticnire şi şovăială, alunecînd uşor din trădare în adoraţie, ocolind în paşi împleticiţi gesticulaţia bună. Şi, în consecinţă, ne va rămîne mereu „cîte ceva sfînt“ de respectat. De ce? Pentru că toţi avem în noi, în ADN-ul nostru, încă nedescifrat, acelaşi cel mai mic numitor comun, suflarea de viaţă. Nu voi întoarce eu pe dos, acum, lumea, punînd o întrebare formulată deja: oare miracolul atît de perfect echilibrat şi funcţional al vieţii s-a autoinventat, el, aşa, de capul lui? Desigur că a evoluat, iar Darwin a ghicit partea finală de adevăr, dar n-a avut informaţii „pe surse“ de la naştere, adică de la Geneză. De la Adevăr.

Şi pentru ca să o iau razna cît mai puţin posibil, îmi limitez spaţiul şi voi vorbi în nume propriu, adică voi încerca să spun ceva despre „ce am eu sfînt“. Astăzi, trăindu-mi prezentul şi privind în urmă, îmi vine a crede că aproape niciodată n-am trăit ceea ce am vrut, atunci cînd am vrut şi cu siguranţa nici întocmai aşa cum am vrut. Mi-am închipuit doar că mi se întîmplă asta. Şi după încercările repetate de descifrare a sensurilor confirmărilor sau ale infirmărilor, îndrăznesc să afirm că tot ceea ce am trăit, am trăit bine, pentru că aşa a trebuit să se întîmple. Cu alte cuvinte, a trebuit să trăiesc aşa cum am trăit pentru că am fost asistat. Şi cîtă vreme am tot mîncat din pomul cunoaşterii binelui şi răului fără încuviinţare, divină desigur, am mai şi dat-o în bară. Apoi, la un moment dat, am realizat că aveam încuviinţarea să cunosc, şi abia atunci am intrat în ordine, a început să fie bine. De aceea cred că la întrebarea dacă am ceva sfînt, pot răspunde printr-o demonstraţie cu *q.e.d.* final. Am să încerc, deci să-mi trasez drumul, descifrînd semnele, două la număr, care, avînd sfinţenie înăuntrul lor, s-au impus, indiferent ce slalom am făcut eu, ocolindu-le în căutare. Vreau să spun că m-am născut sub aceste două semne, care sînt familia şi biserica, şi trăiesc, în momentul de faţă, sub aceleaşi. În intervalul dintre *atunci* şi *acum,* situîndu-mă cam în afara acestor semne, le-am obligat, inconştient, să devină poli de viaţă, pentru al căror înţeles a trebuit, deja, să dau seamă.

Am avut o copilărie fericită şi părinţi buni şi am fost copilul lor pînă cînd le-am închis ochii; în acelaşi timp, fiind nepot de preot, în copilărie am avut loc în altar în timpul slujbelor. Aceasta a fost prima mea familie – cea a părinţilor şi prima biserică – cea a bunicii. Ambele au fost minuni adevărate şi mi-au definit copilăria; ambele marcînd începuturile mele, urmau să evolueze, să devină altceva.

Numai că, în plin interval, unde ar fi trebuit să mă manifest responsabil, eu n-aveam habar de asta. Şi mi-am trăit viaţa după capul meu, mi-a convenit această simplificare a existenţei şi nu m-am gîndit prea mult dacă e bine ori nu. Repetam mereu că sînt un norocos şi, rînd pe rînd, mi s-au întîmplat toate cele bune ale vieţii. Punctez doar că în acest interval am avut sfîntă cartea, cuvîntul scris.

Apoi, la vîrsta adultă am primit şansa familiei a doua şi, mai mult, am descoperit brusc că parcursesem drumul de la cultură către cult, expresia mi-e dragă, dar nu-mi aparţine, este a dnei Madeea Axinciuc. Trebuie să-i mulţmesc că m-a ajutat să mă dumiresc. Am avut noroc toată viaţa, spuneam, apoi gîndul ăsta s-a schimbat într-unul mai complicat: Dumnezeu m-a asistat. Şi îi datorez gîndul bun lui Camil. Lui nu pot să-i mulţumesc, ar fi prea puţin. O fac aflîndu-mă acum în a doua biserică. Şi trăiesc în a doua mea familie, bucuros că există.

Iată cum, chiar dacă aparent am trăit într-o falie, rupt, între copilărie şi vîrsta adultă, de fapt am trăit între doi poli identici, păşind mereu pe cîte ceva sfînt, aşa cum aş fi păşit pe stele, fără să le ating, fără să le fac vreun rău. De la o vreme mă aud spunînd că sînt interesat de tot mai puţine lucruri, cu adevărat. Dar trăiesc rotund şi plin pentru că mă aflu înăuntrul polului ultim al vieţii mele şi ciclul s-a închis. Parcă toată viaţa mea s-a împletit din aspiraţii proprii şi rezolvări surprinzătoare, neaparţinîndu-mi ca intenţii, dar care „mi-au ieşit“. Şi mai am, încă, uimiri. Ca atunci cînd, dimineaţa, înainte să-mi trezesc copilul din somn, pentru şcoală, îl privesc cîteva clipe dormind. Ce minune! Cîtă sfinţenie! Trebuie să fiu recunoscător.

Închei spunînd că, pentru mine, în cheie civilă, sfîntă va fi oricînd familia: copilul şi soţia. Şi din momentul în care m-am înscris, conştient şi norocos, în familie, locul acela a devenit unul sfînt. Adică fără el nu mă definesc, nu mă recunosc drept viu. La fel cum, în ordine religioasă, biserica îmi dăruieşte, azi ca şi în copilărie, prin sonoritatea fără egal a rugăciunii, încredinţarea că am în mine suflarea de viaţă a duhului sfînt. Să o păstrez pentru veşnicia mea, ca unică îndreptăţire. Nu cred că sînt singurul care a avut un astfel de drum. Nu sînt singurul care crede încă în principii, adică în ceva sfînt. Am trăit în adevăr numai atunci cînd m-am manifestat prin aceste principii, care, toate, se reduc la a spune că am fost asistat. Numiţi-l fiecare cum doriţi, eu, în familia mea, îi voi spune Dumnezeu.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Nr. 300: Articolul lui Adrian Cioroianu, „Greşeala lui Barack Obama“

O afirmaţie uşor forţată

Aparent fără motiv, *în viaţă ni se întîmplă uneori lucruri,* înainte ca noi să fim pregătiţi pentru ele.

Mă refer la acele provocări ale vieţii, pe care ne simţim obligaţi să le acceptăm indiferent de consecinţe, în minte cu dominanta întrebare: „Oare mă voi reîntîlni vreodată cu această şansă?“ sau muzical reformulat *„It's now or never...“* (vezi celebra melodie a lui Elvis – în care acesta se tînguie că „mîine va fi prea tîrziu“, asigurîndu-şi iubita de pe o poziţie dominantă că dragostea lui nu are timp de aşteptat!).

Este, pe de altă parte, foarte adevărat că *numai o dată în viaţă se pot întîmpla anumite lucruri.* Iar cifra rotundă a 20 de ani de la căderea Zidului berlinez este doar unul dintre multele evenimente irepetabile. De fapt, dacă privim din perspectiva lui Heraclit (că nu putem face baie de două ori în apa aceluiaşi rîu) – vom exagera considerînd istoria un lung şir de întîmplări şi fenomene irepetabile.

Că preşedintele Barack Obama ar fi făcut însă cea mai mare greşeală tratînd „uşor cu spatele“, ca pe un simplu fapt divers, planetarul eveniment al săptămînii

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

trecute... şi nu a prioritizat, poziţionînd mai sus pe lista lui de *„manadatory to do's“* prezenţa la Berlin, asta este mai degrabă o afirmaţie uşor forţată – şi mă grăbesc să explic de ce nu sînt de acord cu ea:

1) B.O. a fost prezent la BERLIN! Chiar dacă nu fizic, a ţinut un discurs care a fost proiectat pe plasmele gigant amplasate în faţa porţii Brandenburg;

2) Discursul de pe plasmele electronice a fost precedat de o introducere a doamnei Hillary Clinton – cea care l-a introdus pe preşedinte cu mult respect şi consideraţie: „Şi acum, vă rog să îmi permiteţi să dau cuvîntul unui om care reprezintă el însuşi un simbol pentru căderea barierelor/zidurilor existente în noi – domnul preşedinte Barack Obama“;

3) Discursul (pre)înregistrat în Biroul de la Casa Albă a fost aplaudat de participanţi, ceea ce mă face să cred că nu l-au perceput chiar ca pe o jignire.

Ce rămîne să înţelegem despre neprezentarea lui B.O. la apelul Angelei Merckel ar fi, din alte perspective:

a) importanţa benefică a unui „număr doi“ activ şi credibil, jucător „în echipă“ *(team-player*-ul Hillary);

b) care ar fi frecvenţa optimă de vizitare a unei ţări/unui oraş din partea preşedintelui SUA (dacă a fost în 2008, în calitate de candidat – le va fi vorbit oare cîte ceva despre libertate şi democraţie berlinezilor? Ar trebui reluat un pic discursul de atunci – *just for the record);*

c) B.O. este el însuşi un dărîmător de ziduri – va fi avut poate motive de bun-simţ să-l lase pe altul să puncteze asupra acestui lucru (în plus, Hillary a mai subliniat ceva interesant despre zidurile interioare: nici în Germania, alegerea unei femei-cancelar nu părea verosimilă pe vremea construcţiei Zidului berlinez...)

Aşa cum spune dl profesor Adrian Cioroianu, unii dintre noi putem rămîne şi după sărbătoarea aniversară a căderii Zidului cu întrebarea (care se potrivea mai degrabă bunicilor noştri!): „Cît le pasă americanilor de noi, cei din Estul Europei?“... *Sau, cine mai ştie, putem inventa un eveniment care să facă din Bucureşti centrul mediatic al lumii pentru o zi.* (Atenţie, la summitul NATO din aprilie 2008, „reţeta“ nu a fost a noastră – am plătit numai o franciză, fiind gazde... şi atît!)

Închei cu salutări distinse şi cu exprimarea convingerii că preşedintele Barack Obama este mai degrabă înaintea decît în urma timpului nostru – sau altfel spus: să nu-l grăbim, mai are timp în acest mandat (sau în cel viitor?) de o fugă pînă la Berlin. Iar dacă ne mişcăm „mai cu talent“, poate va poposi între două avioane şi pe malurile minunatei noastre Dîmboviţe! Care ar fi agenda discuţiilor?

Călin DIACONU
www.calindiaconu.worpress.com

Precizări

Nr. 300: Articolul lui Sever Voinescu, „Limbile noastre“

Stimată redacţie,

Aş face doar o precizare, spre corecta informare a publicului, în legătură cu articolul „Limbile noastre“ al dlui Sever Voinescu *(Dilema veche* nr. 300) (apropo, „La mulţi ani!“), al cărui mesaj îl împărtăşesc, de altfel, pe de-a-ntregul.

ONU are nu doar cinci limbi oficiale, ci şase, respectiv araba, chineza, engleza, franceza, rusa şi spaniola. Este adevărat, Carta ONU a fost redactată în cinci limbi, araba fiind introdusă mai tîrziu. Consacrarea arabei ca limbă oficială nu a fost făcută însă prin modificarea Cartei, ci prin rezoluţie a Adunării Generale şi modificarea regulilor sale de procedură. Predominanţa englezei se afirmă la nivel neoficial, în reuniuni informale.

Cu stimă,

Petru DUMITRIU
petrud@diplomacy.edu
Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vîntilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dezbaterea prezidenţiabililor

– cîteva impresii –

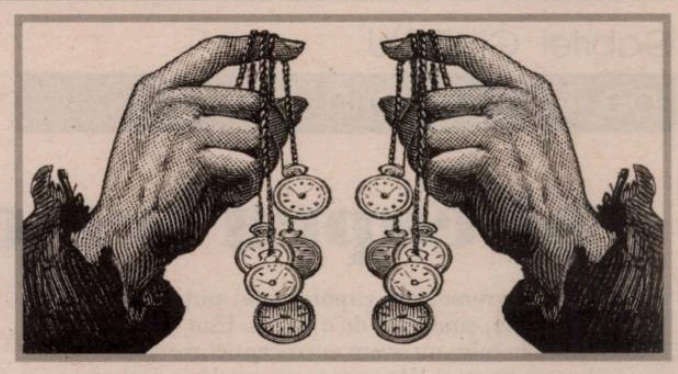

Cred că pot asuma, în mod legitim, postura obiectivităţii. Am devenit „obiectiv“ nu pentru că m-am străduit să gîndesc la rece, nu pentru că nu am simpatii de partid şi nici pentru că îmi contemplu ţara de la distanţă, cu un ochi clinic. Am devenit obiectiv pe bază de oboseală şi melancolie. Sînt un conglomerat de dezamăgiri. După douăzeci de ani de libertate şi democraţie, nu mi-a rămas întreagă nici o speranţă, nici o iluzie. N-am reţinut, în acest interval, nici un personaj politic de anvergură. Nu ştiu să explic acest marasm crepuscular. Să fie consecinţa „zbuciumatei noastre istorii“ care ne-a lăsat fără oase, să fie vreun defect etno-genetic ireparabil, vreo combinaţie de inerţie fanariotă şi sminteală comunistă, sau e vorba numai de stricta mea, pre-senilă, acreală? Fapt e că nu mai am porniri constructive, entuziasme, pasiuni contingente. Sînt demobilizat. Şi, ca atare, „obiectiv“.

Din perspectiva acestei triste obiectivităţi, am contemplat fără nici un frison partizan dezbaterea de vinerea trecută a celor trei prezidenţiabili. Textul pe care îl citiţi a fost scris a doua zi, în sîmbăta dinaintea alegerilor. Nu ştiu ce-o să iasă şi nu ştiu eu însumi cum am să votez. Voi merge la vot pentru că am pledat pentru votul obligatoriu şi trebuie să fiu consecvent. O idee ar fi să dau un vot nul, alta – să votez cu Crin Antonescu în primul tur şi, în al doilea, cu Băsescu, ţinîndu-mă de nas – cum spusese Adam Michnik că va vota pentru un al doilea mandat al lui Lech Walesa. Ceea ce am văzut vineri seara n-a fost însă de natură să-mi limpezească opţiunile.

Impresia generală, care e departe de a mă face fericit, este că Traian Băsescu are un important atu faţă de ceilalţi candidaţi: dă impresia unui bărbat *adult*. Cu defecte, cu striuri caracteriale discutabile, cu moduri de comportare adeseori stingheritoare, cu o carenţă congenitală a gustului pentru armonie, dar *adult:* trecut de euforiile pubertăţii, de vîrsta gesticulaţiei goale, în care asumi roluri „de efect“, afişezi romantisme misionare, dar te mişti, de fapt, sub tutela altora. Prin contrast, ceilalţi doi candidaţi par, în moduri diferite, necopţi. Crin Antonescu e de o juvenilitate zglobie, Mircea Geoană – de o juvenilitate silitoare. Cel dintîi cultivă stilul nărăvaş, plăcerea de a fanda, jactanţa ludică, replica şmecheră, dosul de palmă şi fenta, celălalt se complace într-o cuminţenie lemnoasă, îşi face lecţiile grijuliu şi le debitează crispat, neconvingător, ca pe o materie neasimilată. Mircea Geoană pare mereu surprins cu o zi înainte de bacalaurat. E, în genere, decent, uneori aproape înduioşător, dar simţi, dindărătul fiecărui cuvînt şi al fiecărei atitudini, postura executantului.

Retoric vorbind, Crin Antonescu e cel mai înzestrat. (Primul lui discurs a fost cel mai bun dintre cele trei.) Dar a digerat defectuos mica victorie de la Cluj, înţelegînd s-o reediteze stilistic prin îngroşarea conturelor. A fost cel mai agresiv dintre toţi, într-o ţară şi într-un moment în care lumea tocmai de agresivitate s-a săturat (lecţie bine înţeleasă de Traian Băsescu, mult mai puţin ofensiv ca de obicei). Prin strategia aleasă, Crin Antonescu n-a reuşit decît să fie un Băsescu mai curăţel şi mai săltăreţ, un Băsescu de coloratură, pentru băieţii ceva mai fini. Desemnarea lui Tudor Chirilă drept „model moral“ a fost stupefiantă. Ostentativ „electorală“ şi abuzivă. (Salut reacţia promptă a dlui Chirilă, de o excelentă ţinută.)

Traian Băsescu, renunţînd, în bună măsură, la stilul contondent (o decizie inteligentă), a reuşit să fie mai plicticos ca de obicei (deşi, recunosc, dacă e contondent i se reproşează că nu e niţel mai plicticos). A vorbit prea mult de „realizări“ ale ultimilor cinci ani, într-o emisiune dedicată *următorilor* cinci, a asumat, arbitrar, succese care nu-i revin în mod direct (aderarea la UE, Summit-ul NATO de la Bucureşti etc.) şi a mizat prea apăsat, cum o face de obicei, pe coarda patriotică (din categoria lacrimii pe steag, pe imn şi pe popor, cu noutatea, deconcertantă, a zelului mistic, concretizat în convertirea de păgîni). Nu gust nici invocarea pioasă a nevestei, ca replică (subînţeleasă) la rumorile (explicite) privind eventuale relaţii „neprincipiale“. Dar, iarăşi, joacă în favoarea lui o anumită maturitate. Cînd greşeşte, greşeşte pe mîna lui, şi nu pe a altora. E mereu el însuşi, e autonom, e propriul său „manipulator“.

Mircea Geoană a fost corect. Dar din păcate are un talent inconfundabil de a da cu oiştea-n gard şi cu nuca-n perete. Citează hodoronc-tronc din Sf. Ioan Gură de Aur, se felicită că nu şi-a evacuat soacra, vrea să pară sobru şi nu e decît plat, mizează adesea pe ce nu are (umor, fantezie, duritate) şi nu valorifică suficient ce are. Notez, totuşi, că e singurul dintre candidaţi care a avut *şi* cuvinte bune despre contra-candidaţii săi (în timpul discuţiei despre educaţie) şi că a făcut o bună impresie în final, oferind flori, *à l'américaine,* doamnelor Băsescu şi Antonescu şi propriei sale soţii. O specie de eleganţă nouă în peisaj.

Partea comică a întregului spectacol a fost asigurată, din punctul meu de vedere, de suporteri. Aplaudau cuminţi după intervenţiile „campionilor“ lor, schimbau între ei ocheade complice de satisfacţie, iar la urmă, fiecare echipă se consideră, în mod vizibil, cîştigătoare. Mărturisesc, în final, o idiosincrasie privată: nu mai suport să văd intelectuali aplaudînd frenetic politicieni. Sînt de acord să-i ajute, să lucreze pentru ei, să-i flancheze. Dar nu vreau să-i văd aplaudînd în turmă. O să ziceţi că aşa e jocul („în doi, în trei, în cîte cîţi vrei“), dacă te hotărăşti să intri în el. Poate. Dar există riscul, pentru jucători, să-şi piardă libertatea interioară.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Avem deja un preşedinte!

– dar e și „al lor“ –

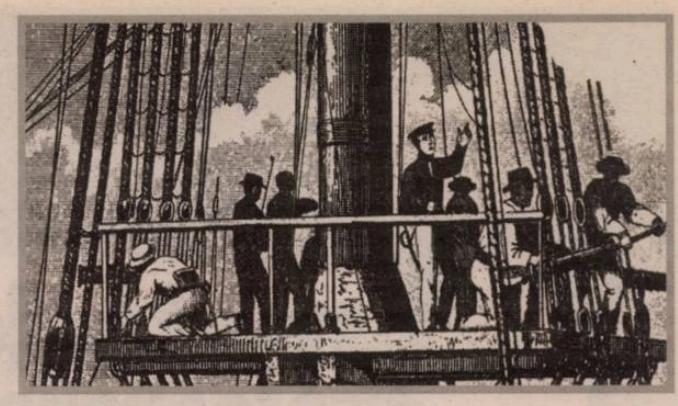

Sîntem ocupaţi pînă peste cap cu Băsescu şi Geoană, cu autobuzele de votanţi şi poticnelile în organizarea alegerilor. Facem scenarii pentru turul al doilea, iar unul dintre cuvintele aproape mitice ale vremurilor noastre – „proiect“ – revine în forţă: dl Iohannis, primarul Sibiului, nu mai e doar un posibil viitor premier, ci – în termenii dlui Crin Antonescu – a devenit „proiectul Iohannis“. Ne batem capul cu „mogulii“, cu televiziunile şi sondajele lor „manipulatoare“, întoarcem pe toate feţele, în talk-show-uri delirante, fiecare declaraţie a candidaţilor, a contra-candidaţilor, a miniştrilor încă în funcţie, a şefilor de grupuri parlamentare, a şefilor şi sub-şefilor de campanie electorală. Din cînd în cînd ne mai aducem aminte că e criză şi ne indignăm că „guvernul nu face nimic“, uitînd că de fapt nici n-avem guvern şi – cum să spun pe scurt? – că nu prea îl aveam nici cînd l-am avut. Între „dezamăgiţii de Băsescu“ care strigă peste tot că „trebuie *neapărat* să scăpăm de el“ şi „încă-speriaţii de Iliescu“ care strigă peste tot că Mircea Geoană e doar o marionetă de partid (deci trebuie *neapărat* să iasă Băsescu), noi, ceilalţi, care credem că nici unul dintre cei doi nu are în buzunar cheile paradisului românesc (ci sînt doar nişte buni reprezentanţi ai micului infern în care trăim), aşteptăm să treacă şi turul al doilea, ca să putem rosti apoi, convinşi de propria banalitate, replica aceea din filmele americane cu *happy-end:* „viaţa merge înainte“.

În aceste condiţii, ştirea că liderii europeni au căzut la învoială pentru desemnarea primului preşedinte al Consiliului European, în persoana belgianului Herman Van Rompuy, s-a strecurat discret prin telejurnale şi prin cîte un ziar şi acolo a rămas. Din jumătatea de miliard de cetăţeni europeni, pe care noul preşedinte îi va reprezenta deacum înainte în relaţiile cu SUA, China, ONU şi alte state ori entităţi suprastatale, cei mai mulţi nici nu ştiu cum arată dl Van Rompuy. Pe bună dreptate, dată fiind discreţia sa şi cariera de pînă acum, desfăşurată exclusiv între hotarele ţării sale. Politician – zice-se – competent şi priceput în obţinerea consensului, modest şi harnic, actualul premier belgian ar putea fi persoana potrivită pentru rolul de diriginte al acestei „clase“ cu 27 de elevi zvăpăiaţi numită UE. La fel, ar putea gestiona bine împărţirea puterii cu preşedintele Comisiei Europene şi cu Parlamentul European, în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Dar numirea sa a dat peste cap toate scenariile şi previziunile care vorbeau despre necesitatea ca Europa să aibă un lider puternic (numele cel mai des vehiculat era Tony Blair) şi a demonstrat că instituţiile europene preferă în continuare să aibă lideri mai degrabă *low profile,* dar pricepuţi în negocieri şi capabili să armonizeze interesele tuturor. Dar preşedintele Consiliului European va trebui, conform prerogativelor sale, să reprezinte Uniunea Europeană în relaţiile cu „restul lumii“. De el va depinde în bună parte rezolvarea multor dosare complicate – de la chestiunea dependenţei energetice de Rusia la relaţia transatlantică, de la obţinerea unui acord privind schimbările climatice cu SUA şi China la poziţia faţă de Orientul Mijlociu – pentru că el va fi acela care va discuta cu liderii Rusiei, Statelor Unite şi Chinei, în numele nostru, al europenilor. În aceste cazuri, va trebui să se comporte ca un lider puternic. Felul în care se va achita Herman Van Rompuy de mandatul său ne va influenţa viaţa, aşa cum deja ne-o influenţează deciziile Comisiei Europene (care „ne dă“ fonduri, gestionează bugete, trage la răspundere guvernele naţionale, dacă nu aplică regulile europene etc.) şi ale Parlamentului European (pe unde „trece“ peste 70% din legislaţia care se aplică în ţările UE).

Pe noi însă continuă să ne preocupe pînă la obsesie „restul“ de 30% – căci, simplificînd lucrurile, pentru asta se bat politicienii noştri: pentru mai puţin de o treime din putere. Problema e că „ai noştri“ se comportă, în raport cu Uniunea Europeană, ca nişte şefi de consilii judeţene în raport cu „Bucureştiul“. Aşa încît, dată fiind calitatea politică demonstrată de cei doi candidaţi intraţi în turul al doilea, mi s-ar părea chibzuit să fim preocupaţi mai degrabă de ce va face blîndul domn Van Rompuy împreună cu ceilalţi lideri europeni. Şi să înţelegem că e şi preşedintele nostru, nu doar „al lor“...

P.S. În articolul de săptămîna trecută îmi arătam dezamăgirea că site-ul Centrului de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii (www.cercetari-culturale.ro) e „gol“ şi neactualizat din 2006. Am aflat între timp că există un site nou, www.culturadata.ro, actualizat şi bogat în informaţii. E vina mea, dar – un pic – şi a Centrului, care nu a „legat“ noul site de motoarele de căutare şi nu a desfiinţat site-ul vechi. Ceea ce – am înţeles de la reprezentanţii Centrului – e pe cale să se realizeze.

ținerea de minte

„Ciudăţeniile ei sexuale îl uimeau şi-l întristau pe Hugh. Le acceptă în timpul voiajului. Apoi deveniră obişnuinţă, cînd se întoarse cu dificila lui mireasă în apartamentul din New York. Armande decretă că ei trebuie să facă dragoste cu regularitate cam pe la ora ceaiului, în salon, ca pe o scenă imaginară, pe fundalul sonor al unei conversaţii uşoare, amîndoi participanţii fiind îmbrăcaţi în ţinută sobră, el în cel mai bun costum şi cu o cravată în picăţele, ea într-o rochie neagră închisă la gît. Ca o concesie făcută naturii, îşi puteau scoate sau măcar descheia articolele de lenjerie, dar cu foarte multă discreţie, fără a deranja cu nimic veşmintele elegante: graba era considerată de prost gust, dezgolirea – de-a dreptul monstruoasă.“

(Vladimir Nabokov, *Lucruri transparente,* traducere din limba engleză şi note de Anca-Gabriela Sîrbu, Editura Polirom, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Şi capra lor e bolnăvioară

De la o vreme, am căpătat idei puţine şi fixe. Se întîmplă, cînd treci de o vîrstă. Una dintre ele e că, în România, nu avem eurosceptici rezonabili (chiar şi cei absurzi lipsesc). De aceea, nu există o dezbatere internă pe tema Uniunii Europene. Pentru o atare discuţie, îţi trebuie cel puţin două păreri diferite. Or, noi avem o singură opinie în ceea ce priveşte instituţiile: România a ajuns în Rai în momentul Marii Aderări Naţionale, astfel încît nu avem ce comenta. Raiul e perfect, nu ai ce să cîrcoteşti. De aceea, nu putem dezvolta o părere, o opinie, o poziţie de negociere la Bruxelles. În lipsa unei presiuni publice, autorităţile nu sînt îndemnate în direcţia unei mai bune documentări şi pregătiri. Uite-aşa, din aproape în aproape, ajungi la concluzia că, în acest moment, a fi patriot şi a dori mai-binele ţării înseamnă a fi cît se poate de insular-eurosceptic, în mijlocul unui ocean uriaş de entuziaşti.

Insular, adică puţin britanic. Să fii, care va să zică, critic cu Bruxelles-ul. Să îi înveţi mecanismele de funcţionare, să le critici non-stop şi, apoi, să încerci să obţii orice fel de *rebate* posibil. Aşadar, de la supuşii Majestăţii Sale, Regina Elisabeta a II-a, citire (http://www.openeurope.org.uk/), argumente pentru eventuali euro-sceptici români. Exemple de bani europeni aruncaţi pe geam, zvîrliţi pe proiecte bizare, cheltuiţi într-un mod cel puţin dubios.

Habar nu am cum îl cheamă pe preşedintele corporaţiei Porsche. Că are pasiunea vînătorii, ştiam. Domnia sa este unul dintre oaspeţii lui Ion Ţiriac la celebrele hăituieli de mistreţi. Ei bine, domnul respectiv a solicitat (şi a obţinut) suma de 2500 de euro ca subvenţie directă agricolă pentru domeniul său de vînătoare din Bavaria. Să dai subvenţii agricole unor miliardari, asta da politică agricolă comună.

Oraşul suedez Malmö a cheltuit 80.000 de euro din fonduri europene pentru a-şi construi o replică virtuală pe Second Life! Proiectul se va încheia în 2010. Se aşteaptă să fie continuat pe Facebook, deoarece Second Life nu este prea popular în Suedia. Tot suedezii, de data asta din orăşelul Orsa, au cheltuit 850.000 de euro din bani europeni pentru un centru de artizanat „deschis nediscriminatoriu către ambele sexe". Orăşelul are 5000 de locuitori şi mai cheltuise 3,2 milioane de euro pentru un „centru al naturii", adică un soi de grădină zoologică cu titlu corect politic. Deoarece nu le ajunseseră banii şi pentru poartă la zoo, au utilizat centrul de artizanat „nediscriminatoriu sexual" drept zonă de acces. Au împuşcat doi iepuri dintr-un foc (la poarta grădinii zoologice). Mai mult, în evaluare, au arătat clar că acel centru de artizanat, devenit intrare la zoo, „a permis tranzitarea persoanelor de ambe sexe, deci şi-a îndeplinit scopul nediscriminatoriu prevăzut în proiect". Tot suedez era şi un fermier care a încasat o subvenţie directă de 200 de euro pentru un teren pe care a cultivat cu hărnicie... cannabis. E drept, sistemul subvenţiilor directe la hectar nu are legătură contabilă cu ceea ce se cultivă, ci doar cu mărimea suprafeţei.

...un fermier spaniol, a minţit cu producţia de măsline la hectar şi a înşelat Comisia cu 780.000 de euro, în doar trei ani. Olé!

De aceea, probabil, între cei care au încasat sume măricele drept subvenţie agricolă directă, se numără mari bănci: ING (800.000 de euro), Fortis (1.900.000 de euro), Credit Agricole (90 de *milioane* de euro, măcar ăştia sînt bancă de profil) sau Credit Mutuel (9 milioane). Totalul subvenţiilor agricole încasate de mari bănci europene este de circa 120 de milioane de euro. Gradul de transparenţă al alocării acestor fonduri este limitat (veţi fi uimit cît de puţine puteţi face în acest domeniu, utilizînd Legea 544), aşa că nu putem decît bănui că legătura dintre *subvenţia agricolă directă* şi *activitatea agricolă directă* (adică obţinerea de mîncare, carevasăzică) este din ce în ce mai relaxată. Pînă şi compania Coca-Cola a încasat 90.000 de euro pentru terenul fabricii sale din Lisburn, Irlanda de Nord. Cu toate acestea, birocraţia necesară alocării acestor subvenţii (APIA de la ei) costă Marea Britanie circa 100 de milioane de euro, anual.

O trăsnaie interesantă este o campanie împotriva fumatului. Cea mai recentă a costat 72 de milioane şi s-a numit „Super-eroii contra fumatului" (la cît a costat, dvs. aţi auzit de campania asta?). Nostimada este că, simultan, Comisia subvenţionează suprafeţe agricole cultivate cu tutun. Producătorii primesc 293 de milioane de euro!

Tot zona agricolă, de data aceasta capitolul Fraude Descoperite. Nişte italieni dădeau „de-o ciorbă" unor şomeri şi îi puneau să completeze oarece formulare. Pe baza datelor, au obţinut 4 milioane de euro, subvenţie pentru producţia de suc de portocale. Evident, erau inexistente, atît portocalele, cît şi sucul. Cîţiva sicilieni au păcălit Comisia cu 12 milioane de euro, cerînd (şi obţinînd) subvenţii pentru terenuri aparţinînd unor persoane decedate. Alt văr latin, un fermier spaniol, a minţit cu producţia de măsline la hectar şi a înşelat Comisia cu 780.000 de euro, în doar trei ani. Olé! De altfel, 36.000 dintre cele 228.000 de firme spaniole care au primit un total de 100 milioane de euro (!) din Fondul Social European erau firme fictive. Numai în 2001, 159 de training-uri care ar fi trebuit să (re)califice două milioane de muncitori s-au ţinut doar pe hîrtie.

Dacă v-aţi plicitisit de atîta agricultură, trecem la lupta împotriva terorismului. Imediat după atentatele de la New York, Comisia Europeană a achiziţionat şase scannere sofisticate, pentru marile aeroporturi europene, la un preţ total de 725.000 de euro. La doar o lună după aceea, Parlamentul European a votat cum că utilizarea acelor scanere încalcă libertatea individului şi le-a declarat neconforme cu principiile Europei. Cele şase aparate zac şi astăzi într-o magazie a Comisiei. Ceea ce nu s-a întîmplat cu un planetariu pentru copii, construit în nordul Suediei, contra a 2,4 milioane de euro din bugetul Uniunii. Cinci ani mai tîrziu, întreprinderea a dat faliment şi a fost vîndută pentru 125.000 de euro. Curat dezvoltare regională! Pe flancul sudic, sicilienii au făcut să dispară cam 175 de milioane de euro, bani dedicaţi „consolidării falezelor şi luptei împotriva alunecărilor de teren". Fondurile s-au evaporat fără a se contracta nici o lucrare.

Nici unul dintre exemplele din acest articol (şi aş mai avea, numai că spaţiul este limitat) nu scuză, în vreun fel, proasta gestiune a banilor publici locali, româneşti. Doresc doar să atrag atenţia că orice euro cheltuit de Comisia Europeană cuprinde şi cîţiva cenţi din taxele şi impozitele noastre. Nu ar fi rău să ne intereseze şi aceştia. Poate iese de vreun articol interesant.

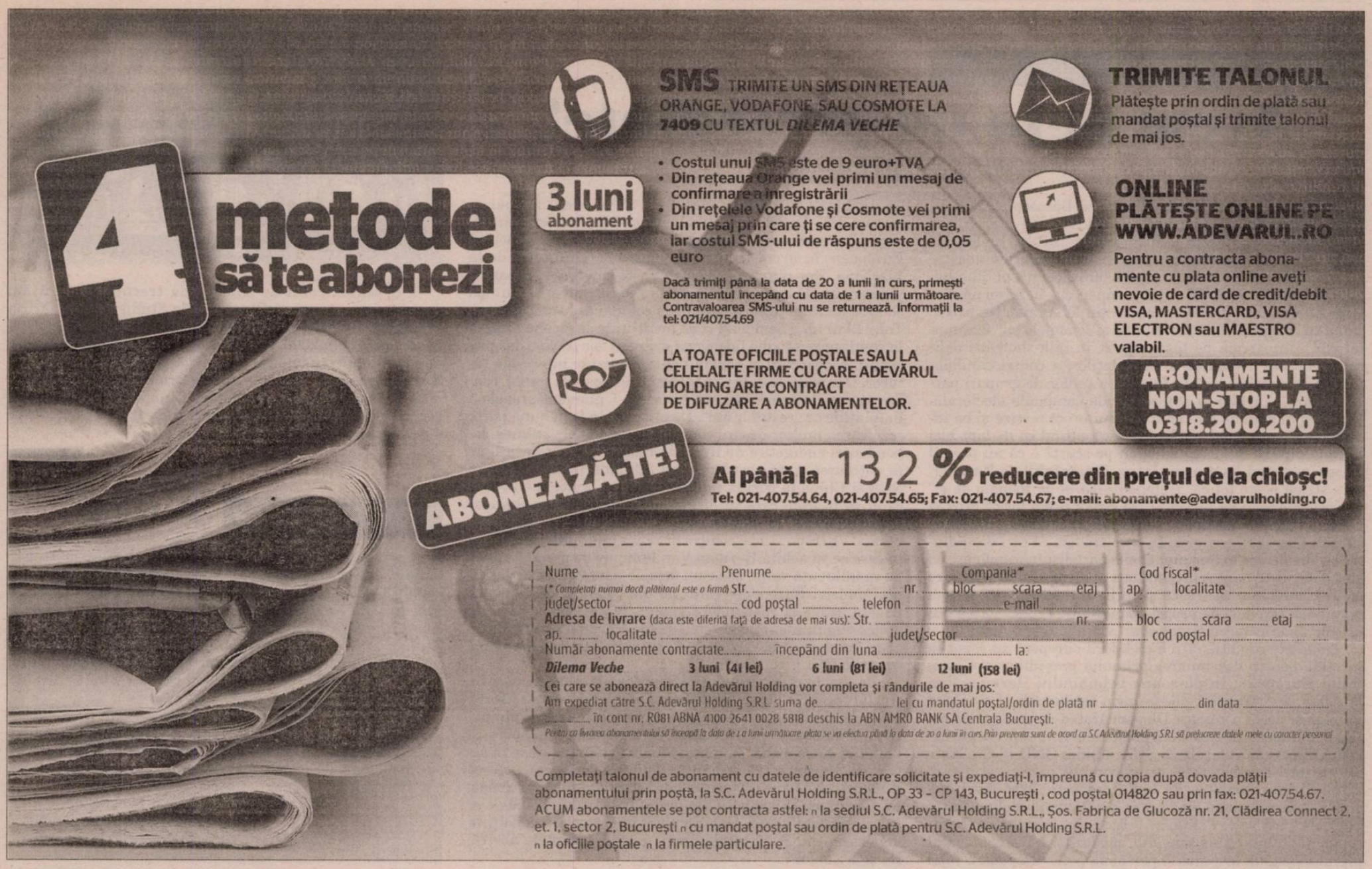

etica vieţii

Peter SINGER

Cînd doctorii ucid

În discuţiile despre eutanasia voluntară, cel mai puternic argument invocat împotriva legalizării acestei practici este „panta alunecoasă“. Cu alte cuvinte, odată ce medicilor li se va permite să le ia viaţa pacienţilor, nu vor fi ucişi doar cei care vor să moară.

Această teorie nu a fost demonstrată, deşi sinuciderea asistată medical şi eutanasia voluntară au fost legalizate cu mulţi ani în urmă în Olanda, Belgia, Luxemburg, Elveţia şi în statul american Oregon. Cu toate acestea însă, dezvăluirile recente despre faptele petrecute într-un spital din New Orleans în timpul uraganului Katrina trag un puternic semnal de alarmă.

În august 2005, după ce oraşul a fost inundat, *Memorial Medical Center* – un spital în care erau internaţi peste 200 de pacienţi – a fost practic scos din uz. La trei zile după ce a lovit uraganul, instituţia a rămas fără electricitate, fără apă – astfel că nici măcar toaletele nu mai puteau fi igienizate –, iar cîţiva pacienţi, a căror viaţă depindea de aparatele de respiraţie artificială, au murit. Pe o căldură înăbuşitoare, medicii şi asistentele au trebuit să lucreze contra cronometru pentru a-i menţine în viaţă pe bolnavii ţintuiţi în paturile de acum soioase, iar problemelor deja existente li s-a adăugat şi temerea că legea şi ordinea scăpaseră de sub control şi că spitalul ar fi putut deveni ţinta bandelor înarmate.

Pentru evacuarea pacienţilor au fost chemate elicoptere, prioritate avînd cei care nu se aflau într-o stare foarte gravă şi puteau merge pe propriile picioare. La faţa locului a ajuns şi Poliţia, care a transmis personalului medical că spitalul ar fi trebuit evacuat pînă în ora 5 după-amiaza, din cauza tulburărilor din rîndul civililor.

La etajul 5, Jannie Burgess – o pacientă de 79 de ani, care era pe moarte din cauza unui cancer în fază terminală – se afla sub tratament cu morfină. Pentru a fi evacuată, femeia ar fi trebuit cărată pînă la parter sub atenta supraveghere a asistentelor. Chiar dacă de acestea era nevoie şi în alt corp al clădirii, pacienta trebuia însoţită pentru că, în cazul în care efectul morfinei ar fi trecut, ar fi suferit dureri cumplite şi ar fi avut nevoie de ajutor. Ewing Cook, unul dintre medicii aflaţi în spital în momentul evacuării, le-a spus asistentelor să-i mărească pacientei doza de morfină „îndeajuns de mult încît să-i provoace moartea“. După cum i-a declarat mai tîrziu jurnalistei Sheri Fink, care a publicat, de curînd, un articol despre evenimentele din acea perioadă în *The New York Times*, pacienta era în moarte cerebrală.

Din consemnările jurnalistei, Anna Puo, un alt medic al spitalului, a spus că şi la etajul 7 erau cîţiva pacienţi prea bolnavi pentru a supravieţui şi le-a injectat acestora morfină şi o altă substanţă care le-a încetinit respiraţia pînă au intrat în stop cardio-respirator şi au murit. Se pare însă că cel puţin unul dintre cei cărora le-a fost administrată combinaţia letală nu era în pericol de moarte iminentă. Emmett Everett, de exemplu – un pacient în vîrstă de 61 de ani, paralizat în urma unui accident de maşină –, ar fi trebuit să intre în operaţie pentru o ocluzie intestinală. Cînd a început evacuarea pacienţilor din secţia în care era internat, acesta a cerut să nu fie lăsat singur. Cîntărea însă 173 kg, iar transportarea lui pînă la parter şi, mai apoi, pînă la heliport ar fi fost extrem de dificilă, astfel că i-a fost administrată o substanţă sub pretextul că aceasta ar fi trebuit să-i calmeze ameţeala pe care o acuza.

Întrebat în 1957 dacă unui medic i-ar trebui permis să folosească narcotice pentru a calma durerea pacienţilor, chiar dacă ştie că această procedură îi va ucide, Papa Pius al XII-lea a răspuns afirmativ, punct de vedere reconfirmat de Vatican în 1980 prin „Declaraţia despre eutanasie“.

Poziţia Vaticanului este o aplicare a ceea ce se cunoaşte drept „doctrina dublului efect“. O acţiune cu dublu efect, unul benefic şi altul dăunător, poate fi permisă numai dacă efectul benefic este intenţionat, iar cel dăunător – doar o consecinţă nedorită. În plus, nici Papa, nici „Declaraţia despre eutanasie“ nu aduc în discuţie importanţa acordului liber consimţit al pacienţilor acolo unde, evident, aceştia şi-l pot exprima.

Conform doctrinei dublului efect, doi medici le pot prescrie unor pacienţi, cu aceeaşi stare de sănătate, aceeaşi doză de morfină, ştiind că astfel le vor aduce moartea. Despre cel care va face acest lucru din dorinţa de a-i calma durerea pacientului, se va spune că a acţionat conform normelor medicale, în timp ce doctorul care va folosi morfina special pentru a lua viaţa pacientului va fi considerat criminal.

Dr. Cook nu a avut prea mult timp pentru astfel de subtilităţi. După cum i-a declarat jurnalistei Fink, numai un „medic foarte naiv“ nu ştie că, odată ce-i administrează unui pacient prea multă morfină, „îl trimite în mormînt înainte de vreme“. Scurt şi sec, dr. Cook a mai spus: „Asta facem, îi omorîm“, adăugînd că, pentru el, limita dintre un lucru etic şi unul ilegal este aproape imperceptibilă.

La *Memorial Medical Center*, medicii şi asistentele au fost nevoiţi să facă faţă unei presiuni foarte mari. Extenuaţi după 72 de ore de luptă continuă pentru a-şi salva pacienţii, timp în care nu au dormit mai deloc, nu au mai fost în măsură să ia cele mai bune decizii de natură etică. Doctrina dublului efect, corect interpretată, nu justifică faptele medicilor, iar dacă li se va permite să le ia viaţa pacienţilor fără acordul acestora, pînă la uciderea din culpă nu va mai fi decît un pas.

Romano-catolicii au fost printre vocile cele mai vehemente în invocarea „pantei alunecoase“ drept argument împotriva legalizării eutanasiei voluntare şi a sinuciderii asistate medical. Poate nu ar fi rău să analizeze şi consecinţele propriilor doctrine.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la* Princeton University *şi autorul cărţilor* Practical Ethics, Rethinking Life and Death *şi* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Funcţii noi şi cenuşii

Deşi Europa nu duce lipsă de lideri charismatici, Uniunea Europeană se încăpăţînează să persiste în profilul cenuşiu-funcţionăresc cînd e vorba despre liderii ei. Recenta desemnare a dlui Herman Van Rompuy în funcţia de preşedinte al Consiliului European şi a baronesei Catherine Margaret Ashton în funcţia de Înalt Reprezentant al UE pentru afaceri externe şi politică de securitate confirmă pe deplin pattern-ul. Aceste două funcţii sînt create de proaspătul Tratat de la Lisabona. Prima a apărut prin dublarea preşedinţiei Consiliului, pînă acum deţinută prin rotaţie semianuală de cîte un stat. Cea de-a doua este produsul unificării a două foste funcţii din cadrul Comisiei, cea de Înalt Reprezentant pentru politica externă şi de securitate şi cea de Comisar pentru relaţii externe. Presa a scurtat denumirile lungi şi atît de voit explicite încît seamănă confuzie, specifice birocraţiei bruxelleze şi se referă la preşedintele Consiliului European cu expresia „preşedinte al UE“, iar la Înaltul Reprezentant al UE pentru afaceri externe şi politică de securitate, cu expresia „ministru de Externe al UE“. Ca de obicei, presa este mai elocventă decît redactorii stufoaselor documente europene. Într-adevăr, prin tratat s-a stabilit că primul este omologul şefilor de state cu care UE intră în contact, iar cel de-al doilea este omologul miniştrilor de Externe cu care UE intră în contact.

Dl Van Rompuy este, din decembrie 2008, prim-ministru al Belgiei, are o lungă şi distinsă carieră parlamentară belgiană şi a fost un apreciat ministru de Finanţe cu mulţi ani în urmă. Este o figură relativ cunoscută în Belgia, dar la nivel european mai degrabă nu. Este un personaj auster, catolic convins (se spune că, o dată pe lună, se retrage pentru cîte o zi sau două la mănăstire pentru reculegere), a fost lăudat de instituţiile finanaciare internaţionale pentru felul în care a gestionat bugetul Belgiei în aceste vremuri de criză şi este faimos, mai ales, pentru capacitatea sa de a crea consens. Stilul său este acela de a lucra neobosit, ca o furnică, pentru atingerea obiectivelor sale prin persuadarea tuturor actorilor interesaţi. Este de părere că o negociere din care o parte pierde este o negociere nereuşită – dimpotrivă, negocierea corectă este cea în care toată lumea are ceva de cîştigat. Este un om modest. Cînd Regele Albert al Belgiei i-a cerut să formeze guvernul în decembrie 2008, a acceptat cu greu. A fost nevoie de intervenţia susţinută a lui Wilfred Martens. Imediat după ce a primit sarcina, care se vădea a fi extrem de dificilă în contextul unei Belgii sfîşiate aproape de lupta politică dintre partidele flamande şi cele valone, a declarat într-un interviu că se simte în toamna vieţii sale politice (are 62 de ani). Crede despre sine orice, numai că e indispensabil, nu. Ne putem imagina ce surpriză uriaşă a fost pentru acest om să afle că el, şi nu altul, a fost desemnat pentru această importantă funcţie. Am indicat numele lui Martens în acest context, dar şi calitatea unică a lui Van Rompuy de a obţine consens, pentru a sugera explicaţiile posibile ale numirii sale. Nu doar că a obţinut şi susţinerea Angelei Merkel, şi pe cea a lui Nicolas Sarkozy, care a trebuit să renunţe la sprijinul anterior promis mult mai celebrului Tony Blair – şi el aspirant la preşedinţia Consiliului – dar a obţinut chiar sprijinul lui Gordon Brown şi a determinat, astfel, retragerea elegantă din cursă a fostului premier laburist.

Doamna Catherine Ashton, 53 de ani, noul ministru de Externe al Uniunii, este o figură politică relativ puţin cunoscută la ea acasă. A urcat treptele ierarhice în interiorul Partidului Laburist, a intrat în Camera Lorzilor în era Blair şi a

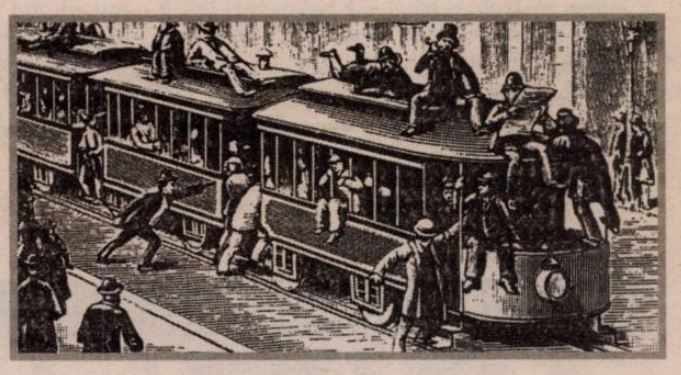

ajuns *Leader of the House of Lords* în iunie 2007, după ce a mai ocupat diferite funcţii guvernamentale mai mult sau mai puţin importante. În această calitate, baroneasa Ashton a avut prima întîlnire serioasă cu proiectul european: a gestionat trecerea Tratatului de la Lisabona prin Camera Lorzilor, lucru nu tocmai uşor, de care s-a achitat foarte bine. „Mi-am petrecut 72 de ore din viaţă cu Tratatul de la Lisabona în Camera Lorzilor şi l-am făcut să treacă. Acum aş vrea să şi contribui la punerea lui în practică“ – a spus dna Ashton. Prin urmare, în octombrie 2008, cînd laburiştii au avut nevoie de întoarcerea în prima linie a politicii britanice a Lordului Mandelson, care deţinea portofoliul comerţului în Comisia Barroso, baroneasa Ashton i-a succedat. Deşi au fost multe voci critice la Londra în privinţa acestei desemnări, dna Ashton şi-a făcut destul de bine treaba încheind negocieri comerciale complicate cu Coreea de Sud. Vestea desemnării ei pentru funcţia de „ministru de Externe“ al UE a surprins pe toată lumea, încă şi mai mult decît a surprins vestea desemnării ei drept Comisar pentru comerţ, cu puţin mai mult de un an în urmă.

Un oficial britanic răutăcios a spus, evident sub condiţia anonimatului, unui reporter de la *Daily Telegraph* că aceste două numiri reprezintă o ruşine şi că cei doi sînt „bieţi pitici de grădină“. Vom vedea.

PUBLICITATE

ready made

„Ooăle cu băşini nu să roşăsc (adică fără cheltuială nimic putem face şi mai ales la lucruri însemnate).“

(Iordache Golescu, „Pilde, povăţuiri
i cuvinte adăvărate şi poveşti adunate dă dumnealui
dvornicul Iordache Golescul, fiul răposatului
banul Radul Golescul“, în *Scrieri alese*,
Editura Cartea Românească, 1990)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Cei 3 + 1 boschetari

Cei 3 + 1 boschetari îl ignoră cu desăvîrşire pe temutul Armand Jean du Plessis ş. cl. Dacă-i întrebi de domnul Cardinal, îţi vor spune că acesta nu-i doar unul, ci cîţi sînt ei, adică patru. În cele patru puncte cardinale (şi/sau în cele patru vînturi) pleacă, de altfel, cam pe la amiază, căci nu le place să se scoale cu noaptea-n cap, ca orice proletar. Pleacă, fireşte, fiecare în alt punct. Cauza e diviziunea muncii (proprii). E drept, cuvîntul *muncă* nu-i încîntă (ca pe Rimbaud, potrivnicul de moarte al secolului său „manual"), dar pîinea cotidiană se cere, vai, agonisită. Unul din ei e cerşetor în gară; al doilea (să-i spunem: Porthos) mai şterpeleşte cîte-o vînătă, o prună, un castravete, un ardei în Piaţa Mare. Al treilea (Aramis) se tot învîrte printre căruţaşi, în vreme ce aceştia dau pe gît un basamac, un carcalete şi-l miluiesc cu cîte-un deţ de şliboviţă şi pe el, iar cei mai generoşi – cu cîte-o sticlă de spirt verde, pe care-l bea, filtrat prin pîine, apoi, cu boschetarii lui. Al patrulea, în fine, cel mai june şi, s-o recunoaştem, cel mai chipeş, o face, zilnic, cu agăţul. Are trecere, în primul rînd, la japiţele între două vîrste, în care se trezesc, văzîndu-l, o sumă de instincte materne adormite. Îi poartă, cu toatele, de grijă, iar el împarte prada cu ai lui: „Toţi pentru unul, unul pentru toţi!" Ca păsările cerului de liberi şi mai mîndri,-n peticile lor, decît riga Solomon pe tron, celor 3 + 1 boschetari li-s dragi boschetele la fel de mult ca muschetarului muscheta (cînd nu practică, se înţelege, scrima).

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O poveste cu ouă

În urmă cu 20 de ani (şi cîteva săptămîni) mă aflam pentru prima dată şi pentru o perioadă nedefinită în localitatea Seini, o aşezare dintre Baia Mare şi Satu Mare, care tocmai fusese declarată de către de regimul Ceauşescu – oraş. Eram repartizat acolo. De fapt, singur mi-alesesem acel loc „de unde se agaţă harta în cui" şi începeam să mă întreb dacă nu cumva fusese o vitejie de care avea să-mi pară rău. Gara era în plin cîmp şi, pentru a ajunge în localitate, trebuia să străbaţi nişte drumuri noroioase. În centru găseai o biserică ungurească cu turn înalt şi ascuţit, pe care scria că a fost construită în secolul al XIII-lea. Era şi un magazin universal în care, intrînd de curiozitate, aveam să rămîn de-a dreptul perplex. În mijloc era un raion circular de cosmetice pe ale cărui rafturi erau înşirate în ambalajele lor colorate, săpunuri Fa, deodorante Bac şi 8x4, *after-shave*-uri Denim şi alte asemenea minuni cu iz occidental, care, la Bucureşti, nu circulau decît pe obscure filiere de contrabandă şi de cele mai multe ori serveau drept „atenţii" pentru medici sau diverşi funcţionari. Aici însă, şedeau în mijlocul magazinului şi nimeni nu se bătea pentru ele. Am crezut o clipă că sînt doar nişte ambalaje puse acolo drept ornament, deşi şi asta ar fi fost o mare curiozitate (dacă nu chiar un act de curaj din partea conducerii magazinului). Încercînd să aflu adevărul, am cerut vînzătoarei unul din acele produse. M-a evaluat cu o scurtă privire şi apoi m-a întrebat: „Aveţi ouă?". Trăiam un moment straniu şi am început să mă îndoiesc de propriul meu auz. M-am gîndit şi la văz. Observînd că femeia aşteaptă totuşi un răspuns, am reacţionat timid: „Ouă?". „Da, sigur, nu vedeţi ce scrie acolo?" Era un carton pe care nu-l văzusem şi pe care scria cu pixul că pentru fiecare 10 lei de produs, cumpărătorul trebuie să aducă un ou care urma să fie echivalat cu un leu. Cu alte cuvinte, dacă un deodorant costa 30 de lei, trebuia să aduci 27 de lei şi trei ouă. Comunismul ne obişnuise cu multe forme ciudate de comerţ. Aceasta depăşea însă orice auzisem pînă atunci. Aveam să aflu apoi că metoda ţinea de micul trafic din regiunile de graniţă, că produsele erau aduse din Ungaria şi că ideea cu ouăle era o decizie locală prin care statul încerca achiziţionarea acestora din gospodăriile sătenilor (care altfel le ţineau pentru consum propriu şi nu se gîndeau să le comercializeze).

Mi-am spus atunci că, dacă e vorba doar de nişte biete ouă, aveam eu să mă descurc. Şi am început să visez la întoarcerea mea la Bucureşti cu o sacoşă plină de deodorante şi săpunuri Fa şi Bac, pe care urma să le fac cadou mamei şi prietenei mele. Pe bunul meu amic, amator de aventuri, aveam să-l uimesc cu un Denim. Eu însumi aveam să-mi asigur o bună provizie din toate şi pentru multe luni aş fi putut scăpa de mizerabilele mirosuri de deodorant românesc.

Mă instalasem la o gazdă, un gospodar voinic şi plin de vervă, care, pe lîngă tăiatul lemnelor, creşterea animalelor, vînzarea de ţuică şi meşterirea unor lucruri prin casă, găsea timp să scrie şi poezii. M-am dus la el să stăm de vorbă şi, după o scurtă conversaţie despre curioasa boală care-i lovise un porc taman înainte de Crăciun, am ajuns la ceea ce mă interesa. Ştiam că are un coteţ plin de găini, aşadar, n-avea dumnealui şi nişte ouă de vînzare? „Ohoo – a exclamat omul – no, păi, mata îmi poţi cere multe din ce am eu prin gospodărie şi-ţi dau cu dragă inimă, chiar şi fără bani. Numa' ouă să nu vrei, că aia nu se poa'. La noi aici, oul e amu ca aurul." Orice preţ am încercat să-i ofer pe bucată nu i s-a părut acceptabil. Mi-a spus că nici n-are destule găini, că se ouă rar, şi aşa mai departe. Cam acelaşi lucru mi-au răspuns şi cîţiva dintre vecinii săi la care am apelat plin de speranţă.

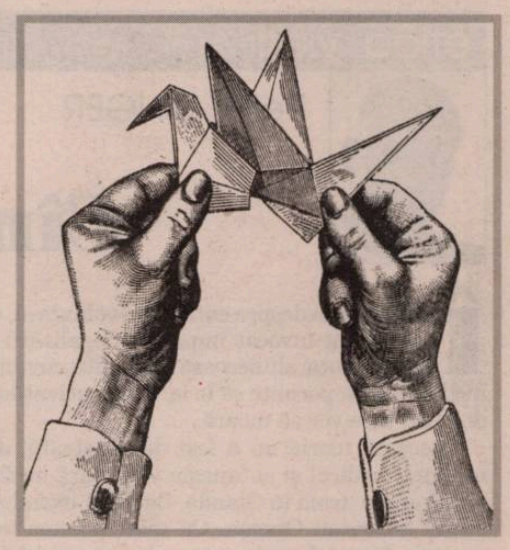

Visurile mele începeau să se destrame. Disperat, deja mă închipuiam cotrobăind pe furiş, în zori de zi, prin coteţele gospodarului după niscavai ouă. M-am gîndit totuşi că orătăniile ar face scandal şi m-ar da în vileag. Şi cum aş fi arătat eu, ditamai inginerul de la Bucureşti, prins cu mîna în coteţul ţăranului din Seini.

Soluţia a venit abia cînd am avut două zile libere şi m-am putut întoarce la Bucureşti. Am luat de acolo un carton de ouă (deşi nici asta nu s-a făcut chiar bătînd din palme), l-am transportat cu trenul şase sute de kilometri pînă la Seini şi, în cele din urmă, am devenit fericitul posesor al unei pungi de un leu în care se găseau cîteva săpunuri şi deodorante. Se pregătea congresul al XIV-lea al partidului comunist iar de turnul bisericii din secolul al XIII-lea fuseseră atîrnate megafoane la care, cît era ziua de lungă, se auzeau preamăriri ale realizărilor comunismului şi cîntări în cinstea marelui conducător.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

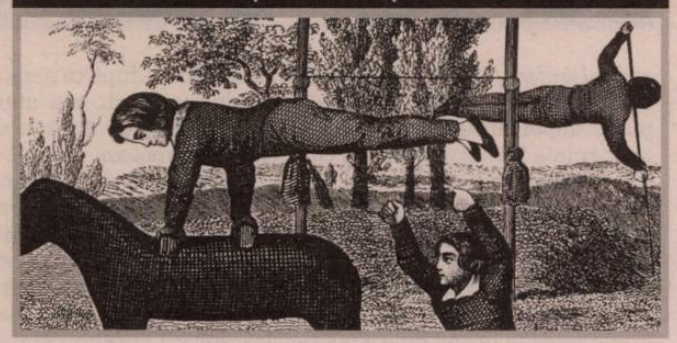

Cîntăreţi la altă masă

Acum cîteva zile, într-o ştire la jurnal, am auzit o cîntăreaţă: „dom'le, e inadmisibil, sînt copii pe stradă care nu ştiu cine sînt!". Povestea era despre drepturile de autor plătite gloriilor noastre (unele trecute şi împăcate, altele de-a dreptul depăşite de fenomenul omenesc al uitării). Cîntăreaţa suferea că banii sînt puţini, iar cei care au cîntat acum 10, 20 de ani nu pot trăi din fostul succes. Nu se strînge nici de-un pix cu care să mai dai un autograf, în caz că ţi-l cere cineva.

Nu vă zic cine era persoana cu replica. Dar răutatea omenească în care mă complac nu mă poate opri să v-o descriu. Blondă. Acum destul de grăsuţă. Nu foarte aranjată, nu foarte îngrijită. Genul de persoană pe care o întîlneşti în parc cu un pulover lălîu plimbînd un cîine despre care ştii precis că e singurul *provider* de ataşament real şi dezinteresat din viaţa doamnei. Fireşte, animalul e doar imaginaţia mea. Poate că doamna n-are cîine şi are iubit. Ce contează e însă replica şi corolarul ei: cum adică, lumea să nu mă mai ştie, după tot ce-am făcut pentru ea? Cum adică, publicul să nu mă mai iubească sau nici măcar să nu mai vrea să mă audă, după ce l-am făcut să plîngă acum 15 ani, cu melodia aia pe care s-au sărutat prima oară, spun statisticile, cel puţin 100.000 de români?

Cum? Dragă doamnă, să vă spun cum: niciodată n-aţi cîntat mişto. Cîntecele dumneavoastră erau, fără excepţie, proaste. V-aţi datorat succesul, şi dumneavoastră, şi multe altele din generaţiile între anii '60 şi '80, unui singur lucru: lipsa de concurenţă. Aţi fost singure pe o piaţă în care radiourile nu puteau difuza muzică străină decît o oră pe săptămînă. Aţi fost un fel de Dacii ale muzicii uşoare: un singur model, făcut fără pasiune şi fără talent, pentru o piaţă care nu-l putea refuza.

Iar noi, să mă iertaţi, eram prizonierii voştri. Aşa cum astăzi americanii îi torturează pe islamişti cu Metallica şi Pantera (heavy metal, ce l-am mai iubit fără să-l am!), aşa am fost şi noi torturaţi cu muzica uşoară românească. Era pe toate radiourile (în număr de trei, pentru cei care n-au apucat vremurile). Era pe toate gardurile la mare (ca şi azi, dar acum manelele au preluat rolul de schingiuitor). Era în toate magazinele de discuri, în care copertele închipuiau adevărate depozite de murături, de flori ofilite şi pene de păun aşezate peste coafuri savante, dar nu în sensul academic al termenului.

Am fost torturaţi ani la rînd de oameni care credeau sincer că-i iubim. Nu ştiu ce i-a ajutat să ajungă la concluzia asta: poate că lumea care se îmbulzea la concerte în lipsă de altceva mai bun? Poate şi firea umană, care sfîrşeşte în complexul Stockholm, iubirea pentru gardianul care ne fredona şi se unduia lasciv în faţa uşii închise...?

Anii au trecut însă şi aceşti oameni aşezaţi artificial în faţă au ajuns în mod natural în spate. Unde nu doar că nu le place, dar se şi simt năpăstuiţi de soartă.

Şi totuşi, revin la întrebarea de la început, care cuprinde în ea toată drama celebrităţii trecătoare: cum să trăieşti după ce publicul tău a murit?

E ca în mariaj: ce mai poţi face cînd partenerul nu mai vrea să facă nimic pentru tine? Poţi să treci peste asta şi să te apuci de pescuit. Poţi să faci scandal şi să-i arunci hainele în stradă (mai greu cînd vorbim de un milion de cetăţeni care ascultau acum 15 ani cîntecele doamnei). Sau poţi să-ţi găseşti pe altcineva, care să te iubească şi să te înţeleagă.

Aici e aici. Gloria e trecătoare pentru că ai lăsat-o să treacă. Cînd sistemul de stat de produs glorie s-a prăbuşit, vedetele de altădată s-au văzut singure pe lume, mai singure ca activiştii de la „Ştefan Gheorghiu" care totuşi s-au reprofilat şi şi-au găsit alte cursuri pe care să le predea noilor generaţii. Vedetele noastre n-au putut găsi alte melodii de succes pentru că n-au avut unde să le caute. Ele erau plante de seră, iar sera s-a spart cu zgomot şi soarele a năvălit înăuntru. Talentul, cît era şi înainte de 1989, a supravieţuit, pentru că talentul are forţă, în vreme ce coafura, zîmbetul fals şi lamentaţia între octave nu pot să reziste cînd omul are voie să-şi scoată căştile de pe cap.

Uite, de-aia ascult şi acum Timpuri Noi. Şi de-aia îi ascultam şi prin 1988. Pentru că ei aveau ceva de spus. Nu de cîntat...

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Sînt un barbar?

Am primit recent o carte, cu recomandarea imperativă să o citesc – ceea ce vă recomand la rîndul meu şi dumneavoastră: *Barbarii* lui Alessandro Baricco. Forţează sinapsele în modul cel mai fascinant cu putinţă (adică acel amestec de încîntare şi spaimă), adică legăturile între cele mai disparate informaţii care ne trec prin cap. Căci ce legătură ar putea fi, la prima (ba chiar şi la a doua) privire între fotbal, cărţi, vinuri, Internet şi democraţie, de pildă? Ei bine, este: marea mutaţie pe care o trăim cu toţii şi căreia Baricco îi dă un nume *user friendly:* „invazia barbarilor".

Cine sînt deci barbarii şi ce vor ei? Greu de spus. Iar Baricco nu face greşeala să-i identifice şi să-i denunţe cu mînie civilizată. Procedează prin învăluire, le caută urmele în viaţa noastră cotidiană precum un arheolog al viitorului pentru a reconstitui „animalul în mişcare". Şi iată ce rezultă, în final:

În primul rînd *experienţa* – şi bucuriile ei: „s-a schimbat modul de a experimenta". „În sensul ei cel mai elevat şi mai izbăvitor, experienţa era legată de capacitatea cuiva de a se apropia de lucruri, unul cîte unul, şi de a matura o intimitate cu acestea în măsură a le deschide tainiţele cele mai ascunse. Adesea era o muncă de răbdare şi chiar de erudiţie, de studiu. Era, oricum, o chestiune aproape intimă între om şi o frîntură a realului: era un duel circumscris şi.o călătorie în profunzime." O *călătorie în profunzime,* deci: adevărul, binele, frumosul, ba chiar şi utilul erau considerate ca pepite de sens ascunse în măruntaiele contingentului şi de acolo trebuia ele scoase cu trudă. O trudă care era marea plăcere şi mîndrie a „omului cu experienţă", a „minerului" spiritual care credem încă, unii dintre noi, că ne şade bine să fim şi în prezent. Un *efort* care îşi avea valoarea şi sensul oarecum în el însuşi (vă aduceţi aminte de etica protestantă a lui Max Weber?), căci era singura modalitate de a accede la experienţa care ne aştepta undeva, acolo, în străfundurile realităţii (sau ale cerului, dacă preferaţi).

Şi acum? Vă răspund rapid şi simplu, căci n-avem timp de pierdut, barbarii *ante portas:* acum, experienţa e ca bicicleta, „dacă încetineşte, cade; are nevoie de o mişcare constantă pentru a avea impresia că experimentează". Experienţa este mişcare la suprafaţă (barbarul a inventat *omul orizontal,* ne spune Baricco), este fluiditatea rapidă ce leagă cît mai multe puncte între ele şi plăcerea surfing-ului între acestea. Şi iată că am folosit cuvîntul magic: *surfing*. „Vedeţi cum uşurinţa creierului stă în cumpănă peste spuma valurilor? Niciodată un nume nu a fost atît de precis. Suprafaţă în loc de adîncime, călătorii în loc de scufundări, joc în loc de suferinţă." O anumită revoluţie copernicană a cunoaşterii – spune Baricco – care face ca „densitatea Sensului să se afle acolo pe unde cunoaşterea trece, pe unde cunoaşterea e în mişcare" şi nu acolo unde aceasta zăboveşte şi se străduieşte. „Cu o înverşunare oarecum admirabilă, barbarul a încetat să mai creadă că drumul către sens trece prin efort" şi şi-a ales o traiectorie mult mai *eficientă*.

Dar nu vreau să intrăm în profunzimile acestei idei, căci suferim deja cu toţii de vertij. Să rămînem deci la suprafaţă şi să ne întoarcem la prietenul nostru Google. Curiozitatea mea mă mînă să aflu ceva despre „esenţă", de pildă. Clichez. Oups, prima informaţie este despre *Essence cosmetics!* Să încercăm altceva: Buddha. De data aceasta, ajung direct la Wikipedia. Două rînduri mai jos, un articol despre budism găzduit de www.elixir.ro. Scurt, clar, la obiect. OK, m-am lămurit. În 0,38 de secunde am obţinut aproximativ 1.410.000 intrări pentru Buddha. Oare ce o fi mai încolo de primele 2-3 pagini? N-o să ştiu, probabil, niciodată, căci nu are rost să caut mai departe, Google a făcut ierarhia în locul meu; dar cîte lucruri interesante am aflat în doar cîteva minute, fără efort şi plictiseală! Şi, să fim serioşi, cîţi oameni din lumea aceea de care fug barbarii auziseră măcar de Buddha? Aţi înţeles ce vreau să spun (adică Baricco)? „Dacă singurul site în măsură a spune adevărul despre X ar fi în sanscrită, după toate probabilităţile Google nu l-ar situa între primele treizeci: probabil este că va semnala drept cel mai bun site acela care spune *lucrul cel mai aproape de adevăr într-o limbă ce poate fi înţeleasă de majoritatea oamenilor." Informaţia* nu mai este deci corectă dacă ea corespunde *adevărului,* ci dacă este cît mai accesibilă unui număr cît mai mare de oameni. Şi acum puteţi să surfaţi mai departe şi să vedeţi şi singuri cum fotbalul comercial sau vinurile columbiene, de pildă, urmează aceeaşi regulă. Ba chiar şi democraţia...

Iată că ajungem însă la o altă conexiune unde mă simt direct vizat: „o splendidă expresie care se cultiva fervent pe vremea civilizaţiei era: *autenticul*. Adesea, era pusă în strînsă legătură cu un alt termen pe atunci preţuit de noi: *originea*. Aveam această idee că, în profunzime, la originea lucrurilor şi a gesturilor, s-ar afla locul iniţial al înfăţişării lor întru creaţie: acolo, unde ele începeau, se putea întrezări profilul lor autentic. Pentru civilizaţie, trecutul e unul dintre locurile privilegiate ale sensului. Iar acum? Dacă există un lucru pe care barbarii tind să-l pulverizeze, acest lucru îl constituie tocmai noţiunile de autentic şi origine." Sau, altfel spus, ceea ce le creează vertij (inutil) este profunzimea trecutului, opusă fluidităţii de suprafaţă a prezentului: pentru barbari, „trecutul, aşa cum o spune cuvîntul însuşi, e trecut; şi cu asta discuţia s-a încheiat".

Ce legătură ar putea fi, la prima (ba chiar la a doua) privire între fotbal, cărţi, vinuri, Internet şi democraţie, de pildă?

Spuneam că mă simt direct vizat de această constatare deoarece aici intră şi întreaga poveste a tradiţiilor, faţă de care nu m-am plictisit încă să pledez pentru dinamica, schimbarea, inventarea lor; sau – ca să-l citez pe Jean Pouillon – să militez pentru faptul că ele sînt un fel de „filiaţie inversată", în care fiii îşi creează tatăl – şi astfel pot avea mai mulţi. Nu cumva este aceasta o dovadă de „barbarism"? Trebuie să recunosc că, pentru cîteva secunde, am avut o strîngere de inimă. Dar nu este aşa. Tradiţiile sînt într-adevăr o invenţie a modernităţii, iar aceasta este într-adevăr paricidă, aruncînd regii dimpreună cu trecutul din copaia istoriei, dar o face doar pentru a se întoarce liber la trecut şi a-şi croi o istorie *autonomă*, după chipul şi asemănarea Omului. Mare impertinenţă, dar demnă (încă) de toată admiraţia noastră! Barbar este atunci doar refuzul de principiu faţă de ideea însăşi de origine (şi trecut), şi nu gestul reconstituirii sale critice. „Civilizaţia" are tradiţiile pe care ştie să şi le creeze, „barbarii" surfează, cu plăcute nostalgii, printre tradiţiile puse la dispoziţie, iar proştii au tradiţiile pe care le merită. Să nu încurcăm deci borcanele! Tradiţiile nu sînt o moştenire a civilizaţiei pe care să o contemplăm în spectaculozitatea sa de suprafaţă (taman asta e „barbarie"!), ci o luptă a civilizaţiei şi pentru civilizaţie, dispusă şi mîndră să facă *efortul* de a-şi căuta singură trecutul în *profunzimile* istoriei – şi a-şi conferi astfel un *sens*. De-abia apoi putem – şi trebuie, căci trebuie să facem prozeliţi – să le marketizăm cît poftim.

Baricco nu este pesimist în ceea ce priveşte soarta acestei bătălii. Nici eu, aş îndrăzni să spun. Dar mi-am subliniat un pasaj, „scăpat" printre rînduri: „Este o bătălie care are sens, îmi dau seama. Dar, în clipa cînd îţi dai seama că ai pierdut-o, oare mai are sens să lupţi în continuare?".

Ştiri nebăgate în seamă

● **20.000 de euro pentru un filmuleţ.** În 2007, un elev de la Liceul tehnic „Einstein" din localitatea italiană Vimercate a pus pe YouTube un filmuleţ făcut cu telefonul celular în clasă: profesoara de italiană scria la tablă, iar elevii se strîmbau la ea şi făceau gesturi obscene. Profesoara, Emilia Farano, a făcut denunţ în instanţă: „Am vrut nu doar să-mi protejez imaginea profesională, dar şi să lansez un avertisment către elevi şi către părinţii lor". Procesul a durat doi ani (justiţia italiană e cunoscută pentru lentoarea ei) şi s-a încheiat cu o sentinţă care îl declară pe elev vinovat că, prin publicarea filmului pe Internet, „a lezat imaginea şi reputaţia profesoarei". Părinţii elevului au de plătit, aşadar, 20.000 de euro daune. S-a creat astfel un precedent judiciar care – spune avocatul profesoarei – „ar trebui să garanteze că profesorii vor avea parte de respectul pe care îl merită". (*Corriere della Sera)*

● **Referendum anti-minarete în Elveţia.** Elveţienii sînt chemaţi duminică la un referendum naţional iniţiat de UDC, partid populist de dreapta. Iniţiativa este susţinută de mai multe partide şi grupuri naţionaliste, precum şi de mediile evanghelice. Pentru a obliga guvernul să organizeze această consultare, susţinătorii au strîns peste 115.000 de semnături. În argumentarea lor, iniţiatorii consultării populare au explicat că minaretele nu sînt simple construcţii religioase, ci „simbolul aparent al unei revendicări politico-religioase a puterii, care pune în discuţie drepturile fundamentale". Guvernul consideră că ideea acestei consultări e „ridicolă, odioasă şi periculoasă", şi a recomandat cetăţenilor elveţieni să voteze împotrivă. Şi Comitetul ONU pentru Drepturile Omului şi-a exprimat îngrijorarea cu privire la iniţiativa anti-minarete, pe care o consideră incompatibilă cu Pactul internaţional pentru drepturile civile şi politice. În ciuda ostilităţii deschise faţă de iniţiativă, manifestate de majoritatea partidelor şi organizaţiilor civice din Elveţia, procentul celor hotărîţi să susţină interdicţia minaretelor este în creştere. Mai mult ca sigur, consultarea nu va întruni numărul necesar de voturi pentru a trece, astfel încît problema de compatibilitate între Constituţia elveţiană şi dreptul internaţional nu se pune, deocamdată, decît în plan teoretic. Însă pentru o ţară liniştită, cu doar patru minarete, cei 35% (conform sondajelor) dispuşi să susţină iniţiativa sînt foarte zgomotoşi. (după *Le Temps)*

PUBLICITATE

EDITURA CETATEA DE SCAUN
www.cetateadescaun.ro
În perioada 25-29 noiembrie vă aşteptam la cea de a XVI-a ediţie a Târgului Internaţional GAUDEAMUS, la Romexpo, în Pavilionul Central, stand 127.

FAMILIA REGALĂ
O istorie în imagini

ORAŞELE ROMÂNIEI
O istorie în imagini. Sfârşitul sec. XIX - începutul sec. XX

Andrei PIPPIDI

SOS București

S-a mai întîmplat odată...

Puţini sînt cei care-l mai recitesc pe Sadoveanu. Oricît de mare ar fi un scriitor, vine totdeauna o vreme cînd publicul caută altceva. Oamenii se sfiesc chiar să spună că le place să se întoarcă la cărţile care le-au încîntat copilăria sau tinereţea de care se îndepărtează. Sadoveanu a scris aşa de mult că manualele şcolare, datoare să-i consacre un capitol, au făcut alegerea lor, de obicei proastă. Atîtea romane minore ale lui au fost uitate cu totul, deşi printre ele sînt unele care ar merita reeditate. Sînt sigur că nici o editură nu s-ar încumeta astăzi să mai publice *Oameni din lună*. A apărut în 1923, acţiunea se petrece în 1921 şi reflectă moravuri contemporane, din Bucureştii de după război. Asemănarea cu situaţii de care sîntem înfruntaţi azi mă îndeamnă să vorbesc aici despre această carte.

Ea începe ca o cronică a familiei unui avocat din Iaşi, burghezie de curînd ridicată la un nivel economic şi social mediu. Ascensiune care nu se poate compara cu succesele altora, cîştigate pe căi notoriu dubioase: „Toţi îşi vîră mîna pînă-n cot în banul public... De sus şi pînă jos, necinste şi jaf. Şi negustorii, şi speculanţii operează ca-n codru".

La Bucureşti există o rudă, profesor pensionar, a cărui singură avere este o casă. „Îndată după război însă valoarea caselor crescu aşa de tare, încît proprietatea lui Eudoxiu Bărbat preţuia acum sute de mii, ori chiar un milion – cine putea şti? Din lună în lună preţurile făceau acrobaţie ascendentă." Faptul că valoarea casei a devenit excesivă nu este un motiv de bucurie pentru acest proprietar: „Feluriţi misiţi şi oameni de afaceri mă tulbură, intră în biblioteca mea, mă pîndesc pe la răspîntii ca bandiţii şi mă abordează cu pălăria în mînă la cafenea, ca cerşetorii. Toţi vor să-şi găsească cumpărători pentru case". Tuturor, bătrînul domn le-a opus un refuz neînduplecat, dar a fost trădat de avocatul său venal, care i-a adus o mulţime de chiriaşi în această clădire de care afaceriştii sînt atraşi.

A chemat în ajutor pe nepotul de la Iaşi, absolvent de drept, care scrie versuri, în loc să se lanseze, cum ar vrea părinţii, în politică. Aceste dispoziţii îl vor apropia de unchiul său. Casa în care pătrunde este „nr. 14 din strada Lepidopterului, colţ cu Triumviri". Evident, această adresă nu a existat niciodată, dar Sadoveanu avea, ca şi Caragiale, talentul de a inventa nume evocatoare. Scriitorul a plasat-o „în preajma Poştei Centrale, aproape de cheiul Dîmboviţei" (adică în spatele actualului Muzeu Naţional de Istorie). O descrie astfel: „construcţia aceea solidă cu două etajuri, cu ziduri masive şi ferestre arcate". În jurul unei curţi interioare pătrate, avînd în mijloc o „cişmea cu braţ de fontă", urcă scări întunecoase, cu intrări separate. Modelul se mai poate vedea şi astăzi în Bucureşti ori la Budapesta. Altfel, casa avea nevoie de reparaţii: „era însemnată ici-colo de lepra bătrîneţii, burlanele dinspre stradă suferiseră lovituri, bolta de intrare n-avea cinstea să fie îngrijită de un portar". Locuinţa unchiului era încărcată de cărţi: „Grămădeşte, tot grămădeşte hîrţoage în rafturi, de jos pînă sus. Ce-o fi făcînd cu atîtea cărţi, el ştie".

Noi ştim: împreună cu un prieten, vechi arhivar, Eudoxiu Bărbat (încă un nume bine găsit, care trimite la Bucovina şi la Ardeal!) pregăteşte o lucrare istorică „despre moşneni, răzeşi şi mazili în trecutul nostru". Într-adevăr, tema provocase, după răscoala din 1907, discuţii aprinse în istoriografia noastră. Liniştea bătrînilor este însă tulburată de gălăgia pe care o fac cei unsprezece chiriaşi. Zgomotul continuă zi şi noapte, ca proprietarul să se hotărască să vîndă şi să plece. În această conspiraţie, care urmăreşte să

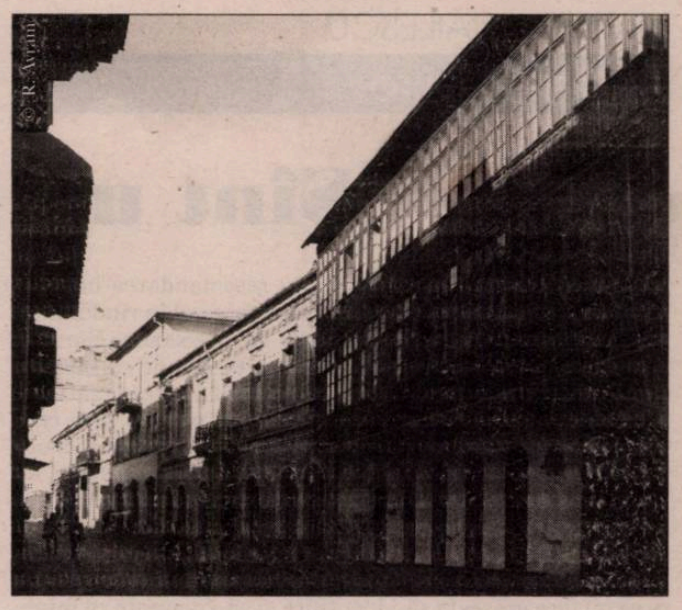

introducă imobilul într-un plan de lărgire a străzii pentru a obţine un preţ de expropriere mult peste valoarea reală a casei, va intra pînă la urmă şi avocatul de la Iaşi, tatăl tînărului: „E o proprietate la colţ şi aproape de centru; poate fi transformată în prăvălii, în birouri, în depozite". Sub pretextul exproprierii, Primăria va acorda condiţii excepţional de avantajoase investitorilor care cumpără, ca să vîndă. Intermediarul acestei afaceri mărturiseşte: „Voi revinde şi-mi voi scoate banii. Din preţul de expropriere dumneata cîştigi un milion. Alţii vor mai avea de două ori cît dumneata. Mie îmi va rămînea restul, un milion, un milion şi ceva – asta n-are importanţă, căci eu mai am notate în carnetul meu încă o mică serie de asemenea clădiri care urmează să fie expropriate".

Povestea ne convinge că făgaşul pe care au apucat moravurile noi le îndreaptă înapoi cu vreo 90 de ani.

Rupert WOLFE-MURRAY

Nici un documentar românesc despre 1989?

Realizez un documentar despre evenimentele care au avut loc în ianuarie 1990, folosind extraordinara arhivă de imagini filmate de Laurenţiu Calciu cu o cameră VHS pe care şi-a procurat-o imediat după Revoluţie. Sîntem în posesia unui material fascinant cu oameni obişnuiţi, pe străzi, dezbătînd cu furie toate chestiunile politice, sociale şi economice ale acelor zile. Imaginile sînt filmate cu o răbdare ce face posibilă portretizarea anumitor personaje din rîndul mulţimii. Este vorba despre imagini mult mai intense şi personale, decît orice s-a vizionat despre acest subiect.

Primul pas obligatoriu cînd faci un documentar este cercetarea amănunţită a subiectului. Acest lucru presupune vizionarea filmelor existente şi a oricărui fel de material needitat şi, desigur, înţelegerea corectă a evenimentelor acelor vremuri. Mi-am propus să găsesc toate documentarele care s-au realizat despre Revoluţia din 1989 şi am presupus că voi avea de ales dintre mai multe producţii româneşti. Spre uimirea mea, nu am găsit nici un documentar despre evenimentele din decembrie 1989. Acest lucru este inexplicabil, avînd în vedere că documentare se fac în România în fiecare an. TVR şi Arhiva Naţională de Filme de la Jilava sînt în posesia unei colecţii bogate de material filmat începînd din 22 decembrie 1989 şi, potrivit unui arhivar de la CNC, 11 echipe de filmare au fost trimise de la Buftea pentru a documenta evenimentele în plină desfăşurare. Arhivarul mi-a mai spus că TVR nu a dorit să realizeze un documentar atunci pentru a nu „inflama opinia publică".

Arhiva TVR este interesantă cu precădere dacă luăm în considerare scenele extraordinare care au avut loc în propriile studiouri pe 22 decembrie, scene de democraţie anarhică avîndu-l în frunte pe Mircea Dinescu, în pulovărul lui jerpelit; scene care au şocat lumea prin urgenţa lor. Niciodată nu se mai văzuseră pînă atunci (sau de atunci) pe ecranul televizorului asemenea scene, lipsite de orice fel de repetiţie, scenariu sau control. Românii nu încetează să-şi pună aceeaşi întrebare în ultimii 20 de ani: a fost sau nu a fost o revoluţie? Mulţi încă cred cu tărie în teoria conspiraţiei, potrivit căreia revoluţia nu a fost de fapt decît o lovitură de stat pusă la cale de ruşi. Alţii încă se întreabă: „cine a tras în mulţime în decembrie 1989?", iar acum, 20 de ani mai tîrziu, nimeni nu a fost pus sub acuzaţie, cu atît mai puţin condamnat pentru rolul său în cea mai sîngeroasă schimbare de regim din acel an tumultuos.

Am stat de vorbă cu mai mulţi regizori, precum şi cu vreo doi editori TV, aşteptîndu-mă să fiu îndrumat înspre filmul lui cutare sau cutare. Dar nu, toţi mi-au spus acelaşi lucru: nu există un film documentar românesc despre Revoluţia din 1989. Există o puzderie de producţii străine şi am identificat un român din Paris (Paul Cozighian) care a făcut un scurtmetraj despre 1989 pentru televiziunea franceză, dar care nu a fost niciodată difuzat în România. Mai e şi filmul lui Stere Gulea despre Piaţa Universităţii, dar mai bine să nu pomenim despre el. Chiar zilele trecute am aflat despre un documentar impresionant despre Timişoara în 1989 realizat de către Bose Ovidiu Paştina, dar filmul pare a fi de negăsit, iar creatorul lui s-a stins din viaţă.

Arhivarul de la CNC mi-a explicat că BBC-ul a cumpărat multe din înregistrările TVR şi a făcut un documentar, şi mulţi alţii menţionează producţia germană *Videograma unei revoluţii* – constînd în material filmat aproape în întregime de către cameramani români.

Dar *Videograma unei revoluţii* este un film extrem de plicticos. În ciuda faptului că are imagini din toate momentele-cheie ale revoluţiei, vocea narativă pare a veni de undeva din mormînt, ca şi cum comentatorul ar contempla la fiecare pas soluţia sinuciderii, şi în plus mai are acea nefericită însuşire a multor documentare: privirea îndepărtată asupra subiectului, de undeva dintr-un fotoliu confortabil, foarte distantă faţă de situaţia pe care o descrie. Sentimentul acesta de confort şi superioritate e ceea ce face ca majoritatea documentarelor să fie atît de statice şi de plicticoase.

M-am întîlnit recent cu această superioritate străină pe YouTube, cînd am văzut un reportaj ITN (Independent Television News) din 1990. Brent Sadler, un prezentator sincer şi fără umor, e aşezat pe vine lîngă un tanc (pretinzînd că se află într-o zonă de război) şi descrie ce se întîmplă în Bucureşti. Apoi apare pe scaunul unui prezentator de ştiri oficial al acelor vremuri, în studioul TVR – ca şi cum ar fi fost în decembrie 1989 – decorat cu steagul românesc şi mobilă oribilă. Vorbeşte ca şi cum ar citi ştirile, dar nu explică ce naiba face în scaunul unui prezentator de ştiri comunist. Camera se mişcă spre dreapta şi ne lasă să vedem un tip în vîrstă, cu un aer stînjenit, care, ne dăm seama, este chiar prezentatorul de ştiri care i-a cedat scaunul său acestui tînăr şi înfipt reporter din Londra. Are clar aerul cuiva care a „cedat" în urma unui interogatoriu. Fără nici o urmă de ironie în voce, Brent Sadler îl întreabă pe prezentatorul de ştiri: „Aşadar! La ce să ne aşteptăm de la noul guvern al României?".

Dar cel mai prost material pe care l-am văzut a fost filmarea TVR de după 22 decembrie 1989. Materialul pe care l-au înregistrat este interesant – clădiri care ard, tancuri, soldaţi, mulţimi pe stradă –, dar auzind comentariul din fundal mi se face greaţă. În loc să-i lase pe spectatori să urmărească evenimentele pe măsură ce acestea se desfăşoară, evenimente ce nu necesită nici un fel de explicaţii, prezentatorul TVR simte nevoia să vorbească încontinuu – despre tiran, despre sacrificii, despre zeci de mii de oameni ucişi, despre viitorul luminos la care putem spera acum, că am avut parte de o revoluţie adevărată. Toate aceste lucruri sînt foarte încurajatoare şi mă fac să-mi dau seama ce material extraordinar avem la îndemînă.

Un trailer de un minut din documentarul După Revoluţie *poate fi vizionat pe www.youtube.com. Pentru a fi la curent cu ultimele filme produse de Rupert Wolfe-Murray, puteţi să vă abonaţi la www.twitter.com/wolfemurray.*

traducere de Maria FARCAŞ

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Sabina CRIŞAN (elevă, Colegiul Naţional „Emil Racoviţă“ din Cluj)* ● *Cristina HERMEZIU (jurnalistă)* ● *Christian LEQUESNE (directorul Centrului de Studii şi Cercetări Internaţionale, Paris)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

După căderea lui Ceauşescu, dintre sutele de apeluri făcute la televiziune, cel către intelectuali a fost, probabil, cel mai insistent repetat. Instinctiv, „revoluţionarii“ manifestau un fel de impuls iluminist şi chemau minţile naţiunii să contribuie la noua aşezare a societăţii. În toate ţările comuniste, intelectualii avuseseră un rol în instaurarea democraţiei, după ce, într-o formă sau alta, furnizaseră exemple şi modele de atitudine prin episoade de disidenţă şi protest faţă de regimul comunist. Unii dintre ei au ocupat, ulterior, înalte demnităţi în stat şi au asigurat tranziţia către democraţie şi reintegrarea ţărilor din Est în Europa.

„Rezumatul tranziţiei“

Intraţi sau nu în politică, intelectualii din fostele ţări comuniste au oferit lumii occidentale un model „uitat“ (sau, în unele aspecte, puţin cunoscut) în democraţiile mai vechi, un tip de atitudine civică şi un rezervor de idei consistente în dezbaterile despre lumea în care trăim. Václav Havel, Adam Michnik, Bronislaw Geremek şi alţii au devenit celebrităţi internaţionale, presa din toată lumea a fost încîntată să le publice opiniile, astfel încît ei au devenit „vîrful de lance“ al difuzării, în Vest, a unor idei şi experienţe pe care cetăţenii occidentali nu le cunoşteau. Zeci de colocvii internaţionale despre Europa de Est şi tranziţia spre democraţie au făcut din postcomunism un subiect de cercetare academică, dar şi o adevărată „modă intelectuală“.

Pe măsură ce reformele democratice avansau, iar fostele ţări comuniste se apropiau de standardele Europei Occidentale, rolul acestor intelectuali devenea tot mai puţin semnificativ: politica începea să fie tot mai mult o „profesie“, iar angajamentul civic se putea manifesta pe teme tot mai „specifice“, din moment ce marile valori ale democraţiei fuseseră instituite, iar societatea civilă căpătase un contur tot mai ferm şi o organizare tot mai bună. Wolf Lepenies, într-o carte apărută în 1991, crede că Havel, Michnik şi ceilalţi reprezintă ultimul exemplu de intelectuali în accepţia „tradiţională“ a termenului, care îşi are originea în Afacerea Dreyfuss şi presupune, înainte de toate, angajamentul în favoarea unei cauze importante pentru societate (Wolf Lepenies, *Ascensiunea şi declinul intelectualilor în Europa,* traducere în limba română de Ioana Bot şi Anca Neamţu, prefaţă de Andrei Pleşu, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2005). Revenirea la valorile democraţiilor occidentale, după căderea regimurilor comuniste, i-a obligat pe aceşti protagonişti ai tranziţiei să-şi modifice rolul în societate. De la statutul de „elite disidente“, care oferiseră naţiunii un model de atitudine şi cîteva valori fundamentale în care să creadă (sau, mai bine zis, pe care să le redescopere), au trecut la acela de „intelectuali publici“. Cam aşa s-ar scrie „rezumatul tranziţiei“.

Cine şi cum ne mai „luminează“?

„Politica e murdară“

În ciuda aparentelor diferenţe (multe dintre ele provocate de sentimentul românesc al lui „ca la noi, la nimeni“), situaţia din România se înscrie în curentul general est-european. Apelul rostit la televiziune în decembrie 1989 a fost urmat: în 1990, presa liberă a explodat de-a dreptul *şi* cu ajutorul intelectualilor – mulţi dintre ei fondînd ziare şi reviste şi scriind regulat pe teme politice ori sociale; la primele alegeri libere, pe listele partidelor se aflau mulţi intelectuali, iar cîţiva au candidat pe o listă independentă; în fruntea unor instituţii nou înfiinţate au fost numiţi intelectuali cunoscuţi. Tot atunci au apărut însă clivajele şi „taberele“: mineriada şi sloganul „noi muncim, nu gîndim“ au generat în opinia publică o tot mai puternică atitudine împotriva intelectualilor, partidele şi grupările naţionaliste au practicat un discurs agresiv împotriva „intelectualilor vînduţi Occidentului“, producînd o întreagă „mitologie“ negativă pe această temă (Soros, Mossad-ul, CIA etc. care îşi „fac“ interesele în România prin intermediul intelectualilor) şi chiar preşedintele de atunci, dezamăgit că majoritatea intelectualilor proeminenţi era „în opoziţie“, a avut dese şi neinspirate intervenţii publice împotriva celor care, scriind la gazete sau organizînd dezbateri la GDS, „destabilizează ţara“... Aşa a apărut, probabil, principala diferenţă faţă de Cehia, Polonia sau Ungaria: trăind cu regretul că „nu avem un Havel“, foarte mulţi intelectuali au fost critici cu puterea „neocomunistă“, unii încercînd chiar să se organizeze într-un partid (Partidul Alianţei Civice), ceea ce, pentru o democraţie, pare cel puţin o naivitate. De altfel, în cîţiva ani, tentativele intelectualilor de a intra în politică au eşuat, practic. Unii – puţini – au avut funcţii executive şi s-au achitat onorabil de ele. Dar sentimentul general a fost acela de dezamăgire, inclusiv faţă de preşedintele Emil Constantinescu, puternic susţinut iniţial şi provenit din lumea universitară. „Politica e murdară“ – a fost concluzia, spusă sau nespusă, a intelectualilor care au trecut prin partide şi prin Parlament. De aici şi dilema: poate că e aşa, dar poate că – dacă ar fi rezistat „înăuntrul sistemului“ – politica ar fi fost mai puţin murdară. Moral – le-ar fi fost greu să reziste alături de foşi securişti şi activişti reciclaţi la democraţie, alături de oportunişti de tot felul ori de juni porniţi pe carieră, care s-ar fi comportat la fel şi pe vremea UTC-ului. Intelectual – ar fi trebuit să facă eforturi enorme pentru a suporta aberaţiile, agramatismele şi glumiţele de autobază produse în Parlament şi în şedinţele de partid. Aşa încît, la întrebarea melancolică „de ce n-am avut un Havel român?“, un posibil răspuns ar fi: chiar dacă l-am fi avut, ar fi ieşit repede – şi scîrbit, precum Emil Constantinescu? – din politică. Havel a avut în spate o seamă de oameni capabili să facă o politică raţională, să ajungă la compromis (cuvînt încă „rău famat“ în România şi de-a dreptul inacceptabil pentru o bună parte a intelectualilor români, în anii '90), să se adune în jurul cîtorva scopuri fundamentale. La noi, începînd din 1990, s-au construit rapid baricade. Poate că nu „un Havel român“ ne-ar fi trebuit, ci *background*-ul, fundalul politic şi social pe care a evoluat Havel. Iar asta nu mai depindea de o figură „providenţială“, ci de noi toţi. Nu?

Piaţa liberă a opiniilor

Şi totuşi... Principala asemănare între România şi celelalte ţări din Europa Centrală şi de Est constă în contribuţia majoră a intelectualilor la formarea societăţii civile. Grupul pentru Dialog Social, Alianţa Civică ori Solidaritatea Universitară, Asociaţia Pro Democraţia şi altele au făcut permanent presiuni, în anii '90, asupra puterii politice, pentru a adopta reformele necesare tranziţiei spre democraţie. Pe de altă parte, intelectualii care au devenit editorialişti sau comentatori în ziare şi reviste au generat o „piaţă a opiniilor“ de care mass media avea nevoie – între altele şi pentru a ieşi din clivajul de la începutul anilor '90, cînd presa era împărţită radical în două, în funcţie de atitudinea faţă de Putere. Dincolo de temele, ideile sau opiniile exprimate de intelectuali în articolele lor, esenţial este faptul că s-a creat un spaţiu public, un spirit de dezbatere neapărat necesar unei societăţi deschise. Treptat, acest spaţiu a devenit tot mai nuanţat, în locul atitudinilor ferme pro sau contra din 1990 apărînd o diversitate de păreri şi interpretări ale politicii, societăţii, culturii.

Consecinţele acestor transformări încep să se vadă – în ciuda veşnicelor noastre lamentări. În siajul intelectualilor a apărut o sumedenie de „opinionişti“ de diverse facturi şi calibre (nu întotdeauna bine intenţionaţi şi întotdeauna stăpîni pe opiniile lor – dar asta este altă discuţie...). Nu de opinii şi dezbateri ne putem plînge: sînt pline ziarele şi televiziunile de aşa ceva. Problema este că vechii lideri de opinie de la începutul anilor '90, care alcătuiau elita intelectuală a momentului, fie s-au retras la ale lor, fie continuă să se exprime (pe un fundal mult mai complicat şi mai zgomotos), dar nu mai au impactul de odinioară. Schimbările generaţionale au un rol în asta, desigur. Dar – şi aici iarăşi ne deosebim de celelalte ţări postcomuniste – un rol important îl are şi reluarea discursului anti-intelectuali de la începutul anilor '90. Întreaga falsă dezbatere despre „intelectualii lui Băsescu“ din ultimii ani este o dovadă în acest sens: speculînd asupra unor opinii (sigur, poate uneori prea entuziaste) ale cîtorva intelectuali în legătură cu actualul preşedinte, diverşi gazetari au construit un întreg arsenal de vorbe şi ipoteze care a avut drept efect crearea senzaţiei că, în general, intelectualii s-au lăsat „cumpăraţi“ de puterea politică. La fel, apariţia în presă a unor dosare de informatori ale cîtorva scriitori sau universitari, în timp ce ofiţerii de securitate şi-au văzut liniştiţi de pensie, a generat noi „dubii“ în legătură cu categoria intelectualilor în ansamblu. Aşa încît „punctul culminant“ al acestor atacuri – lista „fripturiştilor“ publicată recent de *Cotidianul,* într-o manieră la care pînă şi *România Mare* părea să fi renunţat – nu este decît o dovadă în plus asupra imaturităţii spaţiului nostru public, sensibil în continuare la discursuri „demascatoare“ de acest tip. Construit de elitele care la începutul anilor '90 au afirmat valorile democraţiilor occidentale, acest spaţiu începe să fie cucerit acum de o generaţie nouă, pentru care comunismul e „deja istorie“ şi care nu are în vocabularul de bază cuvinte precum „disidenţă“ sau „anticomunism“. Pentru reprezentanţii elitelor, a mai rămas valabil doar rolul de *intelectuali publici.* Adică oameni proveniţi dintr-un domeniu al ştiinţei sau culturii care se exprimă, pentru un public larg, pe teme din afara zonei lor de competenţă. Numai că, între timp, societatea românească e tot mai puţin dispusă să le acorde atenţie intelectualilor, fascinată de alte „modele“, iar televiziunile – care dictează tot mai mult în spaţiul public de la noi – nu-i mai cheamă să-şi exprime opiniile decît cînd au nevoie de înnobilarea „decorului“. Mă tem că abia de aici încolo începem să ne deosebim de celelalte ţări ex-comuniste. (**Mircea Vasilescu**)

Christian LEQUESNE

Generaţia disidenţei, ideea europeană şi divergenţa transatlantică

Pe 16 iulie 2009 s-a ţinut la sediul German Marshall Fund din Washington o masă rotundă consacrată aşteptărilor pe care le au ţările din Europa Centrală şi de Est de la administraţia Obama. În jurul fostului secretar de stat american Madeleine Albright, care, în virtutea originii sale cehe, a fost întotdeauna sensibilă faţă de soarta fostei Europe comuniste, erau reunite personalităţi central-europene de prim-plan. Această reuniune avea loc după ce, cu trei zile înainte, fusese publicată o scrisoare deschisă către administraţia Obama din partea a 33 de personalităţi din Europa Centrală şi de Est, printre care Václav Havel, fost preşedinte al Republicii Cehe, Lech Walesa, fost preşedinte al Poloniei, şi Emil Constantinescu, fost preşedinte al României. (Scrisoarea poate fi consultată, în engleză, pe site-ul ziarului Gazeta Wyborcza, *http://wyborcza.pl/ 1,76842,6825987,An_Open_Letter_to_the_Obama_Administration_from_Central.html)*

Elitele tranziţiei nu sînt mulţumite de Obama

Mesajele scrisorii deschise se pot rezuma în cinci puncte, cele mai multe exprimînd nelinişti: 1. ţările Europei Centrale şi de Est au fost cele mai mari susţinătoare ale relaţiei transatlantice în NATO şi în Uniunea Europeană după 1989; 2. administraţia Obama nu pare să aibă în vedere că Europa Centrală şi de Est trebuie să rămînă în centrul politicii externe americane; 3. popularitatea Statelor Unite este în scădere în societăţile şi în ţările Europei Centrale şi de Est, Uniunea Europeană a devenit privilegiată; 4. în Europa Centrală şi de Est a ajuns la putere o nouă generaţie de responsabili politici, care a uitat lecţiile comunismului şi care nu îşi dă seama că Rusia lui Putin n-a abandonat agenda sa expansionistă din secolul al XIX-lea, chiar dacă acum utilizează metodele tactice ale secolului XXI; 5. din toate aceste motive, preşedintele Obama trebuie să reafirme cu claritate că Statele Unite îşi păstrează vocaţia de a fi o putere europeană şi trebuie să definească o politică activă, care să-i permită în continuare angajarea deplină pe Bătrînul Continent. Această scrisoare deschisă, ca şi masa rotundă care a urmat, nu prea a fost comentată în Europa de Vest. Este totuşi un revelator al caracteristicilor care marchează Europa postcomunistă.

Cea dintîi este o neîncredere destul de mare în Obama (cu unele excepţii, precum Havel) a elitelor care au avut responsabilităţi politice după 1989 şi care au asigurat democratizarea ţărilor lor. Cînd ziarele franceze subliniază „obamania" aproape unanimă a elitelor europene, au în vedere (cum o fac, din păcate, prea des!) doar vechea Europă de Vest. Elitele aflate la putere pînă de curînd în Europa Centrală şi de Est îl iubeau pe Bush pentru că el încarna rezistenţa prin forţă în faţa inamicilor libertăţii. Să ne amintim de cele două scrisori, una din 30 ianuarie 2003 (numită „Scrisoarea celor 8") şi alta din 5 februarie 2003 (numită „Scrisoarea de la Vilnius") prin care cea mai mare parte a conducătorilor din Europa Centrală şi de Est, dar şi din Balcanii de Vest, chemau Europa să facă front comun cu George W. Bush împotriva lui Saddam Hussein şi împotriva poziţiei franco-germane de non-intervenţie în Irak. Cele două scrisori l-au făcut pe Jacques Chirac să declare atunci că aceste ţări (candidate la Uniunea Europeană) „au pierdut o bună ocazie de a tăcea"; o replică stîngace, prost primită în ţările din Est, care a creat o tensiune considerabilă faţă de Franţa.

Nu e întîmplător nici faptul că discursul neoconservator a sedus o parte a elitelor central-europene, mai ales pe acelea care făcuseră disidenţă în timpul comunismului. Nu trebuie să uităm niciodată că disidenţii îşi considerau lupta ca o restaurare a binelui democratic împotriva răului comunist şi, prin urmare, ca o revenire la „civilizaţia" occidentală împotriva „barbariei" impuse de Uniunea Sovietică. Seducţia se sprijinea şi pe faptul că aceşti ex-disidenţi au fost întotdeauna convinşi că democraţia nu este niciodată un bun cîştigat şi că, prin urmare, trebuie stabilit un raport de forţă cu dictaturile. Pe scurt, negocierea cu regimurile non-democratice nu foloseşte la cine ştie ce; trebuie, dimpotrivă, stabilită o superioritate pe care doar capacitatea de intervenţie militară a Statelor Unite o poate impune. În Republica Cehă, fostul viceprim-ministru Alexandr Vonda, care a fost unul dintre protagoniştii „Chartei 77" alături de Václav Havel, încarnează perfect acest curent de gîndire. Considerînd că Statele Unite trebuie să reia diplomaţia dialogului, Barack Obama nu putea stîrni, în aceste elite ale Europei Centrale şi de Est, decît o nelinişte legată de eventuala sa naivitate în faţa unei lumi care e departe de a fi pacificată. Un om politic ceh declara (într-o convorbire privată), cu cîteva luni înaintea alegerilor americane: „McCain a cunoscut războiul din Vietnam. El ştie că în relaţiile internaţionale e nevoie uneori, din păcate, de forţă. Dar oare Obama înţelege că dictaturile nu ezită niciodată să declare război?".

Asemenea consideraţii ar fi putut apărea şi în elita poloneză rezultată din disidenţă. *Gazeta Wyborcza,* un ziar condus de Adam Michnik, a scris adesea, în timpul campaniei electorale americane, că diplomaţia lui Obama riscă să se arate prea blîndă cu dictaturile. Discursul pronunţat de Obama la Praga pe 5 aprilie 2009, cu ocazia summit-ului SUA-Uniunea Europeană, a întărit îndoielile. Declarînd că aspiraţia Statelor Unite este ca secolul XXI să fie o lume fără arme nucleare şi pledînd pentru o întărire a tratatului de non-proliferare, Obama nu putea decît să provoace neliniştea tuturor est-europenilor care gîndesc, dimpotrivă, că descurajarea nucleară este factorul care a permis „stăpînirea" URSS la vremea sa. Pasajele din discursul de la Praga care au suscitat cele mai mari rezerve au fost cele despre „dreptul Iranului de a dispune de un program nuclear civil paşnic" şi despre continuarea instalării bazelor antirachetă în Polonia şi Republica Cehă, cu excepţia cazului în care „ameninţarea iraniană este eliminată", ceea ce dă de înţeles că ar fi posibilă o negociere cu Teheranul şi, oarecum, că s-ar oferi o satisfacţie Rusiei lui Putin, care se opune proiectului. *(Nota autorului:* Pe 17 septembrie 2009, Obama a anunţat oficial abandonarea bazelor antirachetă. Motivele invocate sînt costurile prea mari şi stadiul armamentului nuclear iranian, care n-ar fi atît de avansat pe cît se credea. Data aleasă de administraţia americană n-a fost bine gîndită, căci în acea zi se împlineau 70 de ani de la invazia sovietică în Polonia.)

Elitele anticomuniste... îmbătrînesc!

Dar îndoielile faţă de Obama ale elitelor est-europene care au gestionat tranziţiile de după 1989 nu sînt legate doar de diplomaţie, ci şi, în contextul crizei, de programul său de politică economică. Nu trebuie să uităm că efectele crizei n-au fost aceleaşi pentru toate ţările din Est şi că neoliberalismul a ghidat ieşirea acestora din comunism. O dată în plus, neoliberalismul oficial al administraţiei Bush întărea doxa economică central-europeană, în timp ce discursul administraţiei Obama asupra necesităţii unei reglementări a activităţilor financiare alimentează suspiciunea unui socialism care avansează pe nevăzute. Cu cîteva zile înainte de discursul lui Obama la Praga, premierul ceh Mirek Topolanek, preşedinte în exerciţiu al Consiliului European, declara în faţa Parlamentului European: „Sîntem alarmaţi de faptul că Statele Unite sînt pe cale să repete erorile din anii '30, precum subvenţiile consistente în toate domeniile, tendinţele protecţioniste, campanii de genul *Buy American!* ş.a.m.d. Toate aceste măsuri, combinate şi durabile, sînt calea către infern". Elitele din ţările Europei Centrale şi de Est au considerat după 1989 că ciclul neoliberal mergea împreună cu democraţia. Pentru ele, „democraţie" şi „economie de piaţă liberă" (mai degrabă decît economie socială de piaţă) erau co-substanţiale. Sfîrşitul ciclului neoliberal, care duce la o inflexiune a politicii economice americane, nu poate decît să le neliniştească.

Noi elite, noi raporturi cu SUA şi Europa

A doua învăţătură a acestei scrisori trimite la schimbările care au loc în compoziţia elitelor din Europa Centrală şi de Est şi în viziunea lor asupra lumii. Semnatarii scrisorii, luptători împotriva comunismului şi oameni ai tranziţiei de după 1989, exprimă, despre politică, despre economie şi în general despre lume, o concepţie modelată în totalitate de experienţa lor personală şi de Războiul Rece. Or, se întîmplă că aceste elite care au organizat disidenţa anticomunistă şi au permis revenirea la democraţie în 1989... îmbătrînesc. Ele încep să fie înlocuite de o nouă generaţie, ale cărei concepţii de politică externă nu mai sînt aceleaşi, în măsura în care ele au fost crescute doar în cadrul democraţiei. Un polonez, un ceh sau un slovac de 25 de ani care tocmai şi-au terminat studiile la universităţile din Cracovia, Brno sau Bratislava au fost educaţi doar în democraţie şi, prin urmare, doar în interiorul ei au cunoscut socializarea politică. Ei se simt în primul rînd europeni în sensul în care Uniunea Europeană face parte din viaţa lor cotidiană (chiar şi atunci cînd votează pentru un partid eurosceptic); Statele Unite continuă să seducă, dar sînt foarte departe. Să mergi în Statele Unite e mai greu şi mai costisitor decît să faci un schimb Erasmus cu universităţile din Cambridge, Heidelberg şi Upsalla. Deplasarea necesită uneori viză – de exemplu, pentru polonezi şi români. În fine, Rusia lui Putin, fără să fie o ţară simpatică, nu mai e neapărat percepută ca o ameninţare care nu te lasă să dormi!

O frază din scrisoare, pe care o putem considera fie înduioşătoare, fie un pic patetică, subliniază faptul că în Europa Centrală „este pe cale să apară o nouă generaţie de lideri, care nu mai are memoria trecutului". A se înţelege: e periculos să ne gîndim că ţările noastre au devenit complet stabile în Europa. Noi, *the old boys* care am combătut comunismul, unii dintre noi chiar şi ocupaţia nazistă, avem datoria de a le reaminti. Vedem aici tensiunile generaţionale care traversează elitele central-europene şi schimbarea de paradigmă care are loc. Totuşi, trebuie să îi credem pe cei din generaţia „în retragere" că Rusia, chiar dacă nu mai este Uniunea Sovietică, încă n-a devenit o ţară care să te liniştească pe deplin, aşa cum au demonstrat în 2009 tensiunile din jurul livrărilor de gaz, iar în vara lui 2008 invadarea Georgiei.

Uniunea Europeană ca socializare concretă

Noul raport al Europei Centrale şi de Est cu Uniunea Europeană este a treia învăţătură care se desprinde din scrisoare. De fapt, acel „nu ne uitaţi!" adresat lui Obama este, indirect, mărturia că integrarea în Uniunea Europeană constituie principala schimbare pentru societăţile din Europa Centrală şi de Est. În timp ce, pentru semnatarii scrisorii, aderarea la Uniunea Europeană trebuie să fie un mijloc de a întări relaţia transatlantică, după 2004 aderarea e trăită ca un scop în sine. Toate sondajele din 2004 încoace arată că societăţile central şi est-europene, fără să fi devenit antiamericane, consideră că în primul rînd trebuie să existe o solidaritate cu Uniunea Europeană. Această europenizare în privinţa felului de a privi problemele lumii şi relaţiile cu SUA se întîmpla încă din vremea lui Bush. Chiar cetăţenii polonezi, care continuă să exprime un nivel înalt de solidaritate cu Statele Unite, dezaprobau în proporţie de 61% în 2007 tratamentul deţinuţilor de la Guantanamo, iar 52% se pronunţau împotriva modului în care era condus războiul din Irak de către SUA (sondaj PIPA and Globescan, *Global Views of the US,* 2007). Cît despre proiectul de instalare a bazelor americane antirachetă, 47% dintre polonezi erau împotrivă în octombrie 2008, faţă de 40% pentru, în timp ce 13% nu aveau nici o opinie (sondaj CBOS, *Polish Public Opinion,* 2008). În ambele cazuri, observăm că opiniile societăţii poloneze – şi, prin extrapolare, ale societăţilor central şi est-europene – se întîlnesc cu ale celorlalte societăţi europene, ceea ce este semnul unei socializări concrete în sînul Uniunii Europene. Nu trebuie să tragem concluzii cu privire la integrarea ţărilor Europei Centrale în Uniunea Europeană bazîndu-ne doar pe refuzul preşedinţilor ceh şi polonez de a semna Tratatul de la Lisabona sau pe euroscepticismul anumitor partide politice.

E mai bine să înţelegem, în special într-o ţară cum e Franţa, că Europa Centrală şi de Est nu este în mod caricatural antieuropeană pentru că e proamericană. Desigur, elitele care au realizat tranziţia după 1989 (inclusiv cele care veneau din comunism) erau adesea însufleţite de un atlantism militant, iar acesta nu-i îndrepta în mod natural spre o politică externă europeană. Dar aceste elite, semnatare ale apelului către administraţia Obama în iulie 2009, au părăsit sau sînt pe cale să părăsească puterea şi sînt înlocuite de o nouă generaţie, care a crescut politic în mod concret în cadrul Uniunii Europene. Şi mai important este că societăţile din Europa Centrală şi de Est exprimă, în materie de politică externă, poziţii care se apropie din ce în ce mai mult de cele ale altor ţări din Uniunea Europeană. Schimbările de generaţie în cadrul elitelor şi al societăţilor vor permite din ce în ce mai mult conceperea unei politici externe europene *împreună cu* ţările din Europa Centrală şi de Est. Preferinţa lor pentru Statele Unite începe să ţină de istorie.

Christian Lequesne *este director al Centrului de Studii şi Cercetări Internaţionale (CERI) de la CNRS. Cea mai recentă carte a sa este* La France dans la nouvelle Europe. Assumer le changement d'échelle, *Paris, Presses de Sciences Po, Les Nouveaux Débats, 2008.*

Apărut în *Esprit,* nr. 10/2009 şi obţinut prin Eurozine (www.eurozine.com.)
© Christian Lequesne / Esprit

traducere de Mircea VASILESCU

Cristina HERMEZIU

Intelectualii şi schimbarea la faţă a Europei

– un colocviu-eveniment la Paris –

La 20 de ani de la căderea Cortinei de fier, la propunerea Institutului Cultural Român de la Paris, intelectualii Europei de Est şi Europei de Vest s-au întîlnit în cadrul unui amplu colocviu internaţional, *„L'Intellectuel public en Europe 1989-2009“*, găzduit de Goethe Institut şi de Senatul Franţei, pe 6 şi 7 noiembrie 2009. Peste 20 de personalităţi cunoscute din opt ţări europene au participat timp de două zile la o reflecţie comună asupra rolului intelectualilor în spaţiul public, în ultimii 20 de ani, bulversaţi de schimbări radicale, de la prăbuşirea sistemului totalitar, pînă la reaşezarea Europei prin lărgirea UE. Pe lîngă ICR, alte şapte instituţii străine (Goethe Institut, Centrul Ceh, Institutul Polonez, Institut Ungar, Institutul Slovac, Ambasada Sloveniei şi Ambasada Croaţiei din Paris) au fost mobilizate în acest proiect sub coordonarea Magdei Cârneci, director al ICR Paris şi iniţiatoarea colocviului: „Între atîtea manifestări dedicate celor 20 de ani de la schimbarea radicală a Europei de Est, mi s-a părut important ca intelectualii din Estul şi din Vestul Europei să fie cei care reflectează împreună asupra rolului şi rostului lor într-o lume marcată de rapide şi profunde schimbări – a argumentat Magda Cîrneci. Căci ei au fost cei care, chiar dacă în număr mic, au indus prin disidenţă şi printr-o gîndire curajoasă, liberă, alternativă, posibilitatea şi necesitatea căderii regimurilor totalitare. Dar, în ultimii 20 de ani, dialogul intelectualilor din cele două jumătăţi ale unei Europe din ce în ce mai unificate a scăzut în intensitate, sub presiunea urgenţelor de tot felul şi a lipsei aparente a unei mize politice majore. A reuni 20 de intelectuali în jurul unor teme comune – evoluţia poziţiei intelectualului după 1989; memoria trecutului recent; stînga politică de astăzi; cum să creăm o bază intelectuală pentru Europa de mîine – mi s-a părut o necesitate evidentă, stringentă şi un bun exerciţiu al întîlnirii colegiale a gîndirii europene cu sine însăşi“.

Pe lîngă H.-R. Patapievici şi Ciprian Mihali, reprezentanţii României la acest colocviu, au participat intelectuali de renume din Franţa, printre care: Alain Finkielkraut, Danièle Sallenave, Tzvetan Todorov, Jacques Rupnik, Antonin Liehm; din Germania – Jens Reich, din Polonia – Georges Mink şi Ireneus Krzeminski, din Ungaria – György Konrád, Gáspár Miklós Tamás, Gábor Kardos. Cehia a fost reprezentată de Tomas Sedlacek, Slovenia de Boris Pahor şi Boris Novak, din Croaţia au participat Predrag Matvejevic şi Peter Selam.

Am asistat la acest exerciţiu de dialog intelectual cu un sentiment clar de jubilaţie – faptul că acum 20 de ani el n-ar fi fost posibil! – şi cu o curiozitate elementară şi, cred, nu mai puţin legitimă: ce-i preocupă, ce-şi spun unii altora intelectualii Europei, la 20 de ani de la prăbuşirea regimurilor totalitare? Discursurile lor se intersectează sau doar se învecinează? Aduse faţă în faţă, 20 de personalităţi europene (dar de limbă, cultură şi ideologii diferite), sînt în măsură să găsească un limbaj comun? Aşezat sub magia cifrelor aniversare, dialogul intelectualilor estici şi vestici în vremuri de criză promitea din start un cîntec de lebădă. Şi totuşi...

Gáspár Miklós Tamás (Ungaria) a adus în discuţie postura intelectualului din Europa de Est, perceput în Occident mai curînd ca un martor-cheie al experienţelor atroce din spatele Cortinei de fier şi mai puţin ca analist al fenomenului. Ciprian Mihali (România) a enunţat datoria de reflecţie a intelectualilor, fie ei din Est sau din Vest: „Memoria comunismului nu se rezumă la opoziţia a uita – a refuza să uiţi. La Est sau la Vest, destinul nostru nu înseamnă doar obligaţia de a nu uita ororile totalitarismului; trebuie să înţelegem de ce a fost posibil totalitarismul, de ce a produs orori şi, mai ales, e nevoie să înţelegem că n-a fost vorba de un monstru impersonal, ci de un sistem creat de oameni concreţi pus pe roate de oameni concreţi“. Filozoful francez Alain Finkielkraut a observat că, la douăzeci de ani de la prăbuşirea în Europa a regimurilor totalitare, lecţia antitotalitarismului se pierde, în timp ce după prăbuşirea nazismului, antinazismul pare să fi rămas o lecţie învăţată şi asumată. Horia-Roman Patapievici a sintetizat cazul atipic al României unde, după 1989, nu partidele politice au fixat agenda dezbaterii politice, ci intelectualul public. „Paradoxul este că, deşi nu a avut vreo legitimitate ca făuritor al Revoluţiei ori ca participant la ea, intelectualul public a fost singurul învestit, social vorbind, cu legitimitatea de a vorbi despre Revoluţie şi despre obiectivele politice ale României. Mai mult decît atît, guvernarea neo-comunistă, care era de stînga, a fost silită să se plieze pe agenda intelectuală a reformei economice şi politice, care era de dreapta“ – a analizat H.-R. Patapievici. Gábor Kardos (Ungaria) a formulat posibilele direcţii ale gîndirii disidente în Europa Centrală de astăzi, denunţînd „eşecul global al societăţii industriale“: „Gîndeam că ceea ce ne uneşte este cultura europeană şi că era suficient să găsim o formă de unitate administrativă pentru a o completa, dar s-a dovedit a fi exact invers: avem o uniune administrativă, fără o reală uniune culturală. Pretinsa victorie a sistemului occidental împotriva variantei sovietice a aceleiaşi industrializări planetare se descoperă astăzi ca eşec global al societăţii industriale şi ca imens dezastru ecologic“ – a întărit Gábor Kardos, pentru care există „un totalitarism de tip occidental, care se confundă astăzi cu globalizarea sau capitalismul mondializat, în măsura în care acesta se prezintă ca sistem economic sau ideologie rămase fără rival, şi deci ca... sistem unic de gîndire“.

Intelectualii urîţesc lumea atunci cînd sînt pesimişti

L-am întrebat pe H.-R. Patapievici dacă discuţiile din timpul colocviului au părut să contureze o problematică reală, comună intelectualilor europeni, estici sau vestici, sau fiecare şi-a cîntat, pesimist, cîntecul său de lebădă: „Simt nevoia să ţin un discurs de tip Karl Popper în anii '80 – a răspuns H.-R. Patapievici. Intelectualii urîţesc lumea atunci cînd sînt pesimişti. De fapt, trăim într-o lume în care nimeni nu ne ucide, nimeni nu ne bagă în puşcărie, în care se poate trăi decent, în care toate produsele pot fi achiziţionate, în care toate produsele culturale sînt la dispoziţia tuturor, şi în care există garanţii de tip drepturile omului sau statul de drept. În acelaşi timp există economia de piaţă liberă, capitalismul care furnizează prosperitate. A pune în discuţie acest aranjament mi se pare iresponsabil şi reacţionar. Şi faptul că intelectualii de stînga din Europa sau stînga marxistă de la noi din ţară pun în discuţie acest aranjament instituţional arată că stînga este astăzi reacţionară. Cum a spus cineva în timpul dezbaterilor, dreapta este progresistă şi stînga este reacţionară“ – a subliniat H.-R. Patapievici.

Şantierul comun al intelectualilor europeni ar fi, în consecinţă, recunoaşterea faptului că există nişte valori centrale în Europa, acestea fiind: ordinea proprietăţii private, statul de drept, individualismul, laicitatea, drepturile omului, raţionalismul. „Tot ce s-a realizat bine în Europa s-a realizat prin intermediul acestor valori, ce a fost oribil în Europa a provenit prin punerea în discuţie a acestor valori. Sistemele totalitare, atît cel zis de dreapta – de fapt, fascismul este o mişcare tot de stînga –, cît şi cel comunist, cele două forme de totalitarism – unul a pus lupta de clasă în mijloc, celălalt, exterminarea de rasă –, ambele totalitarisme reprezintă negarea acestei moşteniri europene. Ambele au fost anticapitaliste, antiindividualiste, colectiviste, împotriva statului de drept, împotriva parlamentarismului, împotriva moştenirii liberale“ – a tranşat H.-R. Patapievici.

Intersecţii de idei sau idei paralele despre rolul intelectualilor în soarta Europei au fost formulate raţional, sobru, grav, dar şi ironic, uneori sarcastic, în calambururi revoltate. Predrag Matvejevic (Croaţia) a atins chiar o anume formă de lirism în modul de a stabili ceea ce au în comun intelectualii din Est şi din Vest, printre altele, condiţia lor de a fi nişte *„ex“*: ex-comunişti, ex-patriaţi, dar şi ex-colonialişti, ex-social-democraţi etc. Ascultîndu-i, mi-am dat seama că din paleta stilistică a argumentaţiilor lipseşte cu desăvîrşire o nuanţă. Intelectualii nu sînt *nostalgici*. Ceea ce e mai puţin o alegere stilistică, şi mai mult una morală.

20 de intelectuali europeni strînşi laolaltă la 20 de ani de la căderea Cortinei de fier: s-au arătat ei dispuşi cu adevărat să asculte poziţia şi argumentele celuilalt sau intensitatea propriilor convingeri induce pînă la urmă un fel de autism? Magda Cârneci a conchis: „Nu ştiu dacă în cele două zile de colocviu am reuşit să găsim un limbaj comun; setea de a mărturisi, de a problematiza în jurul unor experienţe puternice sau al unor transformări importante de statut social, cultural şi politic a lăsat mai puţin timp întrebărilor reciproce şi polemicii. Dar a fost binevenită punerea împreună într-un răstimp atît de scurt a unor minţi strălucite şi diferite care au creat prin însumare o anume «masă critică» de inteligenţă, de responsabilitate şi de asumare publică, care mie mi s-a părut impresionantă. M-am simţit ca la unul dintre congresele intelighenţiei europene dintre cele două războaie mondiale, care dezbătea pasionat soarta Europei“.

Stîrnind teoretizări şi problematizări în jurul rolului jucat de intelectualul public în soarta Europei, colocviul are meritul de a fi permis formularea unor idei – pînă la urmă plurale – într-un mediu profund germinativ. În plus, depolitizat cel puţin prin cadru, dialogul între intelectuali europeni de limbi, culturi, şi ideologii diferite s-a dovedit a fi posibil, ceea ce legitimează deja în sine utopia Europei.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 26 noiembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Scurtă bibliografie

Stefan Collini, *Absent Minds: Intellectuals in Britain*, Oxford University Press, 2006

Ralf Dahrendorf, *Erasmiani. Gli intellettuali alla prova del totalitarismo*, Laterza, Roma-Bari, 2007

Frank Furedi, *Che fine hanno fatto gli intellettuali? I filistei del XXI secolo*, Cortina, Milano, 2007

Frank Furedi, *Where Have All the Intellectuals Gone?: Confronting Twenty-First Century Philistinism*, Continuum International Publishing Group, 2004

Tony Judt, *România: la fundul grămezii*, volum editat de Mircea Mihăieş, Editura Polirom, 2002

Sabina CRIŞAN

Reflectînd asupra libertăţii aparente...

– ce am cîştigat şi ce am pierdut –

„În orice ţară, nu există decît două partide cu adevărat: partidul celor care îndrăznesc să spună «nu» şi al celor care nu îndrăznesc. Cînd numărul celor care nu îndrăznesc este mai mare decît al celor care îndrăznesc, ţara este pierdută.“
Henry de Montherlant,
Tous feux éteints, 1975

Se spune că doar atunci eşti liber, cînd poţi să spui fără teamă adevărul. Un sistem care te condamnă la tăcere ar trebui să fie abolit şi restabilit unul nou, idealist de obicei, a cărui obligaţie este de a sprijini acest adevăr în întreaga sa plenitudine. Dar cum rămîne cu restrîngerea etico-morală impusă de societate? În ce măsură putem afirma că libertatea plenară a unui popor îi oferă şi bunăstarea, în special atunci cînd este cu titlul de „recuperată“, şi nu „din naştere“?

Se spune că, în România anului 1989, şi pietrele începuseră să strige. Că lipsa de revoltă a oamenilor era deja imposibil de evitat. Şi totuşi pentru ce se lupta? Ce am cîştigat prin moarte? Sau, şi mai important, am cîştigat ceva în afară de o schimbare de nume? Pînă la Revoluţia română, trecerea de la statul comunist la cel democratic s-a făcut paşnic, fără revoltă. La noi au existat zeci de morţi, a căror dovadă a fost ştearsă cu nume de operaţiuni suav parfumate (în mod total ironic), amintind de frumos: Trandafirul...Vama (te gîndeai la staţiunea Vama Veche, iar în zilele noastre îşi găseşte ecoul în binecunoscuta trupă rock).

Oamenii au strigat libertate, au murit pentru aceasta, numai pentru a-şi retrăi groaza două luni mai tîrziu, în mineriade. Guvern la putere: Iliescu. Personalitate? Bineînţeles, fost om de încredere al mult-detestatului preşedinte ucis, Ceauşescu. România a fost apreciată şi văzută, poate pentru prima dată în Europa democrată, ca o ţară cu potenţial, a primit sprijinul moral şi, mai important în acel moment critic, sprijin financiar. Ce nu a primit însă era imposibilul: o nouă mentalitate care să fie instaurată în toate instituţiile ţării. Astfel, după ce noii revoluţionari, care au alarmat poporul împotriva paradoxului noului regim, au fost „ucişi“ de muncitori mineri care detestau intelectualitatea, România a fost clasificată ca „ambiguă din punct de vedere politic“, iar fondurile s-au retras laolaltă cu încrederea.

Acesta este un scurt sumar al ultimilor douăzeci de ani. La zece ani după „crimele“ mineriadelor, Iliescu este reales în funcţia de preşedinte. La douăzeci de ani de la idealista revoluţie, sîntem printe ţările cu cel mai mare nivel de corupţie, din punct de vedere economic sîntem penultima ţară din familia adoptivă (Uniunea Europeană), avem diplome universitare cu miile, perseverăm într-un nepotism mascat la nivel de posturi importante, iar mita şi distracţiile populare sînt preferate corectitudinii şi inteligenţei. Să fie acestea singurele urmări ale răbufnirii idealiştilor? Nu am fost în stare, ca popor, să susţinem revolta şi să creăm un stat politic onest, unde măcar să existe încredere? Într-adevăr, în 1989 am fost prima ţară estică unde comunismul a

fost eliminat printr-o revoltă violentă. Dar tot atunci am fost şi singura ţară care ne-am dăruit prizonieratul real şi condamnabil, pe un arest la domiciliu, unde inconştienţa politică şi umană a atins cote maxime.

Ce s-a cîştigat? Românii au primit un nou nume, cel de ţară democratică. Cu toate acestea, ne-am renegat drepturile în mod inconştient prin deciziile luate de-a lungul anilor. Abraham Lincoln, primul preşedinte republican al SUA, a spus: „Dacă vrei să testezi un om, oferă-i putere“. Ce putere poate fi mai mare decît aceea de a fi pe deplin liber, de a avea dreptul de a-ţi alege oamenii care să guverneze în numele tău, şi de a-i demite, în caz contrar? Am cîştigat, alături de statele europene, dreptul la liberă exprimare, ne-am recîştigat dreptul de a călători, de a trăi, de a lua propriile decizii... Dar mai ştim cum să folosim aceste libertăţi? În aparenţă, odată cu revoluţia anticomunistă am cîştigat împărăţia orizonturilor deschise, acea dorinţă a omului, acceptată dintotdeauna: Libertatea. Ea însă nu a fost gratuită... Şi uneori nu ştiu dacă acest schimb nu a fost încă o fraudă a caselor de schimb valutar sau, dimpotrivă, o răsplată...

Lipsa mişcării atrofiază musculatura. Lipsa iniţiativei te vlăguieşte, convertindu-te în supusul tăcerii. Comunismul a însemnat opresiune, frică. Democraţia de astăzi înseamnă manipularea realităţii. Bunicii noştri au ajuns în aşa-numitele „lagăre de reeducare“ pentru poziţia adoptată în societate sau capacitatea lor de respingere a unui proiect idealist, mort în faşă. Părinţii noştri şi-au riscat vieţile pentru a putea să trăiască în conformitate cu părerile lor şi pentru a ne oferi nouă dreptul la decizie şi cuvînt. Noi însă... noi însă ne trasăm viaţa cu o inconştienţă nebună, cu o nepăsare care altădată a fost condamnată. Ce mai contează? Nimic nu ne atinge, sîntem nemuritori în spirit, ce contează că al nostru trup, alături de viaţă, se perindă pe coridoarele unei ţări al cărei respect nu dorim nici măcar să-l cîştigăm?

Uneori cea mai mare pedeapsă este şi cea mai greu de observat. Căderea comunismului ar fi trebuit să însemne un punct-cheie pentru România. Era momentul cînd trebuia să alegem între viitor şi trecut. Menţinînd mentalitatea „fie cum o fi“, am urmărit pasivi cum persistăm într-un comunism mascat sub emblema „democraţie“. În zilele noastre, sîntem mult prea democratici, avem un sînge mult prea aristocratic pentru a depăşi stadiul de autosuficienţă. Avem dreptul de a alege, avem şansa să hotărîm noi, şi nu un lider, guvernarea. Şi ironia sorţii este că o facem. Dar, din lipsă de interes, cultură, dorinţă de informare şi responsabilitate, alegem prost. De douăzeci şi unu de ani alegem prost. Acum două decenii ne revoltam împotriva minciunii. Astăzi sînt printre noi oameni care nici nu ştiu de ce sărbătorim Ziua Naţională.

Şi totuşi... Sînt o idealistă. Vreau să cred că această atrofie fizică nu este şi una spirituală. Dar sîntem un popor care nu a fost reeducat. Nu am avut ocazia să depăşim comunismul, să uităm de egalitatea falsă şi să ne dorim prosperitatea. Din păcate, experimentăm contrariul. Aceiaşi care închinau cupa victoriei în era ceauşistă dobîndesc laurii victoriei astăzi. Dacă nu ei, atunci copiii sau rudele lor. Obişnuiţi să primească ordine, şi astăzi tinerii se ghidează după conceptul în care au fost educaţi părinţii lor: „Crede şi nu cerceta“. Iniţiativa care ar trebui să motiveze şi să reîmprospăteze viaţa este blocată de un munte birocratic şi de o răutate de neînţeles.

Şi atunci de ce să ne revoltăm? De ce să credem că lumea ar putea fi mai bună? Libertatea noastră constă astăzi în faptul că putem alege: rămînem sau plecăm? Cei buni preferă să evite competiţia pe note, bacalaureat, nepotism universitar şi slujbe date după cunoştinţe (nu mă refer la nivelul de inteligenţă...) şi se îndreaptă către ofertele hotarelor. Cei lipsiţi de posibilităţi sau cu posibilităţi prea bine aranjate rămîn. Există şi o mînă de oameni care alege patriotismul, care vrea să rămînă pentru propria-i plăcere, pentru a ajuta, pentru a re-revoluţiona o ţară al cărei bunsimţ pare adormit. Dar un proverb japonez spune: „Nu poţi trezi pe cineva care se preface că doarme“.

Nu putem să trezim acel simţ al practicii, al dreptăţii, al corectitudinii, cîtă vreme este decizia noastră să-l ignorăm. Preţul Revoluţiei a fost scump. Înainte, răul avea un nume, ca şi orice lucru cunoscut, era mai uşor de combătut. Dar ce faci atunci cînd acesta este mascat sub cel mai bun prieten? Am cîştigat libertatea. Odată acceptată, am preluat o responsabilitate, de care, culmea, fugim tot timpul. Aceea de informare.

Nu doar acea coloană vertebrală a vocii s-a pierdut. După 1989, România a explodat. Televiziunea transmitea şi altceva decît imaginile paradelor tovarăşului. Magazinele au importat. Moda a ajuns şi în vitrinele ochilor noştri, devenind accesibil acel paradis de care nici măcar nu eram conştienţi. Cu toate acestea, părinţii mei aveau o bibliotecă cu peste o mie de titluri. Părinţii zilelor noastre au rareori bibliografia obligatorie. Din lipsă de activitate, tinerii se întîlneau, discutau, filozofau, inventau, citeau, se jucau, se iubeau idealist. Trăiau pentru un ceva. Astăzi, informaţia este la distanţă de un click. Călătoreai cu ochii minţii pe meleaguri necunoscute. Astăzi ai oferte la zece euro. Cît ştim să profităm?

Am cîştigat libertatea, dar am pierdut din minte obiectivul: acela de a avea o viaţă mai bună. Am cîştigat dreptul la ripostă şi îl utilizăm pentru a combate cele mai inutile lucruri. Nu mai vrem cultură sau ne luptăm pentru ea prea puţin. Respectul este la nivel de teorie. Cu modele ca Gigi Becali, cît se mai regăseşte în noi din idealiştii libertăţii? Nu ştiu... Am văzut însă şi tineri care mergeau la baletul rusesc pentru că ştiau că este premieră. Care citeau pentru simplul motiv că le place. Care cîntau la pian pentru a se linişti şi relaxa. Care se trezeau la şase dimineaţa pentru a fotografia răsăritul de soare perfect. Care învăţau bine pentru respectul propriu, nu pentru media la admitere. Am pierdut multe, dar am cîştigat şi experienţa revoltei împotriva „e bine şi-aşa“-ului mediocru şi satisfacţia selecţiei nu ca rebel, ci ca intelectual.

„Singurele paradisuri posibile sînt cele pierdute“ (Allain de Botton)... Ar fi păcat să pierdem paradisul libertăţii, nu?...

Sabina Crişan *are 18 ani şi este elevă la Colegiul Naţional „Emil Racoviţă“ din Cluj.*

Nu călăuze, ci slujitori

„Turma laică a dobîndit azi conştiinţa forţei sale şi este hotărîtă să-l pună la punct pe scriitorul care îi spune altceva decît ar vrea el să audă. Atitudinea aceasta nu apare numai în relaţiile laicului cu scriitorii (sau cu presa: un ziar care nu-şi îmbie cititorii cu eroarea scumpă lor este imediat părăsit), ci şi – lucru absolut remarcabil – în relaţiile lui cu directorii săi de conştiinţă, prelaţii care vorbesc în numele Domnului. Se poate afirma că oratorul care, din înaltul amvonului creştin, s-ar încumeta să atace pasiunea naţională sau să umilească orgoliul burghez, şi-ar pierde foarte repede credincioşii (în special în Franţa), şi că aceştia, nemaifiind înspăimîntaţi de nici o sancţiune, necrezînd decît în real, se simt mult mai puternici decît el şi nu se înclină în faţa vorbelor lui decît dacă îl aud cruţîndu-i sau chiar ridicîndu-i în slăvi idealurile scumpe. În ziua de azi, omenirea vrea să aibă, în persoana celor ce-şi spun învăţătorii ei, nu călăuze, ci slujitori. Ceea ce au înţeles perfect cei mai mulţi dintre ei.“

(Julien Benda, *La Trahison des clercs,* 1927.
Ediţie românească: *Trădarea cărturarilor,*
traducere de Gabriela Creţia,
prefaţă de Andrei Pippidi, Editura Humanitas, 2007)

DILEMATIX

Tîrgul de Moși

supliment pentru copii editat de Dilema veche

Ho, ho, ho, dragii moşului! Tocmai am aflat că eu aş fi Moş Dilematix. La început nu mi-a venit a crede, însă în vremurile confuze pe care le trăim orice e posibil. Am alergat la oglindă ca să văd dacă a început să-mi crească barba. Aiurea! Totuşi, dacă un copil a afirmat despre mine aşa ceva, ar trebui să-l cred pe cuvînt.

Să prespunem că într-adevăr sînt Moş Dilematix... ce v-aş aduce în dar? Păi, în primul rînd, o nouă revistă, cu o nouă temă: moşul nr. 3. Ne-am propus ca la acest început de iarnă să facem un „recensămînt" al viitorilor sau potenţialilor moşi. Toţi cei care au avut calităţile necesare pentru a candida la acest „post" au apărut în paginile revistei. Sînt moşi fel de fel, moderni sau tradiţionali, serioşi sau poznaşi, darnici sau zgîrciţi, moşii pe care voi, copiii, i-aţi cunoscut, i-aţi întîlnit sau care există doar în imaginaţia voastră. Cu toţii au venit cu oferte „electorale" care mai de care, pentru a-i lua locul, cel puţin pentru o perioadă de timp, acelui moş care, de fapt, nu v-a dezamăgit niciodată: Moş Crăciun. Şi tot voi, copiii, îl veţi alege pe „moşul cel mai moş", pe 29 noiembrie, la Tîrgul de Carte „Gaudeamus".

V-am mai adus în dar ceva sau, mai exact, pe cineva. Pe Ileana. Multă vreme m-am tot gîndit ce-i lipseşte redacţiei noastre şi în cele din urmă mi-a picat fisa: un redactor junior. După cum bine ştiţi, de cele mai multe ori părerea unui copil contează mai mult decît cea a unui adult. De data aceasta, n-am scos postul la concurs şi am răsfoit textele publicate de-a lungul timpului în revistă pentru a găsi copilul potrivit.

Pe Ileana am cunoscut-o în urmă cu un an cînd mi-a trimis o poveste despre un coleg de clasă care îl aştepta pe Moş Crăciun. Apoi, am mai întîlnit-o în Cambodgia unde se documenta pentru un articol despre băieţii cu buze roşii care a fost publicat, de altfel, în numărul din iunie. Ne-am mai văzut la un concert cu o trupă „bizară", apoi într-o sală de lectură unde citea *De veghe în lanul de secară*. În cele din urmă, mi-am luat inima în dinţi şi i-am propus postul de redactor colaborator. A acceptat din prima, cum se zice, ceea ce m-a bucurat mult. Aşa că dacă de-acum încolo vă răspunde la e-mail-uri cineva care vă va trimite, în loc de urări de bine, fluturi imaginari sau care îşi va încheia mesajele cu: „Salutare şi frăţie, ne vedem la berărie!" (vorba vine!), să ştiţi că ea e, Ileana. Sînt sigur că de-abia aşteptaţi să staţi la taclale cu cineva de aceeaşi vîrstă cu voi! Aşa că nu uitaţi să scrieţi pe dilematix@gmail.com.

Şi acum să-mi iau în serios rolul de moş: ho, ho, ho!

Moş Crăciun s-a pensionat!

De ce s-a pensionat Moş Crăciun nu ştie nimeni. Poate era prea obosit. Poate chiar nu mai făcea faţă milioanelor de cadouri pe care trebuia să le aducă copiilor în fiecare an. Dar nu vom şti niciodată...

Aşa că i-am chemat la interviu pe toţi pretendenţii pentru slujba de Moş Crăciun cu normă întreagă. Şi mare mi-a fost mirarea cît de mulţi îşi doresc să devină Moş Crăciun. Concurenţa este mare. De aceea am nevoie de ajutorul vostru, copiii mai măricei, ca să alegem Moşul potrivit. Şi ia uitaţi-vă ce concurenţi avem: din lumea poveştilor şi din lumea reală.

Din lumea poveştilor vi-i enumăr şi vă las să vă gîndiţi dacă am avut dreptate: a venit Mary Poppins, care iubeşte mult de tot copiii, dar i-am explicat că, poate, va fi Doamna Crăciun, căci... e tare greu să cari sacul plin cu cadouri. A urmat Făt-Frumos care m-a uimit cu farmecul său, apoi a mai venit şi Pinocchio, dar i-am explicat că e cam tînăr pentru funcţia de Moş şi i-am propus postul de Spiriduş Şef. Apoi, au venit împreună Albă-ca-Zăpada, Aurora şi Cenuşăreasa şi le-am oferit postul de fiice ale Moşului, că erau mult prea tinere şi delicate ca să intre pe hornurile caselor din întreaga lume. S-a mai prezentat la interviu Harry Potter, căruia i-am zis că trebuie să-şi vadă de magia lui bună şi să apere în continuare lumea de magia neagră. Imediat după el a venit Motanul Încălţat, care a fost tare neserios, căci era pus pe glume. A mai venit şi Peter Pan, dar i-am spus clar că poate fi fiul Moşului, şi nu altceva. Au mai venit Doamna şi Vagabondul, cei 101 dalmaţieni şi Tom şi Jerry, dar le-am propus să ajute la pregătirea cadourilor pentru copii, pentru că, din păcate, nu sînt chiar cei mai potriviţi pentru funcţia de Moş.

Din lumea reală am avut puţini concurenţi. A venit Whoopi Goldberg, la care am şovăit puţin mai mult pentru că am văzut eu mai demult un film la televizor în care ea ţinea locului Moşului, şi s-a descurcat foate bine. A mai venit şi Jim Carrey, dar l-am poftit acasă că se strîmba încontinuu. Ultimul a fost Eddie Murphy, care nu era chiar potrivit, pur şi simplu nu era pentru el această slujbă... Chiar mă întreb de ce toţi candidaţii „reali" sînt din lumea filmului american şi cum de nu au venit şi alţi oameni, normali, care să nu fie vedete, dar... cine ştie?

V-am afişat lista candidaţilor la postul de Moş. Şi m-am ales în plus cu Doamna Crăciun, fiicele ei, elfi, spiriduşi şi alte ajutoare. Şi cred că vă gîndiţi la un singur lucru: că în nici un caz Moşul nu poate fi înlocuit. Pentru că nu există nimeni ca el. Nu ştiu ce o să facem ca să îl îmbunăm pe Moş Crăciun să se întoarcă. Pentru că de ales eu nu pot să aleg un alt Moş. Aşa că... demisionez! Şi vă las pe voi să decideţi Moşul potrivit...

Mălina AMORTOAIE,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău",
Bucureşti

Campania moşelectorală

Îmi imaginez cum ar fi dacă în loc de Băsescu, Geoană şi Oprescu ar fi Moşul Bunăstare, Moşul Noroc-mare şi Moşul Dorinţă-are. După cum vă închipuiţi, aceştia candidează pentru statutul oficial de moş-preşedinte, în România-magică. Parlamentul, care este şi el foarte important, are doi membri: Moş Crăciun şi Moş Nicolae. Cum te duci pe stradă, peste tot, în stînga şi în dreapta, afişe cu: „Votaţi Moşul Bunăstare ca să aveţi succes într-o Românie-magică mai înţelegătoare!", „Votaţi Moşul Noroc-mare pentru o ţară mai îmbătătoare!", „Votaţi Moşul Dorinţă-are pentru România-magică, la bine şi la greu!". Tensiunea competiţiei pluteşte în aer. Fiecare moş îşi face campanie.

Moşul Bunăstare are o barbă scurtă, gălbuie, un pulovăr de lînă alb şi o jachetă neagră cu buline roşii. Este bun şi blînd, dar uneori puţin arţăgos. El poate face pe oricine să se simtă bine, să aibă încredere în el pentru că atunci va reuşi tot ce şi-a propus.

Moşul Noroc-mare nu are barbă, şi-a ras-o, în schimb are o mustaţă stufoasă. Are un costum asemănător cu al lui Moş Crăciun, numai că în loc de alb şi roşu este îmbrăcat în galben cu frunzuliţe verzi de trifoi cu patru foi. Promite noroc tuturor.

Moşul Dorinţă-are are şi barbă, şi mustaţă. Cît despre costum, acesta poartă doar o pelerină. Seamănă cu un vrăjitor. El îndeplineşte dorinţele onorabile ale oamenilor.

Deci aceştia sînt cei trei candidaţi ai noştri. Să vedem cine va cîştiga! Veniţi la vot!

Le urez succes tuturor!

Ioana TODEA,
clasa a IV-a, Şcoala nr. 195, Bucureşti

Tiberiu susţine că l-ar fi cunoscut pe Moş Păcălici, care nu şi-ar fi respectat promisiunile electorale. Oare de ce nu mă mir㠄 Şi în lumea reală, cei mai mulţi dintre politicieni fac la fel. În schimb, Mircea a întîlnit un moş cu totul special: el îndeplineşte doar dorinţele celor care merită sau care sînt trişti.

Un han, un călător...

O noapte de iarnă geroasă. Fulgii de nea se vedeau pe geamul hanului. Dar tot nu se putea vedea pădurea din zare, din cauza lumînării aprinse reflectate în geam. M-am strîns în braţe pentru a mă încălzi mai repede. Drumul cu caleaşca a fost foarte friguros şi plictisitor. Dar viitorul meu va fi şi mai plictisitor.

Mătuşa mea urma să mă dea la un domn să mă înveţe ştiinţele şi bunele maniere. Mă va desparţi şi de sora mea mai mare, care se va duce la o şcoală pentru fete. Mi-l imaginam pe acel viitor profesor al meu gras, cu barbă, cu ochelari şi cu chelie. Tot timpul nervos, tot timpul la costum. Şi eu voi urma să fiu la fel. Nu mă voi mai juca, nu voi mai cînta şi nu voi mai rîde. Aşa erau toţi domnii pe care îi văzusem că stau alături de mătuşa mea.

Hangiţa a venit şi la masa noastră. Mătuşa mea a primit un vin fiert şi aromat. Se simţea mirosul său chiar şi de la distanţa dintre mine şi cană. Eu şi sora mea am primit ciocolată caldă. Cît timp sorbeam din băutură, un domn a venit mai aproape de masa noastră.

Era un bătrîn cu pălărie şi haine zdrenţăroase. Chipul nu i se vedea, doar sclipirea ochilor galbeni. Se sprijinea de un baston din lemn roşu, care avea în vîrf legată o bocceluţă.

– Mă scuzaţi! spuse, cu o voce răguşită, dar blîndă. Pot să stau alături de voi la masă?

Tuşa l-a privit superior şi a stat o clipă să se gîndească. S-a uitat la noi şi a spus:

– Fie. Dacă chiar nu sînt alte mese în acest han arhiocupat..., spuse ironic şi se uită la mesele goale de lîngă noi.

– Vă mulţumesc! răspunse bătrînul şi îi zîmbi.

Se aşeză lîngă sora mea şi îşi puse bastonul lîngă el. Se uită la amîndoi pentru o clipă şi spuse:

– Deci, copii, ce veţi face în această iarnă? Cîte cadouri veţi mai primi? Cum vă veţi mai distra?

– Crăciunul şi sărbătorile s-au terminat, răspunse mătuşa în locul nostru. S-au distrat destul. Acum este timpul să înveţe.

– Dar sărbătorile nu s-au terminat, spuse mirat şi ofensat bătrînul. Nu aţi auzit de cel de-al treilea Moş care urmează să vină şi să împartă cadouri?

– Nu, am răspuns noi sfioşi.

– Ei bine, există. Şi se supără foarte des cînd este uitat, mai ales că el dă cele mai frumoase cadouri. Acest Moş mi-a spus mie să vă dau cadourile pentru voi, a zis şi şi-a luat bastonul.

A desfăcut acea bocceluţă şi şi-a băgat mîna în ea, căutînd.

– Pentru această minunată fetiţă, o eşarfă! spuse şi scoase o eşarfă de mătase albastră, pe care i-o dădu surioarei mele. Şi pentru acest voinic, o pană cu care să scrie cele mai frumoase lucruri!

Scoase o pană şi mi-o întinse. Nu mi se părea un dar aşa mare. Eu nu voiam să scriu, eu voiam să mă joc. Era o pană roşie, şi în capăt mov. Se mai vedea şi puţin galben pe la margini.

– Această pană este a unui phoenix, mai spuse el. Poţi scrie cu orice culoare doreşti. Te va ajuta foarte mult. Nu are nevoie de cerneală şi nu se rupe!

Tuşa pufăi dezaprobator. Nu credea în astfel de lucruri. Nici eu nu aş fi crezut, dacă aş fi primit-o de la altcineva. Dar acel domn misterios şi fermecător sigur avea dreptate.

– Şi acest Moş de unde vine? a întrebat sora mea, mîngîindu-şi eşarfa.

– Ei bine, ca toţi Moşii: din speranţă, veselie şi imaginaţie. A fost creat demult de un băieţel din îndepărtata Islandă. Acel băieţel era sărac şi muncea mult. Părinţii lui rar îi luau cadouri, nu din răutate, ci din neputinţă. Băieţelul, după un Crăciun sărăcăcios, a început să plîngă. Ştia că nu e vina părinţilor săi, nu era egoist sau lacom, dar toţi copiii de la şcoala sa aveau cadouri alese. El nu avea nimic. Era trist. O lacrimă pură ar fi trebuit să cadă în zăpadă, dar au căzut patru sute cincizeci şi două. Din omăt s-a format un vîrtej, iar din vîrtej a ieşit acest Moş. Un Moş ce dă cadouri numai copiilor care merită, care sînt trişti, care au nevoie de puţină veselie.

– Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe Moş personal? a întrebat sora mea.

– Îl cunosc atît de bine, încît aş spune că sînt chiar eu, răspunse bătrînul cu un chicotit.

Mă tot gîndeam la acel Moş şi la bătrînul din faţa mea. Mă gîndeam dacă or fi aceiaşi. Ar putea fi, dar atunci de ce a spus că nu este chiar el Moşul? Dar mai mult mă gîndeam la băiatul din Islanda. El merita cadouri mai mult decît oricine. Dar oare şi eu eram la fel de merituos ca el?

– Şi ce a primit băiatul? am întrebat eu.

– Păi, el era un caz special, aşa că a primit şaptezeci şi trei de cadouri.

– Şaptezeci şi trei?! am exclamat eu şi surioara mea în cor.

– Da. Acum are propria sa bibliotecă unde vin toţi copiii şi citesc cele mai frumoase poveşti.

– Şi acest Moş cînd apare? întrebă de data asta tuşa, care părea a fi şi ea puţin interesată.

– În timpul iernii. Şi doar o dată pentru fiecare persoană în parte. Fie ea copil sau adult.

– Vine şi la adulţi? întrebă mătuşa gînditoare.

– Ai uitat de pălăria cu pană de fazan de acum doi ani? spuse şoptit bătrînul.

– Aaahhh! exclamă mătuşa.

Din cîte ştiam, tuşa spusese că a primit-o de la un prieten din străinătate, căci asta scria pe un bileţel.

Bătrînul s-a uitat afară, pe geam, apoi a oftat.

– Îmi pare rău, copii! Dar trebuie să plec. E nevoie de mine, a spus şi s-a ridicat luîndu-şi toiagul.

Şi-a aranjat haina şi m-a privit fix:

– Apropo... nu uita ca mîine să vii cu pana de acasă!

Ca prin minune, hainele sale zdrenţăroase s-au transformat într-un costum negru. Toiagul său mare s-a făcut un baston şi pălăria uriaşă era un joben. Pe braţul drept avea un palton. Şi l-a pus, a deschis uşa de la han şi a plecat.

Mircea Andrei FLOREA,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 197, Bucureşti

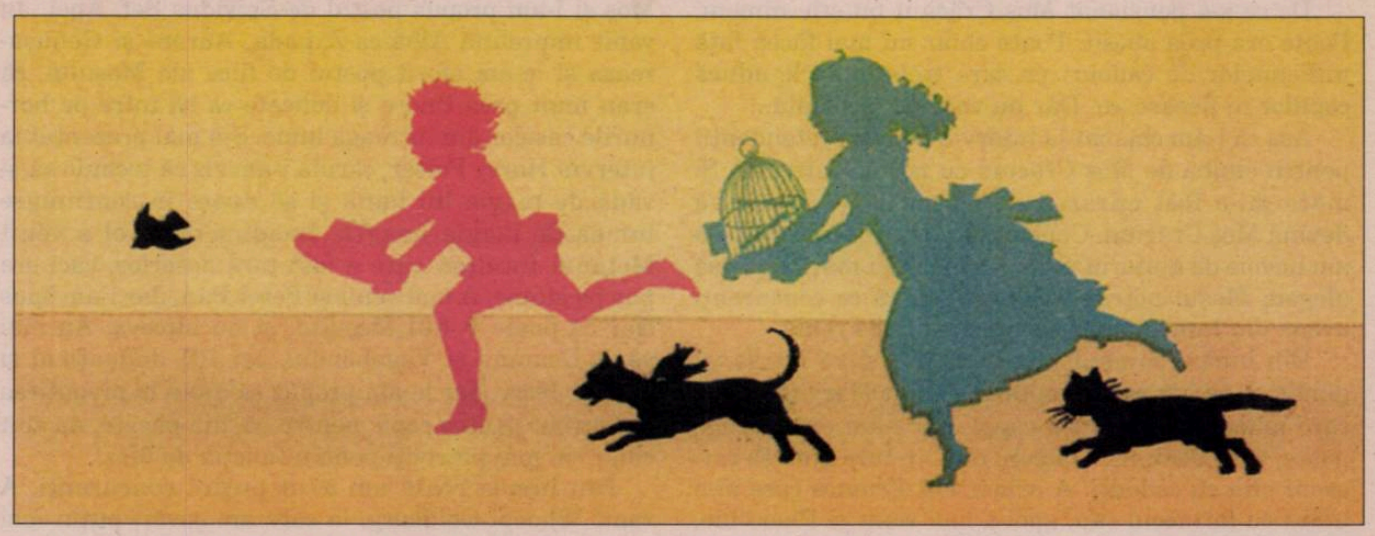

Moş Păcălici

A fost odată ca niciodată, în îndepărtata Antartida, într-un sat micuţ, un moş bătrîn. Pe el îl chema Moş Păcălici. Avea o barbă lungă plină de ţurţuri şi o mustaţă caraghioasă. Ochii îi erau mari şi bulbucaţi şi semănau cu ochii unei foci bătrîne. Avea nasul mare şi purta o căciulă de clovn viu colorată în culorile curcubeului. Moş Păcălici era îmbrăcat într-o jachetă neagră de motociclist, o cămaşă lungă şi cu nişte blugi cu multe buzunare. Papucii moşului erau nişte bocanci negri cu talpă groasă. Moş Păcălici era priceput şi iscusit, înţelept şi deştept. El făcea orice treabă şi orice lucru îi cereai, dar se mişca foarte greu. Făcea un cuier într-o lună.

Moş Păcălici a promis locuitorilor că va transforma sătucul într-un minunat oraş, mai frumos ca Parisul. Locuitorii l-au crezut şi l-au votat. După cîteva zile, Moş Păcălici a cîştigat postul de ministru al gheţurilor în România, la Bucureşti. Moş Păcălici avea un prieten pe nume Moş Gerilă, care avea un pescador. El s-a dus la Moş Gerilă şi i-a zis:

– Salut! Ce mai faci, bunul meu prieten?

– Bine! răspunse Moş Gerilă.

– Am venit la tine să te rog să mă duci în Europa.

– Te duc, dar va trebui să îmi faci un serviciu. Trebuie să îmi tai lemne şi să-mi faci un cuier, zise el.

– De acord! zise Moş Păcălici.

Moş Păcălici şi-a terminat treaba cu greu, iar Moş Gerilă l-a dus în Europa. Ei au avut un drum lung şi obositor. Au trecut prin diferite ţări, iar după şase luni au ajuns în Europa. Apoi, Moş Păcălici a mers cîteva zile şi a ajuns în România. În loc să ajungă la Bucureşti, a ajuns la Bacău. De la Bacău şi-a cumpărat un Mercedes cu toate economiile strînse într-o viaţă. El a plecat spre Bucureşti, iar la jumătatea drumului a rămas fără benzină. A avut noroc deoarece lîngă el se afla o benzinărie. Moş Păcălici a alimentat şi şi-a continuat drumul şi-n scurt timp a ajuns la Palatul Parlamentului. Cînd a ajuns, s-a întîlnit cu preşedintele. Preşedintele i-a arătat biroul, au mai discutat şi apoi au plecat. A doua zi, Moş Păcălici trebuia să facă promisiunile electorale.

El a făcut promisiunile:

– dacă voi ajunge moş peste toată lumea, promit că voi da de două ori mai multe cadouri copiilor;

– promit să fac în Antartida cele mai frumoase oraşe din lume şi chiar din galaxie;

– promit să fac multe şcoli pentru ca toţi copiii să meargă la şcoală.

Voturile s-au numărat. Moş Crăciun a avut o mie unul voturi şi Păcălici a avut o mie două voturi. Şi aşa Moş Crăciun a ieşit la pensie şi l-a înlocuit Moş Păcălici. Toate promisiunile făcute de el nu s-au îndeplinit şi de aceea toţi oamenii au venit, au protestat împotriva lui şi l-au demis din funcţie.

Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus poveste-aşa! E veşnica poveste ce se repetă din patru în patru ani!

Tiberiu BEJAN,
clasa a VII-a, Şcoala „Ion Creangă", Bacău

Moș Tehno

Lume, lume! Se anunță un nou candidat la funcția de Moș! Unul pe care nu vi l-ați fi imaginat niciodată! Mai frumos, mai slăbuț și... mai evoluat! Moș Tehno!

Da, dragi copii: Moșul care nu zboară cu sania trasă de reni, ci merge pe motocicletă, Moșul care știe să folosească orice fel de calculator, Moșul care este în pas cu moda! Nu va mai trebui să îi scrieți scrisori pe care mai apoi să le puneți la poștă; doar îi trimiteți un mesaj de pe telefonul personal – sau mai bine un e-mail, căci este tare solicitat! Credeți că o să vă pună chiar el darurile sub brad? O, nu! Vă înșelați. Moș Tehno vă trimite mult doritele cadouri prin teleportare! Cît despre prăjiturele și lapte... să fim serioși! Moșul ține la silueta lui de invidiat.

Dacă nu v-am convins încă să-l votați pe Moș Tehno, mai așteptați. Urmează să vă spun lucrurile care vă vor face să credeți și mai mult în Moșul în pas cu moda.

Îi țineți minte pe Moș Crăciun și pe Moș Nicolae? Cu siguranță! Ei au fost pînă acum cei care v-au adus bucurie la fiecare sfîrșit de an. Ei bine, Moș Tehno este diferit în totalitate față de Moș Crăciun și Moș Nicolae. El poartă pantaloni argintii, sclipitori; haina lui metalizată îl face să arate aproape ca ajutoarele lui – niște roboței prietenoși. Desigur, barba albă este bine îngrijită de Moș Tehno. V-am spus că are un look invidiat de ceilalți Moși!

Poate vă întrebați de unde a apărut. A fost de cînd era mic un mare admirator al celor doi Moși actuali, dar i se părea că ceva lipsește. Acel „ceva“ era tehnologia. Așa că s-a gîndit că ar trebui să încerce să fie chiar el un Moș Tehno.

A absolvit Facultatea Moșilor cu zece pe linie. A atras mulți copii de partea lui, datorită tehnologiei, și a fost acceptat ca Moș temporar vara trecută – păcat că nu era Crăciunul atunci...

Probabil că ați văzut o casă mare, strălucitoare, iluminată de reflectoare multicolore, la Polul Nord, bineînțeles! Aceea este casa lui Moș Tehno! Poate că ați auzit muzica dată la maximum, la miezul nopții. Moșul își cere scuze: roboțeii dădeau o petrecere!

Dragi copii, nu am ce să vă mai spun despre Moș Tehno. O să vă las să descoperiți chiar voi alte secrete de-ale lui, după ce o să-l alegeți, bineînțeles! Credeți-mă, Moș Tehno nu vă va dezamăgi, doar dacă nu va fi curent în noaptea de Crăciun.

Iată e-mail-ul trimis de Moș Tehno către Parlamentul Moșilor:

Stimați parlamentari,

Mă numesc Moș Tehno. Probabil că ați auzit de mine – au circulat sute de e-mail-uri prin Internet refe-

Moș Tehno... ăsta da moș! E la curent cu tot ce se întîmplă în materie de tehnologie și sînt convins că-i ajută pe copii să-și repare singuri computerele. Tocmai mi s-a stricat laptopul... oare va trece și pe la mine?

ritoare la Moșul numărul trei (scuzați virușii primiți). Eu sînt Moșul evoluat, Moșul care vrea să-i facă pe copii să le placă tehnologia.

Vă scriu acest e-mail deoarece nu am încredere în poșta clasică (niciodată nu mi-a plăcut). Probabil că vreți să știți ce am făcut eu ca să devin atît de cunoscut și plăcut de copii: am trimis e-mail-uri pentru cei mai mari, bombonele pentru preșcolari și cărți despre viața mea la Polul Nord pentru tineri. Am făcut ocolul lumii în mult mai puține zile decît optzeci, pentru a vedea căror popoare le place tehnologia și dacă oamenii sînt de acord să facă o poză cu mine... pentru publicitate!

Acum, vreau să știți promisiunile mele. Sînt doar cîteva, dar le voi îndeplini (nu ca Moș Crăciun, care a promis că o să mănînce prăjiturile făcute de bunica și că o să bea laptele cald, dar nu a făcut-o!).Vă promit dumneavoastră și milioanelor de copii că nu o să vă dezamăgesc în noaptea de Crăciun; toate cadourile vor fi teleportate în același timp, la locul potrivit. Voi avea grijă să ajungă ceva în plus și pentru Parlament!

Tinerii și copiii vor primi un cadou suplimentar: vor observa o îmbunătățire a calculatoarelor, iPod-urilor și MP3-urilor lor, chiar în dimineața de Crăciun... doar sînt Moș Tehno!

Nu uitați: bucuria micuților de pretutindeni, iubitori de tehnologie, este în mîinile dumneavoastră!

Vă doresc un Crăciun conectat la fericire!

Marina-Teodora ZORILĂ,
clasa a V-a, Școala nr. 12 „Herăstrău“, București

PUBLICITATE

Cătălina e convinsă că şi pe alte planete există moşi, ba mai mult decît atît, ei fac „afaceri“ cu moşii noştri pămînteni. Moşii Biancăi au şi ei o înţelegere secretă cu profesorii, pentru a le pune copiilor note în catalog.

Binefăcătorul Calileean

Pe o planetă îndepărtată a Sistemului nostru Solar, numită Calileea, trăia un tînăr ce dorea ca în fiecare an să-i facă fericiţi pe puii de extraterestru de pe planeta sa. Acest tînăr se numea Foxy. Foxy era un tînăr silitor ce avea note bune la şcoală şi mereu îi făcea pe cei ce vorbeau cu el să se simtă speciali.

Într-o zi, Foxy a decis ca în fiecare an, cînd pe planeta Calileea se sărbătorea naşterea unui extraterestru special, asemănător cu Iisus de pe Terra, să meargă din casă în casă şi să le aducă copiilor daruri. Această idee i-a venit atunci cînd a auzit de la un prieten ce venise dintr-o călătorie pe Terra de Moş Crăciun şi şi-a dorit ca acesta să existe şi pe Calileea.

Aşa că, fără a sta pe gînduri, pe data de 24 decembrie, în calendarul nostru, deoarece pe Calileea această dată este denumită a 673-a zi a anului, anul lor avînd 700 de zile, s-a costumat şi a decis să plece spre casele puilor de extraterestru.

Înainte de a pleca, s-a oprit un moment în faţa oglinzii şi s-a privit intens pentru a vedea dacă cineva îl poate recunoaşte sau altceva nu era în regulă. O barbă stufoasă şi bleu îi acoperea aproape în întregime faţa verde, lăsînd la vedere doar ochii săi de culoarea mierii şi puţin din sprîncenele sale subţiri, ce păreau două fire de iarbă, acestea urmînd să fie acoperite de un coif ascuţit şi maro cu multe luminiţe multicolore. Costumul mai era alcătuit şi dintr-o pereche de pantaloni într-o nuanţă de maro roşcat, cu mici onduleuri pe picioarele subţiri ale lui Foxy. Jacheta sa galben-închis completa perfect bluza bej, amîndouă aranjîndu-se perfect pe braţele sale puţin musculoase şi pe abdomenul său plat. În picioare, Foxy purta bocanci negri. După ce s-a admirat în oglindă, a decis că totul era perfect.

Ieşind afară din căsuţa în care locuia, se îndreptă spre sania sa cu propulsie electrică şi porni la drum. Nu vă faceţi griji, căci Foxy va avea timp să livreze toate cadourile, deoarece pe Calileea oricine se poate mişca cu viteza luminii. Într-o singură noapte, Foxy a livrat cadouri tuturor puilor de extratereştri de pe planeta sa, făcîndu-i fericiţi de Crăciunul lor şi lăsînd şi cîte un mic cadou pentru extratereştrii adulţi. A doua zi, puii vorbeau peste ţot despre misteriosul binefăcător ce le-a înfrumuseţat Crăciunul. Unii adulţi erau îngrijoraţi, deoarece un străin le-a pătruns în case, reuşind să ajungă atît de aproape de puii lor, însă alţii erau fericiţi că cineva a avut o astfel de idee strălucită. Extratereştrii de pe Calileea au început să-i spună Binefăcătorul Calileean.

După mulţi ani de împărţit cadouri, Foxy a observat că el nu îmbătrîneşte, un lucru imposibil chiar şi pe Calileea. Aşa că Foxy a plecat cu sania sa către Terra pentru a se sfătui cu alte personaje cu aceeaşi „ocupaţie“, la clubul „Ajutor de Crăciun“. Acest club era şi este strict secret, deoarece cei ce fac parte din el doresc să rămînă anonimi făcînd lucruri bune, fără a primi sau a aştepta o recompensă. Acolo el s-a întîlnit cu multe creaturi, însă nici una nu era veşnic tînără ca el. Fiind trist, Foxy s-a aşezat la o masă din cel mai îndepărtat colţ şi a început să se gîndească. La un moment dat, doi bătrîni s-au aşezat lîngă el. Acesta i-a recunoscut imediat ca Moş Crăciun şi Moş Nicolae, idolii săi. Cei doi nu l-au băgat în seamă, discutînd între ei despre suprasolicitarea fabricilor de jucării ai căror proprietari erau, în perioada de dinaintea Crăciunului, şi de faptul că ar avea nevoie de ajutor. Între timp, Foxy ciuli urechile şi ascultă discuţia dintre cei doi moşi. Aceştia s-au oprit brusc din vorbit. Dîndu-şi seama ce se întîmplase, Foxy se făcu roşu şi se retrase în umbră. Moşii se holbară la el pentru cîteva minute. Apoi au început să-l întrebe despre realizarile sale de pe planeta Calileea. Foxy le răspunse la întrebări cu prudenţă, însă pînă la urmă le povesti tot ce realizase el de-a lungul anilor. La sfîrşitul conversaţiei, a fost rîndul lui Foxy să le pună întrebarea la care dorea să afle răspunsul: „De ce eu nu îmbătrînesc?“. Moşii i-au răspuns: „Tu, de fapt, eşti la fel ca noi. Noi ne-am oprit din a petrece o viaţă normală, dedicîndu-ne celorlalţi în totalitate, şi de atunci am rămas la fel“. Atunci Foxy a înţeles adevăratul motiv şi ceea ce îi era menit să facă în viaţă. Mulţumindu-le moşilor, s-a ridicat de la masă şi a dat să plece, însă Moş Crăciun l-a prins de braţ şi l-a întrebat dacă ar putea să îi ajute construind o fabrică de jucării pe planeta sa pentru a le livra jucării pe Terra, iar ei îi vor da jucării pămîntene pentru Calileea. Foxy a acceptat cu plăcere invitaţia, aşa că au rămas ca să mai discute despre acest subiect.

Astfel, cei trei au format o echipă minunată, fabricînd jucării în cele trei fabrici, două pe Terra şi una pe Calileea. În fiecare seară de 24 decembrie, cei trei aduc fiecărui copil cîte un dar din partea fiecăruia, iar pe data de 6 decembrie îl ajută pe Moş Nicolae să livreze cadourile pe cele două planete, Terra şi Calileea. Astfel, munca celor trei a devenit mai uşoară, făcînd fericiţi mai mulţi copii.

Atunci cînd vă veţi deschide cadourile de Crăciun, să vă gîndiţi şi la Binefăcătorul Calileean ce munceşte împreună cu Moş Crăciun şi Moş Nicolae pentru ca voi să aveţi sărbători minunate!

Cătălina COSMA,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti

Moș Notă Mare și Moș Notă Mică

Elevii merg în fiecare zi la şcoală pentru a afla multe lucruri noi care îi ajută să cunoască istoria ţării, mari scriitori, geografie şi magia numerelor raţionale, reale, naturale şi întregi.

În fiecare zi colindă toate şcolile Moş Notă Mare, care dă note copiilor împreună cu fratele său. Moş Notă Mare are părul lung, albit de anii care au trecut peste el, mustaţă, ochii negri cum este cărbunele şi mereu este îmbrăcat cu o bluză albastră pe care are note scrise cu alb, pantaloni albi cu note albastre şi pe cap are un joben magic, din care ies notele dansatoare, ringul lor fiind catalogul, şi uneori se odihnesc dormind prin rubricile copiilor silitori. Cînd intră în şcoală, are o pelerină care îl face invizibil, se duce în cancelarie, deschide cataloagele şi îşi lasă notele să se distreze. Acest moş are un frate geamăn, pe Moş Notă Mică, el pune notele mici. Moş Notă Mică, spre deosebire de fratele său, are hainele verde cu alb. Are şi el o pelerină care îl face invizibil, numai că din jobenul lui ies numai note mici.

Într-o noapte a lunii ianuarie, cînd afară ningea liniştit, am auzit o melodie foarte frumoasă, iar apoi a apărut un moş care avea aceleaşi trăsături ca ale moşilor despre care citisem într-o carte cu legende. În final, mi-a spus că este Moş Notă Mare şi că vrea să mă ducă în Ţara Moşilor. Eu eram foarte încîntată că o să-i cunosc pe toţi moşii despre care citisem. Moşul mi-a dat o pelerină şi un joben şi am pornit pe drumul clădit din note muzicale, ajungînd într-o lume total diferită, plină de căsuţe din care ieşea cîte un moş: Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moşul muzicii, Moşul zilei de naştere şi mulţi alţii. Printre ei l-am văzut şi pe Moş Notă Mică, ce se pregătea să plece la o şcoală din Franţa. I-am rugat să mă ia şi pe mine cu ei în această aventură. Cînd intrau într-o şcoală, opreau timpul pentru trei minute cu un ceas foarte inteligent numit Ceasul Zburător, deoarece putea să zboare. Apoi m-au dus în toate şcolile din lume. Am fost fascinată de locurile pe care le-am văzut. În timp ce eu admiram peisajele, cei doi moşi gemeni dădeau note mari şi mici. După ce şi-au terminat treaba m-au adus acasă şi au făcut o vrajă prin care părinţii mei nu şi-au dat seama că am lipsit. Mi-au spus într-un final marele lor secret. Ei au o înţelegere cu profesorii pentru a-i face pe şcolari să creadă că notele sînt date de cadrele didactice. M-au rugat să păstrez secretul încuiat în mintea mea. Aşa că vă rog să păstraţi şi voi secretul! Am încredere că nu veţi dezvălui cele spuse despre moşi.

Bianca PESCARU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 188, Bucureşti

Moș Jucărie, Moș Încurcă-Lume, Moșul Moșilor și alți candidați

E vineri, doar ce-am aflat că Dilematix *apare din nou şi copiii din clasa a VI-a a Colegiului Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău scriu deja despre oferta electorală în materie de Moşi Crăciuni alternativi. În aşteptarea sărbătorilor de iarnă, îşi doresc zăpadă, cadouri multe şi promisiuni împlinite. Altfel, de cînd scriu la revistă, îi citim cu toţii, părinţi şi profesori.*

Prof. Mihaela NICOLAE

Moş Eco este favoritul tuturor. El este cel care se leagă de copacii pe care lumea doreşte să-i taie.

Gabriel TOMESCU

Moş Preşedinte este un om bătrîn, cu părul alb. El ne asigură că, dacă va fi ales preşedinte, ţara va fi un loc mai bun. În magazine se vor găsi numai ciorapi marca „Moş Preşedinte". Nu va mai fi coadă la decoraţii de Crăciun, pentru că fiecare magazin va fi obligat să aibă decoraţii cu „Moş Preşedinte". Dar, mai mult, Crăciunul nu va mai fi în decembrie, ci în septembrie. La două zile de la începerea şcolii vom avea vacanţă. Copiii vor primi drept de vot. Vor fi ofertaşoc la căciuli, măşti şi luminiţe de Crăciun. Deci, copii, duceţi-vă la vot! Puneţi ştampila pe Moş Preşedinte! Şi, pentru copiii care încă nu ştiu să citească, puneţi ştampila pe cerculeţul cu jucării. Dar, atenţie, adulţii nu au voie să voteze! Ei nu ştiu ce e bine!

Votaţi Moş Preşedinte, fără cozi la ciorapii de Crăciun! Acest vis este doar la un vot distanţă!

Cosmin TUDOR

Moşul Politician este candidat la preşedinţie. A promis că, dacă va ieşi preşedinte, va planta mulţi pomi şi va aranja multe parcuri în fiecare oraş. Va scrie numele oraşelor cu flori, în fiecare parc. A promis că oamenii săraci, fără casă, vor locui în garsoniere, unde vor trăi fericiţi. A promis că va dărui fiecărui creştin o Biblie şi cîteva icoane. De sărbători, fiecare copil va primi cadouri din belşug. Dacă vă doriţi ca aceste promisiuni să se împlinească, votaţi-l! Pe ştampilă scrie: „Moşul Politician, visul tuturor!". Deci, votaţi-l ca preşedinte. A, da, am uitat să vă spun... Dacă-l votaţi, de Crăciun vor fi reduceri miraculoase la produse, iar copiii vor primi căciuli şi, cel mai important, tricouri cu poza lui. Vă spun pentru ultima oară: votaţi-l!

Alexandru GHIŢĂ

Moşul-candidat a chemat copii din foarte multe ţări la petrecerea sa de la Polul Nord. Acest Pol Nord nu seamănă cu cel ştiut de noi. Acolo, maşinile zboară, brazii sînt vorbitori şi au, în loc de cetină, bănuţi. Şi asta nu e tot. Parcurile înzăpezite stau pe acoperişurile caselor, iar locuitorii ţinutului sînt reni şi spiriduşi de diferite mărimi. Oamenii de zăpadă alcătuiesc jumătate din populaţia regiunii. Moşul-candidat i-a servit pe copii, la petrecere, cu plăcintă de zăpadă, reţeta secretă a Moşului, care ar putea fi folosită vara pe post de îngheţată. Moşul le-a promis copiilor că le va da în fiecare iarnă: zăpadă, jucării şi fel de fel de cadouri, care mai de care mai neobişnuite, dar interesante. Copiii s-au bucurat foarte mult.

Lucia JIPA

După vot, treaba s-a schimbat: astrele sînt la fel de proaste, iar promisiunile n-au devenit lucruri concrete. Moşul a promis multe, dar nu a făcut nimic. De pildă, a promis că vom avea Crăciun în fiecare zi şi că zăpada va fi şi vara. Dar nu s-a întîmplat aşa: Crăciunul a rămas la locul lui, iar zăpadă vara n-am văzut încă.

Mai bine să vă povestesc cum a fost la vot. Am ajuns acolo cu sania electorală, trasă de Rudolf. Renul purta un tricou cu P.M.D., adică Partidul Moşului Devotat. Tot drumul, în sanie, s-a auzit: „Votaţi-l pe Moşu'!". Ajunşi la destinaţie, am primit prăjituri şi lapte de campanie. Cu toate că nu-mi doream, l-am votat totuşi pe moş, ca să-mi dea bună ziua data viitoare.

Oana Roxana MANEA

Moşul Star Wars se luptă cu infractorii şi promite că sabia sa de lumină va da siguranţă poporului. Moşul promite, de asemenea, să antreneze ucenici peste o mie de ani, cînd vom avansa şi vom avea maşini zburătoare, navete de război şi, mai ales, temple Jedi.

Teodor MOLDOVEANU

Dacă va fi ales, Moş Canapea promite că va deschide un magazin de canapele, unde vom primi, din start, şi un tablou cu o canapea. Tot în acest magazin se vor găsi şi o serie de lămpi care se agaţă de canapea. Va da petreceri de ziua sa şi toată lumea va fi invitată. Va pune canapele în parcuri, în loc de bănci. Moş Canapea va umbla prin ţară şi va împărţi canapele. În magazinele de animale se va găsi un preparat special, pentru ca pisicile să nu zgîrie canapelele. În concluzie, votaţi-l pe Moş Canapea! O canapea în plus este o şansă în plus la odihnă!

Andreea POȘIRCĂ

Moş Încurcă-Lume a fost ales în acest an ca înlocuitor al lui Moş Crăciun. După numire, el a dezamăgit lumea, pentru că a aruncat cadourile pe geam, şi geamurile s-au spart. Nu degeaba are moşul acest nume. Pînă la urmă, Moş Încurcă-Lume a fost alungat. Toţi au fost fericiţi.

Valentin IORGA

Moş Scîntei este un moş înţelept, care, fiind invitat la emisiunea *Cascadorii Rîsului,* voia să-i îndemne pe sătenii lui la vot pentru cel mai bun cizmar al locului. Moş Scîntei a promis că, dacă va fi votat, cu toţii vor primi cizme din cauciuc şi şoşoni. În tinereţea sa, Moş Scîntei a fost cizmar desăvîrşit, aşa că a vrut ca, la bătrîneţe, să fie lăudat pentru capodoperele lui de cauciuc.

Denisa PĂNESCU

Moş Penar aleargă prin ţară şi aruncă din sania sa, împrumutată de la Moş Crăciun, cu stilouri, creioane şi penare. Promite mai multe cărţi la şcoală, mai puţine teme şi mai multe vacanţe. Copiilor nu le-a plăcut ideea şi erau cît pe ce să nu-l voteze. Văzînd asta, moşul le-a promis multă zăpadă, chiar şi vara, jocuri care cresc în copaci şi prăjituri care cad din cer.

Alin ALECU

Moş Jucărie a cîştigat deja cursa pentru că a organizat multe petreceri şi a pus la vedere miile de afişe imense, pe care scria cu litere majuscule: „Jucării şi dulciuri pentru toată lumea!". Acesta a fost atuul moşului. A promis lucruri plăcute copiilor. La toate emisiunile la care a fost invitat, a făcut promisiuni colosale pentru cei mici, de pildă: dulciuri, jucării, jocuri video, computere. Toţi copiii au alergat la el şi l-au aclamat, iar cursa a fost ca şi cîştigată. În ziua votului, cabinele au fost asaltate de copiii care îl votau pe Moş Jucărie. Pe ştampilă era scris: „Vine Moşul Jucărie, dacă nu faci vreo prostie!". Toate voturile au fost pentru el. A cîştigat, dar nu a făcut nimic...

Teodora Elena BĂLAN

Moş Buzunărel este cel mai tare.

– Dacă voi fi ales preşedinte, o să vă plimb cu limuzina mea şi o să vă cumpăr ce vă doriţi de sărbători! O să-i cadă faţa lui Moş Crăciun, dacă o să cîştig, la fel şi Zînei Măseluţă!

Într-o zi, Moş Crăciun a trecut pe la Moş Buzunărel şi l-a ameninţat că o să-l gîdile pînă leşină, dacă nu renunţă la campanie. Dar Moş Buzunărel nu s-a lăsat şi şi-a continuat campania, promiţînd multe. În ziua cea mare a alegerilor, oamenii s-au strîns la vot ca-ntr-o zi de sărbătoare. După ce s-a votat şi s-au numărat voturile, s-a văzut că Zîna Măseluţă avea un vot. Moş Crăciun a adunat 349 de voturi şi a ieşit al doilea. Pe primul loc s-a clasat Moş Buzunărel. După ce am terminat cu alegerile, a dat o super petrecere.

Dragoş HABĂRĂ

Moşul Copiilor promite că, dacă va ajunge preşedinte, le va face tuturor o surpriză nemaipomenită. Le va aduce un cadou mare şi frumos, de pildă îi va duce la un spectacol sau le va lua o baghetă cu care se deschid florile.

Mihaela RADU

Era aproape Crăciunul. Era timpul să se voteze următorul moş de Crăciun. Anul acela am avut competiţie strînsă, cinci moşi candidau la preşedinţia sărbătorilor. Unul a promis de două ori mai multe jucării pentru copii. Altul avea ofertă: la fiecare două jucării, o plăcintă cu mere. În fine, un moş mai ciudat a zis că nu copiii vor primi jucării, ci bunicii lor! Acesta era Moşul Moşilor. Copiilor nu le plăcea acest moş. Priviţi logica: de obicei, în fiecare familie există un copil. Dar fiecare familie, fără excepţie, are întotdeauna doi bunici, nu unul! Deci Moşul Moşilor cîştigă. Moşul Moşilor le aduce bunicilor lucruri cam ca acestea: proteze noi, mîncare moale, medicamente, gel de păr care te face mai tînăr etc. Dar totul are un sfîrşit! Doi nepoţi, care au dormit la bunici, au pus pe masă, în noaptea cînd a venit Moşul Moşilor, cei mai tari biscuiţi şi lapte acru. Cînd Moşul a mîncat din cele pregătite, dinţii săi de bătrîn s-au spart şi l-a apucat şi stomacul. Aşa că a trebuit să se retragă din slujba sa de moş. Oricum, Crăciunul este pentru copii!

Alexandru Lucian ZĂVOIANU

Și de data aceasta, de-abia am aşteptat să-mi scrie copiii din clasa a VI-a de la Colegiul „Mihai Eminescu" din Buzău. Propunerile lor de moşi au fost printre cele mai trăsnite. Astfel, i-am cunoscut pe Moşul Star Wars care ne promite temple Jedi, pe Moşul Canapea care ne asigură cîteva clipe de odihnă, dar şi pe Moşul Moşilor pe care, cu siguranţă, îl vor vota bunicii voştri.

PUBLICITATE

Mind Lab®

Education is child's play

Cursuri pentru copii

www.mindlab.ro

Formare continuă pentru cadre didactice

Două scrisori despre Moș Emanuel

Către Comitetul Internaţional al celor Mari şi Mici,

Sper că scrisoarea mea va ajunge la voi. Eu sînt Irina şi vreau să vă întreb despre Moş Emanuel.

Era o dimineaţă friguroasă de iarnă. Toate sărbătorile trecuseră, iar albul de afară devenise urît. M-am apropiat de fereastră, încercînd să-mi amintesc locul unde sania lui Moş Crăciun se oprise în zăpadă. În aer se simţea un sentiment gol, deşi focul din vatră îmi încălzea picioarele desculţe şi puteam să simt din spatele meu o căldură binevoitoare şi vie. Priveam afară, departe... Deodată, din cerul difuz, o rază de lumină, sau nu, una roşie a desenat o linie curbă în văzduh. Am schiţat-o şi eu cu un deget pe geamul uşor aburit. Apoi o alta oranj a venit de nicăieri şi s-a aşezat lîngă cea roşie. O rază galbenă, ca steluţa din fruntea lui Miţu motanul, s-a aliniat pe poziţia a treia. Le-am desenat şi eu, hipnotizată de culorile vii. Şi asta nu a fost tot... a mai urmat o nouă culoare, un verde naiv şi imediat un albastru pur ca acela din înălţimile cerului. Din albastru s-a desprins o rază indigo, iar din cea indigo una violetă. În final erau şapte culori aşezate într-o pală unduitoare de lumină. Am conturat şi eu totul pe geamul de sticlă. Pînă acum nu am mai primit niciodată un asemenea cadou! E fru.. mag... per... nu ştiu un cuvînt suficient de grandios!

Sub privirea mea se născuse un curcubeu! Un curcubeu, iarna. Un curcubeu întins pe zăpadă. Am privit mai întîi liniile schiţate cu mîna pe geam. Atunci am văzut că cineva scrisese un mesaj în partea de sus a geamului: „Irina, ţi-am adus ceva, un cadou. Am împachetat şi ţi-am adus acest curcubeu. Sînt Moş Emanuel. Sper că te-am făcut să zîmbeşti!".

Deja vreau să ştiu mai multe despre Moş Emanuel, pentru că am zîmbit şi m-am bucurat aşa de tare! Îmi puteţi spune dacă poate să-i aducă un curcubeu şi bunicii? A fost bolnavă. Ştiu că ar fi fericită să vadă şi ea magia pură o dată în viaţă. Moş Emanuel aduce curcubee doar copiilor? Lui Radu i-a trimis un curcubeu la fel de frumos? Cum arată? Mi-ar plăcea să-l desenez pe geam lîngă curcubeul făcut de mine! Vreau să ştiu totul despre noul moş!

Cu drag,
Irina

Dragă Irina,

Am primit scrisorica ta şi să ştii că nu eşti singura care a primit un curcubeu. Radu a primit şi el unul, doar că avea puţin mai mult albastru, ca pentru băieţi. Moş Emanuel nu aduce curcubee doar copiilor, ci tuturor celor care au un suflet curat. Bunica ta o să primească unul la noapte! Nu era nevoie să-l ceri, Moşul se gîndise deja la ea. Ştii? El poate să trimită şi ninsoare vara sau o steluţă cînd cerul e acoperit de nori. E prieten bun cu anotimpurile, cîteodată le vrăjeşte folosind cuvinte frumoase şi ele sînt „spiriduşii" care duc cadourile.

Nu se poate să nu fi auzit pînă acum de Moş Emanuel. Poate că nu ai fost atentă... El există încă de pe vremea dacilor şi a romanilor sau, dacă nu ai auzit niciodată nici de ei, dinainte ca bunica ta să fie doar o fetiţă. E tot timpul îmbrăcat într-un costum alb peste care poartă o haină lungă ce îşi schimbă culoarea în funcţie de timp, loc şi persoana pe care o priveşte. E foarte blînd, nu se supără aproape niciodată şi îţi dă un milion de şanse dacă ai greşit. Aşa că dacă azi te-ai supărat pe cineva şi ai vorbit nepotrivit, sigur te va ierta. El nu aduce cadouri pentru că tradiţia spune că un copil ar trebui să le primească, ci pentru că vrea să te facă să zîmbeşti, să ştii că există şi că se va bucura odată cu tine. Imaginea de pe geam se va şterge oricum, dar sînt sigur că poţi s-o păstrezi în amintire. Adu-ţi aminte doar cinci cuvinte: magie, culoare, emoţie, timp şi mister.

Să ştii că nu există o dată exactă a venirii lui. Se poate întîmpla oricînd: noaptea, ziua, primăvara, vara, toamna sau iarna. Nu contează dacă plouă sau ninge, dacă e uragan sau cutremur, el te va găsi.

Acum învaţă limbile africane. E un moş foarte deştept şi foarte înţelept, ca toţi moşii, de altfel. Copiii din Africa aşteaptă de multă vreme zăpada pe care tu o vezi iarna în fiecare zi.

Moş Emanuel promite că-ţi va mai trimite curcubee, dacă îţi plac aşa de mult. El nu încearcă să-i înlocuiască pe ceilalţi doi moşi, iar dacă se vor organiza alegeri, el nu va candida. Nu are nici un partid şi nu vrea nici un renume, de fapt nu se pricepe deloc la politică. Nu îi place să apară în talk-show-uri la televizor, pe prima pagină a ziarelor sau în vreun interviu în exclusivitate. A trimis pînă acum curcubee în toată lumea, în Franţa, Italia, Spania, Germania, SUA, Canada, Mexic, Brazilia, Columbia şi Argentina, în Japonia şi în China. Asta ştie să facă cel mai bine şi chiar e minunat!

Acum mai am o groază de scrisori de trimis copilaşilor ca tine. Poţi să ne mai scrii, dacă vrei. O să-l întreb pe Moş Emanuel, dacă nu mă pricep să-ţi răspund.

Cu drag,
Dilematix, director al Comitetului Internaţional
al celor Mari şi Mici şi purtătorul de cuvînt
al Moşului Emanuel

Diana ŢIGĂNILĂ,
clasa a VIII-a, Şcoala nr. 109, Bucureşti

Copiii din clasa a VII-a de la Şcoala nr. 194 „Marin Sorescu" din Bucureşti şi-au imaginat nişte moşi „de criză": unul este Agentul 003, altul e chiar Moş Timp, care poate să oprească timpul pe loc atunci cînd nu mai apuci să-ţi termini temele, mai există şi un Moş Anticriză care soseşte cu locuri de muncă sigure, ba chiar şi un Moş Irinel Columbeanu. Mă rog... fiecare cu gusturile lui în materie de moşi!

Moși „de criză"

Noul moş se va numi Agent 003, nume de cod „Moşul Şosetuţă". Acesta este împiedicat, uituc şi foarte ţîfnos. Are o cocoaşă şi un baston îndoit cu care gesticulează atunci cînd vorbeşte.

El aduce şosete pline cu dulciuri copiilor răi, în mijlocul verii, iar celor buni le dă piuliţe, şuruburi...

Moşul Şosetuţă nu e îmbrăcat precum ceilalţi doi moşi. Acesta poartă un slip şi un colac cu o răţuşcă. Pe cap are o pereche de ochelari de soare şi o şosetă. El nu a primit de la agenţia sa un sac, pentru a fi la fel ca toţi moşii, deoarece este criză. Aşa că duce cadourile într-o pungă reciclabilă.

Moşul aduce cadourile cu o trotinetă, dar pentru că oboseşte repede are mereu portofelul la el pentru a plăti taxiul.

Răzvan Andrei DOBRE

Moşul Timp este foarte special. El are o abilitate unică: poate face, de exemplu, o oră de 100 de minute, fără ca să-şi dea nimeni seama. Poate păcăli timpul.

Dintre colegii mei, nimeni nu ştie de el pentru că apare numai atunci cînd îl rogi şi simte că ai mare nevoie de ajutorul lui. Odată, la un test la matematică, nu mai aveam timp să fac ultima problemă şi am dat semnalul de chemare (adică am bătut cu unghia în geamul de la ceasul meu de mînă). Moşul Timp a apărut imediat şi a înţeles situaţia. Fără să stea pe gînduri, a prelungit ora şi am reuşit să termin problema. A fost grozav. În acea seară i-am mulţumit frumos pentru cadoul pe care mi l-a făcut, mai ales că luasem 10 la test.

Moşul Timp este foarte bătrîn, are 823 de ani, dar este zvelt şi e îmbrăcat cu un palton pe care sînt desenate multe ceasuri celebre. Odată, într-o seară, mi-a povestit că la el acasă are foarte multe ceasuri, chiar şi la baie, cîte unul care-i arată ora din fiecare oraş al lumii.

Liviu Gabriel VULPESCU

Ştim cu toţii cît de greu ne este pe vremuri de criză, aşa că Moşul Anticriză este soluţia! Deci, dacă voi, copii şi părinţi, îl alegeţi pe Moşul Anticriză, el o să vă aducă numai bucurii: jucării cîte vreţi, iar pentru adulţi locuri de muncă sigure şi bani.

Moşul Anticriză este stră-stră-strănepotul lui Moş Crăciun, şi crede că unchiul lui a obosit şi nu mai poate conduce atelierele de jucării. Aşa că s-a gîndit să-i ia locul şi să-l lase să se mai odihnească la bătrîneţe, că a trudit destul.

Monica VODĂ

Dragă cititorule,

Ha, ha, ha... Toată lumea ştie că vine Crăciunul, dar chiar niciodată nu am primit ceea ce mi-am dorit cu adevărat. De exemplu, anul trecut le-am spus părinţilor că vreau tobe!!! (I-am spus mamei, fiindcă ştiu că moşul nu există, sau nu mai există.) Dar ghici ce? Nu mi-au adus pentru că „deranjez vecinii", dar sincer, nu prea mă impresionează pe mine faza cu „orele de linişte" din bloc pe care nu le respectă nimeni.

OK, să revenim la subiect. Mama zice că tot ce-mi

doresc eu e prea scump, aşa că mi-am dorit ca Moş Crăciun să fie... Irinel Columbeanu, fiindcă are portofelul plin şi-mi poate aduce tot ce vreau. Dar l-am ales pe el şi pentru că este micuţ de înălţime, n-o să se mai vorbească despre Moş Crăciun că nu încape în horn.

Iulia BOLOCA

PUBLICITATE

Tabere de iarna
PROGRAME EDUCATIONALE Corporate & Study Turism
MARA
AUSTRIA-Semmering Varsta 8 -19 ani Tabara de ski
- 16 dec-23 dec 2009 Tarif: 645 EURO (autocar)
- 30 ian-7 feb 2010
ELVETIA-Verbier Varsta 8 - 18 ani
Tabara de ski / snowboard & lb. straine
Perioada: 5 dec 2009 - 24 Apr 2010
Tarif: 1750 CHF/ sapt
Tarif Craciun & Revelion: 2058 CHF/sapt
GERMANIA-Lindenberg Varsta 10 - 17 ani
Lb. germana & ski Tarif: 720 EURO/ sapt
tel/fax 021 335 32 40 / 021 335 32 41 cst@turism-educatie.ro
www.turism-educatie.ro

Pe Moş Crăciun îl cheamă Joulupukki în limba finlandeză – sau cel puţin aşa susţine Simona. E un moş modern care merge la concerte rock. Moşul Fulg de Nea al lui Tudor ne aduce ceva esenţial pentru avea sărbători frumoase: zăpada.

Joulupukki

În timp ce fulgii de zăpadă zburau în călătoria spre pămînt, brazii cei tineri erau aduşi de pe culmile munţilor şi aşezaţi la loc de cinste în pivniţe pînă în Ajunul Crăciunului, Moş Crăciun (Joulupukki) se gîndea să ia o pauză şi să se mute, pînă de Crăciun, undeva la oraş. Deoarece casa lui era în Laponia, Moşul a decis ca destinaţia să fie Finlanda, mai exact Helsinki.

Plecînd de la o regiune cu fiorduri, văi adînci şi gheţari, el a ajuns într-un loc aglomerat, cu multe case, magazine şi alte centre comerciale. El a fost surprins de mulţimea oamenilor ce erau îmbrăcaţi în negru, de afişele ce erau aşezate foarte aranjat pe stîlpi, ca şi cum ar fi fost cărţi în biblioteci. Cînd a trecut pe lîngă un grup de copii, aceştia au început să rîdă de el, deoarece era îmbrăcat în haine ciudate. Moşul s-a gîndit că cel mai bine ar fi să îşi cumpere haine noi. S-a dus la un magazin ce se numea „Rock on Earth“ unde aveau haine negre din piele, cu anumite trupe imprimate pe ele. Moşul şi-a cumpărat un ziar ca să vadă ce lucruri importante se întîmplă în Helsinki. S-a gîndit să meargă la cel mai mare concert de acolo, susţinut la Hartwall Areena, de către o soprană ce cînta alături de o trupă de metal rock simfonic. I s-a părut interesantă combinaţia de rock cu muzică simfonică, aşa că nu a vrut să piardă minunatul show.

La ora opt, cînd porţile arenei s-au deschis, Moşul a vrut să fie sigur că o să vadă tot ce se întîmplă pe scenă. Cu ajutorul puterilor lui magice, a zburat peste oameni, în primul rînd. Spectacolul a durat 120 de minute, iar Moş Crăciun a fost uimit de ceea ce a văzut, aşa că şi-a propus ca de Crăciun să le dea cadouri minunate celor din trupă.

Moşul era satisfăcut de viaţa din Helsinki şi de lucrurile minunate ce se întîmplau acolo. Într-o seară, cînd s-a dus la un foc de tabără, într-un loc special amenajat în pădure, pentru serile de iarnă unde se cîntau balade, la chitară. El a văzut că locuitorii se distrau foarte mult şi deja cîntau cîntece de Crăciun.

Era Ajunul Crăciunului. Moş Crăciun şi-a adus aminte că trebuie să plece în Laponia pentru a pregăti cadourile de Crăciun. Nu a vrut să se întoarcă acasă cu mîna goală, aşa că le-a luat spiriduşilor haine negre din piele, tricouri cu trupe de metal pe ele şi CD-uri cu muzica pe care o ascultase la concert. Moşul şi-a cumpărat pentru el o motocicletă Harley.

Spiriduşii au fost surprinşi de ce le-a cumpărat Moşul, dar pînă la urmă le-a plăcut. În seara de Ajun, cînd a plecat să împartă jucării, s-a îmbrăcat cu hainele de piele şi a vrăjit motocicleta să zboare. Prima lui oprire a fost la casa celor din trupa ce concertase la Hartwall Areena.

Moşul începe întotdeauna călătoria cu următoarele cuvinte: „Crăciun Fericit!“ („Hyvää joulua!“).

Simona Maria TUDOR,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 197, Bucureşti

Moș Iernilă

Se spune că există un al treilea moş, pe nume Moş Iernilă. El aduce copiilor primii fulgi de zăpadă. Copiii încă nu au aflat de el. Moş Iernilă e frate foarte bun cu vestitul Moş Crăciun. Numai că este o mică diferenţă: Moş Iernilă vine înaintea lui Moş Crăciun şi aşterne zăpada peste tot, pentru ca Moş Crăciun să poată veni cu renii pe zăpadă, în caz că aceştia obosesc zburînd. Moş Iernilă vrea ca noi, copiii, să nu aflăm de el, ci să credem că zăpada vine dintr-un loc special, de acolo de sus. Luna decembrie e luna cadourilor şi ca noi, copiii, să fim şi mai fericiţi, Moş Iernilă face ca zăpada să nu se topească aşa repede, ca să ne dăm mai mult timp cu săniile pe derdeluş.

Moş Iernilă a rămas un secret, dar în curînd cred că va deveni un moş cunoscut.

Aniela FILIPCIUC,
clasa a V-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti

Moș Fulg de Nea

Poate că v-aţi întrebat: de ce nu există un al treilea moş, în afară de Moş Crăciun sau Moş Niculae? Dar cine aşterne covorul alb de nea? Cine le mai face o formă delicată fulgilor de zăpadă? Ei bine, aceştia doi se numesc Moş Zăpadă şi Moş Fulg de Nea. Dar eu nu-l voi prezenta şi pe Moş Zăpadă. Subiectul meu este Moş Fulg de Nea. Şi nu ţi-ar strica, dragă cititorule, să citeşti următoarele rînduri pentru a afla mai multe informaţii despre el. După cum e normal, Moş Fulg de Nea are casă la Polul Nord. Este împodobită cu ghirlande de fulgi de nea. Doi oameni de zăpadă îţi deschid calea către această locuinţă minunată, plină de ajutoarele Moşului, un trib de eschimoşi. Într-un colţ se vede Marele Fulg de Nea, trăsura Moşului. Marele Fulg are drept combustibil fulgii de nea care ies pe o ţeavă, bucurîndu-i pe copii.

Dar hai să vedem ce este în interiorul căsuţei! Imediat ce deschizi uşa, vezi nişte eschimoşi care fabrică fulgi, dar uită de forma lor, astfel încît fulgii ies diferiţi. Mai sînt şi fabricanţii de ciocolată şi croitorii. Dar dacă vei intra în camera alăturată, vei vedea un pat cu pătura împodobită cu fel de fel de desene, o pernă cu fulgi de nea în loc de pene şi o noptieră pe care este aşezată „Cartea de idei“. În apropiere se vede masa lui Fulg de Nea, acolo unde acesta mănîncă peşte.

Totuşi, eu cred că vă interesează mai mult partea de acţiune a Moşului Fulg de Nea. Ei bine, cînd totul e gata, Moşul se urcă pe Marele Fulg cu un sac plin de coşuleţe cu cadouri. Nu ştiu cum face, dar întotdeauna lasă coşurile în hornul casei corespunzătoare. Copiii primesc cutii de ciocolată şi adulţii haine, cravate şi bijuterii, iar primarul primeşte bani pentru a construi terenuri de joacă pentru copii.

Dar ştiţi ce nu-i place Moşului? Campania Secretă a Moşilor care desemnează Moşul Anului. Trebuie să dea interviuri, să se dea mare, să vorbească ore în şir etc. Acest Moş cu barbă scurtă, îmbrăcat în haină albastră cu fulgi de nea, cu un nas cîrn şi ochi căprui, este tachinat de către contracandidaţii săi. Dar dacă nu intră în această campanie, i se va interzice să fabrice fulgi de nea, ciocolată sau haine. Aşa că aţi putea să-l bucuraţi pe moşul necăjit cu o felicitare, cu o ceaşcă de ceai şi cu prăjituri.

Tudor Matei BĂRHĂLESCU,
clasa a IV-a,
Şcoala „Titu Maiorescu“, Iaşi

PUBLICITATE

Ia-ți Permisul ECDL!
Nu-ți mai bate capul
cum să fii mai bun la BAC.

Competențele digitale pe care trebuie să le dovedești la Bacalaureat pot fi certificate din timp cu **Permisul ECDL** recunoscut internațional.

Lucrezi pe calculator?
Intră pe site-ul nostru **www.ecdl.org.ro** și distrează-te rezolvând simulări ECDL.
Ți se par simple?
Fă un pas înaintea colegilor tăi și obține Permisul ECDL, certificare internațională care îți asigură recunoașterea competențelor digitale nu numai în România, ci oriunde în Europa.

Cere informații despre ECDL profesorilor din școala ta sau caută pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA
ECDL Foundation
Str. Mendeleev nr 7-15, mezanin, sector 1
Tel: **021 316 99 22**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**

Picior verde de Moș...

Sînt Moș Snowmobile, un elf cu caracteristici uimitoare: sînt isteț, deștept, chipeș și... multe, multe altele pe care le veți descoperi în timp ce veți citi textul. Port o bandană originală, o-ri-gi-na-lă, făcută la comandă, cu un brad de Crăciun pe ea. Sînt echipat de ski (iubesc acest sport „alunecător“), plus un rucsac plin cu surprize pentru cei mici. Sînt de statură mică, ochii îi am mereu înflăcărați, sînt... cam verde de felul meu, dar nu cred că are mare importanță.

Desigur, trebuie să adaug: sînt un fost ucenic al lui Moș Crăciun.

Deoarece sînt convins că am potențial, m-am hotărît să candidez la Moședență. Pare ciudat, cu atîția moși, într-adevăr, dar promit să vă satisfac așteptările, oricît de mari ar fi.

Mă trag dintr-o familie de trifoiați din Irlanda, țara unde am copilărit, țara plaiurilor cu patru foi. Am avut o copilărie fericită și prieteni mulți, dar peste ani, oamenii au început să uite de magia naturii și de cea a copilăriei veșnice. Au început să distrugă cîmpurile de trifoi. Am fost nevoiți să părăsim acel loc îmbibat de miresme dulci și ne-am mutat la oraș. Acolo, o mare parte din membrii familiei mele și-au pierdut viața. Am rămas doar patru: eu, doi frați și cei doi părinți ai noștri.

Mai tîrziu, am plecat să îmi fac studiile în Anglia, la Universitatea de Elfologie din Greenwitch. După absolvire, am intrat în slujba Zînei Măseluță, ca lustruitor de dinți. După trei ani de lustruire a micilor mestecători de lapte ai copiilor, am fost acceptat ca membru al G.M.E.S.P.G. (Grupul Micilor Elfi Slujitori ai Piticilor de Grădină). Deoarece munca era foarte grea și nu eram plătit îndeajuns, am demisionat; am devenit falsificator de poze cu spiriduși.

Timpul dădea mai repede ca niciodată la pedalele faimoasei sale biciclete și eu, învățînd de ici, de colo, mai luînd cîte un atestat, am devenit expert în elfologie, fantomologie, falsilografie și magiomologie (caracteristică numai spiridușilor, elfilor, gnomilor și piticilor-de-oricare-specie).

Într-o zi, am primit o scrisoare de la Moș Crăciun în care îmi scria:

Dragul meu Snowmobile,

Ești foarte priceput în arta magiei, de aceea, te rog, vino și lucrează pentru mine! Știu că ai nevoie de bani pentru a-ți întreține familia, iar eu sînt pe cale să te plătesc cu oricît ai nevoie, ORICÎT, numai vino!

Cu multă dragoste,

Moș Crăciun

M-a făcut foarte fericit scrisoarea și imediat m-am urcat în trenul de ora 9 și am plecat. A fost destul de lung drumul... 37 de minute. Niciodată nu mai călătorisem atît.

Trenul era plin de elfi și spiriduși de toate vîrstele. Probabil mergeau să dea un interviu pentru slujba de elf a moșului.

Cînd am ajuns, am fost întîmpinat de escorta de reni care m-a condus la Regele Cadourilor, Lumina Iernii Copiilor, Soarele Crăciunului, apoi la însuși Moș Crăciun. El mi-a vorbit despre slujba pe care urma să o am, despre magie și despre ființe fantastice.

A doua zi mi-am început treaba și am continuat-o... pînă în ziua de azi.

Acum însă îmi doresc să fiu Moș, M-o-ș, să intru pe hornul casei și să fac copiii fericiți. Le voi da cadouri nemaivăzute celor buni; celor cuminți și ascultători li se va arăta o licărire luminoasă pe cer în seara de Crăciun și vor primi darul de a gîndi profund și înțelept.

Aștept voturile voastre și îmi doresc să vă pot cunoaște personal pe toți.

Cu fulgi de zăpadă dulci,

Moș Snowmobile, candidat la Moședență.

Aici semnez:

Un picior verde de moș.

Maria Alexandra Ana CHIOTAN,
clasa a VII-a,
Școala nr. 66, București

Moș Cozonac! Iată un moș pe care nici un copil nu-l poate refuza! Mai ales că el luptă pentru „ieșirea din criza alimentară prin rețete mai sănătoase!“. Nici cu Moș Rap nu mi-e rușine. Pe lîngă faptul că aduce CD-uri cu muzică, el își dorește o țară mai curată. Iar Moș Snowmobile este un fost elf care a a lucrat pentru Zîna Măseluță ca „lustruitor de dinți“.

Moș Cozonac

Fișa de identitate

Nume: Moș Cozonac

Vîrsta: De cînd e lumea...

Domiciliul: România, în mjlocul tradițiilor de Crăciun

Partener de viață: Buna Prăjiturică

Copii: Nenumărați...

Afiliere politică: PTC (Partidul Tradițiilor de Crăciun)

Aspect fizic: bine dospit, rumen în obraji și întotdeauna pudrat adecvat

Studii: Academia de ciocolată și fructe confiate Marțipan

Slogan de campanie: Împreună pentru un Crăciun mai gustos și sănătos!

Un fragment din discursul de campanie al Moșului:

Mă numesc Moș Cozonac.
În spinare am un sac
Plin cu multe promisiuni
Pentru toți copiii buni!

Dacă v-ați săturat de toate promisiunile în zadar ale altor Moși, acele jeleuri mincinoase, atunci detronați-l pe Moș Zaharină și alegeți-mă pe mine, Cozonacul vostru preferat, făcut exact după rețeta bunicii, pentru un mandat nelimitat!

Din inima mea mică cît o nucă, dar cuprinzătoare cît toată copilăria globului, vă promit:

- ieșirea din criza alimentară prin rețete mai sănătoase, fără coloranți sau aditivi, încercate chiar de soția mea, Buna Prăjiturică;
- reactivarea amintirilor din copilărie ale părinților și bunicilor, prin readucerea în atenția populației a Legii dulciurilor de Crăciun, care obligă la fabricarea în casă a ciocolatei și a prăjiturii Greta Garbo. Am trăit și vremuri mai sănătoase!
- pedepsirea severă a tuturor celor care folosesc substanțe chimice în prepararea dulciurilor pentru copii;
- organizarea unui Crăciun parfumat, rumen și îmbietor!

Smaranda VLAD,
clasa a V-a, Școala „Gh. Țițeica“, Constanța

Moș Rap

A fost odată ca niciodată un moș. El s-a născut pe 14 august într-un sat numit Boloveni. Era cioban. De dimineață pînă seara, păștea oile pe cîmp. Își iubea foarte mult oile și avea grijă de ele. Avea atît de mare grijă de ele, încît dacă ar fi existat „Miss Oaie“, sigur oile sale ar fi cîștigat. Le spăla, le pieptăna, le vorbea, le făcea codițe, le dădea cu parfum, iar celor mai frumoase le făcea pedichiura. El adora și muzica rap, așa că în fiecare zi le punea și oilor să asculte.

Acum el este cunoscut ca Moș Rap, deoarece ascultă toată ziua acest gen de muzică. El e un fel de Moș Crăciun sau Moș Nicolae, dar diferența este că el aduce copiilor numai CD-uri cu muzică. Este un moș simpatic, amuzant și foarte atent la toate detaliile din jurul său.

Este îmbrăcat foarte cool și la modă. Are blugi de rapper, o bluză, o jachetă neagră și tenișI albi cu negru. Părul îl are lung și brunet cu cîteva fire albe, prins într-o coadă, iar ochii îi are căprui și blînzi.

Acest moș nu este cunoscut de toți copiii, deoarece și-a început activitatea de moș abia anul trecut, iar din cauza lipsei de experiență nu a reușit să împartă cadouri tuturor copiilor.

El împarte aceste cadouri pe 26 octombrie, mai exact în seara de Sîmedru. Cadourile constau în CD-uri cu muzică rap, cu Puya, cu Michael Jackson și cu Miley Cyrus. Dar le împarte numai copiilor din România.

Chiar dacă Boc se ceartă cu ceilalți miniștri, chiar dacă la parlament este un talmeș-balmeș, chiar dacă în România nu este foarte curat și au loc jafuri și alte întîmplări urîte, iar polițiștii nu fac nimic și primesc doar șpăgi, Moș Rap iubește România, pentru că este țara noastră, țara lui natală și ne îndeamnă să facem și noi același lucru, să iubim din tot sufletul România.

După cum vedeți, acest moș nu numai că adoră muzica, dar adoră și țara sa. Este cel mai bun și mai sensibil moș din lume. Acest Moș Rap se mai poate numi și Moș România. Oricum l-ar chema, este doar moșul nostru care ne aduce cadouri și nu o să-l împărțim cu altă țară.

Așa că, dragi copii, fiți cuminți, respectați România și nu mai aruncați pe jos hîrtii, ambalaje și fel de fel de lucruri, deoarece moșul se supără și nu o să vă mai aducă nimic.

„Noi putem face țara asta, dacă ne străduim, cea mai tare și mai frumoasă țară din lume“ este vorba lui Moș Rap și ar trebui să o ascultăm, pentru că se poate adeveri.

Laila Abdel HAFIZ,
clasa a VI-a, Școala Nr. 188, București

Peripețiile lui Cățel Crăciun

V-aţi gîndit vreodată că şi animalele ar putea să aibă un Moş Crăciun al lor? Ei bine, Miruna şi l-a imaginat pe Căţel Crăciun care promite: ham, ham, ham! Între timp, adevăratul Moş vrea să ia o pauză şi este înlocuit de RoboCrăciun, o copie fidelă a sa care funcţionează „pe comandă vocală".

Crăciunul este una dintre cele mai frumoase perioade ale anului. Toată lumea este fericită, inclusiv micii fulgi ce vin spre pămînt, pentru a vesti apropierea Crăciunului. O armonie perfectă se stabileşte între minunăţia sărbătorii, bucuria primirii darurilor şi încîntarea primilor fulgi de zăpadă. Mirosul cozonacilor şi al scortişoarei pluteşte pretutindeni, alături de sentimente de bucurie. Dar nici unul dintre aceste lucruri nu ar mai fi fost aşa fără prezenţa lui Moş Crăciun.

Acesta este unic şi nimeni nu poate fi ca el. Ne aduce cadouri în magica seară în care toată lumea este fermecată. Ne bucurăm de acele daruri la fel de mult în fiecare an. Însă sînt multe animale care nu primesc nimic. Dar bunul Moş Crăciun a avut grijă şi de acest lucru. Prin minunata lui magie a făcut rost de un cîine foarte inteligent, numit Căţel Crăciun, care să împartă cadouri sufletelor necuvîntătoare. Anul acesta el era la început, era foarte neîndemînatic, dar nu avea timp de repetiţii, deoarece în acea zi era Crăciunul. Sacul cu daruri era gata. Moş Crăciun plecase deja spre copiii nerăbdători, ce erau adînciţi într-un somn încîntător, plin de vise şi speranţe, un somn în care numai ei ştiau să se simtă bine. Căţel Crăciun era pregătit. Va zbura într-o sanie la fel ca a Moşului. Şi a pornit... Prima oprire: un cîine mic ce locuia într-o casă. Căţel Crăciun a aterizat pe acoperiş. Urma partea cea mai grea: coborîtul prin horn. Mutra lui de căţel bleg arăta cît de mult şi-ar dori să nu facă asta. Ooo... şi blăniţa lui bej... se va murdări. Chiar nu dorea să coboare pe acolo. La cît de isteţ era, putea intra şi pe uşă... Sau poate nu... Trebuia mai întîi să coboare de pe acoperiş. Cea mai distractivă alegere ar fi fost coborîtul prin burlan. Dar cine ar fi crezut că la capătul de jos burlanul e îngheţat? În mod sigur, nu Căţel Crăciun, care se afla într-o situaţie bizară. În sfîrşit, prin magie, a reuşit să iasă. Încetişor, cu dinţii încleştaţi în cadou, a intrat în casă. S-a dus la brad, a lăsat hăinuţa şi a plecat repede. S-a urcat în sanie, gîndindu-se la următoarele animale la care trebuia să meargă, cele din pădure! Urechile căţelului au început să tremure. Lupii şi urşii erau mult mai mari decît el!

La această oră a nopţii, pădurea nu era tocmai primitoare. Bufniţele îşi anunţau prezenţa prin glasurile lor de tenori. Urletele unor lupi din celălalt capăt al pădurii se auzeau de parcă ar fi fost mult mai aproape. Vîntul mişca brazii. Umbrele de peste tot parcă aveau viaţă. Pe unul dintre brazi era agăţată o plăcuţă pe care scria: „Lăsaţi aici cadourile pentru familia urşilor". Următoarea era a vulpilor. Toate animalele aveau un loc unde se aşteptau ca a doua zi să găsească daruri. Căţel Crăciun a terminat repede cu animalele din pădure şi a ajuns iar în oraş. Cîteva raze de lumină se vedeau la orizont, aşa că trebuia să se grăbească. Căţei, pisici, hamsteri, papagali, toţi primeau un mic cadou, fie hăinuţe pentru iarnă, fie mîncărică gustoasă, fie jucării haioase.

În oraş era uşor, dar mai greu era în sate. Trebuia întîi să se strecoare în grajdurile cailor, încet, încet, pe vîrful lăbuţelor, ca să nu-i trezească. În spatele lui s-a auzit un nechezat. Căţelul a tresărit şi a îngheţat pe loc. Calul se sculase din somnul său nu prea comod. Începuse să dea neliniştit cu copitele în gard. Cîinii începuseră să latre, vacile şi oile să scoată fel de fel de sunete, găinile să cotcodăcească, iar grădina se transformase într-o învălmăşeală de zgomote. Căţel Crăciun a observat că stăpînul casei s-a trezit. Dacă venea la cai şi îl vedea, secretul lui Moş Crăciun şi al prietenului său ar fi ieşit la iveală. Farmecul Crăciunului ar fi dispărut şi nimeni nu s-ar mai fi bucurat de cadouri ca înainte. Căţel Crăciun repeta continuu o vrajă care să-l facă să împartă mai repede cadourile. În sfîrşit, a reuşit să o spună corect. Dacă ar mai fi greşit o dată, omul l-ar fi văzut, deoarece venise la grajduri. Căţelul era din nou în sanie, terminase cadourile şi se întorcea la Moş Crăciun să-i povestească peripeţiile prin care a trecut. Cu siguranţă fusese o noapte ham, ham, ham!

Miruna COSMESCU,
clasa a VI-a A, Şcoala nr. 197, Bucureşti

Pagină realizată cu sprijinul

ROMAQUA GROUP

RoboCrăciun

Moş Crăciun este necăjit. Bujorii din obraji s-au veştejit, surîsul blînd i-a dispărut, veselia din privire s-a ascuns. Pe frunte i-au apărut încreţituri. Este foarte obosit. Scrisorile vin valuri, valuri, chiar din luna ianuarie. O maşinărie s-a defectat, procesul de fabricare al jucăriilor a fost întîrziat, unii spiriduşi sînt răciţi, un ren are un picior „avariat". Totul merge pe dos.

Moş Crăciun şi-ar dori să scape de toate aceste îndatoriri, plecînd într-un concediu măcar pentru două săptămîni, iar cînd se va întoarce totul să fie pregătit pentru Crăciun. Ce bine ar fi!

Brusc, în ochi îi apare o scînteie: ce minunat ar fi dacă ar exista o dublură a moşului, o copie fidelă a originalului, o jucărie a bătrînului! El face jucării robotizate de ani întregi: spiriduşi, zîne, feţi frumoşi, ilene-cosînzene. Dar nu şi-a dăruit niciodată nimic sieşi.

Totul are un început. Moşul a luat o hotărîre: îşi va proiecta un robot care să îi semene în întregime. Un moş cu circuite, din metal şi plastic, cu memorie artificială, care să lucreze mai repede decît o sută de computere. Să memoreze tot ce îi va zice creatorul său, să funcţioneze pe comandă vocală, să se comporte precum originalul, să-i înregistreze vocea şi să i-o redea. Aşa da cadou!

Ideile bătrînului au fost aşternute pe hîrtie. Calculele au fost înfăptuite, materialele adunate, lucrul început. După o săptămînă de muncă intensă, umanoidul era pregătit de testare. Probele au durat şi ele o săptămînă, iar rezultatele au întrecut aşteptările. Producţia de jucării a crescut cu 3%. RoboCrăciun se descurca de minune.

Moşul, cu bagajele făcute, se grăbi să iasă din Castelul de Gheaţă şi să plece în însoritul Hawai – concediul mult dorit.

A doua zi, un spiriduş vorbăreţ se angrenase într-o discuţie cu colega sa, amîndoi Îfiind prea atenţi la subiect şi nesocotindu-şi treaba pe care o aveau de făcut.

RoboCrăciun le vorbi pe un ton rece, fără modulaţie:

– De ce pierdeţi vremea? Crăciunul se apropie, iar cadourile nu se împachetează singure.

– Eu nu pierd vremea, este pauza de masă, răspunse spiriduşul, surprins de severitatea moşului.

– Pauza de masă este peste 2 minute şi 47 de secunde fix; pînă atunci, la lucru, ho, ho, ho!

Spiriduşa îi şopti colegului său:

– Nu te înfuria, este foarte emoţionat în pragul Crăciunului dragul nostru moş! Ştii doar că îi place ca totul să fie perfect.

Din acea zi, pseudomoşul şi-a văzut de treaba sa (aceea de a-i supraveghea pe lucrători şi a citi scrisorile copiilor), iar spiriduşii au devenit foarte ţîfnoşi. Unde era spiritul Crăciunului? Cadourile nu mai erau făcute din dragoste, ci din obligaţie.

Aşa s-au scurs cele două săptămîni. Întoarcerea moşului adevărat se apropia. Iniţial, producţia de jucării cunoscuse o creştere de 10% faţă de anii precedenţi, dar acum scăzuse considerabil. Dragostea era cea care le dădea spiriduşilor puterea să lucreze, şi nu ameninţările sau ordinele. De aceea era necesar ca moşul cel adevărat să se întoarcă cît mai grabnic.

Cînd originalul reveni şi îl opri pe robot, nu înţelegea de ce era ocolit de micii săi angajaţi. Şi nici unde le dispăruse voia bună şi culoarea din obraji.

Moş Crăciun se furişă în camera cu jucării şi auzi o discuţie care îi deschise ochii:

– Oare de ce nu mai pot lucra? Sînt bine sănătos, ce s-a întîmplat cu mine?

– S-a întîmplat ca scopul nostru cel nobil să fie înlocuit cu unul industrial. Aceste jucării nu mai sînt făcute din iubire pentru copii. Noi nu sîntem creaţi astfel, iar moşului parcă i-a îngheţat inima. Este setat doar pe creşterea în procente a producţiei de jucării!

Abia atunci s-a luminat bătrînul, redescoperind adevăratul spirit al Crăciunului: pentru a dărui îţi trebuie dragoste. Este necesar să pui o părticică din tine în fiecare cadou.

Moş Crăciun i-a adunat toţi micuţii lucrători şi le-a destăinuit secretul său, cerîndu-le iertare. Spiriduşii l-au înţeles şi s-au întors la lucru cîntînd colindele iernii. În noaptea dintre 24 şi 25 decembrie, mii de jucării au fost îndesate în sacul fermecat, iar în fiecare pachet se afla un bileţel scris cu litere de aur: *dăruite din dragoste*.

Ioana MACOVEI,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 110
„George Topîrceanu", Bucureşti

Moşul Dan-An-Pan, un bătrînel plin de învăţături

Bogdan mi-a trimis din nou unul dintre cele mai frumoase texte. Este vorba despre Moşul Dan-An-Pan care le promite copiilor „o zi perfectă“. Adică o zi în care să nu mai fie criticaţi de părinţi, să nu mai primească reproşuri, să nu fie obligaţi să meargă la şcoală sau să-şi facă temele. Bogdan îl va vota pe acest nou moş, însă va avea parte de... o răsturnare de situaţie!

Este mijlocul toamnei, şcoala nu s-a terminat, iar profesorii îşi continuă torturile cu lucrări, teste şi note proaste în catalog. După o astfel de zi de şcoală, stau plictisit pe canapea, cu televizorul pornit, şi mă uit la aceleaşi banale emisiuni despre gătit şi situaţia şcolară slabă a elevilor, numărînd săptămînile pînă la sosirea vacanţei de iarnă. Oare cînd va veni? Oare cînd? De mult îmi doresc noul joc apărut pe piaţă, „Misiune Imposibilă 4“, dar, din păcate, părinţii nu vor să mi-l cumpere, iar Crăciunul refuză să sosească mai repede.

Deodată, glasul mamei se aude pe hol strigîndu-mă:

– Bogdaaan!!!

– Da, mamă. Ce s-a întîmplat?

– Am fost la şedinţa cu părinţii, iar profesorii mi-au dat rezultatele tale la învăţătură. Ce note sînt astea la tine?! La engleză 5, la română 7, la matematică 6, la istorie 8, la franceză 4?

– Păi...

– Nici un „păi“! De astăzi te pui cu burta pe carte. Ai înţeles?

Deodată, o voce amplificată de un megafon răsună pe fereastră pînă la noi.

– Lume, lume, se fac alegerile pentru Moşul Anului. Alegeţi-vă Moşul preferat care să vă aducă în dar o zi de vis şi îl veţi avea! Candidaţii sînt: Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moş Ene şi Moş Dan-An-Pan. Numai copiii au drept de vot!

Cine este Moşul Dan-An-Pan? Curios, i-am întrebat pe toţi cine este acest ciudat Moş, dar fiecare dintre cei chestionaţi mi-a dat acelaşi răspuns: „Uită-te deseară la televizor şi vei afla!“.

Seara, momentul adevărului sosi.

– Mă numesc Ioan Dinescu, iar acestea sînt ştirile serii. Alegerile „moşeşti“ sînt în toi, dar unii alegători au nelămuriri. Toţi au auzit de Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moş Ene, dar oare cine o fi acest Moş Dan-An-Pan? Ei bine, iată un interviu în exclusivitate cu noul nostru candidat. Dau legătura colegei mele...

Un bătrînel micuţ de statură, cu barba roşie, ochii albaştri, cu chelie, îmbrăcat în verde şi roz apăru pe ecran.

– După cum ştiţi, nimeni nu-i perfect, totuşi fiecare merită o şansă, îşi începu el discursul. Încă de la naştere mi s-a demonstrat acest lucru, deoarece însuşi numele meu este o dovadă a imperfecţiunii umane. Ofiţerul de la Starea Civilă îi citea copilului său aventurile lui Peter Pan şi întocmea în acelaşi timp actele nou-născuţilor. Cînd a ajuns cu lectura la ziua de naştere a lui Peter Pan, trebuia să completeze certificatul meu, iar pentru faptul că băiatul era foarte mic şi cînta, în loc de „La mulţi ani, Peter Pan!“, „Mult an Pan!“, am ajuns să port numele de Dan-An-Pan.

– Ce poveste interesantă, domnule! spuse reporterița. Şi ce veţi face pentru copiii de pretutindeni pentru a le oferi o zi de vis?

– Cînd eram mic, părinţii mă criticau mereu din orice. Expresiile: „ai dat cu bîta-n baltă“ sau „ai făcut-o lată“ îmi erau mai mult decît familiare, aşa că de atunci mi-am dorit mereu o zi în care să nu-mi spună nimeni ce să fac, o zi în care să fiu perfect pentru ei şi să pot fi dat drept exemplu. O astfel de zi o să primească toţi copiii din această lume dacă mă votează pe mine!

Eu cu cine votez?

Neştiind pe cine să votez, mi-am întrebat colegii de la şcoală ce vor face, dar ei erau la fel de nedumeriţi ca şi mine.

– Ei bine, voi ce părere aveţi de Moş Dan-An-Pan? Mie mi s-a părut OK.

– Şi mie, iar eu chiar aş avea nevoie de o astfel de zi, dar Moş Nicolae şi Moş Crăciun ne-au înveselit atîtea zile de sărbătoare, iar Moş Ene este cel mai important, căci fără el nu am putea dormi...

– Mihai, din păcate Moş Ene are bugetul veseliei şi al magiei cam limitat, aşa că tot ce poate să facă este să ne adoarmă trei zile şi trei nopţi şi să ne dea periodic cîte un vis de 10 secunde mai mult sau mai puţin plăcut.

– Ai dreptate! Moş Ene nu poate fi Moşul Anului.

– Dar Moş Nicolae crezi că ar avea ceva şanse? mă întrebă Andrei.

– Nu ştiu, dar eu nu îl votez! Nu se poate compara cu Moş Crăciun. Mie personal mi-a adus un băţ drept cadou, iar mama l-a folosit cu atîta îndemînare şi precizie, încît săracul meu poponeţ a fost vînăt tot anul.

– Înseamnă că lupta se dă între Moş Crăciun şi Moş Dan-An-Pan, constată Andrei.

– Haideţi mai bine să mergem mîine la MSCMD (Marea Sală de Candidatură a Moşilor Darnici), pentru că e zi de vot.

Zis şi făcut! Următoarea zi, deîndată ce clopoţelul şcolii s-a îndurat de săracii elevi şi a sunat de ieşire, noi am luat-o drept către acel loc pentru a ne alege moşul.

Ajunşi în curtea instituţiei, o voce caldă şi primitoare vorbi la microfon:

– Domnilor şi domnişoarelor, să-i ascultăm pe candidaţii noştri, după care vom deschide sălile de vot. Fiecare candidat va avea la dispoziţie cîte 60 de secunde pentru a ne răspunde la întrebarea *„De ce vreţi să vă votăm?“*. Primul va vorbi Moş Ene!

– Dragi copii, ştiu că zilnic sînteţi suprasolicitaţi de profesori cu temele, cu învăţatul, că nu mai aveţi timp de odihnă, iar în cele din urmă, cînd trebuie să vă culcaţi la o oră tîrzie, aveţi insomnii. Ei bine, uitaţi de ele! Moş Ene vă aduce un somn lin şi luuung cu vise 100% frumoase.Votaţi-l pe Moş Ene pentru vise 100% frumoase!

– Moş Nicolae, e rîndul dumitale!

– Frumoşii mei, am auzit de prin şcoli că există copii care învaţă, sînt sîrguincioşi şi alţii care nu învaţă şi sînt obraznici. Moş Nicolae îi va răsplăti pe cei care sînt sîrguincioşi cu cadouri frumoase, iar celor mai puţin sîrguincioşi le va aduce o jordie pentru a se îndrepta şi nişte dulciuri pentru a le arăta că moşul îi iubeşte şi pe ei. Pentru copiii buni răsplătiţi pe cinste: votaţi-l pe Moş Nicolae!

– Acum mata, Moş Crăciun!

– Ho, ho, ho, dragii moşului, am primit încă din vară scrisorile voastre, aşa că sînt sigur pe cine veţi alege. Pentru păpuşi Barbie, maşini de curse şi săbii de ninja sub brad, votaţi-l pe Moş Crăciun!

– Iar acum, ultimul moş, un personaj mai puţin cunoscut, Moşul Dan-An-Pan!

– Pentru o zi de libertate totală, libertate pe care n-aţi avut-o niciodată, Moşul Dan-An-Pan este ideal pentru voi. Deci, votaţi-l pe Moşul Dan-An-Pan, Moşul copiilor perfecţi care vor primi orice de la părinţii supuşi şi imperfecţi!

După aceste discursuri foarte interesante, am pornit către urne, neştiind pe cine să votez. Toţi au fost foarte convingători, dar parcă tot mi-aş dori o mamă care să nu mă mai critice mereu, aşa că îl voi vota pe Moş Dan-An-Pan.

După ce am ieşit din cabină şi am introdus buletinul de vot în urnă, am plecat acasă. În restul zilei, mi-am terminat temele pentru şcoală în acompaniamentul reproşurilor mamei pentru nu mai ştiu ce nimicuri, aşteptînd cu nerăbdare ştirile de seară.

– Lupta pentru titlul de Moşul Anului a fost foarte strînsă şi plină de suspans, dar şi de surprize – a spus prezentatorul. Pe locul 4 a ieşit Moş Nicolae cu 10% din voturi, locul 3 l-a luat Moş Ene cu 25% din voturi, locul 2 Moş Crăciun cu 32% din voturi şi, surpriza surprizelor, Moşul Anului este Moş Dan-An-Pan cu 33% din voturi!

Pe ecran apăru chipul moşului cîştigător.

– Dragii mei copii, mă bucur că m-aţi ales drept Moşul vostru şi promit să nu vă dezamăgesc, aşa că, pentru a nu vă face să aşteptaţi pînă la sărbătorile iernii, puteţi sărbători ziua Moşului Dan-An-Pan a doua zi după alegeri, adică mîine. Vă urez multă distracţie şi fiţi cît mai perfecţi în ochii părinţilor!

Repede, repede, în pat! Trebuie să mă culc devreme pentru a profita de ziua în care nu voi primi absolut nici o critică! Va fi minunat!

Ziua Moşului Dan-An-Pan

– Bună dimineaţa, somnorilă! Da' ştiu că ţi-a fost somn – spuse o voce cunoscută, dar pe un ton neobişnuit de cald şi prietenos.

– Cît este ora?

– E miezul zilei! Ora 12,00.

– Trebuie să merg la şcoală. Am chiulit deja de la primele patru ore!

– Stai acasă! Băiatul meu perfect nu trebuie să-şi mai bată capul cu şcoala!

– Poftim?! Cine eşti tu şi ce ai făcut cu mama mea?

– Dar sînt mama ta, prostuţule!

„Dar... ea nu vorbeşte aşa, nici nu zîmbeşte (prea mult) şi nici nu rămîne dimineaţa acasă" – am gîndit eu surprins.

– Ce s-a întîmplat, scumpule? De ce nu mai vorbeşti? Sau vrei un cadou ca să te înveselească? Poftim jocul „Misiune Imposibilă 4" pe care ţi-l doreai atît de mult.

– Mmm... mulţumesc, dar nu ştiu ce să spun!

– Nu trebuie să spui nimic, trebuie doar să-l joci.

Astfel am început să mă distrez cu el. Grafica este super, iar povestea mi-a plăcut dintotdeauna. Deodată maţele încep să îmi chiorăie de foame.

– Mamă? Ce mîncăm?

– Ce doreşti tu, dragule! Alegerile tale sînt întotdeauna perfecte!

– Ouă cu şuncă!

În cinci minute draga mea mămucă soseşte, dar cumpărăturile erau cam... ciudate.

– Mamă! Majoritatea ouălor sînt sparte, iar şunca este murdară, ca şi cum ar fi fost scăpată pe jos...

– Îţi place? Este un stil unic de a face cumpărături. Eu făceam cumpărăturile într-un mod învechit. Tu mi-ai arătat cum să le fac!

– Mai bine comandăm o pizza!

Aceasta fu mîncarea mea pe toată ziua. Apoi, mama s-a apucat de curăţenie, dar în loc să pună la loc hainele în dulap şi să spele unele farfurii murdare, aceasta scoase toate tacîmurile şi le aruncă prin bucătărie, scoase toate hainele şi le aruncă prin dormitoare.

– Mamă!!! Ce faci?

– Fac curăţenie într-un mod perfect! Aşa cum o făceai şi tu în camera ta! Întotdeauna cînd spuneai că ţi-ai curăţat-o, găseam toate lucrurile împrăştiate!

N-am mai zis nimic şi am plecat să mă uit la televizor, dar – surpriză! – nu mai era curent.

– Mamă! De ce nu mai avem curent?

– Nu ştiu, eu am plătit facturile în cel mai perfect mod! Am luat ca exemplu cum îţi faci tu temele.

Deşi n-a apărut pe coperta *Time Magazine*, moşul lui Beatrice este faimos. Ca infractor! A fost chiar şi la şcoala de corecţie, însă l-a ajutat să evadeze cine altul decît Rudolf. Moş Big Bang e total diferit de inocentul Moş Bombonică al Cătălinei, pe care îţi vine să-l mănînci, nu alta!

– Dar... dar eu îmi copiez temele în clasă!

– Exact! Aşa am făcut şi eu! Am dus facturile vecinului ca să le plătească el. Dar nu-ţi face griji! Uite, ţi-am cumpărat un trening de firmă. Este de la Nike.

– Gata, mi-a ajuns! Nu vreau trening de firmă, nu vreau pizza la toate mesele, ci o vreau pe mama mea cea adevărată, care mă critică mereu.

Cu greu trec peste „ziua băiatului perfect" şi adorm. Cînd mă trezesc, lîngă patul meu o văd pe mama, cea care mă critica mereu. Nu-mi mai încap în piele de bucurie!

– Să înţeleg că nu ţi-a plăcut ziua Moşului Dan-An-Pan?

– Nu, nu mi-a plăcut! O vreau pe mama mea adevărată, nu să am multe cadouri şi o casă dezorganizată.

– Cred că o zi a Moşului Dan-An-Pan ar trebui să existe măcar o dată pe an pentru voi, copiii, să nu uitaţi cît de importanţi sînt părinţii voştri, iar atunci cînd vă critică vă vor doar binele, chiar dacă mai exagerează din cînd în cînd.

Bogdan Cătălin MEREUȚĂ,
clasa a VII-a, Școala nr. 40 „Iulia Hasdeu", Galați

Barbă lungă de frică

Întuneric. Frig. Umed. Îngust. Haine sfîşiate. Pumni încleştaţi. Bare strîmbe şi ruginite. Ochi sticloşi. Zgomote interpretabile, dar de nedescifrat. Da, din fericire, nu sînt stră-stră-strănepoata lui Jane Austen.

Ei bine, aşa începe biografia incredibilă a celui care ar fi meritat să fie pe coperta *Time Magazine* şi anume: Moş Big Bang!

După o copilărie deplorabilă în care nu a fost nimic altceva decît cel mai rău dintre cei răi, făcînd cele mai teribile infracţiuni, de la tîlhărirea unei băbuţe pe stradă pînă la spargerea tuturor parbrizelor de pe cîteva dintre străzile principale ale New York-ului, a ajuns la şcoala de corecţie. În această minunată unitate de învăţămînt i se deschide „apetitul" antreprenorial. Dar va fi ultima noapte la carceră, pentru că Rudolf, animalul său de casă, îl va salva. Îl va salva pentru că are cu ce: cu maşina „tunată" la MTV, la *„Pimp my ride"*. După ce scapă de la şcoala de corecţie, şi după ce admiră maşina şi noul sistem de boxe ultimul răcnet, ajunge în Honolulu, ascultînd Metallica, unde pune bazele afacerii cu jucării. O afacere diabolică de altfel, scopul său fiind furtul inocenţei copiilor.

Dar cum nu se poate descurca de unul singur, apelează la spiriduşii săi care trăiesc pe străzile Chicagoului, hrănindu-se cu resturile unei pizzerii italiene. Însă tînărul nostru moş are şi probleme. Crăciuniţa, mama lui bolnavă de Alzheimer, dă vina pe el afirmînd că toată povestea este inventată de el şi de bunicuţa Scufiţei Roşii la un cappuccino. Să nu uităm însă de „ho-ho-ho-ul" specific, care este de la astmul bronşic, boală ereditară în familia moşului. Dar ce-i cu roşul costumului preferat? Ei bine, roşul aprins se datorează pasiunii secrete pentru toreadori. Deşi e tînăr, moşul are o barbă luuuungă, efect al fricii de tot ce înseamnă lamă ascuţită, motiv pentru care a renunţat de mult la sanie şi la furat, desigur, maşina renului. Iar acum, copii, dacă vă întoarceţi uşor, uşor şi vă uitaţi în spate, o să-l vedeţi... scoţînd limba la voi!

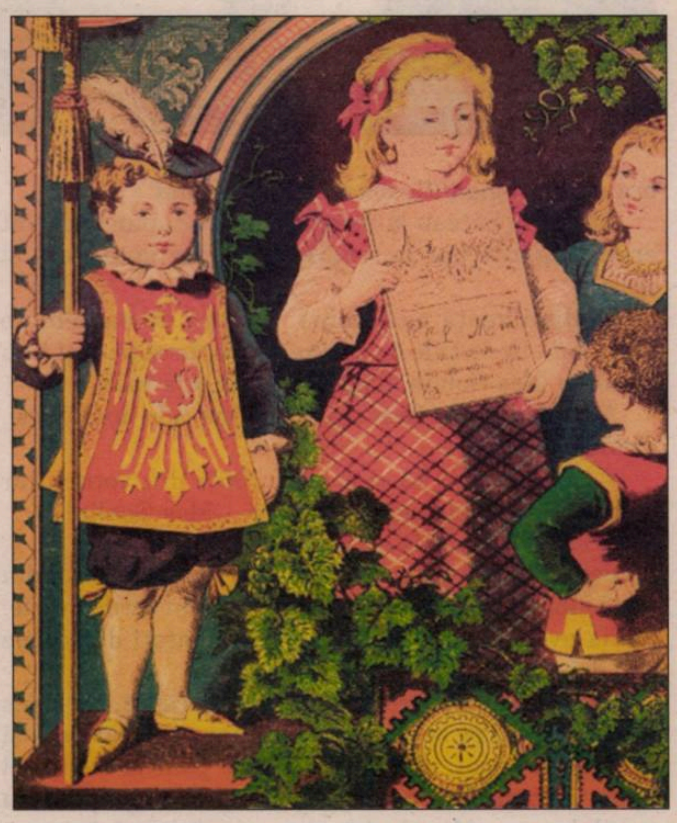

Beatrice Alexandra PRIOTEASA,
clasa a VIII-a,
Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuță", București

Moș Bombonică

Al treilea moş se numeşte Moş Bombonică. El este scund şi grăsuţ, are barbă ninsă şi este îmbrăcat în haine îmblănite, colorate în culorile curcubeului. Obrajii îmbujoraţi şi nasul roşiatic pe care sînt aşezaţi ochelarii cît un năsturel te îmbie să-l aştepţi noaptea lîngă bradul înalt şi luminos. Dar acest moş este cu totul special. În afară de lista pe care copiii îi scriu dorinţele pentru cadourile de Crăciun, mai pot lăsa şi un bileţel unde vor scrie ce şi-ar dori nespus de mult să viziteze.

În Ajun, cînd aceştia vor adormi, Moş Bombonică îi va trimite către locul ales de ei. Păcat este că acestea vor fi numai în imaginaţia copiilor.

Pe deasupra, moşul mai are şi un ajutor, pe fratele său geamăn, Moş Acadea. Singurul lucru care îi deosebeşte pe cei doi este o aluniţă foarte mică.

Dacă îl vei întîlni şi vei vrea să te uiţi în sacul lui, vei observa că acesta este gol şi vei crede că nu ai fost cuminte şi că nu îţi va mai da darurile. Dar Moş Bombonică va scoate ca prin magie o jucărie minunată şi o cutiuţă cu bomboane de caramel.

Cînd va pleca, trebuie să mergi pînă la fereastră de unde vei vedea fermecata sa caleaşcă. La ea sînt înhămaţi patru ursuleţi mai mici şi unul mai mare care îi îndrumă pe ceilalţi. Ei sînt făcuţi din zahăr ars, cu năsucul de fondante şi urechiuşele din ciocolată.

Votaţi-l pe Moş Bombonică, dacă vreţi să primiţi orice vă doriţi!

Cătălina Maria CIMPOEȘU,
clasa a V-a, Școala „Ion Creangă", Bacău

Moş Surf e cool. De fapt, nu e chiar un moş. E tînăr, frumos şi a avut o relaţie cu Britney Spears. Acest moş potrivit pentru o reclamă ne atrage atenţia să nu uităm de reducerile de la mall. Moşul din eprubetă are un sac fără fund plin cu... bani. Iar Moş Goblin cîştigă alegerile din oraşul Gheţar.

Aduceți Crăciunul înapoi!

Moş Crăciun... Un moşneag cu o lungă barbă albă ca neaua, ce vine cu o sanie zburătoare trasă de renii poznaşi, în frunte cu Rudolph cel cu nasul roşu. Acest bătrîn poartă un costum roşu foarte vechi, dar îndrăgit de miliarde de copii ce îl aşteaptă în fiecare an cu sacul plin de jucării, care de care mai frumoase.

Dar gata! Moş Crăciun a sunat la Raiffeisen Bank şi i s-a acordat o sumă enormă de bani, fiindcă a ales să se pensioneze.

Acum renii au o misiune dificilă: cea de a găsi un nou moş. După mii de persoane, Rudolph era sigur că a găsit persoana potrivită: Moş Surf. Putem vorbi de un moş la figurat, deoarece Surf era un surfer în jur de 25 de ani, născut în Anglia, mama lui – fost manager şi tatăl lui, Solcanu, pe care toată lumea îl cunoaşte, avea un abdomen de invidiat. Moş Surf, fost fotomodel şi designer vestimentar, avea şi el un look la modă. Crăciuniţele de la fabrica de jucării erau îndrăgostite pînă peste cap de el, însă acesta nu dădea nici un semn de interes pentru că, în urmă cu cîteva luni, se despărţise de Britney Spears şi avea nevoie de timp pentru a uita cele întîmplate. Crăciuniţele, de supărare, au început să consume băuturi alcoolice şi încurcau cadourile, astfel: Billy Ray de pe strada Wakel Place a primit o păpuşă Barbie cu castel şi Matilda Foxen de pe strada Suprismer, în vîrstă de trei ani, a primit o carte cu experimente chimice. Oare micuţa a devenit savantă? Orice e posibil. Totul era bine şi frumos pînă cînd una dintre Crăciuniţe a făcut conferinţă pe messenger cu iubitul ei, Lucian Mîndruţă, de la *Observator,* şi l-a informat că Moş Surf a plecat cu placa de surf şi nu s-a mai întors! Oare valurile supărate ale mării să-l fi luat în adîncurile lor?

În scurt timp, pe toate posturile de televiziune era anunţul: „Moş Surf a dispărut! Haideţi să aducem Crăciunul înapoi!“.

Înainte să dispară, Moş Surf promitea că va vorbi cu fiecare copil în parte. Era singura şansă a copiilor din lumea întreagă să îşi întîlnească „poştaşul viselor“.

Întreaga lume a plecat în căutarea moşului, însă în zadar! Acesta nu era de găsit. Cum va exista un an fericit fără Crăciun, fără emoţia aceea nemărginită din suflete pe care o ai dimineaţa cînd deschizi cadourile?

Cu paşi trişti, dar repezi, a sosit seara dinaintea Crăciunului. Toţi oamenii erau trişti pînă cînd, dintr-un cer înstelat, s-a auzit un sunet grozav de puternic. Cu toţii au ieşit din case şi pe cer erau mii de culori datorită artificiilor.

Moş Surf a vorbit de la ultimul telefon cu portavoce incorporată şi spunea astfel: „Credeaţi că am dispărut pentru totdeauna? Aţi uitat de reducerile de la mall? Ei bine, eu nu am uitat de voi, de aceea am sacul plin de daruri pentru voi toţi. Crăciun fericit tuturor!“.

Şi aşa a mai trecut un Crăciun, cu siguranţă, de neuitat!

Miruna Andreea GHEORGHE,
clasa a VIII-a, Şcoala nr. 188, Bucureşti

Moș Goblin

Începe campania electorală. Moş Nicolae şi Moş Crăciun au fost şi ei favoriţi, dar au cam îmbătrînit, deci un al treilea Moş ar fi potrivit. Ceilalţi doi moşi nu prea sînt de acord, dar fiind încă preşedinţii Parlamentului Iernii, trebuie să meargă pe la Polul Sud şi Polul Nord ca să caute noi candidaţi.

La Polul Nord, toţi moşii au vrut să fie candidaţi, dar nu au fost acceptaţi. Unii nu aveau barbă, alţii erau prea eleganţi ori erau chei şi aşa mai departe.

La Polul Sud erau doar doi moşi, dar aceştia erau într-adevăr tradiţionali. Amîndoi au candidat. După cîteva zile, prin tot oraşul Gheţar erau afişe cu cei doi candidaţi. Nici reclamele de la televizor nu erau mai prejos.

Primul, Moş Goblin, a fost invitat în piaţa oraşului ca să ne spună cîte ceva despre el şi să ne convingă să îl votăm.

– Bună seara! Eu sînt Moş Goblin. După cum vedeţi, am o barbă albă şi stufoasă, păr cărunt, nas roşu, am chiar şi o sanie cu reni. De fapt, toate acestea nu ar avea nici o importanţă, dacă nu aş fi blînd, iubitor şi darnic. M-am născut acum o sută de ani pe 9 decembrie, într-un orăşel mic numit Laponschya. Am fost singur la părinţi, aşa că ei m-au îngrijit şi m-au dat la cele mai bune şcoli. La naştere, ursitoarele mi-au dat viaţă veşnică. Am crescut într-un iglu luxos, deoarece părinţii mei erau bogaţi, dar eu, cu toate acestea, sînt destul de modest. Mai tîrziu, mi-a plăcut foarte mult meseria de tîmplar, dar de cînd am mai îmbătrînit, pe la vreo 80 de ani, nu am mai putut tăia lemne, aşa că m-am limitat doar la cioplit. Făceam jucării din lemn şi le vopseam pentru copiii săraci. Mi-a plăcut foarte mult această meserie şi de aceea cred că trebuie să mă votaţi.

Celălalt Moş nu veni la întîlnire, aşa că oamenii nu l-au putut cunoaşte mai bine.

În fiecare zi, Moş Goblin spunea:

– Votaţi-mă! Vă promit că toţi copiii vor primi cele mai frumoase jucării.

Data votării se apropia tot mai mult şi campania electorală era pe sfîrşite. Oraşul era împodobit cu beculeţe colorate, clopoţei aurii cu clinchet minunat şi beteală strălucitoare multicoloră, iar în piaţa oraşului

era un brad gigantic foarte frumos ornat.

Alegerile băteau la uşă şi de aceea cabinele de vot erau pregătite, iar la secţiile de votare apăruseră şi urnele.

În dimimeaţa cu pricina, o mare de oameni se înghesuia în secţiile de votare. Cu siguranţă, toţi l-au votat pe Moş Goblin, dar asta nu se ştia încă.

A doua zi, Moş Crăciun a sosit cu cele două urne, zicînd:

– Unul dintre Moşi a avut 100% din voturi, iar celălalt 0%. Moşul cîştigător este... Moş Goblin!

Acesta sări în sus de bucurie.

Sania lui era cea mai frumoasă. Scaunele erau din piele albă, iar pe dinafară era făcută din catifea roşie. Sania avea 16 reni şi fiecare avea agăţaţi de coarne cîte doi clopoţei.

Moş Goblin s-a urcat în sania lui vrăjită, l-a atins uşor cu biciul pe cel mai mare dintre reni, care era şi cel mai priceput, şi a pornit-o spre palatul Gheţărel unde locuiau o sută de troli. Aceştia îl aşteptau cu nerăbdare pe Moşul victorios, pregătiţi să înceapă munca la jucării. Cînd Moş Goblin a făcut un semn, toţi trolii s-au apucat de treabă şi au făcut cele mai frumoase jucării, aşa cum moşul le promisese oamenilor din acel orăşel uitat de lume.

Aşa şi-a continuat Moşul viaţa şi aşa a apărut şi un al treilea Moş de care voi, copiii, nici măcar nu aţi auzit.

Anca GHEORGHIU,
clasa a V-a, Şcoala „Ion Creangă“, Bacău

Moșul din eprubetă

În anul 2007, în Irlanda exista un mare om de ştiinţă. Trăia doar pentru a-şi pune în practică ideile, una mai năstruşnică decît cealaltă. Ca orice savant extravagant, a hotărît să facă un amalgam de substanţe nemaiîncercat pînă atunci.

După vreo doi ani de stare latentă, uitate într-un stativ dintr-un ungher al laboratorului, substanţele au început să fumege emanînd un miros straniu. Nu ştim dacă era seară sau dimineaţă cînd omul de ştiinţă tocmai voia să plece, dar o explozie l-a întors din drum.

Tuşind şi scuturîndu-şi hainele şi părul ciufulit, un moşuleţ se ridică dintre rafturi şi cioburile eprubetelor sparte. Era înalt, uscăţiv, cu părul cărunt şi barbă albă, cu privirea blîndă. Părea desprins dintr-o poveste.

Savantului nu i-a venit să-şi creadă ochilor. Strigînd cu rămăşiţa de voce pe care o mai avea din cauza spaimei şi agitîndu-se, îl puse pe bietul moş pe fugă.

Fugind şi tot fugind, acesta ajunse la periferia unui oraş.

Umblînd abătut pe străzi, se întîlni cu o gaşcă de cerşetori care l-au înconjurat, privindu-l ameninţător.

– Cine sînteţi voi şi ce vreţi de la mine? zise moşul cu glasul tremurînd de frică.

– Sîntem una din zecile de găşti de băieţi răi din suburbiile Belfastului şi vrem tot ce ne poţi da.

– N-am avut niciodată nimic. Am apărut din eprubetele şi din imaginaţia profesorului Curly.

– Moşule, lasă poveştile! Ne crezi copii?! Pune jos tot ce ai!

Fără speranţa de a găsi ceva, bătrînul se scotoci prin buzunare şi nu mică îi fu mirarea cînd dădu peste o monedă de un cent. O aruncă pe caldarîm. Se rostogoli de trei ori pe asfaltul umed şi, ca dintr-un sac fără fund, ieşiră monede cu sutele, poate cu miile, identice cu cea aruncată din buzunar.

Cu gurile căscate şi ochii strălucindu-le mai ceva ca monedele asupra cărora se aruncaseră îmbrîncindu-se, cerşetorii uitară complet de moş, care se făcu nevăzut.

Degeaba l-au căutat, după aceea, zile întregi pe străduţele întunecate ale Belfastului! Nu le-a mai rămas decît să spere că anul următor, pe 2 noiembrie, moşul cel darnic va reveni.

Alina Georgiana ATUDORI,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 197, Bucureşti

Absolvenți ai Facultății de Moși

V-aţi săturat de atîţia moşi? Mai avem cîţiva, cu studii superioare. Au absolvit cu brio Facultatea de Moşi sau Academia de Magie. Oana susţine că unul dintre ei aş fi chiar eu! Hm, nu m-aş fi gîndit!

Moș Dilematix

V-aţi săturat de clasicii Moş Crăciun şi Moş Nicolae? Dacă răspunsul vostru este da, atunci mergeţi la vot. Un vot pentru Moş Dilematix înseamnă transformarea celor doi moşi într-unul singur. Avantajul e că acesta sosește de patru ori pe an. Moş Dilematix nu exploatează spiriduşii, ci foloseşte roboţi de ultimă generaţie care se hrănesc cu zăpadă.

Dragii Dilematixului,

Cînd am rugat-o pe Bunica Dilematix să se ocupe de campanie, am vrut să fie ceva simplu, pe înţelesul tuturor. Dar bunica nu a înţeles, aşa că vă voi explica eu mai clar. Mă numesc Moş Dilematix. Am 230 de ani. Am studiat la Facultatea de Moşi de la Oxford. Visul meu cel mai mare a fost şi este să devin Moş.

Sînt blînd, inimos şi darnic. Nu sînt la fel de gras ca Moş Crăciun, dar odată ce voi fi ales, mă voi perfecţiona.

Soţia mea, Dilematixa, iubeşte foarte mult copiii, de aceea mi-a dat ideea să candidez. Eu vreau în primul rînd să candidez pentru a dărui cărţi şi reviste Dilema veche *tuturor oamenilor. În fiecare săptămînă citesc cu plăcere această revistă, dar cel mai mult îmi place suplimentul,* Dilematix, *aşa că cei care publică în el vor primi cadouri mai mari. Nu o luaţi ca pe o insultă. Vreau ca aceşti copii să primească ceea ce merită. Cînd eram mic şi eu am publicat un articol în supliment. Am intrat în istorie ca fiind singurul copil care a scris ceva destul de bun pentru a fi publicat. De atunci, mă numesc Dilematix. Dacă mă consideraţi plictisitor şi nu vă place să citiţi, pe bună dreptate, nu mă votaţi. Eu ştiu că sînt destui copii cărora le plac ideile mele şi mă vor vota. Dacă voi fi ales ca Moş pentru următorii 400 de ani, voi dărui tuturor în fiecare an cîte o carte. Dacă din întîmplare veţi uita să-mi trimiteţi scrisoarea, voi avea eu grijă să vă aduc oricum cartea pe care o doreaţi.*

Dacă v-am convins şi vreţi să mă votaţi, fie că sînteţi un împătimit al cititului, fie un cititor de ocazie, căutaţi în librării cartea pe care am publicat-o. Se numeşte „Memoriile şi aventurile viitorului Moş" de Robert Dilematix.

Am uitat să vă spun că între anii 1905 şi 1938 am fost corespondent al revistei Dilema veche *de la Pol.*

Oana MANCU,
clasa a VI-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret", Buzău

Moșul „Bună dimineața!"

Moşul „Bună dimineaţa!" este diferit de ceilalţi moşi. El nu aduce noaptea cadouri, nici sub brad nu le pune, nici nu este vreun sfînt. Spre deosebire de ceilalţi moşi, acesta este micuţ de statură (cam un metru cincizeci), nu are barbă, da' are o mustaţă de zici că-i cordelină de alpinist, nu alta. Are un ochi negru, celălalt verde şi poartă un halat mare şi galben. A, era să uit: are nişte pantofi ciudaţi, nu e chip să găseşti modelul în vreun magazin. Scorţoşi, vîrfurile lor au pe puţin doi metri, astfel încît le ţine înfăşurate în jurul corpului.

Acest Moş este genul de om care te unge la suflet, este vesel de te prăpădeşti de rîs: îşi aruncă halatul şi rămîne în nişte pantaloni cu bretele, apoi începe să ţopăie, că-ţi lasă casa vraişte, din cauza efectului de bici al pantofilor săi ciudaţi. Numai să sară o dată, că a şi rupt ceva, a crăpat un perete sau a ciobit o vază.

Ei bine, acest moş nu a fost de la început moş. El s-a născut într-o familie de cizmari. La vîrsta de cinci ani, a fugit de acasă cu doi dintre fraţii lui mai mari, iar fiecare a ajuns în părţi diferite ale lumii: unul, cel mai mare, a ajuns în Australia şi la Polul Sud, al doilea, în Africa, America de Sud şi de Nord, iar Moşul nostru a hoinărit prin Europa, pînă a ajuns la Polul Nord. În prezent, Moşul „Bună dimineaţa!" are 60.000.000 de ani. Din cîte se ştie, în primii patru ani din viaţă a curăţat cartofi. După fuga de acasă, s-a îndeletnicit cu ceasornicăria, reparînd ceasurile întregii Europe. Odată ajuns la Pol, el a început să-i trezească pe locuitorii întregului glob pămîntesc.

Dragoș Alexandru IONESCU,
clasa a V-a, Școala nr. 45 „Titu Maiorescu", București

Moș Primăvărilă, fiul lui Moș Crăciun

Moş Primăvărilă este următorul cel mai bun moş. El este brunet, cu ochii albaştri şi poartă mustaţă. Uniforma lui de moş este albastră. El are o cutie plină cu lucruri minunate.

S-a născut pe 19 mai în Laponia. Numele său real este Cristian Brodingan. Tatăl său este Moş Crăciun, iar mama sa este Moşuliţa Crăciuniţa. Are 14 fraţi şi surori, dar nici unul nu este moş sau moşuliţă. A urmat Academia de Magie pînă la vîrsta de 23 de ani şi este expert în magie. El este foarte popular. Are o mulţime de prieteni şi admiratori. S-a căsătorit cu Anina Bransberg, cu care are 4 copii pînă acum. Este stabilit în oraşul Berlin, capitala Germaniei. S-a hotărît să devină moş cînd s-a născut primul său copil. Are doar fete şi vrea să facă măcar un băiat. A fost la Facultatea de Moşi timp de 7 ani şi a absolvit-o acum 15 ani.

A avut multe alte meserii. A fost profesor, inginer, instructor-magician, prezentator de televiziune, actor, cîntăreţ şi altele.

Moşul va veni în fiecare primăvară pe 19 mai. El cutreieră lumea cu o maşină care funcţionează cu ajutorul lătratului cîinilor săi. Sortează cadourile pentru fiecare copil într-o cameră specială, în care lucrează o mulţime de căţei, buburuze şi fluturaşi de diverse mărimi şi culori. Moşul primăverii primeşte „comenzi" de cadouri prin e-mail sau prin poştă.

Moş Primăvărilă se aşteaptă să-l votaţi drept cel mai popular şi îndrăgit moş!

Ioana SPOIALĂ,
clasa a V-a, Școala nr. 188, București

Moșul din Noua Guinee

Ho-ho-ho,

Am auzit de la unul dintre îngerii mei – dar să ştiţi că nu îl voi concedia pentru că mi-a zis – că sînteţi nemulţumiţi de metodele după care guvernează Moşul de acum şi că sînteţi în căutare de un Moş nou. Am văzut criteriile după care angajaţi şi vă spun sincer că nu îndeplinesc toate acele condiţii, dar mă pot perfecţiona.

Aş vrea şi eu cîteva beneficii: un salariu decent (cel puţin 150 de lei pe lună), o casă la Polul Nord şi una în Hawai (pentru vacanţe), nişte haine de schimb – că doar n-oi sta în hainele de Moş tot anul – 8 reni sprinteni, 12 spiriduşi harnici şi, bineînţeles, o sanie.

Mi-ar plăcea şi o Moş Crăciuniţă care să mă îngrijească cînd vin acasă şi să-mi dea de mîncare. Fratele meu, Moş Nicolae, are o astfel de Moş Niculiţa şi spune că îi este foarte bine cu ea.

Şi eu am văzut metodele după care guvernează Moşul de acum şi mi se pare că sînt complet stupide: vine pe 15 august, renii „plîng" de foame, căci nu au mai mîncat de 3 săptămîni, iar spiriduşii se plîng că nu au mai avut o pauză de cîteva secole. Este inacceptabil!

Eu trăiesc în Noua Guinee şi am mai avut această funcţie acum 2000 de ani. Vai, ce vremuri!... Pe atunci nu existau televizoare, calculatoare sau tot felul de maşinării, iar pe atunci Moşii erau harnici, făceau jucăriile manual, nu ca acum, cînd leneşii de Moşi Crăciuni nu mişcă un deget!

Toate acestea fiind spuse, ei bine, sper să mă alegeţi!

Al vostru, Moş Crăciun din Noua Guinee.

Oana PROFIR,
clasa a VII-a, Școala nr. 27 „Principesa Ileana", București

SpiderMoș

Într-o zi, după multe eforturi depuse, Moş Crăciun ajunse acasă obosit. Doamna Crăciun, fiind o femeie bătrînă, s-a chinuit să întreţină locuinţa: să facă căldură, să facă curăţenie, să spele vasele şi hainele şi – de asemenea – să facă mîncare. După ce au luat cina, s-au dus la culcare amîndoi.

În acea noapte, un păianjen afectat de magia polară l-a muşcat pe Moş Crăciun, transformîndu-l într-un ompăianjen. Dimineaţa, Doamna Crăciun l-a văzut pe Moş Crăciun, dar nu a fost foarte speriată pentru că s-a obişnuit de atîţia ani cu magia polară şi la urma urmei... ce poate face ea? Moş Crăciun îşi schimbase numele în SpiderMoş, dîndu-şi seama că el va fi noua atracţie pentru copii. Astfel, magia pe care o avea şi a întregului loc unde locuia se schimbase: renii se transformaseră în păianjeni care îi protejau locuinţa, sacul cu cadouri era o pînză de păianjen groasă şi rezistentă, o parte din costumul lui era făcut din pînză de păianjen, iar modul lui de deplasare nemaifiind sania trasă de reni, se deplasa ţesîndu-şi pînza pe clădiri. În fiecare an, el mergea la toţi copiii, ca de obicei, şi le lăsa cadourile într-o pînză de păianjen la geam sau, dacă era furtună, punea cadourile într-un săculeţ mai mic şi îl lăsa pe horn în jos.

Datorită sportului practicat (căţăratul pe clădiri), SpiderMoş a devenit... SpiderMan şi aduce bucurii oricui e în pericol, fiindcă nu e cadou mai frumos decît viaţa sau sănătatea.

Dacă sînteţi în pericol, nu ezitaţi să-i cereţi ajutorul lui SpiderMoşMan!

Radu IRIMUȘ,
clasa a VI-a, Școala „Oltea Doamna", Oradea

Cărţile din ghiozdan

O poveste de dragoste

Vacanţa asta, neavînd ce face, am rugat-o pe mama să îmi cumpere sau să îmi caute prin bibliotecă cîteva cărţi frumoase, de dragoste sau de aventură – preferatele mele – care i-au plăcut ei mult cînd era de vîrsta mea, sau chiar mai mare.

Din cele cinci cărţi pe care mi le-a recomandat, una singura m-a impresionat foarte mult, chiar am vărsat cîteva lacrimi la ultimele capitole ale romanului *Invitaţie la vals* de Mihail Drumeş. Este o carte genială de dragoste, în care eroul principal, un student la Facultatea de Drept, se îndrăgosteşte la un bal studenţesc de o colegă de la Litere, pe cîntecul „L'invitation à la valse" de Weber.

Cei doi tineri, Tudor şi Mihaela, se iubesc cu pasiune, îşi scriu scrisori emoţionante în care încearcă să-şi explice trăirile ameţitoare ce-i cuprind asemeni unui vals, de fapt toată gama de sentimente pe care le trăieşti cu o viteză uluitoare atunci cînd iubeşti prima dată pe cineva: veselie şi exuberanţă neobişnuite, ştrengării fermecătoare, teama că unul dintre parteneri nu este iubit suficient de mult de celălalt, dorul, încăpăţînarea, ambiţia şi orgoliile.

Cititorul suferă şi trăieşte alături de cei doi protagonişti, Tudor (Dorul) şi Mihaela (Aimée), un fel de Romeo şi Julieta contemporani care se iubesc cu o dragoste înaltă asemeni unui curcubeu. Iar curcubeul apare după ploaie... Sentimentele adevărate se transmit pure şi strălucitoare, după moarte. După moartea Mihaelei. O poveste de dragoste prea frumoasă, ca să se sfîrşească astfel.

Cei care se sinucid din dragoste, din prea mare dragoste, nu sînt oameni obişnuiţi, sînt zei, după părerea mea. „Prea-plinul sufletesc îmi creştea dimensiuni uriaşe, sfîşiindu-mi pielea care n-avea cum să mă mai încapă. Mă înălţasem în propriii mei ochi, deasupra tuturor oamenilor. Astfel, universului, alcătuit din mine şi Mihaela, i se subordonau toate celelalte universuri, iar eu eram (...) o zeitate de care atîrnă viaţa şi moartea."

Este un roman nemaipomenit pe care vi-l recomand cu toată căldura să-l savuraţi cîndva.

Beatrice Alexandra PRIOTEASA,
clasa a VIII-a, Liceul teoretic „Alexandru Vlahuţă",
Bucureşti.

Operele lui Karl May

Karl May (1842-1912), pe numele său adevărat Carl Friedrich May, a fost un renumit autor de cărţi tip aventură. Majoritatea lor sînt relatate la persoana întîi, autorul dînd impresia că a trăit povestirile. Acţiunea se petrece fie în Vestul sălbatic, fie în Orientul mijlociu, iar personajul principal este întotdeauna doctorul Sternau, cunoscut în preerie ca Old Shatterhand şi în Arabia drept Kara Ben Nemsi. Cel mai faimos şi citit roman este *Winnetou,* pe care May l-a scris cînd era în închisoare.

Drumul spre Waterloo este totuşi o excepţie de la genul ficţiunii, autorul povestind despre războaiele napoleoniene, iar personajul principal este un tînăr din armata prusacă. Alte cărţi cunoscute ar mai fi: *Căpitanul Kaiman, Comoara din lacul de argint, Testamentul incaşului, Old Surehand, Dervişul, Valea Morţii, Vînătorul de samuri.*

Alte personaje:

– *Winnetou,* căpetenia apaşilor Mescalero şi fratele de sînge al lui Old Shatterhand. Sfîrşeşte tragic, fiind omorît de nişte indieni din tribul Sioux;

– *Old Firehand,* vînător de origine germană. El, Winnetou şi Old Shatterhand sînt recunoscuţi ca fiind cei mai mari vînători ai preeriei;

– *Trifoiul,* format din Sam Hawkens, Dick Stone şi Will Parker, trei prieteni nedespărţiţi, de aici şi denumirea de *Trifoiul;*

– *Hobble-Frank,* vînător din Germania, în urma aventurii la Lacul de argint a căpătat nişte bani şi şi-a luat o casă în ţara sa natală, stabilindu-se acolo;

– *„Mătuşica" Droll,* vărul lui Hobble Frank. Şi-a căpătat porecla datorită grijii sale pentru ceilalţi. Moare, fiind ucis meschin de către un anumit Hopkins;

– *Hagi Halef Omar,* ajutorul de încredere al lui Kara Ben Nemsi, devotat acestuia pînă la moarte;

– *Sir David Lindsay,* un lord din Anglia, suferind de *spleen,* adică de plictiseală şi nevoia de aventură. Este foarte darnic şi excentric.

Old Surehand este temut în America, dar şi în Arabia, datorită armelor sale, la vremea aceea considerate magice, deoarece avea o carabină Henry, care putea trage 25 de gloanţe unul după altul şi o puşcă cu tir lung.

Cărţile lui Karl May s-au vîndut foarte bine la vremea sa, dar sînt la fel de populare şi în zilele noastre.

Eugen DEDIU-SANDU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 5 „Corneliu Popescu",
Bucureşti

Să devii prost – iată o idee genială!

Un tînăr de 25 de ani, Antoine, se satură de filozofie şi-şi aşterne peste creier giulgiul prostiei. Se pare, însă, că nimic nu este simplu, o concluzie a faptului că lui Antoine nu-i merge „bine-un s" noul statut în lumea socială. A fi prost nu e, aşadar, o meserie uşoară. Însă unii se nasc dotaţi cu acest talent, cum ar fi fratele mai mare a lui Antoine, care a încercat să devină deştept şi... a murit, tăindu-se cu raportorul de la prea multă geometrie. Ce să-i faci, chiar era prost! Cei doi erau ca albul-cu negrul, numai că nimeni nu se mulţumeşte cu ce primeşte şi încearcă altceva. Din fericire, Antoine nu a murit, dar era pe-aproape, încercînd să se spînzure, deoarece aşa scria în propriul „ghid" de a deveni prost.

Personal, textul mi-a trezit amuzamentul. Mi-a plăcut, din carte, enunţul „Cînd eram mic, credeam că sînt cîine" şi aş fi ales un alt titlu: *De ce să nu fiu prost?* (cartea se numeşte, de fapt, *M-am hotărît să devin prost,* de Martin Page, şi a apărut la Editura Humanitas în Colecţia „Cartea de pe noptieră"). Mi-a plăcut Antoine, deoarece era spontan, nu aş schimba nimic dacă aş fi autorul şi aş da cărţii nota 10.

Mai departe rămîne să aflaţi voi ce se întîmplă cu bietul Antoine. Citiţi! (deşi lui Antoine nu i-ar plăcea să audă, pentru că Cititul dăunează grav prostiei!). Totuşi... lectură plăcută!

Matei NICOLAE,
clasa a VII-a, Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

Şi de data aceasta am primit foarte multe recenzii. Tot mai mulţi copii îmi scriu despre cărţile pe care le-au citit. Adevărul este că o carte e un cadou foarte potrivit de Crăciun. Ce preferaţi? O carte horror cum este *Greşeala Vraciului,* o carte care te învaţă să fii prost, un roman de dragoste sau unul de aventuri?

Povestea unui hobbit

A fost odată ca niciodată, pe un tărîm de peste şapte mări şi şapte ţări, un hobbit, Bilbo Baggins. A, nu ştiţi ce este un hobbit? Este o creatură, acum dispărută, care trăia în pace cu tot ce era în jurul său. Hobbiţii erau chiar mai mici decît piticii, dar nu aveau barbă; aveau picioare scurte, puternice, înfăşurate în blană – de aceea nici nu purtau pantofi. Mîinile lor măricele se terminau cu cinci degete foarte îndemînatice şi lungi, care îi ajutau la săpatul vizuinilor călduroase şi confortabile în care îşi petreceau mai tot timpul. Pe scurt, erau un amestec curios între oameni şi pitici.

Dar haideţi să revenim la Bilbo. Provenea dintr-o familie foarte paşnică şi temătoare, aşa că a fost foarte surprins cînd, în timp ce-şi servea micul dejun, prietenul său Gandalf şi nu mai puţin de treisprezece pitici intrară în vizuina lui. A fost prea mult pentru el să afle că toţi aceştia îi cereau să li se alăture într-o aventură lungă şi grea, în căutarea Dragonului Smaug care distrusese un oraş vestit al piticilor şi le luase comoara.

După certuri, tîrguieli şi promisiuni, Bilbo acceptă să pornească în aventura piticilor.

L-au împins motive... omeneşti: banii şi gloria!

Bietul hobbit! Nu avea idee prin cîte belele şi grozăvii avea să treacă... El, cumintele şi speriosul Bilbo, va întîlni şi înfrunta troli, orci (creaturi violente, care seamănă puţin cu oamenii), vulturi, lupi vorbitori, elfi şi multe altele.

Vă invit şi pe voi în această aventură, în lumea fantastică, spectaculoasă şi plină de umor a lui J.R.R. Tolkien.

Tudor RUSAN,
clasa a VI-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară",
Arad

Cea mai bună carte horror

Care este cea mai bună carte horror citită? Hmm... bună întrebare. De multe ori caut cărţi de acest gen, dar rareori găsesc ceva care să-mi fie pe plac. Mult timp am crezut că doar filmele te pot speria, dar Joseph Delaney mi-a schimbat părerea. Cînd am descoperit cărţile din seria *Cronicile Wardstone,* nu m-am mai putut desprinde de ele. Primele volume au fost mai mult *fantasy,* cu puţine pasaje horror, dar aventura a fost captivantă, aşa că le-am „devorat" uşor. Povestea lui Tom şi capacităţile unui băiat de fermier de a învăţa o astfel de meserie, meseria de vraci, au fost lucrurile care mi-au stîrnit admiraţia asupra acestei colecţii, dar prima propoziţie care m-a făcut să scot volumul de pe raft a fost avertismentul de pe

copertă: „A nu se citi după miezul nopţii!“. „Nu se poate!“ – mi-am zis. Este o păcăleală. Am căutat mai întîi pe Internet ce semnificaţie are miezul nopţii, iar răspunsul pe care l-am primit a fost unul cu totul neaşteptat. Probabil că în acea zi am găsit mai multe poveşti şi legende de groază care chiar îţi făceau părul măciucă şi te făceau să-ţi clănţăne dinţii în gură. Totuşi, mi-am luat „inima-n dinţi“ şi am citit toate cele trei volume. Poveştile despre Urgie şi vrăjitoarea Meg m-au surprins, dar m-au speriat într-o anumită măsură şi m-au făcut să cred că mai rău de atît nu se poate.

Ei bine, după terminarea volumului patru am constatat că se poate. Povestea acestui volum m-a impresionat, dar nu atît de mult pe cît m-a impresionat finalul în care sabatul vrăjitoarelor l-a adus înapoi pe Necurat, iar acesta l-a fugărit pe Tom pînă în camera mamei lui. Acel moment a fost într-adevăr horror şi aş putea garanta că dacă aş fi citit-o la miezul nopţii nu aş fi închis un ochi toată noaptea. Dar dacă credeţi că acel moment a fost cel mai înfricoşător din toată seria, înseamnă cu nu aţi citit *Greşeala Vraciului*. Romanul acesta este unul horror în toată puterea cuvîntului. Acţiunea acestei cărţi se învîrte în jurul cumplitei fiice a Diavolului, Morwena. Aceasta, cu ajutorul vrăjitoarelor de apă, are misiunea de a-l ucide pe Tom, pe vraci şi pe oricine i-ar sta în cale pentru îngrozitorul său scop: acela de a-l ajuta pe tatăl său să aducă o nouă eră a întunericului. Mărturisesc că după ce am citit descrierea cărţii, mi-a cam pierit cheful de citit. Cu greu, cu mult curaj şi cu picioarele dîrdîind am început primul capitol, iar acţiunea m-a captivat atît de tare, încît am reuşit să trec cu uşurinţă peste elementele mai mult sau mai puţin uşoare de horror, pînă cînd am ajuns la capturarea lui Tom. Acel moment a fost unul cu adevărat înfricoşător. Nu cred că şi-ar dori cineva să-i aibă în faţă pe Necurat şi pe fiica sa cu ochi de sînge. Frica mi-a fost atît de mare, încît am lăsat cartea din mînă şi mi-am zis: „Gata cititorule, acum poţi să te întorci la *Albă-ca-Zăpada* şi la *101 dalmaţieni*. Horror-ul nu-i de tine!“.

A doua zi, orgoliul meu nu mi-a dat pace, aşa că am decis să o termin, iar spre surprinderea mea, finalul nu a fost chiar atît de groaznic, ci din contră; chiar încurajator. Fiica Celui-Rău şi vrăjitoarele de apă au fost învinse, iar tatăl acesteia s-a retras spăşit, nereuşind să-l atragă pe Tom de partea sa. Asta dovedeşte că uneori chiar şi imposibilul poate fi făcut, oricît de greu ar părea în unele momente. Deci răspunsul meu la întrebarea: „care e cea mai bună carte horror citită?“ este *Greşeala Vraciului*.

Un sfat: înainte de a vă apuca să citiţi *Greşeala Vraciului*, asiguraţi-vă că vi-l imaginaţi pe Necurat ca pe un iepuraş. Veţi trece mai uşor peste anumite momente!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi

Prădarea Marii Piramide

Am început să citesc o carte care mi-a plăcut foarte mult, primul volum din colecţia *Cele şapte minuni*, scrisă de către Katherine Roberts.

Autoarea a realizat o explozie de istorie şi legendă, îmbinate cu magia SF, creînd o atmosferă tensionată, care redă foarte bine epoca respectivă. Aceasta este dată de numeroasele arhaisme egiptene cum ar fi: „heka“ (puteri deţinute de unii copii care au o legătură strînsă cu ka-ul lor) sau „ka“ (dublura unei persoane văzută doar de copiii care comunică în mod constant cu ka-ul lor).

În carte este povestită viaţa unui băiat pe nume Senu care a trăit în cele două regate, în timpul stăpînului Kefren. Naraţiunea este brodată în jurul blestemului lui Kheops: „Eu Kheops, Stăpînul celor două regate, am făcut acest mormînt într-un loc neîntinat, unde nimeni nu a mai avut mormînt, pentru a proteja bunurile celui care şi-a urmat ka-ul. Oricine îl va pîngări şi va intra în el cu gînduri necurate va fi judecat de Cel Mare“.

Senu este un copil care are puteri heka, ceea ce-l face diferit de ceilalţi copii. E vînat de hoţii de morminte, precum şi de cei care vor să-l dea pe Kefren jos de la putere. Pînă la urmă, el este obligat de nişte hoţi care îi răpesc tatăl să participe la jefuirea piramidei. Numai că blestemul lui Kheops îi omoară pe tîlhari, iar pe Senu îl închide în piramidă. În acest mod, Senu descoperă cît de mari sînt în realitate puterile lui, reuşind să treacă prin pereţii grandioasei piramide.

Sfîrşitul cărţii este unul fericit: Senu devine ucenicul unui preot sen, iar tatăl lui este salvat din mîinile răpitorilor.

Această carte a aprins în mine dorinţa de aventură şi m-a făcut să trăiesc minunatele peripeţii ale lui Senu. Deşi uneori mi-a fost foarte frică pentru viaţa lui Senu, nu m-am putut opri din citit pînă nu am terminat cartea.

Vă recomand această carte din toată inima. Ea o să vă poarte pe tărîmuri inimaginabile.

Mădălina VÎNĂTORU,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 150 „Sf. Elefterie“, Bucureşti

Despre băiatul care a îmblînzit vîntul

Cartea *Băiatul care a îmblînzit vîntul* este una dintre cărţile mele preferate şi este scrisă de autoarea P.R. Morrison. În această carte este vorba despre un băiat pe nume Archie Stringweed care trăia într-un sat de pescari, în Scoţia. Cînd s-a apropiat de vîrsta de 10 ani, au început să i se întîmple tot felul de lucruri ciudate. Deşi părinţii lui încercau să-i ascundă adevărul, Archie a reuşit încet-încet să afle ce se petrece: cu secole în urmă, un ghicitor aruncase un blestem asupra familiei sale, pe atunci un neam de viţă nobilă. Toţi întîii născuţi aveau să crească temîndu-se de lume, începînd de la a zecea lor aniversare. Pe măsură ce generaţiile aveau să ducă mai departe blestemul, numele familiei lor urma să-şi piardă faima.

Pentru a duce o viaţă normală, Archie trebuia să dezlege blestemul. El a trecut prin multe greutăţi, deşi putea foarte uşor să renunţe, pentru că vîntul nu era un inamic uşor de învins şi îşi aduna dintr-odată toate forţele, pentru a-l descuraja. Însă Archie a continuat datorită iubirii pentru tatăl şi bunicul lui şi pentru ca familia lui să aibă din nou faimă. Pînă la urmă, cu multe sacrificii, el a reuşit să „îmblînzească vîntul“, dîndu-le tatălui şi bunicului încrederea şi curajul pe care le pierduseră.

Mie mi-a plăcut foarte mult această carte şi, mai mult, mi-a plăcut ce anume a inspirat-o pe autoare să creeze această poveste uimitoare: faptul că scriitoarea a copilărit într-un loc unde peisajul marin şi vînturile care băteau din larg îi dădeau un sentiment aparte. Atunci ea s-a decis să descrie acest minunat tablou al naturii şi, după părerea mea, a reuşit să ne facă să-l vedem, prin cuvinte, cu ajutorul imaginaţiei şi pe baza detaliilor pe care ni le oferă.

Dragă cititorule, te invit să citeşti şi tu această carte. N-o să-ţi pară rău! Sînt sigură că îţi va plăcea cel puţin la fel de mult cum mi-a plăcut şi mie.

Raluca MACOVEI,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 150 „Sf. Elefterie“, Bucureşti

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 302
26 nov. – 2 dec. 2009
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a VIII-a, Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuţă“, Bucureşti
Viniete: shutterstock
Corectură:
Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Corina MÎŢĂ
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

Ileana ZIRRA

Atenţie la monstrul de sub pat!

Io-te c-a venit timpul să vă desenez şi eu ceva în colţul ista de ziar, nu numai voi! Hopa, am uitat că m-am tehnologizat... scriu la computer.

Probabil vă întrebaţi de ce în numele Moşului Dan-An-Pan am venit aici fără un alt Moş Tehno sau Rap, ca voi. Ei bine, de vreţi ori nu, m-am hotărît să împart informaţii despre obiceiurile copilăriei, personale într-o măsură mai mică sau mai mare, ca pe feliile de tort la ziua Anei şi a Dianei.

Mai ţineţi minte măcar vreun joc din tinereţea-ntîi? Hai, toţi aveam grijă să nu călcăm pe crăpături cînd venea vorba de străzi pavate cu pătrăţele, iar dacă se întîmpla să călcăm, aia era! Acum începeţi să vă mai amintiţi? Nu? Păi, atunci să vă mai scriu aici de alte lucruri des întîlnite. În autobuz, pe stradă, în vizită şi mai ales la mare, regula era să nu îmi prindă nimeni privirea! Ştiam eu cum trebuie să întorc capul, simţeam cînd are de gînd orice om să se uite în direcţia mea, iar în momentul următor nimeni nici măcar nu ştia că mă uitasem în direcţia lui. Mai tîrziu, am constatat că e mult mai uşor să-mi folosesc doar ochii. Dar nu era atît de palpitant, aşa că am continuat să-mi folosesc şi capul!

Cine a mai avut obiceiuri de călătorie cu maşina? Jocul meu preferat era „Pretty Eyes“, care n-avea nici o legătură cu ochii tăi sau ai mei. Eu stăteam întinsă pe bancheta din spate şi mă uitam să văd ce maşini veneau înspre noi, iar în funcţie de forma farurilor, erau orci sau elfi. Eu eram elf, desigur! Daciile berline, cu farurile lor mari şi sincere, erau de partea mea. Renault Clio-urile, de asemenea, parcă-mi zîmbeau. Nu mă pricep la maşini şi nici atunci nu mă pricepeam, dar pot să spun că Mercedes-urile aveau farurile în jos, iar mie mi-era groază de ele. Ele erau cele mai rele, împreună cu ditamai camioanele.

Nu numai eu îmi mai amintesc toate acestea, colegii mei ţin minte multe şi pun pariu că măcar la sfîrşitul articolului o să vă minunaţi de cîte făceaţi în copilărie şi voi!

Betty, fosta mea colegă de bancă din clasa a II-a, avea mania de a sări în fiecare baltă din drumul ei de la grădiniţă spre casă. Şi mai făcea ceva foarte amuzant pe cînd mai avea părul lung: în timp ce învăţa, îşi făcea codiţe împletite de plictiseală, că, na, cui îi place să înveţe singur acasă?

A, şi asta îmi aduce aminte de o altă regulă pe care o aveam cînd stăteam acasă! Trebuia să merg pe vîrfuri, nu ca să evit s-o trezesc pe sor' mea sau ca să nu mă audă părinţii, ci, pur şi simplu, de voie. Iar dacă îmi pierdeam echilibrul o secundă şi puneam călcîiul jos, mai trebuia să merg pe vîrfuri încă o oră.

Nu numai românii au obiceiuri copilăreşti. Mi-am rugat un prieten, doctor serios de tot, din America, să-mi scrie şi el despre obsesiile lui din copilărie. Şi Patrick a fost aşa de amuzat de idee, încît uite ce chestii mişto mi-a trimis!

„Niciodată, dar absolut niciodată nu îmi lăsam mîinile sau picioarele să-mi atîrne peste marginea patului! Mi-era o groază nebună de monstrul de sub pat, care avea să mă tragă în adîncuri.“ Iar Patrick nici măcar nu prinsese episodul acela cu *The Boogie Man* din *The Powerpuff Girls* de pe Cartoon Network. Acum 40 de ani nu existau decît *Loony Tunes*. „După care, peste o vreme, mi-am dat seama că monstrul din dulap era acolo să mă apere de cel de sub pat, aşa că totul a mers de la sine!“

Unul dintre ultimele articole ale acestui număr al revistei îi aparţine Ilenei, noul nostru redactor. Împreună am reuşit să facem „recensămîntul“ moşilor, să citim cele aproape 350 de texte pe care le-am primit pe e-mail şi să-i alegem pe cei mai buni candidaţi. A fost ceva de muncă! Ne bucurăm că ne scriu din ce în ce mai mulţi copii talentaţi.

„Toată lumea îşi tundea gazonul în linii drepte, aşa că eu îl tundeam pe al nostru în cercuri perfecte.“

„Îmi mîncam mai întîi legumele, iar carnea o lăsam la urmă, pentru a o savura pe ea şi numai pe ea!“ Asta îmi aminteşte de unul dintre primele mele obiceiuri. Cînd mama cumpăra bomboane, eu furam cîte 2-3 şi le ascundeam într-un sertar al mamei, în care nu umbla nimeni niciodată. În fiecare zi luam cîte o muşcătură minuuuusculă. Sigur, n-a mai ţinut cînd i-am spus surorii mele unde îmi ţineam proviziile.

„Dacă deschideam uşa cu mîna stîngă, tot cu stînga trebuia s-o închid. Aceeaşi regulă i se aplica şi mîinii drepte!“ Nu cumva făceaţi şi voi aşa?

„Întotdeauna am crezut că profii trăiesc la şcoală.“ Şi eu, şi eu!

„Nu puteam lăsa telefonul să sune mai mult de trei ori. Trebuia să răspund înainte să sune a patra oară.“

Cred că pot încheia zburdalnică precum fac întotdeauna, nu numai pentru că sînt sigură că mi-am făcut datoria, dar şi pentru că încalc limita de cuvin-...

Moş Malfred, alias Moş Tăgîrţă

În oraşul Halloween, cetate a vrăjitoarelor, spiriduşilor, balaurilor, fantomelor şi scheletelor trăia cel mai bătrîn şi şugubăţ locuitor al tuturor timpurilor. Acest locuitor se numea Malfred Wonk.

Malfred Wonk a avut o copilărie mai puţin fericită, făcînd parte dintr-o familie umilă, cu treizeci de fraţi spiriduşi un pic morocănoşi şi răutăcioşi, el fiind al treizeci şi unulea membru al familiei Wonk, diferit de fraţii săi şi venit pe lume tocmai în cea mai importantă sărbătoare a oraşului Halloween, chiar la miezul nopţii, fiind considerat cel mai special şi nepreţuit locuitor al oraşului şi trăgîndu-le o sperietură zdravănă părinţilor la naştere.

La şcoală era luat în batjocură de colegii lui, din cauza înfăţişării sale, şi a devenit mascota lor. Pe lîngă înfăţişarea haioasă, sufletul îi era curat şi vesel tot timpul. Meseria lui Malfred Wonk era să îi transporte pe locuitorii oraşului Halloween unde doreau aceştia.

Datorită înfăţişării şi felului său de a fi, acesta a fost poreclit Moş Tăgîrţă.

În fiecare seară de Halloween, Moş Tăgîrţă poate fi văzut pe geam, bîntuind cu taxiul lui prin oraş şi plimbînd fantome, spiriduşi, schelete sau vrăjitoare şi dăruind bomboane speciale copiilor care se speriau cel mai tare de dînsul şi celor care erau cuminţi.

La 12 noaptea, în seara de Halloween, cine se uită pe fereastră şi zăreşte un moş înalt cît o prăjină, cu un nas coroiat ca o acvilă, cu ochii cît cepele şi negri ca murele, cu părul ţepos ca un arici, cu picioare de măgar şi mîini de urangutan, cu capul cît un dovleac, gît de cocostîrc şi îmbrăcat în costum verde-prăzuliu vărgat cu maroniu, mîneci scurte pîn' la cot, pantaloni de piticot, o căciulă cît o varză şi-un fular ca de circar are tot anul noroc.

Cînd Tăgîrţă ţi-apare în vis, înseamnă că ţi-a promis un an bun şi fericit, cadouri şi bani de primit.

Moş Tăgîrţă a trăit sănătos şi fericit trei veacuri şi încă un pic şi pe noi ne-a înveselit. El a trăit alături de Moş Crăciun şi Moş Nicolae, avînd păstrat un loc special în sufletul tuturor oamenilor şi mai ales al locuitorilor oraşului Halloween.

Alexandra GEORGESCU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 188,
Bucureşti

PUBLICITATE

Bucureşti-Berlin după 20 de ani

– interviu cu Iosif KIRÁLY –

Mapping Berlin-Bucharest, *noua expoziţie de fotografie a artistului Iosif Király, prezentă simultan în două spaţii bucureştene, Galeria sub_Cărtureşti (4-19 noiembrie) şi Galeria Posibilă (4-30 noiembrie), este unul dintre evenimentele cele mai importante din cadrul Zilelor Culturii Germane (organizate de Ambasada Germaniei la Bucureşti, în colaborare cu Goethe Institut), ce s-au desfăşurat la începutul lunii noiembrie la Bucureşti, cu ocazia celor douăzeci de ani de la căderea Zidului Berlinului. Pe 9 noiembrie 1989 se anunţa la Berlin ruperea graniţei dintre Est şi Vest. 20 de ani mai tîrziu, Iosif Király realizează o cartografiere personală a Berlinului şi a Bucureştiului. Două oraşe urmărite atent de-a lungul acestor ani. Cu toate mutaţiile lor.*

Aş vrea să vorbim mai întîi despre diferenţa dintre ceea ce expuneţi la sub_Cărtureşti şi ceea ce expuneţi la Galeria Posibilă. De ce două galerii simultane?

Sînt două expoziţii care fac parte din acelaşi proiect, dar, din punct de vedere tehnic, sînt două abordări diferite ale fotografiei. La sub_Cărtureşti expun o serie de cincizeci de instantanee de diferite dimensiuni, toate făcute în intervalul 1989-2009, iar la Posibilă expun ceea ce eu numesc *reconstrucţii,* un fel de panoramări, mai elaborate, ale unor locuri şi situaţii înregistrate, fiecare dintre lucrări fiind constituite din fragmente elaborate pe parcursul mai multor ani. La Galeria Posibilă sînt imagini de dimensiuni mai mari, color, digitale, iar la sub_Cărtureşti sînt instantanee, alb-negru şi color, unele făcute chiar pe film, altele, în format digital.

Spuneaţi că fotografia digitală şi în special aceste reconstrucţii sînt foarte apropiate de pictură. De ce?

Pentru că ele, chiar dacă au aspect fotografic, nu au acel ceva specific fotografiei. Fotografia pe film are tot timpul calitatea de a fi făcută în acelaşi timp şi în acelaşi loc cu fotograful, în timp ce o imagine digitală sigur că poate fi făcută în acelaşi timp şi loc, dar foarte bine pot interveni anumite schimbări pe parcurs: să fie modificat fundalul sau să fie introduse anumite personaje. Fotografia digitală este din ce în ce mai puţin creditată ca un document obiectiv, deci aceste imagini de la Galeria Posibilă le-aş numi mai degrabă un fel de *docu-ficţiuni,* un termen din film, care exprimă de fapt o ficţiune realizată cu elemente documentare, în sensul că fiecare fragment de aici este real şi a fost luat pe teren, dar modul în care ele au fost asamblate este ca o *repovestire* a unor elemente, după un anumit timp.

Haideţi să luăm o fotografie. De exemplu, cea care reprezintă fostul Palat al Republicii din Berlin. Ce mutaţii au avut loc în timp şi cum comprimă fotografia reconstrucţiei aceste schimbări?

Fotografia care constituie şi afişul expoziţiei a fost realizată între 2004 şi 2009, pe parcursul a cinci ani de zile, şi povesteşte modul în care inima regimului est-german a fost practic străpunsă şi anihilată pentru a dispărea total ca simbol al fostului regim. Palatul Republicii a fost dărîmat bucată cu bucată şi în locul lui e o pajişte verde, pe care unii fac plajă sau îşi plimbă căţelul. Acest proces de dărîmare a stîrnit mari dezbateri şi polemici, în rîndul publicului german şi, în special, al intelectualilor. Discuţia a luat diverse forme, iar în această panoramă-reconstituire vedem în unele părţi palatul încă întreg, în altele, evoluţia demolării şi, la un moment dat, vedem şi vegetaţia, şi copacii, ca şi cum palatul nu ar fi existat niciodată. E un fel de desfăşurare a unui proces prezentată într-o singură imagine.

Aţi călătorit în mod constant la Berlin în cei 20 de ani care au urmat căderii Zidului Berlinului. Cum vi se pare că s-a schimbat Berlinul?

Schimbările în Berlin merg către un tip de metropolă occidentală, chiar dacă mulţi tineri sau intelectuali regretă faptul că multe locuri, semne şi clădiri, în special din zona de est, au fost transformate, dărîmate, s-au reconstruit peste ele noi clădiri. Este regretată o anumită *sălbăticie* pe care o avea Berlinul la începutul anilor '90. Dar, pe de altă parte, Berlinul rămîne, după părerea multor intelectuali, locul care polarizează artiştii, aici sînt mereu evenimente culturale, nu cred că va ajunge niciodată ca München-ul, de exemplu. Oamenii sînt altfel, poate mai puţin ordonaţi şi mai puţin germani, în sensul acela pe care mulţi îl ştiu. E un oraş foarte interesant şi, din acest punct de vedere, are ceva comun cu Bucureştiul. Sigur, Berlinul e mult mai controlat din punct de vedere arhitectural, lucrurile nu se fac aşa de anapoda cum se fac în Bucureşti, însă anumite zone sînt de nerecunoscut faţă de cum erau la începutul anilor '90.

Putem spune că Germania încearcă să uite întregul trecut comunist?

Spre deosebire de ce se întîmpă în România, unde parlamentul democratic a decis la mijlocul anilor '90 să se mute în simbolul comunismului ceauşist, în Casa Poporului, azi Palatul Parlamentului, şi să şi-l asimileze – ceea ce după părerea mea a fost o mişcare foarte discutabilă –, în Germania, politicienii încearcă să şteargă toate urmele comunismului şi să nu şi-l asume aşa cum a fost, ceea ce e iarăşi un lucru discutabil. În Germania, şi în special în Germania de Est, Berlinul avînd un statut special, cel de oraş împărţit, guvernanţii încearcă să facă abstracţie de acest trecut, iar populaţia e nostalgică, chiar dacă în aceşti 20 de ani statul a investit sume imense pentru a se şterge sau egaliza diferenţele dintre cele două Germanii. E o discuţie încă deschisă.

Dacă e să ne gîndim la Bucureştiul celor 20 de ani, ce discurs putem spune că a fost adoptat de-a lungul timpului? Care ar fi, în România, echivalentul nostalgiei germane?

Bucureştiul a trecut dintr-un sistem mult mai controlat decît cel german, chiar dacă şi acolo totul era controlat, sistemul avea o faţă mai umană. Am fost în anii '80 în Berlinul estic şi mi s-a părut Occident curat faţă de ce era în România. În Bucureşti, s-a trecut de la un sistem deşănţat, de rigid şi de controlat, la un liberalism la fel de deşănţat, în care banul decide, în care cei care au bani nu mai au nici un fel de sentimente sau nostalgii faţă de un anumit specific al Bucureştiului. E o presiune imobiliară care pulverizează orice îi iese în cale. Deja am văzut că şi în Bucureşti se cristalizează mişcări de stînga deosebite de acea stîngă comunistă care era una oportunistă şi care s-a reorientat rapid. Mulţi dintre aceştia din urmă sînt, acum, unii dintre cei mai veroşi capitalişti. Însă, din păcate, în România, intelectualii au mult mai puţin de spus şi sînt mult mai puţin luaţi în seamă, iar dezbaterile lor sînt mult mai firave, faţă de Germania şi de Berlin. În România, politicienii sînt un fel de vedete şi, dacă nu eşti politician, probabil că nu contezi. Eşti doar ca un fel de zgomot de fond...

a consemnat Daria GHIU

Carmen MEZINCESCU

Suedezul González

Pe 5 decembrie, la The Ark (Calea Rahovei nr. 196 A), chitaristul José González va concerta în a doua seară suedeză produsă de One Event.

Cu *Veneer*, debutul din 2003, José González, trubadurul suedez de origine argentiniană, este responsabil de a fi scos unul dintre cele mai bune albume ale revival-ului neo-folk din ultimul deceniu. Parcursul său e la fel de ciudat ca muzica pe care şi-a pus semnătura. Copil de emigranţi, pasionat de rock-ul latin şi exprimîndu-şi treptat admiraţia neabătută pentru folkistul cubanez protestatar Silvio Rodriguez, pe care nu încetează să-l citeze în toate interviurile drept cea mai mare influenţă, şi-a împărţit adolescenţa între muzică şi studii. Doar că ritmurile spre care se concentra pe atunci erau mai curînd din zona alternativă/punk americană, după cum o dovedesc participările timpurii la colectivul Back Against the Wall; continuate de cele cu trupa (tot hardcore, după propriile-i mărturisiri) în care a activat ca basist pînă în '98, Renaissance. Apoi, între orele de chimie (specializarea aleasă pentru facultate), a început să compună şi să înregistreze acasă piesele care aveau să compună *Veneer*. Scos de Imperial Records, un mic label suedez, *Veneer* şi-a găsit, încet, dar sigur, drumul spre public, ajutat şi de clipul publicitar Sony care folosea cover-ul acustic la „Heartbeat" al conaţionalilor The Knife; dar şi de apariţia „Crosses" pe coloana sonoră a serialului care e responsabil pentru promovarea a tot ce e mai bun (şi mai rău!) în materie de alternativ, folk şi diverse alte lucruri băgate brambura sub tot mai găunoasa etichetă de indie – desigur, *The O.C.*

Cînd cei de la Mute US s-au hotărît să relanseze albumul, prin 2005, şi în State, a început şi notorietatea rezervatului cantautor. Care nu s-a lăsat impresionat de comparaţiile obsesive cu Nick Drake ori de observaţiile răutăcioase care sugerau că îi ies mai bine preluările – oricum stranii – după nume dintre cele mai diverse (Springsteen, Joy Division, Kylie, Low) decît materialele originale. Şi continuă, în 2007, cu *In Our Nature* (care conţine şi el un cover, după Massive Atack, „Teardrop"), dincolo de substratul pseudofilozofic al textelor, să exploreze cu chitara-i clasică o zonă misterioasă şi obscură, abia murmurată, ce pare făcută să vorbească mai curînd inimii decît intelectului ori membrelor. Ceea ce îl face încă mai interesant.

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE

vă invită la Gaudeamus

Redacţia Dilematix mulţumeşte copiilor pentru toate propunerile trimise şi anunţă data oficială a alegerilor pentru noul Moş al Sărbătorilor de iarnă.
Dilematix vă invită cu mic, cu mare, să alegeţi Moşul cel mai Moş în cadrul Tîrgului de Carte Gaudeamus, duminică, 29 noiembrie, ora 11:30, la standul Editurii Adevărul Holding.
Va fi un eveniment pe cinste: oferim cadouri pentru toţi copiii, cîntăm împreună, avem invitaţi speciali şi vă dezvăluim din secretele artei de a împături hîrtia (Origami).

Premiul I oferit de MONT BLANC
prin Conmart Trading Bucureşti
www.adoraboutique.ro

Surprize de la Aquafresh

din 26 noiembrie
numai împreună cu DILEMA VECHE

Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

drept la replică

Cristina MODREANU

Despre Festivalul Naţional de Teatru

Stimată redacţie,

Încep prin a mărturisi că pentru mine lectura revistei *Dilema veche* a rămas una dintre puţinele plăceri intelectuale constante într-un peisaj al presei din ce în ce mai arid, unde evenimentul cultural abia dacă mai e consemnat, nici vorbă să fie analizat profesionist. E cu atît mai trist, din păcate, să găsesc – în mod surprinzător – în paginile acestei reviste un articol scris în dispreţul deontologiei şi lăsînd să transpire în mod inelegant reaua-credinţă a semnatarei, care îndeplineşte momentan şi funcţia de preşedinte al secţiei române a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru.

Semnatara Alice Georgescu elaborează un articol în două părţi – „Ce vrea naţiunea“ – scris sub semnul unei tendenţiozităţi ce descalifică un profesionist. În prima parte pune la îndoială, fără nici o bază, faptul că Festivalul Naţional de Teatru a avut serioase probleme financiare în acest an. Cu o minimă documentare, autoarea n-ar mai fi trebuit să se întrebe şi să-şi răspundă singură: „Cîţi bani a primit, pînă la urmă (reuniunea) teatrală nu se ştie foarte exact“. Ofer cititorului datele anunţate public şi anterior, cu mai multe ocazii: bugetul FNT a fost de 610.000 euro în 2009, faţă de 1 milion de euro în 2008. Cred în continuare că teatrul românesc are dreptul la un buget cel puţin egal cu cel din anul anterior pentru cel mai important eveniment teatral al său.

Autoarea, în schimb, îşi continuă în acelaşi articol teza nefondată, spunînd că FNT a avut destui bani ca *să-l invite din nou pe Richard Schechner*. Stupefiant: Alice Georgescu încurcă flagrant două personalităţi celebre ale regiei americane, Richard Foreman, prezent anul trecut în FNT, şi Richard Schechner, care a conferenţiat anul acesta, spre bucuria tuturor celor care s-au deranjat să ajungă la sediul UNATC. Dacă ar fi făcut şi domnia sa acest minim efort (pe care nu l-a făcut nici anul trecut, şi nici pentru alţi invitaţi prestigioşi), atunci poate că doamna Alice Georgescu nu i-ar fi confundat atît de uşor pe Foreman cu Schechner şi ar fi aflat totodată şi ceva mai multe despre fiecare dintre ei, convingîndu-se că meritau invitaţi. În loc de asta, alege să repete ceea ce spusese anul trecut despre Foreman, de data asta în contul lui Schechner. Citez: „menţionez ca şi anul trecut, că Schechner (personalitate marcantă a scenei americane în deceniul 1970-'80) nu mai este astăzi chiar un om al momentului – nici ca teoretician şi nici (cu atît mai puţin) ca artist“. O mică „updatare“ se impune: Richard Foreman tocmai a avut o premieră în urmă cu cîteva zile la prestigiosul Public Theater din New York, cu Willem Dafoe în rolul principal (http://www.publictheater.org/) şi librăriile americane sînt pline de piesele şi eseurile lui. Richard Schechner este recunoscut astăzi în întreaga lume drept cel mai important teoretician al *performance*-ului, şi invitat să conferenţieze, dar şi să monteze noi spectacole, în lume şi acasă (anul trecut a montat un *Hamlet* foarte apreciat la Beijing, iar zilele acestea repetă pentru un nou spectacol ce va avea premiera la Here Performing Arts Center din New York). În plus, tot anul acesta a fost declarat preşedinte al

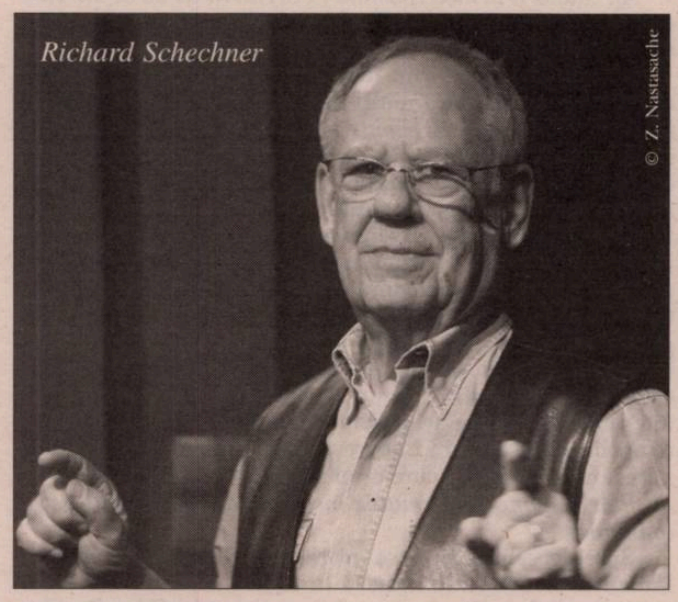

Anului Grotowski, ca recunoaştere a contribuţiei sale la cunoaşterea celebrului om de teatru polonez, între timp eseurile sale despre *performance* sînt traduse în tot mai multe limbi (graţie FNT şi în limba română – o carte pe care i-o recomand şi doamnei Georgescu), iar revista pe care el o editează, *TDR* (Theater Drama Review) este aşteptată cu interes de profesioniştii din întreaga lume.

Se poate trage firesc concluzia că semnatara nu ştie prea multe nici despre Foreman, nici despre Schechner. Dacă un tînăr critic ar fi făcut o asemenea gravă confuzie, ar fi fost cu siguranţă trimis la şcoală să-şi facă temele înainte să mai ia cuvîntul în public!

În partea a doua a articolului „Ce vrea naţiunea“, autoarea vorbeşte despre o anume „cercetare empirică“ pe care o face FNT cu privire la ce vrea publicul, sugerînd în mod confuz că *organizatorii nu respectă cerinţele acestui public prin spectacolele pe care le aduc la Bucureşti*. Două afirmaţii, trei greşeli: cercetarea pe care am iniţiat-o anul trecut şi pe care am continuat-o anul acesta este realizată de către Centrul de studii şi cercetări în domeniul culturii de pe lîngă Ministerul Culturii şi Cultelor, în mod cît se poate de profesionist. Rezultatele cercetării din 2008 şi detalii despre modul de efectuare a sondajului sînt postate pe site-ul FNT unde, desigur, e foarte greu de ajuns, mai ales cînd nu ai nici o minimă curiozitate profesională! Acest sondaj a fost efectuat pentru prima dată la cea de-a 18-a ediţie a festivalului, fiindcă în 18 ani de cînd exista evenimentul nu-i trecuse nimănui prin cap (nici măcar doamnei Georgescu, care a fost o dată directorul artistic al evenimentului) să afle cine şi cu ce aşteptări intră în sălile de spectacole. Mai trebuie menţionat că ideea nu-mi aparţine mie – deşi mi se pare extrem de bună! – ci Aurei Corbeanu, director executiv al FNT. O altă lămurire necesară: scopul sondajului este şi să aflăm „ce vrea naţiunea“, dar în nici un caz ca să modificăm conţinutul festivalului în funcţie de dorinţele publicului – ar însemna să dăm curs gusturilor unui public neomogen, care adesea nu ştie el însuşi ce vrea, în loc să încercăm să formăm gustul acestui public, propunîndu-i forme teatrale diverse, ba chiar asumîndu-ne riscuri în această privinţă.

După ce acuză organizatorii FNT că fac o „cercetare empirică“, Alice Georgescu porneşte în propria-i aventură empirică afirmînd pe un ton lipsit de orice îndoială că de la unul dintre spectacole – *Prinţesa Turandot* – spectatorii plecau „în cîrduri“. Dacă aş fi la fel de lipsită de dubii cum este doamna Georgescu, aş putea afirma sus şi tare că n-a ieşit din sală decît, să zicem, o jumătate de spectator. Dar cum nu sînt – şi cum nu există vreo statistică pe care să ne bazăm, nici eu, nici domnia sa – voi sublinia doar că autorul spectacolului, Andryi Zholdak, e un *regizor controversat* şi că am invitat producţia semnată de el asumîndu-mi toate riscurile de rigoare.

Aventura doamnei Georgescu pe tărîmul nesigur al empirismului continuă cu afirmaţia că *„majoritatea locurilor au fost ocupate de nenumăraţii studenţi ai nenumăratelor facultăţi de teatru din Bucureşti“*. Cum oare să te poţi baza pe vorbele cuiva care pretinde că identifică dintr-o ochire cît la sută sînt studenţi la teatru dintr-o sală întreagă? Ca regulă generală, n-au avut acces gratuit la spectacolele din FNT decît studenţii la UNATC, pe baza carnetului de student. În plus, spre informarea doamnei Alice Georgescu, anul acesta s-au pus în vînzare aproximativ 80% din biletele la fiecare spectacol, iar mai multe spectacole s-au jucat cu casa închisă. Trebuie amintit că, în urmă cu numai cîţiva ani, inclusiv în anul în care doamna Georgescu a fost director FNT, acest eveniment se desfăşura în cerc închis! Durează enorm să schimbi obişnuinţe instalate în ani de zile, în schimb, e mult mai uşor să afirmi, privind din avion, că nu s-au atins nu ştiu ce „standarde“ ideale.

Dincolo de toate aceste „fault“-uri operate într-un stil alambicat şi mustind de subînţelesuri, dar la urma urmei foarte uşor de amendat cu precizări clare, cel mai grav mi se pare în aceste intervenţii ceva ce ţine de nucleul dur al eticii profesionale: *lipsa argumentelor!* Semnatara insistă asupra spectacolelor care nu i-au plăcut şi le menţionează doar în treacăt, la final, pe acelea care i-au plăcut, *deşi* ultimele sînt chiar mai multe. Desigur, autoarea are tot dreptul să-şi exprime rezervele sau chiar să desfiinţeze complet un spectacol, dar ceea ce mi se pare absolut îndreptăţit să i se pretindă este *să ofere argumente, nu să expedieze în jumătăţi de propoziţii toate aceste producţii*. Din perspectiva eticii profesionale, aceste intervenţii ridicate pe nisipurile mişcătoare ale suficienţei şi tendenţiozităţii se califică drept un exemplu de „aşa nu!“, pentru breasla pe care o conduce doamna Alice Georgescu.

***Cristina Modreanu** este director al Festivalului Naţional de Teatru.*

PUBLICITATE

DILEMATECA
ÎŢI DĂ DE CITIT!
Citeşte în numărul din DECEMBRIE:
■ DOSAR Cristina Modreanu: Noua dramaturgie - două valuri şi o schimbare la faţă
■ REPORTAJ Nadine Vlădescu: Japonia - În Ţara Minunilor - Tokio (I)
■ INTERVIU Atiq Rahimi: „În Afganistan, deîndată ce încerci să spui povestea unei vieţi, cazi în dramă“
• SCRIERI • AUTORI • LECTURI •
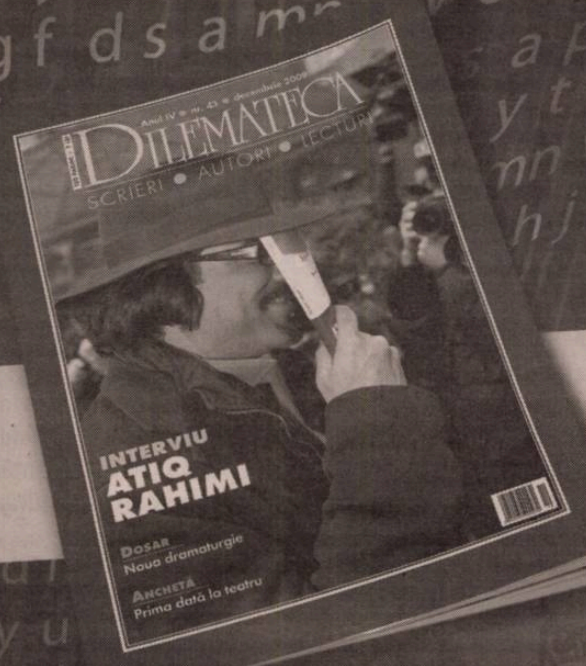

Marius CHIVU

feedbook

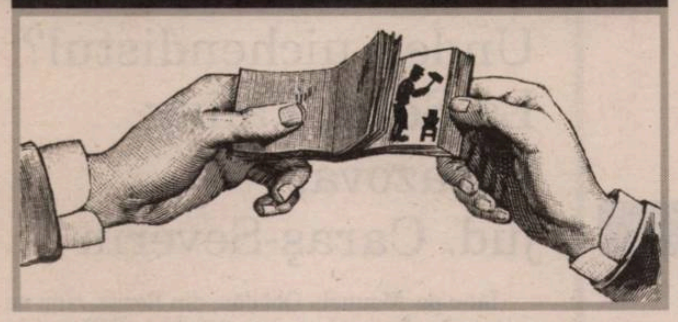

Beţii la discreţie

● ***Prima mea beţie*, volum coordonat de Gabriel H. Decuble, Editura ART, 2009.**

Mă încearcă o anume satisfacţie imaginîndu-mi că tonul volumelor colective pe o temă dată (şi care n-au fost mai întîi anchete, iar cuprinsul nu este compozit) l-a dat, poate, *Cartea cu bunici*, volum (caritabil, totuşi) iniţiat şi coordonat de mine în 2007. Editura Trei a scos, tot atunci, *Poveşti erotice româneşti*, Editura Humanitas, anul trecut, *Răcani, pifani şi veterani* şi *Poveşti de dragoste la prima vedere*, iar Editura ART tocmai a lansat colecţia „Prima dată" deschisă, concomitent, cu două titluri: *Prima mea beţie* şi *Primii mei blugi*. Cîteva iniţiative care mai colorează puţin peisajul editorial românesc, altfel anost, foarte conservator, lipsit de idei originale şi fără proiecte îndrăzneţe, care de ani buni nu ne propune decît traducerea pe bandă rulantă a succeselor de afară, cărţile acelea traduse în zeci de limbi, multipremiate şi după care se fac filme.

Argumentul volumului, semnat de scriitorul şi traducătorul Gabriel H. Decuble, înnobilează cumva tema amintind beţia lui Noe, prima consemnată de tradiţia iudeo-creştină, episod menţionat şi în alte texte din carte, deşi dimensiunea mistică a beţiei nu se regăseşte şi aici. Scriitorului român îi place să bea şi îi place să şi scrie despre asta – iată o frază la care consimt mai toţi cei nouăsprezece autori ai cărţii, majoritatea poeţi, din trei generaţii diferite. Nu se fac titluri de glorie, deşi, în mod clar, unii sînt mai pricepuţi, ba chiar s-ar putea spune că, în ciuda a destule episoade hard, textele sînt scrise cu o candidă responsabilitate. „La urma urmelor, cu o «primă beţie» sîntem cu toţii datori", postulează încă de la început coordonatorul cărţii, iar textele confirmă, într-un anume fel, dimensiunea de ritual de iniţiere a primei beţii (Constantin Acosmei îşi numeşte textul chiar „Sfîrşitul copilăriei"), cu doza de ridicol asumată, lucru care face volumul extrem de simpatic, ţinîndu-l deoparte de cine ştie de argumente existenţialiste obscure şi plicticoase. Altfel spus, cu excepţia cîtorva accente, autorii nu se iau foarte în serios, sînt spirituali, chiar şi cînd devin ceva mai reflexivi şi mai teoretici, şi, în general, au foarte mult umor, iar unii dintre ei, şi stil.

Deşi textele sînt, inevitabil, inegale, numărul celor modeste (sau, mai bine zis, neadecvate) este, totuşi, mic. Cert e că există pagini foarte variate, pentru toate gusturile. Tema i-a motivat pe autori care au dat texte, în general, hibride dpdv biografic. Lucru de înţeles din moment ce aproape toată lumea reclamă lipsa acurateţii memoriei primei beţii. Unii încearcă rememorări cît mai fidele, alţii ficţionalizează, iar alţii teoretizează. Există însă texte remarcabile pentru fiecare din aceste abordări; după unele s-ar putea face scurtmetraje, altele ar putea deveni eseuri cît se poate de docte.

Scrise la persoana întîi, cele mai multe texte bat înspre sau sînt de-a dreptul literatură (umoristică). Texte explicit literare semnează Şerban Foarţă, autorul unui poem ludic; Iulian Tănase, care compune un (destul de modest) text satiric despre o ţară, Beţivania, unde cei care conduc nebăuţi „riscă închisoarea sau luni întregi de băut în folosul comunităţii"; Daniel Vighi, care trişează şi face un colaj textual decupînd dintr-un viitor roman cîteva beţii rock al căror personaj e Jimi Hendrix, şi Robert Şerban, autorul unui savuros dialog peltic dintre un soldat beat şi propriile-i picioare. Alte texte, vădit biografice, îşi depăşesc însă nivelul confesiv şi pot fi, chiar merită să fie citite ca nişte foarte bune bucăţi de proză. V. Leac (de)scrie cea mai decadentă beţie din carte, episod desprins parcă din *Moscova-Petuşki*, un maraton alcoolic în centrul căruia se află un personaj îmbrăcat într-un parpalac ultracolorat cărînd o colivie goală. O schiţă plină de umor în care un licean tocilar ajunge să dea meditaţii la franceză într-un club de noapte scrie colegul nostru Matei Martin; Constantin Vică povesteşte o beţie de la un concurs de poezie (textul lui avînd şi vagi accente de statement politic: „romul e proletar; cînd beau rom lupt pentru pace"); tot în mediul şcolar/academic (comunist) fiind plasată şi povestirea lui Gabriel H. Decuble în care un profesor de lingvistică alege doi studenţi, în chiar prima zi de cursuri, şi-i ia cu el la o băută de-o zi plină de peripeţii (cum ar fi, de pildă, legitimarea unui miliţian), unele chiar dramatice. Matei Pleşu realizează, cu multă autoironie şi un simţ al grotescului bine temperat, o serie de schiţe ca o contribuţie la o posibilă tipologie a beţiei: isterică, pripită, subită, pasivă, coridă, abulică, ludică... Tot el formulează memorabil, printr-o parafrază filozofică, ceea ce am putea numi dilema mahmurelii: „Sînt omul treaz care a fost, ca prin vis, beat sau un beţiv care visează că e treaz?". Dar cele mai bune povestiri din acest volum le scriu Silviu Dancu (pentru mine, revelaţia cărţii) şi Florin Iaru. Primul compune o splendidă proză din nimic, mai exact dintr-o banală masă la un restaurant, de Ziua Marinei, al doilea descrie beţia-iniţiere a lui Florică, tînăr premiant şi sentimental, în compania bonomului nene Jorj la care se află în vizită. Este vara lui '68, iar Florică, îndrăgostit de Virginica şi necăjit că e „asimilat" în continuare copiilor, se confesează şi filozofează purtat pe valurile euforiei de Corăbioara de Murfatlar: „«Nene Jorj, eu cred că Spider e cea mai rapidă maşină din lume.» «Da, dar iubirea...»". A doua zi, Florică se trezeşte mahmur în sunetul postului de Radio „Europa liberă" care anunţă invadarea Cehoslovaciei.

Alte texte sînt mai puţin sau deloc narative şi analitice pînă la a fi chiar plicticoase în context, căci preţioase şi inadecvate ideii cărţii. Cel mai radical în acest sens este Bogdan Ghiu care glosează metaforic-conceptual pe marginea ideii de dependenţă faţă de alcool şi droguri, despre natura amintirii beţiei („amintirile sînt prin ele însele o beţie") şi despre băut ca ritual socializant (aici întîlnindu-se cu Vică, acesta fiind ceva mai limpede în formulări). Augustin Ioan se lansează şi el într-un greoi excurs de semiotică, de geneză a textului sub influenţa alcoolului (din nou, Vică scrie mai bine). Un text din aceeaşi categorie, dar foarte bun (deşi nu nou), sofisticat şi complex, situat undeva la mijloc, între stilistica estetizant-barochistă şi reflecţia cu intenţii taxinomice, este însă semnat de Radu Vancu, probabil cel mai competent (fost) băutor dintre scriitori, un adevărat prinţ al alcoolurilor lirice.

Prima mea beţie deschide, aşadar, o colecţie foarte interesantă prin numărul şi numele autorilor, dar, mai ales, prin felul în care evoluează textele la temă. Are toate şansele să devină un fel de colecţie cult.

PUBLICITATE

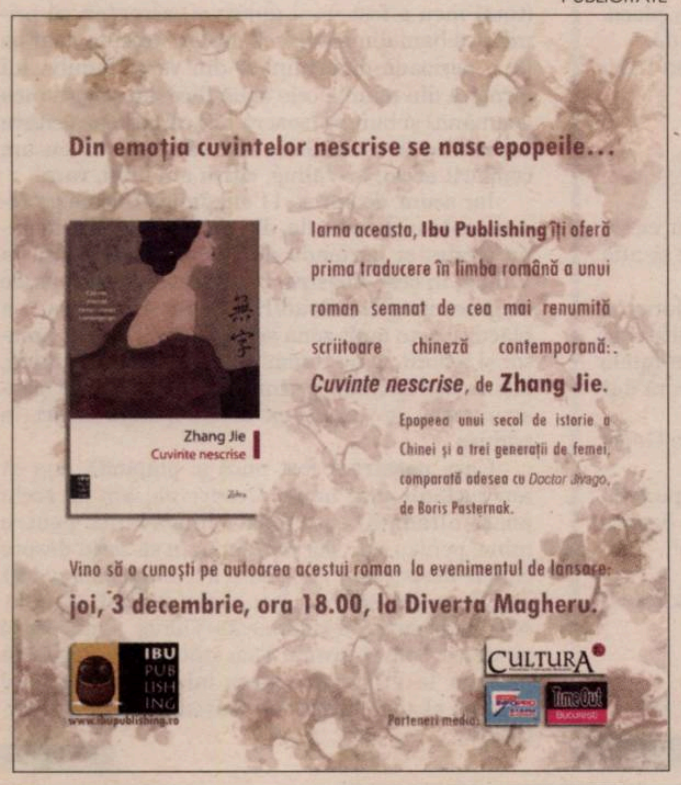

Dilema veche vă recomandă

● Vladimir Nabokov, *Lucruri transparente* (traducere din limba engleză şi note de Anca-Gabriela Sîrbu, Editura Polirom, 2009). Mă rog, atît cît pot fi de transparente lucrurile la Nabokov. Se începe cu descrierea unei camere de hotel elveţian, se deschide un sertar, apare un creion, se intră în baie, eroul (un mediocru normal) se îndrăgosteşte de o uşoară sofisticată, toate-s clare şi liniştite, pentru ca deodată, la p. 130, să nu ştii exact de ce o sugrumă, într-un coşmar care îl duce la Poliţie, la spital şi în închisoare. La p. 155, se scrie iarăşi limpede: „Alt lucru pe care n-ar trebui să-l facem este să explicăm inexplicabilul". Penultimul său roman (1972) ni-l arată pe Nabokov plutind lejer pe culmile ironiilor sale. (Radu Cosaşu)

● *Manifestul Operaţionismului* semnat de Marius Ianuş şi Domnica Drumea pe http://hyperliteratura.reea.net/?p=4334#more-4334. „Operaţionismul îşi propune crearea unui om mai bun şi mai inteligent prin literatură." Iată un minunat deziderat de o candoare şi o temeritate rare (şi necesare)! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Grosolănie

● ***Concertul* / *Le concert* (Franţa-România, 2009), de Radu Mihăileanu.**

Cu 30 de ani în urmă, Andrei Filipov (Aleksei Guskov) dirija prestigioasa orchestră Balşoi din Moscova. Refuzul său de a da curs unei directive de-a preşedintelui Brejnev, înlocuindu-i pe instrumentiştii evrei cu care lucra, dusese la concedierea sa şi la destrămarea orchestrei. Din „Il maestro", Andrei devenise omul care spală pe jos în teatru. Şi la această condiţie rămăsese pînă în zilele noastre. *Concertul* – o co-producţie franco-română, în regia lui Radu Mihăileanu – începe atunci cînd, făcînd curat în biroul directorului, Andrei interceptează un fax: o invitaţie, adresată actualei orchestre Balşoi, de a concerta la Théâtre Châtelet din Paris. Andrei păstrează faxul şi porneşte în căutarea foştilor săi colegi: unul e şofer de ambulanţă, altul (de etnie romă) s-a întors la şatră, alta e paznic la un muzeu; cît despre vechiul lor impresar, Ivan (Valeriy Barinov), acesta plînge după vremurile de glorie ale Partidului Comunist. Ca orice film comercial care îşi ia ca subiect „cultura înaltă" (în acest caz, muzica cultă), *Concertul* o pune într-un ambalaj pop: e ca unul dintre filmele acelea de acţiune în care eroul îşi adună vechea echipă, pentru a da o ultimă lovitură. Mihăileanu e comercial şi într-un alt mod: nu spune publicului decît lucruri pe care acesta le ştie deja. De exemplu, în ceea ce-i priveşte pe ruşi, Mihăileanu nu serveşte publicului *decît* stereotipuri. Actorii săi îşi joacă „rusitatea" cu volumul dat la maximum; o joacă non-stop şi cu tot corpul. Genul ăsta de comedie e cam 60% stereotipuri şi cam 30% vacarm, ceea ce nu lasă prea mult loc pentru calităţi, cum ar fi spiritul de observaţie, inventivitatea sau fineţea. Bineînţeles că Mihăileanu şi co-scenaristul său, Alain-Michel Blanc, se descurcă pentru a băga în film o nuntă din aia rusească, pe picior mare, care strînge laolaltă miniştri, gangsteri şi animatoare îmbrăcate în soldaţi romani. Şi bineînţeles că, la un moment dat, cu toţii (inclusiv animatoarele) încep să tragă unii în alţii cu mitralierele. Şi bineînţeles – dar bi-ne-în-ţe-les! – că, peste toate astea, Mihăileanu bagă, pe coloana sonoră, o bucată de kalin-kakalin-ka-maia. Ce-ţi trebuie pentru a face comedie în felul ăsta? Talent? N-aş spune, pentru că a avea un talent înseamnă a avea o sensibilitate specială la ceva, or, ce-ţi trebuie aici e mai degrabă o *in*sensibilitate specială, o anumită grosolănie a minţii şi a inimii. Mihăileanu posedă din plin calitatea asta. O dovedeşte şi felul în care îi prezintă pe romi: filmul e grosolan de mulţumit de corectitudinea sa politică, de multiculturalismul său (romul din orchestra lui Andrei îşi caută prietenii din Paris şi îi aduce pe toţi la Châtelet, sub privirile şocate ale direcţiunii), deşi nu face altceva decît să scoată la defilare încă un stereotip – acela al lăutarului pitoresc. Sau felul în care îi prezintă pe bătrînii comunişti de tipul lui Ivan şi al vechiului său tovarăş de la Partidul Comunist Francez, căruia Ivan îi aduce în dar un steag de la Congresul din 1966: ca pe nişte şopîrle preistorice amuzante, care se cer privite cu o superioritate facil-afectuoasă. Nu trebuie să fii un simpatizant al ideilor comuniste ca să te ofenseze condescendenţa grosolană a lui Mihăileanu. Nu trebuie să fii decît un simpatizant al bunului-gust.

Nu toată partea de comedie a filmului e la nivelul ăsta. Există şi lucruri relativ isteţe, cum ar fi stilul în care Ivan negociază cu directorul de la Châtelet: e un stil format în Războiul Rece, rămas în anii '60 – Ivan nu e dispus să cedeze nici măcar un centimetru în faţa capitalistului. În momentele acelea, realizatorii încep să gîndească, în sfîrşit, ca nişte autori de comedie, ca nişte artişti. În cea mai mare parte a timpului, ei gîndesc ca nişte specialişti în reducerea publicului la cel mai scăzut numitor comun. N-au o mînă mai uşoară nici pe partea de melodramă, care se învîrteşte în jurul violonistei franceze (Mélanie Laurent) cu care Andrei insistă să colaboreze, mai precis în jurul secretului pe care îl ştie el despre originile ei. Mihăileanu se bazează pe muzica lui Ceaikovski (orchestra alege să cînte *Concertul pentru vioară în Re major)* ca să-i ducă „marile destăinuiri": acestea vin chiar în secvenţa concertului, sub forma unor *flashback*-uri şi a unei voci din *off*. Mersi, aşa e simplu. Ceaikovski poate să confere putere şi celei mai artificiale melodrame. Mihăileanu are o anumită dibăcie tehnică: decupajul lui în secvenţa concertului (adică felul în care construieşte evenimentul punînd cadru peste cadru – instinctul lui pentru ordinea cea mai eficace a imaginilor, pentru durata fiecăreia) e foarte bun (uitaţi-vă la schimburile de priviri dintre dirijor şi violonistă). Dar, intercalînd reacţii caricatural-comentative (directorul de la Châtelet plîngînd, Ivan mulţumindu-i Dumnezeului în care nu crede), el ieftineşte pînă şi puterea muzicii pe care o fac personajele sale.

trecerea prin reviste

Punctum nr. 1

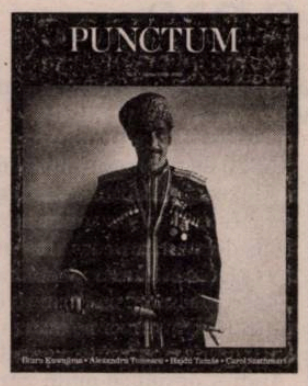

Într-o vreme în care revistele o duc destul de greu (cîteva se pregătesc chiar să-şi facă ieşirea de pe piaţă), celebrul şi premiatul fotograf Cosmin Bumbuţ (cel debutat în *Dilema)* pune pe picioare o revistă unică, cel puţin la noi, prin format şi concepţie.

Revista se cheamă *Punctum* (www.punctum.ro), va apărea trimestrial, într-un tiraj iniţial de 2000 de exemplare, şi va putea fi găsită în librăriile Cărtureşti şi la magazinul de echipamente foto F64. Editorul publicaţiei este, cum spuneam, fotograful Cosmin Bumbuţ, iar printre colaboratori se numără Alex Gâlmeanu, Raymond Bobar, Voicu Bojan, Gicu Şerban şi Elena Stancu. Revista *Punctum* îşi propune să prezinte exclusiv portofolii şi serii fotografice consistente, fără să abordeze subiecte legate de tehnică sau de echipamente foto.

„Vrem să arătăm că fotografia înseamnă mai mult decît informaţii tehnice, numere, timpi de expunere, diafragme sau ISO. Cred că fotografiei din România îi lipseşte decenţa şi dragostea" – spune Cosmin Bumbuţ care îşi începe editorialul-manifest citînd din semioticianul Roland Barthes: „«*Punctum* ţîşneşte din fotografie ca o săgeată, străpungîndu-te. Cuvîntul vine din latină şi desemnează rana, incizia, semnul lăsat de un instrument ascuţit. Punctum-ul unei fotografii este întîmplarea aceea subtilă care te răneşte şi te pătrunde». Pe *Punctum* nu l-am inventat noi, ci Roland Barthes. Noi, Livia Geabelea, Alex Averche, Răzvan Jigorea şi cu mine, am încercat, în urmă cu cinci ani, doar să-l arătăm şi să anunţăm că există. Aşa s-a născut un forum, iniţial... Am hotărît să fac o revistă tipărită acum, în epoca Internetului, pentru că m-am săturat să văd imagini pe un ecran. Mi-e dor de materialitatea fotografiilor. Dacă nu mai miros a fixator, măcar a tipar aş vrea să miroasă... Vom încerca să fim un punct de linişte în zgomotul din jur. Să oprim puţin privirea şi gîndul. Nu sîntem cei mai bogaţi, frumoşi şi deştepţi, sîntem doar noi, cu felul nostru de a vedea. Nici măcar nu sîntem siguri că l-am înţeles pe Barthes. Dar asta e interpretarea noastră pe care vrem s-o arătăm şi altora".

Primul număr al revistei conţine un proiect amplu realizat în Crimeea de fotograful japonez Ikuru Kuwajima care redă, în fotoreportajul său, procesul reînvierii tradiţiile cazacilor după destrămarea Uniunii Sovietice, o serie de fotografii ale violonistului Alexandru Tomescu şi un material despre istoria fotografiei româneşti în care este prezentat Carol Szathmari, născut la Cluj în 1812, plecat să studieze Artele Frumoase la Viena (a făcut, în schimb, Dreptul), călător apoi prin Italia (unde s-a împrietenit cu Franz Liszt), stabilit la Bucureşti în 1843, unde şi-a deschis un prim atelier (dispărut în cel mai devastator incendiu din istoria oraşului) şi plecat, în cele din urmă, pe frontul Războiului Crimeii în 1853, unde a devenit primul fotograf de război din lume. Fotografiile sale cu peisaje, fortificaţii, cîmpuri de luptă, trupe şi ofiţeri deopotrivă ruşi şi turci au fost expuse pentru prima dată la Paris, cu ocazia Expoziţiei Mondiale din 1855. Încărcat de premii, Carol Szathmari a dăruit numeroase din fotografiile sale Reginei Victoria, Împăratului Napoleon al III-lea, lui Franz Josef I şi altor capete încoronate ale Europei din acea perioadă. Carol Szathmari a murit în 1877 şi, din păcate, multe dintre albumele şi colecţiile sale de fotografii au fost distruse în perioada bombardamentelor din Bucureşti din anul 1944. **(M. C.)**

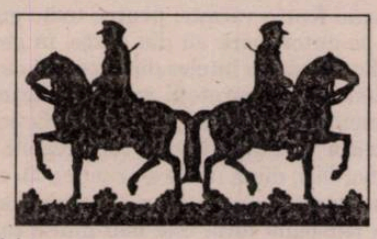

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

Zi cu zi, acum 20 de ani (III)

28 noiembrie. A mitui – a produce un mit. Mită – femininul „mitului".

29 noiembrie. Iarnă. Ninsoare viscolită. Nu-s gaze. Plata luminii şi a telefonului. Terminat art. Mircea Diaconu*, început imediat *Informaţia,* terminat azi-dimineaţă şi început pentru Albulescu la *Sportul Studenţesc.*

Ziaristul bun e cel care între două adjective îl alege pe cel mai slab – lege de la englezi. Jules Renard: „Oricine a observat o singură dată în viaţa sa un crustaceu nu mai are nici o îndoială cu privire la ciudăţenia existenţei".

30. Capul meu e un articol. Scriu în gînd pentru Albulescu articolul despre Iovan (căpitanul naţionalei de fotbal – *notă noiembrie 2009)* şi citesc Graham Greene, *Fin d'une liaison,* găsind titlul cărţii: MESERIA DE GAZETAR (deşi gaze tari nu există). Găsesc titlul şi mă gîndesc la Nae Ioniţă, sudorul meu de la ITB care a înregistrat la CC un memoriu pentru prelungirea alocaţiei la copii pînă la 18 ani. I-a speriat pe toţi în şedinţă cînd a propus asta, iar secretara i-a spus, tainic, că nu-i va trimite propunerea, cu toate celelalte. A depus-o singur, de capul lui. Nae are trei copii care – zice el – „nu se gîndesc la mine". Vinovaţii pentru el sînt eu, el şi frate-său! Eu îi explic cum e cu laşitatea şi cu Dumnezeu. Lucrez în cap la articolul despre Iovan – să fie scrisoare sau nu? Ianoşi îmi urlă că fac rău scriind atîtea articole şi că aş ieşi mai în cîştig lucrînd la carte; îi urlu: sînt gazetar!... Şi ce fac mîine la „Pensii"? Şi cum mai cîştig bani? Sutele alea nu te fac milionar – zice Ianoşi. Scena înmormîntării Sarei, la Greene – superbă, cu acea nevoie de altă femeie! Eu am făcut garda de noapte la catafalcul lui Labiş, cu A.N. lîngă mine, la Casa Scriitorilor. Mă întorc la Iovan şi mă simt din ce în ce mai bine fiindcă am găsit titlul.

Alina s-a dus să plătească lumina. Întîrzie.

1 decembrie. Primul ger mare peste Bucureşti. Şi un an de la moartea lui Maximilian al meu din *Logica* – atac de cord la prima adunare solemnă pentru 1 Decembrie 1918, se reabilitase frumos, îl salvase Ion Iliescu (azi, în găleată), ne împăcasem şi doar Sanseverina îmi imputa: „cum de te mai vezi cu el, după tot ce ţi-a făcut? Tu nu ai sînge în tine!". Şi dacă tot eram aici, am deschis jurnalul la 1 Dec. 1988: Test din *Le nouvel observateur,* dacă sînt de stînga, diagnostic: „sînt de stînga cu predominanţă cerebrală, discipol al lui Régis Debray"... Test dacă sînt dotat pentru dreapta: *moyennement,* cu accente pasibile de frazeologie.

2. Mugur s-a întors din Cuba!

Trag cu ultimele puteri la un articol prost pentru *Sportul.* Nu mai pot scrie nici articole sportive!?

3. Două poveşti ale cardinalului meu (un partener de bridge – *notă în 2009):*

În 1949: tatăl său, pe peronul Gării de Nord, întors din prizonierat în Rusia. El, la 19 ani, îl îmbrăţişează şi îi şopteşte vesel că în trei luni, americanii sînt aici.

– Auzi?, mîine, nu poimîine, te înscrii în ARLUS!

„Aşa am făcut – îmi zice – şi de atunci nu am mai avut probleme şi m-am bucurat de cea mai înaltă consideraţie. Îţi vorbesc ca unui frate."

În 1957 bridge în Brezoianu, într-o garsonieră bună, se sună, un tip bine se legitimează:

– Sînt vărul tău şi am venit să joc un bridge...

Va juca pînă seara tîrziu, foarte bine, amabil, va cîştiga 15 lei, va pleca. „Nu l-am mai văzut" – nimeni nu ştie cu cine a jucat, a vrut să ne audă.

4. Chin mare cu art. despre Gopo, pentru *România literară;* vreau să-l sun pe Roger, să-i spun că nu mai pot.

Groşan la rinocer *(Eugen Ionesco – notă în 2009)*

– Rămîi?

– Nu.

– Ai dreptate. Trebuie să fiţi cîţiva şi pe acolo.

Povestea lui Budu cel ironic: după ce a fost făcut praf pentru că „a denigrat" un poet oficial, îi vine ideea unei „note de îngrijorare" de care se află imediat, fără a fi trimis-o. Pensionare la Beuran.

5. Ajun de Sfîntul Nicolae, în laboratorul cofetăriei Bucureşti, ajuns cu Alina, printr-o „pilă" la şefă: în abundenţa de torturi, cozonaci, prăjituri şi fursecuri, trimise cu liftul, sus, cu şefele de tură în haine de blană, cu fetele serveuze încercînd pudre şi rujuri, cu toată lumea pusă pe ciubuc, mi-am dat seama că nimic nu e posibil la noi, că totul e de nemişcat.

Roger mă sună, dacă aşa se scrie la epuizare, cum am scris despre Gopo, să fiu mai departe epuizat.

6. Pedichiură la „Perla". Nu e lume. Un bărbat chel, în vîrstă, de pe laba căruia Nicuşor îi ia mult „şpan uman", ascultă tăcînd tot ce discut despre fotbal cu Nic. şi cînd pleacă îi spune: „Mă cheamă Puiu!" „E surd..." – îmi explică pedichiuristul.

Philipe Sollers: „Culpabilina este principala substanţă chimică a epocii noastre."

Iarna e bună pentru conserve şi conservatori.

* în nr. viitor – o Addenda, acest articol din *România literară* la 30.11.89

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Secu, Văliug, Breazova, jud. Caraş-Severin

Iat-o pe Manuela Obădău, din Reşiţa, cum ne aminteşte de trecerea noastră de la SRL-uri la uichenduri. Iat-o pe Manuela vorbind de colţul ei fără pereche din Văliug – Dumnezeule, cum sună! Dintr-o bucată, ciudăţenie a naturii, vreo jiganie. Bă, tu de ce nu povesteşti pe uichendist.ro? Te doare tastatura?

Din 1990 încoace, precum bine se ştie, avem şi noi week-end-uri/uichenduri! Aveam şi înainte, cei din Capitală şi poate cei din alte regiuni le numeau „SLR-uri", adică săptămîna de lucru redusă! Noi, cei de aici, le numeam „sîmbete libere"! La început, era o singură sîmbătă liberă, apoi am „primit" chiar şi două sîmbete libere pe lună, asta dacă ne îndeplineam planul, adică dacă firma, pardon, întreprinderea unde lucram îşi îndeplinea planul!

Doamne, ce bucuroşi eram cînd aveam sîmbăta liberă! Pentru că lîngă Reşiţa şi chiar în tot judeţul Caraş-Severin sînt locuri grozave, unde poţi evada din oraş! La 12 km de Reşiţa este lacul de acumulare Secu, apoi la 22 km este comuna Văliug, lîngă care sînt două baraje (lacuri de acumulare), unul foarte vechi, din 1901, cunoscut sub numele de Breazova, şi unul ceva mai nou, din 1954, are aceeaşi denumire ca şi comuna, Văliug.

Aşa că mai toţi reşiţenii şi chiar unii caraş-severineni aveau unde să meargă în uichenduri, din primăvara şi pînă toamna tîrziu, chiar şi în „vremea cealaltă"! Dar atunci, în acele SLR-uri, existînd acea lipsă de benzină şi restricţia de a circula, după expresia: „o duminică da, una ba", ne limitam să mergem cît mai aproape de Reşiţa şi alegeam atunci lacul Secu.

Nu exista ieşire la iarbă verde sau la picnic, cum se zice acum, fără să nu fie la fiecare familie sau grup de prieteni, lîngă pătură, ridicat un grătar, „hand-made", majoritatea la locurile de muncă! Pe el, pe grătar, se frigeau bucăţi de carne şi/sau mici, aceştia tot „hand-made" sau „house-made", pentru că aceste produse nu se găseau deloc în magazine!

Cred, de fapt era sigur că oamenii îşi păstrau porţia de carne pe care o cumpărau pe cartelă, ca să aibă ce „grilui" în sîmbăta aceea liberă, la iarbă verde! Acum avem patru sîmbete libere şi cu duminicile avem uichenduri! Reşiţenii + caraş-severinenii au păstrat obiceiul de a ieşi, din primăvară pînă toamna, la iarbă verde!

Revin acum la acele zone cu lacuri care sînt aglomerate în perioada uichendurilor şi în lunile de vară. Eu cunosc foarte bine această zonă, din copilărie. Tatăl meu a fost avocat şi a avut clienţi din comuna Văliug. Şi cum atunci nu toţi avocaţii (tatăl meu a fost unul dintre ei) acceptau să primească bani din partea clienţilor, accepta doar ca pe o perioadă determinată din vară, familia lui formată din mama, cele două fiice (eu şi sora mea geamănă) şi bunica (soacra lui) să petreacă cîteva săptămîni în casa clientului său. Aşa că eu am copilărit acolo, în Văliug, cîţiva ani buni, vara!

Iar acum, de aprox. 11 ani, îmi petrec/ne petrecem toate uichendurile, din primăvară pînă toamna tîrziu, şi perioada de sărbători de iarnă la Văliug, în casa noastră. Soţului meu, ardelean de origine, moţ din Brad/HD, venit în Reşiţa, i-a plăcut foarte mult zona aceasta, fiind pescar amator şi a dorit să ne „luăm" o casă! Este în comună, alţi reşiţeni, chiar şi timişoreni şi-au „luat"/construit case de vacanţe pe dealuri, lîngă lacuri, în pădure.

Casa noastră a fost mică şi plăpîndă, aşa că am reclădit una nouă. Despre ea, am să scriu poate altădată, este foarte importantă pentru mine, pentru noi. Tot altădată am să scriu despre cîinele nostru lup, Tom, care a trăit cu şi la noi 11 ani! A murit vara aceasta, bolnav fiind, în iulie, 13! Cînd spuneam şi gîndeam Văliug, spuneam şi gîndeam Tom şi invers! Tom stătea şi la Reşiţa cu noi, dar la Văliug era viaţa lui, avînd libertate! Acolo şi el şi noi aveam (noi avem şi acum) „libertate!".

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

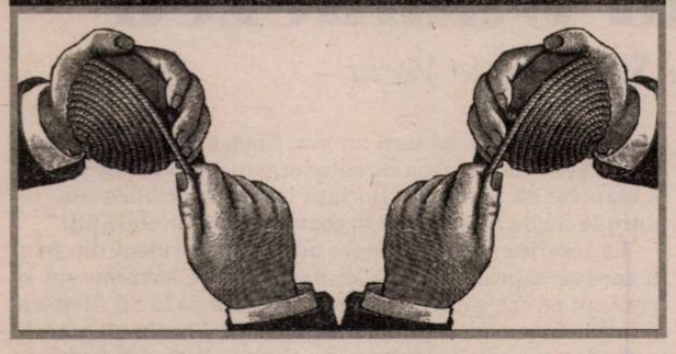

Alegeri în stil sovietic?

Acum, că v-am făcut atenţi prin titlu, trebuie să vă spun că nu e vorba nici de Băsescu, nici de Antonescu şi nici de Geoană. Ci de Cathy Ashton şi Herman Van Rompuy. Dacă nu aţi auzit de ei, nu vă faceţi probleme, nici nu aţi fi avut de ce să auziţi. Dar veţi auzi de acum înainte, pentru că Ashton va fi ministrul de Externe al UE, iar Van Rompuy va fi preşedintele Consiliului European.

Cine i-a ales pe ei? Răspunsul formal este că au fost desemnaţi de şefii de state adunaţi în Consiliul European. Răspunsul informal este că au fost desemnaţi de şefii de state în timpul unei cine de lucru, pornind de la o alianţă franco-germană acceptată de britanici şi în dorinţa de a dezumfla speranţele puse în cele două funcţii nou create prin Tratatul de la Lisabona. Stilul de desemnare, în şedinţă închisă publicului, pe baza unor criterii complexe şi prosteşti, fără a avea habar cine sînt cei doi şi ce vor ei să facă în UE, dă dreptate celor care acuză Uniunea că funcţionează închis şi cu spatele la public. Mai mult conciliu papal decît adunare democratică – am mai făcut această comparaţie cînd am vorbit despre desemnarea lui Barroso ca preşedinte al Comisiei. De altfel, paralela a fost făcută la modul ironic şi de către Joseph Daul, preşedinte ale grupului popular din Parlamentul European, care a salutat „fumul alb" ce a ieşit pe hornul Consiliului, poanta referindu-se la modul în care Vaticanul dă lumii de ştire că adunarea cardinalilor a ales un nou pontif.

Altfel, ironia lui Daul a fost uşurică faţă de alte critici aduse actualului sistem. Vaira Vike-Freiberga, fostă preşedintă a Letoniei, a avut curajul să se proclame în mod deschis aspirantă la postul de preşedinte (nu e de bonton să spui că vrei aşa o funcţie, fie îţi faci campanie neoficială, ca Tony Blair, fie mimezi poziţia de Nătăfleaţă care se trezeşte cu para în gură, ca Van Rompuy). După ce conclavul a anunţat rezultatul, doamna Vike-Freiberga a făcut furori în presa europeană zicînd că acest stil de a decide „în întuneric, în spatele uşilor închise, cu spatele la public" seamănă cu modul de lucru din fosta URSS. Spectaculoasă declaraţie. Şi corectă? Nu tocmai. Imensa diferenţă între Consiliul European şi politburo-ul sovietic e că primul e compus din şefi de state aleşi direct şi democratic care trebuie să găsească candidaţi consensuali, iar cel de-al doilea era compus din nomenclaturişti, de obicei decrepiţi, autoselectaţi din PCUS. Curajoasa şi onesta doamnă Vike-Freiberga este nedreaptă cînd compară o democraţie intermediată cum este UE cu un sistem dictatorial-birocratic cum era URSS, diferenţa de natură (nu de grad) fiind legitimitatea democratică directă a celor care intră în camera obscură unde se ia decizia. Dar asta nu înseamnă că modul de alegere în sine nu este depăşit şi ridicol. E ridicol ca într-o Uniune bazată pe principiile democraţiei să încerci să decodifici tendinţele şi şansele candidaţilor după fel de fel de semne obscure sau declaraţii alambicate (altcineva compara asta cu modul în care kremlinologii încercau să înţeleagă jocurile interne din PCUS după detalii ca ordinea portretelor în *Pravda* sau aranjarea scaunelor la dineuri, iar această comparaţie se susţine).

Polonia iar a făcut figură de ţară care se face că nu pricepe cutumele şi le pune în discuţie. La modul în care se mişcă în UE – încrezători în ei, neintimidaţi de cei mari, mereu făcînd apel la principii şi ignorînd obiceiurile – polonezii sînt din ce în ce mai simpatici. Am întîlnit recent la o conferinţă un tip care lucrează la Departamentul lor de Afaceri Europene şi care a început o frază zicînd „noi, polonezii, avem căderea morală să vă zicem că...". Şi apoi a trecut la tema impozitării în UE, dar nu mai conta deja, jumătate din sală îl ura, jumătate îl adora. De unde li se trage nu ştiu, dar Polonia se conturează tot mai clar ca acea ţară europeană care pierde disputele, dar spune adevărul. Nu le pierde pentru că spune adevărul, dar pentru ei pare mai important să spună adevărul decît să cîştige. Nu vorbesc aici în clişee etnice, nu zic că polonezii ca naţie sînt aşa sau altminteri, ci că Polonia ca stat are această tendinţă demonstrabilă în acţiunile sale diplomatice. Ce a mai făcut Polonia de data asta?

Cum nu avea un candidat în această cursă (pentru că deja obţinuse Preşedinţia Parlamentului European – dacă mă gîndesc mai bine, oare chiar pierde Polonia fiind slobodă la gură?!), Polonia s-a gîndit să faulteze procesul în sine. Aşa că Ministerul lor de Externe a trimis tuturor guvernelor UE un document de poziţie prin care cere pur şi simplu ca toţi posibilii candidaţi la cele două funcţii să susţină un fel de interviuri de angajare în faţa liderilor europeni. Nu e limpede dacă audierea ar urma să fie deschisă presei şi publicului. S-ar înţelege că da, documentul polonez zice că procedura ar trebui să fie „cît mai transparentă şi democratică posibil". Dar chiar şi un interviu cu uşile închise tot ar fi un progres, măcar am putea să ştim la ce să ne aşteptăm de la viitorii ocupanţi ai funcţiilor. Propunerea a făcut ceva vîlvă, dar a fost tratată cu răceală de oficiali. Au preferat să o ignore, nu să o combată. Singurul care a avut ceva de spus a fost premierul suedez Reinfeldt, care deţine preşedinţia rotativă a Consiliului. El a spus ironic că nu prea ar merge, pentru că nici un posibil candidat care deţine o funcţie importantă la el în ţară nu le va spune alegătorilor de acasă ceva de genul: vedeţi că iau o pauză, mă duc să candidez la Bruxelles, dar să ştiţi că vă iubesc în continuare şi, dacă nu reuşesc, mă întorc la voi, iubindu-vă la fel ca la început.

Argumentul are ceva greutate, dar poate ar trebui să ne gîndim că tocmai practica prin care şefi de guverne în funcţie capătă job-urile înalte din UE este una nocivă în sine. Altfel, nu văd de ce ar scădea rangul unuia care încearcă o candidatură la şefia UE şi pierde. Nici măcar lui Adrian Severin nu i-a dăunat, care după ce a înjurat în stînga şi în dreapta la Bucureşti, s-a autopropus ministru de Externe al UE şi acum e foc şi pară că nu a fost susţinut. Dar simplul anunţ nu l-a făcut de ruşine, dimpotrivă.

Poate cel mai bun contraargument la propunerea poloneză a venit pe blogul unei ziariste de la EUobserver. Ea îşi imaginează cum ar arăta interviurile mai multor candidaţi cu cei 27 de şefi de state, fiecare punînd întrebări, trei minute, pe rînd. Probabil ar cîştiga cel care rezistă fără să adoarmă, din oficiu. E un argument simpatic, dar presupun că dacă lucrările conclavului s-ar deschide, s-ar găsi o modalitate să vorbească numai cei care au ceva serios de spus.

Presa europeană a fost foarte critică cu aceste alegeri pentru că au propulsat doi *no name* în faţă. Totuşi, ambii sînt oameni decenţi şi au talentul de a crea consens, chiar dacă mult sub ceea ce ar fi trebuit să fie mandate inaugurale care să umple de conţinut cele două funcţii. Dar dacă modalitatea de alegere rămîne aceeaşi, nu vom avea personalităţi mari în fruntea UE decît datorită norocului (cel mai mare preşedinte al Comisiei, Jacques Delors, a fost numit şi el ca un candidat consensual şi şters). Problema nu ţine neapărat de numele sau de lipsa de nume a celor doi, ci de modul în care sînt desemnaţi. Nu sovietic, dar în orice caz ridicol şi depăşit.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

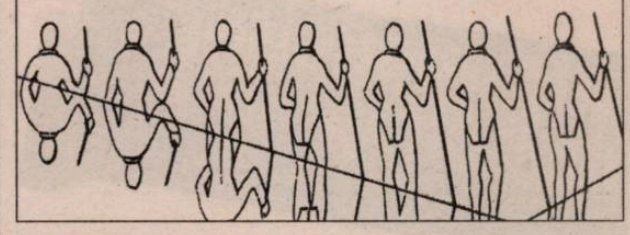

Mall-ul din Cotroceni şi oceanul IMAX 3D

„Garibaldi se opreşte din nesfîrşitul rond de pază pentru a atrage o femelă cu graţiosul dans de curtare. Peştişorii mărunţi care ies din ouăle ei vor înfrunta multe pericole, printre ele numărîndu-se tentaculele înţepătoare ale anemonei tubulare, şi înţepătura paralizantă a meduzei pelagice care pluteşte acum înaintea noastră, o masă violetă cu o învolburare de văluri transparente.

Mergem mai adînc în această lume magică, printre culorile sclipitoare ale coralilor unduioşi, şi încă şi mai adînc. Un crab se tîrăşte pe fund, cotrobăind după mîncare. (...) Doi masculi de capete franjurate, implicaţi într-o luptă, sînt atît de aproape încît îi poţi atinge."

Nu e vorba de o relatare pasionată (şi, ce-i drept, cam descriptivă...) a unui film de acţiune, ci de ceea ce se întîmplă (şi e surprins în prezentarea de pe site-ul cinema-ului) în documentarul *Lumea din adîncuri (Into the deep,* 1994, regia Howard Hall, scenariul Barbara Kerr, vocea în limba română – Adriana Trandafir), prezentat la Cinema City din AFI Palace Cotroceni, în prima sală IMAX de la noi, inaugurată pe 20 noiembrie. Tehnologia IMAX 3D, de care beneficiază noul mall, se bazează – pe scurt – pe următoarele: „o peliculă de film specială de 70 mm, un sistem de proiecţie cu lentile duble şi sistemele audio digitale de tip tridimensional; un proiector care permite rularea simultană a două benzi de film la o viteză de 24 de cadre pe secundă; lentilele proiectorului sînt aliniate cu precizie şi generează pe ecranul gigant imagini suprapuse pentru ochiul drept şi pentru ochiul stîng (...). Filtrele polarizate aplicate lentilelor proiectorului sînt realizate astfel încît să se potrivească cu cele din ochelarii speciali ai spectatorilor" (www.go4it.ro).

Traducînd mai pe înţelesul neaveniţilor: te aşezi în sală, la noul mall somptuos din Cotroceni, şi vezi nişte peştişori purpurii venind fuga-fuga către tine. Ei sînt Garibaldi, din primul paragraf, şi-şi păzesc cu osîrdie cuibul. De la ei trecem rapid la dizgraţioasa caracatiţă, pe care o urmăreşte un nesăţios peşte uriaş. Epitetele forţat poetice folosite aici se asortează cu cele din comentariul filmului: acesta este, după gustul meu, mult prea pretenţios, vrînd să ne demonstreze nu doar că sub ape se ascunde o altă lume, fascinantă, ci că aceasta este cu orice preţ misterioasă, chiar ocultă, mişunînd de simboluri ale vieţii, ale morţii şi ale renaşterii.

E adevărat că sînt imagini care te impresionează, de-adevăratelea: precum cea a maldărului de calamari, întîi vii şi alb-strălucitori, apoi morţi şi incolori, care zac pe fundul oceanului – după ce s-au împerecheat şi au dat naştere următoarei generaţii. Ca şi în cazul caracatiţei, nu te poţi abţine să nu îţi aminteşti, cu cinismul unei alte specii, cum îi mîncai, recent, pane...

Adîncul e o lume „simbolurilor ancestrale", dar prea subliniat ancestrale. Iar IMAX-ul 3D e o tehnică uimitoare, chiar dacă uneori obositoare pentru ochii disciplinaţi în spatele ochelarilor.

Noul mall în sine e la fel de surprinzător. Locul de joacă – dotat cu un labirint-peşteră cu 3 niveluri, lac interior cu bărci pentru copii, patinoar, o uriaşă pistă de carting, Lasermax, bowling, biliard – aduce alte proporţii lucrurilor ştiute pînă acum. Covîrşitoare, incitante, dar şi uşor înspăimîntătoare. Mai aproape de ceea ce citeam în textele teoretice despre mall-uri, care spuneau despre acestea că sînt nişte înlocuitoare ferite de risc şi intemperii ale lumii mai imprevizibile de afară. Schimbînd proporţiile, mall-ul din Vitan se vede acum, raportat la AFI Palace, cam tot aşa cum cinema-ul Scala era faţă de el, atunci cînd a apărut... Necuprinsul oceanului lui Garibaldi şi imaculatele culoare nesfîrşite de la stabilimentul din Cotroceni ne modifică, iar (!), reperele spaţiale.

Teodor BAÇONSKY

turn înclinat

Lista lui Eco

Muzeul Louvre l-a invitat pe Umberto Eco să aleagă o temă şi să o prezinte publicului francez pe durata lunii noiembrie 2009. El a optat pentru „Vertijul listei“, căreia îi consacră titlul omonim, apărut (simultan) la editura Flammarion. O magnifică publicaţie, în stilul celor coordonate anterior – *Istoria Frumuseţii* şi cea, simetrică, a *Urîţeniei*. Cu diferenţa că, de astă dată, Eco figurează pe copertă ca unic autor. Volumul – preţioasă carte de artă, cu numeroase reproduceri color – analizează *conceptul listei* ca instrument epistemologic. Fiecare capitol este însoţit, pe lîngă imagini, de un florilegiu: texte literare, religioase, savante etc., chemate să documenteze „intrarea“ respectivă. Lista – fie ea *poetică* sau *practică* – pare atotprezentă în economia tuturor civilizaţiilor (deşi Eco se limitează la sfera europeană). Ea nu este doar figură a retoricii sau coagulare a fanteziei, ci şi grilă de organizare a realităţii, prin acumulare, selecţie sau catalogare. Avem un instinct arhivistic – susţine Eco – şi e greu să-l contrazicem. Orice cultură favorizează anumite metode de a stoca mesajele. Limbile sînt fatalmente *idiomuri*, dar tind spre un soi de bibliotecă virtualmente universală, precum cea din reveria borgesiană, sau doar spre combinaţia dintre selecţia naturală (produsă bunăoară prin incendii) şi selecţia politică (operată prin cenzuri, *damnatio memoriae)*. În tipologia avansată de Umberto Eco apar liste de enumerare, de obiecte indicibile, de locuri, de *mirabilia* – specialitatea enciclopediilor medievale –, dar şi liste moderne: haotice, mediatice, interşanjabile, anormale. O sursă abundent exploatată rămîne *colecţionismul* – sub toate formele sale –, de la cabinetul de curiozităţi, pînă la pinacoteci şi galeriile private.

Umanist, semiolog, autor de thriller-uri gotice, bibliofil – Eco îşi solicită cu succes respectivele ipostaze pentru a ne ţine cu sufletul la gură şi a ne comunica „vertijul listei“ – astfel încît, după lectură, percepem parcă lumea dintr-o altă perspectivă: cu ochii lui Homer şi ai lui Isidor din Sevilla, cu mintea lui Newton şi gustul lui Rabelais... Labirintul „listelor“ ocupă furtiv întregul nostru imaginar, dar îşi pierde potenţialul anxios sub călăuzirea acestui psihopomp rafinat. Eco vînează pe toate terenurile şi dovedeşte o vervă intelectuală menită să revalideze diferenţa dintre *cunoştinţe* şi *cunoaştere,* tensiunea eternă dintre *informaţie* şi *înţelegere*... Deşi ascunsă în romane, tablouri alegorice, viziuni mistice, geografii eshatologice, genealogii sacre, litanii, oratorii, meniuri de restaurant sau cataloage de expoziţie, lista se bucură – pînă la urmă – de o centralitate inestimabilă: ea persistă, adesea, în detrimentul propriilor sale obiecte. Diogene Laertios, Photius (şi alţii) au compus antologii care au salvat fragmente din opere altminteri dispărute. Lista anticipează şi vindecă fatalitatea amneziei, salvînd esenţialul (tocmai pentru că îl instituie).

Dilemele, aporiile, matematica şi logica „listei“ sînt prezente, interliniar, în excursul lui Eco: adevărate condimente ale sobrei beţii la care autorul ne invită, cu o multitudine (pe alocuri zăpăcitoare) de argumente şi exemplificări. Lista – sursă de ordine – poate funcţiona şi în contexte aparent aberante. Un exemplu: Iisus Hristos, Cezar, Cicero, Ludovic al IX-lea, Gilles de Rais, Hitler, Raymondus Lullus, Mussolini, Lincoln, Kennedy, Saddam Hussein, Pietro Micca, Damiens şi... să zicem Ceauşescu pot figura împreună în seria personalităţilor care... nu au murit în patul lor! Nu e de neglijat nici cazul listei care devine *formă*, sub penelul baroc al lui Arcimboldo... În fine, motivele de a vă procura cartea – sper şi într-o proximă traducere românească – sînt prea multe pentru a face, aici, *lista* lor exhaustivă. Important e că avem şi noi, în România, stat-membru al Uniunii Europene, listele noastre. De pildă, lista neagră a intelectualilor care trebuie lichidaţi, măcar verbal, pentru delict de opinie.

Mădălina ŞCHIOPU

Sub semnul lui Dumnezeu

– Biserica pentru surzi Sf. Elefterie Vechi –

Undeva în zona Eroilor se află două dintre cele mai cunoscute biserici ale Bucureştiului – Sf. Elefterie Vechi şi Sf. Elefterie Nou. Locuitorii Capitalei le deosebesc foarte bine, nu numai datorită diferenţei în privinţa datei construcţiei, a arhitecturii şi a dimensiunii, ci şi pentru că – îţi indică ei, cînd ceri detalii – „biserica mai mică, veche, e pentru surdo-muţi“. Într-adevăr, într-o duminică dimineaţa, înainte de începerea sfintei liturghii, îţi atrag atenţia cei care se află în pridvor, comunicînd în limbajul mimico-gestual. Interiorul, mic şi intim, creează dintru început o comuniune unică între participanţi: bătrîni şi tineri, femei şi bărbaţi, adulţi şi copii care se înţeleg prin gesturi.

Um om în vîrstă începe să spună cîntările dinaintea liturghiei, folosindu-şi atît vocea, cît şi mîinile. Cîntăreţul, pe nume Florin Letchin – după cum aveam să aflu – nu şi-a pierdut auzul complet: este hipoacuzic. Îşi poate folosi mai mult de jumătate din capacitatea auditivă, de aceea şi vorbeşte binişor. În schimb, familia lui reprezintă un caz interesant: soţia (care avea să rămînă pînă la sfîrşit, să facă, alături de el, curăţenie în biserică) nu aude deloc, dar au patru copii – cei doi mai mari deja la facultate – cu auzul bun. De altfel, exceptînd modul de comunicare, comunitatea de credinţă se manifestă la fel ca una obişnuită: aduc bucatele să fie sfinţite, stau la o discuţie înainte şi după slujbă, rîd, povestesc, îşi împărtăşesc impresiile. În ritmul povestirii, mîinile se mişcă tot mai mult, mişcarea buzelor se înteţeşte, frunţile se descreţesc, se aud rîsete, chipurile îşi schimbă expresia cu repeziciune. Unele semne pot fi înţelese intuitiv: aparţin limbajului gestual universal, de care însă noi, cei care auzim, nu mai sîntem conştienţi în timpul conversaţiei.

Preotul celor care nu aud

Ideea unor slujbe speciale pentru surzi s-a concretizat la Piteşti, în 1996. La Facultatea de Teologie Ortodoxă de acolo, preotul Constantin Onu a înfiinţat un departament special atît pentru studenţii care doreau, ca viitori preoţi, să slujească printre surzi, cît şi pentru cei cu deficienţe de auz care voiau o educaţie universitară teologică. Preotul de la Sf. Elefterie Vechi, Victor Preoteasa, era student la Bucureşti, dar a învăţat prin intermediul celor din Piteşti limbajul semnelor: „Datorită preotului Constantin Onu sînt acum aproximativ 20-25 de preoţi care pot sluji prin acest limbaj în diverse oraşe ale ţării, în special în cele mari, Bucureşti, Craiova, Alba Iulia, Cluj, Oradea, Iaşi, Ploieşti, Sibiu. În principiu, din punct de vedere al şcolarizării, surzii beneficiază de învăţămînt special doar pînă în clasa a XII-a. Prima secţie specială la nivel universitar dedicată surzilor a fost cea de la Piteşti. E o formă de comunicare ce nu se poate învăţa din cărţi şi materiale didactice: esenţial e să transmiţi mesajul interlocutorului faţă către faţă.

Prima slujbă din Bucureşti s-a ţinut la Mînăstirea Radu Vodă, în 2003: mai întîi doar interpretam prin semne liturghia, nefiind preot – acesta era un ieromonah dintre slujitorii mînăstirii, desemnat să oficieze sfînta liturghie special pentru surzi. În anul 2004 am fost hirotonit şi de atunci sînt preot pentru cei care nu aud, patru ani la Radu Vodă, la paraclis, şi de la 1 iulie 2008 sîntem aici, la Biserica Sf. Elefterie“.

Este a doua duminică din postul Crăciunului, cînd, în predică, se citeşte şi se comentează parabola bogatului căruia i-a rodit ţarina. Preotul Victor se aşază pe un scaun, înconjurat, la mică distanţă, de credincioşi. Începe să spună parabola, în vervă, cu gesturi largi: seamănă cu o scenă de pantomimă, cu o mică demonstraţie de expresivitate teatrală în mijlocul tăcerii. Efectul se poate vedea, concomitent, pe chipurile credincioşilor: mirare, dezaprobare, zîmbete, înţelegere.

Între batjocură şi înţelegere

Cei complet lipsiţi de auz sînt impropriu numiţi „surdo-muţi“: de fapt, pot vorbi ca toţi ceilalţi, numai că, dacă se nasc cu acest defect, nu au prilejul să audă rostirea omenească şi, în consecinţă, nici să-şi dezvolte exerciţiul vorbirii. Unii dintre ei reuşesc să articuleze sunete, dar vorbesc fluctuant, foarte tare sau foarte încet, într-un fel straniu, ceea ce îi face pe cei din jur să-i confunde, fără temei, cu persoanele cu handicap mintal. „Între surzi – spune preotul – unii sînt demutizaţi, iar alţii nu. «Demutizarea» înseamnă că sînt învăţaţi, prin tehnici speciale, să pronunţe cuvintele, însă nu toţi ajung la nivelul care să le permită să fie înţeleşi cînd vorbesc. Dificultatea lor cea mai mare ţine de comunicarea cu ceilalţi şi e firesc să se simtă în largul lor mai ales printre oamenii cu aceeaşi particularitate. La noi la biserică vin, de obicei, în jur de 30-40 de enoriaşi, din Bucureşti, dar şi din localităţile din jur. De exemplu, în această duminică ştiam că unii nu vin, fiindcă filiala din Bacău a Asociaţiei Naţionale a Surzilor organizează un eveniment la care vor să participe. Dorinţa lor de a socializa este cel puţin la fel de marcată ca în cazul oamenilor obişnuiţi.“

La biserică se află şi copii: unii – este evident din felul în care se exprimă – aud. Multe cazuri de surzenie nu se transmit pe cale genetică: în comunitatea de la Sf. Elefterie se întîlnesc şi copii normali născuţi din cel puţin un părinte surd, dar şi copii surzi care au părinţi fără deficienţe de auz. E nevoie de răbdare şi înţelegere enormă din partea tuturor membrilor pentru ca aceste familii să funcţioneze normal. „Din punct de vedere duhovnicesc, ei au aceleaşi probleme ca un om obişnuit. Se manifestă însă stigmatul social, batjocura şi jignirile celorlalţi. Acestea îi pot influenţa atît de mult, încît am întîlnit o situaţie în care părinţii surzi se ruşinau de copilul lor... născut tot surd. Probabil sperau în sinea lor să aibă un copil normal, defectul să nu se transmită genetic. Nu mai vorbesc de cazurile, mult mai numeroase, în care copiii normali se ruşinează de părinţii fără auz, pentru că-i aud pe tovarăşii lor de joacă spunînd: părinţii tăi sînt handicapaţi. Inclusiv din cauza unor astfel de incidente, preferă ca la evenimentele sociale să se întîlnească între ei. Încă un motiv pentru care o astfel de comunitate ortodoxă era necesară.“

Sfîntul care a vorbit prin semne

Odată ce a fost oferită comunităţii de surzi, Biserica Sf. Elefterie Vechi a primit şi hramul Sfîntul Meletie. A fost ideea preoţilor care slujesc în astfel de comunităţi. Arhiepiscop în Antiohia în secolul al IV-lea după Hristos, sfîntul a intrat în conflict cu discipolii lui Arie. Unul dintre ei a încercat să-i astupe gura cînd vorbea despre Sfînta Treime. Atunci, arhiepiscopul Meletie a comunicat ce avea de spus prin semne: a ridicat în aer cele trei degete cu care se face crucea, apoi unul singur – persoanele Treimii sînt distincte, şi totuşi una.

Pe 12 februarie este praznicul Sfîntului Meletie. Ideea părintelui Victor a fost ca, în loc să invite preoţii şi parohii din vecinătate, să-i cheme alături de el pe cei 20 de preoţi din oraşele care au comunităţi de surzi, alături de credincioşii lor: „Este o bucurie să-i vezi: unii nu s-au mai întîlnit de ani întregi, de cînd au absolvit şcolile speciale pentru surzi, şi încep să depene amintiri din copilărie, alteori se leagă prietenii pe viaţă. La început au existat unele voci, şi în interiorul bisericii, şi în afara ei, care au spus: ce e asta, să faci o slujbă prin semne!? La ce foloseşte? Şi noi am amintit pilda Sfîntului Meletie, care a arătat că se poate vorbi despre Dumnezeu prin semne. Un ierarh a făcut acest lucru – deci putem şi noi; în timpul slujbei – aşadar, putem să slujim astfel şi noi“.

Aveam să constat că sînt semne care îţi arată esenţa unui lucru, mai degrabă decît înseşi vorbele. Cele trei degete lipite, ale mîinii drepte, ca semn al crucii, se rotesc o dată în aer. Un cerc care cuprinde, fără să mărginească: în limbaj mimico-gestual, semnul pentru Dumnezeu.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Mîna care introduce votul în urnă

Mîna care votează este coordonată de creier, după cum ştim. Depinde însă dacă respectivul creier comandă numai mişcarea propriu-zisă, trimiţînd impulsuri nervoase către muşchi, sau dincolo de această mişcare se mai află ceva. Adică un proces de gîndire, de cumpănire a variantelor existente şi de selectare în cele din urmă a variantei optime. În mod normal, ca alegerile să fie libere, corecte, trebuie ca alegătorul să şi gîndească. Să aibă ideile şi alegerile proprii, nu induse de alţii.

Este de interes public ca alegătorul să fie informat şi să decidă în cunoştinţă de cauză? Păi, ar cam fi! Şi ce ar trebui să facă un post de televiziune care se consideră responsabil? La carte zice că ar trebui să servească interesul public...

Avem televiziuni care se bat cu pumnul în piept că militează pentru binele cetăţii. Care organizează campanii cu surle şi trîmbiţe pentru reîmpădurirea patriei, pentru construirea de şcoli, străzi şi spitale, pentru cîştigarea respectului faţă de cetăţean, pentru constituirea unei adevărate gherile împotriva instaurării iminentei dictaturi. Nici una însă nu a explicat oamenilor, pe înţelesul lor, ce înseamnă Parlament unicameral, care sînt avantajele şi dezavantajele lui – la fel şi în cazul celui bicameral. Dincolo de perdelele de fum, să ştie electoratul pentru ce votează la referendum. N-ar fi fost bine? – mai ales că se punea în discuţie actul fundamental al democraţiei noastre, Constituţia...

Desigur, e mult mai profitabil din punctul de vedere al audienţei să-i pui pe politicieni să se zgîndărească unul pe altul, ba mai mult, să-i asmuţi şi tu puţin, să faci lucrurile mai palpitante. Şi, dacă vorbim de campanii civice, dă mai bine să militezi pentru abstracţiuni cum e respectul – asta cu atît mai mult cu cît nimeni nu va putea cuantifica reuşita campaniei tale.

În cazul presei televizuale sportive, există posturi care dau „informaţii" despre iubitele fotbaliştilor, despre vacanţele sau maşinile lor, dar şi altele care analizează serios meciurile, cu scheme complicate şi despicări ale firului în patru. Ei bine, dacă în presa sportivă avem aşa ceva, de ce nu am avea şi în cea politico-civică, mai ales că aici miza este mult mai mare?

În campania electorală, televiziunile noastre s-au rezumat la a transmite ping-pong-ul de replici dintre politicieni, de parcă ţara se conduce cu ironii, atacuri şi multă, foarte multă vorbărie. Nimic cu adevărat serios, nimic care să folosească alegătorului, să-l informeze pentru a face o alegere conştientă. În cele din urmă, după multe amînări, s-au organizat aşa-zisele dezbateri sau confruntări faţă-n faţă între candidaţi. Ai fi zis că acestea au fost în sfîrşit serioase, pentru că s-au discutat chestiuni arzătoare, cum ar fi situaţia economiei, a învăţămîntului sau a agriculturii. În realitate, toate aceste discuţii au fost exclusiv pentru impresia artistică. În exerciţiul funcţiunii, preşedintele nu va trebui niciodată să ofere soluţii pentru economie sau pentru a reforma învăţămîntul. Toate acestea sînt atribuţiunile premierului. Dar, cum trăim în ţara nostalgiei după tătucul care vine şi ne rezolvă problemele, aceste lucruri prind la electorat.

În ziua votului, televiziunile responsabile arată cum mai-marii neamului ajung la vot, fac frumos în faţa camerelor de luat vederi, se duc în cabină, întîrzie puţin acolo, atît cît dă bine, şi se întorc triumfători la urne, avînd grijă ca introducerea votului să fie făcută cît mai artistic. O ţară întreagă trebuie să-i vadă cum respiră civism prin toţi porii – şi televiziunile îşi fac datoria şi ne arată aceste momente cruciale. Curat constituţional! Muzica! Muzica! Iar noi, cetăţenii, închinăm în sănătatea coanii Joiţichii, că e damă bună şi ne simţim băgaţi în seamă.

Tudor Călin ZAROJANU

Care presă?

Să recapitulăm: Sorin Roşca Stănescu îi transmite preşedintelui Agenţiei Naţionale de Integritate, Cătălin Macovei, că ar avea un document care-l pune într-o lumină proastă pe şeful ANI. Drept urmare, are loc o întîlnire, mijlocită de Bogdan Chirieac, prieten cu Macovei. La întîlnire, SRS e de la început agresiv şi *la pertu* cu un demnitar al statului, timorat, care îi vorbeşte cu „dumneavoastră". În loc să spună „măi, scuză-mă, n-am ştiut despre ce e vorba, hai să mergem!", „prietenul" Chirieac asistă impasibil – pe alocuri rîzînd – la interogatoriu. SRS va scrie mai tîrziu. „Care şantaj?". Păi, să vedem: eu am un document care e nasol pentru tine şi vreau de la tine nişte informaţii – cum se cheamă asta?

Faptul că Macovei continuă discuţia şi după ce se lămureşte că era vorba despre un act banal (semnătură ca martor, *înainte de* a fi demnitar, pe un împrumut între persoane fizice) nu are, pînă la proba contrarie, decît două explicaţii: fie se temea că SRS îl are şi cu altceva la mînă, fie voia să-l provoace să spună cît mai multe.

Timp de 24 de ore, un singur alt canal de presă, B1 TV, discută cazul. Ulterior, îl ia la puricat toată lumea.

Oricum, cineva înregistrează atît conversaţia de la masă, cît şi pe cele din maşină, între cei doi „prieteni", şi apoi oferă înregistrarea unui ziar, care o face publică. Schimburile de replici – necontestate de către nici unul dintre cei trei – ne arată nu numai un demnitar ca o cîrpă şi doi ziarişti cu o moralitate foarte stranie, ci şi un limbaj, atitudini şi concepţii foarte departe de imaginea publică a cel puţin doi dintre ei.

Timp de 24 de ore, un singur alt canal de presă, B1 TV, discută cazul. Ulterior, îl ia la puricat toată lumea. Foarte repede însă, tema discuţiei deviază. Interesant nu pare atît răspunsul la întrebarea „a fost sau nu o tentativă de şantaj?". O fire suspicioasă ar putea crede că acest aspect a fost expediat pentru a evita discuţiile despre funie în casa spînzuratului.

Prioritar nu se dovedeşte nici măcar subiectul „cine înregistrează pe cine, cu ce scop şi cu ce drept". Asta – în mod evident – pentru că de fapt toată lumea se bucură cînd apare aşa ceva, şi pentru informaţiile în sine, şi ca să aibă ce discuta.

Dar cel mai interesant pare, pentru comentatori, subiectul... încercărilor de a discredita presa. Ale cui? Ale lui Traian Băsescu! Ce-are baba cu mitraliera? Are! Trebuie să aibă. Mi-am adus aminte – păstrînd toate proporţiile – că, la premiera filmului *Patul conjugal* de la Sala Palatului, Mircea Daneliuc atîrnase un banner care reproducea sarcastic comandamentul acelor ani: „Coposu e de vină".

Rapid, Cătălin Macovei, interlocutorii săi, miniştrii cu presupuse conturi în străinătate, serviciile secrete, tehnica operativă (de pildă, pe ce suport pot fi înregistrate continuu cinci-şase ore de conversaţie, adică inclusiv deplasarea către şi de la Snagov) – toate cad în planul al doilea. Primplan: „Tunurile pe presă". Nici mai mult, nici mai puţin. Trecînd peste ironia cumplită că presupusele tunuri trag chiar *din* presă, că respectivii jurnalişti se tînguie legat de ceea ce ei înşişi promovează ceas de ceas, zi de zi şi în proporţie de masă – este cazul să ne întrebăm, încă o dată, *despre ce vorbim* (ca să citäm o replică obsesivă a lui Bogdan Chirieac). Care presă? Căci Casandrele de serviciu slujesc o metonimie paranoică: *ei sînt presa,* tot astfel cum pentru Ludovic al XIV-lea statul era el.

În România există cîteva zeci de mii de jurnalişti. Marea lor majoritate chiar fac – mai bine sau mai rău – presă, adică: ştiri, documentare, reportaje, transmisii în direct, interviuri, anchete. *Datul cu părerea,* inclusiv editorialul, vin după acestea în definirea activităţii jurnalistice. În particular, tipul românesc de „moderator", care moare să şi răspundă, nu numai să pună întrebări (la care, de altfel, de cele mai multe ori nici nu aşteaptă răspunsul) – cu excepţiile de rigoare – ţine tot de dat cu părerea.

Or, nici unul dintre zecile de mii de jurnalişti, care aleargă la locul unui incendiu, pîndesc o declaraţie pe holurile Parlamentului şi la uşile partidelor, bat munţii în căutarea României reale, ba chiar pleacă pe fronturi de luptă, nu avea cum să fie afectat de scandalul „El Capitan" (al treilea restaurant căruia i se face o inedită reclamă!). Ei trăiesc şi muncesc nu „în altă ligă" (aşa cum nedrept pare să se impună din celebra discuţie), pentru că asta ar presupune o ierarhie de promovare – ci de-a dreptul în altă lume. Spre cinstea lor.

Există totuşi un mecanism prin care jurnaliştii obişnuiţi (şi majoritari, insist) puteau fi afectaţi, dar nu direct, ci indirect: tocmai prin „asimilarea" practicată de cei care se consideră exponenţii presei. Mecanismul nu este, de altfel, vreo noutate. L-au rodat mai toţi conducătorii de instituţii româneşti, de 20 de ani încoace: confruntaţi cu vreo acuzaţie *personală,* ei sar şi strigă: „Este denigrată Armata (sau Biserica sau nobila profesie a medicilor sau nobila profesie a profesorilor – după caz)!". Dai în tata – dai în mine, dai în fabrici şi uzine.

Un alt lucru pe care mi l-a amintit întreaga şi urîta tărăşenie este o declaraţie halucinantă a celei care a fost o mare vedetă TV, Teo Trandafir. Într-un interviu din decembrie 2008 pe care *Jurnalul naţional* l-a avut pînă recent postat pe prima pagină a site-ului său, ea afirmă: „Vrei să-ţi spun părerea mea despre oamenii de televiziune? Sîntem toţi nişte măscărici demni de scîrbă". *Toţi!* Adică şi Ioan Grigorescu, şi Cristian Tabără, şi Eugenia Vodă, da? Vă daţi seama cît de gravă e identificarea făcută între „eu", „cei ca mine" şi „toţi"? Fără îndoială, simpatica realizatoare aştepta şi aplauze pentru sinceritatea ei autocritică! Chiar dacă s-ar fi referit doar la *divertismentul* TV, tot ar fi fost o susţinere năucă, pentru că divertisment înseamnă şi *Tezaur folcloric,* şi serile din Club A, şi multe alte lucruri perfect onorabile.

Staţi liniştiţi. Au trecut vremurile – postdecembriste! – în care jurnaliştii riscau să fie arestaţi, bătuţi, încarceraţi, călcaţi în picioare de mineri, vremurile în care obedienţa faţă de guvernanţi era cumpărată prin publicitate de stat, vremurile în care în instituţii media publice existau persoane *non grata*.

Şi nimeni, azi, chiar dacă-şi propune să pună „tunurile" pe ea, nu poate discredita presa şi meseria de jurnalist.

Doar, desigur, unii dintre jurnalişti.

PUBLICITATE

Florentina ŢONE

Cum „să citeşti“ plăcile ceramice portugheze

– *poveşti cu* azulejos –

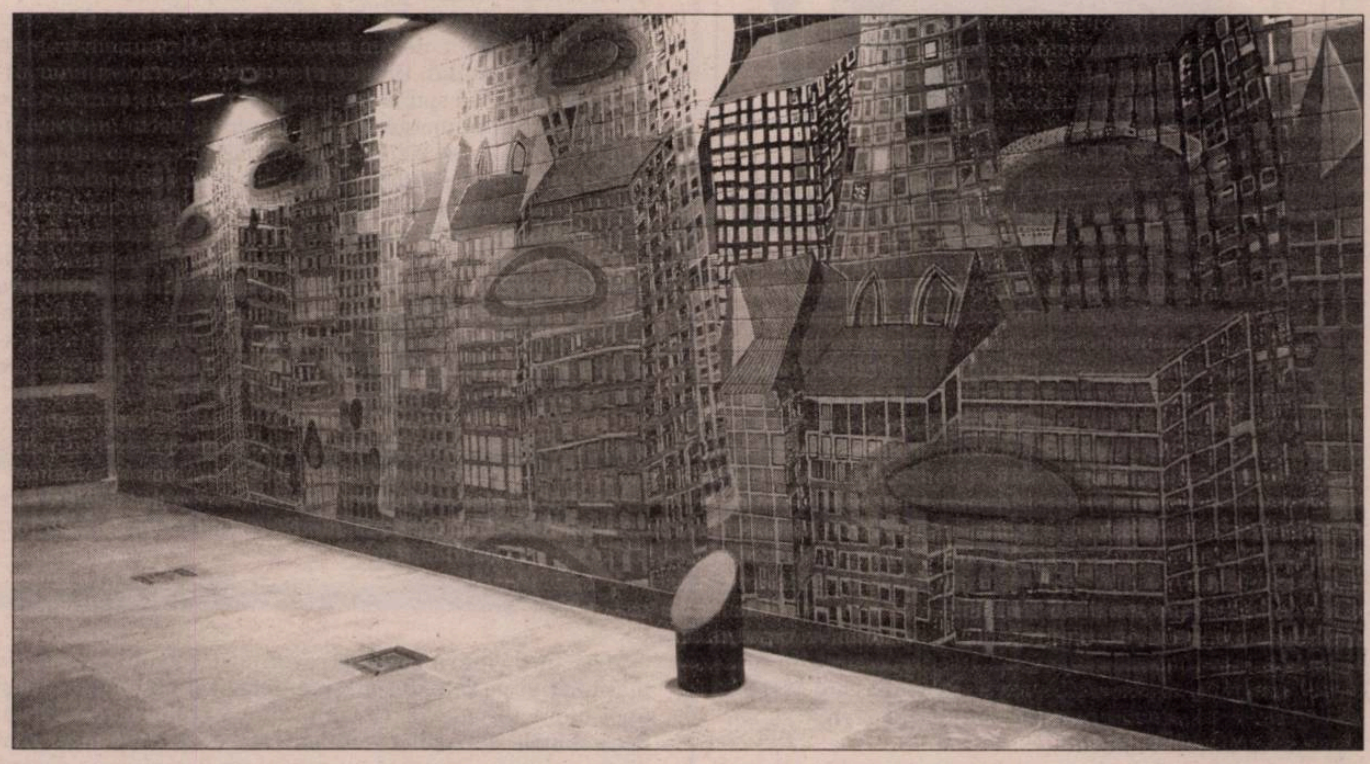

Despre azulejos *nu ştiam mare lucru cînd am plecat spre Lisabona. Ştiam că sînt multe şi colorate, că tapetează case de sus pînă jos şi că au ajuns să fie un soi de emblemă naţională a Portugaliei, din pricina atotprezenţei şi a diversităţii. Da, v-aţi prins, ştiam detalii alandala din cărţi, din ghiduri de călătorie. Adică mai nimic.*

Nu-mi închipuiam că plăcile ceramice pictate, în culori frumoase şi modele complicate, spun poveşti nenumărate, că istoria lor, întinsă pe mai bine de cinci secole, e şi istoria încurcată a Portugaliei – cu războaie, cuceriri, eroi, supremaţie, abundenţă, şi-un cutremur care-a transformat Lisabona într-un morman de ruine. Nu credeam c-o să le găsesc, la propriu, peste tot în capitala portugheză şi-n împrejurimi, decorînd ziduri de biserici şi altare, palate, vile somptuoase şi grădini, înviorînd faţadele terne ale unor case simple, drepte şi cu geamuri multe, colorînd cişmele şi intrînduri, scări vechi şi bănci din piatră. Nu mă gîndeam c-o să le găsesc în pieţe şi-n restaurante, în berării, în frizerii, în toaletele publice ori în cele de lux, ale unor reşedinţe particulare. Dar, după un tur de forţă portughez, după zece zile în care-am căutat şi m-am bucurat descoperind sumedenie de modele de azulejos *– localnicii le pronunţă lung şi rugător, „azuleejuus“ – pare veridică povestea cum că portughezii au reţinut de la mauri preferinţa de a ornamenta tot şi toate cu plăci de faianţă, aşa încît să nu rămînă nici un colţişor neacoperit (ilustrînd ceea ce e cunoscut sub denumirea de* horror vacui *– „frica de spaţii goale“).*

Pe primele le-am văzut în *Feira da Ladra,* tîrgul de vechituri al Lisabonei. Erau întinse cîte două, cîte patru, printre tigăi vechi, păpuşi cu părul zburlit şi tot soiul de şurubele. Stăteau demne şi ciobite pe la colţuri pe o bucată mare de cîrpă gri, acoperită cu nimicuri. La doi paşi, pe un cearşaf, am zărit altele, aşezate într-o cutie mare de carton şi studiate, una cîte una, de mîini repezite şi ochi curioşi. În portbagajul unei maşini, claie peste grămadă, altele. Multe, frumoase, colorate, atîrnînd greu în palmă şi determinîndu-te să fii în permanenţă asaltat de îndoieli: „Cumpăr placa asta de ceramică? Sau pe cealaltă? Sau pe toate patru, că aşa e modelul? Dar dacă o iau pe asta, cît o să cîntărească în bagaj? Mă, da' cît costă dacă depăşeşti cele douăzeci de kilograme de bagaj de la *low-cost?*“. E greu, cu-adevărat greu să te decizi ce *azulejo* să cumperi din *Feira da Ladra,* atîta vreme cît eşti asaltat, la propriu, de zeci de variante. Şi-atîta vreme cît ştii că fiecare piesă în parte spune o poveste, povestea casei pe care-a decorat-o, povestea băncii pe care s-au aşezat, în timp, mii de lisabonezi. Mai bine pleci şi te întorci marţi. Sau sîmbătă. Sau marţi. Dac-o să mai fii prin Lisabona şi dac-o să fii mai hotărît. În cel mai rău caz, dacă nu mai prinzi tîrgul, poţi oricînd să desprinzi o *azulejo* de pe faţada unei case portugheze. Am glumit. Deşi gîndul, recunosc, a existat.

Cert e că în *Alfama,* cartierul vechi şi pescăresc al Lisabonei, care-a rămas în picioare după cutremurul devastator din 1755, sînt puţine casele netapetate de sus pînă jos cu *azulejos.* Şi dacă, în timp, plăcile ceramice s-au mai fragmentat şi s-au mai desprins de pe ziduri, nu poţi să nu remarci graba cu care are loc procesul de restaurare. Peste tot prin cartier, în plin sezon turistic, se refac faţade de clădiri. Mai marii oraşului ştiu prea bine: casele din Alfama sînt printre cele mai fotografiate din Lisabona, iar tradiţia locului, poveştile trebuie duse mai departe. În cel mai rău caz, dacă procesul de refacere întîrzie, există oricînd un graffer pregătit să traseze, cu spray negru, liniile lipsă ale modelului nefericit. În doi timp şi trei mişcări se naşte o piesă-hibrid, jumătate ceramică, jumătate spray, şi echilibrul se restabileşte.

Cele mai vechi azulejos, *la Sintra*

La Sintra – un fel de Peleş al Portugaliei, reşedinţă de vară pentru familia regală – eu am ajuns către finalul vacanţei. Neavînd habar că orăşelul găzduieşte cele mai vechi *azulejos* cunoscute în Portugalia. Am descoperit asta citind plăcuţa informativă din „Sala arabilor“, în *Palácio Nacional de Sintra*. Plăcile ceramice îmi erau însă familiare. Cu siguranţă le mai văzusem undeva. Le mai văzusem, într-o formă asemănătoare, cu un an în urmă, în Sala ambasadorilor a cetăţii maure Alhambra din Granada, din sudul Spaniei.

Legăturile sînt mai simple decît aţi crede: şi într-un caz, şi în celălalt, *azulejos* veneau de la Sevilla, cel mai important centru al ceramicii hispano-maure în secolul al XVI-lea. Se ştie astăzi că regele portughez Manuel I a vizitat sudul Spaniei în 1498, a fost impresionat de plăcile ceramice realizate de mauri la Alhambra, aşa că a dat ordin ca palatul lui din Sintra să fie împodobit cu *azulejos* importate din Sevilla. Dacă asta e o poveste adevărată, altele, cu un grad mai mic sau mai mare de autenticitate, spun că portughezii erau şi ei deja familiarizaţi cu tehnica realizării plăcilor ceramice încă de prin 1415, atunci cînd cuceriseră Ceuta, din nordul Africii. Şi acolo erau maurii şi maurii erau maeştrii în *al zulayj* – cuvînt arab care înseamnă „piatră lustruită“.

Palácio Nacional de Sintra a fost, de altfel, una dintre cele mai frumoase surprize ale vacanţei mele portugheze: aproape neinteresant pe dinafară şi ignorat, din acest motiv, de mulţi turişti care aleargă după celelalte castele ale Sintrei, el ascunde numeroase şi frumoase modele de *azulejos,* tapetînd ziduri interioare sau balcoane peste care cad din abundenţă fire de Bougainvillea şi alte flori mici, multicolore. Aparatul meu de fotografiat a înghiţit cu nesaţ mai cu seamă plăcile de ceramică tridimensionale: cele mai ochioase mi-au părut acele *azulejos* cu frunze de viţă-de-vie şi cu struguri. N-o să vă răpesc bucuria celei mai mari surprize a palatului, fără legătură cu ceramica. Vă spun doar atît: nu rataţi bucătăria regală şi aruncaţi o privire în sus. Pentru că meritaţi – vorba unei reclame.

Orice vizită la Sintra va cuprinde, în mod obligatoriu, şi o oprire la *Palácio Nacional da Pena*, considerat, de altfel, piesa de rezistenţă a oraşului. O să vedeţi cu ochii voştri, Pena e un amalgam de stiluri arhitectonice, dar zidurile ei alambicate, colorate, crenelate găzduiesc şi sumedenie de modele de *azulejos,* care de care mai simpatice.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională

Pentru abonamente, sunaţi la 0318.200.200, număr cu tarif normal, disponibil non-stop

CITEŞTE ÎN NOUL NUMĂR FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Ce-am făcut noi, est-europenii, în ultimii 20 de ani?

Revoluţia TV: Telenovelele pot schimba lumea în bine

H1N1 + H5N1 = Ciuma secolului XXI

ACUM, LA TOATE CHIOŞCURILE DE PRESĂ

Oglindă, oglinjoară

Lăsînd la o parte numeroasele *azulejos* de pe clădirile din Lisabona şi din împrejurimi, cărora trebuie să le deslu-şiţi povestea fără nici o mînă de ajutor, cea mai consistentă colecţie de plăci ceramice, cu tot cu explicaţiile de rigoare, se află la *Museu Nacional do Azulejo*. Unde eu şi grupul de amici am ajuns vlăguiţi. În prima zi de Lisabona, cea mai călduroasă dintre toate zilele vacanţei. Găzduit de o fostă mănăstire înaltă şi maiestuoasă, *Convento da Madre de Deus*, muzeul cu peste 7000 de plăci de faianţă s-a dovedit cel mai potrivit şi mai răcoros ascunziş. Şi din el n-am mai ieşit decît spre seară, după ce văzuserăm tot şi toate, după ce parcurseserăm mai toată istoria plăcilor ceramice portugheze. Şi după ce cumpărasem cel mai simpatic accesoriu de fetiţe: pe o parte oglinjoară, pe alta, detalii de *azulejo* hispano-maur.

Importuri din Spania şi Ţările de Jos

La *Museu Nacional do Azulejo* sînt, fără îndoială, cele mai multe şi cele mai variate modele de plăci ceramice – şi cu detalii geometrice, şi cu păsări, şi cu flori, şi într-o culoare, şi alb-albastre, şi multicolore. Aici sînt şi modelele de început, cele maure, din secolul al XVI-lea, importate din Spania, aici e şi altarul din plăci ceramice al capelei *Nossa Senhora da Vida* din Lisabona, una dintre primele capodopere ale industriei ceramice portugheze, atribuită artistului Marçal de Matos şi realizată în jurul anului 1580, aici sînt şi numeroase panouri cu *azulejos* realizate în Ţările de Jos de mari maeştri în ale ceramicii, precum olandezii Willem van der Kloet şi Jan van Oort, şi aduse să împodobească locuinţele bogate ale nobililor portughezi. Căci după o perioadă în care Portugalia a importat masiv plăci de faianţă din Spania, a venit rîndul, în secolul al XVII-lea, artiştilor olandezi să răspundă comenzilor portugheze şi să creeze panouri impresionante de *azulejos*. Vezi, de pildă, piesa *„A Lição de Dança“* („Lecţia de dans“), realizată în atelierul lui Willem van der Kloet, în alb-albastru, care a decorat o bună bucată de vreme *Palácio Galvão Mexia* din capitala portugheză.

Lisabona, în 1300 de plăci ceramice

Şi pentru că ştiu, vă spun şi detalii de interior: în perioada 1687-1698, regele portughez Pedro al II-lea a stopat cu totul importurile de *azulejos* din Spania, din Ţările de Jos şi de aiurea, încercînd să promoveze creaţiile maeştrilor autohtoni. În 1715 s-a primit, astfel, ultima mare comandă din Olanda, pentru ca secolul al XVIII-lea să fie numit, pe bună dreptate, *Ciclo dos Mestres* – perioada de aur a ceramiştilor portughezi. Un artist portughez, cunoscut numai prin intermediul iniţialelor, PMP, este, de pildă, creatorul acelor *figuras de convite,* panouri de plăci ceramice pictate ce pot fi întîlnite numai în Portugalia, înfăţişînd nobili, doamne cu rochii elegante sau lachei plasaţi la intrarea în palate, cu o menire clară: aceea de a întîmpina vizitatorii.

Nu rataţi piesa de rezistenţă a muzeului, de la etajul III: o imagine impresionantă a Lisabonei înainte de cutremurul din 1755. Un panou lung de aproape 23 de metri, alcătuit din 1300 de plăci ceramice micuţe, în alb şi albastru, înfăţişînd casele, pieţele şi mănăstirile capitalei portugheze în

1738, cu cîţiva ani înainte de cataclism. Eu n-am ratat nici panoul cu pricina, nici capela fostei mănăstiri, cu pereţii şi ferestrele împodobite cu *azulejos,* după cum n-am uitat nici să trag cu ochiul, prin gemuleţele de sticlă, la tinerii artişti care restaurau plăci ceramice. Şi m-am bucurat şi de partea interactivă a muzeului, aşa că mi-am vîrît căpăţîna zîmbitoare în nişte spaţii goale, am completat cîteva *figuras de convite* şi-am rîs la poze pentru posteritate.

„Lecţia de muzică“

La *Palácio dos Marqueses de Fronteira,* în nordul Lisabonei, am ajuns într-un cor de bodogăneli. După ce am luat la picior o mare parte din cartierul Benfica şi după ce-am traversat şi nişte linii de cale ferată. Eram departe de buricul Lisabonei, foarte departe, iar mica expediţie putea să fie un eşec: grupul a ameninţat că mă scalpează dacă palatul nu merită efortul. Şi cînd am ajuns în final şi-am aflat că „palatul s-a închis, aveţi jumătate de oră să vizitaţi grădinile şi costă 7 euro“ mi-era clar că sînt în pericol de moarte. Ei bine, n-a fost chiar aşa. De fapt, grădinile palatului – care aduc un pic cu grădina luxuriantă şi decrepită a doamnei Dinsmoor din *Great Expectations* – au fost revelaţia vacanţei noastre portugheze. Nici soarele morocănos (care nu s-a învrednicit cu priviri vesele pe parcursul vizitei), nici măcar el n-a reuşit să facă mai puţin frumoase acele cîteva zeci de minute de plimbat alandala prin grădini.

Fostă reşedinţă de vînătoare, *Palácio dos Marqueses de Fronteira* găzduieşte cea mai bogată colecţie de *azulejos* de secol XVII. Reşedinţa portugheză a fost, de altfel, printre primele care au beneficiat de o *azulejaria* special creată pentru ornamentarea grădinilor de inspiraţie italiană. Şi noi ne-am pierdut prin grădini şi nu ne-am mai fi dat duşi, cu ochii la scoicile încrustate în ziduri, la lebedele negre plutind alene pe apa verzuie, la băncile tari din piatră cu spătare „îndulcite“ de plăci ceramice, la ghirlandele de *azulejos* atîrnînd deasupra sculpturilor din Galeria Artelor, la *albarradas* (panouri ceramice alcătuind vaze cu flori bogate, complicate), ascunse pe ici, pe colo, printre frunze, printre crengi. E o bogăţie de *azulejos* la *Palácio dos Marqueses de Fronteira*, dovadă că proprietarii n-au stat o clipă pe gînduri cînd au decis să-şi împodobească reşedinţa: multe dintre panourile de mari dimensiuni ce se găsesc aici au venit din Olanda şi înfăţişează scene de vînătoare, scene de luptă, scene religioase şi mitologice. Cel mai fotografiat dintre panouri are conţinut satiric: maimuţe şi pisici parodiind comportamentul uman. Scena se numeşte sugestiv „Lecţia de muzică“ şi o veţi regăsi în toate albumele cu *azulejos* care se respectă.

Scoici şi eroi naţionali

Cu *azulejos* în stilul Rococo, caracteristice secolului al XVIII-lea, am dat nas în nas în grădinile palatului roz de la Queluz, din apropierea Lisabonei. Dar *azulejos* vesele, bogate, am găsit şi-n interiorul palatului, în *Corredor dos Azulejos,* holul numit aşa tocmai datorită plăcilor ceramice care-l tapetează de sus pînă jos, oferind ochiului scene care sugerează bogăţia coloniilor portugheze. În grădină însă, panourile ceramice de dimensiuni impresionante spun poveşti simple, în tonuri delicate: sînt scene pastorale, scene de la curte. Iar un model anume e atotprezent: o scoică multicoloră cu-ale ei contururi neregulate.

Despre toate aceste *azuleeejuus* portugheze v-aş putea spune o mulţime de poveşti. Că am alergat, aproape la propriu, să fotografiez cît mai multe şi cît mai variate, iar vacanţa mea a fost, în mare măsură, o vacanţă a căutărilor. A uimirilor. A bucuriilor colorate. Pe zidul exterior al *Igreja de Santa Luzia* l-am descoperit, de pildă, pe eroul local, Martim Moniz, ţinînd deschise, cu preţul vieţii sale, porţile oraşului, în încercarea regelui Alfonso I de a recuceri Lisabona de la mauri, în 1147. Şi tot pe zidul sudic al bisericii Santa Luzia e un alt panou din plăci ceramice înfăţişînd cea mai mare piaţă a Lisabonei, *Praça do Comércio*, înainte de cutremurul din 1755, cînd piaţa se numea încă *Terreiro do Paço*.

Scene din fabulele lui La Fontaine

Nu foarte departe, mergînd alene pe străzile înguste, te trezeşti la un moment dat lîngă zidurile albe şi înalte ale *Mosteiro de São Vicente de Fora*. Aici piesa de rezistenţă o constituie colecţia numeroasă de panouri din plăci ceramice inspirate din fabulele lui La Fontaine: „Educaţia“, „Paznicul necredincios“, „Pisica, nevăstuica şi iepurele“, „Avarul care şi-a pierdut comoara“, „Iepurele şi broaştele“ şi cîte şi mai cîte. Nu uitaţi să vă trageţi sufletul la înălţime, pe terasa mănăstirii, pe o băncuţă din piatră, cu spatele lipit de peretele rece, împodobit cu *azulejos* alb-albastre. După cum n-ar trebui să uitaţi nici să treceţi, cînd aveţi vreme, pe Rua das Portas de Santo Antão, o străduţă cu multe terase şi cafenele. Însă nu la terase vă trimit, ci la *Casa do Alentejo*, de la numărul 58. O casă cu o curte interioară frumoasă-frumoasă, în stil maur, şi cu *azulejos* ce vă vor aminti de Alhambra din Granada.

Hundertwasser, la metrou

Şi cum povestea asta se transformă într-un veritabil ghid de călătorie cu titlul posibil „cum să citeşti plăcile ceramice portugheze“, vă mai spun şi ce-am citit eu după ce m-am întors din vacanţă. Că, după cutremurul din 1755, *azulejos* au început să aibă mai cu seamă un rol utilitar, specific stilului pombalin, decorînd de sus pînă jos case, altminteri terne, egale, asemănătoare. Că obiceiul de a împodobi faţadele cu *azulejos* pare să se fi generalizat cumva şi sub influenţa imigranţilor brazilieni care au văzut în asta o modalitate de a ţine căldura în interiorul locuinţelor. Că după seismul cel mare au început să apară pe zidurile exterioare ale clădirilor şi numeroase *azulejos* devoţionale, pavăză împotriva dezastrelor, şi că, în timp, modelele standard, realizate mai rapid şi mai precis, după tehnici industriale, au început să împînzească oraşele şi clădirile.

„Azulejo – operă de artă“ a fost revitalizat în jurul anului 1950, cînd numeroşi artişti au fost implicaţi în decorarea multora dintre staţiile de metrou din Lisabona. Maria Keil, de pildă, a fost creierul „ornamentelor ceramice“ din nouăsprezece staţii, în perioada 1957-1982. De dată mai recentă, în staţia Laranjeiras găseşti bufniţele lui Rolando Sá Nogueira, în staţia Entre Campos, cîteva versuri – omagiu literaturii portugheze, creaţia lui Bartolemeu Cid dos Santos, iar la Campo Pequeno sînt taurii războinici ai lui Francisco Simões.

Pentru decorarea staţiei de metrou Oriente artişti de pe cinci continente au fost invitaţi să construiască scenarii ceramice pe teme legate de ocean: cinci europeni, trei asiatici, un african, un american şi un australian. Printre aceştia, şi austriacul Hundertwasser, care-a finalizat în 1998 panoul „Submersão Atlîntida“, lîngă care m-am pozat eu, cu gura pînă la urechi, fericită c-am reuşit să fac legătura, fără nici un fel de ajutor, între plăcile ceramice colorate de la Oriente şi-o casă simpatică pe care-o văzusem, cu doi ani mai devreme, la Viena...

PUBLICITATE

CURSELE TAXIMETRIŞTILOR DIN BUCUREŞTI

Selma IUSUF

Taxi!!

„Celulele, domnişoară, celulele!“ Tresar speriată şi mă uit la şoferul de taxi întors pe jumătate spre mine. În penumbra habitaclului maşinii, măturată răstimp de luminile străzii, îi sclipea, viclean, un dinte de viplă. L-am luat de pe Splai, din „Semănătoarea“, şi am petrecut amîndoi o oră din vieţile noastre pînă la rondul din Rosetti. Am aflat, după introducerea brusc-maniacală, că citea numai reviste de „leacuri şi tratamente naturiste“, nu tabloide, nu ziare *quality,* nu *Dilema veche,* nu altceva. La trei fraze rostite apărea cuvîntul „celulă“. „Aţi observat – zice – cum e mîna omului la 20 de ani şi cum e la 50?“ Spunînd asta, se roti iar spre mine – în plin trafic, cu maşina mergînd – şi se pocni puternic cu mîna dreaptă peste cea stîngă (volanul era singur). Pielea se zbîrceşte pentru că „celulele“ nu ştiu ce făceau. Iar ca să întăreşti „pereţii celulelor“ trebuie să mănînci nu ştiu ce seminţe şi nuci. „Mîncaţi?“ – mă întrebă inchizitorial. „Aaa... ocazional“ – zic, uluită de personaj, încercînd să nu-i rînjesc în faţă, întrebîndu-mă ce mă fac cu nebunu’ şi fascinată de dintele vipluit ca o cobră de fluier. „Citiţi asta“ – zice sec şi-mi aruncă în poală o revistă rufoasă, îndoită, tocită şi subliniată tremurat, dar consecvent. „Mulţumesc – zic – dar nu pot citi în maşină, mi se face rău.“ După ce mi-a explicat de ce mi se face rău („celulele!!“), mi-a poruncit să citesc măcar titlurile. Ceea ce am făcut. Mi-a întins apoi o foaie tipărită la imprimantă cu orarul unor cursuri pentru clarvăzători şi pentru doritorii de a-şi deschide „cel de-al treilea ochi“. „Io merg – zice – şi o înscriu şi p-aia mică a mea. Nu vreţi să veniţi şi dvs.?“ În fine, mi-a povestit cum a citit el trecutul şi viitorul unei cliente doar uitîndu-se la ea şi cum nu mai cobora aia din maşină căci, era – nu-i aşa – „mai uimită ca la ghicitoare, dom’le“. M-am întrebat totuşi cum de n-a ghicit şi marele meu rîs interior. Maşina lui arăta şi mirosea pe dinăuntru cum probabil că arată şi miroase la el în bucătărie unde citeşte revistele cu pricina şi mai fumează „la o cafea“, cu geamul neapărat deschis, „să nu intre în casă“. Aş zice, un miros stătut de mică vietate de pădure. Era un tip nou de taximetrist. În rest, am văzut (aproape) de toate:

– taximetristul cu zece cruci, două sute de icoane, mătănii lipite claie peste grămadă de parbriz şi lunetă, obiecte care îţi intră în ochi şi îţi pun în pericol ochelarii la fiecare frînă mai bruscă; acelaşi taximetrist care îl înjură gros pe oricare nefericit care-i stă în cale în trafic;

– taximetristul cel mai şmecher din tot Bucureştiul. Ştie străduţele toate, ştie bancuri, are replică, are nerv, îţi face cu ochiul în oglinda retrovizoare. O ia pe contrasens, merge în „marşalier“ pe străzile cu sens unic, te aruncă dintr-un colţ în altul al banchetei şi te lasă răvăşit şi gîfîind, la destinaţie;

– taximetristul foarte calm, cînd te grăbeşti;

– taximetristul care habar n-are unde trebuie să te ducă şi nu spune. Abia într-un tîrziu afli că nu ştie. După ce îi explici, îţi pune şi întrebări *bonus* de genul: „Da’ strada cutare are sens unic?“;

– taximetristul cleios-lubric (pentru doamne);

– taximetristul vorbitor la telefonul mobil. Nu încetează cînd îi spui adresa, nu încetează cînd ajungi la destinaţie şi vrei să-i dai banii;

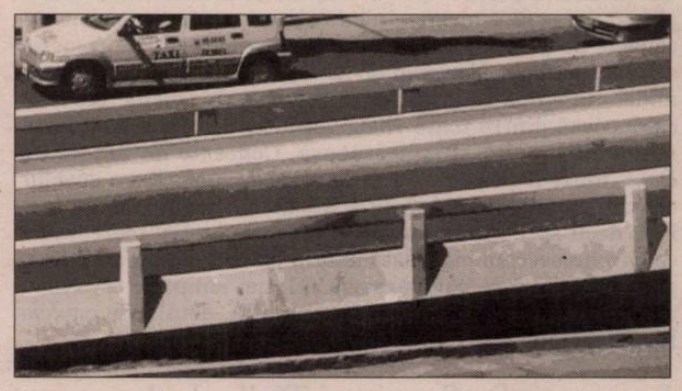

– taximetristul cu ţîfnă. Nu are motiv pe care să pună degetul. Pur şi simplu „nimic nu merge în ţara asta“ iar soluţia e, evident, un Vlad Ţepeş. Ţiganii, evreii, ungurii, musulmanii sînt cel puţin dubioşi, dacă nu vinovaţi de toate relele;

– taximetristul care povesteşte din auzite cum e în Occident. Unde, invariabil, străzile se spală cu şampon.

Evident, categoriile astea se întrepătrund, iau de la una la alta şi fac combinaţii dintre cele mai năstruşnice. Eu una îmi accept taximetriştii aşa cum îmi accept oraşul. Ei sînt o fotografie vie a Bucureştiului. Căci ce te poate surprinde, amuza şi înfuria (cu tandreţe uneori) mai tare decît străzile băltite din faţa palatelor, cartierele molcome prin care mai vezi vara căruţe cu pepeni sau o reclamă uriaşă pe o plasmă uriaşă oglindită în ferestrele unei case cu duzi în curte?

Iaromira POPOVICI

Biblia în torpedo

Sînt – şi, probabil, voi rămîne – o clientă a taxiurilor bucureştene. Nu conduc şi, atunci cînd nu merg pe jos, iau taxiul. Fac acest lucru dintotdeauna: adică din anii ’90 încoace. Ca atare, sînt tobă de istoria companiilor de taxi bucureştene, a scindărilor, grupărilor şi falimentelor lor. Evident, pe toate le ştiu după ureche, de la... taximetrişti.

Prin ’97-’98, cînd nu aveam maşină, dar posedam copil mic, nu mă deplasam, în lupta mea cu microbii, decît cu taxiul, atunci cînd duceam bebeluşul undeva. Ne aflam în vremurile de glorie ale Glucozei şi Titan-lui, destul de proaspăt desprinse din ceauşistul Getax (care, de altfel, se păstrase şi el chiar sub acest nume). Exista şi Cobălcescu, singurul dintre cele desprinse din 953-ul de odinioară care a rezistat pînă azi, dar eu preferam Glucoza. În cartierul Dristor, unde locuiam pe atunci, Glucoza era... la modă.

Pe lîngă Spitalul „Babeş“ stătea o pleiadă de taximetrişti. Puteai alege şi, dacă mergeai de mai multe ori, ca noi, îi ştiai pe cei „buni“ şi pe cei „răi“. Erau „buni“ cei care nu încercau să te păcălească chiar atunci cînd nu puneau aparatul (ceea ce se practica frecvent); care erau de acord să închidă geamul, cu preţul sufocării generale, ca să nu-l tragă curentul pe copil; care nu te ocoleau; care acceptau să oprească în mai multe locuri şi să stea după tine cît aveai nevoie, fără să te taxeze oficial; şi, în sfîrşit, cei care erau prietenoşi şi ştiau să poarte conversaţia adecvată cu clientul. Adecvată era atunci cînd nu erau nici morocănoşi şi foarte scorţoşi, dar nici mult prea familiari, pînă la obrăznicie: atunci cînd se pricepeau, instinctiv, să păstreze o linie de mijloc, aparent grijulie şi personalizată, de fapt bătînd cîmpii despre lucruri generale, care nu te implicau în mod real, precum politica sau educaţia copiilor.

Maria, de la Glucoza de atunci, mamă a cinci copii (mari), era foarte bună. La fel dl Popescu, care ne-a dus ani de zile pînă-n Cişmigiu şi înapoi, pînă la Nik şi retur, salvîndu-ne de greutăţi, furtuni şi treburi practice neplăcute. Alături de ei am trăit (fără neapărat să împărtăşesc) o serie de vane vise postrevoluţionare timpurii precum concursurile televizate, Caritas, FNI (din care nici unii nu am reuşit să ne îmbogăţim, dar am „compătimit“ împreună...).

Printre cei aşa şi aşa se numărau o Mariana (erau mai multe, numele era răspîndit în breaslă) care avea calitatea de a fi singură, feministă, cu diverse cuie împotriva bărbaţilor, dar cam piperată. Şi o altă Marianâ, frumoasă, blondă, care a plecat în Germania, despre care umblau poveşti cam deocheate cu şi printre colegi.

Printre cei de ocolit era o altă doamnă, nu-i mai ţin minte numele, care, pe atunci, adăsta pe la Universitate. Dacă te lăsai în mrejele ei, îţi povestea viaţa: şi nu fusese una uşoară – biata femeie trecuse prin multe. Asta nu ar fi avut de ce să te sperie: problema era că, atunci cînd şi-o redepăna, era în continuare atît de afectată de ea, încît ori greşea traseul, ori conducea brambura. Ţin minte că odată am pus-o să oprească şi am coborît urgent, cît am mai putut.

Şi în zilele noastre, cît de cît mai aşezate (din perspectiva taxiurilor), se pot întîmpla astfel de situaţii. Sînt, şi acum, destui taximetrişti care sar calul: soluţia rămîne, în condiţiile astea, să-i pui să oprească, autoritar, şi să „sari“ şi tu din maşina lor, dacă poţi – eu am putut de vreo trei ori, cînd mi s-au părut obraznici.

Alţii sînt inofensivi, dar obositori: am mers, odată, cu unul care înjura prea evident în trafic, îi ura pe toţi ceilalţi şoferi; cu altul care suferea de „teoria conspiraţiei“: considera că noi, românii, sîntem „poporul ales“ şi lucrurile rele ce ni se întîmplă sînt pentru că UE ştie chestia asta şi vrea să ne distrugă; în sfîrşit, cu altul căruia dispecera însăşi îi spunea „părinte“, avea Biblia în torpedo, adnotată, şi care, în urma unei discuţii controversate, m-a pus să-i citesc din ea, cu glas tare, ca să mi-o şi poată explica...

Recent, am călătorit cu unii agreabili: de pildă, cu un băiat destul de tînăr, care ştia cu o exactitate uluitoare numele aproape tuturor străzilor din Bucureşti, înainte ca vreuna dintre ele să ne iasă în cale... Unii m-au scos din nebănuite încurcături, fiindu-mi parteneri adevăraţi în ocolirea ambuteiajelor. Cu alţii am fost şi am rămas prietenă: cum ar fi dl Fane, cu care merg şi acum, de la care aflu tot ce mişcă la nivelul politicii, preţurilor, ofertelor...

Cred că să mergi cu taxiul e, în continuare, o experienţă, pentru un bucureştean, care nu trebuie ocolită. Şi un leac împotriva plictisului şi singurătăţii.

Marius CHIVU

Cinci reguli

Experienţele mele cu taximetriştii sînt fie absurde, fie degradante, fie amîndouă.

Mai întîi, n-am înţeles niciodată dacă ei au dreptul să refuze anumite curse. Am mers cu taxiul şi în alte ţări şi nicăieri n-am fost întrebat înainte de a mă urca în maşină unde vreau să merg. La noi, dacă taximetristul consideră că n-are chef să facă respectiva cursă, rişti chiar să te dea jos din maşină, dacă te-ai urcat fără să-ţi dea consimţămîntul. Eram odată pe la Universitate cu o amică gravidă în mod vizibil, începuse ploaia şi nici unul dintre cele cinci taximetre parcate la statui nu voia s-o ducă la Unirii. *Regula 1: taximetriştii îţi fac un favor dacă te iau!* Am întîlnit un taximetrist care nu voia să oprească şi să mă aştepte să-mi iau un suc de la chioşcul de peste drum. Cînd i-am zis că există tarif şi pe staţionare, mi-a zis că staţionarea este la latitudinea lui. Unii fumează fără să te întrebe, alţii au muzica dată foarte tare şi, dacă ascultă manele, ţi-e cam teamă să-i rogi s-o oprească. Alţii se bagă în vorbă şi-ţi spun toate tîmpeniile conspiraţioniste sau îşi bagă bip-ul în ceilalţi şoferi din trafic (deşi taximetriştii încalcă tot ce înseamnă regulă de circulaţie) şi o ţin tot înjurînd pînă la destinaţie. *Regula 2: dacă ţi-au făcut favorul de a te lua, trebuie să le suporţi comportamentul!* Apoi, aproape nici unul nu-ţi dă restul întreg pentru că nici un taximetrist nu are schimbat. *Regula 3: dacă ţi-au făcut favorul de a te lua, iar tu le-ai suportat comportamentul, atunci taximetriştii îşi opresc singuri ciubucul!*

Astă-vară, pe cînd mă întorceam acasă cu taxiul, la coborîre, mi-a alunecat telefonul mobil din buzunar pe banchetă, lucru pe care l-am sesizat imediat ce maşina a demarat. Am ajuns acasă într-un minut şi am sunat imediat la companie (Meridian). Cum nu-mi aminteam indicativul (luasem taxiul de pe stradă), nici şoferul respectiv nu-şi amintea să fi făcut vreo cursă în Giuleşti. *Regula 4: dacă ţi-au făcut favorul de a te lua, iar tu le-ai suportat comportamentul, taximetriştii îşi opresc singuri ciubucul şi tot ce ai uitat la ei pe banchetă!*

Dar toate astea nu înseamnă nimic pe lîngă ce am păţit acum două săptămîni. Văzusem un film la Movieplex şi, cum era trecut de ora 23 (apropo, nu înţeleg cum Metrorex, o regie care nu asigură curse de noapte, are atîtea pretenţii sindicaliste), m-am apropiat de singurul taximetru din parcare. Care, aflînd unde merg, a zis că nu se bagă. Eu am zis că există şi meserii mai puţin solicitante decît taximetria şi m-am îndepărtat. Şoferul m-a strigat şi mi-a făcut semn să urc lîngă el. N-am făcut-o. Doar m-am aplecat să văd ce vrea, suficient cît să primesc, prin cadrul geamului, o flegmă în locul unde aş fi putut avea mustaţă. *Regula 5 (şi, sper, ultima): dacă nu ţi-a făcut favorul de a te lua, iar tu te simţi ofensat, suportă-le comportamentul!*

CITESC: „NOŢIUNILE DE «BINE» ŞI «FRUMOS» (DESPĂRŢITE NU DOAR DE SÎRMĂ GHIMPATĂ) POT CONDIMENTA MIŞTOURILE PUTERNICE"

● Trece un vehicul pe care scrie ceva, cu litere mari. Citesc: *TRANSPORT „ÎNCET" ŞI „TIPTIL" DACĂ E NEVOIE*. (**D. S.**)

● Oricît s-a străduit Robert Turcescu să le nuanţeze noţiunile de „bine" şi „frumos", e păcat totuşi că nici unuia dintre candidaţii la preşedinţia României nu i-a venit în minte definiţia lui Friedrich Nietzsche: „Care e fapta cea mai umană? Să-l fereşti pe un om de o ruşine!". Oricît ar fi de filosofică, poate că nu va fi deplasată în dezbaterile de idei din turul al doilea. (**R. C.**)

● În centrul vechi al Nicosiei, ultima capitală divizată din lume, treci, cu paşaportul, pe strada Ledra, de la luxul desăvîrşit al Ciprului de Sud înspre lumea de bazar a Ciprului de Nord. Două culturi pe aceeaşi stradă, divizate nu doar politic, despărţite nu doar de sîrmă ghimpată, ci şi de mentalitate. Totuşi, între cele orgolii, există un liant: suvenirurile. Căci atît în magazinele din sud, cît şi în cele din nord, „Ochiul lui Allah" stă cuminte alături de sticluţe cu vin cipriot sau magneţi cu litoralul sudic. (**S. G.**)

● Cu ocazia primului tur al alegerilor prezidenţiale, am observat că, la TV, se poartă o formă de talk-show-şezătoare. Sînt invitaţi vreo 8-9 analişti-comentatori şi cîţiva reprezentanţi ai partidelor, în acelaşi timp, încît am impresia că sărmanii cameramani au dificultăţi serioase să-i cuprindă pe toţi în cadru. Dialog nu prea există, fiecare vorbeşte pe cont propriu. Aş propune ca studiourile să fie dotate, ca să mai treacă timpul, cu gherghefuri, războaie de ţesut, unelte pentru tors lîna şi ştiuleţi de porumb proaspăt recoltaţi, pentru depănuşare – iar intervenţiile se pot condimenta, din cînd în cînd, cu o ţipuritură. Astfel, aceste impresionante adunări de bătut cîmpii fără graţie pot căpăta un oarecare sens. (**M. Ş.**)

● Cînd eram eu mic şi cu plete, prin facultate, la televizor apăreau uneori (la *Tucă Show,* ce mai face Tucă Show, mai trăieşte?) nişte „analişti politici". Adică nişte domni scorţoşi care analizau politica ştiinţific (da, şi Moş Crăciun există! – eram mic, terminaţi cu miştourile, OK?!). Erau cîţiva, Stelian Tănase, Dorel Şandor, Vladimir Pasti, Dan Pavel. Ce s-a ales de ei? S-ar fi zis că în zece ani aveau timp să se afirme prin reviste serioase, aveau material de studii de caz, să devină intelectuali europeni, să atenteze măcar la topul celor 100 de intelectuali influenţi la nivel global. Dar ceva s-a întîmplat cu ei. Tănase e băiat de mingi la Dinescu, Şandor scrie un fel de poeme în proză la Nistorescu, sub deviza atît de vadimistă „România sub ocupaţie", Dan Pavel l-a proclamat pe Becali cel mai bun student al său, iar Pasti e şi mai obscur în ce produce decît acum zece ani. Serios, proastă recoltă de analişti a dat generaţia trecută. E trist. (**C. G.**)

● Un raport ONU arată că femeile sînt mai preocupate de protejarea mediului decît bărbaţii. Rezultă din raport şi că, în general, viaţa pe care o duc femeile din ţările industrializate degradează mediul mai puţin decît cea a bărbaţilor. Asta pentru că femeile nu conduc maşini puternice, merg mai puţin cu avionul, sînt preocupate de siluetă şi

Cu ochii-n 3,14

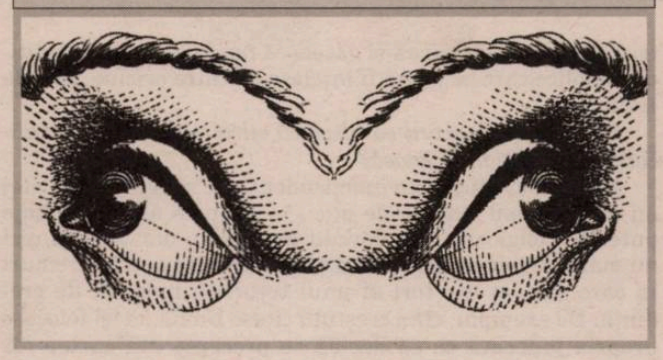

mănîncă mai multe produse ecologice. Acum vreo două săptămîni tocmai aflasem de la un fost economist-şef al Băncii Mondiale că vegetarianismul contribuie, cică, la reducerea gazelor cu efect de seră din atmosferă. Probabil că în cele din urmă toate aceste teorii se vor unifica şi va rezulta ceea ce de mult trebuia să rezulte, anume că individul perfect din punct de vedere ecologic este femeia neagră lesbiană şi vegetariană (poate şi cu un uşor handicap). (**A. M.**)

CITESC: „CEI CARE TAIE COPACI DINTR-UN SPITAL SE BUCURĂ CĂ, ÎN ACELAŞI SPIRIT, S-A IŢIT JALE MARE"

● „Facem apel la toate formaţiunile politice să înceteze cu tentativele de fraudă..." – a spus ministrul Adriean Videanu în duminica votului. Bună metodă de a preveni frauda – apelul la televizor. Ar trebui ca televiziunile să dea în fiecare seară măcar zece minute de apeluri şi cred că în scurt timp s-ar rezolva multe probleme: miniştrii ar putea face apel către cei care taie copaci ilegal să nu mai taie, către hoţi să nu mai fure, către traficanţii de droguri să se apuce de vîndut fructe în piaţă etc. Brusc, i-ar lovi mustrările de conştiinţă pe toţi, n-am nici o îndoială... (**M. V.**)

● Cea mai uluitoare manevră electorală mi s-a părut cea cu ambulanţa care transporta la secţia de votare bolnavii dintr-un spital. Altfel spus, dacă nu te abandonează pe trotuar, ambulanţa te va duce cu forţa să votezi (cu dr. Oprescu?). (**M. C.**)

● Pe Antena 1, la ştiri, Pavel Stratan se bucură (şi ne împărtăşeşte şi nouă uşurarea) că fiica sa, Cleopatra, nu e emotivă: „Cleo – zice fericitul tată – nu ştie ce e aia emoţie. Şi să dea Dumnezeu să nici nu ştie vreodată!". Parcă sună mai degrabă a blestem... (**S. S.**)

● Locuitorii din Voluntari au votat în proporţie de 77% pentru transformarea oraşului lor (fost comună) în al 7-lea sector al Capitalei. În acelaşi spirit, propun un referendum la care să fie convocaţi bucureştenii, pentru transformarea capitalei României în cel de-al 21-lea arondisment al Parisului (sau într-un cartier al Veneţiei – *nota redactorului-şef*). (**A. M.**)

● Îmi pare rău că sînt chichiricios faţă de un personaj cu totul respectabil, dar mi s-a iţit o mică dilemă. Pe site-ul dlui Klaus Iohannis (www.klausjohannis.ro), în CV, la rubrica „limbi străine" scrie aşa: *germana şi engleza*. Cum poate fi germana „limbă străină" pentru un om de etnie germană, membru al Forumului Democrat al Germanilor din România? (**M. V.**)

● Duminică seară m-am uitat cu mare plăcere la Antena 3. Aveau oamenii casei nişte feţe atît de lungi şi de triste încît nu mai erau doar isterici, ci savuros-isterici. Ciutacu era aproape să sară să-l bată pe Vosganian ca nu cumva să se alieze cu Băsescu, Gâdea şi Radu Tudor numărau pe degete şi ieşea că Băsescu a pierdut, Bogdan Teodorescu ameninţa că emigrează (sigur că da, mai găseşte el ţări cu politicieni atît de proşti încît să-i dea bani pentru prostiile pompoase pe care le zice şi procurori atît de laşi încît să nu-l ia la întrebări pentru contractele învîrtite cu ministerele, ca pe vremea lui Năstase). Pe scurt, era jale mare. Săracii oameni or fi crezut sincer că dacă vorbesc ei între ei, atîţia ani, diverse chestii, alea or fi adevărate? (**C. G.**)

CITESC: „E POSIBIL CA, DUPĂ TREI ANI DE PREZENTARE A TRECUTULUI, FIECARE SĂ DEA O FUGĂ PÎNĂ ACASĂ"

● „Unii scriitori sînt mari în America, eu sînt celebru în România. Nu ştiu cărui fapt îi datorez acest lucru. E posibil ca traducerea românească să fi transformat cărţile mele în romane cu vampiri", a declarat pentru *Daily Express* scriitorul Salman Rushdie, care a acordat miercuri autografe la Romexpo. (**M. C.**)

● În week-end-ul trecut, pe hipodromul din Ploieşti s-au reluat, după trei ani de pauză, cursele de trap. Iată o ştire cu care ar putea începe primăvara. (**M. C.**)

● În cei 5-6 ani de cînd nu am mai fost la Sighişoara, constat, cu bucurie şi doza permisă de mîndrie naţională, că ceva s-a schimbat: există o gardă, a cetăţii, alcătuită din doi bărbaţi, simpatici, în costume probabil medievale. Aceştia, de cîte ori faimosul ceas din turn bate cîte o oră exactă, recită un soi de prezentare a cetăţii în vreo şapte limbi (printre care şi o posibilă coreeană). Şi-şi termină, inspirat, fiecare frază cu „Am zis" şi cu o bătaie de tobă. (**I. P.**)

● Un nou cuvînt, inspirată sinteză de o frumoasă plasticitate, a poposit în limba română: *curluntrism,* lansat marţi, în *Gândul,* de dl Cristian Tudor Popescu. Să fie primit în toată strălucirea trecutului, prezentului şi viitorului său cert. (**R. C.**)

● Posturile de radio de la noi, chiar şi cele care se vor speciale, au prostul obicei de a difuza doar jumătate din melodiile rock. Dacă aş fi primit cîte 10 dolari pentru fiecare cîntec ciuntit de Radio Guerrilla sau de City Fm, aş fi condus acum un Porsche! Domnilor DJ, nu mai băgaţi Pink Floyd, Queen, Marillion, Yes sau Led Zeppelin, dacă tot nu difuzaţi tot cîntecul! Daţi mai bine Iris, Lady Ga-Ga, Fuego! (**M. C.**)

● Televiziunile româneşti au descoperit marii hoţi de voturi ai ţării: tinerii care fac facultatea sau au slujba în oraşele mari şi, din lipsă de bani sau timp ca să dea o fugă pînă acasă, se duc la secţiile de votare speciale. Ei sînt cei care vor să fraudeze alegerile, infractorii de lîngă urna de vot, pericolul adevărat pentru democraţia românească. Nu m-ar mira ca în curînd să fie numiţi, după caz, moguli sau dictatori. Sau – ca să ne întoarcem de unde am plecat –, mai direct, „golani". (**M. Ş.**)

PUBLICITATE

Etică, biologie şi interese

– interviu cu Peter SINGER –

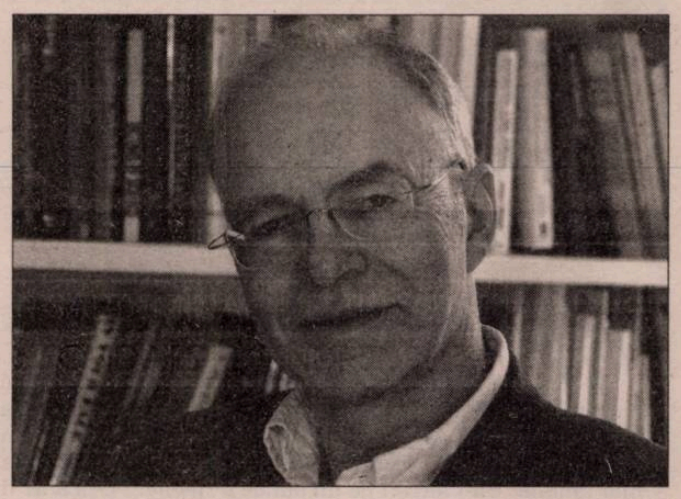

Filozof şi bioetician, profesor la Universitatea Princeton, Peter Singer este unul dintre cei mai controversaţi – dar şi cei mai citaţi – autori contemporani. Cartea sa din 1975, Animal Liberation, *este una dintre sursele de inspiraţie ale mişcării contemporane pentru protecţia animalelor. Concepţiile lui filozofice utilitariste, duse pînă la ultimele consecinţe, expuse, printre altele, şi în volumul* Rethinking Life and Death, *în care găseşte şi argumente în favoarea eutanasiei şi a eliminării nou-născuţilor cu malformaţii foarte grave, au fost constant surse de indignare. Urmînd senin firul argumentaţiei, Singer ajunge la concluzii contradictorii şi năucitoare: este etic ca toţi oamenii cu bani să-şi doneze obligatoriu o parte din venituri săracilor (el însuşi oferă pentru cauze umanitare un sfert din salariul de profesor), dar avortul în orice etapă a sarcinii şi sinuciderea asistată medical ar trebui social acceptate; interesele animalelor ar trebui tratate pe picior de egalitate cu cele ale oamenilor, dar zoofilia, cîtă vreme nu face nici un rău fizic animalului în cauză, nu este atît de abominabilă pe cît cred unii. Etc.*

Mulţi nu-şi dau seama dacă Peter Singer este un excentric inofensiv, căruia îi place provocarea, sau un periculos relativist moral, cu propensiune spre eugenie. Economistul Steve Forbes a refuzat să mai doneze bani Universităţii Princeton, cînd a aflat că Singer a fost numit profesor. Printre cei care au luat atitudine împotriva lui se numără şi celebrul „vînător de nazişti" Simon Wiesenthal, care a scris organizatorilor unui tîrg de carte din Suedia, unde Peter Singer era invitat: „prezenţa unui profesor de morală care justifică uciderea nounăscuţilor cu handicap nu poate fi acceptată, după părerea mea, la un eveniment de asemenea anvergură".

Ceea ce nu înseamnă că Singer nu rămîne un autor pe cît de blamat, pe atît de citit. În apărarea lui, acesta spune fie că afirmaţiile îi sînt scoase din context, fie că se aplică concluziile cărţilor sale în domenii pe care nu le-a avut în vedere. În orice caz, faptul ciudat este că atunci cînd poartă un dialog cu adversarii de idei faţă în faţă, aceştia rămîn cel mai adesea fără argumente, cel puţin la nivel logic. Încă un motiv de reflecţie pe marginea seriozităţii unei butade al lui G.K. Chesterton: cel mai îngrijorător nu este să-ţi pierzi mintea, ci să pierzi orice altceva, şi să rămîi doar cu ea.

Interviul de mai jos a plecat de la articolele traduse şi publicate pînă acum în Dilema veche, *oferite prin intermediul* Project Syndicate.

Care este definiţia pe care o daţi bioeticii? Care ar putea fi punctele de convergenţă între biologie şi etică?

Bioetica reprezintă acea ramură a eticii preocupată de subiecte ridicate de ştiinţa biologiei şi de cea biomedicală. Termenul este uneori înţeles în sens mai larg, pentru a include probleme ce au legătură cu „biosfera" – fiind astfel cuprinse şi aspecte legate de etica mediului.

În urma dezbaterii cu autorul conservator Dinesh D'Souza aţi scris un articol ce a fost publicat şi în revista noastră, legat de argumentele împotriva existenţei lui Dumnezeu. În opinia dvs., care este rolul religiei în societăţile contemporane?

Depinde. Religia încă joacă un rol major în unele societăţi, dar unul prea puţin important, în altele. Probabil intenţia dvs. a fost să mă întrebaţi care ar *trebui* să fie locul religiei în societatea de astăzi. Acolo unde ea se manifestă, ar trebui să rămînă o chestiune de convingere personală. Nu văd de ce ar fi necesar să formeze baza legalităţii, pentru că legea ar trebui să-şi găsească fundamentele în politicile publice care să poată fi înţelese de către oricine, pe cale raţională.

Dar sînteţi de acord cu ideea că etica însăşi îşi are rădăcinile în tradiţia religioasă?

Nu, deloc. Etica este independentă de religie. Mulţi atei au fost oameni extrem de etici, în timp ce alte personaje puternic religioase s-au dovedit malefice – dar cred că nici nu mai e nevoie să menţionez acest lucru, în aceste vremuri în care sîntem martori ai unui terorism inspirat de credinţă. De exemplu, cînd creştinii citesc Biblia, ei îşi folosesc propria judecată ca să decidă ce precepte din cartea lor sfîntă vor accepta şi pe care le vor respinge. Şi, pe cale logică, credincioşii care spun „Dumnezeu este bun" ar trebui să recunoască că au o idee despre „bine" care nu derivă din cea de Dumnezeu. Altminteri, care ar mai fi sensul propoziţiei „Dumnezeu este bun"? Ar trebui să spunem doar că Dumnezeu aprobă ceea ce este dumnezeiesc.

Sînteţi cunoscut şi pentru opinia că drepturile animalelor ar trebui să fie considerate similare celor ale omului. Cum răspundeţi argumentului că în natură există o ierarhie implicită între fiinţele umane şi cele non-umane? Nu credeţi că există pericolul să relativizăm conceptul însuşi de „drepturi", dacă îl aplicăm şi fiinţelor non-umane?

Aş dori să vă corectez puţin: eu nu-mi bazez punctele de vedere etice pe drepturi, nici ale animalelor, nici ale oamenilor. Argumentul meu este că toate fiinţele au interese şi sînt îndreptăţite la o luare în considerare egală a intereselor lor. Doar faptul că o persoană aparţine unei rase diferite nu ar trebui să constituie o diferenţă în privinţa importanţei pe care o acordăm intereselor acelei persoane; în acelaşi mod, nici faptul că o fiinţă face parte dintr-o specie diferită nu ar trebui să constituie o motivaţie pentru a-i ignora interesele – în cazul în care comparăm interese similare. Aşadar, dacă o fiinţă simte durerea, nu putem spune că durerea ei nu contează pentru că nu este umană. Dar, desigur, putem spune că, fiindcă o fiinţă nu este umană şi nu are capacitatea şi calităţile intelectuale ale unui om, are şi interese diferite. Nu voi avea interesul să învăţ să scriu şi să citesc, de exemplu, pentru că nu sînt capabil să fac acest lucru. Dar suferinţa este o chestiune diferită. Nu e necesar să avem anumite calităţi intelectuale ca să fim capabili de suferinţă.

Nu văd nici un pericol prezentînd această viziune, poate doar pentru aceia care profită de pe urma abuzului asupra animalelor, de exemplu încuindu-le în mari complexe zootehnice pentru o producţie de carne şi ouă mai ieftină decît dacă le-ar permite să aibă o existenţă decentă după standardele speciei lor.

Care ar fi argumentele etice pro şi contra eutanasiei?

Argumentele etice în favoarea eutanasiei voluntare prezintă două paliere. În primul rînd, se pune problema autonomiei personale – de ce ar trebui să-mi spună statul cît de mult să trăiesc? Dacă am o boală în stadiu terminal sau maladia este incurabilă, dar capacitatea mea mentală este încă în stare de funcţionare, eu sînt cel care poate judeca în cunoştinţă de cauză dacă viaţa mea este suficient de acceptabilă pentru a continua să trăiesc.

Al doilea tip de argument se referă la faptul că acceptarea eutanasiei voluntare presupune să fim de acord că oamenii nu trebuie să sufere inutil. De ce sîntem noi în măsură să-i obligăm pe alţii să treacă prin toate etapele finale ale unei maladii chinuitoare, aflată în fază terminală? Un argument împotriva eutanasiei ar fi acela că e întotdeauna greşit să-i iei intenţionat viaţa unei fiinţe umane inocente. În opinia mea, această poziţie ignoră factorul esenţial, că în eutanasia voluntară nu există nici o „victimă" – persoana care moare vrea să moară. Un al doilea argument ar fi că acela că legalizarea eutanasiei voluntare ar putea fi primul pas spre un efect de domino care va duce şi la acceptarea uciderii altora. Dar astăzi, cînd s-au adunat mai mulţi ani de experienţă asupra eutanasiei voluntare sau a sinuciderii asistate medical în Olanda, Belgia, Elveţia şi statul american Oregon, nu cred că datele arată că am avea motive să ne temem de un astfel de efect de domino.

Aţi comparat la un moment dat efectele încălzirii globale – cauzate, în opinia dvs., în special de statele industrializate – cu colonialismul. Nu putem spune, în acelaşi timp, că, dacă statele occidentale sînt într-adevăr la sursa unor schimbări climatice, în acelaşi timp este îndreptăţit să le fim recunoscători pentru excepţionalele inovaţii tehnice şi ştiinţifice din ultimele secole? Ar mai fi fost posibil să ajungem la beneficiile tehnologice de astăzi fără să exploatăm şi combustibilii de origine fosilă – conform zicalei că, dacă vrei o omletă, întîi trebui să spargi nişte ouă?

Ceea ce spuneţi despre importanţa în viaţa noastră a tehnologiei produse de ţările industrializate şi a dependenţei inevitabile, la un moment dat, de combustibilii fosili este adevărat. Dar acest aspect nu schimbă datele etice a ceea ce fac astăzi statele industrializate. Ele ştiu care sînt consecinţele dacă emit în continuare aceleaşi cantităţi de gaz de seră. Ele sînt conştiente că schimbă clima planetei într-un mod impredictibil. Scăderea cantităţii de precipitaţii a cauzat deja secete devastatoare şi incendii de păduri în Australia. Dacă lucruri similare vor avea loc în Africa sau Asia, milioane de oameni se vor afla în imposibilitatea de a-şi cultiva recoltele şi vor fi nevoite fie să se refugieze în alte zone ale planetei, fie să moară de foame. Creşterea nivelului mărilor va duce la inundarea unor regiuni fertile de deltă din Bangladesh şi Egipt, obligînd alte milioane de persoane să-şi părăsească pămînturile. Ţările dezvoltate economic sînt cele care provoacă aceste probleme, iar locuitorii din statele în curs de dezvoltare vor avea cel mai mult de suferit. De aceea am comparat acest fenomen cu colonialismul. Mi se pare una dintre cele mai amarnice nedreptăţi comise vreodată.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

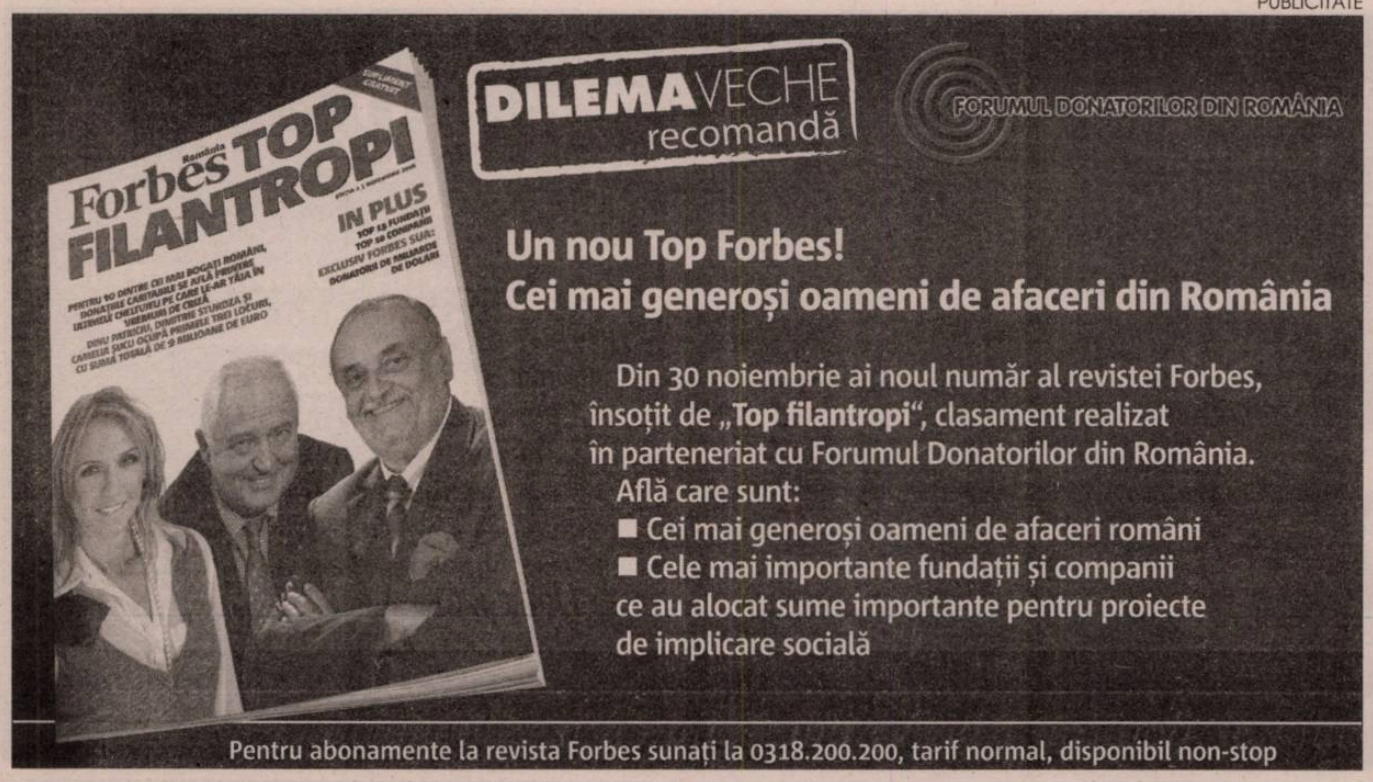

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 303 ● 3-9 decembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

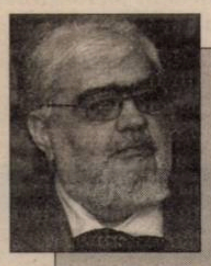

Andrei Pleşu
„Recitiri“

pagina **3**

Divanul *Dilemei vechi*
Horia-Roman Patapievici

paginile **20-21**

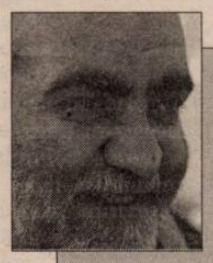

Interviu cu
Alexandru Andrieş

pagina **24**

De ce (nu) iubim FMI?

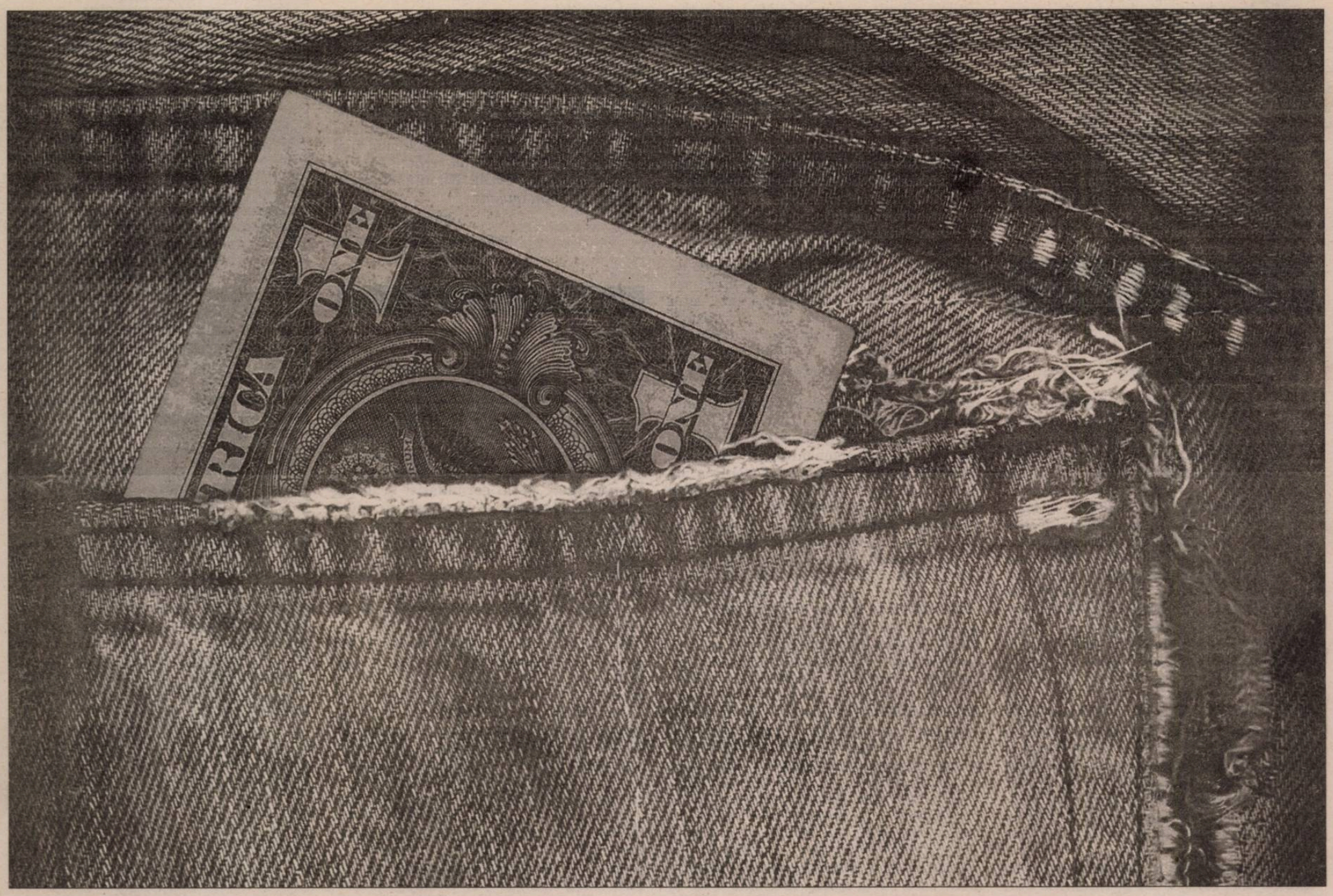

„Economia mondială rămîne o noţiune abstractă atîta timp cît nu ai un cont în bancă.“

ACHILLE CHAVÉE

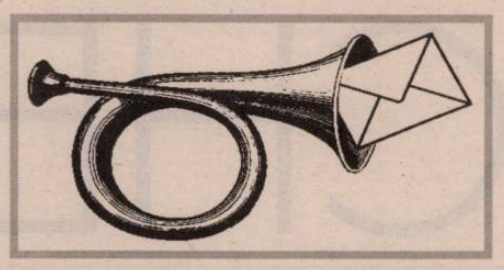

Nr. 297: *„Cîrciuma – o instituţie“*

„Să mai bem un păhărel / Să ne veselim niţel!“

Pentru că, orice s-ar spune, un pic de veselie nu strică la casa omului. Şi ca să se asigure că veselia asta îl „ţine“ pînă acasă, mai bine şi-o fixează cu încă un păhărel. Şi încă unul, şi apoi încă unul... Că parcă nici paharele nu se mai fac ca pe vremuri! Şi apoi consumul propriu-zis al licorii veseliei este doar un pretext, este *crème de la crème*, măslina din pahar, „+1“-ul primit cadou la „ceva“-ul pentru care omul se duce de fapt la... să-i zicem, cîrciumă.

Cîrciuma este (s-a dovedit ştiinţific!) mult mai mult decît un simplu loc de golit şi eventual de spart pahare. Este locul în care omul se alătură altora ca el să socializeze, să discute probleme aprinse, să facă politică. La cîrciumă se stabileşte dacă şeful este sau nu un nemernic (deci are rol de business-reglator), dacă X sau Y fură, dacă nevasta unuia e mai bună decît a altuia (deci are puternic rol social), dacă puradelul e deştept, şi de regulă e, maica mă-sii (rol educaţional), dacă trebuie sau nu schimbat guvernul. De aici rezultă clar că ea – cîrciuma – are o importanţă vitală în peisajul socio-politic.

Şi e drept că uneori, doar uneori, oamenii se adună aici pur şi simplu ca să-şi bea minţile. Dar asta nu devalorizează nimic, întrucît să ai pretenţia să soluţionezi atîtea chestii grave fără strop de distracţie ar fi... – nu-i aşa? –, inuman.

Ioana DUMITRAŞCU
ioana_du@yahoo.com

N. red.: Cel mai mult ne-a plăcut, din veselul dvs. text, ideea din paranteza aceea cu „dovada ştiinţifică“.

Nr. 301: Articolul lui Teodor Baconsky, „Dezinformare“

„Prea mult înseamnă prea puţin“

De multă vreme citesc (şi admir) articolele scurte, dar pline de conţinut, ale lui Teodor Baconsky. Şi constat, cu oarecare tristeţe, că devine tot mai pesimist, tot mai resemnat. Într-un articol recent („Dezinformare“) observa că „atîtea minţi nou educate în Occident... *(nu îşi conjugă)*... competenţele pentru a discuta problemele efective ale cetăţii: de pildă, lipsa unei politici industriale, noi forme de luptă anticorupţie sau educaţia minimală pentru viaţa în comunitate“. Observaţia este perfect valabilă pentru că „tradiţia“ românească (şi am participat la destule analize, şedinţe, consfătuiri, conferinţe, simpozioane etc., începînd cu anii '60 şi pînă recent) este ca, la toate aceste întîlniri, să se emită opinii, multe chiar valabile, după care însă nu se trage nici o concluzie şi, mai ales, nu se stabileşte *cine, ce şi cînd* va face ceva spre îndreptarea situaţiei! Aceeaşi atitudine se regăseşte şi în presa românească; găsim subiecte arzătoare analizate competent şi profund, dar nu am găsit nici o propunere concretă de corectare, de remediere a situaţiei, fie că este vorba de industrie, de agricultură sau de educaţie.

În acelaşi articol, dl Baconsky propunea apariţia unei reţele civice pe Internet... Dar, încet-încet, Internetul se autosufocă în propriile excese, precum societatea de consum (în parabola) din „La Grande Bouffe“ („Marea crăpelniţă“). Dacă dai un cuvînt de căutare, de exemplu „educaţie“, primeşti pe ecranul monitorului mesajul: „Rezultatele 1-10 din aproximativ 8.280.000 pentru educaţie“!

Or, *prea mult* înseamnă *prea puţin*, deoarece eşti fatalmente obligat să te limitezi la primele cîteva site-uri, după care te laşi păgubaş şi te întorci la paginile dinainte cunoscute.

În schimb, avem o presă scrisă pe care nu o mai utilizăm la capacitatea ei. Lumea *(bună)* se întoarce volens-nolens către această presă de calitate (citită fiind chiar şi pe net) unde includ, desigur, şi *Dilema veche*. Cu atît mai mult cu cît rostul ei este să dezbată dileme, să pună întrebări, dar şi... să caute şi răspunsuri la ele. Chiar dacă ea este citită doar de 10-12 mii de cititori, aceştia sînt cei importanţi, deoarece niciodată problemele nu au fost rezolvate de „mase“ (îndeobşte cititoare de „Fata de la p. 5“), ci de „personalităţile“ aflate în poziţii de decizie. Or, acestea citesc (totuşi) presa scrisă.

Kozma Prutkov, un (inexistent) scriitor rus, spunea o dată *(citat din memorie)*: „Dacă stai pe un pod şi scuipi în apă, neapărat să urmăreşti cercurile care se formează, pentru că altfel rişti să nu fie decît o ocupaţie fără rost!“.

De aceea, poate că ar fi bine ca la „dilemele“ ce se vor dezbate în viitor, invitaţii (sau chiar şi cei autoinvitaţi) să încerce să sugereze cîteva soluţii posibile, pentru ca, în acest mod, ocupaţia de a analiza, dezbate, scrie şi citi, să aibă un rost...

Q.e.d.

N.B. *Kozma Petrovici Prutkov – este un autor creat de Alexei Konstantinovici Tolstoi şi de trei fraţi Jemciujnikov (Alexei, Vladimir şi Alexandru) în timpul ultimei părţi a domniei ţarului Nicolae I. Cei patru poeţi satirici s-au folosit de acest pseudonim artistic colectiv, pentru a publica aforisme, fabule, epigrame şi versuri satirice, în perioada 1850 – 1860, în revista* Sovremennik (Contemporanul).

Gheorghe GRÜN
ggrun2000@yahoo.com

Mesaje

Către Mihai Idu

Prietene Mihai,

Citesc şi rămîn nedumerit de retorica partizană, aproape nervoasă, stîrnită de un articol uşor, fără pretenţii axiomatice, aşa cum ne-a obişnuit dl Mîndruţă care, între noi fie vorba, o întoarce bine din condei. Cred că pasiunea controversei se topeşte în oceanul de dezbateri, pe aceeaşi temă, susţinute în timp, cu mijloace net superioare, şi de persoane mult mai titrate. Mi se pare un mic exces a discuta în termeni atît de „mici“ un subiect atît de mare şi, dacă ai pretenţia unor arme mai mari, nu se face să împrumuţi briceagul preopinentului. Intuiesc dedesubtul afacerii ca fiind îngrijorarea, de altfel justificată, pentru viitorul copiilor noştri, pe care nu-l vedem roz, cum nu l-au văzut nici părinţii noştri pe al nostru, la timpul trecut şi nu-l vor vedea probabil nici ei (copiii de azi), la timpul viitor. Dar asta e altă poveste. Eu nu pot să afirm că cred... sau că nu cred... dar în orice caz sînt sceptic cînd vine vorba despre lucruri care îmi depăşesc posibilităţile de înţelegere, fără îndoială limitate. Este motivul care mă face să mă consider aparţinător de ortodoxia părinţilor şi bunicilor, religie care nu excelează în prozelitism, nu şi-a propus niciodată misiuni de creştinare a „sălbaticilor“ şi nu pune la zid pe ne-practicanţii fervenţi; nu are o conducere autoritară vizibilă şi lasă loc celor mai comozi să-şi ordoneze relaţia cu divinitatea, de acasă, din bucătărie sau din dormitor, fără aportul neapărat şi nepreţuit al unor mentori care nici ei „nu fac ce zice popa“, dar fac educaţie auditoriului înregimentat. Eu cred că fiecare are libertatea de a găsi *calea* de unu' singur, chiar dacă nu va ajunge niciodată unde se crede că toţi doresc să ajungă. Dar unde dorim să ajungem? Şi prin ce mijloace? Fiecare cu crucea, regele sau zeul lui, după cum i-a fost sortit să se nască. Să credem în ideea convergenţei căilor spre paradisul comun? Cîţi sînt în stare să accepte în mileniul trei că nu conteză ce mănînci, oaie, porc sau spanac, sau că munceşti în zi de sărbătoare ca să le poţi cumpăra copiilor palton, fără să comiţi un păcat major? Se pare că o existenţă perfect canonică este rezervată unui număr mic de fericiţi care poate se vor simţi stingheri în imensitatea Edenului, iar dacă ne este sortit ca în existenţele succesive să fim şi lei, şi rîme, oare contează ordinea în care ne împlinim destinul? Grele întrebări şi grea misiune să încerci clarificări. Dar dacă am încerca să fim mai buni, mai îngăduitori cu semenii, cine ar mai polemiza? Cine s-ar opune becalizării noastre şi altor metehne carpatice? Cum ieşim din atîtea dileme? Cîţi sîntem cei care le avem, dilemele? Şi dacă sîntem dintre cei care avem dileme, putem fi şi printre cei care „aruncă piatra“? Eu nu. Eu pot doar să aleg. Şi dacă va fi să trăiesc onest, chiar dacă modest; şi dacă va fi să am doar trei prieteni dintre care unul să fii tu; şi dacă copiii mei vor deveni „oameni“, cu cărţi sau Internet; şi dacă îşi vor aminti de mine uneori, plîngînd sau rîzînd; şi dacă la final va fi să am parte de o moarte „bună“; atunci voi fi mulţumit indiferent de locul sau starea în care, îmi voi savura mulţumirea. Dar pentru că pînă atunci mai este timp, nu pot să nu mă vreau şi eu un cruciat în vorbe.

Cu drag,

Mihai

P.S. Aşa cum ştii, rămîn un fidel al confruntărilor „live“ (capitol la care dl Mîndruţă nu e tare), dar dacă vremile o cer e bun şi pixul, deşi voi avea mereu nostalgia stiloului cu cerneală. Sînt curios cum ţi-ai trimis articolele la *Dilema veche* – sper că nu cu decadentul e-mail. Nu uita latinescul *aquila non capit muscas*.

Mihai STURZA
mihai.sturza@gmail.com

(In)Actualităţi

Intimitatea cu pămîntul

Încă ne închinăm ca la o minune atunci cînd din „mirabila sămînţă“ ţîşneşte, viabil, forma de viaţă efectivă (sămînţa este doar o fază potenţială a ei). Rămînem fascinaţi cînd bobul de grîu „moare“ pentru a aduce roadă multă. Printr-un mecanism cosmic, dumnezeiesc, sămînţa se dăruie (mistuie) în scopul (pro)creaţiei; „patul germinativ“ şi întreg contextul „încolţirii, al împerecherii, ajută acestei minuni de transmitere a vieţii mai departe. Cu alte cuvinte, regnurile (mineral, vegetal, animal) îşi dau cu sfinţenie concursul ambiental prin a fi «naşi» (martori) şi «nuntaşi» la miracolul vieţii incipiente“.

Cu nimic mai prejos decît răsărirea nu rămîne... răsădirea vieţii. Atunci cînd scoţi din rădăcină un pui de plantă pentru a-l duce într-un alt pămînt (mai bun oare, cu mai multă apă, lumină, căldură?). Se va adapta el oare... chimiei solului respectiv? Ceea ce putem şti este că „pămîntul nou“ care îl va adopta, va fi, cel puţin la început, străin lui. Acesta va trebui să ajungă în timp util (vital) la o anume... „intimitate“ cu respectivul loc. Chiar dacă mai bun, mai fertil, acel sol are un mare dezavantaj: este altul decît cel „matern“, natal, originar (e valabil pentru orice tip de fiinţă: plantă, om, animal). Într-un mod dramatic, totul parcă se amestecă echivoc pe calea dezrădăcinării de ţară (emigrării): moşie, strămoşi, moştenitori. Fără „seva“ continuităţii, arborele genealogic respectiv (seminţia) se risipeşte; se... dezmoşteneşte.

Atunci cînd ţăranul răsădeşte o „oltoană“, acolo, în colţul grădinii lui, îşi face şi o pioasă rugăciune: ca ea să se „prindă“. Să reînvie la primăvară. Dacă acel pom va da Dumnezeu şi va înverzi, bucuria în casă va fi mare. Poate chiar mai mare decît dimensiunea absolută a amărăciunii pierderii locului din rai al lui Adam şi al Evei...

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Recitiri

Mihai Eminescu, 16 octombrie 1881: „Astăzi se încep alegerile pentru Reichsrath în Germania. Deşi lupta nu are pentru cititorii noştri un interes direct, totuşi înverşunarea cu care se poartă, precum şi vederile deosebite ce se ciocnesc în ea merită atenţie şi îndeamnă la asemănări. În Germania luptele electorale sînt departe de-a avea acea lature hidoasă de intrigi personale, de mici interese de păsuială, de vînătoare de funcţii şi de diurne pe care le au la noi. Organele statului, cele judecătoreşti şi cele administrative, sînt inamovibile, miniştrii se bucură de încrederea regelui chiar atunci cînd reprezentaţia naţională le-ar fi nefavorabilă. În opoziţie cu Parlamentul, în contra voinţei majorităţii liberale, s-au declarat războiul de la 1866, care a întemeiat unitatea şi mărimea actuală a Germaniei.

(...) Precum vedem, lupta e între vederi foarte deosebite şi cu toate acestea e o luptă pentru a determina *voinţa* statului, nu însă o sfadă pentru împărţirea bugetului şi a funcţiunilor. Înrădăcinată în înclinări, în instincte, ea se poartă fără cruţare şi dintr-o parte şi dintr-alta, păstrînd cu toate acestea înaltul caracter moral al unei lupte pentru idealuri politice şi sociale.

Cînd comparăm aceste lucruri cu sporul de funcţii, de nepotism, de păsuieli, de diurne, de făgăduinţi care se petrece la noi în vremea alegerilor, cînd vedem seriozitatea şi adîncimea de vederi ce predomină lupta de-acolo ş-o comparăm cu goana de interese personale care se practică la noi sub pretextul principiilor liberale naţionale, ne vine să ne îndoim despre folosul şi eficacitatea sistemului parlamentar în ţări fără cultură suficientă. Aci la noi nu e chestie nici de liber-schimb, nici de protecţionism, aci statul nu are în vedere apărarea claselor muncitoare, aci chestie de căpetenie este ca corectori de gazete să devie milionari şi vînători de abecedar directori de bancă şi de drum de fier. Golul intelectual şi moral care se simte-n viaţa statului îl întîmpinăm în aceeaşi măsură în alte ramuri de viaţă publică: în ştiinţă, în arte, pretutindeni.

A compara stările de la noi cu cele străine înseamnă a alătura un teatru de păpuşi cu o luptă ce se petrece pe cîmp limpede de bătălie.“

(M. Eminescu, *Opere,* XII, Editura Academiei RSR, 1985, pp. 369-370)

Ion Luca Caragiale, octombrie 1907: „...toţi bărbaţii noştri de Stat, dela nulităţi pînă la somităţi, precum şi toată presa noastră urmează a crede că la noi n-ar fi vorba decît de o chestiune economică – adică ţara n-ar avea alte nevoi decît economice... Oricîte reforme s-ar face în această direcţie, unele mai ingenioase sau mai simpliste, mai mult sau mai puţin originale decît altele – toate vor fi doar nişte paliative. Răul de care suferă ţara va rămînea, cum am mai spus, şi va coace cu cît mai acoperit cu atît mai adînc. Ţara are nevoie de o fundamentală reformă politică. Ba ceva mai mult: cu atît pentru moment starea intereselor materiale i se va îmbunătăţi, cu cît echilibrul acestora se va repeta provizoriu, cu cît nevoile mentale şi morale vor deveni mai imperioase şi deci mai violent strigătoare; – fiindcă tot răul vine numai şi numai dela falsa alcătuire politică, ce nu mai poate ţinea astăzi în picioare – dela deplorabila noastră sistemă oligarhică, fără restrîngere de număr, fără limite de ranguri, fără raţiune istorică, fără tradiţie şi fără posibilitatea de a şi le crea măcar cu timpul; avînd pentru viaţa publică, pentru interesele generale ale Statului, toate păcatele oligarhiilor senile şi putrede şi neavînd vreunul dintre meritele oligarhiilor voinice şi sănătoase.

[Ţara] are acum nevoie de o singură reformă (...). Aşadar, mai întîi: destul cu casta de strînsură dîn vîrfuri pînă-n gunoaie! Destul cu mamelucăria (...)! destul cu absurdul anacronism, hibrida Constituţie (...), pe care ar trebui s-o punem cuminte şi cu linişte la arhivă...

Şi pe urmă?... Pe urmă ţara întreagă, chemată să-şi exercite dreptul ei sfînt, *fără da se* (va face de la sine)... Vază-şi, după înţelegerea şi judecata ei sub paza Celui de sus, de nevoi! Şi dacă nu va şti deocamdată destul de bine, atunci... să înveţe! Să înveţe, cu necazuri şi jertfe, cum a învăţat toată lumea civilizată.“

(I.L. Caragiale, *Opere,* V, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II“, 1938, pp. 183-185)

A recitit pentru dvs.
Andrei PLEŞU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Băsescu, referendumul şi minaretele

Am fost, la sfîrşitul săptămînii trecute, la Viena, la reuniunea *board*-ului Eurozine – reţeaua revistelor culturale europene din care face parte şi *Dilema veche.* M-am întîlnit, ca de fiecare dată, cu echipa redacţională şi cu colegii din *board* (componenţa – aici: http://www.eurozine.com/editorial_Board.html): o mică lume multiculturală, o reducere la scară a Europei, în care îmi place să iau pulsul „mişcării de idei“ de pe continent. Transcriu, într-o oarecare dezordine, cîteva observaţii prilejuite de această scurtă escală de lucru.

Mai întîi, despre Viena. Îmi place la nebunie acest oraş liniştit, pe care prietenii mei de acolo mi-l descriu ca „prea burghez“ sau „prea mic-burghez“, deci plicticos şi previzibil. Le răspund întotdeauna că, venit din micul infern bucureştean, „plicticoşenia“ vieneză îmi pansează toate rănile. Cînd merg acolo, am mereu un mic şoc de adaptare: în primele minute, mi se pare straniu că oamenii merg liniştiţi pe stradă, că nu vorbesc tare în metrou, că traficul e calm, că lumea are o anumită decenţă în îmbrăcăminte, în gesturi, în mişcări. Sistematic, de cîte ori ajung la Viena îmi vine ideea prostească a comparaţiei cu Bucureştiul, pe care mi-o scot din minte după cîteva exerciţii de autosugestie: îmi repet în gînd că nu poţi compara normalitatea cu anormalitatea.

Apoi, despre Eurozine. O idee simplă – aceea de a pune în legătură reviste culturale europene prin intermediul unui site, www.eurozine.com – a devenit astăzi o „instituţie“ de referinţă în jurnalismul cultural european. Nu e o asociaţie, nu e un „trust“, e doar o reţea în care se intră *by invitation only* şi care organizează, în fiecare an, o reuniune a revistelor culturale europene. Întîlnirile *board*-ului durează două zile, iar şedinţele sînt de la 10 la 19, cu o pauză de prînz. Pare „şedinţomanie“, dar de fapt este un mod de a discuta serios şi temeinic. Şi, dat fiind că fiecare membru al echipei e de altă naţionalitate, se construieşte ad-hoc un mic conclav intercultural, în care fiecare se reprezintă nu doar pe sine, dar şi cultura din care face parte. Un loc mai bun pentru a înţelege concret cum „se vede“ un subiect din diverse perspective nici nu-mi pot imagina. Din discuţiile pe diverse teme, am constatat că, în lumea intelectuală din Vest, preocuparea pentru Est şi pentru istoria recentă e la fel de intensă: nu numai pentru că acum se împlinesc 20 de ani de la căderea sistemului comunist, ci şi pentru că oamenii vor să înţeleagă cu adevărat ce a însemnat „comunismul real“. Prin părţile noastre, mi se pare adesea că oamenii vor mai degrabă să uite; ori, pur şi simplu, că sînt absorbiţi de prezent şi obsedaţi (vorba lui Giovanni Sartori) de „fuga înainte“. Apoi, există o preocupare pentru subiectele care au sau pot avea impact la nivel european. De pildă, rezultatele referendumului din Elveţia cu privire la interzicerea construcţiei de noi minarete: 57% dintre cetăţeni au votat pentru. E o temă dezbătută în toată Europa, cu comentarii şi analize ample şi cu opinii din partea politicienilor şi a liderilor de opinie. Colegii mei de la Eurozine aşteptau rezultatul referendumului ca şi cum i-ar fi privit direct. La fel de interesaţi erau de alegerile prezidenţiale din România: erau informaţi asupra candidaţilor şi asupra rezultatelor din primul tur, dar voiau explicaţii de context. Mărturisesc că mi-a fost greu să le explic manevrele noastre interne şi, mai ales, că nu e vorba neapărat (aşa cum credeau ei, judecînd într-o logică normală, europeană) de o dispută între un candidat de centru-stînga şi unul de centru-dreapta. Nu ideologia sau plasarea pe axa stînga-dreapta sînt relevante la noi, nu în aceşti termeni se poartă dezbaterile. Fiind vorba de oameni informaţi şi cultivaţi, care citesc sistematic literatură ori eseuri ale autorilor din Est, înţelegerea „ciudăţeniilor“ noastre, ale ţărilor aflate încă în tranziţie, e pînă la urmă nuanţată şi profundă. Ceea ce mă face să mă gîndesc că adesea, la noi, circulă încă tot felul de stereotipii pozitive despre „Occident“, laolaltă cu stereotipiile negative despre „noi înşine“: un amestec care ne ţine închişi într-un fel de maniheism precar.

Cît timp am stat la Viena, televiziunile şi ziarele de la noi au fost obsesiv preocupate de tema „a lovit Băsescu un copil sau nu?“. Lungi ore de dat cu părerea şi de speculat la nesfîrşit acest episod încă neclar au ocupat scena, în timp ce alte subiecte au fost lăsate pe dinafară. Sigur, în toate ţările, cînd e campanie electorală, presa *mainstream* e ocupată mai ales cu asta. Dar lasă loc şi pentru altele. Iar ziarele de referinţă ori publicaţiile culturale dezbat subiecte diferite şi găsesc un mod de a ieşi în evidenţă *tocmai* prin aducerea în sfera publică a unor teme care nu par, la prima vedere, a avea legătură imediată cu actualitatea „internă“, dar în care se pot întrevedea consecinţe şi efecte pe termen lung. De exemplu, chestiunea minaretelor din Elveţia.

Pentru a nu şti cîta oară, am simţit, întorcîndu-mă de la Viena, că reintru într-o lume diferită şi depărtată. Minaretele din Elveţia? De asta ne arde nouă? Nici gînd. Şi apoi, n-a spus Traian Băsescu că printre faptele sale bune este şi aceea că a botezat un musulman?...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Taraşcenko enumeră o mulţime de modalităţi de practicare a jocurilor de noroc, pe care le-a văzut în cei zece ani petrecuţi în diferite părţi ale continentului scufundat (în special la Kolîma), dintre care poate cel mai bizar este acela cu păduchii: acest joc seamănă, de altfel, foarte mult cu cele practicate în regiunile calde folosind muştele: se pune o bucăţică de zahăr în faţa fiecărui jucător şi, într-o tăcere mormîntală, se aşteaptă ca musca să se lase pe una din bucăţile de zahăr, desemnînd în felul acesta cîştigătorul sau perdantul, după cum era tocmeala. Păduchii au acelaşi rol, numai că aici momeala este însuşi jucătorul, fără nici un fel de accesorii, în afară de propria-i duhoare şi de «norocul personal». Dacă, bineînţeles, poate fi vorba de noroc. Pentru că, adesea, cel pe care sare păduchele are de îndeplinit o sarcină deloc plăcută; de exemplu, să-i taie gîtul celui pe care îl alege cîştigătorul.“

(Danilo Kiš, *Criptă pentru Boris Davidovici,* traducere din limba sîrbă de Simeon Lăzăreanu, prefaţă de Adriana Babeţi, Editura Polirom, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Alte capre bolnăvioare

Îmi face mare plăcere să continui articolul de săptămîna trecută, cel cu topul fraudelor şi proiectelor aberante, ciudate, ridicole, finanţate din bani europeni. Îmi place să scriu despre asta, deoarece am o satisfacţie teribilă în a-i contrazice pe taximetriştii cu „la noi ca la nimenea“, pe analiştii cu „România e campioană la fraudarea fondurilor europene“ şi pe politicienii cu „clubul de elită ale cărui reguli nu se negociază, se aplică“. De fapt, pe toţi românii care văd în mecanismele Bruxelles-ului un izvor de înţelepciune politică menit a ne ostoi setea de competenţă administrativă, corectitudine absolută, politici eficiente. Aşadar, pe ce a mai cheltuit Uniunea banii?

În primul rînd, pe agricultură. Fermierii produc, între altele, cartofi. De aceea, pare potrivită ideea de a promova consumul de cartofi (oare?). În fine. Cert este că grecii au cerut (şi obţinut) fonduri din CAP (politica agricolă comună) pentru a promova mîncatul de cartofi, de preferinţă greceşti. Amuzant este că această campanie s-a derulat în... Suedia, ţară care, de vreo 200 de ani, consideră cartoful a fi elementul central al oricărui preparat culinar local. Mai mult, producţia locală suedeză de cartofi o depăşeşte cu mult pe cea grecească. A atras atenţia şi traducerea din limba greacă în suedeză, realizată cu o unealtă de tip *Google Translator,* care a dus în ridicol textul broşurii. Urmarea a fost că, anul următor, din aceleaşi fonduri europene, fermierii suedezi şi-au lansat şi ei o campanie. Evident, pentru a chema poporul la consumul de cartofi suedezi.

Vă ajunge atîta agricultură, trecem la propagandă. Scuze, la acţiuni de comunicare şi promovare a „marii idei“ a Europei Unite. Un maraton a costat 400.000 de euro. Evenimentul, desfăşurat în septembrie 2008, a fost destinat tinerilor europeni, în scopul „promovării şi susţinerii idealurilor cetăţenilor europeni“. Site-ul oficial descrie maratonul drept „un eveniment totalmente european care susţine în toate modurile(?) coexistenţa armonioasă şi prosperă a tinerilor sub umbrela Uniunii Europene“. Înţeleg că maratonul s-a desfăşurat pe ploaie şi că „idealurile cetăţenilor europeni“ se susţin în fugă, pe distanţe lungi.

Avînd în vedere că tineretul este segmentul-ţintă cel mai căutat de comunicatori, nu miră nici cei 2,3 milioane de euro alocaţi campaniei de pe MTV, cu titlul „Europa, mă auzi?“. Punctul culminant al acţiunii a fost ziua de 30 aprilie 2009. Atunci, tinerii între 18 şi 24 de ani ar fi trebuit să se strîngă în pieţe publice şi să strige din toţi bojocii: „Europo, mă auzi?“. Printre artiştii care au participat la „marele strigăt“ se numără Depeche Mode şi Tiziano Ferro. Amintim că participarea la vot, în 2009, a atins cea mai scăzută cotă din istoria alegerilor pentru Parlamentul European: 43%. Legate tot de alegerile de anul trecut sînt şi cabinele alegătorului. A noastră a fost în Gara de Nord, pare-mi-se. Se presupunea că alegătorul intră în cabina de tip Big Brother şi înregistrează un mesaj de 20 de secunde care va fi transmis politicienilor de la Bruxelles. Fiecare cabină a costat cam 30.000 de euro (x 27 de state membre face cam 800.000 de euro). Vă las să judecaţi singuri impactul unei asemenea acţiuni.

Care Parlament European, încă dinainte de alegeri, a decis să îşi facă post de televiziune online. Costul său este de circa 9 milioane de euro, anual. Din banii contribuabililor (inclusiv români, nu obosesc să amintesc). Se spera într-o audienţă de 20-40 de milioane de vizitatori, anual. Între momentul lansării, septembrie 2008, şi ianuarie 2009, site-ul fusese văzut de doar 120.000 de europeni. Unul dintre ei sînt eu. Cred că echipa de la europarl.tv mai are mult de lucru pînă să facă site-ul util pentru ziarişti. Oricum, cîrcotaşi de felul lor, englezii de la *The Daily Telegraph* au calculat un cost de circa 60.000 de euro pentru fiecare oră de emisie! Aceiaşi cîrcotaşi au calculat cît costă fiecare dintre cei 237 de funcţionari angajaţi de Parlamentul European la birourile de informare din statele membre. Dacă se împarte bugetul de 41 de milioane de euro la numărul de angajaţi, rezultă suma de 173.124 de euro, anual. Din aceşti bani, salariile reprezintă o medie de 74.046 de euro. Mai mult de 6.000 de euro pe lună, ăsta da salariu! Sincer, am dubiile mele privind exactitatea acestor statistici. De aceea, indic din nou sursa: organizaţia britanică Open Europe.

Extrem de plauzibilă însă îmi pare păţania Ministerului slovac al Construcţiilor. Ei au afişat public (cum cere regulamentul) anunţul unei licitaţii pentru un contract de consultanţă, de 120 de milioane de euro. Numai că l-au afişat pe o hîrtie pusă la un avizier aflat pe un hol al ministerului, în spatele unei uşi, într-o zonă unde publicul nu avea acces. Contractul a mers către două firme care, conform presei slovace, erau apropiat-asociate conducerii de partid a ministrului din acea perioadă. Mă-nţelegi, curat moguli slovaci! Ministrul şi-a dat demisia şi afacerea este, acum, cercetată de OLAF.

Teoretic, fondurile pentru dezvoltare regională sînt destinate scăderii decalajelor dintre zonele sărace şi cele bogate ale Uniunii, în scopul creşterii coeziunii sociale şi a competitivităţii, pe ansamblu, a statelor membre. Asta poate recita oricare proaspăt alfabetizat în ale trebilor comunitare. Comisia este astfel un fel de haiduc (ţineţi minte campania de publicitate a CEC-ului?) care ia de la bogaţi şi dă la săraci. De aceea, unele finanţări par greu de înţeles. De exemplu, cei 173.000 de euro pentru un club portughez de golf, Monte da Quinta, pre numele său. De lux. De cinci stele. Vecinii spanioli au luat 100.000 de euro pentru reţeaua hotelieră de lux Tils Curt. Bani europeni au mers şi la vecinii englezi din Gibraltar. Un total de 180.000 de euro pentru două baruri. Guvernul local din Andaluzia a alocat 269.100 de euro din fonduri europene către un centru de masaj „inspirat din tradiţiile arabe şi romane ale băilor publice“ (remarcaţi grija pentru multiculturalism). Tot în turism a investit Comisia, cînd a aprobat 30 de milioane de euro pentru un lanţ de hoteluri în Lanzarote (insulele Canare). Necazul este că respectivele nu aveau... autorizaţie de construcţie, deoarece depăşeau numărul maxim de hoteluri stabilit prin lege, pe insulă.

În final, să amintim de cei 2100 de euro (mizilic) cheltuiţi pe un „loc de popas pentru ciclişti“ în comuna Várgesztes din Ungaria. „Obiectivul“, finanţat prin programul european „Leader+“, constă în zece buturugi îngropate pe jumătate în pămînt.

Ajunge cu cîrcoteala. Săptămîna viitoare ne vom amuza pe tema Comisiei Barroso *reloaded*.

opiniile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Învăţături din Războiul Rece

Fiecare război se poartă de trei ori. Prima dată are loc discuţia politică: intrăm în război sau nu. Apoi se dezbate modul de luptă. După război, vine discuţia despre lecţii: ce am învăţat din el.

Războiul Rece, al treilea conflict major din secolul al XX-lea, nu face excepţie de la această regulă. Toate cele trei faze pot fi identificate şi toate trei au atras dezbateri intense.

Au fost unii care au pus la îndoială necesitatea Războiului Rece şi ameninţarea pe care au reprezentat-o Uniunea Sovietică şi comunismul. Asemenea „revizionişti" au fost o minoritate distinctă, ceea ce este un lucru bun, pentru că nu avem nici un motiv să credem că sovieticii şi comunismul au fost o forţă benignă. Ca urmare, Războiul Rece, o luptă globală de peste 40 de ani, a devenit o realitate.

A existat, chiar în timpul desfăşurării sale, o dezbatere continuă despre cum trebuia condus Războiul Rece. Principalele două şcoli de gîndire au fost *„roll back"* şi *„containment"*. Prima argumenta că doar răsturnarea comunismului prin forţă – „schimbarea de regim" în termenii de azi – este fezabilă. A doua susţinea că eforturile de a respinge comunismul pe termen scurt erau prea riscante, avînd în vedere arsenalul nuclear sovietic, argumentînd că SUA şi Occidentul ar trebui să se mulţumească cu limitarea răspîndirii puterii şi influenţei Uniunii Sovietice.

A doua şcoală de gîndire s-a impus, dar asta nu a simplificat dezbaterile, pentru că existau dispute atît asupra locului unde doctrina trebuia aplicată (Vietnam, America Centrală, Orientul Mijlociu) cît şi asupra modului în care trebuia efectuată – amestecul corect de forţă militară, spionaj, diplomaţie, controlul armamentului, sancţiuni economice şi asistenţă.

Acum, la exact 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului, sîntem în a treia fază – dezbaterea asupra cauzei, a momentului şi a modului în care Războiul Rece s-a terminat.

Un curent de gîndire spune că Războiul Rece a fost cîştigat ca rezultat a zeci de ani de presiune susţinută din partea SUA şi a Occidentului asupra Uniunii Sovietice şi aliaţilor săi. Această presiune s-a manifestat, cu variaţii de moment, prin programele nucleare ale SUA, Marii Britanii şi Franţei; dorinţa NATO de a contracara desfăşurările de forţe convenţionale şi nucleare ale Pactului de la Varşovia; decizia de a apăra Coreea de Sud împotriva agresiunii Nordului; înarmarea mujahedinilor în Afganistan pentru a riposta împotriva trupelor sovietice de acolo; decizia de a construi un sistem de apărare pe bază de rachete cu scopul de a contracara principala investiţie militară a Uniunii Sovietice şi pentru falimentarea guvernului de la Moscova.

Un al doilea curent de gîndire, şi foarte diferit de primul, pune mai puţin accent pe ceea ce a făcut Occidentul şi se axează mai mult pe ceea ce a fost Uniunea Sovietică. Conform acestui curent, Războiul Rece nu a fost cîştigat de SUA şi Europa de Vest, ci a fost mai degrabă pierdut de Uniunea Sovietică, ca rezultat inevitabil al slăbiciunii sale economice şi politice.

Altă perspectivă subliniază că dorinţa Occidentului de a coopera cu Uniunea Sovietică în aceeaşi măsură în care a înfruntat-o a avut un rol important în desfăşurarea evenimentelor. Relaxarea a prevenit transformarea competiţiei în conflict deoarece a expus lumea comunistă ideilor de libertate şi capitalism din Vest şi beneficiilor lor. Sovieticii şi alte regimuri importante s-au trezit în situaţia de a pierde bătălia ideilor şi, în consecinţă, sprijinul cetăţenilor lor.

Toţi aceşti factori au avut rolul lor. Dorinţa Vestului de a nu ceda în faţa sovieticilor a fost o componentă esenţială a acestei strategii. Doar atît însă nu ar fi fost de ajuns; Războiul Rece ar fi devenit fierbinte dacă strategia vestică ar fi fost doar una militară. Moderarea competiţiei a fost importantă pentru că a permis ca presiunea pentru schimbare să apară în interiorul blocului sovietic. Faptul că societăţile aflate sub control sovietic au fost expuse propriilor defecte şi au întrezărit avantajele ideilor din afară a fost extrem de important.

Toate cele expuse mai sus au implicaţii pentru provocările prezentului. Nu există ameninţare globală de nivelul fostei Uniuni Sovietice, dar există ameninţări puternice din partea unor ţări ca Iran şi Coreea de Nord. Avem nevoie de o politică asumată de comunitatea internaţională care să combine puterea militară cu dorinţa de a negocia şi interacţiona, o politică de putere şi flexibilitate colectivă.

Este important să ne aducem aminte că doctrina dominantă a epocii Războiului Rece – *„containment"* – a urmărit nu doar să oprească expansiunea comunistă şi sovietică, nu doar să limiteze aria de exercitare a puterii sovietice, ci şi să-i provoace frustrări – pentru a crea un context în care defectele inerente ale comunismului şi conducerii totalitare să iasă la suprafaţă. Mihail Gorbaciov a putut face ce a făcut doar în mijlocul unei crize de încredere.

Lumea de azi trebuie să creeze crize similare de încredere în mintea celor care conduc Iranul şi Coreea de Nord. Scopul ar trebui să fie incapacitarea lor pe termen scurt; să-i facem să-şi schimbe politicile pe termen mediu; să punem în mişcare forţe care să aducă guverne noi, fundamental diferite pe termen lung. O astfel de abordare a servit lumii în timpul Războiului Rece; poate avea acelaşi efect în prezent.

***Richard N. Haass** este preşedinte al* Council on Foreign Relations *şi autor al cărţii* War of Necessity, War of Choice: A Memoir of Two Iraq Wars.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Odă ipocriziei europene

Preluăm Occidentul după reţeta noastră proprie, aceea a „formelor fără fond". Mă număr printre aceia care, în siajul marelui E. Lovinescu, aplaudă asumarea formelor fără fond, dacă e vorba despre occidentalizarea României. În timp, formele creează fondul. „Forme" însă nu înseamnă doar instituţii, proceduri, reguli, înseamnă şi teme de dezbatere publică lipsite de relevanţă în imediatul românesc, dar presante pentru lumea occidentală, înseamnă şi obsesii vestice care nu au resort românesc, înseamnă şi mode, glorii sezoniere sau capricii fără sursă autohtonă. Apare însă o problemă cînd asumarea unei îngrijorări vestice fără fond românesc duce la concluzia că însuşi procesul de occidentalizare este pernicios, că integrarea europeană – vehiculul cel mai eficient al europenizării noastre – este un proces de imbecilizare în masă.

Recent, un articol din presa centrală mi-a readus în atenţie acest fenomen intelectual românesc, pe care l-am întîlnit adesea în ultimii ani. Nu am să citez articolul, doar am să-l evoc, tocmai pentru că argumentele sale sînt atît de larg răspîndite, încît dau seama, de fapt, despre o gîndire colectivă. La începutul anilor '90, această retorică aparţinea unor naţionalişti ponosiţi în haine vechi precum bătrînii legionari sau ceauşiştii pensionari. Acum însă apare un grup de critici „progresişti", care acuză Europa de azi că poartă în sine o sumă de stereotipuri care ucid spontaneitatea, naturaleţea, sensul. Şi asta nu ne face bine. Criticii fenomenului constată alarmaţi că semnele europenităţii au sosit şi la noi. Astfel, europenizarea noastră duce/a dus la apariţia zîmbetului profesional obligatoriu (care e fals!), la apariţia unui tip de politeţe excesivă în relaţiile publice (care imbecilizează!), la apariţia roşilor europene (care nu au gust!), a iaurtului comunitar (care nu are lapte!), a caselor cu termopane şi jaluzele verticale (nu mi-e clar ce poţi avea împotriva termopanelor şi jaluzelelor, atîta vreme cît arhitectura casei este reuşită, dar înţeleg că nici asta nu e în regulă!), la limbajul european (care e de lemn!). Devenim artificiali, se inundă solul mirific al spontaneităţii noastre, dispare gustul roşiei şi laptele natural, de vacă românească. Nu mai putem înjura cînd avem chef, funcţionarul nu mai poate răspunde după umori, taximetristul trebuie să zică „Bună ziua!" şi „Mulţumesc!", ospătarul trebuie să îmi spună exact ce conţine felul de mîncare la care poftesc. Şi eu simt că asemenea „norme" europene ucid ceva autohton. Spre deosebire de criticii evocaţi însă, nu mă cuprinde nici un regret. În ceea ce îl priveşte, Occidentul cunoaşte criticile de acest gen de decenii. Oricît am vrea să fim de originali, nu sîntem primii care atrag atenţia lumii europene că seva ei a devenit acrişoară şi mai mult picură decît curge. Existenţialismul francez, de la care şi-a hrănit adolescenţa întreaga mea generaţie, vorbeşte despre înstrăinare, pierderea sensurilor şi absurdizarea limbajului, încă de la începutul anilor '50. Sigur, pierderea gustului roşiilor ar putea fi contribuţia românească la şirul de simptome ale tristei căderi în artificial.

În orice caz, am două întîmpinări de adus acestor critici. Prima ţine de eficienţa lor. Care ar fi alternativa? Dacă formula de viaţă occidentală este, în cele din urmă, imbecilizantă, dacă dezumanizează, caricaturizează şi ne face să fim nişte caraghioşi debili, care ar fi ecuaţia unei vieţi cu sens? Logic, ar trebui să o căutăm în afara acestei Europe căzute, după care alergăm cu inconştienţă. Chiar vrem aşa ceva? A doua întîmpinare ţine de diagnostic. Ne lamentăm că procesul de occidentalizare ne duce într-un stadiu de plastic, aseptic, inert şi inept, pe noi, cei plini de viaţă autentică, nealteraţi şi iubitori de relief variat. Simt o reeditare a mitului infantil al „bunului sălbatic" din antropologia începutului de secol XIX. Chiar sîntem aşa? Chiar sîntem un spaţiu uman sănătos, cu toate simţurile, inclusiv cu cel „bun", acasă? Chiar este acest proces de aculturaţie o cădere? Mie mi se pare că România de azi arată foarte rău, chiar dacă roşiile au gust. Cred că lumea românească este coruptă, murdară şi leneşă, că oamenii se dispreţuiesc într-un fel agresiv, că mica ipocrizie a zîmbetului profesional european este nimic faţă de imensa minciună în care trăim cotidian. Ţesutul social al României mi se pare grav deteriorat de mitocănie. Aşadar, o infuzie de zîmbet şi de politeţe controlată nu face deloc rău. Pe mine, o Românie dezinhibată şi spontană, în care aceşti români pot exersa sictirul cînd vor, mă înspăimîntă, nu mă încîntă.

Ştiu şi eu că funcţionarul olandez care îmi zîmbeşte la ghişeu e ipocrit. Dar mai ştiu şi că – vorba lui La Rochefoucauld – ipocrizia este omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii.

Nu cunoaşte pe nimeni, nu ştie de ce zîmbeşte, dar zîmbeşte egal, tuturor. Îl prefer funcţionarului român, care răspunde după cum are chef, care te simpatizează sau te antipatizează la prima vedere şi, mai grav, se poartă cu tine în consecinţă. În fond, nu mă interesează ce crede despre mine taximetristul care vine în faţa casei mele la comanda mea, ospătarul care mă serveşte la restaurant sau secretara care răspunde la telefon cînd sun la primărie. Vreau doar să îmi vorbească politicos, agreabil şi, în general, să nu îşi răzbune suferinţele şi frustrările cu mine, pe timpul, cheltuiala şi nervii mei, oricît de spontan i-ar veni să facă aşa ceva. La asta obligă, în general, buna creştere. Dacă lipseşte, atunci ipocrizia profesională europeană e un substitut pe care îl găsesc satisfăcător.

În general, cred că apostolii autenticităţii, ai sincerităţii şi naturaleţii trebuie priviţi cu reticenţă. Fie şi pentru că, la o adică, absolut toată lumea se declară sinceră, ceea ce face de neînţeles cum de e aşa multă minciună pe lume.

P.S. Acest articol are 3 ani şi jumătate. Îl recitesc şi vi-l ofer în dar, de Ziua Naţională.

ready made

„Chiar pe moşia tatălui meu este o movilă care se numeşte movila lui Sion. Documentele şi tradiţiunile familiei spun că aci un Demir Gherei, fiiu al hanului tătăresc, fiind în serviciul marelui domn, dezvoltase cea mai mare vitejie asupra turcilor."

(George Sion, *Suvenire contimpurane*, Editura Minerva, 1973)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Două basme

1. Basm de adormit copiii mari

Stăteam în faţa uşii mele, cu cheia-n mîna dreaptă, gata s-o vîr în broască. Or, atunci, se auzi un mic „Oac-oac!“. Orăcăise broasca, – ce mi se adresa, fireşte, mie: „Domnule, eu sînt o broască fermecată. Dacă mă sărutaţi pe fierul rece, mă prefac numaidecît în zînă!“ Făcui îndată o genuflexiune şi o sărutai cum îmi ceruse. Numai că,-n loc de zînă, aveam, din nou, în faţă, o uşă încuiată.

2. Un basm cu Doamne-Doamne

Auzind că Dumnezeu nu joacă zaruri, L-am implorat să facem, totuşi, o partidă. S-a îndurat de mine şi, duminicile după-masă, mai cu seamă, jucăm, ca pensionarii,-n scuar, pe bancă, sau, iarna (cînd nu ninge), cîte-o tablă şi alte jocuri aleare (mai puţin ignobilul barbut). – Cu toate că El ştie dinainte, o ştie *din eternitate,* ce zaruri au să-mi cadă mie, se lasă bătut, de obicei, din gentileţe.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vezi ceea ce crezi

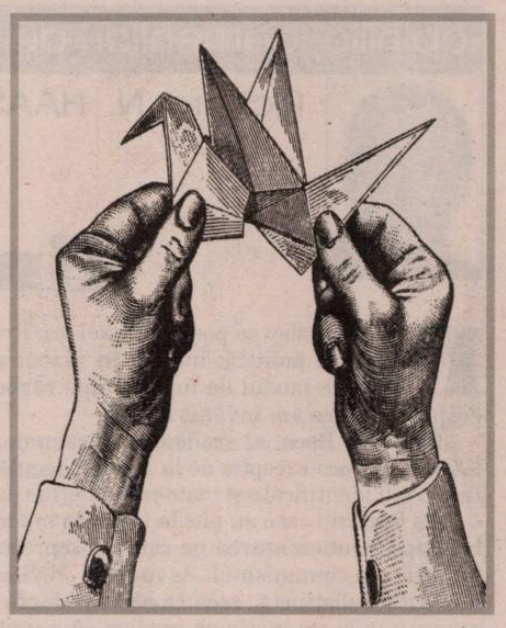

Există studii care arată că, în general, simpatizanţii unui partid politic, de oriunde ar fi el, tind să nu observe părţile negative ale acestuia. Nu reţin legile proaste propuse sau votate în Parlament de reprezentanţii săi, nu văd deciziile guvernamentale greşite cînd aceştia se află la guvernare, caută justificări pentru scandalurile în care sînt implicaţi membrii săi şi aşa mai departe. Oamenii au, evident, şi tendinţa de a supraaprecia acţiunile reuşite ale favoriţilor. În schimb, sar în sus de indignare la cele mai mărunte greşeli ale adversarilor. La noi se spune că vezi paiul din ochiul altuia, dar nu vezi bîrna din ochiul tău. Nu e vorba de rea-credinţă (desigur, la unii există şi aşa ceva), ci de un tip de logică emoţională. Se pare că aşa este firea umană în general şi cu atît mai mult în ţările latine, cu indivizi avînd sîngele mai „clocotitor“.

De prisos să mai spun că acum asistăm din plin tocmai la acest fenomen. Ultra-mediatizatul dos de palmă al preşedintelui a fost mai pumn sau mai palmă, mai violent sau mai amical, mai trucat sau mai adevărat, în funcţie de gradul de simpatie faţă de Traian Băsescu. Patimile din jurul acestui gest au fost alimentate de televiziuni, fără măsură. Se ţine cu o tabără sau cealaltă, ca şi cum ar fi vorba de echipa favorită la fotbal. Emoţiile înăbuşă raţiunea şi am ajuns să ne manifestăm exact ca la începutul anilor '90, ca şi cum viaţa noastră ar depinde exclusiv de cine va fi preşedinte. N-ar fi poate nimic rău că omul de rînd îşi manifestă opiniile, chiar şi într-un mod vehement. Rău e însă că şi analiştii politici sînt la fel de vehemenţi şi simpatizanţi (dacă nu chiar înregimentaţi) evidenţi ai uneia sau alteia dintre părţi. Se poate spune că asta e o caracteristică general umană. Dar atunci, la ce mai foloseşte această profesie? Doar pentru mercenariat? Se pare însă că nimeni nu are timp şi chef de mofturi, cum ar fi analizele seci. Analize care să ne spună, de exemplu, ce avantaje şi ce dezavantaje politice ne-ar oferi nouă, cetăţenilor, unul sau altul dintre candidaţi, în cazul în care ar ajunge preşedinte. Studii care să ne explice, cît mai obiectiv posibil, ce rezultate şi ce eşecuri a avut ultimul mandat prezidenţial şi care au fost consecinţele asupra ţării şi cetăţenilor ei.

Nu avem voci autorizate şi credibile care, de pe poziţii neutre, să decripteze mesajele electorale, să dea la o parte zgura propagandistică, clişeele, spaimele induse, promisiunile nerealiste, să demonteze mecanismele prin care staff-urile candidaţilor încearcă să atragă votanţi. Nu avem specialişti care să releve intenţiile, interesele şi posibilităţile reale ale fiecărui candidat. Nu există instituţii care să facă proiecţii asupra viitorului, într-un scenariu sau altul, aşa cum ştim că se face în alte ţări, folosindu-se chiar programe de calculator.

„Specialiştii“ noştri nu fac deocamdată decît să caute argumente ştiinţifice cu care să-şi justifice propriile simpatii sau interese politice. Sînt asemeni cumpărătorului clasic din manualele de vînzări care, în cele mai multe cazuri, alege un produs în funcţie de ce „îi spune inima“ şi apoi face raţionamente legate de preţ sau calitate doar pentru a-şi justifica alegerea.

Cei care ne-ar fi putut ajuta să discernem şi care i-ar fi putut determina chiar pe politicieni să-i considere drept repere n-au prea avut grijă de propria credibilitate. Iar dacă la alegerea preşedintelui, putem găsi scuza că lucrurile ţin mai mult de o persoană şi sînt, prin natura lor, mai subiective, la evaluarea unui guvern ele ar putea fi ceva mai exacte. Pentru că dincolo de percepţii, există totuşi guvernări mai proaste şi guvernări mai bune. Există şi criterii de evaluare. Pînă acum însă, am constatat că astfel de aprecieri ajung a se face tot pe bază emoţională şi în funcţie de puterea propagandei.

Nu e de mirare, astfel, că unele categorii sociale ajung să considere bună o guvernare în timpul căreia le-au scăzut veniturile şi să deteste o alta în care au trăit mai bine. Sîntem încă o societate prea vulnerabilă la manipulări sau, aşa cum era avertizat Tony Blair în 1999, cînd a vorbit în faţa parlamentarilor noştri, un „popor emoţional“.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

2012, Filmul

Dacă aveţi timp, treceţi pe la cinema să vedeţi un film prost *(2012).* Dacă nu, staţi în casă duminica viitoare să-l trăiţi. Cam asta e. Nici n-ar fi nevoie să scriu mai mult, dacă *Dilema veche* nu mi-ar cere 4000 de semne pe săptămînă, iar cuvintele astea fac doar cîteva zeci.

Ce naiba e de ales? Ca jurnalist, probabil că sînt ultimul care nu s-a decis. Poate chiar singurul care n-are o poziţie publică cît de cît vizibilă. Nu că mi-ar fi cerut-o cineva. Dar ăştia care citesc din prompter se cuvine să aibă păreri doar acasă: în public ar fi ca şi soprana promovînd candidatura dirijorului X la conducerea Metropolitan Opera. Nu se cuvine.

Şi totuşi, ceea ce merită făcut duminica viitoare e drumul. Are să plouă, aşa că o să fim un pic abătuţi. Poate ne vom gîndi cu ce plătim cărţile alea multe ale copilului de clasa a doua (al meu are vreo 20, soţia mea se descurcă în cercetare medicală cu vreo zece: cine o fi mai savant?). Poate ne vom uimi că în mod neaşteptat cineva a adunat chiştoacele şi ambalajele de pe stradă. Poate ne vom gîndi la Moşul care a dat jos haina consumeristă anul ăsta şi vine îmbrăcat în halat de baie, cu cîteva jucării reciclate şi două colinde de cîntat în familie, în loc de vacanţă în Austria. Poate că ne vom imagina că votul nostru...

Dar aici e prea mult loc de stereotipuri. De fapt, votul nostru, al celor nealiniaţi, nu contează. E limpede că la cît de puţini oameni se mai deranjează pînă acolo, maşinăria partidelor, cu membri şi simpatizanţi, are puterea să ne ia faţa şi să decidă, după buget şi efort, cine ajunge preşedinte.

Ceea ce e important însă e altceva. Drumul. Să plec la vot înseamnă să fac un gest care le e refuzat celor mai mulţi cetăţeni ai planetei. Chinezii n-au nevoie să scoată pe piaţă porecle pentru candidaţi sau filmuletze cu ei, pentru că nimeni nu poate să pună ştampila unde are el chef. Iranienii sînt nevoiţi să iasă cu bîta, nu cu analiştii politici pro şi contra, ca să pună un preşedinte – de fapt, să-l menţină în funcţie pe cel despre care s-a decis să rămînă acolo. Mai la sud, somalezii, chiar să şi vrea să poată, n-au pentru ce să voteze, întrucît ţara nu mai are funcţii publice pe care să le ocupe cineva, oricum. Acolo, votul e un cartuş, tras sau păstrat în mitralieră.

Dincolo de moguli şi de Elene, dincolo de scîrbă şi neîncredere, duminica viitoare e o zi a libertăţii. E semnul că aparţinem unei lumi, şi nu alteia. Pentru că nici banii şi nici maşinile străine nu ne pun cu forţa în Europa la o învîrtire de cheie (OK, ştiu că aveţi maşini care pornesc de la buton), ci tocmai drumul pînă la o secţie de votare deschisă de dimineaţă pînă seara, unde nimeni nu te întreabă unde ai aşezat ştampila. Asta e libertatea în formă pură. Asta e pofta ce-am pohtit, ăsta e singurul lucru pe care îl avem în comun cu adevărat cu ţările în care am vrea să trăim. Sau pe care încercăm să le construim aici, la scara 1:1000000 în propria noastră viaţă.

Nu mai aveţi încredere, ştiu. Nu vă mai place nici unul. Nu credeţi că politicienii mai pot aduce ceva bun. Toţi fură. Toţi mint, nu? Duminică o să fie frig. Oricum nu putem schimba noi ceva.

Ştiţi şi stereotipurile astea. Le punem între noi şi lume, le punem între noi şi responsabilitatea noastră individuală. Care, vă vine sau nu să credeţi, nu se opreşte la uşa apartamentului. Pentru că oricine are buletin sau paşaport de România are de fapt şi anumite responsabilităţi pentru teritoriul care i-a fost dat în grijă cu ocazia naşterii. Nu poţi să laşi ţigările peste noapte în scrumiera din bucătărie, nu? Nu poţi să te uiţi cum curge apa din tavan şi să aştepţi să se oprească de la sine, nu? Nu poţi să-i dai copilului de 10 ani bani de ţigări cînd îl prinzi cu una în buzunar...

Cam asta e şi situaţia cu ţara pe care o ai pe inventar şi pe care, o dată la patru ani, trebuie s-o ţii la poveşti şi la o mică lecţie de morală. Sau măcar de bună purtare.

Tocmai ăsta e votul. Un sfert de oră cu ţara ta, în care îi explici unde ţi-ar plăcea să se ducă. Ce carieră să aleagă. Ce model să urmeze. E ora de dirigenţie, discuţia în familie, chiar urecheala pentru o prostie meritată.

Duminică vă aştept aşadar să-i spunem României că nu ne-am găsit între timp o altă familie şi nici nu ne mulţumim să-i plătim pensie alimentară unui copil prost crescut, pe care sigur o să-l recuperăm de la secţia de poliţie pe la 16 ani. Duminică vă aştept să fiţi părinţii ţării voastre.

Nu s-a făcut mare încă, însă nu e nici aşa de mică încît să nu-şi aducă aminte de ce-aţi făcut pentru ea, în zece minute, într-o zi de decembrie 2009.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Poveste din ţara mea

Surprinzător, traficul pe Magheru este destul de fluid pentru ora asta. Am noroc, n-o să-mi mai petrec o oră pe drum. Stau la stop şi îmi repet în minte ce am de făcut în orele următoare. În secunda următoare însă, o pală uriaşă de vînt, un tsunami, un ciclon, nu ştiu, mă ia pe sus şi îmi aruncă maşina undeva într-un cer înstelat. E linişte totală. Nu ştiu pentru cîtă vreme, căci la un moment dat mă trezesc cu pumni în ce a mai rămas din parbriz şi înjurături furibunde.

Mă dau jos şi încep să mă dumiresc. Cineva a intrat în mine în plină viteză, în timp ce stăteam la stop. Mă uit pe asfalt: nici o urmă de frînă. Mai încolo, trasă pe dreapta, văd şi maşina, cu capota ridicată din care ies aburi. Înregistrată în Bulgaria, tunată... Şoferul este un puşti care a amuţit. Alături de el se află însă un tip care se agită cu un mobil: *„Da, pe Magheru, spune-i lui Costel să vină repede! Da' să vorbească mai întîi cu tipu'!"*. Apoi, cînd mă vede, mă ia prieteneşte după umeri:

– Tataie, cu ochelarii ăştia oricum nu vezi prea bine. Aşa că zi şi matale că era galben, ştii, adică nu era chiar roşu... O să avem şi noi grijă de tine!...

Mă uit pe sub ochelari la el şi ceea ce vede nu-i place, aşa că se duce mai încolo şi dă alte telefoane.

– M-a loviiit! Ajutooor! ţipă un conaţional, şchiopătînd dramatic pe trotuar.

– E beat, uitaţi-vă la el, e beat! Criminalul! îl acompaniază prietenul său.

– Dacă vreţi, pot să vă fiu martor, am văzut cum s-a întîmplat... se oferă o fată cu ochi albaştri şi îmi întinde buletinul.

Îi mulţumesc, surprins, şi mă duc să văd ce s-a întîmplat cu cei doi pietoni. N-au nimic, slavă Domnului, se prefac. Mă întorc la maşină să-mi iau actele, în aşteptarea poliţiei. Nu-mi vine să-mi cred ochilor: între scaunele din faţă e plantată o sticlă pe jumătoate goală de *Noroc*. Cînd au avut timp să mi-o strecoare în maşină?

Între timp, cele două „victime" s-au lămurit că eu eram cel accidentat, aşa că au dat fuga la cealaltă maşină. Peste cîteva minute îi văd plecînd, rîzînd; probabil că şi-au primit tainul ca să nu ceară cine ştie ce daune.

Vine şi poliţia, urmată relativ repede de para-medici.

– E vreo victimă? întreabă poliţistul, scoţîndu-şi un carneţel din tunică.

– Nu, totul e în regulă, îi răspunde asistenta, după ce ne-a controlat sumar.

– Atunci la accidente uşoare cu voi! conchide poliţistul, aşezîndu-şi carneţelul înapoi în tunică.

– Dar nu faceţi o constatare? întreb eu, timid.

– Nu-i cazu'! mă asigură el. Apoi, luîndu-mă deoparte: nu vrei să-ţi cumpăr roţile?

– Nu, mulţumesc... mă bîlbîi eu.

– Mai gîndeşte-te! Am şi un service, te rezolv eu. Ieftin! şi îmi întinde un pliant.

Ajunşi la „accidente uşoare", amicul şoferului care m-a ciocnit mă asigură că o să meargă repede. A venit şi numitul Costel şi ne bagă pe toţi prin faţă.

Seara, cînd ajung acasă, încep să mă gîndesc la cele întîmplate. Dacă nu aveam centura de siguranţă şi, mai ales, dacă nu aş fi avut tetiera bine aşezată, nu mai eram pe lumea asta. Realizez apoi că, o secundă mai tîrziu, ar fi fost măcel: dacă pietonii apucau să treacă, pur şi simplu îi spulberam.

Băiatul cu maşina tunată a rămas fără trei puncte pentru nerespectarea distanţei legale. Eu am rămas fără maşină.

PUBLICITATE

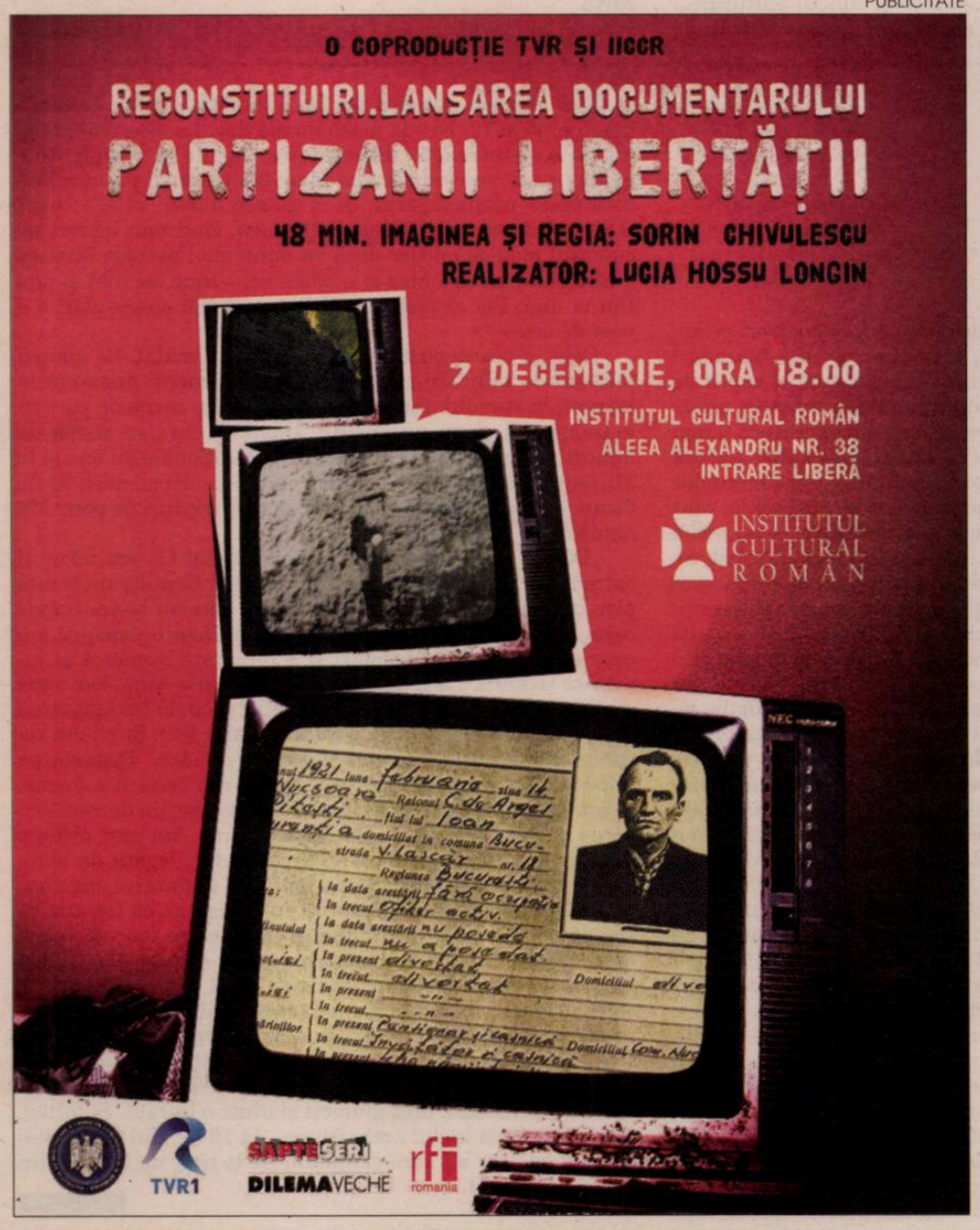

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Palatul Ştirbei, iarăşi

În ziua de 25 noiembrie, cînd a avut loc şedinţa Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice, la intrarea în Ministerul Culturii era o manifestaţie de protest în legătură cu subiectul pe care urma să-l discutăm, numit în limba birocratică „avizare complex multi- funcţional Calea Victoriei nr. 107-109". Aşadar, pentru a patra sau a cincea oară, se dădea lupta pentru Palatul Ştirbei. Nu s-a mai întîmplat niciodată ca şedinţele noastre să suscite un interes public aşa de hotărît. Chiar dacă erau acolo numai cîţiva tineri cu pancarte şi bannere, care veniseră să ia apărarea monumentului istoric ameninţat, pe cînd jandarmii care-i supravegheau („Vă rog, eliberaţi calea de acces!") erau mai numeroşi, mi-a făcut plăcere să văd că există o mişcare spontană de revoltă faţă de această desfigurare a Capitalei, stradă cu stradă, casă cu casă, la care sîntem martori. Sper că am încă voie să spun cît mă dezgustă pofta nesăţioasă de cîştig a noilor îmbogăţiţi care s-au apucat să speculeze metrul pătrat de teren în centrul Bucureştilor. Aşa devine cineva, nu comunist, ci anarhist!

Calea Victoriei este cea mai veche axă de reprezentare a oraşului. De pe cînd ea se mai numea Podul Mogoşoaiei, aici a fost casa lui Barbu Dimitrie Ştirbei. Fiindcă el a fost domn al Ţării Româneşti (1849-1853 şi 1854-1856) înseamnă că s-a păstrat un palat domnesc, vechi din 1835. L-am văzut ani de zile, adăpostind ba un muzeu, ba altul, nu credeam că va fi vreodată restituit moştenitorilor ultimului proprietar adevărat, Barbu Al. Ştirbey (1872-1946), dar ne bucuram că el există. De cînd, după recuperarea legitimă, a fost cumpărat de un domn Popescu, este lăsat în paragină. Clădirile anexe care ocupau o parte a spaţiului dintre străzile Banului şi General Budişteanu au fost demolate acum un an, deşi erau considerate monumente istorice, aparţinînd aceluiaşi ansamblu cu reşedinţa familiei princiare. Era de atunci clar că „investitorul" are intenţia de a construi acolo, în spatele palatului, pe locul fostei grădini din care nu mai rămăsese demult nimic, un bloc de o înălţime disproporţionată (se vorbea de 80 m). Avînd în vedere că palatul are 15-20 de metri înălţime, se înţelege, chiar fără fotografia proiectului, că ar apărea o construcţie masivă. Ea va domina palatul, închircindu-l, şi va ocupa cea mai mare parte din terenul lăsat liber prin evacuarea ruinelor cramei şi beciurilor, ceea ce va produce alt efect foarte grav, împlîntarea unei faţade moderne între casele bătrîneşti, cu cîte o fişie de grădină în faţa lor, care se întind de-a lungul străzii General Budişteanu (zonă protejată). Acea ţesătură istorică dintre răspîntia de la catedrala catolică (să nu mai vorbim de ea!) şi biserica Manea Brutarul este formată din case doar cu parter sau parter plus un singur etaj.

De aceea a fost necesar ca arhitecţilor care au prezentat un nou proiect, zilele trecute, să li se atragă atenţia să reconsidere relaţia cu monumentele istorice din jur, să lase o retragere de la stradă şi o distanţă faţă de palat suficiente. Ideea de a plasa între palat şi viitoarea clădire un atrium cu acoperiş de sticlă, eventual mobilat cu statui (!), este de cel mai prost gust. Dar o întrece soluţia găsită pentru apropierea dinspre Calea Victoriei către faţada principală: un parviu coborît sub nivelul străzii, de unde se intră în primul subsol, din cele *cinci* care ar trebui scobite în pămînt. Mi-e cu neputinţă să cred că această ispravă de cîrtiţă dementă n-ar pune în pericol monumentul de alături. Întrebînd ce destinaţie li se atribuie şi subsolurilor, şi noii clădiri, răspunsul a fost vag: magazine şi funcţii culturale... Chestia asta am mai auzit-o şi cînd se negocia turnul de lîngă Sf. Iosif.

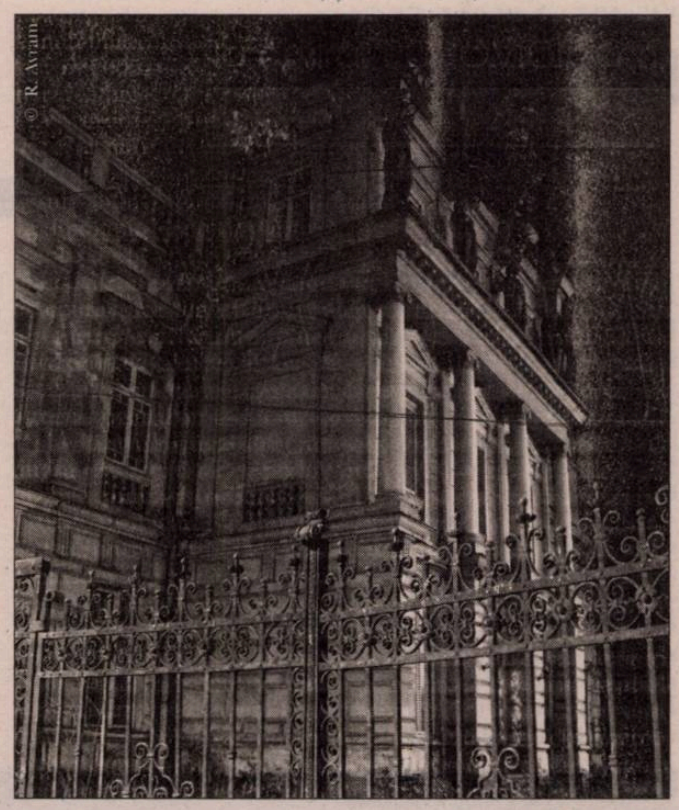

Dialogul cu reprezentanta biroului de arhitectură implicat în marele proiect s-a desfăşurat în prezenţa presei. Dezbaterea care a urmat între membrii Comisiei a dus la o concluzie negativă, dar provizorie. Nu-mi îngădui să spun aici decît că am fost singurul care a susţinut că spaţiul în discuţie nu este edificabil. Orice s-ar construi ar ascunde monumentul istoric, unica destinaţie acceptabilă fiind refacerea vechii grădini. De ce mai există Comisia noastră dacă nu îşi îndeplineşte datoria de a apăra monumentele pe care le avem în pază? Mi se spune că legea îl protejează pe dl Popescu, care nu trebuie să rămînă păgubit cu banii pe care i-a cheltuit. Ei, eu cred că dl Popescu a făcut o imprudenţă cînd s-a repezit să cumpere. A aprobat Primăria, a aprobat Secţiunea de Urbanism, sînt şi printre colegii mei unii care se spală pe mîini, chiar dacă ele nu vor fi mai curate. Totuşi, sîntem răspunzători împreună. O concesie azi, adunată cu alta mîine, ar strica şi ce se mai poate încă salva.

Andreea ENEA

Roma Cult Fest

– o zi anti-discriminare a romilor –

Zilnic, atît în oraşul natal, cît şi în Bucureşti, am trecut pe lîngă romi cu mici tarabe de argintărie aşezate la colţuri de stradă, fără să bag de seamă. Sîmbătă însă, am fost la Roma Cult Fest, organizat prin proiectul S.P.E.R. şi prin fonduri PHARE – festival al romilor, cu proiecţii de film, degustare de mîncare tradiţională, tîrg de meşteşugari şi cu unul dintre ultimele concerte Damian & Brothers în această formulă. Am primit de la nişte tineri agitaţi un linguroi de lemn, o broşură cu informaţii despre cultura romă şi un print (îmi place ideea campaniei publicitare). Deşi intrarea în Palatul Copiilor a fost *prea* bine păzită (probabil se aşteptau să vină oamenii să arunce cu pietre...), tîrgul a găzduit în jur de doar zece standuri cu faimoasele obiecte tradiţionale. În schimb, expoziţia de fotografie a fost ingenioasă şi bogată în semnificaţii. Testimonialele au fost o măsură bună pentru sensibilizarea vizitatorilor asupra temei – discriminarea romilor. După-amiază a fost prezent un public mai numeros, la fel ca şi mass media, probabil şi datorită degustării.

La primul stand la care am ajuns, o familie de romi din Bucureşti îşi vede de treabă: ea, veselă, face brăţări şi cercei din pietricele colorate, el, calm, pileşte un inel, cînd sosesc un reporter şi un cameraman să îi ia un interviu. Ea se uită spre ei şi rîde, apoi se întoarce spre mine. „Sîntem sătui de reporteri, ne-am obişnuit cu ei, de acum." Imediat intervine o doamnă curioasă de portul tradiţional agăţat pe un perete: „Fusta şi şorţul, cît costă?" „Opt milioane, dar discutăm, îmi lăsaţi numărul şi..." „Nuu, e pentru altcineva care doreşte, dar fără batic mă interesa." „E cinci milioane fără batic." Revenind la discuţia încropită cu mine, mi-a spus că în afară are mai mult succes, mai ales în Suedia. „Noi umblăm în toată ţara mereu, dar şi în străinătate. Reuşim prin Centrele de Creaţie, Centrul Naţional de Cultură, în colaborare cu Primăria, desigur, şi prin Muzeul Satului, unde am fost invitaţi să şi predăm, să fim profesori şi noi: bărbaţii – cu tehnologia metalelor, fetele – cu pietricelele, cu cercei şi brăţări. Manifestările principale apar cam de două ori pe an, pe 8 aprilie, de ziua noastră, a romilor, şi una toamna." Expozanţii au venit cu familiile la eveniment: copiii se plimbă printre standuri cu lingurile acelea mari în mînă, chicotesc şi se ruşinează cînd reporterii sau vizitatorii îi mai întreabă una-alta. Aşa cum era de aşteptat, familiile acestea sînt pioniere în organizarea şi dezvoltarea evenimentelor pentru promovarea culturii lor. Ştiu ce să răspundă, sînt foarte deschişi discuţiilor, iar cu reporterii nu mai au nici o reţinere. Ceea ce m-a intrigat însă de la început a fost veselia lor generală. Faţă de cei de la alte tîrguri pe care le-am vizitat, oamenii nu sînt crispaţi şi tăcuţi, nu par indiferenţi. Romii aceştia te privesc zîmbind, te îmbie să le asculţi poveştile şi te încearcă în cumpărarea de oale, ibrice sau alte obiecte meşteşugărite de ei. La un alt stand de obiecte din alamă, un meşteşugar priveşte vizitatorii care se plimbă pe culoar. Cea care vorbeşte mai des cu vizitatorii standului este o copilă cu ochii mari. O doamnă o întreabă de un ibric de pe masă, cel mai vechi dintre toate, şi pleacă mai departe. Tatăl ei o întrebă curios ce voia. „A întrebat de ibricul ăla vechi." Îl întreb şi eu cît e de vechi. Îmi răspunde rîzînd că e de la un anticar. „Nu ştiu, domnişoară, cît de vechi e... scuzaţi expresia, e de la născătoarea lui, de pe timpul lui Pazvante chiorul." Îmi spune că tradiţia rămîne în urmă, că „ăştia care sînt mai cunoscători, mai citiţi" mai sînt atraşi de obiceiurile acestea. „Unii copii mă mai întreabă: asta? Ce-i asta? Nici măcar nu ştiu ce e fiecare!" Domnul Ioan Constantin, la orice întrebare, răspunde amănunţit. „Aia e lucrată numai din ciocan, domnişoară. Aia mică 60 lei, aia mare 150 lei. Numai cine ştie mănîncă din aia, domnişoară scumpă. Cine nu, zice că intoxică la plămîni. Pe cuvîntul meu de onoare dacă vă mint. Am auzit o doamnă, şi o doamnă în vîrstă chiar – vă rog să mă iertaţi – m-a întrebat «dom'le, dar asta nu te intoxică la plămîni?». M-am uitat lung la dînsa, şi i-am răspuns, pentru că sînt obligat să răspund la fiecare, dar îmi venea să îmi pun mîinile în cap. O tigaie din aia durează s-o fac o jumătate de zi, de dimineaţa pînă la 12. Nici la masă nu mă duc. La alea mai grele, îmi ia o zi întreagă." Bineînţeles, tigăile şi recipientele pentru ţuică se vînd cel mai bine. Nu ţuică, ci palincă, mă corectează meşteşugarul. Şi ei gătesc numai în aşa ceva? „Dar vai de mine, absolut. Soţia mea, cînd mai lucrez, pe cuvîntul meu de onoare dacă vă mint; cînd mai fac invenţii – că trebuie să inventez şi modele noi – vine, se uită şi jap! Îmi ia una. Păi ce faci dragă? Şi tot ea îmi spune clar: e a mea de acum!"

Deja la ora degustării s-a aglomerat vizibil. Se simţea mirosul de mîncare grasă, aromată. Oamenii mişunau la intrare, la standul unde se servea varză cu carne de porc cu mămăliguţă şi un ardei iute. Doamna care se ocupa de bijuterii mi-a povestit că mîncăruri tradiţionale au fost şi la Muzeul Ţăranului Român, unde organizatorii au dorit să fie făcute de romi: varza cu carne de porc şi fripturi de porc. Mă gîndeam la Crăciun.

„Deja a venit de ieri, la capitolul ăsta! Că am făcut şi sarmale, şi carne, sînt ocupată tot timpul. Copiilor nu le mai plac tradiţiile. Ei fac totul diferit, dar nici nu le-am impus ceva. Salariul şi meseria lor sînt altfel. Doar o nepoţică am care e încîntată de obiceiuri şi e jumătate româncă şi jumătate ţigancă. La grădiniţă se simte foarte bine, le-a spus copiilor că e ţigancă şi româncă. Chiar şi eu, la învăţătoarea mea, mă jucam în lada de porumb cu alte fete. Şi mi-am recunoscut statutul de ţigancă şi am fost mîndră." Degustarea a fost un succes pentru că românului din criză îi e foame. M-am aşezat şi eu la rînd şi mi-am primit porţia de varză cu carne şi mămăliguţă. A fost foarte bună. Am mai prins o discuţie dintre un argintar şi un reporter, legată de bani, inevitabil, şi mi-a atras atenţia faptul că argintarul afirmase că dacă are bani să se descurce nu înseamnă că trebuie să se numească regele argintului şi că, oricum, reuşeşte să-şi întreţină familia, cel mai important. Într-adevăr, romii de la festival – puţini, dar reprezentativi – sînt oameni simpli, cu obiceiuri bine închegate. Cam ca orice tradiţie, din păcate, şi a lor poate deveni din ce în ce mai puţin practicată. Copiii nu sînt obligaţi să urmeze meşteşugul părinţilor. Dacă lăsăm deoparte puterea de convingere înnăscută, romii sînt deschişi, primitori. Sînt glumeţi şi dintr-o bucată. Şi totuşi, am impresia că inelul acela frumos, la 10 lei, din metal inoxidabil, pe care mi l-am cumpărat de la tîrg, nu e chiar din metal inoxidabil...

Texte şi opinii de: *● Katinka BARYSCH (director adjunct, Center for European Reform) ● Eugen NICOLĂESCU (deputat PNL) ● Constantin NIŢĂ (fost ministru, PSD) ● Andreea PAUL (consilier prim-ministru) ● Dragoş PÎSLARU (manager GEA Strategy & Consulting SA) ● Dan POPA (jurnalist, HotNews) ● Ionuţ POPESCU (analist economic) ● Andrei POSTELNICU (analist economic) ● Dan SUCIU (jurnalist, Money Channel TV) ● Ilie ŞERBĂNESCU (analist economic) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Acesta este doar aparent un număr despre FMI. Fondul este doar pretextul, oglinda în care trebuie să ne vedem pe noi înşine. Discuţia despre FMI se poartă deseori pe tărîm simbolic, cu un „noi" colectiv, faţă de un „el" birocratic, rece, cinic. Atenţia presei faţă de delegaţiile FMI reprezintă un bun indicator proxy *pentru starea de spirit din ţară. Prin 1997-1998, cînd economia frauduloasă construită de Văcăroiu a implodat şi finanţele publice s-au prăbuşit, un anumit domn Thompson de la FMI era aşteptat de ziarişti la aeroport, la concurenţă cu Michael Jackson şi echipa naţională de fotbal. Azi, numele său este Jeffrey Franks şi urmează oarecum traiectoria echipei naţionale de fotbal: nu mai e aşteptat la aeroport, dar tot face vîlvă cînd apare. În vremuri de creştere şi de finanţe stabile, delegaţiile FMI redevin anonime. Cine mai ştie cine le conducea pe vremea lui Năstase sau în primii doi ani ai Guvernului Tăriceanu?*

FMI este o temă economică, în primul rînd, dar e mereu mai mult decît atît. Antropologii ar avea aici ceva material de studiu. Cum se creează acel sentiment al străinului care bate cu pumnul în masă şi deci trebuie să îi opunem rezistenţă? Şi asta indiferent de ce cere FMI. Citiţi reacţia lui Ilie Şerbănescu la ancheta din acest număr. Am conceput întrebările special pentru a diferenţia acordul cu FMI de conţinutul său. Şerbănescu este simpatic în dilemele sale: politicile cerute de FMI sînt bune în sine, ar fi trebuit să le aplicăm şi fără FMI pe cap, dar omul tot este enervat de FMI, e enervat de ideea în sine. Cam asta spune şi reprezentantul PSD chestionat de noi, deşi mai blînd. Omul de la PNL zice şi el că obiectivele sînt bune, înainte şi după ce a devenit furibund contra. Cam aceştia sîntem, aşa ne vedem în oglindă: ne enervează FMI, deşi medicamentele prescrise sînt necesare. Dar de ce să ni le ceară străinii?

În fond, întrebarea crucială a acestei teme este: de ce nu am făcut noi acele reforme, înainte să avem nevoie de FMI? Dacă e limpede pentru toată lumea că nu vom putea scoate 1,5 miliarde de euro în fiecare an de la bugetul de stat pentru a acoperi gaura de la pensii, de ce nu am luat singuri măsuri? Ne place ideea unei legi a responsabilităţii fiscale. De fapt, de ce avem nevoie de o lege, pentru a fi responsabili fiscal? Şi vom deveni doar pentru că scriem într-o lege?

În fine, pe lîngă aceste dileme, vă livrez şi o certitudine personală: acest acord cu FMI reprezintă un eşec la un pariu cu istoria. Sună grandios, dar e simplu. Dacă ne uităm în istoria recentă, singurele momente în care guvernele României au fost responsabile fiscal (adică nu au dat iama în buget şi au ţinut cheltuielile sub o limită acceptabilă) au fost perioadele cînd aveam FMI pe cap. Acesta este singurul indicator real, măsurabil, care face diferenţa. Nu ideologia (stîngistul Năstase mai responsabil decît liberalul de dreapta Tăriceanu), nu stabilitatea guvernamentală, nu situaţia geostrategică (am intrat în UE, aveam road map *clar pentru euro, am făcut praf singurul criteriu pe care îl îndeplineam, deficitul bugetar, sub Tăriceanu). Singurul indicator cert a fost acordul cu FMI: l-am avut, am ţinut lucrurile sub control; nu l-am avut, ne-am aruncat la cheltuieli ca adolescenţii idioţi care îşi cumpără iPod şi mobil cît alocaţia lor pe un an. Cînd Tăriceanu a renunţat la acordul cu FMI, am zis că e o măsură curajoasă care va deveni o măsură bună dacă vom cîştiga pariul: să fim responsabili fără FMI pe cap, să ieşim din adolescenţă. Am pierdut pariul în mod spectaculos. Adolescenţi idioţi. Aşa ne vedem în oglinda FMI. Mai stăm o tură, mai încercăm un pariu peste cîţiva ani (**C. G.**)*

Adolescenţi idioţi

Dragoş PÎSLARU

De ce FMI nu poate scoate România din criză...

România este în plină criză. Atît la nivel politic şi economic, cît mai ales la nivel social şi moral. O ţară dezbinată, depresivă, pusă pe îmbogăţit peste noapte şi incapabilă să îşi facă ordine în curtea proprie. Nu există miracole care să vină din exterior. Şi aşa am avut un noroc chior că am intrat pe uşa din dos a UE acum doi ani. Cu toată expertiza din lume, FMI nu poate să schimbe spiritul unei societăţi. Poate acţiona pe termen scurt, pentru ca să nu ne mai facem rău cu atîta perseverenţă, dar cam atît.

Înţelegerea românilor cu privire la criză este una profund viciată. Aşa cum am fost îndoctrinaţi în trecut legat de faptul că România a fost în permanenţă oprimată din exterior, altfel putînd avea un destin luminat, aşa credem şi acum că recesiunea actuală este determinată de lumea cea rea a finanţelor internaţionale.

Criza actuală este determinată în mod direct de natura umană. Lăcomia şi egoismul oamenilor au condus la dezechilibrele actuale. Ataşamentul pentru valori materiale, refugiul în consum pentru satisfacerea nevoilor imediate, prevalenţa sinelui individual faţă de problemele societăţii, toate acestea au condus la aterizarea forţată la nivel global. Toate-s vechi şi noi sînt toate. Cicluri au fost şi vor mai fi, în pofida celor care le considerau depăşite. Se vorbeşte în ultima vreme de eşecul pieţei libere şi de necesitatea de a reveni la o politică intervenţionistă din partea statului. Keynes *vs* Friedman 2-1. Statul călare pe un cal alb este chemat pentru a stăvili pornirile necontrolate ale pieţei. Dar statul nu este o abstractizare. Este format tot din oameni, cu aceleaşi porniri egoiste şi în căutare de rente. În fond, cine garantează că statul, fiind format tot din oameni, nu este de fapt ca lupul păzitor al unei turme de oi?

Dacă natura umană este bună, şi mai ales avem nădejdea că putem deveni mai buni, soluţia stă în asumarea responsabilă a comportamentului individual. Gary Becker, laureat al Premiului Nobel pentru Economie, arăta că, în mod raţional, dacă vrei să-ţi maximizezi bunăstarea individuală, merită să fii mai degrabă altruist decît egoist. Pe termen mediu şi lung, un comportament responsabil este mai rentabil decît să dai un tun şi să fii nevoit să dispari mai apoi.

În perioada 2000-2008, România s-a dezvoltat pe banii altora. Standardul de viaţă a crescut printr-un consum exuberant facturat asupra viitorului considerat, în mod iraţional, ca fiind fără griji. Consumul a generat importuri care au condus rapid la un deficit de cont curent complet nesustenabil. Rata de economisire a scăzut continuu, bazîndu-ne în schimb pe intrări de capital străin. Retragerea acestui capital arată însă cît de firave sînt fundamentele interne ale economiei autohtone.

Lanţurile de valoare sînt fracturate, iar antreprenoriatul este mai degrabă oportunist decît vizionar. Strategia publică este absentă, iar în 2009, şi la nivel individual, şi la nivel colectiv, am adoptat cu toţii politica struţului. Cu capul înfipt în pămîntul fertil mioritic, aşteptăm să treacă vicisitudinile crizei.

O mare parte din români, deveniţi peste noapte speculatori imobiliari, aşteaptă revenirea pieţei pentru a visa la îmbogăţirea fără efort. O altă parte dintre ei sînt convinşi că salariile vor intra din nou într-o tendinţă ascendentă şi că se vor putea lansa din nou în a visa la consum extravagant. Mulţi antreprenori aşteaptă ca să revină cererea şi să se ieftinească accesul la credite. Ce aşteaptă statul şi politicienii este mai greu de deslušit, dar să spunem că alegerile din această perioadă le-au luat mintile.

Or, tocmai aceasta este cea mai gravă eroare a momentului. Credinţa că nimic nu s-a schimbat, că totul este temporar, că soarele va răsări în curînd. Peste tot se discută dacă am trecut de nivelul cel mai de jos al crizei. În România nu se poate vorbi de aşa ceva. Vom rămîne într-o criză profundă, mult mai gravă decît cea financiară globală, mult timp de acum încolo, dacă nu sesizăm duşul rece şi nu continuăm reforma societăţii şi a noastră ca indivizi.

Este de înţeles aspiraţia românilor de a ajunge mai repede la prosperitate, după ce generaţii întregi au trăit în penurie. Dar trebuie să ne asumăm un comportament de consum mai responsabil. Atît consumatorii, cît şi băncile trebuie să înţeleagă riscurile imense de a perpetua iraţionalitatea. Educaţia tinerei generaţii, dar şi a restului societăţii în ceea ce priveşte legătura între posesia de obiecte materiale şi fericire este vitală. Cupiditatea ultimilor ani transpusă în atitudinea faţă de muncă şi pretenţiile de accelerare a creşterii nivelului de trai, transformate în adevărate „drepturi sociale", trebuie să înceteze. Soluţia nu este doar mistică sau religioasă, deşi prevestirea lui Malraux nu pare chiar greşită. Un comportament responsabil faţă de contextul economic şi social, care să includă în decizia liberă la nivel individual şi elemente de etică şi cumpătare, este calea adecvată.

Antreprenorii autohtoni, aşa puţini şi decapitalizaţi cum sînt ei, trebuie să înţeleagă necesitatea de a trece la metode de management mai sofisticat, de a investi mai mult în formarea anagajaţilor, de a crea o comunitate de afaceri veritabilă şi a renunţa la comportamentul autosuficient de lupi singuratici luptîndu-se permanent pentru supravieţuire într-un mediu ostil. În ultima decadă, datorită ritmurilor mari de creştere, se putea rezista şi pe baza principiilor „merge şi aşa" sau „să moară şi capra vecinului". Astăzi şi în viitor, succesul va fi doar al celor care se bazează pe eficienţă, performanţă şi colaborare pentru folosirea în comun a resurselor.

Toate aceste lucruri nu le poate face FMI sau altă instituţie internaţională. Şi nici măcar nu ne mai temem aşa de mult de FMI, întrucît oricum România este *„too big to fail"*, asemenea băncilor salvate în ultima vreme. FMI nu ne poate învăţa decenţa şi etica. Ne poate impune o lege a responsabilităţii fiscale folosind tactica morcovului şi a băţului, dar nu ne poate obliga să înţelegem şi de ce este utilă şi merită asumată.

Salvarea nu vine din exterior, iar noi nu sîntem deocamdată demni sau capabili să scoatem la înaintare şi să ne raliem în spatele unui Obama sau măcar a unui José Maria Figueres, care a reuşit o reformă de excepţie în Costa Rica. Pe termen mediu, ar fi cazul să reflectăm mai mult la ce ne dezbină în aşa hal încît după ce ne-am văzut cu sacii în căruţa europeană în 2007, să nu mai putem avea o platformă comună, transpartinică, de dezvoltare. Pe termen scurt însă, reflecţia vitală este la nivel personal. Punem fiecare umărul la construcţia unei societăţi în care vrem să trăiască mai bine generaţiile viitoare? Avem înţelepciunea să ne regăsim răbdarea şi să depăşim isteria cauzată de scandalurile politice? Avem resurse şi curaj pentru a proiecta o viziune coerentă de dezvoltare competitivă, care să fie susţinută de societate? Putem renunţa la mentalitatea asistenţială şi egoistă pentru a nu mai aştepta pere mălăieţe? Oameni şi idei am avea şi noi. Ar ajuta însă dacă am începe să ne şi ascultăm mai mult unii pe alţii şi dacă am înlocui mîndria deşartă cu umilinţa. Dacă ne-am vedea lungul nasului mai mult, atît ca ţară, cît mai ales ca indivizi, ar fi un uriaş pas înainte. Dacă nu ne-am mai considera atît de poeţi din naştere, atotştiutori în toate cele, ar fi de mare folos.

Indiferent cine va conduce această ţară de anul viitor încolo, ar trebui să înţeleagă aceste lucruri şi să le promoveze, dacă vom vrea să depăşim criza României.

***Dragoş Pîslaru** este analist economic şi manager la compania GEA Strategy & Consulting SA.*

BARBURISME

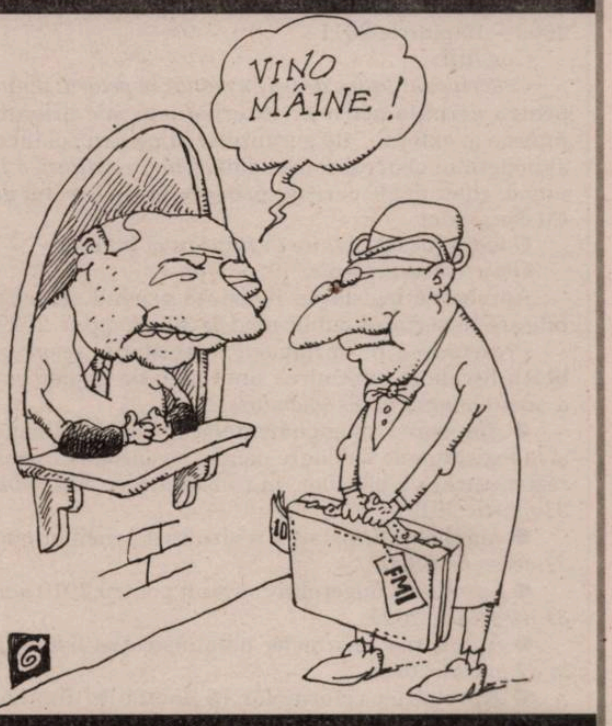

Desen de Ion BARBU

Andreea PAUL

De ce n-am făcut noi reformele cerute de FMI?

FMI a acceptat să ne împrumute cu suma de 12,9 miliarde de euro la începutul acestui an, cu cîteva condiţii clare de performanţă publică şi de reforme structurale. Adică să aprobăm legi noi pentru salarizarea unitară, pentru pensii, pentru responsabilitatea fiscală sau pentru domeniul bancar. Să restructurăm agenţiile publice, administraţia fiscală şi companiile de stat. Să fim mai ponderaţi cu cheltuielile şi să respectăm plafoane precise pentru deficitul bugetar, pentru inflaţie, pentru garanţii guvernamentale, pentru datoriile interne şi externe (vezi caseta). Pe scurt, să ungem maşinăria guvernamentală pentru a funcţiona mai bine şi cu costuri mai mici. Pentru a stopa risipa şi acumularea datoriilor ajunse la cote greu acceptabile în anul 2008, imposibil de plătit în anul următor cu o contracţie economică severă.

La întrebarea din titlu răspund cu oarecare uşurinţă: dacă pînă la integrarea României în UE, presiunile externe au fost principalele motoare ale dezvoltării, în prezent lucrurile stau diferit.

Pe de o parte, cea mai mare parte dintre obiectivele asumate în acordul cu FMI se regăseau deja în programul de guvernare al PD-L, pentru 2009-2012, la care am contribuit activ.

De pildă, încă din capitolul 2 punem între priorităţi: adoptarea proiectului legii sistemului unitar de salarizare a funcţionarilor publici; raţionalizarea instituţională prin analizarea numărului, structurii, activităţii şi a personalului instituţiilor; reducerea numărului de taxe şi impozite; restructurarea cheltuielilor publice: reducerea graduală a cheltuielilor cu personalul din administraţia publică centrală şi locală cu pînă la 20% faţă de cele înregistrate în anul 2008, prin eliminarea de la bugetare a posturilor vacante din instituţiile publice centrale şi locale, existente la sfîrşitul anului 2008 (aproximativ 139.500 de posturi); reducerea cheltuielilor care nu sînt în legătură directă cu performanţa obţinută (deplasări, prime, sporuri în bani şi în natură, stimulente etc.); reducerea cu 15% a cheltuielilor cu bunurile şi serviciile faţă de nivelul înregistrat în anul 2008; raţionalizarea cheltuielilor cu ajutoare şi prestaţii sociale; monitorizarea strictă a cheltuielilor efectuate în cadrul proiectelor de investiţii în infrastructură, finanţate de la bugetul de stat, şi aplicarea de sancţiuni pentru nerespectarea prevederilor contractuale privind calitatea lucrărilor efectuate, a bunurilor şi a serviciilor achiziţionate etc.

În capitolul 8, referitor la asigurările sociale, ne stabilim ca obiectiv de guvernare eliminarea inechităţilor şi anomaliilor din sistemul public de pensii. În capitolul 20, referitor la politica fiscal-bugetară, discutam despre consolidare fiscală, evaziune fiscală şi echitate fiscală. Pot continua cu capitolul 22, privind reforma administraţiei publice, şi aşa mai departe.

O bună parte dintre aceste obiective le-am atins în anul 2009. Pe de altă parte, *mă grăbesc să împletesc raţiunea cu uşurinţa răspunsului livrat cum că ştiam ce aveam de făcut în acest mandat de guvernare, încă din 2008.* FMI nu ne-a impus nimic. Noi ne-am impus. FMI ne-a condiţionat un împrumut de care aveam mare nevoie şi care nu trebuie schimbat în 2010. El trebuie completat cu propriile eforturi pentru a găsi soluţii la problemele care nu au intrat sub incidenţa acordului *stand-by*. Performanţa bugetară şi obiectivele de reformă rămîn aceleaşi, fie în prezenţa sau absenţa FMI, fie cu o structură politică sau alta la guvernare.

Şirul soluţiilor perpetuu întîrziate la problemele actuale pare infinit.

Aduc în discuţie raţiunea pentru că succesul pachetelor de măsuri nu ţine doar de aspectul declarativ sau de intenţie, ci de capacitatea de reglementare, de eficienţa guvernamentală şi de capacitatea sa de aplicare. Aici nu putem să nu recunoaştem că guvernelor României le-a lipsit o arhitectură a intervenţionismului bazată pe reacţie rapidă şi decisivă. Nici proactivitatea nu a fost vreodată atuul decidenţilor politici. Reglementările furnizează de cele mai multe ori soluţii vechi la probleme vechi.

Nu prea s-a zăbovit pînă acum cu instrumente de prognoză şi cu viziuni pe termen lung. Cum altfel să îţi pui problema că, dacă în 2008 acoperi din bugetul de stat un deficit de 1,5 miliarde de lei doar pentru fondul de pensii, în viitor acest efort nu mai este posibil? În abordarea de pînă acum a sistemului de pensii nu s-ar fi putut acoperi decît 60% din obligaţiile de plată faţă de pensionari, pînă în anul 2009. De unde faci rost de restul de 40%? Cine plăteşte peste contribuţiile forţei de muncă active? Evident că se impunea revizuirea sistemului de pensii. Asta ca să dau doar un exemplu.

Şirul soluţiilor perpetuu întîrziate la problemele actuale pare infinit. Cauza? Tradiţiile şi calitatea instituţiilor prin care se exercită autoritatea dau tonul guvernării. Modul în care sînt selectaţi, monitorizaţi şi înlocuiţi decidenţii guvernamentali explică mare parte din disfuncţionalităţile actuale legate de capacitatea guvernamentală de a formula şi aplica politici sănătoase, de capacitatea de a injecta resursele cît mai rapid în mijloace productive, de respectul faţă de cetăţeni şi, nu în ultimul rînd, de respectul nostru, al tuturor, faţă de instituţiile statului.

Cele *şase dimensiuni esenţiale ale guvernării*, identificate de către D. Kaufmann, A. Kraay şi M. Mastruzzi în raportul *Governance Matters VIII*, publicat la Banca Mondială în iunie 2009, explică capacitatea decidenţilor de a guverna interacţiunile economice şi sociale prin:

1) Participare publică şi responsabilitate – măsoară percepţiile cu privire la transparenţă, la capacitatea de comunicare, libertatea de exprimare, libertatea de asociere, libertatea presei, la măsura în care cetăţenii unui stat participă la alegerea guvernului. Conform evaluărilor Băncii Mondiale, România avea un indice pozitiv similar Croaţiei, Indiei sau Ghanei în 2008.

2) Stabilitatea politică şi absenţa violenţei – măsoară percepţiile cu privire la probabilitatea de destabilizare a Guvernului, prin mijloace constituţionale, neconstituţionale sau prin acţiuni de terorism. Din acest punct de vedere, România are un indice pozitiv similar Greciei, Vietnamului sau Tunisiei.

3) Eficienţa guvernării – măsoară percepţiile asupra calităţii serviciilor publice prestate, asupra calităţii funcţionarilor publici, asupra gradului de independenţă faţă de presiunile politice, asupra capacităţii de formulare a politicilor şi de punere a lor în aplicare, asupra credibilităţii angajamentului guvernamental. Indicele pozitiv, dar scăzut al României este identic Macedoniei şi apropiat Senegalului.

4) Calitatea reglementărilor – măsoară percepţiile cu privire la capacitatea Guvernului de a formula şi aplica măsuri care să promoveze dezvoltarea sectorului privat. Indicele pozitiv al României este similar Georgiei şi apropiat Mexicului.

5) Statul de drept – măsoară percepţiile referitoare la modul în care agenţii au încredere şi respectă regulile societăţii, gradul în care aceştia se conformează, în special cu privire la respectarea contractului, a drepturilor de proprietate, la calitatea serviciului poliţienesc, a instanţelor judecătoreşti, precum şi probabilitatea acţiunilor violente sau criminale. Indicele negativ al României, dar redus, este apropiat Thailandei, Egiptului sau Muntenegrului.

6) Controlul corupţiei – măsoară percepţiile cu privire la măsura în care puterea publică serveşte cîştigului individual sau privat, atît prin forme mărunte de corupţie, cît şi prin „capturarea" statului de către elitele politice şi de către interesele private sau de grup. Indicele negativ al României, dar redus, extrem de apropiat de măsurătoarea precedentă, este identic Cubei sau Ghanei şi apropiat de cel al Braziliei.

Rezultatul? Cu o capacitate guvernamentală medie, în termeni comparativi globali, am reuşit să îndeplinim toate condiţiile din acordul cu FMI, cu excepţia arieratelor bugetare – pentru care am obţinut o derogare la prima evaluare a FMI – şi a depunerii bugetului pentru anul 2010 în Parlament, din pricina interimatului la care a fost supus Guvernul Boc. Logica partidelor politice din opoziţie a intrat într-un conflict brutal cu obiectivele de reformă, iar instituţiile statului excesiv politizate nu reuşesc să funcţioneze bine, de la sine, chiar pe fondul unei competiţii electorale. Economia se contractă în 2009 cu aproximativ 8%, deficitul bugetar va depăşi uşor ţinta de 7,3% stabilită în acordul cu FMI, iar pachetele de legi pentru care şi-a asumat răspunderea Guvernul Boc îşi vor arăta efectele benefice abia începînd cu anul 2010, cînd România intră pe traiectoria revenirii economice graduale.

Pentru legea responsabilităţii fiscale este nevoie de supunerea la votul în regim de urgenţă de către miniştrii care sînt membri ai Parlamentului. Doar că Parlamentul României a intrat în campanie pînă pe 6 decembrie. Cîteva dintre prevederile noii legi sînt interzicerea majorărilor salariale cu şase luni înainte de alegeri, obligativitatea competitorilor electorali de a-şi elabora planuri financiare fundamentate pe o perioadă de trei ani şi cel mult două rectificări bugetare pe an.

De ce am avut nevoie de 20 de ani pentru aceste reguli elementare de conduită publică? Pentru că în primii 10 ani ne-am acomodat la regulile şi la excesele capitalismului, iar în următorii zece „mergea şi aşa", în vremuri de creştere economică. Neîncrederea în binomul executiv – legislativ generează în continuare temeri viscerale. Omul de afaceri de rînd este ameninţat nu doar de dimensiunea crizei economice, de competitorii neloiali care au acces rapid la pîrghiile decizionale, ci şi de telefonul primit de la departamentul de contabilitate că s-a mai schimbat vreo regulă sau lege. Suspiciunile de corupţie sînt mari şi doar voinţa şi forţa procurorilor, a magistraţilor, a judecătorilor şi a decidenţilor politici mai pot schimba în bine lucrurile.

***Andreea Paul (Vass)** este lector universitar la Academia de Studii Economice şi consilier personal al premierului Emil Boc (www.andreeavass.ro).*

Acordul stand-by al României cu Fondul Monetar Internaţional

Durata eliberării celor şase tranşe de la FMI: 4 mai 2009 – 15 martie 2011

Condiţii:

Criterii cantitative de performanţă bugetară: plafoane pentru variaţia activelor externe nete, ale arieratelor interne şi externe, ale garanţiilor şi pentru soldul *cash* al bugetului general consolidate. *Ţinta cantitativă indicativă:* cheltuielile curente primare ale bugetului general consolidat.

O marjă de consultare în jurul ratei inflaţiei.

Obiective structurale:

Aprobarea legislaţiei revizuite privind salarizarea unitară în sectorul public *pînă la 30 octombrie 2009*.

Prezentarea în Parlament a legislaţiei responsabilităţii fiscale şi întocmirea unui plan de implementare a acesteia *pînă la 30 noiembrie 2009*.

- Aprobarea amendamentelor la legislaţia bancară şi la legislaţia de lichidare pentru a consolida cadrul de restructurare a băncilor, în consultare cu FMI *pînă la 31 martie 2010*.
- Aprobarea legislaţiei revizuite a pensiilor *pînă la 31 decembrie 2009*.
- Aprobarea bugetului convenit pentru 2010 *pînă la 31 decembrie 2009*.
- Aprobarea reformelor administraţiei fiscale *pînă la 31 martie 2010*.
- Aprobarea reformelor în domeniul finanţelor autorităţilor publice şi IS *pînă la 30 iunie 2010*.

Obezul care dă vina pe medic

Am adresat întrebările de mai jos cîtorva personalităţi cu diverse orientări politice:

1) Dvs. personal susţineţi aplicarea politicilor din acordul cu FMI, anume legea unică a salarizării, o mai bună monitorizare a companiilor publice, legea responsabilităţii fiscale şi reforma pensiilor?

2) Credeţi că aceste măsuri sînt necesare României şi în afara acordului cu FMI, adică ar fi trebuit să le facem oricum, şi fără acest acord?

3) Dacă da, de ce nu le-am făcut mai devreme, înainte de acest an, cînd aveam creştere economică şi ar fi fost mai uşor?

Ilie ŞERBĂNESCU

analist economic

1) Susţin aceste politici, dar nu susţin acordul cu FMI. Pentru că banii din acest acord sînt pentru firmele străine din România, nu pentru statul român şi nu pentru capitalul românesc.

2) Asta trebuia făcut oricum. Dar nu trebuia să avem acordul cu FMI pentru că banii îi luăm pentru firmele străine, dar de plătit îi plătim noi.

3) Întrebaţi-i pe politicieni. În 2008, venea criza şi ei ziceau că nici nu va fi criză. Şi în al doilea rînd, jumătate din problemele pe care le are în momentul de faţă România au fost create în 2008, în preajma crizei. O aiureală absolut perfectă. De exemplu, legea pensiilor adoptată de toată clasa politică cu două mîini, cu toate că se ştie că aceasta nu e finanţabilă. Adică ce cere în momentul de faţă FMI nici nu trebuia să existe. Există o lege a pensiilor din 2001 care a fost dată de politicieni şi alienată de politicieni în decurs de şapte ani, cu vîrful în 2008, cînd au legat punctul de pensie de salariul mediu şi l-au fixat la 45%. Aşa ceva nu e posibil de finanţat cînd tu iei dintr-un salariu pentru pensie doar 29%. Dar să îl întrebăm pe dl Vosganian, care era ministru de Finanţe, pe dl Geoană, pe dl Videanu, ca să nu facem discriminări. Toţi ăştia au ridicat două mîini, dacă aveau patru, ridicau patru mîini pentru că erau în campanie electorală. Şi au fost atît de proşti, ca să mă exprim aşa, ăştia care sînt acum, care fac minunăţii, încît nu l-au lăsat pe dl Boc, l-au dat jos înainte ca el să apuce să revoce toată chestia asta adoptînd prin răspundere guvernamentală noua lege a pensiilor. Au luat cartoful fierbinte, în loc să îl lase lui Boc. Eu sînt de acord cu ce pretinde FMI. În 1998, în plină criză, s-a adoptat o lege a salarizării unice, care era normală şi care a fost schimbată, timp de zece ani, de legi speciale, că ajunsesem la 39 de legi care să reglementeze nişte salarii. Ăştia care sînt acum împotriva legii unice a pensiilor şi legii unice a salarizării sînt nişte farsori, mari farsori. De aceea e minunat FMI, dar acordul cu FMI este ceva grotesc, ceva jenant, ceva penibil, ceva jegos. Să pui o ţară care este la ananghie, doar prin faptul că o conduc nişte tîmpiţi, să împrumute 20 de miliarde de euro ca să salvezi firmele străine rămase fără finanţare în condiţiile crizei de la propriile lor mame şi asta să plătească poporul român şi contribuabilul român! Asta e ceva jegos. De aia sînt împotriva acordului cu FMI, dar FMI-ul cere multe lucruri normale pe care trebuia să le facă conducătorii români şi, dacă le făceau la timp, cînd trebuia, atunci nu mai aveau de ce să se împrumute la FMI. Pentru că nu le-au făcut la timp, de aia a trebuit să ia acest împrumut, dar acesta este un juvăţ pus de gîtul poporului român şi al urmaşilor, urmaşilor, urmaşilor noştri.

Eugen NICOLĂESCU

fost ministru (PNL)

1) Nu sînt un adept al acordului cu FMI. Cred că a fost una dintre erorile politicii guvernului care astăzi este demis. Sigur că, în situaţia în care există un asemenea acord, atunci orice guvernare ar fi trebuit să ţină cont că este un angajament extern al României şi trebuie să ia în seamă acest angajament. Eu cred în acest moment că în situaţia în care PNL-ul va ajunge la guvernare va trebui să facă două lucruri. Primul: să încerce să renegocieze acordul cu FMI ca fiind un acord care afectează grav – aş spune eu – interesele României, în sensul că accentuează criza economică şi nicidecum nu o stopează. Eu cred că sînt suficient de multe argumente, suficient de multe experienţe, suficient de multe teorii economice care să susţină un asemenea punct de vedere. Dacă vom ajunge la o asemenea înţelegere din partea FMI, atunci sigur că o parte din legislaţia care a fost adoptată de fostul guvern, sub o formă sau alta, ar trebui revizuită. Toată lumea, bănuiesc, inclusiv eu, este de acord că trebuie să existe prudenţă în utilizarea fondurilor publice. Toată lumea trebuie să fie de acord că legea salarizării unice este importantă, necesară, dar trebuie mult revizuită faţă de forma pe care a scos-o guvernul demis. Toată lumea, bănuiesc, inclusiv eu, este de acord cu o nouă lege a pensiilor, dar nu în forma pe care dorea să o realizeze vechiul guvern demis. În consecinţă încerc să vă spun că, din punctul meu de vedere şi al unei viziuni liberale, ar trebui ca toate legislaţiile, inclusiv cea care ar trebui să fie adoptată pe linia responsabilităţii fiscale, trebuie totuşi să ţină cont de realităţile româneşti, pe de-o parte, iar pe de altă parte, să reuşească, cînd va fi adoptată corect, să îndrepte lucrurile din viaţa socio-economică din România. Adunate la un loc, toate aceste idei pe care vi le-am spus s-ar traduce simplu într-o concluzie: renegocierea acordului cu FMI şi o legislaţie mult mai înţeleaptă, mult mai responsabilă şi mult mai aproape de realităţile României.

2) O parte dintre ele da, dar nu sub forma aceasta. Sub forma în care ele au fost adoptate, sub modelul în care s-au introdus impozite şi taxe aberante, cum este aşa-zisul impozit forfetar, cum nu s-a încurajat nimic din ceea ce înseamnă dezvoltare economică, din punctul meu de vedere este contra interesului economiei româneşti, nicidecum pentru altceva. Dar eu cred că asta este o politică veche, ştiută, a FMI, că este o politică strict contabilă, strict aritmetică şi care nu are nici o legătură cu psihologia unui investitor, cu atitudinea unui om de afaceri care acţionează într-un fel sau altul în funcţie de cum guvernarea îi dă o lege favorabilă sau nefavorabilă.

3) Pentru creşterea economică, asemenea măsuri nu sînt cu totul necesare. Pentru creşterea economică, din punctul meu de vedere, chiar trebuie să utilizezi resurse publice, pe care altfel nu le-ai avea. Pe diverse sectoare, mai ales pe investiţii şi mai ales în zona cea mai dramatică din România, mă refer aici la autorităţile publice locale. Vreau să vă spun că s-au făcut zeci de mii de kilometri de drumuri judeţene, comunale, s-au reparat mii de şcoli în România, iar dacă nu se făceau atunci, astăzi vă daţi seama că nu se mai puteau face. Eu cred că la vremea respectivă fondurile au fost trimise acolo unde trebuia. Sigur, fiecare pe ce poziţie se situează poate să aibă o altă opinie. Din punctul meu de vedere, investiţia surplusului economic a fost bine gîndită şi bine redirecţionată; poate nu bine urmărită de la cap la coadă, şi sînt de acord cu dvs: că poate cu mai multă chibzuială multe dintre investiţii ar fi putut să coste mai ieftin şi să fie dirijate dintr-un loc în altul mai uşor. Dar pînă la urmă, nu asta este problema pe fond: au fost bani care s-au dus către autorităţile locale, acolo unde astăzi nu putem să dăm nimic. Pe fondul creşterii economice încerci să măreşti şi salariile, veniturile oamenilor. Cînd spun venituri, înţelegem salarii şi pensii. Pentru că în felul acesta reuşeşti, pe de-o parte, să creşti puterea de cumpărare, să creşti consumul, dar în acelaşi timp se generează alte impozite şi taxe în economie. TVA, de exemplu, care înseamnă un motor al dezvoltării economice, prin resursele strînse la buget şi realocate după aceea. Şi nu mai vorbesc de faptul că impozitele indirecte sînt măsuri antiinflaţioniste, neinflaţioniste, mai bine zis. Sînt categorii sociale importante în România, mă refer la profesori şi medici, care au beneficiat de dublarea veniturilor în guvernul trecut, iar astăzi au veniturile diminuate, şi aş întreba pe oricine: cînd se diminuează veniturile medicilor şi ale asistenţilor şi pleacă şi mai mulţi în străinătate, ce se întîmplă cu România? Poate că ar trebui să discute Guvernul cu FMI. Eu cred că este o eroare imensă din punctul de vedere social şi economic să umbli la salariile medicilor şi ale asistenţilor.

Ionuţ POPESCU

analist economic, fost ministru (PD-L)

1) În totalitate. Tot ce s-a convenit cu FMI-ul eu personal sprijin 200%. Sînt lucruri de care are nevoie România; şi dacă avem acord cu FMI, şi dacă nu avem, tot trebuie făcute.

2) Indiferent de acord. Acestea sînt măsuri de care România are neapărată nevoie. Şi dacă nu am fi avut acordul cu FMI, Guvernul Boc tot ar fi trebuit să adopte aceste măsuri.

3) Înainte de acest an nu a fost Guvernul Boc, iar în 2006, ca să arătăm că ne-am făcut băieţi mari, am rupt înţelegerea cu FMI şi am spus că noi nu mai avem nevoie. Mi se pare că era pe vremea lui Sebastian Vlădescu. Noi nu mai avem nevoie de acordul cu FMI, ştim noi ce să facem şi s-a văzut ce derapaje am avut. Pentru că acum, la noi, criza e mai adîncă comparativ cu alte ţări, din cauza a ceea ce s-a întîmplat în 2007 şi 2008. Cînd am renunţat la monitorizarea din partea FMI-ului, imediat ne-a alunecat piciorul pe gheaţă şi am ajuns la nişte deficite enorme.

Constantin NIŢĂ

fost ministru (PSD)

1) Sigur că, indiferent dacă vreau eu sau nu vreau, este un acord semnat de Guvernul României şi, indiferent ce guvern vine după 6 decembrie, are obligaţia să respecte ceea ce s-a semnat. Mai mult decît atît, este nevoie ca acel guvern să ţină cont de toate condiţionalităţile care au fost stabilite de către Fond în acest acord. Prin urmare, legea salarizării unice, legea pensiilor, legea responsabilităţii fiscale, acestea sînt legi la care Guvernul român s-a angajat şi noi nu putem să facem abstracţie de ele şi să spunem că nu am ştiut sau nu dorim să le aplicăm. De aceea cred că aceste legi trebuie aplicate şi reformulate, probabil, în funcţie de programul de guvernare şi de programul partidelor care vor alcătui viitoare coaliţii.

2) Categoric da. Sînt necesare pentru că trebuie o transparenţă în cheltuiala publică, este un dezmăţ pe banii publici. După părerea mea, trebuie pusă ordine în ceea ce priveşte cheltuirea banului public, indiferent de ce guvern vine după 6 decembrie la conducerea ţării.

3) S-au spus aceste lucruri atunci. Şi noi am avut diverse intervenţii. Faptul că PSD a fost de acord cu aceste legi înseamnă că a fost de acord şi cu ceea ce s-a întîmplat, în sensul că este nevoie de a reforma cheltuirea banului public şi de a găsi soluţii pentru o transparenţă totală în cheltuirea acestor bani publici. Niciodată noi nu ne-am opus... să nu uităţi că la sfîrşitul anului 2004, noi am lăsat cheltuiala salarială în PIB undeva la 5,2-5,4% şi acum este 9% *(este vorba despre ponderea salariilor cu personalul bugetar – n.r.)*. Cumva trebuie să găsim nişte soluţii, dar nu soluţii imediate, ci trebuie făcut un program pe maximum doi ani, care să reglementeze situaţia acestor salarii şi acestor pensii.

Andrei POSTELNICU

analist economic, consilier al lui Mircea Geoană

1) Sînt primul om care şi-ar dori ca România să adopte din proprie iniţiativă, de bunăvoie şi nesilită de nimeni, un plan agresiv de reforme structurale profunde. Un astfel de plan nu ar fi complet fără toate componentele menţionate de dvs. În actuala lor formă, nici unul dintre aceste componente nu are logica şi claritatea de care are nevoie. Avem un sistem de salarizare inutil de complex şi bizantin, un sistem de pensii nesustenabil, exerciţiul bugetar este o glumă proastă şi o metodă eficace de subminare a interesului naţional deoarece nu îi permite României să adopte un plan coerent de dezvoltare pe termen lung.

2) Da. Cred ar fi foarte necesar să scăpăm de năravul de a da vina pe FMI că ne bagă pe gît măsuri incomode, subtextul acestei retorici fiind că poate aceste politici economice ar fi opţionale. Este ca şi cum un pacient obez ar da vina pe doctor că-l pune la regim, sugerînd că de fapt acel regim nici nu e necesar. E absurd! Faptul că FMI a comis nişte erori grave în Asia de Sud-Est acum mai bine de zece ani ştirbeşte oarecum credibilitatea unora dintre demersurile lor. Asta nu înseamnă că România îşi permite trufia prostească de a spune că tot ce vine din partea FMI miroase urît.

3) Din păcate, în ultimii douăzeci de ani, România a demonstrat o impotenţă catatonică şi o lipsă de viziune cutremurătoare, şi nu a adoptat aproape nici o agendă de reformă în lipsa unei metaforice ţevi de revolver apăsate pe tîmpla ţării. Aceasta a luat fie forma FMI, a UE sau a NATO. Un lucru este însă cert, în fiecare caz era vorba de lucruri necesare, de măsuri de care aveam nevoie, dar pe care nu ne îndeletniceam să le punem în aplicare fără ameninţarea că am putea fi arătaţi cu degetul, că am pierde ceva nefăcînd acele lucruri. Dintr-o anumită privinţă însă, comportamentul este normal. Ţările şi guvernele lor sînt făcute din oameni, iar omul este o creatură care nu îşi modifică un tip de comportament în absenţa stimulilor. Mîncăul va continua să se îmbuibe ignorînd sfatul doctorului. Prea des, are nevoie de un infarct sau de un accident cerebral, sau să-i spună nevasta sau iubita că e gras, ca să îşi dea seama că nu se poate îndopa la nesfîrşit. Bineînţeles, comportamentul descris nu este unul raţional, dar perioadele prelungite de creştere economică, precum cea de care a avut parte România pînă acum un an, tind să creeze un context propice iraţionalului. Cu cît mai mult continuă astfel de perioade, cu atît mai iraţional devine comportamentul. Ţările şi economiile lor nu fac excepţie de la acest fenomen.

a consemnat Andreea GHINEA

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 3 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Dan POPA

Unde sînt banii de la FMI?

BNR şi-a asumat oficial un program de ţintire a inflaţiei, dar cum criza coboară preţul materiilor prime, Banca Centrală îşi permite să se uite cu un ochi la cursul leu/euro. Să ţintească, cu alte cuvinte, cursul de schimb, deşi oficial nu confirmă asta. Cît timp inflaţia e sub control, e vreme de puţină curăţenie şi în ograda valutară. Prin urmare, e destul de clar: BNR ţinteşte mai nou cursul de schimb, nu lasă leul să cadă. O devalorizare a leului ar împinge la faliment mii de companii şi de persoane fizice care au împrumuturi contractate la bănci, iar BNR nu îşi poate permite acest lucru, din motive de stabilitate financiară. O companie care dă faliment îşi aruncă angajaţii în grija statului, care va cheltui cu plata şomajului şi a asistenţei medicale. În cazul persoanelor fizice, treaba e şi mai sensibilă, întrucît riscurile sociale sînt dificil de măsurat şi de stăpînit. Drept urmare, BNR intervine pe piaţă vînzînd euro şi susţinînd astfel moneda autohtonă. Vinerea trecută mi-au confirmat asta cinci dealeri de la cinci bănci comerciale. De unde atîţia euro aruncaţi pe piaţă pentru a fi vînduţi pe lei? Din rezervele valutare. Care rezerve sînt alimentate din banii FMI, adică din împrumuturi, chiar dacă la o dobîndă acceptabilă. (Să fim bine înţeleşi. FMI este ca un CAR. Fiecare membru cotizează cu nişte bani şi împrumută atunci cînd are nevoie.)

BNR îşi dă seama că, fără să repornească creditarea, economia va stagna şi se va sufoca de tot. În mod direct, nu are cum să o pornească (BNR nu dă credite companiilor), drept pentru care trebuie să convingă băncile să dea credite. Dar de unde bani, cîtă vreme profiturile sînt luate de băncile-mamă, care au şi ele nevoie de bani ca de aer? Ani buni de zile, acestea (băncile-mamă) au jucat rol de pompă străină a muşchilor românilor. Cînd pompa nu a mai avut aer, muşchii economiei noastre s-au fleşcăit. Şefii locali ai băncilor s-au dus la BNR şi şi-au întors buzunarele pe dos, arătînd că nu mai au din ce bani să dea credite. Banca Naţională a găsit o soluţie. „Scădem RMO" – şi-au zis bancherii centrali. Adică rezervele minime obligatorii. Aceste rezerve sînt banii băncilor, obligate ca la fiecare depozit (în lei sau valută) să depună un fel de „garanţie" la BNR. Reducerea rezervelor minime înseamnă de fapt reducerea garanţiei, deci returnarea unor sume de bani băncilor. Cam 1,2 miliarde de euro. Pentru a se asigura că aceşti bani sînt folosiţi în scopul creditării economiei, BNR a chemat şefii primelor nouă bănci din România şi i-a avertizat ca nu cumva să scoată banii din ţară şi să-i trimită băncilor-mamă. Bancherii au semnat că nu vor face niciodată în viaţa lor aşa ceva, au luat banii şi au plecat.

După cîteva luni, cînd s-au uitat în bilanţurile băncilor, oficialii BNR au văzut că o parte din bani luaseră drumul băncilor-mamă, chiar dacă, contabiliceşte, totul părea OK. Banca X din România cumpăra portofolii întregi de credite de la banca-mamă, iar aceasta o împrumuta apoi cu diverse sume pentru a-i susţine activitatea. La un moment dat, pe fondul unor astfel de operaţiuni, solvabilitatea unei bănci scăzuse aproape la jumătate faţă de minimul acceptat, astfel încît şeful supravegherii bancare din România, Nicolae Cinteză, a pus mîna pe telefon şi l-a sunat pe acţionarul principal, amenînţînd că-l pune sub administrare specială, ceea ce în limbaj bancar înseamnă moarte clinică. „Cum a reacţionat?" – l-am întrebat pe Cinteză. „În două zile a venit cu bani de acasă şi a salvat banca." Dar să simplificăm puţin.

BNR primeşte bani de la FMI. BNR se teme de două lucruri: de speculatori, care ar putea da cu leul de pămînt, şi de faptul că băncile îşi vor repatria profitul. Ambele temeri costă. Pînă acum, circa un miliard de euro s-a dus pe apărarea cursului. De repatrierea profiturilor nu ai cum să te fereşti, însă. Dacă banca vrea să îşi exporte banii obţinuţi în România, o va face indiferent de bunele tale intenţii.

În concluzie, treaba stă în felul următor. România se împrumută ca să susţină cursul leului – lucru admirabil ca intenţie, dar catastrofal economic. Anul viitor prin martie, cînd scadenţele la credite vor ajunge la limită şi vor începe masiv executările silite din partea băncilor, situaţia se va degrada şi mai mult.

FMI nu are decît de cîştigat împrumutînd România. Înainte de criză, mulţi cereau public, dacă nu desfiinţarea Fondului, cel puţin restructurarea masivă a lui. Acum, toată lumea e fericită. FMI dă bani, deci va avea venituri viitoare, iar România dispune de resursele financiare

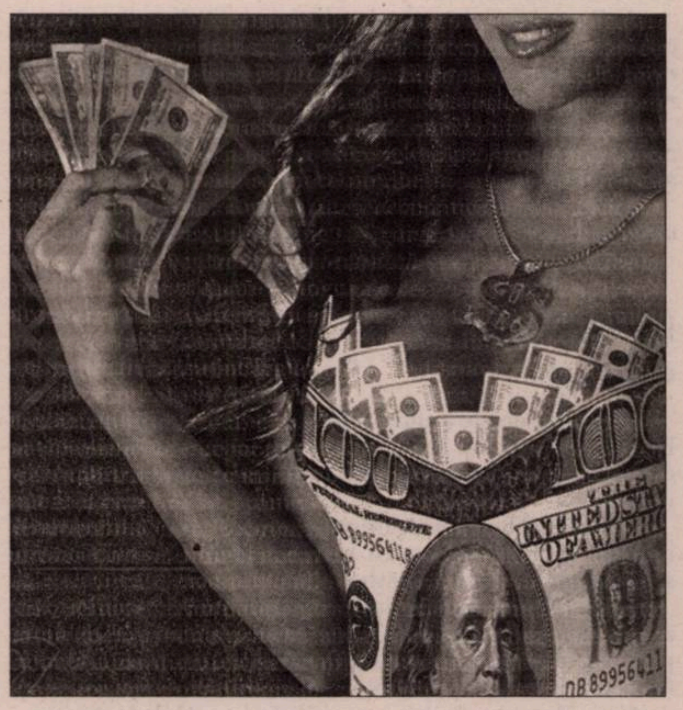

minim necesare, la costuri acceptabile.

Unde sînt banii FMI? O parte se volatilizează pe piaţa valutară. O altă parte se duce la bănci, pentru ca acestea să crediteze economia. Iar ele n-o s-o facă, desigur, decît atunci cînd vor cîştiga din asta mai mult decît o fac acum, împrumutînd cu bucurie statul român.

Partea proastă a tuturor acestor facturi este că le achit eu. Plătesc prosteşte prostia contabililor economiei româneşti. Plătesc şi plîng. Plătesc.

***Dan Popa** este jurnalist la Hotnews.ro, specializat în domeniul bancar.*

Dan SUCIU

Jeffrey Franks prim-ministru!

Alegerea premierului României este o chestiune extrem de simplă. Aproape de neînţeles toată această agitaţie politică prezidenţială şi prim-ministerială de veme ce funcţia, de fapt, este cam dată. Este dată pentru programul de guvernare al anului 2010, scris la Washington, şi cine altcineva să-l cunoască mai bine decît ce-l care a coordonat echipa de redactare. În fond, pentru toţi cei care cred că a purta un nume străin e un avantaj, Jeffrey Franks, negociatorul şef pentru România, îl îndeplineşte. Decît alfabetizarea întîrziată în spiritul acordului a lui Emil Boc, tehnocratismul îngheţat al lui Lucian Croitoru, ignoranţa lui Iohannis sau fantoma lui Negoiţă, de ce nu Jeffrey Franks prim-ministru? De fapt, singurul comentariu legitim pe această temă este că nu avem noi norocul ăsta! Determinarea riguroasă a politicilor guvernamentale ale anului 2010 face ca programul de guvernare, indiferent de cine îl va scrie, să nu fie decît un comentariu al memorandumului tehnic şi al Acordului *stand by*. În anul în care presiunea pe datoria externă va înregistra un maximum istoric în toamna viitoare, în care restructurarea cheltuielilor bugetare de-abia a început şi nici vorbă să se încheie, în care, dacă va fi creştere economică, aceasta va fi subunitară faţă de 2009, iar şomajul va ajunge la 10 procente, viitorul guvern nu va avea nici măcar posibilitatea să decidă acolo unde suveranitatea statelor EU a rămas intactă: în politica fiscală.

Dacă vom scăpa fără taxe mărite şi fără şomaj peste 10% va fi o performanţă.

Toate discuţiile de acum legate de scăderi sau creşteri de taxe sînt simple opinii, fără substanţă. Politica fiscală a României se va decide abia în primul trimestru al anului viitor, după ce tranşele 3 şi 4 ale FMI vor umple visteria şi trezoreria, cînd socoteala anului 2009 va fi încheiată, iar cu ajutorul lui Jeffrey Frank şi a echipei sale se vor face noi evaluări ale stării fiscale a anului. Abia atunci decizia fiscală va avea întemeiere. Sigur, taxele pot teoretic scădea şi ar fi o idee minunată să se umble la contribuţiile sociale, chiar cu asumarea unui nou împrumut pentru amortizarea perioadei pînă cînd scăderea taxelor va aduce la suprafaţă alte venituri. Dar nu pentru 2010, un an stors de plata datoriei şi în care împrumuturile pentru România sînt prea scumpe. Avînd în vedere toate aceste constrîngeri bugetare, opţiunea cea mai probabilă de politică fiscală este de creştere a taxelor. Nu aş paria pe ea pentru că ar distruge echilibrul fiscal precar în care se găseşte România. Fondul va îngădui greu acest lucru, cu condiţia unei purificări bugetare mai mari decît se conturează acum. Doar reducerea cheltuielilor bugetare este măsura blestemată care poate scăpa România de o majorare de taxe. Aşa cum arată comromisul românesc, este probabil că FMI va miza pe o majorare de taxe – a existat o asemenea recomandare la nivel mondial pentru toate statele implicate în criză – dar va miza şi pe reduceri bugetare mai dure. Evitarea unui asemenea scenariu, uşor de recomandat de FMI, trebuie să fie obiectivul principal al viitorului guvern, fără ca prin această opoziţie să se ajungă la modificări ale acordului. Principiile de reducere a cheltuielilor cu salariile în cheltuielile publice de la 9 la 7% în doi ani sînt sănătoase. Cele de raportare a pensiilor la preţurile de consum, şi nu la salarii, deşi hulite de mulţi sînt din nou singura soluţie, cu atît mai mult cu cît s-a făcut deja un compromis. Toate chestiunile acestea se vor aşeza în termeni predictibili în primul trimestru al anului 2010, care întîmplător sau nu va fi cel mai greu pentru economia românească din ultimii zece ani. Dacă vom scăpa fără taxe mărite şi fără şomaj peste 10% va fi o performanţă.

Reglarea se va face odată cu apariţia legii responsabilităţii fiscale. Legea trebuia să fie gata pînă pe 30 noiembrie anul acesta, ca şi planul de implementare a acesteia. Şi în afară de Jeffrey al nostru, nu s-a prea gîndit nimeni cum arată această lege de la care se aşteaptă o disciplinare neromânească a bugetului, nu doar pentru 2010, ci şi pentru anii care vin. Legea pe care premierii noştri potenţiali n-o prea ştiu vrea mult, poate prea mult. Nu doar o simplificare bugetară şi o disciplinare a planificărilor bugetare pe termen lung, dar şi începerea construcţiilor bugetelor multianuale, limitarea rectificărilor şi a reglementărilor fiscale. De aceea, cînd ei şi noi vom lucra la această lege, vom înţelege mai bine şi ce vom face cu taxele şi vom şti şi ce bani mai avem pentru eventuale alte programe. Cu atît mai mult cu cît dl Franks ne-a propus şi un Consiliu Fiscal care va face toate aceste prognoze, va decide strategiile, va oferi predictibilitatea pentru un guvern care, cu un asemenea aparat, nici nu va mai conta de cine va fi condus. Asta în varianta ideală. Singura chestiune este că a miza toată stabilitatea unui an pe o instituţie care nu există încă este la fel de riscant ca şi decizia de a miza totul pe scăderea sau creşterea taxelor, fără nici o altă acţiune guvernamentală. Spiritul viitorului prim-ministru bîntuie prin lumea politică românească, deşi şansa unui an rezonabil depinde de o mică revoluţie instituţională. Şi de ce crede dl Franks despre toate acestea.

***Dan Suciu** este jurnalist specializat în domeniul economic, realizator de emisiuni la Money Channel TV.*

Pe-nţelesul tuturor

„Am ascultat declaraţiile publice ale unuia dintre candidaţii la preşedinţie, cel care a împrumutat brusc o blană liberală. Principalul «program economic» constă în: scăderea CAS, menţinerea taxelor, renegocierea acordului cu FMI. Să le luăm pe rînd:

1) Scăderea CAS (contribuţiile pentru pensii) este o greşeală: bugetul de pensii este deja în pierdere şi trăieşte doar prin transferuri de la bugetul de stat. Dacă scădem CAS-ul acum fără o reformă a pensiilor, problema va deveni şi mai acută. 2) Scăderea taxelor este puţin probabilă. Statul român este deja îndatorat în lei la dobînzi mari; scăderea taxelor înseamnă creşterea deficitului şi continuarea îndatorării. Cît de aproape vom fi de un efect de spirală vicios antrenat de dobînzile de plătit? 3) Renegocierea acordului cu FMI – tot ce se poate negocia este eventual creşterea sumei, altfel ar fi o greşeală enormă. Cînd te arunci din avion de bunăvoie, nu renunţi la paraşută doar pentru că nu se asortează cu culoarea pantofilor (din postul «Minte-mă frumos», apărut pe 28 nov. pe blogul «Economia pe înţelesul tuturor»" – http://economiapentrutoti.blogspot.com)

Katinka BARYSCH

Ce poate învăţa Europa de Est din criză

Au trecut 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului, de cînd libertatea economică şi politică a început să se răspîndească în Europa de Est. În prezent, regiunea este prinsă într-o puternică recesiune. Criza economică şi financiară globală a lovit ţările Europei Centrale şi de Est mai puternic decît oricare altă regiune în curs de dezvoltare. În februarie 2009, mă întrebam dacă această recesiune sălbatică va face ca noile membre UE să pună sub semnul întrebării modelul lor de tranziţie, care include deschiderea spre comerţ, integrare financiară şi reforme. Acest lucru nu s-a întîmplat. Previziunile pesimiste nu s-au îndeplinit: sistemele financiare nu au intrat în colaps, căderea abruptă a exporturilor şi a producţiei industriale s-a oprit şi nu au existat mişcări sociale de masă. Majoritatea oamenilor, în şi din afara regiunii, par a fi de acord că Europa de Est trebuie să-şi recalibreze modelul de creştere economică, şi nu să-l abandoneze. Criza ne-ar putea învăţa lecţii importante despre cum am putea merge mai departe, după 20 de ani de tranziţie.

Esticii şi-au vîndut aproape în totalitate sistemele bancare, firmelor mari din Austria, Belgia, Germania, Italia sau Suedia, ceea ce s-a dovedit a fi într-un fel o binecuvîntare. În timpul anilor de *boom*, integrarea financiară a ajutat Estul să crească rapid (ceea ce nu se întîmplă tuturor regiunilor în curs de dezvoltare). Atunci cînd criza a lovit, băncile vest-europene nu şi-au retras finanţarea peste noapte şi nici nu au lăsat filialele estice să intre în faliment, aşa cum s-au temut mulţi. În timp ce băncile-mamă se chinuiau să recîştige capital, filialele estice au întrerupt împrumuturile, dar acelaşi lucru l-au făcut şi băncile locale.

Nu au existat crize bancare majore în Europa de Est. Deşi adunată în grabă, „Iniţiativa Viena" – un club care cuprinde bănci pan-europene, agenţiile de reglementare din ţările în care acestea operau şi organizaţii internaţionale cum ar fi UE şi Banca Mondială – a ajutat la prevenirea unui colaps financiar. Au ajutat şi cele 25 de miliarde de euro – sprijin financiar acordat băncilor din Est.

BERD susţine în ultimul „Transition Report" că ţările cu o proporţie mai mare de investiţii străine în sistemul bancar s-au descurcat mai bine în criză decît cele unde domină instituţii locale instabile, care s-au bazat pe lichidităţi pe termen scurt atrase din afară. Totuşi, raportul BERD admite că prezenţa băncilor străine a alimentat creditele nesustenabile şi a adus în Est practici de împrumut mai puţin sigure, cum ar fi ipotecile în euro sau franci elveţieni acordate fără o verificare amănunţită.

Criza a arătat că verificarea la nivelul ţării de origine – principiul de bază al integrării financiare la nivelul UE – are nevoie să fie îmbunătăţită. Autorităţile din ţări ca Suedia şi Austria nu au acordat destulă atenţie băncilor lor din Letonia sau Ungaria. Unii economişti consideră că această situaţie se va schimba acum, după ce plătitorii de taxe din Suedia şi Austria vor plăti pentru salvarea băncilor care operează şi în afara ţărilor lor. Alţii argumentează că doar prin controale bancare la nivel supranaţional şi o supraveghere mai strictă se vor preveni probleme similare în viitor. În acelaşi timp, guvernele şi agenţiile de reglementare (bănci naţionale) din Est trebuie să întărească piaţa locală de capital. De exemplu, împrumuturile neprotejate în valută reprezintă o idee proastă, atîta vreme cît ratele de schimb nu sînt fixe.

Excepţionala deschidere a Europei de Est pentru comerţul internaţional a fost o binecuvîntare atunci cînd creşterea globală era puternică. Dar, în acelaşi timp, a făcut regiunea vulnerabilă. Nici un program fiscal de stimulare nu ar fi fost destul de puternic pentru a compensa colapsul cererii în zona euro, pentru ţările în care exporturile spre UE însumează 50-80% din PIB. Mai mult chiar, criza a scos în evidenţă că unele dintre noile membre UE s-au axat prea mult pe un anume sector industrial – construcţia de autoturisme. Aproape jumătate dintre veniturile din export şi pînă la 20% din valoarea adăugată sînt generate de industria de automobile în ţările central europene. Mai multe fabrici de maşini din Europa Centrală şi de Est au fost închise la sfîrşitul lui 2008 şi la începutul lui 2009. S-a crezut, o perioadă, că noii membri sînt perdanţii unei curse pentru subvenţii între ţările mari şi bogate ale UE. Totuşi ţări precum Cehia sau Slovacia au beneficiat de pe urma unor programe de tip „Rabla" aplicate de Germania, Austria, Franţa şi alte state vest-europene. Regulile pieţei comune au rezistat: programele nu au discriminat în favoarea vehiculelor produse intern. Institutul de cercetare WIIW din Viena spune chiar că ţările estice care se bazează cel mai mult pe exportul de utilaje şi maşini au suferit un declin mai redus.

Majoritatea ţărilor încep să-şi restrîngă treptat programul „Rabla", ceea ce va însemna reducerea cererii pentru vehiculele făcute în Europa de Est. Pe termen mediu, necesitatea de a reduce costurile şi capacitatea prea mare de producţie în acest sector la nivel mondial vor fi în favoarea Estului, deoarece marii producători de automobile vor continua să mute producţia în ţări cu un cost al muncii redus.

Totuşi, criza economică a servit ca un avertisment că Estul trebuie să-şi diversifice structura industrială. Blocată între Vestul *high-tech* şi Orientul asiatic *low-cost,* Europa de Est are o singură cale: să urce pe lanţul valorii adăugate. În vederea acestui lucru, trebuie să-şi îmbunătăţească sistemul educaţional, să-şi îmbunătăţească pieţele interne şi să încurajeze inovarea şi antreprenoriatul.

Astfel de reforme sînt necesare mai mult ca niciodată, deoarece competiţia globală pentru capital şi pieţe a devenit mai puternică. BERD, care urmăreşte schimbările economice în Europa de Est, constată că de la începutul crizei au fost puţine cazuri de răsturnare sau desfiinţare a reformelor făcute în anii anteriori. În acelaşi timp, observă că reformele pentru o economie funcţională s-au cam oprit. Pînă acum, populismul a rămas sub control în Europa de Est. Cum totuşi concedierile continuă, iar guvernele nu pot face mare lucru să le oprească, alegerile din 2010 şi 2011 ar putea determina guvernele să promită protecţionism economic, în loc să explice necesitatea schimbărilor. Există riscul ca Estul să înveţe lecţiile greşite de pe urma crizei şi să pună în pericol succesul economic al celor 20 de ani de tranziţie.

***Katinka Barysch** este director adjunct al Center for European Reform, Londra. Textul a apărut în ultimul buletin CER şi este preluat cu acordul autoarei.*

traducere de Cristian GHINEA

Căpcăunul FMI şi neprihănita guvernare Boc-Băsescu

„În martie, am spus că Traian Băsescu şi guvernul său vor lăsa frîiele economiei în mîinile celor de la FMI şi îi vor folosi pentru a-şi scuza lipsa de rezultate. Am avut dreptate. La începutul săptămînii, reprezentanţii FMI mi-au confirmat această teză. FMI dă ordine şi guvernul Boc-Băsescu execută. Bineînţeles, se plîng de ordinele primite de la Căpcăunul FMI. Dar, pe fond, execută ordinele şi acceptă pentru România statutul unei ţări datoare vîndute faţă de FMI.

Ca să înţelegeţi despre ce vorbesc, vă dau două argumente. Primul argument este decizia anunţată de Gheorghe Pogea de a obliga tot personalul bugetar la un concediu fără plată de 10 zile. FMI a venit şi a dictat, Guvernul Boc s-a executat şi a anunţat această măsură aberantă, gîndită la repezeală, fără a fi luate în considerare consecinţele. (...). Al doilea argument este legat de recenta declaraţie a lui Radu Berceanu: «FMI nu ne dă voie să continuăm investiţiile în infrastructura rutieră, pentru că mărim deficitul bugetar». Cu alte cuvinte, miniştrii Guvernului Boc vor să investească în infrastructură, în educaţie, în sănătate, în agricultură. Ei vor, dar nu îi lasă Căpcăunul de la FMI.

Au şi o strategie economică pentru ca România să iasă din criză, dar nu o pot pune în practică... pentru că nu îi lasă Căpcăunul de la FMI. Fiecare român se poate întreba: «Dar cine v-a pus să semnaţi acordul cu FMI, dacă ştiaţi că măsurile necesare vor fi blocate?»".

(Călin Popescu Tăriceanu, fost premier,
pe blogul personal, 12 august 2009)

Tăriceanu şi FMI-ul

„Zice dl Tăriceanu, fost prim-ministru, din păcate (din păcate nu pentru că nu mai este, ci pentru că a fost, totuşi, 4 ani, premierul României), că ne punem în genunchi în faţa FMI. Chiar dacă voi fi obligat să plătesc drepturi de autor unor colegi de partid şi de alianţă, nu pot să nu mă abţin să nu îi zic «ciocu' mic». Au dus ţara la marginea falimentului prin politica lor economică iresponsabilă de a arunca cu bani în toate direcţiile. Au reuşit nemaiîntîlnita performanţă de a avea, pe o creştere economică de peste 7%, un deficit bugetar de 5,2% şi nici un kilometru de autostradă sau alte investiţii majore. Şi asta pentru ce? Pentru ca să crească partidul domniei sale de la 13% la 17 %. Cam scump preţul plătit de o ţară întreagă, domnule Călin Anton..."

(Sebastian Bodu, europarlamentar PD-L,
pe blogul personal, 17 martie 2009)

PUBLICITATE

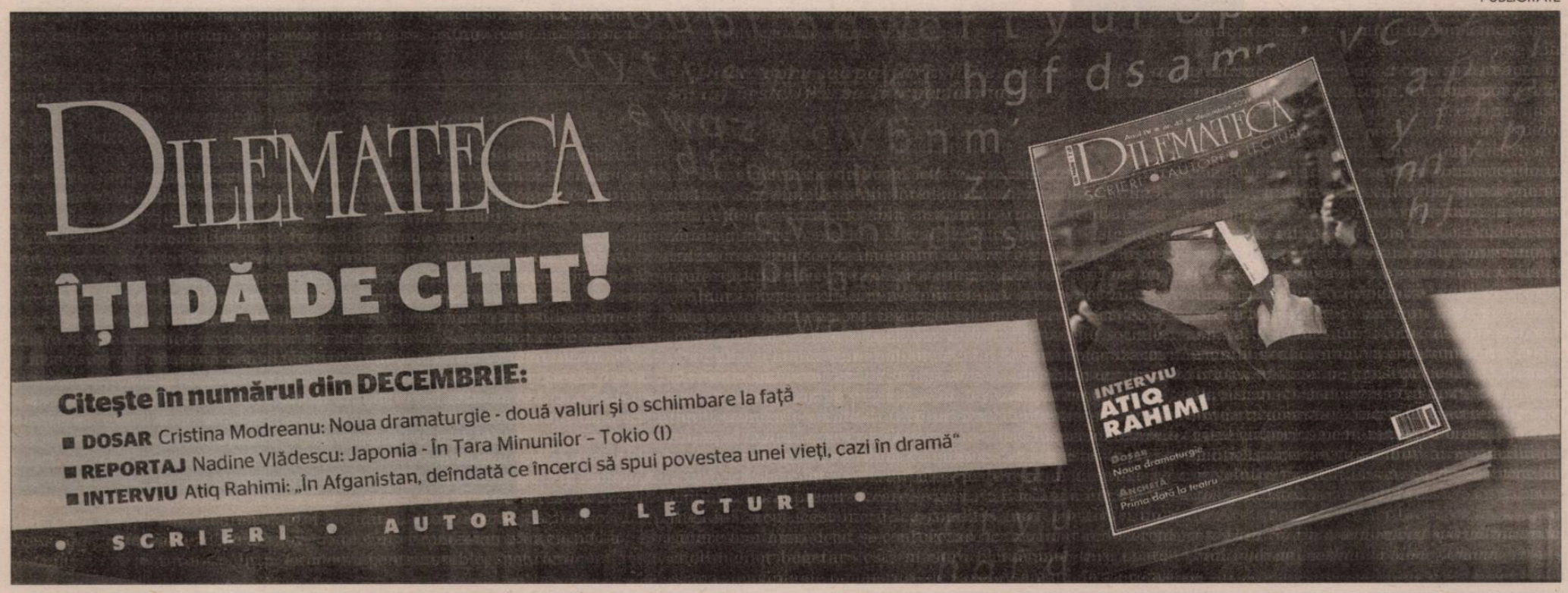

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Naţionalele şi minoritarii

Pe la mijlocul lunii noiembrie, Teatrul Naţional din Varşovia a invitat reprezentanţi ai instituţiilor omonime din diverse ţări la o întîlnire menită, în intenţia organizatorilor, să clarifice „locul şi rolul" scenelor purtînd această pre(ten)ţioasă denumire – dar şi al unora care, fie şi în lipsa titulaturii, pot năzui la un astfel de statut – în contextul lumii de astăzi. Ştiut fiind, desigur, că Teatrele Naţionale s-au format, în Europa, aproape concomitent cu naţiunile respective (uneori chiar precedîndu-le) şi pe fondul divizării continentului (împărţit de Marile Puteri în hălci geografice consistente) în state mai mult sau mai puţin unitare sub raport etnic. Au fost trei zile neobişnuit (aproape că aş zice nefiresc) de compacte, în care oaspeţii, instalaţi în mare lux la hotelul Sofitel din capitala poloneză, au zărit oraşul doar în timp ce traversau marea piaţă cu mormîntul Soldatului Necunoscut, în drum spre masiva clădire a teatrului-gazdă. Personal, am scurtat un pic, într-o după-amiază tîrzie, una dintre sesiuni şi am izbutit să dau o raită-fulger prin „oraşul vechi", romantic şi vag misterios în lumina felinarelor luminînd străduţe întortocheate ori a vitraliilor anunţînd prezenţa cîte unei biserici majestuoase, cum numai bisericile catolice pot fi. În afară de aeroport, asta e tot ce am văzut din Varşovia. Discuţiile au fost lungi – în sensul că au durat mult – şi, cu mici excepţii, nu tocmai pasionante. De fapt, cam toţi „naţionaliştii" adunaţi acolo s-au plîns: de mărimea (adică micimea) bugetelor; de constrîngerile legislative; de „moştenirea" primită, constînd în clădiri nefuncţionale, prea puţin flexibile şi neadecvate, în lipsa unor modificări substanţiale, artei teatrale a zilei de astăzi; de dimensiunile trupei (cînd prea mare, cînd prea mică). Identitatea Teatrelor Naţionale a părut să se definească mai degrabă în termeni istorici, sociali şi lingvistici decît în termeni artistici, lucru valabil atît în cazul celei mai vechi scene cu acest profil din Europa (Comedia Franceză, în vîrstă de peste trei sute de ani), cît şi în cazul celei mai noi (Teatrul Naţional Scoţian, în vîrstă de aproape trei ani, care se va vedea în curînd detronat, în acest clasament, de Teatrul Naţional Welş, actualmente în curs de constituire). Singura tentativă netă de a schiţa un profil estetic real al instituţiei sale i-a aparţinut lui Sergio Escobar, co-director al Teatrului Piccolo din Milano, care, potrivit vorbitorului, încearcă să practice un „teatru popular de artă" – caracterizare dragă lui Giorgio Strehler, fondatorul instituţiei, şi unde cei doi termeni, aparent opuşi (artă şi adresabilitate largă), coexistă în linişte. (Şi, din cîte mi-a fost dat să constat direct, de-a lungul timpului, nu doar în teorie, ci şi în realitatea vie a spectacolului.) Altfel, s-a vorbit mult despre cum pot fi atraşi spectatorii, despre cum pot fi educaţi autorii în spiritul „deschiderii către mase" şi despre cum trebuie să încerce directorii să-şi transforme instituţia în mijloc de comunicare între... Între cine şi cine? Aici chestiunea devenea, în general, ceţoasă.

Din fericire, am văzut şi trei spectacole; toate, producţii ale Teatrului Naţional din Varşovia, care îşi aducea astfel contribuţia specifică la un festival căruia colocviul îi punea, de fapt, punct; era vorba despre un festival al (tocmai) Teatrelor Naţionale, unde se înfăţişase şi Teatrul Naţional din Craiova, cu *Noaptea de la spartul tîrgului (A douăsprezecea noapte)* de Shakespeare, în regia lui Silviu Purcărete – după cum am auzit, cu foarte mare succes. Cele trei spectacole varşoviene – *Ivanov* de Cehov, în regia lui Jan Englert, *Marat-Sade* de Peter Weiss, în regia Majei Kleczewska, şi *Poveşti pentru copii* de Isaac Bashevis Singer, în regia lui Piotr Cieplak –, extrem de diverse, dar de un nivel calitativ omogen şi remarcabil de ridicat, nu au ilustrat, altminteri, prin nimic şi întru nimic aserţiunile ce se desfăşuraseră atît de larg, cînd mai savant, cînd mai pe-nţeles, în discuţiile conferinţei.

Pe la mijlocul lunii octombrie, Teatrul Figura Stúdió din Gheorgheni (Harghita) a adus un număr modest de oaspeţi „intelectuali" la cea de-a opta ediţie a Colocviului Teatrelor Minorităţilor Naţionale din România (amînat, din motive financiare, din luna mai), pe care îl organizează din doi în doi ani şi unde sosesc cu spectacole cam toate scenele ce folosesc altă limbă decît româna. Şi care nu sînt chiar puţine. Concursul (pentru că festivalul are caracter competiţional) se desfăşoară în clădirea teatrului-gazdă, care este cea a Casei de Cultură şi care adăpostea pînă nu demult şi o discotecă – extrem de gălăgioasă, evident. Din acest an există, în locul discotecii, o sală de tip studio; în rest, participanţii mai pot avea la dispoziţie, în mod excepţional, alte vreo două spaţii – bineînţeles, lipsite de dotările tehnice necesare. În orăşel, călătorii teatrali sînt cazaţi la două hoteluri de trei stele; întreaga urbe (situată în centrul Transilvaniei, aşadar foarte aproape de polul frigului) se încălzeşte cu lemne şi îşi găteşte mîncarea la gazul furnizat de butelii. Străzile sînt simpatice şi desfundate (dar asta, ce-i drept, în România nu este o excepţie). Altminteri, există treizeci şi patru de frizerii şi saloane de coafură.

Fiecare zi de colocviu a cuprins două spectacole şi, cu începere dintr-a doua, în fiecare dimineaţă a avut loc ceea ce se numeşte „discuţia". Toţi membrii ansamblului care a jucat seara sînt invitaţi să audă părerile specialiştilor aflaţi la Gheorgheni – printre aceştia se numără şi studenţi la Teatrologie de la Tîrgu-Mureş şi Cluj, care, de regulă, scot şi un ziar al festivalului – şi, dacă doresc, să le combată. Faţă în faţă, ochi în ochi. Părerile sînt exprimate, de obicei, cu politeţe, dar fără nici un fel de rezerve. Adesea, discuţia capătă un ton dur, pentru că se întîmplă ca spectacolul să fie disecat – vivisecţionat, mai bine zis – pînă în cele mai ascunse fibre. Nimeni nu (se) plînge. Teatrul lumii globalizate de mîine va evolua între aceste două extreme – organizaţionale, dar nu numai. Spre ce, oare?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jennifer Johnston, *Bărbatul de la gară*, traducere din limba engleză şi note de Antoaneta Ralian, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2009.**

Bărbatul de la gară are în spate numai femei. Mă refer la ediţia românească a acestui roman, unde semnătura autoarei (irlandeză respectabilă şi preţuită, n. 1930, romancieră abia de la 42 de ani încoace) e însoţită de semnături la fel de feminine şi pentru traducerea în română, şi pentru colecţia care o găzduieşte, şi pentru copertă, redactare, tehnoredactare, corectură, DTP. Din reflex, îţi vine să zici mai întîi „sărut mîna!" şi abia apoi să te apuci, cuviincios, de citit. Acelaşi lucru îţi vine însă să-l zici şi după lectură – iar de astă dată, nu doar din politeţe.

Romanul lui Jennifer Johnston se citeşte „ca pe apă". Pe de o parte, fiindcă scriitura e limpede şi rapidă, are curenţi termali de profunzime şi valuri răscolitoare; pe de altă parte, pentru că însăşi povestea pe care o montează pare structurată după tiparul H_2O – cu o romanţă pe post de balon de oxigen, împuns din stînga şi din dreapta de nişte „morţi inutile", perfect accidentale. Romanţa îi are ca protagonişti pe Helen („zăbăucă, nesăbuită, introspectivă", 50 de ani aproximativ, retrasă să văduvească în tihnă, să picteze şi, în general, să trăiască „la marginea lucrurilor" într-o casă izolată, de pe coasta irlandeză) şi pe Roger (englez pasionat de gări abandonate, veteran de război cu alură, cicatrice şi estropieri de pirat). Iar în preambulul şi în finalul poveştii lor de marginali îndrăgostiţi – morţile accidentale, victimele colaterale ale IRA sau PM (Partidul Muncitorilor), hidrogenul unei realităţi strivitoare şi oarbe.

În fond, romanul nu dezvoltă propriu-zis o intrigă, ci o situaţie care intrigă, adeseori poetic – iar aici se simte şi mîna traducătoarei. Termenii pe care Antoaneta Ralian îi alege au o iradiere caldă, sonorităţi învăluitoare, nerv expresiv şi acea empatie de mare profesionist cu EKG-ul originalului.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Clasa de mijloc

● **Kumm, *Far from Telescopes*, Fiver House, 2009.**

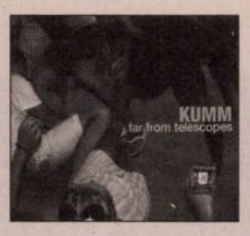

Mi s-a părut întotdeauna suspect că viaţa poate fi ca în filme. Ca să fiu sincer, nici variaţiunile de răspuns „viaţa bate filmul" sau „filmul bate viaţa" nu-mi trezesc o încredere mai mare. În definitiv, nici nu mi se pare cinstit să fie aşa. Să fiu bine înţeles: n-am de gînd să contest dreptul vieţii de a se lua la trîntă cu filmul ori de cîte ori doreşte; ceea ce mă deranjează este că filmul (de vreme ce trimiterile la „viaţa ca o scenă" sau „teatrul vieţii" devin, pe zi ce trece, mai răsuflate) tinde să ajungă termen unic de comparaţie. E clar, ceva e şi suspect, şi necinstit aici, atît timp cît muzica, bunăoară, a fost, este şi probabil va fi o oglindă la fel de bună a realităţilor ţării în care trăim. Bunulsimţ nu a fost niciodată un criteriu de luat în seamă pentru cei aflaţi la putere, micii întreprinzători s-au luptat din răsputeri să-şi croiască o identitate fără să fie ajutaţi de nimeni, patriotismul găunos ne-a ţinut la distanţă de prosperitatea occidentală, prostia, compromisul, spoiala au fost încurajate făţiş, iar elitele s-au refugiat în turnuri înalte, mai degrabă inaccesibile şi posace, decît înţelepte şi distinse. E vorba despre muzică aici. Cel mai grav, în toţi aceşti ani, e că ne-au lipsit echilibrul, decenţa, dichisul fără ostentaţie, inteligenţa şi sunetul civilizat al unei clase de mijloc. Ne-au lipsit umorul şi relaxarea, prospeţimea şi ferchezuiala, seninătatea şi clarviziunea, bunul gust al simplităţii, ritmurile cosmopolite, muzica indie. Toate acele lucruri normale, deloc bombastice şi nicidecum triumfătoare, care sînt de găsit din plin, la discreţie, pe acest nou album Kumm, *Far from Telescopes*. Iar mai important decît orice este că aceşti distinşi domni – Cătălin Mocan, Oigăn, Iordache, Kovacs Andras, Sorin Erhan, Paul Ballo – au avut suficient timp şi albume ca să facă această alegere, ca să găsească acest stil, ca să ştie că momentul este potrivit. Important mi se pare că, în deplină cunoştinţă de cauză, aceşti domni au părăsit metererezele înalte ale unor *Confuzz* sau *Angels & Clowns*, gravitaţile întunecate şi distinse de pe *Different Parties*, ca să guste din efervescenţa indie care a izbucnit odată cu The Amsterdams, The MOOod sau Go to Berlin. Orice acuzaţie de blat artistic este exclusă. Pe *Far from Telescopes* există vervă, poftă nebună şi un aer firesc, proaspăt, imposibil de mimat. Mai presus de orice însă, registrul inconfundabil Kumm este acelaşi, în ciuda unei aparente simplificări stilistice. Nu, nu de mimetism e vorba aici, de vreme ce albumul respiră naturaleţe, ci, mai curînd, de o aşezare pe orizontală a sunetului, de o abordare directă, făţişă, fără nazuri a muzicii. De la construcţiile aproape baroce, de o frumuseţe statică, rarefiată, suspendată în art-rock a albumelor precedente, sunetul a coborît în concret, s-a deprins cu gravitaţia, cu mersul firesc, cu pulsul sangvinic. Nu, nu de abandon e vorba: Kumm au intrat doar pe un alt făgaş, fără ca personalitatea să le fie ştirbită în vreun fel, fără să devină, nici o clipă, o altă trupă indie, scoasă pe bandă, a anilor 2000. Nici măcar riscul unei demonstraţii pedante (sindromul „vă arătăm că putem face asta") nu trebuie luat în considerare. Deşi *Far from Telescopes* survolează nonşalant toate registrele brit ale ultimilor ani, de la tihna uşoară Coldplay pînă la rafinamentul introspectiv Radiohead, Kumm refuză să se aşeze în alte coordonate decît cele legate de propria lor stare de spirit. Din motivul ăsta, tema simplităţii poate fi adusă în discuţie doar în măsura în care se mai întîmplă uneori ca iarna să nu fie ca vara şi nici art rock-ul indie. Altfel, indie sau nu, Kumm rămîne acelaşi grup cerebral, indiferent de stiluri sau de anotimp, migălos în detalii şi atent în construcţie, şlefuit şi inteligent, independent pînă în măduva sunetului, sigur şi nonconformist, una dintre puţinele certitudini pe care le avem în muzică de ani buni încoace.

Tocmai pentru că un astfel de grup a simţit nevoia să se îndepărteze de zonele înalte pe care le stăpînea aristocratic, ca să se amestece cu plebea britanică voioasă şi cool, mă face să cred că muzica ori începe să bată viaţa, ori viaţa bate muzica, ori muzica e ca viaţa, în orice caz, îmi dă sentimentul ales că e bine, că lucrurile sînt normale, iar *Far from Telescopes* un album Kumm al naibii de bun. Sînt momente în viaţă cînd astfel de concluzii profunde devin o necesitate.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Muzici şi faze din 1969

● **Sébastien Guyot, Gilles Verlant, *1969 – Année sexplosive*, Editions Fejtaine, Paris, 2009.**

Faza anului 1969 este fără nici o îndoială acel mic pas al lui Armstrong pe faţa lunii, că nu pot să zic pe „pămîntul“ lunii, cu toate că şi acum, după 40 de ani, se mai aud voci care, fără să poată aduce vreo dovadă, spun totuşi că Stanley Kubrick ar fi ştiut mai multe decît ar fi avut voie să spună despre scenografia acelui „mare salt pentru umanitate“. Oricum, momentul a rămas de neuitat pentru toţi cei care l-au urmărit la televizor. Îmi amintesc că toată suflarea din casă era adunată în sufragerie, în faţa ecranului alb-negru. Eu nu ştiam încotro să-mi îndrept atenţia; eram cînd furată de timbrul vocii lui Andrei Bacalu, cînd contaminată de rîsetele dispreţuitoare ale bunicului, care nu putea să înţeleagă cum de toţi ceilalţi se lăsau atît de uşor prostiţi şi credeau, chiar credeau, că omul a pus piciorul pe Lună. Bunicul şi-a păstrat convingerile pînă la sfîrşit. Eu am rămas doar cu dubiile.

Dacă odiseea spaţială Apollo XI a fost trăită şi în România în timp real, nu acelaşi lucru se poate spune despre celelalte evenimente petrecute pe scena internaţională a anului 1969. Deşi preşedintele Nixon era primit triumfal la Bucureşti, în acea vreme se putea întrezări doar pe cont propriu, după noroc, cîte ceva din cele întîmplate dincolo de Cortina de fier. Totuşi, din cîte îmi amintesc, România traversa o perioadă destul de bună, e adevărat că, pentru mine, la acea epocă, România se reducea la întîmplările petrecute în familie. Ai mei erau foarte încîntaţi de proaspăt achiziţionata Dacie 1100, eu abia aşteptam să încep primul an de şcoală, mai ales că aveam un ghiozdan grozav şi un penar minunat ilustrat cu Dr. Dolittle (o imagine din film, cu Rex Harrison printre girafe) utilat cu tot ce-mi puteam imagina, în cele mai vesele culori cu putinţă, plus un ceas adevărat, Barbie, avînd pe ecran profilul păpuşii cu părul prins în coadă de cal.

Toate aceste minunăţii mi le adusese, spre sfîrşitul verii, fratele mamei, stabilit în America prin anii ’20. Şi asta nu era tot. Din uriaşele lui geamantane se revărsa o întreagă lume. Abia după ce am văzut cutiile cu de toate din muzeul Warhol am înţeles că unchiul meu încerca să ne aducă, dincolo de lucruri folositoare, o aglomerare de nimicuri care adunate realizau, în felul lor, adevărate *time-capsules*, „conserve“ cu frînturi din viaţa de zi cu zi a americanului obişnuit. Mi se părea grozavă colecţia de *comics*-uri (pagina de benzi desenate dintr-un cotidian), apoi răsfoiam vraful de reviste, de la decoraţiuni interioare, la cronica scandalurilor din viaţa vedetelor de cinema, numere din *Life*, şerveţele imprimate cu numele restaurantului, teancul de *junk-mail* cu cele mai diverse reclame, bilete de spectacol, cataloage de expoziţii, afişe, jurnale de modă cu tipare, ambalaje şi multe, multe fotografii făcute chiar de el. Am aflat atunci că Beatles sînt pe punctul de a se despărţi, înainte de a le fi ascultat vreo melodie. Dar unchiul meu se gîndise şi la asta. Muzica nu putea să lipsească din valize. Atunci eram prea mică să apreciez teancul de viniluri, însă cîţiva ani mai tîrziu „muzicile din America“ aveau să-mi aducă nenumărate vizite ale copiilor din vecini şi apoi cîteva prietenii.

În paginile bogat ilustrate ale acestei cărţi-album, în care evenimentele muzicale ocupă un loc important, recunosc acum, cu surpriză, poşetele cîtorva din acele discuri ascultate şi reascultate în buclă. La un moment dat, muzica devenea singura realitate pe care o puteam percepe, aşezaţi pe covor, cu genunchii la gură şi sufletul departe, foarte departe de scaunele din jur, departe de mese, de dulapuri, dincolo de pereţi, dincolo de orice zid.

Răsfoind albumul, mi s-a făcut dintr-odată dor de romanul lui Ovidiu Verdeş, *Muzici şi faze*. L-am recitit de cîteva ori, mereu cu aceeaşi senzaţie de regăsire a acelor glasuri şi a acelor încăperi, în care, sub scutul discret al unor părinţi grozavi, adolescenţa noastră putea alege liberă jăratecul drept hrană. Recunoşteam „muzicile“ în primul rînd şi apoi gustam toate „fazele“ care-i dezvăluiau lui Tinuţ, din bob în bob, brutalitatea sau gingăşia lumii. Deşi au trecut, iată, zece ani, nici azi nu pot pricepe de ce acest roman a fost considerat „sexploziv“, de ce a fost atacat frontal de însuşi preşedintele de atunci al Academiei. Nici azi nu înţeleg de ce includerea unui fragment în manualul de clasa a IX-a al Editurii Univers a declanşat un scandal monstruos, recurent, care a dus în final la suspendarea manualului în 2007. Să fi făcut academia reacţie alergică la pronunţarea numelui revistei *Playboy?* N-ar fi exclus, dacă am da crezare vorbelor venite din interiorul acestei instituţii. Recent, la o emisiune literară, academicianul Jean d’Ormesson a atras atenţia că pe frontispiciul Academiei nu scrie: „sex, sex, sex“. ci: „prostată, prostată, prostată“. Lăsînd deoparte zîmbetul academicianului francez, eu încă mai cred că alta este explicaţia ofensivei îndreptate asupra acestui roman. Am convingerea ca nimeni, absolut nimeni dintre cei care s-au întrecut în critici infamante nu a citit de fapt cartea. Altfel nu pot să îmi explic agresivitatea atacurilor, discursul „critic“ nedrept, absolut paralel cu fondul acestei cărţi: puritatea cu care un copil fericit descoperă lumea. Lumea lui interioară şi, desigur, lumea „care este“. Care era atunci...

Cei de-o vîrstă cu Tinuţ aveau vreo şase ani în 1969, dar abia după 20 de ani, odată cu trezirea României din coma comunistă, ar fi putut să afle isprăvile petrecute în acel an, dincolo de Zid, dincolo de Cortină, dincolo de Ocean. Ar fi aflat în primul rînd de festivalul Woodstock, de succesul uriaş, imposibil de repetat, al celor cîteva zile de *Peace and Love,* pe pajiştea invadată de tineri. În Franţa, Gainsbourg decretează: *„69-année érotique“*. Muza lui scandalizează nu doar Vaticanul cu suspinele din *„Je t’aime… moi non plus“*. Albumul *„Unfinished Music No.1: Two Virgins“* sfidează prin poza nud a cuplului John Lennon-Yoko Ono. Cei doi organizează la hotelul Hilton din Amsterdam celebrul interviu *bed-in,* în care, îmbrăcaţi în alb, vorbesc, zile în şir, despre pace, în plină desfăşurare a războiului din Vietnam. La Copenhaga se ţine primul tîrg internaţional al sexului, în timp ce la New York, la Stonewall Inn, represaliile sîngeroase ale poliţiei au drept consecinţă înfiinţarea militantului *Gay Liberation Front* şi apoi a anualei *Gay Pride*. (Barul Stonewall Inn s-a redeschis abia în 1989.) Cîteva din filmele anului: *Easy Rider, Midnight Cowboy, If, Z, Satyricon, Teorema, Butch Cassidy and Sundance Kid, They Shoot Horses, Don’t They?, Ma nuit chez Maud.*

De cealaltă parte a Cortinei, în ianuarie 1969, Jan Palach îşi dă foc în piaţa Wenceslas din Praga, devenind simbolul luptei împotriva opresiunii sovietice, însă abia după 20 de ani lucrurile se vor schimba. Acum aniversăm 20 de ani de la acea Mare Schimbare şi ne întrebăm, modificînd versul unui cîntec: oare ce faze ne mai aşteaptă, *„behind the line, in the end of 2009“*?

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Philip Roth, *Pastorala americană* (traducere din limba engleză şi note de Alexandra Coliban, Editura Polirom, 2009). Capodoperă! Urgenţă! (Radu Cosaşu)

● A nu se rata, vineri şi sîmbătă, nopţile muzicale suedeze de la The Ark (Calea Rahovei nr. 196 A) cu Jay-Jay Johanson şi José González, cele mai rafinate concerte ale acestui sfîrşit de an; iar marţi, 8 decembrie, la Clubul Ţăranului Român, o nouă seară de lectură din seria „Povestitorii de la Şosea“ cu (cei) doi fraţi scriitori, unul mai talentat ca altul: Filip Florian şi Matei Florian, şi un moderator pe măsură – eu. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Nici un licăr

● ***Ho Ho Ho* (România, 2009), de Jesús del Cerro.**

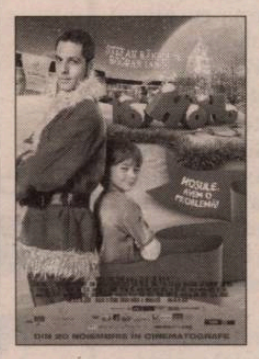

A spune că momentele de comedie burlescă din *Ho Ho Ho* sînt primitive înseamnă a-i jigni pe aşa-numiţii „cineaşti primitivi“ – cei din perioada 1900-1910. Aceştia obişnuiau să plaseze o cameră de filmare în faţa actorilor şi să-i lase să-şi facă treaba de la un capăt la altul, ca la teatru; dacă filmul era o comedie şi actorii îşi cunoşteau bine treaba (îşi coregrafiaseră bine numărul), modul ăsta de filmare era perfect OK – îi permitea spectatorului să le savureze coregrafia din cel mai bun unghi. În *Ho Ho Ho,* gagurile burleşti sînt construite din montaj: actorii nu trebuie să execute fluent împiedicări şi căderi prea complicate – montajul (sau, mai exact, decupajul – planul iniţial de filmare) e cel care ar trebui să asigure fluenţa. Or, decupajul e făcut fără cap. La un moment dat, Ştefan Bănică Jr. stă în faţa unui pisoar, ca şi cînd s-ar pregăti să-l folosească. În spatele lui e un copil rău. Acesta îşi ia avînt, cu intenţia de a-i trage lui Bănică un şut în fund. Bănică se dă la o parte şi copilul ajunge cu capul în pisoar. Încă o dată, toată acţiunea e construită la montaj, din cadre separate. Şi e gîndită atît de prost încît nu numai că nu e fluentă, dar nu e nici măcar inteligibilă fizic. Nu se înţelege de ce anume se împiedică băieţelul sau dacă se împiedică de ceva. Dacă nu, atunci de ce ajunge cu capul acolo? De ce nu întinde măcar o mînă în faţă, ca să amortizeze căderea? Ca gag, acţiunea e zero barat – nu-i poate face să rîdă decît pe genul de oameni pentru care imaginea unui copil cu capul în pisoar e comică în sine: burlescul fără coregrafie e doar brutalitate. Încă un exemplu? Mai tîrziu, cineva aleargă împingînd un cărucior de supermarket; se împiedică şi în imaginea următoare a ajuns în cărucior, cu picioarele în sus. Aceeaşi trişerie, aceeaşi stîngăcie în execuţie, aceeaşi înţelegere primitivă a principiilor burlescului – important e să ajungă cineva cu cracii în sus. În realitate, important e *cum* ajunge; în asta constă *meşteşugul* comediei. De mai bine de 100 de ani cîţi are cinema-ul, oamenii de pe ecran tot ajung cu cracii în sus, iar realizatorii de comedii –ăia cît de cît decenţi – se tot chinuie să vină cu înfloriturі, cu variaţiuni la acest trop de bază. Asta nu ţine de vreo ambiţie de a concura cu Chaplin sau Keaton, ci de o minimă mîndrie profesională, de un minim respect pentru public.

Realizatorii acestui film – producătorul Andrei Boncea şi regizorul Jesús del Cerro – nu au această minimă mîndrie, acest minim respect. Dacă le-ar fi avut, n-ar fi lăsat gagurile cu cei doi mecanici incompetenţi aşa cum le-au lăsat – s-ar fi străduit să vină cu „faze“ mai puţin fumate decît aia cu uleiul care sare pe ei sau aia cu capacul de motor care le explodează în faţă. După cum nu şi-ar fi lăsat personajele negative – trei hoţi care plănuiesc să spargă o bijuterie dintr-un mall, în preajma Crăciunului – atît de nediferenţiate cum le-au lăsat: nu i-ar fi băgat camera sub nas unei actriţe (bune) ca Iulia Lazăr, spunîndu-i: „Poftim! Fii comică!“, după ce i-au dat numai patru replici amărîte şi cîteva perechi de ochelari (pe care să le tot schimbe între ele); şi n-ar fi folosit *exact* aceeaşi strategie – „Ia de-aici o pereche de ochelari şi schimonoseşte-te cît poţi!“ – şi cu Laura Cosoi (în rolul dirijoarei unui cor de copii). Filmul are doi scenarişti trecuţi pe generic – la ce Dumnezeu au lucrat? La gaguri nu, la personaje secundare nu, la intrigi secundare (de pildă, la un plan coerent al jafului), iarăşi nu, la relaţia centrală – cea dintre un hoţ păgubos (Bănică) şi un copil rătăcit de mama lui – dín nou nu. Lasă că aceasta din urmă e artificială, aşa e şi în filmele hollywoodiene pe care le copiază *Ho Ho Ho,* dar acolo trecerile de la animozitate la duioşie sînt, măcar, corect gradate, pe cînd, aici, reglajul e de mîntuială – mecanismul scrîşneşte la fiecare schimbare de registru. Şi ce-i cu vorbele de duh pe care şi le aruncă hoţii unul altuia? Mostră: „Îi pun pe băieţi să te scarpine pe buric din interior“. Ce caută golănia asta insuficient de stilizată într-un film altminteri aseptic, în care figuraţia de la mall constă numai din feţe spălate, iar „aurolacii“ devin pici dickensieni? Cu excepţia directorului de imagine (care a livrat exact lustrul hollywoodian cerut), nici unul dintre oamenii „de bază“ din spatele camerelor n-a contribuit nici măcar cu o scînteie vizibilă de talent, ceea ce bineînţeles că nu le-a permis nici oamenilor din faţa camerelor (unii dintre ei, talentaţi) să producă vreuna. Oare Boncea ştie măcar ce-i ăla talent? Sau îşi închipuie că se poate şi fără el, atîta timp cît produsul are un aer general de Hollywood (aer pe care orice regizor de reclame i-l poate da)? Chiar atît de tare să dispreţuiască publicul?

trecerea prin reviste

Murmurul lumii

Există cîteva oaze în haoticul spaţiu virtual în care mă refugiez întotdeauna cu plăcere. Una dintre ele este o publicaţie care apare exclusiv online, pe nume *World Hum* (www.worldhum.com), dedicată călătoriilor, văzute însă nu din perspectivă strict turistică, ci, mai ales, culturală. În primul rînd, titlul este cum nu se poate mai inspirat şi dă dintru început seama de demersul literaturizat al revistei: „world hum" este o sintagmă dintr-un roman al lui Don DeLillo şi exprimă acea stare de trepidaţie, energie şi bucurie pe care o avem cînd călătorim.

Site-ul a fost creat în 2001 de doi ziarişti, Jim Benning şi Michael Yessis, anterior colaboratori la publicaţii americane prestigioase ca *The Washington Post, Los Angeles Times, National Geographic* sau *USA Today*. Au adunat în scurt timp o echipă editorială competentă şi au creat ceea ce avea să fie numită „revista online a intelectualului vagabond". A primit numeroase premii pentru jurnalism turistic-cultural şi, acum doi ani, a fost achiziţionat de Travel Channel. „Cele mai multe publicaţii despre călătorii se concentrează asupra destinaţiei, oferind informaţii despre unde să mergi, unde să stai, ce să faci – se spune în declaraţia de intenţii a revistei. Noi am început *World Hum* în 2001 nu cu ideea că în prim-plan se află destinaţia, ci drumul. Nu vedem călătoria ca pe o vacanţă de cîteva săptămîni pe an. Pentru noi, călătoria înseamnă un mod de a vedea lumea cînd te afli departe, dar şi de a privi lumea cînd eşti acasă. Peregrinarea este o stare de spirit. *World Hum* încearcă să exploreze călătoria în toate faţetele: cum ne schimbă pe noi, cum schimbă felul în care vedem lumea şi, pînă la urmă, cum călătoria însăşi schimbă lumea noastră tot mai mică."

Ce are în plus *World Hum* faţă de o revistă geografic-turistică obişnuită? Pe lîngă reportaje, mărturii şi jurnale de călătorie de la cititori (atent selectate de redactori), materiale video, interviuri, găsim şi o secţiune dedicată cărţilor: un fel de mini-*New York Review of Books* cu tot ce apare în domeniu pe piaţa editorială, dar şi eseuri despre literatura consacrată. Recenzii ale ultimelor cărţi de literatură de călătorie, prezentări ale albumelor de fotografie artistică şi turistică, articole-bijuterie despre călătorii literaturii, de la Marco Polo la Somerset Maugham, recomandări cu posibile itinerare cultural-istorice în marile oraşe ale lumii, excursii pe urmele scriitorilor şi ale operelor lor, de la Shakespeare la Cehov.

Chiar şi articolele despre călătoriile propriuzise sînt eseistice: încearcă să surprindă, cu ochi pătrunzător şi, adesea, cu tandreţe şi umor, spiritul locului. O serie întreagă este dedicată Estului Europei, un omagiu adus acestei părţi de continent la 20 de ani de la prăbuşirea comunismului. Reportaje „la cald" din Moscova, Berlin, Siberia, Praga, Varşovia etc. Unul dintre ele – „Privind spre Est: 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului" – încearcă să prezinte „deliciile din ţările fostului bloc comunist": „Călătorul occidental descoperă o întreagă lume nouă de destinaţii interesante în spatele fostei Cortine de fier. Republica Cehă se poate mîndri cu Mecca turistică a Pragăi, cu cea mai bună şi mai ieftină bere europeană şi cîteva dintre cele mai bine păstrate centre vechi ale oraşelor de pe continent. Polonia se poate mîndri cu minunata Cracovie, cu tot mai prospera capitală Varşovia şi fermecătorul cartier hanseatic al Gdansk-ului. În capitala maghiară, Budapesta, vizitatorii se pot delecta descoperind, pe măsură ce se plimbă, întregi straturi istorice, cumpărînd mostre din condimentata paprika, în pieţe, bălăcindu-se în băi termale sau admirînd jucătorii de şah de lîngă somptuoasele domuri baroce..."

Un personaj dintr-un roman al lui Michel Houellebecq spunea, într-un prim voiaj în Thailanda, în noaptea încărcată din Bangkok, că murmurul lumii este prilej de suferinţă. Dacă priveşti în jur ca simplu turist, poate. Pe *World Hum* însă, călătoria este parte din marea experienţă iniţiatică a existenţei – şi atunci, călătorului îi şade bine cu drumul. **(M. Ş.)**

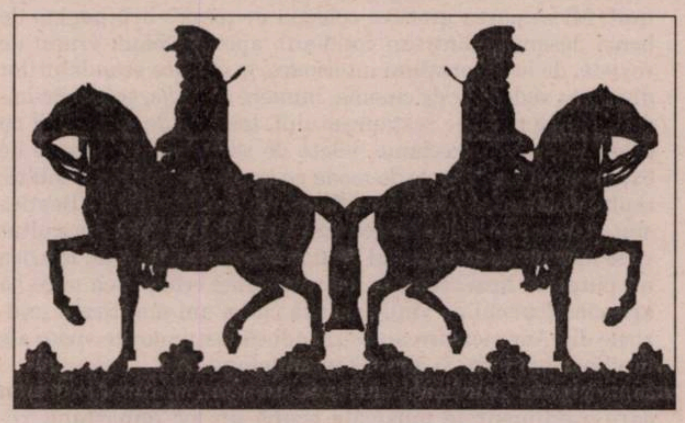

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Natura talentului

Addenda la jurnalul lunii noiembrie 1989

Bun, de acord, e cum spune Sandburg, bătînd o ulucă în cosmica ogradă a poeziei:
„toţi vor să joace Hamlet!"
Mai toţi actorii, indiferenţi la cele întîmplate părinţilor,
vor să ia un craniu în mînă şi stînd într-un peş
să se întrebe: să dormi? să mori?
toţi ţin să dea sfaturi altor actori,
s-o alunge pe Ofelia – chit că în viaţa lor nu au refuzat nimic –
să se lăfăie între înţelepciunile lui Polonius şi Horaţiu,
toţi vor să joace Hamlet –
numai Mircea Diaconu, nu!
De cîte ori îl văd (ca duminică seară, el inginer agronom, contemplînd şi comentînd, acasă, un interviu al lui la tele – *Viaţa satului*, sărind în sus că i s-a redus din bogăţia de idei la hectar)
asta-mi vine în cap, umplîndu-mă de plăcere şi rîs:
„Toţi vor să joace Hamlet..."
Pe el un deget a scris mare cît toate zilele
că n-o să fie niciodată Hamlet sau Lear sau Macbeth şi din acest „blestem"
Diaconu – apt şi mîine pentru un Kir Ianulea – abia că înfloreşte şi se dezvoltă
ca într-o binecuvîntare pogorîtă din însăşi interzicerea clişeului.
Nimic trudnic, umflat, gargarisit în talentul lui care se simte cel mai bine printre cei mici, iuţi, tenaci şi naturali,
acei care asigură vigoarea şi tainicul scandal al firescului
sub soare şi stele.
Nici o încordare urîtă de venă,
nici o grefă artificială,
nici o îngroşare de glas.
Dacă există o monotonie în arta lui –
acea monotonie necesară care consacră importanţa unei creaţii –
ea provine din dezgustul de măsluire.
Şi atunci unde ar fi vicleşugul care dă sensul şi hazul oricărui comediant, chiar cînd nu pare muncit de tragedii şi nicicum de inocenţă?
La Diaconu trebuie s-o luăm pe aici: pe orice pune mîna, ochiul, pasul,
pe un măr,
pe o tobă,
pe un telefon,
pe o căciulă,
pe un prieten pe care-l întreabă: „de ce faci pe nebunul?",
pe un radio la care ascultă un meci, lucrînd pe o schelă,
pe un buletin de identitate,
pe o bară de troleibuz,
pe un păhărel de tulburel,
pe o vită,
pe o gînganie
sau pe o namilă –
pe absolut orice din jurul său,
pe tot ce mişcă, rîul, ramul, dramul, drumul, drama,
el produce şi insinuează, prin naturelul privirii şi vorbei,
cu acel elan al somaţiilor adolescentine,
aceiaşi întrebare angoasantă, anormală, (din ce în ce mai) nefirească,
dar şi cea mai „artistică", pe măsura măreţei din veac:
îţi eşti sau nu-ţi eşti credincios?
De joacă în Hamlet sau nu, actorul cel bun tot acolo ajunge.
De „bătrîna sepie" Shakespeare nu se scapă cu una cu două – şi nici nu ar fi bine,
nu mai spun ce păcat.

Aceasta a fost forma iniţială a articolului despre Mircea Diaconu prin care sugeram în urmă cu 20 de ani, la 29 noiembrie 1989*, caracterul poetic al creaţiilor lui. Această formă nu a fost acceptată „de foruri" fie că textul era prea lung (mică ipocrizie), fie că în acele zile de maximă vigilenţă ideologică era interzis şi devenise subversiv „să lauzi şi să cînţi" pe altcineva decît pe Marele Cîrmaci. Cules „la rînd", în „proză", ca un telecinema obişnuit, textul a apărut în *România literară* la 30 noiembrie 1989. Sper ca, sub noua tiranie a politicii la zi, textul să-şi fi păstrat ceva din inadecvarea sa conştientă.

* vezi *Dilema veche* nr. 302

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Constanţa

Spre Constanţa e drept şi caraghios. Şi e de la început la sfîrşit. Drumul prin sectorul 3, sectorul lui Negoiţă, e lins, e miere, e plăcere. Fără groapă, fără cusur. Dar cum intri pe autostradă, te apucă rîsul. Pe un monument de-al lui Negoiţă, de-al sectorului, unul, hihihihihihihihahahaha, şi-a pus unul ligheanul de prins programele teve. Incredibil! scandalos! comic!

Pe autostradă, nici un incident. Doar demenţa unora de a băga 180-200 pe oră.

Cum scapi de autostradă, o beleşti prin sate. Porcăria oferită de Administraţia Drumurilor şi toţi cretinii de miniştri. Ţîrca, ţîrca. Greu de depăşit vreo maşină. Cum intri în Constanţa, Mazăre a lăsat neasfaltat începutul de oraş dinspre Bucureşti. Dispreţ. Ah, şi asta nu e destul. E aiurea semnalizat. Spre Mangalia e o porcărie. Nu nimereşti decît înnebunind, belind ochii pe stîlpi.

1. De ce-mi trebuie spre Mangalia? Am mîncat, am băut la Clos des Colombes. Nu face decît zece mii de sticle pe an. O franţuzoaică puternică cît România. Unde? În 23 August.

2. E toamnă, nu? E plin de ceaţă. E groaznic. Abia nimeresc oraşul. Am mers înapoi, spre Constanţa, pe o ceaţă să o tai cu cuţitul pe 20 km/h.

Stau într-un chici. Dar într-o cameră mare. Hotel Maria, aproape de Gara Constanţa. N-am putut duce mai mult în inima Constanţei. Trei stele, 180/dubla/noapte. Patru stele, 220/dubla /noapte. Bun, să alegeţi camerele de pe stînga. Pe stînga, deşi nu merge lumina în cameră, ai căldură. Pe dreapta, e frig. Camerele de 3 stele au draperii-cuverturi din alea sclipicioase. Material prost.

Noul este kitsch şi neterminat. Nişte inşi fără mulţi bani s-au apucat de megalitice, de clădiri demente şi nu le-au terminat. I-a depăşit visul. Vechiul şi frumosul sînt „în pericol să se prăbuşească" – cum scrie pe multe clădiri. Nimeni nu mişcă un deget. Nici Mazăre, nici proprietarul. Ambii aşteaptă să se prăbuşească clădirea veche spre a avea motiv s-o dărîme.

Nici comerţ nu e, nici restaurante. Doar un pic spre intrarea în centrul vechi şi pe o margine construită de Ceauşescu.

Ştiţi senzaţia aia de după cataclism? Păşeşti cu atenţie ca nu cumva s-o păţeşti, ca nu cumva un pas greşit sau anapoda să omoare ce-a mai rămas din ruine, să te arunce sub vreo ruină. Niciunde (Craiova, Bucureşti, Braşov, Sibiu, Sighişoara) zona veche a oraşului nu este în halul ăsta. Gunoaie, putoare de rahat şi urină, ţigani, PET-uri, cîini, pisici – cîinii la intrarea în vechi, pisicile stăpîne pe oraşul vechi.

Altă zi, altă masă: On Plonge, pe malul Mării, cu fundul la mare, cu faţa la golf.

65 lei Heineken, 2 bucăţi, ciorbă de peşte 5 lei, şalău prăjit 16 lei, chefal prăjit 15 lei, mămăligă, mujdei de usturoi, salată gogoşari.

Voiam peşte. M-am ales cu un loc la masă, un soare bine ţinut pe cer şi Marea Neagră. Despre mîncare. Nimic de povestit. Ce scrie pe notă, asta e. Mîncarea asta n-are poveste. On Plonge, categoria popular, pe faleză. Pe unde trec: pozari să-ţi facă poze la 10 lei-30 lei, motociclete, maşini de fiţe, muţi cu obiecţele veverite, pixuri de vînzare. Trec prin ciorba ta.

Nu uit: sîmbăta, mozaicul şi geamia erau închise. Deşi ajunsesem la ele la ora 13. M-a întîmpinat o pisică, duh?

● Muzeul de Arheologie? Dacă americanii ar avea mumia copilului cu tot cu inventarul mormîntului, colecţia de amfore, pipe şi numismatică, *Şarpele Glycon, Gînditorul de la Hamangia*, cred că lumea asta a noastră ar fi fost altfel. Ar fi mai deştepţi şi noi, nemţi. Aşa le avem noi şi arată prăfuite, ca pe vremea lui Ceauşescu. Iar noi, şmecheri. În afară de jos lozinca şi amenajarea sumară a parterului, în rest duhneşte a propagandă tîmpă. Nu-i plăcere mai mare însă să-ţi vezi *Gînditorul* şi *Şarpele. Gînditorul* vînjos în umeri. Am stat căscat în faţa trecutului care contează. Mi-am luat şi-un gînditor de ceramică. 25 lei. Şarpe n-aveau. „Nu face, dom'le, nimeni pe vremurile astea!" – mi-a mărturisit casiera.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

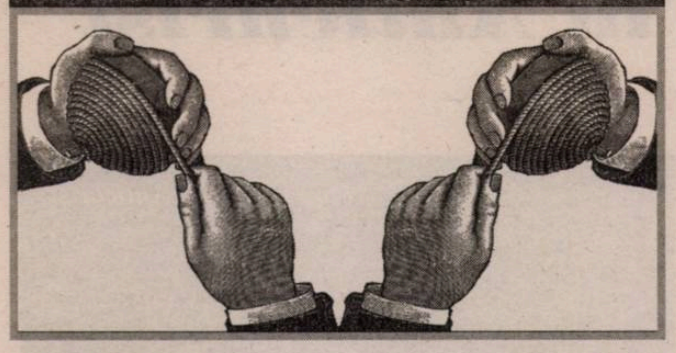

Crin şi Ionel

– poveşti paralele cu final bezmetic –

Amîndoi sînt tineri, inteligenţi, bine crescuţi, bine educaţi şi interlocutori interesanţi. Şi amîndoi s-au intersectat electoral într-un mod bizar, dar despre asta mai la vale, în articol.

Ionel a intrat tîrziu în politică şi nu foarte covins. Era un analist economic respectat cînd a intrat în politică, pe post de consilier al liderului PNL de la acea vreme, Theodor Stolojan. Nu a răzbit în munca de partid şi nici nu avea aerul că îl interesează. Cînd Stolojan a plecat şi a creat PL-D, l-a urmat acolo, un gest oarecum de la sine înţeles. Dintre cei mulţi care se laudă acum cu cota unică, eu consider că e cel mai îndreptăţit. Şi asta pentru că a susţinut-o public pe cînd nu era încă o idee populară. În al doilea rînd, pentru că a fost unul dintre autorii programului economic al Alianţei D.A., care a asumat cota unică în mod oficial. Apoi, şi cel mai important, pentru că a fost ministrul de Finanţe care a adoptat cota unică, imediat după victoria lui Traian Băsescu în 2004 şi instaurarea Guvernului Tăriceanu I. Cînd PNL s-a spart prin crearea PL-D, a fost îndepărtat de la guvern şi s-a retras în viaţa privată, jucător la bursă şi editorialist economic. Scrie fără patimă şi se întîmplă să fiu de acord cu aproape tot ce scrie. Îmi pare un om în care bunul-simţ a învins populismul în mod categoric şi pun pe seama acestui fapt lipsa sa de apetenţă pentru munca de partid. Acesta este Ionel (Ionuţ) Popescu. Am folosit acest nume, cu paranteza aferentă, pentru că aşa apărea pe afişele electorale din 2008.

Celălalt este Crin Antonescu. Un vorbitor excelent. Un politician înnăscut, care a reuşit să supravieţuiască în politică, deşi practica opoziţia internă în PNL cam faţă de toţi preşedinţii partidului – Valeriu Stoica, Theodor Stolojan, Călin Popescu Tăriceanu. Un parlamentar cu o carieră de 17 ani care reuşeşte performanţa de a trece ca un om nou în politică. O performanţă, oricum ai lua-o. Din păcate, cam la atît se reduce performanţa sa parlamentară. Asta dacă nu considerăm că o performanţă în sine este şi faptul că a activat 17 ani în legislativ şi nimeni nu poate indica o lege care să-i poarte numele, o lege propusă de el, pentru care să se fi bătut. Să stai 17 ani acolo şi să te ocupi doar cu retorica parlamentară poate fi o performanţă.

Crin Antonescu are repulsie faţă de cifre, faţă de discuţia pe politici concrete. Am încercat să urmăresc dezbaterea finală dintre cei trei candidaţi importanţi din turul I, doar cu ochiul la politici. Contracandidaţii au propus cîte ceva, Antonescu – nimic. Singurul moment în care s-a apropiat de ceva concret a fost cînd a spus că doreşte ca 6% din PIB să meargă spre Sănătate. Dar asta e o dorinţă, nu o politică.

Mi s-a dat deja argumentul „eu nu vreau un preşedinte care să propună politici, noi ar trebui să avem o republică parlamentară, nu preşedintele ar trebui să propună politici". Ar fi un argument corect dacă am trăi într-o republică parlamentară, dar nu e cazul. Pînă nu schimbăm sistemul, preşedintele poate influenţa masiv politicile, sau măcar le poate opune un veto temporar. Un exemplu legat tot de cota unică: tot avem de ales acum între cineva care se jură că nu o schimbă şi altcineva care se jura acum două săptămîni că o schimbă. În 2004, ministrul de Finanţe Mihai Tănăsescu a propus într-o şedinţă de guvern o cotă unică de 20%. Guvernul, inclusiv Adrian Năstase, a primit favorabil ideea. Dar s-a auzit la Cotroceni. Impulsul socialist al lui Ion Iliescu a luat-o razna: sînteţi nebuni, bogaţii trebuie să plătească mai mult. Nici un argument logic – că nu bogaţii erau sugrumaţi de cotele mari, ci clasa de mijloc, că scopul era creşterea bazei de impozitare – nu l-a înduplecat. Preşedintele s-a opus, ideea a picat. Preşedintele influenţează masiv politicile în România şi, pînă nu se schimbă Constituţia, nu putem să alegem retori fără să ne intereseze ce propun.

De aici surpriza mea cînd am văzut cum a devenit Crin Antonescu un erou al unora din jurul meu. „Este educat"; „vorbeşte frumos"; „e civilizat". Goliciunea ideilor sale concrete a devenit un avantaj, îl alegem pentru că nu propune nimic concret, nu în ciuda acestui fapt. Programul său afişat doar pe site, mai puţin în cuvîntări, e grăitor, se vede că omul pur şi simplu nu are organ pentru cifre şi politici, e din alt film. E nerealist cînd are idei bune – scăderea masivă a impozitelor în an cu deficit bugetar masiv, cînd creşterea veniturilor prin scăderea impozitelor se poate face matematic numai cînd ai creştere economică mare, cum a fost în 2005. Şi greşeşte cînd are idei aplicabile – propune îngheţarea preţurilor la utilităţi sau scăderea diferenţiată a TVA la alimente. Dar nimeni nu pare a ţine cont de asta. Cel mai educat, urban şi înstărit electorat din România a votat cu Crin Antonescu pentru că propune revoluţie morală, bun-simţ. Cel mai educat, urban şi înstărit electorat din România votează pur emoţional. Tot ce ar trebui să aştepte de la politicieni în materie morală e să nu fure bani publici, direct sau indirect, în rest, revoluţiile morale se fac personal şi la nivel individual, nu de către stat. Da, ştiu că nu e bine să te certi cu electoratul, dar m-am săturat să primesc lecţii de civism de la votanţii pentru revoluţii morale. E jenant. Nu continui pentru că oricum nu voi convinge pe nimeni, deja mare parte dintre dumneavoastră, cititori urbani şi educaţi, nu mai urmăriţi argumentele şi mă înjuraţi în gînd.

Aşa că ajung la legătura dintre Ionel şi Crin. Sistemul electoral adoptat anul trecut, acea combinaţie hîtră de vot uninominal şi distribuţie proporţională care ia ce e mai prost din ambele sisteme, i-a pus pe cei doi faţă în faţă. Şi chiar în colegiul electoral în care votez eu, pentru Senat. Te-ai fi gîndit că molcomul Ionel nu prea are şanse în faţa retorului Crin. Dar, Ionel a cîştigat alegerile cu 34% faţă de 29%, cît a luat Crin. Totuşi, Crin a cîştigat mandatul de senator.

De atunci, cînd prind la discuţii pe cineva dintre cei care au lucrat această lege electorală care e proastă într-un mod original, le pun următoarea întrebare: Crin Antonescu, senatorul meu de pe locul doi, ce trebuie să facă pînă la următoarele alegeri? În mod normal, un parlamentar trebuie să se agite, să se facă plăcut alegătorilor, să ţină legătura cu ei. Să performeze. Să propună legi bune, de pildă. Să propună orice fel de legi, în cazul lui Antonescu. Să aducă bani în colegiul său, potrivit acelui procedeu numit de americani *pork-barrel,* pe care toţi îl condamnă şi toţi îl practică. Toate acestea pentru ca să fie reales. Dar ce se întîmplă în colegiul meu? Ce va face Crin Antonescu? Să se bată ca să iasă pe primul loc? Şi dacă iese pe primul loc, dar pierde mandatul? Nimeni nu a reuşit să îmi explice: pentru ce trebuie să performeze senatorul meu? Data viitoare să-l votez pe Crin, nu pe Ionel, astfel încît Ionel să iasă pe locul doi şi să intre în Parlament, să propună acolo politici, nu revoluţii morale? Spuneţi-mi ce să fac (cei cu înjurăturile, nu îmi spuneţi nimic, mă descurc fără sfaturile dvs.).

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

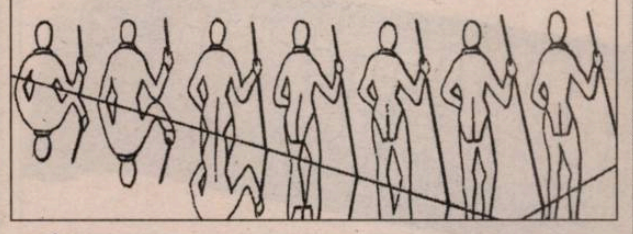

Garda cetăţii şi cîinele negru

Există, în România, cîteva locuri în care, odată ce ai apucat să pui piciorul, nu poţi să nu revii. Fără să te plictiseşti. Din categoria aceasta, cel puţin pentru mine, fac parte, printre altele, Sighişoara, Sibiu, Constanţa.

Am revenit la Sighişoara după vreo 5-6 ani (ce-i drept, am mai trecut o dată în fugă, dar nu am apucat să urc în cetate, deci e nerelevant). Ca şi Sibiul, Sighişoara va avea mereu... ceva. Nu e numai vorba că treci... graniţa în Ardeal, ci şi de o anumită aura, şi, cum ar zice iniţiaţii, „energie" pe care anumite locuri o au. Evident, vechimea lor, sentimentul istoriei, amestecate cu un alt estetic, aparţinînd unor timpuri cu criterii mai... tranşante au ceva de spus aici.

Sentimentul descris nu are mare legătură cu starea locurilor, cu măsura în care sînt sau nu renovate, zugrăvite, îngrijite... Desigur că toate acestea contează, că e mult mai normal să vizitezi nişte clădiri care nu se dărîmă pe tine şi care arată ca nişte căsuţe de turtă dulce. Dar, în cazul Sighişoarei, în ciuda „imperfecţiunilor" cetăţii, sentimentul de care spuneam tot nu se estompează.

Am ajuns acolo noaptea, pe o beznă aproape totală: cetatea nu stă prea bine la capitolul luminaţie nocturnă, dacă nu romantică, măcar cît să nu-ţi rupi picioarele. (În plus, era şi ceaţă.) Şi totuşi, atît cît am putut vedea era copleşitor. Nu conta că am fost cu un grup de copii care vedeau numai „ciobiturile" ei, locurile în care tencuiala era roasă şi gata să se prăbuşească. Pentru ei, sentimentul istorico-estetic de care vorbeam (încă?) nu exista.

A doua zi de dimineaţă, cînd am văzut cetatea nu doar în plină lumină, ci în mijloc de *happening,* au remarcat, pînă şi copiii... cîte ceva: au apărut doi membri ai gărzii, care ne-au salutat multilingvistic şi ne-au spus cîte ceva din istoria cetăţii. Chiar în faţa Turnului cu ceas. Cei doi, înarmaţi cu o tobă şi îmbrăcaţi în costume medievale, erau exact ce trebuia pentru ca cei aproximativ 20 de turişti prezenţi acolo în week-end să se oprească pentru a asculta, cuminţi. Nu neapărat interesaţi de adevărul istoric, ci mai curînd de poza cu garda de la sfîrşit...

Totuşi, datorită acestei omeneşti, consumiste şi scuzabile aşteptări, au ascultat explicaţiile şi au urcat, apoi, în Turnul cu ceas, ca să vadă nu doar mereu fasciantul mecanism al acestuia, ci şi să afle cîte ceva despre Hermann Oberth, unul dintre fondatorii ştiinţei rachetelor şi astronauticii; apoi despre istoria, etnografia, chiar şi farmacia sau chirurgia locală... Odată ajuns sus, în balconul Turnului cu ceas, poţi vedea nu doar cîţi kilometri sînt pînă la Viena, Istanbul ori Chişinău, ci poţi admira şi o privelişte a Sighişoarei nu mai prejos de cea a New York-ului din Empire State Building (păstrînd, evident, proporţiile...). Nu mai contează nici prezentarea insipidă a ghidului din Sala armelor, care spune nonşalant „aici avem arme albe. Acolo – de foc...", nici înclinaţia inutilă pentru mistere a celui din biserica mînăstirii, care ne pune să ghicim anul de fabricaţie al orgii vînînd nişte cifre aproape invizibile la baza tuburilor... Nici acuarelele, la fel de kitschoase şi nereprezentative ca întotdeauna, care se vînd în piaţă...

Asemenea cîinelui negru şi zulufat al cetăţii, care îl aleargă, dezinteresat, pe unul mai mic şi maro al vînzătorului de suveniruri, poţi zburda liber spre Casa Cositoriarului, o cofetărie cu o atmosferă caldă, deşi prea încărcată, în care însă bei o ciocolată caldă groasă cît o budincă. Ce nu se face la aparat, ci, tacticos, în ibricul fiecăruia, amestecînd...

Garda cetăţii Sighişoara are un rol în toate acestea. Pune punctul, necesar, pe i: de fapt, membrii ei sînt şi ai unei asociaţii pentru promovarea turismului cultural în localitate. Care îşi propune, printre altele, renaşterea atmosferei medievale şi atragerea de fonduri pentru renovarea cetăţii.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Despre noi, laolaltă

Mă întreb de ce aşteptăm mereu salvarea adusă de un singur om: liderul providenţial. Probabil pentru că mulţi dintre noi s-au obişnuit cu *avantajele* psihologice ale dictaturii. Iată-l pe Ceauşescu: pe toate le-a „ctitorit", înainte de a deveni *unicul* vinovat al comunismului din România. Cum apare un lider puternic – precum Traian Băsescu – majoritatea irresponsabilă se lasă iarăşi pe tînjeală. Dacă liderul respectiv a bifat obiective fundamentale (precum intrarea ţării în Uniunea Europeană) bine a făcut, aşa-i în democraţie. Dar tot el trebuie desemnat ca ţap ispăşitor al tuturor nevredniciilor noastre. Într-o societate infantilă, „mecanismul victimar" – studiat de René Girard – funcţionează la turaţie maximă: mulţi pretind ca „altul" să-i despovăreze simultan de implicarea personală şi de responsabilitatea aferentă. Din acest unghi, Traian Băsescu e un personaj tragic. Sînt convins că, dacă ar fi avut aceleaşi calităţi politice – minus defectele, acum demonizate la „mogulizor" –, tot nu ar fi reuşit să ne schimbe. Nimeni nu ne poate schimba din afară. Nimeni nu poate decide în locul nostru şi nu ne poate trăi vieţile prin delegaţie.

Ştim oricînd să dărîmăm, e cel mai la îndemînă. Cohorte de meşteri Manole critică pătimaş „neajunsurile" menţinute destructiv, printr-o clămpăneală spectaculos lipsită de sens autocritic. Această fixaţie în nevroza demolării se constată pretutindeni. Nu găsesc aproape nici un exemplu de lucru durabil în România contemporană. Orice instituţie rezistă cel mult trei ani. Legile se modifică semestrial. În ultima legislatură, am avut cinci miniştri de Externe. Nu există măcar un principiu consensualizat la nivelul fiecărei generaţii. Valorile – şi necesara lor ierarhie – suferă de paradoxul permutării continue. Chiar şi imaginea noastră de sine e supusă unor fluctuaţii neîncetate. Sîntem cei mai buni doar pentru că ne socotim neamul pe care istoria l-a nedreptăţit cel mai grav.

La două decenii după căderea comunismului – fenomen amplu, la care am participat codaşi, cu misterioase vărsări de sînge – vedem mai clar ca oricînd cine sîntem: o populaţie dominată de resentiment, complexe obscure, neseriozitate, dezbinare, instabilitate emoţională şi distorsiuni cognitive. E stranie, în atari condiţii, pretenţia noastră creştină. O dată pentru că Dumnezeu este constant în iubirea Sa faţă de creaţie, pe care freneticele noastre răsuceli o sfidează blasfemiator. Apoi, pentru că Evanghelia lui Hristos propovăduieşte un tip de comportament interuman situat la antipodul practicilor noastre favorite. Să nu ne mire nici victoria demagogiei patriotarde asupra naţionalismului autentic: ne-am obişnuit prea tare cu lozincile pioase, cu declaraţiile false, cu minciuna şi conformismul, pentru a mai putea face din convieţuirea noastră o sursă de adevăr şi justă măsură. Pînă şi diagnosticul la care apelăm îşi rînjeşte miezul ipocrit: pe cîte voci – şi de cîtă vreme – nu recunoaştem că avem probleme de caracter sau că adevărata noastră criză e de natură etică – fără ca asta să ne schimbe cu o iotă proastele obiceiuri?

Starea de fapt porneşte de la *pervertirea cuvintelor,* care anunţă deteriorarea realităţii şi colapsul comunitar. Dacă sîntem victime, nu sîntem victimele „clasei politice" (căci ea ne reprezintă), ci mai curînd martirii unei deturnări semantice fără precedent. N-am întîlnit nicăieri o societate în ochii căreia formula „un mare hoţ" să fie admirativ echivalată cu inteligenţa. Aşa cum tupeul e aplaudat ca hotărîre lăuntrică, în timp ce agresivitatea interlopă măsoară succesul şi înlocuieşte competenţa. Cînd asemenea răstălmăciri sînt amplificate catodic, bunulsimţ – transformat mai nou în program electoral – e doar un spectru în cămaşă de forţă. Pe măsură ce ne înrăim colectiv, am dori să auzim şi mai flamboiante discursuri despre naivitatea noastră, periclitată de conspiraţii şi tiranii închipuite. Şi ne vindem sufletul pe sume tot mai mari – sau tot mai mici. După buget.

Camil UNGUREANU

Artă şi religie în *Antichrist*

– elogiu lui Lars von Trier –

E la modă să tratezi despre religie, iar artiştii nu sînt o excepţie. Fără îndoială, unele „performanţe" artistice se bazează pe un credo simplu: cu cît mai şocante sînt imaginile anticlericale sau antireligioase, cu atît au o valoare artistică mai mare.

Senzaţionalismul facil nu poate fi aplicat însă *Antichristului,* ultimul film al regizorului danez Lars von Trier. Deşi puţini se îndoiesc de talentul excepţional al lui von Trier, filmul a fost aproape unanim criticat. Opinia lui Tom Charity – critic de film de la CNN –, conform căreia *Antichristul* este o „calamitate atroce", reprezintă regula, nu excepţia[1]. În esenţă, au fost ridicate trei obiecţii împotriva *Antichristului:* prezenţa nejustificată a unor scene de violenţă excesivă; propunerea unei teologii perverse satanice; şi presupusul său misoginism.

Trama *Antichristului* e cunoscută. O femeie fără nume (actriţa Charlotte Gainsborough) joacă un rol, în acelaşi timp tragic şi demoniac. Filmul prezintă magistral exacerbarea graduală a conflictului său interior dintre bine şi rău şi felul în care răul pune stăpînire pe ea. Soţul ei, interpretat de Willem Dafoe, încearcă fără succes să o vindece prin intermediul dialogului şi al raţiunii terapeutice.

Marea majoritate a criticilor moralizatori ignoră tema, prin excelenţă spinoasă a filmului, şi anume cea a *răului radical (radikale Böse),* aşa cum l-a numit Kant[2]. Von Trier înfruntă această problemă cu mare curaj, subtilitate şi o angoasă sfîşietoare. Rădăcina ultimă a răului radical, cum spunea Kant, e libertatea umană. Răul radical are – precum libertatea – un caracter transgresiv, excedent şi, prin urmare, este ireductibil la un algoritm raţional sau la o tehnică terapeutică dată. Radicalitatea răului rezidă tocmai în caracterul său excesiv, gratuit şi imprevizibil; de aceea, şocantul şi monstruosul nu sînt un *ersatz* al fondului artistic, ci ţin de „natura" fenomenului ca atare.

Faţă în faţă cu radicalitatea răului, privirea raţiunii îşi pierde claritatea. Pentru a o exprima, von Trier recurge la un limbaj „indirect", simbolic-mitologic sau – religios.

Relaţia dintre violenţa excesivă şi raţiunea terapeutică nu este o temă nouă, ea fiind tratată, spre exemplu, de Kubrik în capodopera sa *Portocala mecanică.* „Ultraviolenţă" *(ultraviolence)* este modul în care Alex, miticul personaj principal al *Portocalei mecanice,* numeşte această violenţă gratuită, lipsită de orice finalitate. Kubrik arată cum transformarea unei *probleme morale* – i.e. responsabilitatea faţă de ultraviolenţă – într-o chestiune de *tehnică terapeutică* duce la riscul formării unei utopii socio-politice, şi prin urmare la exacerbarea răului. Pretinzînd să trateze răul moral în mod ştiinţific, raţiunea terapeutică sfîrşeşte într-un exces de iraţionalitate. În timp ce Kubrik este interesat de o manieră socio-politică inadecvată de a trata problema „ultraviolenţei", von Trier se focalizează asupra originii răului şi a dificultăţii intrinseci de a-l „vindeca", înţelege şi accepta la nivel raţional şi religios.

Un *paradox* determină abordarea originală a lui von Trier. Scenele de violenţă sînt explicite, directe şi neestetizate, însă răul radical nu este de ordinul evidenţei: *răul este pe atît de explicit pe cît de inscrutabil.* Faţă în faţă cu radicalitatea răului, privirea raţiunii îşi pierde claritatea. Pentru a o exprima, von Trier recurge la un limbaj „indirect", simbolic-mitologic sau – religios (animale care vorbesc; imagini medievale ale unor femei posedate de diavol). Von Trier nu propune o concepţie „naturalistă" sau teologică a răului, şi nici vechea dihotomie dintre simboluri religioase şi categorii raţionale. Diavolul sau Antichristul există în aceeaşi măsură în care animalele vorbitoare ale lui von Trier stăpînesc gramatica engleză. În decodificarea lui Kant, Antichristul este, ca simbol al răului radical, duşmanul invizibil.

Totuşi, von Trier nu adoptă o poziţie raţionalistă de tip kantian. Pentru von Trier, simbolurile *nu* reprezintă o crustă superficială a adevărului dezvăluit de raţiune. Regizorul danez este departe de protestantismul trecut prin filtrul raţionalismului filozofic şi, în final, *reconciliator* al lui Kant. În pofida prezenţei răului radical, pentru Kant esenţa religiei este o morală universală ce presupune credinţa într-o „uniune a tuturor inimilor".

Dimpotrivă, *pathos*-ul protestant a lui von Trier este în parte de sorginte kierkegaardiană. Prin intermediul simbolurilor ca ficţiuni *reale,* von Trier exprimă o anxietate infinită faţă de răul radical şi dificultatea de a-i identifica fie o cauză raţională ultimă, fie o justificare teologică acceptabilă. Von Trier exprimă, aşadar, angoasa şi revolta generate de *imposibilitatea* reconcilierii. *Pathos-ul protestant se transformă deci într-un strigăt de protest.* Dacă pentru Kierkegaard credinţa e un paradox, fiind simultan o imposibilitate şi o certitudine de neclintit, în schimb, pentru von Trier, prezenţa răului radical pare să delegitimeze speranţa unei credinţe şi încrederea într-o reconciliere raţională sau religioasă cu lumea de aici.

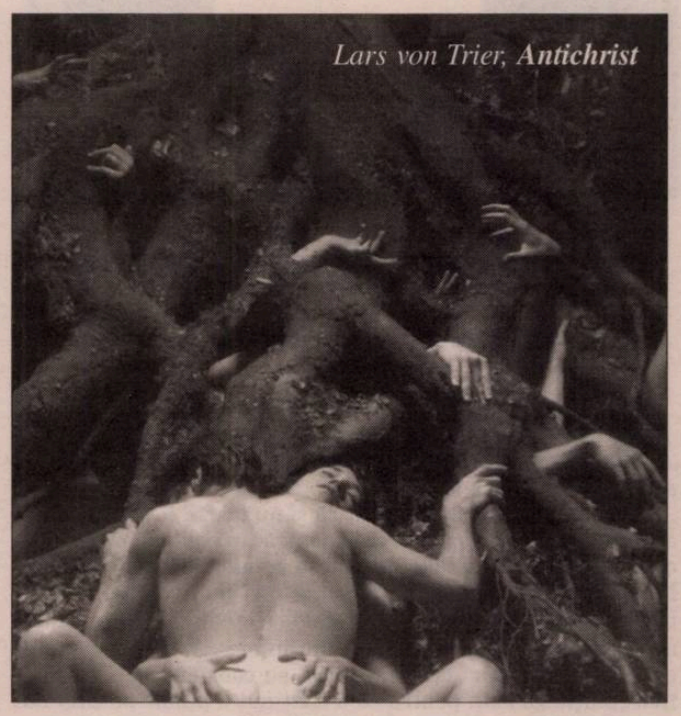

Lars von Trier, ***Antichrist***

În sfîrşit, este *Antichristul* un film misogin? Este femeia „poarta" prin care intră răul în lume, conducînd astfel la ruina armoniei divine primordiale? În mai toate filmele sale, von Trier pune personajele feminine în situaţii-limită care ajung să le frîngă fizic sau spiritual. Totuşi, a spune că *Antichristul* diabolizează femeia în general este un abuz hermeneutic. Este clar că, istoric vorbind, bărbaţii au fost într-o proporţie covîrşitoare promotorii violenţei (radicale sau nu). Dar *Antichristul* construieşte o viziune tragică ce nu este şi nici nu trebuie să fie reprezentativă în toate sensurile[3].

Reflecţia asupra violenţei şi a răului radical s-a intensificat în secolul XX, odată cu ororile totalitarismului comunist şi nazist. Hannah Arendt considera răul radical drept tema centrală a secolului XX. Desigur, violenţa din *Antichrist* nu are o dimensiune direct politică; von Trier narează povestea tragică a unui cuplu. Însă *zelul* şi *imaginaţia* „demonică" de care deseori dau dovadă criminalii din timpul comunismului, nazismului, al conflictelor etnico-religioase, „neotribale" sau al războaielor în general, nu pot fi explicate *numai* prin referinţa la ideologia politică[4]. În acest sens, reflecţia angoasantă a lui von Trier asupra răului radical poate fi interpretată ca avînd o semnificaţie mai generală.

Antichristul este un film dificil, ce nu a fost făcut pentru cei care-şi imaginează că cinematograful este doar un divertisment. Estetica magistrală a filmului este cu atît mai impresionantă cu cît von Trier nu cade în tentaţia estetizării violenţei. Filme vizionare ca *Dogville, Breaking the Waves* sau *Antichristul* îl situează pe von Trier în compania unor mari regizori precum Orson Welles, Ingmar Bergman sau Stanley Kubrik.

Camil Ungureanu *predă filosofie politică la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona), Departamentul de Ştiinte Sociale şi Politice.*

[1] Vezi http://edition.cnn.com/2009/SHOWBIZ/Movies/10/24/review.antichrist

[2] Am folosit Immanuel Kant, *Religion within the boundaries of mere reason,* în „The Cambridge Edition of the the Works of Immanuel Kant" *(Religion and Rational Theology),* ed. Allen W. Word şi George di Giovanni, Cambridge University Press, 2005. Kant nu identifică răul radical cu răul extrem. Prin „radical" Kant are în vedere rădăcina sau originea răului. Răul extrem sau „diabolic" este deci una dintre feţele răului radical.

[3] Pentru o discuţie asupra ipotezei „misoginismului" lui von Trier, îi mulţumesc lui Şerban-Szekely Popescu.

[4] Pentru un exemplu recent, vezi impresiile cutremurătoare din Congo ale lui Mario Vargas Llosa, *Viaje al corazon de las tinieblas,* http://www.elpais.com/articulo/portada/viaje/corazon/tinieblas.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pumnul şi palma

Femeia se îndreaptă agitată spre scenă, cu o hîrtie făcută sul, în mînă. Zice ceva de faptul că a fost nedreptăţită şi că n-o ajută nimeni, deşi are şi un copil handicapat. Domnul de pe scenă, cu geacă portocalie, se lasă pe vine şi îi întinde mîna femeii. Femeia continuă să-i vorbească. Domnul o ascultă, dar, cu privirea spre ea, loveşte fulgerător un copil din apropiere. Acesta dă capul pe spate, faţa-i devine albastră, apoi se retrage rîzînd. Mîna porneşte din nou spre faţa copilului, aceasta se albăstreşte. Şi încă o dată. Capul copilului este smucit în spate. Şi puştiul rînjeşte. Femeia se îndreaptă spre scenă, către un domn în geacă portocalie. Acesta o observă, ia sulul de hîrtie, apoi se apleacă şi-i întinde mîna. Femeia îi explică, îl prinde de mînă, îl lasă şi continuă să gesticuleze. Domnul se uită în spate, spre scenă, apoi din nou spre femeie. Apoi, mîna se smuceşte spre faţa unui copil din apropiere. Capul copilului se dă pe spate, într-o licărire albastră, puştiul face cîţiva paşi înapoi şi rîde. Mîna loveşte din nou, capul copilului devine iarăşi albastru. Şi din nou. Şi totul se ia de la început, în buclă. Iarăşi şi iarăşi.

Filmuleţul acesta a fost repetat la nesfîrşit, vreme de cîteva zile, în timp ce cohorte întregi de analişti sau simpli băgători de seamă îşi dădeau cu părerea pe marginea lui. Astfel, faţa copilului a fost lovită de zeci de mii de ori. Unii ziceau că ar fi primit un pumn în gură, alţii că a fost vorba doar de o palmă, alţii că domnul cu geaca portocalie a împins băiatul, alţii că doar l-a alungat, cum ai alunga o muscă, alţii că totul e un trucaj ordinar. Că mîna loveşte prea repede, cu o viteză mai mare decît a unui boxer profesionist, că faţa băiatului e luminată în mod suspect în albastru, că nu se poate ca puştiul să rîdă după ce e lovit, că domnul are o mînă neobişnuit de lungă. În timpul acesta, mîna loveşte încontinuu. La viteză normală, la o viteză mai mică cu 25%, la o succesiune de un frame pe secundă. Vin alţii şi demonstrează că mîna e absolut naturală, la locul ei, că nu a manipulat nimeni imaginea, că lumina de pe faţa copilului provine de la un reflector de pe scenă, care lasă la un moment dat o rază de lumină şi pe piciorul domnului în portocaliu. Faţa puştiului este lovită în continuare, cu repetiţie. Experţi chemaţi să analizeze filmuleţul, martori luaţi prin telefon sau aduşi în studiouri, cercuri roşii care marchează lucruri importante pe imagini. La frame-ul cu numărul 241 se întîmplă ceva, la cel cu numărul 242 se întîmplă altceva. Mîna cu geacă portocalie se îndreaptă fulgerător spre faţa puştiului. Şi capul dat pe spate. Şi lumina albastră. Şi rînjet. Şi dă-i, şi luptă, puicusorule, de o parte şi de alta a baricadei, la datul din gură.

Trăim într-o societate isterică şi violentă, iar televiziunile se bucură de acest lucru, preiau isteria şi violenţa din viaţa reală şi o multiplică la nesfîrşit. Şi aşa ajungem la bulgărele de zăpadă. Isteria isterizează, violenţa se întoarce, la rîndul ei, în lumea reală.

La capătul cîtorva zile în care filmuleţul cu lovitura aplicată copilului a rulat încontinuu, poporul s-a bucurat de victoria unui boxer. Oameni de televiziune sau simpli cetăţeni au apărut pe micul ecran şi şi-au exprimat satisfacţia că ficatul lui Andrade a primit un upercut inspirat, care l-a lăsat pe om fără aer. Erau de-a dreptul fericiţi că respectivul ficat a primit lovitura de graţie. Lucian Bute şi ficatul maltratat au devenit un nou motiv de satisfacţie naţională. Ni se dă violenţă pe pîine, violenţă în loc de pîine, iar noi ne bucurăm că organele vitale ale unor semeni de-ai noştri se chircesc sub lovituri.

Oare cînd vom primi şi o porţie de tortură? Şi, dacă se poate, şi ceva decapitări. Ce, numai strămoşii noştri, trăitori în Evul Mediu, să se bucure de asemenea delicatese?

Iulian COMANESCU

Politica urletelor

Peste un milion de telespectatori. Teza prezidenţială, conform căreia mogulii vor să acapareze România ca să o transforme într-o rotativă de tipărit bani (sau găină cu ouă de aur, cum vreţi să-i spuneţi) e în acelaşi timp aproximativă şi tardivă. Cifra de la care porneşte acest articol (1.052.000) este semnul destul de clar că România e deja acaparată şi deturnată. Însă – ironie – nu numai de Sorin Ovidiu Vîntu şi de Dan Voiculescu. În această campanie am asistat, curios, la apariţia, de nicăieri, a unei Românii pline de complicităţi şi furie. Complicităţile sînt subtile şi merită explicate. Furia o lăsăm furioşilor, fiindcă sîntem în *Dilema veche*. Cu riscul de a înfuria...

Cei 1,05 milioane de telespectatori sînt ratingul mediu atins, în masa publicului urban, de Realitatea TV, la faimosul episod de joi, 26 noiembrie: Traian Băsescu confruntat cu caseta cu copilul. Pe limba specialiştilor, 9 puncte pe *all urban*, o audienţă-record pentru un post de ştiri, atinsă în general de jurnalele Andreei Esca, filmele de succes sau *Dansez pentru tine*. Punerea în circulaţie a incidentului este dubioasă din punct de vedere jurnalistic, dar o concluzie se impune: jurnalismul dubios face tiraje/rating/ audienţă.

Aşa e şi în cazurile de semn contrar. Difuzarea casetei cu copilul la Realitatea TV a pornit de la ziarul prieten, *Gardianul*. Atribuit de mai multe surse lui Sorin Ovidiu Vîntu, acest cotidian a făcut exact ceea ce a făcut un alt ziar mic şi vocal, *Curentul*, pe 9 noiembrie: a „intrat în posesia" unei înregistrări. Pe 9 noiembrie, era vorba de discuţia dintre Sorin Roşca Stănescu, Cătălin Macovei şi Bogdan Chirieac, care ţintea spre „moguli" şi metodele lor, prin asocierea celor doi cu Realitatea TV şi Antena 3. Pe 26, despre Traian Băsescu, care ar fi lovit copilul în cauză. Diferă numai ziarul mic şi vocal şi direcţia loviturii politice.

Faptul că nici unul dintre cotidiene nu a contactat partea incriminată înaintea publicării, ca şi direcţiile în care lovesc cele două dezvăluiri, la 180° una faţă de alta, sînt simptome clare ale complicităţii dintre politic şi presă. Cea de-a doua are tot dreptul să ia „ce i se dă". Greşeşte şi se sinucide atunci cînd nu verifică, nuanţează, pune în context. Nimeni n-a făcut-o. În 2009, informaţia e cea care vine la jurnalist, şi nu invers. Nu numai în România. Şi nu numai în campanie. Dar jurnalistul care o ia de-a gata nu mai e jurnalist.

Furia „vinde". Faptele înşirate pînă acum permit o generalizare: presa şi politicul conlucrează (deşi par că se nimicesc reciproc), iar publicul cască ochii. După ce cască ochii, se înfurie şi merge la vot. Pe 28 noiembrie, 53,5% dintre români au făcut asta, faţă de 39,6% după somnolenta campanie de la uninominal. Furia „vinde". Climatul social încărcat şi divizat din aceste zile, invectivele reciproce, petardele de presă lansate – la Roşca Stănescu şi copilul lovit se adaugă şi cazul Hayssam, şi modul probabil exagerat în care televiziunile au insistat pe fraudele electorale în ziua primului tur, teză convenabilă pentru Mircea Geoană – sînt doar două indicii că există ceva numit un mecanism. Să mai facem un pas în spate, pentru a vedea întregul tablou.

Marii proprietari români de media au şi, sau mai ales, alte interese de afaceri decît media. Preşedintele Băsescu a explicat în diferite moduri întreaga poveste, dar a omis numele afaceriştilor care au (şi) media şi l-au favorizat în campanie: Silviu Prigoană şi fraţii Păunescu, cel puţin. CNA a sancţionat pentru părtinire atît Etno TV şi Taraf TV (proprietatea celui dintîi, devenit membru PD-L), cît şi B1 TV, al proprietarilor Lido. Silviu Prigoană s-ar putea să ia contracte Rosal de la Liviu Negoiţă şi alţi primari PD, despre banii fraţilor Păunescu nu ştim cum se intersectează cu statul şi politicul în 2009. Nu pare verosimil în momentul de faţă nici că afaceriştii menţionaţi şi alţii l-ar „controla" pe Traian Băsescu în maniera în care acesta a spus că o fac cu cealaltă parte a spectrului politic Vîntu, Voiculescu şi Patriciu. Nici la adversari nu e foarte clar ce se întîmplă.

Circuitul banilor. Cert e că banii au circuitele şi logica lor specific românească. În zilele în care aceste rînduri vor fi publicate, Ministerul Turismului tocmai va fi pus pe masă 400 de mii de euro pentru PRO TV, Antena 1 şi Realitatea TV, printr-o licitaţie legată de programul „Turist în România". Televiziunile nu sînt nominalizate, dar formula „primele două televiziuni generaliste şi cea mai populară televiziune de ştiri" nu lasă loc de-ntors. Pînă şi suma e repartizată, procentual, prin caietul de sarcini: 45-35-20%, în ordinea menţionată. „Turist în România" a mai avut o etapă, în vară, cînd s-a lăsat cu scandal şi două dintre televiziuni au refuzat banii: erau prea puţini...

Raportat la costul pe punctul de rating, desigur. În alte situaţii, aceleaşi televiziuni i-au luat. Cazurile Ridzi şi Udrea sînt celebre. Într-un loc, a fost vorba nici mai mult, nici mai puţin decît de cumpărare de ştiri. Nişte intermediari minusculi au circulat sume de ordinul sutelor de mii, prin nişte contracte ministeriale care stipulau asta. Altele se ştiu mai puţin: legat de numele lui Nicolae Nemirschi, ministru al Mediului din partea PSD în Guvernul Boc, a apărut o acuzaţie de încredinţare directă a unui contract de 500 de mii de euro. Cîţi bani a cheltuit Guvernul Boc pe media, în total? Încă nu ştim.

E drept, cum spuneam şi altundeva, televiziunile centrale au făcut campanie electorală dezinteresat, pe gratis, deşi legea le permitea să ia bani. Partidele nu au cheltuit. Dar, înainte şi după, ministerele au plătit. Sume importante, pe criză.

Scîrţîie, dar merge ca uns. Toate indiciile de mai sus duc la ideea unui sistem care scîrţîie strident, dar altfel, merge ca uns. La ce valoare se ridică unsoarea care circulă prin maşinăria descrisă? Imposibil de spus. Există o „piaţă media", în care marii advertiseri bagă bani din reclamă, probabil de 350-400 de milioane de euro în 2009. Dar şi o alta.

Cum-necum, sistemul de care vorbim e, cum se spune acum, sustenabil. Urletele direcţionate de politicieni prin media produc rating şi voturi. Banii circulă în diferite moduri necontrolabile şi necontorizate. Dar, de ce nu?, adesea legale. Cei 400 de mii pentru „Turism în România" sînt, la urma urmei, o cheltuială necesară.

Întreaga poveste are o singură morală, care se întoarce la cifra din debutul articolului. 1,05 milioane de telespectatori, 2,1 milioane de ochi căscaţi la incidentul cu copilul şi preşedintele, numai pe Realitatea TV. Se adaugă şi alte milioane de ochi, pe alte posturi. Cît timp publicul reacţionează la astfel de petarde, şi nu la jurnalismul serios, se divizează, urăşte şi votează în consecinţă, el nu merită altceva. Sistemul trăieşte tocmai fiindcă perdanţii lui sînt aşa cum sînt. Furioşi şi manipulaţi. Mergeţi la vot duminică?

PUBLICITATE

Răul – vinovăţie asumată sau ghinion?

– dialog cu Horia-Roman PATAPIEVICI –

Înainte de 2005, ICR nu exista pe nici o piaţă culturală

Mircea Vasilescu: *Să începem discuţia cu Institutul Cultural Român. De unde aţi luat această instituţie, unde a ajuns ea acum şi ce avem de aşteptat în viitor?*

Răspunsul este ca pledoaria avocatului din *Fraţii Karamazov,* în care acesta, ca să prezinte dualitatea tuturor situaţiilor, se foloseşte de imaginea bastonului: „Psihologia, domnilor, este ca un baston. El are două capete. În funcţie de capătul de la care priveşti, realitatea are chipuri diferite". În privinţa ICR, dacă priveşti performanţele sale dinspre România, imaginea lui este profund distorsionată, în sens negativ. Asta deoarece, în ochii publicului larg, care nu cunoaşte direct activitatea Institutului, imaginea ICR a fost fixată de virulenta campanie negativă îndreptată de Antena 3 în 2008 împotriva lui. În plus, prin faptul că sînt programatic anti-Băsescu, toate televiziunile de ştiri s-au întrecut în a omite menţionarea ICR ori de cîte ori pomeneau de vreuna dintre acţiunile lui! Reproşurile? Promovarea pe banii contribuabilului a unei arte degenerate, care nu are legătură cu valorile naţionale; promovarea unei clientele culturale; lipsa de patriotism; în esenţă, faptul că eu conduc Institutul, şi nu altcineva. În frapant contrast cu această imagine negativă, în străinătate ICR are imaginea unei instituţii vii, creative, dinamice, eficiente, care, deşi intrată pe pieţele culturale occidentale, odată cu lansarea primelor noastre programe, în 2006, a fost imediat cooptată în EUNIC (European Union of National Institutes for Culture), iar în 2008 a fost aleasă în poziţia de vicepreşedinte EUNIC. Înainte de 2005, ICR *nu exista* pe nici o piaţă culturală: lumea din afară nu ştia că şi România are un institut cultural, darămite să-i ştie numele ori sigla, iar artiştii din ţară nu aveau conştiinţa că îşi pot prezenta produsele culturale în străinătate prin intermediul ICR. Acum, după un mandat de funcţionare, ICR este cunoscut pe pieţele culturale străine atît de artişti cît şi de managerii culturali, iar pe piaţa internă a devenit o prezenţă arhicunoscută – pentru actorii culturali, în bine; pentru publicul manipulat de televiziunile de tip Antena 3, în rău.

Aş dori, înainte de a spune cum funcţiona ICR înainte de venirea mea la conducerea Institutului, în 2005, să nu las necomentate acuzaţiile standard care au fost formulate împotriva reformei pe care am făcut-o la ICR. Ideea că am promovat în străinătate o artă degenerată, pornografică sau mai ştiu eu cum, care nu are legătură cu valorile naţionale, este în sine ridicolă: ce e aceea „degenerat"? – cum spunea E. Lovinescu, pornografia e mai ales în ochii celui care priveşte; cît priveşte „valorile naţionale", cele pe care jurăm azi ca fiind naţionale, sînt uneori exact valorile care ieri sau alaltăieri îşi scandalizaseră contemporanii. Ideea că un institut cultural român ar trebui să promoveze numai valorile care au primit deja sancţiunea de „naţionale" e falsă. Cultura vie, cea care se face acum, furnizează materia viitoare a canonului. Să elimini cultura de azi de dragul culturii de ieri este profund iraţional. În plus, din punctul de vedere al culturii occidentale, unde ar dori şi naţionaliştii să fim prezenţi, există pe toate pieţele globale o preferinţă clară, în momentul de faţă, pentru cultura *strict* contemporană, de preferinţă cît mai tînără şi cît mai avangardistă. Concluzia acestor cîteva consideraţii banale e imediată: de cultura vie a naţiunii noastre ţine şi arta urbană, şi aşa-zisele pornografii ale artiştilor neo-avangardişti; ca să existăm pe pieţele occidentale, trebuie să furnizăm ce se cere; numai fiind deja prezenţi pe piaţă prin valorile noastre de sincronizare (singurele care au trecere în mod spontan), putem spera să introducem pe pieţele globale şi valorile noastre „eterne", cele care primesc unanim, numele de „naţionale". Îngăduiţimi, în sprijinul artei urbane (faimoşii *street artists* de la ICR New York, care au fost puşi la stîlpul infamiei de patrioţii de la Antena 3) să citez vorba lui Dan Perjovschi, dintr-un „Vis a vis" recent: „Cei care vor să interzică arta urbană să nu uite că noi am fost 28 de ani de partea fără graffiti a Zidului din Berlin".

Alt fals este acuzaţia că aş fi promovat pe banii contribuabilului o clientelă culturală. Dimpotrivă! Sînt primul preşedinte al ICR care a introdus jurizarea externă în evaluarea proiectelor avansate în vederea finanţării, sînt primul care a făcut ICR-ul să funcţioneze pe bază de proiecte anunţate public, cu finanţare transparentă, accesibilă oricui, sînt primul care a făcut ca Institutul să fie complet neutru în raport cu propunerile estetice, culturale, ideologice ale proiectelor actorilor culturali. Eu şi colegii mei din conducerea Institutului am cedat complet decizia selecţiei proiectelor, fie juriilor de specialişti, fie pieţelor străine. Înainte de venirea noastră nu era aşa: decizia era personală. Din 2005, am făcut ca ICR să funcţioneze ca o instituţie occidentală, neutră în raport cu propunerile actorilor şi independentă de opţiunile pesonale ale celor care o conduc. Dovada succesului acestei reforme stă în faptul că Institutul este acum perfect integrat în ţesutul cultural al ţărilor în care institutele culturale româneşti din străinătate îşi desfăşoară activitatea. Avem credibilitate. Cînd am venit la Institut, nu am găsit această credibilitate: ea a fost creată de actuala echipă. Pe de altă parte, avem succese cuantificabile ale programelor noastre. Nici o instituţie a statului român, *vreodată,* nu a reuşit să facă să fie publicate în străinătate, în doar trei ani şi jumătate, aproape 150 de volume de literatură română, contemporană şi clasică. Răsfoirea Raportului de activitate al ICR-ului în perioada 2005-2008 arată cantitatea uriaşă de acţiuni pe care le-am organizat, cu un buget care nu a depăşit, nici în cel mai bun an, 9 milioane de euro. Nu există institut de cultură european care să aibă un buget mai mic. Cu toate acestea, instrumentul rezultat din reformarea ICR şi-a dovedit cu asupra de măsură eficacitatea. Vă dau cîteva cifre, ca să puteţi pipăi cifric amploarea prezenţei noastre în străinătate: peste 3500 de evenimente, peste 3000 de prezenţe româneşti, 170 de cărţi traduse şi publicate sau în curs de apariţie, peste 400 de conferinţe, peste 1000 de proiecţii de film, 500 de expoziţii, peste 700 de concerte, 75 de proiecte finanţate prin Programul CANTEMIR, peste 8000 de menţionări în mass media (din ţară şi străinătate), 52 de tineri traducători aduşi la Bucureşti şi angrenaţi în programele noastre de traducere. Şi lista ar mai putea continua.

„Pe mine ar dori să mă facă să dispar"

În fine, acuzaţia de lipsă de patriotism. E o aberaţie. Cine e mai patriot? Cine se luptă să creeze condiţiile ca din literatura română să fie traduse, în doar trei ani şi jumătate, 150 de titluri sau cel care susţine că lucrurile pe care le-am făcut la ICR sînt antinaţionale? În esenţă, cum am spus, singura problemă a criticilor activităţii ICR-ului este că ICR-ul este condus de mine. Pe mine ar dori să mă facă să dispar. În rest, puţin le pasă de ce se întîmplă cu literatura şi cultura noastră.

Cam asta este. Dacă e să intru în amănunte, vă plictisesc. Această instituţie s-a schimbat radical. Ea funcţionează azi după cu totul alte principii decît funcţiona înainte de venirea la conducerea ei a actualei echipe.

Vreau însă să spun, în încheierea acestui foarte lung răspuns, un lucru bun despre activitatea Fundaţiei Culturale Române, pe care a condus-o de la înfiinţare, în 1990, Augustin Buzura. FCR a fost un actor instituţional cu multe iniţiative bune pe piaţa internă. A sprijinit *Lettre Internationale* sub conducerea lui B. Elvin, a înfiinţat *Dilema* sub conducerea lui Andrei Pleşu, a finanţat tot felul de activităţi artistice. În special, a oferit multor scriitori români prilejul să intre în contact cu figuri importante de scriitori din străinătate, într-un cadru destins şi generos. Ţin minte un astfel de eveniment, la Sinaia, unde am fost invitat împreună cu cîţiva colegi de la *22* (Andrei Cornea, Gabriela Adameşteanu) să particip la o masă rotundă pe tema traductibilităţii. A fost invitat şi Adam Michnik, pe care mi l-a prezentat Andrei Pleşu, care îl ştia bine. Într-o zi, între dezbateri, provocat, cred, de Andrei, Michnik a articulat un argument care atunci m-a şocat, pentru că venea din partea unui mare luptător anticomunist; l-am respins imediat, dar de el m-am ciocnit cînd m-am confruntat, după 2000, lucrînd la CNSAS, cu problema însăşi. Argumentul lui Michnik era că dosarele fostei Securităţi trebuie să rămînă închise, deoarece, dacă vor fi folosite de noi ca martor al adevărului privitor la regimul comunist, ne vom trezi în situaţia inevitabilă de a privilegia punctul de vedere al Securităţii asupra evenimentelor, întrucît documente scrise a produs în mod regulat şi rutinier numai Securitatea, nu au produs şi persecutaţii (decît în mod excepţional). Dacă deschidem arhivele – avertiza Michnik – versiunea Securităţii despre istorie va deveni istoria însăşi. Or, Securitatea nu era istoria însăşi, ci, dimpotrivă, avea drept scop distorsionarea istoriei şi falsificarea oamenilor. Acesta era rolul Securităţii. Ca atare, dacă vom deschide arhivele, ne vom încrede în ele – e inevitabil; şi astfel vom încorpora necritic şi incontrolabil, în viziunea noastră despre trecut şi despre oameni, distorsiunea pe care Securitatea a introdus-o cînd şi-a redactat dosarele, nu ca să descrie oamenii, ci ca să îi acuze şi să-i înfunde.

Andrei Pleşu: *Cu alte cuvinte, vom ţine în funcţie aceste dosare!*

Da. Securitatea, după ce a triumfat prin comunişti, va triumfa şi prin anticomuniştii care îi vor adopta versiunea despre trecut. Cam acesta era argumentul de atunci al lui Michnik. Cred că era în 1994. Atunci mi s-a părut grotesc. Acum îl înţeleg mult mai bine.

H.-R. PATAPIEVICI – născut la 18 martie 1957 (Bucureşti). Studii de fizică, cercetător ştiinţific (1986-1994), asistent universitar (1990-1994), director de studii (1994-1996), membru în Colegiul Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (2000-2005), preşedinte al Institutului Cultural Român (din 2005). Cercetător privat în istoria ideilor. Realizator TV pentru canalul TVR Cultural: *Idei în libertate,* din 2002 – Premiul Consiliului Naţional al Audiovizualului (CNA) pentru cea mai bună emisiune culturală a anului 2003; Marele Premiu al Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune din România (APTR) pentru anul 2004. Din 2005, realizator al emisiunii *Înapoi la argument.* Director al revistei ID – *Idei în Dialog.* Membru al Grupului pentru Dialog Social (GDS), al Uniunii Scriitorilor din România (USR), al PEN Club România. Membru fondator al Grupului de Cercetare a Fundamentelor Modernităţii Europene. Membru de onoare al Institutului „Ludwig von Mises" – România.

Debut în presă în 1992 *(Contrapunct).* Colaborări la *22, LA&I, Dilema, Orizont, Vatra, Secolul 20, ID.* Rubrici permanente la *22* (1993-2003), *LA&I* (2003-2004), *Dilema veche* (2004-2005) şi *ID* (din 2005).

Cărţi publicate:

Cerul văzut prin lentilă, Nemira, 1995; 1996; 1998. Polirom, 2002, 2003, 2004; 2005. *Zbor în bătaia săgeţii,* Humanitas, 1995; 1996; 1997; 1998; 2002; 2006; traducere în engleză: *Flying against the Arrow,* CEU Press, 2002.

Politice, Humanitas, 1996; 1997; 1998; 2002; 2006.

Nézz vissza haraggal. A románokról – roman szemmel, Budapest, Pont/Kiadó, 1997.

Omul recent, Humanitas, 2001; 2002; 2003; 2004; 2006; traducere în spaniolă: *El Hombre reciente,* Madrid: Áltera, 2005.

Ochii Beatricei, Humanitas, 2004; 2005; 2006; traducere în italiană: *Gli occhi di Beatrice,* Milano: Bruno Mondadori, 2006.

Discernământul modernităţii, Humanitas, 2004; 2005; 2006.

Traduceri (în colaborare): David Bohm, *Plenitudinea lumii şi ordinea ei / The Wholeness and the Implicate Order,* Humanitas, 1995.

Audiobook: *Spărtura din cer,* Humanitas Multimedia, 2003.

Schimbarea subiectului – o reverie, Humanitas Multimedia, 2003.

(www.humanitas.ro)

Matei Martin: *S-a deschis o polemică pe această temă?*

Sigur că da. La masă erau Michnik, Andrei Pleşu, Gabriela Adameşteanu şi cu mine. A fost o polemică încinsă. Michnik a fost singur împotriva tuturor.

Dosarele de Securitate: puncte de vedere

Andrei Manolescu: *Acum vi se pare un punct de vedere plauzibil sau chiar îi daţi dreptate?*

Acum ştiu că problema ridicată de el e reală. Din lucrurile de care aflăm din dosarele de Securitate tindem în mod spontan să avem viziunea despre oameni consemnată acolo. Da. Aşa a funcţionat judecata opiniei publice, cum a spus Michnik: s-a identificat în mod spontan adevărul despre oamenii demascaţi ca informatori cu punctul de vedere al Securităţii asupra lor. Nu a existat nici o dezbatere, ci numai o condamnare sumară şi, în fond, ipocrită. Şi mai e ceva. Citind multe dosare, mi s-a îmbunătăţit antropologia. În anii '90 aveam o antropologie mai săracă. Un exemplu, pe care Andrei Pleşu îl cunoaşte şi pe care îl relatez fără să spun despre cine este vorba, ilustrează toată dificultatea problemei. Este vorba de un om care în anii '49-'50, pentru că era de specialitate şi cunoştea munţii, avea curajul să semnalizeze paraşutările făcute de avioanele britanice în Munţii Retezat – medicamente, alimente, echipamente pentru oamenii din zonă, pentru rezistenţă. Lucru deloc banal şi care pretinde un curaj excepţional. A făcut acest lucru. Să faci asta în anii aceia era moarte, era pluton de execuţie. Acelaşi om, în 1953, cînd a avut loc Festivalul Internaţional al Tineretului la Bucureşti – primul contact al tinerilor captivi din România cu tinerii din Occident – a redactat un memoriu în care denunţa minciunile şi crimele comunismului din ţară. A înmînat acest memoriu demascator unor jurnalişti italieni, pe care i-a conjurat să nu creadă nimic din propaganda oficială referitoare la viaţa din ţară. Le-a vorbit de puşcării, de mizeria materială, de cea morală etc. Cei doi jurnalişti italieni erau însă comunişti-idealişti, l-au considerat un reacţionar şi l-au dat pe mîna Securităţii. Intrat pe mîna Securităţii, a devenit informator. Apoi s-a revoltat şi a refuzat să continue colaborarea. După un timp, a fost arestat. În puşcărie nu a cedat cu nimic: a refuzat, sub tortură, orice colaborare cu torţionarii. La ieşire, a fost şantajat cu cariera lui ştiinţifică: colaborezi, te lăsăm să lucrezi; refuzi, îţi interzicem. A cedat şi a redevenit informator. Notele lui informative erau, din cîte îmi amintesc, lipsite de valoare. Nu a turnat, altfel spus, pe nimeni. Cu toate acestea, potrivit legii, a fost un turnător: mai multe angajamente, note informative etc. Cît timp a fost informator, casa lui a fost supravegheată cu tehnică operativă 24 de ore din 24. Există transcrierile acestor înregistrări în care avem o mărturie cutremurătoare despre cum se trăia atunci, despre drama lui familială, despre soţia lui, despre certurile dintre ei, despre lucrurile cele mai intime care se petreceau între ei, despre discuţiile dintre soţia lui şi mama ei, adică soacra lui, ceva fioros, fioros, fioros. Asemenea lucruri nu ar trebui cunoscute de nimeni. Cum să îl judeci pe omul acesta?

Andrei Pleşu: *O laşi baltă!*

Da, o cam laşi baltă! Îi cedezi competenţa judecăţii *lui Dumnezeu*.

Adina Popescu: *Acest caz vi se pare reprezentativ pentru epocă?*

De vreme ce e posibil! Nu ştiu însă dacă este generalizabil. În orice caz, oferă o perspectivă asupra complexităţii problemei. Complexităţile sale or fi particulare, dar complexitatea, ca atare, e generală.

Matei Martin: *De ce în Germania – de bine, de rău – s-a făcut un pic de ordine printre dosare, şi la noi nu se poate? Există o instituţie care a funcţionat, şi există şi o opinie publică ce reacţionează prompt...*

Pentru că Germania de Est a fost anexată unui stat democratic cu reguli precise, care au fost imediat impuse, şi pentru că nemţii, catolici ori protestanţi, aparţin unei culturi a vinii, adică a responsabilităţii personale. Noi ne-am descurcat de unii singuri: noi, care nu ştim decît să ne sincronizăm după alţii! – în rest, dezordine şi derivă. Şi, factor agravant, sufletele noastre funcţionează etic după regula ruşinii (nu a vinii): noi interiorizăm răul doar dacă se află: şi nici atunci ca vinovăţie, ci ca ghinion, ca nedreptate care ni s-a făcut. Iar dacă nu se află, nu resimţim răul pe care l-am făcut ca pe un rău de care trebuie să ne vindecăm: răsuflăm uşuraţi că nu s-a aflat şi mergem senini înainte, ca şi cînd am fi curaţi ca lacrima.

Andrei Pleşu: *Cînd STASI a distrus dosare, le-a distrus în sensul că le-a făcut tăiţei – cu maşina de tocat documente. S-au păstrat sacii cu „tăiţei" şi după aceea au lucrat echipe întregi la relipirea tăiţeilor ca să se refacă documentele. Este şi asta o idee despre distrugere.*

Iată deci deosebirea. Nemţii sînt nemţi, iar noi nu sîntem nemţi. În ordinea faptelor. Autoritatea Gauck a preluat imediat totalitatea dosarelor – totalitatea permisă, pentru că şi acolo a existat, cu siguranţă, o negociere asupra dosarelor care *nu* pot fi date la iveală (americani, ruşi, ceva de felul acesta). La noi, preşedintele Iliescu, în CSAT, a dat dispoziţie ca dosarele să nu fie date CNSAS, ci să rămînă la deţinătorii de arhive, SRI, SIE. Noi, în România, am început prin urmare cu interdicţia care, în ocurenţă, însemna violarea legii 189/1999. Acest regim de interdicţie a ţinut

pînă în 2005, cînd noul preşedinte, Traian Băsescu, a anulat ordinul predecesorului său şi a dat drumul la dosare. Cînd am plecat, Andrei Pleşu şi cu mine, de la CNSAS, fuseseră livrate doar 8000 de dosare. În cinci ani! Acum, la CNSAS, se află peste două milioane de dosare. De-abia acum avem şi noi ce aveau nemţii încă de la început: totalitatea (prezumată...) a arhivei. De aceea la ei s-a putut, iar la noi nu s-a putut. Dar să ştiţi, cazurile Ungariei, Cehiei ori Poloniei nu sînt mult diferite în bine de cazul românesc. În ultimul raport anual al CNSAS-ului pe care l-am citit (2008), am văzut din date comparative că deconspirările noastre de ofiţeri, cu trimiterea lor în tribunal, nu au nici un echivalent în Polonia.

ICR mi-a confiscat toată viaţa

Stela Giurgeanu: *Cum v-a schimbat viaţa ICR-ul? V-a afectat-o profesional, personal?*

Enorm. Cînd am preluat ICR împreună cu Tania Radu şi Mircea Mihăieş, n-am bănuit că va fi atît de greu. Din trei motive. Primul este „motivul inventării": a trebuit să inventăm *ex nihilo* o instituţie care nu exista, care nu mai existase la noi, o instituţie capabilă să intre în competiţie cu institute culturale prestigioase, de veche tradiţie şi performanţă, care sînt deja bine poziţionate pe piaţă. Nu piaţa românească, ci pieţele globale. Nu a fost deloc uşor. Al doilea este „motivul disfuncţiei instituţionale româneşti": relaţia dintre instituţii, la noi, este principial proastă. Nu ştiu de ce este aşa, dar aşa e. Instituţiile noastre nu colaborează între ele, se sabotează autist. Totul este personalizat, nimic nu funcţionează de la sine, prin proceduri. Schimbările sînt prost văzute, angajamentele strategice sînt descurajate, nu se poate colabora pe nici un proiect pe termen lung cu nici o instituţie românească. Toate sînt orbite de sindromul „scurtei durate", al „soluţiei expeditive", al „amînării deciziei esenţiale". Al treilea motiv este cel al „disproporţiei dintre efort şi efect": pentru a realiza un efect dat, efortul pe care trebuie să-l cheltuieşti în condiţiile de funcţionare instituţională de la noi este de o sută de ori mai mare, în termeni fizici şi psihici, decît efortul cheltuit de cineva care lucrează în condiţii instituţionale occidentale. În ciuda acestor trei motive-piedici, rezultatul e mai degrabă încurajator: Institutul funcţionează cu adevărat ca o instituţie, prin programe, reguli, proceduri, în regim de reproductibilitate decizională. Seamănă cu orice instituţie occidentală şi se bucură, în ochii celor care nu au ca agendă să nu se bucure, de succesul pe care, într-o lume normală, onestitatea, diligenţa, fantezia şi munca susţinută le aduc, *oarecum garantat*.

A fost greu şi din motive personale. ICR mi-a confiscat toată viaţa, tot timpul liber, toate gîndurile, toate grijile şi îngrijorările. Nu am mai scris, am citit pe apucate, mi-am continuat studiile mele numai nopţile şi în timpul furat tot vieţii mele personale. În plus, prin succesul ICR-ului, care în loc să stîrnească admiraţie şi emulaţie a stîrnit invidie şi ură, am devenit încă o dată, pentru încă un motiv, ţintă. Acum sînt detestat şi pentru că mă aflu în fruntea ICR-ului. Cum spunea Eminescu într-o scrisoare: „afurisita noastră de ţară"....

Matei Martin: *Aţi reuşit să schimbaţi şi legea în sine după care funcţionează Institutul sau doar regulamentele şi procedurile interne?*

Nu. Legea nu poate fi schimbată decît de către Guvern sau de Parlament. Trebuie drept de iniţiativă legislativă, pe care ICR-ul nu îl are. Asta înseamnă că schimbarea legii nu este o chestiune pur tehnică, ci e una politică. Am vorbit mai devreme de autismul instituţional de la noi şi de incapacitatea de a proiecta în comun o strategie de viitor, care să implice mai mulţi ani şi mai multe instituţii. Legea de funcţionare a ICR-ului trebuie modificată în sensul unei viziuni pe termen lung. Mă tem că nimeni nu are azi urechi de auzit ori ochi de văzut. Punctul litigios este dependenţa de Ministerul Afacerilor Externe, care administrează clădirile în care institutele culturale din străinătate îşi desfăşoară activitatea şi care are pe statul de funcţiuni personalul institutelor din străinătate. Este o situaţie stranie. Gîndiţi-vă cam cum ar fi ca Ministerul Muncii să funcţioneze cu oameni care sînt angajaţii Ministerului Culturii. Nu prea merge. Ministerul de Externe nu a dorit să schimbe legea, deci legea nu a fost schimbată. Fireşte, legea poate fi schimbată în rău, desfiinţînd autonomia ICR-ului. Însă în interesul ţării este ca ICR să funcţioneze complet autonom, ca o instituţie care se supune numai artiştilor români valoroşi şi pieţelor externe pe care dorim să evoluăm, ca o instituţie performantă şi credibilă.

Matei Martin: *Dar numirile cine le face?*

Potrivit legii, numirea în poziţiile de director şi de director-adjunct este făcută de ICR, printr-un act adresat ministrului de Externe. Însă ordinul efectiv de numire este emis de MAE, cu semnătura obligatorie a ministrului Culturii şi a preşedintelui ICR (ceea ce, în fapt, înseamnă posibilitate de drept de veto). Această regulă este valabilă pentru toate institutele culturale româneşti din străinătate, cu excepţia Italiei. În cazul Italiei – unde sînt două institute, la Roma şi la Veneţia (urmaşe ale unor instituţii înfiinţate de Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga) –, directorii sînt numiţi de către Academia Română, iar directorii adjuncţi de către ICR, respectînd aceeaşi procedură, cu ordinul efectiv de numire semnat de ministrul de Externe, cu contrasemnătura preşedintelui Academiei, a ministrului Culturii şi a preşedintelui ICR. Fiecare ICR din străinătate are în schema de personal trei posturi de referenţi de specialitate care, pînă în 2006, cînd am demarat reforma de personal, erau numiţi din rezerva de cadre a MAE, după algoritmul specific al serviciului de resurse umane. Adică prin rotaţie, potrivit nevoilor impuse de gestionarea *aceluiaşi* personal, în condiţii impuse de durata mandatelor şi de schimbarea locaţiilor. Era un personal fără calificare specifică, lipsit de eficacitate şi de competenţe lingvistice adecvate. Am reuşit să-i conving pe responsabilii din MAE că aceste trei poziţii trebuie scoase la concurs public, cu criteriu eliminatoriu de cunoaştere a limbii şi cu stabilirea unei fişe a postului specifică nevoilor de competenţă ale fiecărui institut din străinătate în parte. Mai sînt două posturi, cel de secretară-contabilă şi cel de şofer-intendent, care au rămas pe algoritmul de rotaţie ale serviciului de resurse umane din MAE. Dar, pentru a putea transforma institutele din străinătate într-un instrument eficient de promovare a culturii române, elementul-cheie a fost reforma de personal: numirea de directori competenţi şi angajarea de pe piaţa liberă a unor referenţi calificaţi sarcinilor fiecărui mediu cultural străin în parte. Fără înţelegerea cu MAE, nu aş fi putut face acest lucru.

Andrei Pleşu: *Cine era ministru la acea vreme?*

Mihai Răzvan Ungureanu, slavă Domnului! Dacă nu era el ministru, reforma de personal rămînea moartă. Trebuie să-i aduc, aici, un elogiu. La noi totul depinde de persoane! Şi mai trebuie menţionat un nume, Valentin Naumescu, pe atunci secretar de stat, om care a plătit cu funcţia – deşi era liberal – relaţia sa bună cu ICR-ul, ICR pe care premierul Tăriceanu – după expulzarea PD-ului de la guvernare şi ca urmare a politicii în care s-a angajat după suspendarea preşedintelui – începuse să-l deteste activ şi cu urmări penibile (tăierea cu 40% a bugetului, în anul cu cea mai mare creştere economică din istoria noastră postdecembristă).

(urmarea în numărul viitor)

Iaromira POPOVICI

Sat european: Cumpăna, judeţul Constanţa

– locul în care nimeni nu are timp –

Localitatea Cumpăna, situată la 5 kilometri de Constanţa, nu este una obişnuită. Nu numai pentru că este „sat european“, şi înfrăţită cu vreo şapte localităţi din Europa. Ci pentru că este foarte mare, amestecată, posesoare a unei istorii complicate. Dar şi a unei primărie... altfel.

Puţină (şi alambicată) istorie

Primăriţa localităţii, **Mariana Gâju**, de profesie economistă, la al treilea mandat deja, ne povesteşte istoria acestei aşezări: „Localitatea are o vechime de mii de ani: s-au găsit aici amfore care datează din 2300 î.Hr. Noi spunem că fiind în apropierea cetăţii Tomis, romanii au avut aici un centru de sprijin. În 1880 purta denumirea Hasiduluc, proprietari erau încă turcii. Pînă în 1905 a făcut parte din raionul Negru Vodă. Abia atunci s-a format comuna Cumpăna, cu personalitate de sine stătătoare. Denumirea aceasta vine de la cumpăna dintre ape. Se refereau la faptul că nu sîntem departe de Marea Neagră, avem 7 km pînă la Eforie Nord, dar şi la firul de apă care curgea pe aici.

Începînd cu 1900, au venit mocanii din Sibiu, cu transhumanţa. În 1918, a fost populată cu oameni din Oltenia, care au format satul nou. (Vechea vatră a satului este acolo unde e geamia din localitate.) Acest sat a cunoscut o dezvoltare rapidă. Sînt aici două biserici ortodoxe, o geamie, una penticostală şi se va construi şi una catolică (deşi 98% din populaţie este creştin-ortodoxă). Avem oameni din toate zonele ţării: Moldova, Ardeal, dar şi Oltenia. Şi eu sînt născută şi crescută aici, cu bunici veniţi din Oltenia. Şi sînt mîndră de asta.“

Comuna se pare că are rădăcini romane la fel de vechi ca şi localitatea vecină, Constanţa. De altfel, pe teritoriul acesteia, în curtea unui gospodar, în 1960, s-a descoperit un cadran solar, datînd din secolul al III-lea d.Hr. Acum acesta este expus în centrul comunei, nu departe de Primărie. Despre următoarea etapă, cea turco-tătară, ne povesteşte **Cadar Adinan**, consilier la Primărie pe probleme etnice: „De la străbunici încoace sîntem locuitori ai comunei Cumpăna sau Hasiduluc. O aşezare de vale unde au venit prima oară musulmanii. A avut, mereu, o geamie, o şcoală de limbă turcă. S-a ajuns la 14.000 de locuitori, 4000 de familii. Musulmanii sînt peste 1000 de locuitori, 300 de familii.“

Părintele **Ion Soare,** paroh la biserica nouă din Cumpăna cu hramul Sf. Cuvioasă Paraschiva, completează povestea migraţiilor ulterioare, de pe vremea lui Ceauşescu: „Aici, în zona asta, au venit din Oltenia. Şi din Straja. Straja este un sat prin care a trecut Canalul Dunăre – Marea Neagră. Ceauşescu, cînd a făcut canalul, l-a strămutat şi l-a făcut praf. Tot satul a venit aici în cîteva blocuri. Unii dintre locuitorii săi chiar au murit pe vremea aceea, de inimă rea. A fost mult mai simplu aşa, decît să-i fi bătut“.

Imaginea comunei se conturează, deja, ca un *puzzle,* cel puţin la început, greu de descifrat: multietnică şi multireligioasă, pe de o parte (primăriţa ne spune că se găsesc aici şi 380 de romi); pe de alta, cu o istorie complicată şi implicînd, pe alocuri, destulă suferinţă (înglobarea locuitorilor din satul Straja). Pentru globalizarea, multiculturalismul şi multilingvismul actual, obiective europene, Cumpăna pare să fie un exemplu perfect.

O primăriţă dîrză

Şi cu atît mai greu de gestionat pentru un primar. Primăriţa din Cumpăna nu este, nici ea, una obişnuită. Mi-a adus aminte de cea interpretată de Margareta Pogonat în *Oraşul văzut de sus* (1970, Lucian Bratu). Nu pentru conotaţiile comuniste ale personajului. Ci pentru că nu mai ştiu alt model de primăriţă hotărîtă, activă şi de succes. Se poate spune aşa, pentru că, încă de la început, ceea ce te izbeşte în Cumpăna este un spirit deloc tipic autohton. Am întîlnit ceva asemănător la Comloş, în Banat: acolo întreaga comunitate se aduna şi muncea împreună pentru fiecare proiect.

Şi aici se întîmplă acelaşi lucru (nu chiar întreaga comunitate, la 14.000 de locuitori atît de diferiţi...): dar o parte a ei cu siguranţă face o echipă.

Oamenii conlucrează, dar în spatele lor se simte „spiritul forte“ al primăriţei. Dacă vrei să stai de vorbă mai mult cu cineva, ţi se răspunde: „Nu am timp“. Nu am reuşit să găsim un local unde să facem un popas şi să mai ieşim puţin din ritm. Pînă şi pensiunea la care am stat era multifuncţională, avînd, în acelaşi sediu, şi notariat, şi vulcanizare, şi magazin...

Toate acestea se asortează cu concepţia despre muncă a dnei Gâju: „Agricultura era principala îndeletnicire în comună. Dar din '90 încoace nu mai e. Majoritatea lucrează în municipiul Constanţa: în port, la Petromidia, Petrom şi la

şantierul naval. Alţii – în turism: în staţiunile de pe litoral, trei, patru luni pe an. Avem şi noi probleme cu şomajul, dar un procent mai mic. Numai cine nu vrea nu-şi găseşte de lucru. Stau, se plîng şi beau alocaţia copiilor sau pensia bătrînilor. Legea 416, deşi avem mulţi locuitori, la nivelul comunei nu are mai mult de 87 de dosare. Am luat listele cu ce locuri de muncă se oferă la nivelul comunei, am venit, le-am afişat la Primărie, şi am spus: vrei de muncă, du-te acolo. Dacă nu, semnează că refuzi. În momentul în care ai refuzat, nu mai ai nici un drept la şomaj. Ar fi putut să vină la săpat şanţuri, dar nu vor, pentru zece milioane. Primarul Mariana Gâju nu-i înghite pe puturoşi.“

Ideologia aceasta o aplică şi-n cazul ei înseşi: „Trebuie să munceşti de zece ori mai mult decît un bărbat, ca să le arăţi că nu eşti poale lungi şi minte scurtă. Oi greşi, că tot omul greşeşte... Am avut sprijinul familiei: soţul meu m-a înţeles. Rezultatele astea ale muncii îi fac pe bărbaţi să te privească altfel. La început spuneau: ce o mai vrea şi fusta asta? Acum mă respectă. Dacă mă respect pe mine, îi oblig şi pe ceilalţi să mă respecte. Sînt colega voastră, sînt egala voastră, nu ştiu, vă întreb, mă învăţaţi dacă vreţi, dar nu rîdeţi de mine...“

De altfel, opinia ei despre femei şi munca lor este una apreciativă: „Promovez femeile: sînt mai conştiincioase, mai consecvente, urmăresc mai tenace scopurile. Bărbaţii... nu întotdeauna“. Cu toate acestea, cel mai bun rezultat este cînd „bărbaţii şi femeile muncesc cot la cot în mod egal“. Dna Gâju este pentru munca în echipă: „Nu primarul e constructorul, echipa e. Primarul e doar magnetul care îi atrage“.

Nu doar o plăcuţă

Aşa, în echipă, au reuşit să devină şi sat european. Spre deosebire de alte sate europene în care am fost, aici titulatura în cauză nu e considerată doar o plăcuţă pe care o bate vîntul, ci un avantaj pentru deschiderea spre exterior, pentru încurajarea altor proiecte: „A fost o dorinţă de-a mea de a avea intrare în localităţile europene. În 2004 am fost aleasă preşedinta filialei judeţene a Asociaţiei Comunelor din România. Acolo – membru în Delegaţia României la Consiliul Europei de la Strasbourg. Cînd am ajuns la Strasbourg, şi am văzut transparenţa aia, sticlă peste tot... mi s-a schimbat viziunea. Am zis: «Doamne, scoate-ne şi pe noi la lumină. Dacă noi nu mai apucăm să trăim vremurile astea, atunci măcar copilul meu... ». În momentul în care am auzit de concursul de proiecte pentru sat european, am venit acasă şi i-am convocat pe toţi – popă, director de şcoală etc., şi le-am spus: „Vă propun să concurăm cu Centrul Comunitar Sf. Maria (pe care îl aveam deja printr-un proiect din 2001). De ce cu acesta? Pentru că l-am făcut după modelul unui ONG european (World Vision). Cu asta am creat un *brand* pentru localitate. Acolo toată comunitatea era implicată: aveam şi ONG, şi muzeu (care ne descria ca etnie) – toate îşi aveau sediul în clădirea centrului.“

Centrul Comunitar Sf. Maria adăposteşte grădiniţa din Cumpăna, dar şi o şcoală de balet, una de calculatoare... Toate în clădirea fostului IAS, cu greu obţinută şi renovată – aflăm de la **Maria Dinculescu,** directoarea grădiniţei din 2006. Dna Gâju adaugă: „Cînd am vrut eu să fac şcoala de balet, au zis «Noi călcăm în gropi şi ea vrea în poante?» Acum avem patru fetiţe excepţionale... Dau spectacol în faţa unor membri ai Clubului Rotary, de pildă. Urmează să aduc şi gimnastică aerobică şi ritmică. La Cumpăna – sportul e un mod de viaţă.“

Avantajele satului european au urmat: „Mi-a deschis porţile celorlalte localităţi europene. E ca o emblemă pentru mine. Şi din avion se vede. Plus, m-a ajutat la proiecte: puneai în CV lucrul ăsta, se auzise de el... Cînd să-mi dea construcţia la blocurile ANL, de pildă, a contat. Copiii din sat au posibilitatea de a merge în Europa – în Grecia, Franţa, Turcia. Cu belgienii ne deschidem viaţa economică: vin şi-mi construiesc, gratis, o creşă, că nu aveam. Învăţăm de la ei cum să scriem proiectele: aşa s-a întîmplat cu Serviciul de gospodărie comunală, cu care am cîştigat un proiect PHARE 2006, de colectare selectivă a deşeurilor menajere. Acesta a constat în construcţia unei staţii de transfer cu amenajarea de platforme unde să punem europubelele“.

Lanţul (pozitiv...) al slăbiciunilor

Odată devenită sat european, Cumpăna şi-a rezolvat mai multe din vechile neajunsuri: printre cele mai importante, alimentarea cu apă şi canalizarea în anumite zone, gazele, infrastructura: „Aducţiunea de apă nu era în toată comuna. Canalizare – nicicum – decît pe şoseaua principală, unde erau blocurile. Acum, din cei 102 km avem 48 km de canalizare. A demarat şi proiectul de continuare a canalizării. Pentru că în perioada 2004-2008 am mai introdus în intravilan alte 140 de ha. Asta înseamnă un alt teritoriu, o altă comună... Acolo a fost nevoie de tot.

În ceea ce priveşte infrastructura, erau cratere pe şosea. Pe străzi nu puteai intra că roata tractorului se ducea cu totul. Doar cu cizme de cauciuc se putea merge...

Gazele? De cînd sînt mică visez la ele. Acum avem 51 de km. Urmează o altă etapă în care o să introducem în toată comuna.

Bunica mea avea o vorbă: «Tai cocoşu', fac cafea, sînt cucoană-n casa mea». Cum să fac toate aceste lucruri dacă nu am apă, gaze, canalizare?“ – explică primăriţa.

În comună se tot construieşte, dar lumea visează la lucruri şi mai mari. De la plăcuţa cu sat european încoace au mai apărut în Cumpăna: Centrul pentru persoane cu dizabilităţi construit cu Consiliul judeţean şi Guvernul Irlandei; blocurile ANL; *Habitat for Humanity* – o asociaţie care construieşte case pentru familii nevoiaşe; Crucea roşie locală; Clubul înţelepţilor – un loc de întîlnire pentru reprezentanţii vîrstei a treia; un parc al şcolii.

De asemenea, la biserica nouă funcţionează, în acelaşi spirit comunitar, o serie de proiecte sociale: „Din anul 2000, după ce am sfinţit biserica, am demarat un proiect tripartit (Consiliul local, Arhiepiscopia Tomis şi World Vision), al cărui principal scop este prevenirea abandonului şcolar pentru copiii provenind din familii defavorizate. De opt ani le oferim o masă caldă la prînz – două feluri şi desert. Pe lîngă acestea, desfăşurăm o serie de activităţi, tot în cadrul cantinei, pentru a ajuta aceşti copii şi cîteva familii de bătrîni să treacă de greutăţi: le oferim rechizite, îmbrăcăminte. Un alt proiect-pilot este Şcoala catehetică „Hristos împărtăşit copiilor“. Cam cum era pe vremuri Şcoala de duminică. Cu o parte a asociaţiei Cumpăna tinerilor aducem copii aici şi-i meditäm la materiile unde au probleme“.

Lista cu ce mai e de făcut rămîne şi ea deschisă: directoarea şcolii devenite recent Grup şcolar, **Aurelia Filip** – una dintre iniţiatoarele proiectului „Satul european“ – ne vorbeşte despre viitorul Campus şcolar – cu 24 de săli de clasă, şapte laboratoare, cantină şi Internet. Dna Gâju – despre „Centrul medico-social cu cabinete, laboratoare, unde să se lucreze cu bătrînii. *After school.* Parcul de agrement – 5 ha cu bănci, foişoare. Centrul de tineret cu sală de lectură, discotecă, minibar, pistă de role şi bicicletă“. Cadar Adinan – de noua geamie: „una de 100 m^2, şi cu mansardare – femeile să aibă loc sus, cu un minaret de 28 m înălţime, plus covoare pentru fiecare om în parte, şi o staţie puternică“.

Listele cumpenene, de toate felurile, sună, recunosc, apologetic şi ireal. Din cîte am văzut însă la faţa locului, cele incluse la capitolul „gata făcute“ sînt reale. Iar locuitorii Cumpenei, oricît de amestecaţi, din diverse locuri şi timpuri, îşi continuă drumurile, la fel de grăbiţi. Împreună cu ***Stela Iorga,*** *fosta bibliotecară, şi responsabilă cu muzeul local, găsim, pînă la urmă, un singur loc în care putem bea o cafea: (tot) la Primărie, unde ne-o face cineva în grabă... Dna Iorga pare să funcţioneze într-un alt ritm, în afara sistemului, fiind pensionară. Dar nu-i aşa. Şi la ea e temporar, pînă o să apară un nou sediu pentru muzeu, care, momentan, e doar „un colţ“ din Clubul înţelepţilor...*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Comerţul în zilele libere e neconstituţional.** Comercianţii din landul Berlin îşi pot desfăşura activitatea în zece duminici pe an, după un program special. Firește, în cele patru duminici de dinaintea Crăciunului comercianţii au voie să-şi ţină magazinele deschise. Aceste reglementări adoptate în 2006 fac parte dintr-un pachet de legi liberale, care corectează o legislaţie deosebit de restrictivă în ceea ce priveşte activitatea comercială în zilele de duminică. Biserica Evanghelică şi Biserica Catolică au contestat legile liberale din 2006, la Curtea Constituţională. Şi au avut cîştig de cauză. Conform unui articol de lege din 1919 preluat şi în Constituţia Federală, duminicile sînt „zile de repaus şi înălţare sufletească"; inclusiv pentru lucrătorii comerciali, interpretează Curtea Constituţională. Verdictul: comerţul în zilele libere e neconstituţional. Începînd de anul viitor, magazinele din Berlin vor trebui să reducă drastic programul de lucru al magazinelor în zilele de sărbătoare. Acum e 13-20. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● **Capitala Franţei, capitala plictiselii.** Pe 18 noiembrie, la ora 11 dimineaţa, Primăria Parisului lansa portalul *Paris Nightlife,* un site cu informaţii culturale destinat turiştilor. Cu doar o zi în urmă, o asociaţie lansa un apel cu sloganul „Noaptea moare în linişte". Într-adevăr, de la apariţia curselor low-cost, mii de turişti din Europa aleg să-şi petreacă sfîrşitul de săptămînă în diverse oraşe mari de pe continent. Capitale „vecine" cu Parisul – cum ar fi Berlin, Madrid sau Londra – se numără printre destinaţiile favorite. Lipsa de dinamism a ofertei culturale şi viaţa nocturnă lipsită de strălucire de la Paris au contribuit în mod decisiv la succesul acestor destinaţii. Asociaţia care reprezintă artişti, producători de spectacole, patroni de cluburi şi clubberi a strîns nu mai puţin de 12.000 de semnături. „Moartea" distracţiei este o consecinţă a reglementărilor „prea stricte" (spun iniţiatorii apelului) cu privire la decibeli, legislaţia anti-tabac, transportul public deficitar, plîngerile „aberante" ale vecinilor, descinderile prea frecvente ale poliţiei (care face controale inopinate în cluburi pentru a depista consumatorii şi mai ales vînzătorii de droguri). Oraşul Luminilor e din ce în ce mai întunecat. (după *Le Monde)*

UN ANGAJAT AL SERVICIULUI DE ÎNŢELEPCIUNE I-A CROIT UNUI INTELECTUAL UŞUREL STAREA DE BINE, ÎN CARE MAJORAREA VIEŢII ASEARĂ A FOST DEFINITORIE

● Consiliul de Miniştri italian a primit zilele trecute o înregistrare cu Alessandra Mussolini făcînd sex cu liderul organizaţiei de dreapta *Forza Nuova*, Roberto Fiore. Expeditorul, un fost angajat al serviciului de securitate (SPP-ul italian), a cerut un milion de euro în schimbul documentului original. Cîtă nerăbdare! La noi, o asemenea înregistrare ar fi făcut, în campania electorală, un mandat de preşedinte. Un mandat cîştigat, desigur, pentru „cel dintîi bărbat", care-o fi el... (**S. S.**)

● Din vasta (aproape inepuizabila) înţelepciune a sloganurilor comerciale: „A mobila e o necesitate, a alege e o artă". (**D. S.**)

● Inspiraţi, pesemne, de dosul de palmă (hai, recunoaşteţi, n-a fost pumn; cine zice c-a fost nu ştie ce-i ăla!) pe care preşedintele i l-a croit unui puşti în celebra de-acum scenă de la Ploieşti, locatarii unui bloc din zona Crîngaşi au atîrnat de geamuri următorul mesaj de susţinere a dlui Băsescu: „Arde-i Băse!". (**R. T.**)

● Dacian Cioloş este nominalizat pentru funcţia de comisar pentru Agricultură al UE. A doua zi, emisiunea lui Stelian Tănase îl are invitat pe Cioloş. Pe cine mai aduce Tănase? Flooooriiiiiiiin Căăăălineeeeeeescu!!! S-a discutat despre melci, despre cum e cu patriotismul. Călinescu i-a dat lecţii lui Cioloş, i-a zis el cum e cu UE şi agricultura. Mare intelectual domnu' Tănase, la mai mare! (**C. G.**)

● Doi pensionari retraşi dintr-un grup mai mare de indivizi, care socializau şi beau bere în faţa unui supermarket, purtau o mică dispută politică. „Geoană e omul sistemului care ne-a mîncat zilele, prostănacul lui Ilici, nu-l votez în ruptul capului", zice primul. „Ruptul capului, băi, Costele!", a replicat al doilea molcom. L-a apucat apoi de cot pe Costel şi l-a întors uşurel să-i arate ceva. „Ia uită-te tu mai bine la afişele alea de acolo, cu Băsescu. Vezi că are doar jumătate de cap? Îl votezi pe unul pe care-l şi vezi pe afiş că nu-i întreg la cap?". (**A. M.**)

● Un Beauty Salon de pe Calea Moşilor se numeşte „Starea de bine". Oare un cabinet stomatologic ar trebui să se cheme „Starea de rău"? (**A. P.**)

● Pe Prima TV există o emisiune numită *Cireaşa de pe tort,* în care patru vedete sînt invitate să-şi demonstreze abilităţile culinare. Unul dintre participanţi, manelistul Nicolae Guţă, a ţinut să-şi exprime mulţumirile faţă de cei care l-au învăţat cum se găteşte carnea la ceaun: „...vreau să le mulţumesc la romii din Germania, care printre noi, romii, e rasă superioară". Acum am înţeles care e motivaţia exodului spre Vest: probabil romii din Spania sînt consideraţi franchiştii etniei; iar cei din Italia se socotesc cu mîndrie, printre ceilalţi, Cămăşile Negre. (**M. Ş.**)

● Non-violenţi, unii cîntînd, mulţi ţinîndu-şi copiii lîngă ei, 30.000 de sloveni – muncitori, pensionari şi studenţi – au manifestat împotriva Guvernului de centru-stînga, cerînd modificarea Legii pensiilor (care prevede o creştere a vîrstei de pensionare de la 63 la 65 de ani) şi majorarea salariului minim de la 459 la 600 de euro. Slovenia – cel mai prosper stat fost socialist, cu moneda euro, 9,1% şomaj, dar şi cu Naţionala de fotbal calificată la Mondialul din 2010 – are două milioane de locuitori. Cam cît Bucureştii. De unde şi întrebarea mea de bucureştean: „Cum o fi să ieşi în stradă pentru un salariu minim de 600 de euro?". (**R. C.**)

● Într-o bună dimineaţă, m-am trezit, m-am aşezat la calculator şi am deschis Google. În secunda următoare, am încremenit: în partea dreaptă a ecranului trona anunţul „Ziua morţii tale". Era un link afişat automat, spre un site cu teste de evaluare a duratei vieţii, în funcţie de obiceiurile mai mult sau mai puţin sănătoase pe care le dezvolţi în timpul ei. În orice caz, ca să fim scutiţi de astfel de emoţii, ar fi trebuit ca la deschiderea motorului de căutare să troneze direct anunţul: „Ce rost mai are să cauţi? Oricum o să mori". (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

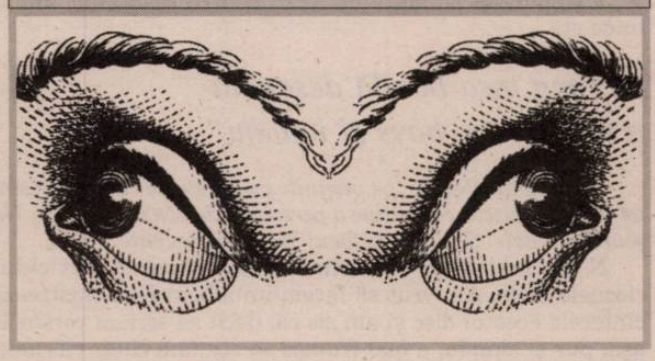

● Transcriu aici, cu oarecare jenă pentru indiscreţia involuntară, nişte replici auzite din mers la Viena, săptămîna trecută, rostite de oameni care vorbeau la telefonul mobil: „Săru' mîna", „Ce-ai mîncat aseară?" şi „E belea mare cu Băsescu!". (**M. V.**)

● Într-unul din saloanele clubului La Scena, o dilemă: printre portretele mai multor scriitori, Erich Maria Remarque este etichetat drept Remark. Scriitorul, născut în Germania, din părinţi, ce e drept, Remark, a murit în Elveţia, Remarque. Pentru desenator, clar a contat naşterea. Pentru posteritate însă, se pare că moartea a fost definitorie. (**S. G.**)

LA CÎTEVA SATE DEPĂRTARE DE UN VIITOR ÎN ODĂJDII, ESENŢA OMULUI DE PE MARGINEA DRUMULUI VIU E ACEEAŞI: „A IMPACTIZA DE ZOR"

● Răspunsul unui giurgiuvean, întrebat de ce votează la cîteva sate depărtare de casa lui: „Ei, am zis să votăm şi aicişea!". (**M. C.**)

● Sergiu Nicolaescu, după o îndelungată experienţă de regizor-inginer sau inginer-regizor, dă verdictul: caseta nu e trucată! Vorba lui, de acum cîţiva ani, cînd căuta locaţii pentru un viitor film şi a descoperit prin Moldova un sat idilic, ireal, într-o vale acoperită cu zăpadă (despre care nici măcar un profesionist de la Hollywood n-ar fi putut jura cu mîna pe inimă că nu e o butaforie, în platourile de la Buftea): „Iar n-or să ne creadă americanii!". (**A. P.**)

● Cînd am intrat, ca să votez, în incinta Şcolii nr. 163 (din Calea Giuleşti nr. 53), peretele de la intrare m-a întîmpinat cu – nici mai mult, nici mai puţin – 20 de icoane aşezate în rînduri paralele ca într-o expoziţie de la Muzeul Ţăranului Român. Mă aşteptam să apară şi nişte popi în odăjdii, să-mi înmîneze buletinele şi ştampila de vot. (**M. C.**)

● Celebrul Sorin Ovidiu Vîntu locuieşte în Deltă. Undeva pe după ape. Acolo este vizitat de politicieni, ziarişti şi alţii. Adică oamenii pleacă de la Bucureşti, se duc la mama naibii în Deltă, unde S.O. Vîntu îi aşteaptă lejer, îi ia cu barca, îi duce la vilă. Îmi puteţi spune că psihanalizez prea mult, dar mie îmi pare un exerciţiu de dominare, e drept, ceva mai sofisticat decît pupatul papucului sau al inelului, dar esenţa e aceeaşi. Aşa că atunci cînd am citit un titlu mare într-un ziar că S.O. Vîntu s-a întîlnit cu Dinu Patriciu, prima întrebare care mi-a venit în cap a fost: unde? S-a dus Patriciu în Deltă, i s-a aplicat ritualul? Avea trabucul la el? Muream de curiozitate. Apoi, am citit articolul şi m-am lămurit. S-au întîlnit în Bucureşti. 1-0 pentru Patriciu. Mogulul nostru e mai tare decît mogulul lor. (**C. G.**)

● Bioenergeticiana Luminiţa Pavăl susţine, în *Evenimentul zilei,* că ne străbat 385 de gînduri pe secundă şi că posedăm „80.000 de tipuri de gînduri şi emoţii negative, doar două pozitive – bucuria şi mulţumirea". Această disproporţie ne macină psihicul, ne mănîncă zilele, ne scurtează viaţa, adică ne împiedică să trăim 100 de ani, cîţi „îi sînt alocaţi omului", potrivit studiilor efectuate de bioenergeticieni. În secunda asta, unul dintre cele 385 de gînduri îmi cere să-i spun „Mulţumesc, săru' mîna!" pentru această clarificare aşteptată de cînd mă ştiu. (**R. C.**)

● Pînă la Buzău, stîlpii de pe marginea drumului erau împărţiţi frăţeşte între Traian Băsescu, Mircea Geoană şi, din doi în doi kilometri, Crin Antonescu. De la Buzău în sus, spre Suceava, n-am mai văzut decît stîlpi şi afişe electorale roşii. O concluzie: Moldova nu-i a noastră, e a urmaşilor urmaşilor lui Ion Iliescu. (**A. P.**)

● Incubatorul Maternităţii Bucur, unde a ars de viu acum cîteva săptămîni un bebeluş, a fost fabricat în... 1973, adică ani buni înainte să se nască părinţii bebeluşului. Neglijenţă? Eu aş încadra acest caz la premeditare. Dar se va face dreptate în curînd: asistentei i se va tăia 10% din salariu timp de trei luni. (**M. C.**)

● Cîteva cuvinte din noul vocabular: „a impactiza", „a linkui", „a spămui", „a emaila". (**M. C.**)

● Ca şi la Orhan Pamuk acum un an, la întîlnirea-lectură de săptămîna trecută cu Salman Rushdie de la Teatrul Odeon n-am văzut în sală decît 2 (doi) scriitori români. Restul îşi scriau de zor capodoperele, firește. (**M. C.**)

„Un artist trebuie să se antreneze ca un sportiv“

– interviu cu Alexandru ANDRIEŞ –

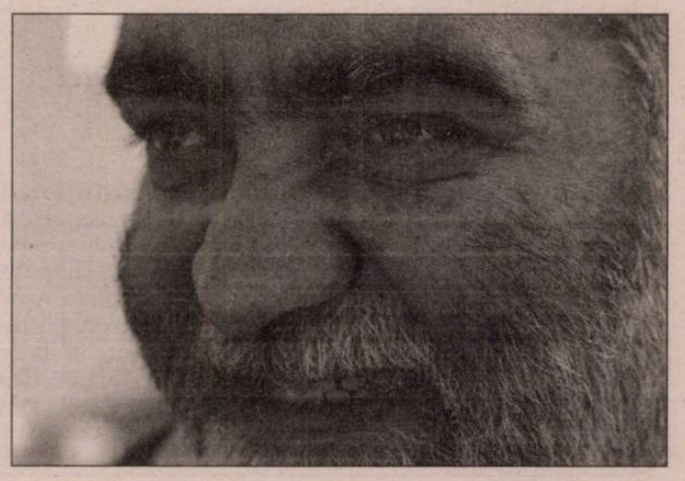

A scos un nou disc, Petală *(A&A Records), un volum cu fotografii şi versurile cîntecelor imprimate, precum şi o carte cu proiectele sale din perioada studenţiei la Arhitectură, ambele publicate de Editura Vellant. Alexandru Andrieş va concerta luni, 7 decembrie, la Cinematograful Scala.*

Publicul vă cunoaşte mai mult ca muzician; povestiţi-ne cum aţi ajuns arhitect?

Am ajuns la Arhitectură dintr-o întîmplare care, din punctul meu de vedere, s-a dovedit benefică, deşi am crezut atunci că e o catastrofă. Eu am vrut să fac Arte Plastice. În clasa a XI-a am aflat că nişte desene făcute de mine pe vremea cînd eram la grădiniţă au luat locul întîi la un concurs internaţional, ceea ce însemna o bursă *sine diae* la Şcoala de Belle Arte din Paris, plătită de Organizaţia Naţiunilor Unite. Dar în locul meu a plecat băiatul unui ştab de la partid din Braşov. Chestia asta m-a enervat groaznic şi, ca orice adolescent de 17 ani care n-are destulă minte, m-am supărat pe pensule şi pe culori şi am zis că eu nu mai pictez în ţara asta. Pentru că ştiam să desenez, am dat la Arhitectură. De ce să mă mai chinuiesc să învăţ altceva? În clipa în care am ajuns la Arhitectură, mi-am dat seama că meseria asta e ceva foarte frumos, despre care nu ştiam mare lucru.

Acum, îmi pare mult mai bine că am făcut Arhitectura, şi nu Pictura. În timp, mi-am dat seama că orice specializare într-o artă clasică – pictură, grafică, teatru, muzică – te face să fii mult mai orgolios şi mai întors către tine ca om, pentru că măcar tu trebuie să crezi în tine ca artist, altfel nu mai faci nimic. Pe undeva, e un „rău necesar“. Arhitectura te obligă însă să lucrezi cu oameni, pentru că, în primul rînd, nici un proiect nu poate fi făcut de unul singur. Trebuie să colaborezi cu inginerul de structuri, cu inginerul de instalaţii, cu specialiştii în detalii şi cei în decoraţii. Pe de altă parte, există întotdeauna cineva care ţi-a comandat proiectul. O singură dată în viaţă, dacă ai destui bani, îţi faci casa ta. În rest, lucrezi pentru alţii. Şi asta îţi mai domoleşte puţin orgoliul, te învaţă să fii mai uman. Şi eu cred că aveam nevoie de asta.

Ce aţi realizat ca arhitect?

Procentul de proiecte realizate în meseria noastră este destul de caraghios: din zece proiecte, dacă ai noroc, unul se şi face în realitate, nouă rămîn doar pe planşetă, ca desene. Lumea nu ştie că există o aşa cantitate de muncă care rămîne în sertar, nevalorificată. Simplul fapt că ai noroc să ai la activ şi nişte case care există fizic, în picioare, este grozav. Eu am avut marea baftă să lucrez cu nişte arhitecţi foarte buni – Viorel Simion, Zoltan Takacz, Ştefan Lungu, Călin Irimescu, Maria Ioana Mîntulescu, Radu Canciovici şi alţii – şi să avem şi clădiri care s-au făcut. Proiectul la care ţin în mod special este primul la care am lucrat puţin cînd eram student: Postăvăria Română, proiectată de Zoltan Takacz, Viorel Simion, Petre Ciuta şi Puiu Lungu. Clădirea există şi azi. La acea vreme, a fost o adevărată revoluţie din punct de vedere al arhitecturii. A fost, cred, una dintre puţinele – dacă nu prima clădire din Bucureşti – care avea cărămidă aparentă combinată cu faţadă cortină de sticlă. Era de-a dreptul o obrăznicie, proiectul era atît de capitalist... La un moment dat a trecut pe acolo tovarăşul Ceauşescu şi, cînd a văzut-o, a zis: „Cine a făcut urîţenia asta?“. Şi s-au trezit colegii mei la Arhitectură cu băieţii cu ochi albaştri care au fost la doi paşi de a-i băga în puşcărie şi i-au pus peste noapte să facă un proiect „frumos“, adică aşa cum îi plăcea lu' tovarăşu'. Dar, din fericire, costa atît de mult, încît nu şi-au permis să refacă clădirea, aşa că a rămas neatinsă. Dar i-au schimbat traseul lui Ceauşescu ca să n-o mai vadă. Chiar aşa s-a întîmplat! *(rîde)*

Au mai fost tot felul de case... În general, mi-a plăcut să lucrez case de locuit, case pentru oameni, micuţe. Nu mi-a plăcut să mă bag la proiecte mari şi fiţoase. Majoritatea sînt case particulare, iar proprietarii nu vor neapărat să ajungă în ochii publicului, pentru că, după aceea, păţesc ca Alifantis: după ce i-am făcut eu cîntecul „Piaţa Romană numărul 9“, a trebuit să se mute de acolo pentru că a aflat lumea unde stă.

„Prima mea bandă desenată a fost cu cowboys şi indieni“

În volumul Petală, *pe paginile cu versurile cîntecelor sînt tot felul de desene care aduc a personaje de benzi desenate. Un şoarece, o oaie. Ştiu că aţi făcut şi benzi desenate...*

N-am mai făcut în ultima vreme. Acelea sînt chiar ciornele mele. Am vrut să facem un album care ilustrează cîntecele acestui disc şi am zis că, decît să scriem versurile aşa, pur şi simplu, e mai frumos să scanăm chiar ciornele. Una e făcută chiar dintr-un avion, pe o pagină de la o revistă, cînd mergeam la mătuşă-mea în America.

Prima bandă desenată pe care am făcut-o a fost cu cowboys şi indieni. Cred că eram încă în şcoala generală. Dar a fost desenată în creion şi nu mai există de mult, la vremea aceea nu m-am gîndit să o fac în tuş ca s-o păstrez. Culmea e că n-am făcut nici o bandă desenată cu caricaturi sau de umor, aşa cum sînt astea pe care le mîzgălesc. De obicei, acelea apar pe foi pentru că nu pot să scriu cîntecul de la cap la coadă. Îmi vin nişte idei, scriu, şi pe urmă fac o pauză, mă gîndesc. Şi cînd mă gîndesc, desenez pe acolo tot felul de chestii. Figura cu creion în mînă şi cu floare e un fel de semnătură a mea. Şoricelul şi cioara deja apar de mult pe tot felul de discuri. Mai de curînd a apărut şi oaia care, evident, e de la *Micul Prinţ*, chiar dacă pare mai obraznică decît e acolo. Mă joc cu pixul pe hîrtie.

Spuneţi că în arhitectură, din zece proiecte, doar unul se finalizează. Şi în muzică, compuneţi 40 de piese, şi doar 10 sau 15 ajung pe album...

Da. Dar oricum le scriu pentru că-mi face plăcere să le scriu. Pe de altă parte, e mult mai bine să ai multe cîntece decente din care să-ţi permiţi să alegi cele care sînt cu adevărat bune. În ultima vreme, de cînd există tehnologia digitală, s-au reeditat şi se reeditează în continuare tot felul de materiale, în special din perioada anilor '60. Descoperă prin pivniţe tot felul de benzi şi apar tot felul de bonus-uri: discul X la care au mai fost găsite patru cîntece într-un sertar. Cînd asculţi la modul serios discul, în cele mai multe cazuri observi că cele patru nu prea meritau să fie pe disc şi de-aceea le-au lăsat ei acolo în sertar, nu că le-a fost lene. Eu nu încerc nici măcar să imprim aceste piese despre care nu cred că sînt destul de bune. Am avut o perioadă în care am imprimat foarte multe chestii şi, la ora actuală, chiar îmi pare rău, pentru că multe dintre ele n-au ce să caute acolo. Nu vorbesc de discurile care au apărut oficial, ci de nişte discuri care au apărut în perioada '90-'98, în tiraje foarte mici, pe care am tras tot felul de chestii care atunci mie mi se păreau grozave. Acum, ascultîndu-le, mă gîndesc de ce mi-am pierdut vremea?

Eu cred că e imperios necesar pentru un artist să aibă grijă de calitatea a ceea ce oferă publicului. Această calitate nu poate să existe decît cu foarte multă muncă invizibilă în spate. Că desenezi, că faci cîntece, că scrii piese de teatru, că pictezi – zilnic trebuie să te antrenezi, ca un sportiv de performanţă. În clipa în care nu faci asta, chiar dacă nu e evident, se simte în ceea ce faci că ai pierdut cumva îndemînarea, că nu mai eşti în ritm. Şi eu oricum fac cîntece tot timpul. Nu chiar zilnic, dar de cîte ori îmi vine o idee bună, o pun pe hîrtie. Pe urmă, cîntecele care cred că sînt bune le pun de-o parte. Apoi vin prietenii şi fac ei selecţia, pentru că n-am cum să fiu obiectiv. Mie îmi plac toate oricum că le-am făcut eu. Aşa că ce ajunge pe disc este filtrat de cel puţin două ori, dacă nu de trei ori, şi şansele sînt ca materialul să fie cu adevărat bun. Să aibă măcar ceva valoros.

Peste tot scrie că sînteţi arhitect, cîntăreţ, scriitor, poet, traducător, membru în uniuni, comitete şi comisii. Aveţi timp pentru toate?

Păi, nu sînt căsătorit. *(rîde)* Am din start mai mult timp liber. E o glumă, bineînţeles. Cred că pentru ce-ţi place îţi faci timp întotdeauna. Cînd faci o meserie care nu-ţi place, ţi se pare o corvoadă, n-ai timp şi de-abia aştepţi să pleci de la serviciu. La mine nu e cazul. Nici la arhitectură, nici la desenat, nici la cîntat, nici la nimic. La un moment dat, eram cu cineva într-o excursie şi pe la trei noaptea s-a trezit şi m-a întrebat. „Ce faci?“. Zic: „Mi-a venit o idee şi fac un cîntec“. „Cum?“ „Da, m-am trezit din somn, zece minute, o pun pe hîrtie şi mă culc la loc.“ N-a crezut. Cînd s-a uitat pe hîrtie, a zis: „Dar cum se întîmplă lucrul ăsta?“. „Crede-mă că nu ştiu. De multe ori nu mă trezesc deloc noaptea, alteori mă trezesc, mă întorc pe partea cealaltă şi mă culc la loc.“

a consemnat Maria BERCEA

Varianta integrală a interviului poate fi citită pe www.dilemaveche.ro

PUBLICITATE

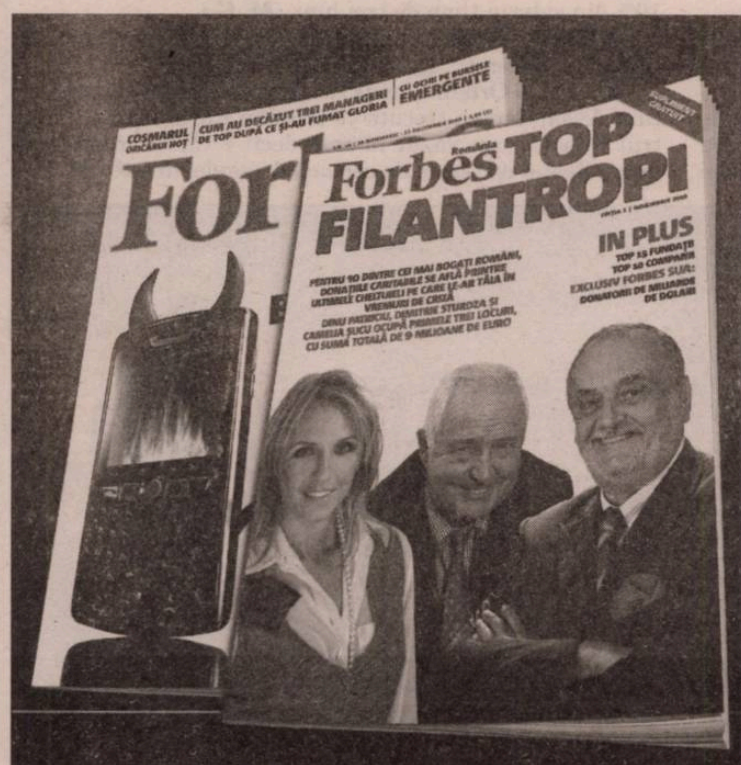

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 304 ● 10-16 decembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

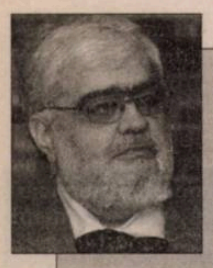

Andrei Pleşu
„Cîteva observaţii de stilistică electorală“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Pe viaţă şi pe moarte?“
pagina **3**

Divanul *Dilemei vechi*
Horia-Roman Patapievici
paginile **20-21**

La rece, despre încălzirea globală

© I. Mîntecan

„Dacă ignorăm problema încălzirii globale, o facem spre pieirea noastră.“
BARACK OBAMA, preşedintele SUA

„Încălzirea globală e un mit şi cred că orice persoană serioasă e de acord cu mine.“
VÁCLAV KLAUS, preşedintele Republicii Cehe

5 948467 000247 50

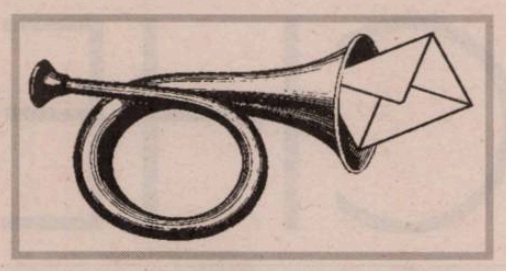

Nr. 302: „*Valorile românilor*“

Va mai funcţiona autocontrolul?

Prima tentaţie este să nu mai credem în nimic. Dar a doua tentaţie este cu totul alta. Am fost copil unic şi am regretat. Este suficient să citeşti corespondenţa Piei Pillat Edward (fiica poetului I. Pillat) adresată fratelui ei Dinu, mult iubit şi cu cinci ani mai mic decît ea. La fel, jurnalul lui Arşavir Acterian în care menţionează puternice şi gingaşe sentimente pentru Jeni Acterian, sora mai mică decedată timpuriu. Este vorba aici despre trainice şi frumoase sentimente care nu ţin de conjuncturi sau valori economice, sociale etc. Ca între soţi, unde totul este mai complicat şi perisabil. Avînd copii în prima tinereţe, îmi amintesc multe bucurii pe care ţi le aduc aceste făpturi fragile, cînd le strîngi la piept, cînd cresc şi cînd rostesc cîte ceva care rămîne neperisabil în familie. Se explică copilului că există pui scoşi la incubator. Iar replica rămîne de pomină: „Şi pe urmă puiul se dă tot la găina care a făcut oul“. Nu poţi uita aşa ceva.

Vorbindu-se despre acel decret privitor la interzicerea avortului, nu se pomeneşte nimic despre trauma psihică produsă de un avort. Nici despre copiii, poate iniţial nedoriţi, care s-au dezvoltat plenar şi au adus bucurii „genitorilor“, ca să zic aşa. Aici aş spune că e bine să ai copii în prima tinereţe, aşa vei avea nepoţi la a doua tinereţe, iar apoi vei fi liber pentru multe şi plăcute zăboviri. Vorba cronicarului cu „zăbava“ şi cărţile ar trebui să aibă preţuire fie şi în formă electronică, audio-book, dar şi pe antica şi confortabila hîrtie.

Eu nu mă laud că nu-mi iubesc ţara. Abia aştept să mă întorc acasă din orice călătorie, de oriunde şi oricînd.

La TV (oricare) se observă că politica nu este arta negocierii, aşa cum este ea definită. Este un *nu* mare, greţos şi lăbărţat de care orice om normal şi echilibrat s-a săturat. O intoxicare, mă tem, care se va transmite celor din generaţiile tinere care vor învăţa să fie duri, neînduplecaţi, neinteresaţi de anumite aspecte din viaţă şi din ţară, vor învăţa să stea cu spatele la aspecte şi la evenimente importante în viaţa lor şi a cetăţii. Şi vor mai învăţa că a greşi e omeneşte şi poţi s-o duci într-o greşeală (una mereu alta). Şi că poţi să te scuzi „emoţional“, iar autocontrolul, atît de preţios şi binevenit, să nu funcţioneze nicicînd. Mai poţi fi profesor cu vocaţie? Mai poţi să-ţi iubeşti şi profesorii?

Lîngă geamul sufrageriei au fost plantaţi doi cireşi care au marcat un fericit eveniment în familie. În aproape 17 ani de atunci cei doi pomişori au fost rupţi, distruşi, mutilaţi. S-au îndărătnicit să odrăslească mereu – o lună de zile, cei doi pomi înfăşuraţi în horbota albă a florilor ne-au bucurat. Apoi, au urmat fructele, din care nu prea consumam. În acest an au fost rupţi cu sălbăticie cu totul. Nu poţi afla cînd, cine şi cum.

Regret dispariţia doamnei Magdalena Boiangiu cu al său glob cubic şi plecarea lui a.l.ş. (e o glumă sau chiar e în Patagonia?).

Rămîne să ne bucurăm de cei ce au umplut sau vor umple aceste goluri.

Sperăm într-un An Nou fără alegeri. Fără, fără... multe.

Dar şi cu un călduros şi viguros La Mulţi Ani.

Maria NICULESCU

str. Gral Radu Rosetti, bl. 6, ap. 11, Oneşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Revoluţia „din depărtare“**
- **Monumentele UNESCO**
- **Prostia**

Nr. 301: Articolul lui Sever Voinescu, „De unde vine şi cum s-ar trata criza“

Creşterea economică şi religiozitatea

Stimată redacţie,

În articolul „De unde vine şi cum s-ar trata criza“ din nr. 301, dl Sever Voinescu foloseşte premisa unui studiu ştiinţific (http://www.economics.harvard.edu/faculty/barro/files/Religion_and_Economic_Growth.pdf) pentru a expune cîteva idei proprii. Conform studiului, ar exista o creştere economică atunci cînd credinţa religioasă creşte ca pondere şi intensitate şi că în spaţiul creştin (dar şi musulman, şi iudaic) corelaţia ar fi mai puternică atunci cînd se intensifică temerea de iad/infern.

E de menţionat însă o altă corelaţie găsită de autori şi neîmpărtăşită nouă de către dl Voinescu, cea negativă între creşterea economică şi mersul la biserică. Cu alte cuvinte, nu clamarea publică a religiozităţii, exprimată printr-o participare de multe ori „de ochii lumii“ e corelată cu creşterea economică, ci credinţa intimă.

Cinstit vorbind e însă destul de dificil să compari două mărimi din care una – religiozitatea – e suficient de vagă şi subiectivă, pentru a ajunge la un rezultat utilizabil.

Ce e mai evident şi general acceptat în lumea ştiinţifică este că SUA, în calitate de ţară cu o religiozitate mult mai întrepătrunsă cu viaţa politică decît restul lumii occidentale, constituie un aşa-zis *outlier* (adică o observaţie care se află la distanţă de restul datelor dintr-o distribuţie) faţă de ţările occidentale, şi asta din mai multe puncte de vedere. În rest, se poate spune că în general ţările cu o economie mai dezvoltată sînt şi cele în care religia joacă un rol mai redus (vezi, de exemplu, ţările scandinave, faţă de Grecia, Spania, Portugalia). Asta pentru a nu mai vorbi de ţările islamice (unde creşterea economică e o excepţie datorată doar rezervelor de petrol).

Dl Voinescu spune mai departe: „În orice caz, mai adăugăm la abia schiţatul dosar al problemei şi observaţia esenţială a marelui preşedinte american Ronald Reagan, care spunea că democraţia adevărată poate funcţiona numai într-o societate cu viaţă religioasă vibrantă. Asta pentru cei care, asemeni mie, cred că o economie capitalistă performantă nu poate exista decît într-o democraţie consolidată, reciproca nefiind, firește, valabilă“.

Nu doresc să-l contrazic pe dl Voinescu cu privire la importanţa lui Ronald Reagan, însă cred că R. Reagan trebuie mai curînd apreciat pentru fapte, decît pentru meditaţiile sale cu privire la economie sau/şi politologie. Cred că e destul de evident că religia nu joacă un rol important în Scandinavia sau, în general, în societăţile occidentale post-religioase pentru a demonta postulatul său (iar în ceea ce priveşte lipsa mersului regulat la biserică în Scandinavia, explicaţia cred că e cu totul alta decît cea sugerată de autorii studiului, dar asta e altă poveste). Trebuie însă contrazisă aserţiunea dlui Voinescu: o economie capitalistă performantă *poate exista* cît se poate de bine într-o „nedemocraţie“ (vezi China de azi, Singapore, Hong Kong), reciproca, adică o democraţie consolidată nu poate avea loc decît într-o economie capitalistă performantă, fiind de fapt mai curînd valabilă.

Şi dacă tot sîntem la studii, ar fi interesant de comentat un alt studiu, „Credinţa religioasă şi sănătatea societăţii“ (http://www.skeptic.com/the_magazine/featured_articles/v12n03_are_religious_societies_healthier.html), care scoate la iveală corelaţia marcantă (vezi figurile 1 şi 2 ale studiului) între religie şi rata de omucideri şi avorturi. Las dlui Voinescu (sau poate dlor Pleşu ori Baconsky) plăcerea de a ne delecta cu un astfel de comentariu într-unul din numerele viitoare.

Corneliu CAZACU

München

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 301: Articolul lui Andrei Manolescu, „O poveste cu ouă“

Cînd se băgau ouă în Chibrit...

Stimate domnule Andrei Manolescu,

Articolul dvs. m-a amuzat copios, dar mi-a amintit de „O (altă) poveste cu ouă“ reală şi (probabil) autentică...

Pe la începutul anilor '80, în plină „Iepocă de Aur“, oul reprezenta valută forte nu numai în Seini, dar şi în Bucureşti. Mai ales cînd se apropiau Sărbătorile Pascale, ouăle deveneau marfă de contrabandă, toţi le doreau, toţi le urmăreau, dar pentru majoritatea dintre noi rămîneau în realitatea virtuală: nu se materializau în ouă roşii, încondeiate personal cu vopsele Gallus şi prezente pe masa de Paşte.

Pe vremea aceea, îmi desfăşuram activitatea în folosul patriei la o întreprindere din zona Pieţei Chibrit, loc potenţial de „găsit ouă“ de care toţi colegii îşi legau mari speranţe în acel ajun de Paşte.

Trecînd prin curtea întreprinderii, am remarcat un morman proaspăt descărcat de „brichete de cărbuni tip ou“ pentru centrala termică. Mi-am amintit imediat de cartoanele de ouă cocoţate pe toate fişetele din birouri, în ideea că „bagă ouă“ în Piaţa Chibrit! Zis şi făcut!

Am pus mîna pe trei cartoane, le-am umplut cu grijă cu brichete de cărbune, le-am ambalat în hîrtie albă (imaculată concepţiune!), le-am legat sănătos cu sfoară de cînepă (cu multe noduri, ca să nu-i vină nimănui cheful să verifice conţinutul) şi mi-am aşteptat potenţiala victimă. Fiind vorba despre o ofertă care nu putea fi refuzată: două cartoane de ouă în ajun de Paşte, înstrăinate la preţ oficial – amatorii nu au întîrziat să apară. Conform principiului „primul venit, primul servit“, le-am vîndut celui mai drag (şi naiv!) coleg amator de chilipiruri.

O colegă „amabilă“ l-a însoţit în tramvaiul spre casă şi ne-a povestit a doua zi cît de grijuliu îşi ferea coletul în înghesuiala din tramvai (ţinîndu-l deasupra capului) şi cum apela la simţul civic al partenerilor de „saună“ să nu-i strivească agoniseala.

Dimineaţă ne-a povestit şi el cît de entuziasmată a fost maică-sa de spiritul descurcăreţ al progeniturii şi ce cozonaci strașnici i-a promis din ouăle cu pricina.

Colegii (avizaţi) aşteptau desfăşurarea evenimentelor, care pe la prînz nu au întîrziat să-şi urmeze cursul firesc: telefonul a sunat, iar noi, recunoscînd vocea uşor alterată de nervi, am realizat că pachetul a fost deschis şi am chemat victima la telefon. „Alo, maman“ – a mai apucat să spună mieluşelul, apoi răcnetele şi imprecaţiile de la celălalt capăt al firului l-au redus la tăcere.

Noroc că am avut parte de un coleg care ştia de glumă şi care, odată returnaţi banii pe ouă, a considerat cazul închis, acceptînd brichetele de cărbune ca pe un *bonus* pentru iarna grea ce urma să vină!

Cu stimă,

Peter SZUEGYI

peter.szuegyi@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva observații de stilistică electorală

Barocul hermeneutic. Pasiunile oarbe exaltă detaliile. Lucruri pe care omul obișnuit, adică normal, neinflamat de opțiuni crîncene, abia dacă le percepe, capătă, pentru „militanți“, semnificații enorme. La ieșirea din cabina de vot a lui Traian Băsescu, cineva din sală a strigat ceva de genul „Să fie bine!“. Analiștii au intrat în colaps: ilegalitate! Strigătul cu pricina era o modalitate de susținere a candidatului PD-L, ceea ce nu e permis în sala urnelor! Nimic rațional nu putea fi invocat pentru a semnala derizoriul incidentului. Faptul de a auzi „Să fie bine!“ în prezența unui candidat nu exprimă decît un entuziasm privat, fără nici un efect asupra deciziei politice a celorlalți alegători, prezenți deja în sală cu o opinie formată. Patima și aflarea în treabă au rămas însă pe poziție: cu asemenea intervenții ilicite se fraudează alegerile.

PSD Hunedoara e scandalizat: pe mesele secțiilor de votare din zonă au fost puse la îndemîna electoratului pixuri portocalii. Care va să zică manipulare! Se cere dreptate: să fie puse pe mese pixuri de culori mai diverse. Îmi dau brusc seama că și eu, la secția specială unde am votat, am contemplat o declarație cu un pix portocaliu! N-am făcut nici o legătură între instrumentul cu pricina și hotărîrea mea politică. Nu m-am simțit invadat subliminal, tras de mînecă, fraierit. N-are a face! Scenariul e pus în mișcare cu o tenacitate vag paranoică.

Filmul micului meci de box dintre Traian Băsescu și copilul de lîngă scena unui miting electoral din 2004 a provocat un amplu delir analitic. Era trucat sau nu? Partizani devotați ai ambelor variante s-au întrecut în demonstrații sibilinice, de un înalt nivel tehnic. Momentul culminant, din punctul meu de vedere, a fost expertiza oferită de dl Szobi Csech, invitat ca specialist în arte marțiale („marțiane“, cum scria o gazetă). Dl Szobi Csech îmi e foarte simpatic. E un bărbat de ispravă, bine conservat, cu un ce candid și sportiv. Nu însă un mare vorbitor, iar eforturile lui explicative depășesc rareori stilul gimnastic. Discursul e din specia pantomimei: vorbitorul e convins de ceea ce vrea să spună, dar e obscur și se defulează gesticulatoriu. Între timp, pe toate ecranele, se repeta pînă la obsesivitate scena loviriii, devenită, în fond, un adevărat clip electoral.

Juratul pe Biblie. N-am să fac acum analiza evoluției profesionale a dlui Robert Turcescu, un jurnalist pe care l-am apreciat mult la începutul carierei sale. Între timp, o formație intelectuală precară și lipsa de modestie (respectiv o infantilă vanitate de vedetă minoră) l-au destructurat. A intrat în categoria comună a gazetarilor-pedagogi, diriginți aroganți ai națiunii, care iau de guler, mă-nțelegi, cu o suficiență rudimentară, pe toată lumea. Solicitat să modereze dezbaterea finală dintre Băsescu și Geoană, dl Turcescu și-a văzut visul cu ochii: avea „în bancă“ doi potențiali președinți, trăia marea ocazie a vieții lui: îi ținea în frîu, îi regiza încruntat, le dădea cuvîntul și li-l lua, incapabil să-și ascundă voluptatea de a juca un asemenea rol. N-avea eleganță, n-avea cordialitate, n-avea o cuviincioasă măsură. Iar la urmă s-a gîndit să dea lovitura: un „cadou otrăvit“, Biblia (legată în roșu), pe care cei doi combatanți să jure că sînt băieți buni. Prin aceasta, totul a căzut la un nivel provincial, de telenovelă. În primul rînd, mai ales în Noul Testament, juratul, indiferent pe ce, apare ca nerecomandabil (v. *Matei,* 5, 33-37). Dar chiar admițînd că, *in extremis,* se poate recurge la un asemenea test, miza pariului trebuie să fie la înălțimea obiectului sacru. E ridicol să spui: „Jură-mi pe Biblie că nu tu ai mîncat șnițelul din frigider!“. Sau că n-ai dat în Gigi sau că nu i-ai promis ghete lui Nelu. Scena a fost, inevitabil, de un foarte autohton prost gust, iar valoarea ei de testare – cvasi-nulă. Dl Turcescu ar face foarte bine să-și reevalueze potențialul și să-și contemple găselnițele și strategiile cu ceva mai puțin entuziasm.

Campania agresivă. La ora cînd scriu acest articol, nu știu încă rezultatul final al alegerilor. Deocamdată pare să fi cîștigat Traian Băsescu. Dacă acest rezultat se confirmă, voi repeta ceea ce am spus cu destul timp în urmă: campania posturilor de televiziune ostile președintelui a fost atît de nătîng isterică, atît de arbitrar și de monoton condusă, încît efectul public a fost inversul celui scontat. Băsescu a devenit victimă. Prin urmare, meritul realegerii lui revine, în mare măsură, celor mai feroce dintre adversarii lui. Domnii din specia Nistorescu-Ciuvică-Roșca Stănescu ș.cl. merită o decorație de la Cotroceni…

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pe viață și pe moarte?

Probabil că a fost cea mai murdară campanie electorală de pînă acum, dar mi se pare inutil să facem topuri în acest domeniu: am risca să nu vedem pădurea din cauza copacilor. Tehnicile au fost mereu aceleași: atacuri joase, acuze reciproce nu întotdeauna fondate, retorică înveninată etc. Acum, intensitatea a fost mai mare și, desigur, mijloacele – mai sofisticate: canalele de comunicare sînt mai multe și mai complexe acum decît înainte, peisajul presei s-a schimbat (concentrîndu-se în cîteva mari trusturi), legislația electorală s-a schimbat și ea, iar România este acum în Uniunea Europeană (ceea ce a anulat una dintre mizele campaniilor trecute: „intrarea în Europa“).

Mai important mi se pare, în acest context, să observăm că în discursul public au reapărut cîteva elemente de la începutul anilor ’90. De exemplu, mitingurile paralele și confruntările între manifestanții care își susțineau, în stradă, candidații. E adevărat, atunci ieșeau în stradă mii de oameni, acum doar cîteva zeci sau sute, „spontan“ (o „spontaneitate“ ușor de organizat în era sms-ului și a *twitter*-ului). Dar schema aceasta a mitingurilor și contra-mitingurilor părea uitată de pe vremea PDSR și a Convenției Democratice. Apoi, a reapărut definirea candidaților pe coordonatele Occident-Moscova. Vizita lui Mircea Geoană la Moscova a fost exploatată pe „linia“ Iliescu-URSS-comunism (deși Rusia – departe de a fi o țară liniștitoare pentru vecini și restul lumii – e, totuși, altceva decît URSS în 1990), în timp ce Traian Băsescu a fost (e drept, fără prea multă insistență), legat de ideea de Occident. Cu alte cuvinte, ar fi urmat să optăm nu pentru unul dintre cei doi candidați, ci pentru un destin național orientat spre Est sau spre Vest, ca și cum Războiul Rece încă nu s-ar fi încheiat. Mai sînt și alte exemple. Dar cel mai tulburător mi se pare faptul că s-a strigat, din nou, „Jos comunismul!“ și că s-a vorbit iarăși de „dictatură“. Dna Smaranda Vultur, profesoară universitară și autoare a unor importante și interesante cărți de istorie orală despre victimele comunismului, a descris, într-un articol din *22,* ce s-a întîmplat la Timișoara pe 1 decembrie și în presa *mainstream* nu s-a văzut (http://www.revista 22.ro/de-la-huligani-la-golani-351i-apoi-la-derbedei-7195. html). Un banner pus pe zidul Operei (deși o hotărîre a administrației locale interzicea afișarea de mesaje politice pe unul dintre simbolurile lui Decembrie 1989) susținea că „timișorenii vor răsturna și de data asta dictatura, așa cum au făcut-o acum 20 de ani!“. Evident, „dictatura“ era a lui Traian Băsescu. Bineînțeles că se pot găsi numeroase argumente împotriva unei asemenea interpretări a ideii de dictatură (cel mai la îndemînă fiind faptul că un dictator nu poate fi suspendat din funcție de Parlament, așa cum a pățit Traian Băsescu), dar mai e loc pentru argumente? Invers, se pot găsi numeroase argumente împotriva faptului că o vizită la Moscova ar fi, în sine, ceva suspect (cel mai la îndemînă fiind o simplă înșiruire a liderilor europeni care îi caută în coarne Moscovei și care au relații mult mai bune cu Putin & președintele său decît bietul domn Geoană), dar mai e loc pentru așa ceva? Ar trebui să fie, dar în goana nebună a candidaților, a consilierilor de imagine și a presei de a „vinde emoții“ s-a pierdut aproape orice urmă de raționalitate. Tot așa era la începutul anilor ’90, cînd se constituiseră cele două tabere – „neocomuniștii“ și „anticomuniștii“ – incapabile să dialogheze ori să încerce măcar să înțeleagă noile reguli democratice după care urma să funcționeze societatea. Ceva din intoleranța și din absurditatea de atunci a reapărut acum, cînd nu mai e vorba de „feseniști“ și „antifeseniști“, ci de ditamai partidele membre ale „marilor familii politice europene“ și de candidați care, între timp, au dat cu nasul prin Europa. S-ar părea că nu le-a folosit la nimic. „La intern“ folosesc aceleași mijloace ieftine de a cuceri electoratul, merg pe rețete sigure – de la vorbele frumoase spuse la televizor pînă la autobuzele cu votanți – pentru că îi mînă în luptă un fel de ură viscerală față de adversar. Iar noi, „ceilalți“ – de la lideri de opinie la simpli cetățeni și comentatori pe forumurile ziarelor – am rămas victimele aceluiași maniheism șchiop, ni se pare în continuare că avem de ales între *the good guy* și *the bad guy,* că (după preferințe), unul e salvatorul absolut, iar celălalt este groparul definitiv al bietei noastre democrații.

Nici nu ne dăm seamă că, din afară, lucrurile se văd altfel și accentele se pun, poate, mai precis. Presa occidentală a observat că nu este vorba despre comunism, salvarea națiunii, dictatură și alte asemenea chestiuni de viață și de moarte, ci de ceva mult mai clar: sîntem o țară „sub perfuzii financiare“, scrie, de exemplu, *France Soir,* iar Uniunea Europeană și FMI, care ne-au dat bani cu împrumut, solicită „garanții de probitate din partea viitorului șef de stat“.

Evident, ne rămîne mereu la îndemînă soluția de a spune că Occidentul „n-a înțeles nimic“ din sufletelul nostru pătimaș într-ale politichiei...

P.S. Am terminat articolul duminică seara, cu 5 minute înainte de anunțarea exit poll-urilor. Luni dimineața m-am trezit că încă aveam doi cîștigători. Apoi a rămas doar unul. Tot nu mi-e clar dacă sîntem „salvați“ sau „îngropați“...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„– Ce rău arăta azi Eliza Bennet, domnule Darcy! exclamă ea. N-am văzut în viața mea pe nimeni care să se fi schimbat atît, de iarna trecută pînă acum. I s-a înnegrit fața și s-a urîțit! Louisa și cu mine sîntem de părere că nici n-am fi recunoscut-o.

Oricît de puțin i-ar fi plăcut domnului Darcy asemenea comentarii, se mulțumi să răspundă cu răceală că nu remarcase altă schimbare, în afară de faptul că se bronzase oarecum – nici o mirare după călătoria din vara aceea.

– În ce mă privește, reluă ea, trebuie să mărturisesc că n-am găsit niciodată nimic frumos la ea. Are o față prea îngustă, tenul fără nici o strălucire și trăsăturile nu-i sînt deloc frumoase. Nasul nu are nimic caracteristic; linia lui nu e perfect conturată. Dinții îi sînt acceptabili, dar cu totul obișnuiți; iar ochii, despre care se spunea uneori că sînt foarte frumoși, nu i-am găsit niciodată extraordinari. Au o privire ascuțită, răutăcioasă, care nu-mi place deloc; și în toată atitudinea ei este un amestec de suficiență și lipsă de stil insuportabilă.“

(Jane Austen, *Mîndrie și prejudecată,* traducere de Ana Almîgeanu, Editura Eminescu, 1970)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Rotaţia cadrelor

Cum adică nu au CV-urile, Comisia Europeană a lui Papuc, cică să te documentezi, că ei transmit toate datele, purcoi de date spre marele public, să fie de capul lor transparenţa asta, sînt de groaza lumii, tre' să mă apuc să mă interesez de noii comisari şi ăştia îmi dau „CVs temporarily unavailable" pe pagina lor, pe http://ec.europa.eu/commission_designate_2009-2014/index_en.htm, acum ce să fac, să mă duc pe jdemii de site-uri de ziare din Slovenia, Polonia sau Malta, să găsesc cîte ceva despre candidaţi, cînd mă gîndesc că îi plătesc din banii mei din impozite pe oamenii de la DG Comm care ar fi trebuit să bage naibii nişte amărîte de CV-uri pe site, că doar puteau să bănuiască avalanşa de ziarişti care vor săpa după informaţii despre noii comisari, o să mă apuc să caut prin ziarele lor naţionale, dar asta ia săptămîni de lucru, nu se poate face în cîteva zile, noroc că jumătate dintre noii comisari sînt vechi, scriu despre ei, că îi cunosc cît de cît.

Aşa bombăneam zilele trecute, enervat că promisesem să produc o impresie „la cald" despre nominalizările lui Barroso pentru noua lui echipă, iar site-urile Comisiei nu furnizaseră încă nici o informaţie despre trecutul profesional sau politic al respectivilor. De aceea, încep cu ce ştiu, adică o părere despre portofoliul lui Dacian Cioloş. El este de mare vizibilitate. Vestea bună este că se va vorbi despre comisarul român al Agriculturii şi Dezvoltării rurale. Vestea proastă este că se va vorbi în presa europeană mai ales cu ocazii festive, bine potrivite cu un comisar pe agricultură: concursul de aruncat cu ouă spre sacoul comisarului şi cu lapte pe capota maşinii sale. Mandatul este dintre cele mai ingrate. Politica agricolă comună este în scădere de popularitate. Cresc în intensitate presiunile politice ale unei bune părţi a statelor membre pentru a i se reduce importanţa şi ponderea bugetară. Marea Revoluţie a Laptelui (adică scăderea cu 2 procente (!), anual, a cotelor de lapte eligibile pentru subvenţie) a creat zaveră mare printre fermierii occidentali. Axa Nordului (cu lider Marea Britanie) presează pentru realocarea banilor de subvenţie către dezvoltare tehnologică. Argumentul lor este că Agenda Lisabona (cum îi ajungem din urmă pe americani în cursa tehnologică) este o glumă proastă, atîta vreme cît aproximativ jumătate din banii europeni se duc pe subvenţii pentru fermieri. Europa Occidentală se specializase. Francezii şi spaniolii cultivau, nemţii le vindeau tractoare, iar englezii furnizau poliţe de asigurare pentru recoltele franţuzeşti şi maşinăriile nemţeşti. Au venit est-europenii în club şi lucrurile s-au deranjat în oarecare măsură. Portofoliul lui Dacian Cioloş este important, are un buget impresionant. Comisarul va avea însă o viaţă extrem de interesantă. Nu va avea nici o clipă de plictis.

Unii zic să avem răbdare pînă la audierile din Parlamentul European. Personal, nu cred că există motiv de emoţie. Comisarul român este printre foarte puţinii nominalizaţi care au competenţă reală în domeniul de care se vor ocupa. Cei vechi (jumătate din Comisie e formată din vechi comisari) au schimbat portofoliile pe principiul „sănătos" al rotaţiei cadrelor. Viviane Reding s-a ocupat pînă acum de Societatea Informaţională. Evident, era vorba despre IT, Internet, (de)reglementarea pieţei comunicaţiilor. Se va ocupa acum de justiţie, drepturi fundamentale şi cetăţenie. Va servi şi de Cabinet Doi. În caz că Barroso are treabă în altă parte, doamna Reding va conduce şedinţa colegială. Spaniolul Almunia rămîne, într-un fel, pe domeniu. A fost pe Politici monetare şi economice, trece la Concurenţă. E o oarecare asemănare. Ţine tot de economie. Estonianul Siim Kallas schimbă Politicile Anti-Fraudă cu Transporturile. Cele două domenii nu prea au nimic în comun. Favorita mea, Neelie Kroes (ex-Concurenţă), va ţine de acum înainte Agenda Digitală a Comisiei (da, aşa se cheamă noul său portofoliu). Italianul Tajani schimbă Transporturile cu Industria. Eh, e pe-aproape. Olli Rehn lasă Extinderea lui Füle (cehul cel nou) şi preia Treburile Economice şi Monetare. Şi aşa mai departe. Remarcabilul Piebalgs (fost Energie, portofoliu dificil) se va ocupa de o zonă mai puţin vizibilă, cea a Dezvoltării. Nu e vorba despre dezvoltarea regională (DG Regio va ţine de austriacul cel nou, Johannes Hahn), ci de coordonarea încă neclar definită a unei părţi din EuropeAid-Cooperation Office (AIDCO), sub conducerea Înaltei Reprezentante, Catherine Ashton. Scuze pentru termenii folosiţi, nu este vina mea, folosesc şi eu denumirile oficiale.

Dacă tot ajunserăm la doamna Ashton: domnia sa este motiv de mare emoţie pentru Barroso. O emoţie pur instituţională, desigur. La ce vă gîndeaţi? Conservatorii britanici s-au supărat rău de tot din cauza nominalizării doamnei Ashton şi au ieşit la atac: nu are nici o experienţă în administraţie, habar nu are de politică externă, a avut o fundaţie care, în anii '80, a fost finanţată de URSS. În acest moment, José Durão are de ales: o schimbă, negociază acceptarea sau o păstrează şi riscă să îi cadă toată Comisia, la vot, în Parlamentul European. De urmărit evenimentele.

Una peste alta, privind la Comisia Barroso Doi, fără a şti în detaliu CV-urile noilor membri, trag următoarele concluzii: în primul rînd, pentru a fi membru în Comisia Europeană pare a fi mai importantă cunoaşterea procedurilor birocratice interne decît competenţa pe un anumit domeniu. Altfel nu se poate explica rotaţia cadrelor. Doi la mînă: simbolismul numirilor „naţionale" negociate. Germania ia Energia. Hmmm. Citiţi ce vreţi printre rînduri. Francezul va păstori Piaţa internă şi Serviciile. Cine ştie ce zaveră a produs, în Franţa, Directiva Bolkestein, a liberalizării serviciilor, ştie cam la ce să se aştepte. Avem un domeniu nou: *Climate Action*. Traduceţi dumneavoastră ce înseamnă. De el se va ocupa (cine altcineva?) o daneză. Portofoliul Mediu este separat. Habar nu am de ce. Justiţia se rupe de Afaceri Interne care devin portofoliu separat. Pricina este, de data asta, logică, vine din prevederile Tratatului de la Lisabona care dă Comisiei un rol mult mai mare în chestiuni care ţin de ordine publică şi lupta cu infractorii. Slovacia cîştigă un post „strategic" (relaţii interinstituţionale şi administraţie). Bulgarii sînt supăraţi rău de tot pentru portofoliul Cooperării internaţionale şi Ajutorului umanitar. E drept, cred că sînt agasaţi şi deoarece capra românilor a ieşit mai bine în ecuaţie. În fine, grecii au căpătat un portofoliu de care sînt extrem de interesaţi: cel al Pescuitului.

Cam asta e ceea ce se bîrfeşte, deocamdată, despre nominalizaţii lui Barroso. Vor urma audierile în Parlament şi, foarte probabil, surprizele unor voturi negative. Vom avea, deci, ce scrie. Cine zicea că Uniunea Europeană e plicticoasă?

Adrian CIOROIANU

Rusia vrea un sistem de securitate european

Una dintre axiomele politicii externe moscovite este aserţiunea că extinderea NATO ar reprezenta, *per se*, o ameninţare la adresa securităţii Rusiei. Indiferent de declaraţiile plecate de la Washington sau de la Bruxelles – referitoare la scopurile preponderent politice şi, în esenţă, pur defensive ale Alianţei Nord-atlantice –, Rusia a considerat extinderea în „valuri" a NATO (prin înglobarea Germaniei reunificate, apoi a statelor Europei Centrale, apoi a statelor baltice şi din Europa de Est) ca fiind atacuri la adresa sferei sale de influenţă *legitime (id est* spaţiul fostei URSS, minus statele baltice – „evadate" norocos într-un moment de slăbiciune al Rusiei).

Acesta este motivul pentru care una dintre preocupările obsesive ale Rusiei post-2000 a fost aceea de a imagina un format politic apt de a bloca extinderea NATO sau, măcar, de a spori capacitatea de ingerinţă a Rusiei în politicile defensive ale Europei Occidentale & SUA.

Din această perspectivă trebuie privită propunerea făcută în data de 29 noiembrie 2009, de preşedintele Dimitri Medvedev – aceea a unui nou proiect de tratat de securitate european, „care să pună capăt, odată pentru totdeauna, moştenirii Războiului Rece". Potrivit administraţiei prezidenţiale ruse, acest proiect – vezi textul său la http://eng.kremlin.ru/text/docs/2009/11/223072.shtml – a fost trimis de preşedintele Medvedev şefilor de state ai principalelor puteri (nu-i specificat care anume-s acestea), ca şi organizaţiilor internaţionale ce operează în aria euro-atlantică: NATO, UE, OSCE, CIS (Comunitatea Statelor Independente – moştenitoarea formală a fostei URSS, cu mai puţini membri decît precursoarea) sau CSTO (Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă – organism politico-militar, un simili-NATO pan-rus, alcătuit din Rusia şi şase republici ex-sovietice: Armenia, Belarus, Kazahstan, Kîrghîstan, Tadjikistan, Uzbekistan). Iată cheia de lectură a acestui proiect (autointitulat „de despărţire de Războiul Rece"): 1) chiar dacă se cheamă „european", proiectul de tratat vizează în principal SUA – pentru că Moscova ştie foarte bine (dar acceptă cu greu) că fundamentul de securitate al Europei Occidentale & UE este oferit în principal de Statele Unite ale Americii (prin NATO); 2) scopul acestui proiect este, declarativ, acela de a crea „un spaţiu european unic" în care „nici o naţiune şi nici o organizaţie internaţională care operează în aria euro-atlantică să nu poată să-şi întărească propria ei securitate în detrimentul altor naţiuni sau organizaţii"; mai simplu fie spus, potrivit acestui proiect o organizaţie precum NATO nu ar fi îndreptăţită să se extindă în detrimentul intereselor altui stat (bunăoară, Rusia); 3) de reţinut că, atunci cînd vorbeşte despre „moştenirea Războiului Rece", Rusia vizează, iarăşi, aceeaşi NATO. La acest capitol, Rusia este cu desăvîrşire consecventă: după dispariţia Pactului de la Varşovia, NATO – spune Moscova – este un *instrument politico-militar perimat*. Cînd ţi-a dispărut propria umbrelă de securitate (Organizaţia Tratatului de la Varşovia), e uşor să o califici drept caducă pe cea a adversarului de ieri (NATO). Mai ales în ultimii ani (după 2004), cel mai negru coşmar al Rusiei este extinderea Alianţei spre state precum Georgia sau Ucraina – şi este de presupus că Moscova va uza de toate instrumentele imaginabile (vizibile sau nu) pentru a împiedica această eventualitate.

Aşadar, Rusia se consideră datoare să încerce *orice* proiect ce ar putea şubrezi poziţiile NATO în Europa. Din punctul de vedere rus, momentul actual e prielnic: administraţia Obama pare a fi mult mai preocupată de interesele americane în Asia/Pacific – vezi recenta vizită a preşedintelui SUA în cîteva state ale zonei, inclusiv China şi Japonia – decît de perspectivele/eventualitatea unei noi confruntări americano-ruse pentru Europa. Intuitiv, Moscova ştie că, sub Barack Obama, NATO nu va mai face paşi noi spre Est – şi, potrivit „jocului de sumă nulă" care ghidează în continuare gîndirea strategică a Rusiei, această aparentă decizie a SUA (plus renunţarea la scutul antirachetă din Polonia & Cehia, plus absenţa lui Obama de la celebrarea celor 20 de ani de la căderea Zidului berlinez etc.) este interpretată la Moscova drept o *victorie*. O victorie de etapă de care Rusia vrea să profite. Imaginarea unui Tratat de securitate european în care Rusia să joace un rol major (de garant!), iar NATO să fie un element cît mai periferic este tot ceea ce Moscova şi-ar putea dori acum.

Rămîne de urmărit pe mai departe această coregrafie a Rusiei. Previzibil, adresanţii occidentali ai proiectului dlui Medvedev vor primi cu scepticism o asemenea propunere – în diplomaţie, aceasta presupune să soliciţi mereu *mai multe detalii despre ideea* în speţă. În Estul Europei (*i.e.* al UE şi al NATO) propunerea va fi primită cu un scepticism amestecat cu suspiciune. Este greu de imaginat că Occidentul actual (inclusiv SUA) ar putea stabili un parteneriat de securitate cu Rusia în absenţa unor dovezi certe de aderare a Moscovei la cîteva principii care au dat forţă (şi consistenţă) modelului democratic european: drepturile omului, libertatea presei, impunitatea manifestărilor civice etc. Pe acest drum, Rusia mai are de făcut paşi mari. Pînă atunci, e de bănuit (vezi *The Economist*, 21 noiembrie 2009) că, în raport cu securitatea europeană, Rusia nu va fi prea curînd un garant al acesteia, iar puterea cea mai credibilă în acest rol rămîne, în continuare, America.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre amestecuri

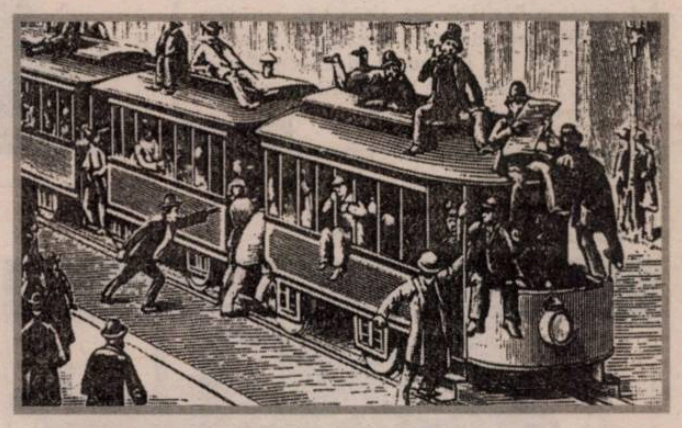

S-ar spune că, după uraganul postmodernităţii, trebuie să facem efortul de a pune în bună rînduială toate cele. Trebuie să reaşezăm în raport firesc ideile, doctrinele şi credinţele politice. Gîndirea postmodernă a favorizat, după cum se ştie, amestecuri nepermise, ilogice şi nefireşti, între lucruri, fragmente de lucruri sau perspective asupra lucrurilor. În planul doctrinelor politice, postmodernitatea a generat un fel de revoluţie cubistă – bucăţi de comunism s-au altoit pe liberalism, creştin-democraţii au început să tatoneze marxismul, socialiştii se îndreaptă pios spre Biserică şi conservatorii profesează intervenţionismul maximal. Rezultatul este că vechii adversari, sub imperiul noii vremi, se întîlnesc într-un punct, care devine loc comun pentru orice politician. Ajungem astfel la un corp de idei politice optim, unanim acceptat şi, pe cale de consecinţă, unic pe care trebuie să-l afirme şi să-l practice orice politician. Prima şi cea mai rea consecinţă ar fi aceea că nu vom mai putea distinge între politicieni şi nu-i vom mai putea alege după conformitatea lor cu viziunea noastră. Dacă politicul se restrînge la un singur fel de a fi care cuprinde tot „ceea ce e valoros" în fiecare dintre doctrine, atunci se va instala, cu adevărat, Infernul în cetate. Modelul pe care ni-l propun unii în România – acela de a fi liberal în unele aspecte, socialist în altele, comunist în altele, creştin în altele şi, în fine, liber cugetător şi universal disponibil în cele mai multe este chiar drumul perfid spre uniformitate şi dictatură. De aceea, revederea unor texte de pe vremea lucrurilor clare şi a opţiunilor curajos asumate este, cred, necesară. Propun, acum, un fragment din *Capitalism şi libertate*, în care Milton Friedman pune lucrurile la punct astfel: „Esenţa filozofiei liberale o constituie credinţa în demnitatea individului, în libertatea lui de a-şi valorifica la maximum capacităţile şi şansele potrivit propriilor sale principii, el nefiind supus decît obligaţiei de a nu stînjeni libertatea altor indivizi de a face acelaşi lucru. Aceasta implică credinţa în egalitatea oamenilor într-un sens şi în inegalitatea lor într-alt sens. Fiecare om are dreptul, în mod egal, la libertate. Este un drept important şi fundamental tocmai pentru că oamenii sînt diferiţi, pentru că un om, dispunînd de libertate, doreşte să facă lucruri diferite în raport cu altul, iar în acest proces el poate să contribuie mai mult decît altul la dezvoltarea civilizaţiei societăţii în care trăiesc o mulţime de oameni.

Iată de ce liberalul va face o distincţie netă între egalitatea în drepturi şi egalitatea de şanse, pe de o parte, şi egalitatea materială sau egalitatea rezultatelor, pe de altă parte. El poate saluta faptul că o societate liberă tinde realmente să asigure o egalitate materială mai mare decît a încercat pînă acum orice altă societate. Dar îl va considera ca un produs secundar, dezirabil, al unei societăţi libere, nu ca justificarea sa majoră. El va saluta, de asemenea, măsurile ce promovează atît libertatea cît şi egalitatea, ca, de pildă, măsurile de eliminare a puterii de monopol şi de perfecţionare a funcţionării pieţei. Va privi caritatea privată ca o acţiune îndreptată spre ajutorarea celor mai puţin favorizaţi de soartă, drept o expresie adecvată a folosirii libertăţii. Tot astfel, poate aproba acţiunea statului îndreptată spre micşorarea sărăciei, ca o modalitate mai eficientă prin care grosul comunităţii poate realiza un obiectiv comun. Va face aceasta cu regretul că, totuşi, acest lucru se realizează prin înlocuirea acţiunii voluntare cu cea obligatorie.

Egalitaristul va merge tot atît de departe. Însă el va dori să depăşească acest punct. Va susţine ideea de a se lua de la unii pentru a se da altora, nu ca un mijloc mai eficace prin care *unii* pot ajunge un obiectiv pe care ei doresc să-l atingă, ci din considerente de *justiţie*. În acest punct, egalitatea intră în conflict acut cu libertatea, iar oamenii trebuie să aleagă. Nu se poate să fii egalitarist, în sensul arătat, şi liberal totodată".

Tentaţia de a alege calea care pare a le îngloba pe toate este mare pentru că această cale oferă iluzia supremă: pe de o parte, propune însumarea tuturor avantajelor pe care fiecare dintre variantele clasic deosebite le presupune şi, astfel, se oferă perspectiva unui bine maximal şi, pe de altă parte, propune utopia concordiei depline, a consensului etern. Libertatea, însă, se sfarmă de aceste iluzii ca valurile de malul stîncos. Pericolul mi se pare a fi foarte mare.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

JOHANN STEINER, DOINA MAGHEŢI
Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniţă a Europei
264 pp., 32,95 lei

IOANA PĂRVULESCU
Viaţa începe vineri
304 pp., 29 lei

KURT VONNEGUT
Puşcăriaşul
256 pp., 27 lei

publishing Libertas
Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ready made

„Scomber voiteştii PAUCĂ era un peşte marin din neamul scrumbiilor albastre."

(Mircea Paucă, *Vieţuitoarele din trecutul pămîntului romînesc*, Editura Ştiinţifică, 1957)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Cerne et lilas

„Tristeţea renunţării Dum- / nezeu o încerca molatic. / Şi lumea toată o făcu, / sieşi străin, c-un gest tomnatic. // O singură mîndrie-avu / gospodărind cenuşile: / în ipostază de amurg / să-nchipuie brînduşile.“ (Lucian Blaga, *Brînduşile)*

Ambianţa respira blîndeţe. Blînd, uşile se deschideau într-o terasă cu şase-şapte trepte albe, la capătul cărora brînduşile de toamnă, evocînd „le cerne et le lilas“, cerneluiau pajiştea cu liliachiu. Mănuşile aveau aceeaşi nuanţă ca a brînduşilor din iarbă. Purtai mănuşi căci ţi-era teamă, culegîndu-le, să nu te otrăveşti, – în caz că ai fi dus, din neatenţie, o mînă toxică la gură. Subretele purtau mănuşi, şi ele, pentru scos cenuşile dintîi de prin căminele, pînă deunăzi, reci. Mătuşile te iscodeau de după uşile întredeschise sau, cel puţin, aşa părea după necontenitul tremur al faldurilor draperiilor lăsate. Dacă uşile ar fi adus a ochi de-aieve (în locul carourilor de cristal, avînd hublouri), ele ar fi făcut, pesemne, împrejur, cearcăne palid-liliachii, amintind brînduşile de toamnă. În vreme ce mătuşile curioase, pe după uşile înalte, îşi ţuguiau gurile într-un dispreţ subţire, pe terasă uguiau hulubi, guşile cărora făceau, fireşte, ape. Jucăuşile pisici, acum placide, trăgeau cu coada ochiului la ei, dar foarte rar, căci era ora siestei... Atunci se petrecu un lucru straniu: un nou-născut trandafiriu, cum sînt păpuşile,-ndeobşte, şi, pare-se, gelatinos la carne, se chinuia să urce scara, – de-a buşile, se înţelege. Ei, bine, ca la o comandă, mătuşile de nevăzut încuiară uşile batante, cu un zgomot fără precedent; jucăuşile pisici de pe terasă, pentru o vreme indolente, redeveniră pîndă şi adulmec; guşile hulubilor şanjante emiseră un soi de bolbor, înăbuşit numaidecît. Mîinilor tale, strînse-n vioriul de una şi aceeaşi nuanţă cu al brînduşilor de toamnă, le scăpară florile pe jos. Vreme în care nounăscutul rozé, cu carnea opalină, ca a fătului de hamster sau de cangur, dar incredibil de tenace, se străduia să urce scara, de-a buşile, treaptă cu treaptă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

De urs şi de oaie

Un episod din serialul *Tehnici esenţiale de supravieţuire* difuzat pe Discovery, cu Bear Grylls protagonist, a avut drept loc de desfăşurare Transilvania, „inima ţinutului lui Dracula“, după cum e prezentată expediţia. Am mai scris despre moda filmelor legate de supravieţuire, un gen ce mi se pare că „a prins“ de cînd cu criza economică mondială. Chiar dacă pînă acum, din cauza acestei crize, nimeni n-a rămas în sălbăticie, la mîna naturii, fără casă şi hrană, oamenii par acum totuşi ceva mai interesaţi decît altădată de felul în care o fiinţă umană poate supravieţui în condiţii extreme. Ceea ce a făcut Bear Grylls în Transilvania nu se poate numi însă experienţă extremă. E doar un film bine regizat. Căci, cine îşi poate închipui că Transilvania e un loc în care să umbli zile întregi prin păduri fără să întîlneşti nici o localitate şi nici măcar o fiinţă omenească? Poate doar dacă te învîrţi în cerc, vorba unui amic.

N-am nimic cu Bear Grylls, care e probabil un tip de ispravă, dar venind să filmeze în România cred că şi-a pierdut din eventualii fani locali. Regia filmului său din Transilvania, prea evidentă, poate decredibiliza şi alte experienţe ale sale din locuri de pe Glob, aparent foarte ostile.

Una dintre temele majore ale episodului transilvan au fost urşii bruni. Omul nostru a şi văzut un asemenea animal de la vreo 50 de metri distanţă. La noi, din bătrîni, pentru asemenea întîlniri există două tipuri de sfaturi. Unul clasic, dar de neaplicat e să faci pe mortul. Celălalt spune că trebuie să-ţi semnalezi prezenţa de la cît mai mare distanţă, făcînd gălăgie. Ursul te aude şi te evită. Bear (ursul, adică) Grylls a venit însă cu varianta sa, şi anume, că nu trebuie să faci mişcări prea bruşte pentru a nu-l întărîta pe animal. Nu cred că ştia faptul că localnicii din multe părţi ale Transilvaniei şi nu numai, oameni care n-au urcat pe Everest şi nici n-au fost înrolaţi în trupele speciale, ca în cazul lui, au de-a face aproape zilnic cu urşii care le intră prin curţi, le mănîncă merele din pom sau le cotrobăie

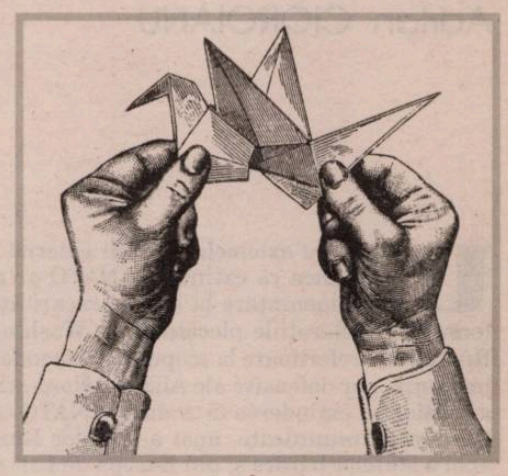

prin tomberoane. Acolo nu mai e vorba de supravieţuire, ci mai degrabă de convieţuire.

În film însă, dincolo de acel moment palpitant al întîlnirii cu cea mai periculoasă fiară sălbatică din Europa (care, în cele din urmă, a preferat să-l ocolească pe omul nostru), au mai fost şi alte secvenţe complet gratuite. De exemplu, pretinzînd că trebuie să-şi asigure hrana, Bear Grylls a găsit nişte excremente de urs, nu tocmai bine digerate. A cules din ele o bucăţică de măr pe care a spălat-o puţin cu apă din gamelă şi apoi a mîncat-o. Poate mai inteligent ar fi fost ca omul să găsească direct pomul sau livada de unde se aprovizionase şi ursul, aşa încît să nu mai fie nevoit să consume mere „la mîna a doua“. A urmat apoi o altă scîrboşenie. A cules şi a mestecat un melc, pe care protagonistul, cu faţa schimonosită de neplăcere, l-a comparat la gust cu un muc imens. Toate astea într-o pădure verde, umedă şi probabil plină de ciuperci, de rădăcini comestibile şi fructe de tot felul. Se pare că dacă vrei cu tot dinadinsul să mănînci rahat, nimeni nu te poate împiedica. Pe de altă parte, noi, românii, sîntem primii care să înţelegem că supravieţuirea e totdeauna mai uşoară atunci cînd te hotărăşti să mănînci rahat.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

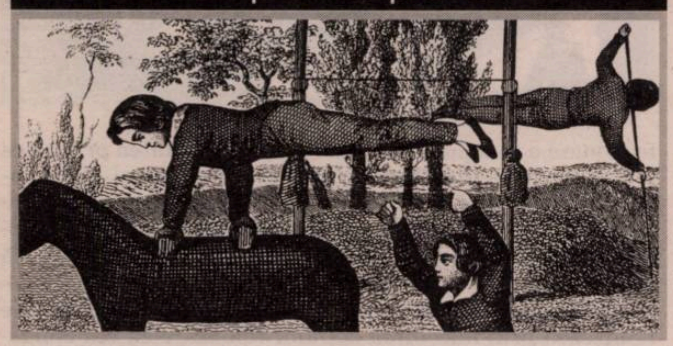

Preşedinte în Boston

Cu o zi înainte de alegeri a nins. Am stat în faţa hotelului cîteva minute, lîngă cimitirul cu morminte de la 1600: primii colonişti au trăit şi-au murit aici fără să ştie, poate, ce ţară lasă în urmă. Locul se numeşte Boston. Prietenii (pe care mi i-am făcut repede) se numesc Nedelcu. Familia Nedelcu. Fac experimente pe şoareci la Harvard, unde îşi dau doctoratul. Într-o bună zi, vor descoperi poate leacul cancerului. Şi poate şi ei vor lăsa în urmă o Americă mai bună...

Pînă una-alta însă, vor să se ocupe, cîteva ore şi de România. E duminica alegerilor, pe la prînz. De acasă, în iPhone-ul Simonei, vin veştile de la exit poll-uri. Stăm la un restaurant irlandez, bem bere franciscană din Europa (eu am ales totuşi Sam Adams seasonal, un fel de Tuborg Christmas) şi vorbim de ţara noastră.

A noastră? N-avem cu siguranţă aceeaşi ţară. A mea e cea din Dorobanţi şi nordul Bucureştiului, care se chinuie să uite unde-au aruncat-o geografia şi destinul. A lor e România cea mare, cu şcoli bune şi şanse proaste pentru olimpici...Vorbim puţin de politică, întrucît ei au o bănuială că nu votăm la fel. Pentru ei, România e cea din care au plecat: un loc în căutarea rupturii cu trecutul, o populaţie care o dată la patru ani speră c-a pus mîna pe pickamerul cu care să facă o gaură în zid. Un loc în care nu pot face ce fac aici pentru că lipsesc ingredientele, exact ca şi în mîncarea mexicană, care la Bucureşti se face cu leuştean şi caşcaval şi n-are nici o legătură cu originalul.

Simona şi soţul ei ştiu la ora 2 după-amiază cam cine crede România că trebuie să ajungă preşedinte. Ei cred altceva şi dau SMS-uri: *hai să mergem să votăm, e aşa de strîns că te pomeneşti că tocmai votul nostru contează!* Mai sînt 24 de ore şi profeţia asta se va împlini. Însă nu se grăbesc la secţie pentru că mai avem o treabă înainte: căutăm varză, ciolan afumat şi bere românească. Aici, în Boston. Vrem să facem sarmale.

Problema aprovizionării cu nostalgie e una dificilă. Cînd au vreme, soţii Nedelcu se urcă în autocarul chinezilor care fac curse la New York şi merg patru ore după varză murată. În Boston, singura soluţie pentru gustul de acasă o reprezintă magazinele ruseşti: unele au parizer, altele salată de vinete (numită aici israeliană), altele dulceaţă de vişine făcută în Moldova. Scrie în româneşte pe ea, chiar dacă nu tocmai corect gramatical...

Pentru Crăciun, au făcut o comandă specială: bere Timişoreana. Mai au trei beri româneşti în dulap: Azuga. Dar nu prea le place şi sînt în culmea fericirii cînd Chris, patronul grec al magazinului de spirtoase, le spune că a primit cîteva lăzi şi să vină să-şi ia pînă nu dispare. Noi sîntem cu maşina, aşa că le dăm o mînă de ajutor înainte de vot: mergem după bere de acasă. În Cambridge.

Pe drum, trecem pe lîngă o clădire albastră cilindrică, rotunjită la vîrf. „E singurul reactor nuclear dintr-un oraş“ – îmi explică ei. Un reactor experimental înconjurat de case în stil victorian: oamenii stau pe prispă la 100 de metri de barele de uraniu. La jumătate de kilometru mai departe e Harvard-ul. „E sigur, ba chiar e folosit în aplicaţii medicale: vii sub el şi-ţi pui ţeasta să-ţi distrugă tumora din creier.“1 Ce ne facem noi, ăştia fără tumori, dar care avem totuşi o apăsare pe cap?

Mergem la vot. Sala închiriată de consulat e într-un hotel, tot în Cambridge. 2-3 români pe hol, alţii înăuntru. Cei mai mulţi sînt tineri. Cîte o doamnă cu geantă de firmă şi aer prosper. Cine sînt oamenii ăştia şi ce cred ei? Să ne spună cifrele.

304 voturi exprimate. 202 pentru Traian Băsescu. 97 pentru Mircea Geoana. 5 nule.

Stăm la rînd. Trei funcţionari de la ambasadă, prietenoşi, dar cu aerul acela oficial pe care îl ştiu din tinereţea mea. „Sînt mai mulţi acum decît la primul tur – începe cel mai tînăr să-mi explice. E miza mai mare. Am înţeles că acasă sînt deja exit-poll-uri. Ce mai ştiţi?“ Aş intra în conversaţie, însă un alt funcţionar, mai în vîrstă şi mult mai principial, sesizează pericolul. Sîntem pe marginea abruptă a prăpastiei politice. Încă un pas şi ne prăbuşim dincolo de protocolul diplomatic, în No-Man's-Land-ul opiniei asumate. Şi da, la 20 de ani după, încă ne mai e teamă de ea. Cine ştie cine află, cine ştie cine vine?

Plec oftînd, după ce am pus ştampila, la cîteva mii de kilometri de sărăcia, nevoile şi neamul meu. Care însă nu e chiar aşa de departe. Soţii Nedelcu se întorc acasă la pisicile lor. Mîine încep din nou serviciul, între zeci de şoareci bolnavi de cancer, cu gîndul cîteodată la o ţară bolnavă de mirare.

Cum naiba au făcut ăştia din Boston de şi-au pus preşedinte la Bucureşti?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

După 20 de ani

După ce ne-am (ne)liniştit şi cu alegerile, e greu să reziști tentației de a te gîndi la cei 20 de ani care tocmai se încheie, să tragi o linie şi să vezi ce-ţi iese. Iată cam ce mi-a ieşit mie la socoteală:

Probabil că vom fi de acord cu toţii, cred, că 1989 a reprezentat în primul rînd un sentiment împărtăşit de *libertate:* un *sentiment* care pur şi simplu se afla acolo, în aer, care nu necesita să fie explicat sau teoretizat. Era suficient să fie trăit – ceea ce constituia în sine o noutate şi o bucurie. La aniversarea de zece ani a revoluţiilor din 1989, la castelul de la Praga, Gorbaciov constata, retrospectiv, că „le-am oferit libertatea fără să-i întreb ce vor face cu ea...". Iar un cetăţean român îmi răspundea la o anchetă despre democraţie: „adică libertatea care a adus haosul". Chiar dacă încă nu ştim, cred, în ce constă „buna practică" a libertăţii, riscul este de a uita şi ceea ce putem să ştim şi ar trebui să ţinem minte: că acum sîntem oameni liberi într-o ţară liberă.

În strînsă legătură cu sentimentul iniţial de libertate se afla apoi convingerea (sau măcar declaraţia) de *anticomunism:* în acele zile (aproape) toţi eram (sau ne declaram) anticomunişti convinşi! Ceea ce pare să fi dus însă la erodarea convingerilor iniţiale a fost o anumită „încremenire în anticomunism", folosit mai mult pentru legitimarea morală a susţinătorilor săi decît pentru anihilarea juridică a celor vizaţi de către acesta. La nivel colectiv, anticomunismul a fost şi un mecanism clasic de apărare împotriva culpabilităţii naţionale de a nu fi fost prea activi în perioada comunismului şi de a fi început lupta împotriva acestuia cu o crimă. La 20 de ani de la Revoluţie, iată-l scos din nou în stradă, de data aceasta doar ca înjurătură electorală. Riscul este acela de a începe să ne îndoim şi de rostul anticomunismului pentru care unii dintre noi chiar şi-au dat viaţa.

Mai departe, *ştiam* atunci, de asemenea, că trebuie să răsturnăm *statul* socialist şi instituţiile sale, pentru a-l înlocui cu un stat „bun", de drept, aşa ca în ţările civilizate din Occident. Prin aceeaşi mişcare, statul „paternalist" trebuia să devină un stat „minimal", lăsînd Piaţa să-şi desfăşoare nestingherită mecanismele sale de reglare, aşa cum ne învăţa noua doctrină dominantă. Doar că acest stat minimal a devenit curînd un stat minimalist, un soi de *deus otiosus*, retras în palatele sale rivale şi fără a se mai preocupa prea mult de „treburile statului". Cu cîteva săptămîni în urmă, analistul politic Cristian Pîrvulescu vorbea chiar despre „statul captiv". Ne aflăm astfel în situaţia în care nu mai ştim prea bine ce variantă de stat dorim de fapt.

Mînă în mînă cu aceste reacţii faţă de stat s-au aflat şi atitudinile faţă de *naţiune,* de discursurile şi practicile naţionale sau naţionaliste, care trebuia să facă astfel obiectul unei „deconstrucţii" sistematice, ca orice altă „mare naraţiune" mistificatoare – sau, cel puţin, ca discurs şi credinţă desuete, o piedică în plus în calea integrării în lumea civilizată a Europei. Cred că nimeni de bună credinţă nu poate nega faptul că aceasta a fost o cură benefică, mai ales în raport cu excesele naţional-comunismului (dar nu numai). Doar că Europa însăşi nu este cu adevărat „post-naţională" şi cu atît mai puţin România. Mai mult, frustrările sociale care nu au întîrziat să apară au putut fi canalizate şi apoi manipulate, în numele „poporului", spre şi printr-un discurs populist, preluat rapid de întreaga clasă politică, astfel încît se poate vorbi în prezent, cu o oarecare doză de sarcasm, de revenirea la „partidul unic": *Partidul Naţional Populist*, identic şi consecvent cu sine dincolo de aripile sale autointitulate socialistă, liberală etc. Naţiunea nu pare să fi ieşit primenită din această poveste, ci mai degrabă mînjită.

Bineînţeles, *ştiam* de asemenea că *proprietatea* colectivă, de stat, este un fals şi că trebuie să ne recăpătăm cu toţii proprietăţile *noastre*. După „libertate", cel mai important cuvînt de ordine al lumilor postcomuniste a fost astfel *privatizarea*. În graba de a reveni la proprietatea privată, unele proprietăţi de stat sau cooperatiste au fost însă pur şi simplu distruse, aruncînd astfel copilul cu apa din copaie. În această frenezie recuperatorie, cei care controlau pîrghiile privatizării au putut să o organizeze ca pe un soi de Caritas politic, redistribuind piramidal bunul naţional. Ghidaţi de acelaşi principiu, legile noastre funciare au continuat să fie agrare, şi nu agricole, centrate adică pe proprietate, şi nu pe productivitate: noi vă dăm pămînt, ce faceţi apoi cu el e treaba voastră! Şi aproape un sfert a rămas astfel în pîrloagă... Spaţiul public, odinioară în întregime etatizat, a fost şi el „privatizat" *sui generis*, de la trotuare la patrimoniu. Mai puţin vizibil, dar probabil mai important, această febră

a proprietăţii private a scos practic de pe scenă problema vitală a *bunului public*: ştim mai bine decît în 1989 ceea ce am dori să posedăm fiecare, dar nu prea mai ştim ce ar trebui să împărtăşim cu toţii, măcar pentru a ne putea bucura pe deplin de aceste proprietăţi private.

În sfîrşit, am ştiut cu toţii că de acum încolo sîntem din nou liberi să ne exprimăm şi să ne practicăm credinţa: 1989 a însemnat şi *renaşterea religiei*. Mii de biserici au fost construite de-a lungul şi de-a latul ţării, iar religia este predată din nou în toate şcolile. Cultele au înflorit şi s-au răspîndit şi ele în toţi aceşti ani. Conform tuturor sondajelor de opinie, Biserica a devenit cea mai de încredere instituţie din România – chiar şi pentru copiii născuţi în democraţie. Doar că această nouă înflorire a religiei a însemnat şi o revenire la vechiul ortodoxism şi la intoleranţa acestuia: încă nu ştim cum să abordăm această diversitate religioasă în expansiune, iar Biserica Ortodoxă s-a reinfiltrat tacit în problemele statului, neezitînd să se implice chiar şi în campaniile electorale. Pe de altă parte, practicile religioase curente par a fi tot mai pătrunse de un soi de misticism pragmatic: oamenii stau la coadă pentru binecuvîntarea şi aghezmuirea celor mai diferite bunuri lumeşti, de la maşinile lor nou-nouţe la magazine noi şi noi guverne, se înghesuie la exorcizări şi aşteaptă tot felul de miracole mai mult sau mai puţin pioase. Nu puţini sînt astfel cei care au început să se îndoiască de calitatea acestei „renaşteri" a religiei.

Aşa stînd lucrurile, bilanţul meu subiectiv sună cam aşa: *atunci credeam că ştim, iar acum ştim că nu mai putem crede!*

PUBLICITATE

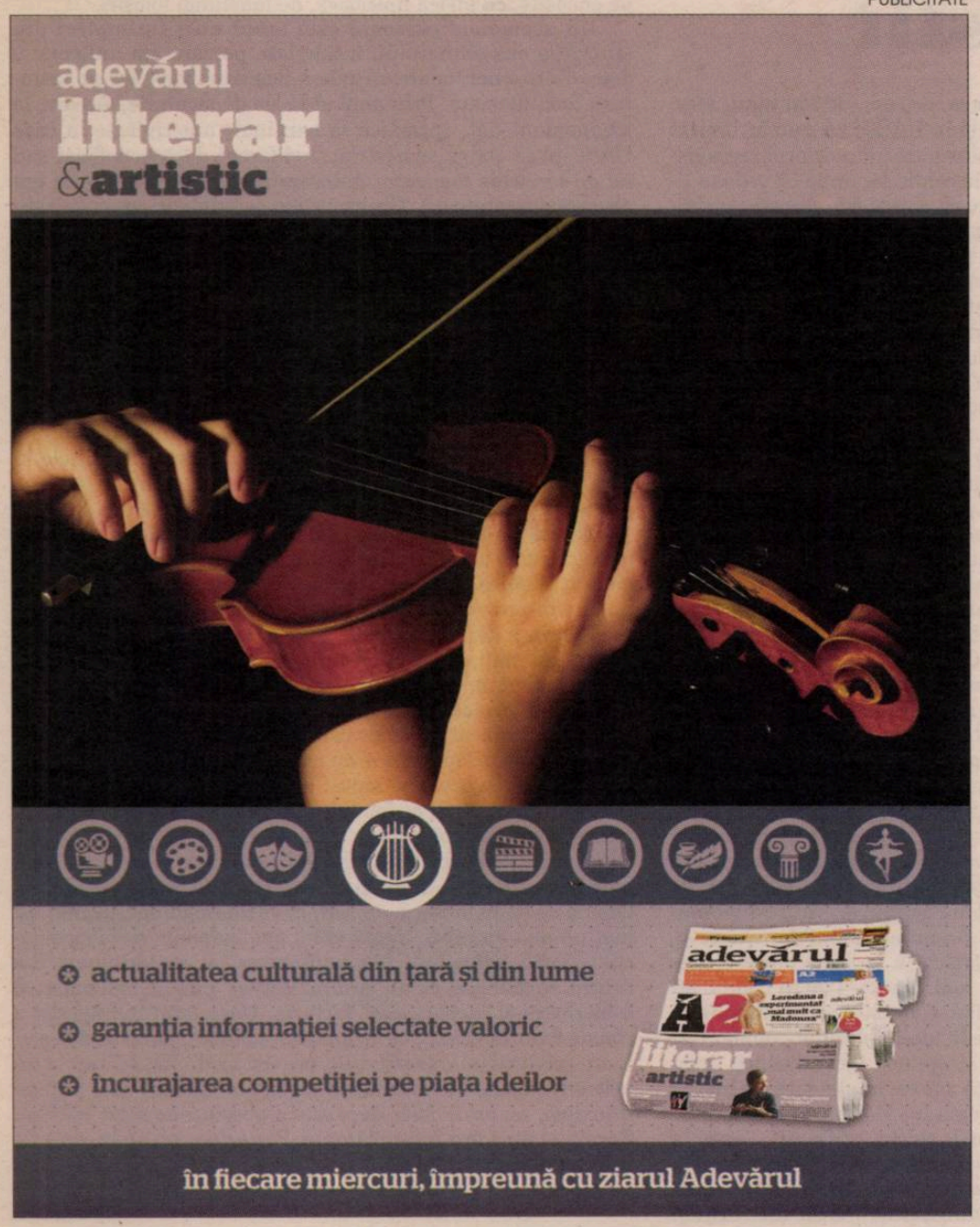

PUBLICITATE

UNIÓ LLATINA
UNIÓN LATINA
UNION LATINE
UNIONE LATINA
UNIÃO LATINA
UNIUNEA LATINĂ

Începe cea de-a opta ediție a
CONCURSULUI DE TRADUCERE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Uniunea Latină, organizație guvernamentală care reunește 37 de state de limbă națională sau oficială neolatină, anunță lansarea oficială a celei a opta ediții (2009) a Concursului de traducere tehnico-științifică în limba română

Concursul este destinat traducătorilor din România și Republica Moldova. Scopul acestei competiții constă în relevarea importanței activității de traducere în diferite domenii: economic, tehnic, juridic, științific, medical etc.

Lucrările prezentate trebuie:

- să aibă ca limbă țintă româna;
- să aibă ca limbă sursă orice limbă;
- să fie publicate între **30 septembrie 2004** și **30 septembrie 2009**. Sunt acceptate publicațiile pe suport hârtie sau electronic (Internet, CD-ROM) dacă acestea au număr de ISBN;

Ultimul termen de primire a lucrărilor este **15.02.2010** (data ștampilei poștei).

Premiile acordate de Uniunea Latină sunt:
Premiul întâi: 1.000 €,
Premiul al doilea: 500 €,
Premiul al treilea: 300 €,
Premiul pentru cel mai bun articol: 300 €.

Informații suplimentare pot fi obținute la adresa:
praemium@unilat.org și pe site-ul oficial al Concursului
http://dtil.unilat.org/limba_romana/regulament.htm.

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Se restaurează o casă

Unde locuia Argetoianu? Dacă nu mi s-ar fi pus această întrebare, aş fi crezut că toată lumea ştie, fiindcă mie mi-au spus părinţii. Familia Argetoianu, boierii olteni de la Breasta, s-a mutat în Bucureşti în 1881. Pe atunci colonel, Ioan Argetoyanu (1841-1928) şi-a găsit locuinţă în strada Dorobanţi, apoi, din 1884, în strada Clemenţei (mai tîrziu C.A. Rosetti) la nr. 16, pe un teren din care o parte se află sub blocul Scala. A ajuns general şi, pentru scurtă vreme, în 1912, ministru de Război. În politică, deputat şi senator, a fost soldat credincios al partidului conservator, atîta cît a trăit acesta. Despre fiul său, în schimb, se ştie că a fost un „traseist" a cărui ambiţie a jonglat cu toate combinaţiile posibile şi imposibile (şapte partide de-a lungul unei cariere de 35 de ani). Nesăţioasa lui ambiţie s-a revanşat pentru numeroasele frustrări – deşi, măcar două luni în 1939, a fost chiar preşedinte al Consiliului de Miniştri – prin memoriile care, oricît de nedrepte şi de indiscrete, îi asigură un loc de seamă în literatură. Constantin Argetoianu (1871-1954) a locuit înainte şi după Primul Război Mondial în strada Atena (pe care am cunoscut-o sub numele unui partizan comunist grec, Nikos Beloiannis, şi care acum se cheamă Take Ionescu). El ocupa acolo un apartament a cărui proprietară era o doamnă Athanasovici. Era vremea primelor blocuri şi confortul unor garsoniere sau apartamente era apreciat ca un semn de modernitate.

Probabil prin 1921, la a doua sa căsătorie, cu Valentina Boambă (fostă Lahovary), C. Argetoianu şi-a construit casa din Bucureşti şi vila de la Sinaia. Cea dintîi are adresa actuală la nr. 36 din strada Henri Coandă (altădată Victor Emanuel III, regele Italiei, aliata noastră în război, şi pe urmă I.C. Frimu, militantul socialist). Mi-a adus aminte de ea un reportaj din ziarul *Gândul* despre lucrările de restaurare care se fac acolo. Ca vecin, nu putusem să nu observ şantierul deschis de vreo şase luni, după ce clădirea aşteptase vreun an sau chiar doi să o cumpere cineva. În tot acel timp, ea fusese „revendicată, cîştigată, vîndută mai departe, iar acum aparţine unui român plecat în America, cu o carieră în IT". Am citat informaţii din ziar. Casa fiind cumpărată cu 200.000 de euro, refacerea faţadei, a tencuielii cu ornamente deasupra ferestrelor şi prin colţuri, a costat, după aceeaşi sursă, încă 300.000. Operaţia cea mai vizibilă şi cea mai necesară, fără îndoială, a fost acoperirea cu un înveliş de material impermeabil peste care se va aşeza ţigla. La clădirea anexă din fundul curţii, probabil destinată personalului, acoperişul e aproape gata. Lucrările au început cu 18 oameni, azi am văzut vreo patru, tocmai se aduceau nişte găleţi cu vopsea, probabil pentru o intervenţie înăuntru. Vin acum finisajele la parter, completarea elementelor de împodobire de sub pervazul unor ferestre, refacerea scării interioare din lemn de stejar sculptat şi, pas cu pas, a încăperilor de la etaj, unde s-a păstrat – zice reportajul – „soba de teracotă cu flori negre pe fond crem". Să ne înţelegem: casa nu era de o frumuseţe extraordinară, nici nu e „de la 1800", cum se spune în acelaşi articol. Amestecul de stiluri, „brâncovenesc şi bizantin", ca să citez în continuare, este de un gust îndoielnic (al coanei Valentina?). Curtea e de mult asfaltată, dar cred că înainte a fost o grădină. Nu se poate să nu fi fost. Impresia generală este de soliditate şi de confort.

Iniţiativa de a întreprinde, cu mari cheltuieli, această delicată operă de restaurare se cuvine salutată. Era o tristeţe să vezi părăginită această casă. Succesul strădaniei la care sîntem martori îi va îndemna, poate, şi pe alţii să-şi întrebuinţeze mijloacele materiale în acelaşi fel. Doar aşa ar mai putea fi salvate asemenea rămăşiţe ale unui mediu istoric din care zilnic se rupe cîte ceva. Întîmplarea face că Argetoianu însuşi a ţinut cîndva, pe la 1927, o conferinţă, *Realitate şi fantezie în urbanistica Bucureştilor*. El, care a cumpărat splendidul album al lui Preziosi pentru ca reproducerea acelor imagini ale vechiului oraş să trezească interes pentru păstrarea trecutului, a susţinut ideea că statul trebuie să ia în stăpînire anumite monumente istorice ca să împiedice distrugerea lor şi ca să le restaureze. Dar, cînd preţurile la restaurarea clădirilor vechi variază între 300 şi 500 euro pe metrul pătrat, nu e de crezut că statul s-ar îndupleca acum să cheltuiască sume importante pentru o astfel de acţiune culturală.

Codrin Liviu CUŢITARU

Uasecistul îndrăgostit

Pentru cei dintre dumneavoastră ieşiţi în lume după 1990, voi face precizarea inaugurală că UASC-ul reprezenta, pe vremea lui Ceauşescu, o aşa-zisă „uniune a asociaţiilor studenţilor comunişti". „Aşa-zisă", întrucît, aidoma tuturor organizaţiilor socialiste „de masă", ea era, în fond, paravanul „popular" sub care se desfăşurau manipulările şi matrapazlîcurile unui grup foarte restrîns al clasei conducătoare. Noi, membrii UASC de rînd (adică totalitatea studenţilor din universităţile româneşti), asemenea uteciştilor şi pecerişt ilor, în structurile lor organizatorice, nu cunoşteam practic mai nimic din activităţile socio-politice ale „elitei" coordonatoare. Nici nu aveam multe de ştiut, admit fără rezerve. Linguşirea fără sfîrşit a titanului, alături de isteria exhibiţionistă, fabricată în jurul minunatului partid, şi cam atît. O nebunie care lăsa pe toată lumea, oricum, de ani buni, rece. Totuşi, ca şi în PCR sau UTC, şi în UASC, un număr limitat de băieţei şi fetiţe reuşeau să pătrundă în interiorul mecanismului, pînă la niveluri destul de căldicele, unde îşi vedeau liniştit de treburile lor. Participau cu entuziasm sălbatic la slujbele de divinizare a geniului carpatin, concentrat în seva Scorniceştiului oltenesc, după care, miruiţi cu înălţătoarea ideologie revoluţionară, reveneau în birourile regionale şi îşi aranjau micile afaceri studenţeşti (tabere, excursii externe, în spaţiul socialist, benigne deturnări de fonduri, bairamuri în locuri şic, inaccesibile muritorilor simpli etc.). Dacă ar fi să-mi dau cu părerea şi dacă părerea mea ar conta cu adevărat, aş susţine, cu convingere, că atunci şi acolo s-a făcut şcoala marilor „tunari" postrevoluţionari.

În sfîrşit, detaliile sînt mai curînd irelevante. Interesant pentru mica povestire pe care am pregătit-o astăzi mi se pare profilul uasecistului standard, profil articulat de-a lungul cîtorva decenii de, aşa-zicînd, *realpolitik*. Acest individ avea un instinct de conservare nativ, speculînd, cu un pragmatism debordant, orice ocazie de parvenire i s-ar fi oferit de către sistem. El era, fie cumva sofisticat, profesînd rafinamentul mărunt al micii burghezii roşii în dezvoltare, fie mai rudimentar, exersînd identitatea „băiatului din popor" care, deşi ajuns, ştie să pună umărul la munca de jos, dacă revoluţia o cere. Între cele două categorii, diferenţa rămînea numai în planul aparenţelor sociale. Pe palierul de adîncime a psihologiei lor, trăsăturile definitorii de caracter purtau nume identice: arivism, apetenţă pentru autocraţie, sentimentul „cercului ales", porniri poltrone, ambiţie patologică şi cameleonism feroce. În prima clasă de uaseciş ti – a „rafinaţilor" – intrau, de regulă, studenţi din zona umanistă, capabili să nuanţeze rictusurile dictatoriale ale regimului în zîmbete perverse, de eleganţă politică. În cea de-a doua categorie – a „rudimentarilor" – evoluau, în general, reprezentanţii ştiinţelor exacte şi, cu precădere, politehniştii. Inginerii în formare dădeau, trebuie să recunosc, uaseciştii cei mai exotici. Tinerii comunişti proveniţi din rîndurile viitorilor constructori ai României postindustriale credeau cu tărie în ideea liderului popular („al poporului, pentru popor", cum se spunea într-o lozincă agramată a vremii), apt să-şi conducă masele adulatoare, pe marea înviforată a comunismului, aidoma lui Moise pe evrei în pustiurile orientale. Spre deosebire de colegii „rafinaţi" – care, la rigoare, strecurau cîte un surîs complice ori o bătaie amicală, pe spate, de solidaritate abstractă cu orice ar fi fost în capul interlocutorului derutat –, „rudimentarii" erau taciturni şi închişi, suferind de o seriozitate maladivă. Purtau costume proletare, îşi ascundeau frizura seacă sub băscuţe mohorîte, de conţopişti agresivi, şi ţineau sub braţ, cu grijă teribilă, mape ponosite, cu pielea lipicioasă, de îndelungi folosiri.

Un asemenea personaj este eroul unei întîmplări din studenţia sussemnatului, întîmplare pe care am anticipat-o deja, dintr-o nerăbdare stranie a mişcării degetelor pe tastatura computerului. Prin anul al II-lea de facultate, făceam, la un moment dat, „practică la cantină", o activitate la care UASC-ul te obliga semestrial, indiferent dacă beneficiai sau nu de serviciile imenselor autoserviri studenţeşti. Munca era absolut devastatoare. Un grup mic de studenţi executa activităţile unui întreg regiment de bucătari. Acoperiţi de nişte şorţuri zoioase, în cizme de cauciuc, stropiţi cu apă fierbinte şi resturi de mîncare, din cap pînă-n picioare, ne pierdeam acolo, treptat, umorul, apoi voinţa şi, în cele din urmă, cîndva spre seară, orice semn de umanitate. Infernul era supravegheat îndeaproape de un uasecist „rudimentar", din stirpea celor descrişi mai sus. Mai în vîrstă ca noi, politehnist, sobru, ferm, incoruptibil, şeful se plimba printre colegii mei zilnic („practica" dura două săptămîni), cu aerul dominant al administratorului plantaţiilor lucrate de sclavi. Privea furculiţele în zare, strîmba din nas, le arunca înapoi în chiuvete şi, cu o gestică minimală, dictatorială, ne invita să le spălăm din nou.

Totuşi, pe la jumătatea perioadei, s-a întîmplat un lucru bizar. Brusc, uasecistul a devenit blînd, zîmbăreţ, aproape galant. Slăbise chingile controalelor şi începuse chiar să se gudure discret pe lîngă noi, transmiţînd mesajul enigmatic al unei dorinţe de împrietenire. Într-o bună zi, misterul s-a lămurit. În timp ce luam cu toţii, sleiţi şi murdari, masa de prînz, individul, atins de o eleganţă stîngace, s-a aşezat alături de o colegă de-a mea de grupă, distinsă, şi, complet neaşteptat, i-a aruncat un fel de caltaboş gigantic (ce nu figura, de altfel, în meniu!) în farfuria cu mazăre (ca autoritate supremă, uasecistul avea acces nelimitat la alimentele raţionalizate ale studenţilor!), zicînd, pe fondul unui zîmbet languros, pigmentat de dinţi galbeni şi rari: „Na, ca să prinzi *forţă 'colo 'şa*". După clipa de perplexitate generală, în care însuşi pămîntul părea să se fi oprit din rotaţie, fata, cu o expresie sfidătoare, demnă de toată lauda, a apucat, în vîrful unghiilor, terifiantul maţ umplut cu carne tocată şi l-a pus înapoi în farfuria tînărului vechil, adăugînd: „Nu, mulţumesc, eu am terminat". S-a ridicat de la masă, cu un gest maiestuos, plin de indignare, şi a plecat să-şi „debaraseze" farfuria. Uasecistul îndrăgostit a rămas fixat în scaun, cu fizionomie nătîngă, năucită de eşec. L-am privit cu interes ştiinţific, pe cînd meditam, solitar, la hibele emoţionale ale draconicului sistem. Aşadar, şi ei puteau fi învinşi, nu erau chiar depozitarii absoluţi de *forţă 'colo 'şa*. Revelaţia nu a fost întîmplătoare. Peste doar un an avea să fie Revoluţia anticomunistă.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *Mats ÅBERG (ambasadorul Suediei în România)* ● *Roxana BOJARIU (cercetător, Administraţia Naţională de Meteorologie)* ● *Stephan HARRISON (profesor, University of Exeter, Marea Britanie)* ● *Bjørn LOMBORG (profesor economist, Academia de Studii Economice, Copenhaga)* ● *Mircea MOLDOVAN (fizician, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca)* ● *Claudia TOMESCU (şef de colectiv Schimbări Climatice, Institutul de Studii şi Proiectări Energetice)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Încălzirea globală: la rece despre un subiect incendiar

„Am petrecut un timp în acest turneu gîndindu-mă în ce fel pot să devin parte a soluţiei la încălzirea globală. Deşi ideile mele nu sînt încă dezvoltate, meditez în continuare. Mi-am propus pentru început să limitez consumul de hîrtie igienică – un singur sul pentru fiecare baie." Astfel descrie cîntăreaţa americană Sheryl Crow reflecţiile ei pe marginea marii probleme a timpurilor noastre – încălzirea globală sau, cu un termen mai puţin încărcat meteorologic şi ideologic, schimbările climatice. Simpatica Sheryl nu este singura: vedetele hollywoodiene sau de aiurea, politicienii şi sportivii, liderii religioşi sau intelectualii publici se întrec în declaraţii care au legătură cu fenomenul în cauză, ce pare să depăşească pe agenda preocupărilor filantropico-politico-umanitare tradiţionala grijă pentru foametea africană. La început circumspecte şi puse la colţul infamiei de către activiştii ecologişti, companiile multinaţionale au intrat şi ele în horă: reducerea gazelor cu efect de seră e acum o parte importantă a programelor de responsabilizare socială. Lumea nu mai plînge, ca pe vremuri, pentru copiii vietnamezi: acum, glandele lacrimale se activează mai mult sau mai puţin sincer la fiecare deversare de CO_2 în atmosferă.

Psihoza climatică

Filme documentare, cărţi, reviste, benzi desenate au obişnuit publicul cu un scenariu demn de Ziua de Apoi: urşii polari se sting, gheţarii se prăbuşesc cu zgomot, pămîntul este inundat, cîmpii mănoase se transformă în deşerturi, începe conflictul mondial pentru ocuparea ultimelor surse de apă. Inspirat de această psihoză, în 2004, Michael Crichton a cunoscut un succes răsunător cu romanul *State of Fear,* unde descrie un grup de activişti ecologişti care, prin profeţiile lor alarmiste, provoacă involuntar tocmai ceea ce încercau să evite: aduc pămîntul pe marginea prăpastiei.

Încălzirea globală nu mai este însă de mult marota unui grup de iniţiati, extremişti sau nu: este o politică la nivel mondial, subiect aflat pe agenda guvernelor din toată lumea, motiv de summit-uri care se apropie ca însemnătate şi depăşesc în controverse adunările ONU sau NATO.

Europa, leagănul încălzirii politice

Începînd din secolul al XIX-lea şi pînă prin anii '70, lumea ştiinţifică şi cea jurnalistică înclinau spre un scenariu de răcire a climei, cu ipoteza caldă pe locul 2. Posibila catastrofă naturală provocată de păcatele şi excesele omenirii s-a bucurat întotdeauna de succes public fiindcă răspundea unei trame înrădăcinate în subconştientul colectiv, de la potopul din vremea lui Noe, cu variante în toate culturile vechi ale lumii, la desfăşurarea de forţe justiţiare din Apocalipsă.

În mod ciudat, avînd în vedere orientarea politică a ecologismului contemporan, printre primii care au adus problema încălzirii globale pe agenda publică au fost Margaret Thatcher şi Partidul Conservator, la mijlocul anilor '80, nu fără legătură cu conflictul cu muncitorii din bazinele miniere britanice: multe mine trebuiau închise, din raţiuni economice evidente, dar votanţii au nevoie, uneori, şi de argumente emoţionale. Cam în aceeaşi perioadă, ecologiştii ocupau primele locuri în Parlamentul german şi cereau măsuri pentru diminuarea gazelor cu efect de seră.

UE, România sau cum putem să fim rezonabili

Coroborată cu mai vechea slăbiciune a europenilor pentru protecţia mediului, dar şi cu apetenţa mai pronunţată spre partea stîngă a spectrului politic, tema schimbării climatice a prins de minune pe Bătrînul Continent, atît printre votanţi, cît şi printre votaţi. Este una dintre explicaţiile pentru care UE a semnat entuziast Protocolul de la Kyoto şi se află în avanscena măsurilor anti-încălzire globală, pentru care şi-a propus să fie modelul absolut. La scara Uniunii, ţinta este de reducere cu 20% a emisiilor de CO_2 în viitorul apropiat. Puţine voci în opoziţie: printre ele, cea a preşedintelui ceh, Václav Klaus. Pentru preşedinţia suedeză a UE, măsurile de mediu s-au aflat printre priorităţi, alături de piaţa muncii şi şomaj. Una dintre Directivele de anul acesta a vizat scoaterea treptată din vînzare a becurilor electrice şi înlocuirea lor cu cele fluorescente, fapt care, în Marea Britanie, a declanşat o campanie a publicaţiei *Daily Mail* pentru păstrarea becurilor de odinioară.

Proaspătă membră a UE, România va trebui să-şi asume, la rîndul ei, ţintele Uniunii. Raportul Centrului Român de Politici Europene din noiembrie 2009, intitulat „Să fim rezonabili – România şi ţintele UE de reducere a emisiilor", afirmă: „Banca Mondială estimează costul pe care îl va suporta România pentru a fi în conformitate cu angajamentele luate de UE la 12,5 miliarde de euro pînă în 2020 (6,1 miliarde de euro pînă în 2015). Contribuţia României la obiectivele generale ale UE ar consta mai ales în creşterea cotei energiei regenerabile şi proiecte de eficienţă energetică în clădiri rezidenţiale, industrie, transport. Raportul avertizează că o parte din unităţile de generare de energie electrică (de la Turceni, Rovinari etc.) vor trebui să fie închise treptat din cauza emisiilor, dacă nu se fac investiţiile pentru ca acestea să funcţioneze «curat», sau vor trebui să plătească pentru emisiile suplimentare de CO_2 ".

De la Kyoto la Copenhaga, cu interludiu american

După ce şi-a făcut stagiul pe Bătrînul Continent, încălzirea globală a ancorat pe ţărm american. Aici, solul despărţit în falii tectonice între republicani şi democraţi şi respectul de care se bucură încă ideea de industrie au făcut ca subiectul să devină incandescent.

În urmă cu 12 ani, schimbarea climatică a devenit motiv de legislaţie internaţională prin faimosul Protocol de la Kyoto. Astăzi, a intrat în percepţia publică faptul că America n-a vrut mai tîrziu să-l ratifice, din cauza preşedintelui Bush. Cei care spun asta îşi imaginează un acord onest, în funcţie de cantitatea de gaze cu efect de seră deversate în atmosferă. De fapt, mişcarea anti-încălzire pleacă de la premisa că statele industrializate au un avans faţă de celelalte în poluare şi sînt responsabile pentru păcatele capitalismului, începînd cu revoluţia industrială. Pe teritoriul UE, agenţii economici primesc o anumită cotă de CO_2 ; dacă o depăşesc, sînt penalizaţi, dacă e mai mică decît cea preconizată, le pot vinde altora „certificatele de carbon". Această măsură nu se aplică sau se aplică prea puţin în cazul statelor în curs de dezvoltare: ba mai mult, acestea ar trebui să primească despăgubiri în bani sau tehnologie de la cei bogaţi, dacă iau măsuri anti-emisii. E de înţeles de ce SUA au avut obiecţii faţă de o astfel de înţelegere.

Zilele acestea se desfăşoară noul summit mondial privind schimbările climatice, la Copenhaga. Acordul de la Kyoto ar trebui renegociat, inclusiv prin recunoaşterea faptului că economii emergente ca India, China, Rusia sînt responsabile astăzi pentru o parte importantă din producerea de gaze de seră. Ca o ironie, deşi America lui Obama este acum doritoare să se ajungă la un acord, acesta poate fi împiedicat de împotrivirea din zona emergentă a planetei. De data aceasta, au dreptate: industrializarea nu e păcat capital.

Activiştii spun lucruri trăsnite

Climatul politic al Americii a făcut ca ideea de încălzire globală provocată de om, cauzele şi efectele ei să fie dezbătute ca în nici o altă parte a lumii. Subiectul avea toate şansele să capete conotaţii ideologice puternice: bogaţii sînt responsabili pentru tsunami-urile celor săraci (deşi legătura între tsunami şi încălzirea vremii e inexistentă). Spiritele s-au încins; pe ambele maluri ale Atlanticului, au apărut păreri năucitoare pe marginea subiectului. Ideea lui Peter Singer că statele industrializate sînt la fel de vinovate pentru schimbările climatice ca în cazul colonialismului a fost depăşită cu mult de personaje şi mai înfierbîntate. Ellen Goodman, ziaristă laureată a Premiului Pulitzer, a intrat în analele încălzirii ideologice după ce a comparat scepticismul încălzirii globale cu negarea Holocaustului: „Să convenim deci că negaţioniştii încălzirii globale sînt acum la egalitate cu cei ai Holocaustului, deşi unii neagă trecutul, iar ceilalţi, prezentul şi viitorul" *(The Boston Globe,* 9 febr. 2007). În primăvara acestui an, doi profesori britanici, John Guillebaud şi Pip Hayes, au dobîndit o notorietate nedorită după ce au argumentat serios, academic, în *British Medical Journal,* că familiile occidentale ar face bine să se limiteze la doi copii, „pentru a combate încălzirea globală": „Nu trebuie să obligăm oamenii, dar oferind informaţii despre populaţie şi mediu, asigurînd mijloace contraceptive adecvate şi prin propriul exemplu, medicii ar putea să ajute la a aduce tema mărimii familiilor în arena eticii mediului, în analogie cu evitarea încălzirii cu cărbuni şi a maşinilor producătoare de carbon".

David Boaz, sociolog, ziarist şi vicepreşedinte al think-tank-ului libertarian american Cato Institute, descrie cu umor următoarea situaţie: „Romancierul Michael Crichton spunea că ecologismul are toţi pilonii unei religii: paradisul, căderea omului, pierderea milei divine, apropiata Zi a Judecăţii. Nu l-am luat niciodată complet în serios. Pînă cînd l-am auzit la radio pe un scriitor din Montana, Jim Robbins, zicînd: «Se spune că ateii nu luptă în tranşee. Cred că acum se întîmplă ceva similar. Vreau să zic, unii oameni încă refuză să creadă. Dar mi se pare că această necredinţă se pierde şi se transformă destul de rapid». Serios, folosea termenii «atei» şi «necredinţă» într-o discuţie despre încălzirea globală!" („Biserica încălzirii globale", www.cato-at-liberty.org, 28 oct. 2009).

Dincolo de aceste opinii pasionate, o afirmaţie era preponderent acceptată: în lumea ştiinţifică, există practic un consens în legătură cu încălzirea globală provocată de om. În această ecuaţie complicată, ne putem baza pe oamenii de ştiinţă. Şi-atunci, a explodat...

ClimateGate

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) este un organism interguvernamental ştiinţific al ONU, fondat în 1988, cu membri din numeroase ţări, însărcinat să evaluze riscul încălzirii globale provocate de activitatea umană. În 2006, alături de Al Gore, IPCC a primit Oscarul şi Premiul Nobel pentru Pace în urma documentarului *An Inconvenient Truth,* care avertiza asupra catastrofelor ce ne aşteaptă dacă nu limităm emisia de gaze de seră. Pe baza rapoartelor IPCC, se formulează măsurile anti-încălzire globală la nivel guvernamental, în urma lor a apărut Protocolul de la Kyoto. IPCC nu emite propriile documente ştiinţifice, dar se bazează pe cele care apar în publicaţiile *peer review.* Una dintre sursele de informaţie ale IPCC este Climate Research Unit (CRU) din cadrul University of East Anglia, Marea Britanie. La mijlocul lunii noiembrie 2009, un hacker a intrat în baza de date a CRU, de unde a extras mii de documente şi e-mail-uri, conversaţii între oameni de ştiinţă britanici şi americani în cursul procesului de strîngere de informaţie ştiinţifică. Oricît de discutabil ar fi modul în care au fost extrase aceste documente, conţinutul lor e şi mai şocant. El ar arăta: „manipulare a datelor, îndoieli în particular dacă vremea într-adevăr se încălzeşte, suprimare a dovezilor, încercări de a ascunde adevăruri inconfortabile... Dar probabil cel mai respingător aspect îl reprezintă o lungă serie de discuţii despre cum pot fi reduşi la tăcere şi îndepărtaţi din procesul *peer review* cercetătorii disidenţi. Cu alte cuvinte, cum se poate crea un climat ştiinţific în care cine nu este de acord cu teoria încălzirii globale antropogenice să fie privit ca un nebun, al cărui punct de vedere nu are un grăunte de autoritate" *(The Telegraph,* 20 nov. 2009).

ClimateGate a fost numit deja „cel mai mare scandal ştiinţific al generaţiei noastre". Investigaţiile au început, iar pe parcursul lor directorul CRU şi-a dat demisia. O informaţie de ultim moment spune că cercetătorii de la CRU ar fi afirmat că au pierdut baza de date cu temperaturile ultimelor decenii, cînd aceasta le-a fost cerută. Iar hacker-ul e posibil să fie cineva din interior. Pesemne s-o fi săturat... Căldură mare, monşer! (**Mădălina Şchiopu**)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

În ştiinţă, majorităţile nu se formează prin vot

– interviu cu Roxana BOJARIU, Administraţia Naţională de Meteorologie, unul dintre autorii rapoartelor IPCC –

Cum a evoluat clima din ultimele decenii în zona în care se găseşte ţara noastră?

Tendinţa de creştere a temperaturii medii anuale a aerului s-a accentuat în ultimele decenii, după analize efectuate folosind observaţii din 1961 pînă în prezent. Acest semnal al creşterii temperaturii se diferenţiază regional şi sezonier. În zona extra-carpatică, creşterea temperaturii e, în general, mai intensă. Sezonier, tendinţa de creştere a temperaturii e mai puternică în anotimpurile solstiţiale (vara şi iarna). Atunci, creşterea termică atinge valoari apropiate de 2°C (faţă de referinţele climatice ale intervalului 1961-1990) şi chiar depăşeşte 2°C în anumite regiuni. În privinţa temperaturii, tabloul general al schimbării nu este atît de coerent. Există fluctuaţii naturale pe scări de timp de ordinul deceniilor, care fac dificilă estimarea semnalului în cazul cantităţii de precipitaţii. Pe anumite areale din sudul României, există o tendinţă de scădere a precipitaţiilor, în sezonul rece, în timp ce toamna apar tendinţe regionale de creştere. Vara, tendinţa generală este de scădere, dar semnalul nu depăşeşte semnificativ fluctuaţiile. Împreună cu colegii mei cercetăm posibilele mecanisme locale răspunzătoare pentru acest comportament specific al regimului de precipitaţii.

Schimbările în valorile medii ale parametrilor climatici sînt însoţite de modificări ale statisticii fenomenelor extreme: frecvenţa şi intensitatea valurilor de căldură, a secetelor, a episoadelor în care se înregistrează o cantitate mare de precipitaţii într-un interval foarte scurt de timp.

Cunoaştem în istoria ultimelor milenii cazuri în care clima s-a schimbat substanţial? Dacă răspunsul este da, care au fost cauzele atunci?

Clima s-a schimbat şi se va schimba şi fără intervenţia omului. Schimbările climatice naturale au însă loc pe alte scări de timp decît cea prezentă. Energia primară ne vine de la Soare, care are un ciclu de viaţă de aproximativ 10 miliarde de ani. În evoluţia sa, Soarele emite din ce în ce mai multă energie. Intensitatea radiaţiei solare creşte cam cu 10% la 1 miliard de ani, ceea ce face ca temperatura la suprafaţa Pământului să crească. Peste 1 miliard de ani, ea va fi atît de mare, încît va face imposibilă existenţa apei în formă lichidă pe Terra.

La scări de timp de ordinul sutelor de milioane de ani, procesele geologice de modificare a distribuţiei oceane-continente produc schimbări climatice importante, datorită, în principal, modului diferit în care cele două componente ale sistemului climatic se încălzesc şi transferă energia provenită de la Soare.

În contextul astrofizic şi geologic, activitatea umană aduce un factor nou de schimbare a climei, modificînd compoziţia atmosferei terestre prin emisia gazelor cu efect de seră.

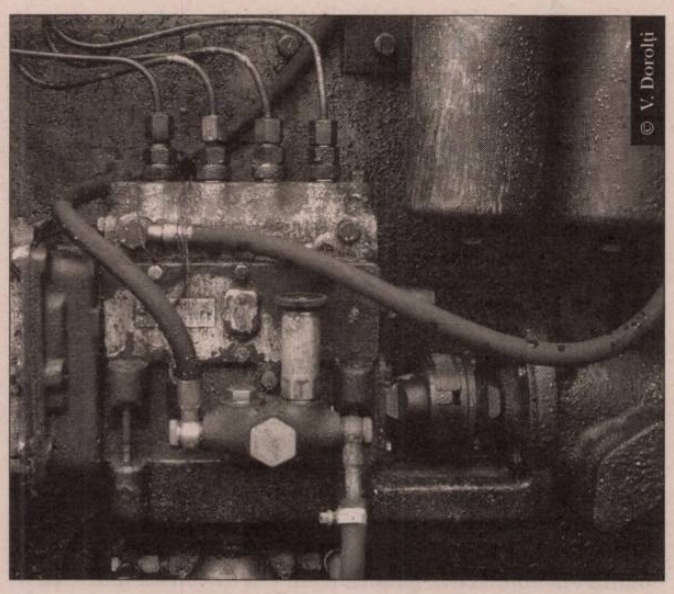

Cum putem face diferenţa între schimbările climatice cauzate de activitatea umană şi cele provocate de cauze naturale?

Scara de timp pe care acţionează factorul uman este mult diferită de cele geologice şi astrofizice, iar dinamica schimbării iniţiate pare să fie mult mai mare decît în cazul factorilor naturali. De aceea, Paul Crutzen (deţinător al Premiului Nobel pentru Chimie) a şi propus o nouă eră în clasificările geologice: antropocenul, era omului care concurează cu factorii geologici. Practic, în ultimele sute de ani, omul a consumat combustibili fosili creaţi de natură în sute de milioane de ani, crescînd concentraţia dioxidului de carbon în atmosferă cu peste 35%, iar a metanului cu peste 100%. În cele cîteva sute de ani, toţi ceilalţi factori naturali care produc schimbări pe scări de timp începînd cu zecile de mii de ani şi terminînd cu cele de ordinul ciclului de viaţă planetar şi solar (miliarde de ani) pot fi consideraţi neschimbaţi, într-o foarte bună aproximaţie. Evident, există şi fluctuaţiile climatice, acele modificări care în cele din urmă readuc geosistemul la starea din care a fost scos de o perturbaţie iniţială. Se poate pune problema în ce măsură, în prezent, parcurgem o fluctuaţie sau e vorba de o schimbare reală, care împinge geosistemul spre o nouă stare, o nouă climă. Datele de observaţie şi experimentele numerice cu modele climatice complexe, sintetizate în cel mai recent raport al Grupului Interguvernamental pentru Studiul Schimbării Climei (IPCC, 2007), converg toate spre aceeaşi concluzie: se înregistrează deja semne ale schimbării care se vor amplifica în viitoarele decenii, odată cu creşterea emisiilor de gaze cu efecte de seră.

Scara de timp pe care acţionează factorul uman este mult diferită de cele geologice şi astrofizice.

După părerea dvs., cercetarea legată de climă este luată în serios în România?

Există probleme generale ale sistemului academic şi de cercetare din România, iar cercetarea climatică este parte a sistemului. Problemele generale sînt încă legate de procedurile de evaluare ştiinţifică care trebuie sincronizate, mai ales instituţional, cu cele ale ariei de cercetare europeană şi cu cele internaţionale. Individual, cercetătorii serioşi se raportează deja la sistemul de valori al colegilor din comunitatea europeană şi internaţională, totul e ca ei să fie lăsaţi şi încurajaţi să activeze după aceleaşi norme şi în România. Pe de altă parte, administratorii treburilor cetăţii (dar şi jucătorii privaţi de pe scena economică) nu par să fie convinşi că sprijinirea cercetării foloseşte la ceva. Lipsa de viziune şi de acţiune continuă şi ne-a adus, în anul crizei, 2009, în situaţia ca reducerile bugetare cele mai mari să se aplice tocmai sectorului de cercetare.

Nu sînt convinsă că şi factorii de decizie politică, specialiştii în economie şi sociologii sînt la fel de motivaţi în a interacţiona cu specialiştii în probleme climatice. În schimb, în calitate de cercetător al climei, simt interesul opiniei publice din România pentru acest domeniu, şi el este adevăratul sprijin care mă face (moderat) optimistă.

Printre colegii dvs., cunoaşteţi şi cazuri de oameni sceptici în legătură fie cu dimensiunile încălzirii globale, fie cu cauzele ei?

Sînt astfel de cazuri, dar relativ puţine. Oricum, în ştiinţă, majorităţile nu se formează ca în spaţiul politic, prin simplu vot. Mecanismele autoregulatorii care funcţionează în comunitatea ştiinţifică construiesc obiectiv aceste majorităţi. Construcţia este una dinamică, permanent ajustabilă. Unul dintre mecanismele de bază este cel al evaluării rezultatelor cercetătorilor prin mecanismul de *peer review*. Astfel, rezultatele creativităţii individuale sînt permanent testate şi evaluate de ceilalţi membri ai comunităţii ştiinţifice, deschizînd căi noi de cercetare şi închizînd altele, într-un proces extraordinar de autoorganizare.

Mircea MOLDOVAN

Schimbări care nu se văd

Încălzirea globală poate părea prea îndepărtată ca să ne facem griji sau prea incertă, ceva bazat pe programe de calculator care deseori nu nimeresc vremea de săptămîna viitoare. Fără îndoială, avertizările despre schimbarea climei pot suna a tactică ecologistă de intimidare, menită să ne oblige să ne dăm jos din maşini şi să ne revizuim felul de viaţă.

Dar dacă privim în ansamblu ceea ce s-a întîmplat pe Terra, putem spune cu certitudine că din Alaska şi pînă în vîrfurile înzăpezite ale Anzilor, lumea se încălzeşte chiar acum şi destul de repede. Temperatura globală a crescut cu 0,6°C faţă de secolul trecut. Gheaţa se topeşte, rîurile seacă, ţărmurile se erodează ameninţînd aşezările umane, flora şi fauna resimt şi ele căldura – sînt doar cîteva studii concrete făcute pe teren. Însă cele mai multe schimbări nu se văd şi de aceea unii sînt sceptici în ceea ce priveşte această încălzire, aducînd în susţinerea lor afirmaţii de genul: clima este celebră pentru nestatornicia ei. Acum 1000 ani în Europa era cald, iar în Anglia se cultivau struguri, în urmă cu 400 de ani clima s-a răcit, iar pe Tamisa se putea juca hochei, aceasta îngheţînd de mai multe ori. Să fie oare încălzirea actuală parte din ciclul încălzirilor şi răcirilor succesive pe care le suferă Terra? Experţii spun că nu este adevărat, această încălzire este determinată de alţi factori.

De secole tăiem păduri şi ardem cărbuni, petrol şi gaze, degajînd în atmosferă dioxid de carbon şi alte gaze ce reţin căldura mai repede decît pot plantele şi oceanele să absoarbă. Nivelul de CO_2 din atmosferă este acum mai ridicat decît era cu sute de mii de ani în urmă. Aproape sigur activitatea umană a provocat încălzirea din secolul trecut, conform unui raport al Comisiei interguvernamentale privind schimbările climatice (IPCC). Modelările pe computer arată că forţele climatice naturale, ca de exemplu erupţiile vulcanice sau lentele fluctuaţii ale Soarelui, nu pot explica în întregime această încălzire.

Înainte de revoluţia industrială, atmosfera pămîntului conţinea dioxid de carbon în proporţie de aproximativ 280 ppm. Civilizaţia s-a dezvoltat într-o lume al cărei termostat a fost reglat după acest nivel. A rezultat o temperatură medie de 14°C care a dus, la rîndul său, la alegerea locurilor în care ne-am stabilit, la plantele pe care am învăţat să le cultivăm, la rezervele de apă de care depindem aşa de mult sau chiar, de ce nu, la succesiunea anotimpurilor.

Dar odată cu arderea combustibililor fosili pentru a ne ridica nivelul de trai, această cifră a început să crească la finele anilor 1950 la 315, ajungînd în prezent la valoarea de 380, şi se prognozează o creştere de 2 ppm/an. Este totuşi imposibil să se anticipeze cu precizie consecinţele acestei creşteri a dioxidului de carbon din atmosferă, dar încălzirea de pînă acum a declanşat dezgheţul în aproape toate zonele acoperite de gheaţă ale pămîntului, anotimpurile şi perioadele ploioase s-au modificat, nivelul mărilor a crescut. Indiferent de ceea ce facem de acum înainte, încălzirea va continua într-o oarecare măsură, însă există o întîrziere înainte ca efectul căldurii să se manifeste în totalitate în atmosferă. Aşadar, nu putem opri încălzirea globală. Sarcina noastră este mai puţin spectaculoasă: să nu lăsăm lucrurile să scape de sub control. Cifra de 450 ppm reprezintă o valoare pe care ar fi bine să nu o depăşim. Ce se poate întîmpla după această valoare: omenirea se va confrunta probalil cu scenariile mult vehiculate – de la topirea calotelor glaciare pînă la creşterea nivelului oceanului planetar. Această cifră va funcţiona ca o ţintă pe care lumea să o aibă în vedere. Dacă nivelul dioxidului de carbon creşte în ritmul actual, mai avem doar trei decenii şi jumătate pînă la nivelul ţintă.

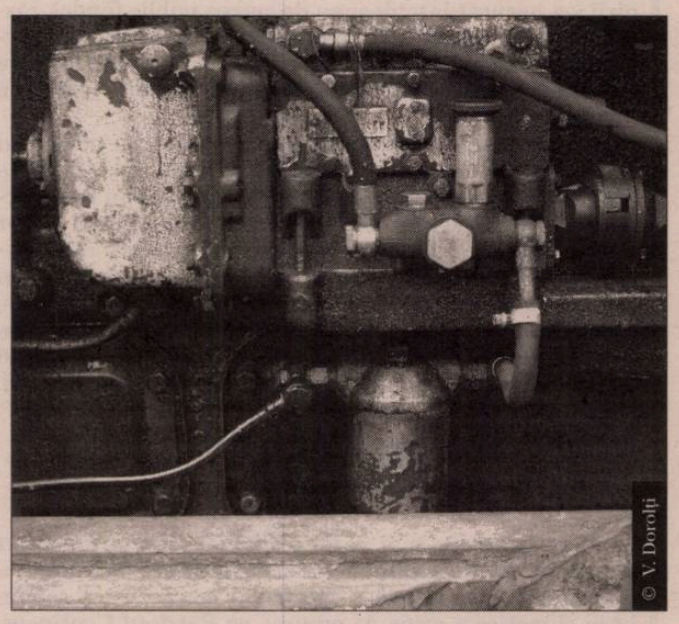

Cercetătorii spun că emisiile actuale ar putea fi reduse cel puţin la jumătate în următorii 50 de ani, pentru a preveni un viitor dezastru provocat de încălzirea globală. Dar pentru aceasta sînt necesare colaborări între state şi propunerea unor protocoale. De exemplu, Protocolul de la Kyoto a avut un oarecare succes (deşi SUA l-au respins): a redus emisia de gaze care acumulează căldură.

ClimateGate

– cronica unui scandal fierbinte –

Pe la mijlocul lunii noiembrie, un hacker a spart baza de date a Climate Research Unit (CRU), aparţinînd University of East Anglia, Marea Britanie. Furtul virtual s-a manifestat ciudat, de pe un server din Turcia, apoi de pe unul din Rusia (pînă acum, părerea generală este că a fost cineva din interiorul comunităţii, care a folosit un proxy...). Hoţul a reuşit să-şi însuşească nu mai puţin de 1000 de e-mail-uri şi 3000 de alte documente, un total de 160 MB. Mesajele de mail conţineau dialoguri între oamenii de ştiinţă britanici şi americani pe tema datelor privind încălzirea globală, din anii '90 pînă astăzi. Materialele erau extrem de importante, dat fiind că CRU nu este o instituţie ca oricare alta: este una dintre cele mai stimate în comunitatea ştiinţifică pe tema problemelor de climă, şi una dintre sursele principale de informaţie şi furnizare de date către IPCC, organismul ONU format preponderent din oameni de ştiinţă, desemnat să monitorizeze schimbările climatice; pe baza rapoartelor IPCC se formulează politicile anti-încălzire globală, la nivel mondial).

Printre mesaje, se pare, erau şi unele compromiţătoare pentru reputaţia celor implicaţi, dar mai ales a metodelor ştiinţifice folosite de ei. La început, documentele au circulat pe site-urile sceptice în privinţa încălzirii globale şi pe cele cu caracter politic, la fel de critice în legătură cu fenomenul în cauză, conservatoare şi libertariene, mai ales americane. După ce a invadat spaţiul virtual, scandalul, poreclit între timp *ClimateGate,* a luat o asemenea amploare, încît presa *mainstream* n-a mai putut face abstracţie de el. Au fost publicate şi comentate părţile compromiţătoare ale conversaţiilor, dar şi explicaţiile celor de la CRU în privinţa lor.

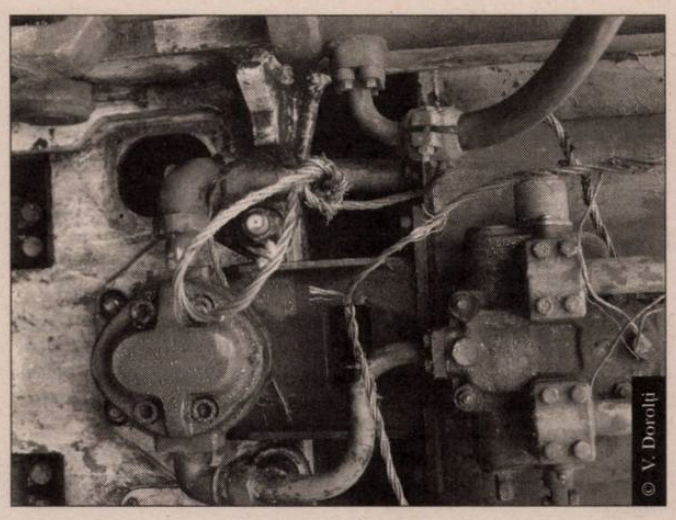

În presă

The New York Times din 20 noiembrie 2009 relatează: „Mesajele de mail, atribuite unor cercetători ai climei, britanici şi americani prestigioşi, includ discuţii asupra unor date ştiinţifice şi dacă ele trebuie făcute publice, schimburi de păreri despre cum pot fi combătute argumentele scepticilor, şi comentarii în registru familiar – în unele cazuri sarcastice – la adresa unor alţi oameni de ştiinţă cunoscuţi pentru opiniile lor sceptice. Schiţe ale proiectelor ştiinţifice şi un colaj foto în batjocură, care-i prezintă pe sceptici călătorind pe o bucată de gheaţă polară, se află printre datele obţinute de hacker, dintre care unele sînt vechi de 13 ani. Într-unul dintre mesaje, un cercetător scrie despre folosirea unui «truc» statistic într-un tabel care trebuia să ilustreze un curent recent de încălzire bruscă. Într-altul, un om de ştiinţă se referă la colegii săi sceptici ca «idioţi». Cîteva dintre vocile critice au apreciat că această corespondenţă arată limpede efortul de a nu face publice informaţii ştiinţifice. «Nu este un nor de ceaţă: este o ciupercă atomică» – a spus Patrick J. Michaels, un climatolog care a criticat multă vreme teoria încălzirii globale făcute de om şi care este adesea ironizat în schimbul de mesaje. (...) Dovezile care arată influenţa umană în procesul încălzirii globale cunosc o acceptare atît de largă, încît materialul furat e puţin probabil să erodeze argumentul general. Totuşi, documentele vor ridica, fără îndoială, întrebări asupra calităţii cercetării în cazul unor subiecte specifice şi acţiunile unora dintre oamenii de ştiinţă".

Ce conţin, de fapt, e-mail-urile

„Cînd citeşti unele dintre aceste mesaje, îţi dai seama de ce boşii de la CRU ar fi preferat să le păstreze confidenţiale. Aşa cum spune Andrew Bolt, acesta ar putea fi «cel mai mare scandal al ştiinţei moderne». Presupusele mesaje de mail – se pare, schimbate între unii dintre cei mai prestigioşi oameni de ştiinţă care promovează teoria încălzirii globale provocate de om – sugerează: conspiraţie, acord asupra exagerării datelor privind încălzirea, posibilă distrugere ilegală a informaţiilor stînjenitoare, rezistenţă organizată la dezvăluiri, manipulare a datelor, recunoaştere în particular a lipsurilor în afirmaţiile lor publice şi multe altele."

Un mesaj arată o bucurie duioasă la aflarea veştii morţii lui John L. Daly (unul dintre primii sceptici ai încălzirii globale, fondator al site-ului Still Waiting for Greenhouse), comentată astfel: „Într-un fel straniu, e o veste îmbucurătoare".

Dar probabil revelaţiile cele mai stînjenitoare – echivalentul ştiinţific al scandalurilor cu cheltuielile parlamentarilor, din *The Telegraph* – sînt cele în care oamenii de ştiinţă au manipulat sau au suprimat unele date, pentru a-şi promova cauza.

Iată cîteva mostre:

– Manipularea datelor: „Tocmai am completat trucul lui Mike din *Nature* (revista *Nature* – n. r.) adăugînd la temperaturile reale în fiecare serie din ultimii 20 de ani (e.g. din 1981 încoace) şi din 1961 în tabelul lui Keith din 1961 pentru a ascunde declinul";

– Îndoieli particulare asupra schimbării reale a climei: „Fapt este că nu putem să dăm seamă de lipsa de încălzire în momentul de faţă şi acesta e un travesti să ascundem că nu putem";

– Suprimare a dovezilor: „Poţi să ştergi mail-urile mele cu Keith?";

– Fantezii violente în privinţa unor cunoscuţi sceptici ai încălzirii globale: „Data viitoare cînd îl mai văd pe Pat Michaels la o întîlnire ştiinţifică, o să fiu tentat să-l bat de-l ia naiba. Foarte tentat";

– Încercări de a ascunde adevărul incomod al perioadei încălzirii din Evul Mediu (...).

Dar probabil cel mai respingător aspect îl reprezintă discuţiile despre cum pot fi împiedicaţi oamenii de ştiinţă disidenţi să publice în publicaţiile *peer review*. Cum să creezi, cu alte cuvinte, un climat ştiinţific în care oricine nu este de acord cu încălzirea globală antropogenică să fie privit ca un nebun, ale cărui opinii nu au un grăunte de autoritate" (James Delingpole în *The Daily Telegraph,* 20 nov. 2009, *„ClimateGate:* ultimul cui în sicriul încălzirii globale antropogenice?").

În aşteptarea consecinţelor

Discuţiile pe marginea subiectului continuă. Unele voci au făcut legătura între scandal şi apropiatul summit mondial asupra climei de la Copenhaga: data este, într-adevăr, foarte nimerită. Însă cercetătorii de la CRU nu au negat autenticitatea e-mail-urilor: ei spun doar că afirmaţiile au fost scoase din context. E adevărat, comunitatea ştiinţifică e formată din oameni orgolioşi, care fac greşeli şi nu sînt sfinţi: „Presupunînd că Newton a fost un ticălos, asta schimbă cu ceva teoria gravitaţiei?" – se întreabă unul dintre ei. Rămîne însă problema posibilelor date suprimate şi a îndepărtării colegilor din publicaţiile de specialitate.

Pînă una-alta, atît în Camera Comunelor, cît şi în Congresul american, unii parlamentari au cerut investigarea cazului, procedură care a fost demarată. Pe parcursul investigaţiilor, Phil Jones, directorul CRU, şi-a dat demisia.

Mădălina ŞCHIOPU

Alarmism şi frică

„Calotele polare se topesc. Curenţii oceanici se vor inversa în curînd! Nu-i aşa? Ei bine, poate. Dar a devenit din ce în ce mai greu pentru oamenii de ştiinţă sceptici să pună sub semnul întrebării aceste teorii apocaliptice. În acelaşi timp, publicul începe să se sature de dieta de teamă ce-i este servită.

S-au dus zilele în care cercetătorii climei erau mulţumiţi să stea în turnurile lor de fildeş, pline-ochi cu computere, verificînd cifre. Astăzi, domeniul lor a început mai curînd să producă material pentru thrillere, în care ei înşişi obţin rolurile principale. Subiectul a devenit atît de fierbinte şi prognoza vremii atît de spectaculoasă, încît nu mai este o simplă bază pentru articole în publicaţii. Iar profesioniştii care-şi cîştigă pîinea punînd în scenă apocalipsa au muşcat momeala.

În plus faţă de inundaţiile şi furtunile obişnuite, alte scenarii ameninţătoare, mai dramatice – cum ar fi inversarea curenţilor oceanici ce ar putea duce la o prăbuşire a temperaturii în largi părţi ale Europei sau topirea rapidă a stratului de gheaţă din Groenlanda – se adaugă la imaginea apropiatului dezastru. Au existat chiar şi speculaţii oficiale dacă tsunami-urile asiatice ar putea fi cumva atribuite influenţei dezastruoase a speciei umane.

Preţul provocării fricii este ridicat, fiindcă această metodă sacrifică principiul preţios al cîştigării încrederii. O resursă limitată – atenţia publicului şi încrederea în temeinicia ştiinţei – este consumată fără a fi reînnoită de practica oferirii unor exemple pozitive.

Dar cum gîndesc cercetătorii climei despre subiect, şi cum interacţionează ei cu mass media şi publicul, în general?

Declaraţiile publice ale unor cunoscuţi cercetători germani creează impresia că fundamentele ştiinţifice ale problemei climatice au fost, în general, rezolvate. Ei clamează că lumea ştiinţifică a stabilit deja condiţiile pentru a acţiona concertat. În această situaţie, a acţiona concertat înseamnă a reduce cît mai mult posibil gazele de seră.

Este o viziune care nu corespunde situaţiei reale din comunitatea ştiinţifică. Aceasta pentru că un număr de climatologi nu sînt deloc convinşi că subiectul în cauză a fost epuizat. Anul trecut, de exemplu, un sondaj în rîndul cercetătorilor arăta că un sfert dintre respondenţi încă se întrebau dacă activitatea umană este responsabilă pentru cele mai recente dezvoltări climatice."

(Hans von Storch şi Nico Stehr, „Cum creează încălzirea globală un climat al fricii", *Der Spiegel,* 24.01.2005.

Hans von Storch este director al Institutului de Cercetări Costiere – IfK – din Geestacht, Germania, şi unul dintre cercetătorii menţionaţi negativ în schimbul de e-mail-uri din *ClimateGate.*)

Scleroză sau măsluire?

„Climatologii de la centrul implicat în scandalul scurgerii de e-mail-uri şi documente afişează strategia conform căreia ar fi mult zgomot pentru nimic. Da, poate alegerea cuvintelor în schimbul de mesaje a fost nefericită, dar, insistă ei, în nici un caz nu subminează concluziile ştiinţei. Ei ignoră însă pagubele în zona încrederii publice în arbitrii ştiinţei climatice.

«Cei care ne critică au căutat prin e-mail-uri furate – mesaje confidenţiale între colegi care vorbesc adesea într-o limbă pe care doar ei o înţeleg, străină lumii exterioare» – a declarat omul de ştiinţă Michael Mann, agenţiei Reuters. Dl Mann a adăugat că a fost transformat «un lucru inocent într-unul malefic».

Phil Jones, directorul Climate Research Unit din cadrul University of East Anglia, de unde au fost luate mesajele, cîntă acelaşi imn climatic. «Eu şi colegii mei acceptăm că unele e-mail-uri pot fi interpretate. Regret orice supărare sau confuzie apărută ca rezultat al acestui fapt. Unele au fost scrise, evident, sub imperiul momentului, altele folosesc expresii colocviale, frecvente între colegi» – spune el.

Dar rumoarea în legătură cu documentele nu ţine de ton, colocvialisme sau bunătatea climatologilor. Adevărata problemă este dacă mesajele transmit ceva despre felul în care s-a ajuns la mult clamatul consens ştiinţific asupra încălzirii globale şi despre cum este fabricată o singură viziune asupra schimbării climatice şi cauzelor ei. Impresia lăsată de corespondenţa dintre dnii Mann, Jones şi alţii este că regulile jocului climatic au fost măsluite de la început.

Un răspuns mult mai rezonabil a fost oferit de Mike Hulme, alt climatolog de la University of East Anglia, aşa cum e preluat de un blogger de la *The New York Times:* «Acest eveniment e posibil să semnaleze o fisură de la care poate porni o restructurare a cunoaşterii ştiinţifice în zona schimbărilor climatice. Este posibil ca anumite arii ale ştiinţei climatice să fi fost cuprinse de scleroză. Este posibil ca ştiinţa climatică să fi devenit prea partizană, prea centralizată. Tribalismul pe care îl demonstrează unele e-mail-uri e asociat de obicei cu organizarea socială în culturile primitive; nu e prea atrăgător să-l întîlnim în lumea ştiinţifică».

Răspunsul printre apărătorii dlui Mann şi ai cercului său a fost că, şi dacă-i resping pe cei care se îndoiesc şi exclud părerile diferite, tot a lor rămîne cea mai bună ştiinţă în zona climei. Dovada lor e circulară. E cea mai bună pentru că e cea mai publicată şi cea mai citată – în aceleaşi publicaţii *peer review* girate de ei. Publicul are acum toate motivele să se întrebe de ce au măsluit jocul, dacă ştiinţa lor e indiscutabilă, cum susţin."

(„Măsluind «consensul» climatic", editorial, *The Wall Street Journal,* 27 nov. 2009)

Consensul european

– interviu cu Mats ÅBERG, ambasadorul Suediei în România –

Care au fost ţintele preşedinţiei suedeze a Uniunii Europene în privinţa reducerii gazelor cu efect de seră şi a problemelor legate de mediu, în general? Au fost ele atinse?

Scopul preşedinţiei suedeze a fost să se ajungă la un acord în această lună, la summit-ul de la Copenhaga. Pînă acum, el n-a fost atins. Totuşi, la nivelul ţărilor Uniunii, am reuşit să ajungem la o poziţie comună asupra celor mai dificile puncte ce urmează să fie discutate la Copenhaga, şi anume reducerea emisiilor poluante şi ajutoarele financiare către ţările în curs de dezvoltare pentru necesarele măsuri de adaptare şi diminuare a propriilor emisii. UE are acum, aşadar, o poziţie comună. Ceea ce rămîne de făcut ar fi atingerea unui acord la nivel mondial.

UE a decis reducerea emisiilor de CO_2 cu 20%, în următorii ani. Este acest procent distribuit egal printre statele UE sau el reprezintă doar o medie şi diferă de la o ţară la alta?

20% reprezintă media. Statele UE au angajamente diferite, stabilite prin pachetul de măsuri asupra energiei şi climei adoptat în decembrie 2008. Dacă Uniunea, urmînd un alt posibil acord internaţional, se hotărăşte să mărească procentul de reducere a emisiilor pe care l-a stabilit, se poate lua o nouă decizie asupra felului în care responsabilitatea este împărţită între diferitele state membre.

Toate statele membre au fost de acord în legătură cu acest procent de reducere a emisiilor, sau unele au criticat hotărîrea?.

Toate statele membre au fost de acord, hotărîrea a fost luată prin consens.

Care ar fi, după părerea dvs., cele mai importante obstacole în calea atingerii unui acord la Copenhaga, în această lună?

Sînt cîteva puncte foarte dificile în faţa noastră.

În primul rînd, ţările dezvoltate trebuie să împartă adecvat şi proporţional procentul de reducere a emisiilor poluante, iar acesta să devină parte a unui acord internaţional. De asemenea, esenţial este angajamentul SUA, ţară care nu a semnat Protocolul de la Kyoto. Mai sînt cîteva ţări industrializate care trebuie să crească procentul de reducere a emisiilor de CO_2 , state care sînt încă departe de potenţialul lor de contribuţie la diminuarea acestor emisii.

În al doilea rînd, e nevoie de acţiune adecvată şi proporţională din partea statelor în curs de dezvoltare care, în prezent, sînt responsabile pentru o mare parte dintre emisii.

Iar în al treilea rînd, trebuie să ajungem la un acord în legătură cu sprijinul dat statelor în curs de dezvoltare de către cele industrializate pentru necesităţile lor de adaptare economică cînd iau aceste măsuri. Acest sprijin va trebui oferit sub formă financiară, tehnologică şi asistenţă în privinţa normelor de construcţie a locuinţelor.

Cum explicaţi diferenţele de percepţie, încă importante, între opinia publică americană şi cea europeană asupra acestui subiect?

Primul summit oficial UE-SUA cu noua administraţie americană s-a desfăşurat pe 3 noiembrie 2009. A fost o întîlnire eficientă, cu rezultate, într-o atmosferă amiabilă. Problema încălzirii globale a fost pe agenda discuţiilor. Ambele părţi au demonstrat voinţă politică şi au dovedit înţelegere faţă de evoluţiile politice ale celuilalt.

Autorul şi profesorul danez Bjørn Lomborg consideră că, în loc să micşorăm emisiile de CO_2 pe termen scurt – lucru foarte costisitor – ar trebui să acceptăm, pentru moment, inevitabila uşoară creştere a temperaturii şi să ne adaptăm acestui fapt. Ce părere aveţi despre acest punct de vedere?

Ştiinţa s-a pronunţat limpede asupra acestui punct. Faimosul Raport Stern trage concluzia că, în cazul în care nu luăm măsuri chiar de acum, costurile ar putea atinge, în viitor, 5-20% din PIB-ul global. Însă, dacă acţionăm rapid, costul ar ajunge la un procent infim comparat cu cel amintit. Astfel, beneficiile acţiunii timpurii şi rapide asupra schimbării climatice depăşesc costurile.

Ar trebui să înţelegem că multe dintre acţiunile pentru reducerea emisiilor de gaze de seră, cum ar fi eficienţa energetică sporită, sînt benefice prin ele însele, chiar şi dacă n-ar avea legătură cu încălzirea globală.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

România: cerinţe de mediu şi pierderi

– interviu cu Claudia TOMESCU –

Cum funcţionează „certificatele cu carbon" în industria noastră, cum le pot folosi agenţii industriali?

Piaţa de carbon funcţionează astfel: fiecare agent economic are repartizat un anumit număr de certificate, calculat/estimat în 2006 şi monitorizat în fiecare an. Există o Autorizaţie de mediu pentru gazele cu efect de seră, pe baza căreia funcţionează fiecare agent economic, autoritatea competentă ce monitorizează emisiile de gaze de seră.

Dacă agentul economic funcţionează mai puţin, îi rămîne un surplus de certificate, care pot fi vîndute altui agent economic, care are nevoie pentru că producţia lui a fost mai mare decît prognozase. În prezent valoarea unui certificat este de 13,5 euro. Există deja pe piaţa de carbon companii care fac tranzacţii cu certificate.

Acum ne aflăm în litigiu cu CE, pe motiv că am supraestimat emisiile de CO_2 şi că planul de alocare a certificatelor trebuie redus. Polonia a fost în aceeaşi situaţie, şi acum o lună i-a fost dat cîştig de cauză.

Trebuie ca managerul să aleagă soluţia optimă – dacă produce mai mult, trebuie să ţină cont că va cumpăra certificate, deci preţul de cost va creşte şi poate profitul va fi mai mic. Este o problemă de management.

Oricum, pentru perioada următoare, 2013-2020, noua Directivă UE, care a intrat în vigoare din iunie 2009, nu va mai acorda energiei certificate CO_2 gratuite, iar pentru celelalte industrii, alocările vor fi gratuite numai pentru un anumit procent, tinzînd să scadă pînă la zero.

Deci, din 2013, centralele electrice vor trebui să cumpere certificate de CO_2, ca să poată produce energie electrică şi termică. Aceasta se va reflecta în preţul de cost al energiei.

Există anumite avantaje pe care România le poate obţine prin adoptarea condiţiilor asupra protecţiei mediului din UE – de exemplu, obţinerea banilor din proiecte etc.?

Principalul avantaj este al tuturor – calitatea aerului pe care îl respirăm, o stabilizare a încălzirii globale la 1,74° C şi minimizarea efectelor schimbărilor climatice cu care ne confruntăm de cîţiva ani încoace.

Pentru aplicarea standardelor de mediu valabile în UE, şi în ţara noastră există pentru fiecare agent economic un Plan de acţiune, care se derulează din momentul obţinerii autorizaţiei de mediu (începînd cu 2006) pînă în 2013, respectiv, pentru anumiţi poluanţi, 2015. În momentul negocierii pentru intrarea României în UE s-a obţinut o perioadă de tranziţie de circa 6-8 ani pentru implementarea măsurilor de reducere a poluanţilor, tocmai pentru ca investiţiile necesare să se facă eşalonat, după posibilitatea fiecărui agent economic.

De asemenea, există bani europeni, circa 50% din cheltuielile eligibile, care pot fi accesaţi tocmai pentru a uşura efortul investiţional de realizare a acestor proiecte.

Care sînt însă dezavantajele rezultate din aplicarea aceloraşi standarde?

Aplicarea standardelor de mediu înseamnă efort investiţional şi cheltuieli suplimentare, care nu aduc profit, ci se reflectă în preţul produsului.

Ce sancţiuni se aplică în cazul în care un agent industrial nu îndeplineşte normele cerute?

Garda de Mediu monitorizează agenţii economici şi există amenzi/sancţiuni care, în funcţie de gravitatea poluării, pot fi chiar penale şi care, în final, pot conduce la oprirea activităţii pînă la remedierea sau conformarea cu standardele de mediu sau definitiv.

Există despăgubiri în bani pentru aplicarea normelor de protecţia mediului, în cazul în care anumiţi agenţi industriali sau industria românească în ansamblu înregistrează pierderi? Dacă da, de unde vin aceste sume?

Agenţii economici plătesc la Fondul de Mediu anumite taxe trimestriale/anuale pe tona/m^3 de poluant, care pot ajunge la valori semnificative. Dacă emisiile se micşorează ca urmare a realizării proiectelor de reducere a poluanţilor, sumele plătite la fond vor scădea.

Nu există despăgubiri dacă industria românească înregistrează pierderi ca urmare a conformării cu legislaţia de mediu, ci dimpotrivă, România va plăti penalităţi, dacă nu se respectă termenele stabilite pentru măsurile de reducere a emisiilor.

Ce proiecte există la noi în privinţa folosirii energiei alternative/regenerabile? Cît de costisitoare sînt ele?

România are avantajul că beneficiază de aşa-numitul mix energetic – adică nu depindem de o sursă unică de energie. Producerea energiei se realizează din combustibili fosili (cărbune), din surse hidro, nucleare şi din surse regenerabile (eoliene). Din fericire, depindem în mică măsură de gazul şi petrolul importat. Acum, important este să facem industria să devină „verde", prin aplicarea tehnologiilor care conduc la „emisii zero".

***Claudia Tomescu** este şef de colectiv Schimbări Climatice, Divizia Energie şi Mediu, Institutul de Studii şi Proiectări Energetice.*

Să fim rezonabili

Pînă în prezent, în România nu am avut politici şi poziţii coerente în UE, am participat ca spectatori pasivi în timp ce angajamentele noastre ca stat membru au devenit deja foarte costisitoare. Dar ţintele asumate de UE ni se vor aplica şi nouă, iar strategia 20-20-20 a UE (conţinînd şi anumite ţinte de reducere a emisiilor pînă în 2020, la care UE s-a angajat unilateral, indiferent de decizia de la Copenhaga) implică deja costuri pentru România. Banca Mondială estimează costul pe care îl va suporta România pentru a fi în conformitate cu angajamentele luate de UE la *12,5 miliarde de euro pînă în 2020 (6,1 miliarde de euro pînă în 2015)*. Contribuţia României la obiectivele generale ale UE ar consta în principal din creşterea cotei energiei regenerabile şi proiecte de eficienţă energetică în clădiri rezidenţiale, industrie, transporturi.

Raportul avertizează că o parte din unităţile de generare de energie electrică (de la Turceni, Rovinari etc.) vor trebui închise treptat din cauza emisiilor, dacă nu se fac investiţiile pentru ca acestea să funcţioneze „curat", şi vor trebui să plătească pentru emisiile suplimentare de CO_2. Principala cauză a întîrzierilor în investiţiile de „curăţare" a energiei produse de aceste unităţi este faptul că Guvernul nu are bani pentru a efectua aceste investiţii costisitoare. De asemenea, valoarea totală a fondurilor UE disponibile pentru energie este de circa 700 de milioane de euro, în timp ce investiţiile necesare în producţia de energie electrică ar fi de pînă la 35 de miliarde de euro în următorii 10 ani, doar pentru a aduce generarea de energie termică la standardele de eficienţă şi emisie internaţionale.

(...) Ca o consecinţă a acestor politici inconsistente care au speriat investitorii privaţi şi au întîrziat privatizările, România se confruntă cu un risc serios în ce priveşte furnizarea de energie electrică: *în următoarele două decenii, aproximativ 50% din producţia de energie electrică ar trebui să fie complet închisă*. Ne-am putea confrunta chiar cu pene şi deficite de curent.

Pierderile de căldură la blocurile construite în perioada comunistă sînt foarte mari şi reprezintă aproximativ 30% din consumul total de energie termică al clădirilor. *Un apartament cu 2 camere în România costă la fel de multă căldură ca două apartamente cu 4 camere în Germania.*

(fragmente din Raportul „Să fim rezonabili – România şi ţintele UE de reducere a emisiilor", autor Ana Otilia Nuţu, Centrul Român de Politici Europene, noiembrie 2009)

Efectele încălzirii climei

interviu cu Stephan HARRISON

Există într-adevăr un consens printre oamenii de ştiinţă în legătură cu cauzele încălzirii globale provocate de om?

Da, există o părere covîrşitoare în această direcţie. Sigur, întotdeauna vor fi unii care nu sînt de acord, dar cei mai mulţi dintre ei, cred, au puţină înţelegere a ştiinţei.

Sînteţi specialist în ştiinţă cuaternară, o zonă interdisciplinară care se concentrează asupra perioadei cuaternare, din ultimii 2,6 milioane de ani. Cum putem stabili, de exemplu, că tipul de încălzire pe care îl cunoaştem astăzi este diferit de faimoasa perioadă caldă din Evul Mediu?

Predicţiile sînt întotdeauna dificil de făcut, dar putem stabili unele efecte generale.

Perioada caldă medievală a fost regională, nu globală – cum este cea de astăzi –, iar temperaturile nu erau atît de ridicate. Ca să facem diferenţa între cele două, analizăm care sînt factorii care contribuie la efectul de încălzire. Aceste analize arată că cel mai important factor al prezentei încălziri îl reprezintă gazele de seră.

Putem prezice cu siguranţă consecinţele creşterii temperaturii în diferite zone ale globului?

Predicţiile sînt întotdeauna dificil de făcut, dar putem stabili unele efecte generale (topirea gheţarilor, creşterea nivelului mării, schimbări extreme ale fenomenelor naturii etc.).

Care ar fi cele mai dramatice consecinţe ale încălzirii globale?

Ar putea fi ruperea rapidă a stratului de gheaţă din Groenlanda sau Antarctica de Vest ori brusca eliberare de metan din solul arctic.

Există autori, cum ar fi danezul Bjørn Lomborg, care argumentează că ar fi mai ieftin să ne adaptăm creşterilor de temperatură (de exemplu, construind locuinţe adecvate) decît să luptăm cu schimbarea climatică. Sînteţi de acord cu această părere?

Nu, aceşti oameni vorbesc prostii. Efectele încălzirii climei pot fi atît de importante (cum ar fi posibila creştere cu 2 metri a nivelului mărilor pînă în 2100), încît nici un cost nu le poate acoperi. Şi oricum, care e preţul dispariţiei urşilor polari? Sau al războaielor între naţiuni pe marginea surselor de apă? Nu putem folosi întotdeauna raţionamente economice să ne rezolvăm problemele!

Cum pot fi reconciliate măsurile anti-încălzire globală cu necesara dezvoltare economică a ţărilor în curs de industrializare?

Ţările în curs de dezvoltare trebuie să progreseze într-un mod sustenabil. Există şi avantaje dacă procedează aşa (costuri reduse la facturile de energie, dezvoltarea noilor tehnologii etc.). Schimbările climatice vor lovi în primul rînd, prin consecinţele lor, lumea în curs de dezvoltare, deci este în interesul ei să răspundă acestei provocări.

***Stephan Harrison** este profesor la University of Exeter, Marea Britanie.*

Un demers fără sens economic

– interviu cu Bjørn LOMBORG, economist –

Danezul Bjørn Lomborg este unul dintre cei mai cunoscuţi autori care scriu pe marginea schimbărilor climatice, invitat frecvent în paginile celor mai populare publicaţii şi la numeroase emisiuni de televiziune din Occident. Profesor la Academia de Studii Economice din Copenhaga, el a devenit faimos odată cu publicarea cărţii The Skeptical Environmentalist. *Deşi nu neagă schimbările climatice, Lomborg susţine teoria că măsurile luate pentru contracararea lor la nivel internaţional sînt nerealiste şi ineficiente, mai ales din perspectivă economică.*

Sînteţi, de fapt, un sceptic în privinţa schimbărilor climatice sau negaţi doar dimensiunile şi posibilele consecinţe ale fenomenului?

Încălzirea globală este reală, este cauzată de emisiile de CO_2 produse de activitatea umană şi trebuie să facem ceva în această privinţă. Acesta e punctul meu de vedere de peste un deceniu. După părerea mea, cercetările atente făcute de organismul Naţiunilor Unite însărcinat cu studiul schimbărilor climatice, format din oameni de ştiinţă – IPCC – este cel mai bun ghid pe care îl avem în acest domeniu.

Dacă soluţia este mai costisitoare decît problema însăşi, oamenii vor opune rezistenţă la aplicarea ei.

Dar nu e nevoie de acţiuni care să ne facă pe noi *să ne simţim mai bine*. Avem nevoie de acţiuni care, de fapt, *să facă bine* – trebuie să ne folosim resursele acolo unde pot fi utile în cel mai înalt grad. Dacă soluţia este mai costisitoare decît problema însăşi, desigur că oamenii vor opune rezistenţă la aplicarea ei. De aceea demersul de la Kyoto s-a bucurat de atît de puţin succes practic: economic vorbind, nu are sens.

Trebuie să fim realişti. Chiar dacă guvernele lumii ar impune taxe imense în privinţa folosirii combustibililor fosili – ceea ce *nu* se va întîmpla –, asta nu va contribui prea mult la oprirea încălzirii globale în viitorul apropiat. Singurul rezultat, pentru noi, va fi costul de sute de miliarde de dolari, pentru că sursele de energie alternativă, deocamdată foarte costisitoare, nu pot substitui combustibilii fosili.

Aţi argumentat că ar fi mai ieftin să ne adaptăm potenţialei creşteri a temperaturii, în loc să luăm măsuri stricte împotriva emisiilor de gaze de seră. Consideraţi că această opinie este luată în serios, ca motiv de dezbatere, sau este ignorată?

Potrivit părerii împărtăşite de mulţi activişti din zona protecţiei mediului, întîi trebuie să facem eforturi pentru scăderea temperaturii globale, şi abia după aceea să ne îndreptăm atenţia spre strategii de adaptare. Mi se pare o părere greşită – chiar imorală – dacă se dovedeşte că putem face mai mult pentru planetă şi locuitorii ei prin măsuri de adaptare.

Mai mult, trebuie să acceptăm faptul inevitabil că, orice am face, nu putem preveni toate efectele încălzirii globale. Dacă nu sîntem pregătiţi, încălzirea globală va provoca multe decese şi devastări naturale, în special în ţările sărace şi în societăţile fragile. Adaptarea presupune, de asemenea, să salvăm vieţi şi din catastrofele care nu au legătură cu încălzirea globală. Dacă ne pregătim mai mult pentru uraganele devastatoare ale viitorului, de exemplu, ne pregătim, în acelaşi timp, să facem faţă vremii extreme cînd ne întîlnim cu ea în prezent.

Aceasta nu înseamnă însă că trebuie să ne concentrăm exclusiv asupra măsurilor de adaptare la temperatură. Aşa cum a arătat organismul de experţi al Consensului asupra Climei de la Copenhaga, trebuie să investim în continuare bani în dezvoltarea surselor alternative de energie, astfel încît, la un moment dat, să putem să renunţăm la combustibilii fosili şi să putem lua în considerare, cît mai curînd, şi noile tehnologii, încă în cercetare, care să ajute la menţinerea actuală a climei.

Ce părere aveţi despre întîlnirea mondială, la nivel de guverne, asupra schimbărilor climatice, care va avea loc la Copenhaga, în această lună? Credeţi că o astfel de întîlnire este necesară pentru atingerea unui consens internaţional asupra reducerii de CO_2 sau vi se pare inutilă?

La modul ideal, politicienii s-ar putea aduna şi negocia un acord cu consecinţe reale, ajungînd la o concluzie comună în privinţa banilor investiţi în cercetare şi dezvoltarea tehnologiilor de energie alternativă. Totuşi, cred că această şansă va fi ratată: ei se concentrează, şi de această dată, pe ceea ce deja a eşuat – încercarea de a diminua emisiile de CO_2 pe termen scurt. Posibilul eşec al summit-ului de la Copenhaga mi se pare mai curînd o binecuvîntare, pentru că a merge mai departe cu demersul de la Kyoto va aduce mai multe pagube decît beneficii. În continuare, costul va fi mai mare decît al problemei care trebuie rezolvată.

Care ar fi primele dvs. obiecţii asupra felului în care subiectele legate de încălzirea globală sînt prezentate în mass media?

Există şi o prezentare echilibrată a acestei teme. Totuşi, uneori vedem articole exagerate, umflate, care nu reflectă întocmai aşteptările oamenilor de ştiinţă.

Credeţi că procentele de reducere a emisiilor de CO_2 repartizate diferitelor naţiuni sînt corecte?

China şi India se bucură de o creştere economică rapidă, care ajută milioane de oameni să iasă din sărăcie. Sînt puţine argumente pentru China şi India să consimtă la reduceri drastice de CO_2 – şi motive suficiente, pentru bunăstarea lor, să reziste presiunii de a face astfel.

Sînteţi de acord cu cei care spun că problemele legate de schimbarea climei ar trebui discutate mai curînd în sînul comunităţii ştiinţifice, şi nu să fie folosite în scopuri politice/ideologice?

Cred că această discuţie ar trebui să fie cît mai cuprinzătoare. Îi ascultăm pe oamenii de ştiinţă, în special pe cei din IPCC, pentru a înţelege potenţialul impact al schimbărilor climatice. Cînd vorbim despre politicile pentru a contracara această provocare, trebuie să acordăm însă multă atenţie şi ştiinţei economice: economiştii ne pot spune care sînt costurile, beneficiile şi consecinţele diferitelor opţiuni în privinţa politicilor publice.

Interviurile din pp. 10, 12, 13 au fost realizate de
Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

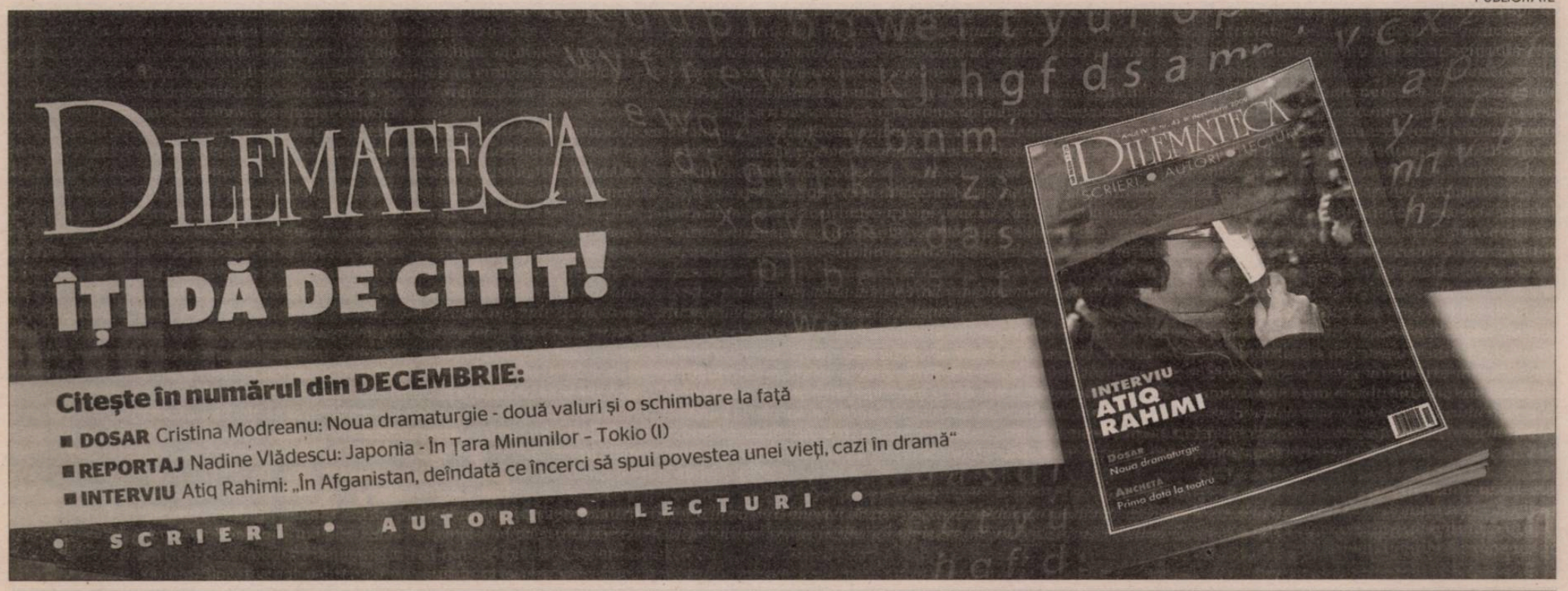

Aurora MARTIN

Artistul ca „spectator angajat“

Artistul interpret

Dacă au existat vremuri în care muzica se asculta numai în sălile de concert şi publicul, limitat ca număr, era destul de iniţiat pentru a distinge nuanţe şi fineţuri de interpretare, astăzi auzul spectatorului este zilnic invadat de muzică în maşină, în troleibuz, în timp ce îşi face cumpărăturile, în *fast food* sau chiar în toaletă. Genul acesta de muzică la îndemînă, devenind un fundal al activităţilor obişnuite, a început să modifice capacitatea cerebrală a omului contemporan de a se concentra exclusiv asupra unei audiţii. În consecinţă, coborîrea muzicii din sublim în profan a dus, de-a lungul timpului, la o sălbăticire, la o abrutizare a percepţiei auditive, care ar trebui reîmblînzită şi remodelată, în spiritul valorilor înalte, astfel încît invazia agresivă a cotidianului să nu izoleze într-un colţ al istoriei secole de revelare a frumosului în forme absolute.

Vorbind despre muzică clasică, stă pe umerii artistului interpret întreaga povară de a cotrobăi prin cuferele omenirii, de a scoate la lumină comori ascunse, de a le lustrui, de a le da un suflu nou şi de a zăbovi asupra lor, pînă cînd, prezentîndu-le semenilor, aceştia să ajungă să se oprească din agitaţia cotidiană, să uite de ea şi de sine, să se mire, să le îndrăgească şi să-şi dorească să le aibă aproape, acceptîndu-le ca parte din viaţa lor.

În mod obişnuit, artistul interpret este perceput ca un mijlocitor între opera unui creator de muzică şi spectator, un mijlocitor care îşi asumă rolul de creator de viziune asupra unui produs artistic. Jocul de perspective face însă ca acest statut, aparent secundar, în raportarea la produsul artistic în sine, să se modifice fundamental, în raportarea la public.

Alexandru Tomescu este *artistul interpret* care, raportîndu-se la creaţia artistică şi la trecut, şi-a asumat rolul de element dinamizator în procesul de re-creare a unei bucăţi muzicale, dar, mai mult decît atît, raportîndu-se la public şi la prezent, a devenit *artistul conştient,* care a înţeles criza receptării muzicii clasice; a înţeles că publicul predilect în sălile de concerte este publicul trecut de o anumită vîrstă, ceea ce, în termeni de sociologie culturală ar echivala cu o scădere progresiv demografică a spectatorilor. Această conştientizare a unui fenomen deviant, din punct de vedere socio cultural, îl determină pe artist să se simtă responsabil de educarea publicului tînăr, în această direcţie, şi de flexibilizarea graniţelor dintre spaţiul deschis al scenei sociale şi spaţiul limitat al turnului său de fildeş. De aceea, el renunţă la postura statică, întrucîtva inaccesibilă, a artistului de pe scenă, în favoarea implicării active în treburile cetăţii, prin generarea unor proiecte culturale cu valenţe educative, direcţionate cu precădere către tineri, dar susţinute, încurajate şi apreciate deopotrivă de cetăţeni români de toate vîrstele.

Experimentul Muzeul Naţional de Artă

Un astfel de experiment a avut loc în sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă a României, în cadrul proiectului *Balkan Modernism,* susţinut de „Programul Cultura 2007-2013 al Uniunii Europene“. Expoziţia itinerantă, care surprinde, în 120 de lucrări, „Ipostaze ale modernismului – pictura în Bulgaria, Grecia, România, 1910-1940“, reprezintă, în sine, o încercare de valorizare a unor opere de artă naţionale, în context regional balcanic, permiţînd accesul la cunoaşterea unor creaţii moderniste nu tocmai familiare publicului larg şi facilitînd circulaţia valorilor.

Noutatea experimentului pus la cale de conducerea Muzeului Naţional de Artă a României, de violonistul Alexandru Tomescu şi de pianistul Horia Mihail, extrage modernismul dintr-o epocă istorică bine determinată şi îl aduce aproape de noi, jonglînd cu limitele dintre tradiţie şi inovaţie. Tehnica modernă serveşte drept suport pentru familiarizarea spectatorului cu anumite lucrări din expoziţie, prezentate pe scenă, în proiecţie video şi selectate chiar de către cei doi artişti. Tot ei şi-au ales un repertoriu naţional şi internaţional, cu piese compuse în perioada modernistă, care să acompanieze ilustrările, într-o manieră aproape simbolistă de a crea corespondenţe. Fragmente din *Balada* lui George Enescu, din *Dansurile româneşti* ale lui Bela Bartok, din *Suita italiană* a lui Igor Stravinski şi din *Sonata* lui Ravel şi-au găsit astfel scurt popas în cîte un tablou în care, fie invazia scenelor de viaţă obişnuită şi a aglomeraţiei de personaje şi de culori au condus treptat spectatorul, din realul concret către lumea artei, fie tuşele suave, pastelate, aproape impresioniste l-au proiectat în sfera diafană a unui spaţiu de vis, fie l-au coborît treptat în universul uman, pentru a-l pregăti să se întoarcă în realitatea cotidiană. Ca experienţa să fie completă, fiecare tablou şi fiecare piesă au fost prezentate de Alexandru Tomescu, în context socio-cultural, anecdotic sau în registrul emoţiilor profunde, aşa încît, sunetul şi armonia, culoarea şi forma, cuvîntul şi informaţia s-au contopit într-o sinestezie totală.

„Multă lume vine la mine şi mă întreabă ce văd, ce simt atunci cînd interpretez o piesă“ – îşi începe artistul mărturisirea, deschizînd spectatorului accesul către lumea sa interioară.

Alternînd microfonul şi vioara, Alexandru Tomescu vine în întîmpinarea publicului, se aşază bătrîneşte alături de el şi începe să-i vorbească liber, relaxînd astfel atmosfera, de obicei, sobră, din sălile de concert, şi ajutîndu-l să se simtă confortabil. Dînd la o parte barierele dintre cele două universuri, el vorbeşte deschis despre modul său de a gîndi, de a simţi şi de a transpune în imagini piese muzicale.

Artistul se vrea Călăuza care îşi conduce răbdător spectatorii pe un traseu iniţiatic de el ştiut. Experienţa de natură tarkovskiană nu îi dă răgazul spectatorului să bîjbîie, să rătăcească prea mult pe drumul înţelegerii, pentru că artistul interpret îl învaţă *cum* să privească, *ce* să vadă, *cît* să perceapă, *unde* să ajungă, dar nu şi *cînd* să se oprească, întrucît aventura cunoaşterii, odată stîrnită, îşi continuă efervescenţa în tumultul spiritual al celui iniţiat, multă vreme după ieşirea din sala de concert.

Artistul interpret devine, astfel, „un pedagog de şcoală nouă“, iar arta – un act didactic asumat. Întocmai ca un dascăl cu experienţă, tînărul artist se simte responsabil de încredinţarea cît mai onestă a esenţei şi a esenţelor creaţiilor artistice interpretate.

Un Tomescu şi un Stradivarius

În felul acesta, spectatorul nu a ieşit din sală numai cu satisfacţia, pe alocuri suspectă de snobism, de a se fi aflat în preajma unui Stradivarius, ci cu fascinaţia de a se fi apropiat de un artist cu o personalitate şi o deschidere uluitoare şi cu dorinţa de a se apropia mai mult de muzica clasică.

Astfel, intenţia mărturisită a artistului de a populariza muzica clasică, de a-i face pe oameni să înţeleagă faptul că acest gen de muzică nu se adresează numai unei pături elitiste sau unor specialişti, ci poate fi accesibilă, pentru că „este pentru toată lumea“, se materializează treptat. Turneele sale în ţară, concertele în şcoli, în licee obişnuite, în case de cultură aproape părăsite, discuţiile fireşti cu copiii, cu adolescenţii, cu studenţii îl definesc nu numai ca pe un artist complex, dar mai ales ca pe un formator de opinie pentru noua generaţie, un formator de opinie din tagma lui E. Lovinescu sau, mai degrabă, a lui Titu Maiorescu.

Multe dintre acţiunile sale sînt, atît pentru artist, cît şi pentru societatea românească, experimente care, prin caracterul novator, stîrnesc interesul, curiozitatea şi, în final, îşi dovedesc puterea de a produce schimbări la nivelul unor mecanisme sociale înţepenite. Implicarea sa în campanii sociale – strîngerea de fonduri pentru Asociaţia Nevăzătorilor din România, campania de salvare a patrimoniului construit „Omul dărîmă locul“, cu recitalul *Requiem pentru o casă* – şi colaborarea cu societatea civilă în proiecte care vizează dezvoltarea durabilă demonstrează că Alexandru Tomescu nu este doar un artist desăvîrşit, ci, mai mult decît atît, este, în terminologia lui Raymond Aron, *un spectator angajat,* pe care îl preocupă, pe termen lung, însănătoşirea societăţii din care face parte.

PUBLICITATE

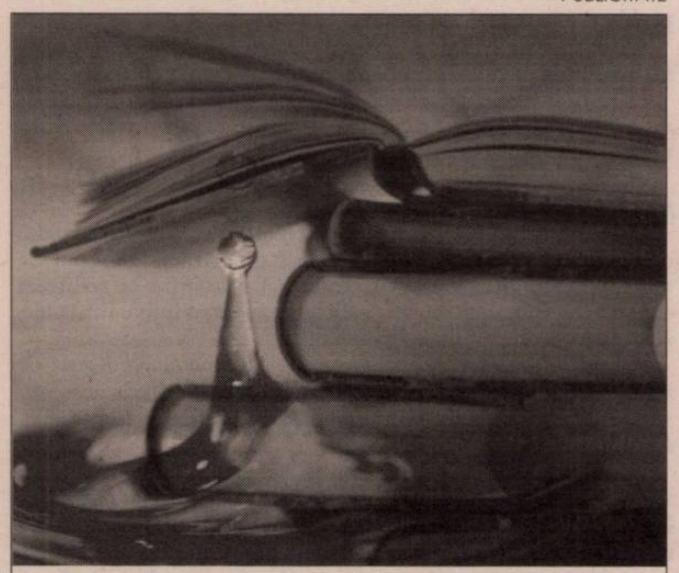

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

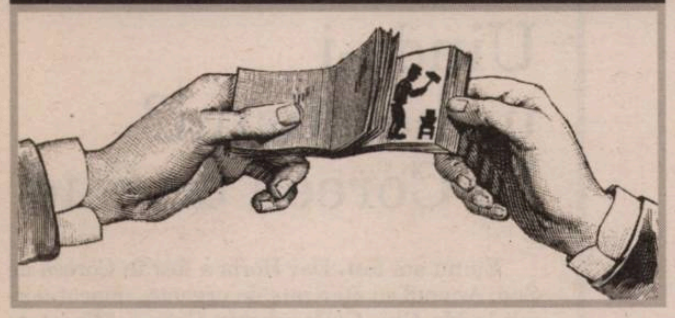

Şi vesel, şi tragic

● **Matei Florian, *Şi Hams Şi Regretel*, Editura Polirom, 2009.**

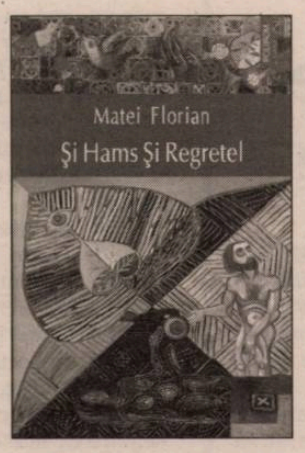

Matei Florian a debutat în 2006 cu romanul *Băiuţeii* scris împreună cu fratele său mai mare şi mai celebru, Filip Florian, un minunat roman al copilăriei la două mîini care însă nu trăda în nici un fel vreo diferenţă de vîrstă, de încredere sau de pricepere literară. Marcate stilistic, confesiunile şi fanteziile în dialog ale fraţilor Florian, care se provocau şi se comentau reciproc, alcătuiau un roman cu atît mai complex şi mai interesant. Cei doi se tachinau tandru, îşi corectau cu mult haz amintirile şi îşi povesteau unul altuia, de pe paliere diferite ale percepţiei şi înţelegerii, cele două copilării trăite, de fapt, împreună, iar micile lor drame, temerile, meditaţiile, boacănele sau fabulaţiile care alcătuiau propriile lor mitologii, totul era povestit într-un amestec irezistibil de candoare, ironie, cruzime uneori, dar, mai ales, cu poftă şi cu o seninătate a nostalgiei molipsitoare, pe două stiluri, unul mai fermecător decît celălalt. Sigur pe propriul scris, Matei Florian nu datora nimic fratelui său deja premiat şi tradus (cu romanul *Degete mici)* şi era de aşteptat ca o carte pe cont propriu să confirme una dintre cele mai stilizate scrieri din noul val de prozatori.

Romanul se deschide cu o primă scrisoare a unui narator incert către iubita lui. Cel care scrie se află de asemenea într-un loc incert, nenumit, aflăm despre o casă izolată, situată într-o geografie montană pustie, un loc unde e multă linişte, frig şi ceaţă, iar oamenii sînt mai degrabă nişte prezenţe spectrale. În acest loc retras şi rece de sfîrşit de toamnă, numai bun să-ţi pierzi minţile, singurii, deocamdată, prieteni ai naratorului sînt doi cîini de pripas care-i dau tîrcoale, în timp ce sparge lemne pentru foc sau adună de pe cîmp flori pentru ceai. Scrisoarea vorbeşte indirect despre toate aceste detalii – confesiunea bărbatului este învăluitoare – pentru ca, în cele din urmă, să descrie un moment de epifanie panteistă: în liniştea perfectă a unui apus de soare, bărbatul e copleşit de un sentiment de comuniune cu natura în mijlocul căreia s-a retras, se lungeşte pe pămînt, îl sărută (precum Vineri al lui Michel Tournier), apoi urmăreşte îndeaproape o furnică pe urmele căreia, la un moment dat, se urcă în frasinul din curte fumînd „posac şi plictisit ca întotdeauna" şi urmărind ceaţa care se lasă grea. Care ceaţă începe să-i vorbească prin trei ghemotoace „rotunde şi colorate", trei pitici de abur străvezii care i se prezintă cu numele Usi, Altfred şi Regretel. Guralivi, dar manieraţi, intruzivi, dar simpatici, piticii îi oferă instantaneu prietenia lor ghicind că motivul comportamentului melancolic al bărbatului „se datorează unui sentiment de ordin amoros", stare de spirit împărtăşită şi de cel mai tăcut dintre ei, Regretel. Acesta este incipitul romanului şi totodată intriga lui, unul dintre cele mai frumoase şi mai stranii capitole de deschidere citite de mine.

Cartea continuă cu ciudatele scrisori ale bărbatului către iubita lui de departe, dar piticii – care, firește, nu sînt ceea ce par a fi – devin personaje în acest demers epistolar univoc, fie dictîndu-i bărbatului căruia ei îi spun „picioare pare", fie scriind fiecare cîte o scrisoare. Astfel, aflăm cîte ceva despre ordinele în care sînt clasificaţi piticii: Ordinul Piticilor Răzvrătiţi din Apartamentele cu Ferestre (PRAF) cunoscuţi drept Pitici Pitiţi Urbani (Kruud Van Daal, Klaus-Tratus sau Phil-Lamenta-Bill fiind celebrii pitici ai acestui ordin remarcat prin acţiuni de genul Noaptea Ciorapilor Impari), Ordinul Culegerea Gheba (ai cărui pitici cîntă imnuri precum „Pe-al nostru frag e scris uimire" sau „Am ciuperca mea, sînt spionier"), Ordinul Piticului de Stîncă Pleistocen (din care face parte reformatorul All'laugh), Ordinul Piticului Ubicuu Călător ş.a. Încet-încet, comunitatea de pitici creşte în jurul bărbatului singuratic: apar, printre alţii, doamna de Scorbur-Suzi, Mus cel Mov, Mars de Aici sau piticuţele Pisulina şi Tristina, cea care are un *jeu d'amour* cu Tremurud, spre suferinţa lui Regretel, piticul albastru, mut şi scindat de tristeţe, incomplet, că pînă şi prenumele Şi Hams Şi s-a „rătăcit în pădure" (de altfel, Regretel, piticul reclusiv, este cheia întregii poveşti). Usi este un pitic peltic „potlivit de cald şi destul de mulitol", candid, sentimental şi spiritual, învăţăcel sîrguincios trecut prin multe pînă să acceadă la „saltulile abstlacte", precum Zen Obia One Kenobia, care-l poartă în lumi paralele. Altfred (preferatul meu) este o fire raţională: intelectual pedant şi principial, dilematic şi filozof în felul lui, care, preocupat de limbaj fiind, cultivă paradoxul, jocul de cuvinte şi citatul din latină („brevis lipsa vita est sed malis fit longior"). Împreună, Usi şi Altfred fac un cuplu irezistibil.

„Picioare pare" continuă să-i scrie iubitei tot mai obosit, iar scrisorile lui devin tot mai nervoase, se umplu de regrete şi de furie, conţin injurii şi lamentaţii, iar povestea de iubire îşi dezvăluie, puţin cîte puţin, detaliile nefericirii iubirii dintre absenta destinatară şi acest bărbat neglijent, dezordonat, nepractic, negospodar şi boem visător (precum „piticii" din ordinele înşirate mai sus). Frisoanele şi somnolenţa lui „picioare pare" trec în delir şi în halucinaţii, iar romanul devine tot mai apăsător, mai întunecat şi mai abscons pînă la revelaţia teribilului motiv al refugiului în munţi şi al înfruntării piticilor ce „tropotesc în capul său". Ceea ce la început părea o separare se dezvăluie a fi, de fapt, o claustrare suicidară, condiţie de acces spre o altă (i)realitate şi spre propria regăsire. (Un truc asemănător folosise William Golding în *Pincher Martin.)*

Fantasy clinic, *Şi Hams Şi Regretel* este poemul eroic al unei lumi interioare aflate în plin proces de degradare: un delir liric ce evoluează dinspre comicul tandru spre tragismul unei conştiinţe chinuite ce se stinge într-o litanie halucinantă. Alternînd pedanterii minimalist-metafizice cu fantezii lirice şi jocuri de limbaj cu referinţe din cele mai variate (dictoane în latină, folclor urban, personaje şi refrene din cultura pop), cultivînd cu mult umor preţiozităţi şi clişee de limbaj, cu o sintaxă barochistă şi un stil ludic-ceremonios, efortul stilistic al lui Matei Florian de a crea o mitologie proprie şi de a ţine în frîu un text polifonic atît de bogat este remarcabil. Un vesel roman tragic, de un obscur hazos şi o candoare delirantă, muzical (prin stil) şi misterios (nu se lasă citit uşor, nici la propriu, nici la figurat), *Şi Hams Şi Regretel* este o carte de o stranie frumuseţe, fără echivalent în literatura noastră.

PUBLICITATE

EDITURA LIDER
APARIŢII EDITORIALE

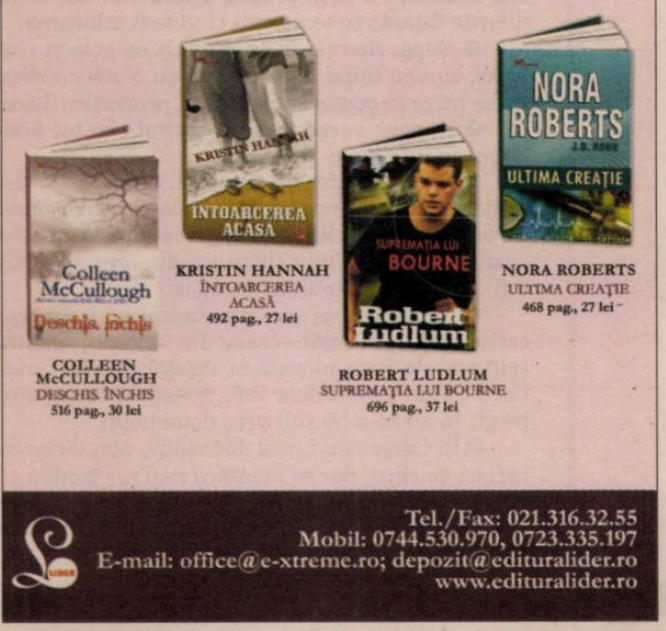

COLLEEN McCULLOUGH
DESCHIS. ÎNCHIS
516 pag., 30 lei

KRISTIN HANNAH
ÎNTOARCEREA ACASĂ
492 pag., 27 lei

ROBERT LUDLUM
SUPREMAŢIA LUI BOURNE
696 pag., 37 lei

NORA ROBERTS
ULTIMA CREAŢIE
468 pag., 27 lei

Tel./Fax: 021.316.32.55
Mobil: 0744.530.970, 0723.335.197
E-mail: office@e-xtreme.ro; depozit@edituralider.ro
www.edituralider.ro

Dilema veche vă recomandă

● Vineri, sîmbătă şi duminică, pe Eurosport, *live,* semifinalele şi finala campionatului britanic de snooker. Asta ca să ne scoatem din cap aiureala că fără fotbalul intern (ultima etapă – tot în acest week-end) nu ne mai putem bucura de viaţă. (Radu Cosaşu)

● Marţi, 15 decembrie, la Sala Polivalentă, concert Simple Minds, o trupă pop-rock cum U2 nu mai e de mult şi fără de care The Killers, Muse, Keane sau Manic Street Preachers probabil n-ar fi cîntat la fel. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un poet

● ***Ponyo / Gake no ue no Ponyo* (Japonia, 2008), de Hayao Miyazaki.**

Hayao Miyazaki e un mare *autor* de filme de animaţie pentru copii. Ţin să subliniez cuvîntul „autor". Ce înseamnă asta? Ca să reiau o definiţie de-a lui André Bazin, asta înseamnă că e „un poet a cărui imaginaţie are privilegiul de a fi rămas pe lungimea de undă a copilăriei". În sensul ăsta, scenariştii şi regizorii de la Pixar-Disney, oricît de străluciţi ar fi, *nu* sînt nişte autori. Nu sînt nişte poeţi, tot aşa cum, trecînd din cinema în literatură, nici J. K. Rowling nu e – spre deosebire de Andersen, de Lewis Carroll sau de Răzvan Rădulescu (cel din *Teodosie cel Mic).* Rowling şi oamenii de la Pixar-Disney sînt esenţialmente nişte *comunicatori.* Se bazează pe reguli, pe reţete, pe ingrediente pre-testate. Pot fi îndrăzneţi (cei de la Pixar sînt: filmele lor le vorbesc copiilor despre probleme de-ale „oamenilor mari" şi nu le spun doar banalităţi – de exemplu, *Ratatouille* face nişte observaţii acute despre importanţa artei şi a criticii de artă, şi despre cum nu toţi oamenii sînt egali atunci cînd vine vorba de talent şi de bungust; şi, nu de puţine ori, modul lor de a povesti mizează pe răbdarea publicului, pe capacitatea sa de a rămîne atent chiar şi atunci cînd nu înţelege totul de la început – vezi *WALL-E,* unde abia de la un punct încolo devine clar ce s-a întîmplat cu planeta noastră şi cu locuitorii ei); dar, oricîte îndrăzneli narative sau tematice şi-ar permite, nu şi-ar permite niciodată să fie idiosincratici sau capricioşi, să dea frîu liber inconştientului. Oricît de complicate ar fi poveştile pe care le spun, acestea vor fi întotdeauna construite inginereşte, logic – după o logică a adulţilor. Oricît de complexe tematic sau metaforic ar fi, complexitatea lor va fi mereu una pe deplin conştientă – realizatorii nu vor pune nici un lucru în film fără să ştie exact ce simbolizează. Pentru ei, comunicarea cu copiii e o chestiune de reguli bine învăţate. Dimpotrivă, un poet al filmului pentru copii nu se va teme să dea ascultare inconştientului său, idiosincrasiilor sale, să pună lucruri în film „pentru că aşa i-a venit", fără să-şi facă griji că acestea i-ar putea nedumeri pe copii, avînd încredere în racordarea naturală a imaginaţiei sale la lungimea lor de undă. Plăsmuirile lui Miyazaki dintr-un mare film de-al său, precum *Spirited Away,* nu pot fi traduse cu uşurinţă în termeni metaforico-morali; chiar şi atunci cînd pot, rămîne un rest de inexplicabilitate. O arătare ca Zeul Mirosurilor Urîte poate fi explicată ca o metaforă a poluării, dar această temă nu e explicitată în restul filmului, iar episodul vizitei sale la o baie publică pentru zei şi spirite (vizită în cursul căreia se revarsă din el o tonă de gunoi) e de o fantasticitate prea densă pentru a fi reductibilă la vreo metaforă. Tot aşa, vizita la băi a unui spirit cunoscut sub numele de Fără Chip poate fi explicată ca o parabolă despre lăcomie (spiritul împarte în dreapta şi în stînga pepite de aur şi apoi începe să-i mănînce pe cei care le-au primit), dar această morală nu e formulată clar, iar misterul personajului (al firii lui schimbătoare, al vocii lui timide) rămîne mult mai mare decît ea.

Noul film al lui Miyazaki, *Ponyo* (din 11 decembrie), nu e la fel de dens. În comparaţie cu *Spirited Away,* e ca o îmbucătură pe lîngă un ospăţ. Dar e tot un film de Miyazaki, plin de atmosferă şi de excentricitate – de un simţ al umorului care pare a fi pe aceeaşi lungime de undă cu al eroilor săi (copii de cinci ani), cu logica lor, cu felul lor de a vedea lumea. Personajul titular e un peştişor fermecat care, fugind de tatăl său (un vrăjitor al mărilor, cu înfăţişare de om), se împrieteneşte cu un băieţel, ceea ce-l transformă şi pe el într-o fetiţă. Dar transformarea lui strică echilibrul lumii şi provoacă un tsunami. Atmosfera apăsătoare de dinaintea furtunii e construită cu multă subtilitate (în această parte a filmului e multă linişte şi nu e multă mişcare, astfel încît, ori de cîte ori un om, o maşină sau un vapor traversează planul îndepărtat al imaginii, e ca o ameninţare), iar furtuna însăşi e o scenă de acţiune superbă, cu eroul şi mama lui gonind pe faleză într-o maşină, urmăriţi de valuri care sînt de fapt peşti negri cu ochi, pe spinările cărora aleargă fetiţa-peşte. Copiii se adăpostesc peste noapte într-o casă, pe un deal de la marginea mării, iar a doua zi, cînd deschid ochii, marea a ajuns la fereastra lor, ca un troian de zăpadă într-o dimineaţă fericită de iarnă, iar peste peluza scufundată din faţa casei plutesc peşti preistorici. *Ponyo* e unul dintre cele mai „infantile" (într-un sens bun) filme ale lui Miyazaki. Fanii lui adulţi l-ar putea găsi un pic insipid în comparaţie cu celelalte (mama lui Ponyo e o zînă ca orice zînă din orice basm, iar climaxul filmului, în care băieţelul trebuie să salveze lumea dovedind că o iubeşte pe Ponyo, e o afacere expeditivă), dar e plin de bucurie.

trecerea prin reviste

Psychologies

● **Cifra magică şi jocul de fotbal**

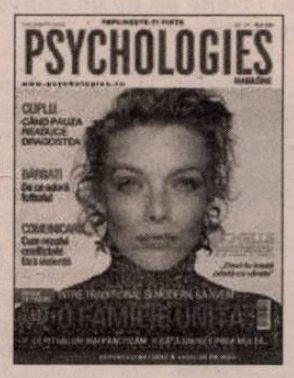

Michelle Pfeiffer străluceşte. OK, asta o ştim cu toţii; ce nu ştiam e că ştie să fie elegantă şi inteligentă. Ba, pe deasupra, mai are şi umor. „Devii cu adevărat tu însăţi odată cu vîrsta" – spune diva într-un interviu din *Psychologies* (nr. 24/ decembrie 2009). Merci, dacă eşti Michelle Pfeiffer şi n-ai un rid care să demonstreze că ai trecut de 50 de ani, cred şi eu că te simţi „tu însăţi" la orice vîrstă. Despre asta-i vorba şi în revista *Psychologies:* despre cum să te simţi bine în pielea ta. Dincolo de mărturiile reprezentative şi de reţetele facile, scrise cu nerv, dar absurde prin narcisismul obsedant şi tezist, am găsit şi cîteva articole interesante. De pildă, (auto)interviul cu Elena Vlădăreanu despre cartea *Spaţiu privat*. „Poezia scapă de obsesia comercialului. Iar asta nu e o situaţie care să se schimbe de la o zi la alta. Şi, sincer, nici nu mi-aş dori să se schimbe. Iată de ce. Cînd scrii poezie, nu te gîndeşti la ce drepturi de autor o să primeşti, la cît o să vinzi, la cîţi editori străini se vor bate pe tine. Nici măcar la cît poţi să cîştigi din lecturi publice nu poţi să te gîndeşti. Eşti doar tu cu ce ai de spus. Eşti tu cu tehnicile tale, cu modurile de abordare, cu limbajul tău. (...) În poezie poţi să experimentezi. În plus, pentru mine poezia e cea mai în măsură să facă legătura cu alte arte care mă interesează şi mă inspiră: arta vizuală, filmul şi dansul contemporan. Eu îţi pot spune în două rînduri ceea ce alţii vor transmite în 400 de pagini."

Marius Chivu analizează site-urile de socializare dintr-o perspectivă psiho-literară. Că e mult mai rapidă şi mult mai uşoară seducţia cu ajutorul noilor tehnologii era o bănuială mai veche, de-acum confirmată. Explicarea fenomenului nu era chiar necesară, dar hai, într-o revistă psy, e loc şi pentru asta. Noroc că autorul nu s-a lăsat cu totul cuprins de febra teoretică şi a mai piperat textul cu remarce ironice. „Trimiţi un flirt de cîteva cuvinte prin sms şi, dacă nu ţi se răspunde, cel puţin nu eşti de faţă la refuz. Trubadurii se chinuiau şi îngheţau pe sub balcoane compunînd poezii sau trimiţînd bileţele de amor, virtualii stau în fotoliu şi, dacă n-au inspiraţie, pot alege un şablon alcătuit special de vreun copywriter. În fereastra de messenger, nu noi sîntem cei care flirtăm, ci un avatar, eul nostru virtual, cel bun şi strălucitor, cel care găseşte mereu emoticonul potrivit pentru fiecare reacţie."

Emoticonul meu surîde intrigat şi excitat în momentul în care aflu, la pagina următoare, cifra magică: 0,69 e numărul de aur, raportul ideal dintre şold şi talie la o femeie. Am aflat tot (ce trebuie să ştiu) despre corset, dintr-un text care se termină ca un poem: „bărbaţii sînt fermecaţi de materna linie de clepsidră". Aşa o fi, dar şi mai fermecaţi sînt, se pare, de fotbal. *Psychologies* a încercat să afle de ce. Pe scurt, „bărbaţii pot afişa, privind jocul, emoţiile pe care de obicei nu îndrăznesc să le arate; departe de privirile femeilor, ei ţipă, plîng, se îmbrăţişează, se agită ca nişte copii. Prin jucători, ei se expun durerii, simt efortul. Suporterul face parte dintr-un clan, dintr-un grup. Trăieşte cu intensitate fuziunea cu echipa, oraşul şi ţara sa. Acolo sînt rădăcinile sale. Încurajîndu-şi echipa să cîştige, obţine o identitate. Fotbalul posedă toate ingredientele necesare pentru un ideal democratic; fotbalul autorizează ascensiunea socială (cel din urmă poate deveni cel dintîi), formează eroi contemporani, exaltă meritul şi solidaritatea şi lasă loc... noroculuiˮ. Nu sînt întru totul de acord cu concluziile autoarei (unde-i fascinaţia pentru spectacol?), dar exerciţiul de a mă vedea supus unei analize de laborator e foarte plăcut. **(M. M.)**

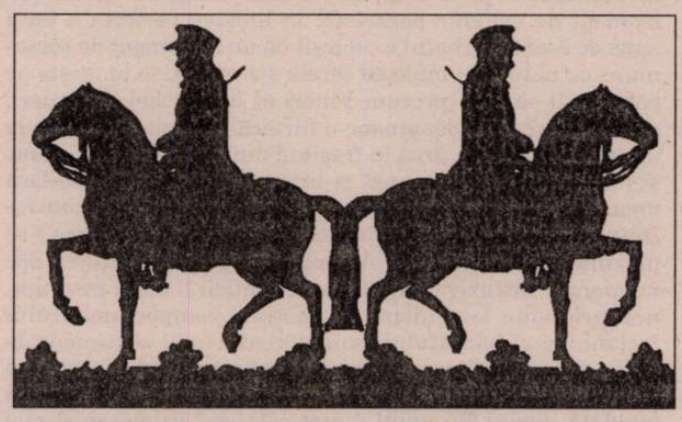

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

Pentru o viaţă mai bună a unor adjective foarte simpatice

„Un studiu arată că IMM-urile
o duc mai greu din cauza autorităţilor
şi a luptelor politice
decît din cauza crizei economice."
(Evenimentul zilei, *29 noiembrie 2009)*

Fiindcă o duc atît de rău în economie, mă gîndesc să luăm aceste două adjective foarte simpatice – „mici şi mijlocii" – şi să le transmutăm, chiar să le transhumăm în viaţa unor substantive de toate zilele, unde ar căpăta poate o altă căldură umană, o altă culoare în obraji, o inteligenţă sufletească sporită, o sănătate superioară oricărui IMM. Cum v-ar suna, de pildă:

taine mici şi mijlocii;
amante mici şi mijlocii;
cruzimi mici şi mijlocii;
obsedaţi mici şi mijlocii;
baliverne mici şi mijlocii;
meschinării mici şi mijlocii;
măgării mici şi mijlocii;
vanităţi mici şi mijlocii;
sincerităţi mici şi mijlocii;
cutre mici şi mijlocii;
indispuşi mici şi mijlocii;
grozăvii mici şi mijlocii;
imbecili mici şi mijlocii;
ipohondri mici şi mijlocii;
radicali mici şi mijlocii;
mîrşăvii mici şi mijlocii;
mitocosiri mici şi mijlocii;
mitomani mici şi mijlocii;
patetisme mici şi mijlocii;
atei mici şi mijlocii;
catastrofe mici şi mijlocii;
egoişti mici şi mijlocii;
inculţi mici şi mijlocii;
exasperări mici şi mijlocii;
mitocănii mici şi mijlocii;
timizi mici şi mijlocii;
inocenţi mici şi mijlocii;
fete (mari), mici şi mijlocii;
remuşcări mici şi mijlocii;
blesteme mici şi mijlocii;
paradoxuri mici şi mijlocii;
relativişti mici şi mijlocii;
paradisuri mici şi mijlocii;
răzbunări mici şi mijlocii;
dictaturi mici şi mijlocii;
devotamente mici şi mijlocii;
politeţuri mici şi mijlocii;
enormităţi mici şi mijlocii;
scrupule mici şi mijlocii;
abisuri mici şi mijlocii;
suflete mici şi mijlocii;
destine mici şi mijlocii;
superlative mici şi mijlocii;
elegii (pentru fiinţe) mici şi mijlocii;
şi tot aşa pînă la
infinitul mic şi mijlociu.

Viaţa însăşi – mică şi mijlocie – nu vi s-ar părea mult mai carosabilă?

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Uinde-i uichendistul? În Coreea de Sud

Eu nu am fost. Dar Horia a fost în Coreea de Sud. Avionul cu aterizare de urgenţă, mîncat-dormit la Mr. Cho. Călătorit prin Coreea. Mîncat cu beţişoare: fierbinte şi picant. Noaptea de după caracatiţa încă mişcătoare din farfurie. Pagode reconstrucţii; ard uşor. Cerşetori cu telefoane mobile scumpe. Prostituate profesioniste cu adevărat. Lobby cu beţii şi sinucideri. Experienţă senzorială totală. Iată drumul şi mîncărurile.

Am stat acolo aproape şase luni, am umblat mult şi am văzut multe chestii, *culture shock* în sensul din *Lost in Translation,* eram proaspăt absolvent, deci aventura aproape iniţiatică, singur într-un oraş cu peste 10 milioane de oameni.

Întîmplări pe drum

Drumul a fost obositor la dus, am avut de aşteptat mult pe Otopeni şi în Paris. Am ajuns acolo pe aeroportul din Incheon, şocant de diferit, mai ales că nu ştiam la ce să mă aştept. Surprinzător de familiare mi s-au părut Tico-urile şi Matiz-urile.

Evenimente mai multe am avut la întors: undeva deasupra Mongoliei *le capitaine* al avionului Air France anunţa că este ceva problemă tehnică (sistemul de aer condiţionat bagă fum în cabină) şi trebuie să aterizăm de urgenţă. Cum nu era nici un alt aeroport mai apropiat, ne-am întors ceva pînă în Beijing, s-au speriat puţin cei de la geam cînd au văzut cum au evacuat tot kerosenul, dar se pare că este o măsură destul de comună.

Partea bună e că am stat o noapte în Beijing pe cheltuiala Air France, am văzut The Forbidden City şi ceva din ultramodernul centru plin de oameni simpli, gri-comunişti, miliţie, sute de zgîrienori, alte sute în construcţie.

Mîncare, dormit

Am stat acasă la Mr. Cho, împreună cu soţia, Mrs. Yim, şi cei doi copii cam retarzi, într-un apartament la parter, într-un bloc de vreo 20 de etaje, pe o „insulă" de pe fluviul Han, din Seul. Mîncam cu ei la masă, deci nu pe jos, norocul meu. A durat cîteva săptămîni să mă obişnuiesc cu mîncatul cu beţele, dar mereu am preferat o masă şi un scaun mîncatului pe jos. Tanti Yim îmi spăla rufele, stăteam în singura cameră cu pat, ei dorm pe jos pe nişte plăpumi, se uitau la TV tot pe jos, beau ceaiul tot pe jos.

Pentru că am călătorit mult, am mîncat mult la restaurante, majoritatea mici afaceri de familie în care felurile de mîncare nu sînt variate, îţi alegi localul în funcţie de ce vrei să mănînci, toate cu preţuri foarte decente.

● Am mîncat mult peşte, fructe de mare, care la ei sînt la fel de comune ca la noi porcul. Orez la greu, cartofii şi pîinea sînt o mîncare rară, dar nu le-am simţit lipsa. Din păcate, nu la fel pot să spun despre lactate, cu greu am găsit o sursă de brînză, am găsit doar ceva cheddar, brînză tare, cu care a trebuit să mă consolez, deloc *soft cheese.*

● Soia, tofu, kimchi la toate mesele. În general, mănîncă foarte picant, gusturile sînt total diferite faţă de ce te aştepti cînd vezi mîncarea.

● Supe: clocotinde cu muguri de soia şi ciuperci, sau cu tăiţei de orez, sau cu *black noodles,* astea nu prea gustoase, şi nu sînt pretenţios deloc.

● Kimchi: varză murată, picantă cu tot felul de peşte şi legume.

● Carne subţire de porc sau vită pe care ţi-o prăjeşti singur în restaurante, asta era chiar bună cu salată şi kimchi şi cu alge ca şi cele pentru sushi. Beau soju mult (băutură din orez sau cartofi), dar şi bere, se îmbată repede.

● Cam cea mai şocantă chestie au fost caracatiţele vii, proaspăt scoase din acvariu, feliate, tentaculele încă mişcau şi ieşeau din farfurie. Cred că am gustat doar una, senzaţia de mişcare pe gît în jos m-a bîntuit vreo două nopţi.

● În Coreea au un fel de tradiţie mai veche cu carnea de cîine, dar se mănîncă mai rar pentru că şi ei au păreri contradictorii pe tema asta. O dată am mîncat ceva ce n-au vrut să îmi spună exact ce e, şi poate mai bine aşa.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

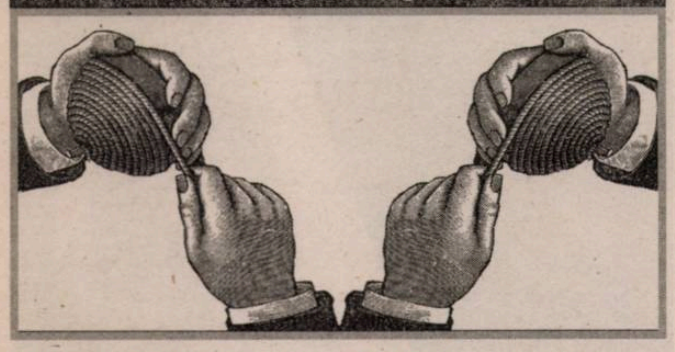

Ne dăm chinezi la Copenhaga?

Într-un mod cu totul şi cu totul neserios, ignorînd cu nesimţire faptul că în România au loc alegeri, lumea s-a strîns la Copenhaga pentru a salva planeta. Sau, mă rog, să se facă că lucrează pentru a scăpa de gura ecologiştilor şi a jurnaliştilor lesne iubitori de urşi polari. Depinde de perspectivă. Colega mea Otilia Nuţu, expert afiliat la CRPE, a produs un raport despre cît ne va costa pe noi să atingem ţintele de reducere a emisiilor deja asumate de UE. Raportul se numeşte chiar aşa: „Să fim rezonabili – *România şi ţintele UE de reducere a emisiilor*". Problema cu acest raport a fost că nu prea aveam cînd să-l lansăm. Trebuia musai ieşit cu el înainte de Copenhaga. Doar că această conferinţă a avut nenorocul să înceapă în ziua cînd în România se alegea între Băsescu şi Geoană. Să moară urşii polari cu toţii mîncîndu-şi unghiile de nervi şi tot nu poţi să bagi pe agendă aşa subiect cînd e vorba de ales între Băsescu şi Geoană. Totuşi am strecurat raportul pe agenda publică şi am decis să revenim imediat după alegeri, cînd ziariştii vor căuta date despre Copenhaga şi România.

Raportul nu se referă deloc la dezbaterea în sine despre schimbarea climatică, ci discută doar opţiunile de politici pe care România le are în faţă: UE s-a angajat la atît, deci şi noi, asta trebuie să facem şi atît costă. Simpla idee însă că am vorbit de costuri le-a mirosit unora urît.

De obicei, articolele despre Copenhaga se împart în două categorii. Prima: cele care dezbat dacă există încălzire globală şi, dacă există, e produsă de om? Dacă există şi e produsă de om, e bine să cheltuim mulţi bani pentru a o stopa sau mai bine să facem planuri, mai ieftine, de adaptare la viitoarea climă? Am urmărit o vreme dezbaterile acestea, apoi mi-am dat seama că se transformau de fapt în exerciţii de retorică şi dominare. O grămadă de oameni care nu pricep nimic din datele meteorologice sau climatice le învîrt de colo-colo, pro şi contra. Ăia care se pricep la meteo şi climă nu se pricep la politică şi politici, aşa că stau cu datele în braţe şi emit judecăţi de-a dreptul biblice.

A doua categorie, majoritară, de articole despre Copenhaga sînt apelurile patetice. Se vor a fi articole sau reportaje de informare, dar jurnalistul de la BBC, CNN, *The New York Times* simte că e unul dintre acele momente în care cititorul sau privitorul nu trebuie lăsat să analizeze informaţia cu capul lui prost de simplu consumator de media, aşa că jurnalistul trebuie să transmită Mesajul.

Aşadar, dacă te apuci să discuţi despre costuri, eşti un nasol care nu vrea să salveze planeta. Discuţia ia imediat o tentă religios-plictisitoare. E cea mai proastă formă de ecologism, acel ecologism care pretinde oamenilor să facă ceva complet împotriva intereselor lor. De ce? Pentru că nu vor face. Copenhaga nu mai este acum despre ştiinţa meteo, ci e un caz fascinant de luare a deciziilor colective. Are de toate: mize mari, dilemele deciziei de grup, bani mulţi, nivel politic de vîrf (mai „de vîrf" de atît nu există, poate doar Dumnezeu, dar el nu există, iar dacă există, nu mai e la modă să fie întrebat ce părere are).

Discuţia între Nord şi Sud este poate cel mai fascinant aspect. Ţările bogate (Nordul), cu publicul lor sensibil la problemele ecologice, sînt cele care doresc o acţiune globală şi sînt dispuse să plătească pentru viitorul planetei. Ţările sărace sau în curs de dezvoltare (Sudul), cu publicul lor obsedat să trăiască ca aceia din ţările bogate, au acceptat greu că planeta e cît de cît importantă faţă de dezvoltarea lor economică.

Deci, cine plăteşte? Bogaţii, pentru că au devenit bogaţi poluînd. La asta s-ar putea răspunde că nu se face să condamni oamenii pentru o vină istorică, pentru că atunci cînd Occidentul trăia epoca industrială nu se ştia că asta afectează planeta. Dar şi asta ar fi o dezbatere infinită. Aşa că logica care domină Copenhaga va fi următoarea: Nordul zice că e dispus să-şi reducă propriile emisii, ba chiar să plătească pentru reducerea de emisii din Sud, dar şi Sudul ia în calcul ideea de a nu-şi mai baza creşterea atît de mult pe poluare şi să fie deschis spre energia renegerabilă.

Trebuia să fac introducerea aceasta cu Nord şi Sud pentru a ajunge la dilema esticilor. Am mai scris despre asta într-un raport colectiv al CRPE din octombrie – „Estul Europei e în Nord sau în Sud? – cîteva comentarii despre Consiliul European din Octombrie 2009". Raportul se numeşte aşa pentru că în octombrie, liderii UE au discutat despre poziţia comună cu care UE ar fi urmat să se prezinte la Copenhaga în ce priveşte banii pentru Sud. Au fost aspru criticaţi atunci pentru că nu au ajuns la un acord intern european. Cum se întîmplă uneori, băieţii buni sînt criticaţi pentru că nu se ridică la înălţimea idealului, iar băieţii răi scapă ieftin, pentru că sînt luaţi ca atare, nu aşteaptă nimeni prea mult de la ei. Aşadar, UE şi-a asumat rolul de lider moral al lumii în această chestiune şi a autoasumat nişte ţinte privind emisiile, aşa-numitele 20-20-20 (20% reducerea emisiilor, 20% energie regenerabilă ca pondere în consumul european, îmbunătăţirea eficienţei energetice cu 20% – şi toate astea pînă în 2020). Evident, costă, foarte mult. Şi nu depind de Copenhaga, UE le va face oricum (sau măcar va încerca să). Şi noi la fel (sau măcar vom încerca să).

Dar degeaba îşi va reduce UE emisiile, dacă India şi China şi America vor continua să polueze la nivelul de acum. Stabilind un precedent moral, UE încearcă să le convingă. Şi atunci, de ce au fost criticaţi liderii europeni în octombrie? E efectul băieţi buni – băieţi răi, de care ziceam. Chinezii scapă uşor de opinia publică mondială indignată – au şi făcut o campanie de diplomaţie publică inteligentă, promiţînd puţin, dar arătîndu-se interesaţi şi sufletişti. Mulţi occidentali au căzut imediat pe spate: cînd băiatul rău dă semne de îmbunare, nici nu e nevoie să facă ceva, e pupat pe frunte instantaneu.

La Consiliul European din octombrie, liderii UE trebuia să decidă cît vor plăti pentru a ajuta Sudul să-şi reducă poluarea. Acesta ar fi deci al doilea precedent moral: nu doar că ne angajăm să reducem cel mai mult propriile emisii, dar ne angajăm să plătim şi pentru reducerile făcute de cei din Sud. S-au certat ce s-au certat şi nu au ajuns la nici un acord. Britanicii doreau ca UE să pună pe masă o cifră certă, nemţii nu. Dar cei mai vehemenţi contra au fost esticii. Conduşi de, cine altcineva?, Polonia. Propunerea iniţială a Suediei spunea că europenii trebuie să contribuie la suma comună de ajutorare a Sudului proporţional cu propriile emisii. Adică cu cît poluezi mai mult cu atît plăteşti mai mult ajutor pentru alţii. A fost unul dintre puţinele momente în care fosta Europă de Est a spus într-un cor unanim: să fim serioşi, nici gînd. Şi aici a ieşit la vedere situaţia schizoidă în care ne aflăm. Noi esticii, adică. Dacă Nordul reduce mai mult emisiile şi mai şi plăteşte pentru reducerile din Sud, o face pentru că este bogat şi s-a dezvoltat anterior. Doar că Estul Europei nu e bogat. Acum încearcă să devină. Ca şi chinezii, ca şi brazilienii sau indienii. Dar noi, geografic şi mai ales politic, sîntem în UE. Deci, sîntem în Nord?

Ministrul polonez de Finanţe, Jan Rostowski, a zis-o limpede: „Din punctul nostru de vedere este total inacceptabil ca ţările sărace din Europa să ajute ţările bogate din Europa să ajute ţările sărace din restul lumii".

Pînă la urmă, nu s-a luat o decizie. UE a mers la Copenhaga cu nişte ţinte de reducere a emisiilor autoasumate şi cu o promisiune de pricipiu că va plăti şi pentru costurile Sudului, fără a fi limpede cum se vor distribui costurile în interiorul Uniunii. Noi, esticii, vom fi într-o poziţie bizară: parcă am vrea să iasă un deal acolo, dar dacă nu iese, nici o nenorocire. Oricum, noi nu ne considerăm parte din Nord. Şi nici un sîntem.

PUBLICITATE

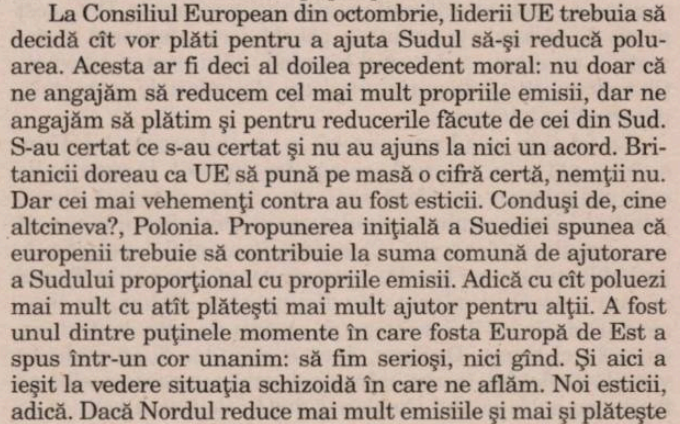

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

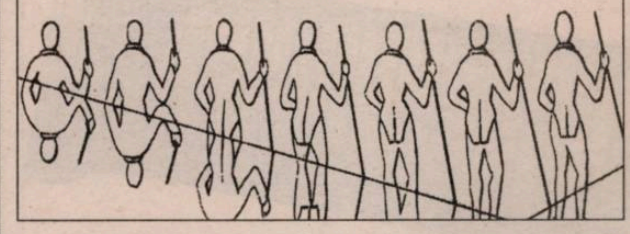

Binele triumfător şi linia de mijloc

Există o serie de cărţi, filme, piese de teatru etc. – în care, practic, nu se întîmplă nimic cu adevărat rău: personajele pot trece prin stări sau evenimente neplăcute, dar doar temporar, binele triumfînd întotdeauna pînă la sfîrşit. De asemenea, cei răi de obicei plătesc (a nu se uita maştera legată de coada calului din basme...). Morala pe care o acumulezi de aici, oricît de facilă ar fi, în multe situaţii rămîne viabilă: prea-multele nuanţe şi prea alambicatul rafinament riscă să te transforme dintr-o fiinţă etică într-una estetică, şi atît...

Am văzut, recent, două spectacole de teatru, unul pentru copii şi altul pentru „publicul larg", care împărtăşesc acest tip de morală naivă: *Uriaşul cel bun şi prietenos*, la Ţăndărică, şi *Desculţ în parc*, la Teatrul de Operetă. Cel dintîi, în regia lui Ioan Brancu, cu Mariana Zaharia/Graţiela Ene, Ioan Brancu/Viorel Ionescu, Radu Moldovan/Adrian Lefter, Roxana Vişan/Eugenia Barbu, Cristina Roşiianu/Florentina Tănase este o punere în scenă a romanului lui Roald Dahl din 1962. Cel de-al doilea – o nouă versiune a comediei lui Neil Simon (celebră prin filmul *Barefoot in the Park*, 1967, în regia lui Gene Sacks, cu Jane Fonda, Robert Redford, Charles Boyer, Mildred Natwick), de astă dată în regia lui Ştefan Bănică jr., cu Oana Ioachim, Ştefan Bănică jr., Ileana Cernat, Mitică Popescu, Bogdan Tudor.

Cele două spectacole nu se încadrează, nici pe departe, în acelaşi gen: primul este o poveste pentru copii între 7-11 ani (conform programului); celălalt – o comedie şi o poveste de alt tip decît cea a lui Roald Dahl, şi anume una de dragoste. Ce le uneşte este – cum spuneam – componenta etică naivă: în nici una dintre ele răul absolut, fără speranţă, nu e prezent: Uriaşul cel bun şi prietenos nu se hrăneşte cu copii, precum fraţii lui mai fioroşi; dimpotrivă, îi obligă şi pe aceştia să-şi schimbe obiceiurile alimentare, restabilind ordinea pozitivă a lucrurilor. În *Desculţ în parc*, Corrie şi Paul Bratter se ceartă, din cauza „nepotrivirilor de caracter" dintre ei, dar la fel de uşor se şi împacă, învăţînd, fiecare, să facă oarece concesii celuilalt.

Altfel, ambele spectacole sînt... corecte. *Uriaşul cel bun şi prietenos* este o punere în scenă clasică, să-i spunem. Singura inovaţie pe care o foloseşte, şi care nu e nereuşită, constă în alăturarea dintre jocul păpuşilor şi imaginile de pe un ecran instalat pe fundal. De asemenea, vocea Sophiei (eroina...) este chiar a unei... fetiţe (Maria Ruhna Mocanu) – o alegere bună. O altă soluţie simpatică şi „de sezon" o reprezintă instalaţiile luminoase din borcanele cu visele pe care le răpeşte uriaşul. Şi, în sfîrşit, „defecţiunile" lingvistice din vocabularul acestuia (prezente şi în roman), care îi provoacă pe spectatorii-copii să le corecteze.

Desculţ în parc merge, pare-mi-se, pe linia filmului cu Fonda şi Redford. Nu cred că e cazul să fac comparaţie între jocul actorilor români şi cel al celor doi „monştri sacri". Pot doar spune că Oana Ioachim nimereşte tonul potrivit, în rolul unui personaj exuberant, unde există riscul exagerării; că Ştefan Bănică este un Paul Bratter corect, dar poate uneori prea sever, lipsindu-i componenta constantă de afectivitate pe care Redford o avea. Că Ileana Cernat e o mamă agreabilă şi Bogdan Tudor un savuros „băiat de la telefoane".

Important e însă că în ciuda lipsei formidabilelor inovaţii, la fiecare dintre cele două piese auditoriul rîde. Şi pleacă nu neapărat mai deştept, cît mai bine dispus. Şi împăcat că lucrurile s-au desfăşurat... conform aşteptărilor. Cred că spectacolele „de mijloc" – precum cele două –, adresate unui public asemenea, îşi au rolul lor: atîta timp cît nu fac gafe majore, îi ţin pe spectatorii nu foarte iniţiaţi aproape de teatru.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Concluzii şi premise

Nu cunosc – la ora cînd scriu – cine va fi cîştigat alegerile prezidenţiale 2009. Unii susţin că românii au avut de ales între oligarhie şi democraţie. Eu unul simt că democraţia a progresat suficient în ultimii ani pentru a nu mai tolera abuzurile partidului-stat, care vampirizează instituţiile şi mass media cu scopul de a genera un fals consens naţional. Ştiu totodată că apartenenţa la UE, tradusă prin tot mai sofisticate interacţiuni cu statele civilizate, va antrena noi schimbări socio-politice pozitive. Oligarhia de tip rusesc este şi ea prezentă. Vechiul regim a supravieţuit prin ea, sub hainele unui „capitalism“ de tip monopolist. Confruntarea dintre cetăţenii treziţi la luciditate – prin lecturi, călătorii, experienţe profesionale complexe şi Internet – şi cetăţenii dependenţi de resursele unui buget public mereu ameninţat de bonusuri clientelare va intra, presupun, într-o etapă mai coerentă. Comunismul se bazează nu doar pe teroare ideologică, egalizare în mizerie şi supravieţuire prin corupţie, ci şi pe o stare latentă de război civil. Cineva e mereu desemnat ca duşman cu care nu se poate trata. Negocierea – măduva spinării pentru orice democraţie vie – lipseşte din capul locului. Atîta vreme cît societatea noastră negociază doar valori negative (precum frica, ura, nesiguranţa, amnezia dirijată, denigrarea sau partizanatul radical) perpetuăm mentalitatea comunistă, chiar dacă înţelegem că URSS – şi geamănul ei nazist – au încarnat supremul rău al veacului trecut.

Slăbiciunea democraţiei româneşti provine mai ales din tratarea instituţiilor ca pe nişte feude personale, în cea mai proastă tradiţie premodernă. Sigur că alegem persoane. Evident că personalitatea liderului contează. Dar bunăstare de tip occidental nu vom „pupa“ decît atunci cînd interesele noastre vor fi sprijinite instituţional, prin contracte şi proceduri transparente, nu prin „charisma“ unor marionete agitate pe micul ecran. Pe durata acestei odioase campanii electorale, în care mass media a devenit propagandă şi sursă de isterizare colectivă, am putut cunoaşte, iarăşi, fundătura spre care ne conduce hiper-personalizarea vieţii publice. Fiecare tabără, cu tot cu activiştii ei mediatici, s-a mulţumit să identifice răul cel mai mare – sau pe cel mai mic – escamotînd bunul-simţ, decenţa şi plăcerea argumentului cîntărit cu mijloace raţionale.

Jurnaliştii – şantajişti sau şantajaţi – ne-au forţat să asistăm la degradarea lor umană şi la patologia unei profesiuni care şi-a distrus, pentru multă vreme, prestigiul. Culpa lor morală faţă de societatea românească este uriaşă. Nu ezit să afirm că prostituţia de presă afectează corpul politic al naţiunii precum un cancer. Am văzut contorsiuni, numere de transformism, conflicte de mahala, sofisme perfide şi toată gama unor intoxicări agresive, flagrant mistificatoare. Ca unul prezent de mulţi ani în spaţiul presei (mai ales culturale), ştiu desigur să disting un mesaj onest – cu informaţii corecte şi opinii decent asumate – de unul distorsionat prin abolirea oricărei reguli deontologice. Te poţi înşela, ca autor, într-o privinţă sau alta. Nimic nu îţi dă însă dreptul de a înşela deliberat publicul pe care cauţi să-l serveşti. Tot mai mulţi români ştiu să facă această diferenţă şi să respingă tentativele de manipulare. Pînă cînd ei nu vor deveni majoritari, dezbaterea publică din România nu se va asana. Va rămîne primitivă, confuză, trivială şi iresponsabilă civic.

Din păcate, există cercuri informale de putere care îşi propun menţinerea situaţiei semnalate. Televiziunile-maşină de vot, cercul vicios dintre sărăcie şi dezinformare sau construirea stereotipurilor ostile prin incantaţii hipnotice sînt aliaţii acestor grupuri care mizează pe natura eternă a „prostiei“ şi a fricii induse. Eu consider însă că ne putem emancipa, dacă ne păstrăm speranţa şi ne învingem definitiv frica. Amintiţi-vă de Papa Ioan Paul al II-lea şi de ce ne-a spus acum 10 ani, cînd ne-a binecuvîntat ţara şi destinul de oameni liberi.

Augustin IOAN

Minarete

Elveţia a votat pentru interzicerea minaretelor şi umblă rumori că şi alte state europene ar vrea să ţină referendumuri similare. Ce e minaretul? Un turn cu o scară interioară, pe care urcă imamul de fiecare dată cînd trebuie să cheme comunitatea la rugăciune. Într-un anume fel, el comasează funcţia clopotniţei cu gestul de apropriere vizuală a comunităţii de către imam. Spre deosebire de lăcaşurile de cult creştine, unde rolul de verticală dominantă este luat mai degrabă de turnurile, mai cu seamă de cel central, ale bisericii, decît de clopotniţă, moscheea, prin însăşi conformaţia spaţiului său interior, sofianică precum bisericile răsăritului (căci, ce omagiu mai mare adus acestora decît Moscheea Albastră, copie a Sfintei Sofii?), nu poate înainta prea mult pe verticală. Prin urmare, rolul panoptic al minaretului este evident.

Dar el face sens în comunităţile compacte de musulmani, acolo unde este prezenţa vizuală cea mai pregnantă, pentru că este situată în centrul fizic şi spiritual al comunităţii. Îmi amintesc, prin analogie, de problemele pe care credincioşii unei biserici ortodoxe româneşti din Queens, NY, o aveau. În preambulul liturghiei, sunau clopotele (nu se băteau, neexistînd, ci se rula o bandă unde ele erau înregistrate, cum am văzut că, de lene, se practică acum şi-n multe mănăstiri ortodoxe din ţară). Or, pe cine să adune clopotele în Queens? Cu siguranţă nu pe credincioşii români ai parohiei, care nu se adunau acolo pe criteriul proximităţii teritoriale. Din acest punct de vedere, ele sunau în gol. Mai rău, fuseseră reclamaţii – mi-a spus arhitectul bisericii – din partea adevăraţilor vecini, cîtuşi de puţin ortodocşi, deranjaţi de zgomotele, pentru dînşii, bizare...

La fel şi în cazul minaretelor în spaţiul occidental. Cum se întîmplă şi cu bisericile românilor din exil, lăcaşurile de cult musulman se ridică mai ales după criteriul disponibilităţii şi al preţului terenului, nu al centralităţii în raport cu comunitatea deservită. Chemarea imamului, înregistrată, probabil, şi la ei pe bandă, cum am văzut chiar şi în Turcia şi cum o ascult dimineaţă de dimineaţă la Dakar, nu face, aşadar, decît să îi deranjeze pe vecinii de alte confesiuni, chiar la ei acasă. Desigur, dacă e să judec după violenţa vizuală a afişului, în care minaretele străpung crucea albă pe fond roşu a drapelului elveţian şi după orientarea politică de dreapta extremă a celor ce au pornit strîngerea de semnături pentru referendum, nu atît numărul de minarete noi i-ar fi deranjat pe promotori, ci simbolica lor: dumnealor se simt potopiţi de musulmani.

Or, cînd ţinta începe să fie arhitectura religioasă înseamnă că problema legată de etnia sau de credincioşii respectivei religii s-a acutizat. Şi atunci, poate că nu ar fi lipsit de interes să se uite europenii vechi la cei noi, adică la noi: România şi Bulgaria. Coprezenţa religiilor celor mai diferite în Imperiul Otoman îşi avea manifestarea fractală şi aici, pe *limes*. Or, imperiul avea politici diferite în privinţa verticalităţii arhitecturii religioase. În principate nici nu s-au prea construit moschei. În raiaua Tulcei, regula era simplă: toleranţă religioasă pînă la Dumnezeu, dacă îmi este permisă expresia, cu consecinţele acesteia în plan urbanistic şi arhitectural. E acolo moschee în loc privilegiat, pe faleza Dunării. Dar sînt, de asemenea, şi sinagogă şi zeci de biserici, ridicate, pesemne, pe criteriul etniei: bulgărească, grecească, armenească, multe lipoveneşti şi catedrala Sf. Nicolae, din centru. Toate dinainte de 1878 şi, deci, de alipirea Dobrogei la România, ca „recompensă“ pentru raptul Basarabiei de către aliaţii ruşi, pe care, intervenind militar, principele Carol I îi şi scăpase, în Bulgaria, de la ruşinoasele bătăi pe care le încasau în serie.

Prin urmare, toleranţă, dar la pachet cu o condiţie de „urbanism sacru“: nici o biserică sau alt loc de închinăciune nu avea voie să depăşească, cu turle cu tot, înălţimea minaretului moscheii celei mari. Or, dacă minaretul era construit pe ţărmul apei şi bisericile – pe dealuri, vă daţi seama că era o constrîngere însemnată. O vedeţi în panorama Tulcei, dacă priviţi de pe ţărm: bisericile lipoveneşti, două la rînd, din stînga minaretului sînt destul de turtite, împotriva voinţei lor. La Constanţa, în schimb, minaretul moscheii din Piaţa Ovidiu era suficient de generos cu altitudinea ca să nu impieteze asupra avîntului creştin. Dimpotrivă: biserica greacă, din apropiere, nu face deloc apel la această dezlegare de altitudine, neavînd turlă – după tipicul Elladei. Cînd a fost să facă arhitectul Ionescu-Berechet biserica Sf. Constantin şi Elena, prin anii '30 ai secolului trecut, nu numai că a făţuit-o din aceeaşi piatră ca şi moscheea, dar i-a şi pus, o sută de ani mai tîrziu şi cînd nu mai era nici o constrîngere, un (singur) turn, de aceeaşi anvergură şi siluetă ca şi minaretul-unitate de măsură. Paradislam, ce mai!

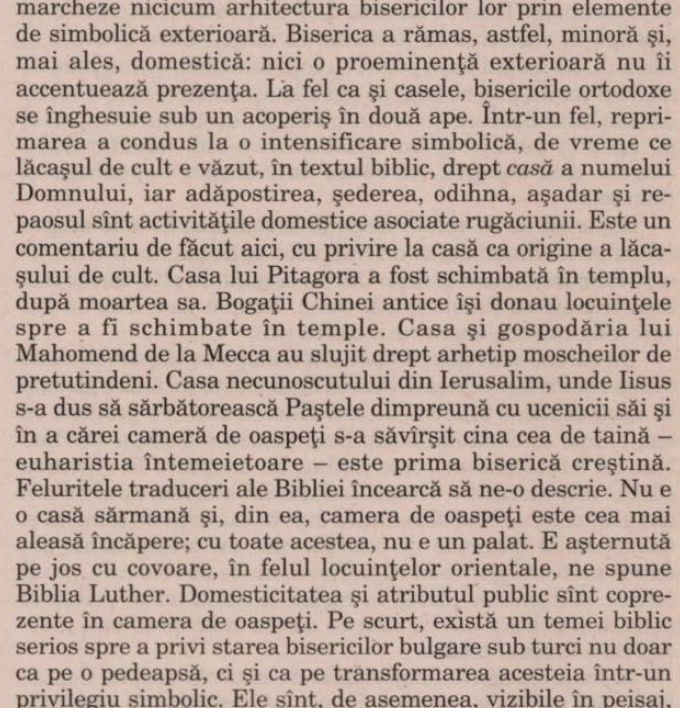

Nu e şi situaţia Bulgariei. Acolo, creştinii au fost mult mai oropsiţi decît în Dobrogea. Turcii i-au obligat să nu marcheze nicicum arhitectura bisericilor lor prin elemente de simbolică exterioară. Biserica a rămas, astfel, minoră şi, mai ales, domestică: nici o proeminenţă exterioară nu îi accentuează prezenţa. La fel ca şi casele, bisericile ortodoxe se înghesuie sub un acoperiş în două ape. Într-un fel, reprimarea a condus la o intensificare simbolică, de vreme ce lăcaşul de cult e văzut, în textul biblic, drept *casă* a numelui Domnului, iar adăpostirea, şederea, odihna, aşadar şi repaosul sînt activităţile domestice asociate rugăciunii. Este un comentariu de făcut aici, cu privire la casă ca origine a lăcaşului de cult. Casa lui Pitagora a fost schimbată în templu, după moartea sa. Bogaţii Chinei antice îşi donau locuinţele spre a fi schimbate în temple. Casa şi gospodăria lui Mahomend de la Mecca au slujit drept arhetip moscheilor de pretutindeni. Casa necunoscutului din Ierusalim, unde Iisus s-a dus să sărbătorească Paştele dimpreună cu ucenicii săi şi în a cărei cameră de oaspeţi s-a săvîrşit cina cea de taină – euharistia întemeietoare – este prima biserică creştină. Feluritele traduceri ale Bibliei încearcă să ne-o descrie. Nu e o casă sărmană şi, din ea, camera de oaspeţi este cea mai aleasă încăpere; cu toate acestea, nu e un palat. E aşternută pe jos cu covoare, în felul locuinţelor orientale, ne spune Biblia Luther. Domesticitatea şi atributul public sînt coprezente în camera de oaspeţi. Pe scurt, există un temei biblic serios spre a privi starea bisericilor bulgare sub turci nu doar ca pe o pedeapsă, ci şi ca pe transformarea acesteia într-un privilegiu simbolic. Ele sînt, de asemenea, vizibile în peisaj, în ciuda interdicţiei, ca supra-case.

Dintre cele vechi, de dinaintea turcilor, unele biserici au scăpat necircumcise (pentru cei ce nu au văzut încă Messembria, revelionul e un bun moment să o facă). Altele – nu. Dar ceea ce este interesant este că, după 1877, renaşterea bulgară a avut, probabil, cea mai vizibilă consecinţă: refacerea turlelor de biserici (acompaniată, nu rareori, de demolarea minaretelor sau a moscheilor cu totul). Insist: s-au refăcut turle şi acolo unde nu erau deloc înainte de turci sau unde nu erau atît de multe... Cum se întîmplă, unui exces i se răspunde cu excesul recuperării.

Prin urmare, iată experienţa răsăriteană în materie de toleranţă arhitecturală sacră. Imperiul Otoman a fost tolerant, dar nu excesiv şi, oricum, nu în aceeaşi proporţie peste tot, ci, probabil, în conformitate cu procentele etnice şi precedente militare neplăcute. Paradoxal, acolo unde erau mai mulţi turci, îşi permiteau să fie mai liberali. Pe de altă parte, turcii, care taman şi-au amintit că e musai să îi pedepsească pe elveţieni acolo unde îi doare mai tare, retrăgîndu-şi, adică, banii din băncile acelora, bine ar face dacă şi-ar aminti – dacă tot fac anamneză colectivă – ce au făcut strămoşii lor cînd au avut puterea peste creştini şi, mai ales, cum îi tratează – acum, nu cu secole în urmă! – pe cei din Patriarhia Ecumenică, fix la Istanbul.

Presa zgîndăreşte cu noi sondaje din alte ţări occidentale, care ar putea fi tentate de referendumuri similare. Parcă văd că, după acest episod de arătat colţi şi muşchi, iar vor circula pe Internet petiţiile greceşti pentru reintroducerea în cultul creştin a Sfintei Sofii, iar vor fi demonstraţii, nu-i aşa, spontane la Patriarhia Ecumenică şi tot aşa, într-o spirală a urii care este, probabil, cel mai anti-religios dintre sentimentele umane...

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Televiziunile mogulilor“

După cum ştim, una dintre principalele teme de campanie ale lui Traian Băsescu a fost cea care făcea referire la „mogulii“ şi televiziunile lor, prin care aceştia şi-ar satisface interesele necurate.

Aşa cum s-a observat, e mult mai simplu să-ţi fixezi un astfel de adversar, pe care să baţi apa-n piuă, decît să vorbeşti despre problemele prin care trece ţara şi pe care s-ar fi cerut să le gestionezi.

Mogulii cu televiziuni găsiţi ţapi ispăşitori de Băsescu au fost Sorin Ovidiu Vântu, care deţine Realitatea TV, şi Dan Voiculescu, proprietar al Antenelor 1, 2 şi 3. În grupul „băieţilor răi“ mai era pomenit şi Dinu Patriciu, dar el nu are televiziune şi, oricum, principalul produs al trustului său de presă, ziarul *Adevărul,* s-a ţinut departe de politică.

Ce este un mogul, în accepţiunea lui Traian Băsescu? E un om cu foarte mulţi bani, ce-şi face trust de presă ca să aibă o armă politică, prin care să manipuleze publicul. Angajaţii mogulilor nu sînt jurnalişti, ci nişte „tonomate cu euro“, pe care patronul îi plăteşte pentru a cînta melodia cerută de el.

E adevărat, jurnaliştii nu sînt uşi de biserică, nişte indivizi puri, animaţi numai de idealurile profesiei lor. Sînt destui printre ei care fac jocuri politice sau economice, care favorizează anumite părţi şi manipulează, care-şi vînd libertatea conştiinţei pe o trivială şpagă. Cu toate acestea, a-i judeca şi a-i anatemiza în bloc mi se pare cel puţin nedrept.

Să luăm, de exemplu, cazul Antenei 3, postul care respectă în cel mai evident mod agenda politică a patronului său. A spune că angajaţii acestui canal de televiziune sînt nişte tonomate este un abuz. Antena 3 are, printre altele, cea mai bună emisiune economică de popularizare – *Biz Bazar,* prezentată de Moise Guran. Este făcută inteligent şi cu umor şi vorbeşte pe înţelesul tuturor despre lucruri complicate. Aridul domeniu economie-finanţe-bănci devine un spectacol atractiv, o formă de *entertainment* în care un rol important îl joacă prezenţa de spirit a prezentatorului. Este clar că Moise Guran e un bun *entertainer,* din moment ce reuşeşte să-şi vîndă atît de bine produsele care, altfel, n-ar fi avut nici un lipici la public.

O altă emisiune foarte bună a Antenei 3 este *Săptămîna de ştiri,* prezentată de Alice Iacobescu şi de Vlad Petreanu. Este un info-magazin dinamic, care nu scade deloc ştacheta subiectelor prezentate şi nu apelează la senzaţionalisme pentru a-şi cîştiga publicul. Dacă ar fi după gustul meu, aşa mi-aş dori să arate ştirile tuturor emisiunilor informative de la noi. Decente, dar nu constipate, inteligente şi zglobii, dar fără să cadă în amuzament ieftin, cu orice preţ.

Ei bine, Moise Guran, Alice Iacobescu sau Vlad Petreanu sînt pur şi simplu nişte jurnalişti talentaţi, care-şi fac treaba cu responsabilitate şi foarte bine. Şi sînt şi ei angajaţi la Antena 3 şi-şi iau salariile de la „mogulul“ Voiculescu.

Cît despre Realitatea TV, n-am înţeles niciodată de ce s-a zis despre această televiziune că ar fi anti-Băsescu. Spre deosebire de talk-show-urile de la Antena 3, pe-aici se perindă politicieni din întregul spectru politic, inclusiv de la PD-L.

Apoi, joia trecută, după dezbaterea candidaţilor la preşedinţie, cei de la Realitatea TV au făcut o demonstraţie de independenţă jurnalistică cum rar întîlneşti. După ce, la dezbatere, Traian Băsescu l-a acuzat pe Mircea Geoană că în seara precedentă l-ar fi vizitat pe Sorin Ovidiu Vântu, realizatorii emisiunii *Ora de foc,* Adrian Ursu şi Oana Stancu, i-au luat un interviu prin telefon tocmai patronului lor. Un interviu absolut OK din punct de vedere jurnalistic şi care nu ridica deloc mingi la fileu intervievatului, ba dimpotrivă, îl cam înghesuia în corzi.

Am criticat de multe ori unele emisiuni de la Antena 3 sau de la Realitatea TV, dar trebuie să spun că, la ambele posturi, sînt jurnalişti corecţi şi responsabili, în faţa cărora nu pot decît să mă înclin.

Florin SPĂTARU

Ce mai căutăm în.ro?

Cu toţii vedem cum Internetul devine o componentă din ce în ce mai importantă a vieţii de zi cu zi. Dacă ar fi să parafrazăm o butadă celebră (pe nedrept asociată lui André Malraux), nu am spune că secolul XXI va fi religios, ci că acesta va avea o nouă religie: Internetul. Depăşind aceste banalităţi, ajungem la motoarele de căutare, la Google, ce devine şi în România sinonimul căutării pe Internet. O să spunem în curînd şi noi ca americanii că am googălit, googlat sau poate că am googăluit un cuvînt. Ne vom mai referi şi la Davizii ce ţopăie în jurul acestui Goliat al Internetului: Yahoo, Bing şi cîteva iniţative româneşti din domeniu.

De la Googol pînă la Goagăl. Primul termen reprezintă rădăcina unui joc de cuvinte ce a dus la apariţia celebrei mărci Google. Acest termen a fost inventat de Milton Sirotta, nepotul matematicianului american Edward Kasner, pentru numărul reprezentat de 1 urmat de 100 de zerouri. Google îl foloseşte pentru a reflecta misiunea companiei de a organiza imensa cantitate de informaţii disponibile pe web.

Oare de cînd îşi face marele G veacul pe meleaguri mioritice? Internet Archive vine cu răspunsuri: prin anul 2000, un print screen ne arată ce se afişa pe domeniul în.ro (google.ro *Abbiamo appena registrato il nostro Dominio),* mai apoi în 2003 avem un mic meniu în limba engleză ce va fi tradus (Caută: web-ul, pagini scrise in limba engleză, pagini din România) stîngace, dar şi azi mai există derapaje. Spre exemplu, serviciul Picasa vă invită să „Partajaţi fotografii cu prietenii şi familia“, iar AdWords e incoerent „Dvs. anunţ apare lîngă rezultatele relevante ale căutării“. Poate că românii ce traduc sînt plecaţi de mult timp din România...

Google deţine supremaţia pe piaţa motoarelor de căutare din România şi nu se prea observă opozanţi. Serviciile sale constituie o ţară a minunilor din care e greu să scapi, iar stîlcirea numelui din subtitlu aparţine unui politician şi dovedeşte prezenţa cotidiană a acestuia. Totuşi, lupta pentru cît mai mult trafic e o altă poveste.

România strigă Yahoo fără vreun ecou. Al doilea motor de căutare la nivel mondial deţine un capital de simpatie imens în România, numai că, la fel ca în titlul ce acoperă acest paragraf, Yahoo ne ignoră cu brio şi nu a lansat încă o varianta în.ro. Numirea unui manager Yahoo! România ce urma să dezvolte serviciile companiei în ţara noastră părea un prim pas pentru realizarea acestui lucru.

Mai ales că Yahoo! este un important membru al pieţei online din România, cu peste opt milioane de utilizatori de e-mail, şapte milioane de utilizatori de instant messaging şi peste 300.000 de utilizatori ai portalului de poze Flickr. Dar nu avem nici azi o variantă locală a acestui motor de căutare.

Teoria Bing-Bang-ului. Bing este urmaşul celorlalte versiuni de motor de căutare folosite de Microsoft: MSN, Live etc. Nimănui nu-i e greu să contureze ţinta acestui nou motor de căutare: detronarea Goliatului căutărilor. Pe lîngă dezvoltarea acestui nou motor de căutare, mult mai performant, a existat şi o ofensivă ce viza preluarea Yahoo. După refuzuri şi negocieri, s-a ajuns la un parteneriat ce nu presupune înghiţirea numărului 2 de pe piaţa motoarelor de căutare. Dar cei doi vor folosi o tehnologie comună şi lupta pentru supremaţie devine interesantă pe plan mondial.

Bing este al doilea motor de căutare important care şi-a lansat o versiune în limba română. Mai mult ca sigur, unul dintre următorii paşi ai acestei versiuni beta va fi axarea pe nume de domenii geolocalizate aidoma lui Google. Numai că, un amănunt amuzant, Bing.ro este deţinut de o firmă de design românească. Nu credem că va fi un obstacol insurmontabil pentru motorul ce a renunţat la prezentarea tip portal pentru una axată pe simplitate, un ghiont subtil dat lui Google dacă se va transforma în reuşită. Pe lîngă linia de căutare centrală şi serviciile oferite, ni se oferă drept fundal imagini. Intenţia de a deveni mult mai *user-friendly* e din nou o referire la Google şi la preceptele lui sfinte.

Serviciile disponibile în limba română (căutare organică, căutare de imagini, translator) nu sînt decît o mică parte din paleta oferită ţărilor occidentale. Putem vedea ce ne va oferi Bing pe viitor, căutînd pe varianta în engleză a Statelor Unite termeni în limba română şi vom vedea unele clone ale serviciilor Google, dar şi iniţiative interesante, cum ar fi un istoric al căutărilor sau o introducere dinamică a fiecărei pagini din lista de rezultate.

Scormonind prin motoarele de căutare româneşti. Primul motor de căutare autohton care indexează în exclusivitate site-urile de limba română a fost lansat de Media-Pro Interactiv şi se numeşte Okidoki. Ni se spune că „Okidoki poate fi utilizat atît pentru căutări generale instant, cît şi pentru căutări specifice în principalele site-uri de ştiri, pe bloguri şi pe conturile de Twitter“.

Okidoki este activ în mediul digital din decembrie 2008, iar utilizatorii lui au la dispoziţie sugestii generate automat la tastarea sintagmelor căutate (practică deja comună a motoarelor de căutare) şi link-uri relaţionate în funcţie de subiectul căutării, pentru a uşura găsirea informaţiilor dorite (o altă practică folosită iniţial de Google şi mai apoi generalizată la motoarele de căutare). Cel mai important lucru e de fapt folosirea acestuia ca motor de căutare internă pe site-urile trustului. Există şi un principiu de reciprocitate, să-i spunem, pentru că primele rezultate din mass media vin de la zone deţinute de trust. Nu se pleacă de la un principiu de egalitate, şi aici am putea remarca maliţios că avem de-a face cu un lucru românesc. Dar am fi doar răutăcioşi. Chiar şi motoarele americane fluidizează linia corectitudinii: un exemplu fiind Yahoo, care vinde uneori prima poziţie din rezultatele organice. Evident că şi Okidoki are programe de publicitate, el mizînd pe spaţii de publicitate contextuală de tip text.

Iniţiativa românească e deocamdată infim prezentă pe tabloul acaparatorilor de trafic. Poate că alte iniţiative, gen Scormoneşte.ro, Zuzuka.ro etc. vor face lupta mai interesantă, deşi multe dintre acestea nu vor ajunge prea departe, fără susţinere sau fără idei inovatoare. Să nu uităm că motorul de căutare al Wikipedia a fost un eşec răsunător pentru că nu mai respecta principiul gratuităţii de la care plecase enciclopedia. Misiunea motoarelor româneşti este cu atît mai dificilă cu cît unele portaluri folosesc deja serviciul de căutare personalizată al Google. Iar cum în Statele Unite YouTube îşi depăşeşte statutul de platformă pentru filmuleţe, pentru a fi perceput ca motor de căutare, poate că şi în România aceasta ar putea fi cheia unor iniţiative inovatoare. Sau poate că o căutare pe Google ne va lămuri mult mai uşor în privinţa a ceea ce ne rezervă viitorul.

PUBLICITATE

Cînd prostia te stigmatizează, nu poţi să o accepţi

– dialog cu Horia-Roman PATAPIEVICI –

(partea a II-a)

Andrei Pleşu: *Cum arată comisiile care decid, la ICR, ce cărţi de autori români se traduc?*

Primul lucru care trebuie spus este că membrii comisiilor *nu* sînt angajaţi ai Institutului: am impus acest lucru deoarece sînt convins că funcţionarii nu trebuie să aibă puterea de a decide ce autori merită şi ce autori nu merită să fie traduşi în străinătate. E nu doar o chestiune de competenţă, ci şi una de etică. Al doilea lucru este că membrii juriului *nu* sînt selectaţi după criteriul prieteniei cu mine. Dovadă că unii dintre jurizanţi sînt tenace inamici publici ai mei. Nu am avut nici o ezitare să îi chem în juriile ICR. Al treilea lucru care trebuie spus este acela că, în cazul programelor de cărţi, sînt două tipuri de jurii: juriile care au puterea de a decide efectiv ce autori să fie traduşi pe banii statului în străinătate şi juriile care nu au decît puterea de a veghea ca procedurile şi criteriile de selecţie ale postulanţilor (de regulă, edituri străine) să fie respectate. Aceste două tipuri de jurii sînt selectate după criterii diferite. De ce? Deoarece corespund unor situaţii de piaţă complet diferite. Orice instituţie care are drept sarcină exportul de cultură se confruntă cu existenţa a două pieţe diferite: piaţa internă, cu selecţia ei de valori, şi piaţa externă, cu selecţia ei. Cele două selecţii nu coincid niciodată, nici măcar pentru marile culturi.

Din aceste competenţe deosebite decurge şi modul extrem de diferit în care sînt nominalizaţi oamenii care fac parte din cele două tipuri de jurii. Ştiţi că, pentru selecţia de autori operată de piaţa internă, am inventat programul „20 de autori", iar pentru selecţia de autori operată de pieţele străine, am inventat programul TPS – *„Translation and Publication Support Programme"*. Pentru programul „20 de autori", juriul a fost ales prin licitare publică: am trimis tuturor revistelor culturale de oarecare vizibilitate din ţară rugămintea de a nominaliza trei critici, cronicari ori istorici literari, pe care îi consideră competenţi să se pronunţe asupra autorilor români care merită traduşi pe bani publici în străinătate. Am ales primele şapte nume care apăreau în cele mai multe dintre propunerile solicitate şi am instituit, astfel, juriul suveran să propună autori români de tradus în străinătate. Nu cred că există un mod mai obiectiv de a nominaliza un juriu. În acest mod am obţinut selecţia de nume din programul „20 de autori".

Alta este situaţia juriilor instituite pentru programul TPS, care, vă amintesc, reprezintă selecţia de autori români operată de pieţele străine. Pentru selecţia *lor,* juriul român trebuie doar să verifice bonitatea editurii postulante şi să constate respectarea procedurilor de acordare a finanţării. Acest juriu este de natură tehnică, el nu propune liste de autori şi, din acest motiv, suspiciunea legată de subiectivismul său e minimă. Acest tip de juriu este numit dintre oamenii recunoscuţi ca fiind competenţi în domeniile de interes pentru evaluarea editurilor, a traducerilor, a cheltuielilor de finanţare etc. Membrii săi sînt numiţi de către angajaţii ICR din diversele direcţii de specialitate – în cazul de faţă, în special Centrul Naţional al Cărţii, CENNAC, care derulează astfel de programe. În general, e vorba de oameni spontan recunoscuţi ca fiind competenţi în profesia lor şi care se bucură de respectul colegilor lor. Nu ICR sau conducerea ICR decide, ci pieţele: cea internă, reflectată prin juriul de la programul „20 de autori", şi cea externă, reflectată prin opţiunea editurilor străine.

Povara distribuţiei pe umerii editorului străin

Andrei Pleşu: *Asta este foarte important, pentru că lucrarea respectivă este socotită eligibilă de un public străin!*

Am schimbat complet filozofia de promovare a culturii scrise. Pînă acum era aşa: o instituţie a statului, aşadar un for oficial, decidea că autorul X e un mare scriitor naţional. Prima etapă consta, vedeţi imediat acest lucru, din „oficializarea", din „naţionalizarea" autorului considerat a merita să fie tradus în afară. A doua etapă era identificarea unui traducător bun, de regulă român. Rezulta traducerea. Statul investea sume mari ca să publice cartea pe hîrtie bună, cu coperte tari etc., scotea un tiraj de multe mii ori zeci de mii de exemplare, la fel ca pe piaţa românească. A patra etapă era plasarea pe piaţă a tirajului. Şi aici lucrurile se blocau, pentru că pieţele străine nu erau deloc pregătite să primească acest produs editorial, care venea din afara pieţelor. Rezulta deci o producţie pe stoc. Marele autor român X, autor oficial şi naţional, aparent tradus în limbi străine, zăcea, în cele mai bune condiţii editoriale, în subsolurile editurilor româneşti.

Noi am decis să punem povara distribuţiei cărţii pe umerii editorului străin, deoarece numai în acest mod va exista un stimul ca o carte a unui autor român, despre care nu ştiu decît prea puţini, să fie distribuită cu la fel de multă grijă ca orice carte a unui autor străin – în ţara cu pricina, autohton. Cum poate fi făcut acest lucru? Simplu: cointeresîndu-l! Adică *el,* editorul străin, să vrea să îl publice pe autorul X, cartea acestuia să fie marfa *lui,* a editorului străin, *el* să o distribuie. Instituţia românească să contribuie doar cu o finanţare-stimul. Efectul? Vi l-am spus mai sus: în patru ani de programe „20 de autori" şi TPS, 170 de titluri apărute pe pieţele străine.

Tehnicile de promovare

Mircea Vasilescu: *Dar din interior vin reacţiile tipic româneşti: „Nu sînt reprezentative, nu exportăm marile valori ale culturii româneşti. De ce să dăm artă nonconformistă şi să nu dăm Ion Creangă?".*

E simplu! Pentru că Ion Creangă nu se vinde. Nimeni, dacă nu-l cunoaşte, nu are nevoie de el. Iar ca să ajungă să-l cunoască, trebuie să vrea să-l cunoască. Cum se face asta? Cum am spus mai sus: trebuie mai întîi să atragi atenţia asupra ta, cu ceva despre care ştii sigur că va trezi interes (acestea sînt formulele artistice care au deja cotă pe pieţele respective); apoi, cînd interesul deja există, vii şi cu opere care, fără acest interes prealabil, nu ar fi putut fi în nici un fel vizibile.

Adina Popescu: *Cîtă libertate au institutele culturale din străinătate în realizarea programelor şi cum este evaluată activitatea lor? Cele din New York, Berlin sau Paris sînt active, cel din Istanbul, mai puţin...*

Libertatea, în privinţa realizării programelor, ţine de bani. Întrebarea dvs. poate fi reformulată astfel: 1) cum se bugetează un institut din străinătate? 2) există o ierarhie între institute? Înainte de 2005, nu exista politică de bugetare a institutelor. Banii erau administraţi pauşal, probabil în funcţie de cum se ivea posibilitatea de a face un program ori altul. Altfel spus, directorii institutelor nu ştiau pe ce bugetare contează, cînd îşi concepeau programele. De aici rezulta imposibilitatea de a concepe activitatea Institutului în chip strategic. Şi în această privinţă am reformat complet modul de funcţionare al institutelor din străinătate. În anul 2004, bugetul *total* pentru institutele culturale româneşti din străinătate a fost cam de 150.000 de euro. Din 2007, am asigurat, indiferent de bugetul total al ICR (afectat, cum ştiţi, de tot felul de fluctuaţii politice), o medie de bugetare *pentru fiecare institut în parte* de peste 200.000 de euro. Dar nu toate institutele pot miza pe această finanţare. Fiecărui institut din străinătate i se anunţă din timp un nivel al bugetării care e calculat în funcţie de performanţele anului precedent. Bugetarea reală merge de la 100.000 de euro, pentru institutele cu performanţe mai modeste sau cu o prezenţă mai redusă pe pieţele locale, pînă la un buget de aproape 400.000 de euro (dublul mediei pe institut), pentru institutele cu performanţe remarcabile. Cu ajutorul bugetului estimat (în funcţie de performanţele anului trecut), directorii îşi construiesc portofoliul de proiecte. Aceste portofolii, pentru fiecare institut în parte, sînt evaluate de conducere, în Centrala ICR. Centrala, avînd panorama tuturor propunerilor de proiecte, poate aprecia, în funcţie de strategia Institutului, cît buget investeşte în fiecare portofoliu. Deci, ca să vă răspund la ambele întrebări: da, există o ierarhie între institute, în funcţie de performanţele lor din anul trecut şi în funcţie de interesul, diferit, pe care cultura noastră îl are faţă de diversele pieţe culturale străine.

ICR şi Ministerul Culturii

Matei Martin: *În ce măsură ICR colaborează cu Ministerul Culturii? Bănuiesc că sînt momente sau situaţii cînd intraţi în concurenţă, faceţi evenimente pe aceeaşi piaţă. Aveţi o discuţie, se creează sinergii?*

Pieţele noastre de investiţii şi desfacere sînt diferite. În principiu, Ministerul Culturii investeşte în cultura română care se face în interiorul graniţelor, ICR investeşte în cultura română care merge în afara graniţelor. În privinţa relaţiilor, depinde, ca peste tot la noi, de oameni. Cu Mona Muscă m-am înţeles foarte bine. La fel cu Toader Paleologu, cu care sînt prieten. Şi cu Adrian Iorgulescu m-am înţeles bine, un timp. Apoi au apărut blocajele.

Andrei Manolescu: *Care era motivul Ministerului Culturii de a bloca relaţia cu ICR?*

Iraţionalitatea politică. Cît timp PNL a avut o poziţie instituţională în raport cu preşedintele, relaţia cu Ministerul Culturii şi Cultelor a fost corectă. De pildă, după declanşarea conflictului PNL cu preşedintele, Iorgulescu m-a ajutat într-o împrejurare importantă, cu bugetul. Dar cînd PNL a declarat război Cotroceniului, totul a deraiat: buget, comportament matur, bun-simţ. Vendeta penelistă a mers pînă acolo că Adrian Iorgulescu, în mod cu totul iraţional, a refuzat prezenţa ICR la o conferinţă de presă comună! Descalificant. Ca să întregesc răspunsul la întrebarea privind colaborarea între MCC şi ICR, am să conchid că raţional este ca MCC să se ocupe de cultura română în ţară, iar ICR să se ocupe de cultura română pe pieţele străine. Aşa ar trebui concepute legile noastre de funcţionare. Legile în vigoare spun însă altfel: MCC face ce face ICR, ICR face ce face MCC, în (aproape) totală devălmăşie – în condiţiile în care MCC are un buget cam de treizeci de ori mai mare decît ICR-ul reformat, jumătate din bugetul MCC merge pe salariile de la Culte, iar (aproximativ tot) restul se duce în investiţiile de patrimoniu – patrimoniu înseamnă nu numai restaurări (pentru care nu sînt niciodată bani destui), înseamnă întreţinerea lăcaşurilor de cult şi a aşezămintelor de cultură din toată ţara, care sînt foarte multe. În plus, MCC se ocupă de toată cultura română, ICR – numai de aceea care e susceptibilă să poată fi plasată pe pieţele străine. E normal, prin urmare, ca MCC să aibă un buget mult mai mare decît ICR. Acestea fiind spuse, „sinergia" de care vorbeaţi e obligatorie, dacă actorii sînt raţionali, iar legile sînt raţional concepute. În momentul de faţă nu este aşa şi, de aceea, totul depinde în mod dramatic de persoanele care se află în fruntea lor.

De unde atîtea antipatii?

Cezar Paul-Bădescu: *Aţi spus că funcţia de preşedinte la ICR a fost încă un motiv pentru a deveni ţintă. Prin ce credeţi că enervaţi?*

Hmmm. Dacă aş căuta răspunsul la această întrebare ar însemna să accept că responsabilitatea iritaţiei pe care o stîrnesc e pe umerii mei. Că, într-un fel ori altul, vina e a mea. Uitaţi-vă la mine! Sînt eu genul de om care să vă scoată din minţi?

Cezar Paul-Bădescu: *Dar un portret robot al omului deranjat de dvs. puteţi face?*

Nu pot să răspund la întrebarea asta. Dacă răspund într-un fel, sînt infatuat, dacă răspund în alt fel, sînt irelevant. Nu ştiu.

Alex. Leo Şerban: *Dar după* Politice *nu vă aşteptaţi să provocaţi o reacţie?*

De acord, naţionaliştii. Dar campania împotriva mea din 2008? Dar atacurile împotriva tatălui meu? Dar ura mobilizată împotriva mea de cîteva ziare? Dar atacurile stîrnite de *Omul recent*?!!

Alex. Leo Şerban: *Oamenii recenţi s-au recunoscut!*

Nu mi se pare de ajuns. În general, enervez în registrul lui „simţ enorm şi văz monstruos". Stîrnesc în unii ceva care seamănă cu setea de exterminare.

Adina Popescu: *Unii v-au citit cu dicţionarul de neologisme în faţă!*

Foarte bine. Să înveţe! Şi eu învăţ de la alţii, de la provocările lor intelectuale. Mereu. Dar asta nu mă asmute împotriva lor. Dimpotrivă!

Andrei Pleşu: *Profit de ocazie să fac o sistematizare a antipatiei pentru că este complexă. Am în minte cel puţin trei categorii care sînt alergice. O categorie este a purei invidii, ura de breaslă. Oameni de aceeaşi generaţie, sau apropiaţi, care lucrează în domenii limitrofe şi care se oftică: „De unde a ieşit ăsta? Ce ne tot înnebuneşte? Patapievici... Ce, eu sînt cocoşat?". Cunosc un critic literar care e furios pentru simplul fapt că el e mai puţin notoriu decît Patapievici, el socotind că merită cel puţin aceeaşi recunoaştere. De cîte ori se manifestă Patapievici, pe el îl apucă o dîrdîială iraţională şi începe să urle, să înjure. Asta e antipatia banală. E normală! Pe urmă, sînt patrioţii. Cei care nu suportă ideea de popor român asimilat cu urină etc. Toate lucrurile astea li se par inadmisibile. Ei înşişi, cînd stau la coadă şi nu vine mai repede funcţionarul ca să le pună ştampila, înjură ţara, guvernul, poporul. Dar să audă ei pe unul care spune asta pe hîrtie e inadmisibil. Deci, este patriotismul de sarmale: „Noi sîntem români, noi nu suportăm tipul acesta, să vorbeşti urît de mama sau de verişoara..." A treia categorie: politicii! „Patapievici e omul lui Băsescu. E director la institutul care ţine de preşedinţie, nu l-a înjurat pe Băsescu niciodată cînd Băsescu a fost înjurabil." Fiindcă texte în care să-l laude pe Băsescu nu se găsesc. Dar se găsesc texte virtuale care puteau fi scrise contra şi nu au fost scrise. Asta este iarăşi unul dintre sofismele luptei politice. A patra categorie sînt cei supăraţi pe elite în general şi în*

intelectuali: „Oricum sînt defecţi, mai ales ăştia care sînt şi în posturi de conducere; mai ales ăştia care folosesc şi unele cuvinte greu de înţeles şi mai ales ăştia care sînt cu Băsescu. Dar, în general, elitele sînt ceva rău". Avem deja patru categorii destul de compacte.

Dezbaterea de tip îmbrăţişare

Andrei Pleşu: *Preferi, la emisiunea ta de la TVR Cultural, partenerii cu care eşti de acord, dacă nu cumva alegînd parteneri cu care în general eşti în acord... cum simţi?*

Radu Cosaşu: *Eu aş spune mai dur. Dacă nu te plictiseşte să stai tot timpul de vorbă cu oameni care sînt la fel de convinşi ca tine în tot ceea ce discutaţi, adică sînt de aceleaşi păreri cu tine? Dl Pleşu spunea că ştii foarte bine să asculţi. Aşa este, asculţi foarte bine, dar nu se naşte din ascultarea aia nici un fel de controversă. Unde-s oamenii cu care eşti în divergenţă intelectuală? Eu joc aici şi cu albele, şi cu negrele, şi atunci o să intrăm într-o variantă ca la şah! Ai să-mi spui „cu cine sînt eu în divergenţă? Cu cei de stînga, cu comuniştii!". Eu zic că mai există şi altfel de divergenţe în lumea de azi, şi cu asta vreau să-ţi spun părerea mea la ceea ce ai întrebat. Ai subapreciat – dacă spun termenul, o să cad prost – lupta de clasă din România în ultimii 20 de ani. Nu-i un termen numai marxist.*

Care sînt clasele? Cum se definesc clasele? Eu nu gîndesc în termeni de luptă de clasă.

Radu Cosaşu: *Comunism şi anticomunism, vechile structuri şi incapabilele noi structuri. Şi atunci sigur că în domeniul acesta – cum s-ar spune nou, modern – nu ai avut mijlocul cel mai bun de comunicare pentru a le explica: „mă, nenorociţilor! Nu sînt legionar, nu sînt antisemit, nu sînt cutare. Sînt democrat, ca atare am voie să spun toate aceste lucruri şi voi nu mă înţelegeţi".*

Bine, dar pentru aceste explicaţii, cine ar fi interlocutorul?

Radu Cosaşu: *Eu te citesc în fiecare lună în* Idei în dialog *şi pornesc de la şocul pe care l-ai avut cu Michnik – şocul acesta rămîne şi pentru tine şi pentru ceilalţi oameni care îl admiră. La tine, în articolul „Soluţia Michnik", soluţia nu ţi-o însuşeai. Aveai nota nr. 8, jos, în care aveai rezervele pe care le aveai la ideea asta cu Securitatea. Dar linia articolului dădea dreptate cui? Înclina spre fraţii Kaczinsky. Ai putea suporta o Românie în care, cum au cerut fraţii Kaczinsky, să venim toţi cu o dovadă că nu am făcut poliţie politică, că nu am fost informatori? Iartă-mă că spun toate lucrurile astea, dar eu sînt încă pe o idee mai camusiană – că tot vorbea Volodea, recent, despre Camus care e genial şi curat, spre deosebire de Sartre, care ar fi genial şi cinic. Nu există curat în domeniul acesta! După părerea mea cea mai dramatică poziţie a lui e următoarea: „împotriva ei, împotriva mea, eu rămîn la stînga!". Este citatul cel mai dramatic din Camus.*

Nu, Relu, nu înclin deloc spre fraţii Kaczinsky. După cum nu cred deloc că poziţia cea mai eroică e să rămîi de stînga, împotriva a orice. Asta ar însemna că părăseşti extremismul de centru, pentru care militezi, pentru un extremism de stînga, pe care îl dezaprobi!

Radu Cosaşu: *Foarte mulţi comunişti duri l-au urît pe Camus şi am avut de suportat ani de zile ura lor faţă de Camus, pentru această poziţie cică inadmisibilă.*

Normal, Camus era un antitotalitar de stînga. Deci, un duşman periculos.

Radu Cosaşu: *Eu în România nu mai am de ales între dreapta şi stînga. Dar, în aceşti 20 de ani ai avut clipe în care ai spus „da, am greşit în chestiunea aceea"?*

Firește. Un astfel de text de retractare am publicat chiar în *Dilema*, acum cîţiva ani. Dar revenirile unui om asupra unora din poziţiile sale, atunci cînd revenirile nu afectează principiile sau esenţa sa, nu se fac prin declaraţii publice. Doar dacă nu ai simţul umorului ori al proporţiilor şi vrei să te asemeni lui Augustin, cu *Retractările* lui. Un om este un organism care creşte...

Radu Cosaşu: *Nu ai comunicat asta opiniei publice care acum te oripilează...*

Acum pui şi tu povara disculpării pe umerii mei. Să văd care e partea mea de greşeală în faptul că am fost considerat legionar! Ceea ce, pentru orice om de bun-simţ e, în sine, o aberaţie. Nu cumva nu mi-am făcut o autocritică corespunzătoare?

Radu Cosaşu: *Nici nu aveai de ce. Dar nici nu-i critica pe ăştia care vin şi-ţi spun atît de vehement tîmpeniile astea. Ţine seamă de tîmpenia zilnică. Nu vrei să ţii seamă de ea, şi atunci cazi în melodramă...*

Cînd prostia nu te stigmatizează, o tolerezi altfel. Cînd prostia te stigmatizează, nu poţi să o accepţi aşa, ca în filmele americane cu tipii care descarcă pistolul în tine şi îţi spun să nu o iei personal...

Andrei Pleşu: *Aş adăuga ceva: lupta inegală. Pentru că el, cu această acuzaţie directă nu poate să întreprindă nimic care să-i penalizeze pe cei care-l acuză. În vreme ce ăia care-l acuză au întreprins lucruri concrete care au fost în dezavantajul lui. E o luptă inegală pentru că tipul acesta de acuzaţii te pune în situaţia celui care are dreptate şi de a cărui opinie trebuie să ţii cont. Tipul lui de apărare nu poate fi decît una privată.*

Emisiunea mea e în fond foarte polemică, dar fără instrumentele polemicii. Mi-am propus să ascult, să am o atitudine a ascultării, în polemică tacită cu o emisiune de tip Tănase-Dinescu, de exemplu, unde interlocutorii vorbesc preciptat şi agitat unii peste alţii, de nu se mai înţelege nimic. Parcă se rup în beţe cu cuvintele. Deşi sînt de acord întotdeauna, se ceartă mereu. Şi atunci insist asupra calmului, asupra liniştii înţelegătoare. Încerc, cu invitatul meu, să creez un spaţiu al ascultării, în care se construiească ceva ca o alveolă a comunicării, în care invitatul să se poată desface, desfăşura, să poată înflori. Ideea nu e de a dezbate, în sensul polemicii sau în sensul scandalului sau, în sensul poncifului, că adevărul se iscă din conflict, ci de a obţine o dezbatere de tipul îmbrăţişare.

Radu Cosaşu: *E un răspuns bun! Voi încerca să-l înţeleg.*

Emisiunea mea este eminamente polemică faţă de comportamentul românesc în care cuvintele sînt folosite pe post de ciomege. În plus, la noi este prea mult zgomot.

Intelectualul public şi politica

Alex. Leo Şerban: *Dacă e să vorbim despre intelectualitate, consideri că după '90 a greşit undeva pentru ceea ce se întîmplă în momentul de faţă? Are vreo vină intelectualul român pentru „marasmul" în care sîntem? Nu vorbesc despre instituţii.*

Eu cred că intelectualul public, ca figură generică, a făcut o figură foarte bună în toată această perioadă. Lui, intelectualului public, îi datorăm schimbarea agendei dezbaterii publice, de la aceea pe care a încercat să o impună mass media controlată de regimul Iliescu (agendă anticapitalistă, anti-stat de drept, anti-proprietate privată, anti-minorităţi, antioccidentală, pro-fostul spaţiu sovietic etc.), la agenda pe care au cîştigat alegerile Emil Constantinescu şi CDR în 1996. Noua putere din 1996 a cîştigat pe agenda intelectualilor publici. Ceea ce înseamnă că regimul Iliescu a pierdut exact împotriva intelectualilor! Intelectuali pe care i-a urît din toată inima şi împotriva cărora a asmuţit pe cine a putut, inclusiv pe mineri. Vă propun însă să evaluăm prestaţia instituţională a intelectualilor, nu ca figură generică, ci individual. Să-l luăm pe Andrei Pleşu, aici de faţă. Îmi e prieten, un foarte drag prieten. Pot fi însă obiectiv: îl rog să mă creadă. A fost ministru al Culturii. Un succes: în urma ministeriatului său au rămas instituţii viabile, formidabile, precum Muzeul Ţăranului Român, dacă e să numesc numai una. A fost ministru de Externe. Un mare succes. Sper că, atunci cînd va considera necesar, Andrei va face publice anumite şedinţe ale CSAT, unde atitudinea sa a determinat acea poziţie a României, care a hotărît invitarea ei să înceapă, în decembrie 1999, negocierile de aderare la UE. Ca intelectual, Pleşu a creat Colegiul Noua Europă, un succes instituţional cu totul remarcabil. Au greşit intelectualii? Nu cred. Uitaţi-vă la revista *22*. A fost constant tribuna poziţiilor politice celor mai progresiste, mai lucide, mai democratice. Unde au greşit intelectualii de la *22*, percepuţi adesea ca vîrf de lance ai lumii intelectuale? Cînd? Iată şi experienţa instituţională a CNSAS-ului, cu bunele şi cu relele ei, unde am fost alături de Andrei Pleşu cinci ani (el a plecat în octombrie 2004, eu în martie 2005). Dacă în Colegiul CNSAS nu ar fi fost cîţiva intelectuali, pe care nu îi reduc deloc la Andrei sau la mine, societatea românească nu ar fi aflat niciodată de malversaţiunile reprezentanţilor PSD, PNL şi PRM din Colegiul CNSAS, nu ar fi fost niciodată avertizată asupra jocului politic de manipulare a memoriei dosarelor fostei Securităţi şi ar fi rămas complet ignorantă în privinţa ilegalităţii în care s-au pus SRI şi SIE, atunci cînd s-au opus transferării arhivelor către CNSAS. Astăzi ştim că cele două servicii au urmat ordinul dat de Ion Iliescu, în CSAT....

Andrei Pleşu: *Dar nici Constantinescu nu a făcut nimic!*

Emil Constantinescu s-a grăbit să plece înainte de a-şi asuma responsabilitatea pentru soarta CNSAS-ului. Dacă ar fi fost un preşedinte de felul celui pe care am sperat să-l avem atunci cînd a cîştigat alegerile în 1996, Emil Constantinescu s-ar fi grăbit să dea *el*, în CSAT, ordinul ca serviciile să predea CNSAS-ului arhivele fostei Securităţi. Dar nu a făcut acest lucru. L-a lăsat pe Ion Iliescu să dea ordinul contrar. Spre ruşinea lui şi nenorocul nostru. Oricum, abia prin venirea la conducerea statului a lui Traian Băsescu ordinul lui Iliescu a fost anulat, astfel că lui Traian Băsescu îi datorăm faptul că în momentul de faţă CNSAS dispune de cvasitotalitatea dosarelor fostei Securităţi, peste două milioane. Alt exemplu este ICR-ul. Din 2005, această instituţie a fost condusă de trei intelectuali publici: Tania Radu, Mircea Mihăieş şi cu mine. Aceşti trei intelectuali au reuşit, într-un singur mandat, să facă din ICR o instituţie dinamică, adaptată pieţelor globale, care a obţinut în condiţii de concurenţă acerbă, în beneficiul culturii române, multe rezultate notabile, unele chiar remarcabile. Atunci cînd asumă poziţii instituţionale, prestaţia publică a intelectualilor mi se pare mai degrabă bună.

Alex. Leo Şerban: *Dar se întîmplă un lucru. Cei care sînt critici spun: „Dacă intri în politică, eşti asimilat. Nu mai ai distanţă critică, orice ar face partidul, tu zici că e bine. Dacă eşti în afară, nu te implici!". Am tot auzit acest reproş şi cred că vine de la aşa-zisa trădare intelectuală din Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională, în 1990.*

Politica, într-adevăr, are alte rigori. Funcţionezi sub consemn. Dar nu văd nici o comună măsură între politicienii proveniţi din varii meserii şi politicienii proveniţi din intelectuali publici. E o diferenţă nu doar de ţinută intelectuală: este o diferenţă de politicianism. Sînt convins că niciodată Sever Voinescu, Traian Ungureanu ori Cristian Preda nu vor fi corupţi de politică, aşa cum a fost coruptă majoritatea politicienilor. Există intelectuali, e adevărat, care s-au lăsat corupţi – dar de corupţia din presă. E un fenomen care a început odată cu mogulizarea televiziunilor zise de ştiri. Dar dacă ne referim la marasmul în care ne găsim, nu cred că intelectualitatea poartă vreo vină – orice ar însemna acest termen global, „intelectualitatea"... Aş prefera să vorbesc de indivizi.

Alex. Leo Şerban: *E un reproş mai ales la adresa GDS-ului.*

Cînd i se reproşează GDS-ului ceva, i se reproşează din poziţia tuturor aşteptărilor puse în el, majoritatea exagerate, atît de oamenii care l-au preţuit, şi au fost dezamăgiţi de el, cît şi de oameni care l-au detestat, şi ar fi dorit ca acesta să nu fi existat vreodată. Epoca de aur a GDS-ului a fost în anii '90. Este judecat, şi condamnat, în numele modelului polonez: GDS nu a fost KOR, nu a făcut joncţiunea cu sindicatele etc. Dar România a fost Polonia? Funcţia socială (insist – *socială)* a intelectualului polonez critic a fost foarte diferită de funcţia *culturală* a intelectualului român, care nu a fost un intelectual critic, înainte de 1989. În lumina modelului polonez, GDS-ul, da, a eşuat. Dar atunci şi România a eşuat, pentru că nu a fost Polonia. Să revenim însă la realităţi, adică la ceea ce sîntem. Aşa cum e România, aşa cum sînt intelectualii ei, care au trecut brusc, de la o funcţie pur culturală înainte de 1989 la una critic-socială, după 1989, aşa inoperant cum a fost spaţiul public românesc, şi înainte, şi după 1989, ei bine, dacă ţinem cont de toate aceste lucruri, ceea ce a făcut efectiv GDS-ul în anii '90, cînd a fost un actor important al scenei publice, nu mi se pare deloc neglijabil: a provocat dezbateri incomode, a dislocat puterea din minciuna ei constitutivă, a forţat-o să se explice, i-a impus un anumit limbaj public – limbajul statului de drept, al libertăţii garantate de lege, al respectului faţă de proprietatea privată, al drepturilor omului, al drepturilor minorităţilor (amintiţi-vă antimaghiarismul nesimţit care era de rigoare în anii '90, pînă la venirea la puterea a CDR) –, în fine, a contribuit enorm la deşteptarea şi educarea sentimentelor liberale şi democratice ale traumatizatei noastre societăţi. Firește, Grupul pentru Dialog Social nu a fost singur în această operă. Dar a fost un iniţiator curajos şi, mult timp, un actor major. Cînd mă uit în urmă, mă gîndesc că GDS a fost una dintre conştiinţele bune ale tranziţiei noastre.

Stela GIURGEANU

Ciprul discordiei lor

În 1974 Ciprul a fost divizat de facto *în partea Ciprului de Sud, cipriotii greci, şi Ciprul de Nord, controlat de populaţia turcă. Ciprul turc şi-a declarat independenţa în 1983, devenind Republica Turcă a Ciprului de Nord, însă statul e recunoscut în prezent doar de Turcia. Astăzi, Ciprul e scindat nu doar de graniţă (Nicosia rămînînd ultima capitală divizată din lume), ci şi de mentalitatea plină de patimă a oamenilor. Cum au pornit toate acestea?*

Pînă la cedarea independenţei insulei în 1960, britanicii au fost cei responsabili de a fi provocat şi întreţinut continuu diviziunea dintre cipriotii greci şi turci ca mijloc de control divide et impera *pentru mutarea focus-ului de la lupta pentru independenţă.*

Discuţiile actuale dintre liderii din nord şi cei din sud se mişcă foarte încet, iar încăpăţînarea specifică a cipriotilor greci îi împiedică şi acum să găsească rezolvarea. Cipriotii greci vor totul sau nimic: revenirea la o federaţie cu cipriotii turci – ceea ce s-a văzut că nu funcţionează între 1960 şi 1974 – şi restituirea integrală a tuturor pămînturilor şi caselor (imposibilă pentru că multe dintre ele au fost deja vîndute – mai ales britanicilor), plus despăgubiri pentru nefolosirea lor timp de 35 de ani. De partea cealaltă, cipriotii turci ar prefera împărţirea insulei în două state suverane – ceea ce s-a şi întîmplat de facto *– retrocedarea unor proprietăţi care pot fi restituite* per se *şi despăgubiri la nivelul din 1974, actualizate cu inflaţia, pentru proprietăţile confiscate, conform planului Kofi Annan. Însă cît timp grecii nu acceptă compromisuri, reunificarea nu se poate realiza (deşi „beneficiul" soluţionării problemei cipriote ar însemna locuri de muncă mai bune în sud, pentru cei din nord, şi piaţă de desfacere în nord, pentru cei din sud).*

La 35 de ani de la război, tensiunile se resimt, iar politica şi rigiditatea orgoliilor au dat naştere unor paradoxuri incredibile.

Băneasa-Paphos

Cursa *low cost*. Aeroportul din Băneasa. Bagaje peste oameni, oameni peste bagaje, o îngrămădire de călători aşteptînd îmbarcarea. Într-o parte un *duty free,* cu cîteva parfumuri de firmă, laolaltă cu grisine şi sticksuri, ţigări şi un număr limitat de băuturi fine. În cealaltă, un cafe bar cu iz de birt de autogară. O cola la jumătate e 10 lei, un sandviş, 13. Întrebări standard, de complezenţă, să treacă timpul. „Mergeţi în Cipru, la muncă?" sau „sînteţi măritată acolo?". Pentru o tînără neînsoţită care călătoreşte în Cipru se pare că există doar aceste posibilităţi: ori la muncă, ori măritată, ori... prostituţie. Lîngă mine, în avion, se aşază o domnişoară de vreo 30 de ani, cu manichiură fabuloasă. Se întoarce „acasă", adică în Cipru, unde e măritată cu un cipriot, lucrează la celebra „Zorbas", o patiserie pe care, dacă mergeţi în Paphos, e imposibili s-o rataţi. A plecat din Galaţi de opt ani pentru că *acolo,* adică în ţară, nu o reţinea nimic. A căutat o viaţă mai bună *aici*, în Cipru, un loc care să-i permită un standard de viaţă pe care România i l-a refuzat. (Singurul ei of în ceea ce priveşte locul de muncă e că şeful cipriot nu-i lasă să vorbească în româneşte între ei – are mulţi colegi români. „Spune că-l vorbim pe el de rău", iar singura tristeţe a plecării acum din România e că a uitat să mănînce „mămăliguţă cu brînză de burduf".)

Ca ea, mulţi români şi-au găsit o viaţă mai bună sub soarele cipriot. În bazare sau prin restaurante, e aproape imposibil să nu dai peste un vînzător sau un chelner „de-al nostru". Mai sînt foarte mulţi care lucrează în construcţii, cazul lui Dan, un bihorean de 34 de ani, care a venit aici cu mai mulţi prieteni. Ideea era – povesteşte acum, la şase ani de cînd s-a stabilit aici – să muncească un an, să strîngă bani (salariul depăşeşte 1000 de euro), să revină în ţară, unde să se pună pe picioare. Să-şi facă o viaţă, o casă, să se simtă şi el om intrat în rîndul oamenilor. După un an a mai chibzuit şi a ajuns la concluzia că, decît să-şi refacă viaţa în România, să redevină unul dintre mulţii trepăduşi care trăiesc de pe o zi pe alta, într-o ţară unde lucrurile stau mai mult prost decît bine, unde sistemul politic şi administrativ este „cum este", fără prea mari şanse de schimbare... mai bine rămîne aici, la soare, la civilizaţie, la viaţă „normală". De ce să revină într-o ţară unde fiecare zi înseamnă nervi şi luptă pentru o bucăţică de firesc, şi să nu rămînă aici, unde firescul este la el acasă?

Şi uite aşa, pe scurt şi pe româneşte, şi-a cam „băgat picioarele" în revenirea acasă şi şi-a făcut din Cipru noua şi permanenta lui casă. S-a căsătorit tot cu o româncă, pentru că, dacă România are un atu, acesta ar fi femeile („ca la noi, nu găseşti"), şi-a întemeiat o familie. Maria, soţia, este ajutor de bucătar, are un salariu de 1200 de euro pe lună. Locuiesc într-un apartament în centrul oraşului Paphos, iar cheltuielile de întreţinere, mîncare, facilităţi nu depăşesc lunar 700-800 de euro.

Însă nu doar salariul îi motivează pe români să prefere Ciprul. E viaţa tihnită la Mediterană. Sînt respectul şi valoarea pe care le resimţi ca om, aici. Asigurările medicale, asigurările de orice tip, sistemul de ajutor social, toate merg ca unse. Eşti tratat cu respect, indiferent dacă eşti un mare „baştan" sau vînzător la KFC. (Bunăoară, un vînzător la KFC, angajat de probă, în prima lună primeşte 600 de euro, urmînd ca după angajare, salariul să sară spre 1000.)

Graniţa de pe Strada Ledra

Lucrurile n-au fost însă dintotdeauna atît de tihnite. Atît de permisive. Unul dintre punctele sensibile ale aderării Turciei la UE este tocmai conflictul care are loc, de zeci de ani, în aceste părţi. Nicosia, ultima capitală divizată din lume, e un exemplu cutremurător. Dacă treci prin centrul vechi, strada Ledra – strada comercială, plină, în partea greacă, de magazine luxoase, firme şi mărci renumite – se „rupe" brusc, spre jumătate, într-un gard de sîrmă, păzit de militari. Pe aici trece graniţa.

A fost deschisă abia acum un an şi jumătate, imediat după eliminarea minelor care erau plantate de zeci de ani acolo, după alegerea actualului preşedinte în Ciprul grecesc, care a promis electoral rezolvarea problemei cipriote. Azi, turiştii pot trece fără probleme, teoretic oricine poate trece fără probleme. Însă cipriotii greci – după cum îmi mărturiseşte Nikos, un om de afaceri de vreo 40 de ani – nu prea au „tupeul" s-o facă. Deşi nu există multe antecedente (doar episodul din 11 august 1996, cînd un naţionalist grec a trecut fraudulos în zona turcă, fiind omorît în bătaie de alţi naţionalişti turci), mentalitatea, de o parte şi de alta a sîrmei ghimpate, e că mai bine nu te hazardezi.

În Cirpul turcesc există o altă dramă. Rebublica Turcă a Ciprului de Nord nu e recunoscută de nimeni altcineva decît de Turcia, iar cipriotii turci pot călători în afara graniţelor doar dacă se prezintă în zona greacă şi obţin paşaport grecesc. Nu pot călători însă zecile de mii de *settlers* aduşi din fundul Turciei şi instalaţi în nord, în casele abandonate de greci în 1974.

Deşi înainte ca armata turcă să ia atitudine şi să invadeze Ciprul, cipriotii turci aveau parte de toată simpatia şi susţinerea (oficială) a opiniei internaţionale; după ce au cucerit „mai mult decît era cazul" şi în special cele mai frumoase şi mai înfloritoare părţi ale insulei, simpatia marilor puteri s-a transferat brusc asupra cipriotilor greci. Din acest blam a derivat şi decăderea Ciprului de Nord. Nemaibeneficiind de susţinere internaţională, staţiunile, turismul, afacerile, toate au decăzut. Contrastul îl resimţi brusc la trecerea graniţei prin vechiul centru. De pe o stradă opulentă, ajungi într-un fel de bazar, un peisaj pestriţ şi haotic, fără direcţie, fără perspectivă.

Însă, probabil, cel mai cutremurător şi mai de neimaginat exemplu este staţiunea Varosha.

Oraşul timpului încremenit

După cucerirea teritoriilor din nord, distrugerile provocate de armata turcă au fost masive. Era de aşteptat. Nu poţi intra cu bocancii într-o grădină, sperînd sau imaginînd salvarea firelor de iarbă. S-a încercat însă salvarea unui loc. O staţiune de vis, un paradis terestru. E vorba de Varosha, o staţiune opulentă pe vremuri, superioară – se spune – celebrului Monte Carlo. Un loc de vacanţă pentru personalităţi, pentru vedetele timpului (se vorbeşte de vacanţele prelungite ale cuplului Richard Burton – Elizabeth Taylor), cu plaje feerice, cu o dezvoltare economică şi servicii turistice impecabile. Pe scurt, o staţiune pentru oameni cu bani.

Aşa arăta Varosha înainte de invazia armatei turce. La momentul respectiv, aflînd că trupele se apropie, oamenii au fugit, la propriu, lăsînd în urmă totul intact, aşa cum te-ai scula în grabă de la masă fără să mai strîngi.

După invazie, cuceritorii au avut o sclipire de raţiune: să înconjurăm, s-au gîndit, întreaga staţiune cu un gard de sîrmă ghimpată, să punem pază, să interzicem accesul oricui înăuntru. S-o prezervăm, deocamdată, pînă la calmarea spiritelor, iar apoi o vom revalorifica.

Raţiunea aceasta însă a... „adormit", iar acel „deocamdată" s-a transformat într-un somn lung de 35 de ani. Timp de 35 de ani, restricţia a rămas intactă şi nici un picior de om nu a mai călcat pe acolo.

Azi, pe lîngă gardul de sîrmă, se perindă turişti... Poţi vedea prin vitrinele prăfuite sau sparte ale show-roomurilor maşini de acum 35 de ani. Poţi vedea magazine cu haine, scumpe, demodate, din anii '70. Din hotelurile, odinioară luxoase, se desprind acum bucăţi masive de beton. Străzile asfaltate sînt invadate de iarbă şi buruieni. Totul e încremenit, o frumuseţe paralizată, o linişte de moarte. Plajele sînt moarte, valurile care le udă par că tac şi peste tot domneşte parcă o amintire putrezită şi tăcerea de mormînt a fantomelor, singurele care mai bîntuie străzile pustii.

Privind, te cuprinde o senzaţie pe care nu o poţi defini. Este o realitate pe care, deşi o vezi, mintea refuză să o perceapă ca existentă. Iar acesta este singurul suvenir pe care îl mai poţi lua cu tine din Varosha. Deşi eşti lăsat să te plimbi de-a lungul gardului de sîrmă, fotografiatul e strict interzis şi poţi, doar, lua în amintire monstruozitatea, conştient că o vei duce de acum încolo numai cu fiori pe şira spinării.

Casele abandonate

Aceeaşi imagine o poţi revedea şi în Ciprul de Sud: cipriotii greci au păstrat intacte, ostentativ, proprietăţile turcilor, în ideea unui *restitutio in integrum* care nu a mai venit, iar tragediile destinelor sfărîmate se întîlnesc la tot pasul: case părăsite, lăsate în paragină, în vecinătatea vilelor opulente. Grecii le lasă să piară de la sine, ceea ce nu pare a se întîmpla cu mentalităţile şi ostilităţile dintre cele două culturi. E prea devreme pentru a se putea imagina o reconciliere şi, cît timp orgoliile şi interesele politice vor guverna, acest lucru este practic imposibil, chiar şi de a fi măcar visat.

Posibilă e, paradoxal, doar o punte comercială. În magazine coexistă în bună pace suveniruri specifice turcilor cu cele ale grecilor. Dacă îi întrebi de ce le comercializează, răspunsul vine ferm: „pentru americani".

Şi iei, la întoarcere, pe aeroportul din Paphos, cîteva dintre aceste suveniruri „pentru americani"; dar mai iei şi imaginile unei civilizaţii sfărîmate, cu peisaje incredibile şi oraşe fantomă şi încerci să înţelegi grozăviile care divid acest loc plin de legende. Dar poţi s-o faci doar prin prisma unui basm: acela al împărăţiei unde odinioară toţi se înţelegeau şi trăiau în pace, pînă cînd un monstru hîd a băgat zîzanie şi i-a învrăjbit, trecîndu-le prin inimă nu doar discordie şi orgolii naţionaliste, ci şi un gard de sîrmă ghimpată, pe care doar o vrajă bună îl mai poate sfărîma.

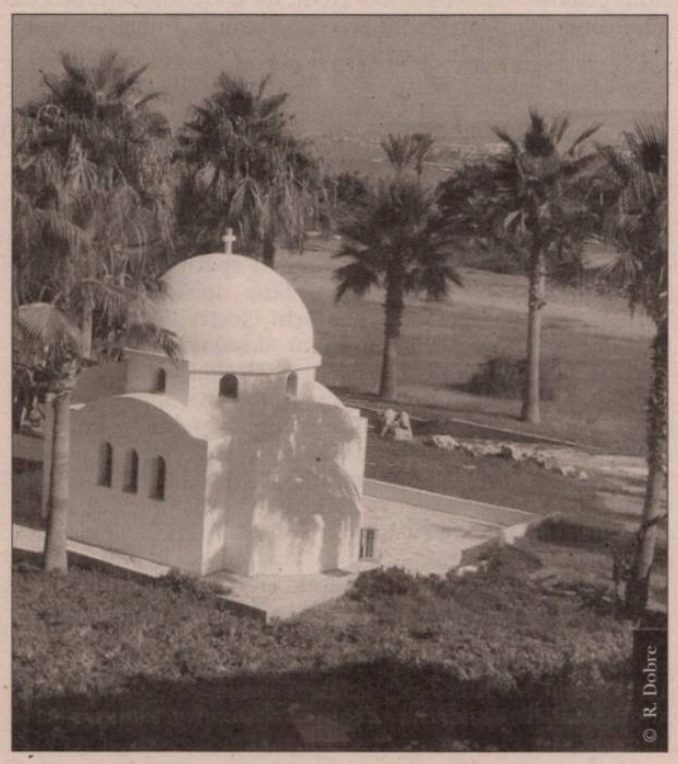

Ştiri nebăgate în seamă

● **Poliţia în acţiune.** În Franţa, doi poliţişti sînt cercetaţi pentru furt dintr-un magazin. Cei doi au intrat într-un magazin de telefonie mobilă, la Paris, sub pretextul unui control de rutină. La un moment dat, în timpul „controlului", au trecut şi prin spatele tejghelei şi au furat cîteva cartele telefonice. Întreaga scenă a fost filmată de una dintre camerele de supraveghere ale magazinului. Filmul furtului a fost difuzat de postul Europe 1. Cei doi poliţişti au fost identificaţi şi suspendaţi imediat, din ordinul şefului poliţiei pariziene. Ei sînt acuzaţi de furt calificat în circumstanţe agravante. Se bănuieşte de asemenea că cei doi ar fi furat şi bani din casa magazinului. Parchetul a cerut în acest caz arestarea provizorie, însă judecătorii au hotărît pînă la urmă cercetarea în stare de libertate, sub control judiciar. Cei doi nu vor avea dreptul să părăsească localitatea, să-şi exercite profesia, să poarte armă şi să intre în legătură unul cu celălalt. (după *Libération)*

● **Imunizare obligatorie.** Nu e vorba (din nou) despre virusul H1N1 şi gripa porcină, ci despre viruşii informatici şi pandemiile mai mari sau mai mici pe care le produc aceştia în reţelele de calculatoare. Guvernul Federal al Germaniei intenţionează să responsabilizeze utilizatorii de computere în ceea ce priveşte transmiterea acestor viruşi obligîndu-i să-şi instaleze programe de protecţie. Furnizorii de Internet vor trebui să-şi avertizeze clienţii (prin e-mail, telefonic sau notificare scrisă) dacă au computerele infectate. Conform hotărîrii de guvern, se va înfiinţa o instituţie publică (în jur de 40 de angajaţi) şi un centru de apel la care cetăţenii vor putea suna pentru a primi consiliere de specialitate. Specialiştii îi vor îndruma pe oameni cum să scape de viruşi sau vor interveni ei înşişi, prin reţea, în computerele casnice, pentru a şterge programele dubioase. Deocamdată nu s-au stabilit şi pedepse pentru cei care nu vor să coopereze cu autorităţile, însă oficiali guvernamentali au explicat că în momentul în care va intra în dezbaterea Parlamentului, proiectul de lege va avea şi sancţiuni. „Un utilizator de Internet care navighează din pagină în pagină fără protecţie antivirus e ca un şofer care conduce o maşină cu frînele defecte" – a explicat unul dintre iniţiatori. Conform statisticilor oficiale, unul din patru computere sînt infectate; în fiecare lună sînt raportate 60.000 de infectări noi. Intenţia autorităţilor este să scoată Germania de pe lista ţărilor cu cele mai multe infracţiuni online. Pagina de Internet cu informaţii şi ustensile de devirusare urmează să fie publicată cel tîrziu pînă în aprilie, iar centrul de apel se va lansa în iulie. Australia, Coreea de Sud şi Japonia au adoptat deja măsuri similare. (după *Die Welt)*

Cu ochii-n 3,14

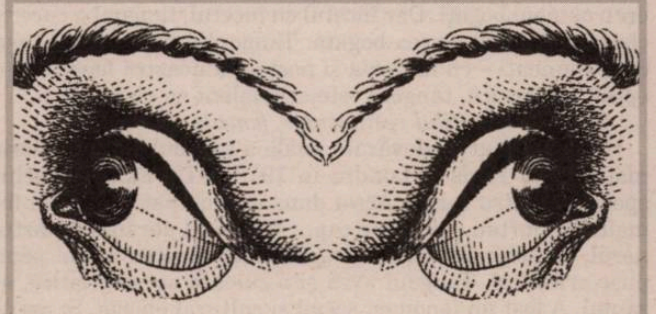

VĂZUTĂ LA MODUL *COOL*, ROMÂNIA PARE SINGURUL LOC ÎN CARE INEVITABILUL E MAI NOU, MAI MARE ŞI FOARTE APROAPE

● Un prieten din Canada îmi scria pe messenger: „Văzută de aici, România în campanie electorală pare America Latină". (**M. C.**)

● Un poet avea o dilemă veritabilă înainte de turul doi al alegerilor prezidenţiale de duminică: „Ce alegem între mitocan şi gogoman?". Diaspora a tranşat, se pare, dilema, la modul *cool:* „Mai bine mitocan decît gogoman". Soluţia ar fi, aşadar, să îngroşăm rîndurile diasporei, poate se văd lucrurile mai bine de acolo... (**S. S.**)

● Luminile oraşului de anul acesta nu m-au dat deloc peste cap (mai ales că erau în mare parte cele de anul trecut). Singurul loc în care am simţit „spiritul Crăciunului" e în Cişmigiu: bradul de acolo şi patinoarul sînt exact ce trebuie. (**I. P.**)

● Inevitabilul kitsch mediatico-metafizic s-a produs: Dan Puric a fost invitat în emisiune la Cristian Gava pe Vox News. (**M. C.**)

● Am fost zilele trecute la mall-ul de la Plaza. Cu toate că era chiar în ajun de Sf. Nicolae, uriaşul spaţiu comercial era gol. Lume puţină, varietate de produse nu tocmai aşa cum ne-am obişnuit. Mi-am zis că o fi criza. Nu e criza, mi-au explicat oameni din zonă, dar vadul s-a mutat la mall-ul din Cotroceni, care e mai nou, mai mare şi foarte aproape. Am impresia că nu doar hainele sau pantofii au ajuns să fie purtate numai un sezon, ci chiar şi mall-urile. Te duci o dată, cumperi, iar altă dată nu mai calci pe acolo, că deja s-a demodat. (**A. M.**)

VĂZUTĂ ZILELE ACESTEA, ROMÂNIA PARE ATINSĂ DE URLETE INTERNE, CA ŞI CÎND S-AR DUCE SĂ SE SCUFUNDE

● Mircea Geoană va ţine zilele acestea o conferinţă de presă. Se pare că filmuleţul în care se bucură este trucat: viteza cu care ţopăie este mai mare decît e normal. (**M. C.**)

● Culmea profesionalismului jurnalistic românesc a fost atinsă cînd Robert Turcescu a scos Bibliile. De-acum încolo, nici un talk-show fără Biblie! (**M. C.**)

● Acum, că s-a terminat şi campania asta electorală meschin-burlescă, plină de urlete, mitocănii, farse şi atentate gramaticale, nu mai vreau să văd picior de politician la televizor în următorii trei ani. Deci gata, la treabă! (**M. C.**)

● Constat, dintr-o măsură a Ministerului de Interne despre care scrie pe HotNews.ro („Ministerul de Interne a luat măsuri speciale în 18 judeţe cu risc electoral", aici http://www.hotnews.ro/stiri-politic-6673186-ministerul-interne-luat-masuri-speciale-18-judete-risc-electoral.htm), că a apărut un nou „concept", acela de „risc electoral". Mă întreb ce ne-om face dacă ne va pîndi vreodată un „risc democratic", adică să ne trezim peste noapte, Doamne iartă-mă, cu o democraţie ca-n Suedia sau Germania... (**M. V.**)

● Pe 7 decembrie, la 3 dimineaţa, de pe contul de Twitter al lui Mircea Geoană se transmiteau mesaje fierbinţi către românii din SUA şi Canada să meargă la vot şi să-l susţină. Aşadar, repet: candidatul PSD la alegerile prezidenţiale cerea sprijinul la urne al diasporei din America de Nord. În linii mari, e ca şi cînd un democrat s-ar duce în zona rurală din Texas, într-o biserică baptistă, să ceară sprijin pentru legalizarea euthanasiei, sau un republican ar pleca la Hollywood să strîngă semnături pentru interzicerea avortului. Nu-i de mirare că românii nord-americani – ultimii din diaspora, după fusul orar – s-au dus masiv la vot, dar au votat altfel. Vorba aceea, inteligenţa se plăteşte. (**M. Ş.**)

● Cică pe un vas erau doi marinari: marinarul Băsescu şi marinarul Geoană. La un moment dat, vasul începe să se scufunde. Cine credeţi că intră la apă?! Nţ..., poporul român! (**R. T.**)

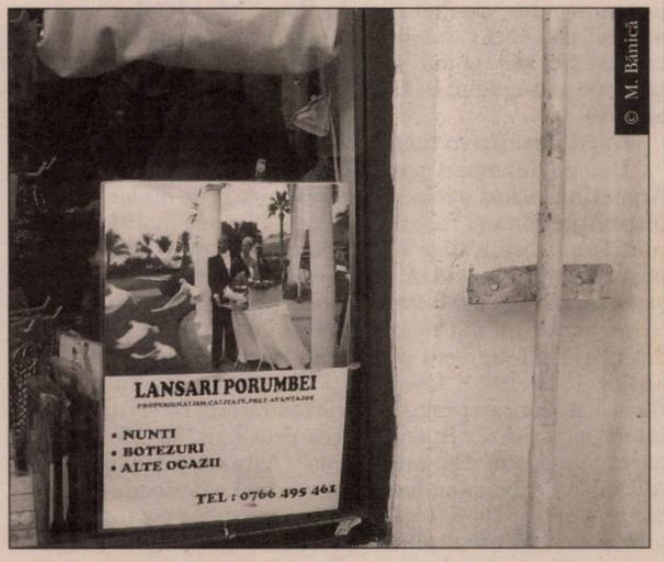

VĂZUTĂ ÎN DIRECT, ROMÂNIA PARE UN ARGUMENT MAI MULT DECÎT EUFORIC, LIVRABIL DEASUPRA UNEI GOGOŞERII

● Nu ştiu de ce nu mă miră „marja de eroare" a celor trei *exit poll*-uri care l-au determinat pe Mircea Geoană să se bucure prea repede şi să ţopăie în direct. La ieşirea din secţia de votare unde am votat, un băietan de la INSOMAR m-a privit cutezător, apoi m-a ignorat total (pentru că purtam întîmplător o geacă portocalie şi aveam în jur de 30 de ani) şi l-a oprit pe un nene din spatele meu (îmbrăcat într-o geacă roşie şi avînd peste 50 de ani). Păi, dacă ne-aţi selectat după culori şi după moace, tot voi vă plîngeţi că v-aţi îmbătat cu apă chioară? (**A. P.**)

● În ancheta *Gazetei Sporturilor,* nu am votat pe locul 1 nici un fotbalist român; l-am pus pe locul 2 pe Cristi Chivu. Argument: e singurul fotbalist român care vorbeşte zilnic cu Jose Mourinho. (**R. C.**)

● „Tăticu', aseară am calculat că pe mama o iubesc cu 0,64% mai mult decît pe tine!" Copiii nu spun lucruri trăsnite. (**R. C.**)

● În seara zilei de 6 decembrie, în timp ce ţopăia euforic la începutul vremelnicului său mandat prezidenţial, Mircea Geoană şi-a început cuvîntarea astfel: „Este o noapte minunată a democraţiei româneşti!". Cea mai savuroasă gafă a celei mai scurte presupuse preşedinţii din istorie. Pe undeva, simt un fel de regret faţă de tot materialul fain de „3,14" pierdut pentru următorii ani. (**M. Ş.**)

● Din lumea de splendori futile a teleshopping-ului (secţiunea „Universul copiilor") vine un microscop, livrabil cu aceste accesorii: *1 oglindă pentru surse de lumină, 1 lamelă preparată, 1 filtru colorat, 1 specimen fluture, 1 pipetă, 1 chit incubaţie creveţi, 6 lamele capac, 6 etichete, 1 sare de mare*. Şi mă încearcă părerea de rău că n-am avut parte, în copilărie, de un „chit incubaţie creveţi". Cred c-aş fi dat pe el, fără să ezit, trei bile de sticlă şi o praştie, plus un timbru din Dahomey. (**D. S.**)

● Pe Bulevardul Constructorilor, deasupra unei gogoşerii denumite, bineînţeles, „Gogoshica", s-au îngrămădit două bannere electorale: Geoană şi Băsescu. Un caz clar de „oamenii potriviţi, la locul potrivit". (**S. G.**)

„Tangoul a revoluţionat moravurile“

– interviu cu Gabriel PUENTE –

Vineri, 11 decembrie, este Ziua Internaţională a Tangoului, iar Gabriel Puente este consilier al Ambasadei Argentinei la Bucureşti. Cursuri de tango argentinian autentic se organizează la Fabrica de tango (www.fabricadetango.ro).

Cum vi se pare că este văzut tangoul în România?

În perioada interbelică mulţi dansau tango la Bucureşti. Aşadar, există un background istoric ce ne permite să înţelegem de ce tangoul nu este azi un fenomen rar în România. În plus – cred eu – este vorba de baza latină comună pe care o au poporul argentinian, românii şi popoarele mediteraneene. Tangoul este un hobby urban, mai mult oamenii din oraşele mari îl dansează. Sînt cîteva centre de pasionaţi în Bucureşti, la Braşov, apoi la Sibiu este iar foarte popular, şi, mai nou, la Constanţa. În Bucureşti se află cel mai vechi club de *milonga,* are aproape cinci ani şi cred că aici are cel mai mare potenţial. Vedem o adevărată explozie a tangoului în Europa, o explozie ce a început după anii ’80.

După Renaşterea tangoului, cum se spune...

Da, un fenomen paralel cu ceea ce s-a întîmplat în Argentina. A fost o mişcare de revenire şi de dialog cultural între Argentina şi restul lumii ce a început în 1910, apoi a continuat în anii ’20 şi s-a întins pînă în anii ’80. Aşadar se poate infera o legătură între evoluţia socială a tangoului, exportarea sa şi dezvoltarea consecutivă în Europa. Se pare că cei săraci au dat naştere acestui dans şi cei bogaţi i-au dat gloria şi l-au făcut popular în Europa în epoca de aur a anilor 1910-1920. Cei bogaţi din Paris, Roma şi chiar Bucureşti dansau tango în perioada interbelică. Tangoul s-a întors victorios în Buenos Aires prin anii ’20-’30, spunînd parcă: „Iată, am cîştigat Europa“. Asta avea loc înainte de Al Doilea Război Mondial. Apoi a urmat o perioadă de interdicţie, pînă în 1955. În anii ’80 s-a produs ceva interesant: o mişcare de ansamblu numită Tango Argentino ce a cuprins Europa şi America. De atunci acest dans e într-o continuă dezvoltare.

Tangoul a fost, aşadar, un dialog între Argentina şi Europa, de unde – aşa cum deja se ştie – au venit tangoul andaluz, polka, mazurca, abanera. Mai mult, a fost un fel de pod între Europa, America şi Cuba. Acestea sînt originile etnice ale tangoului. Apoi este perioada imigraţiei către Buenos Aires de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Acest fenomen a creat baza socială pentru tango, unicitatea lui ca dans, provenită de la aceste naţionalităţi. Tangoul are ceva european, african, argentinian...

Acum tangoul a fost declarat patrimoniu UNESCO. Este o dispoziţie recentă care ne ajută să facem din acest dans un fenomen universal. Este ceva tipic argentinian, dar, în acelaşi timp, are o frumuseţe exportabilă la nivel mondial. Tangoul îşi păstrează nealterată specificitatea tipic argentiniană în timp ce continuă să crească şi să se diversifice.

Ce îl face atît de popular? Din cîte văd eu, dă dependenţă încă de la primele lecţii...

Cred că are legătură cu faptul că e legat de psihologia noastră. Merge în adîncime, la ataşamentul creat faţă de partener, muzica este intens marcată emoţional. În Europa a existat mereu un fel de fascinaţie faţă de tango. Vedeţi dumneavoastră, tangoul nu este numai intuiţie, nu doar sentiment, el are şi un mare farmec intelectual: cum să îţi exprimi personalitatea în aceste mişcări erotice şi sublimate? Tangoul este o relaţie cu totul neobişnuită. Face apel la creativitatea noastră, la felul cum putem crea în trei minute o experienţă originală, intensă şi, în acelaşi timp, fragilă, pînă la următorul cîntec. Fiecare melodie de tango este originală şi creează o stare nouă.

Cred că tangoul ne aminteşte de o epocă romantică a omenirii, boom*-ul economic din secolul al XIX-lea, migraţia... Sîntem injectaţi de nostalgia după aceste timpuri.*

Exact, aveţi dreptate. Tangoul este idealizat de marea parte a celor care îl dansează. Ne gîndim la frumuseţea vremurilor cînd era dansat la scară largă. Şi fiecare poate să îşi facă propria idee despre tango. Paradoxal, acest dans nu s-a născut în medii înalte. Se dansa în suburbiile din Buenos Aires, în bordeluri. Cei care l-au născut şi îmbogăţit nu erau oameni bogaţi. Dar încetul cu încetul, tangoul a cucerit clasa mijlocie şi pe cea bogată. Tangoul are legătură – aşa cum spuneaţi – cu fantezia şi nostalgia noastră legată de o epocă romantică, tangoul este echivalent cu eleganţa.

Cu eleganţa, stilul vestimentar, femeile rafinate...

Da, a existat o adevărată modă a tangoului ce a înflorit mai ales în Paris şi Londra în 1912-1913. Existau rochii speciale pentru tango. Acest dans a schimbat felul cum femeile îşi purtau penele pe cap... Ca să nu deranjeze partenerul, au schimbat moda şi „pălăriile“ acestea aveau pene puse orizontal. Tangoul avea şi o culoare caracteristică, oranjul. A fost un fenomen social şi cultural enorm. Şi azi există o întreagă industrie a pantofilor şi rochiilor de tango.

Este fascinant chiar şi pentru noi, cei moderni. Face apel la partea noastră romantică...

Da, tangoul ne face să visăm. Azi, cînd sîntem înconjuraţi de maşini şi trăim într-un mediu atît de impersonal, tangoul ne aduce înapoi la ideea de particularizare a relaţiilor sociale. Şi la interacţiunea strînsă. A fost un dans ce a revoluţionat moravurile şi o face şi astăzi.

De ce este tangoul atît de fermecător? Chiar mai mult decît valsul sau dansurile latino...

Pentru că este un limbaj. Este improvizaţie şi o relaţie strînsă între un bărbat şi o femeie. Este, de asemenea, foarte spontan. Tangoul are un amestec unic de mişcări standard şi de improvizaţie, care e foarte importantă. Îi dă unicitate. A fost primul dans de salon în care nu existau mişcări fixe, îţi poţi folosi creativitatea, se creează o interacţiune de moment cu partenerul de dans.

Apoi, tangoul mai înseamnă şi textele melodiilor, versuri. Dacă vrem să studiem în adîncime acest fenomen cultural, trebuie să vorbim şi despre literatura tangoului. Spune mult despre Argentina, despre istoria ei, despre ceea ce se întîmpla în acest timp în societate, despre sentimentele universal umane. Tangoul are – cum spuneam – aceste dimensiuni: tipic argentinian şi universal în aceeaşi măsură. Dar pentru ca versurile să fie înţelese e necesar să se cunoască limba spaniolă şi mai ales argoul ei, cuvinte ce nu sînt pur spaniole, aduse de imigranţi şi care au intrat în acest gen de literatură. De aceea tangoul autentic e mai greu de înţeles. Dar el rămîne la fel de puternic. S-a dezvoltat în diverse perioade cu diverse orchestraţii, iar acum, tangoul *nuevo* beneficiază de orchestre întregi.

Borges era fascinat de tango.

Da, de tango şi de locurile unde se dansa. De cartiere precum Palermo, de poveştile cuţitarilor. Pe vremuri acestea erau poveşti de mare valoare, care însă azi şi-au pierdut farmecul.

au consemnat Iuliana ALEXA
şi Andreea TANE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 305 ● 17-23 decembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

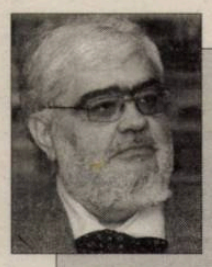

Andrei Pleşu
„Cîteva (obosite) consideraţii finale“

pagina **3**

Mădălina Şchiopu
„Baptiştii chinezi din Bucureşti“

pagina **18**

Anchetă:
Cel mai bun film românesc al anului

pagina **24**

Plecat-am după ’90

Revoluția văzută din depărtare

„Exilul e un fel de lungă insomnie.“

VICTOR HUGO

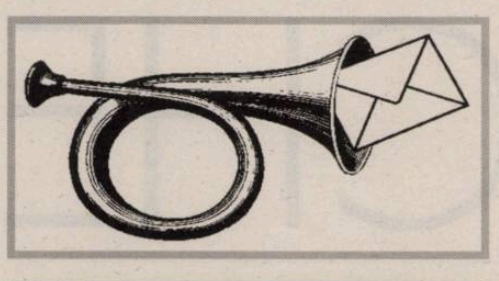

Actualităţi

Klausen – Mitteleuropa la trecut

Klausen e un loc unde mi-am petrecut patru ani de căutări şi regăsiri.

Întoarcerea acolo coincide pentru mine cu mersul pe întuneric prin propria cameră în căutarea întrerupătorului de lumină căruia mama (sau altcineva) i-a schimbat locul cît timp am fost plecat în vacanţă – firesc, cunoscut, familial şi totuşi nelalocul lui.

Gara era deşartă cînd am ajuns şi o voce stridentă anunţa, cu un vădit accent (nici nu ştiu ce fel), sosirea unui tren internaţional. În liniştea gării, vocea anodină se încumeta să glăsuiască şi în engleză ceea ce tocmai auzisem în română. Peronul era umed şi parcă pentru fiecare cuvînt rostit trebuia să ocolesc cîte un cîine vagabond care mă întîmpina sfios pentru a-mi aduce aminte că doar trenul e internaţional şi că păşesc de fapt într-o urbe de provincie oarecare.

Aceeaşi stradă Horea (cum altfel?!) lungă, cu blocuri gri şi urîte care adăposteau sau mai degrabă ascundeau case de tot felul, unele încă cochete cu puţină curte şi chiar balcoane ornate cu fierărie lucrată manual de *kovacsii* de altădată, ducea agale spre centru. Locuinţele ascunse erau poate prea burgheze pentru profilul proletar pe care oraşul a fost nevoit să îl capete.

Gardul Facultăţii de Litere de pe Horea era la fel de maiestuos şi parcă şi mai strălucitor la ceas de noapte. Încă nu îi schimbaseră poarta, deşi geamurile facultăţii erau toate din termopan. De unde atîta cochetărie la capăt de oraş, în plină beznă?

Am trecut lipit de malul Someşului pe lîngă o clădire ai cărei pereţi erau încă viu coloraţi, aşa cum îi ştiam, şi care, cum era să văd a doua zi, a devenit un loc palid, înconjurat de oameni străini de mirajul şi mai ales de frumuseţea lui care piere odată cu prezenţa lor în preajmă. Ei bine, e vorba de Casa Tranzit, o fostă sinagogă – un loc care îmi dădea cîndva impresia că sacralitatea unei comunităţi dispărute se poate recontura prin artă şi prin găzduirea de evenimente multiculturale. Pînă şi cuvîntul ăsta îmi pare tocmai la Klausen, unde ar trebui să fie de referinţă, o vorbă înşelătoare, mai lipsită de substanţă ca niciodată.

Rămăsesem la malurile Someşului în drum spre Grigorescu, cartier de altfel liniştit şi mîndru, cu locuinţe, unele de-a dreptul din alte timpuri, înfruntînd cu măreţie vremurile de ieri şi de azi, cînd pericolele sînt multe, fie cele de tipul *made in China,* fie prostul gust şi mitocănia celor săraci şi bogaţi deopotrivă, fie toate la un loc plus încă ceva.

Parcul Central e un refugiu şi un mic spaţiu unde chiar poţi să-ţi tragi sufletul la adăpost de roiul fără sfîrşit de maşini care gonesc în jurul lui şi al bieţilor oameni care se încumetă să treacă pe acolo la ceas de amiaz. Tocmai am aflat că oameni de bine, cu grijă de urbe şi cu funcţii pe măsură, au decis să interzică accesul bicicliştilor în parc. Foarte bine! Cît de bine exprimă o astfel de decizie ceea ce sîntem: oameni liberi într-o lume retrogadă care îşi pierde vremea cu discuţii anoste despre încălzirea globală, cînd de fapt am putea cu toţii să povestim la nesfîrşit despre cît de tare e să mergi cu viteză pe trotuar cu o maşină cît un tanc ocolind sau nu nesuferiţii de pietoni.

În buza parcului am poposit în sala nouă (pentru mine) a teatrului cu aspect de fabrică de textile reconvertită după Revoluţie în magazin de comercializat steaguri pentru vremuri funaresciene. Ei bine, clădirea monstruoasă a teatrului de care vorbesc nu e nici pe departe aşa ceva în interior. E un loc primitor unde chiar pare să se întîmple ceva: spectacole bune, actori deja consacraţi şi asumarea rolului pe care arta, în speţă teatrul, îl poate juca în viaţa spirituală şi în vizibilitatea creatoare a unei comunităţi.

Strada pe care se află cafeneaua *Bulgakov* are multe case cu porţi uriaşe, de o lucrătură de-a dreptul împărătească – evident neîngrijite şi în paragină şi, parcă pentru a-mi confirma această stare de ireal: chiar la colţ cu Bulgakov este un falnic sediu de *prm tineret,* iar vizavi un *sexşop* pe care era pus ştrengăreşte un lacăt imens.

Bulgakov, prm, sexşop, case vechi în ruină, miros de mici şi muzică de cartier bucureştean – toate astea la ceas de seară servite chiar la Klausen pe o tavă din plastic. Să vă fie de bine!

În Bulgakov lume fainâ, muzică la fel şi spirit central-european (pardon de expresie) la discreţie. Tocmai aflu că şi la sfîntu' s-a deschis o *szimpla kert* asemenea celei de pe *zilinsky utca*. Motiv de bucurie pentru vagabondările de la vară.

Fosta mea şcoală arată ca un sediu de instituţie guvernamentală cu scopuri imprecise, dacă nu chiar oculte – o arhitectură difuză de bancă devalizată şi un panou de lumină imens uitat la intrare, parcă pentru a le da o ultimă şansă nemulţumiţilor de ocazie.

Mă văd cu oameni dragi şi cu şi mai dragul cămin Hasdeu, unde am înţeles cel mai bine că diversitatea e o bogăţie şi că pîinea cu cartofi mîncată cu spor, citind despre zecile de femei ale lui *Esterházy,* cu *republic* pe fundal, e chiar gustoasă.

Acum, în Hasdeu nu mai răsuna *republic,* ci boxele scoase afară din biserica ortodoxă postată falnic pe spaţiul verde al campusului unde tocmai avea loc o slujbă cu inserturi integriste la care binevoiau să participe domnişoare învălurite corespunzător şi domni cu figuri sfioase de tineri neprihăniţi.

Ibolya m-a tras de mînă şi mi-a spus, arătîndu-mi un cîine care adoptase o poziţie eminanente metafizică, de picior ridicat: „Hai să mîncăm nişte pufuleţi şi să bem o bere" (ieftină, produsă în centrul României). Am acceptat, dar încă îmi vuiau urechile de zgomotul greu şi contondent al bisericii.

Klausen e locul unde am prins aripi, albe cu pene, unde am învăţat să respir, unde am văzut oameni frumoşi, unde cerul se apropie cel mai mult de pămînt, unde poţi cere pîine în cîte limbi vrei, unde filmele de la Tiff mi-au luminat nopţile prea întunecate, unde cărţile citite pe balcon erau povestite cu tîlc la o bere, unde castelul Banfi a dat un sens vieţii mele şi unde am înţeles că e chiar frumos să vezi copaci crescînd în pereţii caselor vechi care nu vor dispărea prea curînd.

Dedic aceste rînduri copacului din balconul *Insomniei.*

Klausen e chiar ceea ce azi se cheamă Cluj Napoca, Ibolya e un om foarte drag, *szimpla kert* e o grădină suspendată, iar despre poveştile lui Esterházy aţi auzit cu toţii.

Adrian BOAGIU
adrianboagiu@gmail.com

Maturizarea democraţiei în România

Poate că azi se va înţelege mai bine ce voia să prevină Silviu Brucan cînd spunea că „avem nevoie de 20 de ani". Nu se referea la ajungerea din urmă a ţărilor occidentale, cum mulţi ar fi dorit; nu se referea la transformarea radicală a politicii, a economiei şi a mentalităţilor care ne caracterizează; precum nu credea că românii sînt mai *stupid people* decît alte popoare estice, abia ieşite din morbida învăluire a stalinismului. Politician versat şi politolog format la şcoala americană a unei vieţi politice agitate şi pe terenul primei democraţii contemporane, el ştia că nu vom putea ieşi mai repede din învălmăşeala unor lupte politice menite să acopere o nouă acumulare a proprietăţilor şi a capitalului. Neîncrezător în perestroika gorbaciovistă, dar nici în reluarea tradiţiei partidelor istorice, inamic înverşunat al serviciilor secrete, a fost dezamăgit de naivitatea noului conducător şi de fariseismul inteligenţiei care se aciua pe lîngă el, tot aşa cum se îngrămădeau şi yesmanii toleraţi de dl Iliescu, şi ne-a părăsit păstrîndu-şi încrederea în şansa istorică a României.

Cei care au urmărit profeţiile sale duminicale sper că pot confirma aceste afirmaţii.

Am avut nevoie de aceşti 20 de ani, în care am fost manipulaţi în toate chipurile, în care s-au căţărat pe treptele noilor instituţii toate ciurucurile pălăvragelii politicianiste, sfidînd orice responsabilitate, tocmai pentru a înţelege temeinicia valorilor, pentru a da o şansă reală unei noi generaţii şi a respinge himerele mincinoase. Am avut nevoie de acest timp de decantare pentru ca partidele să-şi arate adevărata lor faţă şi să se clarifice în interior. Am avut nevoie de acest răgaz dureros pentru a ne regăsi pe noi înşine.

Alexandru SINGER
sandusinger@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

„3,14" – personal

● Oare există firme în care salariaţii se comportă precum elevii de V-VIII la şcoală? Veşnic puşi pe farse, pe hîrjoană, pe întreceri, pe îmbrînceli, pe hormonale încercări? Ar fi interesant să muncim cu pauze la fiecare 50 minute, în care să ieşim pe holuri sau în curte şi să ţipăm zburdînd liberi, spre zîmbetul sau măcar încruntarea şefilor? Proletari din toate ţările, sunaţi clopoţelul!

● Mi-e teamă că, pentru a ieşi din interminabilul marasm politic, românii buni vor trebui să înveţe să redevină membri de partid. Să meargă la partid ca la club, ca la „sală", ca la un bridge cu băieţii. Să văd eu atunci pe unde scot cămaşa actualii lideri şi şefuţi atît de permanenţi şi corupţi. Cît repugnă şi cît poate să atragă un astfel de îndemn?

● Cînd sînt stresaţi la serviciu, medicii stomatologi visează noaptea dinţi, danturi, guri pline de probleme de rezolvat, carii cavernoase emanînd gaze arse? Cînd pe noi ne doare o măsea de nu adormim noaptea, pe ei îi doare un popor de măsele? Promit să încep să întreb stomatologi despre asta.

● În avion, eu pe D, doi bărbaţi – ca la 30-40 de ani – pe E şi respectiv F. Au jucat tot drumul Spînzurătoarea, hlizindu-se şi ciupindu-se echivoc din cînd în cînd.

● Mi-au spus acum cîţiva ani nişte consultanţi simpatici, în urma unor teste simpatice, în simpaticul Bruxelles (unde mereu cînd mă aflu-n treabă iau o bere sau chiar două la „Mort subite"), cum că aş fi delfin d.p.d.v. caracter. Treabă bună, cică. Inteligent, jovial, dar şi puternic, delfinul nu are nici un inamic în ocean. Nici rechinul, nici balena nu îşi permit să îl atace. E de bine în ocean, dar de cum tragi la mal, ca delfin, te prind oamenii, te dresează şi te pun să treci prin cerc, să sari după peşti proaspăt morţi, ba, am auzit, chiar te şi călăresc în staţiuni *all inclusive*. E şi grea, e şi frumoasă viaţa de delfin.

● Am fost printre cei 1% care (cică) ar fi apucat bilete la U2 în Viena, pe 30 august 2010, după o dimineaţă plină de emoţii în faţa computerului. Un român în Austria, conectat la un site în Germania să vadă băieţi de Irlanda peste un an. Ăsta da business global, frate Bono şi vere The Edge! *I can't live with or without you.*

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Monumentele UNESCO**
- **Previziuni pentru 2010**
- **Prostia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva (obosite) considerații finale

Cred că toată lumea s-a plictisit de supa, mereu reîncălzită, a dezbaterilor postelectorale. În orice caz, eu unul m-am plictisit. Nu mă mai simt îndemnat decît la două-trei reflecții și suspine finale. Nesistematice, nepretențioase și, probabil, neesențiale.

1) Observ, mai întîi, ce impulsivi și sentimentali sînt politicienii noștri. Se bat ca pe stadion și apoi se pupă, fac declarații radicale și alunecă apoi în relativisme înțelepte, fac alianțe definitive și le rup definitiv, după cum rup alianțe numai pentru a le reface. N-au, care va să zică, opinii de lemn, consecvențe țanțoșe. Dl Crin Antonescu a fost, în această privință, o adevărată vedetă. L-a rupt cu dinții pe Geoană într-o primă fază, pe urmă l-a luat în brațe, suduind nemilos spre Băsescu („o colaborare cu el este exclusă“), iar acum e gata să meargă la Cotroceni pentru negocieri. UDMR-ul a reluat, la rîndul lui, dansul îndelung exersat al intereselor proprii, deschizîndu-se, magnanim, spre toate zările. Toată lumea navighează fără prejudecăți printre înjurături, loialități, promisiuni și fente. Și asta nu e de azi, de ieri. Nu era trimis PSD-ul „la țepe“ în 2004 și apoi invitat la guvernare, ca-ntr-un vis frumos, în 2009? Știu ce mi se va răspunde: „Așa-i politica!“. O fi. Dar continui să am dificultăți cu acest trist loc comun. Mi-e greu să mă împac, resemnat, cu ideea că politica e, prin definiție, un fel de balamuc vesel, o adunătură de caractere dezosate, de personalități schizoide, imprevizibile, flexibile pînă la contorsiune.

2) Trebuie să spun că, deși Mircea Geoană are un fel de geniu în a se lovi cu stîngul în dreptul și în a găsi formulări abisale (cea mai nouă: „Trebuie mai întîi să cîștigăm alegerile pe care le-am cîștigat!“), una peste alta mi-a stîrnit compasiune. O fi (încă) un semn că îmbătrînesc. Dar m-a înduioșat sincer bucuria candidă cu care și-a manifestat (presupusa) victorie: un amestec de trăire pubertară și fason american (apelul către soție, mamă, tată etc.), o reconciliere candidă cu Crin Antonescu („e victoria lui...“), întărită de un sărut plasat pe reverul hainei, cîteva salturi zglobii, mă rog, tot ce-i vine omului să facă atunci cînd exultă dinaintea unui noroc nesperat. M-au mișcat și lacrimile dnei Geoană și solidaritatea filială a celor doi copii. M-am gîndit la dezamăgirea lor enormă de a doua zi și la prostul obicei (din punctul meu de vedere) de a-ți implica prea direct familia în tribulațiile tale publice. Întristătoare a fost și trecerea lui Geoană de la absolutul revendicării („Voi muri cu dreptatea de gît la CEDO etc.“) la fleșcăiala acomodantă (acceptarea deciziei CCR și felicitarea adversarului). Hotărît lucru, omul a ales o carieră aflată în disjuncție cu el însuși.

3) Nu încetez să mă mir, de douăzeci de ani, că o alcătuire de genul lui Corneliu Vadim Tudor rămîne în scenă, în ciuda unei colecții de eșecuri răsunătoare, mîrlănii grandioase și crize acute de mitomanie. S-ar zice că televiziunile dîmbovițene nu se pot dispensa de fotogenia lui, de sondajele de opinie pe care și le fabrică singur, de veșnica postură a justițiarului persecutat. Pentru mult mai puțin, alți actori ai scenei politice sînt sfîrtecați și evacuați. El rămîne în șa, guraliv, comic, vag apoplectic, cavaler nătîng al unei apocalipse de mahala: un caraghios pentru eternitate...

4) La ieșirea din cabina de vot, Traian Băsescu a avut un foarte spiritual comentariu. Întrebat, în glumă, cum a votat, a spus: „Mi-a fost foarte greu să mă decid!“. Ceea ce însă președintele reales are de învățat din această campanie e că românilor le-a fost într-adevăr greu să se decidă. Scorul foarte strîns dovedește că starea de lucruri e dramatică și că voioșia marinărească de pînă acum nu mai poate conta pe o susținere necondiționată. De-aici înainte, Traian Băsescu trebuie să se gîndească de două ori înainte de a pronunța cuvîntul „popor“ și de a vorbi de „alianța cu românii“, strîns uniți în jurul steagului, al imnului național și al popularității sale. Lucrurile au devenit un pic mai complicate, mai „filozofice“, dacă mi se permite să spun așa... Ar fi de dorit ca noul mandat al vechiului președinte să dea la iveală un președinte înnoit, diferit de acela al vechiului mandat.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Dinții lui Berlusconi

Știrea cea mai difuzată pe glob în ultimele zile a fost atacul asupra premierului italian Silvio Berlusconi. Ieșit de la un miting electoral să-și salute admiratorii în Piața Domului din Milano, Berlusconi a fost lovit cu o „copie“ în miniatură a Domului (făcută din marmură și pusă pe un suport de metal), din acelea care se vînd la tarabele cu artizanale destinate să golească buzunarele turiștilor dornici de suveniruri. Autorul atacului, Massimo Tartaglia, are probleme psihice: a fost internat de mai multe ori și este controlat periodic de un psiholog. Premierul a fost internat și are nevoie de peste 20 de zile pentru refacerea completă: are doi dinți rupți, o fractură la nas, contuzii destul de grave pe față și a pierdut o jumătate de litru de sînge.

Dacă în lume a fost exploatat caracterul de senzație, în Italia întîmplarea a stîrnit o mare dezbatere. A fost pus în discuție sistemul de protecție al premierului. Ministrul de Interne a declarat că agenții de pază „au reacționat exemplar“, dar un fost agent din garda de corp a lui Ronald Reagan a spus, într-un interviu în *La Stampa,* că agenții italieni au greșit: n-au asigurat un spațiu liber în jurul premierului (astfel încît să țină publicul la distanță), n-au plasat mașina într-un loc protejat, cu un culoar de „ieșire“ și n-au instalat porți de control pentru obiecte metalice în Piața Domului. Dincolo de aceste chestiuni mai degrabă tehnice, dezbaterea a cuprins lumea politică italiană. Toți liderii politici (inclusiv cei din opoziție) i-au adresat lui Berlusconi, bineînțeles, mesaje de compasiune și solidaritate, toți au respins ferm recurgerea la mijloace violente. Dar purtătorul de cuvînt al Guvernului a declarat că atacul este o consecință a climatului politic tensionat. Iar președintele Senatului, Renato Schifani, a spus că „Berlusconi poate guverna bine sau rău, dar nu trebuie demonizat adversarul politic“. Ceva asemănător a declarat și președintele Italiei, Giorgio Napolitano, dar în termeni mai diplomatici: „trebuie să fim toți îngrijorați – toți italienii care cred în democrație și care țin la respectarea convietuirii pașnice“; „premierul are un mandat de cinci ani, așa încît nu trebuie căutate «scurtături» și nu trebuie văzute comploturi acolo unde nu există“; instituțiile „trebuie să se respecte reciproc, să-și măsoare cuvintele oriunde s-ar vorbi – la congrese, în piețe sau la televizor“.

Chiar dacă, pînă la urmă, gestul lui Massimo Tartaglia va fi pus pe seama labilității sale psihice, dezbaterea nu e lipsită de sens și de conținut. Berlusconi și coaliția sa de centru-dreapta au cîștigat alegerile – în fața unei stîngi divizate și slabe – și, în ultima vreme, a creat diverse scandaluri (divorțul, presupuse relații cu june aspirante la statutul de vedete etc.). Mulți italieni sînt fascinați de talentul lui de *grande communicatore,* mulți sînt de-a dreptul enervați. Are probleme cu justiția de multă vreme, dar a scăpat cu fața curată din numeroasele procese în care era acuzat de acte de corupție, evaziune fiscală, spălare de bani și altele. Președintele Italiei – ales de Parlament și care, conform Constituției, nu are puteri efective, e mai degrabă un factor de echilibru, un arbitru al jocului politic – face aluzie, în declarația sa „diplomatică“, la tonurile violente practicate în disputele politice. Berlusconi, ce-i drept, este un „premier-jucător“, „are dinți“, mușcă: vorbește adesea „pe șleau“, acuză partidele de stînga ca fiind „criptocomuniste“, îi acuză pe procurori că ar fi manipulați de opozanții și de dușmanii săi, vorbește în termeni duri despre jurnaliștii care îl critică. La rîndul ei, opoziția l-a acuzat adesea pe Berlusconi că e „autoritar“, că vrea să instituie un regim asemenea celui al lui Mussolini ori că vrea să creeze un stat polițienesc. Faptul că e proprietarul unui mare trust mediatic (ceea ce a dus Italia, în clasamentele internaționale, din categoria țărilor cu presă liberă în aceea a țărilor cu presă „parțial liberă“) i-a adus acuze de manipulare și de „dictatură prin TV“. Iar incidentul din Piața Domului i-a făcut pe jurnaliști să investigheze blogurile și rețelele sociale pro și anti-Berlusconi. *La Stampa* descoperă, astfel, că pe Facebook, Youtube și alte asemenea site-uri se poartă „un război

al tuturor împotriva tuturor“ (http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/politica/200912articoli/50381girata.asp). După atacul din Piața Domului, au apărut mii de mesaje care exprimau admirația pentru „forța și curajul“ lui Massimo Tartaglia, dar și altele care acuzau, în termeni violenți, opoziția și justiția care „îi fac probleme“ lui Silvio Berlusconi. Dar mesaje care îndemnau la violență împotriva lui Berlusconi (pentru „a scăpa țara de el“) existau și înainte. Ca urmare, Guvernul va propune un decret care să permită blocarea site-urilor care „instigă la violență“ (de fapt, va relua o propunere mai veche, la care renunțase). Evident, opoziția respinge o asemenea măsură. Președintele Italiei încearcă din nou să calmeze lucrurile, spunînd că în societatea italiană există o coeziune mai mare decît în politică. Deocamdată însă, spiritele sînt (și mai) încinse, iar comportamentul tinde să devină schizoid: toată lumea politică invită la „tonuri mai calme“, dar nimeni nu vrea să facă primul pas.

Orice asemănare cu alți „jucători“ politici, cu alți „criptocomuniști“ sau alte „tonuri“ violente e pur întîmplătoare...

PUBLICITATE

EDITURA CETATEA DE SCAUN

www.cetateadescaun.ro

Tel./Fax: 0245 218 318; e-mail: editura@cetateadescaun.ro

FAMILIA REGALĂ
O istorie în imagini

ORAȘELE ROMÂNIEI
O istorie în imagini. Sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX

ținerea de minte

„Cinstit, trebuie să mărturisesc: faptul divers, cînd se prezintă cu enormitatea care trebuie, îmi e o delectare neasămănat mai rentabilă decît povestirile minunate ale lui Cehov, de exemplu. Nici vorbă: cînd cetesc cum stăteau lipiți pe pereții camerei de oțel, creierii unui bancher de aici de la noi, mă înfior și mă oțărăsc desigur; totuși simt o ușoară scărpinătură pe șira spinării și la lingurea, – numai așa, fiindcă aflu o poznă mare și adevărată; ceva ce nu aflu în fiecare zi. E neașteptat și e groaznic. Numaidecît mă cuprinde și un neastîmpăr voluptuos: să caut un cunoscut care nu știe noutatea. *Eu* să i-o spun, cel dintîi. Clipa în care voi pune mîna pe amicul ignorant încă; mutra lui cînd va auzi, și goana lui (și a mea) după alți amici, ca să le vărsăm noutățile, pe care le vom face cît mai grozave –; aceste toate mă desfătează anticipat. E hidos; dar e așa de bine!“

(Paul Zarifopol la 29 martie 1931, în *Eseuri,* volumul I, ediție îngrijită de Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, Editura Minerva, 1988)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Rezerva de prosperitate

Eram total ameţit. Mă durea capul, rafturile magazinului se învîrteau în jurul meu. Nu înţelegeam ce mi se întîmplă. Căutam crenvurşti. Era în 1991, la Washington. Magazinul era un Safeway banal, un soi de Mega Image, alimentara cu autoservire din colţul străzii. Trebuia să îmi fac oarece provizii pentru primul week-end american din viaţa mea. Oamenii de la ambasadă mă primiseră în gazdă (o încurcătură cu biletele de avion mă făcuse să nu pot lua legătura cu cei de la Vocea Americii şi habar nu aveam unde ar fi trebuit să ajung, aşa că m-am dus la ambasadă) şi mă duseseră cu maşina la cea mai apropiată alimentară. Ştiam că în America se găseşte carne în magazine. Sau salam. Sau Coca-cola. Chiar şi crenvurşti. Nu ăsta era motivul ameţelii. Aveam să îl aflu mai tîrziu de la un medic. De fapt, ameţisem pentru că nu eram obişnuit cu atîtea culori, etichete, tipuri de produse, ambalaje, mărfuri diferite. Făcusem ca în România, baleiasem rafturile dintr-o singură privire. La noi, dintr-un tur, aflam rapid ce e pe o tejghea: borcanele cu morcovi în oţet, creveţii vietnamezi şi salamul italian plin de zgîrciuri. Creierul meu nu era obişnuit să vadă atîtea produse diferite, să perceapă atîta informaţie în timp atît de scurt. De-aia ameţisem căutînd crenvurşti. Ridicol.

Încă mă simt oarecum descumpănit în hipermarketurile în care mă duc săptămînal, pentru aprovizionarea curentă. Mă amuză căutarea celui mai bun produs la cel mai bun preţ. Consumator informat cum cred eu că sînt, citesc etichetele mărfurilor noi, văd numele producătorului, mai citesc şi reţeta, aleg pe îndelete. De cele mai multe ori. Alteori, nu mă mai obosesc. Ştiu dinainte că nu e mare diferenţă între firma X şi Y. Preţul este cvasi-identic, calitatea este similară. Iau la întîmplare sau chiar după forma ambalajului (asta mi se întîmplă în cazul laptelui, intră mai multe cutii pe raftul din frigider). Oricum, de fiecare dată plec cu impresia că am avut de unde alege.

Şi totuşi greşesc. E drept, mărfurile de pe rafturi sînt de zeci de feluri. E drept, unele sînt mai ieftine, altele mai scumpe. Tot drept e că am de ales între un producător şi altul. Cu toate astea, la multe produse, de fapt, nu am de ales cu adevărat. Vorbesc de cazurile în care producătorii se numără pe degetele de la o mînă şi stabilesc între ei preţul de vînzare. Am mai povestit aici cum s-a făcut de am ajuns să cumpăr articole de băcănie de la Delhaize din Bruxelles pentru că erau mai ieftine decît la Mega Image-ul (cele două firme au acelaşi patron) de la Hala Traian. Nu revin. Ce ziceţi însă de un Consiliu al Concurenţei ca resursă de prosperitate?

Recent, numita instituţie (prea timidă după gustul meu) a publicat o constatare surpriză: notariatele româneşti sînt de 20 de ori mai scumpe decît cele din Germania. Aş îndrăzni să sugerez alte pieţe închise, bune pentru o cercetare atentă: farmaciile, florăriile, agenţiile de turism, magazinele de îmbrăcăminte/încălţăminte, producătorii de varii alimente (apa minerală, zahărul, uleiul, mezelurile din porc, laptele şi brînzeturile). În toate aceste zone există, în opinia mea, o nebănuită rezervă de bunăstare prin apelul la anchete serioase ale Consiliului Concurenţei. Ele ar trebui să ducă, evident, la scăderea preţurilor acolo unde se dovedeşte o înţelegere privind fixarea preţului sau abuzul de poziţie dominantă. Un oficial al Guvernului român, tehnician, bun cunoscător al politicilor europene, îmi dădea o estimare proprie, empirică: pe medie, coşul zilnic s-ar ieftini cu 10-12 procente. La fel de empiric, tind să îi dau dreptate. Cam aceasta este diferenţa între coşul cu produse (aproape identice) pe care îl plătesc la casă, la Bucureşti şi Bruxelles.

Evident, nu toate segmentele pieţei sînt viciate de asemenea înţelegeri care distorsionează preţurile. Există cîteva zone în care se vede competiţia. Una dintre ele cred că este cea a telefoniei mobile. Însă acolo unde preţurile la raft sînt extrem de apropiate între diverşi producători, ceva este putred. Un consiliu al concurenţei puternic, pus pe controale, incoruptibil şi eficient ar avea toate atuurile din lume. Ar fi popular. Ar aplica una dintre politicile importante ale Uniunii Europene. Ar creşte nivelul de trai al consumatorilor prin scăderea preţurilor. Ar aduce venituri bugetare din amenzi. Ar regla cît de cît jungla de pe piaţa românească. Da, aveţi dreptate, ar şi scădea profiturile multor companii, naţionale sau multinaţionale. Să faci asta în vremi de criză se poate dovedi periculos (oare?). Cu toate astea, mai milă mi-e de mine, consumator, decît de ei, acţionari de multinaţionale. Prea multă vreme, paradigma dezvoltării industriilor româneşti este: punem preţ mare, ne înţelegem cu concurenţii, acoperim costurile la raft de la consumatori. Nici o grijă pentru productivitate, pentru tehnologii noi, pentru economii la curent, gaze, furnizori. De fiecare dată cînd creşte preţul benzinei, vine la televizor un reprezentant al patronatului din industria cărnii/laptelui/vinului şi ne anunţă (cu o urmă vagă de regret în glas) că „sînt nevoiţi“ să îşi scumpească şi ei produsele. De obicei, asta se petrece înainte de sărbătorile de Paşti sau Crăciun.

Alt exemplu, farmaciile româneşti. Regulat, reprezentanţii lor sau ai importatorilor de medicamente anunţă ritos sistarea furnizării către piaţă, pe motiv de datorii ale guvernului. Televiziunile preiau mesajele cu pricina, acuzînd incompetenţa miniştrilor. Nu am auzit pe nimeni dintre colegii mei de breaslă mirîndu-se de faptul că farmaciile din România au angajat, în multe cazuri, bodyguarzi. Ei se fiţîie importanţi între rafturile pline de cosmetice. Nu am văzut nicăieri prin Europa aşa ceva. Pază la o bancă, înţeleg, dar la o farmacie? În acelaşi timp, un Nurofen la Paris este cam cu 30% mai ieftin decît la Bucureşti. La fel de mirat sînt de numărul unor asemenea magazine. Numai între fostul restaurant Perla şi Liceul „Caragiale“, preţ de o staţie de autobuz, există 11 (unsprezece) farmacii!

Nu ştiu cîte rezerve pentru creşterea (sau menţinerea) nivelului de trai mai poate avea o economie ca a României. Creditele externe sînt la limită, politicile salariale sînt presate de criză. Aş încerca politica europeană (şi cu adevărat comună) a unei pieţe echitabile şi concurenţiale.

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Cît de mult e suficient?

Criza economică a produs o explozie de furie populară împotriva „lăcomiei" bancherilor şi a bonus-urilor lor „obscene", care a însoţit critica mai extinsă a politicilor de creştere – definite prin scopul creşterii economice, al acumulării cu orice preţ a averilor, fără a ţine seama de daunele pe care aceasta le-ar putea provoca mediului înconjurător sau valorilor unanim împărtăşite.

John Maynard Keynes abordează această temă în 1930, într-un mic eseu, „Posibilităţi economice pentru nepoţii noştri". Keynes a prezis că în 100 de ani – adică în 2030 – creşterea economică se va fi oprit în ţările dezvoltate, ca urmare a faptului că oamenii vor „avea suficient" pentru a duce o „viaţă bună". Orele plătite de muncă se vor reduce la trei pe zi – şi 15 pe săptămînă. Fiinţele umane vor fi mai degrabă asemenea „crinilor cîmpului care nu se ostenesc, nici nu torc" (Matei VI, 28 – *n.t.*).

Predicţia lui Keynes s-a bazat pe presupunerea potrivit căreia, date fiind o creştere anuală de 2% a capitalului, de 1% a productivităţii şi o populaţie stabilă, standardul mediu de viaţă ar creşte, în medie, de opt ori. Ceea ce ne permite să ne dăm seama cam cît însemna pentru Keynes „suficient". Ajustat la valoarea de astăzi, PIB-ul pe cap de locuitor al Marii Britanii era, spre sfîrşitul anilor 1920 (dar înainte de criza din 1929), de aproximativ 5.200 lire sterline (8.700 dolari). Prin urmare, Keynes a estimat că un PIB *per capita* de circa 40.000 de lire sterline (66.000 dolari) ar fi „suficient" pentru a permite oamenilor să-şi îndrepte atenţia spre lucruri mai plăcute.

Nu este limpede de ce Keynes a considerat că „suficient" ar însemna de opt ori venitul mediu al Angliei pe cap de locuitor. Cel mai probabil, el a luat, ca măsură a îndestulării, venitul rentierului burghez al acelor vremuri, care era cam de zece ori mai mare decît al unui muncitor obişnuit.

Optzeci de ani mai tîrziu, lumea dezvoltată s-a apropiat de ţelul lui Keynes. În 2007 (adică înainte de criză), FMI a raportat un PIB mediu pe cap de locuitor de 47.000 de dolari, în SUA, şi de 46.000 de dolari, în Marea Britanie. Cu alte cuvinte, din 1930 încoace, Marea Britanie a cunoscut o creştere de cinci ori a standardului de viaţă – în pofida încălcării a două dintre presupoziţiile lui Keynes: absenţa „războaielor majore" şi a „creşterii demografice" (or, în Anglia, populaţia a sporit cu 33% faţă de 1930).

Motivul pentru care ne-am descurcat atît de bine se datorează faptului că sporirea productivităţii anuale a fost mai mare decît a prevăzut Keynes: aproximativ 1,6% pentru Anglia şi ceva mai mult pentru SUA. Ţări ca Germania sau Japonia au depăşit chiar aceste cifre, în ciuda efectelor perturbante ale războiului. Este probabil ca ţelul lui Keynes de 66.000 de dolari *per capita* să fie atins de majoritatea ţărilor occidentale în 2030.

Cu toate acestea, este foarte puţin probabil ca o astfel de realizare să pună capăt goanei nestăvilite după mai mulţi bani. Să presupunem, precauţi, că am parcurs deja două treimi din drumul pînă la ţelul prezis de Keynes. Ne-am putea, astfel, aştepta ca orele de muncă să se fi redus deja cu două treimi. În realitate, ele au scăzut cu doar o treime – şi au încetat, din anii 1980, să mai scadă.

Ceea ce face foarte improbabil ca în 2030 să ajungem la ziua de muncă de trei ore. Şi este, de asemenea, greu de crezut că dezvoltarea se va opri vreodată – dacă nu cumva chiar natura o va impune. Oamenii vor continua să-şi vîndă timpul liber pentru venituri mai mari.

Keynes a minimalizat obstacolele din calea atingerii scopului său. El a admis că există două tipuri de nevoi – absolute şi relative, şi că cele din urmă pot fi insaţiabile. Dar a subestimat ponderea nevoilor relative, în special în condiţiile în care societăţile au devenit tot mai bogate, şi, desigur, puterea reclamei de a crea noi nevoi, care să-i împingă pe oameni să muncească pentru a cîştiga banii necesari satisfacerii lor, a sporit. Cîtă vreme deprinderile de consum sînt extravagante şi creează competiţie, vor apărea noi şi noi motive pentru a munci.

Keynes nu a ignorat întru totul caracterul social al muncii, dar nu îşi pune realmente problema ce anume ar face cei mai mulţi oameni în momentul în care nu ar mai avea nevoie să muncească. El scrie: „A găsi o preocupare pentru omul obişnuit, care nu are o anumită înzestrare, e o problemă îngrijorătoare, în special atunci cînd acesta nu mai are rădăcini în obiceiurile pămîntului sau în convenţiile confortabile ale unei economii tradiţionale". Dar, cîtă vreme majoritatea celor bogaţi – „celor care au un venit de sine stătător, dar nu au angajamente sau îndatoriri sau obligaţii" – au dat „greş în mod dezastruos" în a duce o „viaţă bună", de ce le-ar reuşi asta mai bine celor care sînt, în momentul de faţă, săraci?

Aici, cred, Keynes se apropie cel mai mult de răspunsul la întrebare – de ce ceea ce el numeşte „suficient" nu va fi, de fapt, suficient. Acumularea de bogăţii, care ar trebui să fie un mijloc pentru o „viaţă bună", devine un scop în sine, deoarece distruge multe dintre lucrurile care fac ca viaţa să merite a fi trăită. Dincolo de un anumit punct – pe care cea mai mare parte a lumii e încă departe de a-l fi atins – acumularea de bogăţii oferă numai plăceri care înlocuiesc pierderile reale în materie de relaţii umane, pe care tot ea le impune.

Găsirea mijloacelor pentru a menţine „angajamentele sau îndatoririle sau obligaţiile" tot mai vagi, dar atît de importante pentru prosperitatea indivizilor, rămîne problema nerezolvată a lumii dezvoltate, iar spectrul ei se conturează deja în depărtare şi pentru miliardele care au făcut abia primul pas pe scara creşterii economice. George Orwell o spune foarte bine: „Întregul progres este văzut ca o luptă frenetică pentru un scop care, speri şi te rogi, nu va fi atins niciodată".

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate-org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Romînca, soarele, vîntul şi gerul

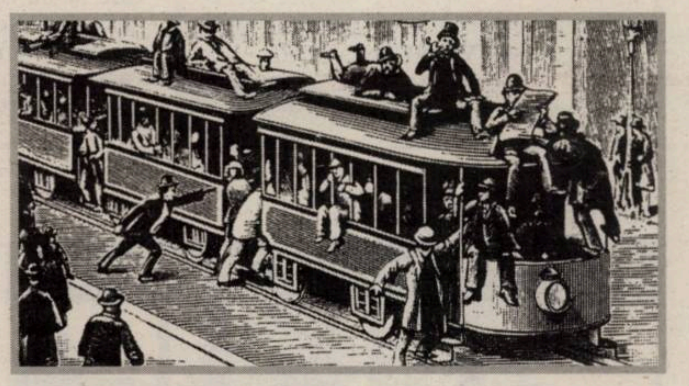

Sper că rîndurile de mai jos nu o să pară cu totul excentrice. Ştiu că am obişnuit cititorul acestui colţ de pagină cu o anume separare între poveşti şi analize – ambele egal utile oricui vrea să înţeleagă ce se petrece în jurul său. Cu sentimentul că nu voi greşi prea mult, am decis să mărturisesc un joc al minţii mele. Mintea fiecăruia se joacă, din cînd în cînd, asumîndu-şi o libertate imensă faţă de voinţă, raţiune, experienţă sau sentimente. Tocmai pentru că ştiu că trăim cu toţii asemenea momente, m-am hotărît să vă împărtăşesc gîndurile mele de la un moment dat. De fapt, este vorba despre o speculaţie, care poate avea sau nu vreo relevanţă. Este doar o speculaţie. Nimic mai mult, dar nimic mai puţin de-atît.

La final de an tumultuos şi aprig, în toiul unui ger care m-a surprins inadecvat îmbrăcat, grăbindu-mă zgribulit spre casă pe străzile înserate ale Bucureştiului epuizat de sine, fără vreun motiv anume mi-au venit în minte crîmpeie dintr-o poezie pe care o ştiam pe dinafară cu foarte mulţi ani în urmă şi pe care nu o mai vizitasem deloc cam de tot atîţia ani. Memoria încerca să recompună cît de cît plauzibil versurile, dar rata de fiecare dată. Rimele nu se potriveau şi cuvintele potrivite frumos de poet nu-mi reveneau. Nici măcar titlul nu mi-l aminteam. Nu aveam, însă, dubii cu privire la autor: Vasile Alecsandri. Crîmpeiele de vers care îmi veneau în minte erau disparate, distante şi scurte, precum cioburile unei sticle prăbuşite de la mare înălţime. De asemenea, ştiam despre ce era vorba în poezie. Soarele, gerul şi vîntul au întîlnit o tînără graţioasă, pe care Alecsandri o numeşte la un moment dat în poezie „Romînca", şi o cer de soţie. Pe motiv de compatibilitate cu sprinteneala vîntului, tînăra îl alege pe acesta. Soarele se supără şi ameninţă că, la vară, se va răzbuna pîrjolind. Tînăra, sigură pe opţiunea ei, răspunde că va supravieţui vipiei pentru că vîntul răcoros îi va bate în faţă. Gerul, şi el ofensat de refuz, promite grea răzbunare la iarnă – aici sînt două versuri pe care mi le-am amintit: „Cum, zice gerul aspru, m-ai depărtat pe mine? / Am să îngheţ la iarnă şi inima din tine". Tînăra, *romînca,* îi răspunde şi acestuia că nu-i e teamă de îngheţ atîta vreme cît vîntul va avea grijă să nu-i bată în faţă*. Prin urmare, alesese cu înţelepciune plecînd de la o aparenţă pe care am fi tentaţi să o judecăm drept frivolă – amîndoi, *romînca* şi vîntul, sînt sprinteni, în vreme ce nici soarele, nici gerul nu pot avea acest atribut. Soarele şi gerul sînt, pe cît de trecători, pe atît de masivi. Ei se desăvîrşesc numai în propriul lor exces. Vîntul însă e mereu prezent şi îşi schimbă lesne direcţia sau intensitatea. Vîntul, că e venticello sau taifun, că se simte insinuant sau devastator, traversează orice situaţie, e mereu acolo. El e doar aparent efemer, după cum soarele şi gerul sînt doar aparent perene.

Apoi, mi-am amintit că Alecsandri nu era deloc străin de cele politiceşti şi diplomaticeşti. Ardent paşoptist şi unionist, Alecsandri s-a îndeletnicit cu „trebile din afară" încă din vremea Căimăcămiei de trei (octombrie 1858 – ianuarie 1859), cînd a devenit secretar de stat pe acest domeniu pentru ca, după alegerea lui Cuza, să devină succesiv ministru de Externe al Moldovei (ianuarie 1859 – noiembrie 1859) şi al Ţării Româneşti (octombrie 1859 – mai 1860). Precizez că abia pe 20 iulie 1862 se înfiinţează Ministerul de Externe al Principatelor Unite. Cît priveşte vocaţia, evoc aici un articol publicat de regretatul Zigu Ornea în chiar anul morţii sale, 2001, în rubrica lui din *România literară* (revistă înfiinţată chiar de autorul *Pastelurilor,* dacă nu mă înşel) despre misiunile diplomatice ale lui Alecsandri, începute imediat după Unire, chiar în februarie 1859. Se consemnau acolo victorii politice foarte importante, dintre care cea mai impresionantă mi s-a părut a fi şi cea mai grea, cea de la Londra – o capitală aflată atunci sub influenţă otomană cînd era vorba despre sud-estul european. Entuziasmul şi sprijinul total pe care l-a putut obţine Alecsandri pentru Cuza de la Napoleon al III-lea la Paris şi de la Vittorio Emanuele al II-lea la Torino nu era chiar greu de anticipat, dar o atitudine fie ea şi minimal binevoitoare din partea Marelui Regat Britanic, aflat în plină eră victoriană şi guvernat de conservatori chiar în acel moment, era aproape imposibil de obţinut. Printr-o abilă manevrare a resurselor diplomatice franceze de la Londra şi o argumentaţie extrem de puternică şi convingătoare, Alecsandri a reuşit.

Revenind la poezia care mi-a fulgerat mintea în acea seară de decembrie muşcător şi ţinînd cont de priceperea şi preocuparea lui Vasile Alecsandri pentru relaţii internaţionale şi politică externă, mă întreb dacă nu cumva am putea citi „Soarele, gerul şi vîntul" ca pe o alegorie a opţiunilor strategice pe care România le avea, atunci, de făcut. Şi, mai mult, dacă nu cumva putem auzi un fel de sfat peste un secol şi jumătate pe care bardul ni-l dă. Acum, se ştie, marile opţiuni strategice ale României sînt asumate şi trecute în practică. În sensul marilor direcţii nu mai avem ce alege. Am ales şi am ales bine. Sîntem şi vrem să ne consolidăm ca membri ai celui mai sigur spaţiu de securitate (NATO) şi ai celui mai performant spaţiu de prosperitate (UE). Şi totuşi, nu este exclus chiar şi aşa să ne „peteească" soarele dintr-o parte şi gerul din partea cealaltă, situaţie în care, e bine să ne amintim, cea mai bună alegere este vîntul.

* Ajuns acasă, am deschis cărţi vechi şi am găsit poezia. Se numeşte „Soarele, vîntul şi gerul". Am rămas toată seara cu Alecsandri şi am găsit mici minuni de care uitasem sau pe care, probabil, nici nu le băgasem de seamă vreodată. În acest moment hibernal, recomand cu căldura de la gura sobei, oricui vrea altceva decît frenezia suspectă a micilor ecrane, o reîntîlnire cu Vasile Alecsandri.

ready made

„La întrebarea dacă se poate scrie repede şi, bineînţeles, fără greşeală un cuvînt lung, ca, de pildă, «contravîntuire», fiecare va răspunde afirmativ. Tot afirmativ se va răspunde cu siguranţă şi la întrebarea dacă e capabil să facă pe podea, cu vîrful piciorului drept, cercuri de un diametru de circa 25 cm.

Dar ambele operaţii se pot face deodată?"

(Sfaturi pentru tinerele fete,
Editura Tineretului, 1967)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Marină

Regatele, din lipsă de-arginţi în vistierie, nu mai puteau organiza regate. Fregatele agonizau prin porturi, cu vele nemaifluturînde, ca ale albelor, pe cer, fregate. Canoele, abandonate de vreun secol la cheiurile părăsite, se umflaseră-n asemenea măsură, că puteau rivaliza, acum, tot mai putrede şi mai obeze, cu vasta arcă a lui Taica Noe. Schifurile se subţiaseră, în schimb, cu timpul (de ce, oare?), cam cît nişte lungi schiuri (sau aproape); schiul acvatic, însă, era impracticabil, căci algele, în brun balans, dense şi mucilaginoase, copleşeau, cu translucidele meduze, cu care făceau casă bună, suprafaţa şi adîncu-ntregii ape. Caiacul, ce se mai izbea, abandonat fără prelată, de piatra cheiului, verzuie, avea o vîslă tot mai curbă, ca yackul – coarnele pe fruntea-i lată. Vii, yolele care cîntaseră, pe valuri, din lemnăria lor sonoră, ca violele cu lemn roşcat, se legănau, pe loc, oloage, ca butia fără doage, spartă sau bolnavă de hidropizie. „Ce zi e azi? Ce zi e...?“ nu mai aveai, pe străzi, pe cine să întrebi; nici dacă zi e (sau doar pare). Pe cîte-o firmă veche ce, între doi stîlpi putrezi, se bălăbănea infirmă,-n vîntul slab, se mai putea citi ca-n vis sau în aducere-aminte, scrisă cu *bleu marine* pălind, nostalgica inscripţie YACHTING CLUB.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O poveste cu multă carne

Nu mai ştiu cine spunea că regimul comunist a început prin lipsa cărnii de pe piaţă şi a sfîrşit atunci cînd nu s-a mai găsit nici pîine. Nea Grigore dintr-o comună din Oltenia a avut însă totdeauna carne de multe feluri, în congelatorul său mare şi în cele două frigidere Arctic. În toamna anului 1989 era şef la un aşa-numit *combinat* de porci. Împărţea inestimabila marfă după bunul său plac, în stînga şi în dreapta, şi îşi făcuse relaţii peste tot. Avea şi puşcă, iar în timpul liber vîna împreună cu veterinarul, cu doctorul şi cu alţi oameni importanţi din comună. Împuşca iepuri, fazani, mistreţi şi chiar urşi (deşi erau protejaţi de lege). Un urs tînăr nimerise chiar în ziua în care îi fuseserăm noi hăitaşi. Nu îşi dorise să ne ia cu el la vînătoare şi ne-a lăsat în urmă, caraghioşi şi plini de praf, după ce-i împinsesem Trabantul care nu voia să pornească.

Am ajuns totuşi la locul faptei, cu maşina doctorului. Dar nu aveam să fim prea fericiţi, fiindcă nu ne-a dat nimeni o puşcă, aşa cum ne aşteptam, ci ne-au aşezat într-un lanţ cu nişte oameni amărîţi (care le sărutau mîinile) şi ne-au dat nişte bîte cu care trebuia să lovim tulpinile şi să facem „hîşşş, hîşşş“, să speriem mistreţii, să-i mînăm către luminiş. Hăţişul era des, întunecat şi plin de spini care ne-au rupt hainele şi ne-au umplut de zgîrieturi. Ne-am speriat amîndoi îngrozitor atunci cînd am văzut ceva maro cu blană care mişcă prin întunecimile desişului. Am strigat, întîi eu, apoi prietenul meu, spre care gonisem fiara. Eu am crezut că-i mistreţ, el a văzut că-i urs. Înainte să ieşim în luminiş am auzit focuri de armă şi-am urlat din nou, întîi el şi apoi eu, de frică să nu ne împuşte şi pe noi. Pînă am ajuns la vînători, ursul era deja tranşat şi băgat de nea Grigore în rucsaci. Noi n-am mai apucat să vedem decît cum ştergea de iarbă un cuţit mare, plin de sînge. Braconajul se săvîrşise. Întorşi acasă, am mîncat carne de iepure (ursul mai aştepta să se fezandeze) şi am băut vin roşu.

A doua zi de dimineaţă, nea Grigore, om harnic, s-a sculat în zori şi a început să toarne beton în curtea din faţa coteţului de porci (ţinea vreo cîţiva şi în gospodărie). Cînd ne-am trezit noi, lucrarea era aproape gata, iar betonul deja nivelat mai avea nevoie doar de cîteva retuşuri. Soarta a făcut însă ca unul dintre purceluşii închişi să tot rîme pe la poarta coteţului, pînă cînd aceasta s-a deschis. Animalul a ieşit afară bezmetic, scăldîndu-şi picioarele în betonul proaspăt turnat, spre disperarea lui nea Grigore care, văzîndu-şi lucrarea stricată, a început să răcnească: „Îl omooor! Nevastă, adă cuţitu'. Adă cuţitu', fă, n-auzi!“. Nevasta a trecut pe lîngă noi, făcîndu-ne semn din ochi să tăcem şi, cu mîini tremurătoare, i-a întins soţului acelaşi cuţit uşor încovoiat pe care-l văzusem în ajun. Într-o clipă, omul a înşfăcat nefericitul purcel, l-a extras din „lucrare“, încercînd să nu strice mai tare şapa şi, într-un concert de guiţături, din trei mişcări bruşte i-a tăiat beregata. Sîngele a sărit pe şapă. N-a apucat însă bine să termine operaţiunea, că un alt purcel, la fel de tînăr şi de bezmetic, a început a-şi freca rîtul de poarta de-acum deschisă, părînd tentat să dea şi el o raită prin beton.

„Nuuu – a zbierat nea Grigore, roşu de furie –, îl omor şi p-ăsta dacă trece.“ Spre uşurarea noastră de o secundă, purcelul s-a codit o clipă, dar apoi s-a repezit cu paşi mulţi şi mărunţi prin şapă. S-a dezlănţuit atunci o furie oarbă. Cu spume la gură, nea Grigore s-a aruncat asupra purcelului, călcînd cu cizmele de cauciuc prin ce mai rămăsese din şapă. Urla şi înjura infernal, acoperind întregul cor de grohăituri alarmate din cocină. A apucat animalul de picioarele dindărăt şi învîrtindu-l prin aer, l-a izbit de colţul casei cu aşa o forţă, că oasele au trosnit şi creierii porcului s-au împrăştiat pe peretele văruit. Nea Grigore a pus iar mîna pe cuţit şi iute i-a tăiat gîtul, chiar sub ochii copilului de patru ani care tocmai ieşise în curte atras de zgomot. Copilul a comentat ceva la adresa părintelui furios, dar acesta i-a aruncat o privire aşa de cruntă că şi noi, şi mama lui am îngheţat de frică. Părea în stare să dea şi cu el de pereţi.

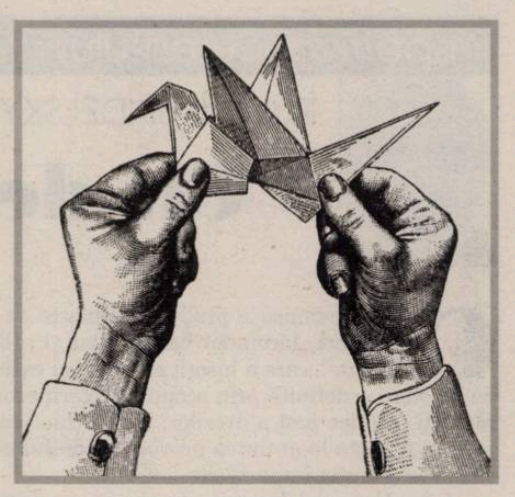

În sfîrşit, după un timp omul s-a liniştit, şi-a turnat un pahar de vin şi a început să instaleze masa pe care urma să pîrlească purceii. Mă gîndeam că pînă şi frigiderele lui aveau o limită. În noaptea aceea am visat numai porci şi urşi.

După Revoluţie, nea Grigore nu şi-a mai putut întreţine relaţiile pe bază de carne. A vîndut tot ce a putut şi a strîns mulţi bani. Într-o zi însă, a fost prins de un poliţist că mirosea a băutură în timp ce se afla la volanul unui camion. În altercaţia ce-a urmat, poliţistul l-a ameninţat cu un pistol pe care nea Grigore i l-a smuls pur şi simplu din mînă şi a plecat cu el acasă. A doua zi au venit şi l-au arestat. Doi ani a stat la puşcărie. Cînd a ieşit, a constatat cu lacrimi în ochi că, din cauza inflaţiei, întreaga lui avere nu mai însemna nimic.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Rebranding de iarnă

Cînd m-am trezit şi m-am uitat azi afară, ningea. Pe acoperişurile din vecinătate, pe maşini şi pe şosea, griul şi negrul fuseseră trimise în şomaj de un strat subţire de cristale de apă îngheţată. Totul prin amabilitatea axei pămîntului, despre care am învăţat într-a IX-a că stă cam şui pentru ceea ce pare altminteri o planetă perfectă.

Reacţiile în casă au fost următoarele, în ordinea vîrstei: „Mamăăă, ninge, super, poate se închide şcoala!“ (7 ani), Oaaaaaa, ninge, tati, hai să facem un om de zăpadă“ (5 ani) precum şi „A, nu, iar ninge, cum ajung la serviciu fără cauciucuri de iarnă?“ (38 de ani, cu ceva aproximaţie culantă).

Ninge, deci. Fenomenul e tratat pe larg în cultura română, de obicei cu bucurie, respect şi aproape deloc enervare. Uite-l pe Alecsandri, care preia rolul INMH cu o prognoză care se poate constitui în cel dintîi Cod Galben: „Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă / Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă“. Observaţi că poetul pare mai degrabă cu ochii pe cer, decît jos, în trafic. La fel şi Virgil Carianopol, care preferă să ignore problema traficului cabalin, ca şi al celui cu tracţiune mecanică pe Calea Victoriei: „Uraaa! Ninge ca-n poveste! / Timpul e de săniuş! / Hai, copii! Ca şi altădată, / S-a făcut alunecuş“. Alunecuş deci, în nici un caz condiţii dificile de drum sau de-a dreptul polei, care îndeamnă la reducerea vitezei pînă la limita evitării oricărui incident rutier.

La rîndul lui, Coşbuc preferă să se concentreze pe aspectele superficiale ale acestui anotimp, altminteri teribil pentru ştirile de televiziune: „Iarna-i grădinar, cînd vrea / Pune albe flori la geamuri, / Fără frunze şi cotoare, / Fără chiar să aibă soare, / Numai cum le ştie ea. / Mie-mi plac, că sînt de gheaţă, / Dar cînd sufli, pier din faţă“. Practic, o altă problemă crucială a iernii, şi anume frigul din casă, ca urmare a datoriilor municipalităţii la CET, pare să fie tratată aici într-o cheie evazionistă şi condescendentă de-a dreptul. Coşbuc are totuşi scuza că pe vremea lui mai puteai băga un lemn în foc. Dar Otilia Cazimir? În vremea cînd a scris rîndurile care urmează, războiul rece al primăriilor cu nămeţii de pe carosabil începuse deja. Opera poetică însă nu-l consemnează: „Ninse, dealurile dorm. / Doar oraşul, alb sub lună, / Geme, zbîrnîie şi sună / Ca un contrabas enorm“.

Apropos de război rece: Labiş pare să uite confruntarea ideologică şi, cu ceva vreme înainte să suspectăm arme meteorologice în orice viscol mai pătrunzător, se lasă pradă împăciuitorismului, deloc în tonul epocii: „Totu-i alb în jur cît vezi / Noi podoabe pomii-ncarcă / Şi vibrează sub zăpezi / Satele-adormite parcă. / Doamna Iarna-n goană trece / În caleşti de vijelii – / Se turtesc de geamul rece / Nasuri cîrne şi hazlii“.

Cum? Unde e suferinţa cumpliţilor ani '50? OK, nu zic de trafic, că erau doar trei Volgi pe şosea, dar chiar nici o vorbă despre coada la pîine şi Crăciunul la Canal? Nimic: cumva, iarna reuşeşte să te facă să uiţi de tot ce e rău, prin simplul efect optic al vopsirii în alb a realităţii imediate. De ce anume ne înveselea chestia asta, chiar şi în Rusia sovietică, aşa cum remarca Vieru? Nu ştim. Să ne zică el, cu vorbele lui: „A venit un fulg la geam / Şi s-a aşezat pe ram. / Ramul bate-n geam – Vedeţi? / Vine iarna, măi băieţi!“.

Chiar aşa, măi băieţi, de ce nu mai vine iarna? De ce nu mai vin decît blocajul în trafic, problemele cu aprovizionarea la supermarket, poleiul care produce accidente complet lipsite de lirism, frigul care ucide ironic în casă bătrîni care au muncit pe vremuri în industria cărbunelui? De ce nu ne mai putem bucura decît pînă la vîrsta de zece ani, ce organ se atrofiază după asta? Şi în fond, de ce nu mai ninge deloc şi avem doar precipitaţii mixte, sub formă de lapoviţă şi zăpadă, cu intensificări ale vîntului?

De ce nu mai vine iarna, ci doar un comunicat trist şi birocratic? De ce azi trebuie să-mi încep ziua cu vorbele astea? „Astăzi, de la ora 12,00, şi pînă pe 17 decembrie, ora 12,00, va ninge în toate regiunile, urmînd ca treptat să se depună un strat de zăpadă în cea mai mare parte a teritoriului, iar vremea să ia aspect de iarnă.“

Aspect de iarnă? Ce titlu de poezie e ăsta?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ţara arde şi ţăranul se piaptănă?...

– Eu mă simt bine la Bucureşti, mă simt ca în Spania, la început... Şi aici, mai întîi aţi cumpărat maşini şi pe urmă v-aţi uitat să vedeţi dacă aveţi drumuri. E normal, într-un fel... Aşa şi cu produsele de calitate, acum aţi început să le vindeţi, o să mai treacă timp pînă o să vă întrebaţi ce şi cum vindeţi!

Nu ştiu dacă vorbeşte serios sau este doar o modalitate diplomatică de a se face că nu observă sala goală. L-am invitat de ziua internaţională Tera Madre să prezinte românilor legislaţia europeană în domeniul „produselor de calitate“, dar mai ales să le explice hăţişul acestora, modul de a se orienta în el şi, mai presus de toate, de a accesa bani europeni pentru astfel de produse (Angel este şeful comisiei de promovare). Cu atît mai mult cu cît, recent, au intervenit nişte modificări importante. Dar românii au alte treburi în aceste zile, aşa că absolut nici un reprezentant al nici unei instituţii, de stat sau privată, nu a venit la întîlnire. În faţa a doar cîţiva jurnalişti, majoritatea lăsaţi la vatră de ziarele lor, ocupate şi ele cu alte treburi, expertul european a început aşadar să explice despre ce este vorba, făcîndu-se că nu observă că nu are cu cine vorbi.

© L. Munteanu

Staţi liniştiţi, începe el, amabil, nici în Europa nu s-a făcut totul de-odată şi nu a fost clar de la început. Iniţial, prin anii '60, au fost stabilite standarde comune de piaţă (*Common Market Organisations* – CMOs); apoi, în anii '80, s-a început cu reglementarea vinurilor de calitate, unde problemele erau cele mai urgente; la începutul anilor '90, s-au pus bazele schemelor de calitate pentru produsele cu apelaţiune geografică sau de origine controlată şi pentru produsele tradiţionale (PDO, PGI şi TSG); a venit apoi boala vacii nebune şi Comisia Europeană s-a grăbit să întărească mecanismele de control al siguranţei alimentare; de-abia în 2003 a început accentul pus pe produsele de „calitate“. Pe lîngă aceste scheme europene de calitate, au apărut însă şi scheme private (angrosişti şi supermarketuri) şi naţionale, ba chiar şi regionale. Pas de te mai descurcă...

Timp de o oră, Angel explică apoi, calm şi aplicat, ca şi cum l-ar asculta o ţară întreagă, cum se leagă toate aceste politici şi criterii între ele şi cum poţi totuşi să le faci faţă. Nu de alta, dar oricum nu ai încotro... În prezentarea sa prietenoasă, totul pare însă mai coerent decît mi-am imaginat vreodată. Chiar se poate încerca...

Doar că asta e, pentru a cîştiga la loto trebuie măcar să tragi un bilet – iar noi sîntem încă la bingo!

Vine şi prima întrebare:

– Este adevărat că România are deja un produs acreditat la Bruxelles?

– Nu, doar o aplicaţie, pentru magiunul de Topoloveni. Dosarul nu este însă deocamdată bine întocmit – dar nu vă faceţi griji, o să învăţaţi...

Avem însă peste o mie de produse tradiţionale acreditate în ţară, printre care parizerul. Se pare că deocamdată am învăţat doar cum să ne furăm singuri căciula...

„Cu 10 milioane de rurali şi 3 milioane de activi în agricultură, România are un caracter rural, ţărănesc şi sătesc, în ciuda violentului episod socialist, care a dorit sfîrşitul ţăranilor, prin colectivizarea terenurilor şi prin sistematizarea localităţilor rurale. (...) În 2006, ruralitatea agricolă este semnul cel mai distinctiv al României în cadrul Europei.“ Îi amintesc această particularitate a României, citînd din Atlasul coordonat de Violette Rey. „Ca în Spania – îmi replică din nou Angel. Aveam cam aceleaşi procente de fermieri ca şi voi, acum mai avem doar vreo 900.000 – dar aceştia au ajuns să poată trăi onorabil din munca lor“. Cînd vom ajunge şi noi la acest nivel şi, mai ales, cum vom face să trecem de la o treime din populaţia activă angajată în agricultură la doar vreo 6-7%, cum va trebui să se întîmple cît mai curînd cu putinţă?

Afară de cele două HG-uri dedicate produselor de calitate şi promovate în viteză de Dacian Cioloş cît a apucat să fie ministru, nu prea a existat însă o politică agricolă coerentă şi consecventă în România, din acest punct de vedere – şi se pare că nimeni nu este, în continuare, interesat de această chestiune în ţara noastră. Avem alte „priorităţi“...

P.S. Dragă Giorgio, îmi scrii că te-am făcut de rîs acolo, la Bruxelles, cu modul în care a fost primit expertul european rugat de tine să vină să ne lumineze. Te cred, te înţeleg şi îmi pare rău. Dacă îmi găseşti însă o ţară cu care să nu-mi mai fie ruşine, îţi promit că n-o să te mai fac nici eu, la rîndul meu, de rîs...

RELIGIE ŞI POLITICĂ ÎN CONTEXTUL MODERNITĂŢII

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2010-2011

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2010-2011 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste şi sociale pe tema *Religie şi politică în contextul modernităţii*.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
Candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor.
Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.
O foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională. O bună cunoaştere a limbii engleze este dezirabilă.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 euro pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la applications@nec.ro
De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 1 februarie 2010 (nu data poştei).

Formularele trimise prin e-mail trebuie să conţină la rubrica Subject următoarele cuvinte: „Religie şi politică“.
Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: applications@nec.ro
Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2010-2011

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2010-2011 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
Candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor.
Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.
O foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională. O bună cunoaştere a limbii engleze este dezirabilă.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămână timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 euro pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la applications@nec.ro
De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 1 februarie 2010 (nu data poştei)

Formularele trimise prin e-mail trebuie să conţină la rubrica Subject următoarele cuvinte: „Burse NEC“.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un scandal

Acum cîteva zile, pe 12 decembrie, s-a mai săvîrşit o crimă din acelea pe care le înscriem aici într-o listă din ce în ce mai lungă. La drept vorbind, această rubrică s-a transformat într-un pomelnic al victimelor lăcomiei „capitaliştilor" noştri (de la „capital", dar ar putea fi şi de la „Capitală", fiindcă agresiunea se concentrează asupra centrului Bucureştilor, unde preţul unui metru pătrat de teren este cel mai ispititor).

Deci, cea mai recentă violare a unei zone protejate, prin distrugerea unei case care era pe punctul de a fi ea însăşi clasată ca monument istoric, a avut loc pe Bulevardul Aviatorilor, la nr. 92. Acolo, o vilă din anii '30, P+1, va fi înlocuită de o clădire cu patru etaje. Venind din Piaţa Charles de Gaulle către Parcul Bordei pe partea dreaptă, aproape de colţul cu B-dul Mircea Eliade (fost Miciurin, dacă mai ţin bine minte!), se găsea această casă albă, simplă, cu terase şi logii: toată lumea care s-a grăbit să scrie despre ea cînd a devenit un morman de dărîmături a remarcat că stilul era al vilelor de pe ţărmul Mării Negre. Într-adevăr, arhitecta Henriette Delavrancea-Gibory (1894-1987) se remarcase în fruntea generaţiei sale de artişti printr-o serie de case celebre de la Balcic: „Rio de Janeiro" (fotografiată în *Istoria arhitecturii româneşti* a lui Grigore Ionescu), „Vînturile, valurile" (casa generalului Rasoviceanu), vilele lui Nae Ionescu şi Ion Pillat, cea a Elizei Brătianu etc.). Tot ea a construit catedrala din Olteniţa şi, după război, spitalul Fundeni. Ultima sa lucrare, în colaborare cu Ştefan Balş, a fost proiectul de restaurare a bisericii brâncoveneşti Sf. Gheorghe Nou. Dna Gibory, care purta numele soţului, venit aici cu misiunea militară a lui Berthelot, era a treia fiică a lui Barbu Delavrancea. Surorile ei, Cella şi Niculina, îmbrăţişaseră şi ele cariere artistice, ca muziciană cea dintîi, iar cealaltă ca pictoriţă. Această operă a Henriettei Delavrancea era în consonanţă cu stilul cartierului aflat în imediata vecinătate pe care-l construise în aceeaşi epocă mai tînărul Octav Doicescu, sugerînd o atmosferă de relaxare ludică, îndreptăţită de apropierea parcurilor şi a lacurilor.

Mai trebuie reţinut că această casă pe care au masacrat-o excavatoarele fusese a lui Emil Prager (1888-1985), cel mai mare inginer constructor român. Am mai spus şi nu pot să nu repet, casele pe care vrem să le păstrăm au o importanţă arhitecturală, în funcţie de autorul lor, una de ambianţă, care ţine de integrarea lor în peisajul urban, şi încă una, în legătură cu cei care au locuit acolo. Toate trei erau întrunite în cazul de care e vorba.

Ceea ce s-a făcut deunăzi este, încă o dată, un exemplu al anarhiei cumplite care se întinde în urbanismul bucureştean sub protecţia legilor şi regulamentelor. Casa Prager era condamnată la demolare de pe 24 septembrie, printr-un aviz semnat de Eugen Pleşca, pe atunci încă director al Direcţiei pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu a Municipiului Bucureşti. Clădirea, naţionalizată, bineînţeles, ca toate casele frumoase, aparţinuse RAPPS pînă în 2008. Atunci s-a prezentat să o cumpere un domn fabricant de mobilă, Florin Enache, care, din 2006-2007, vînduse fondului de investiţii Equest Balkan Properties două proiecte de centre comerciale, unul în Vitan şi altul la Tîrgovişte, pentru 40 de milioane de euro (informaţii din presă). Viitoarele intenţii ale omului de afaceri vizează zone ca Mamaia, Neptun şi Ploieşti. De ce i-o mai fi trebuit şi această poziţie pe B-dul Aviatorilor, foarte modestă în comparaţie cu proporţiile colosale ale business-urilor sale? Oricum, arhitectul care a recomandat demolarea, desigur pentru a înfige aici blocul cerut de patron, se numeşte Molnar Andrei. Dacă vrea să ajungă şi el celebru, poftim, îl ajutăm.

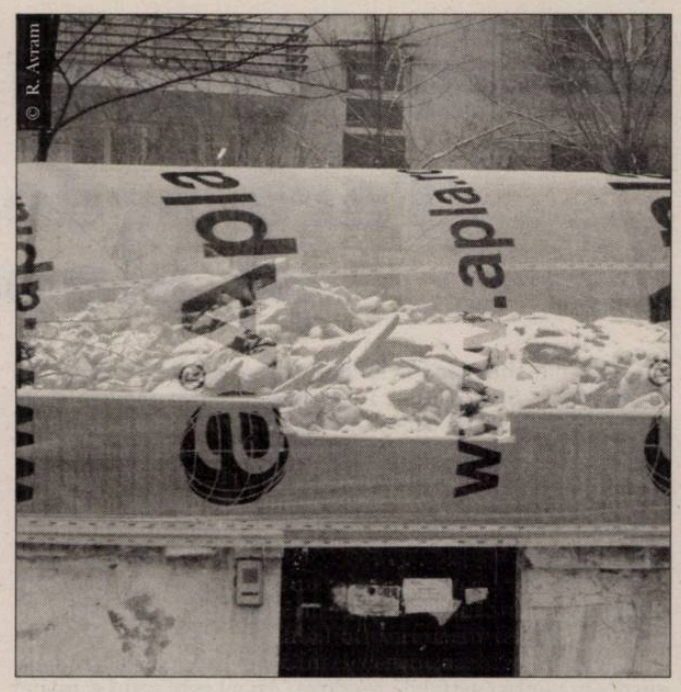

Aflînd de pericolul iminent, asociaţia Pro Domo, Ministerul Culturii şi Uniunea Arhitecţilor din România au anunţat că s-a solicitat clasarea de urgenţă. Proprietarul a reacţionat rapid şi, chiar de a doua zi, a atacat. Intervenţia *in extremis* a ministrului Th. Paleologu n-a avut nici un efect. Ca pe vremea lui Ceauşescu, cleştii de oţel au rupt în bucăţi casa, din care n-a mai rămas, în cîteva ceasuri, decît o movilă de ruine.

O să încadrăm într-un chenar negru numele acestei case. Povestea ei se cuvenea spusă ca să ştiţi în ce ţară trăim!

Codrin Liviu CUŢITARU

Despre spălarea creierului

De Sărbători, am primit – din partea unei prestigioase instituţii culturale britanice (al cărei sonor nume nu-l voi invoca aici!) – o felicitare cu următorul conţinut tipizat: „All days are created equal. / Every day has the right to recognition / And no day should be subject to / Cruel or degrading treatment. / Every day has the right to freedom of expression / And the right to participate / In the cultural life of the community. / Every day has the right to belong to / The religion of its choice, / And should not suffer discrimination based on / Sunshine, rainfall, temperature, / Or seasonal orientation". Într-o traducere grăbită, textul sună cam aşa: „Toate zilele sînt create egale. / Fiecare zi are dreptul la recunoaştere / Şi nici o zi nu trebuie supusă cruzimilor ori abuzurilor. / Fiecare zi are dreptul la libertate de expresie / Şi dreptul de a participa la viaţa culturală a comunităţii. / Fiecare zi are dreptul să-şi aleagă / Propria religie, / Şi nici o zi nu ar trebui să sufere discriminare / În funcţie de soare, ploaie, grade Celsius / Sau orientare sezonieră *(i.e.* de anotimp!)". Poemul (pentru că despre un poem este vorba, în cazul în care nu v-aţi dat seama) aparţine lui Benjamin Obadiah Iqbal Zephaniah, un artist de culoare, foarte popular în Anglia (născut la Birmingham, în 1958, dar crescut în Jamaica), şi se intitulează *Happy Everyday,* adică, tot aproximativ, *O zi obişnuită fericită* (înţeleasă ca o urare gen „Crăciun fericit!"). N-am nimic cu *rapper*-ul Zephaniah, a cărui artă e apreciată de marele public anglofon şi care dezvăluie, după cum se vede şi din poezia citată, suflu ironic. El s-a făcut celebru mai ales prin mesajele aşa-zicînd civilizatoare ale creaţiilor sale (deşi, paradoxal, în tinereţe, omul a ajuns la puşcărie!). Vorbeşte frecvent despre drepturile animalelor (fiind şi un vegetarian convins), despre ecologism, toleranţă, pacifism ş.a.m.d. Un tip radical, cu alte cuvinte, aşa cum – anticipez eu – vom vedea tot mai mulţi, în deceniile care vor urma. Dacă am o problemă, atunci ea se leagă de prezenţa unui asemenea text – în locul unor urări fireşti de Sărbători (fie acestea tradiţionale sau, mă rog, originale) – pe o felicitare de... Crăciun. Cerîndu-vă îngăduinţa cîtorva mici digresiuni culturale şi istorice, mă voi şi explica.

Aşadar, discuţia pe care o deschid nu vizează, nici pe departe, *conţinutul estetic* al poemului semnat de Benjamin Zephaniah, ci *ethos*-ul său, determinat, în cea mai pură direcţie a învăţăturii studiilor culturale, de interacţiunea *trimiterilor subtextuale* şi *contextul* unde ele sînt puse să funcţioneze. Mai întîi, *subtextul*. Este clar pentru orice lector, oricît de superficial, că autorul versurilor menţionate intertextualizează, ironic (însă nu lipsit şi de o anumită grimasă colţuroasă, nu foarte bine ascunsă în delicateţea artei), întreaga tradiţie filozofică liberală, începută în interiorul Iluminismului european (John Locke ar putea fi văzut aici în postură de arhetip) şi continuată prin Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite, din 1776 (scrisă de Thomas Jefferson şi devenită ulterior documentul de plecare al Constituţiei SUA) sau prin Declaraţia drepturilor omului şi cetăţeanului, manifestul Revoluţiei franceze din 1789. Un istoric scrupulos ar merge chiar mai departe şi ar identifica, în poezia lui Zephaniah, aluzii stilistice la documente mai recente, nu mai puţin faimoase, precum Declaraţia universală a drepturilor omului, din 1948, Convenţia europeană a drepturilor omului, din 1950, ori, în plină contemporaneitate, Charta drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană, din 2000. Evenimente de prim rang ale istoriei mondiale, care au creionat, ideologic, profilul democraţiei absolute, spre care tindem cu toţii la începutul actualului mileniu. Cu talent parodic, dar fără a cădea în excesul derizoriului, ci, aşa cum spuneam, păstrîndu-şi mai degrabă mina serioasă, poetul transferă reprezentările generale ale ideologiei liberale (construite în două secole şi ceva de emancipare intelectuală) către cronologia umană propriu-zisă, „durata", cum ar numi-o Braudel, „cronotopul" de douăzeci şi patru de ore, marcat de un răsărit şi de un apus solar, pe care noi îl identificăm drept „zi". „Zilele", în transfigurarea artistică a lui Zephaniah, sînt uniformizate, „egalizate" (în „drepturi"), aidoma oamenilor, şi refuză, prin urmare, abuzul „discriminării". Interesantă imagine, să admitem! De aceea, repet, ca experiment strict estetic, poemul rămîne la nivelul literaturii nostime şi inspirate, oferind o lectură plăcută. Totuşi, *volens-nolens* intervine şi a doua componentă a analizei mele – *contextul,* iar, în privinţa sa, nuanţele disecţiei critice devin delicate. Iată de ce.

Instituţia britanică amintită a preferat *acest poem* ca înlocuitor al urărilor obişnuite de Crăciun. Aici ia consistenţă *ethos*-ul amintit, dînd serios de gîndit individului chiţibuşar – ca subsemnatul, bunăoară. Conform *ethos*-ului în chestiune, mesajul subliminal al respectivei felicitări este chiar reversul ei: „Nu-ţi urăm Crăciun fericit, deşi ştim că e Crăciunul, întrucît Crăciunul nu există şi, în general, zilele precum Crăciunul, excepţionale, ieşite din rînd, suspendate, aşa cum le-ai perceput tu pînă azi, datorită culturii conservatoare unde te-ai format, nu vor mai exista în viitorul apropiat – liberal, uniform şi, hai, recunoaşte şi tu, mai prietenos astfel!". În consecinţă, dacă *subtextul* poemului poate fi receptat ca o eventuală, inofensivă, parodie a ideii liberale, *contextul* transmiterii lui constituie, din păcate, un veritabil abuz la adresa liberalismului, sugerînd actul spălării iminente a creierului individual şi colectiv. O egalitate absolută a fenomenelor, evenimentelor, ideilor şi chiar oamenilor în univers este o absurditate vecină cu inepţia şi nici un liberalism – oricît de radical – nu o poate propovădui, impune ori demonstra, fără a se acoperi de ridicol. Drepturile şi obligaţiile persoanelor sau grupurilor trebuie, fără nici un dubiu, universalizate şi apărate prin lege, deoarece, în ordinea naturală, sîntem, într-adevăr, egali prin naştere şi prin moarte. Dar vieţile noastre? Performanţele? Înclinaţiile? Înzestrările? Aspiraţiile? Biologiile? Anatomiile? Pot fi toate acestea „globalizate", aduse la un terifiant şi depersonalizant numitor comun? Pot fi eu nemulţumit şi ros de porniri insurgente, pentru că Tom Cruise e mai frumos şi mai bogat decît mine? Sau Tom Cruise se poate supăra pentru că un elev de şcoală primară este, probabil, mai erudit decît el? Putem uniformiza oare „durata", scoţînd din interiorul ei „istoricitatea", „excepţionalitatea", farmecul suspendării în atemporal? Poate fi egală ziua naşterii cu aceea a morţii? Poţi „egaliza", spre exemplu, clipa în care ai deveni laureat al Premiului Nobel cu momentul în care ai fi diagnosticat cu o boală incurabilă? Poţi alătura, aberant, fericirea cu nefericirea, dragostea cu ura, succesul cu eşecul, comedia cu tragedia? Le poţi face să dispară? Le poţi dezagrega? Oricît aţi fi de surprinşi, există printre noi (şi aici am în vedere întregul spaţiu euro-american de astăzi) o categorie de inşi (nu foarte numeroşi, dar extrem de agresivi), ce ar răspunde, fără nici o ezitare, *da* la toate întrebările de mai sus. E vorba despre recenţii „comisari ai spălării creierului", „corecţii politic ai vremurilor din urmă", comis-voiajorii „noului Ariel" („pentru cerebel", de-mi e permisă o rimă benignă), o tipologie postindustrială, în mod veritabil, înfricoşătoare.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Alexandra BADEA (regizoare)* ● *Monica HEINTZ (antropolog)* ● *Cristina HERMEZIU (jurnalistă)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Ioana LUNGEANU (jurnalistă)* ● *Iulian NISTEA (preot)* ● *Andreea SCARLAT (arhitectă)* **Coordonatorul temei:** *Matei MARTIN*

Douăzeci de ani după... 1989. Ce s-a întîmplat în cele două decenii de la prăbuşirea regimului totalitar comunist? Cum ne-am descurcat? Într-un bilaţ sumar s-ar cuveni să pomenim de redobîndirea libertăţilor civile, de creşterea nivelului de trai, de racordarea la Occident, de aderarea la NATO şi la UE (cu toate avantajele economice şi politice care derivă din acest statut). Într-un alt bilanţ – subiectiv, de această dată – s-ar pune: degringolada morală şi politică, dezechilibrele economice, sentimentul de nesiguranţă, lipsa de perspective. Anii '90 nu au însemnat doar despărţirea de comunism, ci şi o luptă continuă şi inegală pentru propriile ţeluri, mai mici sau mai mari: unii au vrut case şi maşini, alţii – afaceri prospere, alţii – carieră sau vizibilitate publică. Evident, nu toţi au reuşit să le şi atingă. Life, liberty and the pursuit of happiness *(viaţă, libertate şi căutarea fericirii) sînt drepturi cîştigate în decembrie 1989. De-atunci, unii şi-au căutat fericirea în altă parte, emigrînd, dezamăgiţi de lentoarea cu care evoluează lucrurile. Trimit bani celor de-acasă (anul acesta, se pare că banii celor plecaţi au salvat economia românească de la un dezastru total şi definitiv), votează, şi se întorc, din cînd în cînd, în ţară. Privesc România în egală măsură ca nişte turişti străini veniţi în vizită şi ca nişte părinţi care-şi revăd copilul după o lungă absenţă. Sînt cei mai potriviţi să constate schimbările, să spună, din depărtare, ce s-a schimbat în România după Revoluţie. Despre această revoluţie din depărtare am discutat cu Cristina Hermeziu, care a iniţiat un adevărat recensămînt al diasporei româneşti.* ***(M. M.)***

Paşaport pentru bunăstare

Ca unul care a rămas şi e hotărît să rămînă în ţară, mă întreb – şi te întreb – cît de mult contează destinaţia finală pentru fericirea celui plecat? Sau nu contează decît faptul că părăseşti România?

Pentru mine a contat că am plecat la Paris – era o fantasmă din studenţie – şi a contat la fel de mult faptul că scăpam, pentru o perioadă, de România mea de atunci. Ştii cum e? Te afli la un moment dat într-un sens giratoriu şi ai vrea tare mult să dai peste ieşirea bună. Chiar dacă mai tîrziu se poate dovedi că e un drum înfundat, nu e nici o problemă. Mişcarea şi-a avut rostul atîta timp cît era vital să ieşi la momentul respectiv dintr-un punct mort.

Nu este această „evadare" semnul unei probleme de adaptare în ţară?

Într-un fel, da. Bursa la Paris a venit într-un moment cînd îmi era un rău fără de nume în ţara, oraşul, cartierul meu, o lehamite căreia i-am dat nume şi i-am găsit chip ieşind din mediu, păşind afară din cadru. Am plecat în Franţa în 2004 cu o bursă de studii postdoctorale, după zece ani de meserie făcută cu bucurii matinale, cînd, în drum spre sediul TVR Iaşi din dealul Copoului, vedeam deja primele cadre ale reportajului pe care urma să-l montez, o meserie făcută cu epuizări resimţite pe drumul spre casă după ce construisem toată ziua o poveste, cu pasiune şi drag de oameni, cu mica jubilaţie a unor sensuri pe care le pusesem, pentru a doua zi, în fereastra televizorului. Mi-am iubit meseria, cu deplasările în cele mai neumblate cotloane ale Moldovei prăfuite şi deloc glorioase, în căutarea unor destine exemplare, a unor oameni care simţeau deodată că televizorul s-a inventat şi pentru ei; am savurat fiecare oră de montaj, cînd simţeam cum creşte povestea, uneori se spunea parcă singură, alteori, dimpotrivă, se oprea, nesigură, la mijloc, şi ştiam atunci că nu-i apucasem cel mai la îndemînă sens pentru telespectator. Am fost răsfăţată cu premii şi am simţit ce înseamnă să faci o meserie care ţi se potriveşte ca o mănuşă, nu pentru că o faci cu uşurinţă sau e lipsită de încercări, ci pentru că o faci descoperindu-te pe tine în fiecare zi. Numai că la un moment dat, ceea ce în faţa unor studenţi la Facultatea de Jurnalistică n-a părut decît o figură de stil, s-a dovedit a cuprinde un sîmbure de adevăr: jurnalismul de televiziune îţi stoarce repede cei mai fructuoşi ani şi te depune apoi, epuizat, pe marginea unui lung drum de rezistenţă. Dacă m-aş opri însă aici, adevărul n-ar fi întreg. Deziluzia s-a grefat pe stratul de epuizare fizică şi intelectuală, dar s-a precipitat, ca într-o reacţie chimică, din cauza epuizării „morale". Trăind în acelaşi mediu, am făcut parte şi eu din acelaşi sistem al micilor-mari compromisuri avantajoase, al nesfîrşitelor coterii inteligente, al şmecherilor invizibile, al învîrtelilor profitabile de genul... căutarea unei „pile" pentru a obţine unui pensionar un bilet de tratament într-o staţiune; plicul cu bani pentru doctori; rentabilizarea emoţiilor aducătoare de audienţă în emisiuni cinic-caritative şi atîtea alte mici-mari învîrteli de necontrolat precum casele superbe ridicate din salarii... de mizerie sau colaboratorii Securităţii demascaţi, dar niciodată detronaţi, sau politicienii promiscui trecînd, cu voturile în buzunar, la partidul concurent etc. Nu te obliga nimeni, şi totuşi părea o fatalitate să participi la cîrdăşia generală, un „aşa fac toţi", un freamăt continuu „cum să te mai învîrţi", cum să profiţi. Dar să mă înţelegi, răul venea din faptul că nu era vorba de România altora, era vorba de România mea. Dacă îţi vine să pleci e de fapt fiindcă nu te mai suporţi pe tine în România ta. Tu cînd te-ai săturat ultima oară de România ta?

Mă satur în fiecare zi şi particip – nu din nepăsare, ci din neputinţă – la perpetuarea şi, pînă la urmă, legitimarea aceloraşi mizerii pe care le pomeneşti şi tu. Dar nu despre asta e vorba. Mai precis, nu cred că, plecînd, rezolv aceste mizerii. La fel cum nu cred că întorcînd capul ca să nu vezi un cerşetor, îl ajuţi: te ajuţi pe tine, îţi faci viaţa mai suportabilă. Dar ăsta tot un fel de compromis este. În fine... Mă întreb ce gîndeşte un „fugar" cînd se întoarce. Ce urmăreşti în rarele (sau, poate, mai desele) treceri prin ţară?

De exemplu, mă interesează mult ce şi cum gîndesc studenţii de la jurnalistică, mă întîlnesc cu ei la Universitatea din Iaşi în fiecare primăvară în cadrul cîtorva seminarii. Sînt destui inventivi, proaspeţi, curioşi, maturi în sensul că sînt capabili să găsească unghiul cel mai relevant pentru public al unei informaţii. N-o urmăresc programatic, dar îmi dau seama care e amprenta „mediului" asupra lor: ca orice studenţi, ei sînt în mod firesc de-abia în formare, dar specificul mass media de la noi deja îi formatează. Şi cred că e vorba de două caracteristici, pe de o parte, cultura vedetei, o cultură plină de paiete, şi o cultură a emoţionalului speculat mediatic într-un mod aproape indecent. Nu ştiu, sînt o groază de lucruri care mă interesează cînd mă întorc, inclusiv faptul că pe locul unei foste uzine s-a ridicat un supermarket uriaş, mult mai elegant, de altfel, decît aceeaşi reţea la Paris. În România, supermarketul pare un loc de *loisir* şi de ieşire în societate; în Franţa s-a transformat în spaţii de-a dreptul urîte, funcţionale, intrate în rutina domestică. Şi nu e nici o ierahizare în ceea ce spun. Dar îmi dau seama că eu însămi sînt supusă formatării. Iar contactul cu lumea Franţei, stratificată, sistematizată pînă la calitatea zîmbetului sau a raţionamentului indus într-o frază politicoasă, o lume cu contururi nete, clare, dar nu mai puţin ermetică, a accentuat sentimentul de schizofrenie. A fi între două lumi înseamnă, concret, a nu aparţine nici unuia dintre tablouri, a rămîne mereu pe dinafară, contemplînd tuşele reuşite şi săriturile de pe fix. Intelectual poate fi o stare de graţie, emoţional e o instabilitate perpetuă, surdă. Intelectual eşti tot timpul în stare de vibraţie, vezi, observi, faci diferenţe între sisteme, aduni, scazi, tragi linii de demarcaţie sau ştergi hotare între două lumi. Emoţional, instabilitatea e o agresiune care minează terenul împăcării cu sine, în lumea pe care ţi-ai ales-o, cu ceilalţi în lumea care te găzduieşte.

E curios, dar aproape tot din ceea ce fac în timpul acestui ocol în afara cadrului ţării mele de origine, la care am hotărît, într-o zi, că nu-mi vine să mă întorc, e întors cu faţa spre România. Întîlnesc oameni, le scriu poveştile, caut informaţii şi le trimit pachet către cititorii din România, exersîndu-mi aceeaşi meserie care m-a subjugat în ţară, cu diferenţa că, în Franţa, este în bună măsură voluntară. Starea de „schizofrenie" mi-a dăruit sau poate doar se însoţeşte cu starea de libertate.

Ţi-ai păstrat prieteniile din şcoală/facultate? Cum e cînd îţi revezi prietenii vechi? Din ce punct începeţi dialogul?

Din punctul în care l-am lăsat pe Internet sau pe *sms*. Plecînd, azi nu înseamnă că-ţi uiţi prietenii sau că legătura nu se mai păstrează, e mai mult decît atît sau pe un plan mai grav: nu mai eşti acolo cînd ar trebui pur şi simplu să-i strîngi în braţe fiindcă trec printr-un moment greu sau să vii într-un minut să stai două ceasuri cu cel mic fiindcă au de rezolvat o urgenţă. Prietenia şi-a schimbat natura, a devenit şi ea „digitală", mult mai puţin concretă în cotidianul zilei. Dar să te vezi cu prietenii vechi cînd vii în ţară e o fabrică de amintiri care structurează de fapt relaţia pe mai departe. În mesajele de după, pe Internet sau pe *sms*, faptul că am înroşit ouă de Paşti în bucătăria mea, cu o veche prietenă, care poate nici n-ar fi înroşit de fapt ouăle dacă nu se întîmpla să vin de la Paris în acea perioadă, a devenit un laitmotiv intim, un *clin d'oeil* plin de sens, fiindcă extrem de palpabil în relaţia rarefiată, făcută din cuvinte – nu mai puţin adevărate – dintre noi. Ce vorbim? De toate, politică, cum au evoluat amicii comuni, ce merge bine, ce nu, ce carte s-a mai tradus şi s-a tradus bine, ce carte s-a tradus prost şi ce carte nu s-a tradus deloc. E un ping-pong vital, făcut din spuma evenimentelor, e clar, fiindcă nu e timp de aprofundări şi sînt multe de trecut în revistă, dar dialogul ăsta cu paşi mari, selectiv într-un mod instinctiv, dă într-un fel măsura lucrurilor.

Cum îţi imaginezi că s-ar fi derulat viaţa ta dacă n-ai fi decis să pleci atunci cînd s-a ivit ocazia?

Întrebarea aceasta am pus-o şi eu zecilor de „prieteni de la capătul cuvintelor", cei care au răspuns de peste tot din lume, cu un entuziasm pe care nu l-am bănuit, la chestionarul proiectului „Revoluţia din depărtare". Întrebarea e provocatoare, dar şi uşor inutilă, pentru că nu poţi răspunde onest la ea. Ştii ce se întîmplă? De cîte ori m-am întors acasă în vizită, am simţit cum România gîfîie. De plăcere, de efort, de cursa pe care a început-o, de nerăbdare. Nu stau destul de mult însă, ca să-mi dau seama dacă gîfîie eficient. Uneori mă gîndesc însă că, într-o zi, am să-i simt respiraţia calmă şi voi realiza atunci că şi-a găsit echilibrul fără mine.

Se poate vorbi de această „Revoluţie din depărtare" ca de o adevărată continuitate în luptă sau exilul post-1990 e motivat doar de rezolvarea unor revendicări personale, egoiste?

Revoluţia a deschis uşa României. Unii au ieşit pe uşa asta din curiozitate, alţii profund decepţionaţi. Oriunde s-au oprit, „românitatea" din ei suferă o (r-)evoluţie, pe o altă orbită. Aş spune că (r-)evoluţia lor în timp, departe de origini, înseamnă în primul rînd schimbarea calităţii privirii. Adică dau dovadă uşor de o anumită exigenţă şi intransigenţă faţă de România. Ceea ce din interiorul ţării e luat uneori drept aroganţă. Egoişti că au plecat spre nu ştiu care ţară a făgăduinţei? Paradoxul este că „românitatea" din ei s-a reactivat plecînd. Paradigma români din România / români din afară e cu siguranţă reală. Dar nu există români second hand. Mai curînd există politicieni second hand care-i desfid pe cei plecaţi, români capabili să stea 4-5 ore la rînd ca să voteze, români care muncesc şi plătesc impozite în ţări străine iar din ce le rămîne trimit bani în România, echilibrînd contul curent. Da, au plecat din România şi România s-a ţinut după ei ca o umbră. O umbră cu care se iau la ceartă, căreia i se cere să fie conformă cu un original idealizat de nostalgie. Pînă la urmă, tot umbra e cea care ne aminteşte că, oriunde am fi, nu sîntem singuri pe lume.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mărturiile celor plecaţi

Ancheta jurnalistică realizată de Cristina Hermeziu a propus următoarele întrebări: 1. cum am trăit eu *Revoluţia?; 2. de ce era imposibil să nu plec? (ce dezamăgiri şi ce speranţe m-au condus la decizia de a pleca); 3. ce am ratat plecînd? (ce am lăsat... bun, în urmă, ce ar fi putut fi bun dacă nu plecam); 4. cine eram în anul plecării, cine sînt eu astăzi? (parcursul, cu bune şi rele, într-o ţară străină, ca imigrant român... liber); 5. în ce condiţii m-aş întoarce? (ce oglindă îmi oferă astăzi România, cum se vede ea de acolo de unde sînt).*

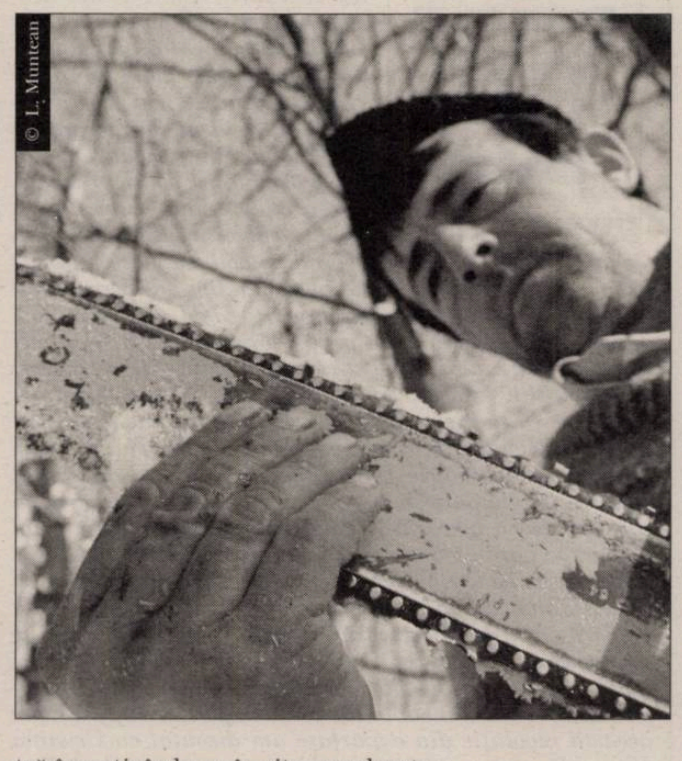

Alexandra BADEA

„Mă deranjează promiscuitatea politică“

Părinţii locuiau într-un cartier din Bucureşti, dar li se părea că şcoala de acolo nu e suficient de bună; aşa că m-au crescut bunicii, într-un cartier de pe lîngă Arcul de Triumf, într-un apartament cu două camere. Mi-a rămas în minte o imagine: bunicul meu la geam, cu un radio mic, cu antenă, dat foarte încet, mi-a spus că el *nu* ascultă Radio Europa Liberă. Asta mi-a dat o stare de panică. Cred că asta caracterizează viaţa noastră de dinainte: lipsa de încredere, frica. Aveam 10 ani la Revoluţie. Revoluţia m-a prins singură în casă. Am coborît pe scări, am văzut tancurile trecînd pe Bdul Averescu. Restul, le-am văzut la televizor. Mi-a fost frică.

Am o problemă cu generaţia părinţilor mei: mi se pare că e generaţia care ar fi trebuit să facă ceva şi n-a făcut. Mi se pare că în România nu a existat o disidenţă foarte puternică, ci una sporadică. A fost diferit de cum s-a întîmplat în Polonia sau în Ungaria.

Pe 22 decembrie, tata mi-a luat cartea de limba română şi a rupt pagina cu Ceauşescu. Mi-a fost frică: dacă or să mă ia la întrebări, la şcoală? Am imaginea unor bălţi de sînge. Era un tanc în părculeţul în care ne jucam: duceam soldaţilor de mîncare şi ne puneau să gustăm. Luni de zile a stat tancul în acel parc de joacă. Apoi, la un moment dat, mi-am dat seama că n-a fost o revoluţie. La un an după ce am venit în Franţa, mi-am dat seama că anii aceia, pînă la 10 ani, mi-au deformat personalitatea. Sistemul de învăţămînt este şi acum pe tiparul celui dinainte de 1989. Problema României este sistemul de învăţămînt. Chiar dacă acum sînt profesori care au vîrsta mea, ei merg pe aceeaşi grilă: elevul trebuie să reproducă ce i se spune. La franceză, după Revoluţie, am avut de făcut o compunere despre „Sărutul“ lui Brâncuşi. Eu m-am apucat să spun că cele două braţe care se cuprind scot blocul de piatră din armonie, părînd a se sugruma unul pe celălalt. Era împotriva a ceea ce se spunea despre acea operă. A ajuns pînă la dirigintă şi toţi m-au întrebat „dar ce ţi-a venit să spui asta?“. Nu era decît o interpretare artistică.

Dacă aş vota, în Franţa, m-aş situa la stînga. În România am refuzat să mai votez pentru că nu mă recunosc în nici un curent politic. Nu sînt respectate doctrinele. Nu înţeleg care-i programul partidelor. În România se votează cu cine-i mai puţin rău. Sau îl votezi pe cel care a furat mai puţin. Mă deranjează promiscuitatea politică. Nicăieri, în Europa, oamenii politici serioşi nu trec de la stînga la dreapta sau invers.

Am plecat din ţară din dorinţa de a cunoaşte lumea, din curiozitate. Parisul mi se pare că e locul unde sînt în contact cu lumea. De la 12 ani am tot venit cu tata, care se ocupa de relaţii internaţionale la Politehnică. Contactul cu arta contemporană, în România, era întîmplător: erau doar cîteva galerii cînd am plecat eu, în 2003. Cînd s-a pus în scenă, în România, un spectacol după Sarah Kane, care e un monument al dramaturgiei contemporane, ni s-a părut extraordinar. În Franţa, era considerată deja... clasică!

Am ajuns în Franţa cu o bursă (în 2003). Apoi am întîlnit nişte actori. Am format compania mea teatrală, şi, încetîncet, mi-am dat seama că trebuie să rămîn aici. Mi-a fost greu cu actele, aveam contracte de cîte o zi, două, trei. Acum am ajuns într-un moment în care nu mă consider nici româncă, nici franţuzoaică. Mă simt un apatrid. Dar asta numi provoacă nici o suferinţă, dimpotrivă, mă face să mă simt liberă.

Dacă rămîneam în ţară, probabil că aş fi putut fi mai utilă. Oamenii care au rămas sînt eroi – cum spune Marguerite Duras despre cei care luptă zi de zi cu rutina sistemului. Aş fi devenit mai puternică prin lupta cu un sistem ostil sau încercînd să construiesc ceva. În Franţa structurile există deja, aşa că plecarea e, în bună măsură, un gest egoist. România însă îmi anihila creativitatea. Cîteodată îmi zic că aş fi putut crea ceva ce nu există încă. Un teatru, o structură independentă etc. Am şi încercat, dar acolo, cînd pui zece oameni să lucreze împreună, fiecare vrea să o ia în altă parte. Lucian Pintilie mi-a spus, odată, că de aici, din Franţa, ţii legătura mai bine cu România decît de acolo.

E o şansă să mă aflu între două lumi sau mai multe, pentru că mă redescopăr, şi iau din fiecare loc cîte ceva. Ţara, patria, naţiunea există în imaginarul fiecăruia, iar identitatea ţi-o construieşti singur. E o lume interioară.

Alexandra Badea *este regizoare. A montat spectacolul* Complexul România *(2008), după o piesă de Mihaela Michailov. Trăieşte şi lucrează la Paris.*

Andreea SCARLAT

„Nu dorim să plătim impozite în România“

Aş fi plecat oricum. Îmi doream să întîlnesc alte culturi, alţi oameni, să călătoresc – era o aventură –, doream să văd librăriile din Vest, să beau cafea la o terasă, în stradă, uitîndu-mă la trecători, doream să vorbesc în franceză sau spaniolă sau engleză, să discut cu oameni care nu erau atît de spasmodici şi de radicali ca aceia din România anilor '90. Prima dată am plecat în 1992. Soţul meu a avut o bursă în urbanism – un DUESS în Franţa. În 1993, ne-am mutat în Spania (Valencia), unde am lucrat în restaurare urbană la o firmă foarte bună (restaurare urbană este ceea ce i-ar trebui Bucureştiului), cu oameni specializaţi. Apoi am găsit un contract în Grecia, în arhitectură. Ne-am întors în 1995, hotărîţi să locuim în România, motivaţi de dorinţa de a avea atelierul nostru de arhitectură, de a locui aproape de părinţi. Trei ani mai tîrziu am depus actele de emigrare pentru Canada. După vizitele de rigoare la dentist, vînzarea apartamentului, selecţia cărţilor de luat şi a celor de lăsat, am aterizat la Toronto.

Plecînd, am ratat familia extinsă. Fiica mea Sonia ar fi avut parte mai mult de prezenţa bunicilor şi a familiei extinse, şi viceversa. Pentru Sonia, primul an în Canada a fost foarte dificil. Avea patru ani. Nu era vorba de vreo dificultate identitară, ci de schimbarea confortului de acasă şi a unei grădiniţe extraordinare în Bucureşti cu mizeria de la Toronto. În plus, la Bucureşti stătea trei zile pe săptămînă la bunici (cu răsfăţul de rigoare), pe cînd la Toronto a plonjat la o grădiniţă cu program de fabrică: 8,30-18,00. Au învăţat-o engleza două fetiţe, după trei luni vorbea perfect. La şcoală ne-au recomandat să o plasăm în programul de franceză; a continuat şi lecţiile de germană. Acasă nu o stresăm cu românitatea – ar fi ilogic, nu? –, nici noi, nici ea nu aparţinem vreunui spaţiu anume – adică sîntem cetăţeni internaţionali şi ne este foarte bine aşa. Între timp lucrurile s-au reglat – locuim într-o casă în centru, ea merge la una dintre cele mai bune şcoli de stat şi are rezultate foarte bune, un simţ extraordinar al limbii engleze şi se exprimă fluent în celelalte limbi. Pentru noi e un coşmar să trăim într-o societate mono-culturală cum este cea română (şi aş adăuga şi profund rasistă).

Am ratat cumpărăturile cu Patapievici. Era în 1995. Proaspăt reîntorşi din Grecia, după doi ani de absenţă, am trecut pe la Grupul pentru Dialog Social (GDS), ca să bem o cafea (niciodată nu am înţeles cum de suportau cei de la GDS aşa o cafea submediocră la ei în curte, sub acel tei superb). La o masă alăturată, doi cetăţeni, cu pungile pline de proaspete achiziţii alimentare din Piaţa Amzei, dezbăteau problema gnozei. I-am spus soţului meu că aşa ceva se poate numai în România – doi cetăţeni obişnuiţi să dezbată gnoza după o partidă de activităţi domestice în Amzei... Cîteva luni mai tîrziu, am realizat că cei doi erau H.-R. Patapievici şi Sorin Antohi. După atîtea peregrinări prin străinătate, eram aproape decuplaţi de noua inteligenţie bucureşteană. Ne-am lămurit însă rapid că, de fapt, direcţia ţării este cu totul alta şi că bruiajul de subcultură este mult mai puternic şi agresiv decît ne-am imaginat şi decît puteam noi suporta. Acum sîntem chit: la Toronto, la un Second Cup, am surprins o discuţie între doi laici şi un evreu ortodox despre mistica iudaică şi tehnicile de ascensiune practicate de rabi Luria.

Am ratat alte istorii: Grădina Botanică, de unde furam, discret, foi de dafin, în anii '80, cînd nu se mai găseau în magazine; Muzeul „Antipa“, unde mergeam să desenez sepii, gîndaci şi monştri marini; Dîmboviţa veche, cu sălcii pe mal şi, odată, vara, un cal mort plutind regeşte prin faţa Tribunalului; berea la restaurantul „Berlin“, unde mergeam mai mult de dragul pereţilor pictaţi decît pentru bere; parastasele la Belu sau de prin alte cimitire, familia noastră împuţinîndu-se în ritm accelerat...

Cine eram în anul plecării, cine sînt eu astăzi? Cred că sînt aproape aceeaşi persoană (cu 20 de ani mai în vîrstă). Cumpăr şi citesc în continuare cărţi, pictez (mai puţin), am mai multe griji, am un copil, am acelaşi soţ cu care am plecat în peregrinări, acelaşi fel de prieteni, mai multă încredere, am o cetăţenie în plus, acelaşi interes pentru ce se întîmplă în jurul meu, mă simt bine oriunde.

Nu cred că România are sau a avut vreodată obligaţia să îmi ofere ceva. Guvernele României din 1990 pînă acum, în schimb, da, ele aveau obligaţia să asigure respectarea statului de drept şi să încheie socotelile legale cu istoria de la 1938 pînă la 1989. Şi asta pentru toţi cetăţenii români, nu neapărat pentru mine.

Altminteri, îmi aduc aminte cu plăcere şi nostalgie de România. Avem prieteni acolo, vorbim în casă limba română, îmi lipsesc enorm Bucureştii, urmărim şi ne bucură orice succes al ţării, dar nu cred că vom mai reveni pentru durate lungi. Cel puţin nu curînd. Noi vedem România din ziare: cu mici excepţii, pare a fi o ţară în perpetue convulsii politice şi economice, cu imense carenţe de administraţie la nivel instituţional şi comunitar, şi cu o cultură foarte dinamică (dar s-ar putea să mă înşel). Deja ne-am întors de cîteva ori, din Franţa, Spania sau Grecia – noi am încercat cu obstinaţie să trăim în România – despărţirea este ireversibilă şi pragmatică. Nu dorim să plătim impozite în România, preferăm să plătim în Canada, unde guvernul cheltuieşte banii noştri mult mai eficient.

Andreea Scarlat *a studiat arhitectura la Bucureşti. Una dintre lucrările ei de artă monumentală urmează să fie instalată în 2010 în centrul oraşului Toronto, unde trăieşte şi lucrează din 2002.*

Ioana LUNGEANU

Trăiesc o idilă perfectă cu ţara mea

În decembrie 1989 aveam 24 de ani şi eram secretară la o facultate cu profil tehnic din Iaşi. Clădirea facultăţii era undeva pe malul Bahluiului, avea ferestre mari şi spaţii deschise în care frigul şi lipsa căldurii se simţeau în fiecare iarnă. Clădirea era modernă şi frumoasă, şi fusese inaugurată de Ceauşescu într-un septembrie, la început de an universitar. Într-o seară, cînd tata asculta Europa Liberă (bruiaj puternic, tata dădea sunetul la maximum, iar ţiuiturile se auzeau de la poarta casei), am auzit o casetă înregistrată la Timişoara. Vocile acelea furioase, zgomotul fricii şi al mulţimii sînt şi azi pentru mine semn că ceva sau cineva o să schimbe lumea aşa cum o ştiam pînă atunci. Imediat după aceea, pe străzi au început să patruleze civili (gărzi patriotice?) însoţiţi de oameni în uniformă. Cînd veneam acasă de la serviciu, îi vedeam mergînd cîte doi, înarmaţi şi tăcuţi, prin întuneric.

Vestea că Ceauşescu e pe ducă ne-a adus-o la secretariat doamna Geta, curiera. Doamna Geta aducea hîrtii la semnat, sau alte documente importante, dinspre secretariate la rectorate, şi invers. În plus, ştia cînd se vînd sandale albe la magazinul de pantofi şi ne dădea şi alte informaţii utile, cum ar fi: unt la „Mioriţa“, pîine proaspătă la alimentara din colţ etc. Ceauşescu – zicea ea – a făcut adunarea asta şi

oamenii l-au huiduit. Nu-mi amintesc ca cineva să fi comentat, dar radioul gri făcut la Tehnoton Iaşi a fost deschis imediat. Am putut auzi toţi, foarte clar, vocea lui Caramitru anunţînd că „dictatorul a fugit". În secretariat erau şi cîteva cadre didactice, care au ascutat fără să zică nimic. După un timp, unul din ei a oftat „în sfîrşit!", şi s-a uitat în jur, cu un soi de îndoială întrebătoare. Nu mai ţin minte limpede, dar cred că în ziua aceea am plecat mai repede de la serviciu şi, în drum spre casă, m-am putut convinge că, într-adevăr, ceva se întîmplase. Pagini rupte din cărţi cu poza lui Ceauşescu, un stîlp prăbuşit la pămînt, multe hîrtii, ca şi cum cineva ar fi vrut să şteargă în cîteva ore toată minciuna scrisă în zeci de ani.

România nu m-a dezamăgit niciodată pentru că nu am aşteptat nimic din partea ei. România este amorul meu secret, am trăit şi trăiesc o idilă perfectă cu ţara mea. Nu pentru că locul ar fi fost sau este perfect, ci pentru că amintirile mele despre ţara în care m-am născut sînt perfecte. Îmi trebuie o secundă să închid ochii şi să mă văd, cu patruzeci de kile mai puţin şi vreo zece ani mai tînără, ţăcănind pantofii cu toc metalic pe culoarele de la TVR Iaşi.

A fost imposibil să nu plec pentru că, atunci cînd am făcut-o, nu ştiam să spun „nu". Şi azi am probleme să fac asta. Mi-a fost imposibil să mă uit în ochii cuiva şi să spun: „dragul meu, poate ţie ţi-e greaţă de locul ăsta, poate că ţara asta nu a fost într-adevăr bună cu tine, dar mie mi-e bine aici. Aşa că nu vreau să plec, şi gata". N-am putut spune asta atunci şi, ca atare, am plecat. În plus, nu eram total conştientă de faptul că odată plecată, am să încep să mă schimb ireversibil, aşa cum şi ţara din care am plecat a început să se schimbe. O anume curiozitate de a vedea ce-i dincolo de *the big pond* a contribuit la acest pas.

„Ubi bene, ibi patria" aşa gîndeşti tu – mi-a zis tata cu reproş, cînd am plecat. Cît despre mama, ea n-a zis nimic, doar a plîns o săptămînă. Dacă rămîneam în România, nu îi necăjeam pe părinţii mei aşa cum i-am necăjit. M-am dus la mai bine? „Mai binele-i duşmanul binelui" – spunea bunicul meu. Bunicul era un om rece şi neprietenos, nu mă plăcea şi nu-l plăceam, dar uite că mi-a lăsat cuvintele astea să-mi aduc aminte de ele cît oi trăi.

Citeam acum cîteva seri cu fetele mele o lecţie la *Science*. Legea conservării energiei. Foarte interesant. Nu creezi sau distrugi energie, e doar un schimb între două sisteme. Ce am ratat plecînd am cîştigat, cred, aici. Am ratat 365 de zile x opt ani de respirat într-un spaţiu familiar, aproape de părinţi şi de prieteni. Am ratat iluzia că există locuri perfecte. Am renunţat la tentaţia de a crede că nu am limite şi că dacă vreau, orice e posibil. Am limite şi cîteodată pot fi tare proastă. Atunci mă ascund de mine şi de ceilalţi şi petrec ore întregi la computer, uitîndu-mă la poze din România pe Internet. Sau mă uit la oameni cu privirea tîmpă, şi dau impresia că nu înţeleg. Iar, cîteodată, pot fi foarte deşteaptă şi stăpînă pe mine, pot fi eficientă şi exactă, pot munci ore la rînd şi pot gîndi în altă limbă.

Pe de altă parte, dacă nu veneam aici, nu aş fi văzut cum arată o ţară în care ambulanţa vine la timp. O ţară în care, cînd sistemul nu funcţionează, cineva e făcut responsabil, face puşcărie şi plăteşte amenda. Dacă nu veneam aici, nu puteam fi martor la un stil de viaţă total diferit de cel cunoscut mie pînă atunci. Pînă să ajung în Canada, credeam că la -35°C lumea îngheaţă în timp precum Frumoasa din Pădurea Adormită. Cînd colo, aici oamenii răzuiesc parbrizele maşinilor, bodogănind în barbă, şi se duc unde au treabă. Dacă nu veneam aici, nu eram martor la un anume fel de a fi trist şi de a arăta că-ţi pare rău. Mai ţineţi minte filmele româneşti în care o bunică îmbrobodită cu batic negru se uită la un peisaj dezolant plîngînd cu mîna la gură? N-am văzut imaginea asta aici. Cînd sînt inundaţii sau alte nenorociri, oamenii se adună şi pun saci cu nisip, ca să nu-i cuprindă apa. Iar dacă apa-i mare şi le strică locuinţele, oftează şi povestesc că asta li s-a mai întîmplat şi în 1983. Cel puţin asta se vede la ştiri. Dacă nu veneam aici, nu aş fi făcut cursuri de prim ajutor pentru că mi s-ar fi părut futil. De ce să fac eu resuscitare cardio-pulmonară unui necunoscut? Sau nu mi s-ar fi părut ciudat să citesc în ziarele româneşti că o fată a fost lovită de o maşină, pe trecerea de pietoni, şi că Poliţia nu a intervenit, deşi era în zonă. Dacă nu veneam aici, aş fi rîs cu mai multă poftă la *Filantropica* şi aş fi urmărit pînă la capăt *Moartea Domnului Lăzărescu*.

Wherever you go, there you are – spun americanii (cu accent pe *you*). Cu alte cuvinte, nu cred că pleci din România supărat pe lume, iute la mînie sau rău de muscă, ajungi aici şi devii peste noapte împăcat cu sine şi cu ceilalţi. „Cînd am intrat în aeroport, am găsit libertatea" – am citit într-un e-mail de la un „plecat". Cum adică, m-am întrebat? E de ajuns să iei avionul (o experienţă oricum purificatoare pentru mine, căci nu-mi place să zbor) şi trăieşti prima experienţă edificatoare (an *epiphany*, ar zice canadienii) imediat, la aterizare? Mie, cu siguranţă, nu mi s-a întîmplat aşa. Cînd am plecat în anul 2000 din România, eram redactor la TVR Iaşi. Nu eram şi nu mă consideram vedetă. Eram doar un om care avea şansa să facă ce-i place, dintr-un alt milion de oameni cel puţin la fel de, dacă nu chiar mai capabili pentru munca asta. Am plecat la o lună după soţul meu, cu fetele mele, care atunci aveau patru ani. Ca-n filmele făcute la Bollywood, am coborît scările de la bloc cu fetele care plîngeau, şi strigau după mama „Bunicaaa, bunicaaaa". N-am plîns în maşină şi nu m-am uitat înapoi cînd am intrat în avion. Am băut două pahare de whisky, iar stewardesa de la Lufthansa s-a uitat la mine cu milă, şi nu mi-a mai cerut bani şi pe-al treilea pahar. Cînd am ajuns în aeroportul din Calgary, era după-amiaza şi ne era foame. Formalităţile au fost scurte, iar doamna de la Vamă ne-a zîmbit şi ne-a zis: *„Welcome in Canada"*. De-abia atunci m-a apucat plînsul şi mi s-a strîns inima. Trei săptămîni mi-a fost frig întruna (era luna mai, iar în Calgary erau 4°). Făceam băi fierbinţi şi dormeam. Într-o după-amiază m-am trezit şi m-am gîndit că n-ar fi rău să încep să caut un serviciu. În luna iulie, am început să lucrez într-o fabrică, în august, un an mai tîrziu, am găsit serviciu într-un teatru din Calgary, la contabilitate. Şase ani mai tîrziu, mi-am rupt piciorul, am fost concediată şi m-am întors la şcoală. M-am simţit bine şi mi-a plăcut că era greu ce învăţam şi că înţelegeam ce învăţ. După un an, în noiembrie 2008, am obţinut o diplomă în Servicii Sociale. Deocamdată însă, nu-s nimic şi nici nu încerc să fiu ceva. Astăzi, Ioana din Calgary, provincia Alberta, vestul Canadei, nu-i nimic şi nimeni. Doar un om în timpul vieţii sale, cum ar zice Stănescu. Sînt încă obosită după alergătura asta, pînă aici, în punctul ăsta în care nu-s nimic, decît eu. Poate am să încep să lucrez, poate am să-mi continui studiile, în Ştiinţe Sociale. Încă am timp să mă uit în urmă şi să încerc să-mi imaginez ce-o să fie de acum încolo. Nu mă grăbeşte nimic.

M-aş întoarce în România fără nici o condiţie. Mai precis, aş imigra în România fără nici o condiţie, pentru că pasul acesta ar fi la fel de greu. Mi s-a întîmplat să spun asta cu voce tare şi afirmaţia mea a fost întîmpinată cu sprîncene ridicate. Unii au încercat să-mi explice, ştiinţific, de ce şansele mele ar fi minime, date fiind condiţiile socio-economice. Altfel spus, ce-ar putea face o femeie de vîrsta mea, supraponderală şi cu nervii întinşi la maximum, în ţara asta? Poate că, dacă întrebam un canadian ce părere are despre venirea mea în ţara domniei sale, aş fi primit acelaşi răspuns. Dar cum nu am întrebat pe nimeni, am aterizat şi am continuat să trăiesc inconştient într-o ţară străină şi într-o limbă străină. Aş spune că într-un fel, de aici, din Canada, România îmi pare a fi ţara părinţilor fără copii şi a copiilor fără părinţi. Părinţii generaţiei mele îşi văd copiii o dată la cîţiva ani sau mai rar. Fără ei, anumite emisiuni de la televizor, cu muzică şi întîlniri duioase, ar fi fost posibile doar pe jumătate. Unii mor înainte de a-şi lua rămas-bun. Alţii aşteaptă telefonul săptămînal, iar cînd telefonul sună, răspund şi spun „ştiam că eşti tu". Unii sînt fericiţi că lor, copiilor, le este bine „acolo". Alţii sînt sceptici în legătură cu „cîinii cu covrigi în coadă". Între ei e o mare singurătate. Ori părinţii au plecat la muncă, cu anii, şi şi-au lăsat copiii pe la rude. Unii copii se bucură de adidaşii noi şi se laudă cu jocurile electronice. Alţii se sinucid, convinşi că mama nu-i mai iubeşte. Din jocul ăsta lipseşte cineva – eu sau tu sau orice alt om cu inima bună şi modestit de viaţă –, care să lipească piesele din puzzle, cu o vorbă bună. Cum să nu-mi găsesc locul într-o ţară care are nevoie de atîta iubire?

***Ioana Lungeanu** a lucrat la TVR Iaşi între anii 1993-2000. Din 2000 trăieşte la Calgary, Canada.*

Iulian NISTEA

Angajat în „legiunea străină"

În decembrie '89 aveam 17 ani şi jumătate şi eram în ultimul an de liceu, la Alba Iulia. Cea mai pregnantă amintire din momentele acelea e următoarea: nu aveam decît un radio mare cu lămpi, din acelea vechi, în casă. Era la mine în cameră, şi îmi amintesc că printr-o poartă a norilor am prins într-o zi un post iordanian la care am auzit o melodie care mi-a plăcut foarte mult: „Stop" de Sam Brown. Aveam să aflu mai tîrziu că este hitul ei cel mai cunoscut. La altceva nu prea folosea aparatul acela, iar dacă tata asculta Europa Liberă, o făcea, probabil, cînd eu nu eram acasă. Numai că în ziua Revoluţiei – care dintre ele, nu mai ştiu – tata vine în cameră şi dă drumul la radio. Era pe la început de după-amiază, eu stăteam pe jos, citeam, pe fereastră intra soarele. La Vocea Americii se vorbea despre Revoluţia de la Timişoara. S-au pronunţat şi nume (de Iliescu se vorbea deja ca despre un disident), se făceau speculaţii, Ceauşescu trebuia să cadă, România rămăsese ultima ţară din blocul estic comunist... M-am uitat în sus şi, cum tata era sprijinit de o comodă, i-am văzut pulsul bătînd cu putere, în mînă! Am fost tot timpul un copil destul de aerian şi mie Revoluţia nu mi-a oferit altă emoţie mai mare decît cea pe care am simţit-o prin imaginea sîngelui care pulsa nefiresc de puternic în venele tatălui meu, un om care trăise practic toată viaţa în România comunistă.

În Cugir s-au revoltat muncitorii, acolo a fost mai grav, însă în Alba Iulia cred că n-a murit nimeni. Se auzea din cînd în cînd cîte-un pac-pac, şi nu se ştia exact dacă sînt împuşcături reale sau efecte sonore puse la difuzoare. Tata nu m-a lăsat să ies din casă; nici pe alţi colegi de la liceu nu i-au lăsat părinţii, şi totuşi unii au ieşit. Din cînd în cînd, mai trecea cîte o bandă jalnică de oameni pe stradă. Astăzi sînt preot şi inevitabil fac băi de mulţime; dar, de fapt, nu mi-a plăcut niciodată să merg la manifestaţii şi nu voi fi niciodată în stare să urlu lozinci alături de mii de oameni. Iar cînd o revoluţie rămîne abstractă, nu poate să-ţi fie frică.

20 de ani e o cifră bună. Oau! De la Revoluţie au trecut 20 de ani! Se spune că un monah care merge, de exemplu, să trăiască la Muntele Athos de-abia după 20 de ani ajunge la o primă fază de maturitate, cînd devine „un om încercat".

Eu n-am avut niciodată intenţia să plec din ţară. Ţara este aşa cum este. După 1990 am ieşit de două ori în străinătate, de exemplu, în pelerinaj la Santiago de Compostella. Trebuie să treci prin toată Europa ca să ajungi în Spania, am făcut prima experienţă a Europei în 1992 şi nu m-a încercat atunci nici un imbold entuziast de a părăsi România. Azi trăiesc în Franţa, dar cu înţelegerea sigură că mă aflu şi eu, şi alţi români, într-o ţară civilizată în cotloanele căreia se află o sub-civilizaţie. Lumea vorbeşte la superlativ despre Paris – oraşul romantic prin excelenţă –, dar Parisul e plin de colţuri unde lumea nu e numai suburbană, ci sub secolul XXI, ca să nu spun XX. Întîmplarea a făcut ca în această primă ieşire a mea în lume, ca român liber, să văd şi această faţă a Occidentului. Sînt un om care priveşte. Cînd priveşti bine, vezi dincolo de poleială – reală, firească –, vezi ruina din spate, cu nimic mai puţin reală. Privind printre paiete, n-am fost deloc sedus de mirajul Occidentului.

Am ajuns să trăiesc în Occident printr-un hazard. După cîţiva ani de studii la Facultatea de Matematică şi după absolvirea Facultăţii de Teologie, am ajuns la Episcopia de la Alba Iulia, ca bibliotecar, secretar, redactor la revista episcopiei. După care, am plecat la Muntele Athos pentru trei luni. Acolo, la mănăstirea Simonos Petras, sînt doi francezi. Unul dintre ei este părintele Macarie, cunoscut în lumea ortodoxă pentru publicarea unui celebru sinaxar. „E păcat că pleci – mi-a spus la despărţire – dar, dacă vei vrea, du-te în Franţa, la metocul părintelui Placide." N-aveam nici o intenţie să mă duc. M-am întors la o mănăstire din România, dar după un timp s-a dovedit că nu era o potrivire între felul meu sufletesc şi felul acelei mănăstiri. Am ajuns atunci într-un moment de cumpănă. În acel timp, Mitropolitul Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale căuta un preot pentru biserica românească „Sfinţii arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail" din Paris, unde părintele Constantin Târziu rămăsese singur. Se căuta un preot ortodox care să se potrivească, în sensul de a nu avea un trecut care să jeneze sensibilităţile dintr-o comunitate care tot timpul a fost anticomunistă şi a luptat pe faţă împotriva comunismului din România. Am fost printre cei recomandaţi: să vin, să nu vin? N-am ştiut prea bine la ce vin, dar am venit pentru că eram într-o cumpănă. Şi s-a dovedit, după şapte ani cîţi au trecut din 2002, că, pentru traseul meu personal, a fost providenţial.

Mi-am rezumat linia vieţii de pînă acum pentru a arăta că am fost şi eu, ca mai toţi tinerii români de la Paris care vin astăzi şi se spovedesc la mine, un tînăr care-şi căuta locul. Suferinţa care-i macină pe mulţi tineri azi este că nu-şi găsesc locul. Altădată, tinerii îşi găseau mai repede menirea. Astăzi, fac studii care nu se mai termină, trec de 30 de ani şi nu-şi mai găsesc locul în lume. Eram şi eu exact la vîrsta aceea, mă învîrteam, intram în cîte un *„rond point"*, ameţeam în sensul acela giratoriu, căutînd ieşirea potrivită. Am fost apoi hirotonit preot celibatar la Paris, şi de atunci am sentimentul că mi-am găsit locul. Probabil că mi se potriveşte sufletul comunităţii de aici şi un anume mod de viaţă.

„Ce s-ar fi putut întîmpla dacă rămîneam acasă" nu există în vocabularul gramaticii mele interioare. Nu-mi

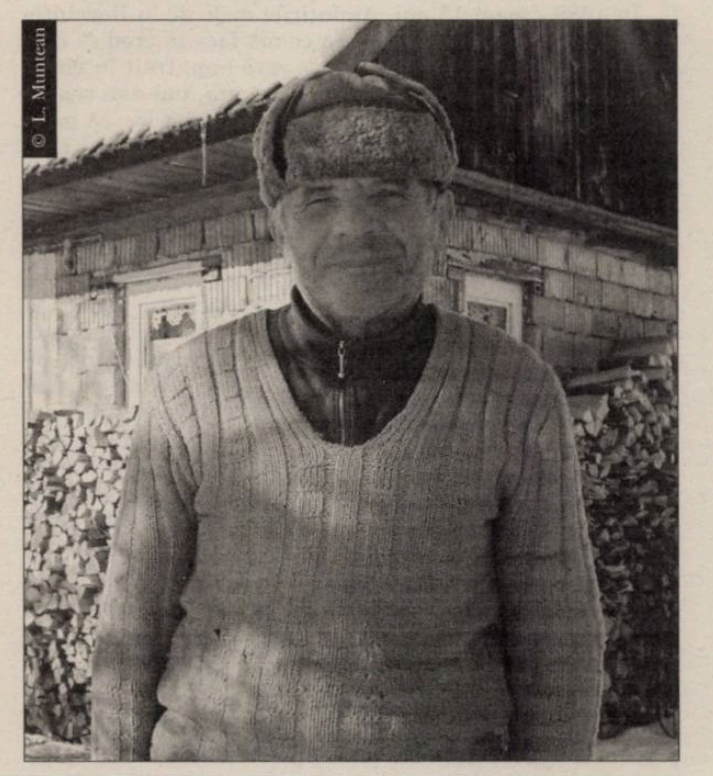

pierd energia cu speculaţii despre un viitor care încă nu există sau despre un trecut care e... trecut. Cîtă vreme am venit aici şi sînt la locul meu înseamnă că n-am pierdut nimic. Aici trăiesc în lume. M-aş fi bucurat poate să mi se fi potrivit viaţa acolo, la mănăstire în România. Dar ce nu se poate nu se poate. Am fost implicat în multe proiecte editoriale, reviste din domeniul teologic şi cultural, dar nimeni nu e de neînlocuit, ele rămîn pe mîna altora, continuă prin alţii sau pur şi simplu se opresc, şi tu poţi merge înainte şi poţi face altceva bun în altă parte. Prin faptul că am primit acest mare dar de a avea sentimentul că sînt la locul meu, n-am nici un fel de regret şi nici o nostalgie faţă de România. Poate doar de dealurile de la Sălciua (judeţul Alba), de pe valea Arieşului, de unde sînt bunicii şi tata, de munţii cei molcomi ai Trascăului şi de odihna lor să-mi mai fie dor cîteodată, pe acest pămînt străin, care mi-a devenit acasă.

În comunitatea românilor din Paris sau din Franţa, tema cea mai mare este situarea în două lumi. Şi eu sînt între două lumi, dar eu, unde trăiesc, acolo trăiesc. Intelectualii, deşi trăiesc mai izolaţi, par a se adapta mai bine: poate pentru că vorbesc limba ţării mai bine, dar în acelaşi timp gustă mai mult din deliciile intelectuale şi civilizatorii ale acestei lumi şi apoi, cînd se întorc în România, le devin insuportabile balcanismul şi turcismul, nu doar simplitatea şi mizeria vieţii. Oamenii simpli trăiesc, ca să folosesc un cuvînt urît pe care îl asum pozitiv, în haite sau în ciurde. De obicei sînt mai mulţi dintr-un sat, nu le place şi nu pot să trăiască singuri, ceea ce-i ajută. Dar se molipsesc şi ei de bunăstarea occidentală şi acasă încep, la rîndul lor, să nu se mai simtă bine, poate mai puţin decît intelectualii. Copiii lor, născuţi aici şi din care şcoala face nişte francezi, nu se vor mai adapta niciodată în România. Scapă acestei situaţii cei care au venit să muncească ca nişte robi, cei pe care familia îi aşteaptă acasă.

Nu ştiu prea bine cum arată România de azi. Dacă mîine vîntul mă va sufla spre acolo, mă voi duce şi mă voi refamiliariza cu România. România din tabloide, şi mă refer la mai toate cotidienele de astăzi, nu mă interesează. Mă duc de două-trei ori pe an în România şi văd schimbarea aşa cum cineva vine şi-ţi vede copilul după jumătate de an şi-şi dă seama, dintr-odată, că a crescut. E o evidenţă că lucrurile se schimbă: mai încet decît am sperat noi, cei care l-am înjurat pe Silviu Brucan care zicea că trebuie să treacă 20 de ani ca să se vadă vreo schimbare... „Ce ticălos!" – îi aruncam în faţă atunci. Astăzi nu te mai izbesc acele maghernițe sinistre de peste tot şi cînd într-o ţară găseşti repede nişte cafenele în care îţi face plăcere să intri înseamnă că există o anumită prosperitate generală, că ceva se întîmplă bine.

Ce-aş putea face eu în România, mă întreb. Cînd eşti preot în Occident, te „specializezi" în modul de viaţă al românilor care trăiesc aici, eşti un fel de preot în trupele speciale, un fel de „legiune străină". Capeţi o anume experienţă, iar natura acestei experienţe se valorifică bine într-un mediu specific. Locul meu e, deocamdată, printre românii dezrădăcinaţi.

Iulian Nistea *este preot celibatar la biserica românească „Sfinţii Arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail" din Paris.*

Monica HEINTZ

Experienţa Piaţa Universităţii

În 1989 aveam 15 ani. Amintirile mele de la Revoluţie nu sînt estompate de timp, ceea ce mă face să cred că este evenimentul cel mai important pe care l-am trăit în viaţă. De multe ori, cînd îmi regîndesc existenţa, îmi dau seama că aş fi fost complet diferită dacă nu ar fi avut loc; că toate deciziile mele, forţa şi slăbiciunile pe care le am îşi trag cumva seva din umblatul nebun pe străzile Bucureştiului în zilele de 21-29 decembrie 1989, care revine periodic în memorie ca să hrănească ceea ce fac. Îmi amintesc că atunci am fost eu însămi şi am nevoie să mă reîntorc periodic la ideile şi exigenţele mele de atunci, ca să nu ajung să fac compromisuri. Norocul meu a fost să locuiesc atunci la Bucureşti, la 100 de metri de Piaţa Victoriei, la etajul nouă al unui bloc socialist care-mi servea măcar de punct de observaţie a evenimentelor, atunci cînd nu aveam voie să ies din casă (trebuia să-mi păzesc fratele de cinci ani, care era răcit, cînd părinţii erau la manifestaţie, pe 21 decembrie, în Piaţa Romană, şi să lungesc minciunile la telefon în faţa bunicilor care îşi cunoşteau suficient copiii încît să tremure de teama că nu vor sta acasă). A sta închisă în casă cu responsabilitatea fraţilor mai mici nu era singura povară. În dimineaţa aceleiaşi zile, revenind de la Piaţa Amzei, intersectasem pe Calea Victoriei coloana de demonstranţi oficiali care se îndreptau spre Piaţa Palatului, cu pancartele lăsate în jos, obosiţi, banali. Îmi amintesc foarte bine cum am traversat rîndurile lor şi la sfîrşit le-am scuipat în urmă. Ştiu, nu se face, dar aveam 15 ani atunci, eram un *garçon manqué* şi nu înţelegeam de ce adulţii se comportă precum oile. Cînd acea demonstraţie s-a întors la 180°, mi-a fost deci îngrozitor de ruşine de acel gest pretenţios.

Dacă pe 21 decembrie am avut sentimentul că istoria se fabrică aici şi acum, 22 decembrie este momentul din viaţa mea în care am simţit cel mai tare bucuria de a aparţine unei comunităţi. Oamenii mi se păreau atît de frumoşi, de mîndri, de excepţionali! Vieţile tuturor mi se păreau preţioase, nimeni nu şi le putea rata. În loc de uniformitate, vedeam doar diversitatea excepţională a unor portrete ambulante peste tot în jurul meu. Asta nu a durat foarte mult, de la o zi la alta contextul s-a schimbat. În seara zilei de 22 am fost în pelerinaj la Sala Palatului, să celebrăm toţi, fericiţi, în familie. Întorcîndu-ne de acolo, am văzut la televizor incendiile şi că începea să se tragă. În zilele următoare chiar şi împuşcăturile se banalizaseră – se trăgea de pe blocul vecin care era încă în construcţie şi mergeam pe trotuarul de vizavi, fără frică, era ca un foc de artificii care nu ne putea atinge, una dintre relele necesare ale momentului. Făceam de gardă la bloc pe rînd ca să ne păzim de teroriști, dar nu îmi amintesc să fi stat ascunşi în casă cînd s-a zvonit că se află un terorist pe blocul din faţă. Cred că mai sînt şi acum urme ale unor gloanţe în blocurile noastre, dar nu s-a tras în oameni şi oricum armele de foc sînt atît de abstracte, încît nu îmi amintesc să fi fost deloc terorizaţi. Mai terorizant a fost să stăm ceasuri întregi în faţa televizorului şi să adormim claie peste grămadă acolo, ca să urmărim procesul lui Ceauşescu, televizorul mereu aprins, în speranţa că vom avea veşti noi. În dimineaţa zilei de Crăciun, în blocul din faţă cineva şi-a scos difuzoarele şi a răspîndit nişte colinde frumoase în tot cartierul. Pentru mine cel mai important a fost faptul că în acele două săptămîni am devenit adult. Ulterior nu am mai avut ocazia să dau înapoi. După ce mi se încredinţase garda la bloc, descărcarea ajutoarelor, mi s-a părut firesc să mă implic la liceu în revendicări şi reforme, multe dintre ele cerînd ca votul să fie posibil începînd de la vîrsta de 15 ani (cît aveam eu atunci). Ni se părea tuturor firesc să avem dreptul de vot după ce ne-am asumat dreptul să participăm la Revoluţie. Ar fi fost îndeajuns să ne luăm şi dreptul de a vota – de ce nu? atunci totul părea posibil. Oricum, eram convinşi că ştim mai multe şi gîndim mai clar decît alţi adulţi conservatori.

Revoluţia ne-a dat mult entuziasm şi speranţă, dar am descoperit cu frustrare, după ce lucrurile au reintrat in normal, că nu aveam de fapt nici o putere. Nici părinţii mei nu puteau spera să schimbe ceva, darămite cei de vîrsta mea. De votat nu puteam vota: eu nu am putut nici în 1990, nici în 1992, am împlinit vîrsta de 18 ani la cîteva zile după alegeri. A ieşit Iliescu, şi ni se părea sfîrşitul lumii, adică reîntoarcerea la comunism. Atunci credeam ca Revoluţia a eşuat. Aceiaşi oameni reintrau în funcţii şi descopeream că oamenii noi, ai Revoluţiei, nu erau decît fiii celor care fuseseră la putere, tot nişte *apparatchiks*.

Atunci au început să emigreze cîţiva dintre colegii mei şi am început să mă simt străin în România. Pe lîngă faptul că ne simţeam fără putere – noi, care avuseserăm timp de cîteva luni iluzia puterii (cam din decembrie 1989 şi pînă la alegerile din mai 1990, trecînd prin experienţa manifestaţiilor din ianuarie de la Piaţa Victoriei, prin experienţa Piaţa Universităţii), s-a adăugat şi faptul că perspectiva s-a lărgit şi am descoperit că Bucureştiul, România nu reprezintă centrul lumii. Or, după ce avusesem impresia că am contribuit la crearea istoriei, aici şi acum, nu puteam concepe să nu fiu în centrul lumii în continuare. Cînd colegii mei de liceu au început să plece, am avut senzaţia de abandon, că rămîneam la periferie. De asta m-am agăţat de primul tren pentru a pleca – o bursă de 10 luni obţinută de mama mea în Franţa. Eu eram minoră şi am urmat-o; ea s-a întors în ţară, eu, devenită între timp majoră, am rămas. Primele şase luni cît să-mi termin liceul m-am ocupat de nişte copii, eram (ilegal) *jeune fille au pair*. Nu era obişnuit atunci pentru intelectualii cu pretenţii să stea pe post de fată-n casă, dar pentru mine însemna independenţă şi o viaţă nouă. Aş minţi dacă aş spune că numai conjunctura politică din România, care ni se părea atunci lipsită de speranţă (ex-comuniştii realeşi pentru a doua oară consecutiv), m-a determinat să plec. A fost şi o aventură personală, parte din procesul meu de a deveni adult. Or, dacă noi ne consideram deja adulţi la 15 ani din cauza Revoluţiei, la 18 ani trebuia să devenim adulţi şi în sensul independenţei financiare (ulterior am trecut prin perioade mai puţin independente fără frustrări, dar atunci nu mai aveam deja nimic de demonstrat).

Am lăsat în urmă o vocaţie şi probabil o profesie. Pe atunci descoperisem teatrul şi mă pregăteam în cadrul Şcolii de Artă Populară de la Bucureşti. Cum încă şi astăzi meseria de actor este vocaţia mea fără să fie profesia mea, pe moment, rămîne un rateu. În Franţa, nu m-am putut angaja într-un parcurs de artă dramatică solid, întîi din cauza dificultăţilor de limbă, şi apoi pentru că trebuia să urmez o facultate, cu rezultate bune, pentru a-mi justifica dreptul la şedere la studii.

Cînd am plecat din România, la nici 18 ani, eram o elevă bună, la un liceu foarte bun (Colegiul Naţional „Sf. Sava") şi mă pregăteam să fac o facultate bună, de ochii părinţilor (nu eram sută la sută sigură, dar capacităţile mele în alte ştiinţe exacte fiind reduse, probabil că aş fi urmat matematica, ca şi prietenii mei) şi o facultate aventuroasă (ATF) pentru sufletul meu. Eram deja în două lumi! Odată ajunsă în Franţa, am descoperit o altă lume şi o disciplină căreia în România îi auzisem doar vag numele şi care se ocupa cu studiul „altor societăţi". M-am hotărît să devin antropolog social. Prin 1998, mi-am axat studiile pe România, în ideea că şi cuvîntul este o armă, iar pe vremea aceea erau destule probleme în România împotriva cărora doream să mă bat. Am scris sau editat nişte cărţi, toate despre România sau, mai recent, Republica Moldova. Mi-aş dori să aibă un impact. Dar am în vedere şi alte modalităţi de-a interveni – de exemplu, încerc să susţin prin toate mijloacele introducerea disciplinei antropologie socială în universităţile din România. Este un scop academic, dar cred că şi social, pentru că sînt multe categorii de populaţie cărora antropologia le-ar facilita o sensibilizare (utilă) la diferenţe. Sînt doar nişte încercări, este doar un început. Sper să fac mai mult în următorii 20 de ani, ca să merit şansa extraordinară pe care am avut-o de a-mi alege viaţa.

Astăzi, România se vede atît de bine, încît din 2003 lucrez şi mă implic mai mult în Republica Moldova. Nu mai consider că am vreo obligaţie socială atît de puternică faţă de România, acel angajament pe care mi l-am asumat oarecum la Revoluţie şi în anii de după, cînd ne-am considerat cea mai norocoasă generaţie – deci o generaţie obligată să dea istoriei pe măsura a ceea ce primise. Sînt destul de bine informată ca să ştiu că România se confruntă cu anumite probleme – scăderea nivelului cultural simultan cu dezvoltarea societăţii de consum, depersonalizarea relaţiilor (care, sigur, într-o primă instanţă în România face să fie măturat nepotismul), vieţile fără ideal etc. –, dar multe lucruri sînt pe un făgaş bun; iar celelalte sînt pe acelaşi făgaş prost ca şi în Europa Occidentală, faţă de care am început să am, de asemenea, nişte obligaţii sociale. La un moment dat, va trebui să încerc să le satisfac (simultan) pe amîndouă. Faptul că cercetările mele de teren, profesia mea, ceea ce scriu (aproape) zilnic, sînt legate de România nu mă lasă să realizez că sînt la distanţă. Mobilitatea mea geografică din ultimii 15 ani mă face să văd un sejur mai lung în România, posibil. Dar atîta vreme cît eu nu mai am stabilitate geografică, nu ar fi vorba de o întoarcere, ci de o etapă.

Monica Heintz *este profesor de antropologie socială la Université Paris Ouest Nanterre La Défense. A publicat* Etica muncii la românii de azi *(Editura Curtea Veche, 2005, volum distins cu Premiul de debut al Fundaţiei Anonimul).*

Mircea KIVU

Scurtă taxonomie a diasporei româneşti

Diaspora românească este departe de a se constitui într-o categorie unitară. Mai întîi, există distincţia dintre cei care *au plecat,* aproape întotdeauna de nevoie, şi cei care *au rămas,* doar că deplasările aleatoare ale graniţelor, caracteristice acestei părţi a Europei, i-au plasat în afara spaţiului oficial al naţiunii de referinţă. Prima categorie cunoaşte, şi ea, cel puţin trei categorii diferite, fiecare avînd caracteristici proprii, doar toate făcînd parte din ceea ce demografii numesc *migraţie de respingere* – adică motivaţia principală nu a fost dorinţa de a trăi mai bine, ci disperarea.

Vorbim, mai întîi, despre cei plecaţi în lunga perioadă a Războiului Rece, care cum au putut – unii au fost „cumpăraţi" cu bani buni plătiţi statului român, alţii au cerut azil politic după ce reuşiseră să scape din spatele Cortinei de Fier (o excursie, o deplasare „în interes de serviciu"), alţii au fugit pur şi simplu peste graniţa nu întotdeauna suficient de bine păzită, riscîndu-şi libertatea şi viaţa. Cei mai mulţi dintre ei sînt reprezentanţi ai fostelor „clase exploatatoare" sau urmaşi ai acestora, oameni care, dacă nu ar fi înfundat închisorile comuniste, ar fi fost marginalizaţi într-un sistem în care „dosarul curat" era condiţia necesară promovării sociale. Preţul plătit odată cu emigrarea era enorm, căci ruptura era (sau părea) definitivă, odată plecaţi ştiau că nu vor reveni cu adevărat niciodată. De regulă, s-au integrat relativ uşor într-o lume occidentală în plină ascensiune şi încă dispusă să acorde un minim sprijin puţinilor scăpaţi din „lagărul comunist".

Viaţa în emigraţie era mereu pîndită de fantoma Securităţii, cei nou veniţi erau întotdeauna priviţi cu suspiciune, ca posibili agenţi acoperiţi (nu puţini chiar erau), aici fiind poate cauza proverbialei discordii din sînul diasporei româneşti – în opoziţie cu cea poloneză, ungureasc㠄 etc.

Revoluţia din 1989 a însemnat pentru aceşti oameni un miracol: nesperat, aveau să-şi redescopere (nu rareori, cu reciprocă dezamăgire) rudele şi prietenii de care se crezuseră despărţiţi pe vecie. Mulţi dintre ei au sperat şi au dorit în primele luni că vor putea reveni într-un fel sau altul, că vor putea aduce în ţară experienţa vieţii într-o lume liberă (Ion Raţiu e doar cel mai notoriu exemplu). Nu în ultimul rînd, au sperat o minimă reparaţie, căci cei mai mulţi fuseseră deposedaţi de averi mai mult sau mai puţin importante. S-au izbit însă de sindromul „n-au mîncat salam cu soia", de idiosincrazia reîntoarcerii moşierilor, de o birocraţie descurajantă şi de o corupţie generalizată, cu care s-au confruntat fie atunci cînd au încercat să pună bazele unei afaceri, fie atunci cînd s-au crezut în drept să-şi recupereze proprietăţile confiscate. Nu au înţeles niciodată de ce fusese nevoie să moară oameni pentru ca în România puterea politică să fie preluată de partidul continuator al celui comunist, iar cea economică – de către urmaşii demnitarilor comunişti. Cei mai mulţi s-au întors la bunăstarea dobîndită cu greu, acolo unde pentru ei se dovedise abia acum că este definitiv „acasă".

Cei care au emigrat la începutul anilor '90 erau potenţialii formatori ai mult-aşteptatei clase de mijloc, şi lipsa lor a fost una dintre cauzele întîrzierii apariţiei acesteia.

Al doilea val de masive emigrări a avut loc în primii ani ai deceniului zece. Cei care au plecat atunci au fost de două categorii. Pe de o parte, cei care au avut aşteptări mari în decembrie 1989, au sperat o schimbare radicală, mulţi dintre ei au participat activ, în stradă, la Revoluţia din decembrie şi, mai apoi, la protestele din Piaţa Universităţii. Rezultatul primelor alegeri libere, precum şi seria de violenţe care a culminat cu mineriada din iunie 1990, i-au adus la disperare, au crezut că în România aspiraţia spre democraţie este iremediabil sortită eşecului şi au plecat încotro au văzut cu ochii.

În timpul aceleiaşi scurte ferestre deschise în Cortina de Fier în anii 1990-1991 (căci lacătul avea să fie din nou pus, de data asta de cealaltă parte, atunci cînd statele occidentale îşi vor fi văzut bunăstarea ameninţată de un iminent val de imigranţi est-europeni – ne amintim nesfîrşitele cozi din faţa ambasadelor) a mai existat un tip de emigranţi: cei care doriseră să o facă înainte de 1989, dar regimul comunist nu le permisese, şi cei care au preferat să treacă direct la traiul în societăţile unde libertatea şi bunăstarea sînt bunuri definitiv şi (aparent) ireversibil cîştigate, fără a mai risca pasajul printr-o tranziţie indefinită ca durată şi – mai ales – punct terminus. Cei care au emigrat la începutul anilor '90 erau potenţialii formatori ai mult-aşteptatei clase de mijloc, şi lipsa lor a fost una dintre cauzele întîrzierii apariţiei acesteia.

Membrii ambelor categorii ale acestui val de emigraţie sînt mult mai puţin dramatic despărţiţi de ţară decît cei dinainte. Ei vorbesc la telefon cu cei de-acasă, citesc presa pe Internet, vin în vacanţe. Cei mai mulţi nu resping categoric posibilitatea revenirii, fie odată cu o indefinită „normalizare" a situaţiei, fie măcar la pensie. Sînt conectaţi la evenimentele din ţară, constituie grosul votanţilor (întotdeauna de partea dreptei) la secţiile din străinătate, participă la diverse evenimente organizate de ambasade.

În sfîrşit, odată cu eliminarea vizelor şi posibilitatea de a munci în statele occidentale, la mijlocul acestui deceniu s-a produs un nou val de emigrare. De data asta, au plecat îndeobşte oamenii cei mai săraci, care aveau acute dificultăţi în a-şi asigura traiul de zi cu zi. Sînt celebrii „căpşunari", ulterior orientaţi şi spre alte ocupaţii. Şi emigrarea lor a fost la început sezonieră – plecau pentru un timp limitat, în speranţa de a strînge ceva bani pentru a rezova o problemă acută sau pur şi simplu îi trimiteau acasă pentru întreţinerea la şcoală a copiilor. Plecarea lor s-a produs pe baza reţelelor, „trăgîndu-se" unul pe altul – neamuri, cunoştinţe – pînă cînd sate întregi s-au depopulat. Aşa se face că îi găsim cel mai adesea grupaţi – cei din Valea Jiului în Toscana, maramureşenii în regiunea pariziană, moldovenii în Castellon şi zona Veneţiei (cei de peste Prut) etc. Treptat, emigrarea temporară se permanentizează: strîng bani destui ca să-şi facă o casă impunătoare în satul de baştină (e interesant de observat influenţele arhitecturale italiene, spaniole etc. în diverse sate româneşti), dar de regulă aceste case sînt locuite de cîte o bătrînă singuratică, căci între timp fiul a găsit un loc de muncă pentru nevastă, apoi au şi-au adus copiii, aceştia merg la şcoală, învaţă limba ţării, familia prinde cheag, comunităţile se încheagă diminuînd frustrările nostalgice (dintre toţi, sînt emigranţii români cu cea mai ridicată coeziune de grup), iar obiectivul revenirii întru prosperitate devine tot mai vag şi mereu amînat.

Cristina HERMEZIU

Prietenii de la capătul cuvintelor

Mulţi dintre cei care au plecat din România după 1990 sînt astăzi la vîrsta maturităţii şi a deplinelor energii creatoare. Provocarea acestei cărţi (textele din acest grupaj vor fi incluse într-un volum editat de Cristina Hermeziu la Editura Curtea Veche, *n. red.)* coincide fie cu momentul consolidării unei cariere, fie cu „cezura" de la mijlocul vieţii: lentila lucidă, dar şi dureroasă a depărtării, experienţa de a fi în două lumi deodată fac ca privirea lor asupra Revoluţiei române şi asupra celor 20 de ani scurşi de atunci să constituie un document uman excepţional. Veţi găsi în această carte exclusiv confesiunile unor tineri plecaţi din ţară după 1990, un puzzle făcut din experienţe particulare şi frămîntări comune în jurul unor întrebări tulburătoare: cum am trăit *eu* Revoluţia? De ce era imposibil să nu plec? Ce am ratat plecînd? Cum arată, astăzi, România mea?

Am fost surprinsă să constat că prietenii mei de la capătul cuvintelor, pe care, în marea lor majoritate, nu i-am întîlnit niciodată în alt mod decît pe Internet, au primit provocarea acestei cărţi cu un declarat şi netrucat entuziasm. M-am întrebat, pe măsură ce răspunsurile veneau, cum se explică această disponibilitate de a vorbi, cu onestitate şi curaj, despre teme incomode, personale, într-o totală asumare a (dublei) identităţi. Am realizat că ideea acestei anchete jurnalistice acoperea o nevoie profundă, comună românilor răspîndiţi, după 1990, în cele patru zări ale lumii. Nu i-am căutat înadins pe „cei mai buni plecaţi", i-am căutat pur şi simplu *pe cei plecaţi,* gata să privească înapoi nu cu mînie, ci cu o anume intransigenţă a privirii, nedispusă la compromisuri, posibil înduioşătoare, din moment ce obiectul privirii este propria persoană, cea de acum 20 de ani, de dinainte şi de după Revoluţie, cea din ţară şi cea fără de ţară. Cei care au mers pînă la capăt cu acest exerciţiu de sinceritate au trecut, invariabil, de la entuziasmul mărturisit la început, la mărturisirea unei eliberări/elaborări mai dificile decît s-ar fi aşteptat. Paginile cărţii sînt rodul unui fel de chiuretaj interior, pe care l-a făcut posibil acea exasperare a memoriei în condiţiile dublei identităţi, a tensiunilor dintre ele (una o mănîncă pe cealaltă, cea înghiţită o secretă pe a doua) şi în condiţiile absenţei brutale a unei scene fireşti de afirmare/menţinere a identităţii pe cale de dizolvare.

Cartea care s-a închegat în urma destăinuirilor provocate de cinci întrebări e una triplă. E cartea *Revoluţiei,* e cartea *Exilului* şi e cartea *României* contemporane în satul planetar. Titlul *Revoluţia din depărtare* încearcă să arate că cele trei cărţi se cuprind una pe alta, ca nişte păpuşi ruseşti. Ce rămîne din *Revoluţia română,* după 20 de ani, pentru românii care au ales să fie cetăţeni ai lumii, îndepărtîndu-se de casă? Ce rămîne din identitatea de român, la 20 de ani de la Revoluţie, şi la mii de kilometri depărtare de România? Ce faţă arată lumii *România,* la 20 de ani de la Revoluţie, în oglinda (re)sentimentelor celor expatriaţi?

Depărtarea în timp şi în spaţiu se transformă într-o lentilă lucidă şi într-un scut psihologic de apărare. Rememorarea Revoluţiei personale, trăită în anonimat, e însoţită adesea de reflecţii care, cu încărcătura lor retrospectivă, revelează faptul că ceea ce a selectat mecanismul memoriei din momentele concrete ale Revoluţiei devine relevant pentru modul cum s-a construit şi a evoluat identitatea fiecăruia în ultimii 20 de ani. Alegerea stabilirii într-o altă ţară decît România nu e pusă direct în legătură cu modul concret de a fi trăit Revoluţia, dar speranţele sau dezamăgirile legate de acest eveniment se regăsesc de fiecare dată în fundal.

Depărtarea în spaţiu – expatrierea – aduce şi ea o perspectivă valorizatoare. Pînă la urmă, este emoţionant să vezi că *Revoluţia română* palpită în diferite colţuri ale lumii, vie, sublimată, integrată propriei deveniri. Acelaşi experiment aplicat pe scară largă românilor din ţară ar revela probabil destăinuiri similare ca forţă, dar depărtarea de ţara natală, alegerea înstrăinării conferă o încărcătură simbolică amintirilor de la Revoluţie pe care expatriaţii le-au păstrat în toţi aceşti ani. Mai mult decît atît, iradierea identitară a „revoluţiei personale" e mult mai activă în cazul fiecărui exilat, pe care *străinătatea,* înţeleasă ca mediu de fiecare zi, îl obligă mult mai des să se autodefinească. Poate că acesta este orizontul care face să iasă la suprafaţă virtuţile ideale ale Revoluţiei, potenţialul ei încă activ după 20 de ani, capacitatea de a continua să-i transforme pe oameni în profunzime, reaşezîndu-le sau întărindu-le valorile.

Motivele plecării din România, de obicei prea reducţionist clasate în economice sau profesionale, se nuanţează graţie – aş spune – a două aspecte: pe de o parte este vorba de detaşarea (şi onestitatea?) cu care autorii îşi permit să reanalizeze, la distanţă de ani, decizia exilului; pe de altă parte, această analiză este „orientată" de contextul tematic propus, respectiv rememorarea speranţelor sau dezamăgirilor legate de Revoluţie. Astfel, „am plecat din România din curiozitate" se învecinează cu „am plecat din România, obosit de inerţiile profunde ale societăţii" sau „sătul de corupţia de care eu însumi eram în stare". Exilul postrevoluţionar este unul al nerăbdării: tinerii n-au mai avut răbdare să evolueze în ritmul României postcomuniste.

Revoluţia din depărtare este şi o carte despre memorie. Dincolo de magia cifrelor rotunde – 20 de ani de la Revoluţie – demersul de rememorare a „revoluţiilor personale" ale expatriaţilor ridică o întrebare, formulată de altfel de Tzvetan Todorov în *Abuzurile memoriei:* ce facem cu ceea ce am salvat de la uitare, ce destinaţie îi dăm? Simpla arhivare reprezintă, e adevărat, un gest galant faţă de istorie. În momentul în care „trecutul" salvat iradiază în „prezentul" fiecăruia, există şansa ca exigenţele faţă de noi înşine şi faţă de societate să primească în sfîrşit un răspuns real, coborît din utopie. România utopică e ascunsă, ca o păpuşă rusească, în miezul României de astăzi. Ambele au nevoie de experienţa umană a exilaţilor postrevoluţie. Paginile cărţii recuperează ceva din intransigenţele şi compromisurile lor, pagini cu răni şi cicatrice la vedere, nu mai puţin cu surîsuri şi hohote de rîs. Dacă a fost şi mînie, ea s-a mîntuit în mărturisirea publică.

Depărtarea în timp – 20 de ani şi depărtarea în spaţiu – oriunde în lume transformă *Revoluţia română* într-o *(r)Evoluţie.* Cartea e o culegere de *(r)evoluţii personale* ale unor români pentru care a-şi certa ţara natală că nu ştie să *evolueze* mai repede şi în profunzime e o supremă şi dureroasă formă de iubire.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un subiect depăşit

Una dintre laturile, în principiu, profitabile ale unei polemici este aceea că te ajută să-ţi numeri prietenii – care sînt uneori, în acelaşi timp, duşmanii preopinentului. Cum, aici, lucrurile se mai încurcă un pic, le mulţumesc pentru intenţia bună celor ce s-au grăbit să-mi semnaleze feluritele confuzii de persoane din feluritele scrieri ale Cristinei Modreanu (care a „replicat", acum două săptămîni, unor articole critice ale mele la adresa Festivalului Naţional de Teatru 2009, a cărui directoare artistică este pînă în 2010), dar le reamintesc, pe de o parte, că intenţiile bune nu duc neapărat, după cum se ştie, în direcţia bună şi, pe de altă parte, că prostiile cuiva nu le compensează pe ale altcuiva. Cristina Modreanu a avut dreptate: i-am confundat, într-adevăr, pe Richard Foreman şi Richard Schechner, invitaţi să conferenţieze în FNT anul trecut, respectiv anul acesta. Aşa cum am menţionat cu ambele ocazii, nu am putut merge să-i ascult, ceea ce însă, fireşte, nu scuză eroarea, iscată dintr-o nefericită suprapunere de nume ale unor personalităţi provenind din aceeaşi zonă geografică, temporală şi, pînă la un punct, estetică. Aceasta este o explicaţie şi (insist) nu o scuză, mai ales la ora actuală, cînd, chiar şi total ignar să fii într-o chestiune, din trei apăsări pe butoane ajungi la fel de cult şi aproape la fel de inteligent ca un proaspăt doctorand. Tot ce pot spune este că îmi pare rău şi că, pe viitor, o să acord mai multă consideraţie spectrului acelui domn pe nume Alzheimer, care devine din ce în ce mai prezent în viaţa noastră pe măsură ce trecutul ni se acumulează în celule. Această complicată ecuaţie trecut-prezent-viitor mă şi face să reiau subiectul, altminteri depăşit.

Citită la rece, „replica" directoarei FNT dezvăluie o recurenţă interesantă în raport cu scopul scrierii, care este, în chipul cel mai evident, acela de a-l „pune la punct" pe „adversar", adică, în esenţă, de a-l „desfiinţa": textul începe şi se termină cu menţiunea că eu sînt conducătoarea breslei critice naţionale (preşedinte al Secţiei române a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru) şi conţine pe la mijloc două referiri la faptul că am fost, la rîndul meu, directoarea Festivalului Naţional de Teatru. Evident, asta ar trebui să facă şi mai strigătoare la cer eroarea pomenită, ca şi alte lipsuri profesionale de care sînt acuzată, foarte ritos şi pe un ton la limita impertinenţei, în articol. Or, conform unei logici minimale, cum ar trebui să reacţioneze un organ(ism) vigilent cînd i se atrage atît de imperios atenţia asupra existenţei în sînul său, vorba clişeelor comuniste de odinioară, a unui element necorespunzător, ba chiar nociv – pe deasupra, şi în poziţii de comandă? Eliminîndu-l, normal.

Împotriva bănuielii de paranoia personală, care mi-ar putea fi cu uşurinţă atribuită, vine un amănunt de care mi-am amintit întîmplător: dintre toate comentariile critice la adresa ediţiei 2008 a FNT, Cristina Modreanu, cunoscută pînă atunci – şi pe bună dreptate – mai ales ca tînăr ziarist de succes, a „replicat", anul trecut, uneia singure: celei semnate de mine, care, la adunarea criticilor, tocmai fusesem aleasă preşedintă a Biroului în care ea (re)devenise membră. Fără îndoială, schimbul de generaţii dă loc, în toată lumea animală – din care adeseori uităm că omul face, totuşi, parte, măcar prin dimensiunea trecătoare a fiinţei sale –, unor confruntări ce se pot solda, în cazurile extreme, cu morţi; răniţi există întotdeauna. Şi totuşi, lucrurile se pot petrece (şi) altfel.

O invitaţie oarecum neaşteptată din partea Floricăi Ichim, redactor-şef al revistei *Teatrul azi,* a adunat în Rotonda 13 a Muzeului Literaturii Române redactori, colaboratori şi observatori de ieri, de alaltăieri şi de azi ai celei mai longevive, pare-se, publicaţii culturale din România. Înfiinţată în 1956, de Camil Petrescu, şi avînd, la începuturi, în colegiul director sau chiar în redacţie personalităţi precum Tudor Vianu, Ştefan Aug. Doinaş, I.D. Sîrbu, revista *Teatrul* (devenită după 1989, mai ales din raţiuni administrative, *Teatrul azi,* apoi iarăşi *Teatrul,* apoi, în fine, din nou *Teatrul azi)* strîngea în redacţie tineri, mai puţin tineri, bătrîni şi foarte bătrîni în funcţie de numai două însuşiri: pasiunea pentru teatru şi buna stăpînire a limbii române. Priceperea efectivă se dobîndea prin exerciţiu constant; era un fel de calificare la locul de muncă. Aşa cum, în teatru, debutanţii învăţau meserie uitîndu-se la veterani, tot aşa şi învăţăceii într-ale criticii de teatru se şcoleau acolo (şi, trebuie adăugat, nu numai acolo, pentru că, în anii 1960-90, astfel de ateliere cu foc continuu existau şi la *Contemporanul,* la *România literară* ori la *Luceafărul).* Evident, tinerii îşi „ascuţeau dinţii" ca să le ia, treptat, locul bătrînilor – fără să-i sfîşie, însă. Nu idealizez trecutul; *am trăit* acele vremuri – ba chiar, după 1989, am încercat şi eu să le conserv, „nostalgic", chiar la proaspăta *Teatrul azi,* alături, în diverse perioade, de Dumitru Solomon, Cristina Dumitrescu, Victor Parhon, Magdalena Boiangiu (plecaţi, astăzi, din lume), Miruna Ionescu, Mirona Hărăbor, Alina Mang (plecate, astăzi, prin lume), Ileana Popovici, Marian Popescu (plecaţi, astăzi, din publicistica teatrală curentă), Marinela Ţepuş. Nici unul nu credea că vîrsta sau poziţia ierarhică ne pot transforma în duşmani; cu totul altele erau grijile noastre. La revista *Teatrul azi* de acum lucrează alţi tineri – unii, nemeritat de puţin cunoscuţi, nu doar de „publicul larg", ci şi de „breaslă" – care învaţă să-şi depăşească predecesorii fără violenţă.

Pentru că tinerii nu au altceva de făcut decît să existe şi să devină mai buni în meserie. De rest se ocupă biologia.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Alan Bennett, *Alteţa Sa cititoare,* traducere din limba engleză şi note de Smaranda Câmpeanu, Editura Leda, 2009.

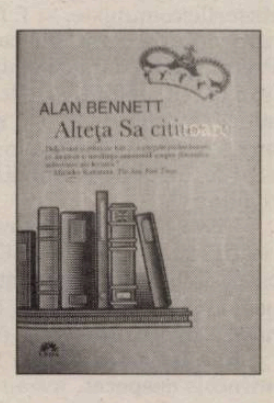

Cititul dăunează grav maiestăţii. Grav, dar nostim. Cam aşa ar putea fi rezumată această cărticică a venerabilului Alan Bennett, umorist de felul său atît pe hîrtie, cît şi pe marile scene ale Marii Britanii, pe micile ecrane sau pe undele radio.

Povestea e simplă, hîtră şi blîndă (deşi perpeleşte la foc mic corectitudinea politică) şi imaginează mica revoluţie ce s-ar produce dacă regina Angliei ar fi cuprinsă, la senectute, de o subită pasiune pentru lectură.

Alteţa Sa împrumută prima carte – pe jumătate din întîmplare, pe jumătate din politeţe – dintr-un bibliobuz parcat în apropierea palatului, iar accidentul acesta va fi apoi repetat cu tot mai multă aplicaţie, devenind treptat principala preocupare regală. Urmează fireştile transformări lăuntrice, cu repercusiuni de tot hazul pe linia îndatoririlor protocolare: regina începe să întîrzie la întîlniri, să-şi neglijeze costumaţia, să se plictisească la ceremonialele tradiţionale, să-şi stînjenească înalţii colocutori deschizînd discuţii culturale şi, în general, să implice literatura în treburile statului. Nu e bine – anturajul său e tot mai nemulţumit (inclusiv cîinii regali, neglijaţi acum de stăpînă). Ba mai rău, „zorii sensibilităţii" ce se ivesc în sufletul ei, în loc să fie preţuiţi ca atare de cei din jur, sînt „confundaţi cu primele semne de senilitate".

Dandanaua cea mare e păstrată însă pentru final şi vine – caragialesc-omenesc – din dorinţa reflexă pe care cititul o stîrneşte: cea de a scrie. Or, se ştie, se poate citi pe tron, toţi am făcut-o; de scris însă, nu prea.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Păsările grave

● Porcupine Tree, *The Incident,* Roadrunner, 2009.

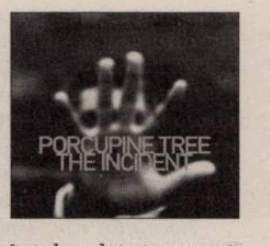

Pun pariu că nu ştiaţi că timpul zboară. Ei bine, zboară. Zvîrrr. Ca pupăza pe o dugheană. Dacă nu mă credeţi, aţi face bine să-l ascultaţi pe Steven Wilson, compozitorul, vocalul, chitaristul şi pianistul de la Porcupine Tree. El ştie. Ştie foarte bine că timpul zboară, altfel ce rost ar fi avut să compună o melodie de aproape 12 minute în care să spună clar, pe înţelesul tuturor, că „Time Flies"? Hm? Vedeţi? Dacă nu eşti foarte sigur că „Time Flies", nu te vei osteni niciodată să fii atît de persuasiv, de liric, de devotat unei astfel de idei. Dacă nu eşti sigur, ai toate şansele să nu convingi pe nimeni, să nimereşti în plin patetic desuet, în bălării bombastice, în ridicol. Iar dacă timpul zboară degeaba aproape 12 minute, dacă poveştile despre copilărie şi concluziile amărui ale maturităţii nu ating pe nimeni, dacă linia melodică se suprapune vreme bună cu cea de la „Dogs", Pink Floyd (atunci cînd nu sfîrşeşte în plină tematică *The Wall),* chiar că îţi trebuie talent cu carul ca să mai salvezi ceva. E clar, despre pupeze pe dugheană sau umor nu poate fi vorba în Porcupine Tree. N-a fost vorba niciodată. Aşa cum au stat lucrurile la început, ca un tribut nouăzecist adus celor de la Pink Floyd, apoi, încet, dar sigur, ca o regîndire inteligentă a heavy metal-ului în context progresiv, Porcupine Tree n-au dat semne ludice, ci au mărit miza personală, album după album. Cu *The Incident,* nu doar că au ajuns la al zecelea, ci şi la un statut de formaţie cult care nu mai poate fi zdruncinat atît de uşor. Gîndit ca un colaj unitar divizat în 14 piese, acest nou disc pretinde, instantaneu şi fără obiecţii, respect. Să fim sinceri: cine şi-ar mai permite luxul, cine ar mai avea ambiţia, cine nu s-ar teme de trufia de a scoate la iveală, în plin context postmodern, o epopee închegată de 55 de minute? Cine ar mai plasa, ca piesă centrală, o elegie de 12 minute despre timpul care zboară, o elegie care să se numească, cum altcumva, decît „Time Flies"? Ei bine, Porcupine Tree şi Steven Wilson sînt genul de oameni care nu se tem de provocări, care nu dau doi bani pe contexte muzicale, care îşi urmăresc cu încăpăţînare propriile viziuni, păreri, păsările grave. În principiu, talentul, tenacitatea şi îndărătnicia, mai ales cînd sînt de găsit în doze consistente, ar trebui să fie de ajuns, ar trebui să fie salvatoare. Atunci însă cînd te înhami la proiecte de anvergură, atunci cînd ţii musai să demonstrezi că timpul zboară, atunci cînd muzica ta refuză să se aşeze pe făgaşuri desluşite, cînd ceri atenţie şi pretinzi de la ascultător stări speciale, cînd degustarea melodiei capătă un iz cerebral, iar savoarea melodică e mai îndatorată meditaţiei decît emoţiei, e musai să mai ai şi un alt as în mînecă, dacă nu vrei ca eşafodul tău să se năruiască iremediabil. Spre cinstea lor, Porcupine Tree au acest as. L-au avut întotdeauna. Şi nu este neapărat vorba că muzica lor survolează într-o graţie perpetuă, într-un eden fără pată, imposibil de criticat, ci doar că în construcţiile lor (mai mult sau mai puţin) elaborate, oamenii aceştia şi-au păstrat întotdeauna bunul-simţ, au evitat excesul, au aflat dreapta măsură. Spre nemulţumirea fanilor de muzică progresivă, Porcupine Tree au fost şi au rămas uşori, varianta accesibilă a unui stil pentru elite, preţios şi pretenţios în egală măsură. Pentru fanii duri ai heavy metal-ului, britanicii nu au fost niciodată o opţiune serioasă. Riff-urile grele s-au amestecat cu alte ritmuri eclectice, au devenit doar pete de culoare, nu o miză în sine, lucru de neiertat atunci cînd aştepţi adrenalină şi explozie imediată. În ciuda obiecţiilor împătimite, tocmai aceste aparente neajunsuri s-au dovedit esenţiale pentru succesul Porcupine Tree. Tocmai pentru că au ştiut să păstreze întotdeauna o linie pop, să caute, mai presus de văgăuni neumblate, melodia cinstită, clară, efectul direct, melancolia, tocmai pentru că din progresiv au păstrat spaţiile deschise şi aşteptarea, gravitatea şi retorica inteligentă, tocmai că din metal s-au servit cu riff-uri, nobleţe şi furie rafinată, tocmai pentru că s-au ţinut departe de orice alt exces, că au ştiut să propună, discret, teme electro, Porcupine Tree poţ cînta liniştiţi, aproape 12 minute, despre timpul care zboară fără să se teamă de ridicol. Sînt la adăpost. Iar dacă pe *The Incident* aşteptarea se prelungeşte cam mult, puteţi asculta oricînd *In Absentia* sau *Fear of a Blank Planet.*

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

O cutie de viaţă

● **Michelle Perrot, *Histoire de chambres*, Seuil (coll. La librairie du XXIe siècle), Paris, 2009**

Invitată să-şi prezinte cartea, Michelle Perrot spunea că şi-ar fi dorit drept copertă imaginea unei cutii, care să sugereze ideea că dormitorul (şi camera individuală, în general) reprezintă unitatea de referinţă a vieţii sociale, *„la cellule du monde“*. Editorii au preferat un detaliu din tabloul lui Van Gogh, înfăţişînd camera lui din Arles, care – pură coincidenţă – ilustrează într-o cărticică de elogiu al singurătăţii un citat din Pascal: „Toată nefericirea omului provine din faptul că nu e în stare să stea liniştit în camera lui“.

Michelle Perrot îşi propune să facă o panoramă a diverselor tipuri de spaţii individuale din perspectiva utilizării lor, încercînd să realizeze o genealogie a dormitorului, ca spaţiu al intimităţii şi privilegiat „creuzet al culturii occidentale“. Autoarea face un adevărat tur de forţă, recompensat prin Premiul Femina pentru eseu. Nu este vorba despre un premiu de încurajare, Michelle Perrot este departe de a fi o debutantă. La cei 81 de ani ai săi are în spate o lungă carieră universitară şi numeroase publicaţii, între care un loc important ocupă *Histoire des femmes en Occident*, semnată împreună cu Georges Duby.

Ea mărturiseşte că ideea acestei cărţi s-a impus de la sine în momentul în care a constatat că în decursul variatelor ei cercetări a acumulat, într-un plan secund, o masă critică de informaţii despre locuire, culese în diagonală, care puteau constitui un nucleu tematic autonom. Dispunînd şi de *„un certain goût de l'interiorité“*, se lansează în această „aventură camerală“ şi extinde investigaţia, multiplică sursele acordînd literaturii un loc central. Nu reia demersul pentru specialişti făcut de Pascal Dibie în *Ethnologie de la chambre à coucher*, ci propune o lucrare pentru un public mai larg, o tipologie aerisită a diverselor maniere de a lua în posesie spaţiul intimităţii.

Lucrarea începe *„en majesté“* cu dormitorul Regelui Soare, cameră aflată în centrul palatului Versailles. Deşi nu dormea absolut niciodată acolo, nopţile fiind dedicate reginei, camera regelui era locul în care se celebra în fiecare dimineaţă ritualul complicat al trezirii, iar seara, cel al culcării. Dormitorul regal este un loc al reprezentării în care puterea se exprimă teatral, conform unei codificări infinitezimale, fiecare gest avînd rolul de a cartografia relieful zonelor de influenţă, distribuirea sau retragerea favorurilor, consolidarea rangurilor sau fragilizarea poziţiilor curtenilor faţă de centrul absolut al puterii. Apărată de balustrada ce izola simbolic patul-tron, intimitatea regală e instrumentalizată, pusă în scenă într-o paradă a exercitării puterii în care ordinea intrării, sarcinile atribuite şi gradul de apropiere faţă de corpul regelui sînt fin reglate de o armată de valeţi, aflaţi la rîndul lor într-o strictă ierarhie. Seara, după încheierea „spectacolului“, regele se dă jos din pat şi, însoţit de primul valet, se retrage în apartamentul reginei luînd cu el doar sabia şi oala de noapte.

Dubla utilizare a dormitorului personal ca loc al odihnei şi salon de primire este însă o practică feminină inaugurată de marchiza de Rambouillet şi de damele din anturajul ei, cunoscute sub numele de „preţioase“. Între pat şi zid sînt aşezate numeroase scaune, spaţiul fiind saturat de cărţi, tablouri şi obiecte de artă. Faimoasa „chambre bleue“ anticipează saloanele literare de mai tîrziu.

Ca regulă generală, cînd un cuplu putea dispune de două dormitoare separate, cel destinat doamnei era mult mai spaţios, putînd astfel să devină loc de recepţie. În plus, pentru convorbiri, pentru cină şi mai ales pentru ce se petrece de obicei după cină, dormitorul soţiei era vizitat de soţ, şi nu invers. Bărbaţii şi-au rezervat rolul de musafir şi dreptul de a intra în camerele femeilor. Cu o certă nuanţă feministă, Michelle Perrot observă detaliul că scînteia care a declanşat, la 22 martie 1968, revolta studenţilor la Nanterre a fost revendicarea băieţilor de a avea acces liber în căminul fetelor.

Înainte de a se fixa regulile de conduită, drumul pînă la constituirea camerei individuale a fost destul de lung. Cuvîntul „dormitor“ intră în dicţionare abia pe la jumătatea secolului al XVIII-lea. Un secol mai tîrziu, camera matrimonială se generalizează, cel puţin în mediile burgheze, însă răspîndirea practicii de a avea o cameră doar pentru sine rămîne un privilegiu, mărturie fiind textul Virginiei Woolf: *A Room of One's Own*. Anatole France formulează sintetic aceeaşi dorinţă de intimitate, de regăsire a sinelui într-un spaţiu privat: „De îndată ce am avut o cameră numai a mea, am început să am o viaţă interioară“. François Mauriac detestă promiscuitatea internatului şi spune că a avea o cameră în care să poată sta singur a fost „dorinţa frenetică şi niciodată satisfăcută“ a copilăriei şi a tinereţii sale.

În general, scrisul presupune izolare. Pentru Kafka, această exigenţă este dusă la extrem: „Niciodată nu eşti destul de singur atunci cînd scrii [...]. Niciodată nu e destul de linişte în jur, iar noaptea nu e nicicînd destul de neagră“. Atitudinea lui Sartre este diametral opusă. Sub pretextul că refuză confortul burghez, el alege să „trăiască public“, adică să doarmă la hotel, să mănînce la restaurant şi să scrie în cafenea.

În *Espèces d'espaces*, Georges Perec face un incredibil inventar evocator al celor aproximativ două sute de camere în care a dormit, spaţiul locuit devenind suportul instabil al memoriei. Şi Michelle Perrot se lasă, în felul ei, tentată de ambiţia exhaustivităţii. Forţa şi slăbiciunea cărţii rezultă deopotrivă din aspectul ei mozaicat, vrînd să surprindă cele mai diverse modalităţi de locuire, de la dormitorul comun la excelenţa camerelor de lux din hotelurile de tip *palace*, trecînd prin locuinţele populare, camerele de închiriat, cămăruţele de bone, camera copiilor, fără să uite chilia, celula şi încăperile aliniate din casele de *rendez-vous*.

Această lucrare nu este un efort izolat, ci se înscrie în amplul proiect al istoricilor preocupaţi de evoluţia sensibilităţilor de a configura o istorie a nopţii.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● „...datorită eforturilor pe care intelectualitatea română n-a precupeţit să le facă, revoluţia din decembrie 1989 a devenit un mit negativ... Nu credeţi că dispreţuiţi puţintel naţia română?“ Aşa începe pasionantul interviu intitulat calm „Despre stînga eternă“ al filozofului maghiar Gaspar Miklos Tamas acordat revistei *22* (nr. 50) şi care e bine, de nu obligatoriu, să fie citit pînă la capăt de orice intelectual băştinaş. Iar în *Observator cultural*, tot de săptămîna trecută, discursul Hertei Müller la primirea Premiului Nobel – o extraordinară meditaţie despre semnificaţia batistei în viaţa omului singuratic sub apăsarea vremii. (Radu Cosaşu)

● Pentru acest final de an, un film, o carte, un album, un blog: *Zombieland* (regia Ruben Fleischer) – zombi-comedie cu Bill Murray; *Pastorala americană* de Philip Roth (traducere de Alexandra Coliban, Editura Polirom) – 577 de pagini de tragedie umană; Editors, *In This Light and On This Evening* – britpopelectro introspectiv de dans; şi http://surorilemarx.wordpress.com – vedeţi şi singuri! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Respect

● ***Cealaltă Irina* (România, 2009), de Andrei Gruszniczki.**

Cealaltă Irina ar merita să aibă mulţi spectatori. Nu e un film mînat de vreun *parti-pris* puternic, de ordin estetic sau filozofico-moral, cum sînt filmele lui Puiu şi ale lui Porumboiu: nu e un film *de autor*. E mînat doar de dorinţa de a spune, într-un mod inteligent, o poveste cu ceva adevăr omenesc în ea, ceea ce e tot un lucru onorabil. E un film care găseşte o cale decentă de trecere de la aşa-numitul „minimalism“ al lui Puiu (care e de fapt un realism – în toată puterea sensului dat acestui termen de către André Bazin, marele său teoretician în cinema) către forme mai comerciale. Realismul său e o versiune diluată a realismului lui Puiu. Pe de-o parte, nici aici nu există muzică, iar evenimentul se construieşte adesea *în cadru* (adică fără tăieturi), şi nu *din cadre* (adică la montaj). Pe de altă parte, există *şi* secvenţe construite la montaj, după cum există prim-planuri, planuri-detaliu şi multe elipse. Acestea ne spun că avem de-a face cu un realism comercializat, subordonat altor interese – celor de ordin narativ şi dramatic. În ochii realizatorilor, interesul fiecărui eveniment pe care ni-l prezintă se reduce la acele elemente care duc înainte povestea sau caracterizările personajelor (evident că mai există şi alte elemente – detalii de atmosferă sau menite să aducă un spor de veridicitate –, dar acelea constituie, cum ar veni, dressingul); odată punctate acele elemente principale (de-aici prim-planurile şi planurile-detaliu), realizatorii trec la evenimentul următor (de-aici elipsele). Această atitudine a artistului faţă de evenimentul pe care ni-l prezintă n-are nici o legătură cu atitudinea pe care Bazin o numea, iar Puiu ar numi-o „realistă“. Aceasta din urmă e o poziţie morală, un angajament (faţă de realitate) care refuză să se subordoneze vreunui alt angajament (cel de povestitor). Felul în care un realist alege să prezinte un eveniment ţine cont de faptul că orice eveniment e mai mare decît conţinutul său de informaţii strict necesare unei poveşti; a-l reduce la acestea înseamnă a atenta la o anumită „întregitate“ a realului. De-aici rigorile realismului – acei timpi „morţi“ care derutează publicul. Realismul diluat de aici nu pune asemenea probleme.

Cele de mai sus nu sînt reproşuri. Sînt convins că debutantul Andrei Gruszniczki ştie foarte bine că nu joacă în liga lui Puiu. Iar combinaţia lui de realism diluat şi film poliţist (subgenul *mystery)* e curat lucrată (de el şi de co-scenariştii lui Ileana Muntean şi Mircea Stăiculescu). E povestea unui bărbat (Andi Vasluianu) a cărui soţie pleacă la muncă în Egipt, de unde se întoarce într-un sicriu: sinucidere. Dar bărbatul, care a iubit-o ca un sclav, refuză să accepte explicaţia asta. Deşi înaintea morţii ei păruse un tip fără imaginaţie şi fără iniţiativă, el porneşte o investigaţie – la firma prin care plecase ea, la Ambasada Egiptului, la Ministerul de Externe. Stilistica semirealistă, cu destule cadre lungi, filmate de la o oarecare distanţă, e în avantajul scenelor de investigaţie: le conferă o răceală discret-sinistră; micile ezitări şi evaziuni ale secretarelor şi ale funcţionarilor cu care vorbeşte eroul devin cu atît mai suspecte cu cît nu sînt scoase în evidenţă – nu sînt „comentate“ – prin filmare sau prin montaj. Realizatorii se joacă elegant cu sugestia unei conspiraţii, deşi nu despre asta e vorba în film. E vorba despre un bărbat cuminte şi simplu – *prea* simplu –, care trăieşte lîngă o femeie (şi găteşte pentru ea, şi spală pentru ea etc.) fără a avea nici cea mai vagă idee despre adevărata ei viaţă interioară, despre adevăratele ei dorinţe, nemulţumiri etc. Oare realizatorii au văzut filmul *The Constant Gardener*, în care Ralph Fiennes juca rolul unui bărbat cu probleme asemănătoare? Oricum, tema e rezolvată mai cinstit aici: tot ce descoperea Fiennes acolo era că soţia sa fusese o sfîntă chiar mai mare decît crezuse; ce descoperă Vasluianu nu e deloc la fel de reconfortant. Nu e un rol uşor pentru un actor prezentabil şi, probabil, sigur pe sine ca bărbat, cum e Vasluianu: primejdia e ca actorul să se simtă superior personajului său şi să simtă nevoia de a lăsa publicul să ştie că e mai deştept şi mai energic decît acesta. Dar Vasluianu nu iese nici o secundă din limitele personajului său; le respectă. E atitudinea unui actor de foarte bună calitate. Într-un fel, *Cealaltă Irina* e cel mai împlinit film românesc al anului – bineînţeles, cu excepţia lui *Poliţist, adjectiv*, care e în altă ligă decît toate celelalte. Nu ţinteşte nici mai sus decît poate ajunge, nici mai jos decît e onorabil. Are micul lui adevăr „de viaţă“ (mic, dar simţit şi gîndit temeinic), pe care îl dramatizează într-un mod accesibil, dar mizînd destul de mult pe inteligenţa publicului, fără a depăşi limitele superioare ale convenţionalului, dar şi fără a se deda la pseudo-îndrăzneli formale fără miez (de tipul camerei subiective din *Pescuit sportiv)*.

trecerea prin reviste

Ziarele care mor

Criza economică a lovit dur presa. Poate mai dur ca alte domenii şi e oarecum logic: companiile care intră într-o perioadă de nesiguranţă vor tăia bani de la bugetele de publicitate, înainte de a da oameni afară sau de a renunţa la anumite operaţiuni. O estimare ARBO media/Alfacont arată că în 2009 piaţa de publicitate a scăzut cu 26% pentru ziare, 20% pentru reviste, 12% pentru radio şi aproape 6% pentru TV (cifrele măsoară scăderea consumului de publicitate, probabil că o măsurare pe volumele de bani ar fi chiar mai dramatică, pentru că nu doar că s-a micşorat numărul de inserturi/clipuri publicitare, dar şi costul celor rămase a scăzut).

Venit după cîţiva ani de *boom* în domeniu, acest recul e un duş rece. Aşadar, ce se închide? Putem găsi un tipar în publicaţiile şi posturile închise pînă acum, pentru a prezice ce se va întîmpla în continuare?

Din zona publicaţiilor gratuite s-a închis *Compact,* care pare a fi victima expansiunii *Adevărului de seară,* dar şi un semn că numai cei dispuşi să piardă mult pot să-şi lărgească cota de piaţă în criză. În zona publicaţiilor economice, s-au închis *Business Review, Business Week şi Banii noştri.* Toate trei titluri mici pe o nişă foarte aglomerată unde au intrat în ultimii ani marile trusturi. S-a închis şi *Men's Health.* Nu ştiu dacă e ceva cu nişa pentru bărbaţi în România (prea puţin dezvoltată faţă de cea pentru femei) sau a fost ceva legat de revista respectivă. Nu citesc, nu cunosc, nu zic nimic. Apoi, două reviste ceva mai intelectuale, *Psihologia azi* şi *Republik,* dar şi *Clever Travel.* Nişele foarte îndrăzneţe par a cădea primele. Cît despre *Republik,* acolo a fost şi un scandal intern care a şubrezit revista, care oricum, în ambele variante, nu a ieşit niciodată din postura de snobism-feroce-care-pufăie-superior-la-mase *(sorry* pentru fanii din redacţia noastră). Cam acesta ar fi fost recensămîntul morţilor din presa scrisă, dacă aş fi scris acest articol acum o săptămînă. Cum ziceam, nu e de speriat dacă ne uităm la dimensiunile crizei, în sensul că nişe marginale sau jucători mici de pe nişe mari au capotat, dar nu publicaţii majore.

Apoi a venit trăsnetul, cutremurul din grupul Realitatea-Caţavencu. S.O. Vîntu retrage finanţarea pentru *Cotidianul, Business Standard, Money Express* şi pentru agenţia de ştiri NewsIn. Nu s-a anunţat acum, dar se ştia deja că acelaşi lucru se întîmplă cu *Idei în dialog.* Le regret pe fiecare, într-un fel sau altul. *Idei în dialog* e o revistă deşteaptă şi o să-mi lipsească în primul rînd cronicile de viaţă şi idei ale lui Dan C. Mihăilescu. *Cotidianul* merită închis pentru ce a ajuns în epoca Nistorescu. Între timp, se spune că Nistorescu caută frenetic investitori care să preia ziarul, poate celebrul Mititelu de la Craiova. De ce nu, în fond? Nistorescu şi dinozaurii anilor '90 se întorc pe fondul crizei: presă de şantaj se poate face oricînd, în orice vremuri.

Business Standard şi *Money Express* au fost două produse de lux pentru o nişă prea aglomerată în România. Spre deosebire de produsele similare ale familiei Voiculescu, mai simpluţe şi mai ieftine, cele de la Vîntu au avut ambiţii prea mari. Şi au costat prea mult. În plus, dacă Voiculescu lasă totul pe mîna apropiaţilor, Vîntu tot importă oameni de la alţii, pe salarii foarte mari. De unde o incoerenţă şi schimbări permanente. Agenţia NewsIn a reprezentat o binevenită concurenţă pentru Mediafax, care a scăzut preţurile şi şi-a tratat mai bine clienţii după ce NewsIn a spart monopolul. Sper ca aceia care preiau NewsIn să o ţină în viaţă măcar pentru atît. **(C. G.)**

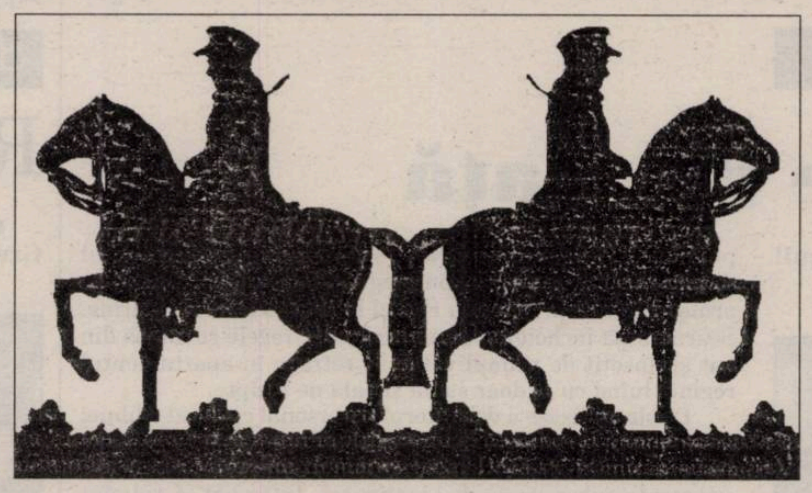

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La ordinea zilei: Stendhal

Viaţa existînd şi după 6 decembrie 2009, nu cred că sînt de o transparenţă imprudentă dacă dezvălui că, între cele două tururi de scrutin, m-am întors la Stendhal, la romanul lui: *Lucien Leuwen* (subintitulat „Roşu şi Alb"), la amorul dintre un tînăr republican şi o doamnă ultramonarhistă în anii 1830-1840, la scena aceea crucială, obsedantă de cînd am citit-o prima oară, în care bătrînul Leuwen-tatăl, bancher parizian de mare anvergură, îşi învaţă fiul „ce destin să-şi aleagă", cum să răspundă întrebării „la ordinea zilei" (dintr-o fabulă a lui La Fontaine): fi-vei „Zeu, masă sau lighean"?

„– E vorba de dumneata, şi căutăm un răspuns la această întrebare. Banca te plictiseşte şi preferi biroul particular al contelui de Vaize?

– Da, tată.

– Acum se iveşte o mare dificultate: fi-vei destul de ticălos pentru slujba asta?

Lucien tresări; tatăl său îl privi cu acelaşi aer, vesel şi serios totodată. După o clipă de tăcere, domnul Leuwen reluă:

– Da, domnule sublocotenent, fi-vei destul de ticălos? Vei fi pus în situaţia de a vedea o mulţime de mici matrapazlîcuri, iar dumneata, ca subaltern, îl vei ajuta pe ministru în asemenea lucruri, sau îi vei pune beţe-n roate? Vei face pe *scîrbosul,* în calitate de tînăr republican care are pretenţia să-i plămădească din nou pe francezi, ca să facă dintr-înşii nişte îngeri? *That is the question,* şi în privinţa asta îmi vei răspunde diseară, după operă, deoarece, între noi fie spus, de ce n-ar fi chiar în momentul acesta o criză de guvern? Finanţele şi Războiul nu şi-au spus vorbe de ocară pentru a nu ştiu cîta oară? Sînt şi eu băgat acolo şi pot, diseară şi mîine, dar poate nu şi poimîine, să te căpătuiesc într-un chip strălucit. Nu-ţi ascund că mamele vor pune ochii pe dumneata, ca să-şi mărite fetele; într-un cuvînt, situaţia *cea mai onorabilă,* cum spun proştii, însă fi-vei destul de ticălos ca să corespunzi? Gîndeşte-te bine la aceasta: pînă la ce punct te simţi în stare să fii ticălos, adică să-ţi dai concursul la săvîrşirea unei mici ticăloşii? Deoarece de patru ani încoace nu mai e vorba să se verse sînge...

– Cel mult să se fure bani, întrerupse Lucien.

– Banii *bietului popor,* îl întrerupse la rîndul lui domnul Leuwen, cu un aer jalnic, sau să-i întrebuinţeze puţin cam altfel decît i-ar întrebuinţa el însuşi, adăugă pe acelaşi ton. Numai că poporul e cam prost, iar deputaţii lui cam nătîngi şi îndeajuns de interesaţi...

– Şi ce doreşti să fiu? întrebă Lucien cu un aer simplu.

– Un ticălos, răspunse tatăl, vreau să spun un om politic, un Martignac, n-aş merge pînă acolo încît să spun un Talleyrand. La vîrsta dumitale şi în jurnalele dumneavoastră asta se cheamă a fi un ticălos. Peste zece ani, vei şti că un Colbert, un Sully, un cardinal de Richelieu, într-un cuvînt, orice om politic, adică orice *conducător de oameni,* s-a ridicat cel puţin pînă la această primă treaptă de ticăloşie la care doresc să te văd pe dumneata."

Cele cîteva sublinieri cu italice aparţin lui Stendhal, la 1836*. După aproape 200 de ani, pentru a fi „la ordinea zilei", m-am încumetat în volumul meu să subliniez doar fraza aceea: „pînă la ce punct te simţi în stare să fii ticălos...?".

Păcătuiesc printr-o prea mare claritate? Sau, dimpotrivă, sînt prea aluziv la adresa contemporanilor mei?

Nu am vrut decît să reamintesc, cu modestie, că nimic nu începe cu noi.

* Traducerea aparţine lui Şerban Cioculescu, în *Lucien Leuwen,* Editura pentru Literatură Universală, 1962.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Cu Ioana Pârvulescu în *Belle Époque* şi-n *époque* de acum

Viaţa începe Vineri, noua carte ficţionată din timpi de aur, m-a fermecat şi am pus-o pe autoare, Ioana Pârvulescu, la cazna de a-mi vorbi despre călătoriile de altădată ale altora şi ale ei de acum.

Pe unde se călătorea în a doua jumătate a secolului trecut? De ce?

Prima mirare e că se acopereau distanţe uriaşe, prin combinaţia trăsură, tren, vapor. Lipseau din joc maşina şi avionul, în schimb vaporul se folosea mai mult. Oamenii erau – vorba zicalei – „azi aici, mîine-n Focşani", aşadar şi-n ţară era un du-te-vino de neînchipuit, oraşele principale fiind atinse într-o singură zi. În străinătate se călătorea pretutindeni; însă, statistic vorbind, Europa era pe primul loc. Viena, Paris, Londra, Zürich, Berlin, toate oraşele italiene – cu Florenţa şi Veneţia pe primele locuri – erau vizitate, revizitate, răsvizitate. Titu Maiorescu a ajuns în 1890 pînă la Capul Nord, dincolo de cercul polar, şi a ciocnit cu soţia lui Ana o cupă de şampanie, în lumina soarelui de la miezul nopţii. Slavici a străbătut într-o vară toată cizma, de la Torino la Napoli şi-napoi. În concedii, vara sau iarna, de Anul Nou, se pleca în străinătate la fel de frecvent ca azi. De ce? Din exact aceleaşi motive ca azi.

Ce făceau în timpul călătoriei? Care erau inconvenientele, în belle époque*?*

Deschideau ochii mari, vorbeau, se împrieteneau cu tovarăşi de drum întîmplători, scriau în jurnal – ceea ce e un mare noroc pentru noi. Se opreau pe parcurs, înnoptau la hoteluri şi le comparau condiţiile, mîncau la restaurant. O diferenţă era că trenurile opreau mai mult în gările mari, iar acolo erau restaurante unde puteai coborî şi mînca în tihnă. Azi, eu am aşteptat odată în gara Sinaia (despre care am mai scris, şi tot de rău) şi era să mor îngheţată şi flămîndă: nu există, iarna, nici cel mai mic locşor unde să te poţi încălzi sau unde să bei măcar un ceai. E oribil să cobori de pe munte, obosit, să ajungi în gară, să afli că trenul are o oră sau mai mult întîrziere şi să fie şi afară, şi înăuntru la fel de frig şi de mizer. Şi asta într-o localitate ultraturistică. Cum trenurile româneşti întîrzie întotdeauna, iarna un restaurant cald într-o gară rece e obligatoriu.

Inconvenientul principal era dat de bagaje, mult mai voluminoase decît azi. Să ne amintim că pe atunci o ţinută decentă implica multe-multe piese de îmbrăcăminte, şi toate pretenţioase. De pildă, pălăria tip cilindru ocupa ea singură un sfert dintr-un gemantan de azi. Dar prietenii mei din secolul al XIX-lea erau ingenioşi: au inventat pălăria cu *clac.* Adică i-au pus un resort pe dinăuntru, destinat călătoriei, astfel încît să poată fi turtită şi redusă la o singură dimensiune. Din cilindru făceau cerc! La pălăriile doamnelor nu era posibil, uneori purtau grădini întregi pe cap, aşa că femeile aveau cutii enorme, tot cilindrice, care apar în picturi, de pildă la Jean Béraud. Bagajele erau foarte voluminoase şi, spre deosebire de azi, se cîntăreau (ca la aeroport), iar cele de la o anumită greutate în sus se lăsau, contra cost, la vagonul de bagaje.

Care-s călătoriile tale şi experienţele tale de drum?

Am călătorit atît de mult, mai curînd de nevoie decît de plăcere, încît azi mi-aş dori să mă teleportez, sînt sătulă de drumuri. Despre cele în străinătate, cu alt prilej! Pot compara însă transformarea călătoriilor din ţară, în funcţie de epoca istorică. Dacă e să iau numai constanta vieţii mele: drumul Bucureşti-Braşov pe care-l fac, cu trenul, de la 18 ani. Înainte de '89 lucrurile arătau aşa: compartimente cu 8 locuri, mizere, jegoase, care iarna erau ori îngheţate, ori, ca-n *Harap Alb,* cu foc sub tine, de parcă erai pus la prăjit, cu „naşi" escroci care luau bani pentru ei de la cei care nu aveau bilet şi se purtau urît, tiranic, cu oameni care citeau cărţi (niciodată ziare!) şi vorbeau mult unii cu alţii, mai ales despre necazurile cu frigul şi foamea, cu fum de ţigară şi întuneric. Azi: vagoane elegante, cu locuri mai puţine, cu controlori politicoşi (în schimb, călătorii au devenit bădărani şi tiranici!), cu oameni care citesc ziare şi reviste de două parale, din ce în ce mai proaste, care nu mai vorbesc, unii ascultă muzică, toţi discută tare la mobil (s-ar putea scrie o epopee a discuţiilor pe mobil), dar tot cu întîrzieri mari şi gări oribile.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

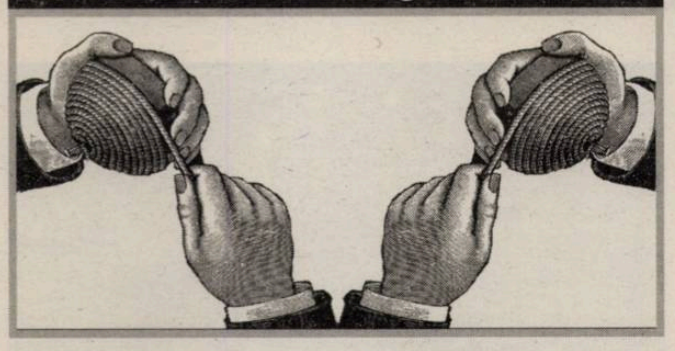

Ce să spui tinerilor născuţi în libertate?

Cu puţină vreme în urmă, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi m-a invitat să particip într-un proiect numit „Sărbătoarea libertăţii“. În scrisoarea de invitaţie, mi se spunea că scopul e acela de a arăta „studenţilor noştri motivele pentru care libertatea reprezintă cel mai de preţ dar pe care l-am primit şi de care, cu toate metehnele şi dezamăgirile tranziţiei, ne putem bucura cît se poate de îndreptăţit (...). Tinerii care ne-au trecut pragul la admiterea din anul acesta sînt primii născuţi în libertate. Pentru ei organizăm o sărbătoare: o expoziţie a obiectelor pe care astăzi le avem la îndemînă, dar pentru care înainte de Revoluţie trebuia să investim resurse, relaţii şi inventivitate, pentru a le obţine: o sticlă de Pepsi sau portocalele, sau o carte frumoasă (de exemplu). Fiecare dintre obiecte va fi însoţit de un text scris de cîte o personalitate din viaţa publică despre povestea acelui obiect din timpul comunismului. Scopul expoziţiei este acela de a sărbători lucrurile simple pe care le-am cîştigat şi pe care, din obişnuinţa de a le avea, uităm să le apreciem“.

Prima dată am vrut să refuz pentru că aveam multă treabă. Apoi, mi-am zis, stai, băi, puţin, tu tot zici chestia asta, că nu mai apreciem ce avem şi ce mult am progresat. Nu ai citit tu de curînd acel text al lui Michnik în care zice că ultimii 20 de ani au fost cei mai buni pentru Polonia şi polonezi, dintotdeauna? Nu te-ai entuziasmat şi ai vrut să scrii o rubrică despre ideea asta, în care să susţii, contra curentului, că ăştia 20 de ani au fost cei mai buni din toată istoria României? Şi nu ţi-ai prins apoi urechile în alte subiecte şi ai uitat de Michnik? Adică nu ai făcut ce fac toţi, îşi găsesc motive să urască epoca, fără să vadă tabloul mare? Şi acum, cînd cineva îţi oferă pe tavă prilejul să scrii ideea asta şi să vorbeşti chiar publicului care contează, ăştia mici şi dezorientaţi de tranziţie, tu te dai ocupat?

Aşa mi-a spus conştiinţa şi cu acest autoşut în fund m-am apucat şi am scris textul următor, care va apărea în expoziţia dedicată tinerilor care s-au născut în libertate. Se numeşte „Sfatul meu pentru cubanezi – cu laptopul la miliţie“ şi e aşa:

Acum vreo cinci săptămîni m-am întîlnit cu un grup de ziarişti americani veniţi aici într-o acţiune a MAE care dorea să le ofere posibilitatea de a cunoaşte şi de a scrie despre România la 20 de ani după. Unul dintre ei, de origine cubaneză, scria pentru ziare americane, dar ţinea şi o revistă foarte simplă, mai mult un *newsletter,* despre care am aflat că e distribuită ilegal şi în Cuba. În timpul discuţiei, după ce mi-a spus despre această revistă, mi-a venit următoarea idee: să le dau un sfat cubanezilor. A ridicat sprîncenele, dar m-a ascultat. Le-am spus că va veni şi pentru ei libertatea, că e o chestiune de timp pînă cînd regimul tembel al lui Castro va cădea. Iar cînd se va întîmpla asta, să stea cîteva zile şi să savureze libertatea. Doar atît: să savureze libertatea. Ziaristul cubano-american nu prea pricepea ce vreau să spun. Aşa că i-am explicat: oamenii liberi nu savurează şi nu apreciază libertatea. O luăm ca atare. Ca pe aer. Nu simţim lipsa aerului decît atunci cînd ne sufocăm. Libertatea nu te face fericit prin ea însăşi, doar lipsa ei te face nefericit. Asta dacă ai conştiinţă, lichelele sînt fericite indiferent de starea libertăţii. Cubanezii vor păţi la fel ca românii: vor căpăta libertatea, apoi vor uita repede de ea. Prea repede. Vor începe noua viaţă, construirea capitalismului, nervii succesului, febra luptei. Libertatea va deveni ca aerul: este subînţeleasă, nu ne mai bucurăm de ea. Inventăm mereu noi motive de a fi nefericiţi. Sfatul meu a plăcut, aşa că am apărut în revista pentru cubanezi. Nu ştiu ce au înţeles din el, poate e prea devreme pentru ei.

Aşa cum poate e prea tîrziu pentru tinerii români de acum. Trebuie să cunoşti lipsa libertăţii, pentru a putea savura libertatea. De aceea, să vorbeşti cu oameni născuţi după Revoluţie e un exerciţiu de literatură SF. Imaginaţia e totul. Aşa că vă provoc la un exerciţiu de imaginaţie. Aveţi un laptop? Cînd vă luaţi laptopul şi mergeţi să scrieţi ceva la o cafenea, conectaţi la net, să bîrfiţi pe Facebook, gîndiţi-vă cum ar fi să stea un poliţist în spatele vostru. La începutul fiecărui an, trebuie să mergeţi cu laptopul la Poliţie şi să-l înregistraţi, adică să fie siguri poliţaii că orice scrieţi poate fi urmărit şi puteţi fi arestaţi. Şi asta se întîmplă dacă scrieţi ceva de şeful statului, de pildă că vă enervează. Dacă intraţi în discuţii cu străini pe Facebook, aveţi o obligaţie legală să raportaţi la SRI (la Securitate, cum ar veni) tot ce aţi discutat. Cum ar veni, vorbiţi cu Zhanna din Estonia: ce faci, fată? Bine, mă duc la concert la Metallica. Bravo. Apoi, faceţi un raport: Subsemnatul Gigel am vorbit cu Zhanna şi am discutat despre Metallica. Precizez că nu am discutat despre teme politice şi despre ordinea de partid şi de stat.

Vi se pare că bat cîmpii? Întrebaţi-vă părinţii şi rudele. Acum 20 de ani, dacă aveai o maşină de scris în România, trebuia să mergi cu ea la Miliţie. Miliţienii te puneau să scrii un text care cuprindea toate literele, astfel încît, dacă te apucai să scrii manifeste, să fii prins imediat. Şi ştiţi ce text te puneau să scrii? Un omagiu către tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Adică erau şi sadici, nu doar că te chemau la control, dar te puneau să scrii, cu mîna ta, omagii.

Dacă ar fi să aleg un obiectiv pentru expoziţia dumneavoastră, aş pune un laptop cu o caschetă de miliţian pe el. Iar pe ecran, un text-omagiu pentru Ceauşescu.

Acesta a fost textul meu pentru expoziţia de la Iaşi. Acum, că am mai mult spaţiu la dispoziţie, trebuie să spun şi de unde am furat ideea. Vă daţi seama că, avînd 13 ani la Revoluţie, nu am avut eu personal probleme cu maşina de scris. Altele erau priorităţile pentru mine, să ajung să cumpăr brînză şi salam, la cozi interminabile, de pildă. Sau să împac propaganda de la şcoală cu realitatea. Sau să înţeleg de ce oamenii mari sînt proşti şi nu îl iubesc pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, deşi ne-a plătit datoria externă.

Paralela cu maşina de scris şi laptopul mi-a fost vîndută de Radu Cosaşu acum cîteva săptămîni, cînd am scos laptopul pe masa de la *Dilema veche,* iar domnul Cosaşu a venit, cu o curiozitate specifică oamenilor care nu dau mare importanţă drăciilor tehnice, să se uite cum funcţionează. Mi-a zîmbit şi mi-a zis: acu' 20 de ani te-ai fi dus cu el la Miliţie să-l declari. Şi mi-a povestit faza cu miliţianul care îţi dicta omagiul ca să aibă probă de scris de la fiecare maşină. Într-un fel pe care nu îl zice direct, domnul Cosaşu nu are prea mare încredere că eu mai înţeleg ceva din epoca aceea. Aşa cum eu nu prea am mare încredere că tinerii născuţi după 1990 mai pricep cîte ceva. Nu ştiu dacă neîncrederea e justificată sau nu.

Am fost de curînd într-un hotel din Bratislava unde am găsit un pliant pentru turişti. Pe lîngă diverse tururi ale oraşului sau ale munţilor Tatra, era acolo un aşa-numit „tur al comunismului“. Pe scurt, turistul e luat de la hotel într-o maşină Skoda veche, condusă de un şofer îmbrăcat în uniforma armatei comuniste cehoslovace, şi e plimbat să vadă diverse clădiri simbol ale comunismului, nişte oribilităţi de beton, după cele cîteva poze incluse în pliant. Se mai specifica faptul că la bordul Skodei se vor servi dulciuri din perioada comunistă care au rezistat capitalismului datorită popularităţii lor (un fel de Eugenia cehoslovacă, îmi închipui). Excursia în comunism durează cam 3-4 ore şi costă nu mai puţin de 69 de euro. Am rîs cu poftă. Am fost la Bratislava să vorbesc la o conferinţă la Universitatea Comenius despre interesele Europei de Est în UE şi eram numai estici – doi polonezi, un leton, un lituanian şi mai mulţi slovaci. Cînd le-am arătat pliantul, au rîs cu toţii (slovacii nici nu ştiau de turul respectiv) şi au exclamat aproape la unison: cine ar fi atît de idiot să dea 69 de euro ca să se înghesuie patru ore într-o Skodă comunistă? Apoi, ne-am gîndit mai bine: pentru un occidental ar fi o experienţă. Pe ei, doar imaginaţia îi mai poate apropia de comunism.

Să fie tinerii de la Iaşi care vor vizita expoziţia în aceeaşi ipostază? O fi bine, o fi rău?

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

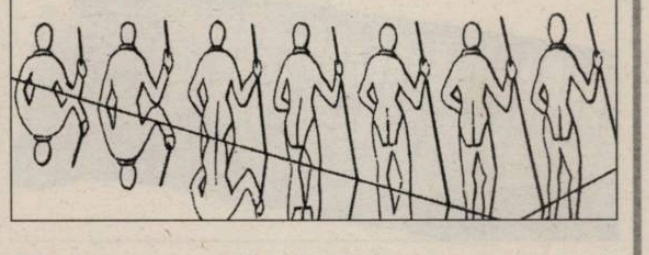

Fetiţa cu chibrituri, Scrooge şi lupii singuratici

În fiecare an, de un timp bun încoace, în zilele de Crăciun, încerc un fel de experiment: între momentele esenţiale de sărbătorit, mă plimb singură, pe-nnoptate, cu sau fără scop, prin Bucureşti... Oraşul, noaptea, de sărbători, e altceva decît în zilele obişnuite: combinaţia dintre sărbătorescul exprimat în lumini şi vitrine împodobite, noaptea ca atare şi senzaţia de a fi mereu *on the run* reprezintă secretul.

Există înglobată în acest „pachet“ şi o mare doză de tristeţe, poate chiar de groază. În primul rînd, pe întuneric, spaţiul urban, fie el chiar în zonele centrale, nu mai e acelaşi cu cel călduţ şi protector din timpul zilei. Aduce mai curînd cu cele din filme „nocturne“, gen *Corbul (The Crow,* 1994, regia Alex Proya) sau chiar *Ghost* (1990, regia Henry Zucker) – deşi într-o variantă mai „soft“. Oraşul, noaptea, devine un soi de Gotham City al lui Batman, asociat cu destrăbălarea, crima şi moartea.

Atmosfera de Crăciun asociată celei nocturne îi mai schimbă din conotaţiile negative. Nu de tot, dacă e să ne gîndim la *Fetiţa cu chibrituri* a lui Andersen (e adevărat că acţiunea poveştii este plasată în noaptea de Anul Nou, dar şi aceasta intră în mai cuprinzătoarele 12 zile ale Crăciunului din cîntecul de sezon cu acelaşi nume; plus că ea se visează sub un brad de Crăciun...). Aceasta este exemplul tipic şi dureros al nepăsării omeneşti duse la extrem, al anti-„spiritului Crăciunului“ (expresie de unii mult iubită, de alţii deloc...). Dacă Scrooge al lui Dickens din *Poveste de Crăciun* cade doar temporar victimă acesteia – contactul cu „cealaltă lume“ îl readuce la... umanitate –, fetiţa cu chibrituri nu poate fi fericită, de sărbători, decît pe tărîmul de dincolo, în cel de aici nemaifiind loc pentru ea...

Sindromul spiritelor lui Dickens îl poate manifesta, parţial, orice trecător ce rătăceşte, de unul singur, pe străzile oraşului în noapte. Pe lîngă ceilalţi, care, în general, umblă în grupuri gureşe, „lupii singuratici“ sînt, îndeobşte, invizibili. Singurul rol care le rămîne este cel de spectatori-observatori: ei pot vedea în tăcere vitrinele cu cadouri, moşi şi pomi, precum şi parcurile de Crăciun; dar şi pe semenii lor gregari „distrîndu-se“.

Dacă se amestecă în mulţimea de pe pe Magheru, anul acesta, constată că vitrinele sînt cam insipide, cu excepţia uneia: cea de la magazinul Accesorize, specializat în diverse feluri de mărunţişuri decorative. Acolo, e plăcută ochiului îmbinarea dintre materialele foarte groase, gen fetru, din care sînt făcuţi brazii expuşi, şi cele metalice, strălucitoare, din care sînt fabricate podoabele acestora. Printre acestea – multe inimi şi păsări.

Magazinele Lida (cele care au dat tonul în decoraţiunile de Crăciun), dacă nu se dovedesc neapărat inovatoare în privinţa conceptului care le ghidează în general, măcar sînt în amănunte: de pildă, moşii lor, de care e plină vitrina, sînt îmbrăcaţi altfel decît de obicei, şi anume în pulovere de ski cu modele...

Ajunşi în Cişmigiu, hoinarii noştri văd un brad imens, împodobit, în sfîrşit, cu gust – numai pe auriu şi cu ghirlande uriaşe de beteală pornind dinspre el, ca nişte raze, spre punctele din jur... Tot în jur – tarabe cu „produse tradiţionale“ de Crăciun: turtă dulce, vin fiert, podoabe, dar şi brînzeturi, mezeluri, bijuterii, cărţi, discuri, căciuli... Alături, un patinoar plin ochi şi frumos luminat. O atmosferă mai aproape de cea din tîrgurile tradiţionale de Crăciun, ca la Strasbourg, de pildă. Dar şi de filmele americane de anotimp, oricît de idilice ar fi ele...

Într-un asemenea cadru poţi să devii mai tolerant şi faţă de „spiritul Crăciunului“, în ciuda exagerărilor lui. Variantele „fetiţa cu chibrituri“ şi Scrooge în prima fază se estompează. Pînă şi rătăcitorilor singuratici li se permite măcar cîte o trăire fericit-siropoasă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

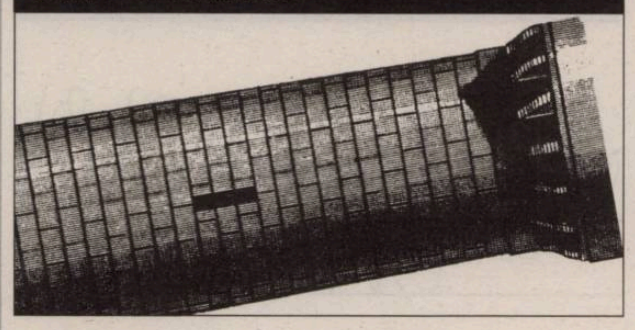

Note postelectorale

M-a şocat acuzaţia că la secţia de vot din Paris s-ar fi produs fraude. Resping deopotrivă ideea că asemenea acuzaţii ar fi putut fi *previzibile* şi pe aceea că – fără probe – ele ar putea deveni *acceptabile*. Ca şi la restul secţiilor de votare din Hexagon, comisia electorală de la Paris a inclus membri ai principalelor partide. Toţi au semnat procesele-verbale finale, după o dublă numărătoare foarte riguroasă. Pro Democraţia – un ONG notoriu pentru imparţialitatea sa! – a fost reprezentată prin doi observatori. Plus ziarişti acreditaţi. Nimeni nu a sesizat vreo problemă. Nici un incident. Dimpotrivă, am un întreg dosar cu mesaje de mulţumire din partea cetăţenilor români pentru felul în care am asigurat logistica, mai ales la turul II. Fluiditatea a fost sporită graţie faptului că procedura de vot era mult mai simplă. Membrii comisiei au muncit non-stop aproape 24 de ore: de la 6 dimineaţa, cînd se pregăteşte secţia, pînă în zorii zilei succesive, cînd se încheie toate formalităţile cerute de lege.

Statutul diplomatic impune tot soiul de restricţii: să nu fii membru al unui partid, să nu faci afaceri etc. Dar nu-ţi anulează calitatea de cetăţean al României. Prin urmare, în cabina de vot, alegi pe cine vrei. E ceea ce am făcut. Dacă public texte legate de actualitatea românească – am făcut-o mai des în defunctul *Cotidianul* decît aici – nu menţionez niciodată nume de politicieni, de partide etc. Îmi exprim opinia despre societatea noastră, despre ceea ce cred că lipseşte sau prisoseşte, despre proiectele care ar putea contura binele comun. Nu mi-am ascuns convingerea că separarea de comunism – adică de practicile, exponenţii şi mentalităţile vechiului regim – reprezintă precondiţia necesară pentru însănătoşirea unei ţări bolnave de totalitarism. Consider că mi-am cîştigat acest drept moral atît ca fiinţă liberă, cît şi ca fost urmărit de Securitate şi participant la revolta anticomunistă din '89. Însă ca diplomat, am acţionat instituţional, refuzînd întotdeauna logica diformă a „partidului-stat". Am avut misiuni de ambasador sub mandatul celor trei preşedinţi de pînă acum ai României. Nu mi-am permis niciodată să-mi spun: pe ăsta îl ajut, că e de-al „nostru", în vreme ce pe celălalt îl sabotez, pentru că e de la „ei". Orice diplomat îşi serveşte cît poate mai bine ţara, fără alte comentarii.

Ca intelectual de dreapta, respect statul şi tocmai de asta mi-l doresc reformat, suplu, cît mai puţin presant pentru viaţa noastră zilnică. Ştiu să-i respect pe titularii funcţiilor oficiale, chiar dacă mi s-a întîmplat adesea să le disprețuiesc, în sinea mea, incompetenţa, lăcomia, vanitatea şi lipsa de patriotism (ştiu ce spun, credeţi-mă). De aceea m-a iritat tentativa unora de a proiecta suspiciuni grave asupra instituţiilor publice implicate tehnic în organizarea scrutinului (MAE, MAI, BEC etc.). Aşa ceva, nu doar fals ca afirmaţie, ci şi lipsit de orice probă reală, pune ţara noastră într-o lumină dubioasă, pe care nu o merită.

După anumite păreri, la Paris s-a votat suspect de mult şi incorect. Eram convins, în naivitatea mea, că politicienii se bucură dacă electoratul iese la vot. Cu cît rata de participare e mai ridicată, cu atît se probează vitalitatea civismului, spre încurajarea simultană a perdanţilor şi a celor victorioşi. Oricîte calcule îmi fac, nu înţeleg de ce numărul mare de votanţi de la Paris îi deranjează pe unii atît de acut. Dar am şi un bemol compensatoriu: situaţia „alarmantă" de la Paris nu s-a regăsit la toate celelalte opt secţii de vot din Franţa: la Brest, de pildă, n-au votat decît 56 de cetăţeni români...

Sigur, poţi înţelege fondul: gîndire unică, cine nu-i cu noi e împotriva noastră, „prostimea" trebuie să voteze cum i se spune, în urma unei propagande media delirante, care face praf orice urmă de profesionalism jurnalistic... Din fericire, un asemenea fond nu mai corespunde realităţii sociale din România secolului XXI. Începe un alt ciclu istoric şi, slavă Domnului, ne-am mai deşteptat. Procesul acesta salutar va continua, cu sau fără acordul celor care ar dori să-l stopeze.

Mădălina ŞCHIOPU

Chinezii baptişti din Bucureşti

Oficial, conform recensămîntului efectuat de guvern, în China trăiesc în jur de zece milioane de protestanţi şi patru milioane de catolici. Însă bisericile sînt obligate să aibă o variantă oficială, recunoscută de autorităţi, iar multe dintre cele care au legătură cu suratele lor occidentale se văd silite să lucreze underground. În vreme ce în Europa şi, treptat, în America de Sud bisericile se golesc, estimările neoficiale vorbesc de cifre care se apropie de 100 de milioane de creştini în China, cei mai mulţi convertiţi în ultimele decenii. În zona Asiei de Est, exemplul cel mai bun este Coreea de Sud: o ţară cu doar cîteva insule de creştinism acum jumătate de secol. În acest moment, numărul creştinilor coreeni depăşeşte un sfert din populaţie, la egalitate cu cei care se declară budişti. Unul dintre cei mai cunoscuţi şi citaţi bloggeri chinezi, care şi-a ales numele de Spengler, apreciază că „dacă lucrurile înaintează în acest ritm, în două generaţii creştinismul va deveni o religie sino-centrică". Există cîteva explicaţii pentru acest fenomen. Una dintre ele ar fi că, în ochii asiaticilor, creştinismul nu este religia trecutului, ci e asociată cu ceea ce a adus pe continentul lor civilizaţia europeană: modernitate, tehnică, ştiinţă, educaţie după model occidental. Elitele chineze, coreene şi japoneze – spre deosebire de cele sud-americane sau africane – nu au resentimente faţă de „colonizatorul alb": conflictele istorice şi experienţele neplăcute cu europenii au fost puţine şi sporadice în această parte a lumii. Apoi, tradiţia însăşi a asiaticilor – familii unite, de tip patriarhal, cultul părinţilor şi al strămoşilor, etica muncii, disciplina – îi face să accepte şi să-şi aproprieze natural morala creştină.

Biserica din Popa Rusu

Acum zece ani au sosit în România, să studieze la facultatea de teologie baptistă, cîţiva chinezi baptişti din Marea Britanie şi Hong Kong. Ei aparţin unei organizaţii numite Chinese Overseas Christian Mission, ce are ca scop misionariatul în rîndul comunităţilor tot mai numeroase de chinezi din diaspora. Deviza lor: „Oriunde sînt chinezi se află Hristos". Au început să împartă biblii şi materiale religioase sau să discute de la om la om în angrourile Europa, Dragonul Roşu, Niro, printre muncitorii constructori şi printre chinezoaicele care lucrau în industria textilă. La început, cei convertiţi au fost găzduiţi în primul rînd de biserica baptistă a românilor, Providenţa, aflată în Ferentari. Pe măsură ce comunitatea se extindea, au primit un spaţiu al lor într-un lăcaş de cult aparţinînd tot românilor, biserica Betania, de pe strada Popa Rusu din Capitală, în orele cînd credincioşii autohtoni nu sînt acolo. Aşa se face că acum, în fiecare duminică, de la ora 13, peste 100 de chinezi se adună pe strada Popa Rusu. Grupurile de chinezi care se îndreaptă duminical spre biserică au devenit familiare locuitorilor din zonă.

Henry Lu, pastor, vine frecvent în Bucureşti, de cîţiva ani. A plecat din China cu multă vreme în urmă, a stat peste 20 de ani în SUA, apoi s-a alăturat centrului misionar din Anglia. „Chinese Overseas Christian Mission a făcut muncă de misionariat în toate ţările Europei Centrale şi de Est unde se află comunităţi de chinezi – spune Henry Lu. Ştim că sute de mii de chinezi trăiesc azi în Europa şi pentru noi reprezintă un potenţial de credinţă ce trebuie cîştigat. Ştiţi că numai la Paris sînt peste 30 de biserici creştine pentru chinezi, de diferite denominaţiuni? Iar acum ne-am îndreptat atenţia spre ţările din Balcani, pentru că ştim că în ultimii ani au venit aici să lucreze mii dintre conaţionalii noştri. Mulţi chinezi nu sînt propriu-zis credincioşi: unii păstrează un sincretism între budism, taoism şi confucianism, amestecat cu anumite superstiţii moştenite de la generaţiile mai în vîrstă. Cei mai mulţi sînt mai degrabă areligioşi, din cauza educaţiei primite în şcolile chineze şi a regimului de acasă. Odată ce se convertesc, comunităţile devin chiar mai unite şi oamenii se sprijină reciproc mai mult decît înainte: pe lîngă naţionalitate, şi credinţa devine un element de coeziune în grupurile de chinezi aflate în pribegie. E mai uşor să lupţi astfel cu prejudecăţile celor din jur."

Botezul

În Biserica Betania, pe băncile de lemn, se află Biblii şi cărţi de imnuri religioase cu caractere chineze şti. Încep să se adune oamenii: grupul compact format numai din bărbaţi al celor care lucrează în construcţii, familii cu copii îmbrăcaţi frumos, de duminică – micii comercianţi din angrouri, tinerii – unii dintre ei studenţi care studiază în facultăţile româneşti. Toţi cîntă cu entuziasm imnuri religioase: la pianină îi acompaniază vreme de peste două ore o tînără frumoasă, cu pletele negre şi mătăsoase prinse în coc. Aflu că o cheamă Jin DongDong şi are 20 de ani. A venit în România în urmă cu doi ani, imediat după terminarea liceului, dintr-un oraş de pe coasta de sud-est a Chinei. „Sînt foarte bucuroasă că pot să ajut comunitatea prin ceea ce ştiu să fac. Am învăţat să cînt la pian în liceu: aveam ore la şcoală, dar am luat şi lecţii în particular de la profesoara de muzică. Toată familia mea e aici, de cîţiva ani: părinţii, fraţii, mătuşa şi unchiul, nepoţii... Avem o mică afacere în complexul Dragonul Roşu şi ne-am cumpărat o casă în Bucureşti, unde stăm toţi. Din cînd în cînd, ne întoarcem în China, ne vizităm rudele rămase acolo. Dar eu mă simt foarte bine aici şi cred că în această ţară o să rămînem. Am fost botezată în această biserică: de asemenea, mama, tata şi fratele meu."

Baptiştii primesc botezul numai cînd sînt adulţi şi pot face singuri şi conform propriei conştiinţe mărturisirea de credinţă. În duminica în care am vizitat biserica Betania, avea loc un eveniment special: cinci persoane – trei bărbaţi şi două femei – erau botezate. Într-un bazin aflat în faţa comunităţii, cei cinci sînt scufundaţi în apă, pe rînd, sub privirile şi cu ajutorul pastorului Henry Lu. Aparatele de fotografiat ale prietenilor şi membrilor familiei ţăcăne neîncetat, pe parcursul ceremoniei. Apoi, cei proaspăt botezaţi ţin scurte cuvîntări, primesc buchete de flori, în timp ce toată lumea cîntă. Sînt prezentaţi celorlalţi şi oamenii care au venit pentru prima oară la biserică, din curiozitate sau la îndemnul familiei şi al amicilor.

Chen Aimei este o femeie de 41 de ani, aflată în România din 1996 şi a fost unul dintre primii membri ai bisericii baptiste chineze şti. S-a căsătorit în Bucureşti, pe vremea cînd comunitatea nu era închegată, la biserica românilor din Ferentari. Momentan, soţul şi băiatul ei se află la Shanghai, locul naşterii ei, iar ea a rămas aici cu fetiţa. Cu cîteva zile în urmă avuseseră loc evenimentele din complexul Niro, unde familia Aimei are un magazin cu mărunţişuri: revoltaţi de o taxă suplimentară pusă pe parcare, chinezii s-au încăierat între ei, dar şi cu forţele de ordine aduse să reinstaureze liniştea. La marginea Bucureştiului se formează treptat, sub ochii noştri, un mic Chinatown despre care, cu excepţia unor asemenea evenimente violente intens mediatizate, cunoaştem foarte puţine lucruri. La fel, despre cei care îl populează. „Nu ştiam nimic despre creştinism cînd eram acasă, la Shanghai – spune Chen. La noi în şcoală nu se predă nimic despre religie, şi oamenii sînt în majoritate indiferenţi din punct de vedere al credinţei. Am aflat despre această religie cînd am venit să muncesc în România, de la chinezii misionari din Occident. În cîţiva ani am hotărît să fiu botezată şi sper să primească botezul, cînd cresc, şi copiii mei, un băiat şi o fetiţă. Mă duc acasă destul de frecvent. Înainte mă gîndeam la posibilitatea de a rămîne aici: acum, după conflictele din Niro, nu ştiu care e cea mai bună alegere. Probabil o să mă întorc."

Pastorul Henry Lu crede că, pe măsură ce atmosfera economică, dar şi politică şi spirituală din China se destinde, sub presiunea globalizării şi a circulaţiei libere a informaţiei, mulţi se vor întoarce acasă: „Se vor duce în China, însă acolo vor fi deja creştini, un focar de credinţă printre ceilalţi. Vor transmite mai departe învăţătura lui Hristos, acesta e scopul nostru. Noi vom face neîncetat muncă misionară pentru ca el să fie atins". Însufleţirea neobosită a pastorului pare să arate că estimările neoficiale ale numărului de creştini din China nu sînt exagerate...

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Curaj şi profesionalism

Săptămîna trecută, la una dintre ediţiile emisiunii *Ora de foc* de la Realitatea TV, am avut un şoc: la un moment dat, pe ecran a apărut un text semnat de Mircea Cărtărescu, în care se vorbea despre Geoană, „Preşedintele Fute-Vînt". În fine, textul era sub orice critică. Agresiv, suburban şi lipsit de orice umor, părea mai degrabă scris de cineva care semnează în revista *România Mare*. Cu toate acestea, dacă nu l-ai fi cunoscut pe Mircea Cărtărescu (cel puţin prin textele sale), ai fi putut gîndi că patima politică ia minţile oamenilor, că, aşa cum face şi amorul, îi transformă chiar şi pe cei mai inteligenţi oameni în idioţi. Cei de la Realitatea TV îţi livrau textul ca fiind al scriitorului – fără nici o urmă de îndoială. Nu spuneau unde a fost publicat, dar era de presupus că a apărut în *Evenimentul zilei,* locul unde Cărtărescu semnează şi texte de atitudine politică. Au urmat comentariile pe marginea aşa-zisului pamflet cărtărescian şi, pentru că subiectul „fierbinte" era interviul dat de H.-R. Patapievici în publicaţia spaniolă *La Vanguardia,* concluzia era că „intelectualii lui Băsescu" s-au inspirat din vulgaritatea preşedintelui şi au coborît în mahalaua limbajului.

În *Evenimentul zilei* de lunea trecută, Mircea Cărtărescu a pus lucrurile la punct, ocazie cu care am aflat că textul care-i era atribuit a circulat pe Internet. Iată ce scria autorul *Orbitorului,* în privinţa citării pe postul Realitatea TV: „La emisiunea *Ora de foc* de joia trecută, pe Realitatea TV, poetul Mircea Dinescu (cu care am avut pînă acum doar relaţii vag-binevoitoare) a comentat dezgustat textul pamfletului «F... Vînt preşedinte», afişat, împreună cu o fotografie a mea, pe ecranul televizorului: iată cum s-au contaminat intelectualii lui Băsescu de vulgaritatea preşedintelui. Nu contest buna-credinţă a poetului, care probabil chiar m-a crezut autorul pamfletului. Contest însă profesionalismul şi deontologia realizatorilor emisiunii, care au preluat un text de pe Internet, fără o minimă verificare a autenticităţii lui. Conform datelor publice, audienţa emisiunii în care am fost pus, nevinovat, la stîlpul infamiei a fost între cinci sute de mii şi şapte sute cincizeci de mii de persoane. În ochii acestor oameni am fost prezentat ca un scriitor decăzut şi vulgar".

În paranteză fie spus, duminică seara, la emisiunea *În gura presei* de la Antena 3, Mircea Badea a comentat în stilul lui, de şmecheraş de cartier, articolul lui Mircea Cărtărescu din *Evenimentul zilei:* „Textul era foarte prost scris, aici are dreptate Cărtărescu. Eu tocmai de-aia am crezut că e scris de Cărtărescu!". În fine, nu e cazul să ne oprim la gogomăniile unuia ca Mircea Badea, dar, dacă vorbim despre cum se face televiziune în România, ar fi de amintit, măcar în treacăt, şi această formă de bălăceală. Şi *În gura presei* se recomandă tot ca pamflet, iar în cadrul unui pamflet – nu-i aşa? – poţi să negi orice evidenţă, poţi să afirmi orice aberaţie: că apa fierbe la 0°C, că dimineaţa apune soarele sau că Mircea Cărtărescu scrie prost.

Dar să ne referim la cei care se laudă că fac presă serioasă şi care – iată – iau de bune texte care circulă în *no man's land*-ul web-ului, le fac publice fără a indica sursa şi iniţiază dezbateri (la fel de serioase) pe marginea lor. Bine că nu i-au atribuit şi lui Eminescu varianta porno a *Scrisorii III* – care circula încă de dinainte de apariţia Internetului! Dacă, în cazul afirmaţiilor lui Patapievici din interviul apărut în publicaţia spaniolă, cei de la Realitatea TV au dat şi un comunicat de dezminţire din partea lui, în ceea ce-l priveşte pe Cărtărescu, această cerinţă a deontologiei jurnalistice, de a reflecta poziţiile părţilor implicate, a fost eludată fără nici o apăsare.

Săptămîna trecută, îi lăudam pe realizatorii emisiunii *Ora de foc,* Adrian Ursu şi Oana Stancu, pentru curajul de a pune întrebări incomode patronului lor. Curaj se pare că au... Cu profesionalismul stau mai prost.

Florin DUMITRESCU

Crăciun în criză, publicitate în gripă

E bine să avem grijă ce ne dorim, mai ales dacă ne formulăm dorinţa de sărbători. De ani de zile, putem citi şi auzi opinii critice la adresa consumerismului festiv; proteste la adresa caracterului comercial pe care îl iau sărbătorile tradiţionale; văicăreli împotriva sufocării spiritului pur, originar, al datinilor, de către materialismul vremurilor noi. Sînt biciuiţi negustorii din templu. Se condamnă goana (tot mai nebunească) după cadouri (tot mai nărăvitoare). Se deplînge pacea pierdută, concordia uitată, liniştea izbăvitoare a zăpezilor din copliărie...

Zurgălăii comerciali

O justificare există: tendinţa anilor din urmă de a stimula vînzările prin declanşarea mecanismelor promoţionale cu pretext festiv. Ajunseserăm să nu ne mai mire dacă auzim „Jingle Bells" în calupul de reclame încă de la sfîrşitul lui octombrie! Nu ne mai surprindea puzderia de pliante, fluturaşi şi felicitări sărbătoreşti care ne umpleau cutiile poştale cu mult înainte de ajunul ajunului. Bucureştenii se învăţaseră cu superlativele: acum doi ani, li se montase cel mai înalt pom de Crăciun de pe continent (cu prilejul intrării pe piaţa locală a unei celebre bănci); anul trecut, fuseseră asaltaţi de cel mai numeros regiment de Moşi Crăciun deghizaţi; şi li se pregătise ceea ce trebuia să fie cîrnatul cel mai mare de pe mapamond. Artificiile fuseseră interzise; dar omniprezenţii zurgălăi comerciali ne răsunau în urechi încă multă vreme după Anul Nou. Orice consumator atent nu avea cum să nu se se simtă pîndit, momit, dacă nu chiar împins către ofertele de sezon, împopoţonate cu cetini, funde şi ramuri de vîsc. Şi fulgi... grămezi de fulgi desenaţi, clonaţi în programe grafice sau generaţi în animaţie 3D... Fulgi covîrşitor mai mulţi pe ecranele de tot felul decît în realitatea meteorologică, tot mai săracă în ninsori...

Paradoxal, cu cît ni se predica mai mult pacea, seninătatea şi spiritul de înţelegere, cu atît eram mai ispitiţi de competiţie, sub varii forme: trageri la sorţi, oferte exclusive, achiziţii în limita stocului disponibil... „Moş Crăciun se aprovizionează de la noi" devenise fraza tipică după care puteam recunoaşte magazinele pe cale de epuizare.

În contra curentului

N-a fost an în ultimul deceniu în care să nu ne pomenim cu cîte o iniţiativă „haioasă" dinspre cultura alternativă, ba de a propune un Crăciun plin de răutate şi ură... dar sincer şi dezvrăjit; ba de a lansa glume cu miei pascali înjurînd purceii de Crăciun... N-au lipsit reclamele parodice, ireverenţioase la adresa simbolurilor pe care tot sistemul publicităţii l-a impus. Acum vreo zece ani, trei Moşi Crăciuni îmbrăcaţi în portocaliu se cafteau în figuri zdravene de kung-fu, ca să publicizeze un prepaid. Acum doi-trei ani, prin contribuţia unei beri care apără consumul responsabil, ni se arăta cum pot nimeri renii în zidul unei case, dacă Moş Crăciun conduce băut... Asta după un deceniu şi mai bine de la spotul pentru o vodcă, în care apărea un Moş Crăciun chefliu, cu nasul mai roşu ca al lui Rudolf, sughiţînd aşa... ca după un consum iresponsabil! Pentru ca anul trecut să aflăm, din partea unui lanţ de magazine IT, că întrebarea „ce dar îţi doreşti de la moşul?" e o ipocrizie care trebuie abolită!

Luminiţele sărăcăcioase

Iată-ne înaintea unui Crăciun în vreme de criză. Anunţătorii şi-au redus bugetele. Advertising-ul se resimte. Mass media suferă. În oraş, luminiţele sărăcăcioase abia pîlpîie, Moşii au bărbi reciclate, zurgălăii abia se aud. Reclamele de sezon nu mai au acelaşi festivism, aceeaşi vervă, aceeaşi strălucire... Singura campanie cu pretext nataliţiu care iese în evidenţă este cea a lanţului Germanos, în care sîntem îndemnaţi să-l recunoaştem pe Daniel Buzdugan deghizat în multiple personaje, printre care şi un Moş Crăciun buimac, care nu şi-a setat bine GPS-ul (n-a avut parte de sfatul specialiştilor de la magazin, pasămite)... O tratare ironică, deşi binevoitoare, a figurii tutelare a Sărbătorilor de iarnă: îndeajuns să ne oglindească frămîntările, dubiile, perspectiva „pusă în criză" asupra Crăciunului. Per ansamblu, ofertele sînt şi ele mai modeste, mai „de criză"... Să fie oare un prilej bun pentru a ne îndrepta spre cele sfinte; pentru a căuta satisfacţie în darurile spirituale?

Paştele 2009 ne-a dat un răspuns. În plină secetă de marketing, singurele reclame care au făcut vîlvă au fost cele ale Ministerului Turismului care ne îndemna să petrecem Învierea în Bucovina sau pe Litoral. De neuitat imaginile din spotul cel mai difuzat al campaniei, cu acele lumînări în formă de ouă pictate cu icoane cristice, despre care s-a aflat că sînt „made in China": evident, artizanul budist sau taoist care le-a executat nu s-a gîndit o clipă că, pentru creştini, e o impietate să foloseşti o icoană cu fitil... Mai trist e că nu s-au gîndit nici promotorii turismului ecumenic de la noi.

Economisire şi îndestulare

Marea problemă a marketizării sărbătorilor tradiţionale pe timp de criză este contradicţia dintre, pe de o parte, economisire, preţuri mici şi cîrpeală (argumentele forte de vînzare în momentul istoric pe care îl trăim); şi, pe de altă parte, ideea de belşug, de îndestulare, de bogăţie debordantă (tipic sărbătorească, carnavalescă). Primul concept ascultă de logica vremurilor strict actuale; cel de-al doilea – de logica tradiţională a reînnoirii rituale, o dată pe an, pe care o instaurează sărbătorile. Cele două concepte, ireconciliabile, dar obligate să coexiste, dau amprenta stranie, de Sărbători crizate pe care le trăim. Pe de o parte, tînjim să ne bucurăm de o risipă rodnică şi plină de speranţe într-un viitor prosper; pe de altă parte, ne precupeţim exultarea, conştienţi că nu ne putem permite un dezmăţ ca-n vremurile lipsite de griji... Ne facem urări, dar ne bucurăm mai mult de predicţii argumentate. Marele chiolhan, marcînd ieşirea definitivă din depresie, se mai amînă... Să sărbătorim deocamdată cu speranţa că nu va întîrzia.

PUBLICITATE

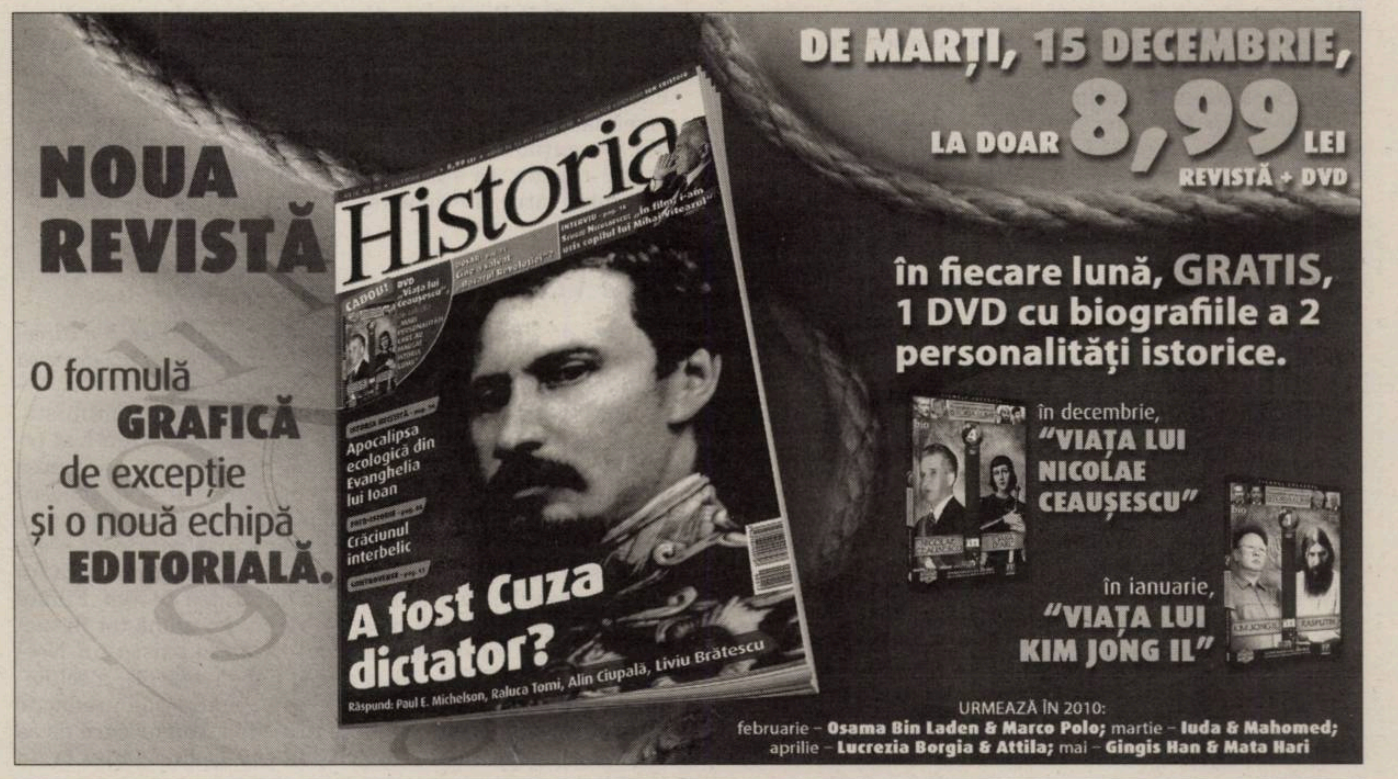

Europa Liberă e istoria noastră

– interviu cu Liviu TOFAN, director IRIR –

Ca director al Institutului Român de Istorie Recentă, aţi lansat o campanie de aducere în România a arhivei postului de radio Europa Liberă, de la Institutul Hoover din California, unde se află în prezent. Cît de mare e această arhivă şi ce presupune aducerea ei în ţară?

Arhiva înseamnă cel puţin 3500 de benzi de magnetofon, dar şi 600 de mii de pagini de text. La noi, întîi se scria. O emisiune se făcea prin înregistrarea unor „scripturi", cum le spuneam noi, care aveau avizul de a fi înregistrate. Emisiunile erau înregistrate cu foarte mici excepţii, unele care erau live. Şi graţie acestui sistem s-au păstrat aproape toate emisiunile.

Emisiunile live nu se înregistrau?

Se înregistrau întotdeauna pe o bandă martor, dar aceste benzi nu se puteau păstra fiindcă ar fi însemnat munţi întregi de astfel de benzi. S-au păstrat cele speciale pentru care autorul sau conducerea postului cereau trecerea în stand by, iar altele au fost salvate prin faptul că înşişi autorii le-au luat acasă şi le-au păstrat, ca în cazul emisiunilor lui Cornel Chiriac. Dar aceste benzi şi hîrtii din arhivă trebuie trecute pe suport digital. Noi putem obţine de la Institutul Hoover doar un duplicat digital, originalul va rămîne pentru totdeauna acolo. Institutul Hoover nu dispune de fondurile necesare acestei operaţiuni. Ar fi vorba, în estimarea lor, de 350.000 de dolari, numai pentru procesul de digitalizare. Noi trebuie deci să obţinem aceşti bani. În actuala situaţie, nu am văzut nici o şansă de a obţine ajutor de la vreo instituţie a statului. De aceea, ideea a fost de a apela la ascultătorii noştri, la cei care ne-au iubit, ne-au simpatizat şi ne poartă o oarecare recunoştinţă. Lor le adresăm mesajul de a ne trimite un *sms* la un număr special (8820), prin care donează 2 euro pentru recuperarea acestei arhive.

Studierea istoriei recente fără arhiva Europei Libere e de neconceput

Mulţi s-ar putea întreba de ce această arhivă trebuie să fie adusă în România, la ce serveşte ea.

Să ne imaginăm că un cercetător, un student, un profesor, un ziarist sau un scriitor ar vrea să cerceteze o temă din anii '60, '70 sau '80. Într-o ţară normală el ar merge la o mare bibliotecă şi ar lua ziarele şi publicaţiile din perioada respectivă, chiar şi colecţiile audio-video. În cazul nostru el s-ar duce, să spunem, la o mare bibliotecă, la Academie sau la Universitate. Ce ar găsi acolo? Toată propaganda comunistă a acelei perioade, exclusiv. Deci numai partea falsă a istoriei acelor ani. Unde este partea reală a istoriei, a celei care s-a manifestat în măsura posibilului, în acei ani? În emisiunile Europei Libere. Ele sînt o mărturie extrem de importantă despre istoria recentă a acestui popor.

Se spunea adesea că Europa Liberă e o voce foarte critică, poate cea mai critică voce la adresa regimului comunist. Chiar aşa era, sau informaţia corectă, prin contrast cu propaganda comunistă continuă din ţară, suna ca o critică?

Tonul critic reieşea doar din contrapunerea adevărului cu falsitatea, a informaţiei corecte cu propaganda. În sensul acesta, Europa Liberă devenea un post foarte critic. În realitate însă, cei care ne-au ascultat ştiu foarte bine cît de ponderat era tonul Europei Libere. Nici nu putea să fie altfel pentru că aveam o normă editorială foarte strictă, care nu permitea sub nici o formă critica cu orice preţ, folosirea de calificative, atacul la persoană sau informaţii neconfirmate, ca să nu mai vorbim de vreo incitare la revoltă.

Ştiu că aţi fost director al departamentului de ştiri al secţiei române a Europei Libere şi mă întreb cum puteaţi afla zilnic ştiri din România şi cum le puteaţi verifica de dincolo de Cortina de Fier.

Ştirile propriu-zise despre România erau relativ puţine în buletinele de ştiri. Acestea se transmiteau live, ceea ce presupunea ca materialele să fie verificate în mod special şi să existe o maximă certitudine asupra lor. Aveam multe informaţii despre România, dar care nu erau foarte bine documentate şi acestea erau incluse mai curînd în programe ca *Actualitatea românească*, în care puteau fi puse într-un anumit cadru, se puteau găsi formule de tipul „din cîte ştim" sau altele. Altfel, la ştiri aveam o secţie centrală pe tot radioul, nu doar pe secţia română, unde intrau toate informaţiile de la agenţiile de presă, marile ziare. Ele erau prelucrate de redactorii de acolo şi cele care se confirmau şi nu încălcau regulile noastre, se transmiteau către toate departamentele pe o filieră care se numea *A-wire*. Însemna că acele materiale erau perfect verificate şi gata să fie difuzate în ştiri. Celelalte informaţii, incluse pe *B-wire*, puteau fi folosite doar în programe, acolo unde puteai veni şi cu explicaţii suplimentare.

Poate exista vreo comparaţie între rigoarea cu care se lucra la Europa Liberă şi felul în care se desfăşoară lucrurile la radiourile existente astăzi în România?

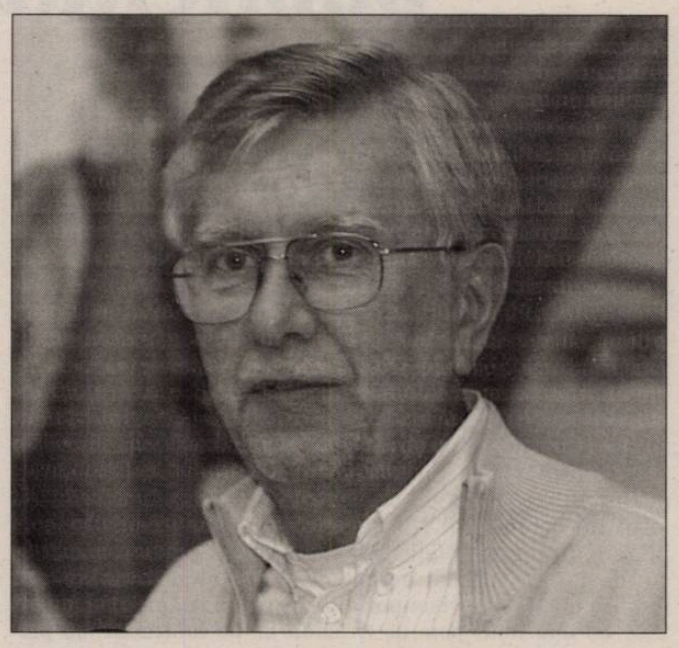

Nu cred că se poate face nici pe departe vreo comparaţie. Probabil că acel sistem pe care-l foloseam noi nu ar mai putea funcţiona şi poate că nici nu ar mai exista o justificare 100% pentru a-l folosi astăzi. Asta nu înseamnă însă că există vreo rigoare în ce se face astăzi. Pe de o parte, văd că în România se cere verificarea unei informaţii din trei surse. Noi o verificam doar din două, dar verificarea era verificare. Pe de altă parte, acum se publică şi se difuzează absolut orice, într-un fel de dezmăţ lipsit de orice fel de rigoare. Am fost surprins să descopăr cît de mulţi oameni spun astăzi, inclusiv tineri, că le lipseşte un reper de credibilitate cum a fost Europa Liberă.

Declinul Europei Libere

Credeţi că după '90 se poate vorbi de un eşec al Europei Libere, că lucrurile puteau fi făcute altfel?

Absolut. După '90, Europa Liberă dispunea de un capital fabulos de încredere, de stimă, de autoritate, de simpatie. Ei bine, acel capital a fost prăpădit. Pînă prin 1992 cred că s-ar mai fi putut face ceva, dar au fost doi factori extrem de importanţi care au stat împotrivă. Management-ul propriu foarte defectuos şi contextul internaţional. Eu a trebuit să mă lupt şi să-mi asum mari probleme numai pentru a veni la Bucureşti în 1991 şi a face redacţia de aici, în pofida opoziţiei categorice şi vehemente a celui care la vremea aceea conducea departamentul românesc (Nicolae Stroescu Stânişoară) care considera că venirea noastră la Bucureşti înseamnă că ne punem sub influenţa comuniştilor. Am depăşit această situaţie doar apelînd direct la conducerea americană a postului, care a înţeles şi mi-a dat aprobarea să merg să fac biroul de la Bucureşti. În aceste condiţii n-am putut face mare lucru, dar faptul că totuşi am deschis biroul a fost o realizare. El a fost închis în 2003 printr-o decizie pe care, iarăşi, nu mi-o pot explica. Revenind la anii '90, a mai fost un motiv. Contextul internaţional n-a mai fost favorabil României, din punctul de vedere al politicii americane. Cînd la noi începuse deja revoluţia la Timişoara, pe data de 20 decembrie s-a produs invazia americană din Panama, un eveniment din cauza căruia opinia publică americană practic nici n-a perceput ce se întîmpla în România. Senzaţia mea a fost că Statele Unite au bifat cumva, foarte repede, ce s-a întîmplat în România şi apoi s-au îndreptat către alte zone (au început războiul din Golf).

Între Vlad Mugur şi Noël Bernard

Cum aţi ajuns în Occident şi aţi devenit redactor şi director la Europa Liberă, în condiţiile în care ştiu că aţi dorit să faceţi film şi aţi lucrat şi ca regizor de teatru?

Am vrut totdeauna să plec din România comunistă. După ce am cerut de mai multe ori paşaport şi am fost refuzat, am primit o mînă de ajutor de la cineva care mi-a oferit unul. Era nevoie de un translator care să însoţească un secretar de la CC al UTC, la un congres al studenţilor comunişti de la Hamburg. Asta a fost şansa pe a care n-am ezitat s-o fructific. Am ajuns la München în primăvara lui 1973 şi primul meu drum a fost la facultatea de film. Filmul era idealul şi pasiunea mea. La radio am ajuns tot în mai '73, din pură întîmplare. Faptul că acolo exista un Noël Bernard care mi-a zis „Stai aici şi hai să vedem", a schimbat situaţia. Nu pentru multă vreme, pentru că în redacţie l-am întîlnit pe regizorul de teatru Vlad Mugur care făcea acolo o emisiune foarte bună. Cînd el a găsit o şansă la un mic teatru de provincie, la Constantz, la graniţa cu Elveţia, a părăsit radioul şi m-a tras după el, spunîndu-mi să merg să-i fac asistenţă. Am ales teatrul ca o alternativă la filmul pe care n-am putut să-l fac (cei de la Academia de film din München îmi puseseră problema că n-aveam din ce trăi, ca refugiat, dacă aş fi încercat să fac acea facultate dificilă). Noël Bernard a încercat să mă oprească. M-a invitat la el acasă şi mi-a ţinut o lungă prelegere. A fost un moment penibil. Eu eram hotărît să plec şi-mi venea foarte greu să-l refuz pentru că îmi dădeam seama că el făcea un gest foarte special pentru mine, încercînd să mă convingă să rămîn acolo. Norocul a fost că nu ne-a abandonat şi venea periodic la teatru să ne viziteze, să vadă premierele lui Vlad Mugur. De fiecare dată mă întreba: „cînd te întorci?". După un an de zile, cînd l-am sunat eu şi i-am spus că vreau să mă întorc, a zis: „Vino!". La scurt timp, în 1976, s-a prăpădit Preda Bunescu, adjunctul lui Noël Bernard iar eu am fost numit în locul lui.

Aveaţi să rămîneţi la Europa Liberă pînă în 1994.

Da. Am asistat la intrarea acestui post de radio pe panta declinului şi am încercat să contracarez acest declin. Eu sînt cel care a rearanjat retransmisia Europei Libere aici, în Bucureşti, prin Radio Total şi am adus audienţă pe unde ultrascurte. Tot atunci am lansat o revistă, *Aici e Radio Europa Liberă* (pe care o scotea Cornel Nistorescu la trustul Expres), care reproducea textele emisiunilor. Am şi o poză cu acea revistă pe tarabă, lîngă *România Mare,* ceea ce era de tot hazul.

Noi am creat personajul Ion Iliescu

Ştiu că şi înainte de 1989 existau studii de audienţă făcute pentru Europa Liberă. Cum era posibil să afli cîtă lume ascultă acest post, într-o ţară practic izolată?

Folosindu-se toată tehnologia sondajelor de opinie care exista şi atunci. Ştiam pe departamente şi pe emisiuni ce anume interesează, cînd se ascultă mai mult, cînd mai puţin. Dar aceste sondaje nu se făceau în România, ci printre românii care ajungeau în străinătate, fie ca turişti, fie ca refugiaţi. Nu se făcea direct ca să nu-i sperie pe turişti, ci prin servicii neutre de sondare a opiniei publice din Germania sau Franţa. Audienţa era de peste 90% pentru ştiri şi emisiunile de mare interes, cum era *Actualitatea românească*, şi de 60-70% din potenţialii ascultători, în medie, la toate emisiunile. Procentul era calculat pentru cei care aveau un aparat de radio, o minimă pregătire, un anumit venit. Marele merit revenea însă stupidităţii acelui regim din România. El ne-a creat această audienţă. Ăsta a fost marele eşec al regimului căruia am putut să-i subminăm acea operaţiune de spălare a creierelor şi de îndoctrinare pe care a încercat-o timp de 40 de ani prin toate mijloacele. Nu le-a reuşit, iar un regim nu se poate menţine, dacă, dincolo de folosirea forţei care poate asigura o oarece stabilitate pe termen scurt, nu îşi asigură o majoritate de oameni care să-l susţină din convingere.

Ajung la o întrebare care acum poate părea puţin exagerată: era posibilă revoluţia fără Europa Liberă? Sau, altfel spus: cum ar fi arătat revoluţia dacă n-ar fi existat anii de informare din partea Europei Libere? Pînă şi Ion Iliescu era cunoscut încă înainte de 1989 de foarte mulţi, din emisiunile Europei Libere.

Da, noi am creat personajul Ion Iliescu cu mulţi ani înainte de acele evenimente. Am vorbit despre el, i-am prezentat aşa numita disidenţă în partid, marginalizarea la care a fost supus, relaţiile lui mai speciale, poate, cu Moscova. Noi am creat acest personaj. Iar la întrebarea dvs., mă gîndesc la un răspuns al lui Lech Walesa care a rămas celebru. Întrebat care a fost importanţa Europei Libere, el a răspuns: „Păi, ar putea să existe Pămîntul fără Soare?".

Revenind la dvs., acum aţi devenit directorul Institutului Român de Istorie Recentă.

Institutul a fost înfiinţat în anul 2000 de fostul ambasador al Olandei la Bucureşti, Coen Stork, cel care la sfîrşitul anilor '80 era un fel de protecţie a disidenţilor din România, avea grijă de Mircea Dinescu, de Andrei Pleşu şi de mulţi alţii pe care-i chema la ambasadă şi-i proteja prin importanţa pe care le-o acorda, şi cărora le-a scos prin curier diplomatic o mulţime de scrisori şi documente. A fost primul institut de studii istorice independent, unde foarte mulţi tineri istorici au avut şansa să scrie şi să lucreze liber. La un moment dat însă, fondurile institutului s-au terminat, iar Marius Oprea a înfiinţat, alături de premierul Tăriceanu, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului. Acolo s-au transferat aceşti tineri care au reuşit astfel să-şi continue activitatea, iar IRIR a fost abandonat. A rămas într-o comă profundă pînă cînd mi-a fost încredinţat mie, spunîndu-mi-se: „Tu eşti un manager bun, încearcă să-l readuci la viaţă". Mă străduiesc.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Amintiri din Est

– Şerban SAVU în dialog cu Mihai POP –

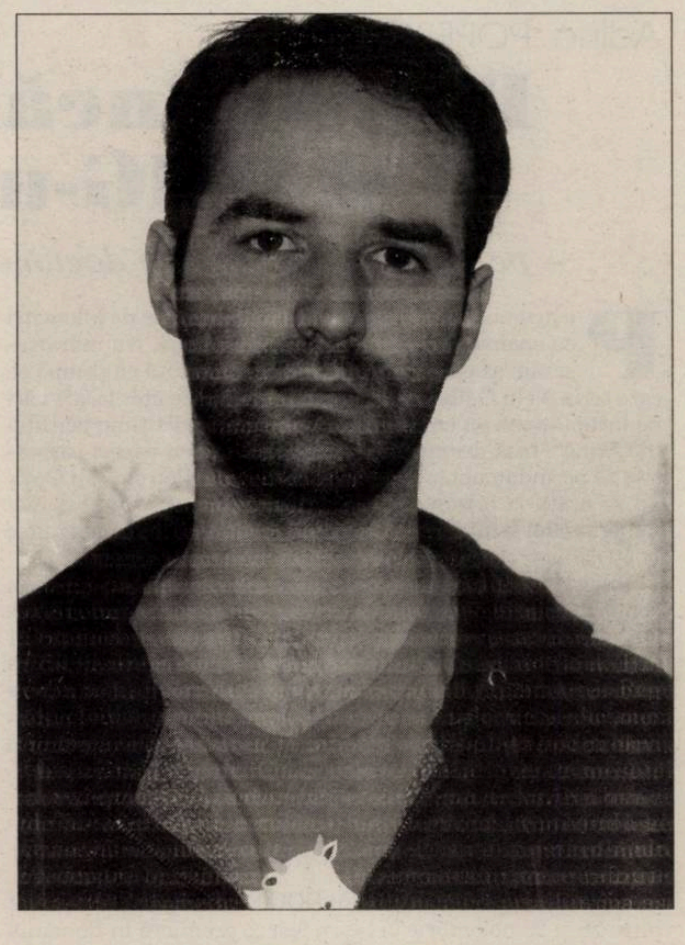

Şerban Savu este unul dintre artiştii români cunoscuţi pe scena de artă internaţională, listat de către Phaidon Press ca unul dintre cei mai promiţători artişti contemporani ai acestor ani („Younger than Jesus: Artist Directory", Phaidon Press, 2009). În martie 2009, The New York Times *i-a dedicat lui Şerban Savu o recenzie amplă a expoziţiei personale deschise la David Nolan Gallery în New York City.*

Şerban Savu pictează omul nou *– adică, da, tocmai produsul uman preconizat de comunism – pe care caută să îl surprindă însă în anonimatul vieţii de zi cu zi de după sfîrşitul istoriei care-l instaurase ca erou al societăţii. Personajele lui Şerban Savu, ca nişte „copii ai unui zeu mai mic", vor parcă să umple golul lăsat de colapsul naraţiunii eroice identificatoare cu altceva: şi nimic nu se poate aşeza în loc, decît incertitudinea însăşi, violenţa absenţei de ideal, materialitatea subminată de propriile sale spaime. Distanţa dintre ideal şi realitate încarcă imaginile pictate de Şerban Savu cu o tensiune şi melancolie aparte; pictura figurativă este eficient folosită aici pentru a descrie tranziţia socială, cu focus pe ambiguitatea istoriei recente.*

Născut în 1978 în Sighişoara, Şerban Savu trăieşte şi lucrează în Cluj.

Născut în 1974 în Cluj, Mihai Pop este artist vizual şi coordonator al Galeriei Plan B Cluj şi Berlin. Doctorand al Universităţii de Artă şi Design din Cluj. Comisar al pavilionului României la cea de-a 52-a Bienală de la Veneţia, în 2007. Mihai Pop trăieşte şi lucrează în Cluj şi Berlin.

Mihai Pop: *Vorbim despre imaginea lumii după sfîrşitul utopiei regimului comunist; desigur e o poveste complicată şi nuanţată care traversează faze diferite în istorie.*

Pictura ta nu se naşte neapărat dintr-o experienţă personală, cu atît mai puţin dintr-o situaţie prealabilă, problematică sau traumatizantă, ci mai degrabă porneşte de la observarea neutră („obiectivă") a realităţii din jur.

Şerban Savu: Nu pot vorbi despre realitatea din jur, despre prezent, fără să-l filtrez prin trecut. Şi nu mă interesează doar trecutul recent – care e cel mai vizibil în societatea de azi – ci trecutul societăţii în ansamblul ei, istoria. Sigur că trecutul recent are urmările cele mai palpabile azi, dar asta nu înseamnă că toate experienţele societăţii de pînă acum nu sînt vizibile prin straturile de experienţă acumulată. Mă interesează mult mecanismul social, încerc să-l înţeleg – şi nu doar prin pictură.

Eu văd pictura ta ca fiind restrînsă la efectele vizibile ale unei perioade destul de recente, ambiguă şi melancolică în condiţia ei de post-tranziţie... Pictezi marginalii societăţii, foştii eroi preconizaţi de către societatea socialistă, fostul om nou, *blocat într-un teritoriu nedefinit clar: între oraş şi sat. Chiar şi cînd pictezi un peisaj, el e atins de dezolarea anilor '90, sînt peisaje ale periferiilor, suburbiilor, aflate la limita zonelor industriale, la marginea oraşelor. Dacă subiectul picturii pare calm şi detaşat de o situaţie recognoscibilă, el ascunde aceeaşi problematică, adevăratul subiect e conţinut implicit. Pictura ta expusă recent la Tîrgul de artă Frieze din Londra arată o familie care şi-a mutat mobila din bucătărie afară în curte, pentru că renovează probabil în interior; pare o imagine calmă, dar care de fapt vorbeşte din nou despre tranziţie / renovare / improvizare. Melancolia se altoieşte cu un foarte accentuat sens de provizorat existenţial...*

Realitatea e subiectul principal în pictura mea; cum spunea curatorul Mihnea Mircan, generaţia noastră e alergică la utopii, în consecinţă mă interesează realitatea din spatele propagandei, non-eroul din falsul erou socialist, şi caut în continuare adevărul despre acest „personaj" în condiţia lui zilnică. Încerc să recuperez o perioadă de timp în care practic n-am aflat nimic despre acest personaj, au fost doar mărturii false, inclusiv estetic false.

Este pictura ta opusul picturii realist socialiste, folosind un alt tip de realism, unul care nu glorifică mincinos, ci descrie lumea aşa cum este ea vizibilă? Cum te raportezi la moda asta de-a reîncălzi estetica reprezentării socialiste care bîntuie pictura figurativă din fostele ţări socialiste?

Nu mă interesează politicul în artă, şi n-am încercat niciodată să fac comentarii politice prin artă, subiectele mele ating vag tema comunismului, imaginile pe care le distilez nu au nimic direct politic. Sînt anomalii şi probleme sociale care nu sînt direct identificabile drept cauză a unui regim politic, ele persistă la fel de bine în libertate ca şi-n totalitarism, sînt lucruri cronicizate...

Totuşi, mulţi dintre curatori văd în pictura ta un conţinut social şi politic, iertînd – dacă pot să spun aşa – faptul că faci pictură. Pictura li se pare lor, mai întîi, un mediu învechit, neadaptat unui conţinut socio-politic, iar tu ai avea meritul de a „ieşi" din ea pentru a angaja conţinuturi interesante pentru amatorii de artă de astăzi...? Te recunoşti într-o asemenea „lectură"?

Subiectul este esenţial şi inepuizabil, rearanjarea elementelor e infinită, mă interesează subiectul chiar în defavoarea formei, de multe ori.

Cum lucrezi? Ştiu că foloseşti aparatul de fotografiat. Eşti un paparazzo, pîndeşti subiectul şi-l fotografiezi cu teleobiectivul de la distanţă, după care decupezi, relipeşti imagini similare pînă găseşti compoziţia dorită...

Cîteodată realitatea e atît de puternică, încît intervenţia mea e minimă, alteori intervin şi schimb, dar în general realitatea este mai complexă decît ficţiunea. Aparent pictez imagini inofensive, benigne, dar nu-i aşa, căci alegerea subiectelor înseamnă deja o judecată asupra realităţii, înseamnă a opera în ea. Inclusiv judecăţi sociale: mă interesează incongruenţele care decurg din structura societăţii şi din experienţele ei istorice. Sînt lucruri la care mă gîndeam de multă vreme, dar nu ştiam că se pot picta.

De ce pictură, şi nu fotografie, dacă subiectul – cu încărcătura lui socială – are o asemenea pondere în ceea ce faci?

Pictura e un mediu tradiţional care are o istorie lungă şi eu mă raportez întotdeauna la trecutul ei, implicit subiectele pictate poartă încărcătura istoriei, imaginile pictate – oricît de sociale ar fi – nu se epuizează, nu se consumă după primul contact, mediul picturii le susţine. Din acelaşi subiect aş putea să fac o pictură bună, dar (poate) o fotografie proastă; fotografiile de documentare care preced pictura nu sînt lucrări în sine, nu funcţionează de sine stătător, pentru că modul meu de gîndire e unul specific picturii.

Ele sînt interesante ca parte din laboratorul tău – le-am inclus de curînd în expoziţia ta de la Berlin –, dar e adevărat că funcţionau doar în relaţie cu pictura.

Deşi eşti interesat de istoria / tradiţia mediului picturii, nu reîncălzeşti formule clasicizate, iar pictura pe care o faci nu suferă de plictiseală şi redundanţă. Aş zice că pictura ta se defineşte odată cu atingerea – la începutul anilor 2000 – a unei relative stabilităţi sociale, moment în care sînt reacceptate tacit medii vizuale care nu presupun neapărat un răspuns la problemele urgente ale societăţii. Nu atît discuţia legitimităţii sau a futilităţii picturii de azi – care-i obseda pe artiştii anilor '90 – a preocupat generaţia căreia îi aparţii, ci mai degrabă ieşirea de sub incidenţa cercului vicios al culturii naţionale cu scena ei de artă rămasă în urmă.

În anii '90, pictura era încă legată în imaginarul nostru de ce se făcuse în anii de dinainte – realismul socialist. Era o reacţie firească de respingere, în plus, accesul la cultura occidentală presupunea cunoaşterea altor medii puternic dezvoltate de artă din Vest. Nu aş alătura mica burghezie picturii încă o dată, aşa cum s-a făcut de atîtea ori, pentru că mie mi se pare că pictura este la fel de valabilă ca orice alt mediu; faptul că e mai veche, că poate fi colecţionată, faptul că pare mai uşor de consumat nu sînt argumente suficiente pentru respingerea ei.

Tu nu emiţi judecăţi morale prin pictura ta, personajele – atît de reale – din picturile tale nu sînt bune sau rele, nu aceasta este cheia de citire a imaginilor tale, pictura ta e clară, dar lasă spaţiu de interpretare. Uitîndu-te înapoi, care sînt lucrările pe care le-ai vedea într-o expoziţie cuprinzătoare, şi ce le face să fie alese într-o astfel de selecţie? Aşa poate ne vom apropia şi mai mult de ceea ce constituie baza picturii tale.

Tu spui că mesajul picturilor mele e direct, eu n-aş zice asta, cîteodată nici nu mai ştiu ce le generează. Dar ele trebuie să producă un „electro-şoc", cînd le privesc trebuie să-mi recreeze un impact real.

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Petrol, încălzire globală şi OMG-uri, la Iaşi

– pe scurt despre filmele documentare de mediu de la DOC EST –

Pe drumul spre Iaşi, am parcurs vreo sută de kilometri cu spaima că vom rămîne fără benzină. Nu îndrăznirăm să oprim la o dugheană prevăzută cu pompe pe care scria Nelu Gălbenuş (posibil un întreprinzător local), căci ne încăpăţînam să credem că vom găsi în scurt timp benzină „de firmă". Însă drumul era pustiu, sate cu un aspect sărăcăcios se perindau unele după altele şi nici un Petrom sau OMV nu se arăta la orizont. Becul roşu se aprinsese, în plus mai nimeriserăm şi într-o zonă cu ceaţă unde nu zăream mai nimic la 50 de metri în faţă.

Însă cerul s-a limpezit dintr-odată şi o Moldovă plată şi cenuşie, la final de noiembrie, ni s-a dezvăluit drept ţara de dincolo de negură. Nici o şosea din România nu mi-a mai dat senzaţia de libertate de tipul *road movie* ca aceea care duce la Iaşi. Ne îndreptam spre un festival de film documentar de mediu şi în timp ce, cu un sentiment de uşurare, reuşeam în sfîrşit să facem plinul într-un loc decent, habar n-aveam că în următoarele zile îmi voi pune la modul serios problema epuizării resurselor mondiale de petrol.

O perspectivă asupra umanităţii

A treia ediţie a Festivalului DOC EST care s-a desfăşurat între 26 şi 28 noiembrie la Iaşi a fost „o premieră în România în domeniul filmului documentar de mediu", după cum au declarat organizatorii – Centrul Cultural Francez şi Centrul Cultural German din Iaşi, Asociaţia Mai Bine şi Asociaţia Teris. Desigur, în lume există numeroase festivaluri de film tematice (o să vă miraţi cît de multe sînt numai cele *Gay & Lesbian),* iar aşa-numitele *environmental film festivals* sînt printre cele mai frecventate, însă pentru România este o iniţiativă curajoasă, căci la noi se crede oricum că filmul documentar se adresează unui public „de nişă", aşa că filmul documentar de mediu ar fi un fel de nişă a nişei. Totuşi, în cele trei zile de proiecţii şi dezbateri de la Casa de cultură a studenţilor, sala a fost mai mereu aproape plină, cu o medie de vîrstă a spectatorilor sub 30 de ani – presupun că majoritatea erau studenţi, posibil chiar la facultăţi de profil, fiindcă s-au arătat sincer interesaţi de filme şi nu au ezitat să pună întrebări, unele chiar personale, de tipul „cum aş putea să-mi fac o fermă ecologică?". Pe lîngă „intrarea liberă", au atras subiectele filmelor, prea puţin discutate la noi în cadrul unor dezbateri publice: încălzirea globală (ca o ameninţare permanentă, luată prea în serios de mulţi, de alţii prea puţin), epuizarea resurselor, inclusiv a celor de apă, şi căutarea de surse de energie alternativă, cultivarea organismelor modificate genetic (o problemă despre care veţi crede că nu ne priveşte în mod direct, însă la Iaşi am aflat că timp de cîţiva ani şi în România a fost cultivată soia modificată genetic şi au mai fost şi nişte experimente legate de porumb, dar se pare că acesta s-a cam uscat).

Fără a fi ecologist şi fără a-ţi păsa cu adevărat de ce se va întîmpla peste 100 de ani cu lumea în care trăieşti, filmele prezentate la Iaşi, fie ele militante sau cu o doză de activism care le poate da o tentă neverosimilă, fie pur informative sau obiective, nuanţate, realizate „la bunul-simţ", atingînd şi alte probleme sociale sau legate de drepturile omului îţi oferă împreună un tablou destul de complet (şi de complex) asupra unei planete exploatate nechibzuit, „stoarsă" de resurse (în fond, trebuie plătit un preţ pentru uriaşul salt tehnologic din ultimul secol), fără strategii pe termen lung şi fără alternative. Îţi mai oferă, în acelaşi timp, şi o perspectivă nouă şi detaşată asupra unei umanităţi destul de meschine.

Au fost proiectate filme recente, cu bugete mari, dar şi cu succes la public cum ar fi *Home* şi *The Age of Stupid,* filme de autor, filme de televiziune şi studii de caz – *Noul Eldorado,* despre Roşia Montană sau *Percy Schmeiser – David versus Monsanto,* în premieră în România. Spectatorii puteau să afle cîte ceva despre ele din broşurile tipărite pe hîrtie reciclată şi au fost aşteptaţi la proiecţii cu baterii uzate şi deşeuri de hîrtie, pentru a fi colectate.

Viziuni, predicţii şi căpşuna cu gust de peşte

„De ce nu am oprit schimbările climatice atunci cînd am avut această şansă?" – se întreabă pe un ton dramatic actorul Pete Postlethwaite, care joacă rolul ultimului supravieţiutor, într-o lume devastată a viitorului (destul de apropiat, de altfel – anul 2055!). Premisa apocaliptică din filmul lui Franny Armstrong (omenirea a dispărut, ultima fază a „crizei" fiind cea a foametei globale, „preconizată" pentru 2015, în care ar fi posibil să ne mîncăm pînă şi animalele de casă), o combinaţie de documentar, animaţie şi ficţiune, *The Age of Stupid* este de fapt un pretext pentru a investiga trecutul şi a prezenta poveşti şi personaje reale din prezent. Un fost angajat al companiei Shell salvează peste 100 de oameni la New Orleans, după dezastrul provocat de uraganul Katrina, într-un sat din Nigeria de unde aceeaşi companie extrage petrol în valoare de milioane de dolari, o tînără care îşi doreşte să devină doctoriţă spală peştii cu detergent înainte de a-i vinde, un om de afaceri indian îşi deschide o companie aeriană low-cost care va contribui la creşterea poluării, un copil irakian a supravieţuit războiului şi trăieşte ca refugiat în Iordania, un ghid montan francez ne arată cum gheţarii din Alpi se topesc şi o familie din Anglia vrea să-şi producă singură energia de care are nevoie, însă nu primeşte aprobare pentru a monta turbine eoline pe motiv că strică peisajul (adevărul e că „moriştile" respective se potriveau ca nuca-n perete cu dealurile idilice din Middle England). Poveştile se leagă între ele fără prea multă subtilitate, încercînd să transmită mesaje de tipul capitalism = societate de consum = distrugerea planetei.

Mai cu „picioarele pe pămînt", mai exact pe ogorul cultivat cu rapiţă, este documentarul *Percy Schmeiser – David versus Monsanto* care prezintă lupta unui fermier canadian împotriva companiei Monsanto, ce produce şi deţine 90% din OMG-urile din lume. Folosind drept pretext obţinerea unor culturi superioare, mai rezistente, organismele modificate genetic au devenit, în mare parte datorită Monsanto, o „industrie" (în Canada, de pildă, nu mai există seminţe de rapiţă pure, totul e deja modificat genetic). Implicaţiile directe ar fi: habar n-avem ce mîncăm (deşi, teoretic, ar trebui să citim pe ambalaj că un aliment conţine OMG-uri), o banală căpşună ar putea să conţină o genă de peşte sau, pe viitor, chiar o genă umană, ca măcar să ştim o treabă, cea că ar fi posibil să ne mîncăm între noi (o soluţie *noir* la foametea globală din *The Age of Stupid?).* Dincolo de orice ironie, corporaţia Monsanto se poate „lăuda" cu invenţii toxice şi cancerigene cum ar fi DDT, PCB şi Agent Orange, iar dacă în ceea ce priveşte încălzirea globală mai pot exista şi alte interpretări, povestea acestui documentar îţi dă cu adevărat fiori.

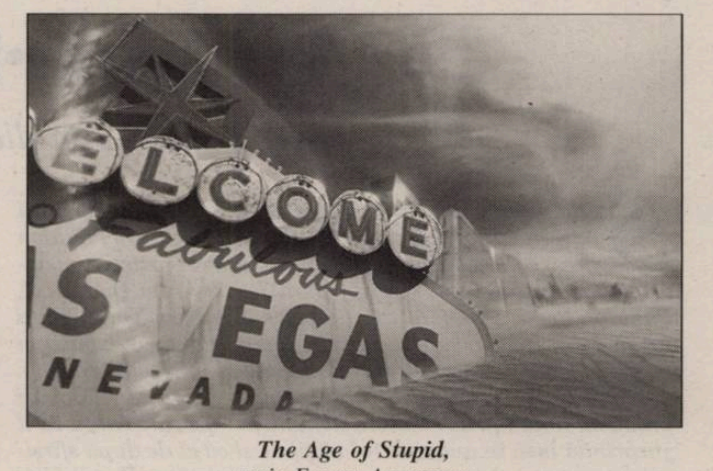

The Age of Stupid,
regia Franny Armstrong

Percy Schmeiser a cîştigat un Nobel Alternativ pentru demersul său şi avertizează printr-o serie de conferinţe (a fost de curînd şi în România şi s-a adresat politicienilor, cercetătorilor, dar şi fermierilor) asupra pericolului în care se află agricultorii din întreaga lume ce pot ajunge într-o situaţie similară cu a lui. Iată un fragment din discursul fermierului canadian: „Imaginează-ţi cum o furtună se abate asupra grădinii tale. Fără să ştii şi să fii de acord, seminţe şi polen străine, manipulate genetic ajung în straturile tale de legume şi în parcelele cu cereale la care ai muncit ani de zile să le adaptezi şi să le îngrijeşti. Cîteva zile mai tîrziu, agenţi ai unei corporaţii multinaţionale te vizitează neanunţat chiar acasă, îţi pretind să le dai roadele din grădină şi te dau în judecată cerîndu-ţi 20.000 de euro pentru că le-ai folosit ilegal seminţele lor manipulate genetic şi brevetate. Mai mult, judecătorul dă dreptate corporaţiei! Ce faci? Păi, te lupţi!".

Iar pericolul e mult mai aproape decît credeţi, căci Monsanto e prezentă şi în România şi îşi are „adepţii" ei (într-o ţară coruptă era şi greu să şi-i găsească!). Prezent la dezbaterea de la Iaşi, Gabriel Păun de la Agent Green ne-a asigurat însă că, în momentul de faţă, la noi nu mai există nici un hectar cultivat cu OMG-uri, iar Dragoş Costin-Dima a plecat de la Monsanto unde ocupa o funcţie de director, în momentul în care a început să-şi pună întrebări legate de „joaca de-a Dumnezeu".

În ultima seară a festivalului, am ratat *Home* (se poate vedea însă şi pe Internet), documentarul lui Yann Arthus Bertrand, filmat în peste 50 de ţări, cu un buget uriaş. Mesajul care s-ar putea rezuma la „Avem o planetă frumoasă, păcat că-i locuită!" i-a impresionat atît de tare pe francezi, încît la alegerile care au avut loc la o săptămînă de la lansarea filmului (printr-o proiecţie în aer liber pe Champ-de-Mars, cu 20.000 de spectatori, prin proiecţii cu acces gratuit în mai multe cinematografe, simultan cu difuzarea pe France 2 la care s-au uitat 8 milioane de oameni), i-au votat pe ecologişti care au obţinut un scor neaşteptat, lipsindu-le foarte puţin ca să ajungă al doilea partid politic din Franţa. Se poate întîmpla în ţări unde există o normalitate şi unde presupun că nu i-a acuzat nimeni pe ecologişti că au fraudat alegerile.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Încălzirea globală şi industria HoReCa.** În Europa se înregistrează tot mai multe plîngeri împotriva încălzitoarelor folosite pe terasele cafenelelor şi restaurantelor. Cum în interiorul localurilor fumatul este interzis, clienţii preferă să stea cît mai mult pe terasă; ceea ce devine tot mai neplăcut odată cu venirea iernii. Între timp, s-a găsit şi soluţia: încălzitoare pe bază de gaz sau electricitate. Arată ca nişte lampadare uriaşe şi împrăştie o căldură plăcută pe o rază de cîţiva metri. Tocmai acesta e şi reproşul organizaţiilor de mediu: faptul că ele contribuie la încălzirea globală. O terasă echipată cu patru încălzitoare produce, în opt ore, la fel de multe daune mediului înconjurător ca o maşină care parcurge 350 de kilometri. Trei deputaţi ecologişti francezi au şi depus un proiect de lege care vizează interzicerea acestor accesorii. Reprezentanţii patronatelor din domeniul HoReCa sînt furioşi: numărul clienţilor în restaurante şi cafenele a scăzut considerabil după interzicerea fumatului, şi se aşteaptă să scadă şi mai mult dacă legea care interzice încălzitoarele va trece. (după *Le Figaro)*

● **Uniforme pentru „identitatea corporatistă".** O şcoală din Kärten, Austria, a adoptat un nou regulament prin care se introduce obligativitatea purtării uniformei. Hotărîrea s-a luat deja în urmă cu trei ani, după consultarea cu reprezentanţii profesorilor, ai părinţilor şi ai elevilor, însă decizia propriu-zisă se aplică de abia începînd cu anul şcolar în curs. Motivul principal invocat de directorul şcolii – care e la originea iniţiativei – este „identitatea corporatistă": elevii trebuie să simtă că fac parte dintr-un grup, că şcoala e o instituţie care cere şi oferă identitate. Începînd cu anul viitor, elevii vor trebui să semneze un document în care se angajează să respecte regulile. Cei care vor veni fără uniforme vor fi sancţionaţi cu diverse „munci" în interesul comunităţii, cu ore suplimentare sau cu scăderea notei a purtare. Regulamentul interzice, printre altele: mai mult de două piercing-uri; guma de mestecat; şepcile purtate cu cozorocul la spate. Regulamentul a intrat în dezbaterea mai multor asociaţii de părinţi şi profesori, însă nici o altă şcoală nu a anunţat că doreşte să-l introducă. (după *Der Standard)*

● **Săgeata Roşie.** Duminica trecută, s-a inaugurat trenul de mare viteză Roma-Torino. Atinge 300 km pe oră şi parcurge distanţa dintre cele două oraşe în patru ore. Un reportaj din *La Stampa* prezintă această primă călătorie cu atmosfera şi micile ei bizarerii. Plecaţi la 7,30 din Torino, oamenii aveau de gînd să viziteze, la Roma, San Pietro şi ce mai apucau, şi să se întoarcă seara. Pe parcurs s-au minunat de repeziciunea cu care Săgeata Roşie lăsa în urmă localităţile, iar la coborîre, i-au mulţumit călduros şefului de tren. La întoarcere au avut ghinion: trenul Roma-Torino (tot Săgeată Roşie, tot „supertehnologizat") a întîrziat 50 de minute. A existat şi un fel de „mascotă" a acestei inaugurări: iepuraşul Pallino, aparţinînd unui vînzător ambulant de mărunţişuri. Conform regulamentului, în trenurile de mare viteză accesul cu animale e interzis...

PENTRU UN MERS CU LITERE MARI
ÎNTRE SFÎRŞITUL LUMII
ŞI ARTA DE A GĂTI,
AM ŞI EU O MODESTĂ PROPUNERE:
CHESTIA ROŞIE SĂ CEARĂ CÎTEVA
LUCRURI CARE DANSEAZĂ VIOI

Cu ochii-n 3,14

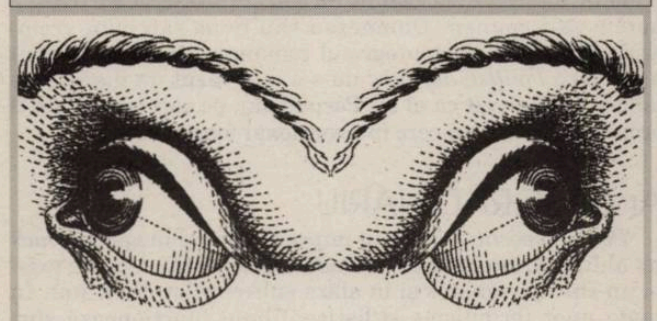

● După ce am fost sfătuită să evit excesul de sare, zahăr şi grăsimi, să mă spăl pe mîini înainte de masă, să consum alcool cu responsabilitate etc., am observat că grija pentru cetăţeanul-consumator a atins noi culmi prin anunţul TV care spune „Pentru sănătatea dvs., respectaţi mesele principale ale zilei!". Eu aş propune noi avertismente utile, în acelaşi stil, cum ar fi: „Pentru un mers sănătos, nu uitaţi să vă legaţi şireturile după ce vă încălţaţi. Aveţi grijă să nu le legaţi unul de altul!", „Pentru o igienă eficientă, vă sfătuim să daţi drumul la apă cînd intraţi sub duş!" sau – ca să ne întoarcem în zona culinară – „Pentru o digestie normală, nu uitaţi să mestecaţi în timp ce mîncaţi!". (**M. Ş.**)

● Ce mai formulează bucureşteanul: luni, 14 decembrie, la ora 12,35, prozatorul Filip Florian m-a sunat să-mi comunice că pe strada Şelari, la nr. 35, pe faţada clădirii stă scris, cu litere mari, „Mă piş pe politică". (**R. C.**)

● Revistele culturale din Spania publică deja (şi-or s-o ţină tot aşa pînă la sfîrşitul anului) listele de bilanţ gen „cele mai bune/proaste cărţi ale anului", „cel mai bun/prost film al anului". *Babelia* propune însă o amplificare a „retoricii enumerării", cum numeşte Umberto Eco, în ultima sa carte, *vertijul listelor,* şi caută să dea note pentru ultima decadă culturală. Cum ar veni, pentru perioada scursă între sfîrşitul lumii din 2000 şi cel care ne paşte imediat după 2010. Poate luăm şi noi ideea: între două apocalipse, mai uiţi de găşti/orgolii/resentimente. (**S. S.**)

● Panouri din Cluj: „Complex Apartamente Pasive", „Oficiul provincial al Franciscanilor", „Cantina Primăriei – Arta de a găti" şi „SC Transport Pulp Fiction". (**M. C.**)

● Am şi eu o modestă propunere. Dacă pînă la urmă dl Băsescu va numi un premier liberal (poate Tăriceanu?!) şi se va face o coaliţie PD-L-PNL, ea să se numească „Alianţa DA-DA". Ce ziceţi? (**M. V.**)

● Bun, deci şi înregistrarea în care dl Geoană primeşte o sumă de bani de la dna Birchal este un trucaj. Dar ştiu, zău, că nici măcar un material compromiţător ca lumea nu ştim să facem, deşi subiectul ne pasionează nevoie mare în ultima vreme. Sau măcar, dacă tot se trucheză, să se trucheze ca lumea, ca să nu se prindă oamenii aşa, din prima. Pumni care, de fapt, sînt palme, mite care, de fapt, sînt donaţii, cine să mai înţeleagă? Şi că veni vorba de pumni, păi dacă puştiul apostrofat de preşedintele Băsescu a primit un pumn, dl Berlusconi înseamnă că a fost călcat în picioare de-a dreptul! Hm, sau o fi fost trucaj, iar chestia roşie de pe faţa lui era ketchup picant? (**R. T.**)

● Două cu Dan Diaconescu. La interviul cu Traian Băsescu dinainte de alegeri, Diaconescu povestea cum s-a dus odată, pe vremuri, să ceară sediu de la primarul Băsescu. Ideea era că sediul i-a fost suflat de Mircea Dinescu. Mă rog, o poveste clasică cu pomanagii de la stat. Dar haios într-un mod jegos a fost modul de exprimare al lui Diaconescu: „Am venit şi eu la dvs., aşa, ca jurnaliştii...". Ca jurnaliştii? Aşa fac jurnaliştii?! Nu cred. Apoi, în povestea încurcată cu senatorul anchetat acum de DNA (erou al opoziţiei democratice mai nou), tot un episod cu Diaconescu: răposatul fiu al lui Roşca Stănescu avea o emisiune la OTV şi o revistă, ambele cu numele *În atenţia DNA.* Stănescu Jr. a anunţat că are probe cum că senatorul-erou i-a dat bani lui Mircea Geoană ca să obţină o funcţie în Ministerul de Interne. L-a anunţat pe Diaconescu că va publica probele. Cînd Diaconescu l-a mai întrebat despre ele, Stănescu i-a zis: „A, nu le mai publicăm, s-a rezolvat altfel". Nu e fabulos? Cum „altfel"? Şantaj? Şi nu e fabulos cum povestesc oamenii ăştia asemenea treburi cu iz de clanul Soprano, de parcă ar fi cel mai natural lucru de pe pămînt? (**C. G.**)

● Deci senatorul acela căutat de DNA pentru trafic de influenţă a ajuns general SPP la 36 de ani. Lasă că nu are aspect de general decît poate în Mafia italiană, că şi ăia au grade. Dar mă întreb ce merite are de a ajuns general aşa de tînăr. Mă întreb dacă o fi primit salarii compensatorii cînd a intrat în civilie, aş paria că a ridicat cîteva sute de milioane de lei vechi. Nici nu mă mai întreb ce pensie va avea generalul nostru, că mă enervez. L-am auzit la televizor pe un pesedist din garda de politicieni-papagali tineri, fără nume demn de reţinut, răspunzînd la întrebarea „Vă imaginaţi că un senator poate interveni în procese?": „Daaaaaa, un senator care practică şi avocatura exact asta face, asta e meseria sa: să-şi folosească influenţa politică pentru a cîştiga procese. Pentru asta e plătit, altfel s-ar lăsa de avocatură cîtă vreme e senator". Deci, da. Totuşi, cum de a ajuns general? (**C. G.**)

● Politicienii spun lucruri adevărate: „Sistemul lor de fraudare a funcţionat mai bine". Victor Ponta *dixit!* (**M. C.**)

● Dintre investiţiile de sezon care par să aibă succes anul acesta (la tarabele din Cişmigiu): un brad-moş care dansează vioi şi contorsionat. Dacă vînzătorii nu ţi-ar revela dubla identitate a personajului, ai putea crede că e, pur şi simplu, un moş hippiot. Şi puţin Caveman sau Yeti, într-o timidă încercare de întoarcere la posibilele sale origini sălbatice. (**I. P.**)

CUM SE PUNE LA LOC
GENIUL ÎN SACOŞĂ?
APLAUDÎND DE UNUL SINGUR,
ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ,
PLANUL PROPUS PRIN PIEŢE

● Constat că alegerile au mai avut un efect: trezirea poftei de bancuri la români. O fi bine, o fi rău? Nu ştiu. Aşa că reproduc unul auzit la emisiunea lui Andi Moisescu de pe PRO TV. Ştiţi cum se pune la loc dopul pe o sticlă de şampanie? Sunaţi la PSD şi or să vă explice. (**M. V.**)

● Din geniul internautic al poporului român: 1) Adobe Romania va salva mai nou fişierele pdl, nu psd, ca pînă acum; 2) Ce i-a pus în ghete Moş Nicolae lui Geoană? Programul Geoană preşedinte – varianta *trial.* (**M. C.**)

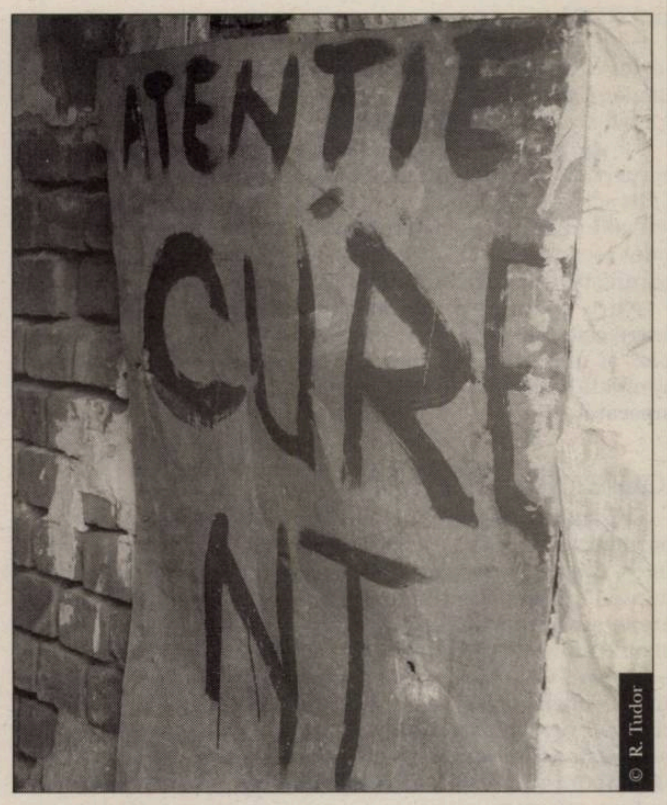

● Aş dori să salut apariţia pe Calea Moşilor a unui mic magazin cu „brînză şi afumături de la Sibiu" şi să-mi exprim speranţa că în curînd vor reînvia băcăniile „de cartier" (deja turcii s-au apucat de treabă!). Aşadar, cu brînza de burduf şi cu cîrnatul de casă în sacoşă, vom lupta pînă la capăt împotriva supremaţiei hipermarket-urilor. (**A. P.**)

● M-am trezit aplaudînd de unul singur, în casă, la finalul excelentului interviu cu Florin Iaru din *Suplimentul de cultură* de la Iaşi (nr. 252 din 5 decembrie). „Sînteţi dezamăgit acum?" – întreabă George Onofrei. „Nu sînt dezamăgit. Sînt doar dezamăgit că am pierdut prea mult timp, că România, aşa cum era în 1989, putea să fie ca acum, în 2009. Dar s-a pierdut foarte mult timp pentru că populaţia românească a vrut să lenevească în capitalism. Or, în capitalism nu se leneveşte, în capitalism se munceşte." (**R. C.**)

● Într-o după-amiază, în Brăila, pe strada Galaţi, trecea un tramvai (21) vienez... (**S. G.**)

● Nu ştiu dacă în plan politic vom avea parte de o dictatură (ca-n Rusia ori ca-n alte părţi şi timpuri), dar în planul burţii avem una gata, proclamată printr-o carte de Constantin Bacalbaşa: *Dictatura gastronomică. 1501 feluri de mîncare.* (**D. S.**)

● Ura faţă de românii din diaspora, care, pasămite, ar fi avut opţiuni politice discutabile la ultimele prezidenţiale, a atins noi culmi. Pe lîngă politicienii care au propus limitarea dreptului lor la vot, compatrioţii noştri plecaţi în străinătate au fost numiţi, prin blogosferă, hoţi, şmenari, manelişti căpşunari, iresponsabili, nebuni, curve, derbedei plecaţi la furat şi la produs etc. Iată cum, în sfîrşit, incredibilul s-a materializat: există români cu care Alessandra Mussolini şi băieţii din Lega Nord ar fi întru totul de acord. (**M. Ş.**)

● Vin sărbătorile, iar televiziunile vor transmite aceleaşi ştiri ca în ultimul deceniu: hotelul de gheaţă de la Bîlea, concertele lui Ştefan Bănică, cozile de la supermarket-uri, preţurile brazilor prin pieţe, blocajul de pe DN1, petardele care explodează, gurmanzii care fac indigestii, nişte deszăpeziri şi, fireşte, va fi invocată „cumpăna dintre ani". Doriţi să revedeţi? (**M. C.**)

Cel mai bun film românesc al anului

*Încă un an bun pentru filmul românesc: premii, debuturi, revelaţii şi confirmări. Dar cărui film îi revine superlativul absolut al lui 2009? (**M. C.**)*

Iulia BLAGA

Of, iar trebuie să ne justificăm? Faptul e o evidenţă. *Poliţist, adjectiv* al lui Corneliu Porumboiu e cel mai bun film românesc al lui 2009, unul dintre cele mai bune filme ale anului din toată lumea şi unul dintre cele mai bune filme româneşti din toate timpurile, nu pentru că e *inteligent* (chestie pentru care ne ironizează alţi cineaşti – geloşi), ci pentru că:

– împinge cu un pas înainte felul de a face film în România şi în general, în condiţiile unui manierism destul de vizibil şi aici, şi aiurea, şi a dificultăţilor de a veni cu ceva nou (vezi elogiatul şi premiatul *Das weisse Band,* al austriacului Michael Haneke, căruia filmul lui Porumboiu îi dă lejer clasă);

– e un film rotund, ca un ou de piatră (poate i-ar fi plăcut lui Brâncuşi), cizelat pînă la a deveni translucid. N-are cusururi. E neted şi rece – cum reci sînt conceptele filozofice şi abstracţiunile matematice;

– e dintre filmele care la fiecare nouă vizionare îţi oferă lucruri noi – un nou unghi, o nuanţă la care nu te gîndiseşi. *A fost sau n-a fost?* era la fel. În spatele poantelor şi al gesticii, al lungimilor, scurtimilor etc., ajungi la nişte plăci (sociale) tectonice şi la interogaţii asupra limbajului cinematografic pentru care alte filme îţi pun creierul pe moaţe;

– are una dintre cele mai ingenioase structuri şi una dintre cele mai perfecte scene, cea de la final, cînd nici un „pîs" şi nici un fir de praf nu afectează sistemul bielă-manivelă alcătuit de text şi regie, şi care funcţionează impecabil.

Laurenţiu BRĂTAN

Cristian Mungiu revine în 2009 cu o baghetă de dirijor, coordonînd un proiect realizat de cinci regizori: Hanno Hofer, Răzvan Mărculescu, Constantin Popescu, Ioana Uricaru şi el însuşi. Tonul îmbină nostalgie şi umor, un umor care la proiecţiile de la Cannes era perceput de străinii care nu au trăit acele vremuri în aceeaşi măsură ca românii care le-au trăit. Cei cinci ne re-povestesc acum întîmplări reale din vremurile de tristă amintire, pe care atunci le ascultam scîrbiţi şi revoltaţi de absurdul situaţiilor. Umorul e ceea ce deosebeşte omnibusul *Amintiri din Epoca de Aur* de *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*. Umorul şi distanţarea de încrîncenarea firească pînă la un punct pentru cei ce au trăit situaţii similare cu cele şase povestiri ale filmului (Cristian Mungiu semnează două episoade; ceilalţi patru regizori – cîte unul fiecare). Umorul nu e însă unul coroziv, ci mai degrabă tandru. Cei cinci nu taie cu bisturiul societatea comunistă falimentară, ci o privesc cu o distanţare matură. De altfel, nu ăsta-i scopul pe care şi l-au propus cei cinci – să facă o radiografie rece şi tranşantă a lumii din vremea Epocii de Aur, ci o comedie la care lumea să se amuze, pur şi simplu, ca la o comedie... Ceea ce le-a şi reuşit. O comedie în care e remarcabilă unitatea ansamblului – practic, nu se simte diferenţa de regie de la un episod la altul. Şi unul dintre cele mai bune filme româneşti din ultimii 20 de ani.

Andrei GORZO

Poliţist, adjectiv e, de departe, cel mai important film românesc al anului. Filmul lui Porumboiu respectă întru totul principiile realismului bazinian (adică ale realismului cinematografic) şi, în acelaşi timp (după cum îmi atrăgea atenţia Alex. Leo Şerban într-un articol-scrisoare), *este* un pas „în afara ţarcului realist" (dacă prin „ţarcul realist" înţelegem perimetrul estetico-moral patrulat intensiv la noi, în ultimii ani, de cineaşti ca Radu Muntean, Cristian Mungiu, Radu Jude şi Bobby Păunescu, cu toţii pe urmele lui Cristi Puiu). În *Poliţist, adjectiv,* realismul bazinian este baza indispensabilă a unui discurs cinematografic avansat-modernist despre simpla existenţă *vs* urzeala de semne în care (noi, oamenii) am îmbrăcat-o pentru a-i ascunde lipsa de sens. Performanţa lui Porumboiu este aceea de a *dezbrăca* existenţa de urzeala de semne, de a le separa una de alta, de a ni le înfăţişa ca două categorii de lucruri fundamental străine una de alta – am lipit-o noi pe una peste cealaltă, dar între ele rămîne un gol, şi spre acest gol (căruia putem să-i spunem Dumnezeu sau Sens sau cum vrem) arată filmul. În cinematograful românesc nu s-a mai văzut un film ca *Poliţist, adjectiv;* nu s-a mai văzut un discurs estetic atît de elevat ca al lui Porumboiu, pe care acest film îl propulsează într-un cerc internaţional foarte restrîns.

Anca GRĂDINARIU

Pescuit sportiv – debutul impresionant şi mega *low budget* al lui Adrian Sitaru – dovada foarte clară că poate exista un cinema sănătos şi în afara subvenţiilor de la stat. În ciuda unor teribilisme stilistice, filmul funcţionează surprinzător de bine şi de incitant ca dramă de cuplu în pericol să se deşire la intervenţia foarte cărnoasă a unei intruse (excelentă Maria Dinulescu în rol de *femme fatale).* Are şi suficiente doze de ambiguitate şi de straniu care să nu-l facă în întregime transparent – se îndepărtează abil şi pe nesimţite de zona dramei realiste a noului val – şi care să te împingă la o nouă vizionare.

Cristi LUCA

Poliţist, adjectiv de Corneliu Porumboiu. Pentru că: e poate cel mai inovator şi original dintre filmele Noului Val românesc; după *A fost sau n-a fost?,* unde absurdul venea la pachet cu burlescul, aici devine unul metafizic; pentru că presa de specialitate de la Cannes şi l-ar fi dorit în Competiţia oficială; e un film (şi) de stare în care ecranul mare al cinematografului te ajută imens să înţelegi puterea imaginii; are meritul de a fi un film fals poliţist, în care aşteptările şi urmăririle sînt la fel de importante ca evenimentele majore; odată depăşită zona realismului din prima parte a filmului, se ajunge în final la deconstructivism şi abstract; ne arată cum limbajul şi diferitele forme sau limite ale lui ne duc într-o zonă absurdă, lipsită de sens, în care sîntem neputincioşi; ne face să ne întrebăm ce mai reprezintă

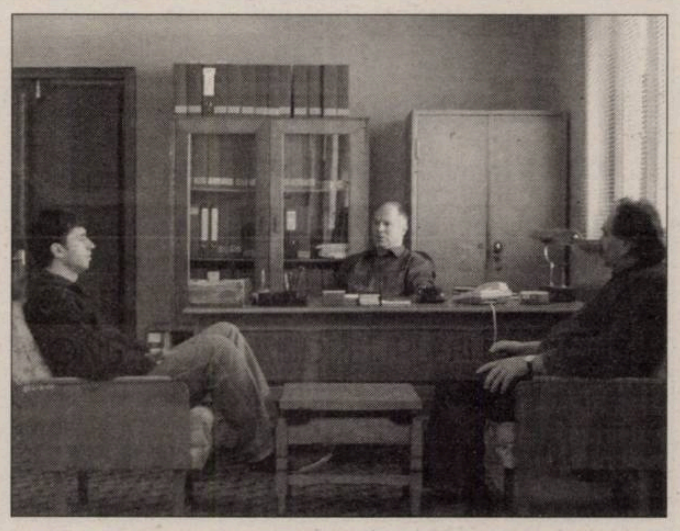

Poliţist, adjectiv,
regia Corneliu Porumboiu

astăzi legile şi spiritul lor şi cît de şubredă e uneori legătura lor cu realitatea; umorul şi inteligenţa dialogurilor sînt păstrate în orice situaţie, oricît de tristă ar fi aceasta; interpretările lui Dragoş Bucur şi Vlad Ivanov sînt printre cele mai bune din întreaga cinematografie românească; uneori comicul vine firesc, din simple întîmplări cotidiene, ca ascultarea în buclă a unei melodii cu versuri lipsite de sens; e un film ce ajunge a fi sintetizat printr-un desen cu creta pe o tablă, arătînd totodată că cinematograful e, la rîndul său, o convenţie.

Angelo MITCHIEVICI

Poliţist, adjectiv al lui Corneliu Porumboiu ocupă pentru mine locul întîi în clasamentul filmelor româneşti din acest an. Corneliu Porumboiu reuşeşte a doua performanţă după *A fost sau n-a fost?* cu un film care împinge minimalismul reprezentanţilor Noului Val românesc spre arta litotei, deconstruind ceea ce în alt context Hannah Arendt numea „banalitatea răului". Filmul are ceva din analitica dusă pînă la cruzime a romanelor elveţianului Friedrich Dürrenmatt şi reuşeşte să releve acel proces de malformare a adevărului cu mijloacele unei subtile dialectici, proces cauţionat legislativ. În acelaşi timp, filmul lui Corneliu Porumboiu are ceva din acurateţea şi intensitatea tragediei, din implacabilul mecanism care conduce la distrugerea unei fiinţe umane, însă hybrisul este plasat la nivelul societăţii, prin reprezentanţii ei. Regizorul are această intuiţie fundamentală trecută prin filtrul kafkian: cuvintele decid totul, destinul unui om se transformă într-o chestiune de semantică, în hermeneutică aplicată articolelor din dicţionar întrebuinţat asemeni Bibliei. Întîlnirea cu legea – ca şi la Kafka – constituie un prilej de aneantizare a dimensiunii umane, însă rechizitoriul se transformă într-o dezbatere filozofico-filologică unde termeni precum „legea", „morala", „conştiinţa" dobîndesc un caracter punitiv. În definitiv, Porumboiu obţine o radiografie a societăţii româneşti în tranziţie, iar ea reprezintă radiografia unui bolnav incurabil. Anticalofil, ironic cu cruzime, trist fără a solicita compasiunea, profilul acestui film se lasă adîncit ca o gravură de acizii care-i relevă trăsăturile şi le exasperează pînă la grotesc.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 306 ● 24-30 decembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

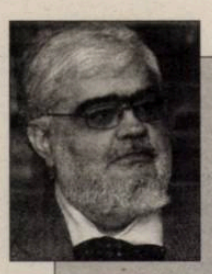

Andrei Pleşu
„Scurt comentariu la Herta Müller“
pagina **3**

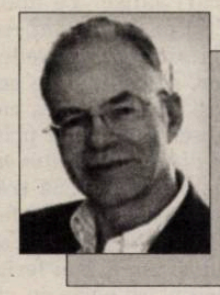

Peter Singer
„Drepturi pentru roboţi“
pagina **5**

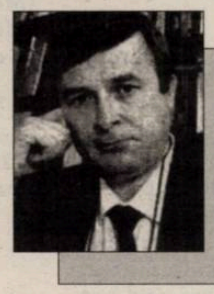

Ioan Petru Culianu
„Ce-i lipseşte Crăciunului pentru a fi fericit“
pagina **18**

Monumente UNESCO din România

„Monumente în pericol şi comori ascunse: comunismul a deşertificat conştiinţa însăşi a trecutului, iar deceniile succesive epocalei demolari a Zidului de la Berlin nu au reuşit să fertilizeze acest spaţiu sterilizat.“

TEODOR BACONSKY

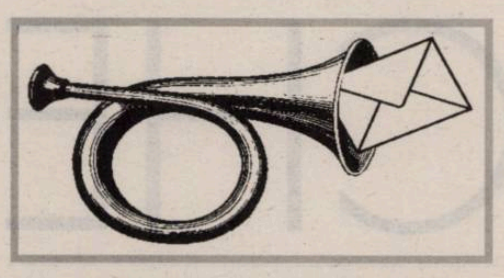

Nr. 302: Articolul Sabinei Crişan, „Reflectînd asupra libertăţii aparente“

O radiografie bogată în detalii esenţiale

Înviorător tonusul din „Reflectînd asupra libertăţii aparente“. Mai cu seamă dacă ai parcurs întîi reflecţiile celorlalţi semnatari de sub titlul „De la elitele disidente la intelectualii publici“. Aţi observat cum prezentarea stării de fapt nemulţumitoare nu te mai îndeamnă la pesimism cînd prezentatorul este foarte tînăr?

Cei care aveau în ’89 cel puţin vîrsta Sabinei Crişan ar putea găsi superficial acest „scurt sumar ar ultimilor douăzeci de ani“. Totuşi, pentru o minte atît de tînără e cu totul lăudabilă uşurinţa cu care a reuşit să puncteze o mare parte dintre virtuţile şi, mai cu seamă, slăbiciunile românilor contemporani. Eu recunosc că am fost atît de încîntat de limpezimea şi ascuţimea gîndirii acestei tinere, încît m-a cuprins îndoiala cu privire la oportunitatea dezvăluirii adevăratului motiv al intervenţiei mele. Dar pentru scurt timp, îndemnat fiind şi de tema în cadrul căreia a fost cuprinsă expunerea acestui intelectual în devenire. Aşa că am să mă las influenţat de vioiciunea tinerei autoare şi am să fiu concis.

Începutul – „Se spune că doar atunci eşti liber, cînd poţi să spui fără teamă adevărul“ – e promiţător. Poţi încă spera că nu este vorba doar despre libertatea de a-ţi exprima adevărul tău, ci că se face trimitere măcar şi la libertatea mult mai largă, dobîndită treptat, odată cu apropierea de Adevăr. Da, lipsa raportării la Dumnezeu în Adevăr rămîne marea slăbiciune a oamenilor, chiar şi a celor cu antrenamentul cunoaşterii, intelectualii. Cu toate că astăzi oamenii cu respect pentru adevărul dovedit ştiinţific sînt copleşiţi de dovezi (precum: tot ce s-a demonstrat bun în materie de drepturi ale omului răzbate din acceptarea nevoii de a-l simţi pe celălalt ca pe tine; aplicaţiile cercetării ştiinţifice aduc nenorocire cînd nu se raportează la lume ca un tot...), continuă cel mai adesea să-şi rezeme speranţa de mai bine pe virtuţile egoismului.

Astăzi numim demers spiritual orice înflăcărare a minţii, şi nu greşim, numai că nelegîndu-ne avînturile spiritului de Duhul Adevărului sfîrşim în beznă şi nebunie. Da, „ar fi păcat să pierdem paradisul libertăţii“ de exprimare, şi tineri ca tine, Sabina, ne dau speranţa că nu se va întîmpla, dar nu e tot păcat ca şi avîntul minţilor bogate şi sprintene să se împotmolească în capcanele ego-ului? Lucru de neocolit cînd te lepezi de legătura cu Centrul firii. Radiografia făcută de tine societăţii ce te cuprinde exprimă starea lăuntrică a majorităţii tocmai pentru că e bogată în detalii esenţiale şi are şi profunzime, dar o profunzime brusc limitată, precum un strat cu o anumită grosime plutind pe nimic. Tinereţea ta te scuză. Fii cu grijă mai departe.

Cărţile şi toate celelalte instrumente de descoperire şi depozitare a informaţiilor sînt vitale omului, dar sînt doar pîinea, iar „Omul va trăi nu numai cu pîine, ci cu orice cuvînt care iese din gura lui Dumnezeu“ (Matei 4.4). Iată de ce uşurinţa în accesarea informaţiei „orizontale“ nu s-a transpus şi în creşterea înţelepciunii oamenilor.

Cu siguranţă e mare nevoie de tineri care îndrăgesc cărţile, dar şi mai mare este lipsa tinerilor care să se arunce în rugăciune dornici să afle nemediat dacă Dumnezeu, Centrul a toate, chiar există.

Cu stimă,

Ştefan CODREANU

aline_elene@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Între dilematici

Despre noi

Prietenului meu Mihai Idu (la scrisoarea din nr. 302)

Cred că orice sistem funcţionează în măsura în care are la bază un algoritm; „sistemul“ tău nu diferă esenţial de al majorităţii celorlalţi, are doar un algoritm diferit. Cu toţii am avut de-a lungul vieţii cărări şi răspîntii, am luat decizii bune sau rele, ne-a mers mai bine sau mai rău, dar toate acestea pentru că algoritmul nostru este bun sau rău. Este evident că la naştere, copilul are cîteva reflexe şi nevoi care fără aport din afară nu ajung unei vieţi sociale minimale. Mă îndoiesc că ai vreun exemplu de realizare şi/sau integrare socială numai cu aport divin; prin urmare, cred că dezvoltarea noastră se datorează exclusiv mediului social în care ne mişcăm; interacţiunea cu ceilalţi ne induce cumva algoritmul propriu. Individualizarea cred că se produce datorită improbabilităţii de a cunoaşte şi de a fructifica toate informaţiile disponibile umanităţii la un moment dat; prin urmare, aici intervine hazardul începutului de drum. Mai tîrziu, pe măsură ce informaţiile se diversifică, scade capacitatea şi uneori dorinţa de asimilare şi schimbare; spre sfîrşit nu mai este de folos. Iată dilema: ce faci cu copilul tău pentru ca el să preia experienţa ta deja structurată? Himeră! Dacă societatea în ansamblul ei nu este preocupată de astfel de probleme, dacă copiii cresc într-o lume arboricolă în care cel care strigă mai tare are dreptate şi cel mai viu colorat este mai atractiv, atunci la ce mai folosesc instrucţia şi raţionamentul tău bazate pe alte valori, neactuale şi neproductive. Dacă vei şti să-l convingi că nu calea uşoară este cea bună, că valoarea iese greu şi rar deasupra, dar trebuie în mod necesar să existe, dacă vei şti să clădeşti drept, fără să măsori la fiecare pas, dar în acelaşi timp fără să pierzi pe drum „proiectul“, atunci cred că ai oarecari şanse. Te mai poţi baza în construcţia ta pe cineva? Aşa cum văd eu, *nu*. Şcoala este cum se vede, prietenii le au pe ale lor, sfătuitorii de ocazie sînt cel puţin dubioşi. Mi-ar plăcea ca vieţile noastre să se subscrie anticelor principii de drept: *Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere* – „Să trăieşti cinstit, să nu dăunezi altuia, să dai fiecăruia ceea ce i se cuvine“; atunci cred că am avea mai puţine dileme şi am fi mai fericiţi. Pe un astfel de „algoritm“ aş paria cu viitorul. Deşi timpul nostru începe să devină limitat, eu nu abandonez speranţa şi în nici un caz nu abandonez *dialogul*. Cine nu subscrie are dreptul să tacă.

În altă ordine de idei, îţi amintesc faptul că de-a lungul timpului cărţile (atît de dragi nouă) au tot fost prohibite din varii motive; cel puţin azi nu se mai ard în pieţe publice, semn că reprezentanţii divinităţii au mai evoluat.

Mihai STURZA

mihai.sturza@gmail.com

Am zîmbit la...

O propunere pentru „Ţinerea de minte“

Stimată redacţie,

Întrucît „Ţinerea de minte“ mi-a oferit pînă acum o serie de „găselniţe“ inedite şi pe gustul meu, îmi permit să vă transmit ca propunere un text de Georges Duhamel, din *Cronica familiei Pasquier,* Editura pentru Literatură Universală, 1968:

„O holeră e o muieruşcă negricioasă, nu prea curată, cu unghiile negre, slabă, deosebit de slabă, aşa de slabă că i se văd oasele şoldurilor, coastele, toată şandramaua. Dacă o muiere ca asta ar fi grasă, s-ar numi cîrnat. Dacă, din întîmplare, e nălţuţă, nu prea grasă, ciufulită, îi spui putoare. Dacă-i mai înaltă, dacă are un pic de şold, un pic de ţîţă şi restul la fel, atunci e mişto şi înseamnă că-i o farfuză. Şi dacă farfuza e într-adevăr grozavă, şmecheră, colosală înseamnă că-i o pipiţă, ceva straşnic, un articol cu adevărat superior. Cînd o pipiţă începe să se îngraşe ajunge repede caraghioasă, mai ales dacă se lăţeşte în ceafă. Şi cînd o caraghioasă de astea se îngraşă, dar carnea îi rămîne tare, e aproape o balcîză. Dar vai, grozăvie! Dacă se fleşcăieşte, ajunge o beşoandră şi o baldîră şi atunci ce-i de făcut?“.

Şi nu, nu sînt misogin – dar textul dlui Duhamel are o savoare care (încă) mă mai încîntă!

Salutări,

Peter SZUGYI

peter.szugyi@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Previziuni pentru 2010**
- **Prostia**
- **Pile, relaţii...**
- **Inegalitatea de şanse**
- **De ce să rămîi în România**

Pentru abonamente sunaţi la

0318.200.200

număr cu tarif normal non-stop

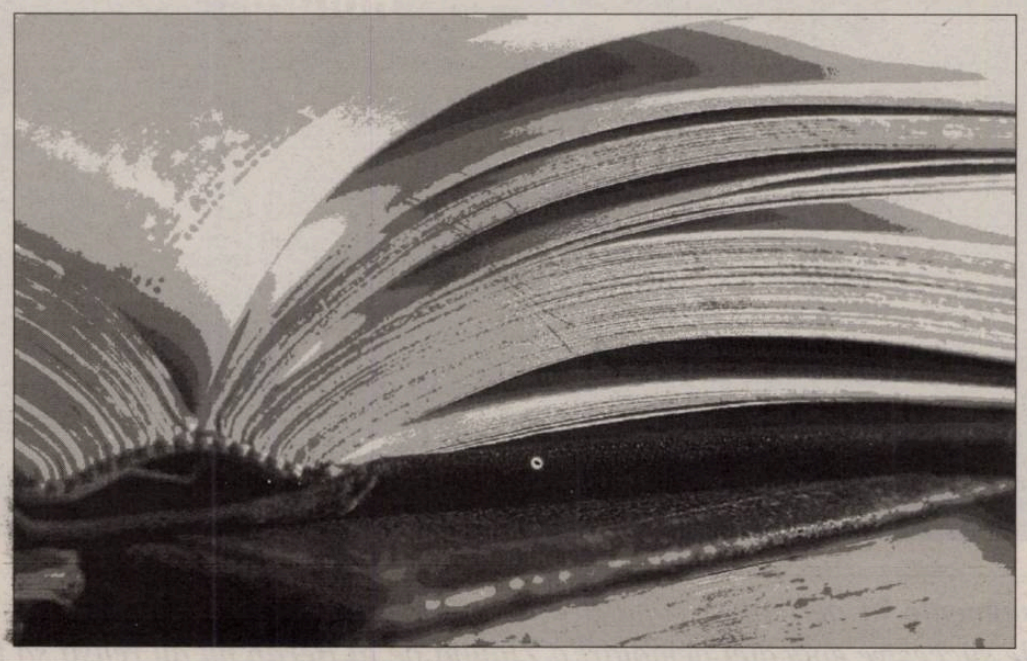

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Scurt comentariu la Herta Müller

Cînd am aflat de Premiul Nobel al Hertei Müller, am simțit nevoia să semnalez componenta de *sălbăticie* a adevărului rostit pînă la capăt. De asemenea, relația strînsă dintre adevăr și dreptate. Aș adăuga, acum, și relația dintre adevăr și *risc*. În această privință, există o dimensiune socratică a modului în care Herta Müller își trăiește mesajul. Adică o dimensiune sacrificială. Adevărul nu se definește ca adevăr *adevărat,* decît dacă frecventarea și exprimarea lui te pot costa viața. Adevărul e acolo unde ai putea să-ți lași oasele. Cu alte cuvinte, corelativul adevărului slujit fără rabat este cucuta. Restul sînt mici adevăruri de conjunctură, convenții acomodante, exerciții de negociere mentală. S-ar putea face un amplu inventar al riscurilor pe care Herta a știut să și le asume de-a lungul parcursului său existențial. Aș menționa trei: sub dictatură a riscat să spună adevăruri *interzise,* în emigrație a vorbit despre *aceleași* adevăruri interzise, riscînd să dezamăgească un public preocupat de alte priorități, mode și obsesii, iar în lumea ei de adopție a riscat să spună adevăruri *neconvenabile* pentru gazde, adevăruri care contrazic reflexele intelectuale și morale ale unei anumite elite apusene: adevărul, de pildă, că din experiența comunistă nu se poate salva nimic, în afară de ceea ce i s-a opus. Rozul ideologic nu e culoarea preferată a Hertei Müller. Comunismul ca idee nobilă, măreață, bună în principiu și ratată numai de o proastă aplicare nu are greutate decît pentru cei care l-au trăit și îl trăiesc livresc, juvenil și, în definitiv, cinic. Dostoievski avea dreptate: nu se poate construi o catedrală pe cadavrul unui copil. Unui ecorșeu nu-i poți spune că jupuirea a fost bine intenționată.

S-ar zice că, în preajma sălbăticiei și a riscului, nu rămîne loc pentru umor. Și ne putem întreba dacă, în alcătuirea omenească și scriitoricească a Hertei Müller, există o asemenea dimensiune. La prima vedere, ești înclinat să crezi că nu: cu Herta nu e de glumit. Nu e nimic de rîs în patosul mărturiei ei. Dar numai la prima vedere. În realitate, Herta Müller are un umor nebun. Și nu mă refer doar la anecdotica scrierilor ei, în care absurdul compact și crîncen se îngemănează cu comicul buf, nu mă gîndesc doar la hazul colajelor ei, la vioiciunea narativă a interlocuției ei. Mă gîndesc la structura însăși a stilului. Orice reușită stilistică este, în fond, o fractură în utilizarea comună a limbajului, un salt, inevitabil critic, dincolo de seriosul convenției. Metafora este, între altele, un mod de a surprinde asociativitatea insolită a realiilor, „hazul“ latent al lucrurilor și al cuvintelor. Poți citi Cioran savurînd, în același timp, efectul devastator al disperării și farmecul ironic al formulei bine găsite. Cu alte cuvinte, tragicul poate deveni, prin stil, delectabil. Stilul e joc și, ca joc, e o formă de bună-dispoziție, o sistematizare glumeață a gratuității. Sondajele Hertei în subteranele cîte unui termen sau ale cîte unei expresii, parantezele ei despre funcționalitatea batistei, despre monumentalitatea nutritivă a cartofului, despre farmecul misterios al unor termeni utilizați în fabrici, despre *malentendu*-urile amabile dintre oaspetele străin și gazda germană, toate acestea și multe altele transformă, de multe ori, lectura unei pagini din Herta Müller într-o desfătare ambiguă, în care oroarea și *witz*-ul se suprapun, la fel cum se suprapun, în conștiința ei, speranța și teama.

Într-o proză din *Regele se-nclină și ucide,* Herta povestește o cină generoasă într-o familie germană. Gazda știa că musafirul e din România și, întorcînd friptura, s-a simțit îndemnată să observe ospitalier: „Păi Canetti e și el din România“. Herta corectează: „Ăla-i din Bulgaria“. Gazda: „Așa-i, mereu încurc țările astea, dar capitalele le cunosc. Bulgaria cu Sofia, România cu Budapesta“. Răspunsul Hertei: „Budapesta e la unguri, România e cu Bucureștiul“. Mă ispitește ideea să-mi imaginez continuarea dialogului, astăzi: Gazda: „dar dumneavoastă nu sînteți din București, nu-i așa?“. Herta: „Nu, sînt din Nitzkydorf“. „Aha, deci sînteți totuși din Germania!“. Herta, obosită: „Nu, sînt din Suedia, țara aia din Nord unde se dau Premiile Nobel!“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Impresii din avion

Nu călătoresc foarte des cu avionul, dar suficient cît să-mi fac oarecari impresii. Mi s-a întîmplat să merg anul acesta de mai multe ori, cu diferite companii aeriene, și am căzut pe gînduri.

Prima concluzie care se impune este că Tarom nu se dezminte (știu, a avut și mai are probleme, a pierdut unele curse în favoarea concurenței etc. etc.): e singura care oferă în continuare ceva consistent de mîncare: pe o cursă de dimineață, de pildă – ompletă cu șuncă, unt, gem și cafea. Acum vreo două luni, pe o cursă Alitalia, am primit (la ora prînzului) un pachețel cu 4 (patru) biscuiți, iar pe Austrian Airlines o jumătate de sandvici, respectiv o felie de pîine *toast* tăiată în două cu ceva (nu mai știu exact ce) între cele două jumătăți. Dacă pachețelul de *biscottini* măcar era întreg, chestia asta cu tăiatul în jumătate mi se pare o metaforă deplină a sărăciei, o „legumire“ meschină, dar cinstită. Pe de altă parte, în cursa Alitalia pachețelele cu pricina erau distribuite de un număr de 6 (șase) însoțitoare și însoțitori de bord – deși, practic vorbind, ele puteau fi plasate într-un coș sau recipient la intrarea în avion, astfel încît fiecare pasager să-și ia singur porția. Sigur, însoțitorii de bord sînt oricum necesari – în caz de nevoie. Dar scena în care atît de mulți oameni ofereau atît de puțin era de-a dreptul comică, iar privirile lor jenate că nu-ți pot oferi mai mult meritau o secundă de compasiune, înainte de rontăirea scurtă și seacă a biscuiților.

Dincolo de aceste experiențe și impresii subiective (pe care mi le asum), nu e greu să afli – măcar punîndu-l la treabă pe prietenul Google – că mai toate companiile aeriene au probleme. Unele – din cauza crizei economice. Altele – din cauze diferite și vechi. Alitalia, de pildă, de foarte multă vreme are nevoie să fie „salvată“, an de an, prin intervenția statului. Un management deficitar, înmulțirea numărului de angajați (că deh, statul plătește!) și angajările făcute „pe pile“, protestele și grevele sistematice ale sindicatelor la cea mai mică încercare de reformă sau de eficientizare a companiei au adus firma italiană într-o stare de cvasi-faliment. De curînd, a fost „scoasă la vînzare“, dar Guvernul italian a refuzat oferta făcută de Air France, după principiul „nu ne vindem țara“. La inițiativa lui Silvio Berlusconi, s-a găsit – cu mare greutate – un capital de 1 miliard de euro provenit de la investitori italieni care să țină Alitalia pe linia de plutire. Oricum, e o soluție pe termen scurt, peste un an sau doi vor trebui găsiți alți bani, căci atîta timp cît compania nu devine rentabilă, datoriile se tot rostogolesc. Elveții au fost mai cinici, dar mai cinstiți: cînd s-a descoperit că Swissair are probleme, a fost lăsată pur și simplu să moară. Iar Swissair era compania cea mai sigură din lume, cu cele mai puține incidente, cu cei mai buni piloți ș.a.m.d. Au dat faliment și alte companii mai mici (recent, de pildă, cea lituaniană). Și multe altele din Europa merg în pierdere.

Sigur că la mijloc poate fi o (simplă?) chestiune de management. Dar cred că originea tuturor problemelor e în altă parte și are legătură cu încărcătura simbolică a companiilor aeriene *naționale.* Ele nu sînt doar niște „firme“ sau „întreprinderi“ comerciale care oferă niște servicii, ci au fost înzestrate și cu o aură de reprezentativitate a țărilor lor. Create nu doar pentru a transporta pasageri, ci și pentru a duce peste mări și țări simbolurile/culorile naționale pictate pe avioane, oferind la bord, pentru multă vreme, mîncăruri specifice sau suveniruri/artizanale cu iz național, companiile aeriene naționale au ajuns, cu timpul, să aibă un rol mai important în „branding-ul de țară“ decît în furnizarea de servicii pasagerilor. Pe de altă parte, decenii la rînd călătoria cu avionul a fost scumpă, deci rezervată unei categorii relativ restrînse de oameni care stăteau prost cu timpul și bine cu banii. În ultima vreme, mai ales de cînd s-au dezvoltat companiile *low cost,* bătrînele companii naționale par cu totul depășite și anacronice. Într-o vreme în care – totuși – călătoria cu avionul a devenit accesibilă unui număr tot mai mare de oameni, revistele pe hîrtie lucioasă oferite la bord sînt în continuare pline de reclame la produse de lux, unele inaccesibile – totuși – clasei mijlocii. Pachețelul de biscuiți plus reclamele la ceasuri Rolex dau naștere, după părerea mea, unui oximoron perfect, și măsoară schizoidia bietelor companii-simbol, care transmit un mesaj amărît, dar cu oarecari speranțe: „stăm prost cu banii, nu vă putem da decît 4 biscuiți, dar poate dvs. stați mai bine și, cine știe, cumpărați un Rolex“.

Purtătoare ale stindardului național și însărcinate să ducă în lume imaginea țării de origine, ținute de guverne în viață chiar și atunci cînd merg în pierdere, companiile aeriene naționale sînt, în mare parte, depășite de vremuri. Energia și banii cheltuiți pentru a le ține pe unele în viață, în numele „simbolurilor naționale“ (vezi cazul Alitalia) aproape că ar fi înduioșătoare, dacă n-ar reprezenta o atît de mare risipă din banii publici. Dar amestecul între pachețelul de biscuiți și uniformele elegante ale stewardeselor, între datoriile pe care le acumulează și revistele cu reclame luxoase de la bord arată că vremea lor a cam trecut. Într-o lume globalizată, costă prea mult să-ți faci „branding de țară“ trimițînd încolo și-ncoace niște avioane cu cozile pictate în culorile naționale...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Eu sînt censorul lui vodă, / Personagi foarte la modă, / Care văz și ce nu e. / Eu pîndesc orice mișcare / Eu retez orice-aripioare, / Eu pui semne de-ntrebare / Pe oricare margine.

Refren: Hîrști, hîrști, hîrști cu foarfica / La orice alusia! / Eu sînt censorul lui vodă, / Aghioae, imne, odă / Publicarisesc de zor. / Fabuli însă au satire / Ciopîrțesc făr' de-osebire: / Ce nu putea-a proslăvire / Pute-a furcă și topor.“

(Mircea Cărtărescu, *Levantul,*
din variantă la cîntul al unsprezecelea,
Editura Cartea Românească, 1990)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Motive de cîrcoteală

„Gabi, nu vrei tu să te apuci să strîngi semnături pentru ieşirea României din UE?“ – întreabă semiretoric Mircea, de lîngă mine, agasat probabil că vorbeam non-stop. „... Şi mai lasă-ne“ – trebuia să adauge. În colocvii, seminarii şi conferinţe despre Uniunea Europeană, am prostul obicei de a vorbi prea mult. Îmi place subiectul şi mă enervează entuziasmul cam blegos (şi contraproductiv) cu care se vorbeşte, la modul general, despre integrarea europeană. D'aia nu îmi tace gura şi îi (cam) irit pe co-panelişti. Mircea (Vasilescu, de felul lui) îmi împărtăşeşte părerea despre lipsa opiniei critice şi a dezbaterii. Aflasem că, la panel-ul alăturat, cu puţin timp în urmă, susţinuse aceeaşi opinie. Ştie şi că mai mimez euroscepticismul, exagerînd, de dragul polemicii. De-aia, fac pe niznaiul, bombăn în glumă un defensiv „eşti răutăcios“ şi tac în următoarele... 3 minute. Cu greu. Doar de dragul lui Mircea. Şi al lui Cristi Ghinea, că era şi el acolo.

Dar nu mă las. Voi combate sub nobilul stindard al euroscepticismului încă multă vreme. Din dragoste nesmintită de neam, ţară şi Uniune. Să fie clar, dintru-nceput: cred zdravăn că aderarea ţării la UE este cel mai bun lucru care s-a întîmplat României în ultima sută de ani. E o mare pleaşcă (aş zice) să fim membri în distinsul club. Avantajele calităţii de stat membru sînt fantastice. Rămînerea pe afară, ratarea ultimului tren din 2007 ar fi însemnat accentuarea teribilă a unor decalaje sociale, politice, economice. Fără discuţie, e bine că am prins valul aderării. Numai că, vorba vulturilor din *Cărţile Junglei* (varianta Disney): „so, what're we gonna do?“. Ce e de făcut de acum încolo?

Deoarece nu îmi vine idee mai bună, zic că de acum încolo ar cam trebui să găsim motive de cîrcoteală. Să descoperim că, deşi intraţi în Paradisul Politicilor Comune, trebuie să fim vigilenţi şi să negociem fiecare centimetru pătrat de acquis comunitar. Euro-barometrele ne indică drept cea mai euro-entuziastă naţie membră, fără a avea şi euro-cunoştinţele necesare. Sîntem, aş zice, fraieri, dar entuziaşti. În consecinţă, cîrcoteala ar fi bună. Ar da naştere unor dezbateri, ar informa. Simpla descriere a Paradisului Comunitar este plicticoasă. În general, la recitarea minunatelor documente izvorîte din înţelepciunea politică a Bruxelles-ului, scrise în splendida limbă de lemn a tehnocraţilor de acolo, lumea moţăie. Numa' să vezi ce îi trezeşti dacă îi întărîţi, dacă îi pui să traducă esenţa lemnoşeniilor emanate în Place Schuman, dacă îi provoci să gîndească în ce măsură îi avantajează sau îi păgubeşte o directivă sau o recomandare.

Vin la cestiune cu un exemplu concret: Copenhaga, celebra reuniune, urmărită cu afişat-suflet la gură de partea distins interesată a euro-elitei naţionale. Iaca, să luptăm cu încălzirea globală, să fim de acord cu planurile de descurajare a industriilor care poluează cerul cu hulitele gaze cu efect de seră. Cine-ar fi nebun să nu fie de acord? Căutaţi şi găsiţi. Prima greşeală: nu-i mai zice încălzire globală, îi zice mai nou schimbări climatice. Probabil, la inaugurarea lui Obama, la -20°C, cei prezenţi în faţa Congresului au decis să îl invoce, dîrdîind, pe Al Gore şi pe adevărurile lui demne de o evanghelie (măcar) apocrifă. Iaca, vremea nu pare a se încălzi conform predicţiilor demne de Nobel. Dar se topeşte calota polară şi dispar urşii locali! Mda. Numai că geologii amintesc un fapt mai puţin cunoscut: 80% din istoria geologică, Pămîntul nu a avut căciuliţe de gheaţă la poli. Da, dar se ridică apa şi, sîntem avertizaţi serios, Olanda (de exemplu) va trebui să investească multe miliarde de euro pentru a nu-şi pierde terenurile agricole smulse mării, actualmente îndiguite. Am intenţia să vă scandalizez, aşa că zic: „d'aia nu mai pot eu, că olandezii, din binecuvîntata de Weber lăcomie antreprenorială, au desecat terenuri, au făcut avere cu bulbi de lalele şi acum ne vînd nouă roşii“. A se înţelege exact. Nu am ab-so-lut nimic cu distinşii locuitori ai Olandei, era doar un exemplu. Ca acesta, multe altele sînt posibile.

Interesul României (cred) este să îşi vîndă propriile roşii, nu să continue să importe de la alţii. Numai că multe statistici zic că activitatea economică a mai poluantă este chiar agricultura. Un adevăr trist pentru politicile agricole pline de subvenţii ale UE şi SUA. Ce te faci dacă, peste cîţiva ani, reuniunea Copenhaga Doi va recunoaşte asta, într-un avînt politic cvasi-sinucigaş? Ni se va spune: „vă dăm compensaţii, numai să nu continuaţi cu irigaţiile, îngrăşămintele şi alte alea. Lăsaţi pămîntul necultivat, ecoprietenos, că venim noi să facem agroturism şi vă vindem şi roşii la preţ preferenţial“. Dacă aş fi ministru român, aş răspunde cu un sec „pas“ la o asemenea propunere. I-aş invita să îşi păstreze banii pentru olandezi, să aibă din ce să îşi înalţe digurile mai departe. Pentru asta însă, aş avea nevoie de un imbold, de presiune din partea unei ipotetice Asociaţii Naţionale a Cultivatorilor de Tomate care să vină şi să facă mitinguri non-stop în faţa Palatului Victoria. Iar respectiva organizaţie va apărea numai dacă se aud şi alte voci decît cele aparţinînd Bisericii Sfîntului Acquis.

Pre aceştia din urmă i-aş întreba, apropo de infailibilitatea tehnocratului de Bruxelles, cum e energia nucleară? E bună sau e cîh? E ca acum vreo 10 ani, o mizerie născătoare de proteste *grinpisiste*, un pericol la adresa speciei umane? Sau e ca în actuala Strategie Energetică Comună (aşa se cheamă dînsa, scuzaţi cacofonia), o formă de energie regenerabilă şi recomandată ca pilon de dezvoltare în obiectivele 2020? Vă mai dau o ştire. România a atins deja obiectivul de a produce măcar 20% din energie (acum avem 24 de procente) pe surse regenerabile (hidro şi nuclearul ne-au „scos“). Putem să ne permitem oarecare relaxare şi conturarea unei politici zdravene de negociere pe alte capitole. Cu o condiţie. Să *vrem* să negociem.

Despre asta, altă dată, că bag seama că s-a făcut deja numărul de semne. Iar vorbesc prea mult. Are dreptate şi Mircea. Într-un fel.

etica vieţii

Peter SINGER Agata SAGAN

Drepturi pentru roboţi?

Compania Gecko Systems a anunţat luna trecută începerea testării „roboţilor de uz personal şi casnic complet autonomi“, cunoscuţi şi sub numele de „carebot“, maşinării concepute special pentru a ajuta persoanele vîrsnice şi pe cele cu handicap să trăiască independent. Din declaraţiile reprezentaţilor companiei, o pacientă care suferea de pierderi de memorie a izbucnit în rîs cînd a fost întrebată de un robot dacă i-ar plăcea o porţie de îngheţată. Femeia a răspuns „da“, iar robotul a servit-o.

De la asamblarea maşinilor pînă la dezamorsarea bombelor sau – ceva mai periculos – lansarea de rachete, roboţii au deja nenumărate întrebuinţări. Copii şi adulţi deopotrivă se distrează cu roboţi de jucărie, în timp ce un număr din ce în ce mai mare de roboţi-aspirator pot fi văzuţi făcînd menaj în casele oamenilor. De asemenea, după cum se poate vedea din cîteva clipuri postate pe YouTube, roboţii au grijă şi de animalele de companie. Există chiar şi o cupă mondială de fotbal a roboţilor, dar, judecînd după nivelul competitiv al evenimentului care a avut loc în Graz (Austria), jucătorii umani nu au încă motive să se simtă ameninţaţi. (Şahul însă este o cu totul altă discuţie!)

Majoritatea roboţilor concepuţi pentru uzul casnic au un design funcţional – roboţii companiei Gecko System, de exemplu, sînt o copie a faimosului R2-D2 din *Războiul Stelelor,* iar cei proiectaţi de Honda şi Sony seamănă cu androidul din acelaşi film, C-3PO. Există însă şi roboţi al căror corp este flexibil şi mobil, care au feţe cu trăsături şi expresii apropiate de cele umane şi o largă varietate de mişcări. Compania Hason Robotics deţine un astfel de prototip numit Albert, al cărui chip seamănă surprinzător de mult cu Albert Einstein.

Oare cît de repede ne vom obişnui să fim înconjuraţi de roboţi în propriile case? Noel Sharkey, profesor de inteligenţă artificială şi robotică la Universitatea din Sheffield, a prezis că nu mai este mult pînă cînd părinţii ocupaţi vor angaja roboţi pe post de babysitter. Dar oare ce efect ar putea avea asupra unui copil un robot care nu ştie ce este empatia sau compasiunea, dar cu care acesta petrece o bună parte din zi? O altă problemă care ar trebui să ne preocupe este motivul pentru care am concepe roboţi special pentru a avea grijă de copii sau bătrîni, o activitate pe care persoanele fără studii superioare o pot face cu uşurinţă.

În cartea sa *Dragoste şi sex cu roboţi,* David Levy merge şi mai departe cu scenariile, sugerînd că vom ajunge să ne îndrăgostim de roboţi şi chiar să facem sex cu aceştia. (Dacă un robot are mai mulţi parteneri, tot ce trebuie să facem este să-i deşurubăm „anumite“ părţi ale corpului, să le băgăm în dezinfectant şi, *voilà,* în acest fel ne vom putea proteja de bolile cu transmitere sexuală!) Ce efect va avea însă prezenţa unui „sexbot“ într-un cuplu? Cum ne vom simţi cînd soţul sau soţia va începe să petreacă prea mult timp în compania unui amant robot ale cărui energii sînt inepuizabile?

O întrebare şi mai apăsătoare a fost deja enunţată în cărţi şi în filme: vom ajunge să ne fie teamă de maşinăriile inteligente create de noi înşine? Unii consideră că nu mai tîrziu de 2070 inteligenţa artificială superumană va ajunge la un nivel incredibil de dezvoltare, moment cunoscut sub numele de „singularitate“ şi considerat drept un eveniment ce va schimba lumea.

Eliezer Yudkowsky, unul dintre fondatorii Institutului „Singularity“ pentru Inteligenţă Artificială, este de părere că, pe măsură ce maşinăriile inteligente vor concepe altele şi mai inteligente, singularitatea va duce la un adevărat *boom.* Mult mai precauţi în declaraţii, membrii Asociaţiei pentru Dezvoltarea Inteligenţei Artificiale au lansat un proiect prin care intenţionează să studieze „potenţiala scăpare de sub control a inteligenţelor computerizate de către oameni“.

Dacă acest lucru se va întîmpla, întrebarea crucială pentru civilizaţiile viitoare ar fi: cît de prietenoase vor fi computerele superinteligente? E timpul, aşadar, să ne gîndim ce ar trebui să facem ca propriile creaţii, să nu se întoarcă împotriva noastră.

În prezent însă, faptul că noi vom ajunge să le facem rău roboţilor – şi nu invers – este problema apăsătoare. Deşi în prezent roboţii nu sînt altceva decît simple obiecte de proprietate, pe măsură ce evoluează, ar putea să înceapă să nutrească sentimente. În definitiv, nu este şi creierul uman tot o maşinărie complexă?

Şi dacă roboţii vor începe să simtă, vom ţine cont de sentimentele lor? Istoria relaţiilor noastre cu singurele fiinţe „inumane“ de pe pămînt – animalele – nu ne dă prea multe motive să credem că îi vom trata ca pe nişte fiinţe morale care merită atenţia noastră.

Întrebarea-cheie este însă cum vom şti că un robot are, într-adevăr, conştiinţă, şi nu doar că o mimează? Un robot prevăzut cu un cod special care îl face doar să pară că are sentimente nu este un robot cu conştiinţă. Dar dacă acesta a fost proiectat cu însuşiri asemănătoare cu cele ale omului, care ar putea să se transforme în conştiinţă, avem motive să credem că maşinăria respectivă are sentimente. Şi în acest caz, ar trebui să începem să militäm pentru drepturile roboţilor.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Unversitatea Princeton şi autor al cărţilor* Practical Ethics, Rethinking Life and Death şi The Life You Can Save.

***Agata Sagan** este cercetător independent şi trăieşte în Varşovia.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Jurnalism în vremea holerei

Aşa se intitula o emisiune realizată de postul Realitatea TV. Acum o lună de zile. Şi aş fi putut crede că este o invitaţie într-o lume marqueziană, de n-ar fi fost campanie electorală. Titlu tare, mesaj grav – democraţia e în pericol, de vreme ce cîinele ei de pază se simte ameninţat de o maladie cumplită. Pe ecran, jurnalişti grei ai momentului. Toată emisiunea a curs într-un unic sens: participanţii erau indignaţi de referirile pe care dl Traian Băsescu le făcuse de-a lungul vremii la adresa cîte unui jurnalist şi, prin extensie, la adresa presei în general. Sigur, eram în campanie electorală. Candidatul Traian Băsescu trebuia să dea socoteală pentru întregul său mandat de cinci ani, aşa cum este firesc. Relaţia preşedintelui cu presa a fost unul dintre capitolele suculente ale primului mandat Băsescu. Aşadar, jurnaliştii aveau ce „toca“.

Sînt printre cei care cred că jurnalismul, aidoma filozofiei sau ştiinţelor exacte, este o metodă de aflare a adevărului.

Dar, dacă aveai puterea să treci de tonul grav al discuţiilor şi nu te lăsai cuprins de spaima din titlu, vedeai imediat, aşa cum se întîmplă mai mereu la noi, ridicolul. Nu doar că nici unul dintre jurnaliştii grei de pe ecran nu avusese ceva de suferit în mandatul Băsescu, ba e de notorietate şi prin breaslă, şi pe de alături, că averea fiecăruia dintre participanţi a crescut frumuşel în toţi aceşti cinci ani – consecinţă a succesului profesional pe care l-au construit cu hărnicie şi onestitate, fără îndoială. Mai mult, toţi jurnaliştii care păreau că au ieşit în faţa poporului ca într-un ultim gest eroic de salvare a presei din ghearele oribilului tiran fuseseră şi au rămas în continuare fără nici un fel de problemă înjurători constanţi ai preşedintelui. Evident, nu li se întîmplase niciodată nimic de pe urma acestei opţiuni a domniilor lor. Sigur, veţi spune, aceşti vectori de opinie sînt apăraţi de faima lor şi demersul nu-i viza chiar pe ei. Acea emisiune era făcută pentru a salvgarda un principiu! Mărturisesc, emisiunile care salvgardează principii sînt pasiunea mea. Iar dacă sînt realizate de Realitatea TV, partea kantiană a fiinţei mele îmi spune că vizionarea ei este obligatorie. Pe lîngă principii, îmi veţi spune că greii presei s-au adunat sub un titlu greu pentru că sînt îngrijoraţi de soarta jurnalistului neştiut de marele public, cel care aleargă prin arşiţă şi prin ger, în toiul nopţii ori în miezul zilei, după o informaţie, o declaraţie sau o fotogafie, asigurînd astfel bucata de pîine de pe masa familiei sale. În alt sens, veţi spune că îngrijorarea acestor oameni nu-i privea chiar pe ei, ci o meserie întreagă periclitată de inimaginabile abuzuri prezidenţiale. Da, aveţi dreptate. Tocmai de aceea am urmărit cu mare atenţie acea emisiune. N-am să o povestesc celor care, eventual, nu au văzut-o şi n-am să o comentez pentru că nu intenţionez să fac critică de televiziune. Am luat din acea emisiune, de neuitat pentru mine, doar titlul. Pentru că titlul face cît toată emisiunea.

Sînt printre cei care cred că jurnalismul, aidoma filozofiei sau ştiinţelor exacte, este o metodă de aflare a adevărului. Poate nu chiar a Adevărului, dar a adevărului, în orice caz. Există reguli ale meseriei de jurnalist şi prea des se uită rostul respectării acelor reguli. De pildă, regula confirmării informaţiei din trei surse independente una de cealaltă (o regulă atît de importantă pentru jurnalism încît, printre ziarişti, circulă butada: cînd mama ta îţi spune că te iubeşte, înainte să o crezi verifică din trei surse) sau regula acordării de spaţiu egal pentru exprimarea punctului de vedere fiecăreia dintre părţile unei dispute care se investighează ori se raportează. Dacă admitem că adevărul este scopul real, fundamental al acestei activităţi, atunci respectarea acestor reguli – şi a altora – este esenţială pentru că acestea sînt mijloacele care-l duc pe jurnalist spre adevăr. Nu-i garantează, desigur, găsirea adevărului, dar îi garantează, totuşi, că e pe drumul cel bun.

Am impresia că, în privinţa adevărului căutat de jurnalişti, fie în vremuri de holeră, fie în vremuri serene, se poate face o asemănare cu ceea ce se numeşte *efectul de observator* în fizică. Astfel, se ştie că actul observării schimbă fenomenul observat. De pildă, pentru ca noi să putem „observa“ un electron, trebuie ca un foton să interacţioneze cu el şi, astfel, calea electronului este schimbată. În general, orice aparat de măsură modifică starea fenomenului măsurat. De pildă, un termometru cufundat într-un lichid pentru a-i determina temperatura absoarbe o parte din căldura acelui lichid pentru a putea arăta temperatura, ceea ce înseamnă că a modificat deja căldura pe care trebuia să o măsoare. Asemenea fenomene sînt neglijabile la nivelul macroscopic, dar la nivel cuantic, de pildă, au un impact extraordinar. Jurnalistul căutînd adevărul este în situaţie cuantică, dacă ne raportăm la actul observării. El nu doar observă, ci şi modifică, chiar dacă nu vrea să modifice, evenimentul observat.

În ultimii ani şi, mai ales, în ultimele luni, am văzut cît de grozavă a fost zbaterea presei pentru adevăr. Am fost impresionat că aceşti oameni sînt, iată, ameninţaţi de holeră în timp ce ei caută printre buruienile vieţii zilnice micul diamant al adevărului. Le doresc succes pe mai departe şi, sincer, cred că o să-l aibă.

ready made

„În capela cimitirului se aflau trei coşciuge cu capacele pe deasupra.

– Care din trei o fi Caragiale?

Pînă la urmă l-am identificat.

Cine să fi ştiut, la Berlin, că murise un mare scriitor român? Săracul! S-au găsit în cameră peste o sută de mucuri de ţigări pe care le fumase înainte să moară...“

(Ioan Massoff, *Despre ei şi despre alţii,* Editura Minerva, 1973)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Abécé d'air

Pe-o scară cu o, numai, treaptă (**A**), în casa lui cu două încăperi (**B**), dintr-o curte fără nicio poartă (**C**), un om, ahtiat de spaţiu, sparge, metodic, zidul interior, iar casa i se arcuieşte (**D**). Adună,-n fine, resturile de pe jos, cu grebla (**E**), căreia i se rupe unul dintre dinţi (**F**). Apoi, îi face curţii şi o poartă, – pe care-o uită,-n urma lui, deschisă (**G**). Spre seară, ora de gimnastică: un extensor (**H**), de mînerele căruia (**I & I**) trage cît îl ţin puterile (**I------I**), pînă ce unul dintre ele se curbează (**J**). Face, pe urmă, numărîndu-i, prin curte, 13 paşi (**KKKKKKKKKKKKK**), după care intră-n casa renovată, ce nu mai are, din păcate, niciun ungher pentru odihnă (**L**). Degeaba circulă între pereţii ei, în unghi (**M**), apoi, în diagonală (**N**), – casa-i e, acum, perfect rotundă (**O**). Nemaiputînd ieşi din cerc, nici uşa nu i-o mai încuie, cu inutila cheie bătrînească (**P**), iar casa, uite, scoate, la el, limba (**Q**). Prin încăpere, una şi rotundă, mai face 13 paşi în van (**RRRRRRRRRRRRR**), sfîrşind, spre seară, prin a şerpui (**S**) de-a lungul unicului zid al ei... Cum să te rogi, cînd nu mai ai, prin casă, nicio cruce-a Sfîntului Anton (**T**). Vai, colţurile rotunjite (**U**), pe care, el, le-ar ascuţi (**V**), ba chiar le-ar şi dubla (**W**), – dar cum?... S-ar tot ruga, – dar cum, cînd n-ai, prin casă, o, baremi, cruce-a Sfîntului Andrei (**X**). Cu braţele deschise larg (**Y**), imploră cerul. – Care-i răspunde printr-un fulger (**ZZZzzzzz**)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Războiul dintre blocuri

Deşi era martie, ninsese cum nu mai văzusem vreodată. Zăpada ajunsese aproape la înălţimea melcului de gunoi, acea construcţie din cărămidă în care stăteau tomberoanele. Mai întîi, am folosit melcul pentru a ne arunca în zăpadă, apoi ne-am dat seama că e momentul potrivit pentru un *război*. Zăpada ne predispunea întotdeauna la *război*. Acum era atît de mare încît se opriseră şi şcolile, spre grozava noastră bucurie. Iar *războiul* avea să fie pe măsură. Un vecin ceva mai mare ca noi ne-a informat venind din piaţă că şi eternii noştri *duşmani* din blocul Y2 au avut aceeaşi idee. Îi văzuse adunînd *o mare oaste*. Erau mulţi, dar de obicei foarte prost organizaţi şi fricoşi, iar noi îi consideram un fel de barbari. Blocul lor fiind foarte mare, de multe ori îşi strîngeau ceata fără să se cunoască prea bine între ei. Nu formau o echipă aşa sudată ca a noastră. Noi aveam însă dezavantajul că eram mai puţini şi de regulă bătăliile se încheiau nedecis. Am hotărît imediat că melcul nostru de cărămidă se va transforma într-o cetate în care trebuia să organizăm apărarea. Votaserăm să-i aşteptăm acolo, fără alte incursiuni în zona blocului lor. Unii dintre noi citiseră *Comandantul cetăţii de zăpadă* de Arkadi Gaidar şi se simţeau foarte mîndri să trăiască un astfel de moment.

Ni se părea că în aer plutea o mare tensiune. Se făceau bulgări de zăpadă, să fie gata pregătiţi. Ne ajutau şi fetele. Îi înşiram pe capacele rotunde de tablă ale tomberoanelor. Cît timp *duşmanii* nu s-au văzut prin apropiere, ne-am antrenat între noi, lovindu-ne beţele unele de altele, ca şi cum ne-am fi duelat cu nişte săbii. Aveam şi un arc, dar care nu prea funcţiona, era construit mai mult pentru impresie. Am văzut atunci pentru prima oară *crăcane mitralieră*. *Crăcanul* (care prin alte părţi se numea şi *pişcărici)* era un fel de praştie mică din sîrmă oţelită de care era legat un zgîrci scos de la un elastic. Trăgea cu *invizibile* sau *invizoace,* cum le ziceam noi, adică nişte ace cu gămălie îndoite în formă de U. *Mitraliera* era o placă de lemn pe care erau fixate mai multe *crăcane* paralele, iar *invizoacele* erau ţinute în poziţie de tragere cu o serie de cîrlige de rufe din lemn, fixate la celălalt capăt al plăcii. O lovitură dată cu muchia palmei, o karată, dată peste mai multe cîrlige deodată, elibera *invizoacele* care porneau şuierînd toate odată spre ţintă. *Invizoacele* puteau rupe ciorapii de nailon ai femeilor, spre marea noastră satisfacţie, dar puteau scoate şi ochii, spre groaza părinţilor, care ne interziceau să ne jucăm cu aşa ceva şi ni le confiscau de cîte ori aveau ocazia. În ziua aceea însă, ni se părea că interdicţiile obişnuite nu mai sînt valabile. Fiecare venise cu cîte o asemenea armă, bine ascunsă de-a lungul timpului de percheziţiile părinţilor, păstrată pentru clipe grele. Eram mulţi, aproape toţi copiii din bloc, aşa cum nu ne mai adunaserăm niciodată, înfioraţi de importanţa evenimentului la care participam, adică de pregătirea unui *război* cum nu se mai văzuse în cartier. În minţile noastre era un moment în care părinţii nu mai aveau nici o putere asupra noastră, comandamentul principal fiind apărarea blocului de hoardele de invadatori şi cîştigarea bătăliei. Un fel de lege marţială a copiilor.

După o aşteptare destul de lungă, în capătul străzii şi-au făcut apariţia vreo 25 de băieţi din Y2, de vreo două ori mai mulţi decît noi (deşi nouă ni se părea că sînt cîteva sute). Erau cu atît mai impresionanţi, cu cît unul dintre ei avea o foaie de tablă în care bătea ritmul. O femeie care a trecut pe lîngă ei şi-a făcut cruce. În cîteva minute, tămbălăul stîrnit în jurul melcului a devenit de-a dreptul colosal. Oameni mari au ieşit pe la ferestre să vadă ce se întîmplă. Observam cu coada ochiului feţe indignate pe la geamuri şi precepeam, atît cît puteam în toiul bătăliei, tot felul de apostrofări. Eram nişte eroi neînţeleşi. În cinci minute s-au terminat toate temutele invizoace. Deşi le-am tras în valuri, n-au avut nici un efect. Nu puteau penetra hainele groase de iarnă. Am trecut deci la bulgări pe care i-am terminat la fel de repede. În disperare de cauză, urcaţi pe tomberoanele din melc, am început să dăm cu beţele în cei din exterior ca de pe nişte metereze. Tocmai atunci însă, un om din blocul de vizavi, pe care-l ştiam că-i cam rău, a ieşit să arunce gunoiul. A început să ne apostrofeze: „Tomberoanele astea sînt pentru gunoi, nu să vă urcaţi voi pe ele". Apoi ne-a zis şi ceva cum că n-ar fi igienic să ne jucăm la gunoi. Un băiat a încercat să-i explice că-i război, dar omul l-a apucat zdravăn de-o ureche, prin căciulă: „Ce război mă, mucosule!". Şi aşa, *războiul* s-a încheiat.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

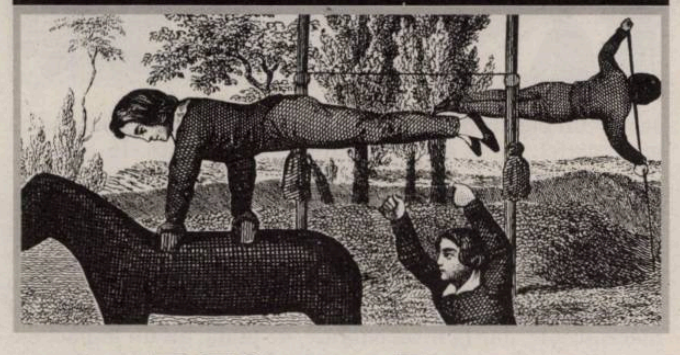

Mi-e dor de Ceauşescu

Mi-e dor de Ceauşescu. Mă ia cu amorţeală dulce cînd mă gîndesc la un televizor care merge doar două ore pe zi. Mă trece un fior cînd revăd trenul de Piteşti, în ziua de Crăciun, cu navetiştii urcaţi pe scări, cu fularele croşetate fluturînd în bătaia combinată a vîntului şi-a respiraţiei cu conţinut minim de 30% alcool... Mi-e dor de comunism – nu, nu vă grăbiţi să rupeţi pagina, nu de orînduirea aia, nu de legile ei şi sistemul social, nu de partid şi popor: mi-e dor de comunismul meu, acela individual, dacă nu cumva vorbele astea două se izbesc cu scîntei unele de altele. Mi-e dor de anii aceia liniştiţi, în care nimic nu se putea întîmpla, în care nimic nu avea vreo miză, în care nici un os nu mă durea şi nici un rînd dintr-un ziar nu mă putea mişca în vreun fel.

Mi-e dor de rău. Am chef de apăsare, îmi lipseşte chiar şi spaima de a vorbi tare pe stradă orice. Cînd stau la rînd la Carrefour cu coşul plin visez că m-aş putea aşeza la o coadă pe două rînduri la brînză, în Circul Foamei din Pantelimon, acum 20 de ani. Aşa, ca o experienţă turistică... Sau ca un gen de sport mai blînd: sînt convins că acum, o oră de tras de fiare la sală m-ar obosi şi mai rău.

Bine aţi venit în staţiunea tinereţea mea. Populaţie, unu. N-a mai rămas nimeni acolo. Doar eu, şi mi-e dor de Ceauşescu. Mi-e dor să-l aud, mi-e drag de el ca de o piesă absurdă, ca de un poem obtuz. Îmi lipseşte şi tovarăşa, mereu tăcută lîngă el, ca moartea cu coasă în picturile romantice, gata să-i aduca aminte, şi lui, şi nouă, cine are dreptate pînă la urmă.

Mi-e dor de congrese şi de pavoazare, de steaguri roşii pe stradă, pe magazinele care vînd acum telefoane mobile şi care atunci se numeau Romarta, Carne, Pîine, Pasmanterie, Gablonţuri, Electro-tehno-chim. Sau Galeria Modei, actualmente BRD...

Dar, poate mă repet, mi-e dor de Ceauşescu. Îl credeam cel mai prost om pe care îl poate suporta ecranul televizorului. Acum ştiu că sticla e rezistentă rău. Credeam că e cel mai ticălos tiran, pînă cînd am cunoscut tiranii simpatici, care fac voia poporului şi nu invers... (apropo, să te ferească Dumnezeu de dictatura proletariatului: ea doar în capitalism e posibilă!). Mi-e dor de lucrurile puse în ordine pe marginea patului în armată, o armată care trăgea cinci focuri pe an şi doi ştuleţi pe zi, la munci agricole. Mi-e dor să fiu ignorat, mi-e dor să nu pot vota, să nu fiu nevoit să fac nici o alegere, niciodată. Nici pentru preşedinte, nici pentru marca de unt.

Mi-e dor să nu pot avea. Mai ţineţi minte? Nu, nu pentru că nu aveam bani, ca acum. Nu puteam avea pentru că pur şi simplu nu exista. Ce? Orice. Ce ne doream. Discul acela. Guma de mestecat. Blugi. Videoclipuri la televizor. Mi-e dor de lumea aceea în care nimic nu era posibil. Pentru că acum ştiu cîtă otravă există în formula aceea „a tuturor posibilităţilor". Cînd orice e posibil, abia atunci nu mai ai cu adevărat nimic de ales...

Mi-e dor să nu fie voie, mi-e dor de interzis, mi-e dor de reguli absurde, de lipsa de explicaţii, de oameni care tac şi înghit. Ba nu, de ăştia nu, că n-au plecat nicăieri...

Dar cel mai tare mi-e dor de pace. Pacea aceea de sub talpa bocancului, unde trăiau bine mersi milioane de bacterii închipuind un popor. Mi-e dor de ziarele care îşi dădeau dreptate unul altuia, de revistele în care nu puteai găsi poze de doamne fără bluza încheiată sub gît, de Magazin Istoric şi săpăturile în cetăţile dacice, care relevau continuitatea poporului nostru în spaţiul carpato-danubiano-pontic. Ce-a mai rămas din asta? Brăţările, tranzacţionate pe sub mînă şi istoria, la care se scoate uşor cinciul, fără să mai ştii exact ce-şi închipuie poporul tău că i-ar sta mai bine în garderoba cu iluzii a manualului...

Dar mai mult decît oricînd şi decît orice, mi-e dor de Ceauşescu. Să-l aplaud, să scandez (cum n-am apucat bine...!), să-i duc flori şi după aceea să-i scriu o poezie pentru gazeta de perete. N-am apucat nimic din toate astea. N-am apucat decît să-l urăsc, să aplaud gloanţele pe care le-a preferat demisiei şi să mă cred liber vreo cîţiva ani după aceea.

Acest articol nu e un pamflet. Şi n-are nici o urmă de ironie. Ori vreo conexiune cu ce se întîmplă azi, acum, cu noi. Nu, pe bune.

Chiar mi-e dor de Ceauşescu.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Tranziţia

– mărirea şi decăderea unui mit –

1989 a fost cu adevărat o revoluţie. Şi aceasta nu doar deoarece a răsturnat un regim ce părea de neclintit, ci poate şi mai mult datorită faptului că a înlocuit un mit civilizator cu altul: în locul *mitului comunist al Omului Nou,* postcomunismul a început prin a predica noul *mit al tranziţiei*. Ca în cazul unei convertiri în masă, am crezut în acele zile că este vorba pur şi simplu despre demolarea falşilor idoli – sau, în termeni mai postmoderni, despre o deconstrucţie sănătoasă. A trecut ceva timp pentru a realiza că ne îmbarcaserăm pe arca salvatoare a unui nou mit, navigînd spre alte orizonturi luminoase. Şi încă nu sîntem cu toţii conştienţi de faptul că cele două mituri, cel comunist şi cel capitalist, sînt de fapt fraţi inamici...

Pentru majoritatea oamenilor, tranziţia însemna pur şi simplu o revenire pe drumul cel bun, sau chiar mai simplu, un soi de *on the road again* după atîtea decenii de rătăciri *off-road*. Cîteva imperative mobilizatoare ale postcomunismului veneau apoi să întărească această imagine. De-cooperativizarea sau de-industrializarea, de pildă, dublate de percepţia comună a re-împroprietăririi, sugerau un fel de cursă în marşarier pentru a ieşi din fundăturile comunismului şi a reveni la autostrada capitalismului, părăsită cu decenii în urmă.

Esenţa acestor reprezentări sociale o constituie însăşi convingerea despre existenţa *autostrăzii*, deschizîndu-ne calea spre (adevăratul) viitor luminos al omenirii. Odată împărtăşită această convingere, restul devenea o problemă pur tehnică şi, eventual, de timp: echipa de tehnicieni desena „foi de parcurs" detaliate pe care noi, la volanul tranziţiei, trebuia să le urmăm cu grijă, apăsînd pînă la fund pedala acceleratorului. Aproape singura noastră problemă în această perioadă a fost de a trage cu ochiul să vedem dacă nu cumva echipa Bulgariei goneşte mai bine pe Autostrada Soarelui. „Tranziţia" a fost imaginată – şi trăită – astfel ca un proces win-win, legitimînd ambele categorii ale actorilor implicaţi în cursă: confirmarea unui *know how* superior al „tehnicienilor" vestici şi dorinţa fierbinte a „piloţilor" estici de a bea cupa de şampanie care îi aştepta la finiş.

Ceea ce a trecut însă oarecum neobservat în această frenezie generală a fost faptul că aceste „foi de parcurs" nu făceau altceva decît să actualizeze hărţile elaborate de Modernitate în urmă cu cîteva secole, pe vremea cînd căuta cel mai scurt drum între *Primitiv* şi *Civilizat* şi cînd fusese proiectată pentru prima dată autostrada numită *Evoluţie*. Este ceea ce Françoise Paul-Lévy, o antropoloagă franceză, a numit „ideologia primitivistă". Din acest punct de vedere, „tranziţia" nu era decît expresia unei *ideologii neo-primitiviste,* care schimbase numele autostrăzii din „evoluţie" în „dezvoltare", aducînd nişte îmbunătăţiri de infrastructură preluate din învăţăturile economiei. Astfel, marketingul „tranziţiei" a rebranduit şi mitul central al Modernităţii, iar popoarele au fost din nou fericite crezînd încă o dată în pămîntul făgăduinţei...

Tranziţia a luat sfîrşit însă odată cu integrarea. Dar, după euforia cupei de şampanie, unele echipaje au sentimentul că se află încă pe drum sau că au rămas în drum; mai mult, privind în urmă, unii au chiar impresia că, de fapt, nici nu există un drum... Unii analişti au prevăzut acest lucru şi au propus deja, cu cîţiva ani în urmă, să nu se mai vorbească despre „tranziţie", ci despre „postcomunism".

Simplă pedanterie de intelectuali? Cîtuşi de puţin. Termenul era mult mai adecvat, dar şi mult mai angoasant, sugerînd că ştim doar de unde plecăm şi ce trebuie să lăsăm în urmă, dar nu şi unde vom ajunge „cu siguranţă". Luată în serios, noua perspectivă era un soi de adio trecutului, dar fără promisiunea fermă a unui viitor luminos. Complementar, în lipsa unei „foi de parcurs" certe şi comune, responsabilitatea piloţilor devenea mult mai mare. Mai presus de toate însă, această schimbare de atitudine era mai angoasantă şi datorită faptului că lăsa loc de îndoială în ceea ce priveşte însuşi mitul „tranziţiei" – şi astfel chiar al modernităţii. Din acest punct de vedere, am putea spune că popoarele postcomuniste au devenit tot mai... postmoderne, în sensul că au început să înlocuiască tot mai mult încrederea optimistă în meta-naraţiunile modernităţii cu un scepticism mai mult sau mai puţin sistematic.

Dar, după cum observa James Ferguson în cazul Africii, „ceea ce neglijează formula celebră a lui Lyotard este sentimentul pe care atît de mulţi oameni îl au de a fi fost înşelaţi şi trădaţi prin această schimbare a cursului evenimentelor". În cazul ţărilor postcomuniste, ca şi în cel al Zambiei studiate de antropologul american, „criza recentă nu este doar o criză economică, ci o criză a sensului în care modul prin care oamenii sînt capabili să-şi înţeleagă experienţa şi să o infuzeze cu semnificaţie şi demnitate a fost (pentru mulţi dintre ei) erodat dramatic". Dacă întrebaţi un ţăran român, de pildă, de ce şi-a cheltuit toţi banii trudiţi în Spania sau în Italia pentru a-şi construi o casă „făloasă", vă va răspunde că pur şi simplu a vrut să fie şi el „modern" – adică să ajungă şi el la standarde „urbane", „occidentale", „ca în ţările dezvoltate" etc. *Meta-naraţiunea* filozofilor este *mod de viaţă* pentru oamenii de rînd, iar aşteptările create de către aceasta nu pot fi pur şi simplu „deconstruite" peste noapte! Nu este astfel de mirare că toţi aceşti nou veniţi ai visului modernităţii se vor simţi trădaţi şi dezorientaţi dacă li se spune acum, cînd sperau şi ei să ajungă la liman, că de fapt totul a fost o „meta-naraţiune" iluzorie.

Din acest punct de vedere, paradoxul acestor ani este faptul că, tehnic vorbind, tranziţia a reuşit (sîntem cu adevărat parte a Europei!), dar a început să fie trăită ca o minciună – sau cel puţin ca un vis neîmplinit. Şi iată-ne uniţi cu toţii la linia de sosire pentru o fotografie de familie, dar fără a mai fi convinşi că alcătuim cu adevărat o familie...

După douăzeci de ani, nu mai credem în mitul unei tranziţii liniare: nu mai există un drum sigur către un *viitor* luminos! În locul unui traseu prestabilit al scopurilor comune, există, se pare, căi alternative şi fiecare societate trebuie să facă şi propriile sale alegeri. Dar România nu are încă un proiect de ţară...

După douăzeci de ani de capitalism de piaţă, eroul nostru naţional, Ţăranul, îşi dă obştescul sfîrşit, demografic, economic şi simbolic: nu mai există astfel nici *trecut* idilic împărtăşit! Dar România tot nu vrea să-şi ia adio de la părintele său eponim...

Într-un sens mai larg, nu doar pentru români, ci pentru noi toţi nu mai există nici un *Trecut Glorios* şi nici un *Viitor Luminos*, ci doar trecut şi viitor. Iar între acestea, sîntem cu toţii interesaţi practic doar de prezent, delegînd atît trecutul cît şi viitorul, unor „experţi". Sfîrşitul jocului, *welcome to real life!...*

Corina BOLDEANU

Visul, realitatea, coşmarul

– Praga, Muzeul Comunismului –

Chiar dacă are o uşoară tentă kitsch, acest muzeu nou permite vizitatorilor să „experimenteze" pe viu cei 40 de ani de viaţă sub regimul comunist – ne anunţă provocator ghidul Pragăi, la secţiunea „Muzee şi galerii". Prea tineri pentru a fi maeştri ai problemei, dar cu patru decenii de comunism autohton totuşi în bagaje, ne lăsăm tentaţi de ofertă şi pornim în căutarea Muzeului Comunismului. Ce-i drept, n-avem pofta de excepţional a turiştilor care ne flanchează, dar deţinem un soi de superioritate curioasă, a lui *et in Arcadia ego*. Cel mai vizitat dintre muzeele postmoderne pragheze nu e însă uşor de găsit, aşa că facem de cîteva ori turul zonei şi recitim ghidul: *Na Příkopě 10, 1 st floor, above McDonald's, next to Casino*. Intrigaţi de bizara vecinătate a muzeului, reuşim să-i dăm de urmă, după ce ne perindăm pe la vreo alte trei McDonald's-uri din preajmă; păşim pe covorul roşu, renunţăm la 140 CZK/bilet de student (adică vreo 22 de lei) şi începem, pe cont propriu, turul sălilor. Mai mult camere decît săli, date fiind dimensiunile reduse ale întregului muzeu, unde ne întîmpină statuarul Lenin, atît în stil Goliat, cît şi în varianta bibliobust. De la „origini" (aceasta e denumirea primei încăperi), avansăm în onirismul chestiunii, trecînd în camera „visului" comunist *(„the dream")*, acolo unde vizionarismul ştiinţific al decoratorilor amplasează tabloul lui Marx *face to face* cu un costum hipopotamic de astronaut. Tot aici, o motocicletă, un cîrlig de macara şi cîteva unelte într-un colţ de atelier, mai aproape de fierăria lui Iocan decît de numele camerei.

Cum orice vis se transformă iute în realitate, pătrundem în *„the reality"*, unde ne lovim tot de o motocicletă (să fie mai reală decît cea din camera „visului", şi asta doar pentru că e albastră?) şi de cîteva instrumente agrare, suficient de înrudite cu cele văzute anterior pentru a nu putea, noi, sesiza modificarea tematică. Trecerea dintre cele două e făcută de o sală de clasă cu decorul vechi, dar ea pare să ţină mai mult de *„the dream"*. În sfîrşit, o amplasare inspirată: la graniţa dintre camera realităţii şi cea a coşmarului *(„the nightmare")*, se găseşte reprodusă... alimentara. Nelipsita tejghea unde tronează cîntarul şomer, fiindcă rafturile sînt populate numai cu conserve şi cu cîteva plicuri de sare de lămîie... ca să mai taie din amăreala peisajului. Nu putem gusta, nu putem experimenta, nici aici. Tot înainte, mărturii propagandistice, capodopere ale realismului socialist şi apogeul coşmarului: sala interogatoriului. Mai mult cochetă decît macabră (cu excepţia unei fotografii *à la* Munch), sala ne apare, la douăzeci de ani distanţă, mai degrabă ca o miniexpoziţie de antichităţi, căci ea nu ne trezeşte nici amintiri, nici spaime, ci pure impresii artistice. Nimic de „experimentat pe viu", cum ni se promisese...

În fine, ultima oprire: cinema-ul. În miniatură, desigur, cinematograful permite vizitatorilor să asiste la documentare dedicate fenomenului comunist de la instalarea sa şi pînă la Revoluţia de Catifea (1989), în timpul căreia cehii au atins performanţa de a nu sparge nici măcar un geam. Cîţiva oaspeţi sînt instalaţi deja comod în fotoliile somnolente (sau instalaţi somnolent în fotoliile comode?) şi urmăresc „cu interes" documentarul în buclă. Ne alăturăm lor, însă nu pentru mult timp, fiindcă filmul e pe sfîrşite. Încet-încet ne lăsăm purtaţi către ieşire, de vîrtejul general, cuminţi şi mai ales impresionaţi de volumul de turişti pe care acest muzeu, nu degeaba amplasat între Casino şi McDonald's, îl atrage. În definitiv, oferta n-a excelat. Muzeul are un indelebil aer comercial, un fel de schematism hazardat, antiriguros şi impresionist. O alăturare de obiecte dintre cele mai diverse, toate sub umbrela comunismului şi a etichetei conceptuale pure, simplificatoare, reductive: *„the dream" – „the reality" – „the nightmare"*. Doar că eticheta nu e autentică, ci „de fabricaţie" americană. Da, în caz că n-aţi ştiut, Muzeul Comunismului din Praga a fost deschis în 2001 de Glenn Spicker, un om de afaceri american, licenţiat în ştiinţe politice şi interesat de totalitarisme. Tot el a „revoluţionat" şi gastronomia stradală a locurilor, întrucît a deschis prima... covrigărie din Praga, în 1997, care i-a şi adus titlul de *the bagel king*. Cum vor fi trăit cehii fără covrigi, nu ştim, dar avem o cît de vagă idee despre cum e să nu ai un muzeu al comunismului, chiar dacă iniţiative au existat şi la noi, demult, pe la începuturile entuziaste ale postcomunismului. Imediat după Revoluţie, Mircea Dinescu îi propunea lui Andrei Pleşu, pe atunci proaspăt ministru al Culturii, transformarea Casei Poporului într-un asemenea obiectiv, pentru ca străinii să se informeze, iar românii să nu uite. N-a fost să fie... covrigii se inventaseră deja la Bucureşti.

Corina Boldeanu *este masterandă în cadrul programului de Studii Literare Româneşti de la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Sutzu

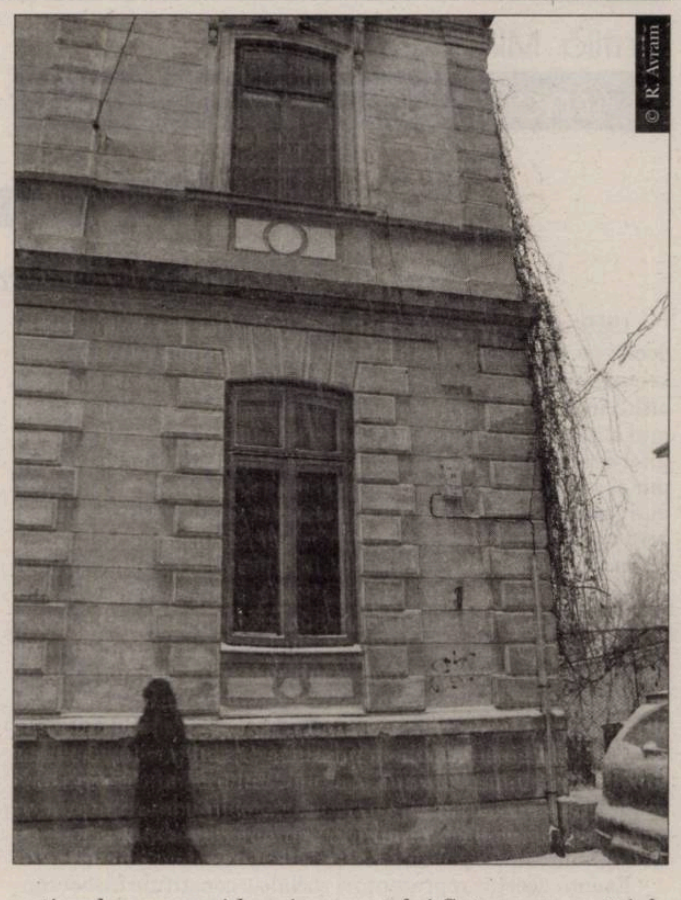

Casa Argetoianu de care vorbeam zilele trecute este o fericită excepţie. Pentru salvarea unei singure clădiri de patrimoniu, al cărei trecut se împleteşte cu istoria acestei ţări, cîte altele dispar pe furiş, sacrificate din lăcomie şi ignoranţă! Aşadar, foarte aproape de casa a cărei restaurare am semnalat-o aici, am văzut printr-o fereastră lăsată înadins deschisă pereţii decojiţi de tencuială, semn că se anticipează demolarea, pentru care de altfel s-a depus o cerere. Casa de pe strada N. Iorga cu numărul 12 nu figurează pe lista monumentelor istorice, acolo unde i-ar fi locul. Dacă n-ar fi decît atît, pentru că este opera lui Grigore Cerchez, unul dintre arhitecţii care, de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, au construit monumentele cele mai importante din centrul Bucureştilor. El a fost autorul Institutului de Arhitectură „Ion Mincu“, iar locuinţa lui de pe Calea Victoriei, pe care o clădise în stil neo-gotic, a fost demolată inutil după cutremurul din 1977. Identificarea arhitectului care a proiectat casa din strada Iorga i-o datorez vechii mele prietene Cezara Mucenic, sursă inepuizabilă de informaţii în această materie. Cui i-a aparţinut casa izbutisem singur să găsesc, urmărind soarta parcelei care fusese odinioară nr. 8 de pe str. Romană. Strada începe din Calea Victoriei şi continuă dincolo de Piaţa Romană, de unde este azi cunoscută ca str. M. Eminescu. Între timp, prima ei parte s-a numit Benito Mussolini, din cauza vecinătăţii cu ambasada Italiei, iar după război a primit numele lui Nicolae Iorga (substituire care i-ar fi făcut desigur plăcere istoricului, fără să şi-o fi putut închipui cînd stătea de vorbă cu „ducele“!).

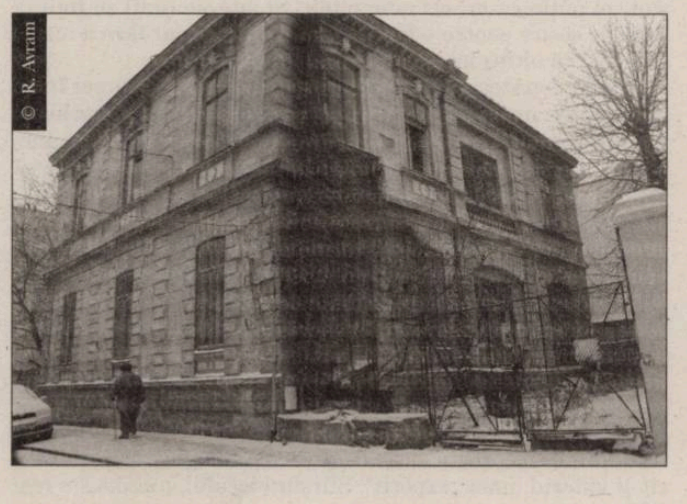

„Palatul“ era numită casa în 1908, fiindcă proprietarul ei era un prinţ. Mihail C. Suţu (el semna *Sutzu),* descendent de domni fanarioţi, Ghica după mamă şi căsătorit cu o Cantacuzino, făcea parte din acea primă generaţie a familiilor aristocratice care a căutat să se integreze într-o societate modernă. El, care a trăit între 1841 şi 1933, avea diploma de inginer de la Paris şi a fost un înalt funcţionar al statului român: director general al Poştelor, chiar guvernator al Băncii Naţionale în 1900-1904. În 1882 a fost construită casa din Bucureşti, pe lîngă care mai avea o vilă la Sinaia şi o somptuoasă reşedinţă la Constanţa, unde era adăpostită marea sa colecţie de antichităţi. Fiindcă al doilea domeniu de activitate căruia i-a consacrat cu pasiune această viaţă îndelungată a fost cercetarea ştiinţifică în numismatică şi metrologie. Academia Română, care-l primise între membrii ei din 1909, i-a încredinţat în 1914 conducerea cabinetului numismatic, păstrată pînă la moarte, deşi, la adînci bătrîneţe, orbise. Academiei îi va dărui el 3105 de monede, 196 de ponduri antice, 241 de sigilii de plumb romane şi bizantine, 360 de sculpturi şi reliefuri, ceramică greacă, teracote şi bronzuri. Proveniența pieselor conţinute în această mare donaţie era, în primul rînd, din Dobrogea, dar şi din Egipt, Grecia, Turcia, Cipru, precum şi din comerţul de antichităţi de la Roma. Studiile sale cu privire la sistemele de greutăţi asiro-babiloniene, persane, macedonene, ateniene, romane, precum şi din Egiptul faraonilor, i-au cîştigat stima specialiştilor străini, manifestată prin alegerea ca membru al societăţilor numismatice engleză şi franceză. O vastă corespondenţă atestă aceste relaţii internaţionale, pe care i le asiguraseră lui Sutzu preocupări de care nici un alt savant român nu s-a mai interesat după aceea.

Acest personaj, pe care, fie că ni-l închipuim cutreierînd pădurile cu cîinele său de vînătoare ori, mai tîrziu, apropiind de ochii săi obosiţi o statuetă arhaică, îl socotim reprezentativ pentru dimineaţa acelei Românii pe care am pierdut-o, a locuit în casa care se pregăteşte acum de moarte. După 1990, i s-au distrus elementele de decorare interioară, sobele şi grilajul scării. A fost retrocedată în 2002, dar numai pentru a fi vîndută de două ori în anul următor, intrînd în proprietatea unei SC INTERMONTAJ SRL. De ce n-ar cumpăra-o, în sfîrşit, cineva care, prin reparaţiile necesare, să-i restituie înfăţişarea dătătoare de prestigiu?

RELIGIE ŞI POLITICĂ ÎN CONTEXTUL MODERNITĂŢII

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2010-2011

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2010-2011 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste şi sociale pe tema *Religie şi politică în contextul modernităţii.*

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
Candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor.
Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.
O foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională. O bună cunoaştere a limbii engleze este dezirabilă.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 euro pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la applications@nec.ro
De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 1 februarie 2010 (nu data poştei).

Formularele trimise prin e-mail trebuie să conţină la rubrica Subject următoarele cuvinte: „Religie şi politică“.
Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: applications@nec.ro
Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2010-2011

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2010-2011 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
Candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor.
Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.
O foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională. O bună cunoaştere a limbii engleze este dezirabilă.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămână timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 euro pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la applications@nec.ro
De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 1 februarie 2010 (nu data poştei)

Formularele trimise prin e-mail trebuie să conţină la rubrica Subject următoarele cuvinte: „Burse NEC“.

Texte şi opinii de: *Teodor BACONSKY (teolog, eseist) ● Cătălin D. CONSTANTIN (editor) ● Neagu DJUVARA (istoric) ● Emil HUREZEANU (scriitor, analist politic) ● Ioana PÂRVULESCU (scriitoare) ● Radu Anton ROMAN (jurnalist, scriitor) ● Bogdan TĂTARU-CAZABAN (teolog, eseist) ● Ioana ZLOTESCU (hispanistă) ●* ***Coordonatoarea temei: Simona SORA***

Avem şapte situri UNESCO. Cum procedăm?

S-ar crede că printre monumentele româneşti căzute în paragină, disprețuite de autorități, amintite doar la momente festive, cele înscrise pe lista patrimoniului mondial ar trebui să aibă o situație aparte. Locuri şi situri extraordinare, ele se regăsesc pe lista patrimoniului umanității „pentru fabuloasa lor valoare universală, ceea ce înseamnă că trebuie protejate şi păstrate pentru generațiile prezente şi viitoare", cum scrie, în introducerea la seria de şapte albume recent publicate în Spania şi dedicate celor şapte situri româneşti aflate în această situație, Koichiro Matsuura – Director General al UNESCO.

La începutul lui decembrie a avut loc, la Madrid, în cadrul Tîrgului INTEGRA, prezentarea acestor şapte albume publicate de Editura Artec din Segovia şi dedicate patrimoniului UNESCO din România. Proiectul, subvenționat de ICR, cuprinde următoarele subiecte: Delta Dunării *de Radu Anton Roman (reeditat de Cătălin C. Constantin);* Sighişoara *de Ioana Pârvulescu;* Biserici de lemn din Maramureş *de Teodor Baconsky;* Biserici şi aşezări fortificate din Transilvania *de Emil Hurezeanu;* Mănăstirea Hurezi *de Bogdan Tătaru-Cazaban;* Mănăstirile din Bucovina *de Neagu Djuvara;* Cetățile dacice din Munții Orăştiei *de Simona Sora. Volumele, prefațate şi coordonate de Ioana Zlotescu, cu excelente fotografii şi cu o prezentare grafică impecabilă, vor fi lansate şi în România, în februarie 2010.*

Şi totuşi, dacă veți lua de bună invitația (din toate cele şapte volume) de a vizita aceste locuri protejate (pentru care există şi fonduri europene serioase) s-ar putea să vă întrebați de ce sînt, majoritatea dintre ele, inaccesibile din pricina drumurilor dezastruoase, lăsate în voia autorităților locale schimbătoare, total descoperite în fața intemperiilor... tranziției. Ne-am întrebat şi noi, cînd am pregătit acest dosar optimist (la urma urmelor, cele şapte volume apărute în Spania reprezintă un proiect românesc, al Institutului Cultural Român, dus la bun sfîrşit) şi am pus această întrebare (alături de altele privind mai ales „strategia Ministerului Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Național") doamnei Nadia Tunsu, consilier în cadrul Compartimentului pentru activitatea UNESCO, ale cărei răspunsuri, promise acum o săptămînă, nu au ajuns în revistă pînă la închiderea ediției. Oricum, cu amintirea vie a faptului că, la începutul acestui an, a trebuit să-mi abandonez maşina pe drumul distrus spre Sarmizegetusa Regia (monument aflat pe lista Patrimoniului Cultural Mondial), voi aştepta, în continuare, aceste răspunsuri. ***(S. S.)***

Ioana PÂRVULESCU

Sighişoara – Jocul cu timpul

Există şi o latură violentă a istoriei, iar Sighişoara de azi o păstrează într-un mic muzeu al armelor şi, mai ales, în camera de tortură, o hrubă rece şi întunecoasă, cu ziduri din piatră, groase, ca să înăbuşe țipetele. Aici se pot vedea o spînzurătoare, o scară şi o roată de tortură, precum şi o piatră de 6 kg care se agăța de gîtul celor acuzați de înşelătorie. Pe ea scrie, cu mari litere gotice, în limba germană: „Trăieşte creştineşte, de rele te fereşte, atunci astă piatră grea, de gît nici gînd să-ți stea". Dacă nu țineai cont de îndemn şi erai prins cu furtişaguri, erai legat la stîlpul infamiei, în Piața Cetății. Sighişoara avea autonomie juridică, *jus gladii*, deci „drept de viață şi de moarte" asupra locuitorilor ei, lucru marcat prin cele patru turnulețe din colțurile Turnului cu Ceas. Execuțiile publice, la care oamenii, vai, se grăbeau să asiste, se făceau dincolo de bisericuța Leproşilor, pe Dealul Crucii. Pe timp de război cetatea dispunea de suficientă muniție şi – se spune – chiar femeile şi copiii luau parte la luptă: ei erau cei care umpleau vasele cu apă ca să stingă cît mai repede focul izbucnit în turnuri. Exista cîte un singur om care ştia unde au fost ascunse proviziile, iar acesta jura să nu trădeze secretul nici dacă prețul plătit era propria viață. Dar acestea nu erau chiar fapte cotidiene.

...la 28 februarie 1600 s-ar fi văzut pe boltă trei sori...

Zilele locuitorilor din cetate erau îndeobşte mult mai paşnice şi se încheiau cu bine: „Cînd se însera şi în turnul cetății băteau ceasurile nouă, străinii erau scoşi din cetate, porțile se ferecau cu străşnicie, meşterii trăgeau obloane groase la geamuri înguste şi-şi făceau socotelile afacerilor şi ale cîştigurilor. Negustorii străini treceau podul peste valea Şaeşului şi trăgeau peste noapte la Ospătăria Domnească sau dincoace, la Cîrciuma Oraşului, bucurîndu-se de cîştigul zilei şi cinstind vin sau bere din pahare de cositor, înalte şi cu capac. Țăranii se grăbeau spre satele lor ca să nu înnopteze pe drumuri pline de oameni răi... Străjile de noapte stăteau de pază cu urechea ascuțită pentru a da alarma la orice semn de pericol" (Emil Giurgiu, *Sighişoara*). Secolul al XVII-lea a rămas în istoria locului drept cel mai cumplit: foamete, patru epidemii de ciumă (1603, 1646, 1647, 1661), inundații în 1608, cutremure în 1604, 1648, 1551, în 1664. În 1676 izbucneşte un incendiu şi, în numai şase ore marcate cu necruțare de ceasul din turn, distruge trei sferturi din oraş: 624 de case, 6 turnuri de apărare precum biserica Mănăstirii dominicane şi chiar Turnul cu Ceas. Numai timpul din turn n-a ars, şi tot el, timpul, a refăcut din cenuşă mai întîi casele, apoi turnurile şi bisericile, iar viața obişnuită şi-a reluat cursul. O mulțime de „semne prevestitoare" – zic cronicile – au anunțat răul veacului: la 28 februarie 1600 s-ar fi văzut pe boltă trei sori, iar la 19 mai două armate înaintînd spre răsărit ar fi apărut pe cer. În aceeaşi perioadă lumea s-a întors cu susul în jos, pisicile erau muşcate de şoareci, au apărut stele mari şi negre şi a plouat cu pucioasă. După cum se vede, imaginația şi frica oamenilor merg mînă-n mînă.

Aspectul oraşului nu s-a schimbat prea mult nici în secolul progresului, al XIX-lea, chiar dacă populația a crescut şi meseriile s-au mai diversificat. Ajunge să priveşti tablo-

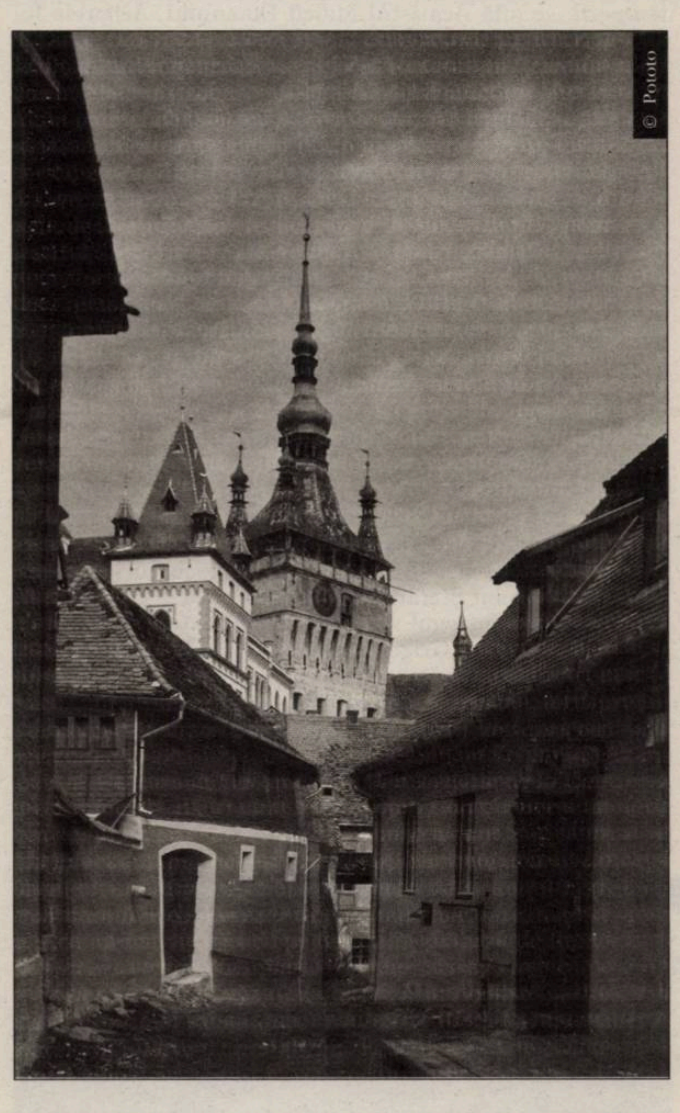

urile primei pictorițe a oraşului, Betty Schuller (1860-1904, originară, pe linie maternă, din Danemarca), cu țărani care-şi aduc rufele la spălat în Tîrnava, cu un orăşean oprit la marginea drumului să-şi fumeze pipa (poate chiar tatăl lui Betty, şi el pictor şi fotograf), cu străzi nepavate şi case care pot fi identificate şi în oraşul din zilele noastre. La un an după Revoluția de la 1848, într-o bătălie de la porțile oraşului şi-a pierdut viața poetul Petőfi Sándor.

Sub ninsoare, Sighişoara pare un om bătrîn, cu scufie, gata să se culce.

Cu ce rămîne însă din Sighişoara călătorul de azi, turistul dornic de noutăți, de spectacol şi surprize? Există mai multe oraşe, în funcție de anotimp. Dacă sosiți aici iarna, vă va întîmpina, adormit şi amorțit, un *burg* provincial, destul de întunecos, cu magazinele din Oraşul de Jos care se grăbesc să închidă înainte de 6 seara, fără să se sinchisească de orarul afişat pe uşă. Oamenii sînt amabili, dar lenți, blazați, intrați parcă, împreună cu oraşul lor, în hibernare, ca urşii din pădurile apropiate. Abia cîteva restaurante unde poți să mănînci – celelalte sînt închise din motive care de care mai ciudate –, noroaie pe cîteva din străzile nepavate din cetate şi cîte o fată de 13-14 ani care duce o oală grea cu mîncare pentru porcii puşi la îngrăşat, ca să fie tăiați înainte de Crăciun. Sub ninsoare, Sighişoara pare un om bătrîn, cu scufie, gata să se culce. Desigur, frumusețea locului, ca o acuarelă, rămîne neschimbată, însă freamătul lui, viața sînt date la minimum, potolite, gata să se stingă. Cu totul alta e Sighişoara de primăvară, întinerită ca-n poveşti. Luna mai îi stă cel mai bine, cu parfumul şi culoarea vegetației izbucnite pretutindeni, cu lumînările albe ale florilor de castan străjuind solemn drumurile şi piațetele. Turiştii sînt deja destul de numeroşi, iar sighişorenii se arată înveseliți de prezența lor. Firmele sînt revopsite, mesele scoase afară, hotelurile pregătite pentru noul sezon. Pe la jumătatea lunii mai, există o noapte a muzeelor deschise (şi gratuite) cînd toată lumea e pe străzi şi oamenii în costume de epocă îşi fac deja apariția, odată cu toboşarul care să asigure peisajul sonor medieval. Sighişoara lunii iulie e cea mai aglomerată, cu festivalul ei (ca la Rio!) în care trecutul şi prezentul îşi dau mîna. Atunci sînt cei mai mulți tineri, sosiți din Bucureşti, Braşov, Sibiu, Mediaş, Tîrgu Mureş, Cluj şi alte localități mai mărunte, care îşi dau întîlnire în Cetate. Zgomot, înghesuială mare, măşti, dar şi surprize – teatru stradal, muzică şi reprezentații improvizate, costume roşii cu fir auriu – la tot pasul. În fine, splendida Sighişoară de toamnă, în care pomii şi zidurile caselor formează policromii efemere, iar aerul este atît de dens, ca mierea care curge cu mare încetineală, încît de sus, din Turnul cu Ceas, lumea pare vrăjită şi te aştepți ca regii şi oştenii să apară călare pe străzi.

La Biserica din Deal... Sfîntul Duh reprezentat (necanonic) cu chip de femeie

Poate că locul cel mai straniu din Sighişoara este cimitirul din dosul Bisericii din Deal, cu morminte vechi şi multe cruci cu litere gotice gravate în piatră. Aşezat pe terase succesive şi de lungimi variabile, inegale, formează un adevărat labirint de piatră. Copaci seculari, înlănțuiți de iederă au crescut între cruci şi cîte-o veveriță de o veselie suspectă țopăie de la un mormînt la altul, ignorînd cu totul avertismentul scris în trei limbi, la intrare: „Oricine ai fi nu uita că te afli într-un cimitir". Iar cimitirul este uriaş şi imprevizibil, a crescut dezordonat şi nu se poate să nu te întrebi cum de îşi mai găsesc cei vii rudele ascunse în Dealul Cetății, precum odinioară grînele. Mormintele sînt grupate cîte două, cîte trei, cîte şapte-opt pe cîte un tăpşan, în comunități *sui-generis*. Dacă găseşti aleea principală care urcă şerpuit ca un fir al Ariadnei, ajungi la Biserica din Deal. Ghizi amabili îți arată comorile dinăuntru, frescele, între care, ți se spune în şoaptă, una rară, cu Sfîntul Duh reprezentat (necanonic) cu chip de femeie sau inscripția despre importanța limbii latine, scrisă în germană! Altarul din interior – de o delicatețe liniştită – este preluat din fosta mănăstire dominicană, dovedind că inimile bisericilor nu mor.

Neagu DJUVARA

La porţile Raiului

– despre bisericile pictate din Moldova –

Celebrul critic de artă religioasă Jozef Strzygowski (cel care a dovedit în lucrări, ce au stîrnit nesfîrşite dispute, originea iraniană a arhitecturii primitive creştine) a scris despre bisericile pictate din Moldova: „ceva asemănător nu ne oferă o a doua ţară în lume“. E cert că dintre toate comorile pe care le-a mai păstrat ţara noastră, bătută de toate vînturile istoriei, năvăliri, distrugeri, ocupări străine, aceste bisericuţe o reprezintă pe cea mai rară, cea mai preţioasă. Povestea acestora e admirabilă şi ciudată, iar originea apariţiei lor, ca şi brusca încetare a modelului, după mai puţin de un veac, continuă să suscite aprigi discuţii între istorici şi critici de artă. Azi n-au mai rămas întregi decît zece, dintre care cinci sînt cele mai remarcabile. Dar e bine să se ştie că la sfîrşitul domniei lui Petru Rareş erau vreo 45!

Biserica din Pătrăuţi, deşi cea mai simplă dintre ctitoriile lui Ştefan cel Mare, suscită interesul vizitatorului prin anterioritatea sa şi programul său iconografic care anunţă deja profuziunea ce va izbucni sub domnia lui Petru Rareş, fiul al lui Ştefan cel Mare. Aş dori să semnalez în fugă doar o singură scenă, în naos, scena Plîngerii, care ne stîrneşte emoţia prin tragicul figurilor. Chiar îi găsesc asemănări cu reprezentări similare la primitivii italieni.

Mănăstirea Probota, puţin mai la sud de capitala Sucevа, e menţionată prima dată la 1530 drept ctitorie a lui Petru Rareş, clădită în locul unei mai vechi biserici de lemn. Are un profil înalt şi subţire, cu incontestabilă influenţă apuseană. Pietrele exterioare sînt, din păcate, mai şterse de intemperii decît la cele cinci biserici caracteristice azi modelului cu zugrăveli exterioare: trei ctitorii domneşti – Moldoviţa, Voroneţ şi Suceviţa – şi două ctitorii ale unor mari boieri, bisericile de la Arbore şi Humor, acestea din urmă mai prezentînd pentru străini şi curiozitatea de a nu avea turle, privilegiu rezervat numai domnului ţării. Probota e una dintre primele biserici pictate în întregime atît înăuntru, cît şi în afară. De semnalat peretele estic al pridvorului, unde apare pentru prima dată tema Judecata de Apoi, care va părea călătorului străin ca amănuntul cel mai caracteristic şi original al temelor figurate în bisericile pictate din Moldova.

Biserica Mănăstirii de la Humor, mai la vest, în regiune de deal, e de dimensiuni mai reduse, dar starea mult mai bună de conservare a zugrăvelilor, dominanta de culoare roşie şi expresivitatea sutelor de figuri reprezentate în exterior ca şi în interior îi dau un interes major. A fost zidită de marele logofăt al lui Petru Rareş, boierul Theodor Bubuiog care, pe peretele ctitorilor, a ţinut să-l reprezinte şi pe voievodul Petru Rareş cu soţia lui, Elena Brancović, din neamul Despoţilor sîrbi, împreună cu fiul lor. La Humor, peretele de nord, mai expus vîntului, ploii şi zăpezilor, e mult mai şters. N-a păstrat vizibil decît fragmente din Arborele lui Iesei şi din Acatistul Sfîntului Mucenic Gheorghe. În schimb, pe latura de vest, găsim pentru prima oară scena monumentală şi profund originală a Judecăţii de Apoi. N-a fost, bineînţeles, o invenţie din senin a zugravilor moldavi: cu cîteva zeci de ani înainte (în 1512), a apărut tema pentru prima dată în trapeza marii mănăstiri Lavra de la muntele Athos; date fiind strînsele legături pe care voievodul moldovean le avea cu mănăstirile athonite, e mai mult decît probabil că de-acolo a venit inspiraţia. Artiştii moldoveni au eliminat cîteva accesorii prolixe ale prototipului athonit şi, atenuînd aspectul hieratic şi convenţional al personajelor, au accentuat în schimb caracterele deosebite ale acestora şi au pus mai multă mişcare în atitudini. Au „umanizat“ într-un fel prototipurile bizantine, dîndu-le cîteodată chiar un aspect popular...

Cele mai cunoscute şi mai frecventate dintre mănăstirile cu picturi exterioare – toate trei în Bucovina – sînt Moldoviţa, Voroneţ şi Suceviţa.... [...]

Pictura exterioară a Moldoviţei reprezintă, alături de cea de la Voroneţ, cel mai frumos ansamblu din epoca Petru Rareş, mai cu seamă din fericita păstrare integrală a picturilor exterioare, chiar cu o rară prospeţime a culorilor pe faţadele de sud şi de vest. Pe peretele de vest şi în pridvor se desfăşoară vasta scenă a Judecăţii de Apoi, cu zecile ei de personaje fantastice. Pe faţada de sud, cea mai ferită de intemperii, se află Acatistul Maicii Domnului, Arborele lui Iesei şi – deosebit de însemnat, deoarece nu ni s-a păstrat decît aici, la Arbore şi la Humor – faimosul Asediu al Constantinopolului... La est, absida altarului, flancată de cele două abside laterale, cuprinde o lume întreagă de serafimi, heruvimi, îngeri, prooroci, apostoli, martiri şi chiar simpli credincioşi care, toţi, în registre suprapuse, se întorc cu faţa către Maica Domnului şezînd pe tronul ei. Ansamblul e impresionant şi simbolic.

Voroneţ e favorita criticilor de artă! Biserica a fost zidită de Ştefan cel Mare în 1488 pe locul schitului de lemn al unui sihastru venerat, Daniil, considerat un sfînt după moarte. E de dimensiuni reduse, cu plan triconc, cu acoperiş fragmentat şi turlă cilindrică deasupra naosului. Şi aici, influenţa gotică apare clar în mijlocul atmosferei bizantine a picturilor, prin contraforţii laterali, prin ancadramentele ferestrelor şi prin portalul de intrare în naos, încadrat de muluri care sfîrşesc în arc frînt, portalul fiind, la origine, chiar intrarea în biserică; pridvorul închis a fost un adaos făcut de mitropolitul Grigorie Roşca în 1547, cel care a şi pornit zugrăvirea exteriorului bisericii. Pictura interiorului, pornind de la Iisus Pantocrator din cupola turlei, datează din vremea lui Ştefan cel Mare şi urmează canonul clasic. În schimb, întregul vestmînt colorat exterior e realizat după indicaţiile lui Grigorie Roşca şi e de o mare originalitate, care a făcut faima Voroneţului. Meşterii moldoveni, preluînd vechile motive bizantine, au adăugat teme noi şi elemente din viaţa cotidiană şi din mediul înconjurător,

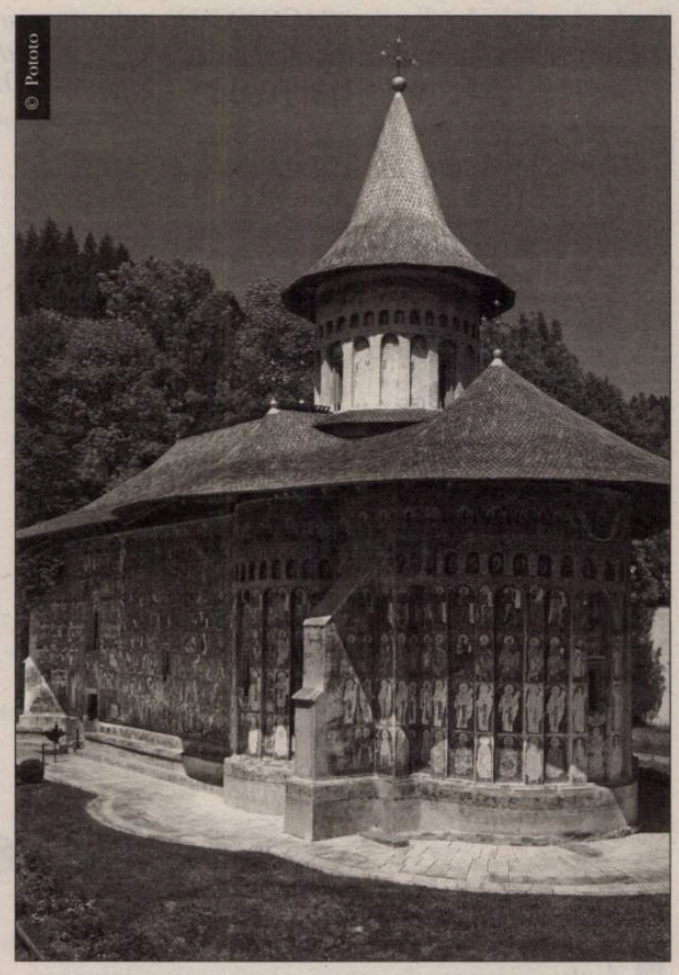

adoptînd şi o tehnică nouă de colorit cu dominantă albastră, de unde a ieşit locuţiunea „albastru de Voroneţ“.

Suceviţa e cea mai tîrziu construită dintre bisericile pictate exterior din Moldova. A fost zidită începînd din 1584 de viitorul voievod Ieremia Movilă, în locul unei foste biserici de lemn ridicate de nişte sihaştri la începutul veacului al XIV-lea pe o moşie a boierilor Movileşti. [...] Criticii de artă mai purişti, mai preţioşi, neglijează uneori Suceviţa pe motiv că e o creaţie tîrzie (sfîrşitul secolului al XVI-lea) şi mai în afara spiritului vechilor locaşuri medievale. Savanţii străini, reprezentanţi ai UNESCO, care au „inventariat“ monumentele care merită să fie considerate tezaur internaţional, par a fi împărtăşit această opinie, lăsînd deoparte Suceviţa. Eu nu sînt critic de artă. Sînt doar iubitor de frumos şi de atmosfera vremilor trecute. Aşa că nu mă tem să mărturisesc că sînt îndrăgostit de Suceviţa, fără clare justificări, după ce m-am dus acolo de mai multe ori. Îmi place atmosfera de adîncă evlavie a maicilor călugăriţe, dar şi aspectul impunător al bisericii în mijlocul zidurilor incintei de aspect medieval.

Se zice că un călător arab pe acele meleaguri ar fi exclamat la văzul acelor privelişti că, desigur, pe acolo va fi trecut Profetul înainte de a descrie, în Coran, Raiul.

Bogdan TĂTARU-CAZABAN

O sinteză postbizantină

– Mănăstirea Hurezi –

Intrînd pe poarta îmbrăcată în fier, veche de peste 300 de ani, a Mănăstirii Hurezi, călătorul descoperă un spaţiu al ordinii clasice, care îi va aminti, poate, de „calmul senin şi monumental al lui Palladio“ (Corina Popa, Ioana Iancovescu, *Mănăstirea Hurezi);* un spaţiu ritmat de arcadele clădirilor albe ce formează incinta centrată simbolic de silueta sobră şi elegantă a bisericii mari, dedicată Sfinţilor Constantin cel Mare şi mamei sale, împărăteasa Elena. Mai tîrziu, după ce va fi parcurs răbdător curtea, deloc monotonă, şi va fi admirat împrejurimile, călătorul îşi va da seama că spaţiul este structurat sub forma unei cruci: dincolo de curte, la est de biserica mare a mănăstirii, se află biserica bolniţei, dedicată Adormirii Maicii Domnului; la nord, mai retras, schitul Sfinţii Apostoli, ctitorit de arhimandritul cărturar Ioan, primul stareţ al mănăstirii; la sud, pe cale spre mănăstire, te întîmpină biserica de sat, iar la vest, peste rîu, micul schit Sfîntul Ştefan. Geografia sacră a locului a fost atent stabilită de fondatorul mănăstirii, Constantin Brâncoveanu, domnitorul Ţării Româneşti (1688-1714), care dorea să-şi aibă aici, în regiunea natală, necropola domnească. Astfel, Mănăstirea Hurezi, depinzînd în mod excepţional doar de Patriarhia ecumenică de la Constantinopol (aflată în Imperiul Otoman, dar susţinută de domnii români), este proiectată şi ca reşedinţă domnească, prima întruchipare a modelului cultural brâncovenesc, fiind construită cu meşteri din sud-estul Europei, întemeind o şcoală de pictură postbizantină şi adăpostind o însemnată

bibliotecă umanistă, despre care medicul curţii domneşti, Ioan Comnen, spunea: „ai întemeiat o bibliotecă demnă de văzut, cu multă cheltuială, în mănăstirea cea frumoasă a Hurezilor, zidită de tine, şi ai umplut-o cu cărţi felurite şi foarte de folos“. Pe teritoriul Ţării Româneşti, aceasta a fost una dintre puţinele şi foarte însemnatele biblioteci, care cuprindea alături de scrieri teologice şi spirituale în greacă şi slavonă, tipărite la Veneţia, Liov sau Kiev, *Biblia sacra polyglota* apărută la Londra între 1653 şi 1657, dar şi *Odiseea* lui Homer (Basel, 1541), *Tragediile* lui Euripide (Basel, 1551), *Novellae*-le lui Iustinian (Paris, 1668) şi *Corpus Byzantinae Historiae.*

„Puternica tradiţie bizantină – spunea Charles Diehl – este dominantă la Hurezi, poate cel mai frumos monument din România... Frescele sînt dintre cele mai remarcabile pe care le-a produs arta românească şi, în acelaşi timp, dovedesc continuitatea artei româneşti şi a artei bizantine, arătînd strălucirea extaordinară pe care o dă artelor domnia lui Constantin Brâncoveanu“. Cu siguranţă, la Hurezi, monument aflat astăzi pe lista patrimoniului mondial UNESCO, regăsim spiritul bizantin, continuat prin arta locală, muntenească, împrospătată de inspiraţia athonită, epirotă şi cretană. Întîlnim totodată o artă aulică, sinteză între arhitectura eclezială şi cea civilă, aşa cum putem vedea la casele domneşti din incintă, cu bolţi interioare largi, decorate cu motive florale, sprijinite pe coloane de piatră, evocînd spiritul arhitecturii otomane, binecunoscută de Pîrvu Cantacuzino, cel care a supravegheat lucrările în prima etapă de construcţie a Hurezilor. Tot în această atmosferă de echilibru între tradiţii orientale, regăsim şi elemente sau accente barochizante, cum ar fi foişoarele. Avem, aşadar, la Hurezi, o sinteză rafinată, un „gust sigur“, o adaptare moderată a mai multor inspiraţii orientale şi occidentale la structura tradiţiei; un „Bizanţ după Bizanţ“, la formarea căruia a contribuit conştiinţa prinţilor din Ţările Române de a fi purtătorii unei misiuni pe care le-a conferit-o moştenirea bizantină. Modelul lor suprem era primul împărat creştin, Constantin cel Mare, „cel asemenea Apostolilor“, sanctificat şi celebrat de Biserica Ortodoxă pe 21 mai. Urmîndu-i exemplul, fiecare domn ortodox devenea „un nou Constantin“, aşa cum însuşi Brâncoveanu, a cărui generozitate acoperea chiar şi cele mai îndepărtate centre creştine ale Orientului, a fost văzut şi elogiat de contemporanii săi.

Teodor BACONSKY

Maramureş, rugăciunea colorată

Patrimoniul „tangibil" al României cuprinde numeroase vulnerabilităţi şi enigme. Monumente în pericol şi comori ascunse! Comunismul a deşertificat conştiinţa însăşi a trecutului, iar deceniile succesive epocalei demolări a zidului de la Berlin nu au reuşit să fertilizeze acest spaţiu sterilizat. Dimpotrivă, speculaţia imobiliară, laxismul de fond al unor practici legale de faţadă precum şi faptul că şcoala s-a reformat necontenit, adică niciodată pînă la capăt, au colaborat la adîncirea românilor într-o stare de amnezie pe cît de euforică pe atît de criticabilă. Multe valori patrimoniale s-au degradat iremediabil, fie din lipsa fondurilor necesare, sau din haotica lor alocare, fie prin neglijenţa unor edili insuficient educaţi. Multe au fost restaurate amatoristic sau au intrat pe mîna unor dubioşi manageri „privaţi", capabili doar să schimbe istoria pe beteala unui galantar, atunci cînd nu o topesc în fumul grătarului cu mici... Prea puţine monumente, oricum greu accesibile din cauza drumurilor mediocre, figurează pe radarul turismului cultural european...

Poate că nimic nu depăşeşte, în ordinea scadenţelor, cazul bisericilor de lemn. E vorba despre mai multe ansambluri regionale, în stil tardo-gotic vernacular, impregnate de simbolismul foarte ecologic al creştinismului răsăritean, care au fost construite, *grosso modo*, între secolele al XVII-lea şi al XIX-lea, pe baza unor tehnici de o remarcabilă supleţe şi – am spune deja – „modernitate". Există asemenea grupuri de biserici în Moldova (Vrancea, Valea Trotuşului şi a Bistriţei) în Ţara Românească (Mehedinţi, Gorj, Vîlcea, Argeş sau Valea Teleajului) şi mai ales în Transilvania: Oaş, Satu Mare, Ţara Lăpuşului, Valea Someşului şi în *Maramureşul istoric,* situat la nordul lanţului muntos al Carpaţilor. Despre acestea din urmă, care figurează din 1999 pe *World Heritage List*, va fi vorba în prezentarea pe care v-o propun.

Maramureşul – *terra Maramorus* – este una dintre cele mai fascinante regiuni ale României. Ocupa circa 10.000 km^2, pe care sînt răspîndite cîteva sute de sate cu biserici de lemn. Decor cu savoare toscană, scandat în patru anotimpuri distincte, şi o climă temperat-continentală, plină de promisiuni. Relieful colinar şi cursurile de apă abundente (Iza, Mara, Vişeu, Cosău, Tisa) transformă acest teritoriu într-o mină de vitală energie poetică. Bine prezervat, Maramureşul este un microcosmos unde vizitatorul intră ca printr-o poartă somptuoasă: îndărătul ei mişună eresuri, se răspîndesc arome, cîntă păsările unui mic paradis franciscan. Puţine alte locuri ale Europei îşi păstrează mai convingător puterea depeizantă, farmecul intrinsec şi marca identitară, declinată în culori vii. Puţine alte regiuni întreţes mai organic factorul uman şi cadrul natural. Nu există dislocări industriale, goluri, falii, anacronisme. Maramureşul trăieşte repliat asupra lui însuşi, fără ca recenta sa deschidere spre restul lumii – operată prin atemporalele chei ale Tisei – să-i altereze, structural, orgoliosul profil tradiţional. Inevitabil, modernitatea va pătrunde aici – a şi început să o facă – tot mai intens, pentru că vorbim, din 2007, despre o parte integrantă a unui stat membru al Uniunii Europeane. Oricît de impetuoasă – şi pe alocuri dezirabilă – sosirea secolului XXI nu va înlocui, ci doar va nuanţa sau diversifica un *modus vivendi* perfect „aşezat". Numeroase cutume vor fi totuşi ameninţate cu deformarea. O nouă generaţie, dominată – aşa cum voi arata – de un neobişnuit instinct migrator, va reveni – a şi revenit – în această vatră cu o mentalitate diferită. Maramureşul nu trebuie doar conservat muzeistic, ci şi încadrat ca obiectiv încă „salvabil". Conservarea e desigur importantă, aşa cum reiese din eforturile lui Horia Bernea, care a instalat la Bucureşti, într-o sală specială şi în curtea din spate a Muzeului Ţăranului Român, două „carcase" de străvechi biserici maramureşene. Însă adevărata izbîndă a cauzei implică mult mai mult: perpetuarea unei sensibilităţi, transmiterea unui meşteşug, proiecţia memoriei colective la scară tot mai distantă a bunului-simţ...

UNESCO a admis pe lista sa de situri clasate opt biserici de lemn din zona maramureşeană: biserica Sfînta Paraschiva din Poienile Izei, biserica Naşterea Fecioarei din Ieud-Deal, biserica Sfînta Paraschiva din Deseşti, biserica Sfinţii Arhangheli din Plopiş, biserica Sfinţii Arhangheli din Rogoz, biserica Sfinţii Arhangheli din Surdeşti, biserica Sfîntul Nicolae din Budeşti, biserica Intrarea Maicii Domnului în Biserică din Bîrsana. Ele se numără, desigur, printre cele mai frumoase, mai vechi, mai reprezentative, mai monumentale. În profilul acestor „vedete" se concentrează maximum de măiestrie artizanală şi de curaj al îmbinărilor. Silueta lor este paradigmatică. Pictura lor naivă – care aminteşte arta romanică din Catalonia sau icoanele etiopiene – vădeşte un vitalism plastic rafinat prin conjugarea mai multor tonuri de roz şi albastru deschis. Nu e o iconografie de marzipan habsburgic, pe gustul Mariei-Antoaneta, care-l ia în braţe pe micuţul Wolfgang Amadeus. Avem aici, mai degrabă, un poem vizual dedicat inocenţei nubile, un imn al florilor de cîmp. Oferiţi-vă timpul unei oricît de succinte vacanţe pentru a descoperi aceste modeste întruchipări ale sacralităţii agrare, indiferent de sezon, deşi iernile maramureşene sînt destul de aspre... [...]

În carnetul Moleskine al turistului select, care preferă cartolinei trimise rudelor, participarea empatică, Maramureşul, cu bisericile sale, cu decorul său pastoral, cu natura sa ondulată şi oamenii săi nepervertiţi de comedia autoînscenării, are cu siguranţă un loc rezervat: loc de visare, loc *desenabil,* loc al întoarcerii la spiritul unei convivialităţi echivalente cu libertatea finalmente regăsită... Nu e vorba de o colecţie de trofee cinegetice sau de vizita alternativă la peşterile din Lascaux şi Altamira! Maramureşul contemporan e un laborator de prefacere socio-culturală în retortele căruia fierb ingrediente din secole diferite. Atunci cînd laud autenticitatea bisericilor de lemn, felul de a fi al românilor maramureşeni şi efectul purificator al unei incursiuni competente, mă refer mai ales la faptul că toate acestea se prezintă *naturaliter,* dincolo de glaciaţiunea muzeală sau de mistificarea potemkimiadei. Cînd experţii ONU ne spun că, peste 50 de ani, 80% din umanitate se va concentra în megalopolisuri costiere, cînd ştim că agricultura europeană, matrice a continentului, pendulează între extincţie, subvenţie şi legitimarea organismelor modificate genetic, nu putem rata, cel puţin în cazul Maramureşului, esenţiala călătorie spre propriul nostru suflet, aproape pierdut...

Emil HUREZEANU

Transilvania, *mon amour!*

– despre cetăţile fortificate –

Avem în Transilvania un creuzet de popoare, culturi, confesiuni şi religii apărute şi dezvoltate în mod aproape concomitent pe o suprafaţă echivalentă cu cea a Ţărilor de Jos, în care n-a funcţionat însă niciodată, într-o convieţuire de aproape un mileniu, reţeta unui „melting pot". Şi în Transilvania, la fel ca în Boemia, Silezia sau Tirolul de Sud, avem de-a face, mai degrabă, cu un „salad pot", unde oameni, oraşe, obiceiuri şi aspiraţii de semn diferit nu s-au amestecat niciodată, fără însă să se anihileze reciproc. Împreună, aceste entităţi separate au creat, prin concurenţă, un întreg mai preţios decît suma părţilor.

Un univers multicultural şi multietnic concentrat în oraşe precum Trieste, Cernăuţi, Sarajevo, Vilnius, Breslau, Lwow sau Sibiu, pe care faimosul istoric britanic al Europei, Norman Davis, l-a instituţionalizat în monumentala sa carte *Microcosmos*. Profesorul de la Oxford mărturiseşte cît de dificilă a fost alegerea celui mai potrivit titlu pentru o carte despre oraşul Breslau-Wroclaw-Vratislavia, capitala cosmopolită a Sileziei, populată de germani, polonezi şi evrei. A optat pentru „microcosmos" pentru că, în mic, în această aşezare europeană se poate citi întregul univers al istoriei Europei. Şi aici, Davis îl citează, oportun, pe părintele geopoliticii, Sir Halford Mackinder care, în 1890, invocînd pericolul unei alianţe între Germania şi Rusia, scria premonitoriu: *„Who rules Eastern Europe, commands the Heartland: Who rules the Heartland, commands the World-Island: Who commands the World-Island, commands the World"*. Un *topos* microcosmic, prin excelenţă, al Europei este şi Transilvania. Iar în interiorul acestei provincii, existenţa, timp de 800 de ani, a unui arhipelag de 300 de biserici-cetăţi, construite şi locuite neîntrerupt, pînă în urmă cu trei-patru decenii, de coloniştii germani (astăzi se mai păstrează 152), asigură un *continuum* de identificare, un *silver line* inalterabil al civilizaţiei europene la porţile Orientului.

Tot aşa cum, în oglindă, la capătul opus al continentului, palatele califilor din Granada, Sevilla sau Cordoba sînt amprentele indelebile ale Orientului asupra Occidentului. Chiar dacă am creat poate forţat această apropiere-depărtare propusă de evoluţia Europei la antipozii ei, cred că spaniolii, în Vest, la fel ca români în Est, urmaşii extremi de divergenţi ai latinităţii cuceritoare (Spania a fost prima colonie romană, *Dacia Felix* ultima; în schimb, cuceritorul ei, împăratul Traian, a fost spaniol) merită să-şi cunoască în mod reciproc alteritatea nemijlocită. Pentru că bisericile fortificate ale saşilor transilvăneni sînt pen-

tru români ceea ce – cred eu – Alhambra este pentru spanioli. Copiii altora, născuţi şi crescuţi în curtea casei noastre de azi, pe care îi iubeşti uneori chiar mai mult decît pe ai tăi.

Bisericile fortificate din sudul Transilvanei au fost fructul fricii, al convieţuirii şi al credinţei. Coloniştii germani invitaţi de regii maghiari în sudul Transilvaniei, la începutul secolului al XII-lea, au avut o vocaţie normativă permanentă: aceea de apărători ai graniţelor. Chiar şi atunci cînd graniţa s-a spiritualizat, protejîndu-le nu viaţa sau avutul, ci limba, confesiunea catolică şi mai apoi protestantă sau un anumit fel de-a fi, mult după ce năvălirile briganzilor şi turcilor Evului Mediu deveniseră memorie.

Construirea unor fortăreţe face aşadar parte din misiunea de viaţă a saşilor. Ei au admirat, cu siguranţă, modelul cetăţilor cavalerilor teutoni, stabiliţi cu acordul coroanei maghiare în estul Transilvaniei, la începutul secolului al XIII-lea. Cavalerii teutoni erau experţi în construirea de burguri fortificate, pe înălţimi. La început, saşii şi-au ridicat aşa-zisele „cetăţi de refugiu", pe dealuri, prin asocierea a două sau mai multe sate. Ele serveau drept adăposturi împotriva invadatorilor, fiind înconjurate de ziduri simple, în formă de palisade, cu un turn de pază la poartă.

În secolul al XIII-lea şi al XIV-lea sînt construite aşa-zisele „cetăţi ţărăneşti", tot ca bastioane de apărare. Spre deosebire de cetăţile de refugiu, cetăţile ţărăneşti sînt zidite din piatră, au două rînduri de ziduri exterioare şi magazii de provizii în incintă. La Saschiz, Rîşnov şi Rupea, pe drumul dintre Braşov şi Sighişoara, ele pot fi admirate pînă în ziua de azi. În sfîrşit, a treia categorie de construcţii de apărare o reprezintă cetăţile bisericeşti. Aşa cum le spune şi numele, ele adăpostesc între ziduri o *basilica*. La început, în primul şi al doilea secol după stabilirea lor în Transilvania, saşii zidesc bazilici în stil romanic, aşa cum se observă în prezent la Cisnădioara (Michelsberg), lîngă Sibiu. Apoi bazilicile romanice vor fi înlocuite de biserici în stil gotic. Biserica este înconjurată de un rînd sau două de ziduri defensive, care fac corp comun cu nava bisericii. În interiorul fortificaţiilor existau refugii pentru oameni bătrîni, copii şi bolnavi şi magazii de provizii pentru luni în şir de asediu. În curte erau săpate întotdeauna şi fîntîni care, cînd cetatea era înălţată pe dealuri, aveau puţuri adînci de zeci de metri. În anumite cazuri, în incinta unei biserici fortificate încăpea populaţia întregului sat. Între zidurile exterioare şi cele interioare erau protejate animalele, iar în podul turnurilor de supraveghere, dar şi al bisericii, saşii ţineau, şi în timp de pace (obiceiul fiind păstrat pînă tîrziu, în secolul trecut), bucăţile de slănină şi cîrnaţii de porc, conservaţi în mod natural în vînt şi la frig.

Ca locuitor al capitalei saşilor, la Sibiu, am avut deseori ocazia să asist, în copilărie şi prima tinereţe, pe cînd satele şi bisericile saşilor mai clocoteau de viaţă, la o scenă ritualică necunoscută românilor şi ungurilor. Săteanul, soţia sau copilul lor, întorşi de la slujba de duminică, urcau în podul bisericii unde atîrnau sute de bucăţi de cîrnaţi şi slănină, rezervele de iarnă ale întregului sat. Îşi tăiau o bucată pentru masa de prînz sau seară, făceau un semn cu cuţitul şi, lăsînd uşa podului descuiată, aşa cum o găseau, coborau la ei acasă. Nimeni nu lua mai mult decît avea nevoie. Furtul era exclus.

În 1993, UNESCO a descoperit şi luat sub protecţie prima bijuterie din coroana transilvăneană a bisericilor fortificate: Biertan, mîndră cetate episcopală din centrul Transilvaniei, pe axa cuprinsă între vechile oraşe ale saşilor, Mediaş şi Sighişoara. Între timp, pe lista monumentelor UNESCO, s-au alăturat bisericii fortăreţe din Biertan suratele ei din Viscri, Saschiz, Cîlnic, Prejmer, Valea Viilor şi Dîrjiu. Le vom vizita pe rînd, pas la pas, aşa cum merită şi cu cea mai mare atenţie, dinspre vest, „Hochland-ul" primilor saşi transilvăneni, spre est, în Ţara Bîrsei, fieful cavalerilor teutoni, înainte ca ei să-şi fondeze castelele din Lituania şi Prusia Orientală.

Paul Valéry scrie undeva că Europa sfîrşeşte acolo unde sînt ultimele biserici gotice. Ultimele biserici gotice au fost construite de saşi, între Sibiu şi Braşov, în sudul Transilvaniei, la începutul Evului Mediu. Dacă vii dinspre Hamburg şi Viena, la Sibiu şi Braşov e sfîrşitul Europei. Dacă ajungi dinspre mările calde şi mai porţi încă pe pelerină praful drumului mătăsii, navele gotice ale saşilor ardeleni sînt primul blazon valabil al vechii Europe.

Simona SORA

Ultima Thule

– cetăţile dacice din Munţii Orăştiei –

Se spune că Thule – numită adesea *Ultima Thule*, pentru a-i întări autenticitatea – reprezintă limita lumii cunoscute la un moment dat, zona de trecere spre tărîmul necunoscut şi, astfel, terifiant. Ţinut hiperborean, aflat în nordul extrem, de unde bate vîntul de miazănoapte, paradis îndepărtat şi rezervor al miturilor, *Ultima Thule* este, în mitologie, o insulă ascunsă în ea însăşi, autogenerîndu-se şi adăpostind cunoaşterea primordială, dar şi coşmaruri nebănuite. Aşa-şi imaginau, de bună seamă, grecii şi, mai tîrziu, romanii ţinuturile de dincolo de Istru, dar mai ales pe cele „extrem"-nordice din munţii Transilvaniei. Ţară a oamenilor-lupi şi a războinicilor în blană de urs, patrie a războinicilor cu drag de moarte ce-şi plîngeau copiii la naştere şi petreceau la înmormîntări, conversau cu Zeul (printr-un intermediar aruncat în suliţe) sau ţintuiau cu săgeţi demonul furtunii – Dacia (mai ales în spaţiul intracarpatic, unde dacii şi-au zidit munţii ca să reziste) reuneşte în propria-i imagine tulburată de precaritatea surselor istorice trei ingrediente: utopia, figura eroului civilizator şi imprecizia geografică. Căci, se poate oare spune cu exactitate cine erau geţii (cum îi numeau grecii) sau dacii (cum i-au numit romanii), de unde şi cînd veniseră în aceste părţi, de ce erau socotiţi „cei mai viteji şi mai drepţi dintre *traci*" şi cît de întinsă era ţara lor? Se poate şti de unde le venea binecunoscuta nebunie *(paranoia geton)* de a înfrunta zeii greci (cum făcuse regele get Charnabon), de a hărţui imperatori romani atotputernici precum Caesar, Domiţian sau Traian, de a disprețui moartea şi a învăţa, de la un discipol al lui Pitagora, cum se trăieşte veşnic? În fine, se putea ajunge (şi, în definitiv, se poate ajunge chiar astăzi) la cetăţile de cîteva ori distruse de mînă omenească şi apoi de nepăsare, neştiinţă şi omenească uitare?

Ştim – tot ce ştim – despre geţi şi daci (sau geto-daci, cum li s-a zis pentru a rezolva dilema) din izvoare istorice străine compilate şi cercetări arheologice din secolul trecut care n-au limpezit mare lucru în privinţa „limes-ului hiperboreu" şi a istoriei legendare sau în cea a străinului legendar, venit de la hotarele lumii cunoscute cu un scop nemărturisit. Şi totuşi, *Ultima Thule* – despre care Herodot aflase de la grecii din Hellespont – a fost, într-un fel, localizată geografic. Ea nu e nici în insulele Shetland, nici în locul scufundatei Atlantide, ci în masivul românesc Şureanu, în Munţii Orăştiei (cum îi numesc mai ales localnicii), unde exista între secolele I î.Hr. şi I d.Hr. un stat puternic, bogat şi inaccesibil, apărat cu ferocitate şi viclenie de legendarii oameni-lup (lycantropia e un fenomen atestat, în zonă, şi de studiile medicale). Cel puţin pînă istoria se va decanta din utopia dacică bine înfiptă nu doar în imaginarul românesc, ci şi în cronicile occidentale întemeietoare, iar figura Celuilalt, a eroului ce aduce cunoaşterea, se va îmblînzi prin asimilare, *Ultima Thule* – poartă de trecere spre altă lume – va mai atrage în Munţii Orăştiei o specie deloc rară de turişti metafizici.

În copilăria mea, la începutul anilor '70, ţinutul Hunedoarei îşi mai păstra încă aerul patriarhal. La poalele Cetăţii Devei se mai afla vechiul burg ardelenesc, cu palatul renascentist Magna Curia, cu vechi case somptuoase străjuite de porţi înalte, cu biserici romano-catolice şi reformate, cu oameni civilizaţi... Blocurile comuniste nu înghiţiseră cartier după cartier, iar pădurile înconjurau încă, din toate părţile, dese şi greu de străbătut, oraşul cu istoriile lui complicate şi temerile pe măsură. Era o aventură să urci pe cetatea plină de şopîrle şi vipere cu corn, să ajungi, pe jos, pînă la Pădurea Bejan sau Dealul Paiului, nelocuite pe atunci. Dar o şi mai mare aventură era să străbaţi rezervaţia de zimbri de la Haţeg. În Ţara Uriaşilor, devenită apoi Geoparcul Dinozaurilor pitici, se aflau ultimii zimbri din ţară, pe care-i priveam sideraţi, de dincoace de garduri. Poate şi de asta, în amintirea mea copilărească, Sarmizegetusa se leagă inextricabil de tropotul zimbrilor înnoroiaţi cu coame înfoiate, de un miros straniu, vegetal-animal amestecat cu o groază plină de fascinaţie, căci gardul de sîrmă (de după care şi astăzi poţi vedea ultimii zimbri supravieţuitori) era o limită prea fragilă.

Am trăit, astfel, multă vreme cu impresia (cît de falsă!) că Sarmizegetusa dintre Haţeg şi Poarta de Fier a Transilvaniei era vechea capitală regală a lui Decebal. Nu pentru că mi-ar fi spus cineva, ci pentru că vechiul oraş din munte era de neatins pentru grupurile pioniereşti plecate să descopere „istoria şi frumuseţile patriei", în timp ce Ulpia Traiana Augusta Sarmizegetusa, aflată nu departe de vechea capitală a dacilor şi botezată la fel pentru derută, era la şosea, pe drumul spre Caransebeş. Trebuie să fi ajuns acolo prima dată într-una dintre ocaziile festive – căci era un premiu să fii primit în rîndurile pionierilor în amfiteatrul roman de la Sarmizegetusa; atunci am aflat, cu stupoare, că Decebal nu pusese vreodată piciorul în colonia de la drum. Ne fugăream printre ziduri, avînd grijă la tenebroasele şanţuri, ne jucam, desigur, de-a dacii şi romanii (împărţiţi fizionomic, după forma lobului urechii, de pildă) cînd unul dintre ghizii locului, exasperat de ignoranţa noastră, ne-a povestit cum stau lucrurile. Aşa am aflat că „adevărata Sarmizegetusa", lîngă care a fost îngropată comoara lui Decebal, este departe, în munte şi puţini ajung la ea. „Falsa Sarmizegetusa", în schimb, construită de Traian după înfrîngerea dacilor, era o colonie romană cu amfiteatre, gladiatori, terme şi temple închinate zeilor romani, „metropolă" administrativă şi politică a *Daciei Felix*, dar ridicată mai ales pentru căderea în uitare – o dată pentru totdeauna – a Sarmizegetusei Regale. A fost o lecţie – dură – de istorie. Iar la „adevărata cetate" n-am ajuns decît tîrziu şi după cîteva încercări.

Era, de altfel, o perioadă excesiv dacică, după o alta, din secolul răstrecut, excesiv romană. Eram ba „urmaşii Romei", ba „daci în cuget şi-n simţiri", după cum se rescria istoria. Întrebării îndreptăţite „Perit-au dacii?", pusă de enciclopedistul de sfîrşit de secol XIX B.P. Hasdeu „umbraticilor doctores din Ardeal", latinişti cu toţii, avea să-i răspundă, peste un secol, prin anii '70, nu istoria şi arheologia, ci o curioasă ideologizare a subiectului. Originea exclusiv latină, susţinută din raţiuni politice, avea să fie înlocuită cu autohtonismul naţional dacic. Cam tot pe-atunci, în centrul Devei a apărut statuia ecvestră a regelui erou Decebal, în jurul căreia se încingeau periodic horele „Cîntării României" şi recitau pionieri pătrunşi de nobila origine dacică, în timp ce Traian, „imperialistul" venit cîndva să ne cucerească, rămăsese exilat în parcul demnitarului comunist Petru Groza, printre copaci înalţi. Întreaga istorie a României era ideologizată, dar în cea antică, suficient de îndepărtată de prezentul „epocii de aur", se puteau cu succes căuta rădăcinile eroismului proletar al vremurilor mai noi. Aşa a fost stabilită (la Plenara CC al PCR din 1975) chiar data întemeierii „primului stat dac centralizat şi independent condus de Burebista". În 1980, după intense pregătiri, rescrieri şi chiar înfiinţarea unui Institut de Tracologie, s-au sărbătorit cei 2050 de ani de la crearea „Daciei unitare şi indivizibile" pe care Ceauşescu o moştenea în linie directă de la Burebista. Şi cam tot pe-atunci au început pelerinajele tematice la cetăţile dacice din Munţii Orăştiei. Aşa am auzit pentru prima dată despre cetăţile din munte, pe tonul patetic şi eroic pe care-l căpătaseră în şcoala românească materiile umaniste, mai susceptibile de ideologizare. În paralel însă, se auzeau (şi se pot auzi şi azi, sub forma diferitelor legende urbane) poveşti îngrozitoare cu comori şi blesteme de moarte, cu kosoni de aur scoşi din ţară prin graniţa vestică în sugari despicaţi şi folosiţi pe post de valize, cu familii întregi intrate în pămînt pentru că au găsit aur şi nu l-au predat. Sub semnul acestui amestec indistinct de utopie, ideologie şi film de groază, cetăţile din munte au căpătat pentru mine un nimb de taină pe care nici lecturile fiabile, nici străbaterea locurilor la picior şi nici ironizarea poveştilor horror pe ton eroic nu l-au putut risipi.

Radu Anton ROMAN

Delta vorbeşte pe limba ei

Singurătatea, sălbăticia şi trecutul încărcat al oamenilor Deltei au creat o seamă de reguli de comportare şi raporturi complicate, ce amintesc de moravurile atît de stufoase şi de neînţeles pentru noi, europenii, ale orientalilor. Viaţa în comun a pescarilor e guvernată de nenumărate interdicţii, nuanţe, semne de politeţe.

Dacă te duci la poarta unui pescar şi-i ceri să-ţi vîndă peşte, gata, ţi-ai pătat obrazul, din clipa aceea te consideră un inferior (tu ai venit la uşa lui, ca un nevoiaş, nu el la tine). În schimb, dacă negociezi „o coadă de peşte" sau „peşte de-un borş" (expresii consacrate definind circa cincizece chile de peşte) pe ghiol sau pe canal, e doar o chibeică între egali.

Nu-i mai mare ruşine, mai mare umilinţă decît să fii obligat să mănînci peşte crud, aceasta e o pedeapsă pentru oameni inferiori, bărbaţii adevăraţi preferă bătaia sau moartea. Dacă-i dai cuiva cadou o sticlă de băutură în casa lui, el trebuie s-o pună deoparte, nepăsător, sau să o pună pe masă împreună cu o băutură de-a lui (dacă l-ai găsit cumva fără băutură, şi a făcut greşeala să te primească în casă, Doamne, din clipa aceea ai un duşman de moarte, o jignire ca asta se spală doar în sînge!).

Dacă-l dăruieşti pe lipovean cu băutură dincolo de pragul casei, trebuie să guşti tu mai întîi („să iei credinţa", se spunea odată). Pe cît posibil, nu se bea din sticlă, ci din pahar – să fie porţie dreaptă pentru toţi – iar paharul se

umple ras, dar nu se bea tot: mai laşi un deget pe fund, să arăţi că nu eşti lacom.

În Deltă nu se face cinste. Cine dă ceva dă pe datorie. E un fel de avans, cel mai adesea bine calculat, aşteptînd în schimb, acum sau mai tîrziu, o compensaţie (e bine să „înapoiezi" imediat echivalentul „datoriei", ca să previi ruşinea de a fi dator sau, mai rău, pagubele unei „dobînzi" cu bătaie lungă). Dacă faci cinste fără să urmăreşti nimic, eşti considerat fraier şi disprețuit amical.

Lipovenii şi haholii sînt gata oricînd de petrecere. Mai toţi ştiu să cînte la armonică, bat voioşi toba mare şi au voce. Sărbătoresc totul – Paştile, Crăciunul, 1 Mai – de două ori, şi pe stil vechi, şi pe stil nou. Beau şi joacă toată noaptea. Dacă te-mpunge dracul bărbăţiei şi intri-n joc, atunci trebuie să rezişti, să stai pe picioare pînă la capăt, c-altfel ajungi de rîsul satului. Însă, dacă inviţi la joc o hahlUşcă sau o lipoveancă şi, din oboseală sau din beţie, ţi se-mpleticesc picioarele şi cazi, atunci ţi-ai făcut mare păcat, căci femeia aceea e stigmatizată pentru tot restul vieţii.

Dacă vă împinge necuratul sau foamea şi umblaţi în scule, furînd peşte, încercaţi de aşezaţi setea sau vintirul corect, la loc, aşa cum le-aţi găsit (eventual lăsaţi în matiţă o sticluţă cu băuturică), altfel vă paşte primejdie de moarte (pescarii sînt ca nişte sălbăticiuni, ştiu întotdeauna – habar n-am cum, după miros, după urme invizibile nouă – cine şi cînd le-a umblat în plase).

Şi nu luaţi decît cît vă trebuie, „de-un borş", asta s-ar putea să înţeleagă şi chiar să şi ierte (deşi nu garantez).

(fragment din volumul
În Deltă cu Jacques-Yves Cousteau. Un fel de jurnal)

Un mozaic cultural în şapte volume

– 5 întrebări pentru Ioana ZLOTESCU, coordonatoarea proiectului UNESCO de la Editura Artec –

Care este istoria acestui proiect al Editurii Artec din Segovia?

Legătura mea cu editura segoviană a început odată cu neaşteptatul apel telefonic al lui Nicolae Manolescu, tulburător pentru mine, care, în calitate de ambasador al României la UNESCO, mă ruga să recomand o editură spaniolă în vederea publicării unui ansamblu de volume legate de locurile din România incluse de UNESCO în Patrimoniul Mondial Cultural şi Natural. Am considerat această invitaţie un fel de continuare a experienţei mele hispano-române de la Institutul Cervantes din Bucureşti şi mi-am amintit de simpatica formulare a lui Ernesto Giménez Caballero (creatorul revistei spaniole de avangardă *La Gaceta Literaria*) referitoare la o conferinţă susţinută de mine la Ateneul din Madrid despre Ramón Gómez de la Serna. Am rămas, cred, o „hispanistă, între *ramonism* şi românism".

Editura Artec a fost înfiinţată în 1994, prin asocierea a doi adevăraţi profesionişti, fotograful José Maria Díez Laplaza, „Pototo", şi desenatorul grafic Carlos Horcajo. Lucrînd cu acurateţe şi entuziasm, au publicat pînă acum mai mult de patruzeci de volume ilustrate. Cele referitoare la cele 13 oraşe din Spania declarate de UNESCO ca aparţinînd Patrimoniului Mondial, printre care Córdoba, Alcalá de Henares, Ibiza, La Laguna (Canarias), au cuprins texte semnate de oameni de cultură spanioli de primă mărime, precum Antonio Gala, Juan Cruz, Manuel Vicent, José Juan Toharia, Concha García Campoy sau poetul Antonio Colinas... În afara acestor albume, trebuie remarcat şi splendidul volum dedicat naşterii şi răspîndirii limbii spaniole, intitulat *El camino de la lengua*, cuprinzînd texte semnate de filologi, membri ai Academiei Regale, printre care Gregorio Salvador sau Manuel Alvar.

Ideea publicării unor albume dedicate monumentelor româneşti declarate în 1993 de către UNESCO ca aparţinînd Patrimoniului Universal a pornit în 2008, după o

Ioana Zlotescu între Editura Artec şi ICR Madrid

întîlnire a editorilor segovieni cu reprezentanţi ai Institutului Cultural Român de la Bucureşti, la Tîrgul de Carte de la Londra. Oameni deschişi, tentaţi de ineditul aşezărilor istorice din România (ţară considerată în general în Spania ca fiind balcanică), precum şi de pulsaţia vieţii din Delta Dunării, editorii spanioli au decis, sprijiniţi fiind de ICR prin Centrul Naţional al Cărţii, să pornească pe drumul deja cunoscut al colaborării cu UNESCO, mai ales că ambasadorul României la UNESCO este Nicolae Manolescu care, din primul moment, a sprijinit ideea. Carlos Horcajo şi „Pototo", cu aparatul de fotografiat pe umăr, au făcut aşadar o serie de călătorii pe meleagurile româneşti, fapt care i-a convins definitiv în demersul lor.

Cele şapte cărţi au fost lansate luna aceasta la Madrid la un tîrg de carte, deşi ele au fost editate în română şi engleză. Cine a fost publicul-ţintă al acestei lansări?

De fapt, nu e vorba de un tîrg de carte, ci de binecunoscuta şi ospitaliera sărbătoare *Feria Integra*, adică Tîrgul de Produse şi Servicii pentru Imigranţi. Tîrgul anual *Integra* (imperativul verbului *integrar*) reprezintă un imbold şi un simbol de intregare a cetăţenilor din toate colţurile lumii aflaţi pe teritoriul Spaniei. Realizat cu sprijinul autorităţilor madrilene şi al diferitelor ambasade, tîrgul *Integra* prezintă expoziţii de diverse feluri, de la costume, datini şi meşteşuguri tradiţionale pînă la degustarea gastronomică specifică şi comercializarea de produse specifice. Invitatul special al acestei a treia ediţii a fost România. Era firesc, mai ales că, dintre cei mai bine de 5 milioane de emigranţi din Spania, populaţia cea mai numeroasă este cea a românilor, aproape 800.000, organizaţi, pe teritoriul Spaniei, în mai multe asociaţii. Astfel încît, la Integra nu a fost practic o lansare de carte, ci prezentarea unor foarte atrăgătoare panouri de fotografii din patrimoniul cu caracter universal al României (cu titluri în limba spaniolă), realizate de „Pototo" şi alese de editori, ca un fel de rezumat vizual al locurilor povestite pe larg în cele şapte albume, puse şi ele la dispoziţia vizitatorilor. Sensul profund al expoziţiei însă – aşa cum spunea editorul Carlos Horcajo – era să provoace curiozitatea spaniolilor, gazda românilor, pentru a împlini astfel scopul primordial al tîrgului: integrarea prin cunoaşterea reciprocă. De altfel, Editura Artec prevede itinerarea expoziţiei prin diverse provincii spaniole, precum şi în alte ţări.

A fost complicat să scrieţi, într-un timp atît de scurt, şapte prologuri la şapte volume atît de diferite?

Da, foarte. Dar scrierea prologurilor a fost doar consecinţa acceptării (entuziaste) de a coordona cele şapte volume. Pentru mine a fost un soi de aventură pasionantă de la care nu aveam cum să dau înapoi şi care mi-a umplut de intensă trăire vara acestui an. Prin prologurile amintite, aşa cum or fi ieşit ele, mai mult sau mai puţin expresive, am intrat într-un domeniu niciodată parcurs de mine în mod semnificativ, şi anume cel al României pitoreşti. Am cutreierat identitatea românească, am recitit legende, balade, am recreat în imaginaţie locuri adorate de părinţii mei şi povestite mie, şi am revăzut, surprinzător, în amintire, alte locuri, cunoscute în copilărie. Totul a durat mai puţin de un an, ceea ce cred că e un record în lumea editorială.

Prologurile semnate de mine au fost scrise, desigur, în strînsă interdependenţă cu textele autorilor – punct de plecare şi miez ale volumelor. Se ştie, aceştia sînt: Teodor Baconsky pentru *Biserici de lemn din Maramureş*; Neagu Djuvara pentru *Biserici din Moldova*; Emil Hurezeanu pentru *Aşezări săteşti cu biserici fortificate din Transilvania*; Ioana Pârvulescu pentru *Sighişoara*; Simona Sora pentru *Fortăreţe dacice din Munţii Orăştiei* şi Bogdan Tătaru-Cazaban pentru *Mănăstirea Hurezi*. Din cauza unor complicaţii de adecvare temporală, prologul albumului *Mănăstirea Hurezi* este semnat, la propunerea editurii, de preotul-paroh al Bisericii Sf. Cruce de la Pătrăuţi, Gabriel Herea. În ceea ce priveşte textul fundamental al albumului *Delta Dunării*, Editura Artec a decis, din motive tehnice, să preia cîteva fragmente din cartea regretatului Radu Anton Roman, *În Deltă cu Jacques-Yves Cousteau. Un fel de jurnal*, completate de un scurt text semnat de Cătălin D. Constantin.

Am vibrat la toate, toate mi-au adus o bucurie, o regăsire, de fapt am parcurs treptat şi cu încîntare momente cruciale, am respirat cu nesaţ aerul proaspăt al naturii – munte, păduri, sate sau Delta. Mi-am amintit cît de aproape era arta lui Brâncuşi de atmosfera de mister din Munţii Orăştiei, aspiraţia către soare şi infinit a bisericilor din Maramureş, pacea demnă a celor din Moldova, experienţele de convieţuire ale românilor şi saşilor din Transilvania (cît de bine a redat Claudio Magris în *Dunarea* miracolul de convieţuire din Mitteleuropa!), severitatea riguroasă care te îndeamnă la respect a bisericilor fortificate din Transilvania (atît de apropiată, în spirit, cu atitudinea Hertei Müller, azi în plină notorietate), unicitatea medievală a Sighişoarei şi splendoarea vitală a Deltei – mi-am amintit de Jean Bart şi de Geo Bogza. Scrierea prologurilor m-a dus cu gîndul la schiţarea unui mozaic fermecător, intens colorat, nu numai în albastrul Voroneţului, care este România.

Cum aţi recomanda fiecare dintre cele şapte albume, unui spaniol?

Evident, depinde cui le recomanzi: cunoscuţilor sau prietenilor le-aş recomanda reluînd argumentele de mai sus sau mai bine i-aş convinge să răsfoiască albumele şi apoi să citească textele. Am deja în minte cîteva persoane cărora li se vor dărui albumele, primul fiind Fernando Rodríguez Lafuente, director al istoricei *Revista de Occidente*, patron al Fundaţiei Ortega y Gasset şi director al *Suplimentului de Cultură* al ziarului *ABC* cu care, alături de Carmen, soţia lui, am petrecut două zile minunate la Braşov, după un colocviu despre opera lui Ortega y Gasset la New Europe College.

Dar strategia globală va fi a Editurii Artec în colaborare cu Institutul Cultural Român şi diversele lui filiere şi filiale. Cred că în Anglia, de pildă, datorită vizitelor frecvente ale prinţului Charles în Transilvania şi mai ales datorită declaraţiilor sale entuziaste, albumele vor fi bine receptate.

a consemnat
Simona SORA

Cătălin D. CONSTANTIN

Călătorie în timp

Închide ochii, călătorule! În zbor, deasupra bărcii tale, trece o pasăre. Nu-i ştii numele, în oraşul tău nu vieţuiesc surate de-ale ei. Nici ea nu-şi ştie numele, pe limba lor păsările se strigă, dar nu au nume. Nu-i cunoşti povestea, călătorule. Închide ochii, deasupra ta e o pasăre în zbor, a venit de undeva de departe, din Africa de Nord sau de altundeva, pe limba ei locurile nu au nume. În stuf, dincolo, e cuibul ei. Închide ochii, călătorule! Zborul păsărilor poate fi urmărit cu gîndul, ghicit. Aripile păsării din zbor taie aerul care acum atinge faţa ta. Aripile ei au zburat nu demult pe deasupra Mediteranei, s-au odihnit pe cupola unei biserici din sud, pe acoperişul unei moschei din alt loc, pe vîrfuri de copaci. Aripile ei sînt albe sau negre, nu culoarea trebuie să o vezi, călătorule! Încearcă să simţi bătaia lor aşa cum simţi acum peştii de sub barca ta. A fost în furtună pasărea de deasupra ta, călătorule! Şi nu mai încerca să îţi aduci aminte ce ai citit undeva, călătorule, de cîte feluri sînt păsările de aici, cîte specii rare, ce nume au, de unde vin şi unde pleacă. Uită, călătorule, că eşti în locul pe care savanţii îl aşază printre primele trei din lume ca însemnătate pentru studiul păsărilor. Închide ochii, călătorule, o pasăre fără nume trece în zbor pe deasupra ta. Împrejurul tău e Delta unde totul e viu şi sălbatic.

Pînă la Tulcea, oraş din nordul Dobrogei, unde apele fluviului se despart în trei braţe şi formează Delta, Dunărea a văzut multe. Cîteva capitale vestite, oraşe mari şi agitate, oraşe mici care vor să fie mari, sute de sate de pescari harnici sau de pescari beţivi, aşezări de agricultori, prea calde pe timp de vară. Munţi şi cîmpii. Pe apele Dunării s-a făcut comerţ şi s-a făcut trafic. Pe apele Dunării au trecut şi vase de plăcere cu turişti cheltuitori. În apele Dunării unii au făcut baie, alţii au aruncat amintiri. Peste toate acestea, chiar şi peste sălbăticia domesticită a munţilor tăiaţi în două la Cazane, nu Dunărea a fost stăpînă, ci omul şi Dunărea au văzut toate cîte încap în viaţa de om.

Dar de aici încolo, în lumea dintre cele trei braţe ale Deltei, marinarul plictist de pe vasul către Chilia, pescarul de-o viaţă dintr-un sat al Deltei, pescarul de-o vară sau mai puţin, turistul, ornitologul, fotograful, braconierul sînt, cu toţii, întîmplători în decor.

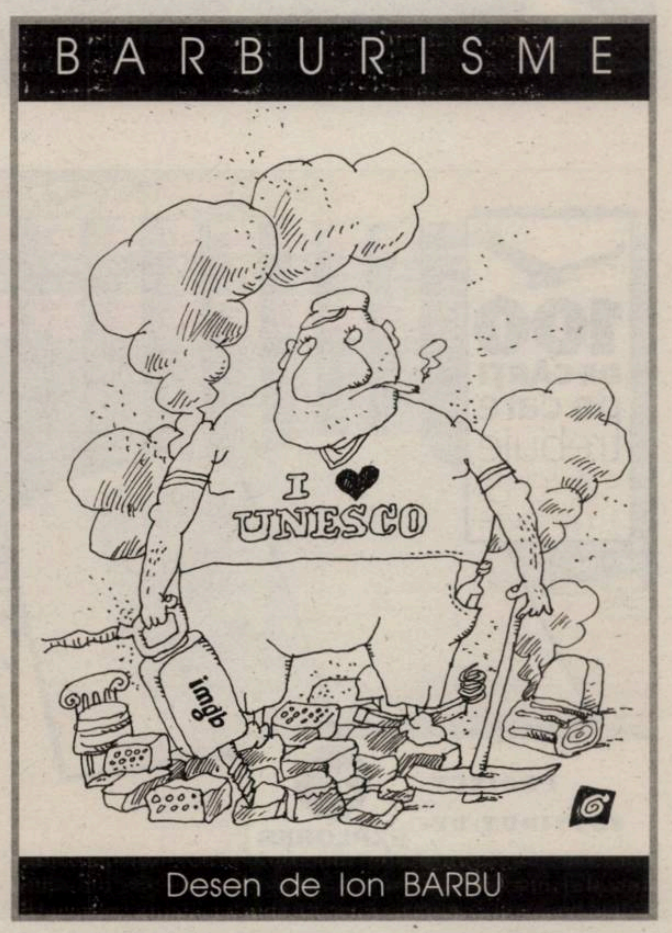

Desen de Ion BARBU

Maria BALABAŞ

Enescu, de la geniu la *pop icon*

Istoria mea cu George Enescu a-nceput cîndva în clasele terminale de liceu. Un afiş anunţa lansarea unei cărţi semnate de Pascal Bentoiu, Capodopere enesciene, *la Conservator. Îl cunoşteam pe Pascal Bentoiu, citisem cîteva dintre articolele sale, îmi plăcuseră în mod special afirmaţiile privitoare la formaţiile rock şi mă cucerise pe de-a-ntregul cu atitudinea sa vizavi de muzică şi existenţa ei în societate. Cînd am ajuns la Conservator, sala de lansare era aproape goală. Mi s-a părut nedrept. De atunci însă răsfoiesc constant* Capodopere enesciene, *un volum pe care autorul însuşi îl recomandă drept subiectiv. Simt cum mă apropii, citind această carte, de un model de gîndire caracterizat de analiză şi erudiţie, dar şi de vioiciune şi libertate. Voi încerca şi eu să creez, aici, o imagine a unui Enescu altfel. L-aş vrea un simbol şi al altor personalităţi decît criticii muzicali, subiect important şi în vieţile altor muzicieni din România.*

Jazzmanii

Lucian Ban, pianist de jazz, a plecat la New York în urmă cu ani buni, pentru a-şi continua cariera începută aici, înainte de Revoluţie. După 20 de ani, s-a întors la Bucureşti, pentru cea de-a XIX-a ediţie a Festivalului Internaţional „George Enescu“, cu un proiect în care muzicieni de elită din lumea jazz-ului îşi dau întîlnire pentru a-l celebra pe muzicianul român – *Enescu Re-imagined*. Este un fenomen artistic emblematic pentru timpurile noastre ca muzicieni de etnii şi din culturi muzicale diferite să colaboreze.

Din păcate, chiar dacă Enescu a fost, după spusele lui Pablo Casals, „cel mai uimitor muzician de la Mozart încoace“, chiar dacă Yehudi Menuhin i-a purtat numele în mai toate colţurile şi cercurile sociale din lume, chiar dacă muzica şi concepţiile sale sînt vii în continuare şi ar putea, într-un chip minunat, să genereze multiple faţete ale fenomenului sonor, muzicianul este aproape de negăsit. Pe Internet nu există decît un site mic şi fără substanţă care-i poartă numele: site-ul Societăţii Enescu din SUA; alte pagini

preiau informaţii fragmentate, nedetaliate, aceleaşi. Unde să-l găseşti pe Enescu, atunci? Cărţi despre el sînt puţine, în cele mai multe cazuri ţinute în biblioteci, fără corespondenţă în librării. Discurile vinyl, compact discurile la fel... de negăsit.

Pianistul Lucian Ban crede că, prin conceptul său *Enescu Re-imagined* şi prin muzicienii dotaţi cu nominalizări Grammy, muzica enesciană va deveni mai accesibilă marelui public. Ca o ironie, iată ce declara Enescu, într-un interviu acordat în anul 1931, la vîrsta de 50 de ani: „Jazzul n-ar trebui să ne supere... Există, deci ar fi o risipă de timp a ne sfădi asupra lui. O să-l uităm. În schimb, pe Bach nu-l vom uita, pe Mozart la fel... Mi-e teamă, însă, ca radiofonia să nu ducă, dimpotrivă, la o banalizare a gustului. Prea multe jazzuri, prea multă muzică de dans şi de cabaret!“. De la Bucureşti, proiectul semnat Lucian Ban a mers şi la New York.

Diggerii

Vorbind însă despre vinyluri – am fost surprinsă a-l găsi pe Enescu personaj important pentru *diggeri,* colecţionari de discuri vinyl şi care împînzesc noaptea, pe post de DJ, subteranele oraşelor. Flore este unul dintre ei. El are povestea lui cu George Enescu şi un disc vinyl devenit legendă urbană. DJ Flore a făcut rost de un disc editat în serie limitată, îmbrăcat *chic* în catifea roşie, cu Enescu interpretînd sonate de Mozart. Înainte, auzise vorbindu-se despre el pe treptele de la Universitate. Auzise şi ceva despre preţul acestui disc – undeva pe la 2000 de dolari. Anticarii îl căutau ca să se-mbogăţească. DJ Flore l-a vîndut pe site-ul ebay.com, pare-se, unui ambasador american – la rîndul său, mare colecţionar de discuri.

Lăutarii

Doar pe YouTube sînt de găsit cîteva filmuleţe şi înregistrări cu George Enescu în persoană sau lucrări ce-i aparţin. Pentru festivalul de anul acesta, Muzeul „George Enescu“ a ales să comercializeze magneţi, căni şi insigne. Oricum, la Simpozionul dedicat lui au participat aceiaşi specialişti, dar nici un meloman. Cercul a rămas în continuare închis. Dintre cei pe care i-am ascultat, singur muzicologul Viorel Cosma a abordat subiectul personalităţii lui George Enescu, astfel încît să creeze o poveste, să-l plaseze într-o lume apropiată nouă: Enescu şi lăutarii. O temă gingaşă, pentru că, pe vremea comunismului, legătura dintre Enescu şi lăutari nici nu putea fi luată în discuţie. Viorel Cosma spune că George Enescu a găsit în muzica lăutarilor un material viu, pe care nimeni nu-l lua în considerare. Cristache Ciolac, de exemplu, nu ştia să explice ce anume cînta el, dar Enescu a înţeles exact ce anume trebuia să preia pentru a formula acel caracter popular românesc – să realizeze, adică, melodii populare inspirate din folclor, dar care nu erau preluări pur şi simplu. În favoarea muzicii româneşti, bazîndu-se pe ceea ce a învăţat stînd în preajma lăutarilor, Enescu a realizat sinteza. Deşi nu cunoştea proiectul Enescu-jazz al lui Lucian Ban, Viorel Cosma crede că jazzul se potriveşte perfect spiritului de improvizaţie din creaţia compozitorului. Ar accepta chiar şi ideea unui *beat* pe muzica lui, cu condiţia ca actul creator să existe în continuare. Spune că Enescu este defavorizat şi că nu a ajuns la statutul şi importanţa pe care Béla Bartók le are, de exemplu, în Ungaria, acolo unde copiii îi cîntă melodiile populare armonizate. Nimeni nu fredonează, la noi, melodiile lui Enescu.

Publicul

Prin fiecare gest, George Enescu se îndepărta de facil. Nu dorea nimic altceva decît ca România şi muzica să-i fie aproape. Ar trebui ca noi, într-un efort de a-l face mai cunoscut, să-l transformăm într-un *pop icon?* Să adăugăm caracterului său simboluri exterioare lui, el cel care ajunsese să-şi deteste Rapsodiile devenite prea cunoscute faţă de restul creaţiei de profunzime? Să-i punem faţa pe tricouri? Cine şi ce este Enescu pentru cei de-acum? Întrebările adresate în Piaţa Festivalului au dezvăluit un Enescu ascultat, cunoscut (i se ştia locul de naştere, îi erau *hit*-uite Rapsodiile), de mulţi considerat chiar a fi la modă. Festivalul era considerat, de asemenea, un model de organizare şi de viziune asupra artei muzicale în prezent. La întrebarea „Enescu = *pop icon?*“, unul dintre răspunsuri a fost: „Imposibil, Enescu nu e nici *pop icon,* nici nimeni altcineva“.

Clubberii

Cu Octav Avramescu, unul dintre iniţiatorii proiectului „Sîmbăta sonoră“ desfăşurat la Centrul Naţional al Dansului, m-am întîlnit în Café Lente, la o cafea lîngă librăria de bandă desenată, a sa şi a Anei-Maria Pravicencu. Jumătatea plină. Am făcut ochii mari în faţa culturii sale muzicale, axată *crossover* pe creaţiile, curentele şi creatorii ultimilor 100 de ani. L-am întrebat ce crede despre Enescu şi festival. Mi-a răspuns că da, festivalul e un punct de întîlnire pentru oameni, dar că organizatorii ar trebui să păstreze chiar spiritul enescian; cu alte cuvinte – să renunţe la programarea an de an a aceloraşi simfonii clasice şi romantice şi, cu curaj, să aducă pe scena Sălii Palatului (dacă alta nu avem!) creaţii ale timpului nostru. Ar vrea, chiar, să-l asculte pe Enescu pe iPod, peste 10 ani. Acelaşi DJ Flore auzise ceva despre festival, dar nu era neapărat un subiect de discuţie pentru el. Deşi nu crede că o astfel de mişcare naţionalistă va exista prea curînd în România, ar remixa o temă enesciană. George Enescu este prea mare pentru români. Nu-l putem duce. E o ciudăţenie, apărută nu se ştie cum. Nu-şi găseşte locul în nici un fel de tipar.

Pe Enescu nu cred că ar trebui să-l venerăm ca pe Andy Warhol, Roger Waters, John Lennon. Cultura pop nu este pe deplin asimilată de noi. Singura cale de a ni-l apropia pe Enescu este să-i difuzăm creaţia, şi nu doar în festival. Să-l avem în playlist-uri. Noi, cei tineri. Să ne apropriem principiile sale morale şi de creaţie. Pentru că e unic şi, astfel, scump. Să visăm ce visa şi el, ascultîndu-l. Nu trebuie să-l transformăm în ecologist, *pop icon* ş.cl. Dar să ne apropiem de piedestalul pe care, în mod nefiresc, e aşezat de critică, să-i dăm jos aureola de zeu intangibil, pe care nu şi-o dorea, şi să-l descoperim parte din sufletul nostru.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

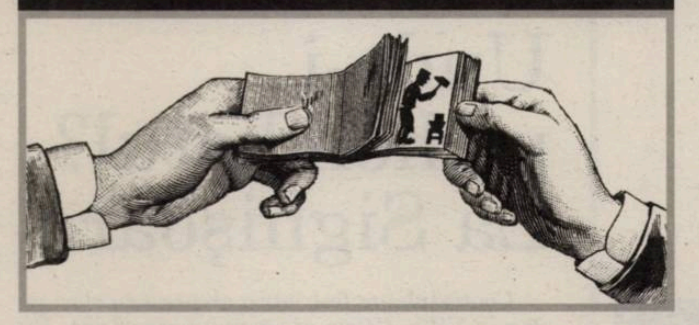

Bilanţ minimal

2009 va rămîne anul crizei care a zguduit serios editurile româneşti şi, mai ales, anul în care Herta Müller a luat Premiul Nobel. (Un premiu care, deşi nu e clar dacă a rezolvat sau dacă nu cumva a adîncit complexul românesc, s-a lăsat cu „exagerări" din toate părţile: şi cei care au apăsat pe coarda mîndriei patriotice, încercînd s-o anexeze pe Herta Müller literaturii române, şi cei care au scris că scriitoarea nu are, de fapt, nici o legătură cu ţara, în afară de faptul că s-a născut aici, şi scriitoarea însăşi care a tot declarat ba că nu a fost niciodată băgată în seamă în România, ba că aceasta e o ţară plină de securişti care încă o urmăresc. Adevărul e că premiul l-a luat Herta Müller, scriitoarea, nu o ţară, nu o literatură anume, iar noi, românii, ar trebui să o citim pentru literatura sa, nu pentru origini, şi cu atît mai puţin pentru declaraţiile făcute.)

Fără ca vreo editură sau măcar una dintre nenumăratele asociaţii, uniuni şi federaţii ale editorilor români să iniţieze în ultimii ani programe sau campanii care să sprijine, să stimuleze lectura şi să fidelizeze cititorii, cu un marketing ultradeficitar şi cu o concurenţă crescîndă din partea cotidienelor care au ieşit pe piaţă cu colecţii de cărţi *(Jurnalul Naţional, Adevărul şi Cotidianul)*, editurile au resimţit din plin efectele crizei: scăderea dramatică a vînzărilor, reducerea numărului de titluri, renunţarea la unele colecţii, la bugetul de publicitate (o eroare ce denotă deopotrivă deruta şi amatorismul) şi chiar la redactori. Abia acum, pe final de an, Ministerul Culturii a iniţiat campania „Căutăm cititori celebri", dar asta nu e decît o mişcare tardivă de minimizare a dezastrului.

Pentru literatura română a fost un an bunicel. Am remarcat revenirea genului scurt, o revenire spectaculoasă, anunţată încă din 2008, şi care mai colorează spaţiul destul de gri al prozei ultimilor ani. Lucian Dan Teodorovici *(Celelalte poveşti de dragoste)*, Florin Lăzărescu *(Lampa cu căciulă)*, Alex Tocilescu *(Standard)*, Bedros Horasangian *(Miss Perfumado şi alte femei)*, Florin Manolescu *(Mentaliştii)*, Paul Doru Mugur *(Psihonautica)*, Angelo Mitchievici *(Cinema)*, Cristian Teodorescu *(Medgidia, oraşul de apoi)*, Andrei Cornea *(Poveşti impertinente şi apocrife)*, toţi (dar şi alţii) au publicat proză scurtă uneori modestă, alteori de (foarte) bună calitate, oricum pentru toate gusturile. La roman, titlurile cu adevărat interesante au fost mai puţine: Dan Lungu *(Cum să uiţi o femeie)*, Radu Ţuculescu *(Stalin, cu sapa-nainte)*, Varujan Vosganian *(Cartea şoaptelor)*, Matei Florian *(Şi Hams Şi Regretel)* şi Ioana Pârvulescu *(Viaţa începe vineri)*. Dacă ar fi să aleg, din ce am citit pînă acum, doar trei cărţi româneşti de proză, cu adevărat speciale, apărute în 2009, aş alege volumele semnate de Cristian Teodorescu, Varujan Vosganian şi Matei Florian. În mod normal, acestea îşi vor împărţi premiile de proză de anul viitor.

Poezia a avut un an şi mai slab decît romanul. De la Cartea Românească am reţinut volumul lui Stoian G. Bogdan *(Chipurile)*, Editura Cartier a revitalizat colecţia „Rotonda" publicîndu-i pe Dan Coman *(Dicţionarul Mara)*, Claudiu Komartin *(Un anotimp în Berceni)*, Radu Vancu *(Monstrul fericit)* şi Emilian Galaicu-Păun *(Arme grăitoare)*, cu cărţi destul de inegale, oricum titlurile anului le-au dat acum, pe final, Elena Vlădăreanu *(Spaţiu privat)*, Domnica Drumea *(Not for sale)* şi Angela Marinescu *(Probleme personale)*. Le voi recenza în scurt timp. Basmul-poem scris la două mîini de Emil Brumaru şi Veronica D. Niculescu *(Basmul Prinţesei Repede-Repede)* rămîne una dintre apariţiile surprinzătoare şi fără echivalent, o carte frumoasă în sensul deplin al adjectivului. Remarc însă colecţia de poezie „Malul albastru", elegantă şi foarte interesantă, cu autori români, dar şi cu traduceri, a Editurii ART, cea care a lansat şi colecţia volumelor colective „Prima dată", despre care am scris acum cîteva săptămîni.

Eseul de critică literară a avut anul de glorie în 2008. În 2009 volumul Martei Petreu *(Diavolul şi ucenicul său: Nae Ionescu şi Mihail Sebastian)* a ţinut afişul receptării negative, în timp ce titlurile demne de a fi recomandate le-au dat, tot pe sfîrşitul anului, Andrei Terian *(G. Călinescu. A cincea esenţă)* şi Paul Cernat *(Modernismul retro în romanul românesc interbelic)*, două volume substanţiale, necesare şi care, în mod cert, vor avea parte de o receptare pasională abia anul viitor.

(Într-o paranteză, ca semn, totuşi, de normalitate, trec şi cărţile scrise de actorii Oana Pellea, *Jurnal 2003-2009*; Florin Piersic jr., *opere cumplite. volumul unu*; sau vedete de televiziune, ca Mihaela Rădulescu, *Nişte răspunsuri*, toate vîndute foarte bine. Nimic îngrijorător: peste tot în lume se vînd astfel de cărţi-etichetă, indiferent de conţinutul lor.)

Dată fiind criza, cum ziceam, numărul traducerilor a scăzut. Mai întîi, s-au tradus mai multe romane din arabă şi literaturi (extrem) orientale decît anul trecut, confirmîndu-se astfel şi la noi trendul occidental; apoi, au apărut cîteva cărţi absolut remarcabile, fundamentale chiar pentru ce înseamnă ficţiunea contemporană, şi pe care le recomand fără reţinere: *Ziua Independenţei* de Richard Ford (trad. Iulia Gorzo), *Nimicul de temut* de Julian Barnes (trad. Mihai Moroiu), *Pastorala americană* de Philip Roth (trad. Alexandra Coliban), *Revolutionary Road* de Richard Yates (trad. Bogdan Perdivară), *Drumul* de Cormac McCarthy (trad. Irina Horea) sau *Antologia Granta. Cei mai buni romancieri americani*, apărută la Editura Corint.

La capitolul evenimente, trebuie lăudate, în primul rînd, iniţiativele celor de la Polirom (în special, Oana Boca şi Bogdan-Alexandru Stănescu) care 1) l-au adus pe Salman Rushdie pentru o seară de lectură publică la Teatrul Odeon şi pentru o sesiune de autografe la tîrgul de carte şi 2) au continuat Festivalul Internaţional de Literatură de la Clubul Ţăranului Român: trei seri de lecturi şi discuţii, grupate tematic şi pe genuri, cu autori români şi străini. Tot la Clubul Ţăranului Român s-au ţinut şi lecturile publice intitulate „Povestitorii de la Şosea", întîlniri care, deşi au dat măsura interesului crescut pentru autorii români, nu vor mai continua anul viitor dacă nu se va găsi un nou sponsor. Răspîndiţi vorba, ar fi păcat să înceteze!

Tot în 2009, s-a închis, după trei ani, blogul www.terorista.ro, în urma unui scandal mai degrabă comic, oricum, primul scandal de o asemenea amploare dintr-o blogosferă românească (culturală) aflată în plină expansiune. Nici revista *Idei în Dialog* nu va mai apărea, dar aceasta ca o consecinţă a crizei, aşa cum şi colecţia „Literatura Cotidianul" a ajuns la final.

În rest, cele mai vîndute cărţi ale anului au fost cele semnate de Dan Puric, Dan Brown şi Stephenie Meyer.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Foştii redactori de la Europa Liberă fac o campanie de strîngere de fonduri pentru a aduce în ţară arhiva postului, inclusiv înregistrarea emisiunilor, care ar urma să fie accesibile publicului şi istoricilor români. Puteţi dona 2 euro printr-un *sms* la numărul 8820. Amănunte pe site-ul www.100000romani.ro. Sînt de ajuns 100.000 de donaţii pentru a se întîmpla. Puteţi dona şi de cîte două ori, aici nu e ca la vot, OK? (Cristian Ghinea)

● Radu Paraschivescu, *Dintre sute de clişee. Aşchii dintr-o limbă tare* (Colecţia „Rîsul lumii", Editura Humanitas, 2009). Mai toate şabloanele, banalităţile bătute în piatră, poncifele suverane din fotbal cu precădere – dar fotbalul nu tiranizează tot vocabularul? –, strînse bob cu bob şi bine stoarse, supuse focului viu al inteligenţei pînă dau în clocotul şi spuma ironiei. Se serveşte rece – ca orice răzbunare a omului exasperat şi fără iluzii. Căci clişeul, odată cu speranţa care moare ultima, învie primul, imediat. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Încă o notă despre *Concertul*

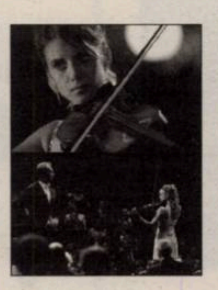

Răzvan Brăileanu are pe blogul lui o postare intitulată „Am votat Mihăileanu. Radu Mihăileanu". Pe VoxPublica.ro, Liana Alexandru face şi ea o conexiune între *Le concert* şi propaganda electorală din ultimele săptămîni: pe scurt, şi ea votează cu Mihăileanu şi recomandă filmul ca antidot la urîţenia politicii. Mi se pare că e ceva în neregulă cu acest fel de a pune problema. Îmi vine să le spun celor doi autori: evident că filmul vi se pare atît de bun, din moment ce luaţi ca reper circul electoral! *Orice* pare bun prin comparaţie. Cu asemenea repere ne vom kitschiza de tot. Cei doi autori nu au nici cea mai mică îndoială în privinţa faptului că *Le concert* e o recomandare potrivită pentru nişte cititori ca ai lor – adică cert mai exigenţi, în materie de consum cultural, „decît ai altora". Dar nu e o recomandare potrivită. Sau, dacă e, asta înseamnă că diferenţa dintre publicul „mai exigent" şi ăla „mai puţin exigent" a scăzut pînă într-un punct în care distincţiile astea nu mai au sens decît puse între ghilimele: „publicul mai puţin exigent" vrea Vacanţa Mare, pe cînd publicul „mai exigent", care crede că disprefuieşte Vacanţa Mare, vrea *tot* Vacanţa Mare, dar cu nişte Ceaikovski turnat peste. Oare autorii ar îndrăzni să le recomande cititorilor lor o comedie porcoasă cu Adam Sandler, cum este *Nu te pune cu Zohan?* Mă îndoiesc. N-am ales acest titlu la întîmplare – există cîteva asemănări între... *Zohan* şi *Concertul:* ambele sînt utopii ale concordiei interculturale; şi într-unul, şi în celălalt, culturile respective (în... *Zohan,* evreii şi arabii; în *Concertul,* ruşii, evreii ruşi, romii şi occidentalii) sînt reprezentate prin stereotipuri dintre cele mai groase. Diferenţa e că, în *Concertul,* concordia se realizează prin Ceaikovski, în timp, ce, în... *Zohan,* ea se realizează prin penisul lui Sandler, cu capacitatea sa supranaturală de a le aduce fericire doamnelor de o anumită vîrstă. Aşa se face că oameni care l-ar socoti vulgar pe Sandler nu-l socotesc aşa pe Mihăileanu. Cum să-l socotească? *Le concert* are o atitudine pioasă faţă de Marea Cultură, are imagini emoţionante cu evrei murind de frig în Siberia – are o spoială de rafinament.

Nu mă înţelegeţi greşit. Nu vreau să spun că cele două filme sînt la acelaşi nivel. Dimpotrivă, cred că între ele există o *mare* diferenţă de calitate, dar în favoarea lui... *Zohan.* Realizatorii acestuia şi-au asumat din start prostul lor gust; departe de a încerca să-l mascheze, şi l-au asumat total. Şi, după ce şi l-au asumat, au început să se joace cu el – cu stereotipurile lor scandaloase de arabi, cu glorificarea virilităţii lui Sandler etc. Şi în joaca asta au investit doze considerabile de fantezie şi (rămînînd în parametrii lor) chiar şi fineţe. Prostul gust asumat, practicat ca o opţiune estetică legitimă, permite (în principiu) exerciţiul unor asemenea calităţi: el *este* o opţiune estetică legitimă. Ei bine, prostul gust din *Concertul* nu e unul asumat. (Dovada? Spoiala aceea de rafinament.) Secvenţa în care dirijorul rus îi îndrugă violonistei franceze nişte prostii despre sufletul slav, cu intenţia de a o duce cu vorba (deci cu implicaţia că regizorul filmului *ştie* că e vorba despre nişte prostii), e una dintre puţinele în care Mihăileanu se joacă un pic cu stereotipurile lui. În general, le trînteşte pur şi simplu (ruşii gălăgioşi, lăutarii descurcăreţi etc.), fără înfloriturI, fără fineţuri – pur şi simplu: au funcţionat în trecut, vor funcţiona şi acum. Acest fel de a face comedie n-are nevoie de imaginaţie sau de spirit de observaţie; de fapt, n-are nevoie de umor. Totul se reduce la apăsarea unor butoane. Aproape orice spectator răspunde dacă i se apasă butoanele respective şi absolut orice regizor profesionist ştie de existenţa lor; numai că unora – celor buni – le e ruşine să apese grosolan pe ele, pe cînd lui Mihăileanu nu-i e. Mi s-a atras atenţia asupra faptului că Mihăileanu reuşeşte în ceea ce-şi propune – să provoace rîsete şi lacrimi. Aşa e. Dar de ce e aşa o mare scofală să provoci rîsete şi lacrimi? Nu e un lucru greu în sine – depinde de căile pe care o faci. În sine, e la fel de uşor cum este să provoci erecţii, or, nimeni nu vorbeşte despre regizorii de pornouri în termenii elogioşi în care se vorbeşte despre Mihăileanu. De ce? Şi ei apasă butoanele corecte. *Concertul* nu e nici pe departe cel mai prost film al anului, dar mă sperie să văd reacţii atît de entuziaste la el, venite din partea acelor oameni (oricum puţini) pe susţinerea cărora contează realizatorii de filme bune. Cătălin Sturza: „E un film care evoluează într-o altă ligă şi care îi face pe altfel foarte talentaţii regizori români ai «noului val» să pară nişte artişti ezitanţi, ce se tem încă să folosească la maximum potenţialul fabulos al acestei arte". Asta ne mai lipseşte – să ajungem să credem că *Le concert* e maximum ce poate da cinema-ul! Kitschizarea noastră va fi astfel completă.

trecerea prin reviste

Revista cercurilor de lectură

Trecînd peste tonul pe alocuri didactic şi peste micile şi inevitabilele clişee care ilustrează relaţia elev-profesor, revista editată de ANPRO (Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu“) mi-a prilejuit o lectură interesantă despre... lectură. M-am bucurat în momentul în care i-am descoperit în paginile revistei pe cîţiva dintre profesorii de română ai copiilor care au scris texte originale şi pline de talent pentru suplimentul *Dilematix*. Mi-am dat seama că a sosit timpul să ne eliberăm de prejudecăţile legate de modul demodat şi stereotip în care se predă limba română în şcoli şi licee. Există excepţii de la regulă, aşa cum există profesori cu o altfel de atitudine, care le încurajează copiilor creativitatea şi le recomandă şi alte cărţi în afara cerinţelor din manuale.

Am reţinut:

– Ancheta despre „starea lecturii în şcoli“. De ce citesc copiii? „25% citesc din pasiune nativă; 25% din curiozitate, deci vor citi mai degrabă numai despre subiectele care se află în sfera lor de interes; 25% datorită educaţiei primite în familie şi în şcoală; 25% citesc de nevoie sau stimulaţi prin diverse metode“. De ce nu citesc copiii? Printre altele, „din pricina televizorului şi a calculatorului; cititul nu intră în sfera de preocupări a prietenilor lor (deci nu pot comunica pe această temă cu ei); chiar profesorii lor nu citesc, iar ceea ce le recomandă este vetust“ (Ioana Nanu, profesoară la Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc“, Bucureşti).

– Excelentul experiment al Mihaelei Nicolae, profesoară la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău, care, pornind de la *Prinţese date uitării şi necunoscute,* a întocmit, mai în glumă, mai în serios, în cadrul mai multor ateliere de lectură, un chestionar: „Ce fel de eminescian eşti?“. „Am asistat (şi încă mai asistăm, din nefericire!) la mitizarea excesivă a operei şi biografiei lui Eminescu, la solemnitatea de tip kitsch a recitărilor pregătite în grabă de elevi, bieţi actori de ocazie încăpuţi pe mîna oricui, ori la limbajul de lemn al discursurilor oficiale. Cred că avem nevoie de exerciţii de normalitate, aşa cum am vrut să fie şi acest chestionar.“

– „Nu e întîmplător faptul că în topul personal al elevilor de liceu nu se regăseşte nici o carte care reclamă competenţe avansate de lectură sau presupune un efort mai mare din partea cititorului, căci se experimentează formule noi de discurs narativ, cum ar fi romanele lui Proust, Faulkner, Joyce, Th. Mann, Márquez sau romanele postmoderniste. E ca şi cum competenţele de lectură ale elevilor s-ar opri la lectura romanelor romantismului şi ale realismului de secol XIX“ (Mirela Mureşan, profesoară la Colegiul Naţional „Moise Nicoară“, Arad).

– Dosarul „Genul thriller – literatură de duzină sau artă?“. „În opinia mea, a citi thriller înseamnă a avea multă încredere în tine însuţi. Este un fel de probă de forţă a personalităţii tale, un fel de forţare a limitelor propriei rezistenţe psihice“ (Brigitte Schweistall, clasa a IX-a). „Vreau să aduc în discuţie genul thriller despre care se crede în general că este: lectură uşoară, întunecată, depresivă, inestetică, EMO etc.“ (Claudia Ioniţă, clasa a XII-a).

– Părerea lui Gabriel Deak de la cercul de lectură „Petale de fluturi“ din Cluj despre *David Copperfield:* „După părerea mea e o carte care nu merită citită de plăcere, pentru că nu are fascinaţia suspansului. Nu e nimic atractiv... doar realism... realism care, din păcate, dacă nu ne atrage cu subiecte poliţiste şi cu încăperi secrete, nu ne atrage deloc... De ce merită citită? Ei bine, ca şi tu să îţi dai seama ce cîştigi, avînd norocul de a nu te naşte în Londra în anii 1800, cînd de la vîrsta de opt ani erai pus să lucrezi fizic cel puţin opt ore“. (**A. P.**)

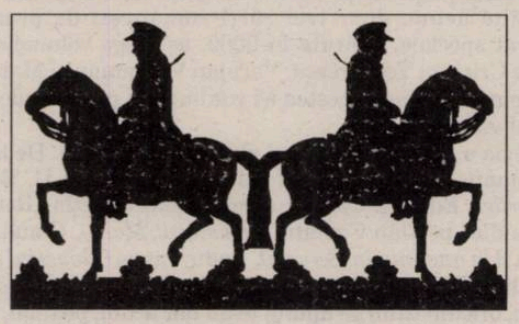

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Viaţa cu „Gatsby“

– decembrie 1989 într-un jurnal oarecum intim –

9 dec. 1989: Un film în tot oraşul: *Mircea.* Iar au scrîntit-o cu titlul, cică l-ar populariza pe Dinescu. Din articolul despre Gopo, o frază care ar merita o nuvelă: „Cabiria e nefericită din cauză că nu poate fi deplin deznădăjduită“. În ultimă instanţă, trebuie să ştii cum un bărbat a fost limitat de una sau mai multe femei.

10 dec.: Demisia lui Husak, dar nu va veni Dubcek. Zigu Ornea îmi spune că se va lăsa cu progrom anticomunist. Trebuie să fi fost un foarte bun scriitor cel care a găsit numele ultimului secretar general al partidului din RDG: Gregor Gyzi. Avocat. *Genosse* Gyzi! Din *Flaubert*-ul lui Troyat – Maxime du Camp îi scrie, pentru a justifica tăieturile d.p.d.v. al cenzurii: „ţi-ai sufocat romanul cu o grămadă de lucruri bine făcute, dar inutile; e foarte uşor să-l aeriseşti“. Flaubert notează pe verso: *„Gigantesque!“.* Alina pierde 1000 de lei. A învăţa să nu urli nici la asta.

11 dec.: Nae Ţic mă sună să mă întrebe de ce nu mai rulează *Mircea:* „Din cauza numelui?“. „Nu mă trage mintea!“ Îmi spune că oricît ar discuta cu el însuşi, nu se poate schimba; şi nu credea că România va învinge Danemarca: „e una din cele mai mari greşeli ale mele care m-a ridicat în ochii mei“. Un titlu nou: Milodrame. Cu Bedros de la 13 la 14h. Despre *Parfumul* (notă în 2009?). E o carte uşor ticăloasă, cum spunem noi cînd vorbim cu tandreţe. „Vorîs pakne“ – în armeneşte, *mot-à-mot:* „curul meu pupă“, adică „pupă-mă-n...“ Dar armeneasca nu cunoaşte vorba lui Fănuş: „îmi dă c...l lacrimi“. Nu mai am nici o teorie în faţa vreunui om.

12 dec.: Starea de asediu – piesă de Camus. Nici o adunare – studenţii nu mai mult de doi. Nu vor pleca la mama! Situaţia e blocată, nu se poate debloca. Blocată, ea provoacă zilnic speranţe şi clişee. Clişeele speranţei sînt cele mai periculoase, cf. versului. „Ceea ce mă uimeşte / zise Dumnezeu / este speranţa“ (Victor Serge).

13 dec.: O tăietură din *Le Nouvel Observateur:* „Interpelat, în 1935, pentru «convertirea» lui la comunism, André Gide acceptă să apară în faţa unui tribunal intelectual numit Uniunea pentru Adevăr. Consternat de extravaganţa gidiană, un scriitor catolic, Henri Massis, îl întrebă: «Nu aţi putut găsi în religie un argument care să vă ferească de această eroare?» «Dimpotrivă – răspunse Gide: întîmplarea a făcut să discut, recent, cu un catolic, un protestant şi un evreu, succesiv. Fiecare era mai procupat să-l combată pe celălalt decît de salvarea omenirii». «Dar, insistă Massis, nu aveau nimic în comun? Nu aparţineau, totuşi, aceleiaşi familii?» «Ba da, erau fraţi inamici. Cei mai răi. Fanatici.» Pe verso, cuvintele mele: şi mai departe cum a fost?“

14 dec.: Trei schelete pe cer. Un cosmonaut american. Un sovietic de la Cernobîl. Românul: „Dar eu nu sînt mort!“. Exact cînd scriu despre Gopo, o idee a lui Perec: „A dezarma cruzimea cu un liniştit surîs“. Să se schimbe, admit, dar să ne rămînă pensia – din această dilemă nu putem ieşi! Tata făcea 88 de ani. Nu o să-i prind. Vis: sînt printre colegii mei de liceu, sînt apoşi şi terni; de-a lungul unui fluviu, un tren aduce pe o platformă de vagon o statuie a unui om călare; înainte de a intra în gară, statuia – ca un om viu – cade pe dreapta şi e trasă de fluxul fluviului la un ponton; acolo, mari ciocane pneumatice o lovesc şi o sfărîmă ca pe manechinul dintr-un film, *Stigmatul răului,* văzut alaltăieri. Minute întregi, statuia e făcută bucăţi şi bucăţele. Dar mai există una – nou instalată. I. V. mi-ar fi spus că e cam prea transparent şi nu avem ce analiza... E, totuşi, Gatsby? *(notă 2009:* pseudonim pentru Gorbi/Gorbaciov) Statuia venea cu trenul...

15 dec.: Se vesteşte sfîrşitul revoluţiilor. Ce va rămîne? Jean Daniel în *Obs.* zice că mici revolte. Capitalismul capătă o conştiinţă curată avînd argumentul acestei victorii care-l va consolida pentru altă sută de ani. Moare Saharov – cred că cel mai important om sovietic de după război. Altceva decît Soljenîţîn, altceva decît Pasternak. Continui să pierd la belotă, la bridge. Perioadă grea şi aici.

Ce-i scriu lui Roger la sfîrşit de an? (notă 2009: adică pentru *România literară.* Roger Cîmpeanu făcea pe 15.11.89, 80 de ani. Era cel mai bun dintre noi, proletarii literaţi.)

16 dec.: Fata lui Reznicek semnează ceva rău pentru regimul nostru dietetic. Există o singură fată a lui Faulkner. Jill. Care nu are de declarat decît că tata nu era alcoolic, doar bea. Copiii nu erau lăsaţi să se joace cu ea. El a mai avut o fetiţă: Alabama. A murit la zece zile după naştere. El i-a dus singur sicriul la cimitir. Cel mai insolit bucureştean, Traian Şelmaru: la fel de entuziasmat şi de Gatsby, şi de Nick!

17 dec.: Un director de la Agerpres: „Noi nu sîntem izolaţi, ci doar ne delimităm“. Ai vîrsta curiozităţii tale. Berberova, la Leningrad, după 67 de ani de exil: „Lăsaţi-mă cu cimitirele şi monumentele voastre, mă interesează oamenii“. Balenele feresc scafandrii, Cousteau e întrebat: „Te poţi ataşa de o balenă ca de un cîine?“. „E mai puţin practic!“ „Gata, taci! Sînt scîrbit şi obosit!“ – i-ar fi spus „Gatsby“ în Parlament unuia care-l critica „de la stînga“. Cel mai vechi şi mai blînd terorist: *Dieu le père.*

(urmarea în numărul viitor)

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Sighişoara

Contextul: am fost într-o excursie cu elevi de clasa a VII-a. Colegi ai băiatului meu Luca. Nu m-am amestecat cu ei, nu am făcut pe deşteptul, nici pe *cool*-ul. Singurele frînturi de conversaţie şi ciocnire între generaţii au fost la dus, spre Sighişoara. Adulţii vorbeau de Revoluţie-evenimentele 13-15 iunie. Copiii trăiau pe PSP tot soiul de evenimente sîngeroase. Cuvîntul lor de ordine fiind: „N-am mai deschis o carte de o lună. Sînt un copil normal“. Spun toate astea ca să se ştie că nu mi-am făcut de cap în ale mîncărurilor şi băuturilor, că impresiile de călătorie au fost cele de traseu de şcoală, fără abatere de la program.

Popasul a fost la Braşov. După vizită la prima şcoală românească din Şchei, îmbisericirea la Cea Neagră – Turnul Negru şi Turnul Alb, ne-am despărţit forţele. Adulţii la Gustări, elevii la KFC. Bilete de vizitare 4-5 lei+22 cotletul meu săsesc. Modest la Gustări ca gust-mobilier.

Cazare, mîncare şi băutură: nu mergeţi la hotel Rex. Cazarea e de baracă. Frig în camere, mobilier decalibrat. Apă caldă e. Mîncarea-băutura n-o pot clasifica. Motivul este că, fiind în excursie cu elevi de clasa a VIII-a, s-a adoptat meniu neutru, fără delicatese. Piept pui + salată varză + supă tăiţei. Dimineaţa, bufet deschis: omletă, iaurt, lapte, cereale, mezeluri, cîrnaţi, suc. Total 220 lei.

Sighişoara-Scorţişoara. Mediu: medieval. Turtă dulce. Ceea ce a fost a fost, ceea ce a fost este. S-a conservat un întreg orăşel. Are farmec. Să te pierzi pe străduţe. Să bei o ciocolată caldă şi un şerbet la Caffe Turnul Cositorarilor. Să urci la Biserica din Deal. Să urci în Turnul cu ceas. Nu, te nemureşti fericindu-te. Chiar e cu ritual. Să asculţi orologiul bătînd ora exactă şi toboşarul povestind istoria şi spunînd pilde ca aceasta: „Vorbele bune nu strică dinţii“. (Din oră-n oră, un toboşar şi-un gardian prezintă ora exactă. Toboşarul bate ceasul în ritmul orologiului cel mare, apoi salută, împreună cu gardianul, vizitatorii. În zeci de limbi ale pămîntului.)

Ehe, dar în cetate mai avem nişte fiinţe. Figurinele ceasului. Lemn de tei, 80 de centimetri. Fiecare simbolizează zilele şi planetele. Figurate după Pantheonul greco-roman. Deasupra figurinelor, simboluri ale metalelor.

Crucea – soarele, activitate; semicercul – luna, pasivitate, duminica-aur-femeie cu coroana; Luni – luna, zeiţa vînătorii, argint; Marţi – Marte, Berbec, fier; Miercuri – Mercur, comerţ, mercur; Joi – Jupiter, fulger, cositor; Vineri-Venus, frumuseţe, cupru; Sîmbătă – Saturn, festivitate, plumb.

Luptele le simţi în Muzeul armelor. Acolo ai tot ce ascuţimea inimii tale vrea: pumnal-iatagan-orgă-morţii-sceptru-pericol! Bate clopotul mare al bisericii din cetate! Sighişorenii fug la ziduri. La tunuri, băieţi! Femeile pregătesc apa – paturile umede pentru stîrpirea incendiilor – smoala de turnat în capul vrăjmaşilor. Bate clopotul, breslele-s pregătite, dar tot ruga la Dumnezeu se aude-n suflet mai tare ca ghiuleaua. Călăul e însă cel mai ocupat. Taie capete fără oprire: dezertori, duşmani, hoţi, cerşetori, răi. Spadă-archebuză-pieptar-floretă-săculeţe pentru pulbere-armuri-platoşe-scuturi ghimpi contra cavalerilor – colaci de sfoară pentru incendii – după secolul al XVIII-lea, doar săbii de paradă – toate astea devin expoziţie.

Acum, 9 turnuri şi 3 bastioane. Un orăşel bine păstrat.

Ratingul pentru Sighişoara: mîncare un pic. Servirea din bolul de supă şi ţuica din ţoi, simpatic la hotel Sighişoara (doar pentru adulţi!), atmosferă *o endorfină*, somn cazare zero, peisaj care te încîntă *o endorfină,* dorinţa de a reveni *o endorfină*.

În final, muzica cu o mireasă ce vrea să fie pitic cred că se poate auzi, femeie îmbrăcată în mireasă pe treptele Bisericii din Deal.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

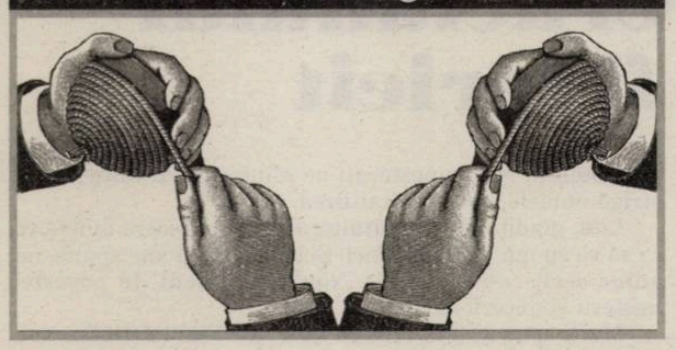

Ţara merge într-o direcţie bună

– cine e de vină? –

Cei 20 de ani rotunzi de la 1989 lasă în urmă un val de texte cu rememorări şi socoteli. Ideea generală e că ne e bine, că Europa de Est e de nerecunoscut, că am bifat cam tot ce puteam visa că vom bifa în urmă cu 20 de ani, dar că totuşi Estul rămîne un spaţiu al nemulţumirii. Un soi de nostalgie se simte la nivel social, nu după comunism ca sistem real, cît pentru un anume stil de viaţă mai stabil, mai egalitar, mai lipsit de frustrări, cel puţin pentru unii.

Desigur, e înviorător să auzi o părere ca aceea a lui Adam Michnik, despre care *The Wall Street Journal* a scris un articol în noiembrie (*„From Solidarity to Democracy – A Polish dissident reflects on the liberation of Eastern Europe 20 years later"*). Obişnuit cu estici frustraţi, ziaristul e uimit cînd Michnik zice fără să clipească: „Fantastic! Fantastic! Polonia nu a avut aşa 20 de ani nici în ultimii 400, 300 de ani. Sîntem de partea Occidentului. Sîntem suverani. Avem toate drepturile civile posibile. Alegeri democratice. Graniţe deschise. Fără cenzură. E o schimbare fantastică". Cînd i se spune că nu toţi polonezii simt că trăiesc în cele mai bune vremuri ale lor, Michnik revine la teoria sa despre „democraţia gri" – nu poţi s-o iubeşti, şi oamenii nu se pot ataşa sentimental de ea, dar e mai bună decît tot ce am avut. Şi, în definitiv, „sîntem o ţară normală, cu probleme normale, corupţie normală, scandaluri normale". Apoi avertizează că nu trebuie să luăm aceste lucruri ca pe ceva dat, pentru că, la est de Est, Rusia pică înapoi în autoritarism, mare parte din spaţiul fost sovietic la fel, iar cei care au apucat să facă saltul în UE rămîn de partea bună după acest recul. Acesta este Michnik. Cum ziceam şi săptămîna trecută, cred cu tărie (şi nu bazat pe exit-poll-uri) că ideea asta ni se aplică şi nouă: niciodată în istoria României, nici măcar în interbelic, atît de mulţi români nu au avut atît de multe posibilităţi. Şi totuşi, ţara merge într-o direcţie greşită, zice celebra întrebare din sondaje. Şi a mers într-o direcţie greşită, după sondaje, în toţi aceşti 20 de ani.

Evident, întrebarea respectivă măsoară aşteptările personale ale oamenilor. Şi fapt este că est-europenii care au simţit că ei personal pierd din tranziţie au fost mai mulţi decît est-europenii care s-au considerat cîştigători. Şi asta pare a fi valabil de la cei mai norocoşi est-europeni pînă la cei mai bătuţi de soartă. Un articol apărut în numărul din octombrie al revistei *Prospect* (*„Twenty years in the making"*) analizează fosta Germanie de Est şi trage concluzia că „starea de spirit este deseori mai proastă decît realitatea". Exemplele aduse sînt uimitoare şi te fac să te întrebi: dacă nici est-germanii, inundaţi cu mii de miliarde de mărci dinspre vestul ţării, nu sînt mulţumiţi, atunci cum ar fi putut arăta, la modul teoretic, o tranziţie care să-şi fi mulţumit subiecţii într-o majoritate măcar confortabilă? Să fie în natura umană faptul că orice perioadă de schimbări dramatice nemulţumeşte mai mult decît mulţumeşte? Să fie pentru că beneficiile se consumă în linişte, în timp ce nemulţumirile se exhibă public?

Oricum, nu e de mirare că în ţara europeană cel mai dur lovită de căderea economică de după 1989, 43% dintre cetăţeni ar vota pentru reîntoarcerea în URSS, dacă ar fi mîine un referendum pe această temă, iar 16% sînt indecişi. E vorba despre Republica Moldova, iar datele vin din barometrul IPP de luna trecută. 56% dintre moldoveni spun că nivelul lor de trai era mai bun pe vremea URSS (31% dintre cei sub 29 de ani şi 72% dintre cei peste 60 de ani). Tot ceva peste 50% spun că era mai bine în privinţa condiţiilor de locuit, învăţămîntului, siguranţei publice. Iar cînd vine vorba de locuri de muncă, creşte la 68%, chiar şi 48% din tineri crezînd că era mai bine în URSS în ce priveşte joburile. Totuşi, doar 23% cred că era mai bine în ce priveşte accesul la informaţii şi 36% în privinţa respectării drepturilor omului. Asta arată că nostalgia nu e iraţională, ci profund ancorată în experienţa personală: URSS îţi dădea casă, dar te priva de libertăţi. Un deal bun pentru o mulţime de oameni.

De unde şi viziunea dramatic diferită asupra tranziţiei la nivel de elită şi la nivel de om simplu. Elitele au beneficiat de libertăţi pentru că ele le doreau, omul simplu s-a trezit cu libertăţi după care nu se omora oricum, dar a primit alte lovituri în schimb. Şi ca să pună capac la toate, criza economică a întrerupt anii de creştere de după 2000, cînd beneficiile materiale ale capitalismului începeau să se distribuie în jos pe scara socială prin accesul uşor la credite (nu îţi mai dă statul casă, dar o poţi cumpăra pe datorie, şi rămîi şi cu dreptul de călătorie, cu libertăţile – un deal bun pentru altă mulţime de oameni).

Teoria rupturii dintre elite şi mase în tranziţie nu e nouă, dar a fost dusă spre noi consecinţe de Ivan Krastev, într-un text recent. Omul e un provocator prin excelenţă, predică paradoxul şi punerea pe gînduri. Ultima sa provocare este un text apărut tot în *Prospect* numit „Răzbunarea zarzavagiului".

Zarzavagiul lui Krastev este acelaşi dat exemplu de Havel în „Puterea celor fără de putere" ca simbol al omului simplu care s-a săturat de comunism. Krastev ne îndeamnă la un exerciţiu de imaginaţie: ce s-a întîmplat cu zarzavagiul în tranziţie? Poate şi-a privatizat aprozarul, ceea ce l-a propulsat într-o clasă de mijloc firavă, cu servicii sociale subdezvoltate. Sau, mai probabil, şeful lui a privatizat aprozarul, iar el a rămas pe drumuri. Probabil băiatul lui munceşte în Vest, în timp ce nepoţii primesc educaţie de slabă calitate, iar vreun vecin s-a îmbogăţit dubios, ceea ce îl enervează constant. Dar, mai ales, zarzavagiul a pierdut statut social. Înainte, în egalitarismul forţat al comunismului, elitele depindeau de el, cum şi el depindea de ele. Totul se rezolva prin pile şi relaţii, iar zarzavagiul avea ceva de oferit. Totul era personalizat şi toţi simţeau că fac parte din acelaşi rahat (Krastev nu foloseşte expresii din astea, reinterpretez eu). Acum, elitele nu mai au nevoie de zarzavagiu, doar la vot, iar votul e o chestiune depersonalizată. Banii au înlocuit relaţiile, supermarketurile – aprozarele, zarzavagiul nu vede afacerişti şi politicieni decît la televizor, pentru că altfel stau în vilele lor, în maşinile lor, segregarea socială e acum vizibilă, tangibilă, dureroasă, frustrantă. Şi pe cine dă vina? Pe elite (înţelese nu metafizic, ca în România, ci pur şi simplu, cei care conduc politica, afacerile, instituţiile etc). Tranziţia în sine – spune Krastev – a fost un succes pentru că a făcut ce a promis că face: ne-a dus de la capitalism la democraţie şi piaţă. Doar că în democraţie şi piaţă, nu avem alte obligaţii în afară de cele pe care le asumăm. Mai rău, noile elite au „creiere de bancheri, maniere de chelneri şi visuri de adolescenţi". Le lipseşte simţul social al responsabilităţii, reţinerea aristocratică a elitelor dezvoltate în timp, nu ştiu să nu epateze (tocmai m-am întors de la Kiev, unde am văzut o societate bazată nu pe bani, ci pe etalarea lor). E uşor să-i urăşti. E uşor să crezi că societatea e nedreaptă pentru că ăia s-au ajuns, şi tu nu. Dar asta a fost prima etapă, tranziţia. Acum s-a terminat. Iar zarzavagiul are noi motive de nemulţumire. Şi aici Krastev păşeşte dincolo de linia provocării intelectuale, spre speculaţie pură ca un fault în careu: zarzavagiul e un *loser* şi de asta urăşte elita. Terminarea tranziţiei a dus la instalarea meritocraţiei. Noile generaţii din Est nu se mai bazează pe rapt de la stat şi pe relaţii, ca să facă bani sau ca să conducă. Ne normalizăm: a şti engleza şi a studia afară e cel mai bun indicator că vei avea venituri peste medie. Investiţia în educaţie e cea mai bună investiţie: firmele, instituţiile şi chiar politica sînt pline de aceşti noi meritocraţi. Ca şi elita de la începutul tranziţiei, nu consideră că au vreo datorie socială, sînt aroganţi, convinşi de propriul merit natural. Iar zarzavagiul nostru are acum două opţiuni: să admită că pur şi simplu e un *loser* sau să urască sistemul, elita, să fie frustrat. Nu vă enervaţi, doar vă ziceam ce zice Krastev.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

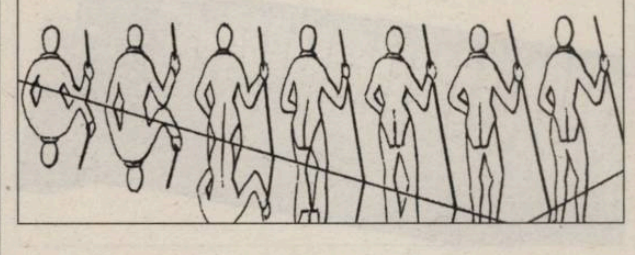

„Senzaţii tari" de sezon

Odată ce depăşeşte sindromul „Fetiţa cu chibriturI" (despre care am vorbit în articolul precedent), consumatorul mediu al industriei neaoşe de Crăciun nu poate scăpa de „senzaţiile tari" – şi insistente – ale oraşului. De pildă, concertul lui Ştefan Bănică jr., extra-vizibil prin centru, precum şi pe Internet. Întrebînd, la multele casierii, unde se vînd bilete pentru acesta, mi s-a spus că sînt epuizate, cu destule zile înainte... De mulţi ani îmi tot propun să ajung la unul dintre concertele lui Bănică jr. de Crăciun: măcar ca să aflu de ce, de vreo opt ani, acestea continuă să facă săli pline. Şi să se încadreze în fenomenele culturii populare autohtone.

De data asta (2009) am ajuns la concert şi am găsit o explicaţie succesului său: acesta oferă spectatorilor, într-un mod profesionist, ceea ce majoritatea lor îşi doresc de Crăciun. Şi anume: melodii aparţinînd unui gen uşor de ascultat şi care nu se perimează – *rock'n roll*-ul, într-o variantă să-i spunem clasică, neinovativă; cîntate *live* (astfel încît auditoriul să nu se simtă păcălit...); texte nici prea-prea, nici foarte-foarte, fără vulgarităţi ori filozoficale abisale inutile...; o trupă numeroasă de dansatori şi dansatoare bine sincronizaţi, cu prezenţe şi costume adecvate „spiritului" şi momentului; efecte speciale, de sezon, gen artificii, lumini şi ninsori; un constant dialog cu spectatorii, care reacţionează fericiţi că au fost băgaţi în seamă... Concertul mi-a adus aminte de ce mi-a spus, cu cîţiva ani în urmă, regretata noastră colegă Magdalena Boiangiu pe cînd mă pregăteam pentru un dosar tematic despre clasa mijlocie: Ştefan Bănică jr. ar fi recomandabil pentru un interviu la această temă – publicul pe care reuşeşte să-l adune la Sala Palatului reprezintă o mostră a acestei categorii sociale încă în formare, la noi...

De la concertul de Crăciun la „Ciocanul" din Parcul Unirii e ceva drum: dar şi acesta din urmă se integrează în senzaţiile tari de Crăciun (deşi se adresează unei alte categorii de public, biletul fiind doar 10 lei, în timp ce la concert – în jur de 100...). „Ciocanul" este, de fapt, alcătuit din două ciocane: două cabine închise în care încap vreo zece oameni, care se ridică în aer cu rîndul, echilibrîndu-se reciproc. În ciuda gratiilor cu care sînt securizate cabinele „ciocanului", care îi conferă un *look* destul de fioros, adolescenţii se înghesuie la el. Mai puţini sînt cei care încearcă *Power Surge*-ul, un carusel ce, aparent, aduce cu clasicele caracatiţe din copilăria mea; de fapt, e un nou „utilaj", ale cărui scaune se rotesc de 12 ori pe minut...

În Galaţi, la *Iluzionist-shop*, magazin situat pitoresc într-o zonă pietonală a oraşului, poţi obţine alt tip de „senzaţii tari": trucuri magice – „Arătaţi o sferă de mărimea unei bile de ping-pong. Din interiorul ei vine o lumină stranie. O aşezaţi în palma dvs. şi, ca prin minune, începe să leviteze. Se mişcă de parcă ar fi vie. La o comandă bila pleacă din mîna dvs., vă înconjoară de jur împrejur şi se aşază apoi cuminte înapoi în palmă. Încă o comandă şi bila pleacă singură din palmă în buzunarul dvs.!". Aceasta este *Amazing Life Flite New Millennium Edition*, unul dintre produsele spectaculoase ale magazinului. Există altele şi mai simple – precum cărţile de joc, sursă de trucuri inepuizabile, cartea (de uitat la poze) care se colorează la un pocnet din palme sau portofelul ce ia foc cînd îl deschizi, şi apoi scoţi banii din el, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Ultima „senzaţie tare" întîlnită, la prima mînă, în perioada de Sărbători este filmul *2012* (Ronald Emmerich, 2009), despre sfîrşitul lumii, conform profeţiilor mayaşe... Concluzia filmului este însă una optimistă: dacă eşti perseverent, moral, cu urechile ciulite şi gata să lupţi pînă-n pînzele albe pentru supravieţuirea familiei tale, ai şanse să scapi cu viaţă, chiar dacă nu eşti VIP...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

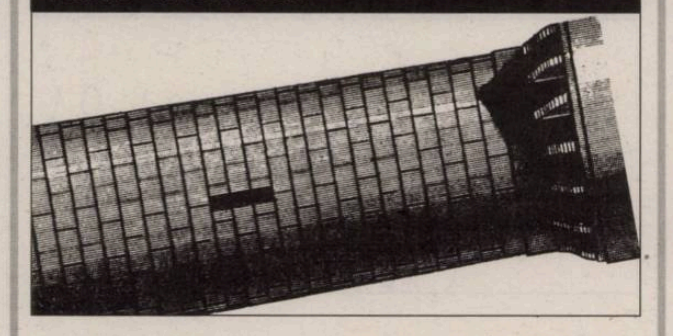

La sfîrşit de an

Slavă Domnului, alegerile prezidenţiale au trecut. O campanie electorală unanim taxată drept iraţională lasă acum locul Crăciunului, zăpezilor şi speranţei că 2010 va fi un an mai respirabil. Presupun că toată lumea revendică finalmente o pauză, un armistiţiu, o perioadă în care pacea sufletească să redevină posibilă. Pentru că nimeni nu poate supravieţui la nesfîrşit într-un torent coroziv de ură. Am arătat, din păcate, cît de uşor ne lăsăm cuprinşi de pasiuni complet lipsite de discernămînt. Foarte puţini actori politici – şi cam tot atîtea publicaţii, printre care cea de faţă – au demonstrat voinţa de a privi lucrurile de la o minimă distanţă. E de altfel singurul mod în care cineva obţine proporţia reală a lucrurilor, evitînd deopotrivă confuzia şi ridicolul. De cîteva luni, infantilismul şi trivialitatea s-au cuplat, neaşteptat, pentru a generaliza o atmosferă toxică – de care orice om încă normal (ca să zic aşa) se va fi săturat. De îndată ce judeci cu mintea limpede urgenţele reale ale României atacate de efectele crizei economice, realizezi că preţul acestor digresiuni isterice e prostesc. Obscen. Absurd – şi puteţi continua.

Cel mai dureros mi se pare, aici şi acum, elanul nostru spre urîţirea colectivă. Am asistat la toate excesele, schimbările de atitudine, am luat act *(volens nolens)* de toate distorsiunile şi mistificările imaginabile. Trădări, scindări, ezoterism de anticariat provincial, supoziţii aberante, acuzaţii enorme şi mai ales un bizar autism naţional – de parcă am fi singuri pe lume – şi-au lăsat urmele asupra comunităţii din care facem parte. Ştiu că mulţi oameni cu capul pe umeri au contemplat această patetică luptă de mahala din perspectiva lui Nenea Iancu. Ştiu însă şi că mulţi compatrioţi, prea naivi, prea sensibili sau lipsiţi de informaţii alternative, au intrat de-a valma în această mlaştină politico-mediatică din care le va fi greu să iasă prea curînd.

La 1 ianuarie 2007 mă găseam la Sibiu, alături de mult hulitul (la televiziuni) Traian Băsescu şi de mult lăudatul primar Johannis, pentru a celebra – cu toată suflarea acelui splendid oraş – intrarea României în Uniunea Europeană. Am fost atunci sigur că va începe un nou ciclu istoric şi că valoarea, bunul-simţ, decenţa convieţuirii – şi poate chiar demonetizatul „sentiment naţional“ – vor cîştiga teren. Îmi păstrez respectiva convingere, în pofida spectacolului jenant la care am fost obligaţi să asistăm. Nu mizez pe opoziţia maurrasiană dintre *ţara reală* şi cea *(i)legală*... Îmi ajunge, bunăoară, propria experienţă cu sutele de studenţi şi doctoranzi români întîlniţi în Franţa: lucizi, activi, dornici să-şi păstreze libertatea şi integritatea lăuntrică. Nu se poate ca ei să nu ocupe, pînă la urmă, locul meritat: în mari companii şi bănci, în cercetare, în afaceri *şi* în politică.

OK, formula cu „tinerii rămîn singura speranţă“ – şi pandantul ei: „nu sînt, de vreme ce au preluat viciile celor batrîni“ – e mai curînd retorică. Nici una nu e pe deplin adevărată: nu toţi tinerii, ci doar cei mai buni, vor impune reformele pe care tranziţia (şi nomenclatura ei) le-a amînat atîta vreme. Ceilalţi, deja stricaţi de cutumele Fanarului postcomunist, se vor opune, alături de contramodelele lor aparent dominante... Să nu credem că globalizarea, anarhia relativă de după Războiul Rece, „sfîrşitul istoriei“, „moartea ideologiilor“ – şi alte teme din agenda postmodenismului sînt singurele vinovate de fundătura în care am intrat. Nu sînt. Aşa cum am scris adesea, cred că nu poţi intra *direct* în postmodernitate, chiar dacă arzi etapele sub impulsul unei rupturi revoluţionare. Ceea ce avem deocamdată e o modernizare fără modernitate. Ceea ce vom avea nu depinde decît de noi.

Din motive personale, îmi iau rămas bun de la cititorii acestei rubrici probabil prea „vechi“, chiar şi pentru *Dilema veche*. Sper să-i regăsesc de îndată ce voi putea. Le urez un Crăciun fericit şi le mulţumesc pentru fidelitate, asigurîndu-i că le rămîn aproape.

Ioan Petru CULIANU

Ce-i lipseşte Crăciunului pentru a fi fericit

Ioan Petru Culianu a fost colaborator al redacţiei române a BBC. Era o onoare şi o plăcere să conlucrezi cu el. Sclipitor, concis (ca în seria sa despre principalele religii ale lumii), receptiv la sugestii, lipsit de orgolii, avea statura adevăratului cărturar care se poate adresa cu aceeaşi uşurinţă atît celor de specialitate cît şi unui public larg.

La sfîrşitul lui noiembrie 1989 l-am rugat să scrie un text potrivit pentru difuzare în perioada Crăciunului. Istoria se pusese în mişcare şi trăiam zile de mare încărcătură emoţională. Comuniştii făcuseră un pas înapoi în Ungaria, Walesa era preşedinte în Polonia, zidul Berlinului căzuse, în Cehoslovacia începuse Revoluţia de catifea, iar Gorbaciov îngropase doctrina Brejnev.

Ioan Petru Culianu ne-a trimis un text critic la adresa ierarhiei ortodoxe pe care o considera prea obedientă faţă de regim, dar, în plus, care – pornind de la mesajul naşterii Mîntuitorului – chema la revoluţie. BBC nu putea difuza un apel; misiunea noastră era de a reflecta, nu de a încerca să influenţăm situaţia. Oricît aş fi dorit ca regimul să se prăbuşească (ştiam deja ce se întîmpla la Timişoara), i-am explicat lui Ioan Petru Culianu de ce nu putem difuza chemarea lui. A acceptat cu aceeaşi seninătate şi eleganţă cu care a tratat redacţia română a BBC întotdeauna. (**Cristian Mititelu**)

(Textul nedifuzat în 1989 a fost păstrat, iar fostul director al secţiei române a BBC Cristian Mititelu ni l-a oferit spre publicare la aniversarea a 20 de ani de la Revoluţie – ***n.red.***)

Printre îmbucături, atît cît vă mai îngăduie sărăcia şi... relaţiile, v-aţi gîndit vreodată, oameni buni, ce sărbătoriţi în Noaptea Ajunului?

Vreunul dintre dvs. va răspunde: sărbătorim naşterea Mîntuitorului.

Dar cine este acest Mîntuitor şi mai ales, pe cine a mîntuit el şi de ce anume a mîntuit?

Căci pe dvs., se pare, nimeni nu v-a mîntuit de nimic:
nici de moarte
nici de boală
nici de viaţa rea pe care o duceţi
nici de minciuna şi gealaţii regimului
nici de coada de noapte pentru o labă de pui
nici de nebunia Dictatorului cu zilele numărate
nici de uneltele lui netrebnice
nici de Securitate
nici de partid
nici de foame
nici de neputinţă
nici de dorinţa de a adormi şi de a nu vă mai scula într-o ţară din lumea a patra, lumea nebunilor, unde domneşte cea mai cumplită sărăcie, într-o ţară unde haosul şi epidemia stau cu schimbul la pîndă.

Cum nimeni nu v-a mîntuit de toate astea şi de multe altele, poate şi mai rele – legi strîmbe şi funcţionari haini – oare ce aveţi de sărbătorit? Cui aveţi a-i mulţumi?

Oameni buni, treziţi-vă! Nu aveţi nimic de sărbătorit, nu aveţi a mulţumi nimănui. Trăiţi unul dintre cele mai nefericite Crăciunuri din istorie; totul îi lipseşte pentru a fi fericit. Mîntuitorul, cine ştie din ce pricină, pe voi v-a uitat de tot.

Auzind aceste cuvinte, cel mai mult vor plesni din mîini dascălii de biserică. Blasfemie, vor striga ei, omul acesta încurcă lucrurile, împărăţia noastră nu-i aici, ci dincolo! Lipsurile sînt o dulce încercare din partea lui Dumnezeu! Dar între timp, ca dintotdeauna, dascălii îşi vor număra oile slabe şi vor mulţumi împăratului Ceauşescu pentru puterea lor crescîndă în rîndurile unui popor dezorientat, păcălit, asuprit.

Spuneţi-le dascălilor: dacă împărăţia voastră nu-i de aici, atunci duceţi-vă dincolo, căci aici nu avem nevoie de voi. Avem nevoie de oameni încercaţi ca să îndrepte ce-i strîmb şi să mîntuie cu adevărat ţara de năpastă şi nenoroc.

Oameni buni, ce învăţăminte aveţi de tras din naşterea Mîntuitorului care nu v-a mîntuit cu nimic?

Unii spun că el se naşte mereu, în noaptea Ajunului, în tăcerea şi taina sufletului fiecăruia dintre voi, ca o rază de lumină. Dacă nu încercaţi această zămislire lăuntrică, degeaba vă mai duceţi la biserică, căci Biserica în vremuri de restrişte s-a arătat a nu fi nimic mai mult decît curva Babilonului. Nu-l amestecaţi pe Mîntuitor cu Biserica ce-i strigă numele, dar i-a uitat firea.

Iată, gîndiţi-vă că Mîntuitorul vine la fiecare dintre voi ca să vă spună lucruri adînci. Şi oare ce vă poate spune mai adînc decît ce-i înscris în Noul Testament, în povestea naşterii şi ducerii sale?

Mulţi spun şi unii cred că aş fi fost Fiul lui Dumnezeu, vă va spune Mîntuitorul. Am spus oamenilor la timpul meu să nu sufere strîmbătăţile şi asuprirea. În ţara mea, pe vremea aceea, asupritorul era străin, dar în ţara voastră asupritorii vin dintre voi. Odată şi odată au fost oamenii cei mai necioplţi din cîţi erau; acum i-au necioplit pe toţi şi-au luat-o brambura. Eu vin să vă spun: sculaţi-vă împotriva asupritorului aşa cum m-am sculat eu, căci fiecare zi de nedreptate e un păcat ce apasă asupra voastră. Căci cugetul vostru e încărcat de minciună cu fiecare ceas pe care-l lăsaţi să treacă fără a face nimic, tolerînd răutatea şi ticăloşia celor ce vă conduc.

Puternicii zilei m-au adus în faţa lor, m-au bătut, m-au scuipat şi m-au răstignit. Mi-au frînt trupul, dar nu şi puterea. În clipele de încercare pe care le-am trăit spînzurînd pe cruce, am fost ispitit să-l chem în ajutor pe Dumnezeu ca să mă mîntuie. Dar am înţeles că nu avea să se arate nici o minune, ca să-mi fie de învăţătură. Căci iată ce vin să vă spun în fiecare Noapte de Ajun în taina sufletului fiecăruia: dacă vreţi să vă mîntuiţi de rele, nu aşteptaţi minuni; mîntuiţi-vă singuri.

Dar povestea mea mai are şi altă învăţătură: iată, eu am fost răstignit, dar mesajul meu n-a pierit. Iată, eu am acceptat să sufăr şi să mor fără să mă înclin în faţa asupritorilor, şi martiriul meu a dus la întemeierea celei mai puternice religii din lume, la întemeierea unui Stat mai puternic ca orice alte State.

Dacă vă ascundeţi capetele în nisip, veţi pierde traiul anapoda pe care-l duceţi. Treziţi-vă şi acceptaţi suferinţa pentru adevăr, aşa cum am primit-o şi eu la vremea mea. Priviţi la fraţii voştri, creştini şi necreştini, de peste Prut, care îşi dau acum viaţa pentru biruinţa dreptăţii, deşi în imperiul lor au parte de mult mai multă dreptate decît voi în ţărişoara voastră blestemată.

Aveţi nevoie de teologia răfuielii, de teologia mîniei, de teologia acţiunii imediate, şi nu de teologia răbdării...

Treziţi-vă, oameni buni, căci mîntuirea voastră are nevoie de voi!

De acest Crăciun nefericit, voi, toţi românii care trăiţi în lipsuri şi mizerie, sărbătoriţi tulburarea pe care v-o prilejuiesc vorbele Mîntuitorului ce se naşte în misterul sufletului fiecăruia dintre voi:

Mîntuiţi-vă singuri, căci altfel nimeni nu vă va mîntui din răstignirea voastră!

Cel mai puţin vor înţelege vorbele Mîntuitorului aceia care-şi pleacă urechea la doctrina osificată a unei Biserici care trăieşte în lumea ei de dincolo. Căci în acea doctrină orice nouă teologie sună rău. Teologia în care Mîntuitorul vine să vă spună: suferiţi ca să vă mîntuiţi, se mai numeşte teologia eliberării. Ea nu are curs într-o lume normală, unde există legi şi bunăstare economică, ci mai ales în lumea a treia, unde sărăcia şi asuprirea sînt un factor constant. Acum, că România a depăşit în mizerie ţările lumii a treia, acum că Nairobi sau Cairo par locuri cereşti în comparaţie cu Bucureştiul, aveţi nevoie de o teologie şi mai aspră decît teologia eliberării. Aveţi nevoie de teologia răfuielii, de teologia mîniei, de teologia acţiunii imediate, şi nu de teologia răbdării pe care de secole v-o propovăduieşte o Biserică nătîngă.

Mîntuitorul, dragi prieteni, nu e o icoană răstignită pe zidul unei clădiri cu miros de tămîie şi feţe cucernice. El e o realitate ce se naşte din durerea sufletului fiecăruia. Închideţi ochii în Noaptea Crăciunului şi vegheaţi această naştere.

Nu contează ce mîncaţi, ori ce nu mîncaţi: asta să vă fie egal. Ba chiar de nu mîncaţi nimic, veţi simţi mai adînc răscolirea foamei. Ce contează e să auziţi în voi înşivă misterul naşterii Mîntuitorului. Să auziţi în voi înşivă, clar şi răspicat, ce are să vă spună:

Eu am venit să dau glas nefericirii voastre şi să-i pun capăt deîndată ce veţi înţelege că dorinţele voastre nu se vor realiza decît atunci cînd fiecare dintre voi se va mîntui pe sine, şi astfel cu toţii veţi mîntui ţara voastră de blestemul minciunii. Sculaţi-vă oameni buni, nu în aşteptarea, ci întru împlinirea unui Crăciun fericit!

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

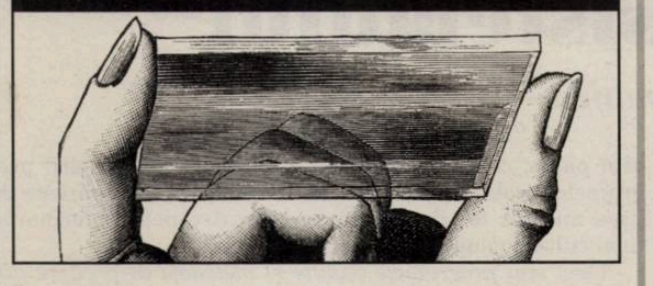

Prin ochelari cu lentile roz

Vine Crăciunul şi, pătruns şi eu, alături de toată suflarea, de spiritul Sărbătorilor, mi-am zis că, măcar acum, trebuie să fiu conciliant, amabil, pozitiv. Dacă am scris pînă şi lemnoşenia cu „pătrunsul" înseamnă că sînt pe drumul cel bun. În această perioadă binecuvîntată a anului, îmi propun să fiu un mieluşel candid, care să behăie admirativ la toate realităţile înconjurătoare. Destul că tot anul strîmb din nas la feluri lucruri, e cazul să mai şi văd viaţa prin ochelari cu lentile roz.

De exemplu, mă voi uita cu evlavie la emisiunea în care Robert Turcescu îl va invita, ca de fiecare dată în preajma Sfintelor Sărbători, pe profetul neamului, Dan Puric, să ne împărtăşească din lumina lui de om îmbunătăţit. Îmi voi nota cuminte toate ţuţismele lui de operetă, voi considera că fibra poporului român e nuntită cu Duhul Sfînt, voi fi vigilent la conspiraţiile pe care cei străini de neam şi patrie le urzesc împotriva ţărişoarei şi, din simpatie subită, voi căuta în garderobă o cămaşă verde.

Dar voi fi democratic, şi-mi voi depune admiraţia la picioarele tuturor primadonelor acestui popor. Aşa că mă voi îndrăgosti pentru scurt timp, cît ţin Sărbătorile, de Mihai Gâdea, de Valentin Stan şi de Mircea Badea. Voi vorbi cu Moş Crăciun ca tuturor să le aducă o icoană cu chipul lui Dan Voiculescu, în faţa căreia fiecare să se reculeagă înainte de emisiune. În plus, lui Mihai Gâdea îl voi ruga pe Moşul să-i dea un gel de păr şi un strugurel de buze, iar lui Stan, postul de ministru de Externe, la care domnul cu laptop rîvneşte de multă vreme, considerîndu-se singurul demn de el. Pentru Mircea Badea, mă voi oferi eu însumi ca sac de box, să se simtă şi el o dată-n an bărbat; şi-i voi cumpăra Bruce Lee, *Opere complete*.

La emisiunea dlui Radu Moraru mă voi uita pur şi simplu – şi asta, cu siguranţă, este pentru el un cadou nesperat.

De asemenea, voi deveni un telespectator fidel al lui Tănase şi Dinescu şi promit că, măcar în zilele acestea binecuvîntate, nu mă voi mai gîndi niciodată la Lolek şi Bolek.

În cinstea dlui Grigore Leşe, rapsodul atît de drag intelectualilor bucolici, voi face o vizită la garderoba Operetei Române şi-mi voi închiria de acolo un costum folosit în spectacolul *Ana Lugojana*. Mă voi îmbrăca cu el şi, transformat astfel într-un om de bizuială, voi hori de unul singur într-o intersecţie bucureşteană, pentru a le arăta tuturor care sînt adevăratele valori ale neamului.

Pentru a-i face plăcere dlui Dan Diaconescu, voi trimite o groază de *sms*-uri suprataxate postului său, mă voi înscrie de mai multe ori la emisiunea *100% adevărat* şi mă voi lăsa prostit de fiecare dată, cu zîmbetul pe buze. Promit că, o dată pe zi, mă voi gîndi şi la soarta sărmanei Elodia.

Mă voi transforma chiar şi în fanul lui Ştefan Bănică Jr., voi urmări înregistrările tuturor ediţiilor emisiunii *Dansez pentru tine* de pînă acum, mă voi topi în faţa aerelor lui de super-macho-man şi voi dormi cu poza lui sub pernă... Şi cu poza variantei lui feminine, Andreea Marin, să nu se supere.

Tot aşa, jur că mă voi uita, măcar o dată, la emisiunea *Dănuţ SRL* şi mă voi îndrăgosti în taină şi de protagonistul ei, Dan Bittman. Voi ofta amarnic cînd voi auzi cum cîntă el gingle-ul acela, cu „Dănooooooţ serele", şi, în perioada aceasta, mi-l voi pune ringtone la telefon.

Şi, că veni vorba de TVR, voi adresa un gînd bun şi preşedintelui director general al acestei instituţii, Alexandru Sassu. Nu, spiritul de care voi fi pătruns nu mă va lăsa să spun ceva rău despre televiziunea pe care-o conduce şi nu voi aminti nici măcar în treacăt despre comandamentele politice în faţa cărora respectivul domn stă smirnă sau despre haosul şi delăsarea din această instituţie. Şi nu, TVR nu e „un colos cu picioare de lut", cum se spune, ci de-a dreptul un pitic cu picioare de oţel!

Tudor Călin ZAROJANU

Un calcul riguros

Un ziar din 14 decembrie 2009 pune pe prima pagină titlul apocaliptic cu litere de-o şchioapă: „Şomaj 36%". Fireşte, te arunci imediat să citeşti, să afli detalii despre un lucru atît de îngrozitor, fără precedent şi fără echivalent în lumea contemporană – decît, poate, în unele state din Africa, în care însă mă tem că nu se poate ţine nici o evidenţă statistică.

Cum le-a ieşit cifra? Aşezaţi-vă liniştiţi la locurile voastre (tot sîntem în decembrie): adunînd şomerii oficiali (7,5%) cu românii care „scapă" calculelor, adică nu apar nici ca angajaţi, nici ca şomeri, deşi fac parte din populaţia activă. Şi cine sînt aceştia? Conform ziarului, cei care *lucrează* la negru, cei care *lucrează* în agricultură şi cei care *lucrează* în străinătate. Deci 28,5% dintre români sînt *şomeri care lucrează* şi reprezintă – citez din supratitlu – o realitate „mai rea decît viscolul". Fireşte, „după un an de guvern Boc".

Reacţia cititorului internaut

De fiecare dată cînd dau peste o asemenea dumă, am grijă să intru pe zona de comentarii online a articolului. Niciodată n-am rămas dezamăgit. Cititorii nu sînt cei pe care mizează jurnaliştii care fac profesia de ruşine. În acest caz, un hîtru i-a asigurat pe autorii articolului (doi – că e nevoie de forţe serioase pentru aşa ceva!) că vor obţine Premiul Nobel pentru economie.

Cei cîţiva cunoscuţi cărora le-am semnalat aberaţia au reacţionat identic: „Uite de-aia se închide ziarul ăsta!". Nici o referire la dispariţia unui canal de presă şi la concedierea unor colegi nu are cum să-mi facă plăcere. Dar, măcar în parte, reacţia prietenilor mei este corectă.

Lupta din teren şi lupta din tribune

14 decembrie 2009 nu este o dată oarecare. E ziua în seara căreia Curtea Constituţională avea să respingă contestaţia privind rezultatul alegerilor, validîndu-l oficial şi punînd capăt unui proces care, dacă mai dura, avea bune şanse să-i aducă lui Traian Băsescu un avans mult mai substanţial decît cel iniţial.

Criza, amînarea celei de-a treia tranşe a FMI, cursul leu-euro ţinut cu greu în frîu de BNR, gripa porcină, premiera concediilor forţate fără plată, care a închis prematur şcolile şi – parţial – spitalele, sosirea iernii, sfîrşitul turului diviziei naţionale de fotbal, toate au pălit în faţa bătăliei pentru Cotroceni. O luptă care nu s-a purtat doar între candidaţi, nici doar între partide, ci şi între spectatori. Dacă tot am pomenit despre fotbal, a fost ca un caft între galerii, cu petarde, scandări obscene, scaune rupte şi brichete aruncate în teren.

Trădarea normelor elementare ale jurnalismului

Dar a fost mai mult decît atît. În luptă au intrat şi arbitrii. Adică jurnaliştii. Ceea ce nu se întîmplă nici măcar la un meci de fotbal. Mai ales că arbitrii intraţi la bătaie au folosit orice mijloace cu putinţă, de la faulturi şi simulări pînă la goluri marcate din ofsaid sau cu mîna. Iar deasupra tuturora, invenţia pură. Nu e nimic inedit ca presa să exagereze, să aibă parti-pris-uri, să „tragă" de un subiect etc. Dar e straniu să inventezi cu totul un subiect – fie pentru a încerca să vinzi articolul/emisiunea, fie pentru a sluji un stăpîn, fie şi una, şi alta.

Nu întîmplător am ales un articol *(main, à la une,* titlul principal al ediţiei) care nu avea decît o legătură indirectă cu politica, domeniul care a sufocat orice altă temă vreme de săptămîni. Este o probă a faptului că fenomenul trădării normelor elementare ale jurnalismului a devenit endemic. Nici nu mai e nevoie să fie vorba de o miză, de un nume, de un partid. Sînt ziarişti care au căpătat deprinderea şi reflexul de a inventa, de a minţi, de a scrie aiureli şi de a manipula chiar atunci cînd asta nu le aduce nimic, nici lor, nici stăpînilor lor.

Trecerea dintr-o barcă în alta

De regulă, însă, probabil le aduce. A fost fascinant – în sensul unei fascinaţii morbide – să urmăreşti modul în care o parte dintre „vocile" presei s-au sucit de trei ori într-o săptămînă. În noaptea turului II, exultau şi făceau mişto de numărătoarea paralelă a PD-L (în paranteză fie spus, nu există şi nu poate exista o numărătoare paralelă, ci doar o socoteală paralelă). După rezultatul oficial al BEC, au început să-l ia la mişto pe Geoană şi să-i lase pe pedelişti să vorbească (ceea ce pînă atunci nu se întîmpla). După contestarea alegerilor, şi-au adus aminte că totuşi PSD pare mai de viitor (şi sigur mai de trecut comun). În fine, după începutul renumărării voturilor nule, care treceau mai mult în contul lui Traian Băsescu, n-au mai aşteptat validarea Curţii Constituţionale şi şi-au întors din nou feţele zîmbitoare spre democraţi, ba chiar au trecut la dezvăluiri anti-PSD.

În acelaşi timp, năucitoare rămîn acuzaţiile de tabloidizare lansate de televiziunile tabloide. Lungi discuţii în care atît realizatorii cît şi invitaţii repetă la nesfîrşit: treaba cu casetele (sau cu atacul la persoană sau cu atacul la familie etc.) este absolut jegoasă, nici n-ar trebui să vorbim despre asta, dar, mă rog, dacă tot ne-am întîlnit, să vorbim totuşi, şi băgaţi şi caseta, că şi-aşa au dat-o toţi.

Năuciţi de „informaţiile" potrivit cărora „cercetătorii au descoperit că", „specialiştii susţin că" ori „în piaţă se ştie că", consumatorii de presă îşi pun mereu întrebarea cît pot să creadă din ceea ce se spune şi se scrie. Le pot oferi un răspuns ferm, care este rezultatul unui calcul riguros: 36%.

P.S. Declaraţia anului îi aparţine, dincolo de orice concurenţă, lui Mircea Geoană. Într-un interviu apărut în *Gândul* din 14 decembrie, el a spus: „În turul trei cîştig zdrobitor".

PUBLICITATE

„Un bun profesor poate remedia deficienţele sistemului“

– interviu cu Florica BANU, profesoară de matematică –

***Florica Banu** este unul dintre profesorii de matematică pentru care Şcoala Nr. 79 din Bucureşti (cu o lungă tradiţie de olimpici în spate) este renumită. Şi consilier superior la Centrul Naţional pentru Curriculum şi Evaluare în Învăţământul Preuniversitar (unde, în principal, răspunde de elaborarea subiectelor pentru examenele naţionale şi pentru examenul de titularizare a profesorilor). În plus, selectează subiecte pentru concursuri/olimpiade şcolare, este evaluator la olimpiada naţională de matematică din anul 1988; autoare de manuale şi culegeri de matematică* (Algebra pentru clasele V-VIII, Geometria pentru clasele V-VIII *etc.), precum şi a unei monografii* (Caius Iacob – Viaţa şi opera).

Prestigiul profesorului de matematică

Cum e să fii profesor, în România, astăzi?

Întocmai ca în orice altă profesie: uneori foarte bine, alteori foarte rău. Învăţământul nu se găseşte într-o seră, ci este integrat în societatea românească, contaminat cu toate viciile şi cu toate virtuţile acesteia.

Care este, după părerea dvs., statutul profesorului român în momentul actual?

Observ la mulţi dintre colegii mei că trăiesc cu dramatism conştiinţa acută a unei degradări a statutului de profesor. Faţă de situaţia din comunism, s-au ridicat multe alte profesii în ceea ce priveşte atît cîştigul financiar cît şi prestigiul social. Acest aparent dezechilibru al structurilor societăţii noastre este un fenomen normal, pentru că am ieşit din egalitarismul comunist. Nu avem altceva de făcut decît fie să ne împăcăm cu condiţia noastră, fie să luptăm pentru ameliorarea ei.

Dar al profesorului de matematică? Este acesta diferit de cel al altor profesori?

Trebuie să recunosc că în şcoala românească profesorul de matematică, poate alături de cel de limba şi literatura română, se bucură de un prestigiu aparte. Am impresia, nu ştiu cît este de adevărat, că prestigiul unei şcoli este dat de prestaţia acestora doi, în primul rînd.

Ce v-a determinat să deveniţi profesoară de matematică?

Matematica mi-a fost foarte la îndemînă. Nu prea simţeam efortul de a o învăţa. Elevă fiind, rezolvam probleme de matematică permanent, cu mare plăcere şi cu destul de multă uşurinţă. De aceea a fost opţiunea mea cea mai simplă.

Limpezimea minţii şi atitudinea obiectivă

Ce vă place la această meserie?

Faptul că lucrez cu copiii. Posibilitatea pe care mi-o dă de a stabili legături sufleteşti cu aceştia. Cu mulţi dintre foştii mei elevi am rămas într-o relaţie afectivă strînsă şi – fie că trăiesc în ţară sau în străinătate, că au absolvit vreuna din marile universităţi ale lumii sau că au ajuns în posturi de mare prestigiu social, ba chiar şi politic – vin la intervale de timp şi mă vizitează. Satisfacţia unei astfel de relaţii este inegalabilă.

Cum ar trebui, în opinia dvs., să fie profesorul de matematică... ideal?

Am cunoscut un atare profesor. M-a precedat la catedră în şcoala în care lucrez de peste două decenii. Se numea Octavian Sopon. Era sobru şi distins. Avea rezultate excepţionale cu elevii. Dar nu prin constrîngeri îi educa pe aceştia, ci prin limpezimea minţii, prin coerenţa gîndirii, prin atitudinea corectă şi obiectivă faţă de ei. I-am pîndit stilul de lucru şi am încercat să învăţ de la el cît mai mult.

De ce e matematica importantă, de ce i se acordă un rol central în şcolile româneşti?

Studiul matematicii nu este un scop în sine. Predăm matematica pentru a dezvolta la copii puterea de judecată, pentru a le modela intelectul şi pentru a forma caractere.

Credeţi că şcolile din România sînt calate prea mult pe ştiinţele exacte?

Este greu de apreciat. În toate şcolile trebuie să se studieze matematica în măsura în care ea reprezintă un capitol din cultura generală a oricărui om instruit şi întrucît contribuie la şlefuirea intelectelor tinere. Pe de altă parte, trăim într-o societate profund dependentă de ştiinţele exacte, prezente pretutindeni, aşa că este normal să li se acorde o mare importanţă.

I s-a reproşat învăţământului românesc că nu este destul de aplicat. Se poate preda aplicat matematica?

Aceste reproşuri sînt cel puţin în parte justificate. Profesorii ar trebui să se străduiască să scoată matematica din condiţia de joc pur al minţii şi să o ancoreze mai ferm în viaţa cotidiană. Ne lipseşte exerciţiul de a sesiza cît de mult sînt matematicile legate de viaţă.

Elitele şi... ceilalţi elevi

În ciuda acestor reproşuri, şcolile româneşti au dat mulţi olimpici, chiar internaţionali, la matematică. Cum se explică acest lucru?

Eu însămi am avut şi am elevi olimpici, participanţi sau chiar cîştigători. Cu toate acestea, nu consider că rezultatele excepţionale ale unor elevi la concursurile/olimpiadele şcolare, fie ele şi internaţionale, sînt semnificative pentru nivelul şcolii româneşti. Şcoala trebuie să se preocupe de marea masă a elevilor. Ca şi în alte domenii, în sport de exemplu, faptul că un număr restrîns de participanţi cîştigă la olimpiadă nu spune nimic despre nivelul populaţiei. Toţi cetăţenii ţării plătesc impozite şi, în consecinţă, au în mod egal dreptul la învăţămînt pentru copiii lor. Cazurile olimpicilor şi ale antrenorilor performanţi nu scuză eventuala mediocritate a învăţămîntului nostru. Nu sînt adepta procedeelor utilizate de unii profesori sau de unele şcoli de a-şi selecta elevii „de elită“. Dacă eşti profesor bun, cred că trebuie să te străduieşti mai întîi să descoperi elevii talentaţi la matematică, cu care apoi, printr-un efort acceptat de ambele părţi, să obţii rezultate deosebite.

Există şcoli foarte bune în România. Care este „secretul“ menţinerii lor timp îndelungat la un nivel ridicat?

Calitatea profesorilor. Dacă îmi permiteţi, aş adăuga la aceasta şi calitatea părinţilor, a familiilor de unde provin copiii. Noi, la Şcoala Nr. 79, avem avantajul de a activa într-un mediu social de vîrf. În momentul în care un profesor vine în şcoala noastră, el rezistă şi rămîne în ea numai dacă se adaptează nivelului celor pe care i-a găsit la venirea sa.

Cum pot fi reduse diferenţele evidente dintre şcolile bune din marile oraşe universitare şi cele din sate şi oraşele mai mici, dintre cele de cartier şi cele din centru?

La nivelul Uniunii Europene, există pentru profesori un program de învăţare pe toată durata vieţii. Îndeosebi cei tineri, indiferent de unde sînt, din sate sau din oraşe mai mici, sînt sponsorizaţi cu bani de la UE, pot participa la astfel de cursuri şi îşi pot ridica eficienţa muncii pedagogice. Pe de altă parte, existenţa mijloacelor electronice actuale reduce mult diferenţele dintre sat şi oraş, dintre cartier şi centru etc. În ultimii ani s-a putut observa că rezultatele excepţionale nu sînt obţinute neapărat de elevii privilegiaţi, adică cei din marile oraşe universitare. Dacă ne raportăm procentual la numărul populaţiei, vom vedea că, de exemplu, Bucureştiul este departe de a se situa pe primul loc în învăţămîntul românesc.

Matematică aplicată, muncă independentă şi dialog cu elevul

Din cîte aţi văzut, cum este predată matematica în alte ţări europene (şi nu numai)?

În multe ţări, matematica este prin excelenţă aplicată. În timp ce la noi predomină utilizarea unor formule, definiţii, teoreme, algoritmi, în exerciţii abstracte, în altă parte problemele au text, propun o situaţie concretă, în care cunoştinţele matematice au o verificare elocventă.

Cantitatea mare de probleme şi exerciţii pentru acasă e „cheia succesului“? Tot învăţământului românesc (într-un studiu recent al Societăţii Academice Române) i s-a reproşat că e prea încărcat, că dă prea mult de lucru copiilor...

Rezultatele nu se pot obţine decît muncind. Devii un bun matematician rezolvînd neîntrerupt probleme. Pe de altă parte, cred cu fermitate în necesitatea aerisirii programelor şcolare şi elaborarea unor manuale descărcate de prea multele lor detalii nesemnificative pentru formarea unei culturi generale.

Cum sînt programele şcolare şi metodele de predare din alte ţări în comparaţie cu ale noastre?

Sînt similare cu ale noastre. Metodele de predare şi metodele de evaluare sînt altele. În alte ţări predomină dialogul dintre profesor şi elev, munca independentă în clasă, pe baza unor fişe de lucru elaborate la nivel de catedră, folosirea computerului, evaluarea prin metode alternative. În plus, timpul alocat fiecarui elev este mult mai mare. De asemenea, pregătirea pentru concursurile şcolare are un regim cu totul special, în afara orelor de curs.

După părerea dvs., care sînt punctele bune/nu prea bune ale învăţământului românesc? Ce ar trebui remediat la şcolile din România?

Cred că omul sfinţeşte locul. Existenţa unui profesor bun poate remedia eventualele deficienţe ale sistemului. Există o criză a învăţământului pretutindeni în lume, rezultată din continua necorelare dintre el şi realitate. Viaţa social-economică are un dinamism accelerat care pune învăţământul într-o perpetuă dificultate, evidenţiindu-i rămînerea în urmă. Aşa că peste tot este la ordinea zilei reforma învăţământului, chiar şi în ţările cele mai avansate.

Sînt şcolile particulare (din România) o soluţie?

Categoric, da! Deşi statul nu trebuie degrevat de obligaţia fermă de a asigura accesul oricărui copil la învăţământul obligatoriu.

Există un model pe care şcoala românească îl are în vedere pe viitor? Are Ministerul Educaţiei vreun plan în acest sens?

Aş dori să faceţi abstracţie de prima mea condiţie, aceea de slujbaş la Ministerul Educaţiei. Răspund la aceste întrebări numai în măsura în care sînt profesor. Altfel, ministerul are purtătorii săi de cuvînt către care vă îndrum dacă vreţi să aflaţi de existenţa vreunui plan. Reforma învăţământului este o problemă politică, pe care o decid oamenii politici, în baza mandatului pe care l-au primit de la alegători. Noi, specialiştii, stabilim doar detaliile tehnice. Pe de altă parte, nu aş vrea să cad în păcatul a tot soiul de personaje funambuleşti care îşi dau cu părerea cu privire la soarta învăţământului românesc. Mass media este interesată de pitorescul acestor personaje gălăgioase, şi mai puţin de competenţele lor reale. Cu alte cuvinte, nu-i întreabă mai întîi ce au realizat profesional, bineînţeles pe tărîmul şcolii, de îşi permit să se pronunţe cu atîta aplomb.

„Mizez sută la sută pe copiii acestei generaţii“

Se vorbeşte mult şi nu foarte bine despre actualele generaţii de elevi: nu prea mai citesc, sînt dependenţi de computer, emancipaţi mult prea devreme, chiar violenţi, cu acces la droguri... Cum vedeţi aceste generaţii?

Nu împărtăşesc deloc spiritul critic la adresa acestei generaţii. Nu este o generaţie omogenă şi cred că face faţă cu brio valului de modernitate în care istoria o azvîrle cu violenţă. Este mai bine să ne ferim de generalizări şi să acceptăm realitatea că unii citesc mai mult, alţii mai puţin. Unii sînt dependenţi de computer, iar alţii nu au computer, şi din cele două situaţii care este oare mai gravă? Cine ar putea stabili cînd trebuie să fie ei emancipaţi şi cînd este prea devreme? Violenţa nu este atît a lor, cît a societăţii în care hazardul a făcut ca ei să trăiască. Îmi sînt cum nu se poate mai dragi copiii acestei generaţii şi mizez sută la sută pe ei.

Cum trebuie să fie profesorul pentru a putea să le facă faţă şi să aibă o relaţie bună cu ei, o influenţă asupra lor?

Ar fi grozav dacă aş şti! Pot cel mult dibui cîteva caracteristici. Două mi se par esenţiale pentru că, prin ele, elevul are atît un cîştig ştiinţific cît şi unul moral. În primul rînd, profesorul trebuie să stăpînească impecabil materia pe care o predă, în al doilea rînd, trebuie să fie corect cu elevii, ireproşabil.

Imaginea profesorului român, în ultimul timp, e compusă parcă numai din extreme: e văzut ori la limita sărăciei, ori corupt... Cum e ea în realitate şi cum poate fi remediată?

Masa slujitorilor învăţământului nu este deloc omogenă. Se găsesc în cuprinderea ei cele mai diverse exemplare. Sînt şi oameni săraci, sînt şi oameni corupţi, ca în orice alt sector de activitate, dar majoritatea este formată din oameni devotaţi, responsabili şi cu dragoste de copii. Cel puţin, colegii din jurul meu aşa sînt.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

Expoziţiile de artă vizuală ale anului

Cîţiva curatori, galerişti, critici, din Bucureşti şi din ţară, alcătuiesc o minimă retrospectivă a celor mai interesante expoziţii de artă plastică / vizuală din 2009. ***(M. C.)***

Alin ARGEŞEANU

Goana după democraticul sfert de oră de glorie, graba de a-l trece harnic în CV-uri au masificat multe evenimente plastice. De prea multe ori se aleg scurtăturile, se optimizează traiectul profesional pînă la justificarea opţiunilor superficiale. Iar reacţia cea mai periculoasă pentru perceperea fenomenului plastic este restrîngerea dramatică a publicului. Şi nu e vorba doar de piaţa de artă, ci de publicul interesat de experimentul artistic ori de viziunile plastice structurate. Cu atît mai mare este bucuria evenimentelor care surprind prin autentic, seriozitate, cum a fost Tabăra de sculptură „La castel". Proiectul a implicat cinci sculptori români, cinci nume ale sculpturii actuale – Vlad Aurel, Ştefan Călărăşanu, Max Dumitraş, Ilarion Voinea şi Ion Zărnescu. A fost coordonat de Muzeul de artă din Timişoara, Consiliul Judeţean Timiş, dar sponsorizat de companii private. Proiectele de acest tip nu au fost tocmai reuşite. De această dată, Marcel Tolcea şi Constantin Ostaficiuc, conducătorii instituţiilor publice, sînt nu doar deschişi faţă de fenomenul plastic, dar şi autentici cunoscători. Cel mai important lucru pentru oraş este amplasarea unui grup de obiecte plastice valoroase într-un ambient potrivit. Este vorba de parcul de lîngă Palatul Huniade. Apoi, vreme de două săptămîni, publicul a urmărit direct actul plastic. Fără a apela la conceptele de vrăjire/dezvrăjire, a fost o deschidere a atelierului pentru oameni şi inevitabila fascinaţie care s-a creat. Oameni care nu ar fi intrat în expoziţii – copii, tineri – au urmărit intrigaţi, fascinaţi sau doar în trecere, munca şi acel încă ceva ce a transformat lemnul amazonian în structuri plastice. Transpiraţia, efortul intens, uneltele cumva diferite de ce îşi imaginează cei ce nu au intrat în atelierele sculptorilor au tradus faimosul raport dintre transpiraţie şi inspiraţie. Trebuie să-i mulţumim pentru această întîmplare fericită lui Ştefan Călărăşan, un autentic artist şi un personaj fascinant al lumii artistice timişorene. Dificil în autenticitatea şi pasionalitatea sa, el ne redă sensul prieteniei.

Daria GHIU

„Cel ce se pedepseşte singur": Ştefan Bertalan, Florin Mitroi, Ion Grigorescu: arta şi România în anii '80-'90. Deschisă în primăvară, la Centrul Cultural „Palatele Brâncoveneşti", şi curatoriată de către Erwin Kessler, expoziţia celor trei artişti a fost, pentru mine, o extraordinară descoperire. O artă alternativă, pe care, atunci cînd am văzut expoziţia, am numit-o artă de sertar inversă, nu direcţionată în secret împotriva puterii, ci îndreptată către propria persoană, pedepsirea propriei persoane, căutarea salvării în automutilare. O autocenzură pozitivă, afirmativă. „O expoziţie părtinitore, eliptică şi voit provocatoare" – aşa cum a numit-o Kessler, şi de aici o viziune curatorială implicată, din care a rezultat un proiect foarte original, unul dintre cele mai autentice despre acea perioadă, 20 de ani mai tîrziu. Important este şi catalogul acestei expoziţii, care cuprinde o amplă cronologie ilustrată a vieţii României anilor '80-'90.

Iosif Király: „Mapping Berlin-Bucharest". Dubla expoziţie de fotografie a lui Iosif Király de la începutul lunii noiembrie,

prezentă la sub_Cărtureşti şi la Galeria Posibilă, reprezintă nu numai panorama cea mai fină şi cuprinzătoare a celor 20 de ani de la Căderea Zidului Berlinului – în două tehnici, pe de-o parte instantaneul, pe de altă parte *reconstrucţia* (comprimarea într-o fotografie a istoriei unui loc) –, ci are şi darul de a ne dezvălui un artist-teoretician foarte puternic, pe Iosif Király, imediat situabil într-un discurs global despre artă, societate şi politică.

Retrospectiva Adrian Ghenie – deschisă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, pînă pe 14 februarie 2010, şi curatoriată de Magda Radu – e, fără îndoială, un eveniment important al acestui an. E prima expoziţie personală, din spaţiul românesc, a lui Ghenie (născut în 1977), un artist tot mai bine cotat în Occident. Picturile sale construiesc un întreg imaginar anamorfotic pentru viitor, bazat pe recuperări obsesive, post-traumatice, ale istoriei secolului XX.

Aurelia MOCANU

Un an expoziţional se marchează în durata lungă, vrem nu vrem, prin evenimentele ample care panoramează cariere, uimesc, problematizează, poziţionează. Chiar dacă arta tinerilor este copios mediatizată, cadenţa expoziţiilor lor se cere ruptă de cîte un popas mai consistent pe simeze. Este cazul acum, în noiembrie-decembrie, cu cele două săli de la MNAC onorate de „internaţionalul" Adrian Ghenie. Nominalizez la categoria „emergenţilor confirmaţi" expoziţiile lui Sorin Tara (von Neudorf) de la Galeria Anaid şi pe cea a lui Ovidiu Feneş de la Galeria H'Art, expoziţii care definesc paliere stilistice personale, cît şi direcţii simptomatice pentru arta românească după anul 2000.

Marca expoziţională a anului 2009 consider că stă în revizitarea, cu efect de descoperire, a secolului trecut. Aplaud valoroasa iniţiativă a Galeriei Artmark de a deplia patrimoniul (ocultat de decenii din lipsă de sediu) al Pinacotecii Bucureşti, de a invita Muzeul de artă din Chişinău, de a face retrospective gen: Ion Alin Gheorghiu, Spiru Chintilă. Aplaud MNAC pentru expoziţiile primite care vorbesc major despre diaspora românească: Anderi Cădere, Horia Damian, Alma Rusescu.

Horia Damian, duplex expoziţional Mogoşoaia-MNAC, eveniment cu sprijinul considerabil al mai multor personalităţi din diaspora şi al mai multor instituţii de stat, a fost cel mai amplu eveniment de tip expoziţional, cel ce lasă urme în cataloage, în licitaţii, în recitirea surselor, în modelarea carierei tinerilor.

Pe palierul expoziţiilor senioriale, remarc resuscitarea Sălii Dalles cu expoziţia „muzeală" (şi declanşatoare de erupţii polemice) a lui Vladimir Zamfirescu, urmată de solara expunere de senectute a discretei pictoriţe Coca Niculescu.

Pentru generaţia de mijloc, exemplific excelenţa prin expoziţia soţilor Victoria şi Marian Zidaru, „Voievozii", la Galeria Căminul Artei, şi emoţionanta depoziţie de acumulare profesională (negrăbită) a pictoriţei Diana Cepleanu, la Galeria Curtea Veche. Manifestarea colectivă la nivel naţional care a marchat bilanţul unui domeniu de creaţie a fost expoziţia ceramiştilor, iniţiată de Cristina Popescu Russu, găzduită de Complexul Muzeal al Palatului Mogoşoaia şi consemnată într-un catalog trilingv, menit schimburilor internaţionale.

Dan POPESCU

„Cel ce se pedepseşte singur": Ştefan Bertalan, Florin Mitroi, Ion Grigorescu: arta şi România în anii '80–'90, curator Erwin Kessler, la Centrul Cultural „Palatele Brâncoveneşti" de la Mogoşoaia. Pentru că arată odată pentru totdeauna că existau foarte puţini artişti care alegeau să nu colaboreze cu sistemul şi nici să-l ignore prin refugiul în cultură precum struţii neoortodoxişti de filiaţie nicasiană. Pentru că această expoziţie identifică trei oameni – Ion Grigorescu, Ştefan Bertalan şi Florin Mitroi – care au încercat o a treia variantă de funcţionare uman-creativă: arta ca igienă-terapie. Toţi produceau o artă de neexpus în locurile „special amenajate" de sistemul comunist. Era o artă pentru consum propriu, o artă de apartament-sovietic-fagure. Era adevărata artă de sertar. Pentru că arată că o expoziţie de grup nu are sens decît dacă are ca finalitate un plus de cunoaştere a umanului. Şi nu în ultimul rînd pentru că pune în discuţie, acum mai mult decît oricînd, funcţia artei. După cum spunea cel mai bun artist român contemporan: „Eşti pe cerceteişăn sau pe combineişăn?".

Constantin VICĂ

Recunosc că în acest an am văzut puţine expoziţii, tocmai de aceea nu pot să fac o selecţie sau un top. În schimb, am urmărit cu atenţie proiectul artistului Matei Bejenaru, *„M³ Muncă, Memorie, Mişcare".* Între 21-27 mai, la Galeria Cupola din Iaşi, a avut loc o expoziţie de fotografie care a prezentat o parte din rezultatele acestei temeinice cercetări. Voi adăuga ce am scris atunci: „Munca nu mai este un subiect pentru zilele noastre. Toţi muncim într-un sistem complex în care contează doar utilitatea mărfurilor pe care le producem. Utilitatea o stabileşte piaţa, nu identitatea noastră ca *homo faber*. Alienarea de pe chipurile noastre se transferă încet în spaţiul tehnologic pe care îl depopulăm migrînd spre spaţiile de consum excesiv şi redundant. Matei Bejenaru, în cadre fixe, înregistrează mişcarea de anonimizare totală. Filmul fotografic este memoria epocii industriale, memoria exterioară a unor corpuri alienate – corpuri biologice, sociale şi politice. Fixarea unei mişcări nevăzute – memoria – prin muncă. Matei Bejenaru începe un alt proiect al emancipării: «*M³ – Muncă, Memorie, Mişcare*»".

PUBLICITATE

Ruxandra TUDOR

Desaga plină de cerinţe şi promisiuni

– ce jucării se mai „poartă“ –

Jucăriile sînt obiecte create, în general, pentru a reda realitatea la scară redusă şi pentru a le oferi copiilor miniaturi reprezentative din lumea adulţilor. Există jucării pentru fiecare dintre vîrstele de dezvoltare a copilului. Cei mici se joacă, de obicei, cu jucării din cauciuc sau alt material elastic. Cu cît copilul este mai mare cu atît jucăriile destinate lui sînt mai complexe şi ajută la dezvoltarea simţurilor, la acumularea primelor cunoştinţe despre lume.

Una dintre dilemele care a rămas încă în discuţie este cine alege jucăria: copilul sau adultul? Pentru un copil, jucăria preferată este aceea care reflectă cel mai bine visurile şi aspiraţiile lui, dorinţele sale de a fi mare, de a imita sau reproduce lumea înconjurătoare. Pentru un părinte, impulsul educaţional de a-i transmite valorile sale copilului se îmbină cu dorinţa de a-i oferi ceea ce i s-a refuzat lui însuşi în copilărie. Între aceste două tendinţe ar trebui realizat un gen de echilibru. Unii părinţi ar spune că o jucărie bine aleasă reprezintă mai mult decît lasă să se vadă: dezvoltarea inteligenţei, a creativităţii, a memoriei, a personalităţii copilului. Dar am fost cu toţii copii şi, să recunoaştem, sugestiile venite de la „cei mari“ ne erau, de cele mai multe ori, nesuferite.

Povestea jucăriilor

Primele obiecte cu care se jucau copiii au fost construite doar din elemente care se găseau în natură: lemn, piatră, lut, iarbă sau chiar oase. În Egiptul Antic, existau păpuşi făcute din piatră, în Grecia şi Roma Antică, se realizau păpuşi din lut, teracotă sau ceară, cu arcuri cu săgeţi, cu beţe şi jucării de tip yo-yo din piatră sau lemn.

Primele zmeie au apărut în China în jurul anului 1000 î.Hr. În India, în jurul anului 600 î.Hr., a devenit popular jocul Chaturanga, precursorul şahului de astăzi. Primele trenuleţe au apărut în 1914, iar în 1930 au fost lansate primele păpuşi şi figurine Disney, eroul fiind Mickey Mouse. Ceva mai tîrziu, apar jocurile de societate Monopoly şi Scrabble, iar pe la 1949 jocurile Lego au revoluţionat piaţa jucăriilor.

În zilele noastre, computerele şi consolele pentru jocuri sînt la modă. Ele permit şi jocul, şi comunicarea, şi accesul la informaţie şi au devenit un rău necesar greu de evitat.

De Crăciun, nimic de negociat

La jucării, cel mai bine se pricep copiii. Ei ştiu mai clar (mai răspicat şi, în cazurile norocoase, doar bătînd uşor din picior!) ce le place şi, mai ales, simt cel mai bine ce li se potriveşte la fiecare vîrstă. Probabil că mimetismul are un rol important. Sînt foarte atenţi la colegii de la grădiniţă, reţin forme şi culori şi, în spiritul de posesie care ne este specific şi nouă, adulţilor, vor să aibă... Dacă în timpul anului refuzurile părinţilor au cît de cît şanse „să funcţioneze“, în perioada Crăciunului nu mai rămîne nimic de „negociat“.

S-a întîmplat să trec recent pe la un tîrg pentru copii, unul dintre nenumăratele organizate în această perioadă, şi replica pe care am auzit-o cel mai des din partea copiilor a fost (cu gesturile specifice: mîinile în şold şi fruntea uşor încruntată, asta pentru început): „Dar mi-ai promis!“, „Ai zis că îmi iei! M-ai minţit! Ai zis că îmi iei!“. Singura scăpare rămîne, evident, Moşul care, ca-n fiecare an, ar trebui să le rezolve pe toate. Pînă la urmă este doar o simplă amînare. Moşul a primit scrisori, a urmărit un an întreg cît de cuminţi au fost odraslele şi, în general, este prietenul celor mici, pe care nu trebuie să îi dezamăgească niciodată.

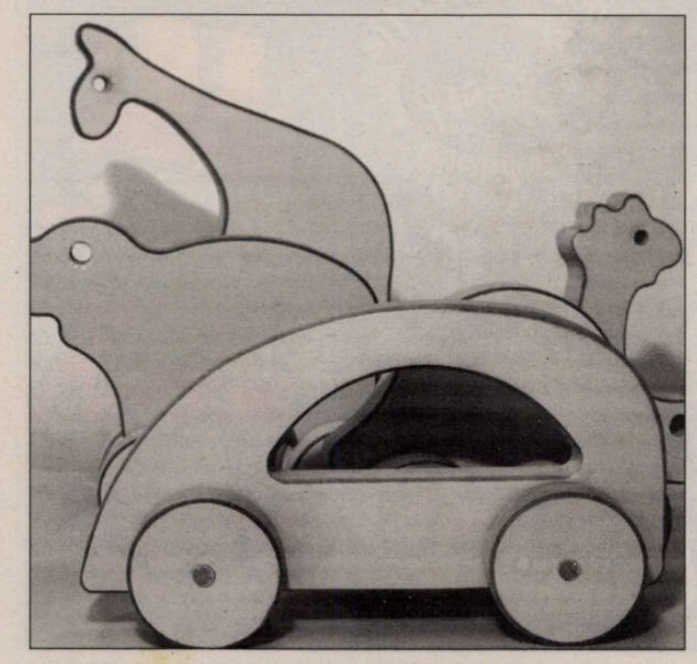

Interviu... pe lîngă criză

În timp ce treceam printre standurile pline de jucării – multe dintre ele, atît de ciudate încît nici nu le înţelegeam funcţionalitatea – şi, văzîndu-l pe Moş Crăciun cu zîmbetul pe buze, ca în fiecare an, chiar dacă puţine ar fi, cred, motivele de bucurie, mi-am imaginat un gen de „interviu“ cu el.

La început, hainele tale erau verzi; unii au uitat, mulţi nici nu ştiu. Probabil pentru că nu erau destul de „comerciale“, le-ai schimbat cu unele roşii. Acum, în plină criză economică, te mai ajută sau vrei să le schimbi încă o dată, poate cu unele mai terne?

Hm... pentru mine nu există criză. Am trecut şi prin vremuri mai grele. De exemplu, cînd mi-au schimbat numele în Gerilă, dar eu mi-am văzut de treabă şi le-am răspuns, aşa cum am putut, copiilor care au fost cuminţi. Chiar şi celor neascultători. Zic să ne bucurăm, crizele vin, dar mai şi trec!

Dar cu timpul, cum te mai descurci? E din ce în ce mai greu să le faci pe toate. E perioada concediilor fără plată, a disponibilizărilor, a reducerilor de bugete. Finanţele au îngheţat din mijlocul verii şi nici anul care vine nu se anunţă prea uşor.

Toată lumea crede că muncesc o singură zi pe an. Dar nu e aşa. Primesc tot timpul scrisori şi sînt atent la toţi copiii. Am caiete pline de notiţe şi am grijă să nu uit nimic. Mă mai ajută şi spiriduşii, dar încerc să mă implic în tot ce e important. Rudolf a dat semne de oboseală, dar l-am convins că nu putem dezamăgi pe nimeni. Fiecare copil trebuie să primească ceva de la mine. E dreptul lor, şi nimic nu ar trebui să schimbe asta.

Poezii mai spune cineva?

Anul acesta a fost unul al poveştilor. Am ascultat multe poveşti, din acelea care... îngheaţă apele! Că va fi mai bine în perioada care urmează, că vom fi mai silitori şi mai serioşi, că vom fi mai cuminţi... Sînt obişnuit cu ele şi nu mă supăr prea tare dacă nu se împlinesc mereu.

Fabrica ta de cadouri nu e în faliment?

Atîta vreme cît mă vor aştepta copiii, fabrica va funcţiona din plin. În fiecare an facem jucării frumoase. Avem de toate pentru toţi...

Şi în acel moment, o altă voce, de bună seamă a unei vînzătoare, a întrerupt brusc micul meu interviu imaginar: „Pentru băieţel sau pentru fetiţă? Ce vîrstă are? Avem şi pachete promoţionale. Ce v-ar interesa?“. Am zîmbit încurcată, eu venisem doar în „documentare“.

A fost odată în America

Marketingul american nu a stat degeaba – mai ales într-un an de recesiune – şi a inventat o reţetă de criză. Reprezentanţii magazinelor cu jucării au întocmit anul trecut o listă cu cele mai căutate produse şi se pare că ideea a funcţionat: după ce lista a fost publicată, pe modelul simplu „dacă iau şi alţii, hai să luăm şi noi, să fim în rînd cu lumea“, au început să se facă pînă şi rezervări.

Pe primul loc în topul preferinţelor se află păpuşa Elmo Live, care costă circa 400 de lei.

Ea are toate graţiile unei domnişoare şi reprezintă, din acest punct de vedere, un model pentru toate fetiţele. Ştie să stea picior peste picior, are un zîmbet şugubăţ şi poate spune diverse povestioare (atenţie, doar în limba engleză). Elmo este dotată cu diverşi senzori care o fac să interacţioneze: strănută dacă i se apasă nasul şi este sensibilă la gîdilat. Tentant, dar cu aşa jucării va fi din ce în ce mai greu să convingi un copil să meargă la grădiniţă. Chou Chou, zis şi „dinţişori de lapte“, costă doar 200 de lei. Păpuşa pare a fi modelul perfect al unui bebeluş căruia îi cresc dinţii. În puţinele momente în care nu plînge, are un zîmbet cuceritor şi nişte trăsături atît de umane încît mai că l-ai putea confunda cu propriul copil! Pleo Robotic Dinosaur costă aproape 1000 de lei şi este visul băieţeilor. Dinozaurul Pleo înglobează cele mai recente tehnologii. Este visul puştilor pasionaţi de desenele animate, care au acum posibilitatea de a se juca direct cu un monstruleţ simpatic. Producătorii vorbesc chiar despre un fel de „personalitate“, atunci cînd se referă la micuţul dinozaur. Evident, şi el ştie să interacţioneze cu cei din jur.

Telletubby, micul dansator, costa 250 de lei şi este singurul roboţel din acest top. Dincolo de înfăţişarea haioasă, ştie să se mişte în toate felurile şi chiar să danseze. În top apar şi jucăriile retro, dar ele sînt mai degrabă pe placul părinţilor care încearcă, poate, să recupereze amintiri mai vechi şi care, de bună seamă, sînt mai tradiţionalişti.

Cele mai dorite jucării în România

La tîrgurile noastre de jucării se pot observa, în principiu, două tendinţe. Cea mai întîlnită este a „chinezăriilor“. La prima vedere foarte aspectuoase şi, oricum, destul de ieftine, jucăriile chinezeşti rămîn, ca şi anii trecuţi, preferate de Moş Crăciun. Chiar dacă se strică mai uşor şi, adesea, nu îndeplinesc standardele europene de calitate, „rezolvă“ problema în mod onorabil. Cei mici nu ştiu încă să caute producătorul trecut pe ambalaj şi sînt încîntaţi cu orice li se oferă.

Cea de a doua tendinţă este aceea îndreptată spre high-tech. Băieţii preferă consolele de jocuri (promise de părinţi tot anul), iar fetele – celebrele păpuşi longiline, cu cît mai multe accesorii care să le „integreze“ realist în viaţa de zi cu zi. Cu hăinuţe de seară şi de zi, mobilier roz bombon, trusă de cosmeticale, telefon şi geană (neapărat cu paiete şi sclipiciuri) şi... tot ce mai apare între timp. Desigur, orice păpuşă poate avea şi o colegă, o soră, o... prietenă care, desigur, va avea şi ea nevoie de hăinuţe şi de restul de accesorii. Au cam dispărut păpuşile tradiţionale – cele „grăsuţe“, care clipeau discret din ochi cînd „mergeau la culcare“ sau care plîngeau cînd le durea burta. Lumea s-a schimbat şi, odată cu ea, şi preferinţele copiilor. Greu de presupus că mai pot fi „păcăliţi“ cu păpuşele făcute în casă, din cîrpe umplute cu vatelină, sau cu jucărioare din lemn, migălos lucrate de bunici, cu atenţie să nu fie descoperiţi şi să strice secretul.

Au rămas la mare căutare maşinuţele teleghidate, dar este foarte important ca ele să fie însoţite de personajele-erou din desene animate; vizualul agresiv al televiziunilor a acaparat şi mintea celor mici, care doresc, ca şi noi, adulţii, să arate ca sau să aibă ceea ce văd la televizor.

Moş Crăciun online

Pentru cei care nu prea au timp sau pur şi simplu vor să evite aglomeraţia marilor centre comerciale, Moşul are o soluţie destul de comodă: comenzile pe Internet. Oferta este mai bogată şi mai variată decît în anii precedenţi. În plus, putem beneficia de sfaturi folositoare, de clasificări ale cadourilor pe categorii, pe grupe de vîrstă sau pur şi simplu în funcţie de buget. De la căruciorul premergător, dotat cu foarte multe accesorii, pînă la globul pămîntesc care levitează, de la steluţa „vise plăcute“, pînă la jucăriile de exterior, care pot ocupa jumătate din curte, totul poate fi găsit sau comandat pe Internet.

Singurele probleme care pot apărea sînt legate de lipsa din stoc a produselor sau de livrarea greoaie. Asiguraţi-vă că Moşul e informat corect şi că ajunge la timp!

Sub bradul de Crăciun

A fost un an greu, cu portofele subţiate şi griji pentru ziua de mîine. Creditul cu buletinul a dispărut şi, odată cu el, multe alte facilităţi „capitaliste“, cu care se putea improviza pe marginea oricărui eveniment special, cum este acesta. Crăciunul trebuie să rămînă un moment liniştit şi, cu puţină răbdare şi imaginaţie, se pot găsi daruri pentru oricine, care să aducă zîmbete şi bucurie. Este desigur posibil să primim alte cadouri decît cele „trecute în scrisori“, dar important este ca momentul să nu treacă nesărbătorit.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Reclame mincinoase.** Foodwatch, o organizaţie a consumatorilor din Germania, e la originea unei mini-revoluţii printre producătorii de dulciuri. Organizaţia a analizat cîteva produse de pe piaţa locală şi a comparat rezultatele analizei cu termenii cheie din campaniile de marketing pentru produsele respective. Se pare că nenumăraţi producători îşi mint, cu bună ştiinţă, clienţii. De pildă, budinca Pur Choc 75 Prozent Kakao Tansania edelbitter... Doar cuvîntul „şoc" acoperă realitatea, în rest, ar fi minciună de la un capăt la altul, spune Foodwatch. Compania afirmă că produsul ar conţine 75% cacao, dar, de fapt, el conţine doar 2,5%. Acesta a fost doar un mic exemplu pentru a ilustra că oamenii de marketing din companiile alimentare spun mai degrabă ce le-ar plăcea să mănînce decît ce le oferă clienţilor. Odată cu criza, se spune în studiu, s-au înmulţit şi minciunile. Problema este că nu există şi o legislaţie europeană unitară care să pedepsească reclamele mincinoase, afirmă Foodwatch. Aceeaşi organizaţie, extrem de activă – în ultimele săptămîni, este citată aproape zilnic prin ziare – mai trage un semnal de alarmă. Apa din 13 landuri ale Germaniei conţine prea mult uraniu. Informaţia s-a scurs... ca apa: la Ministerul Sănătăţii s-a format deja un grup de lucru care a fost însărcinat să fixeze norme maxime acceptabile în ceea ce priveşte cantitatea admisă. (după *Die Welt)*

● **Vălul interzis.** În ţara care a inventat expresia *„Il est interdit d'interdire"* se pregăteşte o interdicţie: vălul integral. La cererea mai multor organizaţii feministe, o comisie parlamentară lucrează la un proiect de lege care interzice portul de *niqab* sau *burqa* pe teritoriul Franţei. Vălul ar fi, după organizaţiile feministe, „simbolul cel mai violent al opresiunii femeii, punctul culminant al unei viziuni arhaice, care n-are nimic de-a face cu religia". Revendicînd „dreptul" musulmanelor la „protecţie din partea Republicii", reprezentanta organizaţiei „Nici curve, nici supuse" a afirmat, în faţa comisiei, că „în numele demnităţii personale este acceptabil să interizici". Elisabeth Badinter, una dintre teoreticienele noului feminism, a spus şi ea că în purtarea vălului integral se găseşte o negare a ideii de fraternitate, căci vălul permite să vezi fără să fii văzut, ceea ce înseamnă „refuzul de a intra în contact cu ceilalţi, refuzul reciprocităţii". Într-un moment în care musulmanilor din Franţa li se cere, tot mai hotărît, să se integreze, posibila interdicţie de a purta vălul tulbură şi mai mult apele. Deocamdată se încearcă o estimare a numărului de musulmane franceze care poartă văl; cifrele sînt neconcludente: o direcţie a comisiei statistice spune că ar fi exact 367 de purtătoare de *burqa;* dintr-o notă internă a Ministerului de Interne se pare că ar fi vreo 2000. (după *Libération)*

PE PLAN *LOCAL,* SITUAŢIA CALTABOŞULUI TORTURAT A RĂMAS ÎN CONTINUARE DETALIUL CARE FACE DIN DEMAGOGIE O SIMPLĂ INVERSARE DE LITERE

● Mă scuzaţi, ştie cineva pe unde s-a ascuns încălzirea globală? Că pe plan *local,* ninge de rupe... (**M. V.**)

● Cu toată nebunia politică din ultima vreme, s-a întîmplat şi un lucru bun: am uitat de „spiritul Sărbătorilor" cu care ne sufoca în fiecare an mass media, de prin noiembrie, în lipsă de alte ştiri. Astfel, reporterii au transmis în direct de la BEC şi de la Curtea Constituţională, în loc să transmită de pe derdeluşul de la Predeal şi, în loc să ni se prezinte situaţia caltaboşului de pe mesele de Crăciun pregătite de patronii de pensiuni, am avut parte de mîncătorii politice. (**A. P.**)

● Viaţa bate filmul: cîţiva paşnici şi respectabili pensionari germani, disperaţi că şi-au pierdut economiile de o viaţă pe fondul crizei economice, s-au organizat într-o bandă şi au răpit un consultant financiar, pe care l-au sechestrat şi torturat. Mi se pare că întîmplarea ar trebui să figureze în reclamele pentru sistemul de pensii, cu eventualul slogan: „Cu banca noastră, la orice vîrstă, poţi juca şi tu în *Bonnie and Clyde!*". (**M. Ş.**)

● Voiam să gătesc o mîncare chinezească, aşa că am urmărit un grup de chinezi într-un hipermarket ca să văd ce tip de orez cumpără. N-au aruncat nici o privire „orezului exotic Thai" şi nici celui „chinezesc" Uncle Ben's, ci au dat iama prin rafturile cu cel mai ordinar orez românesc, ieftin, cu pietricele şi excremente de şoareci. Oare globalizarea este un moft comercial sau chinezul a rămas în continuare frate cu românul, susţinîndu-ne economia naţională şi avînd aceleaşi gusturi? (**A. P.**)

Cu ochii-n 3,14

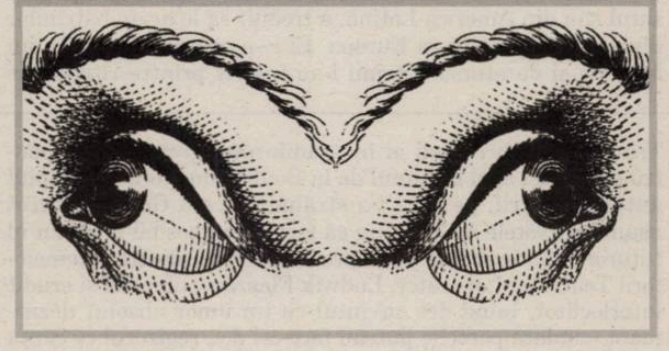

● Marţea trecută, într-o Sală Polivalentă îngheţată la propriu, Simple Minds au venit cu lumini şi *backing-vocals,* au dansat şi s-au conversat cu publicul, iar la bis au cîntat nu mai puţin de cinci piese, dintre care un splendid *cover* după „Neon lights" de la Kraftwerk: în total, două ore şi jumătate de pasiune & dedicaţie rock! Şi acum detaliul care face din ei o trupă mare, iar din noi un popor mic: în sală erau doar o mie de oameni. (**M. C.**)

● După un sfert de veac, dreapta a venit pentru prima oară la putere în Chile. Noul preşedinte a avut grijă să elogieze guvernarea stîngii. Ipocrizie? Demagogie? Ei, taci... Altceva nu vă trece prin minte? (**R. C.**)

● În Galaţi, cazinourile (destule...) din zona centrală (şi nu numai) se numesc, din cînd în cînd, „Casion". Motivul este lesne de înţeles (se cunosc şi alte exemple celebre, gen Armoni în loc de Armani etc.), iar soluţia – ingenioasă: o simplă inversare de litere – altă „încadrare", probabil... (**I. P.**)

PE PLAN *LOCAL,* IEŞIREA DIN STAREA NAŢIUNII ÎNSEAMNĂ DOAR ÎNTOARCERE *DEFINITIVĂ* ÎN PRAGUL UNUI VIITOR GUST DE LĂMÎIE

● La ieşirea din Galaţi, printre multele firme, una sare în ochi: Pentagon. O fi vorba de o franciză? (**S. G.**)

● Simplă informaţie despre starea naţiunii. Joi seară, în Ghencea, la -7°, au fost 357 de fani stelişti. Mai puţini decît galeria olandezilor veniţi să-şi susţină echipa lor. (**R. C.**)

● Dacă pentru unii iarna şi sărbătorile sale înseamnă să fii mai bun, mai darnic, mai înţelegător, mai apropiat de familie şi de cei dragi (şi toate romantismele şi dulcegăriile de rigoare!), pentru alţii acest anotimp este doar... un motiv de enervare. Într-o dimineaţă ninsă din plin, am văzut, scris cu degetul prin zăpada de pe parbrizul unei maşini, următorul mesaj: „Mă cac pe zăpadă şi pe iarnă". (**R. T.**)

● Pe Hotnews, un român (electronist), plecat de 14 ani în Canada, ar vrea să se întoarcă acasă şi îşi întreabă compatrioţii dacă e cazul. Răspunsurile autohtone se întîlnesc în cîteva puncte: „Preţuri de două ori mai mari ca-n Occident. Salarii mici. Oameni de rahat". Dar zice altul, care a făcut-o fără să mai întrebe pe nimeni: „Senzaţia zborului *one way,* de întoarcere *definitivă,* e unică". Subscriu, e o senzaţie de euforie unică, pe care o plăteşti, odată întors, pînă la capăt! (**S. S.**)

● În Bucureşti, încă din primele zile ale lui decembrie, cete de „colindători" urbani – adulţi şi copii – încep să sune la uşă de dimineaţa pînă seara, iar dacă te încăpăţînezi, în numele liniştii personale, să nu răspunzi, îţi mai trîntesc, drept *bonus,* şi un picior în uşă. Apoi, pe strada mea a debutat deja concertul pocnitorilor: zgomotul asurzitor, combinat cu teama permanentă să nu-ţi explodeze una în ochi, te aduc în pragul atacului de panică, de cîte ori ieşi din casă. În sfîrşit, cred că trăim în singura capitală din emisfera nordică în care urarea „Crăciun fericit!" ar trebui înlocuită cu mult mai realista „Cît mai puţin stres!". (**M. Ş.**)

● Am citit în suplimentul *Academiei Caţavencu* de dinainte de alegeri despre „trecutul unui viitor preşedinte" că Mircea Geoană are întotdeauna la el 100 de milioane de lei vechi *cash* (în cazul în care s-ar întîlni întîmplător cu Obama, să aibă cu ce să-i facă cinste). Ca orice român care se respectă şi care n-are niciodată la el mai mult de 100 de lei (noi), primul meu gînd a fost: uite unul bun de jefuit! (**A. P.**)

● Am primit de la Moş Nicolae vată pe băţ la pahar. Da, într-un pahar de plastic, pe care scria Wata Cukrova şi pe care ingredientele erau trecute şi în chineză, se aflau îndesaţi doi pumni de vată cu gust de lămîie. Există şi un site: www.candyfloss.eu. (**M. C.**)

PE PLAN *LOCAL,* ACUM SE NAŞTE CINEVA CARE A TRECUT PRIN GÎND LA ÎNCEPUTUL ANULUI

● Una dintre cele mai ridicole expresii acum, pe ninsorile astea, este „comandamentul de iarnă" – adică adunătura aia de oameni care se întîlnesc la Primărie şi nu rezolvă nimic, în timp ce nămeţii cresc. Oare în ţările unde ninge mai mult ca la noi ce-or avea pe lîngă primării, „Stat Major de iarnă"? (**M. V.**)

● Fără comentarii (la ce bun?), calendarul zilei de 16 decembrie 2009, din ziarul gratuit *Ring:* „1653 – Oliver Cromwell devine Lord protector al Angliei, Scoţiei şi Irlandei (pînă în 1658). 1811 – În New Madrid, din Missouri, SUA, are loc primul cutremur dintr-o serie lungă. 1979 – Se naşte Mihai Trăistariu, cîntăreţ român". (**D. S.**)

● Cum stăteam eu aşa şi mă gîndeam, am ajuns să mă întreb: în Coreea de Nord există chitarişti de blues? Se cîntă karaoke la Ulan Bator? Există McDonald's în Caracas? Poţi fi emo la Teheran? Joacă cineva scrabble în Bora-Bora? Are efect feng-shui-ul în Kamceatka? Brodează cineva manga? Se scrie poezie simbolistă în Islanda? Se dansează milonga la Tokyo? Dacă nu se întîmplă lucrurile astea, atunci globalizarea e totuşi micuţă. (**M. C.**)

● Viorel Hrebenciuc la Realitatea TV: „Am stat foarte mult pe gînduri, mi-a trecut prin gînd şi am vrut să evit orice fel de dezbatere şi am avut această chestiune între a alege între miercuri şi joi, aici era clinciul în care puteam să rup această chestiune (...) Decizia mea a fost atunci să facem această dezbatere, am ales ziua de joi, deşi domnia sa este în forţă în ziua de joi, pentru că este violetul acela pe care îl purta, dar e altă chestiune în care nu vreau să intru... O să discutăm... Deci în ziua de joi, în general Băsescu este în formă maximă pentru că cel puţin cei care se ocupă de ezoterie ştiu ce înseamnă Ziua Flăcării violete şi, dacă aţi observat, cei din PD-L purtau violet şi cravatele, şi puloverele, şi puloverul pe care îl purta Băsescu. Deci există o filiaţie aici. Eu cred în treaba asta, dar nu e cazul să dezvoltăm aici, putem să facem o emisiune separată". Dacă unul ca Hrebenciuc a ajuns să creadă în ezoterism, nu mai e cazul să facem o emisiune separată, că ne-am lămurit. (**C. G.**)

● La începutul anului, Primăria sectorului 6 ne-a amplasat în faţa blocului cîteva containere pentru deşeurile reciclabile. De cîteva săptămîni containerele au dispărut, iar eu car sacii cu hîrtie-plastic-metal-sticle pînă la următorul punct de colectare pe distanţa unei staţii de tramvai. Acum, cînd ecologia este religia omului postmodern, sper ca acest pelerinaj săptămînal să-mi asigure mîntuirea! (**M. C.**)

George BANU

Grotowski, o absenţă prezentă

Grotowski e marele absent de la sfîrşitul secolului trecut. Din cauza asta e comparat adesea cu Craig, absentul de la începutul secolului. Cînd mi-am dat seama de asta, am avut sentimentul că am ajuns la vîrsta adultă, căci, pe cînd eram tînăr, nu credeam decît în legea producţiei, şi nu înţelegeam sensul absenţei lui Craig. Nu i-am înţeles decît tîrziu forţa afirmativă. El s-a retras ca şi Lao-Tseu şi mai multe generaţii s-au hrănit din acest refuz utopic. În anii '50, Brook s-a dus să-l vadă pe Craig în sudul Franţei, pentru că tînărul regizor care era el pe atunci ştia să evalueze refugiul maestrului. La fel cum acesta a ştiut să recunoască calitatea vizitatorului său: „Nu am văzut nici unul dintre spectacolele sale, dar ştiu că este un mare artist" – spunea el. Ani mai tîrziu, tot Brook a admirat puterea de stăpînire a lui Grotowski, absentul care la sfîrşitul secolului răspunde absenţei lui Craig. Ca şi cum secolul, la cele două capete ale sale, era supus examenului critic al acestor doi absenţi intransigenţi. Dintre ei doi, Brook, creatorul rămas în lume, a ştiut să spună celorlalţi cît de mult au marcat Craig şi Grotowski utopia teatrală a secolului al XX-lea. (...)

În ermitajul său de la Pontedera, Grotowski se consacră de ani de zile promovării *performer*-ului (Cf. broşura publicată de *Il Centro di lavoro di Jerzy Grotowski,* Pontedera, 1988) care, spre deosebire de actor, nu caută să arate actele sale celorlalţi, ci le face pentru el însuşi. Maestrul a reunit pentru el un ansamblu de acţiuni fizice sub titlul de *Motions*. Este vorba de gesturi inspirate de cele ale animalelor care se întind, gesturi care se organizează după punctele cardinale, cărora li se adaugă zenitul şi nadirul. Privirea nu trebuie să se dirijeze către o direcţie precisă pentru a putea fi cît mai largă, pentru a putea cuprinde mediul înconjurător şi a instaura o relaţie de reciprocitate. Corpul se roteşte în jurul propriei axe, într-un echilibru perfect, dezvăluind acea unitate a fiinţei care se apropie la maximum de centrul său. Grotowski a descoperit şi propus el însuşi aceste mişcări, pentru a proba că o tradiţie poate să fie nu numai moştenită, ci şi creată, de asemenea, de cineva. „Voinţa de a inventa un sistem de antrenament similar cu yoga", iată dorinţa sa iniţială. De-a lungul timpului, exerciţiile din *Motions* au evoluat faţă de un moment mai îndepărtat, cel al „teatrului surselor". „Acum – spune Grotowski – am ajuns la forma definitivă." Şi el povesteşte, dînd pentru prima dată senzaţia unui sentiment de satisfacţie, că unul dintre foştii săi elevi, întorcîndu-se în satul său din America Latină, a trebuit să le arate bătrînilor din sat ce a învăţat în Europa. El le-a arătat exerciţiile din *Motions* şi de atunci bătrînii l-au înscris printre ritualurile lor. Nu este aceasta oare destinul, vocaţia operei anonime? Opera care se găseşte în punctul de plecare al unei tradiţii şi care sfîrşeşte prin a se contopi cu ea. *Motions* fac să tacă subiectivitatea şi se deschid către lume. Mişcări în tăcere care m-au uluit în noaptea de la Pontedera, căci la Grotowski totul se petrece în întuneric, pentru a avea acces la o altă lumină, nu dată, ci dobîndită. Pentru a înţelege exerciţiile din *Motions,* trebuie să te imaginezi ca un participant care le îndeplineşte cînd răsare luna şi le termină la răsăritul soarelui. *Motions* este opera anonimă la care visa Borges. (...)

Retragerea din lume conduce la opera anonimă şi în acelaşi timp serveşte ca pregătire pentru moarte, căci – spune Grotowski – „există două morţi. O moarte minabilă, roasă de angoasă, şi una glorioasă, o moarte a desăvîrşirii şi a renaşterii". El regăseşte astfel această veche convingere japoneză după care sfîrşitul este cel ce dă măsura omului.

Absenţa rămîne unul dintre cele mai bune răspunsuri la marea întrebare despre cel mai bun mod de a dispărea. Deja de multă vreme, Grotowski spunea că în Turkmenia, acolo unde rîul Merl dispare în deşert, înfloreşte o oază. Absenţa poate da naştere la viaţă, lăsa el să se înţeleagă, dar pe fond de anonimat. Cei doi termeni sînt corelativi, căci cine ştie că rîul absent hrăneşte oaza paradisiacă?

traducere de
Mirella NEDELCU-PATUREAU

Acest fragment, publicat în volumul Le théâtre ou l'instant habité, *Editions de l'Herne, Paris, 1993, este un text la care autorul ţine în mod deosebit. Grotowski, pe atunci retras din 1986 la Pontedera, în Italia, a putut să-l citească şi a considerat că această analiză convenea cel mai bine gestului său.*

Mirella NEDELCU-PATUREAU

Teatrul polonez

– sau şocul unor primăveri pierdute –

A organiza astăzi un colocviu sau o manifestare dedicată unei personalităţi de talia unui Grotowski într-un oraş ca Parisul, care a fost printre primele ce l-au primit şi „recunoscut", ar putea semăna cu ideea deşartă de a predica unor convertiţi. În faţa porţilor de la mica sală din subsolul de la Beaubourg, unde a debutat şi s-a stabilit pentru două zile manifestarea, se înghesuiau în rînduri strînse studenţi, actori şi curioşi în ale teatrului de toate vîrstele. Ne-am mutat apoi pentru o seară la Théâtre des Bouffes du Nord, găzduiţi de Peter Brook. Pe scena ca o nobilă ruină de la Bouffes du Nord, pe un ecran suspendat, a plutit o vreme figura mitică a lui Ryszard Cieślak (1937-1990), Prinţul constant de odinioară, devenit aici Regele orb din *Mahabharata,* figură de ceară cu ochi imenşi şi goi, ce aveau să se stingă puţin după aceea, mistuiţi ca o lumînare. Preţul sublimului, mi-am spus, a fost imens, şi Cieślak l-a plătit cu suflul şi carnea sa. I-am regăsit apoi pe aceiaşi spectatori fideli, puţin intimidaţi, pe culoarele de la Collège de France, sau, în fine, obosiţi în ultima zi de comunicări universitare, dar cu sentimentul datoriei duse pînă la capăt, în „sala de acte" de la Sorbona, unde se susţin de obicei tezele de doctorat. Primele două zile au fost mai ales bogate în filme, documente rare. Am văzut pentru prima dată *Prinţul constant*, spectacol mitic, spectacol şoc al anilor '60, 48 de minute de imagini în alb şi negru, un şuvoi sonor neîntrerupt, ritmat, scandat, susurat, urlat într-o limbă necunoscută mie şi francezilor din jur, această limbă poloneză toată în consoane şuierătoare, în vocale rare, cu o muzicalitate incantatorie, ca un straniu descîntec, şi în centrul acestui asalt de imagini şi de sunete, silueta de un alb imaculat a Prinţului constant, Prinţ de lumină şi de speranţă. *Prinţul constant* este o piesă de propagandă religioasă, de pe vremea Contrareformei, adaptată în polonă de poetul Julius Slowacki. Mai tîrziu, un eminent exeget al operei grotowskiene, Serge Ouaknine, ne-a explicat tehnica epuizantă şi totală ce stă la baza acestei extraordinare performanţe. Transa actorului grotowskian nu are nimic de-a face cu transa religioasă, nu înseamnă lipsă de control, dimpotrivă, e un drum perfect balizat şi structurat printr-o practică îndelungată, celebra *via negativa,* curăţirea de toate scoriile şi efectele inutile, atingerea stării de lumină totală, *la translumination,* şi capacitatea de a le stăpîni perfect, de a circula între ele. Filmele au urmat unele după altele, un interviu cu Grotowski la Centrul său de la Pontedera în pragul separării de teatru în 1992 (Monique Borie a găsit pe vremuri o formulă perfectă, „de la regenerarea teatrului la regenerarea prin teatru"), iată-ne apoi, revenind în timp, în 1966 cu un interviu întretăiat de imagini de la repetiţii în 1966, epoca *Prinţului constant,* un Grotowski încă tînăr, cu obrajii rotunzi ce mai păstrează încă o candoare juvenilă, dar ascuns după ochelari negri şi cu un uşor zîmbet ironic în colţul buzelor. Şi, în fine, un film cu Cieślak tînăr, superb, felin, dirijînd exerciţii corporale de o mare flexibilitate cu doi actori de la Odin Teatret, complici fideli ai învăţămîntului grotowskian, pentru a-l regăsi apoi în filmul de la Bouffes du Nord pe drumul autodistrugerii, pe care l-a străbătut, ca o Golgotă secret asumată. Notele mele nu ţin să facă un imposibil rezumat al tuturor intervenţiilor, de la prezenţa unuia dintre întemeietorii Teatrului Laborator, Ludwik Flaszen, rubicond şi erudit interlocutor, luînd des cuvîntul cu un umor absolut dezarmant (ciudată pereche puteau face cei doi, regizorul ce căuta lumina în tenebre şi rotofeiul critic mereu hîtru şi senin), la strălucitoarea punere la punct, făcută de o tînără cercetătoare, Patricia Falguières, despre relaţiile teatrului sărac, nu cu *arte povera,* ci cu arta sacrificială a unui Beuys şi toate căutările corporale din aceeaşi perioadă. Citisem mult despre aceste spectacole, dar nu avusesem niciodată prilejul să văd un spectacol „pe viu". Şi dintr-odată, în fotoliul de catifea roşie al sălii de la Beaubourg, într-un context complet diferit de cel al epocii grotowskiene, am înţeles, am retrăit şocul publicului european în anii '60, mai întîi la Festivalul de la Nancy, apoi la Teatrul Naţiunilor de la Paris, şi, mai departe, şocul acestei Europe în plină bunăstare, dar gata să explodeze în primăvara unui mai mitic ce va veni, şocul în faţa acestui teatru venit de *nicăieri* (după Jarry este definiţia cea mai comodă şi mai inexactă a Poloniei) şi care i-a zguduit pe toţi pînă în străfundurile fiinţei lor, invitîndu-i, obligîndu-i să facă acelaşi drum cu ei, aceeaşi căutare spirituală, la niveluri diferite, dar eliberatoare. (Critica franceză, care primise şi asimilase în mijlocul anilor '50 un alt şoc fondator, cel al teatrului epic, şi influenţa imensă a unui Brecht ce va domina teatrul deceniilor ce vor urma, de-abia a avut timpul să respire pentru a putea accepta şi „digera" un şoc de altă natură, cel al misticismului ce structura baza căutărilor spirituale grotowskiene. Cuvîntul „mistic" sperie încă, sublinia Brook cu umor, vorbind despre marele său prieten polonez, în seara omagială de la Bouffes du Nord). Au coborît de pe această planetă a unui teatru necunoscut, aşa cum îi vedem în aceste documentare de epocă, îmbrăcaţi la început corect, cu costume negre de funcţionari onorabili, cu cravată şi ochelari, pentru a se transforma treptat în personaje lunare, acest Prinţ constant şi celest, un Christ modern şi care acceptă sacrificiul, acest Rege orb, ars pe dinăuntru de patimi şi excese, în fine, *un guru* pletos şi cu zîmbet blînd ce s-a îndepărtat treptat de noi, de lume, pînă a dispărea pentru totdeauna într-o nirvana îndelung construită. Au urmat apoi mereu alţii, Tadeusz Kantor, Christian Lupa, Grzegorz Jarzyna sau tînărul Krzysztof Warlikowski astăzi. Nici unul dintre ei nu a apărut din neant, ei vorbesc dintr-o şi despre o polonitate ce continuă să fascineze intelectualii europeni. Gîndire pe care am regăsit-o în comunicarea lui George Banu ce a încheiat lucrările, vorbind despre Grotowski şi Kantor, doi artişti ai nopţii, şi pornind de la teatrul polonez al anilor '60-'70 ca marea referinţă a scenei europene. George Banu parafrazează titlul unui celebru film de Alain Resnais, şi merge pînă la a clama *„Polonia, iubirea mea!"*. Cînd ştim cît de profund şi de bine cunoaşte profesorul Banu acest teatru, despre care a scris sau ale cărui mari nume le-a acompaniat, o astfel de declaraţie ne dă toată amploarea acestui ataşament, pe care polonezii înşişi au ţinut să-l sublinieze. O medalie a meritului polonez decernată în acelaşi timp cu Peter Brook, cu ocazia acestor Zile Grotowski reuneşte în acelaşi gest cîteva dintre numele unui sfîrşit de veac.

Colocviu internaţional organizat în cadrul Anului Grotowski 2009, sub auspiciile UNESCO, de Universitatea Paris-Sorbona (Paris IV) şi Institutul Grotowski (Wroclaw), în colaborare cu Théâtre des Bouffes du Nord şi Centrul Pompidou.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **307** ● 30 decembrie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

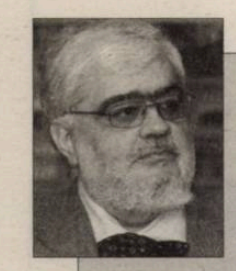

Andrei Pleşu
„Amintiri despre Trabant“

pagina **3**

Interviu cu **Tonny Lybek**, reprezentantul FMI în România

pagina **5**

Augustin Ioan
„Arhitectura cărei memorii?“

pagina **18**

2010

– schiță de portret –

„Nu mă gîndesc la viitor. Va veni el oricum.“

ALBERT EINSTEIN

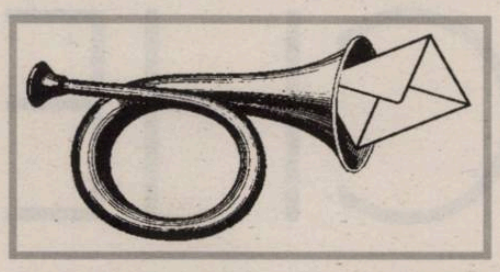

Nr. 303: Articolul lui Cristian Ghinea, „Crin şi Ionel“

Numai Crin şi Ionel?

Constat, cu părere de rău, că starea dilematică tradiţională a acestui hebdomadar pe care îl iubesc eu începe să fie tot mai mult înlocuită cu certitudini (din păcate), mai ales politice. Astfel, dl C. Ghinea îşi expune poziţia fermă şi inebranlabilă cu privire la profesionalismul lui „Ionel“ în opoziţie cu inconsistenţa lui „Crin“. Profit însă de apelul (retoric?) pentru un sfat şi încerc să readuc discuţia în domeniul dilemei.

În legătură cu „cestiunea“, dl Ghinea reproşează unui oarecare candidat la preşedinţia României că „nu are organ pentru cifre şi politici“, că „are repulsie faţă de cifre“! Şi îl compară cu un economist reputat, fost ministru de Finanţe, care are vocaţia cifrelor. Dar, în acest caz, se compară „mere cu pere...“ deoarece, în realitate, noi vorbim (inclusiv dl Ghinea) de eventuali candidaţi la preşedinţie. Atunci ce ar trebui să pretindem de la un preşedinte bun? Dacă citesc şi alte articole din *Dilema veche,* aflu că acesta ar trebui să fie „bărbat“, „adult“, „puternic“, eventual o combinaţie între Schwarzenegger şi Stallone! O fi necesar, o fi suficient?

Dacă este prea „bărbat“, prea „puternic“, prea „adult“, nu există oare riscul (parţial demonstrat în ultimii cinci ani) unui permanent conflict între puterile statului, pericolul ca haina să fie prea strîmtă pentru respectiva persoană – drept care, va încerca fie să rupă haina, fie să o recroiască pe măsura sa...? Dacă însă este prea slab, nu devine oare un simplu decor şi o marionetă în mîna nu ştiu căror „moguli“ răi (de „mogulii“ buni nu avem voie să vorbim)?

Dar, oare, a dispărut acea *mediocritas aurea,* calea de mijloc? Şi de ce oare un „Crin“ sau vreo altă „floare“ ar deveni ridicol cînd afirmă că România are nevoie de bun-simţ şi de revoluţie morală? Mai ales după ultimele evenimente, cînd nici un politician nu neagă că alegerile ar fi fost fraudate (de ambele părţi), ci doar îi acuză pe adversari că ei ar fi furat mai mult! Or, problema mea şi a tuturor cetăţenilor normali (oare mai există?) nu este că PD-L ar fi furat mai mult decît PSD (sau invers), ci că *s-a furat!* Dacă am găsit un candidat care nu a putut fi acuzat de furt, minciună, deja este (ar fi fost) un pas înainte. Poate că nu este suficient, dar este necesar!

Parafrazînd un candidat la preşedinţie (de acum cinci ani): „Prin ce blestem românii trebuie să aleagă între doi... (comunişti, securişti, mincinoşi, hoţi, prostănaci, vînduţi rusilor... etc.)“, fiecare poate alege ce variantă sau ce combinaţie doreşte.

Nu degeaba, rabinul din banc exclamă fericit la un moment dat: „Am un răspuns, cine are o întrebare?“. Eu încă nu am nici un răspuns, dar am foarte multe întrebări.

Dacă avem „decît“ (sic!) aceste alternative, atunci cred că avem urgentă nevoie de o revoluţie morală. Şi nu doar a noastră, a alegătorilor, ci în primul rînd a clasei politice, dar şi a poliţiei, ca să nu mai vorbim de justiţie etc. sau chiar de... jurnalişti (vezi cazul S.R.S. şi B. Ch.). Nu mă interesează cine cu cine a votat, dar este important cu cine *am putea* vota. În acest moment, cînd bălăcăreala în mocirlă a devenit sport naţional, mă simt obligat să afirm că toate trec pe plan secund în faţa îngrozitoarei mizerii morale care se etalează „clipă de clipă şi ceas de ceas“ pe ecranele televizoarelor. Atîta vreme cît politicienii noştri stau cu toţii în... mocirlă pînă la gît şi singura lor preocupare este să se stropească unul pe altul, fără să le pese de soarta ţării, cred sincer că trebuie de urgenţă să purcedem la asanarea morală a societăţii, din care clasa politică însăşi face parte!

Şi atunci, poate că nu ar fi de lepădat nici soluţia ca o persoană (doar) morală să fie preşedinte? Oricum, pentru mine, încă rămîne fără răspuns întrebarea esenţialmente dilematică: *„dar eu... pentru cine votez?“.*

Gheorghe GRÜN
ggrun2000@yahoo.com

Nr. 302: Articolul lui Radu Cosaşu, „Zi de zi, acum 20 de ani“

Noiembrie 1989

Mi-am regăsit copilărosul noiembrie ’89 scormonind într-o grămadă de coceni, cu cravata roşie înnodată peste bluza de trening – un pionier destoinic nu se desparte în nici o împrejurare de simbolul jertfei Partidului –, aruncînd porumbul depănuşat într-o coşarcă păzită de doi soldaţi. Roboteam patriotic la începutul fiecărui an şcolar, trimişi să culegem cu *braţele noastre vînjoase* recoltele de pe mănoscîmpuri, fertilholde şi bogatbrazde. Eram transportaţi în autobuze de tip abator cu mirosul de muget lipit de caroserie, iar la destinaţie ne întîmpina un inginer agronom care avea menirea să ne împartă-n *piperniciţi* şi *buni de hămăleală,* punîndu-ne la muncă în funcţie de atributele fizice ale fiecăruia. Toţi fugeam de căratul tîrnoagelor şi ne ascundeam unii după alţii cu spatele încovoiat, genunchii îndoiţi, încercînd să părem cît mai micuţi şi mai firavi.

Ni se spunea de acasă să nu purtăm haine cu buzunare mari, pacheţelul cu mîncare să nu fie-n sacoşe voluminoase, să nu avem la noi îmbrăcăminte suplimentară în care să dosim cartofi sau ştiuleţi. La venire eram bine măsuraţi din priviri, însă după încetarea activităţii ne controlau riguros ca nu cumva să furăm hrana de la gura tovarăşului Popor. Cu păpuşoii strînşi de noi îşi *făureau* mămăliga muncitorii cînd se întorceau seara de la uzină şi din cartofii noştri îşi *plăsmuiau* ciorba, noi, pionierii, fiind direct răspunzători de *construirea* osînzei comuniste pe burţile lucrătorilor patriei. Toţi eram copiii lui „tatăl meu e sus pe schele“, indiferent care era profesia părinţilor şi, cu palmele noastre uriaşe de membri de vază ai organizaţiei de tineret, ajutam la ridicarea producţiei naţionale de barabule proletare.

Cocoţat pe un coş de nuiele, c-o butelcuţă în mînă – *un comunist vrednic are întotdeauna mintea trează* –, inginerul ţinea cuvîntări pălincoase despre bunătatea atotceauşistă ce ne oferea şansa de-a trudi cot la cot cu adulţii întru bunăstarea obştimii. Dacă am fi fost fătaţi de *scîrba capitalistă,* ne-am fi transformat în animale netrebnice, individualiste, pe cînd aşa ştiam de mici că nimic din ce avem nu-i al nostru, conform principiului cooperatist „cine împarte, partid îşi face“. Atunci am aflat că dincolo de graniţele României Socialiste, spre Vest, nu mai trăiau oameni, ci nişte fiare jumătate rege, jumătate Occident, care abia aşteptau să înhaţe elevii pecerişti. Nu trebuia să ieşim din ţară cu nici un preţ, căci ne pîndeau pericole imense.

Pe măsură ce discursul devenea din ce în ce mai înţuicat şi specialistul în cucuruz se împiedica-n cuvinte, noi o ţineam numai într-un rîs şi-o hăuială şoptind bancuri despre preadrăcuitul preşedinte, exact cum auzeam la cei maturi. Închirceala nu ne mai durea, lăzile nu mai păreau atît de grele, ba chiar lucram cu spor, însufleţindu-ne sudoriturile pe care nu mai conteneam să le rostim. Curajul nevîrstniciei noastre ne împingea la şotii, momîia alungătoare de ciori pomenindu-se c-o şapcă din doc pe cap, o seceră atîrnată de umăr şi un ciocan la poale. Ea era Sperietoarea de Libertate. De cele mai multe ori pregăteam răzmeriţe anecdotice, fugind de pe arătură la bunica unui coleg ce-şi avea casa în satul vecin. Făceam autostopul şi ne înghesuiam cîte 8-10 ţînci în bătrîna Dacie, claie peste grămadă, unii stînd ghemuiţi pe podeaua maşinii, alţii în braţe la cei mai rotofei. De n-ar fi venit decembrie ’89, am fi fost temeinic pregătiţi în chiuluri de lehamite, dar o fi fost cineva altfel în vremurile acelea?!

Andreea Natalia MEREUŢĂ
andreea.nataliam@yahoo.com

Notă: Să recunoaştem cu plăcere că avem vîrste diferite. La mulţi ani amîndurora. (**R. C.**)

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Prostia**
- **Pile, relaţii...**
- **Inegalitatea de şanse**

Am zîmbit la...

Vălurele

– M-a răvăşit electronicul *Mitik.*

– „Fabrica de Tablouri“ SA.

– Verbul pioşeniei postcomuniste: a te pelerina/a-i pelerina.

– „Să fii cuminte dacă poţi.“ (W. Golding)

– Destinaţie de timp liber: la grătar.

– Mai nou, se pleacă din magazine pe „O zi cît mai bună!“.

– RoMânia pentru că sîntem, din orice, brusc, mînioşi?!

– „I s-a prezis că-i va cădea o casă-n cap. Şi a murit după ce l-a lovit în cap o broască ţestoasă căzută de la etaj.“ (P. Auster)

– T1, autobuzul sibian, are un traseu „viaţa pe scurt“: Gară – Teatru – Cimitir.

– Varianta la zi a „muieţi îs posmagii?“: „Fericiţi cei ce-adapă leneşii“.

– Adam şi-a pierdut frunza, noi – ruşinea.

– Ştefania, clasa a IX-a arhitectură: odată cu 1989 a dispărut „lenta geometrie a sufletului“.

– Simt că Dante s-a înşelat: nu cei cu trasul nădejdii ajung la poarta iadului.

– În Sibiu, pînă şi „Hilton“ are turnuleţ.

– La tema *impulsul,* mi se scrie despre impulsuleţ, impulsoi, impulsificat, impulsionar. Noua limbă română va fi una bine smotocită.

Stăpîni-v-ar binele!

Alina IORDACHE

Pentru abonamente sunaţi la

0318.200.200

număr cu tarif normal non-stop

DILEMA VECHE
urează cititorilor
şi colaboratorilor săi
„Sărbători vesele“

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Amintiri despre Trabant

La sfîrșit de an, un bilanț mai vechi.

Am fost, vreme de zece ani, șofer de Trabant. O experiență de neuitat, ceva între paranormal și metafizică. Trabantul era un paradox mecanic, o dovadă că posibilul e mai tare decît realul. Avea toate însușirile unui automobil, dar avea, în plus, ceva de vietate inclasabilă, un soi de mister, un soi de nimb tehnologic, fără legătură directă cu ingineria tradițională. Neobișnuită era, între altele, enorma lui maniabilitate. Practic, nu puteai ajunge cu un Trabant în situații fără ieșire. Putea fi scos din șanț cu brînciul energic al unei singure persoane, putea fi ținut cu umărul să nu alunece pe o pîrtie înghețată, putea fi întors, după o răsturnare, în poziție de croazieră și, de obicei, pornea iar la drum, chiar dacă gemea de invaliditate. Dacă se strica bobina de inducție, ea putea fi înlocuită, pînă la proximul atelier de reparații, cu amidonul unui cartof. În locul curelei de transmisie rupte, se putea instala un ciorap de damă, iar pana de benzină se putea rezolva, pentru măcar cincizeci de kilometri, cu o damigeană de horincă tare. Totul era de o *durabilă* precaritate. Capabil să reînvie din propria-i cenușă, să se refacă după orice colaps, cu tenacitatea unui „Terminator“ de carton presat, Trabantul nu cerea posesorului lui decît răbdare, încredere și un sac de bujii. Orice amator putea să-i învețe secretele, în timp ce specialiștii erau mereu luați prin surprindere de resursele lui regenerative.

Cu asemenea calități, Trabantul era predestinat să devină, sub comunism, o adevărată metaforă a supraviețuirii. Era proba palpabilă a capacității noastre de a valorifica indigența, de a face din dejecție bici, de a improviza spectaculos, cu o materie primă incalificabilă. Trabantul demonstra, în orice împrejurare, că ceea ce nu se poate se poate pînă la urmă, că improbabilul poate fi un punct de pornire. Sub semnul lui, aveam ocazia să experimentăm voluptatea rară de a cîștiga la puncte un meci asfixiant, început cu șanse minime. Ne simțeam solidari în efortul comun spre o victorie dificilă. Trabantiștii se constituiseră, spontan, într-un club. Se salutau cu farurile cînd se întîlneau, își săreau în ajutor, își zîmbeau complice ca jurații unei subversiuni. Înclin să spun că, cel puțin în România, solidaritatea dintre șoferii de Trabant a fost, sub dictatură, singura specie a unei solidarități de masă. Ne aflam în preistoria societății civile...

Dar nu numai de stricta supraviețuire era vorba. Trabantul era în stare chiar de performanță. Din acest punct de vedere, el s-a impus ca realizarea cea mai formidabilă a lagărului socialist: un apogeu al ingeniozității, al aplombului tehnic, al tupeului industrial. În fond, totul în țările Europei de Est avea aspectul unei încropeli implauzibile. Dar talentul unora, curajul altora, imaginația, umorul, lecția bine asimilată a nevoii reușeau, în cazurile fericite, să obțină sau măcar să mimeze succesul. Fostele țări comuniste, instituțiile și întreprinderile lor – funcționau după modelul Trabantului: construiau pe infinitezimal, articulau armonios nimicul. Demagogia propagandistică, dar și strădania anonimă a oamenilor se întemeiau pe încercarea nebunească de a face un Trabant să ruleze ca un Mercedes. Uneori, pe căi irepetabile, lucrul izbutea. Deunăzi, am participat la aniversarea a 45 de ani de cînd există Spitalul Fundeni. Ei bine, Fundeniul, alături de alte cîteva spitale din țară, alături de cîteva licee și universități, alături de cîteva bresle profesionale mai norocoase au avut îndemînarea, harul, subtilitatea de a conferi, la răstimpuri, Trabantului maniere de limuzină. Nu a fost, firește, meritul contextului. Dimpotrivă. Iar campionii acestei neverosimile transmutații nu lucrau pentru a „cauționa“ Trabantul, pentru a-l califica drept imagine a perfecțiunii, ci pentru a salva onoarea profesiunii lor și demnitatea tristei lor subzistențe.

Inevitabil, după decembrie '89, am făcut un salt dincolo de Trabant. Putem spera, cu oarecare îndreptățire, o cursă automobilistică mai cochetă. Bucureștiul e sufocat de un milion de mașini de cea mai diversă extracție. Posibilul a devenit probabil. Agricultura românească e, ni se spune, un potențial Mercedes. La fel, turismul românesc, întreprinderile mici și mijlocii, industria alimentară, serviciile, dexteritatea în materie de informatică etc. Nu ne rămîne decît să constatăm că iscusința autohtonă rămîne la fel de vie, la fel de imaginativă și de eficientă cum era pe vremuri: ea reușește, de data aceasta, să facă în așa fel încît tot ce e Mercedes potențial să arate a Trabant.

Dilema veche, nr. 41, 22 octombrie 2004

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Un nou guvern. Și?

De obicei, mesajele de felicitare între șefii de stat cu ocazia alegerii sau realegerii în funcție sînt lemnoase. Convenționale. De protocol. Rareori „scapă“ cîte ceva cu miez în astfel de mesaje. Mi s-a părut – iar dacă „suprainterpretez“ cumva, sînt dispus să-mi pun cuvenita cenușă în cap – că în mesajul trimis de președintele Comisiei Europene, José Manuel Durão Barroso, președintelui reales al României, Traian Băsescu, observ „ceva“. După o introducere cu firitiseli de circumstanță, dl Barroso spunea clar și direct: „Prima și cea mai urgentă sarcină este formarea unui nou guvern, capabil să obțină o susținere largă în Parlament. O abordare bazată pe consens este lucrul cel mai important în aceste vremuri dificile“. Guvernul s-a format, dar nu pe bază de consens: rapid, în cîteva zile, s-a alcătuit o majoritate „de strînsură“ prin recrutarea mai multor parlamentari din PNL și PSD. Brusc, niște oameni au avut revelația conștiinței lor „independente“ și au trecut în așa-zisul „grup parlamentar al independenților“, care acum numără vreo 30 de persoane. Contînd pe susținerea lor, PD-L a încheiat un protocol cu UDMR și, partide populare fiind amîndouă (pentru că, nu-i așa, fac parte din „cea mai importantă familie politică europeană“ – cum îi place să spună dlui Boc), au făcut un partid de dreapta. Căci – a spus-o și președintele, au spus-o și alții – majoritatea poporului român a votat cu dreapta. Iar dacă n-a fost posibilă o „unificare a dreptei“ cu PNL, atunci s-a realizat o unificare mai mică, *en famille,* cu UDMR.

E, fără îndoială, o performanță rapiditatea cu care s-a format executivul. (La ora cînd scriu, e în audieri la Parlament.) Legătura strînsă a președintelui cu PD-L a contat, desigur. Dar majoritatea e slabă și opoziția va fi puternică. Pe de altă parte, dacă avem în vedere criza și efectele sale, nu e greu să ne dăm seama că orice partid sau coaliție ar fi ajuns la guvernare, avea cam aceleași lucruri de făcut: împrumutul de la FMI și de la Comisia Europeană are niște condiții care trebuie îndeplinite. Nu prea e loc de „măsuri de dreapta“ contra „măsuri de stînga“. Alina Mungiu scria recent în *România liberă* că, în Europa de Est, „distanța politică“ a fost foarte mică, iar aderarea la UE și dorința de a intra în zona euro au „dictat“ programele: „Unde liderii au fost conștienți de asta, indiferent că la guvernare au fost populiștii, liberalii sau social-democrații, ca în Republica Cehă, Slovacia sau Polonia, trecerea e un succes. Cei care doar și-au cumpărat voturi cheltuind – ungurii și letonii – s-au transformat din succese de manual în dezastre de manual“. Normal ar fi fost să avem, așadar, un guvern de uniune națională. Propunerea a existat și după alegerile din 2004, cîștigate de Alianța DA, dar n-a fost acceptată. Între timp însă (ironia istoriei?), toată lumea s-a aliat cu toată lumea: PD cu PNL și UDMR, apoi guvernul minoritar PNL a fost sprijinit în parlament de PSD, apoi PD-L s-a aliat cu PSD și PC, iar acum se aliază cu UDMR și „independenții“. Am avut, între 2005 și 2009, un fel de uniune națională „pe bucăți“, în serial: toată lumea a fost la guvernare, toată lumea a fost în opoziție, în diverse combinații. Povestea de acum despre „poporul care a votat majoritar cu dreapta“ și despre „unificarea dreptei“ e de adormit electoratul. Dreapta cui cu a cui? PNL face parte din Alianța Liberalilor și Democraților din Europa, în care multe partide din alte țări europene se definesc drept „centriste“, iar unele au preocupări și soluții mai degrabă de stînga (așa că în Parlamentul European se aliază uneori cu socialiștii împotriva popularilor). PD-L se trage din PD, care a făcut parte cîndva (în frunte cu actualul președinte al țării) din Internaționala Socialistă, mîndrindu-se cu asta în fața PSD-ului, care pe atunci plîngea pe la ușile social-democrației europene. Așa încît a vorbi atîta despre dreapta e pierdere de vreme.

Adevărata problemă este ce fel de politici concrete va avea noul executiv. Și cît de eficient va adopta măsurile pe care le are de aplicat, pentru a se încadra în parametrii dați de FMI și de Comisia Europeană. Deocamdată, ca și în lungii ani ai tranziției, impulsul pentru reforme vine tot „din Occident“. Iar noi răspundem, conform obiceiului, cu „noi și-ai noștri“. Noul guvern e format din vechi figuri (cu cîteva excepții, precum Teodor Baconsky la Externe ori Daniel Funeriu la Educație). Nici măcar „rotația cadrelor“ nu se poate numi, ci, în unele cazuri, „mișcarea portofoliilor“: Elena Udrea a primit, pe lîngă Turism, și Dezvoltarea Regională, Sportul s-a lipit de Educație etc.

Deocamdată, avantajul de a avea – în sfîrșit – guvern este că poate avea loc în ianuarie vizita unei misiuni comune a FMI, Comisiei Europene și a Băncii Mondiale la București, pentru a evalua situațiunea (v., în acest număr, și interviul cu Tonny Lybek, reprezentantul FMI în România). După care, în februarie, se va decide cum e cu tranșele de împrumut. Care nu-s nici de dreapta, nici de stînga...

ținerea de minte

„Avem nevoie de doctori mai prietenoși față de leneși. În loc să ne prescrie medicamente ca să zăpăcească boala în cel mai scurt timp cu putință, ar trebui ca ei să le recomande pacienților să-și ia liber pe perioade lungi. Trei zile minimum, însă ne-ar putea prescrie o cură de odihnă de pînă la două luni. Chiar noi trebuie să-i educăm pe doctori. Să le spunem că avem nevoie de cîteva zile de recuperare și de un bilet către șef. Medici, alăturați-vă nouă! Vă atrag atenția! Sînteți servitorii eticii muncii! Vă invităm să injectați foarte necesarul timp liber în viața noastră! În felul acesta, perioada petrecută departe de birou ar fi certificată de o autoritate superioară. E greu să fii leneș pe cont propriu.“

(Ghidul leneșului – mic tratat pentru leneși rafinați, de Tom Hodgkinson, Editura Nemira)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Alte motive de cîrcoteală

Să fie clar. Sînt un mare entuziast al ideii de Uniune Europeană. Onorabilele Instituţii de la Bruxelles au reuşit să păstreze pacea într-o Europă în care, prea des, la putere au ajuns tot soiul de gargaragii cu rating mare. Hitler, Mussolini, Stalin şi alţii ca ei au inspirat masele, au înflăcărat generaţii de cetăţeni. Ei s-au înrolat şi au purces la luptă. Înflăcăraţi fiind, aveau idealuri, credeau în liderii lor, plecau pe front. Numai între 1870 şi 1945, nemţii şi francezii s-au spintecat între ei, cu milioanele, în trei războaie teribile. Două dintre ele s-au numit mondiale şi, pe lîngă numiţii francezi şi germani, au mai murit şi englezi, polonezi, unguri, italieni, români, greci, olandezi, bulgari, cehi. Succesul numărul unu al Uniunii Europene s-ar putea numi plictiseală. Fiii sau nepoţii celor care se luau în cătarea puştii pe plajele din Normandia sau pe dealul de la Monte Cassino, pe Linia Maginot şi prin nisipurile Africii, negociază astăzi, în clădirea Berlaymont, dimensiunea castravetelui ideal pentru comerţul comunitar. Astăzi, negocierea între interesele naţionale se face în plicticoase şedinţe tehnice. Funcţionari prea puţin cunoscuţi publicului duc altfel de bătălii. Repet, taţii lor îşi scoteau reciproc maţele şi ocheau cu grijă şi disperare, în speranţa că *europeanul celălalt*, şi nu el, va cădea mort în şanţul de lîngă drum, pînă la finele bătăliei. Astăzi, nu cred că există în Europa vreun tînăr care să fie atît de înflăcărat de vreun discurs al lui Barroso, încît să se ceară voluntar pe front. Numai science fiction-ul ar putea crea un asemenea specimen. Hitler şi Stalin au înflăcărat masele. Barroso le plictiseşte. „Decît că" mulţi dintre fanii primilor au sfîrşit mai degrabă prost, cu creierii răspîndiţi pe marginea tranşeei.

Îmi pare cumva riscant să mai cîrcotesc la adresa unei organizaţii care a reuşit atare performanţă: pace şi prosperitate pe un continent atît de agitat. Cu toate astea, îndrăznesc. Nu mai revin la bîlbele dosarului Mediu. La negocierile politice care (re)definesc priorităţile de dezvoltare după cum pică bine la public. La aberaţia pretenţiei că salvezi planeta pentru următoarele mii de ani, schimbînd discursul la fiecare cincinal. Trec apoi la politica de selecţie a cadrelor de conducere (sună bine, nu?). Atunci cînd preşedintele Uniunii este ales într-un conclav închis (27 de cetăţeni, şefi de stat şi guvern), fără ca publicul să poată afla care sînt criteriile, cred că avem problema deficitului de democraţie. Nu reiau argumentele pe care Cristian Ghinea le-a enumerat într-un număr anterior al *Dilemei vechi,* sub un titlu dur: „Alegeri în stil sovietic". Domnii şi doamnele din Consiliu ar putea măcar să mimeze ceva audieri publice înainte de a-şi face cunoscută decizia (luată, oricum, cu mult înainte). Transparenţa nu este punctul forte al politicilor adoptate de instituţiile europene, în ciuda catralioanelor de terabiţi de informaţie aruncate de-a valma pe ciudatul sistem de site-uri comunitare europa.eu. Astfel ajung la Comunicare.

Portalul european are prea multe informaţii, aruncate de-a valma, fără un motor de căutare decent. Există, e drept, o circumstanţă atenuantă: se pare că europa.eu este cel mai mare sistem de site-uri din lume. Este însă aproape imposibil de utilizat de către „profani", adică de cetăţenii obişnuiţi. Acum vreo cinci ani, am urmat un curs de utilizare a sistemului europa.eu, la European Journalism Center, în Maastricht. A durat patru zile. Altfel spus, dacă vrei, ca ziarist, să scrii documentat despre deciziile Comisiei, să afli ce a dus la o anumită directivă, care au fost dezbaterile pe o recomandare, cine şi ce poziţie a avut, îţi trebuie un curs *special* despre cum să navighezi prin preabarocul sistem de informare bruxellez. Altfel, ca profan, eşti mort, îţi prinzi rapid urechile şi renunţi.

Evoluţiile actuale sînt înduioşătoare. Prin 2007 participam, împreună cu Lucian Sîrb (atunci multhulit şef al Ştirilor TVR, azi director editorial al Euronews), la o conferinţă organizată de Margot Wallström (comisar, şefa comunicării globale a Comisiei). Toţi cei din sală (directori de televiziuni publice din statele membre) au recomandat doamnei comisar să îşi sfătuiască subalternii să treacă de la comunicarea.DOC la cea.AVI. Adică, de la text la video. Ei bine, căutaţi pe http://ec.europa.eu/avservices/home /index_en.cfm şi vă minunaţi. Au luat recomandarea în serios! Acum găsiţi o avalanşă de clipuri, documentare, campanii video. Unele sînt bune. Altele sînt sinistru-propagandistice. Cîteva sînt naive. Unele sînt inteligente, altele de-a dreptul stupide. Vă indic doar două exemple. La adresa http://ec.europa.eu/avservices/video/video.cfm?&site lang=en&type=3&StartRow=61 o găsiţi pe adolescenta Ramona din România care ne sfătuieşte să facem duşuri scurte şi să evităm băile lungi, pentru a lupta cu schimbările climatice! Acum două-trei luni, Hugo Chavez intra în gura lumii şi era socotit ridicol pentru că făcea exact aceeaşi recomandare poporului din Venezuela. Azi, Comisia a preluat mesajul şi îl propagă de mama focului. Al doilea exemplu ilustrează înduioşătorul efort al Instituţiilor de a se „adecva", de a „intra în rîndul lumii", preluînd tehnicile standard ale industriei de publicitate. La http://ec.europa.eu/avservices/video/video_prod_en.cfm?type=details&prodid=9552&src=1, vedem un clip dedicat Inovării şi Creativităţii, plin de nuduri şi apropo-uri erotice. Nu zic, e nostim, numai că îmi pare totalmente inadecvat.

Am sentimente amestecate. Mai că m-aş căptuşi cu entuziasm, văzînd atari eforturi de modernizare a comunicării către cetăţenii statelor membre. Numai că întristarea îi este soră veseliei, pentru că toate încercările astea se fac amarnic de amestecat, fără vreo planificare, cu un impact minim, cheltuind de pomană bani frumoşi.

Nu vreau să fiu acuzat de meschinărie. Adică, eu refuz Instituţiilor care au consolidat Pacea Europeană dreptul de a arunca oarece bani pe fereastră. Numai că dreptul meu la cîrcoteală este un alt succes al aceleaşi Uniuni Europene şi, de aceea, am de gînd să uzez de el. Astfel, îmi afirm bucuria că trăiesc într-un stat membru.

„Dacă mergi cu viteză şi frînezi brusc, e bine să ai centura pusă“

– interviu cu Tonny LYBEK, reprezentant FMI în România –

Înainte de realizarea recentului număr despre FMI (v. Dilema veche *din 3 decembrie 2009) am convenit să avem un interviu cu reprezentantul Fondului în România. Nu s-a putut înainte de apariţia acelui număr, dar cum domnul Tonny Lybek a răspuns întrebărilor noastre, publicăm conversaţia în acest spaţiu. Ianuarie e o lună decisivă pentru derularea acordului cu FMI, iar discuţia aduce lămuriri despre ce teme are de făcut Guvernul. Tonny Lybek este reprezentantul FMI pentru România şi Bulgaria, începînd din martie 2009. De origine danez, lucrează la FMI din 1992. Înainte a lucrat la Banca Naţională a Danemarcei, iar în cadrul FMI a condus misiuni în Bosnia, Albania, Kîrghîzstan, Croaţia. Interviul a fost finalizat pe 18 decembrie.*

Reprezentaţi FMI în România şi Bulgaria, deci cunoaşteţi situaţia din cele două ţări. La începutul lui 2009 amîndouă păreau că vor avea nevoie de împrumuturi de la FMI, apoi situaţia lor s-a diferenţiat. Recesiunea în România a fost mai dură decît a prevăzut chiar şi FMI, a fost nevoie ca o parte din banii FMI să meargă la buget, în timp ce Bulgaria nu a mai avut nevoie de aceste fonduri. Cum explicaţi diferenţa?

Fundaţiile erau diferite în cele două ţări. Mă refer în special la politicile fiscale, care au fost mai prudente în Bulgaria şi mai bine aliniate cu ciclurile economice, în timp ce în România politicile fiscale au fost prea laxe şi pro-ciclice. În 2008, cînd creşterea economică s-a menţinut în România, PIB-ul a crescut cu 7,1%, deficitul bugetar a fost de 4,9% (chiar mai mare dacă folosim definiţia UE). Deci, mult mai mare decît ţinta de 3% asumată de ţările UE. Prin contrast, Bulgaria a avut surplus bugetar şi a acumulat bani de rezervă, care au ajutat la ameliorarea impactului crizei.

Descrieţi intervenţia FMI în România ca pe un soi de centură de siguranţă. Împotriva cui ne apără această centură, centurile de siguranţă sînt făcute şi pentru a te apăra de tine însuţi?

Dacă mergi cu viteză şi trebuie să frînezi brusc, e bine să ai centura pusă. În perioada de *boom* s-au acumulat vulnerabilităţi. Europa de Est a suferit două şocuri: principala piaţă de desfacere a intrat în recesiune, iar capitalul străin care era foarte prezent a scăzut brusc. În cazul României, recesiunea globală a declanşat criza, dar dacă nu ar fi fost criza globală, ar fi apărut curînd un alt eveniment declanşator, pentru că în 2008 deja deficitul bugetar nu mai putea fi susţinut.

Citesc condiţiile puse României prin acest acord: restructurarea sectorului public, o lege unică a salarizării bugetarilor, o mai bună monitorizare a companiilor de stat, legea responsabilităţii fiscale. Le găsesc pe toate ca fiind de bun-simţ. De ce credeţi că România nu le-a făcut şi fără supravegherea FMI?

E o întrebare foarte bună. Este omeneşte să amîni schimbările, mai ales atunci cînd nu par urgente (de pildă, unii dintre noi amînă să meargă la dentist, deşi ştim că mai tîrziu o să suferim dacă nu avem grijă de dintele respectiv). Este tentant din punct de vedere politic să faci promisiuni nerealiste (ca, de pildă, să promiţi că măreşti salariile anumitor grupuri cu 50% sau că reduci impozitele sau că pui Guvernul să plătească creditele private). Dar în final va fi mai rău pentru toţi. Amînarea reformelor înseamnă şi amînarea viitoarei creşteri a standardului de viaţă. În mod clar, grupurile care au de cîştigat de pe urma situaţiei curente şi de pe urma anumitor excepţii se vor opune reformelor. E important să includem în analiză şi faptul că politicienii au un orizont de timp limitat, pînă la alegeri. De aceea, se concentrează pe termen scurt, în timp ce reformele de care vorbim dau rezultatele doar pe termen mediu. În România pare că a existat şi un fel de aşteptare greşită cum că aderarea la UE va duce în mod automat la o ridicare a salariilor la nivelul celor din UE. De fapt, salariile ar trebui să crească odată cu productivitatea. Toate acestea au făcut ca în timpul anilor de creştere economică să nu fi existat presiune suficientă pentru reformare, pentru îmbunătăţirea eficienţei în sectorul public şi pentru renunţarea la anumite practici rele.

Să luăm de exemplu sistemul de pensii, practic falimentar şi susţinut în fiecare an de la bugetul de stat. De ce credeţi că nu s-au încercat soluţii în anii de creştere?

Sistemul de pensii nu e chiar falimentar, dar are într-adevăr nevoie de reforme serioase, mai ales dacă ne gîndim la evoluţia demografică. E important să fie reformat pentru a deveni sustenabil, altfel sigur va falimenta pe termen lung. Să promiţi pensii mari fără a avea resursele să le plăteşti înrăutăţeşte situaţia pentru toţi pensionarii, mai ales pentru cei cu pensii mici şi fără alte surse de venit. Pentru a proteja exact aceste pensii mici, e important să legi pensiile de inflaţie, pentru a le menţine puterea de cumpărare, în loc de sistemul actual de legare de nivelul salariilor, care face ca fondul de pensii să nu fie sustenabil. Dar multe ţări

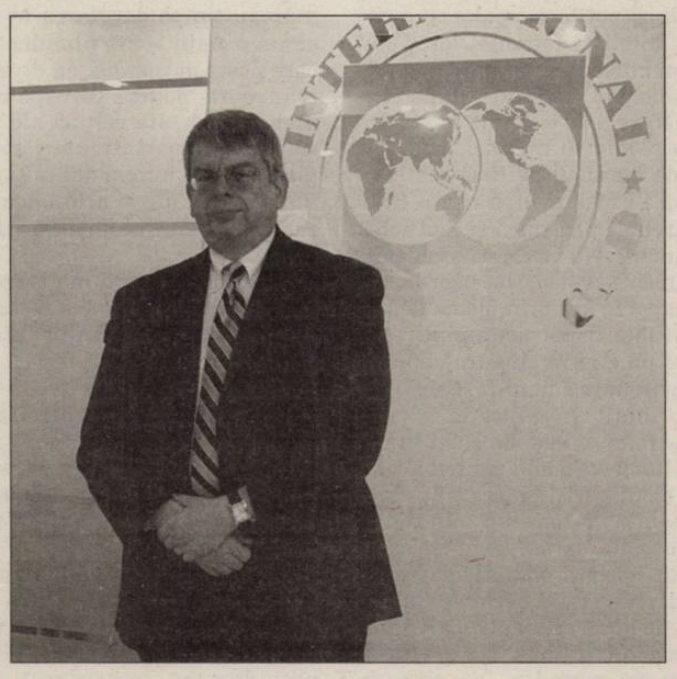

au dificultăţi cu sistemele de pensii, problemele de mai sus privind amînarea reformelor fiscale se aplică şi pentru reformele pensiilor.

Are România alternative pe termen scurt la acest împrumut?

Nu eu trebuie să răspund la această întrebare. Pot să vă spun că acordul cu FMI a întărit încrederea pieţei şi a permis autorităţilor să finanţeze deficitul bugetar, a ajutat să reducă costurile împrumuturilor externe. Ajustările oricum ar fi trebuit făcute, dar fără susţinere internaţională ar fi trebuit făcute mai rapid şi mai brutal. Las altora să speculeze care ar fi fost consecinţele, inclusiv sociale, ale unei ajustări bruşte de acest fel.

Să luăm cel mai prost scenariu: că nu vom implementa cele trecute în acord, din motive politice sau nu. Cît de flexibil va fi FMI cu România?

Am avut o misiune tehnică, o vizită a unei echipe în 14-16 decembrie pentru a facilita lucrul asupra bugetului. A fost o vizită de succes (vedeţi aici comunicatul de presă http://www.fmi.ro/index.php?pid=142&presa&lg=en). Echipa comună a FMI şi a Comisiei Europene a atins un acord la nivel tehnic asupra unui deficit bugetar de 5,9% în 2010. Bugetul care va fi aprobat de Parlament va trebui să fie în concordanţă cu aceşti parametri. Mai trebuie menţionat că dacă măsurile de reducere a cheltuielilor nu se vor materializa, vor trebui să fie luate măsuri compensatorii privind veniturile. S-au făcut progrese în ce priveşte măsurile fiscale structurale: legea responsabilităţii fiscale a fost trimisă Parlamentului pe 27 noiembrie (trebuia adoptată în 2010, potrivit acordului). Se lucrează la măsurile de reformă a sistemului de pensii. Următoarele săptămîni sînt foarte importante. Aşa cum am menţionat şi în comunicatul de presă, o misiune comună a FMI, a Comisiei Europene şi a Băncii Mondiale va veni pentru o evaluare amănunţită, prevăzută în acord, în ianuarie, odată ce noul guvern va intra în funcţie şi se va stabili un calendar parlamentar. Sîntem optimişti că echipa de specialişti va înainta concluziile către board-ul executiv al FMI din februarie. Atunci se va decide ce se întîmplă cu tranşele din împrumut.

Una dintre criticile aduse FMI este că politicile prescrise au numai ţinte monetare, nu stimulează economia reală. Cum răspundeţi acestor critici?

În primul rînd, nu e corect că avem numai ţinte monetare. Avem şi ţinte fiscale, şi reforme structurale profunde. Condiţiile sînt accesibile, pot fi consultate de către public pe site-ul nostru local www.fmi.ro, documentele sînt şi în limba română. În al doilea rînd, nu poţi crea creştere economică sănătoasă dacă nu ai stabilitate macroeconomică şi financiară. Da, poţi crea locuri de muncă temporare prin pachetele mari de stimulare fiscală, dar România nu e în poziţia de a putea finanţa aşa ceva. Dacă România ar ajunge să aibă deficite bugetare şi mai mari decît acum, gîndiţi-vă cum ar fi afectate rata dobînzii, cursul de schimb şi cum ar secătui creditul pentru sectorul privat. În loc să se uite la oportunităţi, multă lume din România, inclusiv anumite segmente din mediul de afaceri, crede că guvernul ar trebui să aibă grijă de toate. Dacă un pachet de stimulente ar creşte cu adevărat eficienţa economiei şi ar avea un efect real de multiplicare, atunci nu ar trebui să fie probleme în a fi finanţat prin creşterea veniturilor statului. Să nu uităm că atît pachetele de stimulare cît şi deficitele trebuie finanţate cumva. În fine, să nu uităm că România deja are acces la sume mari din fondurile structurale europene, cu condiţia să îşi îmbunătăţească capacitatea de absorbţie.

O întrebare de interes personal, la final. Cum vă descurcaţi cu interesul public stîrnit de munca dvs. aici? Cel puţin cînd sînt misiunile FMI în ţară, cei din stafful Fondului devin staruri media, sînt urmăriţi de jurnalişti. E ceva obişnuit în activitatea dvs.?

E adevărat că ni se acordă multă atenţie cînd misiunile se află în Bucureşti. Este ceva obişnuit în ţările care solicită susţinerea FMI. Pentru mine, perioada din România e foarte plăcută. Provocările economice cu care se confruntă România fac să nu existe momente de plictiseală pentru un economist.

a consemnat Cristian GHINEA

Dorin TUDORAN

Certocraţia

România anului 2009 a pierdut multe trenuri. În schimb, s-a procopsit cu o nouă clasă. Ce zic eu clasă, *über*-clasă: certocraţia. Membrii ei transcend interesele de grup, partidele politice istorice ori anistorice, apartenenţele sociale şi profesionale, barierele etnice şi disponibilităţile oricărui creuzet cultural imaginabil.

Certocraţii s-au impus pretutindeni: de la viaţa politică la manageriat electoral, de la gazeta de hîrtie la blogosferă, de la metropola rustică la cătunul cosmopolit, de la românimea din ţară la românaşul din diasporă. Ei, certocraţii, sînt atît de răspîndiţi şi bine asimilaţi de orice context, încît au devenit singurii extratereştri consideraţi băştinaşi.

Certocraţii sînt plămădiţi din cele mai încăpăţînate certitudini, sînt imuni la dileme, inspiră încredere totală şi transpiră verdicte definitive. În urma lor se aliniază, permanent, noi iniţiaţi care nu cunosc gustul amărui al cîntăririi faptelor, fiindcă ei ronţăie doar dulceaţa faptului în stare pură.

Multe şi însemnate sînt succesele pe care le-au realizat în acest an istoric certocraţii români, dar nici unul nu se compară cu meritul de a fi simplificat efortul epistemologic naţional: cunoaşterea a devenit ceva „de la sine înţeles“ şi prin ea certocraţii ne-au vindecat pentru totdeauna de păguboasa prezumţie de nevinovăţie.

Odată asimilată la scară naţională, prezumţia de vinovăţie a pus în şomaj regeşte retribuit cohorte de profesionişti – de la avocaţi la judecători, de la medici legişti la editori de film, de la sociologi la psihologi, de la turnători la turnaţi.

Certocraţii au revoluţionat din temelii mai ales felul în care ne definim. În acest an, nici candidaţii, nici susporterii lor nu ne-au spus cine şi cum sînt ei, ci ne-au dat detalii ameţitoare doar despre cine şi cum sînt ceilalţi: Jean ne-a spus că Nelu e un porc, iar Nelu a răspuns, punctual, că, bou fiind, Jean nu trebuie să fie şi porc.

În acest context de totală transparenţă şi responsabilitate ireproşabilă, alegerea a devenit floare la ureche pentru votanţi. Ei şi-au folosit buletinele de vot spre a nega existenţa celorlalţi, fiindcă despre cine şi cum sînt ei înşişi oricum nu mai au nici măcar amintiri foarte vagi.

Certocraţia românească este o teocraţie lipsită de orice dumnezeu, iar certocratul român se recomandă drept cel mai credincios dintre toţi agnosticii lumii. Într-o bună zi, s-ar putea să înţelegem că opera de căpătîi a certocraţiei româneşti este întemeierea unui popor de *ceilalţi*.

ready made

„Astfel efenzii nepăsători de sub arbori, în strecurarea fumului prin aer, prevedeau şi trecirea lor de pe pămîntul acesta; cu dulcea murmură a undelor asemănau şi cursul zilelor; mulţămiţi, deşi nu au prisosinţe, se îmbatau fără să beie, priveau la femei fără macar să cunoască pe ale lor, cu carele niciodată nu se plimb; visau fără să gîndească, se uitau chiar spre morminte fără oţărîre [...].“

(Dimitrie Ralet, *Suvenire şi impresii de călătorie*, Editura Minerva, 1979)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

www.alunitsa.ro

(I)

Pentru că numele-i tot începea cu un *v* dublu, hotărî să-i schimbe acestuia *veve*-ul în mai prestigiosul *W*. Veveriţa deveni, într-astfel, *weriţă*. Cum, însă, sedila de sub *t* nu le spunea străinilor nimic, ca, de altminteri, nici tichia de pe *a*, ea, veveriţa noastră indigenă, avea să poarte, de acum încolo, numele ultrainsolit de *weritsa*. Îşi luă de soţ un verişor, pe care-l boteză tot *weritsa*, lucru cu care el fu de acord din politeţe sau indiferenţă. (Gurile rele pretindeau că verişorul, fiind bîlbîit: *veverişor* adică, – evita, oricum, să se prezinte drept Veveveriţă necunoscuţilor din codru.) Îşi scrijelară, pe o coajă de arbust (un alun, fireşte), monograma, alias un dublu W: *WW*. Cărţi de vizită nu-şi comandară, întrucît nu se vedeau cu nimeni. Altfel, viaţa le era normală în alunişul foarte generos. Enucleau alune din belşug, după ce-i luau la rînd pe toţi alunii, din zori şi pînă la ivirea lunii, – alunii fiindu-i tinerei perechi o, cum se zice, *casă-masă*. Curînd li se născură cîţiva plozi, din care unul singur, din păcate, viabil, dar voinic cît patru. Familia sporindu-le cu un nou membru, o nouă monogramă îi luă locul, îndată, celei anterioare, – un triplu W, anume *WWW*. Weritsei-mame, mai pragmatică din fire, îi şi dădu, numaidecît, prin gînd să întemeieze o fundaţie de protecţie a alunului sălbatic. – Anexăm, pentru cei interesaţi, adresa web: *www.alunitsa.ro*.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La poştă

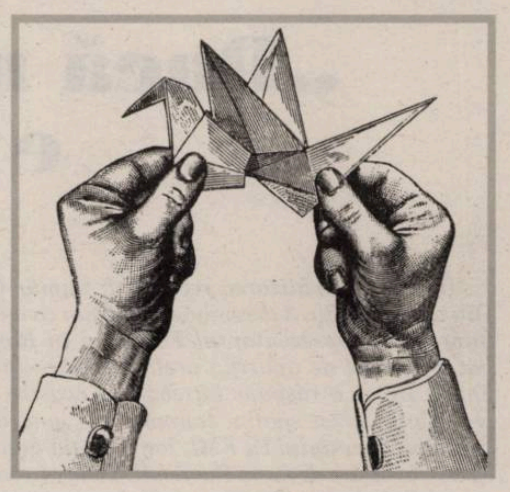

Am avut odată ocazia să constat că poştaşii îşi pot face treaba cu o sîrguinţă specifică meseriei lor. Unul mi-a adus acum cîţiva ani, cu o precizie de ceasornic, un mandat telegrafic, după ce a mers kilometri întregi pe jos, pînă în creierii munţilor, pe o ploaie cu bulbuci. Nici n-a vrut să audă de bacşişul pe care mă simţeam obligat să i-l ofer pentru aşa o osteneală. Nu i-a trebuit nici ţuică şi nici sobă, măcar două minute. „Nu vă faceţi probleme, doar e datoria mea“ – s-a scuzat uşor încurcat şi a fugit înapoi în jos, prin ploaia deasă.

E poate cea mai frumoasă amintire pe care o am (dacă nu cumva singura de acest fel) despre funcţionarea unei instituţii româneşti. M-am simţit ca în Elveţia.

Reversul medaliei e însă de găsit la oficiul unde stau lunar la coadă pentru a ridica o prăpădită de alocaţie. Marea sală zumzăie de fiecare dată ca un stup plin de albine nemulţumite. Rareori se întîmplă ca de la o lună la alta, aceeaşi operaţie să se petreacă la acelaşi ghişeu. De fiecare dată trebuie să întrebi de două ori pentru a fi sigur că te aşezi la coada cea bună. Iar operaţiunile se desfăşoară metodic... în ritm de melc. Îndărătul ghişeului din faţa intrării zace un bărbat mototol, un fel de urs mare şi blînd, cu degete butucănoase cu care nu se ştie cum de reuşeşte să răsfoiască dosarele şi mandatele. La un ghişeu din dreapta oficiază o blondă durdulie cu voce ascuţită, care pare foarte iute. Am constatat însă de mai multe ori că vioiciunea i se manifestă doar în vorbire, nu şi în mişcări. Ultima dată însă, am nimerit în stînga, la roşcata cu vîrtej alb şi ochelari de pisică. Femeia căuta întruna diverse acte şi din cînd în cînd dispărea undeva în dos, sub acelaşi pretext al căutatului. Lungă aşteptare. Privirile noastre, ale celor de la coadă, urmăreau tîmpe derularea la nesfîrşit pe un ecran a unui scurt filmuleţ promoţional în care poştaşii români, cu diverse mijloace de transport, poartă corespondenţa din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării către alte colţuri îndepărtate ale ţării (avem o ţară făcută parcă numai din colţuri îndepărtate). Şi luna trecută, şi acum două luni, şi acum şase, am văzut acelaşi film de cîte douăzeci de ori.

Ca din hipnoză, mă trezeşte tonul ridicat cu care funcţionara roşcată o întîmpină pe cucoana voinică din faţa mea: „Iar ai venit? Nu ţi-am zis şi ieri că nu pot să-ţi rezolv nimic?“. „Duduie, vreau să-mi daţi talonul de pensie al soţului. Că el e plecat în provincie şi nu poate veni.“ „Nu-ţi dau nici un talon, că n-am şi nu pot să mă fac talon. Şi chiar dacă aş avea, trebuie să i-l dau titularului, adică soţului.“ Cucoana voinică ridică şi ea vocea: „Trebuie să-mi rezolvaţi cumva problema că d-aia sînteţi pusă aici. Asta vă e meseria şi să ştiţi că de ţipat pot să ţip şi eu“. Un domn mărunţel intervine în apărarea funcţionarei: „Păi, chiar că ţipaţi, doamnă. Îmi spargeţi urechile. De ce vorbiţi aşa tare?“ „Pentru că am mîncat de dimineaţă“ – îi răspunde cucoana. „Eu n-am mîncat“ – zice mărunţelul. „Se vede“ – vine replica femeii. „Doamnă, eu nu te-am făcut grasă. Cum de fapt eşti.“ O altă cucoană, mai în vîrstă şi foarte cochetă, încearcă să aplaneze situaţia: „Cu vorba bună se rezolvă toate. Mai ales acuma, de Crăciun, nu trebuie să ţipăm aşa“.

Cearta pare a se stinge cînd, dintr-odată, din mijlocul sălii, de lîngă stativele pe care se completează formulare, izbucneşte un urlet: „Casă de nebuni! Uite pe mîna cui sîntem! Nu ştiţi decît să ne luaţi banii!“. E o femeie ce priveşte în gol şi nu pare în toate minţile.

„Uite cum înnebunesc oamenii aici la dumneavoastră“ – sare şi cucoana din faţa ghişeului. Funcţionara n-o mai bagă în seamă şi trece la următoarea persoană, adică la mine. „Păi, de ce aţi venit după alocaţie dacă nu v-am avizat?“ – mă întreabă. „I-auzi alta“ – intervine iar cucoana, care nu plecase. „Fiindcă la data asta vin în fiecare lună“ – zic eu. „Luna asta s-a decalat din cauza Sărbătorilor, vine mai tîrziu“ – zice funcţionara. „Din cauza Sărbătorilor din capul vostru. Aţi cîştigat alegerile şi nu mai are guvernul nici un ban în vistierie“ – se bagă iar cucoana. „Dumneata ai venit la poştă să faci politică?“ – o întreabă funcţionara. „Nu eu fac, voi faceţi, voi puneţi aici afişe cu PD-L, la toate alegerile. Mai bine vă lua Vântu, cu poşta voastră cu tot.“ „Acum ne ia Cocoş, că a cîştigat Băsescu.“ „Ce cocoş?“

Dau să ies şi trec pe lîngă femeia care tocmai urlase. Acum doar murmură sacadat: „Mi-au luat banii, umblă la portofelul oamenilor. Vine poştaşul şi-mi ia pensia. Intră în casă să ia pensia“ – şi iar răcneşte de sperie pe toată lumea: „Casă de nebuuuuni!“. Afară e frig şi aer curat.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

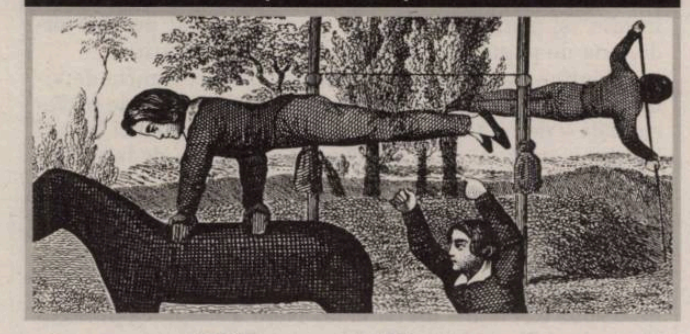

Cu cine mă întîlnesc în vacanţă

Cîteva personaje ne populează obligatoriu vacanţele. Mi-e teamă de întîlnirea cu ele, aşa că le expun oprobiului public în avans, poate reuşiţi dvs. să faceţi ceva…

Mitocanul de pîrtie. Are cojoc, pantofi de lac şi fular la gît. Alb. Pare scos din cutie, însă cutia e greşită: probabil că DHL-ul a avut o zi proastă. Fumează, bea vin fiert din pahar de plastic şi vorbeşte tare la telefonul mobil. „Auzi bă, da Viorel a adus pînă la urmă chestia aia? Ce dreacu', l-am rugat, ce mama dracului!“ Mitocanul are timp: pînă cînd se aprinde nocturna, a rezolvat toate problemele de sezon ale firmei. Probabil că undeva pe aici copilul pe care l-a adus după o oră de insistenţe se dă cu sania, conştient şi el în sinea lui că tata e, cum să spun, un pic mai ciudat. Din cînd în cînd, acest personaj rîgîie şi scuipă pentru că a avut o zi grea la restaurant. Trebuie să te fereşti pentru că el nu te va observa. Evoluţia l-a lăsat fără acest simţ, pentru că nu e esenţial pentru supravieţuire.

Sportivul absolut. Are geacă făcută în Alpi, de o firmă care a primit recent un contract pentru costume de cosmonaut. Pe ea sclipesc o mie de etichete care te asigură că poţi trece fără probleme printr-un viscol, o erupţie vulcanică sau o tornadă, după care nu trebuie decît s-o dai la curăţat. Clăparii au generator atomic, ochelarii ar putea să te protejeze şi pe Mercur, iar mănuşile îţi amintesc vag de Terminator, seria originală. Practic, e un demo umblător pentru tot ce e mai nou în materie de tehnologie şi figuri. Dacă Institutul de la Davos pentru Ştiinţa Schiatului a inventat ceva săptămîna trecută, el are deja prototipul şi ţi-l va demonstra. Dar mai înainte, trebuie să te dai la o parte din calea lui pentru că e masiv, respiră greu şi calcă apăsat, copleşit de atîta ştiinţă cît duce în spate. Nu ştiu dacă şi schiază: cînd? cînd toată ziua trebuie să se ocupe să-l vedem?

Cetăţeanul dintr-un oraş mic şi nervos. Are doi copii, trei sănii, o pungă cu covrigi, geacă roşie, nas idem, vorbeşte repede, ca la Slatina şi e, cel mai probabil, prima oară în Poiana Braşov. Cu toate astea, îi explică încontinuu soţiei ce se întîmplă în jurul ei, tocmai pentru ca s-o ferească de un şoc cultural. „E periculoasă treaba asta cu placa, cazi, Doamne fereşte să-ţi rupi şira spinării. Costel are un coleg de serviciu care a păţit tot aşa, s-a dat pe gheaţă, aici e şi dezorganizată treaba, lasă aşa pîrtia, nenorociţi!“ Deşi e atît de competent, cetăţeanul ăsta are o singură treabă: să se dea cu sania, cu viteză mare, în calea schiorilor. Soţia e şi ea ocupată: ea stă pe pîrtie să-i facă poze, tocmai pentru ca alţi cetăţeni din alte oraşe mici să nu se poată da şi ei cu sania în aceeaşi zonă. Practic, această familie e în stare să strice distracţia pe o rază de o sută de metri. La fel şi aerul, pentru că au venit cu ţuica de acasă, în portbagaj, în pet-uri pe care scrie mare şi trist „Frutti Fresh“.

Omul cu ATV-ul. Vara, închiriază jet-ski şi trece la cinci centimetri de capul tău, la mare, cu aerul că nu te vede. Iarna îşi cheltuie banii pentru a păstra nivelul de noxe al pîrtiei la un nivel îndeobşte acceptat în Londra, pe la 1850, cînd toată lumea ardea cărbuni. E atît de ocupat să lase în urmă fum, încît nici nu se mai poate distra: îl vezi cu ochii ficşi la volanul maşinăriei, alergînd cu viteză printre oameni care sar din drum ca peştişorii din calea rechinului, pe Discovery. Din cînd în cînd se opreşte, se uită în urmă la siajul de turişti indignaţi şi rîde. Am dori să-l ucidem cu toţii, însă am înţeles că şi în condiţiile astea care o justifică din plin, crima se pedepseşte totuşi.

Fata cea rea (şi zîna cea bună, două într-una!). E frumoasă şi ştie asta. Ce nu ştie e că tocurile cui nu-ţi mai fac piciorul frumos şi pe pîrtie, pentru simplul motiv că se înfig în zăpadă la fiecare pas. Acest fenomen fizic e însă prea complicat pentru ea. Stăruie în urma ei însă un aer de nesiguranţă: dacă n-a aplicat bine rimmelul? Am numit-o fata cea rea pentru că pur şi simplu n-are nici o intenţie bună pentru domnul cu jeep-ul care a adus-o pînă aici într-o jumătate de oră. Nu ştie să schieze pentru că asta nu se predă în Bucureşti în cluburi. Ştie însă că mîine are să povestească fetelor la o cafea în Dorobanţi ceva în genul ăsta „A, da, am fost cu Codrin în Poiană sîmbătă, ce chestie, era închis la coaforul de la hotel la şase, eu nu înţeleg dragă ce program au ăştia!“.

Şi, în fine, ultimul personaj e **Schiorul veteran.** Vine aici de la 6 ani, cînd încă mai treceau pe deasupra bombardierele americane. Nu are nici un semn particular, clăparii nu mai au marca, s-a sters prin 1978 – şi nici el, prea mulţi dinţi. Ştie însă că iubeşte locul ăsta, chiar dacă între timp, în ultimii 60 de ani, l-au ocupat toţi cei de mai sus. Şi poate, dacă citeşte asta, ştie că şi eu îl iubesc…

Vacanţă plăcută!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Vorbeşte cu mine...

Aşa că i-am explicat: oamenii liberi nu savurează şi nu apreciază libertatea. O luăm ca atare. Ca pe aer. Nu simţim lipsa aerului decît atunci cînd ne sufocăm.

M-am gîndit mult zilele acestea, la cumpăna de temere şi speranţă dintre ani, aniversări şi alegeri, la aceste cuvinte ale aproapelui meu de pagini, Cristian Ghinea. Aşa ceva ni s-a întîmplat şi nouă, era el de părere într-un număr precedent al *Dilemei vechi:* după frenezia descoperirii libertăţii în decembrie 1989, am început să uităm tot mai mult – sau să realizăm tot mai puţin – ce lucru extraordinar am obţinut atunci şi mai posedăm încă şi în prezent! Suferinţele nu au dispărut, ce-i drept, şi nici mizeriile umane, ba chiar au apărut şi altele noi, necunoscute, dar au devenit împreună *umane,* adică s-au mutat în registrul ontologic şi moral legitim al fiinţei umane autentice. În lipsa libertăţii, greutăţile vieţii pot fi, eventual şi accidental, mai mici, dar rămîn oricum, într-un fel, sub-umane, iar bucuriile ne apropie şi ele de vecinii noştri, animalele. Oricîte deziluzii am acumulat în aceşti ani, nu avem voie să uităm acest lucru.

Mergînd însă pe firul metaforei, m-am gîndit că aerul libertăţii se vede în obrajii celor care îl respiră regulat şi firesc: sînt roşii şi luminoşi. De ce oare feţele românilor sînt atunci atît de pămîntii şi încleştate? Respirăm noi oare cu adevărat aerul Libertăţii? Şi am început să mă îndoiesc...

Nu este vorba aici despre numeroasele „libertăţi" în care se desface Libertatea, libertăţi traduse, la rîndul lor, în tot atîtea „drepturi" care o apără, ci despre Libertate ca atare, Libertatea umană supremă care este *Libertatea Cuvîntului.* Încă o dată, nu libertăţile cumulate ale presei, opiniei şi alte cuvîntări, ci Libertatea rostitoare a fiinţei umane care este, oricum am defini-o, o fiinţă cuvîntătoare. Iar prin cuvînt comunică astfel cu celălalt, transformîndu-l – şi transformîndu-se la rîndul său – în ceea ce limbajul creştin numeşte atît de potrivit „aproapele".

De acest sens esenţial al Libertăţii se pare că nu am reuşit să ne apropiem, dînd doar tîrcoale libertăţilor legale şi lăsîndu-ne demobilizaţi de eşecurile lor parţiale. Nu am înţeles că nu există Libertate de unul singur: pe o insulă pustie, un om nu este liber, ci doar singur. Din acest punct de vedere, „libertatea" noastră este una tristă, căci însingurată, o libertate a fiecăruia pentru fiecare. Libertatea este redusă astfel la *independenţă,* iar cuvîntul care comunică, legîndu-ne de aproapele nostru, devine o simplă cuvîntare care îşi strigă doar dreptul de a cuvînta. Am devenit astfel *fiinţe îndepărtate* în ciuda libertăţii noastre cîştigate de comuniune umană.

Jargonul ultimilor ani a rezumat totul în amăgitor solitara strigătură de izbîndă: *fac ce vrea muşchii mei!* Nimeni nu mai comunică, nimeni nu mai ascultă pe nimeni, vorbele sînt folosite doar ca arme de atac şi/sau apărare iar cuvintele sînt vînturate precum nişte coji de seminţe, scuipate de o gură demonică peste o realitate pe care nu mai ştiu să o exprime. Limba însăşi se stîlceşte, iar vocabularul se împuţinează, vociferînd fără să mai rostească.

Acum douăzeci de ani chiar ne-am cîştigat Libertatea Cuvîntului, dar nimeni nu a inventat încă o lege care să o poată garanta ca atare iar Bruxelles-ul este neputincios în această privinţă. Partea plină a paharului este însă faptul că această Libertate se află încă la purtător şi poate fi exersată de fiecare dintre noi în măsura în care îşi găseşte un aproape deschis să practice şi el aceeaşi Libertate. Mai mult, presa există şi ar putea să-şi exercite şi ea rolul său de gazdă a comunicării iar societatea civilă ar putea învăţa la rîndul său arta conversaţiei. Dar cine va renunţa oare primul la monologul izbîndei (sau pierzaniei) solitare pentru a se izbăvi în dialog?

Nu-mi rămîne decît să vă urez la multe şi fericite cuvinte!...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Pillat

Deşi titlul acestei rubrici arată alarma, panica, pe care o simt bucureştenii vechi şi iubitori de vechime faţă de proiectele „întreprinzătorilor" aroganţi, intenţia cu care m-am adresat întotdeauna cititorilor mei a fost de a-i învăţa istoria oraşului în care trăim. De aceea, dacă, printre atîtea necroloage de case, aţi citit şi despre cîte o clădire cu un destin normal sau cu viitorul deocamdată asigurat, a fost pentru că trecutul lor merită cunoscut. Valoarea unei case a crescut adesea pe măsură ce locatarii care se succedau jucau roluri însemnate în viaţa publică. Uneori, doar puţini martori mai păstrează amintirea unor existenţe exemplare, fără a fi rangul întîi. Rareori estetica arhitecturală este independentă de viaţa care s-a desfăşurat înăuntru, între acele ziduri.

Strada N. Iorga începe din Calea Victoriei cu parcul căruia Primăria i-a dat de curînd acelaşi nume. Prima casă pe dreapta are nr. 6, cum îl avea în 1895. Au dispărut deci două case, la bombardament, iar cu parcelele lor s-a lărgit parcul. La 1884, cînd a început construcţia, nu mai era alta. Arhitectul a fost Alfonce de Saint-Omer, cel care, mai departe pe aceeaşi stradă (Romană pe atunci, acum Eminescu), a clădit casa lui Dinu Golescu, îndrăgită în copilăria ei de Zoe Cămărăşescu care-i închină un capitol din amintirile ei. Despre acest francez stabilit în România am văzut pe urmă că era unul dintre activiştii antisemiţi de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Profesional era însă bine pregătit. El a fost angajat de avocatul Constantin I. Bossie (1838-1897) pentru a construi casa (subsol, parter şi etaj) de care va fi vorba aici. La moartea proprietarului, văduva sa, Maria I. Carp, a vîndut casa. A cumpărat-o Ionică N. Pillat (1859-1952) care, după căsătoria cu Maria Brătianu (1868-1945), fiica şi sora şefilor Partidului Liberal, a devenit deputat şi senator. Înrudirea cu marea familie politică a Brătienilor o va plăti, în timpul Primului Război Mondial, cu internarea în lagărul de la Săveni, apoi şi în Bulgaria, unde au fost deţinuţi cîtăva vreme cei suspectaţi de ostilitate faţă de ocupaţia germană.

În casa din Bucureşti s-au născut Ion Pillat (1891-1945) şi fratele său Nicolae. Poetul a locuit şi la Miorcani, conacul din Moldova pe care l-a evocat de atîtea ori, ca şi cînd a scris despre reşedinţa de pe malul Argeşului, Florica, unde era centrul simbolic al familiei sale dinspre mamă („Aci sosi pe vremuri bunică-mea Caliopi"). Cu adevărat acasă a fost el în apartamentul din strada Pia Brătianu, nr. 9 (astăzi str. Al. A. Philippide), locul unde, înconjurat de obiecte de artă, lucra şi îşi primea prietenii. Atmosfera cenaclului ce se reunea acolo este descrisă cu emoţie de Ionel Teodoreanu

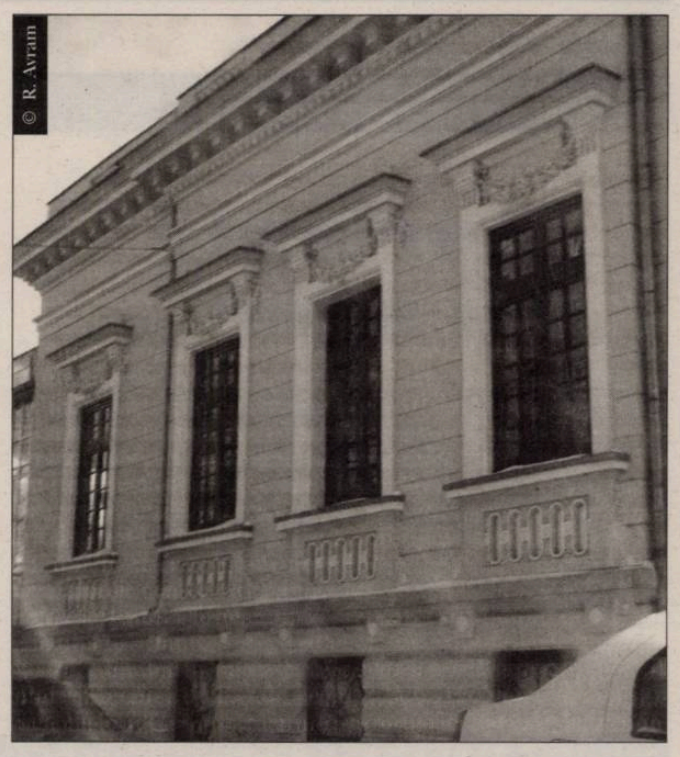

în acel volum admirabil care se cheamă *Ion Pillat, mărturii despre om şi poet,* una dintre ultimele cărţi care au apărut înainte de cenzură, în 1946, şi unde mai semnează Tudor Vianu, Alice Voinescu, Maria Holban, Perpessicius şi Vasile Voiculescu.

Despre interiorul casei părinteşti, aceasta din strada Iorga, avem un preţios testimoniu, care provine de la a doua generaţie, prin paginile în care regretata doamnă Cornelia Pillat a resuscitat o încăpere după alta, aşa cum erau cînd a intrat acolo ca soţie a lui Dinu Pillat. După şase decenii, în care casa a fost înstrăinată, ea şi-a pierdut cea mai mare parte din decoraţie şi mobilier; singure au rămas încrustate în pereţi rafturile bibliotecii de altădată, acum goale. Să adăugăm însă că, în afară de modificări neînsemnate la zidul de incintă, aspectul exterior al casei a fost reconstituit destul de bine în anii din urmă, cînd o firmă suedeză, mai întîi, şi cea care i-a urmat s-au preocupat să adapteze la activitatea lor şi să modernizeze, dar cu respectul cuvenit unui monument istoric.

despre putere și dreptate

Joseph S. NYE

Evaluînd politica externă a lui Obama

Apropiindu-se de finele primului său an de preşedinţie, Barack Obama a luat decizia foarte îndrăzneaţă de a mări numărul trupelor americane în Afganistan cu pînă la peste 100.000. Criticii de dreapta au remarcat că Războiul Coreean a afectat preşedinţia lui Harry Truman, la fel cum Războiul din Vietnam şi-a pus amprenta pe administraţia Lyndon Johnson. Astfel, Obama riscă să devină al treilea preşedinte democrat al cărui mandat să fie umbrit de un război dificil. Dar criticii de dreapta s-au plîns şi că abordarea politicii externe de către Obama a fost una slabă, prea defensivă, bazată prea mult pe diplomaţie şi imagine *(soft power).* Şi-au exprimat de altfel îngrijorarea faţă de promisiunea lui Obama de a începe retragerea trupelor americane din Afganistan, la 18 luni de la această operaţiune. Obama a moştenit un mandat încărcat de politică externă: o criză economică globală, două războaie dificile, eroziunea regimului de neproliferare nucleară din Coreea de Nord şi Iran şi deteriorarea procesului de pace din Orientul Mijlociu. Dilema lui Obama a fost cum să balanseze această moştenire dificilă cu încercarea de a crea o viziune nouă despre felul în care America ar trebui să se reconecteze la restul lumii.

Recurgînd la o serie de gesturi simbolice şi discursuri (în Praga, Cairo, Accra, în discursurile din cadrul ONU şi în multe alte părţi), Obama a contribuit la refacerea imaginii, resursa de *soft power* a Americii. De exemplu, un recent studiu Pew a raportat: „în multe ţări, opinia publică percepe imaginea Statelor Unite ca fiind azi una la fel de pozitivă ca aceea pe care o aveau la începutul decadei de dinaintea mandatului lui George W.Bush". Ar fi o greşeală să desconsiderăm rolul pe care liderii revoluţionari îl pot juca întru schimbarea contextului unor probleme dificile. Puterea constă atît în impunerea unei agende şi crearea priorităţilor pentru alţii, cît şi în capacitatea de a pune presiune şi de a insista. De aceea administraţia Obama poate vorbi de un capital de *smart power,* care combină cu succes resursele militare *hard power,* cu cele diplomatice şi de imagine, *soft power.* Iar capitalul de imagine, soft power, poate crea la rîndul său un mediu politic mai degrabă permisiv, decît unul inapt.

Criticii au mai susţinut că Obama este doar „omul vorbelor, nu şi al faptelor", asemănîndu-l unei vedete rock, care a cîştigat Premiul Nobel mai mult pe baza unei promisiuni, decît în virtutea unui lucru concret. Iau în derîdere popularitatea sa, notînd că problema Orientului Mijlociu a rămas de neatins, Coreea de Nord, încă nucleară, Irakul şi Afganistanul – problematice, iar Iranul – dificil. Dar un analist serios n-ar trebui să aştepte mari schimbări într-un termen atît de scurt. Resursa *hard power* pe care au folosit-o Bush-Cheney cu siguranţă n-a rezolvat aceste probleme. În plus, în afară de discursuri au existat şi fapte importante. În primul şi în primul rînd, felul cum Obama a manevrat criza economică. Cînd a venit la putere, consilierii săi economici i-au spus că există o posibilitate de 1 la 3 de a se reveni la situaţia din 1930 şi, dacă n-ar fi evitat dezastrul, restul ar fi devenit neimportant, prin comparaţie.

Succesul său a implicat nu doar stimularea economică în propria ţară, dar şi o bună coordonare internaţională. În ciuda măsurilor luate de SUA împotriva importului de cauciucuri din China, nivelul de protecţionism economic a fost mult mai scăzut decît în 1930, ceea ce mulţi observatori chiar au prevăzut. În plus, Obama a folosit criza pentru a realiza ceea ce se dorea de fapt de multă vreme: transformarea G-8 într-un context mai larg, instituţional al G-20, care să includă problemele economice majore. Pe lîngă criza economică, se poate vorbi şi de manevrarea relaţiilor cu China. Cum va răspunde America puterii în creştere a Chinei este una dintre cele mai importante provocări ale politicii externe din secolul 21. La întîlnirile Trezoreriei, Obama a inclus ca partener de discuţii şi Departamentul de Stat şi a lărgit agenda pentru a cuprinde, pe lîngă schimbările climatice, şi multe alte probleme.

Contrar unor declaraţii sceptice de presă, întîlnirea din noiembrie dintre Obama şi preşedintele chinez Hu Jintao a fost un real succes. În acelaşi timp, preşedintele american a recunoscut că menţinerea unei alianţe strînse dintre Japonia şi Australia (la fel cu menţinerea unor relaţii bune cu India) ajută prezervarea puterii *hard,* care schiţează mediul propice pentru ascensiunea Chinei. O a treia realizare semnificativă a primului său an de prezidenţiat a fost reforma problemei nucleare pe care mulţi experţi o consideră într-o criză continuă de la finele erei Bush. Îmbrăţişînd ţelul pe termen lung al unei lumi anti-nucleare (deşi probabil asta nu se va întîmpla în timpul vieţii sale), Obama a reiterat poziţia pe termen lung a SUA, menţionată în articolul 6 al Tratatului pentru neproliferare, de a reduce rolul armelor nucleare. În plus, au urmat negocieri cu Rusia pentru găsirea, pînă la finele anului, a unui succesor strategic pentru Tratatul Reducerii Înarmării şi a pus problema Neproliferării în fruntea agendei ONU şi a G-20. Criticii au spus că aceste reuşite, cumulate cu efortul de a debloca impasul negocierilor în care se află Sudan şi Birmania, au fost atinse cu preţul unei ambiguităţi privind drepturile omului. Dar proclamările publice sînt deseori mai puţin eficiente decît strategiile de durată întru promovarea drepturilor omului. Discursul lui Obama în Ghana – organizat cu mare grijă într-o ţară africană care de curînd a avut o schimbare democratică de guvern, reuşită cu succes – ilustrează o asemenea abordare. Bineînţeles, marele test este încă pe ordinea de zi: Afganistanul. Poate Obama combina puterile *hard* şi *soft* într-o strategică *smart power* care ar funcţiona? Va produce creşterea numărului de trupe şi dezvoltarea ajutorului internaţional îndeajuns de multă stabilitate pentru a permite retragerea trupelor în 2011? Ar putea Guvernul afgan să asigure protecţia cetăţenilor săi în faţa violenţelor talibanilor? Sau Afganistanul se va dovedi a fi piatra de moară a administraţiei Obama?

Cum Obama se apropie de finele primului său an ca preşedinte, trebuie să fie conştient că Afganistanul este testul în funcţie de care istoria îi va evalua abilitatea manevrării politicii externe.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Texte și opinii de: ● *Andreea ENEA (studentă la Facultatea de Jurnalism și Științele comunicării)* ● *Rupert WOLFE-MURRAY (jurnalist, regizor de documentare)* ● *Cristian PĂTRĂȘCONIU (comentator politic)* ● *Adina POPESCU* ● *Laurențiu-Gabriel ROȘOIU (senior editor, Forbes)* ● *Teodor TIȚĂ (redactor-șef, Realitatea FM)* ● *Bogdan VOICU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calității Vieții)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Vom trăi bine în 2010?

*Dacă aș fi nevoită să fac o listă cu cele mai bune lucruri care s-au întîmplat în România anul acesta, nu aș ști ce să spun. Fie aș fi acuzată de nepăsare (asta pentru că lista mea ar sfîrși goală, în ciuda faptului că unii ar încerca să mă convingă că au fost și evenimente de bine), fie de pesimism, pentru că nu aș mai conteni cu lucrurile negative care, se pare, au primat. Trece un an de criză totală, fără sorți de izbîndă. Nici nu apucă un ministru să se instaleze, că încep discuțiile despre „greaua moștenire" pe care a fost nevoit să o preia și, evident, din această cauză trebuie modificat sistemul. Se schimbă ministrul o dată la două luni, se schimbă și tactica de lucru, fără nici o rezolvare firească și rațională a problemelor deja existente. Parcă am fi predispuși spre a complica sau ignora o situație, în loc să o rezolvăm. Circul politic și mediatic, răsturnările de situație, iețele și intrigile dintre politicieni au părut să primeze în fața crizei economice și a dezechilibrelor provocate de aceasta. Cum spune unul dintre colaboratorii acestui dosar, un englez care trăiește de mult timp în România, politicienii noștri sînt mai interesați de bunăstarea grupului pe care îl reprezintă și din care fac parte, decît de soluțiile care ar putea clarifica și rezolva problemele vitale. A fost un an în care ne-am jucat de-a guvernul și președintele: ba am avut guvern, ba l-am dizolvat. Am ales un președinte, dar, peste noapte, s-a sucit roata și a fost desemnat contracandidatul. Parcă circul din ultimul an (o spun cu ironie, dar și cu părere de rău) a fost unul dintre cele mai nostime și, zău, dacă după atîta criză, deprecieri, măsuri de urgență, șomaj, disponibilizări etc. nu meritam și noi un moment de amuzament. Care ne-a fost prezentat din plin, cu toată artileria de rigoare: s-au împărțit pumni care de fapt erau palme și nici măcar, s-au făcut donații care s-au dorit a fi mită sau viceversa, au ieșit la iveală întîlniri la ceas de noapte, care au fost, de fapt, vizite de curtoazie la un suc etc. Mult a fost, puțin a rămas și începe 2010! Acum avem președinte, un guvern desemnat și nu ne rămîne decît să vedem cîte dintre promisiunile făcute vor fi respectate, sperînd că nu va mai apărea prea curînd vreo casetă sau vreo scenă compromițătoare care să ne distragă atenția. Deși, la ce haz iscă, una la cîteva luni ne-ar mai descreți frunțile... Pentru cine mai are răbdare de așa ceva. În așteptarea unui nou an, am invitat cîteva persoane să traseze scenarii, să analizeze, să ne spună la ce ar trebui să ne așteptăm. Dacă în opiniile lor predomină optimismul sau pesimismul, dacă în 2010 vom trăi... bine sau nu, veți afla doar citind dosarul de față. În rest, pentru opinii, impresii, comentarii ne vedem în 2010! (**R. T.**)*

Bogdan VOICU

Scenarii sociale pentru anul 21

Diferențele între republica populară și cea socialistă fiind minore, am putea considera perioada comunistă drept una a Primei Republici. Acest lucru face ca 2010 să devină anul douăzeci și unu al celei de-A Doua Republici. Ar putea fi un an important: poate că Republica, ca mod de organizare socială, s-a maturizat, iar societatea știe cum să îi folosească regulile ca să atingă progresul. Sau poate că, dimpotrivă, e ultimul an al Republicii și o nouă schimbare majoră de Constituție ne așteaptă. Indiferent de aceasta, 2010 este un an de cumpănă. Incertitudinea domnește încă din debutul său, fiind dominată de criza economică. Două scenarii se întrezăresc. Cel pesimist presupune continuarea recesiunii. La polul opus sînt previziunile legate de reluarea creșterii economice. Economicul și politicul vor domina fără doar și poate anul 2010. Care va fi însă impactul asupra vieții sociale? Va continua România să fie cea mai tradiționalistă țară a UE? Va continua creșterea inegalității? Schițez mai jos cîteva posibile răspunsuri.

Valorile sociale

Începînd cu 1990 și pînă în prezent, studiile au plasat constant românii între cei mai tradiționaliști europeni. Sîntem mai puțin deschiși la nou, mai puțin planificați, sîntem orientați predilect către explicația religioasă ca răspuns la problemele vieții și ale societății, sîntem destul de intoleranți față de cei care sînt altfel decît noi, sîntem orientați către modele autoritariste de organizare a societății și a relațiilor sociale. La fel ca în toate societățile, și la noi generațiile mai tinere sînt mai moderne decît cele vîrstnice. Socializați însă în vremuri de restriște economică și de incertitudine socială, în care bîtele minerilor au corectat adesea regulile jocului, tinerii noștri sînt mai puțin diferiți de generațiile ce îi preced, în comparație cu tinerii din țările de la vest de noi.

Recesiunea economică înseamnă de regulă replierea către valorile tradiționaliste, către autoritarism, către explicații supranaturale preferate unei înțelegeri raționale a vieții și societății, bazată pe cunoașterea mecanismelor ce guvernează lumea. Este probabil ceea ce se va petrece și la noi în eventualitatea scenariului pesimist al crizei. Schimbări constituționale în sensul centrării deciziei în jurul unor persoane ar putea reflecta acest tradiționalism, cu orientarea sa către soluții autoritariste, fie că este vorba de alegerea uninominală a parlamentarilor sau de întărirea puterilor președintelui.

Scenariul optimist poate susține o continuare a modernizării culturale, prin contagiunea cu valorile vest-europene. Contactul direct, prin turism sau migrație internațională, este important în acest sens, dar stabilitatea social-economică este cea care ar permite o deschidere mai mare către diversitatea stilurilor de viață, a gusturilor și a opiniilor. Procesul este însă de durată, ceea ce va face ca, în continuare, să ne menținem poziția de cei mai tradiționaliști membri UE.

Inegalitatea și polarizarea

Ca și celelalte surate foste comuniste, România a cunoscut în aceste două decenii o creștere aproape continuă a inegalităților. Astăzi sîntem una dintre cele mai inegalitare societăți europene, iar predicțiile pesimiste spun că ne îndreptăm către un model sud-american. Cota unică de impozitare a împins economia înainte, însă contribuie la creșterea inegalităților. Cei care cîștigă mult cîștigă din ce în ce mai mult în raport cu cei care cîștigă puțin, iar redistribuirea la nivel societal stimulează creșterea acestui decalaj. Criza economică îi afectează mai ales pe cei cu venituri mai mici, de regulă dependenți de o angajare pe locuri de muncă insuficient de flexibile pentru a face față recesiunii. Dezvoltarea economică îi favorizează pe cei cu venituri mari. Fără schimbări importante în sistemul de redistribuire socială, menținerea unei cote de impozitare unitare mă aștept să contribuie la creșterea inegalității, ușoară, dar fermă, prin tendințele de durată.

Pe de altă parte, avem o tradiție a conflictelor care implică în plan societal grupuri largi. Legionarii contra evreilor, clasa muncitoare contra burgheziei și moșierilor, muncitorii contra personalului TESA, cei ce muncesc contra celor ce gîndesc, neocomuniștii contra anticomuniștilor, românii contra ungurilor și toți împotriva țiganilor sînt doar cîteva dintre conflictele ce au jalonat secolul trecut. Noul mileniu a adus în prim-plan un conflict care cred că este mult mai adînc, iar exploatarea sa politică actuală îl exacerbează și riscă să afecteze fundamentele solidarității sociale, ale funcționării contractului social curent. Este vorba de opoziția dintre „bugetari" și „non-bugetari". Continuarea crizei economice și a celei politice riscă să acutizeze puternic conflictul. Fără a genera confruntări fizice, așa cum au făcut-o conflictele din trecut.

Educația

România are o populație mai slab educată decît majoritatea țărilor europene. Purtătorii de diplome universitare sînt puțini, iar numărul de studenți dintr-o generație continuă să fie destul de redus, neputînd anula decalajul amintit, chiar și dacă-i includem între studenți și pe mult discutații cursanți ai unei universități private. Pe de altă parte, avem prea mulți studenți, iar performanțele și standardele reduse ale universităților românești contribuie la întreținerea acestei imagini. În plus, creșterea economică nu se poate realiza fără a avea o forță de muncă înalt calificată. În acest context, devine extrem de important cîți studenți vor fi înscriși în toamna lui 2010 în anul I de studii. Scenariul economic negativ pare a conduce la o scădere a numărului de studenți. În versiunea optimistă, viitorul aduce cu sine o creștere cantitativă. În timp, este posibil ca aceasta să genereze concurență și o creștere a calității învățămîntului universitar. Un număr mare de absolvenți va însemna, pe termen lung, mai mulți părinți mai bine educați, dar și o concurență sporită pentru ocuparea de poziții în învățămîntul preuniversitar, cu consecințe pozitive în ce privește calitatea acestuia.

Migrația internațională

A trecut deja un an de criză economică și iluzia întoarcerii migranților a început să se destrame. Dacă recesiunea continuă, este probabil să avem același flux migrator, mai ales în condițiile în care celelalte țări europene par a-și reveni. Incertitudinile politice pot accentua migrația celor cu studii superioare, așa cum s-a întîmplat și la sfîrșitul anilor 1990. Creșterea economică este puțin probabil că va stopa emigrația, însă va aduce în prim-plan o problemă pe care continuăm să evităm a o discuta și a o pregăti cu atenție: nevoia de forță de muncă și imigrarea către România.

Fertilitatea

Este puțin probabil ca fertilitatea să mai coboare. Toate țările europene au cunoscut procese similare de diminuare puternică a numărului de copii născuți de o mamă, urmată de plafonarea acestei rate. Unele țări, după cîțiva ani în care fertilitatea a fost constantă, au cunoscut ușoare revigorări ale acestei rate. România este încă în perioada de menținere a plafonului. Cred însă că o continuare a crizei economice poate duce la creșterea numărului de nașteri. Motivul este banal: lipsa banilor implică mai puține oportunități de *loisir*. Șomajul poate determina cuplurile să petreacă mai mult timp împreună. Crește astfel fertilitatea la păturile mai sărace ale societății, mărindu-se implicit și cererea de suport a nou-născuților.

Toate aceste scenarii constituie mai degrabă puncte de reper privind elemente ale stării sociale a României la sfîrșitul a două decenii de organizare socială postcomunistă. Prognozele schițate sînt mai degrabă simpliste, ignorînd voit evoluții din afara sistemului social românesc, eventualitatea unor evenimente catastrofice, trecînd cu vederea impactul eventualelor oscilații din viața politică. Totuși, cred că traiectoriile posibile sugerate aici reprezintă rute probabile pentru următorul an și, mai ales, eventualități de luat în seamă cînd ne construim, rațional, planificat, viitorul. Eu sper ca anul ce urmează să se înscrie în scenariul optimist. Ce va fi însă în realitate, rămîne de văzut.

Bogdan Voicu *este sociolog și lucrează în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții.*

Finanțarea sănătății, previziuni îngrijorătoare

Președintele Colegiului Medicilor din România (CMR), prof. dr. Vasile Astărăstoaie, a declarat că, în acest moment, nu există nici o schiță de buget pe 2010 pentru sănătate. „Din nefericire, parlamentarii au fost mai preocupați de campania electorală decît de atribuțiile pe care le au privind prognoza și previziunile pentru 2010" – a spus președintele CMR. El a explicat că într-o primă schiță, previziunile pentru sănătate erau de 2,7% din PIB, ceea ce ar fi permis ca sistemul de sănătate să supraviețuiască pînă în lunile aprilie-mai. Ulterior s-a ajuns la 3,28% din PIB, echivalentul anului 2009. „Dacă în anul 2009 această sumă a fost insuficientă și fondurile s-au epuizat la 1 septembrie, ținînd cont de faptul că finanțarea lunilor octombrie, noiembrie, decembrie s-a rostogolit în 2010, un calcul simplu ne arată că un astfel de buget ar fi epuizat la 1 iunie 2010" – a spus prof. dr. V. Astărăstoaie. El a adăugat că în această situație, pentru finanțarea sistemului la parametri normali este necesară o alocare a 6% din PIB.

(sursa: Bogdan Stoleru, *Cronica română*, 27 noiembrie 2009)

Laurențiu-Gabriel ROȘOIU

O factură grea şi puţine veşti bune

Şomajul, creşterea preţurilor, a taxelor şi impozitelor, precum şi scăderea puterii de cumpărare sînt deja trecute pe factura anului 2009. Pe lîngă aceste costuri, avantajele aduse de un leu stabil şi de îmbunătăţirea perspectivelor de creştere economică aproape că nici nu mai contează.

Am avut un 2009 dominat de o efervescenţă nemaiîntîlnită din punct de vedere politic în ultimii 20 de ani. Disputele electorale, populismul şi aranjamentele de culise au împiedicat luarea unor măsuri care să susţină în mod real economia şi care să reducă dezechilibrele macroeconomice. Am aşteptat investiţii, redimensionarea aparatului bugetar, măsuri de reducere a fiscalităţii care să susţină companiile şi să încurajeze activitatea economică, şi am primit „Prima Casă" şi programul „Rabla", care s-au dovedit a fi apă de ploaie. În loc să rezolve, statul nu a făcut decît să amîne, de la un guvern la altul, bulgărele de probleme care, de la o lună la alta, devenea tot mai mare. Aşa am ajuns la un deficit de circa 30 de miliarde de lei, la un euro de 4,3 lei şi la un şomaj de 7,5% (adică aproximativ 700.000 de persoane fără loc de muncă la finele lunii noiembrie 2009). Dar mai rău este că lucrurile nu se opresc aici şi ce e mai greu va urma abia la anul, cînd alţi aproximativ 300.000 de oameni ar putea rămîne fără loc de muncă (adică vom ajunge la o rată a şomajului de aproape 10%), iar în căutare de noi surse de venituri pentru acoperirea cheltuielilor bugetului, taxele şi impozitele ar putea fi mărite. Aşa cum au procedat deja Ungaria, Cehia, Spania şi Letonia, care au ales majorarea TVA cu 3 pînă la 5 puncte procentuale. Iar în ceea ce priveşte taxarea, lucrurile nu se opresc aici pentru că... în acest context de imprevizibilitate politică şi economică, un lucru este sigur: începînd cu 1 ianuarie 2010, cursul valutar pentru calculul accizelor şi taxelor către stat (cele calculate în euro) va fi de 4,2 lei (faţă de 3,7 lei cît a fost în 2009). Prin urmare, toate birurile pe care le vom plăti în 2010 vor creşte cu mai mult de 14%. Şi să nu uităm că toate aceste costuri suplimentare se vor transmite mai departe (măcar şi parţial) în preţurile finale. Aşadar, nu doar combustibilul, utilităţile şi energia electrică vor fi scumpe, ci şi mîncarea de zi cu zi, transportul public şi toate celelalte cheltuieli. Prin urmare, vom rămîne cu tot mai puţini bani în buzunar, care vor avea (în termeni reali) o putere din ce în ce mai mică de cumpărare, pentru că inflaţia va eroda şi ea, încet, dar sigur, cu alte aproximativ 4 procente valoarea fiecărui leu care ne va mai rămîne în portofel. Toate acestea sînt costurile directe pe care le vom plăti nu doar din cauza crizei financiare (prin care am trecut odată cu restul întregii lumi), cît mai ales din cauza incompetenţei guvernanţilor.

„Există mai multe elemente care conturează o direcţie de apreciere a leului în perioada următoare. Ele sînt atît de natură fundamentală, cît şi tehnică."

Un tablou sumbru, străbătut de o firavă rază de lumină care vine însă de la Vest, dar de care vom beneficia mult mai tîrziu, şi în mod inegal. Criza dă semne de slăbiciune în marile economii europene – cum ar fi Franţa şi Germania, de care sîntem legaţi nu doar prin apartenenţa la Uniunea Europeană, cît mai ales prin schimburi economice care însumează miliarde de euro. O creştere a pieţelor europene înseamnă cerere pentru produsele de export realizate în România, ceea ce se traduce în locuri de muncă şi salarii măcar pentru cei care au avut norocul să lucreze în aceste companii. Dacă vrem să fim optimişti, putem să ne gîndim în continuare la şansele din ce în ce mai mari ca România să depăşească perioada dificilă în cursul anului ce vine. FMI ne dă speranţe în acest sens, pentru că tocmai şi-a modificat în sens pozitiv perspectivele de creştere economică pentru anul următor. Dacă la începutul anului estima o scădere a PIB-ului de 7,5% pentru 2009 şi o creştere de doar 0,3% pentru 2010, la ultima vizită în România (în luna decembrie) a anunţat că în 2009 scăderea economică va fi de doar 7%, în timp ce pentru 2010 dinamica creşterii economice va fi de 1,5%. Nu vom simţi asta direct şi nici într-un timp foarte scurt, dar va fi un bun motiv pentru ca investitorii străini să revină la sentimente mai bune faţă de România. Iar această deschidere ar putea însemna investiţii – adică bani şi locuri de muncă –, dar şi taxe şi impozite plătite către stat, din care să se susţină bugetele de pensii, asigurări sociale sau chiar investiţii. Sînt însă lucruri care se vor produce pe termen lung. Pentru 2010 putem doar spera ca acest proces să înceapă. Şi avem motive să credem asta, cel puţin dacă citim cu atenţie semnalele date de bursă. Dacă în 2007 căderea indicelui BET al Bursei de Valori Bucureşti anticipa cu aproximativ un an de zile intrarea României în criză, evoluţia pe care acelaşi indice a avut-o în a doua parte a anului 2009 (interval în care aproape că şi-a dublat valoarea) ar putea fi primul semnal că lucrurile se îndreaptă către o direcţie bună.

Şi mai avem încă un motiv pentru care am putea privi la anul care vine fără să ne încruntăm. Nu prea mai sînt argumente pentru care să credem într-o reluare a căderii leului pe toboganul pieţelor financiare în 2010. Cel puţin aşa susţin unii economişti. Ba mai mult: „Există mai multe elemente care conturează o direcţie de apreciere a leului în perioada următoare. Ele sînt atît de natură fundamentală, cît şi tehnică" – explică Aurelian Mihăilescu, *chief dealer* în cadrul Raiffeisen Bank Romînia, care îşi declară astfel încrederea în moneda naţională. Iar opinia acestuia este întărită de Rozalia Pal, economist-şef al Unicredit Ţiriac Bank, care spune: „Tendinţa generală a leului va fi de apreciere, deşi nu este exclusă o volatilitate mai mare în prima parte a anului viitor. Atingerea unor niveluri de 4,5 sau 4,7 lei pentru un euro este însă puţin probabilă". Puse în balanţă, argumentele în favoarea stabilităţii sau chiar a aprecierii monedei naţionale sînt cu mult mai grele decît cele favorabile unui scenariu în care leul se prăbuşeşte.

Poate că ce-a fost mai greu a trecut... pentru leu. Pentru românul obişnuit, şomajul şi creşterea preţurilor sînt lucruri care-l vor împiedica să se bucure de beneficiile unui leu mai puternic şi de o economie în revenire. Cel puţin în 2010.

***Laurenţiu-Gabriel Roşoiu** este senior editor, Forbes.*

Rupert WOLFE-MURRAY

Aşteptînd anul 2012

– o nouă criză: a petrolului –

Nu cred că anul viitor ne putem aştepta la altceva faţă de anul acesta. Vom asista la aceleaşi dispute politice, ne vom lupta cu aceeaşi criză economică şi vom simţi aceeaşi nemulţumire pasivă. Noul guvern nu va aduce nimic folositor, iar mass media va fi plină de argumente şi exemple de afaceri ilicite ale liderilor români catalogaţi drept iresponsabili.

În România lucrurile vor funcţiona exact cum s-a întîmplat în ultimii 20 de ani: vom primi în continuare gaz, iar sistemul de rezerve de apă şi hrană va funcţiona ca şi pînă acum. În ciuda tuturor problemelor şi a creşterii preţurilor, am ajuns să depindem de aceste utilităţi şi nu ne punem problema ce s-ar întîmpla dacă s-ar epuiza brusc. Nu realizăm cît de vulnerabili sîntem, de fapt.

Avînd în vedere că majoritatea politicienilor sînt aleşi pentru o perioadă limitată şi că, în general, nu sînt interesaţi decît de bunăstarea grupului din care fac parte, aceştia nu au nici un interes să recunoască faptul că rezervele de hrană şi de combustibil – cele două elemente pe care se bazează viaţa noastră – sînt în pericol. Riscurile la care mă refer sînt încălzirea globală şi criza petrolului (fenomenul cunoscut sub numele de *peak oil)*. Nici alte ţări din vestul Europei nu se agită prea mult în privinţa acestui subiect, iar criza bancară – singurul subiect pe care îl tratează la modul serios – este o problemă insignifiantă, comparativ cu ceea ce ar putea să provoace criza petrolului.

2010 va fi un nou an de oportunităţi ratate, un an în care ar trebui să ne pregătim pentru criza care va urma, dar nu o vom face. Un an în care miliarde de euro din fondurile structurale europene nu vor fi investite în instalaţii de energie regenerabilă de care România are foarte mare nevoie pentru a înlocui generatoarele vechi care funcţionează pe bază de cărbune. Vom trece printr-un alt an în care agenţiile guvernamentale vor dezbate încontinuu cui îi aparţine responsabilitatea de a debloca cele 32 de miliarde de euro pe care Uniunea Europeană i le-a alocat României. 2010 va fi un alt an ratat.

Două dintre cele trei pericole care ne ameninţă în anul viitor – criza financiară, încălzirea globală – sînt binecunoscute. Nu există însă nici o dezbatere publică despre subiectul crizei petrolului – pericolul cel mai puţin cunoscut, dar care, cu siguranţă, va avea cel mai dramatic impact în societate. Se spune că vor trece 20 de ani pînă vor fi găsiţi înlocuitori pentru combustibilii folosiţi în prezent pentru transport, încălzire şi rezerve alimentare. 2010 ar putea fi primul an în care ar trebui să ne pregătim serios pentru criza petrolului care ne va lovi probabil în 2012.

Conform datelor de pe Wikipedia, *peak oil* este cunoscut drept momentul în care rata mondială de extracţie a petrolului atinge cote maxime, după care nivelul de producţie intră într-un declin. Cu alte cuvinte, rezervele mondiale de petrol sînt pe sfîrşite, iar consecinţele acestui lucru sînt atît de dramatice, încît politicienii din toată lumea preferă să-şi bage capul în nisip şi să se poarte ca şi cînd nimic nu se întîmplă. Dar nu este aşa.

Teoria crizei petrolului a fost lansată în 1956 de M. King Hubbert, un geolog american care lucra pentru compania Shell Oil din Huston, Texas. Hubert a prezis că rezervele americane de petrol vor atinge un punct maxim în 1970, dar că, după aceea, vor intra în declin. După ce această prezumţie s-a dovedit a fi adevărată, Hubbert a devenit celebru, iar teoria *peak oil* a intrat în vocabularul ştiinţific.

Iniţial, Hubbert a prezis că rezervele de petrol se vor sfîrşi în 1995, dar descoperirea unor noi zăcăminte a amînat momentul pentru 2012. Unii spun că deja am atins momentul *peak oil*. Problema este că lumea întreagă se bazează pe doar cîteva puţuri gigantice din Arabia Saudită, Kazahstan şi Rusia (ţări care nu vor fi ocolite de criza petrolului), iar extragerea petrolului din mare şi din zonele arctice este atît de scumpă, încît nici o companie nu ar face o astfel de investiţie.

Dacă rezervele mondiale de petrol vor atinge punctul maxim în 2010 – aşa cum cred că se va întîmpla –, vom fi loviţi de o nouă criză economică, în care preţul petrolului va creşte pînă la 300 de dolari barilul. Cînd se discută despre epuizarea rezervelor de combustibil, oamenii nu se gîndesc decît la impactul pe care acest lucru l-ar putea avea asupra transportului; în cel mai rău caz, nu şi-ar mai putea conduce maşinile. Transportul public şi cel privat sînt însă problemele cel mai puţin importante, comparativ cu efectul pe care criza petrolului l-ar putea avea asupra rezervelor alimentare.

Umblă o vorbă printre specialiştii de mediu, care spune că „oamenii mănîncă petrol" şi, dacă am studia producţia de alimente, am vedea că aşa este. Agricultura modernă depinde exclusiv de motorina cu ajutorul căreia sînt puse în mişcare tractoarele şi alte maşini şi utilaje de care depinde întreg sistemul. În plus, fertilizatorii folosiţi în agricultură pentru produsele de care a ajuns să depindă viaţa oamenilor la nivel global sînt produşi folosind gaz natural.

Dacă cineva ia în calcul camioanele cu care este transportată marfa de la ferme la supermarket, vulnerabilitatea noastră devine evidentă. Nici măcar micii producători nu-şi pot transporta marfa fără ajutorul unei furgonete (avînd în vedere că transportul cu calul şi căruţa a fost interzis în Bucureşti pe vremea cînd primar era Băsescu).

Situaţia este şi mai sumbră în SUA sau Germania, în care peste 90% din populaţie se bazează pe produsele din supermarketuri. În Marea Britanie, mai puţin de 2% din populaţie lucrează în agricultură, iar într-o fermă de cîteva mii de hectare nu sînt angajaţi mai mult de doi oameni, majoritatea activităţilor fiind făcute cu ajutorul maşinăriilor sofisticate. Vesticii au pierdut legătura cu pămîntul cu sute de ani în urmă, au uitat să mai semene şi să mai crească recolte, iar fermele sînt în posesia marilor investitori, care nu au nici o intenţie să-şi dividă proprietăţile în parcele pe care să le dea în grija micilor întreprinzători (singurul mod prin care ar putea supravieţui criza petrolului).

România şi ţările mai puţin dezvoltate au mai mari şanse să depăşească criza petrolului, dat fiind că o parte din populaţie încă lucrează la munca cîmpului. Îmi amintesc de o călătorie pe care am făcut-o acum cîţiva ani în Bosnia, în timpul ultimului război: am vizitat cîteva familii din Tuzla care trăiau fără electricitate, fără mîncare şi fără apă. Traiul lor se baza în exclusivitate pe ţăranii din zonă care, în schimbul alimentelor de bază, le percepeau sume fabuloase. Peste noapte, aceştia au devenit noii aristocraţi.

Aceasta este forma pe care ar putea să o ia lucrurile în 2010 şi cel mai bun lucru pe care l-am putea face este să începem măcar o discuţie publică.

***Rupert Wolfe-Murray** este jurnalist şi regizor de documentare. Poate fi urmărit pe www.twitter.com/wolfemurray, iar filmele sale pot fi găsite pe YouTube.*

Teodor TIȚĂ

Anul opoziţiei

Campania electorală din această toamnă a trasat în bună măsură coordonatele în limitele cărora vor evolua politicienii şi partidele româneşti în 2010. Dacă acceptăm ca premisă faptul că alegerile prezidenţiale pot fi interpretate şi ca un referendum privind locul şi rolul lui Traian Băsescu pe pe scena politică, atunci putem să presupunem că preşedintele va rămîne elementul de referinţă la care se vor raporta principalii actori politici pe parcursul anului viitor. Asta pentru că atît şirul neîntrerupt al victoriilor electorale ale dlui Băsescu, cît şi poziţia pe care el o deţine în stat fac aproape imposibil un *by-pass*. De altfel, şeful statului încurajează genul acesta de atitudine, iar adversarii săi au fost suficient de lipsiţi de imaginaţie şi curaj încît să îi permită o libertate de mişcare de care nu a dispus nici unul dintre predecesorii săi.

Traian Băsescu a cîştigat alegerile prezidenţiale optînd să militeze pentru ceea ce domniei sale îi place să numească reforma statului. Ambiţiile dlui Băsescu nu vizează numai politicile publice (comisiile de la Cotroceni au semnalat în primul mandat al preşedintelui care sînt direcţiile prioritare), ci şi instituţiile chemate să le elaboreze şi să le aplice. Anul viitor, preşedintele va milita probabil pentru grăbirea procesului de modificare a Constituţiei în concordanţă cu programul său de campanie. Redus la un absurd populist şi uşor de înţeles, mesajul dlui Băsescu este banal şi greu de contrazis: statul român, începînd cu cele mai importante instituţii, este greoi, haotic şi ineficient. Aşa că trebuie să simplificăm.

Însă pericolul unei dezbateri duse de pe poziţii populiste este lesne de bănuit. Există riscul dezechilibrului între puterile statului, cu consecinţe dezastruoase pentru România. Exagerez dacă mă întreb ce se va întampla dacă specialiştii în drept din prejma preşedintelui vor interpreta noua Constituţie astfel încît dlui Băsescu să i se permită o nouă candidatură? Şi aşa ajungem la ceilalţi actori politici. Să îi luam pe rînd.

PD-L este noul PSD

Pentru Partidul Democrat-Liberal, 2010 va fi anul clasicizării ca element al sistemului politic şi al abandonării oricăror pretenţii de campion al *outsider*-ilor. Luptătorii cu Hydra administraţiei vor deveni una cu monstrul. Scuzele vor fi inutile, iar intransigenţele trecutului se vor întoarce înzecit împotrivă-i. Anul 2009 a fost pentru PD-L ultimul în care scuzele clasice au mai putut fi folosite. Aflat la mijloc, undeva între Traian Băsescu şi clientela de partid, PD-L va avea parte de o perioadă dificilă în care îi vor fi testate la maximum pretenţiile reformatoare. Fiecărei idei, fiecărui act de curaj administrativ, fiecărei nominalizări pentru o funcţie i se vor opune suspiciuni şi exemple de inconsecvenţă între discurs, intenţie şi fapte. Discuţiile de zilele astea privind nominalizarea membrilor Guvernului stau mărturie. Printr-o ironică întorsătură de situaţie, PD-L devine, încet-încet, noul PSD.

Pentru PD-L, 2010 va fi şi un an al căutărilor. Este inutil să mizăm pe o distanţare de Traian Băsescu. Totuşi, PD-L are nevoie pentru viitor de un succesor, o figură conducătoare şi un lider capabil să inspire, iar dacă nu îl vom identifica pînă la sfîrşitul anului viitor, în 2011 va fi prea tîrziu. Candidaţi există, rămîne de văzut dacă dispun şi de curajul necesar. Asta dacă nu cumva, într-un gest de mărinimie, îl va propune însuşi preşedintele. Situarea necondiţionată în siajul prezidenţial are avantajele ei, însă, pe termen lung, PD-L va deveni amintire fără un proiect post-Băsescu.

PSD – anul adaptării

Partidul Social Democrat a primit o lovitură destabilizatoare odată cu pierderea alegerilor prezidenţiale. Nu cred totuşi că PSD este în pericol de disoluţie sau dispariţie, aşa cum susţin zilele acestea diverşi comentatori. PSD va fi obligat în 2010 să se reinventeze ca un partid capabil să cîştige alegerile parlamentare din 2012. Dacă proiectul politic care va reieşi de pe urma congresului, programat în primăvară, va sta sub semnul raportării obsesive la Traian Băsescu, partidul se va epuiza în războaie directe sau prin interpuşi cu preşedintele.

PSD nu va putea să se prezinte vreodată ca un partid anti-sistem. De aceea este condamnat la opoziţie onestă şi selectivă. PSD trebuie să ia parte la marile dezbateri publice, ba chiar să încerce să le provoace, atunci cînd e cazul. Să nu uităm că electoratul PSD se află la finalul unui proces obiectiv de transformare. PSD are nevoie să îşi găsească mesajul pentru noile condiţii în care, spre exemplu, nu închiderea uzinei de stat e problema, ci protecţia socială a copiilor căpşunarilor. Sau accesul la educaţie pentru tinerii de la sate. Nu mai insist, sînt zeci şi zeci de alte exemple. Pentru social-democraţi, lecţiile lui 2009 sînt simple. Rămîne de văzut în ce măsură vor fi însuşite.

PNL – există liderul, unde e partidul?

Traiectoria PNL stă sub semnul ambiţiilor prezidenţiale ale lui Crin Antonescu. Spre deosebire de celelalte două mari partide, viitorul PNL se decide pe termen scurt. În 2010, dl Antonescu va trebui să îşi convingă colegii de partid că încrîncenarea sa anti-băsesciană are un rost. Că este capabil să menţină partidul în prima ligă în anii care urmează. Că există o direcţie în măsură să asigure succesul într-un termen previzibil. Crin Antonescu pune problema în termeni de opoziţie pură şi dură faţă de Traian Băsescu şi PD-L, deşi ideologic vorbind programele celor doi şi ale partidelor lor nu sînt teribil de îndepărtate.

Asta face ca un eventual succes economic şi politic al PD-L să împingă PNL în zona irelevanţei (a refuzat responsabilitatea, i se va refuza răsplata), iar un eşec va umfla pînzele PSD. Electoratul liberal este mai degrabă preocupat de eficienţă, şi mai puţin de cine ştie ce bătălii pentru principii abstracte. De aceea nu cred că discursul intransigent al dlui Antonescu are şanse, cîtă vreme nu este dublat de rezultate concrete. Şi cînd vorbesc de rezultate, mă gîndesc mai degrabă la cît de mari vor fi taxele, cum merge economia şi cît de mare este birocraţia. Lucruri imposibil de influenţat atunci cînd refuzi colaborarea şi alegi lupta cu cine ştie ce monştri, deocamdată imaginari. Or, neglijarea acestor lucruri poate însemna transformarea PNL într-un fel de Alianţă Civică cu reprezentare parlamentară. O formaţiune politică cu discurs generalist, strident şi ineficient. Adică exact ce nu doreşte electoratul liberal.

Pentru PNL, 2010 este anul Antonescu. Al confirmării sau al sfîrşitului de carieră.

Concluzii

România trebuie să depăşească în 2010 momentul polarizării pe care am văzut-o în această toamnă. Se vorbeşte şi se scrie foarte mult despre tentaţiile autoritariste ale actualului preşedinte. Dacă acestea există (personal sînt sceptic), atunci ele se vor vedea în cadrul procesului de modificare a Constituţiei. De aceea avem nevoie de opoziţie. Una pragmatică, inteligentă şi eficientă. Alegînd să se pună necondiţionat la dispoziţia preşedintelui, PD-L îşi înşală electoratul; alegînd să lupte orbeşte cu „dictatura", PSD şi-l neglijează, iar PNL şi-l trădează. Dacă Traian Băsescu va forţa în cine ştie ce direcţie nedemocratică, asta se va întîmpla şi pentru că este lăsat să confişte teme pe care apoi le prezintă simplist poporului chemat la referendum. Iar responsabilitatea le aparţine inclusiv celor care nu sînt de acord cu preşedintele. Un proiect pe termen lung pentru România nu trebuie să aparţină unei singure persoane. În 2010 vom vedea cine a înţeles lucrul ăsta.

Teodor Tiţă *este redactor-şef la Realitatea FM.*

Cristian PĂTRĂȘCONIU

Îngheţ şi dezgheţ

„Ghinionul nostru este acela că peste criza economică s-a suprapus şi o criză politică." O asemenea frază cu un ridicat conţinut... pleonastic a putut fi auzită de foarte multe ori, mai ales în partea a doua a anului 2009. Din cînd în cînd, formula citată mai sus era servită şi cu „garnitură" – „asta ca să nu mai vorbim şi despre criza morală...". OK! Nu vorbim mai jos despre criza morală; poate, cu altă ocazie.

Constatarea cu privire la cuplajul „criza economică-criza politică" e una dintre afirmaţiile care au întrunit consens în spaţiul public românesc în ultimul an. Nu e singurul moment de consens din această perioadă – s-a spus, şi în a doua jumătate a anului a devenit tot mai evident, că întrucît 2009 a fost un an electoral, criza politică va fi cît se poate de manifestă, în vreme ce, exact din aceleaşi raţiuni electorale, criza economică va fi cît se va putea de mult pusă în paranteză la nivel oficial. Statistic şi comparativ, operaţiunea de „îngheţare a crizei economice" este evidentă: mediul privat a fost acela care a resimţit, de multe ori dramatic, constrîngerile provocate de o criză economică imposibil de negat; sectorului public i s-a aplicat un strat dublu de „protecţie" – alegeri europarlamentare şi prezidenţiale. Plecînd de la aceste evidenţe, avem un al treilea „predicat" care a întrunit consensul: în 2010, criza nu va mai putea fi evitată şi va fi resimţită din plin. Criza economică, desigur!

În privinţa inevitabilelor şi tentantelor predicţii pentru anul care va veni, probabil că aceasta este singura proiecţie de bun-simţ ce se poate face: 2010 va fi un an în care, din punct de vedere economic, pare să nu existe altă variantă decît să se joace cu cărţile pe masă. La scurt timp după consumarea alegerilor prezidenţiale, premierul interimar şi – la ora redactării acestui articol – premierul desemnat de Traian Băsescu spune că a trecut vremea vorbelor, şi că „avem treabă". Salarii şi pensii de plătit, un acord în vigoare cu FMI de respectat; prin urmare, de luat măsuri drastice, *body-building* intensiv pentru un „stat obez"!

Opoziţia şi puterea – lecturi ale crizei care va lovi

Consensul cu privire la perspectiva inevitabilă a unui 2010 în care „economicul" va prima şi va tulbura se destramă în momentul lecturii privitoare la detaliile sezonului de austeritate în care ne pregătim să intrăm. Avem, simplu spus, o lectură politică a puterii şi una a opoziţiei.

Cei din opoziţie – cel puţin deocamdată, o opoziţie mult mai solidă decît cea rezultată după negocierile de la sfîrşitul anului trecut! – prevestesc apocalipsa. Sute de mii de oameni daţi afară din serviciu, plata salariilor şi a pensiilor întîrziate dramatic, mediul privat în agonie (şi nu doar sufocat cum e acum), indecizie guvernamentală, scandal perpetuu, tensiuni sociale, violenţă în spaţiul public – retorica opoziţiei descrie o Românie a haosului. O Românie care, în plus, în absenţa unui „proiect de reconciliere", e dramatic ruptă în mai multe falii!

Cei de la putere, cu precădere cei care compun axul central al puterii (PD-L & Traian Băsescu), utilizează de regulă un discurs tonic, dar, atenţie, despre viitorul mediu, nu în primul rînd despre viitorul imediat al României. Nu va fi un an uşor – ne anunţă Boc şi compania, dar, cu rigoare, sacrificiu, speranţă şi corectitudine, vom trece mai uşor peste un moment dureros de chirurgie executată întru reformă şi modernizare.

Adevărul – un adevăr care prelungeşte suspansul în privinţa lui 2010 şi care face, la început de an, mult prea relative eventualele proiecţii cifrice despre lunile care vor urma! – e că şi unii, şi alţii au, în mai multe privinţe, dreptate. Prelungirea „scandalului" este inevitabilă, dar acest fapt ar putea să fie şi o veste bună – sau, mă rog, vestea care ar putea să fie considerată bună de către cei care se vor uita la trecutul recent peste cîţiva ani! Există, măcar din punct de vedere logic, posibilitatea de a avea un scandal fertil. Teoretic vorbind, chiar în 2010, am putea avea condiţii solide pentru, spre exemplu, o Constituţie mai suplă, dar şi pentru un sector public mai puţin încărcat şi, de ce nu, mai eficient. Însă, pe de altă parte, chiar dacă adevăratul premier al României e FMI & Banca Mondială, nu există, în trecutul românesc postdecembrist, suficiente garanţii că într-un contract de anvergura celui pe care îl denumim generic „împrumutul FMI" vom fi înclinaţi mai degrabă să ne amintim că avem şi o serie de obligaţii, nu numai o mulţime de drepturi, mai cu seamă de natură financiară. În 2010, inclusiv din punct de vedere economic, am putea avea decenţă şi chibzuinţă, după cum, la fel de bine, am putea avea caricatură, proastă guvernare şi multe vorbe goale.

Umor de control

Cu siguranţa însă că, deşi nu ne-ar strica, nu vom evolua nemţeşte. Nici în politică, nici în economie. Dacă dăm puţin filmul înapoi şi revedem anumite momente din 2009, nu ne putem reprima un zîmbet. Criză economică era, dar nu se ştia de ea. Apoi, cînd s-a aflat de existenţa ei, s-a constatat că nu e aşa de gravă precum părea la început, dar şi că e mult mai gravă decît ceea ce ne-am fi putut imagina. În al treilea rînd, ne-am prăbuşit din punct de vedere economic în 2009, dar, dinspre putere mai ales, ni s-a arătat ferm de cîteva ori momentul relansării economice; de fiecare dată, fără succes!

Uneori a fost, ce să o mai lungesc, chiar hazliu. Umorul care a plutit discret peste România în 2009 ar putea fi un bun aliat pentru ce va veni. Umor la picior, umor de control! În 2009, şi atunci cînd cuvintele chemau o realitate mult prea sumbră, şi atunci cînd chemau, dimpotrivă, o alta, optimistă, au cam eşuat.

De aceea, îmi îngăduiţi acum nu numai să spun, ci şi să sper că „viitorul este deschis"? Inclusiv viitorul pe care, din infinitatea lumilor posibile, îl vom consemna, la finele lui 2010, ca fiind trecutul nostru cel mai recent....

Cristian Pătrăşconiu *este cometator politic.*

Adina POPESCU

Ce spun astrele

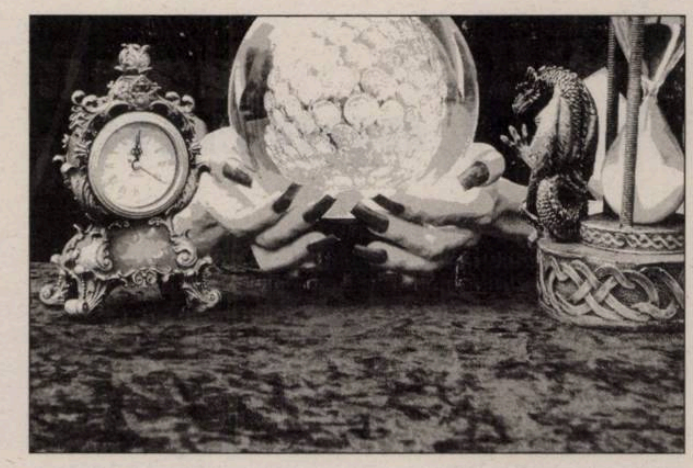

2010 este anul Tigrului, se pare un an prielnic doar pentru ţări precum Chile, Coreea, Cuba, Franţa, Italia şi Uganda. Nimeni nu se grăbeşte să facă predicţii pentru România, doar Ramonei Gabor, sora lui Moni (a lui Iri), astrele i-au rezervat deja o emisiune de televiziune, mai spre sfîrşitul anului. Din cauza faptului că toată atenţia vrăjitoarelor, clarvăzătorilor şi a cititorilor în stele este îndreptată către fatidicul an 2012, în care oricum vom muri cu toţii sau vom trece într-o altă dimensiune, pentru 2010 prezicerile sînt puţine, dar sumbre. Cum ar fi profeţia clarvăzătoarei bulgăroaice Vanga, această „Nostradamus din Est" care ne spune că anul viitor, prin noiembrie, va izbucni Al Treilea Război Mondial, ca urmare a unui conflict în Hindustan. Războiul va dura patru ani şi se va desfăşura la început cu arme convenţionale şi, mai spre final, adică prin septembrie 2014, vor fi şi ceva atacuri cu arme nucleare şi chimice. Înţelegem din prezicerile vecinei cu o capră mai paranormală decît a noastră că vom trece relativ cu bine de anul 2012, căci prin 2018 lucrurile se vor mai linişti, nu vom mai extrage petrol şi „Pămîntul se va odihni" în pace.

Să vedem ce spune însă şi adevăratul Nostradamus... Ceva mai cumpătat decît Vanga, el nu se aruncă cu predicţiile mai departe de un dezastru ecologic în Marea Neagră, „o catrastofă ce va fi provocată de hidrogenul sulfurat", dar şi de apariţia unui Antichrist sîngeros care nu se ştie dacă va avea sau nu o legătură cu moartea Papei Benedict al XVI-lea, în 2012, ca urmare a unui asasinat sau a unei răniri involuntare. Cert este că în 2015, SUA vor avea prima femeie preşedinte, nimeni alta decît Hillary Clinton.

Conform spuselor unui renumit astrolog german care nu şi-a dezvăluit identitatea, faptul că pînă la sfîrşitul lui 2009 vom avea de două ori lună plină – a doua, de pe 31 decembrie, fiind cea cu adevărat nefastă – este un semn că anul 2010 va fi extrem de prost şi plin de eşecuri. Îl contrazice Pavel Globa, un faimos astrolog rus, cel care a prezis destrămarea URSS-ului şi atentatele din 11 septembrie: în 2010, Rusia va depăşi criza economică. Se pare că lunile pline ruseşti sînt altfel poziţionate decît cele germane, căci tot Globa ne mai dezvăluie că, în urma crizei, se va dizolva Uniunea Europeană, Germania va lua o decizie disperată şi se va uni cu Franţa, iar Rusia şi Ucraina, state mai puternice decît oricînd, vor face, în sfîrşit, parte din Europa de Est.

Fosta membră a grupului Trio Expres, Carmen Harra, în prezent psihoterapeută la New York, „vede" o tentativă de asasinat asupra lui Barack Obama pe care îl aşteaptă un an foarte dificil. În urmă cu cîteva luni a mai profeţit şi că Băsescu va pierde alegerile, iar ţara va fi condusă de un „bărbat foarte atrăgător". Totuşi a precizat că marja de exactitate a previziunii era doar de 50%. Probabil că astrele nu erau aliniate cum trebuie.

Cutremurul devastator prezis pentru 2007 s-a amînat pentru 2010, iar astrele îi vor influenţa pe miniştrii noului cabinet în deciziile lor – spun cititorii în stele autohtoni. Favorizat de astre va fi Emil Boc, iar greu încercat se pare ca va fi Vasile Blaga, care „va avea mari frămîntări", în vreme ce Elena Udrea „va beneficia de o protecţie astrală deosebită".

În rest, Berbecii vor fi din nou irascibili, Taurii, din ce în ce mai nervoşi, Racilor le merge prost, Leii sînt furioşi de-a binelea, căci „zodiacul tuturor zodiilor" anunţă un an al conflictelor. Vrăjitoarele au fost zgîrcite în previziuni, criza economică se pare că le-ar fi afectat resursele magice. Una dintre ele ar fi afirmat că anul acesta nu mai ghiceşte decît contra cost, doar clienţilor ei, oameni importanţi, desigur, şi că nu-şi mai permite să-şi piardă timpul cu viitorul României.

Andreea ENEA

Dileme astrologice

E criză în toată ţara, aşa că în lipsă de bani, de un guvern măcar satisfăcător sau de un leu stabil, românii au timp. Au atît de mult timp, încît se îmbată cu apa rece a statului degeaba şi a contemplării. În ciuda previziunilor politice patetice sau a celor economice care nu ies din cuvîntul crizei preaslăvite, cele astrologice chiar ne iau viitorul în serios. Parol! Atenţie, urmează previziuni de minimă importanţă cu efect pe termen limitat de derutare a românilor spre o stare de rîsu'-plînsu'.

Berbecul spune că e „Primul!". Aşa şi e. În plan profesional, să împungă cît vrea: va avea cele mai mari „succesuri". În caz contrar, cele mai mari eşecuri. Trebuie să fie chibzuit cu banii, la limita legalităţii. Surse nesigure spun că va fi copleşit de emoţii şi adevăruri neplăcute care îi vor determina singurătatea în prima parte a anului. Abia apoi se va arunca într-o dragoste gen Sandra Brown. Şi pentru că astrele devin eco, sfătuiesc nativul să facă mişcare în aer liber, printre trunchiuri de copaci defrişati, dar nu în iunie-iulie! Ce mai, tendinţa 2010 pentru Berbec e creativitatea.

Taurul urmează dictonul „Gîndesc, deci insist", sprijinul previziunii redresării afacerilor nereuşite de anul trecut. Relaţiile cu colegii vor fi mai reci cînd el va deveni lider. Horoscopul spune că, deşi are rate de plătit, vor veni şi altele (facturi, reparaţii în casă); din iulie, se vor mai rezolva. În dragoste, totul îi e permis, Taurul devine un guru al emoţiilor: se va angaja într-o relaţie sau va experimenta. În privinţa sănătăţii, unele surse spun „atenţie" la vicii. Se recomandă relaxarea prin divertisment. Strategia este cheia în 2010.

Ghidul *Gemenilor:* „Adevărul e că totul e o minciună". Anul acesta îl va găsi pe Geamăn alături de oameni cu care va dezvolta proiecte curajoase. Avînd puţintică răbdare, va primi un flux mare de bani. Cuprins de spiritul reconcilierii, va deveni un emotiv implicat în noi relaţii şi în armonie. În privinţa sănătăţii, previziunile atenţionează asupra accidentărilor legate de viteză sau curent electric. Geamănul mai este rugat să fie egoist. Tendinţa 2010 se regăseşte în aprofundare.

Racul „simte, deci există"! Aşa îşi începe dilematicul discursurile. Horoscopul îndeamnă la prudenţă şi autocunoaştere. Profesional, nativul nu trebuie să abuzeze de influenţă. Îşi va organiza bine proiectele de viitor, cu „sînge rece". În aprilie, se vor ivi ocazii de care trebuie să profite dur. Sursele astrologice, acelea nesigure, spun că Racul poate cîştiga bani mulţi, dar cheltuielile vor fi pe măsură. Abia după canicula verii, relaţia de cuplu se va stabiliza, chiar oficializa (astre cu planuri mari!). Sănătatea nu îi va juca feste pe timpul verii. În rest, stres şi oboseală, normal. A se evita condimentele în dietă.

Leul, cu al lui cîntec matinal sub duş „Sînt un rege", preia conducerea în 2010, în toate planurile, ba chiar va face muncă suplimentară. Îşi asumă riscuri şi are ambiţ. Se cuvine să se împace cu angajaţii, că vine 2012 şi nu mai rămîne timp pentru iertare. La începutul anului, banii curg, ceea ce duce la investiţii bune. Că tot veni vorba de tendinţa conducerii, Leul se va implica în aventuri amoroase şi va dezvolta pasiuni în exces. Pluto, din cuşca sănătăţii, mîrîie la Leu că există pericole de accidente în anul ce vine. Nativul va transcende într-o stare zen, abia în 2011.

Replica *Fecioarei* – „Permite-mi să te contrazic" – se va transforma în Reînnoire. Un viitor luminos, plin de proiecte şi relaţii profesionale salutare. Fecioara trebuie să renunţe la mofturi. Sursele astrologice de mare încredere sugerează organizare şi prudenţă, mai ales că 2010 este un an al evenimentelor sentimentale. Banii sînt legaţi la ciorapul amorului, familia se va implica în treburile nativului. Vitalitatea va fi maximă la început, cînd letargia iernii va stimula nevoia de activitate. Tendinţa 2010 este eliberarea (de stres, şoptesc astrele).

Balanţa – cu răspunsul ei dilematic „Cîteodată da, cîteodată nu" – va oscila între libertate şi alianţe. Profesional, se va da pe lîngă alţii, pentru profit. Voluntariatul este la modă pretutindeni, aşa că trebuie să-l practice. Pînă în aprilie, tensiunile vor dispărea şi bugetul se va echilibra (trec sărbătorile, deh!). Sentimental, nativul zodiei va fi plin de afecţiune în aprilie-iunie. Balanţa va fi ori cuprinsă de energie, ori va avea crize de nervi. Imunitatea şi rezistenţa vor fi slabe, nu strică o cură de slăbire, anunţă previziunile. Tendinţa 2010: echilibru?

Scorpionul doreşte în 2010 o nouă etapă şi schimbări pe care le va şi trăi: aspiraţiile din ultimii trei ani se concretizează abia acum. Tot ce este legat de creaţie se va dezvolta în voie. Va lichida datoriile. În prima jumătate a anului, este energic şi combativ. În plan financiar, fluctuaţii imprevizibile. Atenţie la abuzuri, tinde să şocheze pentru a se explica. O dragoste unică îl va face să viseze cu ochii larg închişi. Cu sănătatea Scorpionul nu stă bine din cauza pasiunii pentru excese, dar retragerea în intimitate îi va încărca acul. Va trebui să renunţe la vicii. Tendinţa pe 2010 e cunoaşterea.

Săgetătorul, cel care „îţi spune sincer", va fi luminat de o sclipire, după doi ani de stat în beznă. Fie că e vorba de carieră sau relaţie, el va simţi nevoia de dezvoltare personală. Lucrurile vor fi clarificate sincer, pentru a elimina conflictele la locul de muncă. Cu aceeaşi sinceritate, astrele recomandă preocupările intelectuale şi multe studii. În mai, vor exista investiţii şi cîştiguri datorate imaginaţiei. Viaţa sentimentală se echilibrează pe ritmul nativului. Previziunile arată că va face alegeri atît de sincere, încît îşi va tria drastic prieteniile. În rest, pasiune şi telenovele. Vitalitate maximă şi stres, bineînţeles. Tendinţa 2010: reevaluarea, întru sinceritate absolută.

Capricornul... „ce te-ai face fără el?" Echipa cu care lucrează îi va simţi lipsa cînd va avansa în carieră ca lider singuratic. Munca grea îi va aduce bani grei, mai ales în toamnă. Nu trebuie să investească în primele luni. Sentimental, are o mare nevoie de comuniune spirituală cu perechea, iar eclipsa de soare din iulie îi poate aduce o mare realizare în cuplu (toate sursele şuşotesc despre asta). În fine, pentru sănătate se recomandă timp. Dacă nu se găseşte, se face. Mobilizarea este tendinţa în 2010.

Vărsătorul este *old school*. 2010 îi coace însă maturizarea totală, după trei ani de testări psihice epuizante. Charisma îl va ajuta să lege relaţii profesionale strînse, dar este nevoie de toleranţă. Exclus optimismul, duce la erori de buget. O previziune anunţă că o seară de distracţie îl va face să uite să plătească facturile... În viaţa afectivă, Vărsătorul va descoperi greşeli în relaţii, mai ales cu fraţii. Pînă la urmă, frate, frate, dar totu-i pe bani. Priveşte amorul din ce în ce mai filozofic din septembrie, alături de o persoană interesantă. Sănătatea este bună, însă există pericol de accidentări. Tendinţa 2010: inovare.

Peştele va fi cel mai egoist. Dacă nu el, atunci cine? Anul este agitat, perfect pentru proiecte şi ascensiune (se va lupta cot la cot cu celelalte zodii dornice de afirmare). Va profita de imaginaţie şi de oportunităţile ce se ivesc, cu atenţie la obstacole: sînt de nelipsit. Irezistibilul Peşte va fi un amorezat dedicat şi va trăi surprize plăcute cu cei dragi. Sănătate: excesele nu sînt recomandate, după tiparul „sare, zahăr şi grăsimi". Tendinţa este renascentistă pentru vedeta anului.

Andreea Enea *este studentă la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cel mai bun album românesc din 2009

2009 a fost un an bun pentru muzica românească. The Amsterdams, NU & Apa Neagră, E.M.I.L., Go To Berlin, Kumm, Luna Amară, OCS, cu toţii au scos albume noi, recenzate, cel puţin, în paginile Dilemei vechi. *Alţii n-au avut norocul ăsta, dar asta nu-i face mai puţin buni / demni de cumpărat & ascultat. Pot însă alege cronicarii muzicali ai patriei cel mai bun album românesc din 2009?* ***(M. C.)***

Kumm

Paul BREAZU

Hip-hop-ul fabricat în România şi-a trăit epoca de aur cîndva între 1999 şi 2004, perioada închisă între cel de-al patrulea album BUG Mafia, *După blocuri*, şi *Foame de bani*, ultimul material decent produs de La Familia. Tot ce a urmat după acest an n-a făcut decît să repete cataleptic toate poveştile deja spuse pînă atunci. Între timp, hip-hop-ul american, pînă la urmă ţîţa de la care au supt toţi artiştii români, fără excepţie, a clacat, iar explicaţia poate veni, printre altele, din scenariul scris de Nas acum trei ani, cu *Hip Hop Is Dead*, din etichetarea muzicii lui Kanye West ca hip-hop sau din teoria dezintegrării în alte genuri, clamată de Sasha Frere-Jones, cronicarul de la *The New Yorker*. Aproape mort, hip-hop-ul începe deja să se zombifieze, iar creatura pe care o auzim astăzi se mişcă mai bine în cluburi decît după blocuri. De acolo vine şi *A.E.R. (Asta E România)*, albumul lui Nicalai – fost membru al colectivului BUG Mafia –, o operă dezbrăcată de tematica şi stilistica clasicilor români ai genului, care ar putea să i se revendice mai degrabă hibridizărilor lui Timbaland decît purismelor vreunui Johnny „J" Jackson şi care are antenele ridicate către (electro-)pop-ul nostru cel de toate zilele şi nopţile, măcar în aceeaşi măsură ca Şuie Paparude, ca să dau un exemplu de aproape.

Ana M. CĂLIN

De cînd mă ştiu, sînt suspectă de un entuziasm tîmpit, aproape nevertebrat, imposibil de controlat măcar, dacă nu stopat, în ceea ce priveşte muzica. Sînt omul care înlătură zeci de ore de oboseală, ca să meargă la un concert. Sînt cea care-şi calculează vacanţele în funcţie de concertele care au loc într-o anumită perioadă. Sînt persoana care renunţă să sufle în lumînările de pe tortul pregătit de mama, pentru a se înghesui cu încă 300 de demenţi, la o sesiune de *story tellers*, într-un magazin prăfuit dintr-un oraş nedestinaţie turistică. Sînt cineva prin venele căruia curge cu frenezie muzica, fără punct. Sînt, într-un fel liniştit, o obsedată de muzică. Sînt omul care a ascultat „Morsa" de 200 de ori, în buclă, fără să clipească vreodată a plictis. A urmat albumul, *Far From Telescopes*, pe care l-am primit din curtoazia unui Oigăn, într-o formă nedespărţită în piese. O singură bucată, numai bună picurării fără oprire, într-o venă dependentă de *Kumm*. Îmi pare rău pentru ceilalţi concurenţi ai anului, pentru că – cu o singură excepţie, după părerea mea prea patetică – au prezentat materiale bune, în special ZOB ca sound, şi Go To Berlin, ca speranţă. Dar albumul Kumm este, fără îndoială, din parte-mi, albumul anului fără soţ în România. Nu curajul de a-şi urma şi respecta trăirile şi pornirile „organice" (citat Iordache) îl recomandă, deşi nici acesta nu e de neglijat, în prezenţa rezistenţei unui nucleu de iubitori conservatori. Îl recomandă cu entuziasm largheţea şi naturaleţea cu care sînt compuse şi puse pe disc piesele, alura neglijentă, deşi studiată pînă unde a fost posibil, a sound-ului, strălucirea de glob dintr-o discotecă dansantă, calitatea impecabilă a conceptului, aproape de suspiciunea de snobăreală. De la prima pînă la ultima piesă cu gust de căpşună, staniol şi ricin îl recomand, cu gura plină, eu.

Matei FLORIAN

Se poate întîmpla ca nişte oameni plini de talent, Mihnea Blidariu, Nick Fagadar, Sorin Moraru, Răzvan Ristea, Vali Deac sau, mai nou, Mihnea-Andrei Ferezan, să găsească melodia în esenţa ei simplă şi orgolioasă, să descopere melancolia ca supravieţuire demnă, să refuze orice fel de moment ludic trecător şi să se îndrepte, hotărît, pe calea pretenţioasă a demonstraţiei totale. Riscurile unui astfel de drum nu sînt puţine: vanitatea, pedanteria, excesul sau ermetismul stau la pîndă în preajma temelor grave, gata să le paraziteze la cea mai mică abatere. În astfel de construcţii laborioase, din care jumătăţile de măsură sînt excluse, singurul reazem rămîne sinceritatea, patima şi ardoarea, chestiuni fără de care orice lună, oricît de amară, ar fi amară degeaba. Or, această Lună Amară care, între timp, a ajuns la cel de-al treilea album al ei, s-a împlinit suficient încît să lumineze de una singură toate acele cotloane rămase în penumbră. La felul cum se aud lucrurile pe *Don't Let Your Dreams Fall Asleep*, frăgezite acustic, cultivate alternativ, subtile progresiv şi pasionale melancolic, amărăciunea pare să-şi fi găsit dozajul corect de vitalitate, explozie ţinută sub control, eliberare presimţită şi stare meditativă. Lirismul scotocitor al acestui album călătoreşte într-o zonă pretenţioasă care îţi solicită simţurile, participarea afectivă. Au reuşit asta, coborînd încet, piesă după piesă, în inima melodiei.

Valentin MORARU

În ciuda schimbărilor de componenţă, Kumm este o trupă care a reuşit să-şi conserve experienţa acumulată şi să producă de fiecare dată ceva nu neapărat doar nou, cît cu adevărat proaspăt. Cel mai recent album al trupei, *Far From Telescopes*, a venit doar ca o confirmare. Oferind o combinaţie reuşită de indie cu new wave şi art-rock, albumul este în primul rînd accesibil. Deschis chiar şi pentru cei cu urechi înţepenite, este cît se poate de modern şi energic. E adevărat, pentru o mai bună înţelegere se impune a fi ascultat de mai multe ori, dar în această situaţie devine evident că poate da dependenţă celor pasionaţi. Simplu, dar eficient, *Far From Telescopes* cîştigă şi prin faptul că este foarte bine produs. Aici Kumm împarte gloria cu inginerul de sunet Gabi Andrieş de la studioul Viţa de Vie şi Cristian Varga de la MasterVargas din New York. Un pic discutabil este echilibrul materialului, dar oricum, un început în forţă n-a stricat nimănui pînă acum, mai ales dacă şi finalul are piese foarte reuşite. *Far From Telescopes* începe cu „Mister Superman", continuă cu „Beautiful Country", trece prin „Pop Song" şi ajunge la Pink Ballon pe un traseu indie-pop inteligent construit pentru a nu oferi deloc tentaţia unui *skip*. Albumul te prinde şi finalul – „Man in a Can" (aka „Morsa") plus „Fishing in the Swimming Pool" – te trimite exact unde vrei să ajungi, fie că eşti fan Coldplay, Snow Patrol sau Radiohead. Sau cum spun Kumm: „fie că eşti Superman, fie că te-arunci din tren".

Vlad STOIAN

Semiosis sînt, în mod fabulos, români! La cum sună, m-aş fi gîndit că originile le vin de prin vreo fundătură englezească (în conglomerat cu mormoloci veridici ca Mogwai sau recent destrămaţii Redjetson). În schimb, e printre puţinele dăţi cînd greşesc în localizări (tocmai ce-mi ieşisem din hipnozele arhiva7.ro, alt stup de miere liberă) şi iată-mă uimit cu doi magi „ambientoşi", veniţi din miezuri de Craiova şi clocotind în faţa unei urechi mai mult lipsă tot felul de mileuri comuniste pe care poţi s-atingi croşetate miriade de texturi electronico-post rock. Deşi execrabil live (i-am zărit de două ori şi cheful mi-a pierit), albumul *Pictural* vine destul de şugubăţ în căşti, cu executare ce miroase a îndelung studiată, şi scos, aproape evident – aici nu m-am mai înşelat –, la un netlabel vrednic de Mioriţe şi acesta – Asiluum. Proiectul a luat naştere anul trecut şi îi are la controale pe Seidiu Alexandru (de altfel cunoscut în cadrul aceleiaşi case drept Candlestickmaker) şi Şerban Ilicevici. Multe personaje, la fel ca descrierea last.fm anorexică, sînt de părere că duo-ul de faţă reprezintă înfăptuirea primului material post rock românesc. Paleta, e drept, nu e deloc largă şi nu prea ai cu cine altcineva să mai asociezi prin zonă genul, însă măcar despărţiţii – la fel de tineri şi mustind speranţă – Israel Lights (cu un EP free online şi ei) tot sînt mai la începutul istoriei „trist-rock" autohtone. *Pictural* răsună proaspăt, parcurge toate „energiile" slowcore spumante similare celor secretate de „ansamblul" internaţional „Explosions In The Sky", „This Will Destroy You", „Red Sparowes" (...la braţ cu „Windsor For The Derby", „Meanwhile", „Back In Communist Russia", „Saxon Shore" sau chiar „Codeine", „Maps") şi generează senzaţia de firesc cum că patria asta n-are exclusiv public de week-end în Krystal-ul bucureştean şi schimonoseli cu ojă proastă gen Lady Gaga la MTV. Din foarte contra, de măcar doi anişori încoace, voia bună, minţile dezvelite spre Soare şi apucăturile rafinat-eclectice şi-au mutat sacoşele de-un leu cu „Criza nu există" în clubul Control din Capitală şi – sporadic – ß alte locuri discrete asemănătoare. Mai pe scurt şi fără palavre romanţate zis: luaţi şi descărcaţi! Copiii ăştia îşi dau gratis creaţia. Total întîmplător în 2009-ul audio local: chiar merită.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

20/20

– un spectacol al Teatrului Yorick Stúdió –

Pentru că în 1989 s-au întîmplat în Europa o mulţime de lucruri ce au schimbat viaţa popoarelor şi, mai ales, a indivizilor într-un mod de care (spre norocul sau spre ghinionul nostru) încă nu ne dăm seama pe deplin şi pentru că indivizii dar, mai ales, popoarele au (în Europa, oricum) o adevărată manie a jubileelor „rotunde“, de cîteva luni încoace o avalanşă de invitaţii, convocări, propuneri şi sugestii la şi pentru festivaluri, colocvii, conferinţe, simpozioane, „evocări“ sau simple articole brodează în jurul numărului 20: cum era acum 20 de ani, cum a fost acum 20 de ani, cum eram noi acum 20 de ani, cum a evoluat teatrul (filmul, literatura, sănătatea, viaţa, moartea) în ultimii 20 de ani – şi aşa mai departe. Este, firește, un prilej de rememorări şi bilanţuri. La capătul lor nu te simţi întotdeauna vesel şi, uneori, nici măcar binedispus. Însă, fie şi aşa, operaţiunea e necesară; în unele cazuri, probabil, chiar salutară.

Ediţia 2009 a Festivalului de dramaturgie contemporană de la Budapesta a avut printre invitaţii „performanţi“ un spectacol intitulat *20/20* şi produs de un mic teatru independent de la Tîrgu-Mureş, pe nume Yorick Stúdió. Titlul spectacolului reproduce o formulă fizico-medicală indicînd acuitatea vizuală perfectă – altfel spus, normală –, iar îndărătul lui se ascunde o tentativă (singura, după ştiinţa mea, din România, alături de *Spovedanie la Tanacu* a lui Andrei Şerban) de teatru documentar, adică de teatru pornind de la fapte reale „controversate“, pe care caută să le explice ori, cel puţin, să le expună coerent. Faptele reale au fost de astă dată unele nu doar controversate, ci şi extrem de sensibile: ciocnirile sîngeroase dintre etnicii români şi cei maghiari de la Tîrgu-Mureş, din martie 1990. Cuvîntul „sîngeros“ nu are, aici, rolul unui epitet ornant; este mai degrabă o definiţie: acum aproape 20 de ani, în primele săptămîni ale proaspăt cîştigatei noastre libertăţi de gîndire, exprimare şi sistem, două grupuri de oameni care pînă atunci trăiseră împreună (sau, măcar, se suportaseră reciproc) fără probleme s-au bătut între ele pînă la sînge. De ce? Răspunsul la această întrebare cît se poate de simplă nu a fost dat, în chip convingător, nici pînă astăzi – aşa cum încă mai aşteaptă răspuns şi alte întrebări, la fel de simple, născute din întîmplările de acum 20 de ani.

Bineînţeles, acolo unde anchetatorii, investigatorii, istoricii, ziariştii şi alţi depozitari profesionişti ai adevărului nu au reuşit să se descurce, nici artiştii nu puteau face prea mult. Echipa de la Yorick, coordonată de regizoarea şi autoarea dramatică Gianina Cărbunariu şi incluzînd (intenţionat sau nu) în proporţie aproape egală reprezentanţi ai ambelor seminţii cîndva beligerante, a pornit în căutarea explicaţiilor sale, asemenea predecesorilor, solicitînd întrevederi persoanelor nu doar susceptibile să deţină informaţii, ci şi dornice să le transmită. Aici a fost, din cîte am înţeles, partea cea mai grea a muncii lor: oameni care au trăit acele vremuri (ba chiar au participat nemijlocit la acele ciocniri) există, încă, destui, numai că ei refuză să-şi amintească şi, oricum, refuză să vorbească. Nu cu ostilitate, nu cu mînie, nu cu ranchiună. Cu un fel de stînjeneală. Cu un fel de tristeţe. „De ce să mai răscolim trecutul? Să lăsăm ce-a fost...“ – aceste fraze reveneau, chiar dacă nu cu aceleaşi cuvinte, ca un fel de refren în povestirile pe multe voci din spectacol. Voci vorbind în română, în maghiară, în engleză şi în franceză într-un „cor“ aproape neverosimil, care încerca să comunice în graiuri diferite aceleaşi spaime şi aceleaşi speranţe.

În cele din urmă, în faţa dificultăţii de a reconstitui faptele exclusiv prin mărturii, componenţii echipei – actorii Virgil Aioanei, Kelemen Barna Bányai, Katalin Berekméri, Carmen Florescu, Mădălina Ghiţescu, András Korpos, Rolando Matsangos, Aba Sebestyén (conducătorul Studioului Yorick), Cristina Toma şi Klára Tompa, artista plastică Maria Drăghici (autoarea scenografiei) şi criticul Kinga Boros (pe post de colaborator la dramaturgia spectacolului şi traducător), alături, cum spuneam, de Gianina Cărbunariu – au completat lacunele de informaţie „obiectivă“ cu propriile amintiri şi cu propriile simţăminte. Erau pe-atunci, cu toţii, copii. Ce pare să explice, pentru ei, inexplicabilele întîmplări de acum 20 de ani este în primul rînd lipsa interesului pentru „celălalt“ şi recursul comod la otrăvitoarele clişee generalizatoare pe care le cunoaştem atît de bine şi le folosim atît de des: „românii sînt hoţi“, „ungurii sînt îngîmfaţi“, „ruşii sînt beţivi“, „englezii sînt violenţi“, „francezii sînt şovini“.

Nu ştiu cum a fost primit spectacolul „la el acasă“, la Tîrgu-Mureş. Publicul de la Budapesta (spectatori de-ai locului şi participanţi la o conferinţă internaţională pe tema – evident – „După 20 de ani“) au părut să înţeleagă ceea ce era, cred eu, de înţeles: ruşinea că, în anul 2009 al istoriei lor creştine, oamenii mai pot fi încă atît de intoleranţi şi de robiţi prejudecăţilor, atît de orbi şi atît de proşti.

Cum spuneam, bilanţurile nu produc întotdeauna satisfacţie. Dacă, măcar, dau de gîndit, totul e în ordine.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Urban

● **GuessWho, *Locul potrivit / Probe audio*, distribuit cu *Gazeta Sporturilor*, 2009.**

Poate că n-am înţeles niciodată prea multe din (sub)cultura urbană. Poate că ne-am născut cu toţii la ţară şi am invadat oraşul pe tăcute, cam mulţi şi cam nervoşi, poate că am păstrat un dor tainic pentru găini, gîşte şi raţe, poate că visăm şi acum la porci uriaşi şi la gustul suav de şorici proaspăt. Asta ar fi varianta bună. Varianta mai puţin bună spune că e imposibil ca în 50 de ani de comunism să nu te zdruncini din temelii, să nu capeţi o gîndire şuie, să mai ai deschidere pentru altfel de realităţi. Cel mai probabil e că ambele variante sînt corecte. În orice caz, un lucru e sigur: în 20 de ani de democraţie n-am priceput mare lucru din hip-hop. Succesul lui iluzoriu de la sfîrşitul anilor '90 ţinea, în definitiv, de o chestiune simplă: înjuratul. Nu prea conta că unii înjurau mai bine, că alţii puneau înjurătura asta în context, că încercau timid să-i dea un sens, o rimă, un beat, iar alţii se mulţumeau să rămînă grosolani şi descopereau fericirea puerilă a bădăraniei ritmate. Cu cît se înjura mai mult, cu atît mai bine. Aparent, prin BUG Mafia, Paraziţii sau R.A.C.L.A., deprindeam gustul pentru hip-hop. Adevărul era însă altul: nu hip-hop-ul era miza, nu lirismul acid sau dilema frustă, nu fondul, ci doar forma, capacitatea de a smulge din inerţie un vocabular cuminte, de a legitima invectivele, de a scoate la lumină frustrările şi mitocănia macho. Hip-hop-ul, aşa cum a fost degustat de publicul larg, nu a fost decît o staţie de tranzit, un substitut de moment în căutarea esenţei supreme. Odată ce această esenţă aşteptată cu înfrigurare a triumfat, odată ce lucrul care trebuia să se întîmple s-a întîmplat, iar poporul a primit ce şi-a dorit, odată ce această chestiune a căpătat şi un nume, manele, lucrurile s-au lămurit, iar gloria hip-hop-ului a început să apună. Rapid. Totul s-a dovedit un simplu foc de paie: impulsionate de efervescenţa unor vremuri prielnice, BUG Mafia sau La Familia au sfîrşit pe o nişă incertă, lipsiţi de suflu sau de credibilitate. Pe de altă parte, un album autentic pînă în măduva sunetului precum *Veriga lipsă*, Methadon 3000, indiscutabil cel mai bun album hip-hop românesc şi una dintre cele mai importante apariţii discografice din '90 încoace, a fost îngropat cu totul într-un anonimat sălciu, sinonim cu uitarea. Prost înţeles, confundat adeseori cu brutalitatea, inaderent la mentalităţile noastre muzicale, cu un public firav şi mai degrabă nedefinit, hip-hop-ul pur sînge a supravieţuit, cu greu, doar prin dexteritatea lingvistică, critica socială de bun-simţ şi caterinca neaoşă a unei singure trupe: Paraziţii. Cum de MC fără cusur precum Vexxatu Vexx, Deceneu, Piele sau Rimaru nu s-a mai auzit nimic, rap-ul a intrat într-o comă prelungită. Resuscitarea ar fi putut veni anul acesta, dacă succesul lui Puya cu „Undeva în Balcani“ şi „Change“ ar fi fost ceva mai mult asociat cu imaginea hip-hop. Nu prea s-a întîmplat aşa, iar cele două hituri au fost trecute la capitolul „piese de consum“, sonorităţile acelea estival-dispensabile ce sînt absorbite de un prezent dulce, lipsit de trecut şi despovărat de viitor. Abia cu iniţiativa *Gazetei Sporturilor* de a distribui la un preţ modic două albume de hip-hop veridic, GuessWho, *Locul potrivit / Probe audio* şi Spike, *Rămînem prieteni,* se poate vorbi de o uşoară schimbare de percepţie, de o firavă, dar benefică, scuturare a inerţiei. Există un nou val în hip-hop, dar ceea ce este cu adevărat important e că există hip-hop, punct. Şi GuessWho, promovat mai ales pentru videoclipul abil şi de efect al piesei „Locul potrivit“, şi Spike jonglează cu dexteritatea lingvistică şi noul limbaj urban, ştiu să păstreze melodia pe un făgaş ştiut, să adauge inflexiuni reggae, cu un plus pentru GuessWho, ştiu să devină virulenţi, agresivi şi acizi cînd e cazul, în special Spike, păstrează decenţa de a-şi vedea lungul nasului, păstrează tristeţe, ceva melancolie şi umor, ştiu să găsească în melodie ritmul dansabil, iar în versuri o chestiune cu miză, ţin la esenţele genului fără să fie excesivi, nu-şi trădează sinceritatea, dar rămîn accesibili, dau senzaţia că lucrurile pot intra în normalitate, că se pot priza ritmuri hip-hop, visuri sau alte prafuri fără teamă de societate, fără teama de a nu fi înţeles. Nu ştiu dacă se va întîmpla cu adevărat ceva, dar ştiu că s-a cam făcut timpul să avem din nou hip-hop.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrew Davidson, *Gargui*, traducere din limba engleză de Teodor Fleşeru, Editura ALLFA, 2009.**

El e internat la pavilionul de arşi, ea – la psihiatrie, în acelaşi spital. El e acum „versiunea în carne şi oase a *Infernului* lui Dante“, ea a tradus în germană *Infernul* lui Dante, pe la 1335. El e convins că acum o vede prima dată, ea îl ştie şi îl iubeşte de 700 de ani. El e un fost pornograf dependent de narcotice, sex şi cărţi, un ateu cinic, răpitor pînă mai ieri, monstruos la înfăţişare azi; ea sculptează monştri în piatră (garguie) şi povesteşte ca o Şeherezadă „lucruri imposibile întîmplate la date posibile“. Istoriile ei fac indecidabilă ambiguitatea între schizofrenie şi trăirea mistică, între mintea sisi şi sufletul sisific, dar fascinează continuu, ţesînd mistere şi coerenţe transmundane, transtemporale, în rama unui *love story* sofisticat şi stufos.

Pe scurt, *Gargui* merită să fie un best-seller. Răspunde de multor gusturi şi nu face nici un rău literaturii, iar ingredientele lui (romanţă angelică, horror naturalist, thriller medieval, gotic, para-, psiho- etc.) sînt manevrate de un autor (canadian, debutant, harnic în documentare şi deloc grăbit cu textul) pentru care o carte de succes trebuie să fie, în orice caz, una atent şi inteligent meşteşugită.

Tocmai de aceea, la o eventuală reeditare – perfect probabilă, mă gîndesc – a acestei versiuni româneşti, ar fi binevenită remedierea cîtorva erori, fie de tipar (pe final, tot ce ţine de „moarte“ devine „mo-rte“), fie terminologice (de pildă, acele „oportunităţi“, „locaţii“ sau „standuri“ care strică aerul de epocă al cîtorva secvenţe medievale).

Codrin Liviu CUŢITARU

Istorie românească

Într-o „cronică a mizantropului“ – intitulată „Puţină istorie“ –, din *Adevărul literar şi artistic* (17 ianuarie 1937), G. Călinescu se referă la un număr de curiozităţi istorice, mai puţin familiare publicului larg şi chiar specialiştilor. De exemplu, nuvela *Doamna Chiajna,* a lui Al. Odobescu, nu este, după critic, deloc „adevărată“. Textul narează eforturile vestitei doamne Chiajna de a-l pune pe tronul Munteniei şi, ulterior, al Moldovei pe fiul ei, Petru Şchiopul, şi „cum, în cele din urmă, acesta a izbutit să domnească, pe rînd, în amîndouă ţările“. De fapt, la mijloc se află – spune Călinescu – „o ciudată coincidenţă de nume şi erori de cronicar“. Petru din Muntenia era, într-adevăr, fiul doamnei Chiajna şi al unui anume Mircea Ciobanul (care nu a fost vreodată domnitor), însă *nu* era, totodată, una şi aceeaşi persoană cu Petru Şchiopul ce a domnit numai în Modova. (Se pare că eroarea cronicarilor autohtoni, preluată de Odobescu, ar fi cunoscut o îndreptare tardivă, prin profesorii interbelici Bănescu, elinist, şi Bogdan, slavist. Aceştia ar fi rectificat informaţia, folosindu-se de un vechi poem grec şi, respectiv, de o cronică slavonă a lui Azarie.) Nuvelistul transformă astfel, pînă la incompatibilitate, istoria, prin intermediul ficţiunii, lucru în general acceptabil oriunde şi oricînd. Călinescu însă strîmbă din nas, arătîndu-şi, fără ocolişuri, iritarea: „Descoperirea este, ce e drept, cam supărătoare pentru Odobescu, şi oricît ar pretinde literaţii că arta e artă, nu pot suferi gîndul unei asemenea neconformităţi cu adevărul“. Totuşi, să recunoaştem, nu ar fi acesta primul caz din istoria literaturii. Sau ar trebui să zicem oare „literatura istoriei“?

Criticul aminteşte aici, de asemenea, cîteva mituri istorice indigene, preluate, la nivel de conştiinţă colectivă, în mod automat, de către fiecare generaţie de români. Toţi ştiu că „Ţepeş trăgea în ţeapă, că Lăpuşneanu tăia boieri, că Milescu a fost însemnat la nas“. Avem tendinţa de a lega imaginile (terifiante) în cauză doar de numele acestora trei. Dar – observă justificat editorialistul – „o cît de superficială citire a cronicilor noastre ne face cunoscute următoarele curiozităţi: mai toţi domnii au tăiat boieri şi unii mulţi deodată. În genere, erau decapitaţi. O pedeapsă mai uşoară era aruncarea în ocnă. Tragerea în ţeapă este o tortură tipică, ce a dăinuit mult după Ţepeş. Însemnarea la nas se făcea mai cu seamă pretendenţilor la tron, şi nu ştiu cine, după cronici, a scăpat de ea. Chiar ilustrul Stolnic Constantin Cantacuzino ar fi fost puţin crestat. Crestătura se făcea de obicei numai pe o latură a nasului, alteori se pare că în vîrf. Vinovatul era trimis şi la călugărie cu sila. Ceva mai înainte, leacul contra pretendenţilor era scoaterea unui ochi. Unii domni au scos amîndoi ochii. Lăpuşneanu se distra grozav cu această operaţie. Odată cu nasul se mai tăiau uneori şi urechile. O pedeapsă blîndă era punerea în obezi şi atîrnarea lanţurilor de gît“. De ce, atunci, singularizăm acţiunile în chestiune, legîndu-le doar de un personaj istoric? Aparent, se manifestă în noi impulsul mitologizării istoriei şi creionării ei în termeni excepţionali. Ne plac ieşirile din rînd şi poveştile spectaculoase. Naraţiunile din vechime nu pot fi rutină şi, de aceea, trebuie legate numai de figuri unice, învestite cu mister şi fior epic. Este posibil, la rigoare, ca toate marile caractere istorice ale umanităţii să nu fie decît nişte reprezentări, la origini, mai curînd comune, îngroşate însă de imaginarul colectiv – pe parcursul trecerii timpului –, pe baza unui singur gest, pînă la obţinerea aurei de excepţionalitate. Cînd citim ori scriem istorie, nu reuşim, în fond, să scăpăm de nostalgia marilor mituri.

În sfîrşit, Călinescu oferă şi un exemplu – total neaşteptat – în care istoria se (auto)desacralizează, normalizîndu-şi traiectoria (în general) mitic-ficţională şi devenind, cu alte cuvinte, contemporană cu noi. Îl voi lăsa pe critic să vorbească, în lumina feerică a propriilor exerciţii stilistice: „Moartea lui Miron Costin a fost anunţată la gazetă. Iată un lucru pe care cititorul nu l-ar bănui. Este însă adevărat. Curînd după decapitare, o gazetă din Foligno (Italia) vestea cititorilor europeni (19 februarie 1692) uciderea lui Mioon (sic) Costin Logofeld, dînd informaţii foarte exacte. Ştirea o avea de la corespondentul său din Polonia“. Comportamentul firesc, „profan“ aşa-zicînd, al timpurilor prezente – transferat abrupt în negura istoriei – uimeşte, stîrnind un interes imediat, în felul său paradoxal, tot de origine mitică. Undeva, în straturile adînci şi obscure ale subconştientului cultural, nu ne aşteptăm ca strămoşii noştri să se fi purtat aidoma nouă, să fi avut trăiri identice şi să fi beneficiat, în ultimă instanţă, de aceleaşi comodităţi ale vieţii de zi cu zi, chiar dacă, evident, ceva mai rudimentare. Natura repetitivă a istoriei reprezintă, pînă la urmă, ea însăşi un mit primordial, derivat din traseul de regulă ciclic al fenomenelor în univers. Nimic nu se schimbă cu adevărat, totul intră doar în structurile concave ori convexe ale unor lentile transfiguratoare. Dacă observaţi, pînă şi decorul psihologic al evenimentelor era acelaşi. Românii transmiteau periodic Vestului informaţii sîngeroase şi profund îngrijorătoare.

Dilema veche vă recomandă

● Noua definiţie a *sexyness*-ului şi o splendidă metaforă coregrafică a cuplului pe care o dă zeiţa pop Shakira aici: http://www.youtube.com/watch?v =o_kHUpkfaAs. Iar aici, pur şi simplu, cel mai frumos videoclip din 2009, e cu Charlotte Gainsbourg: www.youtube.com/watch?v=WDPpbwbKyrE&feature=related.

● Plecat în America Latină, fostul nostru coleg Alex. Leo Şerban s-a „îmbolnăvit de Buenos Aires“; simptomele aici: http://agenda.liternet.ro/articol/10186/Alex-Leo-Serban/Planeta-Bs-As.html. (Marius Chivu)

● Aş citi cu mare plăcere un roman intitulat *O fată cu numele meu care nu eram eu* de Antoaneta Ralian. Cum primul capitol a fost deja scris (şi publicat în antologia *Prima mea dezamăgire în dragoste* de la Editura Art), pot să sper că voi citi curînd romanul solar-introspectiv-ironic care începe cu următoarea însemnare, pe prima filă a unui calendar scos la Socec & Co: „Vineri 24 iulie 1934 am avut o aventură la grădină cu Sandu R. Mi-l place“. În traducere actuală: „aventură = întîlnire faţă-n faţă cu Sandu R (nu ne cunoşteam personal), care m-a privit, m-a salutat şi, posibil, dar nu şi probabil, mi-a zîmbit“. (Simona Sora)

● Ovidiu Şimonca – *Pot să vă mai enervez cu ceva? Interviuri între vehemenţă şi emoţie* (Editura Cartier, Colecţia „Rotonda“, 2009). Incomod, dar totdeauna pertinent, permanent iscoditor şi nemulţumit cu puţinul şi banalul, Şimonca este, după gustul meu de refuznic al interviurilor, singurul întrebător din presa noastră intelectuală care, de la Tita Chiper încoace, are toată îndreptăţirea să-şi selecteze interviurile într-un volum de incontestabilă semnificaţie literară, dincolo de zi şi de clipă. (Radu Cosaşu)

PUBLICITATE

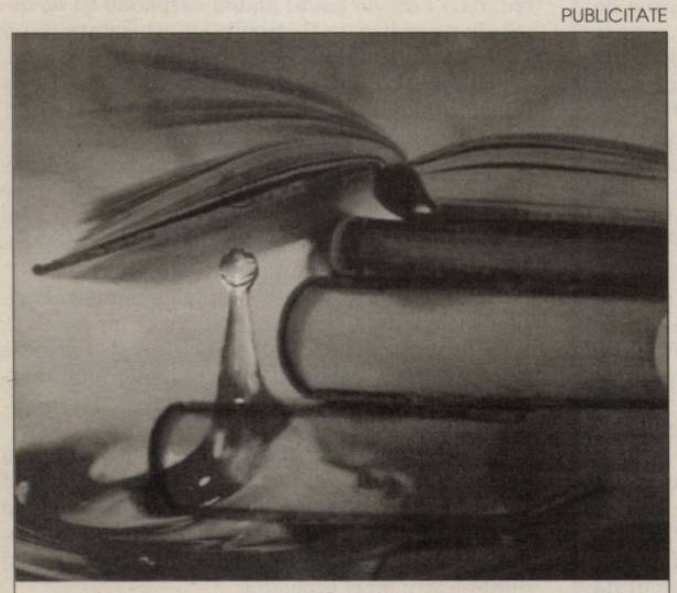

STORYmania
luni-joi de la ora 16.00
cultural.srr.ro
storymania.radiocultura.ro
Radio România Cultural
Parteneri media: DILEMA VECHE adevărul literar şi artistic

Andrei GORZO

dilematograf

Revoluţie?

● ***Avatar* (SUA, 2009), de James Cameron.**

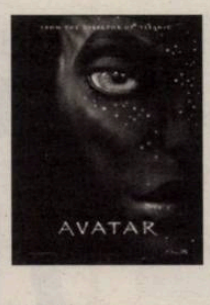

În *Avatar,* James Cameron întrebuinţează 3-D-ul pentru a crea efecte mult mai subtile decît acela de lucruri-care-vin-peste-noi. Nu vrea ca lumea inventată de el – o planetă numită Pandora – să vină, pur şi simplu, peste noi. O vrea anvelopantă, absorbitoare şi un pic halucinogenă, cu perdele de vegetaţie care se dau la o parte chiar sub nasul spectatorului, cu ghemotoace de puf luminescent care se risipesc prin sala de cinema, cu pămînt pe care călcăm fără a putea şti sigur dacă e chiar pămînt sau doar acoperişul junglei, dacă sîntem sus sau jos, dacă stăm pe ceva ferm sau dacă sîntem suspendaţi. În această versiune fantastică a junglei amazoniene trăiesc triburile No'vi – nişte humanoizi albaştri, svelţi, înalţi de patru-cinci metri, cu cozi nervoase şi urechiuşe de ied, care merg la vînătoare cu arcuri şi săgeţi, călare pe nişte pterodactili uriaşi, cu aripile colorate la fel de psihedelic ca dubiţele unor hippioţi. Printre ei trăieşte şi o botanistă de pe Pămînt (Sigourney Weaver). Cum nici un pămîntean nu poate supravieţui în atmosfera de pe Pandora, ea foloseşte un „avatar“ – un corp de băştinaş (de fapt, unul hibrid – creat prin combinarea ADN-ului ei cu ADN de băştinaş) pe care-l controlează mental; merge la culcare într-o cabină specială şi avatarul pleacă la treabă în locul ei. Botanista e bine intenţionată, numai că nu e singură. Un complex militaro-industrial de pe Pămînt vrea să-i îndepărteze pe indigeni, pentru a avea acces nestingherit la un minereu preţios. În acest scop infiltrează printre No'vi un alt avatar – al unui soldat (Sam Worthington). Atît cele două avataruri, cît şi indigenii adevăraţi sînt, din punct de vedere strict tehnic, cele mai „vii“ personaje zămislite pînă acum prin procesul tehnologic numit *motion capture* – în care, pornindu-se de la mimica şi de la gesturile unui actor (care chiar a jucat în faţa camerei), se creează pe computer o altă făptură. Avatarul botanistei chiar păstrează ceva din personalitatea lui Weaver; nu poate fi confundat cu actriţa – e *altceva* –, dar are ceva din combinaţia ei de inteligenţă amuzată şi fizicitate. Din păcate, nu se poate spune că avatarul soldatului păstrează şi el ceva din personalitatea lui Worthington; nici nu prea ar fi avut cum – acesta e un actor fără trăsături distinctive, „voinic“ şi „sensibil“ în feluri banale. Dar problema nu e doar că, Worthington neavînd prea multă personalitate, nici avatarul lui nu poate avea. Alegerea unui actor cu mai multă personalitate n-ar fi făcut decît să distragă întrucîtva atenţia de la adevărata problemă, care vine din scenariu.

Problema e că, sub extraordinaritatea şi vitalitatea lor de suprafaţă (mobilitatea muşchilor feţei, a urechiuşelor, cozilor ş.a.m.d.), personajele No'vi nu sînt altceva decît vechile noastre cunoştinţe, indienii „buni“ din western-urile *politically correct* de pe linia lui *Cel ce dansează cu lupii.* Da, sînt, cum ar veni, „vopsiţi“ în alte culori, iar habitatul lor e altceva decît preria tradiţională, dar noutăţile sînt exclusiv *scenografice;* tipologiile sînt tot alea vechi şi nimeni nu iese prin nimic din şablon. Avatarul soldatului (adică „albul cel bun“) se îndrăgosteşte de o Pocahontas locală, care e mîndră în toate cele, feroce în luptă – şi atît. Eroul atrage asupra lui gelozia unui alt războinic, care e mîndru în toate cele, feroce în luptă – şi atît. Poporul No'vi e, bineînţeles, un popor de o înaltă spiritualitate (demonstrată prin „spirale“ colective şi multe invocări ale Copacului Sacru), pe care apropierea de natură îl face mult superior nouă, ăstora care nu mai vînăm cu arcul şi săgeata. E oare cu putinţă ca un regizor să-şi merite reputaţia de vizionar, în condiţiile în care gîndeşte atît de convenţional (şi nu doar ca „filozof“, ci şi ca povestitor)? Cameron ar spune că nu gîndeşte convenţional, ci *simplu* – întorcîndu-se la marile naraţiuni arhetipale. Dar aborigenismul lui de-aici e unul recent, de Beverly Hills: nu-şi are rădăcinile în mituri ancestrale, într-un folclor autentic, ci doar în clişeele eco-western-ului. Aşa e, Cameron foloseşte 3-D-ul mai bine decît a fost folosit pînă acum şi duce tehnologia *motion capture* la un nou nivel de performanţă. Dar nici unul dintre personajele cărora le dă viaţă cu ajutorul acestei tehnologii nu are mari şanse de a fi ţinut minte, aşa cum e ţinut minte Gollum din *Stăpînul inelelor.* Dacă *Avatar* e într-adevăr „o revoluţie“ şi „un film care va schimba cinema-ul“ (aşa cum susţine publicitatea), s-ar putea să fie o revoluţie în acelaşi fel în care *Cîntăreţul de jazz,* primul lungmetraj sonor, a fost la vremea lui o revoluţie: nu pentru că le-a dat oamenilor personaje pe care să le ţină minte şi replici pe care să şi le recite unii altora, nu pentru că ar fi fost o capodoperă de vizionarism (ca *Metropolis* al lui Fritz Lang) sau măcar un film bun, ci doar pentru că a constituit prima expoziţie de mare anvergură a unei noi tehnologii, care a prins.

trecerea prin reviste

Delta Dunării, Muntele Athos şi cum se mai iubesc plantele

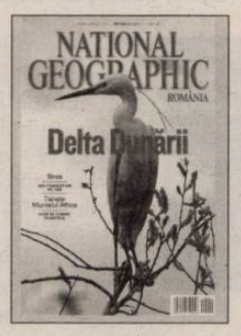

Ultimul număr pe acest an al revistei *National Geographic România* are ca articol de fond un reportaj-eseu, semnat de Liviu Mihaiu, acompaniat de excelentele fotografii ale lui Helmut Ignat.

„Delta este pentru mine pur şi simplu locul de la marginea mării unde te simţi un răsfăţat al naturii" – mărturiseşte jurnalistul. Delta Dunării „găzduieşte peste 15 situri de patrimoniu (caste romane, cetăţi greceşti, bizantine, getice) unde sînt îngropate, în aşteptarea marketingului potrivit, o prinţesă şi o mare poveste de dragoste locală în registru shakespearian. Dar este şi un loc cu proprietăţi benefice pentru metabolismul uman: se spune că în Deltă te odihneşti de două ori mai repede decît în alte locuri. Ca şi în cazul Alaskăi, norocul acestui loc a fost că nu se ajunge uşor la el, iar genul de drumeţie practicată aici – un soi de vagabondaj, cu conservele şi ceaunul în rucsac sau aciuat prin casele alb-albastre ale lipovenilor – a ţinut turismul de masă departe. Nu însă şi industrializarea."

Izolarea totală, esenţa sihastriei este revelată într-un alt articol, „Chemarea Muntelui sfînt", un reportaj despre Muntele Athos semnat de Robert Draper.

„Sfînta Peninsulă Muntele Athos iese cu mai bine de 50 km în Marea Egee, ca un apendice care se luptă să se desprindă de corpul laic al Greciei nord-estice. De aproximativ un mileniu, aici locuieşte o comunitate de călugări ortodocşi, care se ţine departe de toate, în afară de Dumnezeu. Ei trăiesc doar pentru a se uni cu Dumnezeu. Enclava lor – mare cu valuri, păduri de castan nepătrunse, silueta de 2033 de metri a Muntelui Athos înzăpezit – este însăşi esenţa izolării."

Muntele Athos este un loc interzis femeilor dintotdeauna. „Conform obiceiului nestrămutat, femeile nu au avut voie să viziteze Muntele Athos, încă de la început – o atitudine născută mai mult din slăbiciune, decît din ură. După cum spune un călugăr «Dacă ar veni femei aici, două treimi dintre noi s-ar duce după ele şi s-ar însura»."

Iubirea trupească e înlocuită de iubirea spirituală. „«Aici sînt 2000 de poveşti – fiecare are propriul drum spiritual» – spune părintele Maxim, al cărui drum a început în Long Island, ca adolescent devotat unor muzicieni inovatori precum Lou Reed sau Leonard Cohen şi care mai tîrziu a devenit profesor de teologie la Harvard, înainte de a-şi da demisia pentru «a trăi viaţa mai aproape de Dumnezeu»."

Vorbind de iubire, la un mod poetic, descoperim într-un alt reportaj un alt... soi de iubire. „Dragostea pluteşte în aer" – un articol despre cum „iubesc plantele", semnat Rob Dunn.

„Sînt multe lucruri pe care noi, oamenii, le avem de-a gata. Unul este, desigur, abilitatea de a umbla, de a ne tîrî sau chiar, încurajaţi de puţin alcool, de a ne apropia de un reprezentant simpatic al sexului opus. Plantele n-au parte de luxul acesta. De-a lungul îndelungatei istorii a vieţii verzi pe pămînt, ele au fost nevoite să se afle una lîngă alta, aproape atingîndu-se pentru a se putea împerechea. (...) Apoi, într-o bună zi, acum mai bine de 375 de milioane de ani, s-a întîmplat. O specie de plante a dezvoltat grăunţi de polen şi seminţe şi, de atunci, nimic nu a mai fost ca înainte. (...) A fost o şmecherie a evoluţiei care a transformat lumea permiţînd unor străini să facă sex."

Bineînţeles, în lumea lor, a plantelor, acest lucru nu este văzut ca fiind imoral, ci, apropiat de poezie, o sursă evolutivă. „Plantele se întîlnesc unele cu altele iarăşi şi iarăşi, aşa cum au făcut-o dinainte de apariţia dinozaurilor, cînd libelule uriaşe brăzdau cerul, cu pulbere gălbuie fixată, fără îndoială, pe perişorii lor preistorici." (**S. G.**)

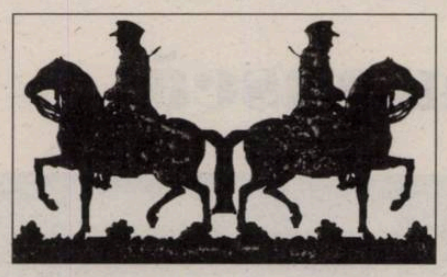

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

„Răsună valea"

Luni, 18 dec. 1989: Răsună valea (notă 2009: adică se trăgea la Timişoara, acesta va fi codul naiv pentru tot ce urmează). Sună la 8 dimineaţa secretara Editurii Eminescu, voce explicativ-înţelegătoare, se pregăteşte pentru 26 ianuarie volumul omagial, sînt pe lista celor mai cunoscuţi... Text despre om pînă luni 25. Îi spun că plec în provincie şi cînd mă voi întoarce, vorbim. Acceptă. Mă arunc pe *Secolul cinematografului* să văd ce filme s-au făcut în 1939: *Bel Ami, Diligenţa, Sciors, Regula jocului.* Eşti nebun? *Vrăjitorul din Oz.* Clipă, stai! Sunat la Roger: „Culegi azi pe lat?". „Pe foarte lat, puică..." Fie ce-o fi! Oz. Leul. Tinicheaua. Paiele. Telefonat spre prînz, dictat articolul lui A.B. (notă 2009: Adriana Bittel). Mi-l reciteşte alb şi sec. „Crezi că ţine?" „Ce?" Altfel căutăm persiene *(notă 2009:* N.C. a plecat la Teheran).

19 dec.: Răsună valea. Tass-ul lămureşte: situaţie foarte încordată la Bucureşti. Ca la 17,30 să cadă verdictul de la Mosc.: acest domn preş. care se plimbă... Nu vor fi brazi de Crăciun. Vremea lui Kaşpirovski, parapsiholog sovietic care înnebuneşte Bucureştii de două luni, vindecînd prin pase magnetice „Rinocerul". *(notă 2009:* numele tandru pentru Eugen Ionesco), seara: nu se poate, nu se poate ca monsieur Gorb., nu se poate... şi ne urează biruinţă. Explozie la cofetăria Ambasador? *Răsună valea* şi casetă video cu *Imperiul soarelui* – descoperirea unui amor în baracă, în timp ce bombardierele sînt pe cerul lagărului.

20 dec.: Americanii fac ordine în Panama. Fiecare gangster cu panamaua lui. Mîine, ziua lui Stalin – 110 ani. Va prinde 120? Cine e Coreea de Nord a Sud-Estului european? Se închiriază într-o frenezie casete video cu filme americane de serie B. Enormă: să se termine cu „vide" şi „parabolele" – adică antenele parabolice. Bibliografie: Un *Obs.* din septembrie, *Toamna la Pekin* despre evenimentele din vară, bun pentru orice iarnă cînd răsună valea. De 1 oct., 40 de ani de la 1949, la Pekin nu a fost voie să te îmbraci în alb sau negru. Jiang Zemin: „O tragedie? N-a fost nici o tragedie!". Noi nu semnăm protocolul ONU pentru abolirea pedepsei cu moartea. „Unitate şi linişte!" „Vino la muncă bucuros, întoarce-te acasă liniştit!" Tot din *Obs.* Nostradamus – sfîrşitul lumii la 1999. „Mai sînt 10 ani, să profităm"...

21 dec.: Răsună valea în Piaţa Palatului. Alexandru George pleacă de la mine, plictisit, cînd începe mitingul. Zice că se duce la nişte prieteni din Drumul Taberei. Se rupe filmul la TV. Versuri de George Coşbuc şi la reluare mărirea alocaţiilor. Telefon de la una care mă întreabă dacă eu am dat anunţ în *Rom. liberă* pentru casă („da, demult!" – îi zic) şi mă asigură că are „gaze'n prostie" şi „linoleum" cu parchet, în Fundeni. „E departe", îi zic, mecanic, mecanica aia placată pe real. „Da' unde staţi?" „Pe Căderea Bastiliei!" „Da, e departe"... şi nu se prinde la măreţul calambur al topos-ului. Huruit de şenile, helicoptere, prin faţa casei, lumînări şi vagabonzi, bătrîni şi tineret strigînd spre noi, casnicii: „laşilor!". Primul meu război civil – aveam nevoie. Trag cu urechea, ca în adăpost, prin '43. Îl sun pe Ianoşi: „Fii atent, e foarte lată!". Nu ştie, îmi explică – „îmi închei monografia *Tolstoi*". Pe scară, unul povesteşte că e nenorocire în Piaţa Unirii. Citit şi recitit din *Rom. lit.* telecinemaua cu *Vrăjitorul din Oz.* Poate că nu sînt laş. Doar caraghios.

22 dec.: Trezit la 4,30. Ştiri de la 6. Ei zic că e acalmie în Buc., aiurea! – se instalează starea de necesitate pe întreg teritoriul. Alina pleacă pe preerie *(notă 2009:* adică la serviciu), speriindu-mă. Ea are dreptate. E trimisă acasă – grevă generală. Coloane lungi, Pipera, Griviţa, care toate încalcă „starea de necesitate". Vorbă de la Tică Berger, maestrul de bridge: „Spontană e doar coada la brînză!". Radioul dă totuşi marşuri vesele, mereu se modulează sunetul, gata să anunţe ceva. Sinucis Milea? Împuşcat ca trădător. Coruri mari cu portret şi nume. Nu mai răsună valea. Valea contrarăsună: „Ole, ole, Ceauşescu nu mai e / Că şi-a dat demisia!". Asonanţă cu totul permisă. Nu există echipă de schimb, om – de aici tragicul. Primele cuvinte ale lui Mircea: „Dumnezeu şi-a întors faţa spre noi!". E de discutat. În curtea TV: „Nu sîntem tovarăşi!". Şi ce vom fi? Gata cu teoriile, gata cu teroriile! Ies cu Alina pe Căderea Bastiliei noastre, două ore din Piaţa Romană pînă în Piaţa Victoriei şi înapoi, încolonaţi şi scandînd: „Ceauşescu, Anul Nou / Îl vei face în cavou!". Oraşul, nebun de fericire cu lacrimi, la Uniune închis, în Piaţa Romană un jeep vîjîind: „Acasă! Acasă! Vin 2000 de terorişti spre Bucureşti!". Noaptea începe războiul şi *aventura (notă 2009:* de ce am subliniat „aventura"? Nu ştiu.)... La TV începe spectacolul caragialian. Grig. nu se desparte o noapte întreagă de microfon.

De aici, întrerupt pînă la 28.12 cînd toate însemnările nu mai au zile şi curg într-un montaj de „Helzapoppin".

„Ofiţerul imbecil de la TV care ne comunică la al cîtelea etaj au ajuns teroriştii. După arestarea lor, îl sun, la 6 dimineaţa, pe Caramitru şi îi urlu că trebuie decapitaţi. El îmi spune că nu a fost chemat ieri nicăieri. Vidul de putere – consistent. Reflexul '56 mai trăieşte la Moscova?" Scriu pentru Roger un articol – am fost dintre cei care au apărat onoarea revistei, nu am cui da socoteală, m-am opus stilistic dictaturii, dar mă cenzurez şi nu mai adaug că nu voi putea trăi într-o democraţie creştin-ţărănească, însă nici nu voi pleca de aici. Bridge pe Slătineanu, unde pe margine, într-un fotoliu, fiind al cincilea, redactorul-şef al *Liberalului* scrie articolul, pentru primul număr şi ne spune titlul, după ce a revenit la masă: „Gorbaciov – omul secolului".

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Paris

Grea încercare! Pleci din România anului 2009, post-alegeri prezidenţiale fraudate din două părţi, în decembrie, pentru un uichend la Paris. Îţi doreşti distracţie, lumini, sclipici, pate de gîscă, muzee, spectacole, cumpărături!? N-ai timp de toate, dar odată ajuns în mijlocul Parisului te trezeşti parcă în faţa unei oglinzi în luciul căreia te autoevaluezi. Parisul te obligă parcă să îţi găseşti un standard mai înalt decît acasă, te preţuieşti mai mult, mergi mai drept, cu privirea sus. Uiţi de mişmaşurile din România şi îţi descoperi calităţile şi dorinţele reale, din viaţa ta. Uiţi de hainele cenuşii de fiecare zi şi te doreşti elegant(ă), perfect(ă), luminos (luminoasă).

Parisul îţi transmite istoria, mîndria simplă, dar fastuoasă: pe Champs-Élysées platanii sînt luminaţi monocolor, punînd în valoare clădirile, faţadele şi lumina din priviri a trecătorilor care trăiesc sărbătoarea de Crăciun. Creatorii de vitrine se întrec în imaginaţie. De departe cele mai reuşite sînt cele de la magazinele Printemps – vesele, muzicale, cu păpuşi delicioase –, trecătorii de toate vîrstele se bucură. Parisul scoate ce-i mai bun în tine... Oriunde te-ai afla în oricare cartier central te simţi rege... vitrine, bulevarde, spectacole stradale, bistrouri, patiserie, teatre, librării.

Călătoria cu avionul: Paravion mi-a aranjat zborul. Cursa AirFrance-Tarom de la 6,55. La dus. La întors, seara, era să nu ajung. M-am rătăcit prin metrou. Mîncarea la dus subţire. La întoarcere m-am trezit la business class, nu ştiu cum. Aşa că am mîncat regeşte, friptură de viţel, legume cu trei brînzeturi, brînză franţuzească, prăjitură cu ciocolată în trei culori. Nu zic de vin şi şampanie. Da!

Cazare: Hotel de la Fleche d'Or. Central, relativ aproape de metrou.

Spectacolul străzii: am mîncat-băut cu cloşarii. M-am bucurat de vitrinele cu mecanisme de pe vremea copilăriei mele, puse-n vitrinele de la LaFayette, am mîncat-băut-umblat prin tîrgurile de Crăciun de la Trocadero, de pe Champs Élysées, m-am bucurat de luminile de Crăciun de pe Champs-Élysées. Duminică spre luni am visat toată noaptea luminile oraşului. Da, visat-visat. Reveria nopţii inundate de lumină.

Maşinile străzii: nu vezi, decît rar, Porsche, 4x4. În rest, maşini de oraş. Toyote, Renault-uri, Citroën-uri, Peugeot-uri, Mercedes-uri... Am fost la magazinul Peugeot de pe Champs-Élysées. Forme entuziasmante. M-am chiorît la o maşină minute. Nu-i găseam roţile. O inventţie pe curent electric. Unde am mîncat: prima zi – Le Calumet Notre viande grilée 9,50 euro.

Seara primă: La ville d'Argentan cu cloşarii: Moules+bière 13 euro.

Seara a doua – Bistro Romain (cam frig înăuntru, dar) ficat de gîscă, platou carpaccio cu dovlecei-vinete gratinate şi stropite cu brînzeturi. Şi un viţel minune grataragit bine şi sosuit cu mirodenii.

Ultima zi, în tîrgul de Crăciun cu 10 euro: senviş cu raţă afumată şi la grătar, pahar de vin fierbinte. Alţi 3,50 euro pentru castane la cornet.

Ce-am băut? Brouilly, Emilion, vinuri. Emilion-ul este surprinzător. Aparent apos, te duce departe. E ca şi cum vrea să te vadă-simtă şi apoi să lovească. Ah, mi-am luat o apă de lîngă gara St. Lazare, nu găseam bani pentru metrou.

Îmbrăcăminte: îmbrăcămintea e cenuşie. Parizienii sînt absolut pragmatici. Nu se mişcă fistichiu. Invazia îmbrăcămînţii chinezeşti ieftine e evidentă. Bun, bărbatul business este bine marcat.

Metroul? M-a zăpăcit!

Luxury products: Am călcat în magazine gen LaFayette. Mi-a fost ruşine în cele cu bodyguard în uşă. Asta e. Ecologie, reciclare: e plin de gunoi peste tot. Dimineaţa, curat bec. După-amiaza, seara gunoi şi oameni totuna pe străzi. IT şi comunicaţii: mari probleme.

Rating-ul uichendist.ro: 7 endorfine. De ce? Nu, nu e nimic perfect în Paris. Dar m-am bucurat ca un copil de luminile oraşului, vitrinele lui, Emilion-ul lui, bombonica şi bagheta din colţul străzii.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

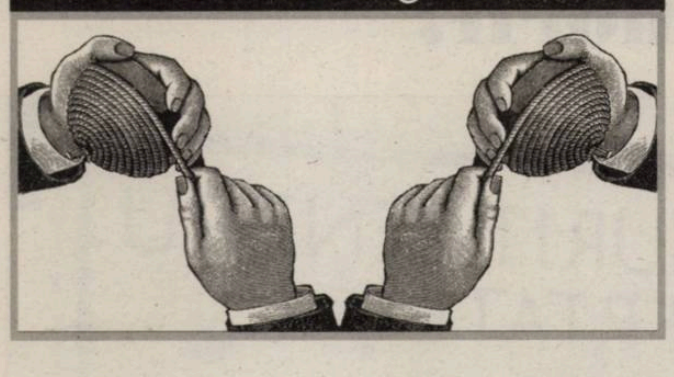

Poveste cu un cercetător din Japonia

Era cîndva prin 2005. Aş vrea să îmi aduc aminte cum am intrat în contact, dar nu mai ştiu. Cert este că atunci, în 2005, cînd *Dilema veche* a făcut un număr despre exodul creierelor, a apărut primul interviu pe care l-a dat presei din România. Îl ţin minte pentru că a fost acel gen de întîlnire care te umple de energie, care te pune pe gînduri. În care simţi că ai dat peste o idee de bine şi îţi pare rău, în acelaşi timp, că nu poţi să faci mai mult pentru acea idee. Omul nostru locuia în străinătate, în Japonia, atunci, şi odată la cîteva luni venea în România şi făcea lobby pentru cine voia să-l asculte pentru crearea unui institut de cercetări avansate. Era, şi este, ambiţios. Cumva vizionar, cumva arogant, cumva iritat că nu e înţeles, cumva dornic să te convingă.

Am început interviul vorbind despre el şi nu-i era confortabil. Plecase din România la 17 ani, în 1988. Dăduse un doctorat în chimie la Strasbourg cu un laureat Nobel, apoi activase în calitate de cercetător în California, iar din 2002 conducea un proiect de cercetare în Japonia, în domeniul mi-cro-ma-tri-ţe-lor-en-zi-ma-ti-ce (cum mi-a spus pe silabe, văzînd că mă încrunt de frică să nu greşesc la transcriere). Pentru că se apucase să îmi spună ce înseamnă enzimaticele respective, am schimbat vorba şi l-am întrebat oarecum nepoliticos: „Şi vreţi să vă întoarceţi în România. De ce?“.

Există două căi pentru a ameliora ştiinţa românească: prima este să revigorăm sistemul actual. A doua, care merge paralel cu prima, este să creăm o instituţie asemănătoare celor care funcţionează la cel mai înalt nivel în lume.

A răspuns simplu că este şi se simte român, apoi mi-a făcut o teorie despre cum e el optimist în ce priveşte viitorul României. Am mai făcut un ocol prin Japonia şi mi-a povestit despre cum îşi scoate statul japonez cele trei milioane de dolari băgate în proiectul său de cercetat chestii enzematice, vînzînd patentele rezultate. Dar tot ajungea la România în răspunsurile sale, se vedea că îl roade. Aşa că i-am pus întrebarea pe care o tot aştepta, despre institutul pe care îl gîndea, fără a mă opri totuşi să-i strecor o contră: „Sînteţi realist sau aduceţi a Don Quijote?“. Mi-a răspuns ca din puşcă: „Don Quijote se bătea cu morile de vînt, act inutil şi fără justificare posibilă. Acest proiect nu numai că este justificat, ci este şi extrem de necesar. Aşa cum l-am structurat este şi realist, însă, recunosc, ambiţios. Ambiţie care se justifică prin caracterul celor cărora le este destinat: oameni de ştiinţă români care sînt în topul mondial. Dacă însă acest proiect nu este realizat, cei care vor încerca să aducă ştiinţa românească în prim-plan mondial vor semăna mai mult cu Zorba Grecul decît cu Don Quijote... Există două căi pentru a ameliora ştiinţa românească: prima este să revigorăm sistemul actual. A doua, care merge paralel cu prima, este să creăm o instituţie asemănătoare celor care funcţionează la cel mai înalt nivel în lume (Max Planck în Germania, RIKEN, AIST în Japonia, Weizmann în Israel, Scripps în SUA). Aceste centre au decis să recruteze numai vîrfuri şi rezultatele sînt pe măsură. Asta dorim să facem noi în România. Aceste ţări de succes au considerat un asemenea proiect necesar. Am lansat ideea în octombrie 2004, cînd Institutul Cultural Român a organizat o conferinţă unde a invitat cercetători români din străinătate cărora li s-a pus întrebarea: cum să repatriem elitele româneşti? Acest obiectiv este azi o iluzie, întrebarea reală fiind: cum să transformăm iluzia de azi în realitatea de mîine? Obosit fiind de a tot cere «crearea de condiţii», mi-am propus să ne creăm noi condiţii, să venim noi cu un proiect care să ne creeze condiţiile reîntoarcerii. Şi atunci, împreună cu Mihai Bărboiu, dar discutînd şi cu alţi cercetători din străinătate care au această dorinţă de a se întoarce, am propus acest institut, o idee foarte bine primită la vremea respectivă, inclusiv în mediul politic. Am fost foarte surprins de rapiditatea cu care Preşedinţia României a recepţionat acest proiect atunci. Apoi l-a evaluat şi a recomandat demararea sa în 2005“.

A continuat apoi povestind cum Ion Iliescu agrease ideea pe ultima sută de metri a mandatului său, dar nu s-a întîmplat înainte de alegeri. Cînd am făcut noi interviul, se plimba pe la noile autorităţi ca să vadă dacă proiectul său mai poate continua. Apoi mi-a descris rapid cum îl gîndise, ca pe un vehicul de repatriere pentru cercetătorii din afară, care să pornească printr-o investiţie publică iniţială şi să devină autosustenabil ulterior din fondurile de cercetare ale UE.

Interviul este şi acum pe site-ul vechi al revistei, are un subtitlu sec: „interviu cu Daniel Funeriu, cercetător român în Japonia“. Dacă l-am reface acum, i-am spune la fel de sec: „interviu cu Daniel Funeriu, ministrul Educaţiei“ (asta dacă Guvernul Boc-nou va fi învestit de Parlament, lucru care pare cert cînd scriu acest text). Nu am mai auzit de Institutul lui Funeriu, dar am auzit din cînd în cînd de el. A intrat în politică, în partidul lui Theodor Stolojan, apoi a fost vice-preşedinte al Comisiei Prezidenţiale pentru Educaţie şi a început să apară la televizor vorbind despre acest domeniu. A fost pentru o scurtă perioadă europarlamentar. M-a sunat să mă felicite cînd am creat CRPE şi am stat la taclale atunci, mi-a făcut impresia că se adaptase perfect acolo, avea şi un plan despre cum să conecteze mai bine România la domeniul cercetării din UE, se plîngea de unele aspecte, dar cu acelaşi amestec de ambiţie pură şi donquijotism fermecător îmi spunea planul său pentru o carieră europeană. Era şi fericit că, fiind la Strasbourg mare parte din timp, e aproape de familie. Apoi, a venit vestea ca un trăsnet: fusese pus pe o poziţie neeligibilă pentru alegerile europene. Şi totuşi a activat în campania electorală ca şi cum ar fi putut fi ales, a făcut o figură bună, a fost scos în faţă de partid la dezbateri, spre deosebire de unii anonimi plasaţi înaintea sa pe liste. După alegeri, l-am sunat eu să-l consolez. Şi l-am invitat să devină expert afiliat în domeniul cercetării la CRPE, ştia domeniul perfect, la nivel european. A părut interesat, dar spunea că e deprimat, că nu înţelege politica românească şi că nu ştie ce planuri are pe viitor, dacă va rămîne în ţară sau va pleca definitiv.

De atunci, l-am urmărit doar în presă. A lucrat anul trecut la pachetul de legi privind reforma educaţiei. Se vedea că se implicase în noua poveste şi îmi aduceam aminte că atunci cînd mi-a spus că ar putea pleca mi-a trecut prin cap că nu îl cred, că nu mai poate pleca. Acum are şanse aproape certe să devină ministru al Educaţiei. Cu ceva emoţii, pentru că după ce îl scosese în faţă în campanie şi fusese nominalizat în echipa Croitoru, partidul îl plasase în funcţie în varianta iniţială de Guvern pe Cătălin Croitoru, un dinozaur sindical (şi fost coleg cu mine de doctorat la SNSPA, genul care face şi doctorat, şi muncă de parlamentar).

Povestea lui Daniel Funeriu spune cîteva lucruri. Nu e puţin lucru ca în patru ani să devii din cercetător necunoscut în Japonia ministru al Educaţiei acasă. Apoi, e un semn că elita politică românească e permeabilă, în pofida impresiei de stagnare pe care o dă. De fapt, tot fac recensămîntul personajelor pe care partidele le-au propulsat din arii tehnice spre vîrf şi îmi ies foarte mulţi (Năstase a adus o garnitură de tehnocraţi în PSD, începînd chiar cu Mircea Geoană, Băsescu altă garnitură în PD-L, parcă doar Tăriceanu a umplut Guvernul cu neprofesioniştii de la organizaţia de tineret, gen David sau Adomniţei). Apoi, povestea lui Funeriu arată că simpla lamentaţie de pe margine nu e de ajuns. Ar fi putut foarte uşor să-şi vadă de viaţa sa de cercetător la nivel mare în alte ţări. E cert şi că politica i-a dat nişte şuturi magistrale. De cîteva ori, PD-L l-a pus în faţă să dea bine la presă şi apoi l-a lăsat cu ochii în soare. Sînt sigur că omul care îmi dădea acel interviu energizant în 2005 e acum mult mai tăbăcit. Dar ambiţia se vedea de atunci, genul de ambiţie care combină ideile bune cu sensul unei oarecare obligaţii publice. E normal să fii sceptic faţă de putere, dar îmi permit să-i acord un cec în alb: l-am crezut Don Quijote, dar era de fapt un ambiţios visător şi pregătit să fie tăbăcit pentru a face ceva bun. O combinaţie de bun augur. Îl voi întreba pe ministrul Educaţiei cînd mai apucăm să vorbim despre Institutul lui Funeriu. Pînă atunci însă, povestea sa devine şi mai interesantă: Funeriu e un reformist care vine din afara sistemului şcolar. Un sistem făcut pentru sindicalişti, de care beneficiază doar lucrătorii săi. Nu-l va putea schimba împotriva acestor sindicalişti. Şi nici nu-l văd pregătit să doarmă în post.

Iaromira POPOVICI

bazar

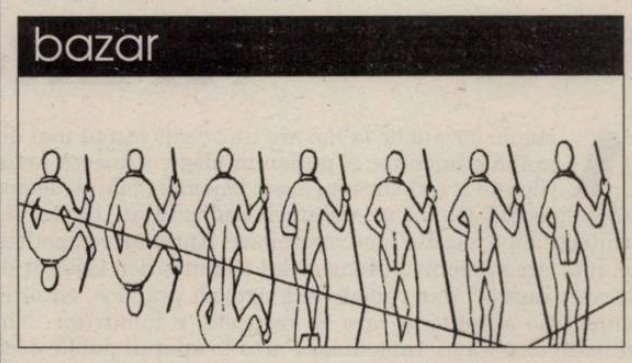

Oferte 2010...

De pe 31 decembrie pe 1 ianuarie: „în sat, noaptea aceasta este o verigă, mijlocul unui lanţ compus din 12 zile şi 12 nopţi, perioadă în care oamenii lasă totul deoparte şi se ocupă cu toată seriozitatea de timp. Îl restaurează, îl regenerează, într-un cuvînt fac tot ce se poate ca să-l repare – pentru că există semne clare că timpul s-a stricat. Dacă n-ar face-o, s-ar sfîrşi lumea. (...). Satul tot e în mişcare. (...). Varietatea obiceiurilor e foarte mare – (...) – oamenii (...) ung pragul casei, al grajdului şi al şurii cu usturoi, tinerii umblă din casă-n casă cu urări, ţiganii colindă cu Vasilica, fetele şi feciorii încearcă să-şi cunoască ursitul, bătrînii iscodesc cum vor fi lunile anului şi recoltele... Tot acum pomii care nu au rodit sînt ameninţaţi cu tăiatul, cerul se deschide, vitele vorbesc între ele, comorile ard... Se spune că în noaptea de Sfîntul Vasile cerul se deschide de trei ori pentru o clipă. Oamenii cu noroc apucă să-l vadă pe Dumnezeu aşezat, împreună cu Sfîntul Nicolae, la o masă luminată“.

Aşa sună o parte din descrierea nopţii dintre ani în cartea Irinei Nicolau, *Ghidul sărbătorilor româneşti* (Humanitas, 1998). Trecerea în noul an, la sat, era diferită de revelionul de la oraş, cu „şampanie, artificii, exuberanţă, paiete“. Sau, mai bine zis, era altfel – lumea rurală împrumutînd şi ea destule caracteristici ale fastului urban. Or, din contră, cea urbană devine, peste noapte, „tradiţională“ pe alocuri. De pildă, oferta hotelului As din Borşa este un exemplu relevant de „pachet mixt“ ruralo-urban: „29.12.2009 – welcome coctail (sic!) (cu gustare rece maramureşeană cu diverse băuturi tari şi fine, palincă, afinată, cozonac), urmată de cina tradiţională maramureşeană (muzica DJ) / 30.12.2009 – mic dejun (bufet suedez); cină maramureşeană / 31.12.2009 – mic-dejun (bufet suedez); masă festivă de Revelion, muzică cu orchestră + DJ / 01.01.2010 – dejun specific zonei, specialitatea bucătarului şef; palincă / ţuică maramureşeană; seară maramureşeană cu cina de Sf. Vasile/ 02.01.2010 – mic dejun (bufet suedez); cină tradiţională / 03.01.2010 – mic dejun (bufet suedez)“. (www.revelion2009.org)

Amestecul dintre „welcome coctail“, „bufet suedez“ şi „cină maramureşeană“ e deja ceva firesc.

Ideea de tradiţie se păstrează, într-o oarecare măsură, şi în locuri exotice: „Sharm el Sheik este o destinaţie foarte populară pentru iubitorii de sporturi acvatice şi vacanţe de diving. Turiştii împătimiţi de shopping pot vizita mall-urile oraşului, unde pot găsi atît produse importate, cît şi obiecte locale tradiţionale: bijuterii, produse din piele naturală, ceramică egipteană (...). Sharm el Sheik este una dintre cele mai dezvoltate şi mai accesibile resorturi turistice din Egipt; oriunde, te uiţi vezi beduini, corturi multicolore, munţi şi mare“ (www.eturia.ro).

Imaginea beduinilor răspîndiţi peste tot, printre corturi, munţi şi mări e grăitoare în sine, fără alte comentarii. De la Borşa la Sharm el Sheik, amestecul dintre consum şi tradiţie pare să rămînă caracteristica principală a ofertelor. Asortat şi cu o oarecare preocupare ecologică, oglindită, de altfel, şi în filmele momentului.

Recentul *Avatar,* în regia lui James Cameron, o grandioasă producţie excelînd în trucaje şi efecte speciale, lansează un astfel de mesaj: un mod de viaţă mai în acord cu lumea înconjurătoare, cu natura privită animist, ca o zeitate atotputernică (înglobînd şi istoria...), nonviolent, armonios este singurul posibil. Şi nedistrugător al lumii noastre, sau al lumii altora, al resurselor în general. Altfel, se va întîmpla ca în celălalt film apărut de curînd, *2012* (în regia lui Roland Emmerich): omenirea se va distruge complet, cu excepţia... Africii.

Anul care vine se anunţă, pare-se, mai puţin vesel decît altădată, mai radical... Şi totuşi...

Augustin IOAN

Arhitectura cărei memorii?

© A. Ioan

Arta de for public la noi are un trecut recent mai degrabă stînjenitor şi putem înţelege reţinerea artiştilor de a vorbi despre acest fenomen, mai cu seamă după episodul jenant al scobitorii dedicate lui 1989. Nici arhitecţii nu o fac, din motive similare. Episodul competiţiei de anul acesta pentru Memorialul Aeronauticii cîştigat de Răzvan Luscov, dar rămas fără urmări practice, ca orice competiţie autohtonă care se respectă, e lămuritor. Nici societatea civilă nu comentează arta în spaţiul public decît cînd e prea tîrziu (şi invoc aici acelaşi exemplu, al „scobitorii" din Piaţa Palatului/Revoluţiei, cînd nu s-a vorbit despre concursul făcut pe furiş, dar s-a protestat inutil, în schimb, cînd lucrul era gata). „Autorităţile" despre ce să vorbească, bietele? Ele, din motive electorale, mai amplasează cîte o statuie sau vernisează cîte un memorial neterminat la data inaugurării (cazul, recent, al memorialului Holocaustului, de pe cheiul Dîmboviţei). Anual, se duc să îşi facă şi cîte o cruce atei juraţi şi credincioşi fanatici deopotrivă, la cimitirul eroilor din 1989, de unde îşi trag şi puterea, şi bruma de legitimitate cu toţii. Dacă se nasc divergenţe (cazul statuii lui Carol I, aparţinînd iniţial lui Mestrovici şi ulterior altcuiva), „autorităţile" aplică politica struţului sau promit că, oricum, obiectul controversat va fi demolat, înlocuit de o lucrare de infrastructură (cum se vorbea despre memorialul Revoluţiei, care ar fi trebuit să fie înlocuit de o parcare subterană; ca de obicei, nu s-a petrecut absolut nimic).

O componentă despre care prea puţină lume vorbeşte este aceea a memorialelor private, care au pornit spontan şi s-au „cronicizat" în spaţiul public. În primul rînd, sînt crucile care, în chip tradiţional, se ridică pe locul unde cineva şi-a dat – violent – sufletul. Ele funcţionează în tandem cu crucea de cimitir. Deşi sînt mult mai comune pe marginea şoselelor, spaţiul public din Bucureşti este acupunctat de asemenea memoriale, ridicate de familiile îndoliate în 1989 (precum la Sala Dalles, ridicat de familia generalului Iancu pentru fata căzută la Revoluţie). Asemenea memoriale private intră acum în coliziune simbolică cu semnele capitalismului sălbatic. Chiar în stînga memorialului Iancu, un club de noapte opulent îşi etalează intrarea. La dreapta memorialului însă, o casă de schimb valutar sfidează prezenţa, tradiţională deja, a cărţilor. O altă categorie de memoriale spontane este cea legată de un alt strat de memorie colectivă, cel legat de fenomenul Piaţa Universităţii, de 1990. Semnele acestui strat adăugat arhivei simbolice a traumatizatei pieţe sînt peste tot prezente în spaţiul respectiv. Ele iau fie chipul crucii întreţinute de autointitulatul „pictor" sau, altundeva, „artist plastic", dl Popescu, fie pe acela al graffiti-urilor şi stencil-urilor de pe pereţii imobilului prim, cel neoromânesc, al Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu". Trimit cititorul interesat la filmul puternic, dedicat fenomenului şi locului Piaţa Universităţii 1989 şi 1990 de către antropologul Mirel Bănică.

În 2000, o „autoritate" de sector a dispus distrugerea acestui palimpsest de inscripţii de pe pereţii şcolii mele. Acest perete era în proces de a fi ridicat la rangul de monument şi, deci, conservat. Noroc că l-am fotografiat la vreme: într-o noapte, ca furii, au măscărit în bale de limacşi, de care nu mai putem scăpa nici acum, inscripţiile memoriale de pe zid. Cea mai gravă, probabil, era în 2000 – după ce s-au petrecut, este evident chiar la intersecţia de la Universitate. Iniţial, au fost puse şi acolo nişte „morminţele". Acelea au dispărut. Apoi au apărut crucile actuale. Frumoase şi vechi, nimic de zis. Dar cine a rămas fără cruce la căpătîi, cînd ele au fost mutate aici? Pe cine comemorăm, de fapt, cînd comemorăm morţii din seara de 21 decembrie 1989?

© A. Ioan

Or, lucrurile se petrec cu viteză ameţitoare pe plan mondial (adică oriunde altundeva decît la noi). Există o arhivă de bune practici şi o istorie a receptării, de care nu se poate face abstracţie cînd se proiectează asemenea arhitecturi. Memorialele Holocaustului sînt, cu siguranţă, cele mai avansate conceptual, în vreme ce memorialele dedicate evenimentelor din 1989, dar şi dinainte ori după 1989 (precum Memorialul de la Sighet, la noi, sau cele de resuscitare a memoriilor etno-istorice reprimate din ţările baltice) îşi caută, încă, formulele cele mai expresive. Memorialul din Berlin (arh. Peter Eisenman), ca şi *Jewish Museum* din Berlin (arh. Daniel Libeskind; muzeu, dar şi memorial deopotrivă) sînt, probabil, exemplele cele mai reprezentative din Europa. Fireşte că, în afara acesteia, din ceea ce am văzut personal, memorialele de la Yad Vashem (Ierusalim) nu au asemănare în dramatism (şi activitatea arh. Moshe Saftie, altfel puţin cunoscut pentru arhitectura sa „civilă", este aici cutremurătoare). Noul memorial bucureştean al Holocaustului nu are nici puterea simbolică, nici scara vreunuia dintre cele mai devreme enumerate. Ca obiecte urbane, piesele care îl alcătuiesc sînt răspîndite într-un spaţiu public evident recuperat pentru oraş de către artistul Peter Jacobi, autorul proiectului. Din nefericire, sînt făcute din materiale „Monarhia salvează Romînia". Pe vremea aceluiaşi „edil" s-a mai pus de către Primăria de sector un gărduleţ împrejurul locului pe care, acum, sînt amplasate memorialul-scobitoare şi statuia lui Iuliu Maniu. Gărduleţ de cimitir: atît îi duce mintea. Ulterior, împrejmuirea a dispărut. A fost imputată cuiva inutila „ctitorie"? Dacă da – cui? Dacă nu – de ce nu?

Aceluiaşi loc din Piaţa Palatului (Regal)/Revoluţiei, flancat de „Palazzo Calcaneo" (faţada clasicizantă, dar fără consistenţă în spate, a arhitectului R. Bordenache) i s-au propus ulterior felurite înfăţişări, toate anti-memoriale, menite să saboteze deliberat semnificaţia simbolică a pieţei, aşa cum s-a constituit aceasta după 1989. Faţada a funcţionat o vreme ca suport de reclame outdoor, iar cornişa faţadei încă o mai face (www.pula.ro mai există? avea o colecţie, incredibil de puternică vizualmente, de reclame pe fundalul imaginilor de la Revoluţie, cele petrecute în chiar locurile unde erau amplasate reclamele respective). O fîntînă arteziană a fost instalată lîngă perete şi, în loc de statui ale muncitorilor, ţăranilor şi Dumnezeu mai ştie ale cui, preconizate la început (în plin stalinism, trebuie spus) de arhitect, avem acum în exedrele respective trei proiecţii de lumini colorate, care descriu tricolorul patriei. Locul este, în consecinţă – cum să zic să nu jignesc prea multă lume? – cinetic, exuberant. Taman cum e nevoie cînd ne reculegem la memorialul Revoluţiei, la statuia lui Maniu şi la aceea de peste drum, cruciformă, a lui Coposu, care se uită cu reproş la bîlciul deşertăciunilor.

Pe post de statui, pînă bine de curînd aveam socluri cu (pen)ultima maşină pusă sus, la dezirat, căci intangibilă. Noroc cu criza: şi reclamele, şi maşinile au dispărut. Dar, din vreme în vreme, parcarea de la Cina este reocupată de corturi cu „festivaluri" de toată mîna. Mă rog ca barem anul acesta, cînd se împlinesc 20 de ani de la Revoluţie, cutare televiziune să se abţină (sau să nu mai aibă resursele) să ne mai entertainment-eze (citeşte: spele creierele) din Piaţa Revoluţiei. Se poate? Doar de data asta?

Bătălia împotriva memoriei locurilor Revoluţiei nu este, încă, în România, încheiată. Că nu ştim ce să spunem despre memoria evenimentelor recente, acum, la 20 de ani paupere. Intenţionat, probabil, ca să ruginească în timp. Problema este că au făcut-o deja, şi anume într-un mod deloc expresiv, chiar de la inaugurare... Spaţiul central, scufundat pe jumătate în pămînt, este un spaţiu al rememorării şi al comemorării. Numele sînt scrise pe plăci metalice încastrate în zid, iar lumina este zenitală. Partea de muzeu nu poate fi comentată încă, de vreme ce nu e gata şi, deci, e nevizitabilă încă. Prin fereastră vedem însă lucruri tulburătoare: piese din cimitirul evreiesc distrus în vremea regimului Antonescu şi din cimitirul din Odessa, care fuseseră trimise spre ţară, în timpul administraţiei aceluiaşi regim, spre a servi ca materiale de construcţie, scop în care erau vîndute la tonă... În chip vădit, un asemenea gest profanator nu era dictat de vreo raţiune economică. Nu ştiam despre el, iar punerea lui în vitrina memorialului cred că serveşte o lecţie nouă, celor ce n-am ştiut nimic despre acest eveniment al istoriei noastre nu tocmai îndepărtate...

Eu unul am aflat, altfel decît din cărţile care rosteau, după 1989, jumătate de cuvinte şi sferturi de adevăr, despre partea noastră de vinovăţie din lecţia primită la Yad Vashem, în 2006, pentru care îi mulţumesc profesorului Leon Volovici. În muzeu erau imagini înfricoşătoare, unele legate de episodul românesc al dramei comemorate. Afară, pe aleea dreptţilor între popoare, sînt doar două sau trei nume româneşti, Regina Elena şi Raul Şorban, parcă. În grădina de piatră a ţărilor europene, din acelaşi Yad Vashem, unde sînt scrise în piatra care parcă mustreşte de sînge în spărtură, a Ierusalimului, numele localităţilor de unde a fost alungată sau exterminată sistematic populaţia evreiască, „harta" României mari, antebelice, este plină de toponime...

În Piaţa Palatului (Regal)/Revoluţiei, memorial al evenimentelor din 1989 este nu ţeapa dlui Ghilduş, ci clădirea zisă a UAR. Despre ea doresc să scriu în detaliu altădată, mai ales că am citit o serie de critici incredibil de inarticulate la adresa edificiului, venind din partea unor tineri intelectuali, a căror opinie în alte subiecte o respect. Aşa că mă voi limita să sugerez că edificiul este singurul „genuin". Atributul său vestigial este cel mai puternic instrument al arhitecturii memoriei. Vestigiul – o urmă lăsată în urmă – face din orice memorial un obiect sau o colecţie de obiecte a căror expresivitate este „site specific", acordată, adică, deopotrivă la locul şi la evenimentul comemorate. Adică exact cum nu e nimic din scobitoare (în afară de numele celor pieriţi în 1989, şi scrise de dl Ghilduş ca o aluzie la Vietnam Memorial, din Washington DC).

În ceea ce priveşte memorialele lui 1989, ca şi în ceea ce priveşte memorialul Holocaustului românesc, ipoteza pe care am încercat aici să o argumentez este aceea că nu poate fi calitatea lor expresivă, estetică, superioară modului ambiguu în care încă ne raportăm, colectiv, la realitatea istorică pe care ele o comemorează. I-am spus acest lucru fostului preşedinte Iliescu, cel care – se pare – ar fi ales personal proiectul memorialului-scobitoare, la o emisiune făcută de dl Bucurenci la TVR, cu ani în urmă, unde era prezent şi fostul ministru al Culturii, Răzvan Theodorescu, cel care, fără a se deroba de concurs, sugera că ar fi ales un alt proiect. Nu ne putem preface că sîntem cu adevărat pioşi dacă nu sîntem clarificaţi în raport cu istoria şi responsabilitatea noastră, individuală şi colectivă deopotrivă, în raport cu aceste evenimente. Au trecut 20 de ani. Unii cred că degeaba. Pe o placă de la UAUIM, stătea scris: „Aici s-a murit pentru libertate". Cineva a scris peste, tăind ultimul cuvînt: „capitalism?"...

Nu putem avea o relaţie cu acest trecut, ca şi cu cel legat de Holocaust, fără a le cunoaşte integral şi fără, deci, a le asuma cu adevărat, nu doar la ceremonii la care ateii îşi fac cruce, iar cei de pe margine se uită lung la ei de 20 de ani încoace şi se crucesc.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

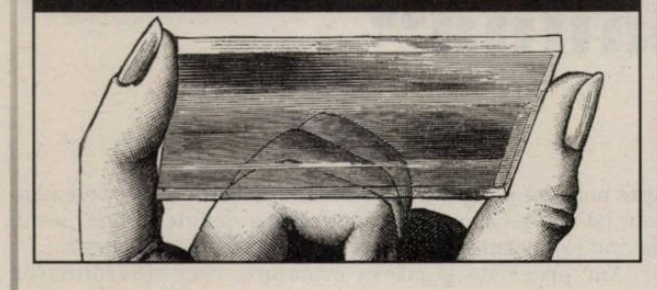

Raport de minunări

În acest colţ de pagină, nu încetez, de ani buni de zile, să mă minunez candid de ceea ce văd la televizor. Stau în faţa ecranului pe care se perindă o lume întreagă şi mă comport ca femeile de la ţară care-şi acoperă gura cu mîna şi dau din cap încetişor.

E vremea bilanţurilor, prin urmare ia să vedem cam la ce am dat din cap încetişor în anul care se încheie.

M-am minunat, de exemplu, la începutul anului, de Revelionul manelistic, dar care s-a voit *creativ şi cool*, de la PRO TV, unde personajul principal a fost State, din fostele telenovele de succes *Inimă de ţigan* şi *Regina* de la Acasă TV. Postul din Pache Protopopescu urma să fie tot anul sub zodia State de România, care a devenit o adevărată mascotă, expusă şi la sărbători, şi la zile de rînd. O emblemă a manelismului sulemenit pe care-l promovează PRO TV.

Tot aşa, m-am minunat de zicerea adîncă a deputatului PD-L Cezar Preda care, adresîndu-se preşedintei Camerei, Roberta Anastase, a scos porumbelul pe gură: „Haideţi, doamnă preşedinte, să îndreptăm strategia noastră ca această televiziune publică să intre şi să facă treabă aici, pentru aleşi, şi să facă studioul pe banii lor, să prezinte activitatea din Parlament aşa cum dorim noi, pentru că pînă la urmă este o televiziune publică şi ea face ce-i spunem noi, nu ce vor alţii". Era vorba de TVR, despre care cei care ne conduc gîndesc în termenii „să facă ce-i spunem *noi*" şi „să prezinte activitatea din Parlament aşa cum dorim *noi*". Au urmat nişte campanii electorale, în care televiziunile s-au aşezat la remorca intereselor politice. Mai puţin TVR, care a preferat să sufle şi-n iaurt şi s-a ţinut departe chiar şi de dezbaterile legale dintre candidaţi.

În acelaşi timp, TVR este o instituţie care suferă. Iată ce scriam în primăvara anului trecut: „TVR în ansamblu agonizează şi ea, la fel ca posturile ei. Peste tot se simt efectele managementului dezastruos, ale lipsei de perspectivă, ale gestionării defectuoase a fondurilor, la acestea adăugîndu-se lunga tradiţie a nepotismelor care guvernează în TVR sau a intereselor politice care continuă să facă jocurile". Cu toată imparţialitatea afişată de ochii lumii, din păcate intervenţia politicului în actul jurnalistic nu a încetat şi nu va înceta niciodată la TVR, atîta timp cît preşedintele director general şi membrii Consiliului de Administraţie vor fi numiţi conform algoritmului politic.

În privinţa emisiunilor de divertisment, minunările mele au fost în privinţa generalizării, în spaţiul televizual, a unei adevărate Curţi a miracolelor: „Înainte, vedetele promovate de televiziuni erau cele care, deşi spălate pe creier, aveau sau mimau vreun talent (de obicei, din zona muzicii). Şi, dacă doar mimau talentul şi făceau de fapt playback, măcar se sforţau să arate bine. Astăzi, singurul talent al vedetelor care ne invadează este că sînt dispuse să facă sex cu cît mai mulţi oameni şi în faţa camerelor de luat vederi. Trăim vremuri în care starletele porno – tot felul de Sexy Brăilence – sînt la putere. În alte cazuri, vedetele promovate nu numai că nu au nici un talent şi nici nu se sfiesc să ascundă asta, dar sînt şi oribile la vedere. Nikita, Naomi sau nu ştiu ce alt exemplar avortat al speciei au devenit modelele în gura cărora se uită un popor întreg".

Apoi, m-am minunat, ca Efimiţa care nu mai e în stare decît să articuleze „cum le zici tu, Bobocule, mai rar!", în faţa înţelepţilor neamului care ne predică de la televizor: Dan Puric, Ion Cristoiu, Traian Radu Ungureanu, Gâdea & Stan, Stelian Tănase sau Mugur Ciuvică. Sînt şi ei un fel de Sexy Brăilence, numai că sînt Sexy Brăilencele spiritului. Cum nu se vede nici un organ, pornografia intelectuală nu este sub incidenţa cenzurilor CNA. Şi totul poate fi transformat – nu? – într-o campanie care promovează respectul datorat cetăţenilor sau rezistenţa în faţa nonvalorii.

Ne vom umple de respect şi-n anul care vine, cu siguranţă. La anul şi la mulţi ani!

Mihnea DUMITRU

Clipurile politice marchează, eliberează

N-ar trebui să ne mire faptul că majoritatea clipurilor cu iz de senzaţional din campania electorală prin care tocmai am trecut au originile pe Internet. Mediul s-a dovedit, deja, ca fiind fără oprelişti de moralitate şi în mod sigur capabil să găzduiască o serie întreagă de mizerii, atacuri la persoană şi dezinformări. Peste muntele de filmuleţe care ne-au îndemnat să votăm sau să ne abţinem de la procesul democratic a existat însă vîrful grobianismului şi, cel mai probabil, al dezinformării crase. Acest top include clipurile deja notorii cu cei mai înalţi oameni în stat. Uşurinţa cu care acestea au „zburat", în plină campanie electorală, de la ziarişti la simpli bloggeri şi invers, ca mai apoi să se adune în mass media, ridică întrebări serioase cu privire la standardele jurnalistice ale momentului.

În mod cert, putem vorbi despre cea mai activă campanie internaută de pînă acum, cu echipele de comunicare sau simpli entuziaşti coloraţi politic creînd zeci de clipuri electorale. Prezenţa pe YouTube şi transmiterea clipurilor prin blogosferă au obţinut audienţă, deşi puţine dintre ele au reuşit să ajungă la statutul de viral (peste 10.000 de vizualizări). Chiar dacă nu există vreo formulă prin care să se cuantifice influenţa exactă a Internetului în campaniile din realitate, putem nota faptul că, prin „descoperirea" clipurilor cu potenţial viral, cuplată cu duritatea campaniei negative şi armatele de postaci politici angajaţi în scopuri specifice, acel procentaj din electorat, care s-a simţit, în vreun fel, atins de Internet, a crescut. Vorbim, de asemenea, şi despre un număr record de expatriaţi care au votat la aceste alegeri, persoane care în mod cert au folosit Internetul pentru o bună parte din informarea lor.

La orice oră, vine presa. Atenţia oferită Internetului de către presă a transferat, automat, şi o doză de credibilitate mediului. Blogurile au devenit surse de ştiri şi, ca atare, informaţiile conţinute în ele tind să apară, din ce în ce mai des, pe arena politicii. O parte a acestei doze de credibilitate ţine şi de apariţia blogurilor de ziarişti în mediu, precum şi de participarea acestora într-o calitate activă în timpul campaniei electorale.

Există peste 150 de ziarişti care scriu pe teme politice în Internetul românesc. Blogurile lor, în unele cazuri, ating mii de vizitatori zilnic, deşi conţinutul acestor site-uri este, în mare parte, editorial. Vorbim despre jurnalişti din presa scrisă, în special, oameni care îşi găsesc timpul, între articole, să comenteze şi problemele politice ale zilei, să ofere informaţii pe surse din lumea în care lucrează şi să adauge detaliile nepublicate în ziare la temele de interes.

Informaţia e de la tine sau de la mine? Totul sună frumos, chiar transmite ideea libertăţii absolute a presei, dar tocmai în această libertate găsim şi problemele. Internetul este o infrastructură de comunicare publică, ceea ce transformă şi blogurile în virtuale anunţuri pe stîlpii de pe marginea şoselei. Numai în cazurile în care autorul blogului îşi restricţionează voit conţinutul publicat sau postează informaţii în comunităţi închise putem discuta despre vreo formă de intimitate a conţinutului. În rest, atîta timp cît publicul larg are acces la site, chiar şi în obscuritate, nu se poate vorbi despre conceptul de „blog personal". Sintagma aceasta defineşte tipul de conţinut publicat, nu şi accesul la forma de comunicare. Nici anonimitatea nu rezolvă această problemă.

În cazul jurnaliştilor, tocmai informaţiile publicate în eter, obţinute prin natura meseriei, reprezintă un posibil conflict de interese. Ce face un jurnalist cu blog, apropo de o informaţie pe surse care nu poate fi confirmată prin regulile meseriei, dar care îi poate creşte traficul pe site? O publică, în mod evident. Urmează link-uri din partea bloggerilor, citări în mass media şi, automat, o calitate de emiţător transferată acelui jurnalist, separată de cea conferită, instituţional, de meserie.

Drept exemplu, un număr de ziarişti au publicat pe blogurile „personale" rezultatele exitpoll-urilor din ziua votului, în ciuda faptului că legea (370/2004 actualizată) nu permite aşa ceva: „în ziua votării este interzisă prezentarea sondajelor realizate la ieşirea de la urne, înainte de încheierea votării". În turul întîi, ambele trusturi de presă care deţin televiziuni de ştiri au primit amenzi de la Consiliul Naţional al Audiovizualului pentru trimiterea telespectatorilor pe site-urile proprii, unde existau rezultatele *exit poll*-urilor. Mai mult, legea acordă puteri sporite Birourilor Electorale Permanente în amendarea cu pînă la 10.000 de lei a persoanelor care publică rezultatele exitpoll-urilor în afara audiovizualului. Un caz deja faimos a fost cel din timpul alegerilor locale, cînd BEM Iaşi a fost sesizat de faptul că un site de ştiri publica rezultatele ieşirii de la urne, dar nu a putut acţiona din cauza lipsei de legislaţie specifică. De aceasta dată ar fi putut însă acţiona, cu deservicii majore aduse trustului şi tagmei, în genere.

Dar să amendăm tot netul! Nu ar trebui să fim prima ţară care legiferează accesul la Internet; nu trebuie să dezvoltăm un mare zid de foc al României pentru conţinutul online. În mod cert, n-am fi, oricum, primii. Însă situaţia libertăţilor constituţionale, a dreptului la liberă exprimare în democraţiile emergente precum ţara noastră, a condus, de la sine, şi la probleme în legătură cu tabloidizarea conţinutului publicat sau difuzat. Dacă presa scrisă este dominată de către tabloid, iar show-urile de seară tind să prezinte ceva mai multă nuditate decît o revistă de profil, întrebarea cumva redundantă este: ce mai rămîne Internetului?

Nu este datoria acestui articol sau a autorului de a critica posibilele conflicte de interese sau probleme de deontologie profesională ale jurnaliştilor. Dar există, în mod cert, o problemă cînd un jurnalist postează pe Internet ceea ce trustul său de presă refuză, din motive legale sau etice. Există o problemă şi în şantajul practicat de unii, apropo de lucrurile pe care le pot publica tot pe blogurile personale, în schimbul informaţiilor. Şi, poate cea mai serioasă, există o problemă în politica trusturilor de presă de a permite astfel de „bloguri personale" din partea jurnaliştilor, în situaţia în care principala lor ocupaţie este mass media sau diseminarea informaţiei către un public cît mai larg. În momentul în care un politician trebuie să dezmintă informaţii apărute strict pe Internet, dar de care toată presa ştie, fie că vorbim de perversiuni făcute în faţa camerei web sau pe scaunele din faţă ale unei maşini, iar informaţiile au pornit de pe blogul unui jurnalist, atunci situaţia cere o minimă doză de autoreglementare la nivel de branşă. Nu mai menţionăm filmuleţele legate de acuzate mituiri sau clipurile cu minori loviţi de Photoshop.

Sursa pentru informaţiile privitoare la legi: http://legi-internet.ro/

Mihnea Dumitru *scrie pe codexpolitic.us despre influenţa Internetului în politica românească.*

PUBLICITATE

„Pălăria şi cuierul m-au emoţionat întotdeauna“

– interviu cu poetul Constantin ABĂLUŢĂ –

Licenţiat în arhitectură, Constantin Abăluţă (n. 1938) a profesat arhitectura pînă la începutul anilor '60. În 1964 a debutat cu volumul de poezie Lumina pămîntului, *a publicat şi volume de dramaturgie, proză, critică şi istorie literară, şi a tradus din autori americani, francezi, belgieni (Baudelaire, Charles Cros, Werner Lambersy, Carl Norac, Vahe Godel, Stevens, Th. Roethke, Dylan Thomas, Frank O'Hara etc.). Ultimul volum de poezie,* Cineva care nu mă cunoaşte umblă pe străzi, *a apărut anul trecut la Editura Limes din Cluj. În 2008 a fost inclus în antologiile* Poésies de langue française – 144 poètes autour du monde *(Editions Seghers) şi* Douze poètes roumains *(Editions l'Harmattan), iar în Belgia i-a apărut ediţia bilingvă (olandezo-română) a romanului* Intrusul/De Indringer. *Recent, sub egida Slovenski PEN, a participat la* The 41st International Writers' Meeting, *unde a ţinut o comunicare, intitulată „Issa şi drumul yin înlăuntrul Marii Naturi“, despre figura femeii în haiku-ul clasic japonez.*

Ce părere aveţi despre autorii care scriu cu „un picior în lumea de aici şi cu un picior în lumea cealaltă“? Vi se potriveşte sintagma?

Lumea cealaltă? Nu, nici vorbă! Ci *lumile multiple*. Dubla mea înzestrare, plastică şi literară, m-a făcut întotdeauna să tînjesc spre mai multe lumi. Contradicţiile şi interferenţele celor două domenii şi-au căutat varii modalităţi de expresie lirică şi astfel am publicat pînă în 1997 circa 20 de volume neasemănătoare. Am bulversat într-atît critica literară, încît aceasta m-a pedepsit aruncîndu-mă în boxa suprarealiştilor. În 1997, odată cu volumul *Drumul furnicilor*, am spart graniţele acestei etichetări, trecînd cu arme şi bagaje în libertatea minimalismului cotidian (în fapt, altă etichetare).

Cărţile ce-au urmat (proză, poezie, teatru) nu mă fac, în nici un caz, un biped sondînd doar două lumi, ci mai curînd o fiinţă marină cu mai multe braţe sensibil atrase de mereu alte fluxuri. Mie însumi mi-e greu să mă prind, mereu am alte propensiuni. Evadez mereu în alte direcţii. Acum cîţiva ani făcusem schiţa regizorală şi scenografică a unei piese de Vişniec. De patru-cinci ani expun regulat grafică la Galeria Galateca, în cadrul unei expoziţii de grup. De vreun deceniu, în scurte perioade, am inspiraţie direct în limba franceză. Cine ştie ce-mi mai aduce viitorul.

Multe poeme ale mele au o scenografie anume, exemplele de dinainte cred că sînt grăitoare. Obiectele, oamenii, elementele naturii şi ale imaginaţiei îşi găsesc o anume configuraţie sugestivă.

Scriaţi într-un poem: „Nu mai pot îndura, / nu mă mai pot suporta nici măcar pe mine însumi. / Aş vrea să nu fi existat niciodată / în această lume sau în alta“. Pînă unde merge dorinţa autodistructivă a poetului?

Adesea, eurile multiple se duşmănesc reciproc. Nu se suportă între ele. Şi, desigur, nu acceptă lumea meschină care le-a născut. Iar despre versurile citate trebuie să spun că ele au fost scrise cu zece ani înaintea apariţiei în volum. Întîmplarea face ca mesajul lor anticomunist să fie actual şi în epoca economiei de tarabă. De altfel, temele increatului şi scîrbei de-a trăi mi-au fost întotdeauna aproape, căci ele constituie zestrea genetică a celui singuratic.

Nu e aici nimic dintr-o dorinţă autodistructivă, ci doar tînjirea după puritate a celui ce ar fi putut alege limbul (în loc să mă nasc la şapte luni, aş fi putut să mă nasc mort). Şi, de altfel, e acel triş poetic care te face să agreezi ceea ce-ţi iese mai bine. Eşti ceea ce fac cuvintele din tine, şi dacă cuvintele nihiliste se potrivesc mai bine singurătăţii tale, te laşi ales de ele. Dicteul e suveran în toată creaţia mea. Recent, am scris un poem de 300 de versuri în circa trei ore: „Creierul meu nu duce nicăieri“. Cuvintele mi se dictau şi eu le ordonam pe hîrtie cu infime pauze de, n-aş zice de gîndire, ci de bricolaj textual. Nu ştiu ce impuls îmi spunea să evit aici neologismul, să pun dincolo un accent de culoare etc. „Dicteu minim ghidat“ ar fi sintagma acestui gen de plutire lirică, de reverie a tuturor simţurilor.

Aţi găsit, în unele obiecte din jurul dvs., surse de inspiraţie pe care le-aţi învestit cu atribute umane? Pălării, tirbuşoane...

Amintitul *Drum al furnicilor* este un catalog de obiecte şi situaţii curente, dar şi insolite. Ori ceea ce numesc eu poezie memorabilă/memorizabilă. Poeme ce se pot rezuma, căci cuprind un mic story. De exemplu: poemul cu piatra-care-străpunge-cele-două-geamuri-ale-compartimentului-şuieră-pe-lîngă-urechile-mele-şi-dispare. Moartea m-a survolat.

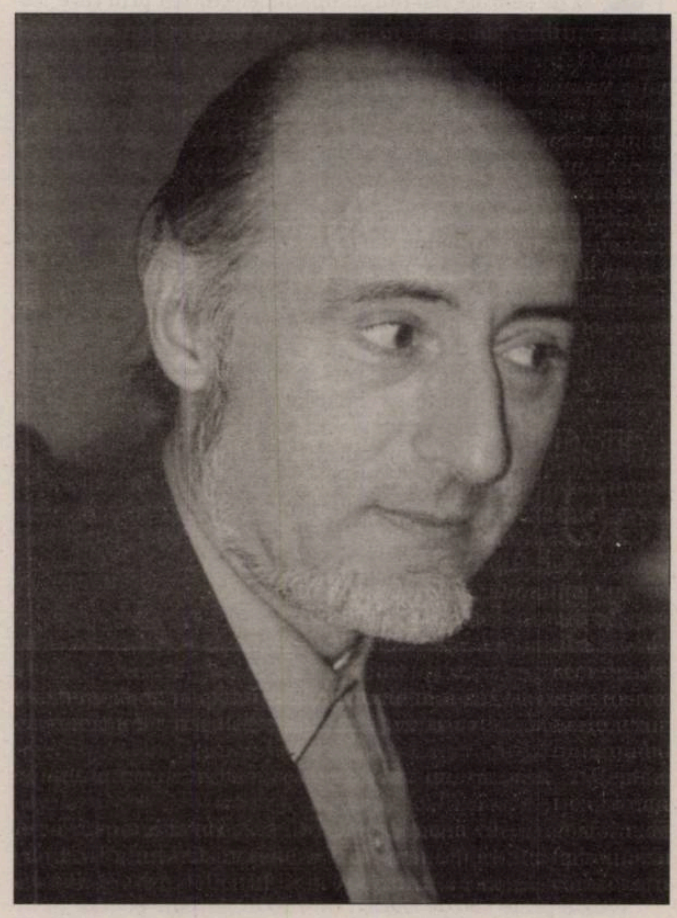

Cele două găuri în geam rămîn mărturie, ţintuindu-mă ca pupilele unui sfînt. E aici o lapidaritate, o esenţialitate care mizează pe paradoxul întîmplării ca destin. Mircea Eliade vorbea de sacrul deghizat în profan, de revelaţia primului în cele mai insignifiante fapte. Nu trebuie în nici un caz să se creadă că îmi scriu poeziile ghidat de anume teorii. Tot ce poţi face într-un interviu e o analiză *a posteriori*. La cald – cum spuneam – poemul se scrie singur. Subconştientul îl scoate la iveală cuvînt după cuvînt şi imagine după imagine. Pălăria, da, şi cuierul m-au emoţionat întotdeauna. Căci metonimicul e calea cea mai scurtă ce ne leagă, neemfatic, de om, de omul viu, cu patimi şi metehne, cu porniri nestăvilite. Adevărul metonimic e fluid, liric în sine.

Mulţi scriitori au populat cu pisici operele lor. Bulgakov, Nora Iuga, Denisa Comănescu, dvs... Ce-i cu „pisica albastră“?

În poemul omonim, pisica mea albastră e, de fapt, imprimată pe-un prosop agăţat pe-o frînghie, sus, pe terasa blocului. Cum celelalte rufe au fost de mult strînse, pisica albastră stă de zile şi nopţi întregi acolo şi flutură în vînt, tristă că nimeni nu şi-o revendică. Simbol al neputinţei, al zădărniciei, al morţii? Poate puţin din toate.

E genul de situaţii dramatice pe care îl intuiesc atunci cînd lucrez cu obiecte: caut să le dau aceeaşi deschidere ca indefinibilul suflet uman. Alte multe pisici din versurile mele îmbrăţişează posturi diferite, dar, în cele din urmă, siluetele ori urmele lor (întipărite în betonul trotuarului din jurul casei, înainte ca părinţii mei să se fi cunoscut: citat aproximativ din poemul „Pisica întemeietoare“) sugerează cumva un rol fatic ori măcar extatic (ca un mic Buddha: comparaţie explicită într-un alt poem). În fond, pisica nu se deosebeşte de alte figuri ale realului din versurile mele (perete, uşă, broască ţestoasă etc.): polisemia este statutul lor intrinsec. De aici şi greutatea pe care o au criticii leneşi în a pătrunde o astfel de poezie, căci ea nu spune nimic „clar“, nimic „răspicat“, ci sugerează prin imagini lax legate între ele.

„Poemele mele au o scenografie anume“

Eugen Negrici afirma că aţi avea intuiţia „cumulului de banalităţi [care] deschid o cale miraculoasă spre grotescul fantastic şi halucinant“. Există vreo înclinaţie spre scenografie în normalitatea în care vă plasaţi subiectele?

Multe poeme ale mele au o scenografie anume, exemplele de dinainte cred că sînt grăitoare. Obiectele, oamenii, elementele naturii şi ale imaginaţiei îşi găsesc o anume configuraţie sugestivă. În acest sens, Gheorghe Grigurcu a făcut o observaţie esenţială şi anume, că un spirit demonic mă împinge să tratez elementele de decor drept elemente principale şi figurile preajmei să le topesc în fundal. Această inversare infuzează o energie nebănuită poemului. Ceea ce a fost la început un simplu joc ori subterfugiu formal devine cu încetul o întreţesere de semnificaţii, căci în drum spre noile lor poziţii, ca pe banda lui Moebius, toate elementele îşi schimbă parametrii, dreapta devine stînga, susul devine jos, deruta simţurilor trece lin în lirism genuin.

Am pregătite şi cîteva premiere, căci binevoitoarea inspiraţie îmi dăruieşte cel puţin două unităţi textuale pe an. Volume cu titluri ca *Totul despre nimic, În bucătăria mea coboară seara, Străzile nu duc nicăieri* stau frumos rînduite în fişierele computerului meu. Aşteaptă timpuri mai favorabile: edituri generoase, sponsori sublimi...

V-a atras vreodată folclorul?

Volumul *Poeme primitive* stă mărturie că da. Chiar dacă aici avem de-a face cu un amalgam de credinţe şi ritualuri aparţinînd multiplelor rase umane (reale sau inventate). Unele motive sînt inspirate din Frazer ori Eliade, dar forja care le-a distilat a fost formată din creierul şi simţurile mele. Am simţit că poezia e un flux primitiv, primordial, genuin, copilăresc. Nu sînt nicidecum jocuri, ci mai curînd stări de comuniune cu marele necunoscut din noi şi dimprejurul nostru. Enunţul e simplu şi paradoxal. Repetiţiile, onomatopeele, aspectul ritualic induc imaginilor reale o anume ancestralitate care face poemul vibratil şi misterios.

Cît de eretic sînteţi în poezie?

Poemele suprarealiste (cele ce-au rezistat timpului) grupate în volumul *Statuia care vomită*, ori în mai recentul *Ţipătul meu castrat din faşă,* publicat de revista *Ramuri* anul trecut, stau mărturie a iconoclastiei mele lirice. Uneori mînia care mă face să scriu porneşte şi de la un necaz personal, recte de la un nume – aşa că cei care-mi fac rău să se ferească, să nu fie însemnaţi pe veci ca „oameni negri“. În memorii, de va fi să produc astfel de texte, voi dezvălui dedicaţiile ascunse ale poemelor eretice. Glumesc, desigur. Poemul odată sfîrşit, îngusta lui motivaţie pămînteană se dizolvă în neant. Revolta e una ontologică: sînt furios pe ingratitudinea condiţiei umane, pămînteşti, cetăţeneşti. Să fii locatar al unei case, pe-o stradă anume, să ai vecini cu maşini şi copii: te-apucă groaza! Stări de exaltare şi nihilism care trec repede, şi mă înscriu apoi cuminte în normalitatea noastră cea de toate zilele.

Eraţi convins, cînd aţi debutat, de destinul literar pe care-l aveaţi în faţă?

Descoperind fructul interzis prin ultimele clase de liceu (Bacovia, ascuns în singura bibliotecă neepurată, cea a Relaţiilor culturale cu străinătatea), m-am apucat să-l pastişez, aşa, într-o doară. Şi vedeţi ce-a ieşit! Cred că nimeni nu-şi cunoaşte dinainte destinul. Ori poate doar cu mine s-a întîmplat aşa?

Dacă aţi fi într-un acvariu, aşezat pe biroul lui Constantin Abăluţă, ce i-aţi spune?

„Uşurel, bătrîne, uşurel... Lasă-i pe alţii să se bată pe glorie, posturi şi privilegii. Rămîi alături de mine, un peştişor singuratic, înotînd în eternitatea apei. Nu te nelinişti dacă, în ochii unora, ai devenit invizibil, căci invizibilitatea e doar miezul activ al vizibilului de mîine.“

a consemnat Andra ROTARU

PUBLICITATE

Grigore VÎRSTA

Switch identity

– înapoi la vechii combustibili –

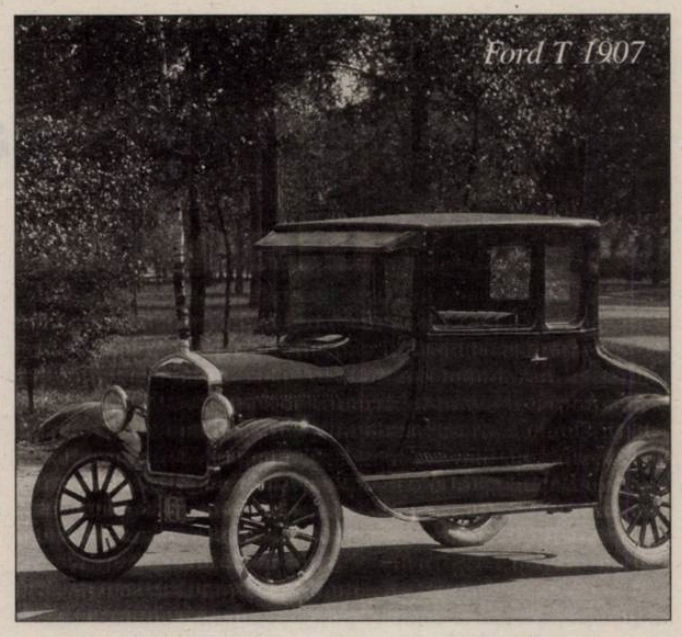
Ford T 1907

Michigan, Statele Unite. O fabrică Ford, care timp de 52 de ani a montat autoturismele Lincoln Continental, s-a închis în urma scăderii drastice a cererii de automobile din ultima vreme. 160 de hectare de teren şi facilităţi de producţie au intrat într-o stare de hibernare, încă din vară. Nu ar fi singura, în condiţiile în care în SUA peste 500.000 de locuri de muncă din industria auto au fost pierdute pe altarul crizei mondiale. Seamănă foarte mult cu desenele animate despre dinozauri la care se uită fiul meu. Monştrii preistorici cad la pămînt, devoraţi ulterior de nişte mici mamifere simpatice care ies din ascunzişuri. În cazul de faţă, mamiferul este o mică firmă de producţie de panouri solare flexibile, care a transformat o parte din marea uzină ex-Ford pentru – aţi ghicit – producţia generatoare de energie verde.

Sigur, tranzacţia s-a soldat şi cu suma de aproximativ 100 de milioane de dolari pentru firma Ford, dar a fost o tranzacţie de tip „win-win“. Adică amîndoi au cîştigat: unul a scăpat de belelele unei fabrici neproductive, celălalt, sponsorizat de către stat, a obţinut loc de producţie pentru o marfă care are căutare din ce în ce mai mare. În plus, fabrica se află lîngă şosea, cale ferată şi diferiţi furnizori de materie primă care înainte lucrau pentru automobile. Mai ales de sticlă, principala materie primă pentru un model din cele multe de panouri solare. Şi ca *top-up,* ca şi ajutorul acordat fermierilor de la bugetul de stat peste subvenţiile europene, noul proprietar al fabricii are la îndemînă şi forţă de muncă specializată „eliberată“ de falimentul Fordului. Una peste alta, achiziţia fabricii a fost una dintre excelentele afaceri făcute de firmele de regenerabile. Un exemplu convingător uşor de utilizat pentru a da un impuls celorlalţi. S-a întîmplat şi în alte state americane, din Iowa pînă în Pennsylvania sau Massachussets, ca mii de angajaţi daţi afară din industria auto să-şi găsească de lucru în nou înfiinţatele companii verzi. În cazul de faţă, adică cel din Wixom, Michigan, mai mult de 1500 de angajaţi şi-au pierdut slujbele în 2007, cînd fabrica Ford s-a închis. Astăzi, noul proprietar nu numai că are nevoie de toţi cei 1500, dar va mai angaja încă vreo cîteva sute. Producţia sistemelor de energie regenerabilă a început imediat, folosind din plin utilajele lăsate de industria auto. Instalaţii, oţel, aluminiu, sticlă, toate sînt sub nasul producătorului. Numai să vrea să producă. Şi vrea pentru că cererea este mult mai mare decît oferta, iar profitul se anunţă gras.

În mare, ar fi vorba de un fel de *switch identity*. Adică nu mai producem automobile, producem eoliene sau panouri solare. Nu mai producem surse de poluare, producem surse de de-poluare. De-a lungul şi de-a latul Statelor Unite, marele poluator al lumii, mii de firmuliţe cu fel şi fel de invenţii „verzi“ prosperă pe ruinele marilor constructori de automobile, marii dinozauri ai industriei americane. Nu-i vorbă, şi aceştia din urmă au oferte interesante pentru piaţa mondială, oferte care se înscriu în cererea de autoturisme cît mai puţin consumante şi poluante. Ei, sigur că e greu ca o tradiţie de o sută de ani, de cînd primul Ford T, producţie de serie, ieşea pe uşile fabricii, tradiţie care proslăvea dimensiunea, să fie schimbată pentru alta care să sprijine grija pentru mediul înconjurător, chiar şi în dauna confortului personal. Maşini mai mici, mai eficiente, cu consum redus de combustibil, dacă se poate funcţionînd pe biocombustibili sau energie captată de la soare prin intermediul plafonului de sticlă, sau chiar de pus în priză. Cam asta se cere acum pe piaţa auto mondială. Succesul firmei californiene care poartă numele celebrului inventator, fizician şi inginer electrician croat al graniţei dintre secolele al XIX-lea şi al XX-lea este binecunoscut. Autoturismele produse de el utilizează numai curent electric, au autonomie foarte mare dată de bateriile performante şi, la finalul celor 400 de kilometri parcurşi cu o încărcare a bateriilor, efectiv se bagă în priză timp de 8 ore, pentru alte 400 km parcurşi într-o linişte deranjată doar de fîşîitul pneurilor pe şosea şi combina audio de la bord. E ca şi cum ai ajunge de la Bucureşti la Cluj fără să consumi nici un gram de benzină, nici măcar aditivată cu bioetanol, cu o singură încărcare! Ştim cu toţii că, în urma directivei 2003/30/EC, 5% din orice combustibil vîndut la pompele europene este reprezentat de bioetanol sau biodiesel, după caz. Chiar şi în România.

Mă întorc însă la exemplele de la americani. Acolo se pare că schimbul de afaceri şi, implicit, de idei se face mai repede decît pe bătrînul nostru continent.

Da, dar aici principiile sînt altele, în parte. Firmele producătoare de turbine eoliene, panouri solare sau fotovoltaice au apărut mult înainte de declanşarea ultimei crize, şi nu în dauna producătorilor auto. La mediul înconjurător, europeanul se gîndeşte instituţional încă de prin anii '70 cînd, în State, dacă nu aveai o maşină cu aripile cromate, motor imens şi cu o banchetă generoasă în spate, nici nu se uitau fetele la tine. Grija europeană pentru mediu s-a întins de atunci peste tot spectrul activităţilor umane, de la viaţa personală pînă la serviciu. Toate au fost regîndite şi reconcepute, pentru ca fiecare obiect sau activitate a noastră să fie cît mai puţin agresivă cu mediul. Luaţi orice în discuţie şi spuneţi-mi dacă nu e aşa. De exemplu, o casă. Cît de mult a avansat construcţia acesteia şi materialele din care este ridicată. Apoi autoturismele, aparatele de bucătărie, producţia oricărui obiect poartă amprenta celor aproape 40 de ani de întoarcere cu faţa către mediu aici, în Europa. Vă invit să faceţi un experiment: mergeţi pe lîngă o fermă de eoliene din Olanda, din cele care sînt pe marginea şoselei. Vă veţi simţi copleşiţi de anvergura elicelor şi de puterea pe care acestea o produc. Puteţi observa şi contorul la baza fiecărui pilon.

La americani, deşi se mai taie pădurile ca-n codru în statele din nord, se văd la nivel local tendinţe de ocrotire a mediului. La nivel local spun, pentru că, la nivel federal, măsurile de anvergură sînt încă în aşteptare. Noroc cu firmele care au sesizat imediat avantajele conectării la cererea de piaţă. În marile state producătoare de petrol, mă refer aici la Texas, New Mexico şi Arizona, în semi-pustietate înfloresc fermele eoliene. Sute şi sute de mori de vînt aduc profit mai mare proprietarilor, decît puţurile de petrol. Din păcate, lupta este grea, din nou, cu tradiţia locală a petroliştilor. Şi cu preţul mic al energiei din combustibili fosili. Celebrităţile ecranelor s-au avîntat şi ele în lupta pentru mediu, devenind, în scurt timp, „verzi“. Multor actori americani renumiţi li se învîrte invers contorul de curent pentru că au în funcţiune turbine eoliene sau panouri fotovoltaice care produc curent pentru vilele respective şi mai introduc şi în sistemul naţional surplusul de energie. Din păcate, şi aici, ca şi acolo, peste Ocean, generatoarele de energie verde nu sînt ieftine, iar americanul de rînd nu are pe casa făcută din plăci OSB panouri solare sau o vîrtelniţă în curtea din spate. Există însă o companie – deh, ce să-i faci, tot californiană – care include panourile solare în prefabricatele de case. Adică, atunci cînd îţi cumperi o casă, o iei cu tot cu panourile solare integrate în pereţi sau acoperiş. Oricum, Slavă Domnului că ei au, în State, un fel de Renel care este şi el interesat de cooptarea în sistemul naţional şi a altor producători decît marile centrale electrice care ard cărbunele din Carolina de Nord sau marile centrale nucleare. Mai bine spus, acceptă intrarea altor producători pe piaţă, dar nu prea mult. Mai sînt încă de exploatat zăcăminte petroliere şi de cărbune care trebuie să aducă profit companiilor respective. Dar, aşa cum am mai spus, autoturisme, de exemplu, hibride, adică folosind şi biocombustibili, există.

Cu Ford am început, cu Ford aş vrea să termin. Renumitul model T era proiectat să funcţioneze pe biocombustibil. La începutul secolului al XX-lea, petrolul încă nu era rafinat în cantităţi industriale pînă la nivelul benzinei. Mai înainte, adică în 1893, Rudolf, nu renul, ci Rudolf Diesel-inventatorul, în Europa sfîrşitului de secol XIX, gîndise pentru cel mai răspîndit motor de pe planetă uleiul de arahide drept combustibil. De ce ulei de arahide neapărat? Pentru că, la vremea respectivă, Germania aducea din coloniile sale o cantitate suficientă de arahide pentru a putea fi extras ulei sub formă de biocombustibil. Şi la cîte autovehicule posibil a fi echipate cu motor diesel circulau la vremea aceea, era posibil.

Da, dar la vremea aceea nimeni nu se gîndea la mediul înconjurător.

Pînă la urmă, vom face *switch identity* către vechii combustibili şi sursele de energie regenerabilă. Cu cît mai repede, cu atît mai bine.

Grigore Vîrsta *este producător TV, Departamentul Integrării Europene, TVR.*

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Chişinăul – ca o fotografie

Pentru prima dată după mulţi ani, Chişinăul a avut un Crăciun liniştit, cu un singur brad, fără scandalurile din trecut cînd „se aresta bradul" sau scenele pentru spectacol erau „sechestrate". Era o adevărată concurenţă între Guvern şi Primăria condusă de cel mai tînăr primar din Europa, fostul asistent de la Surprize-Surprize: *cine să organizeze festivităţile de Crăciun? Cine să instaleze bradul în centrul oraşului?*

Anul acesta, a fost doar un brad. Al Primăriei.

Gara „de tren"

O sală întunecoasă şi rece. De altfel, curată, cu un acvariu cu peşti coloraţi în sala de bilete pentru călătoriile internaţionale, o frizerie unde te poţi tunde scurt înainte de plecarea trenului, chiar şi un magazin de suveniruri.

Eu – şi încă vreo zece călători ajunşi mai devreme. Stăm cu nasul ascuns în fular şi mîinile în mînecile hainelor, pe post de manşon. Doi tineri în stînga mea stau tăcuţi şi îmbrăţişaţi (îşi sînt dragi unul altuia? sau doar se încălzesc?...).

Vorbesc despre gara „de tren" pentru că la Chişinău există şi ceea ce unii localnici numesc gara „de rutier" (un fel de autogară de-a noastră). Ei bine, din gara în care mă aflu pleacă zilnic trei trenuri spre Moscova. Spre Bucureşti – unul la două zile. În zilele cu soţ (pînă de curînd era un tren pe zi, însă numărul călătorilor a scăzut).

Pînă la Moscova, trenul face 27 de ore. Pînă la Bucureşti – 13. Din cele 13 – vreo 3, uneori 4, staţionează. La vamă, la Ungheni. Poliţiştii de frontieră şi vameşii, care poartă măşti chirurgicale de teama gripei pandemice, trec pe rînd din vagon în vagon. Între timp, se schimbă roţile. Trenul este tras într-un depou, vagoanele sînt susţinute de nişte scripeţi, se scot roţile de România şi se pun cele de Moldova (sau invers, depinde de unde vii).

Manevra se face pentru că în Republica Moldova (ca şi în tot spaţiul fost sovietic) distanţa dintre şinele de cale ferată este mai mare decît cea din România. Cu aproape 10 centimetri. Căile ferate moldovene au fost construite la sfîrşitul secolului al XIX-lea (mai exact în urmă cu 136 de ani). Ruşii le-au făcut mai „late" pentru a controla circulaţia trenurilor româneşti şi europene pe teritoriul basarabean, şi aşa au rămas pînă astăzi.

În cele 3-4 ore, cît se schimbă roţile, se închid toate WC-urile din tren, ca nu cumva să se ascundă vreun imigrant ilegal. Trenul – cu perdeluţe, draperii şi mochetă pe jos – pare dintr-o altă epocă. Te duce cu gîndul ba la Orient Express, ba la filmele despre familia imperială Romanov.

Pe stradă

Cum se lasă întunericul, centrul oraşului aproape că se blochează. Maşină după maşină, troleibuze oprite în trafic sau alte „rutiere" (maxi-taxi) care opresc oricînd, fără nici o regulă, oriunde. Claxoane. Pietoni care se strecoară printre maşinile oprite, indiferent de culoarea semaforului.

Asta se întîmplă spre seară, cînd se aglomerează. Peste zi însă, maşinile circulă cu o viteză năucitoare. Prima regulă pe care o înveţi ca pieton la Chişinău e să nu crezi niciodată că, dacă traversezi pe zebră, eşti în siguranţă. Trecerile nesemaforizate sînt de evitat, pentru că acolo rareori opreşte vreo maşină.

Poţi să alegi însă să circuli cu transportul în comun. Autobuze sau troleibuze vechi, ruginite (de mai bine de 20 de ani pe străzile Chişinăului) – străbătute de o femeie care poartă la brîu o borsetă. E taxatoarea care, între staţii, merge de la un capăt la altul al autobuzului şi vinde (cu 3 lei moldoveneşti) bilete, călătorilor care tocmai s-au urcat. Participă şi ea, împreună cu toţi călătorii, la mişcările acelea vălurite – înainte/înapoi – cînd şoferul pune frînă brusc sau porneşte în trombă. Cei 3 lei moldoveneşti valorează cam 1 leu românesc. Biletele s-au scumpit de curînd şi Primăria a eliminat şi o parte din gratuităţile pentru pensionari.

Dacă mergi pe străzile din Chişinău e imposibil să nu constaţi că te afli într-un oraş al contrastelor. De la cartierele cu blocuri înghesuite, care parcă înconjoară oraşul pe toate părţile, la magazinele luxoase din centru, cu preţuri mai mari decît în Bucureşti, în condiţiile în care în Republica Moldova sînt salarii foarte mici pentru Europa (salariul minim – circa 50 de euro). Găseşti şi magazine cu preţuri în euro sau restaurante la care poţi mînca, de exemplu, o porţie de somon cu legume la aproape 70 de lei sau poţi să bei un ceai cu aproape 20 de lei. Nu lipsesc însă aşa-numitele restaurante populare – cărora cei din Chişinău le spun „cafenele" – şi unde poţi să mănînci un prînz foarte gustos cu 15 de lei (vă recomand cu căldură cafeneaua de pe bulevardul central Ştefan cel Mare – Nota Bene). Un meniu simplu, deloc sofisticat: ciorba cu sfeclă roşie sau soleanca, o vestită ciorbă rusească, cu legume tăiate fişii subţiri, se adaugă şi salam, costiţă, afumătură, castraveţi muraţi şi măsline, iar la final – lămîie şi smîntînă. O ciorbă deasă care ţine de foame şi... de cald. Nu lipsesc vestitele pîrjoale, iar la garnitură hrişca fiartă, care mie mi-a plăcut la nebunie. Mi-a plăcut şi că puteam să beau la Nota Bene un pahar de compot sau unul cu chefir. Cum spuneam: simplu, deloc sofisticat, dar gustos. Obişnuiam să iau prînzul la Nota Bene şi-mi plăcea să privesc trecătorii – majoritatea tineri. Fete cochete, neapărat pe tocuri înalte (un mister pentru mine, cum reuşesc) şi băieţi emancipaţi cu căştile de la iPod în urechi. Peste drum de Nota Bene – un afiş: trei copii zîmbesc încrezători. Dedesubt – mesajul: „Chişinău – noi sîntem viitorul tău!".

La Piaţă

Puţin mai jos, pe strada Mitropolit Varlaam – Piaţa Centrală (pînă în 1991 la intrare scria în ruseşte). Este cea mai mare şi cea mai aglomerată din oraş. Un adevărat spectacol. Legume, fructe, peşte (de toate felurile – proaspăt, afumat, marinat), oameni. Şi ei de toate felurile. Foarte mulţi însă par să fie ţărani. Poţi vedea femei de la ţară care au venit să vîndă la piaţă un singur pui. Tăiat, jumulit, pîrlit. Se vede că e pasăre de curte şi îţi imaginezi ce supă gustoasă ar putea să iasă! Hala de carne e fascinantă. N-am văzut nicăieri atîta carne la un loc. Vînzătorii tranşează cu mişcări scurte şi sigure hălci de carne pe care le agaţă în cîrlig. Curcani întregi de peste 10 kg. Iepuri „încălţaţi" (cum mai văzusem în urmă cu doi ani în piaţa din Tiraspol). Osînză. „Adidaşi". Bucăţi de ficat şi creier bălţind într-o tavă plină cu sînge. Căpăţînă de porc cu ştampila de securitate alimentară aplicată între ochi. Cum ziceam – un spectacol!

Mai sînt şi cele două hale de brînză (am rămas din nou uimită de cîtă brînză am văzut la un loc!). Vînzătoarele poartă şorţuri şi bonete albe, ca nişte coroniţe aşezate pe creştetul capului. Fac poze şi femeile mă întreabă curioase de unde sînt. Aici încep să curgă întrebările: „Nu ştiţi pe cineva la Paşapoarte?"; „Vrem şi noi cetăţenie şi am depus dosarul de luni de zile!"; „Vrem doar să se rezolve mai repede, ca să putem să plecăm şi noi prin Europa". Le dezamăgesc cu răspunsul meu, dar mă îmbie totuşi să gust ba din brînză, ba din smîntînă, şi o fac cu plăcere.

Există şi un întreg raion la care se vînd „bunătăţi murate": morcovi şi ţelină date prin răzătoare, ciuperci murate, castraveţi, gogonele, varză, dar şi aşa-numita „varză de mare", tot murată (noi o cumpărăm pe post de delicatesă de la restaurantele chinezeşti, ca salată de alge). Văd şi pepeni muraţi. Şi un dovleac uriaş.

La un moment dat, în toată vînzoleala din piaţă aud înfundat „deşteaptă-te româââne, din soooomnul cel de mooooarte, în care te adînciiiiră..." şi totul se termină cu un dulce „Alio?"... Era – v-aţi prins! – soneria unui telefon mobil.

Limba română

Neculce, Alecu Russo, Anton Pan, Agîrbiceanu... sînt autorii ale căror cărţi se găsesc cu uşurinţă în librăriile din Chişinău. Plus – cărţi de poveşti. Am intrat în vreo cinci librării, toate în zona centrală. Cărţile în limba română cred că nu reprezentau mai mult de 10%. În rest – cărţi în limba rusă. Chiar şi bonurile fiscale pe care le primeşti în unele magazine sînt în limba rusă. Iar la cinematograful central din Chişinău toate filmele sînt dublate în ruseşte.

Aflu că nici la Biblioteca Naţională fondul de carte în limba română nu depăşeşte 20%. Iar pe stradă şi în magazine auzi de cele mai multe ori vorbindu-se ruseşte. Însă la centrele de limbi străine care-şi fac reclamă pe bulevardul central poţi învăţa, pe lîngă engleză, germană sau spaniolă, chiar şi limba română.

Recent, Guvernul de la Chişinău a trecut pe site-urile ministerelor de la limba „moldovenească" la limba română, iar noul guvern a declarat ca va încerca să modifice Constituţia pentru a elimina conceptul de „limbă moldovenească". Chiar dacă Marian Lupu, preşedintele Partidului Democrat din Moldova şi fost preşedinte al Parlamentului Republicii Moldova, declara înainte de 1 Decembrie că „e moldovean şi nu va participa la sărbătoarea altui stat". Iar pînă nu demult, la nivel oficial erau frecvente acuzaţiile la adresa României, cum că s-ar implica în treburile guvernului de la est de Prut. Ultima acuzaţie de acest gen a venit odată cu revoltele din aprilie, de la Chişinău, de la fostul preşedinte Voronin.

Locuitorii de rînd ai capitalei modoveneşti însă privesc cu simpatie către România. Şi cu speranţă. Nu degeaba au votat (cei cu dublă cetăţenie) aproape în totalitate cu Traian Băsescu. În mandatul său s-a înregistrat cel mai mare număr de moldoveni care au primit cetăţenie română. Numai anul trecut, aproape 5000, în total fiind circa 100.000 de deţinători ai ambelor cetăţenii.

La teatrele din Chişinău – afişe cu Stela şi Arşinel, Fuego sau Paula Seling. Iar la concertul de la Filarmonică, dat în cinstea zilei de 1 Decembrie, s-au cîntat arii din compozitori români şi a urcat pe scenă şi un solist din Bacău.

Am mai încercat însă într-o seară, un concert de chitară la celebra Sală cu orgă (construită la începutul secolului al XX-lea – moldovenii spun că sala ar fi unică în Europa, datorită acusticii şi a celor 4000 de tuburi în 41 de registre ale orgii). Numai că, între piese, chitaristul făcea tot felul de comentarii în limba rusă. Publicul rîdea cu poftă. Mai puţin eu, care nu înţelegeam o iotă.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Jaf la Auschwitz.** Cinci polonezi cu vîrste cuprinse între 20 şi 35 de ani au furat, la jumătatea lunii trecute, inscripţia de pe poarta de intrare în fostul lagăr de concentrare de la Auschwitz. Sloganul marcat cu litere din fier forjat este un simbol cinic al grozăviilor înfăptuite de naziști împotriva evreilor. Inscripţia „Arbeit macht frei" apare în numeroase lagăre de concentrare naziste. Dispariţia inscripţiei a stîrnit indignare şi îngrijorare în Polonia, Germania şi Israel. Memorialul a oferit o recompensă de 30.000 de euro celui care ar putea da informaţii pertinente despre jaf. Poliţia poloneză a reuşit să-i descopere în doar cîteva zile pe făptaşi. Din cîte se pare, tinerii nu au nici o legătură cu vreo organizaţie neonazistă. Hoţii aveau antecedente penal, iar furtul ar fi fost comis din „motive pur criminale". Hoţii au demontat inscripţia de pe poarta de intrare, apoi au dezasamblat-o „cuvînt cu cuvînt". Pe 27 ianuarie, Memorialul de la Auschwitz celebrează a 65-a aniversare a eliberării lagărului de concentrare de către Armata Roşie. (după *Die Welt)*

● **Moartea coridei?** Parlamentul regiunii Catalunia a început demersurile pentru adoptarea unei legi istorice: o iniţiativă civică îi obligă pe parlamentari să decidă în ceea ce priveşte interzicerea tauromachiei. Coridele sînt tot mai impopulare în provincia din nordul Spaniei. Parlamentarii catalani au acceptat să dezbată, în 2010, această iniţiativă civică pentru care s-au strîns nu mai puţin de 180.000 de semnături. Dacă actul normativ va fi adoptat, Catalunia va deveni prima regiune a Spaniei, după Insulele Canare, în care coridele sînt interzise. Hotărîrea este departe de a fi luată: apărătorii acestei mari tradiţii spaniole nu au de gînd să facă nici un fel de concesie şi au promis că vor participa la discuţiile din Parlament. De altfel, dezbaterile publice sînt în toi, iar iniţiativa mobilizează puternic clasa politică din regiune. Iniţiativa civică se referă la o revizuire a legilor de protecţie a animalelor în sensul interzicerii maltratării sau uciderii animalelor în cadrul spectacolelor publice. Apărătorii coridelor spun că noile prevederi ale legii atentează la adresa libertăţilor şi a patrimoniului cultural. *Mesa del toro,* o platformă care reprezintă industria taurină, puternic afectată de criza mondială, a oferit inclusiv argumente economice împotriva revizuirii: coridele ar fi o industrie aducătoare de profit şi locuri de muncă (e vorba de aproximativ 40.000 de angajaţi). Dezbaterea din Catalunia e urmărită cu interes şi în sudul Franţei, unde tradiţia taurină e încă vie. O sută de politicieni din Franţa au semnat o scrisoare în care îi îndeamnă pe parlamentarii catalani să respingă iniţiativa civică. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

ÎN PREAJMA LITERATURII DE ACEEAŞI MĂRIME CA O CONŞTIINŢĂ FRUMOS LUMINATĂ, AM GĂSIT URMĂTORUL SEMN PERMANENT: UN PĂTRAT „BĂRBAT/FEMEIE", ÎN CENTRUL PĂTRATULUI AFLÎNDU-SE CÎTEVA STELUŢE DE ALCOOL

● Sîmbătă seară, în emisiunea lui Robert Turcescu de la Realitatea TV, Cristian Tudor Popescu remarcă o trăsătură a generaţiei care gravitează acum în jurul vîrstei de 30 de ani – răceala, lipsa afectivităţii, *cool*-izarea, la propriu. Aş mai adăuga, deşi calitatea e destul de bine reprezentată la variate generaţii, o mimare a afectivităţii în ocazii lucrativ-arivistice. Îl las pe dl Popescu să-şi imagineze ce dă acest cocktail în preajma literaturii… (**S. S.**)

● Din seria ştirilor nebăgate în seamă (de mine, la timpul respectiv): se pare că astronomii californieni au descoperit (la 14 noiembrie 2003) ceea ce, în urma observaţiilor, a ajuns să fie considerată cea de-a zecea planetă a sistemului nostru solar. A fost botezată Sedna (cu numele zeiţei mărilor din mitologia eschimoşilor), este cam de aceeaşi mărime ca „retrogradata" Pluto, dar orbita ei se întinde pînă la 135 de miliarde de kilometri depărtare de Soare. O salut de aici, din colţul „3,14"-lui nostru micuţ! (**M. C.**)

● După ce Emil Boc a fost desemnat din nou premier şi a început să se vorbească de împărţirea portofoliilor, deputatul Cezar Preda a vorbit despre cea mai mare greşeală politică din ultimii ani a PD-L-ului. Am crezut că e vorba de trezirea unei conştiinţe, că cineva începe, în sfîrşit, să critice din interior acest partid, altminteri foarte disciplinat. Enorma greşeală de care vorbea Cezar Preda era însă cedarea de către PD-L a Ministerului Culturii către UDMR. Nu era vorba deci de o conştiinţă umană, ci de o conştiinţă naţionalistă. Şi fix aceasta e acum cea mai mare problemă a guvernării PD-L. (**A. M.**)

● În Poiana Cîmpina, casa cea mai frumos luminată cu beculeţe de Crăciun, ca la americani, este a unei familii sărace care fură curent electric. Mai mult decît atît, instalaţia de pe gard şi din curte e aprinsă zi şi noapte, căci spiritul sărbătorilor te face să fii darnic şi risipitor atunci cînd nu e vorba de banii tăi. (**A. P.**)

● Dacă mai ţineţi minte, acum doi ani s-a aflat că Bogdan Chirieac făcuse avere vînzînd statului echipamente electronice. Desigur, era atît de bun încît făcea şi afaceri prospere, şi era şi toată ziua la televizor. Că afacerile se făceau cu cei pe care îi critica sau lăuda la TV era doar o pură coincidenţă. Chirieac s-a retras o vreme. Apoi, a reapărut. În 2009 a avut emisiune la TVR, era toată ziua la Realitatea TV, un fel de invitat permanent la emisiunea lui Răzvan Dumitrescu. Concluzia: poţi să faci cîteva milioane de euro în mod imoral, tot ce păţeşti e că stai cîteva luni pe bară şi apoi eşti recuperat în circuit. Acum, avem iar o pauză de Chirieac după ce l-am ascultat cu toţii în înregistrările Macovei-Roşca cum punea la cale şantaje. Deci conflictul de interese s-a pedepsit cu cîteva luni pe bară. Cum se pedepseşte şantajul? Cînd îl vom revedea pe Chirieac la TV? Pariuri? Eu zic patru luni. Cine îl vede primul zice, da? (**C. G.**)

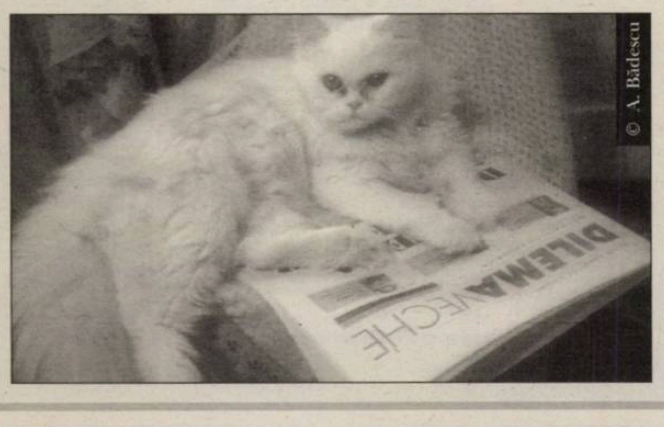

● Am nimerit întîmplător (din cauza prietenului Google, care aşază la vedere tot felul de link-uri către tot felul de site-uri) peste un site care cică îţi spune care e durata vieţii tale dacă răspunzi la nişte întrebări. Buuun. Întrucît n-aveam altceva mai bun de făcut, am dat click. Mi-a apărut prima întrebare: „Bărbat/Femeie?". Iar între paranteze scria: „Alegeţi răspunsul cel mai apropiat de adevăr". Am dat răspunsul „Bărbat", dar parcă poţi pentru ca să mai ştii, în era Internetului, ce anume se apropie mai mult de Adevăr?… (**M. V.**)

● Cel mai antipatic şi mai neprietenos mesaj pentru colindători din cîte am văzut vreodată – pe uşa unui bloc era lipit următorul afiş: „*Stimaţi* copii, vă rugăm să nu deranjaţi (cu cîntatul) între orele 13,00-17,00. Vă mulţumim". Semnatarul acestor rînduri nu a uitat să deseneze şi cîteva steluţe, aşa, în spiritul sărbătorilor de iarnă! (**R. T.**)

● Dintre toţi preşedinţii lumii, cel mai simpatic – în condiţiile în care nici unul nu-mi inspiră acest sentiment – îmi rămîne cel al Serbiei, Boris Tadici. Domnia sa şi-a asumat responsabilitatea culpei de a fi deschis, în finalul meciului Serbia-România (5-0), o sticlă de şampanie, încălcînd astfel legea care interzice consumul de alcool în incinta stadioanelor. Tribunalul l-a amendat cu 400 de euro şi omul n-a crîcnit, îndrugînd doar că „Nu ştia de interzicere"… Cînd un preşedinte zice „Nu ştiam că…", eu, unul, mă topesc mai ceva decît ca atunci cînd plînge. (**R. C.**)

ÎNTRE BIELĂ ŞI MANIVELĂ, SCOŢÎND ABURI PE GURĂ, AM GĂSIT URMĂTORUL SEMN CĂTRE O EA: UN PĂTRAT FĂRĂ PĂLĂRIE, ÎN CENTRUL PĂTRATULUI AFLÎNDU-SE UN CERC MAI BUN

● În Gara de Nord din Capitală există un magazin de obiecte bisericeşti. La prima vedere nu i-am găsit rostul tocmai în acel loc, dar apoi mi-am dat seama că e foarte util: în drum spre peroane, călătorii pot cumpăra iconiţe şi cruciuliţe care să-i ferească să-şi bage Necuratul coada între bielă şi manivelă, astfel încît trenurile să ajungă la timp. (**M. V.**)

● Cu ocazia venirii zăpezii, televiziunile noastre s-au mobilizat, ca de obicei. Ecranul este împărţit în patru: un reporter transmite din centrul Bucureştiului, altul de pe o şosea blocată din ţară, al treilea de pe lîngă Gara de Nord şi ultimul dintr-un sat troienit. Pentru realismul situaţiei, toţi sînt aşezaţi strategic în nămeţi, ninşi, cu nasul roşu şi scoţînd aburi pe gură. Scopul este oarecum atins: îngheţi cu telecomanda în mînă. Pe de altă parte, nu poţi să nu te întrebi: ce s-ar întîmpla, oare, cu bieţii reporteri dacă – Doamne fereşte! – în loc de ninsoare ar fi incendii? (**M. Ş.**)

● Am cumpărat o bluză pe a cărei etichetă am găsit următorul semn: un pătrat aşezat peste două linii orizontale paralele, în centrul pătratului aflîndu-se un cerc în centrul căruia este o stea. Deci eu ce să nu fac cu bluza asta? (**M. C.**)

● Înainte de a sărbători revelionul, în după-amiaza zilei de 31 decembrie, nu rataţi pe HBO, la ora 16,10, filmul lui Woody Allen *Vicky Cristina Barcelona,* în care, spre final, apare o replică a unui el către o ea: „Suferi de nemulţumire cronică, e o boală grea". O replică pe care o puteţi extinde la viaţa unui întreg popor. (**R. C.**)

● Din capitolul „Ţară tristă, plină de umor", protocolul prin care Traian Băsescu a părăsit Palatul Cotroceni trecînd prin faţa gărzilor în calitate de fost preşedinte, pentru ca după două ore să revină şi să i se dea din nou onorul, în calitate de nou preşedinte, mi s-a părut fascinant. Taaa, ram-pam-pam… Aceeaşi Mărie, tot fără pălărie. (**A. M.**)

● Pe etichetele sucurilor Cappy scrie acum „Gust mai bun!". Mă uit la ingrediente: concentrate, arome, acidifianţi, stabilizatori, corectori, conservanţi şi coloranţi. Pardon, crezusem că au băgat şi ceva fruct! (**M. C.**)

PRIN LOCURI DE PROTECŢIE EŞUATĂ, AM GĂSIT URMĂTORUL SEMN: UN PĂTRAT SIMPLU CA PONDERE, ÎN CENTRUL PĂTRATULUI AFLÎNDU-SE O ÎNTÎRZIERE DE 3 ANI

● În ultimele zile ale summit-ului de la Copenhaga pe tema încălzirii globale, la care au participat şefi de state şi guverne din zeci de ţări ale lumii, Europa a fost acoperită de nămeţi, inclusiv prin locuri în care aceştia se arată foarte rar, cum ar fi Spania şi sudul Italiei. Am impresia că natura are un simţ al umorului special şi, la vederea atîtor politicieni adunaţi la un loc, reacţionează. (**M. Ş.**)

● Un nume (al unei firme de protecţie şi pază) care sună ca un pumn în plex: RESPECT SECURITY. (**D. S.**)

● Se estimează că anual populaţia planetei aduce acasă peste o mie de miliarde de pungi de plastic – poate cel mai toxic produs, pentru mediu, al epocii consumeriste. Se pare că anual cîteva zecii de mii de mamifere oceanice mor din cauza pungilor de plastic (o balenă eşuată în Normandia purta în stomac 800 kg de pungi de plastic). În Bangladesh chiar s-a interzis prin lege producerea şi folosirea pungii de plastic. Bine, lor le şi convine, sînt pe locul 3 în lume la producţia de iută. (**M. C.**)

● Într-o ţară europeană, am rămas înzăpeziţi la Galaţi, polul iernii, se pare, anul acesta în România. Prizonieri ai prefectului care, cu de la sine putere, a luat decizia să închidă pur şi simplu accesul din şi înspre oraş timp de aproape două zile. Am încercat să găsesc similitudini: poate aşa se întîmplă şi la alţi europeni, din cauza ninsorii abundente. Nu (se) există. (**S. G.**)

● Se ştie că primul stat european creştinat a fost Armenia, dar abia acum s-a descoperit, de către arheologii britanici, că ultimul stat păgîn al Europei a fost Lituania, creştinat integral şi cu forţa de către cavalerii teutoni abia în 1387. Astăzi, la Ignalina, lituanienii au o centrală nucleară care le asigură 80% (locul întîi pe glob ca pondere) din producţia de energie. (**M. C.**)

● O ştire zice că, în primele 9 luni ale anului ce tocmai se încheie, trenurile din România au avut, per total, o întîrziere de 3 ani. Care va să zică, ele se află încă în 2006, înainte de intrarea în Uniunea Europeană. *Q.e.d.* (**M. V.**)

„La români există încă un soi de fatalism balcanic“

– interviu cu Alain GARLAN –

În drumul spre Catedrala Fourvière, pe colina vechiului Lyon, departe de viaţa tumultuoasă a oraşului, se găseşte între natura semi-sălbatică şi construcţiile vechi ce păstrează atmosfera unei epoci de mult dispărute, clădirea École Nationale Supérieure des Arts et Techniques du Théâtre. Acolo l-am întîlnit pe Alain Garlan, vechi colaborator şi prieten al lui Silviu Purcărete, care a acceptat să ne povestească despre experienţa colaborării lor şi legăturile ce s-au ţesut între ei timp de mai bine de 15 ani. În prezent, Alain Garlan predă la ENSATT şi la Universitatea Lumière din Lyon, este director adjunct al Centrului Dramatic Naţional din Saint Denis şi director adjunct şi gestionar al Centrului Dramatic Naţional din Limousin, după ce a lucrat în domeniul teatrului, la radio – ca director co-fondator al Radio Bellevue şi în televiziune – ca director fondator al televiziunii TLM din Lyon.

Cînd a început colaborarea dvs. cu Silviu Purcărete?

Va trebui să fac drumul invers pentru a-mi aminti... Aş spune de vreo 15 ani. Era regizor în România şi activitatea principală şi-o desfăşura la Teatrul din Craiova împreună cu Emil Boroghină, care la acea dată era directorul Teatrului Naţional din Craiova. Eu am fost cooptat de către un director de producţie al Teatrului din Craiova care se afla în stagiu la Théâtre National Populaire din Lyon. În acea vreme aveam o mică structură de producţie independentă şi un amic comun m-a introdus în acest circuit, iar acest băiat mi-a propus să lucrez cu Teatrul din Craiova pe care nu-l cunoşteam deloc. Nu-l cunoşteam nici pe Silviu Purcărete, care nu venise niciodată în Franţa şi care fusese destul de puţin în turnee în Europa. Mergea în alte ţări, dar nu şi în Franţa. Asta s-a întîmplat demult, cu aproximativ 15 ani în urmă, cînd transformarea ţării încă nu era completă. Am hotărît să merg să îi văd spectacolele, în plină iarnă în România. Am întîlnit un artist care m-a impresionat foarte mult. Am devenit prieteni destul de repede şi m-am ocupat de aducerea pieselor sale în spaţiul francofon, în Franţa, în Belgia...

Am avut succes destul de repede. Am plănuit călătoriile de presă şi cele ale producătorilor la Craiova. Ţin minte şi acum, era iarnă şi mergeam cu autobuzul. Silviu avea o expresie care m-a mirat: aceea că birocraţia română era mereu surprinsă de zăpezi pentru că „în România nu ninge niciodată“. Am putut verifica şi eu că era adevărat. (Ne-a mărturisit domnul Garlan cu zîmbetul pe buze.) Am lucrat mulţi ani pentru a aduce în Franţa spectacolele Teatrului din Craiova. Am adus în Franţa piesele montate de Silviu Purcărete. Am jucat la Festivalul Artelor, am jucat la Bruxelles în mai multe teatre franceze, dar şi la Festivalul de la Avignon. Ulterior, Silviu a fost numit directorul unui teatru francez: Centrul Dramatic Naţional din Limoges, în Limousin. Era o regiune rurală care îi amintea de Craiova. Am hotărît să mergem acolo împreună în 1996, el ca director, eu ca mîna dreaptă, complice, director adjunct. În concluzie, am lucrat la Limoges aproape şapte ani, şi şase ani şi jumătate cu tot cu pregătirile de instalare. Apoi Silviu Purcărete şi-a construit propria companie independentă, al cărei preşedinte sînt. Aşadar am continuat drumul împreună.

Cîte piese de teatru aţi realizat împreună cu Silviu Purcărete de la începutul colaborării pînă acum?

De fapt, eu am lucrat la toate producţiile lui Silviu Purcărete în Franţa, însă nu am lucrat la aspectul artistic decît la cîteva dintre spectacole. Silviu mi-a propus să şi joc într-unele dintre piese, însă i-am răspuns că nu era o idee prea bună, pentru că, deşi cochetasem ca actor în trecut, am renunţat. Consider că atunci cînd te opreşti trebuie să îţi asumi alegerea, decizia. Am lucrat împreună la aspectul dramaturgic, la pregătirea, construcţia şi textele în franceză. Silviu vorbeşte o franceză perfectă, însă nu este mereu sigur. Am lucrat foarte mult la aceste aspecte. Am scris un număr de texte cu ajutorul său. La Limoges am lucrat la două mari proiecte: la *Visul unei nopţi de vară* în limba franceză. Textele în versuri ale lui Shakespeare sînt traduse în limba franceză în alexandrini. La Shakespeare versurile sînt de zece silabe, iar în Franţa versurile sale sînt de douăsprezece silabe. Această diferenţă lungeşte durata spectacolului cu 20%. Textele shakespeariene sînt mult mai lungi în Franţa decît în Marea Britanie.

Silviu era interesat de o traducere. Nu existau traduceri în decasilab, aşa că am tradus noi. A făcut cîteva propuneri, iar Silviu a fost cel care a decis. Cum eram actor, am făcut o traducere mai puţin literară, mai degrabă adaptabilă scenei, vocii actorilor, corpului, o traducere care seamănă un pic cu traducerile franceze recente ale lui Markovitch, un pic cam seci şi populare, nu aşa de gîdilate ca traducerile clasice cum ar fi alexandrinii din textele lui Victor Hugo, scrise într-o limbă foarte fluidă. În cazul lui Shakespeare, există adesea versuri abrupte, în ceea ce priveste şocul silabelor. Am făcut această experienţă şi ne-a amuzat foarte mult. Cred că a funcţionat destul de bine. Următoarea experienţă, care a durat foarte mult, a fost legată de textele din tradiţia arabă orală, dar acum şi scrisă, despre *O mie şi una de nopţi*. Am realizat trei mari spectacole care au plecat de la textul fondator al imaginarului european despre Orient. Unul dintre ele a fost creat la Sibiu şi se numeşte *Pilaf şi parfum de măgar*. Am ales traducerile pentru că erau foarte multe traduceri ale textelor arabe începînd din secolul XVIII-lea pînă acum. Au existat texte care apăreau în unele traduceri, dar nu şi în altele. Apoi le-am ales pe cele care corespundeau poveştii pe care am vrut să o transmitem şi am realizat trei spectacole în jurul textelor. Silviu a continuat apoi viaţa sa de regizor în Europa. Eu m-am ocupat de politica franceză a companiei sale, care a jucat foarte puţin în Franţa. În fine, Silviu mi-a solicitat sprijinul pentru a pune în scenă *Metamorfozele* lui Ovidiu la Luxemburg, Capitală Culturală Europeană acum doi ani. Am făcut aceeaşi muncă ca şi pentru spectacolele *O mie şi una de nopţi*. Am reluat traducerile lui Ovidiu, diversele versiuni, şi am făcut o selecţie a textelor pe care le-am tradus în franceza modernă.

Aţi tradus deci piesele străine şi le-aţi adaptat...

Da. A fost o muncă de dramaturg mai mult decît una de scriitor, o muncă de selecţie a textelor şi de adaptare. Am realizat o adaptare plecînd de la textele în limba engleză şi cele în latină, deşi recunosc că nu sînt deloc un latinist.

Nu aţi colaborat şi la textele autorilor francezi?

Nu. Silviu nu avea nevoie de mine pentru a le adapta. Nu am colaborat în mod concret pe scenă la crearea celorlalte spectacole.

Care este cea mai recentă colaborare a dvs. cu Silviu Purcărete?

Ar fi putut fi cea a *Metamorfozelor* la Sibiu, pentru că Silviu mi-a propus să lucrez cu el acolo, însă din motive obiective nu am putut fi prezent. Ultima colaborare cu Silviu a fost cu ocazia creării matricei spectacolului pe care îl prezintă la Sibiu, *Metamorfozele,* jucat acum doi ani la Luxemburg.

A decis să joace la Sibiu spectacolul pe care l-a creat împreună cu dvs.?

Da, pentru că spectacolul a fost realizat drept coproducţie între Compania „Silviu Purcărete“, Luxemburg şi Sibiu. Festivalul de la Sibiu este deci coproducător al spectacolului.

În final v-aş ruga să ne spuneţi cum evaluaţi dvs. colaborările teatrale franco-române?

Colaborările se sprijină pe foarte mulţi oameni. Este vorba de indivizi care au un interes aparte pentru acest tip de activitate culturală, care au ţesut legături personale şi profesionale cu România şi au decis să facă să avanseze un anumit număr de proiecte. În perioada în care am colaborat mai intens cu Purcărete, Institutul Cultural Român a rămas în afara tuturor proiectelor. Nu era în nici un circuit francez. Era o insulă românească într-un cartier din Paris. Cred că acum s-au mai schimbat un pic lucrurile. România se afla atunci încă în modul de organizare postdictatorială şi era izolată nu numai din punct de vedere geografic, ci şi în sufletul oamenilor. În acelaşi timp, paradoxal am putea spune, exista o mare voinţă a artiştilor de a juca în Franţa. S-au petrecut multe lucruri după ridicarea Cortinei de Fier. La ora actuală există mai multe spectacole străine, venite din Est, care sînt în turneu în Vest, decît viceversa, aşa cum se întîmpla în epoca precedentă. Mulţi artişti români s-au instalat în Franţa şi realizează spectacole. Am impresia că această tendinţă se estompează uşor pentru că interesul francezilor pentru români pare astăzi mai puţin viu ca în urmă cu zece ani. Nu există motive obiective pentru acest declin. Consider că motivele subiective sînt cele care determină relaţii puternice. La români există însă un soi de fatalism foarte balcanic. Totul depinde de prietenii şi de dorinţa comună de a colabora.

Aveţi planuri de viitor împreună cu Silviu Purcărete?

Trebuie să lăsăm lucrurile să crească în mod natural. Să lăsăm norocul ierburilor rele. Există în alegerile lui Silviu o mare formă de improvizaţie, la fel ca în organizarea şi în spectacolele sale. Dar mai presus de tot, Silviu a dat mereu dovadă de o mare fidelitate umană faţă de cei cu care a lucrat. Sînt convins că va exista o colaborare în viitor atunci cînd va avea nevoie de mine.

a consemnat Ilinca SANDU

PUBLICITATE